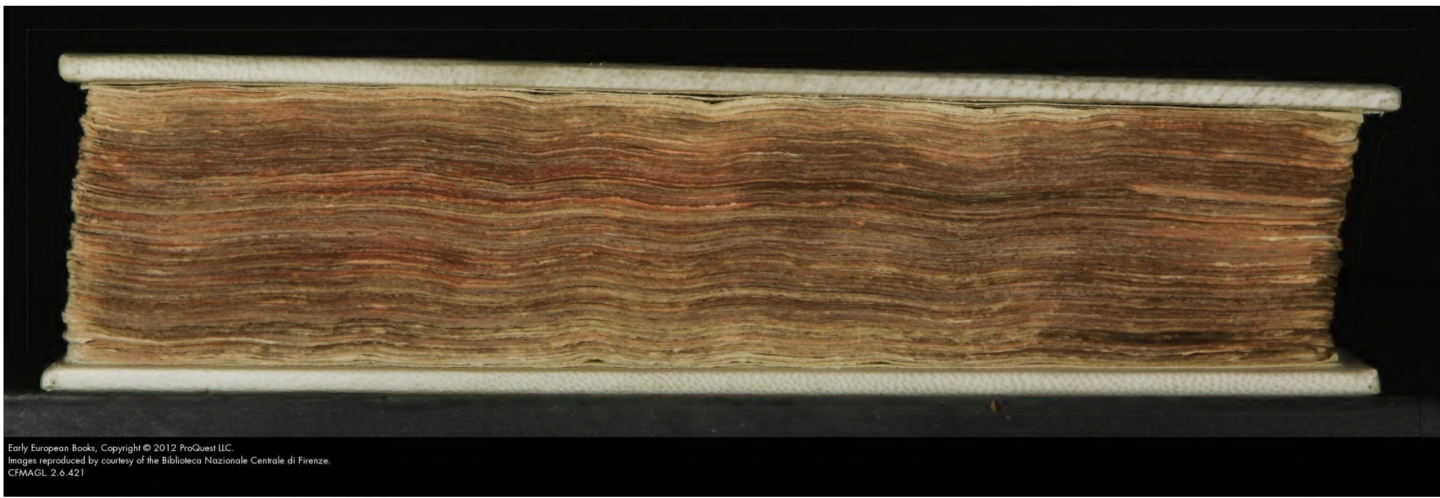

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.421

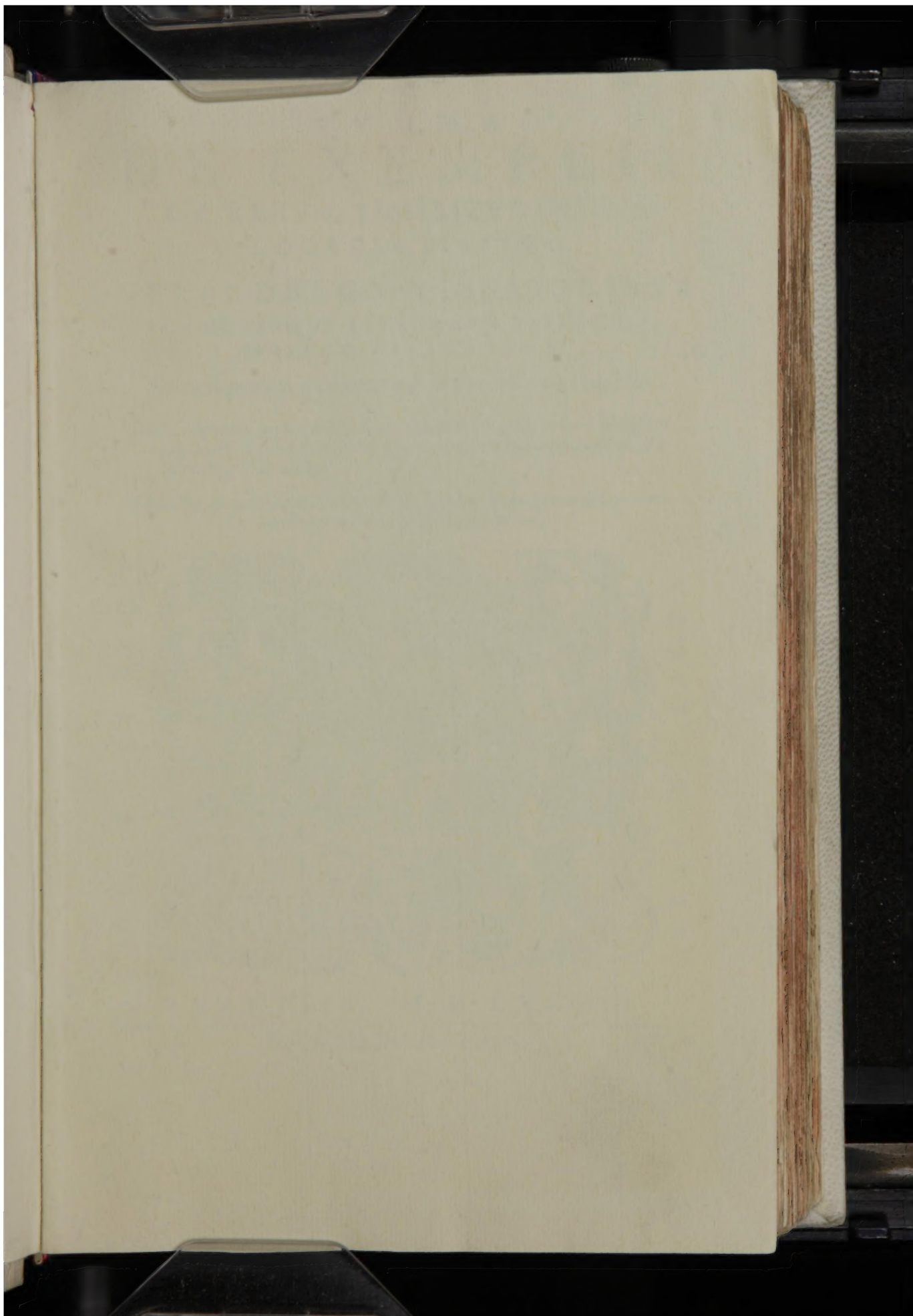

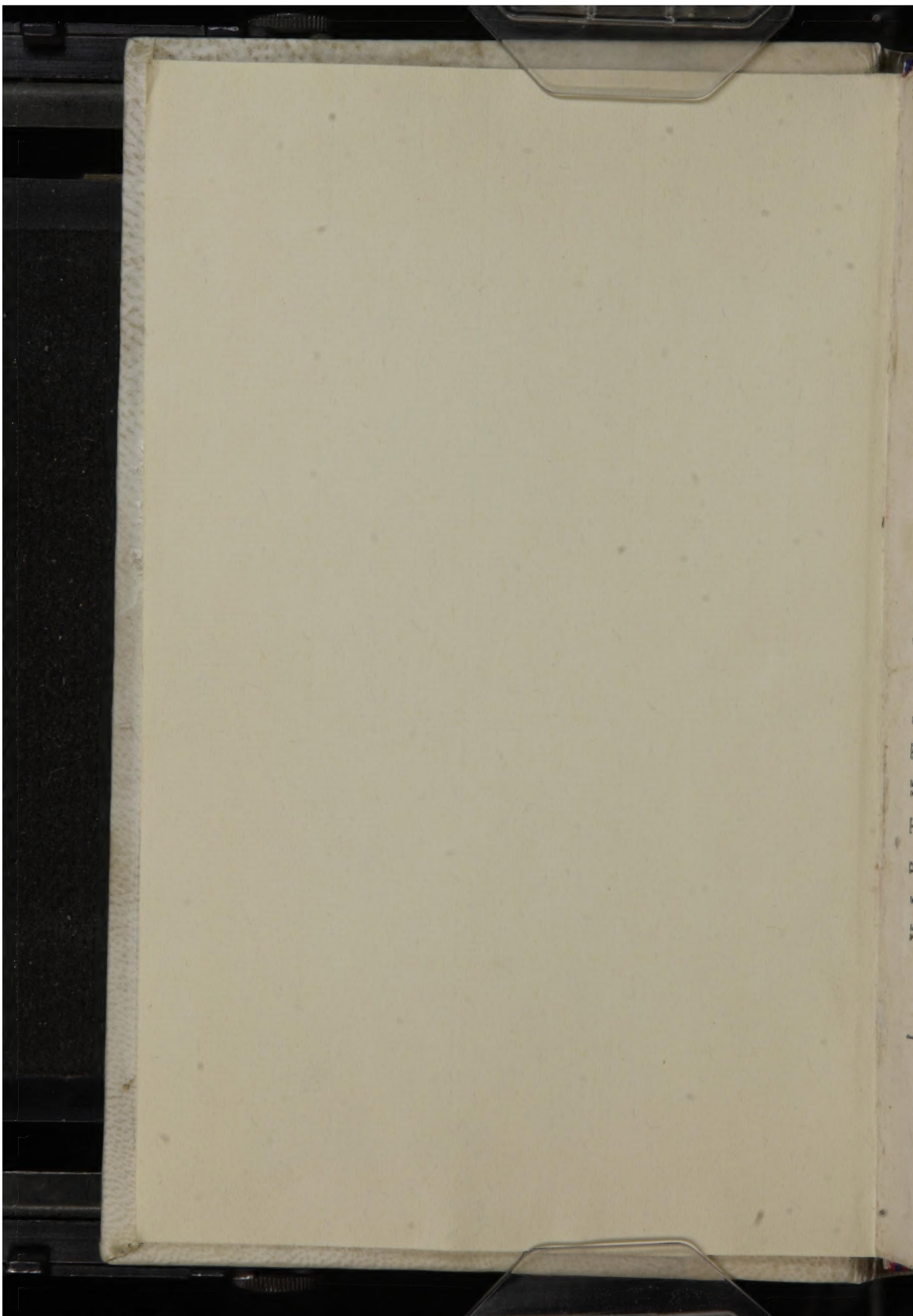
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.421

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.421

2. 6. 421

S V M M A
DE EXEMPLIS,
ET RERVM SIMILITVDINIBVS
LOCVPLETISSIMA
VERBI DEI CONCIONATORIBVS
CVNCTISQVE LITERARVM STUDIO
MAXIMO VSVI FVTVRA:

Fratre Joanne à S. Geminiano ordinis Prædicatorum Auctore.

Nunc demum post omnes alias editiones diligenti cura à Magistro
Aegidio Grauatio Rocchenfi Eremitano ab innumeris pene errori-
bus castigata & aucta.

*Adiectus est primum Index certissimus optimam quamque ac desideratam
materiam ordine Alphabetico ostentans.*

VENETIIS, M D LXXVII.

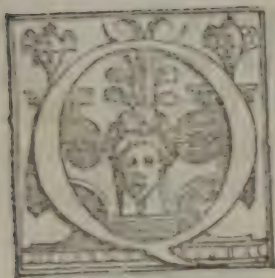
Ex Officina Damiani Zenari.

2
ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. D. HIERONYMO RVSTICVTIO
SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE

Cardinali Amplissimo, & Ecclesie Senogaliensi perpetuo
administratori & Comiti, Aegidius Grauatius
Augustinianus. S. D. P.

Vv m præteritis annis, Illustrissi-
me, ac Reuerendissime Præsul,
summa hæc de rerum exemplis
iam multis abhinc lustris Vene-
tiis excusam, & à me sæpè ac diu
in quamplurimis Bibliothecis se-
dulò requisitam, tandem ad meas
peruenisset manus; summo iludio eam perlegere cœ-
pi. Et quùm præcipuam eius utilitatem animaduer-
tissem, in eaq; quamplurima obscura & manca com-
perissem: Ad illam dilucidandam corrigendam, nec
non augendam (publicæ utilitatis gratia) plurimum
consumpsi temporis & laboris. At ne diutius tantum
opus à me sic elucubratum obsolesceret, neq; mihi
vni immo omnibus virtute præditis opem ferret, ab-
integrò sub tua clarissima luce proprio nitore resti-
tuendum, tuoq; nomine inuulgandum curavi. Id qui-
dem iure optimo homines à me gestum esse iudica-
bunt. Quùm enim ipse omnium exemplar virtutum
existas, meritò tibi integerrimo viro humanis, diui-
nisq; dotibus vndequaq; ornato, liber de exemplis &
rerum similitudinibus est ascribendus: Vt qui librum

a 2

hunc

3
hunc legere nequeunt, seu nolunt, saltem in te ipso,
veluti in speculo, intuentes, quid boni sequendum,
quidve mali fugiendum sit animaduertant, tuaq; ve-
stigia nouiter imitentur. Et si quando animum tuum
à grauioribus negociis dissiuixeris, referesq; ad sacra-
rum literarum studia (quæ te semper à prima usque
ætate delectarunt, quibus etiam haud immeritò ad
sublime hoc Cardinalatus fastigium ascendisti) eo
vri non indignaberis: Quem ubi per te, ipsum cogno-
ueris, profectò non indignum tuo patrocínio, tuoq;
hospitio iudicabis. Quid autem in hac recenti editio-
ne præstiterim, lectio faciet cunctis fidem, non mea
vel ambitiosa, vel elaborata commendatio. Tantum
dicam, me omnium tum librorum, tum capitulorum
Epitomen adiunxisse. Indicemq; nunc primum exco-
gitatum, & quidem refertissimum omnium eorum,
quæ in toto opere scitu digna habentur (ad studioso-
rum commodum) apposuisse. Accipe igitur hilari ani-
mo, ac læto suscipe vultu, quod omni humilitate Illu-
strissime, & Amplissime Dominationi tuæ offero:
sitq; tibi ac reliquis argumentum, perpetuumq; mei
erga te grati animi monimentum: Exiguum equidẽ
si tuæ conferre vellem Amplitudini, per magnum ve-
rò si meum æstimas animum, vel rerum quas hic li-
ber cõtinet dignitatẽ. Nam si tibi (vt spero) per iucun-
dũ esse sensero, ad maiora forsitan capeffenda, tuoq;
nomini dicanda, tuto me dirigam animo. Vale & me
Augustinianamq; familiam benignè complectere.
Datum Venetiis Calen. Iulii. M D LXXVI.

TOTIVS OPERIS ALPHABETICVS

Index, prior numerus paginam, posterior
verò paginæ columnam designat.

A

- A**bdicatio temporalium putationis Arborum comparatur. 111. 3
- Abiecti** a Mundo recipiuntur, & protegentur à Deo. 112. 1
- Abiecti**, & despecti a mundo suscipiuntur, & nutriuntur à Deo. 116. 3
- Abiectos** à Mundo Christus plerumque suscipit. 370. 2
- Abietis** virtutes tres. 139. 1
- Ablatio** temporalium etiā Innocenti Divino iudicio facta Semper est iusta. 370. 3
- At rahz** quatuor, & missio nes. 272. 1
- Abstinencia** ciborum discretetate quantum prodest humano corpori, & Animæ. 2. 4
- Abstinencia** assimilatur Arbori, quæ dicitur Agnus castus. 112. 2
- Abstinencia** duplex modus. 119. 4
- Abstinencia** discretetate liberat hominem à libidine. 157. 1
- Abstinencia** in pluribus hominibus interdum impatientia generat. 183. 1
- Abstinencia** deuota Demonum facillime fugat. 33. 1
- Abstinentiæ** virtutes. 139. 3
- Abstinentiæ** virtutes tres. 142. 4
- Abstinentium** occidit pulices. 285. 3
- Abundantia** diuitiarum sentire prohibet vulneramentis. 157. 1
- Accidia** Saturno assimilatur. 4. 3
- Accidia** damna quamplurima. 4. 3
- Accidia** pruinæ comparatur. 5. 3
- Accidia** igni, & Aeris similis esse asseritur. 5. 2
- Accidia** cuius Animæ maximum opere nocet. 187. 2
- Accidia** tentatio similis est morsui Canis rabidi. 183. 2
- Accidia** pigritiaque grauitas. 183. 2
- Accidiosi** sunt impatientes. 241. 3
- Accidia** assimilatur Melanconia. 220. 1
- Accidia** quid in corde operetur. 265. 1
- Accipitris** natura. 158. 3
- Accipiter** est Auis regia. 168. 4
- Accipitris** natura circa pullos suos. 170. 2
- Accipiter** quomodo renouetur. 176. 4
- Achates** gemma triplici est genere varietate. 107. 1
- Actiua** vita lunæ propter quatuor comparatur. 5. 4
- Actiua** vita cōli assimilatur. 6. 2
- Actiua** vita misericordiarum intendit operibus. 6. 3
- Actiua** contemplatiuaque vitæ dignitas. 84. 1
- Actiua** contemplatiuaque vitæ utilitates. 120. 2
- Actiua** vitæ perfectio, & dignitas. 141. 2
- Actiua** vita societatem cōtemplatiua vero solitudinem diligit. 157. 1
- Actiua** cōtemplatiuaque vitæ excellencia. 158. 1
- Actiua** cōtemplatiuaque vitæ significatio. 170. 3
- Actiua** ac contemplatiua vitæ necessitas. 192. 2
- Actiua** ac contemplatiua mandibulis comparantur. 220. 3
- Actiua** cōtemplatiuaque vita sepulchro assimilatur. 338. 4
- Actiua** vita similis est Agricultura. 339. 1
- Adamantis** qualitas claritas, & duritas. 103. 2
- Aduersitas** magis quam prosperitas superbis hominibus prodest ad salutem. 173. 3
- Aduersarii** hominis spirituales, qui sunt, & quibus comparantur. 310. 4
- Aduersitas** mundi plerumque hominem ad se ipsum reducit. 112. 3
- Adulatores** belluis quibusdam marinis assimilantur. 158. 2
- Adulationis** dāna. 158. 2
- Adulator** duplici est pena puniendus. 311. 1
- Adulatores** similes sunt proditoribus. 370. 4
- Adulterium** quantum sit fugiendum animantia irrationabilia nos docent. 38. 3
- Aegypti** significatio. 32. 1
- Aegypti** terra non irrigatur pluuia. 39. 1
- Aequinoctium** vnde ortum habuerit. 201. 4
- Aeris** natura, & virtus. 3. 2
- Aeris** mobilitas. 5. 2
- Aer** tripliciter est variabilis. 17. 1
- Aeris** frigiditas atque caliditas vnde causetur. 13. 1
- Aeris** proprietates tres. 36. 2
- Aeris** naturales effectus quinque. 35. 2
- Aeris** effectus varii. 48. 2
- Aeris** qualitates naturales. 14. 1

Index

- Aeris** regiones tres, & qualitates variae 87. 3
Aeris natura effectus, generatio, & comparatio 94. 3
Aetates sex ante Christi aduentum. 255. 3
Aetatis qualitates. 70. 2
Aeternitas quid sit. 228. 3
Africa Asia, & Europa situtis primiq; earum habitatores. 76. 2
Afflictus quomodo subleui seipso. 128. 2
Agni culti arboris virtus. 112. 2
Aguorū naturales proprietates quinque. 207. 3
Agricultura quopacō recte exerceatur. 339. 1
Agrorū effectus tres naturales 58. 2
Agro principaliter tria necent. 340. 2
Alabastri p̄fectioes. 86. 4
Alabastina prouocat sanguinem 101. 2
Alabastron est lapis terrei coloris. 98. 1
Ala quid significet. 115. 3
Alce pulis sola aqua uiuit. 38. 4
Alcedorinus lapis quomodo concingatur. 27. 4
Alcedorū virtus. 178. 2
Allij vitia, & virtutes sepiam. 153. 4
Aloes lucci virtus. 129. 1
Aloes perfectio quot bonis nouis exierat. 12. 3
Amare quid principaliter debemus. 229. 3
Amatores Dei lapidibus comparantur. 89. 3
Amatores mundi, vel carnis inq̄ratum per diuinam gratiam conuertuntur. 340. 1
Ambra quomodo generetur. 187. 1
Amethysti species plures cum q; coloris variatio dicitur. 177. 4
Amidionis peruersitas. 214. 3
Amiathon lapis qualis. 95. 4
Amicitia vera, q̄ sit. 94. 1
Amicus secundū lētus Vulpi assimilatur. 184. 1
Amicus est qualis eiusque defectus. 158. 3
Amici viles assimilantur moribus. 184. 1
Amicus istas q̄ sit. 371. 1
Amigdalī multiplex virtus. 124. 1
Amigdalī flores maxime sunt virtutis. 124. 3
Amomum quid & eius virtus. 140. 4
Amor multiplex. 6. 4
Amor spiritus sancti Veneri comparatur. 6. 4
Amoris spiritualis effectus plures. 7. 4
Amor Canahs iure Veneri comparatur. 8. 4
Amor radio assimilatur. 8. 3
Amor quid sit. 9. 1
Amor quomodo excessum odium, & languorem causet. 9. 2
Amor diuinus quomodo tollitur. 8. 2
Amor diuinus quopacō confectetur. 112. 4
Amoris denotat reuerentiam quomodo appetatur. 113. 4
Amor simplex in homine. 144. 3
Amor spiritualis ad superna, carnalis ad terrena tendit. 114. 2
Amor Dei, & proximi sunt duae Alae Amicitiae. 178. 1
Amor charitatis assimilatur pedi. 221. 4
Amor superinordinatus hydropis dicitur. 221. 2
Amor claudis qualis iur. 217. 3
Amor Dei quando est operatur. 311. 2
Amor sui ipsius inordinatus iudicium peruerit. 311. 2
Amor Dei quopacō conseruetur. 319. 4
Amoris Dei effectus. 340. 1
Amor sui ipsius inordinatus valde est reprehensibilis. 370. 4
Amphora à Zacharia praevista q̄ significet. 278. 1
Anchi natus. 128. 1
Anchilus effectus plures naturales. 24. 1
Angeli assimilantur celo crystallino propter tria. 9. 8
Angeli in se triplicem lumen sapientia continent. 9. 3
Angeli dicuntur mobiles semper, & quomodo moueantur. 5. 4
Angeli igni assimilantur. 10. 1
Angeli, ut nobis appareant assumunt corpora. 12. 2
Angelorum sublimitas. 12. 3
Angeli quales ad nos mittantur. 10. 4
Angelorum cognitio duplex. 11. 3
Angelus vnus non potest esse in pluribus locis simul. 12. 2
Angeli obliuionem non suscipiunt. 15. 3
Angelus distinctio. 74. 1
Angelus eorum figura humana corporis. 278. 1
Angeli quomodo ministrant nobis. 218. 2
Angeli quosdam reuelant quosdam nobis occultant. 274. 4
Angeli firmamento, & Crystallo comparantur. 274. 4
Angelorum duplex palatium. 278. 1
Angelorum beatorum gradus. 217. 2
Angus talis causis, indiget. 11. 1
Angus humana trinitas representat. 75. 1
Angus variatur ad modum aeris. 13. 1
Angus humana assimilatur virtuti. 90. 1
Angus peccatrix deserta com-

Index

- comparatur. 54.4
Anima quomodo cognoscat. 50.2
Anima peccatis quopactis ad gratiam reducitur. 103.3
Anima pulchritudo pulchritudinis Arbonis comparatur. 14.2
Anima gratia non reficitur coelesti quam in eis in peccatis. 165.2
Anima spiritualiter sicut Aquila renouat. 175.4
Anima quanto est humilior tanto praestantior redditur. 184.3
Anima inferiores vires per superiores disponuntur. 184.4
Anima peccatrix quopactis reparatur. 185.1
Anima cur corpori coniungatur. 218.4
Anima sanctorum similes sunt puellis. 223.3
Anima peccatrix mulieris pregnantis comparatur. 224.1
Anima pluribus simul non potest esse iudex. 227.1
Anima quid dicitur vidua. 312.4
Anima quopactis spiritaliter oritur. 127.2
Anima iusti assimilatur Hirci uoluptatis. 140.3
Anima iusti assimilatur a ceruo iudex. 344.1
Anima admodum Agri est diligenter colenda. 345.2
Anima Alae dux, quae sunt. 352.4
Anima in bene operando quomodo perfectatur. 358.4
Animalia irrationalia puris elementis viuunt. 58.4
Animalia nonnulla nunc in terris nunc in Aquis versantia. 167.3
Animalia varia in lege Moysi prohibita. 121.1
Animalium formatio quomodo fiat. 184.2
Animalium armatura naturalis quanta. 184.4
Animalia bona ad vesendum quomodo cognoscantur. 122.4
Animalium varia habitatio. 183.3
Animalia vacia cur esse sint a Deo. 191.4
Animalium generatio. 195.2
Animalium nonnullorum terrestrium significatio. 195.2
Animalia in lege veteri ad esum concessa, & prohibita. 200.3
Animalia in veteri lege quomodo ostenduntur. 201.1
Animalia nonnulla monstruosa in lege. 203.4
Animalium nonnullorum naturalis prudentia. 209.1
Animalium ruminantia naturalis usus. 212.4
Animalia, quae in lege Moysi imolabantur, & quid significant. 216.2
Animi virtus multiplex. 147.2
Annus lunaris ac solaris. 48.1
Anni distinctio. 79.3
Annuuntium sequentes similes erunt locustis. 271.3
Antrum, quid sit, & quae proprietates. 14.1
Apes docent nos edum regere. 127.4
Apes, quando sunt ad manducandum inuolunt. 167.3
Apes non potant nisi aquam claram. 177.2
Apes sibi regem constituunt eique naturaliter obtemperant. 171.3
Apes nullo commiscuntur concubitu. 181.1
Apetitus cum corporalis tum spiritualis quopactis destruitur. 224.2
Apetitus mundanorum felicitatis comparatur doli capitis. 225.2
Apes quopactis contriuentur, & quae eis nocceant. 242.1
Api naturales vniuerses. 122.2
Apoplexia quid ipsius mali effectus. 215.3
Apostoli a similes & similibus. 23.2
Apostolorum perfectio, & eorum qui os secuti sunt. 223.3
Apostoli, & ostendi quae vni equis assimilantur. 276.3
Aptitudines virtutum vitionum, & artium in sunt nobis a natura. 14.2
Api naturalis usus. 178.2
Api quo pacto se mutant contra venatores. 214.3
Apium virtus triplex, & prudentia admirabilis. 139.2
Apium generatio, & edificatio. 163.3
Apium naturalis obedientia. 148.1
Apium munditia. 170.1
Apium concordia, & naturalis perseverantiam. 174.4
Aqua maris cur sit amara. 15.3
Aqua quomodo sit inuestiganda. 140.1
Aqua proprietates. 3.2
Aqua purissima, & variis quomodo caletur. 16.4
Aqua ex qua est melior quam ex aliis. 17.2
Aqua Macedoniae virtus admirabilis. 23.1
Aqua pluribus virtus. 3.2
Aqua ex qua plures naturales. 31.4
Aqua putralis quomodo perfectatur. 32.4
Aqua proprietates septem naturales. 38.3
Aqua maris carit Amara. 2.4.12.

Index

11. 46. 1
Aquarum tribulationum transitus quō fiat. 47. 4
Aqua maris quomodo possit dulcis fieri 56. 4
Aquæ proprietates plures & earum significatio- nes. 54. 2
Aquæ naturales effectus septem. 65. 1
Aquæ dulcis, & amaræ di- scrimen. 74. 3
Aquæ fluuijs proprietates septem. 82. 1
Aquarū variatio in sapor- e prouenit ex qua- tuor. 83. 2
Aquæ significant tribula- tiones. 286. 3
Aquila naturalis cura cir- ca pullos suos. 155. 3
Aquila liberalitas 164. 3
Aqlæ oculi sunt ad vidē- dū pspicacissimi. 167. 2
Aquila quomodo prouo- cet ad volandum pul- los suos. 170. 1
Aquila ut pariat duos in- nido pōit lapides. 170. 4
Aquilarum genus rapa- cissimum. 171. 3
Agle naturalis vsus. 179. 1
Aquila in senectute quo- modo renouetur. 176. 4
Apla ad pl³ tria una facit & tertiu proicit. 181. 3
Aplonaris vēr⁹ qualis 66. 1
Aranca ē corpore pua, & mirabiliter opola. 184. 3
Aranca virtus malis. 185. 2
Aranæ morsus quomo- do sanetur. 188. 4
Aranæ prudentia natu- ralis. 189. 1
Aranæ magnæ, & paruæ discrimen. 186. 1
Aranearum telæ debili- tas. 199. 1
Aranearum vsus natu- ralis. 209. 4
Aranæ exemplum. 211. 4
Arborum putatio quid afferat utilitaris. 111. 4
Arboris bonæ vel malæ natura. 113. 3
Arbor mala quomodo bona fiat. 114. 1
Arbores quomodo adie- inuicē distigant. 114. 3
Arbores ut fructificent g- bus indigeant. 116. 2
Arborum frondositas qd efficiat. 123. 2
Arborum plantatio quo- modo effici deat 138. 1
Arboris generatio multi- plex. 141. 1
Arbor animali compara- tur. 144. 1
Arbores Hortenses a syl- uestribus quomodo dif- ferant. 147. 4
Arbor magna a Nabucho- donosoruisa quid signi- ficet. 306. 1
Arca sœderis Christum si- gurabat. 369. 3
Arce testamenti detri- ptio, & significatio. 222
Arca Noë constitutio par- tiumque situatio. 345. 4
Arcus celestis colores. 9. 1
Arcturus quid sit 44. 2
Arct⁹ celestis pfectio. 63. 1
Arcturi perfectio. 79. 1
Ardeæ proprietates natu- rales quatuor. 174. 2
Arenæ effectus naturales quatuor. 56. 4
Arenæ proprietates se- prem. 84. 3
Argilla quid sit & quæ ex ea formantur. 18. 4
Argentum predicatorum denotat doctrinā. 89. 2
Argentum viuum vnde generetur. 94. 3
Argarites est gemma simi- lis argento. 103. 1
Argenti virtutes natu- rales. 103. 4
Argenti vini effectus na- turalis. 107. 4
Arietis proprietates. 207. 2
Aromatici arboris vir- tus. 140. 4
Articulorum fidei connu- meratio. 24. 3
Arma corporalia panter, & spiritualia sunt plu- ra. 341. 3
Arma spiritualia electi
Dei quæ sint 184. 4
Artes liberales septem, & quæ sint. 336. 2
Artificū opera tripliciter distinguuntur. 338. 3
Arundinis proprietates quinque. 128. 3
Asinorū timiditas. 215. 2
Ascen⁹ us omnis difficilis descensus facilis. 380. 3
Aspidum variatio, & pro- prietates eorum. 204. 3
Asterites gemma est ma- ximam in se continens lucem. 110. 1
Astrion est gemma cry- stalli propinqua. 103. 4
Assumptio Virginis quo- modo describatur, & si- guretur. 276. 4
Assumptio Mariæ Mater Dei quomodo fuit fa- cta. 293. 2
Astuti propriæ innitun- tur voluntati. 369. 1
Athlas Mons altissimus in qua parte sit situa- tus. 22. 4
Auaritia assimilatur uni- bræ propter septē. 14. 3
Auaritia est veluti ignis. 51. 4
Auaritia assimilatur ony- cino. 90. 4
Auaritiæ damna. 90. 4
Auaritia assimilatur Cœ- pæ. 113. 3
Auaritiæ nocumenta quæ plurima. 121. 2
Auaritiæ defectus plu- res. 158. 4
Auari assimilantur Gry- phibus. 158. 4
Auaritia assimilatur san- guisugæ. 185. 5
Auarus, est sicut canis, & serpens. 185. 1.
Auarus similis est Ara- neæ. 185. 1
Auarus assimilatur simitæ & formicæ. 185. 3
Auaritia ad interitum ani- mam conducit 189. 3
Auaritia multa parit ma- la. 216. 8
Auaritiæ, sen cupiditatis vitium

Index

vitium valde detestabile. 232.4
Auaritia quid sit. 224.4
Auaritia assimilatur lepra. 225.4
Auaritia mala quam plurima. 226.1
Auaritia senilis est monituosa. 236.4
Auaritia nunquam lassat. 250.1
Auaritiae proprietates. 252.3
Auari **A**uaritiaeque proteritas. 278.1
Auarorum hominum implicationes variae. 303.1
Auaritia damna. 341.4
Austoris intentio, & ordo in toto opere seruandus. 1.3
Auellanz virtus. 151.1
Audire debet homo libetius quam loqui. 371.1
Auditus interior exteriori assimilari debet. 226.3
Auditor verbi Dei quid accedere debeat. 371.2
Auditor obliuiosus cibis assimilatur. 371.3
Aues quae morantur in aquis. 157.4
Aues rapaces quam naturam habeant. 158.4
Aues circa terram volantes citius capiuntur. 160.4
Aues quinque modis nos erudiant circa coniugium. 161.1
Auicula, nonnullae ex arboribus generari perhibetur. 184.4
Aues nonnullae quae sunt exemplum pietatis erga parentes. 165.1
Aues aquaticae, quae sint. 175.2
Aues in volando non habent determinatas vias. 179.4
Auium rex decipit Cocodrillum. 203.2
Auium plurimum natura varia. 157.3
Aureolae sanctorum assimilantur coronis luminariis.

14.4
Aureola quid sit. 14.4
Aureolae tantum in caelo dantur. 15.1
Aures hominum cur non moueantur. 206.3
Aureae proprietates quatuor. 45.1
Aurora, quid significet. 74.1
Aurum denotat maturum patientiam. 89.2
Auri excellentia, & virtus. 101.3
Auri pigmenti virtus naturalis. 102.4
Auri naturales effectus quatuor. 106.3
Auri aliorumque metallorum genera. 106.3
Aurum natura, & compositio. 227.1
Auri Argenti, ferrique significatio. 305.1
Aures duas vnumque os cur nobis natura dederit. 371.2
Australis, & Aquilonaris venti significatio. 7.1
Australis venti effectus. 66.2
Autumni qualitates. 70.3
Axis quid sit. 44.2

B

Babel Turis cur, quando vbi, & quomodo fuerit aedificata. 361.4
Babylon Ciuitas fortissima. 39.2
Balena quando senescit quid efficiat. 167.1
Balene Ceterique differentiae. 176.2
Balaustre floris virtus. 112.1
Balsami perfectiones. 119.1
Balsami origo. 148.2
Baptismus fontis asinula tur. 111.2
Barbae proprietates naturales quinque. 239.2
Basilisco assimilatur pecorariis. 204.2

Bdelij color, & uigor. 127.2
Beatitude octo uentis assimilantur. 15.4
Beatitude vera, & perfecta in quo consistat. 3.2
Beaatorum qui sunt in caelo recessio. 227.4
Beneficiis obsequijs delinitur seritas mentis. 185.3
Beneficia per Christum nobis exhibita quomodo fuerunt figurata. 371.3
Berilli lapidis proprietates septem. 109.1
Betae virtus. 141.1
Bituminis effectus naturales plures. 91.4
Blanditores scorpionibus assimilantur. 185.3
Balispemantes Deum, vel sanctus, similes sunt cornicibus. 159.1
Bonae proprietates. 188.3
Bombicis usus naturalis. 159.3
Bonitas, & malitia unde proueniant. 16.4
Bona a malis, & ad se in ulcem quomodo differant. 114.4
Bona in charitate facta in alium transiri possunt absque meriti amissione. 312.2
Bonitas, hominumque malitia unde ortum habeat. 185.4
Bonum ex admixtione, mali corrumpitur. 372.1
Bonum tripliciter. 29.4
Boracis natura. 194.2
Boreas uentus unde ortum habeat. 13.2
Bouis castratio ei prodest valde. 187.1
Bouis syluestris naturalis usus. 189.2
Boues ad laborem apti qui sint. 190.1
Brachiorum partes variaeque effectus. 257.1
Bubali ferocitas Boracisque natura. 213.3
Bubo.

Index

Bubonis naturales pro-	plex.	138. 3	Cassia generatio, & lo-
prietates.	175. 4		cās.
C			130. 2
Adere retro, & añ qd			Cassia fistula virtus.
significet.	299. 1		117. 2
Camptimus Adē nlius			Cassitas multiplex.
ualde altutus.	347. 1		29. 2
Caladrij natura.	166. 3		Cassitas viri varia.
Calamenti herbæ vir-			174. 3
tus.	117. 4		Cassitas quopallo con-
Calcedonij generatio, &			seruetur.
perfectio.	100. 1		111. 4
Calceis natura, q̄ sit.	94. 1		Cassitas duplex.
Calix domini est tribula-			170. 3
tio.	365. 3		Cassitas hominis assimi-
Campi in culti imperfe-			latur castrationi bo-
ctiōnes.	40. 1		uis.
Cameli natura.	127. 3		187. 1
Camelus unde dicatur, &			Cassitas cōtinētia assimi-
eius natura.	261. 1		lat cinnamonom.
Cameli proprietates natu-			118. 4
ralis.	194. 1		Castoris naturalis vir-
Camelo pardalus, quod			tus.
animā sit.	277. 3		186. 2
Camaleontis forma va-			Castoris proprietates na-
riabilis.	115. 2		turales.
Caniculæ stellæ esse			187. 1
ctus.	37. 2		Castores quomodo habi-
Caneni natura.	166. 1		tacula parent, & con-
Canicula stella du-			seruent.
plex.	60. 3		182. 3
Canis Cēlestis duplex, &			Catti natura.
eius potestas.	26. 4		184. 2
Canis marini natura.	171. 4		Catti quomodo muribus
Canis terrestris natu-			insidientur.
ra.	183. 1		191. 4
Canis rapidi morsus quid			Catti naturalis vsus.
efficiat.	183. 2		201. 1
Canis terrestris naturalis			Canceria proprietates.
vsus.	117. 4		61. 2
Cāis rabidi potētia.	193. 4		Caticasi montis propie-
Canis plures propieta-			tates.
tes naturales.	206. 3		138. 1
Canis amor magnus erga			Caulis vitrus varia.
dominum suum.	206. 4		143. 2
Capillorum proprietates			Cedri uirtutes. qua-
naturales.	231. 2		tuor.
Capilli longi mulierum			182. 4
quid denotent.	275. 4		Cellæ vinariæ conditio-
Capilli qd significēt.	223. 1		nes.
Capris dolor vade oria-			338. 3
tur, & quomodo sane-			Celidonia vnica vir-
tur.	234. 2		tus.
Capitis proprietates se-			152. 1
prem naturalis.	269. 2		Centauræ herbæ amari-
Capparis uirtus multi-			do.
			145. 4
			Cepæ effectus natura-
			les.
			113. 2
			Cepæ vites naturales se-
			ptem.
			125. 4
			Cepæ marini uirtus na-
			turales.
			185. 4
			Ceruorum naturalis vi-
			rus.
			166. 2
			Cerulatas.
			184. 2
			Ceruorum naturalis A-
			mor.
			186. 2
			Cerui syluestris natu-
			ra.
			189. 4
			Ceruus quamdiu crescant
			cornua.
			208. 1
			Ceruæ natura in partu-
			riendo.
			112. 4
			Ceti naturalis genera-
			tio.
			157. 1
			Cete naturalis vitus.
			175. 3
			Cha-

Index

- Chalybis natura. 93. 3
 Charitas Galilitati terre-
 na assimilatur. 6. 4
 Chameledantis natura. 117. 2
 Charitas assimilatur fo-
 li. 17. 3
 Charosigni assimilatur
 quilibet de coelis. 17. 4
 Charitas assimilatur at-
 tilla. 17. 4
 Charitas Gemini signo
 comparatur. 21. 2
 Charitas simplex. 21. 7
 Charitas assimilatur Bnu
 mima. 21. 4
 Charitas assimilatur lap-
 idis. 21. 1
 Charitatis perfectio, &
 ordo. 21. 2
 Charitas autem compara-
 tur. 110. 2
 Charitas assimilatur zin-
 cifici. 112. 4
 Charitas assimilatur in-
 diti. 112. 3
 Charitas eiusque excellen-
 tia. 117. 4
 Charitatis potentia. 141. 4
 Charitatis dei, & proxi-
 mi perfectio. 221. 4
 Charitas assimilatur dor-
 na. 221. 4
 Charitatis gradus vili-
 tas, & perfectio. 227. 1
 Charitatis vias quan-
 tum proficiat. 227. 3
 Charitatem duo super at-
 tilla. 227. 4
 Charitas rubeg esse. 227. 3
 Charitatis virtutes ratio-
 nales. 110. 1
 Charitus assimilatur fo-
 li. 86. 3
 Charitus monti olimpo
 comparatur. 17. 3
 Charitatis iudici, & Sara-
 onis quo pacto differ-
 entia. 17. 4
 Charitus quomodo sit q-
 uerendus. 110. 1
 Charitus quomodo assi-
 milatur petra. 110. 4
 Charitus tres habuit sub-
 stantias. 110. 2
 Charitus assimilatur Dra-
 conem. 115. 1
 Charitas flori parat. 115. 2
 Charitus quomodo fuit
 in lege Moyli figura
 tas. 115. 4
 Charitus assimilatur Gal-
 lile. 112. 2
 Charitus fuit figuratus in
 Vaccarum. 215. 1
 Chariti quinque pinci-
 palia opera. 110. 3
 Charitas car bines Apo-
 stolos ad predicandum
 misit. 238. 2
 Charitus se habet ad cele-
 stem sicut vir ad ux-
 orem. 272. 4
 Chariti passio oēs aliorum
 passiones excedit. 291. 4
 Chariti septem iniquitia
 principalia. 302. 1
 Charitus Rarum compa-
 ratur. 209. 2
 Charitus tria principia no-
 bis deum valde impo-
 sa. 317. 4
 Cibus spiritualis de Chri-
 sto quid cogitatur. 217. 1
 Cibus spiritualis ubi sit. 217. 2
 Cibus spiritualis doctrin-
 e qualiter sit recipien-
 dus. 117. 3
 Cibus corporali obio quin
 c. aliter sunt necessa-
 ri. 236. 4
 Cibus natura. 119. 1
 Cibus, an repen-
 tur. 212. 3
 Ciconis quinque propo-
 sitiones naturales. 273. 2
 Cygni naturalis vir-
 tus. 166. 4
 Cygni proprietates. 112. 2
 Cygni naturalis vir-
 tus. 215. 4
 Cygni vias prope mor-
 tem. 172. 1
 Ciliatam seu palpeora-
 rum affectu, & proprie-
 tates. 254. 1
 Cimini virtus multi-
 plex. 147. 2
 Ciceris proprietates, tres. 49. 1
 Cinnamomi odoratus na-
 turas varij. 110. 4
 Cinnamomi virtus. 130. 2
 Cynomys natura. 172. 1
 Cypriensi forma, & vir-
 tus. 117. 1
 Cypressus est valde medi-
 cinalis. 130. 2
 Cylindri crucem Christi si-
 gnificat. 219. 1
 Cylindri vita assimilatur
 torula. 187. 3
 Cylindri perfectio. 324. 2
 Cylindri dignitas in to-
 tura estentur. 372. 2
 Cocleus naturalis us. 42. 2
 Cocodilli pugna contra
 Catam. 176. 1
 Cocodilli natura. 172. 4
 Cocodilli proprietates. 17. 4
 Cocodilli quomodo
 decipiantur. 201. 2
 Cocodilli proprietates. 215. 4
 Cocodilli naturae quid
 nobis representet. 171. 2
 Celi crystallini perfe-
 ctio. 11. 3
 Caelum supremum quale
 sit. 10. 3
 Celi empirei dignitas dual-
 itatis eius effectus. 30. 1
 Celi numerus, &
 ordo. 62. 4
 Celi signa duodecim
 principalia. 62. 2
 Celi tres tantum curab-
 Apollo computen-
 tur. 75. 4
 Cellidoni lapidis virtus,
 & variatio. 17. 4
 Cera solis minis conditio
 nalis, cum. 277. 4
 Cogitationes assimila-
 tas capillis. 231. 2
 Cogitatio peccatorum
 non sine operis con-
 sensu non ulla gra-
 tiam. 313. 2
 Cogitationes malis lo-
 cum parant Diabo-
 lo. 373. 4
 Cogitatio humana quo-
 modo percipiant. 2. 2
 Cogitatio fuit valde vir-
 lis. 195. 4
 Colli situatio compo-
 sita, & perfectio. 150. 1
 Colis naturalis proprie-
 tas. 122.

Index

115.
Colloquendi virtus. 133. 1
Colubri nalis usus. 120. 3
Colurus solstitialis, & æ-
quinoctialis. 34. 1
Coluri duo. 68. 2
Columbæ interdum sunt
dolosæ. 169. 2
Columbæ naturales pro-
prietates. 177. 1
Columbæ perfectiones
plures. 178. 1
Columbarum natura cir-
ca fortum. 361. 2
Compassio est habenda
peccatori. 188. 2
Cometa quid, & eius na-
tura, & significatio 70. 4
Compellitur peccatores
per flagella ad regnum
æternum. 387. 3
Compunctiones sanctæ prin-
cipaliter sũt à Deo. 19. 4
Compunctionis feruor flā-
mæ ignis cõparat. 27. 1
Compunctionis genera
quatuor. 242. 2
Compunctionis humilitas
tentationum repellit sa-
gittas. 188. 2
Concepti fœtus indi-
cium. 235. 2
Concupiscentia carnis ne-
bulæ comparatur. 12. 2
Conceptionis formatio quo
spatio dierũ fiat. 255. 1
Concupiscentiæ carnalis
potentia. 157. 2
Confessio, & peccatorum
examinatio quomodo
sit agenda. 313. 3
Confessionis necessitas.
345. 1
Confessionis pfectio. 363. 3
Cõfessio ante mortem est
agenda. 372. 4
Confessionis frequẽtatio
quũ boni conferat. 312. 1
Confiteri peccata debe-
mus, & quomodo. 35. 2
Confiteri peccata illico de-
bemus. 187. 4
Confidẽtia sanctorum est
in interiori spiritu. 182. 1
Coniugij honestatẽ serua-
re docet nos Aues. 161. 2
Coniugalis pudicitia quã-
tum sit seruanda. 195. 3
Conscientia quomodo sit
ædificanda. 188. 3
Conscientiæ grauamẽ nõ
est sustinendum. 313. 4
Cõsolationis modus qua-
lis. 345. 3
Consolationes diuina hu-
milibus dantur non su-
perbis. 373. 2
Consuetudo quid sit. 319. 1
Consuetudinis ptas. 345. 4
Continentia triplex. 29. 3
Continentes assimilantur
margaritis. 93. 1
Continentes assimilantur
castori. 187. 1
Continẽtia quo pacto ser-
uetur. 373. 4
Contemplatio saphyro cõ-
paratur. 92. 2
Contemplatiua vita Nuci
muscæ assimilat. 120. 1
Contemplatiua vita in g-
bus designatur. 161. 2
Contemplatiuæ vitæ fru-
ctus. 279. 3
Cõteplanti quatuor sunt
necessaria. 280. 2
Contemplatiua vita sumi-
lis e cellę vinarię 339. 3
Contemplatiui viri dor-
mientibus comparan-
tur. 373. 3
Contemplatiuæ & actiuæ
vitæ perfectio. 232. 1
Contritionis lachrymosa
perfectio. 39. 2
Contritionis humilis vir-
tus. 188. 4
Contumacia quid sit 319. 1
Conuersio peccatoris cor-
porum conuersionibus
assimilatur. 26. 2
Conuersiones quinque di-
uersorum inanimatorũ
corporum. 20. 2
Conuersio ad Deum non
est differenda. 162. 4
Conuersi nouiter ad Deum
quomodo sint guber-
nandi. 233. 3
Conuersio fera est valde
periculosa. 323. 2
Conuersio debet esse su-
bita. 326. 2
Conuersatio nostra qualis
debeat esse. 345. 4
Conutium quid & vnde
dicatur. 320. 2
Cos lapis qualis. 93. 4
Corporum sensibilibus di-
stinctio. 2. 3
Corporis humani infelici-
tas repræsentatur in pul-
uere. 20. 4
Corpora quo pacto a pu-
trefactione præseruen-
tur. 57. 2
Corporum humanorũ cõ-
ditio & partes. 234. 2
Corporis membra quomo-
do sint vnita eorumq;
officia. 272. 1
Corpus Christi sub sacra-
mento libro compara-
tur. 280. 1
Coralli naturalis virtus.
104. 3
Cordis purificatio corallo
comparatur. 104. 3
Cor hominis spiritualis ra-
dici assimilari dẽt. 120. 4
Cor est membrum radica-
le animalis. 194. 3
Cor serui Dei debet esse si-
cut semẽ Rosæ. 120. 4
Coriandri quinque pro-
prietates. 226. 3
Coriandri virtus. 366. 1
Cor hominis quomodo
sit innouandum. 163. 1
Cordis vitium Diabolus su-
per omnia diligit. 189. 1
Cordis desideria bona quũ
habeant efficaciam. 190. 1
Cor durũ quale sit. 152. 4
Cor quũ generetur. 263. 1
Cordis copunctio vino, &
aceto cõparatur. 345. 2
Cor mundum quomodo
sit custodiẽdum. 345. 4
Cor Auarorum. 343. 1
Corneoli lapidis. 107. 1
Cordis castrum quomodo
sit custodiẽdum. 316. 4
Cor nostrũ tantũ in Deo
est collocandum. 374. 1
Cornua quid mystice signi-
ficent. 207. 4
Corui quũ in principio
na-

Index

- nascantur. 36. 1
 Coruus valde odit As-
 num. 196. 1
 Coruscationis esse -
 Aus. 155. 4
 Correptio debet esse limi-
 lis lapidi, qui dicitur
 eos. 93. 4
 Correptio qualis esse de-
 beat. 114. 3
 Correptio pastoris qualis
 esse debeat. 235. 2
 Correptio seuera assimila-
 tur Carduo. 121. 1
 Correptio a quo, & quo-
 modo fieri deat. 148. 1
 Correctio viri prudentis
 quomodo esse deat. 154. 3
 Correctio quomodo, & a
 quibus sit agenda. 313. 4
 Correctio fraterna quo-
 modo sit agenda, & su-
 scipienda. 347. 1
 Correptio proximi quopa-
 cto deat fieri. 388. 1
 Cornicis natura. 153. 1
 Corniculæ nalis us. 164. 4
 Cognicis proprietates na-
 turales. 179. 3
 Coturnicis natura. 173. 1
 Crytalli natura. 102. 3
 Crytalli pectio. 271. 1
 Crysolimi lapidis color,
 & virtus. 93. 3
 Crysolasti lapidis effe-
 ctus. 101. 4
 Croci naturales virtutes
 quinque. 114. 2
 Crux Christi assimilatur
 moro. 171. 2
 Crux Christi diabolum
 ligant. 189. 2
 Crux Christi est sicut vir-
 ga Moysi. 374. 2
 Crudeles homines saepe
 moriantur fameli. 163. 1
 Crudeles homines sunt si-
 miles canibus. 184. 3
 Culicis natura. 163. 2
 Curumens virtus multi-
 plex. 125. 1
 Cucullata virtus. 147. 3
 Cupidi de terrenis simi-
 les sunt uallibus. 31. 1
 Cupiditas assimilatur ra-
 dici. 121. 2
 Curiosi culicibus assimi-
 lantur. 163. 2
 Curiositas nouitatu est in-
 strumtu Diaboli. 182. 4
 Curiositas mentis dolo-
 ris ventis assilat. 235. 3
 Custodia sui mala est cau-
 sa mortis aia. 374. 2
 D
 Dammati gloriâ Beatoru
 videt confusè. 232. 4
 Dānati suffragia recipere
 nullo mō possunt. 314. 2
 Damni dari culpa inter-
 dum est excusabilis. 314. 2
 Dammati nequaquā cul-
 pam in Deum conferre
 debent. 325. 3
 Dānū alicui illatum quō
 possit remitti. 333. 3
 Dammati quō de interno
 ad tēpus exeant. 313. 3
 Delectationes praelentis
 vite sūt fugiendæ. 374. 3
 Delphini natura. 167. 4
 Delphini proprietates natu-
 ralis. 169. 1
 Demones solitariis tre-
 quēter insidiant. 212. 3
 Damones assimilatur lo-
 cultis. 281. 2
 Demones quomodo nos tē-
 tēt, & repellant. 347. 3
 Deo cur humana mēbra
 attribuantur. 235. 4
 Deuoti homines quomo-
 do in bonitate prohi-
 ciant. 190. 1
 Deuotio pinguedini com-
 paratur. 235. 3
 Dentium dolor. 241. 1
 Dentium nouem perfe-
 ctiones eorumque nu-
 merus. 263. 3
 Dentium dolor, seu putre-
 factio unde. 241. 4
 Deserti esset plures. 34. 4
 Deus quō dil gatur. 10. 1
 De s quomodo a viatori-
 bus contempletur, et vi-
 deatur. 269. 4
 Deus quid sit secundum
 trimegitum. 76. 4
 Deserti proprietates se-
 ptem. 41. 4
 Detractores assimilant ser-
 peni. 180. 4
 Diaboli quomodo homi-
 nes decipiant. 46. 3
 Diabolus assimilatur non
 nullis aīanibus. 183. 3
 Diabolus Draconi compa-
 ratur. 190. 2
 Diaboli fra? magna. 191. 3
 Diabolus quomodo eij-
 ciatur ab homine. 169. 4
 Diaboli nomen, & pote-
 stas. 276. 2
 Diaboli rapacitas. 278. 2
 Diaboli ignem incenden-
 tes excludi debent a
 sanctorum consortio. 315. 1
 Diabolus quopacto homi-
 nem in peccatis ca-
 piat. 374. 4
 Digestio cibi quomodo
 fiat. 239. 2
 Dignitatum numerus, ac
 significatio eorumque
 nomina. 245. 2
 Dignitatis status quanto
 aliorum tantus molestus
 plenior. 121. 4
 Dilectio fit quatuor mo-
 dis. 17. 4
 Dilectio proximi assimi-
 latur tartaro. 94. 2
 Dilectio assimilatur men-
 to. 236. 1
 Diligitur Deus ab homi-
 nibus diuersimodè. 7. 3
 Diligentes Deum patienti-
 bus cōparantur. 144. 1
 Diligunt Deum sancti mi-
 gheter. 269. 1
 Dianus lapis. 107. 2
 Diptera quid sit. 106. 1
 Diptami mirabilis vir-
 tas. 127. 2
 Discordia assimilatur gū-
 dmi. 21. 2
 Discordiæ causa. 10. 4
 Diuidia mū sana modū?
 Hypoboreis cōparant. 21. 1
 Diuidia diffinillimè acqui-
 runtur. 32. 2
 Diuidia spiritus cōparatur
 tur. 127. 2
 Diuidia hominum pūssimū as-
 baboni cōparatur. 127. 4
 I aut.

Index

- Divites assimilantur pi-
 lis. 236. 3
 Divitiarum sana. 374. 4
 Doctores ecclesie uell
 comparantur. 22. 2
 Doctores ecclesie assimi-
 lantur monibus 22. 4
 Doctoris publici seu pra-
 lai partes. 193. 1
 Doctores ueritatis as-
 similantur. 238. 2
 Doctor ecclesiasticus o-
 do habere debet con-
 ditiones. 285. 1
 Doctrina Casti mētes cre-
 dentū purgaret 23. 1
 Dolosus homo Mygali
 comparatur. 192. 1
 Dolosus assimilatur val-
 pi. 192. 2
 Dñi laudabiliter suadi-
 tus edocemur. 232. 3
 Domus Dei multis capi-
 tur modis. 192. 3
 Dona spiritus sancti eo-
 rumque effectus 285. 4
 Dormire in sacra senten-
 tia est in peccato ince-
 re. 377. 1
 Dorū quatuor proprie-
 tes. 228. 4
 Dorū significatio 238. 2
 Dorū odor unde as-
 mat. 241. 3
 Dotes corporis gloriati-
 ti. 277. 1
 Draconis proprietates,
 exemplum. 190. 3
 Draconis naturalis vi-
 sis. 197. 3
 Draconem virtus. 200. 3
 Draconis, proprietates
 tres. 213. 2
 Dremedarij, quatuor
 naturae, proprietates
 tres. 209. 3

E

 E Balmeus quid signifi-
 cat. 6. 3
 Libertas turpitudine. 26. 3
 Ecclesia Cantat quando
 inuictum habuit. 23. 4
 Ecclesia Cantat inuictum
 to comparatur 23. 4
 Ecclesia Dei moni Mygali
 assimilatur. 25. 1
 Ecclesia fidelium unitas,
 qualis esse deat. 272. 1
 Ecclesia carens spū mō-
 us huiusmodi. 311. 4
 Ecclesia curam quando
 quibus eōbus possit
 renasci. 314. 1
 Ecclesie uni, allegatus
 est ad alios inuicti-
 lis. 315. 1
 Ecclesia mini-bris quatuor
 sunt necessaria. 344. 3
 Ecclesia Dei militis
 fuit figurata. 345. 3
 Eclipsis solis Terra mo-
 tum inducit. 36. 2
 Eclipsis solis quomodo
 causetur. 43. 2
 Echimipicis nā. 164. 4
 Electi Dei stellis compa-
 rantur. 25. 2
 Electi assimilantur ovi-
 bus. 193. 1
 Electio per inspirationē
 non est in forma ho-
 ris. 320. 2
 Electionis p viā seruini
 actionis. 323. 1
 Electi Dei assimilantur
 feris. 375. 2
 Electi generatiua. 99. 1
 Eleemosynas fides est
 montuolus. 25. 3
 Eleemosyna Cardano
 mo assimilatur. 122. 4
 Eleemosyna quae qd. 2
 bus in agat. 148. 3
 Eleemosyna assimilatur
 feris. 123. 1
 Eleemosynas saltem de la-
 peribus ecclesie dū-
 mus. 164. 3
 Eleemosyna propinquum
 it agat. 122. 4
 Eleemosyna quomodo sint
 in natura. 122. 1
 Elementorum numerus,
 & natura. 27. 4
 Elementorum figura, &
 motus. 65. 2
 Elementorum variatio, &
 natura. 76. 1
 Elephas exēpla. 195. 3
 Elephantum naturalis
 vius. 207. 3
 Elephantis benignitas na-
 turalis erga hominē. 206. 2
 Elephantis proprietates na-
 turalis. 210. 3
 Elitropij seu solsequij vir-
 tus. 127. 3
 Eloquentia assimilatur,
 aī, 94. 3
 Eloquentia triplex. 94. 4
 Eloquentia militum apli-
 milaritudo. 123. 2
 Ephemeris ortus, & finis
 repentinus. 171. 2
 Epistola nā. 230. 3
 Epistola inuictas. 241. 2
 Epistola nā. 250. 4
 Equorum natura. 193. 3
 Equus, & Camelus naturalis
 non est. 126. 2
 Equi proprietates natu-
 rales. 207. 3
 Equum proprietates natu-
 rales. 210. 2
 Equum vius i plū. 275. 4
 Equi qualitates. 65. 4
 Erucis proprietates natu-
 rales quatuor. 197. 4
 Eschises lapis in m. is in-
 uenitur Aquilam. 55. 2
 Eschises lapis est precio-
 sus. 170. 4
 Euangelista Equi Christi
 ferunt. 193. 2
 Euangelista quatuor quo-
 rum figurati. 216. 3
 Euangelium triplici lingua
 est inuictu. 276. 2
 Eucharistia sacramentum
 assimilatur lapidi Dia-
 clei. 95. 1
 Eucharistia dignitas. 375. 4
 Exheretabolus huiusmodi
 ut ed frangit. 164. 4
 Exheretabolus assimilatur
 huiusmodi. 193. 4
 Exheretabolus assimilatur
 huiusmodi. 316. 4
 Exemplar in actibus virtu-
 tum duplex. 1. 1
 Exheretabolus corporalis mo-
 dus, & uisus. 242. 3
 Exhortatio ad beneficien-
 dum quomodo fieri de-
 beat.

beat.	233. 3	Fides Argento uino com-	Florum natura varia. 112. 3
F		paratur. 110. 2	Florum uirtutes uarię. 148. 4
Faba vrus naturalis. 146. 1		Fides assimilatur Augu-	Florum res naturales di-
Faba proprietates natura-		sto. 124. 1	stribuuntur. 154. 4
les. 154. 1		Fides quomodo sit fabu-	Florum uarieta s eorum-
Faba vru naturalis. 150. 4		standi. 124. 1	que uirtutes natura-
Falcotis naturalis. 175. 4		Fides assimilatur cana-	les. 155. 2
Falconis proprietates de-		neat. 124. 2	Femina proprietates, &
ptem. 177. 3		Fides assimilatur huius-	perfectiones. 15. 4
Fallitas quot modis com-		pi. 124. 4	Fonnum nonnullorum
mittatur. 317. 2		Fides ad inuicibilis qua-	proprietates admirabi-
Falsus testis tribus est ob-		reda nos trahit. 194. 2	les. 32. 3
noxius personis. 323. 1		Fides ecclesiarum testis pel-	Fomes peccati quō possit
Farius non debet sapient-		li comparatur. 239. 1	mitigari. 118. 4
ti fectari. 194. 1		Fidei significatio, & quod	Formicę natura. 196. 1
Fatalia proprietates. 81. 1		quis ad illis malis po-	Formicę prudentia natu-
Fautor mali quis dica-		teat dici malis. 318. 2	ralis. 208. 3
rit. 318. 1		Figura dantis. 76. 3	Fortitudo assimilatur iu-
Fecula quid sit, & ipsius		Figura Chilli status	ro. 110. 9
species. 249. 3		quomodo sit figura-	Fortitudo viroani spiri-
Fecula emetici septē. 221. 1		tion. 349. 2	tualium Barba compa-
Fecula naturalis vru. 118. 3		Fidei duodecim principia	ratur. 239. 2
Fecula proprietates. 121. 4		construuntur. 176. 3	Feruna assimilatur iocū-
Fecula uirtutes natura-		Filij Dei aeterna genera-	no. 125. 1
les. 125. 1		tion. 26. 2	Fructus spiritus duode-
Femina uirtutes quam		Filius Dei uerus est deus,	cim huius celi compa-
plurima. 151. 4		& homo. 87. 2	ratur. 27. 3
Femina naturalis uirtutes.		Filius imitari non debet	Fructus in arbore quo-
98. 4		utroque mali prius. 25. 1	modo generetur. 134. 1
Femina deinde natus		Filios uos, pręsertim pater	Fructus in bonorum pro-
malum pręsertim. 185. 2		tes Aures docent. 185. 2	prietates plures. 135. 2
Femina uirtutes conuoluit		Florum obligatio erga	Fructus quomodo perib-
testatam. 194. 1		parantes. 194. 2	clantur, & inuenerunt.
Ferum figurat, quia in		Filij quia hora partibus	136. 2
finis est uirtutis. 149. 1		educantur. 109. 2	Frangulus homo can-
Festa naturam, & de-		Filij uirtutis parenti-	cto comparatur. 166. 1
bus uirtutibus inuoluitur.		bus sustinet. 172. 4	Fraxini naturalis uir-
171. 4		Filius Dei adoptionis qu-	tus. 127. 1
Ficus quomodo facun-		multus dici ut mo-	Frontis proprietates qu-
ditur. 120. 4		dis. 311. 3	tuor. 262. 3
Ficus uirtutes medicinas		Filium quid sit uirtutis	Frumentum quo pacto
& quomodo distribu-		no erga parantes. 127. 3	conferuetur. 125. 4
tion. 123. 4		Filij uirtutis aeterni sunt	Fum effectus naturales
Ficus proprietates natu-		inuoluitur. 144. 4	septem. 60. 4
rales. 126. 4		Fimigena impet. 34. 1	Fumina terra, herba
Ficus pulque A. gl. uirtu-		Firmamentum materia, &	quantas habet uirtu-
tes. 191. 2		creant. 23. 4	tes. 150. 3
Ficus uirtutes copulat. 17. 2		Firman. & potestas. 31. 2	G
Fistula uirtutis. 35. 2		Firmamentum, pulchritu-	Alia circulus 33. 3
Fistula uirtutis, & de-		da. 271. 1	Galaxia quod est quod qua-
testatam. 194. 1		Fligella diuina uirtutis	libet proprietates. 78. 3
Fistula uirtutis, & de-		significatio. 149. 3	Gallinatura, & proprie-
testatam. 194. 1		Fligella Dei sunt in uir-	tat. 164. 1
Fistula uirtutis, & de-		tuor. 327. 2	Galli significatio. 166. 2
testatam. 194. 1		Flamma ignis propria-	Galli naturalis 191. 69. 4
Fistula uirtutis, & de-		tes. 17. 1	Gallus preciorum lap-
testatam. 194. 1			dem.

Index

- dem portat in uentriculo. 175. 3
- Garyophyli, perfectiones. 149. 1
- Garizim montis locus, & uirtus. 6. 3
- Garrulus, & gulofus hō Graculo assimilat. 166. 1
- Gaudiū multiplex. 29. 4
- Gelboe mentes cur sint steriles. 37. 4
- Gēmarū varia origo. 105. 4
- Genuū proprietates quatuor naturales. 240. 4
- Germe quid sit. 133. 4
- Gineſtē virtus. 139. 4
- Gith gen⁹ legūinis. 144. 4
- Gleba tenax effect⁹. 54. 3
- Gliris naturalis vs⁹. 188. 3
- Gliris proprietates. 194. 2
- Gloria æternę beatitudinis ubi sit. 30. 1
- Graculi proprietates naturales. 166. 1
- Grandinis quinque proprietates. 21. 3
- Granū frumenti quomodo augeatur. 343. 4
- Gryphium montes cultu dicentū ferocitas. 151. 4
- Gŕa gratū faci⁹s firmamēto assimilatur. 30. 4
- Gratia Dei Rom comparatur. 31. 2
- Gratia Dei assimilat fluuiū egredienti de paradiso. 32. 1
- Gratia Dei assimilatur iaspidi. 96. 2
- Gŕa Dei quopacto in corde cōſeruat. 95. 4
- Gratia Dei oleo comparatur. 125. 2
- Gratia Dei quomodo in anima cōſeruet. 125. 4
- Gŕa diuina effect⁹. 166. 2
- Gratia ſpūalis assimilatur membri radi ali. 194. 3
- Gratia Dei assimilatur mellis. 239. 4
- Gŕa Dei p vnū actū peccati mortalis tollit. 319. 3
- Gŕa Dei nō intundit niſi rectē diſpoſito. 376. 3
- Grato, eē bñtactōib⁹ pāthera nos docēt. 194. 3
- Gruis, & Anſeris naturalis vsus. 176. 2
- Gregorij Nazāzeni la⁹. 1. 2
- Gruis natura. 186. 2
- Gula vitium quid enunciat. 126. 1
- Gula delicias nō natura, ſed uoluptatis, culpa introduxit. 126. 3
- Gulofus eſt ad contrēplandum ineptus. 166. 4
- Gulofi aſſimilantur Miluiſ. 166. 4
- Gulofus Verſo aſſimilatur. 194. 4
- Gula uitii quomodo curatur. 194. 4
- Gula, & luxuria vitium præcipuē eſt in magnis uitiis. 199. 4
- Guloſitas, & voracitas gutturi cōparat. 240. 1
- Gula vitii quantum ſit anima nociuū. 240. 3
- Gultus Perfectiones quinque. 265. 2
- Gutturis, pprietates. 240. 2
- H
- Hædere uirtus triplex. 141. 4
- Hædere proprietates. 144. 1
- Hædere virtutes naturales. 145. 3
- Hædi naturalis vs⁹. 198. 4
- Hædi pellis virtus. 214. 4
- Hānibalis interitus. 215. 2
- Hebeni virtus. 150. 2
- Hellebori virtus multiplex. 141. 4
- Hæreticorum, ſeu hypocritarum fraus. 165. 4
- Hæreticus, & hypocrita Pāthera cōparat. 197. 4
- Hæretici, & ſchiſmatici hilijs viperæ comparantur. 212. 1
- Hæretici aſſimilantur lupis. 212. 2
- Hæreticorum malignitas. 288. 1
- Hæreticorū prauitas. 295. 3
- Hæretici ſacram ſcripturam de prauantes quā pœnā mereant. 319. 3
- Hepatis effectus tres naturales. 212. 1
- Herici naturalis prudentia. 208. 4
- Herici natura. 198. 3
- Hiæna natura. 196. 3
- Hyæes ſtellæ ſeptem. 22. 2
- Hymnis qualitates. 69. 3
- Hyacinii naturales effectus varij. 104. 1
- Hydropiſis effectus varij, & diſtinctio. 222. 2
- Hydropiſis quid. 242. 2
- Hydropiſis ſeptem effectus naturales. 248. 3
- Hypocrita aſſimilatur auralco. 98. 2
- Hypocrita umbrę nucis comparatur. 128. 4
- Hypocrita aſſimilat Arſinini. 128. 3
- Hypocritarū natura. 129. 3
- Hypocrite, & hæretici ſeipſos, ac alios decipiunt. 167. 1
- Hypocrita aſſimilat ſtrictioni. 168. 2
- Hypocritarum malicia, & fraus. 192. 2
- Hypocritarum vsus malus. 197. 4
- Hypocriſis ſpecies quatuor. 288. 3
- Hypocritarum malignitas. 296. 2
- Hypocrita libris falſis cōparantur. 350. 1
- Hypocritarum falſitas. 377. 4
- Hypocētauri natura. 212. 1
- Hylloppi virtus naturalis. 127. 4
- Hyrundinis natura. 160. 4
- Hyrundinis naturales proprietates. 180. 2
- Homines varijs in locis ad diuerſa adaptantur. 40. 3
- Hominiſ ſtatus in vita ſpirituali. 69. 3
- Hominiſ vita ſauilla aſſimilatur. 81. 1
- Homo ex quatuor quomodo compoſitus ſit elementis. 82. 2
- Homo cur ſit ſtatura ſcē. 82. 3
- Homo

Index

Homo bonus assimilatur
arbori bonae. 113. 3
Homo bonus croco assi-
milatur. 114. 2
Homo inconstans assimi-
latur sycomoro. 128. 1
Homes mali coparant ziza-
nijs. 129. 3
Homo perfectus assimi-
latur Aida. 174. 2
Homo cui statura recta
sic formatus. 184. 2
Homo quo pacto brutis
comparatur. 186. 1
Homo quo potentia Diaboli
effugere possit. 191. 3
Homo assimilatur leopar-
do. 196. 4
Homo quid sit. 218. 3
Hominiis miseria. 219. 3
Homo triplici modo sic
seuus peccati. 222. 1
Homo cur a Deo creatus
sit. 273. 1
Homo impatiens semper
querulus. 310. 4
Homo quomodo fiat si-
milis Deo. 360. 4
Homines tria reddunt soli-
cirum. 361. 2
Humana vitæ corporalis
fragilitas. 381. 1
Humana vitæ breuitas. 381. 3
Humana uita uento com-
paratur. 382. 2
Humilitatis pfectio. 97. 3
Humana productionis
principia tria. 100. 1
Humilitatis officiu. 251. 3
Humilitatis uirtus quan-
tum habet prohi. 127. 1
Humilitas assimilat Boel-
lio. 127. 2
Humilitas assimilat hyssu-
po. 127. 4
Humilitas assimilat Ane-
tho. 128. 1
Humilitatis pfectio. 195. 4
Humilitas assimilat ge-
nibus. 240. 3
Humilitatis meritum. 350. 1
Humilitas mētis sterqli-
nio coparatur. 370. 4

Iacob scala quid signifi-
cet. 279. 1

Iaspidis species proprieta-
tes, & virtutes. 95. 4
Iaspidis vis. 104. 1
Iaspidis, & sardinis pro-
prietates. 297. 3
Ierunij uirtus. 4. 1
Ignis proprietates. 3. 3
Ignis substantia, & natu-
ra. 10. 1
Ignis sphaera nobis est in-
uisibilis. 10. 3
Ignis, quomodo in hac
itemora descendat. 10. 4
Ignis i proprio loco nō idi-
get aliena materia. 11. 1
Ignis plures effectus. 17. 4
Ignis proprietates tres. 51. 3
Ignis perfectiones natu-
rales. 56. 3
Ignis inferni perpetuitas. 16. 2
Ignorantia inducit pecca-
tum. 36. 2
Ignorantia assimilatur te-
nebrae. 36. 3
Illicis uirtutes quatuor. 138. 4
Impenitentia finalis gra-
uitas. 166. 3
Impatiens assimilatur Vr-
fo. 197. 1
Imperseuerantes assimi-
lantur satyris. 197. 1
Immundi quales reputa-
bantur in lege. 241. 2
Infantes quomodo sint
gubernanda. 293. 3
Interni ignis orribili-
tas. 51. 3
Inferni ignis, quomodo
sine extinguibilis. 98. 1
Internus cui compare-
tur. 350. 3
Interni pēnz medita-
tio. 377. 4
Inferni pēna non oibus
est æqualis. 381. 4
Infirmitas mortalis si-
gna septem. 363. 1
Inimicū dūderiū. 377. 1
Ingratitudinis graui-
tas. 167. 3
Ingratitudo quid sit. 80. 1
Incensu seu thuris uirtus.
337. 2
Inconstans homo assimi-
latur Mercurio. 36. 1
Inconstans hominis na-

tura. 167. 2
Incesti peccati graui-
tas. 196. 3
Inconstans homo assimi-
latur hiana. 196. 3
Incorrigibiles sunt, graui-
candi. 241. 2
Incontinentia coniugalis
euitanda. 196. 3
Infirmitatis remediū est
principaliter a Deo pe-
tendum. 196. 4
Ingenium interdum plus
quā uires ualeat. 169. 4
Incubi proprietates. 268. 1
Iniuria quot modis infe-
ramur. 120. 1
Innocentia qualis sit ve-
ra. 191. 1
Inobedientia grauis est
culpa. 320. 1
Instabilis homo chemic-
leonis assimilat. 197. 3
Intentio assimilatur radi-
ci. 128. 2
Intentio bona non libe-
rat a pēna si opus sit
illicitum. 321. 3
Intentio bona ad operan-
dum requiritur. 333. 3
Interstitia tria sunt. 42. 2
Inuidia quid ipsiusq; ma-
lignitas. 168. 2
Inuidia inuidiosorumq;
peruersitas. 197. 2
Inuidia assimilatur dolo-
ri dentium. 241. 4
Inuidia unde dicatur, &
sua natura q; sit. 351. 1
Iouis conditiones qua-
tuor. 58. 4
Iracundi hominis peruer-
sitas. 52. 4
Iordanis flumen figura
fuit baptismi. 15. 3
Ira pro zelo iustitiae est bo-
na. 68. 1
Ira damna iratorumque
praua natura. 70. 2
Ire gradus tres. 250. 1
Iracundi hominis mens
qualis sit. 351. 3
Iracundi natura, & uaria-
tio. 378. 1
Ira Dei quo ferior, eo gra-
uior existit. 381. 1

b Ira

Index

- Ire detestatio. 37. 3
 Ira Dei assimilatur In-
 di. 36. 4
 Ira quomodo in Deo exi-
 stat. 37. 1
 Ira humana duplex. 37. 2
 Iridis tres proprietates, &
 nomina varia. 36. 4
 Iridis generatio. 63. 4
 Iridis figura, & significa-
 tio. 64. 1
 Iridis lapidis perfectio.
 101. 1
 Iridis calores principa-
 les. 290. 3
 Isthmorum exemplū. 374. 2
 Iudaeorum mos, & abu-
 sus. 87. 4
 Iudicandus non est homo
 secundum apparentiā
 carnis. 108. 3
 Iudicare non debemus se-
 cundū exteriora. 198. 4
 Iudici duo sunt necessa-
 ria. 234. 4
 Iudicium extremum quo
 modo fiat. 321. 4
 Iudicium temerarium est
 uitandum. 322. 2
 Iudicis perfectio. 322. 3
 Iudicij dies assimilatur
 portae. 351. 3
 Iudicium temerarium vn-
 de proveniat. 351. 4
 Iudicij extremi effectus.
 378. 2
 Iudicans aliorum vitia ip-
 se immunis a vitis est
 se debet. 378. 2
 Iudices omnes munera
 rejicere debent. 379. 4
 Iudici, & rectori, quae sint
 necessaria. 98. 1
 Juniperi virtus natura-
 lis. 111. 4
 Juramentum quando pos-
 sit violari. 322. 4
 Iusquiami naturalis vir-
 tus. 113. 3
 Iustitiae distinctio, & per-
 fectio. 60. 1
 Iustus assimilatur pal-
 mi. 128. 4
 Iustitiae punitivae effe-
 ctus. 180. 2
 Iustitiae distinctio, & per-
 fectio. 210. 3
 Iustitiae excellentia. 245. 3
 L.
 Labiorum sex natura-
 les effectus. 242. 4
 Lac quid sit. 235. 1
 Lacerta naturalis usus.
 187. 2
 Lachrymarum compun-
 ctio assimilatur plu-
 viae. 19. 4
 Lachrymarum compunctio
 aquae assimilatur. 38. 3
 Lachrymarum visilitas, &
 perfectio. 127. 2
 Lachrymarum compun-
 ctionis vis. 168. 4
 Lachrymarum potentia.
 199. 1
 Lachrymarum compun-
 ctio quantum proficiat. 351. 4
 Lactis substantia. 193. 2
 Lactuca perfectio. 128. 2
 Lactuca virtus. 152. 1
 Lactuce capringuis. 139. 4
 Lacus proprietates le-
 ptim. 52. 4
 Lapidum octo propieta-
 tes. 86. 3
 Latetis tres propieta-
 tes. 225. 3
 Lascivi homines campo
 assimilantur. 40. 1
 Lauri virtus dignitas, &
 securitas. 145. 2
 Leges humanae telis Ara-
 nearum assimilantur. 199. 1
 Legum necessitas nomi-
 nisque ipsius explana-
 tio. 310. 1
 Lentis virtutes. 139. 2
 Leones quopacto capian-
 tur. 187. 4
 Leopardi usus naturalis. 189. 3
 Leo omni anno quarta-
 nam patitur. 196. 4
 Leo coitum leonae cum
 pardo cognoscit. 203. 1
 Leo victoriosus; fuit
 Christus. 308. 3
 Leontophosia potentia. 205. 3
 Leones quomodo na-
 scantur. 206. 1
 Leonis usus naturalis. 207. 3
 Leonum quatuor propie-
 tates. 210. 3
 Leporum proprietates,
 naturales quatuor. 211. 2
 Lepra species, & dam-
 na. 225. 4
 Lepra immunditia, quid
 significet. 241. 2
 Leprosi quomodo olim
 mundabantur. 253. 2
 Lerhargiae tria damna.
 253. 2
 Lex Divina quomodo a
 lege differat huma-
 na. 323. 2
 Liberum hominis arbit-
 rium nullo modo co-
 gi potest. 2. 1
 Liguri lapidis propieta-
 tes. 101. 2
 Libani montis altitu-
 do. 50. 2
 Limacis natura. 217. 2
 Lili naturalis perfectio. 153. 3
 Lyncis naturalis vir-
 tus. 197. 3
 Lingua maledica est causa di-
 visionis amicitiae. 40. 2
 Lingua cur sic formata sit
 in homine. 119. 2
 Linguae proprietates. 265. 4
 Linguae bona, & mala
 qualitates. 270. 1
 Lingua est semper retre-
 nanda. 362. 3
 Lingua contumeliosa fla-
 gello comparatur. 378. 3
 Linum quantum pericia-
 tur labore. 357. 2
 Locustarum natura insa-
 tiabilis. 166. 4
 Locus non sanctificat,
 hominem, sed homo lo-
 cum. 324. 1
 Loqui qualiter deamus
 labia nos docet. 242. 4
 Loqui irreprehensibiliter
 volens quid agere de-
 beat. 378. 2
 Ludi chorearumque sal-
 tus inordinati praesagium
 sunt mali exitus. 163. 1
 Lucis proprietates se-
 prem. 44. 2
 Lucis quatuor propieta-
 tes. 64. 3
 Lucis varij effectus. 86. 2
 Lucerna

Index

- Lucerna semper ardens.** 196.2
Luna proprietates, & defectus. 2.4
Luna natura, & situs. 5.4
Luna dominium in iis interioribus. 6.1
Luna varia nomina. 6.2
Luna quamplurimi effectus. 42.1
Luna proprietates plures. 51.2
Luna defectus. 277.2
Luna mutatio. 291.4
Lupi naturalis vs⁹. 215.3
Lupi effectus naturales plures. 190.4
Lupinorū virtus. 129.2
Lubinix natura. 162.2
Luxuria assimilatur igni. 41.1
Luxuria est ignis consumens. 51.3
Luxuria assimilatur sulphuri. 59.3
Luxuria damna. 59.4
Luxuria quid sit, & quantum mali afferat. 152.3
Luxuriosus assimilatur Porco. 199.3
Luxurix mediatrices graue committunt peccatum. 324.1
Luxuria quomodo accendatur. 378.3
M
Magnetis, quatuor proprietates naturales. 97.2
Magnetis effectus naturales tres. 111.1
Mali interdum Columbis comparantur. 169.2
Mali cur bonorum fugiāt societatem. 384.2
Mali arboris proprietates. 145.2
Mali cur interdum exaltentur. 342.1
Malo granata arbor. 142.4
Maluz succus quantum proficit. 130.1
Mammillaz mulieris nales proprietates. 234.4
Mandata Dei, quomodo sint obseruanda. 378.4
Mandibulaz effectus tres. 220.3
Mandibularum significatio. 236.1
Mandragorę natura. 120.1
Mannaz deserti proprietates. 359.4
Mannaz degustatio quid agebat. 386.4
Manus ac pedes, quid significant. 216.3
Manus proprietates. 220.3
Manuum officia naturalia. 245.1
Misfuetudinis bona. 352.2
Mahometica lex quid continet. 88.1
Margaritarū generatio, & proprietates. 93.1
Maria Virgo assimilatur Soli. 41.2
Marię Virginis dignitas, & excellentia. 41.2
Marię Virginis ætas. 43.2
Maria Virgo cur dicatur stella maris. 43.4
Maria Virgo luci comparatur. 44.2
Maria Virgo assimilatur Aurorę. 45.1
Maria Virgo assimilatur testæ. 46.3
Maria Virgo Calcedonio, & smaragdo comparatur. 100.1
Maria virgo vera est stella maris. 110.4
Maria virgo quomodo in vtero matris fuit sanctificata. 118.4
Maria Virgo assimilatur Cedro. 130.2
Maria virgo cypresso comparatur. 130.2
Maria virgo quō uocetur mulier. 277.1
Maria virgo Soli comparatur. 210.2
Marię Virginis figurę quę plurima. 290.4
Maria Virgo multis modis fuit illuminata. 291.3
Maria Virgo assimilatur Arcę testamēti. 291.3
Maris Rubri proprietates. 39.3
Marē tribus modis moraliter accipitur. 42.4
Maris proprietates lepre. 40.1
Maris pericula varia. 48.2
Mare est lunę imitatum. 48.4
Maris proprietates plures. 52.2
Maris proprietates nonnullæ. 56.2
Maris utilitas. 74.2
Marmoris proprietates, & varietas. 91.1
Martis planetę natura. 57.1
Mars planeta ad quid naturaliter inclinet. 70.4
Martires assimilantur palamis. 32.2
Masculus foeminam in quatuor excedit. 260.4
Misfuetudinis bona. 352.2
Matrimonium spūale carnali comparatur. 324.2
Mismonij distinctio. 324.3
Mechanicę artes, quę sint. 337.1
Medici quid obseruare debeant circa inermos. 43.4
Medullę quinq; naturales effectus. 239.4
Melancoliz vis, & effectus varij. 220.3
Melancoliz, damna. 269.3
Memoria assimilatur ventri. 242.2
Memorię quatuor modis auxiliari possumus. 243.2
Mendacię variz species. 317.3
Mendacię grauitas. 352.2
Mens lunaris acceptio. 4.4
Mens, unde dicatur. 43.1
Mens hominis assimilatur pectori. 243.3
Mentum quomodo fuit necessarium. 236.1
Mercennatorum vsus. 383.2
Mercurij, proprietates, b 2 res.

Index

- res. 73.3
Meridianus circulus 68.2
Mergus natura. 168.4
Mergus proprietates natu-
rales. 174.4
Megalis natura. 192.1
Misij femina quantu pro-
fiunt. 133.4
Milui immundicia & gulo-
fitas. 166.4
Milui natura in principio
& in fine vitæ. 167.3
Milui naturalis vsus in vo-
latu. 171.1
Miracula facultatem natu-
ra excedunt. 34.1
Miracula omnia principa-
liter sunt a Deo. 325.2
Myrte arboris naturalis
virtus. 142.1
Miserecordia assimilatur la-
pidi iridi. 101.1
Miserecordia assimilatur
oleo. 132.3
Mittas quid sit. 16.1
Modestia morum qualis
esse debeat. 244.1
Missa mysteria quam plu-
rima declarantur. 376.4
Monachi & solitarij pisci-
bis assimulantur. 169.3
Monstra humana varia.
 252.3
Montes quopacto in ter-
ra causentur. 19.4
Montium sythia premo-
tas & asperitas. 22.1
Montium octo proprie-
tates. 22.4
Montis synai octo pette-
stiones. 47.1
Montium proprietates nō
nulle. 59.1
Montis natura varia. 72.4
Mortis memoria in cinere
representatur. 48.1
Mortis hora cur incerta.
 82.4
Mors hominis colloquin-
idæ comparatur. 133.1
Mortuus mundo tribula-
iones non timet. 133.1
Mori fructus quantum
profiunt. 138.2
Mortis & iudicij memo-
ria valde prodest. 169.4
Mors assimilatur Hicnæ.
 200.2
Mortis memoria valde est
vilis. 200.3
Mors cur fortis dicatur.
 239.3
Mors sanctorum somno
comparatur. 244.2
Mortis nunciij. 250.3
Mortis villitates, & ele-
ctus plures. 255.4
Mors triplex designat tres
præiæ effectus. 256.1
Mors citius in vadit aliqua
do iuuenes quā senes.
 379.1
Mortuus mundo quis dica-
tur. 379.2
Mortui hominis effectus.
 383.1
Mugilis piscis natura. 178.4
Mulieres quædam vetula
sunt cornicibus simi-
les. 179.3
Mulierum ornatus cui co-
paretur. 200.4
Muli naturalis proprie-
tates. 202.1
Mulierū proprietates duo
decim. 223.3
Mulieus ornatus est sicut
rete Diaboli. 354.4
Mulierum consortium est
valde fugiendum. 375.4
Mulier prima quomodo
a Diabolo fuit tentata.
 378.3
Mulieres nimis ornate
sunt incenariæ Diabo-
li. 382.3
Mundus est locus pericu-
lis plenus. 48.2
Mundus assimilatur ma-
ri. 48.2
Mundus assimilatur de-
ferro. 48.4
Mundus assimilatur spe-
luncæ. 49.2
Mundus mari vitreo assi-
milatur. 293.3
Mundi vniuersitas cui co-
paretur. 352.3
Mundi amator qualis fiat.
 370.1
Munera placent animum
iudicis, & corrumpunt.
 380.4
Murenlæ serpentis quæ
natura. 171.3
Muria naturalis vsus 184.1
Musice partes tres. 77.1
Musice primus inuentor.
 347.1
Muscardus paruulas capit
Aues. 175.4
Muscarum virtus. 188.4
Mus potu moritur. 189.4
Musci origo. 193.4
Mustum quo pacto in suo
dulcore est ruct. 339.4
Mustum quomodo cogno-
scatur an sit purū 365.1
Mutatio hominis multi-
plex. 49.2

N

Nardi naturalis virtus.

130.3

Nasi effectus & proprietates quinque.

166.2

Nassa quid sit.

350.3

Nauis est anima humana.

15.4

Nauis partes quid signifi-

cent.

301.2

Nauigantium consuetu-

do.

357.3

Nazareorum consuetu-

do.

382.3

Nebulæ septem proprietates.

19.2

Nebulæ tres proprietates.

20.4

N morū effectus sex.

263.1

Nictitacis natura.

163.4

Nilus fluius gignit x-

quos.

171.3

Niri proprietates.

95.4

Niri naturales virtutes.

102.4

Nivis septem effectus na-

turales.

56.1

Nivis effectus naturales

plures.

373.1

Noe plantauit vinea.

148.1

Nubis effectus naturales

septem.

45.3

Nubis proprietates sex.

55.1

Nubium variatio.

63.3

Nubis effectus tres.

67.3

Nucis umbra est valde

nociua.

Index

noelua. 222. 4
 Nacis muscatæ perfectio. 220. 3
 Nacis virtus naturalis 142. 1
 Nacis muscatæ perfectiones plures. 144. 4
 Nacis perfectiones tredecim. 260. 3

O
 Obediendum est superiorum mandato celesiter. 50. 1
 Obedientes debent cratribus comparari 244. 3
 Obedientia tria sunt necessaria. 245. 4
 Obedientia non respicit precipientis sanctitatem sed auctoritatem 326. 2
 Obedienti Deo omnia obediunt. 380. 1
 Oculum quid sit. 251. 2
 Oculi detestatio. 5. 3
 Oculi damna. 16. 4
 Oculum semper est fugiendum. 151. 2
 Oculum vitare debemus omni tempore. 170. 4
 Oculum fugere debemus. 246. 4
 Oculum viri spiritualibus quantum obsit. 256. 2
 Oculi quinque mali effectus. 27. 3
 Oculum multum animæ nocet. 330. 2
 Oculofusus homo locum facit Diabolo. 380. 4
 Oculi animæ quid sint. 332. 4
 Oculorum natura. 254. 2
 Oculorum proprietates naturales septem. 217. 1
 Odoratus quinque perfectiones. 262. 1
 Officia diuina quomodo sint a religiosis decenda. 201. 4
 Oleaster quid sit. 151. 2
 Olei perfectiones. 121. 3
 Olei triplex virtus. 132. 4
 Olympi montis altitudo maxima. 3. 2
 Olympi montis altitudo & descriptio. 17. 3
 Oliueti montis perfectio. 25. 3
 Oliueti montis significatio. 5. 3
 Oliueti montis effectus. 61. 1
 Oliuarum virtus. 120. 1
 Oliuæ virtus varia. 13. 3
 Oliuæ quomodo maturescant. 14. 3
 Onagi natura. 191. 1
 Onagi proprietates naturales. 201. 4
 Onychini lapidis color & virtus. 90. 4
 Onychini proprietates. 95. 3
 Operis totius distinctio. 2. 3
 Opera penitentium assimilantur fructibus arborum. 135. 2
 Opera mala malis fructibus assimilantur. 137. 3
 Opera bona in peccato intacta, quid proficiunt. 251. 1
 Opera humana assimilantur manibus. 145. 1
 Opus bonum est occultandum. 201. 3
 Orationum effectus. 63. 2
 Orationis perfectio. 120. 2
 Oratio assimilat guitæ. 136. 3
 Orationi assimilat Ruræ & incenso. 137. 1
 Orationis utilitas, & locus. 188. 4
 Orationi cum ieiunio debet copulari. 246. 2
 Orationes sanctorum quales. 299. 2
 Orationis effectus, & quid sit. 351. 4
 Orationis confessionisque efficacia. 381. 3
 Ordo fratrum prædicatorum assimilatur monti lybani. 5. 2
 Ordei naturalis virtus. 153. 1
 Ordo sacer ante qui contrahatur quid sit agendum. 113. 3
 Oris officia naturalia quatuor. 257. 4
 Oris varietas similitudines. 312. 3
 Oris circulus. 34. 1
 Ornatus corporis est ligna

meretricij, & luxurie 380. 3
 Ovis proprietates naturales. 271. 3
 Ovis proprietates, & utilitates naturales. 193. 1

P

P Acis bona. 69. 1
 Palati effectus, & significatio. 254. 2
 Palæ lenitas. 349. 1
 Palli virtus naturalis. 142. 3
 Palma virtus duplex 119. 1
 Palma naturales virtutes quinque 131. 1
 Palma excellentia. 132. 2
 Palmitum proprietates quinque. 149. 2
 Palpebrarum proprietates. 254. 1
 Panis utilitas. 156. 4
 Pantheræ proprietates 187. 2
 Pantheræ natura. 111. 4
 Pantheræ usus naturalis. 127. 4
 Pantheræ gratitudo naturalis. 114. 3
 Papa alterius potest sub iudicio. 321. 3
 Papæ auctoritas. 321. 3
 Papa potestatem cum temporalem tam spiritualem habet. 331. 4
 Papa cum petri baculo non utitur. 345. 1
 Papilionis natura. 197. 4
 Paradisi terrestriis fluminibus. 32. 2
 Paradisi terrestriis locis, & perfectio. 343. 4
 Paralysus oculi. 31. 3
 Paralyticus effectus tres. 251. 3
 Pardi naturalis usus. 195. 4
 Passio Christi assimilatur monti Moriam. 51. 1
 Passionis Christi medicatio quantum boni affectui. 133. 1
 Passio Christi valde ad amorem cor nostrum inflamat. 380. 4
 Passeris naturalis usus 164. 1
 b 3 Passeria

Index

- Passeris significatio. 181.4
 Pastoralis cura assimilatur
 mamilla. 234.4
 Patientia vera qualis sit.
 29.3
 Patientia assimilatur Au-
 ro. 101.3
 Patientia bona quam plu-
 rima quæ capari com-
 paratur. 138.3
 Patientia Christi exempli
 valde nobis pdest. 164.4
 Patienter sunt tolleranda
 pœna in hoc mundo.
 199.2
 Patientia assimilatur Ro-
 se. 355.2
 Patientia in tribulatione
 cognoscitur. 381.1
 Patientia facit hominum
 victorem. 202.3
 Patris amor erga filiū eius-
 que obligatio. 272.3
 Pavonis pulchritudo. 163.4
 Pavonis limus valde est
 medicinalis. 168.1
 Pauper spiritu Abieti com-
 paratur. 139.1
 Pauperum varia fortuna
 in hoc mūdo, & in alio
 171.1
 Paupertatis bonum & di-
 uitiarum damna. 374.4
 Pax multiplex. 28.4
 Peccatum igni compara-
 tur. 51.3
 Peccatum assimilatur toni-
 tro & mari. 52.2
 Peccatum igni compara-
 tur. 95.3
 Peccatorum capitaliū de-
 claratio & gravitas 102.1
 Peccati vetustas quomo-
 do ejiciatur. 114.2
 Peccata capitalia describū-
 tur. 129.4
 Peccatorum capitalium si-
 militudo varia. 137.3
 Peccatorum opera fructi-
 bus corruptis assimilan-
 tur. 138.1
 Peccator est per naturam
 bonus per culpā malus.
 239.2
 Peccator assimilatur Absyn-
 tho. 239.3
 Peccatum assimilatur por-
 ro. 140.1
 Peccatum quanta malagi-
 gnat. 140.1
 Peccatorum capitalium
 comparatio. 154.4
 Peccatum in spiritum san-
 ctum quale sit. 166.3
 Peccatum assimilatur pulci-
 ephimera. 171.2
 Peccati gravitas, & quo-
 modo fiat mortale. 171.1
 Peccatorum similitudines
 plures. 171.4
 Peccatorum omnium gra-
 vitas. 222.4
 Peccator cani compara-
 tur. 202.4
 Peccator assimilatur tal-
 pa. 203.3
 Peccatum senio assimila-
 tur. 247.3
 Peccatorum plures simili-
 tudines. 248.1
 Peccatum assimilatur Para-
 lisi. 250.2
 Peccator seruo malo com-
 paratur. 251.3
 Peccatorum multorum co-
 paratio. 252.3
 Peccati damna. 269.1
 Peccatorum effectus mali
 quam plurimi. 294.1
 Peccati malignitas & gra-
 vitas. 327.4
 Peccator assimilatur cœco.
 356.2
 Peccatorum recidivatio
 quantum noceat. 359.2
 Peccatum quantum sit ab
 homine fugiendum.
 381.2
 Peccator assimilatur cœco
 & defuncto. 381.3
 Peccatoris proprietates natu-
 rales quatuor. 243.3
 Pedis quinque perfectio-
 nes naturales. 221.4
 Pellicani proprietates admi-
 rabiles. 167.3
 Pœnitentia assimilatur to-
 nitruo. 55.1
 Pœnitentia perfectio va-
 rique effectus. 55.1
 Pœnitentia terræ assimila-
 tur. 58.2
 Pœnitentia est omnium
 vniū expulsiua. 102.1
 Pœnitentia assimilatur Ni-
 tro & Auspignento. 102.4
 Pœnitentia perfectio. 102.3
 Pœnitentia vtilitates plu-
 res. 115.2
 Pœnitentia similitudines
 plures. 140.4
 Pœnitentia gradus. 142.1
 Pœnitentia assimilatur ar-
 boris Aloe. 142.3
 Pœnitentia assimilatur
 Absynthio. 142.4
 Pœnitentia quid sit. 171.2
 Pœnitentia fructus quam
 plurimi. 172.3
 Pœnitentia lachrymosa
 facit Deū simulare pec-
 catum. 205.3
 Pœnitentia vtilitates. 205.3
 Pœnitentia perfectio. 221.3
 Pœnitentia assimilatur Pul-
 moni. 253.4
 Pœnitentia duplex. 254.2
 Pœnitentia veræ fructus.
 294.3
 Pœnitentia vtilitas quan-
 ta sit. 331.1
 Pœnitentia distinctio, &
 quæ sit perfectior. 357.1
 Pœnitens debet esse par-
 turienti similis. 381.4
 Perdicis fraudulencia. 165.4
 Perdicis proprietates. 162.2
 Peregrini sunt pia charita-
 te adiuuandi. 174.1
 Personæ diuinæ quomo-
 do distinguantur. 75.1
 Perseuerantia necessitas.
 58.5
 Perseuerantia lauro com-
 paratur. 145.2
 Persecutores innocentium
 crudeliores sunt belluis
 165.4
 Perseuerantia in bono ope-
 re est habenda. 174.3
 Perseuerantia virtus. 202.3
 Perseuerantia quantum
 sit homini necessaria.
 357.3
 Perseuerantia in bono ope-
 re est necessaria. 380.3
 Perseuerantia

Index

Perseuerantia necessitas.

382.2

Petra proprietates. 110.4

Pellis remedium. 345.3

Petrofollini virtus. 113.1

Phoenix longitudo vitæ.

172.3

Phlegmatis effectus tres.

243.4

Piger homo cui compare

tur. 382.3

Pili quomodo radicius

euellantur. 103.

Pigrina superfluo somno

comparatur. 236.2

Pilorum proprietates qua

tuor. 225.3

Pili quomodo nascantur.

254.2

Pinguetudinis effectus qua

tuor. 237.3

Pini arboris naturalis v

sus. 110.4

Pini proprietates. 111.1

Pini virtus naturalis. 119.3

Pini proprietates. 112.2

Pinea perfectiones. 116.4

Piperis virtus. 118.1

Pipiens grani perfectio

quantis sit. 141.1

Pyri arboris naturalis vir

tus. 112.4

Pyri maturi perfectio.

141.1

Pyra solentia quopacto

cum scammonia nant.

316.3

Piscina, vt sit perfecta tria

requirit. 21.3

Pitces quomodo nacent.

157.3

Piscis maris assualibus

quomodo differant. 100.3

Piscis quopacto aquam

ad se attrahant. 163.4

Piscis optimi q sunt. 174.2

Planeris omnes quanto te

pore cursum compleat.

4.4

Planetarum varij in nobis

effectus. 13.4

Planetarum vis in huma

nis corporibus. 23.3

Planetarum significatio,

& in quibus resideant

signis. 26.1

Planetarum ordo est obe

dientia exemplum. 50.1

Plantarum ordo, & signi

ficatio. 77.3

Planetarum natura. 87.4

Planta duetis partibus in

tegratur. 144.1

Planta quomodo crescat.

145.4

Plantarum differentia qua

druplex. 151.2

Platani virtus varia. 111.2

Plumbi varij naturales e

fectus. 101.3

Pluuiæ proprietates natu

rales quatuor. 20.1

Pluuiæ proprietates quin

que. 39.2

Poma de arbore cadentia

quomodo corroboren

tur. 350.2

Porci naturalis vsus. 199.3

Poli duo qui sint, & quid

significent. 24.2

Porni saccus quid homini

prosit. 129.3

Porri multum interdum

nocent. 142.1

Porri virtus naturalis. 141.1

potestas humana assimila

tur brachijs. 357.1

Pratorum pulchritudo va

ria. 63.4

Prædicatoris partes. 33.1

Prædicationis finis. 77.3

Prædicatoris munus. 95.1

Prædicator debet esse si

milis Argento. 103.4

Prædicatorum bona do

ctrina quid efficiat.

164.1

Prædicatores quales esse

debeant. 175.1

Prædicator assimilatut ca

ni. 206.3

Prædicatoris boni offi

cium. 207.3

Prædicatorum doctrina

qualis esse debeat.

217.1

Prædicator verbi Dei ori

comparatur. 217.4

Prædicatori septem sunt

necessaria. 258.1

Prædicatores veri quas par

tes habere debeant.

26.1

296.4

Prædicator seminatori cõ

paratur. 317.4

Prædones qui sint, & eor

um mores. 320.4

Prælati perfectus Ioui

comparari debet. 38.4

Prælati assimulantur mon

tibus. 59.1

Prælati debet esse similis

Malo arbori. 145.3

Prælatorum regimẽ. 157.2

Prælatorum mala exempla

iniciunt mores subdito

rum. 165.1

Prælati cura erga subditos

qualis. 175.3

Prælati seu rectores quo

modo sint eligendi.

178.1

Prælati exemplum malum

quid causet mali. 194.2

Prælati debet esse similis

Arieri. 207.3

Prælati assimilatut capi

ti. 259.3

Prælati assimilatut col

lo. 261.1

Prælati Soli comparantur.

281.3

Prælatorum regimen in

duo consistit. 331.1

Prælati quomodo seipsos

aliosque gubernare de

beant. 343.2

Præsumptio secundum iuri

stas multis capitur mo

dis. 375.2

Principi iusto quinq; sunt

necessaria. 60.1

Principes humeris assimi

lantur. 256.3

Principum regimen tron

ti debet comparari.

262.3

Principum carnalium vi

tia. 278.3

Propago quid sit. 147.2

Prophetia quid sit.

274.2

Prosperitas temporalium

est futuræ calamitatis

iudicium. 61.1

Prosperitas temporalis

fabæ assimilatut. 145.1

Prosperitas temporalium

b. 4. 1erum

Index

rerum malum est signū.

358. 4

Prosperantes in peccatis
tandem sunt infelices.

382. 4

Prouidentia Dei præcipue
est d suis fidelib⁹.

384. 3

Prudentia quid sit ipsius-
que necessitas.

79. 3

Prudentiæ partes.

91. 3

Prudentia assimilatur itan-
no.

110. 3

Prudentia quid sit.

114. 2

Prudens homo quid eni-
ciat.

176. 1

Prudentiam habere docet
nos Hericulus, & formi-
ca.

208. 2

Prudentiam seruare docet
nos serpentes.

208. 4

Prudentia partes.

245. 3

Prudentia odorati com-
paratur.

262. 2

Prudentia quid & quotu-
plex.

262. 2

Pruinæ proprietates.

5. 3

Pruni naturalis perfectio.

144. 2

Psyllij perfectio naturalis.

128. 1

Ptolomeus quo tempore
fuit.

24. 4

Tuerorū perfectiones vn-
decim.

264. 1

Puellarum proprietates
quinque.

223. 2

Pulueris tres effectus.

20. 4

Pulchritudo corporalis va-
ria.

358. 4

Pulmonis octo effectus
naturales.

253. 4

Pulmo quid sit, & eius offi-
cium.

271. 1

Pulices formicæ & cyuiles
quomodo repellantur.

347. 3

Pulsus effectus tres natu-
rales.

245. 4

Pupilla oculorū quid ope-
retur.

258. 3

Purgatorij poena.

270. 1

Purgatorij poena excom-
municationi compara-
tur.

333. 1

Purgant interdum animæ
in hac vita.

333. 1

Q

Q Vadrigæ quatuor quid
significent.

396. 4

Quadrupedia quid deno-
tent.

307. 4

Quercus significatio.

132. 3

Quercus naturalis virtus.

126. 3

Quies terræ.

38. 3

Quies corporis qualis esse
debeat.

246. 3

R

R Adicls naturales esse

ctu plures.

116. 3

Radicis virtus varia.

120. 4

Radicis tres virtutes natu-
rales.

121. 2

Radicis virtus.

152. 2

Radiorū proprietates.

77. 4

Radius triplex.

8. 4

Rhamni virtus.

140. 1

Rhamni perfectio.

152. 2

Ranz natura.

203. 3

Rationis virtus excedit
omnes alias animi virtu-
tes.

333. 2

Ratio cogitationes homi-
num regere debet.

383. 1

Recreatio quæta & mode-
sta cuilibet conuenit.

333. 3

Rectores, & prælati debent
esse similes neruis.

263. 1

Religio assimilatur cauer-
næ.

61. 2

Religio assimilatur Pineæ.

146. 4

Religiosus debet assimila-
ri Aniso.

147. 2

Religiosi gruibus assimila-
tur.

176. 2

Religiosi Dromedarijs sūt
similes.

209. 3

Religiosi dentibus compa-
rantur.

263. 3

Religiosi debent esse simi-
les Pueris.

264. 1

Religiosi cur habeant non
saram admodum coro-
næ.

272. 2

Religiosi mortuis compa-
rantur.

383. 1

Renum quinque natura-

les effectus.

287. 2

Respublica cordi compa-
ratur.

257. 2

Resten lapis qualis.

106. 2

Restitutio tria præsuppo-
nit.

333. 4

Resurrectio corporum
exēplis suaderetur.

359. 2

Reuelationes quo tempo-
re, & quibus olim he-
bant.

273. 3

Rui aquarū effectus.

27. 2

Roris effectus & genera-
tio.

31. 2

Roris proprietates quin-
que.

35. 2

Roris generatio quomo-
do fiat.

42. 2

Ros quomodo infunda-
tur.

4. 2

Rosæ semen quid agat bo-
ni.

120. 4

Rosæ domestica quomo-
do differat a syluestri.

147. 2

Rosæ odor suauitas, & vir-
tus.

153. 2

Rosarum significatio, &
conseruatio.

350. 1

Rotæ ac figuræ circularis
declaratio.

300. 1

Rubeta quid sit.

186. 4

Rutæ virtus multiplex.

140. 1

Rutæ perfectiones qua-
tuor.

155. 2

S

S Acerdotum indumen-
ta quid significant.

344. 3

Sacerdotes nouæ legis quo
modo sese debeant mū-
dare.

372. 3

Sacerdotis veteris ac nouæ
legis pfectiones.

383. 2

Sacramenti corporis Chri-
sti septē admiranda de-
clarantur.

281. 1

Sacramenta nouæ legis a
Christo fuerunt institu-
ta.

334. 1

Sacra scriptura assimilatur
Aque.

65. 1

Sacra scriptura Apio com-
paratur.

122. 2

Sacra

Index

- Sacra scriptura quādo habuit principium. 150. 1
 Sacra scriptura assimilatur. 151. 1
 Sacra scriptura tradita, quomodo sit uacanda. 112. 4
 Sacra scriptura est origo omnium scientiarum. 152. 3
 Sacra scriptura assimilatur libro. 152. 3
 Sacra scriptura origo, & comparatio. 302. 1
 Sacra scriptura intelligentia quomodo habeatur. 384. 1
 Sagittae ortus. 71. 4
 Salamandra exemplū. 388. 4
 Salamandra genus admirandum. 184. 3
 Salamandra natura. 191. 2
 Salamandra figura, & proprietates. 197. 3
 Salamandra assimilatur peccatori. 204. 1
 Salus proprietates naturales quatuor. 261. 1
 Salis virtus naturalis. 97. 1
 Salomonis templū quid repraesentet. 316. 4
 Sambuci uirtus. 141. 1
 Sancti uiri cœlis comparantur. 61. 2
 Sanctorum virorum varia comparatio. 62. 4
 Sanctorum sapientia luci comparatur. 64. 3
 Sancti uiri assimilantur gemis. 105. 4
 Sancti uiri assimilantur floribus. 148. 4
 Sancti uiri Agnis assimilantur. 209. 3
 Sanctorum virorum plures similitudines. 210. 3
 Sanctorum virorum perfectio repraesentatur in corde. 264. 3
 Sancti uiri mercenarii assimilantur. 313. 3
 Sancti uiri conantur imitari Christum in quatuor. 290. 1
 Sanguinis fluxus quomodo refrenetur. 18. 4
 Sanguis Christi assimilatur opoballamo. 148. 3
 Sanguinis proprietates. 185. 1
 Sanguinis natura. 205. 3
 Sanguinis principium, & sedes. 233. 3
 Sanguis quomodo depuratur. 238. 3
 Sapientia quomodo acquiritur. 3. 1
 Saphiri virtutes septē naturales. 266. 3
 Saphiri proprietates. 102. 1
 Sapientia Auto comparatur. 106. 3
 Sapientia assimilatur Amomo. 147. 4
 Sapientia assimilatur Radici. 150. 2
 Sapiens homo assimilatur Atanax. 211. 4
 Sapientia assimilatur gutturi. 255. 2
 Sapientia assimilatur saluti. 266. 1
 Sapientia vera quomodo acquiritur. 377. 3
 Saraceni fides, & dogmata nonnulla. 88. 1
 Sardi color, & usus. 92. 2
 Sardonic lapidis uirtus. 101. 1
 Saryi, seu fauni forma. 107. 1
 Saturni proprietates. 4. 3
 Saturni effectus in istis inferioribus. 83. 1
 Satisfactio modus. 334. 3
 Satisfactio penitentiae debet esse secundum meritam alpe. 359. 3
 Saurus est piscis ruminans. 176. 2
 Scintillae proprietates naturales. 78. 1
 Scientia superbiorum aquarum montana comparatur. 73. 1
 Scientia assimilatur lapidi Achatus. 107. 1
 Scientiarum humanarum finis. 259. 4
 Scientia humana assimilatur nasi. 266. 3
 Scorpionis naturalis proprietates, & venenum. 185. 3
 Scorpio quomodo incidat & noceat. 200. 3
 Scorpionis natura. 216. 3
 Scriptura sacra assimilatur speculo. 359. 4
 Secularia negotia quamplurima inferunt mala. 49. 4
 Seminum varia natura. 114. 4
 Seminis proprietates sex. 152. 3
 Seminatio quatuor considerate debet. 357. 4
 Senis obstinatio. 250. 4
 Senex multis subditur malis. 247. 3
 Sensus tactus conditiones quatuor. 229. 1
 Sensus interiores, & exteriores qui sunt. 259. 3
 Sensus corporis qui sunt, & quid significant. 281. 2
 Sensus exteriores sunt semper custodendi. 359. 3
 Septentrio cur sic dicatur. 33. 3
 Sepulchri, conditiones tres. 358. 4
 Serpentis proprietates. 155. 2
 Serpentis usus naturalis. 123. 1
 Serpentis proprietates tres. 190. 1
 Serpens quomodo nascitur. 200. 1
 Serpentem prudentia. Serpi multi decem, & octo proprietates. 351. 3
 Seruorum genus Triplex. 252. 1
 Seruati Dei mentes dēnt et similes venis. 267. 1
 Serui boni proprietates tres. 375. 2
 Silentium quando ea obseruandum, & quando non. 362. 1
 Symbolum Apostolorum cur, & quando in ecclesia dicatur. 24. 9
 Silemli uirtus. 38. 1
 Synocha febris unde prodiciat.

Index

- veniat. 69. 4
 Sinapis uirtus multi-
 plex. 12. 4
 Simia naturalis vsus. 185. 2
 Syon motus dignitas. 25. 1
 Simplicitas, an excuset
 peccatum. 335. 1
 Simplicitas innocentia
 qualis. 361. 1
 Simoniacus leoni asimi-
 latur. 384. 1
 Syrene nalis vsus. 186. 4
 Suis, quid sit. 39. 2
 Sobrietas, porus asimila-
 tur lapidi Dionio. 6. 4
 Smaragdi naturalis vir-
 tus. 100. 2
 Solis variatio. 17. 4
 Sol distinguit anni tem-
 pora. 86. 1
 Solis equi secundum poe-
 tas. 17. 4
 Solis perfectiones, & effe-
 ctus. 41. 2
 Sollicitudo asimilatur vi-
 gilantiæ. 267. 3
 Sollicitudo huius seculi
 asimilatur molæ. 361. 2
 Solis effectus septem. 291. 3
 Solstitium æstiuum, & hiema-
 le quale, & ubi sit. 33. 1
 Solitaria vita eremo com-
 paratur. 65. 4
 Solitarij, & cõtemplatiui
 quales esse deant. 212. 2
 Somni effectus quatuor.
 248. 1
 Somnus superfluous, & in-
 temperatus, quid mali
 faciat. 256. 2
 Somni proprietates se-
 prem. 232. 1
 Somnia cur in homine
 fiant. 274. 1
 Somniorum nonnullor-
 um explanatio. 303. 4
 Sphærarum numerus & ear-
 um motus naturalis. 30. 1
 Speculum quomodo ignem
 accendat. 41. 3
 Spes e comparat. 110. 2
 Spes multa affert bona.
 307. 2
 Spes Ancoræ, & baculo
 asimilatur. 361. 3
 Spes, quopactio tuta
 fiat. 384. 4
 Spinarum proprietates,
 naturales. 121. 1
 Spinæ uirtus nalis. 140. 3
 Spiritus Sancti dona as-
 milantur planetis. 23. 3
 Spiritus Sanctus igni nu-
 bi, & vento compara-
 tur. 67. 3
 Spiritus Sancti dona, que
 sunt. 259. 1
 Spiritus sanctus tria in a-
 nima operatur. 267. 4
 Splenis naturales, pprie-
 tates tres. 247. 1
 Sponsa Christi perfectio-
 nes. 268. 2
 Stanni proprietates natu-
 rales. 108. 1
 Statu Nabuchodonosor
 significatio & explana-
 tio. 304. 4
 Stellæ pleiades, quæ &
 quales sint. 25. 2
 Stellarum proprietates.
 62. 4
 Stellarum perfectiones,
 tres. 80. 2
 Stellarum virtus in istis
 inferioribus. 84. 3
 Stellæ duodecim in capite
 mulieris, quid signifi-
 cent. 277. 3
 Stillionis quatuor pprie-
 tates. 205. 4
 Stomachi dolor est inter-
 dum signum mortife-
 rum. 268. 3
 Stomachi proprietates.
 230. 1
 Stomachus Rempublicæ
 representat. 242. 1
 Stomachi doloris diuersi
 tas. 269. 4
 Struthionis proprietas.
 168. 2
 Struthionis naturalis u-
 sus. 170. 4
 Stuppa, pprietates 368. 1
 Subditi qualiter se hēant,
 ad prælatum. 173. 3
 Subditi valde peccant re-
 prehendendo facta ma-
 iorum. 361. 3
 Suis naturalis vsus. 189. 1
 Sulphuris pprietates. 92. 3
 Superbi similes sunt pla-
 neris. 25. 4
 Superbia asimilatur ar-
 gento uiuo. 107. 3
 Superbia est sicut ignis.
 51. 4
 Superbi locustis compa-
 rantur. 178. 4
 Superbiæ effectus, & simi-
 litudines varieg. 71. 4
 Superbus asimilatur Tau-
 ro. 213. 2
 Superborum plures simi-
 litudines. 213. 3
 Superbi ipse damna. 223. 1
 Superbiæ gradus duode-
 cim. 253. 1
 Superbiæ grauitas. 278. 2
 Superbia secularis poten-
 tiæ asimilatur Turri
 Babel. 361. 4
 Superbiæ origo. 362. 2
 Superbire de grā a Deo
 data monitiosum est.
 384. 4
 Superiorum, & inferiorum obli-
 gatio ad se iunct. 271. 1
 Superiorum dispensatio
 excusat inferiorum de-
 licta. 312. 1
 Suspensio mala tribus ex
 causis prouenit. 315. 4
 T
 Tabernaculi Moyfi de-
 scriptio. 352. 3
 Tabernaculum Moyfi plu-
 ra continebat. 369. 3
 Tabor montis digni-
 tas. 59. 2
 Talpæ ubi generentur.
 40. 4
 Talpæ naturales quatuor
 proprietates. 203. 3
 Tartari utilitates natu-
 rales. 94. 2
 Tauri proprietates qua-
 tuor. 213. 2
 Taxi arboris naturalis uir-
 tus. 118. 3
 Taxi proprietas. 183. 4
 Taxi effectus natu-
 rales. 217. 4
 Tele Arancarum forma-
 tio. 184. 3
 Tem-

Index

- Temperantia assimilatur**
 Mercurio. 73.3
 Temperantia bona. 82.2
 Temperantia assimilatur
 itamno. 108.3
 Temperantia assimilatur
 plumbo. 110.3
 Temperantia est homini
 valde necessaria. 224.4
 Temperantia partes. 245.3
 Temporis instabilitas, &
 breuitas. 80.2
 Tenebrae naturales effe-
 ctus quinque. 36.3
 Tentatur totius peccator.
 quam peccator. 72.4
 Tentationes per peniten-
 tiam excluduntur. 205.2
 Tentatio Diaboli assimi-
 lur incubo. 258.3
 Tentatio triplex. 32.4
 Tentatus fuit Christus a
 Diabolo multis mo-
 dis. 303.3
 Tentatio Diaboli in quo
 praecipua nat. 163.3
 Tentationis delectatio val-
 de nocet. 385.1
 Tetrici rationabiliter deus
 permittit fideles. 385.2
 Tepiditas iram Dei prouo-
 cat. 385.4
 Testudinis varietas, & vir-
 tus. 187.3
 Teredinis natura. 202.3
 Ternarius numerus omni-
 bus rebus naturalibus
 competit. 75.3
 Terra proprietates, & per-
 fectiones. 3.1
 Terra vna cur sit alia cali-
 dior. 6.4
 Terra tenet ignem inclu-
 sum. 7.2
 Terrae voragines, & hiatus
 19.4
 Terramotus effectus, &
 quomodo causet. 21.4
 Terrae perfectiones tres.
 38.1
 Terrae motus quo sit causa
 scissionis terrae. 40.2
 Terra quid sit ipsiusque
 irredicim proprietates.
 45.3
 Terrae stabilitas. 52.3
 Terramotus causa. 52.4
 Terramotus tempus, & lo-
 cus. 57.1
 Terra cur sic dicatur. 58.2
 Terrae effectus plures. 74.1
 Terrae dialiso. 76.2
 Thini proprietates tres.
 149.3
 Tygrius velocitas. 209.4
 Timens Deum assimila-
 tur Berillo. 109.1
 Timor mudanorum qua-
 lis. 74.2
 Timor quomodo expella-
 tur. 91.4
 Timor Domini assimila-
 tur tuniculo. 151.4
 Timor domini quid in no-
 bis operetur. 263.3
 Timoris dñi vtilitas 363.2
 Timor est veluti animae
 offitium. 366.1
 Tinea natura. 200.1
 Tinea proprietates natura-
 lis. 216.1
 Tyranni assimulantur A-
 quilis & Melus. 179.1
 Tyrannus similis est Vni-
 corni. 215.1
 Tyrannorum similitudo
 varia. 215.1
 Tyrannicum dominium
 quatuor vitia faciunt.
 238.4
 Tyrannorum crudelitas
 contra sanctos. 295.2
 Tyrannorum quadruplex
 sollicitudo. 362.1
 Tonitruum quatuor natura-
 les effectus. 52.2
 Tonitruum effectus natura-
 les septem. 55.1
 Tonitruum effectus varij.
 71.3
 Topation quomodo qua-
 rat & inueniatur. 105.4
 Torrentis Aquae natura.
 37.4
 Tribulationes assimilan-
 tur Aquis. 37.3
 Tribulationes amicos Dei
 non dissoluit. 74.3
 Tribulatio assimilatur plu-
 bo. 109.2
 Tribulationum effectus.
 112.3
 Tribulationes sunt mate-
 ria patientis. 138.4
 Tribulationum vtilitas.
 Tribulationum imperas
 consequatur iustos. 179.2
 Tribulationum fructus.
 247.2
 Tribulatio diuina quid in
 nobis boni causet. 269.2
 Tribulationes sunt nunciij
 Dei. 331.3
 Tribulationum effectus.
 342.4
 Tribulationes cur a Deo
 mittantur. 365.2
 Tribulationes cessabunt
 in alia vita. 383.4
 Tribulationum flagella Vir-
 gis comparantur. 376.3
 Tribulationum fructus plu-
 res. 386.2
 Trinitas personarum ciui-
 narum apparet in omni-
 bus creaturis. 74.4
 Turturis & columbae signi-
 ficatio. 170.2
 Turturis natura. 179.3
 Turdi quando naturaliter
 ad nos redeant. 174.1

V

- V** Accae naturalis usus.
 185.3
 Vaccae rutae usus inueterari
 lege. 218.2
 Vallis quatuor naturales
 proprietates. 21.1
 Vallis quinque proprietates.
 35.3
 Vanagloria assimilatur Ti-
 nex. 216.1
 Vanagloria cui comparatur.
 & eius filia & pater.
 365.3
 Vaporum ignitio quomodo
 fiat. 7.2
 Vapor diuersa sortitur no-
 mina. 64.3
 Vaporis quatuor natura-
 les effectus. 81.2
 Venarum naturales effe-
 ctus. 167.1
 Venenū unde dicatur eius
 quae proprietates. 204.1
 Venenum vnum medi-
 cin

Index

- cina est alterius. 217. 1
Veneris proprietates, & nomina. 6. 4
Vēti proprietates plures. 15. 4
Venti quando sint fortiores corūq; significatio- nes. 26. 3
Ventorū significatio. 48. 3
Ventorum ortus, & ope- rationes naturales. 67. 3
Ventorum numerus, & nomina. 68. 1
Venti proprietates plu- res. 71. 3
Ventis res naturales effe- ctus. 243. 2
Verbi Dei doctrina assimi- latur pluri. 22. 1
Verbum Dei quomodo à patre nascatur. 75. 2
Verbum Dei assimilatur lumini. 77. 1
Verbi Dei comparatio va- ria, & vtilitas. 78. 3
Verbi Dei incarnatio quo- modo sit facta. 86. 3
Verbum Dei est bonum semen. 115. 2
Verbum Dei semini iurē comparatur. 152. 3
Verbo Dei anima nutri- tur. 179. 2
Verbum Dei quomodo sit proutandum. 237. 3
Verba bonorum esse de- bēt fides linguar. 270. 1
Verbum Dei quomodo fit seminandum. 357. 4
Verba Dei sagittis, & gla- dio comparant. 367. 4
Verba Dei quomodo sint audienda. 371. 3
Verbi Dei carentia, fami- comparatur. 386. 4
Veni qualitates. 69. 4
Verucis dolor. 235. 3
Vigilia inordinata quot- damna afferat. 267. 3
Vespertilionis naturalis vltus. 172. 3
Vidualis continentia qua- liter sit seruanda. 173. 3
Vini delectatio apud Ro- manos. 119. 4
Vinū quomodo ab aqua- separatur. 139. 4
Vinum debilitatum quo- modo restauretur. 364. 3
Vinum in qua parte dolci- sit melius. 366. 4
Violarum virtus. 113. 3
Virginum sanctarum di- gnitas Galaxia compa- ratur. 78. 3
Virginis status, & per- tectio. 95. 2
Virginis Mariæ excellen- tia. 100. 3
Virginis as assimilatur la- pidi Asteritis. 110. 1
Virgē natura, & vltus u- rius. 131. 2
Virginitas assimilatur Ce- dro, & ordeo. 152. 4
Virginitas assimilatur Ro- sa, & lilio. 153. 2
Virgines assimilantur fe- moribus. 271. 1
Virginum pramit. 277. 4
Virginitas lampadi com- paratur. 366. 3
Vir quid agere debeat er- ga uxorem. 272. 4
Viri spirituales assimilant- tur rotis. 301. 3
Viri perfecti assimilantur oliuæ. 144. 4
Viri boni Apibus compa- rantur. 159. 1
Viri perfecti optimis pi- scibus cōparant. 174. 2
Virtutum perfectio simi- lis Arcturo. 79. 1
Virtutes septem principa- les Planetis assimilant- tur. 79. 13
Virtuosi stellis comparan- tur. 80. 2
Virtutum perfectio unde proueniat. 106. 1
Virtutes septem assimilan- tur septem metalli spe- ciebus. 110. 2
Virtutes assimilantur al- lijs. 153. 4
Virtuosi quomodo à Vi- tiolis differant. 154. 2
Virtus quid sit. 171. 4
Virtutes olibus assimilan- tur. 271. 3
Virtutes cardinales quo- modo figuntur. 340. 4
Virtutes sanctorum Vn- guento comparantur. 366. 3
Viscerum effectus plures. 253. 1
Visio triplex. 273. 9
Vita hominis naturalis umbra comparat. 80. 3
Vita presentis defectus, & miseria. 74. 1
Vita humana assimilatur flori. 154. 4
Vita spiritualis quomodo perficiatur. 180. 3
Vita presentis, & futuræ figuratio. 366. 4
Vitia capitalia septem pla- neis comparant. 14. 2
Vitia omnia alijs assimi- lantur. 154. 3
Vitium contra naturam quantum sit detestabi- le. 161. 3
Vitia assimilantur leon- prouibus. 216. 3
Vitiis capitalium lo- ca in anima. 286. 1
Vitis virtus varia. 131. 4
Vitium quanto diutur- nius tanto periculo- sius. 336. 2
Vita hominis corporalis assimilatur relax. 366. 4
Vita hominis spiritualis assimilatur mulier. 167. 1
Vita hoīs breuitas. 385. 4
Vita eterna debetur nobis iure hereditario. 326. 4
Vitrum suscipit omnes co- lores. 90. 3
Vmbra effe et varij. 14. 9
Vmbra effectus naturales quatuor. 80. 1
Vmbra effectus tres na- turales. 244. 3
Vntio varia. 125. 3
Vnicorns usus natura- lis. 199. 4
Vnicorns forma, & fero- citas. 215. 2
Vnicorns proprietates na- turales. 217. 3
Vnguū significatio. 245. 4
Vnitas multiplex. 368. 2
Vocat Deus hominē mul- tis modis. 387. 1
Vocis

Index

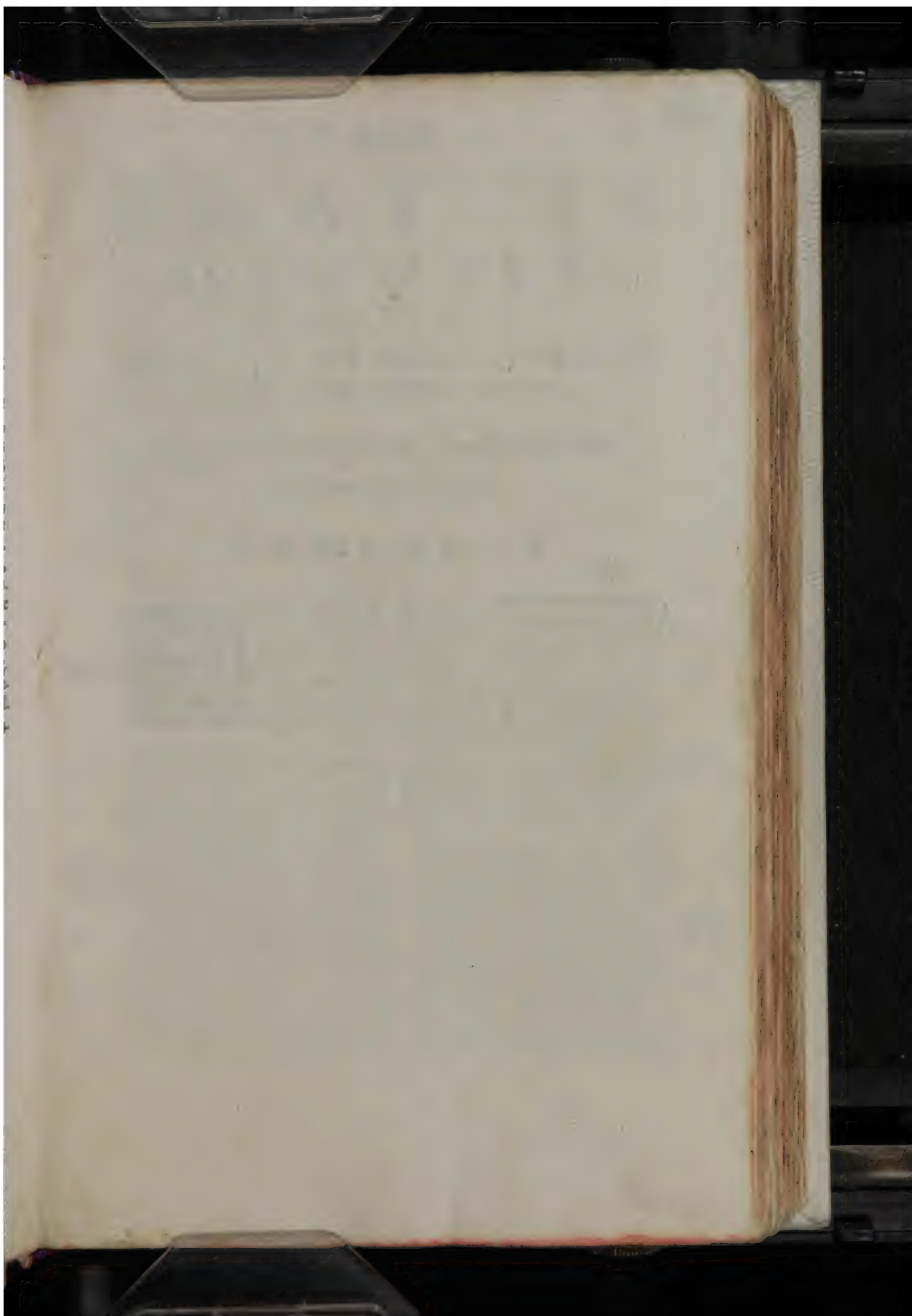
V ocis varietas, & perfectio. 237. 3	A quila. 181. 4	Z
V olantia cur sint à Deo creata. 156. 1	V surarij fagineis assimilantur. 217. 1	Z elantes Dei honorem magnum accipient primum. 318. 2
V oluntas bona diversimode est in hoie. 387. 3	V surariis comparatio, & eius peccati gravitas. 331. 4	Z elus Dei Aeri assimilatur. 88. 3
V oluptuosus homo similis est Saturno. 85. 1	V surarij quando alienum detinent ipsi à Diabolo detinentur. 359. 2	Z elus carnalis qualis sit. 115. 3
V oluptatis ac voluptuosi damna. 217. 1	V ulpis naturales proprietates. 141. 3	Z elus carnalis quot afferat damna. 218. 2
V ulpæ usus naturalis. 165. 3	V ulturis proprietates naturales. 162. 2	Z ignites lapis est virrei coloris. 93. 4
V rsi natura in comedendo. 144. 4	V ultures sæpe dant signum futuri belli. 163. 1	Z imeth lapidis virtus varia. 91. 4
V rsus quomodo à venatoribus capiatur. 189. 4	V ulturis naturalis usus. 176. 1	Z ingiberis virtus varia. 112. 4
V rsus est animal impatient. 157. 1	V xor quomodo sit querenda. 161. 1	Z izaniæ seu lolij effectus quadruplex. 119. 3
V itæ virtus. 151. 3	V xores plures cur patribus olim permittebantur. 350. 3	Z odiaci signa quid significant. 24. 2
V surariorum festinata substantia cito deicit. 22. 1		Z odiacus unde dicitur. 33. 1
V sura assimilatur plumæ		

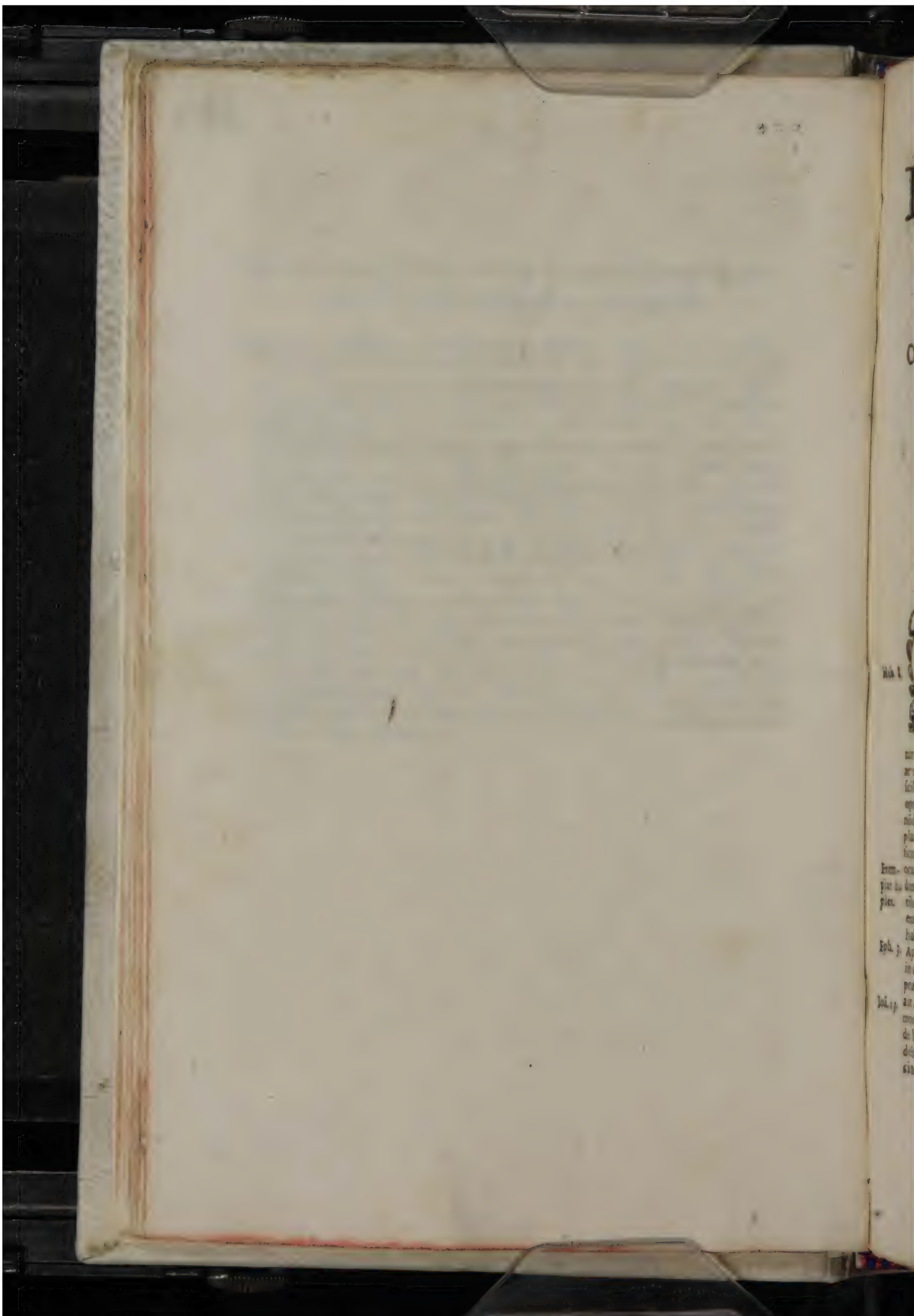
T A B U L A E F I N I S .

26

Errata nonnulla quæ in hac noua editione euenerunt, sic sunt a legentibus corrigenda.

Pagina 23. columna 4. Montibus, lege, motibus. Pag. 24. col. 1. Mulieris. Lege, multis stellis. pag. 36. col. 4. Lunæ. lege, ac lunæ. pag. 97. col. 2. Alleconia. lege, Allectoria. pag. 113. col. 1. excreptis. lege, excerptis. pag. 101. col. 2. quæ boni. lege, boni. pag. 106. 3. Sto. lege, tertio. pag. 122. col. 1. declarabit. lege, declaratur. pag. 122. col. 4. Cardadomi, lege, cardamomo. pag. 148. col. 2. quousq; lege, quæq; pag. 168. col. 3. Auem, lege, Apum, pag. 769. col. 1. quam, lege, quando. pag. 171. col. 3. peccatum, lege, peccantium. pag. 185. col. 1. per sanguisugæ. lege, sanguisuga, pag. 200. col. 3. ac cum lege, ad eum. pag. 207. col. 2. profit. lege, præsit. pag. 223. col. 2. mulier. lege, mulieribus. pag. 235. col. 3. veritas, lege, varietas. pag. 253. col. 4. deblarantur. lege, declaratur. pag. 278. col. 2. principa. lege, principum. pag. 313. col. 4. in lege. sint. pag. 342. col. 1. argentem. lege, argenteis. pag. 347. col. 3. varijs. lege, vijs. pag. 355. col. 3. peccatum. lege, peccato. pag. 356. col. 3. sanctimonix. lege, scammonex. pag. 358. col. 4. vanam. lege, vanam esse. pag. 370. col. 1. Dæmonibus. lege, de moribus. pag. 370. col. 3. oblatio. lege, ablatio. pag. 375. col. 4. principia. lege, principalia. pag. 381. col. 4. corplis, lege, exemplis. pag. 382. col. 4. castrorum. lege, castro. pag. 383. col. 2. ipsius immunitas, lege, ipsorum immunitates, pag. 384. col. 4. adiutor, lege, adiunetur.

S V M M A 1

F R A T R I S

I O A N N I S D E S .

G E M I N I A N O

O R D I N I S P R A E D I C A T O R V M
sacrae Theologiae doctoris clarissimi,

*Quae de exemplis ac similitudinibus
rerum inscribitur.*

P R O L O G V S

Heb. 8.

Exem-
plar du-
plex.

Eph. 3.

Ioã. 13.

OMNIA facito secundum exemplar quod tibi monstratum est: inquit Apostolus. In omnibus operibus artium videmus, quod eorum opifices diriguntur & regulantur duplici exemplari. Nam qui sunt in arte periti, interius habent exemplar, scilicet formam artis, secundum quam operantur: Qui vero artem addiscunt, modum eundem in ipsa, aspiciunt ad exemplar exterius per aliquem artificem factum, sicut pueri qui scribere discunt, tenet prae oculis exemplar magistri. Sed quod admodum in operibus artium, sic etiam in moribus & actibus virtutum duplex habemus exemplum. Nam primo quidem per fidem habemus interius Christum, secundum illud Apostoli: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Et hoc est exemplar praeceptum perfectae vitae. Vnde & ipse ait. Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci ita & vos faciatis. Et de hoc exemplari principaliter intelligi debet verbum praeallegatum. Omnia facito secundum exemplar, scilicet Christi.

si, quod tibi monstratum est, scilicet per fidem. Hoc est igitur exemplar intrinsecum existens in corde per fidem, scilicet Christi vita. Quod exemplar Apostolus sequens, & ei conformatus totaliter dicebat: Vixi ego, iam non ego, vivit vero in me Christus. Sed est aliud exemplar extrinsecum, scilicet natura creata rerum quae sunt extra animam, quo dirigitur humana industria non tantum in operibus artium, in quibus (ut dicit Aristoteles) ars imitatur naturam in quantum potest: sed et in moribus & actibus virtutum; ita ut etiam de hoc exemplari possit dici verbum propositum, Omnia facito secundum exemplar quod tibi monstratum est, scilicet in rerum natura. Nam ex ipsis naturae operibus, sumuntur similitudines & plurima exempla viliis nostris conpeticentia moribus. Et hinc est quod venerabilis doctor Gregorius Nazianzenus, cuius (testante Hieronymo) tanta auctoritas fuit, ut nullus unquam eius dictis calumniam inferre praesumpserit: Immo insuper (ut testatur Rufinus) tanta fuit eius auctoritas apud ecclesias Christi, ut esse putaretur haereticus qui illi fuisset ausus in aliquo contraire. Hic itaque tam praecipuus doctor, hanc sibi consuetudinem fecit, ut

Gal. 2.

Arist. 2.
phil.

Grego.
Naz. in
Apolo.

Rufin.

Prologus.

erat, ut quicquid eius occurreret oculis de rebus exterioribus, interioribus animae moribus adaptaret. Sic enim refert ipse de se in suo apologetico, dicens: Mos mihi est ad meipsum singula quaeque reuocare, praecipue si quies mihi sit & silentium, sit vacet animi moribus adaptare quod videtur in oculis: Vnde & oculorum visio est mihi mentis eruditio. Huius igitur exemplum laudabile sequi oportet, si abundare volunt copia exemplorum. Quae copia illis si affuerit, praecipue de rebus extrinsecis quae nobis sunt in aperto: & etiam de mirandis operibus quae continue natura producit vel adiuuenit humana industria: non eos tantum apud curiosos auditores faciet gratiosos quos mira naturae opera vel humanae inuentionis studia narrata & patefacta delectant: sed etiam apud vulgus & simplices fructuosos & acceptos constituet, dum per exempla ad sensum spiritualia & sublimia declarabunt. Praedicatorum igitur commodum, curioso desiderio simplicium auditorum profectui desideras inferuire, ego inter Fratres Ordinis Praedicatorum inimus nomine Heluicus, natione Theutonicus de multarum rerum exemplis quae diuersis hominum moribus & actibus adaptantur, praesens opusculum edidi, & librum De exemplis & similitudinibus rerum, ipsum intitulaui: exemplum sequi desiderans patris nostri beati Dominici de quo inter alia legitur, quod ubicumque conuersabatur edificatorijs affluebat sermone & abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi, seculive contemptum audientium animi flecterentur. Non autem visum est mihi de exemplis historialibus aliquid in hoc opere ponere: ex eo quod tam de historia Bibliorum quam etiam de vitis Sanctorum, & insuper de factis gentilium, diuersa per diuersos opera facta sunt satis sufficienter. Intendo autem in opere isto sequi praecipue rerum ordinem de quibus adducuntur exempla; nihilominus tamen materias quibus aptabuntur exempla, reducam ut melius potero in singulis rerum generibus in ordine alphabeti. Quod quidem qualiter fiat, subsequencibus verbis declarabitur.

Ordo dicendorum. Quoniam vero curiosis lectoribus varietas tollit fastidium: in ponendis vel exponendis exemplis, non semper eundem ordinem seruabo vel modum. Nam quicquid

generaliter tantum materiae, de qua agatur, exemplum adaptabitur: quandoque vero distincte proprietates plures adductae similitudinis exponentur. Huius etiam eiusdemque rei exemplum aliquando vni tantum materiae, quandoque vero pluribus, prout eiusdem rei exigit diuersarum proprietatum cognitas, adaptabo. Sicut Saturno tantum assimilatur homo volupinosus. Luna vero assimilabitur non tantum beata Maria, sed etiam vira actiua. & simile motum inuenies in alijs exemplis. Adhuc etiam in adaptationibus ipsis plerumque ex sacra scriptura & nonnumquam ex dictis Sanctorum auctoritatum probationes apponam: quandoque etiam (causa prolixitatis vitanda) adaptationes ipsas tantummodo, praetermissis auctoritatibus, scribam. Intendo etiam pleraque exempla per singulas suas partes exponere: quaedam scilicet ex parte materiae applicare: quia multa ad declarationem exempla quandoque sunt necessaria quae tamen ad adaptationem nil referant. Et quia plura eidem materiae exempla conueniunt, interdum quae in diuersis rerum generibus continentur, oportebit ut de eisdem materijs (sed non sub eisdem exemplis, in diuersis tractetur locis. Sicut de gratia agatur in primo libro sub similitudine primi mobilis. In secundo vero sub similitudine saphiri. In tertio sub similitudine frumeti: & sic de alijs. Porro si quae in exemplis ponentur praecipue de virtutibus lapidum vel herbarum siue etiam de interpretationibus aliquibus somniorum, vel alijs quibuscunque quae forsitan ea legentibus minus credibilia videantur; sciant me ex meo ingenio ea non confinxisse, sed ex magnorum scriptis deprompta, non ut fidem de talibus facerem, sed ut veram instructionem & utilem elicerem ex eisdem: quibus quidem modo doctores sacri & etiam magni philosophi in suis doctrinis moralibus incredibilibus vsi sunt exemplis fabularum: quae licet in se vera non essent, ad veram tamen disciplinam moralem utiliter inflexerunt. Bene etiam diuina scriptura (de lignis expetentibus regem recitatio in libro Iudicum) fabulam introducit, quae a nonnullis expositioribus moribus adaptatur. Non ergo respuenda sunt exempla naturalia, quae si non semper, vel ex toto sunt vera, ex parte ta-

Iud. 3.

men (vt in pluribus) vera repertuntur. Nec debet ielpacere sapiens ea quæ scripta reperit, ex eo quod ipsemet talia nō probauit: sed potius æstimare de talib⁹, q̃ multa quæ ipse non vidit, alij sunt experti. Si quæ verò de celestium corporū effectibus inducuntur, quæ se ad humanos actus extendere videantur, ea prudens lector aduertat, potius referendo esse, quam asserendo dicta: nec ea sic intelligat tāquam ex celestium dominio corporum vlla humanis actibus, prout ex libro ꝑ cedunt arbitrio) necessitas imponatur. Non enim celestia corpora in liberum arbitrium hominis aut voluntatem vel intellectum, quæ vires incorporatæ sunt, directe possunt imprimere. Sed quoniam complexio corporis quam anima in pluribus sequitur, & organa corporea sensum qui intellectuali cognitioni deservit, ceteraque corporis membra per quæ interior anima actus exteriores exequitur, ipsorum dispositioni celestium corporum directe supponuntur. Hinc est q̃ actus humani (præcipue qui per corpus exercentur) ex varijs impressionibus siderum varie disponuntur: ac etiam ex constellationum virtutibus (quæ hominum corporali conceptui vel ortui dominantur) ipsi homines ad diuersa officia & mores inclinatur. Et quia homines nō coacte sed sponte, huiusmodi frequentius inclinationes sequuntur, inde est q̃ de voluntarijs actibus & moribus eorum deni, nonnunquam à peritis astrologis & mira & veridica iudicia proferuntur: quanquam non sit laudabile, neque iustitabilibus inniti iudicijs vel ea in suis temporibus omnibus obieruare. Bene in sacra scriptura dicitur: A signis celi nolite metuere. Malca ergo de proprietatibus rerum (quas in hoc libro ꝑ exemplo ponemus) ex libris sacri canonis sunt assumpta. Et nonnulla collecta sunt ex rerum experientia: sed & ex magnorum sapientum scriptis plurima sunt excerpta. Nō autem aliquis miretur de stili deformitate, quæ licet concedi soleat in opere tam prolixo, ex hoc tamen specialiter accider: q̃a plura ex scriptis quorundam in hoc opere ponentur exempla, in quibus, nisi forte truncando, vt breuiora sint, nec sensum nec verba mutua bo, ne ex mutatione verborum mihi ascribere videar, quæ iam bene sunt per alios conscripta vel inuenta. Non solum

etiam in hoc opere, de principalibus mundi corporibus inducuntur exempla: sed etiam de his quæ in aliquo ordinem in ea reducuntur, puta de motu, tempore, & lumine, & alijs consimilibus quæ reducuntur in celum. Similiter de impressionibus, aeris, grandine, pruina, niue, & alijs quibuscunque similibus, quæ specialiter petiuntur videtur ad aliquod elementū. Et consimilis modus scribabitur etiam in alijs quæ pertinent ad aliqua corpora mixta: quia simul vbi ponentur plantarum similitudines, de fructibus, floribus & fructibus & seminibus inducuntur exempla. Et sic etiam fiet de alijs corporibus quibuscunque.

Notitia autem rerum in homine triplici virtute perficitur (vt dicit philosophus) sensu, imaginatione, & ratione. Nam ab ipsis exterioribus rebus primò fit motus in sensu: propter quod philosophus dicit, quod omnis nostra scientia oritur a sensu. Ab ipso autem sensu in actu secundo fit motus in fantasia siue imaginatione. Vnde idem philosophus dicit, quod fantasia est motus factus a sensu secundum actum. Et licet Auicenna distinguat inter imaginationē & fantasiam, dicens eas diuersas potentias realiter distinctas, quia fantasia secundum eum habet ultra imaginationē quod componit & diuidit formas imaginatas, vt patet cum ex forma imaginata auri & forma imaginata montis componimus formā motis aurei, quā nunquam vidimus: Tō q̃a ista compositio non apparet in alijs ab homine i quo ad hęc sufficit virtus imaginatiua, cui ē hęc actiōe attribuit Auerrois: Ideo (ut alij dicunt) eadē potentia realiter est imaginatio & fantasia. Ab ipsa autem fantasia siue fantasmatibus, per virtutem intellectus agentis perficitur intellectus possibilis ad actum intelligendi. Bene philosophus dicit, q̃ nō est intelligere sine fantasmate. Ipse aut intellectus ab vno in aliud discurrrens (siue ex principijs conclusiones eliciens, siue conclusiones in principia resoluens) rō vocatur, ad quā scientia pertinet, sicut philosophus dicit, quod ois scia in ratione est. Vt igitur (in exemplis ponendis) secundum præfatam humanæ cognitionis ordinem procedamus, primò ponenda sunt exempla de sensibilibus, secundo de imaginabilibus, Tercio de rationabilibus, sed de exemplis sensibili-

Art. 1.
post.

Arist. 3.
de ani.
Auicenna.

Auerro.
de sensu
& sensu.

Arist. 3.
de ani.

Arist. 2.
post.

2 2 lium

Hiere,
ic.

Prologus.

Illum corporum, adhuc est distinguendū: quia quedā sensibilia corpora sunt simplicia, q̄ non cōponūtur ex alijs corporibus, sicut elemēta & corpora cōlestia, quāvis in se habeant alia cōpositiones, vt materia & forma, accidentis & substantiæ, & huiusmodi: q̄dam verō sensibilia corporum sunt composita ex ipsis elementis. Et ista adhuc distinguuntur, quia quedā sunt inanimata, vt mineralia vt ferrū, & xs, & alia huiusmodi, & Lipides: quedā verō sunt animata: quæ adhuc distinguuntur, quia quedā sunt animata tñ anima vegetabili, vt plantæ: quedā vterius anima sensibili, vt animalia bruta q̄ distinguuntur in natalicia, quæ sunt in aqua, & gressibilia siue reptilia quæ sunt in terra; & volatilia q̄ in aere volant. Quedā vterius animata sunt animalia rationali, vt homines. Circa imaginabilia quoq; est attendendū: quia quædam rerū imagines seu fantasmata inueniuntur dormientes siue somniantes: quedā verō mira percipimus vigilantes, quæ admodū prophetæ etiā vigilando habuerūt imaginarias visiones. Rationalia autē vocari possunt, siue illa q̄ ex rōne statuuntur, sicut sunt leges & iura; siue ea q̄ à ratione pducunt, sicut sunt artificialia. Est. n. ars recta rō fabricabiliū (vt Philosophus dicit.) siue etiā illa q̄ à ratione regulantur, vt mores & humana opera.

Arist. Ethic. Phil. 6.

Voluntatis huius diuinitas.

Quia igitur de oibus p̄dictis exēpla sunt inducenda, totū hoc p̄sens opus in decē distinguitur libellos. In quorū primo ponent exēpla de corporibus simplicib. scilicet de elemētis & corporibus cōlestibus, & etiā de aliquibus alijs q̄ aliquo speciali ordine in ea reducuntur. In secūdo ponentur exēpla de corporibus mineralibus. scilicet de metallis, & ē de lapidibus. In tertio ponentur exēpla de vegetabilibus. scilicet de arboribus & plantis. In quarto ponentur exēpla de natatilibus & volatilibus, scilicet de piscibus & auibus. In quinto ponentur exēpla de animalibus terrestribus. quæ gradiuntur vel reptant super terrā. In sexto libro ponentur exēpla de hominibus. In septimo de imaginibus somniorū & visionū. In octauo verō libro ponentur exēpla de legibus. In nono ponent exēpla de artificialibus. In decimo siue vltimo libro ponentur exēpla & introducent de humanis actibus & moribus. In singulis autē p̄dictis decē libellis, non intēdo particulariter sequi ordinē ex-

plorū: sed solū illas materias quibus adaptant exēpla locare seu ponere sub ordine alphabeti verbi gratia, In primo libro (vbi ponūt exēpla de corporibus simplicibus) nō sequar in eis ordinē ipsorū simpliciorū corporū: vt. scilicet primo ponāt exēpla de cōlestibus, postea de elemētis; & inter elemēta primō de vno, postea d alio: sed mixtim ponent oia, nūc de vno, nūc de alio sicut q̄ reb⁹ diuersis quas ponā sub alphabeti ordine, variē adaptā. Et idē ē ordo seruabi in ceteris libellis. Si qua igit i hoc ope ex mea iperitia indebitē elset posita vel ineptē, relinquo atq; submitto bñuolētē Frum, ac studio corrigēda. De his autē q̄ bñdicta & adaptata p̄gruē vidbūt, Regi immortalī, iustissimū soli Deo honor relinquet & gl̄ia i sc̄la seculorū.

In singulis elementorum, corporumq; celestium, ostentatur naturis, ac pluribus rationibus & auctoritatibus, quantum sit hominibus discreta ciborum abstinentia necessaria, enucleatur.

Cap. 1.

Abstinentia discreta ciborum q̄ sic hoibus utilis, in singulis simpliciorū corporū p̄ ostēditur naturis. Simplicia nāq; corpora duarū sūt naturarū. scilicet naturæ cōlestis, & elementaris. Primum exemplū notabile de fructu ipsius abstinentiæ, quo ad naturā cōlestē ostenditur in corpore Lunæ. Est. n. natura cōlestis tanto magis lumini peruiua, quāto minus in sua substantia habet de grossa & corpulenta mā. hinc igit est, q̄ apparet in Luna q̄dā nigredinis macula, q̄a Luna (put tra dīt Philo.) sicut ē in situ locali magis vicina terræ, ita ē (vt ita dicā) magis terrestri nāq; cuiusdā substantiæ grossæ & corpulenti q̄ celi pp quā lamē Solis nō recipit p̄fundē sicut aliq̄ stellæ, sed tñ i fugacitē. Et idcirco i ipsa tātūmō relucet macula vmbre. Est igit nā hoīs luminari corpi similis, cui⁹ Inies iterior ad lumē sapiētē tāto est min⁹ disposita, quāto vter corpulēti⁹ sit ciborū affluentia. Nā multa repletio vteris obfuscitē generat mētis. Vnde Psal. dicit. Repleti sunt qui obsecrati sunt. Et hoc est obsecritas Lunæ: i. vitæ delitiosæ, q̄. nō replet splendore sapientiæ. Sap. Luna nō sp̄debet in lumine suo. Oportet ergo ad hoc vt aīa fiat luminari sapiētē peruiua, q̄ non vtrāq; sup̄fluet ciborum alimonia, pp q̄d Apostolus di-

Arist. 1.

Psal. 73

Sap. 13

Rom. 3 cit: Induamur arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus non in comessationibus & ebrietatibus. Est. n. armatura lucis, sapientia celestis, quæ merem de veritate illustrat & ab erroribus defendit: hæc honeste velut in die nos ambulare facit: quia lumen nobis porrigit veritatis sequendæ. Sed quæ se comessationibus vel ab ebrietate non abstinere, hæc armaturâ lucis induere potest. Vnde Hiero. dicit: Si quis æstimat se abundantia ciborum potiorumque perfrui, & posse vacare sapientia, huc in deliciis versari, & deliciarum vitijs non teneri, seipsum seducit. Et in eodem loco dicit: Sapientia operâ dare non possumus, si mente abundantia quæ labore nimio indiget & cura, cogitemus. Secundum exemplum abstinentiæ quo ad elementare nam, ostendit elementum terræ. Terra n. primo nobis ostendit, quod abstinentia & attenuatio carnis imperatiua est gratiæ celestis. Nam quia terra de sui natura totaliter est sicca & arida, prouidit Deus auctor naturæ, quod ad hoc ut fructus produceret possit, infundatur celestis pluuia, & ita ad fructus vberes producendos efficitur fecunda. Sic nostri cordis terra si ab humore luxuriæ noxiæ abstinentiam cibi & potus efficiatur arida, suffundetur taliter celestis gratiæ pluuia, quod ad producendos fructus spiritualium operum erit fertile & fecunda. Vnde dicitur:

Hiero. contra Iouin.

Apost. Heb. 6.

Gen. 1.

Isa. 55.

Terra enim spiritus venientem super se bibens imbrem & generis herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo. Caro enim nostra dicitur terra, quando sit per abstinentiam ab humore concupiscentiæ vacua. Scriptum est enim Gen. quod vocauit Deus aridam terram: hoc imbrem celestem bibit, quia celestus gratia confortatiōe pigrescit. Itaque deservit uber & nix de celo, & inebriauit terram. Sed tunc herbam opportunam producit, cum i meritorio opere ipsa subleuatur: ex quo a Deo benedictionem accipit, quia retributionem æterni sui iuxta cum ipso ipsa finaliter habebit. Ergo ari cordis terra tunc est perfecte disposita, cum areat ex abstinentia, humescit celesti gratia, fructescit per bona opera. Ex primo vocatur arida eo. scilicet quod ab aqua siccitate propria sit destituta, quod est quod caro ipsa ab aquis deliciarum separatur & abstinentiæ tenuitate siccatur. Sed ex secundo vocatur humida a mari humido cui terra coniungitur, quod est sine quo corpus nostrum celestis gratiæ, particeps efficitur, siue cum lachrymis

irrigatur. Ex tertio vocatur tellus, quia tollimus fructus eius. Et hoc quod corpus laborat in bonis operibus ita patet exemplo terræ, quod abstinentia a cibis tollit titillationes carnis, quia quando per siccitatem nimiam terra efficitur sicut puluis, tunc temporis ventus non surgit, eo quod vapor tunc non habeat continuans humidum, & sine continuatione eleuari non potest. Sed quando per abstinentiam valida terra siccatur corporis (humore deficiente concupiscentiæ) carnalis, sit puluis, id est mortificatio humilitatis, & cessat ventus, id est impulsus libidinosæ titillationis. Tercium exemplum abstinentiæ apparet in elemento aque. Nam legimus quod cocodrillus qui in aqua oculos hebetes habet, extra aquam acutè videt. Ex quo exemplo accipitur quod aqua deliciarum, hebetat oculos mentium. Sed extractum ab aquis, id est abstinentia a delicijs, ad contemplandum spiritualia acuit visum mentis. Vnde dicitur Eccl. Cogitavi a vino abstrahere carnem meam, ut animam meam transferrem ad sapientiam. Item aqua tanto magis est limpida, quanto magis est subtilis & vacua. Si verò sit aqua grossa & partibus terrestribus plena, non est speculabilis vel limpida, sed est immunda vel turbida. Sic caro nostra quæ fluxibilis est ut aqua, & semper ad mare tendit, id est amaritudinem mortis, sicut illud Reg. Omnes morimur, & quasi aqua delabimur &c. Hæc inquam, aqua nostra, id est caro, si a cibis per abstinentiam teneatur subtilis & vacua, ut non repleatur superfluo eorum abundantia, manebit per continentiam clarissima & munda. Sed si venter cibis terrestribus frequenter repleatur, efficitur sicut aqua turbida & immunda videlicet per incontinentiæ vitium, quod comitatur gula. Iere. Quid tibi vis, in via Aegypti, ut bibas aquam turbidam? Quartum exemplum abstinentiæ ostenditur in aere qui quanto magis est vaporibus & nubibus plenus, tanto magis est obscurus: quantoque est magis vacuus, tanto est magis serenus. Et ideo in monte Olympo est aer serenissimus, qui tantum in altum leuatur, ut ipsos vapores nubium excedere dicatur, secundum illud: Nubes excessit Olympus. Et quia ibi semper est aer serenissimus, ascenderant illuc philosophi, ut viderent stellarum cursus. Sed ibi viuere non potuissent, nisi spongas aqua plenas secum portassent, ut sic per aquæ attractionem, aerem grossiorem haussissent. Sicut autem obscu-

Eccl. 2.

2. Reg. 14.

Iere. 2.

Luca. 2.

Liber Primus

Hier. 5.

ratur serenitas & claritas aeris ex reple-
tione vaporis, sic obscurat & sensus hois
ex nimia repletione ciborum. Vñ Græcorū
fuit puerbis (sicut Hiero. refert) q̄ vltē
pinguis non gignit sensum tenuem. Et
iō abstinentia cibi, facit serenitatē animi.
Quintū exēplū abstinentiæ accipitur ab i-
gne. Nā abstinentia d̄ cibis i multis ē igni
sīp̄s. Quod declarari pōt ex septē pprie-
tatib⁹ ignis. Prima accipitur ex ignis of-
ficio, Secunda ex ipsius auxilio, Tertia ex
mysterio, Quarta ex eius suffragio, Quin-
ta ex dominio, Sexta ex prodigio, Septi-
ma ex eius studio. Primo igitur manife-
stat dīcti similitudinē ignis & abstinen-
tiæ, ipsius ignis officiū, quod est triplex.
Nā vtimur igne ad illuminandū ab con-
dita sua tenebrosa, sicut p̄cet in lucer-
nis accensis siue candelis: quorum igneo
& flammæo lumine utimur in nocte siue
per viam ambulando. Isa. Ambulare in
lumine ignis vestri &c. siue etiam in do-
mo stando. Isa. Ardebit quasi ignis com-
bustio, & erit lumen israel in igne. Hæc
autem illuminatio ignis virtutē absti-
nentiæ congruit, in quantum per eam as-
sequimur contra tenebras ignorantie lu-
men diuinæ sapientiæ. Quod euidenter
apparet trium puerorum exemplo, de
quibus dicitur Dan. q̄ Malasar tollebat
cibaria & vinum potus eorum, d̄ abatque
eis legumina, & sequitur, Deus dedit pue-
ris h̄s scientiam & disciplinam in om-
ni libro & sapientia. Et ita merito absti-
nentiæ acceperunt lumen scientiæ: meri-
to etiam abstinentiæ, infunditur lumen
revelationis prophetice: sic legitur Da-
ni. ubi dicitur ex persona Daniel. Ego da-
niel iugebam triū hebdomadarū die-
bus panem desiderabilem non comedī,
caro & vinum nō introierunt in os meū,
sed nec uaguento ulus triū hebdoma-
darum diebus. Postea subditur, q̄ appa-
ruit ei angelus & dixit ei: Ex primo quæ
posuisti ut affligeres te in conspectu dei
tui, exaudita sunt uerba tua, & ego ueni
pp sermones tuos. Veni autem, ut docerē
te quæ uentura sunt populo tuo in nouis-
simis diebus. Adhuc etiam per abstinen-
tiam carnis, cōseruatur refrigerium &
lumen castitatis. vnde in psal. Expandi
nubem in protectionem eorum, & ignem
ut luceret eis per noctem. Abstinentia ete-
nim eil nubes, protectionem & refrige-
rium præstat contra illū concupiscētiæ
carnalis: & ignis etiam est lumen in no-

Isa. 50.

Isa. 40.

Dan. 1.

Dan. 10.

ps. 104.

bis accedens uirtutem castitatis. Et ideo
Aug. dicit, q̄ abstinentia ieiunij, libidi-
nis ardore extinguit, & castitatis lumen
accendit. Secundo vtimur igne ad coque-
dum. Gene. Coquant os eos igni. absti-
nentiæ autem feruit non modicum inte-
riori decoctioni ciborum etiam corpo-
rali: quia eibus temperatē assumptus, a
calore naturali qui est in stomacho,
faciliter coquitur & optime digeritur.
Econtra autem ex nimio cibo vel potu
calor ipse naturalis debilitat vel extin-
guīt, sicut virtus vini ex nimia apposi-
tione aquæ. Debilitato autem calore nō
fit decoctio vel digestio cibi sed putref-
cit eibus, & generantur humores corru-
pti, & febres putridæ, vel podagra & hu-
iusmodi. Et pp hoc temperantia cō-
seruat bonam ualitudinem, & abstinen-
tia perducit ad ipsam. Vnde Ecclē.
dicitur, quod qui abstiniens est, adijcet
vitam. Tercio vtimur igne ad fabrican-
dum. Isa. Ego creavi fabrum sufflantē in
igne prunas & proferentem vas in opus
suum. Sic ēē per abstinentiam a volup-
tibus carnis, non solum gula, sed etiam
luxuriæ fabricatur & preparat vas dei:
quia per hanc hō efficitur ut uas sancti-
ficatum, & diuinæ gratiæ receptiuū. vnde
Tessā. Abstineatis uos a fornicatione, ut
sciat unusquisque uestrum uas suum pos-
sidere in sanctificatione & honore secū-
do dīctam similitudinē declarat ignis
auxiliū. Auxiliatur enim ignis homi-
nibus interdum ad defensionem ab hosti-
bus, sicut legitur de Alexandro, quod dū
esset in desertis in die iuxta flagnum ubi
bestiæ conueniebant ad potum, sed time-
rent ipse & sui nocte de insultu leonum
& aliarum bestiarum ferocium; fecit in
circuito exercitus copiosos ignes accen-
di, ut esset eis ignis quasi pro muro in cir-
cuito ipsorū. Vñ ēē Zacha. dī, Ego ero eis
murus ignis i circuito. Per ipsum et ignē
arma creta & ferrea fabricantur, quibus
communitur homines ad corporum de-
fensionem vel offensionem utuntur. Vñ-
de homines sedentes in equis, habentes
loricas igneas, Iohannes se uidisse testa-
tur. Et sic tela ignea nominat Apo. Et
Nau. dicitur, Clypeus fortis creus ignis.
Et hæc oīa abstinentiæ cōpēt, quæ tanq̄
murus vel clypeus ab aſperitatu hostiū
nos defendit insultibus; & hæc est arma-
tura sãctorū cōtra tētationes illorū, pp
quā iter arma iustitiæ, Apostolus ieiunia
nomi-

Aug. in
ser. de
ie.
Gen. 12

Eccl. 17

Isa. 54.

1. Thel
sal. 4.

Zach. 2.

Apo. 9
Nau. 2.

1. Cor. 13. nosat Et Xps ad pugna itur, hac armatu
ra induit. scilicet abstinencia. Vnde Mat. Ductus
est Iesus in desertu a spu, vt tentaretur a
diabolo. Et cu ieiunasset xl. diebus & xl.
noctibus: postea esurit, & accedens tector
&c. Est. n. ieiunium quasi ignis celu, quo p
cussus inimicus repellitur. Vnde Mat. Hoc ge
nus demonioru, non erit nisi i ordine &
ieiunio. Tercio declarat hac similitudinem
ignis mysteriu qd est ad purgatione. Na
igne purgantur metalla, imo et pccata. Si pur
gator igne, vnde Nu. Qd pot trahit p fla
mas ignis, purgabit. Sed sicut ignis pur
gat metalla, sic abstinencia pccata. Vnde An. di
cit p ieiunium purgat melle, subleuat alium,
carnem spu subleuat, & cor pccatu & humi
liatu facit. Que oia manifesta sunt satis
exple N. nu. taru. Est et mysteriu ad vi
dicta malefactoru non solum in mundo isto,
sed et in inferno Eccl. Humilia valde spi
ritu tuum, quia vindicta carnis impij, ignis.
Qd et abstinencia coepit, per qua & spi
ritus humiliatur secundum illud Psal. Hu
miliabam in ieiunio animam meam. Et car
nalis delectatio impij vindicatur, quia
penitentia abstinencia vindicat delectatio
ne gula & luxuria. Vnde ieiunium penitentie
pars satisfactionis, quia homo p abstinencia,
libidine pccat peccet, p iustitiam delecta
tionis recipit satisfactionem. Qd et ad des
& futura peccata impedit, concupiscentia
debilitas. Et hoc ad ratione pmet satisfactio
& ois, quia sicut dicit Aug. Satisfactio
est pccatoru cas excidere, & eorum suggestio
nibus coeptione non pccare. Quarto manifestat
dicta similitudine, ignis suffragiu. Suffra
gabatur. n. ignis antiquitus & ante lege
& in lege Moysa, ad impetrandu quod
petebat a Deo, sive ex eo q sacrificia de
um deprecantia igne consumebantur, se
cundum illud Leui. Omne sacrificiu sacer
doru igne consumetur. sive ex eo q in si
gnu exauditionis diuina, ignis super sa
crificia deu rogatu, de celo mitrebat,ur,
secundum illud Para. Edificauit altare do
mino, & obtulit holocausta, & pacifica,
& inuocauit deu, & exaudiuit eu in igne
de celo super altare holocausti. Et simi
le habetur Reg. Vbi Helias dixit ad pro
phetas Baal: Inuocate nomina deorum vestro
rum: & ego inuocabo nome Dei mei: & de
us qui exaudierit per ignem, ipse sit deus.
Similiter ergo abstinencia carnis multum
suffragatur oronibus. nris, vt a deo exau
diatur propter quod dixit Angelus To
bie, q bona est oratio cu ieiunio. Et Esdr.
- di, ieiunauimus & rogauimus deu nrm,
& euenit nobis prosperu. Quintum quod
adhuc manifestat hanc eade similitudi
ne, est ipse ignis diu. Interdu. n. diui
na virtute sic igni, pdominatur aqua q
ea immmediate attingat, nec tunc attingatur
ab ea: sed potius illa extinguit: quod est
p natura & supra virtute ignis, cu dica
Eccl. q igne ardente extinguit, aqua: quod
tunc diuino miraculo legitur accidisse, se
cundum illud Sap Qd, iquit, mirabile erat:
aqua que oia extinguit, plus ignis uale
bat. & infra eod. capi. dr. Quod tpe in
aqua supra virtute ignis ardebat. Sic er
go ignis diuina virtute consumebat hu
more aquarum: & nunc abstinencia diuina
faciente gratia, consumit & restringit flu
idu concupiscentie. Eccl. Vapor ignis urit
carnes, i. carnes concupiscentias annihila
t & consumit. Septimo manifestat simili
ter dicta similitudine, ipse ignis prodigi
u. Sicut. n. esset prodigi u q frigida a
qua exureret, sic et miraculu est q ignis
ardens refrigeret: quod certe factu legi
mus in illis tribus pueris qui missi sunt
in fornace ignis a rege Babylonis. Quia
dr Dan q angelu dñi descendit cu Azaria
& sociis eius in fornace, & excussit flam
ma ignis de fornace, & fecit mediu for
naceis quasi ventum rotas flante, & non te
rigit eos omnino ignis, neq: contristauit,
neq: quicquam molestie inculit. Vbi no
ta, q peccatores si ab ipso ieiunare cogun
tur, vel ex inflammatione carnis efficiuntur
impatientes, & sic incedunt ira vel spu acci
dia: faciuntur tristes, & sic pccant. Vnde in
colia, vel ex pradi dilatare efficiuntur esu
riantes, & sic famis affligunt molestia. Sed
sancti uiri qui ex charitate ieiunant, in
sua abstinencia ad modu istorum puero
rum recipiunt rore diuinu, i. refrigeriu
gratie, & nec igne impatientie tangun
tur, nec accidia spu contristantur, nec e
tia famis esurie molestantur. Septimum
in quo ultimo declaratur predicta simi
litudo, est ignis ipse studium, i. quod
circa ignem per homines adhibetur. Na
ignis ab hominibus oleo interdum suc
ceditur, lignis nutritur, & sub cinere re
seruatur. Oleum itaque cum sit inflam
mabile, ignem succendit & nutrit: unde
dicitur Exo. Quisquis uester est sapiens,
veniat & faciat quod dominus impera
uit, Candelabrum ad luminaria susten
tanda, uasa illius & lucernas & oleum ad
nutrimenta ignium. Sicut aut ipse ignis

Eccl. 3.
sap. 16.

Eccl. 39

Dan. 3.

Exo. 35.

Liber Primus

- Mat. 6.** olei liquore fouet: ita quoq; & abstinentia oleo pietatis inpinguat. **Mat.** Tu cum ieiunas, unge caput tuum, f. oleo pietatis, e. elemosinas faciēdo. **Grego.** Illud ieiunium Deus approbat, quod ante eius oculos manus elemosynarū leuat. Item sunt ligna ignis proprium nutrimentum. vnde
- Leui. 6.** Leui. Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos. Subiciens: Ligna hæc, ligna sunt bona opera sine quibus cēt ieiunium oīno imperfectū. **Ioel. 1.** Sāctificate ieiunium. Vbi Grego. Ieiunium sanctificare, est adiūctis bonis opib; dignā Deo carnis abstinentiā exhibere. Itē uidemus q; ignis ēt modic; sub cinere cōseruat. **Iob. 41.** Agā penitentiā in fauilla & cinere. Et facit mentionem de fauilla, quia etiam fauilla ignis in cinere cōseruatur, & sic cōseruatur meritum ieiunij, in abscon-
- Mat. 6.** sione & detēctione humilitatis. vnde **Mat.** Ne uidearis hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito. Vnde & in principio quadragesimalis ieiunij, cinis super capita ponitur, ut scum abstinentia carnis, tenere studeamus intus humilitatem mentis.

*Accidia Saturni, igni, aeri, proximaque, facundum
diversos effectus comparatur, quarum
unaque detestabile vitium excitas
declatur: ac de cursu omnium
Planctuum sigilla
sim pertrahatur.*

Cap. II.

Auer. 3. Ceidia assimilat Saturno. Nā Saturnus qui est inter septem planetas supremus, est inferiorū in frigidatissimus, tardē in cessius, & totum mortificatus. Est ergo primo Saturnus frigidissimus planeta, quod quidē Auerrois per accidens dicit esse, quia tardē mouetur, & ideo calorem non excitat. Sed Auicēna & alij cōiter dicunt, q; Saturnus ex natura sua habet in frigidare, sicut & Mars calefacere. Similiter ergo maximē accidia in frigidat corda. Nam reddit hominem tardū ad motū boni operis, p quē excitatur & cōseruatur calor amoris: quā si operari desuerit, iā amor nō est, sicut Grego. dicit. Hēt ēt hoc accidia, f. q; in frigidat cor ex ipsa natura sua, ex eo q; fūm rōnē propriam, opponitur charitati q; est calor animæ, uitalis. Et hæc oppō manifesta est, ipsius charitatis effectū. Nā p prius effe-

ctus charitatis ē gaudiū de Deo. Accidia autē est tristitia de bono spūali, in quantum est bonū diuinū. Vnde patet q; accidia (ex propria rōne) charitati cōtrariatur. Sicut ergo ipsa charitas aīam de Deo inflamat, sic cōtrario accidia aīam de deo in frigidat. Vnde accidia ab accedine dī, quā ea q; acida sunt, ēt frigida sunt. Item Saturnus est tardissimē incessiuus, ita q; nullus planeta est ita tardi moris. f. p magnitudinē circuli sui, cuius rotatus siue reuolutio p magnitudinē tardius pificitur: qd patet spificando in singulis. Nā luna q; est infima, morat in quolibet signo duobus diebus & sex horis & bisse, & cōplet cursum suum a puncto usque ad punctum. i. 27. diebus & octo horis: Alii tū dicunt q; ipsa luna cursum suū in toto Zodiaco quousq; solē attingat, pificit in 28. diebus cū dimidio. In quolibet. n. signo moratur per duos dies, & dimidium, minus uiginti minutis. Mercurius uero moratur in quolibet signo p 18. dies, & 6 horas, & cōplet circulū Zodiaci 139. diebus. Venus autē moratur in signo per 29. dies. In Zodiaco uero per 348. dies. Sol moratur in signo 30 diebus, & 10. horis & semisse horæ, in Zodiaco uero 365. diebus & quadrante, idest sex horis. Mars moratur in signo, per 60. dies & 21. horis, in Zodiaco uero per duos annos, super piter in signo per annum, in Zodiaco per 12. annos. Alfraganus autē differēcia de Alfrag. cima sexta, dicit, q; luna in circulo signorū perificit cursum in 30. diebus & 11. horis & dimidia, & quartali vnus horæ ferē. Mercurius uero & Venus & sol. 365. diebus & quartali vnus diei ferē. Mars autem in anno perfecto & decem mensibus & 16. diebus & dimidia ferē. Iupiter autem in undecim annis, & quatuor mensibus & 14. diebus. Saturnus autem in vigintinouem annis, & quinque mensibus, & sex diebus. Et patet ex prædictis q; mensis lunaris duob. modis accipit: vno mō p spatio tps quo luna circuit Zodiacū ab vno puncto exiens & rediens ad eundē: qd (sicut dictum est) fit per 27. dies & octo horas. Alio modo cōtori accipitur mensis lunaris p spatio quo luna semel accensa fuerit & reddit ad eundem locū suæ accensionis: sed cum solem non inueniat quia sol iam processit per vnum signum, ipsa luna attingit solē spacio duorum dierum & quatuor horarum, & ēm hoc mensis lunaris continet 29. dies & duo-

duodecim horas exceptis fractionibus su-
pradiſtis. Ex diſtis manifeſte patet, q̃ Sa-
turnus inter oēs planetas tardius circulū
vel curſum cōplet. Sic accidia inter om-
nia vitia mentem reddit pigram in ope-
re diuino & ſpūali, tunc non inchoando
quod cognoscit: ſicut à quibſdam di-
citur, q̃ accidia eſt corporis mentis bona
negligentia: proponit. n. diabolus ante
mentem accidioſi difficultatem operis,
ut deſperans de labore, nullo modo au-
deat illud inchoare: ſicut patet præcipue
de operibus penitentis. Vnde contra hoc
ſacra ſcriptura exhortatur dicens: ſubi-
ce humerum tuum & porta illam & non
accidieris in uinculis illius. S. ne etiā bo-
na inchoata non perſequendo. Vnde quā-
doq; diabolus facie ſi diuine aliqua ſupra
poſte, aſſumere, ut poſtea ex nimietate
ponderis a cecidioſus eſſeſus, ea totaliter
cogitur relinquere. unde Apoſtolus non
uult q̃ penitens maiori abſorbeat tris-
titia de peccato, ne ſic eum aggrauet ni-
mietas trisſitiae, ut eum retrahat a peni-
tentis opere. Hinc eſt q̃ diabolus illo
præcipue tempore abſtinentem de acci-
dia tentat, quo eum ſames ieiunij magis
grauat, ſicut a meridie quādo iam in-
cipiunt ſentire ſeiunantes diſſectum cibi
& urgere ab aſtibus ſolis. Vnde dicit Caſ-
ſianus: Maxime circa horam ſextam mo-
nachū inquietat, ut ſclāi febris inſtrues
tempore præſtituto ardentisſimos aſtus
acceſſionum ſuarum ſolis ac ſtutis ho-
ris animæ inferens agrotanti. Hoc igitur
facit diabolus ut uel ſanis grauedi-
ne ſeiunium diſtineant, uel ut ex accidia
& impaciencia meritum ieiunij perdant.
Item Saturnus eſt mortificatus ſætuū
qui ſub eius naſcuntur dominio. Hinc
eſt enim (ut dicunt aſtologi) quod
pueri nati octauo menſe, non uiuunt ſed
citius moriuntur: propterea quod octa-
uo menſe dominatur eis Saturnus qui
utraq; qualitate ſua frigida & ſicca ſæ-
tum mortificat & extinguit. In præ-
cedentibus enim ſex menſibus quilibet
planeta per ordinem dominatur ſætuū
ſuo menſe, ſcilicet primo menſe Satur-
nus ſecundo Iupiter, tertio Mars, quar-
to Sol, quinto Venus, ſexto Mercurius,
ſeptimo luna, octauo autem menſe Sa-
turni dominium redit a capite & nono
dominium Iouis, & ſic deinceps.

Vnde naſcens nono menſe uiuit pro-
pter dominium Iouis, qui ſætuū ſuum

temperato, calore reſouetur & custo-
dit. Similiter ſi naſcatur in principio
decimi menſis poteſt eſſe natiuitas ſalu-
bris & uitalis propter dominium Mar-
tis, cuius calore & ſiccitate membra
robantur naſcentis, unde fortis calo-
ris & ſiccitatis beneficio egreditur iam
robuſtus. Sicut ergo Saturnus extin-
git & mortificat ſætuū, ſic accidia
mortificat ſpiritum & tollit boni ope-
ris meritum. Vnde Apoſtolus dicit, quod
trisſitia ſæculi mortem operatur, quæ
non eſt niſi accidia. Cuius motus ſi ad
rationem pertingat: ita ut in fugam &
horrorem & deſectationem boni quod
eſt ſecundum Deum conſentiat, carne
contra ſpiritum præuolente; omnino
ipſum ſpiritum ſuffocat, & eſt pecca-
tum mortale. ſed quando eſt motus ac-
cidie, propter repugnantiam carnis ad
ſpiritum in ſola ſenſualitate, non ha-
bens rationis conſenſum, tunc non ex-
tinguit ſpiritum, ſed eſt ueniale pec-
catum. Vnde etiam in uicis perfectis huius
accidie rectum aliquando inuenitur.

Secundo accidia aſſimilatur igni.
Nam uidemus, quod a ſuſſio ignis rem
dulcem in amaram conuertit, ſicut ci-
bi dulces & ſapidi igne aduſti nimium
efficiuntur amari. Vnde etiam in cor-
pore animalis colera eſt amara, quia
eſt quadam ſuperfluitas cibalis aduſta,
& ideo deriuatur ad ſel, & recipitur
in eius ciſtula. Aqua etiam colata per
cineres efficitur amara, ex eo quod cin-
is immixtus alicuius rei ſcilicet ligni
reliquia eſt aduſta. Patet igitur quod
uſſio ignis dulces in amarum conuertit.
Hoc igitur accidie competit, quæ dum
quadam trisſitiae febre palatum animæ
inſicit ſpiritualium deliciarum dulce-
dinem in amaritudinem conuertit, unde
ſecundum Iſidorum. Ex ipſa trisſi-
tia accidie naſcitur rancor & amaritu-
do animæ. unde Iſa. V. qui dicitis bonū
malum &c.

Tertiò accidia aſſimilatur aeri. Aer
enim eſt tam mobilis quod omni im-
pellenti & tubintranti, ſtatim aperit-
tur, & cedit. Vnde aer a uaporibus
terreſis, ideſt a uentis impellitur, vapo-
ribus aqueis, ideſt nubibus repletur,
& flammis ignitionibus nonnunquam
in ſummo ſuccenditur. Quæ ſatis etiam
accidie congruunt. Nam accidia ſicut
dicit Iſidorus) ocioſitate & ſomnolentiæ
genc.

2. cor. 7

Ecc. 6.

2. cor. 3

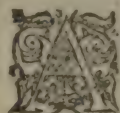
Caſſ. de
inſtit.
monia
li. 10.16. de
ſum. bo.
Iſa. 5.

Liber primus

generat: dum autem anima somnolenta & ociosa pigrescit, omni prius tentationi impulsui facillime aperitur & cedit. Nam omnium cogitationum malorum & tentationum initium sentina receptiva est ocium. Et hinc est, quod accidiosus & piger velut quidam mobilis aer impellitur a vento superbiz, repletur aquis luxurie, succenditur igne auaritie. Quarto accidia assimilat pruinam propter quatuor. Primo ratione congelationis: quia pruina est vapor congelatus in medio interstitio aeris, prefrigiditate loci & temporis, in quibus non est aliqua pars caloris, ut Aristoteles dicit. Sic et per accidia vitium dum calor charitatis extinguitur, quodammodo ipsa anima frigescit & congelatur. Vnde (super illud psalmi percussit muros eorum in pruina) dicitur gl. quod pruina est vitium quo charitas proximi stultitiz tenebris quasi nocturno tempore frigore congelascit. Secundo ratione frigiditatis. Est enim pruina dura & per magnam frigiditatem et rigiditatem inducit. Nam frigus aggregat partes vaporis & contrahit, & pruinam substantiam duram reddit. Ex nimia autem frigiditate canescit vel albescit, & rigiditatem in ea re quae ab ea tangitur, inducit. Sic accidiosus per frigus accidia efficitur durus & rigidus, ut non moueatur, neque flectatur ad bene operandum. Exo. 15. Obriuerunt omnes habitatores Chanaan, & sequebantur in immobiles quasi lapides. Ps. 118. Factus sum sicut vter in pruina, quia (sicut dicitur gloria) nulli liquori aptus est, & sic accidiosus nulli operi. Tercio ratione marcescentiae: quia herbas & flores super quos pruina cadit, maridos reddit & adurit. Sic et accidia omnes virtutes animae & membra corporis per ocium & pigritiam quodammodo marcescere facit. Et quia etiam tristitiam spiritus accidia inducit, humorem de venis in anima exurit, sicut exiccatur & consumitur humor ad aliam rem. Nam spiritus tristis exiccatur ossa. Et sic patet quod accidiosus & piger, dum paruum laborem vel incommodum refugit, maximum damnum incurrit secundum illud Iob: Qui timent pruina, irruet super eum nix. Quarto ratione roriditatis, quia pruina radij Solis tacta, subito euanescit & in rorem reddit: pruina enim nihil aliud est quam ros congelatus, ut dicit Beda. Nam pruina est ex vapore torido, qui congelatur antequam ex ipso resoluetur aqua.

Sic interdum anima torida, id est gratia spirituali perfusa, accidia gelu inuaditur, & torpescit: sed rursum calore Solis, id est seruire Spiritus sancti tacta, in rorem gratiae reddit, & in humorem deuotionis liquefit. Nam dum anima se in accidia cecidisse considerat, semetipsam per humilitatem minuit, & vilificat, & quasi dolore tundens & percutiens sollicitat: ita ut sicut nunc fuit frigus pruinam, id est accidia, ita crescat & abundet in ipsa seruire gratiae. Vnde Exodi dicitur de rore, quod nunc ros iacuit per circuitum castrorum: & subditur, quod apparuit minutum quasi pilatulum in similitudinem pruinam.

Luna proprietates, variasque nomina, colligens, ad rationem Garizim et Ebal effectus recensentur, quae actiue vna in re assistantur. Cap. III.

Cum vita assimilatur Lunae propter quatuor. Primo propter officium. Nam lunae effectum est inferiora disponere, scilicet terrestria. Et hoc competit ei ex tribus. Primo ex vicinitate, quia ea quae non multum distant, efficacius mouet: luna autem propinquior est istis inferioribus quam aliquid aliud caeleste corpus, & ideo efficacius agit in ea. Secundo ex virtuositate: quia cum sit intima, congregata, sunt in ea omnes virtutes mouentium superiorum. Vnde ex sua virtute mouet omnia humida, & ex lumine a Sole mutuo quasi quidam secundus Sol breuiter agit & explicat in istis inferioribus operationes Solis. Et dico breuiter, quia quod Sol facit in anno (secundum variationem humoris & caloris) luna facit in mense. Tercia causa est ex materialitate: quia ut tactum est supra cap. I Luna (ut dicit Aristoteles) est quasi terrestris natura, id est corpulentia & materialis. Vnde propter conformitatem, terrestria magis variat quam aliquid quod caelestium corporum. Sic etiam vita actiuorum est circa terrena & temporalia ordinanda & disponenda. Et sicut ex dictis colligitur, luna respectu terrestrium habet vicinitatem, virtuositatem, celeritatem, & materialitatem, quae omnia competunt actiuis, quia scilicet primo dicuntur esse indigentibus vicini sine

Arist. 1.
Mete.

ps. 115.

Exo. 15

ps. 118

Pro. 17

Job. 6

Beda.

Exo. 16.

Arist. 1.
celi. &
2. cel.
32.

- Luc. 10.** sue proximi per compassionem . Luc. Quis tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones ? At ille ait : Qui fecit misericordiam in illum . Secundo debent esse superiorum virtutibus pleni per imitationem : quia sequi debent vestigia Sanctorum , præcipue in laborando , & patienter tolerando . Iac. Exemplum accipite fratres exitus mali & longanimitatis , laboris & patientiæ per prophetas &c. Tercio debent esse festini per subleuationis celeritatem . Pro. Ne dicas amico tuo, Vade & reuere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. Et Eccl. Ne protrahas datum angustia- ti &c. Quarto, illi debent actiua vitæ præcipuis ministeriis deputari : qui sunt magis materiales & grossi & ad contem- plationem minus idonei Eph Secularia iudicia si habueritis, & despectibiles quæ sunt in ecclesia illos committite ad iudiciu.
- Secundo actiua vita assimilatur lune propter dominium. Nam luna speciali- ter macula habita humidis dominatur, & significat super ea, ut super pluuiam & aquarum inundationes . Dicit enim Beda quod quando luna apparet, in summo cornicula sunt maculis quibus- dam nigrescit, pluuiosum mensis præten- dit exordium. Item dicit Misallaz, qd si eclipsis lune fuerit in signis aquaticis quæ sunt tria scilicet scorpio, cancer, & pisces, nuntiant signatæ abundantiam pluuiarum . Item propter humiditatis dominium, significat specialiter luna su- per cerebrum sicut sol super cor. Ita acti- uus bonus compassione plenus affluit abundantia humorum & plantarum. i. abundantia lachrymarum, implens il- lud Eccl. Ne desis plorantibus in conso- latione, & cum lugentibus ambula . Sic enim faciebat Iob qui dicebat : flebam quondam super eo qui afflicus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ter- tio actiua vita assimilatur lune ppter aspectum, quia scilicet luna crescens vel decrescens in lumine, quandoque aspi- cientibus apparet arcualem, quandoque circularis. sic bonus actiuus ad utrumq; statum debet se habere. Phil. Scio abun- dare. ecce luna crescens : & penuriam pa- ri : ecce luna decrescens. Tobie. Si mul- tum tibi fuerit, abundanter tribus : ecce augmentum, si exiguum tibi fuerit, libe- ter illud exiguum impertiri stude : ecce lune decrementum. Sed tunc actiuus est

arcualis, quando se proximo per miseri- cordiam fleat, siue parcendo, siue com- patiendo. Tunc autem est circularis, quan- do postquam ad exteriora exiit, se ad semetipsum interiorius sollicite reducit. Talis enim est circulatio ab eodem in idem. Eze Animalia ibant & reuerrebantur Quarto assimilatur actiua vita lune propter multiplicatam nominum : ha- bet enim luna tria nomina, secundum poetas. Nam vocabatur Proserpina, eo qd seminibus quæ iaciuntur in terrâ, di- citur esse dea. Vnde dicitur quod quan- do luna primo incenditur, optimi est semina facere : quia tunc virtutes plane- tarum colligit, quas inferioribus in- fluit. In hoc autem exemplo colligitur, qd actiue vitæ congruit elemosinarum summa facere, ex quibus si abundanter spargantur, copiosus fructus colligitur : cœlium præmiorum : & contratio, si iaciantur auarè secundum illud : Qui parè seminat, parè & metet. Vel hoc, quod luna semina fouet, ostendit quod illi qui actiue vitæ deseruiunt, præci- pue debent assistere seminantibus ver- bum Dei. Nam a quibus recipiuntur spi- ritualia, debent repetendi temporalia. Vnde Apo. Si spiritualia vobis semina- uimus, non est magnum si carnalia ve- stra metamus. Item luna vocabatur Dia- na, idest dea sylvarum & nemorum : quia fetis de no & pascua quentibus in nemo- ribus, luminis beneficiu administrat Et ideo gentiles vocauerunt lunam deam venatorum : quia venatio fit in syluis, propter quod Dianâ cum arcu depin- gebant, eo, quod venatores arcubus vit- bantur . Et ex hoc accipitur, quod qui vitæ actiue deseruiunt, præcipue subue- nire debent solitariam vitam ducenti- bus, ut non oporteat eos propter visu- querendum vagari & a sua solitudine exire. In cuius rei exemplum Christus populum in solitudine pavit. Item luna vocabatur Lucina, vñ per sincopâ dicitur luna, de qua Virg. Calpâ lucina &c. Nam anti- quitus colebatur a virginibus & fruian- tibus castitatem. Ex quo etiam colligi- tur, quod præcipue meritorum est per actiuam vitam seruire & subuenire sa- cris virginibus & monialibus castè vi- uentibus, ne propter visu cogantur exire & a suis claustris discurrere.

Item actiua vita assimilatur colli, pri- mo, ppter ordinem prioritatis. Est. n. colli- pos

Eze-
chi. 1

2. cor. 9

1. Cor. 9

Matt. 9.

Vir. in
polli.

Liber primus.

pes montis. Nam per collem ascendimus ad montem, quia s. per vitā actiua ad cōtemplatiuam venimus. Iacob. n. post Liz connubium (per quam actiua vita signatur) ad Rachē peruenit amplexum, per quam contemplatiua uitae formositas figuratur. Secundo propter fructuum suauitatem: abundant. n. in collibus sani & sapidi fructus: propter hoc q̄ colles plus q̄ ualles solaribus radiis parent: et cōlesti imbre & rore abundantius madent. Sic abundant actiui hoies fructibus merito. rū. Magna. n. (sicut Grego. dicit) sunt actiua vitae merita, quae sunt vt fructus sani propter intentionis sinceritatē. Nō sunt. n. fructus corrupti, vt opera hypocritarum. Item sunt fructus sapidi per charitatis suauitatem. Ipsi. n. sunt qui radiis solis. i. doctrinis & exēplis Christi illustrantur & qui rore cōlestis gratiae, abundantius perfunduntur.

Tertio pp̄ graminum salubritatem, sunt. n. (sicut Constantinus dicit) in collibus salubria gramina siue herbae, propter aeris subtilitatem & puritatem. Hae gramina uirentia, sunt uirtutum multarum exempla, q̄ in actiuis uiris conspicimus ualde ad imitandum salubria: habent. n. puritatem aeris. i. mūditiā cordis, & et subtilitatem, s. discretionis.

Item actiua uita (quae misericordiae intendit operibus) assimilari pōt monti Garizim. Nā Garizim (ut dicit Hiero.) mōs est iuxta Hierico, cui ex aduerso est mōs Ebal. In his duob⁹ mōtibus maledōnes & bñdōnes pp̄lo intrāti terrā pmissionis pmulgatae sunt: ut per benedictiones, pmouerentur ad bonum, & per maledictiones retraherētur a malo. Vnde sex tribus in Garizim promulgabant benedictiones, & sex aliae in Ebal maledictiones. mōs ergo Garizim ex quo benedictiones promulgantur, meritum est operum misericordiae, quae ad uitam actiuam pertinet.

Mat. 23 Vnde in die iudicij benedicti pronūciantur a Christo, fm̄ illud: Venite benedicti &c. Et congruē sex tribus erant, quae bñdictiones pronūciabant: quia misericordiae opera sex ibidem a Xpo cōputantur, pp̄ q̄ electi Dei paternā bñdictionem

Mat. 23 meretur. Eturui, inquit, & dedistis mihi māducare: sitim & dedistis mihi bibere: hospes erā & collegistis me: nudus & cooperuistis me, infirmus & uisitastis me: in carcere erā & uenistis ad me. Et p̄ h̄c mōs Ebal, ex quo pronūciatae sunt maledi-

ctiones, signat auaritiā & crudelitatem impiorum qui opera misericordiae subtraxerunt, quibus. s. iudex dicit. Ite maledicti in ignem aeternum.

De multiplici Amore, eiusque proprietatibus ac differentiis: & cui uerus amor spiritualis uerique amatores assimilantur enodatur, atque de quamplurimis solis, rody, terrae, effectibus ipsi applicitis amori sedulo inquiruntur. Cap. IIII.

Mor est multiplex, s. spiritualis, carnalis, temporalis, & communis. Amor autē spiritualis, s. charitas, assimilatur Veneri, quae est planeta cōlestis. Vnde & a paganis Dea dicebat amoris, ex eo q̄ incitat ad amandum. Dicit autē Ptolomēus, q̄ sub Venere continetur uia, amor, amicitia, & peregrinus: & significat lucrum & gaudium: quae omnia conueniunt amoris charitatis. Nam ipsa charitas uia est, quae ad cōlestia gradimur: amor quo Deo cōnectimur: amicitia qua simul coniungimur. Item ipsa est baculus peregrinantium: lucrum negociantium & gaudium Deo fruuentium. Item amor spiritualis assimilatur caliditati terrae. Abundat enim sic amor diuinus in anima, sicut calor in terra, scilicet ex tribus secundū q̄ ex tribus contingit, q̄ una terra sit calidior altera. Primū quidem ex radiorum solis multiplicatione. Sol. n. plus omnibus corporibus cōlestibus emittit fortes radios propter suam magnitudinem corporis, & spissitudinem, magis fortem materiam habentem, & lumen magis calidum. Et quia ipse naturaliter mouet sphzram ignis, sicut sphzra stellarum mouet terram, & sphzra lunae mouet aquam: & sphzra aliorū quinque planetarum mouet aerem. Et ideo radii solis maximē calefaciunt ubi multiplicantur uel reflectuntur. Quasi autem radij solis sunt exempla Saluatoris, quae scilicet nos illuminant per instructionem: quia omnis Christi actio, nostra est instructio (ut dicit Apo.) id est inflammant per imitationem. Vnde Ambr. Eph. 1. bulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Sicut ergo abundat calor in terra ex radiorū solis (alibi dicebat) multiplicatione, ita, & feruor amoris in anima ex exemplorum Christi inspectione & imitatione.

Secundo

Secundo una regio sue terra calidior est altera ex venti inflatione. Nam quia ventus australe calidus est, aquilonaris vero frigidus: ideo locus australi vento expositus, calidior est quam aquilonari. Quasi autem auster calefaciens & perturbans aerem, est spiritus sanctus de quo dicitur. Deus ab austro ueniet: qui animam fortiter commouens & calefacit per dilectionem, & perturbat ad compunctionem. Iob. Nonne uestimenta tua calida sunt, cum pluit fuerit terra austro?

Abac. 3. Tercio quoque una terra uel locus calidior est quam alius, ex loci situatione. Nam terra que est uicinior mari meridionali, est calidior quam terra que est uicina aquilonari. Similiter ille qui familiarior & propinquior est homini sancto, feruentior sit & melior quam ille qui cum peccatore conuersatur. Nam uita sanctorum est ut mare meridiana. Mare quidem est, cum amarantur in morte.

Ezec. 3. Ezech. Abii amarus in indignatione spiritus mei. Sed meridianum est cum aduertuntur amore. Ecclesi.

Ecclesi. 4. Peccator autem est ut mare aquilonare. Mare quidem propter in

Isa. 57. quietudinem cordis. Isa. Impi quasi mare feruens quod quiescere non potest: sed aquilonare est propter subiectionem demonis. Est enim peccator subiectus

Isa. 14. diabolo, & obidit ei: qui dixit, Isa. Sedebam in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & ero similis Altissimo, psalm.

Ps. 106. Ab aquilone & mari &c.

Sed est notandum, quod astrologi ponunt tres alias causas quare quamdam regiones & terras dicunt calidissimas esse. Una est ex solis appropinquatione que est ex breuitate diametri. Vnde propter immensitatem caloris terra illa est inhabitabilis ultra equinoctialem: quod dicunt propter eccentricitatem spheræ solis. Et hoc pertinet ad Christi incarnationem, quando scilicet ipse sol innotuit nobis maxime appropinquauerat diametro, non solum nature se induens. Vnde ibi erat breuitas maxima distantia que erat inter nos & Deum, & ibi apparuit breuitas diametri, quia fuit uerbum abbreviatum in carne. Et hinc propinquitas solis, idest Christi, multum debet nos ad eius amorem inflammare. Apo. Nunc propior est nostra salus, quam cum credimus.

Ro. 13.

Secunda causa est ex solis mansione, ut in principio capricorni & in principio canceri, ubi propter recuruationem Zodiaci sol uidetur stare in eodem loco. Tunc enim Zodiacus gyrans minimam partem uariat de circulo æquinoctiali, quod sol quasi uidetur stare, propter quod calor confortatur in locis suppositis illis gradibus. Et hæc causa refertur ad Christi passionem: tunc enim uerus sol stetit immobile, cruci scilicet affixus. Et hæc Christi mansio fuit in duobus solstitiis, quia scilicet eius affixio dupliciter facta fuit, scilicet ex parte superiori in manibus: & ex parte inferiori in pedibus. Vnde hæc affixio & mansio Christi in cruce, super omnia debet in nobis calorem amoris accendere: ita ut anima nostra liqueat in lachrymis. Exo. Cum incaluisse sol, liquebat manni, idest mens dulcedine deuotionis plena.

Exo 16.

Tertia causa ex solis oppositione, scilicet quando est oppositio solis ad Zenith caput: ut sub cancro, ubi sol non declinat a caputibus. Et hoc refertur ad Christi resurrectionem uel ascensionem, ubi sol Christus superpositus, apparuit omnibus caputibus per potestatem & autoritatem. Vnde dixit: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Item fuit superpositus omnium caputibus etiam loco in ascensione, cum ascendit super omnes choros celorum, ubi etiam nunquam amplius declinare potest per mortem: & ideo amplius a caputibus. Apostolis, qui fuerunt capita fidelium, id est principes non declinabit ulterius, sicut ipse dixit Mar. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad conuersionem seculi, que omnia debet nos in amore Christi accendere. Et incarnationis, propinquitatis & affixionis acerbitas, & exaltationis dignitas.

mar. 18

Mar. 18

Ite amatores astutissimi terræ, que quamuis sit frigida secundum naturam suam, tamen intra se ignem tenet inclusum. Sic amatores Dei qui sunt frigidi circa temporalia, negligenter & continententes ea, intus ignem circa Deum & spiritualia sunt ignei & feruents. Ignis comburentem in terra ipsorum. Hic est ignis spiritualis comburens & consumens peccata: de quo Luc. Ignem ueni mittere in terram &c. Item amor spiritualis nihil est ignitio ni uaporis, que sepius apparet in aere. Sunt namque decem modi talis ignitionis, representantes decem effectus

ps. 104.

Luc. 12.

Quina

Liber primus.

diuini & spiritualis amoris . Prima enim impressio talium vocatur, columna, siue ignis perpendicularis. Hæc. n. est quidam ignis qui interdum apparet in superiori regione aeris ad modum columnæ pyramidalis, habens latitudinem inferius, & superius tendens in acumen. Et ratio est, quia generatur ex vapore multum siccò & calido. Vnde transit per duas regiones aeris, scilicet infimam & mediam, quia frigus earum non potest conuerrere ipsum, & ideo transit ad regionem supremam & quia talis vapor est inæqualis habens inferius multas partes terrestres dilatabiles; ideo inferius in basi de necessitate dilatatur. Et quia terrestre abundans repugnat eleuationi & æqualitati aliarum partium; & calidum iterum dirigens dilatatur in reficiendo plus calidum, continuè plus & plus tendit in acutum. Vnde efficitur (sicut dictum est) ut columna pyramidalis, & propter longitudinem videtur de superiori demissum sicut perpendicularum, quod inferius habet massam, & continue vsque in sublime conum. In hoc igitur, quod talis columna superius est acutior, cum acuti sit penetrare, patet quod representat proprium effectum amoris, qui est penetrare ad intima. Penetrat enim amans vsque ad interiora amati, & ideo de Spiritu sancto qui est diuinus amor dicit Apo. quod scrutatur profunda Dei. Item in hoc, quod talis vapor primam & secundam regionem aeris transcendit, & in tertiâ se figit, representat sublimitatem amoris spiritualis. Sunt enim quasi tres regiones, mundus, infernus, & cælum. Quidam igitur homines sunt qui videntur Deum diligere solum propter temporalia bona, & isti sunt in regione infima. Quidam vero diligunt Deum, ut euadant æterna supplicia, & isti sunt in regione media. Quidam diligunt Deum propter cælestia premia, siue propter seipsum, quia ipse erit merces nostra; & isti sunt in regione suprema. Vnde isti habent ignem sublimem, id est amoris excellentem. Itē in eo, quod talis pyramis superius se restringit, representat amoris perfectionem. Nam licet amor sanctorum inferius erga proximos dilatetur, superius tamen in Deum se totum restringit & vnitur, quia quicquid hoc inferius amant, solum propter Deum amant. Itē in eo quod talis columna non est brevis, sed longitudinem habet

signat diuturnitatem amoris per continentiam. Nam omni tempore diligit qui amicus est, ut dicitur. Eccl.

Secunda impressio ignea vocatur lancea: Eccl. 17. quod est quidam ignis longus subtilis, in altum erectus. Est enim ex vapore multum siccò & calido & inæqualiter calido & subtili, sed subter non habens multa terrestria quæ dilatare possint. Vnde propter longum subtile quod præterit figuram, vocatur lancea: & stat erecta, acumen habens supra se, sicut ignis perpendicularis. Huic ergo competit alius affectus amoris qui est vulnerare: lancea enim homines ad vulnerandum viuuntur, Dan. Erant ambo vulnerati amore eius. Hoc vulnus amoris, est fortis penetratio cordis. Hæc igitur fuit lancea, quæ cor Christi vulnerauit: siquidem ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: quod totum fecit amor. Vide ergo quod Christus ex charitate vulneratur. Vide etiam quod & nos a Deo ex charitate vulneramur, & flagellis percutimur: percutimur ipse enim vulnerat & medetur: quia scilicet eius vulnera non sunt ad occidendum, sed potius ad sanandum. Et ideo meliora sunt vulnera diligentis, scilicet Christi, quam fraudulenta oscula, id est blandimenta odientis, scilicet diaboli, vel mundi.

Tertia impressio vocatur candela ardens. Hæc est enim flamma quædam, quæ quando apparet in aere, videtur quasi rotunda & spherica. Fit enim ex vapore multum calido & siccò qui est æqualiter subtilis & bene tenuis: equaliter accendit in omnibus partibus, & est æqualiter diffregabilis calore in omnem partem dimensionis, & sic efficit latum quasi rotundum natans in superficie aeris. Vnde licet sit latum in superficie, tamen videtur rotundum & sphericum propter longinquitatem nostri visus. Hic est tertius effectus amoris, scilicet inflare & ardere. Cant. Fortis est ut mors, dilectionis ut ignis, emulatio: lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Talem ardorem habebat Ioannes Baptista, de quo Dominus dixit: Ille erat lucerna ardens & lucens. Talis ardor amoris eleuat animam ad culmen perfectionis. Vnde & figuram præterit, circulem & sphericam, quæ secundum philosophum, est perfectissima figurarum. Et ideo charitas ab Apostolo dicitur

Cor. 3

Dan. 12

Isa. 53

pro. 27

Cant. 7

Ioa. 5.

Ari. 2. cæli.

Col. 3.

citur vinculum perfectionis.

Quarta impressio siue ignitio, vocat. A sub affectu, siue ex vapo e alceso equa lter subtile, sed cum extenditur ad partē vnam contrahitur in aliā. Aliquā autē est vapor equaliter subtilis, sed non bene continuus, nec adherens sibi, sed vna pars eius aliquicūlum est dilans ab alia: & tunc videtur alius ascendens post alius, si cut si eleuarentur scintillæ de fornace. Hic est quartus effectus amoris, scilicet eleuare. Facit enim ascendere animam per perfectam virtutum, sed iste motus siue perfectus in seruicioribus est continuus, in tepidioribus est discontinuus & quasi p tempora frequenter interruptus. Psalm. Ibunt de virtute in virtutem.

Quinta ignitio vocat. ignis diuisus. Hec n. gatur ex vapore nō vehemēter calido & sicco, & ideo non pōt transire mediam regionem aeris, quia frigidissima. & hic vapor est segregatus & propter calorem quem habet, quando occurrit in aere inferiori frigida nubes fugiendo, conficitur partem ad partem, & ex confractione inflammatur: & quia segregata sunt partes, videt diuisus ignis: & quia fugit nubem frigidam tangentē se, ideo videtur segregatim egredi, velut si stappa exuffletur ex cina. Hic autē est alius effectus amoris, scilicet separare. Illi .n. qui sunt in amore non multū feruētes nec multum eleuari in spiritu, debent se separare a vicijis, fugiendo quantum possint occasiones peccatorum: & tales sunt multi seculares boni, quos amor dei facit fugere nubem frigidam, id est malitiam carnis vel peccati. In eis autē licet sit ignis, amoris est tñ quod minimo diuisus pp multarum rerū curas & sollicitudines quas illos hñe oportet.

Sexta impressio vocatur candela descendens. Hec enim est ex vapore similiter non multum calido & sicco, nec penetrare valente mediam regionem. Est tamen talis vapor bene continuus & expulsi ex frigida nube tangente, & est modicus, sed bene compactus, nec multus, sed continue cadit, sed non diuiditur: & propter continuum casum videtur quasi stella cadens. Hic est alius effectus amoris, scilicet humiliare. Nam licet in sanctis Dei sit amor Dei cōtinuus, tamē qñ tangunt a tentatione carnis, vel mundi, vel diaboli, timētes se non esse compactos bene, i. firmos bene: & reputantes

se modicos, i. non multæ virtutis, humiliantur & deprimunt seipsos. Nihilominus tamen semper continuant quæ bene inceperunt. Aliquando tamen propter continuos impulsus tribulationum vel tentationum, ipsis quasi videntur timendo & dubitando, q̄ quasi a Deo ceci derūt: quod totum pertinet ad eorū humilitatē, ad quā amor dei eos inclināt.

Septima ignitio vocatur lumen præcedens. Hec est ex uapore continuo calido & sicco & bene continuus: in quo est multa materia conglobata & fortis; cui nihil in aere obulans sed accenditur ex confractione sui, & stat quique in aere: & hoc est quod uocant hi qui discunt de nocte, lumen præcedens. Hic est alius charitatis effectus, scilicet deducendo illuminare quod est nobis necessarium in uia tenebrosa huius mundi. Vnde diuinus amor figuratus est in illa columna ignis quæ populum dei præcedebat de nocte: & de quo etiā in Psalm. dicitur: Expādit nubem in protectionem eorum: ignem, ut luceret eis per noctē. Et in eodem, Eduxit eos in nube diei & tota nocte illuminatione ignis.

Octaua ignitio vocatur vulgo stella cades: sed a philosophis a sub descendens. Hec n. a sub descendens est ex vapore cōsumi li sicut lūmē pcedens, cui tñ occurrit aliquid desuper expellens ipsum inferius: & ideo videtur cades, siue descendens. Hic est alius effectus amoris scilicet inclinare per ministerium vitæ actiue. Vnde necessitas proximorum occurrens, expellit siue retrahit amicos dei ab arce contemplationis, inclinans illos ad ministerium inuicem, actionis scilicet ad obsequendum proximis.

Nona impressio vocatur draco volās, & hæc est innubecalida ad laras vnū & frigida ad aliud. Vnde tñ pp cōueniētiam ad calidum attrahitur ad illud, & ibi incenditur: post primam autem partem fumat antequam incēditur, & dilatur in medio, & incuruatur propter incensionem partis vnius & extinctionē alterius versus humidum & frigidū. Vnde efficitur velut draco volās: quia anterior pars incensa videtur velut spiramen draconis. Media autē incuruata per hoc q̄ attrahitur a prima parte, curuat se vt serpens, & volat semper ad illud latas vbi corruscat ipsum latas calidum, eo q̄ simile attrahit simile, & contrarium expellit

PC 83.

pc. 104.

Liber primus

Matth.
26.

pellit contrarium. Hic est alius effectus amoris, qui facit quasi volando ad Deum festinare. Nam sicut hoc draco aereus habet vnum latus, scilicet calidum, posterius verò frigidum, sic amatores Dei habent quidem feruorem spiritus, sed cum frigore, et fragilitate carnis: propter quod Dominus dixit, quod spiritus promptus est, caro autem infirma. Feruor igitur spiritus inflammatur vehementer & suspiria ad Deum facit: sed frigus, et infirmitas carnis incuruat & trahit ad infirma. Sed tamen ex illa pugna volare cogitur anima, quia ex carnis angustia spiritus magis incenditur, & carnem post se violenter attrahens, in Deum velocius tendit.

Decima igitur vocatur asub, quandoque apparet, quandoque non: & hoc est ex vapore sicco & inflammabili medio modo pertingente ad regionem mediam & non penetrante ipsam, quia ex frigore loci expellitur, & quia sub ipso non sunt multae nubes, ideo incendens nubem occultatur & penetrans nubem apparet iterum: & iste est asub tertius. Hic est alius effectus amoris, scilicet utranque vitam alternando, aliquando vacando actiue, aliquando contemplatiue, quandoque latere ad contemplandum, quandoque apparere ad obsequendum: hoc enim oportet fieri, & illa non omittere.

Item nota, quod amor spirituale crescit & minuitur, sicut cupiditas mundi crescit & decrescit. Cuius exemplum est, quia decresciente umbra, crescit calor, & crescente minuitur: & sic decresciente amore temporalium, crescit feruor charitatis, & e converso eo crescente minuitur.

Hiere. 5 Hieremias. Vae vobis quia declinavit dies & prolixiores factae sunt umbrae vesperti, & hoc est, quia abundavit iniquitas, & refrigitur charitas. Amor carnalis assimilat

Matth.
26.
Volo.

Veneri. Nam Venus (ut dicit Ptolemaeus) ex parte corporis disponit ad pulchritudinem, & ad voluptates tactus, olfactus, gustus, & auditus inclinatur & impellit, vestium muliebrium incisores efficit: Domus eius sunt libra & taurus: regnat in piscibus, sed in virgine regnum eius deficit & abscedit. Sic etiam amor carnalis ad pulchritudinem corporis aspicit, sensuum voluptates exquirat, siue tactum, siue odorem, siue ciborum, siue cantionum: ornamenta & mulieres appetit. Aliquando etiam iustos viros qui designantur in libra propter aequalitatem iustitiae, quia

in libra existens Sol facit equinoctia & viros fortes, qui designantur in tauro aggredditur & inficit. Regnat autem maxime in piscibus, id est in hominibus sub aquis deliciarum viuiculis: sed in virginibus, id est in continentibus deficit vigor eius. Amor temporalis prosperitatis impellit dulcedinem contemplationis & priuat fructum boni operis. Cuius exemplum apparet in rore. Cadit enim aliquando ros fluens & viscosus ad modum mellis super herbas & folia arborum. Sole autem agente in ipsum, euaporat humidum, & terrestre siccum comburitur & efficitur quasi farina sparsa: quae a sua siccitate siccatur herbas & inducit sterilitatem. Quasi enim dulcedo rosis est delectatio contemplationis: quae calor solis, id est amor temporalis prosperitatis humidum deuotionis educens, & terrestre affectum accendens, & mentem ad vana spargens, tollit, & a fructu boni operis animam sterilem reddit.

Item amor communis prout scilicet spiritualem & sensibilem amorem includit, assimilat radiis. Primo quia radius habet penetrare. Unde in perspectiua distinguitur triplex radius, scilicet rectus, confractus & reflexus. Rectus siue perpendicularis est, quia corpore radiolo emissus recto & lineari motu sine obliquitate aliqua petit centrum. Et huic assimilat spirituale homo qui totus est rectus. Unde Cant. Recti diligunt te. Et iste petit centrum, id est cor. Deut. diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.

Cant. 1.
Deut. 6.

Confractus radius siue collaterale est, qui a corpore luminoso egrediens & aliquod diaphanum inueniens non perfecte obediens non recte incedit: sed ad aliquam partem diuertit. Et tale obliquario dicitur radij confractio, & huic radio confractio assimilat amor sociale siue ciuile, qui non est amor totaliter rectus, quia frequenter non est propter Deum, siue secundum Deum, sed ut plurimum habet respectum ad aliquod mundanum. Reflexus autem radius est qui dum a suo principio recte vel oblique progreditur, dum corpus densum incurrit, reperiuntur & repellitur, nec transitus ei datur. Unde cum non potest se diffundere in anteriora, posterius necesse est ut redeat, & se ibi multiplicet. Et talis repercussio dicitur radij reflexio. Huic autem radio reflexo assimilat amor vtilis, qui scilicet reflectitur ad seipsum. Unde si proximum

animam vel aliquid diligit, non ex hoc proficit interius, scilicet in Deum tendendo, sed potius retrocedendo in seipsum redeunt. Igitur etiam talis amor carnis, qui solum ad corpus proximi procedit, & interius ad animam non transit, sed potius retrocedit dum alium corporaliter ad delectamentum sibi vel proprium commodum diligit aut amat.

Sexto amor assimilatur radio: quia radius habet coloratē. Nam radius solaris dum in nube torrida soli opposita includitur, diuersos colores in ipsa nube & aere operatur, sicut patet in arcu caelesti. Ita similiter & amor, qui dum in anima tenera & molli intenditur, diuersas sibi dem passionēs & affectiones operatur quibus videlicet passionibus ipsa anima velut quibusdam coloribus tingitur. Vnde sicut ipse arcus extēsis habet colorem rubrum, tartarum, ceruleum & viridem, (isti enim colores in eo principaliter nobis apparent,) ita similiter etiam ex amore tantantur in anima passionēs plures, sed præcipue quatuor scilicet zelus, excessus, odium, & morbus. Primo, nam amor habet zelare zeum. Vnde beatus Dionysius dicit, quod Deus appellatur zelator propter naturam amoris, quæ habet ad entia: zelus ergo quorūque modo sumatur, ex intentione amoris causatur. Manifestum est nam quod quanto aliqua virtus tendit in aliquod, tanto fortius repellit omne contrarium vel repugnans. Cum ergo amor sit quidam motus in amatum (vt Aug. dicit) intensus, amor querit excludere omne quod sibi repugnat. Vnde in amore concupiscentiæ qui intensè aliquid concupiscit, mouetur contra omne illud, quod repugnat consecutioni vel quieti fructui eius quod amat. Et hoc modo viri dicuntur zelare uxores, ne propter consortium aliorum impediatur singularitas quæ in uxore querunt. Similiter etiam qui querunt excellentiam, mouentur contra omnes qui excellere videntur, quasi impediētes eorū excellentiam. Et huiusmodi est zelus inuidiæ, de quo dicit in Plal. Noli emulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatē. Amor autē amicitie querit bonum amici, & fm hoc aliquis dicitur zelare pro amico quia ea quæ dicuntur vel sunt contra bonum amici homo repellere studet. Et per hunc est modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea

quæ sunt contra honorē vel voluntatē Dei repellere pro posse conat, fm illud Reg. 3. Reg. 19. Zelo zelatus sum pro Dño Deo exercituū. Et super illud, Zelus domus tue comedit me, dicitur glossa quod bono zelo comeditur, qui quolibet praua quæ viderit, corrigere satagit: si nequit, tolerat & gemit.

Secundo amor causat excessum. Vnde Dionysius dicit, quod amor diuinus extasim facit: & quod ipse Deus propter amorem, est extasim patiens. Dicitur autem extasim pati cum extra se ponitur. Quia nam (vt dicit Aug.) anima verius est vbi amat, quam vbi animatur, quando aliquis intenso desiderio vel amore fert in aliquod extra se quodammodo rapitur: & si illud sit supra se, quodammodo supra se rapitur, ita quod seipsum transcendit & excedit.

Tercio amor causat odium. Nam amor consistit in quadā conuenientia amantis ad amatum: Odium verò consistit in quadā repugnantia vel dissonantia. prius autē considerat quod conuenit rei quæ ei repugnat, quia per hoc aliquod est repugnans, quod impedit vel corrumpit, quod est conueniens. Vnde necesse est, quod amor sit prior odio, & causa eius. Nam nihil odio habetur, nisi per hoc quod repugnat ei quod amatur.

Quarto amor causat morbum siue languorem. Cant. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Nam amor peccati languorem facit animam ex eo, quod facit ipsam deterius se habere: quia coarctat ipsam ad rem sibi inconuenientē, vnde laeditur & deteriorat, fm illud Osee: Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerat. Quia autē si sit vehemens, laedit etiam corpus propter excessum immutationis corporalis. Dicitur etiam amor causare languorem, quia causat tristitiam de abstinentia amati. Vnde Tullius tristitiam & gritudinem nominat.

Tercio amor assimilatur radio, quia radius habet inflamare. Nam ex subito & continuo motu radiorum contingit aerem circumfatum igniri, maxime cum concurrunt radii in loco fractionis. Nam radii ibi multiplicati & coagulari dum in tuo conculcantur, calor ibi in tantū aliquod generatur, quod aer circumfusus sepius inflamatur, vt patet in crystallo, ex cuius oppositione contra radios Solis stupa incenditur vel igitur. Ita similiter ex recordatione continua vel visione rei dilectæ, feruor inflammatur amoris. Et iste ardor ab amicis Dei deriuatur, & etiam

3. Reg.
19.
Ioan. 2.

Dio. de
diu. no.
cap. 4.

Aug. de
qualit.
ani.

Cant. 2.

Osee. 9.

Cic. li. 3
Tusc.

Diony.
ca. 4 de
diu. no.

Aug. 83
quæst.

Pl. 36.

Liber Primus

etiam ad circumstantes, quia sibi appropinquantes, ad amorem diuinum sapius accendunt. **Ps. 17.** Ignis à facie eius exarsit, carbones succelli sunt ab eo. Præcipue autem hæc inflammatio competit charitati, de qua dicitur. Fortis est, ut mors, dilectio dura, ut ignis simulatio. Lampades eius, ignis lampades atque flammarum: aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.

Angelorum varia natura, ac excellentia ex varijs crystallinis cæli atque ignis effectibus & proprietatibus deprompta describunt, exaltatè dignoscuntur.

Cap. V.

Angeli assimulantur cælo aqueo siue crystallino. Unde ipsi intelliguntur per aquas quæ super cælos sunt. Assimulantur ergo illi cælo propter tria.

Primo ratione inuisibilitatis. Nam illud uocatur propriè cælum, quia scilicet est nobis inuisibile & occultatum. Est enim nona sphaera, quæ non uidemus. Et hoc competit angelis quorum natura incorporea & intellectualis licet in se maxime sit cognoscibilis, tamen nobis quorum cognitio oritur à sensu, est inuisibilis & occulta. Nam ita se habet intellectus noster ad manifestissimam naturam, cuiusmodi sunt naturæ angelorum, sicut oculus noster ad lumen solis. ut dicit philosophus. & Sap. Quæ in cælis sunt, quis inuestigabit?

Arist. 2. met. Sap. 9.

Secundo ratione perspicuitatis siue luminositatis, propter quam quandoque uocatur cælum crystallinum, quia est vni formiter ad modum crystalli perspicuum & luminosum. Angeli autem perspicui sunt per mundiciam. Unde beatus Dionysius vocat angelum præclarissimum sine macula. Item sunt luminosi per sapientiam, & est in eis lumen triplicis sapientie. Sapientie innate, quia per species innatas siue concretas omnia cognoscunt quæ sunt à Deo producta (ut dicit Aug.) Itæ sapientie inspirate. Suscipiunt enim angeli diuinas inspirationes & illuminationes, quas beatus Augustinus uocat Theophanias. Item lumen sapientie beate, quæ uocatur in eis cognitio matutina ab Augustino, secundum quod cognoscunt res in Verbo. cognitionem autem æternam in

Dionysius de cæli hierar.

Aug. in Enchi.

propria natura uocat ipse Augustinus. cognitionem vespertinam.

Tertio ratione mobilitatis: uocant enim illud aqueum propter mobilitatem. Mobilitas autem etiam angelo attribuitur, quia sicut dicit Damascenus angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Et dicitur angelus semper mobilis ratione naturæ intellectus & uoluntatis. Nam quippe cum sit creatura, habet esse mutabile, in quantum omne creatum est uertibile in nihil, nisi manu Omnipotentis teneretur. Respectu etiam intellectus dicitur semper mobilis, accipiendo motum æquiuocè prout intelligere motus dicitur, quoniam angelus semper est actu intelligens, non quandoque actu quandoque potentia, sicut nos. Et licet angeli quantum ad cognitionem qua cognoscunt res in Verbo, omnia, simul intelligant, sicut etiam de nobis dicit Augustinus. Quia in patria non erunt volubiles cogitationes nostræ ab alijs in alia entes acque redeuntes, sed omnem scientiam nostram vno simul conspectu videbimus: tamen ea cognitione qua cognoscunt res in propria natura, non omnia simul intelligunt. Unde ibi est vicissitudo intelligentie. Et ideo Augustinus dicit quod omne ens creatum habens intellectum, intelligit vnum post aliud, & talis successus est ut motus quidam. beatus Dionysius ponit triplicem motum, scilicet circulem, rectum & obliquum. Circularis est ab eodem in idem centrum immobile. Et hunc motum habent, in quantum recipiunt illuminationes à Deo & per illas reuertuntur in Deum. Motu autem recto tunc mouentur, quando præcedunt ad prouidentiam subiectorum rectè omnia transeuntes & non reuertuntur ab eodem in idem, sed de vno in aliud. Motus autem obliquus est in angelis cum per cognitionem inferiorum quibus prouident, reuertuntur in Deum principium & finem pulchri & boni. Item in voluntate mobilis est angelus, quia non omnia simul vult, sed modò vnum, modò aliud. Dicitur autem angelus localiter moueri æquiuocè sicut & esse in loco sper contactum virtutis. Non quidem quia ipse vel contactus iste siue motus loco commensuretur, sicut accidit corpori: sed dicitur moueri localiter in quantum successinè virtus eius applicatur ad diuersa loca. Unde iste motus potest esse continuus & discontinuus: secundum enim quod

Aug. lib. 15. de Tri.

Aug.

Dionysius 3. cap. de diu. no.

quoddam locum diuisibilem ad quem applicatur non potest simul totum dimittere, sed successiue, sic dicitur motus discontinuus. vel totum simul dimittere & alteri loco se applicare, sic dicitur continuus. Vnde ad hos cœlorum. i. angelorum motus potest referri illud Ioselis. Moti sunt cœli &c.

Ioel. 2.

Ps. 103. Item angeli assimilantur igni. ps. Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Et ista similitudo quadrupliciter potest accipi. Primo si consideremus ignis substantiam. Secundo si consideremus eius eminentiam, scilicet quo ad situm. Tercio si consideremus eius potentiam. Quarto si consideremus eius resurgentiam.

Primo enim ignis inter omnia elementa habet substantiam subtiliorem. Vnde substantia ignis propter suam subtilitatem representat nobis tria de angelis. Primo eorum immaterialitatem, propterea quia ignis est maximè inter elementa formalis. Nam minimum habet de materia & plurimum de forma. Angelus autem licet sit unum de iis de quibus dicitur, ut ipse dicit quod intellectuales substantie, angelus vitam habent inde scientiam, ab vniuersa corruptione, materia & generatione mundæ essentia; habent tamen aliquod loco materiae, scilicet potentialitatem, cum non sint actus purus ut Deus. Vnde angelus dicitur esse compositus ex potentia & actu, siue ex quo est & quod est. Sicut igitur ignis inter cetera elementa minimum habet de materia, & plurimum de forma, ita angelus (inter omnes creaturas intellectuales) minus habet de potentia & plus de actualitate. Vnde angeli quidem dicuntur substantie siue forma separate, scilicet à materia.

Secundo ignis representat angelorum incorporeitatem, Nam propter suam subtilitatem ignis quasi non videtur habere corpulentiam. Vnde additus alteri corpori non videtur ipsum augere ut appareret in ferro vel lapide ignito, quod tamen non videtur esse maius quam non ignitum, cum tamen omne quantum additum quanto, faciat ipsum maius, & omne corpus naturale sit quantum; Nec etià videtur ignis qui est in ferro alium locum quam ipsum ferrum per se occupare, vel maiorem locum simul cum ipso corpore quam ferrum solum, quæ om-

nia cuidam incorporeitati immo (ut verius dicam) subtilitati ipsius ignis acceduntur.

Item propter suam subtilitatem ignis est inclusibilis, quia (sicut dicit Dio.) Ignis non potest teneri, quia propter suam subtilitatem & mobilitatem penetrat omne corpus. Hoc igitur competit angelis, ex eo quod de sui natura non solum sunt incorporei. Propter quod dicit idem Dio. quod angeli sicut immateriales sic incorporeales intelliguntur, sed etiam non sunt corporibus alligati, ut scilicet in corporibus inclusi uelut animæ humanæ teneantur. Vnde angeli in scriptura, spiritus nominantur secundum illud: Omnes sunt administratores spiritus &c. Spiritus autem carni & ossa non habet, ut dicitur Luc. Et ideo substantia angeli non solum non est corpus, sed nec etiam alicui corpori unita est ut forma, quod esset naturaliter in corpore detineri. Assumunt tamen ad tempus (ut ex sacra scriptura patet) interdum angeli corpora hominibus apparentes, sicut Aug. testatur dicens quod angeli in assumptis corporibus apparuerunt Abræ, quæ non sunt eis naturaliter unita, in quacunque figura appareant, sed formant sibi illa cum volunt ex arte. Et assumunt sibi huiusmodi corpora cum nobis apparent angeli non propter se, sed propter nos, scilicet ut familiariter cum hominibus cōuersando demonstrent intelligibilem societatem quam homines expectant cum eis habendam in futura vita. Item hoc ipsum quod angeli corpora assumpserunt in ueteri testamento, fuit quoddam figurale indicium quod Verbum Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illam apparitionem ordinabantur, quæ ipse filius Dei apparuit in carne. Est etiam notandum quod sicut in sacra scriptura proprietates rerum intelligibilium sub similitudine rerum sensibilium describuntur: ita corpora sensibilia quæ angeli assument diuina virtute sic formantur ab eis, ut congruunt ad representandum angelorum proprietates: & hoc est corpus assumere. Habemus ergo tres rationes quare angeli cum incorporei sunt, in corporibus tamen nobis apparent. scilicet ad ostendendum futuram nobis societatem, tum ad figurandum Christi incarnationem, tum ad tradendum nobis per sensibilia de seipsis cognitionem.

Dio. 15
ca. cœl.
hier.Dio. 4.
ca. cœl.
hierat.

Heb. 1.

Luc. 24

Aug. 16
de ciui.
Dei.Dio. de
diu. no.

Liber primus

Dio. 19. cap. hic.

Tercio ignis in sua sphaera propter suam subtilitatem, est nobis invisibilis: unde Dio. dicit, quod ignis est incontemplabilis oculis carnalibus, id est invisibilis propter suam subtilitatem. Nam lucidum non est a seipso nisi sit in materia spissa. Unde dicitur invisibilis, prout est in materia tenui. Et in hoc ignis representat angelorum invisibilitatem, quia sicut de se sunt incorporeales, ita etiam sunt invisibiles: apparet nobis visibiles, ut dictum est de igne, prout est in materia spissa. Quod quidem sic verum est, quia tunc angeli sumunt corpora in quibus visibiliter conspectibus nostris apparent. Formant igitur talia corpora ex ipsa virtute divina quantum necessarium est ad corporis assumendi formationem. Nam licet aer (in sua varietate manens) figuram non retineat vel colorem, tamen quando condensatur figurari & colorari potest, sicut apparet in nubibus. Ad ostendendam igitur propterea invisibilitatem, quam angelus ex se habet, dixit angelus Raphael Tobiae: Videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo invisibili & potu qui ab hominibus videri non potest vescor. Quia enim ex eisdem nutrimur ex quibus sumus (sicut in secundo de anima Philosophus dicit) sicut angelus est ex natura invisibilis, ita etiam invisibili vescitur nutrimento.

To. 12.

Arist. 2. de ani.

Dio. de cel. hier.

Deut. 17. hier.

Item ignis inter omnia elementa habet eminentiam altiore. In quo ad situm: unde Dion. dicit quod ignis est altus. In quo ad locum proprium, qui est super omnia elementa, scilicet immediate sub orbe lunae. Et haec altitudo situs cooperit igni ratione levitatis, quia locus levius est sursum, sicut gravius deorsum. Ex hac autem altitudine ignis, ostendit angelorum sublimitas quo ad sex. Primo quo ad situm localem, quia sicut sphaera ignis est locata super omnes sphaeras elementorum, ita angelica natura creata & locata est super omnes sphaeras caelorum. In caelo empyreo; quod statim factum (ut dicit Strabo) angelis est repletum. Caelum autem empyreum, supremum caelum est, propterea super illud Deuteronomij, Domini Dei tui est caelum caeli dicit, Isido. quod supremum caelum est caelum angelorum. Nam quia ex creaturis corporalibus & spiritalibus unum universum est constitutum, sic creaturae sunt creaturae spirituales, quod ad creaturam corporalem aliquem ordinem habent & totae creaturae corporali praesident: unde convenienter fuit, quod angeli in supremo cor

porae crearentur, tanquam toti naturae corporae praesidentes. Attendendum est autem quod ignis licet sit in summo locatus, tamen virtute Solis movetur & descendit ad mixtionem aliorum inferiorum. Quodlibet enim elementum habet in caelo aliquod movens ipsum, sicut terra movetur ab orbe stellarum fixarum: & ideo diversae rerum species in ipsa generantur. Unde diversae figurae terrestrium respondent diversis imaginibus stellarum. Aqua vero, ab orbe Lunae, sicut patet in fluxu & refluxu maris.

Ignis vero ab orbe Solis. Aer vero propter multitudinem motuum in ipso, ab alijs quinque planetis, qui sunt multorum motuum. Sicut ergo ignis quandoque sit altus, tamen virtute Solis descendit ad mixtionem inferiorum: sic etiam angelorum plurimi quandoque fuerint in caelo creati vel locati, iussu tamen & ordinatione Dei descendunt & veniunt in mundum ad rerum temporalium administrationem, & humanae salutis procuracionem. Unde Apostolus dicit, quod omnes sunt in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Ex hoc tamen quod Apostolus dicit, Omnes, non accipiendum est quod omnes universales angeli interantur in ministerium, quia secundum Dion. quatuor superiores ordines, Cherubim, Seraphim, Troni & Dominationes, nunquam ad exterius ministerium mittuntur, sed solum quinque inferiores, scilicet Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Nihilominus tamen solum primi tres ordines dicuntur assistentes, reliqui vero sex ordines dicuntur ministrantes. Unde Dominationum ordo inter ministrantes computatur, non tanquam exequens ministerium, sed sicut disponens & mandans quid per alios fieri debeat: sicut Architectores in aedificijs, nihil manu operantur, sed solum disponunt & precipiunt quid alij debent operari. Dicit ergo Apostolus, omnes mitti, non quia superiores, ut dictum est, ad executionem ministeriorum mittuntur: sed quia inferiores qui mittuntur ab eis mysterijs illuminantur. Vel intelligitur, quod spiritus illi qui sunt ad ministeria deputati, omnes propter eandem causam sunt administratores, id est in ministerium missi, scilicet propter eos qui hereditatem capiunt salutis, quodvis universaliter omnes angeli sint tales. Et licet angeli venientes in mundum exeant a caelo empyreo, in nullo tamen derogatur

Hebr. 1.

Diony. de cel. hierar.

derogatur ex hoc eorum dignitati, quia sicut sit eis celum empyreum ex quadam congruentia deputatum, nihil tamen propter hoc dignitatis recipiunt ab eo: & ideo quando actu non sunt in celo empyreo nihil eorum dignitati subtrahitur, sicut nec regi quando non actu sedet in solio regali.

Item ex angelorum occupatione exteriori contemplationis interioris puritas nullatenus impeditur, quia duarum operationum, quarum una est regula & ratio alterius, una non impedit, sed iuuat aliam. Vnde cum angelus per solam intellectuales actiones regulat suas actiones exteriores, sequitur, quod interior actio ex ipsis exterioribus actibus impedimentum non habeat, sed potius iuuamentum. Et ideo

Greg. 3.
moral.

Greg. dicit, quod angeli sic foras non exiunt, quod interioris consolationis gaudij priuentur. Secundo et alii ordine ignis, ostendit angelorum sublimitas, quo ad sufficientiam substantialium. Nam ita sufficiens est sibi ignis substantia, per ab qua cuius nutrimentum vel materia exstantia subsistit per se subsistere & conservari potest, unde Dionysius dicit, quod ignis est altero non indigens. Hoc autem non competit igni nisi prout est in loco proprio & altitudine sphaerae suae. Nam extra locum suum indiget alia materia ad sui multiplicationem & conservationem. Similiter igitur angeli sunt formae per se existentes & subsistentes, corporalis materiae a functione non indigentes, sicut indiget humana anima corpore, quo ad tria: Primo quantum ad speciei constitutionem, quia licet anima possit subsistere per se sine corpore, sicut patet de animabus separatis, non tamen habet completam rationem vel essentiam speciei humanae, cum ipsa sit pars humanae speciei: unde homo dicitur quod compositum est ex anima & corpore. Et ideo Augustinus commendat Varroem, qui hominem nec solam animam nec solum corpus, sed animam & corpus arbitrabatur. Sed angelus habet etiam sine aliquo corpore per se completum esse in specie. Et ideo ceteri tenentur quod intelligentia. Angelus nulli corpori unit, ut forma, sed tantum sicut motor, & hoc modo unitur corpori celesti.

Aug. 19
de ciu.
Dei.

Item animae humanae indiget corporibus ad sui multiplicationem, siue individuationem. Nam sicut dicit Augustinus, impossibile est esse multiplicationem individuum sub una specie nisi ex diuersitate ma-

Auic.
2.

teriae, quia ex diuersitate principiorum formarum, sequitur diuersitas speciei. Cum igitur animae non habeant materiam ex qua sunt, oportet, quod in eis sit multiplicatio secundum diuisionem materiae, in qua sunt scilicet secundum distinctionem corporum. Angeli autem quia, nec materiam habent ex qua sunt, nec etiam materiam cuius sint, formae, non multiplicantur secundum diuisionem alicuius materiae, unde est in eis multiplicatio solum secundum diuisionem formalem, ad quam sequitur et diuersitas speciei. Vnde perfectio naturae angelicae, requirit quidem multiplicationem specierum, sed non individuum sub eadem specie, & ideo patet, quod non indiget angeli corporibus ad sui multiplicationem sicut animae humanae.

Tertio indigent animae humanae corporibus ad intellectuales perfectiones, propter hoc quod anima humana imperfecta est de se & in potentia existens, infima in genere intelligentium substantiarum, non habens in natura sua plenitudinem scientiae, & ideo indiget uniri corpori, ut a rebus sensibilibus per ipsum corporis sensus scientiam acquirat. Sed angeli sunt perfecti in natura intellectuali ita, quod non indiget cognitionem accipere a rebus sensibilibus: unde non intelligunt per species a rebus acceptas, sed per species connaturales. Sibi a Deo in sua creatione infusas, unde Dionysius dicit, quod angeli non congregant diuinam cognitionem a rebus sensibilibus aut sensibilibus. Et ideo patet, quod propter intellectuales perfectiones seu cognitionem, non indigent uniri corporibus.

Dio. de
di. no.
cap. 7.

Tertio ostenditur angelorum sublimitas ex altitudine ignis, quo ad impassibilitatem corporalem. Nam ignis, ut in altitudine loci sui non est noxiarum, vel turpium passionum receptiuus, sicut est terra, aqua, & aer, quae frequenter inficiuntur, & sedantur sordibus & immundicijs & fetoribus aliorum corporum: unde Dionysius dicit, quod ignis non est recipiens pedestrē, id est ignominiosam subiectionem, quia cum sit in supremo loco, non pedibus conculcatur, seu teritur, sicut terra, quae est in infimo: nec sunt super ipsum immunditiae, sicut super terram, vel aquam. Et nota, quod quanto corpus est in loco eminentiori tanto est nobilior secundum naturam: quia habet plus de specie spiritus, est in terminis, ut dicit philosophus, & ideo ignis per altitudinem loci sui

Dio. de
cel. his.

L iber Primus

De angelis
 non recipit contumeliam minorationis. Similiter angeli cum sint immateriales & incorporei, naturam habent impassibilem, unde corporeis, ac sensibilibus passionibus non subduntur neque minorantur. Et ideo Christus propter naturam quam suscepit passibilem, dicitur fuisse ab angelo paululum minoratus secundum illud Psalmi. Minuisti eum paulo minus ab angelis.

Psal. 8.

Dio. de cœl. hierar. rarch.

Quarto ostendit ignis, sublimitatem angelorum quo ad notitiam intellectuale. Nam ignis (ut Dio. dicit) est sursum latus. Hoc autem competit igni, in quantum est extra locum suum, quia naturaliter ad locum suum qui est sursum redire conatur. Sic angeli secundum intellectum mouentur sursum in Deum, accipiendo motum non secundum quod est actus perfecti, sed secundum quod est actus perfecti id est inexistens in actu. Dicit. n. sic Dio. quod mentes angelice intelligendo mouentur: & sic angeli sursum feruntur, quia quæcunque intelligendo cognoscunt, in Deum referunt. Distinguit. n. in eis Augu. duplicem cognitionem rerum, scilicet matutinam prout scilicet cognoscunt primordiale esse rerum & hoc prout res sunt in Verbo, & per tale cognitionem manifestum est quoddam sursum feruntur. Item vespertinam, prout scilicet cognoscunt esse rerum creaturarum secundum quod in propria natura consistunt. Nam esse rerum creaturarum fuit a Verbo sicut a quodam primordiali principio. Et hic effluxus terminatur ad esse rerum quod in propria natura habent, & in hac etiam cognitione angeli beati referuntur in Deum, quia cognoscetes creaturam non in ea figuntur, sed, hoc ipsum referunt ad laudem Dei, in quo sicut in principio omnia cognoscunt. Et hinc est quod Genesi in creatione rerum post vespertinam non nominatur nox, sed mane, quia mane fit finis precedentis diei & initium sequentis, cum dicitur factum est vespere & mane dies unus: & ad signum quod ipsi angeli cognitionem precedentis operis ad laudem Dei referunt.

Gen. 1.

Diony. cap. 5. de cœl. hierar.

Quinto ostendit ignis, angelorum eminentiam quantum ad obedientiam ministerialem. Nam ignis (ut dicit Dio.) est semper mobilis. Atque autem translatio dicit semper motus. Semper autem moueri non competit igni sicut dum propriam motum, sed secundum quod est sursum

in propria sphaera & mouetur motu cœli, quia non solum est verum in orbibus quod inferior mouetur motu superioris. sed etiam in omnibus corporibus attingit inferius motus superioris quantum potest. Unde quodlibet elementorum mouetur ab aliquo orbium. Ignis autem a Sole & Marte, ut dicit Rabbi Moyses. Et motus talis non est rectus sed circularis, & sic potest esse semper non a virtute intrinseca semper mouere, sed a virtute extrinseca. & iste est motus inaturalis igni secundum quod est in specie sua: sed naturalis secundum quod est elementum, quia aliter non posset venire ad mixtionem nisi ex qualibet parte deferretur per radios solis. Sicut ergo ignis est semper mobilis siue motus secundum Dio. sic etiam angelus dicitur esse substantia semper mobilis secundum Damasc. quod quidem qualiter intelligendum est, expositum est supra in principio huius capituli.

Rabbi Moyses

Damas.

Item sicut ignis in sphaera sua mouetur motu cœli. Sic etiam angelus ad peragenda ministeria, mouetur motu voluntatis Dei. unde psal. Benedicite domino omnes virtutes eius ministri eius qui facitis voluntatem eius. Et quantum ad hanc obedientiam ministeriorum inueniuntur angeli, & si non ex natura sua, tamen ex Dei prouidentia semper mouentes & semper moti. Mouent enim orbis angeli (secundum philosophos) motu sempiterno & sic sunt semper mouentes: sed quia hoc faciunt diuinæ voluntatis imperio quod semper exequentur, ideo sunt quodammodo semper moti eo modo quo ille cuius imperio aliquid fit, dicitur esse mouens ad illud.

Ps. 103.

Sexto ostendit ignis, excellentiam angelorum quo ad disparentiam uisualem. Dicit enim Dionysius, quod ignis est resiliens quod potest intelligi tripliciter, Vno modo resiliens a loco infimo. Videmus enim quod flamma ignis in candela si aliquid inclinet eam deorsum, statim resilit & reuertitur sursum scilicet versus locum suum naturalem qui est sursum. Sic etiam angeli licet quandoque ministrando descendunt & visibiliter interdum appareant, completis autem ministeriis disparent, & ad summa resilire siue redire dicuntur. Unde angelus Raphael expleto ministerio dixit Tobie & filio suo, Terepus est, ut reuertar ad eum qui me misit, Vos autem benedicite dominum &c. Et cum

Diony. de cœl. hierar. cap. 5.

Tob. 13

cum hoc dixisset, ablatu est a conspectu eorum. Alio modo potest intelligi quod ignis resilit a corpore mixto. Elementa enim sunt in corpore mixto secundum esse primum. In suas formas substantiales, sed non secundum esse secundum scilicet suum qualitatum intensarum, quia redacta sunt ad medium. Sed etiam necesse est quod loque ipsum mixtum dissolui & resolui in elementa, & tunc unum quodque elementum redit in suam naturam & locum: & sic ignis dicitur resilit a corpore mixto ut quidam expositores volunt. Alii tamen non consentiunt quod elementa sint in mixto actu, secundum formas substantiales, sed virtute tantum: & tunc est tertia expositio quod ignis resilit scilicet a combustibili apprehenso. Nam materia quam apprehendit, usque ad eius consumptionem non desinit, nec apprehenditur dum apprehendit, sed consumpto eo in quod agit, in se resilit, & ita dicitur resiliens. Sic ut ergo ignis secundum primam expositionem resilit a corpore mixto completo suae durationis periodo, ita etiam angelus resilit vel recedit a corpore assumpto, completo suo officio, & tunc ipsum corpus redit in suum principium, sic etiam ipsum mixtum redit in elementa. Non autem hanc similitudinem sic assigno, ut dicere velim sic intelligendo quod angelus misceatur corpori assumpto sicut ignis commisceatur elementis aliis in mixtione, neque per resolutionem corporis assumpti fiat in angelum, sicut resolutio mixti in ignem & in alia elementa, sed quod ipse angelus remaneat per se dissimilis corpore assumpto, sicut si ignis per se remaneret terminata resolutione mixti. Sed secundum aliam expositionem, ignis resilit a combustibili non quia comprehenditur, sed potius comprehendit ipsum: & sic etiam angelus dicitur resilit a loco in quo est vel ubi operatur, non quia continetur vel includitur a loco, sed potius ipse continet locum. Nam contineri & includi a loco competit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensura, quae angelo non congruit cum sit incorporeus, sed est in eo qualitas virtualis, cuius applicatione ad aliquem locum, dicitur esse in eo, sed tamen substantia incorporea sua virtute contingens rem corpoream, continet ipsam & non continetur ab ea. Anima enim est in corpore ut co-

tinens, non ut contenta. Et similiter angelus dicitur esse in loco corporeo non ut contentus, sed ut continens aliquo modo. Item ignis inter omnia elementa habet potentiam seu virtutem ampliolem: & hoc propter excessivam caliditatem. Et ideo secundum suam virtutem est invisibilis, impalpabilis, inalterabilis, & invincibilis. Immensurabilis est ignis, dicit Dionysius, quia scilicet virtus eius non determinatur ad unum terminum ut commensurata illi. Videmus enim quod in comburendo non extendit se virtus eius tantum ad unum, immo quasi ad infinita si infinita combustibilia inueniret. Et similiter in eodem combustibili non habet certum terminum, ut scilicet comburat tantam partem ipsius, & non plus. Unde si esset aliquod combustibile infinitum, sine fine comburendo procederet. Habet etiam ignis multos alios effectus facere, unde licet sit finitae essentiae, tamen virtus eius non coarctatur ad unum effectum, sed in omnia generata potest, propter quod virtus eius dicitur non esse commensurabilis alicui eorum. Hoc autem competit angelis, qui licet essentia habeant finitam & limitatam virtutem, tamen habent respectu inferiorum non limitatam vel coarctatam, sed quodammodo infinitam, in quantum scilicet virtus angeli non est ex se limitata ad unum effectum tantum, vel circa rem unam tantum, ita quod non possit circa aliam operari. Virtus etiam angeli non commensuratur inferiori rei, cui applicatur, quia quilibet angelus etiam minimus, habet altiore & uniuersaliorem virtutem, quam aliquod genus corporaliū: & ideo virtus angeli non est commensurabilis alicui eorum. Unde quod angeli diuersi, diuersis rebus proponantur, est non quia virtus angeli magis extendatur ad hoc corpus quam ad illud, secundum suam naturam: sed ex ordine diuinæ sapientiae quae scilicet diuersis rebus, diuersos rectores proposuit. Dicit enim Augustinus, quod vnaqueque res visibilis in hoc mundo habet angelicam potestatem sibi propositam. Quia tamen virtus angeli simpliciter est finita & terminata, oportet, quod quando applicatur ad unum, tunc non applicetur ad aliud. Et hinc est, quod quia angelus per applicationem virtutis dicitur esse in loco, quod non potest esse angelus in pluribus locis simul, sed tantum in

Diony.
de cel.
hierar.
cap. 15.

Aug. li.
85. q. 11.

Liber primus

vno determinatè, maiori tamen vel minori secundùm q̃ volūtariè applicat virtutem suam ad corpus maius vel minus.

Item ignis (vt dicit Dionysius) est incomprehensibiliter impalpabilis, id est non comprehenditur tactu, quia propter vehementiam & inproportionem caloris soluit proportionem sensus. Angelus alia ratione non est palpabilis, scilicet propter naturam spiritualem, & incorpoream quæ non subijcitur sensibus aut qualitatibus sensibilibus, vt tangi, vel palpari possit. Item ignis est inalterabilis à sua caliditate: quia non potest ignis, manens ignis, in frigidari, sicut aqua manens aqua potest calefieri. Sic angeli beati non recipiunt transmutationem de bonitate in malitiam, quamuis hoc non habuerunt primitus ex natura sed ex gratia, cū fuerint creati in libertate arbitrij: & e contrario demones de malitia in bonitatem nequeunt transmutari. Vel et angeli de scia in obliuionem vel ignorantiam minime transmutantur. Possunt tamen decipi de ea quæ naturaliter rei conueniunt vel remouentur ab ea, sed quantum ad ea tantum quæ à supernaturali Dei ordinatione dependunt: sicut si consideras Lazarum mortuum, iudicasset eum non resurrecturum. Item ignis est inuisibilis. vnde Dionysius dicit, q̃ est per se potes oium: Nam per suam virtutem actiua videmus, q̃ ignis potest super oia ista generabilia & corruptibilia, nec vincitur ab eis: vnde & oia transmutat, et ferrum & lapides & quæcunque foris. Sic angeli habent dominium & potestatem supra totam naturam corporalem, pp̃ quod Aug. dicit, q̃ omnia corpora reguntur per spiritum vite rationabilem. Et Gregorius dicit, q̃ in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest, vnde natura corporalis ad nutum obedit angelis quantum ad motum localem, licet non quantum ad alias transmutationes formales, nisi mediante motu locali alicuius corporis moti, vt tradit Aug. ibidem. Item ignis inter elementa habet resplendentiam clariorum, nam ignis est ex se lucidus nobis occultus, & aliorum illuminatiuus: pp̃ primum dicit Aug. q̃ ignis est omnino splendens existens. Vbi dicit expositior q̃ tam igneum elementum q̃ igneum celi lucidum est in se, licet non semper visibus nostris subijciatur pp̃ materiam in qua est, vt statim declarabitur. Similiter

etiam angeli in se quiddam habent naturæ lucidæ & maxime manifestæ cū sint formæ separatæ & à se intelligibiles: vñ Philosophus, vocat eos manifestissima naturæ.

Arist. 2. mez.

Secundo ignis est nobis occultus id est inuisibilis scilicet in propria sphaera vt dicit Alexander vñ Dionysius dicit q̃ non obstante q̃ sit in se lucidus, tñ nobis est occultus non adhibita materia in qua suam operationem manifestat, q̃ est lucere. Nam pp̃ sui subtilitatem & tenuitatem, non subiacet visibus nostris tñ esset in materia tenui sed solū sibi quod est in materia cuius partes cōstant & adunantur. vñ dicit Auicenna q̃ ex cōgregatione diaphani fit lucidum, vt patet in cristallo: & pp̃ hoc ignis vt dictū est, in materia sua non lucet. Et si obijciat q̃ et prout est in propria sphaera manifestatur lumen eius in galaxia. Dicendum est q̃ galaxia non est ex splendore ignis, qm̃ sic se esset in eadē parte celi. cōpertum est aut, q̃ mouetur in centum annis gradu vno. Sed causa et est multitudo stellarum minutarum in illa parte celi, quarum lumen vñ cōtinetur. Similiter et angeli non obstante q̃ in se sint maxime intelligibiles, tñ quo ad nos sunt occulti & ignoti, nisi in quantum manifestant se nobis in suis effectibus quos agunt in istis sensibilibus, & hoc est pp̃ in proportionem intellectus nostri, q̃ dū cōiunctus est sic sensibus vel fantasmatibus vt dictū est, se habet ad eos sicut oculus nicticoracis ad lucem solis. Intellectus n. cōiunctus sensibus non potest intelligere nisi ad cōuersionem ad fantasmata & sine cōtinuo & tpe, sed angelorum non sunt fantasmata, nec tpe nec peccati subdunt: quare eos putant in se & sibi suas quidditates, intelligere non valent.

Auic.

Tertio ignis est aliorum illuminatiuus dicit aut Dionysius q̃ ignis est circumuolutus illuminationibus illuminationis: sic non habet antiqua translatio & intelligitur circūuelatus. circūpositis substantiæ eius, à lumine cæcis, q̃a. ignis propriè ex se non habet illuminare, sed ab exteriori sibi cōiuncto cælesti corpore, vt dicit Philosophus. Hec aut illuminatione operatur angelis & quantum ad seipsos sibi q̃ superiores de his quæ a Deo percipiunt, illuminant inferiores: vñ Dionysius dicit q̃ vnaqueque cælestis essentia intelligit sibi à superiori datam inferiori cōiunctam. Et posset et pp̃ tanto dicit q̃ superior illuminat inferiorē circūuelatus illuminationibus, q̃a ea de quibus illuminat, non ita excellenter & clare recipiunt ab inferioribus

Dion. de cel. hier. cap. 15.

Dion. eap. 15. cel. hier.

Aug. 3. de Tri.
Greg. 3. Dial.

Dio.ca.
pitu. 30
egl. hic.

riorib⁹ sicut sunt in superiorib⁹, & ideo
superior angelus veritate quā accipit quo
dāmodo, ut ita dicā, ingreditur ut ab infe-
riori capi possit. Et ideo Dio. dicit in p-
dico capitulo q^{uo} vnaqueque substantia i-
telligibilis datā sibi ā superiori intelli-
gētiā pūda virtute diuidit & multipli-
cat ad inferiores suū sum ductrice analo-
gia. Homines āt ab angelis circūelatis
illuminationibus illuminant^{ur}: quia intel-
lectus humanus ipsam intelligibilem veri-
tatem nudā capere nō pōt, cū naturale sit
ei intelligere per cōuersionem ad phāras-
mata: vñ angeli intelligibilem veritatē p-
ponūt hominibus sub similitudinib⁹ sen-
sibilib⁹. Et itē Dio. dicit q^{uo} impossibile ē
nobis aliter lucere diuinū radīū nisi va-
rietate, sacrorum velaminū circūelatiō.

*De anima humana variabili natura, que tri-
plici aeris variationi similis esse perhibe-
tur. ac de radii sermone scilicet planetarum
in nobis effectibus per Zodiaci signorum
conuersionem ex Astronomorum sen-
tentia.* Cap. VI.

Anima variatur ad modum aeris. Nā
aer in suis qualitatibus habet va-
riationem tripliciter.

Primo ex distantia celi, quia quanto
aer est ā celo remotior & terrā vicinior
tāto frigidior & grossior & terrē quā
leui⁹ subtilior, licet aer terrā vicinū ex
reflexione radii aliquando calefacit.
Sic quanto est ā Deo anima per peccatū
longinquior, tāto est per maliciā frigi-
dior & ad pūda iustitiae genā grossior
& ad pūda pūctūm terrestrius.
Causatur et immutatio aeris per solis
approximationem vel elongatōem: quā
approximatio est cā calor, sol eloga-
tio est cā frigus. Appropinquat autē
sol iustitiā, Christiā, & gloriā, q^{uo} cū ipsa
anima appropinquat Deo per pūctūm iustitiae.
Appropinquat Deo, & appropinquat
vobis & tunc causatur in anima calor &
seruor amoris. Elongatō autem solis ā
Christo ab anima nunquam fit nisi ex cul-

Iac.4.

pl. 118.

pa. psalm. Longe a peccatoribus salus,
Et tunc fit in anima frigus, quia extin-
guatur affectus & seruor circa ipsalia.

Item sol si cum Saturno frigidus sibe-
re in frigidis signis conuenit in aere
frigus intenditur. Si vērō cum Marte &
calido planeta concurrerit, fit in aere ex
cessus caloris. Hic autem in anima quā

sol naturalis plenior & lumen proprie
rationis qui si cum Saturno, id est corpo-
te pigro & frigido conuenit, id est cō-
cordauerit in signo frigido, id est in suo
carnali appetitu, vel desiderio; intendi-
tur & crescit in anima frigus illud, id est
peccati malitia: frigus enim est quali-
tas mortificationis: quia si secundum car-
nem vixeritis moriemini, dicit Apo. Sed
tunc sol rationis conuenit cum Marte,
quando concordat rationis deliberatio
sue meditatio cum bona & fruenti vo-
luntate. Et tunc crescit desiderii seruor
vel affectus amoris. psal. Conculcauit
cor meum intra me, & in meditatione
mea exardescit ignis.

Secundō variatur aer ex qualitate ven-
ti. Nem aer in montibus frigidior est, in
vallibus calidior. Et ratio est secundum
Cōstantinū, quia boreas ventus frigi-
dus habet ortum ab eminenti zona, vnde
libere exiit loca alta, & mouetur
ibi & subleuat aerē, & sic frigoris est cā.
Omne n. subtile dūmodo exalationem
habeat, per motum infrigidatur. Econ-
tra āt in vallibus aer est quiescentius quē
nō impellit de facili ventus frigidus, & sic
est calidus. Macrobius autem aliam cau-
sam huius assignat dicens q^{uo} hoc est ex
aggregatione radiorum qui multiplicā-
tur in vallibus magis quam in monti-
bus, immo si ad montes veniunt non ibi
subleuant, sed ad valles descendunt: vbi
cū vltra procedere nequeunt, ibi mul-
tiplicantur & conuolantur & sic calori
maximū generant. Vnde nives in
vallibus liquescunt citius quam in mon-
tibus. Et hanc sententiā concordat Philo-
sophus. Aer ergo montium est vitā nia-
guum, quā vento agitate superbiat, a-
lunt se in frigore malitiā. Aer autē quies-
centius vallium, est vitā tranquilla humiliū,
ad quam ventus inquietudinis & super-
biz non ingreditur. Ibi etiam radij id-
est celestes illuminationes & consolati-
ones multū plūantur, ex quibus amoris
& deuotionis seruor plurimum aug-
mentatur.

Tertio aer immutatur ex situ loci, quā
in terra vicina mari septentrionali aer
frigidus est ex vapore frigido a mari re-
soluto, vnde ibi calor est debilis: p^{er} q^{uo}
illud mare parum salis est, & ideo pon-
ticū mare est quasi dulce. In mari autem
australi est contrarium ex contraria cā.
Mare autē septentrionale vitā peccatorum
signat,

Rom.8.

pl. 31.

Const.

Macro.

Arist. 1.
meteo.

Liber primus

signat, quæ mare propter inquietudinem dicitur: Septentrionale autem à septem stellis frigidis arcturi quæ ibi præstant, idest à septem vitijs capitalibus quæ in peccatoribus dominantur, ibi est aer, idest anima frigida frigore peccati & malitiæ: vbi etiam deficit aqua salua siue amara præsentia, & abundat aqua dulcis carnalis concupiscentiæ. Contra autem in australi, idest in conuersione penitentia, de qua in Psalmus dicitur, Convertere domine captivitatem nostram sicut torrens in austro: confurgit vapor contritionis calidus per feruorem humilem per lachrymarum compunctionem, ex quo fit aer calidus, idest anima feruens etiam in amore. Item anima in vita ista tanto plus sentit de mundi amaritudine, quanto plus habet de terrena affectione: & contra, tanto plus percipit de celesti dulcedine, quanto plus est purgata à terreno amore, & magis assidua in contemplatione. Cuius exemplum est, quod aqua marina, quæ mixta est grosso terreo combusto, amara est, siue salua. Sed aqua dulcis est mixta aereo & purgata à puluere terreno. Quasi autem terrenum grossum & combustum est amor terrenorum, qui animam reddit terrenam per assimilationem, quia anima (ut dicit Hugo de sancto Victore) in illius rei quam diligit, similitudinem transformatur. Item reddit animam grossam quo ad contemplationem spirituales; & combustam, quo ad affectionem temporalium, ut temporalia nimis ardentius diligat. Hoc ergo amore dum anima respergitur afflictione multiplici frequenter amaricatur. Sed si fuerit anima aerea, idest spirituali amore coniuncta, & à terreni amoris puluere purgata, tunc celesti & spirituali dulcedine, quam pluries erit plena. Item anima habet aspectus & affectiones similes aspectibus signorum & domorum celi. Distingunt enim Astrologi quinque planetarum aspectus, scilicet coniunctum, oppositum, sextilem, tertium, & quartum. Coniunctus aspectus est, quando vnus planeta irradiat super alium in eodem signo citra quindecimum gradum, secundum Azazellem. Et (ut idem tradit) fortissimus & pessimus dicitur, & præcipue quando duo planetæ maliuoli (ut sunt Saturnus & Mars) coniunguntur in signo eiusdem complexionis puta in Ariete vel Tauro.

Psalm.
135.

Hugo.

Et hic aspectus signat amicitiam & concordiam malorum hominum ad inuicem conuenientiam in aliquo facto: & hæc vnitas pessima est, quia sicut periculosum est, si vnitas desit bonis, ita periculosum est si adsit malis, prout Greg. dicit. Alij tamen Astrologi dicunt, quod hoc aspectus non est semper malus, sicut si Iuppiter & Venus coniungantur in libra vel in Geminis: & sic iste aspectus do est inter beniuolos planetas, non est malus, quia bonorum concordia & conuenientia non est noxia, sed bona. Oppositus autem aspectus est quando duo planetæ sunt in oppositis signis: cui dicitur pessimus propter contrarietatem signorum, & præcipue quando planetæ habent contrarias qualitates, puta si Venus sit in Ariete & Saturnus in Libra. Et hoc aspectus designat inimitiam & discordiam superbiorum & tyrannorum ad inuicem quæ pessima est: quia causat fortissima & periculosissima bella. Sextilis autem aspectus dicitur, quando inter duos planetas sunt duo signa integra, ut quando aliquis planeta (in aliquo signo ascendente) aspiciat tertium ante se, & tertium post se, & hoc est à tertio in undecimum, verbi gratia. Si aliquis planeta fuerit in initio arietis, aspiciat illum, qui est in capite geminorum ante se vel illum, qui est in initio Aquarii post se, quod est signum undecimum. Et hoc aspectus vocatur sextilis, eo quod teneat sextam partem celi, scilicet quadraginta gradus. Et taliter aspectus est laudabilis bonus, & fortunatus. Est enim signum domus dilectionis secundum Astrologos, scilicet propter concordiam signorum in vna qualitate. Talis ergo est aspectus dilectionis spiritualis proficientis, scilicet charitatis, in qua homo proficiens & ascendens aspiciat tertium ante se, scilicet Spiritum sanctum qui est tertia in Trinitate persona, a quo videlicet causatur ipse amor charitatis, secundum illud Apo. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, & tertium post se, scilicet proximum. Nam homo in se habet duo quæ primo debet ex charitate diligere, scilicet animam suam & corpus suum: postea debet diligere proximum suum, sicut se ipsum. Alius aspectus qui dicitur tertius est, quando duo planetæ sunt in signis similibus. Et sit à quinto

Grego.

Rom. 5.

figo

signo & nono. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis, aspiciat eum qui fuerit in Leone ante se, & eum, qui in Sagittario post se, quod est signum nonum. Et dicitur tertius, quia continet tertiam partem celi s. 120. gradus. Et hoc aspectus est optimus, quia est in signo per fidem amicitia, ut dicit Misas, quia ibi non est contrarietas in qualitatibus signorum precipue si fuerint planeta in qualitatibus concordantes, ut Iuppiter & Venus. Hic representat aspectum charitatis iam perfectæ, qui dicitur tertius quia tria sunt quæ debet homo perfecta charitate diligere, scilicet Deum, seipsum, & proximum.

Misa.

Quartus aspectus est à quarto signo & decimo. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis aspiciat illam, qui est in capite Tauri ante se, & eum qui est in capite Capricorni post se, quod est decimum signum. Unde est aspectus quartus, quando sunt inter planetas tria signa integra. Et hic aspectus dicitur quartus, quia continet quartam partem celi scilicet 90. gradus. Et hoc aspectus dicitur esse malus quia in illo signo sunt tres inimicitia, & invidia, ut dicit Astrologi, scilicet propter contrarietatem signorum: puta si Sol fuerit in Ariete, & Saturnus in Cancro. Possimus autem dicere, quod hic aspectus malus representat aspectum quatuor malorum affectionum, quæ semper aspectum faciunt esse malum, scilicet invidia, iram, odium, & luxuria. Malus enim est aspectus inuidorum, Eccl. 14. Nequam est oculus inuidi, id est inuidi. Item iracundorum: unde de Saule irato contra David dicitur, quod iam non rectis oculis respiciebat Saul David. 1. Reg. 18. Item odientium siue inimicorum, quorum est aspectus inuidiosus & fraudulentus. Eccl. 12. In oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si inuenerit ipse, non tacebitur sanguine. Item luxuriosorum, quorum est aspectus infectus & corruptus. Pet. Oculi habentes plenos adulterijs.

Eccl. 14

1. Reg. 18.

Eccl. 12

1. Pet. 2

Homines in vitijs seu virtutibus ac artibus naturalis preclinitas, ex anime, & corporisq. complexionibus ob planetarum variabilem influxum & in corpore dominum, ortum habere declaratur. Cap. VII.

Aptitudines virtutum, vitiorum & artium insunt hominibus ex natu-

ra non tantum ex parte anime, sed etiam ex parte corporis & complexionis quæ anima ut plurimum sequitur. Nam diuersi homines sunt apti & dispositi naturaliter ad diuersas artes. Et hoc est propter vires & dominium diuersorum planetarum. Verbi gratia quantum ad virtutes vel opera virtutum, Saturnus (ut dicit Ptolomæus) disponit homines ad doctrinam. Iuppiter ad honestatē: Mars ad magnanimitatem, Venus ad amicitiam. Mercurius ad eloquentiam & sapientiam. Unde (secundum Ptolomæum) Mercurius dat esse studiosos, & scientiarum meritorum amatores. Sol ad virtuosum spiritum & animam: Luna ad pudicitiam. Similiter quantum ad vitia Saturnus (ut dicit Ptolomæus) disponit ad pigritiam, Iuppiter ad vanam gloriam & pompam diuitiarum & honorum & vestimentorum. Unde dicit Ptolomæus quod sub Ioue sunt honores & diuitia & optimum indumentum. Mars ad iram, unde (secundum Ptolomæum) sub Marte continetur prælum, carcer & inimicitia. præst enim Mars colera & igni & coletica complexioni. Unde disponit ad audacitatem & animositatem & appetitum vindictæ, & ideo Mars ab antiquis Deus vocabatur bellorum. Venus disponit ad luxuriam & voluptates: Sol ad auaritiam. Unde dicit Ptolomæus quod sub Sole continetur spes lucri, fortuna & hæres. Mercurius ad furtum & mercationum fraudes. Unde Ptolomæus dicit, quod sub Mercurio continetur fortunium, negociatio, & furtum. Luna autem (secundum Ptolomæum & Albumasar) existens in secundo signo post ascendens, efficit & ostendit merorem & tristitiam. In quarto vero & quinto & octauo efficit & designat rixam, anxietatem, fugam & mutabilitatem. Similiter quantum ad artes. Saturnus disponit homines, ut sint terrarum cultores, & grauium ponderum portitores, trapezetæ, id est campsores arborum tractatores, & scriptores. Mars vero disponit ad artes & operationes igneas ut furnarios & ferrarios. Venus vero ut sint cantores, musicorum amatores specierum confectores, artifices & vestium muliebrium incisores. Mercurius vero disponit ad scientiam & usum calculi & computationis, & idem dicitur fuisse Deus mercatorum. Sol vero habilitat hominem ad omnia opera auri si fuerit in exaltatione sua. Si vero in canis ad omnia

Ptolomæus.

Albumasar.

Liber primus

omnia opera eris habiliter & disponit. Luna vero disponit ad artes nauticas & aquaticas.

De umbra effectibus septem qui Avaritia vno dato stabili pluribus de causis optimis similitudinibus ascribuntur. Cap. VIII.

Avaritia assimilatur umbra propter septem. Primo quia umbra est luminis impeditiva, sic & cupiditas avaritiae impedit animae lumen gratiae. Nam sicut umbra terrae causat eclipsim lunae, scilicet quando terra interponitur inter lunam & solem, ita terrenorum cupiditas causat eclipsim animae, quando interponitur inter eam & Deum. ps. Repleti sunt qui obscurati sunt terrae domibus inquit tatum. Grego. Tenebra animae est divitiarum cupiditas. Secundo, quia umbra est caloris repressiva, vel totaliter extinctiva: & sic cupiditas siue avaritia calorem charitatis minuit vel exstinguit. Minuit quidem quia tanto minus diligitur Deus, quanto magis diligitur mundus. Si ergo amor cupiditatis sit inordinatus, non tamen in tantum quod praefertur divitiarum affectum amoris divini, scilicet ut propter divitias non velit aliquid contra Deum vel proximum; dimittit qui tamen charitatem, sed non exstinguit, quia tunc est peccatum veniale. unde Aug. dicit, quod venenum charitatis est cupiditas rerum temporalium: augmentum eius, cupiditatis diminutio, unde in perfectis nulla cupiditas. Si autem avaritia in tantum excrevit, quod praefertur charitati, scilicet ut propter divitiarum affectum non vereatur facere contra amorem Dei & proximi, sic avaritia est peccatum mortale & totaliter charitatis amore exstinguit.

2. Io. 3. Io. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Tercio, quia umbra est sterilitatis induciva, quia nihil quasi crescit ubi est continua umbra. Sic semina divinatorum verborum non possunt crescere & fructus producere, ubi est avaritia & divitiarum cura sollicita. Math. Sollicitudo seculi istius & fallacia divitiarum suffocat verbum. Quarto, quia umbra est serpentium amica & coluborum nutritiva: unde dicitur coluber, quasi colens umbram. Ita avaritia maxime est serpentibus infernalibus i. demonibus accepta, quia maxime per eam animas illaqueant, unde Apostolus dicit quod

qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem & in laqueum diaboli. Quinto quia umbra est maturitatis fructuum retardativa. Ita tenacitas avaritiae, fructus penitentiae & si non omnino aliquando impedit, tamen retardat: quia nullum penitentiae opus homines sic difficulter vel negligenter faciunt, sicut male ablatorum restitutiones. Suggeste enim diabolus illud verbum Psal. Beatus qui tenebit &c.

Sexto, quia umbra est timoris excusiva, & hoc quia tenebrosa est. Ita similiter modo avarus semper timet ne perdat quod acquisivit, vel ne deficiat sibi quod habebat. Et ideo non libere nec proprie vitatur eo. Propter quod dicit Hieronymus, Avaro tamen quod habet, quam quod non habet deesse fatemur.

Septimo, quia umbra est somni provocativa, & hoc propter frigiditatem. Iob. Sub umbra dormit in secreto thalamus. Ita similiter avaritia inducit somnum, id est, profunditatem & immobilitatem peccati. Radix enim omnium malorum est cupiditas.

Aureola quae Martyribus, virginibus, ac doctoribus, seu sacra scripturae predicatoribus debetur, luminarium coronis pluribus rationibus comparatur: quare de causa sic vocentur, quidque sint, & ubi fiant explanantur. Cap. IX.

Aureolae sanctorum assimilantur coronis luminarium. Apparet enim circa solem & lunam & stellas notabilis corona quaedam alba quae, Graece dicitur halon. Et ita quidam sancti notabiles, scilicet martyres, virgines, & doctores praeter communem coronam glorie quae aurea vocatur, adhuc dicuntur habere aureolas. Et designat aureola quoddam accidentale premium siue gaudium de operibus a se factis, quod habent ratione victoriae excellentis, quod quidem est aliud gaudium ab eo quo de coniunctione ad Deum gaudent, quod gaudium dicitur aurea, unde Exod. Facies super auream alteram coronam aureolam. Significantur ergo aureolae in huiusmodi coronis. Primo ratione ordinis, quia scilicet sit in eis circulus post circulum. Nam sicut lapis proiectus in aquam quietam, facit circulum post circulum qui paulatim evanescit.

Ita

Psal. 73.

+

Grego.

Aug. li. 83. q.

2. Io. 3.

Mat. 13

i. Thi. 6

Hier. ad Pauli.

Iob. 40.

i. Ti. 6.

Exo. 35

Ita cùm vapor quieto tempore est in aere rarus, nondum contrahitur in nubem, si radius solis, vel lunæ, vel stellæ cadat directe in centrum illius vaporis, diffunditur humidum circa radium, ex hoc fit circulus post circulum: impulsus enim sequitur formam impellentis. Omne autem lumen naturaliter est rotundum, & ideo ille vapor rotundatur, & ita videtur iuxta laminare cum sit propè terram. Ordo ergo circuli post circulum, id est coronæ in sanctis illuminatis, repræsentat ordinem aureolæ post auream, vel vnius aureolæ post aliâ in aliquibus beatis. Sicut quidam beati in cœlo habent tantum auream quæ est omnibus communis, scilicet perfectum gaudium quod habent omnes beati de perfecta coniunctione ad Deum. Et vocatur aurea siue corona, tum quia cum quadam pugna acquiritur, quia regnum colorum vim patitur &c. tum quia per hoc sancti efficiuntur participes regis dignitatis. Unde hanc auream habet Beata Maria Magdalena. Sed vltius quidam alij super hoc habent aureolam, id est, quoddam accidentale gaudium de aliqua excellenti virtute puta de virginitate: sic etiam Beata Martha quæ etiam fuit virgo. Et quidam super aureolam virginitatis ad hoc habent aliâ, scilicet prædicationis & doctrinæ, sicut beatus Dominicus qui fuit virgo & doctor. Et quidam post hunc circulum adhuc habent alium, scilicet martyrij, sicut beatus Petrus Martyr de Ordine Fratrum Prædicatorum, qui fuit virgo, doctor, & martyr, & ideo ascendit aureola triplici dotatus.

Secundo ratione temporis quia sunt humidiandi coronæ tempore temperati frigoris. Nam magnus calor vaporem dissipat, & frigus intemperatum nimis condensat. Hi autem in mundo intemperatum frigus malitiæ, & ideo non dantur ibi aureolæ, nec in inferno ubi intemperatus calor gehennæ: sed tantum in cœlo, ubi est refrigerij temperamentum.

Tertio ratione significationis, quia hic circulus si circa perfectionem spiritalis & n. grauit, vel viridescit, significat humidas impetres vniuersales, & aliam attenuatur & sic debet, aut hoc est qualiter, & tunc significat quietem & ser-

nitatem aeris aut in vna parte, & tunc ex illis oritur ventus. Si vero rumpitur & laceratur in pluribus locis, significatur tempestas, secundum Senecam. Ergo prima significatio scilicet humiditas per pluuiam doctrinæ, refertur ad prædicatorum. Secunda, scilicet serenatio, refertur ad virgines, in quibus serenatur mens ad victoriam carnis. Sed tertia, scilicet ventus vel tempestas refertur ad amatores diuinæ passionis. Et in istis tribus tantum dantur aureolæ in cœlo.

*Fons fluminis Iordani Baptismi faciemus
tam olivariæ coronæ proprietates quæ hic
explicuntur, ita assimilantur. Cap. X.*

Baptismus assimilatur fonti propter septem.

Primo, quia fons est sui communicatiuus. Nulli enim se fons occultat, sed æquè pauperi & diuiti se communicat. Ita similiter etiam baptismus communis est, & nulli negatur, nec puero, nec senij, nec pauperi, nec diuiti. Zac. 13. Erat fons patens domui David, in ablutionem peccatorum.

Secundo, quia fons est sordium ablutiuus, & baptismus omnes abluit sordes peccatorum, scilicet originalis & actualis & venialis. Iud. 13. Tibat in vallum Bethulæ & Baptizabat, id est, lauabat se in fonte.

Tertio, quia fons est locorum aditærium sibi recundatiuus. Et ita etiam simili modo baptizatus se suscipientes dicitur fecundare, in quantum fructus gratiæ, id est, virtutes conferuntur non habenti, & augeat habentibus. Vnde super illud Psal. super aquam refectiois &c. dicit glossa, quod anima peccatorum ariditate sterilis fecundatur per baptismum. Prou. 6. Proueniet ut fons meliorum.

Quarto, quia fons est aquæ multiplicatiuus. Nam quamvis in ora non sit portus, tamen propter id dicitur mare. Quod magnitudo fontium est etiam aquæ. Nullus enim est fons ex quo magis quædam occurrunt vel manifestantur fons aquæ nascitur. Ita similiter baptizatus augeat & multiplicat in alius etiam & virtutes. Habet fons patens virtutem & virtutem, & in aquas plurimas redundat.

Quinto, quia fons limpidus est rerum omnium in eo claritas ostentat.

Quia

SEBEC.

Zac. 24.

Iud. 13.

Psal. 23.

Prou. 6.

Ihes. 10.

Liber Primus

Quia scilicet usque ad fundum videntur, quia sunt in eo. Ita baptismus dirigit in visionem spirituales interiore & exteriorem, interiore quidem in quantum baptismus dicitur huius sacramentum quia oculos mentis idoneos facit ad visionem diuinorum. Exteriorem vero, quia baptizatis conceditur inspicere sacramentum eucharistiae, & non alijs.

Diony.
Hier. 2

Hier. 2. Quis dabit oculis meis fontem.

Sexto quia fons est caloris refrigeratius: quia baptismus est ardoris & concupiscentiae, & fontis mitigatius, in quantum in baptismo confertur gratia, per quam adhibetur remedium ne fomes vel concupiscentia dominetur. Prover. 17.

Rom. 8.

Septimo quia fons est in altum assensius, Nam quanto primo descendit aqua fontalis, tanto postea ascendit. Unde quia baptismalis gratia de caelo venit, in cuius rei signum caeli aperti sunt super Christum baptizatum, ideo ipsa facit usque in caelum ascendere baptizatos: & ideo dicitur baptismus aperire ianuam caeli.

Ioan. 4.

Ioan. 4. Fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.

Item baptismus est figuratus in fluuio Iordanis.

Primo, quia Iordanis lepram Naaman Syri mundauit: & similiter aqua baptismi mundat lepram, id est infectionem peccati.

Secundo, quia Iordanis regionem Iudaeorum fidelium a regione infidelium diuidit: & similiter sacramentum baptismi distinguit religionem fidelium, id est Christianorum, ab omnium infidelium populis. Iob. 28.

Tertio, quia Iordanis coram filiis Israel se aperuit, & ad terram promissionis siccum iter exhibuit: in quo significatur, quod baptismus ianuam gratiae nobis aperit, & ad terram promissionis, id est vitam aeternam viam nobis facit.

Ioan. 3.

Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Quarto quoque, quia Iordanis ex co-

actu mundissimae carnis Christi, sanctificari meruit: unde eo mediante Christus vim regenerationis contulit aquis. Et ipsum sacramentum humanae salutis, id est baptismum, in aqua fieri instituit. Ephe. Mundans lauacro aquae.

Ephe. 5.

Quinto, quia in Iordane Ioannes Baptista caelos apertos vidit, vocem Dei patris audiuit, filium in carne lauit, Spiritum sanctum in columbae specie super ipsum descendere vidit: in quibus significatur, quod baptismus ianuam caeli aperit, & ad sanctae Trinitatis notitiam & visionem apertam, in qua consistit vita aeterna, feliciter introducit.

Octo beatitudines particularim enucleantur quibus vnti vray effectus plurimis rationibus conferuntur. Cap. XI.

Beatitudines quae enumerantur in sermone Domini in monte, possunt assimulari ventis. Nam primo ventus est nauigantium deductiuus & promouiuus: fortissime enim in mari curritur si bono & forti vento nauicula impellatur. Hoc autem proprie competit primae beatitudini quae est paupertas spiritus. Nam pauperes spiritu sunt, qui per mare huius saeculi ad portum & quatem regni caelestis expedit & sine impedimento perueniunt. Unde Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Vbi nota, quod in mari huius saeculi tria impedimenta occurrunt, quae nauem animae frequenter submergunt. Vnum impedimentum est ex vndis siue fluctibus tumescens: & illud designat elationes & tumores honorum mundanorum. Hoc autem impedimentum tollit paupertas spiritus. Nam (sicut dicit glossa) Pauperes spiritu sunt humiles Deum timentes, & tales profecto non ambiunt, sed fugiunt honores. Unde vnda tumescens superbiam minime hos inuoluit.

Matt. 5.

Secundum impedimentum est ex scopulis occurrentibus, in quos quandoque nauis impingit. Et isti scopuli sunt curae saeculi & cupiditates diuitiarum, a quibus etiam liberat paupertas spiritus. Unde dicit alia glossa, quod pauperes spiritu sunt, qui nihil habent & omnia possident: quorum scilicet gloria est nihil in terra possidere, & sine sollicitudine viuere.

Tertium

Tertium impedimentum est ex syrtibus absorbentibus. Sicut enim in mari syrtis, id est loca sabulosa intercise aquo sa profunda nimis. Hæc autem profunditas aquarum est voluptas illecebrarum carnis, a quo etiam impedimento paupertas spiritus liberat. unde dicit gloria super Lucam, quod pauperes spiritu sunt, qui non querunt illecebre. Talibus ergo pauperibus promittitur regnum celorum, in quo scilicet assequitur & excellentiam bonorum & voluptatem spiritualium delectationum, quæ in Psal. Torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Psal. 35

Secundo ventus est ardoris & assus refrigeratiuus, sicut patet de aura & de vento frigido Aquilonari. Et huic assimilatur secunda beatitudo quæ est mititas, cuius est refrenare passionem irascibilem, & præcipue ardorem iræ, & furorem. Et de hac dicit Dominus, Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Mititas & mansuetudo idem sunt realiter, tamen posset dici, quod differant, quia mansuetudo dicitur quantum ad effectum.

Cassio.

unde Cassiodorus dicit super Psalm. quod mansueti dicuntur quasi manu assueti, hoc est tolerantes iniurias. Sed mititas dicitur quantum ad affectum, unde ille dicitur mitis quem non afficit rancor & ira. Tales sunt beati, quoniam possidebunt terram. Et in hoc quod dicit Possidebunt, notatur securitas. In hoc vero quod dicit Terram, notatur stabilitas. Vel secundum Augustinum possessio terræ significat affectum bonum animæ quiescentis quæritur, quæ per terram significatur.

Aug. super Mat.

Tertio ventus est imbitum & aquarum causatiuus, sicut patet de vento australi, qui cum sit calidus & humidus aerem condensat, & turbulentiam generat. unde dicitur auster ab hauriendo aquas. Hinc assimilatur tertia beatitudo, scilicet iustus in quo imber lacrymarum effunditur. Et de hac Dominus dicit, Beati qui lugent, scilicet peccata sua, vel et aliena. Chrysostomus. Beatus qui peccata sua luget, beator qui luget aliena, quod enim aliena luget certum est, quod sua non habet quæ lugeat.

Chrysostomus in Mat.

Sequitur primum, quoniam ipsi consolabuntur, & hoc quadrupliciter.

Isa. 10.

Primo de peccatorum remissione. Isa. Conuersus est furor tuus, & consolatus est me. Secundo de poenarum euasione, Apo.

Apoc. 6

Absterget Deus omnem lacrymam ab

oculis sanctorum, & tunc non erit neque luctus neque dolor. Tertio de gratiæ & gloriæ adeptione. Isa. Gaudete gaudio vniuersi, qui lægebatis super ea. Quarto de vltione malorum. Psalmus. Latibitur iustus, cum viderit vindictam.

Isa. 66.

Ps. 37.

Quarto ventus est ignis accensiuus, unde fabri habent coniatoria per flatum siue ventum ignem accendunt. Hoc autem competit quarta beatitudini, quæ est esuries iustitiæ. hæc enim esuries nihil aliud est, quam succensum & ardens desiderium iustitiæ. Nam esurire, est cum desiderio velle: unde esurire debemus iustitiam, ut intelligamus nos semper indigere. Et ideo de hac dicit Dominus. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et dicit qui esuriunt iustitiam, non pecuniam. Psal. Diuites egerunt, & esurierunt. Item dicit iustitiam, non sapientiam: quia de sapientibus seculi & curiosis dicit Psal. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Item dicit iustitiam, non potentiam. Prou. Leo rugiens & Ursus impatiens princeps impius super populum pauperem. Item dicit iustitiam, non laeticiam, Luc. Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor. Sequitur primum, quoniam ipsi saturabuntur, scilicet cum viderint vindictam. Isa. Egredietur & videbunt cadauera eorum, qui peruariati sunt in me. Postea sequitur, Et erunt ad faciem visum omnis carnis. Item satiabuntur cum apparuerit gloria domini, Psalmus. Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Ps. 33.

Ps. 106.

Pro. 30.

Luc. 10.

Isa. 64.

Psal. 106.

Quinto ventus est seminum productiuus, nutritiuus & augmentatiuus, sicut patet de vento australi qui calorem causat, pluuiam & rorem administrat, poros terræ aperit, gramina & semina producit, nutrit & auget. Et hoc competit quintæ beatitudini scilicet misericorditæ, quæ semina eleemosynarum. (De 1. Cor. 9 quibus Apostolus loquitur dicens, Qui parce seminat parce & metet) producit exhibendo, nutrit compatiendo auget continuando. De his seminibus fructus æternus colligitur dicente Apostolo, Qui seminat in benedictione de benedictione metet vitam æternam. Hic est igitur misericorditæ ventus, qui calorem amoris pluuiam & rorem gratiæ acquirit, poros terræ, id est viscera terreni hominis

nis

Liber primus

nis aperit & semina eleemosynarum producit. De hac igitur misericordia dicit Dominus, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, Augu. de ciui. Dei. Misericordia est, quidam alienæ miseriæ compassio. Hylarius, Misericordes, sunt qui in quibuscumque subueniunt miseris, quorum beniuolo affectu ad omnes tantum delectatur Deus, ut eis misericordiæ suam præstiturus sit. Et nota, quod misericordia initiatur respectu curæ suæ pro priæ. Eccl. 30. Misereere animæ tuæ placens Deo: augmentatur respectu necessitatis alienæ, Job. Si comedi buccellam meam solus, consumatur respectu iniuriæ illatæ quando homo orat pro persequentibus. Sicut, vêtus est aeris serenatiuus, sicut patet de vento boreali qui cum frigidus & siccus, est aeris depuratiuus, pluuiarum & imbrium fugatiuus, & serenitatis inductiuius. Hoc igitur competit sextæ beatitudini, quæ est mundicia cordis, in qua est conscientie tranquillitas & serenitas.

Mat. 5. De hac dicit Dominus, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Dicuntur autem mundo corde illi, qui sunt munda à vitis quos non arguit conscientia peccatorum: qui dicuntur beati, quoniam ipsi & non alij Deum videbunt, in præsentia per cõtemplationem, in futuro per fruitionem, Augu. Deus quem non nisi mundi cernere possunt. Idem Deus quàm clari quàm felices quàm beati oculi qui te cõtemplantur. Ber. Delectabilis est ad videndum, suavis ad habendum, dulcis ad perfruendum.

Septimo ventus est corporum conseruatiuus & augmentatiuus: sicut patet de vêtis borealibus, qui corpora conseruât ex eo quod aerem pestilentem sanant, & digestiuam adiuuant & recentiuam confortant. Item augmentant vim regeneratiuam: vnde Aristo. dicit, quod sub hoc vento generantur masculi, & ideo Iacob sub hoc vento dicitur posuisse virgas varias ante oculos ouium, ut generarent, s. sub Aquilone. Hoc autem competit septimæ beatitudini, scilicet paci, per quâ pestilentia bellorum remouentur, virtutes confortantur: & bona tam spiritualia quàm temporalia augmentantur. Nâ in pace interiori conscientie, conseruantur & augentur bona spiritualia. In pace verò temporali, conseruantur & augentur bona temporalia: quia (sicut dicit Salust.) Concordia parua res crescunt: ma-

ximè verò discordia dilabuntur. De hac ergo dicit Dominus, Beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur. Et dicuntur pacifici, pacem habentes ad seiplos. Cor. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Item dicuntur pacifici, pacem facientes inter proximos: vnde Ber. Nô dicit beati pacifici sed pacifici: quia non tantum pax est dicenda, sed facienda. Et sequitur præmium quoniam filij Dei vocabuntur: tum quia ipse est Deus pacis, tum quia eius proprium est reconciliare. Item quia ipse fecit nobis pacem.

Quomodo humana vita inflor terra, & aqua perficitur ac viuatur. Cap. XII.

Bonitas & malitia humanæ vitæ, nuntum provenit ex exercitio, & octo personæ. Est enim humana vita velut terra, quæ quanto plus foditur & vertitur, tanto intra ei virtus cum singulis partibus amplius misceatur & semper aptior redditur, ut ex ea fructus multiplex generetur. Quando verò nimis stat otiosa, ad productionem fructuum redditur minus apta. Sic etiam vita hominis quanto bonis laboribus amplius exercetur, tanto fructus gloriosior malitè, ex ea colligitur. Sap. Bonorum laborum gloriosus est fructus, vnde consilatur Pro. Diliger exerce agrum tuum &c. sed econuerso, cum vita humana sine labore operis & penitentia, cultura pigrescit: non fructus vtilis, sed noxias herbas gignit, cum secundum illud Prouer. Per agrum pigri hominis transiit, & vineam viri stulti: & ecce totum repleuerunt vritæ. Ager hominis pigri est vita hominis otiosi, quam replent vritæ, idest vitiorum incendia. Eccl. Multam malitiam docuit otiositas.

Item bonitas & malitia humanæ vitæ variatur ad modum aquæ: variatur enim aqua in bonitate & malitia secundum Auenam, & sunt regulæ sumptæ à multis. Prima à motu, quia currentes aquæ sunt meliores stantibus. Item currentes ad Orientem sunt meliores currentibus ad Septentrionem. Currentes vero ad meridiem peiores currentibus ad Occidentem. Similiter inter homines currentes per velocitatem, & continuitatem bene operandi, vel per viam mandatorum Dei remunerantur tanquam boni, Matth. Voca operarios, & redde illis mercedem (omn.)

2. Cor.

13.

Ber.

Sap. 3.
Pro. 24

Pro. 24

Eccl. 32

Mat. 24

suam. Ociosi vero stantes oburgantur tanquam mali. Ibidem. Quod hic stas tota die ociosi? Vel iurrentes sunt feruenter amantes. Apostolus sic currite, ut comprehendatis: sed quasi stantes stite, qui metu amoris caret. Et hoc stare, cadere

1. Cor. 9. est, Apostolus. Qui se existimat stare, videatur cadere. Sed qui currunt ad orientem, id est ad Christum, (de quo Zacha.

1. Cor. 9. Zach. 6. Ecce vir oriens nomen eius) isti sunt boni: Qui vero ad septentrionem, id est, ad statum peccati, ubi abundat frigus malitiae, unde significatur ipsam per septentrionem, id est, per visum suum per arduum, qui continet septem bellas gelidas, id est, septem capitalia vicia. Cuius in anima extinguatur calor charitatis: isti inquam sunt mali aquae. Mali dispositi. Item isti qui currunt ad meridie, ubi est fervor solis, id est, ad favorem mundanae consolationis. Si velis in hoc mundo tuas consolationes habere, periores sunt currentibus ad occidentem, i. ad casum aduersitatis, unde Abraham dixit diuiti epuloni: Recordare quia recepi bona in vita tua. Ecce iste currit ad meridiem, & Lazarus similiter mala, & iste ad occidentem. Sequitur, Nunc vero hic consolatur: tu vero eructas. Melius est ergo hoc ire ad domum lucas, quam ad domum conuiuij.

Luc. 16. Secunda regula sumitur a quiete aquae. Nam stantium aquarum lina gradum in primo enim, & maiori gradu malitia sunt aquae stantes, quae habent visum pellem in superficie: secundo paludales, i. in lacuale: quarto putres, quinto fontales. Intelliguntur ergo per putres, quae sunt profundae, peccata cordis: per fontales, quae extra prodeunt peccata oris: per lacuales, quae se latius, & patenter extendunt peccata operis: per paludales autem, quae fumositates generant, & sunt causa corruptionis perniciose exempli praeteritae praetatorum. Sed per aquas visuosas pellem habentes, inhaerentiam cum fortitudinis praetere intelligit, quae est visus tenaciter inhaerens. Omnes ergo haec aquae, sunt malae, licet plus, & minus, ut patet per se.

Eccl. 7. Tertia regula sumitur a fundo aquae. Nam quae habent fundum lutosum sine corruptione sunt bonae: quae arenosum sunt minus bonae, quae plumbeum sunt malae. Fundus aquae est cor, quod est fundamentum vitae: hoc si est lutosum, id est mundum cum corruptione peccati:

tunc non faceret aquam bonam. i. bonam vitam: sed si sit lutosum. i. humile, ut scilicet homo consideret, & cognoscat se esse, ut vas luteum, & fragile, sicut dicit Apostolus. Habentis thesaurum istum in vasis fictilibus: tunc quia tale lutum sine fundum est sine corruptione peccati, facit bonam aquam. i. inuenit ad bonam vitam. Sed si sit fundum arenosum i. cor mundum: sed tamen aliquantulum graue, i. tardum & tepidum ad spiritualia opera, est aqua. i. vita minus laudabilis. Sed si sit plumbeum. i. iniquitate grauatum, quae iniquitas grauat ad modum plumbi. Ista. Grauiabit eum iniquitas suauitatis. I. scilicet. 14. est aqua. i. vita mala.

Quarta regula sumitur a vi minerali per quam transeunt. Nam quae per aurum transeunt, minus nocent, quam quae per ferrum licet confortent interiora: sed quae per cuprum tunc perisunt, & omnia valde. Per transitum autem accipitur cupiditas avarorum, quae est mala: per transitum ferri trahuntur tyrannorum, quae est peior: per transitum autem cupri, impunitas hereticorum, quae est peior magis, n. nocuerunt etiam luteae & argillae animas corruptantes, quam tyranni corpora perdescentes.

Quinta regula sumitur a grauitate, & leuitate aquae. Lutescentes sunt multiores: unde aqua cocta leuior, & penetrabilior est, quam cruda. Non enim vera est dictio quorundam rusticorum, quod aqua coque lutea euaporat, & grossam remaneat: & ideo sit grossior, & crassa aqua solum corpus maritum, & compositum insipiat decoctione: simplex autem sit rarior: quia per calidum, quod habet congregare homogenea, separantur partes aquae a terrestribus, quae prius omnes mixtae erant. Alia etiam causa est: quia aqua cum coquitur subtiliatur, & in partes terrestres magis penetrat per ipsam & descendendo residet in fundo. Vnde oportet quod aqua cocta maiorem faciat residentiam, quam non cocta: ergo melior est aqua lutea, quam grossa, & cocta quam cruda. Et sic est mens tunc est bona, quod est ab onere peccati leuigata, & a terrestri amore separata. Sed tunc contrario mala, quod est peccato grauata, & terrestritate in terreno amore respta. Sed tunc est mens perfecta: quod est igne diuini amoris decocta, vel igne tribulationis purgata, & phara: quae patientia operis perfectum habet: sed si sit cruda igne amoris, non calefacta nec igne alicuius aduersitatis purgata, tunc nec laudabilis est nec sana.

C. Chate

Liber Primus

Charitati, qua omnium virtutum forma ac perfectio existit, solis ignis, calor, argenteque proprietates attribuantur. Cap. XIII.

Charitas a se imilatur Soli propter sex. Primo, quia sol est virtutis uniti-
uz. Planetas enim vult & conciliat in ef-
fectibus suis. Conciliat etiam contraria
elementa inuicem. sic etiam charitatis
effectus est vire spirituales in le Apo-
stolus vocat eam vinculum perfectionis,
quia scilicet perfecte vult & ligat ani-
mam Deo, & corda fidelium inuicem in
Deo. Propter quod de primis fidelibus
eclesie in quibus charitas abundabat,
dicitur, quod multitudine credentium
erat cor vnum & anima vna. *plal. O tuus
est sol & congregati sunt, scilicet fide-
les in vnam.*

Secundo, quia sol est virtutis vivifica-
tiue, quia nihil vivit ubi sol non attingit.
Vnde planetę per absentiam solis ui-
dentur in hyeme morituri; approximante
sole in vere, iterum suam viam. Ita cha-
ritatis dilectio de morte transfert ad vi-
tam, secundum illud: Nos scimus quod
translati sumus de morte ad vitam quon-
iam diligimus. *Eccl. Perfructe vitam cum
uxore quam diligis cunctis diebus vite
instabilitatis tue, qui datur tibi tibi
solus. Quasi enim vis est spiritus, & quasi
vixit caro. Tunc enim spiritus cum uxore
sua vita perfruitur, quando simul cum
ipsa carne charitatis operibus exercet,
& ipsi omni dulcedine quasi fructibus qui-
bus tam reficitur: & hoc cunctis diebus
vite presentis quę est instabilis: quia nū-
quam homo in eodem statu permanet,
& sub sole, id est sub charitatis fervore.*

Tertio, quia sol est virtutis elevari-
sue attrahens, quia vi caloris vapores
a terra & mari deducit: & eductos sur-
sum attrahit & condensas in nubes, & sic
condensatos inuicem in niues, grandines
vel aquas resolvit. Ita charitas corda ca-
lesfaciens vapores affectionum, vel ora-
tionum, vel compunctionum ab eis edu-
cit, & sursum ad Deum attrahit & cand-
em in lachrymas resolvit.

Quarto, quia sol est virtutis perfecti-
uz, quia calor elementaris incipit agere
generationem corporum: solaris autem
calor perficit & producit ad debitum cō-
summentum, ut dicit Alexander. Ita vitā
spiritualem timor iachon: sed charita-
e amor prouehit & consumat, unde p-

fecta charitas foras mittit timorem.

Quinto, quia sol est virtutis formati-
uz, quia scilicet per eius elongationem
& approximationem facies hominum,
& corporum disponuntur: ut dicit Ii-
do, sicut pater in Ethiopibus & alijs con-
tra ipsas regiones. Ita charitas forma
est omnium virtutum, sicut dicit Am-
bro. & hoc apparet quadrupliciter. Pri-
mo, quia mouet omnes virtutes ad ope-
ra per quę percipiuntur virtutes & me-
rentur augeri. Secundo, quia omnes virtutes mo-
uentur ad finem charitatis, scilicet ad
bonum. Charitas enim habet bonū pro-
finitum tantum. Tertio, quia charitas aug-
mentat virtutum delectationem, & tol-
lit fastidium, & alleviat onera propter
ipsas boni desiderium. Quarto, quia cō-
plet animam & perficit non quidem in
esse nature, sed gratia eo.

Sexto, quia sol est virtutis immutari-
uz. Immutat enim ipsos dies, quia se-
cundum diuersam solis dispositionem,
in mutationem recipit dies. Nam primo
rubet in mane, lucet in tertia, feruet in
meridie, pallet in vespere. Vnde & qua-
tuor æquos fingitur in fabulis habuisse,
scilicet, primus etheus, id est rubens: secun-
dus achericeus, id est splensens: tertius
lampas, id est ardens, quartus phlogeus
id est amans terram. Ita charitas quos-
dam facit rubentes in martyrij passio-
ne, quosdam lucentes in doctrinę instru-
ctione, quosdam feruentes in Dei affe-
ctione, quosdam pallentes in carnis ma-
ceratione.

Item charitas a se imilatur igni quo
ad quatuor. Primo quo ad formalitatem
quia (ut dictum est supra capitulo 5.)
ignis inter cetera elementa est maximē
formalis. Multū enim habet de forma
parum de materia. Sic amor charitatis
quos replet, facit habere modicum de
affectu materialium siue temporalium
rerum, & plurimum de appetitu forma-
lium, id est spiritualium bonorum, ut iā
non carnalia carnaliter, sed spiritualia
spiritualiter diligat. Distinguit enim
Bernardus quatuor modos diligendi,
scilicet diligere carnem carnaliter, spi-
ritum carnaliter, carnem spiritualiter:
& spiritum spiritualiter. Secundo quo
ad mobilitatem, quia ignis semper est
in motu. Sic & amor charitatis eos in
quibus est semper facit esse in motu bo-
ni operis. Vnde Gregorius dicit, quod

Ioa. 4.

II.

Ambr.

*Ber. sup
Cant.*

nunquam est amor Dei otiosus: operatur enim magna, si est: si autem operari desinit, iam amor non est. Tertio quoque a virtuositate. Non ignis habet virtutem inclinandi alia, & elevari si infirma, congregandi sparsas, & amoris secundum Dionysium habet vim inclinandi quia inclinat superiora inferioribus. Item habet virtutem eleuantiam, quia eleuat inferiora superioribus & condensationem, quia condensat æqualia & qualibet. Quarto quoque a proprietate habet enim ignis multiplicem proprietatem, ut ponit beatus Dionysius, quoniam aliqua, concupiscunt charitati: videlicet quod est in concupiscunt. Nam sicut dicitur ibi ignis omnibus ubi quocumque modo appropinquat non secum locum tantum, sed secundum congruentiam materiam, valet communicari est. Et propter hoc licet ignis in sphaera sua tangat orbem superiorem, non tamen inuenit in ipsum cum eorum non sit materia sua. Sic charitas facit bona esse communia & maxime inter proximis, & domesticos: quia si quis suum & maxime domesticorum carum non habens, idcirco negatur, est inuicem detestatur, ut dicit Apostolus. Tenent etiam homo ex necessitate charitatis subuenire non omnibus indigentibus, quia hoc esset impossibile unicuique, sed tenetur subuenire sibi appropinquantibus, id est de proximo occurrentibus. Et per hoc charitas cogit hominem communicare bona sua per subueniendum, sed etiam se ipsum in obsequium vel saltem per compassionem secundum illud Corinthi. Libenter impendat & super impendat ego ipse. Item ignis est maxime actiuus, unde inter elementa appropriatur ei esse actiuum, scilicet per calidum cuius ignis est principium ut dicit Philo sophus. Unde calidum primum & per se competit igni. solum autem calidum est simpliciter actiuum inter qualitates elementares quia humidum, & sic cum sunt qualitate passiva: frigidum autem non est simpliciter actiuum vel motuum, sed mouet priuando motum: unde etiam mouet ad centrum ubi sit congregatio & immixtio & non diffusio. Unde licet alia elementa aliquo modo sint actiua, ignis tamen est magis principaliter actiuus, et sic est charitas respectu virtutum: Unde omnis virtutis actio perficitur, quodammodo attribuitur charitati, & ipsa dicitur esse

forma omnium virtutum. Et propterea Apostolus dicit, quod fides per charitatem operatur. Nam quia per charitatem ordinatur actus fidei, & etiam tollitur alterius virtutis ad estimatum suum, & ipsa dat formam actibus omnium virtutum. Unde nulla virtus sine ea perfecta ne vel meritorie operatur. Et ideo Gregorius dicit, quod nihil habet viriditatis tantus tam opus, si non habet radicem charitatis.

Item igitur ut dicit Dionysius inuicibiliter omnibus, mixtis, licet non actu sed virtute & ideo inuicibiliter. Unde videmus quod ex omni terra corpore ignis per collisionem excutitur, & propterea Dionysius, quod est presens omnibus inuicibiliter. Et per hoc generaliter intellegi non tantum de corporibus mixtis, sed etiam aliquo modo de singulis ac omnibus corporibus inuicibiliter. Possit enim, quod ignis sit primo, quidam corporum superioribus, & cælestibus per principium suum: quia cum omnis alteratio reducatur in calidum, sicut in primum alterans non alteratum neque dissipatum per qualitates alterabiles, oportet in eodem esse principium omnium qualitatum actiuarum & passiuarum: sicut Mars principium est calidi & sicci intemperati & sol temperati, vel etiam virtutis in aliis quam stellarum fixarum & similitur in aliis. Et etiam, ignis in corporibus inferioribus per mixtionem, & est in mixtis non actu, sed virtute (ut dicit Philo sophus) in se autem est actu. Sic etiam per charitatem homo omnibus adest, scilicet per affectionem. Nam cum teneatur omni diligere: & anima virtus sit ubi amat quod vel amat (ut dicit Augustinus). Quia per cognitionem cognitum est in cognoscente, sed per amorem e contrario est amans in amato: oportet, quod per ipsam affectionem omnibus quodammodo quousque diligat prius sit: unde Apostolus dicebat, Et si corpore absens, ipsum tamen ipsum presens.

Item ignis nunc est occultus, nunc manifestus & Dionysius dicit. Cum neglectus est. sub cineribus occultatus, ut quasi non esset: sed remotis cineribus subito elucet quasi prouocatus naturaliter ad quandam vindictam suae despectionis. sic licet charitas ex occupati omnibus exterioribus seu necessitatibus quandoque videat tepescere in subito & cito reaccendit & exignat.

Grego.
in Hiero.
me.

Dio de
cælo.
hie.

Aristo.
de Ge.

Aug.

Col. 1.

Dio de
cælo.
hie.

Dio. de
cælo.
hie.

Dio. in
libro de
cælo.
hie.
ca. ult.

1. Thl.
3.

3. C. r.
12.

Aristo.
meth.

Gal. 3.

Liber primus

Psal. 40
3. Mac. 1
tione corporis primi amplius inflamat. **Psal.** Nunquid qui dore dicit, non adjiciet
ut resurgat? **Mach.** Refulsit sol, qui prius
erat in nubilo, & accensius est ignis ma-
gnus; unde amor diuinos aliqui facit la-
tere ad contemplantum; aliquando ap-
parere ad agendum.

Itē ignis sine sui diminutione est in-
distributus, & diuinus; unde ad ignē
vnius candelę innumerabiles possunt ac-
cendi. Sic amor charitatis nō minuitur;
sed augetur ex eo, q̄ ad plures diuidat.

Item adhuc habet ignis plures alias
conditiones, quę charitati conueniunt,
q̄a ex se est lucidus, calidus, leuis & lib-
tilis, quia charitas facit nos lucidos in
discretione agendorum, calidos in be-
nevolentia proximorum, leuis & mobi-
les in obedientia mandatorum, libtilis
siue tenues in contemptu terrenorū, vel
in abstinentia ciborum.

Item charitas assimilatur calori. Pri-
mo quidem quia calor est generationis
omniū principaliter efficiens, sicut pa-
ter de calore cęlesti. Et sic charitas est
qua virtutū omniū opera generantur, &
ad perfectiōnē finē perducuntur. Secundo
quia calor est inferiorū ad superiora re-
ducens, q̄a dissoluit terrestria in aqua
sa; & aquosa in aerea; & aerea in ignea;
& sic inferiora per media reducit ad su-
prema. Sic charitas facit incipientē pro-
ficiētem, & perficiētem, & mediāte ē
proximo reducit nos in Deum.

Tertio, quia est durorū remolliciens,
sicut patet in metallis, quę dissoluit, &
liquefacit etiam niues, & grandines; gla-
ciesq̄e, & sic charitas dura corda dum
apprehendit ad pietatem emollit.

Quarto, quia est liquidorum indura-
tiuus sicut patet in ouis in igne positis,
in quibus subtilioribus partibus resolu-
tis remanentibus terrestribus res dure-
scit; & simile facit calor solaris. Sic cha-
ritas Dei mollia, & nutantia corda con-
solidat, & corroborat.

Quinto, quia est grossorum & denso-
rum subtilitatus. Nā rem in quam agit
dissoluit, & suę actioni idoneā facit, vñ
cū rem ad simplicitatē ducere laborat,
eā subtilizat; ut patet in glacie, quę dum
dissoluit subtiliatur. Sic charitas diuites
grossiores metallis, subtilizat dum eos
facit omnia dare in elemosynas.

Sexto, quia est metallorum depura-
tiuus, & totius eorum rubiginis cōsum-

ptius; & sic charitatis seruator om̄s peccati
rubiginem ab anima tollit.

Septimo, q̄a est grauium alluatiuus;
quia dum humiditatem, q̄ grauitatis est
ca in rebus consumit, ponos rei dimi-
nuit. Calidum, n. facit humidum euapo-
rare, quia vapor depuratur, & in subitan-
tiam aereā, vel leuē mutatur, rem leuio-
rē reddit. Corpora autē alia sunt dñe esse
leuiora post prandiu pp caloris confor-
tationē, & spiritū generationē, quibus
corpora leuatur; & mortua corpora sunt
grauiora viuis. Sic amor charitatis oia
leuā radit; unde Aug. dicit, q̄ omnia
leuā, & immā a tollerabilia, & propē
nulla efficit amor.

Octauo, quia similium cōgregatiuus, &
dissimilium disgregat. Vnde si aurum,
plumbū, ferrū, & lapides hāt vna massa
& proiciant in forte igni, calor vni-
quodq; cōiungit eū suo simili, ut aurum
cum auro, & sic de singulis si frigas om-
nia simul congregaret. Sic charitatis a-
mor est, qui iustos iungens vnū, & eos
ab iniquis distinguit.

Itē charitas assimilatur argillę pp tria.
Primo, quia ex argillā vasa fabricantur,
Nā argilla est terra gloriōsa, & nemo-
ro. a ad vasa opera singulorū apta, & est
ab Argis sic vocata, quod quorū primo ex
tali ma vasa sunt facta hēt illa. Sic p cha-
ritatē efficiuntur cor hoīs vasa diuinatū, i.
Dei cōtētiūm; quia qui manet in cha-
ritate in Deo manet, & Deus in eo.

Secūdo, q̄a ex argillā formant lapides,
& lateres generant. Nā talis terra, ut di-
cit Isai. p actionē caloris liquidiores par-
tes cōsumēntis, & terrestiores cōsolidā-
tis, facile in laterē cōmutat. Sepē ē terra
frigiditate humidi tandē mutat in lapi-
dem. Nā sicut dī a philosopho: Vñ tuo-
sum tali transmutationi est valde aptū:
unde vñtuosum est mediū inter visco-
sum & euaporatiū. Nā gratia euapora-
tiui, hēt a calore cōagulari; grā vero vi-
scosi nō pōt ex toto educi, sed hęc am-
plius cōprunt, & cōsolidari, & sic in la-
pidē transmutari. Sic p charitatē effici-
untur hoīes, ut lateres solidi, & ut lapides
vini, apti. collocari in cōdicio sup̄e
Hietualē. Vnde dī. Ipsi tanq̄ lapides vi-
ni zdicamini domos spirituales.

Tertio, q̄a cū argillā fluxus sanguinis
reseruat. Nā argillā frigiditate sua est
sanguinis cōstricta, ut ait Constan-
tinus; unde si cum forti aceto fuerit di-
stempo-

Aug. de
ver. do.

Ioan. 4.

Isid.

Arist. 4.
Methe.

1 Per. 2.

Const.

temperata; & temporibus & fronti appo-
sita prohibet de naribus sanguine fluere,
Sic acetum compunctionis cum argilla
dilectionis cohibet fluxum peccati.

*Vñ & quomodo caro spiritui vicissim spi-
ritus carnis interdum subiacetur, exprimi-
tur. Cap. XIII.*

CARO in mundo vñ, ut in pluribus spi-
ritui praualetur, & esse fortior eo,
sed in cœlo econverso totaliter ipse do-
minabitur ipsi carni; & caro ei, & ei emi-
nua spiritui subiecta. Videmus autem quod
est planeta cœlestis, fortior est in pro-
pria q̃ in aliena domo exultat & fortius
esse inde in propria, & apit. Demus in pla-
netarū dñe signa scilicet, quibus quilibet
planeta di hñc domus tenet. Nam domus
Saturni, ut dicitur Albumasar, prima &
propria est Capricorni; & est Aquarius;
domus Iouis Martis, & Scorpionis; Venus
Libra & Taurus; domus Mercurij Vir-
go & Gemini; domus soli Leo, Luna
Cancer. Et patet quod sol in Leone, qui est
domus eius propria, fortior est, q̃ in aliis
signis; & si sit in de alio, sic q̃ in mundo
istius ipsa caro naturaliter velut in domo
propria, ipse tanq̃ in aliena, frequenter co-
tingit quod caro gñat & obatur spiritui.
In cœlo vero ubi econverso est ipse, ut
in propria domo, & quasi in aliena par-
te, cuius tamò ipsa caro ideo est sub-
iecta, ut tanq̃ potentiori totaliter subiecta.
Vñ vocatur & (fm Apoli.) Corpus spirituale.

Carnis & ipsius pugna inquietudinem
generat cordis, & auferit tranquillitatem
mentis. Nā q̃ in sublimi apparent duo
vincti fortes cōtra se invicem pugnantes,
significat tempestas maris, & tunc perilla
maris non libere transit ad partem vnam;
sed vna elusat alteri ex ipsa pugna victo-
riam qui superior est ex ipsa vna, vin-
cit, eo quod minus est aduersus humorem, &
iō minus sedabilis. Quasi autem duo vincti
contrarij sibi in aere, ut duo appetitus
aduersantes sibi in homine. Ipse & carnis;
de quibus dicit Apostolus. Caro concupiscit ad-
uersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.
Ex eorum ergo pugna sequit̃ tempestas
maris, & inquietudo cordis, quia carnis
pōt se libere ad partem vnam transferre, si
ipsus, carne repugnante eidem. Vnde Apo-
stolus. Videtis, inquit, aliam legem in mem-
bris meis repugnantem legi mentis meae;

nec etiam ad partem carnis spiritu re-
trahente vnus ergo obuiat alteri, quia
sibi invicem aduersantur. Sed pars q̃ est in
ordine naturali superior, & spiritus, tunc car-
nem vincit, q̃ humori aequo. Carnali
amori admixtus nō existit. q̃n̄ se tenet
in sua puritate, tūc n̄ ipse ipse quasi car-
ne, & ossa non hñt, vnde Apostolus. Si spiritu
facta carnis mortificaveritis, vivetis. Car-
nis dilectio licet tūc lenius daleis, in-
tus tñ animam occidit. Cuius exemplū
est, quia aliqui cadit super herbas, & so-
lia arborum ros fluēs, & vitulos ad mo-
cum melles, & quia mel non coctum la-
xat, ideo aves comedentes herbas illa mo-
rantur de diarrhœa, & inveniunt in-
tus eos ex propria colera, quae generatur ex
melle. Sic ut ergo dulcedo rosis in her-
bis, est dilectio carnis in operibus vo-
luptatis, quae dulcedo in ventre colera
ignit, & a se extinguit, quia dilectio
ipsa carnis in mente amaritudinē & co-
lulentia remotionem relinquit, q̃ est ama-
ra colera finalis. Et et alia innocentia
spiritualiter occidit, vnde Apostolus. Si enim
carnem vixeritis, moriemini.

Rom. 8.

Rom. 1

*Atque nebula vna septem enumerantur quo-
rum sublimioribus solum conspicitur
vna cognoscitur. Cap. XV.*

CORRUPCITIA carnis assimilatur ne-
bula propter septem.

Primo, quia nebula est ex corruptis va-
poribus resoluta. Nebula enim est im-
presso ex resolutione nobilium generata
& in pluuiam resoluta, vapores enim re-
soluti, & per singulas aeris partes disper-
si, nebulam faciunt. Quod igitur tales vapo-
res sunt corrupti, tunc generantur perilla
nebulam, alioquin feridam quae aer intus.
Ita ex corruptis, & impudicis colloq̃is,
vel a peccatis generatur concupiscen-
tia inordinata, & inflammata, quae cor-
pus incenditur, & inflammatur.

Secundo, quia nebula est florū germinū, &
vinearū corruptiva. Ita mala concupiscen-
tia corrumpit flore bonarū cogitatio-
num, gramina affectionum, & fructus vi-
tationis. opera penitentium. Iob; ignis
est vique ad condemnationem deuotus
& omnia eradicans gēmina.

Iob. 31

Tertio, quia nebula est mulcarū agri-
tudinum inducitur; quia ex inordinata
luxuria concupiscencia multa oriuntur
vicia. Nam (secundum Greg.) filia luxu
est, sunt caritas mentis, quia (fm Aug.)

Greg.

C. 1. 11. 10

Liber primus

ratio absorbetur. Item inconsideratio scilicet mortis & inferni: inconsiderantia ad cogitandum nunc illud nunc aliud. Amor sui quo scilicet desiderat longi ut expleat voluptate sua, ut a praecipua via qua scilicet aliqua praecipiat se ad peccandum, exponens se etiam quandoque periculo ut luxuriam expleat. Odium Dei quod fit quia Deus abstinuit se ab eis & punit eos qui sequuntur carnis delectas, ad quas inclinat luxuria. Item affectus praesentis saeculi, scilicet appetitus honoris, diuitiarum, sanitatis, fortitudinis, & huiusmodi, quibus luxuria sua consequitur finem intentum. Item desperatio futuri saeculi, quae est diffidentia veniae, & gloriae consequenda.

Quarto, quia nebula ex eo, quod vias occultas est latronibus amica. Et sic concupiscentia luxuria, est demonibus valde grata, unde Iob dicit de Vhen o. h. per quem intelligitur diabolus, quod dormit in locis humentibus, id est, quae sicut in luxuriosis.

Quinto, quia nebula est itinertium tardatiua. Tentationes enim concupiscentiae homines ad aeternam patriam ferunt, aut totaliter impediunt si eis continentur: aut saltem tardiores reddunt, dum eis resistitur quia sine peccato saltem veniali vis aut nunquam habentur, quo, scilicet veniali peccato feruor charitatis remittitur, & via retardatur.

Sexto, quia nebula est radiorum solarium interceptiua, & aera obscuratiua. Sic etiam concupiscentiae nebula lumen gratiae, vel rationis interceptit & animam tenebrosam reddit. unde Aug. Exhalabant nebulae de limosa concupiscentia carnis & scabiea pubertatis, & offuscabant cor meum. Et philosophus dicit. Concupiscentia corrumpit estimationem prudentiae.

Septimo, quia nebula est a calore solis passiva: unde quando est sursum a sole attrita reddit in nubis materiam: & tunc futura pluuia est significatiua: quasi concupiscentia motus suum ad rationem retrahit, & per ipsam rationem refrenatur: tunc manent in materia vitiosa: & tunc non culpam generant sed potius pluuia diuinae gratiae in anima augmentantur. Quando vero a solis radijs nebula repulsa deorsum cedit, in suam originem reddit, & tunc

penitus euanesceat. Unde dum inferius reddit futurae penitentiae signum existit, quia scilicet si concupiscentiae motibus per solem rationis in principio relictis: tunc ipsa concupiscentiae caligo deorsum pulsa, penitus annullatur: unde & post haec anima serenior reperitur.

Corde nostri compunctiones a Deo & a voluntate nostra per terram pluuia, sicut lundem exoriri declaratur.

Cap. XVI.

Compunctiones & inspirationes sanctae licet insint nobis principaliter a Deo: tamen cooperante libero arbitrio. Cuius exemplum apparet in terra. Nam itinera aquarum & hiatus, & vasa voragines, quae sunt in corpore terrae: sicut in corpore nostro sunt venae quae sunt vas sanguinis, & arteriae, quae sunt vasa spiritus: non sunt in ipsa terra ex natura eius cum qualitatibus terrae, scilicet frigidum & siccum, faciat eam totam solidam: sed sunt ibi ex calore solis & stellarum consumentis humidum terrae, & per consequens relinquentis fissuras magnas sicut sunt fissurae magnae in paludibus, quae vehementer ardescunt: ad quod etiam cooperatur inclusus: qui vapor quidem exhalare non valens summa violentia eleuat terram in vno loco, & addit in alio loco. Et ita sunt specus magna, & montes, & receptacula aquarum maxima & obliuiscima, & hiatus ingentes. Similiter etiam in intimis cordis nostri sunt itinera aquarum, id est, compunctiones lachrymosae, & hiatus, id est, suspirationes affectuosa, & specus magna, id est, humilitationes profundae quas tamen anima a seipsa non habet: sed ex virtute & actione solis & stellarum, id est, Dei & sanctorum angelorum cooperatur tamen ad haec vapor inclusus, id est, interior motus liberi arbitrij, ut scilicet fiant in nobis specus magna, id est, profundae humilitationes, & montes, id est, aliae considerationes, ut patula aquarum, id est, receptationes gratiarum, vel compunctiones lachrymarum, & hiatus ingentes, id est, affectus feruentissimi. Item compunctio lachrymarum assimilatur pluuiae, propter quatuor.

Primo,

Primo, quia pluvia calore solis dissolvitur: est enim naturale, quod quanto plus est in nube de materia pluvie, tanto fit radiorem solarem fortior impressio super nubem: propter aquam ad calorem solis contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluviam dissolvitur. Ita quoque in anima quanto plus est lachrymarum, tantum, tanto divini caloris fit fortior impressio super eam donec tota resoluatur in lachrymas hae compunctionem totaliter lachrymosam. Unde post acutissimum solis calorem videmus in aere liqui pluviam vehementem: quia cum cor divino amore calefit, amaris, & deventis lachrymis ingemiscit: unde Beda dicit, quando fit calor gemitus: circa hancmodi nubem, ex amaraque vaporis fit nubes rubra quasi sanguis, ita, ut sanguis aliquando pluvie videatur. Et sic anima deorsum ducit calore incendit, tota in amoris roborum transformatur.

Beda.

Secundo, quia pluvia ad terram aliquando qualem plantam, quandoque vero impetione ventis: Nam quanto nubes ex qua generatur pluvia, est a terra remotior & cetero vicinior, tanto lachrymas terram perit & gemitus gratuloribus ad terram descendit. Et quanto contra est a celo remotior, & cetero proximior, tanto cum gemitibus siliis, & moerore impetione terram petere conuenit. Et hoc quia tanto anima est perfectior, & Deo proximior, tanto secretior, & secretior lachrymas mittit: quia vero se fuisse per peccatum a Deo remotior, & cetero per afflictum conversionem anima colpe perit, tanto gratiam, & vicinior lachrymas effundit.

Tob. 3.

Tertio, quia ex pluvia terra secunda fit, & sic fecundatur conscientia ex compunctione lachrymosa Tob. Post lachrymationem, & ferum, exultationem infundis: hac exultatio, est ex liberatione conscientiae.

Quarto, quia ex pluvia terra secunda fit, & sic fecundatur conscientia ex compunctione lachrymosa Tob. Post lachrymationem, & ferum, exultationem infundis: hac exultatio, est ex liberatione conscientiae.

nitro, id est, cum timore divini iudicii: hoc enim est tonitruum quod maxime animam concutit terrore sui, & maxime eam subleat ad discussionem peccati, Tob. Quis potest tonitruum magnitudinis eius intueri?

Iob. 29.

Naturaliter corpus convertitur, carbonibus accensis, ob vires corporis essentiae peccatoris conversio compariatur. Cap. XV II.

Conversio peccatoris assimilatur quinque conversionibus corporum quae, metaphoricè in scriptura traduntur.

Prima est conversio solis in tenebra. Iob. 1. Soli con-verte ut in tenebras: hoc fit per vancundiam, & confusione, quando homo lucens in mundo erubescit de peccatis, & confunditur. Psal. 14. Confundantur iniqua agentes superbum.

Iob. 1.

Psal. 14.

Secunda est luna in sanguinem. Iob. 1. Convertitur luna in sanguinem. Et hoc fit in peccatore per duplicem peccatum, & indignationem: luna enim est precator qui est in tenebris mutatione. Iob. 1. Stultus ut luna mutatur: qui convertitur in sanguinem, quando confunditur zelo odii, & indignationis contra peccata. Psal. 1. Iniquitatem odio habui & abominatus sum.

Iob. 1.

Ecl. 17.

Psal. 11.

Tertia, est petra in stagna aquarum: hoc fit in homine per dolorem peccati & compunctionem. Psal. Qui convertit petram in stagna aquarum, id est, cor durum in obediens am lachrymarum, quae debent protrahi ex dolore & compunctione peccati. Psal. Exitus aquarum ostendit quod non cunctoduntur argenti tuam.

Psal. 113.

Ps. 112.

Quarta, est lapis in as: hoc fit per compunctionem quando rarus diuino calore duritiam suam frangit, & sonat vox confitens. Iob. Lapis calore solutus in as convertitur.

Iob. 28.

Quinta, est marea in aridam, quod fit per satisfactionem. Tunc enim amaritudo peccati in ariditatem penitentiae & satisfactionis convertitur. Iob. Cutis mea aruit, & contracta est.

Iob. 7.

Item conversi ad Deum feruenter, assimilantur carbonibus accensis.

Primo ratione ruboris. Nam carbonis extendis habet nigredinem: sed dum

C. 12. 12.

Liber primus

- Tren. 4** ignitur vertitur in rubedinem. Sic peccator tãquam carbo extinguitur habet nigredinem peccati. Tren. Denigrata est super carbones facies eorũ: sed dum in contritione accenditur in ruborem peccati totus conuertitur. Et quãto magis de peccato rubescit: tanto magis reuertitur: vel dum ad pœnitentiam inflammat, nigredo peccati vertitur in rubedinem amoris diuini. Amor. n. diuinus dealbat & rubricat, secundum illud Cant. Dilectus meus candidus & rubicundus.
- Cant. 5** Secundo, ratione vigoris; habet n. vigorem in scintillatione, in operatione & conseruatione. In scintillatione quidem, quia carbo accensus cum secundũ suam substantiam non possit ascendere sursum ex eo q̃ partibus grossioribus & terrestribus adiutus violenter in inferioribus decinetur: tamen crepitando & scintillando conatur tendere iursum. Sic conuersus ad Deum feruenter, quia corpore detentus non potest ire ad deum: tamen crepitando. i. vehementer dolendo & gemendo, scintillas feruentium desideriorum vel orationum vel lachrymarum ad deum mittit. Eze. Et scintillę quasi aspectus eris eadentis: & ibidẽ. Aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium.
- Eze. 1.** Item habent carbones virtutẽ in operando, quia carbo incensus acutissimũ habet ignem & valde actiuum & penetratiuum: ita q̃ remollit ipsum ferrum: sic etiam durissimũ cor peccatoris q̃q; emollitur viso exemplo alicuius feruenter pœnitentis. Eccl. Ignis probat ferrum durum.
- Eccl. 31** Item habet vigorem in cõseruando. Dicit. n. Augustinus. Hoc est imitandum in carbone, q̃ est tantę fortitudinis vt si quis eum in aqua ponat. Extinguitur omni tempore in ea impetibilis perseuerat. Sic in aqua lachrymarum vel tribulationum nutritur vita pœnitentis, ac p̃seruatur a peccati putredine. Sap. In aqua q̃ omnia extinguit, plus ignis valebit.
- Sap. 16** Tercio, ratione fractionis vel extinctionis: quia deficiente humiditatis glutino quo partes sibi inuicem cohererent, facilliter frangitur & adhuc facilius extinguitur, nisi bene custodiatur. Et sic pœnitentes perditio glutini charitatis, facile a temptationib. frangitur: facilliter
- et in eo spiritus feruor extinguitur, nisi in timore Dñi iugiter teneatur, secundũ illud Eccl. Si non in timore Dñi tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. dicit. n. Gre. q̃ carbo cinere inuolutus ignem acceptum custodit: sed decessus & aeris frigiditati expostus, subito euanescit.
- Eccl. 17** Sic sub cinere humilitatis vel memoria mortis, quę timorem inducit, conseruatur gratta pœnitentis, sine qua si frigus malitię vel accidię, ipsum inualit, iteum extinguitur & perit. Et ideo dicitur Iob. Ago pœnitentiam in fauilla & cinere.
- Greg.**
- Nebula ac pulueris quasdam proprietates hic ponuntur, quæ corpori humano metaphorice conuenire videntur.*
- Cap. XVIII.**
- C**orpus humanum assimilatur nebule propter tria. Primo quia nebula a terra eleuatur. Hier. Eleuans nebulas ab extremitatib. terre: & sic corpus humanum de terra sumptum est. Gen. Fecit Deus hominem de limo terre, i. quantum ad corpus: vnde & finaliter in terram resoluitur.
- Hier. 10** Secundo, quia nebula cito dissipatur: & sic vita corporis humani cito finitur. Sap. Transiuit vita nostra tanq̃ vestigium pedis: & sicut nebula dissoluetur quę fugata est a radijs solis & a calore illius aggrauata.
- Gen. 1.** Tercio, quia nebula turbiditate agitata: & sic humanum corpus passionibus inquietatur. Pet. Hi sunt nebulę a criminibus agitate.
- Sap. 2.** Item corporis humani infelicitas representatur in puluere. Primo ratione varietatis. Nam puluis a vento percutitur, mouetur, leuatur. & dispergitur. Sic vigor humani corporis modò vêtò aduersitatis percutitur, modò vento temptationis mouetur: modò vento prosperitatis erigitur, modò vento mortis dispergitur. ps. Fiant tanquam puluis ante faciem venti.
- 1. Pe. 2.** Secundo, ratione obscuritatis, quia puluis sepe aerem obtenebrat: solẽ obnubilat, & oculo, lauciat. Ita corporis concupiscentia aerem i. sensibilitatem obtenebrat: solẽ i. rationem obnubilat, & oculos mentis, intellectũ & voluntatem fauciat, scilicet per immundas cogitationes
- Ps. 34.**

Exo. 9. cogitationes & per immundas affectio-
nes. Exo. Sit pulvis super omnem terrā
Aegypti. Aegyptus n. interpretatur, te-
nebrosa.

Tob. 7. Tertio, ratione forditatis, quia ex con-
iunctione pulveris & humoris genera-
tur lutum immundum; ita dum corpori
nostro iungitur humor nutritivus, gi-
gnitur lutum immundum luxurie. Tob.
Induta est caro mea putre line & sordi-
bus pulveris, cutis mea aruit. Hoc pul-
vere pascitur serpens infernalis. Isa. Ser-
penti pulvis panis eius.

*Obscuris vallibus aliqui terrenorum qui
aerem obnubilat, terrenorum cupidi si-
miles esse exprimitur.
(cap. XIX.)*

Cupidi de terrenis similes sunt val-
libus.

Iohel. 3. Primo, quia valles quandoque sunt for-
didæ; nam ad valles conflunt sordes &
ibi diutius conservantur. Ita in cupidis
sunt sordes omnis malitiæ & peccati,
quia radix omnium malorum est cupi-
ditas. Iohel. Multiplicata est malitia po-
puli in valle concisionis.

2. Mac. 1. Secundo, quia valles sunt obscuræ.
Nam cito fumefis vaporibus obnubi-
lantur & densis tenebris obscurantur.
Ita in cupidis est obscuritas propter va-
poris fumefis, i. propter desideria ter-
rena. Mach. Acceptum ignem de altari
absconderunt in valle. Ignis altaris, est
lumen sapientiæ celestis quæ illuminat
& instruat; quæ tñ occultatur menti
in valle cupiditatis.

Hier. 99. Tertio, quia valles sunt a cælo remo-
te. Ita cupidi a cælesti desiderio. Hier.
Quid gloriaris in vallibus. i. in terrenis
cupiditatibus? defluxit vallis tua. i. tua
mens cupida, de summis ad ima; & cæle-
stibus ad terrena, filia delicata quæ con-
fidebas in cameris tuis &c.

1. Para. 18. Quarto, quia valles sunt infructuosæ;
quia salices & infructuosæ, arbores ma-
ximè in vallibus crescere comprobantur.
Item in cupidis crescunt arbutia. i. ope-
ra infructuosa. Et hinc est qd Par. Edō
(qui interpretatur terrenus & significat
cupidum) percussus est in valle salutaris,
ubi non erat fertilitas propter salugi-
nem. Item cupiditas terrenorum mentē
obscurat & animam venenat, & ideo as-
similatur terremotui qui aerem obscu-

rat & interdum animalia habentia ora
iuxta terram venenat & necat. Et horū
ratio est: quia cum terremotus sit ex va-
pore terrestri grosso & fuliginoso & ni-
gerrimo, quando eleuatur a solo oppo-
nitur soli sicut nubes magna; & ita indu-
cit aeris obscuritatem; & si etiam terra
illa fuerit ante terremotum sicca, ele-
uatur ex superficie eius pulvis qui red-
dit aerem spissum & nigrum. Et sol & lu-
na, & stellæ, apparent ex huiusmodi pul-
vere quasi sanguis ad nigredinem ver-
gens. Et sic etiam hoc modo inducitur
obscuritas aeris. hoc etiam vapor cum
sit venenosus occidit animalia quæ hau-
riunt eum habentia ora iuxta terram, ve-
nales. Vnde dicit Seneca, p. temporis Ne-
ronis fuit terremotus, i. quo petijt grex
sexcentarum ovium. Ita ex terrenorum
cupiditate tanquam ex terrestri vapore
vel pulvere anima obscuratur. Apo. Ter-
remotus magnus factus est, & sol factus
est niger tanquam sacculus cilicinus, & lu-
na tota facta est sicut sanguis. Terremo-
tus magnus est inordinatus terrenorum
affectus, qui solem. i. rationem, & lunam
i. voluntatem, quæ mutabilis est, macu-
lat & sordat. Hic est terremotus qui va-
pore venenoso & pestilentiali. i. opert vel
lucro doloso & iniusto animas æterna
morte facit interire. Luc. Terremotus ma-
gni per loca erunt, & pestilentie, & fa-
mes, terroresq; Vbi nota, qd terrenæ cu-
piditates homines reddunt inquietos &
ideo vocantur terremotus. Item dolo-
sos & fraudulentos, & ideo vocantur pe-
stilentie. Item faciunt eos insatiabiles &
famelicos; & ideo vocantur famines. Itē
raptores, & tyrannos, & ideo vocantur
terrores.

*Quomodo causetur grando, & quinque pro-
prietates ei a natura insitæ, patet hinc
quæ quibusdam de causis, bello
hominumq; controuersia assū-
milantur. Cap. XX.*

Discordia siue bellum assimilatur
grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima
quo ad tactum. Nam grando est stilla
pluuiæ frigoris & venti rigore in acie
congelata (vnde dicit Aristot.) sit enim ex
vapore frigido & humido ad interio-
ra nubis fugato per dominium caloris
circumstantis: quia vapor in nube reci-
gitur

Seneca

Apo. 6.

Luc. 21.

Aristot.
meteo. 2

Liber Primus

pitur & a frigideitate condensatur. Nā quando vapor eliquatur ita alicuius virtute caloris, q̄ non cōsumitur, sic nubes calidissima eo quod multum de calore remanet in vapore. Illo ex calore circumfuso in aere confortatur frigus & coartatur in vnum locum, & ex calore ipsius nubes aperiente frigus repente intiat, congelat, & fit grando. Ita ex calore iracundia dominante & ex vapore superbia cor subintrante: & ex frigore alicuius iniuria vel aduersitatis, generantur discordia & bella, quae corda hominum frigida faciunt expulso charitatis calore ps. Ignis, grando, nix, glacies spiritus procellarum &c. Nec igne intellige iram: per niuem & glaciem aliquam aduersitatem vel iniuriam cor stringentem: per spiritum intellige pestem superbiam, & ex his sequuntur procellae bellorum.

Secundo, quia grando est dura ad idū. Nam grando fortiter percutit, ex eo quod dura existit. Vnde & grana eius in ferrura, lapides appellantur. Eccl. Confracti sunt lapides grandinum. Proque nit autem duricia grandinis, ex eo quod frigus (ut dictum est) fugiens calorem aeris ad interiora nubes se recipit, & ex sua aggregatione virtus eius inualefcit. Vnde vaporem quem in nube inuenit, sua virtute cōstringit & in duram substantiam cōuertit, & ideo magis quam in hyeme sunt grandines in aestate, quia virtus frigeris quae est in aestate, vni-
tur & in vna parte aeris adunatur. In hyeme per aerem totum dispergitur, quare debilius redditur nec ad congelandum vaporem sufficiens inuenitur. Ita bella & discordia ex calore iracundia, scilicet ex frigore malitia generata, corda hominum sic indurant, quod vni erga alium qui aduersatur semper seuiat: & nulla pietate seu benignitate mollescat. Vnde bellum si diu durat, corda lapidea generat. Sap. A petrosa ira plene mittuntur grandines.

Tertio quia grando est subita siue impetuoſa quo ad descensum, Nam cū deſcendit gravis, vento etiam impellente cū impetu deſcendit. Et ita etiam humiliter cum impetu ira & violentia bella geruntur. Cum tamen la cobus noneat, q̄ omnis homo fit tardus ad iram. Nam ira non habet misericordiā, neq; erumpens furor. I. a. Sicut impetus grandinis turbo confringens.

Quarto, quia grando non est rotaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dēris, vel mochi. Cuius causam quidam asignant: quia cum vapor unde generatur, esset expansus in latus, frigus contrahens, magis trahit de materia a lateribus quā a superiori parte: & cum latus esset magis congelauit partem antequam alia fluere ad eam: & adhaesit ei sicut congelata gutta: & si aliquando inueniatur rotunda, dicunt quod est per accidens. Quia descendēdo per inferiorem partem aeris, qui per reflexionem radiorum est temperate calida, liqueſcit & minuitur & rotunda ur. Quia ergo figura rotunda perfectiorem (secundum Philosophum) importet, dicitur in grandine rotunditas figura: quia communiter bella & iras contingit ex defectu charitatis vel imperfectione. Caritas, n. est vinculum pacis. Nam cui caritas perfecte adhaeret, etiam iniuria ledenti minime repugnet, dicitur Dominus: Qui te percuſerit in vnam maxillam, praebe ei & aliam. Et Apo. Non volmet ipsos defendentes carissimi, sed date locum irae. Sap. Fructus inimicorum exstirpabat ignis ardens in grandine. Ignis quidem ardens in grandine est charitas feruens in persecutione. Et haec frequenter inimicos exterminat, dum eos ad beneuolentiam mutat, vnde Apostolo. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi, hoc n. faciens carbonēs ignis congreges super caput eius.

Quinto, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cum impetu terrā percutit, segetes, fructus & flores plurimum laedit, vnde in ps. Percutit in grandine vineas eorum. Interdum etiam in grandine animalia occiduntur, secundum illud ps. Occidit in grandine iumenta eorum: praecipue quando grando est multum grossa; quia tunc grauior existit & impetuosius ruit. Et nota quod descendit grando maior vel minor secundum quod altiori loco vel terrae viciniori cadit, quia ex maiori motu in aere calido minoratur & retardatur, ideo maior cadit a viciniori loco. Apocalip. Grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines. Multo autem magis per bella quā per grandines arbores vastantur & segetes, etiam occiduntur homines,

Col. 3.

Mat. 5.

Ro. 12.

Sap. 16.

Ro. 12.

Ps. 101.

Ps. 77.

Apo. 16.

*De hyperboreis montibus in septentrionali par-
te sitis, ac de eorum terminis, quos nunc pro
proctamur, sit firmo, quibus montes dunc
comparantur. Coo. XX.*

Primo, propter precantatam geminam
rum Saas in montes Sithis nulum lo-
copletis, quo abundantis & gemmis.
In eos in laze fustia di oprimi, & cri-
stalli purissimi. Et talia precipue sunt
medanarum d'ustiaru materia, quibus
accumulandis & p'ordinandis cupiditas
humana infusa, & aurum & gemae & alia
cristallina. Quae in qua amari possunt,
vnde fustia eos laze. vnde Deus dixit.

Secundo, propter asperitatem yluarū.
Nam circa illos montes uel tales di-
tine sunt, asperissime. Quid si illos per quos
ad dictas diuitias diuinitate est acceda-
re, reputantur. In quoniam intelligitur quod hoc
diuinitate fiat ad appetendum faciles, di-
ficiles tamen sunt ad iurandam & possiden-
dum, & ideo homines et eas locantur, eas
autem locantur ad appetendum faciles. Labor

Gre. in
hom.

In hoc etiam q̄ difficilis est accessus
ad montes diuiciarum ostēditur q̄ dif-
ficiles qui domus est, intrabit regnū cē-
lorū ut dicitur Mat.

Mat. 19

Pro. 13.

Arist.
Rhet.
Philo.

*Defectum Tauri Heliis, quae Graeci Hyadas
venerunt, cognoscunt, ac de ceteris quatuor
proprietatibus partem mentis quae Poeta
haec de ceteris agitantibus. Cap. XXII.*

Job. 9.

Liber primus

sa audiri. intelligitur ergo doctores in eis propter quatuor. Primo propter eorum ceterum. Nam hyades quæ oriuntur in vere, sicut stellæ pluiales & quærunt oriuntur pluia propter hoc quod ex eis vapores a mari & a terra per caloris solaris violentiâ fortius ad superiora trahuntur qui motu hyadum in pluiam resolvuntur. Hyades ergo a quibus est inunda pluit, doctores ecclesiæ, sicut a quibus super aërentes alas effunditur in herba doctrinæ. Deut. Ceteris ut pluia doctrina nescit & ideo dicit Greg. Doctores sancti hyadum nomenclatione significantur. Græco quippe eloquio hyades vocatur pluia & hyades nomen a pluia acceptum quia ortu procursant in herbas ferunt. Bene igitur hyadum appellatione expressi sunt qui ad statum universalis ecclesiæ, quasi in cæli facie deducti super aërentem terram humani pedoris sanctæ prædicationis imbres fuderet.

Secundo, propter earum situm: quia iste stellæ hyades sic in iunio hinc in fronte tauri ut dicit Martia. Et in 16. gradu tauri ut dicit Misael. Ex corpore huius emanantur collo & gutturi. Constat autem quod in collo & gutturi vox prædicationis formatur: unde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti prædicatores prædicationis vocem formantes, dñum & auctorem vitæ hinc in prædicando: sed sicut dicit beatus Greg. loquendi auctoritas perditur quoniam vox prædicationis ab opere non iungitur. Unde necesse est sicut idem beatus Greg. dicit, quod prædicator quisque plus actibus quam vocibus intonet & bene vivendo vestigia sequentibus imprimat quam loquendo & prædicando quod gradiantur, ostendat.

Tertio, propter effectum. Nam quando oriuntur hyades, crescunt dies, & sol incipit esse ferventior: fruges et verius crescunt, quia tunc a pluviis irrigantur. Sic et per doctrinam & prædicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies, scilicet claritas cognitionis, & fervor dilectionis, & fructus operationis.

Quarto, propter aspectum, quia si constellation hyadum habet stellæ plures & clarissimas aspectus nostro, & est orinatas per gyrum quædam sancti doctores fuerunt ut stella in corrupti per vitam. Dan. Qui ad instituta erudiunt plurimos, erunt quasi stelle in perpetuas æternitates. Ceterum in multis locis per gradum. Ceterum in

spice cælum & numera stellas si potes. Itaque clarissimi per doctrinam. Ita ut stellæ clarissime sunt in custodijs suis. Itaque ordinati per gyrum quasi vallantes & defensores ecclesiæ. Iud. Stella manentes in ordine & cursu suo adversum Sisaram pugnaverunt. Itaque doctores sancti a simili laude moti. propter decem proprietates quas beatus Isidorus tangit. Quarum prima est, quod montes sunt a terra elevati. Sicut et sancti doctores elevati esse christi per contemptum terrarum. Ier. de Isa. Super montes excelsi ascendit tu qui evangelizas. Item Greg. dicit, Qui cælesti prædicatione virtutem terrenorum operum insimul deferent, in reum culmine stare videatur, quo tanto facilius sub leos ad meliorem pertranseat quoniam per vitam mentium de supernis claret.

Secundo, montes sunt solidi & cæpi. Itaque tales sunt doctores sancti per patientiam adversorum. Prover. doctrina viri per patientiam noceat. Nec dum montes gravi mole constituent. Nam doctoris sancti et gravi mole tribulationis pressi, tamen constituent solidi & alti.

Tercio, montes sunt a terra verius elevati, & cum terra radices communiant. Itaque sancti doctores sunt verius cælesti erecti per divinum & contemplationem eternorum. Apo. Communiatio nostra in cælis est. Itaque cum montes sunt terree corpori communis radice radicali & inextinguibili necessitate corporali passionum. Deut. Accessit ad radices montis, qui ardebit usque ad cælum. Hic mons est eminentia sanctorum doctorum quorum radix inferior, sive est in carnis terræ communia est, sive in cælesti usque ad cælum ardet. Psal. Montes excelsi cernis. id est doctoribus sanctis.

Quarto sunt montes aquarum attracti, quia quod terra alta est spongiator ad attrahendum. Ita doctores sancti attrahunt aquas gratiarum per vacuitatem siue porositatem humilium affectionum siue orationum. Psal. Super montes stabunt aquæ.

Quinto, sunt montes aquarum emissi, sicut fontium & fluminum cascatus. Nam voragines quæ sunt principium infidelitatum fluminum & matricum, magis sunt in altis locis vel sub eis. Ideo maxima flumina a montibus oriuntur. Sicut de maximo in meridie monte qui dicitur Adia, patet & de alto monte

Bar. 3.

Iud. 3.

16. lib. ethim. 1.4.42.

Grego. in past.

Pro. 19 Pro. 8.

Phi. 3.

Deut. 4.

Ps. 103.

Ps. 103.

Deut. 3. Greg. in past.

Mart. Misael.

Greg. in past.

Dan. 12.

Ceterum in multis locis per gradum. Ceterum in

Liber Primus

Ps. 118. *Psalm.* Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificabit me. Et hinc est, quod doctrina spiritalis assimilatur etiam piscine: quia piscina siue piscaria proprie dicitur ad nutriendum pisces collecta; quia scilicet, spiritalis doctrina est piscium, id est, spiritualium virorum nutritiva.

Sed nota, quod ad bonitatem piscine requiruntur tria, scilicet fundi soliditas: aque influxibilitatis puritas, & influentis continuas. Ita ut doctrina spiritalis nutriat animam, requiritur primo recipientis soliditas, scilicet ut non sit vas confractum non retinens, secundum illud Eccle. Cor fatui quali vas confractum omnem sapientiam non tenebit. Item doctrinæ puritas, scilicet, ut doctrina pura sit, & catholica non heretica, vel intestina. Item doctrinæ continuas, quia cum ipsa sit cibum mentis, oportet quod quotidie ipsa reficiatur.

De septem planetarum naturalibus in humanis corporibus effectibus quibus septem charismatum dona comparantur. Cap. XXIII.

Dona septem Spiritus sancti assimilantur septem planetis. Quia sicut septem planetarum viribus formatur & perficitur hominis corpus, Ita septem donorum gradibus formatur, & perficitur spiritus. Nam (secundum Astrologos & Medicos) Saturnus materiam coaptam in matrice mollem & fluidam frigiditate, & siccitate sua coagulat & condensat. Et hoc spiritaliter competit dono timoris, qui pravitatem, & fluxibilitatem hominis ad peccandum exhibet, & restringit. Nam (ut dicitur **Pro. 17.** *Prover.*) Per timorem Domini declinat omnis a malo.

Jupiter autem secundo mense spiritum & membra tribuit, in quibus, & ex quibus est posita robur operandi. Et hoc competit dono fortitudinis quo & spiritus, & membra roborantur ad bene operandum **Pro. 31.** *Prover.* Accinxit fortitudinem lumbos suos, & roboravit brachium suum.

Mars tertio mense subtilizat sanguinem & humorem condensat, & ordinat & componit. Et hoc competit dono consilij quo scilicet mens subtiliatur ad

bene disponendum, & ordinandum ad usum & motum suum.

Sol quarto mense vitalem calorem, & spiritum epati & cordi tribuit. Hoc enim competit dono sapientie, quia anima vivificatur inflammatur, & Spiritus sancti habitaculum efficitur.

Venus quinto mense organa sensibilia, & officiosa membra aures, & nasum, & huiusmodi perficit & disponit. Hoc competit dono scientie, quia organa sensibilia, & temporalia ordinantur, & regulantur.

Mercurius sexto mense omnia corporis foramina, & pora, & linguam, & nates componit. Hoc competit dono intellectus quo foramina, id est, sensus corporis componuntur: nates etiam, id est, vis discretivis tribuitur, & lingua ad rethoricè loquendum dirigitur.

Luna mense septimo suis sinibus membra dividit, & distinguit. Quod pertinet ad donum pietatis, quo divi duntur & distribuntur elemosinae secundum exigentiam vniu cuiusque secundum illud *Psalm.* Dispensit dedit pauperibus.

De varijs Mennis Sion ac firmamenti prophetaribus, & manibus, & locis, & signis, quibus Ecclesia Christi atque sacri articuli assumuntur. Cap. XXV.

Ecclēsia Christi assimilatur firmamento propter septem, primo quia firmamentum secunda die factum recitatur **Gen. 1.** Sed notandum, quod suppositum, quod celum non sit de natura quatuor elementorum, sed de natura quinte essentiae: ut ponit **Arist. 1.** tunc non potest intelligi factum secunda die quantum ad productionem substantie sue forme sue substantialis, quia si materia corporis alium præcessit tempore formationem suam (ut communiter Sancti ponunt) tunc sequeretur, quod si firmamentum factum secunda die productum quantum ad suam formam substantialem, quia materia fuit primo sub alia forma substantiali, quod esse non potuit, quia natura celestis cum sit incorruptibilis, habet materiam, quæ non alteri formæ potest subesse: unde impossibile est quod sit formatum ex materia prius tpe existente. Et ideo productio substantie, firma-

Dio. de
di. uno.

firmamenti ad tempus creationis pertinet, sed aliqua formatio, cuius pertinet ad opus secunda diei sicut etiam Dio. dicit, quod lumen solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarto die formatum. Et sic potest dici, quod firmamentum fuit in principio creatum secundum suam substantiam, sed secunda die amplius formatione decoratum & oratum. Ita etiam ecclesia fidelium fuit ab initio mundi inchoata, scilicet in primis parentibus, vel secundum aliquos in Abel primo iusto, sed perfecte formata, & decorata fuit secunda die, id est, in tempore plenitudinis gratie quando Christus venit in mundum.

1. Cor.
10.

10.9.

Heb. 13

Prima enim dies, id est, totum tempus precedens fuerat nubilosa, id est, sub caligine culpe, vel figurarum umbra: quia scilicet patres nostri omnes sub uobis fuerunt. Sed secunda die fuit luminosa per plenitudinem gratie, & per presentiam Christi qui aliquandiu fuit in mundo lux lum mundi. Et ideo prima die Christus fuit quasi informis sub obscuritate figurarum. Sed in secunda quasi formatus in presentia, & veritate, Heb. Iesu Christus heri & hodie.

Secundo, quia firmamentum octava sphaera vocatur, Nam sub eo sunt septem sphaere planetarum, & ipsum ponitur octava sphaera. Hoc autem ecclesie Christi comparatur, quae octavam resurrectionis expectat, & octavam dierum. Idonim cam celebrat, & de octavis etiam sanctorum festinat. Septenarius autem numerus orbium septem planetarum sub firmamento ad vetus testamentum refertur, ubi septima celebratur dies, scilicet sabbatum, unde dicitur Eccl. da partes septem nec non, & octo.

Eccl. 11

Gen. 1.

Gen. 15

Tertio, quia firmamentum mulieris stelle decoratur, unde dicitur Gen. quod Deus fecit Hellas, & posuit eas in firmamento. Sicut ergo firmamentum habet quasi innumerabiles stellas ita ecclesia quasi innumerabiles sanctos. Gen. Inspice celum, & numera stellas, si potes. Notandum est, quod stellarum sine celi vel laci a nobis solum medietas videtur, quae medietas sphaerae celestis hemisphaerium vocatur. Et haec medietas a nobis totaliter videtur: sed propter defectum visus nostri terrae coniungi putatur. Unde circulus ubi linitur orizontus, id est, visus terminatio vocatur. Sic etiam eccle-

sia, siue sanctorum eius pars est a nobis visibilis, scilicet hi qui sunt in terra, & pars a nobis invisibilis, scilicet illi qui sunt in gloria.

Quarto, quia firmamentum inter duos polos rotatur: quorum scilicet septentrionalis nunquam nobis occidit, qui dicitur polus articus. Alter scilicet australis qui antarticus dicitur, nunquam a nobis videtur. Sunt autem hi duo poli inter quos firmamentum vertitur, quorum unus visibilis est, & alter invisibilis, duo testamenta, quibus Ecclesia in sua fide innititur, quorum unum scilicet testamentum vetus bona visibilia, & presentia promittebat: aliud vero, scilicet novum figura, & invisibilia predicat. Vel hi poli sunt duae naturae in Christo, scilicet divina, & humana, circa quas est tota fides ecclesie. Et una est visibilis, scilicet humana, & altera invisibilis, divina. Vel duo poli immobiles eiusdem caelum in suo motu innititur, sunt duo charitatis precepta, quibus immobiliter innit debet vera fidelium ecclesia: quorum unum est de dilectione Dei, qui non videtur, dicitur Ioh. Qui non diligit proximum suum quem videt; Deum quem non videt, quomodo potest diligere.

1. Io. 4.

Quinto, quia firmamentum in xij signa distinguitur, secundum circulum Zodiaci qui in xij partes distinguitur: quae partes sunt xij signa quae nobis figunt in qua parte celi, & sol, & planities immorantur. Et sunt ista xij signa xij spatia equaliter data, ista stellas notantibus ab astrologis dicta. Et v. unumquodque signum per xxx. dividitur gradus, & gradus per lx. minuta, & minuta per lx. secunda ita, quod lx. secunda minuta vnum, lx. minuta gradum vnum, xxx. gradus signum vnum faciunt. Sunt etiam signa haec animalium specialium nominibus nuncupata, quorum primum vocatur Aries, secundum Taurus, tertium Gemini, quartum Cancer, quintum Leo, sextum Virgo, septimum Libra, octavum Scorpio, nonum Sagittarius, decimum Capricornus, undecimum Aquarius, duodecimum Pisces. Sicut ergo circulus Zodiaci sine firmamento distinguitur xij signis, ita fides ecclesie distinguitur xij articulis quorum sex pertinent ad divinitatem, & sex ad humanitatem.

Nam

Liber primus

Nam primus articulus est, vt credamus diuinę essentię vnitatem, id est, qđ Deus vnus est.

Secundus est, vt credamus in vna essentia esse personarum trinitatem, scilicet patris, & filij, & spiritus sancti.

Tertius, vt credamus rem creationem, id est, omnia tam visibilia, quā inuisibilia esse a Deo creata.

Quartus, pertinet ad effectus gratię, per quam viuificamur a Deo, scilicet credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam, & omnia ecclesię sacramenta, & remissionem peccatorum fieri per ea.

Quintus est credere corporum resurrectionem, scilicet quod omnes homines resurgent cum corporibus suis.

Sextus est credere resurrectionem bonorum in vitam æternam, & punitionem malorum, scilicet in inferno.

Septimus est credere Christi conceptionem, scilicet quod Christus conceptus est de sancto spiritu, & eius natiuitatem ex Maria Virgine.

Octauus est credere eius passionem, & mortem, scilicet quod crucifixus est sub Pilato, & quod verē fuit mortuus, & sepultus.

Nonus est credere eius resurrectionē, scilicet, quod tertia die resurrexit a mortuis.

Decimus est credere, quod descendit ad inferos.

Vndecimus est, quod ascendit ad cœlos, & p̄ sedet ad dexteram Dei patris.

Duodecimus est de aduentu ad iudicium die nouissima. Et sicut omnia. xij. signa continentur in Zodiaco, qui dicitur circulus signorum: Ita omnes isti articuli continentur in symbolo, qui dicitur Apostolorum, scilicet, Credo in Deum &c. Qui dicitur in ecclesia secretē, ex eo quod tunc editus fide Christi nondum p̄p̄alata. Et dicitur omni die in prima, & complūtorio, id est in principio diei, & in principio noctis ad ostendendum, quod a fide debent omnia opera nostra incipere, & quod ipsa fide animam in prosperis, & aduersis.

Duodecim Zodiaci vero animalia a quibus signa denominantur, representāt duodecim Apostolos, qui symbolum ediderunt. Nam in ariete quod est nomen primi signi representatur Beatus Petrus, qui fuit dux Apostolorum. Aries enim conuenit esse dux gregum, vnde

Beatus Petrus symbolum incepit, dicēs, Credo in Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli, & terrę. Iohannes autem secundum quosdam subiunxit, Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum. Iacobus autem Zebedei addidit, Qui conceptus est de Spiritu Sancto natus ex Maria Virgine. Andreas autem apposuit, Passus sub Pontio Pilato, crucifixus mortuus, & sepultus. Philippus autem adiunxit, Descendit ad inferos. Thomas autem dixit, Tertia die resurrexit a mortuis. Bartholomęus vero protulit, Ascendit ad cœlos sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Mattheus quoque intulit, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus autem Alphi confessus est, dicens, Credo in spiritum sanctum. Simon autem adiungens ait, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem. Iudas vero Iacobi, qui & Thadeus addidit, Remissionem peccatorum. Vltimo Mattheus, vel secundum quosdam iterum Thomas concludit dicens, Carnis resurrectionem, & vitam æternam amen. Aliqui tamen aliter prædictos articulos attribuunt apostolis, sed non est magna vis.

Sexto, quo ad motum. Quia firmamentum triplici motu mouetur. Nam secundum astrologos primus motus eius est diurnus, qui est ab Oriente in Occidentem super polos mundi, & completur in 24. horis diurnis, & nocturnis.

Alter motus firmamenti est stellarum fixarum, siue signorum e contrario ab Occidente in Orientem, qui completur totus in 36. milibus annis, & sic in omnibus annis per vnum gradum, quantum hunc motum stellarum ignorasse videtur Aristoteles, qui supponit in secundo de cœlo, cœlum sydereum esse vltimam sphaeram, cui attribuit vnicum tantum motum, & vniuersalem, & in eo esse stellas fixas, & immobiles affert sicut clauos in rota. Vnde prædictus stellarum motus adhuc non clarē patebat astrologis contemporaneis Aristotelis. Primi enim qui hunc perceperunt, & tradiderunt posteris, fuerunt Abrahā & Felix. (vt Ptolemęus refert) a quibus & ipse habuit: Et hi fuerunt post Alexandrum magnum. Deus vero Ptolemęus fuit post tempora Christi circa tempus Adriani Imperatoris, quem ipse

Ptole

Ptolomæus in suo libro Almagesti sapientius non nat.

Tertius motus firmamenti, siue cœli fixati, est motus accelsionis, & recessionis, qui fit in lxxx. annis per vnum gradum. Et ita etiam similiter fideles ecclesie hoc triplici motu mouentur. Primus motus, est motus natura: & iste est ab Oriente in Occidentem, id est a natiuitate ad mortem: & iste est cursus naturalis, quia omnes morimur. Aposto-

1. cor. 9. lusi: Omnes quidem currunt: Secundus est penitentia, ab Occidente in Orientem, id est ab occid. peccati ad ortum gratia: per quam effluuntur stellæ fixæ, & fulgida, Deuteronomio. His hodie sicut stellæ cœli. Tertius est gloriæ, & iste est accelsionis, & recessionis quo recedimus a materia mundi, & accedimus ad felicitatem paradisi. Item recedimus a corporis mortalitate, & accedimus ad vitæ æternitatem. Dani. Qui do-

Deu. 1. si fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudunt multos, erunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.

Dan. 12. Septimo, quia firmamentum, id est, cœlum stellatum specialiter elemento terræ dominatur. Vnde in terra diuersæ res generantur, & diuersæ imagines in eis figurantur, secundum diuersitatem stellarum, & constellationum. Similiter ecclesia dominum, & auctoritatem habet super terram super eos, id est, qui viuunt in terra non solum spiritualem de qua Dominus dixit Matth. Quodcum-

Mar. 16. que ligaueritis super terram erit ligatum, & in cœlis: sed insuper (vi quidam dicunt) habet potestatem temporalem, cum temporale ordinatur ad spirituale.

Item ecclesia assimilatur Mōi Syon. Primo quidem, quia mons ille fuit magnæ sublimitatis: & sic ecclesia magnæ sublimitatis est quantum ad temporalem, & spiritualem auctoritatem, Isa. Erit mons domus Domini, id est, ecclesie auctoritas, & dominium in vertice montium.

Secundo, quia mons est magnæ fortitudinis, & firmitatis: & sic ecclesia magnam fortitudinem, & firmitatem habuit contra persequentium seueritatem, Isa. Vultis fortitudinis nostræ Syon &c.

Tertio, quia fuit mons magnæ vber-

tatis: & sic ecclesia propter meritum Christi, & sanctorum fecunditatem. Psal. Lauda Deum tuum Syon, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Pl. 147.

Quarto, quia fuit mons magnæ amœnitatis. Et sic ecclesia habet magnam amœnitatem in varietate diuersorum statuum, & sanctorum. Apoc. 14. lyp. Agnus habet supra montem Syon, & cum eo centum quadraginta quatuor milia.

Quinto, quia fuit mons magnæ securitatis. & sic ecclesia secura, & intrepida est propter Dei, & angelorum curam, & potestatem. Et ideo dicitur Isaia. Noli timere popule meus habitator syon. &c. Isa. 16.

Sexto, quia fuit mons magnæ sanctitatis: quod ecclesie etiam competit propter sacramentorum efficaciam, & virtutem. & ideo dicitur ibi esse saluatio propter sacramenta salutis. Isa. dabo in syon salutem. Et Abd. In monte syon erit saluatio. Isa. 46. Abd. 1.

Septimo, fuit mons perfectæ eruditionis, Et hoc magis ecclesia cōpetit propter euangelicæ legis perfectionem. Isa. De syon exiit lex. Isa. 2.

Vergilijs stellis septem ante genua Tauri, navigationis tempus ostendentes eorum orationem, quatuor causis cœli Dei comparamur, in quibus septem principales scimus virtutes.

Cap. XXVI.

Electi Dei repræsentantur in constellatione stellarum stellarum, quæ vocantur Pleiades, propter quatuor.

Primo, propter numerum. Nam (secundum Gregorium) Pleiades a pluralitate dictæ sunt. Sunt enim septem stellæ, quæ inter genua Tauri sitæ, & vicinæ sibi sunt, & diuisæ a se inuicem. Vnde per eas omnium electorum vniuersitas insinuat, qui inter vitæ præsentis tenebras spiritus septiformis gratiæ lumine nos illustrant, qui a mundi origine vique ad eius terminum diuersis temporibus missi quasi distincti sunt, & coniuncti per intentionem mentis. Vnde Iob, Nunquid coniungere valebis, mixantes Iob. 38. stellæ Pleiades. Vel septem stel-

lis

Liber Primus

his decoratur constellatio Pleiadum, quia septem virtutibus fulget vniuersitas electorum, scilicet quatuor Cardinalibus, quæ sunt iustitia, temperantia, fortitudo, & prudentia, Et tribus theologicis, scilicet fide, spe, & charitate. Quæ quidem virtutes, & si sint inter se distinctæ, adeo tamen sunt cõfederatæ, & coniunctæ in anima, vt nunquam possint haberi separatæ: Vnde (secundum doctrinam Stoicorum quam in hac parte approbat doctrina sanctorum) virtutes sic connexæ sunt ad inuicem, vt qui vnâ habet, omnes pariter habeat, & qui vnâ caret, omnibus carere necesse est.

Secundo propter eorum ortum. Vernali enim tempore Pleiades oriuntur, & quanto aer serenior est, & frigidior, tanto ab alijs stellis melius discernuntur, quia electi Dei maximè per tribulationis frigus ad virtutes conuergunt, & in eis virtutes oriuntur: meliusque, quàm virtuosus sint cognoscuntur quando tribulationum frigoribus contriunguntur.

Tertio propter aspectum, quia scilicet vnâ ex illis stellis latere videtur, ita quòd nec ex toto se occultat: nec ex toto se manifestat. Hæc est electorum humilitas qua bona sua occultare desiderant, ne illa ventus vanitatis dispergat. Nec tamen ex toto occultant, sed vt tam sibi per humilitatis cultodiam, quàm alijs per diuini operis exempla proficiant, sic opera in publico faciunt, vt eorum semper intentio maneat in occulto.

Quarto propter effectum, quia cum Sol perpleiades iter facit, aeris caliditas vernalibus pluuijs temperatur, & terra tunc temporis florum pulchritudine adornatur: quia scilicet electi, & virtuosus viri, sunt diuino amore calidi, & deuotis lachrymis madidi, semper tamen sobrijs, & bonorum exemplorum odoriferis floribus redimiti, & ornati.

Eleemosyna utilitates ac perfectiones. Aionisque Oliueti proprietates, quibus eleemosynarius, & misericors similis efficitur, hic describuntur. Cap. XXVII.

Eleemosynarius, & misericors similis est Monti Oliueti. Nam Mons Oliueti (secundum August.) fuit mons iherosolymitanus, & vnctionis, pinguedinis, &

refectionis, medicaminis, & curationis. Et hoc propter abundantiam olei ibi crescentis, quia oleum est vñctuosum virtuosum, & deliciosum.

Primo enim eleemosyna sanctificat tribuentem: & hoc significatur in vnctione chrisimatis, de qua dicitur Exod. 40. Omnia vnctionis oleo cõsecrabis. Hoc enim est oleum misericordiz, & pietatis, quo omnia cõsecrantur, quia (sicut dicit Apostolus) Pietas ad omnia 1. Th. 4. valet.

Item eleemosyna reficit esurientem: & hoc significatur in olei impinguatione. De qua dicitur in Psalmo, Impinguasti in oleo caput meum. Et nota, quod erat oleum quo inungebatur tabernaculum: & hoc est oleum, id est, pietas eleemosynarum corporales, qua refouetur tabernaculum ventris siue corporis, de quo dicitur Exod. 40. Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum. Aliud verò oleum erat quo inungebatur caput: & hoc est eleemosyna spiritualis, per quam inungitur caput mentis: de quo ibidem præmittitur, Oleum vnctionis fundes super caput eius. Et de hoc oleo etiam habetur Hebr. quoddam oportebat, quoddam puella, quæ seruabantur regi, sex mensibus oleo vngerentur & illa puella fuit animæ deuota quæ Christo regi seruatur, quæ oleo inunguntur sex mensibus, quando solueunt inuicem sex eleemosynarum spiritualium operibus quæ in hoc verticulo continentur.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Tertio eleemosyna curat egrotantem, scilicet peccatorem, & hoc designatur in vnctionis medicamine de quo Matth. Vngebant oleo multos infirmos, & sanabantur. Sic oleo misericordiz, & eleemosynarum sanantur, & curantur vulnera peccatorum, Tob. Eleemosyna ab omni peccato, & a morte liberat facit inuenire vitam æternam.

Planctuum status, cursus, varique eorum affectus ac proprietates hic recensentur quibus elati assimilantur. Cap. XXVIII.

Exaltationem superbiorum semper sequitur deiectio, secundum illud Prouerb. Ante ruinam exaltatur cor. Vnde superbi similes sunt planetis: quia

Planctuum status, cursus, varique eorum affectus ac proprietates hic recensentur quibus elati assimilantur. Cap. XXVIII.

Planctuum status, cursus, varique eorum affectus ac proprietates hic recensentur quibus elati assimilantur. Cap. XXVIII.

Exaltationem superbiorum semper sequitur deiectio, secundum illud Prouerb. Ante ruinam exaltatur cor. Vnde superbi similes sunt planetis: quia

Plin.

sicut planeta habet in auge sua ascensum, & exaltationem, sic in opposito augis descendit, & depressionem unde (sicut dicit Plinius) A centro terre, abfides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno medij. partibus: & contra ad terræ centrum humilissimæ acque proximæ. Alij etiam dicunt quod quilibet planeta sicut in aliquo vno signo habet regnum, & gloriam suam, sic in aliquo alio abiectionem, & tristitiam, verbi gratia. Nam (sicut dictum) sol habet gloriam suam in xix. gradu arietis, & eadem in eodem gradu libæ. Per Solem ergo intellige mundi sapientia resurgentes, qui extolluntur in ariete in aliorum daratu, quod suas oporiones, & consilia multi sequantur. Aries enim apud pastores confusit esse dux gregis. Sed illa gloria annihilatur in libra, id est, in diuina sapientia omnia res se pendere libante, & ponderante, vnde Apostolus dicit, quod sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.

1. Cor. 3

Item Venus gloriam suam habet in piscibus. xxviii. gradibus & eadem suam hinc tristitiam suam in conuulsi gradu signi oppositi, scilicet Virgini, intellige ergo per Venerem eos, qui carnali pulchritudine sunt venuti, qui in piscibus id est, in delicijs corporis gloriantur volentes, scilicet molliiter viuere in aquis deliciarum. Sed gloria eorum in Virgine deficit, quia castitas hinc virginitas in ipsis delicijs perit. Bernardus, Perit humilitas in diuitijs, castitas in delicijs. Apostolus. Vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est.

Bern.

1. Thi. 5

Item Mercurius in Virgine quindecim gradibus glorietur, & cadit in piscibus totidem gradibus. Mercurius qui glorietur in Virgine, significat hominem honestum, qui superbit, & extollitur de carnis castitate, quem quandoque Deus in piscibus aquarum, id est, in tentationibus concupiscentiarum cadere permittit, vt humilietur: vnde Philipp. 3. Gloriamini in Christo non in carne.

Phil. 3.

Item Luna erigitur in Tauro tribus gradibus, & totidem cadit in Scorpione. Per Lunam intellige terrenam potestatem, quæ præcipue Luna terrestribus

dominans, in Tauro erigitur, dum per superbiam in tyrannidem conuertitur. Sed in Scorpione deiecitur, quia omnis tyrannus in fine male deprimitur. Scorpione enim cauda id est sine percutit.

Item Saturnus in Libra regnat, cadit in Ariete. per Saturnum intellige abundantiam temporalem, (Nam Saturnus a saturando est dictus) Cuius vixit a pagani fingitur fuisse vocata Opus ab opulentia, scilicet, quia hanc tribuit mortalibus. hæc regnat in libra, id est in mensura, vel temperantia, quia sine temperantia, & mensura etiam si abundet, non durat temporalis substantia. Sed in Ariete, id est in morte penitus annihilatur, Psal. Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum. Est autem mors velut aries duobus cornibus, id est modis percutiens, quia est mors naturalis, & violenta.

Psal. 75

Item Mars erigitur in Capricorno viginti septem gradibus, & cadit totidem in Cancro. Per Martem intellige humanam fortitudinem, quæ in Capricorno erigitur, id est in firmitate bellorum fulget, & aferat. Sed in Cancro, id est in tempore pacis occultatur, & marcescit. Nam Cancer non est animal bellicum, sed in caernulis se abscondit. Vel fortitudo humani corporis in Capricorno, id est in iuuentute ascendit & claret, est enim caper animal superiora petens. Sed in Cancro, id est in senectute retrocedit, & deficit. Est enim Cancer animal retrogradum.

Item Iuppiter (secundum quosdam) regnat in Cancro, & in Capricorno facit descensum. Alij vero dicunt, quod Iuppiter erigitur & caput draconis in Geminis tribus gradibus, & cadit in Sagittario totidem. Per Iouem intellige gloriam humanam, quæ erigitur in Geminis, quia in diuitijs, & honoribus crescit. Sed in Sagittario, id est in persecutione, vel deiectione cadit, vbi etiam caput Draconis, id est superbia quæ est caput peccati deiecitur.

Item cauda Draconis erigitur in Sagittario tribus gradibus, & cadit in Geminis totidem. Per caudam Draconis intellige fraudulentiam, & astutiam hominis. Hæc est enim cauda Draconis, id est quedam imitatio demonis, quia homines inuidi atque fraudulentii post diabolum vadunt. Hæc in Sagittario

D. 1. 110,

Liber Primus

Hier. 9. rio, id est in lingua: de qua Hierem. sagitta vulnerans lingua eorum. ascendit tribus gradibus. Primus est mentientium, Itaque: propheta docens mendacium, ipse est cauda. Secundus est in detrahentibus. Apocalypsis: Cauda eorum similes serpentibus. Serpenti enim propriè detrahitor assimilatur, secundum illud ecclesiastici: sicut si mordeat serpens in silentio. Ita nihil minus eo habet, qui occultè detrahit. Tertius gradus est in blandientibus. Apocalypsis. Habebant caudas similes scorpiarum, Gregorius. Scorpiones sunt homines blandi, & malitiosi qui bonis quidem in facie non resistunt, sed post dorsum portant, unde venena fundunt. Hæc cauda in Geminis cadit, quia mala & fraudulenta lingua dupliciter ommutefcit. Vno modo quando non auditur: Alio modo, quando asperere reuultur, vel repellit, ecclesiastici: Sepe aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Ille spinis aures sepi, qui malè loquenti a peris, & in reprobis verbis resistit: sed ille non audit qui autem ab ipso abducit.

Diabolus tentatio quomodo per fidelium penitentiam compuncti, omque feruorem augetur, per similitudinem asinorum ventorum facile exprimitur. Cap. XXI.

Feruor penitentiar, vel fidei suscitatur furorem, & fortem persecutionem diaboli. Nam diabolus quanto videt hominem exurgere, vel agere feruentius, tanto eum persequitur acius. Dicunt enim naturales, quod in magno aestu sunt fortissimi venti, sicut in diebus canicularibus: venti enim, qui tunc fiunt, licet raro tali tempore fiant, tamen fortissimi sunt eradicantes arbores, & ædificia subvertentes. Et est ratio, quia tunc non eleuatur nisi vapor grossus, & quia calor fortis, qui tunc est, expellit a se frigus undique ad vnum locum, ideo illud frigus impetuosè pellit vaporem, & sic tempus illud est causa fortium ventorum. Quod ergo in magno aestu sunt fortissimi venti, repræsentat, quod in magno mentis feruore, exurgunt contra eam persecutiones vehementissimæ, Iob. Daviditur aestu super terram, qui dedit vehementissimo motu caudas, vehementem enim motum

cum forti vento esse consuevit. Post æstum ergo sequitur vehementia imbris: quia post feruorem mentis sequitur procella tentationis. Sed est notandum, quod est duplex canis celestis, scilicet canis, qui lucet ad pedem Orionis, & alius canis est, qui lucet ad pedes Geminorum versus Cancrum ad meridiem. Et de utroque verum est, quod in diebus canicularibus fiunt venti. Sunt autem illi dies calidissimi cum illi canes oriuntur cum sole quando sunt sub radijs solis, quia tunc est quadruplex causa caloris. Vna, quia Sol est in domo propria, scilicet in Leone. Alia causa est directæ oppositio Solis ad habitabilem nostram. Tertia est ex reflexione circuli: quia diu radij morantur circa eundem locum circuli signorum. Quarta est ex coniunctione duarum stellarum calidarum. Alio autem tempore dicunt canes oriuntur hæc sub radijs Solis quando Sol præcedit eos, ita quod mane in aurora videri possunt: hoc autem est sole existente in principio Virginis: tunc enim sunt venti naturaliter propter qualitates temporis connaturales vento, quæ sunt frigiditas, & siccitas, non sic imperuosi. In occasu quoque inorum canum etiam fiunt venti, sed aliter, Nam canis occidit cosmice in hyeme, sole existente in principio Capricorni: & quia tunc frigus stringit terram magis de nocte, quam de die, non fiunt venti nisi de die quando sol aperit terram, & eleuat vapores. Occasus autem canum helycus est, quando in æstate occultantur sub radijs solis a visibus hominum, & tunc sunt dies caniculares. Sic ergo patet, quod tam in ortu, quam in occasu canum siue cosmico siue helycos fiunt venti, & tanto fortiores quanto canes dicuntur calidiores. In duplici ergo cane accipitur duplex feruor, scilicet fidei, qui fuit a principio nascentis ecclesie sub radijs solis, id est sub Apostolis, & discipulis Christi: & tunc flauerunt maximi venti, id est fortissimæ persecutiones fuerunt. Iterum post solis occasum, id est, post Christi tempora, & Apostolorum, adhuc fuerunt venti persecutionum in alijs fidelibus, & martyribus. Unde dicitur de ecclesia sub similitudine domus, Matth. Flauerunt venti, & intrarunt ad domum

Matt. 7.

11149

Illam & non cecidit: fundata enim erat supra firmam petram, id est Christum. Alius vero feruor est poenitentium, & tunc etiam sole Christo aperiente terram, id est animam & eleuante vapores compunctionum, & orationum, sequuntur venti magnarum tentationum. vnde dicitur Proverb. Qui conturbat domum suam, possidet ventos. & est sensus: qui conturbat domum suam, id est conscientiam suam per compunctionem peccatorum, possidet ventos, id est impulsus tentationum. Sed precipue solitarius, qui occultati a vitiis hominum feruent amore cœlestium, fiunt venti calidi tentationum, & tribulationum quas diabolus suscitatur eis.

Pro. 40. vnde Iob. Ventus vehemens irruit a regione deserti. Regio enim deserti, est seruens vita solitarij, & ibi est vehemens ventus, id est, impetus tentationis diaboli.

Item feruor compunctionis assimilatur flammæ ignis, Primo quidem, quia flamma ex violentia sui motus partes materiz, in quam agit, allidendo ad inuicem concutit, & ideo aliquando quendam sonitum facit. Similiter homo compunctus dum dolenter meminit, quod per oculos, quod per os, quod per cetera membra sua deliquit, quasi partes suæ materiz adinuicem collidit, & aliquando sonum vocis, & dolprosi eiulatus emitit, Iob. Exilient sicut sonitus flammæ ignis.

Secundo, quia flamma tenebrosa pandit, & abdita prodit. Ita homo compunctus peccata sua abscondita in confessione reuelat. Vnde de peccatore, qui peccata sua non cognoscit nec de eis compungitur, nec confiteatur, dicitur Iob: Nonne lux impij extinguitur, scilicet, ut peccata sua non videat? Et sequitur, Nec splendet flamma ignis eius, quia nec habet ignem feruentis compunctionis, nec etiam flammam laetentem reuelatæ confessionis.

Tertio, quod flamma semper in motu exultat. Ita etiam homo compunctus per morum boni operis continuè satisfacere satagit. Et hæc est flamma, quæ purgat iunguentum peccati, scilicet satisfactio feruens. Num. Omne quod potest transire per flammam igne purgabitur.

Quarto, quia flamma viam cum offendiculis suis ostendit, & homo de peccatis compunctus, ne amplius offendar, vias suas diligenter attendit: vnde Isa. 50. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succenditis.

Quinto, quia flamma materiam cui se coniungitur, ab infimis ad superiora trahere non desistit, Et sic compunctio feruida animas a terrenis affectibus abstrahit, & ad cœlestia desideria erigit. Et tunc anima ad pugnandum contra tentationes valentior existit. Vnde dicitur: Cum cernerent flammam in sublimi Iud. 10. me terræ qui prius fugam sinuauerunt, versa facie fortius resiscebant.

Sexto, quia quam loquax flammam vehemens ventus extinguit, & dissipat: quia nonnunquam compunctionem tollit vehemens impetus tentationis: & ideo necessaria est magna custodia sensuum, & cautela, sicut clauduntur, & custodiuntur lampades accense ne extinguantur. Can. 8. Lampades eius, lampades ignis atque flammam.

Septimo, quia flamma ex omni parte rei accenditur in acutum, & in coam tendit. Ita verus poenitens a superfluis, & illicitis, immo etiam a licitis vndique quantum potest magis ac magis iugiter se restringit, Eccl. 21. Consummatio illorum flamma ignis.

Riuus a fonte, seu flumine ducto, ob varios eius effectus, Christi fides comparatur.
Cap. XXX.

Fides assimilatur riuo, quia fluit a fonte, id est a Domino per influxum reuelationis, vnde Apostolus dicit ad Ephe. 2. Ephe. quod fides donum Dei est. Sed nota, quod riuus est immunditiarum purgatiuus. Quia scilicet fides purgat immunditias errorum, vel terrenarum affectionum. vnde dicitur A. 3. fide purificans corda eorum.

Item riuus est terræ fecundatiuus: quia fides fecundat animam meritorijs operibus. Hebr. sancti per fidem operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones.

Item riuus est potus animalibus administratiuus: quia fides potum veræ sapientie administrat animabus. Eccl. 15. Aqua sapientie salutaris potauit eam, D. 3. Ezech.

Liber Primus

Ezec. 34 Ezec. Pascā eos in mōribus & riuis. &c.

Item riuus est viroris & pulchritudinis in plantis conseruatiuis: quia fides conseruat in sanctis virorem carnis, i. virginitatem & pulchritudinem sanctæ conuersationis, sicut patet in sanctis virginibus quæ fidei virtute armatæ corrumpi non poterant, neut rose super riuos plantatæ nō marcescunt. Eccl. Quæ si rosæ plantatæ super riuos aquarum.

Eccl. 39

Item riuus est lapillorum & arenarū congregatiuis, quia fides est humilium (qui in paruis lapillis signantur) & tribulatorum siue patientium (qui signantur in arenis quæ stant sub aquis tribulationum) congregatiua, scilicet per unitatem dilectionis & pacis. Psal. Congregās sicut in vtre aquas maris. Aqua. n. maris sunt anime, in amaritudine & tribulatione positæ, quæ tamen in vtre fidei congregatæ ab unitate dilectionis & pacis minimè separantur.

Ps. 31.

Item riuus est geniminum multiplicatiuis. Quia scilicet fides est multiplicatiua fidelium & credentium. Psal. Riuos eius inebrians, multiplicans genimina eius.

Ps. 64.

Item quia riuus est penetrans & transfringens, quia scilicet fides etiā dura corda penetrat & irrigat. Tob. In petris riuos excidit.

Tob. 28.

Quæ & quos sint Spiritus sancti fructus exprimitur, qui elementis ac cæli duodecim signis (ex nominum significationibus variisq; eorum proprietatibus) assimilantur. Cap. XXXI.

Hier. 10

Fructus spiritus assimilari possunt signis cæli. De quibus dicitur: A signis cæli nolite timere. Et hæc similitudo declarari potest tripliciter. Primo quidem per numerum signorū. Sūt enim signa cæli siue zodiaci circuli, duodecim numero. Et similiter Apostolus enumerat duodecim fructus spiritus dicens. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Gal. 5.

Sed notandum, quodd horum duodecim signorum tria dicuntur esse ignea, scilicet aries, leo, & sagittarius. Tria vero dicuntur esse terrea, scilicet taurus, virgo, & capricornus. Tria vero aerea, scilicet gemini, libra, & aquarius. Tria

aquea, scilicet scorpio, cancer, & pisces, & sic in 4. cæli partib. ordinantur, quia ignea sunt in oriente, aerea in occidente, i. austro terrea, in supertione aquea.

Ita etiam simili modo in duodecim fructibus tres sunt ignei secundum tria quæ sunt in igne. Nam ignis habet illuminare, inflammare, & consolidare. Sunt ergo hæc tria ignea, fides illuminans, charitas inflammans, & patientia consolidans. Nam fides illuminat intellectum, charitas incendit affectum, patientia verò consolidat per aduersiorū contactum, sicut solidatur incus per malleorum percussione. Tres etiam alij fructus sunt aerei, secundum tres aereis effectus. Nam aer latificat, modificat, & inflammat. Ex aere enim illuminato latificatur affectus. vnde Tob. Quale mihi gaudium erit qui in tenebris sedeo & lumen cæli non video? Item ex temperato modificatur corpus, quia corpus animalis modificatur secundum temperiem aeris. Si enim aer est temperatus, & corpus bene se habet, & si intemperatus, corpus se habet male. Item ex aere inflammato feruētis humor coherescit, ut patet in estate.

Tob. 5

Sic ergo in ista tria sunt aerei, gaudium, mansuetudo, & benignitas. Nam ex præsentia spiritus sancti oritur gaudium in interioribus, sequitur modestia in exterioribus, & etiam benignitas ad subueniendum indigentibus. Benigni enim dicuntur quos bonus ignis feruere facit ad benefaciendum proximis. Tres autem alij fructus sunt aquei, scilicet mansuetudo, continentia, & castitas. Nam aqua habet frigiditatem lubricitatem & coagulabilitatem. sed eius frigiditas ignem extinguit, & hoc competit mansuetudini quæ iracundiam ardorem cohibet & extinguit. Nam mansuetudinis est, iram vincere & indignationis cohibere. ut dicit Ambrosius. Item lubricitas aquæ coarctatur & restringitur termino alieno, sicut fluxus maris coarctatur litioribus & fluxus venarum in puteis & fontibus. Est enim humidum bene terminabile termino alieno, ut dicit philosophus.

Ambro.

Et hæc coarctatio competit continentie, quæ fluxum carnis restringit. Nam continens patitur, sed non deducitur, ut philosophus dicit. Coagulatur etiam aqua & fit immobilis, sicut patet in glacie. Et hoc competit castitati, quia castitas

Aristo. gener. & cor.

Aristo. et h.

fluit

Pl. 92.

Luc. 2.

Eccl. 1.

Col. 1.

Heb. 11

Aus est qui neque patitur neque deducitur. Tres alij fructus possunt dici terre, scilicet pax, longanimitas, & bonitas. Nam terra habet tranquillitatem, quia non agitur vel commouetur neque ab exteriori, sicut aer qui vento agitur, neque ab interiori sicut aqua fluens, unde Plalm. Etenim firmavit orbem terrarum, qui non commouebitur. Et hoc competit paci, quae scilicet facit, ut nec ab exterioribus perturbemur, neque interioribus desiderijs angustiemur. Unde Angelus dixeret: In terra pax hominibus bonae voluntatis. Item terra habet perpetuitatem. Ecclesiasti. Terra autem in aeternum fiat, & hoc competit longanimitate. Item terra habet bonorum fructuum ubertatem vel communicationem: & hoc competit bonitati qua proximis communicamus in bonis: unde bonum est diffusivum sui ipsius. Apostolus. In omni bono opere fructificantes.

Secundo declaratur dicta similitudo, scilicet signorum & fructuum per proprietatem nominum. Habet enim quodlibet signum suum nomen proprium competens alicui fructui. Nam primum signum vocatur Aries, quia sicut aries animal iagendo super lacus vnum, aequaliter mutat vias, quia tanto tempore tacet super lacum dextrum quanto super sinistrum. (Tota enim aestate dormit in lacu vno, & tota hyeme in altero.) Sic sol existens in illa parte circuli zodiaci, quae dicitur Aries, facit aequinoctium & aequales facit dies artificiales & noctes. Hoc autem adaptatur fidei, per quam aequanimiter se habet homo ad diem prosperitatis & ad noctem adversitatis. Nam vera fides nec prosperitatem temporalem amittit, nec adversitatem metuit. Sicut patet de Moyse. Filiius inquit Apostolus. Moyse grandis factus, negavit se esse filium Pharaonis filii: Ecce quod prosperitatem non appetijt, & sequitur magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalem habere iocunditatem. Ecce quod adversitatem non timuit.

Secundum signum vocatur Taurus: quia taurus terram sulcando fovendat & incuplerat: & tunc quando sol est in signo Tauri, terra est arabilis & congrua agriculturæ. Et hoc competit pa-

ci. Nam pacis tempore terræ coluntur & est abundantia frugum: sic etiam dicitur Iaco. Quod fructus iustitiae in pace seminatur.

Iac. 3.

Tertium signum vocatur Gemini, quia sole existente in illo signo, virtus ad fecundandum inferiora geminatur, vel quia in estate cum noctes sunt brevissimæ, quando una pars illius constellationis occidit, alia pars anterior oritur & ascendit. Et ideo dicunt poetae quod illorum geminorum fratrum quos fabulæ vocant Castorem & Pollucem, unus celos alius inferos possidet. Hæc autem competit charitati quæ in nobis Spiritu sancto precedente ad fecundandum vitam nostram geminatur, scilicet in dilectione Dei & proximi. Unde pars anterior ascendit superius, scilicet amor Dei, alta posterior est inferius, scilicet amor proximi, unde nec deus sine proximo nec etiam vere proximus diligitur sine deo. Ioan. Hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

1. Io. 4.

Quartum signum vocatur Cancer. Cancer enim est animal retrogradum & sol peragrans illam partem zodiaci facit retrogradationem in octavo gradu canceri, & hoc competit modestiæ, scilicet ut in exterioribus motibus & ornatu debitam modum non transeat, sed potius se in ipsis in mensuram debitam retrahat. Apostolus. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.

Phil. 4.

Quintum signum vocatur Leo, quia secundum 16. 40. Leo est fortissimum animal & maxime caliditatis, præcipue in parte anteriori, scilicet pectore. Sic sol intrans illud signum accius igniferos radios emittit quam faciat in fine quando inde exit. Et hoc competit benignitati, scilicet bonæ ignitati amoris, quæ ad beneficiendum alijs inflammanur quæ intus in corde incipiens plus facit hominem velle facere quam possit finaliter opere implere. Apostolus. Estote inuicem benigni.

1. Id.

Eph. 4.

Sextum signum vocatur virgo, & hoc propter sterilitatem, quia sol illud intrans, suo calore humores consumit & a suo fructu terra efficitur sterilis: & hoc competit castitati, & præcipue virginali, quæ calori divini amoris adiuncta humores lubricos sic in-

D 4 ca 18

Liber Primus

1a. 40. carne consumit, ut sterilis permaneat a generatione carnali & vberior & fertilior fiat in fructu spirituali. **Isaia.** Latere sterilis, quæ non parit.

Eph. 8. Septimum signum vocatur **Libra** secundum **Idiorum** ab isto instrumento ponderandi: quia sol in illo signo existens, dies adæquat noctibus: sicut res æquatur pondere in lance. Vnde ibi fit æquinoctium autumnale. Hoc autem mansuetudini competit, quæ dum iras complicita illata a proximo æquo animo ferre facit. **Eph.** In mansuetudine cum patientia supportantes. Vel dies nocti æquatur, quia iuxta nocumentum illatum pensatur mansuetudinis meritum.

Id. Octauum signum vocatur **Scorpio**, quia **Scorpio** retro ferit & caudæ aculeo pungit. Sol enim existens in illo signo est causa lisionis & punctionis corporis humani, quia tunc declinans minus calefit. Vnde aer distemperatus in frigiditate cito lædit & pungit, ut dicit **Idiorus**. Hoc autem continentie competit, quæ ex distemperantia carnis tentationis aculeo quandoque acriter pungitur: & licet aliquando ex tentatione lædatur, non tamen si non consentit occiditur. **Apollo.** Si spiritus facta carnis mortificaueritis viuetis.

Rom. 8. Nonum signum vocatur **Sagittarius**, quia sicut sagittarius emittit sagittas, sic sol in hoc signo existens ad nos mittit grandines, pluias & niues. Hoc autem competit patientiæ quæ grandines persecutionum, pluias tribulationum, & niues afflictionum suscipit atque portat.

Phil. 4. Decimum signum vocatur **Capricornus**, quia scilicet caper est animal cornibus petens superiora. Nam ibi sol facit solstitium vernale & tunc ascendere incipit versus superiorem arietem & versus cancerum. Hoc autem competit gaudio. Nam nemo habet verum gaudium, nisi qui superiora petit: verum enim gaudium est, quod non de creatura sed de creatore concipitur, vnde **Apostolus**. Gaudete in domino semper.

Vndecimum signum dicitur **Aquarius**, qui secundum fabulas dicitur fuisse pincerna deorum, manibus eorum aquam fundens: & ideo tenet urnam.

Sed secundum veritatem dicitur **aquarius**: quia, quoniam sol est ibi, aer condensatur in aquas multas & sunt pluiæ plusquam alio tempore, sicut dicit **Idiorus**. Hoc autem competit bonitati, scilicet gratiam & misericordiam abundanter effundere & præstare, quia bonum est diffusivum sui ipsius.

Dio. de cæl. hic. Duodecimum dicitur **Piscis**, quia illo tempore fit generatio piscium & confusio, quia calore solis ascendente & humores dissolvente, solent tunc pisces effundere semina sua. Hoc autem competit longanimitati, per quam homo ad modum piscis etiam in aqua tribulationis non deficit, sed vivit.

Heb. 11. **Io. 12.** Tertio, declaratur dicta similitudo per distinctionem graduum, siue facierum. Nam quodlibet dictionum signorum dicitur habere facies, id est partes. Cum enim quodlibet signum dividatur per xxx. gradus initium primæ faciei est a primo gradu, & durat usque ad x. gradum, secunda usque ad xx. gradum, tertia facies usque ad xxx. Et quodlibet facies signi datur alicui planetæ: verbi gratia, prima facies **Arietis**, datur **Marti**, secunda **Soli**, tertia **Veneri**, & sic de alijs. Sicut ergo quodlibet genus signorum continet tres facies, ita quodlibet 12. virtutum habet tres modos siue tres effectus. Nam primo fides quæ assimilatur **Arieti**, cuius prima facies est **Martis**, secunda **Solis**, tertia **Veneris**, est principium fortitudinis, & hæc est facies **Martis**. Vnde fidei ascribitur victoria. **Hebræi**. Sancti per fidem vicerunt regna. Et ibidem, Fortes facti sunt in bello. Item est principium luminis spiritualis, & hoc est facies **Solis**. **Io.** Credite in lucem, ut filij lucis sitis. Item est principium charitatis sicut cognitio est principium amoris, ut hæc est facies **Veneris**, cuius est ad amorem incitare.

Secundo pax quæ assimilatur **Tauro**, cuius prima facies est **Mercurij**, secunda **lunæ**, tertia **Saturni** est etiam triplex. Est itaque prima pax pectoris, id est conscientie, & hæc est facies **Mercurij** qui semper comitatur solem: quia tunc est conscientia pacata, quando sequitur Christum, & ei adheret. Secunda est pax temporis, & hæc est facies **Saturni**, quia **Saturnus** dicitur

Pl. 88.

dicitur a saturitate & abundantia, quā tribuit pax temporis. Tertia est pax eternitatis, & hæc est facies lune secundum illud Psalmi: Luna perfecta in æternum.

Cant. 8.

Tertio charitas quæ assimilatur Gemini, cuius prima facies est Iouis, secunda Mercurij, tertia lune. Est etiā triplex, scilicet incipientium, & hæc est Iouis, quia ex parte superiori primus planeta benignolus & calidus. Item est proficientium, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur fuisse Deus mercatorum propter hoc quod natum vel conceptum sub eo disponit ad vsum computationis & ratiocinii (vt dictum fuit supra capitulo septimo.) Mercatorum enim est semper in lucro proficere. Item est charitas perfectorum. Et hæc est facies lune, quia luna dominatur aquis & charitas perfecta dominatur tribulationibus. Cantic. Aquæ multæ, non potuerunt extinguere charitatem.

Ptho.

Quarto, modestia quæ assimilatur Cancro. Cuius prima facies est Veneris, secunda Martis, tertia lune: est triplex. Prima est circa vestium apparatus, & hæc est facies Veneris. Nam Venus (vt dictum est supra in eodem capitulo septimo) dicitur disponere natos vt sint vestium muliebrium incisores, vt dicit Ptholomeus. Secunda species modestiæ est circa exteriores corporis motus. Et hæc est facies Martis, quia Mars (secundum Ptholom.) disponit ad mobilitatem & leuitatem. Tertia est circa ludum, & hæc est facies lune: quia luna (vt idem Ptholom. dicit) existens in secundo signo post ascendens, ostendit mœrorem & tristitiam per quam scilicet temperantur ludi.

Quinto benignitas, quæ assimilatur leoni, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis: est triplex. Prima scilicet in supportando, & hæc est facies Saturni qui in motu suo est tardissimus, quia homo qui benignus est, tardissime mouetur ad iram contra alium, vnde scit supportare. Item etiam debet esse benignitas in communicando, & hæc est facies Iouis qui omnibus dicitur prodesse & nulli nocere. Item in conuersando: & hæc est facies Martis. Nam Mars dominatur

colere. Et ille qui vult benignè conuersari, oportet, quod dominetur iræ. Nam licet Mars sit de se incensibilis, tamen conuictus veni temperatur. Et sic homo coniunctus proximo, vt bene conuiuat ei (etiam si de natura sua esset agrestis & asper) debet tamen seipsum per benignitatem temperare.

Sexto castitas quæ assimilatur Virgini, cuius prima facies est Solis, secunda Veneris, tertia Mercurij: est triplex. Prima est castitas virginalis: & illa est facies Iouis, quia est preclarissima. Sapientia O quam pulchra est & cauta generatio cum claritate. Secunda autem est castitas coniugalis: & ista est facies Veneris. Quia licet Venus incitet ad amorem: tamen est temperata in qualitatibus. Et caliter amor carnalis coniugum si sit temperatus & honestus, castitas vocatur. Tertia vidualis & hæc est facies Mercurij. Nam mercurius cum sole graditur & non longe a sole recedit, nunquam plus triginta gradibus distans ab eo: & dicitur preesse feminibus. vnde significat vitam vidualem quæ semper debet vacare Deo, sicut legitur de Sancta Anna. Quod seruatis & obsecrationibus erat seruans domino die ac nocte.

Item debet vacare elemosinis, quæ sunt semina quibus recolligitur fructus eternus. De quo semine dicit Apostolus: Qui parce seminat, parce metet.

Septimo mansuetudo quæ assimilatur libræ. Cuius prima facies est lune, secunda Saturni, tertia Iouis, debet esse triplex, scilicet in appetitu, vt ad vindictam non exandescat. Ecclesiasti. Filij in mansuetudine animam tuam serua. Et hæc est facies lune quæ temperat calorem solis in illis inferioribus: & sic mansuetudo temperat feruorem iræ.

Mansuetudo enim est temperantia irarum, vt dicit Philosophus. Item debet esse mansuetudo in motu siue actui, scilicet vt non impetuosè vel rapidè, sed planè & modestè opera sua perficiat. Et hæc est facies Saturni, cuius motus non est impetuosus vel rapidus, sed planus & morosus. Ecclesiasti. Fili in mansuetudine opera tua perfice.

Tertio

Sap. 4.

Luc. 2.

1. Cor. 3.

Ecclesi. 10.

Arist. 4.
Ethi.

Ecclesi. 4.

Liber Primus

Ecclesi. 5. Tercio debet haberi mansuetudo in auditu, scilicet vi ex ira veritati non contradicat, Ecclesi. Esto man uerus ad audiendum verbum. Et hæc est facies Iouis: quia Iuppiter (vt dicit Astrologi) inuenitur veridicus in suis significationibus, & significat sapientiam, & rationem. Sapientia enim & ratio veritati non contradicunt.

Gal. 5. Octauo continentia, quæ assimilatur Scorpioni. (Cuius prima facies est Martis, secunda solis, tertia veneris) est triplex, Vna est a concessio, & licito, vt cū quis conuenit simpliciter ab omni actu venereo, etiam à matrimonio, & talis continens oportet, q̃ habeat cōtinuum bellum cum carne, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Et hæc est facies Martis, qui disponit, & incitat ad bella. secunda est a turpi, & illicito, sicut continere à fornicatione, & adulterio, & stupro, & huiusmodi. Et ista est facies solis, cuius radius non coinquinatur immundicijs. Tercio est ab immoderato, & superfluo vsu cibi, vel matrimonij. Et hæc est facies Veneris, quæ temperat malitiam, malitiā inquam, inordinatam concupiscentiam cibi, vel actus venerei.

Matt. 5. Nono patientia, quæ assimilatur Sagittario. (Cuius prima facies est Mercurij, secunda Lunæ, tertia Saturni,) est tripliciter commendabilis. Primo quando quis patitur vtiliter, puta quando patitur propter iustitiam, quia talis patientia acquirit meritum æternæ beatitudinis secundum illud: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Talis est qui sequitur Christum qui passus est propter iustificationem nostram. Hæc est facies Mercurij, qui (vt dictum est) sequitur motu suo solem. Christus enim est Sol iustitiæ. Secundo quando quis patitur libenter, id est, voluntariè. **1. Pet. 4.** Pet. Nemo vestrum patiat̃ur quasi homicida, & fur, qui scilicet inuitè patitur, **2. Cor. 12.** Apo. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Et hæc est facies Lunæ quæ suo motu æclipsatur. Talis est qui sua voluntate patitur. Tercio quando quis patitur firmiter siue longanimit̃, vt scilicet nō deficiat propter passionis diuturnitatem, Apo. obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus. Et hæc est facies Saturni, qui habet motum longum, & diuturnū, & cōplet cursum suū in 30. an. **Ephe. 3.** Decimo gaudium sanctorum, quod

assimilatur Capricorno (cuius prima facies est Iouis, secunda Martis tertia Solis,) est triplex. Primo, q̃ quis gaudeat de prosperitate proximi, sicut membrū de commoditate commembri sui. **1. Cor. 12.** Si gloriatur vnum membrum congaudent omnia membra, & hæc est facies Iouis de quo dicunt astrologi, quoddam habet exaltationem, & gaudium suum in geminis, tribus gradibus. Nam dum quis gaudet de bono proximi, gaudium geminatur, & hæc debet habere tres gradus, quia debet gaudere de bono proximi spirituali; corporali; temporali. Secundum est gaudere de aduersitatibus mundi, per hoc enim homo confortatur Christo. **1. Pet. 3.** Cū mentiantes Christi passionibus gaudeat. Et hæc est facies Martis, quia Mars erigitur, & exaltatur in Capricorno, & in ei gloria sua siue gaudium, (vt dictum est sup. a ca. xvij.) Quasi enim Capricornus est mūdus, cornibus, id est, aduersitatibus suis nos impetens, & percutiens in quo vir sanctus non conurbatur, sed gaudet.

Iaco. 1. Iacob. Omne gaudium exultate fratres charissimi, cum in tentationes varias incideritis. Tertium est gaudere de nixu siue exercitio interioris habitus virtutis, Prover. gaudium est iusto face re iudicium: & hæc est facies solis, qui gloriam luminis sui quod valde est gaudiosum, non habet ab extrinseco, sed a seipso. **Psal. 44.** Psal. Omnis gloria eius ab intus.

Vndecimo bonitas, quæ assimilatur Aquario, Cuius prima facies est Veneris, secunda Mercurij, tertia Lunæ, est triplex scilicet delectabilitatis, honestatis, & utilitatis, vnde Ambr. diuidit bonum in tria, scilicet delectabile quod solum ratione delectationis est appetibile, vnde tale quandoque potest esse & noxium & prolicuum; honestum & inhonestum, sicut patet in amore conjugali, & in vsu matrimoniali: & hæc est facies Veneris. Item in bonum honestum, quod ex seipso habet rationem appetibilis sicut sapientia, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur disponere ad sapientiam. Item in bonum vtile, quod scilicet est appetibile in ordine ad aliud, & hæc est facies Lunæ, quæ multum confert illis inferioribus, Quia sicut dicit Basilus. Ipsa est decor nobilis, mater rotis, ministra humoris, & dominatrix maris.

Duode-

Duodecimo legimitas, id est, perseverantia in bonis, quæ assimilatur Pisces, (cuius prima facies est Saturni, secunda Iovis, tertia Martis,) causatur ex tribus. Primo ex abundantia virtutis, quia quanto aliquis plus habet de virtute tanto plus tolerat difficile, & hæc est facies Saturni qui, (ut dictum est) dicitur a Saturitate, id est, abundantia. Secundo ex temperantia operis, quia quanto quis moderatius agit tanto diutius durat, & hæc est facies Iovis, qui est planities temperatus in suis qualitatibus. Tertio ex magnanimitate cordis, & hæc est facies Martis, qui disponit ad animositatem. Et sic patet, quomodo fructus Spiritus sancti assimilatur signis cæli, quibus scilicet fructibus per ipsum spiritum virtutes cælorum, id est, celestium mentium perfectuntur, & firmanur in bono. unde Psalm. Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.

Quid, & ubi sit beatitudo æterna, desiderum gloria, per septem cæli empyrei proprietates declaratur. Cap. XXXII.

Gloriam æternæ beatitudinis repræsentat cælum empyreum. Oportet enim locum, & locatum in eum contentuari, unde cum cælum empyreum sit locus gloriæ beatorum, oportet, quod eorum statui conformetur. Et ista conformitas attenditur quantum ad septem. Nam primo cælum empyreum dicitur proprium Dei habitaculum. de hoc enim ipse Deus dixit, Cælum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Hæc enim duo corpora in mundo maxime repræsentant Dei æternitatem, & immutabilitatem, scilicet corpus supremum quod vocamus empyreum, quia illud solum inter sphaeras celestes ponimus immobile, & ideo assimilatur sedi in qua sedens quiescit. Et corpus infimum, scilicet terra quod a suo situ nunquam movetur. Et ideo assimilatur scabellum, quod etiam oportet esse quietum, & fixum. Eccl. 1. Eccl. In æternum stat, quia in cælo empyreo maxime refulget divina virtutis operatio. Ideo specialiter dicitur ibi esse sedes Dei, & habitatio Dei, Psalm. Dominus in cælo sedes eius. Et hinc est, quod homines orare volentes, manus ad cælum levât tanquam ad Dominum eius.

Hoc autem competit bene gloriæ beatorum, in quibus Deus immobiliter habitat ita, ut nunquam ab eis separetur, & ideo replet eos letitia æterna, & gloria, secundum illud Psalm. In æternum exultabunt, habitabis in eis, & gloria-buntur in te.

Secundo cælum empyreum est claritate lucidum, unde empyreum dicitur cælum igneum non ab ardore, sed à splendore. Conveniens enim est (secundum Basilium,) ut sicut damna habent extremas tenebras, ita beati habent extremam lucem. Et hoc etiam competit beatis quorum mens per lumen infinitum gloriæ confortata, & elevata, ineffabile & increatum lumen attingit, secundum illud Psalm. In lumine tuo videbitur lumen. Repræsentat etiam illud splendidissimum, cælum claritatem gloriosam quam corpora gloriosa post resurrectionem habebunt. Sapient. Fulgebunt iusti sicut Sol in Regno patris eorum.

Tertio cælum empyreum est capacitatem maximum. Nam infra se includit omnia corporalia. Et hoc etiam competit beatorum Felicitati, quæ scilicet includit, & eminet omnia desiderabilia, unde Boetius dicit, quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & ideo ibi sanabitur solum humanus appetitus, secundum illud Psalm. Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Quarto est figura sphaericum. Figura æterni sphaerica cum caeat initio & fine, repræsentat æternitatem Dei, quam beati participant ipsam Deum per essentiam videndo, secundum illud Ioan. 10. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum. Et ideo beati dicuntur esse in vita æterna, id est, in vita interminabili, & perfecta. Nam æternitas est interminabilis vita una simul & perfecta possessio, ut Boetius dicit. Unde quia beati habent vitam interminabilem, & instantaneam non solum secundum esse, sed etiam videri secundum operationem: quia quantum ad illam operationem qua Verbum vident, non sunt in sensibus volubiles cogitationes: (ut Aug. dicit.) Et ideo dicitur Dan. quod erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Quinto est ab omni motu quietum. Nam

Psalm. 5.

Basil. li. hexa.

Psalm. 39

Sap. 9.

Boet. de cons.

Psalm. 116

Ioan. 17.

Aug. 19 de trin. Dan. 12

Liber Primus

Bas. 2.
Hexa. Nam si esset motus, motus eius deprehenderetur per aliquod corpus apparens sicut deprehenditur motus aliarum sphaerarum: quod minime apparet, & ideo celum empyreum est omnino quietum. unde Basilus dicit, quod remuneratur in ea luce, quae est extra mundum, quietis domicilium sortietur. Sic etiam status beatorum ultimo sui inhaerentium est status omnimode quietis & pacis secundum illud: Posuit fines tuos, pacem.

Apo. 14 Habent enim quietem ab omni labore, secundum illud Apocalip. A modo iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Item ab omni molestia vel inquisitione. Psalm In pace in idipsum dormiam & requiescam.

Psalm. 4. Sed nota, quod quamvis celum empyreum sit immotum, habet tamen (secundum aliquos) influentiam super alia corpora quae mouentur, sicut etiam super angelos qui assistunt, habent influentiam super medios & ultimos qui nuntiantur, quamvis ipsi non nuntiantur. Inluit autem celum empyreum in primum mobile non ad transiens & adueniens per motum, sed ad fixum & stabile puta virtutem continendi & causandi, vel aliud huiusmodi ad dignitatem pertinens. Similiter beati qui sunt in patria, influunt nobis qui sumus in via suffragia & beneficia multa, & precipue spiritualia quae sunt fixa & stabilia bona. unde Iob hortatur hominem viatorem, dicens: Voca, si est qui tibi respondeat & ad aliquem sanctorum convertere.

Iob. 5. Sexto est a difformitate remotum. Est enim totaliter uniforme non habens partium difformitatem, sicut caelum stellatum. Quod etiam competit beatitudini sanctorum, non quidem ex parte beatorum cum beatitudo vnus sit maior, quam beatitudo alterius (secundum illud. Corinth.) Stella differt a stella in claritate, & sic ex parte beatorum est ibi quaedam difformitas graduum. propter quod dicit Christus: In domo patris mei mansiones multae sunt. sed ex parte Dei beatificantis qui est beatitudinis obiectum, ex cuius cognitione saluus aliquis efficitur & beatus (secundum illud Aug.) Beatus qui se nouit etiam si alia ignoret; ipsa beatitudo sanctorum

est simplex & vniformis. Quia licet dicantur esse ibi congregata omnia bona, tamen illa congregatio bonorum est in Deo. non per modum compositionis, sed per modum simplicitatis: quia quae in creaturis multiplicia sunt in Deo praesistent simpliciter & vnite. Et hinc est quod diuina beatitudo vna & simplex existens, & nihilominus omnem beatitudinem complectitur. Quia quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine vel vera vel falsa, totum eminentius in diuina beatitudine praesistit. De contemplatiua enim felicitate habet certissimam & continuam contemplationem sui & aliorum omnium. De actiua vero gubernationem totius vniuersi. De terrena autem felicitate quae consistit in voluptate, diuitijs, potestate, dignitate, & fama (secundum Boet.) habet gaudium de se & de omnibus alijs pro delectatione, pro diuitijs omnimodam sufficientiam quam diuitiae promittunt, pro potestate omnipotentiam, pro dignitate omne regimen, pro fama admirationem totius creaturae.

Septimo celum empyreum est situ supremum, quia a centro maxime remotum. Ita. Sicut exaltantur caeli a terra &c. Ita etiam beatitudo sanctorum est summum omnia bona transcendens. Nam quantum ad obiectum, est summum bonum simpliciter: sed quantum ad actum in creaturis beatis est summum bonum non simpliciter sed in genere bonorum participabilem a creatura. Et tanta est excellentia illius beatitudinis, quam designat caeli empyrei excellentia localis, quod (ut dicit Apo.) Nec oculus vidit, nec auris audiuit.

De varijs gratia gratumfacientis effectibus, quae primo mobili, veri, aeterni, nonnullique mirabilibus fontibus assimilatur, ac etiam fluuijs de Paradiso egredienti in quatuor diuisa capita, quorum nomina eorumque effectus hic exprimentur, atque ipsi gratia perfectissime comparantur. Cap. XXXIII.

Gratia gratum faciens assimilatur primo mobili propter quatuor. Primo, quia illud celum est empyreum caelo immediatum. Celum enim empyreum deputatum glorie beatorum idipsum repraesentat. Sicut ergo illud celum immediate se habet ad empyreum:

Boet. 3.
conso.

Ita. 55.

1. Co. 1

Cap. 33

reum. Ita gratia immediate se habet ad gloriam, sicut motus ad terminum, vel sicut imperfectum ad perfectum. Rom. Gratia Dei vita æterna.

Secundo, quia illud cœlum est in ordine cœlorum mobilium decimum. Nā (secundum Prolo. Metallach. & secundum Alphetragium in Astrologia nova) supra firmamentum, id est cœlum stellatum, quod est octava sphaera, oportet ponere aliam sphaeram nonam quā vocamus cœlum crystallinum, in quod reductur motus orbis ignotum qui est ab occidente in orientem. Et similiter supra hanc oportet ponere sphaeram decimam quā reductur motus diurnus qui est ab oriente in occidentem, & hæc decima sphaera (ut dicunt) est primum cœlum mobile. Hic igitur ordo sine numerus huius sphaera (quæ scilicet est decima) competit etiam gratia sine qua decem præcepta decalogi non implentur. Ipsa enim est lucerna cum quâ decima dragma perditur per peccatum, id est humana natura recuperatur, id est iustificatur. Vnde Apo. Iustificati ergo gratia Christi, hæredes sumus, secundum spem vitæ æternæ.

Tertio, quia hæc sphaera decima, inter omnes sphaeras mobiles obtinet principatum. Est enim primum mobile, & ideo non habet nisi unicum motum, scilicet diurnum. Oportet enim multitudinem ab unitate causari. Et natura (sicut dicit Philosophus) non transit de extremo ad extremum, nisi per mediū, & ideo non est saltus naturæ ab eo, quod habet unicum motum, ad aliud quod habet tres, nisi per medium, quod habet duos. Cum ergo in sphaera stellarum fixarum deprehensus sit ab Astrologis triplex motus (ut dictum est supra capitulo. 30.) scilicet diurnus ab oriente in occidentem supra polos mundi: & aliter stellarum fixarum e contrario ab occidente in orientem, tertius accensionis & recessionis patet secundum prædicta, quod sphaera stellarum fixarum non potest esse primum mobile, sed oportet ante eam esse alias duas sphaeras, scilicet unam quæ habet tantum duos motus, scilicet diurnum ab oriente in occidentem, & declinatum, qui est e contrario ab occidente in orientem, & ista est sphaera nona, & aliam decimam ante istam quæ habet tantum unicum motum,

scilicet diurnum. Illud enim quod est primum in genere corporum mobilium, non potest esse multiforme & varium in motibus, quia ab uno motore primo & simplici in eo, quod non movetur, ab ipso non potest esse nisi unus motus. Quia ergo divina gratia est illud quo anima primo movetur ad iustitiam, recte in cœli primo motu designatur. Isti etiam motus gratia videtur in quantum non inclinatur nisi ad bonum. Malum enim, quia multisarie contingit (ut dicit Dionysius) habet motus multiformes. Ipsa etiam gratia est, quæ Deo unimur, & est motus eius diurnus, id est lucidus & velox. Nescit enim tanta mollitia spiritualis gratia.

Quarto, firmamentum sine cœlum stellatum est omnium motuum causatum & mensuratum. Nam illud quod est primum in aliquo genere, est causa & mensura aliorum, quare cum motus localis sit primus motus, ut Philosophus probat, & inter motus naturales gratia est primus motus omnium virtutum & motuum, qui sunt in nobis ad actus virtuosos & interiores. Omnes enim virtutes gratuite causantur a gratia, sicut omnes potentie animæ ab essentia animæ. Vnde gratia est in ipsa essentia animæ: virtutes autem sunt in potentijs tanquam in subiecto.

Item gratia illuminat animam ad cognoscendum defectus suos, quos peccati tenebra occultat. Nam sicut adveniente lumine solis fugatur tenebra noctis & palustritudo universi apparet. Ita cum gratia illuminat animam videt defectus suos quos primo non videbat, sicut atomi in radijs solis apparent & in umbra nō. Ita minima peccata in conscientia illuminata. Ps. Accedite ad eum, & illuminamini. Sed nota quod sicut sol non illuminat cœcum quantumvis oriatur super bonos & malos: Ita nec gratia peccatores, quia peccatores sunt in contraria dispositione, scilicet per obstaculum peccati. Io. Tenebræ enim non comprehenderunt, scilicet lucem gratia. ideo dicitur Ephe. Exurge qui dormis.

Item gratia assimilatur rosi.

Primo, quia ros ex alto manat: generatur enim ros in alto flante vento calido. I. a. astro, quia gratia descendit nobis

Ido de di. no.

Hiero.

Arist. de cœli. & mûdo.

PL 33.

Io. 1.

Eph. 5.

Liber Primus

Arist.
pro. 12.

Basil.

bis infundente Spiritu sancto. Non est enim ros (teste Philoso.) nisi pluvia pauca Ausier aut rorem gignit, quem aquilo sua frigiditate dispergit, quia gratia quam deus hominibus infundit, diaboli, si potest, eam corrumpit, dum in ipsam contrariam gratiam introducit. Dicit tamen Basilus, quod luna est mater ro-
ris, quia scilicet domina nostra in luna significata, totius gratiae impetratrix exiit. Et ideo quicquid ros gratiae in nobis facit totum potest dici opus virginis.

Secundo, quia ros serenitatem & temperiem amat. Nam ros non generatur nisi in sereno & tempore temperato, quia si non sit serenum in praedictis appropinquatio solis vaporem eleuat, qui est materia ro-
ris. Si autem est aeris consumitur ipse vapor subtilis: vapor enim roridus subtilior est inter vapores humidus, & ideo eleuatur ad supremum interitum aeris excludit, quia ille locus temperatus est eo, quod medium est inter calidissimum & frigidissimum, ideo ibi aequaliter agit calor congelationem impediens, & frigus comprimens. Unde ille locus strictus ab Aristotele dicitur, quia clausus est inter duo extrema. Ros ergo est diuina gratia, quae nullo modo inuenitur in anima nisi serena sit & a peccato pura. Non enim sol lumen gratiae influens, appropinquare potest, ubi mentis serenitas deest. Item aëlis concupiscentiae destruit vaporem gratiae, & ideo oportet, quod reprimatur remedio temperantiae, siue abstinentiae.

Tertio, quia ros terras inebriat, scilicet quia diuina gratia mentes a terrenis delitijs alienat.

Quarto, quia ros in seminibus medullam ampliat. Ita diuina gratia in nobis omnia bona multiplicat.

Quinto, quia ros ostreas & pisces mari impinguat, quia gratia mentes humanas per amoris charitatis dilatat.

Sexto, quia margaritam in conchilia generat, quia per diuinam gratiam filius Dei in utero virginali est generatus.

Septimo, quia pullos coruinos sustentat antequam nigrescant: quia gratia animam non deserit quam spiritaliter pascit, nisi postquam per culpam nigrescere incipit. Est enim gratia cibus spiritalis animae sicut panis est cibus materialis corporis.

Octauo, quia ros causat dulcedinem. Nam quamuis videatur insipidus, est tamen potestate dulcissimus & mellis in herbis & floribus causatiuus. Nihil enim sapientes mel aliud esse dicunt quam rorem, calore digestum in aere. Ita similiter gratia diuina quae est in penitentia modo id non sentitur sic lapida, quamuis sit prae dulcissima sicut apparebit in patria.

Item gratia diuina assimilatur aquae. Primo, quia aqua est aëlis refrigeratiua: est enim aqua frigida ex natura, quare in calore aëtis homines balneant se aquis, anctes & anctes sunt ob hanc causam continuè in aquis commorantes. Et ita etiam simili modo diuina gratia animae refrigerium tribuit, dum calorem concupiscentiae inflammantis extinguit.

Secundo, ratione coniunctionis, quia est separatarum partium coniunctiua. Nam terra praesecitate in puluerem caderet, nisi eius partes aqua conuinceret. Unde caseus caprinus, quia parum habet de humiditate totus est interior occultatus & discontinuatus: non sic pecorinus, quia magis humore est plenus. Ita similiter gratia diuersorum cordium est vnitiua, ut sit in diuersis voluntas vna.

Tertio, quia est viriditatis conseruatiua, quod appareat in omnibus herbis & plantis, quarum virores pendunt ex aquis. Arescit enim in breui quaecumque planta, si non in virore suo per aquam fuerit conseruata. Et ita gratia Dei est in bono conseruatiua, dum in peccata cadere non permittit.

Quarto, quia est resistentium subuer-
sua. Nam omnia resistentia sibi vastat & alta in planum humiliat. Quando enim aqua terram vel aliquod aliud intrat, terram excavat & a fundamentis omnia subleuat, & sic omnia complanat. Ita gratia omnia sibi resistentia in regno animae destruit, dum altissima corda conuertit, & suo dominio subiicit.

Quinto, quia est vacui repletiua. Nam replet omnes fossas sibi obuias, ut nihil esse vacuum permittat in loco quem inhabitat. Et sic gratia est beatorum hominum repletiua, dum nihil in anima vacuum derelinquit, eo quod omnes virtutes ibi gignit, quibus omnem patientiam perficiunt, & ad suum com-
p. am. num

plementum addunt.

Sexto, ratione caloris. quia ab alto cadens, est caloris causativa. Nam in alveo fluens non calefit, quia tardè movetur: sed aqua cadens ab alto, citius movetur & descendit velocius. Motus enim nisi sit velox, calorem non inducit. Quasi autem aqua fluida est gratia humana. Hæc enim cito labitur, quia facilliter amittitur: & hoc non calefacit, quia divinum amorem non inducit immo frequenter oppositum. Vnde

Gal. 1. Apodicit. Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem &c. Sed aqua cadens ab alto, est gratia veniens a Deo. Et hæc est aqua quæ velociter descendit, quia necit tarda molimina Spiritus sancti gratia, sicut dicit glossa Hicronymi super illud Actuum: Et factus est de coelo repete sonus &c. Vnde hæc etiam est aqua, quæ charitatis igne animam calefacit.

Act. 2.

Item ipsa gratia divina superabundans facit in quocunque homine cessare tentationes diaboli, sicut in multa pluvia cessant venti, eo quod vapor siccus qui est materia venti, impeditur, & non elevarur amplius ventus, & hoc abundante suo contrario, cum contrarium magis forte, impedit contrarium minus forte. Quia si ergo multa pluvia a terra, est abundantia gratiæ in anima, in qua cessant venti malorum tentationum. Hoc quod vapor, id est appetitus peccati non elevarur in corde suo contrario, scilicet Dei gratia multum abundante.

Item gratia Dei assimilatur flumini de Paradiso egredienti, qui dividitur in quatuor capita, id est in quatuor flumina. Hæc enim in diversis quatuor habet moles. Et episcopus promittens turbida Et hæc gratia assimilatur Ganges, id est Nilo, qui est fluvius Melopotamici semper turbidos & circumstitam Aethiopiæ, lumen hominum denigratorum. Ethiopes enim nigri sunt, & descendit per Aegyptum, id est per corda superbiorum quæ sunt tenebrosa, lumine vero sapientiæ carentia. Aegyptus enim interpretatur tenebra, cuius planiciem id est humilem cognitionem, Nilus, id est gratia patientiæ irrigat; cumulis arenarum, id est memoris peccatorum claudensibus ossa eius. Nam peccatorum memoria superbiæ memorem humiliat, & ipsa humilitas gratiam facit.

Gen. 2.

net, ne defluat. Hic fluvius habet corodrillos, id est demones infestantes. Sed bestiola quædam quæ dicitur endrios, luto se involvens, intrat per os in ventrem eius, & rapit omnia interiora eius, etiam occidit. Hæc bestiola humilitate Christi significat, quæ luto carnis nostræ se vestiens diabolicum ventrem, id est virtutem dirupit: & quos sibi incorporaverat extraxit, eiusque virtutem extinxit.

Secundo, gratia Christi est inobedientibus plurima, & hæc assimilatur Physon, qui circumit terram Eulach, id est Indiam. Nam India in scriptura interpretatur natus vel dilucidus, quia scilicet vir obediens nuero alterius, scilicet superioris, sibi diluendo, id est ostendo, movetur. Et dicitur Physon Græcè, decem Latine, eo quod decem in se recipit flumina, id est observantiam & impletionem decem præceptorum legis. Hic fluvius abundat arenulis aureis & gemmis præciosis, & in eius etiam litore crescunt aromaticæ & medicinales herbe. Arenule aureæ sunt exempla speciosa, gemmæ præciosæ sunt merita copiosa, medicinales herbe sunt vitiorum remedia virtuosa: quæ omnia abundantius inveniuntur in vere obedientibus.

Tertio, gratia Christi in patientibus est habita sine fine. Vnde assimilatur flumini Tigri, qui ad instar Tigris animalis velocissimè currit ad modum sagittæ, ut dicit Isidorus, quia scilicet patientes & tribulationes prægentes faciunt nos ad Deum currere velociter. **P. 15.** Psal. Multiplicate sunt infirmitates eorum, pedes acceleraverunt sicut equus calcantibus percussus velocius currit. Hic pergit cetera Affriscos, qui interpretantur Deprimetes, quia scilicet patientia contra persecutiones & deprecationes, hominem invidiū reddit. Item post multos circuitus intrat mare rubrum: quia quandoque post multas passiones perducit ad martyrium quod propter rubedinem effusi sanguinis per mare rubrum designatur.

Quarto, Christi gratia est fructifera in diligentibus. Et hæc assimilatur Eufra ti qui interpretatur frugifer: nullus enim est fructus operis sine gratia dilectionis. Hic est fluvius Melopotamici quæ interpretatur altitudo cuiusdam vocationis, quia scilicet altitudo christianæ vocationis consistit in dilectione charitatis.

Liber Primus

ritatis. Hic est copiosus in gēmis: quia charitas abundat in operibus virtuosis, & meritorijs.

Item gratia Dei assimilatur, quibusdam fontibus mirabilibus, qui inueniuntur in quibusdam prouincijs secundum v. differentias, quæ sunt in effectibus gratiæ. Refert enim August. & etiam Isido. Aug. de ci. Dei. q̄ sunt duo fontes in Boetia, eo quorum vnus memoriam, & alter obliuionē inducit. Et hæc est prima contrarietas in effectibus gratiæ: quia gratia facit obliuionem temporalium, & memoriam spiritualium. Et hæc fuit in Apostolo dicente: Quæ retro sunt, obliuiscens, scilicet temporalia: ad ea vero, quæ sunt priora, extendens me, scilicet ad spiritualia.

Secundo refert August. quod est quidam fons in Aegypto, in quo faces extinguantur accensæ, & accendantur extinctæ. Et hæc est secunda contrarietas gratiæ. quia extinguit vitia, & accendit virtutes. Rom. abijcimus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

Tertio dicitur quidam esse fons apud Garamantes, qui fons est tam algens de die, vt non bibatur: tam calidus de nocte, vt non tangatur. Et hæc est tertia differentia gratiæ. Quia gratia in die prosperitatis facit algidum, id est humilem ita, vt non bibatur siue absorbeat a superbia: Et in nocte aduersitatis facit calidum, id est feruentem, & deuotum ita, vt non tangatur ab impatientia.

Quarto, leguntur duo fontes fuisse in Sicilia, quorum vnus sterilitatē faciebat, alter vero fecunditatem inducebat. Et hæc est quarta differentia gratiæ: quia facit aliquos steriles in carnalibus, scilicet per continentiam; & fecundos in spiritualibus, scilicet per doctrinam, & bona opera.

Quinto, legitur fuisse quidam fons in Idumæa, q̄ legit tribus mensibus anni est turbidus, tribus sanguineus, tribus viridis, & tribus limpidus. Et hæc est vera differentia gratiæ, quæ in quibusdam est turbulenta, vt in tribulatis, siue actiuis, qui frequenter turbantur, (sicut Dominus dixit Marthæ, Turbaris erga plura.) in quibusdam verò limpidi, sicut in contemplatiuis. In quibusdam verò sanguinea sicut in martyribus. Et in quibusdam viridis, sicut in virginibus.

Item gratia Spiritus sancti assimilatur aquæ puteali.

Primo ratione saporis, quia a terra circumstante saporem attrahit. Vnde nunc salisam, nunc dulcem se ostendit. Ita gratia Spiritus sancti quando in anima terreno corpori circundatur, non vni-formiter, sed variè in anima sentitur. Nam nunc est salta in anima penitentis: nunc dulcis in aia contemplantis.

Secundo ratione laboris: ad hoc. n. vt aqua putealis melioretur, oportet, vt sepius vacuetur, vel hauriatur. Vnde quanto frequentius in extrahendo eam de puteo laboratur, tanto melior ex motu efficitur. Hauritur enim aqua ex puteo profundè bonitatis diuinæ, orationis alsiduitate. Et ideo quanto crebrius oratur, tanto magis gratia impetratur, per quam anima proiciens melioratur.

Tertio ratione dulcoris, quia tanto aqua putealis est dulcior, quanto est ter-ræ viuæ vicinior. Terra autem viuentiū dicitur vita beata. Psal. Portio mea &c. Huic terræ quanto magis anima propinquat per contemplationem, vel affectionem, tanto gratiam percipit dulciorem, & etiam carnis, vel mundi intrinsecus refrigerationem.

Quarto, ratione caloris, quia puteus nunquam de leui in hyeme congelatur, eo quod calor a suo contrario ad interiora putei repellitur. Vnde nō solus non congelatur, id est non coarctatur a frigore, immo magis tunc feruescit, & inflammatur. Et ita etiam simili modo est de anima, quæ per gratiam in hyeme tribulationis magis in amore Dei cale-scit & accenditur.

Gratiæ gratis datæ varij effectus recensentur, qui celestis sphaera circulis assimilantur, quorum hic nomina describuntur, perfectiōnesque, ac proprietates patefiant.
Cap. XXXIIII.

CRATIÆ gratis datæ, assimilantur circulis celestis sphaeræ, de quibus meminit Salomon: Lustrans vniuersa, in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Nam gratiæ gratis datæ sunt illæ, quas enumerat Apoit. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ: alij autem sapientiæ secundum eundem spiritum, alij gratia sanitatis in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij generatio linguarum, alij interpretatio scri-

Ps. 118

Eccl. 1.

1. cor. 12

monum. Prima igitur est sermo sapien-
tię. Et hęc assimilatur celesti circulo,
qui dicitur solstitialis æstivalis. Sermo
enim sapienter loquentis ad tria tendit,
quę nobis ille circulus representat.

Primò ad instruendum intellectu spe-
cialiter de divinis, & spiritualibus, cir-
ca quę propriè est sapientia. Tunc autè
intellectus instruitur dā aliquis sic cla-
rè loquitur, quod doceat. Et hoc repre-
sentat circulus ille solstitialis, qui idem
solstitialis æstivalis dicitur, quia sole
ibi existente fit solstitium æstivale. Vbi
autem exiit sol præsens, omnia clarè &
lucidè videntur, sic qđ loquendo in-
struere desiderat, necesse est, vť ea quę
loquitur, clarè & lucidè ostendat. Et ra-
libus dicitur ex persona Sapientię:
Eccl. 4. Qui elucidant nos, vitam æternam ha-
bent.

Secundo, qui sapienter loquitur, in-
tendit ad movendum affectum, vt scilicet
libenter audiant verbum Dei. Idem il-
le qui vult delectare, oportet, quod lo-
quatur temperatè, ad eum non nimis pro-
lixè, quia proluxa locutio non delectat,
sed accedit. Et si vult mouere affectum,
oportet, quod loquatur firmiter. Ver-
ba enim inflammare nequeunt, quę fri-
gido corde proferuntur, vt dicit Greg.
Et hoc significat circulus solstitialis
æstivalis, quia est quasi communis ius
strę habitabilis, & torrida zonę. In zo-
nă habitabili est temperies aeris, in
torrida vero excessus feruoris. Vnde in
sermone prædicantis debent hęc duo cō-
iungi, scilicet temperamentum locutio-
nis, scilicet a prolixitate, & feruor
pronunciationis, vt scilicet per primum
placeat, per secundum moueat.

Tertio, sermo sapienter prædicantis
tendit ad flectendum ad actum. Ad hoc
vt auditor amet, ea quę ipse prædicans
dicit, & ipsa implere velit, quod fit dum
sic aliquis loquitur, quod auditorē fle-
at. Ad quod quidē Spiritus sanctus vri-
tur lingua hominis quasi quodam in-
strumento. Ipse autē est qui periclit ope-
rationem interius. Vnde Grego. dicit,
Nisi corda audientium spiritus sanctus
repleat ad ardorem amoris, vox dicen-
tium in cassum sonat. Et hoc etiā osten-
dit circulus solstitialis æstivalis, ex eo
qđ iste circulus tangit zodiacum in Can-
cro. Nam zodiacus dicitur a zōda quod
est vita, quia viuificatus est Solis us-

sanctus, quia spiritus est, qui viuificat, vt
dicit Saluator. Vnde tunc æstivali con-
iungitur zodiacus quando ipsius prædi-
catoris sermoni adiungitur Spiritus san-
cti virtus. Quę coniunctio fit in Cancro,
vbi sol reflectitur, & retrocedit. Nam
in viij. gradu. Canceri sol retrogradatio-
nem facit, quia Sol in tantum extolli-
tur versus tumorem spherę, scilicet no-
stram habitalem, & situm in terra, qđ nō
potest plus extolli, & tunc retrogradi-
tur descendendo per signa inferiora.
Tunc ergo zodiacum solstitialis in Ca-
cro tangit, quando sermo prædicatoris
virtute Spiritus sancti adiuncto, superbū
cor peccatoris ad humilitatem penitē-
tię flectit & reducit.

Secunda gratia gratis data, est sermo
scientię, idest gratia loquendi efficien-
ter de inferioribus, & specialiter de hu-
manis. Et hęc assimilatur alteri circulo
solstitiali hyemali. Nam ille qui vult
docere hominem scientiam non vanam
sed salutiferam, debet intendere ad tria.
Primò ad instruendum, scilicet vt mi-
nuzur tenebra ignorantie, & crescat lu-
men scientię. Et hoc significat solsticia
hyemalis, quia scilicet sole in eo exi-
scente fit solstitium hyemale, postquā
incipiunt crescere dies, & noctes decre-
scere. Rom. 13. Abijcimus opera tenebra-
rum, & induamur arma lucis sicut in
die &c. Secundò debet intendere ad affi-
ciendum. scilicet timore supplicij, & amore
premiij. Et hoc significat solstitialis hye-
malis, quia est ex parte torridę, & alte-
rius habitabilis. Nam in torrida vbi est
excessus ardoris, intellige supplicij in-
ferni. In alia habitabili vbi temperies,
& amenitas est aeris, intellige suauitatē
cēli. Quorum primum est timendum, re-
liquum appetendum. Tertio debet intē-
dere ad promouendū, scilicet vt homo per sciē-
tiam humanorum etiā practicè profi-
ciat ascendendo de virtute in virtutē.
Quod iterum ostendit circulus solsticia-
lis hyemalis: quia tangit zodiacum in
Capricorno. Capri. n. est animal corni-
bus superiora petens. Vnde dicitur Ca-
pricornus, quia Sol ibi exiit post sol-
stitium hyemale incipit ascendere per
signa versus superiorem arietem, & ver-
sus Cancerum, vnde ascensum significat
hominis per profectum virtutum.

Tertia gratia gratis data dicitur fides.
Et hęc assimilatur circulo galaxie p-

Rom. 13

Grego.
in hom.
penh.

Liber Primus

Act. 15. pter quatuor. Primo pp puritatem, quia Galaxia de via lactea, in qua significatur puritatis quam fides facit, secundum illud dictum Petri: Fide purificatis corda eorum. Secundo propter firmitatem, quia galaxia temper stat in eodem loco celi, ut dicit Philo sophus. Quod intelligitur quantum ad apparentiam propter tardissimum motum, qui in rei veritate expertum est, quod galaxia motum in eam annis gradu vno. Fides autem prout gratia gratis data, accipitur pro aliqua fidei excellentia, sicut p constantia fidei, ut dicit gloria. Unde fides dicitur habitantia propter firmitatem. Tercio propter claritatem. Nam galaxia circulus tunc est clarior quando aia nocturna fuerit frigidior & se remior quia scilicet constantia fidei tanto amplius clarescit, quanto aia per se cutionis vel frigus mundi tenebrosi magis contra eam excrecit. Quarto propter utilitatem. Nam galaxia propter suam claritatem & serenitatem dirigit nautigantes & itinerantes de nocte. Similiter fides vera & constans, dirigit nautigantes per mare mundi. Unde dicitur de filijs israel. Quod fide transferunt mare Rubrum tanquam per aridam terram. Et etiam est fides viatorum directio, ne in tenebris ignorantia vel infidelitatis exorbitando pereant. Vnde dicitur. Initiant nobis viam novam. & post eam ascendamus cum vero corde in plenitudine fidei.

Quarta gratia gratis data est gratia sanctorum. Et haec assimilatur circulo parallelo septentrionali qui est invisibilis nocti habitabilis & frigida. Dicitur enim parallelus, id est aquae distans a pare, quod est iuxta, & lele quod est distans, a qualiter enim distat ab auro australi siue antarctico parallelo. hoc autem competit gratia sanctorum, quia omnis infirmitas est aequaliter & indifferenter curat, & non videlicet minus unus quam alterius: quia innuitur divinae virtuti cui nihil est impossibile vel difficile. Non sic autem de virtute medicinae, creatae, quae aliquas infirmitates curare potest, & aliquas non. Et rursus curatorium infirmitatum quoddam tantum, & quoddam citius curat.

Item iste parallelus dicitur septentrionalis. Septentrio denominatur de stellis arcturi, quae circa polum arcticum

vertuntur. Vnde iste circulus vij. stellalatum, significat septem modos quibus gratia sanctorum corporalis in eam legatur esse concessa in quibus etiam significantur vij. modi quibus infirmitates spirituales curantur. Primo enim legitur fuisse concessa gratia corporalis sanctorum discipulorum oratione, sicut habetur de socru Petri febricitante, quod discipuli rogaverunt illum pro ea, & requiritur, quod stans super illam imperavit febrim &c. Et similiter ab infirmitate peccati curatur homo per orationes iustorum. Ita. Oratio fidei saluabit infirmum & allevabit eum Dominus & si in peccatis sit, dimittitur ei. Secundo potestatis concessione, sicut Luc. Dominus mittens discipulos ad praedicandum, dedit eis potentatem, ut languores curarent, significans quod verbo praedicationis curatur infirmitas peccatoris. Sap. Sermo tuus domine sanat omnia. Tercio praeepti explicatione, sicut dixit Centurio. Mat. Dic tuum verbo. I. praecipiendo, & sanabitur puer meus: in quo significatur quod obedientia sanat morbos spirituales peccatoris. super b. & negligentia sicut infirmus obediens medicis curatur.

Quarto appropinquatione, quia qui sic appropinquabant Christo, ut eum tangere, sanabantur. Mat. Quotquot tangebat eum, salvi fiebant. In tactus pertinet ad actiuos vel ad imitatores operum Christi, qui et sanantur spiritualiter. Quint. manuum impositione. Luc. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Ita manuum impositio est per penitentiae dissolutionem. Vel tactus manuum Christi est flagellatio. Dei quae etiam expellit infirmitatem peccati.

Sexto aquae lotionem siue sit infirmitas cecitatis, sicut Dominus misit cecum a natiuitate vel lauaretur ad natatoria Siloe, & abiit & lauit & vidit: signans quod cecitas ignorantiae tollitur per aquam sapientiae. Siue sit infirmitas leproe, sicut Dominus introduxit de Naaman leproso curato in lotionem aquae Iordanis. Nam lepra Naaman principis militum, syrie, est corruptio in prelato, quae curatur in descensu humilitatis. Iordanis .n. interpretatur descensus. Siue sit quaecunque alia infirmitas, sicut sanabatur vius qui primo descendebat in piscinam. Et ista est lotio baptismi vel poenitentiae, quae omne peccatum purgat.

Se primo

Septimo vulnerum alligatio, sicut pars de Samariis, quod tunc vulnere-
 rarum, vulnera eius alligando, unum &
 Luc. 10. oleum infundendo. Hanc alligatio, est
 iustitia adhibita per contritionem, in
 qua debet esse visum mortis & oleum
 vivens: quia misericordia est deus, cum
 fragilitate, & misericordia cum iustitia,
 ut dicit Gregorius. Item circulus de
 parallelo dividit nostram habitabilem
 a frigida. Habitabilis autem sue habi-
 tatio anime est in corpore. Frigus autem
 est qualitas mortificativa. Unde per gra-
 tiam sanitatum habitabilis nostra, id
 est corporis nostri natura dividitur a
 frigida, id est paratur & liberatur etiam
 a morte: quia, si habentes hanc gratiam
 mortui suscitamus.

Quinta gratia gratis data est opera-
 tio virtutum, legum vel miraculo-
 rum. Unde hec assimilatur zodiaco cir-
 culo, qui dicitur esse circulus signorum.
 Nam miracula quae facultatem naturae
 excedunt vocantur virtutes. Quia vero
 sunt ad manifestandum aliquid supernatu-
 rale, vocantur signa: propter excellen-
 tiam autem dicuntur portum vel pro-
 digia quasi praecursum aliquid ostendentes.

Sexta gratia gratis data est prophe-
 cia: Et haec assimilatur illi circulo co-
 stellis sphaerae qui dicitur Colurus soliti-
 tudinis, qui incipit a polo septentriona-
 le, & per Cancrum & Capricornum cir-
 culariter procedens, iterum redit ad in-
 principium. Nam prophetia, ut dicit

Gre. in
 hom.

Aug. quandoque incipit a presentis, si-
 cut de prophetia Moysi patet, qui pro-
 phetaverat de principio creationis re-
 rum, quandoque vero est de presenti oc-
 currendo quandoque de futuro: quandoque
 a futuris redit ad praeterita, sicut ex-
 prece patet in ista propheta. Dicitur
 autem colurus a colna vii, id est
 membrum, sicut in ista. Colus nall
 membrum, veritas vero bos sicut in ista
 dicitur. Icausa sicut in ista. Glutius qui erigens
 eandem circulum facit imperfectum.
 Unde colurus quasi circulus imperfectus.
 Nam sicut dicit Apollolus, Ies par-
 te cognoscimus & ex parte prophetamus.
 Unde prophetia imperfectioem
 habet.

1. Cor.
 13.

Septima gratia gratis data est discre-
 tio, ista autem & haec assimilatur circu-
 lo orizontis qui dividit duo hemipe-
 ria: haec autem hemisphaera, superior &

superius, sunt duo spiritus, Creator &
 creatus. Qui autem habent hanc gratiam
 dividunt & discernunt, quid id quod
 suggeritur vel inspiratur est a spiritu
 creatore, id est Spiritu sancto: vel a creatore
 id est a spiritu proprio vel maligno. videtur
 etiam ea quae dicuntur, quo spiritu di-
 cantur. Unde dicitur: Probate spiritus
 si ex deo sint. Et ibidem. Nolite omni
 spiritui credere.

1. Io. 4.

Octava est gratia linguarum. Et hoc
 assimilatur alteri circulo parallelo, id
 est australi. Nam parallellus ut dictum est
 dicitur, quae claudens: quia, si habentes
 donum linguarum, omnes linguas con-
 tinentes, nullas siue differentes equa-
 liter loquuntur, sicut patet de Apo-
 stolis. Sed hoc quod dixi, equaliter, intelli-
 gendum est quatenus ad ea quae pertine-
 bant ad fidei doctrinam in quibus divi-
 na gratia nulla linguarum distantia fuit
 Apollolis: quatenus ad quicquid ad ea quae
 supra adiunguntur humana arte ad ornatum
 & eloquentiam locutionis, quibus Apo-
 stolis instructus erat in sua lingua, pro
 antea aliena. Unde Apollolis maiori
 facilia vius. Si in apostolis ad istos quos
 quam scriptus in propria lingua, quam
 & alijs eius Graeco sermone copularet.
 Sicut etiam in sapientia & scientia fue-
 runt instructi, instructi quam re-
 quiebant in doctrina fidelis, non au-
 tem quantum ad omnia quae per scientiam
 acquiruntur cognoscuntur, puta
 de conclusionibus arithmetice vel geo-
 metriae &c.

Act. 2.

Nona gratia est interpretatio sermo-
 num. Et ista assimilatur alteri coluro, id
 est zodiaci, qui per libram in arctum
 procedens, iterum redit ad suum prin-
 cipium. Assimilatur autem interpretatio
 sermonum coluro, quia imperfectioem
 habet sicut & prophetia. Nam qui scire
 interpretari vult, nescit quandoque in-
 terpretari aliam. Sicut Daniel interpre-
 tatus est visionem siue somnium Na-
 buchodonosor, & tunc in alia visione
 quam ipsemet habuit, dixit, Ego audiui
 & non intellexi. Et ideo interpretatio
 sermonum reducitur ad prophetiam, in
 quantum, scilicet mens illuminatur ad
 intelligendum & exponendum quae sunt
 in sermonibus obicura, siue propter
 difficultatem rerum significatarum, siue
 etiam propter ipsas voces ignotas
 quae praesentuntur, siue propter simili-
 tudines

Dan. 12

Liber Primus

Dan. 5. tudines rerum adhibitas, secundum illud Dan. Audiui de te, q[uod] polsis obscura interpretari, & ligata soluere.

Hereticorum proteritas ac doctrinam falsas, Auro, alluvionisque pluribus eorum affectibus comparatur. Cap. XXXV.

Hereticorum vita assimilatur antris terre propter quinque.

Primo, quia antrum est latibulum tenebrositatis. Unde dicitur antrum ab atro eo, q[uod] atris tenebris sit infusum. Sic hereticorum vita cum sit animalis, & tenebrosa, latet tamen sub specie pietatis. **Matth. 7.** unde Matth. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. & **Reg.** Abconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & cisternis. Hec enim diversa loca, diversi modi sunt quibus heretici se occultant sub specie pietatis.

Secundo, quia antrum habet intuentum capacitatis. Vnde antrum dicitur specus ad speculandum, quia in suas preclaudas animalia speculantur, ut dicit **Isid.** **li. Eth.** Sic heretici in scripturis maliciosas & sophisticas subtilitates speculantur, quibus simplicium animas rapere, & pervertere possint. **Iob. 39.** Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.

Tertio, quia antrum habet intemperamentum contrarietatis. Nam antrum est in estate valde frigidum, & in hyeme valde calidum. Sic heretici in operibus charitatis sunt valde frigidi: sed in operibus iniquitatis sunt valde calidi, id est, ferventes & solliciti. Vnde in eis impletur illud **Matth.** Quoniam superabundabit iniquitas tua, refrigeret charitas mulierum. **Iob. 27.** Ingredietur bestia latibulum suum, & in antrum suo morabitur, ab anterioribus egredietur tempestas, & ab archuro frigus.

Quarto, quia habet nutrimentum vilis. Nam antrum est fetibus bestiarum nutritio aptum. Sic heretici nutriunt filios bestiales & carnales, concedendo eis libertatem operum carum, dicentes fornicationem non esse peccatum, & multa alia similia: **Iudith.** Fecerunt sibi antra, & speluncas in montibus, id est, opinioniones corruptas & carnales, in montibus, id est, in exemplis & doctrinis sacrum moerum.

Quinto, quia in latibulum habet

mitatis. Nam antrum ex vaporibus, & sudoribus animalium sepe est fetidum, & corruptum, & ideo in eo habitare volentibus est infirmum. Sic verbis & exemplis pestiferis, & corruptis ipsorum hereticorum cohabitantes, & coherentes eis inficiuntur, & infirmantur in fide & bonis moribus. **Psal. 19.** Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt **Timo. 4.** Errantes & in errorem mittentes.

Item hereticorum doctrina assimilatur alluvioni.

Primo ratione inundationis, quia alluvio dicitur latens, & lata inundatio aquarum. Doctrina autem heretica sub specie pietatis, & colorate veritatis, quasi per omnes partes orbis hactenus inundavit, & se dilatauit.

Secundo ratione consumptionis. dicitur enim alluvio, ab ablundo, quia terram per quam transit, abluat, & abluendo consumit. Sic hereticorum doctrina, licet videatur exterius munditiam quandam pretere, tamen finaliter consumit, dum animam omnem bonam dispositionem tollit. **Iob. 19.** Alluvione paulatim terra consumitur. Paulatim enim heretici decipiunt, incipiendo a bonis, & trahendo ad mala.

Tertio ratione dissolutionis: nam quanto per absconditas riparum concutitates maiori se fluxu alluvio diffundit, tanto periculosius littoris soliditatem dissolvit. Sic hereticorum doctrina quanto oculius mentibus simplicium infunditur, tanto periculosius vitę vel fidei in eis soliditatem dissolvit.

Quarto ratione deceptionis. Quia ripę superficies exterius solida videtur, sed consumptio interius occultatur. Et ideo pes calcantis ripam facile labitur, quia interiori soliditate consumpta latens vacuitas non videtur, ut dicit **Grego. in hom.** Sic etiam facilliter simplices ab hereticis seducuntur, & in heresim eorum labantur, quia falsitas eorum & pravitatis sub quadam veritatis specie, & verborum dulcedine occultatur **Timo. 2. Ti. 3.** Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.

Tres humilitatis gradus describuntur, qui cunctis planetarum similes esse videntur. humilitas, natura per aeris, terra, ac vallium quęperitum proprietas ostenduntur. Cap. XXXVI.

Humilitas

Humilitatis gradus assimilari possunt circulis planetarum. Nam (ut Ptolomæus dicit) planetis assignantur tres circuli, scilicet deferens, æquas & epicyclus. Deferens est circulus planetæ, per cuius circumferentiam semper mouetur epicyclus ipsius planetæ, dictus ideo deferens: quia deferretur circulum epicycli. Huius assimilatur primus humilitatis gradus, qui est subdere se maiori, non solum quia maiori deferendum est, sed etiam, quia secundum eius impetum, & obedientiam subditus minor, & incendere debet in omnibus, ut sic secundum circumferentiam huius circuli, id est secundum dispositionem prælati deferatur circulus epicycli, id est, vita & voluntas subditi, exemplo scilicet Christi, qui dicit Io. Descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

Secundus circulus vocatur æquas, scilicet super cuius centrum mouetur deferens, quia in illo tenet uniformiter planeta cursum suum. Et huius assimilatur secundus humilitatis gradus, qui est non præferre se equalibus: ille est æquus, quia scilicet equalitatem honorum & hominum non excedit. Ecclesiast. Nolite tolli: sed esto in eis quasi vnus ex illis.

Tertius autem, qui vocatur epicyclus, est quidam parvus circulus quem describit planeta motu corporis sui per vias circumferentiam mouetur corpus planetæ. Vnde in ipsius parte sui epicycli mouetur ab Occidente in Orientem. In inferiori vero parte mouetur ab Oriente in Occidentem, & huius assimilatur tertius gradus humilitatis, qui est minorem non spernere, sed ei se conformare. Et ille est virtutis sui, non epicycli, cum homo se paratius obsequendo, vel condescendendo minori, sicut Christus, qui dicit Apolos. Hic: Qui maior est, qui secaabit, et qui ministrat: & postea subiit: Ego autem in medio vestrum sum quasi qui ministrat. Hunc circulum, & præ hunc humilitatis deferens, vobis notum est potius nescitis, qui scilicet docet, ut nos superare in nullo debeat. Et hic motus est duplex vnus in morte, & hic est ab Occidente in Orientem inquitur motus scriptus per mortem redigitur in

pristinam suam originem. Gen. Dicitur nec reuertaris in terram de qua sumptus es. Secundus est in vita, qui continuè tendit ab Oriente in Occidentem, id est, a natiuitate ad mortem. Ecclesiastic. Oritur Sol, & occidit, id est, homo primo nascitur, postea moritur. Sapientiz. Nos nati continuè desinimus esse, & postea erimus quasi non fuerimus.

Item assimilatur aeri propter quinque. Primo, quia aer ex sui natura est perispicuus: sic humilis est perispicuus per sapientiz susceptibilitatem, quæ est lux spiritualis. Proverb. Vbi humilitas, ibi sapientia.

Secundo, quia est sui in omnem partem extensius: sic humilis per sui ad omnem statum coactionem. Nam sicut dictum est, humilis homo maioribus obedit, equalibus seruit, minoribus condescendit, & sic ad omnem partem humilitas se extendit. Glosa tamen dicit super illo verbo. Debet nos implere omnem iustitiam, quod humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & non præferre se equalibus, & hæc est humilitas sufficiens. Secundus est subdere se equali, & non præferre se minori, & hæc est humilitas proficiens. Tertius est subdere se minori, & hæc est perfectiens: eadem in hac humilitate tercia est perfecta iustitia.

Tertio, quia aer est cœlestis influentiz receptus: quia humilis est ad diuinam gratiam recipiendam dispositus, Ita Dni superbi resistit, humilibus autem datur gratia.

Quarto, quia aer est virtutis respirandi admodum aptus, per quem respiratio nem conseruatur vita corporalis. Vnde & aer per respirationem attrahitur, spiritus vocatur, secundum illud Psalm. Os meum aperui, & atriui spiritum. Sic et aer per humilitatem attrahitur Spiritus sanctus per quem est, & conseruatur in anima spiritualis vita. Vnde Iſa. (ſimiliam translationem) super quæ requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & qui tam, etiam tunc sermones meos?

Quinto, quia aer est volatiliu locus: locus autem est locus conseruatus, quia humilitas est hominum spiritualium, & contemplatiuorum conseruatio. Vnde sicut ares in aere voluit, sic vias virtutum in humilitate ambulant.

E 3 Mapp

Gen. 3.

Ecclesi. 1.

Sap. 5.

Pro. 18.

Matt. 7.

Iac. 4.

Ps. 118.

Iſa. 49.

Nam qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, sicut dicit Gregorius. Item humilis assimilatur terræ, quia quāvis sit infima, tamen celestis insidentia est maxime receptiva. Cum enim sit cœli centrum in omni sui parte, ab ipso influentia suæ capit effectum. Et adeo inter omnia mundi corpora est se cundissima, & rerum multarum in esse productiva. Similiter & anima humilis maxime receptiva est influxus gratiæ celestis: & quia confluit aqua gratiæ ad concupiscentiam terræ, id est humilitatem animæ, ad eam scilicet abundantiam sequitur fecunditas vitæ per opera meritoria virtutum, sicut in plantis ad abundantiam humorum sequitur fecunditas fructuum. Psal. Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et iterum Psal. Terra nostra, id est, humilis anima, dabit fructum suum.

Item humiles assimilantur vallibus. Primo quidem, quia valles sunt aquo se, Cum enim vallis sit terra declivis, & depressa inter medium montium collocata, oportet, quod aquarum desuper fluentium sit receptiva. Et talis est anima humilis, quæ dum se voluntariè inclinat, & deprimit, inter duos montes, id est, modos superbiæ, quorum unus est extolli de spiritualibus, alius extolli de temporalibus, ab utroque declinans quasi media transit, & ideo supernarum gratiarum influxum copiosissimè recipit. Psal. Inter medium montium pertransibunt aquæ. Abundat etiam in vallibus, id est in humilibus aqua lachrymarum. Psal. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.

Secundo, quia valles sunt fructuosæ, Nam propter humoris copiam, in herbis, & floribus, & fructibus fecundantur, frondium & florum decore citius adornantur. Ita in humilibus abundant herbæ virtutum, fruges operum, frondes verborum, flores affectionum. Psal. Valles abundabunt frumento, id est, humiles vitæ merito.

Tertio, quia valles sunt umbrosæ, quia scilicet a montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt umbra montium, id est, placentia sanctorum. Zach. Fugietis ad vallē montium meorum.

Quarto, quia valles sunt fructuosæ, quia scilicet a montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt umbra montium, id est, placentia sanctorum. Zach. Fugietis ad vallē montium meorum.

Quinto, quia valles sunt quietæ. Nā edificia in vallibus constituta minus ventorum impulsione agitantur, quā quæ in montibus collocantur. Nā montium obiectu a procellarum inundantur impetu valles defenduntur, & terræ motibus incolæ vallium rarius molestantur, eo, quod partes terræ in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimæ sunt porosæ a ventis modicum agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles, sunt magis quieti, & tuti, & a ventis persecutionum, & a montibus temptationum. Vnde sicut dicitur Iudicum. Iudas, qui habitatores montium obtinuit, habitatores vallis delere non potuit.

Quarto, quia valles sunt fructuosæ, quia scilicet a montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt umbra montium, id est, placentia sanctorum. Zach. Fugietis ad vallē montium meorum.

Quinto, quia valles sunt quietæ. Nā edificia in vallibus constituta minus ventorum impulsione agitantur, quā quæ in montibus collocantur. Nā montium obiectu a procellarum inundantur impetu valles defenduntur, & terræ motibus incolæ vallium rarius molestantur, eo, quod partes terræ in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimæ sunt porosæ a ventis modicum agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles, sunt magis quieti, & tuti, & a ventis persecutionum, & a montibus temptationum. Vnde sicut dicitur Iudicum. Iudas, qui habitatores montium obtinuit, habitatores vallis delere non potuit.

Cur Dei filius incarnatus sit exprimitur, eiusque incarnatio quinque de causis rori comparatur.

Cap. XXXVI I.

Incarnatio filij Dei assimilatur rori. Rorate celi deruper, & nubes pluant iustum. hæc autem similitudo attenditur quo ad quinque. Nam filius Dei incarnatus est, ut mundum malignitate inflammatum refrigeraret. Ros enim calorem temperat, & refrigeria præstat. Ita ille ros temperavit ælum concupiscentiæ. Ecclesiasticus. Ros obuians ardori vententi, humilem efficiet eum, & adducet refrigerium gratiæ. Daniel. Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.

Secundo

Secundo incarnatus est, ut mundum
genitum impinguaret. Ros enim quodam
pices maris impinguat. Et in aliqui-
bus regionibus oues rore pascuntur, &
impinguantur. sic ille ros mundum gen-
itum impinguauit. Gen. 27. In pinguedine
terre & rore caeli desuper erit benedi-
ctio tua impinguabit enim in Christo
ex consideratione sue humanitatis: &
hæc est pinguedo terre, & etiam ex con-
templatione sue deitatis: & hæc est
pinguedo rois.

Tertio, ut mundum sterilem fecunda-
ret. locus enim ubi ros non descendit,
sterilis existit. Sic nauis erat sterilis
a bona operatione sed descendit ros ille
in ipsam, & gemitum fecit. Olee:
Ego quasi ros, & lilii geiminant qua-
si lilium.

Quarto, ut mundum famelicum pa-
siceret. Nam. Cumque descendere nocte
super castra ros, descendit et pariter &
manna. Ilio tamen rore non pascuntur
homines eo quod, id est per peccatum de-
nigrati: sed paruuli, id est homines man-
facti per puritatem albi. Nam paruuli coti-
nuorum, quam diu habent ples albos, a
parentibus relinquuntur: & tunc eleuan-
tes capita, & aperientes rostra, celesti
rore pascuntur. Vnde in Psalm. Qui dat
iumentis escam ipsorum, & pullis cor-
uorum innocentibus eam. Quando au-
tem nescire incipiunt, a parentibus
suis nutriuntur.

Quinto, ut potestatem demonum coer-
ceret. Ros enim nocturno tempore ca-
dentes venenosa animalia ardet, & ideo
venenum eorum non tantum nocet de
nocte quantum de die secundum phlo-
sophum. Ilio etiam pascunt serpentes
quando stant inter herbas rosidas. Sic
ille ros celestis ad nos veniens, malicia
demonum destruit. Isa. Ros laetis ros-
tum, & terram gemitum ad utrumbo-
rum demonum, destruit in terram.

Infinita hominis natura qualis exstat, ex
proportione Mercurij, atque aeris ex parte
describitur. Cap. XXXVIIII.

Inconstans homo assimilatur Mer-
curio, quia quatuor se de se temperate
naturæ, & elementis, tam in frequenter
variatur, quia non in maiorem, & non in
minorem ignem. Cuiusmodi se variat
ad naturam illius planetæ cui con-

iungitur, ut cum bonis bonus, & cum
malis malus, cum in diuersis mediocri-
bus, vel malitiosis spiritibus tractatur. Et
talis est inconstans, sicut inconstans ho-
mo, secundum prophetam dicentem: Psal. 17
Cum iustus sanctus eris, & cum viro
innocente innocens eris, & cum electo
electus eris, & cum peruerso peruersus.
Itam inconstans homo assimilatur
aer iumentibus.

Primo, quia aer est substantialiter le-
uis, & sic homo inconstans est leuis in
credendo. Eccl. 19. Qui cito credit,
leuis est corde. Ioan. Nolite omnes spiri-
tus credere. Bernardus, Vndeque vitium
est, & omnibus credere, & nulli.

Secundo, quia aer est facillime mobi-
lis. Sic homo inconstans est mobilis in
operando, quia scilicet non potest ac in
opere incipere, sed facillime dimittit
viam, & incipit aliud. Iac. Vir duplex
animus, inconstans est in omnibus vijs
suis.

Tertio, quia aer est multipliciter al-
terabilis, & variabilis etiam in opposi-
tas qualitates. Vnde ex foetidis cito cor-
rumpitur, dum ei vapor peius est admi-
scetur: & ex odoratis sanus, & redo-
lens immutatur. Sic inconstans homo al-
teratur in conuersando ex bonis exem-
plariorum, vel ex malis, & ex pessime-
ra societate inficitur, & ex bona soci-
etate dirigitur. Vnde cognate assi-
milatur aer, qui ad omnem ventum, vel
maius vaporum alteratur. Iob subito
aer contrahitur in nuces, & ventus tran-
siens fugabit eas.

Rationis ignorantia per similitudinem eclipsi-
sationis Solis, quoniamque effectus variabilis,
errare prout peritiam in animam inducit.
Cap. XXXIX.

Inconstans, vel error rationis indu-
cit peritiam, sicut eclipsis Solis. In-
ducit peritiam, quia si enim eclipsis So-
lis causa & si non intelligimus quod
in terra ad quam conuertitur umbra
Eclipsis, intenditur frigiditas polo ter-
ra contrahitur, & refrigerans vaporem
in se ipsum. Et ventus signum in causa,
quoniam in capite draconis; & tanto vi-
tius quanto maior fuerit, & vel ipse
fuerit umbra. Similiter quanto maior
& quatuor est error, & ignorantia in-
tem obsequio, tanto magis peritiam

Psal. 17

Eccl. 19
1. 10. 4.
Bernardus
cant.

Ia. 1.

Iob. 37.

Liber Primus

anima inordinatè ad peccandum. Et præcipuè si est Eclypsis in cauda draconis, id est, si est error, vel etiam ignorantia finis, qui prior est in intentione. Vnde tunc opus sequens est inordinatū. **Matt. 6.** Si oculus tuus, id est, intentio nequam fuerit, totū corpus, id est, processus operis, tenebrosū erit. Nam qualis est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, ut dicit Gregorius: & intelligitur de intentione finis.

Greg.

Item ignorantia assimilatur tenebræ.

Primo, quia tenebra est visus impeditus, unde dicitur tenebra a tenendo, quia ligantur, & tenentur oculi ne lumen videant. Sic ignorantia tenet oculos mentis ne videant lumen veritatis, **Tob. 3.** Tob. In tenebris sedeo, & lumen cæli non video.

Tob. 3.

Secundo, quia est gressus prohibitiua. Non enim tutum est in tenebris ambulare. **Io. 12.** Io. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit.

Io. 12.

Tertio, quia est casus inductiua. Nam qui ambulat in tenebris, facilliter, & frequenter cadit, præcipuè ubi lubricum esset. Sic etiam ignorantia boni inducit casum peccati. **Prov. 4.** Proverb. Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.

Prov. 4.

Frequenter autem est casus ubi est tenebra ignorantie, cum lubrico concupiscentie. **Psal. 34.** Psal. Fiant viæ eorum tenebræ, & lubricum. Et frequenter vnus ignorans facit errare alium. **Matth. 15.** Matth. Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Matth. 15.

Quarto, quia est timoris incussum, timet enim homo in tenebris. **Psal. 54.** Psal. Timor & tremor venerunt super me, & contrexerunt me tenebræ. Similiter ignorantia timorem inducit. Sicut enim ignorantes artem bellandi, timent frequentes, quæ non sunt timenda, ut fragorem armorum, & similia: Similiter ignorantes viam Dei, timent frequentes, quæ non sunt timenda. **Psal. 113.** Psal. Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor.

Psal. 113.

Quinto, quia est verecundie diminutiua. Vnde qui volunt turpia facere, tenebras querunt, ut verecundiam fugiant. **Ecclesiast. 23.** Ecclesiast. Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quid veretur? Sic etiam ignorantia culpæ mi-

Ecclesiast. 23.

nuit, vel tollit ruborem penitentie.

Item. Confusione non sunt confusi, & **Ecclesiast. 6.** erubescere nescierunt.

Dei ira quanta sit super peccatores futura, per n. Solis Iridisq; Luna nonnullas similitudines, in du. nonisimo clarissime patet.
Cap. XL.

IRa Dei quanta super peccatores in fine apparebit. Nam feruor Solis sub nube tegitur: sed quando discooperitur, quanti sit ardoris ostenditur. Sic Christus, qui nunc est quasi sub nube misericordie, quanta sit iustitie & potentie manifestabit in fine. **Psal. 9.** Psal. Dominus iudicia faciens. Item ira Dei assimilatur iridi siue arcui lunæ.

Psal. 9.

Primo, ratione significationis: differt enim significatio iridis Solis, & Lunæ, quia arcus Solis, ut sacra scriptura tradit **Gen. 9.** Gen. apparet in signum diuine clementie. Vnde etiam apud Græcos dicebatur arcus deymonis, id est, sapientie. Quia Ifodisq; (qui omnia naturalia attribuebant dijs) dicebant, quod arcus ille est signum clementie, quia calor mixtus ex aqua & igne, signum est, & neque per aquam neque per ignem eueniet periculum, deymone, id est, sapientia providente. Vnde ante tempus iudicii, quando non igne conflagrandi finem mundi expectamus venturum, dicunt quidam doctores catholici, quod per xlan nos arcus non apparebit, ut ostendat diuinam clementiam a mudo amorem, diuini iudicii ira appropinquante. Arcus autem Lunæ (secundum philosophos) tempestatem longam, & auram instabilem. Et magis diuina ira assimilatur ei quam clementia. **Psal. 49.** Psal. Ignis exardescet in conspectu eius, & in circuitu eius tempestas valida.

Gen. 9.

Psal. 49.

Secundò ratione colorationis, quia (ut dicit Arist.) color lunaris iridis est albus, eo, quod lumen in nocte videtur albu: quod est, quia frigus noctis condensans nubem, non sinit radium Lunæ, cui sit debilis, penetrare in profundum eius, ideo tantum in superficie illustrantur nubes, & ideo per consequens non generatur nisi albedo, quæ in sola superficie habet fieri. Nam rubedo constituitur ex immixtione lucis in profundam humidam fumo si, & viriditas ex lumine penetrante in humidam æquum. Albedo ergo iridis Lunæ

Arist. 7. mete.

Luna significat claritatem, & tranquillitatem iræ diuinæ. Nō. n. eo modo ira est in Deo sicut in homine. s. ut sit ex eo passio perturbans, & offuscans, siue obsecrans iudicium rationis. Est ergo ira Dei alba. i. clara, & tranquilla, in nullo mentē eius offuscans. Psal. Deus iudex iustus & fortis, & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Et ideo (ut dicunt doctores) non est in Deo ira, quæ est passio afflicti, sed solū ira efficiens, ut scilicet ipsa poena illata a Deo puniēte, ira Dei vocetur.

Psal. 7.

Arist. 3.
mete.

Tertiō ratione apparitionis, quia cū arcus Solis frequenter appareat, arcus tamen Lune rarissimē apparet. Nam (ut dicit Arist.) in quinquaginta annis non videtur nisi bis. Et ideo hoc potest esse, quia arcus talis non apparet, nisi Luna decimaquarta, & cum fuerit in ortu, vel occasu suo. Luna ergo existens in signis Aquilonaribus, nec ad Aquilonē nec ad meridiem habet illam oppositionem quæ requiritur ad iridem. Si autē est in signis meridionalibus, & est plena, sequitur quod Sol est in Aquilonaribus, & ideo tūc vix sunt nubes in Aquilone, quæ fiat semen iridis. Si autem Luna decimaquarta sit in ortu, vel occasu. s. iero, vel mane, patet, quod Sol est ei oppositus, ideo licet oppositio recta sit, quæ requiritur, tūc sit dissipatio aeris, quod vix ibi potest esse nubes in tanta densitate & cōtinuitate quantam requirit, nisi hoc faciat aliqua specialis stella, quæ forte non est in tali dispositione in quinquaginta annis nisi bis. Et ideo forte hoc dicit Philosophus, licet quidam dicant eum hoc diallektice referendo, non asserendo. Quod ergo arcus Solis (qui est signū elementis) frequentius apparet, arcus vero Lune (qui est temperis præsignū) apparet rarissimē signū est quod Deus promittit ad misericordiam, quā ad irā, & præfiliis ad puniendū, quā ad puniendum. Hæc. Non est valens nūc mōris impij. Et Joel. Convertimini ad dominū Deum vestrum, qui misit misericordiam, & pietatem super universā.

Ier. 18.
Joel. 2.

De duplici ira humana hic pertrahitur, quarum altera rationis a voluntate trahit, quæ canicula stellæ, quæ impetuosa est, aqua torrentis est. Altera vero sensu rationis est, quæ non est cōtinuata, sed distans. Cap. 21. I.

Ira humana duplex est. Una quæ rationem a rectitudine contrahit, & hæc est ira per vitium. Alia quæ appetitus insensitivus contra vitia, & mala mouetur secundum ordinem rationis. Et hæc est ira per zelum, prout Grego. distinguit.

Grego. li.
5. mor.

Prima ira similis est stellæ, quæ canicula nuncupatur. Et hoc ostendunt tria.

Primo caniculæ effectus: est enim illa stella in effectu feruentissima, quod cōpetit iræ inordinatæ. De qua philosophus dicit, quod est accensio sanguinis circa cor: unde qui ad iram alios prouocāt dicitur esse incendiarij diaboli. de quibus in Psal. Incenderunt igni sanguinarium tuum, id est, cor quod debet esse deo dicatum.

Psal. 74.

Secundo hoc ostendit caniculæ ortus. Nam (secundum Albumasar) canicula oritur in xix gradu Cancrī, in cuius ortu fit magna turbatio in aere. Ira etiam dum iræ exurgit, & exardescit, fit magna turbatio in homine. Et hæc perturbatio primo fit interius in corde, quæ (sicut dicit Grego. cum tranquillitatem mentis ira dissipat, distans tam quodammodo scissamque perturbat. Unde per iram sapientia perditur, ut quid quous ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stultī rego. scilicet, quia nimium intelligit, tūc lacum furit eum mentē cōtinuando. Infundit. s. fit perturbatio in opere sicut scriptū est: Ira perdit etiam prudentes, quia. s. confusus animus nequaquam explere potest quod intelligit, prudenter valet. Item fit per irā turbatio in corpore, quæ (sicut dicit ibidē Grego.) Dum iræ stimulus accendit, cōr palpitat, corpus tremat, lingua se pedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquā recognoscatur noster, notus quod ore clamorem format, sed finis quid loquitur ignorat. In quo itaque ille ab appetitu longe est, qui ad rationis suæ cōsidus non est? Item fit per iram turbatio in cōuersione, quia per eam (sicut Grego. dicit,) Grata vitæ socialis amittitur, statimque irā est. Non esse aliudius cū hominē iracundo, ne dicas temeritatem & lunas sed aliam animam tuam. Quia qui se ex huiusmodi ratione non temperat, necesse est, ut bristilis solus viuat. Item fit per iram turbatio in cōgregatione, quæ (sicut dicit Grego.) per irā cōcordia rumpitur,

Grego. in
mora.Grego. in
mora. 3

Pro. 22.

Liber Primus

Pro. 29. rumpitur, sicut scriptum est. Vir animo-
sus parat iras, & vi mandens effu-
dit peccata. Peccata quippe effundit,
quia etiam malos quos ad discordiam
prouocat, petiores facit.

**Hip. in
Ampu.** Tertio declarat dictam similitudinē
caniculares tempus. Ab hac enim stella di-
cuntur dies caniculares, in quibus san-
guinem minuere, vel medicinam accipe-
re est valde periculosum propter excē-
sum dissepientie ac in calore, vin-
de Hipocras dicit, quod ante canem, &
post canem, & sub cane molestie sunt
purgationis, & pharmitie. Et ibi dicit-
tur in commento, quod ante ortum, &
in ortu, & post ortum illius statim dare
portionem laxatiuum periculosum est:
quia tunc aer est calidus, & siccus, scilicet
a calido ligno, & a calida stella, scilicet
Sole, & Leone cum zaticula exite-
te. Unde ex modica medicina sumpta
corpus fieret nimis calidum, & siccum,
& febris forsitan sequeretur. Medicina
etiam isto modo sumpta evaporaret, &
nimis etiam operaretur, cum corporis
pori tunc ex calore aeris sint aperti.

**Gal. in
amph.** Dicit enim ibidem Galenus, quod a ca-
lor exstantes vires extrahit medicina,
unde aqua calida repugnat solutioni:
sed calor aeris tunc est fortis propter
ea virtus interior tunc est debilis, &
reparationem, vel mutationem plus de-
betur. Si tunc a potestate canicu-
le canicula non est potius manifeste:
Sed etiam in febre are canicula non
est corruptio dissoluta: quia nec a fu-
ro corripere modeste, vel moderate
corrigitur, nec ab isto potius patie-
ter vel vultus sumit: propter quod
& ira viri miniam. Denique operatur,
Nam dum perturbata sunt iudicia
sunt pariter exaltata, tunc quod fu-
ro aperiit, rectam putat, sicut dicit
Galenus.

Isa. 1. Item impetūs ira dissipat animam
sicut ventus dissipat cinerem plantis:
sed illis enim quia tunc maxime in
pulsione malitiae in uentibus. Item
dicitur plantis a cinere cineribus
aeris. Item in libro de malis mori-
bus dicitur, ira impetūs, & tunc in-
ducit hominem ad iram, & a ista iram
fuit dicitur, & fuit illam addit, sed fu-
nit, non inuoluitur, quoniam ibi dicit-
pit, quia dicitur in libro de malis mori-
& pergitur, & tunc illud Pro. 29.

Maniatis debet gratiam.

Isa. 34. Item ira a similitudine aquae torrentis.
Primo, quia talis aqua est impetu-
santior, cuius est aqua cum impetu ve-
niens, & recedens, unde dicitur torrentis,
quia impetu crescit, sed siccitate torre-
scit & ardescit. Talis est ira eorum, qui
subito, & multum accenduntur, & cito
revertuntur. Unde tales vocantur impetu-
tuosi. Ita conueniunt torrentes eius in
pitam, scilicet propter subitam inflam-
mationem ira.

Isa. 30. Secundo, quia talis aqua est damno-
sa. Nam vias destruit, terram corrodit,
& vias loca submergit. Sic ira nimis
destruit vias rationis, corrodit vires
corporis, & interdum sibi propinquos
iratus inuadit, & laedit: unde de huius-
modi furioso posset etiam illud dici
Ira spiritus eius, velut torrentis inundis
vires ad medium collis ad perdenda
gentes in nihilum.

Tertio, quia talis aqua est periculosa:
Nam quia cum impetu venit, omnia sibi
obstantia diluit, quae cum impetu se-
quuntur. Haec etiam lepillos, & palas
ceaceruans post se vestigia derelinquit,
& sic in mare descendit ubi omnis flu-
uius nomen, & dulcedinem perdit. Sic
etiam ira cum impetu crescit, non ob-
stantes, id est, resistentes, si potest, pro-
sternit, & cum impetu alios sibi viros
secum ad periculum attahit: lepillos, &
palas, id est, paruos, & senes iniurias an-
te oculos mentis coaceruando, id est,
reminiscendo reducit, post se vestigia
rationis, & mansuetudinis per obliuio-
nem dimittit. Et haec ira est torrentis ini-
quitatis, quae animam per odium tur-
bat. Psal. 17. Torrentes iniquitatis coatur,
baberunt me.

Secunda est ira, & indignatio sua to-
rens contra mala, quae est secundum ra-
tionem, & quae dicitur ira per rationem,
nam est continentia, sed valde timen-
da, unde cum verba de malis homines
effundunt inuoluntate habentia. Et hoc
apparet per exempla in moribus Gel-
lorum, quod dicitur de caede populi
in quo fama, intelligitur legitur. Reg.
1. Reg. 1. Hiero. 2. Hiero. 3. Hiero.
Gestione animae, unde dicit Hieronimus, etiam
numerus aliorum, quod quibus Saul
cum impetu sua non timet, propter quod in
dignitate dicitur, & molestus, & male-
dicus, quod in uoluntate populum
comouit. Et Hiero. 2. Hiero. 3. Hiero.

Isa. 34.

Isa. 30.

Psal. 17

1. Reg. 1
Hiero.

dicat.) Hi montes ante maledictionem
veres fuerunt, quos maledictioni pos-
sita subiaceat testatur, eo quod nun-
quam ibi plueret, vel rorem descendere
reperiatur.

*Quid sit iustitia, eiusque forma ac perfectio ex-
planatur, & terra tribus rationibus comoda-
ratur.*

Cap. XLII.

Iustitiae aequalitatem servare docet
nos terra, quae (secundum Philo-
sophum) est aequè librata in medio pro-
prij ponderibus. Quilibet enim suarū
partium suo pondere nitetur ad mundi
medium, & in declinatione suarum par-
tium singularum tota aequè librata sus-
penditur circa centrum, propter quod
aequaliter in medio immobilis retine-
tur. Ex quibus patet, quod in terra est
de sui natura partium aequalitas, loci
medietas, & quiescis stabilitas. Est enim
in suis partibus aequè librata, in medio
mundi locata, & in eodem situ perpe-
tuo stabilita. Hac autem tria virtus iu-
stitiae requirere videtur. Nam primo
virtus iustitiae requirit aequalitatem,
quod ipsius nomen demonstrat. Dico-
tur enim ea, quae adaequantur, iustifica-
ri, unde Constantinus porphyroscitus di-
cit, quod ius est aequi & aequi. Ius
autem ut, quo cognoscitur quid sit
iustum.

Conf.

Arist. 5.
Ethi.

Secundo pertinet ad iustitiam me-
diū tenere, unde Philosophus assignat
medium iustitiae, secundum propo-
tionabilitatem arithmeticae quod est
medium rei. Alii enim virtutes mo-
ralibus assignatur medium rationis tā-
tum, sed iustitiae medium rei. Nam aliae
virtutes morales continentur principaliter
circa passionem, quarum rectitudo
non attenditur nisi secundum compa-
rationem ad ipsum hominem cuius sunt
passiones, secundum quod tractatur, &
concupiscit prout debet secundum di-
versas circumstantias, & ideo medium
istam virtutum non accipitur secun-
dum proportionem unius rei ad alte-
ram, sed solum secundum comparationem
ad ipsum hominem virtuosum: &
propter hoc in ipso est medium solum
secundum rationem quo ad nos. Sed ma-
teria iustitiae est exterior operatio, se-
cundum quod ipsa, vel res, cuius etiam
vult debitam proportionem habere ad

aliam personam. Et ideo medium iu-
stitiae consistit in quadam proportionū
aequalitate rei exterioris ad personam
exteriorem. Aequale autem est realiter
medium inter maius, & minus, videlicet
Philosophus: & ideo iustitia habet me-
dium rei. Sed hoc medium rei est etiam
medium rationis, & ideo in iustitia sal-
uatur etiam ratio virtutis moralis.

Tertio iustitia requirit stabilitatem,
& firmitatem. Et ideo diffinitur a vi-
ris peritis, quod iustitia est constans, &
perpetua voluntas ius suum unicuique
tribuens. Ex qua diffinitione habetur,
quod ille iustus est, qui est in operando
voluntarius, firmus, diuturnus, & re-
ctus. Unde in hac diffinitione ponitur
primò voluntas ad ostendendum, quod
actus iustitiae debet esse voluntarius.
Psalm. Exultent & letentur, qui volunt
iustitiam meam. Secundo additur Con-
stans, ad designandum firmitatem pro-
positi, scilicet ut in proposito faciendo
iustitiam firmiter perseueret. Job: Te-
nebat iustus viam suam, & iniquis ma-
nibus addet fortitudinem. Tertio addi-
tur, Perpetua, ad ostendendum perseue-
rantiam, sive diuturnitatem. Vbi nota,
quod voluntas potest dici perpetua du-
plex. Uno modo ex parte ipsius actus
iusti, qui perpetuo durat: & sic solus
Dei voluntas est perpetua. Alio modo
ex parte obiecti, quia scilicet aliquis
vult perpetuo facere aliquid, & hoc re-
quiritur ad rationem iustitiae, quia non
sufficit ad rationem iustitiae, ut aliquis
velit ad horam in aliquo negotio ser-
vare iustitiam, quia vox invenitur ali-
quis, qui velit iuste in omnibus & rei-
te. Sed praecipue requiritur, quod homo
habeat voluntatem perpetuam & in om-
nibus iustitiam servandi. Psalm. Beati qui
custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam
in omni tempore. Quod autem vult
subditur, ius suum unicuique tribuens,
ponitur ibi actus iustitiae pro habitu
qui per actum specificatur. Item habi-
tus reducitur ad actum. Unde si quis vel-
let hanc descriptionem ad debitam for-
mam diffinitionis reducere, diceret sic,
Iustitia est habitus secundum quem ali-
quis constans, & perpetua voluntate
ius suum unicuique tribuit, & quasi est
eadem diffinitio cum ea quae Philoso-
phus ponit in Eth. dicens, quod iustitia
est habitus secundum quem aliquis di-

Arist. 1.
Ethi.

Job. 17.

Psalm. 101.

Arist. 5.
Ethi.

cuius

Liber Primus

quar operatiuus iusti. Nota etiam, quod voluicq; reddere ius suum non solū perinet ad iudicem, vel ad principem, sicut ad dirigentem, vel operantem quod iustum est, quia iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti: Sed etiā ad subditos, sicut ad exequentes. Hæc enī igitur forma iustitiæ quam representat nobis, (vt dictum est) ipsum elementum terræ. Hierem. Faciet iustitiam in terra.

Ex. 16.

Aqua pluuia, Maris Rubri, ac denique nuntiorum amantium vana proprietate explanantur, quibus lachrymarum compunctio cor nostrum clarificari assimilatur.
Cap. XLIII.

Lachrymarum compunctio astricta est aquæ propter septem.

Primo quidem, quia aqua est sordida in seipsum. Nam videmus, quod ea quæ sordidantur, per lotionem aquæ mundantur. Vnde prius Lucas videtur esse sordidus dum est a reba succisus, aquis sepe lotus efficitur valde albus. Oves etiam antequam condeantur, prius in aqua lauantur. Ita aqua lachrymarum est omnium peccatorum absterge, mundificatio, & dealbatio. Ioh. Si lotus fueris aquis niviis, & fullerine velut mundi simis manum tuarum. Nam quasi aquæ fluentes ex resolutione nuntiorum, sunt aquæ fluentes ex recordatione peccatorum, & hæc sunt manum absterge. Et hanc aquarum virtutem cognoscit etiam animalia, & hominum modi locutionis manifesta nobis præbent exempla. Nam lepore dum adulterium committit cum pario, tanquam maleficio, utrumque ostendit, ad ipsum nullatenus redit nisi prius lota fuerit aquis. Similiter eiconi dum cum alio maleficio concubuit, nisi prius se laverit, ad comparam non redit. Cynus alba est avis, non solum adulterium refugit, sed etiam cum coniuge coeuit, tanquam rem turpem & sordidam fecerit, nisi prius se laverit, nunquam cibum sumit. Et tamen multi quidem multi adulterij, & delictibus sordidi, sine lotionis precumque ad Corpus Christi accedere non verentur. Elephas cum multo rubore ad videri accedat, lachrymas querit, videri refugit tanquam torpe, & detestandum quid fecerit: nisi prius se aquis laverit ad socios nunquam redit. Et habent elephantes

Job. 7.

hoc proprium, quod semper in Luna nocturnatim ad aquas accedunt, & ab omnibus sordibus in aqua se abluunt, & filios quos ante se ire faciunt, semper similia facere instruunt. Sed multi miseri relicta aqua munda penitentia, ad modum porcorum querunt aquam lutosam luxuriam. Ezech. Non est precius umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem.

Ex. 16.

Secundo, quia aqua est viuificatio. Vnde arbores, quæ videntur in hyeme mortuæ ex defectu humiditatis, æque ascendente humore iterum fiunt viuæ. Ita anima in peccatis mortua viuificatur penitentia lachryma. Et sicut etiam piscis absque aqua non viuit, sed remotus ab aquis, moritur & putrescit: Ita etiam peccator sine lachrymis viuere spiritualiter nequit. Isa. Computrescant pisces sine aqua, id est, penitentes sine lachryma, & morientur in siti. Nam & piscis quidam, qui allec dicitur, ex sola aqua viuere perhibetur, sicut talpa ex terra, Camaleon ex aere, & Salamandra ex igne viuere referuntur: quamuis sapientiores dicant, quod nullum animal aueritur, vel viuat ex puro aliquo elemento. Dicitur enim esse vnum genus plantarum, quod quantumcunque aridum fuerit in aqua missum protinus reuiuiscit. Vnde etiam anima mortua si in lachrymarum aquis fuerit balneata, ex mortua fit viua. Et quedam auiculæ, quæ cito modo ex quibusdam arboribus generantur & loco fructuum in eis nascuntur, quando tamen ad arborem suspenduntur nunquam viuificantur. Sed quando ruptis tenaculis in aquam cadunt, animam cum vita recipiunt. Et est notandum, quod hæc auiculæ modicum valde habent de carne, & minus de sanguine, quare ad elum non sunt aptæ. Sed quæ est arbor producens has aues, nisi mundus producens homines? & quid est non viuificari in arbore sed in aqua, nisi quia non spiritualiter viuimus quandiu mundo, vel peccato inhaeremus? Sed dum a mundo recedimus, & aquas deuotionis attingimus, tunc Deo viuere incipimus. Tales enim qui mundo adhærent, sunt carne multa, & sanguine pleni. Sed qui aquis penitentialibus sunt attriti, sunt carne, & sanguine quasi nulli, quia non sequuntur, quæ carnis sunt, sed quæ Dei. Apost. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.

Ex. 30.

1. Cor.

15.

Tertio, quia aqua est impinguatio, &

fecundatua Dixerunt. n. philosophi, qd si terra fuerit nimis indurata, nec aqua baineata, semen non recipit, & receptum non permittit erumpere, & germinare: sed vomere sepe contracta, semina nutrit, & per aquam pluuiz remollita quidam in se pinguedinem colligit, quam receptam, & in se decodant radicibus ad productionem seminis fundit. Sic per omnia corda dura nulli sunt fructui apta, sed vomere penitentie commollita, & perfusa deuotionis aqua, sunt pingua & fructifera: propter quod est quidam lapis preciosus, qui dicitur euandros, qui ad nostrum exemplum de se perpetuas stillas gemit. Videmus etiam, qd nulla est terra adeo bona de se, cui si subtrahatur aqua non fiat infertunda, & vana, nec alicui vbi apta, quam potius resoluta in puluerem vertitur. Et contra terra conuenientibus temporibus recipiens in se aquam, fit mollis, arabilis, ad serendum apta, & valde fecunda. Hoc patet in terra Aegypti, qua non irrigatur pluuia, sed crescente Nili fluminis aqua, terram irrigat, & crescente riparum lvarum fluminis irrigat vniuersa, sique ibi sterilitas magna, & rerum penuria, quando ex aliqua causa non ascenderit ipsa aqua, Tempore etiam Helix quando non fuerunt pluuiz perierunt pro siccitate omnia. Sed cum oraret, vt desederet aqua, redijt rerum abundantia. Que etiam est arbor tam fertilis, & amata que nō proptinus sterilesceat, & ex viridi secca fiat, si humor aqueus ei deficiat? Ita etiam sine lachrymarum irrigatione nullas esse potest fructus penitentie. Tob. Si continue rit aquas, omnia siccabuntur.

Iob. 11.

Quarto, quia aqua est lassorum confortatua. Nam & cures, & omnia animalia dum calore afluat in astate, si aqua coacta, vel sponte transeunt mox se excutunt, & resumptis viribus audius cibum sumunt, & fortiora ad opera redeunt. Ceteri etiam quantumcunque laesi, a caribus fatigati, si possunt aquam intrare, & flumina transnatare, mox pristinas vires sumunt, & spiritibus cauebas filuas petunt. Ita etiam lachrymarum mirabili modo lassos & laborantes confortant, & vires perditas reparant. Vnde anima quantumcunque dimissa, vel debilitata, nullo modo confortatur his aquis balneata.

Quinto, quia aqua est durorum emol-

litua. Nam panis bis coctus, qui est natura durissimus, in aqua potius mollior efficitur. Ita lachryma compuncti deuote orantis, Dei severitatem emollit, & ad parcendum & miserandum sedat. Io. Motu batur aqua, & senabatur vnus.

Io. 3.

Sexto, quia est siliis sedatua. Nam siliis est appetitus frigidus, & humidus. vnde cum aqua de natura sit frigida sit, & humida, recte siliis est extinctua. Ita lachrymarum penitentie extinguunt ardorem culpae. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua, id est, ardorem culpae compunctio lachrymarum.

Eccl. 49.

Septimo, quia aqua est calidiorum torridatione. Nam Babilonia fortissima dicitur fuisse, non tantum, quia murus altissimus & fortissimus, sed quia insuper vallicae flumina vallaretur. Nullus enim locus potest esse fortis, vbi aqua deficit, sicut patet de Bethulia in Iudith. Ita lachrymarum penitentie mirabiliter protegent contra insuper tentationes, & persecutionum. Exo. Erat aqua quasi murus a dextra eorum & sena. In tali enim aqua Aegyptij, i. hostes persequentes, sumuntur, & capita draconum idem non tantum vicia confringuntur. Psal. Tu confringis capita draconum in aqua.

Exo. 14.

Psal. 73

Item lachrymarum compunctio dissimilatur pluuiz propter eandem.

Primo quidem, quia pluuia calore solis dissoluitur. Est enim naturale, qd quanto in nube plus est de materia pluuiz, tanto sit radiorum solarium fortior impressio super nubem propter aquae ad solem contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nube in pluiam forte dissoluitur. Ita ergo similiter in anima, quanto plus est de lachrymarum materia, tanto diuini caloris sit fortior impressio super eam, donec tota resoluitur in lachrymas. hinc est punitionem totaliter lachrymarum. Iudic. Nabes stillauerunt: quas, id est, penitentes lachrymas. vnde post acutissimum solis calorem videmus, inquit in aere pluiam vehementer, quia dum cor diuino amore calefcit, amaris & deuotis lachrymis ingemiscit. Vnde beatus dicit, qd si sit caloris exaggeratio circa hominem modum, ex aduisione vaporum fit tabes, eum quasi sanguis ita, vt sanguis plueret videretur. Et sic anima diuina dum diuino calore succenditur, tota in amoris robedinem transformatur.

Iudic. 5

Béd.

Secundo

Liber Primus

Secundo, quia pluvia terræ aliquando quidem planè, ali quando vero in petuoso infunditur. Nam quanto nubes ex qua generatur pluvia, est a terra remotior, & a cælo vicinior tanto suavius terræ patet, & guttus gracilioribus ad ima descendit: & quanto e contra est a cælo remotior, & terræ proximior, tanto cû grauioribus stillit, & magis impetuosius terram petere consuevit. Et hoc est, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior, tanto inuiores, & secretiores lachrymas emittit. Quanto vero fuisse per peccatum a Deo se remotiorem, & terra per affectum cõmunionem anima replet, tanto grauiores, & vberiores lachrymas effundit.

Tercio, quia ex pluuia aer serenatur. Ita serenatur conscientia ex compunctione lachrymosa. Iob: Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Hec enim exultatio, est ex serenatione conscientie.

Quarto, quia ex pluuia terra impinguatur, præcipue ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo quod tonitruum suo motu vaporem dicitur, & sic aquam subtiliando puriorem reddit. Ita lachrymæ impingunt, & fecundant animam, & reddunt eam aptam ad fructus bonorum operum, & maxime si sint cum tonitruo id est, cum timore diuini iudicii. Hoc enim est tonitruum quod animam maxime concutit terrore sui, & maxime eam subtilizat ad dissolutionem peccati. Unde hoc est tonitruum in quo sunt fulgura, id est, considerationes minantes, & terribiles, ex quibus sequuntur pluuia, lachrymæ animam fecundantes.

Ps. 134. Pl. Fulgura in pluuiam fecit

Quinto, quia ex pluuia ventus quietatur. Solet enim dici, quod ad pauam pluuiam accidit magnus ventus. Et ita modica lachryma magnam tentationem extinguit. Flammam enim suggestionum cito extinguit vnda lachrymarum.

Item compunctio lachrymarum assimilatur mari rubro, quod aliquando habuit magnam abundantiam aquarum, & aliquando habuit aquam non multam, sed paucam. Unde primo propter aquarum abundantiam, vocatum est mare viuum. Inuenitur enim quod aliquando in Aegypto fuit eorum mare, & priusquam cooperiretur habebat aliud nomen, quàm nunc.

Tunc ergo illud mare unde vocabatur, scilicet propter resistentiam resistentis caloris solis adoretis, sicut folia plantarum sunt viridia quamdiu ex humiditate resistent calori. Postmodum autem propter paucitatem diminuta aquæ vocatum est mare rubrum, quia propter paucitatem aquæ adurit fundus eius, & arena fit rubea, unde modo forte propter paucitatem aquæ possunt fieri fossilata in mari in quibus esset navigatio tutior, quæ voluerunt quidam reges facere: sed geometricè probatum est eis, quod ibi erat in tantum altior terra, quod omnia flumina fuissent facta salia propter mare, quod omnia flumina vicisset. Sicut ergo illud mare aliquando habuit abundantiam aquarum, aliquando paucitatem: Ita quoque sancti viri aliquando habent copiam, aliquando penuriam lachrymarum propter quod debent dari lachrymæ ad mensuram secundum illud Psal. Petum dabis nobis in lachrymis in mensura. Item lachrymæ feruidæ compunctionis proueniunt ex intimo cordis desiderio patris cælestis. Cuius exemplum apparet in eleuatione aquæ ad ostia fluminum, & fontium: quia vapor ex motu & calore corporum cælestium generatus, & in terra inclusus, non valens exalare calet, & sua caliditate attrahit aquas ad concauitates terræ, & ibi retentus aperit terram actione sua, & eleuat aquam. Et ideo aqua scaturit saltando, & bulliendo, sicut olla: sicut patet in ostiis fluminum, vel fontium, & extrorsum aqua calida, nisi frigus expulsum a calido interiori ad crustam terræ exteriorem intrigi daret eam statim. Ita desiderium vel affectus generatus in cordibus sanctorum ex amore & cõtemplatione cælestium, dum fortiter interius incalescit, aquas lachrymarum ad concauitates oculorum attrahit & velut olla bulliens eas exterius effundit, unde Psal. dicit: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei mei.

Psal. 79

Psal. 41

Item lachrymarum compunctio purificat, & fortificat, & clarificat cor nostrum. Cuius est exemplum, quando in fundo fluminum inuenitur gallinæ album: quia ibi terra vincit aquam in commotione, & illic lapis leuiter sic calens, & induratur fortiter propter se in adulatione.

adulationē, & de se emittit splendore qua
si crystallus, eo quod in eo nullius ter-
rare corporis aqua in aqua huminam
invenitur, galium autem statum, & la-
cidum. Quia in aqua lachrymae cor-
poris sunt, sicut album, id est, men-
dum ad operandum, cum est ad toleran-
dum, & succidam, & contemplanum.
Sed notandum, quod compositione la-
chrymas equaliter facti sunt, non ha-
bent, sed aliquando quodammodo aliter
exando viderentur, quidam fructi-
bus similes, qui quandoque aqua sunt
pleni, quandoque vel aliter vacui, sicut
narrat Seneca, quod sunt quidam fon-
tes albedi, qui lachrymas sunt pleni, &
sunt horti vacui. Cuius causa est pro-
portio vaporis aquae elevaris, & ipsius
aquae quae elevaris, quia si vapor, qui
elevaris fuerit, fuerit, vinetis aquam,
tunc elevaris elevaris aquam tam congrega-
tam. Sed ad hoc, ut iterum elevaris oportet
interdum tepus aliquod, quo aqua
iterum congregatur, & sic iterum
fuerit. Si autem vapor elevaris fuerit
debilis, elevaris aliquam partem
aquae, huius virtutis proportionem, &
tunc deficient donec ipse vapor repe-
tatur, & comoretur ex talibus elementis
corporum. Similiter fecimus quantita-
tem interioris affectionis, & secundum
abundantiam lachrymaris humores
elevaris in in hominis humores corpora-
lis. Hieron. Quis debet capiti meo
aquam, & oculis meis fontem lachry-
marum?

Seneca de
naturalibus
quæstionibus.

Hier. 9.

*Campi nature explanatio, ubi laqueus homo,
per saltum, per aquam, vitula, per se, de
vultu.* Cap. XLIII.

Lacrimans homo similis est campo.
Est enim campus plenus, & inultus
non vomere, sed canis nec ferro impin-
guatus, sed deambulatione, & lachry-
marum caritatem habundantia deputatus.
Si quisque lacrimans homo vomere pen-
nitentis non iulatur. Deuter. Tolle vitula
vitula de armento, quæ non traxit iugum,
nec terram scindit vomere, & du-
cat eam ad vallum, alpetam atque ta-
xidam, quæ nunquam arata est, nec se-
mentem recepit, & egredietur in sa-
cras vitula. Hæc vitula est anima vana,
& lacrima quam nec iugum obedientie
domat, nec aratrum penitentiae fatigat.

Deu. 31.

Itaque ergo finaliter demones de armen-
to trahant, & ad alpetam, & laxam
vallum ducant, quando eam de corpore
vel munda ducunt, ad penam ele-
vam ducunt, quæ ducitur vallis ratio-
ne profunditatis, per rationem accen-
tatis, & rationis ratione eternitatis, quæ
laxa valde duratilla sunt, & ideo ibi
eas terides, id est, lachrymarum rationes
penitus deponuntur. Item lacrimans ho-
mo ad modum campi humo, id est, reco-
gnitionis, per rationem vilitatis non reser-
gitur, & ideo ad finem peratitur
non impingatur. Sed ecce homo pu-
dena dicit de conscientia sua secundum
illud Luca. Prodiit circa illam, & mo-
tam se, ita illi terram conscientie, & fo-
dit, qui eam discutendo revidet, sed
ille siccosus misit, qui suorum peccato-
rum vilitate accendit, & recognoscit, &
per hoc anima divina misericordie su-
bceptione impingatur, & ad finem
peratitur, & adaptatur. Item lacrimans homo velut campus di-
vinitus circa publica loca iugiter mi-
noratur. Vnde de muliere lachryma dicitur.
Prou. 7. Garula, & vaga queris
impatiens, nec valens in domo confi-
dere pedibus suis nunc foris, nunc in
plateis.

Luc. 19.

Prou. 7.

*De bono malique decentis lingua variis effe-
ctibus per terram, aeris, & similitudi-
nem pertrahantur.* Cap. XLV.

Lingua maledica est causa divisionis
amicorum, sicut terrenus est causa
scissionis terre, & ipse enim fit terramio-
tus per divisionem terræ a terra, sicut nar-
rat Seneca, quod Sicilia quædamque ad-
heret Apulia, & per terrarum diuisi-
onem, & mare fluxit in medium. Similiter
do Hispania adheret Africa. Ita lingua
maledica commouet corda, & indu-
cit inter amicos, & commouet aliquan-
do discidium, & ponit inter eos mare,
id est, amaritudinem rancoris, & odij.
Vnde hoc est vnum de septem, quod
Deus plus detestari dicitur. Prou. 6.
Virum, qui seminat inter fratres discor-
dias. Talis etiam est lingua tercia de qua
Ecclesiastica. Lingua tercia multos com-
mouit, & disperdit illos de gente in gen-
tem. Sed et cetera lingua dulcis, & mol-
lis frangit iram, & dicitur cordis, si-
cut aer quoniam fit mollis, & tenuis, ta-
men

Seneca de
naturalibus
quæstionibus.

Prou. 6.

Ecclesiastica 2

Liber Primus

Item in totidies scindit ligna, & lapides, & multo magis hoc facit vapor qui est grossior aere. Hoc autem non est a fortitudine corporis, & motus. Sicut ergo mollis aer, vel vapor scindit lignum & frangit, petram ita mollis & dulcis responso, sua lingua, placat & frangit iram: Sermo durus suscitatur furor. Eccl. 28 Ecclesiastici. Lingua mollis confringit duritiam.

Ter diversarum conjunctionum Planetarum exempla, in variis Zodiaci signis, ex quibus diversis effectus consequuntur, ad varias quoque actiones spirituales homines ex diversitate locorum adaptari declaratur.

Cap. XLVI.

Item diversa adaptant homines ad diversas operationes. Cuius exemplum, vel similitudo apparet in planetis, ex quorum conjunctione sequuntur diversi effectus secundum diversitatem locorum, id est, signorum in quibus coniunguntur: verum gratia si plures coniuncti fuerint in signis aquaticis, scilicet in Scorpione, Cancro, vel Pisce, in revolutione anni sequitur multitudo pluviarum. Si vero fuerint coniuncti in signis igneis, scilicet Ariete, Leone, vel Sagittario, signat subtilitatem, & igneam excessum caloris, & siccitatis. Si autem in signis aeris, scilicet Geminis, Libra, vel Aquario, signat multitudinem ventorum: sed si in frigidis siue terreis signis, scilicet Tauro, Virgine, & Capricorno, signat gravitatem frigoris & temperamentum caloris. Ita quidem ad spiritualia opera videmus, quod etiam loca multum adaptant homines, & quodammodo disponunt ad illa sicut solitudo ad contemplandum, ecclesia ad orandum, cella ad studendum &c. Possimus etiam moraliter dicere, quod in signis aquaticis conveniunt incipientes, id est, poenitentes, qui vivunt in aquis lachrymarum. Et hoc lachrymarum coniunctio vel est in Scorpione, qui cauda pungit, id est, in consideratione mortis, vel supplicij in quibus est cauda, id est, finis peccati: quia stipendium peccati est mors. Vel in Cancro, qui retrogradatur, id est, in consideratione vite preterite, vel in Pisce, id est, in angustia imminens tribulationis: quia piscis moratur in aqua, per quam intelligitur tri-

Eccl. 21
Eccl. 13
Eccl. 42
Io. 5.
Iob. 31.

bulatio. Vnde omnes hi producant abundantiam lachrymarum. In signis vero aeris conveniunt proficientes, quorum profectus est in Geminis, id est, in geminata dilectione Dei, & proximi, & in geminata vita, scilicet activa, & contemplativa: vel in gemino studio, scilicet scientie, & virtutis. Item in Libra, id est in pondere iustitie, vel in pondere lingue, de quo Ecclesiastici. Verba sapientis latera ponderabuntur. Item in Aquario, id est, in lachrymis devotionis, vel doctrina sapientie, de quo Ecclesiastici. Aqua sapientie salutaris potavit eum.

Isti tamen sic proficientes patiuntur tempestatem ventorum, id est, persecutionem demonum: qui quanto hominem magis proficere conspiciunt, tanto fortius contra ipsum insurgunt.

In signis vero igneis conveniunt perfecti in charitate ferventes. De quo numero fuit Helias, Ecclesiastici. Surrexit Helias quasi ignis. Vnde quidam talium sunt in Ariete, qui est dux gregis, id est, in statu prelationis, sicut Petrus Apostolus. Quidam vero in Leone, id est, in vigore, vel actu maxime fortitudinis, scilicet in martyrio pro defensione fidei, siue veritatis, sicut fuit Iohannes Baptista, qui fuit lucerna ardens, & lucens. Quidam vero in Sagittario, id est, in officio predicationis. Nam predicatorum ex arcu scripturę emittunt sagittas acutas verborum penetrantium corda auditorum. Omnes etiam isti debent esse subiles in contemplatione, & ignei in dilectione, & sicci per abstinenciam in carnis afflictione.

In signis autem frigidis & terreis sunt deficientes, id est, peccatores, terreni per avaritiam, & frigidi per malitiam: & isti vel sunt in Tauro, qui terram vertit, & arat, id est, in cupiditate avaritie: vel in Virgine, id est, in sterilitate luxurie: ubi luxuria designatur in Virgine non ratione incorruptibilitatis, sed ratione sterilitatis. Nam dum Sol est in signo Virginis, terra efficitur sterilis: quia tunc fructus non producit. Sic dum luxuria viget in carne, sit spiritualium fructuum, id est, operum sterilitas in homine: quia (sicut dicit Iob de luxuria) ignis est usque ad consumptionem devorans, & omnia eradicans genimina. Vel sunt peccatores in Capricorno, id est, in ascensu superbie.

et omnes isti habent gravitatem frigoris, id est, excessum iniquitatis, & carentiam caloris, id est, defectum charitatis.

Mat. 23

Matth. Quoniam alii uident iniquitas, refrigeret charitas multorum.

De quibusdam luxuria mortiferis effectibus, qui ex variis ignis ac foveae, necnon luxuriae, aliarum rerum similitudinibus eliciuntur.
Cap. XLVII.

Luxuria assimilatur igni. Nam ignis ferrum durum & frigidum immutat, & quasi ignem efficit. Sic mentes ferreas libido domat. Hiero. Flammihero igne percutit mulier conscientiam.

Hiero.

Item ex duobus lapidibus si invicem colliduntur, exit ignis. Et quid mirum si ex contractu impudico viri & mulieris, exit ignis concupiscentiae, & luxuriae?

Hiero.

Item si murus non comburatur a canela appositae, tamen denigratur. Hiero. Si cum viris feminae habitant, vilicarii diaboli non deerit.

Item nix, licet frigida, tamen iuxta ignem liquefit. Sic virginitas familiaritate, & colloquijs mulierum deperit.

Item luxuria assimilatur foveae.

Primo propter principium: fovea enim a fodiendo est dicta, eo, quod sit in terra fodientium mater profundata: sic vitium luxuriae est profundatum, & radicatum in terra, id est, in carne humana: & praecipue ex corrupto, & pessimo ingenio hominum adinveniendi diuersos modos delectationis, & corruptionis huiusmodi vitij, de quibus dicitur, sicut in aduentionibus suis.

Psal. 80

Pro. 23.

Prouerb. Fovea profunda est meretrix.

Secundo propter augmentum, quia in fodiendo quanto plus terra in sua superficie cumulata erigitur, tanto amplius interius profundatur. sic luxuriosus quanto magis visum, & intentione dirigit, & erigit ad superficiem terrae, id est, ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius in appetitu profundatur, & crescit ardor libidinis: & ideo Iob dicebat, Pegi fardus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de virgine. Patet autem quod dictum est in Hofoferre, & David.

Iob. 31.

Tertio propter periculum, quia quanto fovea sit profundior, tanto eius transitus est periculosior: & ideo a principio est repellenda. Vnde Isido. dicit.

Isido.

Calca serpentis caput. Calca prauae cogitationis initium, scilicet anrequam fiat fovea profunda usque ad consensum. Hiero. Foderunt foveam animarum mearum.

Hic. 18.

Quarto quantum ad exitum. Nam (sicut Grego. dicit.) Foveam homo cadendo facile ingreditur: sed post casum non facile egreditur. Et licet sic sit de omni peccato, tamen specialiter sic est de ipso peccato luxuriae tum propter corruptionem fomitis, & concupiscentiae carnis quam homo fert secum semper: tum propter fomentorum praeparationem: quia tota die concurrunt praeculis luxuriae fomenta: sicut aspectus mulierum, & colloquium, & repletio ventris, & huiusmodi.

Greg.

De quamplurimis sanctissimae Virginis perfectionibus, & excellentijs, quae hic per varias similitudines, ac Solis, Lunae, Stellae, Lucis, Aurorae, nubis, Maris, terrae, & denique montis Simae proprietates, quam diligentissime exprimitur.

Cap. XLVIII.

Maria mater Domini assimilatur Soli.

Primo, quia Sol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, & cum splendore multo. Sic Beatissima Virgo Maria orta est ex alta progenie, quia scilicet ex regali stirpe, & nata cum sanctitatis splendore. Non enim nata est infesta originali peccato sicut alij communiter nascuntur. Hic est, quod ecclesia festum de eius natiuitate agit. Ecclesi. Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonae species, &c.

Ecclesi. 27

Secundo, quia Sol habet sublimitatem in situ. Quia videlicet Sol est positus in medio planetarum habens tres supra se, & tres infra se. Sic Beata Maria exaltata, & sublimata est in gloria in sua assumptione, scilicet, ut supra se habeat tres personas diuinas, infra se siue sub se tres angelorum hierarchias, & per consequens totam essentiam hominum beatorum: quia homines in caelo non facient ordinem per se (ut dicit Aug.) sed assumendi sunt ad ordines angelorum, Psal. Thronus eius sicut Sol in conspectu meo.

Aug.

Psal. 88

Tertio, quia sol habet velocitatem in motu: unde & satis cito perficit suum circuitum.

F

circu-

Liber Primus

- circulum qui tamen est valde magnum, continue enim sol mouetur velocius quam sagitta, licet in aspectu nostro quasi non moueri videatur, Præ nimia enim claritatis intensione sicut & eius quantitas sic & eius velocitas subterfugit visum nostrum, Similiter beata virgo Maria velocitatem habuit in motu obedientiæ, quia diuinæ uoluntati per angelum sibi expositæ cito cōsensit dicēs, Ecce ancilla domini &c. Itē in motu beneuolentiæ, quia statim ascendit in montana cū festinatione & salutauit Elisabet. In quo dedit exemplū cōscendendi ad superiora per perfectionē virtutū sine negligentia tarditate. Itē in motu penitentiæ: quia dolēter & sollicitē filium suum requisitum quem ex aliqua forte sui negligentia se perdidisse timuit, Luc. Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te: Quarto, quia sol habet pulchritudinem in aspectu, & propter hoc est oculis valde delectabile ad videndum secundum illud Ecclesi. Delectabile est oculis uidere solem. Nam sol sicut dicit Ambrosius, est oculus mundi, iocunditas diei, pulchritudo cæli, mensura temporum, virtus, & vigor omnium omnium nascentium: dominus planetarum, decor & perfectio omnium stellarum. Et ideo in fabula cum pennatis vestigijs sol depingit & facie puerili, pp quod etiā phebū. i. pulcher dictus est: sic & beata virgo Maria plena pulchritudine fuit: vnde Cant. Tota pulchra es amica mea & macula nō est in te. Et dicit tota. s. intus & extra, ad differentiā hypocritarum qui habent solum extra in apparentia pulchritudinem sanctitatis: sed ipsa pulchra fuit intus per puritatem, extra per uirginitatem. Et ideo etiā significatur per arcam quæ intus & extra erat deaurata.
- Quinto, quia sol habet efficaciam in effectu: habet n. virtutē calefactiuam & inflammatiuam Nam ex motu radiorū & eorum cōfractione & multiplicatione calor generatur in obiecti corporis superficie, & maxime si corpus obiectū fuerit speculare sicut dicitur in perspectiua: quare si circa speculum concauum suppa ponatur, a calore generato intēditur. Sic quoque beata virgo mites puras & sibi deuotas quæ sunt ut specula munda, inflamat ad Dei dilectionem: unde ipsa dicit mater pulchra dilectionis, Eccl. Et hoc est inflammatio amoris quæ arefecit fenum concupiscentiæ carnis. Ia. Exortus est sol cum ardore & arefecit fenum. Item sol habet virtutem fecundatiuam. Omnia. n. hic inferiora fecundat: & generatiuam eorum potentiam excitat, adiuuat & confortat; vnde videmus ad sensum quānil fructificat neque crescit; vbi solaris radius non attingit. Illud autem quod facit animam bonis operibus fecundam, est timor Dei; vnde dicitur Eccl. Qui timet Deum, faciet bona. Sed beata virgo Maria etiam dicitur esse mater timoris. Eccl. Quia. s. sibi deuotos ad Deum timendum inducit, & eis suis meritis donum timoris acquirit, ex quo eos in bonis operibus fecundos efficit; sed oportet eam præuenire per deuotionem si quis uult impetrare suę gratię benedictionē. Sap. Oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.
- Item sol habet uirtutē discretiuam: discretiuam quia per eius lucem omnia detegentem nunc colores oēs discernimus; & nigrum de albo distinguimus. Similiter ipsa est quæ mentibus sibi deuotis acquirit lumen discretionis & ueram cognitionem uirtutum atque uirtutū; unde dicitur mater agnitionis. Hoc lumine carent illi miseri qui reuerentiā non habent ad eam, sed potius contra eam infelices suas linguas relaxāt blasphemantes; qui uere possunt dicere, Iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol iustitiæ non est ortus nobis, Et illud Eccl. Non uidit solem, nec cognouit distantiam boni & mali. Itē sol habet uirtutē fortificatiuam. Vnde uidemus quod in eius ascensu super nostram orizontem uirtutes animalium roborantur & fortiores efficiuntur & usque ad diem mediam augmentantur; & quando sol tendit ad occasum, debilitantur; & ideo in somnum animalia resoluuntur. Vnde etiam flores in ortu solis aperiuntur qui in occasu clauduntur. Ita beata uirgo Maria sibi deuotos confortat & roborat dum eis subueniendo ad ipem & fiduciam sui mentes eorum subleuat. Vnde ipsa dicitur esse mater spei sanctæ, Eccl. Propter omnes ergo dictas proprietates dicitur esse electa ut sol, Et mulier amicta sole, Apoca.

Item

Apoca. 12. *Pal. in hexa.* Item beata uirgo Maria assimilatur lunæ propter septem. Nam luna (secundum Basilium) est decor noctis, mater roris, ministra humoris, dominatrix maris, mensura temporis, emulatrix solis, immutatrix aeris. Quæ omnia bene competunt sanctissimæ matri Christi.

Primo ergo luna est decor noctis; non solum quia noctem illuminat, sed etiam quia in nocte decor ipsius apparet, præcipue tunc cum est plena. Ita beata uirgo Maria in nocte, i. in obscuritate præsentis uitæ existens, fuit plena luce, siue luce gratiæ diuinæ (sicut angelus dixit, Ave gratia plena &c.) siue luce diuinæ præsentis, propter quod suadidit, dominus tecum. dominus scilicet pater te desponsans; dominus filius te impregnans, dominus spiritus sanctus te sanctificans. Vnde ipsa fuit totius Trinitatis nobile trichium; tue luce uirginalis nuditæ, quæ candor est lucis æternæ & speculum sine macula ut dicitur Sapient. Propter quam lucē addidit angelus: Benedicta tu in mulieribus. Si quidem ante eam mulieres in uirginitate permanentes propter sterilitatem erant maledictioni legis obnoxie. sed ista in mulieribus etiam uirginibus benedicta ex eo quod quamquam uirgo, non tamen sterilis, sed diuinitus fecunda, & ideo mater intacta. & sic patet quod beatissima uirgo maria quasi luna plena in diebus suis lucet. Sed est notandum quod luna plena non tantum habet pulchritudinem lucis, sed etiam perfectionem figuræ circularis quia tunc tota est rotunda & ideo magis pulchra; id etiam beatæ Virgini congruit. Et ideo in ps. uocatur luna perfecta in æternū.

Sapi. 7.

Eccl. 50

Ps. 83.

Eccl. 24

Hæc est perfectio lucis charitatis per quam ad modum figuræ rotundæ fuit nobilissima, promptissima ad bene operandum, capacissima & amplissima ad omnes suscipiendum. Eccl. Transite ad me omnes qui concupiscitis me &c. Item sine carens, i. indeficientissima ad perseverandum. vnde ibidem, Vique ad futurum seculum non desinam. & ideo et dicitur perfecta in æternum. Luna enim quando plena est lucet per totam noctem; sed quando non est plena quandoque lucet in principio noctis. Et significat bene incipientes. & cito desistentes. quandoque in fine noctis & si

gnificat bene finientes. Sed beata Maria uelut luna plena fuit in suo principio, quia in utero sanctificata: in medio, quia filio Dei illustrata & sancta & innocentè conuersata: in suo ultimo, quia anima & corpore glorificata: per noctem etiam significatur tribulatio & tentatio. Quidam ergo sancti adiuuant in principio; quidam in medio, quidam in fine. ipsa autem adiuuat semper. Et in principio, dando audaciā: & in medio, conferendo perseverantiā: & in fine, dando coronam. Hæc est etiam luna quæ noctem, i. peccatorum tenebrositatem lumine sue gratiæ siue misericordiæ non desinit illustrare. Vnde & ipsa sicut luna vocatur regina celi, quia de nocte absente sole inter sidera primum tenet, & tanquam absente rege, id est sole, ut regina regnum gubernat. Similiter quando rex Christus ex aliqua causa faciem suam alicui abscondit, tunc Maria maxime misericordiam suam ostendit & fulget ei luce misericordiæ quæ prius erat in tenebris culpa. Et sic patet quomodo uirgo beata non solum est electa ut sol: sed etiam pulchra ut luna.

Can. 4.

Secundo beata uirgo assimilatur lunæ, quia luna est mater roris. Nam uis sue humiditatis aeris inprimis, & aerem subtiliter alterans & immutans, in ipsius superficie rorem gignit: unde mani festè videmus, quod æstuali tempore quanto luna est serenior tanto abundantior ros super granina se ostendit. Rori autem assimilatur filius Dei incarnatus propter ipsius roris generationem. Nam ros generatur in interstitio medio aeris & temperatè calido & temperatè frigido. Tria autem interstitia sunt, cælum, mundus, infernus. Hæc ergo iteratio, id est filii Dei incarnatio non est facta in supremo interstitio id est in cæto: quia naturam angelicam non assumpsit, nec infimo scilicet in inferno, quia demones non redemit; sed in medio id est in mundo, quia naturæ humanæ se unuit. Ose. Ero quasi ros. Huius roris mater fuit beata maria quia inter eius uirginea uiscera ros iste celestis descendens nostræ se carni unuit. Est enim quoddam genus pulcis qui coelea uocatur: qui tempore roris ad lectum proculens & ibi se aperit, ros cælestis intra uiscera suscipit & se claudens

Ose. 14.

1. 2. nat.

Liber Primus

Mat. 13

Ber. su-
per cō.

margaritam gignit. Ista ecclesia est Beata Virgo Maria, quæ rore cœlesti perfusa generauit de suis visceribus margaritam preciosam, de qua Matth. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit: hæc margarita Christus est propter quem debemus omnia vendere, quæ habemus, scilicet terrenam substantiam, voluntatem propriam, & conuersationem mundanam, & eam emere. Itum rorem Deus totum posuit in utero Virginis, & inde procedens totum mundum irrigauit. Bern. Rigatus aerem Deus cœlesti rore, totum velus prius infudit. Redempturus etiam genus humanum, precium contulit in Mariam.

Tertio, quia Luna est ministra humoris, nam in augmento Lunæ, humores crescunt in corpore: crescunt enim, & humescunt in capitibus cerebella in ossibus medullæ, & breuiter in corporibus omnis humoralis substantia. Et similiter in eius diminutione omnia diminuantur. Ob hanc causam melius est minuere in Lunæ augmento, quam in eius decremento. Sed ligna pro ædificijs incidere, & arbores inferere, vel plantare est melius in decremento, quam in augmento. Cuius ratio est, quia cum augmento crescunt humores: si tunc arbores infereres, vel plantares, humor nimius, qui in planta abundaret, quia a natura bene regi non posset, fructus faceret vermiculosos: ligna etiam tunc incisa ædificijs non sunt apta. Quia propter humiditatem inclusam ad putredinem sunt parata, à vermibus nihilominus facilliter corrodena, & decurpanda. Beata autem Virgo humoris ministra fuit: quia scilicet suis filiis triplicem humorem infudit, scilicet conceptionis, nutritionis, & deuotionis. Conceptionis administravit Spiritui sancto, nutritionis administravit Christo: humorem autem gratiæ, & deuotionis cui libet suo filio adoptiuo. Siquidem in conceptione Christi Beata Virgo Maria ex purissimo humore sanguinis sui materiam ministravit in conceptione corporis Christi. Sed sanctus spiritus ipsum corpus organizauit, & formauit. Vnde Beata Virgo vera mater Christi fuit: quia hoc salum (secundum Philosophum) pertinet ad rationem matris, vt materiam det conceptui. Vnde

Matth. Cum esset desponsata mater Iesu Maria. Item dedit filio humorem nutrimentalem, scilicet quando eum lactauit: vbera de cœlo pleno: propter quod dicitur, Beatus uenter, qui te portauit, & ubera, quæ sustinxit. Sunt etiam duo vbera quibus lactat Beata Virgo filios suos adoptiuos, scilicet ex vno infundens humorem gratiæ iustis, ex alio humorem misericordiæ peccatoribus. Et ideo ab ecclesia vocatur Maria mater gratiæ, mater misericordiæ.

Quarto, quia Luna est dominatrix maris. Nam sicut adamas trahit ferrum post se: sic Luna mouet, & trahit post se Oceanum. Vnde in suo ortu intumescit mare, & crescit ex parte orientali: & decrescit ex parte occidentali: & e contra quando est in occasu: secundum autem quod Luna plus, vel minus proficit in lumine: ita plus, vel minus se extendit, vel retrahit ipsum mare. Et sicut dicit Maurus. Oceanus incremento lunæ retinet modum istum. Primo enim die crescentis Lunæ fit copiosior solito, & abundat in summo: sed secundo minuitur: & sic crescit usque ad diem septimum. Deinde iterum crescit per septem dies. Ita quod in decimaquarta die iterum est plenus in summo. Vñ in nouilunio mare est summe plenum, & in plenilunio. Mare autem moraliter accipitur tribus modis. Nam vno modo dicitur mare, huius vitæ amaritudo: & super illud mare Beata Virgo habet virtutem, scilicet, quia eius pietas ostenditur super illos, qui sunt in tribulationis amaritudine positi. Nam venti, & mare obediunt ei. Venti sunt aduersitates exteriores: mare sunt interiores amaritudines, vel venti sunt violentiæ tentationum: mare perturbatio tribulationum.

Secundo modo, mare vocatur peccatorum inquietudo. Isa. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest: sed quando ista luna oritur peccatoribus, eos luce suæ misericordiæ illustrat: tunc crescit ex parte Orientis, & decrescit ex parte Occidentis: quia scilicet eius auxilio oritur, & crescit in impiis peccatoribus lux gratiæ, & aqua misericordiæ: & deficit calus culpæ. Sed e contra, si ista luna occideret peccatoribus, scilicet vt eis per suam gratiam non adesset, tunc cresceret ex parte occidentis, &

Matth. 7.

Luc. 12.

Maurus
in Cic.
lib.

Matth. 2.

Isa. 57.

tis, & deficeret ex parte Orientis, id est, deficeret lux gratiæ, & cresceret calus culpæ.

Tertio vocatur mare, mundi vicissitudo, siue mutabilitas. Sicut autem ostensum est, mare virtute lunæ habet quadruplicem mutabilitatem. Vna est repletionis, & illa est in nouilunio. Secunda diminutionis, & illa est vsque ad septimum Lunæ, Tertia augmentationis per alios septem dies, siue sex. Quarta iterata repletionis: & hæc in plenilunio. Similiter virtute, & auxilio beatæ Virginis peccatores in mundo existentes replentur aqua penitentia, & decrevit in eis mare culpæ, & augetur profectus gratiæ, & tandem perueniunt ad plenitudinem gloriæ.

Quinto, quia Luna est mensura temporis: quia secundum motum Lunæ accipiuntur anni lunares, qui apud Iudæos obseruabantur: unde Ecclesiastic. Luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum æui. Et continet annus lunaris cccxiiij. dies: unde patet, quod annos solaris superat lunarem in xj. diebus, unde Hebrei, & Arabes annum seruant minorem, quam sit nosser xj. diebus præter quadrantem vnius dei.

Item secundum lunam distinguuntur menses lunares: unde mensis dicitur a mense, quod est luna, eo, quod Hebrei ex cursu lunæ menses vocabant. Et accipitur mensis lunaris apud Iudæos, & Arabes secundum cursum lunæ in toto Zodiaco, donec solem attingat: quod facit in xxxix. diebus cum dimidio, ut Astrologi dicunt. Dies autem lunares secundum Arabes incipiunt de sero ab occalu Solis, eo, quod verus Lunæ sit tempore occasus Solis: & sic (secundum eos) nox præcedit diem. Sed Græci, & Romani, & aliæ gentes, quæ non veniunt in mensibus suis, vitione nouæ lunæ, computant diem ab ortu Solis cum nocte vsque ad ortum sequentis diei: & sic (secundum eos) dies præcedit noctem ut dicit Alfraganus. Patet ergo, quod Luna habet dies, menses, & annos: sed tamen menses, & annos habet breuiores. Quia scilicet Beata Virgo habet plenitudinem gratiarum, & virtutum, & doctorum, sicut & Christus, qui soli assimilatur: tamen in minori gradu, licet excellat omnes alios sanctorum. h. c. d. f. a. l.

Quare dies diem superat, & annus annum.

Sexto, Beata Virgo assimilatur Lunæ: quia Luna est æmulatrix Solis. Nam aliquando ipsi soli est ante; aliquando super, aliquando subter. Unde luna aut est cum Sole in coniunctione quando ascendit: aut a latere, ut quando a sole recedit, vel quando ad solem reuertitur: aut in plena oppositione, quando scilicet totaliter soli opponitur. Sic beata virgo ante Christum; qui etiam est sol iustitiæ: fuit quantum ad ætatem carnis, sicut mater ante filium: & hoc quantum ad humanitatem; quia quantum ad diuinitatem Christus fuit ante eam secundum illud, Post me venturus est: qui ante me factus est.

Item fuit post Christum quantum ad mortem: quia Christus ante eam mortuus fuit. Nam (ut quidam dicunt) superuixit filio vndecim annis. Erat enim ut dicunt quando Christum concepit decem, & quatuor annorum, & mansit cum eo annis. xxxiij. & post mortem Christi superuixit vndecim annis, & secundum hoc quando obiit erat annorum quinquaginta octo.

Item ipsa fuit super Christi materna auctoritate, cui Christus in pueritia humiliter se subiecit, & reuerenter obediuit, (secundum illud Luc.) Descendit cum eis, & venit Nazareth, scilicet cum Virgine, & Ioseph: & erat subditus illis.

Item ipsa fuit sub Christo non solum dignitate: sed etiam sua localitate cui esset in cruce suspensus. Tunc enim ipsa stetit inferius sub eo iuxta crucem. Ioan. Sed notandum, quod quando Luna est sub Sole ita, quod recta diametro inter nos, & solem sit interposita, solet esse Eclipsis, id est, defectus solis & causatur. Et hoc fuit in passione Christi, quia Beata Mater sub ipso mærens stetit: & tunc ipsa Eclipsis solis, id est, mortis Christi pro tanto causatur fuit, in quantum naturam qua pati, & mori posset, ex ipsa Christus assumpsit. Sed notandum, quod Eclipsis solis accidere non potest secundum naturam, nisi in coniunctione Solis, & Lunæ, quando de nouo accenditur: & dum ipsa coniunctio in linea Ecliptica celebratur: & hoc est semper quando sol est in capite Draconis, & Luna in cauda, vel et vice.

Liber Primus

Albu. uerso. Vnde dicit Albumasar. Si luna in
libr. de ter nos & solem oburat, defectum ra-
mo. pla. diorum nobis facit in capite uel cauda
draconis. Quid autem sit caput & cau-
da draconis, dicitur in capitulo lxxj.
Et similiter beata uirgo dupliciter ip-
sum solem Christum quodammodo
obscurauit. Primo quando ipsum con-
cepit, & carne uestiuit; tunc enim mi-
noratus est paulo minus ab angelis: quia
exinanitus seipsum, formam serui acci-
Phil. 2. piens. Vnde hoc fuit quasi in capite dra-
conis, id est in muliere uel humana car-
ne, quæ fuit caput id est principium pec-
cati.

Item in cauda, id est in morte Christi
ubi fuit quodammodo finis peccati: ubi
draco infernalis suum dominium per-
didit & terminauit.

Nota etiam, quod quando luna est sub
sole, quamuis lumen perdat ex parte ter-
re: non tamen perdit ex parte cæli: vn-
de quando luna ipsi soli coniungitur, ni-
hil omnino luminis ad terram dirigi-
tur. Sed tamen ex parte cæli in plena il-
luminatiōe permanet & insistit. Et ita
similiter beata uirgo, quamuis in passio-
ne uideretur ex parte corporis eclipsa-
ta & obscurata per tristitiam immensibi-
litatem: tamen ex parte animæ semper
fulgorem tenuit per fidei firmitatem.
Vnde licet alia luminaria munda. Apostoli
fuerunt eclipsata tunc fidem per-
dendo, ipsa tamen semper luxit, fidei lu-
men seruando.

Item ista nostra luna tunc fuit in con-
iunctione cum sole, quando inuixa su-
per dilectum suum ad cælum assumpta fuit.

Item Christi solis a latere stetit: quia
in cælo iuxta thronum filii locatus est
thronus matris sicut legitur in figura
de matre Salomonis. Fuit autem oppo-
3. Reg. sita soli in annunciatione, quia tunc quæ-
2. sita soli. Deus uel angelus annuncians
plus ipsam commendabat & magnifica-
bat dicens, Ave gratia plena, tanto ipsa
e conuerso se humiliavit dicens, Ecce an-
Luc. 1. cilla. Vnde quia humilitatem Deus an-
cille sue respexit: ideo eam suo lumine
repleuit, sicut luna impletur lumine,
quando est soli opposita.

Septimo, beata uirgo assimilatur lunæ,
quia luna est immutatrix aeris & me-
diante aere maxime immutat corpora
humana: unde Hipp. de luna loquens ait.
quoddam celeste sidus in quo oportet

medicum providere, cuius prouiden-
tia est mirabilis & stupenda. & Gale-
nus dicit, Rem certam quæ non fallit in
tendat medicus, quam docuerunt astro-
logi Aegyptiorum quod per coniunctio-
nem corporis lunaris cum stellis for-
tuitis sunt ægrotudines terminabiles
ad bonum. Cum contrarijs uero con-
trariæ, scilicet ad malum. & ideo cau-
tus & perfectus medicus (secundum do-
ctrinam Hippocratis) aspicere debet
primam lunam & quando est plena lu-
mine: quia tunc crescunt humores in
omnibus, ut dictum est. Quando ergo in
febres aliquis cadit, multum necesse est
videre utrum luna tunc exeat de con-
iunctione. Tunc enim crescit infirmi-
tas quousque ueniat ad oppositionis
gradum, scilicet in plenilunio; & tunc
si fuerit cum malo planeta aut in ma-
lo signo, & aspexerit dominum domus
mortis, quæ est signum occultum, scili-
cet scorpionis, uel si aspexerit mortem
quæ dicitur domus signi scorpionis, tunc de
morte timendum est. Si uero fuerit cum bo-
no planeta & in bona domo siue signo &
aspexerit dominum domus uitæ, scilicet Mer-
curium & Venerem quæ est domus Arie-
tis siue primi signi, tunc de uita speran-
dum est; & sic de alijs ut patet in li-
bro Hippocratis quem dicitur com-
posuisse de uitijs infirmitatis secundum
lunam. Sicut ergo luna habet dominiū
super infirmitates corporales; sic etiam
domina nostra habet dominium super
morbos tam corporales, quam spiritua-
les; ut faciat eos esse ad uitam uel ad
mortem secundum hominum merita
& deuotionem ad ipsam. Nam eam re-
uerentes, uitali aspectu aspicit & cu-
rat. Ipsam uero blasphemantes uel con-
temnentes (nisi per penitentiam re-
deant) mortali aspectu aspicit & necat.

Item beata uirgo vocatur ab eccle-
sia stella maris, ex eo, quod illa cele-
stis quæ dicitur stella maris est primo
quo ad situm altissima. Similiter uirgo
beata altissima est per gloriæ digni-
tatem, scilicet super omnes choros san-
ctorum & angelorum iuxta filium in
gloria sublimata. Eccles. Ego in altissi-
mis habito.

Item illa stella est quo ad motum ve-
locissima. Licet enim stella maris quæ
vulgo dicitur Tramontana, à loco suo
moueri non videatur; tamen in sphaeræ
fig.

Galen.
in com-
de die-
cret.

Eccl. 24

in circulo circulariter circumuoluitur, sed quia circulum habet breuissimū quasi non moueri uideretur. Sic beata uirgo Maria quāuis in statu gratiæ immobiliter permaneret & ab ipso per motū alicuius criminis nunquam recesserit: motu tamen dilectionis diuinæ velocissimè cucurrit. Dicit. n. Bernardus, q̄ qui amatur vehementius, currit velocius & peruenit citius. Ipsa p̄r omnibus sanctis plenus & feruentius dilexit. Vnde ipsa dicitur mater pulchre dilectionis. Fuit autē amor suus per modum circulationis: quia motus circularis est ab eodē in idē: quia ipsa Deū sic diligebat, q̄ omnia alia nō nisi propter ipsum amabat & sic ois amor eius a Deo incipiebat, & in Deū redibat. Ecce. Quum celi & cœlestis amoris circuli sola. Et dicit sola, q̄ nullus sancti amor fuit ita in Deū totaliter directus sicut beate uirginis. Vnde & breuissimū circulū habebat, quia post contemplationē, oīsq̄que occurrentiā statim reuertebat in Deum.

Aug In
quod 1.
da ser.

Luc. 1.

Ideo dicit Aug. de ipsa. Vni scimus pro certo, q̄ omnis Mariæ uita & actio iuncta fuit temp̄ in dñō. Itē huiusmodi stella quā ad aspectū nostrum est omnia quæmus in se sit valde magna. Similiter beata uirgo exterius exhibuit se uirginem p̄ humilitatē, quāuis esset valde magna p̄ sanctitatē: unde dixit, Quia respexit humilitatē ancillæ suæ, ecce. n. ex hoc beatā mē dicunt omnes generationes. Itē stella illa est quā ad effectū uisibilissimā, propterea q̄ ipsa est nauigantiū directiua, & ideo uocatur stella maris. Nā p̄p̄tius sui inuoluitur hōmines ad ipsam aspicientes maxime cecitate sic beata uirgo nauigantes per marem dī dirigat quibus. I. lucē suæ misericordie nunquam subtrahit vel abscondit: unde illa stella uocatur polus, quia semper nobis pollet, & cōspiciat occidit sed se per super nos existit: unde polus a poliendo est dictus, quia continē mundo pollet.

Item ista stella est ratione sui situs medij totius cœli ostensua. Medium autem cœli est filius Dei, qui mediator est Dei & hominum: hunc nobis ista stella ostendit, quia eum nobis uisibilem genuit. Ad hanc etiam stellam astrologi potissimè recurrunt, quia per eius sium discernuntur termini & situs aliorum syderum & cœlestium circu-

lorum. Sic sancti qui sunt veri astrologi, cœlestia contemplantes, potissimè ad eam recurrunt & attendunt: quia situs syderum, idest mansiones beatorum quas habent in cœlo, & termini cœlestium circuloꝝ, idest perfectiones angelorum per ipsam discernuntur tanquam per ipsorum omnium dominam & reginam, & per ipsam etiā tanquam per cœli portam omnes qui saluantur, in lucē introducuntur.

Item illa stella per gyrum arcturi sibi p̄pinqui ab aliis stellis est distincta: a cuius uicinitate polus arcticus est uocata (ut dicit Beda). Arcturus enim est sūptem stellarum cursus quæ illam stellā circueunt facientes ei quasi circulum & coronam. Quia. s. beata uirgo omnium sanctorū coronis qui ad septem gradus pertinent, coronatur & decoratur. Nam primus gradus est angelorum, secundus est patriarcharum, certius est prophetarum, quartus apostolorum, quintus martyrum, sextus cōfessorum, septimus uirginum. Norandum etiam quod illa stella siue polus est axis cœli ex vna parte receptiua siue terminatiua. Axis. n. uocatur linea quædam imaginata quæ ab illo polo antartico vsque ad istum polū arcticum recto diametro sicut linea a pūcto vsque ad punctum esset tracta. Axis ergo iste fuit dolor passionis Christi qui ab vno polo, scilicet a filio cruci affixo vsque ad alium, scilicet vsque ad cor ipsius matris immobile a fide & gratia, pertransiit sicut ei Simeon prædixerat, Luc. Tuam ipsius animam pertransibit gladius, idest dolor passionis Christi.

Luc. 2.

Itē beata Maria assimilatur luci propter vij.

Primo quia lux tenebras pellit, Ioa. 10. 2.

Lux in tenebris lucet, s. tenebras expellendo, Damasc. Aufer lucem, & omnia in tenebris, omnia incognita remanebunt. Sic beata uirgo dum uerum lumen mundo effudit, cecitatis & infidelitatis tenebras effugauit. Vnde Maria interpretatur illuminatrix, Ipsa etiā est illa lux de qua dicitur. Lux auroræ oriente Sole mane absque nubibus ruet. Ipsa nanque peccatores purgat a tenebris peccatorum lumine gratiæ suæ. Er ideo dicitur lux auroræ, quia expellit tenebras culorū, & introducit lucem gratiæ. Ipsa frigidus accen-

Dama.

2. Reg. 23.

F 4 die

Liber Primus

die calore charitatis suæ; & ideo assimilatur luci Solis Orientis, quia lux Solis calefacit. Item ipsa æstum concupiscentiæ refrigerat, & a nubibus carnalium passionum animas serenat. Et ideo assimilatur luci matutinae, quæ est cum refrigerio, & luci etiam serenæ, scilicet quæ est absque nubibus.

Secundo lux miciores dissolvit. Et hoc est in quantum habet aspectum lætificatum: dulce enim est lumen, & delectabile oculis videre solem, ut dicitur Ecclesiast. Hoc autem competit Beatæ Virgini, quæ scilicet est micrentium consolatrix. Nam spirituales consolationes, & gaudia deuotis sibi mentibus frequenter infundit: Hæster. Noua lux oriri visa est, gaudium, & honor, & tripudium. Est enim gaudiosa incipientibus, quibus spirituales consolationes impendit: honorabilis proficientibus, quos ab omnibus impugnationibus protegit: tripudiosa est peruenientibus, quos in cælesti gaudium introducit.

Tertio, quia lux insidias prodit. Nā latebras illustrat, & patefacit in quibus insidiæ absconduntur. Sic Beata Virgo insidias diaboli deuotis suis patefacit ne ab ipsis decipiantur. Et ideo diabolus istam lucem multum timet, Ioann. Non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Quarto, quia lux securitatem parit; vnde homines, qui de nocte pauescunt, in die securi vadunt; & hoc est, quia non timent offendiculum. Ioan. Qui ambulat in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Non enim timent, qui in die vadunt, aut pedis offendiculum aut hostis latentis incursum, vel fantasmatis terreis aspectum. Sic qui Beatam Mariam sequuntur, & ei per deuotionem adherent, illuminantur, & proteguntur ab ea, vt neque peccando cadant, nec eos demones fallant, nec ipsos fantasmata terreant. Roma. Induamur arma lucis sic, vt in die honeste ambulemus. Arma lucis sunt exempla beatæ Virginis, quæ quicumque indutus fuerit, eam scilicet sequendo, tutus erit ab omnibus prædictis.

Quinto, quia lux visum pascit, & hoc propter suam pulchritudinem, in cuius aspectu anima delectatur. Prouerb. Lux oculorum lætificat animam; sic spiritualis pulchritudo Beatæ Virginis con-

siderata visum animæ lætificat, & pascit, Ecclesiast. Pulchritudine enim decoris eius admirabitur oculus. Siquidem candor eius admirabilis fuit tam in interiori puritate, quàm in exteriori virginitate. Sap. Candor est lucis æternæ, scilicet quantum ad puritatem mentis: & speculum sine macula, quantum ad honestatem carnis. In hoc speculo quilibet poterat securè respicere: quia tanta erat lux honestatis, quæ emicabat in facie Virginis, quod (vt dicit Hieronimus) quicumque respiciebat in faciem Virginis huius, omnis turpis tentatio extinguebatur in eo. Iob. Lux vultus mei non cadebat in terram.

Sexto, quia lux cælestium corporum virtutes ad nos vehit, vnde (secundum Auicennam) lux est vehiculum virtutum cælestium, quia scilicet cælestia luminaria mediante luce agunt, & mouent ista inferiora. Sed sciendum secundum quosdam, quod lux habet causare effectus naturales, in quantum motus sibi adiungitur; non quod in motu sit virtus causatiua principaliter effectuum naturalium, sicut est in luce, sed quia per motum determinatur virtus Solis, in quantum corpus agit in corpus per contactum, & concretionem ætis moti. Et ideo cessante motu, quod erit in fine mundi, lux non causabit effectus naturales; sed solum intentionales dando esse coloribus, & se dissolvendo in medio absque eo, quod casus aliquem effectum naturalem. Habet enim corpus cæleste in quantum corpus, quod agat per motum: hoc enim est proprium corporis, vt motum moueat. Et ex hac parte habet, vt moueat ad transmutationem naturæ. Sed hoc per lucem habet vltius, quod solum causet esse spirituales in quantum attingit ad ordinem substantiarum separatarum, & participat aliquid de modo ipsarum: vnde si motus auferatur, lux habebit solum se multiplicare in medio, & causare effectus spirituales in corporibus, & ex parte hac habet lux aliquam similitudinem cum forma intentionali; maxime cum fiat in medio, & tollatur ad præsentiam & absentiam luminaris, propter quod non habet esse fixum, & ratum sicut forma naturalis; vnde ratione debilis esse quod lux habet in medio, & ratione effectus intentionalis quem solum causabit

transibit motu cessante, posset forte aliquo modo tolerari dictum eorū, qui dicit, quod lux habet in medio esse intentionale. Sicut ergo mediante luce deuenit ad inferiora virtus celi, ita mediante Virgine deuenit ad nos virtus Dei id est Alius Dei, de quo dixit angelus Virgini: Virtus Altissimi obumbrabit tibi: sed hoc factum non est nisi addito motu fidei, scilicet per Virginis consensum dicentis, Ecce ancilla Domini &c. Mediante etiam ista luce celestis gratia nobis infunditur, & deueniunt ad nos diuine miserationes. Vnde Eccle. Misere nostri Deus omnium, & ostende nobis lucem miserationum tuarum.

Eccl. 26

Septimo, quia lux diuersas res gignit. Dicit enim Dionysius, quod lux omnibus corporibus generationē confert. Sic Beata Virgo genuit illum, qui multos filios adduxit secum in gloriā, quos non contemnit vocare fratres, ut dicit Apostolus Hebr. 2. Omnes autem, qui Christi fratres sunt, possunt dici filij spirituales Beatę Virginis, quę mater Christi est naturalis. Vnde ipsa dicit, A generationibus meis implentini. Et ideo omnes Christiani sunt filij huius lucis, Ioan. Credite in lucem, ut filij lucis sit.

Eccl. 24

Ioan. 12

Item Maria Mater Domini assimilatur aurorę, propter quatuor.

Primo, quia est noctis ac diei media: quę est enim terminus noctis, & initium diei. & ideo aliquid habet de obscuritate, & aliquid de claritate. Et talis fuit Beata Virgo in vtero matris: quia enim in ipsa terminari debebat nox culpe, & initiari dies gratię, secundum illud Rom. Nox præcessit, dies autem appropinquabit. Ideo ipsa tanquā vera aurora in ipso suo principio aliquid tenuit de nocte culpe: quia fuit in originali peccato concepta. & aliquid de die gratię: quia fuit in vtero sanctificata, & per gratiam sanctificationis ab ipso peccato purgata. Vnde Iob dicitur de die originalis peccati, qui incepit quando aperti sunt oculi Adam & Eue. Obtenebrantur stellę caligine eius, expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurore. Stellę enim sanctę illo die sunt obtenebratę, quia fuerunt cum originali peccato conceptę, & cum originali natę. Sed ista dies culpę non

Ro. 13

Iob. 3

vidit lucem, id est, Christum; quia nec in suo conceptu, nec in ortu originale habuit peccatum: ideo dicit expectet lucem, & non videat. Auroram autem, id est, Beatam Virginem non vidit, scilicet quantum ad ortum, quia non est nata cum originali, licet viderit quantum ad conceptum. Et ideo signanter dixit nec ortum surgentis aurore.

Secundo, quia aurora est latronū expulsiua. Nam latrones, qui de nocte in tenebris exeunt, aurora, id est, adueniente die fugiunt, & se abscondunt, Iob. Si subito apparuerit aurora arbitrantur umbram mortis. Ita demones tanquā insani, & exteriti fugiunt, cum nostram auroram, id est, Virginem gloriosam in corde alicuius per deuotionem talgere cognoscunt.

Iob. 24

Tertio, quia aurora est roris infusiua: vnde dicitur aurora quasi astra rorans. Ita Beata Virgo Maria diuinę gratię rorem nobis abundanter infundit.

Gen. 31

Quod significatum est in luctu Iacob cum angelo. Nam cum ei dixisset angelus Dimitte me, quia aurora est. Respondit, Non te dimittam, nisi benedixeris mihi. & postea sequitur: quia benedixit ei in eodem loco. Hęc enim est benedictio de qua dicitur: In rore celi desuper erit benedictio tua. Et hic est ros supernę gratię, quem nobis hęc aurora infundit. Et iste ros aurorę est decoratiuus, & refrigeratiuus, & dulcoratiuus. Decoratiuus, quia dicitur, quod conchę marinę (ut supra tactum est) in aurora se aperiunt, & rorem suscipientes Margaritę concipiunt, quę scilicet in ornamentis ponuntur. Et sic animę deuotę, dum se isti aurorę, id est Beatę Virgini per affectum deuotionis aperiunt, rorem gratię supernę suscipiunt, per quam Margaritę candidas, id est, affectiones purissimas concipiunt, quę sunt animę ornamenta. Et ideo isti aurorę dicitur: Ros lucis ros tuus, id est affectiones tuas generas lucidas, & mūdās.

Gen. 28

Item iste ros aurorę est dulcoratiuus. Exod. dicitur, quod in aurora colligebatur manna: manna quidem est internę dulcedinis gratia, quam his, qui tribulato sunt corde, infundit hęc aurora.

Exod. 16

Item iste ros est refrigeratiuus scilicet ardoris feruentis concupiscentię, secundum illud Ecclesiast. Ros obuians ardori

Eccle. 41

Liber Primus

ardori venienti humilem efficit eum : & ideo aurora est caloris temperatiua.

2. Reg. 23. Quarto, quia aurora est lucis à sole impetratiua. Vnde dicitur : Lux auro-
rae oriente sole mane absque nubibus rutilat. Sic ista aurora scilicet virgo beata impetrat lumen diuine cognitionis & inspirationis. Nota quod ista lux auroræ quæ est mane oriente sole, multa bona operatur. Est enim infirmorum confortatiua : autum lætificatiua, florum de nocte clausorum apertiua, herbarum de nocte depressarum erectiua. Quæ omnia hæc iam prædicta facit in nobis beata virgo Maria. Est enim ipsa aurora quæ debiles confortat : si quidem infirmi confortantur in aurora, ex eo quod sanguis in aurora dominatur & ideo somnus dulcior est in aurora.

Item quia tunc virtutes animales corroborantur. Vnde secundum medicos, melius se habent infirmi : & ideo dicitur aurora quasi aurea hora, idest optima. Ita similiter per beatam virginem infirmi spiritualiter recipiunt sanitatem : vires animæ recipiunt vigorem, sanguis dulcedinis & deuotionis recipit augmentationem.

Item in aurora aues lætificantur : & ideo ad cantandum excitantur : vnde dicitur aurora quasi autum hora, quia scilicet beata virgo est quæ deuotos excitat ad Dei laudem. Ipsa enim est quæ flores clausos, idest mentes humilium aperit ad bene operandum, vt odo rem boni exempli vndique circumfundant. Ipsa etiam est quæ depressos per mercedem erigit per spem & consolationem.

Item beata Maria assimilatur nubi propter septem.

Hiero. Primo, quia nubes est omnium impressionum caelestium de facili susceptiua. Quia scilicet domina nostra receptaculum fuit omnium caelestium gratiarum. Nam ceteris sanctis per partes ; Maria autem totam se infudit gratiæ plenitudo, sicut Hieronimus dicit : vnde angelus dicit ei : Ave gratia plena : & ideo præceteris sanctis extitit Im. 1. Exo. 16. gloriosa. Exodi. Gloria domini apparuit in nube.

Secundo, quia nubes est sua leuitate ascensiuæ : quia scilicet virgo

beata contemnens terrena, semper erat ad cælestia eleuata. Isa. Ascendet dominus super nubem leuem, idest virginem à terreno amore allentatam & cælesti calore subleuatam : & igreditur Aegyptum idest mundum. Isa. 19.

Tertio, quia nubes est solaris radij incorporatiua. sed tamen radius qui in ipsa nube incorporatur ipsam penetrans non eam scindit, nec ipsa nubes diuiditur. Ita ipsa domina nostra filium Dei in se recepit & carne vestiuit & sine sui corruptione etiam mundo peperit. Ezech. Solem nube tegam. Act. Nubes suscepit eum. Ezech. 32. Acto. 1.

Quarto, quia est caloris mitigatiua & vmbratiua, quia scilicet virgo Maria est omnium malorum nostrorum mitigatiua. Psal. Expandit nubem in protectionem eorum. Mat. Nubes lucida obumbravit eos. Pl. 104. mat. 18.

Quinto, quia nubes est laborantium recreatiua, & siti estuantium refrigeratiua, quia scilicet domina nostra est omnia nostri laboris consolatiua & refrigeratiua Ecclesi. speciosa misericordia domini in tempore tribulationis quasi nubes pluuie in tempore siccitatis ; ipsa enim est regina misericordie. Eccl. 35

Sexto, quia nubes resoluta in pluuia est terra, fecundatiua ac seminum nutritiua, impinguatiua, augmentatiua, & multiplicatiua, quia scilicet domina nostra per impetrationem gratiæ terram animæ nostræ fecundat, bonas affectiones in nobis nutrit & impinguat, & opera nostra augmentat & multiplicat. Ysa. Nubes roris in die messis. Nam ipsa in fundendo diuine gratiæ rorem, facit nos multiplicare bonorum operum messem.

Septimo, quia nubes est amaritudinis in dulcedinem mutatiua. Nam ex marinis aquis generata in altum tamen sublimata & contra solem suspensam solis beneficio amaritudine deposita sit in dulcedinem tota conuersa. Ita etiam domina nostra licet amara (vt dictum est) fuerit in originali peccato generata ; tamen à Spiritu sancto sanctificata, & à sole iustitiæ grauidata, facta est prædulcissima & mater pia. Reg. Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebar de mari &c. Et dicitur beata virgo nubecula parua, quan

3. Reg. 18.

ritate humilitatis, lenitate sanctitatis, quia scilicet ab omni peccato immunis, & sublimitate paupertatis.

Item beata Maria assimilatur mari.

Primo quia mare continet amaritudinis poculum, idest, aquam amaram, cuius amaritudinis causa est (secundum

Aristo.
2. met.

Philosophum) Quia in mari sunt duo vapores scilicet humidus & siccus, siue subtilis & grossus per calorem ergo solis & motum à mari resoluitur pars subtilior & remanet grossior, quæ nimirum calefacta fit salis & adusta efficitur amara. Et ita in beata Maria fuerunt duo vapores, idest amores, scilicet ad filium: vnus naturalis ad illius humanitatem qui erat ve vapor grossior: alius spiritalis ad illius diuinitatem. Et secundum hoc habebat de ipso duas consolationes. Vnam secundum sensibilitatem quæ erat ve pars grossior. Aliam secundum rationem quæ erat ve pars subtilior. In passione autem filij sui propter calorem solis idest propter feruorem peccatorum & dolorum Christi & motum mortis eius, exhalauit pars subtilior, idest remissa est in ea consolatio rationis: & abundauit vapor grossior, idest affectio naturalis, propter quam mentis calefacta & adusta est dolore, propter tota facta est amara. Vnde Maria interpretatur amarum mare, Iob. Feruere faciet sicut oliani profundum maris, i. cor Virginis, quod quantum feruebat amore, urdebat dolore. Et ideo ipsa ad modum olle bullientis extra effundit aquam lachrymarum, Ruth. Vocate me Mariam, hoc est amaram: quia amaritudine repleuit me Omnipotens.

Iob. 40

Ruth. 1

Secundo, mare est fluminum hospitium: nam oia flumina iurant mare, ve dicuntur Eccle. 1. Eccle. Et ita omnia dona spiritus & omnium gratiarum charitativa influunt in beatam Mariam Eccle. in me gratia omnis vite &c.

Sem. li.
9. natu.
quæst.

Tertio, quia mare est omnium aquarum principium. Nam mare est sal diffusum, vnde tam fluminibus quam fontibus (secundum Hiero.) est aquæ ministratum. Hoc etiam probat Seneca scilicet quod mare est principium omnium fluminum, & fontium. Sed Arist. & Auic. & Algazel & ceteri per patetici volūt quod fontium & fluminum pluuia sit causa. Et huius sententiæ videtur attestari quod crescente pluuia ve in hyeme crescunt flumina: & contra

rio in estate contingit. Sed positio prima magis videtur conuenire Scripturæ.

Eccle. Ad locum vnde exeunt flumina Eccle. 1

revertuntur. Potest tamen dici quod quantum ad continuationem attractionis aquæ ad aliquam vastam voraginem quæ est principium fluminis, verius videtur dictum Senecæ. scilicet, quod mare sit principium: eo quod pluuia non videtur sufficere posse ad indehcientem exitum fluminis alicuius. sed quantum ad facilitatem attractionis & congregationis aquæ verius est secundum: eo quod terra spongiosior est in loco descensus pluuie quæ alibi in profundo, & ideo magis attracta est: & aqua pluuialis subtilior est ab alto cadens, ideo penetrat cum inuenit poros terræ, ad hoc aptos: & ita veraque sententia de facili sustinetur. Sed licet terra attrahat ab veroque scilicet, à pluuia & à mari: quia ex omni parte attrahit: tamen inde videtur copiosius attrahere: vnde continuè attrahit, scilicet à mari præcipue, cum aqua pluuialis eo quod pauca sit & raro cadens nec tota nec semper permeat ad locum vnde flumen oritur. Et huiusmodi congregatio aquæ non sit solum ex attractione ad vacuum locum, sed ex concursu plurium venarum siue per naturam siue per artem quomodo aggregantur veng artificialiter cum putei rodunt. Et sic patet, quod aqua fluminum & fontium & est à nubibus per pluuiam & est à mari per attractionem continuam, scilicet magis continuè & abunde à mari. Vnde etiam Arist. dicit quod mare Oceanum est continuè

Aristo.
met.

principium omnium fluminum ita similiter quamuis à nubibus quæ sunt in ære, idest à sanctis qui sunt in celo, & fluminibus & fontibus qui sunt in terra. i. viris & mulieribus eos orantibus in ecclesia infundat idest impetretur à Deo frequenter gratiæ pluuia tamen à mari plenissimo, idest à beata virgine magis continuè, & abunde attrahitur aqua gratiæ. Ipsa enim (vt dicit Bernard.) sicut pueris suæ omnibus aperit vt de plenitudine eius accipiant vniuersi; vnde gratiæ aliorum sanctorum minime sunt respectu gratiarum eius. Ecclesiastic. Quasi guttæ aquæ quæ maris deputati sunt. Quarto quia mare est in necessitatibus refugium. Ita beata virgo est refugium miserrimum in tribulatione positorum, vnde

Ber.

Eccle. 18

Liber Primus

Psal. 64 Ipsa est spes omnium miserorum in terra habitantium. Psal. Spes omnium finem terræ, & in mari.

Psal. 76 Quinto, quia mare est itineris compendium. Ita similiter siue ad statum gratiæ, siue ad portum gloriæ, Beatæ Virginis auxilio citius peruenitur. Psal. In mari via tua.

Sexto, quia mare est laboris lucrum. Vnde negotiatores ipsam maximè frequentant. Ita qui volunt cælestis gratiæ thesauris ditari, ad Beatam Virginem sapius ire debent, siue ad contemplandum eius exempla, siue ad salutandum, & commendandum eius præconia, siue ad impetrandum & obtinendum eius suffragia. In cuius figuram dicitur Ioan. quod perrexerant discipuli eius ad mare.

Ioan. 6. Septimo, quia mare est vndarum impulsuum, & æqualitatis, & tranquillitatis reduciuum: vnde mare vocatur pelagus, quia pellit vndam. Et vocatur etiam æquor ab æqualitate: quia, & si fluctus eius velut montes eriguntur: sedatis tamen tempestatibus adæquatur, ut dicit Isid. Ita Beata Maria a sibi deuotis & amicitis vndarum tentationum repellit, & fluctus, id est furoribus persequen-
Isid.

tium, & tempestatibus, id est, impetibus aduersariorum ad æqualitatem pacis, & tranquillitatem reducit. Quod figuratum est Ionæ, ubi dicitur, quod rulerunt Ionam, & miserunt in mari, & stetit mare a furore suo: per Ionam intellige orationem puram, & deuotam, quæ tunc in mare mittitur, quando Beata virgini porrigitur: & tunc mare, id est, mundus seuiens cessat a furore suo, id est, persecutionis furore.

Basi. Item Beata Maria assimilatur terræ propter xij. Nam terra (secundum Basilium) est corpus infimum, orbis medium, cæli centrum, elementum maximè corpulentum; nam di fundamētū naturaliter frigidum & siccum, quantitate, inchoatione, qualitate obnoxium, figura sphericitatis, & ceteris. Lucino mantuum secundum & ceteris. Inquit, licet in partibus suscipiat sæpe uotum, omnium viuentium recipientulum; & pedum Dei scabellum. Primo igitur Beata virgo assimilatur terræ; quia terra est corpus infimum, scilicet inter quatuor elementa secundum ordinem naturalem elementorum; sicut cælum est

supremum in ordine corporum. Prou. Pro. 3. Cælum sursum, & terra deorsum. Ita beata virgo fuit infima omnium sanctorum per sui reputationem. Vnde, & appellauit se vilissimo & infimo nomine seminarum, scilicet ancillam. Ecce, inquit, ancilla, &c.

Luc. 1. Secundo, quia terra est orbis mediū; quia scilicet Beata virgo est media, id est, mediatrix nostra per reconciliationem. Psal. Operatus est salutem in medio terræ. **Psal. 73**

Tertio, quia terræ est cæli centrum. Tale autem centrum cæli habet stabilitatem, & fixitatem. Et sic Beata virgo ex dono Dei habuit stabilitatem, & fixitatem in gratia & fide. Psal. Firmavit orbem terræ, qui non &c.

Psal. 93 Quarto, quia terra est elementum maximè corpulentum. Ita Beata virgo fuit corpulentissima per privilegiacionem: quia corpus virginium possedit in mundo, corpus diuinum portauit in utero; & corpus gloriosum possidet in cælo. Paral. Inuenerunt terram latissimam, quietam, & fertilem. Corpus enim Beatæ Virginis fuit terra quæta a passionibus; fertilis per proles fecunditatem, latissima per gloriæ immortalitatem.

1. Par. 4 Quinto, quia terra est mundi fundamentum, scilicet propter immobilitatem: quia quasi omnia corpora mouentur circa eam, scilicet cælum, ignis, aer, & aqua, sed ipsa stat sicut fundamētum immobile. Ecclesiast. Terra autem in æternam stat. Ita Beata Maria tanquam fidei fundamentum fuit semper stabilis in ea, Apostolis ab illa recedentibus tempore passionis. Item ipsa stat pro mundo. peccatoribus semper assistēs, & nunquam eis desiciens. Ecclesiast. Vique ad futurum. Seculam non desinam, id est, vique post diem iudicii peccatoribus assistere non cessabo. **Eccl. 1.**

Eccl. 24 Sexto, quia terra est elementum naturaliter frigidum, & siccum. Et ita Beata Maria fuit frigida & sicca per carnis incorruptionem, quia carnis humore luxurie, & ardore concupiscentiæ. Iud. Terram arentem, dedi tibi mihi, Et Iud. 1. Deu. Terram quam calcas ferrea est; fer Iud. 3. rui etiam est frigidum, & siccum.

Septimo, quia terra est quantitate minima. Et ita Beata virgo fuit per paupertatis extendatorem minimum habens de mundo. Gene. Crescere uere ferit **Gen 41**
Dens

Hiet. 4. Deus in terra: & aupertatus meq. Hierem. Apex terram: & ecce vacua erat.

Octavo, quia terra est qualitate ob-
scura. Ita Beata Virgo obcurata. & tur-
bata est in filij sui passione. Isa. Ecce re-
nabre, scilicet afflictionis, & doloris
operient terram, id est, beatam Virgi-
nem. Et in eodem; Luxit & elanguit
terra.

Nono, terra est figura spherica. Et
Beata Virgo fuit figure spherice in-
quantum habuit plenitudinem gra-
tie. Nam sicut figura spherica pro-
batur a philosopho esse perfectissima
figurarum; & ipsa fuit perfectissima fe-
minarum. Istud autem quod philoso-
phi vocant spheram ter. e. sacra scriptu-
ra vocat orbem terre. Vnde eadem est
figura spherica, & orbicularis. De qua
in Psal. dicitur, orbem terre, & plenitu-
dinem eius tu fundasti.

Decimo, quia terra est aque glutino-
mansua, quia scilicet propter humidi-
tatem aque tenent se adinuicem partes
terre. Et sic Beata Virgo aque glutino,
id est, diuine gratie dono contrans, &
firma fuit. Vnde ipsa fuit terra rore eq-
lestis gratie madens, ut habetur Iudic.

Vndecimo, quia terra secundum se to-
ta est quiesca. Et ita etiam similiter tota
quiesca fuit Beata Virgo Maria per men-
tis abstractionem, & a discursibus vaca-
tionem. Vnde & ei attribuitur sabba-
tum, quod est dies quiescis, Leui. Sabba-
tum erit terre.

Duodecimo, quia terra est omnium
viventium receptaculum. Ita & Beata
Maria omnes recipit ad se confugien-
tes; immo ipsa inuitat, dicens, Transite
ad me omnes, qui concupiscitis me &c.

Et hoc est, quia ipsa est plena miseri-
cordie; secundum illud Psal. Miseri-
cordia domini plena est terra. & ideo

ipsa data est in refugium. Psal. Terram
autem dedit filiis hominum.

Decimotertio, quia terra dicitur pe-
dum Dei scabellum. Et sic fuit Beata Vir-
go per filij Dei susceptionem; quasi n.
pedes Dei quibus mediantibus stetit in
eius utero, fuerit corpus, & anima Christi.

Vnde Isa. terra scabellum pedum meorum.
Item Beata Virgo Maria assimilatur
monti Synai propter os. Prima, quia
mons ille fuit mons misericordie, &
promissionis. Est enim mons Synai in
prouincia Madian, cuius pars est Oreb,

vbi apparuit Dominus Moyse in rubo
copatiens afflicto onē populi sui, & pro-
misit liberare eum a seruitute Aegyptio-
rum per manum eius, ut habetur Exod.

Ita Beata virgo Maria tanquam miseri-
cordie regina, fuit promissa, & prefigu-
rata in illo eodem rubo in quo Domi-
nus Moyse apparuit, sicut ecclesia dicit,
Rubum quem viderat Moyse, &c. Et in
alijs prophetis multis, & expressis. Et
in ea implere sunt promissiones sacre
de liberatione humani generis a serui-
tute diaboli. Nam in ea descendit filius
Dei, & carnem nostram assumpsit pro
nostra liberatione. Exo. Descendit Domi-
nus super Montem Synai &c. Secundo,

quia mons ille fuit mons angelica fre-
quentationis. Ibi enim frequenter an-
gelus ex persona Domini apparuit, &
locutus est Moyse. Vnde dicitur Ad. q.
apparuit ei in deserto montis Syna in
igne flammę rubi &c. Et dicitur etiam,
de Moyse, Huc est qui fuit in ecclesia in
solitudine cum angelo, qui loquebatur
in Monte Syna, & cum patribus nostris,
qui accepit verba dare nobis. Ita simili-
ter Beata Maria fuit ab Angelo visitata
& salutata, & de verbo vitę edocta, sicut
patet Luc.

Tertio, quia Syna fuit luminis
mons, & inflammationis, ut cum appa-
ruit ibi dominus in flammis rubi, Exo. 3.
Et iterum ibid. dicitur, q. mons Synai
fumiabat eo, q. descendisset Dominus
super eum in igne, & ascenderet fumus
ex eo, quasi de fornace. Et hoc factum est
de Beata Virgine, q. s. Spiritus sanctus
in eam superuenit, qui est ignis. Amor
diuinus, & eam æstuantis desiderio lumi-
nare fecit, & mentem totam ipsius illu-
minauit, & inflammavit. Luc. Spiritus
sanctus superuenit in te &c.

Quarto, quia fuit mons pluuie, & ro-
ris: & sic fuit Virgo Maria in filij Dei
conceptione. Ps. Descendet sicut pluuia
in vellus &c. Hanc pluuiam sue iustię eq-
lestem meruit Beata Virgo suscipere;
quia humillima fuit. Nam a superbis &
elatis fugit. Reg. Mores gelboe, nec ros
nec pluuia veniat super vos.

Quinto, quia Syna fuit mons diuine
habitationis. Nam secundum Iosephum,
erat opinio hominū habitare ibi Deū,
propter quod non pascebant ibi oves,
nec pastores e dicitur approximare aude-
bant. Ita similiter Beata Virgo fuit ha-
bitaculum

Exo. 3.

Exo. 19

Ad. 7.

Ibid.

Luc. 1.

Exo. 3.

Exo. 19.

Luc. 8.

Psal. 71

a. Ro. 2.

Liber Primus

- Psal. 73** bitaculū Dei Psal. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et iterum. Dominus in eis in Syna &c. Sexto quia fuit mons sapientie, & eruditionis. Ibi enim data est populo lex per manū Moysi. Leui. Hæc sunt præcepta atque iudicia & leges quas dedit dominus inter se & filios Israel in monte Synai per manū Moysi. Ita similiter beata virgo illum mundo peperit qui est verbum & sapientia patris, qui est dux & legislator noster per quem reges regnant & legum conditores iusta decernunt.
- Leu. 26.** Septimo, quia est mōs iustitiæ & cōminationis. Nem beatissima virgo maria sicut sibi deuotis & eam reuerentibus est salutis refugium, ita & contemnentibus & blasphemantibus erit ad mortis & perditionis iudicium. Vnde Exo. dixit Moyses de monte synai. **Exo. 19.** Cauete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur.
- Ioseph de bel. iu.** Octauo, quia erat mons pascue & refectionis. Vnde dicit Iosephus quod est mons excelsus ad pascua ægregius: quamuis in aliqua parte eius, vt dictum est, pastores ante Moysen propter reuerentiam non auderent pascere oues. Sed Moyses dum approximauit, rubum arde re sine combustione vidit, & Deum sibi loquentem, idest angelum sibi loquentem præsentia liter ex persona Dei audiuit, vt habetur Exo. Vnde dicitur ibi quod cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Oreb, apparuitque ei dominus in flamma de medio rubi. Ita beata virgo in assumptione fuit, quando peruenit ad pascua æternæ beatitudinis: ad quæ etiam gregem fidelium ad eam confugientium exemplo & auxilio iugiter introducit.
- Exo. 3.** Per nonnullas aquarum proprietates, quanta vita presentis tribulationes a Deo electis aquo animo sufferantur, rite edocetur. **Cap. XLVIX.**
- Psal. 68** **M**iseria, & tribulationes plentis vitæ assimilantur aquis, de quibus in ps. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meā. Istæ aquæ sunt transeundæ auxilio. scilicet diuinæ gratiæ, ipse enim Deus dixit, Cum transieris per aquas, tecum ero. Sed iste transitus potest fieri multipliciter. Primo calcando per fidem: sicut de beato Petro legitur. Item transeundo per fortitudinem, quemadmodum legitur Reg. vbi dicitur Semei cum mille viris de Benjamin irrumpentes Iordanem quod Christus transierunt vada miseriarum presentium. Item natando, quod fit per prudentiā. Quicunque enim natare vult necesse est quod habeat natandi prudentiam, & hoc significatum est Act. vbi dicitur quod ceteris iussit eos qui posent natare, mittere se in mare. Item nauigando, quod fit per penitentiam: nauis enim penitentia est, Exo. Transeuntes mare per ratem liberati sunt. Itē aquas diuidendo, quod fit per virgam diuinæ iustitiæ. Exo. Eleua virgam tuam & extendende manum super mare, & diuide illud. Item saltando in baculo diuini adiutorii per contemplationem quod significatur Gen. vbi dixit Iacob, in baculo transiui istum: Iacob contemplatiuus est qui Iordanem miseriarum presentium debet transire apodiando se baculo diuini adiutorii. Item miseria & tribulationes licet de se non sint homini gratæ vel placitæ; possunt tamen effici faciles & quasi dulces ad sustinendum. Quod patet exemplo aquarum. Nā de se nullum habet aqua saporem, acquirit tamen saporem vel per colationem quam habet in poris terræ, vel per calorem solis qui dulcedinem facit in aqua eleuando subtilius eius, & permiscendo humidū aereum quod pinguefcit & dul. orat: & salcedinem inducit comburendo terrestrē quod remanet. Ex his colliguntur tres modi quibus aqua tribulationis efficitur animæ sapida; vnus est per passionis Christi inspectionem. Hæc enim est colatio aquæ in poris terræ. Fuit enim corpus Christi carneum & terrestrē sicut corpora nostra: & ideo per poros terræ vulnera corporis Christi possumus accipere in quibus tunc aquam nostram tribulationum colamus: quando nihil esse quod patimur respectu doloris eius quem ipse pro nobis pertulit iusticamus. Et sic dulce & leue nobis fit si pro illo pama qui pro nobis maxima pertulit patiamur, Hebr. Recogitate cum qui talem sustinuit aduersus semetipsum a peccatoribus contradictionem, vt non
- mat. 14**
3. Reg 29.
mat. 18
Exo. 14
Exo. 14
Gen. 3.
Heb. 13

Gre. in quadā epi. non fatigamini animis vestris deficiētes. Gregorius. Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durū quod non æquo animo toleretur.

Secundus modus est per contemplationis elevationem. Et hæc est caloris solaris in sublimē subleuatio & impinguatio. Nam calor solis idest feruor diuini amoris id quod subtilius est hominibus, scilicet mentem eleuat ad contemplandum cœlestia, & tunc anima pinguescit aereo humore, scilicet spirituali deuotione quæ ei omnem tribulationem dulcorat. Vnde habetur Exo. quoddum incalcesceret sol liquefaciebat manna, est enim ut calor solis feruor diuini amoris qui manna liquefacit dum mentem afflictam in deuotionis dulcedinem resoluit. Tercius modus est per ventem contritionem, & hæc est terre stris vaporis adustio, quia. s. feruens contritio adurit & contumit omnem terrenū affectum & aqua tribulationis quæ erat peccati insipida, fit homini compunctio sapida non quidem sapore dulci sed salso. Est enim tribulatio homini compunctio ex vna parte sapida. i. grata, s. vta peccato purgetur; sed est ei salsa ratione causa, quia scilicet displicet ei commississe vnde patitur. Vnde hoc est mare deserti. i. penitentia, quod est mare salissimum, ut dicitur Iosue.

Io. 12.

Tres cineris similitudines nos mortis memoriam frequenter reuocare hic ostendimus. Cap. L.

Gre. in hem. Mortis memoria repræsentatur in cinere triplici ratione. Primo quia cinis terrā secundat. Ita memoria mortis ad bene operandum sollicitat. Greg. Valde se sollicitat in bono opere qui cogitat de extremo vitæ.

Secundo, quia ignis per cinerem conseruatur & maxime si cinis est calidus; quia si frigidus, ignem extinguit. Ita memoria mortis feruenter impetita gratiam spiritus sancti conseruat; sunt tamen qui frigidam memoriā habent, ut illi qui animam cum corpore morituram credūt. talis memoria potius extinguit gratiam quam conseruet.

Excl. 8. Tercio, quia cinis maculas lauat & si militer memoria mortis abluit omnium peccatorum maculas, Eccl. Memorare nouissima tua & in æternum non pec-

cabis. Lauat enim maculas luxuria, si quis consideret quale futurum est quod diligit. Greg. Nihil sic ad domandum carnis desideria valet, quam quod vnuquisque hoc quod diligit quale sit mortuum penset. Item lauat peccatum superbia si consideret quod ipse est moriturus qui se eleuat, Eccl. Qui superbis terra & cinis? lauat peccatum auaritia, si consideret quid finaliter de mundo portat, Iob. Saccum meum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

Greg. li mor.

Ecc. 10.

Iob. 18

Mundus deserto mari comparatur & insular aeris obsecrati uelatur.

Cap. LI.

Mundus est locus obscurus, quia obsecratur ad modum aeris fumo uanitatis, puluere cupiditatis; & nebula carnalitatis. Io. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Itæ aer (ut dicit Iosue) vehementius concitatus ventos, contritua & contruersiones efficit; contractus nubila gignit, compisfat pluuias facit, congelatus nives & grādines introducit. Sed rarefactus serenitatem adducit. Mundus autem aliquando concitatur per superbiam, & tunc generat ventos persecutionū, tonitrua comminationum, & contruersiones siue fulgura percussionum. Aliquando vero contrahitur per auaritiam, & tunc obnubilatur & obsecratur, quia, sicut dicit Gre.) Tenebra animæ, est diuitiarum cupido. Aliquando vero compisfat & impingatur per gulam; & tunc pluuias facit, idest fluxum luxuriæ; proxima enim sibi sunt (ut dicit Greg.) venter & genitalia. Aliquando vero congelatur per acidiā; & tunc si faciat opera quæ videantur alba, idest pura vel bona, sunt tamen frigida & cito destruibilia. Quandoque vero rarefcit idest subtiliatur per penitentiam, & tunc serenatur per gratiam.

1. Io. 2.

Ibid. li. eth.

Greg.

Item mundus assimilatur mari. Primo, quia mare est multorum periculorum confusio: si enim mare periculosum. Primo propter motum. Mac. Motus magnus factus est in mari, propter quod motū mare est tempestuosum, procellosum & tumultuosum. Et ita mare mundi est tempestuosum ex contrariis procellosū ex infortunis, tumultuosū ex iniquitatibus.

Mat. 8.

Liber Primus

2. Cor. 11. tibus & vitijs. Cor. Periculis in mari: secundo propter ventum est in mari impulsio contrariorum ventorum. Dan. 4. quatuor venti pugnabant in mari: nam vt vltus auster est p̄sēns prosperitas, vt aquilo aduersitas: orientalis inspiratio gratiæ: occidentalis suggestio malitiæ. Tertio est periculosum propter defectum tam scilicet naus quam nauis, idest gubernantis. Naus enim siue lignum cum quo habemus transire hoc mare, est hoc corpus quod est vas fragile propter passibilitatem: grave propter peccati onerositatem, & multis foraminibus penetrabile propter sensuum susceptibilitatem. Sunt enim sensus vt foramina quædam per quæ multa mala ingrediuntur. Item est frequenter defectus nauis periti, idest rationis prudentis regentis. Omnia hæc pericula sentiunt homines periti in mari huius mundi: Eccl. Qui nauigant mare, narrant pericula eius.
- Secundo, mare est animatum & multiplicium monstrorum productum. Vnde (secundum Rabanum) plura monstra producit mare quam terra. Psalm. Hoc mare magnum est, spaciosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus. Ita in mari mundi sunt animalia diuersa & monstruosa multa, non tantum corporaliter, sed & spiritualiter. Sunt enim mudo in homines animales, idest sensuales ad modum piscium, secundum illud: Facies hominis sicut pisces maris: & dicuntur animales idest sensuales, non sapiētes illa quæ Dei sunt: quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Item sunt monstrosi velut ille belus de quibus habetur Dan. 4. surgebant de mari. Nam prima quæ erat similis leoni, signat superbiam vitæ. Secunda quæ erat similis vris, signat voluptatem carnalis concupiscentiæ. Tertia quæ erat similis pardo, signat cupiditatem avaritiæ. Quarta quæ habebat dentes ferreos terribiles, signat crudelitatem malitiæ.
- Tertio, quia mare est nubium & nebulæ & ventorum generatum. Et similiter etiam mundus generat nebulas errorum, nubes vitiatorum, ventos persecutionum siue tentationum propter quas præcipitatur & suffocantur multi. Mat. 3. Grex præcipitatus est in mare, & fuit grex porcorum, idest hominum carnaliter viuentium.
- Quarto, quia mare est lunæ imitationum. Dicit enim philosophus, quod mare imitatur naturam lunæ. Nam sicut Adamantem sequitur ferrum, sic mare sequitur Lunæ cursum, vnde semper est mare in summo augmento & vigore, quando luna est plena lumine, siue versus cælum vt in nouilunio, siue versus terram, vt in plenilunio. Et sicut luna in suo lumine plus proficit, vel deficit: sic mare crescit amplius vel decrescit, vt supra dictum est capitulo. 48. Sed sicut mare ipsum imitatur lunam, ita mundus sequitur fortunam. Vnde sicut crescit, vel minuitur fortuna alicuius ita multum vel parum eum appæciat mundus. vnde metricè dicitur. Cum fueris felix, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.
- Item mundus assimilatur deserto.
- Primo, quia desertum est locus infructuosus, non enim colitur nec feritur. Sic mundus, idest mundani homines, non sciuntur aratro penitentiæ, nec recipiunt semina doctrinæ, ita vt eis applicetur, nec semen diuinæ gratiæ, & ideo nec fructus operum producant merito æternæ gloriæ. Hier. Erit quasi mirrix in deserto, quæ scilicet sunt infructuosæ.
- Secundo, quia desertum est locus spinosus idest spinis & vepribus plenus. Et sic etiam in mudo abundant spinæ idest sollicitudines temporalium, quæ mentes inquietant, vel spinæ idest punctiones tribulationum, quæ cor vel corpus cruciant, vel spinæ idest inordinationes peccatorum, quæ conscientiam pungunt & lacerant. Iud. Ceteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti.
- Tertio, quia desertum est locus periculosus. Est enim venenosorum animalium domicilium, ferarum latibulum, & latronum habitaculum. Sic in deserto mundi sunt animalia venenosa per luxuriam. Malach. Posui hereditatem eius in dracones deserti. Item sunt fere, idest feri per superbiam: vnde superbo Regi Nabuchodonosor dictum est, Eijciam te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua. Item sunt in deserto mundi latrones per avaritiam. Qui enim pauperes vsuris & exactionibus & aliis tributis spoliant, mundi latrones vocantur. Periculis latronum.
- Quarto,

Quarto, quia desertum est locus defec-
tuosus, quia est locus sitis & ariditatis,
Pf. 62. Siqua carens. Pf. In terra deserta India,
& in aqua: ita in hominibus munda-
nis est ariditas & sitis inordinati appe-
titus, & insatiabilis cura peccata & te-
poralia. Pf. Fidentes & sitientes, anima-
corum in ipsis defecit. Et hoc est, quia
Io. 4. debet esse aqua, scilicet gratia qua hinc
sit inordinatim extinguitur. Io. Si quis
biberit ex aqua quam ego dabo ei, non
sitiet in aeternum. Vbi ergo hinc aqua de-
fuit, est sitis insatiabilis. Pf. Anima mea
Pf. 142. sicut terra sine aqua tibi.

Quinto, quia desertum est locus afflu-
sus, patet oribus solis expositus. Habent
enim mundani continuum ardorem so-
lis, inordinatum amorem prosperita-
tis, Ioel. Iguis comedit speciosa de-
fecti. Et vocat ignem ardentissimum
ardorem solis, qui est inordinatus af-
fectus cupiditatis. De quo in psal. Per
diem sol non viret te, neque luna per
noctem.

Sexto, quia desertum est locus meticu-
losus, quia est locus horrois & vane so-
litudinis. Est enim mundus illa solitudo de-
fecti, de qua dicitur ductor tuus fuit in soli-
tudine magna atque terribili, in qua erat
serpens statu aduersus, & scorpio & dip-
las. Serpens statu aduersus est ipse mundus,
qui statum cupiditatis habet. Scorpio
in facie blandiens, & retro pungens;
est caro sine voluptate corporis. Dip-
las autem latenter interficiens, est diabo-
lus: & hac timorem debent incutere
& horrorem.

Septimo, quia desertum est locus
deuotus: locus enim est desertum de-
uotus, & erroris. Vnde psal. Erra-
uerunt in solitudine, in qua quomodo viam
ciuitatis & habitaculi non inueniunt.

Sunt enim in deserto viae deuig, fructi-
bus plene, arenoe, lapideis, pulueru-
lentis, fetulentis, & aliis incemodis o-
neratis. Similiter in mundo sunt viae de-
uig, maculose, quia praecipue ira facit
a ratione deuiare. Sed fructus & vepribus
plena sunt viae pigri, secundum illud

pro. 4. Per agum pigri homines transiunt, & p-
vineam viri stulti: & ecce totum reple-
uerunt viticis, operuerunt superficiem
eius spinis. Oie. Sepiam viam tuam spi-
nis. Via autem asenole, sunt viae auro-
rum, qui aurum quaerit. Omne enim au-
rum tanquam arena est exigua. Sed la-

pidosa & scandalosa sunt viae superbo-
ram. Et desertiva: Via peccantium com-
plantata lapidibus. Sed via puluerulen-
te, sunt viae gulosorum, qui inuenerunt
puluerem, id est corpus, in puluerem re-
uerfurum. Ecclesiasticus: Reuertatur pul-
uis in terram suam. Fertilitate autem
sunt viae luxuriosorum, qui fuerunt per
carnis corruptionem. Omnis quippe ca-
ro corrumpit viam suam, Gen. De cada-
ueribus eorum ascendit fetor. Ista via
autem onerosa & difficilis, sunt viae in-
uidorum, qui ex multis torquentur,
Sap. Lassarum sunt os in via iniquitatis, &
perditionis: ambulauimus vias difficil-
les. Omnis ergo peccatorum via est si-
cut via deserti, de qua dicitur: Abierunt
per viam deserti tota nocte.

Item mundus est similis spelunca: est
enim spelunca fouea subterranea, & spe-
culando dicta: habet enim ex parte lu-
cis introitum latum, sed terminum fra-
ber acutum, vnde locus est lucidus in in-
gressu, obscurus in progressu, sed ardens
& insipidus in egressu: tantum inuena-
tar egressu, ut dicitur Damascen. Sic ho-
mo mundum ingreditur, habet introi-
tum lucidum, dum in vitam nascitur,
quia vita erat lux hominum: sed habet
progressum obscurum, quia cum in mundo
vivendo, multis tenebris igneant, &
peccatorum inuoluitur. Sed habet egressu
lucidum, & insipidum, dum moritur.
Nihilominus tamen mundus est locus
ad speculandum. Apostolus. Videmus nunc
per speculum in enigmate.

Quomodo spiritualis homo varie permutetur,
per sex corporis species mutationem, qua
huius singulae recensentur, exprimitur.
Cap. LII.

Modo spiritualis homo varie permutetur,
per sex corporis species mutationem, qua
huius singulae recensentur, exprimitur.
Cap. LII.

M Vtatur homo sex modis spiritua-
liter, secundum quod sex modis
mutantur res corporaliter. Sex enim
sunt (secundum philosophum) spe-
cies mutationis, quae respectu vite
spiritualis, scilicet corruptio, & gene-
ratio: augmentum, diminutio, alte-
ratio, & loci mutatio. Corruptio fit
salubriter in homine penitente per pec-
cati destructionem. Apostolus: De-
struat corpus peccati, ut vltra non
seruiamus peccato, Gen. Munda-
mini ac mutate vestimenta vestra.
Ipsa enim peccati destructio, est mien-
tis

Sap. 7.

eccl. 21

eccl. 12

Gen. 26.

Ista. 34.

Sap. 5.

2. reg. 4

Dama.

1. Cor.

13.

Arist. II

phy.

Rom. 6

Gen. 35

G tis

Liber Primus

1. pet. 2. eis mundatio. Generatio vero fit in penitente per gratie reuocatione, qua scilicet confertur homini nouum esse grauitum. Pet. Quasi modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite. Sed quia talis gratia pendet ex Deo gratiam infundete, dicitur in ps. Mutabis eos, & mutabuntur. Augmentum fit in proficiente per virtutum extensione, Prover. Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem. Et quia talis profectus est per gradus vii. virtutum, vel septem donorum, dicitur Danie. Septem tempora mutabuntur super te.

1. cor. 15. Diminutio fit in prudente per humilitatis reputatione, secundum illud Apo. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus.

Alteratio vero debet fieri in praesidente per morum mutationem: Nam precipue ad praedicationem assumptus mutare & corrigere debet mores iordanatos, sicut dicitur cum fuit Saul: Mutaberis in virum alterum. Loci mutatio fit in sapiente per diuersorum contemplationem. Est enim triplex motus localis, rectus, circularis, & obliquus. Hunc enim triplicem motum beatus Dionysius attribuit anime, sic, Nam quia motus circularis est secundum quem mouetur aliquid vniiformiter circa idem centrum, ideo operatio intelligibilis quae simpliciter habet vniiformitatem, dicitur esse circularis: & hoc est quando anima relictis exterioribus ad seipsam regressa, cessante discursu, figit intuitum suum in contemplationem vniuersae simplicis veritatis, & tandem praetermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Talis enim animae motus dicitur vniiformis, quia remouetur triplici difformitate.

Primo a difformitate rerum exteriorum, per hoc quod illis relictis anima redit ad seipsam. Et iste erat motus siue circulus sanctorum animalium Ezech. Animalia (inquit) ibant ad exteriora consideranda, & reuertebantur ad interiora contemplanda.

Secundo a difformitate discursuum interiorum: Ex hoc, quod relictis discursu rationis, figit intuitum suum in contemplatione vniuersae simplicis veritatis. Vnde haec est vniiformitas de qua Dominus dixit: Porro vnum est necessarium,

Luc. 11. Tercio remouetur difformitas intelle-

ctus, cum praetermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Et hanc vniiformitatem appetebat Philippus dicens: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Motui autem recto assigunt beatus Dionysius. illam operationem intelligibilem, qua proceditur de vno in aliud, sicut quando anima procedit ab exterioribus sensibilibus ad intelligibilem cognitionem. Motui autem obliquo, qui compositus est ex recto & circulari, assimilatur illa operatio intellectus, quae habet aliquid vniiformitatis simul cum processu ad diuersa, prout. scilicet anima illuminationibus diuinis rocinando vteitur.

Tria praecipua mala (ex Diui Pauli doctrina) secularia negotia quae ipsi aquarum receptaculis comparantur, nobis inferre videtur. Cap. LIII.

Negotia secularia assimulantur receptaculis aquarum, & hiatibus ingentibus, quae sunt in corpore terre, in quibus (vt dicit Theophrastus, & Seneca refert) generantur animalia informia & tardi motus & caeca, vt plurimum, sicut sunt talpae, pisces etiam pinguisissimi, generantur in illis fluminibus: de quibus quidam comederunt & mortui sunt. Sic qui negotiis secularibus implicatur, efficitur animalis per concupiscentiam. Iuda: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. Item informes per malitiam: contra quos dicit Apostolus, Nolite conformari huic saeculo, sed reformamini. Tardi motus per negligentiam, Prover. Dicit piger, Leo est in via. Item ceci per ignorantiam. Mat. Sinite illos, ceci sunt. Item comedentes de talibus eos imitando vel eis se conformando, spiritualiter moriuntur. & propterea dicitur, quod nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Vbi ostendit Apostolus, quod negotia secularia tria mala faciunt homini.

Primum est, quod impediunt Dei militiam, Vnde dicit. Nemo militans Deo, & figuratum est in David, qui indutus armis Saulis non poterat ire ad pugnam contra Philistheum quousque exiit illa. Saulis enim arma, sunt seculi negotia, quibus impeditur miles Dei ne pugnare valeat contra diabolum: vnde talia arma impediunt, non defendunt: quia arma

ma militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, vt dicit Hiero.

Hier. i. Secundu[m] malum, quia implicat huiusmodi vitam. Vnde sub hic implicat se negotiis secularibus. Negocia enim seculi, hominem implicat, & inuoluunt, & inuoluendo detinent, vt non possit ab eis, cū vult, exire. Facilitate enim tales

a mundo superantur. Pet. Hiis rursus implicati superantur. Item negocia secularia implicat, & inuoluunt hominem, ita vt faciant eum in multa peccata cadere.

Et propter hoc dicitur Eccl. Qui implicatus est, abundabit malitia.

Tertium malum est, quia impediunt diuinam gratiam, per quam homo Deo est acceptus: & ideo subdit, Vt ei placeat, cui se probauit. quasi dicat, si se implicaret, non ei placeret. Et ratio est, quia subtrahunt hominem a spiritualibus. Hebre. Si subtraxerit se, non placebit anime meę.

Superioribus sedulo parendum, plantarum exemplis, qui firmamento naturaliter obsequuntur, declaratur.

Cap. LIIII.

Obedire superioris mandato, & consentire prudentioris consilio debet homo celeriter: sed proprio sensui credere, vel proprium appetitum implere tardius eum oportet. Cuius exemplum apparet in motibus planetarum, qui motu superioris orbis scilicet firmamenti qui est ab oriente in occidentem, mouentur velocius scilicet in vna die. Nam rapti firmamenti singulis diebus ab ortu ad occalum rapiuntur: motu autem suo quo mouentur e converso ab occidente in orientem, tardiori tempore perficiunt cursum suum. Nam secundum computationem astrologorum vnusquisque tanto mouetur tardius, quanto magis distans est a centro. vnde secundum eos motui lunę deputatur tempus vnus mensis: Soli, Mercurio, & Veneri deputatur tempus vnus anni, Marti autem dantur duo anni, Ioui. xij. Saturno. xxx. Stellis autē fixis. xxxvj milia annorū. Et sic patet, quod planeta seu stella quanto altior, tanto in suo motu tardior: quia quanto aliquis est maior vel sapientior, tanto debet esse in sensu suo humilior, & in factu suo maturior, & consultior. Non enim tardē fit, quod

bene fit. sicut Octavianus imperator legitur dixisse, scilicet sub alijs verbis. Satis, iquit, cito fit, quicquid bene fit. Pro. Qui festinus est pedibus offenditur.

Pro. 19.

Montis Libani perfectiones recensentur, quibus Prædicatorum ordo comperatur.

Cap. LV.

Ordo Fratrum Prædicatorum similis est monti Libani. vnde in honorem patroni eius scilicet beati Dominici legitur. Euāgelium Matthei, vbi dicitur: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Nam ciuitas istum montem protegens, & decorans est ipse: ergo ordo eius congrue monti Libani assimilatur.

Mat. 13.

Primò propter culmen eminentiæ. Est enim Libanus mons Phœnicis altissimus, qui omnes montes illius regionis excedit. Et sic ordo Fratrum Prædicatorum omnes alios videtur excedere quodammodo ordines ex ipsa sua origine, & nomine, ex eo quod maxime assimilatur religioni Christi, & Apostolorum. ipse enim Christus apostolos suos principaliter elegit, & religionem eorum instituit ad officium prædicandi. vnde ait Io. Ego elegi vos vt eatis, & fructum afferatis, scilicet animarum &c. Nulla autem est hodie alia religio quę a suo principio fuit instituta ad hoc officium, nisi ordo Fratrum Prædicatorum. Vnde fundatori ipsius ordinis scilicet beato Dominico dictum est per visionem ab apostolis, Petro & Paulo, quorum vnus sibi baculum & alter librum obtulit, Vade, & prædica: quoniam a Deo ad hoc ministerium es electus. quod & ipsum nomen declarat: quia ordo prædicatorum vocatur. Et ideo merito de hoc monte, id est ordine, intelligi potest illud Itaq: Erit mons domus Domini in vertice montium &c.

Io. 15.

Ias. 2.

Secundò propter libamen obediētię vel reuerētię, Dicitur enim Libanus a thure quod ibi nascitur ex eo quod thure Deo libatur, & cultui eius offertur. Similiter in ordine Fratrum Prædicatorum præcipue reperitur libamen obediētię per quā seiplos Deo offerunt in odore suauitatis, eo modo quo dicebat Apostolus. Ego enim iam delibor. Can. Vadam ad montem myrrhę, & ad collem thuris.

2. Th. 4
Cant. 4

G 2 Tercio

Liber Primus

- Tertio, propter cādozem cōtinentię. Nā Libanus, cād idus interpretatur, quia perpetuis nimbis decoratur. Hic candor est in ordine Prædicatorū propter obseruantiam perpetuę castitatis, quę est vt quidam candor carnis? Hic. Nū quid de petra agnī deficiet nix Libani? quasi dicat, nō deficiet p̄. Nix dealbatur in Selmō, mōs Dei mōs pinguis.
- Quarto, propter emanationem sapiētię. Est. n. Libanus mons aquę indeficientis: vnde ibi erant putei viuentiū aquarum, quę impetu fluebāt de Libano, vt dictum Can. lre est. Libanus fons & origo fluiorū, ex cuius radice oriuntur duo fontes scilicet Ior, & Dan, qui simul iuncti Iordanis nomen efficiunt, vt Hierony. dicit. Ita in ordine Prædicatorū est puteus aquę viuentis, & indeficientis, idest profunditas sapiētię salutaris. Vnde emanant flumina doctrinę spiritualis: sed duo eius præcipui fontes fuerunt, duo eius eximij doctores, scilicet Frater Albertus, & Frater Thomas, qui simul iuncti non solum tēporē sed etiam opinionum concordia, mirabilē fluuium sapiētię profuderūt regioni Israelitarū. i. Ecclesię fidelīū prout in eorū libris, qui sunt quasi innumerabiles, euidentius claret. Plures etiam alij putei viuentis aquę. i. doctores profundissimi pleni aquis salutaris sciētię in hoc Ordine fuerunt, & sunt, in quib⁹ aqua sapiētię huius Ordinis i deficientes perseverat. Iosū. Steterunt aquę in loco vno, & ad instar montis.
- Quinto, propter suauitatē redolētię. Est. n. mons Libanus, mōs redolētię, & aromaticitatis, propter quā dicitur Ecc. Quasi Libanus odorem suauitatis habet &c. Ibi enim sunt arbores thuriferę, & herbę odoriferę plurimę crescūt ibi. Et ita etiā simili modo i ordine Prædicatorū sunt arbores thuriferę. i. plurimi Fratres magnę deuotiōis, & multę orōnis. Nā thura siue incēsa signāt orationes sanctorū, vt habetur Apoc. Item sunt ibi herbę odoriferę. i. quā plurimi Præres magnę opionis, odore bonę fidei vndiq; diffundētes, Eccle. Quasi Libanus nō incisus, o lot meus vnde inter mōtes aromaticos Israel inter religiōnes sanctorū seu ordines ordo iste beati Dominici præcipuam locū tenet. Et de his aromaticis montibus dicitur Can. Fuge dilecte mi a similitudine caprę huius
- loq; ceruorum super montes aromaticos. Sexto, propter fertilitatē gratię. Nā propter roris abundantiam, & pluuiarū frequentiam, herbis abundat præcipuis, pascuis vberimis, & fructibus optimis. Sic in ordine Prædicatorū abundat ror diuinę gratię, pluuia spiritualis doctrinę. Et ideo sunt ibi herbę virtutum, pascua scripturarū, & optimi fructus animarū. Ose. Erumpet radix eius vt Libani, ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani. Conuercentes sedentes in vmbra eius viuenturico, & germinabunt quasi vinea memoriale eius quasi vinū Libani. Vnde iste inter montes fructiferos sine herbiferos, idest ordines saluiteros de quibus dicitur in ps. Qui producit in montibus sēnam, & herbam &c. pinguis simus & fertilissimus existit: & ideo est mōs eius pinguis, vt supra allegatū est.
- Septimo, propter quietem confidentię. Nam est mons confidentię, & securitatis, quia qui illuc deueniunt, a venenosis omnibus tuti sunt, quę aromaticitate sua fugere coguntur. Ita in hoc venerabili Ordine confidenter requiescit ecclesia tuta scilicet ab omnibus venenosis. i. vniuersis hereticis, quos præcipue iste ordo fugauit sua sapiētiā & virtute. vnde iste est mōs firmissimus, & securus de quo dicitur Exo. Introduces eos, & plantabis in mōte hereditatis tuę firmisimo habitaculo tuo, qđ opatus es dñe.
- Octauo, propter pulchritudinem, & amēnitatē apparentię, scilicet propter viuentiam arborum. Et sic ordo Prædicatorū etiam in apparentia exterioris habitus, pulchritudinem, & decentiā habet, & hæc representat pulchritudinē spiritualem quę debet esse in eis qui talē habitum portant, scilicet, & albedo munditię, & nigredo penitentię. Isa. 25. Gloria libani data est ei, decor carnis h. i. i. Quā pulchri sunt montes &c.
- Nono propter medicamē prudentię. Sunt. n. in hoc monte species, & herbę aromaticę contra diuersa genera morborum. Can. Nardus, & crocus, & hiliula, & cinamomum cū vniuersis lignis Libani. sic in ordine Prædicatorū sunt prudentissimi et sēssores, & cōsiliatores, sciētes cōtra oēs animarū morbos debita cōsilia, & remedia adhibere. propter quod de isto mōte dicitur Gen. In monte bē saluum fac, ne & tu simul per eas.

De

De monte Morian, in quo Abraham filium suum Isaac sicut voluit, laqueum obdormiuit, & scalam eadem caui tangentem contemplant, quibus omnibus Christi passio aia nostra salutaris assimilatur. Cap. LV I.

PASSIO Christi assimilatur monti Morian.

Primo, ratione immolationis. Nam hic fuit ille mons, in quo Abraham Isaac filium suum super altum posuit ad immolandum. Et similiter Christus in passionis fuit posuit in ara crucis, ut immolaretur pro nobis. Vnde dicitur: Cum colligisset Isaac filium suum, posuit eum in altari super lignum lignorum extendensque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. Si quidem Isaac, Christum Dei praefiguravit, qui fuit pro nobis ligatus a Patre, etiam pro nobis passioni expositus in altari, idest in alto aere super lignum crucis affixus, & vehementissimum doloris & passionis gladio confossus, & pro nostris peccatis Deo patri immolatus. Et totum hoc fuit in monte praefectio idest in altitudine diuina dispositionis, praefectio ordinata. Gen. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis, atque in holocaustum offeret eum super vnum montium quem monstrauero tibi.

Secundo, ratione mortis. Nam fuit ille mons, in quo Iacob dormiuit, & scalam portectam usque ad celum contemplant.

Gen. Dormitio autem Iacob in monte, fuit mors Christi in cruce. & quod vidit scalam ad celum, ostendit quod per humilitatem mortis in cruce meruit gloriam ascensionis in scalam secundum illud. Nonne oportuit pati Christum &c.

Item per hoc idem ostendit, quod per passionem crucis aperta est ianua regni caelestis.

Tertio ratione redemptionis. Nam hic est mons gratiae, quem montem Angelorum dicitur populus cederetur, David ab Ornan leuico iusto pretio emi, ut altare instituit, & hostias immolauit, sicque placato Deo, populi plaga cessauit. In quo praefigurata est & humani generis iusto pretio sanguinis Christi redemptio, & ipsa Christi immolatio, Dei placatio siue reconciliatio, & electorum liberatio.

Quarto, ratione orationis. Nam ibi Salomon domum orationis, idest templum edificauit. Ita edificauit Christus multiplicium orationum genera in passionis vel cruce, siue pro calicis translatione, siue pro immicorum compunctione, siue pro spiritus sui susceptione, in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Ita passionis Christi frequens meditatio eleuat animam a terrenis. Nam testa cui plena rore bene clausa, in calore forti, posita iuxta hastam, ascendit a terra per hastam. Qui testa est mens duota, quae rore plena est, quando est ad lachrymas per compunctionem parata sed tunc est bene clausa, quando stat sub humilitatis custodia. Tunc autem iuxta hastam ponitur, quia iuxta crucem locatur, & si sit in forti calore, idest feruenti passionis Christi meditatione, vel feruenti Christi amore, scilicet ut bene contempletur, & sentiat, quam vehementem, & insatibilem amorem in cruce nobis Christus ostendit; tunc mirabiliter eleuabitur & rapietur a terrenis. Vnde Christus dicit: Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Nam si calor solis attrahit vaporem multo fortius amor, & virtus Christi, attrahit mentem.

Terra stabilitas, in suis summa passibilitas graui a quo animae suscipere nos docet.

Cap. LV II.

Patienter sustinere grauias, & non perturbari ex eis, docet nos terra. Quae secundum hunc idem vocatur solam, quia est elementum solidum, cuiuslibet ponderosi corporis sustinet totam molem: propter quod quolibet grauias sursum mota, quousque stabilem tangant terram, manent penitus iniqua, & continent motum suum quo ineperunt moueri: sed quia statim, cum peruenerint ad eam, similiter forte & patienter, solidum habet animum ad quolibet onerosa, & grauias aquanimiter toleranda, nec generat grauias res aliqua perturbationem vel inquietudinem in eo, qui etiam inter inuicem solus quietus manet, & firmus, sed dum soluitur, & similitem charitas operatur in animae charitas patiens est & uisibile. Nec vera iustitia est, quae sine charitate.

3. He. 6:

Luc. 22

Luc. 23

Heb. 5

102. 12.

1. cor. 13.

Liber Primus

Greg. in
mor.

2. Col.
11.

ricate est: quia vera patientia est, quæ ip-
sum amat, quem portat. Nam tolerare &
odisse, non est virtus mansuetudinis, sed
velamen furoris, sicut Greg. dicit. Sed
notandum est, quod terra licet sit summè
stabilis quo ad situm, est tamè summè pas-
sibilis per affectum. Et similiter ho-
mo pariens, licet de propria non irrite-
tur iniuria, nec tribulatione turbetur, ta-
men alienæ miseriæ valde, & ex corde co-
patitur. Vnde Apostolus (qui de sua in-
firmitate commotus non fuit) aiebat:
Quis infirmatur, & ego non infirmor?

*Septem vitia capitalia conscribuntur, quæ
igni, nubi, tonitruo, mari, lacu, & denique
ipsi fontis diuersimode comparantur.
Cap. LVIII.*

Peccatum assimilatur igni triplici
ratione.

Primo, ratione ardoris: est enim ali-
quis ignis qui maximè excedit in ardo-
re, scilicet infernalis, aliquis excedit in
ferore, scilicet sulphuris, aliquis verò
in terrore, ut ignis fulguris.

Ezech. 8.

Primus ignis infernalis est ignis lu-
xuriæ. Ezech. Ab aspectu lumborum
eius deorsum ignis. A lumbis enim deor-
sum sunt instrumenta luxuriæ: hic autè
ignis est demigratus. Vnde infernales
nigri pinguntur propter obscuritatem

Isa. 3.

culpæ, & pænæ. Ignis autem luxuriæ de-
nigrat per fumum infamiae. Isa. Dabo
prodigia in terra deorsum, sanguinem
ignem, & vaporem fumi. Terra deorsum,
est caro de terra sumpta, quæ est pars ho-
minis infima, ex cuius videlicet luxuria
plurimum sequitur sanguis, i. sanguinis
effusio, & ignis, i. concupiscentiæ inflam-
matio, & etiam vapor fumi, i. famæ de-
nigratio. Item iste est ignis consumpti-
uus, Job. Ignis est usque ad consumptio-
nem deuorans. Deuorat enim luxuria us-
que ad consumptionem animæ per gra-
tiæ expulsionem, usque ad consumptio-
nem vitæ per humoris resolutionem, &

Job. 31.

usque ad consumptionem temporalis sub-
stantiæ per diuitiarum effusionem. Luc.
Dissipauit substantiam suam viuendo
luxuriosè. Item ille ignis est detenti-
uus: non enim ex igne inferni potest

Luc. 15

aliquis erui nisi diuino miraculo, sicut
erutus dicitur Lazarus resuscitatus à
Christo. Vnde dicitur quod postea nun-
quam risit ex horrore illarum pænarum

Job. 11.

inferni, quem conceperat. Sic etiam ex
igne luxuriæ non potest aliquis libera-
ri nisi diuino miraculo, & gratiæ ipsius
suffragio. Sapi. Non possum esse con-
tinens nisi Deus det. Vnde necessaria est
sanctorum oratio ad talem gratiam im-
petrandam, Num. Orauit Moyses, & ab-
sorptus est ignis. Item iste ignis luxuriæ
est fomentum susceptiuus: Siqui-
dem hunc ignem luxuriæ, nutriunt &
fouent iuuenum lasciuia. Psal. Iuuenes
eorum comedit ignis, scilicet luxuriæ.
Item diuitiarum copiarum, Psal. Exarserunt
sicut ignis in spinis. Spinæ enim dicun-
tur diuitiæ propter punctiorem solici-
tudinum quæ multum tamen luxuriæ præ-
bent opportunitatem. Item deliciarum
affluentiarum, Job. Terra de qua oriebatur
panis, scilicet deliciarum in loco suo,
igne subuersa est. Item ornamentorum
pompe quæ homines alliciunt & appe-
titum accendunt. Isa. Gloria eius suc-
censa dabit ignem, & vermes: ignem id-
est ardorem concupiscentiæ; & vermes,
idest corruptionem luxuriæ, vel ver-
mes, idest remorsus conscientie.

Secundus ignis, scilicet ignis sulphu-
reus, est ignis auaritiæ, qui videlicet est
infatiabilis. Prover. Ignis nunquam di-
cit Sufficit. Ecclesiasti. Auarus non im-
plebitur pecunia. Item est inextinguibi-
lis, Isa. Ignis eorum non extinguetur, &
propterea assimilatur igni sulphureo.
Dicitur enim, quod quædam cavernæ
sunt in monte Aethiæ, quæ semper ardēt,
& hoc propter abundantiam sulphuris,
cuius proprietatem tenet auaritia, quæ
semper ardet. ps. Pluit super peccatores
laqueos ignis, sulphur &c. Et dicit la-
queos ignis, quia per auariciam multi
illaqueantur à diabolo. Thimo. Qui vo-
lunt diuites fieri, incidunt in temptationem
& in laqueum diaboli. Item iste ignis
semper est augmentabilis: quia crescen-
te pecunia crescit etiam amor nummi.
Sic etiā augmentatis lignis, crescit ignis.

Tertius ignis, scilicet fulguris, est su-
perbiæ, Eze. De igne fulgur egrediens,
hic est ignis descendens siue ruens per
deiectionem. Nam licet superbus primo
ascendat per elationem, tamè po-
stea ruat per deiectionem. Job. Ignis ce-
cidit de cælo, hic ignis de cælo cadens,
fuit superbia angelorum qui de cælo ce-
siderunt per superbiam. Sicut enim va-
por fulguris primò ascendit nube incli-
nat.

Sap. 8.

Nu. 11.

Ps. 77.

Ps. 117.

Job. 29.

Isa. 16.

Pro. 30

Eccle. 5

Isa. 66.

psal. 10.

1. Tim. 6

Ezech. 1

Job. 1.

lus, sed postea cum impetu descendit a suo contrario expulsus. Ita accidit primo angelo superbienti. Vnde dominus dixit, Videbam sathanam sicut fulgur cadentem. Item hic ignis est ardens per ambitionem. psal. Exarsit ignis in synagoga eorum. Item hic ignis est fumescens per ostentationem. Exo. Mons Synai fumigabat. Mons Synai, altitudo superbiæ. Item est nocens oculis per ofuscationem. Apoc. dicitur quod de fumo egrediente de puteo obfuscatus est aer, & Sol.

Item peccatum assimilatur nubi propter sex.

Primo, nubes admodum spongiæ tota est cauernosa, vana & vacua, nulla stabilitate suffulta, sed a vâris hinc inde ducta. Quia homo qui in peccato existit, omni bono est vacuus, totus in operibus est inanis, in nullo bono proprio, situ firmus, sed magis a vento, id est a tentatione diaboli vel vanitate mundi ad omnia mala deductus. Vnde in epistola Iudæ, Hi sunt nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur.

Secundo, quia nubes est ex grossis, & terrestribus vaporibus generata, quæ cõpetit specialiter avaritiæ, quæ est ex terrenis, & metallicis desideris causata. Hier. Qui leuat nubes ab extremo terre.

Tertio, quia nubes aliquando est obscura, & ideo solarium radiorum occultat: quia peccatum dum animam obtenebrat, & obscurat, videre non facit irradiationes diuinas. Exo. Erat nubes te nebrosa.

Quarto, quia nubes sicut resoluta in pluuiam, est valde proficua, sic resoluta in ventum est valde nocua. Quia tempestas est in mari & in terra generatiua, & ex collisione sua aeris inflammatiua, & corruptionis, & tonitruum causatiua, & maxime illa quæ ex vaporibus seclis, & putridis generata valde est interdictiua & corruptiua. Hæc aut præcipue cõpetunt vicio superbiæ quæ omnia perturbat, rixas generat, corda ad mala inflamat & conturbat, & tonitruum timoris & morum corruptionem causat. Reg. Celi obtenebrati sunt, & nubes, & ventus. & Eze. Ascendens quasi tempestas venies & quasi nubes, & operies terram. & in ps. Nubes transierunt, grando, & carbones ignis. Et iterum in psal. Vocem dederunt nubes, & tonitruum, secundum illud. Vox tonitruum cui

in rota. Exo. Ceperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Quinto, quia nubes est hominum decipit: quia cum fuerit nubes ex siccis vaporibus generata, præstendit aquam esse futuram, sed in fine causatiua venti, & turbiniis est persolutiua. Ita peccatum mortale omnes homines decipit, quia dum suauis & saporosa promittit, in fine nihil aliud quam penam inferni persoluit. Pro. Nubes & ventus & pluuia non sequens, vit gloriosus, & promissa non complens.

Sexto, quia si nubes vna sit alteri contraria, tempestatis est causatiua: quia hominibus ad hominem discordia est omnium malorum inductiua, Ezech. Dies nubi tempus gentium erit & veniet gladius in Aegyptum.

Item peccatum assimilatur tonitruo propter quatuor.

Primo, quia tonitruum diu conquassat. Eccl. Substantiæ iniustorum sicut fluius siccabuntur, & sicut tonitruum magnum, in pluuia personabunt.

Secundo, quia tonitruum cerebrum perturbat, quia si peccatum rationem offuscet, fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, fulgura cum tonitruis procedunt. Apoc. Procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.

Tertio, quia tonitruum timorem generat. A voce tonitruum timor formidabunt. Et similiter peccatum pauorem causat. Prouer. Pavor his qui operantur malum.

Quarto, quia tonitruum vinum in dolis mutat. Ita peccatum mutat vinum charitatis in vinum corruptum iniquitatis. Vnde fit per peccatum pessima mutatio anime de statu gratiæ ad statum culpe, & a spe gloriæ ad reatum gehennæ, Isa. Visitationes in tonitruo & commotione terre.

Item peccatum assimilatur mari.

Primo, quia est timoris incutiens, & hoc pertinet ad peccatum avaritiæ: quia avarus si non habet, semper est in solitudine lucrandi sed si habet, semper est in timore perdendi. Ose. Formidabunt filii maris.

Secundo, quia mare est amaritudine sua dulcedinem fluminum & fontium absorbet, ita luxuria amaritudine sua absorbet dulcedinem precedentium delectationum. Pro. Nouissima illius amara quasi absinthium. Apoc. Multi homines mortui sunt de aquis, quia amara factæ sunt. Boet. Voluptates tristes habere exitus quisquis li-

Exo. 19

pro. 23

eze. 30

eccl. 40

psal. 17

Apoc. 4

ps. 103

pro. 10

isa. 39

ose. 11

pro. 4

apoc. 8

Boet. de

conf.

bidinū suatū recordari vult intelliget.

Tertio, quia mare est appetitus cibi & potus ablatinū. Hoc facit facietatē, & delicias gata, quia viuentes in delitiis perducit appetitum corporalis & spiritualē. Vnde & sapientia q̄ a sapore dī, quia facit eterna sapere, secundū illud

Col. 3. Apostoli. Quae sursum sunt, sapite: dī nō esse cū mari neq; inter delicioſos reperiri. Iob. Sapientia vbi inuenitur? & quis est locus intellētiā? Nescit homo precū eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentiū. Abilus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.

Quarto, quia mare cū nebulas & nubes gnat, est caliginis & obscuritatis in aere iductū. Hoc cōpetit superbiē, q̄a pp ambitiones honorū & dignitatū offuscāt intellectū, & rōnē, vt, s. pprā mēsurā hō nō videat neq; atcedat. Et iō supbus assimilāt dormienti, qui hēt sensus vapore sēni ligatō, & offuscatus. Pro. Eris sicut dormiens in me iō mari.

Quinto, quia mare est radiorū Solis interceptū. Et hoc cōpetit inuidiē, quē radios. i. grātiās dāras a Deo, impedire & interciperē conatur. Et ideo inuidi q̄ aliorū grām offuscārē conatur, & aliqui hic confunduntur, & rādē ad eternā te nebras pducunt. Vnde dī in epist. Iudae, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas cōfusiones, sidera errantia, q̄bus pro cella tenebrarū cōseruata est in eternū.

Sexto, quia mare est sui coloris immutatinū. Et hoc cōpetit irē, quia dū homo irascitur, mutat faciē & colorē. Ezechi. Apparuit rota vna iuxta aīalia habēs quatuor facies, & aspectus rotarū & opus earū, quasi visio maris. Talis rota ē homo iratus, qui stridēdo & clamando vadit & mouetur, & p impetū irē sequitur aīalia bruta, quia efficitur similis feris crudelibus & impetuosus. Et habet quatuor facies, & gradus vni prout ira est in corde, aliā prout effunditur ore, s. in verbis clamorosis & contumeliosis, tertiā prout prodit per aliquod aliud signū siue oris siue digitorū, sicut Itali ci intercludūt pollicē inter duos digitos collaterales, qđ vocāt facere sicū, siue silbatū, vt grāmāci dicūt, vel alio signo cōsimili. quarta cū opere perficitur pcutiēdo, vel occidēdo: & aspectus vultus variatur, & mutatur sicut mare.

Septimo, quia mare est caloris solaris repressinū, Et hoc cōpetit accidiā, quā suā frigiditate reprimat calorē solarē, i. amoris spiritualis feruorē: & aliqui accidia ipsum spirituale & vitale calorē, i. amorē totaliter in aīa extinguit, & mortē spirituale inducit. Apoc. Omnis anima viuens, mortua est in mari.

Item peccatum assimilatur lacui.

Primo, rōne retentionis, quia (secundū Ild.) Lacus dī quasi locus aquae, q̄a stat & nō fluit. Nā aquas recipit, aliis nō effundit. Et ideo pp quietē est aquis ceteris grossior, & ad potandū peior. Et hoc cōpetit peccato auaritiā: quia auarus bona q̄ recipit, & cōgregat, sibi soli retinere conatur, & aliis nō ifundit vel cōicat largiēdo, vñ vult semp recipere, & nūquā tribuere. Hēc. s. auaritia vel cupiditas est quodāmodo ceteris aq̄s deterior: quia (sicut Apo. dicit) Radix oīum malorū est cupiditas. Auari ergo & cupidi, quia intēdūt solū ad cōgregandū, & cumulādum diuitias mūdi, cōgregabūt ipsi & colligabūt simul in lacu, i. penis inferni: vt sicut profundati sunt in lacum auaritiā, ita profundati in lacum miseriz. Isa. Cōgregabūt congregatiōe vnius fascis in lacū, & claudentur ibi in carcere. Er tangit duplicē penā q̄ rñdebit duplici culpā. Nā quia fuerūt auidi ad cōgregandū, ideo congregabuntur cōgregatiōe vnius fascis i lacū: q̄a vero manū habuerūt ad largiēdū clausā, ideo claudētur ibi in carcere.

Secundo rōne indurationis. Nam in Reatinis paludibus & lacu, dicūtur iumentorū vngulę indurari. Quasi autē vngulę iumentorū sunt mētes peccatorū, q̄ maximē p supbiā indurantur. Dan. Miserantur eū in lacū leonū. Quasi. n. lacus Leonū, est malitia & crudelitas supborū: & talis crudelitas & feritas idurat cor sū pbi. Iob. Cor eius idurabit quasi lapis.

Tertio, rōne summersionis. Nā in Ildē est lacus in quo nihil natat, sed oīa summergeuntur: & hoc pteinet ad vitium gulę, qđ primos parētes nros cū tota posteritate summersit. Et multi summergeuntur hodie in aquis delictiarū. Vñ gulosus sūctus est David, q̄ desiderauit aquā de lacu, i. suauitate & deliciasitate gulę.

Quarto, rōne ebrietatis. Nā in Italia dī esse lacū, q̄ bibētib⁹ rediū facit. Hoc pteinet ad irā, q̄ qđ excreuit nimis, quasi vñū inebriat, & rōnē absorbet, & ideo

Septimo, quia mare est caloris solaris repressinū, Et hoc cōpetit accidiā, quā suā frigiditate reprimat calorē solarē, i. amoris spiritualis feruorē: & aliqui accidia ipsum spirituale & vitale calorē, i. amorē totaliter in aīa extinguit, & mortē spirituale inducit. Apoc. Omnis anima viuens, mortua est in mari.

Item peccatum assimilatur lacui.

Primo, rōne retentionis, quia (secundū Ild.) Lacus dī quasi locus aquae, q̄a stat & nō fluit. Nā aquas recipit, aliis nō effundit. Et ideo pp quietē est aquis ceteris grossior, & ad potandū peior. Et hoc cōpetit peccato auaritiā: quia auarus bona q̄ recipit, & cōgregat, sibi soli retinere conatur, & aliis nō ifundit vel cōicat largiēdo, vñ vult semp recipere, & nūquā tribuere. Hēc. s. auaritia vel cupiditas est quodāmodo ceteris aq̄s deterior: quia (sicut Apo. dicit) Radix oīum malorū est cupiditas. Auari ergo & cupidi, quia intēdūt solū ad cōgregandū, & cumulādum diuitias mūdi, cōgregabūt ipsi & colligabūt simul in lacu, i. penis inferni: vt sicut profundati sunt in lacum auaritiā, ita profundati in lacum miseriz. Isa. Cōgregabūt congregatiōe vnius fascis in lacū, & claudentur ibi in carcere. Er tangit duplicē penā q̄ rñdebit duplici culpā. Nā quia fuerūt auidi ad cōgregandū, ideo congregabuntur cōgregatiōe vnius fascis i lacū: q̄a vero manū habuerūt ad largiēdū clausā, ideo claudētur ibi in carcere.

Secundo rōne indurationis. Nam in Reatinis paludibus & lacu, dicūtur iumentorū vngulę indurari. Quasi autē vngulę iumentorū sunt mētes peccatorū, q̄ maximē p supbiā indurantur. Dan. Miserantur eū in lacū leonū. Quasi. n. lacus Leonū, est malitia & crudelitas supborū: & talis crudelitas & feritas idurat cor sū pbi. Iob. Cor eius idurabit quasi lapis.

Tertio, rōne summersionis. Nā in Ildē est lacus in quo nihil natat, sed oīa summergeuntur: & hoc pteinet ad vitium gulę, qđ primos parētes nros cū tota posteritate summersit. Et multi summergeuntur hodie in aquis delictiarū. Vñ gulosus sūctus est David, q̄ desiderauit aquā de lacu, i. suauitate & deliciasitate gulę.

Quarto, rōne ebrietatis. Nā in Italia dī esse lacū, q̄ bibētib⁹ rediū facit. Hoc pteinet ad irā, q̄ qđ excreuit nimis, quasi vñū inebriat, & rōnē absorbet, & ideo

Ma
cha.

apo. 16.

Ildo.

i. Thi. 6

Isa. 24

dan. 6.

Iob. 40.

2. Reg.

23.

homo iracundus est et sociis, & amicis in tediū & gravam. Quia n. homo iratus quasi cecus in hoies impingit, ex eo q. rōnis, & veritatis consiliū seu iudiciū nō expectat. Non expectabūt qui descēdunt in lacum, veritatem suam.

Isa. 33.

Quinto, rōne pfundationis. Nā i quo dā la. i. iudea seu Palestina nihil viūū vel habens aiām, pōt me g. i. vel pfundari. Et hoc pmet a l. vitū accidit quo nō absorbetur, vel mergit qui hēc aiām vinētē p charitatē, q. a. charitas qua aiā spūaliter v. nūcā, nūq. est ociosa seu accidia. Vñ q. pmet i aiā, nō sinit aiām cadere in lacū accidit. Et si aliq. labitur in vitū accidit, sicut cre. cit accidit, ita lab. ē & p. d. i. spūalis vita. Tren. Lapsa est in lacum vita mea.

Tren. 4.

Sexto, rōne variationis, q. a. Tracōnide est lacus ter in die datus, & toties amari, ut dicit Isid. Hoc autē cōpōt in uidit, q. quoties ex una parte dulcorat, & delectat, toties ex altera perania amaricat, & p. n. i. s. i. t. a. t. Lēta n. i. u. i. d. u. s, & exultat de dāno p. m. i. t. i. p. h. e. t. e. d. d. d. n. o. p. f. o. n. a, de dāno substantia, & de dāno fama, s. u. s. h. o. n. o. r. i. s. & g. l. o. r. i. a. Sed ē. o. r. a. t. i. o. t. r. i. p. h. e. i. t. e. a. m. a. r. i. c. a. t. i. s. d. e. p. s. p. e. r. i. t. a. t. e. p. f. o. n. a, de augmentatione suavitatis, & de exaltatione sanie & glorie, Et ex talia vicietate & tristitia iudicia ē q. i. m. e. r. i. a. v. e. r. e. n. m. i. s. e. r. ē. q. d. a. l. i. q. u. a. n. o. l. e. t. a. l. e. q. d. ē. S. e. d. a. d. h. u. c. m. a. t. e. r. i. a. b. i. l. i. t. e. c. o. r. e. q. d. a. l. t. e. r. i. u. s. f. e. l. i. c. i. t. a. t. e. t. o. r. q. u. e. Vñ de lacu huius milerie se eductum i. D. o. l. e. t. a. b. i. t. u. r. Propheta dicit. Exaudiat preces meas, & eduxit me de lacu milerie.

psal. 39

Septimo, rōne pfundationis, q. a. lacus So domorū, d. i. m. a. r. t. m. o. r. t. u. a. M. a. r. t. p. p. l. u. a. m. a. g. n. i. t. u. d. i. n. e. m. o. r. t. u. i. q. a. n. i. h. i. l. g. n. a. t. v. i. u. i. v. n. e. c. p. i. s. c. e. s. h. i. c. n. e. c. v. o. l. u. n. t. e. s. & i. o. i. l. l. u. d. r. e. f. e. r. t. u. r. a. d. v. i. t. i. u. l. a. x. u. r. i. e. p. e. r. p. u. e. f. o. d. o. m. i. t. u. i. c. o. l. u. s. a. d. n. o. o. r. d. i. n. a. t. u. r. a. d. p. f. u. n. d. a. t. i. o. n. e. m. s. e. d. s. o. l. u. a. d. d. e. l. e. c. t. a. t. i. o. n. e. m. E. t. i. d. e. o. v. o. c. a. t. u. r. v. i. t. i. u. c. o. n. t. r. a. n. a. t. u. r. a. e. x. c. o. q. p. n. a. t. u. r. a. a. d. c. a. r. n. a. s. o. r. d. i. n. a. t. u. r. a. d. p. f. u. n. d. a. t. i. o. n. e. m. p. l. u. s. E. t. i. d. e. o. e. s. t. v. i. t. i. u. m. a. g. n. u. m. q. u. o. d. c. a. m. i. r. a. m. D. e. i. A. p. o. c. M. i. l. i. t. i. n. l. a. c. u. m. i. r. a. D. e. i. m. a. g. n. u. m. & c. a. l. e. a. t. u. s. e. s. t. l. a. c. u. s.

apo. 14.

Itē peccatū asimilat fontē p. p. tria. Primo p. p. occupationem auitatē, quē circa terrēna intendit. Gen. Fons ascendit de terra, irrigans &c.

Gen. 2.

Secundo p. p. ardorem luxuriz, Ecclē. Sicut viator sitiens, ad fontem os aperit & loquitur de muliere luxuriosa.

Tercio p. p. corruptionē societatis p. eccl. 26. r. q. r. i. p. t. u. r. p. m. a. l. u. e. x. e. p. l. a. P. r. o. u. F. o. n. s. t. u. r. b. a. t. u. s. & v. e. n. a. c. o. r. r. u. p. t. a. I. t. ē. p. e. c. c. a. t. u. i. p. r. o. 25. c. o. s. c. i. e. n. s. c. l. a. u. s. u. e. s. t. c. a. u. s. a. t. i. m. o. r. i. s. & p. a. r. i. c. u. l. i. s. i. c. u. t. v. a. p. o. r. n. e. c. u. s. s. i. n. e. v. i. t. u. s. i. n. c. l. u. s. i. n. v. i. s. c. e. r. i. b. u. s. t. e. r. r. a. & c. o. a. r. d. a. t. u. s. a. l. i. q. u. o. c. o. s. i. m. i. l. i. i. n. q. u. e. n. i. e. r. e. & c. o. p. r. i. m. e. n. t. e. i. p. s. u. m. & n. o. v. a. l. e. s. e. x. p. i. r. a. r. e. p. p. p. f. u. a. d. i. t. a. t. e. t. e. r. r. a. & s. o. l. i. d. i. t. a. t. e. c. o. c. u. n. t. t. e. r. r. a. s. i. b. i. o. b. i. a. n. t. e. & o. b. i. l. i. t. a. t. e. s. i. & c. c. a. u. s. a. t. t. e. r. r. e. m. o. t. u. & s. a. c. i. t. t. e. r. r. a. t. r. e. m. e. r. e. & a. l. i. q. u. a. e. s. t. c. a. u. s. a. m. a. g. n. o. r. u. p. e. r. c. e. l. o. r. u. m. q. a. q. u. e. f. a. c. i. t. d. i. l. u. u. i. a. & e. f. f. u. s. i. o. n. e. s. a. q. u. a. r. u. m. & h. i. a. t. u. i. & q. u. o. t. i. e. s. c. i. n. d. i. t. t. e. r. r. a. m. & e. u. e. r. t. i. t. e. a. m. & s. u. p. e. r. i. o. r. s. h. i. c. i. n. f. e. r. i. o. r. s. I. t. a. s. i. m. i. l. i. t. e. r. p. e. c. c. a. t. u. i. n. c. o. s. c. i. e. n. s. c. l. a. u. s. u. m. & r. e. t. e. n. u. e. s. t. c. a. u. s. a. t. e. r. r. e. m. o. t. u. i. & t. i. m. o. r. i. s. M. a. r. c. h. V. i. s. o. t. e. r. r. a. m. o. t. u. & h. i. s. q. h. i. c. a. n. t. m. a. t. 27. t. i. m. u. e. r. u. t. v. a. l. d. e. S. e. n. e. N. o. b. i. l. t. i. m. a. d. a. f. a. c. i. e. n. t. a. i. m. e. n. n. i. r. e. p. r. e. h. e. n. s. i. b. i. l. i. s. v. i. t. a. c. o. s. c. i. e. n. t. i. E. s. t. e. t. p. i. c. u. l. o. n. o. i. n. t. u. q. a. p. e. c. c. a. t. u. q. u. o. d. p. p. n. i. a. m. n. o. d. e. l. e. i. m. o. r. t. u. i. s. u. o. p. o. d. e. r. e. a. d. a. l. i. u. d. t. r. a. h. i. t. & s. i. c. ē. c. a. c. a. d. e. d. i. s. i. c. u. t. t. e. r. r. e. m. o. t. u. s. f. a. c. i. t. c. a. d. e. r. e. d. o. m. o. s. A. p. o. c. T. e. r. r. e. m. o. t. u. s. f. a. c. i. t. u. s. e. s. t. m. a. g. n. u. s. & q. u. a. r. t. a. p. s. c. i. u. i. t. a. t. i. s. e. c. c. i. d. i. t. u. r. i. t. a. q. a. d. u. h. o. m. o. d. i. u. t. i. u. s. i. n. p. e. c. c. a. t. o. m. a. n. e. t. D. e. u. s. e. u. s. u. b. i. t. o. p. e. n. t. u. r. & s. u. b. u. e. r. i. t. s. i. c. u. t. q. u. o. t. i. e. t. e. r. r. a. m. o. t. u. s. s. u. b. i. t. o. f. i. t. q. c. o. m. o. n. & c. s. u. b. u. e. r. i. t. a. d. u. s. u. b. i. t. o. t. e. r. r. a. m. o. t. u. s. f. a. c. i. t. u. s. e. s. t. m. a. g. n. u. s. i. t. a. v. t. m. o. u. e. r. e. n. t. u. r. f. u. n. d. a. m. e. n. t. a. & c. E. t. i. o. n. c. o. n. s. i. l. i. t. u. r. e. c. c. l. N. e. t. a. r. d. e. s. c. o. n. u. e. r. t. i. t. a. d. D. o. m. i. n. u. m. & n. e. d. i. f. f. e. r. a. s. d. e. d. i. e. i. n. d. i. e. m. s. u. b. i. t. o. e. n. i. m. v. e. n. i. e. t. i. r. a. i. l. l. i. u. s. & i. n. t. e. m. p. o. r. e. v. i. n. d. i. c. i. e. d. e. s. p. e. r. d. e. t. t. e.

mat. 27

Sen.

apo. 11.

apo. 16.

eccl. 5.

Peccatores qui & sine terra vocantur, var. r. a. t. i. o. n. e. s. & p. r. o. p. r. i. e. t. a. r. i. b. u. s. L. u. n. a. M. a. r. t. i. a. q. u. a. t. e. r. r. a. & p. o. s. t. r. e. m. o. i. p. s. i. d. e. s. e. r. n. a. a. s. i. m. i. l. a. n. t. u. r. C. a. p. L. I. X.

Peccator asimilat Lūe p. p. quatuor. Primo, quia luna est solis eclipsaria huc obcuratū inter nos & solem interposita, quando concurrunt simul in eadem linea eclipsaria, & de hoc dictum est supra cap. xlvij. ita similiter peccatum eclipsat & obcurat in anima lumen rationis, vel quia interponit se peccatum inter nos & Dū, tollit animæ lumen gratiæ: propter quod via peccatorū vocantur tenebre, secundū illud Prou. Via impiorū tenebrosa, & ap. d. i. z. Obcuratū est inhiptena cor eorum. Joel. Sol conuerteretur in tenebras, & luna in sanguinem.

p. o. 4.

Rom. 8

Joel. 2.

Secundo.

Liber Primus

Isa. 2. Secundo, quia luna est oculorum vi-
ciatua. Nam (secundum Pro.) luna ef-
ficat hominem male dispositum in ocu-
lis & inordinatum. Efficit enim in ho-
mine vnum oculum maiorem altero, aut
strabonem siue orbum i vno oculorum.
Et subdit: Homo autē in cuius comple-
xione lunæ constellatio dominium ha-
buerit, vicio in oculo non carebit. Ita
similiter peccatores in oculis mentis
prauē sunt dispositi, quia oculum ad ter-
rena habent magnum, sed ad spiritalia
paruum. Et similiter hypocritæ qui
vident festucam in oculo fratris sui, tra-
bem autem in oculo suo non vident: ha-
bent oculum ad videndum se, paruum; &
ad videndum alios, magnum. Speciali-
ter inuidiæ vicium vel ira, videtur fa-
cere hominem in oculis prauē disposi-
tū. Vnde de Saule hoste David dicitur
Mat. 7. quod iam non rectis oculis respiciebat
Saul. David. Sed talem aspectum inuidiæ
auferunt iusticia & pax. Nam pax remo-
uet odium, iustitia rectificat aspectum &
1. Re- actum. Vnde in Psalmo. Orietur in die-
gu. 18. bus eius iustitia & abundantia pacis, do-
neque auferatur luna.

Tertio, quia luna est temporalium eue-
ntuum indicatiua. **Ecc. 43** Luna in omni-
bus in tempore suo ostensio temporis &
signum xui. Luna enim (vt dicit Beda)
si in principio rubeat vt aurum, ventos
ostēdit. Si in summo eius corniculo ma-
culis quibusdam nigrescit, pluuiosum
mensis præterit exordium. Si vero ni-
grescit in medio plenilunium, serenum.
Cum vero in doctrina nauigationis scin-
tillar ad remos, in breui tempestas fu-
tura erit. Quæ omnia peccatoribus cō-
petunt, quorum quidam sunt rubentes
per ignita desideria, quidam nigrescentes
per turpia opera, & aliqui scintillantes
per praua eloquia. Item quidam sunt
ventosi per superbiam, quidam pluuiosi
siue aquosiper luxuriam: quidam vero
sereni videri volunt per vanam gloriā,
quidam tempestuosi, & inquieti sūt per
cupiditatem, & auaritiā.

Quarto, quia luna est sui status muta-
tiua, nec vnquam in eodem statu permā-
sua, & est luna non solum in se mutabi-
lis, sed etiam in effectu. Nam (vt dicit
ortho. in Pro.) luna efficit hominem instabilem
mag. & mutabilem de loco ad locum discur-
rendo. Est etiā in hominibus quadruplex
mutatio, quæ adhuc designatur in luna.

Prima est naturæ secundum quod ho-
mo variatur per quatuor ætates; Prima
est augmentatiua, scilicet in iuuentute.
Secunda est statiuā, quæ scilicet dicitur
virilis. Tertia dicitur diminutiua, scili-
cet virtutis. Et hæc est senectus. Quarta
est decrepita siue seniu, quæ minuit sub-
stantiam & virtutem. Hæc mutatio æta-
tum (secundum Pro.) accipitur secun-
dum circulum lunæ quæ quadrupliciter
variatur. Nam primo luna crescens quo-
vique efficiatur dimidia, est in effectu
suo calida & humida: & talis est prima
ætas: deinde luna vique ad plenilunium
est calida, & sicca, & talis est secunda ætas,
in qua hominis complexio calido præ-
latim humidum consumente efficitur
calida, & sicca: tertio luna cadens a ple-
nilunio quouique redeat ad medietatē
est frigida & sicca, & talis est ætas ter-
tia, in qua complexio, quia cum humido
egrediente dehect calidum, efficitur fri-
gida & sicca: quarto luna à medio vsque
ad defectum est frigida, & humida, & ta-
lis est ætas quarta, in qua cōplexio, quia
frigiditate inualescente inducitur hu-
midum extraneum nō nutritis nec augens
sed humedans extrinsecus, quod est hu-
midum phlegmaticum, efficitur frigida
per se, & humida per accedens.

Secunda mutatio est fortunæ, prout
homo variatur secundum diuersos euen-
tus bonos & malos, quos etiam luna si-
gnat. Nam luna (vt dicunt Pro. & Al-
bumasar) aliquando significat & efficit
euentus malos, aliquando vero bonos.
Nam in secundo signo existens post ascē-
dens, mærorem designat & tristitiam, &
ablationem substantiæ per fures. Et etiā
in quarto, quinto, & octauo rixam, fugā,
& mutabilitatem. In ipso etiam signat,
quod qui tunc incipit regnare, cito de-
ponetur. In .xij. autem impedimētum, ri-
xam, duritiā, & carcerem ex parte ami-
corum. In omnibus alijs dominibus suæ
signis bonum efficit, & præterit.

Tertia mutatio est culpæ, quā etiā sa-
cra scriptura mutabilitati lunæ assignat.
Ecc. 37. Stultus autē vt luna mutatur. Nam
luna apparet parua & corniculata, & tūc
dicitur monoides: quandoque vero ap-
paret quasi per mediū secta, scilicet quā-
do est octaua, vnde dicitur dicotho-
mos: quandoque vero non apparet om-
nino plena, scilicet quando est .xj. vnde
dicitur amphitracos, quasi de sua plena
rotunditate

Pro. in
almag.

torunditate dubia: quandoque vero apparet tota plena, scilicet quando est xiiij. vnde dicitur græce panthenos. Ita peccatum paruum est quando in cogitatione concipitur, medium cum consensu statuitur, integrum cum opere agitur, sed totaliter plenum cum in consuetudinem ducitur.

- Iob. 1.** Quarta, est mutatio miserie secundum corporis defectum, de qua Iob. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et hanc etiam luna ostendit dum minuitur cadens a plenitudo in defectum, **Eccl. 43.** A luna signum diei fecti luminare quod minuitur in consummatione. Vnde significat vitam humanam quæ incipit a fæsto, id est a gaudio, quia læte suscipitur. homo cum nascitur secundum illud **Io. 16.** iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est Homo in mundum, sed tandem vita humana continue diminuta consumitur. Sed hæc mutatio & diminutio cessabit in futuro post resurrectionem. **Isa. 40.** Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies lucis tui.

- Item peccator assimilatur Marti. Nā Mars est planeta in effectu calidus & siccus, masculinus & nocturnus. Ita peccator est calidus quando feruescit per iracundiam, **Eccl. 23.** Anima calida quasi ignis ardens, non extinguitur donec aliquid glutiat. Et homo nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem scilicet iræ in alijs vel in se. Item peccator est siccus dum marcescit per inuidiam. Nam (sicut dicit poeta.) Inuidus alterius rebus marcescit opimis. **Aristo. 1. met.** Inuidia (sicut dicit philosophus) est tristitia in alienis bonis. Et sicut dicitur **Pro. 4.** Spiritus tristis exiccat ossa. Item est masculus, cum resoluitur per luxuriam, & præcipue per vicium contra naturam. **Apo. 17.** Masculi relicto naturali vñu scemina, exarserunt in desiderijs suis, inuicem masculi in masculos turpedinem operantes. Item est nocturnus per auaritiam, quæ animam præcipue obtenebrat. Item quia fures, quos facit cupiditas, præcipue de nocte & in tenebris furantur. **Thess. 5.** Sicut fur ita in nocte venit.

Item peccatorum vita assimilatur aquæ.

Primo, quia est turpida per affectum cupiditatis. **Ier. 2.** Quid tibi in via Aegypti ut bibas aquam turbidam? Via Aegypti, via sollicitudinis: Aqua turbida, anxietas temporalium.

Secundo, quia est immunda quantum ad lasciuiam carnis. **Exo. 4.** Ad percussione virgæ Moysi, versa est aqua in sanguinem, Vnde **Psal. 104.** Conuerit aquas eorum in sanguinem. Moyses Christus cuius Virga diabolus, de qua **Isa. 14.** Vg assur, virga furoris mei, qui cum tentat percutit: sed aqua conuerit in sanguinem cum anima consentit ad carnis lasciuia. **Exo. 28.** Vidi te conculcari in sanguine tuo.

Tertio, quia est sterilis per accidiam. **Reg. 4. reg. 20.** habet de aquis hiericho, quæ steriles erant. Et ideo vitam peccatorum significant accidiosi qui steriles est a fructu bonæ operationis.

Quarto, quia est frigida per inuidiam malitiam, ardoris charitatis extinctiua. **Ier. 6.** sicut cisterna frigidam facit aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam.

Quinto, quia infidelis per presumptionem. **Ier. 17.** Plaga mea desperabilis renuit curari: facta est mihi in mendacium aquarum infidelium scilicet foueas, & herbas occultantium.

Sexto, quia est congelata per obstinationem, **Eccl. 24.** Ventus aquilo flauit, & congelauit cristallus ab aqua. Ventus aquilo, est diabolica suggestio. Cristallus est aqua summe congelata, & significat animam obstinatum, & induratum.

Septimo, quia est amara per iram, **Apo. 8.** Stella ardens cecidit in tertium partem fluminum & in fontes aquarum & multi homines mortui sunt de aquis, quæ amara factæ sunt. Aqua amara anima peccatrix, stella ardens ira quæ cum cadit in aquam, amaritudinem generat, id est, tancorem.

Octauo quia est maledicta per desperationem. Num. **num. 5.** Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tuo tumefcente putrescat fæmur. Vter conscientia est: aquæ maledictæ, fluxibiles peccatorum animam desperare faciunt. & ex hoc sequitur disruptio, vterique signat vehemētium doloris vermis interioris conscientiam corrodetis, &

duo red o

Liber Primus

putredo femoris qua significatur priuatio spei, eo quod in femore est vis generatrix.

Iosu. 3. Nono, quia mortuus est per penam ipsius illationem. Iosue. Aquę inferiores, idest peccatores ad infima peccatorum descendentes, descenderunt in mare mortuum, idest in amaritudinem mortis eterne. Sed nota, quod hæc aqua, idest peccatorum similitudines, sunt quadrupliciter diuidenda.

Gen. 1. Primo per donum fortitudinis: quod signatur Ge. ubi dicitur: Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Firmamentum est donum fortitudinis, per quam diuiduntur aquę culpę ab aquis gratię.

Exo. 13. Secundo, per virgā penitentię, quę signatur Exo. Vbi per virgā, Moyse diuisę sunt aquę maris. Et erat aqua quasi murus a dextris, & a sinistris. Virga est penitentia; & aqua a sinistris, vita peccatorum, qui sinistra quærunt, idest temporalia: aqua a dextris, vita sanctorum, qui quærunt aterna.

Ios. 13. Tercio, per arcam gratię. Iosue. ubi dicitur, quod cum portaretur arca per fluuium, Iordanis aquę diuisę sunt, quia inferiores decurrebant in mare mortuum, & aquę superiores crescebant. Arca est gratia, aquę inferiores peccatores ad ima peccatorum defluentes quo vique veniunt ad mare mortuum, idest amaritudinem mortis eterne. Aquę vero superiores, sicut viri sancti, qui semper per merito crescunt.

1. reg. 2. Quarto per palliū charitatis sicut habetur Re. quod diuisę sunt aquę per palliū Heliz.

Greg. Item peccatoris cor assimilatur glebę terrę: quia gleba si nimium fuerit indurata, semen non recipit, & receptū in germine proferre non permittit. Sed vomere sepe confracta, semen tegit, & nutrit. & per pluuiam remollita, quādam in se pinguedinem colligit: quā ad seminis productionē radicibus circumfundit, ut dicit Greg. Sic quoque cor hominis, si fuerit per peccati consuetudinem induratum, semen spiritualis doctrinę vel inspirationis penitentię aut non recipit, aut si recipit, fructū sine germine operis non producit. Sed si vomere penitentia seu linguę confitētis peccatum sepe fuerit confractum, tunc semē huiusmodi in eo recipitur, & nutritur. **Iob. 39.** Confringit glebas vallium post te. Glebę vallium

sunt corda humiliter penitentium, quę dum confringuntur aratro penitentię, suscipiunt semen spiritualis doctrinę, ita quod auxilio pluuię, idest diuinę gratię circumfusa, radices affectionum mittunt.

Hier. 17. Hier. Ad humorem mittit radices. Itē in germen operis quam rumpit, **Ezech. 17.** Plantabo illam, & erumpet in germen, & d. gnum fructum penitentię pariet, **Isa. 18.** Isa. Ille est omnis fructus, ut auferatur peccatum. Assimilantur etiam peccatores finibus terrę, secundum illud **Pro. 17.** Oculi stultorum in finibus terrę.

Respiciunt enim homines stulti magis ad fines terrę, quā ad medium, idest magis ad extrema vitiorum quā ad medium virtutum. Vnde magis eis placent opera peccatorum quā exempla iustorum. Vocantur ergo peccatores, fines terrę, primo, quia terrę fines sunt a medio remoti. Et ita etiam similiter peccatores a medio salutis: de quo in **Psal. 67.** Operatus est salutem in medio terrę. Item quia sunt mari coniuncti, quia scilicet peccatores sunt amaritudini aternę damnationis vicini. Itē quia fines sunt ultimi. i. viles, & despecti. Itē quia peccatoris anima assimilatur deserto, quia desertum est locus ineptus habitationi humane, secundū illud **Iob. 38.** Absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur. Ita anima peccatoris est inepta habitationi sapientię diuinę. i. filij Dei.

Sapt. 1. Sapi. In malivolam animam non intrabit sapia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sapi. Iter fecerunt per desertum quę non inhabitantur. Hęc autem ineptitudo habitandi accidit in deserto, primo propter terrę vilitatē. Ita anima efficitur vilis propter peccati ab hominationē. **Ezech. 19.** Projiciam te in desertum, &c. Et dicit projiciam, tamquam rem vilem, & abominabilem. maxime autem vilificat animū peccati reiteratio. **Hier. 2.** Quā vilis facta es nimis, iteras vias tuas.

Ios. 6. Secundo propter loci sterilitatē, quia sterilitas accidit aīę per meritōrū euacuationē. sunt n. peccatorū opera a fructu meriti vacua. Hic erit quasi myrice in deserto. myrica. n. infidelis est.

Tercio propter aeris intemperie, quę intemperies accidit animę propter concupiscentię inflammationem. **Ioc. 1.** Ignis scilicet concupiscentię comedit speciosam deserti. Et **Eccl. 1.** Exurget desertum, & extinguet viride sicut ignem.

Quarto

Quarto propter aquarum defici-
bilitatem, quia scilicet in peccato-
ribus deficiunt tam aqua gratiæ, quam
aqua Episcopis. Ite. Arefacta sunt ar-
ua deserti.

Ier. 29.

Quinto propter hostium vastitatem,
quia patiuntur peccatores demonum
eos vastantium frequentem inforti-
tudinem. Thren. In deserto infidiati sunt
sibi demones in peccato. Corin. Pro-
strati sunt in deserto.

Thre. 4
1. Corin.
10.

*Poenitentia perfectio declaratur, quæ tonitruo,
nisi mari, arue ac terra motui compara-
tur, & tandem loca ipsi terra motui appa-
reant.* Cap. LX.

Poenitentia assimilatur tonitruo
propter septem, quæ sunt in gene-
ratione ipsius tonitruum.

Primo, est vaporis inclusio. Est enim
materia tonitruum (secundum philosophum)
vapor siccus, & calidus, inclusus in nube
aquosa, & coactus. Talis enim vapor
de facili totus incenditur, & in forti
calore ambo simul vapores eleuantur,
scilicet vapor humidus nubes, & va-
por siccus tonitruum. Quia vapor terre-
stris non est adeo dilatabilis, ut aqueus,
constringitur in medio eius, & vapor
humidus expanditur sicut corium circa
ipsum. Hinc itaque elevationis vapo-
ris assimilatur compunctio cordis.
Nam tunc vapor terrestris sursum ele-
uatur, quando peccatum commissum
ad memoriam reuocatur: sed tunc clau-
ditur in nube aquosa, quando pec-
cati memoriam sequitur compunctio la-
chrymosa. Eccl. 35. Sicut, nubes pluuiæ in
tempore fecundat.

Eccl. 35

Secundum est inclusi vaporis inflama-
tio. Nā, quia contrarius contrarius fugit, inte-
rior vapor siccus fugit exteriori humi-
dum in profundum nubes exteriori:
exterior etiam vapor nubes, loci singu-
litate contrahitur, & amplius interio-
rem exagitat, & interior exagitatione con-
fricat partem ad partem ad interiora exte-
rioris: & ex ipso motu, & confricatione
contingit ipsam ignem. Tales autem
vaporis inflammatio est feruens pecca-
ti detestatio, & ad ipsum destruendam,
accensio. Nam dum peccata sua homo
confidetur, & peccatorum delectamenta
que iam traherent comparat ad maxima
danna quæ reliquerunt quasi quædam co-

ntinuatio sit vnius ad aliud, ex quo mens. Eccl. 38
exag. tata incenditur, & ad peccati reatū
tollendum vehementius ignitur. Eccl.
Vapor ignis vni carnis, id est feruor co-
ntritionis, vni in peccata carnes. Sed
attendendum est, quod quandoque va-
por inclusus deficiat, & de nube egre-
diatur ita quod tonitruum non facit.
Et illa egressio quæ loquitur est ante in-
flammationem, quandoque post in-
flammationem. Ante inflammationem
quidem, quandoque incipit comprimi
in profundam ac mentitur, eo quod sic-
cus est, & penetrat nubem, & egreditur
ad aerem, & ipsi compositio. tunc val-
de debilitat secundum amentiam suam vir-
tutis. Et inde est quod ante tonitruum vni
sunt validi, & fortes. Sic quando memo-
ria peccati est, sicca sine lachrymarum
compunctione, & non inflammata pec-
cati dolore, egreditur cito de mente, id
est corde ita quod non generat toni-
truum, id est contritionis vocem, sed po-
tius tentationis ventum. In inflammata
tione autem accendit egressio vaporis,
quando uterque vapor rursus est, & debi-
lit: & tunc quia non inuenit resistentem,
egreditur sine sono vel vento quod ad no-
strum auditum perueniat: sicut in exte-
re in serotinis parvis contritionibus.
Sic quando tam peccati recordatio
quàm ipsa cordis compunctio debilis
est, & rara, & non feruens, sed quasi se-
pida, etiam multoties deficiat, & per-
it ipsa contritio, ita ut rursus sequatur
tonitruum, id est deus peccati con-
fessio, post inflammationem autem sit,
eo quod vapor prius existeret pul-
sando latera parum facit toni. Sed an-
tequam pertrahat extinguitur, & tunc
audatur sonus sine contritione. Sic
similiter est quando aliquis parum
contritionem habet, confitetur, quia bo-
na voluntas etiam extinguitur, & non
pertrahit ad satisfactionem.

Tertium, est nubes aquosæ scissio.
Postquam enim ignitus est vapor in nu-
be, expellitur a contrario frigido nu-
bis aquosæ, & tunc vis ignis scindit nu-
bem aquosam. Scissio mentis com-
punctæ per actum confessionis. Sed
hæc scissio prius debet esse inte-
rius per propositum continentis: &
tunc si aliquo impedimento legiti-
mo interueniente non possit quis in cer-
dori

Liber Primus

psal. 31. doti alicui confiteri, puta mortem praeuentus, vel alias omnino impeditus, sufficeret contritio cum ipso confitendi proposito ad peccati remissionem secundum illud. **Ps.** Dixi scilicet in proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

Quartum est scissae nubes sonatio, quae quidem sonatio tanta est quod usque ad nos terribiliter venit. nec mirandum cum pannus violenter scissus sic strideat, & vesica vento plena quamuis sit parua, tamen fortiter stridet, & confracta, maximum sonitum faciat. Hic sonus est confessio oris facta sacerdoti, in qua nubes aquosa, id est mens compuncta de peccato, salubriter aperitur, & pestifer vapor peccati exterius expellitur. Sed nota quod sonus tonitruum habet tripliciter fieri. Nam quandoque sit violenta expulsio vaporis ab alio, & tunc propter nubes scissuram sit in eadem nube fortissimus sonus tonitruum. Et sic quando vapor compunctiois expellit vaporem criminis sit sonus confessionis, & sic violentia compunctiois producit sonum confessionis, **Iob.** Quis dedit vehementissimo ibri cursum & viam sonitui tonitruum? Quod vero sit iste sonus ex collisione alicuius nubes alterius, quia vapor paulatim scindens nubem suam in qua est, euolans inuenit aliam nubem siccam contractam, & spissam, & impingit in illam, & ex collisione facit sonum.

Iob. 38. Et hic sonus sit cum coruscatione, interdum quandoque sine coruscatione, **psal. 76.** **Psal.** Vocem dederunt nubes. Sic etiam sunt quidam qui dum confitentur, incipiunt quidem tepide dicere facta sua, sed occurrente materia interfecerunt aliena & ibi colliduntur & sonum faciunt, quia plus aliena & extranea facta quam propria confitentur peccata. Unde non deberet dicere sacerdos: Absoluo te, sed absoluo eos.

Quandoque vero egreditur vapor paruum, rarus, & inflammatus ex nube tenui & non multum aquosa, & tunc videtur ille ignis sicut alba flamma per multum fumum, & non facit sonum in propria nube, sed obuiat ei alia nube valde aquosa & spissa: & quia debilis est flamma, extinguatur in illa aquosa nube potius susurrando quam sonando, sicut susurrat ferrum ignitum candens in aqua. Talis est susurronum confessio maligna, qui non vadunt ad confessionem ut dicat

peccata propria, sed potius ut reuelent peccata aliena, & ut malam opinionem generent in confessore, vel prelo de aliena persona, vel propter aliquam aliam violentiam. & talis confessio potius est excusatio:

Quintum est vaporis egredientis coruscatio. Nam dum vapor ignitus, & inflammatus egreditur de nube apparet coruscatio, & sunt tunc simul tempore coruscationis & sonus: sed non simul deprehenduntur, quia visus velocior est quam auditus. Unde licet nubes prius scindatur quam emittitur ignis, & ideo tonitruum prius sit naturaliter quam sit coruscatio, tamen coruscatio prius attingit sensum visus, eo quod visibile spiritualius est in aere, scilicet per esse magis spirituale, & intentionale, & ideo statim fit in aere. Audibile autem in aere est ut in propria materia, quia materia causa soni non est nisi in aere, licet intentio soni, & non esse recipit in aere, & ideo sonus non fit in aere subito sed successiue, sicut cum mulier lauat pannos, eminus homo prius videt percussorem quam audiat tonum, & ita est in tonitruo, & coruscatione, **Ecc.** Accelerat coruscationes emittere. Debet igitur esse in penitente non tantum sonus confessionis, sed etiam coruscatio bonae conuersationis, de qua dominus dixit, sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona. Debet etiam poenitens euidenter vitam suam in melius mutare. Et haec est coruscatio quae quanto est rubicundior, & magis ignea, id est charitate feruidior, tanto est potior, & efficacior. Sunt enim tres colores coruscationis, scilicet rubens clarus, & albus flammeus, & rufus quasi vinosus. Primus est ex vapore non multum sicco, humidum enim dat ei colorem rubeum sicut est flamma viridum lignorum: & est timendus color ille, quia humidum continet materiam ita quod non spargitur, & ideo facilius, & fortius incendit: flamma autem albi coloris est vaporis valde sicci sicut est flamma siccorum lignorum, & ideo spargitur & non laedit nisi facile cremabilia, ut struppam & huiusmodi. Rufus autem color penetrabilior est, eo quod ille est vaporis conglutinatiui valde terrestriis & multum frequenter simul incendit, & scindit. Ex his igitur colligitur quod ubi plus abundat humor compunctionis, &

Ecc. 43

mat. 5.

rubor

rubor, id est feruor amoris, ibi est effica-
tior coruscatio boni operis.

Sextum est in tonitruo, fulminis per-
cussio. Fulmen autem tonitruum extin-
guir venenum animalis percussu. Nam
percutiens serpentem vel aliquod aliud
venenosum, extinguit in eo humidum
naturale quod est in eo venenum, licet
non ei. Vnde huiusmodi cadauer fulmi-
nati vermiculat, quod non heret si ef-
set venenum, quia venenum inde prohi-
beret nasci vermes & ex eo cibari. Simi-
liter penitentia virtus extinguit in pec-
catoribus nequitiam, & venenum peccati
& producit vermes id est, remorsus con-
scientie magnos, quia multum remor-
detur, & dolet de peccatis præteritis con-
scientia confitentis, sed tamē plures ver-
mes non eam mordant, sed purgant.

Septimum est nubes aquosæ in pluuiam
resolutio, quia scilicet post tonitruum
nubes in pluuiam resoluitur, terram fr-
cundantem, & plantas nutrientem. Et
hæc est satisfactio per elemosynas per
quas pauperes nutriuntur.

Item in pluendo aer reddit terræ per
nubium resolutionem quod acceperat
per evaporationem: in quo restitutio de-
signatur male ablatorum, quæ etiam est
pars satisfactionis. Non enim remittit-
tur peccatum, nisi restituatur ablatum,
ut dicit Aug. Et hæc duo bene simul
conueniunt, scilicet fulgur & coruscatio
bonæ conuersationis & pluuiam satisfac-
tionis, ut scilicet ipsa penitentis ope-
ra & sint coruscantia ad ædificationem
proximorum, & pluentia ad ablutio-
nem peccatorum. Psal. Fulgura in plu-
uiam fecit.

Item penitentia assimilatur niui pro-
pter septem.

Primum est quod nix, est malarum
herbarum mortificatio. Et sic per pen-
itentiam mala vitiorum incentiua ex-
tinguntur, quæ ex terra nostræ carnis
oriuntur. Pro. Nix in æstate & pluuiam in
melle: sicut enim frigus niuis in æstate
temperat incendium æstus: ita peni-
tentia si est in pectore, temperat incen-
dium culpæ.

Secundo quia nix est terræ impingua-
tiua. Nam dum super terram moratur,
poros terræ claudit sua frigiditate, &
calore reuocato interius fit humorum
tractio ad radices, unde terra calefcit
Isa. 55. & per consequens impinguescit. Isa. De-

scendit nix de celo, & inebriat terram,
& infundit eam. Et ita etiam similiter
penitentia quamuis corpus attenuat,
animam tamen impingat; quia dum
poros terræ i. carnis appetitus restrin-
git, calor amoris, & humor gratiæ in ra-
dice, id est in corde interiorius vberius
exercit.

Tertio, quia nix est frigidorum loco-
rum cooperitiua siue occultatiua. Et ita
multi q. primo per peccatorum infami-
am ferebant, per penitentiam quam postea
faciunt, infamiam suam cooperiunt, &
famam recuperant: sicut pater de Magda-
lena. Tergit & penitentia peccata quæ-
cunque fetida: ut scilicet ea non videat
Deus ad puniendum. ps. Beati quorum
remissa sunt iniquitates, & quorum te-
sta sunt peccata.

Quarto, nix sui ipsius diffusiuæ est, &
super terram non cum strepitu, sed pla-
ne applicatiua, quia scilicet peniten-
tiam suam homo: vociferare non debet
vel inaniter iactare seu publicare ad
ostentationem, Math. Attendite ne iusti-
tiam vestram faciatis coram homini-
bus, ut videamini ab eis.

Quinto, quia nix propter sui pulchri-
tudinem est oculorum attractiua. Sic
penitentia aspicientes edificat & atera-
hit per exemplum ad imitationem. Interdum
tamen nix oculos aspicientium disgre-
gat, & similiter etiam quandoque ali-
quos male dispositos quorundam peni-
tentia scandalizat. Vnde clamant eos
hypocritas. sicut Christus dixit iudeis
de Iohanne: Venit Iohannes neque manu-
cans neque bibens, & dicunt demonum
habet.

Sexto ratione proficuitatis, quia nix ca-
lore soluta, est terræ valde proficiua,
quia eam remollit, & inebriat quam
prius frigiditate sua forti indurabat, ut
dicit Gre. Sic si aliquando penitentia ri-
gor fraternæ charitatis amore non gu-
læ vel corporis delectatione soluetur
vel recreetur discrete, non obest, immo
prodest. Nam nimia rigiditas quandoque
cor indurat, sed ipsum charitatiua & di-
screta remissio siue recreatio remollit.
Vnde dominus cum publicanis, & pec-
catoribus manducauit & bibit.

Septimo quia nix est alpium siue mō-
tium dealbatiua, ps. Niue dealbabun-
tur in Selmon mons Dei.

Sicut magni peccatores, denigrati
per

Psal. 31.

Mat. 5.

Tract.
11.

Gre.

Luc. 17.

Psal. 67.

Liber Primus

Psal. 6.
Ilā. 1.

per culpam purgatur, & dealbantur per veram penitentiam. psal. Lauabis me, & super nix dealbabor, Ilā. Si peccata vestra fuerint ut coccinum, quasi nix dealbabitur.

Abac.
Eze. 26.

Item penitentia assimilatur mari: primo quidem quia mare est nausea & vomitus ciborum prouocatiuum. Et ita similiter penitentia generat peccati abominationem. Nam quod primo peccato ri videbatur preciosum, & delectabile, videtur penitenti ignominiosum & abominabile. Vnde Abac. Vomitus ignorantia super gloriam tuam. Ezech. Tu habuisti in mare, id est in montes penitentium per peccati detestationem & abominationem.

Abac. 3.

Secundo, quia mare est doloris capitis inductiuum: sic penitentia facit conscientia reuersionem. Nam dolor capitis est tristitia mentis ex peccati recordatione proueniens. Psal. Conuertetur dolor eius in caput eius: ex tali enim dolore mens penitentis amaricata vehementer sibi ipsi indignatur. Abac. In mari indignatio tua.

apo. 20.

Tertio, quia mare est sordium reiectiuum, & sui purgatiuum, quia nihil retinet immundum, & hoc fit per penitentis confessionem, per quam peccata mortalia extra conscientiam abijciuntur, sicut mare proicit mortuorum cadavera. apo. 20. Apoc. Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant.

naū. 39

Quarto, quia mare est durissimum, & pretiosorum generatiuum. Nam quauis mare sit liquidum, generat tamen durissima, ut patet in piscibus, qui sunt dure testes, & in gemmis, & lapidibus, quos producit. Et hoc est, quia penitens licet sit mollis & liquidus in lachrymarum conpunctione, tamen durissima tolerat in satisfactione, ut ieiunando, & se affligendo. Vnde etiam producit gemmas & lapides pretiosos, id est opera salutifera & Deo grata, quae sunt quaedam diuitiae ipsius penitentis. Naū. Aquae in circuitu eius, cuius diuitiae mare, quae nuri eius.

Job. 39

Quinto, quia mare non est ultra sua littora progressiuum: quia licet sit liquidum, quod per se non bene terminatur & sistitur, tamen bene terminatur per alios. Sic penitens facit quando non transgreditur praeccepta diuinae legis vel limites a discreto confessore sibi impositos, vel etiam lux propriae rationis, Job. Cir-

cundedi mare terminis meis, & posui vestigia mea, & ostia, & dixi. Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic conuerges tumentes fluctus tuos.

Sexto, quia mare est piscium nutritiuum & conseruatorium, quia, si penitentia non solum peccatores purgat, sed etiam deuotos & spirituales nutrit & conseruat: quia licet habeant amaritudinem exterius, habent tamen dulcedinem interius. Vnde etiam homines de aqua maris suscipiunt dulces cibos piscium siue auium quibus reficiuntur. Sap. Postulauerunt elicas epulationis, & in allocutione desiderij ascendit illis de mari origometra.

Sap. 19.

Ari. me
the.

Septimo, quia est de amaritudine sua salledine in dulcedinem conuersiuum. Dicit enim Philosophus, quod ab aqua maris potest remoueri salredo, quia si quis accipiat vas terrigum nouum & erudum, & clauerit bene eius ostium, & ipsum in mare eiecerit vacuum, & dimiserit ipsum per unum diem naturalem, aqua dulcem inueniet intra ipsum. Hoc ergo vas est cor penitentis quod si fuerit terreu per humilitatem, nouum per puritatem, erudum, id est non coctum per libidinum ignitatem, & bene clausum per custodiam sedulitatem, & vacuum a peccati foeditate, quantuncunque circumdetur exterius quancunque amaritudine, implebitur tamen interius ineffabili dulcedine: quia, si illuminabitur anima in contemplatione diuinorum operum, quae contemplatio ipsam totam dulcorat. psal. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi videntur opera Dei & mirabilia eius in profundo.

ps. 106.

Item penitentia onus assimilatur arenae, propter quatuor.

Primo, quia arena habet virtutem restrictionis. Nam arenarum multitudine maris impetus sistitur, & ad eius cumulos se costringens, ne ultra assignatos a Deo terminos effluat, impeditur, ut dicit Hieronimus. Similiter penitentia coarctat & restringit impetum tentationem & fluxum peccati ne transgrediatur homo mandata Dei, psal. Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque conuertentur opere terram.

Hiero.
super
Hier. 3

Secundo, quia arena habet virtutem purificationis: purificatur enim aqua per arenam colata: & penitentia animam puri-

ps. 107.

Iac. 4. sicut, & mandat Et ad hanc purificationem hortatur Iacobus dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda.

Tertio, quia arena habet virtutem dulcoratiuam. Nā aqua etiam salia per arenam colata non solum efficitur purior, sed etiam dulcior. Quod etiam penitentis congruit, quia amaritudo, & tristitia penitentium, finaliter conuertetur in dulcedinem, & gaudium. Matth. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Vnde populo in deserto penitentis aquae amaræ dulcoratæ sunt, Exo. Iudith. Egredis mare rubrum deserta Synai montis occurrerunt, & post illic fontes amari ob dulcorati sunt eis.

Quarto, quia aliqua arena habet virtutem tumoris expulsiuam. Dicit enim Constantinus medicus, quod arena ex fausti lapide resoluta, est metallorum purgatiua, & etiam repercussiuā, deopiliatiua, & tumoris expulsiua. Quae omnia penitentiae competunt, quae purgat culpā deopilat, id est ad confessionem aperit conscientiam, repercutit presumptionis audaciam, & repellit tumentem superbiam. Primum patet per exemplum in Magdalena, in qua feruens penitentia multa purgauit facinora, secundum illud. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundum patet in Dauid eius cor dum penitentia tergit proinus se per callem confusus fuit, dicens: Peccanti domino. Tertium quoque patuit per exemplum in publicano qui penitentia humiliatus non audebat oculos leuare ad cælum, sed percutiebat pectus suum. Quartum patet in Paulo, cuius cor superbia prius tumida, & contra Christi discipulos sequita plena, expulso tumore superbie, per humilitatē penitentia paratum se Christo obtulit, dicens: Domine quid me vis facere, mutata est sciticia lupi in mitratem, & māsuetudinem agni.

Item penitentia assimilatur terramotui, & hanc similitudinem declarant modus, tempus, & locus terramotus. Modi enim terramotus (secundum Aristot.) duo sunt, quia aliquis terramotus est sicut tremor, & hoc est quando ventus siue vapor inclusus est modicus. Qui dam vero terramotus est sicut sonus corporum confusantium se, & hoc semper est cum ruptura occulta vel mani

facta. Possidonius autem dicit, quod Possid. terramotus est quandoque tantum sursum & deorsum: quandoque vero est inclinatio ad alteram partem, in modum nauis. Et iste motus est periculosus, quia signum est, quod caeuerna latet in qua terra declinat. Ideo si terramotus tales sunt, in aliqua ciuitate, tutius est habitationem dimittere: precipue si aqua est ibi prope quae allumone aliqua caeuernā augeat: quia tunc dispositus est locus ad voraginem. Concomitatur autem terramotum sepius sonus, qui quandoque non quiescit donec terra sit scissa. Vnde iuxta Corinthum in qua iam insula fuit terramotus eleuans locum in altitudinem collis: & cum ventus subterraneus non cessaret, sed semper multiplicaretur, collis fuit ruptus, & exiit inde ventus fortis, qui tantum cineris exufflauit de colle super ciuitatem illam, quod destruxit eam & oppressit. Et ante terramotum audiebatur sonus ex collisione ventorum in caeuernis terre ad solida corpora. Cinis autem fuit ex hoc, quod calor frigidityate maris conclusus, & confortatus, incinerauit loca circa caeuernas; & si fuisset ibi sulphur, & huiusmodi, fecisset incendium. Isti autem soni sunt diuersi in principio, in medio, & in fine: licet non omnes sint in quolibet terramotu. Patet ergo ex omnibus praedictis, quod in terramotibus contingunt lex, scilicet tremor, scissio, sonus, motus, ventus, & cinis. Sic penitens debet tremere timore. psal. 54. Timor & tremor venerunt super me.

Item debet scindi dolore. Ioel. Scindite corda vestra &c.

Item debet sonare in confessione, psal. 41. In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.

Item debet moueri in bona operatione siue sursum in consideratione celestis premit, siue deorsum ex consideratione infernalis supplicij, siue in partem alteram, id est in oppositum vitij. Nam baculus curuus non dirigitur nisi in partem contrariam flectatur, & omnis cura fit per oppositum. Apo. Sicut exhibuistis membra vestra seruire inmundicie & iniquitati ad iniquitatem. Ita nunc exhibete membra vestra seruire iusticie, in sanctificationem. H oportet

Liber Primus.

Ecc. 1. oportet enim pœnitentem sustinere ventum tentationis. Vnde Eccle. Fili accedes ad seruitutē Deī: sta in iusticia & timore, & prapara animam tuā ad tentationem. Sed tamen propter hunc ventum nō debet homo dimittere bonum: quia (vt dicitur Eccle.) Qui obseruat ventum, non seminat. Debet etiā pœnitens incinerari, i. humiliari ex mortis memoria. Eccle. Quid superbis terra & cinis?

Secundō, assimilatur pœnitentia terræmotui quo ad tempus. Nam tempora apta terræmotui sunt illa in quibus vincit humiditas sine frigiditate sicut est ver: vel in quibus vincit siccitas sine caliditate, vt est autūnus, quādo siccitas multiplicat materiam vaporis sicci, humiditas vero non permittit exire. In æstate autem calor fortis & dominans consumit vaporem: in hyeme vero frigus dominans, euaporationē prohibet. Si tamen ista tempora, scilicet hyemale & æstiuum, ex aliquo accidente sint vt vernalia vel autumnalia: nihil prohibet in iis fieri terræmotum: imo si tunc contingat erit, magnus & diuturnus. Similiter homines sunt ad pœnitentiam apti in quibus abundat humiditas, id est lachrymæ: ita tamen q̄ sint sine frigiditate accidia. Et talis fuit Magdalena. Similiter in quibus viget siccitas abstinentiæ sine calore concupiscentiæ. Vbi autem vincit calor æstatis, i. feruor concupiscentiæ carnalis, vel frigus hyemis, i. accidia torporis: ibi terræmotus non fit, quia in talibus pœnitentia perit. Nisi forte contingat, q̄ tales ex Dei virtute tangerentur, & ad temperantiam debitam reducantur.

Item nota, q̄ terræmotus magis fit in nocte quā in die, quia in die Sole euocat calorem terræ exterius, & ideo non eleuat vaporem. In nocte vero clauditur, & vaporem intus multiplicat, qui multiplicatus comprimit alium ante se eleuat: & fit motus terræ. Similiter in nocte, id est tempore aduersitatis, magis conuertuntur homines ad pœnitentiam quā in die prosperitatis. Nam mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ige compellunt. Reuocat enim aduersitas hominem interius ad seipsum: multiplicat in eo vapores, id est compunctiones.

Tertio, pœnitentia assimilatur terræmotui quo ad locum. Nam loca terræmotui apta, sunt loca cauernosa: quia in cauernosis vapor congregatur & ex alio superueniente coarctatur. Vnde in locis montuosis sæpius fit: quia sub montibus sunt cauernæ, & loca motuosa vniuersaliter sunt porosa.

Item sunt apta terræmotui loca inundationibus alicuius aquæ propinqua: quia ipsa aqua vndis percussus est in talibus locis causa congregationis vaporis & coarctationis. Vnde loca mari propinqua etiam si non sunt cauernosa, non tamen sunt a terræmotibus libera, vt dicit Calesthenes: quia licet ex raritate loci, vapor liberum exitum habeat: tamen ex percussione vndarum vnus vapor impellens alium, replet locum: & ideo etiam in plano loco si tægitur mari vel montibus, sunt terræmotus, vt in Lombardia, in cuius multis ciuitatibus fuit quādoque terræmotus magnus & diuturnus. Et similiter in Pistoria, quæ est ciuitas Toscana: hoc tempore etiā Bonifacii Papæ Octauo fuerunt terræmotus magni in ciuitate beate Mariæ, qui pluribus diebus durauerunt, existente curia Romana ibidem: quæ tamen ciuitas in plano sita est, aquis plena, & lacui vicina, & montibus propinqua.

Item sunt apta terræmotui loca quæ habent mollia latera: quia mollities oppilat poros & coarctat eos. Patet ergo ex his q̄ loca terræmotuum, sunt loca cauernosa, & loca vndis aquarum percussa & loca quæ habent mollia latera. Per loca ergo cauernosa & concava, intellige humilium corda, quæ sæpe pœnitentiæ tremoribus commouentur. Per loca ab vndis percussa, intellige homines in aduersitatibus positos: quos dum impetus tribulationum percutiunt, commouent ad compunctionē, & ad pœnitentiam festinare compellunt. Per loca autem quæ habent mollia latera, intellige homines pios, & proximis qui circa eos sunt, cōpalsiuos, quos pietatis molliet, etiam si potentes sint, ad pœnitentiæ commotionem & vitæ mutationem disponit & perducit. Sicut patet Cornelii centurionis exemplo, quem pietas & elemosinæ suæ ad fidem, & ad baptismum perdaxerunt. Et nota, quod sunt quædam loca, in quibus raro, vel nunquam fit terræmotus, vt Aegyptus, quæ nun-

Cale.

Ac. 5.

Pind. nunquam vel modicum tremuit. Quod est, secundum Pindarum, quia Aegyptus quandoque tota cooperta fuit aquis, sicut etiam Aristoteles dicit. Ideo litus paulatim aggregatus est, & ita creuit terra quasi tota inuoluta, & mollis & bene continuata in partibus: ideo vapor non habet ubi coarctetur. In quo significatur, quod illi qui sunt cooperti aquis, id est qui molles sunt & assueri deliciis, difficulter & raro ad poenitentiam commouentur. Nam poenitentia non inuenitur, in terra suauius viuendum. Vnde **Mat. 11.** Matth. Quid exiistis in desertum videre hominem mollius vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, & non in deserto poenitentis.

Senec. Item poenitentia hypocritarum hominis est exterius in corpore, non autem in toto: quia non interius in mente: & ideo assimilatur etiam terrae motui, qui nunquam commouet totam terram, sed solum partem. Nam (secundum Senecam) non occupat simul locum ultra centum passus: quod est, quia vapor expellit ab uno loco ad alium: ideo non potest terra simul tremere. Sed contra talem poenitentiam dicitur: **Conuertimini ad me in toto corde &c.**

Poenitentis purgatio, qua purgationi Maris similis efficitur. Planetis, terra, agri, & Montes Olimi assimilatur. Cap. LXI.

POenitentes assimilantur planetis. Nam planetae in suis circulis aliquando videntur retrogradi, quandoque stationarii, quandoque vero directi. directus dicitur planeta, quando directè mouetur a principio signi versus finem. Retrogradus vero quando è conuersio tendere videtur a fine signi versus principium. Stationarius autem quando stare videtur quasi in medio, ita quod neque ad principium videtur accedere neque ad finem. Fit autem directio planetarum semper in parte epicycli superiori. Retrogradatio semper in parte inferiori, Statio fit in medio. Similiter in poenitentia sunt quasi retrogradi ad peccatorum vilitatem redeantes: de quibus dicitur, Melius erat eis non cognoscere viam iustitiae, quam post cognitionem retro conuertere ab eo quod illis radicum est, sancto mandato. Con-

tingit enim eis illud Prouer. Canis reuertitur ad suum vomitum, & ius locuta in volutabro luti. **Luc. 6.** Nemo mit- tens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, apertus est regno Dei. Stationarii vero sunt in poenitentia perseverantes, Apo. State in Domino charissimi. Hæc statio magnam caute- lam & circumspectionem requirit. Vnde **Apo. 10.** Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed quasi directi in cursu sunt feruenter proficientes, secundum illud **Apo. 4.** Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens manum, ad destinatum persequor ad brauium superne vocationes.

Item adhuc poenitentis purgatio est ut purgatio maris. Mare enim se purgat, quia vapor eleuatur de fundo eius virtute Lunæ qui facit effluere aquam super litus. Hæc violentia prouocat cadauera & sordes ad litus. Sic etiam vapor contritionis, exurgens de fundo cordis, virtute Lunæ, id est diuinæ gratiæ, facit effluere aquam lachrymarum compunctionis, & cadauera, id est maculas peccatorum carnalium, & sordes peccatorum spiritualium prouocat extra ad litus confessionis, & ita conscientia remanet munda interius. **Iac. 1.** Abicientes omnem imanditiam & abundantiam malitiarum:

Item poenitens assimilatur terræ. **pl. 146.** Humilians autem peccatores vique ad terram, id est vique ad humilitatem poenitentis. Nam poenitentes ad modum terre primo teruntur angustis. Dicitur enim in terra eo quod teratur.

Item humectatur lachrymis. Vnde terra vocatur humus, a mari humido, cui coniungitur.

Item abundans fructibus, id est operibus bonis. Vnde terra vocatur tellus, quia tollimus fructus eius.

Item extenuantur ieiunatis. Vnde terra vocatur arida; ex eo quod ab aqua fit propria siccitate distincta: quia scilicet caro poenitentis ab aquis deliciarum separatur, & abstinentiæ tenuitate ficitur.

Item poenitens assimilatur agris propter titia.

Primo, propter laboriositatem. Nam ager cum labore excolitur, quia vomere aperitur, ligone foditur, & euertitur: semine seritur, rastro retegitur, imbre perfunditur, sepius cingitur. Si-

Hæc autem

Liber Primus

militer cor pœnitentis aperitur vomere contritionis : foditur & evertitur ligone confessionis, idest lingua contentis : feritur semine, idest elemosinis; retegatur rostro aspero, idest abstinentia & ieiuniis; perfunditur imbre, idest fletu & lachrymis.

Ecc. 28. pro. 34. Item debet vallari sepe, idest diligenti custodia sensuum: secundum illud: Sepi aures tuas spinis. Hæc est ergo agricultura, quæ persuadetur Prover. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea adihces domum tuam.

Luc. 12. Secundò propter varietatem. Nam ager gelu hyemali cōstringitur, vernali tempore vestitur, calore æstivali aduritur. Similiter anima pœnitentis quandoque tangitur frigore accidit, quandoque angustiat ferore concupiscentiæ, quandoque decoratur virore diviniæ gratiæ. Luca: Fœnum quod hodie in agro est, cras in clibanum mittitur. Sic enim variatur pœnitens: quia nunc virescit humore devotionis, nunc vritur ferore tentationis.

Ecc. 11. Tertiò, propter continuitatem vicissitudinis. Nam ager in autumno collectis frugibus iterato prælimitur: & sic alternatis laboribus continuè lacescitur. Sic homo pœnitens quam diu vivit, debet continuare & esse in labore pœnitentiæ, & non cessare a bonis operibus. Ecclesiastici: Mane semina semen tuum, & vespere non cesse: manus tua.

Zac. 14. Item pœnitens assimilatur monti Olivæ, quia debet in eo plantari Olivæ tam pœnitentiæ: & ut oleum (sicut dicit Hieronymus) ex radice amaritudinis surgit in pabulum luminis, in medicamen vulneris, & in refectionem esurientis. Nam pœnitentia ab amaritudine contritionis incipit, lumen diviniæ gratiæ in anima nutrit, peccati vulnus sanat, & oblituit, & animam pane lachrymarum, & pauperem elemosinarum reficit & nutrit. Unde meritis in hoc monte pinguedinis debent firmari pedes, idest assuetudinis pœnitentis. Zacharia: bunt pedes eius super montem Olivæ.

Duabus stellis, firmamenti motum sequentibus, in bono haud perseverantes similes esse nonnullis de causis significatur.

Cap. LXII.

Perseverantiam in bono incepto non tenentes assimilantur duabus stellis, quæ dicuntur caput & cauda Draconis, quæ scilicet moventur cum firmamento, & consequuntur cursum suum. Unde a Leone transeunt in Cancrum, & a Cancro in Geminos: & sic deinceps. Et si caput Draconis est in aliquo signo, semper in opposito est cauda, & venter in quarto, ut si caput fuerit in Cancro, venter erit in Ariete, & cauda in Capricorno, & sic de aliis. Et sic propter aspectum oppositum cauda est totaliter venenosa. Similiter illi qui bene incepterunt, & postea retrocedunt, transeunt a Leone in Cancrum. Nam Leonis animalis a quo illud lignum denominatur, virtus & fortitudo est in anterioribus: ut in pectore, collo, & pedibus anterioribus: & ideo signat fortiter inchoantes: sed Cácer est animal retrogradum, & ideo signat retrocedentes. Unde, quasi a Leone in Cancrum transeunt qui fortiter incepta relinquunt sed inde transeunt in Geminos, qui retrocedentes & recidivantes efficiuntur duplo peiores quam primò fuerint, dicente Chasito: Fuit novissima hominis illius peiora prioribus. Tales ergo homines habent eandem oppositam capituli, principium bonum, & finem malum. Et tales erant illi, quibus dicit Apostolus. Cum spiritu carperitis, nunc carne consumamini.

mat. 2.

Gal. 3.

Prælatorum officium per Iouis ac montium præcipueq; montis Tabur similitudines per festynime declaratur. Cap. LXIII.

Prælatus perfectus debet habere conditiones Iouis quo ad quatuor.

Primò, quo ad effectum. Nam Iupiter est in effectu suo ventuosus, calidus, humidus, diurnus, & in suis qualitatibus temperatus. Similiter prælatus debet esse benevolus in affectione, calidus in dilectione, humidus in compassione, diurnus in conversatione, secundum illud Romæ. Sicut in die honestè ambulemas. Ro. 13. & iterum temperatus in omni recreatione vel in omni correptione.

Secundò

Secundò, quo ad aspectum. Nam Iupiter in colore est argenteus: sic prælatus debet esse argenteus, id est sonans per eloquentiam, candidus per munditiam, clarus per famam.

Tertiò, quo ad situm: quia Iupiter quãdo in superiori parte circuli sui, circulo Saturni coniungitur, bonitate sua temperat malitiam Saturni. Sic Prælatus habet resistere & reprimere malicias luporum, gregem corruptentium, vel dissipantium, ut hereticorum, vel tyrannorum, vel aliorum hominum.

Quartò, quo ad iudicium: quia in iudiciis secundum astrologos signat sapientiam, & rationem, & est veridicus. Expedi enim Prælato sapienter agere, rationabiliter vivere, veraciter loqui, & docere. Item Iupiter quando apparet in ascendente, signat secundum astrologos reverentiam, & honestatem, fidem ac disciplinam: quæ etiam Prælatus exornant, scilicet reverentia subditorum, honestas morum, & disciplina correptionum.

Item prælati debent esse similes montibus.

Primò, quia montes sunt ad speculandum apertissimi, propter altitudinem: quia scilicet prælati debent esse elevati per contemplationem, & speculatum per considerationem. p. 103. Ascendunt enim montes, i. contemplati, & descendunt campi, i. actus. Illi enim ascendunt ad considerationem æternorum, isti vero descendunt ad subventionem proximorum.

Secundo, quia montes sunt ad defendendum tuti. Unde quia sunt fortes, & solidi, sunt apti castrorum adinventioni. Nam propter suam duriciem non de facili possunt suffragari, & propter altitudinem non facile possunt adiri. Et prælati debent esse constantes, & humi ad defendendum. Judith: Fili Israel non in lancea, nec in sagitta conuulsi sunt, sed montes defendunt illos.

Tertiò, quia montes sunt ad pascendum fecundi. Sunt enim in montibus gramina puriora, & nutritiora animalium meliora, quamvis in valibus sunt generaliter pinguiora. Humani quoque gramina nutriuntur, subtilior est in montibus, & purior quàm qui continetur in valibus, propter hoc quod calor celestis illi humore facilius digerit & in substantiam graminum commutat perfectius & co-

vertit, tum propter illius subtilitatem, tum propter aeris ibidem puritatem. Sic et prælatus debet subditos sollicite pascere patris exemplis, spiritualibus verbis & piis & largis elemosinis, Iob. 39. Circumscripsit montes pascua sue.

Quartò, quia montes sunt priusquam valles celestium imbrum susceptivi. Unde aquæ a montibus derivantur ad valles, & non e contrario. Sic prælatus debent celesti doctrina inferiores subditos irrigare, Iob. Quos imbres montium irrigant &c.

Item qualis debeat esse vita prælatorum, ostenditur per exemplum montis Tabor, in quo Dominus quatuor fecit, per quæ designantur quatuor opera, siue officia prælatorum. Nam in hoc monte spiritualiter docuit, in hoc monte orationis gratia pernoctavit, in hoc monte aliquando turbas pavit: in hunc etiam supercilio montis se transfiguravit coram discipulis suis, & futuram gloriam suam revelavit. In quibus scilicet instruuntur prælati, quod eorum officium est spiritualiter docere, instanter orare, indigentibus providere, & futuram gloriam, non præsentem, quærere.

Quo passo anima a peccatorum putredine præservetur, quâ plurimus rationibus, & exemplis ostendatur. Cap. LXIIII.

Preservatur anima a peccati corruptione, sicut corpora præservantur a putrefactione. Sunt enim quatuor accidentia putrefactionem prohibentia, scilicet caliditas, frigiditas, mobilitas, & compactitas.

Primum ergo est caliditas præcipua interfecta. Res enim multum calida non putreficit, sicut petrus cum succiditur: ut piper, galanga, Zinziber aut putreficit propter immixtionem humiditatis. Similiter aqua inquantum feruet, non putreficit, quia calor ignis in ea maior est quàm calor aeris: ideo non vincitur sed vincit. Si res præservat a corruptione peccati & a temptatione per feruorem orationem. Unde dominus hortabatur discipulos: Orate ne intretis in temptationem.

Secundum est frigiditas si sit ab extrinseco. Nam si est frigus extrinsecus, precipue est impediens, quia per se repugnat calido alieno & extrinseco. Vnde in hyeme & vire in aere frigido conservatur corpus a putredine, quia calidum extrinsecum est paucum.

H 3 & c.

Iob. 39

Iob. 27

Luc. 22

Liber Primus.

& frigus sibi contrarium est multum : nec in talibus apparet motus putrefactionis, nisi recedente frigore. Si autem est frigus intrinsecum, sic impedit putrefactionem, quia coagulat humidum nec permittit illud exhalare, sicut est in omnibus metallis & aliis frigido coagulatis, in quibus frigus claudit poros, & vincit calidum extrinsecum ne de humido aliquid exhauriat nisi parum, ut quando generatur rubigo in auro non est rubigo, & maior est in eo duratio, quia eius humidum naturale magis constat. Tanquam ergo frigus extrinsecum est tribulatio mundi, siue afflictio carnis, quæ calorem extraneum, idest ariditatem concupiscentiæ, siue luxuriæ, per quem extraneam carnem concupiscit, mitigat & extinguit. Nam malicia unius hominis, obliuione facit luxuriæ, sicut dicitur Eccl. Sed tanquam intrinsecum refrigerium est contemplatio celestium. Hæc enim est quæ poros, id est corporis sensus claudit: Hæc est quæ deuotionis humorem coagulat, nec exhalare permittit: hæc insuper est, quæ extraneum calorem, idest amorem mundi superat & vincit. Quia anima, sicut dicit Greg. quanto maiori studio exercetur ad summam, tanto maiori fastidio frigeat ad infimam.

Ecc. 11.

Grego.

Tertium est mobilitas. Nam aqua vel vinum quod mouetur, impeditur putrefieri eo quod calor naturalis exsiccat a mora, & non præualeat ei calor extrinsecus. Vnde vinum potens efficitur melius ex motu, quia calor naturalis magis degerit subtile humidum, ex quo etiam sapor melioratur: & pendulum vinum & motum, etiam si sit corruptum, quandoque reuertitur & reparatur. Et e contra, vinum non motum, & præcipue soli expositum, corrumpitur & conuertitur in acerum: quia dum calor exterior exhaurit calidum intrinsecum, & humidum subtile exhalat cum ipso, & perit vinum. Similiter mobilitas obedientiæ vel motus frequens operum bonorum, præseruit a peccati putredine ad quam pigritia & otium inducit. Eccl. Mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim materiam dedit otiositas.

Ecc. 33.

Quartum putrefactionem impediens est continuitas. Nam mare totum non putrescit, sed diuisum per partes paludales putrescit in naturalibus. n. multipli-

cato subiecto, multiplicatur qualitas & virtus: & ideo totum simul plus potest continere quam calor aeris potest dissolvere: si tamen ipsæ partes sint in toto continuæ, aliàs non. Quia videmus quod grana multa vel gramina vel germina simul adunata citius putrescunt, quam pauca: propter hoc quod illa grana non sunt continuæ: & cum sint parua egrediuntur naturale calidum ab unoquoque eorum, & trahit secum humidum, & calidum exiens sit alienum, & cum exeat a multis confortatur & corrumpit. Similiter continuitas & perseverantia boni operis præseruat a corruptione peccati. Vnde potes colligere ex prædictis, quod præseruat animam a putrefactione peccati caliditas charitatis, quæ excludit putredinem inuidiæ; de qua putredine dicitur Prover. Putredo osium, inuidia. hanc enim putredinem charitas excludit, quia charitas non amulatur. Item frigiditas castitatis quæ excludit putredinem luxuriæ: de qua dicitur Ioel: Computruerunt iumenta in stercore suo, homines carnales & bestiales in fænore luxuriæ. Sed hanc putredinem excludit castitas a concupiscentiæ ardoribus, velut quoddam frigus resiliens. Vnde de prædicta caliditate charitatis, & hac frigiditate castitatis dicitur: Vtinam frigidus essem, apoc. 3. aut calidus.

pro. 4.

1. Cor.

13.

Ioel. 1.

Item mobilitas obedientiæ excludit putredinem superbiæ, de qua dicitur Ioel. Ascendit putredo eius: quia superbiæ egit. Item continuitas perseverantiæ, excludit peccatum accidiæ de qua Iob. Quasi lignum putridum es: lignum enim putridum nullum producit fructum: talis est accidiosus & qui non perseverat: quia non peruenit ad fructum operis: est enim fructus vltimum quod expectatur ex arbore: & ideo signat meritum siue premiū operis, quod accidiosus & imperseuerans amittit. Est enim continuitas gratiæ per quam membra Christi adiunguntur, & continuantur, & excludunt putredinem omnis peccati.

Ioel. 2.

Iob. 41.

Ex varijs similitudinibus Orioni siue exemplis, Principis proprietates ac perfectiones, accurate describuntur.

Cap. LXV.

P Rincipatus secularis domini similis dicitur esse Orioni quo ad 5. in q. b. signatur

tur, v. virtutes, vel conditiones que debent esse in bono principe. Et primum est patientia aduersus, & hanc designat Orionis ortus. Nam Orion est astrum tempore hyemali exortum, aquarum, & tempestatum exercituum. Hyems enim quod est tempus acuti frigoris est status vite secularis, in quo frigus malicie abundat. Cui videlicet malicia dum creatus princeps ad obuiandum vel resistendum, se per iustitiam preparat, sibi met tempestates & impetus, id est persecutiones & scandala suscitatur, quia scilicet superbum nequitia dum tangitur irritatur, & quasi modo ignis, dum flatus iustitie sentit, per impatientiam ex can descit. Vnde iustus princeps necesse est ut se primo per patientiam muniat ut propter insurgentium malorum impetum a iustitie rectitudine non cadat. Scriptum est, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde notabile est, quod Orion in ortu suo tempestatem significat; ad post serenitatem, quia nimis iusto principi post tempestatem aduersitatis, sequitur serenitas pacis.

Secundum quod est necessarium iusto principi est potentia armorum, qua scilicet possit conueni subditos, & expugnare aduersarios & hanc designat Orionis aspectus. Nam sicut Iudorus dicit) Gladiati militis, & accini, etiam stellarum ordine faciem pretendit: Vnde modo armati militis pedes, & brachia extendentis disponitur: & ideo etiam in signo Tauri, quod i terra est animal ferox & cornibus armatum, Orion maxime fulget. Est ergo necessarium principi, ut iniquitates quas benignitate repellere nequit, violentia & consuetudine dirumpat. Vnde dicitur Eccl. Noli quarere fieri iudex, nisi valeas virtute dirumpere iniquitates.

Tertium necessarium principi est iustitia respectu subditorum, id est quod in suis subiectis iustitiam bene seruet, & hoc designat Orionis situs. Nam Orion ab Ariete vique ad Geminos se extendit, & tota illorum tota signorum superbia. Arietis, Tauri, & Geminorum, fulgoris sui plenitudine clarior reddite. Hic ergo fulgor Orionis, est iustitia principis. Et sic ut dicit Tullius. In iustitia splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Sed splendor Orionis per tria signa extulit, quia scilicet virtus iustitiae per tria dimidi-

tur. Nam est iustitia iudicatiua in punitionibus; & debet esse i Ariete, id est in equalitate, scilicet ut secundum modum delicti sit & plagarum modus. Arietis enim est signum equalitatis, in quo equinoctium fit. Item est iustitia distributiua in dispensationibus, que unicuique quod suum est, distribuit: & hoc est in signo Tauri, quia dum sol est in Tauro, terre fulcantur, ut videlicet unicuique cultu re debitum semen mittatur. Item est iustitia commutatiua in mercationibus, scilicet in emptionibus, & venditionibus: & hec designatur in Geminis, ex eo quod commutatio talis fit inter duas partes.

Quartum necessarium principi est prudentia agendorum: & hanc designat Orionis virtus. Nam existere solet i signo Orionis, scilicet in Tauro, & Geminis, omnia oriuntur, & germinant, que nutrimentum recipiunt ex aquis, & aere (ut Marcus Celius dicit) & operatur etiam ad terrae fecunditatem. Tunc autem sol existit in signis Orionis, quando inuenitur prudentia in operibus principis, & sub tali principe omnia bona germinant, omnia necessaria abundant. Et est notabile, quod splendor Orionis (ut idem Marcus dicit) est signum futurae serenitatis: Et e contrario eius obscuritas, futurae est praesidium tempestatis: Quia scilicet prudentia principis, est causa & signum serenitatis pacis. Et e contrario, eius obscuritas, id est stulticia, signum & causa est scissurae, & tempestatis, sicut patet de Salomone; & Roboam filio suo, de quibus dicitur Ecclesiastico: Salomone regnavit in diebus pacis, cui sub-

iecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine eius, quemadmodum eruditus est in iuventute sua, & impletus est quasi physon sapientia: & ita finem habuit Salomon cum patribus suis, & derelinquit post se de semine suo gentis stultitiam, & imminutum prudentiam Roboam, quia auertit gentem consilio suo &c. Est etiam satis notabile quod sole existente in Tauro, Orion sub eius radijs quasi se abscondit: nec tunc sua manifestat inferioribus claritatem. Quia scilicet prudens princeps, quando clariora & fortiora exterius opera facit, tunc se ante Dei conspectum intus per humilitatem abscondit, & in ipsa solis presentia suam claritatem ab inferioribus retrahit: quia in conspectu diui-

Marc.
cel.

Eccl. 47

Mat. 5.

Iudo.

Eccl. 7.

Cic. de
off.

Librer Primus

rie apud homines obinet, parit pendit. Omnem suam iustitiam quandam tenebram reputat, dum subtilitatem diuini iudicii trepida mente pensat. Vnde Dauid qui (teste scriptura) princeps sapientissimus fuit, sub huius solis radijs offuscatus dicebat: Non intres in iudicium cum seruo tuo dñe, quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Quintum necessarium principi est diligentia vel cautela contra inuidos. Et hoc designat Orionis emulus. Quia scilicet constellationem Orionis sequitur quædam stella, quæ Canicula dicitur, quæ, ab astrologis maliuola & nocua esse iudicatur. Sed non est illa canicula, quæ oritur in Leone, de qua denominatur dies caniculares, sed est alia stella de complexione Martis. Hæc ergo canicula est inuidorum maliuolentia, qui principum claritati, & gloria inuidetes, eos multis modis & vijs subuertere moluntur. Vnde necessaria valde est principibus contra tales magna diligentia, & cautela.

Item princeps etiam dulcis, & benignus quandoque à malo consiliario, & suppetore sibi coniuncto ad iram inflammatur, & pestilens & periculosus efficitur. Cuius exemplum apparet in Ioue, qui de se est planeta beniuolus, sed Marti coniunctus efficitur pestilens & maliuolus. Antiqui enim. Poetæ Ioui attribunt tonare, quia illius stellæ est eleuare vaporem terrestrem, præcipue cum iungitur Marti in signis aquilonarijs in astate. tunc enim certissime potest dici, quod erunt multe scintillationes tonitruum & pestilentes, quia Iupiter cum Sole vapores eleuant. Mars vero incendit eos, & sic efficitur aer pestilentialis, & ita Martis inordinata caliditas, Iouis temperem ad malitiam & pestilentiam trahit. Ita similiter malignus consiliator mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis, & nocendi pestilentiam trahit: sicut patet de Aman & Absuero. Vnde dicitur Iherem. Multi autem principes simplices, ex sua natura alios extorquentes, calida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historijs, & his quæ geruntur quotidie, quod ex malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur.

Fumi proprietates multiplices numerantur, quibus mundi proprietates fallaces comparantur. Cap. L XVI.

Prosperitas mundi assimilatur fumo. Primo quidem, quia fumus est dorum denigratio: Et similiter prosperitas mundi multis peccatis animas deformat & denigrat. Isa. Domus impleta est fumo. Et dixi, Vt mihi, quia vir pollutus labijs ego sum. Nam quando domus ecclesiæ cepit repleti fumo mundanæ prosperitatis, tunc cepit magis abundare vicijs, & pollutio iniquitatis.

Secundo, quia fumus non est diu duraturus. Subito nascitur, sed cito deficit, & talis est prosperitas peccatorum. ps. Mox. vt honorificari fuerit & exaltati, deficientes quædamodum fumus deficient.

Tertio, quia est oculorum lesiuus. Prouer. Aceru dentibus, & fumus oculis, &c. Nam fumus ex materie suæ grossitie amaritudinem contrahit, ex cuius acumine oculos lædit. Similiter prosperitas nimia cecat oculos mentis, vt nō consideret neque videat quod sequatur. Luc. Nunc quid in hac die tua quæ ad partem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis.

Quarto, quia fumus est cerebri siue capitis grauatiuus. Nam fumus cerebrum penetrat, & spiritum animalem grauatur. Similiter temporalis prosperitas caput rationis grauatur, & deprimit ad infima per avaritiam. Amos. Avaritia in caput omnium. Apo. Impletum est templum Dei fumo. Templum Dei, est mens humana, quæ tunc repletur fumo, quando repletur terrena prosperitate.

Quinto, fumus candela extinguit: est mulierum prægnantium abortiuus, vt dicit philosophus. Quasi enim mulieres prægnantes sunt ipsæ animæ, bonum propositum concipientes: quod tamen conceptum mundi prosperitas destruit antequam ventat ad completum operis. Vnde sicut talis fumus extinguit cœlestes fetus, ita etiam prosperitas mundi extinguit bonos affectus. Iudi. Factum est, vt fumo & igne necarentur viri patres & mulieres, i. fortiores, & debiliores affectus. propter quod Grego dicit, quod sicut impossibile est, imò difficile hincinam iuxta viam positam usque ad maturitatem producere grossos lyos: ita hominem in seculo remanentem usque ad finem boni peruenire.

Sexto,

Isa. 6.

psa. 36.

Pro. 10.

Luc. 19.

Amos.

9.

Apo. 13

Aristo.

de ani.

mal.

Iud. 9.

Greg.

Hell. 16

Ber. Sexto, quia fumus est angulorum pe-
titivus. Sic prosperitas mundi detrahatur
ad angulos, id est ad sordes luxurie. In
angulis enim, ut dicit Ber. Sordes con-
gregantur. Unde est prosperitas mundi
quali quidam fumus incendij, quo scilicet
incenditur in anima primo ignis co-
ruptivus, & tandem ignis gehennæ.

Apo. 18 Apo. Flebunt, & plangent super illi
reges terre, qui cum illa fornicati sunt
& in delicijs vixerint, cum viderint tu-
mum incendij eius.

Apo. 9 Septimo, quia fumus est fetorum de
laciis, sicut quando res fetida, & cor-
rupta fumat. Et similiter prosperitas
mundi, dum vitam corrumpit, fetore in-
famie inducit. Unde isto fetenti fu-
mo obscuratur claritas solis, & aeris, i. cla-
ritas rationis, & gloria hominis. Apo. Ob-
scuratus est sol & aer, de fumo putei.

Item prosperitas temporalis in ho-
mine peccatore signum est future ca-
lamitatis. Cuius exemplum est, quia
tranquillitas aeris eo tempore, & loco,
quando & ubi deberet causari ventus,
signum est futuri terremotus. Quod est
quia tunc vapor ingreditur in cavernam,
& non expirat extra. Sic quando ho-
mo peccator, qui esset dignus vento ad
versitatis, & pæne, male agendo, habet
tranquillitatem prosperitatis, signum
est future calamitatis. Unde Boetius
dicit, quod fortuna, est quoddam future
calamitatis indicium.

**Boet. de
consol.**

*Prudentia partes que sint, ac quæ homini
bus nobilissima virtus expellat per exem-
pla montis Olivæ enucleatur. Cap. LVII.*

Prudens homo assimilatur monti
Olivæ, qui invenit ad partem
orientalem templi, & ideo magis sole
orientem illuminatur, & vespere occidit, &
nocte ex lumine templi illustratur, pro-
pter quod mox terræ tremorem digne-
batur, & quia sol ipsum illuminatur, quia
lux templi illum de nocte illustra-
bat, quia materiam luminis, id est
oleum ministrabat. Similiter homo pru-
dens debet hoc triplici lumine illustra-
ri, scilicet lumine vespertino per memo-
riam præteritorum. Lumen enim vesper-
tinum sequitur post diem præteritum.

Item lumine matutino solis: & hoc
est per providentiam futurorum, quia
lumen solis matutinum, futurum diem

inchoat, & respicit. Debet etiam esse lu-
cidus prudens homo in dispositione
presentium. Et hæc est prudentia, quæ
a Talio vocatur intelligentia. Et hæc
designatur in oleo, quod est materia
luminis, quia presentia quæ sensibus
subiacent, materia, & origo sunt intel-
lectualis cognitionis. Unde de hoc tri-
plici lumine prudens loquitur. Seneca
dicens, Si prudens est animus tuus, tri-
bus temporibus dispensetur, presentia
ordina, futura provide, præterita recor-
dare. Est ergo prudenti necessarium ha-
bere præteritum memoriam, ex eo quod
prudens est circa contingentia agi-
bilia, in quibus oportet dirigi ex his,
quæ ut in pluribus contingunt. Hæc au-
tem per multam experientiam accipi opor-
tet: experientiam autem ex pluribus memo-
rijs bene habetur secundum philosophum. Vnde
maxime prudentia regitur præteritorum
memoria. Deut. Memento dierum anti-
quorum, cogita generationes singulas.

**Seneca
de qua-
tuor vir-
tu.**

**Aristo.
1. meth.
Deu. 32**

Item necessaria est ei presentium intel-
ligentia. Cognitionem presentium siue ne-
cessitatem, siue contingentiam, dicitur
intelligentia, siue intellectus. Et accipi-
tur pro recta affirmatione, & acceptio-
ne finis. Omnis enim deductio rationis, ab
aliquo intellectu procedit. Prudentia au-
tem est recta ratio agibilium, sicut phi-
losophus eam diffinit. Et est tertio libi
necessaria providentia futurorum. s. ut
ordinet aliquid ad commodum, & expedi-
ens ad finem. Importat enim provi-
dentia respectum quandam alicuius distan-
tis, ad quod ea quæ in presenti sunt, or-
dinata cōcurrunt. Prudentia autem pro-
prie est circa contingentia agibilia,
cuiusmodi sunt proprie futura: quia
presentia, & præterita necessitate quæn-
dam habent. Et ideo præcipue ad pru-
dentiam pertinet provisio futurorum.
Deut. Vultus sapient, & intelligent, ac
non timida provideret.

**Arist. 6.
Eth.**

Deut. 32

*Religio per se, qua caverna assimila-
tur, & quales Reliquiarum status exilis,
carys exilis exprimitur. Cap. LXIX.*

Religio assimilatur cavernæ, immo
diverse cavernæ diverse sunt reli-
giones. Primo, quia cavernæ sunt paucis-
simi præsidium. Nam ad cavernas ar-
borum, vel petrarum, fugiunt volucres,
scilicet columbæ, vel turtures, quan-
do aquilam vel accipitrem timeant.
Can. Columba mea in foraminibus
rete,

Can. 2.

Liber Primus

petra, & in cauerna macerie. Similiter erinacij, cuniculi, lepores, fugiunt ad cauernos lapides, quando sentiunt canum voces. Psal. Petra refugium erinacij. Prouer. Lepusculus, plebs innalida, qui collocat in petra cubile suum. Ita similiter homines qui volunt esse tuti ab aquila regina aurum, idest à superbia regina vitiorum; vel accipitre, idest à auaritia que rapit, & accipit aliena; vel à cane, idest à canis inuidicia que est luxuria, seculum relinquunt, & ad religionem (tanquam ad tutissimas cauernas) confugiunt. Isa. In die illa proiecit homo idola argenti sui que fecerat sibi, vt adoraret talpas, & vespertiliones, & ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum. Per idola argenti auarorum diuitia signatur, quia auaritia est idolorum seruitus, secundum Apo. Per talpas que cecitatem oculorum habere dicuntur, intelliguntur carnis illecebre, que cecitatem mentis inducunt. Sed per vespertiliones que in tenebris in alto volat, intelliguntur dignitates, & gloria superbiorum, qui in tenebris huius vite volunt ambulare in magnis. Sed ista omnia proicere iubetur, qui cauernam religionis ingreditur.

Secundo, quia cauernę sunt fructificant: uni hospicium. Nam in cauernis arborum vel petrarum mellificat apes & nidificant aues. Isa. Sibilabat dominus api, que est i terra Assur, & veniet, & requiescet omnes in torrentibus valium, & cauernis petrarum, & in futeetis, & in vniuersis foraminibus. Sic in religione fructificant auiui, qui sunt apes breues per humilitatem, solliciti per operositatem, mellitici per benignitatem, ingeniosi per discretionis sagacitatem. Item proficiunt ibi contemplatiui, qui sunt vt aues leues per paupertatem, pennate per virtutum multiplicitatem, veloces per charitatem, altę volantes per contemplationis sublimitatem, qui tamen post contemplationis volarum ad cauernas seu fenestras suas redeunt, ad regulares obseruantias humiliter se reducunt. Vnde Isa. Qui sunt illi, qui vt nubes volant, & quasi columbę ad fenestras suas? Iere. Estote vt columba nidificas in summo ore foraminis. Summum enim os foraminis, est summum votum religio-

nis, scilicet obedientię, in qua potissime nidificat, & fructificat columba, idest spiritalis, & pura persona.

Tertio, quia cauernę sunt nocentium animalium latibulum. Nam saepe in cauernis latitant mures. Iudit. Egredi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad praelium.

Item vermes, & serpentes, Isa. In cauerna reguli, qui ablatus fuerit, manum suam mittet.

Item in cauernis quodque subintrant venti, & includuntur vapores, & faciunt terramotum. Vnde terra cauernosa sepe patitur terramotum. Sic sunt quedam religiones dissipata, & dissolutę, in quibus habitant sub habitu religionis mures, idest detractores alios corrodentes, & vermes, idest carnales, alios corrumpentes; & serpentes invidiosi, & inuidi latenter ledentes; & interdum terramotus, idest ambiciosi vel tyranni collegium vel ordinem periculose commouentes, & plurimum perturbantes. Iob. In desertis habitant torretium vel in cauernis terre.

Cælorum numerus & ordo, stellarumque perfectio ac natura describitur, nubiumque ac praetorum; & tandem iridis arcus proprietates apponuntur, quibus omnibus viri sancti assimilantur. Cap. LXIX.

Sancti viri assimilantur cælis quo ad quinque.

Primo quo ad substantiam. Nam cælum habet in substantia simplicitatem, quia non est ex contrariis. Vnde nullam habet contrarietatem, licet enim ponatur communiter ex materia & forma compositum, tamen materia talis tota est suę forme subiecta, & ab ea totaliter comprehensa. Et ideo in cælo non est discordia (sicut Empedocles dixit) sed solum concordia. Similiter sancti viri in se contrarietatem non habent. Quia licet sit in eis materia & forma, idest caro & spiritus, tamen ipsam carnem subiiciunt spiritui, secundum illud Apo. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Non etiam ipsi habent cum alijs discordiam, sed omnimodam, quantum possunt, tam in se quam cum alijs (diuina fauente gratia) concordiam habere nituntur. Iob. Facit concordiam in sublimibus suis.

Luc.

Luc. 19. Luc. Pax in cœlo, idest in homine cœlesti, & sancto; & gloria in excelsis, scilicet in beatis.

Itē hęc cœli in substantia immutabilitate: quia in cœlo nō est generatio nec corruptio, nec in toto nec in parte. Et hoc cōpetit spūaliter virginib⁹, & illis sanctis qui continenter viuunt, qui nec carne per luxuriam, nec spiritu per aliquam mortalem culpam corrumpuntur: nec est in eis generatio carnalium filiorum. Sed licet cœlum non sit in se generabile aut corruptibile, in inferioribus tamen est generationis eorum principium effectuum, & regulatiuum. Quod quibusdam sanctis aliquantulum cōpetit: qui licet ipsi per se generationi filiorum carnalium vel matrimonio nō incendunt, tamē circa hoc alios fideles mouent, & ordinant. Sicut patet de apostolo Paulo: qui licet ipse in se esset virgo, tamen alijs dicebat, Vxor vir debitum reddat, similiter & vxor viro. Et iterum, Volo autem iuniores habere, & filios procreare. Non enim sancti viri, etiam continentes, matrimonium damnant in alijs, sed approbant, & commendant, licet virginitatis munditiam nuptijs, & matrimonio preferant.

1. Cor. 7

1. Thi. 5

Item in cœlo non est augmentum vel diminutio. Et sancti ad hoc summe student, vt non eueniat in eis vel augmentum culpe vel diminutio gratiæ.

Secundo, sancti viri asimulantur cœli circularitati. Nam figura spherica est capacissima, quia vndique æqualiter concava, & ideo valde cōpetit cœlo, quod est omnium corporum contentiuum. Vnde dicitur Hest. Tu enim fecisti cœlum, & terram, & quicquid cœli ambitu continetur. Ita similiter sancti viri per humilitatem sunt vndique cōcaui, & omnino diuine gratiæ, capacissimi.

Hest. 13

Item figura spherica est deitati cōformis, & simillima, quæ & principio, & fine caret: & ideo cōpetit cœlo quod est nobilissimum corporum, vt sit sui opificis perfectioni cōforme, & eius eternitatem gloriæ repræsentet. psal. Cœli enarrant gloriam Dei. Ita similiter sancti viri etiam in hoc mundo diuinam perfectionem imitari, conantur & quantum possunt, simulari, & con-

1. cor. 15

formari: propter quod dicitur. Qualis

cœlestis, tales & cœlestes.

Item figura spherica est ad motum habilissima, & aptissima, quia non habet angulam impediētem se, & detinētem. Et ideo bene cōpetit cœlo, cuius motus est circularis, & continuus, & maxime necessarius, quia est vt vica quidam natura existentibus omnibus, sicut philosophus dicit. Ita similiter sancti viri ad motum bonæ operationis, & ad exitum præsentis peregrinationis student quantum possunt esse habiles, & expediti. Vnde ab impediētib⁹ quantum possunt se abinent, & restringunt, secundum illud. Per. Obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abstinere vos a carnalibus desiderijs, quæ militāt aduersus animam.

Aristo. 8. ph. 1

1. pet. 2.

Tertio sancti viri asimulantur cœlo quo ad solum habet. n. cœli altitudinē situs, quia sicut nobilitate, ita & localitate præminet omnib⁹ corporib⁹. Eccl. Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est? Hanc altitudinem habent sancti viri in conuersatione secundum illud, Nostri conuersatio in cœlis est. Item in contemplatione siue in oratione, secundum illud Thre. Leuemus corda nostra cum manibus in cœlum. Item in intentione, secundum illud Matth. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Nam (vt ibidem subditur,) Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, idest intentio.

Eccl. 1.

Phil. 4

Thre. 4.

mat. 6.

Quarto, sancti viri asimulantur cœlo quo ad motum: quia motus cœli est naturalis, circularis, & incessabilis: licet enim motus cœli hanc effectum a motore separato, idest ab intelligentia spirituali quæ non inhaeret cœlo vt forma, sed solum vt motor, & mouet ipsum imperio voluntatis: quia (sicut dicit Aug.) materia corporalis quantum ad motum localem, obedit angelis ad naturam. Sicut etiam in nobis apparet, in quibus statim ad imperiū voluntatis & imaginationis sequitur motus corporalium membrorum. Et adhuc in motu cœli (vt dicunt aliqui) supra voluntatis imperiū additur etiā influxio virtutis illius: Tamen motus cœli dicitur naturalis quantum ad hoc quod habet naturalem aptitudinem, vt tali motu, & non alio moueatur. Vnde sic ex se non habet aliquid impediē-

Augu 3 Tril.

Liber Primus

- Ari. 12.** **net.** talem motum, & ideo etiam est figura circularis. Dicit et philosophus, quod primum mouens mouet celum sicut concupitum, & desideratum: quod quidem intelligi posset non sicut concupitum & desideratum a celo, sed ab intelligentia mouente celum: quare ideo mouet celum, ut assimilaretur in causando, Deo. Et sic primo colligitur, quod in motu celi, est obediencia mouentis intelligentie, cuius imperio celum obedit. Item aliqua influentia virtutis motiua: Et tertio desiderium assimilationis prime cause, & quarto ex parte celi aptitudo nature proprie. Et similiter ista sunt quibus sancti ad bene operandum ouentur incessanter, si influentia celestis gratie, & charitatis & obediencia diuine voluntati, quare manifesta in obseruatione preceptorum, & impletione diuine legis, quibus diuina voluntas nobis innouescit. Item est in eis desiderium, & amor eterne felicitatis, in qua cum ipse Deus apparuerit, similes ei erimus. Est etiam in eis aptitudo proprie voluntatis, & liberi arbitrii coactio ad diuinam voluntatem implendam, secundum illud Psal. **Ps. 142.** Ut facerem voluntatem tuam Deus meus &c. Vnde in oratione dominica petere docemur. Fiat voluntas tua sicut in celo, & in terra: id est ut impletur in homine celesti atque sancto, sic etiam impleatur in peccatore terreno.
- Item motus celi est circularis. Circularis enim motus est ab eodem in idem. Et hunc motum habent sancti: quia spiritum quem a Deo habent per creationem, student in ipsum reducere per finalem inhesionem, secundum illud Eccle. Reuertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad dominum qui dedit illum Eccle. Girum celi circulari &c.
- Ecc. 12.** Item motus celi est incessabilis & infatigabilis, propter hoc, quod substantia mouens ipsum, est infinite virtutis. Quolibet enim virtus superioris ordinis licet sit finita in se, & respectu superioris sui, est tamen infinita respectu inferiorum suorum, sicut etiam virtus solis est infinita ad respectum omnium inferiorum generabilium, & corruptibilium, per quorum productionem, etiam si infinita essent, non minora retar: & similiter virtus intellectus est infinita respectu formarum sensibilium.

Ita & virtus substantie spiritualis quam mouetur celum, infinita est respectu motus corporalis, unde non sequitur fatigatio. Similiter sancti viri sunt in motu bene viuendi, & bene operandi incessabilis, & infatigabilis, secundum illud Apo Bonum facientes non deficiamus. & ad Hebreo. Non fatigemini, animis vestris deficientes. Et hoc habent sancti viri ex virtute Dei confortantis & impellentis, cuius virtus omnipotens & indeficiens est. Vnde Apost. Omnia possum in eo qui me confortat. **Gala. 6. Heb. 12. phy. 4.**

Quinto sancti viri assimilantur celis quo ad numerum. Sunt enim decem celi siue sphaere mobiles, secundum modernos astrologos, quarum prima, est incipiendo ab inferiori, orbis Lune, Secunda orbis Mercurij, Tertia orbis Veneris, Quarta Solis, Quinta Martis, Sexta Iouis, Septima Saturni. Octaua celum stellatum. Nona celum crystallinum, siue aqueum. Decima est primum mobile, secundum positionem quorundam. Hic autem denarius numerus competit sanctis viris per obseruationem decem preceptorum decalogi, quibus incessanter mouentur cursu suo in Deum, secundum illud psal Viam mandatorum tuorum cucurri. Sed sicut super has sphaeras siue celos predictos (secundum Theologos) est celum empyreum siue igneum, id est, splendidissimum, quod est omnium contentiuum: ita super omnia ista precepta est preceptum charitatis, omnia alia precepta continens, & includens, ut patet per Apo.

Isti ergo sunt celi ad quos nos peccatores currere debemus, ut eorum beneficio diuinam misericordiam impetremus. Quia ipse Deus dicit: Exaudiam celos, & ipsi exaudient terram. **Cor. 13. Ose. 2.**

Item sancti viri assimilantur stellis, sicut stelle ornant celum, ita ipsi ornant ecclesiam. Eccl. Species celi, gloria stellarum. Nam primo stelle sunt natura purissime. Licet enim dicatur Iob. quod stelle non sint mundae in conspectu eius, tamen hoc dicitur per respectum ad puritatem diuinam, respectu cuius omnis creatura est permixta, & impura. Vnde signanter dixit in conspectu eius, id est in comparatione eius qui est actus purus: sed tamen in se stelle vel in comparationem ad alia corpora, mundissime sunt nature. Ita similiter

ter

ter viri sancti sunt puri, nulla peccati foeditate turbati. Vnde de eis dicitur

mat. 5. Mat. Beati nun. o corde.

Secundò, stellæ sunt simplicissimæ, non ex contrarijs compositæ.

Ita similiter viri sancti sunt simplices per intentionē, & nō duplici corde. Pro uer. Simplicitas iustorū attinget eos.

Tertiò, stellæ sunt incorruptæ. Et simi ter sancti p virginitatē, vel mētis, & cor poris integritatē. Talib⁹ dicebat Apo. In oib⁹ exhibuistis vos incontaminatos.

Quartò, stellæ sunt luminosæ, & ra diosæ. Ita. Stellæ cœli, & splendor ea rum expandent lumen suum. Et simili ter sancti spiritaliter illumināt alios per radios doctrinæ, & per fulgores, idest exempla bonæ vitæ. Math. Sic lu ceat lux vestra coram hominibus.

Mat. 5. Quintò, stellæ sunt figuræ sphericæ. Et similiter sancti per paupertatem, & contemptum temporalium: quia admo dum sphericæ non attingunt terram nisi in puncto, idest per solam vitæ susten tationem. Apo. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

Sextò, sunt stellæ quo ad substantiā, solidæ, non porosæ: sic & sancti viri sunt clausi nullis vanis aperti per ali quam vanitatem vel curiositatem, sed habent mentis stabilitatem verā. Iudi. Stellæ manentes in ordine, & cursu suo.

Septimò, stellæ sunt quo ad superfi ciem planæ, non angulosæ, non asperæ. Similiter sancti viri sunt plani per mētis tranquillitatem & pacem, non an gulosi per singularitatem, nec asperi per inordinatam rigiditatem, sed mi tes, & dulces per lenitatem.

Octauo stellæ sunt situ altissimæ, à corruptione eleuatz. Similiter sancti sunt eleuati per animi magnitudinem vel conuersionem cœlestem.

Nono stellæ sunt motu velocissimæ. Sic etiam sancti velocissimi, & prom ptissimi, per obediendi velocitatem, Baruch. Stellæ vocatz, sunt, & dixerūt, Ad fumes. & luxerunt ei cū toruitate.

Baru. 4. Decimo stellæ sunt aspectu paruæ, quauis in veritate sint maximæ, sed paruitas apparet ratione distantie. Si militer sancti apparent paru per hu militatem, & sunt altissimi per sancti tatem siue gratiæ sublimitatem, Ier. Dedit illi nomen stellæ exaltare semen eius, scilicet Christi, ex cuius semine, id

est doctrina, siue gratia, sancti regenera ti sunt, secundum illud Pet. Renati non ex semine corruptibili.

Vndecimò, stellæ sunt nobis innume re, soli Deo notæ, qui numerat multitu dinem stellarum, & eis nomina vocat. Sic etiam soli Deo cognitus est nume rus electorū in supna felicitate locad⁹.

Duodecimò, stellæ sunt potestate maximæ, & hoc patet ex multis effecti bus. Nā sunt stellæ, inferiorum genera tiuæ. Quod competit sanctis coniuga tis, vel predicatorib⁹ q generāt filios spirituales Deo, secundū illud Apo. Chri sto. n. Iesu per euāgeliū ego vos genui.

Item sunt temporum immutantiu. Sic sancti eorū orationibus quandoq; te pora mutāt: sicut patet in Iosue, qui So lem stare fecit, & diem ad bellandum prolongauit. Et in Ezechia, qui dies vi tæ oratio, & fides augmētauit, & in He lia, qui tempus siccitatis sua oratione in pluuiam mutauit. Vnde Iac. Helias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit &c.

Itē sunt conseruatoru. Quod cōpetit specialiter sanctis p̄latis, quorum spe cialiter est gregem subditorum custo dire, & cōseruare in bono. Baruch. Stel læ dederunt locum in custodijs suis.

Item sunt radio rum emissiuæ, & hoc cōpetit sanctis doctoribus, qui emittit radios doctrinæ. Dan. Qui ad iustitiam erundunt multos, erunt sicut stellæ.

Itē sunt noctis illuminatrici quia san ctis suis exemplis illuminant in nocte peccati existerentes. Sapient. Fort illis in lucem stellarum per noctem.

Item sunt sui luminis occultantiu, Et hoc cōpetit sanctis cum per hu mili tatem occultant virtutem suam. Iosel. Stellæ relaxerunt splendorem suum.

Itē sunt aeris purgatiuæ. Et hoc cōpe tit non solum doctoribus, qui purgāt ecclesiam ab erroribus, sed etiam ia cerdotibus qui per iteramētū baptis mī vel penitentia purgant animas.

Itē sunt serenitatis causatiuæ. Et ita etiam similiter sancti turbationes, & temulata remouendo, & ad lenitatem pacis, & concordia reducendo.

Item sunt nauigatiū directiuæ, quia scilicet sancti suis consilijs dirigunt fluctuantes, & dubitantes.

Itē sunt sui luminis cōsecratiuæ, qd p pie tatē, & charitate cōsecrat, & sua lucem

1. pet. 1.

1. cor. 4.

Iosu. 10

IIa. 38.

3. re. 18

Iaco. 5.

Baruc. 4

Dan. 12.

Sap. 10.

Iosel. 2.

Liber Primus

Hic. 21 & stellæ sunt in suis circulis ordinate progressiue. Quia quilibet sanctus in suo gradu vel statu ordinatè viuere studeat. Hier. Dat ordinem stellarum in lumine noctis.

Apo. 14 Item sancti viri assimulantur nubibus. Nam nubium quedam sunt albæ: & hoc est quando vapor nubis est subtilis, ita quod non spissatur. tunc enim recipit lumen superiorum in profundum, & sic fit nubes albæque si reprimuntur ad terram ex aliquo frigore, fit inde nebula alba. Talibus ergo nubibus albis assimulantur innocentes, qui & lumen gratiæ interioris, & candorem continent exterioris conseruant. **Apoc. 6** Vi di nubem candidam, & super nubem iedem similem Filio hominis. Hæc. n. nubes candida est innocentium vita, qui cum Christo præsentent, & ei in herent. **Psal. 143** Innocentes, & recti adhererunt mihi.

Exo. 14 Aliquādo vero sunt nubes nigre, & hoc est quando calor circumstantis expellit frigus ad interiora nubis, & per consequens inspissat, & aufere perspicuitatem luminis receptam, & fit nubes nigra. Et his nubibus nigris assimulantur peccitantes, qui calore conuersionis calefcentes, frigidus malitiæ suæ in trorsus ad mentis considerationem trahunt; & dum se per humilitatem diuinæ gratiæ lumine indignos aspiciunt, se ipsos etiam exterius despiciendo in oculis aliorum nigrescunt. **Exo. 16** Erat nubes tenebrosa illuminans. Nam peccitentium humilitas licet videatur obscura & despecta exterius, illuminat interioris. Aliquando vero sunt nubes rubæ vel purpureæ. Et hoc est quando humidum nubis subtile est admixtum adusto terrestri. Tunc enim recipiendo lumen superius, fit rubea. Sed si tunc vapor humidus sit inferius iam præparatus, & ductus à sole in mane vel sero, erit nubes purpurea, & figurat pluri eodem die. Et talibus nubibus assimulantur patientes, & præcipue martyres, qui fuerunt rubenti sanguine cruentati. **Isa. 63** Quare rubrum est indumentum tuum? Sed tanquam nubes pupureæ sunt amici Dei fruantes amore, qui & nictant puritate, & rubent charitate. **Can. 4** Dilectus meus candidus & rubicundus. & **Pro. 30** Bilius, & purpura indumentum eius. in bilio candor puritatis, in purpura for-

uor charitatis accipitur. Quandoque autem sunt nubes virides: quod est si nubes sit iam rorans, & conuertens se in pluuiam propter frigus conuertens eam in aquam: quia si tunc recipit lumen à superiori, fit viridis. Et talibus nubibus assimulantur virgines siue continententes. est enim virginitas in carne, velut viriditas in aqua siue aquosa nibe. **Eccl. 40** Super omnem aquam viriditas. Hoc enim erit in resurrectione, quia in omni carne glorificata in corruptio erit castitatis.

Item sancti viri assimulantur pratis. Nam prata aquis crescentibus irrigantur, herbis, & floribus diuersi generis decorantur, vnde & ridere dicuntur. Prata suo uisore delectant visum, suo odore afficiunt olfactum, graminum sapore delectant gustum. Ita similiter sancti viri irrigantur aquis gratiarum, decorantur herbis, & floribus, id est habitibus, & actibus virtutum diuersarum; delectant visum pulchritudine morum, afficiunt olfactum odore exemplorum, gustum animæ, sapore, & dulcedine verborum, Proner. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbe virentes.

Item sanctorum vita assimilatur arcui celesti, qui dicitur iris, propter quinque. Primo propter eius generationem: quia scilicet arcus celestis generatur de reflexione radij solaris in nubem concavam lucidam, & aquosam siue roridam, sicut nos videmus, quod radius fulgens in aqua, relucet ad parietem. & secundum hunc modum fit in animabus sanctorum infusio gratiæ. Quia sunt ut nubes concavæ per humilitatem, lucidæ per conscientie puritatem, & aquosæ siue roridæ per lachrymarum irriguitatem. ideo sunt susceptiue radij diuine gratiæ, & ita efficiuntur arcus Dei. **Eccl. 44** Vide arcum, & benedic qui fecit illum.

Secundo propter colorationem. Nam arcus ille (ut Bedæ dicit) ex quatuor elementis contrahit quatuor colores: quia ex igne contrahit rubeum in summo, ex terra viride in infimo, ex aere iaceum, ex aqua ceruleum. Secundum autem Aristoteli. primus color, scilicet rubeus vel vinosus, ex radio fit tan gente superficiem roranditatis nubis, huc sequi color mixtus scilicet glaucus.

Aristo.
me th.

Lib. me
te.

cus vel ceruleus secundum qualiter
dominantem in medio nubis. Tandem
apparet color viridis, ubi vapor ma-
gis est terrestris, & inter istos colores
tenim distinguere est impossibile: quia
scilicet per nullam lineam potest di-
stingui vnus ab alio, & ideo nullus pi-
ctor (vt ipse Aristot. dicit) potest co-
lores arcus depingere, quia semper pi-
cta per linea distinguuntur. Reduendo
autem ad quatuor dictos colores quos
Beda accipit distinguendo medium in
duos, prout contingit ipsum medium
variari secundum duas distinctiones:
Dicendum est, quod sancti viri habent
admodum arcus ruborem ex inflamma-
tione charitatis, nitorem ex mundifi-
catione sanctitatis, vitorem ex conser-
uatione castitatis, siue virginitatis. Ha-
bent etiam, & colorem ceruleum ex co-
passione pietatis, secundum illud Psal.
Factum est cor meum tanquam cera li-
queficans in medio ventris mei. Ex istis
ergo virtutibus refulgent sancti ad-
modum celestis arcus, secundum illud
Eccl. 43. Eccl. Quasi arcus refulgens inter ne-
bulas gloriæ.

Tertio propter figurationem. Ha-
bet enim iris figuram semicirculi, idest
arcualem. Quamuis etiam Sol, cuius
imago est iris, sit rotundus, quia tamē
longe est altior nubibus, superiorem
partem nubis tangens, imprimit ei fi-
guram arcualem. Vnde quanto Sol
est ortui vel occasui propinquior, tan-
to in parte opposita apparet arcus
maior. Apparet ergo quatuor in
huiusmodi arcus: figura quæ habet
sanctorum vita: nam habet medium
convexum, & eleuatum superius. ha-
bet extrema, idest cornua inclinata in-
ferius. Nec est etiam extensus; quia
non apparet cum corda, nec etiam est
sagittarius, quia nulla ibi est sagitta.
Similiter sancti viri habent medium,
idest cor eleuatum semper superius ad
Deum, extrema siue cornua inclina-
ta inferius ad proximum. Quasi enim
duo cornua sunt duo studia eorum.
quibus inferunt proximis; vnum cir-
ca salutem animarum, quod inclinatur
ad proximum per elemosynas spiritua-
les, quæ sunt docere, pro eis orare, con-
siliare, & huiusmodi: Aliud circa sa-
lutem corporis, & hoc inclinatur pro-
ximo per elemosynas corporales, quæ

sunt pascere famelicos, vestire nudos,
& huiusmodi. Sunt etiam non exten-
si idest sine tensione; & corda nimis rigi-
ditatis, & crudelitatis, neque suis sagit-
tis percutiunt tyrannicæ prauitatis.
Sunt enim benigni ac mites plus erga
alios, quam etiam erga seipsos. Hæc est
ergo figura arcus quæ apparet in nubi-
bus cæli, idest in sanctis, & celestibus
viris. Gen. Arcum meum ponam in nu-
bibus cæli.

Quarto propter significationem, secun-
dum illud ps. Dedisti metuere te signi-
ficationem, vt fugiant a facie arcus.
Nam arcus, iste celestis quandoque si-
gnificat pluuię inundationem, & hoc
est quando apparet in meridie. quan-
doque vero nubis conationem; & hoc est
quando apparet circa occasum, quia
tunc significat quod tonabit, & leuiter
pluet. Aliquando vero significat aeris
serenationem, hoc est quando apparet
in Oriente vel circa. Sic etiam viri san-
cti quando apparent, sequitur pluuia,
idest abundantia doctrinæ, & contriti-
idest terror diuinæ iustitiæ, & sereni-
tas animæ per purgationem conscientie,
scilicet penitentiam. hæc stu-
dent sancti viri peccatoribus assidue
impendere.

Quinto, propter operationem, quia
scilicet arcus celestis sua interpositio-
ne Solis calorem temperat. Quia san-
cti viri se interponendo, inter Deum,
& peccatores, iram eius mitigant, secun-
dum illud Psal. Dixit Vt daperderet
eos si non Moyse electus eius sterili-
set in confectione in conspectu eius, vt
auerteret iram eius.

Item arcus per sui resolutionem in
pluias, inferiora secundat. Et simili-
ter sancti pro alijs orando, & se in la-
chrymis resoluendo, gratiam eius in-
petrant, quia anima secundatur ad fru-
ctus bonorum operum producendos.

Itē arcus per suam speciem superio-
ra pulchrificat. Vnde Eccl. dicitur
de ipso quod valde speciosus est splen-
dore suo, Et similiter sancti splendent
non solum mudo, idest hominibus, sed
etiam cælo, idest Deo, & angelis. ipsi
etiam sunt superior, speciosior, & illu-
strior portio gregis Christi.

Item arcus aerem inhumidat. vnde
(secundum Bedam) per xlennos ante
iudicium non apparebit arcus, quod

Pl. 11

Pl. 110.

Eccl. 43.

Beda.

Liber Primus

erit signum deficcationis elementorum. Similiter sancti viri aerem suis lachrymis molliunt, quia frequenter & vberri-
mè plorant, siue pro reatu culpe, siue pro
icolatu miserie, siue pro timore iustitię,
siue pro dilectione patrię.

Item arcus pacem inter Deum & mūdū
denunciat, Et similiter sancti viri dum
mūdum & peccatores Deo reconciliāt.

Eccl. 44 Eccl. In tempore iracundię, faciū est
reconciliatio.

Item sanctus homo assimiliatur mate-
rię vaporali: quia idē corpus dē vapor,
ęther, & fumus. Nam secundum quod ha-
bet continuās, dicitur vapor: secundum
vero quod habet subtile aereum inflam-
mabile dicitur æther: secundū vero quod
hēt in se calidū adurēs partes, dicitur fu-
mus, & ideo est niger. Similiter sanctus
vir primò est aqueus in lachrymali con-
punctione, secundo subtilis & aereus in
spiritualium contemplatione, tertio ca-
lidus, & fumans in feruente dilectione.

Sap. 7. Sapientię Vapor est enim virtus Dei.

*Quamplurima lucis, aque, ac ignis proprietates
enumerantur, quibus sanctorum beatorumq;
sapientia comparatur. Cap. LXX.*

Cap. 70. Sapientia sanctorum assimiliatur luci
propter quatuor.

Primo propter munditiam vitę. Lux
enim purissima est & incoinquinabilis.
Vnde per sordes transiens, non inquina-
tur. Hoc bene cōpetit cęlesti sapientię
qua sancti illuminatur. De qua dicitur
Sap. 12. Sapientię, quod nihil inquinatum in il-
lam incurrit. Candor enim est lucis ęter-
nę & speculum sine macula, & ideo cęle-
stis sapientia munditiam pręsupponit.
Vnde dicitur **Sap. 1.** quod in maluolam
animam non intrabit sapientia, nec habi-
tabit in corpore subdito peccatis. Et
Ore. na. idē dicit Gregorius Nazianzenus, quod
prima sapientia, est vita laudabilis, &
apud Deum mens pura, per quam puri
puro iunguntur, & sancti sancto so-
ciantur.

Secundo propter excreſcentiā notitię.
Habet enim lux in medio se ipsam mul-
tiplicare, & augmentare, secundum il-
lud **Prouer. 3.** Lux splendens procedit, &
crescit vsque ad perfectum diem. Simi-
liter sapientia sanctorū in vita ista sem-
per augmentabilis est: quousque perue-
nit ad perfectum diem, id est ad perfe-

ctam & clarā Dei visionē: propter quod
dicitur **Eccl. 6.** Vsque ad canos inuenies
sapientiam. Et ideo dicebat. Gregorius
Nazianzenus. Dicta & facta, quę ad pro-
prietatem pertinent semper discere po-
tius ignorans malo q̄ docere. Optabi-
le enim mihi est & percarum vsque ad
vltimam discere senectutem, quoniām
nulla ætas ad discendum sufficere potest.

Tertio propter euidentiā iustitię. Vi-
demus enim, quod lux est radiorum
emissiuā, & diffusiuā, sicut patet de lu-
ce solis. Sic et quando est lux vere sapi-
entiz interius, emittit, & producit radios
non solum vrbiorum honorum, sed et
bonorum exemplorum exterius, secun-
dum illud **Mat. 5.** Sic luceat lux vestra cor-
am hominibus, vt videant opera bona
vestra. Vnde dicitur **Iac. 3.** quod sapientia
quę de sursum est, est plena misericor-
dia, & fructibus bonis. Et ideo etiam
dicit Gregorius supradictus: Ille, iquit,
sapientis mihi videtur, qui de virtutibus
animę, pauca quidem commonet, & pro-
loquitur, plura autem in suis factis &
moribus ostendit, & sic in verbi ope-
rum suorum a stipulatione confirmat.
Clara enim sapientia est illa, non quę
verbis volat, sed quę in virtutibus con-
stat.

Quarto propter efficaciam doctrinę. Nā
sicut lucis est alijs splendere, ita sapien-
tis est alios docere, & sapientes efficere.
Vnde dicitur de sapiente **Thobia. Luce**
Tho. 13 splendida fulgebis. Hic est splendor do-
ctrinę procedens a luce sapientię. **Eccl. 6.**
Sapientia doctrinę secundum nomē est
eius. Habet autem doctrina sapientię
multos effectus lucis. Nam lux est con-
trariarum conciliatiua. sic sapientes, &
sancti viri student discordes pacificare
& fœdere pacis eos tam Deo quam in-
ter se ipsos vnire. **Isa. 41.** Dedit te in fœdus po-
puli, & in lucem gentium.

Item lux est debiliū confortatiua,
vnde multum cōfortantur infirmi dum
audiūt diem fieri. Sic & sapientię pro-
prium est confortare. Vnde **Eccl. 7.** Sapi-
entia confortauit sapientem super decem
principes ciuitatis. & ideo sapientibus
dicitur illud **Isa. 36.** Confortare manus di-
solutas & genua debilia roborare.

Item lux est grossiorū subtiliatiua:
subtiliat enim lux aerem non solum de
die, sed etiā de nocte. vnde Hippocrates
dixit, quod nisi stillaret lux de nocte, &
subti-

Eccl. 6.

mat. 5.

Iac. 3.

Tho. 13

Eccl. 6.

Isa. 41.

Eccl. 7.

Isa. 36.

Hippo.

subtiliaret aeris densitatem, destrueret omne corpus animatum. Similiter subtiliat sapientia mentes hominum simplicium ad omnia recte diiudicandum. Sapientia: Omnium artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intel- ligentiae, sanctus, simplex, vnicus, sub- tilis.

Sap. 7.

Item lux est durorum liquefactiva, si- cut pater in cera & aqua congelata quae liquefit ad calorem lucis solaris. Vnde Exo. Cum incaluisse sol, liquefacie- bat manna. Sic verba sapientiae lique- faciunt corda dura. psal. Finites ver- bum suum & liquefaciet ea. Iudith. Fe- tra sicut cera liquefuit. Item lux est absconditorum manifestativa. Sic per doctrinam sapientiam manifestatur no- bis abscondita scripturarum, secundum illud Iob. Profunda fluminum scru- tatus est, & abscondita produxit in lucem.

Exo. 17.

Ps.

Iudith.

10.

Iob. 33.

Item est corporalis vitae regitima. Sic per sapientiam praesidentium, regi- tur vita plebius. Vnde Para. Salomon oravit Deum, dicens: Fecisti me regem super populum tuum malum, qui tam innumerabilis est quasi pulvis terre. Da mihi sapientiam, & intelligentiam, ut ingrediar, & egrediar coram popu- lo tuo.

2. Par.

1.

Item lux est dormientium excitativa, & sollicitativa. Nam qui de nocte dor- miunt, adveniente diei luce excitantur, & surgunt. psal. Ad te de luce uigilo. Sic sapientia sollicitat dormientes in peccatis, excitans eos stimulo timoris ut electo peccati surgant. Vnde psal. Inimicum sapientiae timor domini. Ti- mor enim domini expellit peccatum.

Ps. 62.

Ps. 110.

Eccl. 1.

Item sapientia sacrae scripturae assi- milatur aquae propter septem.

Apoc.

17.

Primo, quia ipsa est facierum reprae- sentativa. Apoc. Osendit mihi do- minus fluvium aquae vivae splendendum tanquam cristallum. In aqua enim vi- va, & splendida facies intuentium tan- quam in speculo ostenduntur. Prouer. In aquis resplendent vultus prospicien- tium. & talis est sacra scriptura. Gre- go. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut ibi interna facies nostra videatur. Ibi enim facta, ibi pulchra nostra conspi- cimus: Ibi sentimus quantum proni- cimus quantum a profectu longe distamus.

Pro. 27.

Gre. 2.

mor.

Secundo, quia est sordium mundifi- cativa. Eze. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini. Io. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

Ezech.

26.

Iob. 15

Tertio, quia est sterilitum fecundati- va. Isa. Effundam aquas super sicientem, & fluentia super aridam, supple, ut fecun- detur. per aridam intellige animam in sua natura libere consideratam. Name. Anima nostra arida est. Sed per sicien- tes intellige phyticas doctrinas quae sine aqua virtus sapientiae non pro- ficeret.

Isa. 54.

Num.

11.

Quarto, quia est frigidorum calefacti- va. Gen. Anna invenit aquas calidas in solitudine. Haec aquae calidae, sunt sa- crae scripturae, verba siue documenta ignita. psal. Ignitum eloquium tuum ve- hementer.

Gen. 36

Ps. 118.

Quinto, quia est promissorum imple- tiua. Isa. Panis ei datus est, aquae eius fideles. Panis enim retinens animam, est doctrina facta: cuius aquae, id- est promissiones, sunt fideles sine tran- de, & deceptione. Dicuntur enim aquae fideles, ubi non sunt fouez vel herbae latentes, per quas fraudes & deceptio- nes uerborum signantur, a quibus sa- crae scripturae doctrina penitus est munda.

Isa. 33.

Sexto, quia ab amaritudine dulcora- tiua. Nam ipsa continet lignum, quod fuit positum in aquas Marath. Exo. Ose- dit eis lignum: quod cum misisset in aqua, in dulcedinem uersum fuit. hoc est lignum crucis. psal. Quam dulcia fauci- bus meis eloquia tua.

Exo. 15

Ps. 118.

Septimo, quia est inferiorum eleua- tiua. Ioh. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam eter- nam. Item sapientia humana in ista vi- ta, siue naturalis siue fidei, est imper- fecta. Et ideo assimilatur aquae ratione imperfectae figurae: quia aqua non habet sphaeram completam: non enim aquae sphaera undique circumdat ter- ram, quia scilicet terra est in parte di- co operata. Et dicunt philosophi, illud naturaliter esse, quia aqua cum non sit corp⁹ ita naturale, sicut ignis, & aer, sed sit ualde materialis, minus habet de lo- co, & de figura sphaerica quam aer, & ignis: & ideo non potest implere con- cau⁹ alicui⁹ sphaerae, u⁹ humidum est fluat in seipsum, & in partes contrahant: ideo

Ioa. 17

non

Liber Primus.

non habet figuram sphericam, scilicet circularē quasi semicircularē. Vñ dicit Alpetragius, q̄ ignis velociter, & vñiformiter imitatur circularē motū corli & per consequens locū. Aer vero imitatur, sed non vñiformiter. Aqua vero nec vñiformiter nec completē, sed semicirculariter. Terra vero in nullo imitatur, sed sphericam figuram complet nō imitando cælum, sed recedendo a cælo per hoc quod partes suā gravitate cōprimuntur ad centrum. Locus ergo naturalis, aqua non est tota superficies terræ, sed superficies aeris, scilicet illa quæ magis abundat in qualitatibus cōsumilibus aquæ scilicet in frigido & in humido, & superficies terræ sibi similis. Hæc autem est tantum in aquilone, vbi est purissimus locus aquæ quo ad generationem: in meridie autem non est aqua, nisi quia illuc fluit ab aquilone. Nec est contra theologos dicentes quod terra non apparebat in principio: quia tunc aqua erat in circuitu terræ vaporaliter, quia nōdum habebat proprium locum & distinctionē. Sicut ergo terra est tantum ex parte cooperta aqua, ita nos in vita ista siue notitia naturali siue fidei, tantum ex parte cognoscimus. Ex parte

1. Cor. 13. enim cognoscimus & ex parte prophetamus. Vnde scientia nostra est imperfecta. Ita sicut & aquæ figura. Ita. Repleta est terra scientia divina, & quasi aqua maris operientes, scilicet non ex toto, sed ex parte. sed scientia beatorū assimilatur igni. Isa. 10. Israel interpretatur videns Deum, & significat beatos qui Dei visione fruuntur quorum lumen, i. scientia igni assimilatur, quia est velox & vñiformis. Velox enim est, quia sine discursu. Non. n. (vt dicit Aug.) erunt in patria volubiles cogitationes nostræ ab alijs in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus: & sic non solum velox, sed et vñiformis. quia vnico reali medio siue forma omnia cognoscunt beati quæ ad eorum beatitudinem faciūt, scilicet diuina essentia. Scientia autem angelica naturalis, licet sit completa, quia omnium creaturarū habent plenam noticiam, non tamen vñiformis, quia non per vnā speciem siue formam, sed per multas cognoscunt. Vnde dicitur in libro de causis, quod intelligentia est ple-

na formis, & ideo similis aeri quæ non vñiformiter imitatur cælum, & ita nec ipsi sapientiam habent diuinā, quia quæ Deus cognoscit vñiformiter ipsi (vt ita dicam) cognoscunt multiformiter. Sed scientia hominis viatoris est vñiformis, sed varia & multiformis. Illi vero qui cælestem sapientiam fugiūt quæ d'cunt Deo, Recede a nobis, scientiam viatorum tuarum nolumus; similes sunt terræ, quæ recedendo a cælo completā facit spherā, quia recedendo a cælesti sapientia cōpletā quādam accipiunt nequitia uigilanti, quæ potius est tenebra quam lumen. Ita. Ecce tenebræ operient terram. Nam sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Isa. 60. 1. Cor. 3

Vita solitaria perfectiones per varia Eremitæ exempla breuiter conscribuntur. Cap. LXXI.

Solitaria & eremitica vita assimilatur eremo siue solitudini. Nam habet quatuor spiritualiter quæ habet eremus corporaliter.

Primo libertatē, quia ibi feræ siluestres libere euagantur. Sic etiam anima a curis & tumultibus seculi separata, est liberior ad cōtemplandū. Thren. Sedebit solitarius & tacebit, & leuabit se supra se. Vnde ibi liberius percipit diuinas reuelationes, Ose. Ducā eam in solitudinē, & loquar ad cor eius. Ibi ergo petra Christus animæ oranti, & sitienti se aperit, & aquam sapientiæ salutaris uberius infundit. ps. Interrumpit petrā in eremo, & adaquauit eos velut in abyssō multa.

Secundo, quia habet dubietatem vel deceptibilitatem. Nam propter siluestres feræ quæ in eremo commorantur, loca talia a venatoribus frequentantur, & laquei ibi & retia occultantur. Et sic etiam solitarii maxime molestantur & tentantur a demonibus, qui sunt venatores animarum diuersas deceptiones inuenientes. Et hinc est quod diabolus Christum in deserto tentauit. Vnde multo magis tentat & venatur ibi simplices homines. Ecclesiastici: Venatio Leonis Onagri in eremo. Leo enim est diabolus. Onagri vero simplices eremitæ.

Tertio habet difficultatem siue asperitatem. Nam talium locorum habitatores pluribus laboribus exponuntur, & nunc

Thre, 3.

Ose, 23.

psal. 77

& nunc gelu, nunc frigore cōstringuntur, nunc æstu exarētur, nunc rore, nunc pruina, nunc niuibz perfunduntur. Sic etiā spiritualiter solitarii, diuoriorum vitiorum moleſtitiis fatigantur: quia quandoque rigescunt gelu accidit, quandoque ferueſcunt æſtu concupiscentię. Sed si viriliter reſiſtunt, perfunduntur rore gratię ſive conſolationis diuinę. Vnde Deus quandoque ad horam videtur eis iratus, ſcilicet quando cor vitiorum tērationibus commouentur: ſed ſtatim videtur placatus, quia ſcilicet poſt tentionū victoriam, magnę dulcedinis cōſolationibus perfunduntur. Vnde dicitur, Tetigit autē & iuſtos tentatio mortis, & cōmocio facta eſt multitudinis: ſed non diu permanſit ira tua.

Sap. 18.

Quarto habet tranquillitatem. Nam quamuis talis locus multum habeat afflictionis, malum tamen habet quietis, quia ibi habitantes raro niſi a latronibus moleſtantur. Similiter ſolitarii homines habent ſolum pugnam latronum, id eſt demonum. Sunt enim, vt dicit Antonius, a tribus bellis erepti viſus, auditus & locutionis: ſed remanet eis pugna cordis propter demones inſeſtantes. Et ſic licet hæc vita ex vna parte videatur alpera, & terribilis, tamen ex partibus multis eſt ſecura & pertranſibilis. Deute, Tranſiimus per eremum terribilem & ſolitudinem magnam.

Deut. 1

Aquilonaris & Australis venti effectus, quorum alteri ſpiritus maligni, alteri vero boni comparantur. Cap. LXXII.

Spiritus malignus aſſimilatur ventus aquilonari.

Primo, quia aquilo eſt ventus frigidus; & hoc habet ex loco ſui exitus. Et ſimiliter ſpiritus malignus eſt frigidus, ſeruorem mentis extinguendo. Eccl. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit criſtallus ab aqua.

Secundo, quia eſt ventus ſiccus, & hoc ſimiliter habet ex loco exitus ſui. Similiter ſpiritus malignus ſiccus eſt, id eſt deſiccatus, humore deuotionis cōſumendo. Vnde Prouer. Ventus aquilo diſſipat pluuias, id eſt deuotionem lachrymarum. & Eccleſiaſtici, dicitur, quod ventus aquilo flauit &c. Et poſtea ſequitur quod deuorauit montes & exurrit deſertum, & extinguit viride ſi-

cut ignem, ſcilicet deſiccando deuotionis humorem.

Tertio, quia eſt ventus ſubtilis, & hoc habet quia aquilo propter nimiam congelationem minime vaporatur, & ideo non ingroſſatur ex vaporibus humidis. Similiter malignus ſpiritus ſubtilis, id eſt altus eſt in fraudulenter deſuperando: & ideo tentatio eius propter ſubtilitatem, & obſcuritatem aſſimilatur fumo, ſecundum illud Iſa. Ab aquilone fumus veniet, & non eſt qui eſſagiat.

Iſa. 14.

Quarto, quia aquilo eſt ventus vehemens: & hoc quia exit a locis frigidiffimis, & montibus ſub quibus continetur multus vapor terrenus. Eccleſiaſtici: Tempeſtas aquilonis, & congregatio ſpiritus, &c. Similiter malignus ſpiritus, eſt vehemens & violentus crudeliter perſequendo. Iob. Ventus vehemens venit a regione deſerti & cōcuſit quatuoꝝ anguloꝝ domus. Ezech. Ventus turbinis veniebat ab aquilone.

Eccl. 43

Iob. 1.

Ezech. 1

Notandum, quoddam ſpiritus malignus & ſpiritus ſanctus contrariis modo operantur. Ille quidem in hominibus peccatoribus, & hic in iuſtis: ſicut accidit de vento aquilonari & australi. Nam auſter congregat & inſpiſſat vapores in nubes, & rorem, eo quod aperit propter caliditatem ſuam, & etiam congregat propter ſuam tortuoſitatem. Sed aquilo e contrario diſſipat & diſpergit omnē vaporem. In Corincho tamen contingit oppoſitum ſcilicet quoddam aquilo inuenit in vaporibus, & auſter diſſipat quod eſt, quia illa ciuitas habet ad austrum terram arenolaſam, & deſertam, cuius ſiccitate minimus vapor reſoluitur, e contra habet ad aquilonem paludes & maria ex quibus ventus aquilo ingroſſatur, & accipit tortuoſitatem, & generat ibi pluuias & alios vapores. Similiter in mentibus ſanctorum, auſter id eſt ſpiritus ſanctus, de quo dicitur Abac. Deus ab auſtro veniet: inducit ſine congregat nubes & vapores, id eſt ſanctas cogitationes & affectiones quas aquilo id eſt malignus ſpiritus diſſipare, & diſpergere conatur. Sed in peccatoribus e contra diabolus tanquam aquilo in Corincho inducit & congregat vapores, id eſt malas & terrenas vel carnales affectiones. Sed auſter, id eſt ſpiritus ſanctus eas diſſipat, & diſpergit, dum ad-

Abac. 3.

I 2 pri.

puritatem reducendo malas affectiones ab eis repellit. Et propterea aquilonem odiens, & austrum, diligens ipso in canticis dicit: surge aquilo, & veni auster, perflaortum meum, & fluent amata illius.

Cant. 4. Item malignus spiritus quandoque ut devotos, & spirituales viros decipiat, transfigurat se in angelam lucis: & tunc eius simulatio est similis spelunca; quia spelunca ex parte lucis habet introitum latum, sed terminum actum. Unde locus lucidus est in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & hispidus in egressu, si tamen inveniatur egressus, ut dicit Damascus. Sic etiam quandoque diabolus apparens in forma boni angeli (ut dicit Beda) in principio dat splendorem, & stuporem; in progressu dat timorem, sed in exitu dimittit errorem. Et propterea dicit psalmus, quod insidiatur quasi leo in spelunca sua.

Quamplurimi ignis ac nubes omniumq; ventorum effectus & ortus, quibus pulcherrimis similitudinibus, Dei spiritus comparatur. Cap. LXXIII.

Act. 2. Spiritus sanctus assimilatur igni. Act. Apparuerunt illis dispartita lingue tanquam ignis, seditque supra singulos eorum Spiritus sanctus.

Primo, propter gratiam, scilicet donorum: habet enim ignis vij. virtutes designantes septiformem gratiam septem donorum Spiritus sancti. Nam Spiritus sanctus ad modum ignis alta humiliat per donum timoris, emollit dura per donum pietatis, illuminat obscura per scientiam, restringit fluida per consilium, consolidat mollia per fortitudinem, clarificat metalla tollendo rubiginem, per donum intellectus sursum tendit, per donum sapientie altissima comprehendit.

Secundo assimilatur Spiritus sanctus igni propter excellentiam. Ignis enim excedit omnia elementa in tribus, scilicet in specie, in ordine, & virtute. In specie quidem, idest in pulchritudine ratione lucis in aspectu. In ordine ratione sublimitatis in situ. In virtute ratione vigoris in actu. Similiter Spiritus sanctus in his omnia excedit. Primo in pulchritudine lucis. Iob. Spiritus

eius ornavit celos. Ornamentum enim celorum, est pulchritudo lucis. psal. Expandit ignem ut luceret eis per noctem. Item in altitudine originis. Thren. De excelsis misit ignem in olibus meis, & cruciavit me. Item in multitudine virtutis. ps. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Heb. Deus noster ignis consumens est.

Tertio, propter violentiam. Nam ignis ex violentia sua habet alta inclinare: gravia eleuare, & fluida coadunare. Et hec tria facit Spiritus sanctus, quia inclinat excelsos ad humilitatem, eleuat infimos per supernorum amicitiam, coadunat inuicem diuites per morum uniformitatem.

Quarto, propter munificentiam. Est enim munificus, & ut ita dicam, liberalis, communicando se & sua. Nam communicat suam formam, idest igneitatem: & sic Spiritus sanctus per gratiam quodammodo communicat suam deitatem. Nam qui spiritu Dei aguntur? hi filii Dei sunt. sicut dicitur Roman. Item communicat suam potentiam, idest caliditatem quae est eius virtus actiua. Et sic Spiritus sanctus suam charitatem, per quam operatur magna. Apostolus: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Item communicat suam efficaciam, idest operationem quae multiplex est. Et sic Spiritus sanctus communicat suas operationes quae multae sunt secundum diuersas gratias gratis datas. Nam alii dator per spiritum sermo sapientiae &c. ut dicitur Corinth. Et postea subditur, quod haec omnia operatur unus atque idem spiritus. Et Spiritus sancti operationes assimilantur operationibus ignis. Nam ignis habet alterare, scilicet calefaciendo, desiccando & denigrando, & multis aliis modis transmutando per suam virtutem actiuam. Et similiter Spiritus sanctus in diuersas qualitates siue virtutes eos in quos venit, alterat & transmutat. vnde dictum fuit Sauli: Insilet in te spiritus Domini, & prophetabis, mutaberisque in virum alterum.

Secundo, ignis habet renouare. Est enim ignis (ut dicit Dio.) sui renouacius in materia, scilicet aliena se generando

psal. 47
Thre. 1.

psal. 32
Heb. 12

Ro. 8.

Rom. 5

1. Cor. 12.

1. Reg. 10.

Dio. de
cael. h.

rar. ca. ultimo nerando, vt per nouas generationes se-
ipsum extra sphaeram suam conueruet.
Nam extra sphaeram suam ignis se reno-
uando, melius custodit & conseruat na-
turam suam in materia aliena quàm fa-
ceret ibi in materia propria, quia ma-
teria grossa tardius enellicitur per actio-
nem contrarii. Sic Spiritus sanctus qui ui-
uis in sphaera sua, idest in natura sua
propria non remouetur vel immutetur,
tamen in nobis existens quodammodo
renouatur per nouos effectus gratie
quos efficit in quibus operatur. Vnde
propheta petebat dicens: Spiritum
rectum innoua in uisceribus meis. &
Eze. 36. Eze. Ecce dabo uobis cor nouum &c.
Pl. 103. Ipse ergo renouari dicitur, dū nos per
ipsum gratiam innouamur. psal. Emitte
spiritum tuum & creabuntur, & renoua-
bis faciem terræ.

Tertio, ignis habet augmentari. Di-
cit enim Dionysius, quod ignis est la-
tenter augmentatus sui ipsius. & alia
translatio dicit, crescens a seipso, id-
est a propria uirtute actiua, non quod
in ipso sit materia sui crementi, &
ideo non crescit nisi addito combu-
stibili. Et similiter Spiritus sanctus,
quamquam ex se naturam non habeat
vt crescat vel minuat, tamen in no-
bis crescit dicitur, quia crescit nos
facit in gratia. Vnde dicitur de Ioan-
ne Baptista, quod pater crescebat & con-
fortabatur spiritu. Sic etiam multipli-
cari dicitur: quia in nobis sua do-
na multiplicat. Vnde Sap. dicitur spiri-
tus multiplex. Et Helias duplicem spi-
ritum, idest duplex donum, siue dupli-
cem gratiam dicitur habuisse, scilicet
ad prophetandum, & miracula faci-
endum.

Quarto, ignis habet segregare. Vnde
Dionysius dicit, quod ignis est discre-
tius. Segregat enim ignis & discer-
nit in metallis parum ab impuro &
grossum a subtili, vt plumbum ab ar-
gento. Assumit enim subtilia similia
sibi, & reiecit grossiora propter quod
dicitur segregare homogenea sibi.
Vnde patet, quod ignis habet congre-
gare, & segregare. Habet enim con-
gregare similia, & dissimilia disgre-
gare. Vtraque autem operatio attribui-
tur Spiritui sancto: segregat enim ab al-
liis illos quos sibi elegit ad aliquod
A. 13. speciale. Vnde dicit Spiritus sanctus:

Segregate mihi Paulum. & Barnabam
in opus ministerii ad quod assumpsi
eos. Item ei attribuitur honorum con-
gregatio. Ecclesiastici: Tempestas a-
quilonis & congregatio spiritus. Tem-
pestas enim aquilonis, est congregatio
superborum, quia est congregatio il-
lius, de quo dixit Isa. Sedebam in mon-
te testamenti in lateribus aquilonis, scilicet
licet diaboli: sed congregatio spiritus,
est congregatio humilium.

Quinto, ignis habet penetrare. Vnde
Dionysius dicit, quod ignis est acutè
pergens. Illud enim quod est acutum,
pergit penetrando. Ipse enim Spiri-
tus sanctus amor est. Amor autem facit
penetrare amantem ad intima amati, &
eius secreta perscrutari. Vnde Apolto-
lus dicit, quod Spiritus sanctus omnia
seruat etiam profunda Dei. Et ideo
etiam mentes diligentium Deum per-
ducit ad secretorum Dei contempla-
tionem. Notandum etiam, quod ignis
acutè pergit in quatuor est in materia
aliena, quam successiue conuertit, &
ideo conuertendo quamlibet partem
post partem semper in acutum vadit.
Si enim simul conuertet, mouetur
in rotundum, vel in latum. Vnde
philosophus negat ignem esse acuto-
ram angelorum, sicut quidam pene-
runt: quia non dant elementis secun-
dam naturam aliquam figuram, nisi
forte rotundam: quod intelligitur de
elementis secundum quod statuuntur
in propriis sphaeris suis, & intelligit
etiam quod ignis non habet angulos
permanentes: quod quidem verum est,
quia semper variantur. Sicque Spiri-
tus sanctus mentem hominis non sta-
tim totaliter perficit, sed paulatim
proficere facit. Vnde Gregorius dicit,
quod nemo repente fit summus, scilicet
in bona conuersatione: minimis
quis inchoat, vt ad maiora perueniat.
Ideo quanto plus homo per spiritum
proficit, tanto ab exterioribus amplius
se intelligit de cœlo quod
a se figuris existit, quia semper uirtus
cuiusdam studij sit.

Sexto ignis habet se alijs incorpora-
re, siue alia sibi vnire, quasi, vt ita dicā,
sicut materia vnitur formæ, sicut patet
in ferro ignito, & carbone inflamma-
to: in quibus ignis secundum omnes
partes suas sic partibus carbonis siue

Eccl. 43

Isa. 14.

1. Cor. 13

Aristo. 3. cœl.

Greg.

3. ferri

Liber Primus.

- ferri coniungitur, quod inter vnus, & alterius substantiam sensibilis differentia non habetur. Vnde & corpora talia dicuntur esse ignis materia, vt idē dicit
- Aristo.**
met. 4. Phil. Quia Spiritus sanctus quos per suā gratiam ad se trahit, secum quodammodo vnum facit. Vnde dicitur quod qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo.
- 1. Cor. 6.** Septimo ignis habet eleuare. Vnde Dionysius dicit, quod ignis est sursum ferens, scilicet alia: & hoc in quantum cogit alia in quibus habet victoriā, sequi motum suum, quia sicut participant de forma eius, ita & de motu. Sic etiam Spiritus sanctus quibus formam suę gratiæ tribuit, leuat & post se trahit, Eze. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spirita, & rotę pariter leuabatur sequentes. Spiritus enim vitę erat in rotis cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis a terra pariter eleuabatur, & rotę sequentes eum, quia scilicet spiritus vitę erat in rotis. Vbi attende quod Spiritus sanctus facit ire proficiedo, stare perseverando. & eleuari a terra, cęlestia contemplando, vel terrena contemnendo.
- Itē Spiritus sanctus assimilatur nubi. Primo, quia nubes a terra vel mari eleuatur. Reg. Ecce nubecula parua ascēdebat de mari. Quia scilicet Spiritus sanctus quos replet, eleuat a terrenis per ipsum terrenorum contemptum. Eze. Eleuauit me spiritus inter cęlum, & terram.
- Secundo, quia ex nube refrigerium præstatur: quia scilicet Spiritus sanctus refrigerat etiam incentiua victiorum. Vnde angelus dixit virginis Marię: Spiritus sanctus superueniet in te & virtus Altissimi obumbrabit tibi, idest te ab omni cęstu victiorum refrigerabit. Mathe. Nubes lucida obrumbar eos.
- Tercio, quia ex nube pluuia generatur. Eccl. Quasi nubes pluuie in tempore siccitatis. Quia scilicet Spiritus sanctus resoluit animam in abudantiā lachrymarum siue in compunctione siue in oratione. Vnde dicit Apostolus. quod Spiritus postulat pro nobis, idest postulare. nos facit gemitibus inenarrabilibus.
- Item Spiritus sanctus assimilatur vēto. Primo quia vētus habet originē occultā. Et ista similitudo tēgitur i. o. vbi dominus dixit Nicodemus: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nō scis vnde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spū: Quod Chrysostomus exponit de vēto, q. etiam in Psal. dicitur spiritus procellarum. Et tangit dominus primo eius potestatem, quia vbi vult spirat. idest ventus quo vult stat. Et si dicas ventus non habet voluntatem: Dicendum est, quod voluntas sumitur pro appetitu naturali, q. nihil aliud est quā inclinatio naturalis. de qua dicitur Iob. Qui creauit pondus ventis.
- Secundo tēgitur venti indicium: quia vocem eius audis, idest sonitum eius ex percussione ad aliquod corpus. Sic enim dicitur in psal. Vox tonitru tui in rota.
- Tercio ponit vēti originem quę occulta est: quia nō scis vnde veniat, aut quo vadat. Sed diceret aliquis, vique scitur vnde veniat aut quo vadat. Nam auster venit a meridie, & vadit ad aquilonem, Boreas vero ventus venit a contrario ab aquilone, & vadit ad meridiem. Responderi potest, quod principium venti potest sciri dupliciter. Vno modo in generali, eo modo scitur quod auster venit a meridie, & vadit ad aquilonem. Alio modo in speciali, & hoc modo ne eum vnde veniat, idest a qua plaga determinate incipiat, & quo vadat, idest ad quam plagam determinare terminetur. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quasi dicat, si ventus qui est corporeus habet sic occultam originem, & processum vt sciri non possit, vnde veniat aut quo vadat: multo magis est occulta origo, & processus regenerationis spiritualis, & adhuc multo amplius origo & processus ipsius Spiritus sanctus.
- Secundo, quia ventus habet impulsio nem inquietam, est enim ventus mobilis, & totus inquietus. Quod quidem spiritus sancto competit per effectū in quantum mouet ad bonum, & non permittit nos quiescere per ocium. Isa. Commotum est cor eius, & populi eius sicut ligna siluarum ante faciem venti. Greg. Mentem quam Spiritus sanctus replet in amaritudinem temporalium, & delectationem eternorum commouet. Et notandum, quod ad modum venti Spiritus sanctus multipliciter commouet.

psal. 10.

Iob. 38.

psal. 78

Isa. 7.

Greg.

uet. Nam ad modum venti, mare idest cor peccatoris perturbat ad penitentiam delictorum: aerem condensat idest peccatorem ad se restringit & resoluat in pluuiam idest in abundantiam lachrimarum: igne idest amantem inflamat per desiderium eternorum Mores idest superbos concutit, & aperit per deiectionem, & humilationem ipsorum. Poros corporis aperit exterius calorem euaporatio educit quia oculos aperit, & calore idest amorem charitatis extrahit idest extra propolari facit ad obsequium proximorum. Et nota quod Sapientie spiritus esse dicitur mobilis, & stabilis. Quia videlicet spiritus sanctus comouet ad bene operandum, & etiam stabilizat ad perseverandum vel facit mobilem ad bonum, & stabilem contra malum.

Sap. 7.

ps. 134.

Sap. 7.

Aristo. Mete.

Zach. 4.

Da 4. 8.

Zach. 6.

Apoc. 8.

Textio, quia ventus habet operari non fruendi. Sunt enim diuersi venti scilicet in vniuerso xij. Quorum quilibet habet aliquid utilitatis facere in mundo propter quod de thesauris diuinae providentiae exire vel produci dicuntur: secundum illud ps. Qui producit ventos de thesauris suis. Unde possunt xij. venti fructus spiritus sancti quos esse facit in nobis, congrue adaptari. Nam licet spiritus sanctus unus sit in se, est tamen multiplex in effectu. Unde & Sapientia dicitur Spiritus multiplex. Adaptantur ergo fructus spiritus ventis.

Primo in generali quo ad numerum. Sunt enim venti in numero xij. secundum Philosophorum doctrinam. Licet enim sacra scriptura quatuor tantum ventos cœli nominet & ponat. In quatuor ventis cœli dispersi vos dicit dominus. Et iterum Daniel & Zach. & Apoc. quatuor venti tantum simpliciter nominantur qui scilicet sunt principales a quatuor mundi partibus ventis, quæ sunt Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio. Et sumuntur prout tradunt Philosophi secundum coniugationem quatuor qualitatum: Tamen quilibet quatuor ventorum principalium duos alios habet ventos, hinc inde collaterales. Nam subsolanus qui est principalis veniens ab Oriente habet a dextris ventum qui dicitur vulturnus, & a sinistris eurus. Auster vero qui est principalis a meridie habet a dextris africanum & a sinistris boreum. Aquilo vero qui est principalis a

Septentrione habet a dextris coru, & a sinistris borei: Fauonius vero ab occidente habet zephyrum a dextris, & a sinistris cirium: & sic sunt venti in vniuerso xij. quorum numerum quidam secundum numerum signorum cœli siue domorum xij. accipiunt. Dicit enim Aristoteles. quod astronomia altera pars est physice & Pro. dicit quod oportet in huiusmodi consideratione cœli physicum esse. Domus autem cœli xij. hoc modo sumuntur, quia planeta dicitur signum ascendens seu emergens ab oriente super horizontem. Inter quod & quartum quod est in angulo, sub medio terre, oppositum medio cœli, sunt duo scilicet secundum & tertium. Similiter inter illud quartum & signum occidens quod opponitur ascendenti sunt duo, scilicet quintum & sextum. Eodem modo inter septimum & illud quod est in medio cœli super terram quod est ab ascendente sunt duo, scilicet undecimum & duodecesimum. Hæc. n. signa secundum Ptolemaeum causalitatem habeant super omnia quæ oriuntur in mundo, tamen precipue causant ventos, & in nullo ita cito deprehenditur motus cœli, sicut in ventis. Et ita patet quod hæc signa vel domus ita sunt dispositæ sicut venti. Aliqui tamen sunt qui numerum ventorum accipiunt secundum diuersos ortus, & occasus solis. Est enim ortus æquinoctialis, ut cum Sol est in ariete, & libra: hic facit in vere subsolanum. Item contra hunc sunt duo, ortus scilicet, duo solstitiales, & sic sunt ab Oriente (ut dictum est) tres, Opposita ratione sunt ab occidente alij tres. A septentrione vero sunt tres secundum medium, & extrema, quia aquilo est medius, collaterales vero boreas & circius: vel secundum alios medius est septentrio, collaterales vero aquilo, qui citius similiter est a meridie. Sed Seneca, & Varro sumunt xij. ventos secundum xij. circulos quibus respondent eadem discrimina in aere. Nam duo coluri æquinoctiales cum duobus tropicis cum sint quinque, intersecantur ab horizonte, & sic intercepti faciunt decem partes scilicet quinque ab oriente. Meridianus vero circulus duas partes adijcit dum similiter in duo secatur, & ita sunt xij. Et similiter ipsi venti. Et licet in hac descriptione. Seneca, & Varro conueniant, differunt tamen in modo ponendi circulos, & sectiones eorum.

Arist. 2. phi. Pto.

Sen. 8

1 4 sed

Liber Primus

Gal. Sed quicquid sit de eis, omnes tamen communiter asserunt xij. esse ventos, & in eodem etiam numero scilicet duo. denario. Apost. fructus spiritus comme morat dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Rom. 5. Secundo, magis in spirituali possunt predicti venti fructibus spiritus adaptari secundum proprietates aliquas singulorum. Nam subsolanus qui est principalis, ab Oriente ventens, & subsolanus nominatur, quia nascitur sub radijs solis, competit primo fructui spiritus sancti, scilicet charitati. Quasi enim radius qui a Sole, & eius luce emittitur, spiritus est qui ex patre filioque procedit, sub quo, & a quo charitas in nobis exoritur. Ro. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est vobis. Hic tamen subsolanus ventus, quamvis a calidissima venit regione, temperatus tamen ad nos pertingit. Ita similiter quamvis charitas a spiritus sancto procedit, q. est amor increatus, & immensus, tamen ipsa que nobis infunditur qualitas quedam est creata, & limitata, licet quamdiu sumus in via, semper possit augeri charitas ite sue.

Lucre. Secundus autem ventus a dextris subsolani, qui dicitur vulturnus eo q. alte tonat. Vnde Lucretius poeta: Altitonans vulturnus, & auster fulmine polens. competit castitati que ardua est ad seruandum, quia in carne preter carnem vivere angelicum est, non humanum. Hic ventus habet desiccare aeris humorem: quia castitas constringit humorem, id est lubricitatem carnalis concupiscentie.

Zac. 6. Tertius ventus a sinistris subsolani, qui dicitur eurus, quasi ab eo ruens, scilicet ab Oriente, competit fidei que a Christo introducta est, qui visitauit nos oriens ex alto. De quo dicitur Zacha. Ecce vir, oriens nomen eius. Iste etiam ventus generat nubes que lumen solis obumbrant: quia per ipsam fidem non omnino elaram, & apertam, sed umbraticam, & obcuram de Deo cognitionem habemus.

Quartus ventus scilicet principalis ventens ab Occidente, dicitur fauonius eo quod faueat eis, que nascuntur in terra, & foueat ea: & hoc competit con-

tinentie, qua caro nostra de terra sumpta fouetur, & conseruatur in mundiciam, & sanctitatem. Hic etiam ventus facit nubila, sed in India serena: Similiter continentia quamvis carnem mortalem, qua per mortem occidit, restrin gendo vel refrenando quasi pertubet, tamen anime serenitatem tribuit.

Quintus ventus a dextris fauonij versus meridiem, qui dicitur Zephyrus: quia scilicet flores, & germina, eius flatu viuificantur. Zai enim idem est quod vita, & Zoe viuere: competit gaudio quod vitam conseruat, & prolongat, sicut e contrario a tristitia festinat mors. Item iste ventus producit flores, quia scilicet animus gaudens, & tatem floridam facit, ut dicitur Prover.

Pro. 17. Sextus ventus qui est a sinistris fauonij versus aquilonem dicitur circius, eo q. cor sit coniunctus. Hoc competit patientie, per quam homo in regno celorum choro angelorum iungetur. Math. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Vnde dixit Abbas Eftrem: Paties homo confortium merebitur angelorum. Sub hoc vento sunt pluuie, & fulgura, & tonitrua. Vnde iste ventus purgat pluuio, illustra fulgurando; terret, excitat tonado: que omnia tribulatio facit animam si sit patienter portata, quia videlicet eam purgat, & illuminat, & excitat ad terrorem.

Dio. de sum. bc. Septimus ventus principalis a meridie veniens, dicitur auster: quia scilicet aquas haurit. Et hoc competit bonitati, que scilicet aquas gratiarum, quas a Deo hausit, alijs abundanter communicat, & effundit. Nam bonum (secundum Dionysium) est diffusivum sui. Vnde auster igitur flumina, & prebet pluuias largas.

Octauus ventus qui est a dextris versus Orientem, dicitur aphricus, scilicet eo quod frequenter in Aphrica initium accipit flandi. Hoc competit benignitati. Nam hic ventus est calidus, & est a dextris austri. In calore igitur designatur amor in dextris vero amoris rectitudo figuratur. Vnde signat aphricus rectum amorem erga proximum: & talis amor est, qui benignum facit. Dicitur. n. benignus, qui est bene ignitus, scilicet bono igne amoris ad bene faciendum proximo.

Nonus ventus qui procedit a sinistris austri versus Occidentem, dicitur nothus, qui

qui licet sit temperans, tamen aliquando pestilentias inducit. Et hoc competit mansuetudini, cuius scilicet est iras temperare refrenare, & cohibere. Nihilominus tamen aliquando mansuetus praelatus zelo iusticie conditus percussiones, & correptiones exercet cum digna severitate. unde Moyses, qui erat mitissimus, propter peccatum populi, qui virulum adorauerat zelo iusticie acensus occidit una die xxiiij. millia de populo.

Ro. 32.

Decimus ventus, qui est principalis veniens à septentrione, vocatur aquilo, quia scilicet ligat aquas, & stringit. Et hoc competit logarithmitati, id est perseuerantie, quæ ligata, & confirmata tenet aquas gratiarum, & virtutū in anima.

Vndecimus ventus, qui est à dextris aquilonis, dicitur corus, qui circulum ventorum quasi claudit, & ad se trahit. Hoc ergo competit paci, quæ omnes per appetitum sui trahit ad se, quia omnia pacem exoptant. Ut dicit August.

Aug. 19

de ci.

Dio. 9.

de di.

no.

Plal.

Et Dionysius. Hæc etiam velut finis claudit circulum omnium virtutum, & affectionum animæ. Vnde psal. Posuit fines tuos pacem. Hic etiam ventus infirigidat, quia pax iracundie accensiones reprimit, & ira cordi refrigerium tribuit.

Duodecimus ventus, qui procedit à sinistris aquilonis, dicitur boreas, quia procedit ab hyperboreis montibus. Et hoc competit modestie: hic enim generat niuem quæ candorem pulchritudinis habet, secundum illud Eccl. Pulchritudine decoris eius admirabitur oculus, per modestiam exteriorum motuum hominum, conuersatio redditur pulchra, & grata oculis intuentium, scilicet quando aliquis exteriores mores suos sine motu ordinat, & moderatur secundum congruentiam suam, & negotiorum, & locorum, & aliarum personarum. Vnde Ambrosius, dicit: Hæc est pulchritudo viuendi, bene congruentia unicuique sexui, & personæ reddere, hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodatus. Sunt tamen quidam philosophi qui ordinem istorum ventorum aliter assignant. Dicunt enim, quod fauonius qui est principalis ad Occidentem, habet à dextris Zephyrum, qui secundum eos est idem quod aphricus: à sinistris vero habet coram. Item auster

Eccl. 43

Amb. 1.

te off.

qui est principalis à meridie, & secundum eos idem est quod norhus, habet à dextris euro austrum, & à sinistris austrum aphricum, qui sic dicitur eo, quod coniunctus sit austro & aphrico.

Item à septentrione est ventus principalis qui vocatur septentrionalis, habens à dextris aquilonem, & à sinistris circium, qui etiam dicitur boreas. In ventis autem qui veniunt ab Oriente, non differunt à primis. Sed hæc differentia parum vel nihil refert quantum ad moralem doctrinam siue similitudinem quam ex eis principaliter querimus, & generaliter intendimus de omnibus in hoc libro. Quia vero in sacra scriptura sapientius spiritus sanctus (secundum expositionem doctorum) assimilatur austro li vento quam alijs ventis prædictis; si cut e contra ratio malignus spiritus principaliter aquiloni, ut patuit in præcedenti capitulo: Est notandum, quod ista similitudo est congrua propter tres qualitates quas habet ventus australis.

Prima est, quia ventus est calidus: & hoc non habet ex natura sua, cum omnis ventus sit ex vapore terreo, & frigido, sed habet caliditatem ex loco exitus sui, quia procedit de locis calidis. Et hoc competit spiritui sancto in quantum mentem accendit ad amorem celestis patrij. Vnde Iob. Nūquid vestimenta tua calida sunt cum perflata fuerit terra austro. Velumeta. n. calida animæ, sunt eis affectiones feruentes ad austro, id est spiritui sancto inflammante.

Iob. 17.

Secunda, quia est ventus turbidus, quia scilicet aerem facit turbidum, & nubilosum. Et hoc competit spiritui sancto in quantum mentem perturbat in cognitione defectus proprii siue peccati sui. Zach. Dominus Deus in tuba canet, & vadit in turbine aulri. Tunc spiritui sanctus canit tuba in corde hominis, quando immitit ei timorem iudicij: quia dominus in testu, & in voce archangel, & in tuba Dei descendit de celo, .i. veniens ad iudicium, ut dicit Apost. Sed tunc in turbine vadit, quando mentem ipsam timore rōis suæ perturbat ad penitentiam, & ad considerationem peccati sui.

Zach. 9.

1. Thes

4.

Tertius est, quia est cubilosus siue pluuiosus, licet. n. vapor huius viti in locis calidis vñ oriatur, non fit multum humidus: cū ibi propter siccitatem nimiam sit humiditas modica, postea tamen paulatim appropinquat.

Liber Primus

ps. 125.

pinquando ad aquilonem fit humidus, eo quodd suo calore aperiendo humidū inuentum sibi attrahit, & ideo etiā semper creſcit & fit nubiſoſus & diluuiſoſus: Et hoc competit Spirituſancto in quātum facit flere & lachrymari ex conſideratione praeſentis exilii. Pſal. Conuerte domine captiuitatem noſtram ſicut torrens in auiſtro, Gloſa. quando fiat calidus ventus auiſtri, ſoluuntur glacies, & fluunt torrentes. Similiter aſpirante Spirituſancto ſoluuntur mentes frigidae & implentur oculi aquis, & fluxibus lachrymarum.

Anni partibus in quibus hominis vita corporalis variabilis eſſentur pluribus exemplis hominis ſtatus in ſpirituſuali vita aſſimilatur. Cap. LXXIIII.

Status hominis in vita ſpirituſuali diſtinguitur ad modum anni: Annus enim principaliter diſtinguitur per quatuor tempora. Habet enim hyemem in quo eſt frigoris aſperitas, & ver in quo eſt pullulationis arborum nouitas, & ſta tem in qua ſolis caliditas, Autumnum in quo fructuum maturitas. Igitur per hyemem accipitur aſperitas tribulationis, per ver nouitas conuerſionis, per ſtatem feruor dilectionis, per autumnū maturitas perfectionis.

Primo igitur per hyemem repraeſentatur ſtatus tribulationis, per quam incipit homo a malis reſpiſcere & ad bona diſponi. Et iſta ſimilitudo patet quadrupliciter.

Primo, quia in hyeme fit in homine augmentatio, phlegmatici humoris. Humor autem phlegmaticus eſt frigidus, & humidus: quia videlicet in tribulatione reſpiceſcit ardor carnalium deſideriorum, & abundat ſletus, & humor lachrymarum.

Secundo, quia tempore hyemis varia eſt habitudo humanae complexionis, quia ſcilicet in hoc tempore melius ſe habent colerici, peius phlegmatici, melius iuuenes, peius decrepiti. Vnde in tali tempore proxima eſt infirmitas quae fit ex phlegmate, vt febris quotidiana, minus autē illa quae ex colera vt tertiana. Iuuenes & colerici calidi ſunt & ſecci, phlegmatici & decrepiti frigidi ſunt & humidi. Qui autē adhuc peccata ſua deſcendunt tamen per hoc villo amore celeſti fer

uent, iſti ſunt vt phlegmatici: qui tempore hyemis, id eſt tribulationis ſive temptationis corruptioni mentis faciliter ſubiaceant. Sed illi qui ſpiritu feruent & carnis humore carent, iſti tempore tribulationis vel temptationis ſimiles iuuenibus, & colericis melius ſe habent. proxima autem eſt infirmitas, quae prouenit ex phlegmate, i. ex propria mentis corruptione. Ex propria enim mentis corruptione prouenit continuus ardor carnis quaſi ex corruptione phlegmatis quotidiana febris.

Tertio, quia in hoc tempore neceſſaria eſt diſcretio cibationis, quia in hyeme vtendum eſt calidis & ſiccis, vt ſci. licet amore aeternorum tempore tribulationis ſint opera ſancti ſpiritus ardore ſuccenſa, & ab humore deſideriorum carnalium poenitus aſecta.

Quarto, quia in hoc tempore eſt intentio frigoris, quod accidit ex ſolis nimia remotione: tunc enim Capricornū ſol intrat, quod dicitur eſſe inferius ſignum. Notemus ergo animal, vnde ſignum hoc nomen accepit, quia Capra ſimilitudinem delinquentium tenet, quae ex conſuetudine peccandi peccator, vt capra ſciet quae tamen in altis rupibus paſcitur, dum peccator verbis, & exemplis ſublimium virorum delectatur. In hoc ergo tempore ſol Capricornum intrat, dum ſcilicet ſol iuſtitiae peccatorē ſancti ſpiritus radiis illuſtrat, poſt Capricornum vero intrat Aquariū, vt ſcietorem carnis abluat lachrymis. Aſcendit etiam vique ad Piſcem quod eſt tertium ſignum, & obtinet finem hyemis, vt quaſi piſcis ſub aquis, ſic peccator uiuat in lachrymis.

Secundus ſtatus animae in nouitate conuerſionis, & ille ſignificatur in vere in quo eſt renouatio arborum & plantarū. Nam primo in hoc tempore fit augmentatio ſanguinis, quia cū aliquis de nouo conuertitur, ſpirituſuali dulcedine multiplicius delectatur. Item in hoc tempore mala eſt infirmitas, quae fit ex melancholia, & quartana, peſſima, quae fit ex ſanguine vt ſinocha. Ita in initio conuerſionis dum delectatur animus contemplantis, ſcilicet ex abundantia boni operis quaſi ex inūdatione ſanguinis naſcitur tumor elacionis, tunc quaſi ex corruptione ſanguinis naſcitur ſinocha febris, & contingit vt ſanguis qui eſt

est amicus natura, fiat inimicus vita.

Dicunt enim phyfici synochos esse mortis amicos. Item in hoc tempore melius se habent senes, peius iuvenes melius de crepiti, peius pueri: quia ex natura consimilis temporis augmentatur materia infirmitatis, sicut in contrario tempore cum infirmitas contraria temporis nascitur, dolor contraria infirmitatis leuiatur, quia contraria contrariis duratur. Similiter etiam conuersionis tempore maiori tentationis feruore impugnatur, quia senes & pueri molestius ferunt ieiunia & labores. Item in vere vrendum est frigidis, & siccis. Ne enim per desiderium vanæ gloriæ feruor sanguinis ebulliat, necesse est ut animus frigus tentationis, & sterilitatem siccitatis ad memoriam reducat. Vtatur ergo huiusmodi beneficio dietæ, ut sanior sit in vere, ne in initio conuersionis appetatur amor laudis. Nota etiam quod in vere ex calore & humore temporis aperiuntur pori terræ: procreantur diuersi coloris herbarum, & arborum flores: & sic in anima penitentis conuersi ad Deum diuersi generis virtutes oriuntur, & sit quasi nouum ver interius in mente. Vnde in psal. Ver & astatem tu plasmasti eam vere intellige nouiter conuersos mansuetudine temperatos, in æstate prouociores igne charitatis feruentes. In hoc etiam tempore sol ascendens tria signa dicitur obtinere: Arietem in initio, Cancrum in medio, Geminos in fine. Attende ergo in Ariete ducatur in Thuro iugum, in Geminis consortium, Ducatum prælationis, iugum subiectionis, consortium, cohabitatio, ut scias præesse, subesse & coesse. Solet etiam hoc tempus inconstans esse, modo pluuosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate æstatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum: & ideo homines citius infirmantur in martio, quia cum corpora humana aperta sint ex calore statim corumpuntur ex subito frigore. Sic nouiter siquidem conuersi, inconstantia motu solent agitari: & licet corda eorum sint apta calore dilectionis, tamen corumpuntur quandoque subito frigore improvisæ suggestionis. Et modo inundatione præcedentium desideriorum quasi pluuio humectantur, modo vero desiderio cælestium quasi sol radio desiccatur.

Providendum est autem ne infirmitas quæ in frigore hyemis orta fuerat, in martio, idest in initio conuersionis redeat & occidat.

Tertius status hominis est sub feruore dilectionis: & istum statum mentis signat tempus æstatis.

Primo enim in hoc tempore sit augmentatio caloris, per quam scilicet designatur ira contra peccatum. Nam quanto plus abundat charitas tanto plus odio habetur iniquitas. Item in hoc tempore melius se habent phlegmatici, peius colerici, melius decrepiti, peius iuvenes. Senes enim & phlegmatici frigidum sunt & humidi ideo isti melius se habent si infirmantur in æstate, idest in contrario tempore: citius enim possunt curari, quia contraria contrariis curantur. Sed iuvenes & colerici qui sunt calidi & siccis ex consimili tempore peius se habent, videlicet si nimis alta sapiant si nimis prælationis desiderio succensi calent. Vnde in hoc tempore pessima est infirmitas, quæ venit ex colera, minus mala quæ ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In hoc igitur tempore utile est uti frigidis, & humidis. Vtatur ergo frigidis, idest considerationibus tumorem inducentibus ad reprimendum nimium calorem, idest nimiam præsumptionem indiscreti feruoris. Vtendum etiam est humidis, idest considerationibus ad flatum inducentibus contra ariditatem superbiæ, quæ scilicet quandoque provenit ex nimia confidentia sui. Vnde ad hoc valet considerare calus & lapsus sanctorum virorum, & etiam humilitatem & lachrymas eorum, ut David, & Petri Apostoli, & aliorum similium. Item in hoc tempore accendit sol vique ad Cancrum, & sic ibi æstiuale solstitium. Solstitium autem solis est in via charitatis summus gradus amoris, scilicet ut nihil vltra Deum siue supra diligatur. Vocatur etiam Cancer tropicum signum, idest conuersuum, ut ab amore Dei conuertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus à Cancro ad virginem, à feruenti amore Dei vique ad calum amorem proximi. Sol autem in eadem æstate tria signa dicitur obtinere, in principio Cancrum, in medio Leonem, in fine Virginem, ut habetur charitas in Cancro ad proximū

psal. 73.

Libri Primus

in conuersione cōpāssionis; in leone vigilantia circūspēctionis; in virgine in puritate dilectionis. Cancer vero retro graditur. Leo dormiens apertos oculos habet. Virgo est quę carnalem cōmixtionē adhuc ignorat. Huius etiā temporis propriū est radices herbarū, & arborū siccare. Sicca. n. est species huius mundi, & siccantur herbarū, & arborū radices, dū nullo terrene dilectionis humore nutriuntur fideles.

Quartus status animæ, est sub maturitate discretionis siue perfectionis, quā designat tēpus autumnū. Nam primo in autūno crescit melācolia, per quā significatur tristitia de peccatis: quia quanto plus accedis ad maturitatē sensus, & aetatis, tanto magis debet crescere immē sitas doloris de defectibus, & peccatis. vnde Eccl. Qui addit scientiā, addit dolorē. Itē in hoc tempore melius habet sanguinei, peius melācolici, peius senes, melius pueri. Habuisti per sanguinē dulcedinē charitatis, habes nūc per colerā magnā tristitiā de peccatis. In vere vitę nouitate, in autūno maturitatē, ut tēperetur maturitas vitę nouitate, vitę nouitas consilii maturitate, ut nouiter cōuersus peruenire desideret ad maturitatē perfectionis. senex recogitet quā feruens fuerit in initio conuersionis. Si ergo sic in vere, & autūno aetates humores alternando cōsideras in contrariis tēporibus, utrorūq; naturas incolumes seruas. Itē oportet in hoc tempore uti calidis, & humidis. Nō. n. sufficit ad cōseruandū animę sanitatē, siccari ab humore voluptatū, refrigerari ab aestu vitiorū; nisi et infundaris supernę contemplationis rore, & sancti spiritus simul accendaris amore. Itē solet in autūno sol tria signa obtinere. libra: videlicet in principio, Scorpionē in medio, sagittariū in fine. libra, in qua sol existens æquinoctiū facit, equali lance ponderat dies, & noctes, & tu æquali lance ponderes bonas, & malas operationes. Scorpio vero cauda minatur, aculeo pungit, aculeus in cauda, dolor est in fine. Cum autē ad maturitatē gratis peruenieris, time periculū mortis sagittarius autem ex duab; naturis cōstat, ferina scilicet, & humana: superior vero homini, inferior vero assimilatur animali. Qui uero rationabiliter uiuūt, digni sunt cælo: qui uero bestialiter, digni sunt inferno.

arcū tenet. i. sagittā facit. Est et iustorū arcus, spūalis intelligētia, corda doctrina, sagitta verba doctrinę. pharetra vero memoria. Hūc arcū tetēdit dñs & paut illū. Arcū. n. nobis parat dñs, cū nobis sacre scripturę intelligētiā explanat. Ex hoc arcu mittūt sagittę potentis acutę, q̄ sic vulnerāt ut corda transīgāt. Nouit. n. dñs (ut dicit beatus Aug.) sagittare ad a morē. Hac sagitta vulnerat cor hominis deuoti, ut dicat. Vulnerasti cor meum. Vtinam percussus per hęc iacula, inorerer mundo.

Superbia multiplicis effectus describuntur qui ex varijs Martis, cometa tonitruq; ac vñ in exēplis peracute eliciūtur. Cap. LXXV. Can. 4.

Superbia est similis Marti, Mars (fm Pro.) dñi ponit natū ad mobilitatē & animi leuitatē, irā & animositatē: quę oia cōpetūt superbę. Nā facit hominem mobile. i. inconstātē. Est n. (fm Aug.) superbia pueri celsitudinis appetitus, & ideo est sicut qdā vit⁹ q̄ excellās summitates arborum. i. elatas mētēs hoīum cōmouet, & eas firmas & getas nūquam esse permittit. Itē facit aīum leuē. Nā si cut ligna deficcata ab humore aquę efficiuntur leuia, ita per superbiam cōsumptio humore gratiæ, efficitur mēs leuissimā. & est superbus aīus, velut vter vento plenus. Iob. Leuis erit super faciē aquę. Itē facit hoīem iratū & aīosum, vt nī mis audeat, & nihil sufferat: pp quod dñ Pro. q̄ inter supbos semper sunt iurgia. Item superbia assimilatur cometę propter quatuor.

Primo pp ascēsu. ga cometa siue cometes nihil est aliud q̄ vapor terreus & grossus, cuius partes sibi multū cōiacēt quia, sēt bñ cōmixtus & viscosus ascēdēs paulatim ab inferiori parte aeris ad superiorē. i. vltra mediū frigidę regionis aeris ad illā partē. i. vbi aer cōcauitatē ignis cōtingit q̄ dñ regio æstus, & ibi calis vapor diffunditur & inflāmat & in medio remanet superflūis, & ibi et cōtinuē nutritur de thesauro tūo qui sub eo est. i. de iplo fumo paulatim ascendente, & ideo est in medio flāma alba valde stipillā. Illud et quod distat a medio diffusum est ad latus alterū, & est tenue, & ideo hēt flāmā tenuē ad modū nubes alba, & hęc vocatur coma. Et hoc Constantinus dicit concordans. i. cum

Aug. de ci. Dei.

Iob. 24.

Pro. 14

Cōst.in cū Aui. & Algazel. Ex his autē hī, q̄ Co
methe. metea est ex vapore terrestri multū exal
tato, igne inflāmato continue eleuato,
& comato siue caudato. Ex talis est su
perbia hominis, quā in altū se erigit, ve
hemēter incēditur, cōtinuē ascensum pe
tit, & caudā post se trahit. Primū est cō
tra naturā, quia homo est naturā terrā
stis tā origine q̄ resolutione, quia de
terra est & in terrā redit: terrē aut cum
sit grauis, nō est ascendere sed descende
re. Ex quo patet, q̄ non est hominis sup
bire, sed potius se deticiēdo humiliare.

Et ideo Eccl. exprobandū dī ei. Quid sū
perbis terra & cinis? Secūdu aut. Signi
ficat, quia homo superbus frequenter & fa
ciliter pro modico indignatur, & ex
cādesit in irā. Hoc, inquit, inest ei prae
ter naturā. Nō. n. ex natura propria va
por hēt caliditatē, sed potius frigidita
tē, cū terra sit elemētū naturaliter feigi
duminescit ergo illi incensio ex loco ad
quē eleuatur. Sic homini est preter natu
rā q̄ feruescat in irā nimia, eū homo
sit aial manūetū natura. Inest ergo in
flāmatio iracundiæ ex ipsā elatione su
perbiæ. Eccl. Nō est creata a Deo homi
nibus superbia, nec iracūdia nationi nu
llarū. Est & superbiæ propriū expetere in
hoībus continuū incēmētū, & ideo nū
quā quiescit, q̄a semper perit ascēsum,

secūdu illud p̄. Superbia extū qui te o
derunt, ascendit semper. Patet ēt q̄ super
bia dū semper vult praeire, aliorū seque
lā expetit tanquā caudam vel comā ha
bere. Nullū. n. vult se praeedere, sed oēs
ferro uenire. Et ideo dī Apoc. q̄ cauda
draconis trahebat tertiam partem stel
larum cœli.

Eccl. 10 Secūdo, superbia asimilatur cometē
pp̄ aspēctū, q̄a cometes de die nō appa
ret sed solū de nocte cōspicitur: quia. s.
homo superbus dū lucē gratiæ amittit,
tenebras ignorātiæ necessario incurrit.
ob. 37. Tob: Immanibus abscondit lucē. i. super
bis. Vnde glōsa dicit ibi, q̄ imanes sunt
qui se elatis cogitationibus extollunt
quibus lux absconditur, quia veritatis
eis cognitio denegatur.

Tertio pp̄ motū, quia cometē rotan
tur ad modū stellarū, & sequuntur eas
quousq̄ abscondantur, Et p̄ hoc Alpe
tragiū in astrologia sua noua probat
ignē moueri circulariter, quia. fiste va
por incēsus ei adherēs in circuitu rota
tur. Vnde & Pto. in centiloquio propo
sitione tertia, vocat cometas secundas
stellas, secūdu expositionē Hali & Abraa
& Bagasari. Sic et supborū est propriū
innotationes & enūctus quærere, secū
du illud Psal. In circuitu vppij ambu
lant, quia dū interiora nō appetunt, in
exteriore labore fatigantur.

Quarto pp̄ signū, quia cometæ signāt
mortē magnorū, destructionē regnorū,
& concitationē bellorum. Vnde recitat
Sen. q̄ post mortem Demetrii regis, pa
rum ante bellū Achayēū, cometa fulsit
non minor sole secundum apprētiām.
Similiter ante aduentū Caroli Comi
tis Prouincia, & fratris Regis Franciæ,
qui erat per Papā Urbanū factus Rex Si
cilix, & vocatus ab eo vt veniret in re
gnū, quod. f. fuit anno Mccxiiij. sequē
ti anno dñi Mccxiiij. apparuit cometa
maximus in mense Augusti iuxta signū
Cancer, paulatim procedens versus mēti
dū, donec ad constellationē Oriētis appro
pinquauit, & nunc ad vnā partē, nūc ad
aliā dirigebat comā, durauitque per
plures mēses cuius coma se extende
bat in longitudinem per quartā par
tem nostri hemisphærii. Et sequenti an
no. Lanno domini Mccv. debellatus
est Manfredus cum exercitu suo per di
ctum Regem Carolum apud Beneuen
tum, vbi ipse Manfredus occubuit cum
magna trage gentis suæ. Ratio autem
predictę significationis cometę est, quia
cometæ sunt de complexione Martis &
sunt ab ipso vt a primo effluente licet
cōiunctio eius cum Ioue augeat hoc.
Dominium autem Martis signat mortē
violētā quā magis moriuntur magni
quā parui. Et quia Mars est inclinans
ad iram, cōcitrat calorem regentium po
pulos, cuius cōmotio fortior est in ma
gnis quā in paruis. Hęc omnia figu
ra per cometas superbiā sequuntur, scilicet
cer, occisio magnorum, dū vnus con
tra aliū insurgit ex superbia. Et ideo dī
Iſa. De Rege Caldeorum superbo: Tu
vulneratus es sicut nos, & nostri simi
lis effectus es, detracta est ad inferos su
perbia tua, cecidit cadauer tuum. Itē
destruō regnorum, quia scilicet per
superbiā diuiduntur gentes, & regna,
& omne regnum in se diuisum dissola
bitur. Itē concitatio bellorum. Vnde
Prouer. Arma, & gladius in manu
superbi.

Item superbia asimilatur tonitruo.
Primū

psal. 11

Sen. de
nat que
lib. 3.

117

12

Iſa. 14.

Luc. 11

Pro. 12

Liber Primus

Aug. in Reg. Grego. mor. ps. 143. Primo, quia tonitruum oua auium pulificantium ledit. Et similiter superbia opera spiritualium virorum destruit, Aug. Superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant. Et ideo Grego. dicit, quod perit omne quod agitur si non in humilitate sollicitè custoditur. **psal. 79.** Fulgura coruscationes, & dissipabis eos. Fulgur enim & coruscatio fit in tonitruo, secundum illud Psal. Vox tonitru tui in rota illuxerunt coruscationes &c. Superbi enim spiritualiter dissipantur, quia tonant seipsos magnificando, fulgurant alios despiciendo, coruscant opera sua ostendendo. Et nota quod vox tonitru. i. superbi dicitur esse in rota: quia quicquid etiam de alijs dicit, in laudem propriam reflectit.

Excl. 32. Secundo, quia tonitruum pregnantes abortire facit. Et similiter superbia bona proposita in corde preconcepta ne pariantur, id est ne opere compleantur efficit. unde monetur homo Eccle. Age conceptiones tuas non in delictis & verbo superbo.

Sap. 14. Tertio, quia tonitruum turres altas concutit, & aliquando deiecit. Quia scilicet superbia perfectissimos viros inuadit, & aliquando etiam eos vincit. Ipsa etiam deiecit angelos de celo & hominem de paradiso. Sapi. Ab initio cum perirent superbi gigantes &c. Sunt enim gigantes omnes viri virtutibus eminentes, quos dum elatio superbię vincit, peritus perire facit. Unde Apoca. Dicitur quod facta sunt tonitrua. Et postea subditur quod ciuitates gentium ceciderunt. Quasi n. quaedam tonitrua sunt hominum superbientium corda: quæ tamen ciuitates deiiciunt, quia ipsa munimenta virtutum annihilant & destruunt.

Excl. 10. Quarto, quia tonitruum arbores euellit. Quia scilicet superbiæ vitium etiam homines actiuos & fructuosos subuertit. Eccle. Radices gentium superborum arefecit Deus. Nam sicut perit fructus arboris arefcente radice, ita perit virtus boni operis superbię corde.

Isa. 28. Quinto, quia tonitruum magis in altis locis quam in infimis ledere consuevit: quia videlicet elationis tentatio magis eos qui sunt in sublimi quam eos qui sunt in humili inuadere consuevit. Ita. Vt coronę superbię siue accipias de corona clericorum seu prelatorum siue de corona dominorum & regum.

Sexto, quia tonitruum diuersimodè ledit & percutit. Et ponuntur precipue quinque modi percussione & fulminationis tonitru, qui satis congruè superbis, & tyrannis hominibus adaptantur.

Primus est, quia ex tonitruo quando que egreditur sagitta quæ dicitur tela tonitru. & de huiusmodi sagittis dicitur in Psal. Etenim sagittæ tuæ transiunt, vox tonitru tui &c. Hæc autem sagitta scindit & incendit quicquid inuenit. Generatur. n. talis sagitta in nube viri di profunda ex vapore sicco ibi inflammato hoc modo, quia vaporalis commixtio terrestris vaporis incenditur, & cum tangit viridem nubem in qua est inclusus, quæ est iam in conuersione ad aquam, cōglutinat ut farina in pasta. fortissima autem incensio obuiat, ita quod humore nubis non extinguitur, & sic conglutinator vapor fit humidus, & ideo in inferiori parte acuitur, ubi primo incipit distillare, & est grossus in parte & sic postea induratur in lapidē: qui scilicet est rubeus, & ad modum sagittæ inflammatus egrediens scindit & incendit quicquid inuenit. Quasi ergo sagitta lapidea in resoluibili nube est cor tyrannicum & superbum in mortali carne. Hæc sagitta est lapidea, ignea, acuta & noxia, & talia sunt superbiorum & tyrannorum corda & opera: scilicet lapidea per duritiā crudelitatis, ignea per ambitionem dignitatis, acuta per astutiam malignitatis, & noxia per violentiam potestatis, & ideo non immerito tonitruum superbię formidatur, tales sagittas emittens. Unde in psal. A voce tonitru formidabunt.

Secundus modus percussione tonitru est quando talis vapor terrestris est minus conglutinator & in nube minus aquosatur: enim non continuatur, sed incensus ibi egreditur cum impetu, & scindit iterum & incendit: sed non scindit nisi ligna, & non lapides nisi raro. scindit autem ex impulsu & incendit ex inflammatione. Et huic assimilatur illorum superbia qui impulsu fastu glorię vel malorum suggestionem & inflammati impetu iræ, non lapides duos. i. non sibi resistere valentes, sed ligna molliora. i. impotentiores & sibi resistere non valentes inuadunt, Psal. Dum superbit impius incenditur panper.

Tertius

Tertius modus est qui scindit corpora solida, sed non rara, & hic est vapor rubeus clarus qui nunquam facit lapidem, & sua flumina nunquam separatur a vapore, & hic nunquam scindit nisi sint valde compacta corpora que sunt magne quantitatis, quia hęc resistunt & hic interficit homines & apparet in eis odor combustionis, & non videtur vulnus. Quia cum vapor sit subtilis intrat sine vulnere, & si inuenit aurum, in bursā comminuit aurum, & non lēdit bursā: quia bursā, vt rarum corpus dāns locum, pertransit de facili. Aurum autem vt cōpactum resistit, & ideo quandoque minuitur in partes, quandoque in puluerem. Vnde aliquando accidit quod perforauit gladium & non lēgit vaginam. Huic autem assimilatur superbia eorum qui solum magnis & potentibus se opponunt, subiectis autem & impotentibus se opponere dedignantur, sicut dicitur de Leone quod fortia animalia inuadit, sed vilibus subiectis ignouit. Talis (sicut dicit Augu.) fuit antiquitus superbia populi Romani, qui scilicet sibi voluit per postam in laudem suam ascribi quod nostra scriptura sacra attribuit soli Deo, scilicet sibi proprium esse parcere subiectis & debellare ingbos, quod attribuitur ipsi Deo qui superbis resistit, humilibus autē dat gratiam.

Iac. 4.

Est etiam eiusdem vaporis alius quidem modus, cum ex minus aquea nube egreditur, quia subintrat, & non lēdit diuidēdo vel apte incēdēdo, sed est coruscatio rubea valde nocua, et illa nocet vineis sicut dicunt vitatores, & precipue botris illis qui sunt multis foliis cooperti, cum per aliquod foramen proiciat coruscatio illos vaporem cum radio suo, eo quod ille vix lēse euaporare non possunt. Et hęc coruscatio non adeo est nocua corporibus cum directe cadit, sed suis radius ei quem attingit, est nociuus, quia corrumpit ipsum eo quod hoc sit de natura illius vaporis. Vnde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie, & quidam excecati in oculis.

Huic ergo assimilatur superbia, & malitia quorundam proditorū, qui minus habēt de nube aquea, i. de humanitate & pietate, & habent coruscationē rubeam idēst auitiam malignam, & ic-

circo non manifestē sed occultē & pro ditorē lēdunt, & bonorum opera quę per fructus vineę significantur per aliquod foramen idēst per aliquem malitiosum modum calumniare impedire, & dissipare conantur, & non solū suos aduersarios directē sibi oppositos tales lēdunt etiā sibi adhaerentes frequenter lēdunt & decipiunt fraudulentē: quod est quasi eos excecāre. Nam latenter aliu fraudare est lumen ei agnitionis subtrahere. Quartus modus est vaporis albi qui egreditur in flamma sicca non coadunata & ideo spargitur aere, sed tamen egreditur magno impetu propter nubem profundam in qua est, quę est aquosa multum, & ideo scindit, & scindēdo extinguitur, ita quod ea quę scindit videntur alba, & non apparent in eis signa combustionis: & quandoque interficit quādo est benē fortis impulsus, & quandoque propter suam dissipationem percutit in loco vno & non lēdit socium iuxta eum stantē, sed percutit eum qui stat remotē: quandoque etiā reflexus a pariete vno progreditur ad alium & percutit illum. Et huic assimilatur superbia eorum qui quanquam videntur albi idēst mansueti & pacifici, tamen habent spiritum in naribus latentem, & ideo quandoque reputant se inhonoratos subito accenduntur, & cum magno valde impetu prosiliunt ad nocendum, & quandoque ad occidendum cū fortiori ira impelluntur: & quia ira tollit eis discretiōnem, quandoque nō discretientes quod faciunt modo prosiliunt ad lēdendum vnum, modo alium, & quandoque talē qui est ab offendente remotus, & sine culpa. Sed quandoque talium ira cito post factum extinguitur, dolent de eo quod fecerunt. Sed notandum est quod aliquando talis vapor fulminis tam debilis est quod pertingens ad hominē consumit vestem vel aliquod huiusmodi & extinguitur & cessat eius violentia & non lēdit. Sicut ego vidi quendam in terra originis meę, scilicet in Castro Sācti Geminiani, quod est in partibus Tuscię propē ciuitatem Florentię ad viginti miliaria, qui de seipso referebat, quod a fulmine tonitruī subito percussus in terram corruit stupidus, & cum post longam mortem ad seipsum redisset lumbare brachiarum suarum quod scilicet de

CORI

Liber Primus

corio fuerat totaliter consumptum siue exutum reperit, carne vero iua vel corpore nullam lesionem inuenit. Cuius ego rationem vel causam existimo extirpasse, quia vapor ille fulmineus propter debilitatem suae adustionis alterauit qui deni secum quod sibi prius occurrit, si ipsum corium humidum autem post ipsum inuentum, ut erat caro vel sanguis, non fuit sufficiens vel potens alterare, nisi forte quod pilos circumstantes insensibiliter incendit, quia pili sunt valde inflammabiles. Huic ergo vaporis debili assimulatur eorum superbia, qui sicut cito indignantur, ita cito reuocantur: & ideo ex eorum indignatione vel elatione parua vel nulla damna sequuntur. Sic David prouocatus contra Nabal Cameli cum cogitasset eum extinguere & non derelinquere ex eius familia usque ad mingentem ad parietem, per uxorem eius Abigail subito est placatus, ita quod nullum damnum eidem postea fecit. Quartus modus est eiusdem vaporis ex nube debilitata, & ille nihil nocet, quia statim ad tactum aeris extinguitur, & retarditur, ita quod cessat incendium eius, & violentia impulsus: & huic assimulatur superbia eorum qui libenter nocerent si possent, sed debilitati paupertate vel aliquo timore quiescunt, & dimitunt, nullum nocuum inferentes.

Item superbia assimulatur vento. Primo quia ventus est aeris concitatus, turbatus, & obscuratus siue inspissatus. Nam superbia intelligetias metis obscurat, corda autem malum incitat, & hominum pacem perturbat. Izechie. Ventus turbis ventebat ab aquilone, id est superbia perturbas venit, & orta est a denone. Secundo quia ventus est in mari tempestatis generatus, undarum eleuatus, & per consequens maris inflatus, & in partes contrarias extensus, & ideo nauigantium summisus. Quia superbia in mundo belia, & rixas concitat: vndas, id est affectiones humanas extollendo eleuat: mare etiam cordis inflat, & in partes contrarias leuat, donec nauigantes in nauis penitentiae omnino summeget. Ioan. Mare vento magis flante exurgebat. Mat. Nauicula in medio mari tactabatur fluctibus, erat enim ventus contrarius.

Tertio, quia ventus, est motum concussus, & disruptus domorum sub-

uersus, & arborum impulsus, & eradicationis. Videlicet, quia superbia etiam viros emittentes spiritu pulsat tentando, & subuertit assentiendo. Reg. Spiritus grandis, & fortis subuertens montes, domos diruit, & collegia diuidendo, Mat. Flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & facta est ruina eius magna. Pro. Domus superborum demolietur dominus. Arbores id est homines fluctuosos, & multis gratiis ditatos aliquando eradicat destruendo, deiciendo. Sap. Si in ramis in tempore genuerint infirmis posita a vento commouebuntur, & a nimietate ventorum eradicabuntur, confringentur rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihil um apti, Eccl. Substantiam superbi eradicabitur. Eccl. 21

Quarto, ventus est spume in aqua generatus, velut inflatus, & extensus, palearum, & puluerum leuatus. Quia superbia quem aduersitate non deiecit in ipsam vanitatis si potest adducit, & per vanam gloriam inflando, & eleuando summeget. Sap. Spes impij quasi lanugo est quae a vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quae a procella dispergitur. Apo. Timeo ne inflationes, & seditiones sint inter uos. Deute. Tumentes superbia ascensibus & c. Iob. Erunt sicut paleae ante faciem venti.

Quinto, quia ventus est in aqua dissimilitudinis, & inaequalitatis inducitur, & multarum egrediturum causatus, quando scilicet in corpore generatur vel ibi includitur, scilicet, quia superbia dissimilitudines voluntatum, & inaequalitates rerum procurat. Vnde multas egreditur in animo generat, Eccl. Synagoga superborum non erit sanctas. Eccl. Mirabilis prorsus infirmitas, quomodo venit sic reuertetur. Quid ergo prodest ei, quod laborauit in ventum?

Superborum natura ex pluribus montium, collum, fluctuumque proprietatibus a exemplis facillime peruenitur. Cap. LXXVI.

Superbi assimulantur montibus. Primo quidem, quia sunt tumidi. Mons enim, secundum Ilium, est tumor terrae. Superbi enim terrenis diuitijs

1. Reg. 25.

Ize. 1.

2. 6. 14.

3. Reg. 19.

Mat. 7. Pro. 5.

Sap. 4.

Sap. 5.

2. Cor. 12.

Deut. 7. Iob. 21.

Eccl. 3.

Eccl. 5.

Ili. pr. 41.

Deu. 1. precipue intumescunt. Deute. Tumentes superbia ascendistis in montem.

Secundo, quia sunt elati. Nam montes se in altum erigunt: vnde secundum Isido. dicuntur montes, quasi eminentes. Superbi enim per elationem mētis erigunt se in altum. Iob. Vir vanus in superbi erigitur. & Psal. Ascendunt montes. i. per superbiam se extollendo.

Tertio quia sunt terreni i. de terrenis cupidi. mons enim pede solum terram tangit, quia superbi affectum suum solum in terrenis ponunt: sunt enim velut animę pedes, ipsius affectiones. Psal. Non veniat mihi pes superbi. Hier. No lite eleuari, quia dominus locutus est. Date domino Deo vestro gloriam antequam offendant pedes. vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in umbram mortis & caliginem. quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbi.

Quarto, quia montes sunt nubis generarij, & per consequens aeris obsecratiui. Exo. Operuit nubes montem. Quasi enim nubes in montibus, sunt terrena desideria vel appetitus dominandi in superborum cordibus, & ex his aer obscuratur. i. mens & ratio errat & offuscat. Exo. Erat nubes tenebrosa.

Quinto, quia sunt turbini & ventorum & fluminum plus quam valles passui. Quia scilicet superbi turbationes, percussiones, violentias & deiectiones frequentius patiuntur, & ideo contritionibus & doloribus implentur.

Sexto, quia montes sunt nimiam diutius seruatiui. Quia scilicet superbi sunt nimis. i. rigoris malitię & peccati diutius retentiui. vnde in hoc frigore malitię diabolus hominem superbū ad eternum diabolus trahit. Quod figuratum est Paral. Vbi Banas interfecit leonem tempore nimis. Leo significat superbū quem in tempore nimis, id est in frigore malitię diabolus exstinguit. Vnde in his montibus ingidis superbi, multi perierunt aeterna morte. Regum. Incliti Israel super montes tuos interfecisti sunt.

Item superbientes de pulchritudine sue fortitudine corporis, assimilantur collibus. Nā collis est tumor terrę bre-

uis: vnde & dicitur tumor quasi tumens tellus. Nam superbi tales de vanitate intumescunt, quia de terra id est de corpore, & cito vastantur, quia breues dies homini sunt, & ideo mors sequens hanc superbiam collum in puluerē redigit. Isa. Colles quasi palucem pones. & ideo talis superbia multum decipit & fallit gloriantes & confidentes in ea.

Hier. Vere mendaces colles fuerant. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo. & simile est de fortitudine. Vnde Hier. Non gloriatur fortis in fortitudine sua.

Item superbi assimilantur fluctibus maris.

Primò, quia fluctus se mutuo, collidunt & similiter superbi mutuo se inuadunt & ledunt. & hoc est de diuina sententia ut superbi se inuicem deciderant & expellant. Ecc. Commouit illos quasi fluctus maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

Secundo, quia fluctus nunc sursum nunc deorsum mutuo se impellunt. Similiter superbi nunc extolluntur, nunc deiciuntur. Vnde aliquando superbi sunt in exaltatione. Psal. Exaltati sunt fluctus eius. quandoque vero in fractione siue deiectione. Iob. Confringes tumentes fluctus tuos. Quasi enim mare tumentes fluctus suos confringit cū mundus ipse se semetipsum, potentes & superbos opprimit.

Tertio quia fluctus spumam & ventum gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Vnde dicitur in epistola Iudæ, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas effusiones. Iaco. Similis est fluctui maris, qui a vento scilicet vanitatis, mouetur & circumferritur.

Quarto, quia fluctus arenulas inuoluunt, & superius secum ferunt. sic superbi inuoluunt alios mitiores secum id est ad consensum suę superbię trahunt: sicut Lucifer traxit alios angelos. Exo. Inuoluit eos dominus, id est inuoluit perfluit, in medijs fluctibus.

Quinto, quia fluctus pisces allidunt: quia superbi alios quos inueniunt molles & impotentes persequuntur & opprimunt. Vnde Iob. In persona sic oppressi conqueritur dicens, Pedes meos subuerterunt, & oppreserunt quasi fluctibus seminis suis dissipauerunt linera mea. insidiati sunt mihi, & perualuerunt;

K & non

Exo. 14. Quasi enim nubes in montibus, sunt terrena desideria vel appetitus dominandi in superborum cordibus, & ex his aer obscuratur. i. mens & ratio errat & offuscat. Exo. Erat nubes tenebrosa.

Quinto, quia sunt turbini & ventorum & fluminum plus quam valles passui. Quia scilicet superbi turbationes, percussiones, violentias & deiectiones frequentius patiuntur, & ideo contritionibus & doloribus implentur.

Sexto, quia montes sunt nimiam diutius seruatiui. Quia scilicet superbi sunt nimis. i. rigoris malitię & peccati diutius retentiui. vnde in hoc frigore malitię diabolus hominem superbū ad eternum diabolus trahit. Quod figuratum est Paral. Vbi Banas interfecit leonem tempore nimis. Leo significat superbū quem in tempore nimis, id est in frigore malitię diabolus exstinguit. Vnde in his montibus ingidis superbi, multi perierunt aeterna morte. Regum. Incliti Israel super montes tuos interfecisti sunt.

Item superbientes de pulchritudine sue fortitudine corporis, assimilantur collibus. Nā collis est tumor terrę bre-

uis: vnde & dicitur tumor quasi tumens tellus. Nam superbi tales de vanitate intumescunt, quia de terra id est de corpore, & cito vastantur, quia breues dies homini sunt, & ideo mors sequens hanc superbiam collum in puluerē redigit. Isa. Colles quasi palucem pones. & ideo talis superbia multum decipit & fallit gloriantes & confidentes in ea.

Hier. Vere mendaces colles fuerant. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo. & simile est de fortitudine. Vnde Hier. Non gloriatur fortis in fortitudine sua.

Item superbi assimilantur fluctibus maris.

Primò, quia fluctus se mutuo, collidunt & similiter superbi mutuo se inuadunt & ledunt. & hoc est de diuina sententia ut superbi se inuicem deciderant & expellant. Ecc. Commouit illos quasi fluctus maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

Secundo, quia fluctus nunc sursum nunc deorsum mutuo se impellunt. Similiter superbi nunc extolluntur, nunc deiciuntur. Vnde aliquando superbi sunt in exaltatione. Psal. Exaltati sunt fluctus eius. quandoque vero in fractione siue deiectione. Iob. Confringes tumentes fluctus tuos. Quasi enim mare tumentes fluctus suos confringit cū mundus ipse se semetipsum, potentes & superbos opprimit.

Tertio quia fluctus spumam & ventum gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Vnde dicitur in epistola Iudæ, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas effusiones. Iaco. Similis est fluctui maris, qui a vento scilicet vanitatis, mouetur & circumferritur.

Quarto, quia fluctus arenulas inuoluunt, & superius secum ferunt. sic superbi inuoluunt alios mitiores secum id est ad consensum suę superbię trahunt: sicut Lucifer traxit alios angelos. Exo. Inuoluit eos dominus, id est inuoluit perfluit, in medijs fluctibus.

Quinto, quia fluctus pisces allidunt: quia superbi alios quos inueniunt molles & impotentes persequuntur & opprimunt. Vnde Iob. In persona sic oppressi conqueritur dicens, Pedes meos subuerterunt, & oppreserunt quasi fluctibus seminis suis dissipauerunt linera mea. insidiati sunt mihi, & perualuerunt;

K & non

Liber Primus

& non fuit qui feret auxilium.

Sexto, quia fluctus maris naves in periculo ponunt. Per naues intelliguntur ecclesie quas superbi persequuntur.

Mat. 4. Matth. Venti & fluctus in nauis. Venti, tentationes demonum, & fluctus id est persecutiones superbiorum, in nauis in ecclesia Christianorum.

Septimo, quia fluctus semper in motu sunt, & quiescere non possunt, sed vel omnino deficiunt, vel se agitant & propeller. Similiter superbi semper sunt inquieti in se, & etiam in aliis quousque vel ipsi eliciant, vel alios unde volunt propellere. Ita impij quasi mare ferus quod quiescere non potest, redundant fluctus eius in conuulsione nem & luti, & non est pax, dicit dñs Deus impijs.

Item superbiorum scientia sicut inflat eos in corde ita reddat eos tamidos in locutione & ideo assimilatur aqua montana. Aqua enim montana quæ extra ebullit cum diu bibitur, facit gulas strumosas, & propter nimiam frigiditatem multiplicat phlegma grossum in guttore. Aqua enim montana est scientia superbiorum, quæ strumositatem facit in guttore, id est tumorem in voce siue locutione. Nam facit eos verba saturosa & ampullosa proferre, secundum illud Ier. Proiecit ampullas & sexquipedalia verba, & ideo superbiorum tantuola locutiones sunt aquas sonantibus similes, quia magnum sonitum faciunt, & nihil distinctum seu rationabile proferunt, Psal. sonuerunt & turbatae sunt aquæ eorum. Iob. Verba illius non sonant disciplinam.

Hor. Psa. 45. Iob. 34. Ex Mercurij tribus proprietatibus temperantia perfectiones eliciuntur. Cap. LXXVII.

Temperantia assimilatur Mercurio propter tria.

Primo propter dominium, quia mercurius dicitur aquis dominari. Vnde Lucas loquens de mercurio ait, Quia deus aquarum percussit. Similiter temperantia aquis occupantis dominatur, & fluxum earum i. luxuriam lubricitatem restringit. Vnde sine temperamento virtus huius murus continentie non est. Ezech. Die ad eos qui diluant ab aque temperantia, quia casius sit. Illi enim ab aque temperantia liciunt, qui carnem suam innumeris delictis nutriunt, & quia non

eis adeit temperantis modus, cadit protinus continentia murus.

Secundo, propter effectum quia scilicet Mercurius conceptum vel natum sub dominio suo, disponit ad sapientiam. Vnde a sapiens deus eloquentia dicitur est, Et ideo gentiles vocauerunt Paulum Mercurium, quia ipse erat dux verbi. Similiter temperantia tam ciborum quam ventris, disponit ad sapientiam. Quod signo naturæ ostenditur seu creationis. Nam Deus corpus hominis qui præ ceteris animalibus sapientia pollet, in maximo temperamento constituit, & ad æquilibrium complexionis inter omnia corpora maxime reduxit. Cor. 1. Cor. 12. Deum temperantia corpus & Et hinc circo nos ipsi a superbiis & inhonestis temperare debemus. Dicitur etiam Mercurius fuisse Deus palestra (sunt illi do.) Ieo quæ cum sole iustitiam volens cum superare, semper enim iuxta solem graditur, stansquam plus distans ab eo, quæ per tres gradus. Vnde raro videtur, quia fere semper sub radiis solis occulatur. Facit iustitiam cum sole, est pugna carnis cum ratione volentis eam superare. hanc iustitiam caro excitat, sed temperantia sedat ipsam carnem, ratio si superaret, ut eam sequatur, & iuxta eam vadat, sicut Mercurius iuxta solem.

Tertio propter principatum. Nam (secundum Ptole.) sub Mercurio sunt Gemini, regnat in virgine, in piscibus regnum eius adscendit. Sic temperantia subsumit geminam, id est sensus corporis, qui sunt geminati, utpote quia dux sunt aures duo oculi, duæ nares i. duo foramina narium. & sic de alijs. Habet enim temperantia sensus corporis refrenare, & castificare. regnat in Virgine quia piosissima temperantia species est virginitas: sed deficit in piscibus, id est in his qui vitam in aquis delitiam. Perit enim castitas in delictis, sicut Ber. dicit.

Ber. in cpi.

Nullus ventis temporisque similitudinibus, fortius atque crebrius patientes quam peccatores temerari declaratur. Cap. LXXVIII.

Tentatur fortius & frequentius peccans quam peccatoris. Et hoc apparet per similitudinem venti. Nam sicut Seneca dicit, circa eum tam fit ventus, quia tunc vapor ventum facies, est collectus, & radius solis appropinquans percutit.

Sen. de na. que li. 4.

Liber Primus

Bed. Vnde sunt similes terræ, quæ (vt dicit Be-
da) vndique mari cingitur, vndique qua-
ritur, & tamen nō dissoluitur, sed potius
solidatur: quia dum eius siccitas maris
beneficio humectatur, partes terræ co-
adunantur, quæ alias in puluerem verte-
rentur. Sic ex tribulationum & amaritu-
dinum circundatione stillatur mētibz
electorum humor consolationis inter-
næ, quæ anima roboratur, consolidatur,
& sic in seipsam tota coadunatur, vt per
iram vel impatentiam minime disper-
gatur. Psal. Firmavit orbem terræ, qui
non commouebitur. Item tribulationis

Psa. 92. amaritudo tutiores reddit sanctos viros
quàm consolationis dulcedo. Sicut na-
uis tucior fertur & natat in amara siue
falsa, q̃ in dulci aqua, ex eo quòd aqua
amara siue falsa grossior & granior est
dulci. Vnde in ea natat ouum recens, &
in mari Palestina mortuo nihil viuum
immergitur. Ideo nauis (vt dictum est)
tutius fertur & natat in amara aqua
quàm dulci. Sic anima si habet amaram
aquam tribulationis: tuta esse potest,
quia aut est ei ad purgationem, aut ad
augmentum meriti: Sed in aqua dulci
consolationum dubitat, ne per eas aut
resoluitur, aut forte in eis principaliter
præmiatur, si quid fecisset boni. Vnde

Tf. 76. Psal. Renuit consolari anima mea. Et ite-
cap. 14. rum Sapi. Transcentes mare per ratem
scilicet patientiæ, liberati sunt.

Item tribulatio assimilatur mari.

Primo, quia licet mare non sit potabi-
le vel dulce quo ad gustum, est tamē quo
ad multa vtile, & proficuum. Nam multa-
rum infirmitatum est curatiuum. Sanat
enim hydropicos, vlcerosos, & scabiosos
Ita etiam tribulatio licet non sit delecta-
bilis, sed penale carni in se, salutaria, est
tamē vtilis & proficua spiritui, videlicet
quia sanat infirmitates mentis. Curat. n.
hydropicos. i. auaros, vlcerosos, idest su-
perbos, scabiosos, idest luxuriosos qui ha-
bent pruritus carnis, quia tribulatio ca-
lignat. Vnde Mich. Projiciet in profundū
maris omnia peccata.

Miche. 7. Secundo, quia mare quomuis ex se sit
salsum & amarum, pro dulcedine tamē
venarum per quas tacit trāsire, est sui
saporis variatiuum. Similiter tribulatio
licet videatur amara vt in presenti, tamē
propter dulcedinem & patientiam eorū
qui eam temporaliter & transitorie susti-
nent, mutabitur in gietū pramij dulco-

rem. Iudith. Fōtes amari obdulcati sunt Iudit. 9
eis ad bibendum.

Tertio, quia mare licet sit inquietum,
est tamen propter continuum suæ sub-
stantiæ, a sua corruptione conseruatiuum.
Sic tribulatio licet inquietet mentē vel
carnem, tamen conseruat eam a corrup-
tione luxuriæ. Eccle. Malitia vnus ho-
iæ obliuionem facit luxuriæ. Tob. Reced-
dunt aquæ de mari, & fluuius vacueta-
tus arēscat. Aquæ enim. i. concupiscen-
tiæ carnis, recedunt de mari. i. de amari-
tudine tribulationum, & tunc vacueta-
tus fit fluuius. i. luxuriæ fluxus.

Item tribulatio feruentem spiritū con-
punctionis gignit, & ventum vanitatis
excludit. Cuius exemplum est, quod tē-
pore æstatis in parte septentrionali gene-
ratur spiritus multus, & vapor coarctat,
qui facit terram tremere. Ibi. n. iuxta ma-
re quasi quotidie terra tremit, & tam for-
tis est ibi motus equi vel hominis ita q̃
vasa plena liquoribus effunduntur. Vn-
de quidam perforauit terram septentrio-
nalem lancea longa, & exiit ventus tan-
tus quod ferē diruit magnam domum.
Per terram septentrionis intelligitur ani-
ma peccatoris frigida a calore charitatis.
Est. n. subiaccens septem capitalibus vi-
tijs quæ tamen æstate charitatis calescen-
te concipit spiritum multum contritio-
nis, vaporem compunctionis, & tremo-
rem humilitationis, ita quòd vas cordis
plenum liquore peccati: euacuetur effu-
sione confessionis & interdum dum ter-
ra. i. corpus perforatur lancea longa at-
tractione diuturnæ macerationis & affli-
ctionis, excluditur & exit ab homine vē-
tus omnis peccati & vanitatis.

*In singulis creaturis cum corporeis, tū etiam im-
corporeis, supra celestibus & sublimaribus,
sanctissima trinitatis repræsentari vestigia, pul-
cherrimus similitudinibus oblectatur. Cap.
LXXXI.*

T Rinitas diuinarum personarum in
vnitate essentię repræsentatur gene-
raliter in omnibus creaturis. Et hæc re-
præsentatio in creaturis irrationalibus,
vestigia appellatur. Quilibet enim crea-
tura subsistit in suo esse, & habet formā
per quam determinatur ad speciem, &
habet ordinem ad aliquod aliud. Per pri-
mum repræsentat Patrem, per secundum
filium, per tertium Spiritum sanctum.

Item

Item in magnitudine creaturarum cognoscitur potentia patris, in dispositione, filij sapientia, in ornatu, bonitas spiritus sancti.

Item in quolibet indiudivo inuenies unitatem, speciem, & utilitatem, quorum primum conuenit patri, secundum filio, tertium spiritui sancto.

Sap. II. Item scriptura dicit, quod omnia constituit deus in numero, pondere, & mensura. In omni enim creatura est unitas, veritas, & bonitas, siue modus, species & ordo ut sic in omni creatura quo vnus ostenderetur principij unitas, & quo tria personarum trinitas.

Ita inuenitur in omni creatura quod est, quod discernit, & quod exigit. Sed omnes istae distinctiones siue assignationes vestigijs, ad personarum trinitatem reducuntur, ut per se est manifestum.

Dion. de diuin. nom. Item apparet representatio Trinitatis in omnibus substantijs. Nam in omni substantia creata (secundum Diony.) inuenitur essentia, virtus, & operatio, quorum primum conuenit patri, secundum filio, tertium spiritui sancto. Specialiter autem reperitur sanctae Trinitatis representatio in substantijs incorporeis & immutabilibus, scilicet in animabus, & in angelis. Generaliter autem in tres diuiditur species, quae sunt vegetabilis quae est in plantis, sensibilis quae est in brutis, & rationalis quae est in hominibus. Sed omnibus tribus competit vna ratio diuina communis. Et in vna communi animae ratio ne representatur unitas essentiae, sed in triplici animae distinctione representatur personarum distinctio. Sed excellentior adhuc representatio Trinitatis est in anima rationali, scilicet propter modum imaginis, propter quam dicitur, quod homo ad imaginem dei factus est. Nam sicut sunt in unitate essentiae diuinae tres personae, ita in vna essentia rationalis animae tres potentiae sunt, scilicet memoria, intelligentia & voluntas, imago enim Trinitatis diuinae non inuenitur in homine, nisi secundum mentem, in alijs vero partibus ostenditur ista representatio solum per modum vestigijs. Sed adhuc Trinitatis imago attenditur in mente, & magis secundum actus distinctum potentiarum, quam secundum potentias ipsas. Propterea quia personae diuinae distinguuntur secundum processionem verbi a dicente, & processionem amoris a dicente. Verbum autem

in anima sine actuali cognitione non potest esse, Aug. dicit. Vnde principaliter attenditur imago trinitas in mente secundum actus, prout scilicet ex notitia rei quam habemus cogitando inuenitur verbum concipimus, & ex hoc in amorem prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus & potentiae, vnumquodque autem est virtualiter in suo principio, secundario & quasi ex consequenti imago Trinitatis potest attendi in anima secundum potentias & habitus prout in eis actus virtute exsistunt. Sed adhuc attende, quod imago non attenditur in notitia, vel amore sui vel alterius rei, sed per respectum ad hoc quod est Deus: quia scilicet mens potest meminisse, intelligere & amare deum, a quo facta est, ut dicit Aug. Quia (ut dictum est) diuinae personae distinguuntur secundum processionem verbi a dicente, & processionem amoris. Verbum autem dei nascitur de deo secundum notitiam sui ipsius, & amor procedit secundum quod se ipsum amat, & manifestum est, quod diuersitas obiectorum diuersificat speciem verbi & amoris: quia non est idem verbum de lapide & equo conceptum. Vnde attenditur diuina imago secundum verbum conceptum de dei notitia, & secundum amorem exinde derivatum. Ipsa enim rationalis anima tribus theologis virtutibus perficitur, scilicet fide spe, & caritate, in via. Ipsa autem in patria tribus doctoribus doctabitur, quae sunt visio succedens fidei in haesione succedens spei, & caritas correspondens caritati. Vnde patet quod in anima rationali est sanctissima representatio Trinitatis, & secundum esse naturae & secundum perfectionem gratiae & secundum statum gloriae. Adhuc autem expressior, & nobilior representatio Trinitatis est, quae in angelis reperitur. Vnde secundum Grego. Angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo similitudo diuinae imaginis illuminatur expressa: & haec similitudo inuenitur in quolibet angelo. Representant enim angeli sanctissimam Trinitatem in eumani, quia distinguuntur omnes per tres hierarchias, & quilibet hierarchia adhuc tres ordines continet. Vnde deus est in Thronis ut maiestas, in cherubin ut veritas in seraphim ut caritas per quam notatur trinitas personarum: & similiter inuenitur in alijs hierarchijs. Item apparet repre-

K. 3. lentatio

Gre.

Liber Primus.

sentatio Trinitatis in substantiis corporeis & materiis. Nam in omni corpore (secundum philosophos) tres dimensiones existunt, scilicet longitudo in linea latitudo in superficie similitudo siue profunditas dicitur esse in corpore, quia est eius dimensio proprie propria. Linea est tantum producens, & ideo competit patui qui est principium non de principio. Linea enim (secundum philosophum) dicitur esse producens, quia est principia a quo superficies fluuit, sed dicitur esse non producta, quia licet dicatur finire a puncto usque ad punctum, quod non est in continuo nisi lineam ducere tamen non potest habere a puncto aliquam quantitatem, cum punctum sit indivisibile. Unde linea prout continua non dividitur in puncta, sed in partes continuas. Et ideo physicus non considerat puncta, cum ista dimensiones non suam a puncto, sed a materia. Corpus vero est tantum productum, quia profundum quod est proprium corporis, fluit a superficie. Aliquin id producitur a seipso, si in plano essent plures superficies, sed tamen dicitur corpus non esse producens, quia non intelligitur ultra corpus alia species magnitudinis accrescere ab illis. Unde profunditas siue corpus est, quia Spiritui sancto, quia ab aliquo procedit principio, scilicet patre & filio, sed nulla alia divina persona procedit ab ipso. De quo etiam dicit Apostolus. scrutatur profunda dei. Superficies autem, producens & producta est: producitur enim a linea, & ipsa simul cum linea produci ipsam corpus siue profunditatem: & ideo competit filio qui nascitur ex Patre, & ab eo simul & Patre Spiritui sancto procedit.

Item beata Trinitas exprimitur in numeris. Competit enim ternarius numerus omnibus rebus naturalibus. Et quia secundum Pythagoram est completum in natura habet principium materiam, & finem: ita Pythagoras docuit d. unam naturam proprietas eam eminem colere ter in die. Quia ipsa cognitio que de possibili est, peractur trius, scilicet in qua quo manducamus, imaginatio que qua indagamus verum ex his que nos manducant; & intellectu quo conspiciamus naturam. Ideo etiam honoramus deum ternarium Ternarium secundum rationem & misericordiam, & in mente meritis & vestigio, unde lex Pythagorae dicitur.

& Christianorum adorat ad Orientem. Lex Termegili & Machometi ad meridiem: lex Moyli ad Occidentem.

Ita posita sunt a philosophis magnis in cultu Dei tria, scilicet adoratio propter reverentiam, thus propter distributionem suavitissime cognitionis divinae & virtutum ecclesiarum, terrestrium, in hymnis, secundum Pythagoram, propter concentrum coeli.

Item est representatio Trinitatis in celestibus, in corporibus celestibus. Computantur enim ab Apostolo tres coeli, quia dicit se raptum ad tertium coelum, propterea quia in sphaeris colorum triplex est differentia. Quia est aliquod coelum mobile & stellatum, sicut nimium, cum quo etiam computantur septem planetarum orbes, qui sunt sub eo. Aliquod vero est mobile, & non stellatum sicut cristallinum, vel si quod aliud supra ipsum quod sit primum mobile, secundum astrologos. Tertium autem quod nec est mobile nec stellatum, sicut empyreum, quod est beatorum locum. In celo etiam relato ad terram inveniuntur triplex dimensio: sunt enim tres viae continuas, scilicet longitudo a sursum in deorsum vel e converso: latitudo a dextero ad sinistram: Altitudo ab ante ad retro. Igitur in celo ad terram relato, relatio directoria ad centrum causat longitudinem accedendo & descendendo. Ordo vero signorum in circulo ad aliquam faciem altitudinem, quia ab Occidente in Orientem facit ante, sed retro est ab Oriente in Occidentem. Alias vero motus facit latitudinem, id est dextrum ad sinistram.

Item representatio sanctae Trinitatis in planetis est. Assignatur enim eis triplex circulus, scilicet deferens, aequans & epicyclus.

Item in eorum cursu dicitur esse triplex gradus. Quia quandoque planeta est retrogradus, quandoque directus, quandoque stationarius. Nam quasi si stationarius pater a nullo est procedens, sed quasi si retrogradus est alius, tamen in nullo tunc enim sol retrocedit usque ad decimam lineam, & regreditur est ista idem usque ad Isa. 38. humanam naturam, quae quasi decima est post novum ordinem angelorum & in decima dragma figurata Luc. Sed Luc. 15. quasi directus est Spiritus sanctus, qui mittitur ad directionem fidelium. Unde Psal. 51. spiritus tuus bonus deducet me in terram.

Ari. 2.
coel.

i. Cor. 2

Pythag.

terram reſtam. Sed præcipue ſancta Tri-
nitas repræſentatur in ſole, qui eſt maxi-
mus planetarum. In eodem ſole ſecun-
dum Aug. tria hæc conſiderantur. ſcilicet
quod eſt, quod lucet, quod calet. Primum com-
petit. Iſi a quo nihil habet eſſe & ſpi-
ritualitatis; Secunda uero, Tertium ſpi-
ritualitatis.

Item eſt repræſentatio Trinitatis in lo-
cis. Eſt n. triplex locus deputatus creatu-
re rationali. ſcilicet locus ſummus ideſt
coelum, ubi ſola lætitiæ & eum in iras, ſi-
infernus, ubi ſola trititia; & eſt medi-
us hoc eſt in uias, in quo ſunt ſumma pe-
ccanda, & maxima timenda. Vnde Phil. In
nomine Jeſu omne genua ſeclatant, cele-
ſtium, terreſtium & infernorum. In no-
mine Jeſu ut dicit Ambr. Iuxta Trinitas
repræſentatur, quia Jeſus interpretatur
uictus in quo intelligitur uictoria, & uic-
torio, & ipſe uictus. Vng. s. pater, uictus
ſumus, & uictio ſpiritalitatis. Et iſe
in nomine Jeſu olim in apoſtolorum re-
ponibus credentes baptizabantur in no-
mine Trinitatis.

Item repræſentatur trinitas in elementis
quæ diſtinguntur ſecundum ſimilitudinem
philosophum, & ſimpliciter: quia ſunt ſimplex, ſcilicet
ſunt autem ignis, vel ſimplex, quia
ut eſt terra, vel mediocris, & ſimplex, ſi-
cut aer, qui eſt gravis reſpectu aquæ, le-
uis autem reſpectu aquæ; & aqua quæ
eſt levis reſpectu terre, gravis autem re-
ſpectu aeris. Item in elementis inueni-
tur quedam alia trinitas reſpectu loci
quia ſolum tria elementa ſe conſurgunt
in loco generationis, ſcilicet aer, aqua
terra. Aer enim non plus habet de natura
gravis quam aqua de natura levis. ſpe-
cialiter autem ignis repræſentat ſua di-
uinitatem quia ignis apparet triplex, ſcilicet
in flamma luce, & carbone. Item quia
ignis habet triplex eſſe. e. i. enim ignis pu-
rus in propria ſphæra, ignis combinatus
rei combinati, ſcilicet in alia mate-
ria. & eſt ignis mixtus in re elementata,
in qua ſecundum quoddam ignis, &
etiam alia elementa ſunt actu. non quo
ad eſſe primum ſcilicet formam lub-
ſtantiam, ſed quo ad eſſe ſecundum,
ſcilicet qualitatem ſuam, quæ ſunt re-
ductæ ad materiam. Iſe ſunt ibi ſicut
extrema in medijs, & ſecundum aliquos
nullo modo ſunt ibi actus, ſed ſunt ibi
virtute. Repræſentatur etiam trinitas bea-
ta in ære, qui diſtinguitur per tria inuer-

ſitia, ſupraterranum quod dicitur ætherem,
& medium, ac inferum quod dicitur æren.
In ſupraterrano eſt calor & lux proprie ignis
et ſolus propinquant. Simili et in infero
per reſpectum in radiorum a terra. In
medio autem ad quod non poteſt per-
tingere reſpectu radiorum, eſt triplex
& obſcuras. Aqua enim repræſentat
perſonas trinitatis, quia inuenitur aqua
triplex, ſcilicet condensata ut in nube,
ut congelata ut in glacie, vel liquida ut
in fonte vel ſemina. Eſt enim aqua uia
ex illis uicibus quæ reſtituuntur in terra
in terra in tria autem reſtituuntur. Iſe. Tres
ſunt qui reſtituuntur in terra, ſpi-
ritus, aqua & ſanguis ſpiritus inquit ſan-
ctificationis, aqua abluitionis ſanguis red-
emptionis. Terra quoque repræſentat
beſtam trinitatem. Dicitur enim tria. Quæ
apparet tribus dignis molem terra per
quos tres dignos intelligi poſſunt tres
perſonæ diuine in orbem terræ repræſen-
tata. Vnde & terra quæ inhabitatur tria
ſunt a ſapientibus eſt diſta. Vna dicitur
Aſia, altera Europa altera Africa eſt. Et
eſt Aſia munus totius pars media a pectore
per orientem viſi; ad aquilonem in pro-
tenta a quodam multo ſic vocata, quæ
apud antiquos trium tenetur canalis,
ut dicitur. Iſe. Europa vero a ſeptentrione
viſi; ad occidentem eſt eſt tria, quæ
ſic vocata eſt ad Europam tria reges. Læge
quam in pectore ſapientis ab Africa dicitur
in Cæſaribus eſt tria patrem orbis vo-
cant Europam. Et ſic in Europa diſtingu-
tes. ut dicit Chryſoſtomus. Africa
vero ad occidentem viſi; ad orientem eſt
potentia ſive potentia, & eſt tria quod
dam alia Africa quæ apud eam quod
ſol omnino ſit ſpecta & nullo quæ
ſit ſubſecta, ut dicitur. Iſe. Aliqui
autem dicunt ab Aſia tria Abrahæ ex cer-
ta cauſa eſt eſt tria, quæ verſus Lybiam
dicitur dextere exercitum & illa viſi; ho-
ſibus eſt eſt tria. & Africa eſt tria Europa
eſt totius orbis medietas. Quidam vero
dicunt quod his tres partibus tria tria ſi-
ſi ſit eſt tria. ut poſſunt in tria ſunt
de arca, na ut ſem eum ſua potentia
futura occuparet Aſiam, Lybiam Europam,
& Cæſar poſſit eſt Africa, ſem dicit
gloſia, eſt tria & eſt tria. Chryſoſto-
ſto. Plinius & alij plures concordant
eum eſt.

Item beata Trinitas repræſentatur in
motibus. Eſt enim motus ſecundum lo-

k + cum

Io. 5.

Iſa. 74.

Iſe.

Eth 1

Liber Primus.

cum triformis, rectus, circularis, & obliquus. Item distinguitur motus secundū aliquos in naturalem, cuius principium est natura; & violentum, cuius principium est ab extra; & animale, cuius principium ab intra, quia ab anima quæ mouet multipliciter.

Arist. 1. cœl. Item in numeris est representatio Trinitatis. Nam primū impar est ternarius numerus, in quo perfectio primi representatur. Atque Dei, qui trinus est & vnus. Iō omnis res, quæ habet ista tria, scilicet principium, medium & finē, dicitur esse perfecta, utpote quia in trinario numero finis conformatur principio. & ideo sic dicit philosophus secundū translationem Arabicam. Per hunc numerum scilicet ternarium, adhibuimus nosmetipsos magnificare vnum Deum eminentem, proprietatibus eorum quæ sunt creata. Vnde & Hermes trimegistus ponit mundum perfectum in tribus ymagine, quod est impulsio vel implexio causarum; necessitate quæ est ex æquatione causarum per motum ad esse; & ordine qui est distributio cuiuslibet producti in locum & officium suum.

163. Item numerus diuiditur in tria, quia numerorum (sicut in Ido.) alius linealis, alius superficialis, alius vero solidus. Linealis est qui ab vnitatem incipiens ordinatē procedit ut vnus duo tres, & sic in infinitum. Superficialis vero numerus est ductus in se vel in aliū semel ut bis duo, bis tria. Solidus autem est qui ducitur in se, vel in aliū semel, & postea semel ducitur in totum, ut cum dicitur, Bis duo bis, ter tria ter, & sic de alijs. Vnde alia distinctio numeri per tria est, quia numerorum alius digitus, alius articulus & alius cōpositus. Digitus enim continet numeros simplices ab vnitatem vsque ad decem. Articulus continet decem & alios denarios, ut viginti, triginta, quadraginta, & sic de singulis. Cōpositus vero utriusque complectitur, ut vndecim, duodecim, tredecim &c.

Itē representatur Trinitas in figuris. Nam prima figura dicitur rectilinea. Hæc est triangulus habens tres angulos æquales quibus rectis. Cui comparatur anima vegetabilis, quæ habet tres vires naturam augmentatiuam, & generatiuam. Est ergo triangulus tribus lineis inclusus, in tribus angelis extremis, & per tres species diuisus, qui sunt, sicut Philo-

sophum, æquilaterus, qui habet omnia latera æqualia; Isocheles qui habet duo latera tantum æqualia; & gradatium qui habet latera inæqualia. Figura circularis representat Trinitatē: quia Deus est circulo similis. Dicit enim Hermes supradictus, quod monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorem. Quod quo ad nostrum intellectum trahentes, dicimus quod pater vnus vnicum generat & genuit filium ab æterno, cum quo etiam simul ab æterno spirat Spiritum sanctum, qui est nexus & amor amborum. Nam Deus pater ab æterno se perfecte intelligit; it. & intelligendo se diligit, quam dilectionē extra se ad alium non extendit, sed in se reflectit quia ad intelligentem & intellectum, ad patrem & filium, a quibus procedit ipsa dilectio ad modum circuli in seipsum reflectit. Vnde omnino Deus in essentia vnus pater intelligens, & intelligendo filium gignens, & amor ab utroque procedens, ut in vtrumque se referens & reflectens. Propter quod Trimegistus fuit interrogatus quid esset Deus, respondit: Deus est sphaera intelligibilis, cuius centrum est vbique, circumferentia vero nusquam. Nam quia Deus corpus non est, nec etiam esse potest, eo quod summè simplex est, quia omne perfectissimum oportet esse simplicissimum, eo quod posterioribus componendis sit omne cōpositum: ideo ad differentiam sphaeræ corporali dicit, quod est sphaera intelligibilis. Vnde in centro, quod est quid minimum & simplicissimum circumferentiæ comparatum, diuinam simplicitatem intelligit: sed per circumferentiā quæ est maximā, immensitatem diuinam accipit. Est ergo sensus descriptionis prædictæ: Deus est sphaera i. principio carens & sine: multo magis quam circulus, siue sphaera, ut sic eius notetur æternitas: intelligibilis, ut notetur eius immaterialitas. Cuius centrum, id est indiuisibilis & simplex essentia, vbique tota est: sed circumferentia eius, id est eius immensitas, nusquam est quia a loco comprehendi non potest. sic etiam circumferentia primi cœli dicitur minime loco conineri: quia si primum cœlum esset in loco, cū locus sit terminus corporis continentis (ut Philosophus dicit) extra cœlum aliud corpus esset, quod cœlum includeret; & sic sequeretur, quæstio de illo alio corpore, & sic de alijs, & ita procederet in infinitum.

Aristo. Thys.

Alex. infinitum quod est inconueniens. Vnde **fm Alexandrum**, vltima sphaera nullo modo est in loco: sed **Auerroys** dicit qd licet vltimum cœlum non sit in loco per se, idest fm circumferentiam, est tamen in loco per accedens ratione centri circa quod mouetur: quia ipsum centrum habet fixationem in loco. Sed rationabilis videtur dictum **Themistij**, scilicet qd vltima sphaera est fm circumferentiam dicitur esse in loco ratione partium, quia partes mutant locum substantia & ratione, licet non actu, sed potentia tantum, cum non sit pars actu diuisa. Si enim esset pars cœli actu diuisa, tunc esset actu in toto sicut in loco. Vnde quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes vltimæ sphaeræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphaera est in loco per accedens ratione partium: quod sufficit ad motum circularē. Quicquid autem sit de sphaera corporali, de Deo tamen qui est sine quantitate immensus & omnino indiuisibilis, hoc est verum, qd nullo apprehendatur loco. Sic ergo Deus dicitur sphaera propter suam æternitatem, intelligibilis propter suam immaterialitatem, & dicitur habere centrum propter suam simplicitatem, ubique totus propter suam indiuisibilitatem, & dicitur esse nusquam, idest a nullo loco comprehensus propter suam immensitatem.

Item representatur Trinitas in consonantijs musicis. Sunt enim musicae tres partes, scilicet harmonica, rhythmica & metrica. Itē harmonica fit tripliciter. Nā (fm **Isid.**) omnis lenus harmonicus aut voce editur scilicet per fauces, aut flatu scilicet per fistulas, aut pulsu sicut per tympana, psalterium & citharam, & huiusmodi. Pulsus importat potentiam patris, vox refertur ad sapientiam filij, habitus ad bonitatem viuificantiam spiritus sancti. Sic patet qd beatissima Trinitas in omnibus, licet vario modo, representatur suis effectibus, qd Deus omnis auctor est nō solum vt vnus, sed etiam vt trinus, ex quo omnia per quæ omnia, in quo omnia, cui semper sit honor & gloria, & erit in secula.

Varia verbi Dei similitudo, ac utilitate quæ ex lumine, sphaera radij, semetipso, guttu, & filij vocis & pluma eliciuntur Ca. LXXXII.
Verbum Dei assimilatur lumen in iuxta illud Psalm. Lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lumen semitis

meis. & hæc similitudo attenditur quantum ad septem.

Primo, quia lumen est diuersorum corporum diuersimodè penetrantium. Vnde auctor perspectiue dicit, qd lumen est triplex, scilicet reflexum, tractum, & directum. Reflexum sicut a speculo, & alijs politis corporibus, quia lumen a se receptum reijciunt. Et tales sunt qui verbū Dei audiunt, sed ipsum auditum reijciunt vel contradicendo, vel contrariando, fm illud Iob. Ipsi fuerunt rebelles lumen Iob. 34. ni. vel reijciunt illud obliuiscendo, fm illud Iac. Comparabitur viro consideranti Iac. 1. ut vultum nauis in speculo Ps. Ps. 49. Proieci sermones meos retrorsum, sed Luc. 1. Luc. dicitur: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Aliud est lumen fractum, sicut quando lumen venit ad corpus aliquantulum densum, vel durū. Tale enim corpus lumen in se recipit, sed propter materiam quæ omnino nō obedit, vt transire lumen possit, lumen non rectè incedit, sed ab incessu recto diuertit, & talis incessus dicitur fractio radij. Sic frangitur verbum Dei in his qui audiendo ipsum suscipiunt, sed non obediunt faciendo. Vnde nec rectè ipsum suscipiunt, & ideo dicitur Iac. Estote factores verbi, & non auditores tantū, fallites vosmetipsos Matth. Vide, ne lumen Matt. 6. quod in te est, tenebræ sit. Nam res, quæ radius non penetrat, licet ex vna parte ubi lumen recipit, sit illuminata ex alia, tamen ad quam non transit, remanet tenebrosa. Vnde tales licet illuminentur in eo, quod audiunt, tamen tenebrosi sunt in eo quod non faciunt. Tertium lumen dicitur directum, quando non repellitur nec materiam inobedientem reperit, sed libere transit, & operationes perfectas facit. Sic simili modo etiam verbum Dei est cum diligenter & perfecte auditur ac deuote, quia tunc memoriter retinet, & obedienter ac sollicitè impletur. Vnde tunc perfectam operationem facit, quia ad æternam beatitudinem perducitur fm illud Iac. Si quis perspe- Iac. 1. xerit in lege perfectæ libertatis, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, vel verbi, hic beatus in facto suo erit. Psal. Deducet quasi lumen iustitiam tuā, Nam lumen huiusmodi, transeundo de Psal. ducit a principio ad medium, & de medio ad extremum. Sic verbum Dei quando auditur auro, retinetur corde, perficit opere,

Liber Primus

opere, tunc iustificat hominem & dignū reddit æternæ beatitudinis.

Secundo, quia lumen est formarum vel figurarum declaratum & manifestati uniusque verbum Dei manifestat nobis formas & figuras virtutum & virtutum. Eph. 5. Omne quod manifestatur lumine est.

Tercio, quia lumen est oculorum laticatium. Eccl. 1. Dulce lumen & delectabile est oculis videre solem. Sic verba Dei interiores oculos animæ illuminant ipsi quoque laticant & delectant.

Pro. 15. Prover Lux oculorum laticat animā.

Quarto, quia lumen est agris oculis odiosum, & molestia illataum. Similiter verba Dei in hominibus prave dispositis sunt molesta Io. Dilexerunt homines magis tenebras quam lucē: erant enim eorum opera mala.

Quinto, quia est pigritia excitatiū. Nam lumen Dei adveniens, excitat mentem ad surgendum a lecto peccati, & et ad bene operandum Ita. Surge Illuminare Hierusalem &c. sunt enim verba bona quasi stimuli Eccl. Verba sapientum quasi stimuli.

Sexto, quia lumen est formarū & specierum in superficie speculi vel alterius corporis polii impressum. Nam lumen polita in media superficiem perfringens, in angulis a quibus se tenet, & omnia subiectorum forma impunit. Unde quod est extra substantiam in superficie collocat speculū per imaginem & figuram. Sic etiam per verba Dei imprimantur mentibus hominum diversæ cogitationes & affectiones quasi diversæ imagines. Nam quādoque verbum Dei aurium mentes audientium elevat in contemplationem & amorem celsū, quādoque etiam imprimunt timorē sapientiorum infernalium quādoque etiam contemptum & despectum omnium mundanorum quādoque fugam & odium omnium visorum.

Et hæc præcipue facit verbum Dei ut mentem politis & a peccatorum rabi-gine reat. Unde hoc est lumen sapientie quod mentis dupliciter informat, Sap. 6. Sap. Indiget lumen sapientie.

Septimo, quia lumen est dispositio materiae quæ in substantia est variatio in susceptum. Nam sicut claritas in-tenetur in materia per ipsam & purā, & remanet in materia occulta. Sic

verbum Dei in mente pura & tersa a vitis, lumen sapientie plurimum inducit. Sed in mente impura & sordida peccatis, lumen sapientie vel gratia non im-mittit. Item in diaphana materia, quia obstaculum non invenit, ideo per eam irradians proprios fulgores, exprimit & ostendit, ut Dionysius dicit & quanto per se-ctius in illa profundatur, tanto latius ex-egit. hic ea resusa ad alia derivatur. Dum autem rar, lumen materie grossa inuaditur, im-perfecte ab ea recipitur. Unde solum se-quistendit extrinsecus. Sic verbum Dei in mente perua non habente opacitatem vel grossitatem materialis amoris, fulget vel splendet, sicut illud Tob. Luce splen- dida fulgebis in non solum in te splendi- da eis sed etiam aliis per doctrinā vel bonorum operum exempla fulgebis. sicut illud Math. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra &c. Unde de talibus dicitur Baruch. Stella dederunt lumen in ostiis suis. Stella enim sunt mundissima substantia, & lu- men a sole percipiunt, quod alia rejun- dunt. Sed in mente ubi est densitas amo- ris materialis & temporalis, lumen clari- verbi solum extrinsecus in auditu perci- pitur & si aliquo modo ad cor tran- seat non ibi figurat vel aliquid operatur sed citius a contrario facti fræ anectus repellitur. Sic lumen a grossis vel compa- ctis corporibus repulsum patitur, nec ad interiora admittitur, etiam in superficie ei e videtur.

Item verbum Dei assimilatur ipsi ra- dio solari, ex cuius reflexione genera- tur flamma ignis, ut dicitur Mach. 2. Sol retulit, qui prius erat in nullo. & accē- sus est ignis magnus. Ita frequenter di- uinum verbum generat in mente homi- nis mirabilem flammam amoris. Psal. Eloquentia domini inflammavit eum Et nota quod radius inflammatione carens, oportet quod sit a corpore terminato, solido & armo i. permanente. Unde radius solis in aqua fluente, inflammationem vel ignitionem causare non potest, ex eo quod huiusmodi aqua non est solida, nec permansens nec etiam terminata, & ideo nullam formam retinens: posset tamen fieri in aqua contenta in aliquo vase val- de rotundo & solido & terminante, & quæsceme, puta in ampulla, vel huius- modi. Et ita similiter etiam ad hoc ut ex verbis diuinis cor hominis inflammetur, oportet

oportet, quod sit terminus imper inquir-
rendi sobrietatem, scilicet ut non plus
velit sapere, quam oportet, sed sapere ad
sobrietatem.

Ro. 12. Item ponet quid sit solidum i. non
contractum sine obliuioſum, vt ſcilicet
quod ex vna parte rediit ex alia p. re.

Ecd. 21 quædam una parte recipiens alia parte effundit. Vnde dicitur Ecd. Coriati quasi vas contrarium omnem sapientiam non tenet. Vel debet esse solidum et non mollescit quocunque molle est. sicut facilius impressio in recipit. ita facilius teramini. Et talis enim sicut facilliter ad verbum Dei accenditur. ita facilliter extinguitur.

Item oportet, quod sit permanens, ut non ad tempus credat. & in tempore translationis recedat. Item cuncta illud Iohannis:

10.9. tationis recedat. Item illud Iohannis:
Si manseritis in sermone meo, verè di-
scipuli mei eritis. Cor ergo quod habet
stabilitatem & felicitatem vehementer
inflammatur & incenditur per divini
gloriam dei facit scriptura rati in

Luc.24 Luc. Cor nostrum ardens erat in nobis,
dum loqueremur tibi in via.

Item verba Dei frequenter predicata
affirmantur scinillis.

Primo, quia scintilla habent igneita-
rem Nam scintilla est modica ignis par-
ticula ex materia ignis, caloris imperi-
resoluitur. Quia scilicet ex mente cele-
stis descendit, vel superni relict igne accen-
sa, vel cum deuote precantis egreditur
cum imperu feruoris, quo natus au-
ditur, in succenduntur et inflammantur.
Eze. i. Scintilla quasi aspectus
Grego. eius erit candor. uidelicet Grego. vita
prædicationis sonat & ardet ex quo sin-
tilla procedunt, idcirco verba ignita.

Secundo, verba Dei neque inter audi-
ra similan ut scimul. ratione motu
tati, qui habet motum in suis
tilla motu ut resoluitur; sunt in
sed dum ex paribus similibus gra-
mum, ad centrum interum reclinatur & ibi
similis discursus, cum ascendendo

ba sunt quasi scintilla descendentis faciebat Apostolus. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestra. Interdum etiam ea temperant propter infirmitatem propriam, nullus Corin. Tercio autem, ne quis existat aliquid esse supra id quod videt in me, aut audit ex me.

Tertio, quia scintilla habent lumine-
ritatem, sic sanctorum predicatorum ver-
ba illuminant auditivum corda ad co-
siderandum Dei opera. Et, el. Desiderati
la omnia opera eius, & tanquam scin-
tilla quae est & confidare.

Quarto, quia scintille habent virtuo-
sitate. Ita modica enim scintilla fit se-
pe maximus ignis, Ita similiter ex breui
predicatione, immo aliquando ex breui
sermone sequitur magnus fructus. Eccl.
Ab scintilla vna augetur ignis. Vnde
Act. dicitur ap. predicante Petro, cecidis-
sit quidam iudeus super omnes qui audi-
bant verbum Dei, Sap. Sermo scintille
ad commouendum cor nostrum

Item verba Dei assimilantur gentis & stiliis rosis & pluuię. Vnde Deut. Con- crescat vt pluuija doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi umbet super herbam, & quasi stille super gramina.

Ecc. Guttas plura, id est verba coelitus
caelesti, quis enumeravit? Nam sicut
sapientie eius non est numerus ita nec
verborum eius. Guttæ enim sive stillæ
veram humectant, lachrymæ ingrossant,
senes assecundant, plantas & arbores
vegetat, pisces in mare secernunt, ostreas
impinguant, ac in eis margaritas gene-
rant, insuper etiam lapides cavant. Ita
similiter etiam verba sapientis, ac de-

R.O.S.

Cor. 12

Ecc. 43

Eccl. 11

Act. 10.

Sap. 2.

Dent.

Ecd 1.

Sep. 3.

Liber Primus

punctionem & poenitentiam disponit
frequenti auditio. Sicut Gutta cauat la-
pidem non bis, sed sepe cadendo.

*Virginitas virginis atque decor ac perfectio,
qualis quantusque existat, ex pluribus Gala-
xia similitudinibus. Cap. LXXVII.*

Virginum sanctarum perfectio assi-
milat circulo Galaxie propter qua-
tuor.

Primo, propter decorem & pulchritu-
dinem. Nam galaxia est circulus celestis
e ceteris circulis pulchrior. Et similiter de
virginitate dicit Ciprianus, qd est flos ec-
clesiastici gementis, decus atq; ornamē-
tum gregis spiritualis, & illustrior portio
gregis Christi. Et Ambrosius de ipsa di-
cit. Pulchritudinem qd potest estimare
maiorum decore virginis. Que amia-
tur a rege, probatur a indice, dedicatur
a domino, consecratur a Deo, semper
spōsa, semper innupta. Unde nec amor
fratrem habet, nec damnum pudor.

Secundo propter honorem. Est enim
virginitas tāto honorabilior, quāto sub-
limior. Eius autem sublimitatem ostendit
galaxie situs, que medium tenet in-
ter duas partes cōli equales. Virgini-
tas similiter medium cōli tenet. Namq;
angelis debet, & hominibus, inter quos
quasi media est virginitas habens cum
hominibus communem carnis fragilita-
tem. Sed cum angelis habet communē
& quasi supra homines incorruptionis
integritatem. Propter quod dicit Hiero.
quod in carne preter carnem vivere, an-
gelicum est, non humanum. Damascenus
dicit, qd abstinencia a nuptijs, est an-
gelorum imitatio. Dicit. n. Prolo. quod
circulus galaxie duplex est. Vnus quasi
intra alium, & ille qui est intrascōtinuus
videtur incipiens a pedibus Geminorum
& regrens in Geminos per principium
Sagittarū. Et alter est supra illum non
vbiq; coniunctus ei, sed in aliquibus
distinctus ab eo: & iterum ille exterior
circulus non videtur omnino continus
ab aliquo puncto in punctum idem, sed
in multis locis videtur interfectus. Simi-
liter etiam duplex est perfectio siue in-
corruptio virginis. Vna interior in pro-
posito mentis, & hec continua. & perpe-
tua debet esse. Alia est extra, virginitas
scilicet carnis, & hec interrupta seu cor-

rumpitur per violentiam absque cōsen-
su mentis: & tunc non amittitur meri-
tum virginis: sicut dixit sancta Lucia
Si me inultam feceris violari, castitas mi-
hi duplicabitur ad coronam. Hec autem
duę integritates in quibusdam inueniū-
tur coniunctę, quia vtriusque habent:
in quibusdam disiunctę, id est integritas
carnis sine integritate mentis, vel econ-
uerso.

Tertio, virginitas assimilatur galaxie
propter candorem. Nam galaxia quen-
dam candorem habet, & ideo vocatur
via lactea, siue circulus lacteus: & ille cā-
dor competit virginitati, que est candor
lucis eterne, vt dicitur Sapi. Quedā sunt
que habent lucem & incorruptibilita-
tem eternam, id est interminabilem, vt Sol
& stellę. & sic habebunt corpora Sancto-
rum post resurrectionem, que erunt si-
cut stellę in perpetuas eternitates, vt di-
citur Daniel. Huius autem eterne lucis
& incorruptibilitatis est quidam cādor
virginis carnis in qua nihil coinquina-
tū incurrit, vt habetur Sap. Est enim
in carne corruptibili perpetue incorrup-
tionis meditatio, vt dicit Aug. Eccl. Pul-
chritudinem decoris eius admirabitur
oculus.

Quarto, propter splendorem. Nam ga-
laxia inter omnes circulos celestes me-
liorem habet claritatem. In locis enim
illis, vbi videtur galaxia, sunt stellę mul-
tę parę quasi contigę, in quibus dis-
funditur lumen solis, omnino lumino-
sę, & magis refulget fulgor ille, & ibi ma-
terialis est pars orbis id est spissior, &
ideo aptior ad tenendum lumen, & ter-
minandum visum: & ideo apparet lo-
cus iste magis radiosus. Similiter virgi-
nes in cōlo habent singularem splendo-
rem glorię. Nam virginitati debetur
aureola, Vnde corpus virgineum est in
cōlo sicut circulus splendentissimarum
stellarum. Isa. Stellę cōli, splendor ea-

rum.
Quinto, propter fixationem. Nam gala-
xia, vt dicit philosophus, non recedit ab
vno loco orbis: quod intelligitur quan-
tum ad apparētiā propter motum tar-
dissimum, quia in re veritate compe-
tū est, quod galaxia mouetur motu stel-
larum fixarum scilicet in centum annis
vno gradu. Et hec immobilitas compe-
tit virginibus sacris, que ita inheserunt
Christo, quod nunquam ab eo potue-
runt

Cipri.

Ambr.
libr. de
virg.

Hiero.

Dam.

Pro. li.
8.

Alma.
3.

Sap. 7.

Dani.
12.

Sap. 7.

Eccl.
43.

Isa. 13.

Arist. li.
1. Mc-
theo.

Rom. 8 sunt separari, ut ait Apo. Rom. Quis nos separabit a charitate Christi?

De Arcturi proprietatibus, eiusque Stellarum numero, ac de septem planetis, quibus similitudinis multis, virtutum perfectio comparatur. Cap. LXXXIII.

Iob. 9. Virtutum perfectio dicitur similis arcturo, de quo Iob. Qui facit arcturum, & Orionas. Nam arcturus a septem stellis in axe fixis & in se reuolutis constituitur, ut dicit Isido. Hoc ergo signum septem stellarum, significat in anima perfectionem septem virtutum propter quinque.

Isid.

Primo, propter numerum; quia ut septem sunt stelle, ita signum decorantes, ita sunt septem virtutes animæ perfectientes, scilicet secundum septem quæ in nobis regenda sunt: tria ex parte animæ & quatuor ex parte corporis. Anima enim consistit ex tribus potentis, corpus vero ex quatuor elementis. Nam ex parte animæ prima est vis rationalis, quæ illustratur fide ad cognoscendum verum. Secunda est vis irascibilis, quæ erigitur spe ad malum declinandum. Tertia est vis concupiscibilis, quæ incenditur charitate ad diligendum bonum. Sed quo ad quatuor elementa ex quibus constituitur corpus.

Arist. 2. Eth.

Primo in igne fulgente accipe iustitiam de qua dicit philosophus, quod est præclarissima virtutum. Et sicut ignis purgat feces metallorum, ita iustitia purgat vitia malefactorum. In aere vero illustratur, & vitam qua eundem est ostendente, accipe prudentiam diligentem: In aqua ardorem refrigerante, & terram ne dissoluatur in puluerem suo humore continente, accipe temperantiam, ardorem concupiscentiæ restinguentem, & carnis continentiam conservantem. In terra percussa undique aquis & tamen immobiliter permanente, accipe fortitudinem in periculis roborantem. Iste ergo genius arcturi est, quem nulla hominum potest violentia dissipare, Iob. Nunquid genus arcturi poteris dissipare?

Iob. 38.

Secundo, repræsentatur harum virtutum perfectio propter situm. Nam secundum Grego. inter omnes circulos superiores, altior est circulus arcturi, & polo stellis altissimis stellæ eius sunt vi-

cina: & nos per altitudinem dictarum virtutum maxime approximamus Deo & angelis beatis, qui sunt in cœlis.

Tertio, propter aspectum. Apparent enim stellæ illæ radiosæ & rutilantis formæ: Quarum quatuor anteriores in modum quadranguli alterius lateribus ordinantur. Tres vero sequentes stellæ in modum semicirculi ordinantur & disponuntur. Similiter & hæc virtutes, quando in hominibus, sunt evidentium operum radijs se ostendunt. Sed primæ quatuor quadrangulæ, sunt quatuor cardinales virtutes, quibus humana vita ex quatuor lateribus ordinatur & roboratur. Nam prudentia dirigitur in eligendis, temperantia disponitur in vivendis, fortitudo roboratur in sustinendis, iustitia vero in distribuendis. Aliæ vero tres quæ quasi semicirculum faciunt, sunt tres virtutes Theologicæ, quæ nos in præsentis vite respectu perfectionis patriæ non ex toto, sed ex parte perducunt, & ideo non totum circulum sed quasi semicirculum faciunt. Nam ex parte fide cognoscimus, spe imperfecte tenemus, charitate dimittimus diligimus.

Quarto, propter motum. Nam illæ stellæ sub polo circa axem locatæ, semper (sicut dicit Grego.) vertuntur circa axem, sicut vasa circa stipitem. Et hinc est quod ille circulus vocat vasa maior, sicut Macrobius dicit. Item sicut dixit Grego. ille circulus semper vertitur, & nunquam ad ima dimergitur. Et quando tres stellæ eleuat, quatuor ad ima declinat. Et econverso, cum quatuor sursum erigit, tres alias ad ima submittit: quia videlicet hæc virtutes semper circa rectum se vertunt, & nunquam ab eo recedere vel ad ima seu obliqua viatorum ruere permittunt. Et quia tres ad contemplationem, scilicet theologicæ, quatuor vero cardinales ad activam vitam pertinent, cum illæ dimittuntur, istæ leuantur, & econverso, quia quanto magis contemplationem intusimus, tanto magis remittitur in activam, propter quod dicit Beda. quod contemplativa est ab omni actione quiescens.

Macro.

Grego.

Beda.

Quinto, virtutes assimilant arcturo propter effectum. Nam arcturus dicitur ab arcturo, quia suo frigore arctat & continet terram. Unde dicitur Iob. Ab interio-

Iob. 37.

ribus

Liber Primus

ribus egreditur tempesta, & ab arcturo frigus. Ipsa enim parte surgit frigus propter elongantiam a calore solis: rigore vero post terra arctatur. Similiter etiam qui in illis virtutibus est perfectus, rotaliter refrigerat contra terram: & coarctat quantum potest poros terrae. necessitates corporis, secundum illud Apo. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

1. Th. 6

Item septem virtutes assimilantur septem planetis. Nam in Luna, quae est primus planeta, velut terram, & parum vniuersa, noctis tamen illuminata & roris generatua, representatur i. des, quae est omnium virtutum prima. Et licet sit enigmatica, est tamen in effectus ab erroris tenebris purgatua, & roris, i. doctrinae celestis administratua, vel roris, i. diuinae gratiae imperatua.

Venera autem, quae praecedit solem & etiam diem, & ex diei approximatione habet agros erigere, assimilatur spes: quae nunc praecedit verum solem & aeternam diuinam, & confortat animam deficientem quousque perueniamus ad patriam.

Soli autem inflammanti, & omnia de coram assimilatur charitas, quae corda inflammantia, & opera Deo deuota & accepta efficiuntur.

Mercurio, cuius dicitur esse omnium disponere ad sapientiam & eloquentiam, assimilatur prudentia.

Marti, cuius dicitur esse ad animositatem disponere, & sic animam deiectionem erigere & ad bella preparare, assimilatur fortitudo: cuius est tentationes constanter & viliiter ferre.

Ioui, cuius est omnibus providere, assimilatur iustitia quae omnibus proceat, dum bonos defendit, & malos corrigit, & refrenat a noxiis.

Saturno autem qui est planeta frigidissimus, & cuius est calor humorem, i. vel solis in illis interstitiis temperare, assimilatur temperantia, quae habet alternas passiones & complexionem in corpore humano temperare.

Item de quatuor virtutibus cardinalibus, scilicet de usu ipsarum, instruit nos tempus. Nam primo quidem instruit nos tempus de usu prudentiae. Est enim homini prudentia tripliciter necessaria.

Arist. 6.
Ethi.

Primo: in agendo, quia (sicut dicit philosophus) prudentia est recta ratio agibi-

bili. Perinet igitur ad prudentiam ea quae agi mensurare secundum mensuram desiderionis. & de hoc nos instruit tempus, sicut dicit Alchindas de quinque enim quia Alch. est mensura rerum mutabilium. Unde quia omnis actio hominis est cum tempore & mensura, debet prudens in actionibus suis se tempori conformare: ut si omnia faciat cum debita mensura.

Item docet nos tempus ordinare operam unum: post aliud: quia tempus (sicut dicit philosophus) est numerus motus secundum prius & posterius. & hoc a prudentiam perinet, i. non omnia simul velle agere, sed ordinare unum post aliud. Unde Eccl. Fili, ne in multis sint actus tui Et ideo merito dicitur pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Arist. 4.
Phy.

Eccl. 11

Secundo, necessaria est prudentia in disponendo. Et hanc docent nos habere tres partes temporis, quibus tres partes prudentiae adaptantur. Diuiditur enim tempus in praeteritum, praesens & futurum. Et secundum hoc assignat Tullius tres partes prudentiae, i. memoriam in recordatione praeteritorum, intelligentiam in ordinatione praesentium, & providentiam in provisione futurorum. De quibus Deut. Vtinam saperent si praeterita, & intelligerent praesentia, ac nouissima prouiderent i. futura.

Cic.

Deut. 32.

Terti, necessaria est prudentia in cauendo futura pericula: & ad hoc sollicitat nos tempus alterabilis. Nam tempore nihil alterabilius, & ideo corpori nihil est periculosius. Quia dicit Hippocrates Mutationes temporum maxime generant morbos. Subita enim mutatio caliditatis in frigilitatem, corpora alterat, & mutat ideo quia natura non patitur repentinis mutationes: subita mutatio temporis est causa infirmitatis. Sunt enim praecipue quatuor temporis qualitates, quarum distemperantia eam a se suo modo tam corporalis quam spiritualis infirmitatis a quibus, quia moderna tempora praecipue abundare videntur, scilicet debet cauere homo sapiens, videlicet calidum, frigidum, humidum, siccum. Quia quia his modernis temporibus, exemplariter loquendo omnia simul inordinare abundante videntur adesse tempora, de quibus praedixit Apo. Instabunt tempora periculosa. A suat enim tempus nunc ardore inordinato, i. desiderio peccandi.

Hippo.

2. Th. 3

- Isa. 9. Isa. Succensa est quasi ignis impietas. Item abundat filii tui in dila & iniquitas ex defectu esortu vitalis & o di nati, schaitatis Math. Abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum.
2. Thi. Thm. Erunt homines sapidos amantes, vis hanc autem aliquid propter Deum sed propter proprium commodum. Vnde omnis erat ea recipiens in seipsum & pro eo oportet, ut remittatur in proximam & in Deum.

Item est super abundantia siccitatis que ut per ingratum finem qua defecit humorum vitalem in mundo. Vnde secundum Ber. ingratum est vitium vrens rorem gratia, suam nascendo, &

- Ber. 2. Thi. venit peritus exierit. Thi. Erunt homines ingratum se lesi. Ona asedi lone & ideo mundus est hodie in perditione.

Dan. 2. vbi conturbabatur terram tellis Dan. Quia circa hunc mundum erant homines sine recte, & sicut ab humore gradie.

- Item est Interperantia nostri humoris voluptatum carnalium, in quibus homines pro posse abundant. 2. Thi. Erunt homines in gis amatores voluptatum, quam Dei.

Secundo tempus in facit nos ad infirmitatem, calos est communiam fratrum si ne per omnia ad per omnia. Nam communiam in facit tempus propter quod uat: quia nihil est eo commune, & omnes equaliter est commune. Vnde nequissimi sunt videri. Pro quod Deus fecit commanent, videntur videri, dum tempus ab eis vendunt. Sunt autem qui nihil commune esse vellent, ut cupiat. Alij vero, qui si quid boni & communis distribuant, tam amore pecunie vel personarum distributionis & nullius equalitatem non ferunt: quia omnia se argunt temporis conuenientia & equalitas.

Tertio, tempus in facit nos ad fortunam. Perit enim ad vultu suum non uno velignitate corpece, nec propter difficultatem aliam ab opere virtutis detrahere. Sed si aliquando remittit coniugit ad vultu suum, necque ut tempus docet. Nam tempus non quidam quod scit, & vultu suum peragit. In quo si licet docet nos propter in de ociositate vivere. Ad quod super sollicitat nos ipsius temporis periculis. Nam siem alius.

Aug. 2. Aug. 2. nihil est in tempore periculis. Quia de omni possessione simul duo ha

beri possunt, sed duo momenta simul haberi non possunt. Vnde tempus recuperationis non recipit: & ideo periculis nobis per omnia non debet. Sollicitat enim nos tempus breuitas. Quia si et tempus sit longum, nobis tamen est curia. Quia periculis nam & cum radio est tempus vite non est: & ideo si hinc & non pigre operandum est. Ad hoc quoque sollicitat nos tempus incertitudo & imperceptibiles: quia vbi dicitur. Tempus per se non dinoscitur, sed solum per actus humanos. Item vbi dicitur. Ibi incipit: gaude, quod est tuis precanti, est iudicium futurum homo dicat semper illud, Ego dixi nunc egi.

Item tempus si in hyeme senescit, in vere reuoluitur: ut si homo quandoque renouatur, continuo renouetur.

Quarto inducit nos tempus ad temperantiam, que maxime necessaria est ad constructionem finitatis & gratie spiritualis. Quod est in tempus in facit: quia moderato tempore in suis qualitatibus temperato corpori nihil salubrius. Vnde dicit Hippocrates: si tempora temperet se habuerint, boni sunt finis & maxime non enunciat bonis. Nec egi tunc nec hinc tempore & si in facit res accidi de modo & temperamento delectationum: quia conuenit temperantia salutem corporis & animi.

Virtutes sunt perfectiores que sunt, ex multis stellis etiam perfectiores sunt similitudinibus extrinsecis. Cap. LXXXV.

Virtuosi assimilantur stellis quo ad tria.

Primo, quo ad stellam in essentiam. Nam stelle sunt puri & simpliciter sunt puri, sunt simplices. Quia virtuosus vult purus per se habere. Nam alii per paucitatem & simplicitatem per obedientiam.

Secundo quo ad stellam permanentiam. Quia stelle sunt incorruptibiles in singulis & in eodem. Nam virtuosus vult incorruptibilis per continentiam, incorruptibilis per perseverantiam.

Tertio quo ad appareniam: quia stelle sunt parue sunt pulchre, sunt prostrum. Et virtuosus vult parui per humilitatem, pulchri per bonitatem, prostrum per amorem vilitatem sue creaturæ.

Quare,

Psal. 76

Hip. in Aphor.

Liber Primus.

Quarò, quo ad influentiam: quia stel-
lae sunt virtuosae, operosae, & luminosae.
Similiter viri virtutum sunt virtuosus per
gratiam. Eccl. Homines diuites in virtu-
te, pulchritudinis studium habentes.

Eccle.

34.
Hebre.

II.

Item operosi per iustitiam. Hebræ. Sancti per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiam.

Item sunt luminosi per doctrinam,

Mat. 5. Mat. Vos estis lux mundi. &c.

*Hominis corporalis vita breuitas & instabili-
tas ex quamplurimis fauilla, vaporis fluiui
que ac venti similitudinibus perfectissime
declaratur. Cap. LXXXVI.*

V Ita homini, naturalis, seu corpora
lis, assimilatur umbra.

Grego.

Primo propter causam. Quia umbra
(sicut dicit Grego.) ex lumine formatur
& corpore. Est enim obiectio corporis
opaci ad luminosum. Sic vita humana
causatur ex coniunctione animæ intel-
ligent. & corporis humani. Anima autē

Aug.

De ani.

intellectiva prout intellectualis est, lumen comparatur. Vnde & philosophus. Intellectum agentem quod est in anima

Plat. 4.

dicite esse vi lumen & de hoc etiam dicitur in Psal. In lumine tuo videbimus lumen. Item signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et ideo vita humana ex vna parte habet nobilitatem, scilicet ex parte luminis, i. anime incolle-

Job. I.

Etiam ex parte luminis. Lumen enim
est, a qua oritur. Io. Vita erat lux ho-
minum. Ex alia vero vilitatem, scilicet
ex parte corporis, quod vivificatur de cu-

Gen. 2.

ius origine dicitur Gen Formauit Deus
hominem de limo terra. Et hæc duo tam
gir Pfal. quasi a mirans tam disparium

921-245

est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis: quia reputas eum? scilicet quantum ad animam. Nam quantum ad corpus ibi subditur, Homo vanitatem simili factus est: dies eius sicut umbra praeterit.

Secundo humana vita assimilatur vmbra propter figuram. Quia enim vmbra hinc figuram latam, quia rotunda, quia acuta. Nam si corpus rotundum minus sit quam corpus obiectum, tunc facit vmbra tendentem in latum ad modum calathi. Et tali vmbra assimilatur vita peccantium, quia est vita vinosa.

Mat. 7

. Hæc est lata porta & spacioſa via quæ
ducit ad perditionem, vt dicitur Math. Et

hoc accidit : quia luminare est minus quam corpus obiectum : quia, si minus potest in talibus anima quam corpus. Vnde caro in eis dominatur. Si vero corpus luminosum corpori obiecto est equalis, facit vmbra[m] æqualem & rotundam. Talis vita est perfectiorum, quæ est vita veruosa & perfecta. Vnde assimilatur vmbra[e] rotundæ propter perfectionem figuræ rotundæ, siue figuræ circularis, quæ (secundum philosophum) est perfectissima figurarum. Talis vita est eorum in quibus luminare participat corpori obiecto. i. in quibus caro spiritui conformatur, vt ambo pariter seruiant iustitiæ & virtuti. Si vero luminare sit maius corpore obiecto, tunc facit vmbra[m] tendentem in acutum. Vnde cum sol maior sit terra, facit vmbra[m] pyramidalem. Et huic vmbra[e] quæ incipit a lato & tendit in strictum, assimilatur, vita hominum imperfectorum quæ adhuc sunt in pugna; & licet aliquid sentiant de latitudine virtutum, tamen pugna non succumbunt : quia, si se coarctant per penitentiã, scientes quæ arcta via est quæ ducit ad vitam. Mar.

Terito assimilatur vmbraꝝ propter fugam secundum illud Iob: Fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nam vmbra ad motum corporis mutatur: similiter & ipsa vita. Nam non est eadem sanitas corporis mane & vespere & hoc propter varietatem humorum, in quorum adequatione sanitas consistit. Est autem sciendum, quod vmbra est corporum insequentium fugitiuꝝ, fugientiũ insecutiua. Quia pluri mihi plus vitium suam diligunt, citius eam perdunt. Et de talibus erat qui dicebat: Præcisæ est velut a texente vita mea, &c. Itā. E conuerso etiam plurimum accidit: quod qui plus cupiit mori, illi diutius viuunt. Et de talibus erat qui dicebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. &c. I. sal.

Quarto, assimilatur vmbrae propter
mensuram: Quia quanto dies est in aor.
tanto vmbra est minor. Quod fit: quia
tunc sol est in caelo altior, & capitibus
nostris proximior. Vnde corpus minus
lumi ni opponit, & ita fit vmbra minor.
Et ideo si sol directe super nos esset, nul-
la super nos vmbra appareret. E contra,
quanto dies est minor, tanto vmbra fit
maior: quod est, quia tunc sol a nobis est
remotior sicut quando est in Occidente,
vel Oriente. Sic, etiam accide in ho-
minibus.

Eccl. 10 minibus. Quia quanto dies prosperitatis est altior, tanto vita vmbra sit breuior. fmi illud Eccl. Omnis potentatus, brevis vita. Quod accidit vel ex inuidia, quia plures inuident magnis, quam par uis; & idcirco frequentius occiduntur ab emulis. Vel quia immoderatus delictijs vtuntur, & ideo quanto citius infirmantur, & moriuntur. Vel hoc etiam prouenit ex diuina prouidentia, vt ostendat diuitias, & potentias humanas esse contemnendas. Sicut Petrus Rauennensis dixit, de vita summorum Pontificum, reddens rationem, quare parum viuunt communiter cum summo gradu dignitatis. E contrario autem, quibus dencit temporalis prosperitas, prolixior vita videtur; & talis erat ille qui dicebat. Tēdet animam meam vitæ in x. Job.

Pet. Rauc.

Job. 10.

Isid. li.

Eth.

Rom. 5

Job. 34.

Sap. 9.

Mart. 2.

Isa.

Grego.

Job. 21

I cni vita hominis assimilatur fauillæ propter tria. Primo propter principium. Nam fauilla vt dicit Isid. J est cinis modicus ex extinctione scintillæ materię derelictus. Tanquam enim scintillæ fulgentes fuerunt primi parentes: ex quorum materia propagata sunt nostra cinerea corpora. Sed ex eorum extinctione, scilicet peccati transgressione, relicta est nobis fauilla modica. i. brevis vita. Quia per vnum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors, vt dicit Apo. Job: Assimilatus sum fauillæ, & cineri.

Secundo, propter effectum. Nam fauilla inherens carboni igneo, fulgorem eius occultat. Tanquam autem carbonis igneus, est spiritus purus: qui ex fauilla, & cinere. i. ex corpore vitæ necessitate minoratur primo in conceptione: Sapi. Homo inhrmus, & exigui temporis minorat intellectum.

Item in operatione, quia spiritus promptus est: caro autem inanimata. Est fortitudo nostra, vt fauilla stupet & opus nostrum, quasi scintilla.

Tertio, propter motum. Representat enim scintilla triplicem motum. Primo motum naturæ: quia fauilla, vt dicit Greg. ad modicum ventum dispergitur: quia dispersa, puluis nunquam colligitur.

Ita humana vita a medico contrario destruitur, & in puluerem mortis dispergitur, sed tamen mortuus homo vix ad vitam reducitur. Job. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.

Secundo, motum culpæ: quia fauilla de facili inflamatur, sed subito propter defectum nutrimenti extinguitur, sic homo viuens in carne luxuria, vel avaritia igne, vel cuiusunque peccati ardore, de facili inflammat, sed cito labente materia cum vitæ finitur. Ita. Euf. sicut fauilla pertransiens, multatuo eorum.

Isa. 2.

Tertio, motum gratiæ: quia fauilla, dū est ignita: venti rapta sursum tenetur, sed de relicta, proprio potere tendit ad ima. Sic anima hominis in hac vita perita, calore charitatis in se innata, vel data spiritus sancti eleuata, iussu ad celestia tendit: sed sibi relicta, proprio peccatis potere, & corruptionis corporis, mole aggrauata, semper ad ima descendit. Vel quandoque anima iussu ascendit per orationem seruientem, & quandoque ad ima descendit per penitentiam humilem. Job: Me reprehendo, & ago penitentiam in cinere, & cinere.

Job. 16.

Item vita humana assimilatur vaporibus propter quatuor.

Primo ratione eleuationis. Sicut enim probat in lib. de crepusculis vapores in aere non attingunt longias rariis miliaribus. Vel saltem distinguuntur tres regiones aeris, in quas eleuantur vapores. Quatum vnus est calidissima, & suprema propter ignis vicinitatem. Alia frigidissima, scilicet media. Tertia temperata, & cinerea. Tales etiam sunt tres ætates, quibus humana vita deducitur.

Primo est augmentatiua, quæ scilicet durat vsque ad viginti vnum annum secundum augmentum longitudinis, vel vsque ad xxv. & hæc (secundum quosdam) est ætas calidissima.

Secunda autem ætas statua: & hæc est ab anno. 21. vel 25. vsque ad 40. si sit homo bonæ complexionis. Et hæc, secundum aliquos, est magis temperata ætas, quæ prima: quanquam alij contrarium dicunt.

Tertia defestiuæ est: & hæc est vsque ad senectutem, & hæc ætas est frigida. Sed sicut quidam vapores resoluitur aliquando in principio suæ eleuationis, scilicet in primo aeris interstitio, sicut pater in nebulis, & aliis vaporibus humidis. quandoque in medio, sicut pater in nubibus. quandoque vero in supremo, sicut pater de vaporibus siccis. Ita etiam de hominibus accidit: quia quidam moriuntur in

L. adole-

Liber Primus

Ambr. adolescentia, siue iuuentute: quidam in media aetate: quidam in senectute. Unde moys aetati non parit. Et ideo Beatus Ambrosius dicit, quod mors est senibus in ianuis, & iuuentibus in folijs. Et ideo Iulius est, qui perpetuam de vita confidit.

Secundo, assimilatur vaporibus, ratione distinctionis. Distinguitur enim triplex vapor: siccus siue terreus, & humidus, siue aquosus, & tertius ex utroque mixtus. Solum enim aqua, & terra, sunt vaporabilia elementa. In his ergo tribus vaporibus tres modos accipere possumus hominum male viuentium. Quorum videlicet quidam sunt terreni per auaritiam, quidam vero aquei per luxuriam, & quidam ex utroque mixti per superbiam. Nam multi sunt superbi, qui idcirco statim altos, & dignitates quaerunt, & ut terrena possideant, & ut voluptatibus

Isa. 2. affluant. Ioan. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitae.

Tertio, assimilatur humana vita vaporibus, ratione durationis: quia vapores durant parum in aere, & cito resoluntur. Sic homines paruo tempore viuunt in corpore, & cito moriuntur. Iac. Quae est vita nostra? vapor est ad modicum parens. Dominus enim decurtatus humanae vitae decursus secundum augmentum peccati. Nam a principio mundi quando non erat peccatum adhuc multiplicata, homines vivebant diutius, sicut patet de prima aetate, quae fuit ante diluuium, in qua homines diuissime vivebant, vel vixerunt. Nam Adam vixit noningentis, 30. annis. Seth eius filius noningentis, 12. annis. cuius filius Enos noningentis quinquaginta annis. & Cayn eius filius vixit nonaginta annis. & sic de alijs.

Gen. 3. Postmodum vero multiplicato vehementer peccato tempore Noe induxit deus diluuium, & abbreviari voluit deus decursum tempus humanae vitae, dicens ad Noe: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. Eruntque dies illius sicut dies 120. annorum. Quamvis Augustinus hoc verbum exponit: quia tunc tempus fuit ab inde, quod haec Deus dixit Noe, usque ad diluuium. Unde erant dies illius, scilicet ad peccata in aeternum, si quis redire voluerit, centum & viginti annorum, scilicet antequam inducatur diluuium. Primus tamen sensus adhuc satis potest tolerari: quia certum est, quod post di-

luuium homines minus vixerunt. Adhuc autem ulterius, quia a tempore diluuii semper inualescit peccatum. Impletur de curata est, inquit, in vi. David dicit: Ies. 37. annorum nostrorum in ipsis 70. anni. Si autem in potentatibus, 30. annis impletur eorum labor, & dolor.

Quarta ratione resolutionis, quia scilicet diuersi vapores diuersimode resoluntur: & sic diuersi homines a diuersis vitiis absorbentur. Nam qui sunt vapores sunt qui resoluntur, siue conuertuntur in ignem, sicut illi qui ascendunt sursum ad supremam aeris regionem, quae dicitur regio ethus, qui ascendunt. & in ignem conuertuntur. Et tale sunt multi ad istam dignitatem eleuati, qui vel incenduntur igne iactantiae, & seuitiae, sicut Nero qui fuit crudelissimus & iracundus: vel auaritia, sicut de rege Antiocho Seneca dicit, quod fuit rex auarissimus, vel igne concupiscentiae, & luxuria, sicut de Sardanapallo refert Orosius, qui fuit rex Assyriorum luxuriosissimus. Quia nam vero vapores sunt, qui resoluntur in aerem, siue ventum, & ille ventus quandoque eleuatur in altum, & generat in aere, vel in mari tempestatem: & talis est vita quorundam inquietorum, qui semper in iurgijs, litigijs, & seditionibus delectantur, & pacem videntur otio habere. Sicut dicitur, quod Alexander cuiusdam quaerenti, quare mundum ita infestaret, & in pace stare non posset? respondit, quoniam pax ei esset bellum, si adesset. Quandoque vero ventus per cauerinas, & foramina terrae ingreditur, facit terrae motus, qui faciunt terram tremere. Et sic quorundam vita, ita tyrannica est, & terribilis, quod faciunt alios tremere, & in hoc quasi ponunt beatitudinem suam, ut potentes reputentur, nec non terrori habeantur. Sicut dicit Seneca de Alexandro quod ducebar summum bonum terroris esse: ignorans, quod ignaua quaque animalia timentur ob vitium malum, sicut scorpiones, & serpentes, & huiusmodi.

Alii autem sunt vapores, qui in altum eleuati efficiuntur nubes. Et talibus assimilatur vita iustorum, qui a terrenis per affectum eleuati sunt, & segregati: & ita ad velociter eundem ad dominum parati, & expediti. Et enim ideo dicitur. Isa. Qui sunt isti, cuius nubes volant? Unde sicut ex nubibus sunt pluuiae

pluuiæ, fulgura, siue sagittæ, & tonitrua: ita ex talibus sunt doctina, correctio- nes asperæ, & quandoque manifesta mi- racula. Tales nubes habent intrinsecum ignem vaporem, & terræ spiritum, ex quo procedunt talia. Et est sciendum, quod tales vapores nubium quandoque ele- uantur, & trahant aliquando secum pa- leas, pilos, ligna, vel lapides, propter quod postea quandoque talia pluuia: & non est hoc, quia talia fuerunt in nubibus ge- nerata, sed cum eis eleuata. Et sic sunt cupidi, qui volunt omnia rapere, & secum trahere. Sed sicut nubibus resolutis om- nia talia cadunt. Sic quando huiusmo- di homines per mortem resoluuntur, ne- cessi est hæc omnia descendere, & hic remanere. Iob: Diues cum dormierit, ni- hil secum auferit.

Iob. 22. Item vita humana assimilatur aquæ fluuii propter septem.

Primo, quia fluuius habet continuita- tem in fluxu. Vnde a fluendo dictus est. Non est enim (ut dicit Isidorus) aliud flu- uias, quam perennis, & continuus aquæ fluxus. Et nos ad modum fluuialis aquæ fluendo continue labimur, ad mortem tendentes. Iuxta illud Ouidij: Prætereunt anni more sinentis aquæ. Reg. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in ter- ram.

Secundo, habet amaritudinem in or- tu, & in exitu: quia a mari omnes fluuij oriuntur, & ad mare reuertuntur. Sic et humana: ita, & a placentia incipit, & in luctu terminatur. Plorando enim omnes nascuntur, & plorando moriuntur. Eccl. 1. Ad locum unde exeunt humina, reuertuntur.

Tertio, habet volubilitatem perpetuam in rotatu, & velocitate in cursu, vel mo- tu. Et quia est aliud omnis vita nostra, quam quidam fluxus in rota, in qua sem- per rotatur, & aequam ad modicum ma- nens in a vita continuo diminuta, & sem- per de ea aliquo subtrahito, ad mortem cursumus cursu velociori, quam fluxus absque morbo. Iob. Fluuius ei cunctedit me. Inter omnes enim motus, motus vitæ cuncti est velocitissimus, ex quo cau- satur omnis alius motus. Vnde huius ro- tatus illi motui comparatus, est quasi nul- lus. Sed vita nostra in fluxu motum ce- li sequitur. Vnde omni die de vita no- stra minuitur, ergo multo fortius, quod fluxus ad mare vita nostra currit ad mortem.

Quarto, ratione profunditatis, & pul- chritudinis: habet enim aqua profundita- tem in situ, & pulchritudinem in aspe- ctu. Quia vita nostra, & si nunc apparet pulchra, & apectu venusta, tanquam ta- men in imo, siue profundio: ita variis- simi constituta, vana tota est, sicut spu- ma, & sicut via nauis in aqua, & animæ pa- ra, cuius post transitu nulla est apparatus. Quinto, habet dulcedinem in transi- tu ex progressu: quia scilicet vita hominis in medio suo esse videtur delectis; dum ho- mo est sanus, & iuuenis. Sed, quia me- dium non concordat cum extremis, in nec recta consistit. Rectum enim (ut di- cit philosophus) est cuius medium non exit ab extremis. Quare si vita nostra es- set recta, qualis est in ortu, & exitu, talis deberet esse in transitu, scilicet luctuosa. Sexto, ratione circulationis. Flumen enim habet circularitatem in motu, dum a mari exit multa circum, & ad mare vlti- mo redit. Sic simili modo etiam vita a doloribus incipit, dolores decurrit, & do- loribus desinit. Septimo, habet virtuositatem in impe- tu: quia fortiter in omne resistens impin- git, omnia frangit, nihil ei resistit: sed ad mare redit, penitus nomen perdit. Sic, & homo omnia in mundo dispo- nit omnia voluit, omnia rumpit, & frangit, nul- lum interdum resistens inuenit: sed ad mortem dum venit, omne superbie nomen amittit. Isa. Quali fluuius violentus vita quem spiritus domini cogit. Isa. 62.

Item vita humana assimilatur vento propter quatuor. Primo propter infimum ortum, quia oritur materialiter ex vapore terrestris, scilicet sicco: & huius signum est, quod venti fortes, precipue sunt in autumno. Sole existente circa æquinoctium hyemale: quia tunc sol comburendo exsiccavit elementa, & ideo vapor tunc eleuatur, magis est siccus, & terreus, propter quod tunc non dominatur complexio terra, frigida, & sicca. Sicut igitur est v. materia ex fumo terræ, sic et est huius materia ex terra limo. Gen. 1. Fecit Deus hominem de limo terre. Nec ob- stat, quod corpus humanum sit esse compositum ex quatuor elementis: quia sit generatio a prædominante elemento. Vnde dicitur homo, quasi ab humo, i. terra. Apparet ergo similitudo aquæ in humilibus, vitæ ignis in calore natura- li, & naturalitas aeris in respirari, & solui- tas & grauitas terra in carnibus, & ossibus.

L 2 Ex quo

Liber Primus.

Ex quo patet, quod in compositione humani corporis, multum ponit Deus de terra, parum de aliis elementis. Parum quidem de igne posuit: ut homo parum haberet de ardore concupiscentia, & de incensione irae, & de viciis auaritia. Parum de aere, ut homo parum haberet de eleuatione superbia. Parum de aqua ut parum haberet de mobilitate inconstantia. Multum autem ponit illi de terra, qui habet frigiditatem contra aestum auaritia, infirmitatem contra eleuationem superbia, & stabilitatem contra motum inconstantia.

Aug. Notandum est autem, quod vapor siccus non potest ventum causare, nisi eleuetur a Sole. Nam calor Solis eleuans vaporem siccum terrae, & non consumens ipsum, est etiam causa venti. Calor igitur Solis, est vigor animae rationalis, quae ipsum humanum corpus quam graue & terreste viuificat, & erigit sursum. Vnde solus homo est recte itaturus, caput habens sursum. Vnde Augustinus de hoc loquens, ait: Bestias prostratas in faciem Deus fecit, pastum querentes de terra: te autem in duos pedes erexit de terra, faciem tuam sursum habere voluit: non ergo discrepet cor tuum a facie tua, ut facies tua sit sursum, & cor tuum sit deo sum.

Secundo, humana vita assimilatur vento propter obliquum motum. Non enim talis est vapor venti, qui habet motum rectum, sed obliquum, & tortuosum, nunc scilicet descendendo, nunc ascendendo. Cuius ratio est. Quia talis vapor terrae, & siccus, eleuatur a calore Solis ad mediam aeris regionem, quae scilicet est maximi frigoris. Vnde cum talis vapor sit per naturam frigidus, & grauis, obuians ei frigus loci, quod etiam ipsum inspissat, & grauat, facit ipsum descendere aliquantulum: sed calor Solis, qui est in ipso, cum non sit ab ipso facile separabilis, quia magis conseruat in siccis terrae, quam in vapore humidiorum, releuat ipsum, & inde fit inuoluta impulsio aeris, quae ventus vocatur. Nam superior pars vaporis cum sit grauis de se, & inspissata ex frigiditate loci, deprimatur valde vehementer: & cum sit lacissimas vapor, & inspissatus a frigore, multum agitat aerem, & dat flatum donec descendat conuersio superioris extremitatis ipsius super inferiorem se-

re, deinde resurgit calor ex radio. Et iterum calido radio sicco iterum eleuante iterum ipsum, & subministrante materiam ex eleuatione pluri vaporis in ipsum: & ideo contortando iterum dat ascendendo alium flatum fortiozem. Fortior autem est status descensionis venti, quam ascensionis propter hoc, quod superior extremitas inspissata a frigore loci, descendit, & spissum fortius impellit aerem, quam rarum. Patet ergo, quod motus venti non est rectus, sed tortuosus, scilicet per medium descensus. Nam una flatio descendit, & alia ascendit: & quia non est motus continuus, sed interruptus. Nam in omni motu reflexo, opponet intercidere quietem: ut probat philosophus.

Aristo. phyf.

Item patet, quod una flatio debilior est altera, scilicet ascendens, quam descendens. Et haec omnia competunt humanae vitae. Nam homo in corpore viuens, nunc ascendit per augmentum scilicet in iuuentute: nunc descendit per decrementum naturae, & virtutis, scilicet in senectute, & alius est tempus senectutis, quod iuuentutis, & id maior est descensus, quam ascensus, nec unum tempus continuat alteri, quia aetas statua, i. virilis, est intermedia.

Item homo in corpore viuens, nunc ascendit per prosperitatem, nunc descendit per aduersitatem: nunc ascendit per superbiam & gloriam, nunc descendit per confusionem, & ignominiam.

Item, nunc ascendit viuens, nunc descendit moriens.

Tertio assimilatur vento, per incertum terminum. Nam ventus parum durat, nec scit homo, quando fiat, ubi, vel quando cessare deat, sed illud solo spiritus ubi vult spirat, & nescis quando veniat, aut quo vadat. Hoc enim secundum Chrysostomum Christus dixit de vento, cuius initium, & finis, nobis occulta sunt. Si per vitam hominis parum durat. Iob. Memento mei domine, quia ventus est vita mea. Nescit enim homo ubi, vel quando finiatur, sed illud Ecclesiastes. Nam nihil est certius morte, & nihil incertius hora mortis. Vult enim Deus, si cut ait Gregorius, quod hora mortis sit nobis incerta, & semper sit nobis suspecta, secundum illud Mat. Vigilate, quia nescitis diem, neque horam.

Io. 4.

Chryf.

Iob. 7.

Ecc. 9.

Greg.

Mat. 24

Notandum tamen, quod sunt tres causae abstitionis, quae etiam suo modo abscindunt vitam humanam.

Prima est intentum frigus, quod terram vehementer constringens, vaporem ventu

venti eleuari non finit.

Secunda est inueniendus calor, qui vaporem eleuatum consumit.

Tertia est magna pluuia, quæ aerem infrigidans, vaporem grauat, & intantum descendere facit, quod non potest subito a calido eleuari.

Item terram, & vaporem superficiei contrahit, ut non possit alius vapor eleuari ad augendum materiam venti: & omnis vapor cito deicit, nisi continuè aliquid generetur. In istis etiam signantur tres causæ mortis humanæ. Quia in intenso frigore intelligitur malitia transgressionis: quia frigus signat malitiam peccati: malitia enim animam frigescere facit, dum calorem charitatis extinguit. Vnde dicit Hieronimus. Sicut cisterna frigidam facit aquam, ita frigidam facit malitia uiam.

Hier. 6. Hoc ergo frigus est, scilicet peccatum, quod mortem introduxit, secundum illud Apo. Per unum hominem intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors.

Roma. 5. Intenso vero calore accipitur dittemperantia complexionis, quæ est naturalis causa humanæ infirmitatis, & mortis, ut patet præcipue in febribus. Sed per pluiam supercadentem intelligitur iustitia diuinæ ordinationis per quam, sicut dicit Apostolus, statutum est hominibus semel mori. Vel per pluiam superuenientem, intellige occisionem hominis violentam, dum unus per alium percutitur, & occiditur.

Heb. 9. Quarto, assimilatur humana vita vento, propter sonitus sonitum. Est enim sonitus ventus per modum undarum contrahentium sese, eo, quod una inundatio vincit aliam, & extendit se super eam.

Ventus ergo dum perstat fortiter, sonat, sed sonando transit, & nullum sui post sonitum vestigium derelinquit. Sic quantumcunque homines in mundo viuentes magnum sonitum faciunt, siue magnas dignitates adipiscendo, siue bellorum victorias assequendo, siue magnas diuitias cumulando, siue magnæ sapientiæ nomine habendo: omnia tamen cito prætereunt sicut, & sonitus ventus. Et post hæc ita sunt ac si quasi nunquam fuissent, vnde dicit Prophe. Perijt memoria eorum cum sonitu.

Psal. 9. *Humana moralis vita nonnullis similitudinibus ad instar aquæ variatâ variare cõprobat. c. ap. LXXXVII.*

Vita hominis moralis, siue bonæ, siue malæ dispositiõis sit, sicut aqua,

fit boni, & malî saporis. Variatur enim sapor, quantum secundum Seneca, ex qua tuor. scilicet ex principio, ex loco, ex consortio, & ex spiritu. I. aere in aquam transformato. Variatur enim aqua ex originali principio, i. ex re, a qua oritur, ut aqua rosacea ex rosis, & sic de similibus. Et sic etiam homo ex origine (secundum philosophum) contrahit dispositiones quasdam ad quasdam passionem, & virtutem. Vnde narrat in Ethicis quod ex parte iracundo nascitur etiam incedum filius iracundus. Et similiter secundum fidem catholicam nos omnes ex primo parente, peccatum originale contraximus, propter quod Apostolus dicit, quod eramus filij iræ naturæ.

Secundo, variatur ex loco, scilicet unde ipsa aqua transit, ut patet in aquis sulphureis, & in Sicilia inuenitur aqua habens saporem aceti, quæ videntur incolæ pro aceto. Similiter etiam secundum loca, & regiones varias, in quibus homines habitant, videmus variari etiam mores eorum. Vnde etiam in sacra scriptura viti iusti a locis malorum hominum, infestam regionem recedere iubent. Sicut iussus est Abraham de Vr Caldeorum exire, & de regione Sodomorum Lot descendere. Ne tres (inquit angelus) in omni circa regione. Et loca quædam solitaria, ad diuinas reuelationes disponere, vel adaptare videntur, secundum illud Osee. Ducam eam in solitudinem, &c.

Tertio, variatur ex vitio solo consortio. I. ex vitio, & natura, quæ acquirit ex re vicina, vel ex mala vicina, etiam si non commiscetur sibi, ut aqua posita iuxta amphoram sapit de amphora, licet non tingerit eam. Similiter familiaritate, & consortio bono, vel malo efficiuntur multi mali, vel boni. Mores enim (secundum Tullium) formantur ex conuiuiu. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus autem stultorum efficietur similis illis. Psalmus. Cum electo, electus eris: & cum peruerso, peruerteris.

Quarto, variatur (sicut ibidem Seneca dicit) ex spiritu in aquam transformato, i. ex diuersitate aeris immutantis. Vnde dicit, quod sunt aquæ quædam ita venenose ex spurcam materia minerali, & ideo magis astiue, quod statim bibent interficiunt. Et in Macedonia sunt aquæ, quæ ab auiibus bibite, faciunt eas albas. Ite spiritus siue aer, est doctrina moralis.

L 3 lis.

Liber Primus

his, siue spiritualis, qua aliquis informatur: quæ si bona est, bonum facit recipientem: si vero praua, generat prauos mores. Vnde doctrina hæreticorum venenosa statim animam credentis occidit. Apo. Sermo eorum vt cancer serpit.

1. Thim.
2.

De vitæ ætatis contemplatiua hominis spiritualis qua euenti proprietatibus, & ætati comparatur. Cap. LXXXVIII.

Vita hominis spiritualis assimilatur vento. Primo, ratione augmentabilitatis. Nam omnis ventus est à principio debilis, sed postea fortificatur secundum quod materiam eius crescit, & secundum quod fortiori frigido re percutitur. Similiter in vita spirituali primo homo est debilis, & imperfectus, postea efficitur fortis, & perfectus. Primum quod animale, postea quod spirituale. Crescit autem homo in spiritu secundum augmentum materiam, id est bonorum operum. Et iterum repercussio frigoris, id est tribulationis, & aduersitatis est etiam sanctis viris causa crescendi, & promouendi: quia virtus in immitate peritur.

2. Cor.
15.

2. Cor.
12.

Psa. 13.

Secundo, ratione obliquitatis. Quia sicut omnis ventus mouetur oblique, siue tortuose, ita omnis homo vult defectuose. Tunc enim homo habet tortuosam vitam, quando declinat ad peccatum. Infimus. Omnes declinantes simul inuites facti sunt. Est autem triplex ratio, quare omnis ventus mouetur tortuose.

Prima est, quia ventus imitatur corpora celestia, sicut effectus causam. Iupiter enim specialiter mouet ventos Aquilonares, Sol Orientalis, Luna Occidentales, Mars Australes. Ideo etiam Aries, Leo, Sagittarius dicuntur triplicitas ignea, quia mouent ventos orientales, & illa signa sunt calida, & sicca; Taurus vero, Virgo, & Capricornus frigida, & sicca, quæ mouent Australes: Alia vero calida, & humidior dicuntur triplicitas aerea, quæ mouet Occidentales: Alia frigida, & humidior, quæ mouet Aquilonares. Sicut ergo celestis virtus causat in ventis motum tortuosum, ita celestis, id est diabolus, qui de cælo cecidit, causat in homine peccatum. Pro-

pter quod Sap. dicitur, quod inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum. Ipse est, qui suis tentationibus mouet hominem ad peccandum, siue inflammando ad auaritiam, siue itam, vel ad luxuriam, quæ est triplicitas ignea, vel aerea, siue intrigidando, per inuidiam accidiam, & pusillanimitatem, quæ est triplicitas terrea, vel aquea, & sic de alijs.

Sap. 2:

Secunda causa, siue ratio obliquitatis venti, est ex loco suæ generationis. Nam ventus inferius habet calorem, qui expellit ab eo frigus: similiter superius est ætus, idem faciens. Vnde cum ventus agitur à frigore, oportet quod agitur à loco frigoris circulariter, vt supra, & infra claudatur, vt dicunt quidam. Similiter homines à loco suæ generationis à mundo tentantur, & alliciuntur ad peccandum, vel ad peccatum, vt scilicet non recte ambulent, neque viuant. Nam mundus superius prosperantibus, inferius vero aduersitantibus nos obsidet, & includit.

Tertia causa est, quia ipse vapor terrenus, qui est materia venti inferius impellitur à calore eleuante: superius vero à frigore inspirante. Ite igitur vapor terrenus signat carnem, quæ aut calore concupiscunt, aut frigore, siue torpore accidit, & trinitia hominem ad peccatum impellit. Ergo ita sunt tres causæ, quare homines non recte ambulant. Diabolus, caro, & mundus: quæ suis tentationibus homines ad vniuersam vitam impellunt.

Tertio, assimilatur vento vita spiritualis ratione discontinuitatis: quia ventus non est continuus, vel continuus status, sed vna exuffatio est post aliam: quia frigus non continue repellit, sed cum semel deprimitur, tunc confortatur calore loci interiori, & assumptione pluriæ materiam, & eleuatur iterum, & iterum secundo repercutitur, & sic alternando vices ascendendo, & reflectendo, paulatim deficit. Similiter vita spiritualis non est semper vniuersa nunc continua, sed aliquando sancti viri eleuantur ad contemplationem, aliquando deprimuntur ad actionem: & sic vices alternando continuant, donec moriendo deficiant.

Quarto, ratione inæqualitatis, quia

ven-

ventus non est aequalis sufflationis, cum ingratitas repercatiens sit maior, & minor, & vapor inaequaliter spiritus, & tantus. Inter duos etiam flatus fortes sunt multi debiles. Similiter sancti viri sunt diuersis temporibus magis, & minus deuoti quantum ad deuotionem actualement: fortius, & debilius operantes quantum ad vitam actiuam: uel aliquando debiliores, aliquando fortiores ad toleranda uocata.

Item aliquando frequentius, aliquando rarius aliqua operantur.

Item vita hominis spiritualis diuiditur per actiuam, & contemplatiuam. Et utraque representatur in aere: quia aer habet partem sui sicut dicit Beda, quae communicat cum natura coelesti. Est enim pura, quiesca, & clara: & ideo representatur vitam contemplatiuam. Est enim aer superior purus, quia nullis terrenis exalationibus est iniectus. Similiter vir contemplatiuus ad coelestia eleuatus, terrenis affectionibus non inhaerens. Secunda autem, quae iustum tantum sapit, non quae super terra. & Gregorius dicit, quod vita contemplatiua ad quam dant in nos libertatem tranire, temporalia bona non cognans, sed aeterna.

Item ille aer est quietus, & nullo vento commotus. Sic vir contemplatiuus, uentis i. commotionibus curarum secularium non impellitur. Unde Christus de Ioan. Baptista dixit, quod non erat arundo uento agitata, & ideo Gregorius dicit ibidem, quod vita contemplatiua, calcatis omni omnibus, ad uidentium faciem Creatoris sui inardescit. Psalmus. Vacate & uidete: vacate. scilicet a curis, & actionibus exterioribus cessando. uidete. scilicet contemplando. Nam, sicut dicit Augustinus. Otium sanctum quasi chauras uentis.

Item ille aer est clarus, quia coelesti lumine perfusus. Sic aer contemplatiuus coelestis inpirationis lumine frequenter perfunditur. Unde dicitur: Contemplatiua vita amabilis ualde dulcedo est, quae super semetipsam amantissimam, coelestia appetit, & spiritualia mentis oculis patitur. Alia uero (ut Beda dicit) est pars aeris inferior, quae propinqua est naturae terrenae, & ideo est grossa, turbulenta, & terrenis vaporibus plena, multarum

tamen rerum generatiua, ut pluuie, graninis, & huiusmodi. Et haec assimilatur uita actiua. Vita enim actiua est grossa: quia mentem ingrossat, & hebetat circa intellectualia. Unde Gregorius dicit, quod Lya, quae actiuam vitam designat, lippa est, & secunda, quia dum occupatur in opere minus uidet.

Item actiua uita est turbulenta: quia perturbatur circa agibilia. Unde Martha, quae vitam actiuam designat, dicit Dominus. Luce. Sollicita es, & turbata es ga pluma.

Item actiua uita est terrenis vaporibus i. sollicitudinibus plena: quia occupat animam circa terrena minis. Et ideo dicitur Luce q. Martha, quae scilicet vitam actiuam elegerat, satagebat circa frequens ministerium.

Item est uita multorum meliorum generatiua, siue acquiescentia. Et ideo, ut nullum est, designata est per Lya, quae multos filios peperit. Unde etiam Gregorius dicit in eodem loco, quod magna sunt uir actiuarum merita.

Septem capitalia uitia, prauique eorum defectus recensentur, quibus septem planetarum extrema proprietates metaphorice ascribuntur.

Cap. LXXXIX.

Vitia capitalia, quae sunt septem, assimulantur septem planetis. Nam primum in seculo praecurrit gloriolus incedens, nota superbiu, quae semper appetit gloriolam: & ideo per diem, scilicet prosperitatis. Sol scilicet superbia non uict.

Secundo, in Mercurio, qui est colore argenteus, & semper iusta solium incedit, accipit auaritia, quae argentum quaerit, & semper superbiu se querit. Quia cum superbius appetit gloriolam, non potest assequi, nisi abundet metallis, maris, aurea, uel argentea. & ideo se totum dat ad acquiritum pecuniam. Similiter & auaritia diuitis pleni semper, ut in plurius sent superbi, & quantum ab aliis honorem. Unde Apollo. Diuitibus hasas fandi praetio non solum sapere. Augustinus: Ver-

Grego
sup L-
zec.

Lu. 10.

Lu. 10.

Ps. 130.

1. Thi.

Liber Primus

mis diuitum superbia.

Tertio, in Luna inspissante aerem, & quam tam semper umbram, siue obscuritatem in se habente, intellige accidia, quæ in ni ingereit quandam nigredine per quam inspissat, & conturbat anime rationem. Hæc præcipue cauenda est in nocte aduersitatis. I. salmus: Neque luna per noctem, i. accidia per tempus aduersitate, vretur, supple.

Ps. 120.

Quarto per Matrem sanguinem circa cor accenditatem, accipe iram, quæ est accensio sanguinis circa cor, vt dicit philosophus.

Aris. 2.

Quinto, in Ioue qui quatum in se est, proceat, cum sit planeta beneuolus, accipe gula, quæ de se, necessaria est omnibus ratione viæ, nec vlli inuenit obesse, si eam seneat, it deorè cohilbere. Sed sicut Iuppiter ex collusione in alio efficitur noxius: sic etiam quando necessitati voluptas coniegitur, vitium gulæ in curritur, quod obest.

Sexto, quidem in Venere, quæ ad luxuriam disponit, peccatū carnis intellige.

Septimo, in Saturno, qui est stella colore plumbeo, siue luido, accipe inuidiam, quæ est quidam liuor de bono proximi plumbeum, & grauem faciens animam.

Item vicia assimulantur arenæ propter septem.

Primo, propter ariditatem. Nam arena ab ariditate est, dicta & hoc pertinet ad superbiam. Superbia enim, cum pluuia, seu torrens diuinæ gratiæ impedit, quia oculus superbiis relictus, anima ariditate in ludo, hanc ariditatem patiebantur qui dicebant,

Nu. 11.

Anima nostra arida est. Et sicut arena si manu pressa iuerit, præ nimia decore, vel ariditate stidorem facit. Similiter superbus qualitercunque pressus, vel tactus, stidorem quandam impudentiæ statim producit. Ecclesiastici. Ascensus arenosus in pedibus, i. affectibus vetera.

Ecclef. 25.

Secundo, propter ponderositatem. Nam arena est podere grauissima: & hæc ponderositas refertur ad iram, per quam homo efficitur alius impenetrabilis. Prover. Graue est saxum, & onerosa est arena, sed ira stulti viroque grauior.

Prouc. 27.

Tertio, propter aquæ viciniam, quæ refertur ad incontinentiam. Inuenitur enim arena sub aquis, sicut in fluuijs; aut iuxta aquas, sicut in littonibus maris, sic sunt incontinentes, quorum quidam sub

aquis voluptatum, & fluxu peccatorum carnalium viuunt, & immorantur, vt fornicarij, adulteri, & huiusmodi. Quidam vero ad modum arenæ, quæ est in litore maris, & si aqua non inundantur, tamen ea aliquando fluctuante intrunduntur, et tales sunt coniugati: qui licet matrimonio licite possunt vti, tamen inundante in eis concupiscentia in ipso carnali opere, quandoque sordidantur.

Quarto propter partium discontinuitatem. Non enim arena habet partes, quæ possunt conglutinari, & continuari. Et hinc est quod ex arena non fit lapis. Nam arena in aquis maris ab omni lutea viscositate absoluitur. Vnde vincens in ea siccitas, in lapidem coagulari non patitur, vt dicit Ari. Et sicut dicit in li. Metho.

Terra pura non fit lapis: quia siccitas vincens, non facit partium terræ continuationem: sed potius dissolutionem, propter quod non vertitur in lapidem. Et multo iortius hoc est in arena: cum sit terra naturaliter & substantialiter sic cior, & durior. Hæc autem diuisio, & discontinuatio arenarum partium ad inuidiam pertinet, quæ glutinium charitatis excludens, tenet homines ab inuicem diuisos, vt etiam lapidi singulari Christo incorporari non possint.

Quinto, propter sterilitatem. Est enim arena sterilis, & infecunda, tum propter defectum caloris, & humoris, tum propter dominium siccitatis & frigoris. Vnde de imbre superueniente non arundit, nec dissoluitur: sed magis comprimitur, & induratur. Hæc sterilitas pertinet ad accidiam, quæ calorem charitatis, & humorem deuotionis excludens, ariditatem mentis, & frigiditatem inducens, animam sterilem, & infecundam reddit, vt fructum bono, um operum non producat.

Sexto, propter mineralitatem. Habet enim arena virtutem mineralen, vel saltem ei similem. Vnde inter arenas fluuiales, & marinas inueniuntur arenae aureæ, & lapideæ possid, & gemæ præciosæ. Hoc autem pertinet ad auaritiā, quæ circa metalla aurum, scilicet, & argentum, & huiusmodi infadat. Sap. Omne aurum Sap. 7. tanquam arena est exigua.

Septimo, propter obstantiam. Obstat enim arena quandoque fluminibus, ne intrent mare. Nam cumulate arenae, & in maris hostijs siue fluuij adunatae, quæ

Ari. de proprie-
tatibus
elemen-
torum.

nisi sint parua, quia tamen sunt multa, flumen impediunt, & retardant, ne intret mare: & ideo faciunt flumen interdum retro redire, & per campos spargere. sicut patet de Nilo qui hoc modo irrigat tota terra Aegypti, sicut dicit Hiero. Hoc autem pertinet ad vitium gula. Nam gula, flumen plenum aquis, i. peccatorem mollem, & alicuius delictis detinet, & retardat, ne intret mare poenitentiae, & religionis. Et aliquando etiam si ingrediatur, ipsum retroire, i. quam cito facit exire, & redire ad seculum. Idem tamen dicit quod nilus Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro fluctibus itumescit, & inundationem facit Aegypti, scilicet a medio Augusti, usque ad medium Septembris. Hanc vero dicunt inundationem fieri virtute stellarum. Sicut etiam virtute stellarum fit, ut in Aegypto nunquam pluat, sicut dicit Plato. Et bene videmus etiam quod virtute stellarum certis temporibus velique tempestates fiunt in mari, ut circa festum omnium Sanctorum. Unde nautae tunc maxime portum quaerunt. Aliqui vero attribuunt diuinam virtutem, ex quo talis dispositio data est specialiter illi regioni, sicut etiam imperum maris. Ambrosius. n. attribuit diuinam virtutem sic disponenti in prima creatione.

Voluptas, quae est diaboli laqueus, seu voluptuosus, dicitur de ipsi Saturno assimilat. Cap. XC.

Voluptuosus homo similis est Saturno. Nam Saturnus a saturando est dictus, ut dicit Isid. Cuius vxor ops dicta est, ab opulencia, quam tribuit mortalibus. In Saturno. n. delectatio gutturis, in vxore delectatio significatur carnis, in quibus delectationibus corporis voluptas consistit. Sed adhuc ostendunt voluptuosum hominem esse Saturno similem, voluptatum exitus, effectus, tempus, & affectus. Exitus quidem, quia Saturnus pingebatur olim merissimum. Cuius causam assignant abula, quia filio suo Ioue lingitur fuisse castratus: quod propterea forte dicitur, quia planeta in puerum impedit, & temperat malitiam Saturni. Sed verior causa tristitiae est, quia (ut dicit Ptolomeus) Saturnus dat hominem sub eius dominio natum vel conceptum esse tristem, raro hilarem, vel ridendum. Unde etiam in iudiciis merore,

& tristitia designat. Hae autem tristitia competunt finis voluptatis, quia (ut dicit Boetius). Voluptas tristes habet exitus: secundum illud Proverbia. Nouissima illius amara quae si absinthium.

Secundo, si consideretur effectus. Nam Saturnus est effectus frigidus, & siccus, & ponderosus: & sic etiam in tabulis pingitur. Quae omnia congruunt voluptati, quae intrigidat, spiritualis affectionis calorem extinguendo: desiccatur, humoris deuotionis consumendo, & grauat, mentem ad inferiora deprimendo.

Tertio, quantum ad tempus. Nam Saturnus dicitur planeta nocturnus, quia voluptas carnis quaerit tenebras noctis. Iob. Oculi adulteri obseruat calliginem.

Quarto, tenet similitudinem, si consideret voluptuosi affectus. Nam sicut dicit Ptolomeus. Nati sub Saturno, turpia, & imunda non abhorrent vestimenta, & alia etiam diligunt fetida. Quod totum moraliter competit luxuriosis, qui non abhorrent notam infamiae exteriorum. Insuper diligunt opera foetida, & immunda.

Item voluptas generat tentationes carnis, sicut pluuia suavis generat vermes. Nam quando pluuia est sauis, miscetur cum humido aereo, & terrestri ficeo, ex quo formatur corpus aquaticum, cui statim virtute stellarum datur anima. Humidum enim bene commixtum cum terrestri ex ipso aere fit viscosum. Et ut sicut pellis, in qua continue pulsans calidum, facit spiritum, cui tanquam proprio subiecto datur anima sensibilis. Quia in autem suauitas pluuiae est voluptas delictosa vitae, quae vermes in terra generat, quia in carne temptatione succitatur.

Item voluptas, & abundantia delictuarum, & delictuarum est pedica, & laqueus diaboli, quia hominem quem persequitur capit. Unde Labam persequens Iacob in monte Galaad eum comprehendit. Mons enim Galaad dicitur in pascuis, frugibus, & fontibus. In monte ergo Galaad, a Labam Iacob capitur. Quia in fertilitate, & abundantia delictuarum, homo a diabolo tentatur, & illaqueatur.

12P.

Liber Primus

Præclaris similitudinibus ac exemplis, Christo, dei filio, Solis, Lucis, Montisque Olympi proprietates, quæ dissimile conferuntur.
Cap. XCI.

Alphr.
dist. 21.

Pto. 7.
dist.
Al.

An. de
prop.
elem.

Christus assimilatur Soli, quia Sol excedit omnia luminaria cœlestia, corpora in quatuor. Primo in quantitate. Nam (secundum traditionem Alphragani) Sol dicitur maior omnibus corporibus, post illum æstella, quæ in prima magnitudine inter sicillas nixas ponuntur ab ipso, tertio Iuppiter, quarto Saturnus, quinto emporis stella, fixæ suis ordinibus posita, quas Pto. & Alphraganus ciferencia, id est sex gradus magnitudinis diuidunt: sexto loco Mars, septimo Terra, octavo Venus, nono Luna, decimo Mercurius. Sicut autem Lion dicit in his, quæ in iose sunt magnitudine est magnam esse, quod bonum & iustum malus, quod melius. Vnde sicut Sol excedit omnia alia corpora in magnitudine quantitatibus: Christus excedit omnes sanctos in magnitudine bonitatis, non in quantum Deus, sed etiam in quantum homo: quia ipse habuit plenitudinem gratiæ præ omnibus sanctis. Vnde dicitur habuisse spiritum non ad mensuram, id est totaliter, non particulatim, quantum ad omnes gratiæ effectus. Vel non ad mensuram super omnem proportionem respectu aliorum hominum.

Secundo Sol excedit in claritate: quia in aliis est luminis principium, ut dicit Arist. & cum eo concordat Auicenna. & Pto. & Mesalech. Dicunt enim, quod sicut omnium calidorum est una prima causa, scilicet ignis: ita oportet, quod omnium luminosorum sit unum principium. Et hoc non est nisi Sol, & idcirco vocatur Solus, Solus lucens. Sic etiam in homine, qui est vniuersalis mandans, unum membrum influit in omnibus, scilicet cor. Oportet ergo, quod Sol cum sit principium luminis, plus habeat de lumine, quam aliquod aliud corpus. Sicut ignis plus habet de calore, & cor de vitali virtute. Similiter ergo Christus, qui est principium vite spiritualis, vel luminis sapientiæ, de quo Iohannes. Erat lux

vera, &c. Et Ecclesiastici: Fons sapientiæ, Verbum Dei: oportuit, ut præ omnibus aliis sapientiæ splendore fulgeret. Ecclesiastici: Quid lucidius Sole? id est, quid sapientius Christo: & de quo dicit Apostolus, quod in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

Tertio, Sol excedit in dignitate. Vnde Sol dicitur esse vas admirabile secundum illud Ecclesiastici. Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admirabile, opus Excelsi, in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Similiter & Christus excedit etiam in dignitate: quia in quantum Deus, est æqualis patri, in dignitate naturæ in quantum homo, excedit omnes sanctos in dignitate gloriæ, Iohannes. Vltimus gloriam eius, &c. Et ad Hebræos Seder ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis, &c.

Quarto, Sol excedit in potestate. Nam maioris virtutis est, & plus insit in inferioribus. Similiter Sol habet quandam potestatem, & virtutem super omnia corpora, dum omnia illuminat, & superiora, & inferiora. Vnde omnia respicere cœlitus, Ecclesiastici. Sol illuminans per omnia respexit. Similiter Christus dixit. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, speculatur autem Sol habet virtutem illuminatiuam. Et ipse Christus dixit: Ego sum lux mundi. Item virtutem inflammatiuam. Ecclesiastici. Tripliciter Sol exurit montes, radios igneos exurflans. Et de Christo dictum est, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, &c.

Item renouatiuam: quia dum poros renouat, aperit virtutem latentem in radicibus ad actum producit, & quod mortuum videbatur reuiuiscit, & renouatur, quod vetustate tabuit. Et ita similiter per Christum renouamur, & regeneramur in nouam vitam secundum illud Ephesii. Renouandi spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem, &c. Sic enim nouus homo, Christus est.

Item virtutem purgatiuam. Nam tenebras fugat, & foetores consumendo purgat. Sic Christus purgat tenebras ignorantie, & foetores peccatorum. Hebræi. Purgationem peccatorum faciens.

Item

Io. 1.
Ecclesiastici.
Ecclesiastici.
Col. 2.

Ecclesiastici.

Io. 1.
Hebræi.

Ecclesiastici.
Mat. 28.

Io. 8.
Ecclesiastici.
Lu. 34.

Eph. 4.

Hebræi.

10.6.

Ro. 5.

Eccl.i.
Hug.

ff. 103

Abac. 3

1cr.1.

105. 10.

ECC. 14.

Ecc1.34

Aug. li.
de Tri.
Gen. r.
Dio. c.
4. de di
ui. no.

Secundo, filius Dei assumatur luci : quia lux est velocissima in motu . Videlimus enim, quod sol apparens in puncto Orientis, illuminatio totius hemisphaerii nostri, vique ad punctum oppositum Ex quo patet, quod lux non est corpus: quia si lux esset corpus, illuminatio esset motus localis . Nullus autem motus localis corporis alicuius potest esse

Liber Primus

esse in instanti: quia omne quod mouetur localiter, necesse est vt prius veniat ad medium magnitudinis, quam ad extremum. Illuminatio autem fit in instanti: quia quando subiectum alicuius formae susceptum, est in vltima dispositione, tunc forma introducit in instanti: si autem subiectum esset inditpositum, tunc quidem requireretur tempus, non qui lem ex parte formae intro iucendae, sed ex parte subiecti susceptiui: sed aer in quantum diaphanus, est in vltima dispositione ad lumen: & ideo illuminatio fit in instanti.

Item, quia illuminatio non est räum motus, sed terminus. Terminus autem motus localis, & cuiuscumque motus, semper est in instanti: sicut generatio, quae est terminus alterationis, fit in instanti. Hoc autem comperit filio Dei, per quem omnia creata sunt. Creatio enim est productio instantanea. Vnde sicut a luce in instanti fit aeris illuminatio, ita a

Ioan. 1.

filio Dei est instanti facta rei creatae productio. Ioan. Erat lux vera, quae illuminat, &c. Vel per substantiam incorporationem, vel receptionem luminis in aere, possumus intelligere ipsam incarnationem Verbi, quae, quantum ad hoc, fuit in instanti: quia ipsum corpus Christi fuit in ipso suae conceptionis exordio in instanti formatum, & organatum. Non enim erat conueniens, quod filius Dei corpus assumeret, nisi formatum. Si autem ante perfectam formationem tempus aliquod conceptionis praecessisset, non posset tota conceptio attribui filio Dei, quae non attribuitur ei, nisi ratione assumptionis, & per hoc filius Dei conceptus dicitur: quod aliter dici non posset. Et ideo ipsa distinctio membrorum, & formatio in instanti facta

Grego. sup 10.

est propter infinitam virtutem agentis, & formantis. Vnde Grego dicit, quod angelo nunciante, & Spiritu sancto superueniente, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro. Localis tamen motus sanguinis ad locum generationis, qui conceptionem praecedat, non fuit in instanti: nec etiam augmentum, corpori se conformans, quod sequitur conceptionem. Quia hoc est contra rationem motus localis, & augmenti, quod etiam non fit sine motu locali, scilicet quod fiat in instanti. Nota igitur, quod filius Dei aliquando

vocatur lux, secundum illud Ioan. Ego sum lux mundi: aliquando vero splendor: Hebr. Qui cum sit splendor gloriæ. Heb. 7. Aliquando lumen, secundum illud Ioan. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Lux autem proprie dicitur, prout est in Sole, lumen prout recipitur in aere: sed splendor prout resultat exposito & terso corpore, secundum illud Machab. resulit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt mores ab eis. 6. Similiter filius Dei proprie dicitur lux, prout est in patre. Thim. Lucem habitat, &c. Sed lumen prout est in carne. Isa. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum: sed splendor appellatur, prout exiit de Virgine. Isa. Donec egrediatur, ut splendor, iustus eius. Scriptura tamen varie, & diuersimodè his interdum vtitur nominibus.

Ioan. 9.

Heb. 7.

Ioan. 1.

Macch. 6.

Thi. 6.

Isa. 40.

Isa. 42.

Tertio, filius Dei assimilatur luci: quia est speciosissima in aspectu, immo etiam sine luce, nil appareret plenum. Vñ Ambro. dicit, quod lux est plenitudo omnis creaturae visibilis. Cuius est maxima gratia, quod in suo conspectu omnia mundi corpora laudibus facit digna. Sic etiam filius Dei, de quo dicitur sapiens. Speciosior est Sole, & super omnem stellarum dispositionem est pulchritudo, & ornamentum omnis creaturae, non tantum visibilis, sed etiam inuisibilis. Et ideo nota, quod secundum Dio. filius, qui & verbum Dei dicitur, habet pulchritudinem substantiuam, causatiuam, & excessiuam. Primo filius Dei non habet pulchritudinem accidentalem, sed substantiuam, & essentialem. Nam pulchritudo eius non est ab alia re causata, vel participata. Et ideo dicimus ipsum non tantum pulchrum: sed ex pulchritudinem. In creaturis enim differunt pulchritudo, & pulchrum, sicut causa, & causatum, & ficut participans, & participatum: quia pulchrum dicitur, quod participat pulchritudinem: pulchritudo enim creaturae, est quaedam participatio causae omnia pulchrificantis: & ideo creatura dicitur pulchra, sed non pulchritudo. sed Deus qui est essentialiter pulcher, & non per participationem alicuius, alterius, dicitur pulchritudo.

Ambr.

Sap. 7.

Dio. c. 4 de diuinis nominibus.

Secundo, habet pulchritudinem excessiuam, dicitur enim verbum Dei pulchrum, sicut

sicut pulcherrimum, & superpulchrum (ut dicit Dion.) quia pulchritudo sua excedit in pluribus omnem pulchritudinem.

Primo, in veritate: quia non est pulchritudo eius ficta, vel artificata, sed naturalis, & vera. Item in perpetuitate: quia nunquam destituitur, nec ipse Deus aliquando sua pulchritudine destituitur.

Item in uniformitate, quia pulchritudo sua non augetur, nec diminuitur.

Item in totalitate, sine vniuersalitate: quia non vno respectu pulcher, & alio turpis: neque hic pulcher, & illic non, neque aliquibus pulcher & quilibet non pulcher, sed sicut ipse secundum huiusmodi, cum seipso semper existens vniuersum pulcher: & sicut praesens in semetipso, excedens formam, & pulchritudinem cunctis pulchri.

Tertio pulchritudo sua est pulchritudo causatrix omnis pulchritudinis tripliciter.

Primo, efficienter: quia scilicet pulchritudo omnia existentia finis, forum propriam proportionem, & causat vniuersum armoniam, & claritatem, sicut significationem solaris luminis, cum fulgore emittit, & vniuersitatem rerum pulchritudinis distributione sui rationis facit. Vnde illud pulchrum est, sicut principium effectum omnis pulchritudinis.

Secundo, exemplariter. Omnis enim pulchritudo, & omne pulchrum vniuersum, & causaliter praesens in semetipso, & supernaturali natura omnium pulchrorum, & ipsa est causa exemplaris omnium in Verbo, quia secundum ipsum omnia denominantur, propter quod Boetius. Mundum meum genens similique potentia formans potentem pulcherrimus ipse.

Item tertio. Quia, scilicet, omnia est omnium pulchrorum: omnia enim sunt, causa pulchri, & propter hoc pulchrum id est quod bonum, quia omnia desiderant pulchrum & bonum.

Quarto, Christus assumptus lucet ex eo, quod lux est efficacissima in effectu. Vnde Dionysius dicit, quod lux cunctis corporibus cognitionem confert, & vitam, & motum. Et quicquid in istis inferioribus causatur, mediante luce producit. Et hoc etiam dicit Augustinus. Ex quo etiam concluditur, & arguitur, quod lux non habet in aere tantum esse intentionale, sed etiam reale, ex eo, quod intentiones au-

causant transmutationes naturales. Nec obstat, quod nimia albedo, ut in nive, oculum transmutat: & ita videtur, quod intentionis si fortis sit possit transmutari realiter. Dicendum, quod albedo quantumcumque magna, non habet oculum realiter transmutare, ratione qua color, vel ratio, qua intentionem suam multiplicat in medio: sed ea ratione, qua aerem facit lucidiores, siue lucem adauget, propter quod redditur visum obiectum improporionati ratione nimis claritas, & aer sic fortiter illuminatus oculum contingit realiter, & ita ipsum transmutare potest ratione excellentis lucidi, & non ratione intentionis colorata. Possimus ergo effectus lucis huius Dei adaptare: cuius existere in carne humana non fuit intentionale, & tantummodo, vel imaginarium, sed verum, & reale, sicut & lucis esse est reale in aere. Fuit enim verus Deus, & verus homo. Et ideo ipse est similis luci.

Primo, quia lux est rerum generalis, quod quidem habet lux in quantum instrumentalius, quia in virtute corporum excellentiam ad producendas formas substantiales.

Ita etiam similiter per ipsum Verbum, id est per filium Dei, omnia producta sunt, secundum illud Iohannem. Omnia per ipsum facta sunt, id est creata, & sine ipso factum est nihil. Sed intelligendum per ipsum non sicut per instrumentum. Vnde in hoc non est simile de Luce, sed intelligendum est omnia esse facta per Verbum, sicut artificata dicuntur esse facta per artificem, id est per rationem artis praekonceptam. Nunquam enim aliquis faceret aliquid, nisi praexistere adualis praekonceptio suae sapientiae, quae est forma & ratio rei factae: sicut forma arcae in mente artificis praekoncepta est ratio arcae faciendae. Et similiter Deus pater nihil operatur, nisi per conceptum sui intellectus, qui est sapientia ab aeterno concepta, scilicet Dei Verbum, & Dei filius: & ideo impossibile est, quod aliquid faciat, nisi per filium. Et ideo Augustinus dicit, quod Verbum est ars plena rationum viuentium. Dicit etiam patrem per filium, omnia se discere, quantum visus ab ipso patre habet, quod sit causa omnium factorum: & ideo non sequitur, quod sit, ut instrumentum, vel minister patris, quia eandem numero, & aequali virtutem, qui pater

Boe. de
conf. 3.

Dio. de
ei. no.

Io. 1.

August.

Liber Primus

rer habet, & filius ab ipso habet per quā operatur

Secundo, quia lux est sui luminis omnibus communicata. Ita Christus quantum in se est, lumen gratiæ, vel misericordie suæ communicat vniuersis. **Ioā. 1.** Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ch. yso dicit, quod illuminat quantum in se est omnem hominem, quia ex parte sua nulli deest, immo vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnde si quis non illuminatur non est ex parte Dei sed ex parte hominis auerentis se à lumine illuminante. Sicut etiam homo non illuminatur a sole, vel quando in domo tenebrosa se includit, vel quando oculos claudit, vel quando obstaculum interponit. Sic etiam spiritua liter non illuminatur à Christo, vel qui in tenebris ignorantie voluntarie se claudit. **Iob. 24.** Ipsi fuerunt rebelles lumini, vel qui oculos animæ, intellectum scilicet & voluntatem Deo non aperit. **Danie. an. 23.** Declinauerunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Vel qui peccati mortalis obstaculum interponit: **Psalms. 57.** Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Tercio, quia lux est errantium, siue de viamum directiua. & Christus est dux & directus, quem sequentes errare non possunt. **Ioan. 1.** Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed licet deuij, vel erroris. Non enim sequens Christum ambulat in tenebris ignorantie, quia ipse est veritas: neque in tenebris culpa, quia ipse est vita: neque in tenebris damnationis æternæ, quia ipse est vita.

Quarto, quia, lux est oculorum manifestatiua. Hoc autem Christus faciet in ultimo iudicio, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

1. Cor. 4. Christus similis fuit in Olympo, qui est mons Macedoniæ ita excelsus, ut nubes sub eo esse dicantur. Tanta enim altitudinis est, quod omnes aeris turbines, & impressiones excedit: quem philosophi ascenderes, ut cursum stellarum in picerent, id vivere non poterant, nisi spingias plenas aqua portarent, ut per aquæ attractionem aerem grossiorem haurirent, ut dicitur in

historia. Hæc autem omnia Christo competunt, qui omnes nubes, idest sanctos excessit altitudine vite, omnes turbines passionum, vel tribulationum altitudine patientiæ, omnes philosophos altitudine sapientiæ: nec altitudinis suæ diuinitatis philosophi contingere potuerunt, nisi cum spongiis, idest creaturis plenis aqua ipsius cœlestis sapientiæ. Omnes enim creatura (ut prius dictum est) diuinam sapientiam repræsentant. **Eccl. 1.** Dominus enim illam effudit super omnia opera sua. Et ipsi philosophi non cognouerunt Deum nisi ex creaturis. **Ro. 1.** Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas.

Quomodo Christiani, Iudæi, Saraceni in Religione a se inuicem dissentiant, exemplis planetarum quibusdā aperitur: lexq; Mahomedica aliquantisper commendatur.

Cap. XCII.

Christiani Iudæi, & Saraceni differunt ad modum planetarum. Nam planetæ aliqui sunt boni, qui nulli nocent, sed tam suos quorum natiuitati cominatur, quam non suos adiutare dicuntur. Tales ergo dicuntur Christiani, quibus Apost. dicit: Nemini dantes villam offensionem. Vnde tam suis, quam non suis benefacere iubent. **Luc. 2: Cor. 6.** Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos. Quidam vero planetæ sunt mali, ut Mars, & Saturnus, qui non suis obstant, suis, tamen profunt. Tales hodie Iudæi qui licet suis non sequerentur, tamen seuerantur non suis, ut Christianis, & aliis nationibus. Item dicunt se secundum legem suam ad diligendum amicos tenere, & ad odiendum inimicos. Vnde ad illud præceptum: Dilige, amicum, vel proximum tuum: adiderunt in suis traditionibus, ut ois haberi inimicum, quam additionem coarctat dominus Math. Quidam planeta vero mediores sunt, ut Sol, Luna, Mercurius. Nam suis bona, in gerunt: non suis modo bona, modo mala. Tales autem videntur esse Saraceni,

Mat. 1.

raceñi: quia non solum inter se sunt in se leordes, sed etiam interdum Christianis misericordiam impendunt, licet eos tamen frequenter impugnent. In hoc tamen sunt minus meli Sarraceni, qui in Iudei quia Christum reuerentur, quem Iudei blasphemant. Cōfiterentur enim Sarraceni Christum ex Maria virgine sine viri semine natum. Hoc est certum: & ego qui inter eos tui frequenter hoc accidit ab eis & a suis Sachari, qui religiosi sunt disci, apud eos, & Mafcheris, id est, qui eorum officios efficiunt. Vnde in libro qui dicitur Alcoran, id est lex, qui in eodem Machomet, proponitur quanta vna sit. Qua forma de masculo tantum, & quis masculus de femina tantum. Et responderet: Eva ex Adam, Christus ex Maria Virgine.

Item quartis. Qua sunt tri, qua sine seminis commixtione edita fuerunt? Responderet Adam, aies Abrahæ, & Christus.

Item confitentur Sarraceni Beatam Mariam fuisse per Angelos commendatam, & de Christo nascituro fuisse edoctam, & certitatem. Et in eodem libro primo sic dicitur: Angeli Mariam alloquentes inquit: O Maria eminus vias, & muneribus splendidior, mundior atque laetior soli Deo perseveranter studens, ipsam cum humilibus genibus Deo se flectentibus adorans, & nequaquam in terrenas sordes proiciendis, & eorum agentibus, quis Maria custos efficeretur? Hæc arcana secretissima comito Angelis dicentibus. O Maria, cui summi nuncij gaudium cum Verbo Dei, cuius nomen est Iesus Christus filius Mariæ, qui est facies omnium gentium in hoc seculo, & futuro, senes & infantulos cunabula servantes conveniens, præfex sapiens, vir optimus ab universis creaturæ, mititur? Responderet illi: O Deus, cum virum non tetigerim, quomodo concipiam? Responderet angeli: Deo nihil occurrit impossibile, etiam prout vult operanti. Cuius mandatum omne suum placere perit, ipseque illam suam cum divina virtute venientem, librum legentem, omnique maiestatem perit, & testimonium ac evangelium mandatumque filiis Israel, edocet. Ille namque formis volucribus lucis, ac compo-

sitis insufflans, volare faciet. Creos, & metos curat, it, morpheaticos, & leprofos mundat, it, mortuos creatore cooperante vivificabit: quicquid coniecturis, quidue disputatione computatum sit, propalabit, si noster cuncta, qua in Deum credentibus mirabilia censentur.

Item confitentur eadem lex Sarracenorum Christum fuisse summum omnium prophetarum apud Deum. Vnde in eodem libro Mahomet introducit Deum loquentem & dicens: Omnium prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quilibet usdam cum Deo locutus; Christo Mariæ nro, animam nostram proprie conferentes vim, atque virtutem præceteris præbimus.

Item conatentur Christum esse Verbum, & virtutem Dei: & ideo illum dicunt, quod quando Deus iudicabit mundum, clamabunt homines ad eum, & dicent: Iesu Christe spiritus, & Verbum Dei, & virtus Dei, moneat te pietas tua, intercede pro nobis. Et tunc dicit eis: Esuritis sic sicut est in Evangelio per omnia.

Item commendat idem liber legem, & Evangelium Christi, & dicit tres leges esse a Deo, in quibus recta via traduntur, scilicet legem Moysi, & Evangelium & suum Alcoranum. Et ideo dicitur in primo libro: Tunc pius, & misericors vivus, & altissimus, qui prius testamentum, deinde Evangelium rectam viam hominibus tradidit: postremum librum veracissimum Alcoran desuper præbuit.

Item in eodem introducit Deum sibi loquentem, & dicens sibi præcepta legem, & mores, sicut Noe, & Abrahæ, & Moysi, & Christo tradidimus.

Item confitentur eadem lex, quod in resurrectione generali omnes perfecti in forma Christi resurgent. Vnde dicit perfecti omnes in statu Adæ, & forma Christi resurgenti, nunquam incrementum, aut decrementum patientes.

Item eadem lex v'surarios detestatur. Vnde ibidem dicitur. Boni viri, Deum timere, & tenerari prætermittite. De talibus enim homines viuentes non, nisi quasi demoniaci resurgent.

Hæc omnia

Liber Primus

nia magnifica de Christo, Euangelio, & Virgine scripta sunt in Aleat. In lege Sarracenorum, quam eis Machometh dedit. Quae licet multa ista contineat, & immunda, tamen etiam multa testimonia perhibet nostrae fidei veritati, ut supra patuit. Quae oia introduxi ad exaggerandum inhaerentiam Iudaeorum, Christianorum blasphemantium, cum tamen scilicet prae eorum testimonia perhibuerunt Christo, sicut dixit eis: Scrutamini scripturas, quia ille testimonium perhibent de me. & tamen caeci negant quem Sarraceni ignorantes scripturas, venerantur, & adorant.

10.5.

Dei Zelus quid sit, & qualis esse debeat, ex tribus aeris regionibus, eorumque, uariis similitudinibus exprimitur. Cap. XCIII.

Psalm. 68

Mach.
li 2.
3. Re.
19.

Zelus Dei assimilatur aeri, qui habet tres regiones, quarum suprema, quae igni coniuncta est, rara est, & vehementer calida propter vicinitatem ignis, & propter radios stellarum, & lumen, quae sibi sunt viciniora. & illa pars est locus inflammationis per se, & dicitur regio aestus. Huic similes sunt, qui magno zeli ardore feruescunt. Psalmus: Zelus domus tuae comedit me. Glosa: Zelus est bonus feruor animi, quo mens pro defensione accenditur; eo, quod quaelibet praua, quae videt, corrigere satagit, si nequit, tolerat, & gemit. Iste zelus causatur in sanctis ex inflammatione ignis Spiritus sancti, vel charitatis diuinae, & ex radijs stellarum, id est exemplis Sanctorum patrum, sicut Phinees, Helix, & aliorum qui multum zelauerunt pro Deo, & lege eius.

Macha. Phinees, pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotum aeterni. Helix dixit: Zelo zelatus sum pro Domino.

est locus frigoris, quia illa non habet calorem ex vicino igne, sicut regio superior; nec ex reflexione radiorum, sicut regio interior, eo, quod radii non reflectuntur ad transparentem sine peruium, aut ad multum diaphanum, sed tantum ad solidum planum; & plus, si fuerit tertium, ut est aquae superficies, vel speculi, vel alio modo politum, vel planum. Huic aeri similes sunt qui sunt totaliter frigidi: ita, ut nec zelo Dei tangantur: quia nec igne diuini amoris incenduntur, nec radijs, id est exemplis Sanctorum tanguntur; & ideo auferit ab eis diabolus zelum bonum. Tales sunt praetati mali, qui de gregis sui dissipatione non curant. Isa. Auertetur zelus Efraim. Efraim interpretatur augmentum, vel fertilitas; & signat praetatos, qui cogitant de temporalium augmentatione, & nihil de animarum perditione.

Isa. 11.

Tertia regio aeris est tepida, vel temperata, suscipiens aliquod de superiori, & aliquod ab inferiori: est tamen intemperata calida, in quod vincitur ab inferioribus quibusdam temporibus; & intemperata frigida, in quod vincitur a superioribus quibusdam temporibus alijs. Huic similes sunt qui zelum Dei habent vel inordinatum. Nam aliquando vincuntur ab inferioribus passionibus, ira, vel odio: & tunc nimis in se accendunt, quandoque vero superiorum, vel potentiorum timore perterriti, omnino a zelo tepescunt, & frigescent: Tales habent zelum, sed non secundum scientiam, id est discretionem. Paret ergo, quod zelus frigidus cum sit, nullus est damna bilis; tepidus reprehensibilis; feruidus, & charitativus, laudabilis, qui meretur coeleste praemium. Machabe. Machabeus dum zelat zelum legis, receptus est in coelum. Ad quod nos perducatur Christus, qui est benedictus. Amen.

Ro. 13.

1. Mac.

2.

Explicit Liber Primus.

PROLOGVS LIBRI SECVNDI;

In quo de metallis, atque lapidibus
variis, varia dicenda
proponuntur.

HABET argen-
tum venarū sua-
rum principia, &
auro locus est in
quo collatur fer-
rum de terra tol-
litur, & lapis ca-
lore solutus in es-
e suetur inq. lob.

Iob. 27. Diuina prudentia largitas, a qua qua-
cunque creata sunt, connexionis mira-
bilis ordine gubernantur, & tali creatu-
rati homini sic corpora inferiora sub-
iicit, vt ei in subsidium adessent in
firmis, & documentum insuper por-
rigerent veritatis, & in exemplum illi
tenent, etiam bonitatis. Nam ex usu
vario sensibilibus corporum humani
corporis labilitati inueniuntur, quod ex
eisdem ex quibus constat corporibus,
enutritur, ex eorundem quoque corpo-
rum speciebus informantur sensus, &
rō emittitur, vt sic humana conditio a
sensu sumat initium, & non per se res
sensibiles, i. per suas substantias, &
essentias, sed tantum per suas species
anime inabuntur, ex quibus humana
ratio dum hinc inde inuenianda di-
scernit, rationes totius mundi animas,
ex quibus intelligibiles esse varieta-
tes, non solum de rebus inferioribus, sed
etiam de superioribus. Sic enim inuisibi-
lia Dei a creatura mundi per ea, quae ta-
cta sunt, intellecta conspiciuntur. Quia
vero opus naturae est opus intelligenti-
ae, ex eo, quod corporalia mediantibus
angelis a Deo gubernantur, etiam
ex ipsis corporibus humana diriguntur
ratio, ex moribus eorum & ordine
exempla sumens, & regulas suarum
actionum non tantum animalium
in quibus ars imitatur naturam, sed et
moralium operum directus. Et quo-
niam inter cetera talia potissime mi-
neralia corpora, vt sunt ferrum, vel ar-
gentum, vel aurum, & alia quaecunq;
metalla, & cum eis etiam lapides hu-

mana necessitati deseruiunt, scriptura
lacta diuinitus inspirata, in qua testante
Apo.) Quaecunque scripta sunt ad no-
stram doctrinam scripta sunt, de his si e-
que nrius legitur, ut non tantum ad com-
modum corporis illa concessa pue-
mus, sed etiam ad morum exemplum
inspicere studeamus. Quapropter lob
quiescent metallorum origine in verbis
præmissis declarat, siue describit. Ex qui-
bus beatus Gregor peritiles moralita-
tes assumit. Ait enim betus lob: Habet
argentum venarum suarum &c. In qui-
bus verbis pensandum est, quod nequa-
quam, si sanctissimū vixerent de minera ar-
genti, aut de loco collantis auri, aut de fer-
ri origine, aut de solutione lapidis, & de
alio formatione, tam seriosē tractasset.
si talia ad nostram doctrinam proficere
non nouisset. Et ideo beatus Grego-
rius dicit, per argentum significari præ-
dicatorem doctrinam, cuius venarum
principium est lacta scriptura pagina.
Nam qui ad vera prædicatōis verba
se præparant, necesse est, vt initium a sa-
cra scriptura pagina sumant. In auro
vero significatur Martyrium patientia, eu-
ris consolationis, i. probationis locus, ca-
tholica est ecclesia: qui non nisi in
catholica ecclesia veri martyres sunt, ex
eo, quod sine fide, spe, & charitate,
quibus membra languent ecclesia, non
habet passio meritum, sicut in hæreticis
patet. Vnde Apo. dicit: Si tradidero cor-
pus meum, ita vt ardeam, charitatem
autem non habeam, nihil mihi prodeit.
In ferro autem accipitur bonum operan-
di potentia, seu fortitudo Sanctorum,
quod ferrum de terra tollitur, quia
fortiores viri a terrena, quam prius
renuerant, actione separantur, & pu-
gnares ipsius ecclesie ac pugiles de-
putantur. In lapide vero significatur in-
terior cordis duritia: & in are, charitatis
constantia. Vnde tunc lapis calore sol-
uitur, quando cor durum, & a diuini
amoris igne frigidum, feruore spiritus
M tangitur,

Ro. 15.

Gre. li.
mor.

Iob. 27.

Gre. li.
mor.1. Cor.
13.

Liber Secundus

tangitur. & ad amorem mollior, & tunc in as conuertitur quando charitate solidatur ad bona opera roboratur; ut si cut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exhibeat in amorem Dei. Et, quia de alijs huiusmodi talibus metallis, seu lapidibus, de quibus in scriptura legitur, frequenter, & in pluribus locis est idem assumendum, videlicet quod ad nostram conferant disciplinam. Est nostrae intentionis propositum post exempla simplicium corporum, quae iam sunt in primo libro adducta, in hoc secundo libro de metallis atque lapidibus, tam preciosis, quam communibus, & de alijs mineralibus, exempla introducere varia, & moribus adaptare, eundem seruando ordinem, quem scilicet in principio tenuimus, tam in capitulorum materijs, quam in exemplis.

Lapidum proprietates octo, quibus electi Dei suis perfectionibus charitate plenus assimilantur. Cap. I.

Amatores Dei assimilantur lapidibus propter octo.

Primo quidem, quia lapides sunt naturaliter frigidi, & neci, & quod ex partibus terrae solidis, & compactis lapidis substantia generatur. Verum est tamen (ut dicit Aristoteles) ex sola terra non fit lapis, quia vincens in ea siccitas non permittit, ut in lapide coagulari possit. Sed ex commixtione terrea, & aquae in lapide quod inter terram, & petram est medium, quod dum per partem suam roritur coagulationem contrahit, in lapide mutatur. Vnde tali transmutatione latus in duosum est aptius. Habet ergo lapis ex terra siccitatem, & ex aqua humiditatem, & terra frigiditatem. Vnde est naturaliter, sicut dictum est, frigidus, & siccus. Et ita ceterum petunt spirituales amici Dei quos charitas facit frigidos ab infirmitatibus mundiciae. Charitas enim non querit, quae uia sunt sicut dicitur, Cor. in. item facit eos siccos a fluxu concupiscentiarum, qui uirtus diuini amoris restringit lubricum carnis, sicut patet in Magdalena. Et tales sunt lapides sancti, qui sunt affectus carnis, & mundi. Zach. Lapidem sanctum eleuantur super terram eius.

Secundo, lapides sunt substantialiter compacti. Quia sancti sunt in seipso coagulati vinculo, sicut coagulo dile-

ctionis, & gratiae. Vnde charitas dicitur esse vinculum perfectionis.

Tertio, quoque lapides sunt mirabiliter duri, & amici Dei sunt duri per soliditatem patientiae, quia charitas patiens est. Vnde sicut lapis a sua duritia ex aquae iniusione non soluitur. Sic amicus Dei ex tribulationis concussione a sua patientia non mouetur. Iob. Cor eius inauratur quasi lapis.

Item sancti sibi ipsi duri sunt per austeritatem in penitentia. Itaque quique duri sunt alijs per correctionem, & severitatem iustitiae, quae tanquam virga terrea alios regunt. Deute. Cuius lapides terrarum sunt.

Quarto, quia lapides sunt grauiter ponderosi. Sic amici Dei sunt graues, & ponderosi per grauitatem morum, & deliberationem prudentiae, siue in iactis, siue in dictis, secundum illud Eccl. Verba sapientiae iterum ponderabunt, & talia opera, vel verba sunt magis grata bonis. Ps. Placuerunt seruis tuis lapides eius.

Quinto, quia lapides sunt virtualiter ignis: quoniam enim lapis ex se fit frigidus, ignem tamen emittit si fortiter sit percussus. Nam ex forti, & violenta aeris collisione in superficie terri, & lapidis, subito aer allitus ignitur, & scintillando de lapide egreditur. Sic & amatores Dei quaquam sunt frigidi ab igne amoris mundani, cum tamen ab ipso mundo fortiter alliduntur, tunc diuino amore fortis ignitur. Vnde praecipue in tribulationibus, & persecutionibus possunt ignis, scintillis, vel operum emicant, vel verborum: & alium opera sunt sacrificia Deo accepta. Macha. De igneis lapidibus igne concepto sacrificium obtulerunt.

Sexto, quia lapides sunt infirmi loci perituri. Quia amici Dei infirma petunt per humilitatem. Luc. Recumbe in nouissimo loco. Cor. in. Ministratio mortis obformata in lapidibus fuit in gloria. Haec ministratio lapideum, est humilium a seculo, cuius est ministrare obsequia, ministrare uiam, detrimere eorum corpora, haec humilis nec corpora eorum ornant, nec colunt. Vnde apparet in corpore despectu. Ideo figurantur per lapides impositos, Ios. Edificant altare, i. multitudinem ecclesiae de lapidibus impositis, i. de hominibus despectis, & incultis. Item eius est glorificare. Prouer. humilis in spiritu suscipiet gloriam.

Septimo,

Iob. 41.

Deut. 8

Eccles. 21.

Ps. 101.

2. Mac. 10.

Lu. 14.

1. Cor. 3.

Ios. 13.

Prouer. 29.

Arist. 4.
Methe.

1. Cor. 13.

Zach. 9

Septimo, quia lapides sunt terra compressi
ui, quia scilicet amici Dei terrae corporis sui
comprimunt, & domant plamore, pnia, & ab
stinencia. In illud Cor. Castigo corpus
meum, & in seruitutem redigo. Eccl. La
pides grides desuper iaces. Sunt enim
amatores Dei lapides grandes quo ad
spem, desuper iaces per corpus dñi, quia
quia spiritus in eis carnem sibi subia
gat potenter, & violenter.

Octavo, quia lapides sunt diuersarum
partium terrae ne dilabantur vniui. Vñ
Ambr. dicit, quod lapides sunt ossa terra,
quia hoc in terra pbant facere, quod faci
unt ossa in corpore. Si amici Dei, dum
hoies terrenos adinueniunt discordes ad
conciliu & pacem reducit, quia quidam la
pides medijs diuersis ptes terrae adinu
ent conciliant. Inmo et huius in muro me
diante calce lapides et ne sunt. Ita etiam
amatores Dei mediante charitate inuicem
conciliant. Mach. Ionathas dixit facienti
bus, Extruite muros in te sy, & er
cuius de lapidibus quadratis. Ipsi lapides
quadrati sunt amici Dei, quia Deo quadru
pliciter diligunt, scilicet ex toto corde, ex
tota anima, & ex tota mente, & ex omnibus vir
tutibus sicut dicitur Luc. Et est intelligendum ex to
to corde. I. ex tota intentione, ut scilicet
tota nostra intentio ferat in Deum & tota me
te, i. intellectu, scilicet ut intellectu ei tes
taliter subdat ex tota anima i. voluntate, sci
licet ut appetitus secundum ipsam regulat: ex
omnibus virtutibus, scilicet quod omnis actus noster in
terro ei obediat, & per ipsum fiat.

*Anima rationalis perfectiones, quae & quales
esse debent ex variis sortis proprietatibus nonnul
lis similitudinibus declarantur. Cap. 11.*

Anima dicitur assimilari vitro. Primo,
quia vitrum est summe perspicuum. Na
in alijs vasis metallicis quod intus po
nitur, visui occultatur. In vitro autem quilibet
liquor positus, qualis est intus talis ex
ternus oculis representatur, ut dicitur Iliad. 10.
Hae perspicuitas fit in anima penitentie
quod quicquid est intus in conscientia ex
trapassione prodit in iudicio sacer
dotis. Math. Vnde, & ostendit se sacer
doti. Proue. Splendet in vitro color eius,
scilicet vini, & similiter cuiuslibet alte
rius liquoris, immixti.

Sed, quia vitrum est totaliter lumini
peritum. Nam massa vitrea, quod nunc noster ex

cineribus arborum, & herbarum per fortissi
mum ignis conflagrationem, ex quibus cine
ribus vitrum sicut enim nunc vitrum; ad
mille est. cum in fornace fuerit liquefacta,
& perfecte depurata, contrahit subtilitatem
punitatem, & perspicuitatem, propter quam to
taliter à limine penetrat. Similiter anima
per mundum puritatis, & perspicuitate
simplicitatis, efficitur lucis diuinae gra
tia densissime susceptiva. Apoc. Plater
ciuitatis aurum mundum, & tanquam
vitrum perspicuum.

Tertio, quia vitrum est imaginum, &
vmbraum representatiuum. nulla enim
alia materia est sic specularis, ut ista.
Vnde de vitro perspicue concipiunt specu
la. Hae autem representatio animae conuenit
tripliciter. vno modo in natura: quia scilicet
inter omnes naturas, siue formas mate
riae vnicuique magis representat ipsa anima in
se imaginem tantum huius hae representatio
tatio fit secundum partem intellectualem, qui non
est actus materiae alienius in quantum
habetur. Vñ dicitur Gen. Faciamus hominem ad
imaginem, & similitudinem nostram. Sed
adhuc anima secundum naturam est representatiua
alienae vultus, quia ut dicitur philosophi
creata est in vmbra intelligentiae. Allo
modo concipit hae representatio animae in
notitia, quia anima cognoscit res exte
riores, non quidem quod ipse res sunt in alijs sed
per ipsarum rerum imagines, siue similitu
dines quas ipsa anima recipit ab eis primo
quidem in sensu, postea in intellectu per
abstractionem intellectus agentis à tan
tasmatibus. Vnde philosophus dicit, quod
lapis non est intellectus, sed eius species.

Vnde quasi ad modum speculi vitrea est
imaginum, siue spirituum suo modo recepti
ua licet aliter sit de alijs in intellectu &
per consequens est ipsarum rerum representa
tiua, & cognoscitiua est etiam repre
sentatiua vmbraum id est naturarum
spiritualium quas non nisi per naturas
sensibiles, & tanasmatas caput quodam
modo inuumbriat.

Tertio hae representatio imaginum
competit animae secundum gratiam.
Quia scilicet anima per memoriam de
bet sibi sepe representare imaginem
id est exempla virtutum, & vmbas vi
tutum, & proprium defectuum
ad deferendum, siue alienorum ad
comparandum, vel corrigendum, vel
virandum.

Quarto, quia vitrum est summe
M 2 ductile,

Apo. 25

Gen. 2.

Ari. 3. 3
anima.

Liber Secundus

ductile, sicut liquidum. Tantā enim recipit ductibilitatem, q̄ facile ad statum artificis in formas varias, & figuras contrarias subito transformatur. Aliquādo etiā corio regitur, aliquando argenti more sculpiri, sicut Isido. dicit. Sic anima debet hēi ductibilis per obedientiam, ut per statum. i. ad instinctū; vel per mādātum Dei, vel superioris sui moueatur, & transmutetur, & velociter obsequatur. cū diuersa, & varia iniungantur, & alterius voluntate potius, q̄ propria, tanquam corio circumducatur, & argenti more quālibet sculpturā sibi impressam. i. quodlibet iuxta normam sibi traditam iussū suscipiat, & firmiter teneat.

Quinto, quia vitrum summe frangibile est, cū est frigidum. Sic anima per peccatū calore charitatis extincto frigescit, & a quibuscumque tentationibus facilius frangitur.

Sexto, quia vitrum non est reparabile, nisi fuerit iterū liquefactū, quis antiquitus dicatur aliquem sciuisse vitrū fractū reparare per malleationem. Vnde sialā tali de vitro tactā Tyberio Cēsari ipse artifex in terrā proiecit, quā non ruptā, sed malleo plicatā emendauit, que Cēsar decollari fecit: Consideras q̄ si tale sic reparabile fabricet, aurū pro luto haberetur & i. precū aliorū metallorū omnino perderet: & hoc est cōe dictū. Quidam tñ Alchimista dicunt, q̄ potest et hodie fieri vitrū malleabile, & flexibile si cū puluere basilisci aspergat sup̄ ipsū, qū liquecat in fornace: quod vitru verū sit, ignoro. Sed s̄m primum dictū, quod est magis commune, dicimus, q̄ sicut hodie vitrum fractum non est reparabile, nisi iterum liquecat: ita anima per peccatum fracta non est reparabilis ad gratiam, nisi liquecat per pœnitentiam.

Septimo, quia vitrum est omnium colorum susceptiuum. Omni enim colore tingitur, ut iacinctino, vel smaragdino & omnes lapides imitatur, scilicet in colore, licet non in valore. Et ideo dicit Auicenna, quod vitrum est inter lapides sicut stultus inter homines. Declinat enim ad omnem tincturam. Sic anima ad omnem fortunam, vel statum quem Deus vult dare, debet se humiliter inclinare, & Sanctorum colores. i. virtutes imitari, nec curare si hoc ad stultitiam reputatur: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus deri-

detur enim iusti simplicitas ab hominibus, sed non desideratur a Deo.

Que & quot vitia ex auaritia oriuntur per varias lapidis onychini similitudines aperte monstratur. Cap. III.

Auaritia assimilatur. Primo pro aspectum. Nam onycinus Indi. Onycinus habet aspectum, & similitudinem vnguis. Et ideo vocatur onyx, siue onycinus: quia Græci vnguem onycē dicunt: sicut dicit Isido. Habet enim colorem permixtum ad similitudinem humani vnguis. In hoc ergo q̄ onycinus habet similitudinē vnguis, designatur auarorum rapacitas, quia aues vngue prædam rapiunt; & ideo, quæ sunt rapaces habent nigros vngues. Sed onycinus Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis: quod competit diuitum auaritiæ: quia diuites avari, licet tingantur exterioribus zonis albis, idest honoribus, & prosperitatibus mundi; interioribus tamen habent nigredinē, & deformitatem peccati: propter quod dominus dixit. cīs, Vt Iuc. 6. vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo.

Secundo propter effectum. Nā secundum Diof. Onycini zona collo vel manu portata, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites, & rixas. Sic etiam prosperitas mūdi quā appetunt auari, si in collo gestetur, hoc est ad pectus pendens, siue manu idest siue habeatur in effectu cordis, quia cor intra pectus concluditur, siue in effectu operis, quod est gestare manus; utroque modo excitat tristitiam. Et ideo Gen. dicitur, q̄ lapis onycinus inuenitur in terra Euilath, quod interpretatur dolens. Nam mundi substantia non habita, sicut in cupidis, generat tristitiam, si acquiri non possit, scilicet ira, quia ipse non assequitur. Ita & tristitiam inuidiæ, quā tristatur tamen si aliquis assequatur. Si autem actu habeatur, ut est in diuitibus auariis, adhuc excitat tristitiam ira si perdat, vel minuatur; & inuidiæ, si ab alio superetur, vel parificetur. In utrisque multiplicat timores, quia cupidi timeant ne eis lucrum impediatur. Auari timeant, ne eis id, quod habent auferatur. Item animos commouet ad lites. Quia cupidus lingat, ut accipiat; avarus autem, ut teneat. Vnde auaritia, siue cupiditas

Aui.

Sen. cupiditas mater est litium, & causarum & quæstionum. Item rixa, & bella ex cupiditate, & auaritia, ut plurimum oriuntur: propter hoc Seneca dicit, quod quietissime vixerent homines si hæc duo pronomina, scilicet Meum, & Tuum, de medio tolleretur. Meum enim, & Tuum omnes quæstiones, & lites generant auaritiam.

Tertio propter remedium. Nam onycinus in præsentia Sardii nocere non potest. Nam Sardius qui mentem acuit cum flammis, siue rubet est coloris, designat amorem Christi, qui in tem acuit ad æterna consideranda, & etiam in flammam ad ea desideranda, & ideo facit vilescere omnia temporalia. Nam (sicut

Greg. 1 hom. Greg. dicit) vilescunt temporalia, cum desiderantur æterna. Quod ergo onycinus non nocet in præsentia Sardii, est, quia illum auaritia non inficit in quo est amor Dei, quia ubi est amor Dei, non habet locum amor mundi: & conuerso.

1. Io. 2. Siquis diligit mundum, non est charitas Dei in eo.

Diuersorum marmorum proprietates describuntur, ex quibus bonorum virorum perfectiones præsentantur partes, plurimum similitudinis patet. Cap. III.

Boni viri assimilantur marmoribus, quia marmor aliis lapidibus est solidius, compactius, & pulchrius. Boni enim viri sunt solidi per patientiam, siue fortitudinem: boni compacti per temperantiam, pulchri per prudentiam, & viles per iustitiam. Vnde ipsi sunt columna marmoræ: virtuosæ personæ, quibus tentoria per curiam regis læciletur Christi, faciuntur. Assimilantur ergo primo boni, & virtuosus viri marmoribus ratione soliditatis. Marmor enim solidum est: nam propter sui soliditatem difficile rumpitur. Similiter boni viri sunt solidi, i. fortes, & constantes, ut, ut aduersitatibus non cedant, & sculpturas, id est impressiones violentas, & iniurias, quæ sunt odiû, ira, tristitia, & huiusmodi non facilliter suscipiunt. Notandum est de soliditate marmoris, quod mirabilissimum accidit: quod marmorei lapides, nec chalybe, nec ferro, vel sera, vel malleo per violentiam edomantur, sed per laminam plumbeam asseribus mollioribus interfer-

tam. Plumbo enim, & non ferro lapides marmorei diuiduntur, & secantur inter asseres, & æquantur. Similiter fortitudo quorundam nec chalybe fortis inuasionis, nec ferro dura percussione, nec ferra dentata dentibus detractionis, nec malleo violentia percussione, nec violentia cuiuscunque tribulationis frangitur, nec vincitur. Et tamen plumbum, i. vita voluptuosa, quæ in aquis concupiscentia immergitur, secundum illud Exo. Summersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus, inter asseres molliissimos carnis, omnem duritiâ marmoris frangit, id est omnem mentis fortitudinem enervat, & destruit. Vnde probissimii viri, & torissimii bellatores, qui nunquâ vinci potuerunt belli asperitate viri, tamen & debilitati sunt luxuria voluptate, sicut patet de Samson, David, & de multis alijs.

Secundo, boni viri assimilantur marmoris ratione compactionis. Sunt enim marmora valde compacta corpora, quorum partes sunt ad inuicem colligata, vel conglutinata, vel contrita. Et hæc compactionem facit esse in bono viro virtus temperantia. Hæc enim est, quæ efficit, ut caro spiritui, & sensualitas rationi concorder, & consideretur, quasi temperantia remota, valde sibi inuicem aduersarentur, & mutuo diuiderentur. Vnde temperantia est, quæ tenet has partes hominis ad inuicem concordet, & conformes, quæ scilicet concordia & consimilitudo est, ut quædam salubris compactio, quæ est in bonis viris.

Tertio, boni viri assimilantur marmoris ratione speciositatis, siue pulchritudinis. Inueniuntur enim marmora pulcherrima diuersorum colorum, & generum, sicut dicitur Paralipo. Diuersorum colorum omnem lapidem preciosum & marmor parat abundantiissime. Hæc autem pulchritudo, & varietas competit prudentiæ: quia omnium prudentiû opera, grata videntur, & pulchra diuersa aut genera, & colores marmoris, sunt diuersæ partes prudentiæ, & diuersi modi prudentiæ. Inueniuntur enim marmora cetero octo colorum. Quia inuenitur marmor album, nigrum, & rubeum, & varium, siue serpentinum & hæc quinque modorum, quoddam molle candidum, & nigrum, quoddam durum, quod dicitur purpureum, eo quod, ut purpureum

M 3 rubeum

Liber Secundus

rubeum est, candidis tamen interueniē-
tibus pandis, & hoc est ex Aegypto. Est
aliud corallium in Asia reperiunt non
habens ultra duos cubitos in dimen-
sione, & mensura: & tale marmor est eā
didum, sicut ebur, tamen habet quādam
maculas, quadam proportione diuer-
sas, & nigras. Est & aliud genus Thebai-
cum, aureis guttis tinctum: est & Cari-
steum viride opimum, quod valde gra-
tum habent, qui gemmas sculpunt, eo
quod eius vniuersitas oculos reficiat. Et etiam
similiter assignantur a doctioribus octo
partes integrales prudentia, quarum quā-
dam ad prudentiam pertinet, secundū
quod est cognoscitua agibilem; & quādam
secundum, quod est operatiua, secundum
enim quod cognoscitua est, si consideratur
ipsa cognitio, aut est praeteritum, & sic
est a Tullio vna pars prudentia praeteriti
memoria: aut est cognitio praesentis, siue ne-
cessarium, siue contingens; & haec est
alia pars prudentia, quae ab eodem intelle-
ctus vocatur, siue intelligentia. Si vero con-
siderat cognitionis acquisitio, aut sit per di-
sciplinā, & sic est tertia pars prudentia,
quae a Macrobio super sententias Platonis Ple-
tini vocatur docilitas. aut sit per inuentionē,
& sic est quarta pars, quam Aristoteles vocat
custodiam. bonā coniecturationem, cuius
pars (ut dicitur in eodem) est solertia, quae est
post vera coniecturatio medij, ut dicitur Aristoteles.
Si vero considerat cognitionis usus, secundum sci-
licet quod ex cognitione aliquis procedit
ad alia cognoscenda, vel iudicanda: sic
pertinet ad aliam partem prudentia, quae vo-
catur ratio per Macrobiū. Secundum
vero, quod prudentia est operatiua, siue ope-
ris praeceptiua:

Primo necessariū est, ut ordinetur ad
commodū, ut ad finē: & hoc pertinet ad
aliam partem prudentia, quam Tullius
providentiam vocat.

Secundo, ut attendat circumstantias ne-
gotij: quod pertinet ad aliam partem pruden-
tia, quam Macrobius vocat circūspiciendā.

Tertio, quod vitet impedimenta: quod per-
tinet ad octauam partem prudentia, quam
vocat Macrobius cautionem. Sunt ergo
octo partes prudentia dictae, scilicet me-
moriam, intelligentiam, docilitatem, solertiam,
providentiam, circūspiciendā, & cautio.

Quarto, boni vii assimilantur marmo-
ri ratione vilitatis. Nam marmor propter
suam frigiditatem, & vnguentorum aro-
maticorum conseruationē, vtilissimā inue-

nitur. Et hanc vtilitatem boni viri faciunt
per iustitiam. Nam quasi vnguentum fouē-
tia, & recreantia, sunt bona opera, in qui-
bus vnus homo alteri communicat ad
quae recte faciendae, & conseruandae ordi-
natur homo per virtutem iustitiae, cui in-
ter alias virtutes proprium est, ut ordi-
net hominem in his, quae sunt ad alte-
rū. Importat namque iustitia aequalitatem, quan-
dam, ut ipsius nomen demonstrat. Di-
cuntur enim vulgariet ea, quae aequā-
tur, iustitiae, aequalitas autem in ad alterum
est. Aliae autem morales virtutes pertinent
hominem in his, quae sunt secundum seipsum.
Et hoc ergo sunt illa marmora, scilicet
sancti viri, quibus paucum templi, in
terior ecclesia, scilicet militans, sternerit-
tur, in libro Para. manifestatur.

*Charitatis excellentia & perfectio quanta sit, ex
bituminis, Sardinij lapidis, Iaspidis, & similitu-
dinibus demonstratur. Cap. V.*

Charitas assimilatur bitumini. Pri-
mo ratione ignitatis, quia bitumē
est (secundum Iudaeos), quaedam terra glu-
tinosa iuxta lacum mortuum, cuius na-
tura est ardens, & ignita. Sic charitas est
quaedam virtus conglutinatiua, & vni-
tiua, cuius quasi locus est proprius cor
mortuum, & mortuorum peccato &
mundo. quia si quis diligit mundum, non
est charitas Patris in eo, ut dicitur Ioan.
Hac etiam virtus spiritualiter ardens ab
igne sancti spiritus est deriuata, secundū
illud Cant. Lampades eius, lampades
ignis, atque flammarum. Lampades enim
Dei, sunt mentes hominum, & purae san-
cti spiritus contemplatione & flammis
charitatis succensae. Gen. Vallis Sylue-
stris habebat multos puteos bituminis.
Vallis, est mens humilis, quae si est Sylue-
stris, & a tumultu mundi, & affectu re-
mota, habet multos puteos bituminis,
id est multos & profundos, siue altos af-
fectus charitatis.

Secundo, ratione tenacitatis. Nam bi-
tumen est terra tenacitatis, ut nec aqua,
nec ferro dissolui possit, sed sanguine
menstruali. Sic charitatis glutinum tam
tenax est, ut nec aqua tribulationis, nec
gladio percussiois soluitur. Cant. Aque
multae non poterunt extinguere charitatem.
Et ideo Arca Noe, ut esset fortis contra
aqua diluuii, bitumine linita eam Deus
praecepit. Gen. Bitumine linitis: intus se-

cus,

Macr.

Ari. 7.
ethi.

Para. 3.

Iud.

i. Io. 2.

Cant. 8.

Gen. 14.

Cant. 8.

Gen. 6.

R. O. S.

Gě, ii.

Ezc. 11.

1. 10.4.
Hido.

Сам. 5.

Dioſc.

Самт. 8

Contemplatio assimilatur saphyro.
Primo propter a partem coloris.
Lit enim saphyus grana casulea
coelo fereno in colore similima.
Similiter contemplationi uici habent
colorem, idem conuersionum ferena

M 4 Dec 1894

Phil. 4. & coelestem, secundū illud Phil. Nra co-
Ezec. 1 uersatio in caelis est. Ezech. Supra firma-
mentum, quod erat imminens capi, i eo-
rum, quasi aspectus lapidis saphyri.

Secundo, propter excessum valoris: quia saphyrus inter gemmas est summe preciosa, & regum digitis magis apta, & inter omnes melior est, maxime Indica, q̃ habet quosdam pulchres aureos intermixtos. Simuliter & inter uitas vita contemplatiua est preciosissima. Est enim maioris meriti, dulcioris exercitij,

quioris animi. Vnde Maria optimam
partem dicitur elegisse. Hoc maxime co
perit regibus. i. p[re]latis, & rectoribus, ut
sicut alijs p[re]minent honoris dignita
te, ita et alijs p[re]mineat meritis sublimi
tate. Sic autem contemplatio optima,
quæ sic mentem eleuat ad cœlestium
eminentiam, quod tamen ei non tollat
propria fragilitatis memoriam, ut scilicet
contemplatiui animus & sit per con
templationem sublimis, & per sui cogni
tionem semper remaneat humilis. Et ta
lis est saphyrus, qui habet pulchres aure
as intermixtas. Est enim purior, fra

rebus interuenientibus. Et cum propria fragilitatis, vel mortis incuitus, velut quidam puluis aureus, puluis per humilitatem, aureus per utilitatem, quia seruat animam ne a peccato corruptatur, sicut aurum dicitur conseruare a lepra corruptione, si eius puluis, vel limatura sumatur in cibo, vel potu, vel medicina, ut dicit Plato. Job. 1. Locus saphyri lapides eius, & gleba illius, &c. Eccle. Memore nouissima, &c.

lido. Tertiò, propter defectum fulgoris. Est enim saphyrus depressus non perlucidus, vt dicit lido. Sic contemplatio præsens vltæ, non est lucida, sed obscura: quia videmus nunc per speculum, & in enigmate. Ezech. Vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubin, quasi lapis saphyrus per firmamentum intelligitur firmitas & stabilitas gloriæ cœlestis: quæ dicitur super caput cherubin, quia scilicet omnem mentem, & sentendam transcendit: & est quasi lapis saphyrus, quia scilicet contemplationis eius inturus in hac præsenti vita, quantumcunque sit nobis delectabilis, & gratus nobis, tamen non est purus, & clarus, sicut saphyrus est aspectui quidem gratus, sed tamen condens non lucidus. Eideo ob-

Ari. Philosophus dicit, q. de diuinis in uita ista

parum possumus in contemplando pro
ficere. Tamen illud modicum non est
negligendum; quia delectabilius est ad
huc, quam aliqua alia omnia, quae apud
nos sunt.

Item contemplatio celestium assimi-
latur zimeth. i. venæ teræ, de qua fit
lazurium.

Primo, ratione coloris. Quia lapis hic est tanto melior, quanto colori celestius similior. Et habet quadam copulescula, quasi aurea interfecta: Ita contemplativi viri, tanto sunt meliores, quanto celestibus cubus sunt in contemplatione, & conuersione familiariores. Vnde virginitas coniugio preferetur, quia incorruptioni vitæ celestis similis conformatur. Lucē in resurrectione, neque nubent, sed erunt sicut angeli Dei in cælo.

Secundo, ratione communionis. Nam hic lapis sine terra valet contra inconsumptum: sed nunquam patienti datur, nisi subtilissime conteratur, & multoties abluatur: & est signum perfectæ ablu-
tionis, quando aqua in qua abluatur, parit, aut nihil coloratur: nec debet dari cum decoctione, quia decideret ad fun-
dum; sed ante, vel post detur, & hoc cū fero, vt dicitur in lapidario. Nota, quod serum est liquor, qui fluit de recenti: ea
seum cum premittitur, vt dicit catholicon.
In quibus significatur, quod ea, quæ sancti viri per altitudinem contempla-
tionis percipiunt, hæc, vt inferioribus profitentur, debent eis communicare luci-
de. Vnde oportet, quod subtilissime con-
terantur. i. diligenter exponantur. Item
discretè; unde non cum decoctione. i.
non cum illo seruore cum quo ab eis re-
cipiuntur, sed secundum convenientiam
inferioris auditoris. Item munde sine
administratione fantasiarum, siue erro-
rum: & ideo oportet, vt frequenter abluā-
tur. Item sic dari debent, vt possit qui ac-
cipit, facilius capere: & ideo cum fero,
quod est lacteum, & facile ad degluti-
endum. Apost. Tāquam paruulis in Chri-
sto lac vobis dedi.

Tertio, ratione curatiōis. Valet enim
miro modo talis pulvis, siue potio ad
soluendum, & curandum quartanam;
quia ea, quæ sancti vii. ex coelestium
contemplatione percipiunt, alij (ut
dictum est) debito modo data, idest
communeata soluant ab eis quarta-
nam,

nam, id est accidiam. Nam quartana ex putredine humoris frigidi, & melancolici prouenit, quæ etiam ad accidiam disponit, sed verba celestia audita mentem frigidam accedunt. & sic accidia frigis repellunt. Hæc requies, & dulcedo contemplationis habetur post certamina laborum, & subigationem passionum. Vnde vita contemplatiua assimilatur terraneo, qui est lapis crystallo similis, ceruleo colore infectus, vel refertus, & hic apud Germaniam est. Alius est Hispanicus rutilans, licet flamma. Vnde per primum qui est crystallo similis, designatur cordis puritas, per secundum quidem flammæ designatur charitas. Et hæc duo maxime ad contemplationem disponunt. Sed norandum, quod vtriusque virtus dicitur esse ad prælia & causas vincendas, & valent etiam ad dulces somnos, sicut in lapide elicitur. In quo significatur, quod post prælia superate laborum, & tentationum, post causas deuictas etiam passionum in quibus caro sub iudicio rationis aduersus spiritum contendit, sequitur dulcis somnus id est requies contemplationis.

Margarita atq; ebulbionaturales proprietates, quibus continentet uirgines comparantur. Christum, ac Beatam Virginem ueram esse margaritam declaratur. Cap. V. 11.

Continentes, & præcipue uirgines assimulantur margaritis.

Primo, ratione genituræ, siue generationis: quia margarita generatur ex celesti rore, quem certo tempore anni concha haurit. Et sic ut margarita, quia in conchis maris inuenitur. Et elicitur in lapidatio, quod quando margarita generatur ex rore, quanto rotantis ætis hauriam plus fuerit, tanto rotatio maior generatur margaritam. Et dicitur, quod cum margarita incipit generari, si coruscet, & vel conitruum superueniat, & concha claudatur, quod sic abortum patitur. Quod ergo margarita ex celesti rore generatur, significat, quod continentia carnis ex dono celestis gratiæ possidet. Vnde dicitur Sap. Non possumus continens, nisi Deus det. Et ideo dicebat Aug. Da quod iubes, & iube quod vis, imperans nobis continentiam. Et ideo quanto plus hauritur de gratia, tanto maior & purior est continentia, sic

quanto plus hauritur de rore, tanto maior generatur margarita. Quod autem in conchis maris inuenitur significat, quod continentia non in deliciis reperitur, secundum illud Job, Non inuenitur in terra suauiter uiuentium, Bern. Humilitas perit in diuitijs, & castitas in delicijs: sed in conchis reperitur in duris & amarior potius conseruatur. Quod autem conitruo, & coruscationi se claudens abortit, significat, quod continens, nisi diuinæ magnitudinis timore, seu inspiratione, quæ in conitruo designatur, se per humilitatem aperiat, interior margarita, id est interior puritas non integra seruatur, sed perditur. Vnde Eccle. Nisi timore Dei tenueris te instantes, cito subuertetur domus tua.

Secundo, ratione excellentiæ, quia quædam Margaritæ sunt alijs excellentiores. Quædam n. uirgines vocantur, eo, quod tantum una, & non plures simul reperiuntur, & in his designatur prærogatiua continentis, siue uirginitatis Christi, & matris suæ: Quia Christus tantum una inter homines, & mater eius tantum una inter mulieres, est uera, & perfectissima margarita propter singularem & perfectissimam continentis puritatem. Vnde Matth. Inuenta una preciosa margarita, &c. Communiter autem inter margaritas sunt meliores candidæ, quàm quæ aliquo modo sunt flauæ. Nā iuuentinis, aut matutini roris conceptio facit claras, hæc uero senectus, vel ros uespertinus reddit obscuras, ut dicit Isidor. Margaritæ ergo candidæ sunt uirgines, quæ autem flauæ, sunt uirgines continentet, sed meliores, & clarior est continentia uirginalis, quæ ab ipsa iuuentute, quasi matutino rore, tempestiua gratia decorata, uirginitatis decorem reuincit, quàm quæ in senectute, quæ quasi uespertino rore, tardæ gratiæ superflua continentiam inceperit. Inueniuntur quædam naturaliter peritoræ, & illæ adhuc meliores sunt alijs & tales sunt uirgines fideles, quæ scilicet uerbo fidei peritoratum habet auditum. Nam fides est ex auditu, & auditus per uerbum Dei, quod penetrabilis est omni gladio incipit. Sunt ergo illæ margaritæ præ alijs elidende, quæ sunt altæ, claræ, speculares, & rotundæ. Quia illæ continentet sunt alijs meliores, quæ sunt altæ per carnis uirginitatē, claræ per mentis

Iob. 24
Ber.

Eccle. 16.

Mat. 13.

Isidor.

Sap. 8.
Aug. li.
confes.

Liber Secundus

Pro. 31. tis puritatem, speculares per conuersationis sinceritatem, & rotundæ. i. mobiles per operositatem: quia corpus rotundum morti est aptum. Non enim oportet virgines manere ociosas. Prouer. Panem ociosa non comedit.

Luc. 1. Tertio, ratione apparentiæ: videntur enim, & sunt margaritæ paruæ in quantitate, vt nec vltra feminuicem crescere vnq̃ putentur, sed tamen sunt magnæ in valore. Sic virgines, & continentes de cet̃e paruas per apparentiam humilitatis, ex iplo illo summa Virginitas, quæ dixit: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, sed tamen debent esse magnæ, per excellentiam, & valorem virtutis.

Quarto, ratione efficaciæ: quia habent virtutem malo um humorum absterfus fluxus ventris, & sanguinis restitutiua, & etiam cordis confortatiua, unde valent contra carcerem, & sin-copum. Sic virgines, & continentes debent in seipsis malos humores, id est malas affectiões, siue immundas cogitationes expellere; fluxum carnis, & sanguinis, id est peccati per abtinentiam, & honestatem restituere; & spiritualibus, & pijs operibus, scilicet orationibus, & elemosynis sui cordis debilitatē confortare, ne pusillanimitate deficiant ex aliqua tribulatione, vel tentatione.

Item continens assimilatur chalybi.

Primo, quia chalybs est substantia purior ferro, quia ferrum est magis terrenum in substantia, & habet terrestre lutulentum, & non parum. Et e contrario chalybs habet minus de terreno, nec ita lutulentum est, sed magis purum. Tanquam ferrum ergo impurum homo incontinens est, habens lutulentiam carnalis immunditiæ; sed tanq̃ chalybs est homo continens, habens parum de terrestri. i. de concupiscentia carnis, & sine lutulentia. i. carnali immunditia.

Secundo, quia chalybs est ferro compactior, & ideo etiam solidior. Similiter et continens est bene compactus i. bene compositus in moribus, & solidior i. stabilior. Sed e contra incontinens incompactus est i. incompactus, sed mollis magis a cedendam tentationibus, sicut ferrum facilius mollicatur ab igne.

Tertio, quia est durabilior, quia ferrum propter impuritatem citius rubiginē contrahit, q̃ ipsum consumit. Sic homo in-

continens citius senescit, & incurrit, quæ ipsum corporaliter debilitat, & consumit, sed homo continens diutius viuit, quia non cito senescit.

Quarto, quia ignis, citius adurit ferrum, quia minus compactum citius penetrat. tanq̃ ergo ignis adurit est mulieris pulchritudinis consortium, vel coniugium. quæ cor hominis incendit, in eis cito penetrat, & immutat, vtero. Flammigerio igne percutit mulier castitatis, & interminat. Sed continens est, sicut chalybs, in quem ardor carnalis amoris non facilius intrat. Hiero.

Zigiri lapidi corrector, cotic; correctio quibusdam exemplis assimilatur, vtriq; correctoris munus exprimitur. Cap. V III.

Correctio delinquentis debet esse similis lapidi, qui dicitur Cos dicitur enim sic, eo q̃ ad incidendum ferrum acuat. Cos enim Grece, incisio Latine dicitur. Quia scilicet correctio debito modo facta, etiam a mente ferrea, & dura, non tantum vitia amputat, & incidit, sed ad bonam eam aptat, & acuit. Sed quædā cos est, vt dicit Isido. quæ ad acuedum indiget oleo, quædam aqua. Qui videlicet discretæ correctio, quandoq; indiget oleo lenitatis, secundum illud. Si pre-occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite huiusmodi in spiritualitatis. Etiam quandoq; indiget aqua austeritatis. Nam (sicut idem Isido. dicit) Oleum cori additum lenem, aqua vero acerrimam aciem reddit. Hoc autem agendo cos propriam habet, q̃dam acuendo alteri ferrum, se paulatim consumit, vt Greg. dicit. Et talis est prædicator, vel præicator, qui dum alijs prædicando, vel corrigendo, seipsum male viuendo, vel se non emendando amplius condemnat, & destruit. Debet ergo esse, vt cos, iustitia, vel zelus rectoris, qui dum linguam vel manum monet ad corrigendum vitia delinquentis, quasi ferrum acuit ad incisionem viceris. Corrigere volens delicta, debet intendere ad extirpandum vitiorum radices, id est illa principalia vitia cohibere, ex quibus quasi omnia delicta præciue oriuntur, sicut sunt: superbia, auaritia, luxuria. Et ideo corrector vitiorum debet esse similis lapidi zigiri. Ziginites enim dicitur lapis quasi vitrei coloris esse,

Gal. 6.

Isid.

Greg.

Dioſc.

eſſe, qui geſtatus ad collum (ſicut dicit Dioſc.) ſanguinem trahit, mentis liberationem expellit, & applicatus hy no ardenti, flammam eius extinguit. Fluxus ſanguinis reſertur ad luxuriam, proxima enim ſibi ſunt ſecundum naturam ſanguis, & ſemina ſui. alienatio reſertur ad ſuperſticiam, qua quis a vera ſci cognitione alienatur, & ſi de ſe, quod non eſt. Sed ſancti ligni deſignat carpitatem, & ardentem iuſtitiam animi, unde cum ſita terrenantur, omnia vitia eiſ cohibentur.

Vera dilectionis, amicitiaq; effectus, ex varijs calis tartariq; proprietatibus ſimilitudine quadam deſcriptis expreſſitur. Cap. VIII.

Iſido.

Dilectio veræ amicitiaſ aſſimilatur calci. Primo ratione igneſcentis. Nā ſecundum Iſido. propter hoc calx vta dicitur, quia quæ minus a ſe ſit frigida, & cultum tamen in ſe continet ignem. Unde ſi aqua per ſe ſit ſua igneſcit. Et quoddam valde mirabile eſt, ut Aug. dicit, quia calx ex aqua incenditur: ex qua omnis ignis exurgitur. oleo vero extinguitur, quo omnis ignis nuſtur. Similiter vera amicitia, & ſi aliquando quantum ad exteriores actus videatur frigida, tamen quod non operetur, vel offendat, ut extenſio ligno, ſive per occupationis alienas impedimentum, ſive quia non ſit opportunum; tam n ſemper ignem vini amoris ſervat in ſinitis cordis. Et propter hoc dicitur Præſent. Omnis tempore offit, qui veræ amicitiaſ eſt. Sed ſuperſticiens aqua, ſcilicet tribulatio, ſeu anguſtia, vel neceſſitas, tunc ſancti hic ignis interior, tunc amicitiaſ, & caritas in opere ſe eſtendit, & ideo Salomon ſeſem ſubdit, qd trater in anguſtia comprobatur. Unde ignis vera dilectionis in aqua tribulationis, & aduſſitate magis accenditur, propter quod dicit Valerius Maximus, qd ſi ſiſtens ad ſi amicitiaſ paxque in aduſſitate cognoscitur. Sed ex alio conſolationis, & propitiatis calis dilectionis, quaſi extinguitur, ſive quia proſperitas mutati quondam, ex ingula, & tollit dilectionem. Tunc ſancti homini in proſperitate poſita non eſt neceſſarium magna ſigna vel obſequia dilectionis oſtendere. Quia ſicut dicit Iſem Valerius, proſperitas totum cum divina lar-

gione fouetur, humana minus indagetur. Nunc deſcribitur enim hominem amico in proſperitate poſito magna ſigna dilectionis, vel obſequia oſtendere, ne forte ardeat, qd propter ſiſtus proſperitas, & proprii in vultuſt eum diligit. Unde philoſophus dicit, qd ſi amicitiaſ aduſſitate poſita amicitiaſ eſt cito, & ſeſe perſe ad amicitiaſ poſitam in proſperitate, raro, & tarde.

Ariſ. eth.

Secundo, dilectio veræ amicitiaſ aſſimilatur calci ratione vnitatis, quia lapis lapidi non bñ coniungitur, niſi ei calce media vniat. Nā ex calce cu admixtione arene, & aduſſitate cimenti, quo lapides ad invicem ſiſtunt, vniunt. Ita homo homini non vere ſociatur, niſi ei dilectione animi immediate vniatur, qd ſcilicet eſt eſt ſi cu arena patientia, qd ſub ags tribulationum moratur, ſive ſi arena qd abſtinetur a fluſio, vel ſalte pedibus terræ ſiſt ſiſt qua ſociatur a terra, quorum vtiutq; patientia toleratur, & iterū cum aqua patientia miſcetur, & cimenti, id eſt gliaſiæ, facit perfectiā vniat. Nā iter quos charitas ſiſt eſt cum patientia & ſapientia vigeat, uti perfecta vniat & locū da ſocietas adeat, & qua dicitur in pt. Ecce qd boni, & qd iocundum habitare tres in vniat.

Pf. 133.

Tercio, ad vnitatis & bonitatis, gaſ ſicut dicit Iſid. illa calx eſt melior, & vir-

Iſido.

lior, quæ ex lapide albo, & duriſſimo gſatur. Et ſi illa inuſſitima veræ, & vtilis amicitiaſ, quæ ex animo puro, & vero gſatur. Vnde philoſophus probat, qd præſent amicitiaſ, qd non ſe puro alio aduſſant, non eſt amicitiaſ vera. Et ſi Aug. Amicitiaſ, quæ deſeri poſt, nunq amicitiaſ vera ſiſt. vñ vera amicitiaſ debet eſſe pura, & ſirma. Itē calceſiaſ proximi aſſimilatur tartaro.

Ariſ. in eth. Aug.

Primo tunc ſeſeſcentiſ. nam tartarum eſt vini ſeculenta, & terreſtreſcit, qd ad modū terra, vel mollis lapidis eſt, eaſ partes doliſi ſaturatur & vulgariter apud Tuſcſhos dicitur Gromma. Vino autem aſſimilatur charitas, quæ pars ſubtilior, & purior, dilectio Dei eſt: ſed ſeculentiſ pars & terreſtreſcit, & dilectio proximi, quæ tam in doliſi cordis debet circumſpecta, diſtincta, & ſirmari, ſecundum illud Charitas Dei caruſa eſt in cordibus noſtris.

Ro. 5.

Secundo tunc quæſtioneſ talis vini cruſta calida eſt, & ſicca reſentio graduſ: quæ ſi dilectio proximi calceſcit eſt p coſ-

passionem,

Valer. Ma.

Liber Secundus

2. Cor. 12. passionem, secundum illud Corin. Quis scandalizatur, & ego non vror? Et delictat omnem inordinatum humor, idest omne prauam affectionem erga proximum. Est etiam in tertio gradu, quia primus gradus est dilectio Dei, secundus dilectio sui, tertius dilectio proximi: propter quod dicitur Math. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Plato. Tertio, ratione utilitatis: quia tartarus sicut dicitur in Platone, extenuatur, & mundificatur, & consumitur: & ideo valet contra scabiem, & serpiginem, & pruriginem, & contra capitis immundicias. Similiter dilectio proximi extenuat substantiam, siue diuitias hominis, quoniam facit largiri superfluum, sicut illud Lu. Quod superest, date elemosinam. Sed tunc magis consumitur, quoniam facit largiri necessaria. Iob. Si comedi bucellam meam solus. Et tunc mundatur immundicias capitis, hoc est impunitates mentis huiusmodi, elemosynas largiendo, secundum illud Lu. Date elemosynam, & ecce omnia vobis munda sunt.

Luc. 11. Iob. 31.

Lu. 11. Luc. 11. Iob. 31.

Aeris natura atq; distinctio cui varij similitudibus triplex eloquentia comparatur. Cap. X.

Eloquentia assimilatur aeri. Primo ratione generationis: quia es, siue cuprum, generatur, sicut cetera metalla, ex sulphure, & argento viuo: sed hoc accidit, quando plus est de sulphure, quam de argento viuo, & sulphur est terreum non pure rubeum habens calorem adurentem. Argentum vero viuum est mediocre, nec nimis grossum, nec nimis subtile. Ex tali enim commixtione es generatur. Similiter eloquentia componitur ex duobus, scilicet ex meditatione interiori, quae sulphuri assimilatur, quia in inferioribus venis generatur terra; item ex pronuntiatione exteriori, quae propter labiorum, & linguae motum, argento viuo assimilatur, quod scilicet multum est mobile, & propter motum, (ut dicit Plinius) viuum appellatur. Sed debet hoc esse mediocre, scilicet inter grossum, & subtile: quia nec nimis rudia verba, nec etiam nimis subtilia, idest difficilia, sed aperta, & mediocriter audientibus conuenientia, sunt accepta in elocutione, vel pronuntiatione vulgaris. Et de tali eloquentia dicitur Hiero. Cor meum ad Moab quasi iuba

Plin.

Hiero. 48.

eris sonabit & nominat primo cor, quia in locutione debet precedere meditatio, & deliberatio cordis. Ps. Os iusti meditabitur sapientiam, idest meditatam sapientiam loquetur: secundo nominat tribiam eris, in qua attenditur armonia, siue proportio, & mediocritas quaedam soni, quae pertinet ad eloquentiam, & pronuntiationis suauitatem.

Secundo, ratione distinctionis (sicut enim Isido. dicit) es si mixtum fuerit alijs metallis, colorem, & virtutem commutat. Vnde quoddam est album ad modum argenti, quoddam fuluum ad modum auri est. Et aliud est genus eris, quod ex duobus tribus attenuatum in laminas & telles tauri vinctum, speciem auri praeferit & panni consueuerat in histrionum coronis, propter quod coronarium est vocatum. Similiter est triplex eloquentia, quaedam spiritualis sicut praedicatorum, & haec praecipue intendit ad animarum purificationem, & dealbationem, vnde assimilatur aeri, quod est album ad modum argenti, psal. Eloquia domini, eloquia caelesta, argentum igne examinatum. Prouer. Argentum electum lingua iusti. Alia vero est eloquentia secularis, sicut rhetorum, & aliorum prolocutorum secularium, quae ut plumbum ordinatur ad luctum auri, vel commodum alicuius temporalis rei, auro appreciabilis: vnde non incongrue assimilatur illi eri, quod fuluum est ad modum auri.

Tertia vero est eloquentia iocularis, quae est ad delectandum, & solariendum, sicut & poetae, haec faciebant: & haec assimilatur illi eri quod ponitur in histrionum coronis. Quocumque ergo modo sit eloquens, habet aspectum, siue similitudinem eris, secundum illud Eze. Cuius erat species quasi species eris.

Tertio ratione corruptionis, quia es cito rubiginatur, nisi oleo perfundatur: Vasa enim creta sunt rubiginosa, nisi confricentur arena. Ex quo accipitur, quod omnis eloquens, & linguosus contrahit, & tenet peccati rubiginem. Iob. Est quasi lignum putridum es, nisi praeseruetur gratia, siue charitatis vinctio: propter quod dicebat Apost. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes, & cetera, vel nisi ab hac rubigine purgetur asperitate poenitentiae. Et ideo (ut Hiero. dicit) melius est habere rutilantem sanctam,

Ps. 36.

Ps. 11. Pro 10.

Eze. 40

Iob. 40.

1. Cor. 10.

Hiero.

sanctam, & eloquentiam peccatricem.

Quarto ratione sonationis: gaes maxime conuenit officio campanarum, & tubarum propter sonitatem. Quasi autem campanae optime sonantes, & a remotis partibus audibiles fuerunt Sancti Apostoli: quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum, ut dicitur in ps. Sed quasi tubae erant sunt doctores, & praedicatores alii.

Ps. 18.

Isa. 58.

Hiere.

45.

Plin.

Praedicatorum enim dicitur Isa. Clama, ne cesses. & quasi tuba exalta vocem tuam, Hierem. Vox eius quasi grans sonabit.

Quinto ratione curationis. quia es contra inuicem multas virtutes habet. Nam sicut dicit Plinius & et Dioscorid. es exitum, & puluerizatum habet virtute dissolendi, & consumendi. extenuandi & purgandi noxios humores, vulnera sanat, caliginem oculorum purgat, superfluas carnes corrodit, & vitra crescere non permittit. Sic eloquentia, & lingua praedicatoris si fuerit adusta, & igne spiritus sancti ignita, & inflammata, & puluerizata, i. humilitate tundata, vel puluerizata, i. diligenter, & subtiliter declarata: quia quasi es durum conteritur, dum verbum difficile, vel obscurum attingit exponitur. talis inq. eloquentia habet virtutem dissolendi duritiam cordis, & consumendi humorem carnis, i. luxuriam, extenuandi plenitudinem carnis, dum eos mouet ad diuturnam largitionem, & mundi contemptum: Item purgandi noxios humores i. noxios affectus hominum peccatorum: sanat etiam plurimum vulnera, i. vitia tentationum, purgat caliginem errorum, corrodit superfluas carnes, i. ingluuicinem gulosorum, & etiam eas retinet ne crescant, per abstinentiam, & temperantiam remedium. Omnia enim haec sancti praedicatores operantur frequenter in conuersione peccatorum. Et ideo ipsi sunt instrumenta curationis, & ablutionis peccatorum.

Exo. 40.

Exo. 40. Praecepit dominus heri labrum eius ad lauandum: per quod labrum eloquentia signatur, seu doctrina praedicatorum, quae ablutiva, & medicinalis est vitiorum, & sordium hominum peccatorum.

Eucharistiae sacramentum assimilatur lapidi, qui dicitur diacletes, qui

est pallidus, lucens, ut berillus: qui (ut dicitur in lapidario) si mortuo applicetur statim solitas perdit vires. Sanctus enim hic lapis est, & quem mors sternit abhorret: sic eucha istius sacramentum abhorret eum qui est in peccato mortali, a quo si assumatur, non ei prodest, sed obest. Non enim iste eibus est eibus mortuorum, sed viuorum Io. 10.6. Qui manducat me, & ipse viuet.

Item Christus sub cibo sacramentali contentus similis est illi lapidi, qui dicitur eschites, qui inuenitur in nidis Aquilarum, de quo dicitur, quod si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit, si reus fuerit, & hic lapis sub cibo positus, quatinus cibum, eum deglutire non sinit: sed si subtrahatur fuerit lapis, mox eum deglutiet. Sic Christus, qui inuenitur in nidis Aquilarum, i. in cordibus contemptiuorum virorum positus. A contentus sub cibo sacramentali, reum veneni idest peccati mortalis, glutire non sinit, vel reum fraudis idest hypocrisis, vel huiusmodi, ipsum cibum deglutire non sinit, scilicet spiritualiter. Nam licet fictus, vel in peccato mortali existens manducet ipsum sacramentum, non tamen spiritualiter, ut sacramenti ipsius percipiat effectum. Unde spiritualiter quo ad animam ipsum non deglutit. Et ideo sicut Apostolus dicit Prober se homo unusquisque, & sic de pane illo edat & de calice bibat.

1. Cor. 11.

Christiana fidei perfectio atque dignitas, ex perfectione naturalis, carumque virtute, pluribus similitudinibus aperte monstratur. Cap. XII.

Fides Christiana assimilatur lapidi carbunculo. P. imo ratione fulgoris, dicitur enim carbunculus, quia videtur quasi carbo ignitus non ardore, sed splendore; cuius fulgor est tantus, quod nre nocte vincatur: lucet enim in tenebris, adeo ut flammis ad oculos vibret. Sic fulgor fidei Christiana tantus est, quod nocte idest tenebrositate haereticorum, vel obscuritate persecutionum, vel caligine peccatorum, vincit, vel extingui non potest. Nam in omnibus huiusmodi tenebris sic fides catholica fulget, ut flammis interdum excecantes, interdum vero illuminantes, ad

Liber Secundus

ad oculos interiorum mētrū vibret. Nā de lumine fidei aliqui excecantur, scilicet non recte credentes; vel quod credunt, non tamen facientes. Quidam vero illuminantur, ut veri & veri fideles, qui habent fidē per dilectionem operantem. Eccl. Gemmula carbas ut in ornamento auri, &c. Nam per ornamentū aureum intelligit charitas; per gemmā vero carbunculi, fides. Vnde carbunculus ponitur in auro, cum fides catholica charitativē operatur; & hæc est, quæ verē illuminat, & ad salutem operatur.

Ecclef.
32.

Secundo, ratione distinctionis. Sunt enim 12. genera carbunculi fulgentis, & radios ad modum ignis emittentis, & candida zona præcincti, ut dicit Isidor. in quibus 12. significantur articuli, quibus ipsa fides distinguitur de quorū distinctione dictum est supra in primo libro capitulo 24. Qui articuli omnes 12. mirabilibus radijs veræ cognitionis eorum, q̄ ad nrām salutē p̄tinet, nos illumināt. Sed quasi zona alba, est simplex fidei veritas, qua intellectus credentis abringitur, ut vnicuique articulo firmiter inheret, eum si rationem non videat.

Isidor.

Tertio, ratione variationis, quia carbunculi proprium est, quod proiectus in ignem velut inter mortuos carbones exstinguitur, sed aqua plus exardescit. Sic fides quasi in ignem proicitur, q̄n fidei quisq; in peccatum mortale prolabitur: quia peccatū perpetratum appetit peccatū nō exstinguit, sed amplius accendit, sicut lignū oppositū igni. Et p̄pter hoc peccatū assimilāt igni q̄ dū op̄a fidei cessare facit, ipsā fidē mortificat, & exstinguit, q̄a fides sine op̄ibus mortua est. Sed tunc carbunculus aqua perfundit & quasi reuiuiscit, q̄n fidelis mēs ad p̄nitentiā reuertit, & lachrymarū aqua pluitur. Tūc n. redeunt diuina gr̄a, & rep̄ata charitate amissa, restituitur ei fidei vītā, id est vigor op̄andi: q̄a fides per dilectionem operatur.

Iac. 2.

Gal. 5.

Quarto, ratione valoris, vel comparationis: q̄a est q̄dā sp̄s carbunculi, in qua inter lucidos ignes apparēt q̄dam gutta aurea; & hæc gutta respectu aliarū est quasi p̄t̄ incomp̄abilis. Quasi aut gutta carbunculi aurea in lucido igne, est patiēcia fidelis hōi in tribulatione sua, & p̄secutione q̄ patitur, p̄cipue p̄ ipsā adē. &c. hæc vocat p̄batio fidei, q̄ est quasi ignis in parabilis p̄t̄. Em illud Pet. Vt p̄batio fi-

1. Pe. 1.

dei vestra multo preciosior sit auro.

Quinto, rōne vigoris, q̄a carbunculus sculpturis, & simulacris resistit, siue idolorum q̄a fides idolatriā horret: siue avaritū, q̄a avaritia est idolorum feruor. Gal.

Itē fides sanctorū assimilatur lapidi, qui dī amīathon, a quo, ut dicit Isidor, si vestis tacta fuerit, cōtra ignē resistit; & si supra ignē posueris, nō ardebit, sed splēdore accepto nitidior erit. hic oib; maleficijs magorū resistit. Nā fides sanctorū est, q̄ igni p̄secutionis feruori, siue p̄secutionis furorē a principio ecclesiæ resistit, & finaliter ipsam superās vicit, s̄m illud. Hebr. Sancti p̄ fidē vicerūt regna, & ita exstinxerūt impetū ignis. Et hæc est et, q̄ splēdorem miraculorum accipit, & quæ per procelsum t̄pis nitidior & purior apparuit; & hæc insuper est, quæ oīa magorū p̄stigia & maleficia repulit, & damnavit. quibus totus mūdus erat ferē plenus.

Gal.

Heb. 11.

Dei gratia perfectiones, quæ ex varijs Iaspidis, Saphyris, onychini, n. tri, salsiq; similitudinibus eliciuntur, quemadmodū in corde conservantur, exprimitur. Cap. XII.

Gratia Dei assimilatur iaspidi. Primo, ratione gratiositatis, quia ip̄s est lapis viridis smaragdo similis, sed est grossioris coloris. Color autem viridis super omnes colores est gratior oculis. Vnde dicitur Ecclesiastic. 40. Gratiam, & speciem desiderabit oculus: sed super hæc omnia viridem. Et similiter gratia Dei super omnia facit animam magis gratam, & placidam, & perlucidam, coram oculis Dei: & ideo vocatur gratia, quasi gratum faciens. Vnde sicut iaspidis aspectus est gratus oculo humano, sic aspectus hominis, in quo est gratia, gratus est oculo diuino. Apo. Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis.

Ecclef.
40.

Apo. 4.

Secundo, ratione diuersitatis: habet enim iaspis diuersitatem specierum: quia sicut dicit Isidor. sunt 27. species iaspidis.

Item habet diuersitatem colorum, quia quæmuis p̄cipuus color eius sit viridis, multos tamen habet alios colores intermixtos. sic gratia Dei habet multos modos, & varios in hominibus facit affectus. Pet. Sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Et Apo. 1. Pe. 4. fto.

1. Cor. sto. Diuisiones gratiarum sunt, &c.

12. Tertia, ratione utilitatis: quia valet ad multa. Nam primo iaspis febrem refrenat. Et similiter gratia Dei reprimi morbum tebrilem, i. inordinatum cupiditatis ardorem, qui est vt febris, animę dans ei sitim insatiabilem, quam tamen diuina gratia reprimi, & exinguit.

Item iaspis hydropisum iauat, quando delecti a patientibus castę. Similiter gratia Dei valet contra superbiam, quę est hydropisus quidam i. inflatio animi, prębens contra eam medicinam humilitatis, quę pręcipue est necessaria virginibus, & continenter viuentibus, ne per superbiam virginitalis perdant eminentiam. Nam quādoq; sicut dicit Greg.) Deus punit occultam mentis superbiam per manifestam carnis rancorem.

Grego.

Item iaspis inter pericula facit hominem tutum. Iuuat etiam parientem: quę etiam competunt gratię contra vitium accidia, quia frequenter accidiosus, & piger bona refugit, inens difficultatem, & periculum, vbi non oportet, Prou. cecit piger. Leo est in vita &c.

Pro. 20.

Sed hunc timorem gratia Dei expellit, & ideo iacet hominem tutum, & sollicitum. Quandoque etiam homo piger, & accidiosus, licet bonum opus concipiat, i. facere proponat, tamen ipsum nimis tardat, & ideo similis est mulieri, quę concipit quidem, sed tempore debito non parit. Contra quod gratia Dei modo iaspidis iuuat ad pariedum, id est ad bonum propositum operę complendum.

Item iaspis interiore ardorem refrigerat: quia gratia Dei mitigat iram, q̄ interius accendi, & vit.

Item iaspis luxuriam coarctat: & multo magis hoc agit gratia, a qua continentur domini manat, secundum illud Sapient. Non possum esse continens, &c.

Sap. 1.

Item iaspis puluerizatus, & cum lacte datus, vlcera inueterata sanat. Vlcera autem inueterata, sunt gula vitia, siue damna, quę in ipso mundi exordio in nostris primis parentibus inceperunt, & nunquam plene sanari potuerunt. Hoc etiam gulę vitium, siue vlcus cum quolibet humine ab infantia nascitur, & semper cum eo crescit, & nutritur. Vnde nec hoc vlcus sic inueteratum sanatur, nisi per

gratiam Dei.

Item iaspis sordes oculorum purgat. Oculorum autem sordes pertinent ad inuidiam: quia nequam est oculus inuidius, vt dicitur Ecclesiast. E. iam inuidi, & murmurant de gratia aliis facta, dicunt est a patre familias, An oculus tuus, nequam est, quia ego bonus sum?

Ecc. 14.

Hanc ergo nequidiam, & imputitatem oculorum purgat diuina gratia, quia inuidiam expellit, dum qui non amulatur charitatem, inuenit. Et sic patet q̄ mirus virtutum protegens ab insultu omnium vitiorum ex gratia Dei constituitur: & ideo cõgrue, vt dictum est, iaspidi assimilatur, de quo dicitur Apoca.

Ma. 20.

Structura muri eius, scilicet ciuitatis aq̄ ex lapide iaspide. Vnde in ea oportet principaliter animam esse fundatam, sit vult euadere vitiorum ruinam, Apocalyp. Fundamentum primum iaspis.

Apo. 21

Apo. 21

Item gratia Dei assimilatur saphyro, quia generat in nobis septem virtutes secundum. 7. conditiones saphyri.

Primo, quia saphyrus h̄t scintillam relucens, per cuius relucens iudicatur virtus eius. Similiter aia exultans in gratia Dei, habet veram relucens, inquit, quia in peccatoribus gratia Dei carentibus, fides est non verum lum, sed mortuum, vel extinctum: vnde fides talis est sine operibus mortua, & gratia us: & fides sine operibus mortua est.

Secundo, d̄r saphyrus habere virtutē firmam, aiam in bonis. Et hoc competit gr̄a, quę in nobis causat spem futurę vitę, quā Apostolus assimilat anchorę, quānam n̄m m̄tinet in mari p̄nt, & propter hanc firmitatem d̄r fundamentum Apoca. Secundum fundamentum saphyrus. & d̄r spes secundum fundamentum, respectu fidei, quę est primum.

Iac. 2.

Heb. 6.

Apo. 21

Tertio, d̄r habere virtutē timorem expellens: quod competit et gr̄a, in quantum in nobis gñat, & p̄nt charitatem, cū beatus ioh̄nes attribuit expellere timorem. Vnde in hac anima firmatur, & solidatur contra mundarum imorę. Ideo d̄r Eze. Ecce, in firmamento, quod erat super caput cherubin, quasi lapis saphyrus. In nimio to, hoc est in Deo, n̄ quo oia ita b̄ta sunt, & n̄m̄ta si n̄ quo caput cherubin, i. o. m̄ sc̄ia subtilitatem

1. Io. 3.

Eze. 10

Liber Secundus

1. Io. 4. tilitatem transcendit, est quasi saphyrus lapis, quia scilicet in ipso Deo nos collocat, & firmat gratia charitatis, & quasi ei similes per firmitatem, & fortitudinem facit. Ioan. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ideo in tam tuto loco positus, nihil timere potest, seu debet.

Quarto, saphyrus habet vim vulnerum sanantium. si pulverizatus, & laeti admixtus superponatur. Quod etiam competit gratia propter zelum correctionis iustitiae, qua vulnera vitiorum, dum puniuntur, purgantur, & curantur. Sed etiam debet rigor iustitiae laetis suauitate misceri, misericordiae, seu lenitatis dulcedini, quia misericordia superexaltat iudicium, ut dicitur Iac.

Quinto, quia saphyrus vegetat, & integra membra praeseruat. Quod etiam competit gratia, in quantum in nobis generat temperantiam, per quam non solum anima, sed corpus vegetatur, & in sanitate omnium membrorum integritate seruatur, Can. Venter tuus eburneus distinctus saphyris. Sunt enim quasi distincti saphyri in uentre, diuersae partes temperantiae in carne, ut sobrietas, abstinentia, & castitas, &c.

Sexto, saphyrus audacem, & victorem facit: quod etiam facit gratia, in quantum in nobis fortitudinem generat, quae contra pericula facit audere, & saltem animo vincere.

Septimo, quia quandoque saphyrus inuenitur in venis mineralium, in quibus inuenitur lazurium. In quibus etiam venis, quasi in medio, sicut in quodam ventre, quaedam species carbunculi inuenitur: unde a multis saphyrus mater carbunculi creditur, eo quod in eius venis generetur. Sic gratia in nobis generat carbunculum fulgentis, & prudentiae nos in agilibus dirigens, & illuminans. Haec autem praedictae virtutes, quae saphyri conditionibus congruunt, sunt velut fundamentum in quibus fabrica mentis erigitur. Ita fundabo te in saphyris. Item ipsae eadem sunt lapides, ex quibus domus Dei constructur. Iob 28. Locus saphyri, lapides eius, Tob. Porta Hierusalem ex saphyro.

To. 13. Item gratia Dei assimilatur onychino. Primo ratione coloris. Onychinus, enim Arabeus est nigrum coloris cum candidis zonis, quia gratia Dei, licet denigret per aspe-

ctum humilitatis, tamen circumcingit zonis puritatis. Nam una zona alba est continentia carnis, alia puritas mentis. Can. Noli te me considerare, quia iuxta sim: quia decorauit me Sol, & in eodem. Nigra sum, sed formosa: nigra per humilitatem, formosa per puritatem.

Secundo, ratione virtutis, quia onychinus Arabeus, secundum Dioscoridum, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites, & ad rixas. Similiter diuina gratia excitat tristitiam poenitentiae in nobis, multiplicat timores mortis iudicii, & gehennae, animos commouet ad lites, & rixas iustitiae. Ex diuina enim est gratia, cum homo poenitet cum seipso rixatur, & litigat, ut de se ipso iustitiam faciat. Apollolus: Si nosmetipsos diiudicemus, non erigamur a deo iudicemur. Et hunc est, quod in rationali positi sunt lapides onychini: quia dum homines rationales diuina gratia radiis percutuntur, ad se ipsum diiudicandum, vel puniendum protinus excitantur. Exo. 25. Accipere debetis lapides onychinos ad ornandum ephod, & rationale. Tamen enim ex gratia poenitentiae, & ex subsequere rationale hominis, in mens hominis, seu anima rationalis ornatur.

Item gratia Dei conseruatur in corde, sicut vnguentum in alabaastro. Nam ex alabaastro sunt vnguentaria vasa, eo, quod seruet vnguenta omni tempore incorruptae, unde Matth. dicit, quod accessit ad Iesum mulier habens alabastrum vnguenti preciosi. Est enim alabastrum solidum, frigidum, candidum, & variis coloribus tinctum. Et tale dicitur esse cor hominis, ut sit gratia diuina conseruatiua, scilicet candidum per munditiam, solidum per patientiam, frigidum per continentiam, & variis coloribus tinctum per bonarum cogitationum, siue affectionum copiam.

Item gratia Dei assimilatur nitro, de quo Salomon loquitur, dicens: Acerum nitro, &c. Nam nitrum secundum Plinium, & in Dioscorido mundificat saniem stomachi, & intestinum, ex apostemate procedentem saniem etiam capitis derergit, spuma eius corrosionebus, & inflammationibus subuenit. Unde etiam hydropicis proficit, & cum melle mixtum caliginem oculorum derergit, venenum repellit, & paralyticum linguae potenter dissoluit. Similiter diuina gratia mundificat saniem stomachi, & intestinum, id est vitium gulae. Item tergit saniem capitis, id est superbiam mentis, expellit item nitri

utrum spuma, i. gratia Dei feruor cono-
sionibus, & inflammationibus in tubu-
entibus hydropicis. In his in quibus exuberat
flus inordinatus humanis aquosus.
i. lubricum luxurie. proficit illi in m-
ta enim mellei. cum amolus dulcedine,
caliginem oculorum abtergit, eccha-
tem mentis, quam inducit inuidi, i. al-
licet bona opera videt, mala, & vene-
num charitatis i. cupiditatis repellit.

Auguf. Dicit enim August. quod venenum cha-
ritatis, est cupiditas. Item paralytm
lingua, i. impedimentum confessionis
torat.

Aui. Item gratia Dei assimilatur sali, pro-
pter multas virtutes salis, quas Auicenna
ponit.

Primo, quia sal habet virtutem dis-
soluendi quia scilicet diuina gratia ple-
runque dissoluit duriti. in homine aua-
ritiam & ad pietatem & compassionem
emollit corda eorum.

Secundo, quia habet virtutem munda-
ndi, quia scilicet gratia purificat im-
mundiciam luxuriosorum. Habet enim
sal virtutem purificandi, carnes corode-
di, maxime quando est exsultum, & hoc
est quia gratia remouet putredinem lu-
xurie.

Tertio, quia habet virtutem venefici-
tatem exornandi, & emolendi, maxi-
me si paluerit, & coctum, & cal-
lidum super stoma. hi omnes facel-
lentur. Aqua est in salinaria tumores, &
inflationes, & hydroicas passiones sol-
uit. Quia diuina gratia vana gloria so-
rum veneficitates extenuat, eos humili-
ando, & tumiditates, & inflationes
etiam superbiorum soluit aqua salina-
ta, i. in balatione morte etiam aspera,
eos implendo.

Pro. 11. Quarto, quia habet virtutem humore,
putidos & corruptos contumendi, ga-
scilicet diuina gratia putidos, & cor-
ruptos affectus consumit inuidiam. Dicit
enim Proverb. quod putredo ossium,
inuidia.

Quinto, quia habet virtutem humidi-
tatem naturalem coadunandi, & seruati-
di, & innaturalem resoluendi, & abster-
gendi. Quasi autem virtus naturalis, est
virtus mansuetudinis, qui homo est ani-
mal mansuetum natura contra autem
innaturalis est huiusmodi iracundia,
quae mansuetudini opponitur: unde di-
uina gratia, quae est naturae completiua,

mansuetudinem hominis coadunat, ut
eam excessu perturbantia non disper-
gant, & conseruat eam ne superetur ab
ira. Contra autem in inordinatam iram,
quae hominem naturae non congrui, re-
soluit, & humiliando, & abstergit per
pauitiam, & tristitiam, & impetum ire
retinendo vel resoluendo annihilat
eam in corde, & abstergit ne creseat,
vel impleatur in opere.

Sexto, quia habet virtutem ventrem
remolliendi, & superfluitatem educen-
di, & maxime fulgemma, quod clarum
est sicut gemma. Nec est in conspectu
diuinae gratiae inquantum remouet vi-
tium gulam, quae est vitium, & superflui-
tas ventris.

Septimo, quia sal habet virtutem ve-
nenoto humori resistenti. Vnde sal cum
melle & cum pane sanat antracem, ut
Auicenna dicit. Quasi ergo venenotus hu-
mor sua ingratia edort cordis exin-
guen, est vitium in accidia, quod sua sti-
giditate i. pusillanimitate vigorem, &
calorem cordis, quae est ex charitate, ex-
tinguit. Sed hoc accidia, venenum, sal,
id est diuina gratia, cum melle, id est cum
dulcedine contemplationis, & cum pa-
ne doctrinae spiritualis, huc cum pane
lachrymosae compunctionis, penitus
expellit, propter omnia praedicta. di-
citur Luca. Bonum est sal, &c. Col.
Sermo vester gratia sit semper sale
conditus.

Lu. 1.
Coll. 4

*Vera humilitatis exempla, quae ex magnetis, &
allicentia liquidis effectibus, vixit acupun-
tur, parsiunt. Cap. XIII.*

Humilitas assimilatur magneti.
Primo, quia magnes habet vir-
tutem attractiuam. Nam a se attrahit
ferrum (secundum August.) ut catenam
faciat amoueri. Et videri dicit, tanta
est eius vis, quod si quis eundem magne-
tem sub aureo, vel gneo vase renuerit,
ferrum; & super posuerint ad id idem
desubter lapidis ferrum, desuper inue-
bitur. Sic etiam est tanta humilitatis vir-
tus, ut etiam mentes terreas, & diuinas
aliquando moueat, & placeat, & attrahat
ad dulcedinem, & mitatem. Sic etiam
humilitas, & benignitas Dei sustinen-
tis, eos peccatores cum in diuinum deberet
mouere, & ad penitentiam attrahere, Ro-
ma.

Liber Secundus

Ro 2. **ma. 2.** An ignoras, q̄ benignitas Dei te ad poenitentiam adducit: Etsi vas aureum, idest cor sapiens, vel vas aneum. i. os loquens, se mirum interponat; tunc maxime magnes. i. humilitas visa mouebit mentem duram. Vnde humilis vita predicantis adiuncta ei sapientia cordis & eloquens oris, quasi omne ferrum, idest omne cor durum mouebit. Sed notandum, quod in Ethiopia est alia species magnetis, qua ferrum non attrahit, sed fugit, & respicit, sicut & apud nos videmus, quod aliquando idem magnes in vno angulo ferrum attrahit, & in alio a se pellit. Ex quibus accipitur, q̄ homines superbos expedit quandoque humiliter & dulciter attrahere, quandoque vero expedit eos sagaciter fugere, & declinare, quandoque expedit eos violententer expellere, & ingere.

Diosc. Secundò, quia magnes habet virtutē reconciliatiuam. Quia secundū Diosc. reconciliat maritos vxoribus, quod siue verum sit, siue non de magnete, de humilitate plerumque verissimum esse contingit: quia per humiles respondentes, vel blanda verba mulier maritum suum durum vel iratum frequentius emollit, & placat. Sic anima peccatrix sponsum suum Christum pro peccatis orem suum per humiles lacrymas placat, & cito aduersa spiritui per humiles abstinentias ipsam sibi humiliter concoderat.

Iac. 4. Tertiò, quia magnes habet virtutem gratificantiā: auget enim (vt dicunt) gratiam, & pulchritudinem sermonis: quod quidem de humilitate verissimū esse conitar, quia humilitas predicantis auget et gratum sermonem. Nam Deus superbis resistit, &c.

Grego. Quarto, quia magnes habet virtutem curatiuam. Nam eam malsa v. let ad curandum hydropisim, splenem, & alopeciam. Sic humilitas curat hydropisim i. inflationem superbiz, & splenem i. dissolutionem ineptie laticia: quia est, q̄ splene ridemus, sicut felle trāscimus, & alopeciam, qua capillos cadere facit, siue fluere ex capite i. casum, siue fluxum s. i. virtualium virtutum ex mente: quia humilitas virtutes conseruat in mente, propter quod dicit Greg. quod qui vult ceteras sine humilitate congregare, quasi puluerem in ventum portat.

Item praelatorum humilitas assimilatur eundem gemina, qua est allecatoria. Enim lapis, qui inuenitur in ventriculis gallinacis, cuius magnitudo est ad sabaz quantitatē. Hic, vt Diosc. dicit, venenum excitat, gratum facit, & constantem, victorem, discretum, & oratorem, amicos reformat, & suum mingat. Iam autem de illo lapide, siue vera sint, siue non, tamen humilitas verissime competunt. Hæc enim, scilicet humilitas inuenitur in ventriculis gallinacis. i. in cordibus praelatorum, & imitantium Christum, qui se gallinæ comparauit, vt dicitur Matth. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, &c. Hic, inquam, licet parua sit quantitas per reputationem, tamen est curatiua virtus, qua licet venenum excitet demoniam, vel etiam muldorum; tamen facit praelatum gratum in conuersatione, constantem in persecutione, victorem in temptatione, discretum in correptione, oratorem i. tacundum, & gratulatum in exhortatione, amicabilem in reconciliatione; & nudat etiam iustum, idest appetitum ambitionis dominandi. Hæc omnia facit humilitas vera in homo praelato.

Lapis calidony variatio origo virtus, cui v. humiles suis perfectionibus assimilantur.
Cap. XV.

Humiles homines assimilantur calidonijs. Nam humiles plerumq̄, quanto in apparitu videntur minores, tanto sunt in virtutibus excellentiores, & in operibus efficaciores. Sic enim accidit de calidonijs, qui sunt lapilli de ventre hirundinis extricti, quarum vnus est niger, & alter rufus, qui licet sint parui, & deformes, in virtutibus tamen multis alijs sunt maiores. Nam rufus vale contra lunaticam passionem, contra infantiam, & contra antiquam languorem, & facit hominem tacundum, placentem, & gratum. Niger vero valet contra noxios humores, rixas, & febres, & lotus aqua sanat oculos, vt dicitur in lapidario. Vnde in illis duobus lapillis duplex humilitas repraesentatur.

Primo, sapientium: quia sicut dicitur Prover. vbi humilitas i. sapientia vnde Pro dicit, quod inter sapientes sapientior

Ma. 24.

Pro. 16

plentior est, qui humidior existit. Hæc est ergo, quæ valet contra insaniam passionem. I. mutabilitatem stultitiæ, quæ sicut stultitia facit mentem instabilem, & variabilem ad modum lune, ita sapientia sicut hominem statidem ad modum solis, qui semper est in se uniformiter lucidus. Et ideo dicitur Ecclesiæ. 26. sicut, quod homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol: stultus vero sicut luna mutatur. Item valet contra insaniam, id est contra furorē, hæc enim dicitur, quia homo dum sapienter se pendet, & humiliat se furorē, & humiliter cedit ei, transigit furorē in clemē, vel saltem euacuat. Item valet humilitas contra antiquam languorem. Id est contra inueteratum odium, quia frequenter sapientes humili & dulci lingua, vel opere, antiqua enim mors conciliant. Hæc enim est, scilicet sapientis humilitas, qui nec facit verbum facundum, sic enim & gratum.

Secundo autem cæcilionius, qui est niger, repræsentat humilitatem poenitentiam. Hæc enim, quæ noxos humores, & modicas affectiones purgat, ita fignat, & cæcibus laceris coloris retingerat, & etiam oculos mentis a cecitate in peritiam sanat.

Inferni ignis, quomodo inextinguibilis semper maneat, rationibus, exemplis, & naturalibus approbatur. Cap. XV I.

Ignem gehennæ inextinguibilem, & semper durabilem esse, non est incredibile, & præterque per diuinam potentiam, cum legatur, secundum naturam, albeton, qui est lapis Archadæ ferrei coloris, & a quo sic dictus, quia semel accensus, nunquam exingui potest. Vnde in quodam templo Diane erat lucerna ex huiusmodi lapide semper ardens, ita, ut nulla tempestate nullo initio exingui posset, sicut Isidor. refert. Vnde pagani maximum huius Diane miraculum esse celebrabantur. Ergo hoc fieri potest virtute naturæ in materia lapideæ, & ut amplius ignis succendatur, nec vquam exinguitur, quanto magis hoc potest virtute Dei in illa quædam materia, ut scilicet ignis inextinguibilis perpetuo conseruetur. Vnde

de Gregorius dicit exponens illud Grego. Iob. Deurabit eum ignis. Ignis corporeus, qui nunc succenditur, ut videtur Iob. 20. tra corporeis indigeat fomentis, nec valet, nisi succensus esse, & nisi corpus subsisteret: ac contra gehennæ ignis cum sit corporeus, & in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed datus semel, durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Ratio huius diuersitatis est: quia ignis iste, qui apud nos est qui lignis nutritur, & ab homine succenditur est accidentalis, & per violentiam in alienam materiam introducit: sed ignis ille lignis, non indiget, quibus foueatur, vel quia est in materia propria existens, vel in materia aliena non per violentiam, sed per naturam a principio intrinseco, sicut enim accenditur in sulphure, unde non est accensus ab homine, sed à Deo, qui illam naturam instituit & hoc est, quod dicitur. Isa. 30. tus domini, sicut torrens sulphuris accendens eam.

Hypocritarum iniquitas qualis existat, ex auri, & alio lapide, quæ res solent natura exponatur. Cap. XVI.

Hypocrita assimilatur auricalcho. Primo, quia auricalcum est auri coloris orientatium: habet enim auro similem colorem, sed eius non habet valorem, similiter homo hypocrita habet quidem exterius apparentiam sanctitatis, sed tamen non habet interius existentiam veritatis. Vnde dicitur hypocrita ab hypo, quod est sub, & crisis, quod est aurum, quasi aliquid habens sub auro, id est, sub apparentia auri, scilicet sub apparentia sanctitatis, multam iniquitatis Matth. Vos qui Mat. 23. dem a facie apparentis hominibus iusti, interius autem pleni estis hypocritis, & iniquitate. Tales abundant in hoc mundo, in ecclesiis, quando multitudine descendunt, & descendunt, a vera sanctitate, & a vera religionem. Vnde Greg. Reg. quod vasa, quæ testantur de auricalcho esse, nam enim interpretatur diuitias descendentes h-

N 2 gnat

Liber Secundus

gnat statum ecclesie in fine descenden-
tis & declinantis a celestibus ad terre-
nas; cum vasa erunt de auricalco, scilicet cleri-
ci, & religiosi hypocritae, &c.

Secundo, quia auricalcum interiorum
est intellectuum. Nam cibaria nimis diu in-
uasis de auricalco seruata, vitio eorum sa-
porem horribilem contrahunt, & odorẽ.
Et sic desideria & verba iniqua, quae diu
hypocrita in cordibus abscondita tene-
runt, quando ea producere, & opere exe-
qui possunt, inueniunt horribilia, & hoc
est, quod hypocritis interiores affectus cor-
rumpit. Apoc. Pedes eius, id est affectus, si-
miles auricalco: quia sciunt sunt per hy-
pocritam intellectum, & simulati.

Apoc. 1

Tertio, quia auricalcum est suae vili-
tatis paulatim detectum. Nam vasa ex
auricalco facta in sui nouitate sunt tam
pulchra, ut videantur aurea, sed paulatim
a fulgore primo hebetantur, & quasi ru-
biginatur, & sic semper, quasi in pelus,
tam odore, quam colere cupreum suum ori-
ginem protestantur. Auricalcu. n. fit ex
cupro, sed ex commixtione eius, & flagni,
& auripigmenti, & quibusdam aliis medi-
amentis producitur in igne ad colorem auri,
ut dicit Ild. Sic hypocrita, cum sit vere
malus, in quibusdam actibus, & cona-
tibus praetendit quendam exterius speciem
sanctitatis: ita, ut primo, quando ab aliquo
nouit, vel de nouo incipit inter ali-
quos conuersari, videatur eis sanctissimus
sed, quia nihil huiusmodi est durable, si cum
ibi in permaneat, paulatim ex eorum
operibus seipsum manifestat. Et hoc dñs
dixit: A multibus coram cognoscent eos
Quidam tamen ita cooperati sunt, ut vix
vel nunquam cognosci possint, & tales cum
sint auricalcum, frequenter recipiantur
pro auro: contra autem illi qui sunt, ut
verum autem, ab ipsis reputantur ut au-
ricalcum, qui dicunt eos esse hypocritas.
Ecclesiastici. Collegisti, quasi auricalcu,
aurum.

Mat. 7.

Item hoc hypocrita assimilatur lapidi
consolideo, qui est species quadam lapidis
consoliti. Hic, scilicet consolidius est colore au-
reus, sed de mane est pulcherrimus aspe-
ctus, postea hebetatur, & est ignis capa-
cissimus. Unde si igni approximatur, ci-
tius inflammatur, ut dicit Ild. Simili-
ter hypocrita colore est aureus, quia san-
ctitatem praetendit, & de mane apparet
pulcherrimus, quia seruauerit in se, sed po-
stea hebetatur, quia prosequendo deficit.

Ild. li.
eth.

ignis est capacissimus, quia inflammationes
tutationum facillime, & delectatim recipit.

*Iustitia perfectio atque necessitas ex quampluri-
mis ferri similitudinibus, absolute describitur.
Cap. XV III.*

Iustitia bene regentium assimilatur fer-
ro. Primo propter iustitiam. Ferrum
enim (ut dicit Ild.) dictum est a ferien-
do, quia scilicet iustitia sua feriendo do-
minat omnia genera metallorum. Et iusti-
tia regens domare, & tenere debet om-
nia genera rebellium, & superbiorum, &
reipublicae pacem turbantium. Per Reges
eos in virga terrea, & tanquam vas, &c.
Pro Rex qui sedet in throno iudicis, effi-
pat omne malum in iudicio suo. Secundo
propter temperantiam: nam ferrum a-
mos est cum oleo temperare, ne frigidi-
tate aquae, nimium induretur, ut dicit
Ild. Sic & plerumque temperanda est se-
ueritas iustitiae cum oleo misericordiae,
unde Samsonianus laudari vulneribus
oleum in iudicio, & vinum. Vinum autem
mordens significat seueritatem iustitiae,
sed oleum leniens suauitatem misericor-
diae. Et in arca Moysi, quae gerit typum re-
giminis, non tantum fuit virga pericu-
tuens, sed & manna dulcescens, ut per vir-
gam rigor iustitiae, per manna vero dul-
cedo misericordiae significaretur. Eccle-
siastici. Initium necessaria rei vitae homi-
num, aqua, ignis, ferrum, & lac. In aqua
accipe molliem misericordiae, in igne
teruorem iustitiae, in ferro correptionis
aspetitatem, in lacte remissionis suauita-
tem: quia omnia necessaria sunt regenti-
bus, ut subditorum vitam pacifice guber-
nent.

Ild. li.
eth.

Ps. 2.

Pro. 20

Luc. 10

Eccle. 39

Ild. li.
eth.

Tertio propter rubiginem rubigo enim
(ut dicit Ild.) est vitium rodens ferrum:
& hoc accidit sibi ex sua substantia im-
puritate, siue ex terra contactu, & vicini-
tate, siue ex sanguine, vel cuiuslibet in-
fecti vaporis qualitate. Et addit ad hac
Ild. quod a ferro se humanus sanguis
vleiscitur, quia nullius aliterius rubigi-
ne sic ferrum consumitur, sicut quando
humano sanguine maculatur. Simili-
ter quoque modo iustitia praesentis rudi-
ginatur, id est corrumpitur, & macula-
tur, quandoque quicquid ex malitia, &
impuritate est, n. is, quia non habet pu-
ram intentionem in iusto, scilicet non
intendens ad bonum reipublicae, sed
potius

nu. 35.

potius ad aliquid proprium: quandoque vero ex contactu terræ, idest acceptatione, vel spe alicuius: maneris terreni, & lueni temporalis: quandoque vero ex infectione sanguinis, vel elictus vaporis, idest ex ira, vel odio, vel alia inordinata passione, siue affectione: sed nulla de ratione, vel maior corruptione, si peruerso iudicio iudicis in cunctis languis fundatur innoxius. Num. si quis percussit ferro, & mortuus fuerit: quia percalor est: itas erit homicidij, & ipse morietur.

Quarto propter utilitatem multiplicem. Nam vlus ferri magis est vlilis, & magis necessarius, quam vlus auri, licet aurum amplius ab avaris diligatur. Nā sine ferro respublica tute non agitur, non acquiritur, nec secure sematur, nec sine ferro ab hoste defenditur: ferro regitur communis potentia, defenditur innocentia, ura sunt regna, & reguntur maiorum apertia. Item sine ferro nullum mechanicum opus quasi perficitur, nullum quasi opus, vel a ciuili eligitur, agricultura non exercetur, veltis nō incidunt, panis non editur, & breuiter quasi in humanis rebus sine ferro nihil ad perfectionem adducitur. Omnia autem hæc magis competunt iustis, q̄ ferro, q̄ horum non possit esse perfectio, vel iustis non seruiatur. Nam neq; respublica, neque ciuili potentia, neq; bonorum innocentia, neq; regno seu patriz, si possit esse tutela, vbi non viget iustitia. Neque enim sine iustitia aut malorum proceras reprimuntur, aut artes mechanice libere exercentur, aut ab a theosis terra vliliter excoluntur: quia vbi non seruiatur iustitia, ibi omnia bona pereunt, & omnia vigent mala.

Iustorum genera tria, qui & tribus electi generibus nary: rationibus comparantur. l. ap. XI X.

Iustorum vita assimilatur electo. Prius ratione distinctionis sunt enim tria genera electi: vni nūc, quod de puro sunt arbore, quod dicitur beccum. Nam primo quando fuit de arboris ore est gummi liquidum: postea induratur calore ac frigore in duram lapidis perficitur, ut est lassi. Nam prius mundatur humidum operatione calidi: quia cum

humiditas indurata expellitur ab auro re, tantum est, & continue resoluit humidam subtile, & la viscosa efficitur, & postea humidum paucum remanens ex tra premittit nigro. & he coagulatio eius complectat nigore. Huic erga effimulantur iusti incipientes, sicut poenitentes qui a principio, quando de arbore, idest de mundo, vel peccato exeunt, sunt molles & teneri timore: sed postea paulatim calore charitatis crescunt, mollicies timoris excluditur, & refrigerio ab alto carnis superne mente solidantur in fortitudine spiritus mirabiles velut lapides, & efficitur perspicui in conscientia munditia, & vix sinceritate. *Ezec. I. eo. sum ignis a lumbis eius, & sursum quasi aspectus splendoris, & visio electi. i. in quo ostenditur, quod vni sancti & iusti, inferias ardent, ut ignis in edificatione proximi: sapientia splendent, & electum in contemplatione Dei.*

Ezec. 8

Secundum genus electi metallum dicitur quod in precio metallo inuenitur, & habetur, & hoc cum sit magis serenosum, q̄ auri primum, compertit perfectionem ibi & in solitudine, & in gloria doctrina.

Tertium autem sit de tribus partibus auri, & vni argenti. Ex hac assimilatur perfecti. In auro enim figuratur anima in qua est sancta Trinitatis imago, vni leues partes auri in electo ponuntur sed minima pars, quæ est argenti, corpus representat, quod licet sit vltus, tamen auro ligatur, i. est anima rationali. Quod ergo in electo multum de auro ponitur, & parum de argento, significat, quod perfecti iusti nullam de anima curant, de corpore vero parum. Secundo ratione ostensionis. Electum enim videtur dicitur. i. in conspectu electi cunctis. Iusto metallis iulget, & venenam producit, si adhibet orem facit, & in colores varios ad modum celestis arcus mutare se subito consuevit. Sic anima iusti est fulgida per gratiam: & si aliquando venenam peccati adest, siue in pugna tentationis, siue in lapsu operationis, statim fluidore luctus & confessionis procul iustum, & in varios colores. scilicet tentationis ruborem, amoris pallorem se mutat. Vel vni colores ad modum arcus sunt.

N 3

sunt

Liber Secundus

sunt variae compunctiones, quae sunt quatuor, quasi quatuor indid, idest arcus coelestis colores. Primus, de perpetratione culpa, vel protractione. Secundus, de incurfione miseriae. Tertius, de reatu poenae: Quartus, de amissione gloriae.

Tertio, ratione commixtionis. Dicit Greg. I enim Grego, quod in electo aurum cum argento misceatur: argentum quidem ad auri claritatem excrefcit, aurum vero cum claritate argenti temperatur, suam virtutem non perdit, sed a decore ex admixtione argenti aliquantulum expallefcit. Ita fimiliter in viro iusto fenfualitas ratiois comancta velut argentum auro in electo ad claritatem auri excrefcit, quia fcilicet per participatiorem efficitur rationalis, vt dicit Philofophus. Et dicitur fenfualitas rationalis quia eius paffiones, & motus regulantur, & modificantur: & tunc ipfa ratio velut aurum ex tali commixtione fenfualitatis in fca contemplatione remitti videtur, non tamen fuae virtutis detrimentum patitur, quia per ipfas virtutes morales modificatas ad contemplan- dum amplius adaptatur. Quarto, ratione attrationis, quia electum verum, fi manu teneatur, vt a digitis calorem recipiat, rapit ad fe omnia folla, & paleas, & veltimentorum fimbrias (vt dicit Ifido.) Sic vir iuftus per bona opera defiderio proficiendi calefactus, quicquid videt, vel audit, ad fuum profeclum affumit, fuae folia idest verba, fuae paleas, idest etiam leuia bona exempla, dum vdo ipfam inflammare poffint: fuae fiant fimbriae veltimentorum, id est extrema opera virtutum. Eze. Et de medio eius quali fpecies electi.

Luxuria obfcenitas, ex nonnullis fulphuris proprietatibus ac effectibus hic defcriptis, apte te declaratur. Cap. XX.

Luxuria affimilatur fulphuri: Primo, ratione ardoris. Nam fulphur est vena terrae aereitatis, & igneitaris multum habens in compositione, vnde fulphur dicitur, quasi solum vrens, vt dicit Ifido, vrere enim ignis dicitur. Vnde fulphur fecundum Auicennam est calidum, & ficcum, in quarto gradu, & est terra partibus aqueis, & terreftribus igneas tranfeuntibus in naturam fulphuris utal-

mutata. Eius autem ignea virtus ab aqis feruetibus fenfit. Sicut aut fulphur est vena terra, ita luxuria est carnis terreftris vitium, & corruptela, quae quidem multum habet igneitaris quia multum corpus calefacit, & appetitum delectationis incendit, ita, vt tam partes aquae, fcilicet humores corporis, q etiam terreftres partes, fcilicet caro, & membra, videantur tranfire in igneas, id est vehementer accendi. & est in quarto gradu caloris, quia luxuria est quantum vitium cui ardor, & calor appropriatur. Na primus gradus, est ardor auaritia, quae mundi appetitum infatiabiliter incendit. Vnde ipfa est ignis qui nunquam dicitur. Sufficit. Boetius: Sed feulor ignibus Aethrae Feruens amor ardet habendi.

Secundus est ardor ira, quae fecundum philosophum, est accenfio fanguinis circa cor. Tertius est gula, cui attribuitur ardor, tum quia delectatus cibi, & potus appetitum accendit, & acuit, in cuius delectationis inordinata concupifcentia vitium gula confiftit, quia gula facietas huiusmodi inflammatur, vnde Hiero. dicit, q sine Cerere triger venus, id est per abftinentiam cibi, & potus, reftigefcit luxuria. Quartus gradus ardoris, & caloris, est ignis contumtionis omnium virtutum. p. Ignis, fulphur & ignis, fcilicet auaritia, fulphur luxuria, & fpiritus fuperbiae.

Secundo, ratione fetoris. Nam aquae per venas fulphureas tranfeuntes, ex vi ignea fulphuris contrahunt calorem, faporem efficiunt, & fetorem. Aqua autem fulphurea, id est perfona luxuriofa, contrahunt calorem in cogitatione, faporem in delectatione, efficiuntque in operatione, fetorem in putredine. Ideo de luxuriosis dicitur Ifa De cadaueribus eorum afcendet fetor.

Tertio, ratione colons: Nam fulphur aliquando est album, purum, clarum, & cum hoc fabile. Aliquando vero est refulcentum, graffum, & craffum quandoque vero mediocre. Opus enim carnale carumque linates manumoni & rationis coninetur, tunc est album, quia famam non denigrat purum, quia mentem non refulcentum, quia rationem non offufcat, & fufcile, quia ratio carnem regulat, vt non fequatur appetitum delectationis, sed innocentie intentionis.

Pro. 30.
Boc. de
co. li 3.

Arist. i.
Rhet.

Hiero.

Pf. io.

Ifa. 34.

tionis. Sed si fiat extra matrimonii, tunc est feculentum per immundam operationem; rufum, per inordinatam delectationem; proflum, sine spem, per nimiam frequentationem, vel mentis hebetationem. Quando vero fit inter coniuges, sed non cum debito modo, vel debita moderamine, tunc, quasi inextinguibilem partem, de vitiis, quibus in quantum infusa in matrimonium fit, sic est excusabile, tamen magis, vel minus fecundum, quod plus, vel minus receditur ab ordine rationis.

De para Virginis excellentia atque perfectione, ex quamplurimum calcedonio, smaragdo, lapidis, sive dymis, turribus & similitudinibus exceptis describuntur. Cap. XXI.

Maria mater Domini assimilatur calcedonio. Primo ratione generationis: quia calcedonius (ut dicit Isido.) cum rano imbre generatur. Sic Beata Virgo tunc generata umbre, id est gratia divina operatione, scilicet per miraculum ex parentibus sterilibus, sicut legitur de eius natiuitate Apoc. Fundamentum tertium calcedonius. Tria enim sunt humana productionis principia, seu fundamenta. Primum est gratia, sicut in his, qui producti sunt immediate a Deo, ut Adam per creationem, & Eua per miraculum de coelo, quod fuit de gratia liberali. Secundum principium, siue fundamentum est natura, sicut in his, qui producuntur per viam generationis abique miraculo, sicut Seth & Cain & sequentes. Tertium est malum ex gratia & natura, sicut in qui prodeuntur ex viro, & in filiis, in quibus dicitur, & cetero partim per naturam, & partim per miraculum gratiam, fertiliterem transuocentem, sicut in concepta Beata Virgo Maria, & ideo ipsa fuit calcedonius, habens virtutum fundamentum.

Secundo, ratione inuentionis: quia calcedonius (ut dicit Isido.) ad reperitum Lanæ plenæ inuenitur. Quasi enim plenitudo Lanæ, est plenitudo temporis gratiæ, in quo Beata Virgo est nata, & in mari Saluatoris inuenta, propter quod dicit Apoc. quod quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, assumptum de matre.

Tertio, ratione colorationis, quia cal-

cedonius pallido colore est coloratus. Pallor autem conuenit timenti: quia timentes palleunt, & etiam multum conuenit abstinenti: propter quod dicit Isaac, quod decor monachi, est pallor & macies. Quod dicit, quia monachus debet esse abstinenti, & macies, & pallor ex abstinentia causatur. Virumque pallorem, id est palloris causam habuit Beata Maria, scilicet timorem Domini Ecclesiastici. Ego mater pulchra dilectionis, & agnitionis, & timoris, &c. & etiam abstinentiæ, quia ipsa non vacauit delicijs.

Quarto, ratione vigoris: quia hic lapis sculptura resistit. Nam tanta soliditas est, ut non sit incisionis, & extraneæ impressionis susceptiuus. Similiter Beata Virgo Maria nullius carnalis impressionis, seu corruptionis susceptiuus fuit, quia scilicet virgo ante partum, & post partum. Item dicit Dionysius, quod hic lapis tanti vigoris est, & efficacis, quod perforatus ad collum ligatus, facit vincere causam, & contra illusiones demonum secundat, & virtutem conseruat. Hæc autem siue vera sint, siue non de calcedonij virtute, verissime tamen competunt Beata Mariæ, quia ipsa est aduersaria nostra, & ideo apud summum Iudicem pro causis nostris assistit, ipsa est nostra protectrix, & ideo ab illusionibus demonum nos frequenter defendit. Ipsa enim est mater nostra, & ideo per nuncios suos virtute & bonitate calcedon.

Item Beata Maria assimilatur smaragdo.

Primo, ratione coloris: nam smaragdus (ut dicit Isido.) Gemmarum omnium viridiam obtinet principatum. Nulli enim gemmæ, vel herbe maius inuenitur, quam smaragdo, unde viriditate sua vires herbas superat. Quasi autem gemmæ, vel herbe virescunt sunt sanctissimæ virgines, quæ carnis virorem semper conseruant inter quas beatissimæ Beata Virgo Maria obtinet principatum. unde ps. Ad ducuntur regi virgines post eam. dicit non tantum de ordine, sed etiam de dignitate, quia scilicet virginitatis nullus vnquam potuit comparari. decet enim nimum Agnam virginum, ut contra periret, quia maior sub celo nequit inueniri, ut dicitur.

N + cit

Isaac,
Abbas
li. de vi.
sol.

Ecc. 24

Dionys.

Isid. li.
eth.

Ps. 44

Liber Secundus

cit Anselmus : unde eius virginitas, & humilitas, ita Deo grata extiterunt, quod fuerunt quasi duae portae per quas Christus in eam intravit. scilicet virginitas semina in carne, humilitas profunda in mente, & in dicitur Tob Porte Hierusalem ex lapide yro, & smaragdo aedificant. Nam per sapientiam quod habet tumore sedare, intelligitur eius humilitas, quia virtus humilitatis soluit tumorem elationis: sed per smaragdum videtur coloris virginitatem intellige carnis.

To. 17.

Secundo ratione motus, quia tantus est nitor smaragdi, quod nec ideo aliquis modo obumbratur. Et similiter tantus iuste nitor virginitatis, & nitor puritatis virginis Mariae, quod solent iustitiae Christi agnoscendo, vel pariendo, in nullo eius innocentiae, vel virginitatis, siue virginitatis nitiditas rari diminuitur.

Tertia, ratione generationis, quia scilicet corpus smaragdi si exterius fuerit, & politum, in modo speculi imago, redit. Item smaragdus ex se generat radium, quod suo nore tingit aerem circumfulsum. Beata autem Virgo primo habuit corpus suum ab originali peccato politum, scilicet in utero matris in sua conceptione. Secundo habuit corpus politum a Spiritu sancto, scilicet in alii conceptione quia tunc Spiritus sanctus superuenit, & virtus Altissimi obumbravit eam, & Angelus Dei praedixit: Et ideo ad modum speculi imaginem reddidit divinam, & humanam: quia Verbum incarnatum genuit, quod, inquam, Verbum est imago patris, & figura Spiritus eius, & eadem carnem, siue humanitatem est (ut ita dicam).

Luc. 1.

Phil. 2.

imago matris, scilicet homo ex homine in similitudinem hominum factus, & habitu inuitus, ut homo. Vel beata virgo, quae speculum politum, & tersam politam innoxiam puritatem representat nobis imagines omnium virtutum, ut eas imitemur. Item genuit ex se radium, scilicet Dei filium: quia sicut sydes radium protulit, virgo nostram pariter formam: quia neque sydes radio, neque mater filio fuit eo rupta, quo filio sua virginitate intacta sua virginali carne qua ipsam genuit, non circumstantes, & proximos eius iudgos, sed etiam totum mundum tunc tincta baptismali. Nam Christus tacta sua mundissima carne, qua scilicet de Virgine traxit, vim regenerationis contulit aquis, quibus fideles tinguntur, id est baptizantur.

Quarto ratione virtuosae operationis. Nam smaragdus (ut dicit Dioscorus) opes augmentat, sic beata Virgo spirituales opes, siue divites nobis augmentat, dum gratias multiplices impetrat, vel cum nos ad bene operandum, & merita cumulandum movet.

Item smaragdus collo suspensus morbum caducum sanat. Hoc beata Virgo nobis facit, non tantum per auxilium, sed etiam per exemplum, scilicet suae virginitatis, & honestatis.

Item smaragdus valet contra illusiones, & sunt similes demonum: quod de beata Virgine magis est certum.

Item smaragdus memoriam perditam reparat. Sic beata Virgo, quae conservabat tacta sancta, & verba pueritiae Christi, conservans universa in corde suo, & postea creditur sanctis Evangelistis (& praecipue beato Luca) plurima enarrasse, quae ipsi de Christo scripserunt, videlicet de eius conceptione, annunciatione, partu, & Christi natiuitate, & Magorum adoratione, & multis aliis, quibus nec ipsi Evangelistae per se interfuerant, nec etiam per historicorum scripturas, vel forte per aliam personam, quam per beatam Mariam virginem scire tunc temporis poterant.

Item smaragdus visum confortat. Similiter beata Virgo si spirituale visum nostrum confortavit, producendo veram lucem, Christum, qui illuminat totum mundum, vel omnem hominem venturum in hunc mundum.

Item smaragdus tempestatibus resistit. Et haec ipsa contra mundi tempestatibus, seu adversitates benigne auxilium impendit. Unde etiam ab Ecclesia vocatur Stella mans: quia nos in huius malis mundi scilicet tempestatibus, seu fluctibus dirigat, & defendat.

Item dicitur Maria, id est dominatrix multis: quia velut pia domina in omni casu amicum nobis innoceantibus est devotè impetrat remedia locum consolationis. Unde Ecclesiastici: Sicut in tribulatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iucundo, & moderato cantu. Quasi enim in auro signum smaragdi est beata Virgo Maria, cuius signum dicitur Apoc. Signum magnum apparuit in caelo mulier amicta sole, & luna, quod videlicet signum ducit nobis

Diosc.

Ecc. 32

Apoc. 12.

nobis in amaritudinibus positis inueniuntur aliquando inualicis lacrimis molationis. Et hoc est, quando per vocem seu per sonum aliquis exhortationis, et procurantem infunditur nobis dulcedine alius consolationis. Aliquando vero propter inarum nobis inualicis gemma inter ne seditionis, puta quando ea impetrante infunditur cordi nostro gratia interior inspirationis, seu alius dulcedinis, animum consolationis, & reuerentis: & hoc est consolium inualicis, sed tam moderatum.

Item beata Maria assimilatur lapidi Sardonyx: primo ratione colorationis. Nam Sardonyx, ut dicitur in libro ex Sardo, & onyx nomen suscipit. Constat enim ex tribus coloribus: niger est in limbo, candidus in medio, & rubens quasi vinum in supremo. Sic beata virgo Maria fuit nigra in limbo per humilitatem, secundum illud Cant. Nigra sum, sed non in limbo, &c. Sed in limbo in medio per puritatem, in supremo, ut in limbo in canis. Ecclesiasticus: Pulchritudinem candoris eius admirabatur oculis. In limbo habet in supremo per fervorem charitatis. Propter puritatem indumentum eius: purpure enim rubrum habet colorem.

Secundo ratione figurationis, quia hanc sola gemma in figuratione, se substat in ecclesia nihil quicquam deus sola beata Maria gerendo, & corruptione carnis, vel peccati non accepit.

Tertia ratione virtutis affectionis, propter quam hanc praestiosissimum appellatur. Iob. Necesse est in Sardonyx, secundum hoc lapidem luxuriam repellere dicitur, humilem efficit, & pudicum. Sic domina nostra, & virtutes suas docet esse castos in corpore, humiles in cordibus, & etiam puri in moribus.

Quae nobis bona misericordiae opera confert, ex his de virtutibus nostris purioribus perficitur. Cap. XXXIII.

Misericordia assimilatur illi lapidi, qui vocatur in primo ratione figurata, quia hic lapis est ex tres virtutibus: dicitur in libro, Quis ex angulis eius erunt sex operibus misericordiarum, ut Christus enumerat. Mat. Eandem, & deditis mihi manum istam, &c.

Secundo ratione figurata, hanc respiciendum: propterea enim dicitur

Tris, quia sub testamento positus, & Sole percussus, colores sui, id est celestis arcus in proximos patres representat. Similiter hanc misericordiam, sub testamento, id est sub regimine humilitatis posuit, & Sole, id est lux alius gratia percussus, colores arcus celestis id est angelis, hanc effectus Christi in proximos libi pauperes representat.

Tertia ratione efficacia, quia hoc lapis cooperatur parienti, ut dicitur pariat, vel visalem dolores partes facilius ferat, & non tantum de periculo timeat. Consumit modo misericordia, hanc misericordiae operatio cooperatur pernitentibus, ut ei in salutem, vel salutem, ut angustiam, & laborem poenitentiae facilius ferat, & de tentationum periculo minus timeat, propter primam, dicitur Daniel: Peccata tua elegimus tibi, & iniquitates tuas misericordiae pauperum, propter secundam dicitur in ps. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, & postea Dominus operem tibi illi superfectum. Solus est, propter tertiam dicitur Ecclesiasticus: Conclude elegimus in tui pauperis, & hanc pro te dicitur ab omni modo. Et postea: Super seum poterit, & super lanceam aduersus inimicum pugnabit.

Gemma Alabandina virtus, quae boni operis perfectionem similitudinem quendam demonstret. Cap. XXXIII.

Opus bonum assimilatur illi lapidi, qui dicitur Alabandina. De quo dicit Diofco. quod est gemma clara, & subtrusa, ut satis, cuius est virtus sanguinem augmentare, & provocare. Similiter opus bonum debet esse clarum, id est factum cum claritate, hoc est cum munditia conscientiae, & intentionis puritate. Propter. Qui mundum, & rectum est opus eius. Grego. In casum exterioris opus agitur, si non pro eo interioris innocentiae victimam in ara cordis immoleret. Unde e contrario, opera cum impura conscientia, vel impura recta intentione facta, erunt opera tenebrosa, de quibus dicitur: Abiiciamus opera tenebrarum. Item debet esse subtrusum, & hoc per te uocem dilectionis. Ecclesiasticus: Bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placeant opera tua, ubi inuicem, quod tunc Deo gratia

Dan. 4.

Ps. 40.

Eccl. 29

Diofco.

Pro 21.

Greg.

Ro. 13

Eccl. 1

Diofco.

In lib. e. 11.

Can. 1.

Ecc. 27

Pro. 35

Iob. 28

Lido.

Mat. 25

Liber Secundus

grata sunt opera nostra, quando cum vi
no charitatis, & gaudio deuotionis tui.
1. Cor. 3. Corin. Cuiuscunque opus, qual. sit,
igni, probabit. Tunc est enim opus pro
batum, quando est igne charitatis in
flammatum. Sed ad litteram expona
tur de igne purgationis. Item debet esse
sanguinis purgationis, & augmen
tationis, id est deuotionis. Sanguinis
humor, est calidus, & humidus; quia sci
licet de auctore boni operis, in mente au
get caliditatem, id est spirituales seruo
rem, sicut nutritio olei auget ignem; &
auget etiam humorem id est lacryma
rum compunctionem, sicut operationis
vehementia producit sudorem.

*Aur. chrysostomus, naturales effectus describit
tur, quibus patientia perfectiones assimilatur.
Cap. X. 1111.*

Patientia assimilatur auro. Primo, ra
tione soliditatis: quia auro quo ad
substantiam nihil solidius, aut compa
dius. Vnde in igne positum, nec euapo
rat, nec in pondere minuitur, neque
consumitur; sed quando vi caloris dis
solvitur, si quid habet impunitatis ad
mixtum depuratur, & tunc fulgidius in
uenitur. Similiter vere patientis tantam
habet mentis soliditatem, quod in igne
tribulationis positus neque euaporat
per iram, neque in pondere virtutis mi
nuitur per diffidentiam, neque consumi
tur per accidiam, sed potius depuratur
per poena tolerantiam, & fulget per vir
tutis euentiam. Ecclesiastici. Quasi
vas auri solidum. Pet. Modicum nunc
1. Pet. 1. si oportet consistam in variis tribula
tionibus, vt fides vestra multo præ
ciosior sit auro, quod per ignem
transit.

Secundo, ratione ductibilitatis, quia
auro nihil ductibilius. Nam, tam du
ctibile est, quod inter in idem &
malleum sine diuisione, sine interrup
tione partium in tenuissimas laminas
dilatare. Eo enim modo perfecte pa
tiens, persecutioni non resistit: sed se
duci, & malleari permittit, ita vt non
rumpatur per inconstantiam, nec diu
datur etiam a persequeute per malino
niam: & ideo dilatur in charitate
per patientiam. Vnde de tali auro nunc
Exo. 5. f. Domini, de quo us Exo. Vnuerfa
ductibilia, de auro purissimo facies.

Tale enim fuit aurum candelabri, id est
patientia Christi, vnde in eodem dici
tur: Facies candelabrum ductibile, de
auro purissimo, scilicet Christum, qui
tanquam omnis ad occisionem du
ctus est.

Tertio, ratione tranquillitatis: nam
auro inter metalla nihil quiescit, quia
percutsum non resonat, sicut facies,
vel argentum. Et consimili modo ho
mo patientis non resonat, nec minima
rando, nec maledicendo, detrahendo
vel contra contumacem linguam fixan
do, sicut de Christo legitur. Qui cum
malediceretur, non maledicebat, cum
pateretur, non comminabatur, &c. Talis
etiam fuit martyrum patientia, q. per
cussus & mortificatus tota die, per patient
iam non resonabant, aut resistebant.
Vnde ipsi erant, quasi mortuicula tem
pli, de quibus Karal. Facta sunt mortu
icula, a mortificatione tunctionum, id est
passionum. ps. Propter te mortificamur
tota die. 1. P. 2. Ps. 43.

Item patientia assimilatur lapidi cry
stopasso, qui est lapis Aethiopicus, quem
lux celar, & obscuritas manifestat: de
nocte enim igneus, de die vero apparet
aureus, vt dicit Isido. In die enim (vt
ipse dicit) est euanescent, & splendo
rem amittens, velut aurum expellebat.
Similiter patientia cordis in luce pro
speritatis absconditur. Vnde Greg. di
ci, quod improbus miles est qui se
fortem in pace gloriatur: quia scilicet
fortitudo vera non ostenditur,
tempore pacis, nec etiam tempore
prosperitatis patientia. Et ideo pa
tientia in tenebris aduersitatis agno
scitur. quia qualis quisque apud se
lareat, illata contumelia probat, vt ibi
dem Grego. dicit. ps. Nox scilicet ad
uersitatis illuminatio mea nam ibi il
luminatur anima, vt cognoscat qua
lis sit.

Item si est vera patientia in nocte
aduersitatis efficitur ignea, id est in
amore diuino magis seruida, & luci
dant in die prosperitatis pallebat, id est
efficitur timida. Nam vili periculi in
aduersitate per patientiam feruent de
prosperitate timent. ps. Ab altitudine
aui timebo, id est prosperitatis. Ps. 55.

Ex se

Ex saphyri, ligurij, crystalli, niri, auripigmenti, tandemq; argurij, & ma. nunt. plicibus virtutibus, ac naturalibus perfectioribus, quod ad modum vera poenitentia omnium sic expultrix vitiatorum explanatur. Cap. X XV.

Poenitentia est omnium vitiatorum capitalium, quæ sunt septem, expultrix. Et ideo assimilantur saphyri eius virtutes. Nam primo saphyri (ut dicit Diofco.) habet virtutem sudoris & sanguinis restrictivam. Et hoc convenit poenitentia, in quantum restringit vitium gule, ex qua provenit superfluitas sanguinis, & sudoris.

Secundo, habet virtutem castitatis amantiam. Nam omnes auctores consentiunt, quod hæc gemma amantia est castitatis: & ideo ne eius virtus per immundiciam portans impediatur, oportet eam portantem in casto vivere. Hoc enim competit poenitentia, in quantum tollit vitium luxurie, & castitatem seu continentiam diligit, & requirit, quamvis aliam in conjugatis, aliam in virginibus.

Tertio, habet virtutem tumoris & inflaturæ sedativam. Vnde & apostolica reprimi, si in principio novæ collectionis, & appositus fuerit. Et hoc competit poenitentia, in quantum expellit tumorem, & inflaturam superbiam, & maxime si in principio antiquam superbiam inueterascat, ad humilitatem poenitentia omnino contrahitur.

Quarto, habet virtutem caloris febrilis repressivam, si tantum venis etiam pulsantes suspendatur. Est autem avaritia inordinatus ardor, velut quidam febrilis calor, qui quietem omnium tollit, & sitim inextinguibilem excitat. Hunc calorem poenitentia mutabiliter extinguit, ut patet de Eryngio Martheo, quem fecit relinquere populus, qui rapere solebat aliena, ut dicit Beda.

Beda I
Mar.

Quinto, habet virtutem venenositatis, & antiaclis expulsiuam, & ideo veneno contrarium habet virtutem, & virtutis eius penitus extinctivam. Vnde si araneam in p. xidem polueris, & verum saphyrum super eies omnium aliquantum tenueris, eius virtute aranea subito monetur, ut dicit Diofco. simili-

ter poenitentia expellit, & extinguit venenum invidia, quæ facit hominem venenosum, & calorem charitatis extinguit.

Sexto, dicit Diofco. quod habet virtutem discordiarum reconciliativam. Nā plurimum dicitur valere eius presentia ad pacem inter aliquos reformandam. Quod quidem competit poenitentia, non solum in quantum animam reconciliat Deo, sed in quantum de cordibus poenitentium iram, & odium fugat, & ad remittendum offensas recepat, & per consequens ad pacem inclinat. Vnde etiam dicitur ad hieram, quod saphyri se portantem, reddit benignum & mitem. quod de poenitentia magis certum est, quam de saphyro. Hæc etiam sunt, quæ lapem suavissimum, idest Paulum, contra Christianos ferocissimum, mutavit in mansuetissimum agnari.

Sepimo, saphyrius habet virtutem cordis legendam, & confortantiam. Vnde valet contra cardiacam, & melancolicam passionem. Et istud poenitentia competit, in quantum expulsiu accidit, quæ animam reddit tristem, & grauem. Vnde ea expulsa anima lætificatur.

Item poenitentia assimilatur ligurio.

Primo, ratione generationis. Notandum est enim, quod plerumque mala nascuntur ex bonis: sicut de prosperitate nascitur invidia, & de virtute nascitur superbia. Quandoque e converso, de malis nascuntur bona, sicut de tribulatione patientia, & de peccato poenitentia: & hoc est, quod representat generatio ligurij, scilicet originem poenitentia ex corruptione culpa. Nam liguria (sicut & vitis) 16d. li. Quæ in colore est el. Arg. similis, sic etia, vocatur est a hinc bestia, quia scilicet ex eius urina inter arenulas generatur. Sicut ergo liguria, quantum sit gemma preciosissima, generatur tamen ex vilissima materia, scilicet ex animalis urina: ita poenitentia quamvis sit preciosissima, tamen oritur, & causatur ex corrupta materia, scilicet ex hominis culpa. Nam nisi præcessisset culpa, non sequeretur poenitentia.

Secundo, ratione virtutis: quia liguria (ut dicit Diofco.) paleas attrahit, sedat quodam

xum

Liber Secundus

xum ventris restringit, perditum colorē reituit. Sic ad pœnitentiā attrahuntur pauperes i. pauperes, qui exonerati a diuitum mun. i. sarcina, leuiiores sunt ad modum conuersionis. Diuites enim ad penam ratiū, & difficilius conuertuntur, Luc. Quam difficile, qui pecuniam habent, in regnū Dei intrabunt.

Lu. 18.

Item pœnitentia dolorem ventris, i. reuoluntati conuersionis, qui est ex recordatione peccati, sedat, dum ipsum peccatum tollit, & purgat.

Item pœnitentia fluxum i. pronitatē, & labilitatem peccandi restringit: quia facit præterita peccata plangere, & plangenda non committere. Colorem, i. gratiam, & meritum, in quibus consistit animæ pulchritudo, perditam per peccatum restituit.

Item pœnitentia assimilatur crystallo. Primo, per aspectum. Nam crystal-
lus est clarus, & ita peruius, q̄ lustrum suum, q̄ sub eo sunt est manifestat. Hæc ergo claritas fit in pœnitentiā p̄ confessionis mansuetudine nā de p̄nitiā, q̄ in confectio laetabit peccata, manifestat ipsam nūo modo purificat, & clarificat.

Itē crystalus est lumenis susceptiuus: gaudeat p̄ puritatem lumen gr̄e ac susceptiuus.

Apo. 22

Itē est colore aqueus, sic pœnitens est ploratiuus, & lachrymosus. Apoc. Quid mihi flumen aquæ viuæ, splendidum, tāquam crystalum.

Ecc. 4.

Itē p̄ p̄gnationis modū. Gignatur, n. crystalus ex aqua, q̄ p̄ multa annorum spacia in chrystalli duritiā venit. vñ ut Greg. dicit, habet ex aqua fluxibilitatē, sed p̄ rigoris virtute in crystallo veritatur, limitarem Eccl. Gelauit crystalus ab aqua. Nō tū vt dicit Diof. sicut vitæ rigoris, sed et rone terreæ siccitatis. Itē p̄nitentia, licet sit a principio mollis, & fluxibilis, & prout ad relabendum, p̄pter quod oportet, q̄ semper sint paucis: tamen postea per perfectam perseverantiam in pœnitentia efficiuntur tortes & solidi. Vnde dicit Grego. q̄ in via Dei a timore incipitur, vt ad fortitudinem perueniatur. Cor. Prins quod aiale est, deinde quod spiritale. Hæc enim soliditas p̄cipue fit vi iniquitatis, id est continentie, quæ p̄tingerat ardorem libidinis & restringit fluxibilitatē carnis. Item fit virtutē terreæ siccitatis, id est abstinentiæ corporalis, quæ desiccatur humorem ventris.

Grego.

1. Cor. 13.

Tercio, propter virtutis effectum. Nā crystalus habet virtutem inflammariuā, repleuiam, sicut exilium. & dolorū viscerum expulsiuam. Inflammariuam quidem, quia si exponatur radijs solis, adeo flammam rapit, vt iungus aridus siue stipula ibi posita incendatur, vt dicit Iudo. Sic & cor pœnitentis radijs solis, id est Christi exemplis, vel verbis, vel inspirationis sic ad quando incensatur, vt aliquos sibi per exemplum proximos sibi incendat. Repleuiam virtutē habet, quia si ritus tibat, vbera lacte replet, vt dicit Diof. Simi iter vbera mētis, scilicet intellectum, & affectū pœnitentis, gratia pœnitentiæ adimplet lacte dulcedinis & consolationis. Vnde de Auguad pœnitentiam conuerso legatur, q̄ non scilicet illis diebus p̄ calcedine mirabili considerare multitudinem consilij super salutem generis humani. Item habet etiam crystalus sitim sedare, vt dicit Diof. Sic pœnitentia sitim exinguit inordinati appetitus viciolorum. Item crystalus valet etiam portatus contra colicam, & viscerum passionem, si non ad sitē dissipatio. Simi iter pœnitentia r̄ mortuū, & amaritudinem interiorem conscientie expellit, postquam ipsum peccatum purgatum, nisi adhuc dissipatio, id est duritia, & dilatio satisfactoris.

Iudor.

Item pœnitentia assimilatur nitro. Nitrum enim, secundum Diof. est quia si lapis subalbidus, & perspicuus, cuius virtus est dissolutiua & attritiua, ac abstergitiua, & humoris superflui corum puria. Et similiter pœnitentia duritiā peccati dissoluit, gratiam Dei attrahit, lordes conscientie abstergit, & superfluos humores in abstinentia consumit. Item secundum Plinium nitrum est vena terræ, & est calidum, & siccū leue, ruberū, & album, vel citrinum. Quæ etiam omnia pœnitentia competunt per effectum: quia pœnitentia mentem inflamat, & adeo calidat corpus extenuat, & ideo siccitā conscientiam exonerat, & ideo leuius, verecundiam causat: & i. rubea, conscientiam mundat: & ideo alba, vultum deromat, & aliquando etiam a i. citrinū, q̄ ieiunium, q̄ ieiunare in astate fm medicos inter alia, quæ faciunt, est q̄ vultum citrinat & ideo citrinū.

Diof.

Plini.

Itē pœnitentia assimilatur pigmento. Primo, quia aut pigmentum habet virtutem

turem dealbatinam. Habet enim, ut dicit Dioscorus, fulguris naturam, scilicet calefacturam, & desiccantiam. Unde si aliquod metallum apponatur, ipsum sua virtute in album transmutatur. Similiter poenitentia, dum cor calefactis poenitentia meditationem, secundum illud Psal. Conualuit cor meum intra me, & in meditatione exardescit ignis. Et desiccat per tristitiam consumptionem: quia spiritus tristis exsiccat ossa, ut dicit Proverbia. Dealbat conscientiam per culpae purgationem. Isa. 1. Si fuerint peccata vestra, ut cocci num, velut lana alba erunt.

Psa. 38.

Pro. 17.

Isa. 1.

Plini.

Secundo, quia habet virtutem curatiuam: nam aut pigmentum (ut dicit Plinius) conuenit medicinae. Habet enim virtutem dissoluendi, trahendi & manducandi. Unde valet malum anhelitum habentibus, si sumus eius capite inclinato accipiatur. Sic etiam poenitentia curat peccatorum infirmitates, dissoluit corda dura, & attrahit ea ad bona opera, mundificat animam intimam. Et si quis inclinato capite, id est mente humili, & deuotius sumit eius, id est poenitentiam, sicut tactodum intinctam sibi recipit, anhelitum malum, id est malam vitam, vel malum peccandi usum corrigat, & resiliat.

Tertio, quia habet virtutem depilatiuam. Nam ex auri pigmento fit vnguentum depilatorium quando cum calce, & vino decoquitur. Similiter poenitentia cum calce, id est cum seruiore, & puritate, quia calx est alba, & seruiorem ignis in se continet. Et cum vino expunctionis lachrymose, de quo in Psalmo. Potasti nos vino expunctionis, auferit pilos, id est desideria carnis extinguit. Fili enim ex carne procedentes designant appetitus carnales.

Isa. 59.

Quarto, quia vim habet vnguium renouatiua. Habet enim aut pigmentum naturam incisivam, & corrosivam. Unde & vngues facit calescere deformes, ut crescant meliores. Quasi autem vngues deformes sunt inordinati mores, qui ex usu quasi inseparabiliter inhaerent peccatori, sicut vngues tenaciter inhaerent carni. Sed tanta est vera poenitentiae virtus, quod vngues veteres in pristinos mores deformes facit deselinquere, & in meliores immutare, secundum illud: In nouitate vitae ambulemus.

Ro. 6.

Item poenitentia assimilatur illi gemmae, quae dicitur argentea, quia est argenteo

similis. Habet enim signata aurea, cuius forma quadrangularis est, & habet fertilitatem adamantis: & puritatem vulgus tale nomen sibi impositum, eo quod frenet iras, & impetum in moram. Sic homo poenitens debet esse argenteus per conscientiae claritatem: sed signata tribulationem habere aurea per patientiam per ciuitatem, totamque ad angulatam, per operationem pluralitatem. Habet enim poenitentia quatuor angulos. Quatuor opera exteriora. Conari, scilicet, ieiunare, orare, & elemosinas dare.

Item debet fortitudinem habere, id est constantem firmitatem. Et talis poenitentia est, quae tenet, & placeat ram Dei, & impetum faronis, scilicet iudicii sui.

Poenitens qualis esse debeat, adamantis, lapidis abstersis quibusdam metallis comparatus, ostenditur. Cap. X. X. V. I.

Poenitens debet assimilari adamantis. Primo ratione puritatis: qui est lapis parvus, & modestus. Nunquam enim in magnitudine nuclei auellena inuenitur. Sic poenitens debet esse parvus per humilitatem, scilicet reparatione sui se parulacando. Matth. Nisi conueriti fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum.

Ma. 18.

Secundo, ratione claritatis. Nam adamantis, licet habeat colorem ferrugineum, tamen habet splendorem chrysellinum. Sic homo poenitens, licet sit despectus in colore, id est in apparatu exteriori, habet tamen magnitudinem interioris, & gratiae splendorem.

Tertio, ratione soliditatis. Nam tunc soliditatis est, quod nulli violentia exili: quae nec ferro fragitur, nec igne soluitur, immo, nec unquam calet. Et cum sit inuictus ignis, tunc contemtor, rumpitur sanguine huius calido, & recent. Sic poenitens debet esse ita constans, ut nec terra violentia frangatur aduersitatibus, nec ignis calore propere soluitur. Tamen sanguis huius in Christi pro peccato munus immola. Et enim huius in lege pro peccato immolabatur: dum recent, & feruenter ad memoriam reducit, debet cor poenitentis calefacere, & in lachrymas deuotionis, seu compassionis dissolvere vel, ut signat, quod virtute sanguinis Christi soluitur duritia peccati in peccatore poenitente.

Quarto, ratione contrarietatis. Habet.

Liber Secundus

bet, n. isle lapis contrarietatem, quandam et magnitatem: quia posita iuxta ferrum, non patitur attrahi à magne, immo iam attrahit quadam violentia ferrum. Sic poenitens retrahit a se ne attrahatur à peccato, & iam attrahit alius habet virtutem retrahendi, & reducenti ad gratiam.

Isidor.

Quinta, ratione utilitatis: quia adamantis di. i. i. lo. i. c. i. u. ven. na. repi. me. e. antu. expellit magis artibus resistere, & secundum Isid. habet etiam separata connectere. Est enim gramma, ut ipse dicit Isid. reconciliationis, & amoris. Et deo dicit, quod si vultis ut vultis oculos, vel ab eo separati, p. virtute. a. adamantis in eius gratiam facili ter reuocatur. Sic poenitentia venenum peccati deprehendit, & abiecit: immo etiam in humum, quo quis timet aspera peccati expellit, quia volutate homo poenitens aspera assumit.

Item anima per peccatum à Christo sponso suo separata virtute poenit. uia, ad eius amorem, & gratiam reuocatur. Hec et magis artibus, i. diabolicis tentationibus, quas diabolus quadam fallaci arte ingerit, resistere, & obviare.

Isidor.

Item penices dicitur simili lapidi abstin tes, qui est gema nigra, ponderosa, venis rubentibus distincta, quae igne calefacta septem diebus calorem ignis seruat: ut dicit Isid. sic anima poenitens, debet esse nigra per poenitentiam, ponderosa per prudentiam, venis rubentibus distincta p. amoris, & charitatis flammam, & septem diebus calorem amoris ignis seruat p. perseverantiam: per septem enim dies septimatur, totum tempus vnae praesentis deuoluitur, unde vita praesentis, septem diebus calore seruat, qui fin Dei amore omni tempore perseuerat.

Iob. 41.

Item poenitens assimilatur quibusdam metallis, quorum quidam sunt, quae nunquam fundunt sicut lapides, quod est propter dominum terrae, & defectum humidi aqualis. Et his assimilant hoies obstinati, & nunquam poenitentia emollescunt. Iob. Cor eius indurabit, quasi lapis. Quodam vero totum indurant, ut metalla, & his assimilantur veni expulsi, qui toto corde ad Deum conuertuntur in illud Isid. Cuius animus in toto corde vult. Quia in vero pariter fundunt, & pariter non, p. almitas, quae est la pis qui calore solutus in ignis conuertitur, o

quod h. at in se venas minerales. Huic assimilantur hi qui partim poenitent, & partim non, qui de vno peccato poenitent, & de alio non, vel qui plangent praeteritum, & non virant futurum. Feram autem mollescit ad ignem sed non funditur nisi per aliquod sibi adiunctum, ut arsenicum. Et huic assimilantur qui per tribulationem immutantur, sed non tamen ut peccata dimittant, sicut faciebat Farao qui imminere plaga populum dimittere promittebat, sed ea cessante reuertebat sed si arsenicum i. virtus diuina gratia in iudicatur, tunc omnino cordis duritia soluitur, & mundatur.

Argenti, ac ceteris, quas astrion nuncupatur, multas plures perfectiones, quibus Dei conseruatorum assimilantur. Cap. XXVII.

Praedicator debet esse similis argento. Nam argentum est purum, clarum, durum, sonorum, igne liquefacibile. Sic praedicator verbi Dei debet esse purus, quoad conscientiam. Mal. Sedebit confisus, & emundans argentum: debet enim praedicator consistere alijs ex verbis sacrae scripturae salubriter documenta, & emundare conscientiam, propria abieciendo peccata. Apo. Attende tibi, & doctrinae.

Mala. 3

1. Thi.

4.

11a. 6.

Item debet esse durus per patientiam, Isa. Pro ferro afferam argentum, per duritiam ferri, oritudo secularium; per soliditatem argenti, constantia praedicatorum intelligi potest.

Item debet esse clarus per sapientiam, praecipue per sapientiam diuinorum eloquiorum; de quibus. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinarum, probatum terrae, purgatum sepruplum.

P sal. 11.

Item debet esse sonorus per doctrinam. Proverb. Argentum electum lingua nro.

Pro. 10.

Item debet esse liquefacibilis per compassionem & misericordiam. Zach. 13. Nostrum as sicut argentum vitur. Argentum enim dum vitur, liqueatur. Sicut vitabatur, & liquebatur iste praedicator Paulus cum dicebat. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?

Zac. 13

Cor. 2.

Item debet esse ductibilis per obedientiam. Numeri. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. Tubas, per sonum doctrinae argenteas, per mandatum magis ductiles,

Nu. 10.

ductiles, per motum obedientia.

Item argentum est balium conservatiuum, & virtus in iaspide custoditur. Vnde maiorem virtutem habet iaspis in annulo argenteo, quam aureo. In quo signatur pectus, quod peccator debet intendere ad conservandum odorem bonae caritatis, & honestatem vitae. Nam virtus iaspidis est honestas hominis, vel continentia carnis, & odor balsami, suavitatis boni exempli, & nominis.

Item argentum ex tribu terra rubiginis extrahitur, sicut ex confractione salis, & arene, primum colore refumit. Similiter peccator ovis, & vitulo, vel tractado terrenae, & trahit rubiginem alienius cupiditatis. Sed ex confractione salis i. contritione, siue studio sapientiae, quod eterno nobis sapientia reparetur, cuius comparatione ipsi vilescent. Et ex confractione arene i. ex inmunditia, & peccatis, quae ratione grauedinis, arene assimilantur, & praestitutam restituitur puritatem affectionis.

Item qui digne vult exequi officium predicandi, debet effici similis cuidam gemmae, quae de iustitia, & est christallo propinqua, & in centro lucet, ut stella fulgore plenae lunae. Vnde sic est dicta ab astris, eo quod fulgore eorum in se recipit, ut dicitur in libro de predicatione christallo debet esse similis per conscientiam puritatem lucere in centro. In corde per sapientiam claritatem, & bonum i. sanctum, & perfectum in fulgore i. doctrina, vel via in se rapere per studium, & uiuenti eorum miratam. Dan. Quia iustitiam erudiant plumes, erunt sicut aella.

Iud. li.
Ethi.

Dan. 12

Lapis hyacinthus variis naturalibus effectibus, quibus prudentia virtus variis similitudinibus comparatur Cap. XXVIIII.

Prudentia assimilantur hyacinto.

Primo propter talgorem modicitatem. Nam hyacinthus, qui est saphirei coloris, ille est optimus, sicut ille, qui in Aethiopia inuenitur, nec nimis est clarus, nec nimis obscurus, sed moderatus in fulgore. Similiter prudentia hominis requiritur mensuram quendam modicitatis. Propter prudentiam tuam pone modum, sicut ne quis plus sapientius, quam oportet, nec plus ignores, quam quod scire non debes. Quamuis alij dicant, quod ille salomonis carum non est ut intelligerem quod ista prudentia sit in se moderanda. Sed, quia

Pro. 23.

in prudentia est illis modus imponendus. Opus non prudens sic modum, nec re agendum, ut neque excedat, quod est nimis superbia, vel deficit, quod est quasi ignorantia, vel obscurum est. Can. Manus. Item inuenitur in terra plena hyacinthis. Haec mensura opera prudentiae, quae sunt plena hyacinthis, i. moderationibus debet rationis.

Can. 5.

Secundo propter sculpturam. Sicut sculptura, quae licet hyacinthus sit ad sculptendam durissimus, non est inuidiosus, quia ab adamante, & iaspide, & ligno. Similiter homo prudens, licet non sit facilliter ad credendum, sed ad multa credenda sit durus, i. ita ut non a quolibet informetur, & veraciter, & rationabiliter loquatur, siue contumeliam si dura dicat, nihilominus credit, & eas impressiones humiliter suscipit. Et talis impressio est sicut adamantis. Nam adamans est lapis durissimus, qui nullo metallo cedat. Talis debet esse facies predicantis, siue contumeliam. Eze. Ut adamantem, & similem ad iudicium tuum.

Eze. 4.

Tertio propter eorum similitudinem. Nam sicut ad Dioscoridum hyacinthus accipit maxime color mat. ut sit in aethere nubilatus, & in sermo serenus. Similiter homo prudens conformet se decenter statui aliorum, cum quibus habet conuenire, sicut sciat gaudere prudenter cum gaudentibus, & flere cum tristibus. Hoc n. dicitur Apo. Oibus omnia factus sum. sed sicut dicitur quaedam gloria, per dicitur, & diuinus Apostolus ita oibus ecclesiae, quod in aethere verae honestatis, namque in excessu.

Diosc.

2. Cor. 9.

Quarto propter eius utilitatem. Est enim hyacinthus in aethere, & virtus ad meliora. Nam hyacinthus, ut dicit Dioscoridus, habet ignem, quod eo accendit prudentia, inquit virtutis, quae tristitia hominis alienis, ut dicit philosophus, habet. Sed prudens de alienis bonis certatiano letat. Item hyacinthus habet melancolicam qualitate fugare, & hoc oportet prudenti, in quantum vitiat aciditatem, quae ad modum melancolicum hominis inuigila charitatis tenet, & desecat in hominis humorem. Melancolicus enim est inuidiosus, & secca. Sed contra haec vere prudens conatur esse seruens, & deuotus.

Diosc.

Item dicitur, quod hyacinthus facit fusi i. innes virtutis, & hoc oportet prudenti in qua dicitur virtutis fusi. Regibus non fusi, i. virtutis, quae est virtutis, & fecunditas ille super inuidias suspiciatur. Item hyacinthus habet diuinitas

Liber Secundus

uersis pestilentijs aeris obuiare. & hæc
copet prudens in quantum vitæ iis, quæ
facit homini multipliciter pestilentem.

Itē hiacinthus habet membra vigora-
re, & neruos vegetare. Et hoc competit
prudens, in quantum vitæ vitæ gula,
& intemperantia, quæ membra faciunt
egotatio debilitant, atque inaruant.

Item quantum vitæ vini ebrie-
tatem, quæ neruos specialiter læsit, &
etiam leges enervat.

Item hiacinthus habet dulcē, & salutife-
rum saporem dare: & hoc competit pru-
dens, in quantum vitæ luxuriam, quæ
licet videatur dare saporem i. delectatio-
nem, in ille sapor, siue delectatio nō est
salutiferus, sed damnabilis, & anialiter
sentitur nō dulcis, sed amarus, sicut illud
Prouer. Nouissima illius amara, quasi ab-
sinthium.

Pro. 5.

Aug.

Itē hiacinthus, qui est bñ similis saphy-
ro, habet venenū expurgare. Et hoc com-
petit prudens in quantum vitæ cupidita-
tem, & auaritiā. Nam sicut dicit Au-
gu. venenū charitatis est cupiditas.

*Coralli proprietates patefunt, quibus cordis pur-
gatio similatur, quod viciū ferrum a pec-
catorū rubigine expurgatur Cap. XXIX.*

Purificatio cordis assimilatur corallo.
Item, ratione generationis, quia corallus
nascitur, & generatur in mari, maxime
in rubro. Similiter purgatio peccati, ma-
xime in mari rubro. Item in amitudine co-
rruptionis, & rubore confessionis repens.

Secundo, ratione transmutationis: quia
corallus quandiu regitur sub aquis, li-
gnum est, siue herba habens ramos can-
cidos, & molles; & statim dum abstra-
hitur de aquis, & aere tangitur, in lapi-
dem induratur. Vnde tunc ramus eius ru-
bescunt, & durescunt. Ita penitentia, quā-
diu manet sub aquis penitentia, vel tri-
bulationum est, ut lignum ramulorum
per operositatem, & candidum per cor-
dis, & operis puritatem: & molle per fle-
xibilitatem, i. ad bonum flexibile. Si autē
ab huiusmodi aquis extrahatur, statim
regitur rubedine peccati, & infectione.
Vnde dicit Isai. Si fuerint peccata vestra
quasi vermiculus rubra, &c.

Isa. 1.

Item induratur per peccati obstina-
tionem.

Tertio, ratione distinctionis, quia co-
rallus duplex est, rubeus, & albus, possu-

mas, n. coralli rubedinē inflectere in bo-
nā partē, ut scilicet corallus albus regit
sensa pariat, innocentiā, rubens vero
ruber penitentia siue confessionis. Item
ita n. qto magis est verecūda, tato va-
lidior: quia erubescit, et si sit pena, in igna-
ps est talis confessionis, sicut Aug. Vtriusq; aut
coralli dī magis valere cōtra fulmen,
eiq; resistere. Quia, si vtriusq; dicto u. i.
punitas innocentia, & purgatio peniten-
tia, valet cōtra fulmē, i. contra impetum
na dei, siue pestilentia. Ita de puritate
innocentiā, patet in Sodomitis: quia Do-
minus aieuit Abrahā, quia si tui erant
inter eos decem tui, innocentes inueni-
peperisset oibus illis. De purgatione pen-
nitentiā, patet in Ninianis, quibus Deus
pepercit penitentiā a plaga, quam per
lonam prophetam prædixerat, quia
penitentiam egerunt ad prædicationem
illius.

Gen. 1.

Ione. 3.

Quarto, ratione virtuosa operatio-
nis. Nam corallus & maxime rubus va-
let contra omnem fluxum sanguinis, cō-
tra epilepsiam, contra diabolicas motus-
tas, fructus multiplicat, mes & pūci-
pia negotiorum abbreviat. Quæ huc ve-
ra de corallo sunt, siue non, purgationi
tū penitentia competit verissime, quia
ipsa resingit fluxum sanguinis i. reue-
nat oia, & itas, quæ sunt causa exul-
tionis sanguinis. Ipsa valet contra epilep-
siā, siue morbum caducum, quia a ca-
su peccati præferuat: ipsa diabolicas mo-
stra, i. diabolicas illusiones, siue dece-
ptiones rugat: fructus ipsa meritorum
multiplicat. Ipsa principium viæ spi-
ritualis, & finem, quæ est gloria æterna,
abbreviat: quia i. brevis penitentia &
innocentia resingit, & gloriam æternā
nam acquirit.

Item purgat hō a peccatis, sicut ferrū a ru-
bigine, s. p. ignis decoctionem, vel per li-
nia corrosionem, vel p. lapidis duri &
asperisionis arenæ cōticationem. Ignis
decoquens, est cōfessio feruida, Luc. Re-
mittunt ei peccata multa, qm̃ &c. Greg. Tā-
to amplius peccata rubi, o consumit, quanto
pectoris cor magno charitatis igne cre-
cremat. Lima corrodens, correptio aspe-
ra Prouer. Liur vulnētis abstergit mala
criminis. Lapis autem est tribulatio du-
ra. Item. Qd facit fornax auro, hoc facit
tribulatio iusto, si purgat: sed grauis are-
na est penia. Act. Penitecimini & conuer-
temini, ut deleantur peccata vestra

Luc. 7.

Pro. 20.

Ber.

Act. 3.

Topa.

*Topazij natura, pulchritudo, & perfectio, eiusq;
quoniam plurimi vires exprimuntur effectus;
ex quibus singulis, quoniam modum Christi
a fidelibus queri debet explanatur.*
Cap. XXX.

Quarendus est Christus sicut topazius, siue topazion. Nam traditur, qd in Tracōide, dum incolę loci tamę maxime laborarent, & radices herbarū euellrent, gemmā emoderunt, quā in lingua sua topazion vocauerunt, qd sonat idem, qd quarere, quia eam multi quærunt ex eo, qd est omnium gemmarū maxime præclarissima, licet in effectu vanabilissima, & est etiam viliissima, propter qd omnia quærendus est Christus.

Primo ergo quærendus est Christus multo amplius, quam topazius propter suam maiestatem. Dicit, u. Plinius hanc gemmā. si topazion tantę magnitudinis talisē septem, vt ex ea Philadelphus faceret statnam quatuor cubitorum. Hęc autem magnitudo coepit et Christo homini, qd omnium hominum maximus fuit. si sanctitate, & potestate, signitate, & relicta. Vnde Christiani merito de ipso faciunt statua, & eius adorant imaginem crucifixā: qd per Crucem maxime ostēsa est virtus eius. Et hęc est statua quatuor cubitorū, immo potius fuit quatuor liguorū, ex eo, qd virtus eius per modū quatuor partes se diffundit, scilicet et orientem occidentem, meridiem, & septentrionem.

Secundo, quærendus est Xps propter suā claritatē. Nā topazius est gemma præclarissima, eo, qd ex virescentē genere, omni quę colore est resplendens vñ sic lucet, quā tangitur radijs soli, vt oīam gemmarū alarū super claritatē. Hanc si polis, eam obscuriorem facis: sed si suā naturā relinquit clariorē. Similiter autē & Christus, ex genere virescentē, ex carne virginali est progenitus, & omni colore, i. omni grā, siue virtute splenduit. Et tactū solis radij, i. ex vnione ad Verbum tanta claritate, & splendore grā & sapientię, plenus fuit, vt omnium gemmarū, i. omnium electorū claritatē excelleret siue in miraculis siue in virtutibus, siue in meritis, siue in doctrinis. Hic passionibus poenarū expositus scilicet in morte, in cordibus apostolorum, & oculis iudiciorū obscurior factus est. In cuius signum tunc obscuratus est sol: sed lux naturę diuinę relictus per resurrectionem clarior est

effectus.

Tertio, quærendus est Christus quęadmodum topazius propter præciositatē: est enim topazius gemma præciosissima, quā nihil ea in thesauris regū preciosius inueniunt, eo autē preciosior quo rarior. Et habet duos colores, scilicet ex auro, & ex ærea claritate, & tantę est pspicuitatis, qd gemmarū sibi obiectarū in se recipit claritatem. Sic Christo in thesauris regum in spiritualibus diuidis, i. hominum bene seipsos in hoc mundo regnum, siue pmijs in celo iam regnantium nihil preciosius, nihil clarius possidetur. Vnde sancti vt tantū tantū lucē faciāt, omnia alia, vt iteriora reputant. Et merito, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientię, & scientiæ Dei absconditi: vnde ille est thesaurus, de quo dicitur Matth. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro quem qd inuenit homo, abscondit. Hic est etiam thesaurus rarus, immo singularis, & solus, cui similis nullus alius inuenitur, Ps. Singulariter sum ego &c. Eccl. Virum de mille vnum repperi, i. Ps. 140. Christum, qui fuit vnus, i. singularis in perfectiōne, quā millenarius lignat numerus. Hic etiā habet duos colores, scilicet auri deitatis, & æreæ munditię humanitatis hic aliarū gemmarū claritatē in se recipit, qd a ijs suis membris siue Math. neclibus sumit, ipsi adueniunt. Math. 25. Quid vñ ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel in se eorū claritatē recipit, quia scilicet eorū meritis seipsum in pmiū tribuit. Gen. Ego merces tua Gen. 15 magna nimis.

Notandum est autē, qd licet topazius sit gemma præciosissima: tñ a luna passius sentit enim motū lunę, & cursū vnde dicitur valere contra lunaticā passionē. Sed maiore est hęc effectus, scilicet qd luna recipit incrementum. Per lunę motum siue cursū, accipit humanę naturę passibilitatem, & motum quem Christus in se sentit, cum nostrā mortalitatem, & penales passiones assumpsit. Assumpsit enim passiones penę, & abstulit passiones culpę. Et isto modo topazius valet contra passiones lunaticas, i. contra peccatum ipsum scilicet a nobis tollendo, secundū illud Io. Ecce qui tollit peccata mundi. Io. 1. Sed virtus eius secundum augmentum gratiæ, sicutur dupliciter, vno modo, quia Christus naturā mirabili assumpta, qd per lunam designatur, secundū incrementum

O ta gatts

Liber Secundus

ra ætatis plus, & plus alijs de sua virtute
Luc. 2. ostendit, secundum illud Luc. Iesus autem proficiebat sapientia, & ætate, & gratia. Ætate etiam crescebat secundum veritatem, sed sapientia, & gratia secundum ostensionem. hec etiã in veritate profecerunt in sapientia experimẽtali. Alio modo secundum augmentũ luna, virtus eius crevit, vt per lunæ mobilitatẽ, eius passibilitas exprimatũr: quia quanto passus fuit, tanto plus nobis inruit, & tanto
Phil. 2: plus exaltatus fuit. Phil. Christus factus est pro nobis obediẽs vsq; ad mortem: mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum.

Quarto, querendus est Christus quæ admodũ topazius propter vilitatem. Nam topazius est gemma vtilissima. Hæc est enim (vt dicitur in lapidario), quæ feruentes vñdas cõpescit ebullire. Sic Christus feruentes persecutiones cõtra suos fideles extinxit, & eas contra eos præuolare non permisit. In cuius sanum dicẽ
Mat. 7. Matth. Imperauit ventis & mari & facta est tranquillitas. Hic est, qui fluxum sanguinis, id est lapsum peccati restringit, dicens: Vade, & amplius noli peccare, Ioã.
Ioan. 7. Et non solum hoc facit per documentũ, sed etiam per auxilium, dando cõtra peccata, & peccandi prauitatem remedia opportuna. Hæc est etiam gemma, quæ secundum Diosc. iram sedat. Sed quis sic
Mat. 10 iram sedat, vt Christus, qui ait, Mat. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo reus erit. &c.

Item hæc est gemma, quæ tristitiã fugat, quia & Christus ait: Nolite fieri sicut hypocritæ tristes.

Item est, quæ noxios motus sedat: quia Christus non tantum actus peccatorũ exteriores, sed etiam motus interiores condemnat, dicens: Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum carnem, iam mechatus est.

Item hæc est, quæ frenesim curat, quia Christus stultam, & inuilem locutionẽ, sicut est freneticorum, vel insipientium solet reprimere dum etiam de ocioso sermone inuiti indicandos esse homines dicit, De omni verbo ocioso, quod fuerint locuti hoies reddent de eo in die iudicii rationẽ. Hæc etiã (vt dicitur) mortem subitanẽ vitæ: quod etiam si quis non esse verũ, vel possit sic de lapide hoc credere: tamen de Christo verũ esse pater, quia nos ad vigilandum, & mortẽ præuoc

niendum sollicitat, dicens: Vigilare, quia nescitis diem, neq; horam. Et hoc dicit, **Mat. 25** ne sit nostra mors subitanea, & improvisa. Iater ergo, q̃ Christus est quærendus sicut topazius, res maxima, res pulcherrima, res preciosissima, res vtilissima. Ideo ait Ps. Dilexi mandata tua super aurũ, & **Psa. 118.** topazion. Sed si certe sua mandata, multo magis, mãdantem diligere debemus, id est, Christum, qui dicit: Mandatũ nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem. **Ioã. 12.**

Gemmarum varietas, ortus, & perfectio, quibus sancti viri plurimum virtutum respectu, varijs exemplis comparantur. Cap. XXXI.

Sancti viri assimilantur gemmis. Primo, ratione nominis, quia vocantur gemmæ pretiosæ, sive lapides pretiosi. Dicitur enim pretiosæ, quia raræ. Quod enim ratum est, dicitur pretiosum, sicut dicit Reg. Sermo domini erat pretiosus, id est **1. Re. 4.** rarus. Vnde sancti, & electi sunt pretiosissimi, quia sancti, & electi pauci sunt, & rari. Nam arcta via est, quæ ducit nos ad vitam, & pauci sunt, qui ambulant in ea, vt dicitur Mat. Via enim ista sancta est, & vir pollutus non transibit per eam, vt dicitur Isa. Sequitur, q̃ sancti pauci sunt & rari. Dicitur etiã gemmæ pretiosæ, id est virtuosæ, vt in lapidario dicitur. Vnde Isid. dicit, nulli esse debet dubium, quin sit sua virtus diuinitus infusa gemmis. Et in lapidario dicitur: Ingens est herbis virtus, & maxima gemmis, quæ virtutibus abundant gratiis, & diuinitus sibi collatis. Nam virtus (vt dicit August.) est bona qualitas mentis, qua recte viuatur, qua nemo male vitatur, quam in nobis dominus operatur. Talibus virtutibus sancti homines abundant, & diuites fiunt, secundum illud Ecclesiastici. **Ecc. 43.** Homines virtutis in virtute studium habentes.

Secunde, ratione originis. Nam gemmarum pretiosarum quædam tantũ ex venis terræ cum metallis erodiuntur, quædam vero ex profundo maris ad litora proiciuntur: quædam vero ex corporibus animalium reptilium extrahuntur. Et in his tribus ostenditur triplex origo virtutum, quæ in diuersis sanctis reperitur, scilicet hominibus: prima est, ex naturæ aptitudine, secunda ex gratiæ plenitudine, tertia ex perfectorum similitudine. Sunt enim variæ aptitudines ad

ad virtutes, sicut vena terra ad preciosos lapides. Vnde sicut diuersa minerae, siue vena terrarum, sunt diuersae complexionis corporum. Et ideo sicut diuersae vena generant diuersas gemmas, & preciosos lapides, ita diuersae complexionis bona, quae diuersas constellationes sequuntur, adaptantur siue disponantur ad virtutes diuersas, sicut e contrario diuersae complexionis male inclinantur ad diuersa vicia. Et signanter dico, quod completio naturae bonae ad virtutes aptat, non autem quod per se virtuosum efficiat: quia sicut probat philosophus, virtute nec totaliter a natura in nobis sunt, nec praeter naturam est enim in nobis quaedam naturalis aptitudo, & dispositio ad faciendum, & acquirendum virtutes: autem perfectio fit completa ex consuetudine, & loquitur de virtutibus moralibus, haec tamen aptitudo de qua loquitur, non tantum pendet ex anima, sed etiam ex corpore: tamen, quia anima requirit in pluribus complexionem corporis, tum quia opera virtutum scilicet, ex quibus rationis habitus generatur in nobis, communi per corpus experientur.

Quarto, origo virtutum est ex gratia penitendae, quae manifestior apparet in conuersione penitentium, per quam plurimum videmus sceleratissimos peccatores effici virtuosissimos homines, vnde ipsi sunt velut lapides, qui de profundo maris, id est de profundo virtutum vitare luxa, & celestis gratia mouentur, & aperientis euoluntur, & ad litora portuentis solacijs, vel solidi catus deuectur, scilicet vitae, & inter preciosissimos lapides colliguntur.

Tercio, origo virtutum siue virtuosorum est ex perfectiorum humilitate. Nam saepe per exempla, vel verba sanctorum, & perfectorum virorum, quae, ut quae, a imaginibus, & representationibus sunt interna perfectionis eorum, alij ad virtutes accenduntur, & virtuosij, & sancti similiter efficiuntur. Et ita sunt lapides preciosi, qui de animalium corporibus, scilicet reptilibus, & volatilibus extrahuntur, siue quantum ad vitam aditum, quae est reptilium, vel animalium guberna superterra, quia, & actui terrenis rebus dispensantur insistentibus quantum ad contemplantium, quae pertinet ad volucres coeli, id est ad homines meditantes celestia.

Tercio, sancti viri assimilantur gem-

mis ratione incertitudinis. Quia sicut dicitur Iusto. In quibusdam gemmarum similitudinibus, aut generibus veras a falsis discernere est magna difficultas. Eo, quod saepe, quae falsa sunt, & sophisticae, veris videntur similes. Quia ut ipse dicitur, qui dam pro smaragdo virum arie inuicet, & oculos videntium fallunt. Fallit enim saepe mortales similitudo rerum. Quia enim inter sanctos viros, qui habent veras virtutes saepe sunt admixti hypocritae, qui habent solas virtutum imagines. valde difficile est per similitudinem morum exteriorum inter virosque cognoscere, eo, quod frequenter hypocritae similia vel maiora signa exteriora sanctitatis, & deuotionis sanctis viris ostendunt: propter quod frequenter fallitur hominum iudicium, & praecipue simplicium circa tales. Et ideo dominus dixit. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus tamen aut sunt lupi rapaces. Sicut igitur de lapidibus huiusmodi non est ad oculum iudicandum: quia plus virtutis est saepe in paruo adamante ferrugineo, & oblecto, quam in lucidissimo, & in parua margarita, quam berillo. Sic etiam de hominibus non est iudicandum, sicut dominus dixit. Nolite iudicare secundum apparentiam exterioris, sed iustum iudicium iudicate.

Item viri sancti assimilantur lapidi resti, qui secundum Auicennam est lapis inuentus in capite cancri. Et haec similitudo attenditur primo ratione coloris: quia aliquando albus, & aliquando flauus. Similiter sancti viri aliquando sunt albi per innocentiam interius, exterius autem flauij per temperantiam. Nam secundum Auicennam color flauus generatur in materia temperata, scilicet respectu coloris viridis: vnde folia arborum, quae primo quando multum abundat humiditas, sunt viridia in autumnum diminuta, & temperata humiditate, scilicet a calore eleuata, sed non totaliter assumpta, efficiuntur glauca, siue flaua. Et ita humor, & vigor carnis per temperantiam quidem minuitur, sed non funditus extinguitur, quod durissimo cato manifeste spiritui, & ei humiliatur.

Secundo ratione humoris, quia hic lapis resti est frigidus, & humidus. Et similiter viri sancti sunt frigidi a mundi amore, & humidi in lachrymarum deuotione.

O 3 Tercio

Liber Secundus

no ratione vigoris, quia dicitur valere hic lapis contra morsum scorpionum & mustelæ, si contritus more emplastri superponatur, & etiam contra morsum canis rabidi, si pulvis eius bibatur. Per scorpiones qui retro pungunt; intellige occulte detrahentes. Per mustelam aperte maledicentes: sed per canes rabidos, tyrannice persequentes. Contra quos omnes valet uti emplastris, id est sancto rum exemplis, & pulvere, id est eorum humilitate qua contra detractores vti sunt linguae placibilitate, contra maledicentes, loquela taciturnitate, contra tyranno, sive patientia firmitate.

Auri generatio, virtus, & perfectio, cui lapidique corneolo, multis similitudinibus, vera sapientia similis esse declaratur. Cap. XXXI.

Sapientia assimilatur auro quadruplici ratione.

Primo ratione claritatis. Habet. n. aurum inter alia metalla maiorem claritatem, & splendorem. Vnde aurum dicitur obrizum, eo, quod splendore radiet & fulgore. Similiter sapientia præclaros homines & præfulgidos reddit non solum apud seipsos, sed apud alios. Vnde dicitur de sapientia. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, in multitudine videbor bonus. De hoc auro, dicitur Dan. 1. c. vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti sunt auro obrizo, & corpus eius quasi chrysolitus. Et nota quod aurum amplius fulget luce alia percussum, & hoc naturale est omnibus metallis. Machab. 6. Resplenduerunt montes. Similiter homo sapiens sapientior efficitur. Aliquando sapiens audiendo, secundum illud, Audiens sapiens sapientior erit &c. Et tunc sapiens aliena luce repercutitur, quando contra dicta sua subtiliter obijciuntur, & tunc lucem suæ sapientiæ magis ostendere cogitur. Prouer. 9. Da occasionem sapienti, & addetur ei sapientia.

Secundo, sapientia assimilatur auro, & hoc ratione ponderositatis. Est. n. aurum ponderosius argento. Et huius ratio est, quia sicut dicit philosophus, Aurum sicut alia metalla procreatur materialiter ex sulphure subuli & rubeo, & ex viuo argento subtili & albo. Plus ramen concutitur ad eius compositionem de soliditate sulphuris, quam de aereo aquoto

viui argenti, & ideo aurum est solidius, & ponderosius, quam argentum, quia in auro plus est de sulphure, quam de argento viuo. In argento e contrario est. Sicut ergo aurum multam habet ponderositatem, sic homo sapiens habet pondus grauitatis, & maturitatis. Non enim sine pondere loquitur, nec sine pondere graditur, nec sine pondere debito aliquid operatur.

Tertio, ratione utilitatis: nam inter metalla nihil efficacius est auro. Habet. n. aurum (ut dicit Plinius) virtutem confortatiuam: vnde et aurum comestam confortat omnia membra, quibus non nutriat illa. Hoc enim facit sua asperitate ea purgando, & a superfluis abitergendo, vnde etiam habet virtutem superfluitatum corporum corosiuam, siue excessiuam, & ideo valere dicitur plurimum contra lepram.

Item aurum calefactum positum supra membrum, pilos ab eo tollit, & ultra crescere non permittit. Et similiter sapientia habet virtutem confortatiuam. Vnde dicitur Ecclesiastici. Sapientia confortat sapientem super decem principes ciuitatis.

Item est superfluitatum remouitua, propter quod dicitur, quod sapientia sobrietatem docet.

Item est lepræ, id est infectionis peccati impeditiua; quia sicut dicit Prouer. Sapiens timet & declinat a malo. Ipsa etiam remouet pilos, id est opera carnis, quia pili in carne, & ex carne nascuntur. Vnde dicitur Prouer. Dic sapientiæ Soror mea es, & prudentiam voca amicum tuum, ut custodiat te a muliere extranea. Ex quibus patet, & sapientia vtilior est auro, quia quod aurum facit corporaliter, vtilius sapientia facit spiritualiter. Et ideo dicitur Prouer. Posside sapientiam, quæ auro melior est.

Quarto, ratione incorporabilitatis: nam aurum quam melius, & nobilius, tam est sociabile, & incorporabile argento. Sic sapiens cum sit humilis, non dedignatur condescendere paruulis, & simplicibus, & quandoque sociare se eis. Sed notandum quod argentum per malleationem non potest incorporari auro, nisi præcaueatur a tribus, scilicet a puluere, vento, & humore. Nam quodcumque se interponat non potest fieri vnus, ex quo accipitur, quod simplex non potest fieri sapiens, nec potest quis sapienti vera amicitia, vel

Sap. 8.
Dan. 1.

1. Machab. 6.

Pro. 1.

Pro. 9.

Aristo. Meth. vi.

Plin.

Ecc. 2.

Sap. 7.

Pro. 13.

Pro. 7.

Pro. 16.

vel conformitate vni, nisi remoueat puluis auaritiæ, ventus superbiæ, & humor luxuriæ: vnde amicitia, quæ est inter auaros, vel superbes, vel luxuriosos non est sapientiam amicitia, nec amicitia vera.

Item sapientia assimilatur lapidi corneolo. De quo in lapidario dicitur, quod collo suspensus, vel in digito portatus, in disputatione, proficit argentes mingat iras, & sanguinis fluxum ex quolibet membro sisti, maxime in malientibus. Quæ quidem siue vera sint, siue non de corneolo, tam de sapientia verissima sunt. Nam sapientia ad omnem veritatis disputationem proficit. Quia sapientis est scire omnia, & difficulta per certitudinem, & causas, ut philosophus dicit. Et id qui talis est, scit de omni veritate differere.

Ari. 1.
Mat.

Ari. in
Ethi.

Item sapientia iras compimit. Secundum enim Stoicos, nulla ira perturbatio cadit in sapientem. Sed secunda Aristotele, cadit quidem ira in sapientem, sed non inordinata. Vnde dicitur, quod non irasci, quando oportet, & sicut oportet, insipientis esse videtur. Ex quo patet, quod sapientia iras totaliter non euellit, sed sub rationis moderamine cohibet, & restringit: & hoc pertinet ad virtutem mansuetudinis.

Eccl. 3.

Item sapientia fluxum sanguinis, i. peccandi voluntatem, siue pronitatem sistit, & impedit. Ecclesiastici. Sapientis cor & intelligibile, abstinere se a peccatis, & in operibus iustitiæ successus habet.

Achat's gemma triplex variis, & diuersis, cum humana sapientia comparatur. Cap. XXXIII.

Diosc.

Aug.

Sapientia, vel scientia humana assimilatur lapidi siue gemmæ, quæ dicitur achates. Quia hæc gemma secunda Dioscoro, triplicis generis reperitur. Nam quædam est, quæ est nigra, habens venas albas, & hæc creditur valere magicis artibus, quia cum ipsa torrentes conuertitur, & sistunt, ut dicitur. & secundum Dioscorum, valet etiam ad regum formas, & similia monstranda somniorum. Talis ergo representat superstitiosam scientiam Negromanticorum, quæ ad modum huius lapidibus nigra est deformitate, & obscuritate peccati, ex eo quod semper est cum aliqua demonum reuerentia expressa, vel occulta, ut dicit Aug. Habet tamen

venas albas, quia in quibusdam necromanticis adlibus ad decipiendum homines quædam obseruantie sunt vel reuerentia, vel orationi, & huiusmodi, quæ videntur prendere quandam albedinem, i. quandam puritatem illius artis, & sic quandam speciem sanctitatis, sicut fit in arte notoria, & multis alijs necromanticis operibus, siue sint circa quædam aquarum, & fluviorum, & aliorum corporum, quæ mirabiles apparent, siue circa diuinationes per somnia, vel alios modos varios, quæ pertinent ad diuinos. Secundum genus achatis est cum venis carnis. Et hoc genus in Dioscoro, vitat pericula, & placet, & persuisorem, & facundum facit, & vires confert. Et hæc gemma signat scientiam fructuosam eorum, quæ venas quidam carneas habent, i. necessitates, siue infirmitates corporales, sed tamen in carne non militant, quoniam sciunt pericula vitiorum in serenitate & tranquillitate consentire per penitentiam, vel cautelam vitare, Deo per omnia placere, alios facundum & vtiliter dirigere, & bona quæque opera constantiter, & viriliter agere.

Tertium genus achatis est cum guttis sanguineis varium, quod i visum fouet, contra sitim prodest, & accensio eius odorifera est. Et talis est quorundam scientia delitiosa, quam Beatus Augustinus vocat miserandam siue miserabilem. Distinguitur enim in triplicem scientiam, scilicet superstitiosam, & vtilem, & miserabilem. Et hæc vltima est, quæ mirabili sagacitate discernit cibos odore. Vnde scientia, siue peritia hæc illos cibos & potus approbat, & commendat, qui visum refouent colore, & sitim, seu famem mulcent sapore; & cerebrum, siue olfactum recreant odore; & talem scientiam Apo. vocat prudentiam carnis, dicens: Prudentia carnis, mors est, scilicet animæ.

Aug. &
quant.
an.

Ebrietatis curpiendo, vniq. sobrietatis perfectio describitur, quæ lapidi Dionio assimilatur. Cap. XXXIII.

Sobrietas potus assimilatur lapidi, quæ dicitur Dionius, quod (ut dicit Isidorus) est niger, siue rufus, tuberculis venis aspersus, qui aquæ mixtus, ut vinum, dragrat: tamen quod mirum est, ebrietati resistit. Et sic patet, quod iste lapis admixtionem aquæ requirit, odorem

reddat

Liber Secundus

reddat, & ebrietati resistit. Quod etiā cō-
petit sobrietati. Hæc enim in vino poten-
ti aqua temperamentum exigit, maxime
in eo, qui habet debile cerebrum, & etiā
in viro religioso, in quo etiā deformior
est nota ebrietatis. Et ideo ipsi præcipue
debent vri tēperamento vini, & in quali-
tate, & quantitate. Vnde dicit Benedi-
ctus in regula sua: Legimus vinum non
esse monachorum: sed quia monachis
nostri temporis hoc persuaderi non po-
test, saltē sic in hoc consensimus, vt nō
vsq; ad satietatem bibant.

Ben.

Item sobrietas odorem, idest honorē
non impedit, Est enim sobrietas hono-
rabilis, sicut ebrietas vituperabilis. Et iō
sobrietas, & abstinētia vini inducitur
his, qui in gradu honoris, & dignitatis
exsistunt, scilicet episcopali. Thi. Oportet
episcopum irreprehensibilem esse, vnius
vxoꝝ virum, sobrium, prudentem &c.

1 Thi. 3

Item regibus. Prouer. Nolite regibus
dare vinum.

Pro. 31.

Item sobrietas ebrietatem impedit, q̃a
ei contrariatur, vt patet ab eis nomini-
bus. Etenim ebrietas dicitur ab e, quod
est extra, & bria, quod est mensura, scili-
cet, quia ebrius bibit extra mensurā de-
bitam: sed sobrietas dicitur, quasi bria
mixta mensuram seruans. Vnde Ephes.
Nolite inebriari vino, in quo est luxu-
ria.

Eph. 5.

*Quantū sit superbia vitium detestabile, ex qua-
plurimis vniū argenti, magnetisq; similitudinib;
us explanatur. Cap. XXXV.*

Superbia assimilatur argento viuo.

Primo, quia argentum viuū non
est adhærensibile. Est enim argentum vi-
uum ex substantia aquea subtili terreo
mixta mixtione forti, & indissolubili, &
hoc habet ex magna siccitate terrea, nec
adhæret tangenti, sicut illud, quod est li-
quidum. Similiter homo superbus ex
magna siccitate, idest ex magna inco-
sideratione suæ vilitatis, non considerās
se esse terram, & cinerem, non liquefit
in superficie plana, id est non vult se cō-
iungere, vel conformare, scilicet vilitati,
vel minori personæ; nec inhæret tangen-
ti, idest non conficiabilis concui, vel
cohabitanti tali. Cum enim præterat
se cæteris, eos socios habere contem-
nit.

Secundō, quia argentum viuū non

est coagulabile, hoc. n. proprium est ei,
q̃ nō coagulatur per se, nisi cum sulphu-
re, & plumbi subitanea coaguletur: pp
quod argentum viuū cū sulphure, est
materia omniū metallorum, sicut dicit
philosophus. Similiter homo superbus
non est per se coagulabilis coagulo vni
tatis. Non enim diligit vnitatis pacem, tho.
sed potius discordiā, & diuisionē: sicut
pater de superbientibus angelis, qui se
ab angelorum societatem diuerunt, p-
pter quod Prouer. dicitur, q̃ inter super-
bos semper sunt iurgia. Si tamen super-
bis spualor cū sulphure. i. charitatis amo-
re (quia sulphur est inflammabile, quod
competit charitati) & cū plumbo. i. hu-
militate, (quia plumbū est coloris cin-
rei, & competit humilitati, quia quis se in
plumbū. i. in cinerem, & in puluerem re-
digēdum cognoscit) coaguletur, tunc est
homo coagulabilis. i. ad vnitatem redu-
cibilis.

Ari. Me

tatis. tho.

Pro. 13.

Tertiō, quia argentum viuū non est
admixcibile. Nam est tanta coherētia
eius, & fortitudo, q̃ nulli rei potest ad-
misceri, nisi primum extingatur: exin-
guitur aut cum salina, q̃a cum ea fricat,
& maxime cum cinis salina additur, &
præcipue q̃a cinis ossis plipia prædictis
associatur. Similiter non est superbus cō-
miscibilis alijs. i. apertus ad conuiuendum
alijs, nisi eius primo superbia extinguat,
ad quam extinguendam valet contrica-
tio salina, i. redargutio sapientiæ, scilicet
q̃ homo superbus sapienter redarguat,
& ad sui noticiam reducat, & seipue,
si addat cinis, i. memoria mortis, vel pro-
pria vilitatis, sicut dicit Ecclesia. Memē-
to, q̃ cinis es, & in cinerem reuerteris. &
præcipue ad hoc valet cinis ossis plipia,
idest diuisio, vel consideratio mortis ali-
cuius potentis, vel alicuius notabilis
viri.

Quartō, quia argentum viuū est ci-
to euaporabile cuius fumus multum no-
cet astantibus, eo, q̃ paralytici, & tremo-
rem inducit relaxando nervos, & remol-
liendo. Similiter homo superbus cito va-
porat per iram, & impatientiā cū aliquid
fit, vel dicitur in eius displicentiam. Vn-
de Ps. Tange montes, & fumigabunt, i.
superbos. & eorū ira quandoque terret
astantes faciens eos tremere, & stupere.

Ps. 143.

Quinto, argentum viuū semper est
mobile, immo quā nūquam quiescit,
& propterea vocatur viuū (sicut Plini.
dicit)

dicti) quia a seipso, & circulariter mouetur. ex eo, qd humidum nititur ascendere super te, reum itabile, quod retinet ipsum. Similiter homo superbus, leuis, & inconstans est, & inquietus semper: quia appetitus dominandi, semper impellit ipsum ad ascensum, & contra repugnantes sibi commouetur, & inquietatur.

Sexto, quia argentum vitium est ad penetrandum subtile. Est enim argentum vitium calidum, & humidum in quarto gradu, quantum aliqui contrarium dicunt non recte. Quia quod sit calidum, probatur per eius effectum. eo, qd penetrat, dissoluit, & incidit. Et maxime in vitreis seruat in vasis, quia alias materias penetrat & incidit. sicut ergo argentum vitium penetrat corpora, ita superbia vitium subtiliter intrat corda, sicut insidiator malignus. Nam bonis spiritualibus insidiatur, ut pereant, sicut dicit Augu.

Augu.
Reg.

Quinto, quia argentum vitium non est subtile, nos enim res pendentes. Tantum est enim virtutis, qd si super sextarium argenti vitium centum saxa superponas, ita tunc resiste. sic superbus tam est superbus, ut nihil sibi graue saltinare velit. Et ideo dum resistit, & se grauius resisterem nititur, vel saltem eum citare.

Item superbia assimilatur magneti propter tria.

Primo, quia magnes eleuat graua. Nam si magnes quantitas equalis sursum tenetur, eleuabit attrahendo ferrum, quod erit inferius. Vnde dicit Augu. qd in quodam templo simulacrum erat de ferro ita itans per seipsum suspensum, ut in aere pendere videretur: & hoc propter testamem de magnete, quod ipsum circumsistebat. Ferrea namq; simulacra, sunt auarorum corda. Nam auaritia (secundum Apostolum) est simulacrum feruitus. Ferrea enim sunt, quia graua, & dura: graua quidem esse ostenduntur, dum una perunt per aditum cupiditatis, sed dura, dum non mollescent per aliquam penitentiam, vel per aliquid pietatis. Hinc ergo simulacra ferrea, licet auaritia grauitas deorsum premat, superbia tamen vanitas sursum leuat.

Secundo, quia in ignem inuoluit cerebrum: quia si arsura pulueris eius per quatuor angulos domus aspergatur super carbones, existentibus in domo, videtur sub o domus ruere ex cerebri

verigine, & commotione. Quasi ergo arsura magnetis, quae est reliqua ignis, est cogitatio, & exstimatio, quae relinquitur ex operibus superbiae. Haec enim reliqua per quatuor angulos, id est per quatuor modos, super carbones, id est super ardentes appetitus & ambitiones quae in eis sunt, asperuntur. Nam sicut, dicit Grego. quatuor sunt species, quibus arrogantibus omnis tumor superbiae demonstratur. Cum bonum a semetipsis habere existimant. Aut si hoc datum desuper credunt, pro suis meritis accepisse putant. Aut certe cum iactant se habere, quod non habent. Aut ceteris despectis singulariter videti appetunt habere, quod habent. Sic ergo per hos quatuor angulos aspersos in domo mentis superbia sensum peruerit, & decipit: ut videatur id esse, quod non est, & timeat ne videatur esse, quod est, & timeat, quod non est timendum.

Tertio, quia magnes dissoluit nauigla. Nam ex hoc lapide montes in mari sunt, qui naues ad se trahunt, & dissolunt, & a se amplius separari non sinunt. Sic in mari poenitentia quandoque sunt montes magnetum, id est tumores, & eleuationes superbiae, qui naues id est poenitentium opera, quibus ad portum gratiae, vel gloriae tendant, ad se trahunt, scilicet, ut non hiant ad deletionem culpae, sed ad denuntiationem superbiae, & luctum laudis humanae, eo, quod ad modum nauis dissipantur, & vanitati ac iactantiae inseparabiliter locantur, scilicet, ut nihil tale fiat nisi ad vanitatem, & iactantiam.

Stanni compositio, amethystiq; variatio recensetur quorum proprietates multis similitudinibus temperantia attribuitur.

Cap. XXXVI.

Temperantia assimilatur stanno. Primo, ratione compositionis. Nam stannum (secundum Aristo.) componitur ex argenteo viuo bono, & sulphure malo. Et haec duo non sunt bene mixta, sed tanquam perpraua composita: propter quod secundum colorem imitatur argentum, sed non eius soliditate. Similiter temperantia componitur ex argenteo viuo bono. Lex moderatiae, & vigore

U + rationis

Liber Secundus

rationis regulantis, & sulphure malo. i. delectatione, & voluntate carnis. Vnde Cic. re-
tho. Tullius dicit, q̄ temperantia, est rōnis in libidinem atq; in altos non rectos impetus firma, & moderata cohibitio. Nō temperantia principaliter pertinet ad impetus animi in delectationem luxuriæ, & gulæ, quæ dicuntur delectationes tactus, vt ratione reguleantur: secundario etiam aliarum concupiscentiarum scilicet impetus siue motus habet moderare. Sed, quia rationis, & sensualitatis non fit perfecta commixtio, quin semper sit ibi aliqua dissensio: ideo licet temperantia participationem habeat rationis sic stannū colore argenti, ad perfectam tamē puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatem argenti. Hæc enim referuat homini in resurrectione beata, vbi stannum efficit: argentum. i. corpus animale resurget spirituale, quia erit totaliter subiectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Her. II. Secundo, ratione fractionis. Vnde dicit Hermes, q̄ stannum omnia metalla, & corpora si agitur quibus admixtum fuerit, Et hoc propter nimiam siccitatē, quæ ductibilem naturam in eis destruit. Sic temperantia, & abstinencia continuata frangit superbiam, & rebelliones omnes corporis. Vnde Ecclesia dicit in hymno: Carnis terat superbiam potus cibiq; parcitas.

Ro. 12. Tertiō, ratione temperiei perfectionis & confectionis. Nā ex stanno specula temperantur, & cerusa sicut ex prunbo, ex eo conficitur, vt dicit Isid. Ex quibus signatur, q̄ tp̄antia corporis valet & adiuuat ad speculationem sapientiæ. i. contemplationem mentis, & q̄ etiam in cōtemplatione, & speculatione sapientiæ oportet habere quandam sobrietatem temperantia, s̄m illud Apo. Non plus sapere, q̄ oportet, sed sapere ab sobrietatem.

Item, quia valet ad conseruationē in nocentia, & puritatis, quod in cerusa alba signifiatur.

Quarto, ratione corruptionis, quia si quis argentum vitium cum stanno misceuerit, stridorem eius tollit, & albescit: sed postmodum ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocritæ, quæ hec ex apparentia sanctitatis videatur argentea. i. prae clara & pura: tamen in veritate adhuc vitiat

in peccato immundo. Vnde est hypocrita argentum ratione apparentiæ, sed vitium i. nō mortificationum ratione culpæ. Hoc igitur quod est hypocrisis si miscetur stanno scilicet temperantia, siue abstinencia, vt scilicet ex hypocrisis aliquis se temperet, & ieiunet, finaliter tamē denigrat, & corrumpit ipsum ieiunium. i. tollit ieiunij sanctitatem, & meritum. Vnde dicitur Matth. Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, de quibus postea subdit. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. i. perdiderunt.

Item temperantia assimilatur amethysto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore. est enim bonus amethystus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus quasi rosa nitens, & leuiter fundis quascunq; flammis & emissis, vt dicit Isido. Et sic etiam simili modo temperantia ad hoc, vt sit hominibus profectua, oportet q̄ sit duobus coloribus. i. duabus virtutibus ornata, scilicet charitate, quæ designat in colore purpureo, & humilitate, quæ designatur in colore violaceo. Nam hæc virtus temperantiæ, siue abstinenciæ, siue charitatis, & humilitatis modicum valet, quia corporalis exercitatio ad modicum utilis est sicut Apo. dicit. Sed charitas est, quæ facit, vt quod homo sibi per temperantiam subtrahit, alteri largiatur, & humilitas, ne de sua abstinencia, vel continentia in superbiam eleuetur.

Secundō, patet hæc similitudo ex distinctione, quia Isidorus dicit, q̄ quinque sunt species amethysti, quibus, i. designantur quinque partes temperantiæ principales. Quarum prima est circa cibum. i. cibi moderationem, scilicet abstinencia: secunda est circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa actum verecundiæ, principaliter circa coitum vt castitas: quarta circa delectationes circūstantes, puta quæ fiunt i. obscuris tactibus, & amplexibus, & huiusmodi, vt pudicitia: quinta autē circa alios motus, & corporales actus moderationem tacit, & vocat modestia.

Tertiō, ex efficacia & valore, quia virtus amethysti scilicet purpurei, quæ est omnibus nobilior est efficax ad quinque, vt Dio eo. dicit. P. im, contra ebrietatem: & hoc competit sobrietati, quæ est temperantia spiritualiter contra potum non quemeunque, sed eum qui suumolu-

Mat. 6.

1. Th. 4.

fumofitate natus est caput perturbare, si
cut vinum, & omne, quod inebriat, vel
inebriare potest, eius. Si vias modera-
tus multum confert, & modicus ex-
cessus multum laedit, quia impedit yfum eo-
nis, & etiam excedit eibi. Vnde dicitur Ec-
cle. Sanctas est anima, & corporis, eibus
sobrius, & potus.

Ecc. 3.

Secunda virtus amethisti est, quia dicitur
facere vigilem, & hoc competit ainen-
tia, quae dum cibos subtrahit, tum sita-
tes capitis, & per consequens somnum
minuit, & vigilantiam crescere facit.

Iob. 31.

Tercio, dicitur amethistus malum imagina-
tionem, seu cogitationem tollere, quod
sive verum sit, siue non, competit tamē
temperantia vera, quae dum impudicos
fugit tactus, & aspectus, malas per eos
imagines, & cogitationes auertit, se-
cundum illud Iob. 1. epigi iudus est o-
culis meis, ut nec cogitarem quidem de vir-
gine.

Arist. 7.

Ethi.

Hier. 9.

Quarto, dicitur habere dispositionem ame-
thistus ad bonum intellectum. Et hoc eo
perit spiritualiter sanctitati caritati, ex
eo, quod actus venereus, & eras dilectio ve-
hemens in tantum rationem absorbet,
quod impossibile est aliquid intelligere in
ipso, ut Phil. dicit, & hinc, etiam dicitur quod
in illo actus etiam inactum in se habet tacto
sanctus spiritus non tangebat corda pro-
phetarum. Ex quo argui potest, quod casti-
tas malum confert cōiunctio.

Ambr.

lib. de

offi.

Quinto, dicitur amethistus in illis ad secul-
pendum. Et hoc competit modestia, quae
reddat hominem mollem, & facilem, &
accommodum ad omnem pulchram secul-
pturam, & ad omnem bonam informa-
tionem, & compositionem, seu actionem.
Vnde Ambrosius dicit, quod in modestia
confitti pulchritudo viuendi, & orna-
tus ad omnem actionem accommodus.

*Timoris diuersitas viri, Deum timentis perse-
ctus, & berilli similitudinibus ostenditur.*

Cap. XXXVII.

TImens Deum assimilatur berillo.

Diosc.

Primo, ratione coloris, quia licet
berillus lapis vitidis in vitichato sua
sinaragdo sit similis: tamen deest san-
genera eius, ut dicit Diosc. & quod inter be-
rillos qui magis palliet, melior est. Et, quia
homines timore subito percussi palliet
se, consueuerunt ideo significatur, quod si-
cut inter berillos ille est melior qui ma-

gis palliet, sic inter bonos homines ille
est melior, qui magis timet Deum. Timore
initiali, quae est timor reuerentiae.

Secundo, ratione vigoris, quia virtus
berilli est, ut dicit Diosc. quod contra pe-
ricula hominum inuictum reddit homi-
nem, & eum facit naitem. Sic timor dñi
erga bonos homines reddit hominem
mitem: sed contra spirituales nece-
sitate eum inuictum, & terribilem. Timor
enim, secundum Greg. secundum viam
foculi facit hominem debilem, sed se-
cundum viam Dei, acit hominem fortem.

Grego.

Tercio, ratione cognitionis, quia beril-
lus facit bonum ingenium, quod com-
petit timori domini, qui dicitur esse in-
itium sapientie, id est, initium sapientie
est timor domini.

Ps. 119.

Quarto, ratione humoris, quia beril-
lus sanat oculos humidos. Humor enim
oculos eccans est peccatum. Sive peccati
affectus, quem timor domini expellit,
Ecclesiastic. Timor domini expellit pec-
catum.

Ecclesi.

Quinto, ratione caloris, quia berillus
manum gestantis exurit, si radio solis op-
ponatur. Sic timor domini eum radio so-
lis, id est, cum amore Christi, inchoat. Vnde
si sit timor domini cum amore manum
gestantis exurit, sic quod faciet eum frigen-
tissime operantia, ut nihil negligat. Ec-
clesiastic. Qui timet Deum, nihil negli-
git.

Ecclesi. 7.

Sexto, ratione honoris, quia berillus,
ut dicitur, hominem magnificat. Quod de ti-
more domini veritas patet, quoniam de be-
rillo: quia qui timet Deum, alia timent
eum. Ecclesiastic. Magnificauit eum in ti-
more inimicorum.

Ecclesi. 45.

Septimo, ratione amoris. Maxime a
berillis diligere, & fouere dicitur copu-
lam coniugalem, quia timor dñi neces-
sarius est coniugatis. Prouer. Mulier ti-
mens Deum, ipsa laudabitur Tob. Ac-
cipies virginem timore Dei, & amore si-
licorum magis, quam libidinis ductus.

Pro. 31.

To. 6.

*Plumbi generatio, virtus, & perfectio describitur,
cuius tribulatio, & vera patientia multis em-
plis comparatur. Cap. XXXVIII.*

Tribulatio assimilatur plumbo.

Primo, ratione generis, quia ali-
quando plumbum, siue materia eius gi-
guntur, & inueniuntur cum auro, quandoque
cum argento, quandoque per se solum
in suo

Liber Secundus

in suo loco proprio. i. vena. Nam i aurifodinis cum materia auri quidam lapilli nigri inveniuntur, qui ab auro per se separatum consistunt, & in plumbum totaliter per se resolvuntur. Et inde est (secundum Isido.) quod tanta est ponderositas auri, ut plumbi plumbum vero quod est nigrum, aut ex sola vena funditur, aut cum argento nascitur, mixtumque consistat. Et in illa conflatione primo procedit stannum, deinde argentum, tertio vero quod remanet per conflationem, est plumbum nigrum. Tunc autem spiritualiter inveniuntur plumbum cum auro, quando gravis est tribulatio, & portatur cum quodam gaudio. Hoc enim facit sola charitas, quae auro assimilatur: cuius proprium est letificare cor. Et huius signum est, cum ex iniuria, quam patitur, contra inferentem non irritatur, nec eam diligere desinit. Et hoc duo simul iuncta, scilicet iniuria passio, & iniuriarum dilectio, quae sunt in conjunctione auri & plumbi, perfectam patientiam faciunt. Unde perfecta patientia est, quae & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odire, non est virtus nisi fuerint iuncta, sed velamentum furoris. Unde de charitas (secundum Apostolum) non solum patiens est, sed etiam benigna. Sed plumbum inveniuntur cum argento, quando ipsa tribulatio portatur sapienter. Nam argentum claritate sapientiam signat, de qua dicitur, quod clara est, quae nunquam marcescit sapientia. Sapientis enim est constanter ferre adversa, & non deficere animo in eis. Tunc autem inveniuntur plumbum per se solum, & in vena sua, quando ipsa totaliter gravis est in peccatore, qui destitutus est omni honore, vel virtute: & tunc ipsa tribulatio portatur insipienter, & est in vena sua: quia vena, & causa tribulationum, communiter est peccatum. Ro. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum. Prima ergo tribulatio sanctorum, quae scilicet portatur laetanter. Secunda fuit philosophorum, quorum quidam tribulationes portaverunt valde sapienter. Tertia est peccatorum, quae portatur insipienter. i. impatienter.

Secundo, ratione tinetur, quoniam plumbum aliquando albescit, quandoque rubescit, quandoque nigrescit. Albescit quidem, quia, sicut dicit Hermes, si plumbum super acetum effundas, condensat ipsum. Nam acetum eius penetrabit sub

stantiam, & in pulverem converteret, & in colorem album ipsum cerusae commutabit: sed si super ipsum plumbum acetum tuderis, albescit: & tunc acetum destruitur. Tunc autem super acetum plumbum effunditur, quando gravis tribulatio, quam quis patitur ab ipso patienter pro poenitentia peccati sui suscipitur, & portatur, scilicet, ut reputet & accipiat se pro peccato suo pati. Nam sicut per plumbum gravis tribulatio, sic per acetum fortis & compunctiva poenitentia designatur. Et talis poenitentia, quae tribulationem amplectitur, plumbum convertit in pulverem. i. ipsam tribulationem in animae humilitatem, & in albedinem carnis. i. in purificationem, & claritatem conscientiae, vel animae claritatem. Sed tunc e contrario super plumbum effunditur acetum, quando ipsa poenitentia pro tribulatione reputatur, sicut est in accidiosis, quibus poenitentia minus graue est, & penosum. Unde poenitentia videtur eis magna tribulatio, & tedium. Et ideo tunc virtus aceri destruitur, quia talis poenitentia in angaria portata inutilis efficitur. Tunc autem plumbum bene rubescit, quando igne incenditur. Nam plumbum adustum colorem vermiculeum, & obscurum generat. Tunc autem plumbum aduritur, quando patiens cor diuino amore incenditur: & tunc ipsum plumbum generat colorem vermiculeum, & feruorem igneum. quia feruentior & inflammator ex ipsa tribulatione efficitur: quamvis iste feruor propter sensualitatis poenam semper aliquid obscuritatis habeat admixtum. Tunc autem nigrescit plumbum, quando in sua vena generatur. Nam secundum Aristot. plumbum generatur ex sulphure grosso non depurato, sed feculento, & argento viuo non puro. Unde ex immunditia sulphuris contrahit nigredinem, & quandam humiditatem: ex cuius contractu manus tangens inficitur. Et haec immunditia ad horam per absterfionem aliquantulum a plumbo remoueri potest: sed ex toto remoueri non potest. Quia quantulumque plumbum abitergatur, ut etiam argentum esse videatur, naturam tamen eius, quod est plumbum, non immutat. Plumbum autem in sua vena est, quando peccator tribulatur propter sua peccata. Et hoc est ex sulphure feculento. i. ex immunditia peccatorum suorum carnalium, & argento

Arist.
Meth

gento viuo. i. suorum peccatorum spiritalium: vt superbia, inuidia, & vanagloria, & huiusmodi. in quibus ipse peccator tribulatus perficitur: tunc plumbum ipsum denigrat, & inficit: quia tribulatio quem omnino ad poenitentiam non mutat, amplius corrumpit, & redat quia datus, p. pena occupatus ab actu peccati desistat, tamen tentatione, & euasione peccata habita, statim redit ad pristina, & adhuc ad deteriora.

Tertio, ratione efficacia. Nam plumbum habet primo virtute dissolutiuam.

Inest enim Hermes, q. plumbum in sua ebullitione omnium corporum solidorum duriciam soluit etiam adamantis. Sic tribulatio feruens frequenter dura corda emoluit etiam magnorum peccatorum.

Item habet virtutem renigeratiuam. Vnde secundum August. Contra uisionem ignis, & apostem calidum miro modo valet. Quasi autem virtus ignis incensa, est concupiscentia carnalis, & quasi apertoria calidum, est reuens delectatio carnis, contra quae tribulatio grauis miro modo est efficax, & utilis. Nam in ista vnius hora oblivionem facit luxuriae maxime, vt dicitur Ecclesiast.

Eccl. 2.

Item plumbum habet virtutem coaseruatiuam, & purificatiuam. quia sicut dicit Hermes, plumbum quibus misceatur partes homogeneas congregat, & a heterogeneis separat, & mundificat. Et ideo cum argento ponitur in fornace, vt argentum facillius mundificetur. Partes enim argenteas a consumptione praeseruat, & sua consumptione argentum purgat. Hoc idem dicit Hieron. super illud Hieron. Consumptum est plumbum, &c. Similiter tribulatio pariter portata animam ad seipsam colligit, & congregat, mala desideria ab ea separat, ipsamque a malo purgat, & in bono coaseruat.

Hier. 5.

Virginitas quidam, & perfectio, quae lapidis qui Asteris nuncupatur, assimilatur. Cap. XXXIX.

Virginitas assimilatur lapidi illi, qui vocatur asteris. Hae gemma inclusam in se continens lucem, sicut stellam inens ambulantiem, redat radios candidiores, similiter virginitas exterius est candida per carnis incorruptionem, lucida per gratiae splendorem. Vnde

de intus in mente est, vt stella, quae habet incorruptibilitatem, & luminositatem, & mobilitatem. Similiter mens interior virginum, debet esse incorruptibilis per virginitatis amorem, i. quia virginitas est in carne corruptibili perpetua incorruptionis meditatio, & fulgens per Dei agnitionem, & mobilis per orationis frequentationem. Mouetur enim mens, & ascendit per orationem in Deum secundum Damascenum. Item radios i. considerationes, & contemplationes rationis debet facere candidos i. mundos, Virginitas enim multum confert ad contemplationis puritatem. Vel virgo carnis debet habere interius lumen diuinae gratiae in mente, quod reddat eam, vt stellam in se incorruptam per castitatem fulgentiam alijs per motum honestatem, & mobilem ad operandum i. ad bonorum operum studiositatem, scilicet, vt ocio non resoluitur.

Damas.

Omnium metallorum pabbuam descriptio, quibus septem principales virtutes similitudinibus varijs assimilantur.

Cap. XL.

Virtutes septem assimilantur septem speciebus metallicis. Primo enim argento viuo, quod est elementum (secundum philosophum) siue materia omnium metallorum, assimilatur fides, quia secundum Apostolum, fides est substantia, i. fundamentum omnium virtutum, quae tunc est, vt viuum argentum, quando bonorum operum, habet continuum momentum. Fides, n. sine operibus, mortua est.

Heb. 11.

Iac. 2.

Secundo aeri assimilatur spes, ratione diuina, siue solidi auri. Est n. pp. sua duriciam, & soliditatem maxime durabilem. Lapis, n. qui per decoctionem educitur, maxime duritiae esse probatur. Sed et in terendum p. decoctionem maximi caloris produciuntur. Nam lapis solutus calore in aes conuertitur, vt dicitur Job quia vis eius coiter frigido coaguletur, nec aes de facili frangitur. Hanc soliditatem facit esse in hoc spes celestium pavorum, vt tribulationibus, & persecutionibus minime fragat: pp. quod dicitur Job, q. eccl. i. co. lestium pavorum spe certam habentes, quasi aere solidissimo diffusi sunt.

Job. 27.

Job. 37.

Tertio, charitas assimilatur auro, quia praeminet alijs virtutibus, sicut aurum ceteris metallis. Nam inter metalla

ja

Liber Secundus

la nihil est pulchrius, & p̄ciosius, vel in virtute efficacius auro: sic etiam charitatem praefert Apo. ceteris virtutibus, dicens. Nūc autem manēt fides, spes, charitas. Et si praeminet virtutibus theologicis, multo magis alijs.

Quarto argento solido assimilatur iustitia ratione claritatis, quia argentum album est, & clarum: est enim polt aurū, omnium metallorum clarior. Quod bene iustitię competit, de qua philosophus dicit in Ethic. q̄ est p̄clarissima virtutū Ethic. 5, quod neque Lucifer, neq; h̄sperus est ita clarus.

Item argētum quamvis sit durum, est tamen liquabile, & ductibile. Sic est homo iustus, qui quamvis sit rigidus, tamē per correctionem est flexibilis, & ductibilis per compassionem. Nam secundū Greg. Gregorium vera iustitia compassionem habet, talia vero dedignationem.

Quinto stanno assimilatur prudentia, quia stanno est inter metalla separatum, & discretum. Ab auro enim, & argento as diuidit, & plumbum discernit. Sic enim prudenter habet distinguere, vel discernere, quae sunt magis, vel minus bona, aut conferentia aut vitia.

Item prudentiæ discretio omnes virtutes alias dirigit, & custodit. quia omnis virtus sine discretione periret, sicut etiam stanno alia metalla ab igne defendit. Vnde cū natura aris, & ferri sit durissima, si tamen absq; stanno igni apponantur, vrantur, & cremant. Vnde si stanno vasa aerea superstantantur, malitia eorum compescitur, & cibus in eis gratiosior efficitur. S̄t omnia opera efficiuntur grata, cū sunt prudenter & discretē facta.

Sexto ferro assimilatur fortitudo. Nā ferrum a feriēdo d̄r: quia sua fortitudine & duritia feriēdo domat omnia metalla. Sic vir fortis vbi expedit, suo vigore aggreditur, & vincit omnia genera periculorum.

Septimo temperantia assimilatur plūbo. Nam plumbum secundum Constantinum cum sit humidū, & frigidum in secundo gradu venerem phibet si plumbi lamina duobus lumbis apponatur Et iō frater Ambro. de Senis de ordine Prædicatorum singulari gratia præditus apud omnes, & ad cuius sanctitatem, & meritā declaranda multa post mortem eius

Dñs miracula ostendit: inuētus fuit portasse in morte lumbare de plūbo: omni enim ingenio vsus est ad suam virginitatem dño conseruandam. Nec suo fraudatus est voto: quia prout eius confessores testari sunt, integram, & illibatam cordis viri inuitatem ac virginitatem carnis suae omni tpe custodiuit. Quia igit ad temperantiā pertinet libidinem, & venerem prohibere: vnde castitas est pars temperantiæ pater, quod non incongrue temperantia plumbum assimilatur.

Item fm eundem Constantinū iustus scorpionum, & draconum mitigat. Et sic temperantia carnis etiam demonum tenationes mitigat, & eas superare facit.

Quamplurima insius Christi perfectiones, quae similitudine quadam ex lapidis chrysolitig naturalibus proprietatibus & utilitatibus eliciuntur. Cap. XL I.

Christus assimilatur petrae, fm illud Apo Petra autem erat Christus. Nā in Petris consideratur substantiæ soliditas, materiæ puritas, figura diuersitas, virtutis speciositas, & multiplex utilitas. Quae omnia competunt Christo, q̄ ipse fuit solidus per patientiā, purus per innocentiam, virtuosus per efficaciam, p̄cipue miraculorum. speciosus per apparentiam, diuersas figuras habuit, diuinā, & humanam Hebre. Cum sit splendor gloriae, & figura substantiæ eius.

Item multipliciter utilis per vitam, & doctrinam. Sunt enim petre viles in edificijs contruendis, in plateis sternēdis, in potibus faciendis in hostibus expugnandis in lupis, & canibus effugandis pro infirmitatibus varijs sanandis, pro tuitibus regis ampliandis, pro castris & ciuitatibus muniendis pro hostibus feriēdis, & se defendendis. Quae omnia Christus fecit. Ipse enim in madam veniens spiritualis ecclesiæ aditiciū construxit, cuius ipsemet angularis lapis, & fundamentū fuit. Ipse etiam plateas, i. latitudines populorum, vel humiles, & planas mentes fidelium diuersis lapidibus idest donis, vel virtutibus strauit: Ipse quoque pontem poenitentiae ad flumen peccati pertransiendum fecit. Ipse hostes spirituales pro nobis expugnauit. Ipse lupos idest haereticos, & canes idest persecutores effugauit. Ipse autem in firmitates varias tam carnales, quam spiritua-

De vegetabilibus, & plantis.

III

spirituales sanauit. Ipse tunc regis idest potentias bene regentium ampliauit. Ipse etiam ciuitates, & castra idest fidelium habitacula, Angelorum scilicet custodia muniuir. Ipse etiam a demonibus, & quibuslibet tentationibus nos protegit, & defendit.

Chriſtus etiam aſſimilatur chryſolito qui eſt lapis Aegyptiacus, vt aurum lucet, ſicut ignis ſcintillans, & mari ſimilis ad virorem declinans. Ita dominus noſter Ieſus Chriſtus fuit ſicut aurum lucens per ſapientiae ſplendorem, ſcintillans per doctri-nae feruorem, mari ſimilis per paſſionis dolorem, ad virorem incorruptio-nis tendens per carnis reſurrectionem. Irem dicit Dioſco. quod chryſolitus in auro poſitus, & in ſiniſtro lacerto porta-tus, terrere, & fugare demones dicitur, & contra timores nocturnos iuuat, & melancoliam euacuat. Quae ſiue vera ſint ſi-ne non, tamen per ſimilitudinem verſiſi-

me Chriſto competunt. Qui tunc ponit in auro, quando pro cunctis diligitur, quia ſicut aurum praecedat omnia metal-la, ita amor Chriſti debet excedere om-nes alios amores. Sed tunc in ſiniſtro la-certo portat, quia aduerſitas & tribulatio pro eo patienter ſuſtinetur. Vel quia in tribu-latione eius exemplum pro oculis habe-tur, vel ipſius auxilium inuocatur. Ipſe enim deuote innocatus fugat demones, idest tentationes manifeſtas, & timores nocturnos, idest tentationes occultas, quae magis ſunt timendae, & euacuat melan-coliam, idest triſtitias, & accidias, ſcilicet conſola-tiones infundendo.

Ipſe enim electos ſuos hic reſouit per gratiae conſolationem, ſed in futuro re-plebit eos perfecta conſolatione eter-nae gloriae. In qua ipſe cum patre, & ſancto ſpiritu viuit, & regnat Deus, & nunc, & ſemper in ſecula ſeculorum Amen.

FINIS SECVNDI LIBRI.

PROLOGVS LIBRI TERTII,

In quo de uegetabilium, & plantarum
metaphoris pertractare
proponit.

Luc. 21.

Videte ficulneam, & omnes arbores cum producunt iam ex se fructum. ſci-tis, quoniam pro-pe est aſtas: ita & vos cum videbitis haec fieri ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei. Verbum eterni patris. & Dei vnigenitus filius, noſtra perditioni compatiens, & prouidens ſalutem iſicut nobis ſimilis huius voluit in natura, quia ſcilicet exinanivit ſemipſum formam ſerui ac-cipiens, in ſimilitudinem hominem fa-ctus, & habitu inuentus, vt homo, ita etiam nobis ſe conformauit in doctri-na. Nam ſicut Verbum caro factum eſt, & verus homo eſt, ſic hominum doctor eſſectus eſt, & modo humano nos docu-it. Naturalis namque modus eſt homi-num, quorum intellectus cogniti-o ſenſu ſumit initium, ex ſenſibus intelli-

gilia capere, & per uſibilem ſimilitudi-nem corporum, etiam in inuſibilem, & ſpiritalium notitiam deuenire. Quia in modum factor hominum, vt homines inſtrueret, tenens, cum nos de ſpiritu-ali-bus docere voluit, frequentiffime de cor-poralibus rebus tam naturalibus quam politiis metaphoras introduxit ſicut in Euangelijſ patet. Haec autem ſimilitudi-nes rerum Chriſtus tanto moderamine tradidit, vt in eis non tantum rudes fa-cillime informaret, ſed & quorumcumq; excelsa ingenia ſublimiter exerceret. Quapropter in verbis propoſitis planta-rum ſeu arborum exemplum introduxit ad regni Dei tempora designanda. Vi-dete (inquit) ficulneam, & omnes ar-bores &c. Vbi non ocioſe Dominus inter omnes generaliter arbores de ficul-ne ſolum curauit facere mentionem, vt pote de cuius ſingulariter ſolus legun-tur primi noſtri parentes poſt transgreſſionem precepti, nuditatis ſuae ignomi-niam

Liber Tertius

nam contexisse. Nam dicitur: Aperti sunt oculi amborum scilicet Adæ, & Euz. Cumque cognouissent se esse nudos, confuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Vult ergo non incongrue domum, quod sicut ficulnea in mundi principio humana transgressionis primi extitit regumentum, ita quoque in mundi termino fiat vicina humanae reformationis iudicium. Cum producant (inquit) ex se fructum, scitis, quoniam prope est ætas. Vbi nota, quod non incongrue dominus per fructificationem communitur arborum, quæ tempore fit ætas, Regni Dei, & iudicii vltimi præsentiam designauit. Quia cum illud iudicium venerit, bonitas Dei apparebit in sanctis, Nam virtus radicum in hyeme non videtur, quia ramos vacuos foliis, & fructibus dimittit: quæ tamen in æstate apparere, cum eisdem, videlicet arboribus fructibus, & frondibus replet. Similiter in communi iudicio bonitas virtutis Dei in sanctis apparebit, cum eos omni inhumilitate & penaria deposita, decorabit. Ita (inquit) cum vos videritis hæc fieri, scitote, quoniam prope est regnum cælorum. Regnum vique, de quo dicit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Hoc quippe regnum in quo conformabit saluator corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, ita, ut regnum Dei etiam intra nos sit. Sed, quia nos generaliter dominus ad omnes arbores considerandas inducit. Videte (inquit) non solum ficulneam, sed & omnes arbores, & ut hanc ipsius doctrinam melius nos implere possimus, in hoc tertio huius operis libro expleis mineralibus, de plantis, & arboribus, ac de ipsarum partibus, & variis proprietatibus earundem introducemus exempla, quibus non de vltimis temporibus tantum, ut introducit in verbis præfatis dominus instruamur, sed in nostris magis actibus, & moribus dirigamur.

Virum spirituales temporalia abdicant in dies magis proficere posse, ex similitudinibus putationis arborum, ex ætate cognoscitur.

Cap. I.

Abdicatio temporalium assimilatur putationi arborum.
Primo, quia putatio arboris facit ar-

borem magis crescere. Videmus enim, quod arbor amputatis inferioribus ramis circumstantibus, magis crescit in directum superius, quia humor, qui tendebat ad ramorum nutrimentum, totus conuertitur in arboris augmentum. Sic etiam simili modo amputatis temporalibus cutis, per assumptionem videlicet voluntariae paupertatis, dum totus animus ad spiritualia trahitur, miro modo in spirituali gratia proficit, & augetur. Vnde Gene. dicitur. Crescere mortificet Deus in terra paupertatis nostræ.

Secundo, putatio arboris facit eam magis virefcere. Videmus enim, quod arbores interdum, dum multum veterascunt, efficiuntur arida, & suam vianditatem amittunt, ex eo, quod postquam planta senuit, decreuit, cortex eius, & ex frigidityte clauduntur pori radicis eius, ita, quod humorem, qui plantam nutrit, ingredi prohibet, & sic ipsa arbor arefcit, sed si tunc præscinduntur, & purantur rami arefacti superius, & scindatur radix interiorius, multo firmitus trahit succum per lignam radicis, & non per coruicem, & sic inceptit emittere furculos, & ramos videntes. Sic etiam simili modo sollicitudo, & occupatio temporalium velut quoddam animæ senium corticem arboris, idest exercitium extrinsecum virtutis spiritualis facit decrefcere: quia tanto minus exercitatur quod in spiritualibus, quanto plus occupatur in temporalibus.

Item radicem cordis infrigidat, & poros eius, idest affectus claudit. Quia quanto plus curæ temporalium crescant, tanto spirituales affectiones in mente frigescent, & deficiunt. Est ergo necessaria (ut arbor reuiuifcat) amputatio ramorum, idest abdicatio temporalium occupationum. Et postquam radix cordis cuncto compunctionis se Deo multis scissuris, idest considerationibus, & affectionibus deuotis aperuerit, fiet nouus pullulatio gratiæ, & apparebit noua viriditas, i noua conuersatio plantæ, hoc est spiritualis personæ. Et de hac renouatione viridatis loquitur Aposto. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c.

Tertio, quia putatio arboris facit eam magis fructescere, ex eo, quod per putationem purgatur a superfluo humore aquoso, qui impedit humorem vinctuosum, ex quo fructus producuntur, Nam humor

Gen. 41

Eph. 4.

De vegetabilibus, & plantis.

112

10. 13. humor vntuosus est materia fructuum ex qua producitur fructus, sicut humor aquosus est materia foliorum. Vnde Io. Omnem palmitem, qui fert fructum, pinguabit eum, ut fructum plus afferat. Ita etiam similiter amputatis & abscissis temporalibus curis, humor aquosus deficit, idest mundanus amor, qui est materia foliorum, idest vanitatum, & leuitatū; & humor vntuosus, idest amor gratuitus, & spiritualis proficit, qui fructus bonorum operum facit abundare.
- Col. 1. Col. Ambuletis digne Deo, per omnia placentes, & omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Exemplo balaustra malpuei floris, abiectus a mundo, & despectus, a Deo benigne recolligi declaratur. Cap. 11.

Abiecti a mundo, recolliguntur a Deo. Cuius exemplum apparet in balaustra, quæ est flos malgranata, quæ dum cadit ab arbore, siue rario, recolligitur a medico. Est enim hic flos frigidus & siccus, & habet virtutem restringendi, & desiccandi humorē. Vnde valet contra diarrhetiam, & sanguineum fluxum ventris: vomitum etiam cohercens stringit, si coctus in aceto super fureculam pectoris apponatur. Illi autem quasi de arbore cadunt, qui a mundo despiciuntur, & abieciuntur, sicut pauperes, qui sunt frigidi ab astu auaritiæ, & continentis qui sunt sicci ab humore & fluxu luxuriæ, & mites qui restringunt vomitum cohercens i. imperum i. x. Nani pauperes despiciuntur ab auaritis, tanquam homines inutiles, continentis despiciuntur a carnalibus, tanquam homines steriles, & agrestes: Mites vero despiciuntur a superbis, tanquam homines pusillanimes. Sed licet tales ejiciantur ab arbore, idest a mundo, tanquam inutiles, tamen recolliguntur a medico, idest a Christo, tanquam preciosissimi flores. Vnde Apostolus dicit: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus. & c. quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret: ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Vnde patet, quod hæc abiectio mundi bona est: propter quod dicebat

Psalms. Elegi abiectus esse in domo Dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Abstinentia perfectiones, & utilitates, ex similitudinibus arboris Agni casti, & Pini eliciuntur. Cap. 111.

Abstinentia assimilatur arbori, quæ dicitur agnus castus. Quæ scilicet est arbor calida & sicca, vnde flos eius, siue semen poros corporis aperiendo, spiritus euaporando humiditatem naturalem consumendo, caliditatem inducit. Et i. eo flos eius maxime agnus castus dicitur, quia suo odore & vsu (ut dicit Dioscor.) homines castos reddit. Similiter etiam abstinentia, & affectio carnis, certum est, quod caliditatem inducit, & etiam custodit, tum quia vigorem carnis minuit, tum quia materiam luxuriæ, scilicet humorem seminalem, qui ex cibo causatur, subtrahit. Nota ergo, quod agnus castus tria facit, sine quibus abstinentia parum valet.

Primum est, quod poros aperit, quasi autem pori animæ sunt sensus corporis: qui ad spiritualia, & vtilia debent aperiri, scilicet oculi ad videndum vtilia; ad plorandum peccata, & ad legendum spiritualia documenta: item nares ad attrahendum odores, idest bonorum exempla: & os ad continentium peccata, & ad instruendum proximum ad laudandum Deum, ad percipiendum cibum sacramentalem.

Secundum est, quia agnus castus spiritus euaporando educit. Sic similiter ab anima ieiunantis euaporant spiritus debent, hoc est progredi spirituales meditationes, spirituales affectiones, & spirituales orationes.

Tertio, ratione minutionis; quia agnus castus humorem nutrimentalem minuit, siue consumit. Hic est humor cibalis, ex quo luxuriæ materia fluit, quem dum abstinens subtrahendo minuit, luxuriæ fluxum consumit: propter quod dicit Hieronymus Hiero. quod sine Cerere, & Baccho, idest sine cibo, & potu, friget Venus. Et redditur homo ita per abstinentiam corpore cadus, & spiritu mansuetus, ut recte agnus castus dicatur. Item abstinentia

1. Co. 1

Liber Tertius

abſtinentia a delicijs corporalibus præſeruat ſpiritu a vitijs paſſionibus. Cuius exemplum apparet in pina. Nam pinus diu durat, ſi a ſuis corticibus fuerit ſpoliata, eo q̃ inter lignum & corticem vermes ſunt, qui ligna corrodit. Quasi enim exteriores cortices arboris, ſunt exteriores delicias carnis, ex quibus inter carnem, & ſpiritum. ſin ſenſualitate vermes, id eſt carnalium delictuorum paſſiones generantur, quibus ſpiritus vehementer corroditur: ita moleſtatur, & diſſipatur. Sed corticibus, id eſt delicijs amotis huiusmodi, vermes id eſt carnis paſſiones pereunt, & ceſſant: & tunc ſpiritus quaſi liber a carnis corruptela, incorruptibilis coſeru. ¶ Apoſtolus: Expolices vos veterem hominem cū actibus ſuis.

Coloſ.
3.

Nonnulli ſlorum, piri; exemplis, aduerſitates plurimum prodeſſe, & proſperitatem obſeſſe, ac Dei gratiam ſideles nutrire declarat. Cap. IIII.

Aduerſitas mundi plerunq; hominem ad ſeipſum reducit, ſicut proſperitas econuerſo educit hominem a ſeipſo. Omnis exemplum apparet in floribus, qui frigore noctis contrahuntur, & calore diei ſoras euocantur. Quasi enim ſigus noctis, eſt rigor aduerſitatis: hic ſorem contrahit, dum hominem tangit, ad ſeipſum redire, ſeq; recognoſcere cogit. Sed quaſi diei calor eſt proſperitas fauoris, qua dum homo inaniter extollitur, extra ſeipſum vagatur. Item aduerſitas ſeculi ſicut homini habenti gratiam Dei prodeſt, ſic non eam habenti nocet. Cuius exemplum apparet in piro, quia pirum poſt cibum comeltu prodeſt, ex eo, q̃ laxatiuum eſt. Nam comprimit cibaria ad locum decoctionis, & neruos oriſicij ſtomachi conſortat. Sed ante prandium ſumptum conſipat. Et ſi quis multa de ſepe ex eis comedat, vermes in ventre generant, & colicam paſſionem duram, & incurabilem prouocant. Cibus autem, & nutrimentum animæ, eſt gratia Dei. Nam ſicut dicit philoſophus, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Sumus enim ſpiritualiter per gratiam Dei, ſecundum illud Apoſtoli Gratia Dei ſum id quod ſum. ergo ex gratia Dei nutrimur. Si quis ergo ex hoc cibo, ſive nutrimento reſectus ſit, ſcilicet quod gratiam Dei habeat in ſe, vili-

Ariſto.

1. Cor.
13.

ter pirum ſumit, quia non obest, ſed prodeſt, ſi tribulationem incurrit. Quia licet tribulatio grauis ſit ad portandum, tamen laxat, id eſt purgat peccatum, & conſortat eam animam ac roborat in bonum. Nam virtus in infirmitate perficitur, ſicut Apoſtolus dicit. Sed ſi quis eſet ab hoc nutrimento vacuus, & ieiunus, ſcilicet gratiam non habens, tunc ei tribulatio nocet, ex eo, quod generat ei plerunq; aut conſipationem id eſt duritiam mentis, & deſperationem, aut vermem, id eſt impatientiam inquietationem, aut colicam id eſt implacabilem iracundiam paſſionem.

Ex iuniperi, piri, Zingiberis, petroſelinij, varijs proprietatibus ac ſimilitudinibus, Dei amoris feruorem in carnis aſperitate, mentisq; humilitate conſeruari explanatur. Cap. V.

Amoris diuini ignis conſeruatur in aſperitate carnis, & in humilitate menti. cuius exemplum apparet in iunipero, quæ eſt arbor aſpera, & aculeata habens folia, ſignans aſperitatem poenitentia. Iuniperus enim ignem conſeruat: quia ſi accenditur, vi. extinguitur, in tantum, vt ſi prunæ eius ſub cineribus operiantur, vique ad annum minime extinguantur, vt dicit Iſido. In aſperitate ergo iuniperi, accipe aſperitatem carnis, in cineribus vero eiſdem, intellige humilitatem mentis: in quibus diutius perſeuerat diuini feruor amoris. Itē amor charitatis etiam mala conuertit in bona. Nam ſicut dicit Apoſtolus. Dilegentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Huius exemplum apparet in piro, quia pira immatura, quæ ſunt pontica, & dura, & groſſa, & ad eſum mala, per decoctionem ignis efficiuntur bona. Sic per decoctionem, & vigorem ignis charitatis, etiam magna, & groſſa aduerſitates cedunt homini in bonum ſaltem animæ per patientiam quam charitas generat. Nam patiens eſt charitas, ſicut dicit Apoſtolus.

Iſo.

Rom. 8

1. Cor.
12.

Item, amor charitatis aſſimilatur zingiberi, quod radix eſt herbæ calidum, & humidum, & valet contra frigidas cauſas peſtoris, & pulmonis, ſtomachi dolorem, & iureſtinorum mingat, ventoli tates extenuat. Quanto autem eſt albius, & recentius, tanto acutius, & melius

Liber Tertius

fiertus, & doloris, quia quando auarus perdit, quæ diligit, cruciatur suo, & dolore cogitur lachrymari.

Item auaritia assimilatut inſquiamo; quæ eſt herba venenofa, & mortifera: propter quod dicitur inſania. Et hæc (vt dicit Dioſc.) habet virtutem contri-
7. Io. 2. gendi, & ſomnum pronocandi. Simili-
 ter auaritia veneno cupiditatis extin-
 guit vitalem calorem charitatis, & ita
 eſt cauſa mortis ſpirituali. Ioan. Si quis
 diligit mundum, non eſt charitas patris
 in eo. Item contriſcit cor auaſi ad non
 ſubueniendum pauperi, & burſam ad
 non reſtituendum. Hæc etiam eſt, quæ
 cauſat circa ſpiritualia pigritia & negli-
 gentia ſomnum. Plal. Dormierunt ſom-
Pla. 75. nium ſuum &c.

*Bona arboris boni effectus varij, & eius im-
 pudentia, croci, & perfectiones deſcri-
 buntur: quibus multis ſimi-
 litudinibus boni viri
 comparantur.
 Cap. VII.*

Bonus homo assimilatut arbori bo-
 nae. Bona enim arbor illa iudicatur
 in qua eſt fructuum maturitas fructuum
 pluralitas, & fructuum ſuauiſas. Et hæc
 tria tanguntur Mat. Bona arbor fructus
 bonos facit. In eo, quod dicit, Facit fru-
 ctus tangitur fructuum maturitas. Sed in
 eo, quod dicit fructus in plurali, tangi-
 tur fructuum copioſitas. In eo, quod di-
 cit Bonos intelligitur fructuum ſuaui-
 tas. Quædam ergo arbores ſunt, ex qui-
 bus nullus naſcitur fructus, propter de-
 ſectum humoris. & ſunt homines otio-
 ſi & inertes, qui propter deſectum amo-
 ris, nihil boni operantur. Vnde arbores
 huiusmodi, ne ocioſe terram occupent
 excidentur, & in ignem mittentur. Quæ-
 dam vero faciunt fructum, ſed paucum
 quod eſt propter paucitatem humoris,
 & caloris. Et tales ſunt, in quibus eſt
 modicus humor compunctionis, & mo-
 dicus calor dilectionis inuenitur ſine
 frequentia bonæ operationis. Sunt etiã
 quatuor cauſæ aliz, quare ſcilicet arbo-
 res aliquæ ſunt fructum modicum fa-
 cientes.

Prima eſt, quando ſunt nimis frondo-
 ſæ, quia humor, qui deberet tranſire ad
 fructus, cõuerſitur ad folia. Et tales ſunt
 qui delectantur tantum in folijs verbo-

rum. Vnde aſſimilantur ficulnæ, cui do-
 minus maledixit.

Secunda cauſa eſt, quando nimis ſunt
 proceræ. Humor enim a radice aſcendẽs
 per arboris altitudinem, & latitudinem
 late ſe diſſundit, & ad ramos tranſiens
 paulatim euaneſcit. Magni enim viri, &
 prelati aliquando ſunt inſtructioſi, quia
 ea quæ deberent dare pauperibus, expẽ-
 dunt in ſuis vanitatibus. Ambro. dicit.
 Auis ſe ſociat auibus, & pecus pecori-
 bus, piſcis piſcibus: ſolus tu homo con-
 ſortem excludis, feras includis; parietẽ
 veſtis auis, & pauperem nudas veſtimẽ-
 to; panem petit pauper, & non accipit
 æquus tuus autem ſub dentibus man-
 dit.

Tertia cauſa eſt, quando ſunt nimis
 vetuſtæ, quia tunc (vt dictum eſt ſupra
 capitulo primo) radix induratur, & ſilgi-
 dirate contriſcuntur poro radices, ita,
 quod humor ingredi non poteſt, quo
 planta nutriatur, & fructificet. Sed ſi
 perforetur radix, aut ſcindatur, & illi
 ſciſſuræ immittatur lapis, tunc trahitur
 ſuccus per lignum radices, & purificatur
 & fertilior efficitur, ſicut dicit philoſo-
 phas de amigdalio antiqua ſi perforetur
 radix eius. Quando igitur aliquis eſt ve-
 terulus in peccato, tria foramina ſiue ſciſ-
 ſuras in corde ſuo oportet facere, pri-
 mum per dolorem contritionis, ſecun-
 dum per pudorem confeſſionis, tertium
 per laborem ſatiſfactionis.

Quarta cauſa eſt, quando arbor non
 ampatatur, quia tunc humor, qui con-
 uerteretur in fructum, conuerſitur in ra-
 mafculos ſuperfluos, & inuiles. Vnde
 arbor melius fructificat, ſi homo ab eo
 ſuperflua remoueat, eo, quod humor,
 qui tranſit in nutrimentum ſuperfluor-
 um, ibiſ remoris tranſit in fructum.
 Ioan. Omnem qui facit fructum purga-
 bit eum, vt fructum plus afferat. Et
 ideo purgationi plãratũ in vere eſt inſi-
 ſtendum. Similiter ſi homo reſecat a ſe
 ſuperſuitates cibi potus, & ſomni, &
 aliorum huiusmodi, efficitur aptus ad
 magis abundandum in ſpiritualibus
 fructibus, & penitentiæ operibus. Et
 nota, qd rami arborum quanto plus ſunt
 onati fructibus tãto, magis inclinantur
 quia ſancti viri quanto plus abundant
 bonis operibus tanto magis humiliantur.

Quædam autem arbores ſunt, quæ li-
 cet fructus multos habeant, non tamen
 faciunt.

Mat. 22

Amb.

Ariſt. de
 veg. &
 pian.

Ioã. 15

Mat. 7. faciunt eos malos. Matth. Mala arbor fructus bonos facit. Quandoque tamen contingit, qd arbor mala a sua malitia transmutatur in arborem bonam, & quod bonos fructus producat efficitur. Sed ad hanc transmutationem arboris sunt quatuor necessaria.

Arist. de veg. pl. Primo labor. Nam, sicut Aristoteles dicit, arbores siluestres per debitam culturam efficiuntur ortenses: & ponit exemplum de amygdalo, quæ si est amara, per culturam efficitur dulcis. Sic homo debet cor suum colere, & purgare, & tunc bonos fructus faciet.

Secundo necessarius est locus. Dicit enim philosophus, quod quædam planta in uno loco faciunt fructum perniciosum, quæ transplantatæ faciunt fructum bonum. Et ponit exemplum de iusquamo, quia quod in Persia est natum translatum in Ægyptum est perniciosum, sed in Hierusalem translatum fit comestibile, & bonum. Similiter animus hominis per translationem penitentiae, de malo statu in bonum conuertitur. Unde in Ægypto, id est in tenebris peccati positus, est perniciosus, & malus: sed in Hierusalem, id est in pace iustitiae, & consuetudine per penitentiam transplantatus, efficitur bonus, & salutaris. Nota tamen, qd peccator, nisi prodest transmutatio loci sine mutatione animi. Nam sicut dicit Ber. Nec iuxta profuit locus cæli, nec Adæ locus paradisi, nec Loth locus montis excelsum, nec filijs Israel locus deserti. Unde interrogatus Socrates a quodam, cur locorum mutatio nihil prodesset ad mutationem vitiorum, respondit: Non est mirum, si mutatio locum non mutas vitium, quia circumiens semper te ipsum.

Arist. de veg. & plan. Tertio necessarium est tempus. Dicit enim philosophus, qd plures plantæ plantantur in vere, in autumno paucæ, pauciores in hyeme paucissimæ in æstate. Plantæ autem ergo spiritualis conuenientius fit in vere, id est in tempore iuuentutis, qd in autumno maiora ætatis, vel in hyeme senectutis, vel in ætate, id est in senectute malæ consuetudinis, ubi totus humor deuoluitur, & gratia desiccatur.

Quarto necessarius est furculus, qui trunco insertus totam eius virtutem trahit ad suam qualitatem. Et significat verbum Dei, quod animam sic inuenit, qd quæ primo faciebat fructus amarus, &

noxios, postea facit fructus dulces, & salutaris. Iac. in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

Item nota, quod bonus homo malo associatus nonnunquam eius malitiam implet, aut tollit. Cuius exemplum apparet in prijs, quia hoc habent illa propria maxime syluestria, quod cum iungis malis accepta omnem ab eis auferunt laxationem, pulvis etiam puri siluestris bibulus valet similiter contra fungos. Quid autem per sylvestre purum, nisi si hominem intelligimus bonum a maiorum hominum quidem consortio, & contagio semotum, & orationum solitudinem deditum, vel in sepe penitentiae positum. Huius tamen societas, & penitentia iungi malitiam, id est hominis mali nequitiam suis plerumq; aut exemplis aut monitis, vel meritis impedit, vel tollit. Cuius etiam pulvis, id est humilitas visci, vel purius, id est mors, eius corpus incinerans, & animam, glorificans etiam quandoque malitiam peccatorum immutat. Nam etiam post mortem sancti nonnunquam peccatores conuertunt, & euoluunt.

Item nota, quod bonus homo assimilatur croco. In quo prius posuimus notat bonitatis indicium. Quia crocum, est optimum, quod est recens, odoris boni, longum, purum, album, integrum in spiramine bonum, & cum tangitur tingit manum, & leniter est acutum. Similiter ille est inter bonos & sanctos viros optimus, qui est recens & seruus in opere; odoriferus, id est sedolens in hominum opinione. Item longus, id est perueniens in bona conuersatione; albus id est, purus in intentione; integer, id est castus sine carnis corruptione; & bonus in spiramine, id est in conuersatione, siue exhortatione, coloratus manus tangens, id est impletiens sue virtutis in sui adhaesione. Ille enim manum tangens se suo colore tingit, qui sibi adhaerentem ad imitationem suorum operum, vel suam virtutem trahit: vel ille manum tangens se suo colore tingit, qui se huiusmodi beneficium posuit: quod pertinet ad viros perfectos.

Item qui est acutus leniter in aliorum correctione, siue increpatione. Debet

Liber Tertius

enim esse acutus in pungendo, sed levis in percutiendo. Est enim necessarium in correptione delinquentis acumen seueritatis cum dulcore lenitatis. Secundo, notamus in croco natiuitatis locum.

Diosc. Nam sicut dicit Dioscor. orientalis melior est, quam occidentalis, quia scilicet contemplatiua melior est quam actiua, ex eo, quod contemplatiua melior est, calore solis i amore Christi magis calefactus, & splendore, i sapientia eius magis illustratus, sicut pars orientalis exeat in calore, & splendore.

Tercio, notamus in croco florietatis aspectum: producti enim crocum flore caput habentem ad violę modum, & in medio tres ramulos. Quasi autem flos croci, est conuersatio vni boni, quę debet esse purpurea per charitatem, violacea per humilitatē, & triplicata p fructificationem, scilicet vt fructificet Deo, sibi, & proximo. Vel sicut dicit Bernardus, vt viuat humiliter Deo, ordinatē sibi, & socialiter proximo.

Berna. Quarto, notamus in croco complexionis temperamentum: est enim calidum, & siccum in primo gradu, in suis qualitatibus temperatum. Sic enim bonus homo, & prudens, & in caliditate, i spirituali feruore, & in siccitate, i in abstinentia extenuatione temperatus est, secundum debitum gradum, i discretionis modum.

Quinto, notamus in croco vtilitatis effectum. Nam crocum multum est confortatiuum, & valet contra debilitatem stomachi, & contra cordis defecta: quia boni multum alios confortant, debiles, i trepidos, & corde deicientes, i pusillanimes vigorando suis consilijs, exhortationibus, & exemplis.

Quemadmodum quo ad semen, flores, frondes, fructusque, ac ratione loci plantę inter se naturaliter differre videntur: sic quidam a similitudine boni viri a malis moraliter distinguuntur. Cap. VIII.

Boni a malis, vel etiam inter se inuicem differunt moraliter sicut differunt inter se plantę naturaliter. Differunt enim plantę, vel arbores a se inuicem primo in seminibus: quia quędam earum ex semine bono generantur, quędā vero ex malo. Et dicit Albumas, quę

malo semine non proueniunt de facili bonę plantę, nec ex bono de facili male: quamuis in animalibus, & potissime in hominibus saepe videatur contrariū. Cuius ratio est, vt idem dicit, quia plantę est terra afixa, propter quod vni forme a terra recipit nutrimentum: animalia vero non sic, tum propter varietatē complexionis, tum propter volubilitatē voluntatis. Similiter ergo inter homines illi homines ex malo semine nascuntur, qui malorum exempla imitantur. Sed quę bonorum imitantur vestigia, illi ex bono semine oriuntur. Malum enim semine, est semen vitiorum quod seminavit diabolus. Nam superbiam seminavit in Adā, inuidiam in Cain, incontinentiam in Lamech, gulam in Esau, auaritiam in Balaam, iram in Saul, accidiam in Achitophel. Vnde qui in huiusmodi virijs illos imitant, hi sunt, qui ex malo semine nascuntur. Vnde dicitur in epistola Iudę: De illis, qui in viam Cain abierunt, & errore Balaam seducti sunt. Bonum autem semen est quod seminavit Christus, scilicet humilitatem in matre, fidem in Centurione, abstinentiam in Iohanne Baptista, continentiam virginis in Iohanne Euangelista, & sic de alijs virtutibus, in quibus qui eos imitantur, ex optimo semine nascuntur. Nota tamen quod arbor siue plantę ex malo semine nata, bona effici potest auxilio cultura. Vnde dicit Aristoteles, quod si scindatur radix arboris, & illi scissure immittatur lapis, fecunda fiet, si erat sterilis. Cuius ratio est, secundum Albumas, quia per scissuram fit grossi & noxi humoris euaporatio, & caloris aeris circumstantis attractio, cuius virtute fit illius mali humoris consumptio, & quędam plantę innouatio. Ipse etiam Philosophus dicit malogranata stercore porcinis stimata, & aqua dulci rigata, meliorescunt. Sicut ergo de malitia mutatur in bonitatem auxilio cultura, ita nullus homo efficitur bonus auxilio poenitentia. Sed debet fieri scissura, id est apertio radicis, i cordis per contritionem, & orationem per confessionem, & immitti lapis, id est perseverantia armitas, vel constantię soliditas apponi, & simus humilitatis cum aqua compunctionis, vel doctrine spiritualis, quę dulcis est: vel aqua hęc apponenda, est eleemosina: quia ignem ardentem exstinguit aqua, & eleemosina restitit peccatis.

Iuda.

Ari. de veg. plan.

Secun-

Secundò, differunt plantæ, siue arbores quo ad locum, siue situm, secundum quod inuenitur in eis triplex differentia. Vna est quo ad abundantiam humoris, quia quædam plantæ nascuntur in terra, quædam in aqua, quædam in petra, non tamen omnino sine terra, quædam vero in arena. Sed, quæ in petra, parum crescunt, quia humor est paucus. & cito arescunt. Esi per appositionem humoris, & terra ab hominibus adiuuent. Sic quidam homines spirituales sunt plantati in terra. i. humilitate fundati. Terra enim est elementum inanimatum, & instabile, & ideo designat humiles, & bene proficiunt: quia omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Quiaam vero plantati sunt in aqua gratis, vel poenitentia, vel sapientia, & isti enim crescunt vel proficiunt. Psal. 1.

Luc. 14. Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decurtus aquarum.

Psal. 1. Quidam vero in petra. i. in corde duro & parum deuoto. & isti cito decidunt. Nā petra est dura, & parum humerosa. Luc. 7.

Luc. 7. Aliud cecidit supra petram, & exortum aruit, quia non habebat humorem. Quidam sunt plantati in arena: in quibus scilicet nullus est humor gratia eiui neque. Nam arena dicitur ab ariditate. Isti sunt peccatores quorum fructus vani & inutiliter sunt. Nota ergo, sicut dicit Aristoteles, quod plantæ, quæ nascuntur in locis aridis, sunt parue quantitates propter paucitatem humoris: Quæ vero in locis humidis finibus, & maritimis, sunt maioris quantitates, propter abundantiam humoris. Illæ tamen, quæ crescunt iuxta ripas marium salforum, non multum crescunt, propter arenarum multitudinem, & attritionem humoris siccitate. Sed sicut in eadem philosophus dicit, iuxta mare rubrum hoc salit, ubi arbores magnæ sunt propter abundantiam humoris, & caloris. Ex quibus patet quod in hominibus sicut in arboribus tanto magis sit augmentum (in arboribus quidem corporale, in hominibus vero spirituale) quanto magis abundat calor, & humor, scilicet in hominibus calor dilectionis, & humor deuotionis. Sed cauendum est, ne sit humor falsus i. deuotio tristis, & sicca, sicut hypocritarum, de quibus dominus dixit: Nolite ueni si cur hypocritæ tristes, sed debet esse deuotio læta, & dulcis, nisi esset foris tristitia proueniens vel ex poenitentia, hoc est peccati recordatione, vel ex passionis

Christi compassione; quæ quidem ambo per mare rubrum designantur. Quia utraque compunctio, seu deuotio licet falsa vel amara sit, tamen animam in linguam, & auget.

Secunda differentia localis attenditur in plantis respectu caloris solis: Nam plantæ, quæ sitæ sunt versus Orientem, citius conualescunt propter aspectum solis, & sufficientiam caloris. Sed versus occidentem, e contra, se habent, propter defectum caloris solis, ut dicitur. Auto. 1. x. quo habetur, quod anima citius conualescit in spiritu, si sit in ea aspectus solis, id est dilectionis rationis sufficientia caloris. I. de ita mensura dilectionis. De qua dicitur. Diliges dominum Deum ex toto corde tuo, &c.

Ma. 22.

Tertia differentia localis attenditur in plantis secundum temperiem aeris. Nam sicut dicit Albumasar, si aer ubi nascitur planta, fuerit nimis calidus, poris apertis calor naturalis euaporabit, & ita planta siccabitur. Si vero frigidus nimis, plantam suffocabit, sed temperies eius nariet, & conseruabit. Sic plantationem poenitentia in homine ardor luxuria, vel gula euacuat, frigus accidia dissipat. Sed temperata abstinentia nariet, & conseruat. Nota ergo, quod secundum Aristotelem, planta quatuor indiget, scilicet semine terminato, & in sua specie perfecto, maturo, & a putredine seruato, item loco plantæ congruo.

Tertio, humore moderato & dico moderato, quia ex humoris temperie magis seruatur plantæ nutrimentum. Quia si humiditas fuerit nimia pororum, oppilatio fit, per quos nutrimentum transit ad incrementum arboris. Eodem modo siccitas si superabundauerit, pororum & viarum constitutio est, & sic utroque modo impediatur nutritio arboris. Sed si temperatio fuerit caloris, & humoris, erit processus plantæ ordinatus, & utilis.

Quarto, indiget planta, ut dicitur, ac re modice temperato. Eodem modo anima poenitentis indiget semine spiritualis doctrinae. De quo Luc. Semen, est verbum dei, & istud semen debet esse terminatum & mensuratum, secundum capacitatem audientium, & secundum regulas fidei catholicæ. Item semine eleemosynæ, de quo Apostolus: Qui seminat in benedictionibus, &c. Et hoc semen

Luc. 6.

1. Cor.

12.

P. 3. debet

Mar. 6.

Liber Tertius

Ecc. 11. debet esse in sua specie perfectum p charitatem scilicet, vt elemosyna in caritate fiat. dico in sua specie, quia plures sunt elemosynarum species, & modi siue corporaliū siue spiritalium. Item indiget semine operationis bonæ. De quo Eccl. Manet semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua. i. bona opera operari ne desinas, & in mane inuenturis, & in vespere senectutis. Hoc semine debet esse maturum ad discretionē, vt scilicet cum debita maturitate, & discretionē bonum opus fiat. Item semine diuinæ gratiæ sine quo alia nihil valerent. Et de hoc semine dicitur, 1o. Io. 3. eius. i. gratia in eo, manet hoc semen debet conservari a putredine peccati, cū qua esse non potest.

Secundo, indiget plaratio pœnitentiæ, loco sibi congruo. Nam alius locus competit ploranti, vel oranti, scilicet secretus, alius elemosynam facienti, q̃a publicus, vbi sint, vel conueniant pauperes sed non publicus ad ostentationem, & similiter alia loca competunt ad aliis, si alia contemplatiuis.

Tertio indiget humore, s. nutrimenta li, & cibo temperato, vt sit quidam abstinentia, sed tamen discreta.

Quarto indiget aere mediocriter temperato. In aere enim, qui multarum varietatum est susceptiuus, pœnitens intelligitur spiritus, qui temperatus esse mediocriter debet: quia nec nimis calidus, vt aliquid sibi supra vires assumat tanquam presumptuosus, nec nimis frigidus, vt si spiritalia & sibi congruentia negligat tanquā sit accidiosus: sed debet esse per discretionem ordinate temperatus.

Tertio differunt arbores in partibus, scilicet partium suarum multitudine, & paucitate, magnitudine, & paruitate, fortitudine, & debilitate. Cuius diuersitatis causa est diuersitas humoris, quia in aliquibus est lacteus, vt in sicubus, & talis in latum, & in longum est ad se extendendum idoneus. In quibusdam vero est viscosus, vnde nec ad extensionem aptus. In quibusdam vero est acutus, qui ex sua fortitudine ad multam extensionem est aptus. Et raritas arboris accidit propter insufficientiam humoris: spirituosus vero propter sufficientiam caloris ad condensationem humoris. Quasi autem humor lacteus quo parua, i. incipientes nutrant, est deuotio adiacentium. Sed quasi humor

acutus, & subtilior, est contemplatiuorum in quibus etiam est calor charitatis abundantia. Et ideo tales habent partes id est ramos operum plures, per frequentiam maiores, id est longiores propter perseverantiam, & fortiores propter constantiam sine patiniam. Sed quasi humor viscosus, est amor proprius auarorum, qui ab eis non separatur, nec facili ter ad alios extenditur. Vnde dicitur in eis calor, & charitas: quia charitas non quatit, quæ sua sunt. Et ideo eorum partes, & rami id est opera que dona, sunt pauciora, minorā, & debiliora.

Quarto differunt arbores in frondibus. Et primo in frondium variatione: quia quidam arbores siue planta habent folia aspera propter dominium terrestritatis, & siccitatis. Quidam vero habent folia lenia propter equalitatem aquæ humiditatis, & proportionem debiti caliditatis. Sic superbi, in quibus dominatur amor terrestris, & siccitas: quia carent humore pietatis, habent folia, id est verba aspera, hoc est contumeliosa, & alios asperantur. Sed illi, qui humectantur aqua diuinæ sapientiæ, in quibus existit debita caliditas charitatis & beneuolentie, hi habent folia, id est verbalenia, & dulcia.

Item differunt arbores in foliorum duratione: quia quibusdam arboribus folia cito cadunt propter humorem rarū, non vinctuosum, & cito succabilem. In quibusdam vero permanent diu propter causam contrariam. Similiter in illis quibus deest vinctuosus humor gratus, & deuotionis, cito cadunt folia, quia cito defecunt promissa. Nam sicut facili ter verbis promittunt, ita facili ter, & cito a promissis deiciunt. Sed illi, in quibus contrario est gratia, & deuotio, firmi sunt in promissis: & isti sunt sicut arbores, ex quibus folia non cadunt. Ps. Et solum eius non defluit. Vnde tunc solum defluit, quando facit contrariam eius, quod aliis dicit.

Item folia arborum differunt infiguratione. Quia quarundā arborum sunt folia stricta, quarundā lata, quarundā acuta, quarundā rotunda, quarundā scissa, quarundā solida: quæ omnia variantur secundum varietatem humoris magis, vel minus terrestris, vel viscosi, & propter calorem equaliter, vel inaequaliter humorem extendentem.

In hoc autem significatur, quod verba siue contingentium, siue decretum, siue consilium non semper debent esse uniformia, sed diversificari debent non solum in substantia, sed etiam in modo proferendi, secundum exigentiam personarum, in loco, in tempore.

Quintus dicitur, quod arbores in floribus. Quia eadem arbores florent, quod est propter puri & subtilis humoris existentiam in medulla. Quiddam vero sunt quae non florent, propter nimium viscositatem humoris, eo, quod subtiliari non possit, nec propter suam vinctuositatem in subtilem florum substantiam dilari, ut patet in ficu. Quiddam etiam non habent flores propter liquiditatem, quae non potest in florum substantiam coagulari, ut patet in palma, & similibus, de quibus exemplificat philosophus. Per flores ergo, qui ex subtili & puro generantur humore, intelliguntur subtile meditationes, & purae, & considerationes contemplantium, quae requirant puritatem intellectus, & subtilitatem intellectus. Vnde non in omnibus arboribus, id est in omnibus hominibus etiam bonis haec inveniuntur: ex eo, quod in quibusdam licet sit humor vinctuosus deordinis, & gratia, tamen est grossus. Quia licet quidam habeant mentem deordinatam, tamen habent eam simplicem, & grossam, & ideo non aptam ad subtiliora contemplanda: & licet non habeant flores, tamen possunt habere dulces fructus, id est opera, sicut habent haec arbores ficus, & palma.

Illi autem in quibus abundat humor, & fluidus humor carnis, id est amor carnalis, in deo minus apti sunt ad flores contemplationis habendos. Sextus dicitur, quod arbores sunt infructuosae, quae fructus non producant, sed solum tantum emittunt. Et talibus assimilantur mali Chaldaei, verba confessionis dei habentes, sed opera fidei non habentes. Apostolus. Confitentur se nosse Deum, factis autem

Thi. 1. negant.

Item mali doctores, & praesentati, qui solum habent verba doctrinae, sed non opera vitae. Matth. Dicunt enim, & non faciunt.

Mat. 23.

Item illi, qui verbis promittunt, vel vovent, sed facto promissa, vel vota non implent. De quibus dicitur Ecclesiasticus:

Mellius est non vovere, quam post promissum Ecclesiasticus 5. sa votata non reddere. Displicet enim deo inanis & stulta promissio.

Quaedam vero arbores sunt fructuosae. Circa quod notandum, quod arbor ad fructificandum indiget triplici exteriori iumento, scilicet humore terra nutriende. Nam secundum philosophum, terra est mater plantarum, et, quod suo humore plantam more matris nutrit, ex quo etiam in nutrimento, & humore fructus producitur. Indiget etiam in sole humorem suum in medulla digerente, & separare: quia humor nutritivus non potest in planta transire ad materiam fructus, nisi prius calor ipsius plantae adiuncto calore solis decoquatur, & digeratur, & ad locum emissionis fructus, attrahatur. Et hinc est, quod in vere, quando calor solis incipit augeri, plantae folia & fructus incipiunt emitte, quia sol suo calore partes plantae, & humores terrestres a frigore procedente resolvit, & digerit, & ad loca destina attrahit, & deducit. Et hinc est etiam, quod in locis multum a sole remotis, plantae pauciores sunt, & non fructificae: videlicet Aristotele. Cuius ratio est secundum Albumasar, quia illi, qui sunt directe sub septentrione, diem habent per dimidium annum continuu, & per alium dimidium annum habent noctem.

In aestate igitur non potest ibi crescere planta, propter nimium calorem, nec in hyeme propter maximam frigoris continuationem: propter quod sicut dicit Aristoteles, planta ibi generata non habet vires ad fructus producendos, deficiente causa. Nam calor, qui est causa plantarum, & fructuum, in una parte anni omnino modum excedit, in alia vero parte omnino deficit.

Tertio indiget planta tempore. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem, & vere ad humoris emissionem. tunc enim non est rigor vehemens humorem compingens, nec calor vehementer adducens, vel humorem coadunans. Indiget etiamestate ad maturam maturationem, & autumnio ad fructuum repletionem, & collectionem. Sic, ergo planta his tribus indiget ad fructificandum, sicut etiam homo ad bene operandum, & praecipue in operibus salutis vitae, scilicet in continentia carni humore pietatis, & discretione siue opportunitate temporis. Omnia nam operi huius rei

P 4 tempus

Liber Tertius

Ecc. 8. tempus est, ut dicit Ecclesiasticus. Vel ad fructificandum per opera poenitentiae, indiget homo his tribus, scilicet humore compunctionis, qui scilicet est plange idest anima plangens quoddam nutrimendum, scilicet humor lachrymarum secundum illud ps. Fuerunt mihi lachry me mea panes die ac nocte.

Item seruire dilectionis, per quem mens, quae primo fuerat peccato constituta, resoluatur, humor deuotionis attrahitur, & decoquitur dum feruor efficit, ad bonorum operum productionem perducitur. Sed attende, quod serior poenitentis, ut bene fructificet, debet esse temperatus idest discretus, ut etiam dictum est superius, ita, ut neque deficiat per accidia frigus, neque excedat per inassuetudinem. Iniget enim hyeme, idest tempore suo quo se ab exterioribus ad interiora recolligat, & vere, idest tempore quo abundanter humorem pietatis per opera misericordiae emittat. Item aestate, in qua per contemplationis meditationem, vel orationem seipsum ad feruorem accendat ut sic fructus maturos, idest opera perfecta exhibeat quousque analiter sequatur autumnus idest mortis tempus, quo suauitas, & totius temporis fructus idest pietas colligat.

Charitatis excellentia, perfectiones arg. utilitates, ex radicis cypressi castissima, calamenti, carica, & denique mente quamplurimus similitudinibus aperte intelliguntur. Cap. IX.

Charitas assimilatur radici. Primo ratione originis. Quia ex humore de terra accommodato, & caloris coelestis beneficio radix generatur, & a calore celesti tota penetratur, nutritur, & conseruatur. Similiter ex humore deuotionis attracto per feruorem orationis, & beneficio coelestis caloris, id est superni & increati amoris, qui est spiritus sanctus generatur id est diffunditur radix charitatis, & ab ipso calore coelesti idest spiritus sancto nutritur, & conseruatur. Unde Apostoli in oratione unanimiter perseverantes, spiritum sanctum acceperunt, per quem charitas diffusa est cordibus eorum, & nutrita, & conseruata. Hier. Ad humorem mitti radices.

Hier. 17
Luc. 75

Secundo ratione similitatis, siue profunditatis: quia quanto maiori terra

profundius se infigit, tanto fortius arboris solidius, & firmius fundamentum existit: sic quanto charitatis amor inest cordi profundius, & innatius, tanto spiritualis homo firmitus est, & solidius fundatus. Unde Apostolus. In charitate radicati, Eph. 4 & fundati.

Tertio ratione virtutis, quia quamuis radix sit in substantia mollis, tamen fortissimos lapides vi caloris penetrat, & elodit. Sic charitatis amor, quamuis per patientiam sit mollis. Nam molle non resistit tangenti, & sic perfectus non resistit legenti, scilicet iniuriam pro iniuria reddendo, sed potius ei parit. Item quis sit per mansuetudinem dulcis, quia charitas patiens est, & benigna est, tamen fortissimos lapides, id est inhumanissimas persecutiones, seu cruciatus virtute spiritus sancti superat, & vincit, immo radices diuini amoris in petris diuis magis condensantur. Quia scilicet charitatis affectus, & effectus in diuis & asperis passionibus magis multiplicantur. Iob. Super a. Iob. 8. ceruum petrarum radices eius densabuntur.

Quarto, ratione actualitatis: quia charitas omni tempore agit, & crescit. Nam radix tempore hyemali calorem, & humorem in se colligit, quem vernali tempore foras effundit. Sic charitas tempore aduersitatis in semetipsa pinguescit. Sed prosperitatis tempore alijs se effundit, & per vigorem operis proximo reuiuiscit. Ose. Erumpet radix eius, ut Libani. Ose. Aug. Radix omnium bonorum est charitas, radix omnium malorum est cupiditas. Augu.

Quinto, ratione viroris, quia scilicet sicut ex radice est viror arboris, ita ex charitate meritum operis. Unde Gregorius. Grego. dicit, quod sicut multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic virtutes multae ex una charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Hier. Hier. 12. Plantasti eos, & radicem miserunt proficiens. & facient fructum. Grego. Quisquis in charitatis radicem se iniecit, nec a viriditate decedit, nec a fructu inanescit.

Item charitas assimilatur Cypresso. Primo, ratione substantiae. Est enim substantia similis Cedro, quia sua substantia est impugnabilis, & semper sua permanet similitudo. Videmus autem, quod ligna

ligna putrefcunt ex humore aqueo superatundante. Sed hoc modo charitas putrefcens, vel corrupta non potest: quia aquositas i. vehementia tribulationis non praualeat contra eam. Can. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.

Can. 3.

Secundo charitas assimilatur cypressi. Et hoc ratione figure: quia cypressus in rotundum emittit se, unde etiam eius fructus figuram imitatur, et ideo cypressi coniferi appellantur. Rotunditas autem figura, perfectiorem charitatis significat. Quia figura rotunda siue

Art. de cel.

circulatis (secundum philosophum) est perfectissima figurarum. Vnde rotunditas cypressi, est perfectio charitatis. Et hoc secundum Apostolum, Charitas est vinculum perfectionis. Hæc enim virtus est

Coll.

quæ mentem Deo ligat, & inquit, & coniungendo pernit. Quod autem figura cypressi sursum tendit, significat, quod charitas sursum trahit Ecclesiasticus. Quasi cypressus in altitudinem se tollens. Quod autem

Ecc. 50

figura cypressi in cœlum se itingit & acuit, significat quod diligentes Deum quanto plus in charitate procedunt, semper magis se restringunt, scilicet ab illicitis, a superfluis & etiam a necessariis. Sic ergo ex figura cypressi ostenditur, quod charitas hominem perficit, perueniendo exiguæ, & coniungendo itingit, & vnit.

Iuda.

Tertio ratione redolentia. Est enim cypressi lignum, secundum sua suauissimum in odore, unde tota habet licet amara, tamen odore vinolenta, ut dicit

Plin.

Plinius. Similiter odor charitatis tam suavis est Deo, ut sine ipso nihil redoleat. Nam nec eloquentia, neque elemosyna, nec scientia, neque iustitia, neque prophetia, neque quocumque opus, siue donum, habet charitate denotare meritum apud Deum, sicut expresse explicando per singula Apostolus ostendit dicens. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut es tonans &c. Augu. Charitas est sine qua nihil valent operari, & quæ vtrique iuerit, ad se trahit omnia. Charitas ergo tota est odoriferissima, ut eius sola id est verba, licet amara, & aspera videantur interdum esse in delinquentis correptione, tamen odoriferissima sunt in corripientis intentione, & medicinalia sunt in correpti emendatione. Et ideo

1. Cor. 13.

Augu.

Pro. 17. Pro. dicitur, quod meliora sunt vulneta diligenti, quam fraudulenta oscula

odientis. Nam diligens non vulnerat, nisi ut medicus, qui solummodo, ut sanet egrotum, metuit, & percutit viciis. Vel quod cypressus habet folia amara, sed odoriferissima, significat quod ille qui ex charitate diligit, debet delinquentem amare, ut per nequitiam inducendo, & persilantem odore recreare, benigne consolando.

Quarto ratione umbræ, quia cypressus ut dicitur Philus, habet umbram multam gratiosam hæc umbra gratiosa ad quiescendum, est gratiosior mors, & reges Iherusalem diligunt, ut quia dicit Psal. Cui dederit cibus suis somnum &c. Vel hæc umbra cypressi, est refrigerium animæ, in quo per charitatem extincto vitio, animæ passionum est, dulcis et quiescentia anima in sui dilecti heredu. Cant. Sub umbra illius quem desiderabam, feci. Vel umbra charitatis, est protectio diuina quam dedit Deus, & proximi, qui sunt quasi alie charitatis sequuntur. Psal. Sub umbra alarum tuarum protege me.

Ps. 126.

Can. 2.

Ps. 16.

Item charitas assimilatur castellanula.

Primo ratione productionis: quia scilicet fructus est ex arbore productus. Arbor igitur est Spiritus sanctus. Ipse enim est arbor vite in medio paradisi, id est media in Trinitate persona, cuius est gratiam viuificare animam secundum illud: Spiritus est qui viuificat. Huius arboris fructus est charitas. Gal. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium &c.

Io. 6.

Gal. 6.

Secundo ratione augmentationis: quia scilicet castellanula producit longa semina, quæ ingrossantur in actione caloris, & citius condensantur, medulla interiori existente nigra, dulci, & humida, & ad modum sui mellis interiorius distincta. Sic quoque etiam charitas producit longa semina, id est cuncta bona & vique in eternum continuata opera. Quæ etiam ingrossantur, per augmentum deuotionis, & condensantur dum tenaciter frequenterantur, sicut ingrossantur membra, cum per plagues diuinæ augmentus interioris, & illa dicuntur esse condensa, ubi sunt multa, & frequentia, sicut aliter condensa tylos ubi sunt multa, & frequentia ligna sed medulla interiori, id est mentis, & mens, ex charitate operantis detur esse nigra persilantibus. Nam nigrum est, quod parum obediens de claritate. Quia bonum

Liber Tertius

- Grego.** intentio operantis non debet esse ad sui ostentationem, etiam si opus sit publicum: sicut nigrum etiam ad lucem deductum, non praetendit claritatem, sed obscuritatem. Vnde, ut dicit Gregorius, sic opus sit in publico, ut intentio semper maneat in occulto. Item debet esse datus per benignitatem: quia charitas est benigna, ut dicit Apostolus. Item debet esse humida per pietatem, scilicet ut sit raterius compassibilis, & exterius facilius et subtilis ad subueniendum. Quia humidum est passibile, & ad exteriora facilius fluxibile. Item charitas debet esse distincta, & ordinata praecipue in elemosynis dandis: Can. Ordinavit in me charitatem.

Tertio, ratione electionis: quia illa castissima est eligenda, quae est grossa, quae signat multam humilitatem sibi inesse. Vnde levis & sonora reficitur, quia vana esse dicitur. Eodem modo vera est, & probata charitas, quae est grossa per patientiam. Nam id, quod est grossum, non resonat, sed subtile, grossum est metallum, & ferrum. Et sic charitatem habens, licet parlatur, non tamen resonat alienius impatientiae sonum, vel vocem reddendo. Item, quae est ponderosa, id est firma per constantiam. Nam vera charitas est pariens, & conitans.

- Quarto,** ratione operationis, quia castissima multa operatur. Nam habet virtutem mollicandi: & hoc competit charitati, quae inquam emollit dura, & crudelia superbiorum corda. Vnde assimilatur etiam igni, cuius carbonem sunt beneficia eius, inimico duro & superbo impensa, secundum illud Roma. Si esurienti inimicus tuus, cibus illi sit, potus illi: haec enim faciens, carbonem ignis congeres super caput eius: id est haec erunt super caput eius, hoc est mentem eius duram, tanquam carbonem ignis ad molliendum eas duritiam. Item castissima habet virtutem mundificandi: quia charitas cor emundat a rubigine peccati, & praecipue auaritia. **Grego.** Tanta amplius peccati ambigo consumitur, quanto peccatoris mens magno charitatis igne crematur. Item habet virtutem terrorem sanguinis mitigandi: quia charitas uiam mitigat quae est terrorem sanguinis circa cor, secundum philosophum. Nam charitas non irritatur. Item habet virtutem coleram

etiam purgandi: quia charitas luxuriam purgat, quam calor colera incitat, & inflammatur. Item habet virtutem gulae apertam dissoluenti: quia charitas gula delectamentum dissoluit, & abiecit. Item habet virtutem sanguinis purificandi, quasi enim impurus sanguis, est sanguis inuidorum, qui semper contra proximum malleoli, & turbulentii sunt. Vnde per hoc significatur, quod charitas inuidiam purgat. Nam charitas non emulatur. Vel, quia sanguis impurus, & grauis, & turbulentus, est sanguis melancolicus. Per hoc, quod purgat sanguinem impurum, significatur quod purgat accidiam, & tristitiam, & grauedinem spiritus, & facit eum lenem, & sollicitum. Item charitas assimilatur calamento, quod est quadam herba similis menta, & hanc similitudinem declarat, primo eius gradus, quia est calamentum calidum, & siccum in tertio gradu. Et sic simili modo etiam a sacris doctoribus charitatis gradus tres esse ponuntur. Quia est charitas incipientium, & proficientium, & perfectorum, & in quolibet gradu, licet non uniformiter, tamen aliquo modo est calida, & sicca in effectu, quia calefacit mentem, & defecit carnem, id est carnales fluxus.

Secundo, declarat illam eius virtutem, quia calamentum habet virtutem dissoluenti, & consumendi: Similiter & charitas dissoluit mentis duritiam ad bonum suscipiendum, consumit humoris molliem, id est fluxibilitatem ad malum. Vnde per charitatem efficitur mens humana mollis, & facilis ad bona & dura, & difficilis ad mala.

Tertio, hoc ostendit eius effectus. Nam calamentum superfluitates humiditas in corpore defecit, & hoc competit charitati in quantum excludit vitium gulae.

Item calamentum libidinem frenat: quod multo magis competit charitati, quae castitatem diligit, & libidinem odit.

Item intestinorum, & stomachi dolorem sanat: quod competit charitati, in quantum sedat vitium ira, quod est cum interiori dolore. Item morbum repulium curat: quod competit charitati, in quantum resistit moribus inuidorum, & detractorum. Item contra reumaticas, & ligidas causas iuuat: quod

quod competit charitati, in quantum expellit ab anima humana fagus accidia. Item contra lepra iuuat: hæc lepra est auaritia, qua fere omnia membra ecclesie inuenit. Nam à minoribus usque ad maiorem omnes auaritie student: & hoc est ex defectu charitatis. quia qui diligit mundum, non est charitas. Patet in eo. Item calamentum venenum ad exteriora euocat: quod competit charitati, quæ venenum nocuum in superbis de corde extrahit, & abiecit. Item charitas assinaatur caritas, quæ est ficus sicca à copia sic vocata.

1 Io. 2.

Primo, quia carica confert senibus. Nam carica à senibus in cibum sumpta, dicuntur eos descendere, ne rugetur eorum cutis. Ratio huius est, quia rugositas accedit in senibus, quia membra, à naturali humido debecata immiscus contrahuntur, & obigescent, & pellis corrugatur rigore, & induratur. Sed carica humida est, & calida, & propter humiditatem non permittit membra contrahi; & propter caliditatem non permittit à rigore condingente corrugari. Per senes autem intelliguntur illi, qui diu peccata continent: in his delicta ab humore deuotionis, & abundante in eis rigore iniquitatis, scilicet propter defectum caloris charitatis, non solum interius contrahuntur membra per retractionem à bonis, sed etiam pellis, idest conuersus exterior corrugatur, deformatur, & immutatur. Sed charitas repellendo fagus malitia, & replendo animam deuotionis iniquitatem, prohibet contractum membrorum, idest retractionem à bonis; & rugositatem pellicis, idest deformitatem exterioris conuersionis.

Gal.

Secundo, quia carica confert debilibus: habet enim delicias confortare, & ratione sapientis, quia est inter fructus dulcoris, & ratione complexionis bonæ, quia calida & humida. Sic charitas inter omnes virtutes plus debilitatem animæ roborat, & confortat. Et ipsa etiam enumeratur ab Apostolo inter fructus spiritus. Inter omnes illos dulcor repetitur. Ipsa etiam est calida per inflammationem, & humida per compassionem, vel lachrymarum deuotionem.

Tertio, quia carica confert tenuibus, idest macilentis: quia ficus sicca multum sanguinem grossum generat, & multum impingunt. Similiter charitas multum sanguinem, idest multum meritum generat, idest adicit animæ. Vnde & multum impingunt eam. Quia diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Quarto confert vocibus: quia carica pectus mundificat, rursus sedat, & vocem clarificat. Similiter charitas pectus, idest cor mundificat, & rursus spiritualiter sedat, & vocem clarificat, siue in confessione peccati, siue in laude Dei, siue in exhortatione proximi. Item charitas assimilatur mentis, quæ hec frigida sit & sicca, tamen habet virtutem dissoluenti, confortandi, & appetitum promouendi. Similiter charitas frigida est in quantum extinguit ardorem auaritiæ, & sicca in quantum desiccatur humorem luxuriæ. Vnde habet virtutem dissoluenti, scilicet amoris mundi vincula, & confortandi corda debilia, & promouendi desideria sancta. Item mentis cocta in aceto, sordes minuit, purgat gingiuas putidas, maricem mundificat & confortat. Item decocta in vino, dolorem viscerum, & renum placat. Dicit enim Isaac, quod abominacionem amputat, & singultum sedat. Quæ etiam omnia congruunt charitati: quæ tollit tectorem oris, idest vitium gula; & mundat maricem, idest vitium luxuriæ; placat dolorem viscerum, idest vitium ira; & amputat abominacionem, idest vitium accidia, quæ spirituales delicias abominatur, & fastidit. Item sedat singultum, idest vitium inuidiæ. Nam ille cui aliquis inuidet, dicitur esse in singultum, idest in dissipationem, & in scandalum.

Rom. 8.

Psalmus: Pax multa diligenti legem tuam, & non est illis scandalum.

Ps. 118.

Hæc

Liber Tertius

*Humana carnis fragilitas ex fœno. i. n. s. q. vitia
ta natura procreuit ex arbore Taxo, quib-
usdam similitudinibus aperitur.
Cap. X.*

Isa. 40. **C**aro humana assimilatur fœno, se-
cundum illud Isa. Omnis caro fœ-
num, &c. Dicit ibidem glosa, qd fœnum
nascedo h. i. virorē, crescedo h. i. deco-
rē, & h. i. vltimo florem: sed tandem sic-
catum Solis ardore, redigitur in pulue-
rem.

Item p. c. s. f. & siccum, nutrimento
est aliquando deputatum. similiter hu-
mana caro nascedo habet virorem vitę,
crescendo decorem formę, & post aug-
mentum quandoque florem fortunę &
temporalis glorię. Sed Solis ardore, i. gra-
uis tribulationis, vel infirmitatis feruore
siccata, idest exhausta, redigitur in pul-
uerem, vel mortis, vel infimę deie-
ctionis.

Ecc. 10. Item hoc fœnum, idest corpus p. mor-
tem p. c. s. f. & per totalem priuationem
vite p. c. s. f. siccatur, sicut quā-
do est in sepulchro clausum, vel huma-
rum, ipsum efficitur nutrimentum ani-
malium, i. esca vermium. Ecclesiastici:
Cum morietur homo, hereditabit ser-
pentes, bestias, & vermes. Vnde dicitur:
Post hominem vermis, post veniem tor-
tor, & horror. Sic in non hominem ver-
tutur omnis homo. Bernar. Cur carnem
preciosis rebus impinguas, & adornas,
quam post paucos dies vermes deuora-
bunt in sepulchro, & animam tuam bo-
nis operibus non adornas, quę etiam
Deo, & Angelis p. c. s. f. e. t. e. n. d. a. e. s. t. in iudicio?
Cur animam tuam vilipendis, & ei
carnem p. c. s. f. e. n. d. a. e. s. t. in iudicio?
Cur animam tuam vilipendis, & ei
carnem p. c. s. f. e. n. d. a. e. s. t. in iudicio?

Diof. Item caro assimilatur taxo, quę taxus
est arbor venenata, ex cuius iucco fiunt
venena, & cuius vmbra dormientibus
sub ea, est mortis era. Dicit enim Diof.
quod lignum hoc si ignem accipiat, in-
extinguitilem ignem seruat. Habet. n. ta-
xus principaliter hęc tria, scilicet vene-
nosum succum, mortiferū vmbraclū,
inflammabile lignum. Succus taxī,
est carnis delectatio, quę animam vene-
nat: sed vmbra taxī, est carnalis vita
sue conuersatio, quę animam necat
Rom. 8 secundum illud Roma. Si secundum

carnem vixeritis, moriemini. Sed igni-
tio taxi, est concupiscentiā, vel fomitis
inflammatio, quę in perpetuum durat.
Potest enim in hac vita fomes peccati
mitigari, sed non extinguī, dum scilicet
homo est in carne corruptibilī. Licet in
Beata Virgine ex privilegio gr̃e primo
quidem in sua sanctificatione, scilicet in
vtero matris suę fomes dicatur fuisse
non secundum essentiam extinctus, sed
mansisse ligatus: Deinde in concep-
tione filij credendum sit, quod totaliter
fuit extinctus. In alijs tamen homini-
bus communiter semper viget: propter
quod semper est in eis aliqua repugnan-
tia carnis ad spiritum. Et ideo dicebat
Apo. Inuenio aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis meę
Hier. Nos gestamus laqueum nobiscū, Hiero.
circumferimus inimicum, carnem no- in epi.
stram loquor, de peccato nutritam, cor-
ruptam nimis ipsa origine, sed multo
amplius praua consuetudine viciatam.
Hinc est, quod tam acriter aduersus spi-
ritum concupiscit, quod assidue mur-
murat, & impatiens est disciplinę,
quod illicita suggerit, quod nec ra-
tioni obtemperat, nec villo timore in-
hibetur.

*Castitatis, virginitatis, viduitatisq. perfectio ex
planatur. quę ex varijs cinnamomi, Balsam-
inis, naturalibus perfectioribus pul. h. i. n. s. q. s.
exemplis optime colligitur. Cap. XI.*

Castitas continentię assimilatur ci-
namomo.

Primo propter genituram. Nam cina-
momum verum inter arbores, & tribu-
lorum vepres, & rupes densas gignitur,
& ideo cum magna difficultate colligi-
tur. In quo significatur, quod continen-
tia carnis non in mollicie deliciosa vi-
ta gignitur, vel seruatur, sed in asperita-
te pœnitentię, & in austeritate absten-
tię. Vnde dicebat Apo. Castigo corpus
meum, & in seruitutem redigo. Iſido. Iſi. 2. de
Sex sunt, quę incorruptam seruant ea
sistatē, scilicet sobrietas, operatio,
asperitas cultus, cohibitio sensuum
cauta, sermonis honestas, euitatio opor-
tunitatis. Vnde patet quod cum ma-
gna difficultate continentia conseruaf,
vel h. i. Nam sicut dicit Aug. Inter om-
pugna, Augu.

Aug.

Mathe.
29.

nia certamina Christianorum, duriora sunt pila castitatis. Nam ita continua pugna, & rara victoria. Vñ dñs Math. cū discipuli dixissent ei. Si ita est omni cū vxore, non expedit nubere: Non omnes capiunt verbū istud, sed quibus datum est. In quo arduitate continentiz dominus ostendit, quia ab eius consecutione deficit hominum virtus communis.

Secundo, pp staturam, quia cinamomum est virgultum in India vel Aethiopia tantummodo duorum cubitorum. Subtiles enim, & replicatos habet culmos crocei, vel nigri coloris. Duo ergo cubiti cinamomi, signant duos gradus continentiz: vnus est continere se ab illicito coitu, qui omnibus competit etiā in coniugatis. Alius est abstinere a licito, scilicet etiam a coniugio, vel coniugali vsu: & ista continentia non est omnium, sed paucorum, vt patet ex verbo Dñi sapra dicto. Quia nō omnes capiunt verbū istud. Culmi autē cinamomi subtiles, & replicati, qui sunt crocei, vel nigri, & terminatio arboris, & ramorum, sunt pfectiones continentium. Consistunt ergo pfectiones continentium in subtilitate contemplationis, in replicatione dilectionis, vt scilicet habeant dilectionem Dei, & proximi, ita vt amor proximi inde reflectatur in Deum: quod est cum ipse proximus propter Deum diligitur; & iterum amor Dei in proximum rependatur, scilicet, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suū. Item nigredine humilitatis, quia scilicet niger color virtutem habet visum congregandi: quod respectu aliarum virtutum cōpetit humilitati. Quia qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, vt dicit Grego. Sed p̄cipue humilitas debet castitati adesse, quia sicut Grego. dicit. Nulla est castitas carnis, quam non commendat humilitas. In croceitate feruor deuotionis significatur: ex eo, qd color croceus intentionem caloris demonstrat. Vñ le aues, quæ calidissimæ cōplexiones sunt, extrema habet crocea, vt pedes atq; rostra, quod accidit ex abundantia humoris sicci & calidi, quem natura eiecit ad extrema, & pp hoc sic colorantur. Et si p̄ color croceus ipse las signat intentionem caloris ex distemperantia sanguinis in epate. Ergo moraliter il-

li habent colorem croceum, qui hāt feruorem intensum, scilicet ad Deum, & ad proximum: & hic est charitatis color, sine quo nihil castitas valet. Nam sicut dicit Bernar. castitas sine charitate est lampas sine oleo: subtrahere oleū, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas non placet. Ex omnibus ergo colligitur, p̄ illorū continentia est perfecta, qui sunt casti in carne, subtiles in contemplatione, replicati in dilectione, nigri & despecti in sui humillatione, & seruidi in deuotione.

Tertio, propter fracturam, quia quando cinamomū frangitur, quoddam de eo spiramen ad modum nebulae emittit. Vnde culmi eius fracti, reddunt visibile spiramentum. Fractio autem cinamomi i castitatis, est peccatum luxuria, in quo est spiramentum sensibile: quia, si in actu luxuria euaporat sensibilibus de corpore multum de spiritu, & naturali calore, & ideo coitus debilitat corpus, vt physici dicunt. Sed multo magis ab anima, dum per peccatum luxuria castitas frangitur euaporat ab anima, & perditur spiritualis gratia, & calor charitatis. Et ideo post peccatum anima remanet debilis, ita vt tentationibus carnis postea superuenientibus resistere non possit.

Quarto, propter siccitatem, quia scilicet cinamomum non redolet nisi siccum. Vnde oportet, qd arescat ad hoc vt odorem reddat, vt dicit Plinius. Si p̄ nisi caro arescat per abstinentiam ab humore luxuria, non reddit Deo odorem continentiz. De hoc odore dī Eccl. Sicut Eccī. 24 cinamomum, & balsamū aromizans odorem dedi. Balsamum enim coniungitur cinamomo, quia sicut p cinamomum continentia, ita per balsamum abstinentia signatur. Nam balsamum corpora mortua incorrupta facit, quia quantum dissoluit, tantum consumit: & ideo abstinentiam recte signat, quæ a multiplici corruptione tam infirmitatum, q̄ superfluitatum corpora mortalia conseruat, & quantum resoluunt de humore pinguedinis tantum consumit de humore, & vigore libidinis. Vnde cinamomo balsamum subiungitur, quia castitati abstinentia obsequitur.

Quinto propter collecturam, quia cinamomum cum magna difficultate colligitur. Ante enim Solis ortum vel post Solis occasum, nulla licentia colligen-

Ber.

Eccī. 24

Liber Tertius

di admittitur, nec datur. Vnde non colligitur in nocte, sed solum in die. Collectum autem cum fuerit, sacerdos metam diuisit, & partem Deo deponit, reliquam mercator emit. Quod aut cinamomum non de nocte, sed tantum de die colligitur, significat, quod continentiam diligenter non amat, sed tenebrositatis,

Iob. 24. quia hoc luxuria quærit. Iob: Oculus adulteri et fornicatoris caligat. Nam sicut habet caliginatum animum, ita quærit tenebrosam locum. Sed continens diligit solum honestas, secundum illud **Ro. 13.** Abijcimus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ut sicut in die honeste ambulemus.

Secundo, propter mensuram. Attenditur enim in cinamomo duplex mensura, scilicet quantitas, & qualitas. Quantitatis quædam, quia summa bonitas est in summitate virgultorum ad longitudinem vniui palmi: quod autem duorum est modicum valet, quia modicum habet cunctis, in quo bonitas eius consistit. Si mulier summa bonitas & perfectio coniugii est in summitate virgultorum: in virginum puritate: quia virginitas tenet in carne summitatem, id est extremam. Est enim quasi radix coniugii modicum viuas, sed extremam & summam virginitas. Vnde hæc extremitas est tantam vniui palmi ad differentiam coniugii, quod est quasi duorum palmorum quod scilicet in viroque coniuge mensuram exigit debita honestas. Item viduitas est duorum palmorum, quasi enim vnum palmum habuit dum in coniugio fuit, aliam vero oportet, quod habuerit dum vidua remansit. Nam in utroque statu debita quedam mensura requiritur habenda honestas quamquam aliter, & aliter. Sed virginitas vnum solum habet, quia videlicet honestas mensuram in summo semper vni formæ tenet. Alia est cinamomi mensura in qualitate duplici, quam habet, quia cinamomum (ut dicitur in lato) est calidum in tertio gradu, & sicum in secundo. Similiter in continentibus, ut se conservare possint, oportet esse triplicem gradum caliditatis, scilicet triplicem amoris. Nam tres latrones thesaurum, quem habemus in vasis aculeis, id est in fragilibus corporibus, tollere moluntur, scilicet mundus, qui persequitur, caro, id est carnis appetitus, qui blanditur, &

diabolus, qui latenter decipere, & inuisicare nititur. Sed contra hæc omnia defendit amor Dei tamen (ut dicit Bernardus) sit amor fortis, ut scilicet non frangatur a mundo persequente.

Item amor dulcis, ut non attrahatur a carne blandiente.

Item amor sapiens, ut non decipiatur a diabolo insidiente. Et est triplex gradus caliditatis cinamomi, sed adhuc necessarius est triplex gradus siccitatis, id est duplex modus abstinentiæ corpus deficiantis. Vnus qui deficiet carnis humorem, subtrahendo ei cibum, scilicet ieiunium: alius subtrahendo, siue temperando potum, & hic est sobrietas. Nam luxuriosa res est vinum, & ideo subtrahendum, sicut dicit Valerius. Maximus, quod vini vitium Romanis feminis olim innotuit, ne scilicet in aliquid deterius prolaberentur. Proximus enim intemperatiæ gradus a Libero, patre ad incontinentiam venerem esse confuevit, vel saltem est temperandus, secundum illud Apostoli. Modico vino utere propter stomachum.

Valer. Max.

Septimo, propter elestem. Nam illud cinamomum est eligendum, quod est subtile, & acutum, habens saporem dulcedinis inter mixtum cum multa aromaticitate, & colore subrufum. In quibus significatur, quod electio in continentia est cum subtilitate abstinentiæ, cum acumine prudentiæ, cum sapore, & dulcedine deuotionis interque cum aromaticitate, & odore munditiæ, & cum rubedine charitatis inflammante.

Item, quia castitas amat tenuitatem cibi, & sobrietatem potus, assimilat se tibi, quæ amat terram tenuem magis, quam pinguem, & aerem sicum magis quam humidum. Si mulier n. castitas magis diligit vicius tenuitatem, quam delicias pinguedinis, quæ perit castitas in delicijs, sicut Bernardus dicit.

Item potius sobrietatem potus, quam nimiam vini humiditatem, ut dicitur est supra. Et ideo Nazareus Domino consecratus, non solum mentem, sed carne vinum nequaquam bibebat.

Axi-

Animam in contemplatione, atq; oratione perseverantem similitudinibus multis olivæ, mandragoræ, ficus, nucis, & mulæ summopere perperâ demonstratur. Cap. X l.

Plin.

Contemplationis, & orationis continuatio animam ita melius puehit, & a cala peccati protegit. Cuius exemplum apparet in olivis, de quibus dicit Plinius, qd. quando sunt in arbore, non pereunt, sed quanto diutius, ibi sunt tanto meliores fiunt. Semp enim novæ vires resamur, & difficiliter inde cadunt: Quasi autem olivæ suspensa in arbore est anima levata in contemplatione, vel oratione, quæ quanto diutius ibi potest persistere, tanto manifestius est eam magis in Deo, proicere, quantoq; ibi melior fit, tanto difficiliter eadit in peccatū, uel quanto aliquis continuat quietem contemplationis, tanto facilis inde cadit, i. tanto molestius recedit.

Can. 7.

Item contemplatio assimilatur mandragoræ. Primo propter suavitatem odoris. Mandragora enim he est dicta, eo qd. mala, i. poma habeat mixta redolentia. Cantic. 7. Mandragoræ dederunt odorē suū in portis nostris. Hanc herbam quidam fingunt habere radicem humanæ personæ similem, sed contrarium dicitur in Platone. Quasi autem poma mandragoræ sunt ista contemplativa vita, quæ multum redolent Deo. Et ideo Rachel quæ contemplativam vitam signat, mandragoras a Lia accepit, & ibi vni thori, & filiorum partum concessit. Quia scilicet vita activa, quæ per Liam signatur viro suo, id est Deo in laboribus, & doloribus præsentis vitæ fructificat, qui p parvum filiorum significantur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia scilicet contemplativa vita suavi a Deo, & gratia valde iudicia possidet. Et ideo dicit

Ce. 30.

Prosp. Adhuc vita habet sollicitum cursum, contemplativa gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in illa percipitur, hæc facit pulvere bonorum operum, velut quibusdam manibus ianuam illa vocat consummandos in patriam. In hac consumulitur mandas, in illa videbitur Deus.

Prosp. de vita cont.

Secundo, propter insensibilitatem sapientis, quia huius herbæ cortex vino immixtus, & potatus, hominem insensibilem facit. Unde illis, quorum corpus in-

cidendum est, datur, ne dolor sentiantur. Nam sicut dicit Dio. cor. ista potata (ur dictum est) ita dormire facit, quod emnes dolores compescit, ita, ut nec sentiat nec temporis sentire dolorem quis possit. Sic continuæ contemplationis intuitus cum vino etiam divini amoris, atq; eterne consolationis admixtus, abstrahit animam, quandoq; a sensibilibus sicur secundum Aug. fuit abstractus Paulus in raptu. Et ideo ipse dixit, Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit. Unde ipsa contemplatio est, quæ sanctos martyres dum secarentur, & virentur, & moribus afficerentur variis, ita insensibiles fecit, ut nihil de illis pœnis curarent, tanquam si eas nullatenus sentirent. As. Itebant enim per contemplationem Deum remuneratorem.

2. Cor. 12.

Tertio, contemplativa vita assimilatur mandragoræ propter fecunditatem proli, quia secundum Constantinum, & Plinium mandragora dicitur præbere feminis virtutem ad concipiendum, & hoc ex nimia calore matris sic impeditur, quia cum hæc herba frigida sit, & sicca, matricem ad convenientiam reducit, & sic ad conceptū disponit, propter quod mulieres frigidas non iuvaret, sed potius impediret. Sic contemplatio excellens præmiū, dum bene operandum sollicitat, ipsam animam fructibus meritum roccundat, si tamen non sit in contemplando anima per accidiam, vel negligentiam frigida. Item contemplativa vita, activa addita, fecundior ea facit, scilicet operibus bonis, & facit etiam eam peritius operari. Cuius exemplum est in ficu, quia ficus, sicut sudor dicit, remedio cuiusdam arboris, quæ vocatur caprificus dicitur fecundari. Est enim caprificus ficus nunquam maturescens, sed quod in se non habet, alijs tribuit. Nam si caprifici surculus cortici ficus ianxus fuerit, eam fecundam efficit, & citius maturefcere facit. Caprificus ergo huius ficus sylvestris, est contemplativa vita, quæ iylvas, & solitudines diligit. Sed velut ficus domesticæ, quæ ad minus hominam existit, & nutrimetur fructas tribuit, homo activus est, qui per misericordie opera tribuit pauperibus vitæ nutrimenta, & in frequentia & multitudine hominam est eius habitatio, & vita; sed si radicet eius, id est

Liber Tertius

id est cordi sureulus caprifici, id est contemplationis affectus, & sanctæ orationis studium inferatur ad fructus bonorum operum producendos, fecundior & maturior efficiatur id est perfectior, gaudentia, & magis completa operatur. Nam fructus est completus, quando est maturus. Sed adhuc notandum est, quod contemplatiui custodiendi sunt maxime ab accidia frigore. Et in hoc iterum assimilantur arbori ficis: quia ficus est arbor tenera, & delicata, & ideo facile a frigidityte leditur, precipue quando incipit germinare, propter quod uersus aquilonem raro, vel minus proficiunt, & citius arescunt, timores aquilonaria frigora. Sic quia contemplatiua uita facit cor tenerum per affectionem amoris, & delicatum ex nutrimento coelestis consolationis, facile leditur a frigore aquilonis. id est ab accidia, quam malignus spiritus immittit, qui dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Hec enim ubi cor subintraverit, rigidum, & frigidum facit. Rigidum quidem, id est inflexibile ad compassionem, & frigidum ad operationem.

Item contemplatiua uita assimilatur nucis muscatæ.

Primo propter continentiam. Qui est circumdata quadam pellicula tenuissima, infra quam eius continetur substantia: Sic simili modo etiam uita ac mens contemplatiua oportet, quod capriueretur, & includatur in fide id est noticia, quæ tamē tenuissime attingit ad diuina, & superna & ideo est tenuissima pellicula, id est tenuissima noticia diuinorum, sed nihilominus est sufficiens ad saluandū nucis medulam, id est ad saluandū animam. Secundo propter excellentiam: quia nux muscata tanto est melior, quanto est ponderosior, & in odore suauior, & sapore acutior. Sic contemplatiuus homo tanto est melior, quanto est ponderosior per mentis stabilitatem, quia grauius, & ponderosa difficulter mouentur, & firmitius stabiliuntur, & quanto odore suauior per conuersationis sanctitatem, & quanto sapore acutior per sapientiæ subtilitatē.

Tertio, propter efficaciam, quia nux muscata habet uirtutem calefaciendi, & stomachum confortandi, uentositates extenuandi, dolorem capitis auferendi. Similiter contemplatio inflammatur amorem, confortat operantem, expellit ven-

rum, id est vanitatē, & auferit dolorē exteriorē, infundendo interiorem consolationem. Iuxta illud Ps. Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ latineauerunt animā meam. Ps. 90.

Viri spiritualis cor quale esse debeat, ex radicis seminisque Rese perfectionis eorum similitudinibus varijs enucleatur. Cap. XIII.

Cor hominis spiritualis, debet assimilari radici. Nam radix, ut arborē nutriat, debet esse uiua, fixa, solida, & humida. Similiter cor hominis, ut ipsum spiritualiter nutriat, debet esse uiuum per fidem, quia in fide ex fide uiuit. Hebr. Vnde dicitur Prouerb. Omni custodia custodi cor tuum, quoniam ex ipso uita procedit. Secundo debet esse fixum per spem Ps. Paratum est cor eius sperare in dño, &c. Item debet esse solidum per charitatem, Apoc. Eph. in charitate radicati, & fundari. Stulti autem peccatores extra charitatem existentes, habent cor contractū. Eccl. Cor farui quasi vas contractū, &c. sed charitas exigit integrum, & solidum. Luc. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis. Item ut sit humidum per deuotionem, vel pietatis compassionem. Hic. Ad humorem mittit radices suas Isaia. Omne cor virens, &c.

Item cor serui Dei debet esse sicut semen rosæ. Nam in medio rosæ, est semē minutum, croceum, & valde odoriferū. Hoc semen in medio rosæ, est gratia Dei in corde, quod est minutum per humilitatem, Mat. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde Grego. Semper cōscientia fm Deum humilis, & tristi debet esse, ut scilicet per humilitatem non superbiat, & per uirtutem maiorem cor ad lasciuiam non dissoluatur. Item debet esse croceum per charitatem. Deut. Circumcider dominus cor tuum, & cor feminis tuis, ut diligas eum toto corde tuo.

Item debet esse valde odoriferum per orationis, & deuotionis suauitatē. Apoc. Habentes phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Isido. Oratio cordis est, non labiorū tantum. Iste tunus siue odor orationis procedens ex feruore cordis, mirabiliter uirtutem demonis cōfringit. Thob. Cordis eius particulā si sup carbones posueris, fumus eius extricat oē gen^o demoniorū.

Quem-

*Quomodo fraterna effectus debeat
correctio, cardui similitudine po-
test. Cap. XIII.*

Correctio seuera peccati, assimulatur
carduo.

Primo ratione figura, quia carduus
herba est aculeatas habens hastas, & in
summo capitella habens spinosa. Per
hastas aculeatas, intellige correctionē
graviorem flagellorum, & huiusmodi.
Sed per capitella spinosa, intellige cor-
rectionem asperorum verborum, i. pun-
tiarum, quæ scilicet mentem delinquē-
tis excitando ad proprium sensum redu-
cit. Ecclesiastici. Qui punit cor, proferit
sententiam. Item Ecclesiasticus, Verba sapi-
entiam sicut stimuli, & quasi clavi in alium
defixi. Greg. Clausus aique stimuli verba
sapientum comparantur, quia culpas de-
linquentium nesciunt palpare, sed pun-
gere.

Secundo ratione efficaciz, quia suc-
cus cardui capillorum fluxum curat. Si-
militer seuera correctio capillos capiti,
idest virtutes mentis conseruat, & con-
firmat. Nam dum vitium vitium seuere
corrigitur, alter ne defluat timore serua-
tur. Idemque qui flagellatur dum de vno
vicio corrigitur, ab alio præseruatur. Iob.
Visitatio tua custodit spiritum.

Tertio ratione medicinæ. Et enim car-
dus sunt matrici periculosus, quia, scilicet
correctio aspera ad penitentiz gratiam
reuocat, quæ scilicet est, vt matris in qua
peccator penitens iterato concipit, &
formatur in esse spirituali. Item carduus
mulieres plurimum iuuat, & ad litteram
correctio aspera necessaria est omnino
mulieribus infirmis. Et adhuc talis cor-
rectio necessaria est mulieribus, idest
mentibus, quæ nimis molles & fragiles
sunt ad peccandum. Nam sicut dicit

Cassio. iniquitas mortalium sine fine va-
garetur, si eam medicinalis increpatio
minime refecaret. Et ideo sicut idem
Cassio. Occutendum est, ne tractu tem-
poris intemperata malitia conualecat,
& vires iniquitatis dissimulatio, vel indul-
gentior gratia summittat. Sed
clarius audita correctio do-
ceat imperitiam, & com-
pescat audaciam.

*Cupiditatem omnium malorum radicem esse radi-
cis asseritur. Cap. XV.*

Cupiditas assimilatur radici. Primò,
quia per radicem arbor terræ inha-
ret, & ab ea humorem accipit quo nu-
tritur. Vnde secundum Philosophum,
radix habet oris officium, quia per eam
planta suscipit nutrimentum, sicut ani-
mal per os. Similiter per cupiditatem ani-
ma inhaeret terrenis. Et sicut planta me-
diante radice nutritur terræ humido, sic
cor hominis mediante cupiditate palci-
tur terreno lucro. Vnde cupiditas est
os cordis insatiabile. Proverb. Tria
sunt insatiabilia. Internus, & os vul-
uæ. Seneca. Vidi aliquando canem
frustra panis aperto ore captantem,
quicquid acceperit protinus integrum
deorat, & semper ad spem futuri hiat.
Idem euenit nobis, quicquid expectanti-
bus fortuna proiecit, ad sine vlla volunta-
te dimittimus, statim ad rapinam alteri-
us erecti, & attoniti in epicureorum istud
chaos incidimus, quod inane, & sine ter-
mino est.

Secundo, quia radix sequitur comple-
xionem terræ, in qua nascitur, & sic cupi-
ditas sequitur conditionem hominis, in
cuius corde concipitur. Vnde diuersa est
in diuersis. Nam auarus est cupidus de
diuitiis, superbus cupidus, de dominis,
cariosus de rebus vanis, & sic de aliis.
Nam in omni peccato est cupiditas im-
moderata, alicuius rei, & isto modo con-
siderando cupiditatem, siue mali in est
quoddam vitium generale, quod inclu-
ditur in omnibus vitijs. Et ideo dicit Au-
gustinus, quod auaritia, quæ græce phi-
lurgia dicitur, non solum in argento,
vel nummis, sed in omnibus rebus, quæ
immoderate appetuntur, intelligenda est.
Et Gregorius dicit, quod auaritia non
solum pecunie, sed etiam scientiæ, & al-
titudinis est, cum supra modum sublimi-
tas ambitur.

Tertio, quia radix est causa diuersarum
pullulationum. Nam virtute radicis pul-
lulant stipites, rami, frondes, flores, & fru-
ctus. Nil enim est in arbore, quod prius
non fuerit in radice. Eodem modo mul-
ta sunt mala, quæ pullulant ex radice cu-
piditatis. Aposto. Radix omnium malo-
rum est cupiditas. Super quo verbo dicit
Basilus, quod cupiditas est transgressio-
nis mater, magistra nocendi, pumipilla-
ria

Liber Tertius

ria iniquitatis, auriga malitiae. sicaria virtutum. seditionis origo, fouea scandalorum. Dicitur ergo cupiditas peccatum, & diuitiarum, de qua p[ro]p[ter] Ap[osto]lo loquitur, sicut patet ex eo, quod p[ro]miserat: Qui volunt diuites fieri, &c. Iccirco dicitur esse radix omnium malorum, non quia omnia mala ex cupiditate semper oriuntur, sed quia nullum malum est, quod non interdum ex auaritia, siue cupiditate nascatur. Nam sicut dicit Innocentius: haec est, quae sacrilegia committit, & furia & rapinas exercit, & praedas & bella gerit, & homicidia, simoniace vendit, & emit, inique perit, & recipit iniuste negotiatur, & senectatur, instat dolis, imminet fraudibus, dissoluit pactum, & violat iuramentum, corrumpit testimonium, & peruenit iudicium.

Deuotionis fructus, ex pluribus olei proprietatibus, exemplis clarissimis declaratur.
Cap. XVI.

De uotio assimilatur oleo. Primo, quia oleum habet virtutem illuminatiuam, & ideo infunditur in luminariis: & propter hoc significat deuotionem, in puritate & claritate conscientiae. Et hoc est oleum, quod praecipitur offerri. Exo. ad luminaria conuiuanda, quia deuotio puritatis, & claritatis conscientiae nutrit in nobis reuelationes diuinas. Secundo, quia oleum habet virtutem allenuatiuam, & ideo medetur doloribus. Vnde oleum designat deuotionem in tolerantiis praesentes miseriae. Deuotio etiam passionis Christi, consideratione allenuat nobis, praeteritis tribulationes, Cant. Oleum effusum nomen tuum, adulescentulae dilexerunt te nimis, id est feruenter ut expetit Ver.

Tertio, habet oleum virtutem enatiuam, & ideo superferitur liquoribus: propterea signat deuotionem ex p[ro]gustatione coelestis gloriae Psalm. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, p[ro]pterea vnxit te Deus Deo tu oleo laetitiae praecorioribus tuis: Et est notandum, quod oleum iccirco aliis liquoribus superferitur, videlicet, quia modicum habet terrestretatis, multum caelestis, id est aereae leuitatis. Et sic deuotio interna, tanto magis animam eleuat ad coelestia degustanda, quanto

minus habet de terrena cupiditate, & plus abundat in aerea leuitate, id est diuina charitate. Nam charitas amor est, qui animam alleuiat, & sursum leuat. Vnde dicit Augustinus. Non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum tuum habebes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo immutare quare locum, & cor permittis in terra putrescere: frumentum leuares ad superiora, cor leua in caelum. Et vnde inquit, possumus cui fines, quae machina, quae scala opus sunt? Gradus ascensus est, iter tuum voluntas tua est, amico ascendis, negligendo descendis: stans in terra, in caelo es, si diligis Deum.

Quantum ambire dignitates in illis, persistere periculum sit, arborum similitudinibus huius dubie patebit. Cap. XVII.

Dignitatis status quanto altior, tanto aduersitatibus & molestiis plenior. Vnde in dignitatibus positi assimilantur arbori. Flagella enim (ut dicit Isidorus) dicuntur vitium, & arborum umbrantes, eo, quod saepe ventis, & turbulibus flagellantur: vnde autem quasi summitates arborum, altitudines dignitatum, in quibus qui sublimati sunt multum aduersitatum ventis, frequentium anxietatum turbulibus flagellantur. Et ideo in incongrue de statu dignitatis posset suggeri illud prouerbum Macha. Si cuius habes hostem, circummire illuc, & recipies flagellatum. Tullius, Quo celsior es, eo magis te sollicitum, & anxium esse oportet. Vnde Psalmus, Ab altitudine Psa. 55. diem timebo, id est ab altitudine temporalis dignitatis. Item ad dignitatis gradum ambinosus homo quandoque paulatim exaltatur, sed subito deicitur: sicut arbor cum difficultate eleuatur, sed subito, vi ventorum deicitur. Vnde dicit Gregorius. Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & sicut Sathan. Item dignitatis altitudo quanto minus est in humilitate fundata, tanto minus crescit, & minus durat. Cuius exemplum patet in sereno, de quo dicitur in psalmo: Fuit sicut fenenum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit, ubi dicunt Glossae, quod quanto fenenum altius stat, & minus profunde radices eius inferius deprimunt.

mit; tanto minus crescit, & citius are-
scit. Sic homo quanto est in altiori sta-
tu, si radices cordis non profundantur
in humilitate, id est sui humill cognitione,
& custodia sedulitate; parum profici-
cit, & cito desecit. Psalmus. Vidi imbum,
id est superbum superexaltatum, & ele-
uatum, sicut cedros libani; & transiit, &
ecce non erat.

Pf. 36.

*In diuitiis car appendendum non esse, quia spinis
comparantur, quia y anhelant, ac exem-
plo declarabit. Cap. XVIIII.*

Diuitia assimilantur spinis. Primo
quidem, quia spinæ etiam sub flo-
re sunt se carpentium pungitæ; & simi-
liter diuitia etiam in flore modicæ glo-
riæ se assequentes, pungunt punctiōe
laboris in acquirendo, timoris in possi-
dendo, & doloris in perdendo. Vnde
Petrus Rauenen. dicit in quodam ser-
mone, Auri custos, seruator argenti se-
curitatem non habet, nescit quiescere,
& cui deest securitas, quies perit: pena
ciues est ille, non censu. Innocentius
dicit in superfluitate resoluitur, iactan-
tia effrenatur, currit a libidine, &
corrumpit ad illicitum, & sunt ei instru-
ta poenarum, quæ fuerunt oblectamen-
ta culparum: labor in acquirendo, tu-
mor in possidendo, dolor in amittendo,
mentem eius semper fatigat, oleuat, &
affligit.

Pe Ra.

Innoc.

Greg.

Hic. 23.

Ec. 10.

1. Thi.

6.

Secundo, quia spinæ sunt vestium la-
ceratiuæ. Sic diuitia lacerant interiores
vestes virtutum. Vnde Greg. dicit Di-
uitia, spinæ sunt, quia cogitationum
suarum punctiōibus mentem huma-
nam lacerant, & cum visque ad pecca-
tum pertrahunt, quasi infuso vulnere
cruentant. Tertio, quia sunt serpentum
communicatiuæ, scilicet occultatiuæ: pro-
pter quod Eccl. dicitur: Qui dissipat se-
pem, mordebit eum coluber, scilicet, qui
latitat inter spinas. Sic diuitia latibulum
sunt serpentium infernalium, Thim.
Qui volunt diuites fieri, incidunt in
tentationem, & in laqueum diaboli, &
in desideria multa & inutilia, quæ mergunt
hominem in interitum. Quarto,
quia spinæ sunt sui inuicem com-
plexiæ. Sic enim se mutuo complectun-
tur, quod scilicet fasciculus spinarum
excutitur, quàm partes separentur. Sic
diuitia habuit, difficulter bene dispen-

santur. & ideo consultius est totum si-
mul onus deponere, secundum illud
Matth. Vende omnia, quæ habes, & da
pauperibus.

Quinto, quia spinæ sunt ignis incen-
sua. Diuitia enim sunt materia ignis
cupiditatis in presenti. Psalmus. Exarse-
runt, sicut ignis in spinis. & ignis inter-
nalis in futuro. Isa. Sapientia congregata
igni comburentur.

Pf. 117.

Isa. 34.

Sexto, quia spinæ sunt seminum suffo-
cantiæ. Nam propter suam densitatem
radios Solis interceptant, & roscinas
coeli guttas ad ea, quæ sub eis sunt, de-
scendere non permittunt: & ideo quæ
iuxta spinas, vel infra feminantur, non
de facili coalescant. Vnde Luc. Aliud se-
men cecidit inter spinas, & simul exor-
ta spinæ suffocauerunt illud. Similiter
diuitia suffocant suam sollicitudinem fru-
ctuum seminis verbi Dei. Et ideo: dicitur
ibidem: Quod autem in spinis
ceciderit, hi sunt, qui audierunt, & à
sollicitudine us diuitiis, & voluptati-
bus vitæ suffocantur, & non reierunt
fructum.

Luc. B.

Luc. 8.

Item diuites, quando abundant fructi-
bus visitantur, & frequentantur: quando
vero sunt pauperes, contemnuntur, &
abiciuntur: sicut arbor, quæ diligen-
ter seratur, & custoditur, quando fru-
ctus est in ea: sed ablato fructu negligi-
tur, & exponitur: ut patet in vineis,
quæ clauduntur, & custodiuntur tem-
pore fructus, sed postea exponuntur.
Prouer. Diuitia addunt amicos pluri-
mos: à paupere autem, & hi quos ha-
buit, separatantur.

Pro. 9.

*Sacrarum Scripturarum doctrina quantum ex
pediat Apu similitudinibus cognosci-
tur, quibusue armis diaboli tentatio-
nibus resistendum sit optime edo-
cetur. Cap. XIX.*

Doctrina sacra Scriptura assimilatur
apio.

Primo, quia Apium est herba, quæ
splenis, & epalis, opilationes, id est vias
opilatas aperit. Per epas autem, & sple-
nes, quæ sunt duo membra intrinseca, &
multum vilia corpori, intelligimus duas
intimas, & viliissimas potentias animæ, scilicet
intellectum, & affectum. Et sicut splen at-
trahit nutrimentum ab epate, scilicet humo-
rem quo nutritur, sic voluntas ab intel-
lectu

Q 2 lectu

Liber Tertius

lectu trahit praesens oblectu, a quo mouetur. Nam bonum apprahensum in intellectu, est voluntatis obiectum, & mouens ipsam: vniuersq; autem potentia vias aperit doctrina sacra scriptura: quia intellectu aperit viam ad Deum cognoscendum, & voluptati ad Deum diligendum. De quibus vijs dicitur Prou. Via eius, via pulchra &c.

Secundo, quia apij vis, semen, & radix moribus venenatis succurrit, ut dicit Dioscor. Morbus venenosus sunt tentationes diaboli, quibus verba sacra doctrinae optime docent hominem obuiare. Vnde dominus a diabolo in deserto tentatus, sacra scriptura verba in qualibet tentatione opposuit. Induxit etiam contra eum tria testimonia de lege, quibus ipsum vici, & repulit, sicut figuratum fuerat, in David, qui Goliath profrauit tribus lapidibus de torrente: & sic Christus diabolum superauit tribus testimonijs, de lege, ut dicitur in glo. Quod exemplo etiam nos docemur, sacra scripturae verbis repellere tentatorem. Nam si tentat te de superbia, & appetitu honorum, responde ei: Scriptum est, Quid superbis terra, & cinis, &c. iterum. Noli querere ab homine ducatum, neque a Rege cathedram honoris. Si tentat de appetitu diuitiarum, responde: Scriptum est, Nihil intulimus in hunc mundum haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Et iterum: Qui volunt diuites heri, incidunt in tentationem diaboli. Item si tentat de appetitu deliciarum carnalium, responde ei: Caro, & sanguis, regnum Dei non possidebunt: Gloria per carnem, & sanguinem, venter, & libido in peccata carnalia designantur.

Tercio, quia apium tristitiam expellit, & laetitiam inducit. Nam est quoddam genus apij, quod dicitur apium risus, eo, quod hamolis melancholici sit purgatiuum, tristitia expulsiuum, & laetitia induciuum: immo dicitur, quod si quis ipsam in magna quantitate reciperet, videndo eum occideret. Sic doctrina sacra scriptura melancholiam, id est rediam expellit. Vnde Sap. Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec rediam conuersus ipse. Item tristitiam interdicit, Matth. Nolite fieri tristes. Item ad laetitiam inducit psal. Seruite domino in laetitia. Vnde libri sacra scripturae magni solatium praebent contra huiusmodi

incolatum. Macha. Habentes solatiolios sanctos. 1. Mac. 14

Quo pacto eleemosyna sit pauperibus eroganda, qualemq; fructum fidelibus afferat, similitudine cardamomi, & seminis exemplo describitur. Cap. XX.

Eleemosyna assimilatur cardamomo. Primo, ratione originis: quia cardamomum est semen arboris, quae quaedam tumorositates facit, in quibus semine continetur. Arbor ergo est poenitentia, quae in intimis cordis radicata in terra, id est in corpore nostro proliferare, & fructificare debet: Vel in terra haec arbor fructificare debet, quia supra terram, id est in caelo, vel etiam sub terra, id est in inferno poenitentia locum non habet. Nam in caelo non est locus poenitentiae, ubi nulla angit conscientia criminis: In inferno vero non habet poenitentia fructum, ubi non potest expiari delictum. Ex hac ergo poenitentiae arbore producitur semen eleemosynae. Est. n. eleemosyna opus satisfactoris, quod quidem ad poenitentiam pertinet. Sed ideo semen vocatur, quia in aliena terra, scilicet indigentis proximi carne seminata mirabiles fructus affert. Hoc autem semen eleemosynae ab arbore, id est a poenitentia, in quibusdam tumorositatibus, id est cordis copationibus, producit: quia tota virtus eleemosynae est ex cordis compassione. Aug. In affectu cordis pensanda est eleemosyna tribuentis. Et ideo Gre. dicit, ille perfecte tribuit, qui cum eo, quod affligit, tribuit affligit: quod quidem in se sumit ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem ipsius per ministrum concurat.

Secundo, ratione coloris: quia illud cardamomi semen est melius, quod subrufum est aliquantulum. Rufedo etiam eleemosyna est ex dilectionis fervore: nec dubium, quin tanto melior sit eleemosyna, quanto plus rubet ex charitatis rubea. Vnde tunc charitate eleemosyna est omnino inuoluta. Apollonio dicente: Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeit. Tercio, ratione saporis: quia illud etiam est melius, quod est acatium, & dulcedini intermixtum. Debet enim dari eleemosyna cum acumine, id est cum subtilitate discretionis, & cum

Greg. mor.

1. Cor. 13

Sap. 3
Mat. 6
Psal. 99

rum dulcedine allocutionis: quia inter-
dum verbum est melius, quam datum.
Aug. in Augur. Cane prævidens discretione ele-
epit. mosynæ, ita, ut virtusq; dantis, & accipie-
tis, sit solatium. Quarto ratione virtutis,
quia habet virtutem confortandi cor, & re-
rebrui. & stomachum in corde: quidē
est discretio, in cerebro sensuatio, in
stomacho vero nutritio. quia scilicet ex
eleemosyna prouocatur recipiens dile-
ctio: in ea etiam demonstratur largientis
sensu, & discretio; ex ea etiam proue-
nit virtusque parit nutritio: quia dātis
quidem per me item eleemosynæ, reso-
uetur spiritus, sed recipientis per oportu-
num auxilium refocillatur corpus.

Item eleemosyna assimilatur semini:
quia bonitas seminis (secundum Pliniam)
consideratur ex tribus. Primo ex tempo-
re, quia illud semen est bonum ad semi-
nandū, quod est bimam, vel trimā. Quo-
dam est eleemosyna, quæ disponit homi-
nem ad vñā, scilicet hoc, ut liberet a culpa,
sicut eleemosyna peccatoris. **Dan. 4.** Pecca-
to tua eleemosynis redime. Et ista est
quasi semē anniculum. i. vñius anni tm̄.
Quædam vero eleemosyna valet ad duo, scilicet
ad satisfactionē culpæ, & redemptionē
pœnæ, ut eleemosyna pœnitētis, **Tob.**
To. 4. Eleemosyna liberat a morte, scilicet culpæ, &
non patitur animam ire in tenebras, scilicet
pœnæ. & ista est, ut semen bimū. Quædam
autem valet ad tria, scilicet præseruandum
a culpa, ad euadendum supplicia, & ad
intraendum præmia, sicut eleemosyna iu-
sti: & est quasi semen trimum.

Secundo consideratur bonitas semi-
nis expondere, quod illud est optimum, quod
est grauiusimum. pondus autē eleemosy-
næ, & cuiuslibet boni operis, est ex chari-
tatis affectu. quia tanto eleemosyna plus va-
let dñi, quanto eū maiori charitate dat.

Tertio consideratur ex colore, quia illud
semē melius est, quod magis albū interius
est. Sed quasi medulla alba, est intentio
pura. Vnde illa eleemosyna est bona, quæ
datur cum intentione pura. **Matt. 5** Te au-
tem faciente eleemosynam, nesciat sinis-
tra tua, quid facit dextra tua:

*Vera inanisq; eloquia meritis ac exitus qualis
existat, quamvis turmis auctoritatibus arborūq;
frondositate similitudinibus explanatur.*

Cap. XXI.

Eloquentia sapientum assimilatur
frondositate arborum.

Primo, ratione gratiositatis: quia viri-
ditas, & copiositas, tollitur, reddit arbo-
rem gratiosam aspicientibus. Similiter
efficacia, & affluentia verborum, reddit
sapientem gratiosum audientibus. **Psalm.** **Psalm. 44.**
Diffusa est gratia in labiis tuis.

Secundo nota hic, quod ad gratiosam eloquē-
tiā plura requirantur. Nam secundum Vale-
rium Maximum, doctrinæ, & eloquiæ
ornamenta, & pñiciatione apta, & conue-
nienti corporis, gēnū consistunt. Quibus
qui se intraxerit, tribus modis homines
aggreditur, aures penetrando, oculos de-
mulcendo, & animos inuadendo, sicut
etiam bene dicit. De apta autem pronu-
ciatione verborum loquitur **Castio. Elio.**
quæ est ille, qui scit parua summis, &
media temperate, magna granditer dice-
re: qui scit inuenire pclare, enuacare ma-
gnifice, dispendere apte, figurare vane.
Idem etiam dicit, quod bonus doctus proxi-
miat apte, narrat aperte, arguit acriter,
colligit fortiter, ornat excelsè, docet, de-
lectat, & afficit.

Secundo, ratione utilitatis: quia folia
tenellos fructus a ventis, pluuiis, & cau-
matibus mamunt, & pro eis tanquā seu-
tūctus recipiunt. Sic sapientum verba
tenellos hoies, i. spū debiles, siue pusilla
nimies, a ventis persecutionū, & a pluuiis
i. impetu inuadentium tribulationū, &
a caumatibus internarū tentationū, con-
fortando, instruendo, minādo, munifit
& defendunt. Et interdum etiam sapien-
tes, & eloquentes vñ pro patria, seu ciui-
bus suis, siue aduersantibus et tradicen-
do, siue salubriter consulēdo, siue versu-
tias & nequitas detegēdo, inuident.
vel hostiū scitibus, i. odijs, & persecutio-
nibus se exponunt. **Isa. 49.** Posuit os meum
dñs quasi gladium acutum. Vnde contra
eos, qui hoc non faciunt, dñs **Eze. 13**
posuisti vōs murum pro domo Israel.
Tull. Qui ira se armat eloquentia, nō ut
oppugnet cōmoda patriæ, sed ut & pro
his pugnare possit, mihi vñ, & suis, &
publicis reb⁹ vñ illi, atq; amicis.

Tertio, ratione firmitatis: quia folia ci-
to a vento mouent, & hinc inde quassan-
tur, sed pp abundantia humoris, non fa-
cile ab arbore diuidunt. Si fr gratiosi in
verbis, licet a vento vanæ laudis, & fauo-
ris hominū plerūq; agitentur: tamen si
habent abundantia humoris, & diuini a-
moris, siue internæ deuotionis, non faci-
liter ab arbore Christo, vel ab arbore vie

Q 3 12078

Liber Tertius

Pfal. 1. tuosa vita per elationem, vel vanā gloriam separant. Psal. Folia eius non defluunt; & omnia quaecumque faciet, prosperabuntur. Vel tunc folia propter ventū ab arboribus cadunt, quando viri eloquentes, propter metum obnuetrescunt. Sed hoc amicis Dei non accidit, quia eos intimi amoris virtus ab omni timore defendit. Actū 4. Petrus, & Iohannes hoc

Act. 4. humore. i. amore spūs cōfortati, principibus sacerdotū phibētibus, ne docerent in noīe iesu xnderūt. Non possumus, q̄ audiuius, & vidimus, non loqui. Quarto rōne fructuositatis, quia fructus sub folijs sunt primo virentes, tandē maturēscunt, & calore solis dulces fiunt, qui prius amari inierūt. Sic sapientes viri sub folijs verborum produciunt fructus operū: q̄ fructus apparent vides. i. gratiosi aspicientibus, & maturi. i. ciscerū discutientibus, & dulces. i. lapidi sūscipitib⁹. Faciunt. n. viri sapientes opa gratiosa, discretā, & fructuosa. vel eorum fructus. i. actus sunt, virides p̄ fide, maturi per spē, dulces per charitatem. Et hic est calor solis. i. amor Christi, q̄ omnia facit dulcescere, & amara quāq; . Cant. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et attende, q̄ sicut modici precij est in arbore fructus solis sine fructibus, ita modici valoris verbositas sine operibus: propter quod dicit Greg. q̄ ille bene loquendi facundia percipit, qui sinum cordis per recte viuēdi studia extendit, nec loquentem confusa prapedit, cū linguā vita antecedit.

Grego. 6. mor.

Quinto ratione mutabilitatis, quia quārundā arborū folia in astate viridia & decora sunt, in autumno pallefcunt, sed in hyeme cadūt, & in terra putrescunt. Sic eloquentia sapientū seculi, in astate, idest in tpe fauoris virefcit per vigorē, sed in autumno sole decrescere. i. debilitatur per timorē: In hyeme aut. i. persecutionis tpe cadit. i. penitus deficit per obmutionē: & aliqñ in terra putrescit p̄ mali cōmēlationem, & approbationē, siue fauorationem. Et tunc dicēdum est eis illud Isa. Va vobis, qui dicitis bonū malum, & malum bonum.

Isa. 40.

Ad bene agendū n. malum q̄ dimittendū cohortatio qua ratione sit saluiter pagēda, ex hēns iter litoris medicina demonstratur. Cap. xxxij.

Exhortatio ad bene faciendum, vel ad malum dimittendum diuersimodo

de fieri debet, secundum diuersam qualitatem eorum, quos hortari oportet. Cuius exemplum apparet in ficu. Nā ficus sterilefcit aliquando ob defectū humoris, aliquando vero propter nimiam abundantiam humoris: sed si accidit ob defectum humoris, subuenitur ei per conuenientē humum, & aquam dulcem: sed si superabundat humor, arborē clauis perforant, & sic humorem euacuant. Illi autem homines sterilefcunt, i. a fructu bonorum operum deficiunt: & hoc est, propter defectum humoris, i. propter defectum vigoris, qui viris subiecti sunt pusillanimitatis, & timoris: & illi iuuandi sunt cum humo, qui plantam calefcit, i. cum doctrina, vel exhortatione inflammante, & accēdente ad bonum, & cum aqua dulci. i. cum dulcedine doctrinae, & verborum, ut attrahantur ex ipsa dulcedine exhortationis ad humorem bonitatis. Nam si contra tales pusillanimes quis vteretur asperitate verborum, potius desperarent, quam proficerent: & ideo, qui talis est (sicut dicit Propter) leniter castigatus reuerentiam exhibet, castigati: Asperitate autem nimia increpationis offensus, nec correctionem recipit, nec salutem. Patet ergo, q̄ in exhortatione talium si appareat calor amoris impellens, & dulcedo verborum demulcens, sequitur bonorum operum fecunditas crescens. Illi autem admodum ficus sterilefcunt propter humiditatis excessum, q̄ bona opera exsuperbia dimittunt, vel ex nimia abundantia temporalium, quae inducit ad superbiam, & contemptum spiritualium, & tales perforandi sunt clauis, idest terribilibus, & asperis verbis. **Ecc. 12.** Eccl. Verba sapientum, sicut stimuli, & quasi clauis in altum densi.

Prof. 2. de vita contē.

Ecc. 12.

Exemplo pini, quomodo diuini amoris seruior in nobis augetur, aperte explanatur.

Cap. XXXIII.

Feruior diuini amoris augetur in afflictione carnis, & abundantia deuotionis: cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus, quae exterius habet duram & grossum corticem, sed interius multum humorem pingue, de facili & multum inflammatur, si igni aliquo causa applicetur. Ille ergo exterius habet durā corticem & asperum, qui carnem suam per duram abinentiam, vel asperos labores

res

res affligit. Ille interior habet malum pinguedinis, qui multam habet deuotionem in malis, & hic per diuinum amorē facit, & foras inflammatur, dum alii cui ignitur. La seductio rei applicatur, siue auctuofa verba audiendo, & al. Eius quidam domini inflammantur cum sine deuotione sui penitus intelligendo. Luc. vii. Non ne cor nostrum intus erit in nobis, dum loquatur in via, & aperit nobis scripturam? Sicut de pili & de Chisti meditando, quia si tollentur est singularis amor & amoris, scilicet in opere nostrae redemptio, & illis maxime debet in nobis accendere, non in amoris. Unde Pet. dicit. Dilatate nos Deus dulciter, sapientes, & fortes. Dilectorem nem per diuinum opem in indolis sapienter, quod culpam vitant, & foras, quod mortem si finit. Sed super omnia redit te mihi amabilem bone te, talis, & sem bibi opus nostrae redemptio. Hoc enim omnino amorem nostrum veniat sibi, hoc inquam nostrum denotat blaudius allicet, iustitias ergit artus itringit, & vehementius affligit.

*Fides excellens atque perfectio, ex quam pluri
mis Amigdalus, castanea, sinapi, simi-
ludibundis rebus sit persona.
Cap. XXXIII.*

Fides assimilatur amigdalos, quia amigdalos est arbor omnis arboris domiua, omnis enim arbor omnis prior se nobis vult, & si fructum ante ceteras arbores se disponit. Similiter virtus fidei debet in corde hominis bene omnes virtutes florere. Nam si deus est deus dispositio mentis ad bene sapientiam, & ad alias virtutes. Unde si deus est dispositio ad fructum, ita etiam fides, qui est credere, est dispositio ad aliam inuitat, & ceterarum virtutum, & quare patet, quod dum fides credendo preuenit, ante omnes virtutes florescit, & ad fructus virtutum, id est opera se ante ipsas disponit. Unde Heb. 2. Apost. Fides inquit, est speranda substantia rerum, &c. Nam si sit substantia natura ante rebus, & accidentia consequuntur quodam ordine substantia, ita fides ante ceteras, & ceteras virtutes. Et ideo ipsa fides a sanctis fundamentum vocatur virtutum tam inuisibilium, quam acquisitarum, super quod constituitur totum edificium spiritualium

virtutum. Et etiam assimilatur radici, ex qua tota arbor exurgit. Et ideo August. Aug. su per Io. Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis spes, tamen quicquid est in arbore pulchritudinis, vel de cons, ex illa procedit. Sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex fidei fundamento procedit.

Secundo, quia amigdalus est cultura expositiva. Nam, ut dicit Aulo, hanc arbor cultura in alger maxime, cum antiqua est, & plus fructificat antiqua, quam nouella, praecipue, si sit bene culta. Unde, ut possit magis esse fructifica, clauis est in radice perforanda. Similiter fides indiget cultu, & custodia boni operis, alioquin est infructuosa, & ut arbor mortua, ut patet Isa. 2. Fides autem quasi nouella sunt in partibus antiquis, qui fuerunt ante Christi aduentum. & ideo minus fructifera, sed nunc in nobis, qui sumus in quos fines seculorum deueniunt, est quasi antiqua, & tamen nostra fides post Christum, si studiosis operibus fuerit culta, est meritorum fructibus, magna copiosa: sed est in radice cordis, clauis amoris, & amoris perforanda, ut amore excitetur, & amore operetur, quia fides per dilectionem operatur, ut dicitur Galat. Aug. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides daemonis. Qui autem non credunt, petiores sunt quam daemones, & tardiores.

Tertio, quia amigdalus est morborum curatio. Dicit enim Dioscorus, quod tota arbor amigdalorum est medicinalis. Habet enim medicinale solidum, id est radice: quia radix eius elixata & trita, maculas vultus purgat. Sic fides elixata charitatis calore, & intra tribulationum perpressionem, purgat maculas fidei, id est conscientia. Ad Fide purificans corda eorum.

Item habet medicinale comam, id est corticem, & frondes: quia cortex eius, & folia sunt etiam manducantia, & sanantia. Cortex autem, & folia fidei sunt verba confessionis fidei, quibus interior fides exterius ostenditur: & haec etiam sunt sanantia, quia sicut dicit Apo. Cor. de creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Item habet amigdalus medicinale oleum: quia oleum de amigdalis contra multas valet infirmitates. Nam vernices & lumbricos in corpore necat, menstrua purgat,

Q. 4. contra

Aug. su
per Io.

Isa. 2.

Gal. 5.

Diosc.

Ad. 15.

Ro. 10.

Liber Tertius

contra surditatem efficaciter iuuat, & aurium saniem mundat, si auri tepidū instillerat. Flores etiā eius decocti in oleo, caducos, & lathargicos curant, scā melle triti, moribus obuiant; & vlcera sanāt. Oleum autem fidei, est oleum sacramentale. s. vnctiois extrema, quod etiam in virtute fidei valet contra infirmitates corporales, & spirituales. Vnde dicit Ia. c. 5.

Infirmitur, q̄s ex vobis inducat presbyteros ecclesie, & orent super eum, vngētes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.

Item habet medicinale fructū. Nam fructus amigdali homini proicit, quia de dulci amigdalō dicit Diosco. q̄ si recens cum suo folio comedatur, stomachum confortat, & ebrietati resistit. Et tamen dicit, q̄ si vulpes amigdalā comederit, morietur. Quia sape, quod est medicina homini, est venenum alteri animali, & econuerso. Similiter fructus, id est opera fidei ostensa, & folia, i. verba fidei audita, stomachum, i. appetitum hominis, scilicet fideliter, & deuore recipiēris, confortant, & accendunt ad bonū, & ebrietati i. stultitiae, & deuotioni hereticæ prauitatis resistunt: vulpes. i. fraudulētus hereticus, inde moritur. Quia dū ex verbis fidei, vel exemplis occasionem, & fomentum erroris assumit, vnde fidelis vitam accipit, ipse mortem incurrit.

Item fides assimilatur castaneæ.

Primo, ratione ædificationis, quia ex hac arbore sumuntur ligna solida, & fortia ad domos construendas. Hæc ligna fuerunt Apostoli, & eorum discipuli solidi per vitam, fortes per patientiam, vel solidi in sustinendo, fortes in operando, ex quibus domus Dei. i. ecclesie primitus constructæ fuerunt.

Secundo, ratione pullulationis, quia hæc arbor (vt dicit Isidorus) vt excisa fuerit, tanquam sylua pollulare consuevit. Sic accidit beatis martyribus, quia quanto magis opprimebant eos hostes, tanto magis crescebant.

Tertio, ratione castrationis. Dicitur, n. castanea a castrando, eo, q̄ fructus eius, dum asiantur castrati est necessarii. In fide autem Christi multi sunt, qui vt dicit nō amore magis inflammantur, & vt ad regnum cælorum introdeantur semet ipsos castrant, non ferri violentia, sed

voluntaria continentia, sicut Christus dixit: Sunt & eunuchi, qui semetipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Mat. 19.

Quarto, fides assimilatur castaneæ, ratione administrationis. Quia castanea administrat nobis primo ex suo ligno carbonēs ardentes, quibus fabri vtuntur ad emolliendum ferrum. Iti carbonēs sunt fidei exempla feruentia, quibus et peccatorum corda dura & ferrea inflammentur, & emolliuntur ad bonum. Item ex suo fructu dat nobis alius dulces. Et ita sunt doctorum sanctorum. h. dei dulcia verba, quæ mentes audientium delectabiliter nutriunt.

Item ex suo cortice, siue folijs habemus medicinales virtutes. Nam cum sale trita, & cum melle temperata, morsus canis rabidi sanat. Hæc sunt fidei sacramenta, quibus morsus canis rabidi, id est mors peccati, quam diabolus ex inuidia in hominem impressit, curatur. Itē fides assimilatur sinapi secundum illud, Luc. Luc. 17.

Si habueritis sinem, sicut granum sinapis, &c.

Et primo, ratione complexionis, quia est calida, & sicca in quarto gradu. Quia fides debet quadrupliciter calefcere, & feruere: primo in corde assentiendo, Ro. Ro. 10.

ma. Corde creditur ad iustitiam. Item in ore prædicando. Romano. Ore autē confessio fit ad salutem. Item in opere manifestando. Iac. Ro. 10.

Ostendam tibi ex operibus fidem meam. Item oratione nō hesitando, Iac. Iac. 2.

Postulet autem in hæc, nihil hesitant. Iac. 1.

Secundo, ratione purgationis, quia comesta ad cerebrum fumat, & ipsum mirabiliter purgat. Vnde Augu. Mentis humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi per iusticiam fidei emundetur. Augus. de tri.

Tertio, ratione curationis, quia dicitur valere contra multas infirmitates. Valen enim hydropicis, epilepticis, lethargicis, & paralyticis. Nam poros aperit, & humores neruos oppilantes dissoluit. Sed fides multo magis valet ad omnem infirmitatem, tam corporalem, quā spiritalem sanandam. Matth. Mat. 9.

Fides tua te saluum facit.

Quarto, ratione multiplicationis, quia ex minimo grano sinapis multa grana produciunt, q̄ fronde, flore, & semine in immensum dilatant. Et ita etiam hæc herba fo

ba se multiplicat, vt vbi semel seminatur
vix locus inde ulterius liberatur. Simili-
ter fides Christi, quamvis fuerit pauci-
pio parua per humilitatem, & in paucis
seminatur; tamen postea est in unum
sum augmentata, & dilatata in fidelibus,
& in praedicationibus, & in virtutibus.

*Vbi quomodoque filij patres debeant imitari, ex
 pto rosa ostenditur. Cap. XXV.*

Filius licet sit a patre, secundum natu-
ram, non tamen debet imitari eius
malitia: cuius exemplum apparet in ro-
sis, quæ ex spina cura oriuntur, sed natu-
ram spinarum non sequuntur. Nam spi-
na non est odorifera, nec pulchra, nec
est mollis, sed aspera, nec etiam ad medi-
cinam reperitur valida. Sed e contrario
rosa suo odore ulsanum afficit, suo deco-
re visum pascit, suavitatis molle tactu
lenit. Sed virtute sua multis. Iugonibus
rosa succurrit. Sic filius si habuit patrem
per infamiam forte nem, debet ipse stu-
dere, vt habeat tam in redolentem. Et si
habuit patrem moribus dispendentem, de-
bet ipse studere, vt habeat morum pul-
chritudinem complacentem. Item si ha-
bit patrem asperum, & peccatentem, de-
bet ipse conari, vt habeat clementiam
mitem, & lenem. Item si habuit pa-
trem lingua vulniferum, debet ipse co-
nari, vt habeat linguam modicam. Vnde
pater & parentes in eo, qd mali sunt, a
filiis sequendi non sunt, nec etiam dili-
gendi, quia in quantum mali sunt, summo
patri contrarii sunt, & licet dicit Au-
gust. Amandus est generator, sed propo-
nendus est creator, & Apo. Patres carnis
habuimus, eruditores, & reuerbamur
eos. Num multo magis obtemperabimus
patri spirituum, & viuemus?

*Fortuna instabilitas quanta sit ex sceni varietate
facillime perspicitur. Cap. XXVI.*

FORTUNA assimilatur somno. Forum enim, quàm cūa videret, & fronderet mores, & prava vestit, & ornat, & sua venustate luctumque oculos reficit, & delectat. Sed ierente sole humiditas eius consumitur, & herba, quæ floreando ridere videbatur, a sua gloria totaliter spoliatur, & pabulum ignis efficitur. Similiter fortuna hominis virescit, quando est cum corporis incolumitate, vel venu-

flare frondet, quando est cum vberitate dactilurum, vel quando est cum confanguinitatibus amicorum, et multitudine pluralitate. Sed tunc montes vellet, quando est cum honore, & dignitate sublimitate. Tunc enim uelut pons, quando est cum fame dilata ioue, & laetare. Talem autem fortuna venatur in vniuersum oculis cum amari facit inuictur, in eius intima amicitia relictur, & delectatur. Sed fermentis solis, id est fortis persecutione desiccatur, vel a desolitate deprimente, vel vehemente inuictate consumente, humilis est, id est natura, vel fortune consumitur vigor, & sua gloria per pauca nem honoris, vel per ruinam mortis totaliter sponitur, & pabulum ignis, id est furoris persequentis, vel gehennae aluminis infernali efficitur, lac. Furor est sol cuius ardor, & arefecit, & nun, & flos eius cecidit, & lecorvultus eius deperit. Sene. Hanc imaginem animo tuo propone ludos facere fortunam, & etiam hic mortalium curam, honores, ciuiles gratiam excutere, quorum alia inter sapientium manus scissa sunt, alia India societate diuisa, alia magno detrimento eorum, in quos uenerunt, protenta.

Quemadmodum Dei gratia in nobis confirmatur eiusque perfectio qualis est, ad vultu multiplex eiusque natura exprimitur in divina gratia comparatur quo se patet hac ipsa in nobis confirmari et vultu ipsius effectus per similitudines frumenti, cypri, pini, cicutae, et denique diptami pascifera. Cap. XXVII.

Gratia Dei assimilatur oleo, Primo ratione conseruationis, quia diuinius, & penetrantius est virtutis, & ideo in vasis vitreis, vel vireacis melius, quam in ligneis conseruatur. Vasa namque lignea potius sunt, & effusius mundantur a forditia, quam vitrea, quæ sunt omnino solida. Sic gratia Dei in vasis vitreis, id est in cordibus mundis, & solidis esse habet. Requirit enim animam mundam per in nocentiam, vel saltem per poenitentiam, & solidam per sapientiam: quia cor factum, quæ si vas conseruatum, vt dicitur in Ecclesiastico.

Secundo, ratione effusionis. Nam si in aqua se quis miserit, & oleum in ore posuerit, ipsumque in aquas effuderit aquas adeo claras facit, ut ea, quæ sunt in su-
do

Iac. I.

ΣΕ. σρ.

Auguf.

Heb. 12.

ECC. 21.

Liber Tertius

do videri possint. Sic homini in aqua tribulationis posito, oleum diuinæ gratiæ ipsam aquam, i. tribulationem ei claram facit, vt scilicet ex ea illuminetur ad sui cognitionem, vel Dei contemplationē. Posset etiam hoc referri ad gratiam doctrinæ, quæ est in sanctis prædicatoribus, qui oleo ex ore effuso, i. gratia, & dulcedine sermonis, siue doctrinæ, aquam sapientiæ salutaris ignorantibus, vel errantibus dilucidant, & declarant. Vnde talibus ipsa sapientia præmium promittit, dicens, Eccl. Qui elucidunt me, vitam æternam habebunt.

Ecc. 34

Tertiò, ratione vnctionis. Est enim multiplex vnctio olei diuersos effectus, vel modos gratiæ representans. Est enim quædam vnctio dignitatis, sicut est vnctio regum, de qua dicitur Reg. Assumpsit Sadoch Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem, & cecinerunt buccina. & dixit omnis populus, Viuat rex Salomon. Hæc est ergo vnctio gratiæ, quæ ad illos pertinet, qui se, vel alios per iustitiam bene regunt. Esa. Ecce in iustitia regnabit rex. Item est quædam vnctio sagacitatis, sicut erat olim vnctio pugilum, quæ fiebat ad cautelam: ad quæ referri posset vnctio, quæ habetur primo Regum. Quia Samuel vnxit Dauid in medio fratrum, & directus est spiritus Dei in eo die illa. Hæc est illa vnctio gratiæ, quæ pertinet ad omnes, qui per virtutem pugnam vincunt alios.

1. Reg. 16.

Item est quædam vnctio iocunditatis: & hæc vnctio est mulierum, quæ se ad iocunditatem, & pulchritudinem vngunt, Dan. Dixit Susanna, Adferre mihi oleum, & smignata, &c. Et hæc est vnctio spiritualis letitiæ, quæ pertinet ad nitorem, & decorem conscientiæ.

Dan. 16

Item est vnctio sanctitatis, sicut Sacerdotum: de qua dicitur, Exo. Composuit, & oleum ad sanctificationis vnguentum, &c. Et hæc est vnctio deuota orationis, quæ competit non tantum sacerdotibus, sed omnibus deuore orantibus.

Exo. 37

Item est vnctio credulitatis, id est fidei, sicut vnctio baptizatorum, quæ est ad dei susceptionem: de qua vnctione dicit Rabanus: In vnctione baptismi descendit spiritus sanctus ad habitationem Deo consecratam. Hoc igitur pertinet ad omnes illos, qui fidem susceptam bene conseruant.

Rab.

Item est vnctio firmitatis, sicut vnctio confirmatorum: vt dicit Episcopus: Consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis. Hæc pertinet ad omnes, qui sunt confirmati, & solidari per charitatem.

Item est vnctio sanitatis, sicut est extrema vnctio infirmorum. De qua Iaco. Vngentes eum oleo sancto, &c. Hæc pertinet ad omnes, qui se infirmos per humilitatem reputant.

Iac. 5.

Item gratia Dei conseruatur in asperitate, & in humilitate. Vnde assimilatur frumento. Cuius proprium est includi, & conseruari in thecis asperis habentibus in summitate spicas pungentes contra incursum auium munientes: Vnde ab illis spiculis spicam defendentibus, spica dicitur quibusdam quoque folijs, seu varijs culmis ambitur, & fulcitur: ne fructus pondere incurueretur. Quasi enim spicæ asperæ, vel quasi spinæ pungentes, sunt aduersitates, & tribulationes præsentis, in quibus per patientiam gratia conseruatur, ne ab auiculis, id est tentationibus diabolicis auferatur, vel spinæ, & ariste asperæ, sunt opera pœnalia pœnitentiæ, in quibus etiam gratia conseruatur. Vagina autem includens, & tenens granum seminis, ne cadat, est humilitas cordis, sine qua gratiæ semen minime seruari potest.

Item gratia Dei assimilatur cepæ.

Primo, quia cepe comestum secundum Dioscorum venenum educit: & hoc competit diuinæ gratiæ, in quantum de corde hominis extrahit venenum cupiditatis. Nam cupiditas rerum temporalium, secundum Augustinum, est venenum charitatis.

Secundo, quia succus eius caliginem oculorum detegit. Hæc caligo est cæcitas, siue obscuritas superbiorum, qui euanescent in cogitationibus, & obscuratur insipiens cor eorum. Sed hanc caliginem, cepæ succus, id est diuinæ gratiæ virtus, siue lux detegit, & expellit.

Tertiò, quia cepe comestum, fastidium tollit. Quod competit diuinæ gratiæ, in quantum excludit accidiam, quæ fastidium spiritualium delictorum inducit.

Quartò, quia cepe comestum præcipue coctum, oris foetorem minuit, ventrem molli, & cibos condit. Quæ omnia comperunt gratiæ, in quantum refrenant

nat

diat vitium gula: quia gulositas facit os
foetidum propter cibi superflui in stoma-
cho corruptionem. Item quandoque facit
ventrem durum propter superflui cibi
indigestionem. Item cibum facit insipi-
dum propter nimiam saturationem: quia
anima saturata calebit sauium, ut dicitur
Pro. 22. Vnde gratia ista remouet, &
inquit contrariam, dum gulam exclu-
dit: quia per cibum parum, & tempe-
ratum, nec os foetet, nec venter indura-
tur, nec cibus desipit, sed sapit, & maxime
condimento famis, quod abinentia im-
mitit.

Quinto, quia cepe comestum viscosos
humores incidit. Quasi enim viscosi hu-
mores sunt luxuriali amoris, quos diui-
na gratia praecidit, & tollit.

Sexto, quia succus cepe auribus instil-
latus cum lacte muliens, eius dolore mi-
nuit. Quia scilicet diuina gratia mitigat
dolorem ira, quae praecipue generatur in
auribus, id est in auditu verborum displicentium, sed ad hoc etiam adiuuat lac mu-
lieris, id est dulcedo lingua excusantis sa-
ncti acerbis, auribus instillata irati.

Septimo, quia morsum canis rabidi ex-
tinguit, & curat. Morsus enim canis rabi-
di, est detractio hominis incidi, quem
gratia diuina extinguit, inuidiam expelle-
do, vel saltem contemendo.

Item gratia diuina abundantia eleuat
ad contemplandum, & corroborat ad pa-
tiendum, contonit ad perferendum.
Cuius exemplum apparet in pino, quae
est arbor valde abundans in pinguedine
humoris, crescit tamen in locis frigidis
valde aridis, & lapidosis. Et tamen nul-
lo calore, vel frigore tacta deponit viro-
rem, vel solia, ille autem abundat in pin-
guedine, in quo est abundantia gratiae,
sicut patet in Ps. ad Deum dicens: sicut
adipe & pinguedine repleatur anima mea.
Et talis in monte, id est in altitudine con-
templationis crescit, & loca aspera, & la-
pidosa deligit, id est aduersa non renouit,
& virorem virtutum, nec calore pro-
speritatis, nec frigore aduersitatis de-
ponit.

Item gratia Dei assimilatur cucu-
meri.

Primo, quia cucumer habet virtutem
refrigeratiua. Est enim humosus, & hi-
gidus natura. Vnde datur se non habens.
Sic gratia Dei refrigerat animi ab inor-
dinato ardore uniorum, siue auaritia,

siue ira, siue cuiuscunque inordinati
appetitus.

Secundo, quia habet virtutem purgati-
uam ex eo, quod soluit ventrem, & per con-
sequens purgat. Sic gratia Dei soluit
mentem peccatoris, & purgat per flu-
xum compunctionis, id est per lacrimas
poenitentiae.

Tertio, quia habet virtutem sanatiua.
Nam folia cucumeris, si fruantur, meden-
tur vulneribus, quae impressit caninus
morsus. Caninus enim morsus, tentatio
prima fuit diaboli inuidiae, qui nobis
in primis parentibus impressit (ut Beda
dicit) quatuor vulnera, scilicet ignoran-
tiam, concupiscentiam, infirmitatem, &
malitiam. Sed haec vulnera folia cucu-
meris, id est sacramenta gratiae remouet,
atque curant. Nam contra ignorantiam,
est sacramentum Ordinis, cuius vna cla-
uis, est scientia discernendi. Contra con-
cupiscentiam est sacramentum coniu-
gii, contra infirmitatem valet Consumma-
tio. Contra malitiam vero, valet Eucha-
ristia, quae est sacramentum charitatis,
quae per se opponitur malicia. Valent, n.
haec folia gratiae ad sanandum generali-
ter omnium peccatorum vulnera: quia
ab originali sanat baptismus, ab actuali
mortalis penitentia, a veniali extrema vn-
ctio. Apoc. folia ligni ad sanitatem.

Quarto, quia cucumer habet virtutem
contrahendi, quibus animus densat, odo-
re succurrit. Sic gratia deficientibus in
tentatione, vel tribulatione succurrit.
Haec enim est, quae tribus pueris in cami-
no ardenti positis, fecit mediam fornaci-
cis, quasi ventum toris, qui plus flammae
calorem repressit, ut h. Dan. Vnde Apo. Dan. 4.
Fidelis est Deus, qui non parietur vos
tentari supra id, quod potestis: sed fa-
ciat etiam cum tentatione prouentum, i. Cor.
ut possitis sustinere.

Item gratia Dei assimilatur diptanno,
quae est herba ciceris partu columbae ve-
neni, & excutiens ferrum. Nam primo q-
dem diptannus habet virtutem dissoluendi,
anthracem, & consumendi venenum.
Item hanc herbam primo cerua ostē-
derunt. Nam eam manducant, ut faci-
lius patiantur, & si degitta fuerint percus-
sa, quarunt diptannum, quo ferrum in
vulnere insitum excutit, sicut Basil. &
Amb. dicunt. Similiter gratia Dei consu-
mit venenum auaritia: hoc enim est ve-
nenum (ut supra dictum est) quod sua rigidita-
te

Beda.

Apo. 22

Dan. 4.

i. Cor.

10.

Basil.

Amb.

ic

Liber Tertius

te calorem cordis i. charitatē exinguit.
Item educit partē, idēst expellit luxu-
riā peccatum, quia partus concipitur ex
opere luxuriā.

Itē excutit ferrum i. duritiā superbiz.

*Per quercus coriandriq. similitudines, variis gu-
la vitium non natura, sed voluptatis culpa in-
troducuntur declaratur. Cap. XXVIII.*

Gula delicias non introduxit natura,
sed voluptatis culpa. Cuius exem-
plum apparet in quercu: quia quercus di-
citur a quarendo, eo, quod antiqui ad
esum glandes quercus quarebant. Et sic
ieiunium non carnibus, aut delitijs, sed
sola glande soluebant, ut dicit Boetius.
Poe. de Vnde humanum genus in tota prima
conso. aetate fuit sine carnibus, & delitijs varijs
ciborum: & ideo mirandum est, quomo-
do voluptas tantum crevit, quā a tanta
Ecc. 29 paritate inchoavit. Ecclesiast. Initium
vitæ hominis panis, & aqua. & tamen
hocie, sicut Innocentius dicit, de vilitate
conditionis humanæ, gulosi non suf-
ficiunt fructus arborum, non grana legu-
minum, non etiam radices herbarum, non
piscis maris, non bestiarum terræ, non aues
cæli: sed queruntur pigmenta, parantur
aromata, & nutriuntur alilia, capiuntur
obesa, quæ studiose parantur ante co-
ecos, quæ laute præparantur officio mini-
strorum, alius rudit, & colat, alius con-
fundit, & conficit, substantiam conuer-
tit in accensum, naturā mutat in famem
ut saturitas transcat in esuriam, reuocat
appetitum ad irritandum gulam, non ad
sustentandā naturā, nō ad necessitatē sup-
plendam, sed ad aviditatem explendā.

Item gula vitium assimilatur coriand-
ro propter quinque. Primo, quia eius
semen, quod est minutum, & cæcidum,
in vino dulci datum, homines ad luxu-
riam proniores facit. Similiter gula per
splendidum cibum, & dulcem potū, in-
Piero. clinat ad luxuriā actum. Hieronymus in
quodam sermone. Semper saturitati iun-
cta lascivia est: vicina sunt sibi venter,
& genitalia: pro membrorum ordine or-
do vitiorum.

Secundo, quia si quis ex coriandro ni-
mis accipit, amentiam, & frenesim in-
currit. Similiter per superfluitatem gu-
læ, & præcipue quantum ad potum ho-
mo per ebrietatem efficitur velut
amens, & freneticus. Nam sicut dicit Pe-

trus Rauē. ubi regnat ebrietas, ratio
exulat, intellectus obrunditur, consilia,
deniant, iudicia subuertuntur.

Tertio, quia hæc herba cum suo semi-
ne canibus venenosa existit. Canes. n.
contra lupos latrantes, & linguam medi-
cinalem habentes, prædicatores sunt, qui-
bus gula vitium præcipue est nocivum.
Vnde dicebat Apostolus. Castigo corpus
meum, & in seruitutem redigo: ne forte
cum alijs prædicauero, ipse reprobus
efficiar.

Quarto, quia coriandrum in cibo sum-
ptum calefacit, & somnum inducit. Si-
militer gula vitium inducit somnū cor-
poris, & somnolentiam i. pigritiam mien-
tis. Re. Comedit, & bibit, rursum obdor-
miuit.

Quinto, quia hæc herba, licet integra
sit, & odorifera, tamen stricata manibus
fetida fit. Sic etiam gula inaterta, scilicet
cibus, quamuis primo odoriferus, &
optime sit paratus; postea tamen effici-
tur foetidus in exitu de ventre: Et ideo
sicut dicit Algazel, Cuiuscunque cura,
vel sollicitudo versatur, circa id, quod
ventre ingreditur, eius valoris est, quod
inde egreditur.

*Humilitatis perfectio, qua elatus homo ac imma-
nus sedatur præcipue tribulationibus agnoscitur,
cuiusq. vis quanta existat: similitudinibus
fraxini, & dely casia, hyssopi, & anethi aperte
monstratur. Cap. XXIX.*

Humilis homo, & dulcis ferocitatem
mitigat hominis superbi, & crude-
lis. Cuius exemplum apparet in neu:
quia si tant ferocissimi ad arborem sci-
ligentur, protinus, ac repente mansue-
scere comprobantur. Per seum enim
quæ habet interius lacteum humorem
& vniuersum, & exterius producit dul-
cem fructum, intellige hominem, qui in-
tus habet mentem humilem, extra ve-
ro conuersationem mitem, sicut Chri-
stus dixit Matthæ. Discite a me, quo-
niam mitis sum, & humilis corde. Nam
lacteitas interioris humoris designat hu-
militatem mentis, ex eo, quod lac
esse consuevit cibus paruulorum, qui
gerunt typum humilium: sed daleedo, &
mititas fructus exterioris mansuetudinē
signat operis, & conuersationis. Et hæc
duo bene inuicem conueniunt: quia
sicut dicit Hugo, de Sancto Victore
Coniu-

Petr.
Rau.

1. Cor.
9.

3. Reg.
19.

Mat. ii.

Hug. li. Coniungi oportet mel humilitatis cum
3: de cl. dulcedine mansuetudinis: quia sicut
ani. mel concordat in confectionibus medi-
cinarum cum omnibus diversitatibus spe-
cierum sic, & humilitatis dulcedine con-
diuntur omnia genera virtutum. Sed vn-
ctuositas humoris signat affectionem
pietatis. Et ita patet, quod heus represen-
tat hominem paruum reputatione, piū
in affectione, mitem & dulcem in cōuer-
satione. Sed per taurum accipe hominē
elatum, & ferocem, cui dicitur, Non te ex-
tollas in cogitatione animi: uā, velut
taurus, &c. Quod ergo māfuefcit tau-
rus terrore ad arborem sibi ligatus, signat
quod superbus humili associatus miuatur.
Nam eius humilitas vincit illius cer-
uicofiratem, eius pietas confundit illius
crudelitatem, sed eius mititas lenificat il-
lius asperitatem. Vnde Cassiodorus di-
cit super illud Psal. Humiliatus sum vs-
quequaq; Per humilitatem mēbra Chri-
sti sciunt diaboli vicisse superbiam. Per
hanc fideles supra regna proficiunt: per
hanc superbi tyrannici superantur: per
hanc deiectionis, & in hūmili exaltantur: per
hanc in æternum martyres coronantur.
nec potest dici perfectus, qui hac virtute
est priuatus.

Ecc. 6. Item humilitas in asperitatibus & tri-
bulationibus magis excrefcit, & demoni-
bus maxime inimica existit. Vnde assi-
milatur fraxino, quæ est arbor alta, & ro-
tunda, vt pinea in locis altis & motanis
crescens: cuius arboris tanta est vis, vt
serpentes eius vmbra maruinam, vel
vespertinam attingere non audeant. Vn-
de si inter ignem, & folia fraxini ponan-
tur, prius ad ignem, quam ad folia fuge-
re comprobatur. Tanquam igitur loca
montana & aspera, sunt aduersitatum,
& tribulationum contingentium discrimi-
na, in quibus crescit fraxinas. idest
humilitatis virtus: quia tribulationes
magis mentem humiliant. & ideo tri-
bulatio, & delectio humilitatio vocatur.
Vnde Bernardus tribulatio via est
ad humilitatem, sicut patientia ad man-
suetudinem, sicut lectio ad scientiam. Si
lucem appetit humilitatis, vltim non re-
fugiet humilitationis. Vmbra autem fra-
xini matura est humilitas per uite matu-
ritatem in iuuentute: sed quasi vespertina est
humilitas per uenientiam iudicii: atque
vtriusque internales serpentes idest demo-
nes odiunt, & detestantur. Vmbra etiam

matutina potest dici humilitas in prospe-
ritate: sed vmbra in vespere est humili-
tas in aduersitate. Quamlibet autem hu-
militatem serpens, idest diabolus, tan-
tum odit, quia ipse pro se potius vult æter-
no igne gehennæ cruciari, quam ipse ele-
gerit pœnitendo humiliari. Vnde ipse di-
xit Beato Machario, quod in re nulla alia
superabat eum, nisi in humilitate, quam
nullo modo poterat habere.

Item humilitas assimilatur Bdellio.

Primo, ratione coloris: quia secundum
Plinium, Bdellium est arbor nobilissima,
nigra in folijs, & ligno oliuæ si milissima.
Similiter humilitas pœnitentis proterit
folia. i. verba, de se quidem nigra, idest
sui despectiua, & accusatiua. Na iustus, i.
humilis, prior est accusator sui. Nomine
enim iusti, sine iustitiæ, quandoque signi-
ficatur humilitas, secundum i. lud. Matth.
Ma. 30. Decet nos implere omnem iusticiam. i.
omnem humilitatem.

Secundo, ratione humoris, quia Bdellij
lachryma, siue gutta est tranllucida, gu-
sta amara, bene odorifera, sed maxime
aromatica, quando est vino infusa. Sic
lachryma humiliter pœnitentis est ama-
ra, quia mentem perturbat: est etiam lu-
cidissima, quia mentem serenat, est odo-
rifera, quia Deum delectat: est aromati-
ca, & medicinalis: quia morbos viuorum
sanat.

Tertio, ratione vigoris. Vigent enim
in tali gummi Bdellij mirabiles virtutes.
Nam valet contra apostemata, tam etiā
interiora, quam exteriora si fuerint ex eo
peruncta. Habet etiam substantiam glu-
tinosam constrictiuam, & attractiuam, &
ideo multum stringit disenteriam ex acu-
ta materia factam, & etiam fluxum ex
fortissima formacia, moribus etiam repti-
lium occidit. Sic humilitas pœnitentis
apostemata interiora. i. peccata cordis, &
exteriora, idest peccata carni curat, &
purgat fluxum disenterix, & farmacia,
idest pronitatem peccandi, siue sit ex, p-
pria inclinatione, siue ex exteriori timo-
re terrenat.

Item morsus reptilium, idest detractio-
rum verba curat.

Item humilitas assimilatur casia.

Primo, propter locum generationis:
quia nascitur casia in locis aquosis, vbi
multum crescit, & bonum odorem red-
dit. Sic humilitas nascitur in cordibus
eorum, in quibus est aqua vera sapientie.

Plin.

Pro. 19

Ma. 30.

Cas. su
per.
P. 1. 1.

Ber. in
Epist.

Liber Tertius

Pro. 15. *tia. Dicitur enim Proverb. Vbi humilitas, ibi sapientia. vel quia nascitur humilitas in aqua tribulationis, & crescit in aqua compunctionis, & redditur enim Deo bonum odorem. Vnde*
Can. 1. *multum est Deo grata. Can. Nardus mea dedit odorem suum. Nardus enim, quæ est herba brevis adhuc humilitatē*
Hiero. *signat, Hieron. Nihil est, quod nos ita humiliat: gratos, & Deo facit, quam si vita merito magni, humilitate vero infimissimi. Glossa in super Psalms dicit, quæ casia, quæ crescit in aquis, est fides, quæ crescit in baptizatis.*

Plin. *Secundo, designatur humilitas in casia propter successum varii caloris. Dicit enim Plinius, quod casia primò canescit, secundo rubescit, tertio nigrescit. Sic humilis canescit, per prudentiam, quia senes, & cani propter experientiam longi temporis consueverunt esse prudente.*

Item rubescit per poenitentiam, & nigrescit per compassionē tristitiam, quæ est quedam mentis nigredo, & obumbratio.

Tertio, propter modum probationis: quia bona casia probatur per odorem, per colorem, & per vigorem. Nam casia nobilis est subdulcis, & acui saporis, & iocundi odoris, & subnigri coloris, & ponderis grauioris, & maxime laudatur, quia de facili non frangitur, sed primo flatur. Similiter, qui vere humilis est, habet dulcedinē in cōuersatione, odorem iocundum in fama, & opinionē, & subnigrum colorem in sua despectione, quia claritatem suam non ostendit, sed abscondit. Nec frangitur tribulatione quacunque, sed flectitur compassionē, & despectionē.

Quarto, per effectum curationis: quia casia reuma purgat, cerebrumque capitis confortat, & fectorem oris amputat. Sic humilitas poenitentia, reuma, idest peccati fluxum purgat, cerebrum, idest sentium confortat: quia humilitas reddit hominem magis sensatum, idest sapientem.

Item fectorem oris, idest incontinentiam sermonis amputat, quam homo discrete odit, sicut natus fectorem, eo quod laus in proprio ore sordescit: & ideo odor famæ perditur per instantiam cōmmedationis propiæ, sicut narrat Vale-

rius Maximus de Mario; quæ cum multa fecisset vna sui iactatione gloriam famæ perdidit: & qui sibi præsumpsit ascribere, quod ex ore alieno debuerat captare publicæ commendationis vota demeruit.

Item humilitatis clausura debet se homo munire, postquam diuinas consolationes recepit. Cuius exemplum est in eliotropio, quæ scilicet est herba, quæ in solstitio æstiuo florem incipit. Vnde solsequiū vocata est à Latinis eo, quod Sole oriente flores suos aperit: sed ipso occidente iterum se recludit. Tunc enim Sol Christus quasi alicui oritur, quæ scilicet ei consolationis suæ lumen infundit: & tunc debet homo quantum potest flores suos, idest affectus Deo aperire. Tunc autem Sol ei occidit, quando ipsa consolatio transit. & tunc debet se homo sub custodia humilitatis claudere, ne larro, idest vana gloria subintraret. Vnde dominus, post transfigurationem descendens de monte mandauit discipulis, dicens: Nemini dixeritis visionem.

Item humilitas, sicut dicit Cassiodorus, assimilatur hyssopo.

Primo, ratione stature, quia est herba brevis, & modica, quia videlicet humilis est modicus in sui reputatione. Vnde Gregorius dicit, quod humilitas vera est, quæ de se parua æstimat, & bona alterius, sine inuidia, & luore commendat.

Item homo humilis est brevis in locutione. Vnde sicut beatum Benedictum in regula sua. Vnus de duodecim gradibus humilitatis, est paucitas, & rationabilia verba loqui, & non in clamorosa voce.

Secundo, ratione inharrentiæ: quia hyssopus in terra petrosa crescit in radicibus petrae solida se ingens. Similiter humilitas crescit in terra petrosa, idest in anima amore Christi solidata. Vnde humilis homo in iure charitatis radice, solida petra, idest Christo inhaeret. Regum. Dominus petra mea, & robur meum.

Tertio, ratione efficaciam, quia pulmonem, & omni vi in pectoris ex causa frigida, purgat, sicut scilicet cum sicibus sicis in vino coquatur. In pulmone, sicut dicit Cassiodorus, sunt inflationes superbia, quam purgat humilitas: & purgat pectus, quia colubet inflammationes

Val. Ma. xi.

Ma. 17.

Cassio.

Grego.

2. Reg. 22.

ff. 52. **I**ra, precipue sociata cum vino chara-
tis, & sic dulei, scilicet mansuetudinis.
ff. A' pges me dñe hylopo. & mūdāt or.

Item humilitas assimilatur anetho.
Primo, quo ad partium pluralitatem. Nā
anethum est herba habens radicē, semē,
& herbā. In quibus triplex humilitas de-
signat. Nā radix est humilitas cordis, her-
ba humilitas oris, semē humilitas opis.

Secundo, quo ad virtutis multiplici-
tatem. Habet enim radix anethi virtutis vir-
tutem aperitiuam ventositatis, & inflatio-
nis extenuatiuam. & torsionis ventri-
mitigatiuam. Simili etiam modo humili-
tas cordis, quae est, ut radix Deo, ut men-
tem aperit, & ad eius gratiae suscepi-
tionem praeprarat, & disponit, ventositatem
vana gloriae, & inflationem superbiae ex-
pellit, & torsionem ventris, id est turbati-
onem, & indignationem mentis ex-
cludit. Tercio, quo ad valoris varietatem:
quia radix anethi viridis, alicuius est va-
loris, & q̄ compacta durat, calculum
frangit, & linguam ex plenitudine ab-
scindit. Sed postquam inest radix ane-
thificata, nullus est ponderis. Tunc au-
tem radix anethi i humilitas cordis est
viridis, quando nutritur. & fouetur hu-
more diuini amoris: & tunc timor Dei
mentem humiliter, cor frigore peccati
compactum per compunctionem diui-
dit, calculum i duritiam peccati frangit,
& linguam i indignationem superbā,
& turbationem repellit. Sed remota vi-
ditate diuini amoris, tunc siccatur, & eu-
acuatur humilitas mentis, ita, ut nullus
sit valoris, vel virtutis.

Itē humilitas e' amor gratiae, ne defluat
sicut psyllum dē continere vinum. Nā
si psyllum misceatur vino, calor vini pel-
lit frigiditatem psylli ad suā efficiem. & vi-
scositatem eius pellit viscositatem eius in
cisternam, & nō exhibet vinū et sine vase. Si-
militer humilitas reddit holē circūspe-
ctum, ut non effundatur gratia eius per
aliquā fatuitatem: propter, ad dicit Greg.
Qui ceteras virtutes sine humilitate cō-
gregat, quasi puluerem in ventu portat.

*In bonis incipitis haud perseverantes, sicut ovola
cinae, variae similitudines comparantur.*

Cap. XXX.

I Necesse hō assimilatur sycamore. Syc-
omorus n. est fatua heus, in tollis mo-
ro similis. Et dicitur a sycops, quod est heus, &

moros, quod est fatuus quasi fatua he-
us. De qua dicit Dio Coride, quod fru- Diose.
ctus facit subdulces, sed nūquā ad matu-
ritatem venientes. Quasi autem f. sua fi-
cus est hominis instabilis animus. Vnde Ecc. 27.
Ecel. d. Stultus autem, ut luna muta-
tur. Hic licet aliquos nudus, i. bona ope-
ra facere incipiat, in eis tamen usque ad
maturitatem, i. usque ad finem debitum
non perseverat.

Item inconstantes, & imperseveran-
tes, qui bona incepta non continuant,
assimilatur lactuca. Nam lactuca, q̄ est
tenera, & iuuenis habet multas, & ma-
gnas virtutes, a cum suffragia, & humi-
da, temperata, & subtilis substantia, &
facile digerit illis stomachi calorem, se-
dat, sanguinem bulientem refrigerat, in
somnia rem placit capitis dolorem ex
fumo colerico sanant, masculis vene-
ris motum terrenat, fac in nauticis
multiplicat, & sanguinem augmenat, &
in qualitate perfecta bonum sanguinem
generat. Sed quando antiquat, & indur-
atur, humilitas omnium amittit. Qua-
re ex eius viri sanguis pessimus genera-
tur, & vitius ex ea vitium deilatur. Nā
ex tua ponuitate sensum aialem mor-
tificat, & naturalem spiritum suffocat. Vn-
de ita lactuca generare volentibus plu-
rimum est noxia. Hae oia dicit Isaac in
dictis particularibus. Eodem modo, q̄-
dam a principio suae conversationis, vel
in iuventute sunt optimi, & vident ma-
gnas virtutes habere, & multas, q̄ po-
stea in processu in senectute efficiuntur
pessimi, & indurantur in malis, ut effi-
ciantur pleni multis & magnis vitiis. Gal. 4.
Apostolus. Cum primum cepimus, nunc
carne consummamini.

*Intentio opis, veluti radix fructus, corrumpit
& perficit. Cap. XXXI.*

I Ntento assimilatur radice.

Primo, quia radix est totius herbae,
vel arboris principium. Et sic intento
est principium totius verbi, vel operis.

Intentio enim est ipsius finis. Fi-
nis enim licet sit ultimum in opere,
est tamen principium in intentione:
quia finis movet agentem, ut dicit Aris. 12.
philosophus. Vnde finis, secundum Meth.

Secundo, quia radix est principium
Nā radix, quādiu sub terra latuerit, nu-
tritur,

Liber Tertius

Greg. tritur, & proficit. Sed si eversa fuerit, moritur, & accidit. Ita intentio si cum humilitate latuerit, opus bonum nutrit, & crescit. Sed si per ostentationem euersa fuerit, ab humilitate exinguitur, & deficit. Vnde Gregorius dicit, Sic opus fit in publico, vt semper intentio maneat in occulto.

Ro. 11. Tercio, ratione effectus: quia radix est initium bonitatis, & malitia arboris causatum. Nam bonitas, & malitia radice ad ramos ascendit, & sepe apparet in fructu & flore qualis est humor in radice: quia non potest alium humorem ramis infundere, quam in se habet. Sic etiam bonitas, & malitia operis ex intentione procedit. Apostolus. Si radix sancta, & rami sancti. Luc. dicitur. Si oculus tuus, id est intentio, fuerit simplex; totum corpus tuum, id est opus, lucidum erit: & si oculus tuus nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Ambro. Intentio tua operi tuo nomen imponit. Gregor. Si semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medicinas, & terminus ab hoste calido secure possidetur, quoniam totam arborem sibi fructus terre conspiciat, quam venem dente in radice vitiauit.

Hypocritarum frangi, & caliditas multis Arundinis proprietatibus vmbrae, nucis effectibus perfecte dilaturatur.
Cap. XXXII.

Mat. 6. **H**ypocrita assimilatur arundini. Primo, quia arundo in arena radicitur: quia scilicet hypocrita radicem amoris habet in terrenis. Illud enim, quod in arena plantatum est, vel fundatum trahit, & seclit venam, pluviam, & flumen, vt habet, ut Matth. per ventum, qui ab aere procedit, & ventu intelligitur tentatio demonis, qui in aere commoratur; per pluviam, quae de caelo descendit, intelligitur aduersitas, quae a Deo venit: per flumen quoque, quod per terram fluit, intelligitur periclitio, quam tyrannus infigit. Ex quo patet, quod ille est, vt arundo in arena fundata, qui vel vento tentationi frangitur, in pluvia aduersitatis per impatiendam corrumpitur, vel flumine mundanae periclitiois eradicatur: quae omnia contingunt hypocritis.

Secundo, quia arundo a vento agitur, Matth. Sed quid existis videre arundinem vento agitam? Sed hypocrita est inconstans, quia modo vento aduersitatis inclinatur ad iracundiam, modo vento prosperitatis erigitur in superbiam. Isa. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis.

Tercio, quia arundo medullae plenitudine non solidatur. Vnde est exterius pulchra, & interius vacua. Sic hypocrita non habet soliditatem, & plenitudinem interiori gratiae, sed solum pulchritudinem exterioris apparentiae. Vnde dominus dixit, Matth. Vae vobis scribis, & pharisaeis hypocritarum, & post. Vos quidem a foris apparetis hominibus iusti, Greg. Quid est vita hypocritarum, nisi quaedam vitio talinatis, quae hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate?

Quarto, quia arundinis viriditas breui tempore terminatur. Nam cito crescit, & cito arefcit. Nam arundo ab ariditate nomen accepit. Sic hypocrita gloria parum durat, cito enim crescit, & cito decrescit. Iob. Gaudium hypocritarum ad instar puncti.

Quinto, quia arundini manus innitens perioratur, quia scilicet hypocrita decipit, & ledit adhaerentem sibi. Isa. Ecce confidis super baculo arundineum contractum, &c.

Item hypocritarum poenitentia assimilatur vmbrae nucis. Nux enim facit vmbra in apparentia gratiam, sed in existentia, & effectu nocivam. Vnde nux a nocte est dicta, quia rebus nocet eius vmbra. Vnde ipsa est dormientibus sub ea nociva, & multarum infirmitatum generatrix. Similiter hypocritarum poenitentia, licet in apparentia exteriori videatur pulchra, tamen intrinsecus est mala, & multorum vitiorum in homine generatrix. Mat. Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Vnde hypocritis est vmbra mortifera, de qua Luc. In vmbra mortis sedent.

Variae palmae arboris effectibus peroptabilis imitatio perfectiones ostenduntur.
Cap. XXXIII.

Iustus assimilatur palmæ. Primo, quidem, quia palma in radice inferius hinc aspernat, & similiter iusti

2. Cor. 11. iusti habent asperitatem laboris, & Apost. In laboribus planctus, &c.

Secundo, quia superius in coma habet venustatem, scilicet, quia iusti superius in celo habent venustatem, & pulchritudinem gloriæ immortalis. Psal. Iustus, ut palma florebit in domo domini. Tercio, quia palma in fructu habet tarditatem. Nam cum difficultate, & tarditate peruenit ad eius fructum. Non enim ante centum annos fructum facit, & tunc primo perfecisse vires accipit, ut fructificare possit. Vnde quanto palma vitæ acrior, tanto eius fructus est nobilior. Hoc autem significat, quia iusti viam post difficultatem laboris perueniunt ad fructum consolationis. Iac. 5. Ecce agricola expectat pretiosum fructum, &c. & quanto diutius expectant, tanto copiosius recipiunt fructum misericordis.

Lacrymarum vis quanta in vere poenitentibus exstat, ex multis alios, quorum nonnulli, & exemplis monstratur, ac cuius inueniuntur esse, ac vis effectus delectationis, & iuuentutis in tribulationibus, & iustis comprobatur. Cap. XXXIII.

Lachryma poenitentis assimilatur succo aloes.

Primo ratione materię. Dicitur enim aloes succus, qui ex quadam herba exprimitur, ad ignem decoquitur, & postmodum ad Solem deponitur, ut siccat. Hic succus est lacryma poenitentis, quæ ex amara herba, id est compunctione exprimitur, & ad ignem interioris doloris decoquitur: sed Solis calore, id est charitatis ardore siccat, quia cum timor est in amorem Christi conuersus, iam lacrymæ timoris, & doloris siccatum. cessant, & restringuntur, quia in quadam feruoris fiducia anima solidatur. Et haec modum lacrymarum significauit aqua in vinum conuersa. Vnde Ber. Illas lacrymas vere in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compassionis affectu in reuerentiam procedunt charitatis: pro qua quæ ad hostiam sui ipsius immemor sobria quadam ebrietate videris. Vnde patet, quod aqua in vinum conuertitur, quando sine timore de seipsa, sine dolore, & luctu de seipso, sit in charitatis affectu.

Secundo ratione excellentiæ: quia tanto de sui natura poenitentis lacryma

debet esse amarior, quanto plus habet de fetore peccati. Et ideo simpliciter loquendo lacryma poenitentis, tanto dulcior, & melior est, quanto minus amara, & fetida, id est quanto minus habet de amaritudinis materia, siue causa, id est de fetore peccati.

Tercio ratione efficacię. Nam lacryma poenitentis, omne peccatum abluit: quod significat efficaciam aloes: quia aloes, licet sit amarus, tamen est multipliciter salutariterum.

Primo, quia vlt. m. clarificat: quod competit lacrymis poenitentis in quantum purgant vitam avaritiam, quæ mentis vitam obscurat, sicut pulvis terræ oculos corporis. I. Repleti sunt, qui obscurati sunt tenet domibus, i. ex affectu terrenorum.

Item aloes ab hydropisi præseruat, & in principio curat: quod competit lacrymis poenitentis, in quantum mentem humiliant, & tumorem siue inflationem superbiæ curant.

Item aloes melicolicam mundificat: quod competit lacrymis poenitentis in quantum purgant vitium acidiæ.

Item aloes caput a dolore releuat: quod competit lacrymis poenitentis, in quantum expellunt vitium inuidiæ: quæ cau-
sat capitis dolorem, id est mentis utilitatem: quia inuidia est tristitia in alienis bonis, ut dicit philosophus.

Item aloes coleram purgat: & hoc competit poenitentis, in quantum mitigat vitium ira, ad quod valde colera inclinat.

Item aloes membrorum genitalium vlcera sanat, si eius pulvis cum melle sumatur: quod lacrymæ poenitentis præstant, dum vitium luxuriæ curant.

Item idem pulvis aloes cum melle, vermes ventris necat. Et similiter lacryma humilis poenitentis cum dulcedine deuotionis, necat vermes ventris: dum gula inordinatus motus, siue appetitus restringit. Omnia namq. illa apparent in poenitente postq. bene ablutus est lacrymis poenitentis. & ideo Cassio. dicitur in illud psal. Fuerunt mihi lacrymæ mea panes diei, ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, ubi &c. q. s. fletus est cibis annuati corroboratio sensu, absolutio peccatorum, resectio mentium lauerium culparum.

Item lacrymæ poenitentis amaritudinem conscientię conuertunt in dulcedinem gratię. cuius exemplum est in lupinis, quæ cum sint legumina amara, per

R made-

Psa. 73.

Cass. In
psa. 41.

Liber Tertius

Isaac. madefactionem in aqua efficiuntur dulcia, sicut dicit Isaac. Similiter aqua lacrymarum amaritudinem peccati conuertit in dulcedinem gaudi. Psalm. Euntes ibant, & flebant, mitemes semina sua: venientes autem venient, cum exultatione, &c. Ber. Lacryma poenitentia, vnum sunt angelorum, quia in illis odor vitæ, sapor gratiæ, & gultus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentia, reconciliatio in iocunditas, & serenata conscientia iuauitas.

Item lacryma compunctioni, causat affectum dilectionis, & patientiam tribulationis: cuius exemplum apparet in pino. Nam arbor pini est per sudorem, sive lacrymam, piceis generatiua. Et iterum de pino in Germania gignitur lacryma: quæ dum fluit, calore, vel frigore indure scit, & gemmâ facit: quam esse electrum, Isid. dicit. Sic lacryma compunctionis, dum mentem, & affectum accendit, generat piceam. i. glutinum dilectionis: & dum amor lacrymam emittit, ipsa aia amplius inflammat calore amoris diuini, & frigescit ab amore mundi: & sic solidat, & nititur, & vertitur lacryma amoris, in gemmam patientiæ, & fortitudinis.

Item lacryma veri poenitentis animam a malis operibus refrenat, & in bonis operibus fecundat. Cuius exemplum apparet in porro, cuius succus, vt dicit Diof. ipse Diofcorides, & etiam Macer, valet contra vomitum sanguinis. Vnde hunc solum Hippocrates deuisse dicitur euidam sanguinem vomenti. Valet etiam contra sterilitatem, si a puellis sapias comedatur. quasi ergo porri succus, est poenitentis fletus: qui sanguinis vomitum. i. peccati fluxum restringit, & sapias a poenitente fusus animam a bonis operibus sterilem ad eorum fecunditatem reducit.

Omnia capitalia crimina, quibus medicantibus hypocritæ, caterique mali homines cognoscuntur pluribus. Namque exemplis exprimentur.
Cap. XXXV.

MAli homines assimilant zizanias. Primo per aspectum deceptiuum: quia zizania idola, & est feminini generis, in singulari, sed neutrum in plurali, vt dicit Hieronymus, inter triticum nascitur: nec quidam in herba est, a tritico plene discer nitur. Et ideo decipit aspicientes, vt putet esse triticum, cum sit solus. Vnde

ei assimilantur hypocritæ, qui inter bonos conuersantes, & bonitatis & sancti tatis specië extrinsecus ostendentes, creduntur esse boni, cum sint mali. Vnde quadiu sic viuunt, zizania in herba similis tritico se ostendunt.

Secundo propter consortium insectiuum: quia zizania tritico mixta, aliquando ipsam suffocant, nisi ab eo cautius separetur. Et similiter plerumque hypocritæ, in bonorum collegio incognito morantes, insciunt quosdam simplices, & ad suas nequitias, occulte seducendo, pertrahentes, spiritualiter eos suffocant.

Tertio, propter iudicii delationem: quia enim propter similitudinem, quâ habere zizania cum tritico videtur, sæpe, dum zizania euelli credit, triticum pro ea euellit. est separatio proroganda quamdiu sunt ita similes, vt cognosci non possunt. & tempore messis zizania colliguntur, per fasciculos componunt, & igni traduntur: triticum autem in horreum recondit, vt hñ Matth. 13 x quo habet, q. mali tolerantur quadiu sunt occulti, vel quamdiu extirpant non possunt sine periculo tritici, id est sine scandalis bonorum, & dano. Sed adueniente messe diuini iudicii, tunc fiet vniuersalis separatio: malorum a bonis: & ad modum zizaniorum mali alligabuntur fasciculis ad comburendum igni, quia scilicet in igne gehennæ similes associabuntur similibus, vt eadem eos retineat poena, quos similis tenuit culpa. Sed triticum, id est bonorum collegium recondetur in horreo cœli.

Quarto propter effectum nocuum. Nam zizania habet vim acutam, quodammodo venenosam, inflatuam, & ventosam. vnde ebrietatem inducit, in mentem percutit, & caput lædit: panem, cui admisceetur, inicit. De quo, si quis comedat in magna quantitate, non solum eum grauitet lædit, sed etiam occidit. Inquit inquantum habet vim acutam, repræsentat vitam auaritiæ, quia auari sunt valde acuti ad decipiendam. Vnde Ps. Sicut nouacula acuta terit idolum. Inquantum vero habet vim venenosam, significat luxuriam, quæ est venenum aspidum insanabile, vt dicitur Deut. Inquantum vero habet vim ventosam, & inflatam, significat vanam gloriam, sive superbiam. Pro. Qui inuoluitur mendacijs, hic pascit ventos. Inquantum vero ebrietatem inducit, significat vitium gula. Contra quod dicitur ad Eph. Nolite inebriari

Mat. 13

Ps. 51.

Deu. 32.

Pro. 10.

130

Job 5.

Cap. XXXVI.

Ver.

Gre. f.
p: Ez
ch.

Cap. XXXVII.

Ecc. 24

Feb. 12

Ecc. 24.

R 2 6114-

Liber Tertius

cinnamomum aromatizās odorē dedi. Nam hæc planta est secca, calida, & aromatica. Ipsa enim Beata Virgo fuit secca in carne per temperantiam, & puritatem; calida in anima per feruorem, & charitatem; & aromatizans in viro; per mundiciam, & puritatem.

Can. 1. Item assimilatur nardo. Cant. Nardus mea dedit odorem suum: quod dicit Ecclesia de Beata Virgine. Quia nardus est herba modica, & calida, odorifera, & spicosa. Similiter Maria fuit modica per humilitatem, cum dixit: Ecce ancilla domini &c. calida per charitatem, odorifera per puritatem, & spicosa per fecunditatem. Nam spica, quam produxit ista nardus, fuit dominus Iesus Christus. Spica enim nardi, ut dicit Dioscorid. habet virtutem confortandi cerebrum, scilicet naribus applicata.

Item confortandi stomachum, quia valet contra stomachi debilitatem.

Item confortat cor, quia valet contra cordis defectum. In cerebro est sensus, in stomacho appetitus, sed in corde amoris affectus. Christus ergo quasi spica nardi, sensum nostrum confortauit per fidem, appetitum excitauit per spem, affectum inflammavit per charitatem: docuit enim nos cognoscere diuinam, appetere supernam, diligere aternam, vel quia docuit nos in Deum credere, de Deo confidere, & Deum diligere.

Item nota, quod nardus, siue spica eius, masticata, humorem linguæ desiccatur.

Item in similitudinem aurum sedat: & quia est incisua, & drassua, usque ad animam penetrat. Unde & lapide frangit. Et hoc cōpetit beata Maria, quæ suo exemplo nos docuit linguam continere, aures Deo aperire, & gladio doloris animam penetrare. Siquidem ipsa pauca, & rationabilia verba dixit, aures Angelo diligenter aperuit, & tempore passionis filij sui eius animam gladio doloris pertransiit. In primo docuit nos humorem linguæ desiccare, id est lubricitatem loquacitatis refrenare. In secundo circa Dei verba aurium cordis surditatem fugare, ne forte dicatur nobis, Aures hinc & non audient. Sed in tertio docuit nos gladio verbi Dei, vel dolore contritionis animam perforare, ita, ut lapis, id est cor diuinum frangatur.

Pf. 134. Item assimilatur oliuæ, secundum illud Eccle. Quasi oliua spectiosa in campis.

Primo, quia oliua in arbore, siue ligno

habet soliditatem. Nam lignum oliuæ est compactum soliditatis, imputribilis puritatis, & in medulla multa humorositas. Nam Beata Virgo fuit compacta & solida in fide, imputribilis & purissima in carne, & plena humore gratiæ in meritis: secundum illud Luc. Aue gratia plena, &c.

Secundo, quia oliua habet in flore suam viriditatem. Nam folia oliuæ semper virescunt: Sic folia Mariæ semper fuerunt viridia, id est virtuosum. In omni enim verbo suo vigor virtutis apparuit, siue virtutis prudentiæ in inquirendo, sicut quando dixit angelo, Quomodo fiet istud, &c. siue humilitatis in consentiendo, ut cum dixit, Ecce ancilla domini &c. siue deuotionis in laudando, ut cum dixit, Magnificat anima mea dominum &c. siue electionis in conquerendo, ut cum dixit, Filijs quid fecisti nobis sic siue pietatis in compaciendo, ut cum dixit, Vinum non habent &c.

Tertio, quia oliua habet in flore suauitatem. Nam eius flores suauiter redolent. Flores Mariæ, fuerunt eius mores, quod odor honestatis plurimum redolebant. Nihil tanta pollebat beata Maria morum honestate, ut solum in eius aspectu omnis ab aspicienda tentatio, sicut testatur Hieronymus, fugeretur.

Quarto, quia oliua habet in fructu suam utilitatem. Et nota, quod oliuæ quæ sunt nigriores exterius, tanto & ipsæ sunt maturiores interius, & ad exprimendum ab eis oleum sunt aptiores. Similiter fructus, id est operationes Mariæ, quæ sunt etiam exterius nigri, id est per apparentiam humiles: tamen interius virtute deuotionis, & gratiæ erant plenæ. Unde Mariæ virginis opera fuerunt nigra per humilitatem, vnde nota per pietatem.

Quinto, quia oliua in liquore habet utilitatem. Nam liquor oliuæ est oleum, cuius usus est multa viliis mortalibus. Nam oleum (ut dicit Isidorus) est in pabulum hominibus, in medicum vulneris, & in refectorem esurientis. Nam in lucerna ponitur ad ignem: nutriendum, languidis membris apponitur ad medicum, & cibis additur ad comedendum. Oleum ergo oliuæ est misericordia, & pietas Mariæ. Nam ipsa illuminat tenebras homines in Dei agnitione. Unde mater agnitionis vocatur. Ipsa languidos carat sollicitando in Dei timore. Nam timor domini

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 2.

Hiero.

Isido.

Ecc. 24

ni expellit peccatum, quod est languor animæ. Vnde etiam ipsa dicitur mater timoris.

Item ipsa etiam cibatur, & nutritur de uotis multiplici consolatione. Vnde ipsa innuit eos, dicens: Tunc ad me emine, qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini.

Item Beata Maria assimilatur palmæ. **Can. 7.** Cauti. Siatura tria assimilata est palmæ. Primo, quia palma habet radicem profundam. Habet enim palma radicem in terra multum defixam. Sic beata Maria habuit radicem profunditatem i. cordis profundam humilitatem. **Luc. 1.** Quia respexit humilitatem ancille sue.

Secundo, quia palma habet stipitem firmitatē. Est enim truncus eius iura & impunitibilis firmitas. Sic truncus Virginis, id est corpus Virginis habuit impunitibilem firmitatem, id est incorruptibilem virginitatem: quia virgo ante partum, virgo in partu, & virgo post partum.

Tercio, quia palma habet virorem per perularem. Nam durioribus vestitur foliis sine ulla successione ea conferens tempore hyemis, & æstatis. Similiter beata Maria virorem fidei semper tenuit, & eam nunquam amittit non solum tempore æstatis, id est prosperitatis: sed etiam tempore hyemis, id est adversitatis, id est licet passio nūquam to discipuli, & alij adesse eam perdidit.

Quarto, quia palma habet culminis sublimitatem, quia est arbor magna, æcerariis, & altitudinis: sed cedri altitudinem non perungit quia Beata Virgo licet magnam habuerit altitudinem meritorum, & etiam præmiorum. Vnde Ecclesiast. Ego in altissimis habitavi. non tamen sicut Chastus: id est non peruenit ad altitudinem cordis, id est Christi. **Ecc. 14.** Quasi palma exaltata sum in Cedris.

Quinto, quia palma habet fructus suavitatem, scilicet castitatem. Cuius fructus tanto dulcior, & suprior esse probatur, quanto immediatius soli radijs exponitur. **Can. 7.** Cami. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Suauissimus autem fructus Maris virginis ille est, de quo Elisabeth et dicit. Benedictus fructus ventris tui. Ille fructus sum dulcissimus, & sapidissimus: quia radis solis, id est diuinis splendoribus immediate cōiunctus, immo ipse est splendor gloriæ, & figura

substantiæ diuinæ.

Item beata Maria assimilatur platano, secundum illud Ecclesiastici: Quasi **Ec. 24.** platanus exaltata sum iuxta aquas.

Primo, ratione dilatationis. Est enim arbor latitudine foliorum sic dicta, eo, quod parua, & ampla, & plana. Nam Platanus Græci vocant planum, ut dicit Isidorus. Folia autem Mariæ. Inueniunt eius virtutes, quibus ornata fuit eius vita. Et hæc folia fuerunt parua per exemplum, & ampla per meritum. Et tamen plana, id est humilia per despectum: quia quantumcunque esset gratia & virtutibus plena. tamen semper se humiliabat, & despiciebat, ancillā Dei se vocans.

Secunde, ratione complexionis: quia platanus est arbor frigida, & sicca. Quia beata Maria fuit ab omni seruire avaritiæ frigida, & ab humore concupiscentiæ sicca: quia retenta toto corde despectu, & nihil in se concupiscentiæ habuit.

Tercio, ratione curationis. Nam folia platani ad curandum causas calidas, & humiditas infirmitatem sunt valde vtilia, quia humorem deficiant, & calorem temperant: reuma restringunt, & contra tumorem calidum oculorum iuvant. Nam folia Maris tuerentur non tantum eius exempla, sed etiam verba, quæ quandoque arderem avaritiæ temperant, sicut quando dicit in suo cantico: Effluens implebit, &c. quandoque vero humorem luxuriæ deficiant sicut quando dicit Angelus: Quoniam verum non cognosco. quandoque vero fluxus reumatum, id est cogitationum coarctant: nam velut reuma capitis ad inferiora se per, ad cognitionem mentis ad interiora tendens, quam Beata Virgo suo verbo, & exemplo ad superiora reuocat, & restringit, dicens: Magnificat anima mea dominum. Et exultant spiritus meus in Deo salutari meo. in Deo, non in mundo.

Item contra tumorem, id est superbiam adiuuat, cum dicit: Fecit potentiam in brachio suo, &c.

Item beata Maria assimilatur virgæ.

Primo ratione nominis: quia virga dicitur a virtute. Nam virtus, quæ latet in radice, se prodit in vigore virgæ. Vnde Beata Virgo recte virga assimilatur: in qua omnis virtutis penetratio reperitur.

R. 3. Ecclia.

Liber Tertius

- Ecc. 17.** Ecce in me omnis spes vitæ, & virtutis. In eius enim vigore, ac fructu resultat omnis virtus salutis. Radix enim ex qua hæc virga est producta, fuerunt Patriarchæ, in quibus quicquid gratiæ, & virtutis fuit, totum in Beata Virgine consensit. Apparuit. Vnde in eius nomenclatura canitur Ecclesiastica Evangelium Beati Matthæi. In quo scribuntur genealogia Patriarcharum. Nota et quod in virga inuenitur triplex virtus, scilicet dum, per virga componitur ex triplici substantia, scilicet cortice, ligno, & medulla. Mediana ergo medulla nutritur, mediana te ligno firmum erigitur, & mediana cortice contra omnes extellores iniurias defenditur. In beata igitur Virgine tanquam medulla nutrens fuit eius interior gratia, de qua Angelus dixit ei. Luc. Ave gratia plena. Sed lignum erigens, contemplatio assidua. Cant. Quæ est ista, quæ ascendit, quasi virgula &c. Et nota, quod virgula ex quo ascendit, semper sursum tendit, & suam summam verticem versus cælum dirigit: & quanto a terra recedit, & sursum tendit, tanto semper subtilior fit. Similiter Beata Virgo sursum debebat intentione, & affectione. Vnde Odilio cluni in quodam sermone: Vnum quippe scimus pro certo, quod omnis Mariæ vita & actio semper fuit in Domino.
- Item summi laudem i. mentem ad cælum dirigebat scilicet in oratione, & contemplatione: & quanto a terra per despectionem recedebat, tanto subtilior in contemplando erat. Tanquam cortex defensus exterior, fuit in Beata Virgine diligens sui custodia: propter quam Can. Vocatur ortus conclusus. Igitur ipsa fuit, ut virga virtuosa, de qua Psal. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.
- Secundo, assimilatur virga ratione germinis. Nascent enim sicut & germinatur ex virga flos: & flos ipse de virga egreditur, virgam non violat, sed fecundat. Virga enim non accipit secretum naturæ gratiam, nec germinandi potentiam ex aliqua feminis commixtione, sed solum a calore Solis, & ex levi rore. Similiter ex virga nostra, i. Virgine Beata egreditur est flos, & Christus, incarnando, & nascendo sine vteri eius aliqua violatione. Vnde sic est secretum data, quod tamen non violata. Nam & ante partum virgo exiit, & post partum virgo permansit. Neque enim ex materiali femine habuit generandi potentiam: sed ex rore celestis gratiæ, & ex Solis calore, i. Spiritu sancto opere. Luc. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ipsi egreditur virga de radice Isa. 11. Iste, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini.
- Tertio, assimilatur virga ratione culmine. Vtuntur enim virga præcipue, qui sunt positi in culmine signatis, vel aliquis officij, sicut reges, & domini. Vnde nota, quod virga est ad quatuor.
- Primo ad dominij extensionem, & sic virga videntur reges, & principes. Et hoc modo Beata Maria dicitur virga, quia data est nobis, tanquam domina, & regina. Et ideo Maria interpretatur dominatrix. Ps. Ps. 44. Virga directio vis, virga regni tui.
- Secundo ad deensionem, siue percursum, & sic videntur virga bellatores. Et hoc modo Beata Virgo data est nobis ad percutiendum, & repellendum hostes spirituales, scilicet demones. Nam Con. Nu. 24. surget virga de Israel, & percutiet Duces Moab.
- Tertio ad regimen, & directionem, sicut videntur pastores, sic deus per Beata Virginem nos dirigit, & ad paucos vias perducit, Mich. Paucæ populum tuum in virga tua, ut sit verbum patris ad filium, in virga tua, id est in Virgine.
- Quarto, ad sustentationem, sicut videntur virga, siue baculo infirmi, & debiles. Sic similiter etiam Beata Virgo data est ad sustentandum. Ps. Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Ipsa enim est, ut virga ad expellendum demones. Ipsa quoque est, ut baculus ad sustentandum multos, & debiles.
- Item assimilatur viti.
- Primo, in radice. Nam vitis, ut fructificet bonum liquorem, debet esse plantata & radicata in loco ubi sit calor Solis, puritas aeris, & dulcedo humoris. Calor enim Solis, vitæ necessarius est, quia quanto directius, & diuturnius respicit Solem, tanto exhibet fructum dulciorem.
- Item vitis dicitur diligere aerem purum, & clarum, & edere nebulosum.
- Item dulcem, & non amarum diligit terram. Vnde in collibus bene alatis Solis expositis, ratione dulcis humoris, & satis caloris, vitis locus aptus existit. In cuiusmodi loco hæc nostra vitis, i. Beata Virgo Maria habuit radicem cordis. In sereno charitatis, in vobis puritatis, & in dulcore benignitatis. Ipsa enim habuit feruorem charitatis in mente, puritatem

puritatis in carne, & dulcorem benignitatis in conuersatione.

Secundo fuit similis viti in stipite. Sui pes enim, siue lignum vitis, inter arbores crescit altum. Vnde super domos, & arbores, & circa villas cucundari potest. Sic Beata Virgo super omnes Sanctos, & Sanctas magis, creuit in merito, & gratia exemplo. Pro. Multa filia congregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas.

Tertio fuit similis viti in palmitibus. Palmes enim vitis, est natura flexibilis. Et illud, quod apprehendit, quibusdam capreolis, quasi quibusdam brachijs constituit, quorum adiniculo in alta se erigit, & a ventis, & a pluuia tutus constitit. Sic animus etiam Beata Virginis fuit per fidem ad eos sentiendum flexibilis, cum dixit Angelo, Ecce ancilla domini, &c.

Item Christum filium suum non solū brachijs carnis dulciter strinxit, & tenuit, sed etiam brachijs animæ, scilicet intellectu per fidem, & affectu per charitatem, ita qd Christum nunquam dimisit. Can. Tenui illum, nec dimittam. Vnde, nec vento persecutionis, nec pluuia tentationis ab eius fide, & dilectione recessit.

Quarto est similis viti in fronde. Frons enim, siue folia vitis vulnera mundant, & ipsa mundata fiunt. Sunt igitur, sicut folia vitis, verba Beata Virginis, qd vulnera vultuum mundant, & sanant. Nam, vt iam supra tactum est, mundare vultus vulnera superbia, dicitur Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sed vulnera auaritie volens curare, ait dicens. Estantes impleuit bonis, & diuites dimisit.

Item, vt mundaret vultus luxuria, dixit. Qui vult vultu suum mundare, &c. sic de alijs. Quinto, fuit similis viti in flore. In gita re enim vitis flos, & odor florentis vitis, omne venenosum repellit. Vnde fugiunt serpentes, dum vitis floret. Tanquam igitur flos vitis, fuerunt mores Beata Mariæ, qui tanti venenorum, & tanta honoris tentationes a cordibus aspectuum erugabant. Dicitur enim greius lacies tanta puritate, & sanctitate pollebat, vt quicquid eam tentans aspiceret, mox omnis ab ipso tentano fugaretur. Ecclesiastici. Ego quasi vitis fructificauit sua-

uitatem odoris, & flores mei, fructus hominis, & benedicti.

Sexto, assimilatur viti in liquore. Habetur enim ex vite primo liquor aqua, qui vite putat, & abscissa, exit a modum lachrymæ. Nam cum vitis vulneratur tempore veris, lachrymam de se emittit. Fuit autem Beata Virgo in passione filij vulnerata, quæ suam animam gladius penetrantem, & tunc lacrymas emisit, quæ tantæ fuerunt, qd ad compassionem filium suum inclinauerunt. Vnde eam ex copatione discipulo commendauit, dicens in cruce: Ioā. 19. Fili ecce mater tua.

Item ex vite hñ liquor vini: qui cū sobrietate sumptus, plus corpora omni liquore confortat, cor lætificat, morbos euacuat, & nutrimentum corpori præstat. Quæ omnia Beata Maria suis facit deuotis, quia confortat deficientes, lætificat mercentes, curat languentes, & nutrit deuotos & seruantes.

Item Beata Virgo Maria assimilatur balsamo. Ecclesiastici. Sicut cinamomū, & balsamum. &c. sicut dicit glossa super illud Cant. Botr^o Cypri, dilectus me^{us} mihi, &c. Olim balsamamin Engadi nascebatur, & instar vineæ colebatur, scilicet in duobus regijs ortis, quorum maior viginti iugerum erat. Sed sicut legitur in quadam historia, Cleopatra Regina illas vires in Ægyptum transtulit, & in quodā campo, iuxta septem fontes illas plantauit. In quorum fontium vno Virgo, dum in Ægyptum fugeret, dicitur puerum balneasse. Vnde dicuntur illæ vires non ferre fructum, nisi a Christianis solummodo excolantur. Sicut dicit glossa super verbo præallegato, etiam omnia, quæ in balsamo sunt, virtuosa sunt. Per lignum namq, intelligitur eius corpus virginem, per corticem eius conuersatio exterior, per semen eius anima benedicta in terra munda, idest in carne virginea seminata: per liquorem vero, qd dicitur opobalsamum, intelligitur eius filius preciosus: quæ omnia plena fuerunt celestis virtutis, & odore. Ecclesiastici. Quasi balsamū non mixtum odor meus.

Martyrium excellentia, qualis martyrij q. per se
ita, in mari hoc mundum Palma exemplis
posse reperiri asseritur. Cap. XXXVIII.

Martyres assimilantur Palmis. Primo propter signu: quia palma est
signum

Liber Tertius

signum victoria. Est enim arbor victoria-
lis sic dicta: quia manus victorum se pal-
mis ornabant: vel quia similis est in ro-
lis palma manus. Unde recte pertinent
ad Matures, qui fuerant gloriosissimi

Apo. i. victores. Apoc. Palmas in manibus eo-
rum. Palmas etiam manuum suarum
frequentissime & largissime ad paupe-
res extenderunt, sicut patet de beato Lau-

Pro. 31. rentio, & multis aliis. Preter. Manum
suam aperuit inopi, & palmas suas exten-
dit ad pauperem. Secundo propter fru-
ctum. refert enim palma fructuosissimos
fructus, quos appellant dactylos, sic di-
ctos, quia ad similitudinem digitorum
manus hominis, qui sunt saporis dulcissi-
mi, & purissimi. Unde significant merita

Psa 17. Martyrum, ex pugna variorum tormento-
rum acquirita, de quibus in psal. Qui do-
cet manus meas ad prelium, & digitos
meos ad bellum. Manus ecclesie pugna-
tis fuerunt sancti Martires. In quibus
fuerunt diuersi digiti. i. diuersorum sup-
pliciorum modi, quibus diuersas victo-
rias, & gloriosas consecuti sunt coro-
nas.

Tertio propter sexum. sunt enim pal-
mae & mares, & feminae. de quibus di-
cit Aristot. quod femina non fructificat
sine masculo, nisi sit i. a propinqua, vt
mediante vento saltem odore masculi
perfundatur. Quandoq; vero ex coniu-
ctis simul seminibus eorum masculas si-
mul & feminas generantur, qui tandem
sibi mutuo coherentes, quasi ad mo-
dum retium miro naturae artificio se con-
nectunt. In hoc autem significatur, qd ad
martyrij palmam & gloriam, non tan-
tum viri, sed etiam feminae perueni-
runt. Sed tamen ipse femina ad tantam
fortitudinem, & constantiam minime
peruenisset, nisi fragilitati feminine viri-
lem, & masculinum iuuenum conduceret
sent, & sicut dicitur Macha. De illa san-
cta in tre septem fratrum Machabeorum,
quod repleta sapientia, & i. i. i. cogi-
tationi masculinam miscuit animam,
dixit ad eos: Nescio qualiter multo
meo &c.

*Misericordia vis eius, & opera qualia esse debeant
exemplum eius, & virtutis lucida demonstratur.
Cap. XXXIX.*

Misericordia assimilatur oleo triplici-
ter, nam primo assimilatur olei ex-

pressioni. Primo quidem, quia quanto
oleum de torculari egreditur, & exprimitur
citius, tanto iudicatur melius.

Item tanto nobilius, quanto recen-
tius, quia per verustatem vitiatum, vt dicit
Plin. In quibus duobus significatur, qd
opus misericordiae scilicet elemosynae,
requirit celeritatem donationis. Tempore
enim indigentiae tanto elemosyna me-
lior efficitur, quanto indigenti citius por-
rigitur. & quasi recens oleum, est accelera-
tum donum, sed quasi antiquum oleum,
est diu detentum datum: vel illud quod
datur frequentius postulatam, quod non
ita iudicatur gratum, & acceptum.

Item secundo, vt idem Plin. dicit, me-
lior in torcularibus oleum eliquatur si
oliva prius aqua calida pertundatur. Ex
quo accipitur, quod in opere misericor-
diae, scilicet in elemosyna, debet precede-
re affectuositas compassionis: quia qua-
si aqua calida est cordis compellio ieiun-
dum: quae tunc oliva. i. elemosyna cu magna
compassione datur.

Item tertio, oleum tanto pinguius, &
suauius est, quanto cum retentitate ad-
misceatur minus. Ex quo accipitur, quod
in misericordiae opere, siue elemosyna,
requiritur puritas intentionis, vt non ad
misceatur intentio terrena, scilicet, vt
non detur elemosyna intuitu alicuius
terrenae retributionis. Vnde elemosyna,
tanto est pinguior, i. celesti merito ple-
nior, & Deo suauior, quanto est a terre-
na intentione remotior. Mat. Te autem
faciente elemosynam, nesciat sinistra
tua, quid faciat dextra tua. Nam per dex-
tram celestis intentio, per sinistram ve-
ro terrena significatur intentio.

Secundo assimilatur elemosyna olei
effusioni, quia cum oleum effunditur,
quiere, & non cum sonitu cadit, sicut
aqua, vel vinum, & hoc ratione acce-
lestantis propter quam etiam omni li-
quori superferretur, & subesse alijs de-
signatur. In hoc autem instrumitur,
quod opera misericordiae, scilicet ele-
mosyna heri debeat non cum sonitu
vanae ostentationis, sed cum silentio hu-
milis intentionis. Vnde Mat. Cum fa-
cis elemosynam, noli tuba canere an-
te te. Quod autem oleum superferretur
omnibus liquoribus, ostendit, quod si-
cut dicit Apostolus, pietas ad omnia utilis
est, promissionem habens vitae, quae
nunc est, & futura: quasi pietas, sed mi-
seri-

Pli.

Mat. 5.

Mat. 5.

1. Thl.

fericordia quandam potestatem, & excelleniam habeat in omnibus bonis, scilicet praesentibus, & futuris. Vel referatur hoc ad misericordiam dei propter misericordiam eius super omnia opera eius.

Ps. 144.

Tercio, misericordia assimilatur elei operationi habet enim oleum multitudine operationem. Nam oleum contritos relaxat. Quia contriti se quate non valentes sunt existentes in purgatorio: sed opera misericordiae per eis hic facta, eos relaxant, & liberant a poena.

Item oleum apostemata dura mollicat. Quasi enim dura apostemata corda sunt in peccato indurata: quae tamen assidue eleemosynarum emolliuntur, & ad penitentiam disponuntur.

Item oleum corpora laeta confortat: quia eleemosyna confortat corpus recipientis, & animam dantis, & etiam impugnat diaboli vires prohibet.

Item oleum parum terram politum a rubedine seruat. & si fuerit corruptum, & aquosum cum fere mixtum ipsum corrumpit, ut Plinius dicit. Si mulier eleemosyna cum pura intentione facta, animae mundiciam conferuat. Unde dominus dixit iudaeis. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed si fiat eleemosyna cum intentione corrupta, vel cum iocundo, vel per culpam de capite, vel similibus, vel huiusmodi: tunc amplius corrumpit, & corrumpit. Aug. De istis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrupturi estis in uicem Christi, ut non vos aut fiat cum pauperibus, quibus tollitis. Nolite velle eleemosynas facere de foetore, & viliis.

Luc. 2.

Aug. de
ver. do-
mi.

Varij mortis morientisque et illius per similitudinem colloquenda finguntur & describuntur.
Cap. XL.

Mors hominis assimilatur colloquenda, quia est agens, & euentus.

Primo ratione amaritudinis. Illi enim haec herba amara, immo quasi amarior omni herba, & simpliciter amarissima. Similiter mors est per se in mortis amariora ciuitate, & auita. Eccles. 9. O mors, quoniam amara est memoria tua, humilium de uitiis.

Ecc. 41.

Ecc. 7.

Item est amarior per se experientiam humilium, & luxuriosorum. Eccles. 7. Inuini amariora morte mulierum. Haec mulier

est voluptas carnis, quae mortem amariorē reddit. Et si duci hominem ad mortem gehemi, est amarior morte naturae.

Item mors est amarissima propter consequentiam homini superbo, & impio, cui. Feris dumus iudicii, & terribilior occusio daemonum, & profundior uotago penarum. Deut. Denotabunt eorum aues morsu amarissimo. Hic morsu, est mors, quae partem tollit, animam, & partem in terram dimittit. I. cadaver, sicut morder pomum. Ratione ergo amaritudinis maxime mors assimilatur colloquenda. Vnde Reg. Filij prophetarum propter colloquenditatem missas in ollam, cum gustassent, & cibum amarissimum inuenissent clamauerunt ad Eliseum, Mors in olla vir dei.

Deu. 32

4. Reg.

4.

4. Reg.

4.

2. Reg.

14.

Secundo ratione latitudinis: quia colloquenda, quasi ad modum uili, iuxta terram ramos expandit. Vnde Reg. dicitur, quod egressus est vnus in agrum, ut colligeret herbas agrestes, inuenitque vnam agrestem, & collegit ex ea colloquenditas. Rami colloquenda, sunt vires mortis, siue modi morientis, quos ira super terram expandit, ut nullas eam effugere possit. Omnes enim morimur, & quasi aqua in terram, &c.

Tercio, ratione solitudinis: quia sicut dicit Dios. si herba haec inuenitur sola venenosa est, & mortifera, sicut cepae maritima, sed cum multis inuenta, non ita perniciosa est nociva, eius autem modum in medicina est opuma. Manifestum est autem quod si homo mortis solus sine socio esset, & corporaliter male moreretur, & multo magis male moritur, cuius mortem debita consortia non comitantur. Si enim mors sit sola, ut non comitetur eam vel pura conscientia, vel vera poenitentia, & alia etiam debita Ecclesia facta mentis mors uenit homini in decessu, quam uere non, scilicet in aeternum supplicium. Sed si haec morientia assistant, mortis malitiam mitigant, ut animam saltem non perdat. Colloquenda autem metalla, est ipsius mortis memoria, seu medicinalis imago, quae uenit homini plurimum est proinde. Eccles. 7. Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.

Ecc. 7.

Quarto mors hominis assimilatur colloquenda, ratione latitudinis: quia illa colloquenda est bona, & laetitia, quae est alba, & cui sunt scintillae & caudam

Ma-

Liber Tertius

Apo. 14. 1. Macerū bene inserta. Sed parum est attendenda, q̄ cū conuenitur, multum sonat. Similiter mors est melior & laudabilior quā est alibi. id est mandior & clarior. i. in qua ipse moriens purior, & minor recedat, & cū semina bonorum operū sunt magis inserta. Apoc. Opera enim illorum sequuntur illos. illorum autem mors, in quorum obitu, vel sepultura multa campana, vel voces resonant, parum est attendenda: q̄a perijt memoria eorum cum sepulta.

Quinto, ratione valetudinis, & virtutis: quia colloquuntia valet ad multa. Nam ab amantitudine habet virtutē dissoluenti, & consumendi, & subtilitate subtilitatis, diuidendi, & multas alias habet virtutes. Similiter ipsa mors dissoluit naturalem colligationē, scilicet aīa & corporis, & consumit corporalem perfectionem, siue fortitudinis, siue pulchritudinis siue valetudinis.

Psa. 42. Item diuidit, id est separat ab hominē temporalem possessionem, siue possideat honores, siue amicos, siue diuitias, siue desideria: omnia ab eo in morte diuiduntur, & separantur. Psa. Homo cum interierit, non sumet omnia, neq; delectet cum eo gloria eius.

Mundo mortuos, & in humilitate fundatos, tribulationes minime formidare, sicut exemplo affertur, Cap. XLII.

Coll. 3. **M**ortuus mōdo, & in humilitate fundatus, tribulationes, & aduersitates non metuit, quia ei non nocent: cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus sub terra prius est conuersa, et si aqua sit mēsus in diuitem conuertitur, & immunis a corruptione seruat. Sed si super terram ponitur, & pluuia exponitur, cito corrumpitur. Ille ergo est sub terra profundatus, qui est omnino mundo mortuus, quia mortui sub terra absconduntur. Apoc. Mortui enim eris, & vni ventris abscondita, &c. Talis est, qui corde, & profunde humilis, ut non cūctus esse abiectus. T. Is inquam, in quadam diuitiam versus, quam tribulationis non timet quantumcūq; sit in ista immersus. Sed ab omni corruptione peccati manet penitus illibatus. Sed ille, qui super terram exaltari querit, a pluuia tribulationis supereminente facilius corrumpitur, & delectat. Etia. Isa.

consultit, dicens: Ingrederere petram, id est Isa. 2. Christum, & abscondere in fossa humo. i. profunda humilitate, mundo morere.

Quemadmodum bona opera sint agenda, ut meritorium possintur, ex quamplurimum seminum, tum etiam germinis, bonorumq; fructuum exemplis, & perfecti omnibus, subtiliter edoceatur. Cap. XLIII.

Opera bona non sunt ostendenda, sed potius occultanda. Nam semina, quā non sunt operata humo, tollunt aues, & comedunt. Sic diabolus tollit bona opera. Luc. Aues cœli comederunt illud, scilicet semen, quod cecidit in uia. Gregor. Depredari desiderat, qui thesaurum publice in via portat. Isidor. Occulta, quod agis, in quantum vales: quod ex toto non vales, sit in Isid. de animo occultandi voluntas, & non erit cōf. vi. de ostentatione vlla remeritas. Notandum etiam, quod opera humilia tunc præcipue efficiantur vtilia, quando sunt seruentur & affectuose facta. Quod apparet in seminibus milij. Nam milij semina, licet sint valde minuta, & de se parum nutritiua, quia frigida sunt & sicca, assata tamen, & igne calefacta, torsionem ventris sedant. Quasi ergo miliam assatam, & igne calefactam, est opus humile cum teruore & deuotione factum: quod lugeat torsionem ventris, quia expellit tristitiam, siue accidiam nostram.

Item sunt hominum bona opera, velut quædam plantarum germina. Primo ratione continentia, quia germen plantarum multum calorem & humorem continet in se. Vnde secundum Isido. germen est pragnans furculus à gignendo, vel à gerendo dictus. Committitur enim germen in terra inuicem coniuncta: quia est in eo humor nutritiua, & humor seminalis, & viget in eo calor naturalis. Quasi enim humor nutritiua, est deusio hūdi: quia iustus ex fide viuit. sicut planta, vel Heb. io germen viuit ex nutrimento humoris. Sed quasi humor seminalis, est motus spei, quia ille, qui seminat, seminat in spe fructus, & alias semen non præceteret. Sed quasi calor naturalis, est charitas. Vbi ergo sunt ista tria, i. fides, vigor, spes, charitas, teruor amoris, sequitur germinatio torcunda boni operis. Vel nota, quod humor nutritiua, est,

lis, est lacryma poenitentis, secundum il
Psa. 41. Iud Psa. 41. Fuerunt enim lacryme me
pantes die ac nocte. Humor autem semi
nalis, est gratia, de qua lo. Semen ipsius
in eo manet. I. gratia, ut expedit gloria
sua quati calor naturalis, est charitas. Et
ubi conuerunt ista tria, scilicet anima
gratia, compunctio lacrymosa, & chari
tas fertilis copiosa. sequuntur & sequi
da poenitentia germina.

Secundo, opera bona sunt velut plan
tarum germina ratione consequentia.
Sunt enim in germinantibus plura, sed
succellive conuenientia. Prima enim est
radix, ex qua erumpit ipsius germen; ex
germine stipites, ex stipite flos, ex flore
fructus. Radix ergo gratia, germen est vir
tus precipue charitatis, stipites est inten
tio finis, flos actus, fructus meritum ope
ris. Igitur ex radice gratia procedit ger
mina virtutum, & ex germine charitatis
procedit stipites recta intentionis, & ex
rectitudine intentionis procedit flos,
id est puritas & sanctitas operis, & ex
opere puro, puenit mercedis pulchritu
do Eccl. Operamini opus vni ante tem
pus, & dabit vobis mercedem vestram
in tempore suo.

Ecc. 19.

Tertio, ratione perseverantia, & con
tinuitatis, & profectus bene operis, & g
est ex gratia Dei. Nam calor coelestis pe
netrans ad medullam radice partis li
quidiores, & virtuosiores, & puriores,
superius ad se trahit, coagulat, &
coniungit, & coagulatas per tota poro
inducit, & in substantiam germinum
ea conuenere non desinit. Similiter
gratia coelestis penetrans ad medullam
cordis, cogitationes, & affectiones liqui
diores, id est magis compunctas ad fien
dam, & virtuosiores, id est magis deo
ras ad inflammandum, & puriores ad
exequendum, trahit superius ad Deum,
& coagulat, & coniungit eas coagula
& vinculo, & coniungit, & coniungit
nisi homo fassus bonas cogitationes, sine
affectionibus implere propter amorem Dei,
& valenter prosequi, & sic est per poros
terra, id est per sensus, vel membra cor
poris infusa, & in substantiam germi
num non desinit conuenire, dum eas
opere perficere persequantur non desi
nit. Nam, qui non cessat attractionis
humoris continuatio in radice non cessat
augmentum in germine, quousque ad
detrinum perueniat, id est ad perfectam

quietem beatitudinis eternae.

Quarto, ratione redundantia. Nam con
fortato calore in medulla incluso, radi
cis humorem attrahit necessarium sibi
radix ex virtute ipsius caloris. Quod
autem de humore necessarium non exi
stet, a se exteriore repellit: quod autem
ex calore in luso solum leuatur, in ma
teriam germinis transmutatur. Sic ex ca
lore charitatis incluso in corde, homo
de bonis, quia habet humorem i. nutri
mentum corporis sibi necessarium su
mit: quod vero necessarium non est, sed
superfluum, ad mutationes exteriorum ger
minum i. pauperum per pias elemosynas
nutrit: quod pertinet ad redundantia pie
tatis, & charitatis. De qua dicitur Luc. Quod
superest, date elemosynam.

Luc. 10

Quinto, ratione custodia. Quia germen pri
mo enim si frondes multo se necesse, qd
natura facit innati caloris ad contun
tionem germinis. Nam cum tenera sit eius
substantia, ab aere frigido facile secedit, nisi
tutela frondium muniretur. Aliter autem
non solum a frigore, sed a grandine, & a ve
ro, & a noxio rore siccaretur facilliter. Sic
germen boni operis valeret facilliter, siue
a frigore accidit, siue a grandine supple
ue a vento vanagloria, siue a noxio rore
fraudis, & deceptoris diabolica, nisi de
bitis custodiis vndique, veluerit & cau
telis & custodiis vndique muniretur.

Sexto, ratione efficacit. Nam quod germen
sit modice quantitatis, est tamen maxime vir
tutis: nam virtus radice trahit in substantiam
germinis: & ideo herbae quando sunt in
germine, & viget in eis humor transusus
a radice, maxime conuenit medicina. Si
militer quomodo opera, quae sancti viui fa
ciunt, ut seant eis modica propter humili
tatem, tamen maxime virtutis sunt apud
alios per exemplum, & apud Deum per
meritum: nam virtus radice, id est charita
tis, de qua dicitur Apostolo. In charitate radi
cant, & fundant, & fundit in substantiam
germinis, id est in sollicitudinem, & bonita
te operis. Et propter hoc huiusmodi ope
ra, quod in manet in ipsis humor de aetio
nis & affectionis, in substantiam sicut a ra
dice charitatis, medicinalia sunt non so
lum ipsi operant, quia perungunt, sed
etiam peccatorum intus, quae ad salutem
promouant.

Eph. 5.

Ita opera bona assimilantur fructibus bonis.

Primo, ratione generationis. Quia, nam fructus
ex humore arboris, & calor soli: & generat
fructus

Liber Tertius

Ecc. 15. fructus bonus ex nobilliore humore, qui fit in arbore. Similiter opera bona ex timore, & amore generantur: nam timor ad bene operandum sollicitat. **Ecc. 1.** Qui timet Deum, faciet bona. Et precipue timor reuerentiæ, siue filialis, quia iste est nobilior timor, qui possit esse in homine. Amor vero ad bene operandum fructificat ita ut nunquam sit ociosus, sicut Grego. dicit.

Mat. 5. Secundo, ratione defensionis: quia fructus generatus cooperculo foliorum defenditur. Hoc cooperculum est humilitas, quæ bonorum operum fructum interdum abscondendo cõseruat, propter quod dñs dixit. Attende ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis. Nota etiam, quod fructus omne generatur in loco sicco, quæ melius conseruantur, & in humido citius corrumpuntur. Similiter in humido i. in mollitiæ deliciarum bona opera corrumpuntur, dum homines in deliciis, resoluuntur, & carnales efficiuntur in eis vero abstinentiæ melius conseruantur.

Tertio, ratione maturationis. maturatione enim fructus à calore est, nō calore exteriori interiorē confortante, & humorem terreū dissoluente, & dirigente fructus crudi sunt maturi. Sic calor amoris, interior alit̃ confortatus ab exteriori calore, vel alicuius verbi aulit̃, vel alicuius exēplū vultū, vel alicuius habitus si talis, dissolutus, sicut expulso timore vel amore terreno, producit fructus operū ad maturationem. Et nota, quod illi fructus citius manifestant, qui alius in ramorum summitatibus crescunt, eo, quod radijs Solis altius se opponit. Seminares. n. ramosi sunt affectiones cōtemplatiuorū, qui ito solis calore. Christi amore directius accendunt, tanto bona opera sollicitius & pte huius operant. Ita nota, quod signū maturationis fructū est mutatio coloris viridis in pallidū, vel rubed, & mutatio saporis insipidi, vel amari in dulcē, & gustui suauē. Ipse etiam tactus discernit aliquā inter fructus, & illum indicat maturū, quē digitis cōpressam cedere inuenit, & a molle se esse ostēdit, ut dicit Isaac in dictis particularibus. Ex quibus colligit, quod illi fructus in nuda sunt i. opera cōpleta, & perfectā, q̃ sunt pallida i. eū timore facta, Job. Verebar oīa opera mea. Item, q̃ sunt rubea i. eū amoris feruore. Item, q̃ sunt lapida. & daleia. i. eū deuotione, &

delectatione, non cum accidia, & aggrauatione. Item, quæ sunt mitia, siue mollia. i. cum mansuetudine facta. **Ecc. 1.** in man suerudine opera tua p̃fice. Et nota (prout dicit Isaac ibidem) quod fructus dulces sunt in quatuor qualitatibus alios excedentes. Sunt enim temperiores, calidiores, suauiores, & nutritiores. Ex quibus collige, quod opera nra tanto sunt Deo dulciora, quanto sunt magis temperata per discretionem, calida per dilectionem, suauia per deuotionem, & nutritoria per conuersionem.

Quarto, opera bona assimilantur fructibus ratione multiplicationis: nō quædam planta paucos, quædam vero multos fructus faciunt. Et ista etiam multitudine diuersificatur: quia quædam fructificant tantum semel in anno, quædam vero pluries, sed nō maturantur fructus vltimi, sed remanent crudi, eo, quod vicinitate frigoris hyemalis calor ad digerendū nō sufficit. Vnde semel fructificare perfecte magis vtile est, & consonū plus naturæ.

Ite quædam arbores sunt fertiles omni anno per multa tempora, propter abundantiam caloris, & viciuosi humoris, sicut ficus. Et quædam fructificant vno, & quiescunt alio, ut oliua. Cuius ratio est, quia in anno quietis priuū humorem perditū reparant, quem in anno fructificationis perdidērunt, & sic ad fructificandum se renouant, ut tempore quietis, & siccitatis multos producant ramos, & folia, licet modicum fructum. Quod ergo quædam planta paucos, quædam multos fructus faciunt, signat, quod quidam homines multa bona opera faciunt, & multa merita acquirunt: quidam vero pauca. quod vero quædam pluries in anno, sed imperfectiores, quædam vero semel in anno tantum, sed perfectiores fructus producant, signat, quod melius est facere opera pauciora, sed perfectiora, quam plura, & defectiua, precipue si defectus sit in fine operis, sicut est in fructibus vltimis, qui non maturant. Quod autem quædam aliquo tempore fructificent, & aliquo tempore quiescunt à fructificatione, signat, quod quies, & intermissio laboris continui, nec non recreatio moderata ab operibus precipue exterioribus, est utilis & necessaria, sed quod planta etiam tempore quo quiescunt à fructu, non sunt propterea omnino ociosa, quia producant ramos, & folia, signat,

car, quoddam requies sanctorum virorum ab exterioribus & corporalibus operibus non est propter hoc ociosa à spiritualibus operibus. Vacat igitur in eorum operibus corpus, sed non est animus ociosus. Vnde Sen. dicit, Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed ipsa requies plena sit sapientia, & bonis cogitationibus.

Sen.

Item quidam arbores sunt in iuuentute fecundiores, eo, quod plus abundant in caliditate, & siccitate. Quidam vero sunt magis fecunda in senectute, quam in iuuentute: quia dum in iuue-
 ri abundans in humiditate calor naturalis non potest eam digerere, sed in senectute minorata humiditate ut bene digestibilis per calorem. & hoc in amygdalis, & pisis patet, sicut exemplificat Arist. Sic & quidam homines ad litteram in iuuentute meliores sunt, & bona opera plura faciunt, quam in senectute: quidam vero econverso. Vel in iuuentute, id est in principio conuersionis, quidam iuuentiores, & in bonis operibus sollicitiores sunt, quam in senectute, id est in progressu, & consummatione: quidam autem econverso, quia in principio debiliores, in fine vero fortiores sunt. Item nota, quod una planta iuuat aliam ad fructificandum si sit ei vicina, sicut syluestres, ut dicit Arist. iuuat orientales, si eis ex opposito complantentur. Similiter malogranata oliui conferunt, si plantentur cum eis, eo quod abundant in calore, natura oliui autem conueniente. Ex hoc autem instruimus, quod unus homo debet iuuare aliam sibi proximum in bene operando, quod vtile est consociare, & vicinare se bonis, siue vitiis spiritualibus, & contemplatiuis, qui designantur per arbores syluestres siue actiuis, qui designantur in malo granatis. Item dicit Arist. quod arbores, quae fructificant omni anno, sunt cito senes, & quae nuntiam faciunt fructum cito delicescunt, eo quod humor, qui debet nutrire plantam, transit in nullum. In quo ostenditur, quod nimia exercitatio & lassitudo in exterioribus laboribus, est aliquando causa debilitatis, non tantum corporis, sed & spiritus, & quandoque inducit aciditatem, quae consumit humiditatem in deuotionis actibus.

Ari. de veg.

Quantum penitentia opera rite confecta proficiant, per arborum fructuum, praecipue, oliuarum similitudines perspicue declaratur.

Cap. XLIII.

Opera penitentium assimilantur fructibus arborum. Primo, quo ad fructuum productionem. Producent enim, & nascuntur fructus ex arboribus quibusdam retinaculis alligati, & huiusmodi retinaculo mediante fructus natus arbori adheret, sicut factus per umbilicum cum matrice se tenet: & hoc retinaculum primo est de tale, & laxum, unde tunc de facili fructus eximitur, si fortiores vel impulsu teriatur: sed paulatim calore humorem desiccate, retinaculum primo debile induratur. Vnde tunc fructus de facili non videntur. Hoc retinaculum, quo mediante fructus, id est meritum boni operis, ab arbore, id est a penitente retinetur, est amor charitatis, sine quo nec meritorum opus agitur, nec etiam iusti operis meritum retinetur: Vnde charitate perditur omnia cum ea perduntur praeteritorum operum merita. Hoc ergo amoris retinaculum in principio penitentiae adhuc est laxum, & debile, quia scilicet imperfectum: quia timorem seivilem habet admixtum, & id a vero fortiori rationis nouit penitentem, & religionis facilius iriunguntur. Et id est sanguinis, vel occasionibus peccatorum, seu rationum non sunt facilius expugnandi, sed diligenter custodiendi: postmodum autem calore charitatis, pietate, & humore timoris mollitiae delicata, depellente, (etiam perfecta charitas tota mittit timorem) fortificantur, & solidantur.

Secundo, quo ad fructuum colorationem, sunt n. fructus diuersa colora, scilicet quidam albi, quidam nigri, quidam rubri. Nam secundum Arist. ex humore frigido terrestri & melancolico nigrescunt, ex humido & frigido albescent, ex calido rubescunt, ut dicit Albumasar. Talia debent esse opera penitentium, scilicet nigra per tristitiam obscuritatem, alba per conscientiae puritatem, rubra per charitatis ferviditatem. Vel fructus albi sunt opera innocentium, nigra vero opera peccantium, rubra opera penitentium, qui de culpa perpetrata erubescunt.

Ari. de veg.

Tertio, quo ad fructuum nutritionem: licet enim generaliter dicat Galenus, quod herbae & fructus parum nutrant tamen specialiter quidam sunt fructus qui minus nutriunt, quam alij. Nam quemadmodum

Galen.

Liber Tertius

modum experientia docet, & auctores tradunt. plantæ aromatica, siue medicinales. ad vefcendum sunt minus delectabiles, & ad digerendū fructibus aliis duriore. & hoc propter vehementer coagulationē per calorem agentē in humiditate. Vñ et in Arist. fructus tales non sunt multum nutritibiles. Vñ et di. in Albuma far, q̄ plantæ quāto magis est medicina lit, tanto natiuū n. tult. I plantæ igitur medicinales, sunt p̄uenientie partes, scilicet cetero vitio cōfessio. & satisfactio, q̄b̄ aīarū n̄fari morbi curantur. horū fructus i. opera, & p̄t. apue satisfactiois, non sunt delectabilia, neq; facilia, sed dura & difficilia ad faciēdo. Vñ plus ordinantur in peccatore ad tollendū morbi effe-ctū i. peccati reatū i. ad satisfactioē de-
bitū q̄ nutrimentū, vel a gmentu meriti.

Quarto, quā ad saporis mutationem. Nā aīq̄ fructus primo sunt ponitici, vel amari, & postea efficiunt dulces. q̄d est p̄p̄ humoris primo attracti grossiciem, & terrefactitatem, quali p̄p̄ indigestionē non possit h̄re dulcedinē. Sed t̄p̄e p̄cedente, cōmotio calore, & augmentato humore, digerit, & in dulcedine conuertit. Vnde, & item Aristoteles dicit, q̄ amarum & acerbū missum i. ignē, dulcescit, sicut patet in p̄tis acerbis in aqua clixatis. Aliq̄ vero fructus primo sunt dulces, & postea efficiunt amari, vel p̄tici p̄p̄ nimī adulationē superuenientē, sicut sunt mirabolant. Cuius cā est (vt Philosophus dicit) magna raritas fructus. Vñ h̄ra digestiois cā meatus est magni subintrat calor sufficiens, & humore digerit, & dulcedē efficit, sed post calor humorē cōsumit, & siccitate siccit, & sic poros cōstrigit, vt calor, vel humor ad fructū puenire nō possit, & sic h̄m fructū in p̄fici-tatē cōuertit p̄p̄ dūm siccitatis. Sed iā h̄ calor in natis viget, & ad locū fructū eleuatur a calore solis auctus, vnde si-gnificatē vincti, & immentem cōstrit-tiem & siccitatem inducit, & sic fructus in amaro h̄m vertit.

Prima igitur fructibus, q̄ primo sunt amari, postea dulces affundunt opa p̄-nitentia, quæ incipiunt ab amaritudine lachry, & terminantur in dulcedine gaudi-j, i. in illud Matth. Beati qui lugent, quia nunc i. p̄ cōsolationē, i. celestium da-larū, vel labores patientium, vñ primo habent amaritudinem p̄tici, sed p̄tici vltimo primum gloriæ. Iohan. Tri-
stia vestra vertetur in gaudium. & hoc to-tum est ex vit. ut calor i. diuini amoris. Illis autem fructibus, qui in h̄ sunt dulces, & postea amari, assimilantur ope-ra peccantium, quæ in actū, dū h̄nt, habent dulcedinem mīlari delectatio-nis: sed post factum inducunt amaritudi-nem cōscientiæ, vel sequētis punitionis.

Itē assimilantur talibus fructibus cō-solationes gauden-tium, & prosperantū in mundo: quæ licet nunc dulces sint, postea tamen ad infernū in amaritudi-nē p̄ducunt sicut patet Luc. de diuite epulone. Et hoc totum contingit, vel propter cōstructionem auaritiæ, vel propter nimiam in-sationem cōcupiscentiæ.

Item p̄nitentiæ opa, si debito modo fiūt, sunt valde proficua. Cuius exem-plum apparet in oliu. Nam sicut dicit Isaac, oliuæ cum sint rubæ, non bñ ma-tura, si cum acce. o. vel aqua salia fuerint praparatæ, sunt comesta valde conforta-tiua, cōstruunt & appetitus excitati-ua, licet ad digerendum duræ. Similiter p̄nitentiā opera, si sint rubæ per cha-ritatis seruorem, nondum matura i. non diu dilata, vel tardata, & fuerint prapara-ta cum aceto cōpunctionis, & lacry-marum falfedine, quæ sunt vt aqua sal-sa, etiam si talia opera videantur ad fa-ciendum dura. i. cōstruunt, sunt tñ valde vtilia, q̄a confortant ad faciēdū bonæ re-sistunt, vt non fiant mala, & excitant appetitum ad habendum celestia.

De varijs fructuum figuris, præcipueq; pyrami-dalib; cū proficientium opera multis exemplis comparantur. Cap. XLIIII.

Opera proficientium in vita spiritali assimilantur fructibus habentibus pyramidalem figuram. Inueniunt enim fructus diversarum figurarum. Nam qui-dam fructus sunt pyramidati, quidam rotundati, quidam angulati. Pyrami-dales fructus duorum sunt modorum: quidam pyramidati ex vna parte tan-tum, scilicet ex parte inferiori, quidam ex vtraque parte habent conum, & in medio dilatantur. Nam si pori plantæ in principio humoris, ampli & rari fuerint, sed p̄stera frigiditate, aut siccitate cōstruuntur, fructus de to-ta in p̄tibus uariis sapientius, & infenu-s gracilabuntur, & pyramidabun-tur: si vero virtute caloris, & raritate humo-

Mat. 5.

Io. 16.

humoris superio particula leuatur, & ex parte inferiori caliditate exsiccatur, humor in medio diffunditur, fructus & tota in medio dilatantur, & propter dominium caloris in utraque extremitate in eum ducuntur, & sabrillantur, & sic in pyramidem transformantur.

Præmissis ergo fructibus, qui ex parte inferiori tantum pyramidantur, & superius dilatantur, assimulantur opera gradatim proficiensium, quæ quidem in principio sunt gracilia, i. debilius incepta, sed postea usque in finem crescunt, & dilatantur proficiendo. Grego. Nemo repente fit summus, sed in bona conuersatione a minimis quis inchoat, ut ad maiora perueniat.

Secundis autem fructibus, qui ex utraque parte pyramidantur, & in medio tantummodo dilatantur, assimulantur opera quorundam, quæ tam in principio, quam in fine sunt gracilia, & parua, licet aliquando in medio via sunt dilatata, & prospecta.

Quidam vero fructus sunt, qui rotundam habent figuram propter æqualem materiam humorem, & æqualem actionem virtutis & caloris, per quam medietates extenduntur æqualiter, & in medio usque ad circumferentiam valde autem protenduntur. Hæc igitur figura propter æqualem, & uniformem extensionem vndique comprehendit operibus iustitiæ quæ exiguntur, ut omnibus sine personarum acceptione æqualiter, & vniuersimodè reddatur, quod suum est unicuique. Et dico æqualiter non secundum æqualitatem quantitatis, sed proportionis. Alij autem fructus sunt, qui angulares sunt ex contraria causa, propter inæqualem extensionem materię. Et ideo significant opera inuicibilis, quæ in æqualiter sunt, & cum personarum acceptione. Et hæc opera hominem non promouent, sed potius deiecit facient. Vnde Damascenus perbat & dicebat: Ne dominetur tui omnis iustus.

Contemplantium in contemplatione perseverantium perfectiores & dona ex utraque fructuum maiorem effectum clari sunt habendos cognoscuntur. Cap. XLV.

Opera contemplantium, & perseverantium simulantur fructus maturois. Præter enim Aristoteles, op in terra montuosa, quia dulcis est, & dulcem continet

humorem, fructus citius maturantur, & sapiores & salubriores inveniuntur. Hæc ergo terra montuosa, est vita contemplativa, quæ montuosa dicitur, propter ascensionis difficultatem, & propter calidum veritatem, & propter quietis secretum. ibi quoque reperitur humor dulcis inter næ consolationis. Vnde & fructus, i. opera contemplantium, citius maturescunt, i. citius complentur, propter charitatis calorem, quæ facit opus accelerare, & consummare.

Item magis sapiunt, quia supernis consolationibus admittuntur. Sunt etiam humilissimi fructus, i. opera sanctorum quæ nigræ a vitis remota. nota, quod maturatio nem fructuum habet principalem partem a calore igneo naturali & interiori, & etiam ab aere cooperante exteriori. Nam sicut dicit Philosophus, plantæ habet tres vires, quia a terra habet fixationem, ab aqua coadunationem, ab igne consolidationem, & partium terminacionem, fructuum completionem, & maturationem, & hoc propter aeris cooperationem. Sic similitudinem etiam modo, anima habet actionem, i. immutabilitatem in deo a terra ita fides, quia sicut terra est immobilis, & illi quiescem & stabilitatem tribuit, & concedit, sic etiam veritas fides & in se inuicem immobilis, & animam stabilem reddit. Vnde Dionysius dicit, quod fides est perfecta credendum stabilitas, quæ eos stabili in veritate. Sed coadunationem habet ab aqua, i. a spe: quia sicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari, ita divina spes dei recolligit, & colligit in deo. Ps. Sperate in domino omnis congregatio populi. Sed soliditatem potentiam habet ab igne, & aere, i. ab amore dei, & proximi, quia charitas patiens est. Nam quasi calor ignis interior est amor dei interior, sed ut calor aeris exterior, est dilectio & amor proximi. Similiter a charitate, tam dei, quam proximi, est perseverantia bona operis, scilicet usque ad completionem multitudine, i. usque ad complementum finis.

Ex fructuum situationibus, stabilitatibus, duritiam, uirtutem, & non corruptam materiam perfectam esse, perspicitur. Cap. XLVI.

Omnia fructuum in arboribus, fructus non durissimos habent, sed sunt tam firmi, sicut politionem, ut dicit Aristoteles, quæ Aristoteles dicit ab arboribus, quæ producit fructus, ut plantæ, &

Arist. de ucg.

Dio. de di. no.

Ps. 61.

1. Cor. 13.

Ps. 118.

Arist. de ucg.

Liber Tertius

ita, & hoc acci- lit per fortitudinem fru-
ctus, & in lignis foliis. Et o- i. hamo-
re dige- ois. Quedi vero habent fructus
sub foliis, & hoc propter debilitate fru-
ctus ne calore nimio, vel frigore corrum-
pant. Quod vero alia sunt, q habet fru-
ctus ad digitis fup folia, qd acci- lit pp in
fufficienti humidis, & caloris, ipsum ad
extremitates expellere nō val- lit. Illi er-
go hnt fructus fup folia, q plus curant fa-
ctus ostendere, qui verba docet. Vñ fa-
perat in eis clara. ita adu- fca loquedi,
& hnt est fapi- tie doctus pulcras. Vñ
Grego. Naz. Grego Nazan- tice ille vñ mibi sapiens,
q de virtutibus nra pauca qd- cōmone-
re, p- loquit- clara autem in fuis factis, at-
que operibus operatur, & ostendit, & fi-
de verbi in operum fuorū a fupulatione
cōfirmat. Clara est vñ fapi- tia, non oue
in verbis volat, fed in virtutibus e- fciat.
Illi vero habent fructus sub foliis, quon-
iam verba fuperant facta. Si qui lem in foliis
verba, in fructibus opa designantur. De
tribus aut dicit Berna. quies in omni-
bus factis est, lingua in omni-
bus, & manus o- ciofa. Illi autem habent fructus in fup-
te fine foliis, qui habent opera fine ver-
bis, fci- licet qui faciunt, & non dicunt. Vel
noti, q i- li fup- tice fci- tes, nō nō in-
digent propter tim- rem vana gloria ab-
feondere opera fua. & i- li fup- fructus,
qui non fup- foliis, vel inter ramos
abfeodit, fed fup- foliis in mani- edo.
Illi vero, qui fup- deb- tice virtutis, & ti-
ment ne eorum opera vel fup- ore per-
fectionis in ardorem, vel fauorū. & glorie
propria calore corrumpan- ur, abfeon-
dunt ea: & i- li fup- fup- foliis,
vel ad fup- item abfeondit.

*Orandi modus, oratio omni, perfellit ex quam plu-
rimis gutta. Rata, a. tharis similitudinebus
breuifime exponatur. Cap. XLV. II.*

Oratio affimilatur guttæ.

Pinno, habent naturam. Est enim
gutta lachryma ead- fiam arboris, fup-
hebra, cuius ramululi defus affius
ab incolis inceduntur, & lachrymantur, quæ
egreditur, gutta, fup- armoniacum appel-
latur. Ita ergo gutta arboris ead- lachryma
orationis, fup- oratio lachryma in is, quæ
produci debet affino tpe, idest in cordis
furore. Et fup- vocatur armoniacum:
qui in oratione vocali debet ead- quæ
armonia idest quædam confonantia, &
concordia, fup- coras & vocis, per at-

entionem, prout dicit Augu. Hymnis, & Augu.
psalmis cum oratis ad Deum, hoc verfe- Reg.
tar in corde, quod proferunt in ore.

Item confonantia vocis, & manus, per
operationem fup- ut cum alijs orat
Deum vocis, fup- ipfum etiam munere
placere, fup- eleemofynæ largitione,
vel bono opere. Et hinc ead-, quod oran-
tes manus ead- leuant ad cœlum. Sic
ergo in eo, quod gutta ead- lachryma arboris
fup- quod oratio debet ead- lachrymo-
fa. Vñ dicit Augu. Plurimū q hoc negotium,
fup- plures, plus generationis, quoniam fermo-
nibus agitur, plus feruorū quam affatu.

Item in eo q gutta egreditur in calido
tempore aut- fup- q debet ead- fup-
clausa, & fup- fup- fup- affectus
orantis, ead- quæ fup- recolens in die-
bus gitatur. Sed rursus nominis, quia vo-
cantur armoniacum, fup- fup- quod de-
bet ead- autem, & o- ciofa. Et fup- Caf-
fiodo. Ipfa ead- ma- fup- virtus armoniæ,
quando vox cognoscitur operibus colo-
nare. Nam si hares fup- fup- fup- varie-
tate di- eduntur. nequaquam pollant
plafmodi ead- ead- fup- nec ad
aures domini veniet, quod fe mutua con-
tranfate confundit.

Secundo, ratione puritatis: quia il-
la gutta ead- nobilior, quæ ead- purior, &
fup- fup- purior, & quæ in pin-
guetudine & candore thuris ead- fup- fup-
Sed Proff. & fup- dicitur, quod illa ead-
milioi, quæ habet odorem cantoris fup-
lem & fup- bamarum fup- fup-
Similiter oratio tanto melior ead-, quanto purior,
& fup- peccati impurior. Vñ
de Auguftinus: Orationis puritas magna
ead- virtus, & velut fidelis nuntius man-
datum p- git, & penetrat, quæ non per-
uenit. Ita virtus puritatis, q oratio fi-
mun fa & ead- fup- fup- fup-
vacua non redit.

Item illa ead- melior, quæ purior ead-,
idest deuotior, & quæ candidior, idest
cum mundiori intentione. Debet enim
ead- non tantum puritas in orandis af-
fectione, fed etiam candor ma- fup- in
eius intentione. Vel puritas debet ead-
in affectu, & candor, idest claritas fidei
in intellectu. Iaco. Poftuler in fide, nihil
habitas.

Item illa ead- melior, quæ odore casto-
ri, & amare copulationis ead- plenior. Nā
copulatio, licet oranti videatur amara,
in Deo ead- odorifera. Vñ Beatus Gregor,
dicit,

Augu.
Reg.

Aug. ad
Diole.

Ecc. 50.

Caf. in
Pl. 100.

Aug in
Pl.

Iac. I.

dicit, quod veraciter orare est amarus in compunctione gemitus, & non compo-
sita verba resonare. Et sic patet, quod in
oratione perfecta debet esse paucitas affe-
ctuum, pinguedo deuotionis, candor, i.
claritas intentionis, & odor, id est amari-
tudo compunctionis.

Tercio ratione vilitatis, quia gutta ha-
bet virtutem dissoluenti, ne, non relin-
quendi, ut dicitur in Platone, & inuati-
nes sed moli. Similiter lachrymosa, & de
uota oratio dissoluit peccati vincula, re-
laxat delicta, & sedat iustitia aqua ea, el-
le tumorem in superbia. Vnde & Iosephus di-
cit illud, Myrrha, & gutta, &c. quod gut-
ta est humilitas, quia in macula gutta
expellit omnes inflationes superbiae: quod
in iustitia facit humilitas in oratione, quia
sicut dicit Hugo de Sancto Victore. Ora-
tio est pia in iustis, & humilis conuersio,
fide, spe, & charitate submissa.

Item oratio assimilatur ieiunio.

Primo ratione complexionis. Est enim
rara natura feruensissima, & plus ager-
sis, quam domestica. Vnde dicit Plinius,
quod habet virtutem miscere calidam,
& frigidam. Sic oratio oportet, quod sit
feruilla per deuotionem, ut nuncium
calidum, & inflantem ad dilectionem,
& delictis humorem, id est fluxum cogi-
tationum.

Secundo, ratione nutritionis, quia ta-
ta gaudet siccitate, & vult nutrire, ut
ut eructis possit carere. Amicula magna
est sibi in uero, unde nunquam sic co-
ualescit, sicut sub feno, & iuxta feno facit.
Similiter gaudet oratio abstinentia siccitate,
& nutritur humilitate carere. pro-
pter primam dicit Beatus Gregorius, quod an-
tiqui patres quodlibet orare voluerant, iei-
tium cum oratione iunxerant. Vnde
Tob. Bonus est oratio cum ieiunio. Pro-
pter secundum dicitur Ecclesiastes, quod oratio
humiliantis, nubes penetrat, &c. Diligit
etiam societatem sua. eleemosynarum; quia
ficus est fructus mitis, & dulcis, & ideo
significat eleemosynam, quia dicitur debet
cum mansuetudine, & dulcedine pietatis.
Gregorius. Infima est oratio, quia ele-
mosynarum largitate non est munita.

Tercio, ratione inuisionis, quia rura
munit, & defendit contra animalia ve-
nenofo. Vnde sicut dicit Iosue. Rura con-
trariari veniens multela primo docuit.
Nam quando bellatura est cum serpente,
primo ruram comedit, & eius odore, &

virtute contra venenum se munit, & sic
ad bellum secuta procedit innoxia. ut di-
cunt Iosue, Plinius & Constantinus. tanta est
vis rure, quod pueri eiusum multela eua-
batur cum teema inuadit, & eum occi-
dit. Multela, quia pugnat cum serpente,
et anima tenet a demone, quod si vult se
cure euadere, munit se feruente oratio-
ne. Mat. 26. Orate, ut non inueniatis in ten-
tationem. Est enim oratio deuota, quasi
flagellum quo tentator percutitur. Vnde
Augustinus dicit in quodam sermone, quod ora-
tio est orationis subsidium, Deo facit iustitia,
demonibus flagellum. Basiliscus autem,
qui visu intrudit, est luxuria, eam ena
extinguit oratio deuota. Vnde sicut dicitur
Mat. 17. Hoc genus demoniorum, scilicet
cet de luxuria tentantium, non eiectur,
nisi in oratione, & ieiunio. Hiero. Ieiunio
petres corporis, oratio vero petres
sanctae sunt mentis. Et generaliter va-
let oratio contra tentationem, sicut dicitur
rura valere contra omnia perditionem.

Dicit enim Plinius, quod succo rure inuncti a
scorpionibus, canis, vespa, & apibus
non punguntur. Quia enim punctio scor-
pionis, qui non ante, sed retro pingu-
it, nec potest tentatio carnis, quod primo de-
lectat, sed postea cruciat. Sed per aculeos
araneorum, qui multas infidias capiunt
sunt tentationes demonum, qui insinuo-
te capiunt animas. In oculis vero vespa-
rum, & apum, sunt impugnationes ma-
di, tunc per aduersitates, qui desigunt
vespa, tunc per prosperitates quas signat
apex, quae mel faciunt & aculeum inungit,
a quibus omnibus defendunt animi de-
uota per studium assiduum orationis. Vnde
Hiero. hortatur, Egrescentes de hostia
cio armet oratio, ut gredibus de pla-
tea, occurrat ante quam sessio, nec prius
corpoream requiescat, quam animam
oratio pascet.

Item oratio assimilatur incenso, siue
thuri. Psalm. Dirigatur oratio mea, sicut in-
censum in conspectu tuo. Incensum n.
siue thus bonum probatur candore, &
carbone. Candore, quia illud incensum,
siue thus est optimum, quod est album,
& mundum. Carbone vero probatur,
si flammam ardeat, & flammam cinitat. Simi-
liter oratio ista est valida, quia sit cum
candore puritatis. Ambro. Si oratio tua
pura, & simplex, dilucida, atque ma-
nifesta, plena grauius, & ponderis,
non auctata elegancia, sed non inter-
munda

Mat. 26

Mat. 17

Hiero. i
Epi.Hiero. i
Epi.

Ps. 140.

Amb. i
oit.

S munda

Liber Tertius

missa gratia. Dicitur enim, q̄ Arabe, ubi
thus nascitur, nolunt huiusmodi recolli
gi, nisi à personis religiosis & mundis,
idest mulieribus non pollutis. unde, &
si munditiam requirit collectio thuris,
multo magis deuotio orationis. Et ideo
etiam de cantu, & oratione vocali cleri
corum immundorum, dicit Aug. quod
plus placet Deo larratus canum, mugi
tus boum, grunitus porcorum, quam
cantus clericorum luxuriantium

Aug.

Item valida oratio est, quæ cum ardo
re, idest feruore in charitatis. Hæc enim
est ignis, qui fumum thuri, idest affectu
orationis dirigat ad Deum. Ecclesiastici:
Quasi ignis emulgens, & quasi thus ar
dens in igne.

Eccl. 5.

*Omnium delictorum capitalium prauis effectus
multiplices describuntur, qui ex obnoxys
fructibus, eorumque similitudinibus eliciun
tur. Cap. XLVII.*

Opera mala assimilantur malis & il
laudabilibus fructibus. Sunt enim
pleriq; fructus insipidi, vel amari, vel
pontici, indigesti, vel frigidi, crudi, & du
ri, & quidam etiam corrupti, vel putridi.
Vnde tales fructus moraliter ad diuersa
vitia referuntur. Nam fructus insipidi mi
nus cunctis valent, quia stomachu non
confortant: quia in eis dominatur humi
ditas aquosa, & ideo abominatione ge
nerant. Vnde insipidi fructus ad luxurio
sos referuntur, in quibus aquositas, idest
carnalitas abundat, & quibus spiritua
lia insipida, & abominabilia sunt, vn
de Apostolus dicit, quod animalis, idest
carnalis homo, non percipit ea, q̄ sunt
spiritus Dei. Et Psal. Omnem escam ab
hominata est anima eorum. Et ideo fru
ctus carnalium hominum, idest opera
eorum, sunt insipida per affectum: quia
faciunt spirituales delicias, tanquam in
sipidas, & abominabiles eos fastidire.

1. Cor.

2.

Ps. 106.

Iac. 3.

Ps. 31.

Secundo fructibus amaris assimilan
tur opera inuidorum: quia inuidi habet
zelum amarum, de quo Iac. Quod si ze
lum amarum, habetis inter vos. In cuius
signum Iudæi, qui per inuidiam Christu
tradiderunt, fellis amaritudine eum po
tauerunt. Psalmus. Dederunt in escam
meam, fel, &c.

Tertio, fructus pontici referuntur ad
iracundos. quia ira cor pungit, & alios

frequenter pungere facit, sicut pontica
& acerosa pungunt.

Item fructus pontici sunt duri, stiptici,
& contritiui, sed stomachi confortati
ui, & appetitus excitatiui. Similiter ira
cundorum, quidam sunt stiptici, qui fecem
de ventre non emittunt, idest iniuri
am de memoria, vel corde non expel
lunt. Vnde stiptici sunt, qui sunt diffici
les ad iniurias obliuiscendum. Qui
dam vero, sunt duri ad dimittendum, &
contritiui ad vindicandum, nunquam
relaxantes offensas. Sunt etiam omnes
motus ire excitatiui appetitus ad vindi
candum. Sed nota, q̄ si fuerint fructus
aceroli modico terreitri compositi, acu
men cholere extinguunt: quia si fue
rint in homine offenso aquosum pietatis,
& terreitre humilitatis, extinguit acu
men iræ, & cito ad tranquillitatem debi
tam reducitur talis homo.

Quarto, fructus indigesti referuntur
ad gulosos: quia frequenter indigestio
prouenit ex gula superfluitate. Item ci
bus indigestus est impurus, quia per di
gestionem cibis purus ab impuro separ
ratur. Et hinc gula immunditiam, & im
puritatem generat corporis, & animæ.

Quinto, fructus frigidi referuntur ad
accidiam, quæ animam reddit frigidam
in Dei dilectione, & pigra in bona ope
ratione. Prover. Propter frigus piger ara
re noluist.

Pro. 20.

Sexto, fructus crudi referuntur ad aua
ros, quæ sunt crudi, i. crudeles, & fero
ces, & incompassibiles, erga pauperes.
Et nota, q̄ fructus crudi, sunt malorum
humorum nutritiui. Similiter auaritiæ
opera malos humores, idest malas affe
ctiones interiores, siue desideria nutriūt
quia sicut dicit Apost. Qui volunt diui
tes fieri, incidunt in tentationem, & in
laqueum diaboli, & in desideria mala &
inutilia.

1. Thi.
6.

Item motus auaritiæ corrumpunt gu
stum animæ, vt non sapiant auaris spū
tualia. Vnde humor temporalium exclu
dit amorem spiritualium. Item debili
bus, & imperfectis maxime nocent oc
cupationes temporalium, quas auaritia
multiplicat.

Septimo, fructus duri referuntur ad
superbos, quorum, corda, propter defe
ctum pluuie, & roris, idest propter defe
ctum pietatis, & gratiæ, arida sunt, & du
ra. Superbis enim sub typo montium di
citur

2. Re. 1. eis Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniat super vos.

Item peccatorum opera assimilantur fructibus corruptis. Quidam enim fructus non conseruantur, sed quandoque an tequam compleantur, corrumpuntur, & efficiuntur vermiculosi: & hoc aliquando accidit ex vitio plantationis arboris, quia scilicet, non fuit congruo tempore plantata, Nam in plantatione arboris, multum obseruanda est ætas lunæ, quia illa planta, quæ in recto plenilunio inseruntur, siue plantantur, non conualefcunt, & si conualuerint vermiculosis faciunt fructum, & tales fructus citius computrescunt, propter humorem nimium, qui ad lunæ præsentiam in omnibus augmentatur. Vnde etiam arbores, quæ tali tempore præsiduntur, minus durabiles esse probantur, & citius a vermibus corrumpuntur, vt dicit Constat.

Const. Per lunam autem, quæ est semper mutabilis & variabilis, mens intelligitur peccatoris, qui per peccati inquietudine instabilis, & variabilis fit, secundum illud

Tre. 1. Tren. Peccatum peccatit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Plenilunium ergo significat plenitudinem peccati, quod est in consensu, vel ratio peccati mortalis impletur, & perficitur. Si ergo planta, i. voluntas, & propositum alicuius boni operis faciendi, in plenilunio plantetur, id est dum ipsa mens est in peccato mortali, vel in consensu, & in voluntate peccandi, tunc talis planta inficitur, & fructus id est opus corruptum, & vermiculosum, i. viciosum producit, ita vt sit à merito vacua. Vnde in peccatorum operibus vel inuenitur vermis auaritiæ, vel luxuriæ, vel superbiæ, vel inuidiæ, vel alicuius alterius viti, seu defectus, qui fructus medullam corrodit, & corrumpit, i. qui boni operis substantiale meritum tollit.

Quantum Christi passionis meditatio nobis affert utilitatis, ex nonnullis Piperis, moræ exemplis perspicuum. Cap. XLIX.

Passionis Christi meditatio teruida remouet diuini amoris impedimenta. Cuius exemplum apparet in pipere. Nam syluas, quæ dicuntur esse Caucasii montis serpentes ibidem custodiunt. Sed incolæ, cum syluæ maturefcunt, eas incendunt, & sic serpentes incrimantur, vel expellunt, & ex hac combustione

pipetis granis, quæ sunt naturaliter alba efficiuntur nigra. Sic ergo pater, quod combustio ignis expellit serpentes, vel extinguit, qui impediunt, ne colligatur fructus pipetis. Piper autem, quod est calidum & siccum in quarto gradu, significat charitatem, quæ quatuor gradus requirit in diligendo Deum, scilicet, vt diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Sed hoc piper, ne a nobis habeatur, serpentes, id est ozimones nos impediunt, vel peccata quantum possunt. Sed combustio ignis, id est passionis Christi feruens meditatio, de qua dicit Psal. 118. In meditatione mea exardescet ignis, ipse serpentem, id est daemones, & eorum tentationes fugat, & ad amandum Christum vehementer mentem inflammatur. August. Fratres, vt a peccato sanemur, Christum intueamur, quoniam qui intuebantur serpentem æneum in deserto, non peribant moribus serpentum: Sic qui intuemur fide Christi mortem, sanantur a moribus peccatorum.

Item crux Christi assimilatur moro.

Primo ratione fructuum. Fructus enim mori tunc corpus Christi crucis affixum. Quia fructus mori (vt dicit Ambro.) primo albet, deinde viret, tertio rubet, vltimo ingreditur, & lucet. Sic corpus Christi tunc album, i. purum, & candidum, in conceptione, quia de Spiritu sancto conceptum: post viride, id est virtuosum in conuersatione, vtque ad passionem: postea rubrum, id est sanguine rubicatum in passione: postea nigrum in morte, lucidum autem in resurrectione. Et nota, quod ex fructu mori (vt dicit Rabanus) fit potus nobilis, quem elephantibus potantes sunt animi flores ad beatum. Vnde dicit 1. Mach. quod o. cendunt elephantis sanguinem vuar, & mori, ad accendendum eos in praxiam. Ille potus est sanguis Christi, qui per modum potus in sacramento sumatur ad ipsam passionem rememorandam. Vnde iste sanguis, si rememoratio det malum accendere cor nostrum, & animare ad bellandum contra vitia, & ad tolerandum quæcumque pericula.

Secundo ratione feminum, quia secundum Dioscoridum mori sunt tres virtutes, solutiuæ, i. & purgatiuæ, & fecundatiuæ. Semina mori, passionis Christi nobis relicta, sunt ecclesiæ sacra: quia

Sicut,

Psal. 38.

Aug. super Io.

Ambr.

Rabanus.

1. Mach. 6.

Liber Tertius

Sicut, virtus mori remanet, & seruatur in seminibus: ita virtus passionis Christi remanet, & seruatur in sacramentis, unde sacramenta omnia operantur in virtute passionis Christi. Et ita sunt semina, ex quibus plantæ spirituales, id est filij Dei regenerantur, sicut præcipue patet, in sanctis. Omnia itaque hæc semina, sacramenta habent virtutem purgatiuam, quia omnia conferunt gratiam, & gratia sanctificat animam. Sed aliqd sacramentum specialiter purgat, ab originali, vt baptisimus: aliquod ab actuali mortali, vt poenitentia: omnia alia purgant a veniali, licet etiam habeant maiores alios effectus.

Amb. Tertio, ratione frondium, nam sicut dicit Ambrosius, folia mori superiecta serpenti ipsum interimunt. Folia mori sunt exempla crucifixi, quæ omnem serpentem, id est diaboli suggestionem interimunt. Nam si teneat de auaritia, considera Christi crucifixi paupertatem, & nuditatem. Si de superbia, vbi est eius humilitatem, si de luxuria pensa poenarum corporis eius acerbiter, & sic extinguetur omnis tentatio. Et hoc aguratum fuit in serpente a neo, in deserto exaltato, cuius aspectus a venenosis serpentum moribus liberabat.

Patientia quid, & ubi sit ad exercitium ac virtutis utrumque, quæque eius materia. & voluntas existat capparitis illiusque exemplis aperitur. Cap. L.

Rom. 5 Patientia assimilatur cappari. Primum, quia capparis (vt dicit Dioscorus) est herba spinosa. Et hoc competit patientiæ ratione materiæ. Nam materia patientiæ, sunt spinæ, id est punitiones tribulationum, & aduersitatum. Ro. Tribulatio patientiam operatur.

Ber. in ser. Secundum, quia est herba frondosa super terram expansa. Hoc competit patientiæ, quæ non est in cælo, vbi nulla molestia, nec sub terra, id est in inferno, vbi poena inuoluntaria, & instructuosa: sed tantum super terram, vbi tribulationes abundant, vires suas extendit. Patientium super terram tribulationes sunt ad virtutis exercitium, & ad laboris præmia, & hoc est, per patientiam, sine qua tribulationes, nec ad virtutem, nec ad meritum pertinent. Et ideo Bernardus dicit, in hoc mundo quasi in cæpo certamus positi sumus,

& qui ibi dolores, & plagas, aut tribulationes non susceperit, in futuro in gloriosius apparebit. Et Petrus Rauennas, quod omnis cordis, & corporis virtus citra meritum, & fructum salutis est, sine condimento patientiæ.

Tertio, quia est herba vinctuosa: est, nam vinctione plena. Quod competit patientiæ propter vinctiōem gratiæ, quam continet, quæ omne durum molitur. Vnde etiam vinctio cappari dicitur virtutis plenitudo sua virtute super omnia iuuare.

Item hac vinctiōe omnis dolor lenigatur. In cuius exemplum capparis dolorem dentium dicitur mitigare. Hac etiam est, quæ inuidiam detrahendum, & mordentium nequitiam dicitur sedare. In cuius signum succus capparis, autem vermes necat. Hæc etiam est virtus, scilicet patientia ex qua cibis animæ, & medicina præparatur. Medicina enim est, quia animi affectus purgatur, & rectificatur. Nam flores capparis, postquam sunt aperti, habent virtutem digerendi humorem, in ore stomachi existentem, quia scilicet tribulationes præfentes virtute patientiæ humorem, id est affectum mandanti digerunt, & in affectum Dei conuertunt. Itæ ipsa est cibus, vel salis quo gustus mentis confortatur, & exortatur ad appetitum spiritualium, & cœlestium bonorum. In cuius signum idæ flores habent virtutem appetitui excitandi, vt dicitur a Plarone. Et hinc est, quod desideria sanctorum in ipsius tribulationibus crescunt, & eorum appetitus magis accendit circa æternam, quam eis attulerunt temporalia flagella. Et ideo Gregorius dicit, quod electorum mentes æternitatis, præmia præstolantes, vires ex aduersitatibus sumunt, quia crescente pugna gloriosiores sibi non ambigunt manere victoriam. Electorum ergo desideria, dum præmuntur aduersitate proficiunt sicut ignis statu premitur, vt crescat, & quando quasi extingui creditur, inde roboratur.

Item patientia assimilatur iunci. Et primo ratione radicalibus. Nam iuncus est species quercus, quæ est a bor grossa, & profunda radice. Hæc radix, & grossa, & profunda patientia, est charitas. Vnde dicit Apostolus, quod charitas est patientia, quæ patientiam efficit. Et hoc sicut arbor contra ventum firmatur per radicem, ita patientia contra iniuriæ impetum, firmatur per charitatem. Et propterea dicebat Apostolus, in charitate radicati, & fundati. Vnde non est

Pe. Ra. in Epi.

Pla.

Grego. 26. lib. Mo.

Cor. 13.

Eph. 4.

est patientia sine chantate, sicut nec arbor sine radice. Greg. patientia vera est, quæ & ipsam amat quem portat. Nam tolerare, & odire, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum roris.

Secundo ratione fecunditatis. Est n. arbor glandifera. & huius arbor s. fructu antiqui habuerunt in cibum, autem habent n. fructum in vitam. Sic patientia multum est fructuosa, & magni meriti, & multum viguit in antiquis, vt patet, in Iob, & Tholia. & multis alijs. Vnde Iuda: Omnes qui placent Deo p. multas tribulationes transierunt fideles.

Tertio ratione vmbrositatis. quia ilex habet vmbra lucidam. Similiter patientia gratiam vmbra i. refrigerium in actu. tribulationem patitur propter, quod dicitur, In medio ignis non sum arduatus. Cassi. Patientia religiosi viri est laborum, ac dolorum omnium spe futurarum rerum, & amore domini grata tolerantia.

Quarto ratione soliditatis, quia ilex est solidissimi ligni, & durissimi corticis. Vnde in aquis lignum eius est multum durabile, & quasi impuribile, & ideo dñ profunde sub aquis ponitur, quasi in lapidis soliditatem conuertitur. Et quāto per tempora longiora in locis humidis immoratur, tanto amplius induratur. Vnde & Tullius dicit, q. patientia est honestatis, & utilitatis causa rerum, & arduarum, & difficilium voluntaria, ac diuturna perpassio, & ideo posset ad patiente referri, quod dicitur Iob. Cor. eius indurabitur, quasi lapis, & contingetur, quasi malleatoris incus.

Quo pacto pauper spiritu cognoscatur ex multis abiectionibus declaratur.

Cap. LI.

Pauper spiritu assimilatur abieti.

Primo, quia abies ipsa sublimis er augmentatur, vnde secundum Isid. dicit abies ab eundo, eo q. praeerens arboribus in altum cuncto, contingit Est n. e. pers terre, n. humoris, & ideo arbor est levis. vnde secundum Aristo quia arbor est subtilis humoris, ideo calor eius naturalis fortificatus a calore Solis humiditate illam sursum trahit, & conuertit illā in substantiā arboris, arborem alia facit. Similiter ille, qui est pauper spiritu, expers terreni amoris, qui animam gra-

uat, efficitur spiritualiter levis ad ascendendum, & subtilis ad contemplandum, vnde dñ uno amore confortatur, & sursum trahitur, miro modo crescit, & exurgit in altum, Gen. Crescite me fecit deus in terra pauperum. Perungit enim paupertas si iustus, usque ad tegnum celorum, Matth. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Ista. Pro saluanda. Ista. 55. ascendet abies.

Secundo, quia rectilinealiter eleuat. Est enim arbor n. l. quasi habens tortuositatis, & hoc propter virtutem caloris attrahentis, & humoris obedientis. Similiter, qui pauper est spiritu, recto itinere ad celum scandit, ita, q. in nullā partem reuertitur, si neq. ad dexteram, si neq. ad sinistram aduersitatis, quia ex quo mundum contemnit, nec eius aduersa metuit, nec prospera querit. Nam calor diuini amoris eum ad superna trahit, cuius attractioni animus, eius per terrenum affectum non resistit, imo sequitur, & obedit: & ideo directio spū sursum tendit. Vnde Chrysost. dicit q. paupertas est manu ductrix quadam in via, quæ ducit ad celum, vñctio audientia, exercitatio quadam magna, & admirabilis, & portus tranquillus.

Tertio, quia abies est facilis inflammabilis. Nam quia eius humiditas vñctiosa est, igni applicata facile inflatur. Sic quoq. pauper spiritu habet humiditatem vñctuosam, affeitione n. n. denotam. Et ideo igni diuini eloqui, vel ipsius spiritus sancti applicatus, ita tim inflammatur secundum illud Psal. Eloquium domini inflammabit eum.

Peccatore non natura, sed natura vitio malum esse, exempli causa demonstratur. Cap. LII.

Peccator est per naturam bonus, sed per culpam malus. Vnde assimilatur leni, quæ sicut dicit Isaac, in medulla est bona, sed in cortice mala. Nam sine cortice comesta, valet hydropicis, & calidus, & etiam humidus aliquando prodest, ex eo, q. ipsa calida, & sicca sit, vt idem Isaac dicit. Sed in cortice habet acumē, cuius virtute veniem soluit, torfiones generat, stomachum grauat, inuatus corporis oppila, cerebri substantiam deliquat, hūmiditatem oculorum diluget, & pessimas passionēs in corpore gēat, maxime in quibus ea quotidie comederit.

S. 3. Quasi

Aris. de pla.

Liber Tertius

Quasi ergo medulla lentis est natura hominis peccatoris, quæ cum à Deo sic creata, bona est. Aug. Quia Deus bonus est, cuius factura sumus, & in quantum sumus, boni sumus. Sed quasi cortex mala, est ipsa hominis culpa. Aug. Peccatum non est natura, sed uicium natura appetentis, quod non est sui ordinis. & hæc cortex, id est culpa, seu vitium soluit ventrem in luxurioso, torsiones generat in iracundo, stomachum grauat in guloso, oppillationem facit in auaro, desiccatur per tristitiam in accidioso, quia spiritus tristis exsiccat ossa: oculos mentis distemperat in superbo, pessimas passionibus cor poris generat in iracundo. Nā sicut Hieron. dicit. Est ira, quæ iustitiam Dei non operatur, & furorū proxima, mētē impotentem facit in tantum, ut labia tremēt, dentes concrepent, vultus; pallore mutetur. Et Greg. dicit. Ira suæ inimicis accessum cor palpitāt, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscitur notus.

Quarta ex peccatis, præcipueq; capitalibus, mala oriuntur quamplurimis absynthi, hedera, genesta, iulica caprina, puri matui, porri, rhabarbari, salicis, ac spina, miris similitudinibus exemplantur. Cap. LIII.

Peccatum assimilatur absynthio.

Primo, quidē rōne amaritudinis: primo, quia absynthium sua amaritudine lædit gustum. Gustus animæ, est intellectus appetitus, qui ita ex peccato inficitur, ut ei dulcia & suauia, si spirituales delicia, quæ de se sunt dulcissimæ, amaræ videantur, & aspera, sicut gustui carnis absynthij amaritudine infecto etiam dulcia, quæ postea amara esse videntur. Isa. V. vobis, qui dicitis bonum malum, ponentes dulce in amarum.

Secundo, quia absynthium suo forti odore offendit olfactum. Et sic peccatum non odore, sed potius fœtore mali exempli offendit olfactum proximi interiorē, si quæ scandalizat eum. Exod. Fœtere fecisti odorem nostrum.

Tertio, quia in amaritudinem redigit lac, & vinum, & omne dulce, cui fuerit admixtum. Vnde apes, quæ frequentant absynthium, faciunt mel amarum, ut dicit Dioscorus. Similiter peccatum amarum rem delectabilem, cui admiscetur, vertit tandem in amaritudinem, si conscientia remordentis, vel pœna affligentis, u-

cur patet in luxuria, & voluptate carnis, quæ maximè videntur delectabiles. Vnde Prouer. Fauus distillant, labia meretricis, & mitidius oleo guttur eius: Nouissima aut illius amara quasi absynthium. Pro. 30.

Item peccatum assimilatur hedera.

Primo ratione frigiditatis: quia hedera, cum frigida sit natura, terram, ubi crescit, frigidam esse indicat. Similiter peccatum frigida natura est, ira, ut calorem diuini amoris excludat: & ubi peccatum crescit, certissimum indicium est, quod ibi calor diuini amoris non sit, sed quod talis anima sit frigida a diuino amore penitus destituta.

Secundo, ratione contrarietatis, quia umbra eius est noxia, & tamen serpenti, est gratissima. Sic peccatum quantum homini sit summæ noxium & dānosum, tamen serpenti infernali, id est diabolo est gratissimum. Et ideo ubi talis est umbra peccati, libenter requiescit. Iob. Sub umbra dormit, &c.

Tertio, ratione separabilitatis: separat enim vinum ab aqua. nam sicut dicit Plinius, mira est hedera natura frigida ad expiandum vina. Nam vinum ex vase fluere, & aquam si qua vino mixta fuerit, remanere certum est. Si igitur peccatum trahit de vase cordis vinum diuinæ consolationis, & relinquit ibi aquam tribulationis. & id de peccatis vere potest dici illud Io. Vinum non habent, si consolationis interna.

Item peccatum assimilatur ginestæ, quia ginesta crescit, in locis incultis, & saxosis. Loca autem inculta sunt, peccatorum corda, quæ pnia studio, vel labore non excolunt: & saxosa loca sunt corda dura, quæ nullo conspunctionis humore molliunt, & talibus peccatum multiplicatur, & crescit. Item ginesta est signum sterilitatis. Et si igitur peccatum sterilitatis fructuum, si meritorum non solum est significatiuum, sed et cætiuum. Itē ginesta est saporis amari, quia si peccatum consciam amareat, & insuper (ut dictum est) inducit amaritudinem pœnæ sequentis. Ita ginesta est nigræ seminis, quia plerumque peccatum inducit, & relinquit infamiam denigrationem. Vel nigra semina sunt exēpla deformia, ex quibus alij nigri, & deformes peccatores generantur. Itē peccatum mortale, corde generatur, & exstinguit omnia merita, & omnes virtutes formatas. Vnde assimilatur cuidam lactuæ sponte nascenti, quæ dicitur caprina, de qua dicit Plinius, quæ si in mari proiciatur, omnes pisces,

Iaco. I. fees, qui in vicino sunt, molitur. Mare est autem cor humanum, quod si peccatum ingreditur, omnia merita, & virtutes occidit. Vñ lac Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem, scilicet virtutum animam. Item licet peccatum animam habeat in se quādam transitoriam dulcedinem, tamen multa mala in anima facit. Cuius exemplum apparet in pino maritimo, quod hē in gustu quandā aquosam dulcedinem, tamen eius substantia est frigida, & sicca, & stiptica: sic peccatum habet dulcedinem aquosam, idest delectationem transitoriam. Aquosum enim & humidum cito fluit, & facit iter transire: tamen postea peccatum infrigidat, in anima calorem charitatis extinguendo; desiccatur humorem gratiae, vel deuotionis consumendo; & constituit sordes conscientiae detinendo, vt scilicet peccatum induratum, nec facilliter de corde per penitentiam emittatur.

Plini. Item peccatum assimilatur porro, quia porrum nimis saepe comestum (vt dicit Plinius) inflationes generat: quod pertinet ad superbiam, quae animos tumidos facit. Item sitim generat: quod pertinet ad auaritiam, q̄ sitim, i. ardorem habendi inextinguibilem gignit. Item fomnū prouocat: qd̄ pertinet ad accidia, quae pigros & somnolentos reddit. Item acies oculorum heberat: quod pertinet ad inuidiam.

Ecc. I. Ecclesiast. Nequam oculus inuidi Item sanguinem inflamat: quod pertinet ad iram, quae sanguinem circa cor accendit (vt dicit Dama.) Item Venerem stimulat idest luxuriam excitat. Item ventrem mollicat quod potest referri ad gulam, quia gulosi circa ventrem inflant, & sibi mollia & delicata quunt.

Dama. Item peccatum assimilatur rhummo, quae est herba a principio mollis, sed quanto plus crescit, tanto durior fit, & in acutorem aculeum indurecit: Sic peccatum a principio, vt suauē, sed postea quanto plus crescit, plus in eo induratur, & in fine per illud aculeus aeternae punitionis inducitur. Item ramnus (vt dicit Iosephus) proprium habet ignem ex se proterre. Nam eius folia postquam cadunt, & desiccantur, malix siccitatis, & cuiusdam vinctuositatis esse dicuntur.

Idem quando adest fortis impressio coloris solaris, ramnus facile inflammatur. Cuius occasione vicina saepe nemora incenduntur, similiter peccatum proferit

ex se ignem, idest inordinatum ardorem, na. q̄ folia eius. i. cogitationes, vel delectationes peccati, postquam ceciderunt in consensum operis, tunc delectantur ab humore gratiae, & efficiuntur vinctuosae. i. lubricae, quia vinctuosae lubricae sunt ita, qd̄ ad fortē impressionem, siue feruorem tentationis facile appetitus hominis inflammatur, & omnes vires animae incenduntur, & etiam omnes corporis partes. Iuda. Egredietur ignis de ramno, & deuoret cedros Libani.

Item peccatum assimilatur salici, primo ratione augmenti, quia cito crescit. Vnde dicitur secundum Isai. quia cito in altum salit. Sic peccatum hominis breui tempore multum crescit, quia secundum Greg. peccatum, quod per penitentiam nō diluit, mox suo pondere ad aliud trahit, sicut ex crapula nascitur luxuria, &c.

Secundo, ratione ligamenti, quia salicibus vtuntur homines ad ligandum vires. sic peccata ligant mentem. Isai. Quasi vinculum plaustrum, peccatum.

Tertio, ratione impedimenti: quia semen salicis dicitur hanc virtutem habere, vt si quis illud in poculo hauserit, generare non poterit, vt idem Isid. dicit. Sic peccatum impedit, ne opera meritoria hō gignere, i. facere possit. Sumas autem nos principia nrorū operū, quādamodū natorū l. filiorū, sicut dicit Philosophus, & ideo opera nostra filiis comparantur.

Quarto, ratione fundamenti: quia omnis salix tanto est in ramis tereundior, quanto est terrae propinquior. Item salices si binis pedibus a terra putentur, coarcentur ne in altum crescant, sed latitudinem se diffundunt. Sic peccator, quanto magis rebus terrenis appropinquat per affectionem, & occupationem, tanto magis in peccatis abundat. Item quasi salix duorum pedum est peccatum operis vsq̄ ad delectationis consensum, puta eam homo consentit immorari in ipsa delectatione cogitationis. Tunc tñ licet nō ascendat vltius p̄ consensum operis, tñ dū per morosa cogitationis consentiam in ipsa delectationis latitudine se diffundit peccatum mortale committit.

Septimo, ratione deimenti: quia salix ex antiquitate repositi patit ut deitū putredinis. Nā postq̄ antiqua si, ito putrescit, & a modū lā putrescere incipit. Vnde saepe, dum exterius viri his videtur, & pulchra interius est, vacua caua, &

Iudi. 9.

Isidor.

Grego.

Isa. 51.

Aristo. Eth.

Liber Tertius

putrida, in cuius concavitate saepe latent animalia venenosa, unde iuxta Eliam dormire, res est periculosa. Sic cum aliquis diu continuat permanens in peccato, putrescit per omnimodam corruptionem malitiae: quam licet hypocrita conetur exterius cooperire, tamen ab interioribus eam non curat abicere. Et ideo licet exterius ipse aliquando appareat iustus, interius tamen est vacuus a virtute, caesus cupiditate, & putridus malignitate, id est malitia corruptus. Unde in eius concavitate, id est cordis cupiditate, sunt animalia venenosa, id est conceptiones, & desideria fraudulenta, & periculosa, propter quod periculosum est iuxta eos dormire, id est de eis confidere, vel eis adherere.

Item peccatum assimilatur spinæ: quia quando spina caro vulneratur, non recedit dolor, quādiu spina totaliter non extrahitur. Sic quando est anima peccato vulnerata, semper mordetur, & cruciatur, quādiu ipsum peccatum in conscientia derinetur. Et ideo necesse est, ut per poenitentiam extrahatur.

Inferni poena quantum acerba existat, ex Rami varijs similitudinibus declaratur
Cap. LIIII.

Poenā inferni assimilatur ramno, ut dicit glossa super Ps. quia ramnus est herba multum dura, nodosa, ramosa, & spinosa. Nam folia habet aculeata, spinis acutissimis in lateribus confixa. Similiter poena inferni, est dura propter suam acerbitatem, nodosa propter suam indissolubilitatem. Nam nodus fortis ligatus, est quasi indissolubilis. Unde signat illam penam indissolubilem, & interminabilem, quia damnatus, sicut nunquam absolvitur a culpa, sic nec a poena.

Item est ramosa, propter poenarum multipliciter, & spinosa, siue aculeata per subtilitatem: quia sicut spinæ subiles, & aculeatae penetrant, sic illa poena penetrat intimam animam. Sed miser ille peccator, dum est sub frons peccati, antequam adveniat, quod ducant eum ad duritiam, & iniores aculeas ramorum, id est poenarum inferni permittit se a peccato tollerari, aliter autem tenendum illud Ps. priusquam intelligerent spinæ vestigia ramorum, sicut viventes, sic in ira absorbet eos,

Psa. 86.

Poenitentium perfectiones in quibus consistat actionibus multis arboris aromaticæ malis pino, & sambuci exemplis lucide demonstratur. Cap. LV.

Poenitentes assimilantur arboribus medicinalibus, siue aromaticis. Et est causa aromaticitatis in arboribus (ut Albr. dicit Albumasar) terreum subtile commixtum aqueo subtili. Tanquam ergo arbores aromatica, & medicinales, sunt homines poenitentes: quia poenitentia habet medicinales virtutes ad curandum animarum languores, id est vitia: & in illis est subtile terreum, id est attenuatio carnis, bene commixtum subtili aqueo, id est compunctioni cordis. Illi autem, in quibus hæc deficiunt, scilicet maceratio carnis, & compunctio cordis, non sunt aromatica, id est vere poenitentes. Et nota, quod arbor aromatica aliquando habet aromaticitatem in cortice, aliquando in flore, aliquando in fructu, ut patet in cinamomo, quod est cortex, & in mace, qui est flos, & in muscata, qui est fructus. Sic poenitentiam quidam habent tantum in cortice, id est in exteriori ostensione, quidam tantum in flore, id est in mentis affectione, quidam in fructu, id est operis executione.

Itē poenitentes assimilantur malogranata. Primo propter augmentum: nam malogranata, scilicet arbor plus in latum, quam in altum se diffundit. Sic poenitens debet esse humilis, non ut quærat crescere in altitudinem dignitatis, sed in latitudine charitatis Ps. Ambulabam in latitudine.

Secundo propter impedimentum, quia maxime impeditur a frigore. Est enim arbor frigoris impatiens. Unde in pruina cito pereunt flores eius. Similiter homini poenitenti maxime nocet frigus acedie. Et ideo pruina, id est negligentia, destruit flores eius in bonas affectiones.

Tertio, poenitentes assimilantur malogranata propter fructum, quia quidam faciunt bona dulcia: quidam acerosa, acerosi sunt frigida, & sicca, dulcia vero calida, & humida. Et ideo dulcia magis conveniunt medicinæ, ut dicit Isaac, & etiam Dioscor. Quasi autem bona acerosa sunt opera poenitentis facta ex timore, sed quasi dulcia sunt opera facta ex amore, & ista magis proficiunt ad sanitatem animæ. Vel acerosa sunt opera hypocritarum,

Psa. us.

Isido.

rum, dulcia vero sunt epeta veraciter penitentium. Nihil enim illud quod negant medici corpora vestra multum putrefacta nutria. Et dicitur, quod plus congruum medicinarum quam corpora et mentes. In quo significatur, quod penitentia debet interire de re ad sanandum mentem, & non ad implendum, vel implegandum ventrem.

Item penitentium affectus assimilatur samburo, de quo dicitur Plaro, Dios. & Plinius, quod si cortex eius medius radatur versus superius, purgat ventrem per partem superiorem; si vero radatur versus inferius, purgat per partem inferiorem. Tunc autem sambucus cortex versus inferius radatur quando penitentis caro timore infernalis supplicij attingitur, qui timor dum a peccatis reuocat, quasi a parte inferiori purgat, sed tunc versus superius radatur, quando spes, vel desiderio pramij maceratur, & dum sic carnem macerando abstergit penitens sordes peccati quasi a se purgat a parte superiori.

Qua ad peccatoris conversionem requirantur, quous penitentia radatur, gradus & perfectio eius, explanatur: qua in herbis, vitiis, ac Helidoro, Myrica, nucis casti, palastro, arbori Alati, Alfrutis, &c. videtur, cum vitiis, remouetur, & deinde nodosa quamphorum praeparaturque exemplis assimilatur. Cap. LVI.

Poenitentia assimilatur arbori.

Primo oritur arboris generatio. Ari. de veg. quinq; species sunt modi generationis arboris, siue plantae: Vnus est ex semine alius ex putredine, tertius ex aqua humore, quartus ex plantatione, quintus ex infectione. In his designantur quinque, quae sumuntur valent ad generationem penitentiae. Iam conuersionem peccatoris. Primum est verbum dei auditio, & hoc designatur in semine, quia semine est verbum, ut dicitur Mat. 13. Secundo, vni est motus in penitentia, & hoc designatur in putredine, quia per motum corpus in putredinem resolutum. Tercio, putredine dicitur, Pater noster. Tercium est elemosinarum largitio, & hoc designatur in aqua humore, quia (ut dicitur) Iguem ardentem extinguit aqua, & elemosina resistit peccatis. Quartum est religionis ingressio, &

hoc designatur in plantatione, quae maxima competit in herbis. Pl. Quorum si Pl. 127, illi sicut non sunt plantationes a iuuentute sua. Quintum est bonam societatem, & conuersatio. Nam quandoque peccator solus adductus, trahitur ab eo, & conuertitur, & hoc designatur in infectione, Apostoli. Tu autem cum oleaster es, inter tunc in illis, & socius pinguedinis & radicis oliuae factus es.

Ro. 12.

Secundo, per radices inflexiones. Nam arbor, et dicitur Isid. 118 arbor nomen accipit eo quod fixis radicibus terra inhaerere consuevit. Oportet ergo ad hoc, quod arbor sit firma, ut radices eius in terra profundentur, & quanto arbor radices profundius figit, tanto attrahit plus humoris, & fructificatur sit, plus abundat in folijs, & vitiis, atque ramis. Item oportet quod radices arboris ipsi terra cohaereant, & congelantur, unde dicitur Ait. q. l. tunc vitiis & tenax vitiis prociuit plantis, & sicut eis esse durabili. Sicut ergo arbor immobiliter per radicem est in terra, ita penitens per humilitatem, & charitatem oportet quod immutabiliter infixa animae, siue cordi, & perseveranter, ita ut penitens praeterita mala plangat, & iterum plangenda non committat, & profundius autem radix penitentia in corde per humilitatem, in qua quanto profundius descendit, tanto de humore gratiae plus attrahit, & per eam maiorem copiam bonorum operum, & meritorum producit, sed congelatur penitens radix cori ipsi charitatem, quae est glutinum vitiis, & per quam cito penitens auget, proficit, & conseruat. Vnde Eph. 3. Ap. 8. in charitate radicati, & fundati.

Tercio, per animae vegetabilis informationem. Nam in philosophum, in arboribus, Ari. de & plantis non est anima sensibilis, sicut vegetabilis, in brutis, per quod autem oves, & plantae sensibilibus passionibus non afficiuntur, quia nec percussae sentiunt, nec sensu dolent, nec quando cibant delectantur, nec spirant, nec respirant, nec dormiunt, vel vigiliant, nec illis passionibus subiacet, quae sunt animae sensibiles. Est ergo in ipsis arboribus, & plantis informis solus vegetabilis animae, in qua est in eis generatio, cibatio, augmentatio, & renouatio, quae omnia competunt suo modo penitentiae. Nam penitens necessarius est penitenti, ut passionibus sensibilibus, vitiis se tenet & inordinatas a se oculo remoueat, scilicet, ut percutus iniurias non sentiat per inpatientiam.

Liber Tertius

Augst.
10. cōf.

patientiam, & scissus, vel laceratus ver-
bis non doleat per iracundiam, quæ scili-
cet eum ad odium, siue vindictam incli-
net: nec etiam quando cibatur in cibo
delectationem voluptatis, sed solum su-
stentationem necessitatis quærat. **Augst.**
10. cōf. Hoc me docuisti dñe, vt quemadmo-
dum medicamenta, ita & alimenta sum-
pturus accedam. Item non debet spirare,
nec respirare, i. vel in se indignationē
attrahere, vel ex se furorē emittere eo
modo, scilicet quo dicitur de Saulo, **Act.**
9. Saulus adhuc spirans minarum, & cordis
in discipulos domini &c. Item nō debet
dormire per negligentiam, nec etiam vi-
gile esse ad cogitandam, vel explendam
malitiam. Sed debet in pœnitentibus ef-
se generatio virtutū, siue bonorum ope-
rum, cibatio lachrymarum, vel diuinorū
verborū, augmentum laborum & meri-
torum, & etiam renouatio conuersatio-
nis, & morum.

Quartū, propter fructuum defectionē.
Sunt enim quædam arbores, scilicet quæ
habent solum folia, & non fructus: quod
accidit propter abundantiam humoris
aquosi, qui est materia foliorum. Et pro-
pter defectum humoris vinctuosi, qui est
materia fructuum. His ergo assimilantur
falsi pœnitentes, qui habent solum appa-
rentiam frondium i. exteriorum morā,
sed non vtilitatem fructuum i. verorum
operum. Possent etiam talibus assimilari
qui hñt solum folia i. verba, & non fru-
ctus. i. opera, sicut doctores mali qui ha-
bent doctrinam sine vita: quod est pro-
pter abundantiam amoris mundani, & de-
fectum amoris diuini. Quædam vero ar-
bores sunt quæ faciunt fructum ante fo-
lia: quod accidit (sicut dicit philosophus)
prop. et abundantiam humoris vinctuo-
si: quem cum calor naturalis digesserit
cum auxilio caloris solaris, cito ad ma-
urationem adducit. Vnde talis humor vinctuo-
sus abundans prohibet humorem
aquosum, qui est foliorum materia, ne
ascendat ante fructum in tali planta.
Istis sunt similes illi qui student bona
opera facere prius quā bona verba do-
cuerint: vt bona vita p̄cedat bonā do-
ctrinam, vel illi qui prius intendunt ope-
ribus actiue vite, quā retigētia, vel de
cōti vite contemplatiua. si quidem con-
templatiuorum internæ meditationes
animum decoant, & vmbra refrigerium
p̄stant, sicut & plantarum folia. Opera au-

tem actiue vite laboriosa quidem sunt,
tamen fructuosa: vnde actiue vite meri-
ta fructibus comparantur. Et ideo tales
si habeant abundantiam humoris vinctuo-
si i. compassionis & pietatis, & cal-
oris naturalis, i. amoris proximi ad quē
etiam natura inclinatur, ex tūc a calore so-
lis, i. amore Christi citius efficiuntur in
vita actiua perfecti per fructus bonorum
operum: & ideo postea cōgruentius pro-
ducunt folia verborum. Quædam tamen
arbores sunt, quæ simul producant fru-
ctus, & folia, sicut illæ quæ prædictos hu-
mores habent proportionabiles: quibus
similes sunt illi, qui in humore mentis
deuotæ, & in humore aquoso salubris
scientiæ positi abundantes simul dicunt
& faciunt. **Act.** Cepit Iesus facere, & po-
stea docere. Sunt etiam, & aliz quædam
arbores, quæ citius producunt folia quā
fructus, & hoc propter abundantiam hu-
moris aquosi, & defectum humoris vinctuo-
si: quia calor humorem aquosum ci-
tius attrahit ad locum productionis fo-
liorum, quā vinctuosum ad productio-
nem fructuum. Similiter illi qui habent
multam scientiam, & paruam deuotio-
nem, facilius, & citius dicunt verba, quā
producant opera.

Itē pœnitentia interior si sit cum debi-
ta præparatione, & moderatione, & exer-
citatione, purgat, & sanat animam: cuius
exemplum apparet in helleboro, quia flu-
uio, vbi nascitur, sic est dictus: quia dicit
habere virtutem mentem moram redu-
cendi ad sanitatem.

Item purgat corpus: quia lignum, qđ
radices habet albas, humores phlegma-
ticos purgat: lignum vero, quod radices
habet nigras, purgat coleram nigram: sed
tamen nullus debet eo vti nisi prius ma-
teria digesta sit, & temperata, & tunc ē
cum cautela: quia virtus eius nimis effin-
tēsa, & præcipue radix alba multum laxat
superius, & inferius. Vnde sape nimia vir-
tus hellebori est mortis inductiua.

Itē dñe qui accepit helleborū se mone-
re, & a somno abstinere vñ Hypoc. dicit Hypoc.
Si vis helleborū ducere, moue corpus, ne
somnia accedat. Similiter pœnitentia ad
hoc vt animam in peccato desipientē, &
insanientem ad debitum sensum redu-
cat, & purget a corruptis, & superfluis hu-
moribus, i. affectionibus: oportet præce-
dere interiorem digestionem, & præpa-
rationem in seruenti continuatione sine
qua

qua poenitentia exterior non est valida.

Item oportet in exteriori poenitentia uti cautela, & moderatione. Debet enim atteri, sed non occidi per immoderatam afflictionem.

Item oportet mouere corpus in bono rum operum exercitatione, & a somno negligentia & ocij abstinere.

Item poenitentia assimilatur myrrha.

Primo, ratione eminentia: quia myrrha est arbor in Arabia (vt dicit Isido.) quinq; cubitis alta, in quibus accipere possumus quinq; poenitentia gradus: primus est in continentia, secundus in confessione, tertius in oratione, quartus in elemosynarum largitione, quintus in ieiunij abstinentia. Et isti res vltimi gradus pertinent ad satisfactionem.

Secundo, ratione efficacit: quia de arbore myrrha gutta effluit amara, multu aromatica, & ista vocatur myrrha, & (vt dicit Plinius) illa gutta, quae per se manat non expressa, magis est preciosa, & minus vili; valet illa, quae de cortice precioso est abstracta. Hae ergo amara gutta, si compunctionis lachryma ex contritionis amaritudine procedens. Hae est deo multum odorifera, secundum illud: Quasi myrrha electa dedi suauitatem

Plin.

Ecc. 24

Exo. 30

Item est multum aromatica, i. medicinali. Exo. Summe tibi aromatica myrrha primae, habet enim haec myrrha virtute dissolendi, & consumendi, quasi aequaliter, & etiam confortandi. Et similiter poenitentis lachryma amara dissoluit peccata consumit mala desideria, & confortat corda debilia. sed illa est per se expressa, quae est voluntaria, & non coacta, & talis poenitentia est valida, non autem illa quae solus metus, seu coactio causat.

Tertio, ratione efficacit: quia myrrha habet virtutem cōseruandi corpora mortua ex ea peruncta impetida, & incorrupta. Similiter poenitentia mortificat corpus, sed spiritu viuificat cōseruat a corruptione, & putredine peccati. Vnde in huius signum venit Nicodemus ad corpus Christi mortuum, serens mixturam myrrha.

Io. 19.

Item poenitentia assimilatur nuci, quae quidem exterius habet durum & amarum corticem, & interius habet nucleum dulcem, & vtilem. Vnde his qui temperate complexionis sunt, & nucleis temperate videntur, proiciunt, quia omnibus

bis venenosis obdistant. Et similiter est de poenitentia, quia quamuis eius opera exteriora videantur dura & poenosa, vt sequia, & huiusmodi, & interius etiam requirat amaritudinem contritionis: tamen conscientia per ipsam purgata, inuenitur fructus eius dulcissimus, & efficacissimus ad resistendum omni cibo venenoso, i. peccato, dummodo exterioribus operibus poenitentia, vt abstinentia, & huiusmodi, poenitentes vtiuntur temperate, i. discretē.

Item poenitentia assimilatur cauli.

Primo, ratione transplantationis: quia oportet caules transplantari, vt possint in suo esse perici. Sic peccator oportet transferri de statu culpae ad statum iustitiae per transplantationem poenitentiae, vt possit spiritualiter perici.

Secundo, ratione decoctionis. Oportet enim caules coqui, & elixari in qua decoctione, licet materia, i. caulium substantia sit minus bona, cum sit grossa, & dura ad digerendum, ius tamen ipsorum caulium est colatum ventris humectatum, & laxatum: sed substantia sine iure est contraria. Sed multum de ipsorum malis tollitur, si illa aqua proiciatur, & in alia decoquantur, & optime pinguedine condiantur, vt dicitur in dictis. Sic etiam in poenitentia necessarium est decoctionem peccatorum fieri per contritionis feruorem. Et quantumcunque peccata de se grossa sint & dura, ius tamen, id est compunctio ipsorum peccatorum lachrymosa & feruida, est mentis laxatum, & purgatum. Vnde caulis substantia sine iure, i. memoria peccati sine compunctione, potius est contraria, id est induratiua ad peccatum reuocandum quam ad emendandum per confessionem. Et sicut ad tollendum caulium malitiam sit duplex elixatio, ita, quae aqua primae elixaturae proicitur, ita ad tollendum malitiam peccatorum, duplex sit in poenitente compunctio: quia prima prouenit ex timore poenae secundae autem ex amore iustitiae, & haec est perfectior. Vnde adueniente secunda, prima proicitur: quia perfecta charitas totas mittit timorem, sed debet addi optima pinguedo, scilicet contemplationis, & orationis deuotio.

i. Io. 4.

Tertio, ratione electionis: quia caules debent eligi & accipi magis teneri, &

Liber Tertius

& meliores efficiuntur, quando à pruna primitus decoquantur: quia dum calor ad cauliam intima reuocatur, melius substantia eorum digeritur, & mollior, & sapidior inuenitur. Similiter illi poenitentes sunt magis electi, qui sunt magis teneti in molliores ad sciendum, vel ad amandum, vel compatiendum. Meliores etiā, & feruentiores efficiuntur, qui primo a pruna, ab aduersitate mandana, & a tribulationum vehementia sunt tacti, & excocti, quia mala quae nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, vt dicit Grego.

Item poenitentia quanto asperior, tanto magis valet ad frangendum corda dura, & ad expellendum venenosa diabolica tentamenta. Cuius exemplum apparerit in paliuro, qui quamuis sit crudus asperimus, & spinosus, tamen habet quadā capitella spinosa in quibus sunt semina ad calculum frangendum, & contra morsus venenatos valentia, vt dicit Diosc.

Diosc. Item poenitentia est similis arbori aloes, quae est arbor aromatica in India nascens.

Isa. 38. Primo, enim aloes est arbor gustus amaricaulua, quia lignum eius, licet sit aromaticum, tamen gustus eius est subamari saporis. Hoc autem poenitentiae compet ratione contritionis, quae amareat gustum animae ex ipsa recognitione culpae. **Isa.** Recogitavi tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae. **Prou. 7.** Prouerb. Aspersi culile meum myrtha, & aloes. Hoc culile est conscientia, quod est aspergendum myrtha, i. amaritudine ex memoria culpae, & aloes, i. amaritudine ex consideratione offensae.

Secundo, aloes ore masticata, est cerebri immutatuua. Nam odor eius tunc maxime sentitur cum ore masticatur: quia tunc odor aromaticus statim cerebrum tangere videtur. Tunc autem peccatum per poenitentiam masticatur, quando oris confessione diligenter, & aperte narratur: & tunc ipsius confessionis odore, & vigore cerebrum immutatur, dum ex eius resolutione contentis facies lachrymis irrigatur. debet enim confessio esse lachrymabilis.

Tertio, aloes est humoris desiccatiua: est enim (vt dicitur in Platone) calida, & sicca. Et hoc poenitentiae competit ratione abstinentiae, per quam hu-

mor luxuria in corpore arescit; & amor spiritualis in mente accenditur, & calefcit.

Quarto, est aloes odoris emissiuua. Est etenim odoris suauissimi, atque fumicuus particula loco tymiamatis in altari- bus adoleatur, & hoc competit poenitentiae ratione orationis: quia cum pure, & deuote oratur, quasi quidam fumus, & odor suauissimus Deo ministratur. Huius ergo particula prima est oratio mentalis: quia alia eius pars est oratio vocalis. Prima ergo particula, dum in altari cordis feruenter imolatur, ex ea ipse Deus velut ex suauissimo tymiamate re- creatur.

Quinto, est aloes corporis confortatiua. Nam lignum eius stomachum confortat, & vinum decoctionis eius bibulum debilitatem cordis, & cerebri maxime iuuat. Similiter poenitentia confortat stomachum animae, id est mentem ad suscipiendum, & retinendum cibum spiritualis doctrinae.

Item vinum decoctionis i. feruor, confortat cor debile ad largam dationem corporalis elemosynae: confortat etiam cerebrum ad emissionem abundantis lachrymae: vel contortat cerebrum, id est sentum ad cautelam, & discretionem con- scientiae.

Item poenitentia assimilatur absynthio. Primo, quia absynthium habet virtutem amaricatiuam. Est enim tanta amaritudinis, quod etiam ipsi mures, & vermes horrent. Et hinc est, quod libros, & pannos a vermibus, & muribus tutos seruat, si quis cum eis in cistu- la sua absynthium ponat, vt dicit Diosc.

Sic in corde poenitentis debet esse contritio amarissima. Et haec est, quae repellit mures, & vermes. Mures sunt tentationes diabolicae, vermes remorsus conscientiae quos remouet, & extinguit amaritudo poenitentiae.

Secundo, quia habet absynthium virtutem laxatiuam, scilicet per caliditatem, & amaritudinem. Vnde si inuenit maren- tiam digestam, eam dissoluit, & expellit. Et hoc competit confessioni poenitentis: quia ex caliditate, i. feruore, & amaritudine contentis, ipsa confessio habet virtutem laxatiuam, i. emissiuam, & purgatiuam peccati: quia culpam quam per contritionem inuenit iam digestam, i. ad purgationem, & electionem paratam, dum

con-

confitetur emittit, & eiecit.

Pla.

Tertio, habet virtutem restrictiuā. dicitur enim in Platone, quod absinthium virtutes habet contrarias scilicet laxatiuam, & contrictiuam. Nam sicut laxat ex caliditate, & amaritudine: ita restringit ex ponticritate, & grossitie substantie sue, unde si materiam compactam inuenit, compactionem eam facit. Hoc autem competit poenitentia ratione satisfactionis per quam dum peccatorum materia, & causa subtrahuntur, ab ipsis peccatis poenitens restringitur. Est enim satisfactio secundum Augustinum peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non præbere.

Augus.

Item poenitentia assimilatur betæ, quæ est herba canis. Primo, propter coloris apparentiam. eius enim species est duplex, una est alba, & alia nigra. Quasi autem poenitentia alba est poenitentia innocentium, sicut Iohannis baptista. Sed quasi nigra, est poenitentia peccatorum, sicut Maria Magdalene. Versus: in betæ succus

Diosc.

naribus infillatur (ut dicit Dioscorus) caput purgat, quia virtusque poenitentiae virtus mentem purificat, siue a venialibus, ut poenitentia innocentium, siue a mortalibus sicut peccatorum: vel una præferuendo a culpa defectione, alia expiando à culpa contagione. Secundo, propter virtutis efficaciam. Est enim eius virtus in humore in fronde, & in radice. In humore siue succo est eius virtus ad conservandum capillos, ut dicit Dioscorus. Sic, & poenitentiae virtus, & lacrima, capillos capitis id est virtutes mentis reparat perditas, & conservat habitas. In fronde vero est virtus: quia folium eius tansum, & morbo appositum ignem solutivum extinguit. Quasi enim betæ folia sunt diversa poenitentiae opera, ut elemosinæ, elemosina, & oratio. Ignis autem solutivus est ardor visum, siue auaritia, quem extinguit elemosina: siue luxuria, quem extinguit orationem, siue abstinentia, & superbia, quem extinguit oratio. mentem humiliando. In radice vero est virtus, quia sicut dicit Aristoteles, super radicem betæ licet & super caulem posui inferi sarculus, qui corroborata radice, & in arborem transformatur. Radix betæ Iohannis poenitentiae est timor, quia poenitentia ex timore gignitur. In qua radice si fuerit amoris inferatur, id est ut timor poenitens sit cum amore charitatis, promittit poenitens in magnam arborem, id est in virum perfectum.

Item poenitentia assimilatur cimini.

Primo, ratione complexionis: quia sicut Macrum, & Peritum, cimini est calidum, & siccum in secundo gradu. Poenitentia enim est calida, & sicca: quia per compunctionem incendit mentem, & per abstinentiam delibet carnem: & utrumque est in secundo gradu: primus enim gradus, siue respectus est propter satisfactionem peccati, secundus propter cautelam futuri. Secundo, ratione decolorationis: quia nimis vultus, siue frequentia eius (ut dicunt Dioscorus, & Plinius) faciei decolorationem inducit: quia scilicet per indiscretam poenitentiam siue abstinentiam, corpus infirmatur, & facies decoloratur & pallescit facies corporis propter dum natione calidi sanguinis, & erit facies animi, propter diminutionem fervoris.

Tertio, ratione operationis. scilicet quoniam cimini habet virtutem tumolitus subtilitatis, & digestionis confortatiui. Quod facit poenitentia dum per abstinentiam subtrahit superfluitatem cibi, & potus, quæ pertinet ad vitam gula.

Item habet virtutem ventositatis, subtilitatis, & inflationis ventris, resoluendi uiam. Quod competit poenitentiae, in quantum ventum vanaglorie subleuat. id est auaritia, & inflationem superbie fugat.

Item dolorem stomachi mitigat, quod competit poenitentiae in quantum mitigat uiam.

Item habet virtutem cum baccis lauri frugidi, reumatis curatiuam. Et hoc competit poenitentiae in quantum expellit in gulum humorem accidit.

Item habet virtutem sanguinis coagulationem in oculo mixturam in cera mada dilutionem. Quod competit poenitentiae in quantum retinet luxuriam: cuius impudicia maxime in oculis congregatur, & ostenditur.

Item habet virtutem fluoris carnis cum cera bene mixtum, & sepe appositum totaliter ablaturum. Et hoc habet poenitentia in quantum tollit huiusmodi inuiscerem.

Item habet virtutem faucis sanatiuam. Quod competit poenitentiae in quantum sanat uentum auaritia. Sunt enim auari quasi quædam fauces insatibiles, quorum dolor & excrucians est, quæ non possunt habere quæ cupiunt: quæ dolorem insatibiles

Liber Tertius

lis appetitus vera penitentia sanat.

Item, penitentia assimilatur cucurbita. Primo, ratione extensionis. Nam herba cucurbitae in ramos, & folia pariter, & flagella ad modum vineae se distendit, & quibusdam ligamentis se undique conestit. Similiter penitentia ramiheatur in compunctione, ubi sunt diuersi rami, id est diuersi compunctionis modi item habet folia id est verba vtilia in confessione, & flagella id est opera penitentialia in satisfactione. In quibus omnibus verus penitens se proficundo distendit: sed nihilominus oportet, quod vndeque se quibusdam ligamentis id est firmis cautelis, & adiutorijs conestatur, ut in peccatum amplius non cadat.

Secundo, ratione floritionis. Hec enim quodam flores albidos quos emittit praecipue contra noctem. Hi flores albi sunt mundae affectiones, quae oriuntur in corde penitentis, praecipue contra noctem peccati. Psalmus: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis, &c.

Tertio, ratione fructificationis. Vbi nota, quod cucurbita ad bene fructificandum indiget calore. Vnde in terra calida maxime fructificat. Item humore, id est aquae irrigatione, quia saepe aqua rigati cupit.

Item appodiatione: quia sine appodiatione florere quidem potest, sed fructificare vix potest. Immo tunc fructus eius vel deficit, vel pauescit, quando non sursum a terra erigitur, & in lignis, vel virgulis se suspendit. Similiter penitentia bene fructificat, quando est radicata in charitatis amore. Hae enim terra calida, est anima charitate succensa.

Item quando est rigata frequenti exhortatione, vel lachrymarum crebra effusione.

Item quando est appodiata sanctorum victorum familiaritate, vel cohabitatione, qui suis exemplis, vel auxilijs penitentem erigant, & sustentent.

Quarto, ratione complexionis, quia cucurbita, sicut Placenta est frigida & humida complexionis, & qualitatis temperata. Et penitentia si refrigerat, ardorem concupiscentiae extinguendo specialiter per abstinentiam, & humectat in lachrymas resoluendo: sed in utroque oportet esse temperamentum, & in ieiunio, & in fletu.

Quinto, ratione augmenti, & contru-

ptionis: quia cucurbita cito crescit, & cito decrescit, & in terra sicca non proficit: & prima cortex eius mollis est, sed postea cum ad maturitatem venit, ad modum ligni indurefcit. Sic penitentia teruor in quibusdam cito crescit, & similiter deficit, sicut flamma prunarum. Proue. Substantia foetinata cito minuetur. Pro. 13.

Item non proficit penitentia in anima, quae est arida, siue ab aqua sapientiae, siue ab humore compunctionis lachrymosae, siue ab humiditate pietatis affectuosa.

Item penitens, licet a principio sit mollis, & pauidus: tamen charitate solidari efficitur fortis, & firmus.

Sexto, ratione curatiuis, quia cucurbita est febris acutae purgatiua. Est namque cucurbita elixata febre acuta paritibus cibis, & medicina. Nam febris materiam per viam purgat. Quasi namque acuta febris, quae corpus incendit, & vehementem sitim gignit, est auaritia, quae appetitum inflamat, & insatiabile ad habenda desiderium causat: sed hanc febrem penitentia purgat, & extinguit.

Item cucurbita succus valet contra tumorem oculorum: namque humilis lachryma valet contra superbiam, quae oculos mentis, quasi tumidos reddit.

Item cucurbita elixata calore sedata, quia scilicet penitentia calorem concupiscentiae, & luxuriae mitigat.

Item penitentia assimilatur centaureae, quae est herba amarissima, & cum amaritudine habet quandam dulcedinem admixtam. Vnde dolorem ventris sedat, visum clarificat, paralytum curat, vermes ventris cum melle necat. Sic penitentia ex una parte debet esse amarissima: debet enim penitens esse amarus, quia merita sua perdidit, amator, quia infernum meruit; amantissimus, quia coelum sibi clausit. Sed cum ista amaritudine est dulcedo admixta de spe veniae, quae innititur bonitati diuinae misericordiae. Ipsa ergo penitentia dolorem, siue tristitiam mentis proueniens ex ira, siue inuidia restringit, visum interitorem obscuratum per superbiam, siue per auaritia puluerem, clarum facit; paralytum, id est accidia, siue negligentiam frigiditatem, & immobilitatem expellit, vermes ventris, id est corruptiones gula, vel luxuria extinguit. Item penitentia quanto magis est amara, tanto est abund-

abundantioris gratia: causatua. Cuius exemplum apparet in hœdera, quæ licet sit sapore amara, tamen est vberum lactis repletua. Vnde hœdera, vt quidam dicunt, dicitur ab hœdo, quia sumpta in cibum a capris lac multiplicat, vnde hœdi nutriuntur. Sicut ergo hœdera amara multiplicat lac caprarum in vberibus, ita amara poenitentia multiplicat gratiam, & virtutes animæ in poenitentibus.

Quemadmodum ipsa poenitentia perficitur, per nonnullas arboris proprietates quæ & partibus animalis comparantur, eruditè demonstratur. Cap. LVII.

Ari. lib.
de arb.

Poenitentia diuersis virtutibus perficitur, sicut arbor, siue planta diuersis partibus integratur. Habet enim planta in se partes aliquas proportionabiles partibus animalis. Habet enim radicem loco o. is, medullam loco ventris, quia in ea fit humoris decoctio, antequam transferatur in substantiam foliorum, vel fructuum, vel ramorum, vt dicit Ari. Quidam tamen vocant medullam matricem, vt ipse Philosophus dicit, quia in ipsa humor plantæ seminarius, sicut fœtus in matrice continetur. Et quidam vocant medullam viscera, quia in ipsa separatio fit puri ab impuro, sicut fit in aialiam intestinis. Quidam autem vocant eam cor arboris, quia ex ea procedit motus vitæ vegetabilis, sicut vita aialis procedit ex corde. Item habet arbor nodos loco neruorum, quia per eos partes inuicem colligantur. Item habet venas, id est simulacra in quibus naturalis humiditas custoditur, & ad partes arboris deriuatur.

Item habet corticem loco corij, scilicet ad interioris ligni defensionem. Vnde facit cortex in corpore arboris, quod facit corium in corpore aialis. Rami autem sunt sicut brachia, & ramusculi sicut digiti. Fructus autem, & folia sunt sicut partes superflue, sicut capilli, & ungues. Vnde cadunt ab arbore subtrato humore, sicut cadunt pili de corpore animalis. Omnia autem prædicta instrumenta sunt etiam suo modo poenitentibus necessaria. Oportet enim poenitentem habere medullam, id est cor cõpunctum, per cuius compunctionem spiritualiter viuificetur. Ezc. Vita viuet, &c. Item radicem, id est os, vbi fit cõfessio, per quam etiam nutrimentum spiritualis

gratia: attrahitur. Psalmus: Os meum aperui, & attraxi spiritum, id est gratiam spiritualem ad animæ vegetationem. Nam nominaretur per os animæ spiritualis gratia, nisi prius per confessionem esset purificata. Oportet etiam quod habeat ventrem, id est mentem, in qua fit dilectio, per quam spirituale nutrimentum decoquitur. Sicut enim nutrimentum corporale non applicatur corpori, nec ei prodest, nisi sit per calorem naturalem primo digestum, ita & nullum spirituale nutrimentum, id est opus de genere bonorum, potest prodesse, nisi sit per charitatis dilectionem decoctum. Corin. Si di. 1. Cor.

tribuerò in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradiderò corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuerò, nihil mihi prodest. Item debet habere matrem, id est humilitatem, in qua fœtus conceptus, id est bonum propositum, vel bona intentio claudatur, & conseruetur, quia sicut dicit Greg. perit omne, quod agitur, si non in humilitate custoditur. Item oportet habere viscera, id est considerationes, siue cogitationes, in quibus sit prudentia discernens purum ab impuro, & vtile a nocuo. Nam prudentia sicut dicit August. est amor ea, quibus laetatur ab his, quibus impedit sagaciter eligens. Et dicitur prudentia esse amor non essentialiter, sed in quantum amor mouet ad actum prudentiæ. Vnde amor dicitur discernere, in quantum mouet mentem ad discernendum. Item habere debet neruos, siue nodos, id est virtutis & pacis colligationes. Et venas, id est eleemosynas, in quibus conseruatur naturalis humiditas, id est misericordie pietas, quæ debet quasi naturaliter inesse homini, secundo illud Iob, Iob. 31.

Ab infantia mea creuit miseria mecum, & de vtero matris mee egressa est mecum. & etiam per eas ad membra nutrienda, id est ad proximos sustinendum deferuntur. Debet enim habere corium durum ad defensionem interiorum, id est patientiam in aduersis, quæ ab inimicis conueniunt. Nam patientia, sicut dicit Greg. est custos omnium virtutum. Debet habere ramos, id est brachia, & digitos ad satisfaciendam, & ad opera meritoria discrete operandum.

Item debet habere ornatum foliorum, siue capillorum, id est modestiam, vel cõpositionem morum exteriorum.

Trunk

Ezc. 33

Liber Tertius

Primi exemplo qualia penitentia opera esse debeant, breuiter explanatur. Cap. LVIII.

Poenitentia opera quanto magis sunt humilia, & aufera, & compungitua, tanto magis valent contra peccata. cuius exemplum apparet in prunis: quia illa quae sunt nigra aliquantulum, & acida, qualia sunt damascena, sunt a stomacho meliora. Sunt in nigra, quidam sunt bene matura. Vnde, quia bene infrigidant, & humectant, valent contra febrem calorem, & ventris constipationem. Sic poenitentia opera, quae sunt nigra per appetitum humilitatis, Can. Nigra sum, sed formosa, sicut anima poenitens nigra per humilitatem, formosa per charitatem.

Psal. 6. Item dura per austeritatem laboris, **Psal.** Laboravi in genu meo.

Psal. 4. Item acida per compunctionem mentis. **Psal.** In cubilibus vestris compungimini. Talia inquam, opera refrigerant calorem febrem, & inordinatum peccatum.

Ecc. 20. Item appetitum extinguendo. **Ecc.** Ignem ardentem extinguat aqua, id est ardorem peccandi compunctio lachrymosa, & constipationem, id est inordinatam mentis soluendo. **Ecc.** Auferam de carne vestra cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.

Boni operis propositum facilius in Religione quam in huius seculi vanitatibus perficitur, per omnia exemplum declaratur. Cap. LIX.

Perficere non potest bonum propositum homo stando in seculi vanitate: cuius exemplum apparet in oliua: quia oliua secundum Aristot. nunquam perfecta minuscunt in arbore: eam si per plures annos ibi conuenerit eas stare. Vnde debent colligi de arbore, & per plures dies coaceruari in vnam congeriem, & sic per mutuum compassionem colorato calore ad plenam perducuntur maturitatem. Quasi autem oliua suspensa in arbore est homo positus in seculi vanitate. Hic etiam si boni propositi liquorem intus contineat, ipsum tamen ad debitam maturitatem, nec ad debitum finem ibi stando, nunquam plene perducit. Sed si inde separatur, scilicet a seculi impedimento, & in congerie, id est in congregatione alicuius sanctae religionis, seu societatis locetur, quia tales in operibus

spiritualibus se mutuo fouent, confortato spirituali seruire, cuius maturescerit, id est ad boni propositi finem perueniet. **Er. 5.** Chrysostomus hoc ipso loquens sub simili tuam ibi dicit, quod si sit difficile est immo omnino impossibile neque lux, ta viam positam usque ad maturitatem perducere profectus suos: ita difficile est hominem in seculo remanentem usque ad finem boni propositi peruenire.

Ioan.
Chry. 1.
Mat.

Electi Dei perfectiones per quas plurimas Gith, nuci, mas, & oliua, graues, piperis proprietatibus laude patiantur. Cap. LX.

Perfecti viri assimilantur gith, quod est genus leguminis, colore nigra, quantitate paruum, id est ad modum gummi. Item dulcedine sapidum: & ideo in pane dulcorando spargitur. Sic sancti, & perfecti viri sunt colore nigri per diuini amoris adulationem. Nam ligna adulta remanent nigra, sed ista nigredo, id est diuini amoris non causat deformitatem, sed formositatem. **Can. 1.** Nigra sum, sed formosa.

Can. 1.

Item sunt quantitate parui per suam reputationem. **Apost.** Ego sum minimus apostolorum.

1. Co. 15

Item sunt dulcedine sapidi per contemplationem, **Psal.** Quia magna multitudo dulcedinis tuae domine, &c.

Psa. 30.

Item perfecti viri dicuntur esse similes nuci muscat, quia inter nuces muscatas sunt pro optimis eligendae, quae sunt graues, & solidae interius, quae cum frangunt non puluerizant, & sub rubicundi coloris esse ostenduntur, cum odore suauis, & forti. Sic illi sunt perfecti, & electi viri qui sunt graues per prudentiam, maturitatem solidi, id est pleni interioribus per virtutum veritatem: qui non puluerizantur cum frangunt, id est cum persecutionem, & violentiam patiuntur per inconstantiam leuitatem, quia puluis leuis est, & a vento mobilis.

Item, qui sunt rubicundi per amoris feruorem, & suauiter, & fortiter redolent per bonae famae suauitatem.

Item perfecti viri assimilantur oliuae, primo propter lignum. Nam lignum oliuae in radice habet amritudinem, in cortice habet duritiem, in medulla habet pinguedinem, & in ramis multitudinem. Sic viri perfecti habent in radicibus cordis, vel amantudinem compunctionis

ciga

erga defectus proprios, vel amantur in compassione erga proximos affictos, vel amaritudinem indignationis, & zeli contra impios.

Item habent in cortice, idest in corpore duritie patientia, sicut in laboribus plurimis: sed in medulla animam habent pinguedinem gratia.

Item abundant in multitudine ramorum, idest bonorum operum.

Secundo propter locum. Requirit enim oliua primo quidem locum temperatum, sicut nec nimis calidum, nec nimis rigidum, magis tamen se habent ad calorem, quam frigus.

Item requirit locum inacilentum: quia non vult plantari in loco nimis pingui, sed magis.

Item requirit locum soli expositum: multum enim diligit coeli rorem, & aeris serenitatem. Similiter in vitiis perfectis inueniunt temperamenta, id est moderantiam prudentiam, & maerore adhibetiam, & solis calor interioris, & deuotionis inuicem ipsi, p. maxime appetat rorem celestem gratiam, & in vitiis semper habere serenitatem & letitiam.

Tertio, propter fructum: habet enim oliua fructum pinguem, dulcem, & vtile. Sicut viti perfecti habent opera pinguis, dulcia, & vtilia: pinguis, id est propter deuotionem, & dulcia respectu sui per delectationem, & vtilia respectu proximi per sustentationem. Opera enim sanctorum victorum sunt Deo pinguis, ut Genesius ipsi met dulcia propter meritum proximi vtilia propter exemplum. Vel quia opera perfectorum victorum sunt cum pinguedine pietatis, cum dulcedine charitatis, cum plenitudine vtilitatis. Vnde ex persona viti perfecti dicitur in Iud. Ego autem habent oliua fructifera in domo Dei.

Item perfectus homo albus, sicut granum piperis. Nam granum piperis est exterius nigrum, & interius albidum sapore acuto, odore aromatico, quantitate modico, virtute magna, actu frigidum, potentia calidum, cuius virtus non tenet cum est integrum, sed postquam multum fuerit, vel contritum. Sicut homo perfectus est exterius niger, id est despectus per apparentiam, vel niger, id est decoloratus per poenitentiam, sed interius albus per innocentiam.

Item in sapore acutus, per subtilitatem sapientiae, odore aromaticus, per suauitatem famae: item quantitate modicum, per reputantiam in modum, & apparet virtute inanimata per essentiam operum, in frigidus circa temporalia potentia, sicut

potenter calidus circa spiritualia. Cuius virtus non lenit dum est integer, id est ab iniuriis intactus: sed cum fuerit manifestus per iniuriarum oppressionem, & contritus per aduersitatem, & tribulationum passiones, tunc maxime per patientiam ostendit suam virtutis perfectionem: patientia enim opus perfectum habet, ut dicit Iac.

Iac. i.

Perseuerantia virtus quanta nobis cōferat dona, exemplo lauri breuissime prae monstratur.
Cap. L X I.

Perseuerantia assimilatur lauro.

Primo, ratione viriditatis: eo, quod suo virore nec hyeme, nec aestate haec arbor spoliatur. Sic ergo debet homo perseuerare in bono, ut nec hyeme aduersitatis, nec aestate prosperitatis virore virtutis amittat.

Secundo ratione securitatis: hic enim arbor esse dicitur, quae securat a fulminibus, a fantasmatibus, & a vermibus. Propter primum dicitur in historia scolastica, quod Tiberius Caesar coelo tonante laurum in capite solius erat scire, ne posset laedi a fulmine. Propter secundum dicitur in eodem libro, quod Rebeca propter morem gentium, qui in parentibus viderat feta lauri capiti suo imposuit, & ramis herba, quae Agnus caecus dicitur incubuit: ut visiones veras videret, & fantasticas non sentiret. Quantum ad tertium dicit Diose, quod folia eius viridia sunt, quae multo odoriferius sunt cōstituta, & apponit fuerint punctura apu, & resparum, & omnia tamore laedunt, libros, & vetes, cum quibus ponunt, vineis, & vermicibus tunc seruatur. Sicut perseuerantibus in bono, nec fulmina aduersitatum, nec fantastica daemonum, nec punctura inimitabilium nocent: sed omnia firma sunt eis protulit.

Diose.

Tertio ratione dignitatis, Laurus enim dicitur a lauo, scilicet, quod eius ramis, & folijs cum laudibus victoriam capiti olim coronantur, ut dicit Hidor. Sic sola perseuerantia est, quae laudem, & coronam meretur. Nam sine perseuerantia, sicut dicit Gregorius, nec pugna victoria, nec victor accipit palmam.

Gre. in mor.

Præbuitur quod sit laurus, & de virtute, & varietate similitudinibus adhibetur.
Cap. L X I I.

Palmarum debet esse similitudo lauro.

Primo, quia est arbor similitudo, quae quiescit annuam prole, et

Aug. in regu. si non ratione personæ, saltem tamen ratione officij satis magnus, & honoratus. Vnde Aug. Honore corā nobis prælatus sit nobis: timore coram Deo substratus sit pedibus nostris.

Isa. 40. Secundo, quia malus est arbor ligno solida: quia prælatus esse debet animo solidus per constantiā, ut nec prosperitate corrumpat, nec aduersitate frangat. Tali enim fortitudo requiritur in eo, qui ad prælationem eligitur. Isa. Forte lignu, & impuribile eligit artifex sapiens.

Tertio malus est ex cortice rugoso, & nodoso. Cortex aut rugosus est humilis prælatus apparentia: quia non decet prælatus ecclesiasticu esse seculariter pomposum.

Quarto quoque, quia malus est frondium densitate umbratilis: est autem quasi densitas, & umbratilis frondium, affluentia & gratiositas verborum, quæ debet esse in prælato ad exhortandum.

1. Eth. 4. Quinto quoque, quia malus est florum varietate decoratus. Hic autem decor florum est pulchritudo, & decencia moris, quæ debet esse in prælato, vel quasi flores odoriferi, & attractivi, sunt bona exempla prælati, in quibus abundare debet secundum illud Th. Exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate.

Col. 1. Sexto, quia malus est fructuum fecunditate gratiofus. Secunditas autem fructuum est abundantia bonorum operum, & precipue elemosinarum tam corporalium quam spiritualium: Apo. In omni opere bono fructificantes.

Si imperfectus homo in dies proficere voluerit, quid agere debeat, exemplo Hedera plantæ, gradibus septem scite declaratur.
Cap. L XIII.

Isido. Proficere si velit homo imperfectus, & crescere in spiritu, debet perfectionibus adherere. Cuius exemplum apparet in hedera, quæ secundum Isid. dicta est hedera, eo, quod arboribus hæreat. Vnde multum in altum se extendit, quomodo murum, vel arborem inuenit, cui appolari possit; & hinc inde se capit, donec ad summum peruenit. Sic homo, qui vult spiritualiter crescere, debet talibus adherere qui sint ei pro muro ad defensionem, & arbore ad fructuum productionem, scilicet, ut eorum exhortationibus, & orationibus, a tentationibus protegatur, & etiam eorum exemplis, quasi quibusdam fructi-

bus rehciatur. Vnde illis homo debet adherere, de quorum verbis, vel exemplis spiritualē fructū capere possit. Et tunc hinc inde, i. modo hoc verbum modo hoc exemplum ad se capiendo, citò ad summum perueniet proficiendo.

Item penitens, vel imperfectus homo gradatim proueniendo perficitur, sicut arboris corpus non subito, sed paulatim, & gradatim augetur. Nam primo semen in herba erumpit. Deinde, vnde herba, in arborem crescit, dum herba in duritiā trahit, & in arborem conalescit. Vnde dicitur arbuta quasi arboris hasta. Similiter et penitens non fit in continenti profectus, sed proficit gradatim. Psal. Ibunt de virtute in virtutem: vnde Bern. Nolo te pente fieri summus, sed paulatim proficere volo. Et ideo penitens a principio quidem est herba mollis, quia incipit, cum timere; sed postea solidatur, & proficit in dilectione. Et nota, quod in corpore plantæ sunt septem gradus augmenti, qui debent esse in proficiente.

Primus gradus est in radicibus: habet enim planta radices loco ortus, ut dicit philosophus, quibus, scilicet, mediantibus humor trahitur ad totam substantiam arboris: plantæ. & quanto plus augetur, tanto plus de humore attrahitur. Radices autem plantæ sunt timor, & dolor: quia doli penitens de offensa, & timet de poena. Et quanto est maior dolor, & timor, tanto magis abundat meror, i. lachrymarum humor: quæ sunt penitentium animæ ut cibis, & nutrimentum, secundum illud, Psal. Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis, in lachrymis.

Secundus gradus est in stipite siue ligno quod est pars arboris fortior, solidior, & substantialior, quæ a radice exiit usque ad summam arboris se extendit. Et hoc finis eius augmenti siue quantitatē iudicat arbor magna, vel parua. Hoc lignum in perficiendo, vel penitendo, est charitas quæ est virtus substantialior ad merendum, fortior ad aggrediendo, & solidior ad sustinendo. Vnde secundum eius quantitatē, & eius augmentum, iudicat aliquis apud Deum magnus, vel parvus. Vnde Aug. dicit, Si vis scire quantus iste es, scias quantum diligit iste. Si enim multum diligit, magnus est; si parum diligit, parvus est. Si nihil diligit nihil est. Si. u. charitatem non habuero, nihil sum.

Tertius gradus est in cortice exteriori, quæ est ad defensionem ligni. Vnde eius augmentum.

augmentū oportet, q̄ sit proportionatū, & cōmensuratum ipsi ligno interiori, secundū eius extensionē & exigentiā. Vñ atiqua arbores habet cortice subtiliore, aliqua graciliore secundū ligni possibilitatē maiore, vel minore. Hæc aut cortex in penitente est exterior abstinentia, & custodia per quā defendit spūs a tērationibus multis: sed tamen abstinentia oportet, q̄ sit mensurata, & discretā, si maior, vel minor secundū exigentiā spūitus, & valitudinē corporis, & non oībus eadē abstinentia cōpetit, sed diuersa Aug. Distribuitur unicuiq; vestrū victus, & regimētū non æqualiter oībus, q̄ nō aqualiter valēt omnes, sed potius vnicuique, sicut cuique opus fuerit.

Aug. in
Reg.

Quintus gradus est in ramis, per quos intelliguntur opera pœnitentiæ, q̄ dēnt procedere ex charitate ad hoc, ut sint fructuosa, i. meritoria, sicuti rami fructificātes pullulant sūpire. Et notā, q̄ quanto humior est abundantiō, & calor fortior, tanto arbor est remōtior. Sic quanto in pœnitente plus abundat calor dilectiōnis, & humor compūndiōis siue cōmpassionis ad proximum, tanto est remōtior, i. operosior.

Ari. de
cget.

Quintus gradus est in folijs, i. in verbis. Dicit. n. Aristot. q̄ folia sunt propter fructum: quia et verba debent esse talia, q̄ prosint ad meritum. & in talibus folijs bona est abundare, & incrementum suscipere: sicut sunt verba diuina laudis edificationis, & orōnis, vel exhortationis.

Sextus gradus est in floribus, p̄ quos intelligunt bonæ cogitationes, & affectiōnes, q̄ in pœnitentibus debet abundare.

Septimus gradus est in fructibus, i. in meritis. Arbor n̄ multū, vel parum fructificat, nō secundū multitudinē, vel paucitātē ramorū, vel secundū augmentū rēporis, sed secundū abundantia, vel delectū caloris, & humoris. Sic est homo pœnitēs, p̄ficient in meritis nō secundū multitudinē operū, vel diuturnitatē ignis, sed secundū quantitātē humoris, & caloris, i. de orōnis, & charitatis. Vnde dicit Aug. q̄ nō numerositās operum, nō diuturnitas rēporis, sed maior charitas melior, quam voluntas, arget meritum.

Aug.

Remota temporalium prosperitatis effectus per multas fabas propinquant summam ratiōis. Cap. LXXIIII.

Prospicitas ipsa assimilā Fabæ, q̄ humore grossum, & inflationem gi-

gnit, stomachū lædit, grossum eius sanguine facit, & fumū, qui caput offendit, & somnia terribilia & vana inducit. Sic ipalis prosperitas inducit inflationē superbiis, voracitatem gulæ, per quam etiā ad litteram stomachus frequenter lādatur. Vel venter in quo nutrimentū spūalis doctrinæ recipitur, & retinetur est memoria, quam prosperitas temporalis lādāt inducendo obliuionem Dei.

Itē fumus vanæ gloriæ caput, i. mentē offendit replēs eā tumefacta vanitatis: vnde nimia, speritas ipalis infatuat, & inquietat caput rōnis. Et ideo dicit Seneca. Res iniquitæ facit temporalis: itē exagitat, mouet celebrum, non vno genere alios in aliud irritat, hos in potentiam, alios in luxuriam, hos inflat, hos infamat, hos mollit, & hos resoluat. Ipsa etiā gignit terribilia somnia, i. terrores sanctorum, ut frequenter timeant, qui in prosperitatibus sunt, ea quæ non sunt timeant, sicut somniantibus accidit Psalmus. Illi trepidauerunt timore, ubi non erat timor.

Sene.
epi. 37.

Pf. 12.

Anima humane pulchritudo ac nodulorum hominum perfectio in qua consistit ex pulcherrimis arboris plantæq; perfectiōibus facile cognoscitur. Cap. LXXV.

Pulchritudo animæ assimilatur pulchritudini arboris. Nam pulchritudo arboris confurgit ex quatuor primo ex statura, cernitū, videlicet q̄n arbor est alta, & est recta, & i. motum cernitū deo mo to cernitū. Sic pulchritudo animæ primo in hoc consistit, q̄ sit recta per intentionē, alia per cōtinentiam, & ramis varijs circūscripta per variā virtutū adornatiōē, vel diuersorū bonorū operū multiplicatiōē. Dan. Arborem sublimē viderat, atq; robur, cuius altitudo pertingit ad cælum: aspectus eius ingens erat, & rami eius pulcherrimi.

Dan. 4.

Secundo confurgit pulchritudo arboris ex partū ordinabilitate: videmus, n. in diuersis arboribus, quod partes eoru, & rami diuersimode ordinantur, & secundū q̄ magis sunt ordinati, & inuicem proportionati, ita arbor reddat pulchrior vel minus pulchra. Illi autē rami possimus dicere, q̄ sunt sensus, & partes hōis exterioris, qui quanto magis sunt ordinati, & in suis motibus modesti, tanto redditur hominis cōuersatio & aspectus

T 2 eius

Liber Tertius

Dan. 4.

frus, & cōuidus pulchrior, & gratior
Dan. Magna arbor, & formis, & proceritas
eius contingens cœlum, aspectus il-
lius erat vsq; ad terminos vniuersæ ter-
ræ, folia eius pulcherrima.

Tertio, confurgit ex tigura congruita
te siue formositate: variantur. n. arbo-
res in figura: quia quædā partes arboris
tendunt sursum, quædā deorsum, quædā
verò tenent in æquum illæ enim, in qua-
rum medulla viget humor subtilis, quæ
calor ad superiora ducit, pyramidentur
in modum flammæ, quæ ascendit. Sed illæ
in quibus est humor grossius, & aquosus,
inferius deprimuntur, & angustant: Illæ
verò, in quibus est humor medius, me-
dium tenent. Vnde pars alia ascendit, &
est causa eleuationis; alia descendit, & est
causa ingrossationis. Sic ergo in arbo-
re est triplex humor, sic in homine est tri-
plex amor: vnus, quærit eleuari, & iste est
amor subtilis, i. spualis. Alius, qui ipsum
deprimit, & grauat, & iste est grossius, &
aquosus, id est terrenus, & carnalis. Ter-
tius est quasi medius, scilicet amor na-
turalis, vel amor sociatus, & animalis: qui
de se non deprimi per peccatū, nec ele-
uat per meritū. Et nota hic, qd duplex hu-
moris digestio fit in planta. prima in ra-
dice, quæ fit in plantæ augmentatione:
secunda fit in medulla plantæ propter
eius depletionem, maturationem, dilata-
tionem, & conseruationem. & sufficit hæc du-
plex digestio ad plantæ perfectionem: vnde
digestio tertia in folijs animalibus in-
uenitur sicut Arist. dicit: Sic et duplex di-
gestio i. purgatio oportet quod fiat in
anima, primo in radice. i. in intellectu p-
puras cogitationes. & ista valet ad aug-
mentum feruorem spiritum, Psalm. In me-
ditatione mea exardescit ignis. Secun-
do oportet, quod fiat in medulla, id est
in affectu. i. vbi habeat puras affectiones;
& hoc facit ad maturitatem morum, &
ad completionem operum, & ad dilata-
tionem memoriarum, & ad conseruationem
virtutum, & donorum.

Itē quanto, consistit pulchritudo ar-
boris siue plantæ in coloris vniuitate.
Nam planta quanto vniuius, tanto pul-
chrior. Sed nota, qd quædā plantæ sunt,
quæ semper vbi videntur arbores, quæ
copactæ, & solidæ habent substantiam,
& in quibus est sufficientia humoris.
Quædā vero arbores sunt, quæ vniui-
tatem suam aliquando amittunt. Sunt. n.

frondosæ, & viuides in æstate: sed sine
frodibus, & vniuitate in hyeme: sicut il-
la, quæ raram, & porosam substantiam
habent, quod est et propter defectū hu-
moris: quia quando humor nutrimenta
lis non sufficit, natura illum subtrahit a
partibus non necessarijs: puta a folijs,
ne deficiat necessarijs. Quædam vero
sunt, quæ aliquando virefcunt, s. in æsta-
te: quandoq; vero pallefcunt, s. in hye-
me, folia tamen sua non perdunt. Nam
totem habent calorem sibi incorporatum:
& dum ipse calor ad interiora arbo-
ris fugit, a facie frigidi aeris exterior fa-
cies arboris maxime, in folijs glauca fit,
& pallefcit. Non tamen planta tali expo-
liatur folijs propter viscositatem sui hu-
moris, & intensionem caloris. Plantis er-
go illis, quæ semper virefcunt assimi-
lantur virgines, quæ summum virorem
carnis semper tenent. i. virginitatem. Plan-
tis vero, quæ aliquando viriditatem per-
dunt, assimulantur coniugati, qui quædā
matrimonij seruant honestatem, virides
aliquo modo possunt dici i. continētes:
unde vocatur continentia coniugalis:
Sed quando fidem thori non seruant,
vel matrimonio indebitè vtuntur, præci-
pue in casu, vbi fit peccatum mortale:
tunc ex toto viriditatem perdunt. i. conti-
nentiam honestatem. Plantis autem quæ
vno tempore pallefcunt, & alio virefcunt,
similes sunt viduæ. Nam in quibusdam
inuenitur r. totis calor interioris amo-
ris, & tam viscosus i. tam tenax humor
deuotionis, qd in matrimonio licet ali-
quo modo pallefcunt, vt in vsu matri-
monij delectationem carnis sentiendo:
tamen propter hoc folijs, siue foliorū vi-
riditate non expoliantur: quia non rone
libidinis; nec et indebito in ipso matri-
monio viuunt: sed iterū reuirefcunt quæ-
do sunt postea viduæ, quia continētia
seruant, & gratiā Dei per bonā opera cō-
seruare & multiplicare procurant.

*Religiosis, Religiosisq; perfectio quo pacto agno-
scatur, & cōseruetur a Pinca, Rosaq; pro-
prijs tribus perspicuis desinitur exem-
plis. Cap. LXVI.*

Religio assimilatur pinæ, quæ est
pini fructus.

Primo, ratione apparentiæ siue figu-
ræ. Nam fructus pini, quanto in imo
iuxta stipitem apparet grossus, & in ro-
tundum

Arist. de
Anim.

Psa. 38.

undum dilatatus: tanto in summo pyramidalis est, & acutus. In quo figuratur, q̄ religiosi quanto plus se dilatant, & diuendunt circa interiora, tanto plus mununtur circa superiora: vel in hoc significatur, q̄ religiosus circa interiora debet esse simplex & grossus, & circa superiora subtilis, & acutus. Secundo ratione continetur: quia pinea est nux magna continens in se multa grana: testis valde duris inclusa, quæ per ordinem sunt inuicem coniuncta, quibusdam tamen testarum folliculis, quasi quibusda parietibus sunt distincta: & licet testa sit multum dura, fructum tamen dulcissimum in se claudit. Hæc nux magna, religio est, quæ est magna propter magnam votum, vel propter magna opera; in qua contineri debent multa pretiosa grana. i. malra deuota persona, valde autem dura testibus includuntur, sunt difficiles obseruantia regulæ quibus obligatur: quæ si non essent duræ, non essent conseruari. Et hæc grana debent inuicem glutino charitatis, & pacis, & regularis vniuersitatis esse coniuncta, & tamen in suis actibus, & moribus ordinata, & distincta non tantum cellis, & hospitibus. sed & officiis, & temporalibus operibus congruis. Et licet testa exterior regulæ, vel institutioni obseruantia videatur esse dura, non tamē est faginata: quia dulcissimum tam gratia in præsentem, quam gloria in futuro includit in se fructum. Vnde dicitur: Omnis disciplina in præsentem quidem non datur esse gaudium, sed mercedem, in fine autem exercitantis per eam dulcissimam mercedem reddit iustitiam.

Heb. 12.

Tertio ratione adherentia, quia scilicet pinea est adhaerentia valde fortis, & magna glutinositas, quamdiu recens exiit, sui pinguis humorositatem vilitate non perdit: sed postquam ille humor aus consumit, sic facile aperit. Similiter et religiosi debent etiam Deo quibus inuicem per amorem, & concordiam fortiter inhaerere: ut, quæ ab eis non possit eos aperire, nec ab invicem diuidere. Et talis fortis inhaerentia est in pinea i religione, quamdiu est sui pinguis humorositatis deuotionis, & gratia sicut erat in principio quam o religiones inceptum. Vnde tunc sic erant clausa diabolo, q̄ non inueniebatur locum ingrediendi in eis. Sed nunc quasi per verustatem temporis illa bona humorositas nimis

diminuta videretur. Et ideo quandoq; diaboli eas aperit, & diuidit ab invicem facilliter, per discordias, & inuidias; & in scissuras & partialitates pessimas. Tunc hodie religiosos multos diuersis vitijs dissipat, & maxime ambitionibus, superbis, inuidijs, & multis alijs.

Item religionem nequiter ingrediens assimilatur propagini. Propago enim secundum auctores, est nouella vitis. Nam secundum Ildo. propaginare, est palmitem terræ immergere, & inde nouam vitem producere. Nam palmes sub terra mersus, terræ admiscetur, & in radicē conuertitur, quæ nutritur, & arabit, ex quo vitis propagat, & nutrit, & auget. Ille aut qui religionem ingreditur, quasi palmes terræ immergit. Terræ n. est religionis humilitas, in qua velut mundo moritur, qui ingreditur, se pellit, sed ibi absconditus radicē charitatis mittit, per quam nutrimentum virtutum, & bonorum operum, & diuinorum verborum ad se trahit, ex quo nutritur, & proficit, quousq; perfectus erit etiam ad fructus alios producendos.

Item religio sine disciplina studio non conseruatur, sed efficitur similis seculo. Cuius exempla apparet in rosa domestica, quæ rosa domestica plantatur, & colitur sicut vitis: & si inuenta remanere efficitur, sicut syluestris. Syluestris aut transplata, si bene colta fuerit, sicut bona rosa. Quasi n. rosa domestica est religionis status. Nam præcipue religiosus dictum est illis dicitur sanctorum, & domesticus Dei. Sed hæc, si negligitur, ut studio, & correptione disciplina non colatur, efficitur syluestris, id est similis statui seculari. Si autem e conuerso rosa syluestris, id est homo secularis, in religione plantetur: ubi diligenter contra disciplinam regatur, efficitur rosa Deo domestica, Angelis grata, & hominibus odorifera.

Eph 2.

Qualis Religiosus esse debeat. & quomodo à laico differat, ex Arist. Rosæ, Arborumq; Syluestrium, & hortensium proprietatibus, plurima similitudinibus aperte declaratur.
Cap. LXVII.

Religiosus debet esse similis aniso, quod est herba.

Primo, quia semen anisi est quantitas minima, quæ, s. religiosus debet se

T 3 per

Liber Tertius

1. Cor. 15. per humilitatem minimum reputare: exemplo Pauli, qui dicebat. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus: quia persecutus sum ecclesiam Dei.

Mart. 8. Secundum, quia est figura rotundum: quia religiosus debet se reddere ad motum obedientiae promptum. Nam corpus rotundum est motui maxime aptum. sicut patet in cælo, quod ideo factum est sphaericum & rotundum, ut esset aptum revolvui, & moveri. Mat. h. Dico huic, Vade, & vade: & alio veni, & venit. Sic debet religiosus obedire suis prælatis.

Tertio, quia est sapore dulcorosum. i. dulcedine plenum. Sic religiosus debet esse dulcis per mansuetam & benignam conversationem: debet enim habere dulcem animum. id est dulcem linguam, & dulcem vitam, ut possit de ipso laudari Deus, & dici, Praeuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.

Quarto, quod, quia est in effectu virtuosum. Nam habet virtutem calculum frangendi, oppilationes splenis, & epatis aperienti, dissolventi, consumendi, & ventositates expellendi: quia, si religiosus debet in se frangere calculum. i. peccati duritiam per contritionem, & oppilationes intrinsecas aperire per confessionem, impietatis colligationes dissolvere per satisfactionem, humorem carnis & luxuriam consumere per abstinentiam subtractionem ventositatis vanitatis expellere per sui abiectionem.

Item religiosus debet differre à seculari, sicut rosa domestica à sylvestri. Differunt. n. inter se primo in foliorum multitudine: quia sylvestres rosae habent folia pauciora, sed folia hortensis sunt multa. Tanquam ergo folia rosa sunt dona. & virtutes animae, quae plus debent abundare in religioso, quam in seculari. vel ut folia rosa sunt verba sacra doctrina, quibus affluere debet religiosus praecipue ille, cui competit praedicare.

Item differunt in colore: quia folia hortensis sunt oino rubra, vel oino alba: sed sylvestres sunt modico rubore admixta. In quo significatur, quod religiosus oportet omnimoda eumitas, quae significatur in rubedine, & omnimoda puritas, quae significatur in albedine. Vnde in utraque debent religiosi seculares quosque etiam bonos excelsere.

Item differunt in odore, quia rosa syl-

vestres sunt minus odorifera, quam hortenses: quia religiosi magis debent, quam seculares exemplis bonorum operum redolere.

Item differunt in virtute: quia hortenses sunt in sapore quodammodo mordicantes, & magna efficacia in medicina. Sic religiosorum, & praecipue praedicantium ora, sicut mordent peccatorum vitia, tamen sunt eis valde medicinalia.

Item religiosi debent differre à secularibus, sicut arbores hortenses à sylvestribus: sylvestres enim dicuntur, quae nascuntur in sylvis, hortenses vero quae plantantur in hominibus: hortenses etiam excolluntur, sylvestres vero sibi relinquuntur. Vnde dicit Arist. quod domesticae, sive hortenses, si non fuerint cultae, sicut ut sylvestres: & econverso sylvestres per debitam culturam fiunt ut hortenses. Et sicut ipse dicit, arbores sylvestres magis fructificant, quam hortenses propter maiorem humosis abundantiam parum vinctuosi. Vnde etiam fructus hortenses sunt maiores, meliores, & dulciores. Dicit enim Arist. quod sylvestres conferunt hortensibus, quoniam eis ex opposito complantantur: quia sylvestres sunt calidiores, & sicciores: & ideo excitant calorem hortensium, & confortant.

In hominibus ergo quasi sylvestres arbores, quae sibiipsis in proprio arbitrio relinquuntur, sunt personae seculares. Sed quasi hortenses, quae sub cura, & cultura hominum sunt plantatae, sunt personae religiosae, quae sub cultura obedientiae, & cura, & gubernatione sunt posita plantarum. Vnde si homines hortenses. i. religiosi non fuerint culti, i. a suis praelatis correpti, & a suis excessibus retrenati, efficiuntur ut sylvestres. i. seculares. Contra autem sylvestres i. seculares, & peccatores per culturam efficiuntur, ut hortenses. i. religiosi & frequenter meliores, quam multi ex eis. Isa. 1. rubescet Sion ait mare. Gre. Quia Isa. 33. ex actione quorundam secularium confunditur vita religiosorum.

Item sylvestres. i. seculares, quavis faciunt plures fructus. i. plures elemosinas, vel plures filios carnales, vel plures fratres temporales, s. per lucrum divitiarum, quam religiosi pauperes, & continent, & non copulati negotiantes: tamen fructus. i. opera spiritualia hortensium, i. religiosorum sunt maiores. i. maioris meriti propter obedientiam, & meliores. i. melius perfecti

Ari. de veg.

1. Th. 2. 4. Reg. 17.

Ang. 1. Ench. 1. 1. 1.

Ec. 1. 1. 1.

Gen. 1. 1. 1.

Mat. 1. 1. 1.

Si propter diligentiam. Cum enim sunt pauperes, & expediti a curis huius mundi, possunt diligentius intendere operibus Dei. & sic melius facere.

Item sunt dulciores, propter continentiam. Et quanto aliquis plus abstrahitur à delectatione carnis, tanto plus percipit de dulcedine spiritus. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. In hoc etiam, quod sylvestres faciunt plures fructus, quàm hortenses, intrinsecus, quod non debemus respicere ad operum multitudinem, sed ad operum bonitatem.

Item sylvestres, idest seculares suo calore i suo temporalis subsidio, & favore conferunt hortensibus. id est profunt ipsis religiosi, eis temporalia conferendo, & quia etiam ipsi religiosi proficiunt tibi quo ad meritum, ipsos seculares ad spiritualia attrahendo.

Quo pacto fraternitas facienda sit correctio propria, ac aliena utilitati uacandum, porri exemplo breuiter exprimitur. Cap. LXVIII.

Saluti, & perfectioni propriae dēt homo primum intendere, deinde utilitati & salutis aliena. Cuius exemplum apparet in porro: quia in primo anno semen non producit, sed in secundo quasi in primo anno intendat solū propriae perfectioni, sed in secundo producendo semen vř quasi intendere aliorum propagationi. Similiter predicator primo debet intendere, sibi per profectum vitæ; deinde utilitati aliorum per semina doctrinae. Vnde Apost. Attende tibi, & doctrinae. In cuius rei exemplum etiam Helias dixit mulieri viduae. Vade, & fac mihi primum labeueritium panem, & filio tuo, deinde tibi: quia charitas hominis incipere debet a seipso. Vnde & iste ordo etiam in semine elemosynæ est.

Similiter predicator primo debet intendere, sibi per profectum vitæ; deinde utilitati aliorum per semina doctrinae. Vnde Apost. Attende tibi, & doctrinae. In cuius rei exemplum etiam Helias dixit mulieri viduae. Vade, & fac mihi primum labeueritium panem, & filio tuo, deinde tibi: quia charitas hominis incipere debet a seipso. Vnde & iste ordo etiam in semine elemosynæ est.

Aug. in Enchi. Qui vult ordinatē elemosynam dare à seipso incipere debet, & eam primo sibi dare: est enim elemosyna opus misericordiae: verissima & dictum est. Misereere animæ tuæ placens Deo. Ideo etiam ordo in correctione seruandus est, scilicet, vt qui vult corrigere alium, prius corrigat seipsum, quia (vt dicit Grego.) Mundus esse debet a vitijs proprijs, qui curat aliena corrigere: quo tanto perspicacius in alijs fugienda, vi-

deat, quanto hæc ipse per scientiam, & vitam verius declinat. Quia nequaquam pure in membris maculam considerat oculis, quem pulvis grauat: & superieciat sordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent. Et similiter Ihu. dicit, quod non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vinorum contagionibus fuerit inuolatus. Improbum enim est arguere quidquid in alio, quod adhuc reprehendit in seipso.

Christi passionis sanguinisque ipsius efficacia quæta sit, quousque in nobis beneficia conferat per plurimas Balsami, opobalsami, carpobalsami, virtutes, per spem intelligi potest. Cap. LXIX.

Sanguis Christi assimilatur opobalsamo, idest liquori balsami. Primo ratione originis. Sciendum enim quod proprie arbor tota dī balsamum: lignum vero carpobalsamum, semen autem & succus opobalsamum ex eo, quod ferreis vngulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quasi per cauernas egreditur. Quod totum Christo comperit ratione suæ passionis, cuius liquor, idest sanguis, per cauernas corticis, idest per vulnera corporis, ferreis clavis impressa effluit. Item. Scio, quod me iura mea mihi non sufficiunt: & quod mihi deest, audacter usurpo ex viscibus Christi, quæ misericordia effluunt; nec desunt foramina per quæ defluant. Patet enim arcanum cordis per foramina corporis, patent viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitauit nos, oriens ex alto.

Item Bernar. Ex consideratione remedij: peneuli mei quantitatem cognosco, filius Dei habetur occidi, vt precioso sanguinis illius balsamo meis medeatur vulneribus.

Secundo, ratione ponderis. Nam balsamum in aqua positum, mox fundum petit, si verum: & non sophisticatum tactum. Similiter sanguis Christi, & gloriosa eius passio posita per meditationē in aqua tribulationis nostræ, mox fundum petit, quia grauiorem se omnibus tribulationibus nostris ostendit. Et sic tribulationes nostras grauitate sui ponderis leues, & tollibiles reddit.

T. 4. Grego.

Grego. Gregor. Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durum, quod non a quo animo toleretur. Vnde Apostolus: Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum a peccatoribus contradictionem, ut non fatigemini, animis vestris descientes.

Tertio, ratione incisionis. Nam in balsamo sola exterior cortex inciditur. Lignum autem nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Christo sola caro incisa est & lesa ligno, diuinitatis nulla passio nec vel lationem sentiente, vel suscipiente. Nota etiam, quod tempore astino cum cultello osseo rami ipsius balsami leniter inciduntur, ne lignum interius ledatur, & sub cortice inciso vitreae ampullae ponuntur in quibus guttae stillantes colliguntur. Itaque ampullae vitreae, sunt mentes purae, & humiles: scilicet vacuae per humilitatem, & etiam vitreae per puritatem, quae recolligunt rememorando, & compatiendo guttas sanguinis Christi, & per nas corporis eius.

Quarto, ratione odoris quia (secundum Plinium) omnibus odoribus praefertur balsamum. Balsamum enim illud est optimam, quod est odoriferum, ponderosissimum, semine maximum, mordens gustum, atque in ore feruidum, & colore rufum. Licet enim arbor balsami siue eius frutex, quae nunquam crescit ultra altitudinem duorum cubitorum, sit viti similis, & in folijs sit similis rutae, sed alioribus semper manentibus; tamen liquor rufus est. Omnia autem praedicta habet sanguis, siue Christi passio. Est enim odoriferus per attractionis suauitatem. Vnde Christus dixit: Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.

Item ponderosissimus, idest grauius per doloris immanitatem. Thren. Attendite si est dolor similis, sicut dolor meus.

Item est semine maximus per propagationis fecunditatem: quia multi filij Dei ex sanguine Christi, tanquam fruges ex quodam semine in terram passio progeniti sunt. Vnde Christus assimilauit se grano frumentum in terram eadem, & morienti quod multum frumetum affert.

Item debet mordere gustum animae per dolorem compassiui, & debet et

uere in ore per verbum praedicationis; scilicet, ut frequenter Christi passio praedicetur. Apostolus: Nos praedicamus Christum crucifixum &c. Est enim sanguis Christi colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatu dolore vehementer excosus. & est valde mirabile, quod balsamum quamuis sit rufum, tamen vitem mandam non polluit, ut dicit Isid. Sed longe amplius est mirabile, quod sanguis Christi rubeus non solum non polluit, immo etiam immundos abluir. Apoc. 1. nos, & laui nos a peccatis nostris in sanguine suo.

Quinto, sanguis Christi assimilatur balsamo, & hoc ratione valoris. valet enim balsamum ad multa: Nam foetum mortuum educit: & hoc significat, quia sanguis, seu passio Christi, mediante poenitentia, peccatum mortale de conscientia extrahit. Nam poenitentia, & cetera sacramenta in virtute passionis Christi operantur. Item balsamum mortua corpora incorrupta custodi: quia quantum dissoluit, tantum consumit. Similiter exemplum passionis Christi carnem quidem carnalia vitia mortificat; sed mortificatos carne a peccatorum corruptione conseruat. Nam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. Item balsamum moribus venenosis occurrat: quia passio, & crux Christi valde temptationibus demonum obsistit. Et ideo figurata fuit in serpente aeneo, cuius aspectus a moribus serpentum liberat.

Sanctorum virorum v similitudines, ac perfectiōnes breuiter enarrantur: quae ex varijs floribus garyophylorum, palmarum, & granorum, thymorum proprietatibus colliguntur.

Cap. LXX.

Sancti viri assimilantur floribus. De quibus dicit Flores apparuerunt in terra nostra, idest in Ecclesia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum floribus odorati in exemplis, quibus alij attrahant. Apostolus: Christi bonas & desiderabiles. Can. Vinex florentes odorati desiderant. & vox, &c.

Item sunt dulcis saporis in verbis, quibus audientibus mentes reuelantur. Psal. Quia nos dulcis saporis mentis. Psal. 118. Propter dulcia eloquia mentis reuelantur.

Intra

As. 6. Item pulchri coloris, id est gratiosi aspectus in moribus suis, & honestis, & modestis, quibus intrauentium oculos alliciant, sicut de Beato Stephano, quod inuenientes in eum omnes qui sedebant in concilio, vi derunt faciem eius tanquam faciem angeli.

Mar. 16. Item sunt sicut flores maximae virtutis scilicet in miraculis, & signis, quae supra narrati ostendunt, sicut Christus dixit, Signa autem eos qui crediderunt habere sequentur, in nemine nemo demonia eijciunt, &c.

Item flores epos sylvas, & hortos sua pulchritudine exornant, & veltant. Nam in campis lilia, & in hortis rosa, & in syluis violae inuentum consueuerunt. Tamen ergo lilia, & agri sunt virgines, quae in agro corporis sui virginitatis canores, & odorati Deo exhibebunt, tanquam vero rosa rubra fuerunt sancti martyres, quorum vita fuit velut hortus, spina saepe hoc est multitudine peccatorum, & suppliciorum Christi amore circumdatus in quibus velut rosa albescentes puritatem inueniunt, & velut rose rubra sanguine saepe purpureo rutilant. Sed tanquam violae sylvarum fuerunt Confessores, quorum plurimi in syluis, seu harenis, dum eorum contemplantes, lauerunt: & omnes velut violae odore bonae vitae redoluerunt: & per mentis humiditatem praecipuam inclinata semper capita Deo tingerunt, sicut viola circa florem aliquantulum inueuiatur.

Ambr. Item sancti viri assimilantur garyophyllis, quoniam illi sunt electi qui habent nigri colorem, acuti saporem, suauem odorem, & qui manu compressi emittunt aliquem haurientem. Sic viri sancti, & perfecti sunt coloris nigri per apparentiam despectio-nem, saporem acuti per sapientiae contemplationem, suauem suauem per gratiam, vel gratiam consolationem, complexione humidi per lachrymarum emissionem. Nam compressi iniuriis plus lauant se lachrymis, quam vindiatis. Vnde Ambrosius, de se dicebat aduersus milites Gothos, Amara mea, lachryma mea fuerunt.

Item garyophylli cerebrum, & virtutem analem confortant, quod in sanctis lachrymis, cordis pauorem reuelant, sicut exemplis, & virtutem nostram deprecantur in peccatis, & lachrymae sunt electio spiritus, vel benedictio.

Item sancti viri assimilantur palmitibus. Primo, ratione nutritionis: quia palmites a vite nutrimentum suscipiunt. Et ideo tam diu viuunt, & fructificant, quandiu viti permanent vincti. Nam nutrimentum, quod a vite suscipiunt, solum quantum necesse est retinent, quod vero superfluum in materiam geminis, fructibus, floribus, & fructibus transmittunt. Vnde palmites a vite separati non fructus faciunt, sed arescunt. Sic simili etiam modo sancti viri quandiu per gratiam, vel charitatem viti Christo, qui dixit Ioan. Ego sum viti, vera, sunt viti, & viuunt, & fructuales fructus faciunt: sed ab eo per peccatum separati, non faciunt fructus vitae, & opera vitae aeternae digna. Et ideo dixit ipse Christus, Ioan. Ego sum vitis, vos palmites: & sicut palmes non poterit ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.

Secundo, sancti viri assimilantur palmitibus, & hoc ratione insertionis: quia surculus vnus palmitis, siue vitis insertitur in alio palmitis siue vite, & fructificat in eo. Vnde docentur homines ex ea dem vite facere vvas diuersi coloris, quia si dum vitis inseritur viti fiat insertio in tribus ramis procedentibus ab vno ramo ipsius vitis, & cum vno surculo insertionis colorem rubrum apponens, & cum alio album, & cum tertio colorem croceum, vel etiam alia, singuli palmites ex praedictis ramis procedentes, tales vvas facient quales appositi sunt colores. Et similiter etiam posset fieri in alijs plantis tuo modo. Sicut autem palmites, vel rami vitis inuicem incorporantur per insertionem: ita fideles Christi debent inuicem vniri, & incorporari per charitatis dilectionem. Et tunc vnusquisque facit vvas diuersorum colorum, quia scilicet participabit merita singulorum. Psalmus: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodiendum mandata tua.

Tercio, sancti viri assimilantur palmitibus ratione protectionis: quia palmites pipini veltantur, quoniam insidiosi ab arboribus, & insidiis detrahunt. Hi pipini, sanctae virtutis, quae non detrahuntur, & a calumnia respiciuntur, & a fraude aduersarii. Nam in praeparatione animae lexuntur, & calumnia detrahuntur vero insidiosis inimicis, & accidis. Sed lachryma protegit pipinum, sicut & lachryma

10. 14.

10. 15.

Ps. 112.

Liber Tertius

Ambr. la pampinus abstinentie, ab inuidia pampinus charitatis, ab accidia pampinus spei, quia spes pampini multo sollicitat, & confortat. Sed nota, quod quilibet pampinus (ut dicit Ambrosius) est alicubi in terrenis, ut solis calorem ad maturitatem fructus admittat. Et similiter qualibet virtus ad hoc, ut eius fructus sit completus, id est ut faciat meritum opus, oportet, quod admittat calorem solis, id est amorem charitatis, sine qua nullum opus esset meritorium & nulla virtus perfecta.

Quarto, sancti viri assimilantur palmitibus ratione colligationis. Nam palmitres vitis quadam de se vincula emittunt, quorum adminiculo turbinibus ventisque resistunt, & suos fructus melius sustinere possunt. Multum enim a principio sunt graciles illi, & ideo huiusmodi retinaculis indigent quousque fiant solis beneficio fortiores. Similiter etiam illi qui sunt imbecilliores, & imperitiores, vel minores in via dei, debent se maioribus atque peritioribus quibusdam obedientie, vel familiaritatis, & discipline, vinculis obligare, & coniungere, ut sustententur ab eis, & eorum exemplo, consilio, & auxilio protegentur a turbinibus tribulationum, & ventis tentationum, quousque diuina gratie beneficio ipsi efficiantur perfecti.

Quinto, sancti viri assimilantur palmitibus ratione putationis, videlicet, quia palmitres singulis annis volunt putari, & magis fructificent; & si diu putati non fuerint, degenerant, & in labruscam speciem se commutant. Et similiter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatare, nec degenerare iussis, ne efficiantur peccatores, debent cogitatus & actus suos sepe cum gladio lingue per confessionem putare, & pronunciare: sed saltem semel singulis annis tenetur homo confiteri ex precepto ecclesie, & debet putare vineam conscientie, sive vite sue. **Io. 15.** Omnis palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

Item sancti viri sunt similes lignis thyni.

Primo, quia talia ligna sunt spinosa, & alba spinæ finellima. Similiter etiam viri sunt in hac vita spinosi, id est compunctio nibus, & afflictionibus pleni; cum spinis tamen id est afflictionibus carnis, habet albedinem innocentie, & puritatis mentis.

Secundo, sancti viri assimilantur lignis thyni, quia ligna thyna sunt imputribilia quia, ut quidam dicunt, nec in igne comburuntur, nec in aqua resoluuntur. Sic sancti viri sunt per constantiam solidi, quod nec igne aduersitatis uritur, nec aqua voluptatis resoluuntur. **Ps. 65.** per ignem, & aquam.

Tercio, sancti viri, sunt similes lignis thyni. Quia talia ligna sunt specularia, sunt enim valde fulgentia, & ad modum speculi polita sive ad modum vnguis. Unde in eis resultant imagines sicut in vngue. Similiter sancti habent se per modum speculi. In quorum vita velut in quodam speculo quilibet conspiciere potest vitam suam, vel quam sit fœda si ab ea dissentiat, vel quam sit pulchra si in ea conueniat. Ex his autem verus Salomon Christus fecit in domo ecclesie gradus: quia ex eorum exemplis conspiciamus qualiter ad vitam eternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his fulcra, id est scilicet, quia ex eorum quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, ut in nobis velut in suis sedibus resideat deus.

Sapientia viri, sapientia viri ac scriptura dignitas quanta existat, per plurima Amomum, Buxi, Radicis Hebenæ exempla sunt declarantur. Cap. LXXI.

Sapientia assimilatur amomo, de quo dicitur in Apo. Cinamomum, & amomum, & odoramentorum &c. Amomum est herba nascens in Syria, cui sapientia assimilatur. **Ap. 13.**

Primo, propter odorem varietatem. Et enim herba odorifera habens odorem sicut cinamomum. Item est colore subrufa habens folia coniuncta, & semina copiosa, & album florē, ut viola sicut dicitur Dioscoro. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatem, & colore subrufa, quia inflammatur charitatem, & habet folia id est verba coniuncta in quantum suadet unitatem, & in semine copiosa per verborum altabilitatem, vel affluibilitatem. Nam semen est verbum dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt puræ meditationes.

Secundo sapientia assimilatur amomo propter proprietatem eligibilitatem: quia

quia illud amomum est eligendū, qđ est recens, lōgū, albū, semine plenū, sup virgas purpureas expansū, maxime odori fetū, & ponderosum. Vñ pp oēs istas conditiones doctrina sapientia, i. sacra scriptura, est inter doctrinas maxime eligenda. Nā ipsa est semp recens pp expolitio nā nouitate, ipsa longissima per temporis diuturnitate; ipsa enim expit tradi,

Auguf.

Ecc. 24.

(vt dicit Auguf.), ab exordio generis humani, & durabit vsq; ad finē. Et ideo ipsa de se dicit, Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurū fm nō desinam. Itē ipsa est alba propter sermōnis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio salutaris: semine plena propter verborum fecunditatem. Nam verba dei qđ in ipsa continentur quasi quxdam semina, sunt qbus filij spiritalis, in fide Christi generantur. Iaco. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis. Item est super virgas purpureas, i. super mentes doctōrum, & martyra expansa. pñ. n. fuerit virga pp transfressōrū correctionē, p petantia dīctionē, pp deuotiū sustentationē. Fuerit etiam purpurei p amoris inflammationē, p sanguinis effusionē, vel propter regiminis plationē. nā purpureus qđ color est regalē color. Itē odorifera pp honestatem. Honestas enim assimilatur odori pp attractionē: qđ honestū est, qđ sua virtute nos trahit, vt dicit Tullius. De sapientia dicitur. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabiles honestas p manus illius. Itē ipsa est ponderosa per sententiarum grauitatem, Is. Verba legis ponderans.

Sap. 7.

Isa. 33.

Tertio, propter virtutis multiplicatē. Habet enim amomū multas virtutes, videlicet: scortionū iētibus resistendū, oculos tonēdū, & dolorē intestinorū sedandū. Sic sapientia iētibus scortionum, i. deceptionibus obuiat hēreticorum, oculos mentis illuminando confortat, & in doloribus consolatur, & laxificat.

Item sapientia assimilatur buxo.

Primo, pp subtilitatis soliditatē. Est n. arbor hęc solida substantia, & compacta, & humiditatis viscosa. pp ad lignū est ponderosum, & in aqua positū maxime fundū, qđ poros apertos non hēt in quibus subintraret aer: pp hoc sup aquā natat nō pñ. Similiter sapientia vera, & spiritalis, reddit hōiem solidū, i. patientē in aduersis, & compactū, i. constantē in

periculi, & humidū, i. abundantem in laetitia. Nam cor sapientis vbi iūctū. Item viscosum in amicitijs. Nā viscus illud, qđ ei adheret, nō tñ capi, sed & tenet. Quia. Chō sapiens tenax i. firmus est in amicitia quam accipit. Item facit ponderosum in verbis. Ecc. verba sapientum

Ecc. 7.

Ecc. 21.

statera ponderabuntur. Item profundum in scripturis. Nam petere aque tandū, est penetrare pfunditatem scripturā, secundum illud. Profunda flumīnū seruitus est, & abscondita produxit in lucem.

Iob. 33.

Secundo pp materię lenitatem. Nam tabula buxē propter lenitatē materię, optime politur, & tergitur. Et illud vere competit sapienti, habere mentem politam & tersam ab omni vitio & macula. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quod prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, p quā puri puro iunguntur, & sancti sancte sociantur.

Grego. az.

Tertio, pp viroris continuitate, qđ buxus hēt folia semp virentia: & dī hęc buxus arbor, & hoc buxū p ligno, vñ qdam dixit Hęc buxus crescit, hoc buxū crescere nescit. Folia igitur eius non de leui cā cadunt, sed dū vñ cadit alterū crescit. Et iō buxus semper virēs est, & qđ color viridis est maxime gratus oculis. Quod buxus hēt folia semper viridia, significat, qđ hō sapiēs semp hēt verba grata, & amabilia. Ecc. Sapiens in verbis amabilē se facit.

Ecc. 20.

Item sapia assimilatur radici. Nā radix licet sit visu hispida, tñ est mollis in substantia. Sic sapiens quīs exterius ostendat se hispidum, & rigidum, tamen corde est benignus & mollis. Sap. Benignus enim est spiritus sapientie. Item radix est porosa: pori aut sunt subtilissima corporis foramina, siue viae. Vnde in hoc signat multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis vel malis amouēdis seu impedieendis abundat. Itē qđ incedit tortuosē, nūc exit versus latus vñ, nūc in latus oppositū qđ ē sapiens facit siue in iuicio, dūm mentis personarū seu partū discunt, vel in se ipso dū vtrūq; o, politū attendit. Nā in die bonorū non immemor est malorū, & econuerso. & sic vtrūq; latus ad modū rei tortuosē vñ tenendo, & aliud considerando occupat, & tangit.

Sap. 1.

Itē sapiēs verus assimilatur hēbeno, qđ ē lignū aethiopie, colore nigrū, tactu lene & planū, durū, & ponderosum. Vñ pp compacto-

Liber Tertius

Art. li. de veg. passionem pororum, in aqua positū mox fundum petit, ut dicit Philosophus: & tū si igni appositum fuerit, ipsum rapit, & suauem de se odorem, & rumam emittit. Similiter homo verē, & secundum deum sapiens, est coloris nigri. i. apparentia despectus per humilitatem. Nō enim homo sapiens est sui ostentatius. Vnde **Grego. naz.** Greg. Nazianzenus dixit, Hoc ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer; sciens, qd velle videri sapientem, hoc est omnino non esse sapientem.

Item est tādū planus. i. mansuetus per conuersationis lenitatem, durus per iustitiz severitatem, ponderosus per prudentiz maturitatem. Fundi aqua. i. scripturę, vel sapientię (ut ita dicam) est penitus per intelligentię profunditatem; igne inflammabilis per chantans feruiditatem, boni odoris emissus per boni exempli suauitatem: nā Christi bonus odor sumus, ut inquit Apostolus.

Illius herba ortus & virtutes, que sumus terra vocatur, voluntur, ex cuiusq; similitudinibus summa humane vite, & delectatio declaratur. Cap. LXXII.

Art. r. Thy. i. Poll. Scientia humana assimilatur illi herba, quę dicitur fumus terre. Quod patet primo ipsius generatione: propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quadam fumositate grossa resoluta a terra. Quasi autē fumositas a terra resoluta est sententia cogitatio per abstractionem a materia, & ex hac fumositate generatur hæc herba, scilicet ex sententia cognitione scientia intellectiua. Vnde Philosophus dicit, qd omnis nostra cognitio oritur a sensu. Nihil enim secundum eum, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu licet alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Secundo patet ex comparatione, quia hæc herba est tanto melior, quanto viridior. Vnde dum siccat, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis: nā herba quāto est viridior, tanto magis delectat alpe etiam. Vā illa scientia est, ut herba viridior, quā magis delectat intellectu: talis scientia est ex rebus melior, licet scientia diuina, ut Philosophus dicit, qd licet de dignis possumus minus scire, quā de aliis rebus, tamen illud modicum delectabilius est, quam omnium aliorum cognitio, quę apud nos sunt. Item herba est

tanto viridior, quanto humosior, & illa scientia est viridior, quę est humosior. i. affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica: quā maxime est affectiua. i. ad amorē, & affectum boni inflammatoria. Hęc. Nonne verba mea quasi ignis?

Tertio patet ex purgatione: quia hæc herba purgat melancholiam. Est enim calida in primo gradu. Sic scientiā studiū releuat tristitia tedium, qd melancholiam, idest accidiam rugat: sed præcipue hoc facit Scriptura, quā maxime in tristissis consolatur. Vnde Mach. Habentes solatio libros sanctos.

Quarto patet ex inflatione: quia hæc herba est inflata, & ventositatis generatiua, vnde cum aniso, vel feniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbię, dicente Apostolo, Scientia inflat, & ventositatis vana gloria, nisi cum aniso, vel feniculo. i. dei timore ventum vanitatis expellente miscetur. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, qd scientia desiderium, & inquisitio quæmonium, nisi timor dei præcesserit, effrenatos animos in præceps ducit.

Ipsi sacra Scriptura præstantia, atq; virtutes ex multis sagis, puerisq; ac Auelanis similitudinibus pulcherrime aperitur. Cap. LXXIII.

Scriptura sacra nutrit nos in verbis, & adificat in exemplis, & purificat in memoriis. Vnde ipsa assimilatur iago, cuius glandes sunt exteras triangula. leni corui in clauis, & sunt dulces, & nutritiles. vnde de eis homines antiquitus vinebant. Scilicet sacra Scripturę verba sunt triangulata in quantum instruunt nos de fide beatissimę Trinitatis. Vel in quāta nos de tribus virtutibus Theologicis informant. Vel quia continet sab sacra triplicem sensum, mysticum scilicet, inagogicum, allegoricum, & tropologicum, tunc moralem. Et sunt spirituales sacra scripturę intelligentiæ sub leui cornice. i. sub facili sacra interclusa, & sunt dulces valde secundum illud, Quam dulcia fructibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Et sunt spiritus nutritiua, idest spiritus vitalis vitę conseruatiua. Matt. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore dei. Vnde Moyses in monte quadraginta diebus emissio solo cibo permansit, scilicet allocutionis diuinę

diuinæ sine aliquo corporali cibo: & similitur alij antiqui patres hoc cibo spiritali aliti sunt.

Item fagus est arbor ædificij, & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahuntur asseres, scilicet sanctorum patrum exempla, ex quibus cõstruuntur spiritualium virtutum optima ædificia.

Item fagus est arbor, cuius substantia pura a venis non corrosa est, nisi vitæ valde necessaria, quia ex eius cineribus cum alijs adiunctis virum maxime fit. Cinis autem fagi est memoria mortis ad quam nos sacra scriptura inducit, & ex hoc fit vitæ puritatis. Et huiusmodi memoria hominem a peccatore sordibus præferat, & secundum illud, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Ecc. 7.

Isid.

Item sacra scriptura doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis (ut dicit Isid.) tantam vim habet, ut missus inter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est virulentum, emundat rapit, & extinguit. Sic sacra scriptura, quicquid est vitium vel noxium in humanis disciplinis siue scientijs, corrigit, & condeminat. Vnde de ipsa sacra scriptura dicit Aug. quod quicquid homo didicerit, si noxiū est, id dampnatur, si utile, ibi inauritur.

Aug. d.

Doctr.

Christ.

2. li.

Item scriptura assimilatur anellæ, quia (sicut dicit Isid.) res est, quæ in publico loco quasi in syna oritur, & ab omnibus euellitur, ideo anellæ vocatur, & similiter sacra scriptura ita publice, & communiter docetur, ut ab omnibus participari, & haberi possit. Vnde præcipuus eius auctor & doctor Chritus apostolicus suis præcepit: Prædicare euangelium omni creature.

Mat. 1.

Secundo ratione difficultatis, & etiam vtilitatis. Quia anellæ sunt, quidem ad digerendum dura, sed si bene digerit, multum sanum minuitur. Similiter sententia mystica sacra scriptura licet sit ad digerendum dura, & difficile, tamen bene intellecta, vel expolita, sunt spiritus mirabiliter nutriti, & propter quod dicit dominus, ut supra, ille gerum est.

Mat. 4.

quod non in solo pane viuimus, &c. Tercio ratione obseruabilitatis: quia anellæ si cum exteriori pellicula fuerint inodorate sunt nocivæ, quia multæ infestationes sunt perierant, & ideo sunt a pellicula sponte. Sic qui sem sunt in sacra scriptura, quasi serandum exte-

riorem pelliculam, id est secundum literam fuerint obseruata, non prodesse obseruantibus, sed plurimum nocere, sicut ceremonialia, & figurata veteris legis, quæ non licet ad literam obseruare, quia iam coram veritate quam figurabit, impleta est per Christum. Vnde & Apostolus dicit: Obseruanda sunt, non litera, sed spiritus, quia lœra occidit, spiritus autem viuificat. & ideo detrahenda, & abijcienda est ab huiusmodi exteriori pellicula, id est sensus literæ exterior. & accipendus est sensus mysticus interior.

2. Cor. 3.

Per ipsum oleastri exemplum, quantum sanctorum virorum societas proficiat peccatoribus, breuiter explanatur. Cap. LXXVIII.

Societas sanctorum virorum multum quandoque prodest homini peccatori. Cuius exemplum apparet in oleastro, quod est syuestris olea sic dicta, eo, quod oleum sit similitudo, licet eius folia magis laua, & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus eius oleæ insertus fuerit, vim mutat radice, & in propriam suam conuertitur qualitatem. Quasi autem oleaster homo peccator est, qui licet in natura, siue in hypocritis figura sit fœtis vicio inito, quod tamen in vita vel animo, quia est incultus per veram penitentiam, & steris ad opera meritoria, & amarus in conscientia si tamen inseratur olea, id est sancto viro societur, mutabitur vis radice, & oleus cordis, & conuertetur veritas, & ex plis illius, & trahetur ad vitam condamilem. Apostolus. Tu autem cum oleaster es, insertus es in illis, &c. Bene nulla res magis amicos in hominibus, & in prauis inclinabilem reuertit ad rectam, quam bonorum virorum consuetudo. Paulatim enim descendit, & vitiis peccatorum obicit frequenter aspectus, frequenter audit.

Ro. 11.

Beniam.

Cyp.

Homo spiritualis ut ocius fugiat, quidam ex eo beatus exemplo fuit. Aegyptiaca domus prædicta. Cap. LXXV.

Spiritalis homo non debet variare socio, sed vno bono opere coniungitur, det ad aliud se pariter conuertit, & apparet in eo & præcipue Agrippina. Et si huiusmodi arbor quæ per singulos annos tractum facit, & vno in anno facit, & tunc oritur aliter, vnde dicitur, &c. & tunc cuncta.

Liber Tertius

eunditare. Sic quædam sunt, opera quæ homines ex necessitate precepti per singulos annos facere tenentur: quædam quidem saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & communicare in Pascha. Hoc enim est præceptum ecclesiæ. & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faceret, quamvis ex præcepto non teneatur. Quædam vero tenentur quis facere pluries in anno, sicut ieiunare, & servare ieiunia ab ecclesiâ instituta, quæ in anno pluries occurrunt, sicut Quadragesima, & quorundam sanctorum siue festiuitatum vigilia, & ieiunia. Quatuor temporibus, quæ quater in anno occurrunt. Quædã alia sunt quæ homo debet facere quotidie, ut elemosina & orationes, & huiusmodi. Et in talibus vno bono opere facto, & completo statim deberet homo cognare de alio faciundo: quia in via dei non progredi, regredi est, ut dicitur Ber. & Apostolus, Frustrantur, & crescentes in scientia Dei.

Ber.
Col. 1.

Tactus & oscula quando peccatum in animam causant, breuiter exprimitur.
Cap. LXXVI.

Gre. in
dial.

Ecc. 13.

Tactus lasciuia, & dissoluti concupiscentiam excitant, & inflammant. Vnde assimilantur viticæ quæ cum sit natura ignea & feruida, est se tangentium viticua. Talis ergo est caro humana, quæ semper secum portat ignem concupiscentiæ. Vnde non sine periculo tangitur: propter quod (ut refert, Grego.) dixit quidam sanctus homo infirmus, & quasi in extremi positus mulieri ipsum tangenti, Mulier tolle paleam, quia adhuc igniculus viuit. Et nota, quod dicunt doctores, quod licet tactus & oscula, complexus & huiusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato, scilicet propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem, aut rationabilem causam, tamen quando fiunt ex libidine, id est propter delectationem carnis sunt peccata mortalia. Quia non solum consensus in actum luxuriæ illicitum, vel cuiuscunque alterius peccati mortalis est mortale peccatum, sed etiam consensus in delectationem ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum. Eccle. Qui tetigerit piæm, inquinabitur ab ea. Hæc enim piæ est caro mulieris inflammabilis, & inflammans.

*Quanta Dei timor nobis dona largiatur, ex vir-
tutibus famuli rectissime ediscitur*
Cap. LXXVII.

Timor dei assimilatur sceniulo. Primo propter virtutem apertiuam, quia forniculus (ut dicit Plar. habet virtutem diureticam, & apertiuam. Similiter timor Dei aperit viam amori. Vnde dicit August. quod timor introducit amorem, sicut ieta in corium calcicis introducit filum.

Secundo, quia habet virtutem inelsumam scilicet ex subtilitate substantiæ suæ, & suis qualitatibus. Similiter timor dei incit vinculum affectus amoris mundi. Nam sicut Io. Cassienus dicit: De timore dei nascitur compunctio salutis, & de compunctione cordis, abrenuntiatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum.

Tertio, propter virtutem renouatiuam quia igniculi gustu (ut fertur) serpentes omnem senectutem deponunt. Sic homo dei timore compunctus, senectutem non temporis, sed peccati per confessionem annuatim deponit. Quia saltem semel in anno (ut supra dictum fuit) tenet homo ex præcepto Ecclesiæ confiteri. Ecclesiast. Timor domini expellit peccatum.

Quarto, propter virtutem illuminatiuam, quia etiam forniculi gustu ipsi serpentes caliginem oculorum detergunt, ut Plinius dicit. Vnde & hominum intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime releuari, & ideo ex eius succo fit coilyrium oculis valde aptum. Similiter timor domini, oculos mentis purificat, & caliginem superbiæ fugat, & lumine vero sapientiæ mentem illustrat, & ideo dicitur Iob. quod timor domini, ipsa est Iob. 28. sapientiæ.

Quinto, propter virtutem defensiuam. Quia semen forniculi cum vino potatum, valet contra morsus serpentium, & contra ictus scorpionum: & radix eius cocta cum vino, canis morsum sedat. Hæc enim omnia operatur forniculus horientis, & adhuc fortius operatur forniculus agrestis. Similiter timor dei, & præcipue agrestis, id est fortis resistit moribus serpentum. id est temptationibus diaboli.

Item ictibus scorpionum, id est moribus carnalium temptationum, quæ ante delectant, & retro cruciant, sicut scorpio ante pal-

*Tribulationes in hoc mundo iustis magnas affer-
re utilitates, ex plerisq; celidonia sicut Egyptia
et luctuosa gradibus namq; ut nunc a virtutibus
erectis exemplis edocetur Cap. LXXVIII.*

AUGU.

Fl. 2.

Succus ergo lactuca talis, est acerbitas
tribulationis, qua solentur cecitate accip-
trum i. hom. in peccatorum, & percipue ty-
rannorum iagat. Vnde titubatio figura-
ta est in illo pisce Tob. cuius sel, i. ama-
ritudo valet ad ingenduos oculos. Apoc.
Collyrio, id est titubationi. asperitate, in
immo oculos tuos, vt videas.

To 6.
Apr. 3.

plum apparet in radice: quia quandoq;
amara radix dulcem fructum producit.
sicut in vite, & olivæ natura ostendit. in q
bus & conlimalbas amirundo radicalis
humoris digeritur, & dulcescit beneficio
aeris, & caloris cœlestis, materiam pene-
trant. Sic dolor cordis, vel tribulatio-
nis, beneficio aeris circumstantis, idest ali-
cuius boni viri, vel angeli assistentis, &
beneficio gratiæ cœlestis, animam per
ipsam tribulationem purgantis, vertitur
in magnam dulcedinem in consolationis.
Psal. Secundum magnitudinem dolorum
in corde meo consolationes tuæ latitæ-
verunt animam meam

Item deuotio mentis secundinās, i. delectatione, & concupiscentiās voluptatum educit, quia malitia vnius hora obliuionem facit luxuria, vt dicitur Eccl.

Secundo, ꝑa ruta h̄c virtute illumina
tiōis ꝑa ruta cruda cōvertit vīfam acuit
Sic ē: ut ꝑa ruta acuit vīfam mētis, ꝑa
intellectua tribuit, Itē. Tantummodo
vexatio dabit intellectum.

Tertio, quia nō hēt vim mortificatiuā: debet enim mulieres gratia ab eis in re abstinere, quia fortis occidit in ventre. Quasi autem fortis in ventre, est peccatum conceptum, quod tribulationis

Ecc. 11.

Augu.
sup p[er]

15a. 28.

Liber Tertius

ali vis poenitus extinguit, Eccle. Ignem ardentem. Innocentium peccandi, extinguit aqua, scilicet tribulationis.

Quarto, quia terra habet vim serpentis & bufonum expulsum, unde debet plantari in horis, & ab eis omne venenosum depelli, & debet iuxta salutem plantari, quia eam serpentes diligunt, & bufones, per salutem ergo salutem, & humidam, appetitum intellige sensum, qui sensus nominantur serpentes, rursus sunt motus inordinati, & passionis virtutis irascibilis bufones vero sunt passionis concupiscentis, & hanc omnia in salutem fouentur: quia omnes huiusmodi motus in sensu habentur nutritur. Sed hanc omnia reprimit rursus, id est tribulatio humiliter portata. Nam bufones, id est concupiscentes, patitur gaudium, delectationem, & huiusmodi, extinguit vis tribulationis. Sed serpentes, id est motus irascibilis, patitur odium, iram, & huiusmodi, reprimit vis patientie, & humilitatis. Mat. Serpentes tollent, & si morti ferum quid biberint, non eis nocebit.

Verbi dei perfectiones, hic per varias ipsius seminis similitudines exponuntur.

Cap. LXXIX.

Luc. 8. Verbum dei assimilatur semini, secundum illud Luc. Semen est, verba dei.

Primo propter virtutem attrahunt: quia sicut semen attrahit ad se humorem terrae, ita verbum dei attrahit affectionem animae. Et sic attrahebatur David dicens:

Ps. 118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.

Ioh. 16. Et Petrus dicens: Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes.

Secundo propter virtutem mundificatiuam. Propter semen enim terra mundatur, & ipsum etiam terram mundat trahendo ad se humorem, qui alia in malas herbas conuerteretur. Similiter etiam verbum dei mundat, & purgat animam.

Heb. 1. Heb. Verbo virtutis suae purgationem faciens. **Iob. 15.** Vos iam mundi estis propter sermonem &c.

Tertio, propter virtutem assimilatiuam: quia non ex quolibet semine quodlibet generatur, sed ex simili semine (ut dicit

Arist. 1. Phi. sicut ex tritico triticum, & ex ordeo ordem, & sic de alijs. Vnde ergo verbum dei, semen dei est, ideo facit homines similes deo. **Ioh. 10.** Illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est.

Quarto, propter virtutem germinatiuam. Ita. Sicut hortus semen suum germinat, ita generatio & natiuitas spiritualis habet natiuitatem per verbum dei. unde Pet. **1. Pe. 1.** Nati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum dei.

Quinto, propter virtutem promouendam: quia illud, quod ex semine gignitur paulatim, & ex virtute, quae est in semine semper perficitur & iugiter. Mat. Germinat semen, & incrementum. Virro enim terra fructificat, primam herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. Semen est verbum dei fructificat herbam in incipientibus, spicam in proficientibus, plenum fructum in perfectis siue perseverantibus.

Sexto, propter virtutem multiplicatiuam: quia ex vno grano seminis multa generantur. Apostolus. Multiplicabit semen vestrum. Et similiter verbum dei, secundum illud Mat. Audiens verbum, & suscipiens, & fructificans, vnum nigrum, alio sexaginta, & vnum centesimum.

Virginitas quantum ceteris praestet virtutibus, ipsi. Deo grata existat ac praemietur, quam plurimis cedri, ordi, Rosa, Viola & tandem lily exipit, sicut & scriptura auctoritatibus sit perspicuum. Cap. LXXX.

Virginitas assimilatur cedro. Primo, quia cedrus est arbor grandissimi viroris, est enim aspectu pulchra semper tenens viriditatem. Est autem continentia carnis, quasi quidam viror arboris. Gratus autem est deo viror continentiae conjugalis, gratior autem continentiae vidualis, sed gratiosissimus est ei viror continentiae virginalis. **Ecc. 42.** Gratiam, & speciem desiderabit oculus, & super hac virides faciones. Desiderabile est oculis dei videre gratiam continentiae conjugalis, & speciem pudicitiae vidualis, sed super hac virides faciones, i. sacratissimas virgines.

Secundo ratione iocundissimi odoris. Odor enim cedri serpentes fugat, & homines reuectat. Odor autem virginis demones fugat, & angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout hinc en. dicit.

Tertio, ratione efficacissimi vigoris, quia tam vigoris est cedrus, ut nunquam a fine, vel aliquo alio vernie correat. Vnde & huius arboris guma, quae dicitur cedri, est ad humorum conseruationem sum-

summe necessaria: quia libri ex ea lini, nec a muscibus roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiam mortua, in ligno cedrino reposita, & eius lachryma peruncta, ab omni putredine preservantur. Quasi autem tinea in panno, vel vermis in ligno, est concupiscentia in carne, & eius corrosio, id est corruptio virginis.

Augus. perpetuo se praeferuat. Unde Aug. dicit, quod uirginitas est in carne corruptibilis, perpetua incorruptionis meditatio. Nec perditur semio uirginitas in corpore sicut vires corporis perduntur. Corpora autem mortuata per abstinentiam melius in cedro, id est in uirginitate incorrupta seruantur.

Quarto, ratione suauissimi saporis: habet enim cedrus in suo tractu triplicem saporem. Nam in medio circa grana eius pomum est acetosum, in superficie vero circa corticem est dulce, in medio vero medulla est temperata inter utrumque saporem, quasi medium tenens. Sic etiam sacra uirgines debent esse dulces, & nates exterius in conuersatione, sed interius acetosae, id est timidae, & sollicitae. In medio autem, id est in corpore debent esse quodammodo temperatae, ut neque acetositate nimia asperitatis infundantur, neque dulcedine deconsuetudinis soluantur.

Plin.

Item uirginitas assimilatur ordeo. primo ratione odinis: quia secundum Plin. ordeum inter frumenta prima sent, & primum recolligitur. Sic inter semina virtutum haec quasi primum seminata fuit in humana natura, & carne, uirginitas. Unde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actum generationis, aut per corruptionem carnis: quia corpus Adae fuit ex virginea terra sumptum, & corpus Euae ex virginea costa productum similitur fuit primo recollectum, & in horreo paradisi locatum, quia prima caro Deo unita, fuit caro virginea, sicut caro Christi, quae & ipsa uirgo fuit, & etiam de uirgine sumpta, & ipsa prima fuit beatificata, & in caelo locata. Teneatur etiam coeter, quia tria virginea corpora sunt, iam ante messum generalem aliorum corporum, in horreo caeli locata, scilicet Christi, & beatæ Virginis Mariae, & Beati Ioannis Euangelistae. De alijs autem, qui cum Christo resurrexerunt leguntur, tenet Aug. quod iterum mortui sunt, ita, quod non sunt in caelo, nisi eorum anima: quauis aliqui doctores contrarium dicant.

Secundo, ratione feminis. Ordeum enim non vult frui, nisi in terra secca, & solida: quia uirginitas requirit soliditatem mentis, & siccitatem carnis. scilicet per abstinentiam cibi & potus: quia sine Cerere, & Baccho friget Venus. ut dicit Terentius. id est sine abundantia cibi, & potus. Et ideo in Eua. merito significatur uirginitas in ordeo, quod secundum Isidorum dicitur ordeum, quasi aileum: quod etiam est frigidum, & siccum. quia scilicet uirginitas animam refrigerat ab ardore concupiscentiae, & delectat ab humore gulae.

Tercio, ratione roboris. Nullum enim frumentum est magis a corruptione remotum, quam ordeum, eo, quod citius recolligitur, & cretatur, quam ipsum corruptio vel rubigo inuadat. Hoc autem uirginitati competit, ob cuius amorem plurimae elegit leguntur, ut potius per martyrium, & violentiam mortem recollerentur ad Deum, quam inhonesta corruptionis rubiginem paterentur.

Quarto, ratione corporis: quia totum corpus ordei habet quandam excellentiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habeat paleam, humiliorem stipulam, & laudabilem multum medullam, si debito modo sit parata, & farinam acceptissimam, seu polemam, ut Iulius dicit. Quae omnia competunt uirginitati, quae est valida in proposito, humilis in animo, laudabilis in exemplo, & acceptissima in merito. Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptissima in mercede. Vel valida contra mundum, humilis contra diabolum, laudabilis quo ad Angelum, acceptissima quo ad Christum.

Item uirginitas assimilatur rosae: quia ipsa est flos, de qua dicitur, Quasi flos rosarum in diebus vernis. Quod pater primo ratione decoris, quia sua pulchritudo uisum patet. Sic uirginitas in oculis Dei, & Angelorum maximam pulchritudinem habet. Sapient. O. quam pulchra est casta generatio cum claritate.

Secundo ratione odoris: quia suo odore olfactum afficit. Ipsa autem uirginitas tota odorifera est, cuius odore repletur domus conscientiae. Io. Domus impleta est ex odore.

Tercio ratione suauitatis: quia rosa suauitatis mollitie tactum lenit. Specialiter Ioannes inter apostolos, tanquam uirgo purissimus Christum merebatur

V tangeri,

Terent.

in Eua.

Ec. 24.

Sap. 49

Io. 12.

Libert Tertius

Apoc.
14

tāgere, & ei intimius. & familiarius pre-
ceteris adhaerere. Vnde & in cōna recu-
buit supra pectus eius. quia virgines qua-
dam speciali vnione Christo ceteris in
caelo familiarius inhaeret, & circa ipsum
sunt, sicut suauissima rosa. Vnde de vir-
ginibus dicitur, quod sequatur Agnum
quocunque ierit.

1. Cor.
7.

Quarto, ratione virtutis. Nam sua vir-
tute multis languoribus rose succurrūt:
quia scilicet virginittis honestas a mul-
tis tribulationibus liberat, quas coniuga-
ti patiuntur, vt Apostolus distendit,
Item virgines assimilantur violis, quae
sunt frigida, aquosa, & odorifera. Sunt
enim virgines frigida: a concupiscentia
carnis, aquosa: per lachrymas deuotio-
nis, odorifera: per exempla honestatis.
Et nota, quod viola suo odore cerebri
calorem mitigat, spiritum animale mē-
forat, & somnum prouocat. Sic virgini-
tas suo odore ardorem carnis refrigerat
spiritum confortat, & recreat, & ad som-
num, id est quietem contemplationis di-
spōit, & praeprarat.

Cant. 2.

Item virginitas assimilatur lilio, Can-
Sicut liliū inter spinas, sic amica mea
&c. Et haec similitudo primo congruit
ratione decoris. Est enim flos mirā pul-
chritudinis, & decoris, quem habet ex
candore, huius rubore. Nam lilia commu-
niter sunt alba, sed quandoque rubea
& purpurea: habet enim virginitas can-
dorem, id est puritatem carnis. Ecclesiastici:

Ecc. 40

Pulchritudinem decoris eius ad mirabi-
tur oculus. Sed aliqua virgines habuerunt
ruborem passionis, scilicet suo san-
guine rubicant. Isa. Quare rubrum est
indumentum tuum, corpus? Secundo
ratione odoris. Nam flos lili, quando in
reger, & intactus est, multum permanet,
& suauiter redoleret: sed contractus, & co-
fricatus, plurimum fetet. Similiter homi-
num caro, dum intacta & integra per vir-
ginitatem permanet, tam Deo, quam ho-
minibus redolet. Ecclesiastici: Frustrati-
caui suauitatem odoris. Sed dum per lu-
xuriam vitium consecratur, vel transiit
virginitatis signaculum, tam spiritualis,
quam corporalis fetor egreditur.

Ecc. 24

Tertio, ratione fulgoris: quia in lilio
quodam aurea grana fulgent, quae septē
habetus susterantur. Vnde ex septem so-
lis candidissimis simul conuinctis flos
iste componitur, & septem grana aureis
decoratur. Haec septem folia candidissi-

ma inuicem continua, sunt septem vir-
tutes animae, quae fuerunt in facis virgi-
nibus inuicem connexae, scilicet iustitia,
temperantia, fortitudo, prudentia, fides,
spes, charitas. Sed adhuc cum istis septē
virtutibus habuerunt septem grana au-
rea, id est septem sancti spiritus dona, scilicet
sapientia, scientia, intellectus, consi-
lii, fortitudo, pietas, & timor. Vnde
& vere fuerunt virgines sacrae ecclesiae,
quasi lilia, quae sunt in transitu aquae, vt Ec. 50.
sacra testatur scriptura.

*Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum
perfectiones per Ally fabaq, natu-
rales effectus multis simili-
tudinibus patet.*
Cap. LXXXI.

Virtutes assimilantur albis.

Primo, quia allium (vt dicit Discori-
des) habet virtutem omne venenosum
repellendi. Et hoc competit virtuti fidei,
quae venenosa dogmata, scilicet haereti-
corum depellit, in quibus est venenum
fallitatis, & prauitatis. Repellit etiam o-
des, & vincit venenum mundi, id est cupidi-
tatem, vel rabiem tyrannorum perseque-
tium. Ioh. Haec est victoria, quae vincit mun-
dum fides nostra. Item valet contra ve-
nenum diaboli. Ephe. In omnibus sumis
tes secum fidei, in quo possitis omnia
tela ignea. Nequissimi exingere.

1. Io. 5.

Eph. 6.

Secundo, quia allium habet virtutem
dolorem illorum mitigandi, scilicet si cū
oleo coctum, & tritum super locum do-
loris ponatur. Et hoc competit spei:
quia ipsa spes coelestis praemii mitigat
dolores praesentis exilii, praecipue si ad-
sit peccatorum contritio, & coelestis gra-
tiae vnctio.

Tertio, quia habet virtutem diuiden-
di, & humores grossos incidendi, & con-
sumendi: & hoc competit charitati, quae
nos a mundo diuicit. Vnde qui diligit
mundum, non est charitas Patris in eo,
vt dicitur Ioh. Cui poeta consonat, di-
cens: Non bene concordant, nec in vna
sede moratur. Vanus amor mundi, verus
amorque Dei. Vnde charitas humores
grossos, id est affectus terrenos a mente se-
parat, & consumit.

1. Io. 2.

Quarto habet virtutem vulnera sor-
dida purgandi: & hoc competit iustitiae,
quia purgat maleficia, & scelera in alte-
rurum commissa, quibus interdum vul-
neran-

neran-

nerantur corpora, vel saltem uulnerantur
damnabiliter suscipiunt eorda.

Quinto, habet virtutem dolorem &
tumorē a loco tollendi, si coctam eū
aqua fontana apponatur. Et hoc com-
petit prudentiæ, quæ tollit dolorem, dū
consolatur in aduersis, & sedat tumorē
superbæ, humilians in prosperis.

Sexto, habet virtutem morsum carnis
rabiidi curandi, si cum, sale, rure, & nuci-
bus sit admixtum, & possum super vul-
nus. Et hoc competit fortitudini, quæ
detendit a morsu canis rabiidi a terro-
re aduersitatis, vel persecutionis mundi,
si tamen ipsa fortitudo sit cum sale di-
scerentiæ, cum rura acuta contemplati-
onis (quia rura dicitur reddere visum
acutum) & cum nucē custodiā humili-
tatis. Nam max dulce edim in nucē sub
aqua testa celat, & custodit. Et sic quo-
que homo humilis sub asperitate pœni-
tentie, vel carnis, celat, vel custodit dul-
cedinem mentis.

Septimo, quia allium habet vim hy-
dropisim euacuandi, quia humorem sub
cutaneum desiccet. Habet etiā vim ver-
mes ventris occidendi, si cum pipere, &
sacro menta, & aceto ad salis modum
offeratur. Et hæc duo competunt tempe-
rantie, quæ hydropisim curat, i. luxuriā
in qua fluxus carnalis humoris exuber-
ant, quem ipsa temperantia per virtu-
tem continentie & abstinentie euacuat.
Item temperantia vermes ventris i. ap-
petitū, & pruritus gula inordinatos, qui
etiā ventrem replent, & mordent, nec-
at, si tamen abstinentia cum pipere ca-
lido diuini amoris, & cum sacro menta
ident deuotione mentis, & cum aceto co-
punctionis fuerit sociata. Quia abstinen-
tia, & compunctio, dilectio, & deuotio
optimam salutem faciunt animæ, per quā
omnis inordinatus motus carnis con-
stringitur, & abscedit.

Item virtutum theologicarum perfe-
ctio repræsentatur in faba. Nam faba ha-
bet hanc, quæ crescit angulosa, & re-
præsentat fidem, quæ crescit per quatuor
angulos, i. per doctrinam quatuor Euan-
gelistarū, vel per angulos, i. per quatuor
partes mundi. De quibus dicitur: Dilata-
beris ad Orientem, & Occidentem, & Se-
ptentrionem & Meridie.

Item faba habet florē odoriferū, mul-
tū ab apibus frequenter. Et hæc flos
significat spem: quia cum flos apparet,

sic est de sauo fructu per spem enim
iam incipimus sentire vitæ gaudia odora-
re, ac sapere, hanc requirunt apes, i. acti-
ui solent, & argumentosi: quia in spe fru-
ctus vitæ æternæ seminant semina elec-
torum, & operum misericordie.

Item faba producit in hasta thecas, q̄
scilicet interius diuersis sunt distinctæ
domunculis, in quibus fabæ per ordinē
sunt locatæ. Istæ thecæ sunt charitatis
gradus, diuersas domunculas, i. diuersos
modos habentes, in quibus sunt faba-
rum granæ, i. charitatis opera quod or-
dine distincta. Nam debet esse charitas
ordinata, & gradatā, & interius in affe-
ctibus, & exterius in effectibus. Cant. Or-
dinauit in me charitatem.

Cant. 2

*Plantarum distinctio per masculinas, & femi-
ninas quadruplici cognoscitur modo, utq; ex
earum exemplis vniuersa actio foris hominū
diuersitas manifestatur Cap. LXX. II.*

Virtuosi homines differunt a vitiosis,
sicut plāæ, siue arbores masculinæ
a femininis. Dicit autem Arist. q̄ diuersi
plantarum distinguntur p̄ masculinas,
& femininas: & inuenitur inter vitasq;
quadruplex dīa Prima. Similis ex co-
pione, quia masculina p̄stia p̄stia est, su-
rior, sicior, dīior, & ianior, q̄ femina.
Similiter inter hoīes, quidā sunt ma-
sculini i. viles, & viles, & viles, & ad-
uersa: quidā autē sunt feminini i. molles
& inconstantes. Vñ masculini, i. virtuosi
sunt magis sp̄ssi p̄ grā plenitudine, sunt
magis duri p̄ patientiā fortitudinē, magis
hæci p̄ abstinentiā arduitatē, magis ad-
versari per virtutū multitudinem, & sunt ma-
gis ramosi p̄ bonorū opera foliendone.

Secūda dīa sumit ex tollitū dīa tollitū
ne: quia masculina arbor h̄t tota aspe-
ra, minorā, & strictiorā, q̄ femina. Arist. de
rum, vel cor. ex masculina plantæ folis veg. &
feminina cōponatur, ut si coharcent, plan-
tina maturabuntur fructus femina, &
p̄hibet easum foliorū, & fructū, donec
tuent copiosa digestio. Culus r̄ est in
Alphred, quia masculina planta acce-
tescentis augeat calorem femininæ, & esse ut
potior i operat. Et dicitur Alphre-
dus, q̄ si folis masculina plantæ colligā-
tur folis femina, sic inuice coharēt,
q̄ vix p̄t separari ab invicē. Isti plantæ
q̄ est masculinus, i. viles, & p̄stia, h̄t
folia, i. verba aspera incomp̄nētia.

V 2 can

Gen. 28

Liber Tertius

ea in præcipiendo, stricta in seruando. ef-
feminatus autem. i. timidus prælatus, ha-
bet verba lenia in corrigendo, multa in
adulando, & larga in relaxando. Sed, q̃a
nimia seueritas aliquando frangit, & ni-
mia lenitas aliquando dissoluit, expedit
coniungere aliquando in correctione, &
componere verba feminina cum mascu-
linis, idest miscere verba blanda duris: q̃
tamen sic debent coniungi, vt ab inui-
cem non separentur. s. vt neq; verba blā-
da careant seueritate, neq; seuera careāt
lenitate.

Tertia differentia est in pullulatione:
quia prius pullulat masculina, quam fe-
minina propter fortiorem calorem. Sic
homo virtuosus, & virilis. bonum tacere
non tardat, quod expedit; sed timidus,
& tepidus, q̃ minus habet de calore cha-
ritatis, negligit, & postponit.

Quarta differentia est in fructificatione:
quia fructus masculinæ plantæ est bre-
uior, & etiam maturior, quam foemini-
næ. Cuius est ratio, quia in masculina,
propter abundantiam caloris & siccita-
tis, partes eius fortius constringuntur ad
inuicem, & faciunt arborem spissio-
rem. Sic ergo ipsa structura, & soliditas venā-
rum prohibet humorem multum emitti
ad vnum locum, vt conuertatur in fru-
ctum, propter quod fructum habet bre-
uiore, vt dicit Albumas. Paucitas autem
humoris, & abundantia caloris, faciunt,
q̃ ipse fructus sit magis maturus. Vnde
et dicit Aristot. q̃ si ventus deferat odo-
rem masculinæ ad foemininam, matura-
bitur citius eius fructus. Ergo viri mascu-
lini. i. virtuosissimi, & prudentes, faciunt fru-
ctus breuiiores. i. opera humilia, vel bre-
uiora. i. non diu dilata, & maturiora. i. di-
scerentiora, quam timidi. & imprudentes,
qui faciūt opera tarda, & in dilecta. Sed
odor masculini. i. consilium, & exhorta-
tio hominis magnanimitatis, & prudentis,
multum prodeunt feminæ. i. homini remis-
so, & debili, & reddunt eum magis sollicitū
ad expectandum illud, quod faciendū est.

*Alliorum in corporibus humanis septem detrimē-
ta ponuntur. quibus septem quoq; caputalia vi-
tia assimilantur. Cap. LXXXIII.*

Vitia assimilantur aliis.

Primo, quia allium visum dam-
nificat, quia oculos offendit. Vnde, com-
manis versus dicitur. Allica, vina, venus

pulis, ventus, faba, fumus. Ista nocent
oculis, sed vigilare magis. Hoc autem co-
petit vitio superbiæ, quæ visum mentis
obscurat. Iob. 37. In manibus. i. superbis ab-
scendit lucem. Greg. Tumor mentis, est
obstaculum veritatis.

Secundo, quia stomachum turbat: &
hoc competit inuidiæ. quæ de aliena feli-
citate mentem perturbat.

Tertio, quia corpori appositum ipsum
vicerat. Et hoc competit gulæ, per cuius
superfluitates, frequenter ex nimis hu-
moribus corpus viceratur, & apostema-
tur, & multo magis anima.

Quarto, quia sua caliditate nimia ven-
trem desiccet. Et hoc competit luxuriæ,
quæ corpus nimis inflamat, & bonam
humiditatem educendo desecat.

Quinto, quia nimis comestum corpus
inflamat: quod competit iræ, in qua fit
ebullitio sanguinis, & totius inflamma-
tio hominis.

Sexto, quia lepram generat: quod co-
petit auaritiæ, quæ est lepra diuitum, si-
cut dicitur de Naamam. q̃ erat diues, &
leprosus. Hæc etiam admodum lepræ est
vniuersalis infectio, siue corruptio, quia
radix omnium malorum est cupiditas.

Septimo, quia cholera adustam mul-
tiplicat: nimia autem adustio cholera me-
lancoliam generat. Vnde melancolia di-
citur colera nigra, per quam designatur
acedia, quia viraque, scilicet melancolia
& acedia, grauedinem, & tristitiam cau-
sat, illa in corpore, ista in mente.

*Varij florum effectus naturales. quibus non ab-
surde nonnulli similitudinibus vtra compara-
tur humana. Cap. LXXXIIII.*

Vita præsens humana assimilatur
flori.

Primo, ratione generationis: quia flo-
res in zephyro vento generantur: quod
significat q̃ homo in humilitate, & man-
suetudine oritur. Nam ventus zephyrus
(sicut dicit Boetius) est ventus mitis, &
suavis, sicut horeas coquatio est rigidus,
& tumidus. Igitur homo enim mitior & hu-
milior nascitur omnibus animalibus: pp̃
quod dicitur, q̃ homo est animal man-
suetum natura. In cuius signum omnia
animalia præter hominem, quasi arma-
ta nascuntur, vel horribilibus pilis, vel
unguibus rectoris, vel calcibus duris,
vel saltem dentibus acutis, quia dicit Au-
cenna,

Iob. 37
Grego.

Reg.
s.

Boet.

Heb. 4.

cenna, q̄ omnia animalia, quæ non carent dentibus, nascuntur dentata præter hominem.

Secundo, ratione dissolutionis: quia flores in austro vento dissoluantur. Austro enim calidus, significat infirmitatis feracem, quæ incolumitatem, vel prosperitatem humanæ vitæ dissolvit. Iob. Quasi flos egrediū, & perit. Flores enim dum humore modico nutriunt, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & contemnitur, & deletur. Et similiter accidit de corporibus humanis.

Tertio, ratione diuisionis: quia flores in vento borea diuelluntur. Ventus boreas asper & fortis, est mors per quam humana vita totaliter diuellitur. Ite flores dicuntur, quasi fluores, quia cito defluunt, & ad materiam primariam redeunt. Sic hominum vita cito defluit, & per mortem humanum corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Iac. 1. Iac. Flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt.

Christus quæ ratione serpenti comparatur per draconem: herba similitudines exponitur, per quas flores varia etiam Christi perfectiones consumuntur. Cap. LXXXV.

Christus assimilatur illi herba, quæ dicitur draconea, ex eo, quod hæc herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, immo est serpenticoraria. Nam eius hasta ad modum colubæ maculis est resperisa, habet similitudinem viperæ, vel draconis. Florem habet purpureum diuisum, & apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Hæc autem herba odore suo serpentes fugat, vt dicit Diosc. Sic Christus habuit similitudinem serpentis, in quantum habuit similitudinem carnis peccati: sed tamen in rei veritate non habuit venenum, i. peccatum, quod serpens antiquus, i. diabolus sua tentatione humanæ naturæ immisit. Hebr. Non enim habemus pontificem, qui non possit cerni infirmitatibus nostris. tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vnde Christus suæ passionis odore, ipsos serpentes, i. dzmones, fugauit, nos ab eorum veneno, est peccato liberauit. Vnde ipse fuit figuratus in illo serpente æaco quem Moyses fecit, qui figuram

serpentis habebat, & tamen veneno carebat. Lingua autem, idest doctrina Christi, fuit serpens, idest prudentissima. Nam prudentia serpenti ascribitur. Matth. Estote prudentes, sicut serpentes.

Item nigra, quia humilissima. Vnde ipse dixit. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, vel nigra, quia ardentissima: res enim adusta nigredinem habet. Luc. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in viâ?

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura a philosopho iudicatur. Io. Nunquam sic locutus est homo.

Item Christus assimilatur flori.

Primo, propter generationem: quia flos generatur ad calorem Solis, & infusionem roris, & sine lésione & apertione arboris. Sic ad Christi conceptionem calor scti Spūs se infudit, q̄ ipsam conceptionem fecit. Luc. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ros diuinæ gratiæ superuenit, per quam virgo Deo placuit. Luc. Ave gratia plena, dominus tecum. Nullam apertionem, i. corruptionem pertulit, sed virgo concepit. Isa. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. & Egredietur virga de radice Iesæ.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in cælo patrem, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantam: & ita (pro ut ipse Origenes dicit) in cælo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinem habet cum Verbi conceptione, quæ fuit in cælo sine matre, secundum natiuitatem: In terra vero sine patre, secundum natiuitatem temporalem.

Secundo, Christus assimilatur flori propter delectationem: quia iste flos delectat visum suæ pulchritudine. Pet. In quæ desiderant angeli prospicere. Delectat olfactu sui odoris suauitate, vt quilibet clamare possit, Trahe me post te. Delectat tactum suæ lenitate. Psalmus. Quoniam tu domine suauis, & mitis, ad Thim. Apparuit benignitas. Delectat auditum, & etiam gustum per spem futuri fructus, quia quando flores suauis audimus, speramus fructus. Multum enim debet auditum nostrum delectare, quando audimus istum nostrum florem Christum esse nostrum mediatorem. Nam sicut flos est medium inter ramum, & fructum, sic ipse est mediator inter nos, &

V. Deu.

Ma. 10.

Ma. 11.

Luc. 25.

Io. 1. 7.

Luc. 1.

Luc. 1.

Isa. 7.

Isa. 11.

1. Pe. 1.

Psa. 115.

Thi. 1.

Liber Quartus

Deum. Delectat etiam gustum in spe fructus, quia per ipsum, tanquam per florem, venturi famas ad illos fructus. Cât. Fru-ctus illius dulcis gutturi meo.

Cât. 2. Tercio, propter odorationem. Habuit enim iste flos odorem Deum partem afficientem. Gen. Ecce odor ilij mei, sicut odor agri pleni.

Gen. 2. Item odorem damones expellentem ad modum myrrhæ, quæ fugat serpentes. **Ecc. 4.** Ecclesi. Ego quasi myrrha dedi suavitatem odoris.

Amb. 3. Item odorem hominem a peccati corruptione seruientem, ad modum odoris cedit. Et nota, quod flos habet odorem, quasi indolentem, quia auulsus arefactus, & attritus, odorem suum non perdit. Immo dominus noster Iesus Christus auulsus in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suauitatis non perdidit, sed adauxit. Vnde **Ambro. dicit:** Flos odorem suum, & succisus referuat, & contritus accumulatur, nec auulsus amittit. Ita & dominus in patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsus euauit, & illa lanceæ compunctione succisus sacro speciosior fusi cruoris colore vernauit: mox ipse nescius, & mortuus æternæ vitæ manus exhalat.

Ec. 50. Quarto, propter variationem: varia namque, florum genera sunt gratiosa. Et dominus noster Iesus Christus fuit ut viola per humilitatem, ut lilium per puritatem, ut rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricauit. Vnde merito dicitur: Quasi flos rosarum in diebus vernis. Psalmus: Tanquam flos agri, sic efflorescit.

Verus coniugum zelus qualis esse debeat, ut sit Deo gratus, nonnullis cepa marini hic manifestatur exemplum. Cap. LXXXVI.

Zelus carnalis, & matrimonialis, qui est inter coniuges assimilatur cepæ

marino.

Primo ratione nocuenti, quia huiusmodi cepe, quando inuenitur solū, est mortiferum, & venenosum. Tunc enim talis zelus est solus, quando est sine dei timore, vel sine prudentiæ discretionē, quibus omnis virtus & passio debet esse sociata. Vnde zelus, qui est sine eis, generat suspiciones, & tribulationes mortiferas & venenosas: & ad litteram sequuntur quandoque veneficia, & mores. **Io. 3.** Si zelus amarum habetis, &c.

Secundo, ratione medicamenti: quia reprimitur eius malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittatur, ut sic in medicinis apponatur: quia si amor coniugalissit cum vino charitatis, & cum oleo sanitatis, non nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apostolus. **Eph. 5.** Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus ecclesiam.

Tercio, ratione temperamenti: quia in tali cepe debent interiora, ac exteriora abijci: quia interiora propter caliditatem nimiam, exteriora vero propter siccitatem multum, sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multum medicinæ accommodata. Sic a zelo matrimonij debet remoueri illud, quod est vitiosum, interius, scilicet amor inordinatus, & carnalis.

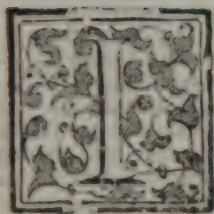
Item illud quod est vitiosum exterius, ut indifferenter custodia, quam vnus coniugum alteri ponit. Sed amor, siue zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est, & bonus. Et hic zelus facit eos concordēs in bono; & ideo gratus est Deo, & hominibus. Vnde Ecclesi. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum amor, proximorum, vir & mulier sibi bene consentientes. **Ecc. 25.**

¶ Explicit liber tertius.

PROLO-

PROLOGVS LIBRI QVARTI,
In quo de Natatilibus, & volatilibus
exempla, similitudinesq; quàm-
plurimas dicere aggreditur.

Iob. 12.

Interroga iumenta,
& docebunt te vo-
luntaria cœli, & in-
dicabunt tibi lo-
quere terra, & re-
spondet tibi, &
enarrabunt pisces
maris, Creator eor-
um, & domina

ter aquarum. Rex & dñs crea-
turarum, p̄m cuius gerens de hōie, quem
sua insignium imagine, ad sui fructu-
crearet, taliter oia, quæ produxit, hu-
manis deputavit obsequiis, vt n̄m ex
eorum aspectu solatia capere posset, sed
ex eorum insuper vsu, vel famulatu va-
ria illi comoda vñdīq; proueniret. Verū
in eis ita magnifica suar prouidentiarū di-
cta, volatilia cœli, & pisces maris, (vt ex
sacra scriptura colligit) quodā p̄cipuo
munere ad humanā vitā comoda tri-
ordinauit. Nā primō ea constituit in ob-
sequium subiectionis: & hoc ex verbis
scripturæ clarius iūmatur, vbi Deus hōi-
bus loquens, dicit: Dñamini piscib⁹ ma-
ris, & volatilibus cœli. Decebat, namq;
vt aialia cœtera illi subiecerent, qui natu-
ralis rerū fastigij & prouidentia guber-
naculo oibus p̄æminebat. Habent, n̄m,
aialia cœtera p̄ estimationē vñs, & natu-
ralis prudētia, q̄ oium agibilia est rō, na-
turalē quādā participationē: i hōie vero
viger p̄ se vñs, & naturalis prudētia, q̄
oium agibilia est rō dīcēdī sua. Oē aut, qd
est p̄ participationē, subdit ei, qd est per
essentiā: quare cōueniēs fuit, qd oia aialia
hōi subderent: Vñ p̄ air, oia subieci-
tū sub pedibus eius, oues, & boues vni-
uersas, &c. vsq; ad senitās maris.

Psal. 7.

Gen. 1.

Secdo, qd dñs pisces maris, & volatilia
cœli hōibus cōcessit in edulm̄ refectionis.
Si qd aut rps dilauit herbas rñi, & fruct⁹
arborū hōibus, & alijs aialibus Deus cō-
cessit in cibū, dices eis: Dedi vobis oīem
herbā amentē semī sup̄ terrā, & vñter-
ra signa, q̄ habet in semetipsis semētē
generis sui, vt sint vobis in escā, & cun-
ctis aialibus terræ. Sed postmodū pera-

cto diluuiō, aialia cōcessus est esus, sed
cū dñs dixit, oēs pisces maris manū vñs
trahi sunt, & oē, qd mouetur, & viuit,
erit vobis in cibū: quasi olera vñtētia tra-
didi vobis oīa, excepto, qd carnē cū san-
guine nō comedetis. Hoc indultū igitur
cōcessit dñs, tū p̄ hōis fragilitatē, ne vi-
delleet, p̄sterneret, itēta vātatōne rerū,
tū p̄ terræ infēcūditatē cū rōne dilu-
uij, tū ēt p̄ aeris dīfēretē varietatē. qd
(sicut Alcuin⁹ testat, qd fuit mag⁹ Caroli
Magni, an diluuij tpa sup̄ terrā non cecī-
dit, nec extitit pluuia, sed ags fontū, &
rore copioso terra irrigabat. Vñ herba
suauiores erāt, & maioris efficacīe ad nu-
trīdū, q̄ fuerūt post tpa diluuij, qū aer
vñtis, ac nubibus, & pluuijs ac passiōib⁹
alijs dīstēperat, ac pturbat. sed pro tanto
phibuit dñs esum carnū cum sanguine
mixtū, vt dū hō assumere vitaret sangui-
nē bestiarū, multo magis horreret esum
dere sanguinē humanū. Vnde subdit, in
eodē cap. Quicunq; fuderit sanguinem
humanum, iudetur sanguis illius.

Gen. 9.

Alcu.

Tercio dedit dñs volacres cœli, & pi-
sces maris, i magisteriū illustrandi: qd ex
verbis Iob suprapositis euidenter copro-
bat. dñ. n̄. Interroga iumenta, & docebunt
te, &c. Tūc, n̄m, aut iumentū, aut volatilia cœ-
li, aut pisces maris q̄m⁹, cum corū nās,
aut mōt⁹ sui vñter idagem⁹. Sed interro-
gata nos docēt, loquunt, aut rñdēt, cū ex
eorū cōsideratōne p̄cipim⁹, qualiter n̄os
act⁹ cōponere debemus. Et iō de piscib⁹
maris loquens beatus Ambr. dicit, qd in
signum sunt facti, vt in his nostrorū mō-
rum vñia videremus, & caneremus ea.

Ambr.
i hexa.
lib. 1.

Quappi aut herbarū, & arborū iudicās
si iudicēs, testat p̄r, vt i hoc quarto n̄m
oīs lib. de aul⁹, atq; piscib⁹ aliqua iro-
dūcant exēpla, vt n̄m iō mōt⁹ ada-
ptent: Nā aut n̄m licuit de sp̄b⁹ singu-
li, vel auiū, vel piscū i hoc, tū breui tra-
ctatulo facer m̄tionē, ex eo, qd innumera
sunt natatiliū, atq; volatiliū gēa, qd n̄m vt
de volucris tacet, & mariorū natati-
liū, sp̄s dinumerare posse, aut eas suis
noībus singulas designare. Vnde Psal. 103.

V + alt,

Liber Quartus

Ambr. air hoc mare magnum, & spaciosum manibus &c. Et in Ambr. plura sunt in mari genera piscium, quam in terra sunt animalium. Ex quo patet, quod volatilium, & magis natatilium ipsius, quam a nobis cognoscuntur, parua quidem particula sunt respectu eorum, quae ignorant. Ergo exempla, & si non de omnibus, de aliquibus saltem magis famolis, & notis inducimus. per stringentes materias singulas, quibus ad praeibuntur exempla secundum modum in praecedentibus habitum sub ordine alphabeti.

Ex Aquila pullis exemplis, a mundo despectos, ad sanctam poenitentiam venientes suscipi acque a Deo benigne nutriri & trahi declaratur. Cap. I.

Abiecti, & despecti a mundo suscipiuntur, & nutriuntur a Deo. cuius exemplum apparet in pullis Aquilae, quia cum multa grauedine Aquila pullos nutrit, aliquando si tres pullos habuerit, unum abiecit, quem tamen alia avis, quae fulica dicitur accipit, & nutrit. ut dicit Ambro. Tunc aquila pullum projicit, cum mundus suum amatorem persequitur, & affligit, quem tamen alia avis. scilicet Christi gratia misericorditer amplexatur, a mundo etiam coactus recedens, sponte ad poenitentiam venit. Unde sicut Grego. dicit, mala, quae nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt Ezech. Quod abiectus erat reduc.

Ezech. 34 Item abiectos, & despectos a mundo, Deus, licet excelsus, non tamen abhorret vel despicit, sed eos de excello prospectans potius ad se trahit. Quod iterum exemplo Aquilae patet, quae scilicet est tam limpidi visus, ut cum in aere super mare feratur, ut vix videatur, inde tamen pisciculos in mari contemplatur, & instar lapidis immo petit, pisciculos rapit, attrahit, & comedit. Sic Deus, cuius oculis nulla sunt omnia, & aperta, quamvis in altitudine suae lucis nobis sit inuisibilis, quia habitat inaccessibilem, quem nemo hominum videre potest: pie tamen pisciculos paruos in mari existeres, id est despectos & humiles spiritu in mundo fluctuantes non despicit, sed prospicit in immo, ad eos venit suo lumine illustrando, eosque ad se trahit suo amore inflammans, & quasi cibum comedit eos sibi per familiaris gratiam coniungendo, & in corporando, **Psalm. 112.** Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in caelo, & in terra?

Cur bona opera ab homine facta sint celanda. Patonis, atque galinae exemplis salenter enucleatur. Cap. II.

Abscondere debet homo opera bona sua, ut non illa diabolus per inanem gloriam, & ostentationem corrumpat. Est enim diabolus pavoni similis, qui ova gallinae suae perquirit, ut frangat, & comedat, ut liberior libidini vacet: sed gallina ipsa ova abscondit, ut seruet. Sic, quia diabolus bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere secundum illud Mat. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed quidam sunt, sicut gallina domestica, quae statim cum ouum emisit, clamat, & reuelat, & ideo amittit. **Isa. 35.** Omnia, quae in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis, dixit Ezech. de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quod omnia amitteret.

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem superuenientis elationis, vel tentationis inanis gloriae: patet etiam exemplo ceni, siue balenae, quae non parit ova, sicut multi alii pisces, sed parit viuos foetus, sicut dicit Ambro. Quos quidem postquam peperit, secum tenet, & ducit: sed ita cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium, vel terribile superuenire sentit, eos aperto ore in ventrem suum recipit, & abscondit, quousque transierit, omne periculum vel abscesserit, & tunc eos quasi iam securos viuos, & incolumes euomit, sicut idem Ambro. dicit, In quo quidem aperte docemur, quid bona nostra, quae agimus, etiam propter timorem gloriae, aliquando debemus abscondere, & propter aliorum vilitatem nonnunquam propalare. Unde & dominus noster, qui discipulis alicubi dixit: Attendi te ne iustitiam vestram facias coram hominibus. Ipse etiam dixit, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, &c. in eodem capitulo.

Secum.

Abstinentiam a cibis moderatam in maximo opere bonis viris nec sariam esse, unico Paulus exemplo demonstratur. Cap. I I I.

Abstinentia discreta a cibis liberat hominem a putredine, & ardore libidinis. Est, in homo abstinens similis Pauli, cuius caro, tam dura est, ut vix putredinem sentiat, nec facile coqui valeat. sicut dicit Ildo. Hanc protectio duriciem, moraliter, carnis discretam abstinentia facit, & emulat, ut nec putredinis resoluatur foetore, nec libidinis irascatur ardore: cessat resolutio putredinis subtrahit materiam seminis, scilicet alimentis, & frigiditatem flammam carnis, laborum remotis tormentis: sicut etiam lignis subtrahitis extinguuntur feruor ignis. Iroueb. Cum de teceant ligna, extinguuntur ignis. Iohannes Cassianus. Nunquam inquit, poterit ardentes concupiscentie stimulos inhibere, quisquis desideria gula retinere non querit. Et Ambr. dicit, quod fames amica uirginitatis est inimica lasciuie, saturitas vero castitatem perdit, & nutrit illecebram.

Secunda in rebus temporalibus ac frequens forma peccatorum, vulnera haud sentire sunt, quod & ceti similitudine aperit. Cap. I I I.

Abundantia prosperitatis sentire pro habet vulnera mentis. Cuius exemplum apparet in cete, & in pisce balena, qui tantum est pinguedinis, quod quando percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo eius totaliter perforata fuerit: sed quando caro interior laeditur, facile capitur, quia amaritudinem aquae non sustinet, & morsus cito. Velat autem pinguedo piscis, est abundantia prosperitatis, quae quidem, dum peccatoris affluit, mentis vulnera, nec damna sentire non permittit. Vnde dominus contra Hierusalem dicit. Luc. Nunc quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis. Sed tunc peccator in insidias tangitur, cum temporalia aduentu peccatoribus, quasi extrinsecus, ex eo, quod spiritualia in quibus laeduntur, quasi reputant extranea. Sed cum in temporalibus, quae magis deligunt laeduntur, quasi in intimis vulnera sentiuntur, cuius interdum vulnera amaritudinem non ferentes, vel compuncti a

suis peccatis licet poenitentiae quaerunt, vel lapsi in desperationis baratrum atrox nam mortem incurrunt.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis accidia, concupiscentiae, aetiam humana animam valde obesse breuiter in hoc loco explanatur. Cap. V.

Accidia vitium, & concupiscentiae estus maxime nocent animae. Cuius exemplum apparet in quibusdam piscibus quos, ut dicit Aristot. immoderatus calor nimium laedit. Vnde dicit, quod sunt pisces, qui apud ascehsum caniculae moriuntur pro calore. Vnde pisces in aestate fugiunt a litibus calidis in profundum, mare. Similiter nocet eis magnus frigus & maxime habentibus lapidem in capite, sicut cancri, & huiusmodi. Nam talis lapis ex frigore congelatur, & sic de facili moriuntur. Quasi ergo calor aetatis, feruor & flamma est concupiscentiae carnis, quae nisi extinguatur interimit: ideo fugiendum est in profundum maris, id est ad abundantiam lachrymarum prouenientium ex amaritudine cordis ut lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiae ardorem. Quasi hyemis vero frigus rigens, est accidia spiritus, quae habentibus lapidem in capite, id est duritiam in mente, praeterque est mortalis. Nam, si cor de se durum est, per accidia frigus amplius induratur. Et ideo satis facilliter mortem cuiusdam desperationis inducit, & induratum obtrechebrat. Zacha. Non erit lux, sed frigus, & gelu.

Quae ad salutem, ac contemplatiua vita perfectio nem in utroque hominum gradu requiratur, per quam plurima sentitque diuersorum animi & corporis exempla edocentur Cap. V I.

Actiua vita frequentiam hominum & societatem requirit, contemplatiua vero solitudinem diligit. Vnde tam actiui, quam contemplatiui similes sunt auibus. Quorum quaedam societatem amant humanam, ut galli & gallinae, anseres, columbae, ciconae, hirundines, & huiusmodi. Nam gallinae quidem assimilantur praesidentes, id est praetati, quorum est solitudo congregare, & deestitate, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, ut Christus de se dixit. Anterioribus autem assimilantur seculares potestates,

Arist. 7. libr. de anima.

Zach. 14.

Mar. 29

Liber Quartus

Ambr.
i hexa.
17. tes, quorum est iustitiam. & reipublica salutem diligenter custodire. Nam anseres, ut dicit Ambr. sunt optimi locorum custodes. Sed anatibus assimilantur cleustales, qui quasi anates morari debent in aquis poenitentia, & aquam lachrymarum, vel sapientia scripturarum frequentare. Columbæ autem, qui cum simplicitate habent fecunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur coniugati, qui purè ac simpliciter conjugalem vitam ducunt. Litteris autem, quæ certo tempore congregantur, materia transuolando, assimilantur peregrinantes, & præcipue, qui transmarinam peregrinationem frequentant, scilicet ad Terram sanctam. Hirundinibus autem clamorosis, & garrulosis assimilantur prædicatores: qui contra peccatores clamant, & garrunt. Omnes enim huiusmodi, & alij consimiles hominum frequentiam volunt, & non solitariam vitam.

Ps. 14. Quædam vero aves sunt, quæ hominum societatem, & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volunt, ut aves, quæ vocantur sylvestres. Talibus similes sunt Anachorite, & viri contemplativi, qui hominem frequentiam fugiunt, & mundo sunt absconditi, in latibulis, & in solitudinibus morantur. **Ps. 14.** Ecce elongavi fugiens, & mihi in solitudine.

1. Cor.
15. Item actiui moventur motu piscium: sed contemplativi motu avium. Nam dum piscis natat in aqua, contracto corpore in longitudinem minore se colligit, & iterum se extendens aqua innititur, quo nixu repellente aquas, in antèrius se propellit. Unde videtur quibusdam pennulis in natando, sicut avis in volando, sed tamen alio modo: quia piscis natans, pennulas movet a parte posteriori in antèrius, & quasi quibusdam brachijs, siue remis aquam amplectens in antèrius se extendit: Avis vero movet pennas sursum, & collectum aerem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Unde dum aer a posteriori repellitur, corpus in antèrius movetur. Piscis autem natans in aqua est homo sollicitus, & operosus in activa vita, qui tunc in minorem longitudinem se contrahit, quando se ad humilitatem reducit, dicens, & sentiens cum Apolto. Igo sum minimus omnium, &c. Sic & dominus discipulos monuit, dicens. Cum omnia Lu. 17.

benefeceritis, dicite, Servi inutiles sumus. Sed nihilominus non dimittat, qui adhuc post talem contractionem, idest humilitatem ad bene agendum se extendat. Nam tali nixu, idest humilitatis & laboris, propellente divina gratia, mirabiliter ad antèriora proficiet: Unde iste sunt duæ pennula, quibus actiui proficit, scilicet humilitas, & operositas: dummodo ea, quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora se disponit, atque extendit, ut sic ad modum piscis natantis a posteriori in antèrius proficiendo incedat. Sed tanquam avis volans in aere, est homo elevarus in contemplatione: qui tunc alas, siue pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cum cogitatione & aviditate ea, quæ sursum sunt sapit. Tunc autem aerem, per expressionem alarum collectum posterius emittit, quando ex dulcedine, quam contemplatione, & affectione gustavit, ad posteriora, idest temporalia continenda intèdit, & dum aer a posteriori repellitur, in antèrius corpus movetur: quia dum mundus plene despiciatur, animus in spiritualibus virtutibus semper proficiendo proficitur.

Item actiui assimilantur avibus, quæ morantur in aquis. In quibus (ut dicit Aristot.) natura ingenita est, ut pedes haberent latos & clausos, non inter digitos divisos, propter natandi necessitatem: ut scilicet latitudine pedum aquam propensius pulsant, ut sic pulsi retro aquis, quasi remigando in antèrius se extendant. Caudas autem breves habent, ne in natando defactione cauda se impediunt. Sic simili etiam modo actiui, qui proximorum necessitatibus per pietatis opera serviunt, competunt habere pedes latos, idest affectus expansos ad omnem pauperem, clausos ad peccatum, vel ad mundani favoris appetitum, & in digitos non divisos, idest, sine dissensione, & discordia operum. Vel debent habere homines actiui digitorum distinctionem, tamen sine scissione eorum: idest debent habere operum discretionem, tamen sine discordia, & dissensione: quanto autem latiori pede, idest largiori affectu aquam tribulationis, & necessitatis proximorum ab eis propellere nitunt, tanto ipsi copio-

Ari. de
na. ani.

flori fructu in proficiendo gradiuntur. Caudam etiam debent habere breuem, id est celere in expeditionem agi. dorum, ut non protrahant dandum angustiato.

Proh. 3. Unde dicitur: Ne dicas amico tuo, id est Christo, vel pauperi eius, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi; cum statim potest dare.

Item actiua vita requirit maxime puritatem intentionis: quod patet exemplo merulae, quae cum ubique sit in peninis nigra, in Achaia inuenitur candida. Achaia, quae interpretatur soror laborans, actiuam vitam designat, quae requirit germanitatem contemplationis. Dux enim sorores fuerunt Rachel & Lea, quarum prima contemplatiua, secunda vero actiuam significat vitam. Et alia dux sorores in euangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habet etiam actiua vita laborem actionis. Unde, & satagebat Martha laborans circa frequens ministerium:

Luc. 10. erat. n. sollicita erga plurima, &c. Est autem velut candida merula, actionis intentio munda: & ideo candida merula Achaia, munda intentio est in operibus vitae, quam dominus mundandam esse docuit cum dixit. Munda prius, quod in

Mat. 26. tus est calicis, & paropsidis: quia enim calice potatur sitiens, paropside vero esuriens reficitur: merito quidem in calice, & paropside designantur elemosynae, & opera vitae actiuae: Sed id, quod intus est calicis, & paropsidis, est latens intentio elemosynam facientis, quam quidem prius mundare debet, quam dare elemosynam. Ante enim lauatur paropsis, quam hac immisio sibi. Et ante mundandus est calix, quam fiat infusio vini, & aquae. Iuxta dictum Horatii,

Hora. i. Poeta. Sincerum nili sit vas quodcunque infundis, accescit. Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Item actiuus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambrosius) quidam piscis quem Trini fluij vnda nutrit: sic dictus a tymo, eo, quod redolet ad modum floris tymi. Unde de eo, qui suauiter redolet, faceret dictum est, aut florem redolet, aut piscem: quia consimilis odor est illius floris, & piscis. Unde in Apoc. Phylax plenae odoramentorum, dicuntur orationes sanctorum. Sed actiuus re-

dolet proximo ad modum piscis. Nam ille tymalus piscis, & redolet, & reuertit. Et similiter homo actiuus redolet exemplo, & reuertit ex dato.

Harectici qui more adulatorum loquuntur, videntur marinus bellus, et adeo, comparentur. Cap. VII.

Adulatores, seu harectici, qui suauibus verbis, ac dulcibus, quosdam simpliciores seducunt: quibusdam malinis bellis possunt assimilari. Dicit enim Iorath philosophus, quod est bellua quadam in mari, quae de faucibus suis aquam expirat: cum vapore odore pleno. Unde pisces sequuntur ipsum odorem sentientes, & intrant odoris gratia in fauces eius, quae protinus ipsos deglutit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius fatten dictus, in cuius ore aqua hausta dulcescit: quem pisces minores sequentes, & eius os intrantes, subito deglutuntur ab eo. Quia igitur scriptum est: Aqua profunda, verba ex ore viri. Tanquam aqua odorifera, vel dulcis ex ore piscis, sunt verba blanda, nec nisi adulantia hirci quibus attractos simplices, quasi in ventrem trahendo deglutit, dum eos decipiendo seducens, ad latentem nequitiam trahit.

Item adulatio blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cuius rei exemplum apparet in cicada, quae, si ea oleo perfundit, statim necatur, eo, quod poris obstructis spirare minime valet: sed statim, si superfundatur acetum, illico reuiuiscit, eo, quod poros aperit, quos virtus obstruxerat olei: & hoc idem per omnia beatus Ambrosius dicit. Tunc ergo oleo citata perfunditur cum mens vana adulatione linitur: & tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus, in superbiam eleuatur: sed acetum pungentis asperitas eidem vitam reddit, quia hanc increpatio aspera ad vitam sui notitiam, & vitalem humilitatem reducit. Unde bene Psalmus dicit: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Iorath. lib. de anima.

Pro. 18.

Ambr.

Psa. 140

Triplex

Liber Quartus

Triplex amicitia utilitatis causa contrahitur a des-
itis, & quando persueret, multis aucto-
ritatibus accipitur, exemplo
aperte monstratur.
Cap. VIII.

Amicus, qui propter utilitatem est as-
sumptus, tam diu honoratur, vel in
precio habetur, quando utilitas durat.
Cuius exemplum apparet in accipitre.
Qui quando est ad pradam aptus, a do-
mino suo diligit, manu gestatur, in cau-
da & in pectore replatur, sed dum mor-
itur, vel quando inutilis ad pradam red-
ditur non pascitur, quia proicitur, & ta-
quam si nunquam fuerit contemnit, & abij-
citur. Similiter (prout Sene. dicit) Ami-
cus, qui utilitatis causa assumptus est, ta-
diu placebit, quando utilis fuerit. Nam
facultate & utilitate remotis, contemni-
tur, & abijcitur. Vnde nota, quod talis
amicitia triplicem habet defectum.

Primus est, quia non est verax ille, qui
propter utilitatem diligit, non ipsum
amicum diligit, sed rem amici. Et ideo po-
tius seipsum diligit solum, qui amici bo-
na appetit. Et ideo Aug. dicit: Non pro-
pterea amare debes amicum, ut aliquid
tibi praestet, ut pecuniam, vel aliquid co-
modo temporalis: non enim illi amas,
sed id, quod tibi praestat. Amicus gratis
amandus est, propter se, non propter
aliud. Vnde Petrus Blasceus dicit, quod
vera amicitia eodem oculo respicit ami-
cum diuitem, & medicum fortem, ac de-
bilem sanum, & aegrum humilem, ac fu-
blimem.

Secundus defectus est, quod talis ami-
citia non est fidelis. Nam sicut dicit Isi-
dorus, non sunt fideles in amicitia quos
munus non gratia copulat: nam cito de-
serunt, nisi semper acceperint. dilectio
enim, quae munere conglutinatur, eo su-
spensio dissolvitur.

Tertius defectus est: quia talis amici-
tia non est firma, nec permanens diu.
Vnde Tullius dicit: Si utilitas amicitias
conglutinet, & eadem commutata dissol-
ueret, sed quia natura mutari non
potest, ideo vera amicitia sem-
per aeterna sunt. Prou. Omni
tempore diligit, qui
amicus est.

Anaritia defectus, auaritia, diritas terminatur,
qui etiam auibus prada aptis, & Gryphi-
bis, montes geminis ornatos custodiunt,
submis, marinis, variis compa-
ratur exemplis.
Cap. IX.

Auaritia reddit homines infociales;
& crudeles non solum ad extraneos,
sed etiam ad suos domesticos. Cuius rei
exemplum apparet in auibus pradae: in
quibus representantur avari affectu, vel
effectu rapaces. Omnes enim tales aues,
ut dicit Aristoteles solitudinem diligunt, &
cum aliquo sociorum habitare non pos-
sunt. Nam sicut charitas quirit commu-
nicationem, & societatem, ita cupiditas
appetit solitudinem, & proprietatem. Vult
enim cupidus solus habere; & ideo su-
spectum habet, cum socio manere. Vn-
de possessio temporalium est mater dissen-
sionum: propter quod de Abraham, &
Lot dicitur, quod erat substantia eorum
multa, & non quibant habitare cōter.
Vnde facta est rixa inter pastores Abra-
ham, & Lot.

Item tales aues pradae, ut idem dicit,
pullos suos, postquam volare possunt, a
se pellunt, & secum viuere non permittunt:
quia scilicet plerumque avari etiam
suos domesticos, & filios abijciunt, &
grauē sibi reputant, si eis expensas debi-
tas impendant.

Item avari assimilantur Gryphibus, qui
custodiunt montes, in quibus gemmae
preciosae sunt, nec eas inde auferri per-
mittunt, ut dicit Isidorus: & propter hanc
causam, rarus est illuc hominum accessus.
Nam viuos homines deglutiunt, &
aquitam armatam, cum aequo rapiunt.
sed tamen de gemmis illis, quas ita acer-
rimè custodiunt, ipsi pro se nullam utili-
tatem sumunt. Sic similiter est de auaris
quibusdam, qui thesauros, ita cupidè cu-
stodiunt, ut si quis eis, vel modicum quid
aufert, ipsum si possent viuum degluti-
rent. Ad tales diuites pauperes homines
accedere non possunt, quia turpius eos
repellunt: & ideo timent pauperes acce-
dere ad eos. Veruntamen ipsi de his, quae
sic tenaciter possident, etiam pro se ex-
pendere non audent, sed alij post eos
de illorum diuitijs gaudent. Psal. Thesau-
rizar, & ignorat cui congregabit ea. Et ec-
clesiastici. Qui amat diuitias, fructum non
capiet ex eis.

Item

Item avarus, qui in diuitiis appetitus sui satietatem quatit, est porco manno similis. Nam piscis ille marinus, qui porcus dicitur (sicut Isidorus dicit) more ter restris porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem quatit. Quia igitur omne aurum, tamquam arena est exigua, Avarus quisque, dum in auro, vel argento satietatem quatit, quasi porcus in arena cibum, quo repleri possit, effodit, cum tamē scriptum sit: Avarus non implebitur pecunia.

Sap. 7.

Ecc. 5.

Blasphemia quando veniale, seu mortale sit peccatum, definitur, & Deum ac Sanctos blasphemautes cornicibus assimilantur. Cap. X.

Isa. 11.

Blasphemautes Deum, vel Sanctos, similes sunt cornicibus. Nam cornix aquilam, & alias aues præda, quas tange re roinadat, garritu suo intonat: sed aliquando non lucrum inde reportat, quia post simulationem longam eam percutit, & occidit. Sic etiā blasphemi nepharii, Deum, & Sanctos, quos tactis non possunt ledere maledictis, nituntur impetere quos aquila, i. Deus, siue Christus postquam diu eorum insaniam per patientiam tolerauit, eos nonnunquam in corpore monstruosis inhumatibus percutit, sed tandē si non eos penitet, æternæ mortis supplicio eosdem affligit. Et nota, sicut dicit quidā Glosa super Isa. Omne peccatum blasphemie comparatum leuius est. Vnde blasphemia etiā ex surreptione, & absque deliberatione prolata, potest esse peccatum mortale, quanuis aliquando potest esse veniale. Nam cum aliqui subito ex aliqua passione in verba in imaginata prorumpit, quorum significatione non considerat, tunc est veniale peccatum: sed quā aduerit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum, tunc non excusatur a peccato mortali, sicut ille, qui ex subito motu aliquē occidit iuxta sedetē.

Apum perfectio naturalis, & prudentia multifariam decernitur, ac eis per varia exempla suisque rationes boni, & virtuosius comparantur. Cap. XI.

Boni, ac virtuosius viri assimulantur apibus, quo ad tria. Primo quo ad in-

nocentiam. Nam apes dictæ sunt eo, quod sine pedibus nascuntur. Boni viri ergo, quique recti sunt, similes apibus, qui sunt sine illi pedibus, de quibus scriptum est: Pedes illorum ad malum currunt. Sunt enim pedes animæ peccatricis, quibus ad malum currit, ipse interioris nequie, & affectus malignitatis. Secundo, quo ad tolerantiam, & prudentiam, quia apes (sicut dicit Isido.) valde solertes sunt in gignendo mella, & fauam, & sua domicilia mira arte componunt, & ex variis floribus mirabili artificio fauam recolligunt. Sic viri boni solertes, quidem sunt, & mella gignunt. Solertes quidem sunt, i. subtiliter, & cito perpendentes qualiter est agendum, vel loquendum. est enim solertia facilis, & prompta coniecturatio circa inuentionem medij, ut tradit Philo sophus. & ideo cum ea, quæ dicunt, per debita media ostendunt, & illa, quæ operantur per debitas vias perficiunt, quasi apes solertes, alijs mella gignunt, quia scilicet mellisua verba loquendo audientibus proferunt, & etiam mellisua facta verbi operando ostendunt. Domicilia quoque sua, i. conscientias proprias, vel proprias familias mira prudentiæ arte, siue sagacitate componunt: quia si sciunt componere, vel ordinare aliena multo magis propria. Vnde ex odoriferis floribus, i. ex placidis, & gratiosis aliorum factis, vel dictis colligunt fauam, i. doctrinam, & modum, quo suas thecas, siue habitacula, idest conscientias, vel domos ordinant, & componant.

Arist. 1. post.

Apparet etiam in apibus prudentia mirabilis tripliciter. Primo respectu temporum, quia prudentes discernunt tempora laboris, & quietis. Nam hyemis tempore latent, quia scilicet vires non habent quibus ventis, niuibus, & pluuijs resistere possint: ex quo innuitur, quod maxime persecutionis tempore licet debilibus fidelibus, persecutionem declinare, & latere, secundum illud Domini: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. In tempore autem veris apes exeunt, nec in illo occiosæ sunt, sed primo fauos constituunt, ceterum tingunt, cellulas faciunt, & sobolem tandem, & mella conuectant. Ex quo videlicet erudimur, quod tempore prosperitatis, & pacis, ocio non vacemus, sed in varijs exercitijs vtiliter laboremus.

Mat. 10.

Tunc scilicet constituendi sunt faui, idest

Liber Quartus

Ecc. 24. Idest actus exercendi virtutis, quibus ad celestis hereditatis dulcedinem perueniamus. Dicitur enim Ecclesi. Hereditas mea super mel, & fauum. Tunc quoque fingenda est cera, idest componenda cōscientia, quæ scilicet velut cera ad diversas suscipiendas figuras virtutum, & virtutum est apta. Psalmus: Factum est cor meum, tanquam cera liquecens.

Psa. 22. Tunc etiam faciendæ sunt cellulae, idest sensus corporis, vel internæ vires animæ disponendæ: Tandem autem intendendum est vel ad bonorum operū sobolem per actiuam vitam, vel ad melis obtinendam dulcedinem per vitam contemplatiuam.

Item apes de nocte vsque ad mane quiescunt, donec vna omnes exciter vno, vel triplici bombo, sicut aliqui dicunt: & tunc peruolant vniuersæ, si dies fuerit mltis: sed si futuros viderint imbres, vel ventos, tunc se conuēt in theca; & aduersa faciente domos intrant, & strepūt, donec qui eas excitat eodem signo ad quietem inuitat. Quo exēplo nos instruit, quod videlicet nocturno tempore quies præstetur corpori, die tamen incipiente lucescere, à lecto somni & pigritia est surgendum, secundum illud:

Ro. 13. Nox præcessit, dies autem appropinquauit, ubi ciamus ergo opera tenebrarum. Nam post quietem noctis surgendum est ad opera laboris; sed post noctē culpæ, illucescente die gratiæ, surgendum est ad opera poenitentiae, ad quæ quidem prælatus, vel prædicator triplici bombo, idest triplici modo, debet alios excitare, scilicet exhortationis verbo, conuersationis exemplo, & etiam orationis suffragio, secundum illud Thimo.

i. Th. 4. Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate. Aduersa faciente vero, idest adueniente nocturno tempore, vel tenebrosa tentatione, debet se ad domum recolligere, siue corporalem, ut quiescat, & honestius maneat; siue ad domum mentis, ne eum hostis tentans toris vagantem capiat, ibique debet strepere, vel legendo, vel orando, peccata confitendo, & alia huiusmodi faciendo, quousque tentatione repulsâ tempus quietis adueniat. Quod autem audito signo, aut tumultu cessant, religiosos admonet claustrales, ut quietis tempore, vel audito signo ad hoc statuto, suum silentium teneant, ita ut volentes quiescere, vel orare, tumultu suo non impendant.

Item apes locum frigidum quarunt in æstate, & calidum in hyemes docentes bonos tempore prosperitatis refrigerio se tueri humilitatis. Et tempore aduersitatis calore se defendere charitatis: quia charitas patiens.

Item apes inueniuntur prudentes respectu operum. Primo quantum ad materiam, quia ex floribus recentibus materiam colligunt, ex qua mella & ceram colligunt, & conficiunt: & quando flores vicini consumpti sunt, speculatores inltunt ad alia pascuaquirenda. & si eas nox apprehendat, supine excubant, ut alas suas a rore, & a pluuia protegant, & facto mane absque impedimento volare valeant: Quasi ergo flores nascentes in arboribus, sunt afflictiones bonæ crescentes in cordibus, ex quibus, dum sunt recentes, ab apibus mel, & cera colligitur: quia dum sunt nouæ, & seruentes, à vris sollicitis dulciter & facilliter implentur opere. Mel enim dulce est, & cera facilliter formatur: sed completis vicinis floribus, alios ad pascendum explorant: quia postquam sua bona proposita opere compleuerint, adhuc an alia resistent, quæ ab eis fieri debeant, cū magna cura pquireunt. sed nocte superueniente, supine excubant, ut alas à pluuia, vel rore defendant: quia se prosternendo, orando ante Deum se humilant, ut humilitatis merito, & orationis suffragio alæ suorum affectuum, vel operum & a pluma tentationum carnalium, & a rore, idest subtiliori pugna virtutum spiritualium protegantur: & facto mane, idest redeunte serenitate, possint ad ea, quæ cœperant libentius euolare.

Item apes inueniuntur prudentes, respectu impedientium. Primo quidem, quia thecam aluearis succis arborum gemosam vim habentium & amaram per totum laniant, & contra hostes se muniunt pro ut possunt. Quasi autem gumi, vel amari succi arborum, afflictiones sunt, vel lachrymæ poenitentium, quibus apes, idest sanctæ personæ suarum mentium aluearia liniunt, atque amaritudine fletuum contra hostium suggerentium dulcia maligna tentamenta, acieunt.

Item apes gerulæ, quando ventum timet

i. Cor. 13.

ment, volant iuxta terram, vt onulle cito redeant, ne flatu impediatur aliquos, & aliquando lapillis se onerant, vt a vento moueri non valeant. Similiter ille persona, quæ ad hanc vitam pondera, siue labores portant, si ventum vanæ gloriæ metuant, vel ventum, idest conatum alicuius impediens, debent iuxta terram volare, idest humiliter, & latenter facere, quod intendunt.

Item venerare se lapillis, idest sanctorum humilibus exemplis, & cautelis, vt illorum firmati pondere a ventis temptationum minime moueantur.

Tertio, apes repræsentant bonos viros, propter socialem vitam. Diligunt enim boni viri semper communem, & socialem vitam, & fugiunt singularitates, quod quidem inuenitur in apibus: quia apes (secundum Ambro.) vnam communem eligunt mansionem, vnius portæ clauduntur limine, communis labor est omnibus, communis cibus, commune opus, communis vsus, communis fructus, & communis volatus. Et talis communitas maxime competit claustralibus, & regularibus, in congregatione viuentibus, scilicet non se à communibus obseruantibus, vel operibus subtrahere, siue quantum ad locum, siue quantum ad cibum, siue quantum ad labores, vel quo obsequia charitatis, & opera humilitatis, siue quantum ad vsum, vel socialem conuictum, siue quantum ad volatum, idest promptum, vel velocem obedientie motum.

Diuine laudis cantica cordialiter afflata quibus Angeli miris in modum letantur, quantum boni nobis gerant, breuis terminatur.
Cap. XII.

Indor. Antica diuina laudis, & Ecclesiastici officij, si cum deuotione cordis, & mentis attentione fundantur, delectant etiam angelos, sicut cantus, & armonia humanum dicitur delectare delphinos. Pictus in Indor, quod delphinus ad voces hominum sequatur, & ad vocem symphonie congregati conuoluit, & in armonia plurimum delectantur.

Psa. 97. Sic etiam angeli iactant de canticis & armonijs deuote Deum laudantiam, non quidem ratione vocis, sed ratione deuotionis, propter, quod dicitur in Psalmis. Praueniunt principes conuoluit psallē

tibus. &c. quod Beatus Bern. de angelis Basil. in exponit. Vnde etiam Basil. dicit, quod psal. hexa. nocturna da menses iagar, & angelos in adiutorium saluus inuitat.

Item cantica diuina laudis valent ad subleuandum tedium vite presentis, & etiam ad alleuiandum laborem prolixæ temptationis, quod patet ex exemplo lusciniæ. Nam lusciniæ (sicut dicit Ambro.) dum oua sua peruigili custodia fouet, longæ noctis laborem cantilenæ suauitate subleuat. Ille namque ad modum lusciniæ peruigili custodia oua fouet, qui bona in nido mentis concepra, implete opere cum cautela, & sollicitudine studet. Sed quasi labor longæ noctis prolixitas, & tedium est temptationis insurgentis, vel laboriosa prolongatio incolatus vite presentis, de qua Psalmista conqueiebatur dicens, Heu Ps. 119. mihi, quia incolatus meus prolongatus est, sed hunc laborem lusciniæ cantilenæ suauitas subleuat, quia mentem, vel temptationis, vel presentis exilij tedium fatigatam, diuinæ laudis deuotio recreat. Vnde etiam Basil. dicit de cantu psalmodiæ, Basil. quod est sentum in nocturnis terroribus, & diurnorum requies laborum, tutela pueris, iuuenibus ornamentum, oleum senibus, mulieribus aptissimus decor, desertas habitare facit vrbes, sobrietatem docet, incipientibus primum esset elementum, proficientibus natiuitatem, perfectis stabile siue mamentum.

Homines carnales vultu, bas, las, mas, mulieres hirundum comparantur, quous pacto carnales à spiritalibus differunt, per Mariam, & filium Iosue, & exemplis emendantur.
Cap. XIII.

Carnales homines sunt velutibus similes. Nam vultu cum sit immundus, & sordidus de facili pro cadauere terram petit, & cum descendit non de facili inde surgit, sed vix sursum ascendit, vt Hieron. dicit, & addit, quod in alto volans, cadauer in infimo conspicit, & pro amore cadaueris sublimitatem acies derelinquit, & ad infima se summittit: & quando se erigit, contra ventum alas percutit, & sic ventum minitro plus quam robore proprio ab intimis in aërem se extollit. Sic quoque carnales homines,

Hieron.

Liber Quartus

nes, cum sint immundi in cogitationibus, & fœdi in affectionibus, de facili per caduere te tam petunt, quia pro carnis delectatione ad turpia, & immunda opera facilliter descendunt, & postquam talibus operibus se dederint, non facilliter ab eis recedunt, & vix sibi in vel per desideria surgunt. Et si et homo carnalis sit in culmine dignitatis, nihilominus miserabile cadaver in inferno conspiciet, quia ad carnalia opera cogitanda, vel facienda, & cor suum inclinat, & oculos conuertit, & sicut signis altitudinem relinquens, non attendens, in turpia, & infima cecidit. Vnde Psal. dicit: Cum homo in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Contingit tamen quandoque, quod talis est postquam cecidit, a Spiritu sancto vento interno spiraculo excitatus, si ad ventum ipsum, id est Spiritu sancti instinctum ala mentis, & ala operis, per poenitentiam percutit, & iterum se in altum eleuat, & surgit sed plus auxilio ventus, id est gratia Spiritu sancti, quam ex suo proprio merito, vel labore.

Pla. 48.

Item carnis cura quanto plus crescit in homine, tanto magis ad bona opera animam tardam reddit, quod eadem in vultuibus apparet: quia vultus propter multitudinem carnis tardis volatibus pigritate miserum corpus, quod corrumpitur, aggrauat humanam animam, ex ipsa assidua corruptibilitate carnis, anima nostra compellitur insistere cutis carnis, & sic ex corruptione grauata, & curarum multiplicitate decenter ad virtuosam, & spiritalia opera redditur valde pigra.

Item carnales differunt a spiritualibus, sicut pisces marini a fluuiialibus. Nam pisces in mari nascentes, squamas habent duras, & grossas propter aquam saltem sic itatem: econuerso autem fluuiiales pisces squamas habent subiles, & spissas, & molles. Quasi autem squamæ in corpore piscis, sunt, quæ tunc nascuntur in mente hominis. Circa igitur spiritalia, & diuina, in hoc carnales a spiritualibus differunt: quia carnales quique habent mentes, id est mentis considerationes duras ad percipiendum spiritalia secundum illud Apostolum. animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

1. Cor. 2

Item grossas ad intelligendum. Vnde carnalibus adhuc discipulis Dominus dixit: **Mar. 15** Adhuc & vos sine intellectu eius estis.

Sed spirituales viri habent mentes molles, id est habiles ad percipiendum, subiles ad intelligendum, & spissas id est frequenter conficiuntur mentes diuinorum.

Item carnis lascinia assiduat hyrudini, quæ est avis vaga, clamorosa, & picturata: sic carnales, & lasciuæ mulieres sunt vagæ in discutiendo, & in circumspectando, sunt clamorose in cantando, vel contendendo: sunt etiam se picturantes componendo, & ornando. De quibus recte sapiens loquutus est dicens: Et ecce occurrat mulier in ornatu meretricio, &c.

Pro. 7.

Homines per carnales magis, quam per spirituales cogitationes, a Diabolo capi, per Auium prope terram volantium similitudines demonstratur. Cap. XIIIII.

Cogitationes terrenæ faciunt incidere animam in laqueum Diaboli. Nam aues ad escam descendentes, & circa terram volantes, citius capiuntur, quam illæ, quæ in alto volant. Sic homines per carnales, & terrenas cogitationes, citius capiuntur a diabolo, quam per celestes. Pro uerb. Frustra iacitur rete ante oculos peruatorum. Glossa, Laqueos diaboli facile euadit in terrenis, qui oculos semper habet, in cælis.

Pro. 1.

Item cogitationes immundæ abunde in cordibus peccatorum, sed non in cordibus iustorum. Sicut enim maior multumodo muscarum solet residere super sebiofum, quam super sanum, ita cogitationes immundæ magis super peccatores, quam super iustos.

Item cogitationibus immundis, maxime infestantur homines deuoti. Nam vinctum locum inuadunt muscæ, & inquinant. Sic demones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus: Ecclesi. Muscæ morientes, id est cogitationes immundæ, perdunt suauitatem vnguenti, id est meritum bonorum operum, siue deuotionem orationis.

Ecc. 10

Item apes super flores resident, & inde attrahunt mel. Sic iusti de æternis bonis cogitant, & tamen attrahunt dulcedinem. Sed muscæ loca immunda frequentant deturpant: & sic immundæ cogitationes homines peccatores.

COMIANS

*Coniux quo pacto sit querenda, coniugij, hanc
esse, ac doloio conferenda, & domus quan-
tum contra naturam vestram sit detestabile,
melius plurimum. Antum exemplis discite cum
cleat. Cap. XV.*

- C**oniugij honestatem querere, & servare, docent exempla animam inter omnia enim animalia, volucres in generationis ordine sequuntur maxime honestatem. Nam mares cum sollicitudine se minus quantunt, iuventas diligunt, pro ipsius pugnant, & periculis se exponant, & eis coniugali quasi thum ferere se coniungunt, & foris ab ipsis praeteritos solummodo pascunt. Ex quibus quidem colligitur, quod coniugalem vitam non autem quinque modis in firmant. Primum enim exemplo animi, debent viri, qui uxori volunt, se minus bonas sollicitudine quam in uxore, quia scriptum est, Beatus est qui invenit mulierem bonam: quam scilicet, cum quis vult invenire, debet eam querere, non sicut lascivus, & vanus, qui non querit, in uxore, nisi pulchritudinem. Et enim pulchritudo in muliere, si sit sine prudentia, & bonitate, plus contemnenda, quam appetenda. Quia, ut dicitur Prover. Circa aureus in natus filii, mulier pulchra, & iuua, & ideo in hominibus, quis utrumque sit onerosum, scilicet pulchritudinem servare, & turpem habere, tamen magis est tolerabile turpem habere, quam pulchritudinem servare. Nam sicut dixit Aureolus philosophus, pulchra cito adimatur, turpis facile contemnitur. Difficile est custodire, quam omnes amant: molestum est possidere, quam nemo dignatur habere. Minori tamen miseria deorsum habetur, quam formosa servetur.
- Item, qui vult invenire bonam, debet eam querere, non sicut avarus, qui non querit, nisi divitias in uxore. Quamvis ait, ait Theophrastus, quod pauper uxorem alere difficile est: dicitur vero, terre est tormentum. Tamen Salomon dicit, quod melius est ducere uxorem pauperem, & pacificam, quam divitem, & litigiosam. Melius est sedere in angulo domus, quam cum muliere litigiosa, & in domo commorari. Unde etiam Chrysost. dicit, Tu invenis, quando uxorem ducere vis, noli querere divitem, sed bene morigeratam: quia boni mores divitias

semper sequuntur. Divitiae autem bonos mores nunquam fecerunt. Gloriosior est paupertas, non enim, quam omnia peccatorum. Unde etiam interrogasset quidam Themistidem philosophum, cuinam filiam suam daret in uxorem, an pauperi, sed scientia & moribus ornata: an locupletum, aut probato: Respondit malo hominem indigentem pecunia, qui in pecuniam indigentem hominem. Debet igitur, qui bonam uxorem cupit invenire, querere eam, sicut prudens, & discretus, scilicet attendendo ad matrem honestatem. Ecce. 26. non dixit mulieris pulchra, vel divitis, sed bona.

Item attendendo ad mulieris prudentiam, & ceterationem Prover. Domus, & Pro. 19. dicitur dantur a parentibus, a domino autem propriam vxor prudentem.

Item attendendo ad mulieris progeniem, dicit Chrysost. quod ille, qui vult vxorem accipere, debet considerare, si habet ambo parentes bonos, vel ambo malos, vel unum bonum, vel alium malum. Si ambo facti boni, secum eam accipiat: si ambo mali, emulno eam dimittat: Si vero alter bonus, & alter malus, quod faciat, sit timet. Verumtamen, si pater eius sit bonus, & mater mala, magis conuenit, ut eam accipiat, si vero conuerso, matrem propterea, quia pueri magis consueverunt conservari cum matribus, quam cum patribus, & per consequens magis imitari mores maternos, quam paternos.

Secundo, docent aues coniuges honeste diligere, sicut ipsae aues compares mutuo se diligunt, sed cavendum est in coniugibus, ne sit amor nimius, vel inhonestus. Nam sicut dixit sextus in sententijs adulter quidem est in sua uxore amator, ardentior in aliena, quippe vxore omnis amor turpis, & in sua nimius: nihil turpius, quam amare uxorem, quasi adulteram.

Item, ne sit amor nimius zelotypus. Ecce. 9. Ne zeles mulierem sinus tui. Et Ecc. 9. eiusdem: Dolor cordis, & luctus, mulier zelotypa. Debet igitur esse amor honestus, & ordinatus Ephesij. Viri diligite uxores, sicut Christus ecclesiam.

Tertio instruunt aues coniuges tuere, & defendere. Nam aues pro eis pugnant, & periculis se exponant. Debet autem se mutuo defendere coniuges:

X non

Liber Quartus

non solum ab iniurijs corporalibus: sed etiam a vitijs, & inhonestatibus: quod fit quando vna coniugum alium malè viuerem corripit, & castigat. Si enim vxor sit malè monerata (sicut dicit Chryso.)

Chryf.
i Matt.

tribus modis a viro castigari debet: primo, docendo ipsam secundum Deum. Si autem timorem Dei non sentit, impropere, vt vel hominè erubescat: si autem nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi, quod præcipit Salomon,

Ecc. 3.

Cor durum in baculo percutere. Quia igitur dicit Chrysostomus, saepe proficit doctrina iustitia. Primo admonendo, deinde confundendo, quoniam frequenter pudor est fructum vitiorum: tertio iustum est, vt castigetur tanquam ancilla, quæ erubescere nescit, vt libera. Si autè vir male se habeat: tunc (vt docet Augu-)

Aug. li.
so. ho.

stin.) vxor sua debet eum quatuor modis coercere. Primo admonendo. Secundo obiurgando, vt si non profint charitativæ admonitiones, faciat duras obiurgationes. Tertio, si hoc non valeret, ecclesiasticè interpellando, scilicet prælati, vel episcopi auxilium requiringdo, maximè, si peccatum ipsum notorium est. Quarto ad Deum recurrendo per viros spirituales, & orationes: quia saluabitur vir infidelis per mulierem fideliem, vt dicitur Cor.

1. Cor.
7.

Quartò aues docent qualiter se debent coniugēs ad matrimonialem actum coniungere, scilicet tantum coniugali fœdere, & affectu, scilicet intentione & causa prolis procreandæ. Hac enim sola de causa aues adinuicem sociantur, s. ad generationem: & hinc est, quòd aues, quasi solum generationis tempore videntur esse in amore. Hinc est, quòd solum etià in coniunctione carnali inter sexum & sexum dijudicant, exceptis perdicibus, quæ sexum non seruant, sicut dicit philosophus, Vnde surgit in perdicibus masculus in masculum, femina in feminam. Sed ex tali coitu non fiunt ova pullificatiua: Immo faciunt ova vento plena. & addit, quòd ex tali coitu malus fœtor sentitur. In quo videlicet exemplo ostenditur vitium contra naturam triplici de causa detestabile.

Ari. 6. 3.
ani.

Primo, propter infructuositatem, quia non est ad generationem. Vnde in perdicibus ex tali coitu non generantur ova pullificantia.

Secundo, propter insatiabilitatem, quia

facit ova plena vento, Ventus enim, licet repleat, non tamen reficiendo satiat. Sic in huiusmodi operibus, licet q̃s suū malum desiderium impleat, tamen non satiat.

Tertiò, propter fœtoris fœditatem, quia producit malum fœtorem, infamię vel mali exempli.

Item aues in opere generationis obseruant temporis congruitatem, s. tempus veris: in quo ostenditur, quod non omni tempore est vacandum operi coniugali. Nam in diebus sacris, vel ieiuniorum, huiusmodi non est vacandum amplexibus. Ecclesiastici. Tempus ample-
xandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.

Ecc. 3.

Item aues tempore generationis nutribus & vocibus ad amorem mutuum se inuolant: ex quo ostenditur coniugale debitum persoluendum esse vxori, siue voce, siue nutu petenti.

Item aues pullificant, & pullos generatos educant: quia tenentur parentes filios alere naturales: & si non forte secundum rigorem iuris ciuilibus, vel posituiui, tamen ex iure naturali.

Item aues vique ad iteratum generationis tempus, sibi non appropinquant: quia scilicet post impregnationem quò usque peperit mulier, abstinendum est ab vxore.

Quintò, docent aues fœtus educare: quia fœtus ab ipsis procreatos, tantummodo pascunt cõmuniter. In quo ostenditur periculum adulterij: præcipue ex parte mulieris, quia mulier ex adulterio occulto generans, fit tant viro suo filies non suos, & facit eum alere non genitos a se, de quo, sicut de furto, ad restitutionem tenetur.

Item coniugij honestatem seruare coniugarum exempla nos docent: in quibus viuente fœmina, nunquam masculus causa coitus cum alia se associat, sed suæ fœminæ, quo ad nidum, & prolem seruat fidem; sed si in fœmina adulterij concubitus persenserit, ultra cum ea non habitat: immo ipsam si potest transuerberat, & necat, sicut dicit Aristoteles.

Ari. de
anima.

Item mas fœminam alius quàm in nido non calcet: ex quo exemplo coniuges aperte monentur fidem thori diligenter obseruare: adulterinos concubitus horrere, & curare, & carnalis operis

sis debitum cum quadam honestate
præstare.

*Aspera abſtinentia ac vita contemplatiua, in
quibus deſignatur, quibusq; Aſperitas con-
templatiua comparetur, contemplatio
magis perfectio quæ ſit, va-
rijs deſignatur exemplis.*
Cap. XVI.

Contemplatiua vita, & aspera abſtinentia ſignantur, in illis piſcibus, ſeu natantibus, quorum eſus conceditur eſt in lege Moyſi. Dicitur enim Leo: Omne, quod habet pennulas, & ſquamam, tam in mari, quam etiam in fluminibus & stagnis, comedetis. quicquid autem pennulas, & ſquamam non habet, eorū, quæ in aquis mouentur, & viuunt, abhominabile vobis eſecrandumq; erit. Ad litteram, huiusmodi natatiles, ſcilicet anguilla, & ſimilia prohibita ſunt ludæis, propter exceſſum humiditatis. Et piſces, alijs conſeſſi ſunt, tanquam ſeciores. Sea moraliſ cauſa, ſive ſignatiſ ſunt. quia per pennulas ſignatur vita ſubtilis, vel contemplatiua; per ſquamam autem ſignatur vita aſpera, quorum vtrumque neceſſariam eſt ad mundiciam ſpiritualiſſimam.

Item contemplatiui viſi ſimiles ſunt auiſus modulantiſ, quæ ſylua amant, in arboribus, & fructibus nidificant, autem modulantur, & cantant. ſuper qua ſolent cubare, & pullos diligenter educant: & tales ſunt Philomæna, meſula, & conſimiles. ſic perfecti, & contemplatiui viſi loca ſolitaria diligunt, niſum mentis, & contemplationis quietem in fructibus, & in arborum ramis, id eſt humilitatem, & priorum exemplis, & in magnorum ſanctorum adituſ, & viciſſim ponant diuinas laudes dulciter, vel voce, vel ſaltem corde quomodo modulantur, & concinunt, ſancta quoque deſideria mentis cum calore deuotionis loquendo, viſque ad complementum operis perueniunt, qualiſ ſuper qua cubantes, & a ſuo calore iocundus viſque ad pulſorum nauitatem perſiſtunt. Sed tunc qualiſ pullos diligenter nutrant, cum corpora bona non deſerant, ſed ea congruentibus modis, qualiſ nutriendos, & alietes, ad debitam perfectionem per-

ducunt.

Item contemplatio hominis in carne viuentis, non poteſt eſſe diuturna, propter grauedinem corporis. Eſt enim homo mortalis aut perniciſ ſimilis, quæ ſcilicet eſt malitæ carnis, & patet pennoſitatis: & ideo pauci volantes. Nam in volando parum a terra ſe erigunt, & ſtatim poſt paululum terram preſſunt. ſimiliter, quia homo habet in vita iſta multum de corporis grauitate, & imbecillitate, & parum de pennoſitate, id eſt, de virtutum leuitatibus lenitate, & ſi aliquando a terrenis ad celeſtia capienda per contemplationis volatum ſurgere nititur, corruptibilis tamen carnis pondere, vel infirmitate grauitatus, poſt modicum ad inferiora reuertitur. Vnde dicitur: Corpus, quod corrumpitur, Sap. 9. aggrauat animam, & depimit terrena inhabitatio, ſenſim multa cogitantem.

Item contemplatio, diuinorum temptationum impulſos fugat, & ſeuientis ſeculi proceſſus ſecat, quod patet Alcyonis exemplo. Alcyon enim (ut dicit Ambroſius) auiſ maxima eſt, quæ qualiſ in medio hyemis, quando magis ſcilicet mare ventorum, & ſtadium tempeſtatiſ ſeuit, oua ſua in litore maris & arena facit, & ibidem verſus mare reſpicit, per ſex dies ſuper ea incubando perſiſtit: poſt quos naſcuntur pulli: quibus maris ad eos nutriendos, alios ſeptem dies adiungit: & per omnes hos xiiij. dies mare tranquillum permanet, & ſecurum. Vnde indiſſiſta natura hos xiiij. dies ſerenitatis ad nauigandum obſeruat, & eos alcyonidas vocant, ut dicit Ambroſius. Si eſt ergo tanta virtus auicula, ut ſax contemplationis incubaſ mare ſemens tranquillum efficiat: quanto magis, ſi rationalis anima ad imaginem Dei facta, ad æternum, ac immutabile bonum interiores oculos contemplando, vel orando dirigit mare ſive cordis fluctuantis, ſive mandati ſeuientis tranquillum proutus, atque pacatum habeat, Iob. 3. quæ ſi diluculo conſtituerit ad Deum, & Omnipotentem ſuis deprecetur, ſtam quoque cuſidabit ad eum, & pacatum reſidet habitaculum ſanctitæ. Deceat & nos hæc auicula, ut propter perſecutiones, vel temptationes ſurgentes,

X 2 ics,

Liber Quartus

res, neque bona timeamus aggredi: nec etiam, usque ad perfectam ea negligamus prosequi. Non enim aui. hac, quia mare procellosum viderat, aut se ponere ad oia cubanaum in litore metuit, aut etiam usque ad debitam pulorum nutritionem recedit.

Luxuria deformitatem, quae ob ea detrimenta, atque a castimentis continentia oriuntur bona, eliquenter explanatur.
Cap. XVII.

Continentia castimoniam confert ad longitadinem vitae. Quod in vultuibus patet, quos dicunt concubina nullo commisceri, & sine omni concubitu pullos generare, & centum annis vivere, ut dicit Isidorus. Ex quo colligitur, quod diutius vivant, qui a carnalis operis resolutionibus se restringunt. Nam secundum philosophum animalia, quae sunt multi contra, ut pallores. & huiusmodi, sunt brevioris vitae. Vnde nota, quod luxuria minuat vitam corporalem, & honestat vitam civilem, & necat vitam spirituales. propter primum dicitur, de iuvene prodigo, & lasciuo, qui dissipauit substantiam suam, non tantum personalem: sed etiam temporalem, viuendo luxuriose. Est. n. in acta luxuria euacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conservatur. Et ideo ex frequentatione actus uentris, vigor, & vita corporis enervatur. vnde Hugo de Sancto Victore: Luxuria, inquit, est immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, pernicioiosa portio, quae humanum corpus debilitat, & vires animi robat enervat. Et Innocentius dicit de vilitate conditionis humanae: O, inquit, extrema libidinis turpitudine, quae non solum mentem esse minuat, sed corpus enervat: & non solum foedat animam, sed foedat personam. **O**mnine namque peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: semper illam praecedunt ardor, & petulantia: semper comitantur foetor, & immunditia: semper sequuntur dolor, & poenitentia.

Item luxuria dehonestat vitam clericalem: quia tollit homini gloriam, inferens ignominiam & infamiam. Vnde dicitur de luxuriosis: De cadaueribus eorum ascendet foetor, scilicet infamia. Vnde

Valerius dicit, de vitijs carnalibus loquens? Quis, inquit, his vitijs foedius: quid etiam damnosius? quibus virtus atteritur, victoria relanguescit, sopita gloria in infamiam conuertitur, animi & corporis vires expugnantur, adeo, ut nescias, an ab hostibus, an ab illis capi perniciosius habendum sit.

Item luxuria perimit vitam spirituales. Rom. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Hier. Qui luxuriatur viues, mortuus est. Etiam terreas mentes libas domat, quae maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant esse, quod nesciunt.

Econuerso autem castitas, siue continentia dies vitae multiplicat. Iob. Quali palma multiplicabo dies meos. Per palmam intellige victoriam carnis, quae per continentiam habetur.

Item vitam civilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus: Pudicitia, inquit, est ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, solamen meretricum, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio criminis, multiplicatio mementorum, creatoris omnium Dei amica.

Item corroborat, & conseruat vitam spirituales. Roma. Si spiritui iacta carnis mortificaueritis viuetis.

Conuersionis prolixitate maximo opere a Deo plebda esse, tum exemplo, tum etiam sacra Scriptura comprobatur testimonij.
Cap. XVIII.

Conuersio non est differenda. Nam aui, videlicet quae videt arcum tensum, & sagittam paratam, non differt euolare. Sed sicut sagitta parata est aue percutere. Si steteris, Deus nolentem conuertit. Psalmus. Nisi conuersi fueritis, gladius suum vibrabit, arcum suum tendet, &c. Sed multi faciunt, sicut aui stulta, quae cum differt euolare, & proponunt conueni, subito moriuntur. Ista subito, dum non spectatur, venit cōstitutio eius, Exclamat. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: subit enim ueniet ira illius, &c. Ambro. dicit. Aurum tibi offeram, non mihi dicis Cras ueniam: sed iam exogis, nemo differt, nemo excusat: redemptio animae promittitur, & nemo festinat.

Et

Valer.
Max. li.
1. Et nota, quod peccator, quando non co-
ueritur, quanto magis expectatur, tan-
to grauius iudicatur. Vnde Valerius Ma-
ximus ciet, quod lento gradu ad vincl-
tam ira diuina procedit, tarditatemq;
supplicij grauitate pensat.

*Quo pacto sit cor hominis preparandum, ut fiat
ipsum Dei habitaculum, per eum exemplo sit
perspicuum. Cap. XXI.*

Cor hominis prius est innouandum,
& deuotum orationum odonibus
imbuendum, quia intra sui thalamum
possit suscipere Deum. Cuius exem-
plum apparet in piscibus. Nam piscis in
odonferis naturaliter delectatur. Dicitur
enim ab Aristoteli, quod quidam ge-
nera piscium odorant, & audiunt: ideo
ad noua vasa citius, quam ad antiqua pi-
scis accedit: immo ubi fuerit nouum, a-
ro accedit ad vasculum antiquum. Ac
Deus cordis humani vasculum non in-
greditur, quod non prius nouum per pnie
innouationem efficitur. Vnde David
petijt hanc nouitatem dicens: Cor mun-
dum crea in me Deus, & spiritum rectum
innoua in visceribus meis. nec enim in
cordis hostio Deus delectabiliter habi-
tat, de quo non odor suauis deuorum ora-
tionis expirat. Sed quidem phiala ple-
na odoramento, sunt orationes Sanctio-
rum.

*Immanes homines vulturibus, cuiusmodi, com-
parantur, & qualis eorum sit exitus, desinitur
Cap. XX.*

Cruces homines & raptores, com-
muniter moriuntur famelicis & in-
dici. Sunt enim vulturibus similes, qui
exercitum sequuntur, ut de cadaueribus
equorum, & hominum satietur. Et ideo
dicuntur, aliquo nuntio sensu praesen-
tate bellum, & signum ferunt belli pra-
existere, quando constat eos circa exer-
citum conuenire. Cum autem senescit
vultur, elongatur de castrorum superis,
& reuertitur in an, & moritur tan-
dem fame. Sic homines rapaces, qui
ut lucentur & rapiant, elligunt bella,
sicut faciunt, & endant manus, & qui-
dam tyranni potentes: licet tunc in in-
uenture, vel aliquo tempore lucentur,

& abundant, in senectute tamen, vel
adueritate, seu infirmitate cum rapere
non possint, dum rostrum, idem ois sui
victus necessitas crescit, & luctum deti-
ci, & paupertatem, & mendicitatem de-
uunt, & fame moriuntur. Iob. Tigris
petijt, id est raptor, eo, quod non habe-
ret pradam.

Item cruceles, debili hominum san-
guinem sientes iucidunt frequenter
ipsi in manus maiorum, & potentiorum.
Vnde tales assimilantur culicibus, qui
dam aliorum sanguinem turentes su-
gere volunt, in rostra franguntur inci-
dunt, quae ipsos occidunt, & comedunt.
Talibus ergo similes sunt, qui dum mi-
nores occidere quærunt, vel expoliare,
ipsi maiorem prada, vel occisionis victi-
ma fiunt. Cuius exemplum manifestius
in libro Hester habetur, scilicet de Amō, Hist. 4
qui dum propter Mardochei emula-
tionem Iudeos crucigere voluit, ipse
a rege Assuero in patibulo est suspen-
sus.

*Dei arcum feritantes curiosi, quam pe-
nam accepturi sint, cuiusmodi exemplo notabi-
li aduertitur. Cap. XXI.*

Curiosi, & presumptuosi perferunt
res, culicibus assimilantur. Nam cu-
lex, quae est idem, quod cymiter, laetipera
est quia lumen cancellat, vel lucem li-
benter videt: sed dum in lumen minus
caute intrat, se ipsum comburit. Simi-
liter, qui elligunt lumen diuina, vel hu-
manae scientiae, inter eum nimis cauto-
se, vel praesumptuose perferunt, dum
in ipsam lumen impingunt, per alicuius
erroris, vel elationis incursum, quasi
scriptos occidunt. Vnde Proverbiis dicitur,
quod qui scrutator est malitiae, oppri-
metur a gloria. Et ideo (sicut dicit Grego-
rius Nazianzenus.) Scientiae desiderium, & Grego.
inquisitio quaestionum, nisi timor Dei Nazia.
praesentent, citra veros animos in pra-
ceps ducit. Vbi vero timor Dei est, ibi
obseruatio mandatorum, ibi cauitas ex-
putgatio, quae se velut dea qua-
dam, & oblectior nubes ani-
ma obliens, considerare
cam diuini radij
lumina non
sinit.

Liber Quartus

Diaboli vis eiusq; astu, ac caliditas quanta sit, bubonis, nicticoracis, Pauonis, exemplis aperte monstratur. Cap. XXII.

Diabolus assimilatur buboni. Primo quidem, quia bubo stercoribus pascitur. Sic delectatur diabolus in mundicijs peccatorum. Thren. Qui voluptabantur in croceis, scilicet daemones, antequam caderent, amplexati sunt stercora, idest immunda peccata, in quibus nunc delectantur.

Thren.
4.

Secundo, quia bubo ad templa de nocte vadit, ut lampadarum oleo satietur. Tempia enim Dei dicuntur quilibet sancti viri: quorum scilicet lampades, sunt eorundem sanctorum mentes, quae plenae sunt oleo; nocte, idest laetenter, & occulte sanctorum mentes diabolus fatigat vacuare, scilicet, ut adueniente sponso non habeant oleum secum in lampadibus: & sic ab aeterni regis nuptijs excludantur, sicut accidit virginibus fatuis.

Mat. 25

Tertio, quia bubo ab auibus oditur, & ab eis deplumatur. Volant enim circa ipsum de die, & eum deplumant. Sic diabolus oditur a sanctis, tanquam aduersarius: quem aues, idest sancti viri & prudentes de die deplumant, quando eius machinationes malignas clarius cognoscentes, eas & detegunt, & reuelant. Vel quasi plumae ei adherentes sunt, eius imitatores, quos sancti viri deplumant, dum tales ad poenitentiam reuocant.

Quarto, quia bubo pugnat cum monedula, quae est auis conuiuii generis. Nam illa de die destruit oua bubonis, & bubo de nocte comedit oua eius. Est ergo auis, velut monedula, humilis poenitentia: cuius oua dici possunt laboriosa poenitentis opera. Sed velut oua bubonis sunt peccata, ad quae oua induxit daemon. Monedula ergo de die destruit oua bubonis, quia humilis poenitentia illucescente die gratiae destruit peccata, quae poenitens ex daemonis suggestionem commisit. Econtra de nocte denastat bubo oua monedula: quia intruente peccati tenebra destruit ipse diabolus omnia poenitentiae opera.

Item diabolus assimilatur nicticoraci, quae scilicet est auis, quae lucem tu-

git, tenebras diligit, Solem sustinere non potest, sepulcras mortuorum inhabitat, in locis ruinosis nidificat, oua columbarum deuorat, & cum eis pugnat: de die quasi caeca est, de nocte acute videt. Nam splendor Solis eius visum hebetat. Sic diabolus fugit lucem gratiae, diligit tenebras culpa, nequit sustinere Solem iustitiae, idest Christum. Vnde dicebant ei daemones: Quid nobis, & tibi Iesu, &c. Vel nequit etiam sustinere Solem, idest, bonum clare incedentem, & videntem: sepulchra mortuorum, idest foetida, & carnalibus desiderijs, plena corda peccatorum, inhabitat.

Item in locis ruinosis, idest in eis, qui tentationibus statim consentiunt, & ad cadendum in peccatum habiles sunt, & prout nidificat, contra columbas, idest simplices pugnat; & oua eorum, idest opera libenter dissipando deuorat, circa bona est caecus, in malis acutus. Splendor autem doctrinae Christi eius visum hebetat, quia subtilitatis eius malitia totaliter annullat, & ideo dicit Petrus in prima epistola. Cum resistite fortes in fide, & Ecclesi. Resurgens radijs suis obcecat oculos.

Petr. 1.
Ecc. 43

Item diabolus assimilatur pauoni. Pavo enim habet caput serpentinum, sed cristatum, incedit occultum, colum modicum, pectus erectum, & saphirinum, & caudam oculatam. Sic diabolus caput, idest suae tentationis principium, habet ad modum serpentis: quia serpens, ubi caput immittit, postea totus illabitur (ut dicit Hieronymus) quia ubi principium tentationis eius recipitur, difficulter in processu repellitur. sed habet in capite cristam, in quantum in principio praetendit aliquis boni apparentiam. Non enim posset malum immittere, nisi sub aliquis boni specie, quia nalius intendens ad malum operatur. habet etiam latentem incessum: quia occulte trahit hominem ad interitum: collum etiam habet curuum, quia si capit hominem, cito deglutit ipsum, quia cito facit hominem, qui ei consentit, ruere in peccatorum profunditatem. pectus, idest appetitum, habet erectum, scilicet superbiam, quae semper excelsa appetit. Habet etiam caudam oculatam, quia praecipue ad finem respicit, ut

Hiero.

ibidem

Gen. 3. ibidem hominem decipere possit. Gene. Tu insidiaberis calcaneo eius, idest fini.

Deum summo opere diligentibus omnia aduersa, etiam peccatorum viros, in bonum converti, per pauperis exemplum, breuiter ostenditur verbis.

Cap. XXXIII.

Diligentibus feruenter Deum non obsunt, sed potius profunt quaecunque aduersa. Vnde assimilantur passeribus, de quibus dominus mentionem fecit. Multas, inquit, passeribus melioris estis vos. Nam passeris calidissima sunt natura, & semina venenosa ius, quia sine latione comedunt. Quasi enim calidissimi passeris sunt Deum feruenter amantes, a quibus etiam venenosa semina iusquam, idest aduersa & periculosa mala munda, sine alicuius latione periculi patienter suscipiunt, immo tanta est diuina dilectionis virtus, ut hominibus conuertat in bonum, etiam peccati virtus. Roma. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Omnia dicit, quia prospera, & aduersa, prospera ad vsum, aduersa ad exercitium. vel omnia, scilicet bona & mala, & non tantum mala poena, sed & culpa, dum scilicet ex eis humilioris, & cautiore, atque sollicitiores resurgunt.

Quatuor rationibus verbi dei concienator gallo comparatur, cuius effectum quale esse debet, naryi motus declarat.

Cap. XXXIII.

Dostina sanctorum predicatorum eripit homines a deceptionibus demonum. Legitur enim, quod cerebrum galli in potu sumptum, valet contra morsus serpentum, quia demit eorum venenum. Per Galium predicator intelligitur, ut super illud Job. Quis dedit Gallo intelligentiam? In cerebri autem partibus praecipue radicata est sensuum cognitionis virtus. Est itaque velut cerebrum Galli, sensus predicatoris sancti, qui dum per do-

ctrina potum ab audientibus capitur, serpentis morsus, seu venenum fugatur: quia antiqui hostis deceptio detegitur, & vitatur.

Item gallus repraesentat sanctorum predicatorum doctrinam, etiam in cantu, tripliciter. Primo propter discretionem temporis. Nam gallus prius horam noctis discernit, & postea vocem exhortationis emittit. Quia scilicet predicator sanctus, in suis auditoribus, scilicet in tenebrosis peccatoribus, prius qualitatem vitae considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem format. Non enim eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos per morum qualitas costringit. Sape autem alijs obsunt, quae alijs profunt. Nam plerumque herbae quaedam animalia reficiunt, alia occidunt. Leuis sibilus equos miingat, & catulus instigat. Et medicamentum, quod hunc morbum minuit, alteri vires iungit. Et pennis, qui vitam totum roborem, paruum necat, pro qualitate igitur auditorum formari debet sermo doctorum, ut Grego. dicit.

Grego

Secundo, propter variationem vocis, quia gallus (ut dicit Grego.) in profundis horis noctis valentiores, & profundiores educere cantus solet, sed circa matutinum tempus leuiore & minores sonat voces. Sic predicator sapiens, quando loquitur peccatoribus profundis, & obscuratis in tenebris peccatorum, loquitur terribilibus, & audientibus, aut de diuinis iudicijs, aut de mortis angustijs, aut de inferni supplicijs. Sed quando loquitur illis, qui iam illuminantur a Deo, & sunt Dei gratia comundi, loquitur lenius, & sublimius, & dulcius, tenet aut de diuinis miserationibus, aut de inferni retributionibus, & similibus. Tertio propter percussorem lateris: quia gallus cum se ad cantandum praeparat, prius alas excutit, & latera sua tenens, se vigiliantem reddit. Sic predicator sanctus cum alios verbis sanctae exhortationis moueat, prius exercit se in sanctis actionibus, ne in semetipso torpens opere, alios excitent vice, sed ante se per sublimia facta exercit, & tunc ad bene agendum alios sollicitiores reddunt, prius cogitationum alis principios tenent, quia quicquid in se instillet torpet, sollicita investigatione deprenunt distincta animaduersione corrigunt,

X + & cindat

Liber Quartus

de emendant: quia antequam verba sanctae exhortationis proferat, omne quod locuturi sunt, operibus clamant. Et sic patet, quod sicut gallus alas excutit, se ipsum percutit, & vocem emittit: sic predicator sanctus se excutit a malis, se percutit, id est sollicitat i bonis, & postea vocem emittit, scilicet predicando alijs. Ergo ex praedictis omnibus habes quatuor rationes, quibus predicator sanctus assimilatur gallo, scilicet propter vigorem medicaminis, propter discretionem temporis, propter variationem vocis, & propter percussione corporis.

Eleemosynas pauperibus, praecipueque ex ecclesiastica bonis erogandas esse, Aquila exemplo ac multis auctoritatibus operitur. Cap. XXV.

Eleemosynas pauperibus saltem de superfluis facere, docet exemplum Aquila, quae (ut dicit Plinius) tanta liberalitate exiit, quod praedam, nihil nimis sitam licet, sola non comedit, sed autibus eam sequentibus, quali communem exponit sua recepta primitus portione. Unde eam semper aues aliae insequuntur, & partem de praeda sua sibi praetolantur dari. Vultur vero econverso, ea, quae rapit, solus comedit. Efficitur detestabilis avarus, qui cibum quem abundanter habet, comedere vult solum: contra quem

Iob. 35 Beatus Iob dicit: Si comedi bucellam meam solus, & non comedi pupillas ex ea. Saltem enim miserabilis homo, postquam saturatus est cibo, esurientes pauperes pascere deberet de reliquo. Unde

Luc. 9. de Luc. dicitur: Quod superest date eleemosynam. Et ad haec praecipue tenentur clerici, quibus bona ecclesiastica commissa sunt, non ad abutendum pro suis consanguineis, sed potius ad fideliter dispensandum, secundum illud. Dispensatio mihi tradita est. & ideo de eis dicit

1. Cor. 9. Celsari. Celsarius, quia non solum decima non sunt nostra, sed ad ecclesias deputatae verum: quicquid amplius, quam nobis opus est a Deo accepimus, pauperibus erogare debemus. Et si, quod eis deputatum est nostris cupiditatibus, vel vanitatibus reseruamus, quanti pauperes in locis, ubi

1. adm. sumus, fame, vel nuditate mortui fuerint, nouimus nos rationem de animabus illorum in die iudicii reddituros. Sed nota, quod non semper peccat mortaliter, qui non dat pauperibus, quod su-

persuum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quae obliget ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiae, vel fidei dispensatoris. Unde si bona haec det, quam o sibi videt expedire, immanis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

Cur diabolus interdum hominem (Deo permittente) exaltet, cornicula aquile, exemplis aperte exponitur. Cap. XXVI.

Exaltat aliquando diabolus hominem, ut in altitudine dignitatis frangat, quem in humilitate superare non potest. Cornicula enim, quando non potest transgredi nucem, in altum portat, ut fortius ea latet, & frangatur: & simile facit aquila de testudine. Unde haec modo occisus fuit & scholasticus poeta, sicut narrat Valerius, quia dum sederet sub duro capite discoperto, aquila in alto testudinem ferens, candore capitis eius decepta, quia credidit, quod esset lapis quidam, tandem super ipsum testudinem directo diametro cadere ut transgeretur permittit: & sic dum testudinem transgredi voluit, cerebrum illius consumit. Sicut ergo aquila testudinem, vel cornix nucem, sic diabolus in dignitatem eleuat aliquem quem vincere ante non poterat, ut ipsum in peccatum deiciat. & ideo statuit Christum super pinnaculum templi. Iob: Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisistit me valde.

Quomodo fidelis in aduersitatibus stabilis persistere queat, vero Christi exemplo Echini, piscis similitudine demonstrat. Cap. XXVII.

Exemplum humilitatis, & patientiae Christi, contra omnes aduersitatis procellas animam fortem reddit. Cuius exemplum apparet in quodam piscicula, qui Echinus est vocatus, de quo Ambrosius dicit, quod dum procellas ventorum sentit, calculum validum arripit, & tanquam ancoram ne excutiat fluctibus, trahit: & sic non suis viribus liberatur, sed pondere alieno munitur, & contra futuram tempestatem lapsus auxilio stabilitur. quod nauta attendentes, sibi praetulerunt ne eos turbo praerueniat imparatos. Sic qui procellas trahere vult, non aduersitates seculi sentiens, arripit calculum validum

Matt. 4
Iob. 30.

Ambr.

validum humilitatis, scilicet patientie Christi exemplis, qui ait, si mandus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit. unde Pet. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius. Et ideo, qui hunc lapidem angularem, scilicet Christum accepit in exemplum, nullus ei nocere potest imperus tempestatis. nam si passio Christi ad memoriam revocetur, nihil est adeo durum, quod non aequo animo toleretur. sicut Greg. dicit.

Grego. Item exempla sanctorum, qui nos praecesserunt, docent nos etiam mandata conuenire. Legitur enim, quod ossa gallorum, & gallinarum sunt auro vincta. Unde si auro liquefactis ossa habuimus in melle cantu, ab eis confutatur. Sunt autem velut gallorum, & gallinarum ossa sanctorum, & sanctorum, qui mortui sunt, exempla, quae quasi auro delectantur, dum nos viventes ad ipsum conueniendum inducunt. Ecclesiasticus.

Eccl. 31. Beatus, qui post aurum non alit, & dixit Petrus: Argentum, & aurum non est mihi.

Prælatos malos exemplis subditorum animos in ferre vicia galli suis similitudine explanatur. Cap. XXVII.

Exempla mala prælatorum si fouentur, eorumque vicia, & indecens mores subditorem. Cuius exemplum est gallus qui ait: Puerus dicit gallus in vltima senectute sua quendam rixam perit, torunda, & quoniam luita: maxime si rixam qua ab aliquo venenoso venit, puta batone vel huiusmodi, ita diebus catenulatus fuit inuit, dabilis procreatus, qui ita venenobatus est, quod solo aspectu inficitur & occidit. Quia igitur senex gallus est, quilibet autem prælati, vel princeps in reuerentia habendus: cuius venenosa rixam, puta vicia opera, & quibus ostendit basileus aspectu in aciem, id est exemplum perititum subditos corumpens. præcipue si fouetur ab aliquo venenoso venenoso, id est si fidenter acci ab aliquo peccato & maligno suggestione. Augustinus: Omnia qui male videntur in conspectu eorum, quibus propoli tus est, quantum in ipso est occidit, & forte qui imitatur moriem, & qui non imitatur viciam, quantum ad illum pertinet, ut ambos occidit.

Ang. li. Past.

Quantum deuota mentis feruor in tentationibus proficit, hic breui clarum efficitur. Cap. XXIX.

Feruor deuotæ mentis insurgentes tentationes expellit: quod patet exemplo vultus, qui sicut dicit Plin. in tantum committitur serpentibus, quod si penne eius vrantur, ex odore serpentes fugantur. Tunc quippe penna viuunt valent, cum incenduntur & feruescunt meditationes, & affectiones cordis, sicut dicitur illud Psal. In meditatione mea exarsit ignis. Et tunc quoque serpentes fugiunt, quia tunc demonum suggestiones abiceunt. Unde Greg. Si non vir Grego. tus deotionis in inimicis afficit, omnis Mors. litte ius prava suggestionis olammetit. Virtus enim deuotionis, est iuste feruor affectionis. Unde Hugo de sancto Visio Hugo. re dicit, quod deuotio est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens certis manifestat indicis.

Filios erga parentes fore omni tempore pietissimos, per varia animalium animi exempla secundum digna terminatur. Cap. XXX.

Filios esse pro circa parentes præcipue in senectute, vel debilitate eorum. docent nos aues coruini generis. De quibus ait. Arist. & Basil. quod pascunt pullos suos in iuuentute sua, & iuuenes pascunt parentes in senectute sua, & quando debilitantur seniores, in humeris suis eos tenent iuniores. Mira est igitur auis taliam pietatem, ut erubescat suis parentibus auxiliam non præstare homo, a quibus beneficia ita suscepit, ut dicit Ambro. & Eccl. Fili suscipe senectam patris tui, &c. et cetera.

Ari. de anim.

Eccl. 9.

Item filios erga parentum defectus peccata exerceat officia raducunt: cornicis exempla. Nam sicut dicit Ambro. erga parentes suos miranda est cornicis clementia: quia cura parentes plumis, & alia in senectute non iam coniungit, cornices iuniores penitis propriis eos fouent, & collecto filio nutriunt, & sulco alarum suarum subleuant, & ad volandum exercitant, ut scilicet in pristinos usus membra diluere reducant. Sic filii hominum suos parentes accedent penitis propriis nudos, si filios non haberent, indigne, rimo victu, vel labore famelicos nutre, sulco brachiorum suorum eos infirmos, vel debiles subleuant, &

ad

Liber Quartus

ad eundem, ubi oporteret iurare. Sed nota, quod inordinatus amor paritum ad filios, et etiam ipsis parentibus causa perendi virtutes. Cuius quidem rei exemplum apparet in ciconis. Nam ciconia (sicut dicit Ambrosius) inro affectu pullos suos diligit, & custodit, ita quod ex cubatione allidua super eos, pennas perdit: sic parentes, qui filios suos inordinate diligunt, frequenter propter nimiam curam, vel lucra illicita, quae faciunt propter illos, pennas virtutum amittunt. In hoc tamen ipse ciconia redduntur imitabiles: quod quantum expendunt temporis in foenibus educantur (ut dicit Ambrosius) ut videlicet filij hominum quos parentes in infantia eorum cum magna cura educant, eisdem in senectute sua vicariam opem reddunt. Commune quoque pietatis speciem vrpupa erga suos parentes senes servare reperiuntur. Nam cum vrpupa senuerit, ita ut videre, vel volare non possit, pullicius euellunt ei pennas inualidas, sicut oculos eius quibusdam herbarum succis, & suis etiam fouent sub alis, donec plumae creuerint, & clare viderint, in quo exemplo innuitur, quod filij a parentibus senibus, vel infirmis debent, quantum possunt, mala & molesta remouere, curas necessarias eorum infirmitatibus adhibere, obsequiis propriis & personis conseruare, nec seruire, nec eos deferere debent, quousque eos viderint suis obsequiis, vel auxiliis non amplius indigere.

Tribulationes, ac afflictiones interdum malos ad vitam spiritualem inducere, apum similitudinibus edocetur.
Cap. XXXI.

Flagellum tribulationis, & afflictionis, aliquando etiam terrenos, & saeculos conuenit in fructuosas spirituales vitas: quod ostenditur per exemplum in apibus. Dicunt enim experiti, quod apes saepe de bouum cadaueribus generantur. Dum enim vituli occiduntur, carnes verberantur, & sic de putrefacto cruore vermes generantur, qui receptis alis, apes efficiuntur. Quid autem per boues, vel vitulos, nisi terrenos homines accipimus, & superbos: Boues enim terram arant, & vituli, si-

ue tauri ceruicosi sunt, siue indomiti. sed occiduntur boues, vel vituli, & carnes verberantur: quia dum tales tribulantur a mundo, vel verberantur in carne, id est corpore infirmantur, extinguuntur auaritia, & superbia iugulatur. Occisi autem vituli vermes gignunt, quia extincto superbiae spiritu, humiles fiunt: qui alis receptis apes efficiuntur: quia pennis virtutum ornati, tam in contemplatiua, quam in actiua vita perficiuntur. Apes enim, & volando se subleuant, & alis mella fructificant. quia videlicet viri sancti, & in altum per contemplationem ascendunt, & aliis mellis opera, vel etiam verba fundunt. Ecclesi. Breuis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius. Apis breuis est, homo humilis, qui est breuis per humilitatem, volatilis per contemplationem, dulcorosus & fructuosus per pietatis subuentionem.

Ecc. 11

Demonum, Haereticorumque, ac Hypocritarum astutus, & fraudis quantas sit, perditus, polypi piscis, & cancri, certis desuntur exemplis.
Cap. XXXII.

Fraudulentia demonum, vel haereticorum assimilatur perdis. Est enim perdis fraudulenta avis, quia oua rapiens aliena, fouet ea, se de hac fraude sua, nullum suscipit fructum, sed dandum, quia perdit laborem suum. Na pulli nati, mox, ut vocem propriae genitricis audiunt, putatiua matrem peritus derelinquant, & ad veram matrem accedunt, ut dicit Ambrosius. hinc Hieremias inquit: Perdis fouet, quae non peperit. Sic etiam diabolus, vel haeticus, quasi aliena oua rapit, dum sanctae Ecclesiae filios callide decipiens, ad se trahit. Sed frequentius laborat in vanum, quia frequenter se decepti, dum veram & catholicam audiunt ecclesiae verae matris doctrinam, perdisiam, vel peccatum relinquunt, & ad veram matrem ecclesiam accedunt, vel ad diuinam gratiam per veram fidem, vel poenitentiam redeunt. Ioann. Oves meae, vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequantur me.

Hier. 17.

Io. 10.

Item fraudulentus, & hypocrita assimilatur pisci polypo, qui est fraudulen-

tus

tus piscis. Nam (vt dicit Ambrosius) polypus in vadoso litore, petra alieni se eo iungit, & ita illi inhaeret, vt tam coloris similitudine, quam figura petra quidem vel ipsius fixi pars aliqua esse videatur. Vnde pisciculi decepti, dum sub ipse, tã quam sub lapide, vel saxo latere volunt, postquam ingressi sunt latibulũ corporis sui, eos polypus intercipit, & includit, atque inclusos deuorat, & deglutit. Huic ergo pisci assimilatur fraudulentus & nequam, qui alteri adhaerens, & huius modum & mores assumit, & se conformare studet, vt de eo magis conuadatur, & facilius deceptus. & de talibus dixit Christus: Venient ad vos in vestimentis ouium.

Mat. 7. Vel talis est hypocrisis, qui petra idest Christi in exteriori apparetia speciem prætendit, cum tamen sit piscis vorax.

Item fraudulentus homo assimilatur canero, qui volens comedere ostrea, cũ propter duras testas quibus claudantur non valeat, obseruat tempus, quando ostrea radius Solis se aperit, facitque tempore quieto a ventis, & tunc vt ostrea recludi non valeat, elineulo aliquem lapillum accipit, & latenter immittit. post q̃ immissa securẽ tela, siue brachia ipsam dirigit, & comedit. Huic ergo similis est homo fraudulentus, qui quem superare non potest callida fraude decipit, & de eius erumna se pascit, vt dicit Ambrosius. Psalm. Sicut nauaculus acuta fecisti dolium.

Ps. 51.

Garruli homines, qui semper inanibus aluntur verbis, quinque effectibus Graculo comparari explicantur.
Cap. XXXIII.

GArrulus, & gulosus homo, assimilatur graculo: quod patet ex eius cantu. Nam cantus eius, quidem est eius garrulus. Vnde sicut dicit Basilus) a garrulitate vocis graculus est dictus. Homo autem qui gulositate studet, post cibum rumores licenter refert, licenter detrahit, & nonnunquam cauetur: Vnde talis non immerito designatur in graculo.

Secundo patet ex tractu, siue volatu: quia graculus in syluis degens, de arbore vna in aliam garrulando transit: & hoc est, quia homo garrulus, de his cum quibus habitat, etiam turpia, quae de eis no-

uit, aliquando enarrare non cessat.

Tertio ex conspectu, qui cum graculus aliquam auem transire aspici, garritus & cum aliquos oculos repetit, tamuliter facit. Quia scilicet garrulus homo non tantum detrahit secularibus, sed etiam eis, quos religionis occultat locum.

Quarto ex affectu, quia aliquando graculus captus clauditur, vt articulata verba loqui doceatur. Similiter aliquando garrulus secularis cum ad conuersionem veni, & religionem ingreditur, verba religionis adiscit, vt lingua volucris, lingua loquatur homini. i. vt qui inordinatè loqui consueuerat, ordinate loqui deinceps assuescat.

Quinto in exitu. Nam aliquando contingit, quod graculus, qui tenebat clausus, de ipsa clausura exiens liber eadit: & qui prius garrulus fuerat per egressionem magis clamat. Et eodem modo garrulus cum vitã religionis arripit, vix linguam suam deferit. Sed si forte relicto habitu foras exierit, bonum religionis in malum garrulando, s. detrahendo conuertit. De tali ergo persona dicitur: Garrula Pro. 7. & vaga, quicquid impatiens.

Quando anima gratia reficitur diuina, quos in ea operetur effectus, ac finalis impatiens, qua & peccatum in operibus eius dicitur ex multis quibus sit, pulchrum cornuorum, Galli, caladryque exemplis demonstratur.
Cap. XXXIII.

Gratia celestis non reficitur anima, nisi quantum est a peccatis munda. qd patet exemplo cornuorum. De quibus propheta dicit super illud Psalmi. Qui dat uolentis escam ipsorum, & pullis cornuorum innocantibus eum. quod quantum pulli cornuorum habent pluma alba, a parentibus relinquantur, & tunc tunc celestis pascuntur: quando autem ingretere incipiunt, tunc cornu eos pascunt. Quid autem sunt pulli pluma albi, nisi homines mundi cordi tunc celestis rore pascuntur, quia celestis gratia pascuntur: sed nigri pulli, pascuntur a cornu: quia peccatis obsecrati, a demonibus reficiuntur.

Item gratia celestis cautelam, & fortitudinem stat q̃ prosperitates, & contra aduersitates. Legitur. n. de gallo. si quis eius

Ps. 146.

Liber Quartus

eius pinguedine inunctus fuerit a pantheris, & leonibus tutus eris. Potest enim Christus per gallum non incongrue intelligi, qui nos in noctis nostrae caligine excitat, atque sollicitat voce doctrinae suae: Est ergo pinguedo galli, gratia ipsius Christi, cuius scilicet sacramenta ipsius vinctio, de qua dicitur, Vos vinctiorem habetis a sancto, tam contra panthera malitiam, quam contra leonis feritiam nos defendit. Aduersarius namque malignus, vel nos tentando delectabilibus allici, panthera, videlicet more, quod os aperiens odore animata attrahit, quae deo rare cupit, vel eos persequendo aduersitatibus irangit, sicut leo feriens, & uigilans circum querendo, quem ipse comedere possit. Sed galli vinctio ab utroque defendit, quia scilicet Christi gratia, & cautus nos facit in asperis, & fortis, ac intrepidus in aduersis: & ideo hic galli pinguedinem Propheta pecebat, dicens: Sicut ex adipe, & pinguedine repleatur anima mea.

Ioan. 2

Psa. 62.

Arist. de anima.

Aug. li. de verbis do.

Item gratia Dei non respicit, quem finalis impoenitentia ad mortem aeternam ducit, cuius manifestum exemplum apparet in caladris. Nam caladrias (ut Aristoteles dicit) albi coloris est, nihil nigredinis habens, cuius natura est talis, quod quod graui inimitate decenter inuit, si agilitudo ad mortem fuerit, caladrius ab eo faciem suam auertit, & tunc homo de morte certas exultat. Si autem inermis curandus sit, & tunc visum in ipsum agit, & quasi applaudis in eum intendit. Et dicitur iste caladrias a calandra, quae est avis canora, sicut dicit Glossa super Deum. Haec ergo avis totaliter alba est Spiritus sancti gratia, quae est munda, & nullius nigredinis. Neque ad mixtionem inmixta. Quasi autem inermis grauitus omnino moriturus homo de speratus est, & finaliter impoenitens ad aeternam mortis supplicium peruenitur. Unde Spiritus sancti gratia hunc nunquam respicere potest, quia finali penitentia, & remissione caret. Ipsa etenim esse debet peritiam sancti blasphemiam, quae neque remittitur in hoc seculo, neque in futuro, putat Augustinus. Unde sic loquitur: Est peccatum ad mortem: pro isto non dico, ut roget quis. Quasi autem inermis curandus, si ipse peccator poenitentiam agens, in quem respectus caritatis gratia exaltet, & perseueranter intendit, quousque ipsum a peccatis purgando, ad plenam sanitatem perducit.

Gulosi, qui ventri semper indulgere intendunt, cygno, locustis, miluisque assimilantur, omni tempore ad contemplandum inepti redduntur. Cap. XXXV.

Gulosus, & ventri deditus, ociosus est, & ad contemplandum ineptus. Quod patet exemplo cygni. Nam cygnus est multa carnis, & ideo quietem diligit, & raro volare contedit, quia ponderosus est corpori. Illi autem multa carnis sunt, qui multam de suo corpore curam gerunt, & hi quietem oculis diligunt, & insuper ad contemplationis volatum minime apti sunt. Nam corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.

Sap. 9.

Item gulosi, & voluptuosi assimilantur locustis. Nam locusta, quasi tota vena est, & ideo insatiabilis est. Os habet quadrangulatum, & habet unum intestinum, quod fame, & immunditia semper est plenum, quando diu uiuit, semper esurit, & siquid uitae inuenit, rodere non desistit. Similiter quidam gulosi, sic totaliter sunt dediti ventri, quod nil praeter ventrem suum esse videntur. Unde Apostolus de talibus dicit: Quorum Deus venter est. Tales insatiabiles sunt, qui vno prandio hito, ita sollicitantur de alio. Proinde Venter impiorum insatiabilis est. Os eius iam habet quadrangulatum, quod quatuor modis offendunt in comedendo cibum, scilicet, vel quia sumunt superfluum, vel quia querunt cibum delicatum & preciosum, vel quia nimis curiose parant, vel quia sumunt per modum inordinatum, vel nimis ardentem, vel quia praueuunt tempus.

Phil. 3.

Pro. 30.

Item eorum intestina, quando sunt repleta, sunt plena immunditia. sed quando sunt ieiuna, id est vacua, sunt inedia & fame cruciata & quia semper circa cibum intendunt, quicquid sibi gratum inueniunt, habere & comedere satagunt.

Item gulosi quidam assimilantur miluis. Nam miluus propter gulositatem immundis vescitur, & pro modo cyonis ventris patitur, tota die circumferrat. Sic aliqui gulosi sunt, qui propter gulam, quae alijs, vel inconstata sunt, etiam inmundas communi er videntur, unde comedunt, ut canes canum, vel serpentum, vel ranarum, & huiusmodi, quae propter immunditiam suam communiter in usu non sunt: Et insuper etiam aliqui modo milui circa coquinam, & cacabum tota die circumferuntur,

De natatilibus, & volatilibus.

167

Psa. 58. feruntur. **Psa.** Famem patientur, ut canes, & circuibunt civitatem.

Quia uia haereticorum, atq; hypocritarum aspectu, ac eorum affectu multis decipiunt, & etiam quodam similitudine clarum efficitur.
Cap. XXXVII.

HAereticus, vel hypocrita, sicut decipiunt, alios ex aspectu sanctitatis simulata, ita quoque eos subvertunt ex affectu falsa doctrinae, seu locutionis falsitate. Vnde assimilatur ceto, i. pisci balena, de quo dicit Iorach, quod maxime de animal.

corporis, adunat paluis in dorso eius, & condensatur in manu, quod herbae, & fructus ibi crescant, ita ut insula, si nullus videatur, quem si nautigantes incaute appropinquant, sine periculo vix euadunt, in aqua in tanta quantitate de ore ejicit super naue, q. aliquando ea subuenit. Sicut ergo cetus ex aspectu simulato et tahir, siue decipit, & aqua ex ore missa, lignum naus subvertit: Sic etiam haeretici, vel hypocritae plurimum ex aspectu attrahunt, alios simulata sanctitate: sed mentium naues aqua oris subvertunt, id est doctrinae, & exhortatione falsitatis. Vnde de eis dominus dixit. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Humilitate praecipue ex peccati consideratione, ac ex carnis corrupta memoria oriri, sumit per eque nos ad Deum contemplandum idoneos reddere, ceti, & ceti. Aquilae quoque oculi in exemplis reddunt perspicuum.
Cap. XXXVII.

Humilitatis virtus nascitur in spiritu, tum inhumatus, & corruptio carnis ad memoriam reuocatur. Cuius exemplum apparet in ceto, se quo dicit Iorach, quod abundat in spermate: & post coitum eius, quod superfluit superentia, quod collectam desiccant, & in ambra lapidis substantiam conuertitur. Quid ergo in superfluo spermate, nisi carnalis corruptio peccati designatur. Cuius desiccatio, est eiusdem peccati penitendo. Tunc ergo carnis corruptio de mente colligitur, quando cum mentis penitencia ad memoriam reuocatur. Et tunc

mollities spermatis in soliditatem conuertitur lapidis, quia ex compunctione corruptio carnis, nascitur humilitas mentis; quae dum mentem tangit, ambra soliditatem praestat. Sic Deus ex consideratione sua iniquitatis, delectus est in compunctione carnis humilitatis, dicens. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, ut iudicemini, &c.

Item humilitas carnis, inimum hominis contra suum superbia, & mandantem veritatis. Vnde assimilatur cuidam pisciculus, qui Echinus vocatur, qui quidem est parvus piscis, & vix semipedalis in longitudine, ab haerendo sic dictus, eo, q. licet in exigui corporis, est tamen admiranda virtus: Nam naus cui adhaeret, licet ita uentis non multum procella sentiant, tamen quasi radicata stare videtur, nec aliquo modo mouetur. Similiter humilitas cordis, quamvis hominem apud se faciat parua reputationis, reddit tamen immutabilem nauem mentis a vento procelloso superbiae, & fluctibus vanitatis. Ecce. Firmabitur in illo, & non flebitur, & continebit illum, & non confundetur, &c.

Item humilitas mentis, maxime eam perspicacem reddit ad contemplationem diuinæ claritatis, sicut e contra superbia hebetem eam facit. Cuius exemplum est (sicut dicit Aalecna) quia oculus aquilae parvus est, & tamen ad videndum lumen Solis perspicacissimus: & e contra oculus noctivagae acis magnus est, & tamen lucem Solis intueri non potest. Oculi ergo animae, mens est, quae quanto fuerit humilitate minor, tanto erit ad diuinam lucis claritatem contemplandam perspicacior: sed quanto e contra fuerit superbia reputatione grandior, tanto erit ad contemplandum obscurior. **Mat. 23**

Vnde Matth. Abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Homines ad bonum peragendum inconstantes, animae in carnis clausis, mutatione, Miliorum esse similes edocetur.
Cap. XXXVIII.

Inconstans & levis homo, similis est autem in carcerate, quae quiescere non potest, sed semper per caput currat moae

Psa. 50.

Ecc. 15

Mat. 23

Liber Quartus

Wet. 14 do huc, m̄ illuc, Hiere. Hæc dicit domi-
nus populo huius, qui dilexit mouere pe-
des suos, & non quæuit, & Domino nō
placuit.

Ari. de
ani. Item imperfeuerantia quorūdam fer-
uorem incipientiam, assimilatur muta-
tioni miluorum. Nam miluus in iuuen-
tute diſcreto a prædæ auibus nō videtur;
sed quanto plus vitit, magis se ſemper
degenerem offendit. Vnde et Ariſtote-
lem, q̄ ioddam genus eſt milui, quod in
principio aues capit, tandem viâ muſcas
& vermiculos capit, & denum ſame pe-
rit. Tales ſunt, qui in iuuentute ſunt bo-
ni, & ſenectute efficiuntur peiores. Eſſi-
ciuntur et milui ſimiles, qui a ſuo con-
uerſionis principio aues capiunt, id eſt ſan-
ctorum virtutes imitari incipiunt, ſed ab
incepto ſeruore poſt modicum paula-
tim deficientes, viâ muſcas capiunt, id eſt
vix minima quæq; bona facere ſatagunt
& tandem a gratia deficientes, omnino
deuotionis ſpiritum totaliter amittunt.
Gal. 3. Et talibus dicebat Apoſt. Cū ſpiritu co-
peritis, nunc carne conſummamini.

*Ingratitudinis culpa filios quoque exheredari,
inſignem ipſius pelicani exempli præciſe defini-
tur. Cap. XXXII.*

Ingratitudo filios etiam excludit a pa-
terna hereditate. Vnde pelicanus auis
ſcilicet ſeminea, quæ ſuper filios ſuos a
ſerpente occiſos, percuſſo pectore primò
ad eos viuificandos ſanguinem fundit,
quo effuſo ſanguine in tantum debilita-
tur, quod pulli pro cibo exire coguntur.
Et illos puillos, q̄ naturali affectu ipſam
paſcunt, poſtquam reſumpſit vires, tener-
rimè diligit, & ſollicitè nutrit. Sed illos, q̄
de ipſa tanquam degeneres nullam geſ-
ſerunt curam, tanquam ingratos deſicit, et
ſecum viuere non permittit. Ex quo pa-
ret, q̄ grati filii a parentibus nutriendi
& erigendi ſunt: Ingrati vero etiam ſim-
iles a parentibus repellit & exhereditari
poſſunt. Vnde etiam pelicanus iſte Chri-
ſti ſibi repræſentat, qui ait ſimilis factus
ſum pellicano ſolitudinis: ipſe enim ho-
mines, quos creauerat, tanquam filios ad
imaginem, & ſimilitudinem ſuam a ſer-
pente antiquo veneno peccati occiſos
proprio ſanguine viuificauit. Vnde gra-
tos filios, qui eum in ſuis pauperibus nu-
triant, ſimiliter ſecum ad ſuam heredita-
tem admittet, dicens. Venite vos benedi-

Pf. 101:

cti. Ingratos autem, & crudeles excludet
dicens: Iſte maledictus. &c.

Mat. 15

*Singularibus apum exemplis gulofi ocioſque
vacantes, dure eſſe pleitendos, plene demoſtra-
tur. Cap. XL.*

Inertes, & gulofi, ſunt durè caſtigandi,
& a ſua gulofitate cohibendi. Nam
apes (vt dicit Philoſophus) inertes durè
caſtigant, & ceſſantes ab opere morte cō-
demnant. Et habentes magnum ventrē,
& qui nimis comedat, expellunt, vel oc-
cidunt, ſi poſſunt: ſic caſtigantur inertes
& dānantur inuiles homines etiam a
Deo. **Mat. 23.** Seruum inuilem proiecit in
tenebras exteriores. ſ. ſimiliter gulofi, qui
Chriſto domino non ſeruunt, ſed ſuo
ventri, non ſolus expelluntur a regno,
ſed etiam æterna mortis deputabuntur
ſupplicio. Dicitur. n. homini gulofio, &
vitiis delicijs deſcito illud. **Apo. 28.** Quan-
tum gloriſcavit ſe, & in delicijs fuit, tan-
tum date ei tormentum & luctū.

Mat. 23

Apo. 28

Inter apes ergo nulla eſt ocioſa, ſed q̄
dam certant, quali in bello campeſtri co-
tra apes alias; quædam circa victum inui-
gilant, alie flores futuros exploſant, alie
ceras de floribus ſugunt, alie cellas
nec rotundas, nec quadras mira cōnexio-
ne, & æqualitate componunt. Et inter tā
diuerſa opera, nulla alienus operibus in-
ſidiatur, nullo raptu victum quærit, ſed
proprio labore conquirunt, quod inter
herbas, & flores recolligunt. In quibus
nos inſtruant oia fugere an officio, vel
opere ſibi congruo quemlibet laborare,
nulli in ſuo opere, vel comodo inſidias
parare, non virapina, ſed ſuo labore vic-
tum ſibi procurare, item mundiciam in
omnibus operibus amare. Nam inter flo-
res, & mēdas herbas ipſe (vt dictum eſt)
colligunt fructum ſuum.

*Delphini exemplo notabili Innocentium perfec-
tores beluis immaniores exiſtere declaratur.
Cap. XL I.*

Innocentium perſecutores crudelio-
res ſunt beluis manis, dicit enim Iorath,
quod delphin ſentit per oacrem, ſi de a-
liquo mortuus in mari, vñquā come-
dit de delphino: quod ſi comedit, ipſum
comedunt ſi autem nō comedit, ipſum
ab aliorum piſcium moribus cauodit,
& eum ad litus perducant. Ecce igitur,
quod

Iorath.

li. de a-

ni.

quod belluæ maris, quamquam vindicet
receptam iniuriam, nō tamen persequi-
tur, sed tueritur innocentiam: sed tamen
humana crudelitas tanta est, ut quādo-
que atrociter lædat eos, a quibus nullam
iniuriam, vel læsuram vnquam recepit.

Isopus

Vnde A. Isopus dicit: Noceat innoceuo no-
cui, causamque nocendi inueniant.

*Inobedientia varietas, ipsiusque culpa grauitas,
& denique quam acriter inobediens puniatur,
apud exemplo aperitur. Cap. XLII.*

Inobedientia culpam esse acriter puniendam, exemplo suo apes ostendit. Nam apes, quæ regi non obediunt, de se ipsi vitionem expetunt. & aculei sui vulnere se occidunt. Multo ergo magis, qui cælestis Regis mādatis inobedientes iue-
runt penitentiæ debet aculeum in sua cor-
da infigere, & ipsam inobedientia culpā in semetipsis extinguere. Et quanto tur-
rit inobedientia maior, tanto ad ipsam
extinguendam requiritur acrior dolor.
Habet enim inobedientia culpa gradus
suos. Abiq; est grauior cuiuslibet inobe-
dientia actus, vbi periculosior est contem-
ptus: grauius est peccatum Deo non o-
bedire, quam homini, nisi in hominis
præcepto dei præceptum includatur: gra-
uior etiam inobedientia est, vbi maius p-
ceptum contemnitur. Præminet enim
præceptum præcepto, quia præfertur di-
lectio Dei dilectioni proximi: grauior est
etiam inobedientia, in qua præcipiens
persona contemnitur, quam vbi eius mā-
datum tantum respiciunt. i. Reg. Peccatū
ariolandi, est repugnare: & quasi scelus
idolatriæ, nolle acquiescere. Similes enim
sunt culpa idolatriæ, & inobedientiæ: ga-
viraque ex Dei cōtemptu est proueniens:
non tamē æquales sunt, sed est idolatria
grauior.

i. Reg.
15.

*Inuidia prauitas inuidiosque natura describi-
tur, qui & f. anoni vnico exemplo copatur,
Cap. XLIII.*

Inuidus abscondit bona, ne alius inde
fructum habeat, etiam si illi ipse nō
indigeat. Vnde similis est pavoni, qui ō-
mum suum, qui valde medicinalis est, ab-
scondit, ut inueniri vis possit, quasi inui-
deat vilitati hominis. Ex quo patet, qd
inuidia bonorum communicationem,

excludit. Vnde dicit Augu. Tolle inui-
diam, & tuum est, quod habes: tollam in-
uidiam, & meum erit, quod habes.

Item hoc exemplo patet, quod pro-
prium est minora maioribus inuidere.
Pauo enim inferior est homini: Vnde
Iob. Paruum occidit inuidia, quamuis
& inter pare. & dispares inuidia esse
possit. Vnde dicit Augu. Inuidia est odiū
alienæ felicitatis, reu. in inferorum, ne
sibi adæquetur; rerum superiorem, quæ
eis non æquatur; rerum parum, quæ si-
bi æquantur. Vnde Cain inuidit Abel
prosperitati, Rachel Lyra i. c. dicitur. Saul
Dauid felicitati, per inuidiā procuratus
est lapsus mundi, & mors Christi.

Aug. in
ser.

Iob. 5.

*Hypocrita structioni, cygno, aliisque nonnullis
animantibus comparatur, taliumque
exempla ipsius malignitatis hypocri-
tis rectissime demonstratur.
Cap. XLIII.*

Hypocrita assimilatur structioni, qui
(sicut dicit Isidor.) corpus habet ani-
malis, sed penas & rostrum habet auis.
licet propter pondus in aera leuari non
possit. Vnde (sicut dicit Grego.) penna
structionis similis est penne herodii tu co-
lore, sed non in virtute. Nam eius simi-
litudinem penna habet, sed volatu caret:
ad volandum; alas erigit, sed tamen a ter-
ra non surgit: raris enim pennis induit-
ur, magno corpore praegratur. Sic hy-
pocrita est animal i. carnalis occulte
apud se, sed tamen pennas, atque rostrū
præterdit auis, quia mores præterdit, &
verba spiritualis hominis. Vnde ipsius
penna i. exterior apparentia, videtur pen-
na herodii. i. ad modum virgæ alicuius per-
fecti viri: caret tamen volatu eius, scili-
cet contemplationis, vel dilectionis, qui-
bus mens volat ad Deum. Vnde quam-
uis alas erigat i. brachia ad eglam exten-
dat, cor tamē a terra non separat. i. a ter-
renorum affectu. Habet enim pennas ra-
tiores, i. paucas virtuosas anediones, &
habet graues carnes. i. carnales appeti-
tibus graues, qui eum sursum ad
Deum ascendere non permittunt.

Isidor.

Item hypocrita assimilatur cygno. Nā
cygnus pennam habet exterius candi-
dissimam, omnino nigræ, dicitur imperi-
ndatam, sed carnem interius habet ni-
gram,

Liber Quartus

Ma. 2. gram, & ad digerendum dura Et sic hypocrita, licet exterius sit apparet albus, id est innocens, & mundus, intus tamen visorum nigredine niger est, & obscurus. Unde va vobis hypocrita, qui similes estis sepulchris dealbatis, intus autem pleni estis hyprocrisi, & iniquitate, dicit dominus. Ita etiam hypocrita erga proximum non largus, vel pius, sed mente durus.

Item hypocrita, & duplices homines, qui nunc spiritualia sectari videntur, nunc terrenis actionibus, & negotiis involuuntur, similes sunt quibusdam piscibus, siue animalibus, quae nunc in aquis nunc in terra conuertuntur. Unde ab Isidoro appellantur dubia, eo quod non solum sunt nauis, sed etiam terrestria per naturam. Et talia sunt foet, & codicilli, castores, & equi similes. Et huiusmodi, quae communiter sunt animalia terrena, vel maligna. Et etiam tales homines, dum iam videntur, vtrum sint Dei, vel mundi, committere tamen in animarum finaliter deceptores, & iniqui. Isa. Omnis hypocrita est, & nequam. Unde Apo. Nemo militans Deo implicat, se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probauit.

Proximi odium, in anima mortis aculeum insigere. Autem exemplo edocetur. Cap. 2. L. V.

I Ra, siue odium proximi, tollit dulcedinem mansuetudinis, & etiam vitam mentis. Cuius exemplum est, quia apes, quando pugnant, tunc efficiuntur ad mellificandum inanes, vel paulo post moriuntur, ut dicit Aristo. maxime, si aculeum totum inierint, eo quod impossibile aculeum totum insigere, quin cum eo exeat intestinum. Similiter, qui proximum odit, & iratus laedere, vel pungere contendit, saltem in consensu, anima aculeum inungit, sed ex ipsa mentis ira, vel odio, quasi apis ex proprio aculeo, & mel, id est dulcedinem mansuetudinis amittit, & intestina charitatis efficiens, vitam perdit. Vnde scriptum est. Qui odit fratrem suum, homicida est, scilicet anima sua occisor.

Homines exterius nequaquam fore indicandum, vnde ipsius aculeus similitudinem patitur. Cap. 2. L. V.

I Vdicandus non est animus hominis secundum appareniam carnis, quia

qui quandoque est despectus in corpore, magnus est in virtute. Cuius rei exemplum apparet in accipitre. Item n. accipiter aas egu, quia plus aios, quam vnguibus, est anima. Unde, quod si natura corporis in quantitate denegat, hoc in virtute animi, & audacia recompensat, ut dicit Isidorus. Sic quandoque in multis hominibus quicquid, vel ex defectu naturae, vel ex accidentali infirmitate despectum apparet in corpore, siue ex naturali fragilitate, siue ex diuina grana speciali munere suppletur, & recompensatur in mente propter quod, & dominus dixit. Nolite iudicare secundum faciem, maxime enim secundum Deum temerarium est tale iudicium, quia homines vident, quae parent, Deus autem intuetur cor.

Isidor.

1 Reg. 16.

Tentationis pugna, quae ex compunctionis lachrymis crebro oriri, compertum est, orationis sermone sedatur: quod Merguli animaliumque aquatilis exemplo in dicitur. Cap. 2. L. VI.

L Achrymas compunctionis sequitur pugna tentationis, cui opponendus est clamor orationis. Cuius videlicet rei exemplum in mergulo apparet, de quo dicit Isidorus. quos saepe demerso in aquam capite, aurarum signa sub fluctibus cognoscit, & naturam tempestatis praesentens ad litus cum clamore fugit. Unde certissimum indicium est futura tempestatis, cum ad litus merguli fugiunt cum clamore. Ille igitur in aqua caput mergit, qui mente compunctus, se ad sua defendenda crimina conuertit. Sed malignus spiritus cum perdere timet, mox auram contra eum tentationis fatatur, ut a tentationis terrore frigeat. Sed cauta, & prouida mens cum surgentis tempestatem tentationis praesentit, mox ad litus humilitatis cum clamore orationis recurrit, attendens scilicet quod dominus dixit. Orate, ne intretis in tentationem.

Isidor.

Ma. 26.

Item lachrymarum aqua animam poenitens nutrit, & in ea ardorem, & animum tentationum, & visorum extinguit. Cuius rei exemplum est in animalibus aquaticis, quae secundum Auerroem, duplici ex causa attrahunt ad se aquam. Nam quaedam eorum sunt, quae aquam in ventrem recipiunt, solum per modum nutrimenti, & non per viam respirationis, sicut conchae marinae. Et talibus assimilatur

tur pœnitentes. qui ex lachrymarum aqua, quali quodam nutrimento pascuntur, secundum illud Psalmi: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, et nocte. Super

Cassio. quo verbo Cassiodorus dicit, quod lectus est eisibus antmarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, lauerium culpæ. Sed quædam animalia aqua sunt, quæ aqua recipiunt per modum respirationis, scilicet attrahendo, & emittendo, scilicet ad euentationem interioris caloris, ad expellendum superfluum calidum. & talibus assimilantur, qui plorant, ut lachrymarum aqua ardorem tentationis extinguat, Psalmus: Transiimus per ignem, id est, per ardorem tentationis, & per aquam compunctionis, & deuotionis, & eduxit nos in refrigerium.

Quam laus diuina clarior ac laudabilior existat cicada exemplo declarat. Cap. XLVIII.

Laus diuina tanto clarior est, & laudabilior, quanto ex fermentatione, & pulchriori mente procedit: quod patet per exemplum cicadæ, quæ in medio æstus, quando alia quasi ardent, tanto tantum reddit clarior, quanto tunc aerem attrahit puriorem. Similiter vox laudis diuina tanto clarior, & acceptior redditur, quanto cum fermentatione puriori spiritu canitur, vel formatur. Vnde tunc puerorum laus, & hymnus, quo Deum in camino laudauerunt, magnis commendatur præconiis, quoniam in pueris puritatem præcedit cordis, in camino vero æstus, & feruorem deuotionis. Daniel: Ambulabant in medio flammæ, laudantes, & benedicentes Dominum.

Variis sacra Scriptura exemplis Delphinis, similibus ne choreas fore fugiendas lucide demonstratur. Cap. XLIX.

Ludi hominum, & chorearum saltus inordinati, communi erunt præteritum, vel causa exitus mali: cuius exemplum ostenditur in delphinis, de quibus Isid. dicit, quod in mari nihil velocius est. Nam plerumque salientes naues transuolant: saltus tamen eorum, & ludus futuram indicat tempestatem. & simile accidit de iudis humanis. Nam Israeliticus populus in deserto lustris: sed tandem peracto ludu magnam sui iragem suscepit. Post lu-

dum quoque puerorum, David, & Isobeth secutum est bellum graue. Sic & post Sansonis ludum, secuta est Philistinorum excidium. Et rursus post puellæ saltus, amputatur Iohannis caput. Chryso. quæ dicit, quod ubi saltatio, ibi diabolus, neque Deus ad hoc nobis dedit pedes, ut cum camelis saltemus, sed ut cum angelis chorum faciamus. in saltibus latitantur demones, & exultant miniatur demones.

Luxuriosi proli conceptioni in muliere impediuntur inferentes: pauoni comparantur. Cap. L.

Luxuriosus, qui impedire conatur in muliere conceptionem proli, ut securia, vel diuinus libidini vacare possit, similis est pauoni. pauo enim auis est non diligens seetum. Vnde masculus persequitur feminam, ut ubi oua faciat, inuestigat, ut ea franguat, ut sic luxuria magis vacare valeat. Tais fuisse dicit Onan secundo genit. Iude. Qui introiit ad uxorem fratris sui, semen tundebar in terrâ, ne liberi fratris nomine nascerentur: & idcirco percussit eum Dominus eo, quod semine derisibilem taceret. Licet non credatur hoc fecisse ex libidine, sed potius ex inuidia cum non posset habere filios, de propria uxore.

Malorum hominum insidie ex columbarum varij similitudinibus plurimum, auctoritate Doctorum approbatur, præstunt. Cap. LI.

Mali aliquando assimilantur columbis, secundum illud: Factus est Efraim, quasi columba seducta.

Primo, quidem ratione doloſitatis: quia inuenitur columba, quæ ad deceptionem autem est instructa. Nam se associat alijs, & ad rete eas ducit, & prima quasi intrat rete aucupis, & cum eis inuolui se permittit; & sic sub amicitia specie, dum ad pacem alicui eas, ad iterum trahit. Sic etiam ad litteram, faciunt quidam fraudulentius lutores, qui ludendo ficti cum quibusdam imprudentibus, in societate & in participatione lucri: acquirendi se ponunt, & sub societatis specie eos in manus verorum suorum confociorum deducunt, & quandoque se vinei & expoliati ab illis permittunt, donec per ipsos imprudentes illi non veri socij totam suam pecuniam,

Y amisc-

Liber Quartus

amiserit. Similiter etiā faciunt socij quorundam praconum, qui cum viatoribus se ponunt, & sub societatis specie, in manus spoliantium deducunt, & quandoq; simul cum eis ab alijs se spoliari permittunt, ne alij fraudē aduertant: & talibus similia faciunt multi alij deceptores.

Secundo, rōne curiositatis. Nam colūba est curiosa, qā sup arborē sedens multum circūspicit, sup quē ramū scādere possit, vel veli, & quasi deliberando colūm vndiq; circūspicit: sed saepe, dum tū deliberat, anteq volatum arripiat, eā sagitta periorat, & ideo volatum nō perficit: quia quod diutius tacere potuit tempore, quo potuit nō fecit, vt ait, Grego.

Grego.

Sic accidit peccatoribus illis, qui quāq; de ramo arboris, i. de actu, vel conscientia alicuius crisis recedere proposuerint, & ad meliōrē ramū, i. statū per pēnitentiā se transferre acceuerint, tū tantū pēraffinando deliberant, & aduersa circūspicientes implere propositum tardant, q mortis sagitta, vel vindictę diuinę eos subito non solum in corpore, sed etiam in anima multotiens perforat, & iō confutur. Eccle. Ne tardes conuerti ad domū tuā, ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore viuitūz disperdet te.

Ecc. 5.

Terrio, ratione humanae humilitatis. Nam in Syria (vt dicit Ambro.) docet columba, vt literarū sit gerula, & provincię ad provinciam internūcia. Nā ligat ei litera sub ascella, qua sic dimissa eleuat se in aera, & sic redit ad propria, vt fuit edoāa. sed quandoq; ab hostibus cognita impetitur sagitta, & occiditur pro littera. Homo ergo indolens, vel simplex, similis est columba, cui tunc littera ad deterrēdū cōmittitur, quando ad pēdicandū alijs sacras scripturas exponitur: & ei tunc littera sub ascellis ligatur, quando ei pēdicatio ex officio imponitur, q litteras deferēs, se in aere subleuat, qnq; ipse non intelligit, alijs exponere tentat. quē nisi ad pēria citius humilitas reducat versut⁹ hostis sagitta erroris necat.

Vitam solitariam Monachis necessariam esse, vna piscium similitudine confirmatur.
Cap. LII.

Ambr. Monachi, & solitarij assimilantur piscibus. Dicit. n. Ambrosius, q magna inter pisces & aquas vicinitas, & co-

gnatio est. Nam extra aquas viuere non possunt diu. Sed quod est piscibus aqua, hoc est monachis & solitarijs cella. Vnde beatus Anto dicit, sicut habet in vitis patrum, q sicut pisces sine aqua si tatarauerint in sicco, cito moriuntur, ita etiā monachi tardantes extra cellam, vel cū vitis secularibus immorantes. a quietis proposito resoluantur. Vnde dicitur etiā Isa. Computrescent pisces sine aqua, id est monachi sine cella.

Isa. 50.

Quantopere mortis iudiciū, memoria extremi nobis profit, hic galli, Taurini nonnullorum, animalium exemplis clarissimum fit.
Cap. LIII.

Mortis, & iudicij timorosa memoria, siue consideratio debet nobis pra oculis inguer esse. Nam gallus timēs aquilā, & accipitrem pracones terra, cū sint acuti visus, & cum oculum ad victū infertus deprimit, alterū in aera dirigit, vt aduentum aquilae, vel vulturis scire possit, sicut Plin. dicit. Aquila signat Christum, & accipiter signat mortem. Vriusq; ergo aduertit, s. Christi ad iudiciū, & mortis ad interitū, vt sanctus timere debet, qui in gallo designatur. Vnde et corpus reficiens, & corporis interitū timeat ad ipsamq; destitūtionem corporis oculū mortis intrat. & aduentum quoq; diuini iudicis pauida consideratione respiciat. Vnde Hiero. dicit, loquens de die iudicij, Quotiens diē considero illū, corde contremisco: siue. n. comedo. siue bibo, siue aliud aliqd facio, semper illa terribilis tuba sonare vī in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudiciū.

Plin. de Ani.

Hiero.

Item mortis memoria annihilat oīs pulchritudinis gloriā: quod exemplo pavonis patet. Pavo. n. dum pennarum suarū pulchritudinē cernit, caudam erigit, & ad modum retis, vel arcus per gyri capiti circumponit: sed dum inter hanc deformitatem pedum circūspicit plurimū erubescit, & obliuiscis suā pulchritudinis, caudam deprimat, & deponit. Pes ergo, quo mediante corpus terrā contingit, mortem hominis signat, per quā corpus in terram redit. Quicunque ergo gloriatur de aliqua pulchritudine corporis, respiciat corporis pedem, i. ipsū finem: quia si bene respiciat, quale post mortem corpus fuerit, potius sibi aderit tristitia, quā gloria. Vnde dicitur, Quid

Ecc. 10. Quid superbis terra, & cinis?

Item mortis memoria animam dirigit, & a tentationibus defendit. Nam aues, & pisces regunt se cauda sua. Iumēra autem, & boues se a mu eis cum cauda sua defendunt. Sic homines vitā suā dirigunt, & tentationes exeunt, mortis memoria Iob: Interroga iumenta, volucres quoque celi, & indicabunt tibi; & enarrabunt pisces maris.

Iob. 12.

Mentis mundiciem iugiter ab homine custodiendam sere exemplo suo apes ostendere docetur. Cap. LIIII.

Mundiciam mētis, quā debet homo diligere, exemplo suo apes ostendunt. Nam mira inter apes munditia est, quia nullas spurcicias dimittunt in opera sua: totas enim egerunt, quando possunt: gestiones quas intus lecerat, quendam in vnum locum congerunt, & postea totas eiciunt, quia nullum interiorē sustinere possunt. Sic homo debet facere opera munda, sine peccati spurcicia. & cum acciderit, & alicuius peccati immunditia intus sit polluta conscientia, eiecit per poenitentiam sordibus, et solum licite purganda, ut nullus peccati rectorum intus sustineat anima. Iac Abijcietes omnem immunditiam.

Iaco. 1.

Christum nonnunquam percussiois flagello, interdum etiam rerum temporalium subtractione, nequam expellere ignauiam. Aquila accipitru, exemplis demonstratur. Cap. LV.

Amb.

Negligentia, & pigritia animae aliquā expellitur flagello percussiois diuinæ, & quandoque subtractione temporalis substantiæ: quod patet exemplo aquilæ. Nam aquila, ut dicit Ambrosius, pullos suos adultos ad volandum prouocat super eos volitando: & si ad exeundum pigri fuerint, eos rostro percutit, cibum subtrahit; & sic exire compellit. Sic aquila rex avium, id est Christus, qui est rex regum, & dominus dominantium, pullos suos, id est homines a se creatos, & fideles suos, baptismate regeneratos, tā verbis, quam exemplis prouocat ad volandum, id est ad Deum seruenter amandū. Nā amor Dei, & proximi, sunt duæ alæ, quibus ad vitam volat æternam, et prouocat ad volandū. Ad bene, & sollicitē

viuendum, & agendum. Nam nō locis, sed actionibus bonis tendimus ad Deum, secundum Augustinum. Ipse volitat super eos, ut volare exemplo doceat, quia eos ad bene agendum suis exemplis informatur. Vñ Deut. Sicut aquila, vocat ad volandū pullos suos, & super eos volat. Sed dum ad exeundum, siue de nido p̄stī, siue nido oculi pigritantes inuenit; rostro flagelli percutit, quia eos iusta sua sententia aduersitatis inculo fert: quibus etiam cibum subtrahit, quia subtractis diuitiis eos ad temporali inopia nonnunquam extrema perducit: qui dum ex parte vna aculeo aduersitatis punguntur, ex parte vero alia paupertatis nuditate confunduntur, de nido suæ pigritiæ saltem coactionis, vel utilitatis confusione trahuntur. Quod bene ille prodigus filius, ad extremam paupertatem deductus, in se indicauit,icens: Quanti mercenarij in domo patris mei abundat panibus, ego autem hic fame pereor.

Deute. 37.

Luc. 15.

Item negligentes & pigros subditos debent eorum prelati disciplinis, & abstinentiis corrigere ad laborem. Cuius correctionis exemplum apparet in accipitribus. de quibus Basilius dicit, quod cum eorum filii sunt ad volandum habiles, cibum eis subtrahunt, eos rostro percutiunt, & de nido expellunt. Hoc (ut dicitur Ambrosius & Beda) non faciunt ex crudelitate, sed ut eos ad prædandum exercent, ne forte tepescant ocio, & cibum querere negligant. Sunt ergo a prelato subditi, tanquam ab accipitre filij, de ocio, vel negligentia nido non verborum tantum percussione, sed ciborum etiam subtractione pellendi, ut panem suum non in ocio, sed in operis labore manducant. Apostolus. Si quis non vult operari, nec manducet. Prover. Panem ociofacti non comedit.

2. Thi. 3. Pro. 31.

Quid religiosus, ut Deo sit gratus, creatori suo offerre debeat, parum turrim, columbarum, purificatione, & altius contemplatiua, vita perfectio recte explatur. Cap. LVI.

Offerre debet homo religiosus seipsum totum Deo, scilicet corpus per castitatem, & animam per charitatem. Vñ, & in lege Moyti de avibus turris & columba iubeant offerri: quia iuncture castitas, in

Y 2 columba

columba vero charitas designatur. Sed turtur quandoque in lege depilata iuebatur offerri, sicut patet in purificatione puerperæ. Leui. vii. iuebatur a pauperibus offerri par turturum, aut duo pulli columbarum. vbi nota quo ad litteram, q̄ non dicit duos pullos turturum, sicut duos pullos columbarum, quia pulli columbarum semper inveniuntur, pulli turturum autem non semper. nec etiam dixit par columbarum, sicut par turturum, quia columba est avis libidinosa, & ideo eam in sacrificio suo Deus voluit offerri: turtur autem est pudica avis. Duplex autem turtur Deo offerri iuberetur, vt duplex castitas in homine designetur. scilicet mens, & corporis. Vel, quia castitas duo requirit, scilicet continentiam carnis, & humilitatem cordis. Vnde & non solum in Beata Virgine Christo placuit abstinencia carnis, sed eius etiam humilitas cordis. Iuxta verbum eius. Quia respexit &c. Nā (sicut dicit Grego.) nulla est castitas carnis, quā non commendat humilitas mentis. Et hinc est (sicut idem Grego dicit) q̄ cum de ipsa continentia mens elatione tangitur, plerumque omnipotens Deus superbiam destruens in immunitatem operis hanc cadere permittit: immo etiam August. dicit. Audeo dicere continentibus expedit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humiliantur. Quid enim prodest si cui adest continentia, & dominatur superbia? Duo autem pulli columbarum, duplicem significant affectionem ex charitate diligentium. scilicet Dei, & proximi. Aliqui tamen dicunt, q̄ illi offerunt turturum, quæ est avis solitaria, qui sectantur vitam contemplatiuam. Illi autem offerunt columbam, quæ est avis gregatim volans, qui sectantur vitam actiuam. Et vtrique bina ponitur, & vtrique pro cantu gemitum habere perhibetur: bina quidem ideo ponitur, quia vita contemplatiua debet habere duplicem oculum, & vita actiua duplicem habet actum. Debet enim contemplatiua habere vnum oculum, quo contempletur celestia ad desiderandum, alium quo ad temporalia ad contemnendum. Item actiua debet exercitari erga se ad sui correctionem, & erga proximum ad eius adulationem, & sustentationem. Vtraque etiam vita in hac valle miseria, in gemino gemitu consolatur. Gemit enim contemplatiua ex amore pro desiderio cele-

stis patriæ, & ex deuotione per considerationem passionis dominicæ. Gemit actiua ex compunctione pro peccatis proprijs. Psalmista: Lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis meis, Psal. 6. stratum meum rigabo. Item ex compunctione peccatis, vel miserijs alienis. Hier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiarum populi mei?

Ocium præcipue ab hominibus ad male agendū accensis, nunquam non fugiendum fore, struthionis exemplo aperitur. Cap. LVII.

Occupatio aliqua licita, vel non periculosa hominibus tentatis, vel ad male agendum accensis, danda est, vt videlicet circa eam detenti, vitent magis perniciofa. Et huius rei quidem exemplum natura struthionis ostendit, cui natura dedit, secundum Auic. maxima oua facere, & durissimæ testæ, vt circa eorum generationem calor occupatus temperetur in eis, ne eo incenso citius morerentur. Sic homini calido multum, idest vehementer ad peccandum accenso, siue fortiter tentato, sunt magna & dura oua idest fortia & difficilia exercitia, vel officia imponenda, vt ex difficili occupatione illorum vitiorum refrigescat incensum, & feruor tentationum. Vnde Ecclesiastici: Mitte illum in opera tua, ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas.

Pulcherrimo Aquile exemplo fidem ac charitatem in operibus meritorij omnimode necessariam existere breuiter edocetur. Cap. LVIII.

Opera meritoria non possunt ab anima exire sine fide, & dilectione: quod patet exemplo aquilæ, quæ duos lapides preciosos nomine: eschites in nido suo ponere dicitur, sine quibus parere nequit. Hi ergo duo preciosi lapides, qui ponuntur in nido Aquilæ, vt possit pullos parere, duæ virtutes sunt, scilicet fides, & charitas: quæ nisi in nido mentis fuerint, scilicet fides in intellectu, & charitas in affectu, non potest aliquod opus Deo acceptum parere. Nam sine fide

De natatilibus, & volatilibus.

171

Heb. n. fide impossibile est placere Deo, ut dicitur.
Gal. 5. tur, Heb. & fides per dilectionem operatur.

Quo pacto nonnullorum opera infructuosa remaneant, multis similitudinibus exprimitur.

Cap. LIX.

Opera remissa & mollia, licet sint laboriosa, tamen parva sunt fructuosa: quod apparet per exemplum in miluis. Miluus, licet sit avis patiens laboris, tamen volatus est mollis. Vnde miluus quasi molliter volans est cietus, quia molli penam & quasi immobili super aera tentat, & leui tactu aerem mouere videtur. hic cibum quatens, & terram respiciens, volando per aera molliter circuit, & fame quam saepe patitur, quatula voce edit. Est ergo quasi miluus homo mollis, & in opere tepidus, qui licet in modico cibo, in paruo opere multum patiat laboris tepiditas tamen & mollietis eius impedit incedem operis: licet sit, ut dum multum circuit, & parum fructificat, quasi miluus tamen patiens in modico semper & quatuor incedit. Vnde per Salomonem dicitur: Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera oulipantis.

Pro. 15.

Quam pauperis ac diuitis sit exitus dispar, accipitur gallinae, vincto exemplo monstratur.

Cap. LX.

Pauperes, sicut in hoc mundo continentur, ita in alio gloriificantur: sed diuites e contra. Nam gallina inueniens, in domo diuitis vilipenditur ita, quod si intrauit domum, turpiter eijciuntur: accipitur, vel raleo honorabiliter in domo super peruccam ponitur, & felicitate de bonis morsellis nutritur: sed si gallina mortua fuerit, cum reuerentia magna & lumine coram domino portatur: sed accipitur post mortem in sterquilinum proficitur. Sic pauperes, & simplices, in mendando vilipenduntur, & depremanur, sed post mortem ab angelis ad mensam Regis, cum honore deportantur. Sed e contrario diuites hic honorantur, sed post mortem in sterquilinum inferni eijciuntur. Luc. Mortuus est mendicus, & portatus in sinum Abrahæ, & in eodem. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.

Lu. 16.

Iurgia inter domesticos ferentes a societate pauperum coniungendos esse. Apum exemplo comprobatur. Cap. LXI.

Pacem communem perturbantes, & mutua societatis dulcedinem auferre volentes, omnino esse cōhibendos, vel ab ipso congregationis collegio remouendos, exemplo suo apes ostendunt: (sicut Philosophus dicit) apes alias pacem dissoluentes, & mella sua detrahente apientes, mortaliter teriunt, vel omnino a se repellunt. Talibus enim apibus similes existunt, qui sua iniquitudine, vel scissura pacem proximorum separant, siue tollunt. Item, qui dulcia amicorum consortia, vel obsequia, quæ per mella signantur, aliqua arte malitiae diripere contendunt. Tales ergo merito sunt, vel asperis verborum puncturis, vel asperis correctionum aculeis feriendi, & ab omnibus tanquam pestiferi in super repellendi. Apost. Vt nam absceendantur, qui vos conturbant.

Ari. de anima.

Gal. 5.

Peccati, quod profectio natura vitium exillit, per mortem quantum sit ex ephimera piscis, cuiusdam Delphini ac Tortura marina natura, haud dubie percipitur. Cap. LXII.

Peccatum assimilatur pisci ephimeræ, qui nascitur sine coitu: de quo ait Torach, quod post tres horas diei, quo nascitur, moritur. Quasi enim dies illuminans animam, pnia est, per quam respiciuntur gratia: & hinc i olei tres horæ post quas aphimera moritur, sunt tres pnia partes per quas peccatum extinguitur, scilicet contritio, confessio, & satisfactio. Quod autem ephimera sine coitu, scilicet ex putrefactione generatur, significat, quod peccatum præ naturæ ordinem, ex appetitus corruptione contrahatur. Vnde Aug. dicit, quod peccatum non est natura, sed vitium naturæ appetitus id, quod non est sui ordinis.

Torach lib. de ani.

Aug.

Item peccatum, licet ante delectet, postea tamen mentem lacerat, & necat. Et ideo assimilatur eadem in generi delphini quod est in Xilo. Sunt enim ibi quidam delphini dorso serrato, qui interna ventrum ferantes interimant cœcodillos. Delphinus, ergo non anteriori pectore, sed posteriori dorso serrato, cœcodillos lacerat ventrem, peccatum representat mortale, quod non ante, sed in principio, sed

X 3 postea.

Liber Quartus

Pro. 23. posterius insicit, peccatoris lacerat ac perimit mentem. Prou. Ingreditur blāde, sed in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item peccatum in sola affectione existēs, potest esse mortale: cuius exemplū apparet in turturē marina, de qua dicit Ambrosius, qd si quis eam etiam mortuā calcauerit, venenosum & mortiferum ei aculeum inligit. Quid est enim turtur mortua, nisi mortalis culpa: quā si quis pede affectionis ei inhaesit, proculdubio reatus mortiferi ei aculeum immittit?

Peccatum peccatorum omnium capitalium varietas grauitas, & malignitas, ex equi fluuias murenuis, & serpentis, canis quoque maris aqualium corui cygni ac cynomea uesperilionis proprietatibus quamplurimis, clare demonstratur. Cap. LXIII.

Peccatores assimilantur piscibus, qui ita naturaliter sunt gulosi. & ad cibum auidi, qd non aduertunt laqueum, siue hamum. sed quod facit in piscibus natura, hoc facit in hominibus praua cōcupiscentia, s. vt ita auide attendant ad delectationem peccati, qd non aduertāt diaboli hamum, vel laqueum, qui pertrahit ad dolorem supplicij. Vnde dicitur, quod sicut pisces capiuntur hamo, ita capiuntur homines tempore malo.

Eccl. 9. Item peccatores similes sunt equis, fluuiatilibus, quos Nilus fluuius gignit: qui sic vocati sunt ex eo, quod equi terrestribus in dorso, & iuba assimilantur. Hi de die in aquis morantur, sed per terram de nocte euntes, segetes depascuntur. Talibus ergo equis sunt similes, qui in die prosperitatis positi sub aquis delirant viuētes, efficiuntur voluptuosi; sed ad noctem aduersitatis, & paupertatis educti prādones efficiuntur, & noxi. Vnde in nullo tempore bene viuunt, qbus vel abundantia voluptatis, vel rapacitatis penuria occasiones fiunt.

Item peccator non potest gignere, idest lacere opus meritorum, nisi deponat peccatum. Cuius exemplum est in murenula, & serpente. Murenula enim (vt Isido. dicit) non inuenitur, nisi foemini sexus. Coit autē cum serpente & ex eo generat alia murenula: sed (vt idē dicit) serpens venenā deponit ante qd coeat, cum murenula, sed post coitū suū resumat venenā: propter qd murenula, nec a serpente laeditur, nec generat aliqd

venenosum, vel serpentinum, sed sibi simile natura. Quasi igitur serpens venenosus, est homo peccato infectus: qui si venenum peccati non deponeret, murenuam bonam, idest bonam actionem & meritoriam non gigneret, quia alias cum matre eius, i. gratia, vel charitate qd mater est omnis boni operis, coniungere se non posset. Hoc tamen non imitabile, sed detestabile potius existit, quod post murenuam coniunctionem serpens venena resumat, i. post receptionem gratia, quis ad peccatum redit. Pe. Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti.

Item peccatores quidam similes sunt canibus maris. Nam sicut canis est animal mordens, & nocuum in terra, sic etiam in mari piscis canis terribilis est. Vnde (sicut Ambrosius dicit) Canes & in mari, & in terra cauendi sunt. Tales sunt peccatores qui non solum in terra, idest in tranquillitate pacis, sed etiam in mari idest in commotione belli & litis, periculosi & nocui sunt alijs. de quibus Apostolus: Videte canes, videte malos operarios. Vel similes canibus terrestribus sunt prādones, qui nocent in terra: sed tanquam canes marini sunt piratae, qui nocent in mari. Vnde Apo. Periculis in terra, periculis in mari.

Item peccatores assimilantur Aquilae. Nam quoddam genus aquila est, quod rapit in aere, & tale generaliter timēt omnes aues. Talis aquila repraesentat superbiam. Superbi. n. in alto rapiunt, quia gloria & honoris celsi, udinē, quā soli Deo debetur, sibi rapere, & usurpare contendunt. Vnde ipsi eripiat Deo, qd Deus sibi meriti pte reseruauit, scilicet gloriam, in xra illud, Gloriam meam alteri nō dabo. Hāc aquilam, scilicet superbiam omnes aues idest omnes vni spirituales timere ac fugere deberent, quia Aug. dicit. Alia quaecunque iniquitas in malis operibus exercetur vt fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.

Quidam vero sunt aquile, quae rapiunt in terra. Talibus assimilantur auari qui circa terrena lucra tantummodo intendunt, & interdum alijs rapiunt etiam violentē. Quidam autem aquilae rapiunt in aqua. Et illis assimilantur luxuriosi, q se immergunt in aquis voluptatum. Et dicit Ariosto. quod talis aquila timet vulturem, & cum eā videt venientē, fugit ad aquam.

2. Pe. 2.

Ambr.

Phil. 3.

1. Cor.

Isa. 42.

Aug. in Reg.

Ari de ani.

aquam, quam si exiret, vultur raperet eā. Talis autem aquila vnum pedem habet latum ad modum anseris, cum quo in aqua se regit: alium habet diuisum cum vngulibus acutissimis, quo prædam rapit. Sicut autem hæc aquila timet vulturem, ita luxuriosus timet reprobosorem, & detestorem, vel vulturem i. mortem rapientem, siue flagellum percussio- nis diuinæ, quod quidem si vult euadere oportet, quod recurrit ad aquam poenitentiz. Pes autem latus ad narrationes aquæ, est affectus ad delectationem luxuriæ. Sed pes cum vnguibz ad rapiendū cibum prædæ, est appetitus ad delectationes gulæ, & vicq; pes est i. voluptuosus.

Item peccatores assimilantur corui. Primo, quia corui sunt clamosi, & voces diuerfas variant. Hoc competit superbis qui cum clamore imperant, blasphemant, garrunt, contendunt, & vituperant, & sic multis modis incongruis varias voces formant. Secundo, quia corui sunt dolosi, furuē res capientes, & abscondentes. Et hoc competit auarus, qui dolus, & fraudibus aliena diripiunt. Psal. Sicut no uacula acuta fecisti dolum. Tertio, quia corui sunt inuidiosi, scilicet cadaueribus insidentes, & ex fetidis cibum quæren- tes. Et hoc competit luxuriosus, qui delectantur in carnis operibus fetidis, & im- mundis. Isa. De cadaueribus eorum as- cendent fetori.

Psa. 51.

Isa. 34.

Item peccator qui de peccato gaudet, cygno similis dici potest. Nam cygnus instante morte penna in cerebro infixā canit, & cōtra morem oīum animalium pro genitu cantum reddit, sicut Ambro- sius dicit. Nam tunc penna cerebro infi- gitur, quando suggestio prauæ peccati corde consentit: & tunc anima comple- tius moritur, cum ipsum peccatū ope- re perpetratur. Illi ergo ad modum cy- gni quasi cantant in mortis casu, qui la- rantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis.

Pro. 2.

Item peccatores assimilantur cyno- mis. i. muscis caninis: de quibus loquitur Ps. dicens: Dixit & venit cynomya & cyni- fes in omnibus finibus eorum. Nam talis musca est corpore magna, & vete- lata & paruloris volatus quā alia musca.

Ps. 104.

Ita est multum pinguis carnis & vl- ceratua, nec non corrosiua: insuper est multū sanguisuga. Corpore ergo magni possunt dici superbi qui carnalibus vo-

lunt magnificari. Vnde superbi homines gigantibus comparantur. Sap. Ab initio Sap. 14 cum perirent superbi gigantes &c. Ven- tre autem lati, sunt gulosi, qui ventrem implentes dilatant, & extendunt. Parui volatus, sunt pigri, & accidiosi, qui parua & rara bona operantur. Fetidi, sunt luxu- riosi qui fetoribus viriorum carnalium pascuntur, & delectantur multum. pingu- gi sui sunt iracundi. sed corrotui & vlce- ratui, sunt detractores & inuidi. Ili. Musca carnem sanam transit, vlceri inli- det: sic demones, & detractores. Sanguis- sugæ autem sunt avari & usurarii, qui ex- polando daleiter pauperes, sanguinem eorum sugunt. Prover. Sanguisuga duæ sunt filiz dicentes affer affer.

Pro. 30.

Item peccatores sunt similes vesperti- lionibus. Vespertilio enim (sicut di- citur Gl. super illud Isa. In die illa proficiet Isa. 50. hō idola argenti sui, & simulacra auri sui quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas & vespertilioes, &c. lucem fugiunt. Et quā- tum ad hoc signant luxuriosos, qui lati- bulbula & tenebrosa quæruunt. Iob. Oculi adulteri obseruat caliginem.

Iob. 24.

Item puluerem lingunt: & quantum ad hoc signant auaros, qui terrena dili- gunt. Ps. Inimici eius terram lingent.

Isa. 71.

Ita oleū de lapidibus fugiunt: & in hoc significant inuidos, qui ore detrahendo, bonorum grām auferre cōtendūt: sicut oleū enim grā, p lapides vero viri pelari si- gnant. inuidi ergo hoīes quasi oleū de lā- padibus fugiūt, cū ore viris præclaris de- trahendo grām auferre cōtendūt. Vnde inuidus hō gaudet de malo alteri, & do- let de bono alieno. Iuxta illud Horatii in uidus alterius rebus marcescit optimis: sic ergo conat bonis viri grām eorū oc- culte detrahendo auferre.

Hor.

Ita in nimis pariter se de die abscor- dant: & ita signant superbos, & tyrānos, qui malignas & occultas vias quibus pos- sunt alios ledere rimantur.

Item de ore quasi sicut talpæ cæci sunt & signant iracundos, in quibus rationis oculus ex nimio furore cæcatur.

Item frigidissimæ naturæ sunt. Vñ tān- guis vespertilionis linitus sup palpebras non sinit crescere pilos (vt dicit Constā- tinus) quod ex frigidityte potius clauden- te creditur euenire: i quo signat accidio- sos, qui efficiuntur in spiritu frigidi, ita vt pilī oculorū, id est bona desideria mea- tum in eis non procedant.

Y + Vera

Liber Quartus

*Vera poenitentia quamplurima bona recensetur, quae ex Phario, Mergulo, & denique, tra-
cta pifcu natura lucidissimis exemplis elucun-
tur. Cap. LXIIII.*

Ari. de
ani.

Poenitentia feruor, & humilitas, pec-
catorem mortuū refuscitat: qđ ostē-
ditur exemplo phoenicis. Est enim phoe-
nix avis, quae (secundum Philosophum)
postq̄ trecentis, vel quingentis annis vi-
xit, cum suum defectum sentit, nidū ex
lignis aromaticis facit in tantum siccis,
vrento calido accenduntur: quibus q-
dem accensis, sponte nidum ingredit, &
inter ligna ardentia incineratur. Et ex
hoc cinere infra triduum quidam vermi-
culus nascit, qui paulatim plumas reci-
piens, in volacē transformatur. Est aut
avis pulcherrima, pauoni simillima in
pennis, solitudinem amans, & ex mun-
dis fructibus cibum quarens. Sic pecca-
tor postq̄ diutius vixit in suis peccatis, &
sua vitā, vel itatus defectum siue p mor-
tis matrem siue per aliquod aduersum
cognoscit, debet ex cōsideratione offen-
sae, ex cōtemplatione diuinā iustitiae, &
insuper ex timore gehennae, atq; mor-
tis incertitudine, tanq̄ ex aromaticis lignis
struere nidum mentis: & hi re spectus tā
sicci, l. validi debet esse, vt Spuhanēti fla-
tus facilliter possit accendere nidū men-
tis: tunc ad cor suum poenitens sponta-
neus ac cito introeat, & in praedictis ti-
moribus positus, se per feruentem com-
punctionē adurens, in humilitati cinē-
rē redigat: ex hac. n. humilitate infra tri-
duū pnia, s. contritionis, confessionis, sa-
tisfactionis, nouus nascetur vermientis
i. mūdus, & animus humilis, q plumas
virtutū paulatim recipiēs, in completam
transformabitur voluere i. in virū perfe-
ctū, atq; cōtemplatiuū, habentem. s. pul-
chritudinem in aspectu sanctae cōtem-
plationis, item habentem varietatem co-
lorū in pēnis, i. varietatem virtutū, & gra-
tiae multiformis, amantem solitudinem
sanctae orationis, & quarentē cibū mun-
dū sacrae lectionis, vel mūdā operati-
is.

Item poenitentia libera, & defendit a
tentationibus siue deceptionibus demo-
num: quod pater per exemplum in mei-
gulo. Nā qñ rapaces aues mergulos pfe-
quunt, ad aquam confugientes submer-
sionis beneficio liberant. Tunc rapaces
aues mergulū inuadūt, qñ daemones ani-
mā hoīs tentādo circumueniēte satagunt

sed si aia confugiat ad aquas pnia, & se
in eis humiliando submergat, liberatur
a fraudulentia daemōnū. p. Tu contribu-
lanti copita draconum, idest tentationes
daemōnum in aquis, i. poenitentia. Psal. 73.

Item pnia facit opera hoīs ethe viua,
& meritoria. Cuius exemplū apparet in
varijs maioribus piscibus, qui dicuntur
troctae, qui oua in aqua faciunt, & ipsa
aqua fouenda committunt, & aqua tan-
quā blanda mī ea suscipiēs, animat, &
creat, & pisces ex eis format. Sunt ergo
opa hoīm bona tanq̄ qđ oua troctarū
quae tūc in aqua prodeūt qñ in vera poe-
nitentia fiūt, atq; ex ipsa in aqua, i. pnia la-
chrymosa & expunctiua lachrymis, vi-
ua, i. gratuita & tēctosa. i. meritoria nut-

*Poenitentes in eorum vera poenitentia quales ef-
se debeant, multorum animantium in terris ac
in aquis variabilis natura, praecipueq; coturni-
cis, ciconis, ac turdi, similitudinibus non pau-
cis artificiose palam fit. Cap. LXV.*

Poenitētes q tepidē & ociosē viuūt,
faciliter ad putredinē peccati redeūt
cuius exemplū apparet in piscib⁹. Nā cū
aqua vbi sunt pisces, nō mouetur, nec re-
nouat, cito in putredinē vertit. Vnde in
ea pisces corrumpūt. Sili, qui sunt i aqua
pniq, si non renouant, nec mouent p bō-
norū operū sollicitudinē, facile a tatio-
nibus corrumpunt. & a peccatorū putre-
dine iterum inuiciuntur. Apostolus. Re-
nouamini spiritu mentis vestrae.

Eph. 4

Item poenitentes virtute poenitentiae
mutant mores. Vnde assimilantur qui-
busdā aialibus, de quibus Ambrosius di-
cit, q contrariam naturam habēt in ter-
ra & in aqua, sicut paret de Leone. Nam
Leo, cum sit terribilis in terris, in mari
tamē est dulcis, scilicet piscis leo. In quo
signatur, q aqua maris, idest poenitentia
amara hominē inimitem & terroem
transmutat, & conuertit in dulcem.

Ambr.

Ite rana, q est horreda in paluibus,
in aquis tñ est decora, & omnibus tere-
prestat alimētis. In quo signatur, q aqua
pnia homines horrendos & impios ra-
cit gratissimos, & pra alijs acceptos.

Ite muetele odor grauis in terris, sua-
uis in aquis est: in quo accipitur, q tēctē-
tes per malam rānam, in aquis poenitē-
tiae efficiuntur redolentes per gratiam.

Ite lepus est aial timida i terris, in mari
vero formidabile, . quia lauacrum pnia
homines

homines pusillanimes & pauidos, magnanimes facit & fortissimos.

Item lupo est in terra animal rapies, in aquis autem animal impotens. Vnde hos nescit lupos agnus timere. Sic per poenitentiam homines terribiles & rapaces efficiuntur benigni & misericordes.

Item porcus in terra animal est immundum, in mari vero est animal mundum. Vnde porci marini, ut dicit Ambrosius, etiam laetati sunt grati, qui tamen terestres non comedunt. In quo signatur, quod aqua poenitentiae purgat omnis immunditiam culpae, & ita eo in immundum per peccatum luxuriam, in aquis poenitentiae efficiuntur mundi per continentiam.

Item tentans scorpio percussit, & venenatur iumentum: scorpio vero marinus non percussit, sed reficit in quo significatur, quod deus affores, & in aliis aliis, reus percussit iumentum in aqua poenitentiae, & efficiuntur benefactores.

Item coruus terrestris habet carnis duritiam, marinus vero corvus habet carnis tenditatem. In quo significatur, quod poenitentia mare cor audum & carum facit molle & deuotum & pium.

Vnde poenitentia facit de corde lapideum & rigido cor carneum & flexibile. Iam enim de homine superbo humili, de homine erudito & tunculo mitem &c.

Item poenitentes quales debent esse exempla coturnicem demonstrant. Coturnix enim mare transiens, cum lassatur, in aquam descendit, & vitam aliam erigens velum facit. Coturnices enim accipere timore, nec de terra surgunt, quando eis vident. Sic quoque peccator transiens per mare huius seculi, cum se lassum sentiat ex grauidine peccati, debet si vult euadere, se humiliando descendere in aquam poenitentiae, & cum vna ala, scilicet in ista aqua, poenitentia se tenere; aliam vero, scilicet ipso, sursum ad Deum exigere, quia licet debet timere de iustitia, ita debet sperare de misericordia: & hac ala spei, ut velum ducens eum ad pia opera. Debet autem peccator poenitens praecipue & timendo canere accipere i. diaboli seductionem quia tunc maxime contra hominem seuit, cum tibi rebellasse cognoscit. Et ideo cum eius praesentiam poenitens tentatus aduertit, debet in terra manere i. humilitate se tenere. Sola enim humilitas (ut dixit beatus Antonius) est quae euadit diaboli laqueos. Vel non de

bet de terra surgere, id est ab humili oratione.

Item coturnices per terram citissime currunt, speciem suam diligunt, & vociferando se mutuo requirunt: ut dicit Ambrosius. Illi ergo per terram citissime currunt, qui licet in terra positi, vehementer tamen celestia diligunt. Nam qui amat vehementius, currit velocius, & peruenit citius, sicut dicit Bernardus. Ille vero diligit suam speciem, qui diligit quemlibet hominem. Nam participatione speciei plures homines sunt vnus homo, sicut Porphyrius dicit. Vbi ergo est natura vni-
Ambr.
Ber.
Porph.

ras debet etiam simul esse vnitas charitatis & concordia. Debet etiam diligenter homo suum quilibet requirere proximum, quem sentit errando perisse, siue vociferando ad ipsam per praedicationis vel exhortationis clamorem, siue pro ipso vociferando ad Deum per te sig orationis deuotionem.

Item coturnices pro gratissimo cibo habent semina venenosa: comedunt enim elleborum, quod aliis est perniciosum: & patiuntur etiam coturnices morbum caducum sicut homo. Quasi autem venenosa semina ellebori sunt: opportunitates & occasiones peccandi: quibus si poenitens patitur, scilicet ut in eis delectetur, morbum caducum patietur, id est reciduum peccati.

Item poenitentes debent esse similes ciconis: primo quidem, quia ciconia est ad se purgandum ingeniosa. Nam quando cibo graui se sentit, aquam marinam in rostrum recolligit, quae ad interiora transmittit, & sic cibum induratum remollit, & intestina mundando superflua eiicit. Sicut autem cibum superfluum, vel malum grauat stomachum, ita & peccatum grauat, vel angustiat animam. Qui ergo se purgare desiderat, aquam marinam habeat. Ita purgetur interior, ut amaras lachrymas effundat: quam necesse est ut etiam rostro recolligat, sic ut ad ventrem purgandum eam ad intestina transmittat, id est in ore suo peccata sic compunctus contrahatur & oleat, ut confessio sua humilis ad purgandas peccati feces, compunctionis aquam, id est lachrymarum virtutem ad interiora mentis transmittat.

Secundo, quia ciconia est ad se nativum virtuosam. Nam serpentem vescitur omnis: & ex eis escam dat gratissimam pulis suis: quamvis autem venenosa comedat

Liber Quartus

dat, venenum tamen eorum ipsius natu-
ram non superat, nec imitat, sed est ei
nutrimentum, quod tamen multis ani-
malibus est venenum. Nam vi caloris q-
ui in ea dominatur, virtus veneni extingui-
tur. Quasi autem ova serpentum, tenta-
tiones sunt malignorum spirituum, q-
uod licet animalibus. i. hominibus carnali-
ter viventibus sunt venenum, spirituali-
bus tamen praebeant profectionem nutri-
mentum. Nam vi amoris qui in eis accē-
ditur, tentantis nequitia penitus superat.

Psa. 73. Tercio, quia ciconia est contra serpen-
tes vigorosa: nam eos rostro percussit, oc-
cidit, & comedit. Serpentes quippe ro-
stro ciconia percussit, quia frequenter o-
rando, confitendo humiliter, malignos
spiritus poenitens confundit. Tunc vero
illos occidit, cum fervore poenitentiae la-
chrymarum inundatione tentationes pe-
nitentis eorum extinguit. Vnde Psalmista:
Tu contibulasti capita draconum in a-
quis: quia videlicet in aquis lachrymarum
extinguuntur tentationes demonum.
Sed adhuc serpentes ciconiae comedunt:
quia videlicet ex tentationibus demonum
nutritur, & conualescit humilitas
poenitentium.

Iob. 30. Quarto, quia ciconia est humanae so-
cietatis amatoria. & ideo in domibus ho-
minum nidum ponit. Sic etiam quilibet
poenitens amare debet societates homi-
num. i. rationabiliter, & mansuete viven-
tium. est. n. homo animal rationale, &
mansuetum natura: nil ergo bestialius
homini rationem habente, & ratione
non utente. Similiter qui crudeliter vi-
vit, non homo dici debet, sed feris & bel-
uis similis existit. Et ideo quicumque cum
talibus habitando, vel conuersando con-
uiuuit, non nidum in domibus hominum,
sed inter bestias ponit secundum illud
Ezech. 2. Iob. Frater spiritus draconum, & socius stru-
thionum. & Ezechiel dictum est. Cum scor-
pionibus habitas.

Quinto, quia ciconia nidi sui, vel loci
est diligenter conseruatoria. Nam nidum
vel locum quem prius accipit de facili
non dimittit: sed quando circa hyemem
recedit, nidum terra operit & virgulas &
spinas cum luto coniungit, ne a vento
dissipari possit. In reditu autem suo eun-
dem locum occupat, & contra occupare
volentes pugnando eum defendit. Simi-
liter poenitens nidum mentis diligenter
custodit. Nam in eodem loco. i. eodem

humilitatis despectu, quem prius acce-
pit, persistit, vel quia prius acceptam gra-
tiam nunquam deferendo amittit. Sed si
hyems aduersitatis imminet, ita, ut cir-
ca exteriora contendens ad tempus exi-
re eum oporteat, terra humilitatis coope-
rit nidum mentis, virgulas & spinas. i. ab-
stinencias asperas cum luto corporis iun-
git. vel quia iungit asperitates carnis cum
luto humilitatis: ne, si a vento superbiz,
vel a tentatione concupiscentiae dissipa-
ri possit. Cum vero ab exterioribus curis
revertitur ad secreta cordis, eundem lo-
cum, occupat. i. nidum humilitatis: quē
etiam circa superbos demones ipsum ni-
tentes diripere, viriliter defendit.

Item poenitentes semper debent respi-
cere ad meliorum exemplum, & in humi-
litate poenitentiae semper abscondere sua
opera: & exemplum istius doctrinae ap-
paret in struthione. Nam struthio, quando
venit tempus, ut ova possit ad pleiades oculos
leuari: non enim ova ponit, nisi quando
illa ascendit constellatio. Cum autem
hanc stellam oriri viderit, arenam maris
fodit, ova ibi ponit, & sabulo operit: &
statim obliuiscitur ubi ea posuit, & nun-
quam ea ulterius quaerit. sed calefacta a-
rena feruor solis ova excoquit, & in ip-
sis pullos producit: qui cum fracta testa
educti fuerint, tunc mater eos recolligit, &
tanquam filios recognoscit.

Item struthio naturaliter odit equum:
ita ut equus eum sine terrore videre non
possit: sed si equus ei occurrat, tanquam
contra hostem alas erigit, & alarum stre-
pitu fugere ipsum cogit. Sicut ergo ova
ponens struthio aspexit ad pleiades ascen-
dentes, ita poenitens operando aspicere
debet ad maiores. i. magis proficientes,
secundum illud Apostoli. Emulamini
charitativa meliora. Et cum viderit horum
exempla more pleiadum stellarum fulge-
ntia, tunc debet in arena maris ponere ova
sua. i. in poenitentia graui & amara perti-
cere opera, & debet illa sabulo operire,
i. in humilitate custodire & non ulterius
illa videre. i. ad superbiendum vel osten-
dendum aspicere, & tunc calefacta are-
na. i. feruescente poenitentia feruor solis
i. amor Dei illam incendit, & fetus inde
multorum bonorum operum producit:
quos cum testata. i. carne mortua an-
te conspectum districti examinis fue-
rint producti, tunc eorum mater. i. ani-
ma poenitentis clarius recognoscit: &
tan-

I. Cor. 12.

Gal. 6.

tanquam suos fructus recolliget gloriosus: debet tamen hic struthio. i. penitens equum. i. peccatum quo anima portatur ad mortem, velut summi hostem pestiferum fugere, virtutis alas contra ipsum erigere atque earum strepitu, leonem & asinum in fugam vertere. i. a se repellere.

Item penitentibus reuerentibus ad Deum maxime demones reddunt laqueos tentationum: quod pater per exemplum in turdis. Nam turdi (sicut dicit Ambrosius) in fine autumnii, & hyemis casibus quasi exactaestate se referunt. i. ad nos redeunt, quibus nos molimur insidias, & diuerso genere nunc insida sepe decipere, nunc visco fallere nunc laqueis eos captare contendimus. Similiter penitentibus ad Deum, & ad iustitiam redeuntibus demones velut homines turdis diuersi generis moluntur insidias, & nunc eos insida sepe. i. tentatione dignitatis & superbia decipere, nunc visco luxurie fallere, nunc laqueis auaritie eos contendant capere. propter quod qui ad Deum accedit monetur ab Eccl. Fili accedens ad seruitutem Dei, statim iustitiam, & timorem, & prepara animam tuam ad tentationem. Milia enim est vita nostra super terram. Habemus enim tres hostes. scilicet carnem, mundum & demonem.

Irrationabilia dominantia, que charitatis precepta penitus ignorant, legem tamen charitatis interdum adimplere non erubescunt. Cap. LXVI.

Isido. Peregrinos & viatores esse in suo itinere pia charitate iuandos, milui ostendunt. Nam milui (ut dicit Isidorus) cuculos in spatulis fuscis, & ne deficiat propter longa spatia inuenit a partibus Hispanie secum ducit. Sicut milui hoc ausibus illis facit, quia secum eiusdem speciei non sunt, quanto magis ergo debet hoc homo facere homini, & Christianus Christiano non solum eiusdem naturae, sed & fidei eiusdem consorti? Ecce irrationales volucres tam rationis quam virtutis iura nescientes, legem tamen charitatis adimplent, de qua Apostolus, Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Non igitur conuulatorum etiam minorem, vel debiliorem conremnas aut derelinquas, sed magis eius debilitati compariens, curam habeas, ut sis saltem similis illi Samaritano, quae et euangelica narratio commendat, qui inuentum in via vulneratum iumento suo inportauit, in stabulum duxit, vulnera cura-

re studuit, & tandem stabulario cum pretio commendauit. Ecce enim quam multa habes charitatis obsequia, pietatis officia & supernae compassionis exempla, ut tu quoque similiter facere satagas.

Viri perfecti qui sunt, quidque agant, ac agere debeant, cum vitam ducunt, optimorum praeceptis autemque praeceptis Ardea naturae multis aperitur exemplis. Cap. LXVII.

Perfecti viri assimulantur optimis piscibus. Nam (in Auecanam) illi sunt optimi pisces qui morantur in aquis altis, propter quod de marinis illi sunt laudabiliores qui non alibi quam in altissimo pelago conuersantur.

Item qui in aquis discooperitis ubi perflant libere venti, meliores sunt alijs qui contrario modo se habent, & meliores sunt illi qui sunt in aquis fortissime agitatae quam in aquis non motis. Ex quibus collige, quod illi pisces sunt optimi qui morantur in aquis multis discooperitis & fortissime motis. Similiter illi viri sunt perfecti, & optimi qui sunt alti per contemplationis sublimitatem. Isa. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabit, & sublimis erit valde.

Item qui sunt discooperiti per conuersionem simplicitatis: quia in hominibus non estis, & cooperitis per hypocritismum non fiat ventus spiritus sancti. Sap. Spiritus sanctus disciplina effugiet fictum.

Item qui sunt agitati per operationis mobilitatem, scilicet qui non oculo vacant, sed in bonis operibus assidue laborant. Eccl. Quodcumque potest facere manus tua, in auctoritate opera.

Item perfecti & viri spirituales similes sunt auibus praedae, quae (sicut Philosophus dicit) sunt volatus altissimi & velocissimi, & visus acutissimi, & asiditatis permaxima, sicut pater in aquila, falcone & huiusmodi. Similiter etiam viri perfecti sunt altissimi per educationem Apostoli. Nostra conuersatio in caelis est.

Item velocissimi per dilectionem: quia qui amat operatur velocius, & peruenit citius, ut dicit beatus Bernardus.

Item sunt acutissimi per contemplationem. Iob: Oculi sublimem vident.

Item sunt animosissimi per spiritus vigorem. Nam iustus quasi Leo conuadens absque terrore est, ut dicitur Prover.

Item perfectus homo assimilat ardeam. Primo propter volatum. Nam ardea vocatur quia si ardua propter alios volatus. Formidat enim

Luc. 16

Aui.

Isa. 52.

Sap. 1.

Eccl. 9.

Arist. 2. de ani.

Phi. 3.

Ber.

Iob. 47.

Pro. 28.

Liber Quartus

enim imbres, & volat super nubes, ut scilicet procellas imbrum sentire non possit. Cum autem volauerit, significat tempestatem: & hanc autem quidam Tārū vocant. Similiter perfecti viri amentes ne instigante diabolo procellis persecutionum inuoluantur, intentionem suam supra omnia temporalia collocant, & in serenitatem celestis patriæ, ubi iacies Dei conspicitur, mentes leuant. De talibus viris fuit Grego, qui de se ipso refert, quod talis erat eius animus, dum in monasterio fuerat, quod in illa entia cuncta suberant, & rebus omnibus quæ voluatur eminebat, & nunquam nisi celestia cogitare consueuerat. Apo. Quæ sur, um sumi sapite, non quæ super terram.

Secundo, propter nidum: quia licet auis ardea in aquis cibum quærat; tamen in syluis, & aliis arboribus nidū locat. Quia perfectus quisque licet secundum corpus pascatur rebus labentibus & transitorijs, tamen specie suam ponit in supernis & spiritualibus. Vnde Psalmista dicebat, Mili adhaerere Deo bonum est: ponere in domino Deo spem meam.

Tertio, propter zelum. Nam ardea pullis zelat, & ne ab alijs auibus de nido rapiantur, defendendo laborat. Sic viri perfecti pro subditis laborant, ne a prauis pervertantur, & de nido fidei catholice seu a rectitudine iustitiæ subtrahantur. Io. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Quilibet etiam vir perfectus toto posse pugnare debet, ne concepius vel affectus virtutum quos habet in nido animæ, a demone vel ab alio rapiatur. Eccl. Pro iustitia agonizare pro anima tua.

Quarto, propter colorem: quia quædam ardea habent colorem album, quædam cinericeum. In quorum primis munditia in secundis vero poenitentia designatur. Nam spirituales viri, & intrinsece in mente munditia, & extra in carne poenitentia decorantur. Sic Iob, qui de puritate iam dixerat: Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Vltro de poenitentia addidit, Ago poenitentiam in fauilla, & cinere.

In bonis actionibus perseverantia, Apum exemplo, multisq. auib. & arboribus, ipsi dei electi magis prodesse comprobatur. Ca. LXVIII.

Perseuerantia in bono opere est habenda; & multiplicitas, siue varietas ope-

ris est plerumque vitanda: & hoc exemplo apis. Quia scilicet apes (ut Aristoteles dicit) quando extra exit, siue volat, ad diuersos flores non intendit, nec vnum florem dimitit, & ad aliam vadit, donec in illo flore inuenit, quod quærat. Et sic etiam simili modo in varijs actibus hominis se occupare non debet: iuxta illud Eccl. Fili, ne in multis sint actus tui. Nam animas quidem hominis (ut dicit Gregorius) dum confusa mente diuiditur ad multa & varia, fit minor ad singula. ergo in illo opere videlicet bono, quod incepit, tamdiu homo debet persistere, quādiu illud inuenit proficuum, & salubre. Seneca: Fastidien. is stomachi est multa deguitare: & sic est fastidit. is animi multa opera inchoare. Apostolus. Qui cepit in vobis opus bonum, ipse perficiet. Et Mar. Qui perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit.

Quo pacto spiritualiter ipsa intellectiva anima pinguescat, vnde a Mercurio similitudine demonstratur. Cap. LXXIX.

Pinguedo animæ interior per ipsam penuriæ asperitatem augetur, & per abundantia vbertatem minuitur. Cum rei quidem exemplum in mergulo monstratur: qui in hyeme, quādo est tempus penuriosum & asperum, plurimum impinguitur: quod accidit propter motus paucitatem: sed in ætate, quādo est tempus fructuum, vbertate replectum carnibus & pinguedine spoliatur: quod accidit propter volatus frequentiam. Mens enim Deo dedita; dum ex exterioribus rebus per paupertatem eximitur, ab internis sollicitudinibus quiescit: quantoque magis sibi quiescens intendit, tanto diuina gratia vberius pinguescit. Cum vero volabilis mens rebus exterioribus affluit hanc ipsa cara rerum & interna sæpe sollicitudine, & extrinseca occupatione conuoluit, atque ita paulatim fit, quod ex ipsa inquietudine mentis, diminuta deuotionis pinguedine anima marcescit. Vnde Gen. Post annos terilitatis secuti sunt immediate anni sterilitatis: quia nimirum post abundantia corporis, sequitur attenuatio mentis. Iob: Attenuetur fame robur eius.

Aris. de anima.

Ecc. 11.

Sen.

Phil. 1.

Mat. 10

Gen. 41

Iob 18.

Prædi-

*Prædicatorum munus, ac partes quæ sint, ut Deo
grati esse queant. per Animum prædæ, nec non
aquatilibus, ac Scari piscis naturam, va-
rijs aperitur exemplis. Cap. LXX.*

Arif. de anima. **P** Rædicatores quales esse debeant in
vita & doctrina & prudentia, ostendi-
tur in auiibus prædæ, quibus (vt Aristote-
les dicit) natura rostrum curuum & acu-
tum dedit, vt prædæ fortius retineret,
& carnes facillius laceraret. Tales etia
sunt paucæ carnis, & penositas, vt sint
volatus velocioris. Caudam habent sub-
tilem, & longam, & tenuem, quæ se in vo-
lando regunt, sicut gubernaculum regit
nauem. Prædicatores itaque tunc habet
rostrum, idest os curuum, quando ad se-
ipsos reuertuntur, quod alii dicunt, scilicet,
vt ipsi impleant opere, quod a aliis
suadent sermone. Nam id quod cur-
uatur, versus seipsum reducit. & hoc
neccharium est ad prædæ, quam cepe-
runt idest ad gratiam vel mercedem quæ
prædicando acqussierunt non perdenda
sed conseruandam.

Item debent habere rostrum, idest os
acutum, idest penetratiuum, & incisum
ad percutiendum corda carnalium, & ad
lacerandum siue amputandum vitia eo-
rum. **Isa. 9.** Posuit os meum dominus vt
gladium acutum.

Item debent esse paucæ carnis, idest
parum de carne curare; & multæ peno-
sitas, idest in pennis virtutum abundare.

Item debent esse velocis volatus, idest
obedientia promptæ. Vel illæ velocius
volat qui seruentis amat.

Item debent habere caudam i discre-
tionis prudentiam, quæ caudæ assimila-
tur: quia prudentia exitum rei prospicit.
Vnde Boetius: Rerum exitus prudentia
metitur. Hac autem cauda tota vita gu-
bernatur, & regitur: sed debet hæc cauda
idest hominis prudentia esse longa quo
ad præteritorum memoriam, subtilis quo
ad præsentiam intelligentiam; sed non
nisi tenuis, esse potest quo ad futurum
providentiam: quia cogitationes mortu-
um timidæ, & incertæ prouidentia no-
stræ.

Sap. 9. Item nota, quod prædicator qui est mū-
dus in opere, & portat Christum in cor-
de, timetur etiam a demone. Nam gallus
preziosum lapidem quendam nomine

allestorum in ventriculo secum portat,
propter quem cum leo formidat, & ma-
xime si pennis albus ipse sit, vt dicit **Pli-
nius.** Gallus ergo qui lapidem portat in
ventre, est prædicator sanctus qui Chris-
tum portat in corde; quem si in pennis
sua albus, idest in operibus mundus,
etiam Leo timet ipsum, idest malignus
spiritus: de quo dicitur prima Petri. **Ad 1. Petr.**
uersarius noster diabolus tanquam leo
rugiens cireuit &c.

Item prædicatores debent esse similes
aquaticis auiibus, quæ habent rostra lata,
vt gramina & radices aptius carpant.
Quasi enim latitudo rostri, est dilatio
verbi. Ad hoc enim prædicatores addito-
ribus verba declarando, & inculcando,
dilant, vt vitiorum gramina, & radices
peccatorum de cordibus eorum euellat.

Item habent colla longa, vt de profun-
do aquæ facilius victum trahant. ex lon-
go quippe collo vocalis si ritus non sta-
tim emittat: quia per artem longitudi-
nem transiens, aliquantulum immora-
tur. Vnde quasi vocis sonus ex collo lon-
go egreditur, cum prædicantis verbum
cum solerti meditatione profertur. **Vnde Ps. 36**
Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua
eius loquetur iudicium. Per ipsam
longitudinem autem colli de aquæ
profunditate victus facilliter trahitur: quia
per cogitationem morosam quasi de
profundo aquæ, idest intimo sensu scriptu-
ræ, illa quæ mens fidelium pascitur, do-
ctrina prædicantis educitur.

Item prædicator debet esse similis pi-
sci scato, de quo dicit Ambrosius, quod
solus inter pisces ruminat. Quod pro-
priè conuenit prædicatori, scilicet sacræ
scripturæ verba per meditationem con-
tinuum ruminare. **Vnde Psalmista:** In lege
eius meditabitur die ac nocte. **Psal. 1.**

*Quid prædonibus nonnunquam eueniat, nonnul-
lorum piscium exemplo describitur. Cap. LXXI.*

P Rædantes alios, efficiuntur ipsi fre-
quenter præda aliorum. Vnde sunt si-
miles piscibus. Nam (sicut Ambrosius
dicit) quidam pisces se mutuo deuorant
& hi sape esca minor maioris. Rursum
dum ille maior deuorat alium, ipse pos-
modum ab alio deuoratur. **Vnde Arist. 6.**
reles dicit, quod carabo vincit pisces ma-
gnos, & comedit. Sed pulipes vincit ca-
rabonem, & ipsum comedit. **Vnde Isa. 43.**
dice-

Liber Quartus

dicebat. Vt qui prae daretis, nonne & ipse prae daretis:

Prælati partes in subditos quales esse debeant; ceteri naturam illam quam variis similitudinibus ostenditur. Cap. LXXII.

Praelatus debet de subditis velut de spiritualibus filiis diligentissimam habere ac gerere curam: & hoc exemplo videlicet ceteri siue Balenae piscis, qui scilicet suos catulos mira curam perhibetur fouere. Nam miro amore eos diligit, & in pelago secum longo tempore circumducit: & si eos ab alienarum cumulis impediri contigerit, aqua multitudinem in ore colligit, & super eos effundit: & sic eos a periculo liberans ad pelagus reducit; contra omnia pericula se pro eis exponit, & semper eos inter se, & mare in loco tutiori ponit. & quando tempestas inualefcit, filios adhuc tenellos in ventrem sumit, quos serenitate facta sine aliqua lesione emittit, sicut dicit Iorach. Similiter etiam debet praelatus subditos velut filios magno amore diligere, & eos per huius vitæ pelagus procellosum sollicita dilectione deducere: eos si alienarum cumulis diuitiarum, vel rerum temporalium curis videat impediti, oris sui aqua, i. exhortationis, vel correctionis doctrina studiosius adiuuare debet, etiam pro eorum salute se periculis quibusque exponere, quia bonus pastor ponit animam suam pro ouibus suis. Debet etiam eos de dubijs in tutiori parte ponere, & locare. & si exurgat persecutio nis tempestas, illos quos magis tenellos i. magis debiles viderit, debet in venterem i. mentis affectum vel intime sollicitudinis curam colligere, & tenere, eos suis monitijs, & auxilijs roborando, & securando, quousque tranquillitas redeat. Sic etiam Paulus faciebat: qui dicebat,

Gall. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec solmetur Christus in vobis. & ad

Phil. 1. Phil. Eo quod habeam vos i corde meo.

Quantum superbi qui falconibus, ab humilibus; qui muscardis comparantur, inter se differant, aperitur. Cap. LXXIII.

Praesumptuosi, & superbi semper altiora sequuntur: prudentes & humiles ad congrua sibi tendunt. Cuius rei exemplum apparet in falconibus & muscardis, siue alietis. Nam talco est avis multum animosa. Inuadit enim ipsa aues longe se maiores: pectore & pede eas percutionis: cui similis est homo praesumptuosus, & audax, qui ad ea quae se excedunt, intendit contra illud Eccl. 3. te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed muscardus quem aliqui dicunt alietum, cum sit auis parua, paruas capit aues: & ideo signat sobrietatem humilium. De quorum numero fuit Psalmista: Neque ambulauit in magnis, Ps. 130. neque in mirabilibus super me.

Item praesumptuosi qui nimia & laboriosa assumunt, cito deficiunt. Nam sicut dicit Aristoteles, gallinae quae multum ouant, cito moriuntur. Quid enim sunt 6. de agallinae multum ouantes, nisi praesumptuosi quidam nimios labores assumptes, & plurima opera & magna inchoantes. Hi nimirum cito deficiunt, quia & si vires eis ad inchoandum adsint ad proficuum quendam ramen, seu ad perficiendum non superperant & ideo consultat Eccl. 11. Fili ne in multis sint actus tui.

Hominum peccatorum prosperitas, quoddam futura calamitatis indicium esse, exemplo vnicuique Buboni demonstratur.

Cap. LXXIII.

Prospertates diuitum hominum & peccatorum, assimilantur cuidam aui quae bubo dicitur: Bubo enim auis est onusta plumis, sed pigritia detenta & debilis ad volandum, in sepulchris mortuorum die ac nocte moratur, & fertur futurum malum praetendere. & loci ubi habitat, solitudinem nunciare, ut dicit Isidorus. Quasi ergo bubo onustus pennis, est peccator abundans diuitijs, & hoc quia piger est valde ad exercitium bonorum operum; & etiam debilis ad contemplationis volatum, manensque in sepulchris mortuorum i. in opere operum, seu peccatorum carnalium est ei ipsa sua prosperitas

ritas futura desolationis pronosticum, & aeternae damnationis indicium. Vnde
Luc. 6. Luc. V. vobis distribuit in hoc mundo, ac si
 apertius dicat, Ipsi vobis consolatio quā
 nunc in praesenti recipitis vobis super
 venturum significat aeterna damnatio-
 nis. Boccius fortuna est quoddam futurę
 calamitatis indicium.

*Prudens homo quid agere debeat, ut sapienter
 tempora dispendat ac mensuret.*
 Cap. LXXV.

Prudens homo tempora diuidit: quia
 partē quieti mentis contemplationi, &
 orōni, & partē necessitatibus corporis p
 actionis laborem distribuit & concedit.
 Est enim vulturi similes, De quo dicit
Arist. de anima. Arist. venatur a meridie vsq; ad noctē,
 & ab ortu solis vsque ad meridiem in si-
 lentio requiescit: ut eius exemplo videli-
 cet homo instructus partim vacet quieti
 orationum, & partim intendat venatui. i.
Haimo procuratori necessarium. Vnde Hai-
 mo de Paulo Apostolo refert, quod (ut
 tradunt sancti doctores) a mane vsque
 ad horam quintam labori manuum insi-
 stebat, ut inde victum acquireret: & inde
 vsque ad vesperam intendebat publice
 disputationi.

*Quomodo contra diabolum sit pugnan-
 dum, Cetera contra Cocodrillum
 pugna nos instruit.*
 Cap. LXXVI.

Pugnandum est contra diabolum, si-
 cut pisces contra cocodrillum. Nam
 cum cocodrillus pugnat contra cetum,
 fugiunt pisces ad caudam ceti, & ipse pu-
 gnat pro se, & pro eis. & videns cocodrill-
 us, quod vincere non possit, terribilissimū
 fumum emittit in aquam. Sed contra
 cetus odorifero fumo de ore emissio
 terribilissimum belui odorem repellit. Si er-
 go aliquis cocodrillus i. diabolus perse-
 cutionibus impugnat, ad caudam ceti. i.
 ad vltimum vitam Christi sed exemplum
 crucis, & passionis Christi fugiant: quia
 si passio Christi ad memoriam reuocetur,
 nihil est adeo durum, quod non a-
 quo animo, toleretur. Ipse enim contra
 diabolum pro nobis pugnavit & vicit. li

vero fetore carnis & de carnalibus ille-
 cebus iniecerit, odore oris. i. virtute deu-
 otis orationis repellatur. Et notandum,
 quod quidam dicunt idem esse cetum,
 & balenam: sed isidorus distinguit inter
 ea per hoc, quod balena est piscis mitis
 magnitudinis quæ aquam emittit in al-
 tum: quod non facit cetus.

*Religionem ingredi, in eaque laudabiliter per-
 manere querentes, quomodo paucorum praelatis
 suspensarumque alios regere debeant, plurimum
 animarum exemplis, multisque Anse-
 ris, & Grui similitudinibus
 sapienter edocetur.*
 Cap. LXXVII.

Religionem intrare volentes, vel sta-
 tum mutare querentes, illam reli-
 gionem, vel statum magis eligere debent,
 qui magis competit eorum dispositioni,
 & conuentioni: videlicet exemplo animum,
 quæ secundum varias complexiones fi-
 bi varia habitacula quarunt. Vnde quæ
 magis sunt frigida, & humida, paludes,
 & humina inhabitant, propter ciborum
 assignationem, & pullinationem, ut sunt
 mergulianæ, & cygni, per quos intel-
 liguntur homines qui corpore, vel spiri-
 tu infirmiores sunt, quorum est assu-
 mere status humiliores, siue propter nati-
 uentum si sunt corpore debiles, vel in-
 firmi: vel propter nidum, id est habitatio-
 nis locum. Quia interdum, etiam pericu-
 losum est quibuscumque spiritualiter in ali-
 quibus locis manere, siue quo ad pullifi-
 cationem, i. ad regulariam operum labo-
 rem. Volatilia vero quæ calidioris sunt
 naturæ, montuosa loca, & rupium con-
 caua inhabitant: per quæ significatur il-
 li, qui sunt fortiores corpore, & spiritu
 feruentiores, qui securius assumere etiā
 possunt status altiores & difficiliores.

Item religiosi in congregatione viu-
 tes, debent esse similes gruibus, vel an-
 seribus præcipue syluestribus. Hæ enim si-
 mul vadunt, simul comedunt, speciem
 suam diligunt, regem sibi continent.
 Hæ etiam græ, vel anseres syluestres, or-
 dinatè volant, & si aliquando inter se
 pugnant mox reconciliatæ simul vo-
 lant, & a societate pristina non decli-
 nant. Hæ etiam futuram tempestatem
 cognoscunt. Quia imminente tempe-
 stare, clamant, vigilias ordinant, &
 in vigilando voces earum alternant, ut
 dicunt

Liber Quartus

Arist. 2. dicunt Basilij & Ambrosius. Ar stord
de ani. les tamen adit, quod illa quæ vigilat, la
pillum in pede tener, ut sic. si iertina dor
miret, casu lapilli se excitaret. Dicit etiam
idem Arist. quod rex earum sen per se
deponit primo, & semper primo de terra
se eleuit, & circumspect, si quem venien
tem viderit, clamare incipit, & eas ad cu
stodiam munit. In eo ergo, quod simul
vadant, & comedant, docentur religiosi
& in congregatione viuences, comuni
tatem diligere, & singularem tugere
sive in cibo, siue etiam in aliis. Debent e
nim religio si viuere sine ppiis, sed om
nia communia erant, sicut Apostolis om
nia legicunt communia fuisse. Sed in eo,
quod speciem suam diligunt, docentur
religiosi suam congregationem & religio
nem diligere. In eo autem, quod
regem sibi constituunt, docentur sub obe
dientia viuere. In eo vero, quod ordinate
volant, docentur modeste & ordinate in
cedere. Et in hoc, quod cito reconcilian
tur, & iterum confociantur, docentur
seu lites, si aliquando accidunt, citius ter
minare, & per remissionem, vel obliuio
nem iniuriarum, pacem & charitatem
pristinam reformare celeritas. Et in eo quo
que, quod tempestates sentiant, docentur
futuræ pericula vel tentationes solli
cite præcauere, & eis ingruentibus ad
Deum clamare. Et in eo etiam, quod vi
gilant, & vigilando voces earum alter
nant, docentur, quod debent se vigilan
ter custodire, & pro mutua conseruatio
ne successine laborare. Prælati autem
qui pro omnibus debent solliciti esse,
debet lapillum. i. humile Christi exem
plum, (qui fuit lapis angularis) semper
in pede. i. in affectu mentis, vel aspectu
habere. Christus enim dixit. Ego sum pa
stor bonus: & bonus pastor ponit animam
suam pro ouibus suis. Vnde sono istius
lapilli, idest consideratione, vel imitatio
ne istius exempli, fugatur omnis forma,
& negligentia prælati.

10.11.

Item ipse etiam prælatus debet, quan
quam sit maior ceteris omnibus ratio
ne dignitatis tamen se primo deponere
idest primus esse omnium in operibus
humilitatis.

Item de terra se erigere, scilicet per stu
dium sanctæ orationis & contemplatio
nis: vel primus esse in contemptu terre
næ cupiditatis, præcipue autem quando
in pascuis sunt subditi, i. in consolatione

corporis, debet circumspectionem men
tis prælati circa eorum custodiam eri
gere & habere; & si aliquid aduersum,
vel obnoxium eis acciderit, mon
endo & compendo clamare.

*Multis Aquila similitudinibus, Accipitrisque
eruditissimis exemplis, quo modo anima hu
mana spiritualiter instauratur, enucleatur.
Cap. LXXXVII.*

Renouatur anima spiritualiter, sicut
aquila. Vnde i salmus. Renouabitur Ps. 112.
sicut Aquila iuuentus tua. Dicit enim
Augustinus, quod aquila in senectute
pauit caliginem in oculis, & grauedine
in alis: propter quod fontem aquæ qua
rit, super quem volando quantum potest
ascendit, & sic ex labore, & calore aeris
stomachus incalescit solius: & ita po
ris aperis, & pennis laxatis, subito in ton
tem se cadere permittit, ubi matatis plu
mis, & caligine purgata in oculis, quasi
renouata vires resumit. Et (sicut dicitur
super Psa.) Cum senuerit, inueniatur eius
rostrum, ita ut vix possit numerare cibum.
Petram igitur quatit, supra quam rostrum
percutit & alit, & sic omnes rostri depo
nit, cibum capit, & resumptis viribus iu
uenescit. Sic anima per peccatum vetu
sta, cæcata & aggrauata, si aliquando exur
gat ab actionibus terrenis, & altius in
seipsam eleuetur, considerando statum
sua mentis, suam perpendens miseriam,
accenditur in ea torrior calor compun
ctionis, & tunc si se proiciat in fontem
lachrymarum, renouabitur, & purgabit
veritas peccatorum, & si rostrum, idest
os cordis grauatur. & ita ad terrena in
curuatur, sic ut spiritualem escam sumere
non possit; percutiat illud ad petram
Christum, considerando exemplum quo
omnia contemnere docuit: & tunc ro
stri curui udo frâgetur, idest affectus ter
renus corrigitur, & dirigitur ad Deum.

Item renouatur a vitis anima, sicut ac
cipiter in plumis Iob: Nunquid per sapien
tiam tuam plumescit accipiter? Tria enim
sunt quæ faciunt ad eius renouationem,
scilicet vetus, sol, & cib. Habet enim ac
cipiter proprium, quod quando senescit,
& grauari se sentit, alas suas contra ra
dios Solis expandit, flante scilicet austro,
ut sic repente aura; & calore resoluente,
aperiantur poris, quibus apertis, se excutit,
& sic veteres pennæ exiliât, & nouæ te
crescunt

Iob. 39.

crescunt. & sic ex nouitate penarum suarum apertus fit ad metum. Sic domesticus accipiter, qui vt renouetur, in masorotio coferuatur, etibus de carne venit nola aliquantulum datur, vt facilius immutetur: & sic patet, quod natus auctri, calor celi, id est solis tactu, & vis veneni faciunt ad renouationem ipsius. Per statum ipsius auctri intellige inspiratione gratia: per calorem vero accipe seruiorem penitentiam: sed per carnem venenosam percussione alicuius aduersitatis vel inimitatis corporalis, qua frequenter peccatorem impellunt, vt renouatur per penitentiam. Dicit etiam Beda, quod accipiter a fumo nullo modo laetatur. Vnde eorum multitudine a locis fumiferis penitus reuocentur. Quasi autem quidam nocui uitam, sunt in rationes peccandi, qui tum maxime surgunt, ubi sunt occasiones, & etiam opportunitates peccandi. Et tunc sunt penitentes a talibus quasi accipitres a locis fumiferis penitus elogandi.

Item nota, quod dicta accipitres non nimis lata de se esse, sed mediocriter, quia ex nimia pinguis, & pinguis factus vocatus non redit: si vero nimis est tenuis, senescit, vt volare non possit. Sic debet esse discretus dieta penitens, vt nec ex nimietate eius impinguetur, corpus

Deu. 22. anima non obediat, secundum illud Deuter. Inerascatur ex ductus, & recalcitrauit, nec etiam ex abstinence nimis debilitetur corpus, ita vt inutile fiat. Aposto. R. o. 12. P. Obsecro, vt exhibeatis corpora vestra Deo, hostiam uiuentem sanctam, Deo placentem, uiuentem dicit, non occisam.

Sanctorum virorum perfectiones quamplurima, ex columba, falcone, uulturisque, varijs similitudinibus naturalibus de prompta conueniuntur. Cap. LXXIX.

Isa. 9. Sancti & perfecti viri assimilantur columbis, secundum illud Isa. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbz ad fenestras suas? Nam columba quidem est pacis nuncia. Vnde in signum pacis & reconciliationis, tantum olivae ad arcam deulit. Sic etiam sancti viri pacem predicando annuntiant. Isa. Quam pulchri super montem pedes euangelizantis pacem. Annuntiant etiam predicatori sancti pacem peccatoris, id est coferuntia penitentibus, pacem temporis diligenter, & pacem eternitatis persi-

stentibus, i. perseverantibus.

Secundo, coluba est simplicitatis forma: caret enim felle malitiae. Sic etiam sancti viri sunt simplices, id est sine plica malitiae, siue duplicis. secundum illud Mat. Eritis prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbz.

Tercio, natura est munda: non enim imunda comedit, sed munda grana eligit. Sic sancti viri student in omnibus esse mundi, secundum illud Tob. Mandam seruari animam meam. Vnde munda grana, i. opera, vel exempla iustitiae munda vero iugant, secundum illud 2. Cor. Immundum ne tetigeritis. Quarto est prole fecunda. Nam columba in regione calida omni tempore pullificat, semel in mense. Vnde Aristot. dicit quod decem vicibus ouant in anno communiter: & quandoque vnde cum, vel duodecim. & ideo sunt valde fecundae. Sic sancti viri fecundi esse student, siue in pullificatione spiritualium filiorum, quos Deo generant ex se, utique euangelica doctrina, secundum illud Corinth. In Christo enim Iesu per euangelium ego vos genui vel saltem fecundi sunt. fecunditate bonorum operum. Sumus enim domini nostrorum operum, quemadmodum & naturam: sicut dicit Philosophus.

Quinto, coluba est pietatis emula. Nam circa pullos suos magnum pietatis & sollicitudinis ostendit affectum: alienos in super pullos nutrit, columbas autem alias errantes associat & recolligit. Quae omnia ex pietatis affectu faciunt sancti viri. Ipsi enim de suis subditis, vel domesticis sollicitam curam gerunt, & insuper etiam ad extraneos beneficia charitatis extendunt, errantes etiam quosque vel vagos recolligunt, & dirigunt, secundum illud Isa. Egenos vagosque induc in domum tuam.

Sexto, columba est societatis amica. Sunt enim columba suam speciem amantes, & societatem hominum diligentes: quia sancti viri sibi similes diligunt, & rationabiliter & ordinate viuendum societatem quaerunt.

Septimo, columba est obliuiosa. Vnde sublatis pullis, damni immemor in eodem loco nidet, ut dicit Hieron. Similiter sancti viri sunt iniuriarum immemores, neque propter damna illata auido charitatis recedunt sed fructa operum

Mar. 10

To. 3.

2. Cor.

7.

Arist. de

anima.

6. lib.

1. Cor.

4.

Arist. in

Ethi.

Isa. 58.

Hiero

Z rum

Liber Quartus

tum ipsis nocentibus velut pramia impendunt.

Item sancti & perfecti viri sunt falconi simillimi. primo, quia falco quidam avis est pauper carnis carnis: nam sancti viri paucam curam habent de carne sua, quia non eas desiderant implere, sed potius eas torquent. Vnde Apo. In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.

Secundo, quia falco est magnae animositas. Sunt enim sancti viri animosi, i. magnanimes, & securi, secundum illud Pro. Iul. quasi leo confidens, absque timore erit.

Tertio quoque est multa pensitatis, quia sancti habent penas multarum virtutum. Ecce. Homines diuites in virtute.

Quarto, quia est magna agilitas, & ideo alie volat in aere, nisi sicut dicit Grego. modicum habet de eo, quod grauat, & multum de eo, quod sursum leuat. Sic sancti viri modicum habent de grauedine, i. de amore cupiditatis, & voluptatis, & multum de leuitate, i. de amore charitatis, & ideo in altum volant siue contemplatione, siue conuersatione. Isa. Ecce intelligit seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur.

Quinto, viri sancti & perfecti assimilantur falconi, quia est magnae generositatis: nam si primo, vel secundo, praedam non arripit, quasi vindictam de se experit, & de facili tunc praemium verecundia ad manum non reddit, sed per aera vagus incedit.

Nam denictum, & quasi degenerem se extimat, quod de aere quod impetit, non triumphat, ut dicit Greg. Ille igitur primo, vel secundo praedam non arripit, qui vel bene inchoando, vel bene persequendo ad finem boni operis non pergit, & talis nimirum a Christo degenerem se ostendit, qui ait. Non qui incepit, sed qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Talis quidem cum verecundia praemii debet ad Christum redire, & manus eius auxilium humiliter precari. Sexto, quia est magna pietatis, scilicet non solum erga pullos suos, sed etiam erga alienos. Nam eodem sedulitatis officio quo filios pascit, pullum ab aquila derelictum nutrit, & cum suis recipit, ut quidam dicunt. Si etiam sancti viri, non solum de suis cura gerunt domesticis, sed etiam de extraneis, & de miserabilibus pupillis, maxime ab alijs derelictis. Iac. Religio munda & immaculata apud Deum, & patrem habet est, visitare pupillos. Vnde Iob. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.

Septimo, sancti viri & perfecti assimilantur falconi ratione puritatis, quia cum magna puritatis, siue mundicie in cibo capiendae. Nam cadauera fugit, & in vehementia famis putridas carnes non tangit, sed patienter expectat quousque praedam sibi congruam inuenit, ut dicit Greg. In quo redarguuntur non tantum illi qui nociva sibi cibaria comedunt, ut gula satisfaciunt, sed etiam omnes illi qui sanctis cadaueribus id est secundis carnis operibus delectantur.

Item sancti viri & in hoc mundo quaedam odore sentiunt eorum quae sunt in caelo. Vnde assimilantur vulturibus. Nam in vulture (ut Plinius dicit) maxime viger olfactus. Vnde exiit, ultra mare, sentit odores carniam ex alia parte, & conuerso. Sancti autem qui sunt in caelo iam huius mundi mare transierunt. Nos autem in vita ista mortali adhuc extra mare sumus. Ea tamen nihilominus quae sunt ultra, id est quae sunt in alia vita, si boni, & multi sumus, contemplando, & amando delectabiliter odoramus. Similiter vultures qui ultra mare sunt, id est sancti qui in caelo consistunt, nostrarum orationum odores cum quadam auditate percipiunt. Vnde phiala plenae odoramentorum dicuntur orationes Sanctorum.

Vnico Apum exemplo, De sapientia tantum a iustis perfecte adipisci, declaratur. Cap. LXXX.

Sapientia celestis non potest percipere, nisi mundus a sordibus culpae: quod patet per exemplum in apibus. Apes non potant nisi aquam claram, nec potant nisi prius feces eiciant, ut dicit Auic. Aquam igitur Auic. claram potant quocunque supernae sapientiae adeptioni inuigilant. de ipsa enim dicit Ecc. Aqua sapientiae salutaris potabitur. Illi. & rursus. Clara est quae nunquam marcescit sapientia: sed tamen nullus hanc aquam claram celestis sapientiae bibit, nisi prius a semetipso peccatorum feces eiecerit: sicut scriptum est, In malivolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Simplicis columbae naturales proprietates, & quae de causa Spiritus sancti sub hac forma apparuerunt, aperitur. Cap. LXXXI.

Spiritus sanctus in columbae specie apparuit in Christi baptismo, quae licet ve-

Aug. verè animal fuerit (vt dicit Augustinus) ex suis tamen proprietatibus ingre-
bat spirituales effectus quos ipse spiritus
sanctus facit in baptizatis. Nam primo
colaba, vt dicit Glosa super Can. ij. genu-
tum pro cantu habet: quia videlicet spi-
ritus sanctus peccata gemere facit. Ita.
Isa. 59. Quasi columbae meditantes gememus
Rom. 8 Rom Ipse spiritus postulat pro nobis ge-
mitibus inenarrabilibus, i. nos postulan-
tes facit & gementes.

Item colaba felle caret: quia spiritus
sanctus iræ amaritudinem auferit, & be-
nignitatis dulcedine replet. Sapi. O quā
bonus & suavis est domine spiritus tuus
in nobis. Et in eodē vocatur ipse spiritus san-
ctus suavis, & benignus, & humanus, q̃a
suauis, benignus, & humanus nos effi-
cit: suauis in sermone, benignus in cor-
de, humanus in conuersatione.

Item columba in petra foraminibus
manet, quia scilicet spiritus sanctus facit
nos in Christi vulneribus & eius passio-
nibus frequenter mente stare. Vnde Cā.
Can. 2. dicit spiritus sanctus, Colaba mea in fo-
raminibus petrae glossa. i. in Christi vul-
neribus.

Item columba iuxta fluenta resider,
quia spiritus sanctus fideles suos insiste-
re facit citra scripturarum fluenta. Gen.
Gen. 1. Spiritus domini ferebatur super aquas,
scilicet scripturarum.

Item columba vmbra accipitris timer,
& abscondendo latet: quia spiritus sanctus
facit sanctos diaboli tentamenta p-
pendere, & per fugam mundi & abscon-
sionem humilitatis euadere. Quasi enim
accipitris vmbra, est ipsa tentatio diabo-
lica. Vnde ductus est iesus in desertum,
id est in deserti latibulum, vt quasi ibi ab-
sconditus mundo, facilius vinceret ten-
tamenta.

*Per piscium comparationem diuersis in locis cō-
moranum, varietas pariter vtriusque spirita-
lium per eorum diuersa bona opera, multis si-
militudinibus demonstratur. Cap. LXXXII.*

Spirituales viri similes sunt piscibus:
quorum alij in solo mari viuentes, alij
in stagnis & fluminibus commorantes. Alij
vero quandoque in mari, quandoque in
aquis dulcibus: pisces autē a mari id dul-
ciores aquas egredientes, in earum dul-
cedine delectantur, & impinguntur: &
sunt e contrario. Vnde tales in aqua nunc

dulci nunc in mari sunt commanentes,
quia dum vnum contrarium experiuntur
magis in reliquo delectantur. Sed quidā
sunt fluuiales pisces sic allecti dulcibus
aquis, vt in eis amaritudinem non feren-
tes mox aquam salinam gustantes, subi-
to moriuntur. Sicut quāuis oēs boni, &
spirituales viri in aquis penitentia viue-
re debent, quidā tñ in mari commoran-
tur, i. exercitio & inquietudine vitæ acti-
uæ, in qua more maris frequenter turbā-
tur, sicut dixit dominus Mattheæ, Sollici-
ta es, & turbaris erga plannam: Nihilomi-
nus tamē boni sunt & laudabiles pisces
marini, i. boni & comm. n. d. alij hōies
actiui. Quidā vero alij sunt qui semper
esse volunt in aqua dulci, i. a contempla-
tiua vitæ dulcedine minime separari, &
de talibus erat Magdalena, quæ sedens
secus pedes dñi, audiebat verbum illius.
& ideo dominus dixit, eam optimā par-
tem elegerit. Dicit. n. Auicenna, q̃ pisces
qui morantur in locis petrosis, & in aq̃s
dulcibus currentibus, in quibus nō sunt
sordes, dulciores, & meliores sunt alijs.
Illi autē morantur in locis petrosis, q̃
contemplantur Christi opera, & verba,
quia petra erat Christus, vt dicit Aposto.
Sed illi in aquis dulcibus, & currentibus
qui contemplantur bona celestia, & di-
uina, quæ licet in se semper maneat, dul-
cedo tamen contemplationis eorum in
nobis rapitū trahit, & currit, dum in hac
vita sumus. Illi vero manent in locis a-
sordibus mundis, quia contemplantur san-
ctorum exempla, qui fuerunt pleni man-
dicia. Tales igitur contemplatiui vix plus
habent de dulcedine, & de vitæ puritate
quam primi, & i. m. n. Sed alij sunt
qui vtroque successiue morantur, quā-
doque in mari, quandoque in aqua dul-
ci, quandoque in exercitio actionis,
quandoque in dulcedine contemplatio-
nis. Et illi sunt pisces qui magis impin-
guantur, i. in vitæ merito magis dilatan-
tur, quia non solum sibi posunt per cō-
templationem, sed etiam multis alijs per
multiplicem actionem. Vnde Apo. Non
quaerent, quod mihi utile sit, sed q̃ mul-
tis proficit. Sunt tamen quidam sancti, i. a
cōtemplationis delectis totaliter deuij,
vt si quis eos poneret in exercitio actio-
nis, in spiritu vel corpore perirent. Vnde
tales Dominus eligit (sicut dicit Grego.)
vt seruiant ei in vita solitaria.

Luc. 10

Luc. 10

Aulc.

1. Cor.

10.

1. Cor.

10.

Liber Quartus

*Superiorum electio quo pacto sit agenda, qualif-
que subditorum obedientia ac dilectio esse de-
beat, clarissimis desuntur apum exemplis.
Cap. LXXXIII.*

Subditi qualiter se habeant ad prælatusum suum, ostenditur exemplo apum. Nam apes sibi regem creant, ipsi sibi populos ordinant; & licet sine sub rege, sint tamen libera, & quem regem faciunt, naturali affectu diligunt, & summa protectione defendunt, & pro eo mori pulchrè esse credunt; & ipsi regi tantam reverentiam exhibent, ut nullatenus exire de domibus audeant, nec prodire ad pastus, nisi rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicaverit principatum; Eligunt sibi illi in regem, quem magnitudine corporis vident magis insignem, & quod in rege præcipuum est, in consuetudine clariorem. Vnde nullum aculeum habet, vbi si habet non vitur ad vindictam. Miranda est earum circa regem obedientia. Nam cum procedit, totam conglobatur examen, & regem circumdat, ut tunc videri non valeat. Singula tunc ob equio regis se offerunt, & ei proximè esse contendunt, & festum subleuant humeris, & aliquando totum portant. Vbiunque vero rex sedet, ibi totus exercitus castra hgit, rege viso totus animatur exercitus; ipso quoque amisso, examen dilabitur, quia sine rege esse non possunt. Cum ergo pars apum in labore est, rex solus a labore immunis est, & intus solus sedet, circa què semper assunt quædam apes, fortem aculeum habentes, tanquam lictores regem custodientes, & offendentes puniunt; & raro rex foras exit. Vnde si quis tunc temporis alam regi præscinderet, exercitus non exiret. Quando autem rex moritur, circa ipsum conglobantur, & more funerantium tristitia torpent, & plebs tota moreret, non comedunt, non procedunt, nihil marmare omnes gemunt: non luctus minuitur, immo fame se mori permittunt, nisi corpus regis de medio subtrahatur.

Ex his ergo omnibus colligitur, quod rector, & prælatus est virtuosus, & mansuetus eligendus, & a populo siue subditis non coactis, sed libere, i. voluntarie obedientibus, affectuose diligendus, summe defendendus, cum reverentia expectandus, & ei obtemperandum ab omnibus, & sponte serviendum, in laboribus

adiuvandus, in defectibus suis supportandus, communiter imitandus, præ oculis habendus, a servilibus laboribus eximendus, caute, & honorifice custodiendus, circa extrinsecas res occupandus, in morte autem cum tristitia debita reverenter sepulture tradendus & hæc omnia in vno includens, Petrus dixit: Regem honorificate.

Superborum actiones, locustarum similitudinebus quibusdam, brevis patet. Capitulum LXXXIII.

Superbi assimulantur locustis. Nam locusta in saliendo se erigunt, sed in erigendo mox cadunt, a vento australi generantur, & conducuntur, sed in aquilonari moriuntur.

Item mutuo se comedunt, nec maiores minoribus parcent: in æstate quoque apparent, & in hyeme latent. Sic superbi saliendo temporaliter, se erigunt mentaliter, ut eo ipso se probiores reputant, quo se honorari amplius vident: sed se erigentes cadunt, quia eo ipso, quod grandes apud se sunt, apud Deum nihil sunt. Sequitur etiam plerumque post elatum ascensum superbiæ, inopinatus casus ruina. A vento australi, qui calidus est, oriuntur: quia ex calore temporalis prosperitatis, superbi efficiuntur: sed ipsi in aquilonari frigore moriuntur, quia ex adversitatis rigore demuntur. mutuo etiam superbi sese contamunt, & potentiores debilioribus non parcent, in æstate, i. in prosperitate apparent mirifici, sed in hyeme i. adversitate latent despecti.

Mugilis exemplo, tentationum laqueos vitare edocemur. Cap. LXXXV.

Tentationum laqueos cum homo advertit, debet sagaciter fugere, & ab earum occasione se velociter eligare. Cuius exemplum apparet in pisce mugile, qui quidem est piscis mirabiliter agilis hic dum insidias piscatorum sentit, statim retrocedit, & ita transiit, ut volasse altantibus videatur. Ille igitur piscis insidias sentit, qui insurgentes tentationes perpendit: & tunc quasi retrocedit, cum ab occasione tentationum se retrahit, & tunc velocissime transiit, quia in ipso tentationis principio, mox

Isido. mox animum ab eadem auertit. Vnde Isidorus dicit. Cum te thrillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum calca serpens caput, calca prauę cogitationis initium.

Tyrannorum peruersitas, ac immanitas quanta sit, Aquila Mithrae exemplis, ac sacra scriptura moniti, breuiter describitur.

Cap. LXXXVI.

Tyranni assimilantur aqualis. Nam aquila, quia in calore & siccitate excelsa, est nimis iracunda. Ita enim fortis non est, nisi in corporibus riuulorum siccis: ut dicit Aristoteles. Est etiam, & aquila aulibus innocentibus inimica & iniecta, quas ungues rapit, & rostro percussit, & occidit.

Item aquila societatem ne habet, sed fugit, ut Aristoteles dicit. Est etiam crudelis filius dum eos abicit, dum rostro percussit, & a nido exire compellit. Omnia hæc comperunt tyrannos, primo, quia commaniter sunt iracundi, & furiosi. Vnde de quodam tali ut secundo Mach.

2. Mac. Animum crudelis tyranni, & fera belax
4. iram gerens.
Item, quia malis hominibus fauent, & bonis & innocentibus sunt infesti, & inimici: & deo persequuntur illos, vel eorum bona diripiendo, vel in persona ledendo, & interdum vita priuando: sicut fecit Achab Naboth Israelita, cuius personam occidit, & vineam possedit.

3. Reg. Item non diligunt tyranni, neque vo-
21. lunt in domino, vel honore, vel amicis socios, vel pares habere. Vnde etiam intendunt omnes depauperare, ne possint contra eos insurgere, vel eis paritari. Interdum etiam tyranni tanta crudelitate existunt, ut citam suis non perent. Nam etiam proprios filios quandoque a se abiciunt, quandoque vero eos percussunt, quandoque vero non solum de domo, sed et de patria eosdem exulare compellunt, immo, & quia est execrabilis quidam, eos occidunt, sicut legitur de Herode, qui filios primo capuit, postea occidit, propter quod Romanorum Imperator de illis dixisse fertur, quod malulset esse Herodis porcis qui in illis, quia Herodes eum esse profectum in lege Iudeorum, porcis periebat, sed filios occidebat.

Item tyranni quidam similes sunt mil-

uis. Est enim nilius auis rapax, audax in nanis, sed timida in magnis. Nam sylue streles aues inuadere non audent: sed pullos domesticos paruos rapere non timet. Similiter quidam tyranni, licet ex auaritia sint rapaces, & contra debiles & impotentes sint audaces: contra tamen potentiores, vel coarquales, & eos, qui sibi resistunt, pusillanimes & pauidi sunt, immo superantur interdum etiam per minores. Nam militum a nido impetitur, & propter suam pusillanimitatem a minore superatur.

Tribulationes Dei electi, maximopere expedire, per piscium in Aquilonari pelago commemoratum, similitudinem aspicitur manifestum.

Cap. LXXXVII.

Tribulationum, & tentationum imperus melius conseruat multos, quam consolationum applausus. Cuius exemplum apparet in piscibus, qui meliores sunt, & conseruantur magis in pelago aquilonari, & orientali, quam in australi: quia ex illorum ventorum impetuoso flatu, aquæ amplius commouentur, & melius depurantur, propter quod pisces qui in eis morantur, magis a superfluis mundantur. Per ventum igitur aquilonis qui asper est, asperitatem inter illos aduersantis & tribulantis: sed per orientalem, qui calidus est sua origine, feruorem accipe irruentis tentationis. Ex quorum impetu anima velut aqua ad bonam sollicitat se impellitur, & a malo purgatur, si fortiter resistat: & sic piscis homo iustus pifit, & soluitur, Iob. Vultano tua casto dicit spiritum meum. Sed per australem ventum, qui mior est, & suauior, intellige suauitatem temporalium consolationum, ex quibus pisces a homines in aqua pernitentia, vel iustitia viuentes, frequenter per negligentiam resoluunt. Et ideo minus conseruantur, & magis detemoralunt.

Anima cibum verbum Dei esse, auctoritate scripturarum atque puli gallinarum similitudine demonstratur.

Cap. LXXXVIII.

Verbo Dei anima nutritur, secundum illud Ier. Non in solo pane &c. Cuius iustis est, quia ex eisdem nutritur ex quibus feruas, sicut Iulio dicit. Nam pulus qui nascitur ex ovo, nutritur ex ovo. Dicit Arist. de eam Aul. quod pulus natus ex ab origine

23 ou,

Iob, 10.

Liber quartus

Iac. i. oui, & nutrit ex vltello. Cum ergo ex verbo dei sumus in fide spiritualiter geniti, fm illud Iac Voluntarie genuit nos verbo veritatis: ideo ex verbo veritatis etiā nutrimur Vnde Grego. dicit, quod cibus mentis, est sermo Dei.

Nonnullarum mulierum vetularum malignitas qua vulgo striges nuncupantur, manifestatur, qua & cornicibus comparantur. Caput.
L X X I X.

Vetulae quaedam mulieres inveniuntur cornicibus similes. Nam cornices (sicut dicit Isidorus) sunt aues anno-
sa, garrula, impia, & his vbi habitant no-
xia, i senectute licet eis albescat plumae:
intus tamen in carne quanto plus viuunt
tanto magis efficiuntur nigrae. Item dicitur
tur cornices suo garritu, seu volatu mu-
tationis tps esse praesaga siue nuncia.

Amb. Item (vt dicit Ambro.) cornices sunt
ciconiarum duces, & socia, quia cum
ciconia transvolat mare, cornices ipsas
praecedendo deducunt, & contra infestas aues
p eis bella committunt. Hec igit oia co-
petunt quibusdam malignis, & vetulis mulieribus,
quae si annosius viuunt, assidue gar-
riunt, inopia & crudeles puellis existant,
etiam has vbi habitant laedunt, quia pue-
ros fascinando inlicitant, sicut dicit Glo-
sa super illud Apost. O insensati Galatae
quis vos fascinauit?

Item quanto plus per aetatis prouectu
canicie albescunt, tanto plus per peccati
caliginem interiorius nigrescunt.

Item sunt peccatrices demonum, quae
interdum ciconias, idest mulieres etiam
honestas ad adulteria, & in honesta ope-
ra callide seducendo associant, & dedu-
cunt. Ipsae quoque sunt quae se striges me-
diciter esse dicunt, & tanquam prophe-
tisse diaboli futura diuinare praesumunt.

*Ex pleribus Turturis proprietatibus, quale sit
Viduorum munus laudis dignum, ac Deo gra-
tiam, elicitur. Cap. C X.*

Vidualis continentia qualiter sit ser-
uanda, turtures ostendunt. Nam turtur est
aues castissima, eo quod dum parem suam per-
dit, alterius vltimus copulam non requirit,
sed solitaria se incedit, & memor perditae
societatis semper gemit, solitudinem dili-
git, & horum consonia valde fugit ad hor-
tos, & agros descendit, vbi cibum querat;
sed cibo obtento, iterum solus loca plage-

tibus apta requirit. In his ergo monetur
vidua, vt maneat vidua, vt sint solitariae.

Item consortia noxia, & vana specta-
cula fugere, & sumptis necessitatibus vi-
ctus, se ad orationis & compunctionis
loca colligere.

Itē turtur in hyeme plumas perdit, &
tunc in concauitatibus arborum se abscon-
dit, sed tempore veris plumis resumptis,
de locis vbi latuerat, exit, & loca congrua
ad pullicandum quaerit, sicut Aristot. dicit. In
quo figurat, quod vidua tpe hyemis, i. tena-
tionis, vel aduersitatis, vel depositis plu-
mis ornamentorum dentiacere in concaui-
tatibus arborum, i. humiliter manere in do-
mibus earum, vel p ditiis plurimis delictarum
seu diuitiarum, dunt morari p meditationem
aī, in concauitatibus arborum, i. in ex-
plis humilitatis & paupertatis seorsum, sed tpe
veris, i. prosperitatis, quā hant plumas di-
uitiarum, dunt exire ad pullicandam, &
fructificandam opera vitae actiuam in elee-
mosynas vel alia bona opera, sicut fecit
scilicet Elisabeth filiae regis vngarie post mor-
tem viri sui, dans se elemosinis, & serui-
tibus pauperum.

Itē turtur super se foetidam non descen-
dit, neque super cadaueri: quod arguit, quādo
mulier vidua turpi tentationi non con-
sentit, & carnalis operis turpitudine non
committit.

Item turtur pro se, & pullis suis pauca
& munda grana eligit, & in locis modis
colligit, vnde viat: quia scilicet mulier
vidua tam pro se, quā pro filiis suis, pau-
cis & licitis sumptibus deet esse contenta.

*Peccatorum via, Auium viis in uolando assimi-
lantur, quod quidem earum naturalibus simi-
litudinibus confirmatur. Cap. XCI*

Via peccatorum sunt similes viis auium in vo-
lādo. Aues enim in volādo, non hēnt
determinatas vias. Vñ fm Isidorū dictae
sunt aues, quasi deuiae in volando, quia si-
ne via cōstit eas incedere, eo quod earū viae
non sunt determinatae in aere. Sic peccato-
res in suis actibus, non sequuntur rationem, quā
hēt humanis actibus terminos virtutis
imponere, propter quod dicit Philo. quod vitiosus
est habitus electiuius, in medietate consti-
tens, determinata ratione, per utriusque
sapienter determinabit. Id dñr indetermina-
ta, & in errando vagabunda modo ascen-
dendo p superbiam, modo descendendo p
auaritiam, modo diuertendo ad dexteram,
idest ad delectationes gulae, & luxuriae,
dele-

Arist. de
anima
lib.

Arist. in
Eth.

Psa. 15. delectationes. n. ad dexteram pertine di-
citur, in illud Psa. delectationes i dex-
tera tua. modo diuertendo ad sinistram per
impatientiam, & tam, in aduersis: mo-
do ante procedendo per praesumptionem,
modo retrocedendo per pusillanimitate
vel desperationem.

Item aures motu alarum aerem diui-
dunt, sed max se claudente nullo signi
fui transiens derelinquit. Sic peccantia
vita, & pipe uas, ipsis mortuis, & in se-
pulcro clausis, totaliter dencit. Vnde ex
persona eorum dicitur, Transiuerat om-
nia illa tanquam umbra, & tanquam
aui, quae transuolat in aere.

*Virginitatis status, omnem alium mulierum pre-
cellere, multis quum exemplis terminatur.
Cap. XCII.*

Virginitate carnis seruare cum fecun-
ditate spiritus, doceat exemplo apu.
Na integritas carnis, vel corporis virgini-
lis oibus apibus est: eorum quomodo nullo
concupitu miscent, nulla libidine resol-
uant, nec patris quatuor dolore, & tu
maxima carnis unionem sustinuit. Na
cum alit auri semel in anno singulos
adit fecus, apes geminis creant, & du-
plici ceteris fecunditate praeponderant.
Sic quoque mulieres sanctae, & suorum cor-
porum integritatem custodiant, immunes
sunt a libidine, & carnalis concupiscentie
exemptae sunt a patrum doloribus, ni-
hilominus Deo malum fructificant in
spiritibus operibus. Duplici. n. fecun-
ditate coniugatae mulieres, virgines facit
fecundant, & spiritum carnis fructificat,
haec autem carnis ac spiritus. Illi carnis fructifi-
cant, in modo corruptibilem prolem gene-
rando, nec corpore fructificant, in caelo in
corruptibile promittendo gloriam. Erunt
inquit dñs, sicut angeli in caelo, ubi neque
nubentur, generant quocumque, nonnunquam vir-
gines sanctae domino, & si non filios car-
nales, tamen spirituales. Nam omnes quos
trahunt ad Deum siue exemplis operum
siue orationibus, vel etiam suis verbis,
eorum spirituales filii dici possunt.

Item licet coniugati fructificent inter
dam etiam Deo, per opera vitae actiuae,
virgines tamen libentius possunt ei pare-
re, & regere, tam operum vitae contemplati-
uam, quam etiam actiualis. Ex quo patet,
sa. 54. quod ista. Multa nihil deseruit magis, quam
carnis, quae habet virum, & virginis, quam

coniugatae.

Item virgines praecipue iuuenes habent
contemplationem dulciorem. In cuius
signum apes iuuenes, & virgines, faciunt
melius mel, ut Aulce. dicit. Sic in virgini-
bus ac iuuenibus sanctis mel, i. dulcedo
contemplationis supernae, tanto suauius
generatur, quanto caro in eis spiritus fortius
labingatur. Vnde lib. iudici. dicitur, De
tormentis grex est dulcedo. **Iud. 14.**

*Quatuor cardinales virtutes hominibus valde
necessariae esse, per multas huiusmodi similitu-
dines aperitur. Cap. XCIII.*

Virtutes cardinales docent nos habere
re exempla hirundinum. Nam pri-
mo hirundo docet habere temperantiam
praecipue in cibo. Hirundo enim (ut dicit
Iud. 14.) abundo est dicta, eo, quod cibos se-
cundo n. acquirat, sed volando, ita, &
homo cibum suum necessarium corpo-
ri, transeundo ad necessitatem, & non inhi-
scendo ad voluptatem accipiat. Exo. Co. **Exo. 11**
mederis festinanter. Ille enim, qui festi-
nanter comedit, nec magnam delecta-
tionem in comedendo, nec etiam mul-
tum cibum accipere consuevit.

Secundo docet nos habere pruden-
tiam.

Primo, ex eo, quod nidum tam artificiose
componit, quod vix sufficeret humana indu-
stria facere de quavis materia. Vnde quidam
crediderunt eas habere intellectum
(sicut Philo sophus dicit) Quod licet ve-
rum non sit, docent tamen nos esse pru-
dentes, ut secundum prudentiam nidum
nientis virtutibus componamus. **Arist. 2. Ph.**

Docent hirundines & nos purgare ni-
dum conscire nostrae, ex eo, quod ipse instruit
pullos suos stercore extra nidum eicere
ut & nos conscientias nostras purgare di-
scamus a fecibus peccatorum. Item hiru-
do habet prudentiam in discernendo te-
pora, & loca. Nam tpe frigoris, calidas re-
giones regit, & ideo mare transit: in aesti-
te vero redit, & cetera tempora inueni-
do custodit, & praenuncia est imminutis
aestatis, ut dicit Ambr. Si vni prudentes
tempora discernunt, & prout temporibus
congruunt, negocia dispensant. Sunt et
loca mutanda, vel quae loca prudenti, put
videt congruere tpi. Solet enim homo pru-
dens summi esse praenuncius, ex eo, quod reru
ex. prudentia mutui, put Boet. dicit. Ter-
ti. docet, sicut iustitiam, & cetera prudentia Boet.

L 4 fine

Liber Quartus

Auguf. Aug. q. sanguis dextræ alæ hirundinis q. exit, colubæ medetur oculis infirmis. Nā alæ dextræ hirundinis, est iuda ſua principis, ex qua dum ſanguis viuus effunditur, aliorum oculi ad ſibi cauendum illuminantur. Nā oculos quos culpa claudit, pœna aperit, vt dicit Gre. & non ſolum pœna propria, ſed etiam aliena illuminat frequenter, & iuuat.

Plini. Quarto quoque docet hirundo habere fortitudinem: quia dicitur eſſe quod i. genus hirundinum, quod omnes aues timeant, ita vt aquila eam fugiat tanquam hoſtem, nec illa viſa audat ſuper p̄dam irruere, eo quod morſus eius forte eſt venenofus, vt dicit Plinius. Tales hirundines, ſancti ſunt, quorum fortitudo, & virtutem timeant aues omnes, ideſt vniuerſi dæmones; & aquila, quæ eſt rex auium, ideſt ipſe ſathan, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Nam morſus talis hirundinis, i. oratio ſancti hoſis patiens & humilis, quaſi venenofus eſt eis, ſ. dæmonibus, & valde formidabilis. Virtutum quoque plenitudo & abundantia non aggrauat alam, ſed potius alleviat, & ad aſcendendum in celum habilitat. Vnde eſt, q. aues quanto plus abundant pennis, tanto facilius ſurſum leuatur, & velocius vadit, ſicut patet in auiibus prædictis, quæ ſunt volatus altiffimi. Aer enim inſuſus in ſua pennarum concantatem, auiem leuiat, & vt ſurſum feratur habilitat. Sic etiam pennis virtutum ſancti leuiatur, & ad cōtemplanda, vel apperenda cœleſtia ſublimiter eleuantur. Vnde has pœnas, & volatū deſideras Proph. dicebat: Quis dabit mihi pœnas ſicut colubæ, & volabo, & requieſcam? Contra autem ex virtutum carentia, anima grauis reliquitur, vt aui ſine pennis. Vnde dicit

Pſa. 54. Aug. de Deo à quo ſunt virtutes: Cum tui plenus non ſum, oneri mihi ſum.

Auguf. Aug. de Deo à quo ſunt virtutes: Cum tui plenus non ſum, oneri mihi ſum.

Hominum vita ſpiritualis, qua uia perficiatur, per volatuum, eorumque pullorum vitam naturalem, pluribus ſimilitudinibus naturalibus demonſtratur. Cap. XCIIII.

Arif. 6. de ani. V ita ſpiritualis hominum proficit, & perficitur, ſicut vita volatiliam. Dicit enim Philoſophus, q. poſt decem dies generationis, completur pullus ſecun-

dum omnes partes ſuas, & tunc habet caput maius toto corpore, & habet caput inclinatum ſuper crura dextrum, & alæ expulſas ſupra caput: poſt hoc rumpitur teſta die decima octaua, vel vigesima, & exeunt pulli iam viuificati, & aliquando gemelli, ſed inter gemellos unus eſt maior alter, minor. Prima ergo pulli completio fit in x. diebus, quia prima hominis formatio in vita ſpirituali, fit per obſeruantiam decem præceptorū. Vnde dixit dominus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. & tunc caput corpus excedit, quia tunc ratio corpori dominatur, ſcilicet vt fit homo nō a uſuale, ſed magis ſpirituali. Inclinator etiam caput, ideſt mens, non ſolū per obſeruantiam, ſed etiam per humilitatem non fictam, ſed veram: & hæc inclinatio eſt ſuper crura dextrum. Eſt enim, qui nequiter ſe humiliat, vt dicit Eccl. 10. Iſte in ſinistra partem ſe inclinatur, alæ etiam intellectus ſcilicet & affectus, per ſidem, & dilectionem ſupra caput, ideſt ſupra naturalis rationis comprehensionem extenduntur, vt incipiat iam homo terreſtris mēte ad cœleſtia erigi. Sed ad ſecundam pulli cōpletionem adduntur 8. vel x. dies, ſcilicet, vt ſit dierum. xx. vel 18. Quia ſi quis vult verè perfectus eſſe, oportet vt ad obſeruantiam veteris legis, i. x. præceptorū, addat obſeruantia nouæ legis, i. conſiliorum Chriſti, ſicut eſt illud Mat. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & conſequitur, q. continentur in Euangelij perfectioni enim nouæ legis, ideſt euangelij, præcepit octonarius numerus propter 8. diem reſurrectionis Chriſti, ideſt Dominicæ, quam celebramus, ſicut Iudei celebrant diem 7. Vel propter diem 8. reſurrectionis noſtræ, quam expectamus in qua rupta teſta ouis, ſ. finita hac vita mortali, tū quam pulli nouiter viuificati, exhibimus gemelli, i. in anima, & corpore gloriſicati: tamen gemellus vnus maior, quia maior erit gloria anima, quam corporis.

Item perfectioni euangelij, competit additio numeri denarii: quia præter obſeruantiam decalog, neceſſaria ſunt ſacramenta nouæ legis cum ſide Trinitatis, vel 7. dona ſpiritualia ſancti cum tribus virtutibus theologis. ſeptem enim & tria denarium numerum conſtituunt, poſtq. rupta eſt teſta timoris, vel amoris uitæ corruptibilis, exeunt gemelli, i. tam carne,

Mat. 19

Eccl. 19.

Mat. 19

ne, quam spiritus in vita purgali preli-
bet in regimine vite, & dulcedine cele-
stis conciliationis spiritus carnem ante-
cedat. Plus enim cupit spiritus, qui pos-
sit terrene corpus, vel quia plus percipit spi-
ritus de dulcedine, quam corpus susti-
neat de labore.

Item vita mortalis similis est vite na-
turali volatilibus. Quaedam enim aves
sunt, quae pascuntur carnibus, sicut acci-
pitores, & aves praedae: & his assimilantur
homines qui carnaliter viuunt, propter

Roma. quod dicit Apo. Debitores sumus non car-
ni, ut secundum carnem viuamus. Quidam
vero pascuntur herbis, ut anseres, &

Eze. 33 similes: & talibus similes sunt peruenien-
tes, qui de nouo incipiunt, qui adhuc mol-
liora requirunt. solum videlicet cibum

capere non valentes. Ezech. Requiescent
in herbis virginitatis. Quaedam autem pa-
scuntur gramini, & seminibus, ut columbae,
& his assimilantur quibus assimilantur petre-
di, & spirituales. vult, perfectiorum enim
solutus est cibis (sicut dicit Apo.) Nam
contemplatiui pascuntur seminibus di-
uinorum verborum. Semen enim verbum

Luc. 8. Dei est. sed alii pascuntur seminibus
honorum operum praecipue elemosyna

Gal. 6. rum. Galat. Qui seminaverunt, & pascun-
tur etiam seminibus lacrymarum per es-

Psa. 125. punctiones. Psa. Lenies ibant, & fiebant,
nutruntur semina sua, quae scilicet se-
mina pascunt, & reficiunt animas secun-

Psa. 79. dum illud Isa. Cibauit nos pane lacry-
marum.

*Plurimorum volatilibus species enumerantur, ut
magis pateat praedicta, quae praefata in veteri
lege a Deo prohibebantur, quia similes rei di-
uersae naturae, & signantur. Cap. XCIV.*

Leu. 11. Vitis diuersa Iudaeis in lege Moyse,
sub agnis distinctionum volatilibus,
prohibita fuerunt. Fuit enim prohibitus
est aquila, in qua, ex eo quod alie vo-
lai prohibentur, & signantur superbia.

Item grullae, in qua quis equat, & ho-
minis infirmus est, eradicata potius
prohibetur.

Item aliter, in qua, quia pascitur ani-
bus, signantur illi qui sunt prosperibus
molesti.

Item milui, in qua, quia maxime infir-
mis viuit, signantur fraudulent.

Item vulturis, quo quia sequitur exerci-
tum sperans comedere de cadaueribus

mortuorum, signantur illi qui mortem
& occisiones anteant hominum, ut lu-
crentur.

Item prohibita sunt animalia coruini
generis, in quibus signantur aliqui qui
expete, bona affectionis, non redeunt:
quia coruus emissus ab arca, nunquam
redit.

Item struthio, quae cum sit avis, & vola-
re non possit, sed semper circa terram mo-
ratur, id est signat militantes, & se nego-
ciis secularibus implicantes.

Item noctivox, quae in nocte est
acuti visus, in die autem non videt: &
ideo signat eos, qui in temporalibus
sunt astuti, & in spiritualibus sunt in-
erres.

Item larus, qui natat in aqua, & vo-
lat in aere: & ideo signat eos, qui cir-
cuncisionem, & baptismum veneran-
tur: vel signat eos qui per contempla-
tionem volare volunt, & tamen viuunt
in aqua, volutarum.

Item accipiter, qui deseruit homini-
bus ad praedam, & ideo signat eos, qui
ministrant potentibus ad praedandum
pauperes.

Item bubo, qui in nocte quaerit pastum,
de die vero latet, & ideo signat las ar-
tos, qui occultari quaerunt in noctis ope-
ribus, quae gerunt.

Item mergulus, cuius natura est sub
vndis diutius morari: & ideo signat gu-
llosos qui in aquis delictorum se met-
gunt.

Item ibis, qui est avis Africae habet longum
castrum, & pascitur ex serpentibus, & tor-
re idem est, quod ciconia: & signat inui-
dos, qui de malis aliorum quam de serpē-
tibus redeuntur.

Item prohibitus est cygnus, qui est co-
loris candidi, & longo collo, quo ex pro-
funditate terra, vel aqua cibum trahit:
& potest signare homines, qui per exte-
riorem iustitiam candorem iura terrena
quaerunt.

Item quocrotalus, qui est in paribus
Oliu, longo rostro, qui in tunicibus ha-
bet quosdam sollemis, in quibus primo
cibum reponit, & post notam in venter
minit, & signat anatos immoctrata sol-
licitudine terrae necessaria congregare.

Item porphyrio, qui patet naturam
aliarum autem habet unum pedem la-
tum ad natandum, & alium altum ad
ambulandum: quia in aqua natat, ut ana-

Liber Quartus

res, & in terra ambulat, vt perdices, solo morsu bibit, omnem cibum aqua tinges: & signat eos qui nihil ad arbitrium alterius facere volunt: sed solum quod fuerit tinctum aqua propria voluntatis.

Item prohibitus fuit esus herodionis, q vulgariter falcio dicitur: & signat illos quorum pedes veloces sunt ad sanguinem effundendum.

Item prohibuit etiam lex caradon, quæ est avis garrula, signans loquaces.

Item prohibita est vpupa, quæ nidificat in stercorebus, & sterenti pascitur fimo, & gemitum in cantu simulat: signans tristitiam seculi, quæ hominibus immundis mortem operatur.

Item vesperilio, qui circa terram volat, signans illos qui seculari scientia præditi solum terrena sapiunt.

Item qui vitium aliquod indebitè fugit, aliquando in aliud cadit. Nam perdix nistum timens, & cum fugere volens, dum cum in aere esse sentit, à terra non surgit, sed sæpe dum circa terram quasi secura sagittæ, in rete, vel laqueum te immittit. sic quandoque aliquis nistum superbiæ, vel tyannidis fugere volens, dum se ad terram nimis humiliando, vel indiscrete mitellendo dimittit, aut in pusillanimitatis laqueum incidit, vel nimis remissionis relictus se inuouit.

Item vitia tria magis generalia repræsentantur in vpupa, auaritia, luxuria, & superbia. Nam vpupa humana comedat stercore, auis est omnino immunda: sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedat stercore, qui inhiat ad terrena lucra, de quibus Apo. ait Phil. 3.

Oia detrimentum feci, & arbitror vt stercore, vt Christum lucrificiam. Immundus aut est, q luxuriosa vitæ pollutionibus subia.

Eph. 5. De quo Apo. ait. Omnis fornicator, aut immundus, &c. Sed tunc cristam gerit in capite, cum superbia dominatur in mente, contra illud Tob. Superbiam in tuo sensu nūquam dominari permittas.

Tob. 4. Item vitia tria magis generalia repræsentantur in vpupa, auaritia, luxuria, & superbia. Nam vpupa humana comedat stercore, auis est omnino immunda: sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedat stercore, qui inhiat ad terrena lucra, de quibus Apo. ait Phil. 3.

Vita voluptates, quæ in tertiam Aquila ouum deligit, n. vt sanguinem noxias esse abijciendas, edocemur. Cap. XCVI.

Voluptates, & superfluitates ex epulo aquila abicere docemur. Nā aquila ad plus tra oua facit: sed tertium proijcit, eo q incedendo multum grauat in tantum enim tunc debilitatur, vt qua-

si venam non possit. Tria igitur oua aquila, tres sunt appetitus aīæ. Aliquid enim aliquando appetit anima, quod pertinet ad ipsius salutem, & istud est primum ouū. Aliqd. n. appetit, qd pertinet ad corporis necessitatē: & hoc est 2m. Aliqd. vero, qd pertinet ad vitæ voluptatē, & istud est tertium, quod, s. t. quā superfluum & noxium abijciendum est. Grauat. n. mentem frequenter superfluitas voluptatis: & eam in tantum debilitat, vt spiritualia venari nō possit. Vnde dominus discipulos monuit dicens, Attendite ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate.

Luc. 20

Vsura, quæ & plumis Aquila assimilatur, quoniam sit hominibus damnosa, declaratur. Cap. XCVII.

Vsura assimilatur plumæ, siue penni aquilæ, quæ sicut Plinius dicit) habent quandam virtutem corrosiuā. Vnde posita cum aliarum auium plumis, eas corrodit. Sic vsurarium lucrum cum bono lucro admixtum, ad nihil ipsum deduci. Vnde diuitiæ vsurariæ etiam cum alijs mixtæ, communiter parum durat. Habet enim vsura virtutem corrosiuā, quia eius qui mutuo accipit, facultatem cito cōsumit. Est. n. vsurarium mutuum apud debitorem, similitudo illorum uermium de quibus dicebat Iob: Qui me comedunt non dormiunt, & a multitudine eorum consumitur vestimentum meum, quia ex multiplicatione vsuræ, quandoq; etiā vestimentum in pignus datum consumitur, & transit ad creditorem.

Iob. 30

Leprosi quando in veteri lege mundati dicebantur. Ac Christus a passeribus a leprosis oblati, Gallinæq; multis pulcherrimis similitudinibus comparari, explanatur. Cap. XCVIII.

Christus præfiguratus fuit in passeribus, qui offerebantur in purificatione leprosi in lege Moysi. Leprosi. n. purificari dicebantur, quando cōsortio humani iudicio sacerdotis restituebantur, & cultui diuino reddebant. Cōtingebat rñ qñq; vt diuino miraculo, per ritum legis carnalis lepra mundaretur: quādoq; etiam sacerdos in iudicio decipiebat. Vnde primo indicabatur mundus: & postea restituebatur tanquam mundus consortio hominū, & cultui diuino. scilicet post 7 dies, in prima autē, purificatione offerebat

Leu. 14

rebat pro se leprosus mundatus duos passeris viuos. & lignum cedrino, & uermiculam, & hyssopum, hoc modo, vt filo coccineo ligantur passeris, & hyssopus si mul cum ligno cedrino, ita qd lignum cedrina est quasi manubrium aspersorii, hyssop* vero, & passeris, etiam id, qd de aspersorio tingebat in sanguine alterius passeris immolati in aqua viuis. Hæc autem 4. offerebantur, contra 4. defectus lepræ. Nam contra putredinem offerebatur cedrus, quæ est impuibilis: contra scortorẽ hyssopus, quæ est herba odorisera contra insensibilitatem passeris uiui: contra turpitudinem coloris, uermiculus qui habet vitium colorem Passer viuos auolare vero dimittebatur in agrum, quia leprosus restituebatur pristina libertati. In octaua vero die admittebatur ad cultum diuinum, & restituebatur consortio hominũ, prius tamen rasis pilis totus corporis, & vestimentis lotis, eo quod lepra pillos corrodit, & vestimenta inquinat, & scortida reddit. & post modum sacrificium offerebatur pro delicto eius: de sanguine autem sacrificij ungebatur extremum auriculæ eius qui erat mundatus, & postea pollices manus dextre, & pedes: quia in his partibus primum lepra dinoscitur, & sentitur. Adhibebantur aut huic ritui. tres liquores. s. sanguis contra sanguinis corruptionem oleum ad designandum sanationem morbi, & aqua viua ad emundandum spurcitiã. Per duos ergo passeris significabant figuratim diuinitas, & humanitas Christi, quorum vnus. s. humanitas immolatur in vase fictili super aquas viuentes, quia s. per passionem Christi aqua baptismatis consecrantur. Alias autem s. impassibilis diuinitas, viuos remanebat, quia diuinitas mori non potest. Vnde & auolabat, quia passioni astringi nequit: hic autem passer viuos simul cum ligno cedrino, & cocco uermiculo, & hyssopo. i. fide, spe, & charitate, mittitur in aqua ad aspergendũ, quia in fide Dei, & hominis baptismatur. La-

uat autem homo per aquam baptismatis, vel lachrymarum vestimenta sua. operas & omnes pilos i. cogitationes cadet. tingitur etiam extremum auriculæ dextræ eius, qui mundatur de sanguine, & oleo, vt eius aures muniat: contra eorum mentis verba: pollices autem manus dextræ, & pedes tinguntur, vt sit eius actio atque affectio sancta.

Mat. 23

Item Christus assimilauit se gallinæ, Matth. Quoties inquit volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos sub alas. Gallina enim (vt dicit ibi glossa) est circa pullos suos piuma. Nam sub alas congregat eos. contra milium defensas, pro labore, & amore filiorum agrotat, plus de pulis, quam de se curat, eos magis quam se patitur, & faciat, inuenta esca eos vocat, pro illorum defensione hominem impugnat, pro ipsorum quasi amore raurit, & vocem mutat, plamas depone, & tot a hispida fit, & demissis alis incedit. Hæc autem omnia Christo congrua sunt: Nam ipse ad pullos suos, idest fideles magnum affectum pietatis gerit, eos sub alas protectionis suæ in vna fide & ecclesia congregauit, contra milium i. mundani seueritatem eos defensauit, pro labore: & amore nostro in cruce totus languidus apparuit, plus de nobis qd de se curauit: nõ tantũ pane materiali sed etiam sacramentali, & spiritali suæ doctrinæ nos paut: inuenta esca nos vocat dicens, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. pro nostra defensione diabolum expugnauit: in cruce amore languens, & voce deficiens, raurus factus fuit secundum illud Ps. Rauræ factæ sunt fauces meæ. Ibi etiam plumas, & vestimenta deposuit, idest corpore flagellatus totus hispidus factus fuit: & diuinitatis suæ potentiam abscondens, alis, idest viribus suis amillis incescit. Hæc igitur omnia Christus pro nostro amore fecit: Qui cum Patre, & sancto Spiritu viuit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Mat. ii.

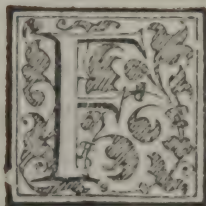
Ps. 69.

Explicit liber quartus.

PROLO.

PROLOGVS LIBRI QVINTI

In quo plurima de animalibus terræ, videlicet
bestiis, reptilibus, ac iumentis exempla
introducere, eaq; moribus ada-
ptare proponit.

Gen. 1.

Ecce Deus bestias terre iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Gen. 1. De^o hoīem in rerum primordio i hac dignitate creauit, vt animalia terræ omnia ei subiecta forent, q̄dū sine transgressione præcepti, q̄d illi dederat, in innocētia permaneret. Vñ scriptura sacra testatur, tanq̄ trinum, & vñum Deū de hoīe dixisse creando, Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinē nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, q̄ mouent in terra. Et vt ipsa quoq; animalia hoī obediētia ad nutum, in ex primis creatis parētibus super eadē aīalia terræ dñatum concessit: dicēs, Crescite, & multiplicamini, & replete terrā, & subijcite eā, & dñamini piscib⁹ maris, & volatilibus cœli, & vniuersis aīantibus, q̄ mouent super terrā. Et vt homo eorūde pro libito seruitio vti posset, Deus ante conspectū ipsius oīa congregauit, vt ea noībus varijs iuxta vniuersūq; pprietatem naturæ singula designaret, vt paret ibidē. Verum postmodū interueniente peccato prædictorum primorum parentum ex diuini transgressione mandati, quamq; præfatū dñum hoīum super animalia bruta fuerit diminutū, vt sui vindicæ inobediētia hominis inobediētiæ causa neret ēt in iumentis; nō tñ, miserāte auctore, fuit ex toto sublatum: q̄a sic seueritatem iustitiæ misericordia tēperauit, q̄ prædictorum animalia terræ q̄dā conuersa sunt ad hoīs suppliciu; q̄dā vero relicta sunt ad hoīs obsequiū, & nō nulla concessa sunt ad hoīs infirmantis remediū. Hoc est ergo, q̄d in verbis, ppositis Moyses aīalia terræ tripl^r noīauit. Nā noīauit bestias, reptilia, & iumenta. Fecit, inq̄t, Deus bestias terræ iuxta spes

suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Nā quæ sunt ad suppliciu hoīs, bestias nominauit, quia bestia (Im Ido) dñr quasi vastia, a vastando, prout sunt leones, & vrsi, & animalia agrestia, quæ homines quandoque immaniter la cerant, & deuānt. Vnde dicitur Eccl. Omnia hæc ad vindictam creata sunt, be stiarum dentes, & scorpj &c. Quæ vero præstant remedia, reptilia nuncupauit. Nam ex tyris, & serpentibus, & alijs, quæ reptant super terrā, quanq̄ venenosa exi stant, salutiter tñ antidota confici docē tur a medicis, quæ venenis & morbis va rijs salubriter obstitunt. Ceterum aīalia illa, quæ in obsequijs, & vñibus varijs hoī famulant, Moyses in verbis propositis iumenta noīauit. Quæ recte (vt dicit Ba silius) iumenta dicta sunt, quasi hoīs in uamenta, prout equi, vel boues, & alia cōstia, quæ hoībus in necessitatibus au xiliū præbēt. Non tñ autē hæc iumenta oībus præbent corporalia inuamenta: sed insuper eis porrigunt spūalia docu mēta pp, quod eorū doctrinam regere iubent, lob: Interroga, inq̄t iumenta, & docebunt te: nō q̄d documento verbi, sed poti⁹ exēpli, eo videlicet mō, quo Sa picus in prouerbis dicit, Vade ad formi cam piger, & considera vias eas, & discce sapientiam. Porro, quia scriptura diuina nō tñ de iumentis huiusmodi, sed etiā de animalibus alijs, vt bestijs, & reptili bus ad informationem nostram exem pla introducit, sicut Salomō fortitudinē iusti, Leoni assimilauit dicēs, Iust⁹ quasi leo cōstidens, absq; terrore erit. Et Do minus serpentis prudentiam nos imita ri mandauit, dicēs, Estote prudentes sicut serpentes: propositum meum est in hoc quinto libro generaliter de animalibus terræ, & bestijs, ac reptilibus, & iumentis exempla introducere plurima, & ea (licet breuiter) moribus adaptare, li brorum præcedentium ordinem in ma tenijs, & capitulis cōformiter prosequendo.

Ildo.

Ecc. 39.

Basi.

Iob. 12

Prou. 6.

Pro. 28.

Mat. 1.

quando; ad illius videlicet laudem & gloriam, qui docet nos super iumenta terrarum: qui est Deus benedictus in secula seculorum.

Abstinencia, ieiunium valde hominibus prodest, carus caro, ac serpentis exempla sacrorum, Doctorum auctoritatibus confirmatur. Cap. I.

Abstinentia in pluribus hominibus irā, vel impatientiā generat. Nam sicut canis famelicus, si nimis fame exerceatur, conuertitur in rabiem, sic et homo gulosus, si paululum abstinere, & ieiunare, efficitur impatiens, & iracundus, quia delicatis affluens, non potest famem pati. Et tales erant Iudaei ieiunantes, quibus dominus dixit Ecce ad lites & contentionem ieiunatis, & percutitis pugno impietatis, contra quod dixit Maximus in sermone de natali, ieiunium pacem debet nutrire, non iurgia. Quale illud est autem, quod non velens carnibus, & de ore tuo omni esca foras egreditur maledictionem?

Item abstinencia deuota diabolum fugat. Nam sicut tames valida expellit lupum de nemore, ita abstinencia deuota diabolum expellit ab homine. Mat. Hoc genus dem intorum non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Dicit Ambrosius, quod homo Ieranas spūto laeo serpentem corporalem interfecit: quanto ergo magis ieiunium deuoti spirituales: Iudith post ieiunium caput Holofernis amputauit. Hiero Sagittas diaboli ardentes ieiuniorum, & vigiliarum frigore restringere debemus. Ps. Ego autem cum mihi molesti essent, inducbar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Item abstinencia plurimum est utilis ad deponendam verustatem prauae consuetudinis. Nam serpens, quando semo se grauatur sentit, & pelle veterem cupit deponere, ut renouetur; primum a cibo abstinere pluribus diebus, ut sic pellis eius facilius relaxetur. Quid autem est verusta serpentis pellis, nisi praua & vetus consuetudo carnalis corruptionis? quam si quis deponere appetit, oportet, quod primo abstinere a cibis, & delicis. Vnde Leo Papa dicit, quod per voluntarias afflictiones abstinencia, caro concupiscens moritur, & spiritus virtutibus renouatur. Item superfluae

delectationes gulae vindicandae sunt per afflictiones abstinenciae. Nam leo cum nimis ingurgitasse sentit, per plures dies non manducans abstinere a cibis. Sic quoque superfluitas, & voluptas cibi expianda est in cibi subtractione, & afflictione ieiunii. Greg. Caro laxa transiit ad culpā, Greg. afflicta reducat ad veniam. Vnde Bern. Bern. dicit. Per hoc, quod a licitis abstinemus, ea nobis, quae prius commisimus, illicita condonantur.

Illis qui Canis rabidi orsum passus sunt, accidiosi comparantur, quod pluribus similitudinibus demonstratur. Cap. II.

Accidiae tentatio, similis est morsui canis rabidi. Nam qui mordentur a cane rabido terribilia somniant: & timeant in somno, & conturbantur: sine cau a sunt itupidi, omnes respiciunt, & a nullo respiciunt volunt, & etiam si passio inualuerit omnem potum respuunt: aquam timeant, & lactant ut canes; & ita timidi sunt, ut praeterea timore cadant, & tales cito moriuntur, nisi eis cuius succurratur. Ille igitur mordetur a cane rabido, qui tentatur de accidiae vitio, & tales somniant terribilia, & timeant sine causa. Quasi enim terribilia somniant, quia ea, quae facilia sunt, difficilia aestimant, & idcirco sine causa illa aggredi, vel persequi formidant. Somnias, n. aliquid terribile, timet ubi nullum periculum imminet: quia illud, quod per somnum cernit, non vera res, sed imago rei existit. Est enim somnium (prout dicit Arist. & Philosophus) tantasma aliquid extrinsecus apprensus in somno. Fantasma autem est similitudo rei imaginaria, & non ipsa res. Talis, n. accidiosus homo est: cuius aliquid laboriosum occurrit faciendum, deficiens spiritu, quasi itupidus fit.

Item omnes laborantes intuetur, & ipse piger existens, piger tamen videtur, vel reputari non patitur. Et si in ipso accidiae passio inualescit, omnem potum, id est perceptionem doctrinae salutaris renouat, quam penitendae timet & refugit, & praetextu vix, ut canis latrat, quia in omnibus impatiens semper conquirit, & inuadit. Ad spiritualia autem, & virtuosos, ita accidiae & interdum timidi & putidales sunt, quod omnia dimittentes, in desperationem ruunt: propter quod tales amissa diuina gratia cuius moriuntur.

Liber Quintus

2. Cot. 7. tur, in aia nisi eis adhibeatur alicuius spiritualis remedi, per quod excitent, debilita medicina. Et ideo Apo. dicit: Tristitia fletu, lacerata, morte operatur, s. anime. Vnde si in morbo corpori impossibilis est omnis animalis motus, ita accidiositas alicui impossibile est esse omne laboriosum opus. Vnde Seneca dicit, Non putat accidiosi posse fieri quicquam, quod facere non possunt ex infirmitate sua. de virtute seruant suam. Na haec ad quae imbecilles sumus, dura atque intoleranda credimus tormenta, repulantes motum, ac prima luce excitari, non ista difficultas sunt, sed nos fluit, & exiles sumus.

Ex similitudinibus naturalibus carniū anima huius, aduersitate hominū elata prodesse, reuerentia temperatum, prosperitates moribus obsequia, necnon aliquibus prodesse, explanatur. Cap. III.

Aduersitas hominibus superbis & aridis magis prodest, quam prosperitas. Nam carnes ariditas, in quibus caliditas & siccitas dominatur, ut sunt caruinae, in aetate sunt inedia, sed in hyeme sunt optima. Est autem velut calor aetatis fauor prosperitatis, qui plures multos efficit, dum in superbia est illis, sed quasi asperitas hyemis, et astringit in balatatione, quod ad humilem sui recognitionem mentem reducit, ad optimam dispositionem perducit. Greg. dicit, quod praesentis vitae prosperitas innocenter resisti non est, multi ad perennem vitam per flagella redeant, & plerique ad innumera supplicia perducendi sine flagello moriuntur. Plerique ergo de hominibus accidunt, quod facit hyems aduersitatis bonos, quos fecerat aetas prosperitatis malos.

Item prosperitas temporalis aliquibus prodest, & aliquibus obest, secundum defectum, vel abundantiam charitatis. Nam carnes aialiu, quae sunt calidae & humidae, ut pecorina, in hyeme sunt bona, & in autumno possunt cooperere sed frigida: & sicca, sicut caprina, & frigida & humida, ut porcina, a medio aetatis usque ad finem sunt optima in hyeme pessima. Sicut et homines, qui sunt charitatis amore calidi, & lachrymarum deuotione humidi, tunc hyemis, i. aduersitatis, sunt boni: quia charitas patiens est, & non irritatur. Sed est in autumno, i. abundantiā prosperitatis, quia autumna abundat fructibus, tales congruenter se habent, quia sciunt abundare, & penuriam pati. Sed

illi qui sunt frigidi, calore, s. charitatis carentes, & sicci, humorem gratiae non habentes, vel frigidi ad spiritum, & humidi, i. fluxiles ad carnalia. Illi sunt pessimi, & in hyemem in aduersitate, quia asperitate aduersitatis nequeant sustinere: possent tamen esse boni a media aetate in prosperitate, quia si prosperitate mediocriter, & temperate vterentur, non eis obesset, sed potius proficua, necessaria temperantia: alioquin est nocua. Vnde Seneca dicit, quod ipsa felicitas nisi tunc, prima vel perit malitiam vrbium in ipso flore luxuriosa imperia ceciderunt. Et quicquid virtute parum erat, intemperantia corrumpit.

Corporis nimiam debilitatem exemplo Taxi, etiam anima vires frangere erudimur. Cap. IIII.

Afflicto carnis indisereta plus obest aia, quam prodest, ut patet exemplo taxi. Nam (sicut dicit Aristoteles) Est quaedam species taxi, quae cum sua semina cibos hyemem colligit: sed postea timens, ne deficiat, femina usque ad saturitatem comedere non permittit. At illa patientiam simular, & masculo cedens cadere non exiit, & per partem alteram latibulum inuita masculo ignorat, cibos deuorat, & consumit. Sunt quasi taxus, & femina, spiritus & caro humana: & dum carni spiritus plus quam necesse est subtrahit, quis corpus ad tempus sustineat, tunc per alteram partem, s. per inuitam alteram, vel debilitatem virtutis, quam incurrit, plus improvide spiritui subtrahit, & sibi assumit, quam illi spiritus autem subtraherit, & sic indiserete abstineas, vel laborans, unde credit lucrari, perdit. Et ideo Grego. dicit, Plerumque dum plus iusto caro restringitur, ab operis boni enervatur, ut ad orationem, vel predicationem non sufficiat, dum incennua victorum in se funditus succocare festinat.

Ambitionem non mediocriter hominem in periculo detinere, quidam, ambitiosus enemat, carnis similitudinibus aperitur. Cap. V.

Ambitio sic tenet hominem in statu periculoso, ut ipsum propter periculum dimittere non velit. Sicut enim canis os carnum, in ore dimittit, & etiam carnes calidas ad ignem quantuncumque ei noceant, vel minis expellatur. Sic etiam ambitiosus non vult dimittere dignitates,

S. epi 85.

Ari. de anir

Greg. i Hom.

Pro. 1. res, quantumcunque occasione illarum angustias multas, & pericula sustineat. Prou. Vsq; quo paruuli diligitis inuicem, & stulticia, quæ sibi sunt noxia cupiunt? Puer enim difficiliter ascendit equum; sed dum parum equitauit, non potest deponi, donec cadit subitò: sic ambitiosas vix dignitates derelinquit, donec sub isto motu, pfallit. Vidi impium super exaltatum, & eleuatum &c.

Psa. 36. Item ambitiosus accidit sicut canibus, comedis enim carnibus, os caribus proijciunt. Magni canes esse relicti in se lingunt, interea alias paruus canis veniens os inuenit, & comedit pacem, agnis de eo contrahit, & nihil inde habetibus. Sic viciosa magna praeparata, dum vnus ex vna parte, alius pro ipsa praetenda surgit ex altera ad illum adprehendam, ad Papam appellant, & prebenda relicta super eam litigant, & causantur. Et interim Deus contentus illam simplicem, & bono, qui eam non exasperabat, nec curam adhibebat, huc Depoluit potentes, de sede & exaltant humiles.

Luc. 2. Improbis Amicorum usus qualis ex stat, in viciis vultu filiorum, carumq; ac M. in exemplis declaratur. **Cap. VI.**

Amicus fraudulentus, q. solū vile sibi intendit, deficiente vili efficitur aliquando inimicus. Nam pulli vulpium quando non inueniunt lac in matris vberibus, mordent dentibus, & lacerant, & tanquam extraneam reputant. Sic amici fraudulentus, nisi (vt solebant) dederint in ore eorum quippiam, suscitant bellū super eos, vt dicitur Mich.

Mich. 3. Item patet, q. amicus, qui est causa vilitatis, tandiu itat, quandiu vilitas durat, exemplo canis, qui diligit os carneū & amplectitur, & conseruat, dum inuenit in eo, qd. rodat, sed nudum sine carne relinquit. vnde Seneca. Qui vilitatis causa assumptus fuerit, tam diu placebit, q. diu viliis erit.

Sene. Item amici viles assimilantur muribus qui in plenilunio crescant, sicut quidam marina faciunt, sed decrecente luna minuantur. Sic amici qui sunt causa vilitatis, crescant crescentia luna, id est fortuna, sed ea diminuta minuantur, vt Poeta dicit: Cum facis felix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila solus eris.

Spiritalis, carnalisq; amoris discrimen, & effectus, ex forma bruti ac hominis exemplo agnoscitur: amor enim spiritualis, amor a viciis efficitur, & factus viciis summopere produsse pluribus animalium similitudinibus ostenditur. Cap. VII.

Amor spūalis trahit ad superna, sed amor aīalis & carnalis trahit ad terrena. eū apparet per exemplū in formatione animalium. Nam formatio in aīali bruto & cōpleto, faciē habet reflexā ad terrā, soli hōi faciē erectā natura seruauit. Vnde Poeta. Pronaq; eū spectet aīalia cetera terrā: Os hōi sublimē deurit, cōlūm p. videre. Vnde Bahlius dicit, Pecudes oīs terrēnae sunt, ideo curuant ad terrā. Sed est alia plantatio cōlētis, hō, q. tantum habitu figuræ, tantum dignitate distat a brutis. Illorum est faciēs deorsum, tuum vero caput in sublimē erigit. Sed si te sedaueris corporis voluptate, comparatus es numeris insipientibus, & similibus factus es illis. Sic ergo, eū per amorē nat quādam spūalis formatio, q. aīa in illius rei, quā diligit, similitudinem trasformat: ille q. habet amorē spūalē, & rōnalē, habet caput. i. mētē eleuatā ad superna: sed ille, q. habet amorē aīalē, i. voluptuosum, vel carnalē, habet eā tanq. brutum animal inclinātā solum ad infima. Apost. Quæ sursum sunt, sapite, nō quæ super terram.

Item amor spūalis, i. quo consistit vita aīa, rāto diutius cōseruat, quāto hō min⁹ hēt de terrēne cupiditatis ardore. Nā ceru⁹, q. vt dicit Plin. nunq. febriē sentit, diutissime viuit, i. pl. q. ceteri annis. & hoc cōpertū est i. ceteris Alexandri post ei⁹ mortē captis p. cētū annos, q. habebāt annulos aureos i. naribus ab eo sibi missos. Quid n. est zīluās febriē, nisi ardor cupiditatis? Qui ergo hac febriē caret, diut⁹ i. vita morat: q. q. caret cupiditate, lōganimēter cōseruat i. chāritate. Amor. n. caritatis ē calor aīa vitalis. Vñ Hugo de sctō Victore. Scio, inq. aīa mea, q. amor est vita tua. Vñ Io. Scim⁹ qm. traslati sumus de morte ad vitā, qm. diligim⁹. Hāc aut vitā amoris extinguit vir⁹ cupiditatis. Vnde Aug. dicit, q. charitatis venenā, est cupiditas.

Item amor spūalis facit sanctos viros non sentire ruitā, vel aduersitatem rerum temporalium. Nam catus, q. ab alto cadit, sup. anteriores pedes se recipit, & vix per calum aliquā lāssionem sentit vel

Oui in Metā.

Basi.

Pf. 48.

Col. 3.

Plin.

Hugo.

r. Io. 4.

Auguf.

Liber Quintus

vel incurrit. Sic sancti viri, cum per aduersitatis incursum cadunt ab alio prosperitatis temporalium, recolunt se super anteriores pedes, id est firman se in affectibus spiritualium. Sunt enim anteriores animæ pedes spiritualium affectio nes: quasi autem posteriores, sunt affectus temporales. Apodo. Quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendens. Et ideo sancti vii casam temporalium tanto minus sentiunt, quanto in amore spiritualium vehementius inardescunt.

Phil. 3.

Item amor charitatis est ignis spiritua lis, qui animam non vastat, sed renouat. Unde mentes Deum amantium similes sunt cingulis quibusdam, qui sunt de co rioris salamandra. Est enim quoddam ge nus Salamandra, cuius pelvis villosa ad modum pelvis vituli marini, ex qua ad vltus regum sunt cinguli. & hi cinguli post multam verustatem, in ignem pro iecti, non exuruntur, sed renouantur.

Phil. 4.

Apo. Renouamini spiritu mentis vestre.

Animæ rationalis quò magis humiliatur, & à terrenis se unguatur: eo magis exercitijs spiri tualibus aptior efficitur, quod per aranea ip sius, re le artificij singularibus similitudinibus elucidatur. Cap. V l l l.

Animæ quæ est humilior, & ab amore terreno magis vacua, tanto citius in spiritualibus exercitijs magis inge niosa, & operosa. Nam aranea est corpo re parua, & tamen ad faciendum telam est mirabiliter operosa. Et est valde ad mirandum, quomodo tantam materiam de viro suo trahat. Dicit enim Auicenna, & etiam Dioscor. quod araneorum telæ naturæ artificio ex eorum viscibus ge nerantur, cum tamen (vt dicunt quidam) semper eius vitæ inueniatur vacuus a tali materia. Est igitur in aranea parui tas corporis, vacuitas ventris, & nihilo minus mirabilis ars sine studiostris ope ri. Nam (sicut dicit Plinius), moderato vngue rotundum filum educit, & miro artificio fila connectit, quæ ab imo vsq; ad summum, & transversaliter de pun cto ad punctum reducit quadam lineari distantia, & omnes lineares tractus in puncto medio æquali distantia a centro coniungit, & ipsius telæ interualla, seu spatia inter fila miro artificio nunc sunt quadrata, nunc oblonga, nunc rotunda, & tanto strictior, quanto medio vicino

Auic.

Plin.

ra, & tanto latiora quanto extremis pro ximiora, quo modo autem illam filo tā indissolue scilicet coniungat, visus non in dicat, & rationis iudicium vix affirmat. Miro etiam modo per fila tam subtilia vix visui pericula, se leuiter eleuat, & in clinat, vt volare videatur. Paruitas ergo corporis, significat humilitatem mentis: vacuitas ventris, carēdā tē mī amoris Ingeniositas aranei, prudētiā opīs, quæ sancti vii spiritualia opera faciunt mira bili modo ordinata, connexa, distincta, formata, & arma, se aliquando humili ter deprimendo per condescensionē, aliquando sublimiter eleuando per con templationem. Similes videlicet illis an gelis, quos vidit iacob in scala ascenden tes, & descendentes.

Ge. 28.

Item animæ interiores vires disponū tur per superiores. Respondent enim in anima vires inferiores superioribus, si cut animali vngues respondet cornibus. Tanta enim est affinitas inter vngulas & cornua, quod iubet Arist. vaccā patiē tē in vngulis, cū oleo inter cornua per ungt. Per cornua vero accipe vires supe riores, scilicet voluntatem, & rationem; sed p vngulas vires appetitus sensui inferio res, sensibilem, & concupiscibilem, quæ tunc a morbis passionum inordinatū temperantur, & curantur, quando ipse superiores vires oleo diuina gratia peru guntur. & talis anima simili, est illi vi ne, se qua dicitur, Isa. Vineā facta est di lectio meo in cornu filio olei.

Isa. 5.

Quibus armis spiritualibus contra inimicos, de i electi supposito tueri debeant, per naturales ani malium terrestrium armaturas in frumuntur. Cap. I X.

Armatura spiritualis hominum assi milatur armaturæ naturali anima lium terrestrium. Nam in animalibus in genita est natura, vt contra laesionē ali quid semper habeat munimentum: vt cer ui ad suam defensionem habet cornua, apes aculeos, leones vngues, lupi dentes; & minora animalia, quæ se defendere non possunt, agilitatem ad fugiendum receperunt, vt lepores, & huiusmodi. Similiter contra corpus, id est contra tenta tiones carnis, cerui, id est spirituales viri iuuant se cornibus duobus, scilicet oratione qua fugantur cogitationes interiores, & ieiunio quo fugantur motus carnis exte riores. Unde hoc genus demoniorum, scilicet carnaliter

Mat. 9. carnaliter tentationem, non elucit, nisi in oratione, & ieiunio. Diabolus autem sepe trahit homines ad peccatum, a quo debet homo refugere, & de manu diaboli erare, quando sedente, quo cubus tenetur, in quo uignatur continuo peccatorum. Unde quasi lupus ceteris, est peccator, in mente contritionem habens.

Item debet se iuuare uigil, quo scilicet fundit, & aperit, & aperiendo, quod iuuat, proinde, & signat contritionem, qua peccatum in conscientia latens, ad salutem aperitur.

Item debet se iuuare aculeo, ut apus. i. sollicitudine satisfactionis, nam quasi aculeus pungens, est memoria offensa, ad satisfactionem impellens. Vel apus, i. poenitentes, per bona opera fructificantes, debent habere aculeum poenitentis i. timorem diuini iudicii, vel memoriam mortis. Sed contra mundum si quis non est ad resistendum fortis, debet iuuare, se fuga, sicut fecerunt sancti Patres antiqui, persequentes nem declinantes, ad desertum confugientes. Psal. Ecce elongaui fugas, & mansi in solitudine. Vel fuga mentali fugere debet, si cor a mundanis remouendo. Psal. Distans si astant nolite cor apponere.

Psal. 54. fugas, & mansi in solitudine. Vel fuga mentali fugere debet, si cor a mundanis remouendo. Psal. Distans si astant nolite cor apponere.

Psal. 62. distans si astant nolite cor apponere.

Auaritia damna, auarum prauis effectus, per simias, & apum, Aranea, Simia, & apus, tantum formice exemplum demonstrantur.
Cap. X.

Ista. 34.

16. Auaritia assimilatur sanguisugæ, quæ os triangulare habet, & ut uiam in ore, cum qua sanguinem bibit, & carni applicata sanguinem sugit, & cum nimium repleta fuerit, illum euomit, ut herum uigere possit, sicut istud dicit. Similiter auaritia habet os triangulare, quia fortes habet modos principales male agendi, per rapinam, furum, & usuram, cuius tribula irreplebilis, est cupiditas insatiabilis. Hæc sanguinem pauperum sugit, sicut manifestè apparet in usurariis, qui uisibus ad vitam necessarijs suis quique debitores exponant, & ex usurario lucro, cum repleta bursa habuerit usurarius, adhuc illud euomit, id est adhuc illud lucrum receptum ad usum tribuit, ut iterum lucraretur. Prouer. Sanguisugæ duæ filie sunt dicentes, Aufer, aufer.

Pro. 30.

Item auarus est sicut canis, ad cumulum foeni iacens, foenum custodiens, nec

inde aliquid comedens; sed latrans, nihil in se amouere permittens. Et item dicit iacere quidam serpentes, & balsamum cutio diuini; nihil de ferni permittunt, licet ipsi non urantur. Et etiam sunt similes auari apibus, quæ mel per flores colligunt, & ipse in ipsis mellis moriantur.

Item auarus homo similis est araneæ, quæ exiguo tempore longa trahit tela, & tela semper in eam nunquam desinit laborare, perpetuum sufficit in opere suo dispendium, quod ad modicum uentum, uel pluiam tela rumpitur, in qua diuinus laborat. Sic auarus in modico tempore magnas diuitias acquirit, & texuntur. i. augmentationi, uel gubernationi earum semper intentus a labore nunquam desinit, sed frequenter postquam magnam telam, i. magnam substantiam congregauit, ad modicum uentum, i. incursum alicuius belli insurgens, uel tyranni insipientis, uel etiam ad modicum pluiam alicuius infortunij contingentis, autem subito illud, quod cum magno diuinus labore est congregatum. Ista. Telas araneæ texuerunt.

Ista. 39.

Item auarus assimilatur simiæ, quæ quæ duos habet uersus, alium quæ magis diligit, i. brachijs portat, alium uero in humeris gerit. Sed quod sibi fugiendi necessitas istat dilectum sibi eiecit cogit, quæ dicit ab alio quæ de humeris gerit, psem, facilius caput. Simia ergo est auarus: filius autem quæ diligit, est mudus, quæ brachijs, i. affectibus stringit, & gerit: filius autem quæ minus diligit, est spūs suus, quæ quasi portat, quia parum de ipso curat. Sed cum post mortem hinc fugere siue exitu compellitur, tunc filium dilectum, i. mudum amittere cogitur, & spūs de quo, nec curat, peccato grauatus a demonibus capitur, & ad æternū interitum ducitur. Luc. Mortuus est diues, & sepultus est. i. inferno.

Luc. 16.

Item auari similes sunt formicis magnis quæ dicitur indice ab ipsis historiographis, quæ aurum mira cupiditate custodiunt, & pro eo defendendo contra homines bella sumunt, & tamen de nullum eumodum suscipiunt. Dicit. n. Solinus. quæ formicæ illæ sunt magnæ, & cornuta, & est illis mira terribitas, propter amorem auri. Sed homines in æstiuo tempore illuc vadunt, quando propter caloris æstus morantur in latibulis, & sic aurum furant, & gemas. Sed formicæ eos odore praesentiant, foras exeunt, eos inuadunt, & aurum pro posse defendunt, & tamen de ipso auro nec comedunt, nec bibunt, nec aliquid inde faciunt.

A a Simile

Liber Quintus

Eccl. 6. Simile accidit multis avaris, qui die noctuq; pro auro laborant, nec inde bonū habent, Eccl. Vi, cui Deus dedit diuitias substantiam, & honorem, & nihil deerit animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus, et comedit ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud: hoc vanitas, & magna miseria est.

Vnico Elephantis exemplo mentes feras sedare, vnicq; Deum amare edocemur. Cap. XI.

Beneficentiæ obsequijs delinitur feritas mentis: quod pater in elephantis, qui capiuntur hoc modo (vt dicit Solinus) sit iura subterranea in via per quā affluerint ire, in quam elephas incidit ignoranter: ad quem veniens vnus venator, percutit eū. & punit ipsum: alter aut venator dū venit percutientem ipsum percutit, & eū expellit. & dat ei ordeū ad comedēdū. Cūq; ter, vel quater si fecerit, bestia liberantē se diligit, & ei obediēs manserit: ex quo pater, qd sicut dicit poeta Omne ferox animi placat amica manus, sed si brutum animal siquid ligat se deceptoris defendentem, vel demulcentem, seu de fouea extrahentem, quanto magis aīa debet Chriſtum diligere, qui eam veraciter a diabolo defendit, celeſti pabulo reſcit, & de baratro peccati educit: Vnde quilibet Chriſtianus debet accipere: Quid retribuam domino pro omnibus, quæ tribuit mihi?

Scorpionum natura describitur, qui hominibus blandis assimilantur, peccatoresq; blanditijs lenire prohibetur. Cap. XII.

Blandiores assimilantur scorpionibus. Scorpio. n. sicut dicit Gregor. blandiendo incedit: sed cauda feris; nec morderi facie, sed a posteriorib; nocet. Vnde et scorpio a scorte, quod est dulce, & poio pois, quod est fingere, eo qd in anteriori parte blanditas fingit, & posteriore pungit. Scorpione, ergo sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis in facie nō reſiſtunt, sed post dorsum portāt unde venena fundant.

Exo. 23. Itē pē res delinire blanditijs, malum est magnū. Vnde praecepit dñs, Non coques hādum in lacte mris suæ. p hādū enim peccator: in lacte vero blādiæ designatur, de quibus Pro. Fi i mīſi te laſtauerint peccatores, non acceſcas eis.

hādum quidem in lacte coquere, est peccatorem hominem blanditijs delinire. Aliter autem hādus ſignat Chriſtum: propter ſimilitudinem carnis peccati, qui erat a Iudæis conuendus, i. occidendus, in lacte matris in tempore infantia suæ.

Bonitatem atque hominum malitiam ex tribus augeri, praeuocq; ex velutate manare, varijs exemplis naturalibusq; brutorum affectibus aperitur. Cap. XIII.

Bonitas, & malitia hominum, dependent multum ex loco vbi morantur, & ex societate cum qua conuerſantur, & exercitio, in quo occupantur. Nam (im Hippocrate) ad cognitionem bonitatis animalium prout veniunt in cibū hominū, confert ſcite & palena vbi nutriunt: quia illa quæ pascuntur in montibus, i. locis ſiccis, meliora, & ſapidiōra ſunt. ad eſum, q̄ ea, q̄ i vallibus humidis, & aquis. In quo et ſignat, qd et penitentibus meliora ſunt loca penurioſa, q̄ delitioſa. Eccl. Hæc ſunt iniquas Sodoma ſororis tuæ, abundantia, & ſaturitas panis. Itē em prodeſt et ſcite aerē humi ſum: & ſic eū quo conuerſant Quasi n. aer, quo homo circumdatur, eſt collegium in quo homo conuerſatur. de quo multum reſert virū ſit humidus, vel ſiccus. i. deſt virum deuotus, vel indeuotus, & aliud.

Itē conſert ſcite quantitatē quietis, & motus eorū. Animalia autem domeſtica paucioris motus ſunt, & iō maioris humiditatis, q̄ ſylueſtria: propter quod carnes domeſticorū ſunt molliores, & ad digerendū faciliores: nam ex multa geie pori claudunt, & calor intus includitur: pp quod groſſi humores diſſoluuntur, & ſic carnes molleſcunt, & attenuantur. Sed q̄ nimium comedunt, & bibūt, humorū ſuperſſuitates augent, & i pinguedines multiplicant: & iteo talium aialū carnes pluſimam nuntie ppant. Sic viri ſpūales, & eorū platiū magis gerit, & minus operatiui ſunt, q̄ carnales, vel actiui, & i ſecū morantes magis ſunt per lachrymarū cōpunctionē humidi, i quibus et ex multa quiete mris claudunt pori. i. ſenſus corporis: & diſſoluunt groſſi humores. i. diſſipant in eis terrena cogitationes & affectus, molleſcunt pietate, & attenuant cōſcientiā, & poro parcitate. Sed q̄ ſpūalib; nuntieſis intrinſec⁹ abūdanti⁹ perſtrunſio cōſolationis, & grā pinguedine

psal. 62. gredine replent de qua ps. Sicut aspe,
& pinguedine repleatur anima mea.

Item bonitas, & malitia moris sequit
in hominibus ex bonitate, & malitia volun
tatis, sicut in brutis pronunt ex boni
tate, & malitia complexionis. Nā quod
facit in brutis naturalis complexio: hoc
in hominibus facit voluntatis dispositio.

Augus. propter, quod dicit Augustinus q
voluntas est qua peccatur & recte viur
tur quod autem mores variantur bruto
rum in varias complexionibus eorum, ex
multis exemplis apparet. Hinc est enim,
q sicut omnibus animalibus insit natura,
& sensus virtus, tam nā in magis, &
minus: Nam quendam sunt sensus vicia
cium, estimationis fortioris, & sagacita
tis subtilioris. Hinc est, q eos est pigritia
plenus, & tardus ad motum, alius
stolidus, qui ad concupiscentiam pro
nis. Lepus idem, & canis grauitas &
fideli amicus. Et hoc etiam hominibus pro
uenit, ut dicit Aristot. q quaedam animalia

Arist. de
na. ani. sunt magis mansueti, ut vacca, &
ovis, qui in domum terrantur, ut vnicor
nis, qdā magis audacia, ut leo, qdā
astute fraudulenti, & multa malicio
tis, ut lupus, & vulpes. Hinc est etiam
dicitur q quodam animalia diligunt socie
tatem, & iuramentum vadit, ut ceruus, onagri,
& cameli, & homines. Et quodam societatem
fugiant, sicut ille, q de rapina viuit. Aul.
aut dicit q inter oia animalia ha non pot
viuere sola, & grus, formica, & apes in
hoc cum homine concordat. Ois ergo hu
iulmodi mores, qui insunt diuersemodē
brutis, ex diueritate complexionis compe
tunt, & s. o m hoibus ex diuersa dispo
ne voluntatis. Dicit n primo oibus ho
ibus inesse cōter sensus discretionis, &
motus boni opus: plati, & maiores dñt ete
sensus i agnōis situationis respū Dei:
astimantis fortioris & venoris respectu
sui, & sagacitatis maioris respectu proxi
mi, vel debet esse in eis sensus excellens
in cōtemplatione diuinorum: affirmatio vehē
mēs in pūisioe futurorum, & sagacitas pru
dens in gubernatione subiectōrū. vel sen
sus qdā ad expōitionē scripturarū aui
maris qdā distributionē elemosinarū,
sagacitas qdā ad coniectionē culpārum.

Inueniunt et hoies sises bobus p carna
te pigritia sises asinis p stoliditate impru
dentia, sises eqs p auiditate luxuria, sises
canib⁹ in fidelitate amicitia. Inueniunt
interdu qdā mites, ut vacca, per manue

rudinē; & qdā feroces ut vnicornes, p ty
rānidē; qdā audaces, ut leones, p psum
ptionē; qdā fraudulentū, ut vulpes, p dece
ptionē. Nō nulli et vitā solitariā, & contrē
plati his secretū diligunt, quidā vero in cō
nobiorum sine conuētu cōgrega iōibus
dño feruere fatagūt. cōter aut hō n tute
viuit sol⁹, neq; qru ad vitā corpālē, neq;
qdā ad spūālē. Vñ dñr, Vñ soli, quia si &c. Eccl. 4.
Claustales vero, q simul viuunt, dñt cō
uenire cu grib⁹, in seipsos bñ custodiē
do. grues, n dñt eē optimā sui custodes,
qa grues sicut dicit Amb. i vocis pconio
terrā perūt, vbi a labore qesūt, & ad ca
storū custodias vigilēs ordinat, ut alie
securē qesūt. Vigiles. n sup vñ cr⁹, stāt
ēuēcta, & lapillum in altero pede tenēt
a terra suspēso, ut si somnus irrepserit,
per casum lapilli excitentur.

I ē conuenire dñt, cū tormicis, de futu
ro vide licet sagaciter, quidē do. Prou. 6.
de ad tormicā o piger, & considera vias
eius, & dilce sapientiā: q cū nō habeat du
cē neq; p̄torē, nec principē, parat astate
cibi sibi, & cōgregat i melle, qd cōdat.

Item debet conuenire cum apibus, bo
na opera dulciter faciendo, Eccle. 6.
in volatilibus est apis, & in iulum dulco
ris habet iructus illius.

*Fraterna dilectionis lex quemadmodum sit a no
bis ad melianda, castorum, & uorumq; exempla
perfecte instrumur. Cap. 21111*

Charitatis fraternae legē implere Ca
stores nos docent. Nā hāc animalia in
gregariunt, suā spm diligunt, & tribus
ligna pēdunt, & ad sua latibula terūt, &
mūo mōra deducunt. Nā vñ pro vehi
culo pedibus eleuatis supinum ponūt, &
inter eius crura abscissa ligna coponunt;
& sic cū onerari ad latibula sua trahūt,
quē exonerāt, & cū subtilitate multa sibi
hinc fa parāt. Docet igit nos castores in
ter hoies sociari, & amicabili viuere, exē
pla virtutū ab aliis auidē capē. qd ē ore
a bōtū ligna pēdere: & ad nōz mōris ha
bitationem puenire. q aut vñ onera p
allia portat, docet nos illā legem charita
tis adimplere, de qua Apo dicit, Alter al
terius onera portate, & sic auim pēbi is
legem Chisti. & p̄cipue de bēn⁹ nos
innotem iuare, ad accendendum men
tis domum in habitaculum Dei.

Item charitatis ordo requirit, ut for
tiores in laboribus debiliores p̄cedāt.

A 2 2 vico

Liber Quintus

ut eorum tam exemplo, quam auxilio imbecilliores laborem facilius ferant. Exemplo. f. ceruorum quando flumina immista, & maria transeunt, tunc fortiores in natando praecedunt, quibus debiliores: natando capia superponunt: & sic sibi succedentes inuicem, laborem leuius terer, ut dicit Iſido.) Apost. debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.

Ro. 15.

Hominis carnalis, qui Herydi serpenti comparatur, miseria quanta sit, breuiter demonstratur. Cap. XV.

Carnalis homo assimilatur Herydi serpenti, qui moratur in aqua, a quo percussus obligeſunt in hydropisum, quam multi bouam vocant, quia bouis stercore utitur, ut Iſido dicit. Tales sunt carnales hoſes in aq̄ voluptatis viuētes, qui efficiuntur, ut hydropici, insatiabiles de ipsis delectationibus carnis, sicut hydropici de potu. Et ibi dū in carnalibus gloriuntur, quasi stercoreibus bouis vtuntur. Gloriam vtri peccatoris stercore, & vernis. Ut quati stercore bouis, est ipsa immanditia carnis in qua luxuriosus delectat. Thie.

1. Mac.

2.

Thie. 4

Qui voluptabantur in croceis amplexatibus sunt stercorea in speris delectationibus spūs, amplexantur carnalia vitia. Et etiam serpens rinatrix, qui veneno aquas inficit, ut Lucanus dicit. & talis est delectatio libidinis, quae etiam aquas matrimonio nū inſicit veneno peccati.

Lucan.

Caro humana qua vacca, & ipsiusmet concupiscentia, qua Syrena. Scorpionum. & rubeta assimilatur, quomodo sit edomata pariter, & a peccato purganda edocetur. Cap. XVI.

Caro nostra assimilatur vaccae. Vacca enim impinguata iugum abijcit, cui minus pasta se libere subijcit. In fimo autē primo iacet, & torpens pingueſcit, & maxime, si a labore subtrahat. Sicut igitur vacca ex cibo ex leſto siue fimo, & otio impinguata iugū recusat, sic etiam caro nostra ex reſedione gula, & fimo luxuria & ex otio inſaſtata recalcitrat, & iugū spūs portare recusat. Deute. Inſaſtatus est dilectus, & recalcitravit. E contra autē caro laboribus, & abſtinentia domita, iugo spūs subdit manſucta: pro quod dicebat Apo. Caſtigo corpus meū, & in ſeruitutē redigo. Vnde carnis laſciuia do-

Deu. 22

1. Cor.

9.

manda est ad modum iuuencae. Est n. luuēca iuuenis vacca, quando iam iugo est apta (ut dicit Iſido.) quia quae est aial laſciuia iugo fortiori premitur, & ſtimulo pungitur, ut recte bouem ſequatur. Si quando caro laſciuia est, debet forti iugo penitētia premit. & penāliam operum ſtimulo moleſtari. Ecc. Ser. o maleuolus tortura, & compedes.

Item carnis concupiſcentia aſſimilat ſyrenā, quae dulcedine ſui cantus hominem dormire facit, quae cum viderit conſopitū, portat ipſum ad locum ſiccū, & cogit ipſum coire ſecum: quod ſi noluerit, vel nō poterit, ipſum occidit & comedit. Quā ergo peſſima ſyrena eſt carnis cōcupiſcentia, cuius cantus dulcedo, eſt delectationis ſuggeſtio: ad quā tunc hō dormit, quā tō p negligentia nō reſiſtit: ſed tunc ad ſiccū ducit, quā p interiorem conſenſum aqua gratia vacuat: ſed tūc cū ſyrena coit, cum ad opus p dī peruenit: quā ſi hō forte iam interior tactus aliqua cōpunctione, reſageret, vel impedimēto aliquo pſceſe nō valuerit, tūc acriori pugna rēti inuadit, a qua nōnunq̄ proſternit, & pēti conſuetudine deuoratur. Iſa ſyrenā in delubris voluptatis.

Ecc. 33.

Item cōcupiſcentia carnis aſſimilat ſcorpionem: cuius venenū (ſicut dicit Plin.) p tri dū valde laedit, & tandē lēta morte perimit, niſi citius ſuccurat. Siſi cōcupiſcentia venenū valde laedit quaſi p tri dū, primo, ſi in delectabili cogitatione, ſecundo in cōſenſu adhibitione: tertio vero in opis impietate. Opus n. luxuria lēta morte perimit: quā nō ſtatim, ſed poſt finē viuēdi ad aeternū ſopitū perducit.

Iſa. 14.

Itē caro nſe p humilitatem pnia mortificata, efficit a. a medicina: cuius exemplū apparet in rubeta ſiue in bōrace, quae eſt genus ranę venenoſa: licet ſit venenota valde, tū p incinerationē p dīt vim veneni, & virtutē medicinae magnā recipit. Vnde valet ad curā, & carnis perditē recuperationē, & neruorū ſolidationē, & vulnerum deſiccationē, ſi debite illo cinere q̄ vtat: ſic licet caro veneno ſit inſecta cōcupiſcentia, p incinerationē tū. i. p mortificationē pnia humilitata, efficit aia medicina: quā, ſi p eius aſſiſtentionē, & mortificationē vius luxuria exinguit: meritū p pēn prius p dīt, reſtaurat, nerui. i. viti es aia coſolidant, & roborent, & vulnera tētionē ceſſant, & exiccant.

Plin.

Itē carnis vitia remouent a ſi ſuitate laboris,

laboris: cuius exemplum apparet in capreolo, quis (sicut dicit Constantinus) in velocitate motus, & assidue discursus, caro capreoli a superfluitate expurgatur, & sapotis & oloris grauias ab eo a carnibus imputatur, & tenetur, & de se sublimior efficitur. Sic etiam ex solitudine boni operis, & assiduo motu laboris caro nostra a carnalium passionum expurgatur, & spiritum instrumentum est optimi. Ecce Marti formidat carnem in operum neminem, ne videri moliam enim malitiam de qua ociositas.

Ecc. 33.

Item canis, cuius hanc tentatio melius insinuat, & resistendo euadit: sicut capreolus non vngue neque dente, sed sola velocitate sua a canibus se derendit.

1. Cor.

6.

Vnde Apostolus. Fugite fornicationem. *Castitatem seruantes multa suscipiunt bona, & a multis liberantur curis: quod quidem per bonam castrationem, et caloris similitudinem aperitur. Cap. XV III.*

Mat 19

Castras hominis assimilatur castrationi bouis. Nam bos post castrationem a thic in robore & virtute, & efficitur magis domitus, & maturus, & quietus, & ad laborem magis aptus, & gratioris iocisus, in quibus significat, quod per castitatem voluntarie & inegre tenetur, quod castratio significat, (de qua dicitur, quod sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum coelorum) homo disponit ad augmentum gratiae, ad suscipiendam mansuetudinem iugum disciplinam, ad maturitatem prae, ad quietem consuetudinem, ad laborem quoque obedientiam, & ad gratiam modestiam.

Item casti viuentes liberantur a multis curis & periculis, qui cum argenti paratur, & illa periculis. Et ideo continentiam volentes, & continentia viuentes sunt similes castrati, qui sentientes se a venatoribus propter testiculos quasi, quos habet medicina aptos, dum ipsos venatores praesentia testiculos sibi abscindit, & venatoribus dedit, & sic se ab eis redimunt. & ideo castratores, a castrando vocantur. Et hoc testificant de castore Isidorus, Glicerio, Iuuenalis, Philologus, & Plinius. Quidam autem auctores hoc negant: quia forte tamen ipsorum aliqua est species, quae hoc facit. His ergo similes sunt continentiam volentes, qui seipso non carnaliter, sed spiritualiter castrant propter regnum coelorum, & ne per desideria, & volupta-

tes carnis capiantur a venatoribus infernalibus, id est a demonibus.

Sanctorum virorum prudentia quanta suspensa unica demonstratur exemplo.

Cap. XV III.

Cautelis, & circumspectionibus multis sancti viri abundant, maxime in exterioribus. Vnde sunt similes panthera, quae est in pelle exteriori minutis orbiculis superpicta, ita ut ex macularum varietate tota videatur exterius oculata, sicut de sanctis animalibus dicitur Apostolus. quod erant plena oculis ante & retro. Et isti oculi sunt eorum prudentissimae cautela, & circumspectiones prouidae, quibus vident quomodo sit caute ambulandum in omnibus, ut dicitur ibidem, quod isti oculi sanctorum animalium erant ante, & retro. Nam ante est cautela multiplex, & circumspectio virtutum: sed retro cautela, & circumspectiones vitiolorum, vel ante habent oculos in cautelas in prouisione futurorum, & retro ex memoria praeteritorum, vel ante habent oculos in contemplatione spiritualium: retro vero habent oculos in cautelas multas in dispensatione temporalium. Vnde subtiliter contemplatur aeterno, quae sunt ante, & prudenter dispensant temporalia, quae sunt retro.

Apo. 4.

Mentis caecitatem, lacerta puerissimo exemplo, a nobis expellere ac per patientia partes laem gratia recipere eruditur. Cap. XI X.

Caecitatem mentis fugare nos docet lacerta. Est enim quaedam lacerta saucia dicta (ut dicitur Isidorus), cuius oculi dum praesentia caligant, foramen intrat parietis, & contra solem oculos aperit, lumen recipit. Quasi lacerta caligans ex veritate, est peccator excaecatus ex longi peccandi consuetudine. Hic si vult lumen gratiae divinae recipere, oportet, quod intret foramen parietis, id est amittat naturam peccati, vel regularis obedientiam, & aperiat oculos mentis. Intellectum per orationem, & affectum per deuotionem soli, id est Christo aperiat, vel aperitur oculi animae lumini coelestis gratiae, per contritionem, & confessionem in foramine parietis, id est in arduitate satisfactionis, & tunc recipitur lumen gratiae coelestis. Ista aperientur oculi caecorum.

Isa. 35.

A 2 3 Cameli

Liber Quintus

Cameli singulari exemplo, verbum, quod profectus cibis anima est, digne suscipere instrumur. Cap. XX.

Cibus spiritualis doctrinæ qualiter sit recipiendus, ostenditur exemplo cameli. Nā camelus habet plures ventres, primo recipit cibum in ventre primo, qui incipit digeri in secundo, & melius in tertio, & eius digestio consumatur in quarto. Sic cibus spiritualis doctrinæ regitur quatuor receptacula. Nā primo opponit, quod recipiat in aure, scilicet ut attentē audiat. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Ioan. 8.

Iac. 1.

Secundo in corde, ut intelligat, ut memoriter teneatur. Iac. Non auditor obliuiscus factus. & ibi incipit digeri per orationem, sicut in corde, in qua tū digenti deus non transmutat verbum, sed transmutat.

ac. 1.

Tertio, in manu, id est in opere, ut impleat. Ia. Estote factores verbi, & non auditores tantum. & hoc modo melius digeritur: quia plus applicatur homini, & plus assimilatur ipsi.

Iac. 3.

Factor operis hic beatus in factis suis erit. Sed quarto, recipitur in ore, ut sapienter doceatur: & hæc est completa verbi digestio, id est utilitas communis, cui perficitur discipulum. Vnde Mart. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Matt. 5.

Vita claustralis commendatur, quæ et testudini non immerito assimilatur. Cap. XXI.

Claustralis vita assimilatur tortuæ. Nam tortuæ testa clauditur, & illa quæ est fluuiialis, est venenosa, & mortifera. Sed terrestris, quæ habuit in domib⁹, vel syluis est bona. Huius carnes erhibet, & consumptis sunt bonæ, quia sunt virtutis reparatiua. Sic vita religiosi testæ includitur, id est clausura claustris, & obedientiæ, & continentia. Sed si sit fluuiialis, id est laxa, vel fluxa, & nullo freno disciplinæ coercita, sicut sunt monasteria quædam, tunc est venenosa, & mortifera. Mortifera, scilicet eis, & venenosa alijs imitantibus eos. Sed terrestris illa, quæ disciplinæ debet terminis stabilitur, siue sit cœnobia in ciuitatibus morantium, siue heremitarum in syluis dependentium bona erit, & laudabilis. Hæc ethnicis, id est consumptis, id est his, qui sunt a mundo defecati, vel debilis virtutis ad euadendum pugnas mundi, vel diaboli, est utilis, & proficua

ad allumendum: quia reparat, & cōfert eis virtutes spirituales. psalm. Ecce elon gaudi fugiens, scilicet a mundo, & mansi in solitudine.

Psa. 54.

Peccata illius confiteri canis exemplo, ac ne per verecundiam confiteri in grauioribus a diabolo illaqueamur peccatis, hominis similitudine admonemur. Cap. XXII.

Confiteri, & purgari peccata canes docent, qui quando inhiuantur, comedunt radicem cuiusdam herbe, ut euomant, & sic curantur. Et dicit Plinius, quod euacuationes, & purgationes primo ostēderunt canes, qui repleti nostri cibo, gramen comedunt, & vomunt. Si quis habet infirmitatē peccati, si comedat radicem herbe, id est habeat confessionem, quæ est radix purgationis, inducet eum ad confessionis vomitum, per quod purgabitur animus emittendo peccatum: per gramen igitur purgabitur euomitur peccatum in confessione, quod erat venenosum nutrimentum animæ: & ita fit purgatio conscientia. Eccl. Vomite, & reuertetur. Eccc. si gerabit te.

Eccc. 51

Item confessio peccati facienda est, dum adhuc peccatum recens est: quia tunc penitentem efficaciter liberat, cum sit ante quod peccatum per consuetudinem inualescat. Nam catulus lactens apertus, & iustus serpentium appositus, venenum extrahit, dolorem subuenit, & membrum totum sanitati restituit, cum alijs remedijs quæ sunt, ut Plin. dicit. Quam enim catulus lactens, est peccati nouitas delectans, & demulcens, quæ tunc aperitur, & iustus serpentis apponitur, quando eum compunctione in confessione exponit. Quasi enim istus serpentis est ipse casus tentationis, qui & venenum culpæ per consensum, & dolorem conscientie per remorsum inducit. Sed dum per confessionem peccatum adhuc recens detegit, quasi lactens catulus, & aptus vulnere adhibet, quo & venena culpæ abstrahit, & dolor conscientie tollit: & cum adhibuit remedijs satisfactionis mentis salū integrat reparatur.

Plin. li. 5.

Sed notandum, quod verecundia confiteri debet hominem in peccato, & facit eum teneri, & illaqueari a diabolo sicut tenebræ & capti ab hoc leone. Ad capiendum n. leonem fit duplex fouea: una continua iuxta aliam, & ouis ponit in prima, sed quidā cista, quæ facit claudere, ponit in secunda. Veni ergo

ergo leo propter ouem, salu in pium, & videns, se non posse exire de ea cauis verecundia, vt lateat, iurat in secundam, & sic incidit in decipulam. Eoumodum a secunda in pium a venatore induitur, & tandem totitur donec dometur, vt tangit Hiero. similiter est duplex fouea

Hiero. sup. ex. ad capiendum, & illi, quocumque peccatore: pium est, quando peccator conatur, se cunda est, qm peccator reuertitur, sine conuincitur. In pium potius ouis, a delectatio bestialis. pp quia peccator se in pium, in se cunda est, cistula se claudens, i pti consuetudo, qm quasi inclusum tenet peccatorem vt vix exire possit: & peccat ex prima intrat sedam pp verecundiam, vt lateat: qm possit haec cecidit in peccata tanta verecundia confiteri, & timeri ne sciat, qm potius permanet in ipso peccato. Sed qm du vnum peccatu retinet, trahit ad aliud: id ex prima fouea transit ad sedam, qm ex opere peccati, transit ad consuetudine peccandi: ppter quia haec fortiter & diutius a diabolo detinetur, ita qm ab ipso nunq dimittitur, postquam ab eo inclusus est per prauam consuetudinem.

Ita accidit peccatori sicut canis. Est enim quidam rana qm msa in os canis, ipm obmutescere facit. Canis ergo est peccator immundus, quia rana idest humana verecundia obmutescere facit ad confessionem peccati. Et si rana idest timor mundanus facit obmutescere canem, i pti catorem a vitiorum redargutione. Isa. Canes muti non valentes latrare.

Sanctorum confidentia Leonis exemplo figuratur in capite Christo, & in peccatore, idest corde, perferre elocetur.
Ca. XXIII.

Confidentia sanctorum virorum non est in exteriori apparatu, sed in interiori ipso. Scilicet in Chini auctore, & virtute. Sit enim fides in nobis, quia tota virtus est in peccatore, & nimis in capite: sic virtus sanctorum est in peccatore, idem incus in corde: quia cor in peccatore claudit. Apostolus. Der vobis corroborati per spm eius in interiori habent.

Item firmitas eorum est in capite, i. in Psal. 32. Christo. Psal. Verbo domini caeli firmati sunt, scilicet sancti. Ipse enim Christus qui est verbum Dei, est caput sanctorum. i. Ecclesia, secundum illud Apostoli: Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam

quae est corpus eius, Prouer. Iustus quasi leo condens absque terrore erit. Pro. 20

Quemadmodum contris peccatores, aliquando infirmitas affligit, & debilitatur, miro elephantis exemplo demonstratur. Cap. XXIII.

Compassionem, & auxilium dñi homines impendere ei q cecidit in peccatu, vel in aliquo graue infortunio, exemplo, i. elephanti. Dicit enim philo. q. Arif. de cum elephas qm in arbori, & maxime palmam se appodiat qmque arborem frangit, & in terra cadit: q casum suu inrecuperabilem videns, miro modo barru, ad cuius barru multitudo iuuenum accedit subito elephantu, q seniore p viribus releuant, & vt eum erigant, miro affectu se inclinant. Tunc aut ho qescere volens, arbori se appodiat, qm mudo, vel delectationi peccati inheret, vt delectatione suo satisfaciatis arbore fracta cadit, qm vel mundo deficiente, vel delectatione transeunte, in aduersitate, vel peccatu ruit. Et tunc casum suu miserabile agnoscens, debet, barru, idest aliorum auxilium sebi licet implorare clamando ad sanctos vel ad hoies pios, & humiles, & tunc aut fortiores, vel potentiores dñi ei copati, & iuuare pro posse, vt subleuetur. Eccl. 4. Si vnus ceciderit ab alio sulciatur.

Tentationum sagittas, qualem capreoli singulari similitudine expellere eruduntur.
Cap. XXV.

Compunctionis humilitas repellit temptationum sagittas. Dicit n. Arif. Ari. lib. de capreolo, q quando vulneratus cimum quatit, & comedit, quo sagittas de corpore suo eijcet. Quasi autem sagittarum locula, sunt temptationum incendia, quibus cum se aliquis percussus vider, cimum comedere debet. Et tunc aliquis cimum comedit, cum ad compunctionis humilitatem sollicite se reducit. haec n. est quae timore elationis reprimat, si cui cimum semini ventis inflationem restringit. Hec igitur compunctionis humilitas dum cor forti custodia munit, temptationum sagittas longius repellit. Gre. Si compunctionis virtus nos in intimis affligit, omnis strepitus prauae cogitationis obmutescit.

Grego. in quada ha

Liber Quintus

*Hominis domus interior quæ sit, quæq; soler-
ter a nobis sit adificanda, paranda, ac custo-
dienda, Bombicis exemplo aperitur.*
Cap. XXVI.

Conscientiæ suæ domū dēt hō quili-
bet adificare ante omnia, deinde
alijs intendere, exemplo bobis i illius
vermis, ex cuius textura bobicinū cōfici-
tur. Hic. n. primo domum fabricat, in qua
habitat, & in qua contra frigus se defen-
sat, postea vero telas textit more aranea-
rum. Domus interiori hōis, conscientia est,
quam sapientia ædificat, poenitentia pur-
gat, charitas ornat: & talibus ante om-
nia homo intendere debet. Ecc. 32.
Perire prior in domū tuam, &c. Hac domus
cum est bene præparata, efficiē Dei ha-
bitaculum, pacis domicilium, deliciarū
cœlestium refectōrium, & contra frigus,
idest contra asperitatem cuiusq; aduersi
ratis fortissimum propugnaculum. Hac
ergo domo pius composita, potest secu-
re homo telas exterius texere, idest exte-
rioribus rebus intendere ordinandis ad
aliorum utilitatem.

Item domus conscientiæ cum labore
ædificatur, sed facilius denasatur. Vnde
assimilatur araneæ telæ, quæ cum la-
bore multo componitur, & tamen facili-
ter dissipatur. Sic conscientia per vnum
actum peccati mortalis, iacob. Qui offen-
dit in vno, factus est omnium reus.

*Præcipuus contemplationis, seu orationis locus
ubi sit, eiusdemq; effectus, & utilitates, anima
lum nonnulorum exemplis, naturalibusq; ra-
tionibus declaratur. Cap. XXVII.*

Contemplatio, & oratio cōgruit per si-
militudine habitationi arachæ terre-
stris, quorū qdā (vt dicit Auic.) habitant
in montibus, vt ce rui, & huiusmodi. Psal.
Montes excelsi ceruis. quæ dā vero in ca-
uernis, vt vulpes, & talpa, & hmoi. Matt.
Vulpes foueas habent. quædam vero in
campis, & planis locis, vt oues, & hmoi.
Psal. 8. Ps. Oves, & boues vniuersas insuper &
pecora campi Sic vita cōtemplatiua, vel
orantium, requirit montē, i. altitudinem
conuersationis. Isa. Venite ascendamus
ad montem domini. In cuius signū, do-
minus orare volens, montem ascendit.
Mat. 14. Item requirit cauernam i. latibulum se-
curitatis, & solitudinis Matth. Tu cum
Mat. 6. grauaueris intra cubiculum tuum, & clauso

hostio ora patrem tuum.

Hæ planities & latitudo dilectionis,
vel planities, i. basilius sine humilitatis,
vel planities, i. temperiem sobrietatis, sci-
licet vt contemplator non plus faciat, q̃
oportet sapere: & ideo non debent p̃ in-
præsumptionem ascendere, sed se in
humilitate tenere, Eccle. Altiora te ne
quaesieris.

Itē cōtemplationis quies animas impu-
gat, sicut somnus impugnat patres. Oli-
res. n. sunt longi mī ei, quos se minus ef-
ficat pingues. Tota. n. hinc me dormit, &
requiescunt quasi montes. Si nincant er-
go eos qui sunt in cōtemplatione diuinus
perfruit res, qui dum in montibus in semet-
ipsis ab exterioribus tumultibus semo-
tu diuinus in cōtemplatione perfruit,
quasi longo somno quiescentes inter na-
cololatione pinguescunt, & dum exte-
rioribus curis & actibus motiuntur, mirabi-
li pinguedine gratiæ interioribus inbuuntur.

Item cōtemplatio, vel oratio facit nos co-
gnoscere statum mentis nostræ, & eius
defectū Nā onager, qm̃ nescit vbi somni-
na sua sit, in montem alium ascendit, &
solo statu percipit vbi sit. Sic homo, qui
vbi i. in quo statu sit mēs sua, vel cōscia
nescit, debet per cōtemplationē & orōnē
in atū ascendere & ibi illuminatus, & si
nō visione. i. certa cognitione, saltem tū
quod in odore. i. quadam probabili cō-
iectura iōne perpendet, & cognoscer de
statu. vel de defectu animæ suæ. Isa. Ecce
intelliget seruus meus exaltabitur, & Isa. 52.
exaltabitur. Tunc seruus Dei intelliget
qualis sit, cum in altum contemplati-
onis exurgit.

*Vera contritionis vis qua culpa venenum est, im-
mundus muscus pulcherrimo exemplo compara-
tur. Cap. XXVIII.*

Contritio humilis trahit de corde pec-
catoris venenum culpe, & mitigat
morsum & uulsum conscientia, sicut
musca cōtra, & super morsum araneæ
venenosa appositæ venenum extrahunt,
& dolorem leuant, vel alleviant. Nā con-
tritio muscarum immunditatem, est con-
tritio, & poenitentia araneæ autem
Morsus autem venenosa araneæ, est con-
sensus, vel perpenatio actionis, seu ten-
tationis mala. Vnde circa hoc exempli m
q̃ musca viua bt araneæ esca mortua a
tem, & contrita sit morsus araneæ molli-
cina

cina. In quo signatur, qd peccatum in ho-
mine vitium diaboli in patitur. Sed cum p
peccatum iniam, & contumeliam mortifica-
tur, vitium diaboli euacuatur. Vel musca
mentua & contumelia, est caro vitium morti-
ficata, & peccatum iniam in huiusmodi, attit-
tione, & araneis moribus obtinuit, quia
demonum tentamenta repellit.

*Diabolus, qui sui a similitur, prauam cordis ho-
minis inuentionem magnificare pluribus ra-
tionibus demonstratur: Aranea, exemplo
quam a reparatur anima peccatrix edocetur.
Cap. X. X. I. X.*

Plin.

Cordis vitium diabolus super oia di-
ligit, immo vt ipsum nutriat. Interdū
omnia vitia extinguit exanimata. Et ideo
diabolus similis est sui. Nam suis sicut ui-
ci Plin. interdū viginti nōs patiunt, & quicq;
omnes deuorat preter primum, qui p
ceteris amat, & primo primā maxillā
cat. Similiter diabolus quamuis in homi-
ne multa vitia quasi multos nōs patiatur,
tū quia prima radix omnium est in eor-
de adeo corruptionem cordis super oia fo-
uet & amat, qd ipsam cohercet, & nu-
tridā et alia vitia extinguere non curat
quod maxime aparet in hypocritis, quo-
rū quasi oia vitia ostent ex inuentione cor-
dis similia. Ad qd nutritiōm, & cohercet
dam in eis non curat, immo gaudet dia-
bolus, qd oia vitia exteriora restringat, sū-
llet qd vitia gūg restringat p abstin. dā,
vel inuentione per continet, vel lingua per
doctum in huiusmodi, vel inuentione per elec-
mosynam, & sic de aliis. Quibus non curat
diabolus, qd modo cordis interioris est, vt
primogenita eius, pmaneat, & cohercet
tur corrupta. Semper diabolus bō, qd si est
praua inuentione, quā pcedit, peruenit est
oē opus, quod loquitur, quāuis rectum
esse videtur, sicut Grego. dicit.

Grego.

Item debet primum cur reparari, de-
inde exteriora opera reformanda, vel
ordinanda sunt. Vnde aranea in ad te-
la nō egreditur ad veniētia prius illa ra-
formata, qd p medio in huiusmodi reparare. Nō
hū eximius repens. Nō medium est tra-
ctā. Sic aliam hūe vitium per peccatum tra-
ctā. primo dicit hūe repare p penam in-
cipiendo a medio. i. a corde antequā egre-
diat ad opera exteriora faciēda, qd rema-
nente interioris fractura peccati, non erit
mentio opera exteriora. Mat. Menda
Moral. prius, qd intus est. Grego. Si semel cor inte-

Mat. 23

Grego. i

Moral.

tionem corripit, sequitis adionis melle-
tas & similia. Ab hōe calido teare
possiderat. Quoniam totam arborē in hū-
trudus tene conspiciat, quā venem dea-
re in radice vitiauit.

*Quantum sit immanis hominis peruersa natura;
eius similitudine p manes sū Cap. X. X. X.*

CRudeles hoies sunt similes canibus
qui percussū canem, & videntem
cuntes lacerant, & persequuntur. Ita etiā
hoiem aduersitate percussū crudeles nō
adstant, sed potius detrahendo lacerant
dicendo qd bene meruit. Plin. Super dolo-
rem vulnerū meorum aduiderunt Boet.
Plin. malis nostris cumuli s accedit. qd
miseris aliquid grauitatis insiguit, quā p-
terat meruisse creduntur. Aliquādo etiā
tales crudeles homines non tantum ma-
ledictis, sed etiam factis, & iniuriis perse-
quuntur. secundum illud Plin. persequutus
est hominem inopem, & mendicem.

Isa. 68.
Boet.

Plin. 108.

*Quod Christus sua cruce, rubeis humanitatis in-
datus vestimentis, demonem deceperit atq;
vicerit, qd us bene sūm pū mirabili expla-
natur exemplo. Cap. X. X. X. I.*

CRUX Christi diabolu ligauit, & eius
virtutem prostrauit. Cuius ex. implū
habetur in boue syluestri qui odit, & per-
sequitur omne rubeum, & ideo venator
se rubeis induit, & sic eum ad se inducit.
Cum autem sibi appropinquare viderit,
post magnam arborē se abscondit. Ac
bos ita torquet arborē ferre cornibus,
qd ea sic in ligno insiguit, vt extrahere illa
non possit: & sic dum alium occidere q-
rit, se ipse occidit. Hic ergo bos sylue-
stris genū similitudine in damenis, qui
omne rubeum odit, quia sanctorum tan-
guinem sandere sinit. Sed Christus vena-
tor celestis venat, & rubeo se induit, quā-
do passibilem carnem induit, & assūm-
ptū, quā ex penissimis sanguinibus bea-
tae Virginis formā sūm, vt dicit Damasc.
Vel tunc rubeo indutus sūm, qd e us san-
guinis corpus sanguine iustitiam, si-
cut in oratione, & in agitatione & crucifi-
xione. Isa. Quare reuerentem est indume-
ntū sūm idem aurem Christus tempore
passionis magis propinquum est diabolo
persequentem, post magnā arborē
se abscondit, qd scilicet occultando suā
deitatis potentiam, cruci se affigi pemi-
sit.

Damo.

Isa.

Liber Quintus

fit, quem dum diabolus cruciāgi fideliter procurauit, in ipsam crucem fortiter impexit. & sic dum tenere, & prosterne-
re credidit, ipse deuenit & stratus fuit. Hoc enim, sicut dicit Ecclesia, ordo nra salutis de populo fecerat, multiformis proditoris ars, ut autem falleret, & medellam ferret inde hostis, unde leserat.

*Leopardi exemplo singulari auaritie cupiditate maiorem in modum fore vitandam mani-
festatur. Cap. XXXIII.*

Cupiditas auaritie perducit ad meri-
tum aia. Est enim cupidus similis leopar-
do, qui dum comeditur aliquid venenosum
tunc quod stercoreus humanum, ut cum eo ex-
tinguat venenū venatores timē illam
super arborē in vase suspendit, in quem
leopardus saliens, ut stercoreus accipiat, inte-
rim ipsum venatores interficiunt. Tunc er-
go leopardus veneno inficitur, cum auar-
us cupiditate accenditur: quia venenum
charitatis est cupiditas, ut Aug. dicit. Sed
Aug. de tunc ad expellendū venenum quod humana
cōf. vi. stercorea, quā ad sanāndū cupiditatē fecit
ti. tpalia lucra, de quibus Apostolus ait: Oīa detri-
Phi. 3. mentū feci, & arbitror, ut stercorea, ut Chri-
stū lucrificā: sed tunc venatores hanc ster-
cora super arborem suspendunt, quā cupi-
da menti demones, ut eā insimēt, tpaliū
Mat. 4. diabolū magnificētiā ostendunt. Sic
fecit diabolus Christo, quā duxit eū in mō-
tem excelsum, & ostendit ei oīa regna mū-
di, & gloriā eorū, & postea dixit, hanc oīa
tibi dabo: &c. qd̄ ergo fecit Christo apta
visionē, hoc facit frequentias hominī cu-
pido occulta suggestionē. unde cum cupi-
dus ad capiendū temporalium diuicia-
rum stercorea per lucra non licita niti-
tur a venatoribus, id est demonibus vita
1. Thi. 9. animæ priuatur, unde Apostolus: Qui volunt
diuites fieri, incidunt in tentationem, &
in laqueum diaboli, & desideria multa, &
inutilia, quæ mergunt animas in inter-
itum, & perditionem.

*Inordinatam rerum temporalium occupationem
Bombæ exempli hominem ab interiori uir-
tute penitus priuare monstratur.
Cap. XXXIII.*

Cura, & occupatio temporalium mul-
ta, euacuat hominem a virtute interio-
ri. Cuius exemplū apparet in bombice,
i. in illo vermiculo, ex cuius textura bobis-

cinum conficitur: qui telas texit ad mo-
dum aranearum. Sed sicut dicit Isidor. Isidor.
fila aggerit euacuatur, & nihil in eo re-
manet nisi aer. Ille enim ad telas exten-
das fila aggerit qui ad temporalium rerum
dispositiones, & occupationes vitæ suæ
studia conuertit: quia dum seculi negotiis
totaliter implicatur, interioris virtuti-
bus penitus euacuatur. Unde Apostolus di-
cit: Quod nemo militans Deo, negotiis se-
cularibus se implicat, ut ei placeat, cui se
probauit. 2. Thi. 2.

*Hominis curiositate Diabolum Animas sepe-
mero inficere, Cerui syluestrius exemplo confir-
matur. Cap. XXXIII.*

Curiositas, nouitatum est insula dia-
boli ad aīas occidendas. Sunt enim
curiosi homines syluestribus ceruis similes,
qui tantæ simplicitatis existunt, quod omne
mirantur, & stupent nouitatem, non equo
vel bubalo, ad eos accedēte iam in eū re-
spiciūt, quod hominem iuxta se venientē
& sagittis eos impetentem, non aduer-
tunt. Ita curiosæ mentes, cum circa quas-
dam nouitates inuiles, sed eis admirabi-
les occupantur, iaculo erroris, vel elatio-
nis, vel alterius cuius peccati à diabolo fe-
riantur. Apostolus dicit prophanas vocum no-
uitates de uita. Sic curiosi fuerunt Atheni-
enses, de quibus dicit Actuum 17. quod ad ni-
hil aliud vacabant, nisi ut aliquid noui di-
cerent, vel audirent. 1. Thi. 6. Act. 17.

*Peccati delectationem mortem inferre menti, uni-
co muris, atq; Vrsi naturali exemplo manife-
statur. Cap. XXXV.*

Delectatio peccati occidit mentem, si
cut potus murem. Dicit enim Ari Ari de
mus non potat, & si potauerit moritur. anim.
Tunc enim delectatio peccati potat, quā
in eam consentitur. Psal. Intravit sicut
aqua in interiora eius, & tunc anima oc-
ciditur, quia peccatum cum cōsummatū
fuerit, generat mortem. Ps. 103.

Item delectatio est causa mortis ani-
mæ, sicut dulcedo mellis est causa mor-
ti vrsi. Namque vrsus aliquā altissimas ar-
bores scandit, & fructus, & mel illi qua-
rit. & saepe dum esurit ad eundem locum
redit: unde venator eius pedem arboris
funes atque palos acutissimos vndiq; cir-
cumcingit, & ante aperturam unde exit
mel, malleum ponderosum cum fu-
ne

Rom.

ne suspenditur: veniens ergo visus etans, & mel de arbore trahere cupiens, per malleum impeditur, tunc ille malleum a se abiecit sed quanto fortius cum pellit, tanto grauius rediens caput eius percutit, & sic tam diu sit quouique exire quoniam ita caput eius debile uelut, cecidens ergo super palos ruit, & sic propria stultitia se occidit. Similiter dum homo dulcedine, sine delectatione peccati quirit, malleus diuini sermonis de quo hit. Verba mea quasi malleus conterens peccata, peccatum ipsum prohibet ei resistit, quem peccator a se, & a se proleat, & illud r. l. Proieci sermones meos, & non sum: in ipsum fortius impingit, & natiuer de hien in peccatum ruit, quod ad aternum interitum trahit.

Hic. 24.

Psa. 49.

Quia charitas cum bono cordis desiderio semper deest copulata, et merum desiderium singulari bono si tantummodo demonstratur. Cap. XXXV I.

Desideria cordis bona, tunc habent efficaciam, & perducunt ad bona opera, quia sunt charitate informata. Boves enim illa sunt excellentes ad opera, quia habent cornua lata, nigra vero, & parua cornua habentes reputant ad opus inertes. Quia si enim cornua capiunt, sunt desideria mentis: quae tunc dilatantur, quia boves charitate informantur, & tunc tales id est humilissimi homines excellentes operantur, quia amor Dei nunquam est ociosus operatur enim magna fit. Psa. l. lacerabit Deo super vitulum novellum cornua producentem. Sed boves neri id est homines in peccato uel laui, quia charitatis extensione carent, habent parua cornua, id est parua boni desideria. Et ideo ad bene operandum pleni sunt omni inertia. Unde in tali bove deficiente calore charitatis & alundante ingore iniquitatis abundat pigritia, id est inactionis operis secundum illud Prover. Propter frigus piger arare noluit.

Pro 20.

Detractionis natura breuiter agitur: qui tribus rationibus serpenti comparatur. Cap. XXXVI I.

Detractor assimilatur serpenti. Primo, quia serpens sileat mortuum inuigil sicut de dyssa, quia prius occidit, & sentiat, neque nullum mortuo inducit. Tals est detractor occultus. Ecclesi. Si mordeat serpens in silentio, ita nihil

minas huius qui occulte detrahunt. Secundo, quia serpens non recte, sed tortuose incedit: unde in li. vocatur anguis, quasi angulosus, quia nunquam incedit recte, & talis est detractor inaudibilis, qui incipit a commendatione, et non recte exstat ex odio dicere, sed post commendationem in reorquetur ad vituperationem.

Tertio, quia serpens terra comedit, sunt enim quidam serpentes qui latrant in cauetis, & lingunt puluerem, & fugit terra humorem, & dicit Plinius, talis est detractor inuidiosus, & malleolus, qui a tribus aliorum insidiat latenter, & solum illud quod videt terrenum, id est vile, vel despectum comedit, mordendo, & detrahendo dicunt: bona autem, si qua nouit, occultando supprimunt. I. a. Serpenti pulvis panis eius.

Ista lib. cty.

Isti. 63.

Homines deuotis quo pacto perferatur naturali animalium exemplo docetur. Cap. XXXVII I.

De uoti homines quanto magis a se remouet delectabilia carnis, tanto magis proficiunt in bonitate, & si perueniunt. Nam animalia naturaliter humida, sunt meliora, & magis sapida, quanto magis sunt a lacte remota, licet pater in caribus porcinis. Sic multis lachrymalis humidi, huius deuoti quanto plus a lacte ipsius carnalis dulcedinis elingant, tanto magis in sapore interius consolantur, augmetant. Psa. Remat & solam ala mea, si dicit in carnalibus, & in seculi Me mor sui Dei, & delectatus sum. Ista. Quem docebat sciam, & quem intelligere faciet audium ablatos a lacte, audios ab vberibus, &c.

Psa. 76. Ista. 28.

Per multas naturales Draconis, serpenti, colubis, lupi, & aliorum, & dantur. Cuius proprietates, Draconis, magis tractat de quibus huius deest pro, quoniam postea huius et res sepe dantur, non cessant similitudinem variis explanatur. Cap. XXXVIII I.

Diaabolus assimilatur draconi, de quo Psa. Draco iste quod forma, id est illi dedit ei. Nam draconem huius multum sicut, & sicut illo sicut & magis sicut emittit & acrit inuicem, & sic morbus sicut in gignit, sic diabolus habet malu sicut a malu suggestionem, & inmittendo cor inuit, & morbo possidet tem peccati p delectationem in inuicem. Item draconem habet malum morbum in. Diabolus. Anist. quod cum motus draconis sit veneno-

Psa. 103

A. i. de anima

Liber Quintus

venenosus & malus, pisces q ab eo mordentur, subito moriuntur, ite morsus draconis, i. demonis, est in consensu peccati, in quo max anima moritur.

Item diabolus est timidis serpenti qui timet hominem nudum & insilit in vestimenta: sic diabolus timet hominem pauperem, temporalium contemptorem, & illaqueat hominem diuitem temporalium possesorem. Apostolus. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.

Item diabolus assimilatur colubro. Primo, quia vmbra colub, vnde dicitur coluber quia colens vmbra. i. corda vmbrosa & obfcura peccatis, vel vmbra mentes in peccatis sopitas, quia vmbra somnum inducit. Iob. In vmbra dormit.

Iob. 40.

Item coluber fugit ceruam, & diabolus fugit animam. Ioh. ita in operibus bonis diligit, enim metem ocio am, & odit sollicitam, quia in cerua significatur, quae est ad eum nunquam expedita.

Item quia coluber hominem occidit, & diabolus interimit hominem superbum: quia superbia est proprium eius iaculum.

Item, quia rana ouem peruenientiam amaram.

Item quia pellē deponit. i. apparentē nequitiam: hoc est, quando transfiguratur se in angelum lucis.

Item, quia nemora, & concauitates arborum diligit. Nemora enim sunt corda stultis rationalibus destituta, & bestialibus desideris plena. Nam nemora sunt habitacula non hominum, sed bestiarum. Concauitates autem arborum, sunt ipsae mentes hominum virtutibus vacuae, quae diabolus malum diligit. Item ite libentissime bibit i. dulcedinem carnis vel peccati ad sumendum auidē inducit.

Pro. 23.

Item, quia cauda laedit. i. in fine subvertit. principio. n. blande, & astute ingredit. Pro. ingreditur blande, & in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item venenum fundit. s. peccati.

Item quia canes fugit. i. predicatores, quia eius nequitiam detegunt: vnde ab auidē dis predicatoribus multos retrahit.

Item, quia muscas comedit, quia diabolus pascitur cogitationibus immundis.

Item puluerem lingit, quia avaros aemulcet, & in malis lucris eis prosperitatem tribuit.

Item diabolus maxime insidiatur fini

hominis, quia si in fine hominem decipit, animam, & corpus occidit. Vnde assimilatur cerati serpenti, qui in finibus insidiosē manens insidiatur equi vt mordeat vngulam equi. Nam sicut dicit glo. super Genesim, Ceraſtes est serpens, qui h, tanta perniciet q si eius venenum tantum vngulam equi tangat. equum & equem subito perimit. Hic ergo est diabolus qui occultis modis insidiatur homini. Est n h similis equi, cuius equus est corpus, iessor autem spiritus, vngula autem quae est animae corporis, signat diem mortis. In quo si potest diabolus venenum nequitiae suae immittere, & equum i corpus, & equitem i animam ad aeternum interitum inducit. Gen. Ceraſtes in semina mordens vngulam equi, vt ea dat aſſeſſor eius retro.

Gen 49

Item diaboli nequissima voluntas, nisi remaneret per diuinā potentiam, & auidētiū homines non possent euadere. Est n. diabolus similis cuidam bestiole quae dicitur ee apud Aethiopes ovis mebris mers, & capite pgraue habēs semper illud inclinatum, & terram deiciens; Deo hominibus providenter quia ea omnes qui vident eius oculos, mox expiunt, si caput eleuatum terre, omnes occideret. Hae bestiola diabolus est, cuius membra sunt omnes iniqui quos diabolus omnes inertes reddit ad motum bonorum operū: Caput eius. i. mens praegrata est multiplici iniquitate. Vnde ipsum caput semper deſert inclinatum ad terrā, quia ad hoc eius studium, & tota eius contemplatio tendit, vt electorum animas a supernis trahat, & ad ima mergat. Vel diuina prouidentia, caput deflexum portat, quia scilicet contra homines non tantum erigere permittitur caput, quantum operatur: vnde licet afflictionem iustorum semper velit, tamen si a Deo potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualecit. Nam ita subtiles sunt oculi eius & venenosi i. maligni ei conceptus & astutus p hōes, q nullus ab eo euaderet, si circumdūcenat eos. i. liberē exequēdi potestatem prout vellet heret.

Luc. 15

Item diabolus assimilatur lupo. Primo, tunc nōis. d. n. lupus quasi leopis (vt dicit Iſido.) eo q quasi leonis pedibus sit ei virtus. Vnde quicquid preſent non viuit. Pedes igitur diaboli sunt delectationes peccati, per quas in hominem ingredit, in quibus est tantae virtutis, vt si

Iſid. li. Ety.

Prout. I.

ut si eis mentem consentientem prefferat, eam finaliter occidit. Prout. Pedes illorum ad malum currunt.

Secundo ratione fraudis. Legitur enim, quod lupo aliquando voces emittit quasi hominis, aliquando latratum canum fingit, ut sic pastores, & oves decipiat. Sic aliquando diabolus aliquam suggestionem inmittit, quam habet aliquam speciem boni, ut sic homines fallat. Cor. Sathanas transfiguratur se in angelum Lucis. Tunc. n. in angelum Lucis se transfiguratur, quando videtur ea suggerere, quæ boni angeli consueverunt per suadere. Dicit. n. Arist. quod inuidia est quidam lupo qui habet faciem hominis, & caudam scorpionis. Nam diabolus qui a principio quasi rationabilia suggerit in fraude, postea venenum infundit.

2. Cor. II.

Item lupo ut capras capere possit, sub folijs se abscondit, & magis altitia, quam potentia eas vincit. Sic diabolus decipit se abscondendo sub folijs. i. sub apparentia bonorum. Est. n. versipellis, malitiis plenus, sicut in Aethiopia dicitur esse lupi irarum, ut nullus eis color deesse videatur ita nec deest diabolo aliqua via fraudis.

Tertio, ratione tyrannidis, quia diabolus fortius tentat hominem, quam magis videt eum aduersitatibus fatigatum. Legitur enim, quod lupo, quando ad ouem vadit, contra ventum pergit, ne canes eius odorem sentiant. Per ventum autem intelligit aduersitas. Unde diabolus contra ventum vadit quando hominem in aduersitate existit. Itera tentando inuadit. Sæpe enim, iustitia dei permittente, homini tribulatio ex ablatione substantiarum addit afflictionem in corpore, & deinde tentationem in mente: ut sic ad impatientiam, & desperationem inducat: sicut patet in Iob: cui primo res abstulit, deinde filios extirpauit, deinde grauiter percussit, tandem per uxorem & amicos graues tentationes in cor eius iniecit. Sed ille eum superauit in omnibus. Et nota, quod diabolus plus tentat, & persequitur iustos quam peccatores. Dicit. n. Philosophus, quod lupo non venatur circa locum ubi nutrit catulos suos, sed venatur a remotis. Quasi autem loca ubi nutritur catuli eorum, superius, sunt maiorum corda in quibus nutrantur delectationes, & afflictiones peccatorum. Ibi ergo diabolus non venatur, quia tales diabolus tentare non conatur. Greg. Illos diabolus pulsare negligit, quos quieto iure possidere

Grego.

se sentit, sed quasi loca ab ipso remota sunt iustorum corda, quæ scilicet ei persequuntur: & ideo precipue tales diabolus persequitur, & molestat. Greg. Hostis noster nos in hac vita posuit, quod magis sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare præstat.

Quarto ratione delectationis ludii, quia lupo valde diligit ludum, ut dicit Phil. Scilicet si potest rapere puerum cum eo ludit, & postea eum comedit. Qualiter autem diabolus cum peccatore ludit, ostendit Grego. dicens Diabolus facta aliorum malorum grauiora. Pass. malum nihil esse quam peccatum est, malum in se corde Dea loquitur, malum adhuc ipsi sublequens ad primum pollicetur, ut dum per hoc malum decepta ducit, ab inuisione primum suspendar. Pro. Stultus illudat peccata, i. diabolus qui est causa peccati. Postquam autem eum peccatore latens, cum comedit. Ambrosius. Diabolus non diligit filios suos, sed odit: sic enim eos amat, ut perdat: sicut amat gloriose morsellum, ut comedat.

Grego.

Pro. 14.

Ambrosius.

Ieremo.

Quinto ratione fortitudinis. Nam lupo habet magnam fortitudinem in capite, & in collo: in cetera autem habet debilitatem. Quia tota vis diaboli est in principio tentationis: quia si in principio sibi resistitur, postea debilis efficitur. Dicit Ambrosius, quod homo voce perdit si lupo eum primo viderit: sed si homo lupo ante conspexerit, audaciter perdit. & causa deponit. Tunc lupo, i. diabolo hominem videndo peruenit, quando eum in principio non resistit: temerarius conspiciat. Sed contra tunc homo lupo prius cernit, eum se armat, & parat ad repellendum tentationis principium. Nam postea diabolus perit audaciter, & causa deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipsam tentationem non peruenit. Chrysostomus. In prima gratia, & inolerabilis est impetus diaboli: quod si quis fortiter sustinuerit, in secundo inueniet infirmum: quoniam enim plus percussus fuerit, tanto magis remigabit.

Chrysostomus.

Mat.

Sexto ratione breuitatis temporis. Nam legitur in libro de animalibus, quod quia lupo anima senescit, quia non potest perire, vadit de nocte iuxta ciuitates, & insidiatur hominibus. Sic diabolus scilicet non tempus suum esse breue, tam de hominibus bestialibus non curat, sed bonos deuorat festinat. Ibid. Tunc per eum que possidet diabolus actus scilicet, quando se diuina virtute ab eo expellendum cognoscit. Apoc. Vix teneat, & manet, quia venit ad vos diabolus habens iram magnam.

Ibid.

de

summa.

bono.

Septimo, ratione fortitudinis. Lupo, n. multum formidat ignem, ut dicit Homerus.

Item

Liber Quintus

Item lapides multum timent. sic diabolus multum timet ignem & fontem. i. terram. & lapides. i. legem & mores. Vnde dicitur, quod si quis duos lapides in se colliderit, lupus autem dabitur ei. Duo lapides sunt duplex lex: mores & corporales. & spiritualis. & si utraque fuerit, tunc diabolus valde tremulabilis.

Item diabolus decipit hominem sicut vulpes decipit caprum. Nam talis vulpem odit, sed videns vulpem, quod eum expugnare non possit propter ipsius duntaxat pellem, fugit caprum. Deinde taxus perit quia vulpes eam habet in intrinsecis, & immundicia vixit, & talis taxus letum invenit, cuius igitur taxus non ferens inde recedit, & alia fouea sibi quirit. Vulpes ergo, quia est alia fraudulenta, aduersarius calidus & natus. Tamen autem hominem bonum, sed inuicem, quod diabolus tentando, impotens, cum videret propter ipsius caliditatem se in nullo posse proficere, fugit, quia scilicet ad ipsas ei tentationes subterfuit. Dumque illius animus incauta securitate interna cura dimissa circa exteriora se occupat, fraudulentus aduersarius interiore confecta lectu alicuius pellem immundicia, vix eo pendente, & inculat. Ex cuius illergeto, vel displicentia eum pendit. Interdum propter impatientiam, vel desperationem quada et bonum ipsum dimittit, quod in se perat.

Item diabolus manu non potest hominem agere quod diabolus non abiicit a se peccatum, vel mundici affectu. Cuius exemplum apparet in boue syluestri. dicitur enim Aristoteles quod quidam ipse bouis syluestri, qui habet magnitudinem tantam, quod videt, quod de manu venatoris, vel canu euadere non possit, proinde ex se hinc propter quatuor passus, dumque canes iterum odorant, & circa odorem huius desinunt, bestia ab eis fugiendo elongat & euadit. Tamen venatores demones sunt, quorum canes eorum sunt fallaces tentationes siue mordaces persecutiones, a quibus anima non euaderet, nisi iterum ex se. i. mundicia pellem abiceret propter quatuor passus, primus est in temptatione, secundus in confessione, tertius in satisfactione, quartus autem in perseverantia continuatione vel iterum in gloria, vel spiritus ipsius terrore. de quo apostolus dicit: Oia autem bitror, ut stercora. Mach. A gloria vix peris ne uacuitas gloriae iterum, & vermis est. Hanc dicit hominem abiicere propter quatuor passus. primus est si habitum dimittit, si est si non habet non quod iterum si oblati respuit, quartus si corde tenet, & talis diaboli manus liber, & securus caugit.

Item diabolus insidiatur hominibus sicut

Catus muribus. Nam catus insidiatur eis, & in abscondito inuadit. Cumque ipse catus muris eorum, vixit eum eo ludat, postea occidit, & comedit. Sic diabolus ante hominem observat, scilicet ut videat in qua occasione facilius possit eum decipere, & capere in obsequio eum inuadit, oculi ad oculos eum in tentatione ostendit, quod retrahere posset a peccato, & ostendendo, vel suggerendo solum illud, quod delectat, & placeat: Vel in obscuro inuadit, qui tunc sub specie boni & cum hominem per consensum cepit, ludit eum eo. i. illud, ei ostendo peccatum esse leue, & quod Deus est misericors, & quod est impossibile non peccare, & quod facilius poterit exire, & perire, & huiusmodi. Et postquam sic illius trahit deo ad opus, spiritualiter occidit, & per prauam eius iudicium comedit, sic eum sibi incorporando.

Hemine amictu amantibus esse per aliam, quod si quisque dignitas ac misericordia non absque ratione demonstratur. Cap. XL.

Dignitas & intimitas hominis cognoscitur ex animalibus brutis, cum enim animalia propter vitam hominum sunt creata (ut dicit Philo & Damascus). Nam quidam sunt homines data ad eum, ut pecudes, & huiusmodi ad ministerium, ut equi, & homines quidam ad solatium, ut similes, & huiusmodi quidam ad exercitium ut homines suam intimitatem cognoscat, sicut pulices, & homines quidam vero ad infirmitatis remedia, ut viperae, & typhes, ex quibus ut ymagines, & sic de alijs ad multiplices medicinas. Nam illa quae videntur aliquando noxia, sunt utiliora, aliter dicit Asclapius. Patres emoroides curant, si sedent super pedem leonis. Et dicitur etiam, quod corpus suum vixerit sepo rena leoni, lupus ab eo fugit & si quis inuenerit eius in mo. & consimiles legunt virtutes de diversis membris, & partibus multorum animalium. Apparet ergo hominis dignitas ex eo, quod omnibus animalibus est placuit, & oia deseruiunt vixibus vitae suae: Sed pater cum dignitate inhumanitas ex eo, quod se videt homo vixibus indigere, nec non posse vitam ducere sine eorum nutrimento, vel sine eorum ministerio, vel sine eorum solatio, vel sine eorum remedio.

Panthera unico exemplo, quid homo odisse, diligere debet, breuiter declaratur. Cap. XL.

Diligere debet hominem omnes homines & peccatum. Vnde exemplo pantherae, quae in panthea a pa Graece quod est totum Latine est dictum, quia omnibus animalibus est amica, soli draconum est

Arist. de anima.

Phil. 3. Mach. 2.

Ascl. II. de occultis vir. me.

1. Cor. 14.

Abaco.

Sen. ni est inimica. Sic hoibus dei hō esse amicus, soli ā peccato inimicus. Sene. Tacē cū hostis habebis, bellum cū viuis. Vñ (sic Aug. dicit) sic sunt diligendi hoies, vt eorū non diligant errores. Aliud est. n amare, qđ sunt; aliud odire, qđ faciunt.

Publici doctorū partes quā exstant, quāq; diligentia Sanctorū doctrina sit si querāda, onagri ac cerui non absurda similitudine designantur. Cap. XLII.

Doctrinas Sanctorū debemus diligere q̄rere, & in eis delectari, & imorari. Nā onager in montibus altis vires herbas q̄rit, quas cū inuenerit p̄gaudio statim ingerit, & quācūq; virentia gramina inuenit ibi, loco nisi pulas non recedit. Quid autē sunt montes alti, nisi doctores sancti, quorū vires herbae, sunt gratiorē doctrina? Ipsi enim sunt m̄tes eminentiā vitæ, alti p̄ cōtemplationē sapientia. herbū p̄ refectionē doctrina, p̄ doctrinā suā pabulo velut herbam feno proximorū aīas pascunt. Has herbas q̄rit onagri. i. simplices & deuoti viri, & cū eas inueniūt gaudent, & exultantes mugitu aliis p̄dicunt, qđ ad sanctā doctrinā stant, et alios p̄uocāt, & attrahūt. & qđ inueniūt pabula, mentē recreando reſciant, ab eis non discedunt. Vel vires herbae montis, sunt vires & exēpla perfectorū virorū, q̄ onagri i. imperfecti viū q̄runt, & inueniēdo inueniunt imitādo, p̄dant p̄dictū dō, & imitantē cōtinuātio. Ap̄us. Emalemini charismata meliora.

1. Cor. 12.

Itē doctoris publici vel p̄ati officium aīa m̄re & appetere nō dēt ille q̄ virtutibus caret, vel in eis solidat⁹ nō est. Cerui enim quāda carent cornibus, vel nō hūt illa adhuc solidata, non p̄cedunt in publicū. Vñ nō de die, sed de nocte vadunt ad pascua: de die autē exponunt ea ad solē, vt induentur, & cū tunc illa indurata esse cognoscunt, ad pabula in aperto p̄cedunt. Qui ergo carere se sentiunt cornibus virtutum, quomodo exire audent ad publicā doctrinā pabulum ministrandum? Qui autē adhuc imperit, & imbecilles sunt, oportet, qđ calore solis i. seruire diuini amoris solident, & roborent: & cum p̄ virtutum sp̄sū robur fuerint solidati, tunc ad pabulum p̄cedere p̄t. Spirituales documenta Abacuc: Splendor eius vt luxit, cornua in

Abacu.

manibus eius. Debit enim in sancto doctore simul apparere splendor cōsiliū, lux sciētiā, & exēpla vitæ. Cornua enim, sunt virtutes, quæ tunc in manibus geruntur, quando operibus ostendunt.

Hominis delicti ac predatoris malignitas, hypocrisis tamque infida simulatio reuoluitur, qui tum Migaui cum Vulpi comparantur. Cap. XLIII.

Dolosus homo assimilatur migaui, qđ est vñum paruum animæ ad modū mustelæ, & est animal dolosum. Vñc aliquando mansuetum se fingit, cum aliquem appropinquare videt: sed mox in eum insitit, & venenū mundi. Sic multi dolosi homines, & procliores faciunt, fingentes se amicos, vel pacificos cum non sint, & obseruantes ipsos in quo nocere p̄t. Eccl. 11. Multa insidia sunt dolosi.

Eccl. 11

Item dolosus assimilatur vulpi, quia vulpes est animal fraudulentum, deceptioni assuetum, & nunquā rectis, sed tortuosis incedit anfractibus. Et sic dicit vulpes quasi volubilis pedibus.

Item dum eleam non rapit, mortuam se fingit, & sic aues descendentes ad eam se rapit & ei medit, vt alibi dō.

Item pellem habet pilosam, & caudā magnā, quā dum canis capere putat, os eius pilis implet. Et dicit Pli. quando multum ardetur a canibus eandem inter crura recolligit, & viam inter pilos caudā emittit, quā superaspergit, vt eos retineat non terent canis, aliquantulum ei cedit, quæ omnia inueniuntur in dolosis. Nam dolosi quidam sunt qui fraudibus & deceptionibus assueti nunquā recte & simpliciter ibant, sed semp̄ malitiosis vijs claustra inuoluunt & decipere querunt.

Item quidam hypocritæ m̄tuoos se fingit, vt alij magis adhaerēt & credāt, & sic aliquod temporale commodum ab eis obtineāt. & etiam habent pellem pilosā, idē p̄ se nūlla apparentiam magnā, sed post se trahunt caudam idē malitiam inuoluntam, sicut operationem aliquam pilis idē malitiosis sive deceptionibus plenā. Ii qui autē eos comprehendere conantur, respiciunt eos viam, idē foreste infamem, iūmā dō, eos, ipsos ex inuidiā p̄sequunt. Sicut quq; quā deceptores hypocritæ, vel haereticū de religiois, vel ingloriosos, quā-

qđ

Liber Quintus

do volunt eos cognoscere, vel detegere, dicunt secularibus, & filii ex tunc in pio pterno d. canes, id est praedatores aliquando eis cedunt, notam inuenientes. **Matt. 7.** Mar. v. ulpes longas habent. I. hypocrita, vel haereticus profundas astutias, quibus suam nequitiam abscondunt.

Quo pacto mentis domus quibusque virtutibus sit adificanda pariter & munita, casorum exempli causa datur. & quomodo Dei domus capiat, describitur. Cap. XLIII.

Dominum mentis suae debet homo scilicet adificare, & vitam suam huius sepius considerare, exemplo scilicet Castorum, qui subtilitate multa habitacula sibi parant. Nam de lignis, quae densibus praecipiunt in extremis aquarum rupibus faciunt, domos suas bicameratas, vel tricameratas, per solaria distinctas, & aqua crecentes, saepe tota loca inhabitant, sed de crecentis, in parte inferiori se locant, & per quoddam foramen ex industria praeparatum, in quolibet solario caudam quae est piscis naturae, mittant in aquam, quae extra aquam diu sine corruptione non viuerent. Sic homo quilibet debet animae suae habitaculum de lignis, id est operibus solidis virtutum, solenter adificare: sed in rupibus aquarum, id est in studiis scripturarum adificatur domus sapientiae: & haec est bicamerata, quia scilicet debet esse practica, & speculativa, id est actiua, & contemplatiua. vel in rupibus aquarum, id est in compunctionibus lacrymarum, adificatur domus poenitentiae: & haec domus est tricamerata, quia tres poenitentiae partes sunt, scilicet contritio, confessio, & satisfactio. Crescente autem aqua sapientiae, eleuatur anima in specierum contemplationem: vel quanto plus crescit aqua compunctionis, vel tribulationis, tanto plus ascendit anima ad perfectionem puritatis, & virtutis: & quanto plus descendit, tanto plus inferius cadit.

Item crescente aqua tribulationis, debet anima ad superiora scandere orando: Decrescente vero tribulationis inundatione, debet ad interiora se trahere, se ipsam in humilitate seruando, semper vel saepe per foramen mentis debet caudam in aquam mittere, id est finem vitae suae sapienter considerare. Nam per aquam sapientiam, per caudam vero finem accipimus vitae. Unde ille caudam in aquam

mittit, qui finem vitae suae sapienter attendit. Sic enim praeseruat a peccati corruptione, secundum illud: Memore non uisum tuum, & in aeternam non peccabis. Nota, quod domus Dei multipliciter accipitur.

Primo modo tota mundi machina, iuxta illud Baruch: O Israel, quam magna Baruch. 3. est domus Dei.

Secundo modo ecclesiae patriae aula. Psal. 121. statum sum in his quae dicta sunt mihi, hi, in domum domini, ibimus.

Tertio modo domus Deo dicata; Isa. 56. Domus mea, domus orationis vocabitur.

Quarto modo cuiuslibet viri iusti animae, ut hic. Hebr. 3. Quae domus sumus Hebr. 3. nos.

Quinto modo militans Ecclesia, Thim. 3. In magna domo non solum sunt vasa aurea &c.

Sexto modo, Virgo beata Psal. Domum Psal. 92. tuam domine docet sanctirado.

Septimo, ratio a Verbo assumpta, Pro. 9. Sapientia edificauit sibi domum.

Quale sit cor obstinatum, mensque dura, quae Cocodrillo comparatur Pharaonis ostenditur exemplo. Cap. XLV.

Durae mentes non emendantur flagellis. Unde sunt similes cocodrillo. Nam tanta duritia est cocodrilli, ut quamuis fortissimi lapidum ictus in tergo recipiat, nihil curat. Talis fuit Pharaonis cor ita induratum erat, ut per multas plagas nollet dimittere populum. Sic peccator durus multis flagellis flagellatus non dimittit peccatum. & de tali duro corde dicit Ber. Cor durum ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate molitur, nec mouetur precibus, minis non cedat. Flagellis induratur ingratus est ad beneficia, inuidus ad consilia, seuum ad iudicia, muereundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humilia, temerarium ad diuina, praetentorum obliuiscens, praesentium negligens, futura non prouidens: ipsum est, cui praetentorum praeter solas iniurias, nihil omnino non praeterit, praesentium omnino nihil non praeteriturorum nulla, nisi forte ad viciandum, prospectio est.

Electo-

Electorum Dei perfectio, eorumque vera innocentia quanta sit, ex pluribus omnium naturalibus proprietatibus, quam rectissime colligi potest. Cap. XLV I.

Electi assimilantur ouibus

Primo propter innocentiam. Ovis enim est animal innocens, id est nulli nocumentum inferens. Et hinc est, quod nullam naturam dedit ei armaturam, quia nec cornua ad feriendum, nec ungues ad scindendum, nec dentes ad mordendum, licet vocentur bibentes, quia cum duobus dentibus nasci dicuntur. Sed dentes eorum non sunt ad mordendum, sed ad pasendum. Hæc innocentia competit electis Dei, qui nihil faciunt, unde aliis nocere intendunt, unde dicitur Reg. III. q. oues sunt, quid fecerunt? quasi dicat, illi qui innocentes sunt in se ipsis, quid fecerunt? scilicet mali aliis: ut sic noceat in eis duplex innocentia, scilicet respectu sui, & respectu proximi. Aug. Vera innocentia est, quæ nec tibi, nec alijs nocet.

2. Reg. 4.

Aug.

Psa. 43.

Psa. 63.

1. Cor. 8.

Isa. 53.

Psa. 143.

Iob. 31.

Secundo propter patientiam. Isa. Propter te mortificamur tota die, stimati sumus sicut oues occisionis. Vbi patientia sanctorum primo commendatur ex causa, quia propter te, scilicet Deum, non propter fuitum, vel homicidium. Psal. Propter te sustinui opprobrium. Secundo ex pena, quia mortificamur, scilicet a nobis ipsis per penam tota die, id est per totam vitam. Apostolus. Quotidie moror, scilicet vitijs. Item ab alijs stimati sumus, sicut oues occisionis, id est digni occisione. Et vere vi oues erant sancti Martyres, dum occidebantur, scilicet sequentes illum, de quo dictum est: Quasi ouis ad occisionem ducetur, quæ scilicet mansuete vadit, & sine rebellionem se occidi permittit.

Tertio propter abundantiam, sicut illud Ps. Oves eorum fetosa abundantes in egressibus suis. Electæ enim oues abundant in fetibus, & in egressibus id est in lacte quod egreditur ab ubribus earum.

Item quæ abundant in bonis vellelibus, de quibus Iob. De vellelibus omnium mearum calefactus est, scilicet pauper. Sic electi Dei abundant in bonis id est in meritis, & vberibus, id est in doctrinis & vellelibus, id est in exemplis, vel elemosynis. Et nota, quod quatuor sunt quæ faciunt ipsas oues in fetibus abundare, scilicet ventus, potus, passus, & motus.

Ventus quidem, quia sicut dicit Aristoteles, si oues impregnantur versus vëtrum aut septentrionalem, parit mares. si autem versus meridiāalem, feminas. Per ventum septentrionalem intellige inspirationem gratiæ septiformis, quæ notatur per septentrionem. Vbi enim septem stellæ sunt circa polum, designantes septem dona Spiritus sancti: & hic est vërus qui facit electos Dei parere fetus masculos id est opera virtuosa. Sed per meridiāalem ventum calidum intellige inflammationem spiritus maligni, qui facit parere feminas, id est opera viciosa & defectiva.

Secundum est potus, quia idem Aristoteles dicit, quod oues impinguntur bibendo aquam. Unde dant eis comedere salem, ut magis sitiant, & plus bibant. Hæc est aqua sapientiæ salutaris, quam potantes electi Dei, & sancti, faciunt eos abundare fetibus bonorum operum Apostolus. Frustra stantes, & crescentes in scientia Dei. Tertium est passus. Nam passus precipue in fine dñi iuuat eas ad generandum. & etiam motus, quod est quantum iuuenienti & sic tibus & passus lachrymarum, de quo Psalmus. Cibabis nos pane lachrymarum: & motus obedientiæ, vel charitatis etiā sunt sanctis causa fecunditatis meritorum.

Item Sancti abundant in lacte doctrina, in quo lacte (secundum Constantinum) est triplex substantia, scilicet serosa butyrosa, & caseosa, prima scilicet aquosa vel serosa est manducatoria, & subtilissima: secunda butyrosa, vel vinctuosa est mollior, & extensibilior, & extensibilior: tertia caseosa est grossa, & oppilatoria. Sic doctrina ouium Christi est subtilissima, quæ loquuntur sapientibus est mollificativa id est compunctiva, & in bonum extensiva & a malo extensiva, quando loquuntur proficiētib. Est autem grossa, & oppilatoria ad est malorum viarum clausura, sive restrictio, quæ loquuntur incipientibus. Apostolus. Tanquam paruulis in Christo lac vobis dedi.

Item ab ouibus Christi habentur vel lera diuersorum colorum, id est exempla diuersarum virtutum, quibus anima vestitur, & ornat, & caleat in diuino amore. Ovis sicut dixit Beatus Martinus) docet nos seruare dominicum præceptum: quia cum habeat duas tunicas, scilicet corium, & lanam, vnam retinet sibi, & aliam dat non habenti, scilicet lanam homini.

Quanto electi Dei assimilantur ouibus

B b p. o-

Col. 1.

Psa. 79.

Liber Quintus

propter obedientiam: audiunt enim oves
& sequuntur sibi, & vocem pastoris.
Et viri sancti audiunt, & sequuntur do-
ctrinam, & vocem Christi. Io. Oves meae
vocem meam audiunt, scilicet aure aufeu-
tando, corde credendo, & opere imple-
ndo, sive obediendo. Psal. In auditu auris
obediuit mihi.

Io. 10.

Psa. 77.

Plin.

Psa. 90.

Item electi Dei, & sancti viri, qui sunt
de familia eius, a tentationibus demo-
num non leduntur, sed reprobi qui sunt
tāquam progenies adulterina statim ab
eis vincuntur, & veniuntur, sicut dicit
Plinius, quod est quidam gens siue fami-
lia, cui aspis non nocet. Vnde illi pueros
quos de se natos habent suspectos obij-
ciunt aspidi: quibus non nocet si ad eos
spectant. Si autem adulterini sunt, mox
eos occidit. Ps. Super aspidem, & basilis-
cum ambulabis.

*Euangelistarum dignitas & officium per equorum
qui & sonipedes vocantur plures similitudi-
ne: naturales ac etiam caballi etymologiam
clari ostentantur Cap. XLVII.*

Euangelistae fuerunt Christi equi:
nam equi dicti sunt, quia in quadri-
gis equantur, & pariter componuntur.
Haec quadriga, in qua sancti Euangelistae
sunt a sancta Ecclesia aequari, & pariter
recepti, est doctrina siue scriptura qua-
tuor euangeliorum, in qua ipsi a Christo
instructi nobis salutis nostrae subsidia
portauerunt. Vnde Hiero. Mattheus (in-
quit) Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga
dñi, & verum cherubin quod interpreta-
tur scientia plenitudo, per totum corpus
oculati sunt.

Hiero.
ad Pau.

Isid. li.
civ.

Mat. 9.

Psa. 18.

Item caballi Christi ipsi fuerunt, quia
caballus a cauo pede est dictus eo, quod
pressa ungula terram cauat. ut dicit Isid.
Haec cavitatis pedis, siue terrae cauitio eua-
cuario est terreni amoris, quia omnia pro-
pter Christum contempserunt, & ipsum
pauperem secuti sunt. Mat. Ecce nos re-
liquimus omnia, & secuti sumus te.

Item ipsi fuerunt sonipedes Christi.
dicuntur. n. sonipedes, eo quod pedibus so-
nant. Nam ipsi sonuerunt praedicando,
non tantum sono verborum, sed etiam
gressu operum. vel pedibus sonabant, quia
de loco ad locum discurrendo praedica-
bant. Ps. In omnem terram exiit sonus
coru, & in fines orbis terrae verba coru.

*Omnes cum excommunicatis in casibus non con-
cessis versantes, effici excommunicatos rabidi canis.
exemplo & auctoritate pbat. Cap. LXXIII.*

Excommunicatio assimilatur morsui
canis rabidi: quia omnia animalia
morsa a cane rabido efficiuntur rabida,
& furiosa. Et sic omnes participant ex-
communicato in casibus non concessis,
efficiuntur excommunicati saltem mino-
re excommunicatione. Vnde excommu-
nicati ad modum canum de ecclesia ex-
pellendi sunt. Apo. Foris canes & ad mo-
dum canis rabidi sunt omnibus eutan-
di. Theof. Ne commisceamini cum illo,
scilicet cum excommunicato.

*Sanctorum exempla, qui interdum a Dei gratia
cecidit, & postea surrexerunt, eos in bonis
actionibus imitantibus maiore in modum pro-
desse, multaque praelati exempla subditis valde
obesse musco capreolisque ac candela extin-
ctae exemplis declaratur. Cap. XLIX.*

Exempla sanctorum qui a gratia ceci-
derunt, & postea resurrexerunt, sunt
alijs valde promouenda. Vnde assimilant mu-
sco. dicitur. n. quod in montibus Indix sunt
quidam capreoli, qui herbis aromaticis
pascuntur, in quorum vnguibus sunt co-
cavitates, in quibus colliguntur humo-
res ad apostema, sed propter motum, &
discursum franguntur: & ille humor col-
lectus cum pilosis folliculis abstrahitur,
& substantia illa quae infra folliculos co-
tinetur, summe est odoriifera, & inter aro-
mata est maxime preciosa, & in medelis
plurimum virtuosa (ut dicit Dioscor.) & illud
vulgariter vocamus muscum. Quasi au-
tem capreoli sunt quique homines hu-
miles, & solliciti, qui quasi aromaticis pa-
scuntur, quia frequenter multis donis,
& gratijs diuinis replentur. Sed iam quoniam
que contingit, quod in eorum vnguibus, i.
in sensibus siue affectibus remanent quidam
concoctitates, i. defectus quidam siue
pronitantes ad quaedam vitia: in quibus
interdum humores, i. affectiones ex in-
cautela, vel negligentia paulatim multi-
plicantur in tantum, quod generatur in
eis apostema alicuius peccati grauis: in
quo inerte permittuntur, sed postea pro-
pter morum compunctionis, & exerci-
tium boni operis, siue per discursum in-
terna considerationis, & penititudinis me-
us, frangitur, talis peccati affectus, & in pi-
lulis

Diale.

los folliculis. i. aspers, & adhiſas ex-
citilis trahitur a corde. Exemplum autem
penitentie, & humilitatis, & patientie,
quod in talibus afflictionibus ostendit,
& imitationis vitæ quam faciunt, efficit
aliis inſeas odoriterius per exemplum.
Cuius. i. viſus, vel per conſiderationem,
vel imitationem, ſiſtitur diſſe mediema
vel præſeruatia aliis laicis. Ad timen-
dem, & ſe cauſandam ſimiliter Cor.
Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne caderet, &
peccatoribus ad penitendum, & ſe cor-
rigendum, ſicut ait Beatus Aug. Theo-
doſio Imperatori qui allegauit exemplum
Dauid peccantis, ſi inquit ſecutus
es errantem, requirit corrigentem.

Item exemplum præſentis mali extinguit
in ſubſeſto bonum propoſitionem nam ex-
celsa extincta olacti ad equi prægnante
eam facit abortire. Tunc enim candelæ
extinguitur, quando præſentis aliquis, vel
doſis in manſuetam peccatum ſubſit
quasi ante equi præſentis, est anima bo-
num propoſitionem gerens, quæ dum pec-
catum præſentis, vel in guttur inſuando
olacti, bonum, quod expectat, extinguen-
do abortit.

*Cur ſapiens non ſit ſociandus, ratione &
auſtinitate patet. Cap. L.*

Deu. 22 **F** Artus nō eſt ſociandus ſapienti vn-
de præceptum ſuit Deut non arabis
in boue, & alio per bouem enim intel-
ligitur ſapiens per alium ſtultus, per ara-
re vero prædicatio designatur. ſocius er-
go boni in arando non eſt iungendus,
quia ſocius in præſentatione non eſt ſa-
piens ſociandus, ne ſcilicet ex ſocietatis
diſcordia impediatur ſapientis gratia.

*Carnis laſciuiam per ſpiritus ſeruorem conſumi,
Cameli exemplo monſtratur. Cap. L I.*

F Bruor ſpiritus conſumit laſciuiam car-
nis, ſicut ſeruor naturalis caloris con-
ſumit pinguedinē corporis: quæ apparet
in camelo, de quo dicit Conſtantinus, quod
atal calidiffimus eſt ex natura, & in maci-
lennum, eo, quod calor conſumit ſanguinis
victuſitatem. Viſiter calor charitatis &
ſeruor deuotionis conſumit viſcoſitatem
ſue lubricitatem luxuriam, & concupiſcen-
tiam carnalis. Eccl Vapori ignis vitæ carnes

Ecc. 38 **I** ſeruor ſpiritus ſancti conſumit deſi-
Iac. 1. **d**ella carnis. ſa. Exortus eſt ſol cum ardo

re & areſcit ſex num. i. carnem. Iſa. Om-
nis caro ſex num.

*Fiſſe penitentis, qui vitam in bonum interdum
mutare valet, ſimulatio, nec non hypocriſia
in ſaciendo malignas, Rubetæ ex- plo aperit
tur. Cap. L I I.*

F iſſe penitens ſimilis eſt boraci quæ
rubetæ dicitur genus ranæ venenofæ quæ
dicunt veritatem peſtem deponere paſſu
quandam herbarum, venenum autem
ſuum non deponit, ſed caſtoat. Sic fiſſe
penitens ostendit ne cauſam exte-
rioris fiſſe penitentiam vitam videretur mu-
tare, ſi peccati veritatem depoſuiſſe cre-
dat, venenum tñ retinet interius malæ
voluntatis, & ipſum ad tempus tñ occul-
tando caſtoat. Et dicit, quod rubetæ quod ma-
culis ſub ventre reſpergit, tot modis ven-
enum eius noſtram ſicitur ene, quæ ſcili-
cet fiſſus & hypocriſia quor in ſe habet vi-
tiorum multas, tot etiam habet nocen-
di, vel occidendi vias: & ideo talem meri-
to ſpiritus ſancti ſagit, in illud. Sap. ſpi-
ritus ſanctus diſciplinæ eſtugiet ſclum.

Sap. 1.

*Quid nobis præſet fides, fideliumque ſpes in quo
conſiſtat, unico ceruorum exemplo edocetur,
Cap. L I I I.*

F ides ad inuiſibilia quærenda nos tra-
hit, quæ tñ intellectus viatoris nō ca-
pit. ſunt enim fideles ceruorum ſimiles, qui
maſſa tranſeunt nō viſa, ſed odore ta-
men terras perunt. Si ſi terram viagentiū.
i. ſoliditatem æternorum bonorum nos odo-
re quodam fidei quærimus, quæ tñ in uſu-
tu huius malis poſita, per in ſe ipſis ſunt
cernere non valemus, unde Apoſtolus:
Quod oculus non viſit, nec auris audi-
uit, &c. Sed licet ille odor videatur debi-
lis, tñ eſt valde ſuauiſ, & attrahimus, vñ
Can. Trahe me poſt te ſecutemur in odo-
re &c. unde de hoc odore Beatus Iohan-
nes Euangelis attrahit legi Deo diſſi-
ſe in qua ſam ſua oratione: Oſor ſaus
in me concupiſcentias æternas excitauit.

1. Cor.

2.

Cant. I

*Filios erga parentes ſore pientiffimos, glirum in
ſtruuntur ex- plo ſingulari. Cap. L I I I I.*

F ilios dicit paritibus obſequia pietatis
ſuorum dicit per quoniam neceſſitatem glirum
docent, quod inſigni pietate genitores ſuos

B b 2 in

Liber quintus

Eccl. 3. In senectute nutriendo adiuuant, & eis alimenta ministrant. Erubescant ergo miten homines, qui suis paritibus sunt crudeles: quia dum eis in necessitate deficiunt se gloriabunt, & manibus crudeliores esse ostendunt. Eccl. Suscipe senectutem patris tui.

Dei gratia effectus ipsi cordi varijs similitudinebus comparantur, quod membrum radicale esse iure optimo affirmatur. Cap. LV.

Arist. de anima. **G**ratia spissantem assimilatur membro radicali nam sicut dicit Aristoteles in oī animalium est membrum radicale, quod est principium omnium virtutum naturalium, & spualium: hoc est cor, vel aliqd loco eius, a cuius radice (ut dicit Aristoteles.) incipit animalium creatio, & formatio, & figuratio. hoc ergo radicale principium, est gratia Dei donā, qua oēs virtutes procedunt, & dona gratuita quibus parit anima. Ab hoc principio incipit virtutum creatio, formatio, & figuratio. nā creatio virtutum est per habituum acquisitionem, quia virtus (ut dicit Philosophus) est habitus electivus, sed formatio earum est per charitatis dilectionem, quia charitas est formatio virtutum, sicut dicit Ambrosius. Sed figuratio virtutum est per actionem, quia actus configurant habitibus, a quibus procedunt habitus: unde in actionibus manifestatur sicut res figurata in sua figura. Sed omnium istorum radicale principium est ipsa divina gratia: unde Apostolus totum esse suum spirituale gratia Dei attribuit, dicens: Gratia Dei sum id, quod sum.

1. Cor. 35. Itē gratiam divinā ad suas consolationes non recipit homo quod peccatum in conspectu gerit. Nā pallus equus, qui cum quodā nigro folliculo in fronte nascitur, quod ab infusus non fuerit, ad vera matris non admittit. Pallus igitur gerens nigredinem in fronte, est homo peccatum habens in mente; quod quod per penitentiam amovetur, nisi virtutem gratia ad consolationis suae vera non admittit. Sap. Nihil inquit in illa incurrit.

Panthera pulcherrimo exemplo, grates semper benefactoribus esse reddendae admonemur.
Cap. LVI.

Gratos esse benefactoribus exemplum pantherae nos docet, quod quis sit bestia valde seua, suis tamen benefactoribus nullis est ingrata. Vnde narrat de quodā quatuor annos de quadam leuca liberavit

quod panthera eum associavit, & blandies ei cauda, & facie usque extra desertam duxit. Si ergo sic grata est benefactoribus crudelium ferarum natura, quanto magis decet homines, quibus mansuetudo naturaliter inest & rationalis censura? Unde Apostolus: Gratia estote

Gula damna emarrantur voracisque natura persuasi ac cocodrilli naturam altem usum in edendo: quoniam patto gula vitium curatur, exprimitur.
Cap. LVII.

Gulosus homo assimilatur vrsus: quia vrsus (sicut Aristoteles.) indifferenter comedit omnia: unde per fructibus ascendit arbores, & alvearia, per mellē cōstringit, & cancrios & formicas pro medicina comedit. Sic gulosus aliqui sub specie necessitatis, aliquando ex dulcedine voluptatis, aliquando sub pretextu infirmitatis, voluptuosas delectationes exquirunt, & accipiunt. Eccle. Omnem escam manducabit veter. i. gulosus. Item gulosus assimilatur Cocodrillo, qui herbas libenter comedit, inter quas endros serpens parvulus, qui eius inimicus est, se inuoluit, ut dum herbas caput, serpentem transglutiat, quod dum in ventre exiit ipsum occidit, & illē sus exit. Sic gulosus homo bonos & sapidos mortellos libenter comedit cum quibus frequenter venenum voluptatis, & peccati per delectationem transglutit, quod mentem eius occidit.

Itē gula perducit hominem ad luxuriam & incontinentiam. Nā cerui, qui nimis pingues se sentiunt, latebras quærunt: quia nec bene fugere, nec cursum continuare possunt: sed nunc fugiunt, nunc subsistunt, & retro respiciunt. sic etiam pinguedo gula quærunt latebras luxuriae. Et homo et gula deditur incontinens effectus, nec tentationes carnis fugere, nec cursum penitentiae continuare potest: sed nunc conscientia punctus fugit, i. fugere proponit, nunc subsistit in tentationes expectat, & inspicit, nunc retro respicit, quia ad turpitudinem desiderio, vel opere redit. Vitii itaque gula curandū est afflictione abstinētia. ariditas autē animae irriganda est lachrymarum cōpunctione. Nā (sicut Isaac) carnes pingues animalium assanda sunt: quia dum assant eorum humiditas illaudabilis deliceatur, sed sicca carnes potius sunt lixatae, quia aqua eas reperiit, & humectat, carnes porcinæ, & peccatorum laudabiles sunt assaturae, capri nam vero, & bovina meliores sunt lixatae.

Nam

Nam plixationem sicque carnes humectantur, & per afflationem humidæ carnes sic cantur: est ergo caro pinguis: caro allue-
ta delitit, quæ igne alluenda est. Abstin-
entia affluens, namis ardore sedanda
ut sic delectationes gula compescat anti-
stio abstinente. sed quasi sicque carnes
sunt aida: in deuota mentes: q̄ tñc bul-
lienti aqua elisantur, quando leuenda,
& lachrymosa compunctione irrigantur.

*Temperatum rerum substantia, quantum ho-
minum dicitur: abstinere debet, pinguis ani-
ma ad eum peccat, unde hominis stoma-
chi diffidentia, naturalis quodam similitu-
dine ostendit, Cap. LVIII.*

Habentes abundantiam ipsam assi-
milant pinguis animalibus. Ala-
lia nimis pinguis sunt ad eum pessima,
nocent enim digestionem, quia super cibum
nant, & cibum instant, & villos stoma-
chi emolliunt, & lubricitatem stomachi in-
ducunt. vñ pinguedo nimia stomachum
dissoluit deiciente virtute continentia, & co-
formantia, & expulsiua. Ex pinguedine
etiam stomachus incenditur: ut ignis,
quando pinguedo in eum proicitur. Qua-
si autem pinguedo carnis est abundantia
ipsa, de qua Psal. Prodit quasi ex adipe
iniquitatis eorum: & abundanti, & ple-
nitudo ipsa. Hæc igitur nocet aia si-
cut pinguedo stomacho. Inducit enim
inflammationem, siue elationem superbiæ,
mollium, & lubricitatem luxurie. Dissol-
uit, n. virtutem continentiam, excludit co-
lationem, siue confortationem: & non
curat de expulsioue vitiorum per confessionem
piam, hæc est non extinguit, sed po-
tius accendit ignem auaritiæ, sicut abun-
dantia lignorum non extinguit, sed po-
tius auger ignem. Eccles. Secundum li-
gna syluæ exardescit ignis.

Item abundantia nimia ipsa conso-
lationis gratia vitia membris. Nā ligna quæ
in plenitudo refecantur, vel plantantur
quia tunc humor in corpibus abundat,
per eius superfluitatem non valent regi a na-
tura, & id corrumpunt, & generant vermes
a quibus corrodunt, & in puluere redigunt.
Est autem quasi humor arboris ipsa co-
latio, siue repletio carnis, q̄ si abundans sit,
corruptionem non tñ corpus, sed etiam aia
gignit, & vermes producit vitiorum, quibus
virtutes aia peritus dissipant. Hinc est
(ut dicit Greg.) quod princeps cocorum

scilicet Nabuzardā, destruxit muros Hierusalem, quia venter eui coci deseruiunt
in repletionem destruit virtutes animæ.

*Diversorum animalium diversa natura, eorum
que naturales proprietates egregie describitur:
in quibus non pauci nec obscuri exemplis
homines tam boni quam mali iure comparan-
tur. Cap. LIX.*

Homines tam boni quam mali assimilantur
animalibus terrestribus. Nā sicut disti-
nti sunt in principio huius generis, ita
ponit Moyses tria genera animalium: iumentum,
repilia, & bestias, & in Basilium sunt
iumenta quæ cooperantur vñ hominum nuncu-
pata, & quæ ex eis sunt ad laborandum, ut
equi, boues, & asini quæ ad lanificandum,
ut oves, & capra. quæ ad vescendum, ut
porci, & huiusmodi. Iumentum igitur intelli-
gent ad iui, q̄ sunt in adiutorium proxi-
morum solent, vñ dicunt iumenta, qua-
si iumenta: quorum quidam laborant in o-
peribus obedientia, ut claustrales, & isti
sunt, ut equi. Equus enim huiusmodi subditur, ab
eo innemat, & in eius voluntate mouet
& circumfert, & sic est subditus respectu
plurimorum. Equus frenum in ora mittimus ad
contemendum nobis, & vñ corpus illo-
rum circumferimus. Hæc frena sunt regu-
laria precepta siue instituta, vel platorum
correctiones. Quidam vero laborant in ope
doctrinæ: isti sunt, ut boues, cum quibus
terra arat: scilicet pastores, a quibus ter-
ra arat vomere lingue, & ferit seme-
ne doctrinæ. Alij vero laborant in ope
patientia, scilicet in cura regiminis, ut p-
terea, q̄ assimilant animalibus humilioribus,
aliorum onera ferentibus, scilicet camelis,
asinis, & hominibus, quia quanto sunt maio-
res, tanto debent esse humiliores, & per subdi-
tis onera portantes. Ps. Vñ iumentum iura-
tus sum apud te. Iumenta enim hominibus,
asinis & camelis, licet sint magna corpe
sunt tñ vilia reputatione, & magna sarcina
grauantur onere. Sicut platus, licet
sit magnus in dignitate, debet tñ esse apud
se ipsum vilis, & humilis reputatione. Est
et magni ponderis sarcina grauatus cum
habeat per suis subditis Deo reddere rationem
vñ Greg. dicit: Grandis honor, sed graue

Iac. 9.

Ps. 72.

Grego.

Bb 3 licet

Liber Quintus

sicet lanam homini. Qui vero pauperes pascunt suis cibis, & elemosynis. sunt similes animalibus vtilibus ad cibum, ut arietibus hœdis & porcis, & hinc, quibus, scilicet assistant, non ratione vilitatis, sed vilitatis. Reptilia vero ista sunt, quae corporis ratione, & extrinsece reputantur, ut vermes, colubri, & serpentes. Per reptilia vero potest intelligi peccata, & contemptum viri, quorum est se habere, ab exterioribus ad interiora reducere ad Deum contemplandum, & nihilominus se extendere ad proximum diligendum. Vnde dicitur esse, ut vermes per reputationem humilitatis, ut colubri per refrigerium carnis, quod dicitur coluber quasi colens umbram.

Item dicitur esse, ut serpentes per prudentiam discretionis, Mat. Estote prudentes sicut serpentes. Vel debent esse, ut vermes, quia eorum est Deum frequenter laudare, Vermes enim, ut bruci, & hinc ore se

trahant, Psa. Super laus eius in ore meo. Vel ut serpentes, quia eorum est carnem per abstinenciam attenuare. Serpentes enim

vi coctarum se rapiunt. Iob: Inuadat me dia coltas eius. Nam maxime in coltis apparet tenuitas ieiunantis. Debent et esse

ut laetentur, quia in bonis dent affectibus astutiae. Laetitia enim pedibus repunt, & pedes autem sunt eius affectiones, quibus tanto velocius currunt, quanto feruentiores existunt. Bestiae autem dicitur quasi vastitae eo, quod deuastant omnia sua feritate. Nam sunt leuæ, & impetunt, nunc vngue nunc cornu, nunc dente, ut apri, leones, & lupi & ideo talibus bestiis peccata assimilant, quia omnia bona sua deuastant. Nam bona naturalia diminuunt, gratuita repellunt, celestia contemnunt, temporalia amittunt. Ipsi sunt seculi sibi ipsis, multo iocundius alijs quos laudant, & ipeditur aut dente inuidie detractio, aut cornu superbiae distentionis, aut vngue violentiae direptionis. Et quidam sunt ut apri per carnis voluptatem, quod ut leones per superbiam praetentem, qui iam vero sunt, ut lupi per avaritiam rapacitatem, & sic de alijs similibus. Eccl. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos dominus, & ostenderet si res esse bestiis.

Eccl. 3.

Elephantus in coitu admiranda natura, bestes coningalem pudicitiam conservare erudit. Ca. LX.

Honestatem & pudicitiam operis eo iugalibus elephantibus conservare nos docent, in quibus est pudicitia quodam admiranda maxime respectu aliorum animalium.

Non enim se cognoscunt, nisi in abditato, & hic non, nisi in duobus anni, quando masculus habet quinque annos, & femina decem, & in istis duobus annis non nisi quinque diebus sexto raro amictu. In quo exemplo docent homines conjugali ope honeste uti quantum ad locum, & quantum ad tempus, & quantum ad continentiam. Vnde Tobias iunior dixit uxori suae. Exurge, & deprece mar hodie dñm, & cras, & in meras, quia his tribus noctibus iungimur Deo, tertiam autem transacta nocte in nostro ennuis conjugio: Illi oppe secum sumus, & non possumus ita inungi sicut & geres qui ignorat Deum.

To. 3.

Humilis hominis natura quae sylvestri capra alijsque exemplis assimilatur, atque humilitatis virtus quantum fidelibus praestit, Deo gratia existit, propter huius rationibus naturalibus aperitur. Cap. LXI.

Humilis homo assilatur dulae, i. sylvestri caprae quae cum animalium, & imbecille neque scit se defendere, nisi beneficio rugae, hinc enim, & amnis, & brochi agilitate, & rugam. Vnde in libro 10. ar damula eo quod de manu evagat, in tuosa & nemorosa diligit, gramina aromatica comedit, & ramusculorum extremitates carpit, quod vulnerat, draconem nudat, & sic telum de corpore excutit. Damula spemantes occidit, & eius anhelitu sustinere non potest quoque humilis spiritus timet Dei offensam, & ibecille se reputat ex virtute propria, descendit se vitiis ruga, armat se agilitate obedientiae, & superbiae fuga, & sic evagat manus tentationis diaboli, diligit montem contemplationis, nemus solitudinis, & quasi graminibus aromaticis pascit seculi exemplis. Ramusculorum extremitates, i. humilia opera carpit. Vulneratus pedes, draconem quod est herba medicinalis, i. penam medicat, & sic telum tentationis, vel per de corde trahit. Serpens quoque infernalis, i. demon, maxime hunc occidit, & eius anhelitu voluntarium despectum sustinere non potest. Eccl. Abominatio est superbo humilitas.

Ecc. 13.

In humilis sui regulatio liberat hominem a peccato. Nam parius, quam iniquitatem incurrit, humilis homo comedat, & evagat, quod non est hominis amas, nisi abominabilis peccati actus. Amas quod se per vilitate humani percontetur, quia totum hominem inter aialia, primum est peccatum. Hunc ergo humum comedat, qui turpitudine per se humiliter recognoscit, & talis ab infirmitate mortifera evadit, ex eo, quod apud plures iudices est impetratio.

tio

to venit, i. pfa recognitio culpa. vt dicit Grego. Greg in illud Ps. Quoniam iniquitatem i. pfa. mea ego cognosco.

Item profunda humilitas animi, & diligens auditus verbi Dei, iuuant homines contra tentationes diaboli, cuius exemplū est, quā si fuerit dicitur Ait. & Aule. Coruus valde odit asinū, & tētat cum rostro excutere, sed inuā asinū profunditas oculorū, & spissitudo corij superciliorū, eū quo regit vitium. Cui et valet pueri- tas, & moestas auris, eū quibus se defen- dit. Coruus est diabolus, asinus hō sim- plex, & Dei seruicio deputatus: cui diabo- lus inuadit, vt eruat oculos, & bonā fidē, & bonā voluntatē: sed si habeat eos pro- fundos, i. in humilitate fundatos. & ab- stultos sub spisso, & duro corio. i. sub de- specto, & grosso habitu, vel exteriori aspe- ctu, & si habeat aures magnas, & mobi- les, i. ad auditum diuini sermonis proli- xas, & ad morū implēdi, & obediēdi pa- ratas, euadit ab eius malitia. Item humi- les, & pauperes sunt promptiores ad be- nē operandū, q̄ magni, & ciuites, sicut di- cit Arist. q̄ atrox parua sunt acuta, & velocis morus, sed magni, & nigri tar- diores, & hī solent rexere iuxta terram, & foraminibus semper latent donec in- reire sub aliqua bestiola cadit, quā cōpre- hendit, & ruge, & quāq; reponit, de nec fa- mē habuerit. Sic qui parui sunt, reputa- tione propitia, sicut humiles, vel reputatione aliorū sicut pauperes, sunt ad benē ope- randū acuti i. perspicaces, & velocis mo- tus, i. solliciti, & prompti. Nam perspicaces ad prouidendum, & considerandum faciūt eo humilitas: sed veloces, & expediti eos facit eos paupertas. Sed magni, & ci- uites, q̄ apud mandum magni reputantur sunt ad benē operandū tardi, & circa terram texant, quando solum ad terrena disponenda, vel congreganda intendūt: bestiolas i. simplices fraudulenter, & in- fidiose decipiunt, & eorum bona ditio- res sibi in suum vium assumunt, vel pro futuro tempore reponunt.

Item humilitas mentis, & restrictio car- ni, perducunt hātem ad nūquā culmen contemplationis. Nam formice cum sint ianæ & stridē circa ventrē crescentes, iunt pennata, & volant. Sic q̄ est apud ipsam parū per humilitatem, & circa ventrē per abstinētiā i. restricti crescit in spū, & pennis virtutū efficitur pennatus, & tunc sequit contemplationis volatus.

Item humilitas pl⁹ fructificat, q̄ super- bia. Nam aiaha parui corporis sunt plu- rimum filiorum, quā illa quā maximi. Opera. n. Deo placenta sunt opera humi- lia, quā maximi idē superbi facere dedi- gnantur, & ideo permanent steriles.

Inferni igne: mira Salamandra exemplo, perpe- tuū humana corpora post multū diem fore cruciaturū, eaq; nunquam consumpturū adaptant. Cap. L X I I.

Igni inferni post diem iudicii huma- na corpora cruciabit, & tamen nō oc- ciderit neq; consumerit, neq; incinerabit. Cuius exemplum apparet in Salamandra quæ in medio ignis viuit. Et de corio cu- iusdam generis Salamandræ sunt licinia in lampadibus, & lucernis, quæ nullo in- cendio consumuntur, sed perpetuo arde- re probantur, & si hoc sit potentia natu- ræ, quanto magis in damnatorum corpo- rib⁹ fieri poterit diuina virtute illa. Ignis Ifa. 66. eorum non exstinguetur.

Equi camelq; exempla hic apposta, incesti gra- ue peccatum quantum opere sic fugiendum nos erui- dunt. Cap. L X I I I.

Incestum abhorre equus docet, qui matrem coitum summæ relugit. Vnde narrat Aristot. q̄ rex Septentrionis habuit equam pulcherrimam, quæ pepe- rit ei equum pulcherrimum: ex quibus duobus volens extrahere equum alium, cooperuit vultum equi, ne matrem agno- sceret. Qui tandem discoopertus matrē se cognoscisse videns, fugit, & seipsum ab alto proiecit, & mortuus est. Quantum ergo debet abhorre rationalis homo incestuosam sui sanguinis commixtionē quando brutum animal sic abhorret: Itē Camelus coitum cum matrē tārū ab- horret, vt dicit Arist. q̄ cum in quadam ciuitate cooperta a posterionibus mater esset camelus eam non cognoscens: sup- eam ascendit: sed tandem eam matrem sentiens, mox coitum non complens de- scendit, & ingematorum inuadit, momor- dēs dentibus occidit. Erubescat homo in- talis, qui iudicio fultus est rationis, non solum tale quid egisse, sed nimirum face- re cogitasse. Deute. Maledictus, qui dor- mit cum vxore patris sui.

Bb 4 Hyenæ

Ari. de ani.

Liber Quintus

*Hiæna in sexu naturalis variatio, cui non incongruè inconstans homo comparatur, breuius de la-
tatur. Cap. L XIII.*

Inconstans homo similis Hiæne est: cuius natura dicitur esse, ut una, & eadem sexum mutet: unde nunc masculus, nunc femina inuenitur. Similiter homo inconstans inuenitur aliquando masculus, id est robustus in proposito, sed postea inuenitur femina in facto. Vel masculus, id est virilis in principio, sed femina, id est debilis in progressu. Luc. Lu. 14. Cœpit edificare, & non potuit consummare. Sed nota, quod prædictam mutationem sexus dicunt quidam fieri solum apparenter, ex eo, quod (ut dicunt) hiæna semper hæt utriusque sexum sicut hermaphroditus, sed aliquando unus est occultus, & alter manifestus. Et hoc forte variatur secundum tempora: propter quod aliquando apparet masculus, aliquando femina. Unde dicunt quidam, quod hiæna concipit sine mare, sed Arist. Arist. de anim. hoc negat.

Quantum sit conjugalis incontinentia evitanda, ceruorum exemplo, doctorem, auctoritate ad-moneatur. Cap. L XV.

Incontinentiam conjugalem euitare cerui nos docent, de quibus dicit Plin. quod à tempore conceptus feminæ à maribus discedunt donec à partu purgentur. Et tamen tanta est quorundam hominum libido, ut à grauidata vxore interdum abstinere non valeant. Et nota hic aliquid exigente materia, quamuis nō sit pulchrum audire, tamen est vile scire: scilicet quamuis matrix post impregnationem claudatur, tamen ex delectatione (ut Aulicenna dicit) mouetur, & aperitur, & ex hoc imminet periculum abortus. Et ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad vxorem prægnantem, non tamen ita, quod semper sit peccatum mortale nisi forte probabiliter timeatur de periculo abortus.

Infirmiorem corporalem multum interdum homini ad uitia cohibenda prodesse. Leonis exemplo, quous pacto sit rursus curanda elephantis similitudine naturali erudimur. Cap. L XVI.

Infirmas corporis aliquando est medicina cordis: quia scilicet cohibet vi-

tia. Nani leo (ut dicit Solinus) quarta nam omni tempore paritur. Et hunc morbum Deo providente ideo paritur, ut eius iracundia temperetur. Similiter in hominibus diuersa infirmitates corrigunt diuersa vitia: propter quod dixit Sen. infirmari mee gratias ago, quæ cogit me nō posse, quæ non debeo velle.

Item infirmus homo debet suæ infirmitatis remedium præcipue à Deo requirere, & etiam medicinalia cum oratione, & diuinæ virtutis inuocatione recipere. Nam elephantes quādo agrotant, colligunt quasdam saluiteras herbas, & antequam eas edant, erecto ad cælum capite etiam herbas ad cælum leuant, & quasi quadam religione à Deo auxilium postulant. Multo ergo magis homo cum patitur, à Deo debet auxilium petere, & medicina vtens ab oratione inchoare. Oratio fidei saluabit infirmum Sen in ep. Ro.

Ingenium nunquam plus valere, quam vires, unico Leopardi leonem insidiantis exemplo: ac quemadmodum Diabolus sit ab homine superandus, edocetur Cap. L XVII.

Ingenium aliquando plus valet, quam vires, quod pater in leopardo, quæ leo mirabiliter odit. Unde leonem timens, quia minor illo est, foueam facit orificio duplex habentem, vnum per quod intrat, & alterum per quod exiit: & est fouea in utroque orificio valde ampla, sed in medio stricta: Veniente ergo leone, per foueam fugit, quem leo inlequens cum ipso foueam intrat: sed ad medium veniens, & foueam strictam reperiens transire non potest neque retro se vertere valet. Unde leopardus exiens per aliam partem, & post eum ingrediens ipsam a tergo mordeat, & sic sæpe de eo ante triumphat, de quo triumphare viribus nequit. Leopardo ergo assimilatur homo cuius fouea est p-sens uita, hæc habet ingressum per mortem & utroque est larga humilitatis materia siue hois principium consideres, siue finem. Sed in medio debet esse stricta acuitudine penitentia: quam cum leo, id est diabolus inuenit in hoie, non potest progredi, ut ulterius hominem decipiat, nec retrocedere, ut per præsentia peccata quæ iam per penitentiam acclata sunt, ipsum teneat. Unde leonem leopardus exiens retro mordens occidit, quia postea uita, vel penitentia eius nequitiam in se exinguit. Iac. 6.

Impe-

Impatiens ac iracundus quemalmodum sit edomandus, vrsi exemplo monstratur.

Cap. L X V I I I.

Impatiens assimilatur vrsō est. Enim vrsus animal impatiens, & iracundum volens se de singulis vindicare. Vnde cum aliquem iniurietur, si alius eum tangit, statim primam dimittit, & in alū currit, sed quando capitur aspectu pelvis ardentis excecatur: catena ligatur, & verberibus edomatur. Sic homo impatiens, & iracundus de singulis iniuriis se vindicare appetit: neque propter vnum inimicum dimittit quin contra alium bellum suscipiat, sed tanquam pelvis ardens, est ira furens ad quam excecatur, quia sua oculum rationis perturbat, quem intra, & infama pernicius execat: sed iustior est catena ligandus, vel verberibus edomandus.

In bonum peragendum non perseverantes varijs si multitudine Satyrus, & faunus non leopardi assimilari demonstratur. Cap. L X I X.

Imperverserantes qui bene incipiunt, & in fine deficiunt similes sunt illis animalibus montis, quæ satyrus dicuntur siue faunus. De quibus dicitur si. q. habet cornua in frontibus, & sunt similes capris in pedibus. Et tale rursus monstrum quod beatus Antonius inuenit in solitudine: & dū interrogaret quid esset, dixit, Mortalis siue vrsus ex accolis heremus, quos errore de iusta gentilitas tauros, & satyros colit, quæ autem est, cornu, frontis illi robur, principium operis: & quæ pes caprinus nisi non delectus. Ille ergo qui viriliter incipit, sed postmodum ad debitam finem bene incepta non perducit, quasi satyrus monstrum similis existit, & tales erant illi quibus Apostolus dixit. Cum spiritu ceperitis, nunc carnis consummationem.

Gal. 3.

Item imperverserantes, & impatientes si miles sunt leopardi, qui saliendo non persequendo caput prænam quam si. 3. vel 4. salta non coepit, præ indignatione desistit, & quasi victus retrocedit. Tales sunt qui non diutius laborando, sed quanto citius obtinendo volunt assequi, quod intendunt. Vnde si non statim obtinent, & non inueniunt, quod volunt, quasi totius victi, a bene incepto opere retrocedunt, non attendentes, quod labor improbus omnia vincit, ut dicit Virgilius. Vnde etiam perseverantia orantis obtinet a Deo, quod

Virgil.

cupit. Lu. Si perseverauerit pulsans, dabit ei quot erit necessarium.

Chamaeleonis natura describitur, cui quidem rationabiliter inconstans homo assimilatur.

Cap. L X X.

Instablis, & inconstans homo assimilatur chamaeleoni, quæ est bestia parva diversis varietatis coloribus respersa. Cuius corporaleculum ad varios colores quos videt, facile variatur nullum. n. inuenitur animal, quod sic recipiat oppositorum sibi colorum mutationes, ut dicit Isi. Sic animus parvus pusillanimitate, vel parvus in virtute facile, impressionem amoris, vel timoris, vel gaudij, vel doloris, vel tristitiæ, recipit ex omnibus, quæ sibi occurrunt: & ideo stabilitatem non habet, quia immutatur, & deducitur per varias adfectiones. Iaco. Iaco. 1. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

Invidia malum virus, invidiosorumque natura per quamplurimas Indias serpentium, Cerui, Vrsi Syrenæ, Salamandra, lincus, Draconis, ac tandem Taphiæ omnes similitudines dilucide aperitur. Cap. L X X I.

Invidi sunt similes quibusdam serpentibus Indiarum, qui statim fugiunt quando videt florere arbores aromaticas, quas etiam corrodere dicuntur ne florent, eo, quod odorem florum sustinere non valeant. Sic invidi prosperitatem proximorum sustinere non possunt, & de ipsorum infortunio gaudent; Ecce. Laqueo perhibent qui delectantur in casu iustorum.

Ecc. 37.

Item invidi dolent si aliquis utilitatem de bonis eorum capit, etiam de his quibus non indigent. Sunt enim similes ceruis, qui quando cornua eliciunt, abstrudent propter invidiam, & dolere videntur si aliquis ex illis accipiat medicinam.

Item invidus assimilatur vrsō. Nam vrsus cerebrum habet venenosum, & ideo eius caput & spatula coarantur, ne gustantes de eius cerebro in vrsinam rabie convertantur. Nulli enim animali est tanta solertia ad male laudandum, sicut vrsus, ut Plin. dicit. Sic invidus habet ca put venenosum, & mentem veneno osili, & malignitatem iniectionem. Vnde necessarium esset, ut videretur igne charitatis, quæ non emularet, & sic nemini noceret. Et deo nullum virum facit hominem ita solentem

Plin.

Liber quintus

lerrem ad male faciendū, & nocendū alijs
sicut inuidia. Vñ p inuidiā diaboli mors
Sap. 1. 2. intravit in oīs hoīes. Sap. Inuidia diaboli
mors intravit in orbem terrarum.

Item inuidus similis est syrena, quā tē-
pestare lætas, & in sereno tristatur. Sic est
inuidus dum gaudet de alterius aduersita-
te, & tristatur de prosperitate.

Item inuidus similis est salamandra.

Primō rōne tēp. Nam salamandra, quā
habet figurā similem lacertæ non apparet
nisi in magis imbris, & in sereno defi-
cit oīno. Per magnos imbres intellige ma-
gnas tribulationes, vel aduersitates alicui
cōtingentes. Tunc inuidus, & malivolus
se manifestat ad insultandum, & nocen-
dum ei, sicut fecit Saul Dauid. Sed in sere-
no. i. dum videt hominem in prosperitate,
tacendo desit, & iustitia consumitur.

1. Reg.
16.

Secūdo, rōne frigoris. Nam tanti est frigi-
ris, vt ignem extinguat, sicut glacies. Sic
inuidia extinguit ignem charitatis.

Tertio, rōne veneni. Nā ore venenū euo-
mit, scilicet quandam saniem lacteā, quā
si corpus hoīs tetigerit, inde pilos cōnue-
luere facit. Similiter inuidus venenū euo-
mit ore detrahendū, & infamando. Ps. Ve-
nenum aspidum sub labijs eorum.

Ps. 13.

Item inuidus vbi alteri nocere credit,
quāque prodest, & ideo assimilatur lynxi,
cuius vna in gemmam preciosā cōuer-
titur, & ipse hoc scēs, & quasi homini in-
uidens, & dolens si gemmam hanc inue-
niet dum vinam emittit, eam sub terra
abscondit: & tamē fallitur, quia ibi vt di-
cit Plinius, in lapidem citius commutatur.

Itē inuidus assimilatur draconi. Nā dra-
co venenū suū habet in lingua, & in sel-
le, sicut enim Plinius, q̄ ex vi veneni sem-
per lingua eius erigitur, & ex calore flatus
sui aer inflamatur, vt aliquando incendi
videatur. Item habet in cauda, & plus no-
cet verberē quam ictus, quicquid autē cau-
da ligauerit accendit, raro dormit. Et visum
acutissimum habet, vnde a remotis predā
suā videt. Similiter homo inuidus habet
venenum oculis in se, i. in terius in men-
te, & in lingua, i. in detractione, & lingua
emittit ad anū detrahendum, & superbe lo-
quendum, & ad oīa inflammandū, &
incendendum. Habet etiam vinū in cauda,
quia scilicet retro percutit per occultam
detractionem: & occidit per infamiam non
raro dormit, i. raro quiescit a nocendo, &
machinando: & habet acutissimum visum
circa defectus proximū, ut q̄ a remotis vi-

det quid de ipso capere possit.

Item inuidus homo frequenter vnde
credit lædere alium, lædit seipsum. Vnde
est similis papilionī, qui dum lumen ex-
tinguere nititur, in flammam irruens ipse
comburitur, Psal. Converteretur dolor eius
in caput eius, & in verticem ipsius iniqui-
tas eius descenderet.

*Hypocritarum defectus ei fallacia per varias Co-
codrilli panthera, eruca, ac etiam Papilionis si-
militudines, vidē, & apposite patet.*
Cap. LXXII.

Hypocrita ei quem lædit, falsam com-
passionem ostendit ne ex crudelita-
te ledere credatur Vnde assimilatur coco-
drillo de quo Philol. dicit, q̄ si hominem
iuxta litus inuenit, eum occidit, sed postea
eum plorat, & tamen eum deuorat. Talis
fuit Ismael filius Hathanie de quo habe-
tur Hiere. q̄ cum amicis, Godolia quem
ipse occiderat incedens, & plorans ibat,
& tamen etiam illos cum quibus sic ibat,
occidit, vt dicitur ibidem.

Item hypocrita, vel hæreticus assimila-
tur pantheræ, quam propter pulchritudi-
nem exterioris pelis, vel varietatem colo-
rum, & odorem quem ex ore emittit, om-
nia animalia sollicitantur videre, sed torui-
tate capitis deterrentur: vnde ipsa caput
occultat, & dum ei animal appropinquat
ipsum accipit, & manducat, sic pp appare-
tiam exterioris sanctitatis, & varia spū-
tualia opera, quæ hypocrita, vel hæreticus
exterioris præstendit: & aliquando propter
famam doctrinæ, quæ est, vt odor oris,
multæ deuota & imphes personæ desi-
derant eum videre, vel ei adherere qui-
bus ipse caput suæ malitiæ, idest malignæ
intentionem, vel corruptam fidem à prin-
cipio abscondit. Sed eum ei aliquis credē-
do familiariter adhesit, tunc ipsum de-
ciplendo caput, & manducat. i. eum sibi in-
corporat hoc est corumpēdo assimilatur.

Item hypocrita assimilatur erucæ. Eruca
enim est vermis noxijs, quia in folijs
olerum cresces pampinos tridus fron-
des, & flores corrodit. Vnde ab eradendo
dicta est eruca, vt dicit Isi. Sic quoque hy-
pocritis visum omnem fructum spūtua-
lem, & bonum hominis destruit, scilicet,
& florum. i. affectionum, & frondū. i. lo-
cationum, & in actū. i. operationū, quia
in oībus inuenit hypocrita solum huma-
num fauorem. Secūdo, quia est vermis in-
geniosus

Plini.

geniosus scilicet ad se conseruandum es-
tra temporis asperitatem. Nam sicut di-
cit Plin. Eruca extremitatibus arborum co-
fampis, folijs & fructibus rexit de suis vi-
feribus telas more araneorum quibus se
per totam hyemem inuoluit, custodiens
petitum semen suum. Egerit enim que-
dam oua, de quibus in vere erumpent-
bus gemmis nascitur multa proles. Sic et
homo hypocrisis imitante hyeme i asper-
tate alienatus aduersitatis, vel tribulationis
de visceribus suis i ex proprijs, & oculis
malis suis textit telas. i. ordinat mirabi-
les, & astutas vias quibus se inuoluit, i.
idest cooperit, & defendere possit. Et in
talibus viis se inuoluit, i. cooperit, cu
stodit petiferum semen suum, idest mali-
gnum adfectum. Et egerit quaedam oua. i.
facit quaedam secreta opera ex quibus quan-
doque oriuntur mala multa.

Tercio, quia est uermis maculosus, est
enim eruca mollis, & lentosa ciuicis co-
loribus distincta, de nocte luens, ut stella,
in die deformis apparet. Sic hypocrisis
est mollis, i. deliniosus, uel mollis, i. cedens
tentationibus. Mollie enim tangenti non
resistit, sed cedit.

Item est lentosus, idest pueredine pec-
catorum siue humore luxurie plenus, &
diuersis coloribus, idest uitijs siue malitijs
maculatus, uel diuersis coloribus idest di-
uersis ostentionibus, i. distinctus uinctus,
quia multis modis conatur apparere ho-
nus. Sed licet de nocte, i. obscuritate pre-
sentis uitae luceat, ut stella scilicet per cla-
ritatem famae, uel exterioris apparentiae,
tamen adueniente die mortis, siue die
claritatis diuini iudicii, in quo illuminan-
tur abscondita tenebrarum, & manifesta-
ntur cuncta cordium, tunc deformitas
eius patebit.

Quarto, quia eruca est uermis quasi mo-
struosus in transformando se. Nam ad mo-
dum bombycis sericem facientis formam
mutat, & se reptilem in uolantem transfor-
mat. Alas. n. tenues, & latas suscipit qui-
bus uolitando in aera se extollit, & quor-
colores in corpore habet rot in ans ostendit.
Et tale uolatile papillo uocatur, ut di-
cit Isidor. Et ideo, ut ipse dicit, ex crucis pa-
pilioes fiunt, & ex papilionum stercore
erucæ iterum generantur, & quando
volant minus noxia sunt, quam quando
reptant. Tunc enim eruca accipit formam
uolantem, siue papilionis, quando hypo-
crita ascendit ad gradum prelationis. Tunc

enim ad modum bombycis sericem faci-
entis aliam formam assumit, quia ad mo-
dum sancti uiri multa bona se facit, i. uolando
præstendit. Alas tenues, & latas suscipit, qui-
bus in aera se extollit, quia quaedam opera,
quæ apparenter uidentur uita, sed uitate
sunt ualde debili, i. inchoata, & animis,
quibus facilius se eleuat, & in regimine
magnificat. Et sicut ex crucis papilioes
fiunt, quia sic ex hypocrisis sancti, & uer-
na gloriosi exeunt. Ex quorum stercore,
id est temporali gloria, quia uitijs peccato-
ris gloria uermis, ut stercoreus, ut dicit Mach-
chæ iterum generantur erucæ, quia scilicet
alii ambrosii uidentes hypocritarum tem-
poralem gloriam seq. conantur et eorum
scitum uitam in hoc munus non sunt
hypocrisis uolentes quam reptantes, quia
minus latet cor in hypocrisis in statu di-
gnitatis. Nam principum uidentur esse,
& quanto hypocrisis est minus occulta,
tanto minus est noxia.

Itē in statu dignitatis hypocrisis sibi ma-
gis cauet ne perdat nomen, uel honorem
sanctitatis.

*Ira damna iracundie, praua natura aperta mon-
stratur: quibus Apri. Canis rabido, & gregyl-
lq. per pueri coram similitudine naturales in
re comparantur. Cap. L. & X I I.*

Ira impellit frequentes hominem ad
pericula mortis, propter appetitum
uincit. Unde iracundus est similis apro
i. siluestri porco. Quia in Aul. & Plin. fuit
animal leuissimum, & tan. i. feritatis, ut mor-
tem paripendat, & a terra uination. in
trepide se opponat, nullo ferro confos-
sus uirtus contra uulnera ex suis resu-
mit, & ipsos cum cunctis suis inuadit. Sic
homines frequentes, ut se de inimicis uin-
dicent, ex ipsa ira periculum mortis par-
uipendentes etiam in tela venatorum inuolunt
inreptidos, neque uenerat retulit,
sed maiore suorum in se uulneratores in
surgunt. Iob. 7. uum nullum in. i. belu. i. acun-
dia. Mach. Fera belu. i. iam gerens.

Item iracundus similis est cani rabido,
qui semper solitarius, i. sam. n. alii. caues
fugit tanquam pesti, uel tanquam ca-
dendo, ut ebrius, & curru aperto ore lin-
gua pendente, & salua deluente, nau-
los habet rubicundos, quos habet i. i. i. i.
apertos, in omne tamen obiectum impi-
git ac si cecus esset: contra omnē re repu-
gnat, & contra uimbrā suā latrat. Et dicit Co-
stantinus,

1. Mach.

Iob. 5.

2. Mac.

4.

Isidor.

Liber Quintus

stantinus, q̄ canis est calidus & siccus, cui nigra cholera dominatur: quā dum corrumpitur, canis in rabiem vertitur. Similiter etiam homo iracundus est soli uag. s. quia nec amicum, nec socium potest sustinere: propter quod dicitur, Noli esse amicus homini iracundo. Merito ab omnibus fugiendus est tanquam pestis, quia nemini parcat. Item aperto ore currit: quia uerba maledicta proferre non desinit. Vnde ei lingua exiit os pender, quia eam cohibere non potest: totū. n. spiritum suum profert itulius, cui salua sapientia, seu discretionis deunt, quia siquid sensus habet iratus, ex iura totū perdit. Oculos autem ad literam rubicūdos habet propter seruiorem sanguinis, q̄ vaporatiter ascendit ad faciem, & ad oculos hominis irati. Est enim ira naturaliter ebullitio sanguinis circa cor (ut Damascē dicit) propter inflammationē spirituum visibilia. Sed quasi cecus in oē quod audiendo, vel videndo sibi resistit impingit. Nam in omni verbo, vel in u, vel alio gestu offenditur, & ideo contra omnia, quā audit, vel uidet repugnat: & apud scriptum etiam solus exultans murmurat, & sic ad modum rabidi canis q̄ umbram suam latrat: maxime autem tūc in rabiem facilliter accenditur, quādo nigra cholera, id est melancolia corrumpitur: quia quando est in aliqua accidia, vel melancolia homo iracundus, unc, ex leui causa accenditur in iram, q̄ tunc est maxime pronus ad iram ex conceptione, vel imaginatione alicuius rei contristantis. Iuste ergo debet homo conari ne ab ira superetur, ex qua tanta rabies oritur. Iob. Non te superet ira.

Pro. 22.

Dama.

Iob. 37

Item iracundus, vel impatiens, cum aliquod cōtrarium occurrit, etiam quod bene fecerat destruit. Vnde similis est Grogyllo, qui est idem, q̄ Helicius, ex eo pro, quod est maior. Iste ex vinea, vel arbore uvas, vel poma deiicit, & super ea voluens se pinnulis infigit, & in ore semper vnum assumit: sed dum ea ad nidum portat, si aliquid ei ceciderit, iratus omnia excutit, & iterum ad arborem, ut se oneret redit.

Item irati quācumque faciunt, dū sunt in impetu irā communiter, & ut plerimum faciunt defectuose. Cuius exemplum naturale est, quia animalia iracunda parant totus imperfectiores, sicut canis carulos cecos, & vrsus parit frustra-

carnis per lineamēra indistincta, quā solet sub ascella sicut gallina oua, quibus lambendo induit debitam formam.

Similiter iratus, in ipso suo impetu facit opera ceca, rationis consilio non praue- ta, & iterum opera confusa, & inordinata, nisi postea per mansuetudinem sapientiae reparentur, & formentur. Et ideo bene Sene. dicit: Nihil tibi liceat, cum irasceris.

Sene.

Item iracundi homines similes sunt quibusdam animalibus, de quibus Arist. dicit, q̄ mouent cornua sicut auriculas, & sunt in regione Auftraga, quā sicut dicit Auicenna, sunt regio ipsius Arist. est enim in eis coniunctio cornuum magis cum cute, quā cum ossē. Similiter iracundi, qui quolibet verbo audito contrario, statim mouentur ad laedendum. Et qui irati sunt, mouent cornua sicut aures: aures enim ad audiendum, & cornua sunt ad percutiendum in eis a quē parata. & furor talium sic subitō erumpens, non habet misericordiam, secundum illud Prou. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor.

Ari. de antr

Pro. 27.

Hominem secundum exteriora non esse, nec in bonum, nec in malum omnino induendum, minimumq̄ peccatum fore fugiendum, Hædi, Tyrus serpentis exemplo confirmatur.
Cap. L X X I I I.

Iudicandum non est de homine secundum apparentiam sensus exteriorē. Nam hædus quo ad tactum pellem habet siue pilum agno asperiores, & tamen carnem habet meliorem, & præcipue masculus, cuius carnes sunt optimæ, & suauissimæ propter suam temperiem. Sic in hominibus aliqui illi, qui vñ hispidus & despectus extenus, est optimus interior. Vnde Iob. nolite iudicare secundum faciem. Non solum autem in bonis, sed etiam in malis huiusmodi iudiciū fallit: quia frequenter, qui in apparentia minor est, in malitia est maior. Nam Tyrus est serpens in apparentia parvus, & tamen in veneno magnos serpentes excedit. Vnde inuenitur Tyrus parvus (sicut ait Arist.) quem magni serpentes timet & fugiunt: & habet talis Tyrus pilos. Inuenitur etiam Tyrus, contra cuius mortuum nullum est remedium. Sic malum, vel peccatum debet homo timere quāntuncunque videatur modicū. Apost. 1. Cor. 5.

Iob. 7.

Modicū

1. Cor. 5

Modicum fermentum totam massam corrumpit.

Peccata, vitiorumq; pruritus per penitentia lachrymas facillime abluunt, elephanticum naturali proprietate probatur. Cap. LXXV.

Lachrymis pnia peccata abluere elephantes docent, qui secundum Plinium in noua luna gregatim conueniunt & in flumine se abluunt, & sic ad locum suum redeunt. Tunc autem quasi apparet noua luna, quando superuenit hominibus aliqua mutatio siue aduersitas noua, & tunc more elephantium debent ad aquas doctrinae siue predicationis gregatim confluere, & in flumine poenitentiae, & lachrymosa compunctionis peccata sua lauare, ut peccatis amotis amoueantur flagella. Etiam tunc gregatim ad aquas currunt, quando processionaliter ad diuinam misericordiam impetrant, cum letanijs, & orationibus vadunt. Quod etiam fieri debet adueniente noua luna, id est nouae aduersitatis mutatio ne. Et cum elephantes taliter vadunt, & iuuenes suos in eundo, & redeundo ante se etiam ire faciunt, quos custodiunt, & instruunt ad similia facienda. Et sic in suis praeceptis, debet fieri etiam ab hominibus in pueris, & in iuuenibus eorum. Ioel. 2. Congregate paruulos, & fugientes vetera vnde & Christus cum esset athenis, fuit ductus cum alijs ad festa in Hierusalem. Item lachrymarum luctus extinguit vitiorum pruritus, sicut aqua marina, vel salsa extinguit pediculus. sic aqua lachrymarum, cum sale discretionis, & aceto compunctionis extinguit pruritus vitiorum, & specialiter carnis. psalmus. Contribulasti capita draconum. id est pruritus, seu principia tentationum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Humanas leges magni viri facile transgrediuntur, quod similitudine Aranearum tela more optimo fulcitur. Cap. LXXVI.

Leges humanae (ut dicit Anaxagoras) similes sunt telis aranearum: quia in eis parua quidem, & imbecilla animalia inuoluuntur, & capiuntur, ut musca, & huiusmodi. sed magna, & potentia, ut aues, & huiusmodi, eas optime transgrediuntur, & dirumpunt, sic magni transgre-

dientes legem non puniuntur, sed solum imbecilles, & parui.

Onagri in eorum siti tolerantia, patienter debitas penitus sufferre nos erudiant. Cap. LXXVII.

Longanimiter, & patienter tolerare defectum, & poenam quousque sit tempus congruum subleuationi, & impletioni, onagri nos docent, quia est animal valde impatiens siti, diu expectat quousque, potum inueniat sibi aptum. Cupidi autem tanquam sitientes, & impatientes suis, quarunt impleri aquis turbidis, & immundis, i temporalibus diuitijs quae & animae quietem turbant, & scientiam maculant, nec auferunt eis sitim. Sed sancti viri tanquam onagri patienter expectant, quousque veniant ad illum fontem vitae, ubi erit plena satietas psalmus. Ps. 103. Expectabunt onagri in siti sua.

Luxuria damna quam plurima, luxuriantium, natura atque defectus, per naturales Hirci, Porci, Boraci, Elephantis, & denique Tinea proprietates, & similitudines clare cognoscuntur. Cap. LXXVIII.

Luxuriosi assimilantur hircis. Primum ratione lasciuiae: quia hircus, (secundum Isidorum) est animal lasciuum, & feruens ad coitum. Sic luxuriosi lasciuui sunt, & feruent ad opera lubrica. Hiere. Olla succensam ego video a facie Aquilonis. Facies Aquilonis, quae videbat propheta, est suggestio maligni spiritus, succendens ollam, id est carnem, in qua feruescit aqua carnis concupiscentiae.

Secundo, ratione petulantiae, quia hircus (ut Isidorus dicit) est animal petulens, unde eius oculi ad libidinem in transversum respiciunt. Sic luxuriosi hanc respiciunt, & impudicum representant impudicum animum, quia (sicut dicit Augustinus) impudicus oculus impudici cordis est nuncius.

Tertio ratione infamiae: quia hirci sunt foetidi, & sic luxuriosi foetent per infamiam. Unde Dominus super Sodomam pluit sulphur, & ignem: quia in peccato carnis ardet ignis concupiscentiae, & sicut sulphur infamiae. Quarto ratione inhaerentiae: quia hic vitium incorrigibile inhaeret (sicut dicit Democritus, & refert Plinius) quod hircus nunquam est sine fabre. Est enim hircus tantum calidior, ut adamantem quem neque ferrum, neque ignis domare potest.

Augus.
in Reg.

Demo.

Liber Quintus

potest eius cruor calidus molliat, ut dicit
Hier. Vnde puer febreem conuulsum, &
sic qui in carnalibus sunt, ut temp sunt
in anima male concupiscunt. Sed attenden-
dum, quod corna hirci ad altum de fugare
serpentes. Corna ergo hirci, est vigor cor-
poris lasciuosus, quod si asaturatur igne af-
flictionis, recedunt serpentes, id est venenose
tentationes carnis.

Item eius fel de clarificare visum, quia
amarum est, & tribulatio carnis interdum
visum aperit, & claritatem reddit.

Item luxuriosus assimilat porco. Primo
quia porcus, quasi spurcus est dictus, quia
in sparsis, & foridulis semper quiescit. Sic
luxuriosus in sparsis, & foridibus car-
nalem peccatorum quiescit, unde Hiero-
nimo ab reuocatur in foridibus suis. Secundo
quia porcus nascitur dentatus (ut dicit Phi-
l.) dentes perire, quibus mentis deriuat, sunt
delectationes, quae ab ipsa sui origine siue
radice sunt peccato luxuria. I. in ipsa co-
gitatione. Non sic autem est de peccato lux-
uriae, quod potius habet poenam, nisi in fine, quod se-
ritas vindicat. Tertio, quia porcus amif-
so oculo, cito moritur. Sic quia oculus im-
pudicus, & vagus est incitamentum,
& fomentum luxurie, amoto eius vi-
tio luxuria facilliter cessat. **Iob. 31.** Pe-
gi tectus cum oculis meis, ut ne cogi-
tarem quidem de virgine. Quarto, quia
porci volutati in luto plus iacent in la-
tere dextro, quam in sinistro, quia, si plus iacet
homo in luto luxuria, dum est in dextro
perpetratis, quam in sinistro aduersitatis, quia
malitia vnius horae obliuionem facit lu-
xuria, ut dicitur Eccle.

Eccl. 1. Item luxuriosus assimilat boraci, id est ru-
betræ, quae est genus ranae venenosum.
Hæc enim oculos habet quasi igneos, & ta-
to est perniciosior, quanto eius aspectus
est ardentior. Aspectum solis odit, & te-
nebras quaerit. Herbas dulces diligit, &
earum radices comedit, sed comedendo
eos intus. Et ideo in ortis ruta inimica
ei plantari consuevit. Loca fetida, & ti-
mosa diligit, & odorifera odit, unde fugit,
dum vinea florere incipit. Sic similiter lu-
xuriosus quasi habet oculos igneos igne
finitioris concupiscentiae inflammato-
rum, & quanto oculus ardentior, cito abi-
nus detentor in concupiscentia. **2. Pet. 2.**
Oculos habentes plenos adulterij. Sic
ad hanc erant, lumen odit, & tenebras qua-
erit, quia oculos adulterij obseruat caligi-
nem. **Iob. 24.** Vel odit aspectum solis, id est ma-

nifestationem peccati sui, & quaerit tene-
bras, id est occultationem. Herbas dulces dili-
git, id est delectationes voluptatis, quae dulces
sunt carni, & radices earum comedit, id
cogitationibus earum interioribus pasci-
tur, quia si eas opere implere non potest,
saltem in corde reuolunt, & ita sibi ipsi
foetidas & immundas cogitationes gignit.
Sed si ruta, id est aliqua amara tribulatio ibi
plantari posset, tales infestationes cessa-
rent. Diligit etiam luxuriosus loca fetida
& timosa, id est inhonesta, & infamia, ut lupa-
naria, & huiusmodi, honesta autem loca, & con-
sortia odit, & fugit. Et ideo ubi vineam
pauca florere videt, non appropinquat,
sed fugit, & elongatur. Vnde notandum,
quod luxuria siue concupiscentiae seruor ex-
tinguitur afflictione durae poenitentiae.
Cuius adhuc exemplum apparet in bora-
ce siue rubetræ. Tradit enim auctores (ut
dicit Plin.) quod in dextro latere rubetræ est
os occultum, quod in aquam feruentem
missum subito seruiorem facit stare, nec
osse in ea stante potest ultra feruere. Et
dicunt illud quartanam fugare. Quasi ve-
ro rubetræ est humana vita, cuius latus
sinistrum, est status culpae, sed dextrum
est status poenitentiae. In hoc latere est os
id est dura afflictio carnis, quae debet onerari
non ad ostentationem neii, ut faciunt
hypocritae. Hæc exinguit seruiorem aque
id est ardorem concupiscentiae, & fugat quar-
tanam, id est luxuriam, quae quadruplè ardet,
scilicet in cogitatione, in affectu, in aspectu,
& in tactu.

Item gula, vel luxuria vitium domina-
tur in magnis, & potentibus viris, quia per
voluptatem carnis, maxime eos diabolus
vincit. Sicut vinicoinis, cum elephante se-
pe bellum gerens, cum elephante in
ventrem percutit, eum prostermit. Habet
enim elephas mollem ventrem, per vni-
cornem intus diabolus, cuius cornu si-
gnificat potestatem sibi a Deo permissam
ad tentandum, vel ad persequendum ho-
mines. Hic elephantes, id est magnos viros,
& in dignitatibus constitutos præcipue
percutit in ventre, quia per viua, quae ad
ventrem pertinent, scilicet per gulam, & per lu-
xuriam eos vincit, ad quae ipsi potissimum
sunt molles, id est prони propter delicias qui-
bus continue vtuntur, & propter liberta-
tem quam habent. Vnde Philosophus di-
cit, quod multi eorum qui sunt in potestati-
bus constituti similia pati vult Sardana-
palo, scilicet qui fuit rex Assyriorum totus lu-
bricus,

Plin.

Arl. in
Ethi.

bricus, & iuxuriosus, & deliciosus.

Item luxuriosus assimilatur tinea. Est enim tinea uermis vestis sic dicta eo, quod vestem teneat, & tam diu ei insitit, quo usque eam corrodat. Quid autem est uermis vestimentis, nisi uicium carnis, quod propter delectationis insatiabilitatem appetit uelut hois tam diu inhaeret, ut ipsum uelut bono euacuet. Unde de luxuria, sicut dicitur

Iob. 31 Iob. est ignis usque ad contumeliam dei orans, & omnia eradicans gemina

Quomodo domini matrem diligere ac uenerari debeant peccatores, ut reuertantur. insigni canum catuli matrem diligunt, & ad huc eam voce, & odore agnoscunt, mammas quærunt, & dentium acumine cõprimunt, uerbis lac effundere cogunt: quando uero esuriunt, quæula uoce materina uera petunt. Sicut autem uelut canis, & monachus catuli, hoies peccatores, qui diaboli non natura, sed imitatione, & malitia sunt filii. Hi tamen misericordiam matrem reuereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adiuuare. Et licet ipsi sint in eis, ut ipsius uirginis bonitatem, & gloriam non uideant contemplan- do, uoce & odore tamen eam cognoscere debent, & audire uocem ipsius uocantis, & dicentis. Transte ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini.

Cap. LXXIX.

Mariam matrem domini diligere, & quærere debent et peccatores, & ad eam recurrere sicut ad matrem misericordiam. Nam & canum catuli matrem diligunt, & adhuc eam uoce, & odore agnoscunt, mammas quærunt, & dentium acumine cõprimunt, uerbis lac effundere cogunt: quando uero esuriunt, quæula uoce materina uera petunt. Sicut autem uelut canis, & monachus catuli, hoies peccatores, qui diaboli non natura, sed imitatione, & malitia sunt filii. Hi tamen misericordiam matrem reuereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adiuuare. Et licet ipsi sint in eis, ut ipsius uirginis bonitatem, & gloriam non uideant contemplan- do, uoce & odore tamen eam cognoscere debent, & audire uocem ipsius uocantis, & dicentis. Transte ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini.

Ecc. 24 Item odorem eius attrahere. De quo ipsa dicit, Ego quasi uitis fructificauit odorem suauitatis. Et iterum sicut cynamomum, & balsamum &c. Vel dicit agnoscere eius uocem, in uerbis, ut cum dicit, Magnificat anima mea dñm. Sicut in alijs uerbis ipsius, quæ in euangelio leguntur: quæ omnia salubriter nos erudiunt.

Item debent agnoscere eius odorem exemplis, quæ nobis reliquit omnia uirtutum. Debent quærere eius mammas. Habet enim uenam mammarum ad exhibendum lac gratiæ, sicut lactem, & aliam ad exhibendum lac misericordiae, sicut peccatoribus. Idcirco mater gratia dicitur. Et eam in acutis dentibus, im- portunis orationibus premere, ut uerbis eis subueniat, & si ciuium, id est si

ex animo appetunt suæ salutis remediũ, quæula uoce, & dolorosa commessione, & oratione debent præstata uera sapius postulare. Prouer. Uera eius inebriant te in omni tempore.

Prou. 5.

Hyena sua natura uariabilis, & monstruosa, cui mors comparatur, quoniam pallo carnet, quod ad culpam, & quo ad penam in hominem intrinsecus, mortuus, meditatio quæ animi profitur. Cap. LXXX.

Mors assimilatur euidam animali, quod dicitur Hyena, quæ habet viperæ col- lum, elephantis dorsum, fingit uoces hominum, in quantitate & uoluntate repræsentat lupum, in pilis colli æquum, & uariat, ut dicitur sexum, quia nunc masculus, nunc femina eadem inuenitur. Sic mors assimilatur vipæ propter celebritatem, & frequenter moriuntur hoies inopinante, & ante tempus præcipue per mortes violentas, sicut accidit viperæ, cui cum tempus parandi aduenit, hili non expectantes naturæ operationem, eius latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic & mulier dirumpunt per mortem ante tempus, sicut senectutis, & mortis naturalis. Elephanti uero assimilatur propter bellicositatem, quia elephas est animal aptum, ad bellum sed bellum siue pugna mortis est maxima. Est enim ibi pugna naturæ, quæ per morbum dissoluit. Est et ibi pugna animæ, quæ exire de domo propria, & in regionem sibi ignota ingredi compellit. Est et ibi pugna cõscientiæ, quæ supra se habet iudicem iratum si sit homo peccator, & intra se peccatorum remorsum, & sub se inferum præparatum, & iuxta se aduersariũ truculentum, & uenire terribile est ad tale iudiciũ siue ad talẽ pugnam. Uocẽ autem hoies fingit propter facilitatem, sicut enim hominem propter incuriam, nescit enim homo hunc suum. Lupo assimilatur propter voracitatem: homines enim deuorat, & nunquam satiat. Collum æqui habet propter retinabilitatem, quia imponit frenum, & tenam uocem humanam, & exa aut uariat, quia nunc femina, nunc masculus asportat. 2. Re. Ois morimur &c. 2. Reg.

Item mors tam naturæ, quæ culpa intrinsecus, in hominem per corruptionem, & reiterationem serpentis animæ, & diaboli. Quis lignum est, & sicut dicit Hypo. de medulla spinæ hominis Hyppo. mortui serpentis natiuitas, quod ad id (ut dicitur) in medio accidit, ut sicut per serpentem mors hoies uenit, sic per mortem hoies serpens

Liber Quartus

Sap. 2.

serpens de ipso procederet moriturus. Sap. Inuidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.

Item mortis memoria facit hominem citius & facilius a malo, vel peccato exire, & ideo assimilatur illi herbe, quæ dicitur dracones, quam ceruæ, quia difficulter pariunt, comidunt, ut facilius cœtus exeat. Est enim quasi in ventre cœtus, homo in peccato positus, vel in mundanis inuolutus, qui difficulter educitur nisi mortis timore impellatur. Unde mortis meditatio, & timor facilius facilius egredi de ventre mundi, vel peccati. Facit enim contemnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturum, sicut Hieron. dicit. Et iste egressus est sicut partus, qui sit dolore pœnitentiæ. Io. Mulier. i. gratia cū parit, s. nouum hominem in iustitia, ut iustitiam habet, s. pœnitentiæ; & hæc trinitas facit eum egredi de peccato, quod dimittendum impellit memoria mortis, Ecclesiast. 7.

Eccl. 7.

Eccl. 7.

Memorare nouissimam tuam, & in aeternum non peccabis.

Item memoria mortis cum compunctione cordis, resistit veneno tentationis carnalis. Sicut cinis scorpionis potatus in vino, remedium est homini percussio ab eo. Quali percussio scorpionis est ipsa tentatio carnis. Scorpione enim ante palpando incedit, & retro cauda ferit. & sic caro primo delectat, postea cruciat, ergo homini a scorpione percussio. i. a carne tentato, remedium est cinis scorpionis cum vino. Quid enim est cinis scorpionis, nisi resolutio carnis, quæ cum vino compunctionis potata. i. attento animo considerata, liberat a venenosa punctura scorpionis. i. a venenosa tentatione carnis? Aug. Nihil sic reuocat a peccato, quam frequens mortis meditatio.

Aug. li. exhor.

Animantia in ueteri lege ac eum concessa ac etiā prohibita, quæ mentis munditia, seu immunditiam signare videntur, manifestantur: ac eorum a Deo id factum sit, rationes assignantur. Cap. I X X X I.

Leui. 11

Munditia mentis signatur in munditia illorum animalium quæ concessa sunt ad esum in lege Moyli. Dicitur Leui. Omne, quod habet diuisam ungulam, & ruminat de pecoribus, comedetis. Quod autem ruminat, & habet ungulam, sed non diuidit eam, sicut camelus, non comedetis. Cyrogryllus, qui rumi-

nat, ungulam; non diuidit immundus est. Lepus quoque nam, & ipse ruminat, sed ungulam non diuidit. Et fons, quæ eum ungulam diuidat non ruminat: horum carnis non vescimini.

Item dicitur in eodem: Omne de volucribus, quod gradi ut super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attractus, atque ophiomachus atque locusta, singula iuxta genus suum. Vbi nota, quod animal, quod ruminat, & diuidit pedes, i. ungulas, conceditur ut mundum, ut dicit Aug. ex quadam significatione. Quæ, scilicet ungula signat distinctionem duorum testamentorum, vel patris, & filii, vel duarum naturarum, in Christo, vel discretione boni & mali. Ruminatio autem signat meditationem scripturarum, & sanum intellectum earum. Cuicumque autem alterum illorum deest, spiritualiter immundus est: & ideo prohibetur tanquam animal immundum, quod altero illorum caret. Volatilia vero, & quadrupedia, quæ crura posteriora longiora habent, ut saltare possint, comeduntur. Alia vero, quæ magis terræ adherent, prohibentur: quia illi, qui abutuntur doctrina quatuor Euangelistarum, ut per eam in altum non leuentur, immundi reputantur.

Muneribus sepe Iudices, seu Principes placari ac corrumpi: Catuli exemplo probantur. Cap. LXXXII.

Munera mitigant animum iudicis, & prelati, & frequenter corrumpunt. Nam aliquando catulus latrans, currit contra aliquem, ut videatur eum mordere: sed si proiceret ei vnum trustum panis acciperet, & sileret. Sic aliquando prelati aliquis venit ad aliquem subditum cum tanto latratu, ut videatur eum vellet deuorare, sed ille proicit eidem vnam markam argenti, & auertit ob eo loquelam. Ecclesiast. Xennia, & dona excecant oculos iudicis, & quasi mutus, in ore auertit correptiones eorum.

Ecc. 20

Per

Per Cameli nominis interpretationem, eiusq. naturam, subter obedientiam seu penitentiam fore a fidelibus subeundam, pauca demonstraverbo. Cap. LXXXIII.

Obedientia, vel penitentia onus humiliter suscipere, & patienter portare cameli nos docent. Nam cameli (ut dicit Isidorus) vocabulum a graeco nomine sunt sortiti, eo quod quando onerantur, se inclinantes coram hominibus humiliantur, & super genua incurvantur. Camelus namque graeco humile, vel breue est Latine. sunt enim animalia ad onera apta, & ad portandum mansueti: sic ergo debet homo onus obedientiae a superioribus iunctum penitentiae humiliter suscipere, & mansuete, & patienter illud ferre. Vnde etiam de malis praedictis subditus dicitur, Quaeunque dixerint vobis seruate, & facite.

Mat. 23

Tria sacrificiorum genera veteris legis, necnon alia in his sacrificijs oblata, eorumque modus ac significatio declaratur, quibus omnibus inodus a Deo se docendum aperitur. Cap. LXXXIII.

Offerre se debet homo ad Dei seruitutem eo modo quo animalia in lege Moysi offerebantur in sacrificium. Fiebat enim triplex genus sacrificiorum. Nam quoddam erat, quod comburebatur. Vnde dicitur holocaustum, quasi totum incensum: huiusmodi sacrificium offerebatur Deo ad reuerentiam maiestatis illius: & ad amorem bonitatis illius, & conueniebat perfectorum statui in impletionem consiliorum: & ideo totum comburebatur, ut sicut totum animal in vapore sursum ascendebat, ita etiam signaretur totum hominem, & omnia, quae ipsius sunt, Dei domino esse subiecta, & ei esse offerenda.

Aliud erat sacrificium pro peccato, quod offerebatur ex necessitate remissionis peccati: & conueniebat statui penitentium in satisfactione peccatorum, quod dividebatur in duas partes. Nam una comburebatur, alia vero cedebat in usum sacerdotis, ad designandum, quod expiatio peccatorum sit a Deo per ministerium sacerdotum, nisi quando offerebatur pro peccato totius populi, aut specialiter pro

peccato sacerdotis: tunc totum comburebatur. Non enim debebant in usum sacerdotum venire ea, quae pro peccatis eorum offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret, & quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederent in usum eorum, pro quorum offerebantur peccato, idem videretur, ac si non offerrentur.

Tertium sacrificium vocabatur hostia, quae offerebatur Deo vel pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium ex debito beneficii accepti, vel accipiendi. Et conuenit statui proficiendum in impletionem mandatorum. Et istud dividebatur in tres partes. Nam una pars incendebatur ad honorem viuius Dei. Alia pars cedebat in usum sacerdotum. Tertium vero pars in usum offerentia. Ad designandum, quod salus hominis procedit a Deo dignitibus ministris, & cooperantibus ipsis hominibus, qui saluantur. Hoc autem generaliter observabatur, quod sanguis, & adeps non veniebat in usum sacerdotum, neque in usum offerentium. Sed sanguis offerebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps autem adurebatur in igne. Prohibebatur autem esus sanguinis ad hoc, ut horrerent humani sanguinis effusionem. Vnde dicitur Gen. 9. Carnem cum sanguine non comedetis: sanguinem enim animatum requiramus. Vfus vero adijum prohibebatur eis ad vitandum lasciviam. Vnde dicitur Ezech. Quod crassum erat comedebatis. Vel per hoc significabatur effusio sanguinis Christi, & pinguedo charitatis, per quam se obrulit pro nobis. De hostijs autem pacificis cedebant in usum sacerdotum pedusculum, & armus dexter, ad excludendum quandam diuinationis speciem, quae vocabatur sparulamantia, quae gentes in spatulis animalium immolatorum diuinabant, & in osse pedusculi: & ideo ista offerentibus subtrahebantur. Per hoc etiam figurabatur, quod pedus, quod est tegumentum cordis, & etiam fortitudo ad sustentandum, Deo seruiet, qui significatur par armum dextrum. Et nota, quod qui aon poterat habere animal quadrupes, saltem debebat offerre farnam, vel spicam. Cuius figuralis ratio fuit, quia panis significat Christum, qui est panis viuius: Qui quidem fuit sicut in spica, in statu legis naturae: sed in fide patrum fuit sicut in simila. In doctrina vero legis, & prophetarum sicut in pasta, fuit autem

Gen. 9.

Ezech. 14.

Ioan. 7

Ce sicut

sicut panis formatus post humanam naturam assumptam: Coctus in igne, id est formatus a spiritu sancto in cibano viri virginis. Qui etiam fuit coctus in sartagine per labores quos in mundo sustinuit in cruce vero velut in craticula adustus. Si etiam omnis alia oblatio, quae fiebat, Christum aliquo modo figurabat, siue essent de terra nascentibus, qui sunt in cibum, ut panis; siue in potum, ut vinum; siue in condimentum, ut oleum, & sal, siue in medicamentum, ut thus, quod est aromaticum, & consolidativum. Nam per panem figurabatur caro Christi, per vinum sanguis eius per quem redempti sumus, per oleum gratia Christi, per sal eius scientia, sed per thus oratio. In offerentibus autem panis azymus significabat sinceritatem, & veritatem vitae. In sale vero designabatur discretio sapientiae, vel mortificatio carnalis concupiscentiae. Thus autem offerebatur ad designandum devotionem mentis, quae est necessaria offerentibus: et ad designandum odorem bonae famae. Nam thus, & pingue est, & odoriferum. In sacrificio vero zelotypiae thus non offerebatur, quia zelotypia non procedit ex devotione, sed ex suspitione.

Occasiones peccatorum esse a nobis remouendas: Elephantum exemplo, Christi praecepto admonemur. Cap. LXXXV.

Occasiones peccatorum, & tentationum debet homo abscindere, sicut faciunt Elephantas de dentibus suis. Nam Elephas duos dentes habens eburneos, quando a venatoribus premittitur simul ambos percussit, & confringit, ut dum ebur perditur, non eum amplius persequatur. Hanc enim periculi sibi sentiunt esse causam. Si etiam nos docuit dominus etiam quae chariora nobis sunt abscidere, ne scilicet per illa periclitemur in anima. Matth. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te, Poeta Ferre minora volo, ne grauiora teram

Cur bona opera sint a fidelibus secreto facienda, Elephantus similitudine declarat. Cap. LXXXVI.

Ocultare bonum opus, ne illud diabolus per inanem gloriam rapiat, Elephas docet, qui in aqua, vel sylua pa-

rens, ubi parit, ibi foetum dimittit propter dracones, qui eis insidias ponunt. Sic quod bonum opus facit, siue in aquis poenitentiae, vel sapientiae, vel in sylua, id est in solitudine contemplatae vitae, si non vult a draconibus, id est demonibus insidiantibus illud rapi, sicut in occulto illud facit, ita non exigente necessitate occultum illud teneat, & non in publicum per ostentationem adducat. Matth. Ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito.

Quemadmodum divina officia sint a Religiosis dicenda, omniaque bona opera perficienda: ac equinoctium unde ortum habuerit, & denique cornuum animalium varietas ac significatio scite enucleatur.

Officium Ecclesiae sollicitudine, & integre dicere, scilicet omnes horas diurnas, & nocturnas, onagri nos monet exemplis; de quo Philologus dicit, quod semper rugit in die totiens quod tot horas dies habet, & iterum facit in nocte. Ex quo perceperunt Philosophi equinoctium, quia tunc duo decies rugit in die, & toties in nocte. Ergo si onager non dimittit horas, ita multo minus ecclesiasticus facere debet. Nam Elephas, qui in tota vita sua quae quadringenis annis deus prolongari, semel tantum generat, & unum filium tantum, antequam pareat biennio foetum portat: Sic homo illud bonum, quod semel tantum fieri potest, antequam illud faciendo pariat, diu in utero mentis per deliberationem tenere debet. Unde Sene, Deliberandum est diu, quod faciendum est semel.

Item etiam opera fortia sunt a merito aeternae retributionis vacua, nisi fiant cum puritate mentis, & cum unitate charitatis. Nam omne animal cornutum cornu suum habet vacuum, praeter ceruum, & unicornem. Quid enim per animal cornu producat ex capite, nisi homo intellegit, qui facit aliquod opus notabile, & virile? Exit enim opus virtuosum a ratione, sicut cornu a capite. Hoc autem cornu est plenum in ceruo, id est in homine puro. Ceruus, qui est animal simplex (secundum Aristotelem & Avicennam) citra felis in ventre non habet, & mendum pastum diligit, signat hominem simplicem carentem felle iniquitatis, qui se purum a peccato custodit.

Item est plenum in unicornem. Est enim velut

velut unicornis quicumque seruat unitatem spūs in vinculo pacis. Hic. n. dum se in his, quæ agit, ab unitate fraterni amoris non diuidit, vnum tantum cornu producit. Solum igitur talium cornua, id est opera virtuosa. & fortia. plena sunt ossibus, id est soliditate gratiæ, & fructu mercedis æternæ. e contra autem de operibus peccatoris dicitur, Non inuenio opera tua plena

Apoc. 3

Scytali, atque ophitii discoloris, necnon Cata naturalis proprietates, & similitudines apponuntur, quibus Capta mulieres comparantur.
Cap. LXXXVIII.

ORnatus mulierum similis est scytali serpenti, qui (vt dicit Isid.) tanta præfulget dorso varietate, vt in sui admiratio nem inducat inuideres. Et quia piger est, quos carni in uadere nequit, sui admiratio ne intuentes rapit, & quanto magis est discolor, tanto in veneno est deterior. Sic mulier ornata oculos & corda intuentium ad se trahit, & stupida & insensata reddit, & ea per concupiscentiam rapit, & veneno mali consensus extinguit. Et ideo quanto ornatio, & pulchrior, tanto perniciōsior. Sicut ophites est serpens maculis respersus, quæ tot habet nocendi modos, quot colores varios. Et sic mulier diuersis coloribus picta, vel variis ornamentis induta. Vnde Hieronymus dicit, Quod si vir, vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si inde nullum sequatur dampnum, tamen tamen parietur æternum, quia ventum attulit si fuisset, qui bibisset. Prou. Occurrit illi mulier ornata meretricio præparata.

Hiero.

Pro. 7.

Item ornata, & pulchra mulieres similes sunt canis. Canis enim quando pulchram pellem habet, de ipsa gloriatur, & propter hoc quandoque vaga effertur. Cui tunc si ipsa pellis exaritur in testeo commoratur. Sape tamen dum de pelle gloriatur propter ipsius pulchritudinem, capitur, & maculatur. Sic mulier sentiens sibi in facie pulchram pellem, vel in dorso pulchram vestem, de ipsa gloriatur libenter discurret, vt ipsam ostendat alijs. Sed si pellis eius febre, vel alia infirmitate exaratur, vel deformetur, siue vestes eius deuastentur, tunc sinitior in domo moratur.

Item dum de fragili veste, vel pelle gloriatur, a diabolo capitur per vanam gloriam, & lasciuiam, & aliquando ad turpitudi-

nem peccati perducitur, & tandem aliquando subita, vel mala morte maculatur & insuper pœna æterna cruciatur. Vnde Cyprianus dicit, quod serpens, & purpura induta, Christum lineere induere non possunt auro, & argento, & margaritis adornari, & monilibus, ornamenta corporis & animæ perdidernit. Hinc est etiam, quod dicitur ille, qui purpura inuebatur, & bulo in inferno sepultus est.

Cypri.

Luc. 16

Paschalis Agni, Christi passionem præfigurantis, immolatio, quibus in veteri lege præstebatur ceremonie, eorumque perfecta significatio artificioso se explenatur. Cap. LXXXIX.

PASSIO Christi præfigurata fuit in immolatione paschalis agni, de qua habetur Exo. 12. Nihil ipsa immolatio agni significat immolationem Christi. Secundum illud, Pascha nostrum immolatus est Christus. Sanguis vero agni liberans ab exterminatore, sinitus in superfluitatibus domorum, signat passionem Christi in corde, & in ore fidelium, per quam liberamur a peccatis, & æterna morte. Secundum illud Petri: Redempti sumus pretioso sanguine agni immaculati. Comedebant autem carnes illæ, ad significandum esum corporis Christi in sacramentum. Erant autem asæ igni, ad significandum passionem, & charitatem Christi. Comedebantur autem cum azymis panibus, ad significandum puram conversationem fidelium corpus Christi sumendum, secundum illud, Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis. Lactuca autem agreßes addebantur in signum penitentia peccatorum, quæ necessaria est sumentibus corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calciamenta autem pedum, sunt exempla mortuorum patrum. Baculi habendi in manibus, signant pastorem custodiam. Præcipitur autem, quod in vna domo agnus paschalis comedatur, id est, in Ecclesia Catholicorum, non in conuentibus hæreticorum.

Exo 12
1. Cor. 5

1. Pe. 1.

1. Cor. 5

Liber Quintus

*Deum lenem benignumq; existere in sustinendo:
ac deniq; durum esse in peccatorem puniendo,
teredinis exemplo probabili monstratur.
Cap. XC.*

Patientia Dei est mollis in sustinendo, sed seuera & dura in puniendo, unde assimilatur teredini. I lignorum vermi qui teredo rodu lignum, vt dicit Isido. Hic licet sit mollis in substantia, committit durissima ligna, & in subtile puluerem redigit, q possit facere ipsa lima. Sic etiam diuina patientia quis diu peccatorem hominem molliter, & leniter terat, ipsum tamen inuoluitur conterit, & seuerissimo supplicio mulctat. Ro. secundu duritiam tuam, & impetens cor thesaurizas tibi iram in die ire. Reg. Ipse quali tenerrimus ligni vermiculus, qui f est dum tangitur lenissimus, sed dum tangit, seu rodit durissimus. Sic Deus lenis in sustinendo, durus in puniendo Psal. Ego sum vermis, & non homo.

*Pulcherrimo Onagri exemplo patientia ac perseverantia homines coronari confirmatur.
Cap. XCI.*

Patientia, & perseverantia facit hominem victorem. Nam onager, cum sit animal imbecille solo euadens beneficio fugæ, leonem tamen in eremo superat, & similiter lupum. Nam cum in fuga durat, villa in persequendo debet, sic sancti mundum, vel peccatum superant fugiendo, & in laborum tolerantia perseverando. psal. Ecce elongaui fugis, & mansi in solitudine. Cassiod. Patientia est, quæ omnia vincit aduersa non colluctando, sed sufferendo. Item Ber. Absq; perseverantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor conuequitur.

Peccatores Satyris ac Fannis monstris, etiamq; canibus, Capris, Asinu, cocodrillis, Ranis, & Talpis comparantur: quorum naturalibus similitudinibus diuersis, delictorum omnium gravitas, delinquentiumq; præcepti status plane declaratur. Cap. XCII.

Peccatores similes sunt illis animalibus monstruosis, quæ dicuntur satyri siue fauni. sunt enim quædam bestia monstruosa, effigiem hominis habentes, sed non sunt rationis participes, nec arte

nec natura ad loquendum sunt dociles: ferum enim, & beluinum animum habent, & bestia appetunt. Vnde in venere in tantum sunt proni, vt mulieres in coeundo occidant, si quas in nemoribus comprehendant. vnde dicti sunt satyri eo, q nequeant libidine saturari, vt dicit Isido. Sic peccator monstruosus est habes, s. hominis faciem, & animum bestialem siue vitam brutalem. Quod autem bestialis homine rationem habente, & ratione non viante: vt dicit Bern. Tales sunt præcipue superbi, qui habent animi crudelem, & ferinam, & insipientes, q nulla arte induci possunt, vt dulciter, & rationabiliter loquantur, sicut fuit Roboam. Ita tales sunt voluptuosi, quia appetunt habent gulæ bestialem, & luxuriæ insatiabilem. Omnes tales comparant iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis.

Item peccatores assimilantur canibus, Primo propter gulam. Est enim canis gulosus, vnde quando nimis comedit, rejicit, & iterum assumit: in quo etiam representat illos, qui per reciduum redeunt ad immundiciam cuiuscunque peccati. Per. Canis reuersus ad suum vomitum &c.

Item per luxuriam: Est. n. canis libidinosus. Vnde nec matrem, nec sorore discernit. Iō apud antiquo. talis erat oblatio canis, qualis meretricis, quæ omni libidini se exponit. Eccl. Omnem masculū excipiet mulier.

Item propter iracundiam. Est. n. canis iracundus, & maliciosus: Vnde lapidem, cum quo percutitur sæpe dentibus mordet, vt se de eo vindicet, & tamen non lapidem, sed proprium dentem ledit. Sic frequenter homo iracundus vnde credit altum lacerare, seipsum lacerat. Psal. Conuerteretur dolor eius in caput eius.

Item propter superbiam. Nam canis inter notos est audax, & animosus, inter extraneos timidus. Sic etiam superbus apud domesticos, & in domo sua est sicut Leo, sed de alijs magis timet.

Canis etiam baculos odit, & timet lapides: quia s superbus odit correctionē & timet duras increpationes. Non enim suum defectum superbis, seu peccatum agnoscit. Sen. Qui peccare se nescit, corrigi non vult.

Item propter inuidiam, quia canis inuidus

Isi. li. b. Ety.

Ber.

Ps. 43.

2. Pe. 2.

Ecc. 16

Psal. 7.

Sene.

Anic. uldus est. Vnde dicitur. Aut. q. occulte herbas legit, quibus se purgat, dolens si alius inde medicinam accipiat. Delet etiam si alius ad domum suam veniat, timens ne gratiam inueniat, & sibi aliquid debeat: & sic etiam homo inuidus dolet de aliorum vilitate, vel gratia Philosophus, inuidia est tristitia in alienis bonis.

Arist. 2 Item propter auaritiam. Nam canis tanquam auarus, quæ comedere nequit, ita diuise reponit, nec dare vult alijs, sed defendit. Sic etiam auarus facit reponendo, & custodiendo. **Luc.** Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.

Rhet. Item propter auaritiam. Nam canis tanquam auarus, quæ comedere nequit, ita diuise reponit, nec dare vult alijs, sed defendit. Sic etiam auarus facit reponendo, & custodiendo. **Luc.** Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.

Luc. 12 Item propter auaritiam, quia canis quoniam est auarus, est piger, & desidiosus. Vnde tota die dormit etiam inter muscas, & licet muscæ perforant eius aures, adeo tamen piger est, ut non se nisi raro excutiat, ut eas longius a se pellat. Sic homo accidiosus est piger ad incipiendum, & desidiosus ad operandum, somnolentus ad orandum, vel ad resistendum, fluctuationibus, & per muscas importunas intelligitur. Vel per muscas prouocantes intelligit incitationes, & verborum punctiones quibus non excitatur, nec emendatur. Sunt etiam tanquam muscæ pungentes necessitates, vel voluntates quas habet homo piger, quæ tamen pigrum non emendant, sed consumunt, quia potius consumitur desiderijs, siue in negligentis, quam velle laborare. **Pro. 21.** Inuoluntate occidunt pigrum.

Item canis ultimo post multa seruitia fune ligatur, & eo longius ducit ad mortem, & in aqua necatur, vel per ripam deiicitur: nec ei pellis detrahitur, nec caro manducatur, sed vermibus corrodedus exponitur. Sic peccator post multa seruitia mundi, vel peccati, a diabolo fune ligatur, i. consuetudine peccandi, & ea trahitur i. usque ad mortem corporis detinetur: Et necatur in aqua. i. deicitur defectu naturalis vitæ defluentis. **Reg.** Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur. vel p. ripam. i. per casum mortis violentæ deiicitur, in fossatum inferni, i. secundum animam, Corpus autem mortuum remanet omnino inutile. De alijs n. animalibus postquam sunt occisa remanent vel carnes, quæ sunt viles ad comedendum, vel saltem pellis, quæ utilis ad induendum, vel calciandum, sed humana caro mortua, vel occisa ad nihilum valet ultra, nisi quod vermibus relinquatur in escam.

Pro. 21. Inuoluntate occidunt pigrum.

Item peccatores assimilantur capris, primo propter superbiam. Nam capra iustum semper tendit, ut summitates carpar, & comedat foliorum, ut dicitur **Isa. 11b.** Sic sunt superbi, qui semper ad superiores status inhiant, ut summitates foliorum dignitates, & honores maiorum quos ipsi seminos reputant cingere valeant, & habere. **Psal. 73.** Superbia eorum, qui te oderent, ascendit semper.

Item propter luxuriam. Nam (sicut dicit **Plin.**) Capræ propter caliditatem non abundant pinguedine, & raro sine febre sunt, & ideo in eis est ardens concubitus, & non minus videre dicuntur de nocte, quam de die. Ista competunt luxuriosis in quibus propter usum veneris, tam pinguedo corporis, quam mentis deuastatur, sine febre etiam ardenti concupiscentia raro inueniuntur, & ipso carnis opere ardenti delectatione torquentur. Non minus etiam luxuriosi ad sua scanda opera obsecuant noctem quam diem, **Iob. 24.** Oculus adulteri obseruat caliginem.

Item per auaritiam. Nam capræ (ut idem dicit) rodant extremitates, quibus pascuntur oues usque ad radices. Vnde capra a carpendis virgultis est dicta. Sic etiam auari sunt, qui semper ad carpendum intendunt, & extremitates quibus pascuntur oues i. bona temporalia, quibus boni, i. spirituales viri ad suum victum, & ad suam sustentationem vtuntur, ipsi usque ad radices euellunt, quia frequenter ita expoliatur pauperes, quod nihil eis relinquunt.

Item peccator assimilatur asino, qui est animal naturaliter ponderosum tardum, & pigrum, & timidum, stolidum, & oneriprum, & patiens laboris plurimum. Sic peccator est ponderosus ad cadendum: tardus ad penitendum, piger ad operandum, timidus ad temporale damnum, stolidus ad prouidendum, apus ad onus peccati, vel æterni supplicij portandum, & patiens ad laborem mundi instructuolum sustinendum.

Item peccator decipitur a peccato sicut cocodrillus ab illa auicula, quæ dicitur rex auium. Nam dum cocodrillus iacet iuxta litus superuenit illa auicula, & volat circa os eius, quæ aperit auiculæ fances, & illam intrare permittit. At ipsa primo leuiter, eum vnguis scalpit, ita, quod belua ex dulcedine statim obdormit, & cum auicula eum dormire sentit statim in eius ventrem descendit, & eum per ventrem perforat, & occidit.

C 6 1 occidit.

Liber Quintus

occidit. Est. n. cocodrillus in ventre valde mollis. Quasi ergo cocodrillus in litore iacens, est homo ocio torpens. Auicula aut ad os eius veniens, tentatio peccati imaginationem ingrediens: cui tunc os aperit, quia in cogitatione, & in delectatione recipit. Et tunc leuiter scalpit, quia primum delectationis gignit: & si tunc homo dormiat, ut per negligentiam tentationi non resistat, ingreditur in mentem, & cum per consensum perorat, & necat. Item per os assimilatur rana, quia est limosa, & clamorosa, ventosa, & odiosa, sub ventre maculosa, linguosa, & non solum viuens in aqua, sed et in terra. Sicut peccator est limosus per luxuriam, immundus, clamorosus per iram, & vetustus per superbiam, ovisus hominibus per auaritiam: nam sicut dicit Boet. odiosus auaritia, claros vero largitas facit sub ventre maculosus per gulam, linguosus per inuidiam: Nam rana sicut Ari. de ani. dicit, linguam habet, & os coxis. Sic inuius, & linguosus detrahendo.

Item uiuit in terra, quia est grauis, & frigida per accidiam, quia animam graue reddit, & frigidam.

Item peccator assimilatur talpa.

Primo, quia talpa sicut porcus, rostrum habet. & talis est peccator per immunditiam luxurie, vel gulae, & cum tali rostro talpa radices de terra extrahit. Quia. i. p. peccata carnis euacuuntur, & extrahunt affectiones mentis. Vnde Iob. 31. de luxuria dicit, quod est omnia eradicans genimina.

Secundo, quia talpa terram foscit, nec extracta a terra diu uiuit. Et ideo dicit Plinius, melius audiunt talpa terra cooperta, quam extracta. & talis est peccator per vitium auaritie: Cuius studium est terram reuoluere, & sine terrenis implicatibus non credit se posse viuere, & solum de terrenis vult tractare, & audire. Io. Qui de terra est de terra loquitur.

Tertio, quia talpa Solem odit, & hoc peccator habet ex vitio superbie. scilicet ut odiat Deum, qui est verus sol, secundum illud psalmi supra allegatum. Superbia coram qui te oderunt, &c. Nam superbia se Deo maxime opponit: propter quod Deus superbis maxime resistit: & quantum ad hoc odiant eum, vel odiant solem superbia. manifestantem, vel redarguentem vitia eorum. Vnde superbus non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.

Quarto (sicut dicit Ari.) talpa non habet oculos apertos, sed sub corio latent

tes, quos in morte solum aperit, quos in tota vita clausos tenuit. Sic peccator, qui in tota vita ambulat ut cecus, si certando & cadendo in peccato, in morte veli non lit cogitur oculos aperire, & peccata sua recognoscere ante tribunal Dei, & penas etiam experiri quas viuens considerare neglexit. Grego. Oculos enim, quos culpa claudit, poena aperit.

Peccati grauitas ac malitia, omnium delictorum variatio per cuiusdam monstri Indae naturam, multi, de Sala andrea Burestu, Formis: Basilis, Aspidis, Cocodrilli, Musci, bouina, nonnullorumque serpentium naturales effectus, uenientis, proprietates, multis personis eius exemplis manifestatur. Cap. XCIII.

Peccatum assimilatur cuidam monstroso animali, quod dicitur esse in India, simile viso in corpore, leoni in crine, & huiusmodi, & habet caput rufum, & os magnum & rotundum, & in utraque mandibula tres habet ordines dentium, cuius extremitates sunt, ut leonis, cauda eius, ut scorpionis, & percutit pulis suis sicut porcus agrestis suis fetis, & vox eius sicut tubae, & est velocis cursus, & comedit homines, & nulla bestia illa crudelior. Similitudo ergo vtriusque pertinet ad peccatum irae, quia irasus est animal impatiens. Similitudo autem leonis ad peccatum superbiam: quia solus homo ex auaritia congregat, quae etiam facit caput rubeum, id est mentem igneam, & ardentem ad habendum, vel quia est causa homicidii, & effusionis sanguinis. Magnitudo vero oris refertur ad gulam, cui diuersi ordines dentium, id est diuersi ordines ministrandum deseruiunt, ut agricolae, mellearii, coquinae, & huiusmodi. Cauda scorpionis refertur ad inuidiam, quae detrahendo maxime retro pungunt, in absentia detrahunt. Similitudo autem porci refertur ad luxuriosos propter immunditiam. Vox autem tubae, peccatum est manifestum, & publicum: sed velocis cursus est in delectatione peccati, quae cito transit. homines autem comedit dum eos per delectationem capit, per consensum deglutit, & in se per operationem suae consuetudinem conuertit, nulla bestia inuenitur crudelior, quia nulla res inuenitur nocior homini.

Item

Item peccatum assimilatur mulo. Primo ratione innaturalitatis, quia mulus generatur contra ordinem naturæ, scilicet ex comissione duarum specierum, scilicet ex equa, & asino. vel econuerso. scilicet ex asina, & equo. burdo generatur. Et dicit Iulio. quod Naar nep. s. s. f. au. fuit primus, qui asinis equas. apposuit, ut contra naturam muli nascerentur. Sic etiam peccatum, ut dicit Aug. non est e. natura, sed vinum naturæ appetentis, quod non est sui ordinis. Et sicut mulus generatur ex eo, quod asino equa supponitur: sic etiam nascitur peccatum, & peruenitur ordo naturæ, in ratio sensualitatis subicitur, ita, ut non rationi sensualitas subiciatur, sed potius rationi sensualitas dominetur Ecclesiast. vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram.

Secundo, ratione sterilitatis, quia mulus sterilis est natura ab eo suam beneficium sentiente: quia quasi in eius iniuriam contra naturam produciunt. Sed Aristoteli dicit, quod mulus sterilis est propter excessum frigiditytis in ipso dominantis. Sic peccatum est sterile, id est absque fructu, & fecunditate mentis, vel pramij gloriosi. Excessus autem frigiditytis est in anima propter defectum caliditatis, quæ scilicet est, ut calor animæ vitalis, sine qua opus meritorium vitæ æternæ non produciuntur, Mat. 24. Quoniam superabundauit iniquitas, refrigeret charitas multorum.

Tertio, ratione ueritatis. Nam mulus à molendo est dictus eo, quod iugo pilorum iubaactus, iucat in giro molas, sicut Iulio dicit. Sic peccator dum ab uno peccato in aliud trahitur, quasi gyrando ad molas circumuoluitur. Psal. in circuitu ambulans.

Item peccatum assimilatur salamandram, quæ est animal venenosum. Vnde dicit Plin. quod frustas ab omni melle, quas corrumpit: & si eius salina solum pedem hominis tetigerit totum corpus corrumpit. Sic peccatum est pessimum venenum, quod fructus arborum, id est bona opera, vel merita innoxia aquas, id est gratias corrumpit, & si eius salina, id est delectatio pedem. Id est affectionem animæ per consensum tetigerit, totum hominem perdit. Vnde de Corin. immandum ne tetigeris.

Item peccatum assimilatur veneno: dicitur enim venenum, quia per venas vadit ad cor.

Sic peccatum per venas cogitationis, & delectationis transit ad consensum cordis, vel per venas, id est per sensus corporis subintrat in arcana mentis. Iere. Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.

Item venenum non lædit, nisi quando sanguinem tangit. Vnde Lucanus, Noia serpentum est admixto sanguine pellis. Sic non nocet venenum perueria inguentionis, si non admiscetur sanguis delectationis. Ose. Sanguis sanguinem tetigit, quia delectationem cogitationis sequitur delectatio operis.

Item venenum omne frigidum existit. Sic omne peccatum mortale infrigidat, dum calorem charitatis exterminat.

Item peccatum assimilatur buresti, qui (ut dicit Plin.) est animal paruum simile scarabeo, quod inter herbas quas bos diligit se abscondit; quem bos accipit, dum herbas carpit: quod deuoratus à boue iecur eius, sic inflammat, ut eum cum cruciatu maximo tandem rumperet. Sic malitia peccati sub delectationibus quas homo diligit se abscondit: quam homo non aduerrens cum delectationem exterius accipit intrinsecus inducit, quæ & appetitum inordinatè incendit, & mentis soliditatem frangit, & vltimo cruciatum conscientie, vel pœnæ inducit. Isa. Vermis eorum non morietur.

Item assimilatur muscæ, bouinæ, quæ quousque sub cauda vacat, vel eius corpori manet affixa, eam quiescere non sinit, sed eandem modo modo infans per campos vndique currit. Similiter quando peccatum inhaeret conscientie, anima non potest quiescere: & tunc per diuersa uagatur, quærens, & non inueniens requiem, quia illud peccatum non fuerit amorum per poenitentiam.

Item peccati sector dicitur homo olire, & fugere ex plo formicæ. Dicit enim Aristoteli quod in formicis est sensus olfactus, & odunt omne reconditum. Vnde si quis domo seant fabramigauerit aliquo fetido eas deferunt. Sic debet homo omnia dimittere, & fugere, in quibus est sector peccati. Eccl. Fuge peccata.

Item peccatum assimilatur regulo serpenti, basilisco, quod olfactu suo necat, & visu suo iterum citat, ad cuius aspectum nulla avis illigata piranthe: & si penit fuerit, ore eius corburit, & deuoratur, à mustelis conuincit. Vnde ab hoibus ad eius cauernam de-

Cc + Teruntur,

Hier. 9.

Lucan.

Ose. 4.

Plin.

Isa. 66.

Ari. de ani.

1. Cor. 6.

Liber Quintus

feruntur, nihil enim altissimus absque re medio dereliquit. Vnde basiliscus visa mustela fugit, quem insequitur. & occidit, maxime si prius passa sit rura (vt Arist. & Auicenna dicunt.) similiter peccatum occidit animam, vel per odoratum morosa delectationis in cogitatione, vel per visum, idest consensum operis. Vnde aues, idest hominum mentes solo visu. esse nesciunt, si longe sint ab opere, occiduntur, & deuorantur à peccato. Sed remedium contra basiliscum, idest contra peccatum, est mustela rura refecta, idest poenitentia amaritudine plena, quæ ipsum visum fugit, quæ poenitentia solum in contritione, vel in proposito habita quidam; peccatum purgat. Ps. Dixi scilicet in proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, &c. Sed tamen opere complera ipsum perfruens scilicet peccatum extinguit. Act. Conuertimini, & poenitemini, vt deleantur peccata vestra.

Ps. 31.

Act. 13.

Item peccatum assimilatur aspidi. Nam aspis aurem obturat, vt vocem hominis incantantis non audiat nec ei obediat; & hoc pertinet ad peccatum superbia, quæ superbus vocem Dei non audit, & eius mandatis obedire contemnit. Psal. Sicut aspidis surdæ, & obturant aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Ps. 47.

Item aspis interfecto compari suo, idest coniuge suo, miro turore interfectorem persequitur, & illum siue solum siue inter multos aggreditur, nec periculum curare videtur, vt suam comparem vlciscatur; & hoc pertinet ad vitium iræ, quia iratus propter appetitum vindictæ præcipiti furia omni periculo se exponit.

Item est quædam species aspidis, quæ dicitur fitula, ex eo, quod à se percussum fiti occidit; & hoc pertinet ad auaritiam. Cuius fitis, idest appetitus fit inextinguibilis.

Item est quædam alia aspis, quæ dicitur viperabilis. q. d. somno interficit, hanc dicit Cleopatra sibi apponeret, somno resoluta est; & hoc pertinet ad accidia vitium, quæ pigritia, & somnolentia animam occidit.

Item est alia, quæ dicitur emorrois, quia percussus ab ea, dissolutis venis fluxu sanguinis vitam finit. hoc pertinet ad luxuriosos, quia fluxu seminis corpus resolutum, & ad æternum interitum animam inducit.

Item est alia serpens, quæ dicitur pester, qui semper ore patente emittens vitum incedit, sed ab eo percussus distenditur, & necatur hoc pertinet ad vitium gula, quia gulotus ore patere. i. parato ad cibum semper incedit, & vitum, idest vitium gulæ patienter ostendit.

Item aspis habet oculos in temporibus non in fronte, Vnde non directe respicit, & ideo adue sanum persequitur magis auditu, vel olfactu, quam visu. Nam si non sic esset (ut dicit Phil.) vix homo ab eo euaderet. & hoc pertinet ad inuidiam, quia inuidus non recte, sed toruo, & malitioso respicit oculo, & ex auditu, vel ex opinione sua solum detrahendo persequitur, tanquam de re visa, vel certa. vnde Psalmus. Venenum aspidum sub labiis eorum.

Ps. 13.

Item peccatum, quàm diu retinetur, semper multiplicatur, & crescit. Vnde assimilatur cocodrillo, qui quàm diu viuit semper crescit. Nam peccatum, quod per poenitentiam non diluitur mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccatum plus inualescit, & abundat in prosperitate, quàm in aduersitate, sicut serpentes plus abundant, & ledunt in æstate, quàm in hyeme, & in die, quàm in nocte. Omnes enim generaliter serpentes frigida sunt naturæ, nec percutiunt nisi cum calefcunt. Vnde venena eorum plus nocent de die, quàm de nocte, quia sunt frigidi nocturno rore. In hyeme se in nidis inuoluunt, & torpescunt, sed in æstate se dissoluunt, & ad nocendum exeunt. Quid autem per frigiditatem serpentes veneni, nisi in malitia accipiunt peccati? quæ dum cor per consensum attingit, calorem protinus charitatis extinguit: per calorem vero dei, & æstatis feruor minor & maior intelligitur mundanæ prosperitatis, sicut frigus e contrario noctis, vel hyemis breuiorem, vel leuiorem signat cursum aduersitatis, sed in æstate, vel in die venenum magis lædit, quia ex ipso prosperitatis feruore peccatum perniciosis efficitur. Vnde Psal. Ab altitudine diei timor idest prosperitatis.

Ps. 55

Item peccata carnalia sunt magis manifestata, & infamia, quàm spiritualia, sed tamen spiritualia sunt magis nocua. Vnde assimilantur serpentibus. dicitur enim quidam esse maximus serpens corpore ita, vt cor uos integros deuorent. Vnde in Punico bello narrat Titus Liuius à Regulo romanorum

Liuius.

norum duce interfectus est serpens basiliscus. Cuius pedum longitudo. Cuius pel-
lis, & maxilla fuerunt lapsae ante quod-
dam templum Romae. Sub Claudio etiā
Cesare fuit serpens in Italia interfectus in
cuius alio puer integer est inuentus. Sunt
autem alij serpentes ita corpore parui, ut
vix videri possint, sed sunt maximi in po-
testate nocendi sicut dyppsa, quae prius oc-
cidit, quam sentiri possit. Tyrus etiam ut
dicitur in moie est, & th'cotta etas vene-
num nullum remedium est. Serpentes
ergo magni significant peccata carnalia,
quae sunt, magna apparentia, & in amia.
sed quasi serpentes aspectu parui, & ma-
gis noxii, sunt peccata spiritualia, quae li-
cet sint minus manifesta, & minoris in-
famiae, sunt tamen maioris culpa, ut pa-
tet de luxuria & superbia. Vnde Greg. Ali-
quando inquit minus est in corruptione
cadere quam cogitatione tacita delibera-
ta elatione peccare, sed cum minus turpis
superbia creditur minus vitatur, luxuriam
eo magis erubescunt homines, quo simul
omnes turpem nouerunt. Vnde sit pleru-
que, ut nonnulli post superbi in in luxu-
riam conuertes, ex aperto casu malū cul-
pae latentis erubescant, & tunc etiam ma-
iora corrigant cum prostrati in minimis
grauiter confunduntur.

*Satisfactoria poenitentia modus, ac partes, insinuat,
ut, & fructus multiplex, per quam plurima
leoni, panthera sanguisuga, Leontopheni non
nullarum, aliarum rerum naturalium exem-
pla quam rectissime manifestatur. Cap. XV.*

Poenitentia lachrymosa facit Deum
dissimulare peccata. Nam leo qui coi-
tum leonae cum pardo odore cognoscit,
torus in adultera surgit poenae: sed si lee-
na post coitum in flumine lauitur, nihil
tunc a leone percipitur. Sic si anima spon-
sa Christi diabolo peccando coniungitur,
ipse Christus qui est leo de tribu Iuda ad-
vindictam contra eam merito provocat.
Sed si summa in flumine lachrymosa poe-
nitentia lauitur, ab ipso Christo pecca-
tum dissimulatur, & pariter. Ambro.
Quod de se non potest aliter potest la-
uare lachrymis delictum, quod voce pu-
dor est confiteri lachryma veniam postu-
lat, & meretur.

Item poenitentia assimilatur panthe-
ra, quae ut dicit Philol. draconem occidit,
& draco eam fugit, quae pasta in spelunca

se recondit, & per tres dies aliquando dor-
mit, tunc suus gens magnam vocem emit-
tit, & ab ore eius aromaticus odor exit su-
pra modum suavis quare tunc omnia ani-
malia sequuntur eam. solus draco fugit,
& eius odorem non ferens, in seipso defi-
cit. Sed sicut panthera draconem, ita poe-
nitentia odit peccatum, & peccatum ip-
sam poenitentiam fugit, quae in spelunca,
id est in corde poenitens ioculata postquam
per tres dies scilicet contritionis, confessio-
nis, & satisfactionis perseverauerit exur-
gens a statu culpa, emitit vocem laudis,
solum se sentiens a somno peccati. Vnde
in vocem laudis prorumpens dicit il-
lud Ps. Dirupisti vincula mea ubi sacrifici-
bo hostiam laudis, & nomen domini in-
uocabo. Qui vericulus, ut dicit Cass. tan-
ta dicit esse virtutis, ut quisque eum in mor-
te terna confessione dixerit, omnia pec-
cata sua solvantur. Tunc etiam ex ore suo
poenitens suauem emitit odorem videli-
cet suavis, & deuota orationis, quam om-
nia animalia sequuntur, id est omnes vir-
tutes, & omnia merita per hoc restituuntur
ipsi poenitenti, & draco, id est peccatum
demit, & perit.

Item poenitentia satisfactoria requirit
invenit d. satisfactionis, & feruorem compun-
ditionis. Vnde assimilatur sanguisugae
quae apponitur corpori, ut corruptum san-
guinem detrahatur, sed quia quandoque in-
fidei uenenosis, quando quis eam sibi ap-
ponit, prius est inuolanda in sale, & in
vitiis, ut euomat si quid veneni hauserit.
Similiter poenalis poenitentia imponi-
tur, ut a peccati corruptione, quod est tan-
quam sanguis corruptus, anima expietur,
uel ut affectus peccandi ab anima extra-
hatur, sed ut nihil noxium inferat poe-
nitenti apponenda, uel assumenda est eam
sale discretionis, ut prudenter confiteatur,
& qualis, & quanta, & cui im-
ponatur.

Item necessaria est in suscipiente artil-
ca, quae scilicet, & urit, & pungit: & ideo
designat feruorem compunctionis, quae
omnem poenitentiam leniter ferre facit,
& ad hoc idem facit, quod si quis sangui-
suga aquam calidam superfundat, citius
se membro applicat. Et enim uelut aqua
calida lachryma est compunctio, & rubra
quae rubeo membro sanguinolentiam apponit,
quia imunditiam poenitentiam prompto
animo suscipere facit.

Item tentationes poenitentia exinguit.
Vnde

Grego.
Mor. 33

Ps. 119.

Cass.

Amb.
super.

Liber Quintus

Vnde assimilatur cuidam bestiola parua quam leones timent, & fugiunt, quæ vocatus leontophonus. Nam quodam venenum portat in ore, quod statim eos necat. Vnde hæc bestiola capitur, & exuritur, & incineratur, ex quibus cineribus dæ carnes aspergunt, & in capitibus viarum ponunt, leones transeuntes dum eas comedunt moriuntur, ut eleant Isidorus, & Amen hæc ergo bestiola representat humilem penitentiam, quam leones id est demones timent, & fugiunt. Hæc portat venenum in ore, cum peccatu dicitur in confessione. & hoc venenum occidit leones id est tentationes demonum. Hæc bestiola capitur in peccatis recordatione, exurit in coridonis dolore, incineratur in mortis meditatione, recolit quoque per mortem caro dissolvatur in cinere, vel in cineratur in humili satisfactione, Iob: Ago percutit in faucibus, & cinere. & dum caro ex hoc cinere aspergitur, ut scilicet satisfaciendo affligatur, & præcipue in capitibus viarum id est in principijs tentationum, vel sensibus corporis, quæ sunt principia viarum, per quas peccata intrant in animam. Vnde tunc cinis in capitibus viarum aspergitur, quia ipse sensus corporis humiliter custodiunt, vel auigilant, ut oculi plorent, & os abstineat, aures audiant increpationes, & sic de aliis. Et sic tunc leones ex his occiduntur, quia demonum tentationes non prævalent, sed cito extinguuntur.

Item penitentia amaritudinem diaboli odit, & abhorret, sicut canis abhorret, ut non comedat intestina cerui propter amaritudinem, quæ est in eis. Nam (secundum Aristoteli) & Avicenna) ceruus non habet fel nisi forte in intestinis. Vnde eius intestina sunt amara, & foetida ita ut canis ea non comedat, nisi supra modum famescat. Sic cum interiora mentis sunt foetida scilicet per memoriam turpitudinis culpe, & amaritudine respersa per dolorem penitentia, demones qui paciscuntur delectatione, & dulcedine peccati, illa tangere abhorrent.

Item penitentia liberat a grauedine peccati, & post mortem liberat animam a poena. Vnde assimilatur cuidam lapidi, quæ ceruæ (ut dicit Plinius) seculi sentiunt, grauitatē deuorant, qui eas adiuvat, & postquam moriuntur in eorum ventre inuenitur: & iste lapis miro modo adiuvat mulieres prægnantes, & facit eas etiam abstergere dolore parere. Sic anima quæ sentit grauedinem peccati, debet assumere lapidē id est penitentiam durum, & asperam, quæ non solum liberat

in vita à peccatorum grauitate, sed etiam post mortem eius virtus inuenitur in anima, liberans eam à poenarum acerbitate. Hæc etiam est, quæ iuuat mulieres prægnantes, scilicet animas bonum conceptum id est bonum propositum portantes ad partum, in opere perficiendum: quia aspera penitentia carnem retinet, ne bonis opibus effectum impediat.

Item penitentia amara extinguit remorsus conscientia, sicut absinthium occidit pulices. Est enim eorum venenum, ut Constantinus dicit. Qui enim sunt pulices mordentes, nisi peccatorum actus concitiam molestantes quos absinthium id est amara penitentia purgando exstinguit, & cessare penitus facit. Et similiter folia persicorum, quæ amara sunt, pulices occidunt, & eadem ratione valet contra eos colocyntida siccata, & mixta cum aqua, per locum ubi sunt, aspergatur. & signat contritionem peccatorum animam cum lachrymis admixtam.

Nonnulla ipsius tygridis stellionis, Cerui, ac leonis proprietates naturales annotantur: quibus vere penitentes pluribus exemplis assimilantur. Cap. XC V.

Poenitentes assimilantur tygridi, quod est animal ad modum sagittæ in cursu velocissimum, varijs maculis distinctum, ut dicit Isidorus de quo etiam Plinius dicit, quod cum catuli sui rapiuntur, odore raptores persequitur, qui equo velocissimo transportatur: & audiens strepitum bestia persequens, in via specula post se proicit: quæ illa videns, & suam imaginem intuens, & viliū esse credens sistit, & filium accipere cupit, & interim uenator euadit. Tygris ergo velociter currens peccator est reuertens, uel celeriter penitens, qui diuersis maculis distinguatur cum diuersis peccatis compungitur: qui tunc raptos catulos insequitur, quia bona per peccata perdit, per penitentiam recuperare conatur. Cui uenator diuersa specula, quibus detineatur, proicit: quia diuersa sibi impedimenta diabolus quibus impediatur opponit.

Item penitentes assimilantur stellioni. Primo, quia stellio in corio renouatur, dicit enim, quod stellio mutat corium sicut serpens. Sic penitens debet, renouare conuersationem, & vitam exuendo vetustatem peccati, & induendo-

Phi. 3. do iustitia nouitate. Apof. Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite eonum hominē &c. Secundo, quia stellio manibus graditur. Est n. enim stellio (vt dicit Plin.) genus lacertae, quatuor habet pedes latos ad modum manus, quibus repit ad domotū timas, in quibus facit suam ca-

Pro. 30. uernam. Vnde Pro, stellio manibus nutritur, & moratur in domibus regum. Sūt igitur quatuor manus, siue pedes stellionis, quatuor virtutes poenitentis, quarū opibus graditur ad mansiones regales, i. celestes: scilicet iustitia qua vitur, scilicet satisfaciendo; temperantia qua vitur in abstinendo, fortitudo qua vitur continuando, vel temptationibus resistendo, & prudentia qua vitur a nocuis libi cauēdo. Hae quatuor virtutes si res sunt pedibus, quā habentur in aedificatione, sed tunc sunt velut manus, quando habentur in vfu siue operatione. Tercio, quia stellio in visu hebetatur. Nam in hyeme latet, & visus eius hebetatur. Est enim tempus hyemis asperitas temptationis in qua poenitētes se abscondunt in secreto orationis, vel in latibulo humilitatis: sed tamen esse non pōt, quin ex tenebra temptationis vilis hebetetur mentis, quia saltem dū homo tentatur offuscat, & remittitur intuitus contemplationis.

Quarto, quia stellio in visu clarescat. Nam in vere exiens, & visum hebetatum inueniens locū quatit vbi Solem orientem respicere possit, in quem dā respicit desiccatur humor, q. erat in oculis, & sic lumen respicit, sicut innuit glo. Sic poenitēs in vere, i. in tpe tranquillitatis, postq. abiit hyemis temptationis, debet p contemplationē mentis, & orationē respicere ad Solem Christum, qui visitauit nos oriēs ex alto, & eius inuitu affectus mentis in flammā, ois humor, siue affectus indebitus ex temptatione relictus purgatur, & sic mētis ipsius visus maro mō clarescat.

Item poenitentes assimilantur leonibus qui in principio nascuntur informes, & parui ad modū musciae: sed postea cum crescant, efficiuntur formidabiles. Sic poenitētes incipientes a timore serui, sunt parui in virtute, & informes: quia nondum in charitate, sed postea crescentes per charitatem, roborant, & fortissimū efficiuntur. Vnde Gre. dicit, q. in via Dei a timore incipit, vt ad fortitudinem veniat.

Item poenitentes assimilantur ceruis, quia (sicut dicit Is.) cerui sunt inimici serpē-

tū, & cū sentiunt se grauatos, spū nariū attrahunt eos de cauinis, & superata venenū gūm, eorū pabulo soluti reddunt. Serpentes igitur sunt peccata, quae occidit, & rapienda sunt tanq. venenosi serpētes fm illud. Quasi a facie colubini fugat peccata. Cū ergo p. temerarium contemnitur aliqui sentiant in se grauamē culpae, tunc spū nariū i. deuore pnt. (Nam in spū intelligitur seruator, & dolor compunctionis, de quo Ps. Sacrificiū Deo spūs contribulatus. In nariis vero differens satisfactio nis accipit) iustrahunt eos de cauinis, i. de latibulis conscientiae. cum peccata ad lucē deducunt cōfendo, & accusando. Vnde vitus peccati depeilit, & sit eis memoria peccati nutrimentū lacumarū, quib. a peccatorū reatu solunt, & purgant.

Item cerui herba diptami gūm pro diderunt, cuius pascu sagittas quibus vulnerantur excutiant. Cerui. n. sagittas percussit, sunt hoies temptationibus deuicti. Per diptamum vero q. est herba hās virtutem dissoluendi, attrahendi, & cōsumendi venenū: pnia intelligitur, quae venenū peccati dissoluit in contritione, attrahit in confessione, & consumit in satisfactione. Vnde hae cum a ceruis, idest peccatoribus famitur, sagittae temptationum repellant, & peccatorū vulnera miro mō sanantur.

Miro siquidem Elephantis scorpionis, siue exemplo, peregrinos ac alienigenas dirigere, & iueri a quē admonemur. Cap. ACVI.

Peregrinos, & viatores dirigere, & defendere nos docent elephantes. Nā elephas si hominem in via inuenerit errantem, primo ne eum terreat, de via aliquid quantulum exiit, & gradum figit, & paulatim ipsum praecedens ei viam ostendit. & si draco eis occurrerit, pro defensione hominis draconi se opponit, & eum defendit. Sic homines magni principis, & potentes, debent peregrinos viatores nō expoliare, vt multi faciunt, cum ad territorium eorum veniunt, sed potius per se vel suos dirigere, & a malis hominibus defendere.

Item ludentes peregrinos, & hospites eos expoliantes peritotes sunt quam venenosi scorpiones. Tradit enim Aristote. in quodam mō a scorpionibus hominē. spūes non laedi, sed indigenas occidi, & laedi.

An.

Grego.

Liber Quintus

Annon hominum immobilitate naturalis, nos firmiter in bona doctrina persistere credimus. Cap. XCIII.

Perseuerare debet homo, & esse firmus in doctrina bona, quam audiuit. Nam omne animal habens aures eas mouet per res hominem. In quo significatur, quod illi qui in bona doctrina quam audiunt non perseuerant, nec sunt stabiles, similes sunt brutis animalibus quae aures mouent, quia ab eo, quod audierunt cito mouentur: sed qui stabiliter perseuerant in audita doctrina, sunt homines vere rationales. Io. Si vos manseritis in sermone meo, veri discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem.

Io. 8.

Canis naturalis usus varius & admirabilis. nec non Castor, equi atque, vrsi aliqua proprietates naturales praesunt quibus non absque ratione verbi Dei conclamationes assimilantur. Cap. XCVIII.

Praedicator assimilatur cani Primo ex eo, quia canis dominum suum diligit. Et similiter praedictorem verbi oportet esse amicum Dei. Vnde praedicator qui dominum non diligit, non est dignus annunciare verba Dei. Vnde Peccatori dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Ps. 49.

Item quia canis domini sui custodit domum, & defendit. Haec domus domini est ecclesia quam praedicator catholicus ab haereticis defendit. Vel haec domus est conscientia propria, quam debet praedicator sollicitè custodire sicut fortis armatus custodit atrium suum, ut sint in pace omnia quae possidet.

Item quia canis pro domino suo morti se exponit, sicut legimus Celoneum venatorem Placentiae ab armans inuasum, canem eum defendisse, nec vulnerari potuisse, nisi prius eum peremptio. Sic sancti praedicatores pro fide Dei, & veritate martyrio se exponunt, ut patet in Apostolis, & Martyribus.

Item quia canis voluntarie cum domino suo ad praedam currit. Est enim praedicationis quasi quaedam venatio spiritualis, in qua omnis anima Deo acquisita est, ut quaedam praeda capta. sed canis ad praedam non vadit si a domino suo non ducitur, vel sociatur, quia scilicet praedicator infructuose praedicaret, nisi eum deus iuuaret, & sociaret. Apostolus. Non autem

ego, sed gratia Dei mecum. & Corin. Ad 2. Cor. 15. iutores Dei sumus. Debet igitur praedicator cum ipsum Deum habeat secum confortem, non reuigere, sed libenter discurrere ad praedicationis laborem. Cor. Sic 1. Cor. 9. currite, ut comprehendatis.

Item quia multoties canis corpus domini sui etiam mortuum non derelinquit sicut legimus de cane Titij Sabini, qui ipsum dominum suum caput in carcere non dereliquit: quo insuper mortuo, canis multo edes vladatus, nec mortuum deseruit: qui cum quendam et panem praecisisset ad os defuncti deponauit, & cum ille non manducaret, nec ipse manducauit: cadauere autem in tyberim proiecit, canis, ut corpus sustentaret in Tyberim se proiecit multitudinem conueniente, ut videret spectaculum fidei animalis. Similiter praedicatores corpus Christi mortuum deserere non debent, quia de morte, & passione Christi debent iugiter memorem habere, & de ea praedicare frequenter: exemplo Apostolorum, ex quorum persona Beatus Paulus dicebat: Nos autem praedicamus Christum crucifixum &c.

Item, quia canis praedam, quam rapit, non sibi comedit, sed domino suo relinquit. & similis est praedicator qui de opere fructuoso non propria laudem quaerit, sed gloriam, & honorem Deo relinquit. Io. 10. 8. Ego gloriam meam non quero.

Item quia canis nobilis, dato, quod de praeda a se capta nihil perceperit, non propter hoc infidelis existit, nec praedam aliam insequi propter hoc omittit. Sic quando praedicator ex predicatione sua nihil reponere suscipiat: non propterea a praedicatione cessat, nec minus fideliter praedicat.

Item quia canis locum suum cognoscit. Locus enim noster finalis, & permanentis non est in vita praesenti, quod Apostolus recognoscebat dicens, Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Et nota, quod canes inuenerunt quamuis longa ad memoriam reducant, & ad propria domicilia per longa terrarum spacia redire consueverunt: quod praedicator non corporaliter solum faciunt dum per loca varia praedicando discurrunt, & postmodum ad sua claustra, vel habitacula redeunt: sed etiam spiritualiter, quia quando pro proximorum salute, seu prouisione ad exteriora negotia, vel officia plerumque exire cogantur, non sollicitè ac prouide ad proprium mentis domicilium redeunt.

Heb. 3.

secun-

secundum illud: Animalia ibant & reuer-
tebantur in similitudinem fulgoris co-
ruscantis.

Item quia interdū canis fortissimus, &
magnas bestias inuadit audacter. Sicut
legimus de canibus Indiae. Solent enim
Indi (vt dicit Isido.) caniculos nocte liga-
tas in syluis dimittere, vt a tygribus co-
gnoscantur, ex quibus canes adeo acer-
tissimi oriuntur, vt leones proficiant. Vnde
quidam canis sic natus a rege Albano
Alexandro magno missus, primo in
eius praesentia leonem occidit, tandem
elephāte deducto videns eius magnitudi-
nem primo obruit, & ingenu latriatu
infonit, quem tamen inualit, & tandiu
affixit, q̄ eum ad terram prostrauit. Sic
sancti praedicatores diuino zelo, & spū
accensi, intereum magnos tyrannos, &
peccatores audacter reprehendendo ag-
grediuntur, sicut Iohā. Herodem. Vnde
Herodes inuebat Iohānem, & audito
eo multa faciebat.

Mat. 6. Item canis venio, & odore etiam per
aquas bestias fugientes insequitur, & ea-
rum deprehendens latibula, latratu, & mu-
sitratu ea prodir. Sic praedicatores sancti
vento. i. spiraculo diuino impulsu, & ado-
re i. desiderio supernae salutis attracti et
per aquas tribulationum insequuntur
bestias. i. peccatores bestialiter viuē-
tes, vt trahant eos ad poenitentiam, & eo-
rum latibula. i. vitia in quibus latere vo-
lunt, redarguendo produnt.

Item canis humanam societatem dili-
git. Sic sancti praedicatores humana con-
sortia in quibus fructificare possunt mi-
nime fugiunt, sequentes sex exemplum il-
lius qui dicit Delicia meae esse cum filiis
hominum.

prou. 8. Item praedicator debet similis esse casto-
ri qui sicut dicit Isido. secum quadrupedi-
bus viuit in terra, & ea natantibus stat
in aq̄s. Est enim in magnitudine ad mo-
dum parui canis: pedes posteriores qua-
si caninos habens, quibus principaliter
ambulat: pedes autem anteriores habet
quasi anserinos: quibus natat in aquis.
Sic praedicatores non solum debent per
terram discurrere per vitam actiuā quae
competit quadrupedibus: i. his qui perfe-
cti sunt in quatuor virtutibus, sed etiam
versari debent in aquis scripturarum cū
natantibus. i. contemplatiuis, & debent
esse sicut canis per latratum praedicationis,
sed parui in humilitate mentis: po-

steriores autem pedes sunt occupatio-
nes corporales pertinentes ad pietatem:
& ideo sunt, vt animalis terrestis: sed an-
teriores pedes sunt meditationes spūi-
tuales, & ideo sunt sicut natantis quibus.
i. natat in aqua sapientia.

Item praedicator curiosus est similis
equo qui aquam quam potat, si clara est,
pede perturbat. Similiter praedicator cu-
riosus aquam claram. i. scripturam, & do-
ctrinam planā, & apertam, pede. i. affectu
placendi, & vt reputetur sciens, i. philoso-
phicis rationibus inuolutis perturbat.
i. ofuscet, vt vix intelligatur. Vel aqua
clara, est tribulatio pariter exterius por-
tata, quam patiens tunc pede perturbat
cum interiori affectu iniuriantem non
amat. Grego. Perfecta patientia est, quae
& ipsum amat quem portat. Nam tolera-
re, & odisse non est virtus mansuetudi-
nis, sed fulcimentum iuroris. Eze. Cum
puellissimam aquam biberitis, reliquā pe-
dibus vestri turbabitis.

Grego.
sup. ez.

Eze. 34

Item praedicator etiam assimilatur ve-
ro. Nam quia verus sic interpretatus, &
dictus est, q̄ ore suo formet factus (vt di-
cit Isido.) Auiē. etiam dicit quendam car-
nem nasci quam mater lambēdo in mē-
bra componit. Sic etiam praedicator do-
ctrina omnis sui, tormat Deo spirituales li-
lios. Quasi enim more matris in his quos
carneales inuenit, lingua officio virtutum
spiritualium membra componit. Vnde
Apo. Filioli mei quos iterum perturio, do-
nec formetur Christus in vobis.

Isi. lib.
cy.

Gal. 4.

*Veri praelati praeipuum munus, ipsiusq̄ partes
laudi digna quae sint, vt merito prof. i. per quā
plurima. Arieti, leoni, Chamelo pardalis,
Cervae, alierumq̄ animalium cornuana-
bentium clarissima exempla demonstratur.
Cap. XCIX.*

Praelatus debet esse similis arietis: quia
aries dux est gregis. & omni princeps.
Sic praelatus debet esse dux subditorum
sicut auctoritate praesidendo, ita bonae
vitae exemplo praecedendo.

Item quia natura arietem fecit fortis-
simum, secundum Isido. Vnde dicitur ve-
ruex a viribus, eo, quod tanquam vir o-
mnium sit ceteris bidentibus virtuosior.
Vel dicitur veruex, v. riple dicit. quia ver-
mem portat in capite, cuius pruritu sa-
pe fortissime caput mouet. Dicitur autē

siue s

Liber Quintus

aries, quia hoc animal immolabatur in
ait, sicut patet in lege Moyſi, quæ omnia
comperunt prælati. *f.* fortitudo operis,
felicitudo mentis, quæ est *vt* vermis in
capite, de qua Apoſto. Inſtitutio mea quo-
tidiana, felicitudo omnium eccleſiarum.

2. Cor. Item immolatio carnis, de qua Apoſt.
11 Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuē-
Ro. 12. tem Sanctam Deo &c.

Item prædicator bonus debet clamo-
re prædicationis, & gemitu orationis sub-
ditos dormientes, ſive in peccatis mor-
tuos ſuſcitare, exemplo leonis, cuius ca-
tuli, quando naſcuntur, tribus diebus, &
tribus noctibus dormiunt, vel mortui eſſe
reputantur, & tunc patris regim. & clamo-
re ſuſcitantur dicuntur. Tunc ſuper catulos
mortuos leo fortiter clamat, quando pec-
cantes ſubditos prælati, vel prædicator
prædicando, vel corripiendo fortiter in-
crepat: & tunc rugitum emittit, cum pro
errando fortiter gemit. Unde ſicut cla-
mor, & gemitus leonis dicitur ſuſcitare
mortuos catulos, ita clamor prædica-
tionis, & rugitus orationis ſuſcitat ſubdi-
tos in peccatis. Ita. Rugitus eius *vt* leon-
is, rugit, *vt* cæuli leonum &c. Sed cum
prælatus, vel prædicator loquitur bonis,
debet loqui dulciter, in cuius ſignum dicit
Iuda. Ecce examen apum in ore Leo-
nis, & fauus mellis. Apis. n. pungit, &
mel componit, quia prædicator debet pu-
gere lentos, & addecorare deuotos.

Isa. 5.

Item prælatus debet eſſe ſimilis came-
leopardali, quod ſm. lido. eſt animal,
& thropicum, caput habens cameli, col-
lum aequi, crura & pedes bubali, & macu-
las perdi. *f.* enim beſtia albis maculis
rutilum colorem emittentibus ſuperſper-
ſa: & ideo a capite cameli, & a maculis
perdi tali nomine eſt vocata, *vt* dicit Pli.)
eſt autem beſtia magis aſpectu quam ſe-
ritate conſpicua, tñ manueta, *vt* quaſi
ouis nomen acceperit. Omnia autē hæc
ſunt prælati congruentia moraliter acce-
pta: quia caput cameli ore ruminat, & ru-
minatio ſignat ſacræ ſcripturæ medita-
tionem. Collum equi flexibile eſt, quia
curuatur ad tractum fræni. Et hæc flexi-
bilitas refertur ad miſericordiam, & pie-
tatem prælati. Pedes autem bubali vngu-
las diuidunt, & maturē incedunt: & hoc
refertur ad diſcretionis prudentiam. Al-
ba autem macula extra rutilantes, ſunt
pura opera, & exempla quæ exterius aliis
apparent. Sic ergo prælatus debet habe-

re caput cameli per notitiā ſacræ ſcriptu-
ræ, Collum equi per flexibilitatem miſe-
ricordiæ, Crura vel pedes bubali per di-
ſcretionem prudentiæ, Albas maculas p-
di. i. operum puritatem, & plus in aſpe-
ctu q̄ in ſactu debet habere ſeueritatem.
Unde debet eſſe aſpectu fer⁹, ſed animo
vel opere manſuetus.

Item prælati debent ſe habere ad ſub-
ditos ſicut ceruæ ad filios. Ceruæ enim
poſt partum vtiuntur duabus herbis. *f.* co-
mo, & ſumole, quibus paſcē redeunt ad
ſuum ſerum, & illarum herbarum ſucco
imbuta filijs lactis exhibent nutrimen-
tum: filios autem ad curſus exercent, &
fugere eos docent, & ad prærupta eos du-
cunt, & ſaltandi modum eis oſtendunt.
Duæ ergo herbe quæ faciunt ceruam ad
nutriendum filios lacte abundare, duæ
virtutes ſunt quæ faciunt prælatos ſub-
ditos ſuos debito alimento nutrire. *f.* ſa-
pientia quæ facit eos abundare lacte ſpi-
ritualis doctina, & miſericordia quæ fa-
cit abundanter dare nutrimenta corpo-
ralis eleemoſinæ. debent et eos ad cur-
rendum per viam mandatorum. i. ad vel-
lociter obediendum inſtruere.

Item ad peccata fugienda inducere, p-
cipitia tērationum eis nota facere, & mo-
dum ſaltandi eis i. euadendi oſtendere.

Item ſicut prælati præſunt in dignitati-
bus, ita debent præſeſſe in virtutibus. Cu-
ius exemplū eſt, quia omne animal cor-
nutū eſt quadrupes, excepto quodā ſer-
pente in Ægypto qui dicitur ceraſtes. qđ ſi in-
telligendum eſt ſi cornua ſunt de natu-
ra oſſis: propter ſimilitudines, ſive ſimiles
cornua mollia habentes. Per animal er-
go cornutū intellige hominem in digni-
tate leuatum: ſignant enim cornua capi-
tis, eminentiam dignitates. Tales debent
habere quatuor pedes, ſcilicet iuſtitiam
temperantiam fortitudinem, prudentiam.
Ceraſtes autem ſive ſerpens cornutus,
i. hypocrita in dignitate poſitus, cornua
ſine pedibus habet, quia dignitatem tenet,
& virtutibus caret. Similiter linceus ha-
bens cornua mollia, ſignat prælatum car-
nalem habentē remiſſa op̄a: qđ et pedibus
caret, quia interiores virtutes nō habet.

Item prælatus virtuoſus tunc facilius
ad contemplationem diuinorum erigit
cum ſe abſtrahit a temporalibus curis.
Cuius exemplum eſt, quia animalia quæ
dentes non habent in ſuperiori mandibula,
ſunt cornuta: quia materia tranſit
in

in cornua. Per animal vero cornibus munum, praelatum intellige in virtutibus ornatum. Cuius inferior mandibula est terrenorum dispensatio provida, in qua est multitudo dentium i. multiplicitas laboriosorum operum. & durorum. sed quasi mandibula superior, est diuinorum contemplatio altior, quae debet e. e. vacua dentibus i. a tpalium curis, & laboribus semota. Viraque tamen debet uti, p tempore, qui vult virtuose praestare.

Ita praelationis honore digni non sunt qui solum quae sua sunt quaerunt. Vnde nullum animal habens dentes recuruos (vt aper) habet cornua, eo. q. illa materia transire in culmos. Ille quippe praelatus suos dentes recuruat, qui ea quae agit ad semetipsum reflectit & replicat: sed non est dignus cornibus dignitatis qui alios negligens tantum seipsum pascit. Eze. Vt pastoribus qui pascunt semetipsos.

Eze. 34.

Hominem quousq. vult commodè proficere in virtutibus p. e. cerui exemplo perspicuissimè confirmatur. Cap. C.

Proficere, & crescere potest homo virtutibus quando durat pñis vitae tps. Ceruus. n. crescat cornua vsque ad septimum annum, quia vsque ad septem annos omni anno pullulante eius cornua vnum ramum. Vnde eorum etas deprehenditur per cornua. Quia ergo septennarius est numerus vniuersalis temporis scilicet quo vniuersum tempus vitae nostrae voluitur, sicut patet in sept. diebus septimanae, accipiamus in septenario annorum totum tempus dierum nostrorum.

Eze. 4.

Psa. 89.

Scriptum est in Eze. Dicitur pro anno dedit tibi & Ps. dicit Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis Septennarius n. per denarium multiplicatus i. 70. confurgit: innotatur, quod totum tempus annorum nostrorum debemus dedicare profectui virtutum, quae signat augmentatio cornu. & hoc fit per septennarium virtutum: quia sunt quatuor

virtutes cardinales, & tres theologice. vel per septennarium operum misericordiae cum obseruatione decalogi.

Prudentia virtus quam nobis expediat ac quomodo ea homines uti debeant, Hericij, formicae, serpenti, multorumq. animalium naturalis sagacitate clarissimè similitudinibus exprimitur. Cap. C. l.

Prudentiam docet nos habere hericij tripliciter. Primo, contra insultu tentationum: Nam hericij, dñ se infra corium durum spinis asperis vndiq. circumseptum includit, se ab inuadentibus protegit. Nam mox cum aliquid sentit, se in globum conuertit, & ferientis spinas opponit. Est itaque dura & spinosa pellis, aspera pñit. ita, & dura aith. sio carnis, in qua dum homo se p humilitatem abscondit, & ea tentationi opponit, eius tentationes euadit. vñ Pl. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Ps. 14.

Secundo docet nos habere prudentiam quam ad nutrimentum operum. Est enim hericij talis prudentia, quia ascendit vitē vel aliam arborē, & vvas, & poma deiecit, & postea se sup illa suoluit, & suis spinis inungit, & sic portat escas illijs, sicut illi dicit. Ille ergo vitē, vel arbores ascendit, qui ad sanctorum virtutes, vel vias considerandas per mentis contemplationē se erigit. Et tunc ex eis poma deiecit, qñ ex eorū comparatiōe suos defectus agnoscit, Quasi enim poma de arboribus deieciuntur, cum maiorū facta minoribus comparantur: sed tñ ea velut hericij quas spinulis suis laigit & dorso defendenda suscipit qñ illa p posse se se i. acutis assectibus disponit, & tñ idē illos pascit, qñ ex eorū imitatione sua opera dirigit, & nutrit.

Tertio docet nos esse prudentes circa varietate tēporis. Dicit. n. Arist. q. hericij faciunt foramen vnu i. vites septenniales, ad qd confugium in calore. & aliud i. australis, ad qd confugium, si frigus sentiant. Vñ dñ, q. qui tñ sunt in Constantino poli, qui per hericij quem habebat, pangebant omnes vites futuras, nō sciebat aliqs vñ hanc sciam haberet. Sic hō prudēs in calore pspensitatis dñi refugere ad ventum septentrionalem frigidū. i. ad memoriā aduersitatis, vt si p timore a superbia & intemperantia liberet. Sed in tpe frigoris i. aduersitatis, debet refugere ad ventū australē. i. ad memoriā pspensitatis ne a tristitia s. nimia absorbeat. Eccl. In die bonorū ne immemor sis malorū, & in die malorū ne immemor sis bonorū.

Ar f de ani.

Ecc. 11

Item

Liber Quintus

Item prudentiæ exemplum habemus in formicis

Prou. 6. Primo, in prouidendo, prouident. n. tempora futura. Nam in ætate congregant unde in hyeme viuunt. Sic nos debemus in vita prouidere nobis de tempore mortis. **Pro. Vade ad formicam o piger & considera vias eius, & discite sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat ætate cibum sibi & congregat in messis, quod comedat.**

Item in congregando. Congregat triticum granum, non curans ordeum. Sic homo debet congregare spiritualia, & æterna, & non curare de temporalibus & perituris. **Mat. 13** Triticum congregate in horreum meum.

Item in conseruando, Nam quando pluuia super eius triticum descendit illud soli exponit, ut iterum desiccetur. Sic qñ aliqua tentatio, vel corruptio in nobis accidit, quæ possit triticum. i. nutrimentum, vel meritum nostrum spirituale corrumpere & perdere, debemus illud reparare calore Solis. i. seruire contritionis, vel manifestatione confessionis, quia illud quod soli exponitur, in lucem producit, vel per feruorem orationis.

Pli. Item in custodiendo primo suum cibum. Nam (sicut dicit Plinius) formicæ grana colligunt, cumulos componunt, & in secretiori parte domus abscondunt, ne ab auibus rapiantur, vel a vento dispergantur. ista grana sunt Dei verba quibus anima nutritur, & pascitur: sicut formica de granis de, quibus in secretiori parte animæ, scilicet in memoria debemus cumulū ponere, scilicet de his q̄ audiuius plura memorie commendādo, & ibi occultare per humilitatem ne ab auibus rapiantur. i. a demonibus, sicut semen, quod cecidit in via, & volucres cœli comederunt illud. Vel ista grana sunt bona opera, ut cleamofynæ, & hmoi quæ debemus cumulare multiplicando & abscondendo per humilitatem, nec iactantes ostendendo, ne a vento vanæ gloriæ dispergantur, vel ab auibus. i. ipsis demonibus auferantur.

Item inueniuntur prudentes in custodiendo aurum. Nam in Ethiopia dicuntur esse formicæ ad formam canis: quæ arenas aureas pedibus eruant, & ne auferantur custodiunt: quasi arenas aureas sunt virtutes spirituales animæ, quas pedibus i. affectionibus, vel gressibus bonorum operum debemus eruere, & cum omni

studio custodire, ne a nobis auferantur.

Itē prudentia serpentum est in exemplum nobis multipliciter

Primo, quia serpens docet nos Christum diligere. Nam serpens super omnia caput custodit, quia in ipso præcipue cōvita consistit. Unde dicit Plinius, quod si caput serpentis cum duobus digitis euaserit, nihilominus vivit, propter quod totū corpus pro seruando capite tenenti opponit: ut scilicet nos caput nostrum in nobis custodiamus. scilicet Christum & pro ipso a quo habemus vitam gratiæ, & gloriæ, omnia alia negligamus secundum illud. Omnia derelinquimus, feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificiam.

Secundo, docet nos peccatum abijcere. scilicet per inuolutionem poenitentiae. Nam serpens (sicut dicit Philosophus) quando sentit se senio grauatum, pluribus diebus abstinere a cibo, ut sic pellis eius facilius relaxetur. deinde gustata herba quadam amara prouocatur ad vomitum, & euomit humorem virulentum, qui erat causa suæ immutatis: tandem ut eum rigidam temperet in aqua se balneat, & quietus angustiam animam in petra, per eam intrat, & per violentiam transiens ab exuvia se denudat, id est a pelle, quæ vocatur exuvia ab exuendo quia eam exuit & deponit: & tandem soli exponens, desiccatur, & nouum corium reparat, & sic, resumptis viribus videtur clarius, incedit fortius & comedit audacius. Hoc idem dicit Auicenna, & Plinius scilicet de renouatione. Nos igitur exemplo serpentis debemus vitam renouare per opera poenitentiae.

Primo ieiunando non tantum a cibis sed magis a vitijs.

Item amaram herbam contritionis cordis gustando, venenum peccati per confessionem euomendo, aqua lachrymarum, vel doctrinæ nos abluendo. In acto toramine poenitentiae exuias veteris hominis, id est malæ consuetudinis deponendo, ad calorem Solis. i. amorem Christi, molliciem, & pronitatem peccandi desiccando, & nouum corium. scilicet hominem qui secundum Deum creatus est, induendo. Vires bene agendi resumendo. Clarius spiritualia contemplando: fortius Deum & proximum diligendo, & quæ spiritum nutriunt, audius auimendo.

Tertio docet nos serpens diabolo resistere. Dicit enim Isidorus, quod aspidophis cum incipit incantatorem audire, vnā

Arist. de anima

Mat.

Genes.

Aug.

1. Tim.

Mat.

Genes.

Aug.

de ciuit.

Dei.

Isid. H 19.

nam aurem in terram premit, & altera
cauda clauit, & sic vocem in cantan-
tis enugit, & incantanti non obedit. Sic
etiam nos debemus incantatori i. tenta-
tori resistere. Scum cauda, & terra i. cum
memoria tuis nostri qui designatur in
cauda, & terrena inagistrans qui designa-
tur in terra, tentationes repellente,
Ps. 47. Ps. sicut aspidi, farda obturans aures
suas, quæ non exaudiet voc. incantantiu.

Quinto docet nos carnem subijcere.
Nam serpens calcaneo mulieris inficiat
Genes. & inimicatur Genes. Inimicilas ponit
inter te, & mulierem, & tu inficiaberis
calcaneo eius. Sic nos debemus inficia-
ri carni, & calcaneo. i. t. nem. eius atten-
te considerare. Aug. Nil tantum valet
ad domandum desideria carnis, quam co-
gitare qualis ipsa sit futura.

Aug. Quinto docet nos mundum fugere.
Nam serpens propter inimicilas quas ha-
bet cum homine fugit, & sub spinis lati-
tat, & in desertis habitat. Sic sancti viui
propter odia mundi, & infidias & fugiunt
in desertis clauis latitant sub asperita-
te poenitentia. Dicitur enim, q. serpens
fugit hominem nudum, & ioh. in vesti-
tumi, quia s. diabolus uimet pauperem, &
se ab affectu temporalium detrahentem:
sed vestito. i. diuitiis munro peruatet, &
ideo qui voluit diuites fieri, incidunt in
tentationem & in laqueum diaboli.

1. Th. 6 Sexto docet delicias abhorreere: q. ser-
pens dum natat in aquis, caput eleuatum
portat, ne eo submerso suffocetur. Sic
sancti viui eant ne caput rationis sub-
mergatur presentibus delitiis.

Septimo docet nos humilitatem tene-
re. Isa. 65. Serpenti pulvis panis eius. Ita vir
sanctus et se tenet cogitando, q. est pul-
uis, & cuius humiliando se vt Abraam.

Gene. 8 Loquar ad dominum meum cum sim
pulvis, & cinis.

Aug. 11 Item prudenter viuere, & operari ani-
malia quædam terrestria nos docent. Nā
sicut nos docet Aug. Est adiuuanda in
de ciui. brutis quædam prudentia, in quibus est
Dei. nulla sit proprie loquendo scientia qua-
dam tamen in eis similitudo scientia in-
uenitur: euidentem. n. habent solertiam
in totuum educatione: in laribulorum
edificatione, & nutrimentorum acqui-
sitione in vulnere medicacione: in noci-
uorum euitatione in mutationis tempo-
rum præcognitione suorum comparium
dilectione. Docent itaque homines pri-

mo prudentes esse non solum in nutri-
tione carnalia filiorum, quibus sicut dede-
runt naturæ fundamenta, ita & dare aut
documenta disciplinæ, & alimenta vitæ:
sed etiam in promotione spirituali desi-
deriorum, quæ cum in corde exorta fue-
rit velut pueri sunt soboles cotroueda.

Item in hac insensibili constructione, non
tñ exteriori, in quo quiescat corpus, sed
magis interiori, vt animam conseruare
construas in qua resideat Deus.

Item in nutrimenti peruratione nō tñ
quo caro reueratur, sed magis quo spūs
alatur. Non enim in solo pane viuit ho., Matt. 4.
sed in omni verbo, &c.

Item in vulneru curatione, nō tñ cor-
poralia lacerant, sed magis viduorum, seu
tentationu. Docent enim te prudentes no-
xia euitare, non tñ quæ sequuntur corpus,
sed magis q. spēm inuadunt, & insup. tua
pericula te periculis mouent, & opportu-
na futuris ipsis remedia præparare. Q. d.
aut. orbis his dulcias est, nō tñ coniuga-
lis tædialis tuæcent te diligere compate,
sed & socialis vitæ amare consortem.

*Quando ac qua via filii sint a parentibus edu-
cati. Aramatum ex ipso facti aque spiritus te
simon q. edocetur. Cap. C I I I.*

P Veri, & puella sunt in pueritia bonis
& congruis operibus, & studiis assue-
faciendi, ex iplo alicuius q. ex ouis, q.
creata, q. mox nata, texturas ascendit, &
incipiunt, & operari ac si in ventre essent
edocet sicut fuit Beatus Iob circa opa mi-
sericordie, vnde dixit: Ab infania creuit Iob. 31
meu militatio, & de victo matris mea
egressa est mecu. Sicut & fecit Tobias Tob. 1.
filio suo quem ab infania timere Deum
docuit, & abstinere ab omni pecc. Vnde Ecc. 30.
Eccl. Tunde latera eius dum infans est.

*Quantum mentis puritas sit a fidelibus conser-
uanda ac diligenda naturali animalium ex-
plo in factu perspicitur. Cap. C I I I.*

P Vritas mentis est inter oia magis di-
ligenda. Nam omne animal faciens
multos factus, primum magis diligit, &
reputat sibi magis naturalem. Et ideo q.
dam animalia factus suos deuorant præ-
ter primum. Primum autem, quod oportet
in nobis esse, & omnia nostra opera
præuenire, est puritas mentis. Vnde est
præ omnibus diligenda & conseruanda.

D d Et

Liber Quintus

Grego. Et ideo dicit de ea Greg. Nazianzenus. Pii Nazia. ma sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, Per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Quatuor Dromedarii naturalibus effectibus praecipuis, quomodo Religiosi vitam agere debeant, aperitur. Cap. CIIII.

Religiosi dicuntur similes esse dromedariis, sicut dromedus. Nam proprie loquendo aial dicitur dromedus. Custos autem talium aialium dicitur dromedarius. Dicit ergo religiosus assimilari dromedis quadrupliciter, Primo per continentiam. Castrant enim dromedum a luxuria (sicut Aulic. dicit) ut sint eius sui aptiores. Similiter religiosi dunt a luxuria se per votum continentiam in malicia carnis servare. Math. Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum Dei.

Mat. 19

Secundo, per abilitatem. Sunt enim dromedarii parvi cibis: feni, & conices, & ossa da Aylorum valde diligunt. Sic non dunt religiosi delicias quærere, sed potius grossa cibaria.

Tertio, per obedientiam, in qua velut dromedii dunt esse veloces, & prompti. Sunt enim dromedii velocissimi. Unde dromos grece velox cursus dicitur Latine. Nam ceterum militaria, & amplius pergunt in die. Debet et esse in obedientia laboriosi, & continui. Sicut dromedii hnt crura longa, & nervosa multum ad laborandum fortia, & ad continuandum firma.

Quarto, per humilitatis mensuram. Sunt enim dromedii non magni corpore, quia minoris stature, quam camelus: quia scilicet religiosi non dunt esse magni in sua reputatione, sed humiles, & abiecti. Apo. quis se exultimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

Gal. 6.

Potissima sanctorum virorum virtutes animarum, dotes per quamplurimas. Agni, equi, elephanti, leoni, lepori, Taxi, naturales, ac promissas proprietates excellenter patefuit. Cap. CV.

Sancti viri assimilantur agnis.

Primò, per innocentiam. Nam agnus inter aialia omnia est maxime mansuetus, & innocens. Vnde nec dete ledit, nec cornu impetit, nec vngue scindit, nec calce percutit. Et ideo (sicut dicit Isid.) cetera aialia armanit natura, solum agnum dimittit inermem. Hæc autem innocentia, quæ est in

Isidor.

agni, principaliter fuit in Christo, quæ seipsum nunquam alicui aliquid malefecit: quod etiam unus ex latronibus in cruce cognovit, dicens: Nos quæ digna factis recipimus: hic autem nihil mali fecit.

Secundario autem talis innocentia competit et aliis sanctis, qui fuerint imitatores Christi, & ideo iam iam agni neminem ladebant, nec dote invida detractionis, nec tyrannice detractionis, nec vngue violente detractionis, nec calce percussione. Apost. Neminem la simus, &c. Et ideo etiam etiam ad hæc monebat dicens: Neminem dantes ullam offensionem.

2. Cor.

7.

2. Cor.

6.

Secundo, per iustitiam pertinet enim ad perfectam iustitiam, non solum neminem laedere, sed et aliis omnibus, si potest fieri prodesse. & hanc iustitiam agnus ostendit, quia quod in se habet, hominibus videtur parat. Nam pellis eius est utilis ad variam vitam, pili ad indumentum, simus ab terga ad camentum, cornu & vngula ad medicamentum, & carnes eius ad esum. Hæc autem omnia competunt Christo principaliter, quia ipse suam pellem, i. suam conversationem exteriori, siue suam vellera, i. exempla, seu opera reliquit nobis ad indumentum, i. ad imitationis exemplum eo modo, quo dicit Apost. Induimini dominum nostrum Iesum Christum.

Ro. 13.

Item suum humum i humilitatem dedit ad condimentum, scilicet omnium virtutum, & operum. Unde ipse dixit Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et hæc humilitas est condimentum, siue quo nullum opus placet Deo. Unde Christus dixit apostolis Cum omnia benefeceris dicite serui mudles sumus. In cornu autem per vntiones, quæ cum eo fiebant, ut paret Reg. significatur potestas Christi, in institutione sacramentorum: sed in vngula agni diuisa, discretio deus. Quia Christi. Et hoc omnia notis ad medicamentum nam dedit, scilicet, & sua scia, & sua verba in super Christus tanquam agnus, & suam carnem reliquit nobis in cibo, in sacramento eucharistia, sicut dixit ipse. Caro mea vere est cibus, &c. Competunt etiam secundario sanctis viris prædictæ utilitates agnorum: quia ipsi sancti in varijs vntibus, & obsequijs proximis seruiunt. Nam uedos vellunt, pauperes cibi s impinguant, & condiunt, & ad infirmorum roentum, & curam frequenter ex compassione intendunt.

Mat. 11

Luc. 17

1 Reg.

16.

Io. 6.

Tertio, propter prudentiam: Nam agnus dicitur ab agnoscendo. Duo enim sunt, qui agnus dicitur

natus.

Liber Quintus

equi in morte dominorū lachrymas tunc dunt. Et sic sancti viri plorant considerantes legendo, vel audiendo passionem Domini, sciētes, quod sicut fuerant socij passionum, sic erunt & consolationum.

Item sancti viri quamvis magna virtutibus, requenter tamen parvis vitijs terrentur. Unde sunt similes elephantibus qui domiti sunt in bellis opulenti. Nam acies poterunt armatos ferire, nec armorum acies expauescunt: nec suorum rumores fugiunt.

2. Cor. 6. Item super eos turribus ligneis collocatis, de eis tanquam de muro tela ignea emittuntur: & cum sint tales, tamen de mure timent. Sic sancti viri quamvis magna tentationum bella vincant, & magnarum virtutum arma ferant, nec tribulationes, nec persecutiones expauescunt, nec linguas calūniarū, seu detractionū tugiūt: tamen aliquādo aliquis minimus deiectus, vel molestia relinquitur eis, qui semper eos in timore, & cruciatu tenet. Sic Paulus ad tertium cælum raptus, & omnium tribulationum pericula expertus, & orbis gratijs & virtutibus plenus: tñ stimulo carnis punitur, & timēs ac orans, ut amoveri debeat, minime exaudī.

Ite sancti viri assimilantur leonibus in multis. Primo in audacia suae magnanimitate. Apparet. n. magnanimitas leonis in triplici actu.

Primus est, quia cum venatores eū sequuntur, non latitat, nec se occultat, sed videri se optat, & in mediū capum vadens ad pugnam se preparat; & abscondere, fugere magnam verecundiam reputat. Sicut sancti viri, & perfecti tribulationes, & persecutiones, cum opportunū est, non refugiunt, immo quandoq; persecutores incitando, vel expectando praeveniunt, & persecutiones eū eveniunt, cum magno gaudio suscipiunt. Act. dicūt, qd ibāt Apostoli gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Act. 5. Secundum ostium magnanimitatis leonis est: in Iliado. Quia venatores intructi, ut ipsis visis minus terreantur: sed amplius animes. Contra nat est in asallibus pauidis, ut est ceruus, & lepus: quia quanto plus alpiuntur venatores, tanto plus expauescunt. Unde Pro. 1. fortissimus bestiarū ad natiōis paeli, & curium. Sic sancti, & perfecti viri inter suos persecutores possunt, dum eos leuiter

vident, intruēt, & considerant quāvis firmitate, & ira breuiter transitoria, & quomodo eorum pericula sit aeternum supplicium receptura. Et quomodo ab illi, sibi tabulat sempiterna corona. Et ideo dum sic inveniunt eos, magis crescit in ipsis virtus, & patientia. Simile ē faciant de tribulationibus, & inimitatibus considerando qd breues, & viles sunt: & ideo ex eis fortiores efficiantur. Apo. 2. Cor. Cum infirmior, tunc fortior sum. Tertiū ostensū suā magnanimitas est: quia cum insequitur, salū vitū: sed eam rāgit non vitat, sed potius lento passu grauitur. Sic sancti insequuntur spiritualia bona saltibus amoris, & feruoris. Phil. 3. Caut. 2. quorū actū si quomodo comprehendā. Can. Ecce iste venit saliens in montibus. sed in persecutione & poena positi non saliendo per impatientiā, vel impetum furoris incedunt, sed cum suauitate patientiae & mansuetudinis transeunt: propter quā omnia dicitur Prover. Iustus quasi leo confidens, absq; terrore erit. ed nota, qd quis leo sit ita securus: tñ quadam sunt quā dicitur timere, quā etiam sancti viri timent.

Primum est strata publica, & hāc strata est mors, per quam omnes oportet transire. Ps. Timor mortis cecidit super me. Secundum est quoddam animal parvū, & venenosum, quod dicitur leonihofonus, qd signat peccatum. Cuius venenū fugiunt sancti viri sicut venenum serpētis. Ecc. Quasi a facie colubri tuge pēni.

Ecc. 11. Tertium est strepitus rotarū. i. cōminationes scripturarum. Et quasi duae rotae sunt duo testamenta, vel duae fortunae: si cut prosperitas, & aduersitas, quarū strepitus formidabilis est, quia itatus periculosus utriusque fortunae.

Quartū est quoddā animal ferox, qd dī lazaimi, a cuius ferocitate vix pōt ali qua bestia esse tuta: & signat feritatem & saueritatem summi iudicis. Psal. Iudicij enim tuis timui.

Quintum est igitur, i. gehēne, vel purgatorij.

Sextum est decipula, vel laqueus venatoris: & hāc est tentatio, vel fraudulētia demoni, quā etiam sancti timent.

Septimum est flagellum. Timent enim leo, quando videri verberari caudam: & sic timendi sunt flagella praesentia.

Secundo assimilantur sancti viri leonem in iustitia primo distributiva. Nā praedam

dam quam rapit, solus comedere erubescit: & ideo sapit a remotis bestiis alijs sequentibus de sua praeda aliquid relinquere. Hæc est illa iustitia de qua dicit in Ps. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Hanc habuit

Iob. 31. Beatus Iob, dicens: si comedi bucellam mea solus, & non comedit pupillus ex ea.

Item leo videtur iustitia vindicativa, siue punitiva erga se, & erga alios: se enim punit, quoniam exardescit in ira quia iratus terram cauda verberat, & eadem cauda seipsum flagellat in tantum, ut sanguis fiat. In quo dat exemplum, ut homo ira sua in seipsum deprimat, & non in alium re fundere querat quia omni, qui irascitur fratri suo, reus erit.

Mart. 5. Item erga alios videtur leo iustitia vindicativa.

Primo, quia vim vi repellit, quasi cum moderamine inculpate torcular. Nam si quis contra eum telum emisit, si non eum tegerit, vique eum inuasit: sed non ipse valuerat, nec laedit, quod est contra illos qui in sua derelictione vindictam moderamine non videntur.

Terno sancti viri assimilantur leoni in prudentia primo, quia leones, quando ambulant, sua cauda delevit vestigia, ne a venatoribus valeant inveniri. Sic sancti viri posteriori penitentia delent peccata preecedentia, ut dici possit de eis, Beati, quorum remissa sunt iniquitates, &c. Signum etiam cautela, & prudentia videtur esse in leone, quod dormit apertis oculis. Unde videntur eius oculi vigilare. Similiter sancti viri quasi dormiendo vigilant, secundum illud.

Psa. 31. Ego dormio & cor meum vigilat. Est enim quasi quies somnus contemplationis, quia ab exterioribus actibus vacantes interiorius vigilant circa spiritualia, & celestia oculos mentis aperientes.

Can. 5. Item est somnus mortis, in quo sancti dormiunt in æternæ pacis quietem accipientes, ubi in Dei visione oculos mentis aperiant, ut nunquam claudantur. Et licet etiam peccatores propter quietem siue dispositionem carnis in sepulchris in morte dormiant, sed non dormierunt somnum suum, & nihil in æternam omnes viri divitiarum suarum in manibus suis: Tamen ipsi dormiant oculis clausis in moriuntur, quia maxime in morte excecantur, & sensum perdunt.

Psa. 75. Quarto sancti viri assimilantur leoni in temperantia, siue abstinence. Nam leo quando semel satiatur, duobus, vel tribus diebus abstinere: si autem eum fovere oporteat, & nimis sit plenus eum brancia carnes de ventre extrahit, & sic levis fit. Et iterum leo diutissime vivit, quod per diem comprehendatur consumptum neminem.

Sic sancti viri abstinere sunt a cibis corporalibus: & quicquid carnaliter in se sentiunt, quod eos in seipsum gravet, eum brancia. Item videtur aliquid purum, ut leviores fiant, cucurare laborant. Quod autem leo diutissime vivit signa, quod licet est. Item. Quis abstinens est, & licet vivat.

Quinto sancti viri assimilantur leonibus in clementia siue pietate. Nam contra hominem in se non laesus neque irascitur, sed est homini naturaliter pius. Nam si non nimis fame videatur, prostratis pariter captivos obitos abire permittit, nec hominem nisi in magna fame comedit, vel occidit (ut Iulio dicitur). Feminas et non tangit, & raro infantes, nisi magna fame compulsi. Similiter sancti viri sunt alijs manifesti, ut non irascantur inordinatè, vel de facili contra eos.

Item sunt pii hominibus præcipue miserabilibus cuiusmodi sunt captivi, mulieres viduae, pueri, pupilli, & huiusmodi. Item prostratis, id est humilioribus parcent etiam ab iniurijs proprijs. Offendit enim leo pietatem ad seipsum maxime in morte. Nam leo quando moritur, terram comedit, & morietur, & lachrymatur. Et sic homo debet in morte esse pius anime suæ, remordendo pro compunctione vitam suam terrenam, & lachrymando, siue flendo peccata, unde Augustinus tempore mortis suæ contra seipsum in pariete fecit sibi sicut psalmos psales. Et pluribus diebus eos legendo plorabat.

Item sancti viri assimilantur leporibus. Primo ratione velocitatis. Est enim lepus animal velox ad currendum. Unde dicit lepus, quasi lenipes, quia currens leuiter movet pedes. Nam contra omne nocivum dedit natura salubre remedium, ut dicitur.

Aut. Vnde Lepori data est membrorum levitas, cursus agilitas, & sub pedibus pilorum villositas, ut dum fugere oporteat pedes non laedat. Sic sancti viri sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam vel audientiam, secundum illud. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Item sunt currentes ad mandatorum observantiam secundum illud Ps. Viam mandatorum tuorum cucurri &c. Gratia n. Dei que

Aut. 1. Item sunt veloces ad audiendum. Item sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam vel audientiam, secundum illud. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Item sunt currentes ad mandatorum observantiam secundum illud Ps. Viam mandatorum tuorum cucurri &c. Gratia n. Dei que

Psa. 119. Item sunt veloces ad audiendum. Item sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam vel audientiam, secundum illud. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Item sunt currentes ad mandatorum observantiam secundum illud Ps. Viam mandatorum tuorum cucurri &c. Gratia n. Dei que

potiora remedia tribuit, quàm natura, dat eis mēbrorum leuitatem per continentiam, cursu, agilitatem per charitatem feruorem, quæ oia facit agilia & leuia.

Itē pedū villositatē per penitentiā asperat, quæ pedes affectionum custodit illesos.

Secundo, ratione timiditatis: quia lepus est animal pauidum. Sic sancti viri sunt spiritus pauidi sine deo diuinis iudiciis, sicut illud,

Ps. 118. A iudicijs, n. tuis timui. siue de preceptis peccatis. Eccl. De propiciatū peccatorum non esse sine metu, siue de rationis perceptio.

Pro. 28. Pro. Bearus huius qui spiritus est pauidus.

Tertio ratione mititatis. Est enim animal mitis & imbellis. Vnde nulla defensione vititur nisi praesidio fugæ. Sic sancti viri sunt mitis in cōuersatione, imbelles in fine proximorum offensione fugientes uisum & ipsam cōmoda, & iurgia sine litigia. Et nota quod lepus fugiens canes naturale habet quod fugiat contra montes: huius enim cura posteriora longa, ut facilius corpus eleuetur quod per montem ascendit. Vnde se facilius eum canis inuadit, quod de monte descendit. Tunc enim non bene currit, sed quasi cadendo incedit. Vnde quod potest, motum circumit, quousque, verus motus erigit, & sic sepe canes effugit. Sic sancti viri fugientes tentationes, fugiunt ad montem. id est ad Christum. Pro. Lepusculus plebs inualida, in petra. id est in Christo collocat cubile suum. Ipse enim est mons de quo Isa. Erit mons domus dei vertice montium. Ipse est idem, est petra, de qua Apostolus. Petra autem erat Christus, vel ad montem. id est ad contemplationem paradisi. Habent enim sancti longa crura posteriora. id est magna sequentis uitæ desideria. id est eorum quæ post istam uitam sequuntur. Et talibus desideriis eorum mens in contemplatione illius celsitudinis facilius eleuat. Quod vero de monte celestis contemplationis ad terrena petra cadenda, vel cogitanda anima descendit, tunc facilius in peccatum cadit, & canis id est diabolus eam facilius capit. Et ideo sancti contemplando circumferunt, quousque ad illas supernas dulcedinis aquas gustationem attingunt.

Quarto ratione utilitatis. Est enim animal vtile quo ad cibum, quo ad vestitum, & quo ad medicamentum. Nam eius oculi valent contra venenum. Sic sancti viri alios pascunt suis doctrinis, vel elemosinis, vestiunt exemplis. Quasi enim eius pelles sunt vitantibus in ducunt aliquæ exempla imitari.

Item mōdenur suis consilijs, vel suarum orationum auxilijs.

Item sanctus vir assimilatur taxo.

Primo ratione praenit: quia taxus habet pellem valde hispida, & villosam, quæ meliora dicitur. Quid autem est pellex villosa, & hispida nisi corporis penitentia humilis & aspera. Talem pellem Iohannes habuit, cui eibus facti locusta, & mel syluestre, & vestimentum de pilis camelorum.

Secundo ratione providentiae: quia Plinius dicit, quod quia a canibus persequitur, anbelli & tenet, & sic autem inflat, & mortuus canis deuitat. Si sanctus huius, quod persequentes, & iniuriantes patitur in se per patientiam spiritum suum cohibet, ut per impatientiam, vel iracundiam extra nullo latens exeat: & sic morsus canum, id est lationes persequentes iam euadit, ut animæ suæ saltē non noceant.

Tertio ratione providentiae. Futura enim taxus praesidet tempestatibus: & ideo cauet sibi parat alios, quos ex eis habet. Et quod fiat ventus aquilonis, obuiat eadem foramen aquilonis, quod austris claudit australe. Sic sanctus huius vento aquilonis stante, id est aduersitate ingruente, foramen claudit i. in breui. Cuius cōsuetudinem opponit, & leue affluat quod quod patitur, ex quo breui transit in finem. Nam omnia breuia tolerabilia esse debent, si sint magna, ut dicit Pullius. Si austrum stante, id est prosperitateidente, clausuram cauet vir sanctus obici i. memoriam mortis: quia facilius contemnit omnia qui semper se cogitat esse mortuum.

Item taxus in suis latibulis contra hyemem congregat cibum: & si deficiat cibus, supplet somno. & hoc plerumque animalibus accidit, ut patet de glire, & mure. Sic sanctus vir prouidet sibi in hyeme. id est pro tempore mortis, congregando merita bonorum operum per uitam actiuam. Et si deficiat cibus, id est exercitius, vel voluntas merendi per actiuam iuuat se cum somno. id est cum tranquillitate, & quiete vite contemplatiue. Vnde sancti viri tempore quibus vacant a laboribus vite actiue, non otiosa ducunt, tunc apud seipsos in sanctis meditationibus, quiescunt.

Sapiens quid agere debeat, ut suam ostendat sapientiam, quidam aranea similitudine ducitur.

Cap. CVI. Sapiens homo similis est aranei, quæ tunc in rete medio subiecto, cum eam tenet, quam non obtinuerit, eam tunc suis multo vel ex circumuoluit. Cuius caput primo abstinere, & sic omnem eius humilitatem in fugit. Sic sapiens in medio telegia contemplatione rationis cuius medium

ditum est dei minare in acribus virtutum
mortalis consistit. Et inde muscas volan-
tes i. formas sensibili ad suos sensus,
vel imaginatione venientes, rapi, & ad
examen rationis ipsius intussecus redu-
cens multis consideracionibus ei devo-
luit: & capite abscisso i. exterioru sensu
iudicio excluso, qd sunt in illa congrega-
tionis, interiore veritatem extrahit, &
in sua cibi i. in sua documta, seu i. se-
ctu euenit. **Eze. 17** Aquila tulit medullam
cedri nā aquila est hō sapiens, & intelligēs
qui de cedro trahit medullam, qd de re
sensibili trahit veritatem intelligibilem.

*Homines aliqua scientia praditi, voluptatibusq
vacantes, onocentauris ac Hypocentauris si-
miles iure efficiuntur. Cap. CVII.*

Scientia cū mala vita, facit hoīes si-
miles onocentauris, & hypocentauris. Dicit. n. Philoso. qd on-
centaurus est animal ab asino hōieque
cōpositum: nā ab umbilico sursum hēt
effigiem humanam Vñ medius est inter
hōiem, & asinū: sicut hypocentaur* inter
hōiem, & equū, vt **Isid.** dicit. Talis est hō
literatus, & voluptuosus: quia ex vna par-
te est rationalis, & ex alia beistialis. Co-
gnicione spiritualis opere carnalis.

Isidor.

*Hereticorum schismaticorumq peruersitas, qui
lupis, leonibus, vipera siqz ac Panthera ca-
pulis effemulantur, plenus declaratur exemplis
Cap. CVIII.*

**Arist. de
anim.**

Schismatici & heretici sūt similes leū-
culis, qui vitrem matris laniant, & i-
nā sepe parit. Vñ **Arist.** dicit primo lee-
nam quinque carulos parere, postea qua-
tuor, & sic ot uno vno minus quouqz
sterilescit. In hoc ergo schismatici sunt
leuculi similes quā vitrem matris ec-
clesie, & dei in qua sunt spiritualiter
generi seculum, & dētrampunt.

Item schismatici similes sūt illis vip-
eris, qui i. co. q. vi parit. Nā cū ipse parit
diaduratur, ipse non expectat natiuitate
opationis, cuius lacra rodunt. & cū mris
intestinis exeat, sic schismatici i. vitro ma-
tris ecclesie generi non expectantes nec
sui lacra, eius concubinem, & cellam
de exant: & cum eius vitrem seculum
dunt, quācella in se, ad lacra ducit.

Item schismatici, & heretici similes sunt
capulis panthera, qd occidit matrem vipē-
la lacerant eius alium tanquam corum

egredi resistunt. Vñ non parit panthe-
ra nisi semel. Sic schismatici, & heretici
vnguibus i. malis studiis, & doctrinis
sanctæ matris ecclesie lacerant vnitatē,
quia eorum perdidit resistit.

Item heretici assimulant lupis. Primo
rōne infectionis. Nā lupus lanā ouis quā
occidit morfu inficit, & ventē ex tali lana
factam, pediculo sibi reddit, vt dicit **Isid.**
Sic hereticus morfu, vel ore lanā ouis. i.
simplicitatē conuersationis hoīs quā
falsa doctrina spūaliter occidit, corrūpit,
& eā pediculo. i. corruptis operibus abu-
dare facit.

Item cordula scā de i. testinis lupis duna-
ta cordulis citharæ factis de i. testinis
ouis, eas destrunt, & corrumpit. Cordula
de i. testinis luporū, prauē doctrinā sunt
hereticorū sed cordula de i. testinis ouī
sunt cogitationes, & opiniones simpliciū.
Sed si hic duo simul cōiungant. s. vt pra-
ua doctrina, vel falsa opinio hereticorū
a simplicitibus recipiat, tunc simplicitas
& sinceritas fidei totanter euacuatur.

*Contemplatiui pluribus exemplis capris syluestribus
comparantur: Demonesque præcipue solā-
tari insidiat i. declaratur. Cap. CVIII.*

Solitari, & cōtemplatiui qui s. perfecti
sunt in vita anachoritica si s. sunt
capris syluestribus.

Primo, quia talis capra est asperima in
victu, Vñ capra a carpendo est dicta, eo,
q. carpat aspera loca. & sic anachoritici
viti in desertis, aut locis asperis commo-
rantes, oportet, q. asperum victum car-
pant sicut pater in so. Baptista.

Secundo, quia est altissima in situ. Vñ tales
capra vocantur ibices, quia ad modū illarū
animā q. ibices dūt ardua loca scādunt, ita
q. vix patet humanis obtutibus, vt dicit
Isid. Et tales sunt viri pfecti cū ad summa
& inuisibilia p. pteplationē leuant. Apo.
Nō cōtēplabimur nobis q. vñ, sed q. vñ
q. n. vñ ipse alta sunt q. aut n. vñ, eterna. **2. Cor.**

Tertio, quia talis capra est acutissima in
aspectu Nā in altissimis montibus tales ca-
pra cōmorantes, de ligno venientes con-
spiciunt venatores, & in petris dirutis stan-
tes, qd hoīes, vel ignis aduenire p. sentit
de altissimis, laxorū acuminib. se p. pti-
tates i. suis cornib. suscipiunt illos. Sic
schismatici in altissimis cōtemplationibus illu-
minati de ligno i. p. pudent cōtatio-
nes iuratis & demoni decepti, & mali-
gnas.

Isid.

2. Cor.

4.

D d + gnas.

Libro Quinto

gnas, quas cum de visis instare sentiunt, de peccatis altissimis i. a cor. platiōe sublimi se in ima proiciunt q. a se ad eos de ratione p. d. a. i. m. i. t. a. r. i. s. p. m. e. i. s. h. u. m. i. l. i. t. a. t. i. s. r. e. a. c. e. n. t. & p. h. i. m. a. h. u. m. i. l. i. t. a. t. i. s. c. u. s. t. o. d. i. a. s. u. p. e. o. r. u. d. a. m. o. n. i. l. a. q. u. o. s. e. u. a. d. i. t.

Quartus, q. a. talis capra est velocissima in cursu. Et similiter viri p. f. e. c. i. i. o. p. i. b. u. s. s. p. i. a. l. i. b. u. s. n. o. s. u. n. t. t. a. r. d. i. s. s. e. u. p. i. g. n. i. s. s. e. d. s. o. l. i. d. i. s. & t. e. s. t. i. m. o. n. i. s. t. a. n. t. e. s. e. a. n. t. a. m. p. l. i. s. q. u. a. n. t. o. a. m. a. n. t. f. e. r. e. n. t. i. a. m. q. u. i. a. m. a. r. v. o. h. e. m. e. n. d. i. a. s. e. u. i. v. e. l. o. c. i. t. a. s. p. r. a. e. n. i. t. e. i. t. i. u. s. s. i. c. u. t. d. i. c. i. t. B. e. n.

Der sa-
p. Can.

Quintus, q. a. capra silvestris est sagacissima in pastu. Nā visu, gustu, olfactu c. i. f. e. c. i. t. i. n. p. a. s. t. u. E. t. s. i. m. i. l. i. t. e. r. s. e. u. i. v. i. s. p. i. a. l. i. s. p. a. r. t. i. b. u. s. d. i. l. i. c. e. n. t. v. i. s. u. i. l. e. g. e. n. d. o. & m. e. l. i. o. r. a. & v. i. l. i. o. r. a. p. e. l. i. g. e. n. d. o. h. e. m. g. u. s. t. u. e. i. t. p. l. a. d. o. q. a. e. g. l. e. n. t. i. a. a. u. d. i. e. t. r. a. n. g. l. u. n. t. r. e. p. o. r. t. a. l. i. a. v. e. r. o. c. o. t. e. m. n. e. n. d. o. i. n. s. i. d. i. u. n. t. i. n. o. l. a. c. t. u. i. m. i. t. a. d. o. q. a. o. d. o. r. e. s. e. i. b. o. r. u. m. l. e. x. e. p. l. a. v. i. r. t. u. t. u. s. s. e. q. u. a. n. t. u. r. F. o. r. t. i. o. r. e. s. v. e. r. o. i. v. i. t. i. o. r. u. m. e. x. e. m. p. l. a. i. n. s. i. d. i. u. n. t. & a. b. h. o. m. i. n. u. n. t. u. r. S. e. x. t. o. q. u. i. a. s. y. l. v. e. s. t. r. i. s. c. a. p. r. a. e. s. t. s. a. m. i. l. i. s. i. n. a. i. n. p. o. t. u. D. i. c. i. t. n. r. l. i. s. i. g. s. l. e. c. h. a. l. u. s. c. a. p. r. a. b. i. b. a. t. l. a. n. g. u. o. r. e. m. e. u. i. t. a. t. i. a. l. a. l. a. c. i. s. p. i. r. i. t. u. a. l. i. s. d. o. c. t. r. i. n. a. t. a. l. i. u. m. p. e. r. f. e. c. t. o. r. u. m. v. i. r. o. r. u. m. b. i. b. i. t. u. i. d. e. u. o. r. e. & a. u. d. i. e. s. a. m. p. l. i. u. s. f. a. c. i. t. m. e. n. t. e. v. i. c. a. r. e. l. a. n. g. u. o. r. e. s. v. i. t. i. o. r. u. m.

Vin.

Ite solitarii, & spūalibus i. d. i. c. i. t. d. a. m. o. n. e. s. p. r. a. c. i. p. u. e. & m. a. x. i. m. e. p. u. a. l. e. t. n. e. g. l. i. g. e. n. t. i. b. u. s. & s. o. m. n. o. l. e. t. i. s. V. n. a. s. s. i. m. i. l. a. n. t. u. r. d. a. m. o. n. e. s. g. b. u. s. d. a. s. e. r. p. e. n. t. i. b. u. s. q. u. i. m. o. r. a. n. t. i. n. s. y. l. v. i. s. & c. o. m. e. d. u. n. t. v. o. l. u. c. r. e. s. & b. e. s. t. i. o. l. a. s. e. a. r. u. m. h. u. m. o. r. e. s. u. g. e. t. e. s. v. i. d. i. c. i. t. A. r. i. s. t. & t. a. l. e. s. i. n. s. i. d. i. a. n. t. d. o. r. m. i. t. e. n. t. i. b. u. s. & s. i. e. o. r. u. o. r. a. i. n. v. e. n. i. e. r. i. n. t. a. p. e. r. t. a. s. u. b. i. n. t. r. a. t. e. o. r. u. c. o. r. p. o. r. a. a. m. i. t. e. s. e. a. l. o. r. e. n. a. t. u. r. a. l. e. & o. d. o. r. e. s. e. d. c. o. t. r. a. h. o. s. p. u. g. n. a. t. l. a. c. e. r. t. a. q. d. f. a. u. r. a. q. s. e. n. t. i. t. s. p. n. t. i. a. s. e. r. p. e. n. t. i. s. s. a. l. t. a. t. s. u. p. f. a. c. i. e. m. d. o. r. m. i. e. n. t. i. s. & p. e. a. i. b. u. s. s. e. a. l. p. i. t. v. t. e. u. e. x. c. i. t. a. r. e. p. o. s. s. u. n. t. s. i. c. u. t. d. i. c. i. t. A. u. i. e. P. e. r. v. o. l. u. c. r. e. s. i. t. a. e. & q. m. o. r. a. n. t. i. n. s. y. l. v. i. s. i. n. t. e. l. l. i. g. u. n. t. v. i. r. i. s. p. i. a. l. i. t. e. s. & c. o. r. r. e. p. l. a. t. i. u. s. & p. b. e. s. t. i. o. l. a. s. i. n. t. e. l. l. i. g. u. n. t. h. o. i. e. s. g. r. o. s. s. i. o. r. e. s. & s. i. m. p. l. i. o. r. e. s. s. o. l. i. t. a. r. i. a. v. i. t. a. d. a. c. t. e. s. q. u. o. s. e. r. p. e. n. t. e. s. i. d. e. m. o. n. i. s. c. o. m. e. d. i. t. c. u. e. o. s. a. d. s. u. x. i. n. i. g. i. t. a. l. i. s. c. o. n. s. e. n. s. a. m. t. r. a. h. e. r. e. & i. n. s. e. c. t. e. r. e. p. u. t. Q. u. i. b. u. s. & s. i. a. l. i. t. e. r. n. o. e. r. e. n. o. p. u. t. s. a. l. t. e. m. h. u. m. o. r. e. i. n. d. e. n. o. t. i. o. n. i. s. & c. o. p. u. s. t. i. o. n. i. s. a. b. s. t. r. a. h. e. r. e. c. o. n. a. n. t. i. n. s. i. d. i. a. n. t. a. u. t. m. a. x. i. m. e. d. o. r. m. i. t. e. n. t. i. b. u. s. i. n. e. g. l. i. g. e. n. t. i. b. u. s. & o. c. c. u. p. i. b. u. s. E. t. s. i. p. i. n. c. a. u. r. e. l. i. s. v. e. l. n. e. g. l. i. g. e. n. t. i. a. c. o. r. u. s. e. n. s. u. s. i. n. v. e. n. i. a. n. t. a. p. e. r. t. o. s. & c. i. r. c. a. e. x. t. e. r. i. o. r. a. u. g. a. m. e. s. v. a. l. i. c. i. u. s. i. n. t. r. a. t. i. n. e. o. s. v. t. t. o. l. l. a. t. e. i. s. e. a. l. o. r. e. d. u. l. c. i. f. i. c. i. o. n. i. s. & o. d. o. r. e. m. d. e. u. o. t. i. o. n. i. s. & i. t. a. e. o. s.

Art. de
al. i. n.

spūaliter extinguunt. Sed eis, vt plurimū auxiliatur lacerta. i. angelica custodia, eorū negligentiam excitans. vel lacerta ista est sacra scriptura doctrina p. e. i. p. u. e. S. a. l. u. a. t. o. r. i. s. q. u. i. n. o. s. a. d. v. i. g. i. l. a. n. d. u. m. & o. r. a. t. i. o. n. e. m. s. o. l. l. i. c. i. t. a. t. M. a. t. t. h. V. i. g. i. l. a. t. e. & o. r. a. t. e. v. t. n. o. n. i. n. t. r. e. i. s. i. n. t. e. n. t. a. t. i. o. n. e. m. E. t. s. i. m. i. l. i. t. e. r. p. e. t. r. u. s. n. o. s. e. x. c. i. t. a. t. n. e. s. e. r. p. e. n. s. i. n. g. r. e. d. i. a. t. i. n. n. o. s. d. i. c. i. t. S. o. b. i. i. t. e. i. t. o. r. e. & v. i. g. i. l. a. t. e. q. u. i. a. a. d. u. e. r. s. a. r. i. u. s. v. e. s. t. e. r. d. i. a. b. o. l. u. s. & c.

Mat. r.

i. Pe. 5.

In via Dei proficere volentes, malorum societatem debere omni tempore effugere. Cerva pariter videntis unico exemplo aperitur. Cap. C. X.

Societatem malorum dēt fugere, qui p. p. o. s. i. t. u. m. s. a. l. u. t. i. s. p. r. o. s. e. q. u. i. v. u. l. t. & p. n. e. r. e. e. x. e. m. p. l. o. s. i. l. i. c. e. t. c. e. r. u. a. r. u. C. e. r. u. a. n. e. s. t. p. a. r. i. t. a. t. e. l. o. n. g. a. t. s. e. a. s. e. m. i. t. i. s. i. c. i. s. n. o. t. i. s. & a. p. p. r. o. p. i. n. q. u. a. t. s. e. m. i. t. i. s. a. b. h. o. i. b. u. s. t. i. c. i. s. V. n. a. e. s. s. i. c. u. t. d. i. c. i. t. A. r. i. s. t. l. u. x. t. a. v. i. s. u. m. p. a. r. i. t. v. b. i. p. r. a. i. m. o. r. e. h. o. m. i. n. u. m. i. t. e. r. u. a. n. i. m. a. l. n. o. n. a. c. c. e. d. i. t. S. i. c. e. r. g. o. q. u. i. v. u. l. t. p. e. r. e. i. p. e. r. f. i. c. i. e. r. e. b. o. n. u. m. p. r. o. p. o. s. i. t. u. m. c. o. e. s. e. p. t. u. d. e. b. e. t. s. e. e. l. o. n. g. a. r. e. a. t. a. r. i. s. i. a. m. a. l. i. s. & i. n. i. q. u. i. s. & a. p. p. r. o. p. i. n. q. u. a. r. e. s. i. u. e. a. d. h. a. r. e. r. e. h. o. i. b. u. s. i. b. e. n. e. & c. o. m. m. u. n. i. t. e. r. v. i. u. e. n. i. e. n. t. i. b. u. s. q. u. o. r. a. b. e. n. e. f. i. c. i. o. t. u. r. i. o. r. e. s. e. s. s. e. p. o. s. s. i. t. S. e. d. d. e. m. o. d. e. s. q. u. e. m. v. o. l. u. t. c. o. r. r. u. p. t. e. r. e. a. b. h. o. i. b. u. s. i. a. b. o. n. i. s. r. e. c. e. d. e. r. e. f. a. c. i. u. n. t. & c. u. f. e. r. i. s. i. c. u. m. m. a. l. i. s. c. o. n. u. e. r. s. a. t. i. v. e. l. h. a. b. i. t. a. r. e. i. n. i. l. l. u. d. i. c. i. t. E. i. c. i. e. n. t. t. e. a. b. h. o. m. i. n. i. b. u. s. & c. u. m. b. e. s. t. i. s. f. e. r. i. s. q. u. e. e. i. t. h. a. b. i. t. a. r. i. o. t. u. a.

Art. li.
de ani.

Dan 4.

Quo pacto sacra scriptura studijs nauare studiosi quicq. partes habere debent. animalium ruminantium pulcherrima similitudine admonetur. Cap. C. X. I.

Studēs in sacra scriptura prius debet q. r. e. r. e. s. e. n. s. u. m. l. i. t. e. r. a. l. e. m. d. e. i. n. d. e. i. n. u. e. s. t. i. g. a. r. e. s. e. n. s. u. m. s. p. i. a. l. e. m. Q. u. o. d. o. f. i. d. i. i. e. x. e. m. p. l. o. a. n. i. m. a. l. i. u. m. r. u. m. i. n. a. t. i. u. m. q. u. i. a. o. m. n. e. a. n. i. m. a. l. r. u. m. i. n. a. s. h. a. b. e. t. d. u. o. s. v. e. n. t. r. e. s. v. n. a. m. m. a. g. n. u. m. & a. l. i. a. p. a. r. u. u. C. u. i. u. s. e. a. e. n. d. i. g. e. s. t. i. o. m. u. l. t. i. p. l. e. x. & n. a. t. a. l. i. u. m. e. i. b. u. s. e. s. t. l. i. c. c. u. s. & n. o. n. b. e. n. e. a. p. r. i. n. c. i. p. i. o. m. a. s. t. i. c. a. t. u. s. p. r. o. p. t. e. r. a. u. d. i. t. a. t. e. m. e. d. e. n. d. i. v. n. d. e. o. p. o. r. t. e. t. i. t. e. r. u. m. m. a. s. t. i. c. a. r. i. d. e. m. a. i. o. r. i. i. g. i. t. u. r. v. e. n. i. r. e. a. d. o. s. t. r. a. h. i. t. u. r. & s. i. c. s. e. c. u. n. d. o. i. b. i. m. a. s. t. i. c. a. t. u. s. a. d. s. i. m. v. e. n. t. r. e. m. t. r. a. n. s. m. i. t. t. i. t. u. r. v. t. i. b. i. p. f. e. c. t. e. d. i. g. e. r. a. t. u. r. R. u. m. i. n. a. t. i. o. a. u. t. e. m. e. s. e. r. e. s. t. m. e. d. i. t. a. t. i. o. s. a. c. r. a. s. c. r. i. p. t. u. r. a. q. u. a. p. r. i. u. s. r. e. d. u. c. e. n. d. a. e. s. t. a. d. m. a. g. n. u. m. v. e. n. t. r. e. m. i. a. d. s. e. n. s. u. m. l. i. t. e. r. a. l. e. m. q. u. i. a. e. s. t. p. r. i. m. u. s. & g. e. n. e. r. a. l. i. s. s. e. n. s. u. s. t. o. n. u. s. s. a. c. r. a. s. c. r. i. p. t. u. r. a. D. u. m. d. e.

de ducenda est p[er] me[n]tationem ad par-
uum ventrem. i. ad sp[eci]alem sensum, qui
quidem parvus est, quia humiliter, & to-
brie est quare[n]das quia non nisi parua-
lis datur sententia sacra my[st]ica. Intel-
lectus p[er] illum nat[ur]a, & intellectum dat par-
uulus.

P[er] 118.

Item parvus est, quia in vita ista parum
ab hoste de p[er]mittit, & sp[eci]alibus capitac.
Nam ex parte cognoscimus, & ex parte
proph[et]iamus. Hic in cibis p[er]fecte dige-
ritur, quando vita, & op[er]e impletur.

1. Cor.
3.

Item sacra scriptura profundius prae-
cator, cuius est hostes ad ex pugnare, &
discretione & sobrietate p[er]severant, &
discere debet. Nam illi equi apti sunt du-
ci ad bella, qui in bibendo profundius
nares inagunt, quia tales (ut dicunt) vri-
na non grauantur in cursu. Per equos ergo
aptos ad bellum, praedicatores catho-
licos, seu doctores intellige, qui habent
contra h[er]eticos disputare, quia nares di-
cretionis in aqua sacra scriptura fun-
de d[omi]t inu[er]te, id est cum discretione stu-
dere, ut sententia scripturae profundius hau-
riant, & intelligantur, & sic in cursu vri-
nae, id est erroris conceptione, uel obita-
culo minime laeduntur.

Item studium sp[eci]alis doctrinae in tri-
bus consistit scilicet discendo, ligendo, &
retinendo: quod patet per exemplum in
dentibus alia. Nam quidam animalia sunt
quae habent dentes ad capiendam, ut
canes, & animalia praedae, & ideo ha-
bent dentes diu[er]ses, & acutos, ut pos-
sint melius capere praedam. Quaedam
vero habent dentes ad pascendum, ut ca-
melus, & vacca, & humimodii, & ideo ha-
bent eos equales, & continuos, ut meli-
us herbas praecidant. Quaedam vero habent
dentes ad cibum retinendum, sicut pi-
scei. Nam pisces praeter modum aliorum
animalium habent plures ordines den-
tum, quod duos, quia p[er] dentes quos habent
ratos, & duratiles, habent etiam interius dentes
muro in iustos, eam quibus (ut dicit
Arist[oteles]) recolligunt cibos, ne aque lubri-
tate de eorum tueribus ruantur. Illi au-
tem habent dentes ad capiendam cibum
sp[eci]alem doctrinam, qui sunt apti, & studio-
si ad discendum. Sed, quia non omnes
aequaliter eadem discenda sunt apti, id est
dentes sunt diu[er]si, & tanto ad discendum sunt
magis idonei, quanto ad intelligendum. Quae
legunt, vel audiunt, magis inueniuntur acu-
ti. Animalia vero, quae dentibus herbas

pascendo praecipiunt, quod eis melius vi-
capiant, & alia duntaxat, & ideo pascen-
do meliora eligunt. Unde illi habent de-
tes ad pascendum, qui de his, quae audiunt
vel legunt, studio sunt ad meliora, & uti-
liter eligendum, & memoria, vel etiam
scripturae aliquando commemoranda: sed
illi habent dentes ad intelligendum, qui sunt
sobrii, & studio non tantum ad audientiam
vel legendum, sed etiam ad repetendum, &
reco[n]tandum, quia frequens meditatio
saluat memoriam, secundum Philoso-
phum. Unde sine repetitione crebra, me-
moriam inueniunt labilis & lubrica.

Arist[oteles] de
me. &
remi.

*Mali superborum mores ferinae, vitia, ex pluri-
bus Tauro, Dracone, Barba, Balaia, na-
turalibus effectibus plane cognoscantur.
Cap. C. 11.*

Superbus assimilatur tauro.

Primo, hoc terrore, sunt, n. tau-
ri ferocissimi, qui sub arbore nec legati
dicuntur fieri mansueti, ut dicitur illud. Sic
superbi feroces sunt, & prouisi ad iniuri-
da, & laedendum alios, nisi ligentur sub arbo-
re fieri mansueti. sub a[n]i[m]o alicuius mi-
noris, qui sit minor, & dulcor, inquit. Li-
gauerit Achior ad arborum. n. Achior, qui
interpretatur mōtānu, signat superbia tu-
midum, quia mons est tumor, qui li-
gandus est ad arborem. i. reu[er]tendus
ad arbitrium superioris.

Iudith.
6.

Secundo, r[ati]o singularitatis, dicitur n.
Arist[oteles] quod taurus patitur solus nisi tempo-
re amoris, & sic superbus uult esse solus
in honoribus, & ornamentis, quibus pa-
scitur, nisi forte aliquibus amicis commu-
nicet. Psalm. Singularis ferus depastus
est eam.

Arist[oteles] de
anim.

Psa. 79.

Tertio, r[ati]o inflationis: quia si quis de
corio taurorum modicum scindere, & esse fi-
stula sufflato parum eum a carne suble-
uauerit, impinguabitur. Etiam impingua-
tur cum nebulis, & uis pastus, sic superbi
impinguantur, siue inflantur eum inflatione
nitulga, id est ex uerbis blandimentis, & lau-
dibus. Et cum nebulis, & uis pastus, id est
quando dicuntur, & offeruntur eis dul-
cia, quae delectent. Sed contra eorum in-
flationem indicitur, Non te extollas in co-
glantione aia tuae uelut taurus.

ecl. 4.

Quarto, r[ati]o crudelitatis: habent enim tau-
ri cor durum, & crudele. Et dicitur Arist[oteles] quod
in corde tauri saepe os durum inuenitur,
quod scilicet designat duritiam cordis su-
perbo.

Arist[oteles] de
anima.

Liber Quintus

perborum. Eccl. Cor durū malē habebit in nouissimo.

Item superbus assimilatur draconi.

Primo, quia draco est venenosus: Et ideo qñ per aerem fertur, aer eicitur, p eū et mate intrumescit pp eius venenu. Tale est etiam venenū superbi, quod in tenuis cor tunc facit, & extenuat illas velut repēstares aeris concitat, & inducit.

Secundo, quia est insidiosus. Insidiat enim elephanti, & sinit sanguinem eius. Vnde elephas videns draconē superat bōr, nititur eam frangere, vt occidat eū. Draco autē insidit in eam, & nititur eum moidere inter nares, imperitque oculos eius, & atqñ eum excecāt. Et aliqñ insidit super eam a tergo, & mordet eum, & suat sanguinem eius. Et post longū consistum ex inbractione sanguinis debilitatur elephas in tñ, qñ super draconē cadit, & moriens suū occisorem occidit.

Cū autē quare draco sic eius sanguinē appetit, est frigiditas sanguinis quo suū incedium refrigerari quatit, vt dicit Isid. sicut ergo draco insidiatur elephanti, sic superbus, & ambiciosus insidiatur maiori, & regnanti, interdū sanguinē eius, sicut vt ipse regnare possit. Vnde & ipse inuadit aliqñ a fronte, l. aperte & manifestē. Aliqñ a tergo, l. latenter, & occultē, & qñ que ipsum pternit, & extinguit, & non nunquam ex eo, vel propter eum ē ipse pñ, sicut frequenter in principib. mundi accidere videmus.

Solin. Tercio draco est ventosus, quia, s. ventum ē quātur, & diligit. Dicit n. Solinus, qñ draco est aial ita subundum, qñ quati aqua saturari non possit: Vnde es ē ventū aperit, vt sic suū incendium mitigari possit. Vnde sepe bapetus eius in velum, subuenit ligna sed nauis dem dracone praesentia, qñ ex timore maris aduertunt, & rim vela deponunt, & sic periculum draconis euadunt. Sicut superbus non satiat aquis deliciarum, sed adhuc sinit ventos vanitatis, & honorum. Vñ sequit vela nūmū l. glorias, & vestigia magnorum, quos ē quāt subuenit idem eorum ventos, & honorū gloriā sinit. Vnde tutius esset vela honorū deponere, qñ dracones tales ē se hñ. **Iob. 30.** Frater tuū d. aconū, & socus fructuum.

Item superbus assimilatur boraci. l. rubet, qñ ita venenosa quē sicut dicit Plin. habet duplex iter. Vñ summe venenosum, aliud vero cit ē venenū reme-

dium, & datur pro antidoto ē noxium: Vnde ad cognoscendū, qñ sit bonum, & qñ sit malum, proiciunt illud in aquam fonticuli, qñ statim venenosum fugiunt & aliud perit. Sic in hōie superbo est aliqñ estimatio, vel excellentia alienius gratia, seu, bitans: & illa est venenosa, qñ cōtinet venenū elationis. Sed ex alia parte inest defectus ei, vel infirmitas carnis, & haec est medicina humilians. s. anima, & repellēs. s. elationis venenū. Vñ Apost. ne venenoso iecore necaretur superbi, antidoto alterius munitum se aserebat dicens: Ne magnitudo reuelationū extol- **2. Cor. 12.** lat me, datus est mihi stimulus carnis meę &c. Vnde somnīa, i. prudentes viri a sua magnitudinis estimatiōe se auertunt, ne veneno superbiē inficiant, & ad suam infirmitatem sollicite respiciāt, vt per humilitatem saluentur.

Itē superbi assimilatur bubalis: quorū ferocitas, & fortitudo domari nō pōt. nisi aculeo terreo in naribus eorum infixio. Sic superborū ferocitas, & presumptuosa fortitudo non subijcitur nisi forti tribulatione, & oppressione. Vñ dñ euidā superbo: Ponam circulum in naribus tuis. **4. Reg. 19.**

Demonum in uarijs peccatis insidiantur, fraudulenti tentationes, eorumq. caliditate numerantur quoniam pacto tentati seipfos tueri debent, ex Cerui. Apri. Cameli. Hædi. formice. Vrsi. ac diuersorum serpentum naturalibus effectibus. multisq. exemplis terminatur. C. C. XIII.

Tentationes fraudulentæ demonum sancti viri humiliter metuant, prudēter fugiunt, efficaciter repellunt. Sunt n. virtuosī quodāmodō sicut cerui. Dñr. n. cerui timere vocem vulpis. Quid n. est vox vulpis, nisi fraudulenta suggestio demonis? Sed cerui magnis cornibus muniti, sunt viri magnis virtutibus tutei. timent ergo cerui vocē vulpis, qñ sancti viri spmetuunt fraudulentiā, & astutiā demonis. Eccl. Sta in iustitiā & timore, & pparati animam tuam ad tentationem.

Item ceruus qñ canis ipsum insequitur, si inuenit trailū, nō restit. currit vestigijs, sed nūc huc nūc illuc transuersat. Sicut mutar tunc n. conat nāre per artos passus, vt sic in eius vestigijs canes decipiuntur. Sicut quoq. sancti viri cū eos diaboli tentando psequi, nō restit vestigijs, sed transuersaliter eunt: qñ cū de superbia pulsati se sentiunt, mox nō ad considerationem.

tionem suæ virtutis, sed suæ infirmitatis recurrunt. Et cum obiecta infirmitate de passillanimitate trantant, quā per saltum transuersum q̄q. sua fortis opera ad memoriam reducere saragunt. Sic n. beatus Iob, ne magnitudo virtutū eā extolleret, ad suā fragilitatē considerandā cucurrit dicens: Patre mihi dñe. nihil n. sunt dies mei? quid est hō, q̄ magnificans eum, aut appones erga eum cor tuū. Et rursus ne ex calamitatē suarū multitudinē desperet, ad suā innocentia pensandā saltauit dicens. Nō peccauit, & in amaritudinib.

Iob. 7. morabil oculus meus? Et rursus. Vitam appenderent precata mea, quibus itā me rui, & calamitas eum panior, in itatera. Quasi n. arena maris hęc grauior appare

Iob. 6. rer. Quasi erga fr̄ios, & transuersales sal tus stabat, qui nunc, ut sibi parceret, roga bar, nunc autē se non peccasse dicebat, ut neq; in elationē superbix innocentia duceret, neque in desperationem animę eū calamitas traheret.

Ite ceruus q̄ canes eū insequunt, si p̄ fugit ad flumē, vbi ex aqua frigida vi ribus resumptis transnādo aquā venatorē effugit. Tunc autē canes insequunt ceruū, q̄ importuna cogitationes, vel tentationes molestant, & stimulant alium: qui tunc ad flumē fugit, q̄ ad suā considerationē eū timete reuē. copiosas lachry mas fundit, dicens deo & orans: Deus me? es tu, ne discideris a me, q̄n tribula tio p̄xima est, & non est qui adiuuet, q̄n circūdederunt me canes multi, & consiliū malignantiū obledit me. Oñ. n. lachrymosa sic alium fortificando corroborat, ut non solum canes, i. tentationes euadat, sed et extinguat. Ps. Tu cōtribula si capita draconum i. tentationes demonum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Psa. 73.

Item ceruus q̄ capis, mugit, & lachrymas fundit. Vñ ē hō a tentatore per con sensum capis statim emittit mugitū do lores confessionis, & lachrymas effundat copiosē cōpunctionis anteq̄ pertrahat ad prauitatē operis, vel ad illaqueationem male consuetudinis.

Ite tentationes demonū adimilant in cessibus serpentū. Nō quia serpentes incedunt sicut serpentes semper flexuosi, & tales sunt demones qui tentant insidiosē, & sub specie boni, nequeantes a recto, & declinantes ad curuū. Quidā verō semp incedunt rectē, ut centrix, Vñ Lucanus ait, Est semper recto lapsurus limine cen

trix. & tales sunt, qui directē, & aperte suggerunt mala, ut adulterium, & homicidium, & h̄mōi. Alij autē sunt qui semp curui super pectus incedunt: & hi sunt demones tentantes de auaritia, & incuruantes cor hominis ad terrena desideria. Aliqui autē serpentes a pectore suū erant si vadunt: sicut quidā serpens terrenus, & aquaticus nōs chelidens: & hic serpens q̄ currit, crepat si se torserit. Tales ergo sunt demones tentantes de superbia, quæ erigit cor ad alta per elationē. Et potius creparent quidam superbi moriendo, q̄ se secerent humiliando.

Item quidam serpentes sunt, qui tardē mouent. Et isti sunt demones tentantes de negligentia, & pigritia, quæ ad accidiam pertinent.

Item sunt quidam tantæ velocitatis, ut volate viuantur. Vnde & quidā serpens iaculus d̄r, qui ut iaculum volare putat. Et hic arbores exilit: & si obuiā quicquā habuerit, statim illa d̄ perimit. Tales sunt demones tentantes de ira, cuius motus velox est non expectans rōis cōsiliū, & sibi obuiates, i. resistentes percutit. Sunt etiā in Arabia serpentes alari: qui syrenæ sunt dicti, qui plus currunt, quā equi: & ideo volare ferunt: quorū t̄m est virus, ut prius hō moriatur, q̄ dolor aliquis sentiat. Tales sunt demones de luxuria tentantes: q̄ velociter volare d̄r, q̄ eius delectatio cito labitur: sed prius animā delectando occidit, q̄ eius dolor sentitur.

Item quidā sunt fraudulentī, & insidiosi, sicut cerastes, qui est serpens cornutus qui sub arena se abscondit, & tantū cornu ostendit, q̄ habet ad modum arctis: ad quē dū aīal, vel aīal accesserit, ipsum nō arctem, sed anguem pessimum inuenit. Tales sunt demones tentantes de inuidia: quia inuidus dolosē, & fraudulenter capere, & sabuere conat. Item est serpens boua dictus, qui greges sequitur, ar mentorum, & bubalorum vberibus se in spedit & dū lac bibit ipsum aīal occidit. Vñ a bobus siue a bubalis nomen accepit, ut dicit Isid. Tales autē sunt demones Isid. de de gula tentantes. Vnde sequunt greges sum. armentorū i. hominū bestialiter viuētiū, bon. & in gustu laīstis, in delectatione gula percutiunt animam, & occidunt. Prover. Pro. 29. Ingrederis blandē, & in nouissimo mordebit, ut coluber.

Item tentationes demonū si res sunt venationib. aīalium, de quibus in Psal. Psal. 99.

Ipsē

Liber Quintus

Ipse liberauit me de laqueo venantium. Nam secundum Aue. venant quatuor animalia de nocte. ut quida lupi: quidam de die, ut canes. & vultures, & hinc: quidam vero de die, & de nocte, ut et quidam lupi. Sic etiam quidam homines tenent de nocte, id est occulte, & sub specie boni: & iste est timor nocturnus, id est quo dicitur in psal. Non timebis a timore nocturno, & a negotio perambulante in tenebris. Suggestum interdu abstinens, ut inducat impatiens. Suggestum dare boni exempla alijs, ut inducat ad vanam gloriam, & infamia. Quidam vero tentant de die, id est aperte, & manifeste mala suggerendo, ut quidam tentant de luxuria, homicidio furto, & similibus. Et ista est legittima voluntas de die. Quidam vero de nocte, & de die: id est quicquid, & amon tentat viroque modo: Nam primo tentat subtiliter, & quasi non aperte ingredi: sed postea facit ruere in aperta mala. Vnde in hoc diabolus sistris est maior animal monstruoso, quod dicitur habere faciem hominis, sibilum serpentis, caudam scorpionis velocitatem avis volantis, & tres ordines dentium. Quidam autem tentat, si de concupis carnis, id est concupis oculorum, & superbia vitæ. Corpus autem habet leonem: quia fortiter detinet, caudam vero scorpionis, quia in fine nequiter punit, ut quis velociter discurrat, hominum carnes appetit, id est ut carnales homines violenter trucidet. Hæc ergo tentatio vocat demonium mentis, quia, sicut tanquam media participat primas duas, id est primam, & secundam.

Pla. 90. Item sancti vii tentationes inueniunt manunt se, sicut aper contra venatores. Nam aper tribus modis se munit: primo diuisione patris corporis opponendo. Nam in latere suo dextro locum duntaxat habet, quod semper opponit venabulo persequendis, & tanquam clypeum validum illi locum semper obijcit. Sic et sancti viri contra tentationum impetum diuini, id est asperitatem corporis obijciunt, in illa, id est. Ego autem cum mihi molesti essent, inducbar cilio, humiliter in ieiunio animam meam.

Pla. 34. Item aper se munit, culmos suos, id est dentes longos ad arbores aciendo: id est in sibi minere periculis, acunt, culmos ad arbores eos trahunt, & trahendo eis probat, si bene scilicet, quibus postea pro gladijs vires oēs, quod terit laniando amputat. Hic ergo cul-

mi sunt virtutes poenitentis, id est acuntur, cum ad arbores trahunt: quasi in culmos suos ad arbores trahere, est suas virtutes proprias sanctorum, & fortium virorum virtutibus comparare: quibus illorum exemplo, & ad opus feruentiores, & ad bellum acutiores reddantur.

Item aper se munit organum mallicando. Nam si dentes trahendo ad arbores habentes eos inueniunt, habent organum quod dicitur, cuius virtute mallicando dentes acunt, ut Aue. ait. Organum itaque, est verbum Dei cuius mallicatio, id est consideratio eorum tentationes animæ premonit: vnius est, id est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio anticipat, vel organum est diuina protectio, quam orando querere debemus, ut eas virtute vires nostras contra tentationes acutiores, & fortiores reddantur.

Plin. Item tentationes carnis expugnare debemus exemplo cameli. Nam camelus tempore auri, solitudinem diligit, & nullus propter pastorem audeat appropinquare ei. Et iterum quod feminam appetit, supra genua inuolutus incedit, & paratius comedit. Sic habet quod carnali amore succendit, seu tentatio, dicit se ad solitudinem orationis reducere, & soli pastori Christo se tenet recumbere dare, & genuflexionibus deuotis corpus fatigare, & cibi, & potus paritate carnem castigare, ut si carnis erat superbiam, potus cibi, paritas.

Item tentationes carnales etiam repellunt, & vincunt poenitentia, & sermone meditationum, & orationum. Cuius exemplum apparet in herodo, quia eius pellis, quod hispida est (sicut dicitur illi), sanat morsus venenosos, si calida superalligetur: & pili eius exulsi, non odore sagant serpentes. Quid autem pellis hispida herodi, nisi austeritas penitus hominis tentantibus. Nam quod est animal iocundum, & lasciuum, signat hominem carnaliter tentatum: eius igitur hispida pellis, id est asperitas penitus carnis, si calida, id est ex charitate facta, quod est calor animæ vitalis superponatur, id est contra ipsas tentationes obijciatur, morsus eorum venenosos, id est mortiferos sanat. Vnde post hoc remedium vultus dicitur. Ego autem cum mihi molesti essent, inducbar cilio. Sed quasi pili procedens ex pelle, sunt cogitationes, procedentes ex mente, vel quia pili, qui ex superfluitate corporis generantur, signant elecmotyas, quæ saltem de superfluo carni debent, in illud, Quod superest dicitur: Elecmotyam, vnde sunt pili adusti, id est cogitationes seruantes, vel elecmotyas factas.

Ecc. 29 facta cum charitatis amore, fagant serpentes. Idamones, vel eorum tentationes. Vñ de elemosyna dñi super seutum potentis, & super lanceam aduersus inimicā tuā pugnabit pro te. Et de terrore meditat ouum dñi in celo iecore. Et me re per ferentes cogitationes siue orationes, iugabit damentum.

Tob. 6.

Item nota, q̄ tentationes aliquos dissipant, & aliquos purgant. Vnde sunt similes formicis, i plantis vatiat, & visos pargant. Na formicæ flores, & germina corrodendo violant. Inidus concauant, & mādauant, & homibus nocumētū præstant. Si tentationes aliquando corrumpunt, & dissipant flores cogitationū, germina affectionum, & euacuant a merito fructus operū & sic sunt homines incauti, & nescienti causa multarum lationū. Atca men formicæ visos iuuant. Vnde dicit Plin. q̄ quando visus agrotant q̄nt formicæ, & denorāt, & sic salate recipiunt. Sic homines sanctis tentationes sunt ad perfectam, & ad purgationem hanc liberatio nem vitiorum. Vnde iac. Beatus vir, qui facit tentationem.

Iac. 1.

Item nota q̄ tentatio diaboli a principio est debilis, & facilis ad resistendum: sed postea in processu, difficilis est, & torrens. Assimilat n. diabolus visis, qui habet caput in solidum, sed brachia habet tenuissima. Est e. go velut caput visus ipsa suggestio diaboli sed quasi ei brachia sunt ipsa peccati opera, quæ si hominum capiunt, difficillime dimittunt, psalm. Conquiescent capita, quia s. conseruanda sunt ipsa tentationum vitia.

Ps. 109.

Panitentiam incipere metuentes, Asino aquam intro ante seu bibenti rationabili profecto exemplum comparatur. Cap. CXIII.

Talino, qui valde timet intrare aquā, & pedē ibi ungere, vel per eam transire, imo et non libenter alini transeunt per pōtes, & maxime si possint ibi aquas coſpicere, vñ q̄ facili putiant veruginē pp capitis deturatem, pp quam nuntiat de pote cadere. Nec bibunt de facili, nisi ad locum ubi sunt bibere assueti, ad quem possunt ire sicco pede. Ille timet aquam intrare, vel transire, q̄ timet penam inchoare, vel in ea perseuerare. Sed ille, q̄ met per pontē aquam videns transire, q̄ timet ad religionē, & ius asperitatem con

derans, ire. Quod contingit propter debilitatem capitis, i propter defectum sensus: & ideo talis nō vult ab assueta aqua idē vi a discedere, nec penam recipere nisi quam facilliter possit terre. Iudith. Iudith. Nunquid possum desecere dulcedinem ymeam, fructusq̄ suauissimos?

Tyranni qui immaniter imperij viribus abutuntur. Vñ. aris, Chamaleontes, simia, Gyrpioni, ac lupo. Similamur, ex quorum similitudine, eorum pariter vita ac exitus non inuicē demonstratur. Cap. CXV.

Tyrannus similis est unicorni, de quo Plin. dicit, q̄ est similis elephanti in capite, & equo in corpore in cauda vero assimilat apio. mugitū emittit grauem, & vñ cornu magnū habet in fronte quod rubicorū. Hanc feram vñ in capite negant, sed valenter. Sic tyranni in capite, in mente, sicut vt elephantes, i p̄ magnitudinem superbiæ, in corpore vt eq̄, i p̄ fluxum luxuria, & in cauda vt apio propter breuitatem potentia. Nam aperiturgem & curuam caudam habet. Et similiter potentia tyrannica, & dominium ceteri habet sicut celerem, & rarpem. Mugitus grauis, est graue imperium, i q̄ salis grauis, & importabilia imperant. Cornu magnū, est seua persecutio quā interunt bonis præcipue his, qui eorum malignitatem non consentiunt. Vñ autē capi non possunt propter impatientiā. Est n. (sicut dicit Greg.) unicornis fera omnino indomita, vñ si faciat capta, teneri nequit, q̄ tanq̄ impatienti morte deficit. Sic tyranni, & superbi potius aliquid consentiunt occidi, q̄ uolunt subiei aliis. ut patet de Hannibale, qui bibit uenenum, & occidit seipsum, ne ueniret in dominium Romanorum. & Cato similiter se occidit ne Cæsar subderetur.

Item tyrannus praesidens est si p̄s chamaleonti, de quo Arist. dicit, q̄ habet tace sicut aialis ex parte, & simia & cetera animalia. tur color eas q̄ insunt in corio eius, & dicit Plin. q̄ nullum aial est eo pauiat. Plin. & ideo sic mutat sicut color eas & dicit q̄ p̄a inimitare mansuetum se fingit, cu tñ sit crudele. Dicit et q̄ hunc aiali magna vis contra accipites est data. Na volantes eos ad se trahit, & prebet eos a iis auiibus lacerandos. Dicit etiam Arist. q̄ in morte est turpis coloris, quis in vita sit magna venientis. Sic quoque tyranni simili-

Grego. Cap. ps.

Liber Quintus

similitudinē hū porci pp immūditā vi
ta, similitudinē vero simi pp simulatio
ne iudicia. Nā simi corpus a facie hoīs
mcl, it, sed in tunc defectu caude suā tur
pitudinē ostēdit. Sic tyrānī pīcipio regi
mīnī, vel opēis mīfictudinē, & iusticiā
fingit, & sic incipit a facie hoīs: sed in
caude, in tunc opēis suā, tyrannidis, &
multis turpitudinē detegit, & ostēdit, &
qā contra aliquos aliquā autibus eius
in iusticiā, colos eius lūis velociter immu
tatur, & mīfictatur. & hoc, vi plurimum
ex timore procedit, qā oīs tyranni sunt
pāidī, ferentes se a mulis oīo habe
ri, atq; tā pīmore, vel impotentia hū
gane man uerū dīnem, cum tū sp in cor
de gerant crudelitatis rabiem. Nis ēt ex
diuina pīfione data est vis contra acci
pitēs, i. cōtra raptōres, vel vīfarios, &
hūiūmodi, qā frēquēter illi, qui multos
alios violenter, vel iniuste expoliauerūt,
ab aliquo tyrāno insurgente, & eos ca
piente, ipsi expolītur, & insup nōnunq;
ab eo inhumaniter lacerant. Licet āt ty
rānus da viat, & dñat, magnificus, & po
tēs appareat i morte tū turpitudinē hēt
qā cōter tyrānī turpi morte moriuntur.

Itē tyrannus affīfāt formicaleoni, qā
scilicet est alal parū, formicis infestis,
comedēs granū earū vnde dū eis victum
fubtrahit occasionaliter eas occidit, & iō
formicaleon dī, qā formicis est, vi leo.
sed quē formica expugnare nō pōt, sed
pīsecutorē, & expugnatōrē patiāple ab
alīs alīb; & qōiat. Et si fr qūq; tyrān
nī, q sūt humiliū pīsonarū, & pauperū op
pīfiores, & expoliatores, dū qūo iudicio
ab aliis pīprimunt, & pīda hūnt eorum?

Isa. 33. *Isa. Vā q pīdatis, nōne, & ipse pīdaberis:*
Itē tyrānī sīfēs sūt gryphonio? Nā gry
pho est alal pīnatū, & quadrupes in hy
perboreis montibus nascens, ex oī pīe cor
poris sīfē le sī, sed in alīs aglā affīfāt, &
hēt vngues tā magnos, q in dē sūt cyphi
q regū mēfīs apponunt. Itē tyrānī sunt
sīfēs leoni in crudelitāte, & aglā i rapaci
tate, vū magnitudo vngūm est magnam
eorum, & multiplex studium ad rapien
dum i talā mīfictatur, vi rapiat, &c.

Psa. 10. *Itē tyrānī sūt sīfēs lupis. Sūt n. qdā*
lupi maruini, qdā mēdiani. & quā ve
spertini. Lupi maruini, q adhuc nō mul
ta esuriūt, pīe oīs comedūt, & parte re
lingunt. Tales sunt mīlī tyrānī, q bona
pauperū rapiūt, sed pīe eis dimittūt. Lu
pi vero mēdiani, q vīq; ad mēdiē nō

comederūt, qā multū esuriūt, & pp pīfū
multa sūt i, tōiā oue comedūt, & sangui
ne eas bibūt. Tales sunt multi q totā su
pellestul; auferūt, & insup possēssiones,
quas cā multo sudore acqūierūt diripiūt.
Itē iudices pīaui lūporū more cū cū a
ripūt, & vix pauca paupibus dereliquūt.
Lupi aut vesperini, q vīq; ad vesperā nō
comederūt, deo elaiūt, q carnes oīū
comedunt, & sanguine i bibunt, & pelle
seindūt, & oīa frāgat. Sic sunt multi ty
rānī, q paupibus pecuniā exhauiūt, pos
sēssiones diripiūt, & domos tollūt, vītēs
auferūt, pīsonas opprimūt. Soph. iudices
eius lupi in vespe nō relinquūt i mane.

Isidore

Soph. 4

*Peccatorū cor quo pīfō aperiat, cyrogryllo, He
rit q similitudinē declaratur, quantum pec
catorū mēfē excitet humil et ac pīfames
tribulatio oryq; exemplo planum agitur.
Cap. C X V I.*

Tribulatio fortis, vel pīdicatio feruē
da agit cor pīfōris. Est, n. pīfōr sīfīs
cyrogryllo, sūc heuicio magno, q tāta for
titudine se in corium cōstruunt, vt salua
cortice apiri vix possit, sed si aqua calida
aspgat, cōtinuo agit. Sic cor pīfōris ita i
terdu in pīfō se includit, vt nū pī mortis
fractione apiri vix possit, sed aqua calida.
i tribulatio sēruida, & fortis, vt aqua
calida i pīdicatio feruēt, & auctuosa, ip
sū cor pīfōris apit dū fortiter, & vberit p
fundit. Hāc cordū aptiōne dēfiderabāt p
dicatores, q dicebāt, adagiat dñs cor vīm.

2-Mac. 4

Item tribulationes, & pīsecutiones ve
hemētēs cōpellūt pīfōres ad Deū p spō
taneā potam sedira, sicut dī Pī. q ceru
dū nimis vigei a canib; ad hoiem spon
te fugit. Nā quasi canes pīsequētes sūt tri
ulationes imminētes, q dūm peccatorē
fortiter premunt, ad dominum radire cō
pellunt. Pī. imple facies eorum ignomi
niā, & quarent nōmen tuum domine.

Psa. 82.

Itē i tribulatio fortis mētem excitat,
& humiliat vnde assimilatur oryct, q (sm
Pī. jēfē fēra, q in ortu caniculā nat con
tra uellam quat velt eam adorare, &
hoc facit postquam diu dormiuit. Quid
est canicula sēruens, nū tribulatio vche
mens: in cuius ortu sūc occurfu bestia
dormiens. i. mens peccatoris pigre sērens
excitatur: quat ad adorandū parat.
i. ad pēnitentiā, & deuotiōne humilia
tūfē. Humiliatūfē in cōpēcibus pe
des eius: i. cētum pētrant iū aliam eius.

Isa. 64.

I cr

Per pedes enim, & ferrum, tribulationes intelliguntur, quibus dum peccator stringitur, & grauiatur, humiliatur eius affectus, & anima ad penitentiam uulneratur.

Vnde inanis gloria ortum habeat, quantumq; sit a fidelibus fugienda, tinea propriis uerbis aperitur. Cap. CXLVII.

Vana gloria assimilatur tinea. Primo, quia tinea est ex bono, sano nascitur, dum, in uentis in aere grosso excussa tenet, vel vento non perfundit. Eccl. De uerimento, pedit tinea. Si ser ex bono ope nascit tinea inanis gloria. Et hic fit dum mens in aere grosso manet, dum se non subtiliter, nec tuos defectus spirituales aduertit, vel corrigat, nec enim uento pertransit in interna aspirationis.

Secundo, qui a tinea qui si insensibiliter aggreddit. Nam quasi in ensibilibet ipsam superneem conuenit. Et cum animal sit in ipsa substantia se abscidit, ut uideat non possit. Sic etiam inanis gloria est uitium tam fabtile, & occultum, ut prius mentem teneat, & merita hominis deiciat, quod hoc insensibiliter aduertat, & in uix ad ea aliquid immunitatis. Nam sicut dicit Valerius Maximus, Nulla est propterea tanta humilitas, qua aliqua dulcedine gloria non tangatur. Iob. 22. discit, sicut tinea domum suam.

Tertio, quia tinea amans & odoriferis fugat. Vnde si solia laui, vel cedri, vel cypressi, & huiusmodi ponantur cum uellibus, & etiam cum libris, non possunt a tinea laedi, ut dicit Constantinus. Si in anem gloriam excludit vel amari, uero tribulationis, vel odor celestis gloriæ, Matth. Thesaurizare a te uobis thesauros in celo, ubi nec erugo, nec tinea demollitur. Nam odor, & inuentio celestis gloriæ excludit tineam uana gloriæ.

Vera fides quid in nobis operetur, quibusque uirtutibus sit copulanda, ut opus bonum ad finem perducat, uerba ac, formae exemplis redditis manifestum. Cap. CXLVIII.

Virtus fidei bonum propositum concipit, humilitas custodit, sed charitas ope pacit. Et hoc hac uirtus quibusdam herbis, quibus cetera post conceptionem uiuantur, assimilatur, quibus, si luuantur, & ad solum in uero uenient, & etiam ad iaculum parientiam. Fictum

quippe in uero gignit, qui fide illuminatus bonam, & positum concipit, quod quidem in uero mentis non perit, nec inde inaniter exit, si hoc discretum humilitas ad tempus occultum euitodit, quod tandem charitas perficit, quia quodam seruatoris impulsu quasi quodam uolento partu exire in opus copulit. Et hoc Apostolus ait, quod fides per dilectionem operatur, quia scilicet, quod fides concipit, de estio opere perficit.

Item uirtus, & prudentia mentis recensentur in aliquibus defectu corporis. Nam formica (ut dicit Solinus) maiora saepe ferunt onera quam sint eorum corpora. Vnde respondent parantate corporis per magnitudinem uirtutis, motu per dea genit, & per magnitudinem ore terre non patitur, nitunt uolueri pedibus, & sic et hoc uirtutis ingeniat, ut quod una via iacere non praestiat, alia in quo et maior est existentia uirtutis quam sit apparentia foris, & omnis qui uirtutem ore cum ad patientiam cum inducit sua exhortatione. Et si ore iacere non sufficit, saltem pedibus, & compactione affectuum uoluit.

Quemadmodum uita spiritualis alatur, ac quibus uirtutibus persequatur, per nonnullorum animalium naturalia instrumenta, eorumque significationes auersos edocetur. Cap. CXLIX.

Vita spiritualis paucioribus indiget, quam uita corporalis. Et huius exemplum apparet in instrumentis, quibus animal mouetur. Nam (sicut dicit Aui.) Omne animal his sanguinem nobile quatuor mouetur instrumentis, scilicet uel quatuor pedibus, ut brutae; uel duobus pedibus, & duabus manibus, ut homines; uel duobus pedibus, & duabus aliis, ut aues. Sed quam animalia sunt quae habent plures quam quatuor pedes, ut patet in cancriis, & in quibusdam uenatibus; & quorundam plures alas, ut patet in papilionibus & apibus, & similibus. Sed hoc ex defectu, & paucitate sanguinis accidit, propter quod cum efficacius operantur quatuor organa in primis, quam multiplicitas in secundis. Ille ergo habet in se non item sanguinem, qui habet gratiam humorem. Nam anima uita omnis carnis in sanguine est, ut est Leui. Vnde deficiente sanguine, deest uita corporalis. Ita deficiente gratia, deest uita spiritualis. Nam sicut dicit philosophus, ciuete est uirtutibus esse, sed esse spirituale est per gratiam secundum illud Apostoli, Grana.

Gal. 5.

1. Cor. 13.

Liber Quintus

Gratia Dei sum id, quod sum, ergo aia p
gratiam habet spirituales vitam.

Quatuor pedes quibus quilibet habes
gratiam recte viuendo gradit, sunt qua-
tuor morales virtutes siue cardinales,
scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, &
temperantia.

Item duo pedes volantium, quibus ad
bona opera tendunt, duo amores sunt, sc.
Dei, & proximi. Sed quasi duplex ala, du-
plex est doctrina duorum testamentorū,
quæ eleuat volando, i. contemplando in
vera Dei contemplatione. Vel duæ alæ,
sunt oratio, & ieiunium: quarum vna le-
uatur anima, altera leuat corpus. Vel ut
duo pedes spirituales hominis, sunt intel-
lectus, & affectus, quorum vnus per fidei
viā, alter vero per viā dilectionis in De-
um tendit. Duæ autem manus, sunt bene
operari in prosperis, quod pūnet ad de-
xterā: & bene operari in aduersitate, qđ
pūnet ad sinistram vel bñfacere amico, &
inimico. Alia autem ignobilia qđ ex defe-
ctu virtutis multis instrumentis vtuntur,
significant pētes res grā & virtutibus de-
structuros, qui multis instrumentis i. mul-
tis curis, & occupationibus inuoluuntur,
qđ est ex defectu natura corrupta p vi-
tia, & non frenatę p grām, vel virtutibus
refrāta. Natura n. integra, & virtutibus mo-
dificata paucis minimisque contenta est,
fm Boetiu. Vnde accidit, qđ carnales plu-
ra vix fomenta exquirunt quam viti spi-
rituales: & quietius viuunt spirituales cū
paucis bonis, quam carnales cum mul-
tis bonis, & diuitijs.

Boc. de
conso.

*Ex peccato vno capitali plura pariter vitia oriri
vnumque vitium aliud crebro comprimere,
veluti etiā venenum vnius antidotum est alie-
rius. scorpionis, aliorūq; animalū venena sin-
dentium, multis perspicuis similitudinibus as-
firmatur. Cap. CXX.*

Vitia assimilant scorpionibus Nam si-
cut scorpiones se inuicem pariunt,
ita se inuicem occidunt. Df. n. qđ scorpio
parit vndenos fortis, quos oēs occidunt
mēs pter vnum. Sed ille vnus supra ma-
trē ascendit, & interhecit: & vltor est tra-
verit sanguinis. Et hoc fecit Deus, ne p-
gentes illa pestifera cretaceret nids. Sicut
aut ex vno scorpione multi filij nascunt,
ita ex vno capitali vitio multa filia i. vi-
tia generant. Nā ex auaritia, sicut dicit

Gre. 31. Greg. oriuntur pēstio, fraus, fallacia: pū-

ia, inquietudo, violentia, contra miseri-
cordiam in duratio. sed eadem mī auari-
tia hęc vitia quæ gignit extinguit. no nū-
quam enim cupius mercator, quia eo
amplius se lucian cenit quo ab homini-
bus aliis magis hētur fidelis, ex ipsa cupi-
ditate lucrandi, & a proditione, & a frau-
de, & a fallacia, & a periurio, & a violentia
se summe custodit. Ostendit se et in-
terdum per elemosinas mīericordem,
& pium, vt sic non credatur esse alieno-
rū fraudator qui suorū plus est largitor.
Interdū etiā vna ex filiabus prādictis ip-
sam suam matrē auaritiam extinguit, sci-
licet inquietudo mentis, quia interdum
aliquis ipalium rerū anxia sollicitudine
& inquietudine fatigatus, eorū sarcinam
abijcere appetit. & ex inquietudinis mo-
lestia aliquando mandum fugit. Et simili-
ter his pēstet ostendit in aliis capitalibus
vitijs, si quis persequari veller.

Item vitia quæ corrigere debemus in
nobis, signantur in illis aialibus, qđ in le-
ge Moyli poterant imolari. nā de quadru-
pedibus offerri poterant in sacrificiū de
tribus generibus aialiu, scilicet bouū, ouū
& caprarū, vt patet in Leui. Vñ offerebāt
pēcipue vitulus, agnus, & hēdus. Et sicut
dī in gl. Leuit. i vitulū offerimus, dū car-
nis superbiam vincimus, agnū cū trōna-
biles motus corrigimus, Hēdum vero dū
lasciuā superamus. retetunt etiā hęc ani-
malia ad Christū, vt dī in eadē glofa, nā
Christus in vitulo offert propter virtutē
crucis, in agno pp innocentiam, in arietē
propter principatū, in hircō propter sifi-
tudinē carnis peccati. Hęc enī aialia
in lege imolabātur. Sed nota, qđ hęc aia-
lia non viuā, sed occisa Deo offerrebant,
vt p occisionem horum animalū signifi-
cateret occisio peccatorū. & qđ homines
peccatores digni erant occisione, ac si il-
la aialia loco eorū occiderent, ad signan-
dum expiationē pēorū: per occisionē ē
horū aialiu figurabatur occisio Christi.

Itē vñ vitium quandoq; frenū est al-
terius, sicut accidit de serpentibus, quia
qūq; vnus serpens remediū est p alterū.
Nā pinguedo colubri (vt dicit Plī.) valet
contra morsum Cocodrilli. Quasi enim
Cocodrillus, est hō gulosus: qđ cocodrill-
us tm se replet, qđ postea iuxta litus ia-
cet ructans p repletionē. Sed coluber qui
puluerē terræ lingit signat auarum qđ ter-
rena diligit. Coluber aut contra morsum
cocodrilli valet, qđ plerumq; auaritia gu-
lam

Ecl. 6.

iam refrenat, & cohibet: quia homo nimis avarus frequendus non quantum appetit comedit, im illud, Et vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animae suae ea omnibus, quod delectatur, nec subest ei, potestatem deus vi comedat ex eo.

Item vnum venenum est medicina altilius. Dicitur enim quod quem draco, vel aspis vulnecat, caput viperæ applicatum sanat. & econverso cum aliquem viperæ pungit, caput aspidis venenum ad se pertrahit, & sic perculso subuenit. Per draco nem, qui est inter venenosissima, & aspidem qui est serpens mortuus & veneno periculosissimus, intelligitur superbia, quæ est maximum, & periculosum vitium: sed per caput viperæ intelligitur luxuria, quæ viperæ est valde luxuriosa. Unde marculus ore nullo in ore formicæ semen ei transiit, & illa praeuoluptate libidinis in rabiem versa caput maris percudit. Est ergo viperæ draconis, vel aspidis medicina: quia quæque ruina luxuriæ est medici na superbia. Unde Gregorius, Est plerumque, ut nonnulli post superbiam in laudem conuertes, ex aperto casu malum culpe latentis erubescant, & tunc eas in maiora contingant cum proficiant in minoribus, conuincuntur. Et Augustinus, quod deiecit Deus oculum in oculis superbiam per manifestam carnis ruinam. Sed adhuc econverso, aspis contra viperam remedia praestat, quia nonnunquam superbia luxuriam refrenat. Nam dum appetit superbus gloriam, instantiam metuens declinat luxuriam: sed potius iam ista remedia operis, quam inuincit voluntatis.

Gre. 33
mor.Aug. in
Epist.

Voluptatis partes quæ luxuria, & gula existunt, iniquitatis defectus, per Amphibienae serpentis, limacis, proprietates atque eorum naturæ exempla quam laussum declarantur.
Cap. CXXI.

Voluptas carnis assimilatur Amphibienæ serpenti. Habes eam huiusmodi duo capita vnum in principio, & aliud in cauda, currens ex utroque capite. Ideo dicitur illud, quod hydrus est serpens plurimum capitum. Hic etiam solus inter serpentes rigor se committit. Sic voluptas habet duo capita. id est duo capitula vitia, scilicet luxuriam & gulam. Et hoc voluptuosus minus inter omnes vix curare de frigore, id est de asperitate futuri supplicii, De quo dicitur,

Ibunt ab aquis multum &c. Item voluptuositas assimilatur limaci, quæ est vermis limi unde semper est sordidus, & immundus, & est valde tardus motus. Eplam quidam concham in dorso gerit intra quam se includit, & quibusdam cornibus viam quarit, quia debilis visus exillit, & si quid sibi obuiam praesentetur, si sicut cornua retrahit, & in conchulam incluse sit. Sic voluptas est vermis limi, id est corruptio carnis, sine carnalis appetitus, & ideo voluptuosus est fornicus per gulam, inmundus per luxuriam, & tardus motus per penitentiam: & concha, quam gerit intra quam se includit, est conscientia mala quam accipit, & deperire nescit. Hæc et hebetat visum malis, id est spiritualis, & iterum voluptuosus quibusdam cornibus quibusdam studiis viam sibi quarit ad delectationes carni, quæ sicut studia perueniunt ad prudentiam carnis: unde quædam carni obuiam terugi, & ad prauam consuetudinem se reducit.

Item limax quamuis lento passu incedat, ad arborum summities ascendit, quantum solia depascit, & virentem, serpi, immunda post se vestigia derelinquit. Similiter voluptas carni paulatim exerefcit, & magnam arborum summities ascendit, quæ quæque magnos viros occupat, & vincit. Sicut gulam vicit Adaluxuria David, & Salomonem & solia, ornamenta virtutum deiecit in eis, vndeunque autem se, id est immunda vestigia, id est exempla turpia & infamia post se relinquit.

Vsurarij, & alij, qui sunt ex iniquo mammoni diuites, assimilantur pigmeis, qui cito cresunt, & cito deficiunt. Nam pigmei, qui sunt statua cubiti vnde, a Graecis a cubito sunt dicti habitantes in montanis Indiarum iuxta Oceanum (sicut dicit Augustinus) in tertio anno sunt perfectæ ætatis quinque annos parui, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei breui ætate cito veniunt, & cito recedunt, sic diuitiarum male acquirariorum, & aliorum, cito cresunt, & cito deficiunt. Cito enim efficiuntur diuites, & cito pauperes. Prou. Superbia festi Pro 13. nata minuetur.
Cap. CXXII.

Vsurarij, & alij, qui sunt ex iniquo mammoni diuites, assimilantur pigmeis, qui cito cresunt, & cito deficiunt. Nam pigmei, qui sunt statua cubiti vnde, a Graecis a cubito sunt dicti habitantes in montanis Indiarum iuxta Oceanum (sicut dicit Augustinus) in tertio anno sunt perfectæ ætatis quinque annos parui, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei breui ætate cito veniunt, & cito recedunt, sic diuitiarum male acquirariorum, & aliorum, cito cresunt, & cito deficiunt. Cito enim efficiuntur diuites, & cito pauperes. Prou. Superbia festi Pro 13. nata minuetur.

Ee Item

Liber Quintus

Chryf. Item (sicut dicit Chrysost.) Similis est pecunia vsuraria morsui aspidis. Percussus enim ab aspidē quasi delectanter vadit in somnum. & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit. Sed vsura per omnes facultates eius decurrit, & totum conuertit.

Rinoceros, Vacca rufa aqua expiationis, non nullius animantium in veteri lege immolandis Dei iussu; Christus perspicuis figuris ac exemplis suis assimilatur. Cap. CXXIII.

Christus assimilatur rinoceroti, id est, vnicorni, de quo dicitur, quoddam habet vnum cornu in fronte, vel in loco naris, quo omnia perforat: quod est indomabile animal, & crudelissimum nisi dometur, & mansuescat. Venatores autem, ut dicitur, qui volunt hoc animal capere, virginem aliquam nudam ligant ad arborem iuxta quam illud animal debet transire, quod transiens dum sentit virginis odoris fragrantiam ita immutatur, quod omni ferocitate deposita in eius gremio recumbit: & vbera eius lambit: & sic quasi agnus mansuetus facilius ligatur, capitur, & tenetur. Sic Deus, qui ante aduentum erat seuerissimus, attractus odore Beatæ Virginis, de quo Cant. dicitur rex Sæc. Virginis, dicitur nudata a terrenis delictis, & ligata voto perpetuæ castitatis, in gremio venit illius descendens, ita humanus, & mansuetus est factus, ut possit teneri ligari, & occidi.

Iob. 39. Iob. Nunquid vult rinoceros seruire tibi?

Item Christus figuratus est in illa vacca rufa, de qua fiebat aqua expiationis. In lege Moyfi. Nam immunditia eorum, qui tenuissent aliquod animal immundum, expiabantur per aspersionem cuiusdam aquæ. mandatur enim a domino, quod accipiant vaccam rufam, & occidant, & comburant extra castra, & intingebat sacerdos digitum in sanguine eius & aspergebat contra fores sanctuarii septem vicibus: comburebatur autem vacca illa igne cum pelle, & carnibus, cum sanguine, & fimo flammæ traditis. Adiungebatur etiam combustioni lignum cedrinum, Hissopus coccusque bis tinctus. Cinis autem combustionis colligebatur

totus, & in aqua ponebatur ad expiandum. Sed comburens, & cineres colligens, & ille qui aspergebat aqua in quibus cinis ponebatur, immundi repurabantur. Sed sub hac immunditia purificabantur per solam aburitionem ventum torum; nec intingebant aqua aspergi. Per istam vaccam rufam figuratus est Christus secundum infirmitatem assumptam, quam foemineus sexus designat: sanguinem autem passionis eiusdem designabat vaccæ color. Debebat autem illa vacca esse ætatis integre: quia omnis operatio Christi est perfecta in qua etiam nulla esset macula, nec portasset iugum: quia Christus non portauit iugum peccati. Præcipiebatur autem duci ad Moysen, quia Christo imponebatur transgressio legis Moyfi in violatione sabbati. Præcipiebatur etiam tradi Eleazaro sacerdoti: quia Christus occidendus in manus sacerdotum traditus est. Immolabatur autem extra castra: quia extra portam Christus passus est. Intingebant autem sacerdotes digitum in sanguine eius, quia in discretionem quam igitur signat, ministerium passionis Christi est considerandum, & imitandum. Aspergitur autem contra tabernaculum, per quod synagoga signatur, videlicet ad condemnationem Iudeorum non credentium. Et hoc septem vicibus, vel propter septem dona spiritus sancti: vel propter septem dies in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia, quæ ad Christi incarnationem pertinent, igne cremanda, id est, spiritaliter intelligenda. Nam per pellem, & carnem, exterior Christi operatio designatur: & sanguinem eius subtilis, & interna virtus, & interiora viuificans. Per fimum lassitudo suis, & omnia huiusmodi pertinentia ad infirmitatem. Addebantur autem tria, scilicet cedrus, quæ signat altitudinem spei, vel contemplationis. Hissopus, qui signat humilitatem, vel fidem; coccus bis tinctus, qui signat geminam charitatem. Per hæc autem debemus Christo passo adherere. Cinis autem colligebatur a viro immundo: quia reliquæ passionis perueniunt ad Gentiles, qui fuerunt culpabiles in Christi morte. Apponebatur autem in aqua ad expiandum, quia ex passione Christi baptizamus fortitur virtutem emendandi peccata. Sacerdos autem imolans, & comburens, & colligens cineres, & aspergens immundici crant,

Gre. in
pass.

di erant, quia Iudaei tunc sunt immundi ex occisione Christi, per quem peccata nostra expiantur. Et hoc usque ad vesperum, id est usque ad finem mundi, quando reliquiae Israel conuertentur. Vel quia illi, qui tunc sunt sancti, in eadem ad emanationem aliorum, ipsi contra aliquas immundicias conuertuntur, ut Gregori dicit: Et hoc usque ad vesperum, id est usque ad finem presentis vite.

Item Christus fuit figuratus in illis animalibus, quae pro peccatis sacerdotum immolabantur in lege Moysi. Nam primo sacerdos offerbat pro se ipso vitulum, & pro peccato arietem in holocaustum. Deinde offerbat pro populo duos hircos, quorum unus immolabatur ad expiandum peccatum multitudinis. Et huius hirci immolati sanguis inferebatur simul cum sanguine vituli in sancta sanctorum: & aspergebatur ex eo totum sanctuarium. Corpora vero hirci, & vituli, qui immo ad erant pro peccato eorum, comburebantur extra castra. Hoc enim fiebat quando offerebatur sacrificium pro aliquo gravi peccato, vel pro multitudine peccatorum. Alii vero hircus emittebatur in desertum. Imponebat vero sacerdos manum super caput eius confitens peccata. Aliorum Israel, ac si ille hircus portaret ea in desertum, ut a belis comederentur, quasi portans penam pro peccatis populi, vel legebatur super caput eius aliquis ex doli ubi scripta erant peccata. Christus igitur significatur per vitulum propter virtutem crucis, & per arietem, qui ipse est dux necessarium, & per hircum propter similitudinem carnis peccati. Et ipse Christus immolatus est pro peccatis sacerdotum, & populi quia per eius passionem, & maio-

res, & minores a peccato purgantur. Sanguis autem vituli, & hirci, infertur in sancta sanctorum per sacerdotem, quia per sanguinem Christi patet nobis introitus ad regnum coelorum. Comburebantur extra castra, quia extra portam Christus patens est. Per hircum qui emittebatur, significabat distratas Christi, quae in similitudine abili humanitate Christi patiente, non quidem locum mutans, sed virtutem exhibens, vel signatur concupiscentia mala quam debemus a nobis abicere, virtuosos autem motus domino immolare.

Coniuga Zelotypiam semper fore a viris fugiendam, ut in Ovis similitudine sacra scriptura auctoritas ostenditur. Cap. LXXV.

Zelus carnis, scilicet viri de coniuge, scilicet tunc in illis suspensiones, & exiles operationes. Unde tales similes sunt Ovis, quorum masculi zeloducti, & minime simplici terribiles imputant, quia habent eos suspectos etiam de manibus. Unde matres hoc scientes abscondunt eos, sicut dicit Psal. sic multi propter zelotypiam, etiam propinquos suspectos habent de vxoribus, ex qua suspitione non nunquam vulnera, & alia crudelia opera sequuntur. Eccl. 8. mulierem sinu suo, debet enim inter coniuges esse non zelus insipiens, sed amor reus osus, de quo Apostolus ait: Vin illigite vxores vestras, sicut Christus ecclesiam, quam scilicet in presenti hae desponsauit, & ad eternam glorie nuptias introducit. Vbi una cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat in secula seculorum.

Explicit Liber Quintus.

Ec 2 PROLO.

PROLOGVS LIBRI SEXTI, In quo quidem de humano corpore, ac de eius tum exterioribus, tum etiam interio- ribus partibus, & accidenti- bus ratiocinari proponit.

a. Cor.
4.

Iceter is qui foris est, no-
ster homo corumpatur,
tamen is qui intus est,
renouatur de die in diem.
Antiquorum Philosophorum
de homine tres fuerunt genera-
les sententiae. Quidam hominem esse
substantiam tantum corpoream tradide-
runt, sicut Democritus, & Leucippus, &
Philosophi Epicurei, qui posuerant ani-
mam esse corpus, & per consequens to-
tum hominem esse corporeum. Alij so-
lum incorporeum, id est animam, homi-
nem vocauerunt, ut Plato & alij stoici,
qui solam animam quam incorpoream
ponunt, voluerunt ad substantiam homi-
nis & speciem pertinere, corpus vero
quoddam instrumentum esse, velut est
nauta nauis. Alij autem ex utroque com-
positum tanquam ex essentialibus par-
tibus animam atque corpore, velut ex for-
ma & materia, hominem tradiderunt, ut
Aristoteli & sui sequaces, qui sunt Peripa-
terici dicti. Hinc vero vult veteri senten-
tiae Apostolus Paulus conuenire, utrum
que in verbis propositis, scilicet corpus,
& animam appellauit, ut verumque ad
essentiam hominis ostenderet pertinere.
Licet, inquit, is, qui foris est, noster ho-
mo corumpatur, tamen is qui intus est,
renouatur de die in diem. Non tantum
corpus, vel animam perfectum ei, & ho-
minem credidit, sed utrique parti per fi-
guram sine doctorem totius nomen attri-
buit, ut utraque partem hominis homi-
nem appellauit: immo corpus non sim-
pliciter hominem, sed exteriorem homi-
nem, & animam non simpliciter homi-
nem, sed hominem interiorem vocauit,
& corpus insuper corruptibile dicit, ani-
mam vero non corruptibilem, sed reno-
uabilem esse ostendit: Ac si veritas, &
corruptio corporis ad renouandum sal-
tem animam nos inducat. Sed notan-
dum est, quod homo interior habet ex-

Arist.

teriore adiunctum, scilicet anima cor-
pus tanquam subiectum, siue materiam
in qua indiuiduatur, tanquam instrumen-
tum quo operatur, tanquam speculum in
quo contemplatur, tanquam stimulum
quo humiliatur, & etiam tanquam exem-
plum quo rectificatur.

Primo ergo inhaeret corpori anima ve-
lut materiae forma. Vnde Philosophus di-
cit, quod anima est actus corporis, id est
forma. Sed sicut materia per formam per-
ficitur, & specificatur, ita forma per ma-
teriam contrahitur, & indiuiduatur. Et
quoniam rationalis anima quae est hu-
mani corporis forma, sit in se immate-
rialis, videlicet ut nullam habeat mate-
riam ex qua fiat, habet tamen extra suam
essentiam, materiam quam informat. In
qua scilicet dum creatur, recipitur, & in-
diuiduatur anima rationalis.

Arist. 1.
de ani.

Secundo interior homo habet exte-
riorem coniunctum, videlicet corpus, ut
instrumentum proprium quod mouet,
& per quod agit. Et ideo membra va-
ria corporis diuersis animae viribus, ut
organa conuersa deseruiant ad suas o-
perationes explendas, a quibus tamen
intellectus excipitur, qui tanta mate-
ria (non ut organo) indiget, sed tantum, ut obie-
cto secundum, quod Philosophus tradit.
Quia igitur eget anima corpore, ut ar-
risset instrumento, vel organo ad agendum,
non incongrue Philosophus dixit diffi-
niendo animam, quod anima est actus
corporis organici. Nam omnia corporis
membra sunt ipsius animae organa ad
diuersa, & necessaria opera facienda. Et
quia operum exteriorum, quam plurima
praecipue manu fiunt, vocatur a Philoso-
pho manus organum organorum.

Tertio eget anima corpore, ut interio-
ri ipsius oculo, id est menti, vel intelle-
ctui exteriorum rerum imagines, velut
quoddam de propinquo speculum re-
praesentet. Nam sensus hominis in cor-
poris organis exteriorum rerum imagi-

ncs

nes, & phantasmata intellectui repræsentant. Ex quibus per abstractionem intellectus agentis, in animæ intellectu possibilibi vniuersale, & intelligibiles species respondentur. Vnde phantasmata in corpore organo, velut quædam colores in speculo interiori visui animæ repræsentantur. Et Iecireo Philosophus dicit, quod

Arist. 2 de Ani. phantasmata se habent ad intellectum sicut colores ad visum.

Quarto quoque ne tam nobilis anima ut est rationalis, ex aliquo sibi munere dato naturali, vel gratuito extollatur, infirmi corporis stimulum patitur (secundum, quod Apostolus dicit.) Ne magnitudo reuerlationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Portat ergo onus corporis animæ, ut eius ponderis repressa grauedine ad id quod supra se est, inaniter non leuetur. Vnde dicitur,

1. Cor. 12.

Sap. 11. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum. Aduerte igitur, quod ex corpore anima, ut in superbiam eleuari non possit, plurima grauamina patitur. Nam portat anima corpus, sicut hostem, sicut pestem, sicut carcerem, & sicut comitem: Sed est hic periculosus hostis, pedis, siue morbus perniciosus, carcer penalis, & angustiosus, comes siue confors grauis, & onerosus. Aduersatur namque caro spiritui, ut hostis periculosus, ut potè cuius pugna grauis, & continua. Nam Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Et propterea (ut dicit Hieronymus) Nos gestamus laqueum,

Gal. 5.

Hiero. nobiscum circumserimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter aduersus spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, & impatiens est discipline, quod illicitè suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec timore vilo inhibetur.

Gal. 5. Item est corpus animæ, ut pestis perniciosa: Et ideo Apostolus conqueritur dicens, infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius? Nam caro animam cruciat, detestatur, & exter-

Io. Cas. minar. Cruciat, siquidem anima exsio de corporis amore, quia, sicut dicit Ioan-nis Cassio. Corporis nimius amor nos inquit, sollicitudinibus onerat, con-

melius afficit.

Item cruciatur anima ex corporis languore. Nam (sicut Seneca dicit,) multa nos incommoda exagitant, quam malè conueniat nobis. huiusmodi corpus, nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pectore, aut de faucibus conquerimur, aliquando nerui nos, aliquando pedes vexant, nunc contractio, nunc distillatio, aliquando superest sanguis, aliquando deest: hinc atque illinc tentamur, hoc euenire solet in alieno habitantibus, hoc enim corpus non domus, sed hospitium. Debilitas quoque corporis, animæ debilitatem inducit. Nam (sicut beatus Hieronymus dicit.) Corporis debilitas nimis etiam vires animæ transgreditur, mentis quoque ingenium mater fecere solet.

Item caro nutrita delictis, & voluptatum illecebris delicta, penitus extirminat spiritum, & vitam eius extinguunt. Vnde Apostolus, Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Augustinus: Spiritus deficit ubi caro requiescit: ut enim caro mollioribus, sic spiritus duris nutritur: illam blanda refouent, hunc aspera exercent. Est insuper corpus animæ velut carcer penalis, & angustiosus, in tantum, ut Psalmista clare nec dicens, Educ de carcere Deus animam meam, ut confiteatur nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi. Alia autem littera habet, Educ de custodia animam ad cōfitemendum nomini tuo. In quibus verbis Propheta ostendit, quod a carcere corporis cupiebat educi triplici decans.

Primo quidem, ut assequeretur mentis iocunditatem, In isto enim carcere sancti sunt semper in tristitia, sed exeuntes semper erunt in lætitia. Et ideo propheta postquam dixit Educ de custodia, siue de carcere, statim subiungit, Ut confiteatur nomini tuo, id est, ut laudet, & glorificet nomen tuum, in qua laude erit maximus iustus, & lætitia. Isa. Venient in Syon cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum.

Secunda, ut assequeretur sanctorum, & proborum virorum perpetuam societatem, unde subdidit, Me expectant iusti a quibus ipsi expectant etiam cum magna lætitia colligantur. Prover. Expecta-

Tertio, ut assequeretur celestis mercedis plenam facultatem. Ideo adiungit,

Ecce. Dentes

Hiero. epist.

Rom. 8 Aug. super Io.

Ps. 176.

Isa. 51.

Pro. 10.

Liber Sextus

Psal. donec retribuas mihi Psalm. Retributio multa. Licet autem anima habeat corpus in suis operibus committit, & confortem, est tamen eius societas utilis, & onerosa. Vnde Hugo. Nihil aliud est caro cum qua tanta est societas, nisi spuma eorum facta, fragili decore vestita. Sed est quandoque cadauer miserum, & putridum, & cibus vermium. Sed si diligenter consideras, quid per os, & nates, & ceteros corporis matus egrediantur, vilis sit qualitas nunquam visibilis. Si singulas eius miseras enumerare velis, quam sit onerata peccatis, litterata vitis, pruriens concupiscentiis, occupata passionibus, prorsus semper in malum, & in omne vitium procliuus, plenum tantum confusione, & ignominia inuenies. Sed quam corpus animae sit ita vilis, ac onerosus socius est tamen ei a Deo non otiosus vniti, videlicet tribus de causis, quarum duas primas ponitur Grego. Nam ianzenus, & prima earum est, vt anima in corpore, seu in carne, & per carnem merita multa acquirere. Plura enim sunt quibus per carnem anima meretur, in quibus sine carne vel corpore per se sola mereri non posset, sicut est contra carnales concupiscentias decetare, ieiunare, peregrinationem facere, & martyrium sustinere.

Secunda est, vt anima ipsam carnem tanquam fidelem conseruam custodiat, & eam in supernis seculis collocaret. Caro enim sola per se beatitudinis susceptiua non est, nisi mediante anima ita immortalitatis indueret.

Tertia est, vt Deus suum vniuersum perficeret. Cum enim sit quaedam creatura pure corporalis, sicut creatura sensibilis, quaedam pure spiritualis, vt Angelus, oportuit ad hoc, vt Dei vniuersum completeretur, quod alia fieret creatura, quae carne & spiritu esset composita, sicut est homo. Deuter. Dei perfecta sunt opera.

Quarto, habet anima corpus velut exemplar quoddam, ex quo homo in sui regimine informatur, & regulatur. Nam ipsa dispositio corporis, atque membrorum figura patenter ostendunt homini qualiter membra eadem ab anima sunt regenda. Cui enim lingua est inferius lata, & superius acuta, nisi vt ostendatur ad euacuandum, & vulnerandum cor esse facilis, & parata? Vt quid etiam

est in humido, id est, in salua posita, nisi ad loquendum monstraretur esse labilis, & lubrica? sed quare est intra dentes & salia inclusa, nisi vt esse non scatur diligenter custodienda, laxa illud. Diligenter custodi claustra oris tui. Idem quoque de membris exterioribus pariter est estimandum. Ex ipsis membrorum igitur inguit, & dispositionibus, etiam physiologi iudicant, ad quos bonos, vel malos mores anima inclinatur. In diuersis quoque corporis membris naturales reperiuntur virtutes, spirituales virtutes anima per quandam similitudinem designantes. Accidit, & variis morbi in diuersis partibus corporis, qui diuersis animae vicis plurimam assimulantur. Nihilque reperitur in corpore humano, quod vel vacuum sit ab officio, vel vacans ab exemplo. Et ideo post exemplum inducta in libris praecedentibus, & irrationabilium animalium variis speciebus, consequenter est nostrum propositum in hoc sexto huius operis libro, de corpore humano, & partibus, & accidentibus eius moralia exempla inducere. Interdum si qui sem introducentur exempla de his ex quibus corpus humanum naturaliter generatur, siue efficienter, vt sunt masculus, & femina, quam femina generationem efficiat, materiam ministrando, siue materialiter, vt sunt quattuor elementa. Quandoque vero inducentur exempla de partibus, ex quibus corpus integratur, videlicet de interioribus, & de exterioribus membris. Interdum quoque de his ex quibus corpus complexiatur, vt sunt quattuor humores. aliquando autem de his, ex quibus ipsa complexio corporis variatur, vt sunt aetates temporis ipsius vitae humanae. Nonnunquam vero de his, ex quibus status hominis nobilitatur, vel ignobilitatur videtur, vt sunt conditiones seruitutis, & domini. Quandoque vero de his ex quibus vita corporis restauratur, & conseruatur, vt sunt cibus, & potus, & somnus, & similia. Et de his quoque introducentur exempla, ex quibus ipsum corpus humanum corrumpitur, & vastatur, vt de morbis, & doloribus variis, & etiam de morte. Ceterum materiae singulae quibus haec adaptantur exempla secundum ordinem in superioribus habitum, singulatum per capitula varia sub

Mich.2

Grego.
Naz.

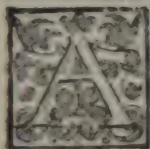
Deu.37

Sub alphabeti litteris distinguitur, ad honorem scilicet illius, & gloriam, qui formavit hominem de limbo terrar, & in spiritali in faciem eius spirituum vita, qui est animus, & vnus Deus in secula benedictus.

Accidia mala, accidiosi rumque defectus solilo exprimuntur quibus melancholici ac melancolia quam plurimum comparantur exemplis, idque multum auferuntur con-
firmitur.

CAPVT. I.

Auic. li.
1.

Accidia assimilatur melancholia. Est enim, secundum Auicennam, quidam species melancolia, vt plurimum eueniens in februario quatuor mala accidentia causas in homine. Primum est, quia facit eum solitariam. Facit enim, vt homo patiens eam, diligit fugere ab omnibus hominibus viuus, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris. Vnde talis de nocte vadit, & de die se abscondit: quod solum facit, quia diligit solitudinem, & elongationem ab hominibus. Similiter accidia facit fugere ab hominibus viuus, id est ab hominibus sollicitis, & operosis, & appropinquare mortuis id est deficiosis, & ociosis, qui sunt tanquam mortui, & nihil operantur boni.

Item accidiosus homo de nocte vadit id est tempore quietis est sollicitus, & inquietus, sed in die, id est in tempore operandi est ociosus, & somnolentus. Nam tempore quietis inquietatur mente, & tempore operis pigrescat corpore. Iob: Noctem verterunt in diem. Competunt etiam hae generaliter peccatoribus, & malis quia malus homo fugit viuos, & iustos, Deo viuantes, & quaerit mortuos in peccatis. Iniquos, scilicet tanquam similes sibi. Ecclesiasti. Omnis caro ad simile sibi conuertetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Diligunt etiam sepulchra, vbi sunt cadauera torrida, id est opera carnis corrupta.

Item odit peccator diem, & diligit noctem: quia omnis qui male agit, odit lucem. Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.

Secundo melancolia praedicta facit hominem inquietum, quia scilicet patiens eam, non quiescit in vno loco plusquam vna hora: immo non cessat discurrere, & ambulare in effusione diuersa, ignorans quo vadat. Similiter accidiosus homo, propter solitudinem aggrauantem animi eius, in omni loco cito mediatur. Et ideo statim cupit locum mutare, sperans habere ex mutatione loci subleuationem tedii. Et ideo efficitur gressus scilicet si miles illi spiritui, de quo dicit Mat. 11. Ambulat per loca arida, & in aquosa, qurens requiem, & non inuenit. Seneca Agri autem ista iactatio discurrere. & locorum varietatibus inquietari: sed quia in omni loco suum tedium secum portat, non inueniens alibi requiem, nescit, quo pergat. Itaque quoque instabilitas loci, vel animi, etiam generaliter competit peccatoribus propter multipliciter desideriorum quibus estuant, & impelluntur interius. Ita. Impij quasi mare feruens, Isa. 17. quod quiescere non potest.

Tertio, melancolia praedicta facit hominem suspiciosum, & incautum. Nam aliquando talis cauet sibi ab hominibus quandoque autem non cauet, negligens hoc, & parum discernens id, quod videt, & ei sit praesens. Homo autem accidiosus, quandoque etiam appetit occultare pignora, & nihil iam suam hominibus, & ideo aliquando sibi ab eis cauet: quandoque etiam tanta est pigritia, quod negligit hanc, & non videtur neque curat, quod ab eis cognoscatur.

Quarto, facit hominem pauidam: & ideo talis, quando vadit, videtur semper esse quasi in fuga, sed fuga eius est absque ordine. Vnde assimilatur illi vermiculo, qui natat in superthide aqua secundum Auicennam, dicitur cutibuth, qui dum mouet in superthide aquae, modo vadit huc, modo illuc, & mouet ad diuersas partes absque ordine, & quandoque obulat, vel occidit ei, fugit ab eo, & iterum statim apparet. Eodem itaque modo fuga, & incursio praedictam melancoliam patiens diuersa est, & incerta, quasi ignorantis in qua parte ire debeat, & est quasi fugiens ab aliquo sibi apparente & obuiante: & iterum apparet sibi altero, adhuc fugit ab illo. Quae omnia iam congruunt accidiosus homini, quia omnia opera hominis ista refugit tanquam difficillima, vel impossibilia, & ideo nescit quid faciat, quia

Ec 4. quan-

Liber Sextus

quando aliquid faciendum ei occurrit, ita
tim expauescit, & refugit, timeus ne sit
nimis difficile. Et quod non occurrit aliud
adhuc facit simile, & ita non operatur aliqua
certum, Sed modo incipit tacere unum, in
aliud, & nihil persequitur, vel ad perfectum de
ducit. Sed contra haec dicitur Eccl. Esto firmus
in via domini. Senec. Certis ingentis in
morandum est. Eccl. Fili mi ne in mul
tis sint actus tui.

Eccl. 5.
Sen.
Ecc. 11

*Pulcherrimis siquidem exemplis tum actiua tum
etiam contemplatiua uita perfectio aperitur
Tribusque praecipuis rationibus, actiui, &
contemplatiui mandibulis assimilantur.*
Cap. I I.

Actiui, & contemplatiui sunt similes
mandibulis propter tria
Primo, quia mandibulae sunt situali
ter distinctae. Nam mandibularum alia supe
rior, alia inferior. Sunt enim, sicut duae
mola ad molendum, & conerendum ei
bum continuè se mouentes. Vnde man
dibulae nutrimentum toti corpori submi
nistrant. In superiori lignatur mandibula,
dentes superiores insiguntur, in inferiori
vero inferiores radicanr. Mandibula
ergo superior est uita contemplatiua, quae
circa superiora intendit sicut circa coele
stia, inferior vero est uita actiua, quae in
feriora ministrat. Et palia Per uirumque
enim cibus ministratur quo corpus ec
clesiae sustentat. Per contemplatiua enim
uitam disponitur, & praeparatur cibus spi
ritualis, scilicet doctrina, & orationis, &
& aliarum elemosynarum spiritualium,
quibus etiam proximorum animae susten
tantur, & nutriuntur. Per actiuam uero
dispensatur, & ministratur, nutrimen
tum corporale, scilicet cibi, & potus, &
aliarum elemosynarum corporalium, quibus
corpora vegetantur. Dentes autem
superiores sunt uiri contemplatiui, & per
fecti quorum conuersatio in caelis est.
Inferiores uero dentes sunt uiri puri, &
fortes, qui proximorum uilitatibus inter
uiuant. Vbi attendendum est, quod mand
ibula superior in os aia est fixa, & immo
bilis, ad designandum, quod uita contem
platiua, quae est circa aeterna, & immobilia
bona, attendit, & requirit stabilitate, &
quietem ab exterioribus exercitijs. Aug.
O. rum sanctum, quatenus charitas ueritat
is, & Vacare, & uidere Bern. Absit, ut
Deo vacat ad tumultuosam aspiat, fra

Angul.
Psa. 33.
Bern.

nam officialium uitam. Mandibula ve
ro inferior, i. actiua uita tam per copulatio
nem at, quae per actiua ministerij neces
sario mouet, ita ut possit dici defertien
tibus Deo in laboribus uita actiua illu
lud: Ecce, qui eruiunt ei, non sunt itabi
les. Cocodrillus enim contra naturam em
nim animaliam mandibulam superiore
mouet, & inferiorem fixam tener. Sicut
dicit Philosophus. Et talis est homo pec
cator, qui temporalibus corde afficitur,
circa spiritualia uero nulla stabilitate fir
matur. Thren. Peccauit Hierusalem, pro
pterea instabilis facta est.

Iob. 4.

Art. 3. d
ani.

Thre. 1.

Secundo, mandibulae sunt ex duris par
tibus compositae. S. ex duris ossibus, &
duris neruis, & lacertis: & hoc fuit ne
cessarium propter motus continuatate,
& apertione, & clausione necessitatem
ut dicit Conitan In osse itaq, duro, &
forti intellige fidem, de qua Pet. Cui re
sistite fortes in fide, in lacerto uero siue
masculo in quo est uirtus motiua, unde
etiam in quolibet membro est quasi lo
co cordis, significatur spes. S. quae mouet
ad bene operandum, sicut spes praecit ad
bene laborandum. In neruo autem col
ligate, intellige charitatem, quae, s. m Apo
stolum, est vinculum perfectionis. Et
haec tria necessaria sunt tam ad conti
nuandum opera uitae actiuae, quam
contemplatiuae.

1. Pet. 3

Tertio, quia mandibulae sunt pluri
bus manimentis circumdatae: scilicet gin
giuis, & labijs. Gingiuae dicuntur a denti
bus gignendis, quia in eis dentes gignu
tur, nutriunt, & sustinentur. Labia etiam
apposita sunt ad decorem exteriorem,
& etiam ad defensionem tam illarum, q
dentium ab exterioribus nocumentis.
gingiuae ergo referuntur ad humiles, sed
labia ad Deum laudantes. Nam sicut in
gingiuis dentes armantur, ita in humili
tate sancti robustantur, unde tam actiuis,
quae contemplatiuis utriusque necessarium est.
S. ut de se humilia sentiant, & ut et ea, q
ta erunt, in Deum laudem referant, s. m illud
Psal. Labia mea laudabunt te.

Psa. 62.

*Vera penitentiae partes (ut Deo gratia existat)
sepiem esse debent, quae per ipsius sepiem
sepiem similitudine liquido cognoscuntur.*
Cap. I I I.

Asimilatio penitentium assimilatur
felli propter sepiem.

Primò

Primo, quia fel maxime est a maiori
his conueniens, hoc est propter do-
minum, qui cholera ex maiori intentione ca-
lida est, et in fel membrum calidius, et
sic, quia paria sunt opposita, propter
colorem rubrum, et calidum, sicut ego est
maxima amaritudo felis, et debet esse
maxima amaritudo perueniens, qui nil
habet peccato, et tunc non accideret potuit.
Ista amaritudo non amaritudo, dicitur.
Vnde coram vna felis, et amaritudo, dicitur.
Ista amaritudo signum Christi, propter
peccatum, et tunc potuit. Psa. Dederunt
in a sepe amaritudo.

Ista 37.
Deu. 29
Ista 6a.

Aug in
reg.
Gie g. i
hom.

Conf.

Tho. 6.

Apoc. 3

Secundo, quia fel est sui humoris du-
plex, et enlilium. Nam cistula felis est
quasi tam pericula habens duos follicu-
los, et per unum ad intestina cholera de-
ponitur, per alterum vero deponitur
ad stomachum. Cistula ergo felis, est in
amara hominis perueniens, cuius duo
folliculi sunt, primus dolor de peccatis
presentis, et hic vadit ad intestina ad pur-
gandum faeces cibi, et ad sciendum ad
intestina ad purgandum faeces peccati.
Alius vero est propositum adhibendi a
futuris. Vnde hoc vadit ad stomachum
per quem cibum greditur ad ventrem,
quia maxime debet caueat acerbiter cir-
ca sensum, unde in ista suggestiones, seu
cogitationes pulchras emittuntur, et tran-
seunt ad mentem. Vnde Aug. vi. ubi
aliquis non solum videtur aliquid deesse,
delectat de praeterito, caueat de futuro. Na
sicut dicit Greg. fortiter agere, est
perpetrare mala, languere, et plura agenda
non perpetrare. Nam qui se illa explo-
rat, ut iam non committat adhuc pec-
cata, aut agere, aut ignorat aut dissimulat.

Tertio, quia fel est visus clarificationis,
et praecipue fel accipitur, et aliter, aut
venerunt de praeterito, ut dicit Colson. Et
Ileo fel in collis oculorum est neces-
sarium, propterea, quia fel suum subtili-
tate est grossiorum humorum inuicem, et
sua subtilitate consumptum. Tho. Fel
cuius valet ad inuicem oculos. Sic ex
amaritudine peruenit in hunc spiritum col-
lyrium, quo oculi aum et interiores pur-
gantur, et clarificantur. Apoc. Collisio,
feliciter peruenit inuicem oculos tuos
ut videas.

Quarto, quia fel est decoctionis cibo-
rum inuicem. Nam cholera a cistula fel-
lis ad stomachum deponitur, sua cali-
tate virtutem adiuuat digestiuam. Et sic

pula suo ternore preparat, et inuicem in
cistula a maiori intentione ipse verbum
Dei, vel corpus Christi, et ne recedat
dum, ut sic et applicetur, et proficit ad me-
ritum. Et talis praeparatio, vel dispositio
respectu cibi spiritualis est quod quidam
dixerunt. Propter. A maiori est, amaritudo
propter dulcem suum, quia felis non potest
anima percipere delectationem spiritualis
cibi, et alimoniae nisi praecedat amaritudo
perueniens.

Quinto, quia fel est ad expellendum su-
perfluum excitatum. Nam cholera a cistula
felis ad intestina deponitur, et sua subtili-
tate penetrat, et suo acumine pungit
tina, et intestinum mundum. Vnde
de vi. et expulsiua cōtoratur, et ad expel-
lendas faeces ciborum excitatur. Sic per-
uenit dolor intus ad mentem pec-
catoris peruenit, suo acumine con-
scientiam compungit, et cum eam conuenit
mordere non desinit, ad expellendas pec-
catorum faeces per viam confessionis co-
pellit, sicut ex dolore compellitur partu-
rens citius dimittere partum. Psa. Illos
dolores, ut peruenit. Sexto, quia fel est
accidens dulcedinis causatum. Nam
a talibus fel habetur, quod est sub tunc,
est valde dulce, quia et in amarum per
locum aliquem colligitur, partes vic-
tuae, quae remanent, magis dulces reducu-
tur. Et sic sub amaritudine pulchra maxi-
ma dulcedo continetur, quia cum pe-
nitens dolet de culpa perperatione, et
tunc gaudet de eius remissione, et ad-
huc amplexus de gratia recuperatione. Iu-
d. De fontem est dulce. quia
felis, et de fontem amaritudine pulchra
dulcedo miserationis, et gratiae.

Sexto, quia fel est sanguis a chole-
ra separatum, et mundum inuicem. San-
guis enim ex peruenit cholera inuicem
tunc, nisi in custodia felis eius superflui-
tas loceretur. Sic etiam pulchra coarctat, et
restringit adorem concupiscentiae, quae est ve-
lut visus cholera tunc, ipsam concupiscentiam
sub custodia tunc, et ita humor sangui-
nis. I. affectio spiritualis a motu in quo vita
animae conseruatur, sicut vita aialis conser-
uatur in sanguine, et ita non inuicem,
sed pura. Et ita est puritas sanguinis, et
sinceritas spiritualis amoris, de qua est. Car-
nem cum sanguine non comedit. I. cor-
nalis amor cum spirituali dilectione
non inuicem. Vnde dñs voluit bi-
bere vinum cum felle mixtum. Est enim
vinum

Pro. 27.

Psa. 47.

Iud. 14.

Gen. 26.

Mat. 27.

Liber Sextus

Pro. 5. vinum amor spirituale: sed tanquam fel amarum, est affectio carnalis, de qua dicitur: Nouissima illius amara, quasi absinthium.

Itē amaritudo pñia afflāt cholera ru bea pp quatuor. Primo rōne naturalis p prietas, qā est naturaliter calida, & sic ca. Sic pñie amaritudo calida est seruoie bona voluntatis, & sicca ab humore fluxu cogitationis. Eccl. Vigilia, & cholera, & tortura viro infirmito. Nā pñia dē ē caura, & ideo requirit vigiliam, i. mentis attentionem.

Item debet esse seruida, & ideo requirit cholera, idē contritionis ardorem.

Itē dē ē pēnosa: & ideo requirit torturā. I. satisfactionis afflictionem Eccl. Seruo malitioso, idē peccatori, siue carni, tortura & compedes.

Secdo, rōne effectiua calitatis, qā p cōplexione cholerica efficiunt hoies tracū di, ingeniosi, leues, & acuti. Sic pñia facit hoies tracūdos pira vitia, ingeniosos ad destruendum diaboli machinamenta, leues, vt audita cito percipiant, acutos vt subtiliter de rebus sentiant. Sapient. Per hanc iuuenis, & acutus inueniat in iudicio.

Sap. 8. Tertio, rōne similitudinaria conformitatis: qā cholera est similis igni, & afflāt, & calida iuuetur. Hāc, n oīa calida, & sicca natura sunt, vt hās ex colera rubea amaritudinē contra peccatū, ex iuuentute torriditū contra diabolū ex igne claritate intelligēt ad cognoscendū Deū, ex astate vero habeas amorē dilectionis ad pñima. Et inde est, q vici nias aīatis, i. pñia fraterni amoris manifestatur ex fructu operis. Luc. Cū arbores producant ex se fructum, sciū quoniam prope est gētas. Grego. Probatio dilectionis, exhibitio est operis.

Quarto, rōne purgatiua effusibilitatis: qā humor cholericus purgat, & emittit, siue effundit, p aures. Du. n. libere audis qd facere dīas, p aures cordis supfluitates cholericæ rubea purgas. vel per aures purgas, dī sacerdos in conf. sione te audit. Vnde iacobus hortatur dicens: Conuertimini alterutrum peccata vestra. Leo papa, Non remanet in iudicio condemnanda, quod fuerit in cōfessione purgum.

Luc. 21 Grego. homi. Ite dē ē esse planus, i. aqualis, & leuis ad facilius onera portandū. i. pñimorū Eph. 4. defectus. Eph. Supportantes inuicem in charitate

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

De charitate Dei ac proximi, excellenter per tractatur, qua egregijs similitudinibus hominum pedibus quo ad omnes eorum partes proprijs efficitur coaptatur. Cap. 1111.

A Mor charitatis afflāt pedi. Sunt. n. vt duo pedes aīg, qbus ad Deum ac cedit amor Dei, & pñimi, qā sibi cōne xi sunt, vt alter siue altero currere non possit. Iōā. Currebant duo autem simul. hāc autem similitudo pedis, scilicet, & amoris, ex multis ppropriatibus patet.

Primo, qā pes est vltimū corpis ad integritatis eius pñinis pfectionē. Et sicut vltima eius virtus, qua aīa in hac vita p fici, est charitas. vñ Apłs pluribus enumeratis virtutibus subdit, Sup hāc oīa charitatē hātes, vinculū pfectionis. Vel sicut pes ē finis corpis humani, ita chari 1. Thi. 1. tas finis ē mādati. Thi. Finis pcepti charitas. & dī charitas finis pcepti, qā oēs aīus virtutū dē qbus pcepta dāt, ad hūc finem generaliter ordinantur, vt anima uniat Deo: qd sit p charitatē vñ ē actas aliarū virtutū nō ē iūgūt aīam Deo nisi meliōre charitate. Quia vero pes est extrema ps corporis, pñus totius corpis 1. Cor. 13. portat, & sic ē de charitate ipse Apłto- 13. lus dicit, q charitas oīa sufficit. Grego. Grego. Tm quilibet portat proximum, quātum homi. amat. Si. n. amas portas: sed n de sitis amare, desistis & tolerare.

Secdo, qā pes lōgus est, & planus, & cōcaues pp formore uestigij impressio- nē. sic amor charitatis dē ē lōgus ad p Pro 17. feuerādū, Prouer. Oī tpe diligit q amicus Ber. h. est. Ber. Ama pfeuerāter, & loquimur, 5. de cō & hēs lōgitudinē: dilata amorē tuū vsq; fide. ad inimicos, & latitudinē tenes: esto in omni sollicitudine timoratus, & subli- me & profundum apprehendisti.

Itē dē ē esse planus, i. aqualis, & leuis ad facilius onera portandū. i. pñimorū Eph. 4. defectus. Eph. Supportantes inuicem in charitate

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

Itē dē ē esse cōcaues ad suscipiendū. I. p Ro. 15. hospitalitatem. Apłs: Suscipite inuice, sicut & Christus suscepit vos. & ex his re lingt tortis ipsio uestigiū. i. explorā. Tertio, qā pes est dignis distinctus ad meliōre inuersionē. inuersionē. n aīa in uia P. 117. Dei est p mādatorū obseruationē. P. 117. Vt mādatorū tuorū cucurri. Distinctio autem digitorū est distinctio mādatorū vnde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. pcepta

Gre in
homi.

x. p̄cepta decalogi s̄d sicut digiti v̄muntur i pede, ita m̄data v̄muntur i ale d̄o. v̄l Greg. dicit q̄ p̄cepta d̄ica sunt multa per diuersitatem operis, unum in radice ipsius charitatis.

COF. 13

Quarto, quia pes est natus: & offensus ad maiore dationem: charitatis autem amor est nequeus ad fortiter colligi, & de est offensus ad alia supplicia, & si sitissimus ad nunquam desit. du. Apri. Charitas non excludit: Et note, quia in C. li. es copiam ex offensibus ++ quoru duo sunt calcaneoru duo in articulo x. pedis, & 3. digitoru. In calcaneo itaq; intelligimus manentes, quia calcaneus est posterior pars pedis a calcado sic dictus, quia terra uel ligis imprimunt, ut dicitur de. vii. signu in manu, quod h. terra imo dat, & i. terra redigit. Sicut ergo calcaneus necessaria sunt duo ossa, ita molibus duo sacra line gous in de moteretur, vbi scilicet quo ad paruulos scilicet baptizamus, illud quo ad adultos pnia. In manibus vero accipim. pnia quod est posterioribus obliu. ad anteriora extendere. Manicula n. sunt artius, quibus necessaria sunt duo ossa ad sui fortificationem, scilicet timor offensu, & spes venia. In pedibus vero quibus modum accipimus obediens, quibus necessaria est copago dec. ossium. I. obsecratio, x. preceptorum: in digitis vero intelligimus rectorem, & doctorem, quibus necessaria est copago xxx. ossium. I. maturitas artium, quae vi communiter cooperere accitio, innoceatque Christus, qui se pro palam, & docere possit baptizatum conpiterat, 30. annorum. Vnde in eg Nazarenus dicit: Obsecra tu quia pax, quod 30. annorum erat Iesus. Foris in aut, & iohannes aliquod plus abeant artius, & in antiquis adolefcentibus aqua genas barbis vestitis, ut docere sent, & magister heri aliqui discipulus cupis, quod certe ideo leue, & facile patet, quia illud pnia i. norat.

Ephc. 5

Quin: o, per est necessarius p[er]ambu-
latione & corporis elevatione amor
charitatis moder. & ambulare facit per
operantur in vnde Apostolus Ambula-
te in dilectione, scilicet bene operando.
& eleuat per contemplatione, & celestiu
affectione, sicut calce Solis eleuat vapo-
res Et notandum dicit Galenus q[uod] mul-
ter in viro habet undeculis & compo-
sit pedibus si subito vasa fuerit si ma-

scula habuerit. primo ad veniendū dexte-
ra pedē mouebit: sicut et i. mina pēu-
nerit. primo mouebit finitum. Ter ma-
scula ergo accipit, intelligit bona et po-
sitis mentis, per totam animam vero accipit
dispositio male, per pedem autem dexte-
ram in amor finitum, per finitum
vero temporalium anim. finitū autē,
illa ergo anima, q̄ concepit maleculā. i. q̄
est bñ inenitus disposita per bonitatem, &
propositū pñitit pedē dexterum fini-
tū. i. pponit amorem spiritualiū ob-
i. temp. alibus. Sed, quā ē cepit pro-
positum tenentis vltimū, pñitit
pedē finitū. i. pponit affectū palū spi-
ritualibus. Sexto in multus alibus pes
est ad defensionē. Sic pedē charitatis p-
culā, q̄ est trās, vel fraus pñitatis. Cha-
ritas n. est munime egregiū cōtra tēta-
tiones. Septimo in volatilibus scissū pe-
dis, & curui, vnguis pes est ad vltus acq-
sitionē, sed in volatilibus clausi pedis, est
ad sui in aq̄s gubernationem. & hoc est,
q̄a charitate relucimur, & in aq̄s tribula-
tionū gubernamur, & deiciendū, ne s-
submergemur. Ps. In flumine pñitabant
pedes ei. Cindanon tribulationi secū
le pñitantes pes dilectionis. Canticum
Aque multe non poterūt exinguerē
charita em nam charitas sicut diē Au-
gustinus in adorantibus tolerat in pro-
spensatibus temporat in deus passioni-
bus roci, in bonis operibus halat, in
tentatione tuncum. In huius lūce la-
tissima inter vero. Latet leuissima, in-
ter falsos prouentissima.

Pfal. 65

Cant.S

Augus.

Hydrophili tres species enumeratur, quibus in-
ordinatus seu effusus, duntaxat, mor-
bus proprius exultans appetitus, plerumq. si-
milis ludibus comparatur. Cap. V.

Auic.

A Mor sui inordinatus, assimilatur hydropi si per tria. Primo per exuberantiam humoris, et non hydropicam, sed exuberantiam materiam (ut Aulicem dicit) sed tantum exuberantiam humoris in hydropici corpore, est distemperantia amoris proprii in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumefactio hydropicæ, i. superbia, & corè mptus Dei, quia superbia in atri est propria excoel lentia, ut dicit Aug.

Aug. de
vet. 40.

Secundo, propriè repletionem corporis, nam (sicut dicit Auc. Talis exuberans materia ingroscit, & tumefacit in bra,

Liber Sextus.

aut membra omnia manifeste aut loca pariter vacua in quibus continetur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui, replet omnia corporis membra, id est occupat omnia ipsius peccatoris opa, & loca etiam corporis vacua. I eius desideria. Nam quod desiderat, vel agit, ad se ipsum tantummodo homo peccator refertur, quia in omnibus suis studiis solam propriam utilitatem attendit. Ap^ls. Erunt homines se ipsos amantes.

2. Thi
3.

Tertio propter distinctionem languoris. Nam languor, siue morbus hydropicus in tres distinguitur partes ac species, quarum una vocatur hypofarcha, secunda alchites, tertia tympanites. Prima, scilicet hypofarcha, puenit ex materia phlegmatica penetrante in membra cum sanguine, ex qua apparet inflatio corporis quasi tota, sicut accedit in corpore mortuo. Vnde haec hydropicus pinguedinem in membra inducit: sed inter membra potissime facies ad pinguedinem est declinans, cumque digidis corpus primitur in omni loco deprimitur, ex quo non carnis soliditas, sed fluiditas, & mollis esse pinguedo illa ostenditur. Hypofarcha ergo procedens ex exuberantia corporis humore, auaritia vitium est, proueniens ex sui inordinato amore, quia ex eo, quod peccator se diligit inordinare plus quam corpus quam suam animam, diuitiarum abundantiam appetit, ut commodius vivere possit ex quarum diuitiarum inordinato amore, cupiscit, & auarus efficitur, & tunc est hypofarcha, pueniens ex materia phlegmatica. Nam exuberantia materia phlegmatica est abundantia spiritualis substantiae quia homo in materia phlegmatica est fluida, est fligida, est etiam obliuionis & pigritiae causa. Nam phlegmatici sunt stulti, sunt obliuiosi, sunt pigri, uel tardi: quod est in peccatoribus causat abundantia temporalis. Nam ipsa in se est fluida, labilis & transitoria: & necesse est, ut qui labenti inhiat, etiam cum labet relabatur. Pro. Qui audit in diuitiis suis corruet, haec est etiam quae facit homines negligidos ad amandum spiritualiter. Ioh. Signis diligis mundum, non est charitas patris in eo.

Pro. 11

1. Ioh. 2.

Gen. 40

Item facit obliuiosos ad recognoscendum beneuolentiam. Succedentibus illis obliuiscitur interpretis sui. Sic qui prospicit, in diuitiis obliuiscitur Dei.

Item facit pigros, & tardos ad operandum opera mentoria. Vnde fallacia diuitiarum, & sollicitudo seculi, sunt ocar uerbum, ne scilicet opere impleatur. Tunc

ergo exuberat in uentre phlegmatica materia humor, quoniam crescit in corde hominis spiritualis substantiae amor: qui tunc cum sanguine penetrat ad membra, cum sub obtentu necessitatis trahitur ad operum studia. Est enim humor sanguinis quasi nutrimentum corporis, & necessarium sustentamentum uirtutis, in tantum, ut dicatur Leuitici. quod anima, id est, uita omnis carnis in sanguine est. Ergo accipiamus per sanguinem appetitum necessitatis, in exuberante autem phlegmate appetitum cupiditatis: unde tunc phlegma cum sanguine transit, quoniam sub obtentu necessitatis, impletur appetitus cupiditatis: & tunc penetrat in membra, quando transit ad lucranda studia, ex quibus sequitur impinguatio, id est, diuitiarum repletio, sed ex pinguedine tumefactio sequitur, quia ex diuitiarum plenitudine superbia causatur & ideo Aug^u. Morbus diuitiarum est superbia. Nam grandis animus est qui inter diuitias in eo morbo non tentatur, maior animus diuitias suas vincens contemnendo: magnus est diues qui non se ideo magnum putat, quia diues est, qui autem ideo magnum se putat, quia diues est, superbus & egenus est, in carne crepat, in corde mendicat, inflatus est non plenus. est etiam praecipue in facie ad pinguedinem, & ad tumorem declinans, quia praecipue in exteriori apparentia, suam superbiam, & pompam ostendit, sed quia plenitudo eius non est solida plenitudo uirtutis; comprimitur, dum tangitur aigitis, quia dum tentationibus impetitur, cedit & dum aduersitatibus premitur, desecit Iob: Venit super te plaga, & desecisti. Secunda species hydropici, scilicet alchites, prouenit ex materia aquosa effusa in spatium uentris interioris, & quae sequuntur ipsum. Vnde est in alchite grauitas sensibilis in uentre: & cum percutitur venter non est sonitus: sed quando commouetur, auditur sonitus aquae commotae. Asclites ergo prouenit ab exuberantia humoris, luxuriam designat prouenientem ex inordinato amore propriae carnis, unde nascitur ex aqueo humore id est, ex carnali amore & ad inferiora ventris diffunditur: quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Haec sensibilem grauitatem ventri ingerit, quia sensibile commotionis ardorem in ipso ventre diffundit, huiusmodi aquositas ventris cum percutitur non sentitur: quia flagellum tribulatio carnis motu concupiscentiae

Leu. 18

Aug. in
ser. 31.

Iob. 4

scientia sedat, & restringit, sed tñ cu mouetur, sentitur quia cum tentatione agitur, protinus excitatur, & deordinatur.

Tertia species hydropisis, scilicet tympanitis, est ex materia ventosa sparsa in alias partes, & non est in tympanide grauitas neque pinguedo membrorum, sed potius extenuatio ipsorum neque a tumefactio pedum, sed est inflatio ventris, & tensio quasi corde, & cum pulsauerit, audit sonitus uentris in quo est inflatio, ut utris pleni aqua. Est ergo uelut tympanitis tumor elationis, quod est ex uentosa materia, i. ex humoris excellentia qua animum inflat no. satur. Vnde eius abundantia tympanitidem inducit, quia excellentia honoris superbiam & elationem gignit, qua animum in flatu extenditur, ut si quis eum iniuria tãgar, statim per impaudentiam resonat, & ad uindictam intendit. Isa. Venter meus ad Mo. is quali cithara sonabit.

Isa. 16. uindictam intendit. Isa. Venter meus ad Mo. is quali cithara sonabit.

Angeli quamplurimis rationibus corporeu mebru iure solere antiquitus depingi, ostentatur. Cap. V. l.

Angeli licet sint incorporei, tñ in figura humani corporis apparere leguntur, & hec etiam depinguntur. Vnde & varia membra corporis eñ in diuina scriptura per quandam similitudinẽ eis attribuntur, in quibus varia actiones eorum inuisibiles exprimuntur. Depinguntur siquidem angeli primo cum longa coma, & reflexis capillis: ut per hęc eorum mentales affectiones, & ordinatę cogitationes intelligantur. Nam capilli cogitationes significant, & etiam affectiones quę nascuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quando diuinam inspirationem recipiunt, quam uiq; iudicant & discernunt.

Item nares eis pictores attribuent, quia peccata uelut foetidam fugiunt, & uirtutes quasi quædam odorifera augunt, & inter munda, & imunda forrida & aromatica sagacissime diiudicant, & distinguunt.

Item ora, linguas, & labia habere etiã sepius memorantur. quia diuina secreta quasi nobis loquendo proferunt, & diuinis laudibus quasi continue intendunt.

Item imberbes pinguntur, ut quasi reueneres, neque uiribus, neque senio defice re ostendantur.

Item dentes habere dicuntur, quia gra-

tiam quam a Deo accipiunt aliis cõdicare, i. quasi commolendo diuidere cõfacuerunt. Vñ in dentibus eorũ pñs actiua & communicatiua merito designatur.

Item brachia, & manus habent, quia uirtute sua actiua, & permissiua, nřas infirmitates sustinent, & viq; in finem electorum defensione, & supportatione non desistunt.

Item cor & pectus habere singuntur, quia cum deformem habeant vitam, de susceptione deformis uitę, & gratia, nobis manifestissime cooperantur.

Item costas, & latera habent, quia omnia gratiarum materia in se tuta cõnũt, & per ipsorum custodiũ in electis hominibus omnia tuta manent.

Item lumbos, & femora habere dicuntur, sed uestibus occultata, quia gratiam, & uirtutem in se habent quę ho. bus carnalibus sunt occulta.

Itẽ hñt pedes, sed naturaliter denudatos: quia liberos hñt affectionũ morũ i. deũ, ab oĩ carnali concupiscẽtia denudatos.

Itẽ defenbunt p. nati, & alati, quia sunt a cogitatione tenena penitus alieni, cõt. plationis raptu ad diuinam amoris intimam intellectu, & anectũ sui penitus eleuati.

Sanctorum anima perfectiores, quę puellis, nec non uirginitatem peccantium defectus multiplicet, quę mulieres præcipue prægnantibus similes esse uidentur, lucidissimis exemplis concribuntur Cap. V. l. l.

Anima scilicet uirorum si pes sunt puellis. Nā primo: puellę, sũ complexionẽ sunt calidę, & humida, quia scilicet aie factę sunt calida p dilectionem, & humida per deuotionem. Vñ frequẽtius ex deuotione lachrymis abundant, in quas deuotionis lachrymas p̃cipue resoluit audiendo, uel legendo, uel meditando uerba diuina. Cant. 4. Ala mea liquet facta est, ut dilectus locutus est. Nā in liquefactione ala notat calor dilectionis resoluens, & humor deuotionis decurrens.

Secundo puellę sũ cordis dispoñem sunt tenellę, graciles, flexibiles, & pulcherrimę. Ala sancta sunt tenellę p beniuolentiã, flexibiles p obedientiã, graciles per abstinentiã, pulcherrimę per munditiã si cur erat pulchra cui dicit: Pulchra amica mea, & macula nō est in te. Hester. Quærantur regi puellę uirgines atque speciosę: uirgines scilicet p continentiã carnis

specio-

Cant. 5

Cant. 4

Heit. 2.

Liber Sextus

speciosa per munditiem mentis.

Tertio, quia puella sicut matris affectionem, tum verecundiam, timoralem, & incundem. Sic sancti sunt verecundi de delictis, timidi de suppliciis, lucendi de obsequiis. Lucunt enim, & incundem se offerunt ad Dei servitium. Ad lucendum regi virginis post eam, proximo eius offerretur in laetitia, & exultatione.

Ps. 44.

Quarto puella secundum exteriorem compositionem sicut disciplina in sermone, in vestibus delicata. Nam (ut Seneca dicit) Vestis decet pudicam decet. Sic sancta persona sunt disciplinata in moribus, tacita a noxiis locutionibus, & delicata in virtutum vestibus. Prover. Fortitudo, & decor indumentum eius. & ridebit in die novissimo. Et in eod. Strigulam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.

Sen in epi.

Pro. 31.

Isa. 61.

Quinto, quia sicut nominis significatio nem sunt pura, integra, honesta, & pura. Nam (sicut dicit Isidorus) Puella est nomen aetatis, nomen integritatis, & nomen honestatis. Dicit enim puella quasi pura sicut pupilla. Sic anima, hoc personae sanctae sunt parva per humilitatem, integra per virginitatem, honesta per castitatem, pura per sinceritatem vel parva in sui estimatione, integra sine carnis corruptione, honesta in moribus, pura in operibus.

Item anima sancta dicitur assimilari mulieri.

Primo quidem, quia mulier est natura liter pia: Nam mulier maioris pietatis est quam vir, unde cito lacrymas fundit. Et sic anima sancta debet esse pia, & ad lacrymas compunctionis prona. Talis fuit anima Iob, qui dicebat: Flebam quodam super eum qui aduersus erat comparietur anima mea pauperi.

Iob. 30.

Secundo, quia mulier est vehementer amatoria: magis enim diligit quam vir. & sic anima debet reverenter amare Deum, in illius Can. Si inueneris dilectum meum annuncietis ei, quia amore langueo.

Can. 5.

Tertio, quia mulier est circa seipsum sollicita. Et sic anima sancta debet esse sollicita circa bona opera, quae sunt quasi fructus quos Deo parat. Talis erat Martha cui

Luc. 10

Item anima peccatrix assimilatur mulieri, primo, quia mulier habet mentis inconstantiā, & molliorem: & similiter anima peccatrix est inconstans in bono, & mobilis & labilis ad malum. Adeo enim

mulier est volubilis, quod postquam saepe a viro decepta fuerit, adhuc tam se credit, & se ei submittit. Sic anima peccatrix inconstans in bono etiam postquam saepe a diabolo se delusam, & irasam sentiat, adhuc tamen ei credit, & eius tentationi consentit. Vnde in hoc assimilatur sancti quoniam David toties decepit, quod in manus inimicorum tradidit. Et sic peccatrix totiens decipitur, quod a manus tormentum infernalium adducitur.

Iud. 15.

Secundo, quia mulier habet mentis & corporis fragilitatem: Nam sicut in philosopho. In omnibus generibus animalium femina sunt debiliores masculis, praeter visum, & leoparidam, quae sunt fortiores & audaciores quam sunt maris. Vnde mulier quasi mollis se credit. Sic anima peccatrix mollis est, & fragilis ad cedendum tentationibus, sine carnalibus, sine spiritualibus. Vnde sicut mulier fornicariarum recipit omnes masculos, ita anima peccatrix omnes tentationis motum. Eccl. Omne masculinum excipiet mulier.

Arist. 7. de ani.

Ecc. 36.

Tertio, quia mulier appetit habere corporis venustatem. Nam sicut in Aristotele. femina habet generaliter flexibiliorem capillum, & molliorem quam vir, & ceruicem habet longior, color albiorem, faciem leuiorem, & carnem molliorem. Vnde maxime in his partibus mulieres ostendunt lasciviam, in capillis, in ceruice, in facie, in colore, & in reliqua carne. In quibus omnibus colitur plerumque peccatores ostendunt, quia animam huius effeminatam, ad peccatorum ornamentum intendunt. Vnde nota, quod peccatores habent capillos capitis, conrotationes, vel affectiones mentis flexibiles ad malum, & sunt ceruicosi per superbiam, & colorati, vel dealbati per hypochondriam, & exteriorem apparentiam, & etiam carne molles per gulam, & luxuriam. Hieronimus. Mulier circumdabit virum, & maiorem femininam animus induet masculinus.

Ari. de ani.

Hi. 1. 37

Quarto, quia mulier habet vocis tenuitatem, quia peccatores tenuem, & modicam vocem ad Deum habent laudandum, vel peccata sua confitendum. Vnde potest dici de tali peccatore illud. Non erat vox, neque sensus.

4. Reg.

Quinto, quia mulier habet linguam volubilitatem, & sermonis facilitatem. Sic peccatores sunt faciles ad male loquendum, & mentiendo, & detrahendum, & similia. Ps. Linguis suis dolose agebant.

Ps. 13.

Sexto, quia mulier habet motus tarditatem, & incessus breuitatem, quia sancti

ccc

et peccator tarde mouetur ad penitentiam, & parum prouenit in via. Sap. Pedes eorum pigri ad ambulandum.

Ps. 115. Septimo, quia habet ad iram pronitatem: sic peccator facilius turbatur. Psal. Peccator videbit, & irascetur.

Eccl. 18. Octauo, quia mulier habet odij tenacitatem. Sic peccatores nimis portant odium in corde. Et hinc est, quod a Deo non inueniunt misericordiam, sed peccatorum medicinam. Eccle. Homo homini feruat iram, & a Deo quaerit medelam.

Gal. 5. Nono, quia mulier habet inuidiam inuidiam: & sic peccatores inuicem sibi inuident. Apostolus. Inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Ps. 71. Decimo, quia mulier habet laboris impassibilitatem, est enim imparis laboris. Sic peccator de inuoluntate refugit labore penitentiae. Psal. In labore hominum non sunt.

Is. 4. Undecimo, quia habet libidinis concupiscentiam. Hieronymus. Prinet ad quolibet peccatores luxuriosos, quibus est lac. Concupiscitis, & non habetis.

Ps. 40. Duodecimo, quia mulier habet malitiam inmensitatem. Nam malitia mulieris maior est quam uiri, & per peccatum homo efficiunt non sapientem, sed malitiosum, & subdolum. Ps. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua cecinnabat dolos.

Is. 28. Decimotertio, quia mulier habet spei modicitatem. Sic peccator parum confidit in deo, sed magis ponit spem suam in fallaci mundo, unde inualiter cogentur dicere illud, soliminas in data ipsi infam.

Ps. 17. Decimoquarto, mulier habet mendaciam loquacitatem, frequenter enim mendacia loquitur: & sic peccatores sunt proueni ad mentendum. Ps. Filii alieni in uiti sunt.

Hier. 3. Decimoquinto, quia mulier habet inuoluntatem inimitatam. Nam mulier postquam recundia deponit, sine uerecundia existit, & sic qui peccato assuescit, efficitur infamitas. Hier. Prois malitias meretricis facta est tibi, notata est abesse.

Item anima operans malum assimilatur mulieri pregnant.

Arif. do gen. Primo ratione conceptionis, quia (sicut dicit Aristote.) foetina quae masculum concipit, minus grauat, & pulchrioris est coloris, & mansuolentis, & moris lenioris, quam foetina quae parit. Per masculum ergo intelligitur opus bonum, & foetina vero opus malum. Nam opus bonum est pulchrius ad inueniendum, milderius ad cogitandum, lenius ad faciendum, maxi-

me existenti in charitate, quae omnia facit facilia, & lenia. Contra autem semina, opus malum est immundum, & sordidum, & onerosum. Vnde anima operans malum est similis mulieri gignenti filium immundum. Iac. Concupiscentia eius peperit parum penitentiae. Iac. 1.

Secundo ratione impregnationis, Nam (sicut Aristoteles.) signa impregnationis sunt, quia mulieres pugnantes res diuersas desiderant, colores mutant, sub oculis huc & illuc, ubi ra turgescit, & uentres intumescit, nauis, & vomitu padam, grauedine patiuntur, in laboribus anagunt, in partu clamare compellunt, & saepe placent. Sic anima peccatrix, & male disposita, diuersa appetit per auaritia, colore mutat, apparet oculis exterius nouitate assumpti per luxuriam, sub oculis huc & illuc, turgescit, & intumescit per superbiam, nauis, & vomitum patit per gula & crapula, grauedine patiuntur, & in labore anagunt per accensam, clamant, & interdum periclitantur per iram.

Tertio ratione parturitionis: quia licet mulier cum voluptate concipiat, tamen cum dolore parturit. Peccatrix enim concipit, dum actu committitur, & tunc habet delectationem: sed parturit dum puniuntur, & tunc habet dolorem. Ioh. Mulier cum parit, tristitiam habet. Ps. Dolores, ut parturientis.

Arma appetitus spiritualis puribus ex causis uelut & appetitus corporalis de quibus similitudines diuersae de monstrantur, primum in ambulo & anxia hominibus obis, quibus uelut temporaria subtrahuntur, declaratur.
Cap. V I I I

Appetitus spiritualis nutrimentum, secundum quod nutriunt, secundum quod deitum ut ex malis. Sicut et ex multis causis delectatur appetitus corporalis. Nam appetitus spiritualis patitur quique ex carnali affectu, sicut appetitus est quique patitur ex uiculis, in gmate, ut dicit Aude. Est enim quique malum phlegma viscosum, comprehensum in ore stomachi, quod non refugit a cibo, sed in quo sunt caliditas, & acuitas: sed postea ex accepto de illis acuit, & in illis manio, & extinguit, & nausea & huiusmodi, nisi cum euacuatione. Est autem uelut humor phlegmaticus, inedui, sicut amor carnalis, qui in achori animo uelut viscus separatus habet. Vnde Aplos dicit. Eius est homo carnem suam unquam odio habuit. Hic ergo dum officium stomachi, id est gestum animi implet, nauseam inducit. Vnde carnalis amore plenus spiritualia fastidia mouet.

Abi.

Pro. 27.

Liber Sextus

Ps. 106. Anima saturata calcabit faenum, & talis nausea siue fastidium periculosum est animae, & sepe mortuerum. psalm. Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquantur ei usque ad portas mortis Aug. Sicut periculosum est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animae spirituales delicias fastidire

Aug. in ser. 15. Secundo destruitur appetitus spiritualium ex honore & ambitione. Item secundum Aulc. perditur appetitus cibi ex catarro descendente a capite. Nam ex affluiditate catari a capite defluentis, idest ad stomachum venientis, fit interdum appetitus destructio, sed velut catarrus capitis est elatio, & superbia mentis, quae tunc ad stomachum vadit cum appetitum honoris, & ambitionem dignitatis inducit. Tunc enim spiritualium appetitum quem inducit humilitas, superbia vacuum penitus excludit. Et nota quod sicut Aulc. ex tali catarro a capite defluente, plura nocumenta in membris ad quae descendit, aliquando generantur. Nam aliquando descendit ad guttur, & spargitur ad palatum, & ad pulmonem, & ad merum & ad stomachum, & quandoque vulnerat ea, & quandoque descendit ad nervos usque ad longinquiora membra, & generatur ex eo aliquando sanies, & pleuresis & extenuatio, & praecipue cum catarrus est acutus, & calidus, & dolores stomachi & fluxus, & ventris, & rasura intestinorum, cum est salsus, & acetosus. Sicut ergo ex catarro capitis generantur (ut dictum est) multa nocumenta in corpore, sic etiam ex ambitione cordis, & appetitu honoris causantur plurima vitia in homine, de quibus Beatus Bernardus sic dicit, Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli antitex, liuoris paries, vitiis origo, linea sanctitatis, execratrix cordium, ex remedijs morbos causans, ex medicina languorem generans.

Inn. de vii. ha. condit. Item Inn. hoc idem ostendit, dicens: Ambitiosus ita ut ut est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, in iactantiam extenatur, non curat prodesse, sed gloriatur praesse, praesumit se meliorem quia cernit se superiorem, priores dedignatur amicos & notos, non curat extraneos, omnes contemnit antiquos, vultum auerit, cernicem erigit, tantum ostendit, grandia loquitur, sublimia medita-

tur, subesse non patitur, praesse molitur, subditus onerosus, omnibus iniectus, & ceptus, molestus, arrogans, grauis, & importunus.

Tertio quoque destruitur appetitus spiritualis ex auaritia retentione, sicut dicitur appetit cibi ex nulla, vel ex pauca corporis resolutione. Nam hic accidit quod non sit resolutio in corpore, vel quando non pauca, sicut fit in febribus in quibus tantum natura laborat ad expellendum morbum, quod refugit ab attractione: unde si fugit humiditatem cibalem ex venis neque vere ex stomacho, & ideo toleratur dimissio cibi tempore extenso. Propter istam etiam causam virus, & plura animalia in hyeme abstinent a cibo, & non comedunt tempore extenso: quia tunc natura occupatur in reficiendo illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis, & administrando ipsum loco eius, quod resoluatur: sed ad ultimum necessitatis cibi inducitur, ut suppleat locum eius, quod resoluatur. Cum autem non est resolutio, aut resolutio praua, non est necessarius cibis exterior. Est ergo auaritia velut quadam febris ardentissima, quae ita animam occupat, ut nulla resolutio fiat. Non enim anima avari patitur nisi per eleemosynarum largitionem, vel liberalitatis dationem sua pecunia, vel temporalis substantia resoluatur, exponendo, vel consumendo minuat. Est enim in corde avari morbus cupiditatis: circa cuius impletionem tantum laborat avarus congregando, quod omnino refugit distractionem in dando. Unde quia anima eius est sic occupata temporalium affectionibus, destruitur in ipsa spiritualium appetitus. Sunt etiam in avari crudi humores i. crudeles, & impii conceptiones, quae ita replent & occupant animam, ut omnem ab eis excludant pietatis, & charitatis affectum. Pro-

Pro. 13

Quarto prouenit destructio appetitus spiritualis ex amoris remissione, sicut ex debilitate epatis debilitatur virtus appetitua, ut Aulc. dicit. Nam velut debilitas epatis tepiditas est amoris, quae appetitum minuit, quia quanto quis Deum tepidius diligit tanto minus spiritualia attingit ac appetit: Et tanto magis afficitur anima spiritualium sapore, quanto magis incalcescit diuina dilectione. Nam & aqua tepida inducit abominationem, & vomitum

nitum ciborum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te euomere. vnde sicut pietas aqua, ita & tepiditas animae natam & abhominatorem inducit cibum spirituum.

Quinto quoque destruitur ex sollicitudine multiplicatione: qui sicut perditur appetitus corporalis propter venies existentes in ventre, ita perditur appetitus spiritualis propter sollicitudines temporales existentes in mente. Nam venies huiusmodi (videtur Aug.) nascuntur in illis, quibus communicat stomachus, & ideo mouent stomachum, ad vomendum non ad comedendum & attrahendum. Sic temporales sollicitudines in corde existentes peritus nuntius ad expellendum a se ipsum spiritum sanctum quem ad appetendum ea. Grego. quanto a maior cura anima inardescit ad iudicium, tanto tempore diuinitati refrigeret a laetitia. Sexto destruitur etiam appetitus spiritualis ex rancore concupiscentie, sicut destruitur appetitus corporalis propter inpragnationem, & retentionem mēstruum. Nam quam mulier pragnans, & portans conceptum in ventre, est hominamida, & indignanter portans rancore in corde. Et quasi sanguinem reuerit mēstruum, qui effundendi sanguinem alterius appetitus, vel studium habet. Vel refertur impregnatio ad luxuriam, & corruptionem carnis, & precipue tollit spirituum delectationem appetitum, Apoc. Animalis i carnalis homo, non percipit ea quae sunt spiritus Dei.

Septimo destruitur appetitus spiritualis delectationum ex inattributione penitentiae, sicut propter nimiam exercitum & laborem inordinatum (in Amic) destruitur appetitus corporalis cibi. Similiter ex inordinato labore penitentiae, vel abstinentiae, vel exercitii spiritualis, plerumque incurritur grauedo, & lassitudo accidit, quae sic animae appetitum deuaflat, ut nil amplius boni ei agere libeat, Vnde sicut Tull. dicit, in omnibus negotiis plusquam aggregatis adhibenda est discretio. Considera ergo ne nimis capias. Nam in prouerbij dicitur Qui nimis caput parum stringit, & proiciendum est onus sub quo in vita deficiat, iuxta illud Qui plus posse putat sua quam natura minuit, posse suum superans se minus esse potest.

Item appetitus mundanae felicitatis as-

similatur dolori capitis. Primo ratione patet, Nam sicut dolor capitis sic, & felicitas prosperitatis non est sine pena, ex eo, quod quantum cum labore, possidetur cum timore, antitur cum meliore. Et sicut Aug. dicit. Prospera huius mundi asperitatem habent, iucunditatem talis, centum doletem, incertam voluptatem, durum laborem, inuidam quietem, rem plenam misericordiae, rem beatitudinis inanem.

Secundo ratione causae. Quia hic dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore. Calor est nimis cupiditatis ardor, vel mali desiderij terror: vnde dolor capitis ex calore nascitur, quando mens de rebus temporalibus anxie cruciatur, & talis homo clamare potest. Caput meum doleo, caput meum doleo. Torquetur enim mens cupidinis, vel si assequi non possit, quod appetit, vel si aliquando emittit, quod dicitur. Timor autem capitis est latro mentis. Vnde dolor capitis ex tumore nascitur quodens ex abundantia boni operis animus gloriatur, & salmus. Conuertetur dolor eius in caput eius.

Tertio ratione cūra. Nam, ut iste dolor capitis caret, oportet primum, quod morbi materia subtrahatur. Materia namque mundanae felicitatis, quae appetitum deordinat temporali, tant, quae dupliet subtrahuntur: Vno modo actiu. scilicet dum pauperas erogantur: alio modo ab anima, tum de eis non sollicitatur, & utroque modo inordinato appetitui resistitur: sed si dolor prouenit ex calore, ad hoc oportet, quod caput oleo rosaceo inungatur, quia huiusmodi oleum est rigidum & signat crucem Martyrum. Et ideo dum passionibus sanctorum martyrum legis in quibus maximam contemptus mundi vngit, quasi oleo rosaceo caput vngis. sed antequam oleum infundas, oportet ut caput radas, superflua ressecando, & sic mētē in nobis destruis: & iomēto rigidi olei feruorem caloris replimis, Debes etiam estum fugere, & nubem, quare diuinae protectionis, ut meas cum propheta Domine Deus salutem meam obumbrasti super caput meum in die belli. Sed si sit dolor proueniens ex tumore: tunc debet oleo violaceo caput vngere, ut possis dolorem mitigare tumoris. Viola est humilis verba, quae dum de terra nascitur, in procul a terra pro-

ff cūitate

Aug. in
epist.

4. Reg.
4.

Grego.

Cic. de
offic.

Pro. 15.

Liber Sextus

ceritate separat. Oleum ergo humilitatis placat superbia mentis: sed caue ne oleum peccatoris impingat caput tuum. Oleum peccatoris, est blandimentum adulationis: hoc autem oleum tumorem capitis non destruit, sed nutrit. Vnde utendum est oleo Salomonis dicentis. Oleum de capite tuo ne deficiat. Grego. Oleum de capite, i. charitas de mente.

Apostolorum, ac eorum qui eos infestantur, perfectiones recensentur, quae ex laterum naturalibus similitudinibus elygiuntur. Officium, ipsorum enumeratio, & tandem spiritualis significatio aperitur. Cap. LX.

Apostolorum perfectio, & aliorum qui secuti sunt eos, assimilantur lateri. Eius enim pronisit Christus, quod erunt ascesiones, & colaterales sui in iudicio, ut dicit glossa super illud Ps. Cadent a latere tuo mille. & haec similitudo apparet congrua triplici ratione.

Primo ratione discretionis. distinguitur enim in corpore duplex latus. scilicet sinistrum, & dextrum. Ex qua distinctione intelligitur duplex perfectio eorum, una quantum ad vitam praesentem, & hoc pertinet ad latus sinistrum. Sinistrum, n. latus est, quod clypeo munitur, quod gladio, veniente attingitur, quod pedibus portandis subijcitur: unde & leua vocatur a leuando, eo quod sit aptus ad leuandum aliquid, & portandum. Et hic omnia bene competunt Apostolis, & eorum sequacibus, quia ipsi secutam fidei fortiter tenaciter iungente, vel gladio verbi Dei fortiter pugnaverunt, & tribulationum, & laborem, & persecutionum onera longa minuter portauerunt. Est alia perfectio eorum quantum ad statum gloriae, & id significatur per latus dextrum, quod est potius sinistro: unde dextera Dei vocatur ubi sunt potiora bona, scilicet gloria: & ideo Christus ibi sedere. Hanc duplicem perfectionem petiit pro filiis mater illorum Zobeide, cum dixit dicit, ut ledeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram: de qua tamen, quia non rectum intellectum habebant dixit Christus: Nescitis quid petatis. & postea subdit, sedere autem ad dexteram vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

Mat. 20.

Secundo ratione compositionis. Nam panes laterum quoque duo costae, quae interio-

ra custodiunt, componuntur ex ossibus: sunt, n. in costis (ut dicit Cōstā.) 14. ossa, septena, & septena ex utroque latere collocata. Septem ossa, quae sunt in latere sinistro, siue costae, sunt septem virtutes, scilicet theologiae, & quatuor cardinales, quibus in praei vita Apostoli, & eorum sequaces instituti, & muniti fuerunt. Vel forte repraesentant perfectionem septem donorum Spiritus sancti. Sed septem costae in latere dextro, significant septem doctores, scilicet alii, quae sunt, visio, quae succedit fidei; inhaesio, quae succedit spei: & fructio, quae succedit charitati. Et quatuor erunt corporis glorificationis, scilicet claritas, quae responderet prudenter, subtilitas, i. spualitas, quae responderet iustitiae. erit enim corpus spuale totaliter subiectum spiritui: agilitas, quae responderet temperantiae: impassibilitas, quae responderet fortitudini.

Tertio, ratione passionis: quia licet latus multipliciter patitur ex ventositate, tamen ex ciborum multitudine generata, multo modo comprimitur, ita, ut saepe homo moriatur. Sic quantum Sanctorum multa patiantur aduersa, tamen eis ventus superbiae, vel vanagloriae maxime est timendus: quia maxime spirituales viros infestat. Et dicit Hippocrates, quod in acutis agrum iace Hippo. re in latere, & praecipue dextro, bonum in pro. signum est: quia significatur, quod loca vicina cordi non sunt opilata neque malo modo oppressa, sed ad se dilatata: sic bonum est signum iacere in latere sinistro insitendo vitae aeternae, sed melius in dextro, insitendo contemplatiuae. Grego. magnae sunt vitae aeternae merita, sed contemplationis potiora: unde neque, aut ferri nunquam Maria pars dicitur, quia aeternae vitae opera cum corpore transeunt; contemplatiuae vero gaudia, melius ex fine conualescunt. Et similiter Bern. beatus Bern. hoc idem opinus dicit. Bonum acquirit gradum, qui bene ministraverit proximo. forte in meliorem qui bene vacauerit Deo: optimum autem qui perfectus est in utroque.

Gre. in ser.

Bern.

Ananias detestatio, ipsiusque damna, explicatae conscribuntur: quae quidem rationabiliter ipsius lepra quatuor specibus comparantur. Cap. LX.

Ananias assimilatur lepra. Primo, ratione corruptionis, quia scilicet in lepra, est universalis humorum coru-

Lco. in
quodā
scim.
corruptio, & infectio membrorum: & similiter ex auaritia, & cupiditate omnes humores, id est affectiones anime corrumpuntur. Leo Papa dicebat: Amore pecunie vilis est animus affectio: & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullamque est iustitiam in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. & hac omnia ecclesia membra inficiantur, scilicet laici, clerici, prelati, & subditi. Hierem. A minore vique ad maiorem, a propheta vique ad sacerdotem, omnes auaritia student, unde Rabanus. O peccata maligna auaritia semper bonis animis decedenda: quem illesem, quem in concilio summi iugenus humanam confectam, tu discipulum comitem Christi ab Apostolatu precipitasti: tu milites custodientes sepulchrum capitasti. Nunquid non bene dictum est. Recurrit obediunt omnia?

Eccl. 10
Secundo, ratione distinctionis. Distinguitur a medicis quadroplex communiter lepra. Est enim quaedam lepra, quae dicitur elephantia, quae fit de melancholia inficiente sanguinem. Et dicitur elephantia, quia sicut elephas diversis distinctus est maculis, sic, & patiens hanc speciem lepra, diversis maculis respersitur in cute, siue in pelle. Ita enim homo auarus respersus diversis maculis, id est, diversis vitiis: quia (ut dicitur) radix omnium malorum cupiditas. Petrus Beuennas in quodam sermone. Malorum radix, cupiditas, transgressionis est mater, magistra nocendi, & praeputium iniquitatis, auriga malitiae, securus virtutum, seditionis origo, foeta scandalorum. Et ideo etiam Gregorius dicit. Quod auaritia latenter oritur in mente, sed punitiones peccatorum omnium patenter producit in operatione.

Grego.
20 libr.
Meta.
Secunda species lepra dicitur leonina, quae fit de colera inficiente sanguinem: hac multum inflati oculos, unde praecipue cognoscitur per depilationem superciliorum. Ita auaritia inflat oculos, dum ea quae videt auarus, male concupiscit: unde beatus Ioan. auaritia cupiditatem, concupiscentiam oculorum vocat: qui auarus inuisibilibus spreis sola visibilia quaerit. Psalm. Oculos suos statuerunt declinare in terram, quia scilicet non intendunt avari nisi ad terrenam conquirenda.

Tertia species lepra dicitur tyria, siue

serpentina a tyro serpente: quia sicut serpens ille facile deponit cutem, ita, qui laborat hac lepra, deponit cutem, & cito putrescit eum, & caro propter corruptionem flumatis. Huius etiam quaedam signa sunt, putrefactio gingivarum, & labiorum, & racheo vocis, & ingrossatio extremitatum, digitorum manuum, & pedum, & vagatum callos. Similiter auaritia homines expoliat per rapinas, carnes parit per delicias, quia multi auari postquam ditati sunt, delicti, affluunt, & voluptatibus putrescunt. Ioel. 1. Comuruntur homines, id est, peccatores, ratione non utentes, in iherosolima suo, id est, in temporalibus lucra: de quo Apostolus, Omnia arbitror, ut iherosolima, ut Christum iherosolimam. Nam post lucrum temporalium putrescunt turpitudine voluptatum: ergo putrescit in eis caro per vitium luxuria, & gingivae per vitium gula: sicut patet in avaro illo iherosolima, qui epulabatur quotidie splendide, ad quod etiam sequitur racheo vocis, & putredo labiorum, id est, turpiloquia, & stultitia verborum, quae in conuiuiis, & celis solent emanare. Nota ergo, quod auaritia exorbitat per rapinam, putrefacit per inuidiam, quia auari inuidet aliis de lucris temporalibus. Prover. 14. tredo oilum inuidia.

Item auari morientes expoliantur in domo, putrescunt in sepulchro.

Item in eis putrescunt labia, ne confiteantur peccata, & ingrossantur digiti, ut non restituant aliena.

Quarta lepra est, quae vocatur allopidea, id est, vulpina: quia sicut allopides id est, vulpes habent supercilia depilata, ita depilantur: & hi qui avaritia patiuntur lepram, unde esse opotiana malitiosus quae sibi ea depilant: quia tunc non incedunt ad depilationem ea teneo in itinamento. Et huiusmodi leprosis facies intumescit: Sic in auaris diuitibus oritur supercilium, & tumor superbia: contra quod Apostolus diuitibus huius seculi praecipit, non aua sapere.

Aug. Difficile est, ut non sit superbus, qui diuites est, tolle superbia, & diuitia non nocent.

Fi 2 Ea quae

Liber Sextus

Tamque auditui exteriori in homine expeditur, singula, & interiori convenire pulcherrimus demonstratur similitudinibus, ac quem ad modum verbum Dei sit audiendum, & docendum, aurium, tandem natura sunt explicatur, Cap. X l.

Avditus interior, & perceptio verbi Dei, similis debet esse auditui corporis exteriori. Nam ad perfectionem auditus corporalis, quæque sunt necessaria, quæ suo modo requiruntur ad auditum interiore.

Prima est potestas sentiens, s. virtus animalis auditiva. Sic oportet, quod sit interiorius in anima virtus spiritualis gratia, quæ faciat ipsam animam spiritualiter sentire, & audire percipere, quæ dñt. Vnde Grego dicit, quod nisi spiritus sanctus auditorum corda implet, ad aures corporum vox docentium in cassum sonat. Formare, n. vocem magistri exterioris pos sunt, sed hanc imprimere interius non valent. Quia igitur hæc virtus à Deo est sicut virtus auditiva ab anima, ideo dicitur. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundum instrumentum conveniens (secundum Constaninum) est quoddam os porosum, sive cartilagineum, quod est concauum siccum, & durum. Concauum, quidem est ut sua concauitate spiritum contineat, & aerem: Tortuosum est, ne stupor ex subita, & vehementi allusione spiritum laxat audibilem, & ideo organi circularitate sonus temperate susceptus spiritum audibilem non reuertebat, sed delectat. Durum etiam est, ut in eo mollior fiat aeris collisio, ut sic sonitus maior fiat. Vnde tympanum melius resonat flante borea, qui est ventus frigidus & siccus, quam flante austro humidus & siccus, quam flante austro humidus atque lenis (ut ait Constan.) Similiter etiam interior animus, ut sit doctrina audita efficaciter receptus, oportet primo, quod sit concauus per humilitatem. Gregorius Via domini ad cor dirigatur, cum sermo veritatis humiliter auditur.

Item oportet, quod sit tortuosus per ruminacionem, s. illud ut verbum receptum, quod eis mens est, non subito transeat: sed diutius, sive frequentius ruminetur, vel revoluetur. Illud enim, quod vadit per tortuosam meam, non subito, sed lente, & tractum gyrando pertra-

hit. Sic etiam verbum auditum non debet homo dimittere, sed frequenter in corde conferre, & revolvere: sicut de beata Virgine dicitur, quod conservabat omnia verba hæc conterens in corde suo.

Item debet esse durus, & siccus per retentionem. Nam res dura, & sicca melius retinet, & custodit id, quod recipit, quam tenera, & mollis. Lucæ: Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Sed secundum Aristot. organum auditus est aer, qui continetur intra aures inclusus in miringa, id est in quadam pellicula: & ille aer oportet quod sit firmus, qui si haberet proprium motum, vel sonum, non perciperet sonum exteriorem. Sicut patet in his, quibus ex motu talis aeris tinniunt aures. Sic anima hominis debet doctrinam verbi recipere in interiori memoria, & firmiter perseverare in ea, Ioann. Si verba mea in vobis manserint, &c. Grego Multi legunt, & ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi vocem predicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum si venter comedit, viscera non replentur. Quia, & si mente intellectum sacri verbi recipiunt, obliuiscendo, & non seruando, quæ audierunt: hoc in cordis visceribus non reponunt. Ia. Non auditor obliuiscus factus.

Tertium est necessarium medium ordinate sensatum deferens, Desertur enim sonus ad aurem (secundum Constaninum) hoc modo, quod duo nervi ab anteriori parte cerebri procedentes in ossibus aurium insiguntur, per quos spiritus audibilis ad prædicta ossa deferretur, quibus exterior aer formam soni reteres immediate coniungitur. Vnde aer percussus illa ossa collidit, & spiritus in eis existens secundum proprietatem existentis ibi aeris, & nervos allidentis immutatur, qui sic imitatus, recurrens ad suam cellulam fantasticeam immutationem representat, & sic auditum causat. Sicut igitur sonus rei corporalis deferretur ad aurem mediante exteriori aere: Ita, & sensus doctrinæ spiritualis transfunditur ad audientis intellectum, mediante exteriori doctore, vel predicatori. Vnde Apostolus dicit, quod fides est ex auditu, & audietur per verbum Dei. Et ideo de apostolis prædicantibus dicitur in Psal. In omnem terram exiit sonus eorum. propter quod qui vult impleri divina sapientia,

Luc. 2.

Lu. 11.

Arist. li. de sen. & sen.

Ioan. 14. Gre, Iu Eze.

Iac. 1.

Const.

Ro. 10.

Pro. 15. sapientia, oportet, q̄ frequenter prædica-
tiones, & scholas, prouer. Cor sapiens,
quærit doctrinam, propter quod etiam
dicit Hugo de sancto victore, quod pru-
dens auditor omnes libenter audit, om-
nia legit, non scripturam, non perso-
nam, non doctrinam speiunt, ab omni-
bus indifferenter, quod tibi deest, id est
desse, videt quare: non quantum
sciat, sed quantum ignorat consi-
derat.

Heg. Quartum est anima intendens: quia
cum anima intenta est circa unum, non
bene intendit ad aliud. Vnde homo se-
pe homo intendens aliis, campanas pul-
lantem non audit. Sic etiam verba Dei
homo interiori auditu non percipit, nisi
circa ea intentionem apponat. Vnde dū
est in prædicatione, non debet cogitare
de aliis, neque debet intendere ad sonū
verborum tantum, vel ad ornatum, sed
magis ad spirituales sensum, cuius con-
trarium multi faciunt. Vnde Sene. Qui
dam veniunt ad audiant, & non addi-
scant. Sicut in theatris voluptatis causa
ad delectandas aures oratione, vel voce,
vel fabulis ducuntur. Magnam partē audi-
torū videbis cui philosophiæ scola diuer-
sorium oculi sit. Non illud agunt, ut ali-
qua illic vitia deponant, ut aliquam le-
gem vitæ accipiant, quæ mores suos eri-
gat, sed ut oblectamento aurium perfruan-
tur. Aliqui etiam cū pugilaribus veniunt,
non ut res accipiant, sed verba, q̄ tā sine
fructu alieno discunt, q̄ sine suo audiunt.

**Sen. in
cpi.** Quintum est obiectum temperatum, &
proportionatum quia auditus, & vniuer-
saliter omnis sensus, in extremis contri-
stat, & in medijs delectatur: Vnde ni-
mis fortis sonus corrumpit, & tollit au-
ditum. Et ideo dicit Ambr. quod incolæ
regionis illius ubi natus fluuius oritur,
sunt auditu priuari propter nimium stre-
pitum ipsius fluuii de monte cadentis.
Sic doctrina, spiritualis debet esse pro-
tionata auditorum capacitati, ut, si se-
cundum qualitatem, & capacitatem au-
ditorum torneretur sermo doctorum. Vn-
de quibusdam adhuc rudibus Apo. dice-
bat. Tanquam pa uulis in Christo iac-
vobis porum dedi non escam.

**Amb. i
hexi.** Item auditus verborum Dei qualis es-
se debeat, ostenditur ex ipsis auribus.
Primò, quia ipsæ aures se sunt apertæ.
nō, n. aliquando claudunt sicut ipsi o-
culi, vel os, ex quo ostenditur, q̄ homo ad

audiendum verba Dei debet esse sem-
per paratus. Iaco. Si. homo velox ad
audiendum. Vnde aures (secundum illud.) ciy.
dicantur ab hauriendis vocibus.

Secundò, quia aures sunt cartilagi-
nae, quod duabus de causis fuit neces-
sarium.

Primò propter defensionem. Defen-
dit enim ne quid nocuum decidat in
auditum.

Secundò, propter iuuamen, quia, si vox
perculsi aeris cum ad cartilaginem vene-
rit, ibi fortis adunatur intra toramina
auditus: & sic vnitus melius percipitur
sonus. Quod ergo aures sunt cartilagi-
nae, signat, quod id, quod homo audit
ne postea per obliuionem perdat, de-
bet in carta scribere: stultum enim est
propter confidentiam memoriæ nihil
scripturæ commendare: sicut Hiero. di-
cit, & Eccl. Sapientiam scribe in tempo-
re vacuitatis.

Terzio quoque, quia aures sunt perfo-
ratae, sed sunt hæc foramina sicut torcu-
lar transversa, ne frigidus aer nimis cito
intrans interiores panniculos lædat, &
ne nocuum aliquod accideret, quod audi-
tum impediat, ut dicit Cōstan. In quo
signatur, quod qui verba Dei audiunt,
debent ea transuerrere meditando, & re-
citando frequenter. vel verba audita
transuerrunt, quia ea corde per scrutan-
do discernunt, & in effectu operis vl-
terius conuertunt. Vnde Bernar. dicit,
quod auris bona, & quæ libenter audit
utilia, prudenter discernit audita: obe-
dienter operatur intellecta, Psal. In au-
ditu auris obediunt mihi.

Quarto quoque, quia aures sunt mul-
tipliciter passivæ: Nam aliquando patiū-
tur ex apostematione. & hoc e spirituali
res accidunt, quando homo ex aliquo uer-
bo relato, vel iniuriolæ dicto, concipit
contra aliquem odium, vel rancorem.
Tunc, n. odium cōceptum est, ut aposte-
ma auris interioris. Aliquando uero au-
ris patitur ex vernium subintratione. &
hoc est, quando ex aliquibus corruptis
verbis subintrant tentationes, & concu-
piscentiæ carnales, sicut Apolto. dicit,
quod corrumpunt mores bonos collo-
quia praua. Aliquando uero patitur ex
humorum coadunatione: quasi aut in
corrupti humores ad aurem confluen-
tes, sunt falsæ opiniones ex doctrinis he-
reticorum prauæ doctrinæ generatur

FF 3 Ali-

Iac. 1.
16d. 11.
ciy.

Ecc. 18.

Ber. in
cpi.

Psa. 17.

1 Cor.
15.

Liber Sextus

Aliquando vero patitur auris ex mala nervi dispositione, seu contractione: & hoc est, quando aliquis ex alienis verbis, & suggestionibus retrahitur a bono faciendo: quia retractio operis boni, est ut quaedam contractio nervi. Aliquando vero audire non habetur ex defectu foraminis, sicut enim in puero procreato natura in tramentum auditus perforare negligit, quod vitio esse potuit, vel propter naturae defectionem, vel propter inobedientiam materis. Sic etiam aliquando deficit aliquis circa verbum Dei: quia illud, quod audit, non penetrat ad cor eius: quod est, vel ex defectu naturali intellectus, scilicet quia non intelligit, quod audit: sicut Dominus dixit discipulis adhuc rudibus: Adhuc & vos sine intellectu estis. Vel quia non recipitur ab affectu, & voluntate obediendi, vel faciendi: contra quod dicitur, Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

Quinto, quia aures hominis sunt parvae, Nam (sicut dicit philosophus) homo inter omnia animalia habet aures immobiles, & breviores, sed ad audiendum maxime efficaces: & hoc est propter bonitatem complexionis. In quo quidem signatur, quod homo debet esse audiendo firmus, & quietus, sicut Maria Magdalena, qua sedebat secus pedes Domini, & audiebat verbum illius. Et hoc signat aurium immobilitas: sed Martha econverso movebatur in ministrando.

Item significatur in breuitate aurium, quod homini delectabilis & competens est non prolixata, sed brevis doctrina: unde predicationes, & lectiones non debent esse longae, sed breues, & succinctae: quae auditum delectent, & animum non grauent. Unde Hugo de sancto victore, dicit, quod lectio duobus modis animo fastidium ingerere solet, & affligere spiritum, & qualitate videlicet, si obscurior fuerit, & quantitate, si prolixior extiterit. In utroque magno vel moderamine opereretur, ne quod ad refectionem qua sita est sumatur ad suffocationem. Vel in eo, quod homo habet aures breues, sed efficaces, signatur, quod ex paucis auditis debet multa conicere, quia sicut terra bona ex paucis semibus pluma gramina producit: sic sapiens ex paucis verbis auditis

plurimas sententias colligit. propter, quod in istis dicitur, quod pauca verba sapienti sufficiunt. Pro. 14

*Summa Beatorum felicitas, aeterna-
que felicitatis immensitas, decem coe-
nae sollemnibus conditionibus, earum-
que similitudinibus, ac san-
ctorum patrum aucto-
ritatibus, subtiliter
et copiose ostē-
tatur.*

Capit. XII.

Beatorum qui sunt in caelo, resectio siue sanctitas, assimilatur coenae secundum illud Apoc. Beati qui ad coenam nuptiarum agni vocati sunt. Nam in coena sollemni cuiusmodi fuit illa quam fecit rex Assuerus, ista esse conueniunt primo temporis congruitas, Luc. Misit seruum suum hora, scilicet congrua coenae dicere inuitatis, ut venirent. Sic ad aeternam resectionem sancti congruo tempore aduocantur, scilicet post iamem, & laborem seculi, post pondus diei, & aestus. Apoc. A modo iam dicit spiritus, ut requiescat a laboribus suis. Et ista. Non esurient, neque sitient amplius. &c.

Secundo loci amenitatis. scilicet coeli empiri. Apoc. Scimus, quod si tenetis domus nostra dissoluatur domum non manufactam habemus in coelis. unde de illa amena regione celesti dicit Bern. O beata regio paradisi. O beata regio celestium, ad quam suspicio de valle lachrymarum: ubi sapientis sine ignorantia, ubi memoria sine obliuione, ubi intellectus sine errore: ubi ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi enim (sicut dicit Augustinus) statet, quod non capit locus, sonat quod non capit tempus: oler quod non spergitur flatus, capit, quod non minuit edacitas, haeret quod non diuellit fauetas. Ibi videtur illuloria sapientia Salomonis. Ibi esset deformitas pulchritudo Absalonis, ubi tarditas esset velocitas Azazel, ubi debilitas indicaret fortitudo Sais, ubi esset mortalitas logavita Matusalem, ubi paupertas esset regnum. Augustinus Ibi etiam

Mat. 13

Iac. 1.

Arist. de
ani.

Hug. li.
5. in dia
lico.

Apo. 13.

Hest. 1.
Luc. 14.

Apo. 14.

Isa. 49.

2. Cor.
5.

Ber. in
ser.

Aug. li.
medit.

etiam, ut idem Augustinus dicit, nihil obest, nihil deest, nihil extra, quod appetatur, nihil intus affluit, quod fastidiatur.

Tercio inuitantis hilaritas, scilicet Christi dicentis, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego Mat. 11
relinam vos. Et iterum: Ego dispono Luc. 22
vobis, sicut disposuit mihi pater meas regnum, ut edatis, & bibatis super mensam. Et de hac mensa, siue cibo ad

Ber. in quam te Christus inuitat, loquitur Bernard. O vere felix, & gloriosa facies, o sacrum conuiuium, o desiderabiles epulae, vos nunquam anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium. quoniam facies summa, & summam mentis desiderium, De potu illius quoque

Gre. in mor. mensa loquitur Gregorius dicens. Cum ad ipsum fontem vitae venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque facies: sed longe aberit a siti necessitas, longe a facie fastidium. quia sitientes saturabimur, & satiati sitiemus. Et nota, quod hilaritas, & letitia, & gloria ipsius Christi inuitantis & recipientis, debet esse nobis maximè desiderabilis, ita, quod (sicut

Christ. de rep. Chrysost. dicit.) si quotidie oportet nos tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare pro eo, ut Christum videre possimus in gloria venientem, & sanctorum eius numero sociari, non erit dignum potatione, quod triste est modo: ut tanti boni, tantæque gloriæ participes habeamus.

Quarto seculorum diuersitas, idest gaudiorum, & premiorum varietas. Nam tot, & tanta sunt ibi gaudia, quod omnes Arithmeticæ has manus non possent ea numerare, omnes Geometricæ non possent mensurare, omnes Grammaticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ non possent ea sermonibus explicare. Etenim, nec oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Gaudium, & letitiam tenebunt, & fugiet dolor, & gemitus,

1. Co. 2
Isa 35.

Gre. in hom. Gregorius: Quæ lingua, vel quis intellectus capere sufficit illa superna ciuitatis quanta sunt gaudia angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus conditoris gloria assistere, præsentem Dei vultum cernere, & circumscriptum lumen videre, nullo metu mor-

tis affici, incorruptionis perpetuæ munere latari. Ibi ergo (sicut dicit Bernard.) gaudium erit iusto intus, & extra, gaudium statim atque deorsum, gaudium circumscripta, ubique, gaudium plenum. Et possunt hoc verba, se intelligi, quod sancti gaudebunt intus, scilicet intra se de animæ & corporis glorificatione, & extra se de hominum & angelorum associatione; sursum scilicet supra se de Dei visione: deorsum scilicet infra se de cæli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine, & circumcirca de omnium sensuum delectatione, & refecutione; cum ipse Deus omnium sensuum spiritualium obiectum sit futurus: erit namque speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui, ibi erit candor lucis actualis, amenitas vernalis, abundantia autumnalis requies hyemalis. Erunt quoque ibi (& si non respectu obiecti, idest, Dei beatificantis: tamen respectu beatorum ipsorum) quædam distinctio, & varietas premiorum, propter quam Dominus dixit.

In domo patris mei mansiones multe sunt: vnde Gregorius dicit: Si dispar. Io. 14
retribuo in illa beatitudine æterna non esset, vna potius mansio quam multe. Gre. 4
esset. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus, & si distincti bonorum ordines propter meritum vniuersorum confortium communiter lætentur, vnum tamen denarium omnes laborantes accipiant, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia vna est beatitudo quam illie percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

Quinto ministrorum vrbantitas, scilicet angelorum. Hebr. Omnes sunt Heb. 1
administratores spiritus in ministerium missi. Ministrant enim nobis in hoc mundo angeli: quia, sicut dicit Bernard. Ber. 1
credimus sanctos angelos assistere orantibus, offerre Deo vota, & præces hominum, si sine deceptione leuari piæ manus perpexerit. Vnde etiam Isidorus dicit, quod boni angeli ad ministerium humanæ salutis deputati sunt, ut cunctis administrant mundi, & regem omnia iussu Dei. In alia autem vita (saltem in hac) hominibus ministrant, quod animas sanctorum de corporibus excoctos ad illius cœni dulcedi-

Liber Sextus

Luc. 16. **Ber.** **Greg.** **Prospe. cont.** **Isa. 51.** **Apocr. 14.** **Greg. i mor.** **Aug. su per Io.** **Mat. 13.** **Apocr. 21.** **Psal. 5.** **Isa. 32.** **Prosp. de vi con.**

nz dulcedinem perducunt: quod patet exemplo Lazari. Factum est autem, ut moreretur medicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahae. Bernar. Tu si vis habere ministerium angelorum, fuge eo solatione seculi, & tentationibus resistite diaboli.

Sexto discumbentium grata societas, s. beatorum cum angelis, incorruptibili vita gaudentium. fm illud, Neque nuber, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo. Greg. inuere cetū non solum ex hominibus, sed ex angelis, atque archangelis, thetonis, & dominationibus, principatibus, ac potestatibus conuocatum. De Rege aut qui horum medius resideret, dicere vox nulla sufficeret. Enrugit enim omnem sermonem, atque oēm sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa vi tus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Et dicit etiam Prosper. Illa ciuitas quæ est angelorum sanctorum omnium congregatio beata mentis fulgentibus micat. Vbi æterna sal⁹ exuberat, veritas regnat vbi neque fallit quisquam, neque fallitur: vnde nullus beatus eijcitur, vbi nullus miser admittitur.

Septimo instrumentorum iocunditas i. melodia canticorum. Isa. Audiatur in ea gratiarum actio, & vox laudis. Et Apoc. Et vocem quam audiui, quasi citharedorum citharizationem in ciuitate iust. Greg. In illa æterna patria, quando iustorum mens in exultatione capitur, lingua in canticum laudis eleuatur. Aug. illi hymnidici angelorum chori, ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis solennitas a peragrationis huius nulli labore redeuntium, ibi festiuitas sine fine: æternitas sine labe, serenitas sine nube. Octauo luminarium copiositas, scilicet corporum gloriosorum. Mat. Fulgebunt sicut, sicut sol, &c. Apoc. Ciuitas ista non eget lumine solis neq. lune, sed claritas Dei illuminabit illam.

Nono cetera diuturnitas, i. æternitas bonorum. Psal. In æternam exultabunt, & habitabis in eis. Est n. æternitas (fm Boetia) diuturnitas sine fine, & ceteris omni mutabilitate: sed Dei æternitas non solum sine caret, sed etiam iniura.

Decimo quædam suauitas. Isa. Sedebit populus meus in plenitudine pacis, sicut in tabernaculis fiducia, & in requie op. Bernar. Vnde in illa beata vita (sicut dicit Pro

sp. est certa securitas, secunda tranquillitas, tertia æternitas: æterna felicitas vbi è amor perfectus, timor nullus, dies æternas, placentia motu, & vnus ois spiritus. Item omnium malorum immunitas. Psal. Non accedet ad te malum, & flagellum, &c. Aug. Quanta erit ibi felicitas, Aug. vbi nullum erit malum: nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.

Charitatis perfectiones, per ipsius hominis dorso, sensusque tactus, ac manum plurimas naturales proprietates, non vulgaribus exemplis patet: et qui sit verus amor, quidne principaliter sit amandum, clare definiuntur. Cap. XII.

Charitas assimilatur dorso propter quatuor.

Primo, quia dorsum est onerum portatum: vnde dorsum a diuida est dictum, eo, quod sit forte, & durum ad onus portandum, & durabile ad diutius sustinendum, ut dicit Iudo. Et dorsi carnis spissior, & durior est quam in ceteris partibus animal. Hæc autem omnia competunt charitati, de qua Apo. dicit, quod omnia sustinet, s. onera pro Christo. Aug. Sarcina Christi, quæ inimitabili grauis est, leuis efficitur charitati. Cā Fortis est, ut mors, dilectio. Et ideo dorsum charitatis, facili ter portat onus tribulationis. vnde psal. Posui tribulationes in dorso nostro. Sed nota q. dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo, quod illo resupinus in terra iacemus, quod nullo animal facit nisi hō. Vnde t. uia in ventre, aut in latere iacet. Sed homo resupinus cum tergo terra in hæret oculos ad cælum habet, q. etiam charitati conueniunt, quæ & terrena bene dispensat per actiua, & celestibus semper intendit per vitam contemplati uam. Ad primum enim horum inclinatur amor proximi, ad secundum vero facilius erigit amor dei. vnde Apoc. dicit In charitate iaceat, & fundat, ut possitis comprehendere eam omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis. Est vero charitatis profundum in humilitate actionis.

Secundo, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundamentum: quia ossa fundata sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis, & sic charitas est fundamentum quod-

ter portat onus tribulationis. vnde psal. Posui tribulationes in dorso nostro. Sed nota q. dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo, quod illo resupinus in terra iacemus, quod nullo animal facit nisi hō. Vnde t. uia in ventre, aut in latere iacet. Sed homo resupinus cum tergo terra in hæret oculos ad cælum habet, q. etiam charitati conueniunt, quæ & terrena bene dispensat per actiua, & celestibus semper intendit per vitam contemplati uam. Ad primum enim horum inclinatur amor proximi, ad secundum vero facilius erigit amor dei. vnde Apoc. dicit In charitate iaceat, & fundat, ut possitis comprehendere eam omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis. Est vero charitatis profundum in humilitate actionis.

Secundo, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundamentum: quia ossa fundata sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis, & sic charitas est fundamentum quod-

ter portat onus tribulationis. vnde psal. Posui tribulationes in dorso nostro. Sed nota q. dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo, quod illo resupinus in terra iacemus, quod nullo animal facit nisi hō. Vnde t. uia in ventre, aut in latere iacet. Sed homo resupinus cum tergo terra in hæret oculos ad cælum habet, q. etiam charitati conueniunt, quæ & terrena bene dispensat per actiua, & celestibus semper intendit per vitam contemplati uam. Ad primum enim horum inclinatur amor proximi, ad secundum vero facilius erigit amor dei. vnde Apoc. dicit In charitate iaceat, & fundat, ut possitis comprehendere eam omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis. Est vero charitatis profundum in humilitate actionis.

Secundo, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundamentum: quia ossa fundata sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis, & sic charitas est fundamentum quod-

quoddam omnium virtutum: & primus lapis huius, unum lamen est Christus: quia ipse exemplum, & mandatum primum attulit per se et a charitatis. Vnde dicit hic est praeceptum meum, ut diligatis invicem, &c.

Io. 15. Secundi vero lapides huius fundamēti fuerunt apostoli, & propheta etiam per fidem Christi venturi in fundamentum ecclesiae collocati, & super hos postea aliorum fidelium ecclesiae fabrica est erecta. Vnde Apostolus dicit eis. Estis ciues sanctorum, & domestici Dei, super aedificati super fundamentum apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide Iesu.

1. Pet. 4 Tercio, quia dorsum est viscerum defensionum, & operatum. Viscera regem & turpitudinem continentia, sunt peccata quae charitatis operibus ceciderunt in homine poenitente. Petr. Charitas operibus multitudinem peccatorum. Prover. Vniuersa delicta operibus charitatis. Ipsa etiam charitas peccata excusando, & purgando defendit apud iudicium Dei: vel ipsa defendit viscera, id est interiores virtutes in quibus nutrimentum animae continetur ne a temptationibus, vel persecutionibus laedantur. **Grego.** Charitas sancta cor pacineat, & mentem in temptationibus corroborat. Glo. Nullum permittit Deus cadere, qui ei seruit verò amore.

Quarto quoque, quia dorsum est multarum lesionum susceptivum. Dorsum in charitate verberationem, & excoitationem, & multa alia mala. Sic sancti propter dilectionem Dei & proximi, sustinuerunt & excoitationem, sicut patet de Beato Bartholomaeo apostolo, & verbera secundum illud, Alii laudibus: & verbera experti, & multa alia mala, ut subditur ibidem. & multa etiam ex charitate pro aliorum peccatis sustinuerunt. **Psalm.** Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Item charitas assimilatur sensui tactus propter quinque.

Arist. 2. Primo ratione organi. Nam organum tactus (sicut dicitur in libro de sensu) non est caro, quia in nullo sensu potest sentire sensus si tangatur organum: ut si quis aliquod corpus ponat album in superficie oculi non videtur: sed tactus sentit sensibilia posita supra carnem: & ideo caro non est organum tactus: & idcirco sicut **Arist. de sen.** & **Arist. de an.** organum sensus tactus, est aliquod intrinsecum circa cor: organum

enim tactus, & si non possit esse a qualitatibus tangibilibus totaliter determinatum, propterea, quia huiusmodi qualitates sunt elementorum ex quibus ipsum organum componitur: tunc oportet ipsum esse media temperatum, ut sit in potentia ad obiecta tangibilia, sicut medium ab anima. Vnde quanto animal habet complexionem magis reductam ad medium, tanto est melioris tactus, oportet ergo, quod organum tactus sit multum terrae, quia terra minus inter elementa habet de virtute activa: & oportet, quod sit positum in loco calidissimo, circa cor ex cuius caliditate terra inigiditas ad temperiem reductur. Sicut ergo organum, & principium tactus, non est caro, sed aliquid circa cor: eius signum est, quia si lesio accidat in locis circa cor est maxime dolorosa. Sic etiam amor charitatis non est amor carnalis, sed spiritualis in corde radicans, secundum illud, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Vnde circa cor videtur esse propria organum charitatis: propter quod dicit **Apo.** quod charitas dei diffusa est in cordibus nostris, quod spiritum sanctum qui datus est nobis. **Aug.** Non autem carnalis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio: ergo organum spiritualis amoris non caro est, sed cor.

Deut. 6 Secundo ratione medij. Medium enim in sensu tactus (ut dicit philosophus) est duplex, unum intrinsecum, & connaturale, scilicet caro. Aliud extrinsecum, & accidentale, scilicet aer, & aqua. Nam ea quae se tangunt in aqua, tangunt se mediante aqua, quia illud quod est in aqua oportet esse humectatum, et illa humiditas cum sit qualitas aquae, non potest esse sine suo subiecto, quod est aqua. Et simile est de his qui se tangunt in aere, cum et aer sit humidus: sed magis lateat nos de aere quam de aqua, quod sit medium propter hoc, quod continui sumus in aere. Et ideo imperceptibiliter inhaeret nobis. Sicut etiam de aqua lateat animalia quae sunt in aqua, quia scilicet non percipiunt aquam quae est inter ipsa, & corpora tangentia.

Itē magis lateat de aere, quia subtilior est, & minus sensu perceptibilis. Similiter in amore charitatis diuina mensura naturalis, & miris cunctis, est caro & humanitas a verbo Dei assumpta: quia per incarnati Verbi mysterium noua mentis

Deut. 6

Rom. 5

Aug. in reg.

Arist. de ani.

Liber Sextus.

nostra oculis lux diuinæ claritatis insul-
sit. vidum visibiliter Deum cognos-
cimus. per hunc in inuisibilem amorem

Gre. in rapiamur, vt Greg. dicit. Vnde hortatur
præfat. August. dicens, Ama amorem illius, qui
Aug. h. amore tui amoris descendit in vterum
de ca- Virginis, & ibi amorem suum amor tuo
the. copulauit: humiliando se, sublimando
rub. te, coniungendo lumen suæ æternitatis
Bern. i limo tuæ mortalitatis. Propter hoc Bern.
Cant. dicit, quod quicquid blanditur de carne

propria, vel aliena, sacrosanctæ carnis
Christi amor postponere debemus. Et
secundum eundem Bern. ipsa carne sua
mediante, Christus dilexit nos sapienter
fortiter, & dulciter. Dulciter, quia car-
nem induit: sapienter, quia vitia carnis
curauit: fortiter, quia in ea mortem sus-
stinuit. Sed quasi medium extraneum
est proximis, vel alia creaturæ visibiles,
quibus mediantibus ducimur ad diuinæ
bonitatis notitiam, & amorem. Vnde

Aug. li. August. dicit, Cælum, & terra, & omnia
conf. quæ in eis sunt, ecce mihi vndique di-
cunt, vt amem te Deus, neque cessant di-
cere omnibus ita, vt inexcusabiles sint,
Intellige per aquam, grossiorem creatu-
ram corporalem visibilem. Per aerem, sub-
tilliozem, & imperceptibilem: quibus om-
nibus mediantibus in Dei amorem ma-
nuduclimur.

Tertio ratione instrumenti, quia licet
tactus fiat per quodlibet membrum cor-
poris, tamen inter omnia membra exte-
riora manus videntur propria instru-
menta ad palpandum, & tangendum,
quas natura temperatas hac ratione co-
posuit, vt calida, & rigida facilius sen-
tiantur. Et sunt concaua, & neruosa, &
temperata. Concaua, vt melius tan-
genda percipiant, & tenenda fortius te-
neant: neruosa, vt sint fortiores, & vt
ibi vigeat sensibilitas: quia omne ner-
uosum sensibile est. Temperata vero
fuerunt, vt a re qualibet facilius minu-
tentur. Sicut ergo sensus tactus viger in
manibus, ita amor charitatis in ope-
ribus: manibus enim præcipue nos ope-

Ioan 3. ramur, Ioan. Non diligamus verbum,
Grego. neque lingua, sed opere. Gregor. Nun-
in ho. quam est amor Dei ociosus: operatur
enim magna: si est: si autem operari de-
sinat, iam amor non est. Sed attende
quales sunt manus, id est, opera cha-
ritatis, quia concaua ad operandum hu-
militer, neruosa ad operandum fortiter,

& temperata ad operandum delectabi-
liter, quia temperata delectant, extrema
vero conturbant.

Quarto, ratione subiecti, quia scilicet
sensus tactus videtur esse subiectum &
fundamentum omnium aliorum sen-
suum, sine quo non inest animalibus
aliquis sensus, sed non econuerso. Vn-
de sensus tactus de necessitate inest om-
nibus animalibus, siue quo nullum ani-
mal esse potest, vt probat Philosophus. Arist. 3.
Alij autem sensus non insunt de neces- de au
sitate, sed sunt de bene esse. Neque est
instantia de gustu, quamuis nullum ani-
mal possit viuere sine alimento: quia
gustus prout susceptiuus est alimenti,
est quidam tactus: prout autem distin-
guitur a tactu sic est discretiuus sapo-
rum, qui faciunt alimentum delectabi-
le, vel nite, vt accipiat faciliter, vel
reuteretur. Sicut ergo tactus est aliorum
sensuum fundamentum, ita vt nullus
sine eo esse possit. Sic quoque, & cha-
ritas est omnium virtutum forma &
complementum, ita vt sine ea nulla ve-
ra virtus & perfecta esse possit. Et ideo
Apostolus dixit, vt supra allegatum est: in Eph. 3.
charitate radicati, & fundati. Gregor. Vt Grego.
multi arboris rami ex vna radice pro in ho.
deunt, sic multæ virtutes ex vna charita-
te generantur, nec habet aliquid vindi-
ctis ramus boni operis, si non manet in
radice charitatis.

Quinto, ratione obiecti. Est enim ta-
ctus discretiuus & perceptiuus quali-
tatum tangibilem: qualitates autem
tangibiles, sunt calidum, frigidum, hu-
midum, & siccum, durum, & molle, &
quædam huiusmodi, vt graue, & leue
acutum, & hebes, & similia: quæ etiam
omnia adaptantur charitati, quæ facit
hominem calidum, & frigidum: cali-
dum circa spiritualia, & frigidum circa
temporalia: humidum & lacrymosum,
compatiendo siccum abstinendo, du-
rum ad tollendum mollem ad parcen-
dum, grauem & maturum in moribus,
leuem & promptum & velocem in o-
peribus: vel grauem in conspiciendo, le-
uem, id est, velocem in obediendo: vel
quia amor omnia facit leuia, & facilia.

Item acutum in contemplando, &
hebetem in malignando. Nescit enim
amicus de alijs malignari. Corinth. Cha. 1. Cor.
ritas non cogitat malum. 13.

Quo

Quo pacto spiritali cibo, qui verè verbum Dei est, ut debemus, ut anima perfectè alatur; Stomachi similitudinibus, etque corporales exomeli multis planum efficitur: ac elementorum qualitates, ad beneferendi rem magis explicandam, aptè apponuntur. Et denique Christi corpus pariter anima alimentum esse demonstratur. Cap. XIII.

Cibo spiritali qualiter nutriendus sit spiritus: ostenditur exemplo stomachi.

Primo, quia stomachus est ciborum receptum. Unde stomachus Græcè dicitur *os Latine*, eo quod sit hostium ventris ad cibum recipiendum, ut dicit Iud. Etiam stomachus figura rotundæ factus, ut cibum recipiat quantitas amplioris. Stomachus autem humanus in superiori parte est strictus, in inferiori latus: & hoc necessarium fuit. Nam cum homo inter cetera animalia sit erectus, cibis eius semper ad interiora descendit, & ideo perutilis fuit interior latitudo, ut in ea cibi possit recipi multitudo: quæ omnia ostendunt stomachum esse receptaculum ciborum. Sic homo cibum spiritualis doctrinæ, de quo Matth. Non in solo pane vivit homo: sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei: siue lachrymosa poenitentia, de quo Psal. Cibabis nos pane lachrymarum: siue celestis obedientia, de quo Ioan. Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius, qui mihi me; debet diligenter suscipere, primum cum prædicatur, secundum cum inspiratur, tertium cum impenatur. Act. Cum ac epistolæ cibum, confortatus est.

Secundo stomachus est retentivus ciborum. Et hinc est, quod stomachus interior est factus asper, & villosus, ut cibum minus retinere possit. Nam si esset lubricus, & in supericie planus, cibus ab eo recederet incontinenti. Sic anima spiritalis cibi non solum receptiva esse debet, sed etiam retentiva, & præcipue cibi sacre doctrinæ, id est, verborum Dei, quæ non solum recipi debent ad audientiam, vel intelligendam, sed etiam retineri per memoriam. Ioan. Si verba mea in vobis manserint, &c. Gregor. Verba Dei, quæ aures percipiunt, mente retinete. Cibus enim animæ, sermo Dei est. Et quasi receptus cibus stomacho languente rejicitur, quando sermo auditus, in ventris memoria non requiritur.

Sed quisquis alimentum non retinet, huius profecto vita desperatur. Acetina ergo mortis periculum formidare, si verba vita, & alimenta iustitiae, quæ aures percipiunt, in memoria non retineant.

Tertio, quoque stomachus est ciborum digestivus. Unde stomachus factus est in fundo carnosus, ut confortetur in eo digestio. Caro enim est calida, & humida, ex quibus qualitatibus maxime digestio confortatur. Per digestionem autem corporalem nutrimentum transmutatur, & alteratur & efficitur simile nutritio. Unde alimentum, quod in principio digestionis est dissimile, in fine omnium digestionum efficitur simile nutritio, ut dicit Philosophus. Sed de cibo spiritali est econversio, quia non transmutatur verbum Dei in mentem, sed potius mens in similitudinem verbi. Interdum enim verbum est dissimile, & contrarium menti. Nam verbum humilitatis menti superba contrahitur, menti luxuriosæ verbum castitatis: & menti crudeli verbum pietatis: quando ergo verbum auditum est tantæ efficacæ, ut possit mentem alterare, & ad se convertere, puta ut mens superba efficiatur humilis, luxuriosa casta, crudelis pia: tunc digestio verbi facta est. Et ad digestionem hanc similitudine alia hortatur Dominus dicens: Esto consentiens aduersario tuo. Aduersarius enim iste (ut Aug. exponit) sermo diuinus est, qui peccatori aduersatur, peccatum prohibendo, vel iustitiam suadendo, siue patiens. Cui peccator consentire debet, & obedire, si non vult in æternum perire. Notandum etiam, quod sicut digestio corporalis cibi fit mediante calore naturali (propter quod Philosophus dicit, quod digestio est completio humiditatis propria naturali calore tacta ex commixtione calidius passionibus, quæ scilicet sunt in ipso humido). Sic digestio, siue transmutatio spiritalis ipsius animi, fit mediante amore ipsius verbi auditi, quia nisi homo afficiatur ad ea, quæ audiit, non transmutatur ab eis. Verba namque non placent animo non morantur. & ita dicit Aug. q. d. d. o. i. agere id debet, ut non solum intelligatur, verum etiam, ut libenter, & obedienter audiamur.

Item stomachus ab ipse emendat, ut ad ciborum digestionem maior copia calor

Arist. 2. de ani.

Matth. 5.

Arist. 4 meth.

Liber Sextus

loris ministraretur. Epar enim suis quinq; fructibus, siue linguis stomachum circumcingit, & ei calorem dum tribuit, succositate unde sanguis generatur per quasdam venulas ab eo recipit. Quinque ergo fructus, siue fibrae, quae sunt extremities epatis, quinque opera sunt praecipua nostri Redemptoris, quae animum nostrum calefacere debet, & ad eius verba amplectenda plurimum inflammare, scilicet incarnatio, passio, descensus ad inferos, resurrectio, & in coelum ascensio vel sortē sunt quinque vulnera ipsius Saluatoris, ad quae dum homo animi deuotionem dirigit, humor em quendam Iachrymosi amoris, & deuotionis ad epar, i. ad Christum mittit.

Quinto stomachus est secundum diuersam complexionem diuerorum ciborum appetitus, & emendatōe digestivus. Nam (secundum Conitan.) si stomachus fuerit naturaliter calidus, cibos grossos bene digerit, delicates vero consumit, & plus digerit, quam eius appetitus sit, & propter similitudinem cibos calidos maxime appetit, nec tamen sustinere potest. E contra vero frigidus non bene cibaria grossa digerit, sed magatur ex eis, & ea in humores corrupt, & acidus quo conuertitur. Stomachus vero si cius cito sicut, & parum ei aquae sufficit. Unde si sapientiaum biberit, roglu ei in ventre facit. Si autem stomachus fuerit humidus, non sicut; humidum cibum appetit, sed parum digerit. Ille igitur habet stomachum calidum calore naturali, qui habet animum refrigeratum amore spirituali. & hic grossa, & solida cibaria, alta & difficilia dogmata bene capit, & intelligit, quae sunt perfectiorum cibis secundum illud, Perfectorum solidus est cibus. Desidera vero, id est, mollia, & facilia pro nihilo quasi audit. Sed semper similia fibrid est, feruentia, & ignita eloquia concupiscit, & plus potest opere capere, quam praesumpserit corde, nec potest desideria suauiter octosum. Ingreus autem, & imperfectus animus grossa, id est, perfecta, & magna dogmata non potest capere, secundum illud, Facti estis quasi lae opus si non solido cibo. Unde si alta, vel difficilia talibus proponantur, grauantur audire ea, quae non intelligunt. Unde plerumque talia documenta vertitur eis vel in corruptionem erroris, vel in accedam mentis. Animus autem ad-

us ab humore deuotionis, & si aliquando forte fuerit aquam salutaris doctrina, cito tamen cum audierit, & de modo saturatur: & si talibus praedicetur forte prolixius, rugiunt innumarato: qui vero habet humidum animum carnalis concupiscentiae humore, non sicut aquam spiritualis doctrinae, sed tantum appetit cibum humidum, id est fluxum operis luxuriae, de quo frequenter accipit, quod multum appetit, & parum assequitur. Psalm. 58. Famen patientur, ut canes.

Quinto, quid stomachus est multipliciter passus, patitur enim euomitionem, indigestionem, abhominacionem, inflammationem, eructationem, & multa haui modi. Sic interdum animus contra sanctam doctrinam patitur euomitionem, cum ipsam per memoriam non custodit: Inaigestionem cum ipsam non diligit: Abhominacionem cum ipsam audire refugit. Inflammacionem vero patitur, qui contra ipsam dedignatur, vel qui de ipsa (quando discit, vel docet) superbit. Apo. Scientia inflat. Sed eructationem, id est, stomachi euentationem patitur, quod ex ipsa ventum ostentationis querit. Patitur autem ista stomachus quandoque ex maligna complexione, quandoque ex nimia exinanitione, quandoque ex nimia repletione, quandoque ex vigoris defectione, quandoque vero ex expulsivae virtutis debilitatione. Quasi autem inordinata complexio humorum in stomacho, est inordinatio passionum, puta amoris, vel odij, vel irae, & similia, ex qua frequenter accipit, quod homo est male dispositus ad audiendum verbum Dei. Ex nimia etiam paupertatis inanitione, vel ieiuniorum repletione, quia utraque sollicitudinem nimiam tribuit, vel occupationem, frequenter retrahuntur plurimi ab auditu, vel fructu verborum Dei. Unde. Proverb. Mendacitatem, & diuitias ne dedecis mihi. Plures autem alij sunt quibus, & si absit sollicitudo ad audiendum, detrahit tamen vigor ad id, quod audiunt, opere implendum. Quidam vero verbum Dei cum magna deuotione audient, sed dum contrariae tentaciones insurgunt, quia in virtute expulsivae ipsarum tentacionum deficiunt, tentacionibus deuicti, nihil ex auditis proficiunt, quia scilicet venit diabolus, & tollit verbum de cordibus eorum, ut dicitur.

Item

Luc. 8.

Item cibus spiritualis doctrinae requirit, quatuor virtutes, quae sunt in hominis corpore, scilicet appetitiva, retentiva, digestiva, & expulsiua. Oportet enim, ut cibus spiritualis doctrinae anima primo appetat: sicut appetebat Daniel, qui propter appetitum scientiae Dei, vocatus est vir desideriorum. Et sponsa etiam in Cant. hunc cibus spiritualis doctrinae appetebat, & exerebat dicens, Sonet vox tua in auribus meis. Vnde anima, quae hunc cibus fastidit, ad mortem tendit. Ps. 103. Psal. Omnia esca ab hominibus est anima eorum, & ap. vique ad port. mortis. Aug. su. August. Sicut noxiam est corpori corporeas esca non potest percipere, ita periculosum est animae spirituales esca fastidire.

Item oportet, quod anima audita retineat. Nam sicut non prodest corpori, quod stomachus cibum recipiat, si receptum statim euomat. Sen. Non prodest cibus neque accedit corpori, qui statim sumptus emittitur. Similiter nec verbum auditum, prodest si statim obliuioni tradatur.

Item oportet, quod mens auditum, & retentam digerat, & in bonos humores, id est, in bonos mores conuertat.

Item oportet, quod non solum digerat, sed etiam expellat. Scilicet ea, quae bonis moribus non congruunt, respuat, & abiciat: nam si intus tenet, quod expelli debuerat, etiam bene digestis corruptione praestat. Notandum autem, quod secundum quosdam praedictae quatuor virtutes ex quatuor elementis contrahunt sibi vires. Vnde ignis, qui est calidus, & siccus, correspondet virtuti appetituae: terra frigida & sicca retentivae, aer calidus & humidus digestivae, aqua frigida & humida expulsiuae. Oportet enim, ut quod ignis attraxit, terra ex sua natura retineat: & quod terra retinuit, aer dissoluat: & quod aer dissoluit, aqua emolliat. Ita quoque spiritualiter ignis, id est, intelligentiae claritas appetitum excitat. Nam cum intellectus sublimiter, & delectabiliter celestia cogitat, appetitum spiritualem in mente causat, & sic desiderium in corde hominis, ut autem querat cibum sanctae exhortationis. Tertia vero, id est, stabilitas mentis, causat retentionem: quia quod appetitus per intellectum attraxit, stabilitas animi firmiter custodit: sed aer, id est, puritas mentis causat digestio-

nem, quia quod animus firmiter conseruat, puritas mentis fideliter ordinat. Sed aqua, id est, discretionis mobilitas facit expulsiuam: quia quod suis moribus non congruit, discretio remouet, separat & expellit, & sic a temperamento animus non recedit sed temperamentum seruans, peccati morbo non succumbit.

Item cibus sacramentalis, de quo dominus dicit, Caro mea vere est cibus, &c. operatur in anima ad modum, sicut corporalis. Nam nutrit animam gratiam praestando: augmentat virtutes multiplicando: calorem iuuatum temperat, & cupiscentiam retinendo. In sensibus vero calorem naturae confortat, charitatem inflammando: deperdita restituit, puras animae reparando: & custodit hominem ne pereat, a peccatis praeseruando. Ioan. 6. Hic est panis de caelo descendens, ut si quis manducauerit ex ipso, non moriatur.

Per varias capillorum naturales proprietates, nostrarum quoque cogitationum diuersitates nonnullis similitudinibus Anter hic prodere censuit. Cap. XV.

Cogitationes assimilantur capillis propter tria.

Primo, quia capilli sunt capitis ornamentum. Vnde capilli dicuntur quasi capitis pili (ut dicit Iliad.) Sicut ergo capilli, & specialiter pulchri sunt ornamentum capitis: ita cogitationes praecipue bonae & ornatae, sunt ornamentum mentis. Vnde Grege. dicit, quod quasi capilli in capite sunt cogitationes in mente, Luc. Ca. pillus de capite vitio non petibit quia in illa bona cogitatio mentis sine retributione transibit. Vnde Greg. dicit, quod ante Dei oculos vitia non manifestant cogitationes nostrae, & nulla merita temporis per animum transiunt sine statu retributionis.

Secundo, quia capilli sunt cerebri defensio. Nam lauant caput, & cerebrum contra extrinsecas lusiones: & ideo capilli sunt multi, & duri. Capillus enim secundum Constant. ex fumo grossio, & calido nascitur, qui ex igne, & incensibus humoribus per capitis poros egreditur, & ab aere extrinseco desiccatur. & sic in substantiam capillorum conuertitur: vnde hic humor crescente, capilli crescunt, eo etiam deficiente euascent.

Et

Ist. lib. c. iyc.

Greg. Luc. 31

Grego. 20. mo.

Const.

Liber Sextus

Cast.
coll.2,

Iob. 31.

16 lib.
cty.

Gre. li.
5 mor.

Grego
mer.

Page 50.

Gre. li.
13. mor.

Arif. de
con.

Sonmi

Semini naturales effectus septem visionis, naturalis proprietates octo eruditè describuntur, quibus singulis varijs rationibus, & exemplis contemplatio non immerito comparatur, & quamplurima de corporali spiritualiq; visione discutiuntur. Cap. XV I.

Contemplatio assimilatur somno. Primo, quia somnus est animalium virtutum quietatibus, scilicet sensitiua, & motiua. Quiescunt enim sensus in somno ab exterioribus mutationibus, sensibilibus, & corpus immobilizatur. Similiter contemplatiua vita requirit quietem ab exterioribus motibus, & actionibus. Vnde Beda dicit, quod contemplatiua vita est ab omni exteriori actione quiescere, & soli desiderio conditoris inhærere. Vnde Maria, per quam contemplatiua vita designatur describitur, gaudens, & à corporali ministerio vacans.

Luc. 10

Arist. de som. & vig.

Secundo, quia somnus est naturalium virtutum conuoluentius. Vnde (secundum Philosophum) somnus est quies animalium, virtutum cum intentione naturalium. Naturalis enim virtus in somno fortius operatur. Vnde in dormiente virtus digestiua intenditur tum propter reuocationem caloris ad interiora, tum quia anima quiescit ab actionibus sensitiua, & motiua potentia, & ideo vehementius operatur virtus naturalis. Similiter in contemplatione cum anima retrahitur ab exterioribus occupationibus, vigor mentis ad interiora reduci. Vnde vis rationalis, quæ est naturalis & propria virtus hominis, fortius operatur, & affectiua vehementius inflammatur, & intellectiua altius eleuatur, secundum illud: Sedebit solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se.

Thi. 3.

Arist.

Tertio, quia somnus est spiritus restauratiua. Dicitur enim Aristoteles, quod somnus est reditus spiritus ab instrumentis sensitiui cum profundatione, ut digeratur nutrens, ut patet in somno se exercitantes in quibus somnus est profundus propter superfluitatem resolutionis spiritus. Natura enim desiderans addiducem, & restauracionem in substantia spiritus, mandatur ipsam in interioribus, & facit, ut somniaret ab exterioribus, vnde et in eis profundior, & longior somnus, & sic dormiunt qui per medicos curati sunt. Nam dum purgantur, plurimum in talibus de substantia spiritus cum superfluitate

te dissoluitur: sed per somnum spiritus reparantur, & suæ virtuti redduntur. Sic et feruor spiritus, qui per peccata & venialia facilius sepe minuitur, per profundam somni, ideo per contemplationem intimam recreatur, & reparatur.

Quarto, quia somnus est et exteriorum partium corporis in frigidationis, Nam (secundum Philosophum) calor naturalis aliter se habet in vigilante quam in dormiente: quia in vigilante procedit ab interioribus ad exteriora, sed in dormiente e contrario retrahitur ab exterioribus ad interiora scilicet ad stomachum, & partes illas. Et ideo exteriora corporis remanent frigida, & propter hoc indiget homo magis cooperiri dormiens, quam vigilans. Similiter contemplatio reuocat hominem ad seipsum, & inflammatur ipsum circa cordis interiora, circa spiritualia secundum illud, in meditatione mea exardescit ignis, sed in igne est cum circa exteriora id est circa temporalia ut non curet de eis, neque diligat ea.

Arist. de somn.

Psa. 38.

Quinto, quia somnus est humorum reparatiua, & clarificatiua. Nam si somnus sit moderatus, cibis bene digeritur corpus, impinguatur, calor naturalis augmetur, humores reparantur, & oes clarificantur. Et per contemplationem sobriam & discretam, quæ non plus querit sapere, quam oportet, cibus indei & spiritualis doctrinæ bene intrinsecus gubernatur & operatur, mens deuotione impinguatur, calor & caritas augmentantur, & humores, id est affectiones, & cogitationes interiores repantur, & clarificantur. Vnde ipse est somnus, de quo dicitur, Somnus sanis animis in hoc est parcos.

Ecc. 3.

Sexto, quia somnus est virtutum vniuersus, quia virtus in vigilia dispersa in somno vniuersa, dum ad intima reuocatur in corpore dormientis, ut Aristoteles dicit, sic anima contemplatiua tota se ipsam, & se ipsam recolligit, & vniuersa, & circa spiritualia fortia regit. Vnde dicitur de contemplatiua vita loquens, dixit Marthe: Porro vnam est necessarium.

Arist.

Septimo, quia somnus est egrotantium alienatiua. Nam si homo, si somnus in quatuor, & quatuor tunc spiritus a grotu alienatur, & iuram victoriam cetera morbum annunciat. Qui autem somnus reparatur, quod dicitur in matris si vult alienari, & sanari debet se orationi, & contemplationi, quia maxime per hanc victoriam obliuiscitur. In huius figura de Lazaro infirmo discipuli dixerunt Christo, Domine, si dormis, saluus erit.

Luc. 10

Item

Liber Sextus.

Perspi. Item contemplatio assimilatur visioni corporali. Nam, ut colligitur ex Perspectiva, ad visionem corporalem requiritur octo.

Aug. Primum est sanitas, siue bona dispositio organi visualis, id est, oculorum. Quia si autem duo oculi animæ, sunt intellectus, & voluntas. Oculi igitur intellectus tunc est sanus, quando est ad erroribus mundus: sed oculus affectus, seu voluntatis, tunc est incolumis, quando est a rerum temporalium inordinatis cupiditatibus immunis, ut dicit Aug. Vtraque ergo puritas est necessaria Deum contemplari volentibus: propter quod dicitur, Beati mundo corde, quoniam ipsi

Matt. 5 Deum videbunt. Et quia utrumque oculum lites purincat, scilicet intellectum ab erroribus, & affectum a cupiditatibus, unde dicit Persus fide puritas corda eorum: ideo fides necessaria est ad Deum contemplandum, sicut oculorum sanitas, & puritas ad videndum. propter quod Aug. dicit, quod humane mentis acies inualida in tam excellenti luce non figuratur, nisi prius per iustitiam fidei mundetur.

Act. 13. Secundum est oppositio visibilis circa visum. Sed nota, quod quando res visa directe opponitur visui, tunc species illius rei venit super lineas rectas cadentes in centrum oculi, quæ lineæ omnes directæ a singulis partibus rei faciunt unam pyramidem, cuius conus est in pupilla, & basis in re visa, ex quo patet, quod talis pyramis ex parte rei in se habet latitudinem, ex parte vero oculi arctitudinem. Sic etiam quando divina, & æterna ante oculos mentis contemplando deducimus, quia ea prout sunt in se ipsis capere nequimus, sed de eorum magnitudine modicum quid attingimus, quasi eorum latitudo in oculis nostris quodammodo coarctatur: quia quæquam in se maxima sint, nos tamen parum capimus. Unde dictum est Moysi: Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. In visione enim faciei, nota est perfecta in visione vero posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Aug. Item videmus communiter, quod tria genera visibilium visui opponantur, scilicet lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur sunt spirituales naturæ, specula divina scriptura, corpora

colorata corporales creaturæ. Et circa hæc versatur Sanctorum contemplatio, scilicet, vel circa spirituales naturas, vel circa divinas scripturas, vel circa corporales, & visibiles creaturas proprias, quæ inuit illa Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.

Tertium est distantia proportionalis. Nam si res poneretur super oculum, non videretur. Et si nimis esset a longe, nullo modo videretur, aut male. Oportet igitur, quod a visu distet secundum aliquam proportionem, intra quam non æqualiter, sed magis & minus videtur, secundum modum distantie. Sunt autem rebus divinis quorundam oculi propinqui, & vicini, scilicet beatorum. & ideo isti clarè, & apertè illa conspiciunt: quorundam vero valde remoti, sicut oculi damnatorum. In cuius signum dicitur de diute damnato, Eleuans oculos scilicet mentis, cum esset in tormentis, vidit Abrahæm a longe, & Lazarum in sinu eius. Unde tales de gloria Dei, & beatorum quasi nihil, vel parum vident, quia damnati gloriam beatorum, usque ad diem iudicii vident non distinctè, sed confusè, sicut illud, quod a remotis videtur. Non enim cognoscunt, qualis eorum gloria sit, sed solum cognoscunt eos esse in gloria quadam inestimabili. & ex hoc torquentur, tum propter inuidiam, tum quia ipsi talem gloriam amiserunt: sed post diem iudicii omnino beatorum visione priuabuntur, secundum illud, Tollatur impius, ne videat gloriam. Quorundam vero oculi, ut viatorum parum sunt distantes, parum appropinquantes: quia licet distent per naturam, appropinquant tamen per gratiam. Et ideo ipsi diuina magis, vel minus contemplando percipiunt, secundum quod per gratiam magis, vel minus eleuantur, secundum illud. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Oportet ergo (ut patet ex dictis,) quod eius, quod videretur ab oculo, sit situs terminatus, scilicet non nimis a base visuali elongatus, quia illud quod multum a base visuali elongatur, licet visui opponatur, non tamen distinctè videtur: sicut autem visus corporalis non bene videt illud, quod est multum elongatum a base visuali, sic intellectus noster in hac vita imperfectè cognoscit, & contemplatur id quod multum elongatum est a natura sen-

Rom. 1

Luc. 17

Eccl. 2

Isa. 52

Exo. 33 mus. Unde dictum est Moysi: Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. In visione enim faciei, nota est perfecta in visione vero posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Item videmus communiter, quod tria genera visibilium visui opponantur, scilicet lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur sunt spirituales naturæ, specula divina scriptura, corpora

ra sen-

ra sensibili, eo quod nihil sine fantasia-
 Ari. de te intelligit anima, (ut dicit Philoso-
 Anl. phus.) Fantasia autem est similitudo
 rei sensibilis: unde ea quæ sunt omnino
 a sensu remota, sicut sunt res intellectu-
 ales, a nobis cognosci non possunt, nisi in
 quantum se nobis per aliquos effectus
 sentientes manifestant: & ideo contem-
 platio nostra circa talia, modica est, sed
 Arist. tamen delectabilissima, unde Philoso-
 de par. phus dicit accipit circa illas honorabiles
 anim. existentes & diuinas substantias mino-
 res nobis existere theoreticas. Et si secun-
 dum modicam attingamus, tamen pro-
 pter honorabilitatem cognoscendi, de-
 lectabiles aliquæ habent, quàm quæ
 apud nos omnia.

Quantum est soliditas rei, quia si res
 non est densa, sed visui peruisa, non vide-
 tur, propter quam causam aerem non vi-
 demus. Sic contemplatio nostra non de-
 bet esse circa peruisa, id est, circa transi-
 toria, & temporalia, sed circa solida, &
 2. Cor. stabilia, & æterna. Apost. Non contem-
 4. plantibus nobis, quæ videntur, sed quæ
 non videntur. Quæ enim videntur, tem-
 poralia sunt; quæ vero non videntur,
 æterna sunt.

Quantum est magnitudo debita rei vi-
 si: quia si nimis esset parua, non vide-
 retur in quacumque distantia. Visus enim
 non perficitur nisi per pyramidem ad
 oculum venientem: quæ si fuerit valde
 parua, occupabit partem visus valde par-
 uam, sed visus non sentit visibile nisi quā-
 do pars suæ superficiei debita quantitate
 visibilis fuerit immutata. Spiritualiter
 autem beatus August. distinguit tria ge-
 nera bonorum, scilicet minima, prout
 sunt bona torrens: media, prout sunt
 bona naturæ: & maxima, prout sunt bo-
 na gratiæ, vel gloriæ. Non ergo nostra
 contemplatio esse debet circa bona mi-
 nima: immo ea per affectum propter
 sui modicitatem respicere nō debemus:
 sed debet esse circa maxima, scilicet bo-
 na gratiæ, vel gloriæ.

Aug. de
 ci. Dei.

Sextum est raritas mediæ, quia si me-
 dium fuerit nimis densum, non fiet per
 ipsum multiplicatio speciei, & species ve-
 nite non poterit ad pupillam. Hoc me-
 dium in contemplatiuis viris est sensus,
 siue corpus, siue quo neque consistere ne-
 que contemplari possunt: quod si fuerit
 densum, & grossum, & plenum, & delictis
 enutritum, contemplationem spiritus im-

pedit. Nam venter pinguis non gignit
 sensum tenuem, sicut Hiero. dicit. Sed si Hier.
 fuerit per abstinentiam tunc, spiritum
 aptiorem ad contemplandum efficit. Greg.
 Nazianzenus Caro se velat grossa
 quædam, & obscurior nubes animæ obij-
 ciens, confiterare eam diuini luminis ra-
 dios non sinit.

Septimum est lux: quia species non
 immutat medium, vel visum, nisi eam lu-
 ce. Similiter ad contemplandum diuina,
 necessaria est lux fidei, vel gratiæ, vel sci-
 pruræ factæ. Psal. Accedite ad Deum, & Psal. 33
 illuminamini.

Octauum est tempus: quia visio fit in
 tempore, sicut probatur in perspectiva.
 Nam quamuis visibile subito obijciatur
 visui, non tamen distinctè apprehenditur,
 nisi aliqua animæ habita deliberatione,
 quæ indiget tempore. Et ideo attentio
 animæ est necessaria cum prædictis. Sic
 etiam contemplatio requirit sua tempo-
 ra: Nam quædam tempora aptiora sunt
 contemplationi diuinorum, ut tempora
 magis quieta, vel quibus homo magis
 est sobrius. Vnde Psal. Mane astabo tibi, Psal. 52
 & videbo. Et iterum, In matutinis do- Psal. 62
 ne meditabor in te. Et etiam tempora
 quibus homo non habet occupari circa
 exteriora. Psal. Media nocte surgebā ad
 confitendum tibi. Ocium. n. sanctū quæ-
 rit charitas veritatis, ut August. dicit.

Item dulcedo contemplationis assimi-
 latur sanguini.

Primo ratione principii fontalis: quia
 (secundum Arist.) sedem habet in corde:
 quia dicit, quod cor est principium san-
 guinis sicut, & venarum, ut manifestum
 esse dicit per anathomiam. Sed secundū
 Gale. sedes sanguinis est in epate sicut
 in suo fonte: quia in calore epatis est lo-
 cus secundæ decoctionis, & inde sanguis
 per membra dirigitur, ut eorū calore ter-
 tio decoquatur. Prima. n. decoctio fit in
 stomacho, secundā in epate, tertiā in om-
 nibus membris. Posset autē dici, utramque
 opinionem concordando, quod epas est prin-
 cipium sanguinis quo ad materiam: quia
 materia sanguinis est ab epate: sed cor
 quātū ad formam, quia in corde illa ma-
 teria accipit formam sanguinis. Morali-
 ter autē per calorem, siue epatis, siue cor-
 dis, ardorem accipimus amorem. & ardo-
 re namque dilectionis, quasi ex calore ep-
 atis, vel cordis proficit dulcedo, & suauitas
 pualiter contemplantis. Psal. 133
 Unitate

Psal. 52

Psal. 62

Psal. 118.

Aug. 19

de ciu.

Dei.

Arlf. de

anim.

Gale.

Psal. 133

Liber Sextus

Gustato. scilicet per amorem. & videte. scilicet per contemplationem, quoniam suavis est Dominus.

Secundo ratione qualitatis naturalis. Est. n. sanguis calidus & humidus natura: calor ex amore, humor ex timore debet provenire, quod duo c. escere, & delectari reuerenter, & sobrie faciunt contemplationem: unde Ps. ex persona Christi dicentis patitur: Qui timent te, scilicet timore filiali, quod est ex reuerentia, & amore, videbunt me, scilicet licet in contemplatione, & iactabuntur interna delectatione.

Ps. 118.

Infantis nuper nati modus custodiendi ac alendi edocetur; qui lucidissimi exemplis his qui recenter ad Deum conuersi sunt adaptatur.

Cap. XVII.

Const.

Conuersi nouiter ad Deum, oportet, ut gubernentur, & foueantur ad modum infantis nouiter nati, Infans enim nouiter natus diligenter gubernandus est, quia cum caro eius sit fluida, & tenella, sunt ei adhibenda remedia, & fomenta, & sicut docet Constant. plura fomenta, sunt ei adhibenda.

Primum est, ut in rosis cum sale tritis in soluantur, ut membra fluida confortent, & a viscosa humiditate purgent. Quia autem rose redolentes, sunt sanctorum virorum exempla, & virtutes, quibus infans inuoluitur, qui nouiter conuersus ad imitandum prouocatur: sed datur ei cum sale ter. id est, clementer exponi, & suaderi. Non enim adhuc debili datur persuaderi exempla nimis austeris, ne forte desperet, vel ne forte assumat supra posse suum. Unde datur proponi exempla competentia sibi quibus ad proficiendum confortetur: & a peccati visco. id est, consuetudine, seu infectione purge, & liberet. Per. Quasi modum geniti infantes lac concupiscunt. id est, facilius exemplorum informatione, seu imitatione. & sequit. Rationabiles sine dolo, ut in eo crescat.

1 Pet. 2.

Secundum est, ut palatum, & gingivae cum digito melle uncto fricentur, ut interiora oris mundificent, & confortent, & dulcedine mellis appetitus infantulo prouocet. Tunc autem penitens digito fricatur: quoniam leue opus, siue onus, & non graue, & importabile libri imponitur. Unde comitatus nimis austeros sacerdotes Dominus dicit: Alligant onera grauiora, & imponunt in humentis hominum: digito autem suo nolunt ea mouere. Sed adhuc oportet, quod dicitur mel-

le ungetur, ita quod etiam cum quadam dulcedine penitentia ungetur: quia tunc penitens libentius recipit, & magis confortatur, & prouocatur appetitus eius ad faciendum: & quanto libentius facit, tanto plus ei valet ad interiorem purgationem.

Tertium est, ut saepe balneetur, & oleo myrtino ac rosaceo inungatur, & omnia eius membra fricentur. Per frequentem autem balneationem accipe frequentem lachrymarum compunctionem. Psal. La. uabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo. Per oleum myrtinum intellige doctrinam temperantiae. Et per oleum rosaceum doctrinam patientiae: quia myrtus temperantiam, rosa vero patientiam significare consuevit. Et isto duplici oleo debet penitens praecipue liniri, id est, ad patientiam, & temperantiam praecipue moueri, scilicet ad patientiam aduersorum, & ad temperantiam delectabilium, quae temperantia debet esse in omnibus membris.

Psal. 6.

Quartum est, ut in loco obscuro somnus prouocetur, ut lumen in oculis eius congregetur, & ne nimio lumine oculi tenebris laedantur, ut non luesci efficiantur. Sic nouiter conuersi potius in quadam obscuritate, siue simplicitate fidei sunt tenendi, vel permittendi quiescere, quam eis subtiliora, & altiora sint proponenda, & dilucidanda: quia talia quam uincumque per verba declarata, debiles oculos mentis eorum potius laederent, quam illuminarent. Unde talibus Apostolus dicebat: Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo, id est, facili fidei doctrina, non sublimi, & difficili.

Heb. 5.

Quintum est, ut super omnia caueatur ne corrupto lacte nutrantur, quia ex hoc infirmitates pessimae generantur parulis: nec est danda medicina paruulis dum agrotant, sed nutritrix conuenienti medicina dieranda est, ut defectum infantis suppleat virtus nutritricis sicut Constant. dicit. Ex bona enim dispositione lactis fit bona consistentia prolis. Similiter ergo cauendum est, ut nouiter ad fidem, vel penitentiam conuersi, non nutrantur doctrina praua, vel heretica: quia ex hac generantur in eis pessimae opiniones, & dispositiones. Unde, regula, vel medicina eis necessaria tradenda est de sanctorum virorum institutionibus & exemplis: quia ex illorum in-

forma-

Phi. 3.

formatione bona vel mala pender notiorum vita & forma: propter quod dicebat quibusdam Doctorum gentium & magister Apo. Observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

Sextum est, quod infantuli rascis sunt ligandi eo scilicet, quia membra infantilia sunt tenella, & ad diversarum suspensionem formarum sunt disposita, & in fascijs sunt liganda, ne hant deformia, siue torta. Sic quia noniter conuerti, & precipue iuuenis. Sunt faciles ad susceptionem omnem informationem sibi data: Ideo sunt sub certis legibus, & regulis limitandi, & certis & discretis personis commendandi, ne ex alicuius malis exemplis, vel verbis deperiant.

Septimum est, quod quia infantuli multum capiunt nutrimenti, indigent multo somno, ut sic calor ad interiora reuocet, & digestio celebretur. Valet etiam eis ad hoc si mitius moueantur: & sic ex motu calor interior confortetur, & ut somnus per sensum resolutionem cerebro protineatur. Valet etiam eis ad hoc si canter, ut infantuli sensus ex vocum dulcedine delectentur. Similiter quia conuerti noniter & precipue iuuenes, sunt multum auditi, & apti capere nutrimentum doctrinae spiritualis, indigent somno. i. vacatione & quiete contemplationis, & meditatione, ut calor animi amoris in eis accendatur, ut doctrina qua informatur eis magis placeat & producat. debent etiam moueri in cunis. i. facilibus obedientia operibus occupari, ne ociosi sint: quia ex talibus operibus calor amoris, & somnus. i. quiete contemplationis in eis accenditur & appetitur. Valet etiam eis, ut carus diuini laudis audiant, si sunt laici, vel dicant si sunt clerici. Vñ legitur de beato Aug. q. tempore conuersionis suae fiebat vberissime atque creberrime suauē sonantis ecclesiae vocibus vehemēter affectus. Voces illi influebant auribus eius, & eliquebatur veritas in cor eius & fluctabat lacryma, & bene illi erat cum eis.

Tempora quae in capitis partibus sita sunt humana corporum conditione quatuor rationibus inducantur: carnisque natura quemadmodum corpus a spiritu gubernari debet, similiumque huiusmodi declarantur. Cap. XVIII.

Corporum humanorum conditionem

partes capitis quae dantur Tempora, representant quae ad quatuor. Prima, quia ille dicitur partes capitis quae Tempora dicuntur sunt membra valde mobilia, & ideo (ut dicitur in forma) tempora dicta sunt, quia illi sui mobilitate cum illa quasi inuicibilis est, temporum immutantur. Sic etiam humana corpora secunda decusam tempora iugiter mutantur & alterantur. Vnde de homine quo ad corpus, dicitur Iob: Nunquam in eodem statu permanet. Apparet etiam ex hoc dicitur Ildori, quod ille dicit partes capitis non mutantur a temporibus, & ideo non debent vocari tempora ut quidam idiotae proferunt sed tempora, & hoc etiam dicunt Iugon & Bri. 10.

Secundo tempora sunt valde vilia: Nam per tempora modis multis neruis ad instrumenta sensuum spiritus detrahatur, & per eadem spiritus vitalis per quoddam arterias a corde ad cerebrum demandatur. Sicut ergo tempora detrahunt sensui & viui, sic corpus datum est homini ut spiritui obsequatur, ut in sententia in cognitione periciatur: & ut vitam aeternam etiam mereatur. Vnde Apostolus Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem.

Tertio, quia tempora sunt valde passibilia, & ad laesionem facilia. Nam propter neruorum sensibilibus, & arteriarum venarumque pulsationem in loco temporum colligantur, tempora sunt valde passibilia, & ad laesionem facilia: Vnde animal ibi percutum de facili moritur, sicut dicit Philosophus & hoc etiam Ari. 19. accidit, quia humores qui sunt in temporibus, cito egreditur propter osium tenuitatem, propter quod tempora cito canescunt propter humoris paucitatem, & siccitatem in eis dominante, & propter eorum conuertibilitatem ad naturam rigiditatis. Sic et naturaliter corpus humanum inter omnia corpora est valde passibile, & ex leui percussione interdum ducitur citius ad mortem; continue etiam calore, & humore in eo denotante ad senium, & eandem tendit. Apoc. Quotidie morior, 1. Cor. & ad mortem tendit senescendo. 13. Nam quod antiquatur, & senescit, prope interitum est.

Quarto, quia tempora sunt valde humilia: stabilia sunt et interius aliquatulo vilius, ut humore a cerebro veniente repleantur.

G. 2. &

Liber Sextus

Rom. 8. & somnum oculis inducant, & si illi vil-
li fuerint compressi per liquationem cō-
pressi humoris, oculos lachrymari faciāt.
Similiter quoque corpus nostrum hu-
morem cibalem quotidie recipit, qui
concupiscentiam frequenter incendit,
& somnum peccati inducit. Est insuper
corpus frequentius ex sua passibilitate,
& grauitate causa lachrymationis, & lu-
ctus. Vnde Apostolus. Ipsi inter nos gemi-
mus, expectantes redemptionem corpo-
ris nostri.

Item qualiter corpus debeat a spiritu
gubernari, ipsa natura carnis ostendit.
Primo ratione nobilitatis. Nam caro
humana est privilegiata eo, quod sit no-
bilissima forma vnita, scilicet anime ra-
tionali, quæ est Dei imagine insignita:
immo quod super omnia mirabilissimū
est, caro humana Dei caro est facta, &
Verbo Dei vnita, propter quod est super
omnia exaltata. ex quo dedignari debet
homo carnem sic nobilitatam, & exal-
tatam alicui vilitati, seu sorditati expo-
nere. Vnde Leo Papa dicit, Agnosce o
LeoPa. Christianæ dignitatem tuam, & diuinæ
in quo- dā ser. confors factus naturæ, noli degeneri co-
uersatione tua in putinam vilitatem
redire.

Secundo ratione vtilitatis, quia (se-
cundum Constan. caro cum sit calida, &
humida, est caloris naturalis tomentum,
ossium, neruorum, & lacertorum coope-
rimentum, & frigiditatis temperamen-
tum. Et ad hæc omnia valet corpus a
spiritu regalatum, quia est amoris spii-
tualis nutrimentum. Eccl. Feruor ignis,
Eccl. 38. id est, feruor diuini amoris, vult carnes
cuis

Item est virtutum. & gratiarum spii-
tualium absconditum. Nam grossities, &
infirmas corporis, abscondit dona men-
tis, & abscondendo per humilitatem, eu-
scodit: Apost. Habemus thesaurum istū
2. Cor. in vasis fictilibus, id est fragilibus corpo-
4. ribus, interdum etiam dum corpus arte-
ritur, frigus mentis, id est pigritia expel-
litur. Psal. Multiplicatae sunt infirmitates
Psal. 15. eorum, postea accelerauerunt.

Tertio ratione varietatis: est enim tri-
plex caro, siue triplex species carnis. Vna
neruis, & musculis admixta, vt lacertus:
Alia inter durum, & molle temperata, vt
caro cartilaginosa, tertia inter hæc me-
dia, vt easo communiter dicta. In quo si-
gnificatur, qd ipsum corpus nostrum ali-

quando est cum duritia, & rigiditate do-
mandum: quod signat caro neruis ad-
mixta. Aliquando cum mollitie, & leni-
tate fouendum: quod signat caro com-
muniter dicta. Semper autem est cū tem-
perantia nutriendum, & regendū: quod
signat caro cartilaginosa. Apost. Exhibea Ro. 12.
tis corpora vestra hostiam viuentem, ho-
stiam vicia mortificando: sed viuentem,
naturam conseruando: & hæc duo tem-
perantia facit, quia naturam conseruat,
& vicia refecat.

Quarto ratione quantitatis. Dicit enim
Arist. quod aues paucas carnes habentes, Ari. 13.
veloces sunt, vigoroſæ, & boni volatus. de ani-
Sed aues multas carnes habentes, sunt malib.
pigrae, & vix a terra valent se erigere. Sic
homines, qui a carnalibus delitijs, & de-
lectationibus abstinent, sunt circa spii-
tualia vigorosi, & ad ascensum per vola-
tum contemplationis idonei. Sed homi-
nes carnosi, id est, carni, vel ventri dediti,
econtrario sunt, ad spiritualia pigri, & a
terrenis affectibus nequeunt separari. Ari. 12.
Vnde Philosophus dicit, quod caro ni-
de ani- mis abundans, impedit spiritus operatio-
nes. Et ideo creatio capitis ex multa car-
ne non fuit, vt esset homo sensus melio-
ris, intellectus perfectioris. Dicit Philosoph.
etiam quando locus, qui est circa oculos
est multæ carnis, malitiam signat dispo-
Ari. 11. sitionis, & prauæ formationis, & defectū
de ani. formatiue virtutis. Vnde ex multa carne
& debili virtute non valente illam rege-
re, monstruosa generantur in corpore
passiones, sicut ipse Philosophus dicit: Ari. 16.
quæ omnia ostendunt, quod temperan-
de ani. tia necessaria est ad sanitatem mentis, &
ad validitatem corporis. Vnde de sob-
rietate, quæ est temperantiæ pars, sci-
licet quo ad potum dicitur, Eccl. quod Eccl. 23
sanitas est animæ, & corporis potus so-
brius.

*Pastorum munus in eorum cura gerenda quale
existat, quamplurimus mammillarum mulie-
rum similitudinibus terminatur.*

Cap. XIX.

CVra pastoralis assimilatur māmilla.
Primo, quia māmilla in muliere est
membrum duplicatum, quia duo sunt
precipue pastori necessaria, scilicet vita,
& doctrina, vt scilicet ad nutrimentum
subditorum ex altero fluat lac exempli,
ex altero vero verbi. Apo. Th. Exemplū 1. Th. 4.
cito

esto fidelium in verbo, in conuersatione, &c. Vel duo vbera sunt duae virtutes necessariae rectori, scilicet iustitia, & clementia. Pro. 10. Misen. cordia, & veritas eunt ad regem, & roboratur clementia thronus eius. Gregor. Inesse rectoribus debet, & iuste patiens misericordia, & pie seruans disciplina. Dicit tamen Philosophus, quod animalia multorum vberum, multorum sunt filiorum, & habent vbera a parte inferiori diffusa, ut patet in canicula, & porca. Et cum peperit porca, dat primo filio primam mammillam, & secundo secundam, & sic de alijs. Animalia autem pauca vbera habentia paucos habent filios. Unde videtur, quod natura non errante non debet aliquod animal plures filios generare, quam habeat mammillas in corpore, alias esset inuenire diminutum, & superfluum in natura, quod pro inconuenienti habet Philosophus. Sicut ergo animalia multorum filiorum, multorum quoque sunt vbera; & conuerso, quae paucorum, sunt vbera, paucorum sunt filiorum: Sic pastores quanto plures habent spirituales filios pascere, & nutrire, tanto pluribus eos vberibus, id est, virtutibus oportet abundare, quibus bonorum operum praebeant alimenta, id est, exempla, vel iuuamenta. Gre. in palt. Erit ideo (sicut dicit Grego.) virtutibus vacuus ad regimen nec coactus accedat. Secundo, quia mammilla est membrum ad nutrimentum foetus necessarium. Sic pastoralis cura est necessaria, ut subditi velut filij nutriantur, & pascantur verbo, & exemplo, & etiam temporali subsidio. 1. Pet. 5. Pet. Pascite qui in vobis est, gregem Tre. 4. Dei Tre. Lamiz nudauerunt mammas, & lactauerunt catulos suos. Nam Lamiz mammas denudant, quando pastorum mentes internas suas virtutes ad subditorum profectum openbus demonstrant, videlicet sapientiam docendo, pietatem subueniendo, & sic de alijs. Tercio, quia mammilla est membrum lactis administratum: Lac autem (ut dicit Aristot.) est sanguis decoctus, digestus non corruptus: Nam sanguis menstrualis ad mammillas opere naturae repellitur, & ibi decoquitur, & digeritur. Sunt enim mammillae in pectore situae, ut cordi essent vicinae, ut propter caloris cordis decoctionem, sanguis in lactis naturam facilius verteretur. Digestus autem sanguis ex albedine glandularum mam-

millarum in candoris speciem transformatur (ut dicit Const.) Caro enim mammillae cauernosa, & saporosa est, ut spongia, & glandulosa, & mollis, & alba, & ideo ad generationem lactis est apta. Lac autem bene digestum est dulce, quod necessarium est propter cibationem animalis, eo, quod cibus omnium animalium non est nisi dulcis, & valde digestus, (ut dicit Const.) Ex quibus omnibus colligitur, quod membrum mammillae est sanguinis depuratum, digestum, dulcoratum, & inspissatum: Pralatus igitur ad modum mammillae debet praebere sanguinem, id est, doctrinam sapientiam, & vitalem, quam tamen primo debet depurare legendo, digerere meditando, dulcorare disponendo, inspissare siue ingrossare proferendo, ita ut facilius, & auidius ab auditoribus capiatur.

Quarto, quia mammilla est membrum cordis, & pectoris defensionem: Nam mammillae suae carnositate pectus cooperiunt, & fragilitatem eius officam temperantes, a frigida aere protegunt, & defendunt. Sic cura pastoralis non debet tantum intendere subditis, quin pectus, siue cor suum custodiat, hanc defendat a vitijs. Unde sicut mammillae primo pectus armant, deinde autem lac propinquantia pastores primo debent intendere sibi, deinde gregi providere, Act. 4. Attendite vobis, & gregi vobis.

Quinto, quia membrum mammillae est conceptus foetus indicatum. Nam (sicut dicit Philosophus.) si impraegnatio fuerit masculi, apparet dextra mammilla maior sinistra, si vero foemina fuerit, est sinistra maior. Et hoc signum apparet, quando primo fetus incipit se mouere. Sic in correctione praelati mammilla dextra, est rigor disciplinae: sed sinistra, dulcor misericordiae. Si ergo dulcor misericordiae excedat rigorem disciplinae, facit filios feminatos, id est, subditos dissolutos: sed si viget rigor disciplinae, facit masculinos, id est, viiles, & virtuosos. quandoque autem ex nimia molliore praelatis, via omnino corruptitur, & perditur delinquentis: & contra, quandoque ex rigiditate, siue duritia, conseruatur. Et ideo dicitur super Amos quod quando mulieres parantur sunt abortiuum mammillae mollescent. Curas ratio est (secundum Gale.) quia praecilitas mammillae paucitatem lactis signat. Unde cum fetus debi-

Const.

Act. 4.

Arist. 6. de ani.

Gale.

Liber Sextus

tum nutrimentum non habeat, necesse est, ut abortiat. Si vero tunc, in vbera curat, sanum esse fortum designat, unde docet Isid. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, acius necesse est, ut arguatur. Cum dolore, sunt abscindenda, quae leuiter sanari non possunt.

Mentis curiositas dolori verticis comparatur, & quae ei sint adhibenda remedia, aliquibus doloris verticis medicamentibus declaratur.
Cap. XX.

Curiositas mentis assimilatur dolori verticis.

Primo ratione diuisionis: quia dolor verticis hoc modo fieri solet, ut videatur caput in plures partes diuidi. In plures ergo partes caput scinditur, quia hominis curiosi mens in diuersa partitur. quae- runt enim curiosi varia, & diuersa, & no- ua, contra illud, in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Secundo ratione curationis: quia oportet primo, ut caput infirmi vitra, id est, lineo panno stringatur, & sic mens curiosi stringenda est vitra, id est, corrigenda est doctrina. Sic sua vita, id est, doctrina ligauit Paulus caput Thimothaei in mentem, dicens. Stultus & sine disciplina quaestiones deuita, sciens, quod generant lites. seruum autem Dei non oportet iurare, sed mansuetum esse ad omnes. Oportet etiam, ut huic infirmitati auxilium medicinae non desit, quoniam huiusmodi morbus velut cancer serpit. Vnde Apol. Prophana, & inuisa deuita, multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum, ut cancer serpit.

Tertio ratione lationis, quia solet talis infirmitas verticem dolentium ladi per multiloquium. Et ideo curiosis, & garrulis litigatoribus remedium est, ut ori ipsorum silentium imponatur. Nam in multiloquio peccatum non deerit.

Pinguetudinis veritas ac natura describitur, cuius spiritualis deuotio quatuor rationibus similis esse monstratur.
Cap. XXI.

De uotio assimilatur pinguedini.

Primo quidem, quia pinguedo sua vnde uolitate est ignis, & caloris vitalis nutritiva. Et similiter mentis deuotio ignem diuini amoris, & calorem, id est, feruorem charitatis, quo anima spiritaliter uiuat, in ipsa anima fouet, & nutrit.

1. Reg. Incendatur primum iuxta morem 1. Reg. 3 hodie adeps. Adeps enim incenditur, cum ex ipsa deuotione animus inflamatur.

Secundo, quia pinguedo est sua aerea lenitate superinciei peritua: quia scilicet mentis deuotio etiam exterius prorumpit, siue per lachrymas, siue per voces diuinam laudis, & alia huiusmodi. Vnde Io. Cassianus dicit, quod deuotio est feruor 10. Cas. bonae uoluntatis, quem mens cohibere in coll. non valens, certis manifestat indicij. Ps. Abba. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & sequitur, Et labijs exultationis laudabit os meum. Psal. 62.

Tertio, quia pinguedo est vacuitatis corporis repletua: & sic deuotio replet, & complet defectus animae. Vel uacuitas corporis est humilitas mentis, quae repletur pinguedine: quia mens humilis repletur deuotione. Iob. Viscera eius replebuntur adipe Iob. 22.

Quarto, quia pinguedo est diuersarum partium impinguatua, unde & habet diuersa nomina. Nam (sicut dicit Irido.) aruina est pinguedo adhaerens cuti: & ista signat deuotionem exteriorem, quod ostenditur in effectu. Iob: De lateribus eius aruina dependet. Adeps autem est pinguedo inextrema inuoluens, & membra intenus custodiens: & haec designat deuotionem interiorem, quam Deus praecipue requirit. Leu. Omnes adeps Domini erit. Pinguedo autem communiter dicitur de utraque, licet strictè dicatur pinguedo, quae adhaeret cuidam pelliculae, quae dicitur zibus: ergo pinguedinem largo modo sumptam habet, qui tam intenus, quam exterius est deuotus. vel quod pinguedo inuenitur in diuersis partibus signat, quod deuotio inuenitur in diuersis rebus. Vnde sicut Bern. dicit. Non omnibus eodem modo data est gratia, ista scilicet deuotio. Porro Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu, Paulus in tertio caelo secreti huius gratiam assecuti sunt. Ber. in Cant.

Cum Deo metaphoricè in Scripturis humana membra adscribantur, huius rei significatio singularim aperitur.
Cap. XXII.

De in sacra Scriptura attribuntur humana membra. & hoc fit secundum metaphoram, sicut Dam. dicit. Simplex n. Deus est, & non figurabilis: Oculi n. palpebras, & visum habere describitur, Dam. li. 3. ca. 2.

bitur, quia habens virtutem vniuersorū considerariū, nihil eum latere potest. Aures quoq; & auditum habere describitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis susceptionem non timemus. Per hunc. n. sentum nos mites ostendimus. qñ deprecantibus aures fauorabiliter inclinamus. Os, fauces, & labia habere dicitur, quia illud velut loquendo per inspirationem nobis reuelat, quod hominum cognitio per huiusmodi organa exprimit, & ostendit. Guttur, & guttum habere dicitur, quia in nostris multarū operibus tanquam in gurgite delectatur. Nares, & olfactum habere dicitur, quia tanquam odor suauissimus domino placet quicquid deuotionis affectus ei exhibet. Faciem vero habere dicitur, quia per ipsius opera eius virtutem, & praesentiam perpendimus. Nam per os nam pietatem per faciem cognoscimus. Manus repraesentat eius subtilitatem, & inuisibilem operationem: quia nos digitis, & manibus, & brachijs subtiliora, & fortiora operamus. Qñ vero scriptura dextram Dei commemorat, chariora Dei & digniora insinuat. Vnde & iurare per dexteram dicitur, qñ intransmutabiliter eius consilium perhibetur. Sed nequenter pauperibus, & indigentibus subuenit, & ideo pedes habere dicitur, dum saepe ostendit in eis, quod solent operari homines pedibus, vel incessu. Cor & pectus habere dicitur, pp cognitorem iugem recordationem. Vnde vero, & viscera ppter compassionem quam se habere in nobis ostendit. Irafer dicitur pp odium malitiae, & eam quam adhibet ultionem. Etia dormire, & obliuisci dicitur propter iniuria dissimulationem. Quia ergo tot modis per sua beneficia nostram supplet indigentiam, more humano de hīs membra diuersa.

Vera dilectionis officium, necessitas atque perfectio, ex quinque menti naturalibus proprietatibus, haud dubie potest cognosci. Cap. XXIII.

Dilectio assimilatur mento.

Primo, quia mentum fuit necessarium, propter mandibularum originem. Nam inferior mandibula ex mento oritur, & in eo fundatur. Sed mandibula hae inferior vitam praesentem designat: cuius est duplex pars. scilicet dextera eorum, pertinet ad spiritum, cuius exercitium est in vita contemplatiua: & pars sinistra, quae pertinet ad corpus, circa cuius ministe-

rium intendit vita actiua: sed vtriusque origo est ex mento. Lex dilectione charitatis, quia contemplatiua est ex dilectione Dei, actiua vero ex dilectione proximi. Ioan. Qui non diligit, manet in morte. 1. Io. 3.

Secundo, mentum fuit necessarium pp dentium interiorum radicationem: Inferiores. n. dentes. i. Sancti in hoc mundo viuētes, sunt radicati in mento, id est, in dilectione Dei. secundum illud In charitate radicari, & fundati. Eph. 3.

Tercio fuit necessarium pp oris apertionem. Nam ossa ipsius menti in suis extremitatibus duas habent foveas, ut dicit Const. Vna est acuta, cuius acuminis ligamen quoddam inferitur, quod a latere temporum protenditur, per quod bucca clauditur, & aperitur. Altera vero foveola grossa est, & rotunda, cuius rotunditate mentum sit mobile. Sic et necessaria dilectio charitatis, ut os aperiri possit, siue in praedicatione, quia si linguis hominum loquar, & angelorum, charitate autem non habeam, &c. siue in oratione, siue in confessione, quae etiam sine charitate valida non sunt. Psal. Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Hoc enim desiderium mandatorum charitas faciebat: quia sicut calor litae facit iustitiam, quae in obseruatione mandatorum existit, siue quae neq; confessio est salutaria, neq; omnino impetratiua, fm illud. Qui obrutat aurem suam ad clamorem pauperis clamabit ipse, & non exaudietur. Pro. 21.

Quarto fuit mentum necessarium pp faciei completionem, & consummationem: vnde si sit fronti proportionatū, totam faciem exornat; & si nimis excedat eā, totam faciem dehonestat. Sicut igitur mentum proportionatū est ornamētum faciei & complementū, ita amor ordinatus sicut est charitatis dilectio, (fm illud Ordinauit in me charitatem) est ornamētum, & complementum animae. Vnde p nuptialem vestem charitas designatur, ex eo, qd animam exornat, & decorat. Cant. 2.

Quinto mentū necessarium est ad animae fortificationem. Nā in mento est animae maxima fortitudo pp duriciam ossis, & idcirco bruta se tangi per mentum facilliter non permittunt. Nā mento cōfractō tota corū fortitudo quasi armis politis enervatur. Vñ dicitur, qd Dauid traxit mento viri, eruit ouem de ore eius. Sic maxima fortitudo animae consistit in amore: quia

Cg + fortis

Liber Sextus.

- Cant. 2.** Fortis est, ut mors dilectio. Sexto fuit necessarium mentem ad amoris ostensionem. Unde mentem hominis tangere, si gnatum est amoris. Et ideo dicitur. Tenuit loab mentem Amasæ. Per mentem enim amor, sed per tactum opus amoris exprimitur. Unde ille mentem tangit, qui amore opere ostendit. & hæc est vera probatio dilectionis charitatis, secundum illud. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.
- 2. Reg.**
- 1. Io. 3.**

Quatuor rationibus diuitia pilis comparantur: per quas quidem bonus malusque diuitiarum usus, & auaritia detestatio explanatur.
Cap. XXIII.

Diuitia assimilantur pilis.

Primo ratione natiuitatis: quia pili nascuntur ex fumo calido & sicco: dum enim fumus subtilis per poros egreditur, dum ab aere tangitur, exiccatur. Similiter ex fumo calido & sicco, id est, ex auaritia desiderium hominis inflammatur, & humorem pietatis exiccante, procedit diuitiarum accumulatio. Hic fumus id est, amor cupiditatis per diuersos poros, id est, per diuersas vias, & modos lucrandi, & rapiendi proditur, & cum ab exteriori aere, id est, ab exteriori mundi necessitate tangitur, pili, id est, nummi siue diuitiarum cumuli multiplicantur, & crescunt, & præcipue illi quibus multiplicatur huius coguntur accumulare.

- Ezech. 16.** Ezech. Multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem; vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit. In multiplicatione, vel tumore vberum, intellige augmenta familie, & filiorum, & tunc laborat, ut germinet pilus, id est, ut fiat, & crescat diuitiarum cumulus.

Secundo ratione utilitatis, quia pili sunt non solum ornamentum, sed etiam inuamentum corporis, sicut patet in capillis. Similiter diuitia, sunt ad ornamentum dignitatis, & adiuuamentum necessitatis. Unde Philosophus dicit, quod diuitia, sunt organa felicitatis. Et ideo Ambrosius dicit, Diuites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui uti nesciant. nam diuitia sicut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt inuamenta virtutis.

Tertio ratione qualitatis. Nam ubi incute sunt amplius pori, pili excentes, sunt

grossi: ubi autem pori sunt stricci, tenues erunt pili. Sic homines habentes animos largos, siue amplos, faciunt magnas expensas: Sed habentes animos striccos, id est, auaros, tenuiter, & miserabiliter expendunt. Hieronymus. Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit, ut seruus. Qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit, ut dominus.

Quarto ratione varietatis, quia pili variantur secundum ætatem. Unde quando animalia senescunt, pili indurescunt sicut plumæ auium indurantur, quia deficiente humore necessario desiccantur. Sic homines (secundum Philosophum) in senectute efficiuntur illiberales, & duri ad largiendum: & hoc est quando deficit eis bonus humor, id est, bonus amor charitatis. Et hæc auaritia senilis (sicut dicit Seneca) monstruosa est: Monstro, inquit, similis est auaritia senilis. quid enim sibi vult non intelligo. Nam quid absurdius (ut dici solet), quam quominus restat viæ, eo plus viatici querere & via deficiente viaticum augere, Huiusmodi ergo pilos, id est, mundi diuitias lenitate iubentur radere, id est, vni perfecti, & religiosi contemnere.

Doctrinam spiritua'em ad modum cibi fidelibus tradendam esse, ex pluribus in cibi receptione conditionibus necessariis, quæ hic apponuntur ediscitur: & ex diuersitate ciborum doctrinarum pariter ac recipientium varietatem penditur, nec non prædicantis doctrinam similem esse voci modulantis aperitur.
Cap. XXV.

Doctrina spiritualis assimilatur cibo corporali, in quo necessaria sunt 8. scilicet præparatio, masticatio, in loco digestionis receptio, eius in liquorem mutatio, liquoris in humorem conuersio, ipsius per membra distributio, cum membris assimilatio, & incorporatio, siue in naturam corporis conuersio. Sic cibis spiritualis doctrinæ a prædicatore præparatur dum legitur: masticatur, dum in meditatione dilquiritur, in loco digestionis recipitur, dum in memoria reconditur: In liquorem mutatur dum diligenter exponitur: In humorem liquor conuertitur, dum deuote dissentitur: Distribuitur per membra, dum diuersis auditoribus secundum eorum exigentiâ prædicatur: Assimilatur dum attendit, & affectuose

sestus se recipitur: Incorporatur & conuerteritur dum opere perimitur De hoc cibo dixit Dñs, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam Hieron. Disceamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in cælis.

Ioan. 6.
Hiero.

Item doctrina spiritualis debet tradi ad modum cibi. In quo (secundum Galen.) considerata sunt quattuor.

Gale.

Primo cibi substantialitas. Nam aliquis cibus est ex sui natura nutritivus, & naturæ iuvatus. Et huic assimilatur doctrina sana, & catholica, quæ anima spiritualiter sustentatur, & iuvatur ad salutem. Aliquis vero est pestiferus, & corporis corruptivus, sicut cibus venenosus. Et huic assimilatur doctrina prava, vel hæretica quæ mores, vel fides corrumpuntur. Oportet ergo ciborum scire naturam, & doctrinarum discernere qualitatē, ne homo venenum loco cibi accipiat, ne quis falsitatem pro veritate credat. Vnde Eccl. Non te exaudas super omnem escam. Ioan. Nolite enim spiritui credere sed probate, an spiritus ex Deo sit.

Eccl. 35
Ioan. 4.

Secundo attendenda est cibi qualitas, scilicet utrum temperatus sit, vel excedat. Est enim aliquis cibus subtilis, qui de facili digeritur (secundum Avicenn.) ex eo generatur sanguis, qui cito resolvitur a membris, & ideo parum nutrit. Et sic est doctrina multum subtilis rudi populo prædicata, quia parum eos in devotione nutrit, & male intelligitur, & cito a memoria labitur.

Item est cibis grossus, qui tardius digeritur, & pars eius modica multum nutrit: ex quo scilicet grossus generatur sanguis, qui tardius resolvitur a membris. Sic doctrina grossior, & vulgarior hominibus simplicibus magis reficit, & in devotione nutrit, & diutius in memoria persistit.

Item est alius cibis a substantialia temperatus, & talis laudabilis est, quia modum tenet: huic assimilatur doctrina, quæ neque est nimis rudis, neque nimis subtilis. Talis enim laudabilis est, quia simplicibus, & sapientibus satisficit.

Rom 1

Rom. Sapientibus, & insipientibus delictorum sum.

Tertio attendenda est cibi quantitas, ut non sit nimis, neque nimis parva, sed inter hæc media. Nam cibis nimis natura

turam gravat, stomachum inflat, torsiones generat, malos humores generat & augmentat, vomitum & fastidium provocat, calorem naturalem suffocat, ossium & nervorum contractionem causat, ulcera, scabiem, & apostemata procurat, sentum & mortem accelerat Et sic dum homo manducat, ut mortem fugiat inde citius moriatur. Quando vero cibis nimis est paucus, naturam debilitat, visum & sentum hebetat, fluxum capillorum, & c. pluriem generat, thlism ethicam accelerat, corpus extenuat, & peiores induritates, quam repletio causat.

Vnde dicit Hippocrates, quod in tenuibus diebus maxime peccant agrotantes: Cibus ergo si modum inter hoc teneat, re perditam restaurat, virtutem conservat, sanguinem augmenat, calorem temperat, ingenium acuit, vires operandi tribuit, sanitatem perhibet & custodit, & salubrem somnum inducit. Similiter quoque accidit de doctrina spirituali, quæ si sit nimia, id est, nimis proluxa, vertitur in tardiam & multiplex anima nocendum, & ideo perice dicitur. Quicquid præcipies esto brevis, ut cito dicta percipiant animi doctiles, teneantque fideles. Omne superuacuum de pleno pectore manat. Similiter etiam defectus doctrina spiritualis multiplex malum inducit, & magis adhuc nocet, quam eius numerus. Vnde & in poenam hominum peccatorum Deus per prophetam comminatur dicens: Minam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Et hic hunc defectum deploravit dicens, Parvuli perierunt panem, & non erat qui frangeret eis, ergo discrete, & temperata doctrina multipliciter anima prædest, & ideo fidelis, & prudens servus quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illi in tempore cibum menturam.

Quarto consideranda est assumentis necessitas. Nam alius cibis debetur sano, alius agro, alius iuveni, alius seni, alius debili, alius forti, alius laboranti, alius quiescenti. Nam multa sunt salubria sanis, quæ sunt mortifera infirmis.

Item est differentia in sanis. Nam pipere, & alia quæ aliis phlegmaticis sunt incommenda, aliis cholericis sunt venenum: & insipientibus, quæ est mors hominum, est cibis graulissimus passeris. vel cocturici, ut dicit Galenus. Variatur etiam

Hypp.
in anti-
pho.

Amo. 8

Tre. 4.

cibus

Liber Sextus

cibus secundum qualitatem morbi: Nam alius cibus salubris est in quartana, qui est moriferus in pueris: & aliquis qui est vilis in morbi principio, est nocuus in media, vel quando infirmus est in summo. Ex quibus patet, quod cibus varius est secundum diversitatem morbi, & virtutem infirmi, & secundum substantiam, & qualitatem cibi: quæ omnia observanda sunt in doctrina spirituali per quam diversa vitia debent diversimode corrigi. Vnde Grego. Nazian. dicit, quod licet non in una medicina species omnibus adhibetur, ita neq. idem sermo universis congruit. Et iterum secundum qualitatem auditorum formari debet sermo doctrinæ, sicut Grego. dixit. Et iterum. Alia & alia doctrina alios, & alios auditores requirit. Nam grossa doctrina, & facillima, congruit iocundis, id est, insipientibus secundum illud. Tanquam parvulis in Christo lac potum vobis dedi. Sed doctrina subtilis, & difficilis congruit perfectis. Apost. Sapientiam loquimur inter perfectos, Heb. 5. Perfectorum enim est solidus cibus. Debet ergo prædicator diligenter attendere, & ad quid dicat, & quid, & quibus dicat.

Idem doctrina prædicationis debet esse similis voci modulantis, & dulciter cantantis. Nil primo debet esse cordis lætificativa secundum illud, Sicut vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, scilicet cordi. Psal. Lætabor ego super eloquia tua.

Secundo debet esse amoris excitativa. Nam sicut aues vociferando, & cantando excitant se, scilicet mutuo ad amorē libidinis, ita prædicatores vocibus, & verbis suis, debent excitare ad amorem spirituale, sicut de Christo dicit sponsa. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Et Luc. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et nota, quod aures parvi corporis plus vociferantur, quam aures magni corporis, maxime tempore amoris. Aures enim parvi corporis, sunt humiles, id est, despecti, vel qui parvam curam habent de corpore suo. Id sunt magis apti ad vociferandum, id est, ad prædicandum, & excitandum alios ad amorem spirituale, quam illi, qui sunt magis corporis, id est, superbi, vel voluptuosi prædicatores. Hinc est, quod Doctus gentium, & prædicator dicebat. Ego sum manus Apollolorū. Et Thi.

ad monebat, dicens, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

Tercio debet esse possitudo animæ expellens, fallentes eam, & morbi animæ, vitia sunt, quæ prædicationis vox debet exprimere, notificando, & redarguendo, ut curentur secundum illud, Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam: annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Isa. 58.

Quinto debet esse bonæ dispositionis ostensiva. Bona enim dispositio animæ est per poenitentiam, & virtutes: quia virtus (secundum Aristophum) est dispositio perfecti ad optimum: Prædicatoris igitur vox non solum vitia debet ostendere, sed etiam ad curam poenitentiae inducere, & in super ad virtutes. Ad virtutes enim horrabatur Apostolus, dicens, Abijciamus opera tenebrarum, scilicet peccata, & induamur arma lucis, scilicet virtutes. Psalm. Vox enim Domini in virtute. Psal. 28.

Quinto debet esse laboris sublevariua, sicut vox musica & armonica, quæ est naturæ consona, quæ non solum delectat homines, sed etiam iumenta, sicut patet in bobus, quæ ad laborem magis cantu, quam stimulo excitantur. Talis erat vox Christi dicentis, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Apocal. Audiui vocem de celo dicentē mihi, Scribe, Beati mortui, &c. A modo enim iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Mat. 11. Apoc. 9.

Sexto debet esse tardij ablativa: sic enim vox musica attediatos, & accitiosos recreat, & lætificat. Hier. Audietur vox gaudij, & lætitiæ. Contra autem vox terribilis & horribilis non delectat, sed attediat. Vnde dicit Constan. quod interrogatus quidam quare homo hominibus grauior esset ad audiendum, quàm aliquod pondus corporeum: respondit, Homo horribilis est animæ pondus, sed alia pondera grauant corpus. Sic sunt quidam prædicatores, qui siue ex nimia prolixitate, siue ex inepta prolotione, siue ex vocis ineptitudine, siue ex incongruitate materia non delectant, sed grauat auditores. Hier. 33.

Septimo debet esse ætatis, & sexus discretiva. Nam videmus, quod animalia secundum discretam ætatem, & ætatis habent diversitatem in voce. Vnde Philosophus dicit, quod causa ætatis, & alter rationis, & vocis, est secundum alterationem ætatis, de animalibus. Vnde

Vnde vox iuuenum animalium est acutior voce senum, & vox mulierum est acutior, quam virorum. Vnde (sicut ipse dicit) multa feminae, & multi iuvenes vociferant voce acuta. Grauitas autem vocis sequitur tarditatem motus, quia scilicet aer multus tardè mouetur. Matres autem, & senes mouent multum aerem, & ideo sunt grauioris vocis. Nervi & arteriae habent fortiores masculi, quam feminae, & senes, quam paruuli, & non castrati, quam castrati, eo quod propter debilitatem mouent paucum aerem. Et quod paucum est, mouetur velocius,

Arist. 3.
de ani.

Grego.
in past.
Apoc. 8.

Psal. 25

& vox velox est acuta, & ideo propter debilitatem nervorum, iant voces castratorum similes femininarum vocibus. Dicit etiam Philosophus, quod feminae sunt acutiores & subtiliores vocis, quam masculi, praeter vacuam, quae habet vocem suo masculo grauiorem. Sicut igitur sonus vocis naturalis est discretus aetate, & sexuum, sic etiam sonus, seu vox praedicantis debet discernere aetatem, & sexum: quia aliter admonendi, sunt iuvenes, aliter senes, & aliter viri, & aliter mulieres, sicut docet Gregor. Apoc. Audiui vocem aquarum mulierum, id est, doctrinam.

Optauo debet esse laudis acquisitio, non tamen suis sed Dei. Psal. Vi audiam vocem laudis tuae.

Non debet esse affectionis audientium immutatio, sicut facit vox musica & armonica, per cuius dulcem armoniam interdum infirmi, iam sanati, & benedicti ad sensum mentis reuocantur. Sic vox praedicantis frequenter malas affectiones facit conuerti in bonas, sicut refert Conit. quod Orpheus poeta, & modulator optimas suas, temperantes ad conuicta me inuicant, ut se ex me delecent. sed ego in illis dele-

cor
cum quibus possum animos eorum
delectare deus ad nra infortu-
dinem, de tristitia ad lau-
dum, de auidia ad lar-
gitatem, de timore
ad audaciam.
c. 11.

Sacri doctores quinque rebus naturalibus proprietatibus comparantur: quidone hepatis, sanguinis, & dactyli significant, explanatur.
Cap. XXVI.

DOctores sancti assimilantur renibus. Primo, quia renes sunt calidi, & naturalis caloris conservatiui. Sic sancti doctores, sicut in se ipsis sunt feruidi, ita etiam sunt in alijs sua doctrina ignea spiritus sancti accendunt, & conservant. Talis erat doctrina Christi, de qua dicitur: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis?

Luc. 24

Secundo, quia renes sunt frigiditatis dorsi temperatiui. Vnde sunt renes pinguedine cooperti, ne ex frigiditate dorsi destituantur rationem. Per dactylum autem intelliguntur homines duri, vel homines rebus secularibus, quae retro sunt, totaliter dediti, quorum frigiditas, id est, malitia aliquando nimis exercebatur, nisi eam sanctorum vitiorum doctrina, vel arguito temperaret. Vnde de Herode habetur, quod metuebat Iohannem, & audire eo multa timebat: Psal. Incre-

Matt. 6.

Psal. 25

puerunt me renes mei. Tercio, quia renes sunt a concacitate epatis aquosi humoris attractiui. Vnde & facti sunt carniui, & facti propter facilitatem aquosae humilitatis attractiui. Concacitas autem hepatis, est profunditas scripturae sacrae. Ex hepate enim quatuor humores materialiter oriuntur, & sic ex scriptura sacra quatuor sensus trahuntur, scilicet literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus. Ex hac ergo hepatis concacitate, id est, profunditate trahunt sancti doctores, & hauiunt aquam doctrinae, quam populis effundant abunde: sed quia hanc tam doctrinam, & omnem suam intelligentiam sub huiusmodi doctores sanctae Ecclesiae restinguunt, dicitur Isa. Lili hoes cisternarum re Isa. 11.

Quarto quoque, quia renes sunt sanguinis colarii: dicit enim Celsus, quod ad hoc sunt facti, ut ab hepate aquaticum sanguinem superius, cum deperirent, & eius colamentum, id est, urinae ad vesicam deponerent. Et hoc etiam dicit Aristoteles. In sanguine itaque intelligitur vita hominis, quia sine sanguine homo non vivit: etiam in alijs sancti doctores suis discipulis pulsanant, dum peccatores conuertunt.

Arist. 2.

de ani.

& eos

Liber Sextus

& eos a peccatorum seculis faciunt
Hier. 15. separari. Vnde. Hier. Si separas pre-
ciosum a villi

Quinto, quia renes sunt seminabilis
humoris generabiles. Vnde continet tam
bos. in quibus dicitur esse causa venerar
voluptatis, quasi autem humor semina-
bilis est doctrina spiritualis, qua Deo ge-
nerat filios non carnis, sed spiritus: qui
humor per sanctorum doctorum ora in-
funditur. Vnde Apostolus dicit in Chrl
1. Cor. 4. sta lesa per eu angelum ego vos genui.

Vnde doctores Ecclesie ab ipso capite
Christo suo mytico corpore tanquam
renes in carnali corpore vtiliter possiden-
tur. Vnde ab ipsa sancta Ecclesia ei dicitur.
Ps. 139. Tu possedisti renes meos. Quos etiam
ad aliorum salutem inflammati petebat
dicens. Vre renes meos, & cor meum.

*Quas partes dominus habere debeat, ut merito
sedam dominari queat: ac qua vitia ty-
rannum efficiant breuiter perspicit.*
Cap. XXVII.

Dominum laudaliter subditis docet
ipsum nomen Domini. Nam hoc
nomen Dominus, videtur importare quin
que conditiones.

Primo enim videtur esse nomen po-
tentis. Vnde a Deo, a quo est omnis po-
tentia, dominum est statutum. Alioquin
non daretur respublica, neque huma-
na societas esset tuta, neque hominum
actio esset pacifica, vel quieta: Sublata
enim de medio iustitia potentia, libera
euer malitia, neque innocentia esset tu-
ta, sicut dicitur Psal. Iusta ergo domina-
tio subditos non opprimit, nec repellit.

Item bonus Dominus seruos non de-
fert, sed pro eius aduersariis se opponit
videtur Gerg.

Secundo, hoc nomen Dominus, est
nomen aequitatis, Psal. Iustus Dominus,
Scilicet dilexit, aequitatem vidit vul-
nus eius. Vnde iustus Dominus per viam
iustitiae & aequitatis, lites & causas inter
subditos dirimit, & unicuique quod suum
est restituit, contra malitiam gladium tra-
hit, pro innocentia defendenda tiulum
iustitiae rationis opponit: Maleficos pun-
it, viduas & orphanos de manu oppri-
mentis erigit: praedones, & fures impe-
dit: & per acceptam a Domino potentia-
tem non secundum imperium voluntatis,
sed secundum dictamen rationis, &

secundum legis imperium, vniuersa di-
spont.

Tertio Dominus est nomen liberali-
tatis. Nam boni Domini sunt liberales,
& plj. Hester. Cum, inquit, totum orbem
mea ditioni subiugarem, nolui poten-
tia abusi magnitudine, sed clementia, &
lenitate gubernare subiectos. Bonus Do-
minus plus amari, quam timeri appetit,
non hominibus, sed bestialiter viuenti-
bus se praesse agnoscit. Vnde dicit Gre.
Homo, inquit, non rationalibus, sed ir-
rationalibus animalibus est praelatus,
ut non ab hominibus, sed ab animalibus
timeatur. Omnes enim homines natura
gignit aequales, sed pro varijs meritis
alios alijs dispensatio diuina prapofuit,
ut saltem propter humanam potentiam
peccare timeant qui diuinam iustitiam
non formidant.

Quarto hoc nomen Dominus, est no-
men nobilitatis. Vnde dicitur. Tuli de
tribus vestris sapientes, & nobiles, &
posui eos Dominos: debent enim Do-
mini esse, & anima, & carne generosi.
Nam (ut dicit Ambr.) natura in anima-
libus nobiliores, & fortiores praponit
aliorum reges, & duces: ergo quod ser-
uatur in tumentis, & animalibus, non
seruabitur in hominibus?

Quinto, quia Dominus est nomen ti-
moris, & honorabilitatis. Eph. Serui obe-
dite Dominis vestris carnalibus cum ti-
more. Vnde per bonum Dominum tota
patria timeretur, & honoratur, eo quod
cuncta pacificat, & discordes sedat, &
aduersarios procul pulsat.

Item nota, quod tyrannicum domi-
nium quatuor vitia faciunt.

Primo auaritia. Nam tyrannus, & ma-
lus Dominus subditos non iuuat, sed
spohat. Mich. Qui violenter tollitis pel-
les &c.

Item propter munera iustitiam violat,
& pauperi, & viduae non iudicat. Mich. Mich. 3.
Audite principes Iacob. & duces domus
Israhel, nunquid vestrum est scire iudiciu?

Item exactionibus populum saepe vex-
at. Isa. Populum meum exactores spo-
liauerunt.

Item occasiones quarit, ut rapiat, Isa. Isa. 52.
Absque causa calumniatus est eum.

Secundo, facit tyrannidem iniustitia,
quia subditos paenis flagellat. Isa. Da-
bo Ae yptum in manu dominorum eru-
delium.

Item

Isa. 10. Item statuta iniqua ordinat. Isa. Vā qui condunt leges iniquas.

Item aliena tanquam propria vendit, & sua ege omnia putat. Regum. Filios vestros, & agros tollit.

Item malorum dactis fidem accommo-
dat. Prover. Princeps, qui libenter audit
verba mendacii, omnes ministros, habebit
impios.

Item fidem nulli, primo Machab. Iu-
rauit illis rex &c.

Item suos fideles male remunerat :
Exemplum de Laban.

Tertio facit tyrannum superbia, quia
tyrannus timeri, non amari curat.

Item nullius servitium acceptat, sed
omnia ex debito sibi fieri putat, Iudith.
Nec tamen ista facientes ferocitatem
eius &c.

Quarto tyrannicum vitium est intem-
perantia, quia alijs laborantibus ipse co-
meditionibus vacat; Eccl. Vā tibi terra,
cuius rex puer est, & cuius principes ma-
ne comedunt.

*Ecclēsia fides quinque rationibus cuti assimila-
ri, & que necessitas quanta sit, non cessat
sacra scriptura etiam demonstratur exēplis.
Cap. XXXIII.*

Fides ecclesie assimilatur cuti, siue
pelli propter quinque.

Primo ratione inclusionis. Nam cutis
est superficies corporis, quæ carnem, &
ossa continet, & includit. Sic in fide ca-
tholica fortiores sunt, qui designantur
per ossa; & imbecilliores, quæ signantur
per carnes: Vnde etiam cutis vocatur
corium, eo, quod corio caro tegatur, Job.
Pelle & carnis vestitus me, ossibus &c.

Secundo ratione defensionis: Nam
cutis omnia interiora munit, & defendit.
Vnde cutis, pro defensione totius corpo-
ris omnibus periculis, & passionibus se
exponit. Vnde secundum Cōstat. ha-
bet tenuitatem, ne nimis corpus impe-
diat; habet soliditatem, ut melius quod
est intra, contineat, & facilius exteri
læsioni resistat. Vnde etiam vocatur pel-
lis eo, quod a corpore exteriore pellat
inimias, ventos, & pluvias, frigoris, &
caloris perferat iniurias. Recte ergo fides
est cutis, quia omnia membra ecclesie
fide protegantur, & ab inimicis persecu-
torum, & a ventis, tentationum, & a plu-
vijs, id est, falsis doctrinis, & hereticorum

Vnde Apostolus. In omnibus assumet. Eph. 6
tes sicutem fidei.

Tercio ratione inclusionis. Nam cutis
secundum varias membrorum disposi-
tionem ac constitutionem, nunc se ostendit
hinc, nunc se extendit. Sic fideles tempo-
re persecutionis secundum varias de-
fensionis utilitatem, seu necessitatem, quan-
doque conueniebant fidem suam, perse-
cutionem declinando, siue fugiendo :
quandoque vero extra se habebant, persecu-
tionibus se offerendo : & hoc faciebant
viti ecclesie, & perfecti, sicut Apostoli,
& conuulsi. Psalm. Extendens cœlum
sicut pellem. Ps. 103.

Quarto ratione purgationis. Est enim
cutis tota plena poris, & maxime in par-
te capitis, propter expressionem fumose
superfluitatis per calorem. Dum enim
pori aperiantur superfluitates intercreta-
te per vapores, & fadotes purgantur.
Sic fides catholica habet ad modum cutis
multos poros, id est, multas vias, &
modos ad purgandum animam a pecca-
tis, scilicet per penitentiam, per elemo-
synam, per baptismum, & huiusmodi,
Actu. Fide purificans corda eorum. Act. 15.

Quinto ratione passionis, quia cutis,
siue pellis multipliciter patitur. Nam pa-
tuitur incisionem, excoriationem, verbe-
rationem, & multa alia quasi innumera-
bilia : quæ omnia etiam sancti martyres
pro fide passi sunt, sicut pelles. Heb. 11
vero ludibria, & verbera experti &c.

*In quibus videretur spiritualium praeconia ani-
mi fortitudo, & quæque sunt barba
naturalibus similitudinibus reserunt delecta-
re. Cap. XXXIII.*

Fortitudo virtutis spiritualium assi-
milatur barbae. Vnde pili barbae, siue
opera fortis personarum quod pili ex
multis.

Primo, quia barba est faciei virilis or-
namenta : & similiter ex fortitudine mar-
tyrum. Vnde de alioque fortitudo nota
facies immo virtutis corpus ecclesie de-
coratur, & ornatur. Vnde de ipsa eccle-
sia dicitur : Fortitudo, & decor indu-
mentum eius.

Secundo, quia barba est metallatum
humana. Nam lani villis, & non s ma-
xillares mactat, eam a rursus induruit
defendit, quasi autem maxillæ ecclesie
sunt,

Liber Sextus

sunt predicatorum, qui cibum spiritualis doctrinae alijs contemunt exponendo, & praedicando, ut inde fideles capere inuenerint: illi dicunt habere barbam, id est fortitudinem boni operis, vel fortitudinem contra tentationes, qua singulis peccatis repellatur ab eis, ne scilicet cum alijs peccatis in ipsi reprobi efficiantur. Debeat esse barbatus, id est, formam operum abulare, ut scilicet, quod verbis suadent, operibus corroborat. Unde sine robore talis barba non congrue non laudabiliter exstat ad opus doctrinae. Unde Daniel misit nuncios suis: Manete in Hiericho, donec crescat barba vestra.

Tertio, quia barba est caloris, & vigoris naturalis indicativa, propter quam causam vis solus barbam nutrit, non autem mulier, quia mulieres calidiores sunt naturaliter senilibus, & maioris vigoris, & ideo in manibus ramus, qui est pilorum materia, magis quam in feminis augmentatur. Unde accedit etiam quandoque in mulieribus caliditas, & humiditas complexionis, quae videntur barbescere. Sic illi, qui abundant in calore, & vigore dilectionis, habent animum virilem, & ideo in eis fortitudo, & ad peccatis resistendum, & etiam ad bene operandum: propter quod dicitur, quod fortis est, ut mors dilectio. Si quidem mors sic est fortis, quod ei nullas potest resistere, & compelli, etiam peccatorem multa bona facere, quae nunquam vis, facere voluit. E contrario autem illi, qui sunt ingidi a calore charitatis, habent animum remissum, id est debilem. Unde erunt barba fortitudinis ad operandum, vel ad resistendam tentationibus.

Quarto quoque, quia barba est diuersarum agurarum interceptiva. Nam sicut Philo sophus dicit, si humor unde barba generatur, fuerit calidus, fumosus, & siccus erunt pili barbae sicut & capilli crispi, & in se reflexi, & inuoluti. Et hoc accidit, quia per duas vias vadit coratias. Nam pars terrestrius mouet inferius, calor vero mouet superius, & sic translauntur pili, & fiunt crispi. Talis est fortitudo luctantiam cum carne, vel mundo: qui licet ex parte spiritus habeant calorem charitatis, ex parte tamen mundi habent rumam vanitatis, ex parte carnis licetatem, siue auiditatem deuotionis. Et ideo sicut ex feruore spiritus trahuntur superius, ita ex infirmitate carnis trahuntur inferius.

Et sic efficiuntur aliquo modo reflexi, siue crispi, id est non uniformes, sed varij. Et de hac varietate loquitur Apostolus, dicens: Rom. 7. Inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. Si vero vapor ex quo generantur pili fuerit humidus multum, erunt pili leues, & lōgi. Sic etiam illis in quibus est humor multus deuotionis & gratiae, pili, id est, opera eorum forma sunt, eis leuia id est, sauiua ad faciendum, & longa ad continuandum, & hoc est vnguentum, scilicet deuotionis, & gratiae, quod (sicut dicitur,) Ps. 133. descendet in barbam Aaron.

Quinto, quia barba est multipliciter defectiva: Nam in aliquibus non creuit, sicut in pueris: quia quamuis sint humidi, & calidi, tamen quia fumosa illa substantia, quae est pilorum materia, transiit in augmentum puerorum, ideo non superfluit, ut conueniatur in pilos. Tales sunt, qui licet sint iuuenes, & fortes, tamen fortitudine sua non viuunt ad Dei seruicium, vel in operibus bonis, sed potius pro mundo, & in peccatis. In aliquibus vero barba canescit, sicut in senibus propter debilitatem ipsius caloris, & abundantiam frigoris. Et sic etiam accedit tepescens in calore diuini amoris, quia etiam pili barbae, id est, exteriora penitentiae opera in eis immutantur, & debilitantur. In aliquibus vero barba defluit ex caloris, & humoris interceptione, ut in castratis: vel ex humoris corruptione, ut in leprosis. Intercipitur autem calor amoris, & humor deuotionis per peccata spiritualia, & corrumpitur per peccata carnalia, & ideo utrobique denecit barba, id est, fortitudo vera.

Quoniam Dei gratia potissimum humilibus est parata; idcirco hic uere ipsi medulla quing; insignibus est assimilata exemplis. C. XXX.

Gratia Dei assimilatur medullae. Primo ratione suae generationis: quia medulla in concauitatibus ossium generatur. Sunt autem concauitates ossium humilitates mentium, quibus solis gratia Dei infunditur, secundum illud, Deus superbis resistit, humilibus autem fac. 4. dat gratiam. Secundo ratione complexionis, quia medulla, (ut dicit Constan.) est calida, & humida, sic gratia Dei est calida in quantum

quantum indurit, & accendit charitatem; & humida inquantum emollit ad pietatem facit enim eas in quibus est ferientes ad Deum, & pios ad proximum.

Sap. 4. Sapient. Apud Deum nota est, & apud homines: apud Deum, scilicet per charitatem, apud homines per pietatem.

Tertio rationis irrigationis, quia ossa irrigat, & confortat, & eorum frigiditatem temperat. Nam sua caliditate temperat eorum frigiditatem, & sua humiditate eorum siccitatem. Anima enim sine gratia est sicut terra sine aqua, scilicet frigida, & arida: unde Psalm. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Sed gratia Dei non solum sicut aqua tollit eis ariditatem, id est, operis boni sterilitatem, sed etiam, ut ignis, vel Sol tollit eis frigiditatem, id est, confusum & immobilitatem peccati constringit, & immobilizat, sicut patet de rigore corporali in aqua congelata: Unde gratia Dei multum confortat animam: generat enim in ea, (secundum Bern.) osium preteritorum peccatorum, contemptum presentium, & desiderium bonorum futurorum.

Pf. 142. Quarto ratione nutritionis, quia medulla, (ut dicit Constant.) nutritur ex purissimis partibus, & vinctuosis humoribus: sic gratia Dei nutritur ex purissimis operibus, & deuotis orationibus. Bern. Gratia balsamam purissimum est, & ideo purum, & solidum, & profundum vas requirit.

Ber. de li. arb. Quinto ratione mutationis, quia medulla, (ut dicit Varro) mutatur, ut luna. Nam crescente luna, ipsa crescit, & decrecente decrecit: & hoc tam in animalibus, quam in arboribus patet, quorum medulla in plenilunio augmentatur, & in alio tempore minoratur. Per lunam igitur, quae est planetarum inima, humilis intelligitur anima in qua secundum augmentum, vel diminutionem humilitatis at mutatur, & crescit gratia salutaris. Quia quanto quis efficitur humilior, tanto, & gratia plenior, & quanto magis superbus, tanto magis a gratia vacuus: unde Bern. dicit. In veritate audire nil quae efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, & recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniatis, non alium sapere, sed timere. Altum enim sapere, ad superbiam peruenit, timere vero ad humilitatem. Ad hoc etiam

Ber. in Cant. facit, quod dicit Chrysostomus. Aliquando, inquit, plerique vitam habentes mundam, in eam non accipiunt gratiam, ne in superbiam adhelescentur, ne induriantur ventositate iactantiae, ne altitudo muneris negligentiores efficiat. Eccl. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Gula vitium quantum hominibus obest, quantumque deest ab eo sit: ex multis gutturi naturae actibus, ipsaque pinguedinis sensibus facile perspicitur. Cap. XXXI.

Gulositas, & voracitas assimilatur gutturi.

Primo, quia guttur est cibi, & potus in stomachum inducivum: habet enim guttur duplicem concavitatem, habet unam ad attrahendum aerem, & anhelitum perficiendum, & aliam ad cibum recipiendum. Et haec duplex via quodam operculo, quod epiglottum dicitur, distinguitur. Quod utique se habet in superficie gutturi ad modum ventris ad vitruque foramen gutturi aequaliter se habentis. Sicut igitur guttur est cibi, & potus receptivum, & stomachi impletivum, ita homo vorax & gulosus ad hoc principaliter intendit, ut cibum, & potum accipiat, & ventrem suum impleat. Unde de tali homine dicit consuevit, ipse est totus gula. Psal. Sepulchrum patens est guttur eorum, gl. propter voracitatem. Quia sicut sepulchrum aperitur ad suscipiendum cadavera, ita vorax semper inhiat ad cibaria recipiendum.

Secundo, quia guttur est delectationis ciborum perceptivum. Est enim delectatio cibi in modico transitu gutturi: propter quod dicit Philosophus, quod quidem multum est delectatio habere collum gruis, scilicet, ut diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gula. Homo enim gulosus in cibo solum delectationem, quaerit non necessitatem, vel utilitatem: Et de talibus dicit Apostolus Philipp. Quorum Deus ventris est.

Tertio, quia deglutitio cibi, vel potus, spiritus, id est, aeris attractionem impedit. Nam cum natura cibum deglutit, foramen anhelitus claudit, & alium foramen ad recipiendum cibum aperit: cum autem aerem attrahit, foramen de-

Chrysostomus. Aliquando, inquit, plerique vitam habentes mundam, in eam non accipiunt gratiam, ne in superbiam adhelescentur, ne induriantur ventositate iactantiae, ne altitudo muneris negligentiores efficiat. Eccl. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.

Philosophus, quod quidem multum est delectatio habere collum gruis, scilicet, ut diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gula. Homo enim gulosus in cibo solum delectationem, quaerit non necessitatem, vel utilitatem: Et de talibus dicit Apostolus Philipp. Quorum Deus ventris est.

Aristoteles. Echi.

Phil. 3.

Liber Sextus

bi penitus claudit. Nam si de cibo, vel potu subintraverit aliquid foramen: aeris, via spiritus clauditur: & nisi a natura citius repellarur, animal suffocatur. Nichil enim sic timetur in omnibus passionibus gutturis, sicut amissio ipsius aeris a quo non potest animal per xx. partem unius horæ sine periculo abstinere. Sicut igitur deglutitio cibi in gutture impedit spiritum, id est, aeris attractionem, ita gulositatis delectatio impedit spiritalium consolationum perceptionem.

1. Cor. 2.

Bern.

Vnde Apostolus dicit, Animalis homo, id est, gulositas, & voluptuositas non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Delicata est enim, (ut dicit Bern.) divina consolatio, & non datur nisi amittentibus alienam.

Item gula vitium quantum nocivum sit animæ, & corpori, ostendit pinguedo corporis.

Primo quidem, quia pinguedo nimia, est pessimorum morborum generatua. Nam (sicut dicit Const.) Pingua corpora, & nimia adipe plena, sunt pessima, & morbis pessimis præparata, eo quod calor naturalis sæpe in talibus suffocatur, & via spiritus pinguedine clauditur, & sic ad regimen corporis, ut spiritus influat, denegatur. Et addit, quod corpora omnia pingua propter hominem superfluam abundantiam incurrunt sæpe infirmitatem proximam, & tardissimam curam. Nam pondere pinguedinis pressa, non se exercent, non laborant, & sic nec superflua minuuntur, nec congelata pinguedo dissolvitur. Vnde calor naturalis suffocatur, & subito mors inducitur, nisi ei citius succurratur.

Secundo, quia pinguedo est actionum animæ, scilicet sensus, & intellectus impeditiva. Vnde Hieron. dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem: & ideo abstinentia confert intellectui.

Tertio, quia est complementi generationis animalis tardatua.

Vnde dicitur in Anonif.

quod mulier nimis
pinguis non co-
cipit, si non
macre-
scit,

eo, quod pinguedo
matricis semina
interclu-
dit.

*Humilitatis virtus, quæ genibus comparatur, quæ hominibus conferat quatuor demonstra-
tur exemplis, cum etiam sapientia sepe contin-
gendam ad Deum vite placandum, edocetur.
Cap. XXXII.*

Humiles assimilantur genibus.

Primo quidem, quia humilitas est mater concordie, & hoc significatur in genibus. Quia gena (ut dicit Isid.) sunt coniunctiones femorum, & cru-
rum. Vnde secundum eum femora extenduntur ab inguinibus usque ad genua. Per femora autem possunt intelligi soci-
minæ, eo quod in illa parte sociæ discernuntur a viris: per crura vero, quæ fortiora sunt, possunt intelligi viri. vel per femora intelliguntur superiores: per crura vero inferiores. Non igitur potest esse concordia, siue inter socias, & viros, siue inter superiores, & subditos, nisi mediante humilitate. Nam per humilitatem superiores inferioribus inclinantur. Et iterum per humilitatem inferiores superioribus obediunt, & subduntur. Inter superbos vero e contrario semper sunt iurgia. Vbi vero sunt humilitatis genua, ibi pacis & unitatis concordia.

Secundo, quia humilitas est soror sapientie: & hoc etiam signatur in genibus quæ mira fraternitate oculis coniunguntur. Nam cum quis gignitur, ita formatur, ut gena solum ad oculos teneatur, quorum coniunctione foramina oculorum causantur. Et ideo est, quod dum homines genua flectunt, facilius lachrymas fundunt.

Item dum oculi coram iudicibus plorant, genua se flectunt. Oculis autem assimilantur sapientes, quia genua oculis coniunguntur. Et quod ibi locantur oculi ubi genua infinguntur, signat, quod ubi humilitas, ibi sapientia. Et utrumque est necessarium in compunctione, & ad placandum summum iudicem Deum, scilicet sapientia, quæ mentem compungat, & ad fleendum moueat, & ex cognitione culpæ, & offensæ; & etiam humilitas, quæ mentem, & corpus inclinet ad satisfactionem iustitiæ.

Tertio, quia humilitas est opposita superbis. Nam genua sunt vocata eo, quod in vtero sunt genis opposita, & a genis, sunt genua cuncta. Per genas autem, quæ sunt in superioribus locata, & quæ maxillas continent conterentes, superbi signa-

Pro. 11.

significantur superiora petentes & alios per violentiam contententes. Et sunt duæ gentes, idest duo modi superbi, una est de spiritualibus, alia de temporalibus, quibus opponuntur duo genera. i. duo modi humilitatis: Primus est paupertas spiritus quæ est, ut homo recognoscat se spiritualibus indigere: & ea a se non habere, alius est temporalium despectus.

Quarto quoque, quia humilitas est amica abstinencia: Nam per abstinenciam caro humiliatur, sicut Amb. dicit: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas. Et hæc abstinencia signatur in genibus quæ sunt depauperata a carnositate & pinguedine propter moris continuacionem. Nam multum carnositas, & pinguis de facili opilat, & sic actio virtutis sensibilis impeditur. In quo etiam significatur, quod per abundantiam, & vltum delictatum, impeditur & actio virtutis, & continuatio laboris.

Peccatores incorrigibiles esse penitus à bonorum societate expellendos, dentium unico manifesta in exemplo Cap. XXXIII.

Infectiui aliorum, & incorrigibiles, sunt eradicandi. Cuius exemplum apparet in dolore denuum, quia (secundum Auicenn.) quando dens dolorosus non recipit omnino curam, quia quocunque somento mitigetur, itatim post modicum redit, & lætatur etiam alios dentes, propter illud quod ex ipso transit ad eos, & non inuenitur via ad eius rectificationem, tunc cura eius est sola eradicatio. Sic cum homo est malus, & non recipit curam, i. correctionem, quia dato, quod verbo aliquo vel poena ad modicum cohibeatur, statim tamen redit ad præstinam malitiam, immo etiam alios inicit, & trahit: tunc et talis per mortem, vel expulsionem est omnino eradicandus. Apostolus Abscindantur qui vos conturbant. Et iterum de fornicatore incorrigibili loquens dicit, 'Expurgate verus sementum. Unde Hiero. dicit, secunda sunt putridæ carnes & scabiosa ouis a caulis repellenda, ne totius corporis massa oues, & pecora ab ea corrumpantur, & putrescant, & intereant. Aug. In Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressa est, totam urbem eius flamma populata est.

Gal. 5.
1. Cor. 5.

Hier. &
24. q. 3.

Aug.

Unico puerorum exemplo, corporis infirmitatem nonnunquam animam ipsam periclitari, a peccatisque custodire confirmatur.

Cap. XXXIII.

Infirmitas corporalis interdum præferuat hominem a peccatis, sicut pueri quibus in partibus capitis accidunt vlcera, & apostemata, & adeo fluxus narium, præseruatur ab epilepsia (ut dicit Auicenn.) quia sic purgatur humiditas cerebri, quæ si non purgaretur induceret epilepsiam. Sic etiam per infirmitatem corporis purgantur, & remouentur interdum tentationes, & malæ dispositiones malis, quæ facerent hominem (nisi sic purgaretur) ruere in peccatum. Sen. Infirmitas mea gratias ago, quæ cogit me non posse quod non debeo velle. Apostolus, Virtus in infirmitate perhibetur.

Immunditiæ corporalis varietas & quales in veteri lege reputabantur immundi, eorumque significatio multiplex clare definitur.

Cap. XXXV.

Immunditiæ spirituales vitiorum assimilantur immunditiis corporaliū morborum. Nam in lege veteri reputabantur immundi leprosi, & patientes fluxum sanguinis, & patientes fluxum seminis: & adauer etiam hominis mortui reputabatur immundum, & quicunque aliqua immunda tangebant, immundi reputabantur. Per immunditiam ergo leprosi significabatur immunditia hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina contagiosa est, sicut & lepra, tum quia nulla salua doctrina est quæ vera talis non admisceat, sicut in superficie corporis leprosi apparet quædam distinctio quarundam macularum ab alia carne integra. Per immunditiam vero mulieris sanguiflua designatur immunditia idolatriæ propter immolationem cruorem. Per immunditiam autem seminis significabatur immunditia vana locutionis, eo quod semen est verbum Dei. Per immunditiam contus, & mulieris parientis, designabatur immunditia peccati originalis. per immunditiam mulieris menstruæ designabatur immunditia mentis per voluptates emollitæ. per immunditiam vero cadaueris cuiuslibet, signatur immunditia peccati mortalis, quod est mors animæ. Et immunditia

i. h. eadem

Liber Sextus

ditiam vero contactus rei immundæ, designatur immunditia consensus in peccatum alienius. Vnde, & ista. Exite de medio eorum, & separatimini, & immundum ne tetigeritis.

Accidiosis ac voluptuosis impatientia, præcipue aliquid sufferendo contingere ex tribus dorsi doloris causis atque exemplis non difficulter cognoscitur. Cap. XXXVI.

Impatientia tolerandi, vel sustinendi onera, & gravia, præcipue inuenitur in accidiosis, & voluptuosis, & opulētis. Cuius exemplum est in dolore dorsi. Nam dolor dorsi, licet possit ex pluribus causis, tamen (secundum Auic.) causæ eius præcipue sunt tres, quia aliquando accidit propter frigus complexionis, & phlegmatis crudi, aliquando vero propter multitudinem coitus, aliquando vero propter repletionem magnæ venæ, quæ est supra dorsum. Quia igitur dorso feruntur onera, congrue per dolorem dorsi impatientia accipitur incommoda, & onerosa sustinendi. Nam cui dorsum doli, onus sustinere non potest. Sed frigus, quod est huius doloris causæ, refertur ad accidiosos, in quibus refrigerat spiritus fetore chauris expulso. Vnde in corporalibus cibis ea quæ accidunt, communiter frigida sunt. Coitus vero frequentia pertinet ad voluptuosos, qui carnis delectationes sequuntur. pluitudo autem venæ magnæ pertinet ad ditiores opulentos, qui domos plenas habent temporalibus otuitis. In his ergo est dolor dorsi. impatientia, & impotentia gravia tolerandi, quia accidiosi, & pigri non possunt pati laboriosa propter defectum caloris caritatis quæ facit omnia leuia. Voluptuosi non possunt pati penosa propter mollietatem carnis, quia est delectabilibus assuecta. Sed opulenti diuites non possunt pati iniuriola propter elationem mentis quam facit diuitiarum affluentia. Nam diuites sicut dicuntur

Aristo.
Rhe.

Philosophi, faciunt
homines claros,
& contumeliosos.

Inuidia malignitas, inuidorumque tristitia unde ortum habeat, per tres ipsorum dentium descriptus dolor manifestatur. Cap. XXXVII.

Inuidia assimilatur dolori, siue putrefactioni dentium. Vnde dicitur. Putredo osium, iniuria. Dolor namque dentium (secundum Auicem) causatur ex tribus, quia causa dolorem faciens, aliquando est in ipsa substantia dentium: quandoque vero in nervo quæ est in radice eorum, quandoque vero in gingiua, ubi etiam quandoque fit apostema, & additio carnis nati, in ea in qua recipitur materia, quæ omnia sunt doloris dentium causa. In his ergo designatur triplex causa tristitiæ, seu doloris inuidorum. Nam aliquando inuidet viuis alteri de personali bonitate, aliquando vero de honoris dignitate, quandoque vero de lucri, vel diuitiarum prosperitate. Quando igitur dolor inuicem est de persona, tunc est velut dolor dentis radicans in substantia. Quem do vero de dignitate, vel honore, tunc est sicut dolor proueniens ex nervo. Nam quasi radix dentis est virtus probi hominis cui nervus coniungit, quia virtutem probi hominis sequitur præmium honoris, unde nervus radicans est honor virtutis, ex quo sequitur dolor dentis, id est tristitia inuidentis. Quasi autem gingiua quæ dentes circumdant, & vestiunt sunt temporales diuitiæ quibus homines circumdantur, & fuleiuntur: quibus quandoque iungitur apostema, id est putrefactio inuidiæ, quia scilicet præcipue diuitibus ab alijs inuidetur. vel tunc apostema nascitur ex gingiuis, quando auaritiæ, vel superbiz pestis nascitur ex diuitijs. quandoque etiam caro adnascitur, scilicet cum filij generantur quæ omnia sunt dentibus, id est ipsis inuidentibus causa doloris, & tristitiæ. Est enim inuidia tristitia in alienis bonis prout Philosophus dicit.

Pro. 14.

Aristo.
Rhe.

Iusti

Iusti verſus inique viri quomodo in iuſtitia conſeruentur, a peccatis purgentur, & eorum perfecti a compunctis oriuntur pluribus de patris proprietatibus ac exemplis inſigniter explanatur. Cap. XXXVIIII.

Iuſti, & perfecti viri aſſimilantur hepato.

Primo quidem, quia hepar eſt ſtomachi iuuuatiu. Nam in hepate ſunt quædam extremitates, quæ dicuntur hæc, quæ ſunt, vt quædam emittentes linguæ quibus hepar amplectitur ſtomachum ei calorem exhibens ad digeſtionem ciborum. ſtomachus ergo qui totius corporis communi viſitanti deſeruit repræſentat nobis ipſa rem publicam, ſic eorum bonum, quod ſancti, & iuſti viri præcipue amplectantur, & ſouent, ſive linguarum conſolatione, ſive cuiuſlibet iuſtoris calore. Communia enim proprijs iuſti viri, & non propria communibus anteponant.

Secundo, quia eſt pari ab impuro ſeparatiuum. in hepate enim ut ſecunda digeſtio, & ſeparatio, & deputatio cibi prima facta eſt in ſtomacho. Hepar enim ſuccoſitatem primæ digeſtionis per quædam venas in ſuam concauitatem trahit, & per ebullitionem fortioris caloris celebrata digeſtione, ſive deputatione ſecunda in maſſam ſanguineam, & quatuor humorum materiam illam conuertit. Cuius digeſtionis impurities emittitur, per vnam quæ intum ſunt ab hepate, ſed in renibus complectentur ubi ſubſtantiam recipit, & colorem. Et inde per poros vitides tranſmittitur ad veſicam. Ex ipſa autem maſſa ſanguinea quæ eſt quatuor humorum materia, quod calidum eſt, & humilum, tranſit in materiam ſanguinis, cuius receptaculum eſt vena, licet (ſecundum Philoſophum) formatio eius ſit a corde. Quod autem calidum eſt, & ſiccum tranſit in materiam cholera, cuius receptaculum eſt vena ſellis, quod autem frigida eſt, & hec tranſit in materiam melancolicam, cuius receptaculum eſt Citulaplenis. Quod autem frigida, & humilum tranſit in materiam phlegmaticam, cuius receptaculum eſt pectus. Digeſtio ergo hepatis, quæ pariam ab impuro ſecundum, eſt iuſtitia.

punctio, quæ a quotidianis maculis ſape punire ſe ſategit, & hæc eſt ſecunda digeſtio, ſive deputatio. Nam prima eſt a mortalibus per poenitentiam hæc autem ſecunda eſt a venialibus per compunctio- nis iudicium, ex qua quatuor humores proueniunt, quia quatuor compunctio- nem ſunt genera, quibus viri iuſti mens vehementer afficitur, ſicut dicit Greg. vel quando conſiderat ubi fuit, ſcilicet in peccato, vel quando reſpicit ubi eſt, ſcilicet in mundo, vel quando attendit ubi erit, ſcilicet in iudicio, vel quando penſat ubi non eſt, ſcilicet in celo. Illis conſiderationibus viri ſancti ad ſterum prouocantur, & lachrymando, & ſiendo ab omni impunitate arguntur.

Tercio, quia hepar eſt multarum paſſionum ſuſceptiuum. Nam hepar aliquando paritur ex nimia caloris incenſione, quandoque ex poſſoriam nimia apertione, & per conſequens caloris euaporatione, & aliquando ex inſtigitatione, propter quam homo ſape hydropiſm incurrit, quia nihil eſt aliud hydropiſm, niſi error digeſtionis virtutis in concauitate hepatis: hæc ergo cauenda ſunt in altum ta- litate, & ſpici, ſalubus vitiis. Primo caloris nimia incenſio, in aſſerere ſeruoris præſuna- pila. Secundo poſſorum apertio, in ſenſu- cula exenſa nimia pateſcens, & occupa- tio, vel ſuorum virtutum oſtentatio.

Tercio caloris euacuatio, in ſeruoris ſpi- ritus per negligentiam diminutio.

Quarto nimia per acclum inſtigida- tio, eſt eorum ſumme virtutis ſuperbia- tumenſio, quæ eſt hydropiſm inſano. Vnde ſuperbiendi dicitur: Quid timet co- tra Deum ipſius tua?

Iob. 15.

Vnico affectu epileptia exemplo, adol. ſententia- vitiis ſuſcitatur, & quam vitiis.
Cap. XXXVIII.

Iuuenum vitia corriguntur facillius quæ prouocantur. Cuius exemplum appa- ret in epileptia. Nam epileptia inſtrua- citate alicui, & in iuuenibus, & pueris ante pubertatem, & poſt pubertatem etiam ætate adoleſcentibus, ſed ad iuſtandibus. Si iuuenibus ſi in regi- mine eorum ſit peccatum, remoue- tur, & non remanet, ſed ſi accidit adoleſcentibus, præſequitur poſt. xlv.

Ariſt. de ani.

Liber Sextus

annum non remouetur, sed remanet vsque ad mortem. Similiter vitia morum a iunioribus si bene regantur, facilius, remouentur: sed si non bene regantur ita, vt adolescant, & crescant in prauis moribus, perseverant in eis semper. Prouer.

Pro. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum sennerit, non recedet ab ea.

Ex quinque ipsius corporalis exercitij conditionibus, quamplurimisque eiusdem virtutibus, quemadmodum penitentium labor esse debet, vt meritum recipiat, nullo labore colligatur. Cap. XL.

Labor penitentium assimilatur labori & exercitio corporali, in quo attendenda sunt. v. Primo vt non sit nimis intensus, vel remissus, sed temperatus. Sic etiam labor extenuis penitentia non debet esse intensus, ita, vt naturam prosteruat, & corrumpat: neque debet esse remissus, ita vt concupiscantiam, & superbiam carnis non vincat: & talis est labor militum Christi, de quo Apostolus ait. Labora sicut boni milites Christi Iesu.

a. Thi. 2. Secundo in exercitio corporali est attendenda qualitas, vt non sit nimis velox aut tardum, sic penitens non debet esse nimis velox per presumptionem, vt scilicet statim credat effici summus, & perfectus, Vnde dicebat Beatus Bern. nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo: quia sicut Deo placet verecundia peccatoris, ita sibi displicet imprudentia penitentis.

Ro. 12. Item non debet esse tardus per negligentiam, vel dilationem. Apostolus ait. Soli citudine non pigri.

Tercio attendendum est tempus, scilicet ut maxime fiat ante cibum, vt superfluitates lubricae in corpore resolutae per exercitium expellantur, ne cibus superueniens corrumpatur. Sic etiam purgatio, & labor penitentis debet prauenire cibum Eucharistiae, & expellendo superfluitates peccatorum, ne ex cibo sacro superueniat teladatur. Post cibum etiam valet exercitium temperatum, quia calorem augendo cooperatur dignitate virtutum: sic etiam per cibum eucharistia non est cessandum ab operibus penitentiae: quia cooperantur ad cibum sacramenti protectum. & operationem, calorem charitatis augendo, & conservando.

Quarto attendendus est locus, quia

aliquis locus exercitij corporalis est aquosus, vt locus piscatorum, & talis locus in frigidat, & humectat. Talis est labor cornu punctorum, & plorantium, quia infundat ardorem carnis, & humectat fletu, & lachrymis, Ps. Laboravi in gemitu meo. Aliquis vero locus exercitij est siccus, & nemorosus, vt locus venatorum, & talis ratione discursus calefacit corpora, & de siccet. Talis est labor abstinentium qui inflamat mentem, & desiccet carnem.

Quinto attendendus est corporalis exercitij, huius laboris fructus, de quo ait Fulgentius super illud Prouer. vltimo, Panem otiosa non comedit. Honestus, inquit, labor est humanae vitae tida, custodia, dormientis naturae stimulus, sopiti caloris, liana, superfluitatis consumptio, viriorum fuga morborum, mors, languorum medicina, lucrum temporis, iuuentutis debitu adolescentiae disciplina, senectutis gaudium, salutis auxilium, nutritrix omnium bonorum, destruxit viriorum, & oculi inimica: Et addit ille. Ergo solus se ab exercitio retrahit qui felicitatis gaudium vult carere. Omnia autem haec propriissime competunt labori penitentium. Nam penitentiae labor vitam animae custodit, dormientem. i. pigram pungit, sopiti calorem. i. tepescit amorem incendit, superfluitates. i. excessus affectionum consumit, vitia expellit, morbos temptationum extinguit, languoribus passionum medicina existit, lucrum temporis, i. meritum parit, hoc debetur iuuenibus ne pigrescant, & adolescentibus. ne lasciuant, hic labor portatus est gloriatio senum, & saluatio animarum, hic omnia bona spiritualia nutrit, omnia mala destruit & tandem etiam talis labor ad aeternam felicitatem perducit. vnde hi sunt labores, de quibus dicitur: Labor bonorum gloriosus est fructus.

Sex laborum naturalia officia interpretantur, quibus egregie modum ipsius lepide loquendi edocemur. Cap. XL.

Loqui qualiter debeamus, labia ostendunt.

Primum, quia labia sunt dentium custodia, vt ille qui vult, loqui verba sua custodiat ad tempus opportunum, secundum illud, Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Hinc est, quod David petebat dicens Pone domine custodiam os meum, & huiusmodi.

Psal. 6.

Fulg. in Pro.

Sap. 3.

Mal. 2.

Greg. sium circumstantia &c. Hostium. n. (ut dicit Grego.) neque semper clauditur, neque aperitur, quia nec est semper loquendum, neque semper tacendum, sed virumque discrete faciendum.

Secundo temperantia, quia labia sunt duritiei dentium temperantia, & ideo facta sunt mollia, & carnosa. Sic verba praedicantis debent esse talia ut mollescant, vel temperent duritiem peccatoris.

Pro. 15. Item quia labia mollia dulciter respondent temperantiam furentis, secundum illud. Responsio mollis frangit iram. Et **Ecl. 6.** iterum. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.

Tertio, quia labia sunt vocis articulationis formativa. Vox autem articulata, est vox significativa, aliquem sensum exprimit. Et in hoc instrumur, ut loquamur verba pensata, non autem verba ociosa, & insensata, vel stulta.

Quarto, quia labia sunt aeris frigidi, vel calidi interceptiva. Nam aeri frigido, vel calido se opponunt, & ipsum retinendo depuratum interioribus reddunt. In quo instrumur, quod verba inflammationis ad iram, vel inducenda frigus malitiae, quae homo retrahitur a bonis, si audiamus, non debemus referre, sed potius nos opponere; & si refert oporteat, puriora ea, & placabiliora reportare.

Luc 24 Quinto, quia labia sunt virtutis interpretativae propria organa, & talia sunt labia doctorum, & expositorum qui sacras scripturas interpretantur, & exponunt, sicut de ipso domino dicitur. Qui interpretabatur illis in omnibus scripturas.

Sexto, quia labia sunt passionum animae, scilicet odij, amicitiae, doloris, & tristitiae, expressiva. Unde dicit, quod tremor labiorum in trementis in morbis acutis mortem praetendit. Talia autem sunt labia contentium, & experimentium morbos vitiorum, & passionum malas animae suae, Unde qui est in acutis morbis, scilicet in gravibus peccatis, & tremunt ei labia, id est

Pro. 11. ex timore aliquo vel verecundia coacti omittit, incurrit mortem aeternam. Prov. Qui ad secundum scelera sua, non dilige-
tur.

Ex quamplurimis istius ventris nominibus ac dispositionibus quibus memoria comparatur, quia via pariter ipsam memoria adjuvatur, exprimitur. Cap. XLII.

Memoria assimilatur ventri.

Primo ratione receptionis. Est enim venter nutrimenti totius corporis receptaculum. Unde secundum Ildor. venter dicitur, quia venit per eum, cibis ad totum corpus. Sic cibis spiritualis nutritia, quae spiritus nutritur, in receptaculo memoriae reponitur, & locatur. Unde & dispositio memoriae debet esse, ut dispositio ventris; quae est rotunda propter libenter ciborum collocationem, & oblonga propter ipsius cum superioribus coniunctionem, & diversis panniculis circumdata propter interiorum conservationem. Sic memoria tunc est bene disposita, cum est rotunda, id est larga per capacitatem & longa per diuturnitatem, & diversis panniculis id est diversis adminiculis fulta per studiositatem. Sunt enim quatuor (secundum Philosophum) quae iuvant hominem ad bene memorandum.

Ild. II. cy.

Primum est, ut illa quorum bene vult recordari aliquo ordine disponat. secundum est, ut circa ea a seculis adhibeat. tertium est, ut ea ad aliquas similitudines non omnino consuetas inducat. quartum est, ut illa per frequentem meditationem repetat.

Secundo ratione purgationis. Nam venter vocatur alvus, sicut dicit Ildor. quia cibum recipit, & purgari consuevit. Sic homo, & cibum spiritualis doctrinae suscipit in memoria, & se etiam purgare debet. & ista purgatio peccati ex memoria nascitur, quia dolor contritionis quo anima purgatur, dum compungitur, ex peccati recordatione concipitur. **Apo. 2.** Memor esto unde excideris, & age poenitentiam.

Tertio ratione conceptionis. Nam venter mulieris vocatur vicus, eo quod foris impleatur, sed sicut ex vtero concipitur foetus carnis, ita ex memoria id est ex specie in memoria servata, concipitur verbum mentis, quod est quasi quaedam proles ipsius. **Psalmus.** Ex vtero ante luciferum genui te.

H b : Qua-

Liber Sextus

*Quatuor humani pectoris naturales proprietates
que principem locum tenent hoc in loco ap-
ponuntur, quibus mediantibus cumcor
poris compositione phlegmatisq;
natura quo pacto mens hu-
mana sit regulanda ac
constituenda, erum-
dimur.*

[Cap. XLII.]

Mens hominis assimilatur pectori.
Primo quidem, quia pectus est
duabus concavitatibus distinctum. Sunt
enim duae concavitates in pectore, qui-
busdam inter se pelliculis separatae. &
sunt necessariae hic divisioni pectoris, ut si
flatus in una parte aliquo casu impedi-
retur, in parte alia servaretur, ne anheli-
tu intercluso animal moreretur. Duae ergo
concauitates pectoris, sunt duae vires me-
ris, scilicet intellectus, & affectus siue vo-
luntas. Et utraque necessaria est menti ad
conservationem spiritus, id est vitae spiri-
tualis, scilicet intellectus qui vivificat per
fidem, Psalmus: Intellectum da mihi, ut
viam. Et affectus qui vivificat per dilec-
tionem. Iohann. Qui non diligit, manet
in morte.

Pl. 144.

1. 10. 3.

Secundo, quia pectus est mammillarum
fundamentum. Nullum autem animal
habet mammillas in pectore praeter homi-
nem, & elephantem, ut dicit philosophus
Arist. de ani. Quasi autem duae mamillae quibus mens
humana propinat exterius lac sapientiae do-
ctrinae, sunt sapientia, & eloquentia, &
ambae habent fundamentum in mente.
Vel duae mamillae quae debent inherere
pectori lactantis, id est menti doctoris,
est pericia duorum testamento-
rum, scilicet legis Evangelii. & Cant. Duo vbera
tua, sicut duo hinnuli.

Cant. 7.

Tertio, quia pectus est quandoque
multis passionibus subiectum, & passio-
nes pectoris omnes sunt periculosae
multum propter cordis vicinitatem, si-
ue patitur constrictionem, siue humo-
ris consumptionem, siue nimiam hu-
morum repletionem, siue vocis raue-
cedinem, siue apostemationem, siue sus-
focationem. Pectus ergo, quod cor in
se continet, & Deum in corde habet om-
ni diligentia est servandum, ne patitur
constrictionem avaritiae, neque humo-
ris consumptionem, propter defectum
elemosynarum, neque humorum reple-
tionem, propter congregationem pec-

unia, nec vocis rauecedinem per ob-
missionem laudis divinae, neque apo-
stemationem per tumorem superbiae,
neque suffocationem per disperatio-
nem veniae; his enim modis patitur pec-
tus corporaliter, & similiter spiritali-
ter. Propter quod dum pro pecca-
tis mea culpa dicitur, praecipue pectus
percutitur ratione cordis, quod in ipso
continetur.

Quarto, quia pectus congrue est figu-
ratum. Est enim pectus latum, & ali-
quantulum in medio eleatum, & ip-
sa eleatio animositatis, & virtutis est si-
gnum. Aves (ut dicit philosophus) ha-
bent pectus aquam ad aerem dividen-
dum, & maxime, quae sunt ad praedan-
dum. Unde acuitas pectoris in ani-
bus est signum generositatis. Qui ergo
habet pectus amplum ad Deum am-
plum, & proximum amplectendum, &
acutum ad omne malum, quod occurrerit
repellendum summe generositatis de-
runt secum signum.

Arist. 2.
de ani.

Item mentis constitutio moralis de-
bet esse similis constitutioni corporis na-
turalis. Nam corpus humanum ex qua-
tuor elementis componitur ex quatuor
humoribus constituitur. Quatuor ele-
menta, sunt, ignis, aer, aqua, & terra. Si-
militer mens humana debet habere sua
elementa scilicet pro igne prudentiam
nitentem, pro aere temperantiam modici-
tatem, pro aqua iustitiam puritatem, pro
terra fortitudinis stabilitatem. Vel si-
cut aliqui dicunt, virtus mens humana
pro igne, intellectus subtilitate, pro
aere conscientiae puritate, pro aqua in-
genij mobilitate, pro terra animi stabili-
tate. Habet etiam mens humana suos
quatuor humores, quia pro sangui-
ne virtus dulcedine, pro colera ru-
bea amaritudine, pro colera nigra con-
strictione, pro phlegmate mentis com-
positione. Dicunt enim Physici san-
guineos esse dulces, colericos esse a-
maros, melancolicos tristes, phleg-
maticos corpore compositos, ut sit
dulcedo in contemplatione, amaritudo
de peccati recordatione, tristitia de per-
pensatione, compositio in emendatione.

Item mentis compositio assimilatur
phlegmati.

Primo ratione residentiae radicalis:
quia phlegma debet habere sedem in
palmone, per quem signatur discretio,
quia

quia sicut pulmo aerem attrahit, & emit
ait, ita discretio, quod bonum est reti-
net, & quod malum est expellit in pulmo-
ne ergo est sedes phlegmatis, quia com-
positio mentis, beneficio luatur discre-
tionis.

Secundo, ratione proprietatis natura-
lis, quia phlegma est natura frigida, &
humida. Compositio igitur mentis re-
quirit frigus, quo refrigeretur ab actu vi-
tiorum, & humorem compositionis, quo
mundetur a sordibus peccatorum.

Tertio, ratione efficaciarum anima-
lis, quia ex complexione phlegmati-
ca sunt homines tardi, obliuiosi, somno-
lenti, tardi ad operandum malum: obli-
uiosi ad affectum temporalium, & som-
nolenti per contemplationis transitum.

*Psalm. 4. In pace in idipsum dormiam, & re-
quiescam.*

*Morum ac motuum exteriorum corporis ordina-
tio, necnon superciliorum dispositio, eorumque
congrua seu incongrua forma, bonam, vel pra-
mam interiorum dispositionem representat.*

Cap. XLIIII.

Modestia siue moderatio, & compo-
sicio morum, & motuum exteriorum
corporis, assimilantur superciliis. Pri-
mo, quia supercilia data sunt ad oculo-
rum tuitionem. Vnde, & pilorum mul-
titudine sunt vestita, ut sint oculis muni-
menta ad repellendum humorem a capi-
te defluentem. Sunt ergo supercilia oculo-
rum munimenta ne quid nocuum eis

*Isidor. ab extra eueniat, ut Isido. dicit. Sic mode-
stia, & compositio extremorum sensuum,
& membrorum valet ad custodiam men-
tium: quia frequenter ex sensuum disso-*

lutione subintrant cogitationes malae.
*Hier. Intrauit mors per fenestras no-
stras, ingressa est domus nostras.*

Secundo, quia supercilia sunt ad de-
corem: quia nullus sine eorum praesen-
tia decoratur. Sic modestia, & compo-
sicio morum reddunt hominem in alio-
rum conspectu decorum, & gratiosum.

*Ambr. vnde Ambro. dicit, quod in modestia,
consistit pulchritudo viuendi, & orna-
tus ad omnem actionem accommoda-
datus.*

Tertio, quia supercilia sunt ad reprae-
sentationem. Habent enim quiddam iam
anim. latentem passionem animae indicantem:

ut dicit Aristo quoddam fuerint superci-
lia recta sicut lineae, praetendunt se mi-
neam molliciem, uel animi leuitatem. Si
vero fuerint demissa, & nimis pressa
signant inuidum, si vero fuerint eleuata,
& in pilis pressa, animositatem praeten-
dunt: de pauperata vero a pilis, & ob-
longa timiditatem. Si autem fue-
rint spissa, & pilis longi, excessum
caloris important: si autem fuerint nul-
tae carnis, & paucae pilositas, sensum
datum significant, & obtusum. In mem-
bris principalibus dominantem: si uero
pilis fuerint spoliata, significant sangui-
nis corruptionem, ut in leprosis aut na-
turalis humoris consumptionem, ut in
ethicis, & similibus aut meatuum oppla-
tionem, ut in castratis. Sicut igitur dispo-
sicio superciliorum congrua, vel incon-
grua repraesentat bonam, vel malam di-
spositionem interiorum. sic compositio, seu mo-
destia, vel inordinatio, & disordo ex-
teriorum motuum, siue morum, reprae-
sentant bonam, vel malam dispositionem in-
teriorum, vel dissolutionem, & inordina-
tionem mentis, Vnde Eccles. Amicus
corporis, & ritus deuium, & incessus ho-
minis, enunciant de illo siue bonus si-
ue malus sit.

*Tres somni proprietates annotantur, quae prope
sunt ad aliqualem cum sanctorum morte similitudinem
habere videntur. Cap. XLV.*

Mors sanctorum assimilatur somno
propter tria

Primo, propter quietis suauitatem,
quia nullorum laborum dormies memi-
nit, sed tunc dulciter requiescit. Et sic
sancti per somnum mortis requiem a la-
boribus capiunt, secundum illud Apoc.
Beati mortui, qui in domino moriuntur:
amodo iam dicit spiritus, ut requiescant
a laboribus suis. Et ad aeternae pacis dul-
cedinem perueniant, secundum illud,
psalm. In pace idipsum dormiam, & re-
quiescam.

Secundo, propter dormientis firmita-
tem: quia dum homo dormit, nullus
aduersarii potentiam perimescit. Sic
sancti per somnum mortis de emulorum
aduersariis manibus eripiuntur, &
aeternae securitatis inducia perfruantur:
vnde dominus dicebat, Nolite timere
eos, qui occidunt corpus: & post hoc uisita-

Mat. 10. Hic 4. bene

Liber Sextus

bent amplius quid faciant. Sic igitur in hoc conueniunt mors, & somnus, quia uterque securitatem tribuit, sed in hoc differunt, quia securitas somni est ex insensibilitate, sed securitas mortis est ex libertate de qua Psal. Laqueus contritus est; & nos liberati sumus. Ioā. Si dormit, saluus erit.

Ps. 123.
Ioā. 11.

Tertio, propter figuram dormientis mutabilitatem: quia exterius videtur mortuus, qui maxime interius uiuit; & sic sancti cum mortui, secundum carnem sunt, uerā uitā uiuunt. psalmus. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas domini &c.

Ps. 126.

Quemadmodum superioribus sit ingiter parendū ad nobis hominis crura tribus similitudinibus patefuit. Cap. XLVI.

Obedientes debent assimilari cruribus propter tria.

Primo quidem debent obedire uelociter, & hoc significant crura, quia a currendo sunt dicta, quia per ea currimus, & gressum facimus, ut significetur obediendi uelocitas. Psal. Velo celer currit sermo eius: tunc enim sermo imperatus currit uelociter, quando ab obediente impletur celeriter. Bern. Verus obediens non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguā uocis, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, ut mandatum peragat imperantis.

Ps. 117.

Ber. in
lib. de
præ.

Secundo, quia debent obedire fortiter scilicet ne retrahantur ex operis difficultate: & hanc fortitudinem significant crura, quia habent ossa fortia, & etiam sunt neruosa, ut ad motum sint habiliora. Sic obediētes debent esse ossa, id est fortes ad exequendum, & tolerandum grauiā, & neruosi, id est durabiles ad continuandū difficultatē. Bern. In ipsa obedientiā uia, cui fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ut accipias interdum non nulla, quæ licet salubria sint, minus tamen uidentur, hæc si moleste ceperis sustinere, si diuulcare prælatum, si murmurare in corde; si etiam exterius impleas, quod iubetur, non est uirtus patientiæ, sed uelamen malitiæ.

Ber. in
ser.

Tertio, debent obedire dulciter, quod significant crura, quorum ossa medulla sunt plena, ut medulla humectatione ossium necitas imgetur. Hæc ergo medulla est interior deuotio, qua irrigati interius uer-

obediētes omnia dulciter, & sine murmure exequuntur, quia non obediunt timore, sed amore. Gregor. Obedientiā Gre. in nō seruii metu, sed charitatis affectu seruanda est non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. 12. mor.

Quatuor ad occasione peccatorum tollendas necessaria maxime existere, per nomulla ipsius umbilici exemplo declaratur. Ca. XLVII.

Occasionē peccandi assimilatur umbilico propter tria.

Primo, propter nutritionē. Nam (sicut dicit Gregorius.) umbilicus est, quo foetus in utero alitur, sicut arbores per radices terræ humore nutriuntur. Vnde umbilicus (secundum Constant.) ex uenis, & neruis, & arterijs compositus est, quo mediante ipse foetus sanguinem subtilē sibi attrahit, & sugit, & per has arterias spiritum recipit. Sic etiam foetus peccati interius in mala uoluntate cōceptus per actiones exteriores nutritur, & augetur, & fouet. Nō est præcisus umbilicus tuus. Ezech. 16.

Secundo, propter situationem, quia in umbilico sita sunt genitalia mulierum sicut in lumbis genitalia uirorum, secundum illud, Virtus in lumbis eius, & fortitudo illius in umbilico ventris eius. In hoc significatur, quod mulieres sunt uiris occasio peccandi, & luxurandi. Iob. 4.

Tertio, propter præcisionem, quia consuetudo est mulierum præcidere infantibus umbilicum. Sed nota, quod umbilicus (ut dicit Constant.) rumpitur iuxta matricem, dum foetus egreditur: & cum foetu exit, quod obliuiscuntur ligant quatuor digitorum longitudine: & ex hac ligatura fiunt rotunditates umbilici: postea præcidunt eum. Sicut ergo umbilicus stringitur, & rumpitur, & præciditur: Sic peccatorum occasiones sunt stringendæ, rumpendæ, præcidendæ. Occasiones enim peccatorum quandoque sunt importunæ, & tunc sunt per uolentiam rumpendæ: quandoque uero sunt oportunæ, & quasi necessariæ, & tunc sunt per temperantiam restringendæ: quandoque uero sunt superflue, & omnino noxiæ, & tunc sunt pœnitentia præcidendæ. Dicit autem Hiero. quod necesse est infantibus primo ortis umbilicum præcidi. Hiero. 1 Eze 16.

Deinde ad abluendum sanguinem aqua lauati.

Tertio, humorem eorum Sole siccari.

Quarto.

Quartū, tenera corpora pānis stringi, ne membra fluxibilia delaxentur. Sic ab homine per poenitentiam noquiter generato primo praecidendus est umbilicus, id est auferenda omnis occasio peccandi. deinde lauare cum oportet aqua lachrimarum merito sole id est feruore spiritus, & amoris deliceandus est humor noxius, id est fluxibilitas, & habitas ad peccandum.

Quarto, restringendus est ligatura abstinentie, & continentie salutatis.

Manuum compositio. ornamenta, ac officium digitorum significatio, ac omnium partium declaratio, atque quibus similitudines tres erulit apponuntur, quibus singula humana opera, virtutes principales hominibus expedites, multis adaptantur exemplis.

Cap. XLV III.

Opera humana assimilantur manibus propter quatuor.

Primo, propter numerum. Sunt enim duæ manus, scilicet dextra, quæ signat opus bonum, & sinistra, quæ signat opus malum. Matth. Nescias sinistra tua quid faciat dextra tua, ut scilicet sit opus pure bonum cui nihil admisceatur mali. Pertinet ergo ad dextram operari liberaliter, quia dextra a dando est dicta.

Item conecidit, quia ipsa signum pacis datur.

Item fideliter. & salubriter, quia ipsa si dei, & salutis testis adhibetur, unde in veteri testamento habetur, quod petebant dextras sibi dari, & Apostolus Dextras dedit mihi. & Barnabæ societatis.

Item operari seruenter. Est enim manus dextra fortioris caloris, & maioris sic citatis, quam sinistra, & itea ad operandum est habilior, quam sinistra. Mala autem operatio non est facienda, sed potius dimittenda. Vnde sinistra a sinendo. uel sine dextra dicitur, quia scilicet opus malum est, quod debita rectitudine caret: quæ in dextra signatur. Posset enim uirque manus accipi in bonum: Nam quia manus dicitur quasi munus, ideo duplex manus duplicis muneris agnat dationem. Est enim manus spirituale cuius dextro refertur ad dextram temporale cuius dextro refertur ad sinistram. Habet igitur homo dextram, id est spiritualem gratiam ad porrigendum elemosinas spirituales. Et sinistram id est potentiam,

& virtutem ad porrigendas temporales. Prouerb. Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra illius diuitia & gloria. Quamquam enim elemosina spiritualis manu non porrigatur, ad dextram tam reuertitur & corporalis ad sinistram, quia spiritualis elemosyna est potior corporali. Nam illa scilicet corporalis, sicut nec corpus mortuum. sed spiritualis animam in æternum victuram. Vnde signanter dicit Salomon, Longitudo dierum in dextra, quia scilicet elemosyna spiritualis, animæ subuenit, quæ nunquam esse definit. Vnde potior est corporali, sicut dextera manus potior est sinistra. Vollet et dicit, quod dextram manum habet qui bene operatur in prosperitate, sinistra uero, qui operatur in aduersitate. Quia si sit in aduersitate, sicut dicitur de gabonitis, quod erant la sinistra, ut dextera prestantes. Et illis atimulantur quidam, qui tam in aduersitate, quam in prosperitate iociter operantur.

Secundo, propter motum. Nam manus uocantur, quia aperiantur, & claudantur, sed extensa manus uocatur palma, & dicitur per similitudinem palmarum ab expansis ramis. & digitis. Clauis uero manus uocat pugnas dicitur, & pugnas a pugillo. In hoc ergo docet nos manus aliquæ esse dandum, quod significat nobis manus extensio, & aliquando tenendum, siue accipiendum, quod significat nobis clausio. Vnde dicitur Eccle. Non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Tertio, propter munimentum. Est enim manus quinque digitis munita, in quibus quinque virtutes, designantur, quæ necessariæ sunt homini, ut opera eius sint perfecta. Nam primus digitus qui fortior est, vocatur pollex eo, quod inter ceteros virtute plus polleat. Vnde in hoc digito designatur iustitia, quia inter alias omnes uirtutes morales plus pollet. Vnde dicit Philosophus, quod iustitia est præclarissima uirtutum, & nec Lucifer nec Hesperus est ita clarus. Auct. 3. Et ideo etiam Auerenna dicit, quod iste digitus scilicet pollex est iustitia omnium digitorum, quia scilicet omnes alij digiti cum ei apponantur, & ad quandam æqualitatem reducuntur. Vnde illæ manus pollicem habent, quæ iusta operantur. Ideo iste digitus, & quilibet alius componitur ex uerbis estibus (ut dicitur

Com-

Liber Sextus

Mar. 25 **Man. 20** Constantinus) in quibus designatur triplex iustitiae modus. Nam est iustitia distributiva, commutativa, & vindicativa. Ad primam pertinet, quod dicitur, Vnicuique secundum propriam virtutem largitus est. Ad secundam, quod dicitur, Ite vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. Ad tertiam pertinet illud, Dentem pro dente, oculum pro oculo.

Secundus digitus vocatur index, quia per ipsam res indicamus, & demonstramus: & hoc pertinet ad prudentiam, quae nobis, quae agenda sunt demonstrat, & ordinat. Et hic etiam ex tribus ostibus est, quia ad prudentiam tria pertinent, scilicet memoria respectu praeteritorum, intelligentia respectu praesentium, & prudentia respectu futurorum.

Tertius digitus, qui est medius, dicitur impudicus ex eo, quod dum manus aliquid turpe tangit, hic digitus cum sit maior ceteris prius attingit. Hic ergo digitus signat temperantiam, quae impudiciam, & voluptatem carnis tangit reprimendo, & moderando. & hic etiam ex tribus est ostibus: quia temperantiae triplex est modus. Est enim una pars temperantiae circa cibum scilicet abstinencia: alia circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa conum, scilicet continentia, siue castitas.

Quartus digitus vocatur annularis, quia in ipso annulus defertur. Sic autem annulus in digito est fortitudo in opere, quae necessaria est praecipue in continuando, & perseverando. Est enim annulus sicut corona digiti, quia sola perseverantia coronatur. Et nota, quod digiti habent hoc proprium, quod grossiores sunt ante cibum, quam post. Unde annulus, qui vix ante cibum de digito trahitur, facile post cibum egreditur, sicut dicitur super Aphorismum. Sicut ergo digitus ieiunius fortius tenet anulum quam refectus: ita homo abstinent, & sobrius, fortius est ad perseverandum in bono, quam gulosus, & deliriosus. Hic etiam digitus est ex tribus ostibus: quia triplex est necessaria huiusmodi fortitudo, scilicet in aggrediendo, quod pertinet ad fiduciam: in sustinendo, quod pertinet ad patientiam: in consummando, quod pertinet ad perseverantiam.

Quintus digitus auricularis dicitur, quod cum eo aures scalpimus: & hoc signat obedientiam, quia scriptum est, In auditu auris obediuit mihi. Et hic etiam est ex tribus ostibus: quia obedientia est homini tripliciter necessaria.

Primo, respectu Dei, scilicet, ut homo obediat divinae voluntati.

Secundo, respectu proximi, scilicet, ut obediat superiori potenti.

Tertio, ut obediat propriae rationi, scilicet ut sit caro spiritui subiecta.

Quarto, humana opera assimilantur manibus, propter ornamentum, scilicet unguium: unguis enim in fine digiti, charitatem signat, quae est finis praecipi. Unde sicut sunt decem digiti manuum, ita sunt decem praecipta decalogi. Sicut ergo sunt ungues ornamenta digitorum, ita charitatis praecipta sunt ornamenta operum humanorum. Sed notandum, quod ungues in quibusdam animalibus sunt in decoris ornamentum, & iuamentum sicut in hominibus. In quibusdam vero sunt ad detentionis munimentum, sicut in leone, & huiusmodi. In aliquibus vero sunt calciamentum, ut in equo, & mulo, & consimilibus: quae omnia competunt charitati, quia ipsa est, quae exornat iuvar defendit, & calciat etiam pedes affectionum ne lapide offensionis alidantur.

Item operatio hominis assimilatur pulsi propter tria.

Primo, quia pulsus a corde oritur. Est enim pulsus cordis, & arteriarum motus secundum dilationem, & constrictionem. Cum enim cor continuo motu a centro usque ad circumferentiam ut sanguinis, & caloris, & impulsu vitalis spiritus moveatur, ex tali motu usque ad suas extremitates dilatatur. Quandoque vero econverso, ab extremitatibus ad centrum moveatur, & stringitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aerem attrahendum, & constructio ad fumosum aerem expellendum, sunt causa pulsus. Sic ergo pulsus a corde incipit, & per arterias ad extremitates corporis se diffundit, unde statum corporis ostendit. Eodem modo operatio hominis bona, vel mala, a corde, id est a mente procedit: cuius

eius dispositio bona, vel mala a mente per arterias, & venas, id est, per affectiones, & cogitationes ad exteriora se diffundit per locutiones, & actiones.

Mat. 15 Matt. de corde exeunt cogitationes malae.
Luc. 6. 19 &c. & Luc. Bonus homo de bono thesauro cordis sui proferit bonum.

Secundo, quia pulsus a med. eis tangitur. Ad hoc enim pulsus necessarius, ut per eum dispositio spiritalis virtutis intelligatur, & eius operatio cognoscatur. Sic etiam per operationes bonas, vel malas cognoscitur bona, vel mala dispositio spiritus interioris. **Mat. A** fructibus eorum cognoscite eos.

Mat. 7.

Tertio, quia precipue in brachijs pulsus queritur. Nam in quibusdam partibus non posset plenè discerni propter venarum elongationem a corde. In quibusdam propter cordis regentis occultationem. In quibusdam vero propter ossium contritionem. & ideo sapientes ad cognoscendum pulsum arterias brachij elegerunt. Nam hoc fuit facilius: quia brachia arterias non occultant. Et vilius, quia illae arteriae magis cordi appropinquant. & honestius, quia nec agio, nec medico verendum generant. Indecens enim esset plura membra corporis denudare. Sicut ergo brachia sunt instrumenta pulsus, sic etiam nos brachijs, & manibus operamur, sed talia debent esse opera nostra, quod congruant honestati, vilitati, & facilitati, & tunc facilius bene operamur, quando ex amore operamur: quia amor (secundum Augustinum) omnia facit facilia.

Aug.

Deo semper gratias à nobis fore agendas, orationibus, iugiter insistentibus, ac modis orandi, ipsius orationis vilitati, quatuor anhelitus exprimitur similitudinibus.

Caput XLIX.

O Ratio cum gratiarum actione habet similitudinem cum anhelitu.

Primo, quia in anhelitu est motus vicarius. Nam per anhelitum aer attrahitur, sed attrahit postmodum emittitur, & sic vicario motu aer recipitur, & redditur. Similiter ergo debet homo gratiam quam recepit a Deo reddere.

eidem gratias agendo. **Paralipom.** Quae de manu tua accepimus, declinamus tibi. Sed attende, quod anhelando plus de spiritu attrahitur, quam toras emittatur, quia pars non parva in nutrimento transit spiritus vitalis. Similiter plus à Deo de gratijs, & beneficijs recipimus, quam reddere possumus.

Secundo, quia anhelitus est corpori multiplex, & proficiuus. Est enim anhelitus aeris attrahit: quia scilicet per orationes deuotas, & gratiarum actiones attrahitur spiritus sancti gratia. Vnde quanto, quis plus orationi, & gratiarum actioni insitit, tanto sua diuina gratia plus multiplicatur, & crescit. Augmentum beneficij est beneficij eiusdem memoria, & continua gratiarum actio. Vnde etiam Gregorius dicit, quod non est dignus dantis, Greg. qui non agit gratias de datis.

Item anhelitus est cordis, & innatus caloris refrigeratiuus. Innatus enim est homini carnalis concupiscentiae calor, quem sicut ex parte carnis reprimunt ieiunium, ita ex parte mentis refrigerat oratio. Et ideo dominus dixit, quod hoc genus demoniorum, scilicet carnaliter tentantium, non eiecit nisi in oratione, & ieiunio. **Mat. 17.**

Item anhelitus est, fumosi vaporis purgatiuus. Fumifusus autem vapor sursum tendens est superbia, quam oratio purgat, quia mentem humiliat (vi dicit synonymus). Vel vapor fumifusus est qualibet suggestio, siue cogitatio praua, quam etiam oratio deuota purgat, & expellit. Isidor. Frequens oratio vitiarum impugnationem extinguit.

Item anhelitus est spiritus animalis nutritiuus: quia sanctis orationibus nutritur, & vegetatur spiritus. Vnde Augustinus dicit, Oratio refectio est ieiuniorum, duriciam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim, sine potu non est plena refectio: sic & ieiunium sine oratione non potest perfecte animam nutrire.

Aug. in serm.

Item anhelitus est status membrorum spiritalium ostensiuus: sic etiam per assiduitatem, & delectationem orationis ostenditur, quod homo sit vere spiritalis: quia sicut auis saepe exurgit ad volatum, ita spiritalis homo saepe ad orandum. Vnde legitur de Beato

Marino,

Liber Sextus

Martino; quod nunquam vlla hora, momentum iue praterit, quo non aut orationi, aut lectiōi insisteret: interlegendum tamen, & operandum nunquam animum ab oratione laxabat, nām vt laboris ferrariis moris est, quod inter operandum pro quodam laboris leuamine in eadem feriant: ita Martinus dum aliquid ageret semper orabat.

Mat. 14 Tertio, quia anhelitus quandoque est diminutus: & quando anhelitus est paruus, & frigidus in peracutis febribus signum est mortis, eo quod significet extinctionem caloris naturalis, & defectū virtutis. In acutis ergo febribus, id est, in fortibus tentationibus, si anhelitus sit paruus, & modicus, id est, si parum eum frigidus corde oreque, timendus est casus mortis, id est mortalis peccati, ex eo, quod praeferat extinctionem charitatis. Vnde Dominus dicebat. Orate, vt non intretis in tentationem.

Luc. 9. Quarto quoque, quia anhelitus quandoque est corruptus, & foetidus: quod accidit ex interiorum membrorum corruptione: sicut in leprosis, quorum anhelitus est foetidus, & corruptus, & aliorum infectius. Nam inficit aerem vicinum sibi, sicut sibilus basiliscus, qui aues supra se volantes occidit. Sic ex mala dispositione, & corruptione animae interioris, oratio, vel gratiarum actio aliquando est execrabilis, sicut fuit oratio, & gratiarū actio Pharisaei dicentis, Gratias tibi ago domine, quia non sum sicut ceteri homines. &c. Hae enim erat corrupta per superbiam, foetida per iactantiam, & lasciuia aliorum per intamiam: quia alios infamabat dicens. Adulteri, raptores, &c. Et etiam vicinum publicanum, percutiebat, dicens, Velut etiam hic publicanus.

Ocium magnopere esse fugiendum; idque quantum hominibus oneri. Et corporis recreatio ac quies quo pacto sit agenda, ut proficiat aliquibus naturalibus rationibus elucetur.

Cap. I.

Ociositas, & recreatio hoc facit animae, quod quies facit corpori, nam quies corporis, aut est nimia, aut nimis pauca, aut sursum, & temperata. Si sit quies nimia, est mulorum humorum generatiua, conseruatua, & multiplicatiua, & tandem corruptionis inductiua. Vnde

etiam aquae quae nimis quiescunt, putrescunt. Similiter quoque ociositas, & recreatio, si est superflua, generat, & conseruat, & multiplicat humores, id est, malas affectiones, & cogitationes. Ecclesiast. **Ecc. 33** Multam malitiam docuit ociositas. Vnde tandem facti animam in corruptiones ruere peccati. Bernard. Hae ociositas

Ber. in serm.

mater est nugarum, nouerca virtutum. Ipsa enim est, quae virum fortem fortissime precipitat in reatum. Facit enim suffocare virtutem, nutrire superbiam, & viam construere ad gehennam. Si autem quies corporis fuerit nimis pauca, naturam laxat, non recreat, debilitatem non reparat, & consumptionem deperdit non rellaurat. Similiter si nullam, vel nimis modicam recreationem, vel quietem quis animo suo tribuat, anima tædio lassatur; debilitas, id est, tepiditas mentis non reparatur; quod per negligentiam est deperditum non suppletur: quia lassatus animus accidior, & pigrior, quam ante esset efficitur. Si autem quies corporis fuerit temperata, calorem naturalem confortat, sensus reparat, digestionem emendat, & corpus mediocriter purgat. Sic moderata recreatio, seu quies animi calorem charitatis confortat; sensus, id est, considerationes sensatas reparat; digestiōnem, id est, spiritualis cibi, & doctrinae operationem roborat, & modificat, & animam ab accidia & tædio purgat. Et ideo Seneca dicit: Non semper in actus, sed interdum animo tuo quierem.

Sen in epist.

Item ociositas, & voluptas sunt causa doloris, & dissipationis animae, & corporis. Cuius exemplum est: quia secundum Aulic. quies corporis, & tranquillitas, & dimissio exercitij, coitus plurimus, & praecipue coitus super repletionem cibi, frequentia ebrietas, & praecipue vinum plurimum in ieiunio ante cibum, quod maxime laedit nervos: sunt praecipue causa doloris luncturarum, & podagrae, & sciaticae: Quies ergo spiritualiter refertur ad somnolentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimissio exercitij ad imperseuerantiam, coitus ad luxuriam, repletio vero & ebrietas ad gulam. Hae ergo sunt illa vitia, quae primo laedunt animae luncturas: sunt enim in anima vis irascibilis, & concupiscibilis, & etiam rationalis, quae oportet esse in anima inuicem coniunctas per participationem, & colligantiam

Aulic.

16. de Eib.

gantium rationis: quod est, quando passionibus irascibilis, & concupiscibilis a ratione ordinantur. Et ideo vocantur a Philosopho irascibilis, & concupiscibilis virtutes rationales: sed has virtutes laedunt, & disiungunt vitia supra dicta: quia per ociositatem, & quietem hebetantur passionibus irascibilis: sed per gulam & luxuriam distemperantur passionibus concupiscibilis, & sic soluitur colligatio & iunctura rationis. Vel per læsionem iuncturarum intellige læsionem omnium virtutum, quia omnes virtutes, (secundum Sanctos, & secundum Philosophos,) sunt inuicem connexæ, & coniunctæ. Sed tamen prædicta vitia earum iuncturas dissolunt: quia per ocium, & somnolentiam, & imperseuerantiam tolluntur, & separantur virtutum actus: sed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus: Vnde dicitur, de luxuria, quod ignis est usque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.

Iob. 31.

Item hæc vitia inducunt podagram, quæ est læsio, & vastatio pedum: quia scilicet lædunt, & dissipant bonas animæ affectiones. Sūt enim affectiones animæ quidam spirituales pedes, quibus anima mouetur, & vadit ad ea, quæ diligit.

Item sciaticam, quæ lædit anchas, quibus scilicet sit sessio corporis: quia scilicet huiusmodi vitia etiam impediunt animæ quietem, & stabilitatem, & ita prædicta vitia disiungunt virtutum colligationem, extinguunt animæ affectionem, & auferunt animæ quietationem.

Virtutis patientia bona, quæ & quanta sint: per splenis tres naturales effectus paucis sed clavis exemplis aperitur. Cap. 11.

Ist. lib. Echy.

Patientia Sanctorum assimilatur spleni. Primo quidem, quia splen est defectus sinistræ partis suppletivus. Vnde splen, (ut dicit Ildor.) dicitur a suppleto, quia partem sinistram iecori contrariam supplet ne vacua maneat, & ut ex opposito ad confortationem stomachi iecori respondeat. Vnde est inter costas, & stomachum positus propter sinistræ partis intrigidationem, ut per quandam temperantiam tactam conseruet stomachi calefactionem. Per sinistram igitur partem aduersitas intelligi potest: in qua virtus hominis euacuaretur, & penitus deficeret: si bonum patientiæ non ha-

beret. Hæc igitur est, ut splen, qui in sinistra parte, id est, in aduersitate calori iecoris, id est, furori irascibilis se opponit, ut calefactio stomachi, id est, bonus ternor animi conseruetur. Et hinc est, quod charitas, quæ est vitalis calor animæ, præcipue per impatientiam perditur. Vnde Gregor. dicit, quod ipsa quæ mater est omnium cultorque virtutum, per impatientiam vitium virtus charitatis amittitur.

Grego. in pati.

Secundo, quia splen est sanguinis purificatiuus. Dicitur enim splen duas habere venas, per quarum vnâ humorem ad stomachum mittit ad eius confortationem quantum sibi etiam appetit, per aliam vero sanguinis feces, id est, colerem nigram, seu melancoliam ab epate sibi attrahit. Et ideo substantia splenis est rara, & spongiosa propter facilitatem humoris seculenti attractionem. Et est etiam ipse splen niger propter melancoliam, cuius est receptaculum, assimilationem. propter hoc est etiam durus, ne facile ab humore seculento lædatur. Sic quoque patientia feces, quæ generantur ab epate, id est, vitia quæ proueniunt ex iniuria illatione, (ut iram, & odium, & inuidiam) attrahit placando, & sedando: & sic sanguis, id est, bonus feruor charitatis remanet purus. Vnde Cassiodorus dicit, quod patientia est, quæ torius voluptatis feces abstergit, ipsa est quæ limpidas animas Deo reddit. Est ergo patientia ad modum splenis nigra, id est, obscura in pœnæ susceptione: sed dura, id est, fortis in pœnæ tolleratione. Vnde etiam Cassiod. dicit quod patientia est, quæ omnia vincit aduersa, non colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed grans Deo agendo.

Cassio.

Item patientia spongiosa est, id est, attractiva ex consideratione: quia videndo, & considerando patientiam alicuius, & iratus attrahitur ad placationem, & inuidus, vel inimicus ad eius dilectionem. Vnde sicut Chrysost. dicit, nihil ita confusorem facit ingerenti mala, sicut fortis tolerantia patientis, & neque verbo, neque opere reddere viadictam.

Chryf.

Tertio quoque, quia splen est visus causatiuus. Communiter enim dicitur, quod felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus, cerebro sentimus, sed splene ridemus. Sic quoque fortitudo, & luctus patientiæ præsentis, est nobis causa iustitiae, id est, æternæ laudis, secundum illud

Iudic.

Liber Sextus.

Pro. 31. Prouer. Fortitudo, & decor indumentum
Iob. 16. et 17. & uideri in die nouissimo, & Iob. n.
Tristitia uelut uentus in gaudium.

*Peccati miseria multiplex, quæ suis miseria
comparatur ac phlegmæ, hydropis, febri,
paralysi, epilepsia, & denique letargia mor-
bi uera quatuordecim deseruntur: quibus
non obscure tota peccati malignitas pluribus
auctoritatibus & exemplis declaratur.*
Cap. LII.

Peccatum assimilatur senio.

Primum quoniam, quia senex multis
miseriis subditus. Nam (sicut dicit Cy-
prius.) senectute coniectus homo ad
interitum properat, oculi caligant, aures
grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in
pallorem mutatur, dentes lapsi numero
minuantur, cutis atrescit, flatus non sua-
uiter olet, pectus suffocatur, tussis ca-
chinnat, genua trepidant, talos, pedes
tumor inat, humor interior euascent,
his omnibus aggrauatur. Et hæc omnia
rutilum iam iamque domum corporis
cito prænunciant. Similiter etiam per
peccatum homo multis miseriis suppe-
ditatur. Proinde. Miseros facit populos
peccatum. unde peccator ad modum
senis ad æternum interitum properat.
Heb. 2. Hebr. Quod antiquatur, & senescit pro-
pe interitum est.

Item in homine peccatore caligant
oculi interiores per ignorantiam. Psalm.
Obscurentur oculi eorum, ne uideant.
Obscurescunt aures per inobedientiam.
Act. 2. Actum. Auribus suis grauiter audie-
runt.

Item capilli fluunt ex capite, id est, bo-
na cogitationes a mente per malitiam.
Facies, se habet interior, id est, conscientia
pallens, id est, decoloratur, per im-
munitiam. Thren. Mutatus est color
optimus. Dentes, id est, boni viri, siue
siue amici ei adherentes ab eo separan-
tur, & minuantur per infamiam. Cu-
tis, id est, exterior cura pauperum are-
cit per auaritiam deliciente humore piete-
tis. Iob. Sordibus puluicis cutis mea
aruit.

Item peccatoribus pectus suffocatur,
quia uidelicet sputis, & tussibus grauatur.
Spiram est immunditia, quæ per
os proferitur: unde signat in peccatore
verbum dimittit, vel turpia, quæ pec-
tores sine angustia retinere non possunt.

Iob. Conceptum sermonem tenere, quis
potest? Et Ecclesiast. Sagitta infixata. Iob. 4.
moticans, sic verbum in corde stultum. Eccl. 19.
Canis enim non quiescit, quandiu sag-
gita femori eius infixata non exierit. &
sic stultus, quandiu verbum non emisit.
Tullis autem est angustia peccato-
ris, & significat in peccatoribus angus-
tiam conscientie, vel penam. Rom. Tribu Rom. 1
lacio, & angustia in omnem animam ope-
rantis malum.

Item est etiam in peccatoribus tre-
mor genium, id est, timor cordium.
Prouerb. Fauor his, qui operantur ma-
lum.

Item tumor pedum, id est, superbia ap-
petitum appetendo glorias, & pompas,
quæ omnia conscientiam grauam, & tu-
ram animæ in æternum supplicium
ruinam prænunciant.

Secundo peccatum assimilatur senio,
quia senex radio afficitur, sic peccatum,
quia deordinat animum, & grauat per pe-
nam & tædium. Auguit. Iulisti domine, Auguf.
& sic est, ut pena libi sit omnis inordina-
tus animus. Iob. Tædet animam meam
vitæ mea. Iob. 10.

Tertio, quia senex morbis grauat.
Sic peccatores morbis grauantur diuer-
sorum passionum, ut nunc afficiantur
tristitia, nunc inuidia, & ceteris tali-
bus. Psalm. Multiplicatae sunt infirmita-
tes eorum, &c.

Quarto, quia senex tristitia præmitur.
Psalm. Si autem in potentibus octo-
ginta anni, amplius eorum labor, & dol-
or. Similiter peccatores, siue ex temo-
ri conscientie, siue ex uisita culpa,
scilicet, quando præmuntur ab homini-
bus, uel a Deo, huc ex conuictione po-
nitentia, oportet similiter tristes effici.
Psalm. Tædula bonem, & dolorem inueni.
Psal. 11.

Quinto, quia senex piger efficitur quia
vires corporis ei minuantur. Similiter
peccatum inducit defectum virtutum,
& pigritiam spiritualium laborum. Prou. 26.
Propter frigus, scilicet malitiam, piger ar-
re noluit, id est, noluit bonis operibus
laborare.

Sexto, quia in senex calor naturalis ex-
tinguitur, & sic exinguitur in peccatore
calor charitatis, quia refrigescit, & par-
tialiter ad extinctionem tendit. Mat. 24
abundabit iniquitas, & tunc gesset chari-
tas multorum.

Septimo, quia in senex humor dissoluitur,
& sic

Eze. 22 & sic diffunditur humor luxurie, & fluxus concupiscentie in peccatoribus. Eze. 22. Sic fluxus a quorum, fluxus eorum.

Dan. 15 O homo, quis in fene virtus regina cor rumpitur. Virtus autem regina est rationis prudentie, cuius rectam estimationem. (secundum Philosophum) corrumpit in peccatoribus carnis concupiscentia. Daniel. Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum.

Luc. 15 Nono in fene caro consumitur, quod etiam ad hunc nonnunquam in luxuriosis contingit, quorum corpora frequenter minuuntur, vel consumuntur ex nimia emissionem humoris nutrimentalis, siue seminalis. Luc. Dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Substantiam, scilicet non tantum temporalem, (ut divitias,) sed etiam naturalem, scilicet carnis suae.

Psal. 37 Decimo in fene nervi contrahuntur, & ideo senes curvi efficiuntur. Sic per contractionem avaritiae incurvatur anima ad suspectum terrae, id est, ad appetitum, siue cogitarum terrenorum honorum. Psal. Miser factus sum ego, & curvatus, &c.

Iob. 16 Undecimo, in fene cutis rugatur, id est exterior conversatio in peccatore deformatur. Iob. Ruga mea testimonium peribent contra me.

Psal. 37 Duodecimo in fene omnis virtus corporis annullatur. Et sic praecipue omnis virtus animae vacuatur. Psal. Dereliquit me virtus mea.

Psal. 21 Decimotercio, quia senex ab hominibus vilipenditur. Et sic peccator quandoque efficitur infamis, & ab omnibus despectibilis. Psal. Ego autem sum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abiectionis pleris.

Pro. 27 Decimoquarto, quia senex omnibus hominibus onerosus efficitur: & hoc specialiter facit vitium iracundiae, & praecipue in homine stulto, secundum illud: Graue saxum, & onerosa arena, sed irastulti utroque gravior.

Ose. 10 Item peccatum assimilatur somno. Primo, ratione voluntatis, quia si voluntarie aliquis ad dormiendum se ponit, & propriis voluntatis arbitrio enim in peccatum ruit. Ose. Cuius finis Israel in voluntate sua. Aug. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium, non esset peccatum.

Secundo ratione brevitatis, quia quisquis ad dormiendum se ponit, non diu dor-

mure intendit, sed tamen frequenter decipit, quia non quando vult excitatur, sic quandoque ille qui peccato consentit propemittit de peccato exire, tamen ut plurimum decipitur, quia diutius a peccato tenetur: & quique etiam in eo moritur, sicut moritur lethargicus dormiens. Ioh. 8. Moriemini in peccato vestro Iudith. Soporem morti faciatis.

Tercio ratione intensibilitatis, quia si sumus ligati, & immobilizati sensum. Nam in somno, (ut Philosophus) interiora loca calent, & exteriora frigent, quia fit revocatio caloris ad interiora. Et tunc semus plurimus in stomacho generatur, qui diu ad cerebrum ascendit, & vias sentium ibi claudit, organum primi sensus cordis opprimitur, cumque ab eo oes sensus particulares oriuntur, diu ille ligatur, oes alij a suis actionibus retrahunt. Sicut ergo omnis ligatus & immobilizatus sensus corporis, ita quoque peccatum ligat, & immobilizat sensum mentis, ut peccator non recte sentiat, quod oportet, aut non eligat facere, quod sentit, vel cognoscit esse faciendum. Unde tollit peccatum virtutem cordis operantem, siue motum ad bene operandum scilicet charitatem. Nam fides per quam est cognitio boni per dilectionem operatur. Sicut Apostolus dicit.

Et in hoc etiam peccatum assimilatur somno, quia sicut dicit Aug. dum humor intus secus temperatus vi caloris resolutur in tumorem, perit cerebrum, & ibi resolutus distillat inferius frigidus, licet illic ascendit calidus: & sic distillando remittit calorem cordis, & per consequens processum operationum impedit, eo quod cor sit principium omnis operationis. Eodem etiam modo peccatum sua frigida moritur calorem cordis i amoris, seu amoris charitatis, & sic impedit processum omnis boni operis. Unde peccatori dicitur: Vtique piger dormis, scilicet nihil bene operando.

Quarto ratione falsitatis. Frequenter nam somniant dormientes, & somnando decipiuntur per somnia illi sua, & falsis: sicut somnus induci in dormientibus somnia falsa, & deceptiva, ita peccatum in hominibus induci falsas eximaginationes, & temerarias, & non vera iudicia. Prou. Stultus illud perit.

Item peccati corruptio assimilatur corruptioni philosophi maris, ex qua nuntio huius tardus obliuio, & somnolentia. Sicut ex peccato huius huius tardus obliuio, & somnolentia boni in obliuio, ut non recognoscit peccatum in illud: Oblitus es Domini creatoris tui.

Item

Ioh. 8. Iudit. 4.

Alif. de som. & vig.

Gal. 5.

Aug. de qua. anim.

Prou. 6.

Prou. 14.

Liber Sextus.

Item somnolenti, id est, pigri, vel tepidi in prosequendo inceptum. Imitatur etiam pile, ma naturam aqua hyemis, & decrepita aratis. Similiter status peccati habet naturam aqua, quia inundatione periculosus, fluctuat, tunc turbidus, & motibus instabilis. Nam impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, ut dicitur Isa.

Isa.

Item habet naturam hyemis: quia tempestatibus, id est, temationum procellis laceratur.

Item habet naturam decrepita aratis, id est, veteris hominis, scilicet Ada defectum, & inobedientiam.

1 Cor. 5
Ro. 10.

Item phlegma per os purgatur: quia ipsa peccati corruptio per os confessionem exhalat. Corinth. Expurgate vetus hominem. & Rom. Ore confessio fit ad salutem.

Item peccatum assimilatur hydropisi.

Primum, quia in omni hydropisi est egrotudo hepatis secundum Auicennam. Non enim, ut ipse dicit accipit hydropisis abscque agrotudine hepatis propria, vel commanica, licet quandoque agrotet hepar, & non sequatur hydropisis. Et praecipua causa, & quasi coniuncta hydropisis est debilitas digestionis hepaticae, per quam purum ab insipuro separatur. Et ideo non incongrue hepar rationem designat, in qua dicitur, id est, bonam a malo separans, & discernens. Quod ergo in omni hydropisi communicat agrotudo hepatis, ostendit, quod in omni peccato accidit ignorantia aliqua, vel error rationis. Unde Philosophus. Omnis malus ignorans, quod autem non omnem egrotitudinem hepatis comitatur hydropisis, est, quod non ad omnem rationis ignorantiam sequatur peccati malitia. Nam est aliqua ignorantia inuincibilis, in qua est nullum peccatum. Debilitas aut hepaticae digestionis, quae est causa coniuncta hydropisi, est defectus, siue inconsideratio rationis circa particulare eligibile, quae est proxima causa peccati. Licet enim ratio dicat omnem fornicationem esse malam, & cauendam: tamen quando particulariter tentatur homo de hac fornicata, illud generale distamen rationis non cura, neque attendit, unde quod elegit, ut tunc fornicari est rationis debilitas, & defectus non considerantis malitiam huius actus.

Arist. in
Ethi.

Secundo, quia est in hydropicis corru-

ptio complexionis. ex qua (ut Auicenna dicit) mutatur color corporis, & faciei ad albeciem, & citrinatam. Unde est signum commune hydropicis mutatio coloris. Sic autem bona complexio corporis consistit in debita ordinatione, siue temperantia humorum, qui sunt in ipso corpore. Sic bona complexio animae consistit in debito ordine, & moderamine passionum, quae sunt in appetitu sensitiuo. Unde sicut corruptio complexionis corporis est ex distemperantia humorum, sic corruptio complexionis spirituales est ex distemperantia, & inordinatione passionum: puta ira, vel timor, gaudium, vel similia. Quod ergo in hydropico est corruptio complexionis ex distemperantia humorum, ostendit, quod in peccato, siue peccatore est corruptio sensitiui appetitus ex distemperantia passionum. Sed per faciem, siue corporis exteriori calorem accipit hominis conuersionem, qui scilicet in hydropico mutatur, quia scilicet in homine peccante ex ipsa inordinatione in eum etiam exterior conuersatio & vita deformatur: unde ipsa dehonestatio conuersionis exterioris, commune signum est agrotudinis interioris. Ecclesiast. Amicus corporis, & usus dentium, & ingressus hominis, enunciant de illo.

Auic.

Ecclesiast.

Tertio, quia est in hydropicis corruptio digestionis. Unde etiam est in eis, ut plurimum paucitas appetitus cibi propter vehementiam appetitus aqua. Quandoque etiam fit in hydropisi fortis appetitus (ut Auicenna dicit.) Quia igitur per digestionem paratur cibus, ut apponatur corpori, & proficiat cibus autem mentis est sermo Dei, accipere per cibum digestionem verbi Dei memoriam, & affectionem. Per hanc enim doctrinam verbi paratur, ut impleatur opere, & in perfectum nutrimentum animae conuertatur. Quod ergo in hydropico corrumpitur digestio cibi, ostendit quod in peccatore hominis deicit affectio verbi Dei, quia scilicet non debito modo afficitur ad doctrinam spirituales, & ad ea quibus anima pascitur: unde tantus fit in eo appetitus aqua, id est, amor transitoria substantiae, quod debilitatur appetitus cibi, id est, deicit amor verbi, & spiritualis nutrimenti. Quandoque tamen accedit eis poa peccatum compunctio, & vehemens appetitus boni.

Quarto

Quarto quoque est in hydropisi exuberantia humoris, quae replentur membra vel loca vacua nutrimenti. Et haec exuberantia humorum est in homine peccatore intemperantia illiciti amoris. Ferrus enim peccatoris dicitur, aut ad carnis delectabilia, quod pertinet ad membra, & talis est amor luxuriosus, aut ad gula cibaria, quod pertinet ad loca vacua nutrimenti, & talis est amor gulosis, aut ad temporalia, ut diuitias, aut honores: quod pertinet ad humores qui fluidi sunt, & instabiles, sicut & haec temporalia, Ioh. Mandus transiit, & concupiscentia eius, & talium rerum amor est amor aquae, & superbi.

Quinto inuenitur in hydropisi tumefactio corpori, quae (secundum Auic.) quidamque incipit a femore, aliquando a pedibus, aliquando a dorso, aliquando a renibus. Similiter in peccatore inuenitur tumor superbiae, & inobedientiae quae est innoxia omnis peccati, & hoc aliquando est a femore i. ad amore filiorum, quia ex femore praecipue egreditur generatio filiorum. Exo. Fuerunt omnes animae quae egresae sunt de femore Iacob: &c.

Multi. n. propter carnalem filiorum amore peccata multa faciunt, & Dei mandata transgredi praesumunt. Aliquando vero ex pedibus i. ex affectibus temporalium siue diuitiarum siue bonorum. Sunt. n. velut anima pedes quibus bene, vel male curritur, ipsius animae affectiones. Nam avari, & ambitiosi his pedibus ire praesumunt contra mandata Dei. Prover. pedes illorum ad malum currunt. Aliquando est a dorso, id est ab impatientia tolerandi aliquid onerosum, vel graue. Nam dorso feruntur onera. & hoc est in accidiosis qui contra Deum intumescunt, vel contra superiorem imponentem, vel mandatum aliquid onerosum, Iob. Quid timeo contra Deum spiritus tuus? Quandoque vero est ex renibus i. ex appetitu voluptatum gulae, vel luxuria: quia ex renibus materia sunt voluptatis, & delectationis carnalis. Psalmus. Corripuerunt me renes mei.

Sexto in hydropisi est deformatio coloris propter corruptionem complexionis, & declinat color hydropici, ut supra tactum est, aliquando ad albedinem, aliquando vero ad citrinitatem, aliquando ad aditionem, & nigredinem, sicut in pleuretico, aliquando declinat ad viriditatem, ut cum procedit hydropis ex apostemate calido splenetico. Similiter i peccatoris ex malitia interiori deformatur color i. apparentia, & conuersatio exterior. In quibusdam quidem dealbatur per apparentem iustitiam, sicut in hypocritis, quibus Christus dixit: Vg vobis hy

pozyte, qui similes estis sepulcris dealbatis. In quibusdam vero denigratur per publicam iniamiam. Thr. Denigrata est super carbones facies eorum. In quibusdam citrinatur iracundia, & leuitia. Nam sicut dicit Iohannicus, cum humore frigidi calescit, mutatur color albus in citrinus, vel rubeum: Sic hypocrita qui primo videbantur frigidi, id est mites in almitudine potestatis postea efficiuntur iracundi & leui. Et sic qui videbantur albi, & frigidi, id est puri, & mansueti, calescentes iracundia apparent citrini, & ignei. Mac. Facies & color immutatus &c. Quidam vero etiam peccatores vitescent aliquando per popularem gratiam, & famam. Nam color viridis est color maxime gratus oculis, sed tamen taliam gratia fallax est, & vana, secundum illud. Prover. Fallax gratia, &c.

Septimo in hydropicis inuenitur sitis magnitudo: proprium enim est hydropicis (sicut Beda dicit) ut quanto amplius bibunt, tanto amplius sitiant: quod est (secundum Auicem) propter complexionem in hepate facientem sitim: aut propter opilationem, propter quam non attrahit ad hepar aliquid quod suum sedat: aut propter aliam aliquam causam sitim facientem quae ex potu non remouetur nisi forte per accidens: sicut accidit, in terra originis meae, scilicet in Castello Sancti Geminiani, quod est in partibus thulesiae xv. miliaris distans a ciuitate Senanarum. Ibi enim fuit quidam vir nobilis & pauper, qui factus est hydropicus, & toto fere corpore tumidus. Cumque sitis insatiabili cruciaretur, nec potus ei perenti ab aliquo porrigeretur; cum iaceret prope locum ubi quoddam edificabatur palatium, quadam die cum solus esset, vidit ibi unam magnam aqua plenam, in qua veteres lateres molliebantur, Vnde ex admixtione calis lateribus adharentis, aqua dealbata erat, ad quam aquam ille accedens in magna quantitate bibit, & post potum in lecto se ponens, & paululum obdormiens, post somnum ex virtute illius aquae, seu ex calis admixtione

Mar. 23

Thr. 4.

Iohanni
cius.2. Mac.
3.

Pro. 31.

Beda.

I i tam

Liber Sextus

Ps. 107. tam magno fluxu ventris solutus est, ut
ut hydropisis, euacuata sua materia & ca-
sa, penitus ab eo tolleretur, & etiam si-
ti, cum ea. Et si autem inordinata sitis hy-
dopisis, inordinatus appetitus peccandi
qui in omni quasi peccato insatiabilis in-
uenitur. Vnde Psalmus. Esurientes,
& sitientes, anima eorum in ipsis dele-
cit. Sed specialiter hæc sitis insatiabi-
lis (ut dicit Beda) appropriatur avaris,
quia non satiantur oculi eorum diui-
tiis.

Eccl. 4. Item peccatum assimilatur febris: quod
patet primo de febris descriptione. Nam
febris secundum Auicennam est calor extra-
neus accensus in corde, procedens ab eo
mediantibus spiritibus, & sanguine per ar-
terias, & venas in totum corpus, & infla-
mat in eo inflammatione, quæ nocet
operibus naturalibus. Similiter pecca-
tum est calor extraneus homini, id est non
naturalis appetitus qui est contra ratio-
nem. Vnde Augustinus dicit, quod peccatum

Aug. 12
de Tri. non est naturale, sed vitium naturæ ap-
peten- tis id, quod non est sui ordinis: &
accenditur in corde, quia de corde exiit,
cogitationes mala, &c. Vnde a corde pro-
cedit peccatum mediantibus spiritibus, &
sanguine, id est cogitatione, & delecta-
tione: per arterias, & venas, id est per lo-
cutiones, & operationes, siue per verba,
& opera, & imediuntur operationes
naturales, id est virtuosæ, & rationales,
quæ propriè competunt homini se-
cundum naturam suam quæ rationalis
est. Vnde de homine peccante dicitur:

Mat. 15
Psa. 48. Homo cum in honore esset non intel-
lexit, compactus est iumentis insipienti-
bus.

Secundo patet dicta similitudo ex fe-
bris distinctione. Nam (beatus Ipsi) Auicenna
trahit, aliqua febres procedit ex membris
radicalibus, ut ethica aliqua ex humori-
bus, ut putrida & quædam ex spirituali-
tibus, ut epidemicæ. Ethica enim febres pri-
ma accensione sua accendi ut in mem-
bris radicalibus, puta in corde. Caliditas
enim hepatis non est ethica, sed aliqua,
do perducit ad ipsam: & similiter pulmo-
nis, & stomachi. Et est exemplum accen-
si in febribus, sicut si aliquis calefa-
ciat aquam per panem balfum, aut per
oleum coci, aut per tollem ferrant. Per
hanc ergo febrem signantur peccata pra-
lacorum, & clericorum, qui sunt quasi ra-
dicalia & originalia membra ecclesiæ,

ex quibus bona, & mala proueniunt ex-
teriorum. Est ergo triplex species ethica,
designans triplex viciū clericorum. Prima
est, quæ consumit humiditatem nutri-
mentalem, iam sparsam, & vni-
tam in membris, & proximam coagu-
lationi, quæ vocatur ros, & est sicut o-
leum in lucernam infusum. Et hæc spe-
cies febris est amor inordinatus carna-
lis, scilicet sui ipsius, vel consanguineo-
rum, & nepotum, qui communiter inue-
nitur in clericis, delectans in eis amorem
pietatis, quæ expandi deberet in mem-
bris, id est in indigentibus, & pauperi-
bus subditis. Nam ea quæ deberent da-
re pauperibus, sibi, aut avarè retinent, aut
male consumunt, aut consanguineis lar-
giuntur, ut magnificuntur, & dicuntur.
Vnde Bernardus dicit, Timeant ministri
ecclesiarum, qui in terris sanctorum quas
possident, tam iniqua gerunt, ut stipen-
dijs quæ sufficere debeant, minime con-
tenti, superflua quibus egeni sustentandi
essent, impiè sacrilegeque sibi retineant:
& in vias suæ superbæ atque luxuriæ vi-
cium pauperum consumere non verentur,
duplici profecto iniquitate peccantes
qui, & aliena diripiunt, & sacris in suis
vanitatibus & turpitudinibus abutun-
tur.

Sexto clericus, ut idem dicit, cui con-
cessum est, ut ad necessitatem uiuat de
altario non superbiat: non luxurietur,
nec intendat, ut de clericatu diuor fiat:
non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia
fabricet, mutans quadrata rotundis: ne-
que loculos inde congreget, neque in
vanitate, & superfluitate dispergat, non
extollat de facultatibus ecclesiæ con-
sanguineos, aut nepotes, ne filios di-
xerim.

Secunda species ethica consumit hu-
miditatem iam attractam ad locum nu-
tritionis, & propinquam permutationi,
siue conuersioni: quæ scilicet humiditas
est sicut oleum imbibitum in corpore li-
cini, & vocatur cambium. Et hæc deli-
gnat in clericis vitium carnale, quo de-
trahitur in eis humor deuotionis spiritua-
lis, quo nutiri deberent, & esse pleni.
Vnde tales non sunt digni domino mi-
nistrare præcipue in sacramento eucha-
ristiæ. Vnde Bernardus ait. In multis multi-
pliciter regnat fornicatio, qui puritatis au-
diti, impuro corde & corpore mini-
strantes, non verentur stare ante ange-
lum

Ber. in
Cant.

Bern.

lum Dei qui fecit medios, & di perdat. sed omnino assent agni immaculati facias contingere carnes, & intingere in indigere in sanguine Saluatoris manus nectas, quibus paulo antequam dolor meretricis attrituauerant. Et sic altaria cuncte, sic & ecclesias frequentare psalmos cantare: cum tamen eis huiusmodi laus execrabilis, & oratio nat in peccatum. Tertia species est hanc consensit humilitatem; cum qua continentur partes membrorum similitudinem a principio creationis: unde vocatur glacies, & est sicut humiditas cui continentur partes totum, de quo factum est humorem, & per deificationem talis humilitatis partes membrorum veniunt ad separationem: & hoc febribus designat in clericis peccatum simonia. Talem enim humilitas gratiam spirituales designat, quae est glacies quo partes membrorum similitudinem partium, id est fidelium merces qui vnius fidei, & charitatis paritatem sunt, adiutorem connectuntur: sed hanc humiditatem gratia sumentia prauitas confumit, dum ipsius gratia coelitus donat illucite vendit, vel emit. Alia autem febris est putrida, ex humorum putrefactione causata, & hac febre aeterni laici in quibus sunt humores putridi, id est affectus corrupti, quorum quidam laborant continua scilicet auaritia: cuius, scilicet appetitus est communium lucrum: vult enim auarus lucrum suum nunquam terminari. Unde secundum Philoponem Avaritia querenti. Quid est, quod nunquam finit hominem? e lacum? Respondit, quod lucrum: praeputer autem vltra diem ac noctem continue multiplicat lacrum, qui tamen vero laborant quodiamna, id est gula in qua quotidie peccat: unde signatur per Pharaonem qui omni die exigebat certam mensuram lacrum, ut habetur in Exod. Quidam vero laborant tertian: id est iracundia, quae ad modum febribus cor accendit, & inflammatur. Est enim haec inflammatio sanguinis circa cor, secundum Damasc. sed tertiana propter tres gradus irae quos Dominus assignauit, cum dicit: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit satue, reus erit gehennae. Vbi attendendum, quod sicut creuit gradus, culpa sic & creuit ordo sententiae: unde recte haec sine voce, & filio; ira cum vo-

ce contumelia, gehennae ignis manifestatur (secundum Aug.). In primo enim iracundia in secundo ira & vox, in tertio ira & vox cum expressione in filio. Item enim Greg. quod iudicium est etiam de collo & collo sententiae diffinitione: huiusmodi sententia excommunicationis. Item enim vero librum leuiter dicitur, item accidia, quae scilicet est, & huiusmodi accidia, habet enim tempus suum, & per diem determinata, & huiusmodi accessio: Unde Ioh. Cassi dicit de inat. Accidia circa horam sextam maxime non in mat. Nachum inquit, & quae sunt febres in horis. Tempore praeterea, & in illis, alius accensionum suum tollit ac statum horum animae in horis egrotant. Item ergo sunt febres, quae sunt febres Petri, id est Iudeorum Synagoga, vel peccatrix anima laborabat, & haec secularis matrimonio iunctus. Luc. Socius autem Petri tenebatur magnis febribus.

Tertia febris ex spirituum caliditate proueniens, dicitur ephimera ab ephimero pice quae modico tempore vivit, ut supra. in libro. Et similiter huiusmodi febribus modico tempore dicit. Haec ergo febribus designat peccata religiosorum, quia febribus ephimera habet causam aliquandam ex parte animae, scilicet ex passionibus, ut ira, gaudio vel huiusmodi, aliquando vero ex corpore, scilicet ex nimio labore, vel vigilia, & huiusmodi: quandoque vero ex exteriori calore, scilicet autem imperio nimio frigore; vel calore Solis, & huiusmodi. Similiter vitia religiosorum sunt vel ex passione interioris temptationis, vel ex inordinatione indisciplinati, qui frequenter facit eos assumere supra posse in vigiliis, abstinenciis, & alijs laboribus, ex quibus nonnunquam incidunt, vel accidiam, vel desperationem, vel amaram, & huiusmodi. Vel ex parte exteriori, scilicet ex assiduitate, & familiaritate secularis conversationis: quia incaute, & assidue cum secularibus conuersantur, & eorum se negotijs implicando, multa vitia incutunt.

Item peccatum assimilatur paralyti quo ad quatuor: primo quoniam ad subiectum, quia paralytis secundum Aale. quandoque est in toto corpore praeter caput quouque in vultu latere lacum,

II 2 nem

Liber Sextus

Item peccatū assimilatur paralyſi quo ad quatuor: primo quantum ad ſubiectū quia paralyſis ſecundum Auiē. quandoque eſt in toto corpore præter caput, quādoque eſt in vno latere tantum: quandoque in vno membro tantum. ſic inter peccatores illi ſunt quaſi ex toto paralytici qui totum tempus vitæ ſuæ male expendunt, excepto capite. i. tempore innocentie. ſc. aetate puerili poſt baptiſmum. Quidam enim ſtatim cum attingunt ad annos diſcretionis, incipiunt facere mala, & ſemper continuant in peius viſque ad mortem, & tales ſunt potius dicendi demones quam homines: quia (ſecundum Hieron.) humanum eſt peccare, ſed diabolicum eſt perſeuerare. Sed quaſi in vno latere paralytici ſunt qui licet aliquam partem vitæ expendant in peccatis, tamē poſtea conuertuntur, & bene viuunt in reſti duo tempore, vt Magdalena. Sunt autem duo tempora vitæ quaſi duo latera in corde. Nam vt dextrum, eſt tempus iuuentutis; vt ſiniſtrum vero, tempus ſenectutis. In quibuſdam ergo paralyticitur dextrum, ſcilicet in hiſ qui male viuunt in iuuentute: ſed ſiniſtrum in hiſ, qui male viuunt in ſenectute. Sed quamuis in corpore periculoſius ſit perdere dextrum quam ſiniſtrum, in tempore tamen eſt e contrario, quia peius eſt male viuere in ſenectute quam in iuuentute. Nam tanto culpa ſenſus damnabilior eſt, quanto ſit morti propinquior, vnde Hugo de ſancto viſto, dicit: Inter abuſiones ſæculi huius, ſola maior eſt ſenſis obſtinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, q̄ quaſi ad hoſtium huius mundi poſitus. foris ſpectat, non tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec futuram conſiderat: audit nuntios mortis, & credere non vult eis. Tres enim ſunt nuntij mortis, caſus, infirmitas, & ſenectus. Caſus nuntiat mortem latentem, infirmitas apparentem, ſenectus præſentem. ex incertitudine mori, timor; ex infirmitatis grauitate dolor; ex certitudine ſenectutis non obſtinatio, ſed aſſectio, & humilitas ſequi debet. In vno vero membro tantū paralytici ſunt, qui licet aliquando peccet tamen cito redeunt, ſicut fecit Petrus.

Secundo assimilatur peccatū paralyſi propter effectum, quia paralyſis aliquando tollit ſenſum, faciens ſcilicet membrum ſtupidum, & inſenſibile: aliquando vero tantum tollit motum, aliquando ve-

ro vtrumque. Similiter peccatum, aliquando tollit ſenſum. i. vſum rationis, ſicut in luxurioſis, in quibus quaſi ratio abſorbetur a voluptate carnis. Dan. dicitur de ſenibus luxurioſis, Auertunt ſenſum ſuū vt non recordaretur iudiciorum iuſtorū. Aliquando vero tollit motum, ſcilicet boni operis, vt in accidioſis. Exo. Fiant immobiles quaſi lapides. Aliquando vero tollit vtrumque, ſicut in hæreticis, qui neque recte ſentiunt neque operantur.

Tertio assimilatur peccatum paralyſi quo ad pulſum. Nam pulſus paralytici (ſecundum Aui.) eſt tardus, rarus, & debilis. Pulſus autem cum procedat a corde, & deriuetur ad manum ſiue ad brachium, designat bonum propoſitum cordis, quādo opere impletur. Hoc ſimiliter in peccatoribus accidit tardē, aut rarē, aut debilitate ſit, quod præcipue apparet in viſurarijs. Quia licet aliquando compungantur, & reſtituere proponant, tamen raro perueniunt ad hoc, vt bene reſtituant: quia aut tardē reſtituunt differendo viſque ad mortem: aut ſi reſtituant citius, debilitate tamen, quia cum triſti corde, & non vera intentione eunt remiſſionis aſſuta procuratione.

Quarto assimilatur peccatum paralyſi quo ad ſignationem. quia legitur in Euangelio dominus tres paralyticos curaſſe, vnum qui iacebat in multitudine læguentium, Alium qui iacebat in grabato. Alium qui iuit ſeruus Cæturionis, qui iacebat in domo. Per primum autem ſignantur male retinentes, per ſecundum male expendentes, per tertium male acquirentes, vt ſunt viſurarij qui etiam iacendo in domo male acquirunt.

Item peccatum assimilatur epileptiz propter tria. primo, quia in epileptia (ſecundum Aui.) eſt ſenſus, & motus priuatio, quæ tamen priuatio ſenſus & motus ſit non totaliter, ſed in parte. Et eſt ratio, quia materia quæ eſt cauſa epileptiz, in interiori ventriculo cerebri facit oppilationem non completam, & ideo impedit tranſitum virtutum ſenſus & motus in membris integrè fieri, non tamen totaliter interſecando. Similiter peccatum tollit quidem peccatori ſenſum i. diſcretionem boni, & mali, ſcilicet prudentiam, ſed non totaliter, quia licet tollat ei prudentiam, & ſapientiam ſpiritualem ſecundū illud, Gens ſine conſilio eſt, & ſine prudentia: non tamen tollit prudentiam ſecularem

Dan. 14

Exo. 19

Hiero.

Hug. 2.
lib. de
cla. ani
ma.

Io. 5.

Mat. 9.

Mat. 7.

Deu. 32

Luc 16 sem, vel astutiam naturalem, siue experimētalem, immo in huiusmodi sensu magis vigent peccatores quam iusti secundum illud, Filij huius seculi prudentiores filijs laeis sunt in generatione sua. Vnde facit diabolus peccatoribus, quod voluit facere Naas Amonites viijs, latus Galaad quia petunt eruere oculos eorum dextros non curans relinquere sinistros. quasi enim dexter oculus est prudentia spiritualis, sed quasi sinister, est prudentia, siue astutia secularis: Apostolus Cēctas ex parte contingit in Israel: Similiter tollit peccatum morum boni operis: sed non totaliter: quia licet quo ad meritum, non tamen quo ad exercitium. Quia etiā multi peccatores faciunt plurima opera de genere bonorū, sicut elemosinas & huiusmodi, quā, licet in peccato facta nō valent quo ad vitam æternam: tamen valēt ad euadendum flagella temporalia, & disponunt etiam ad penitentiā, & ad plura alia.

Rom. 11 Secundo est in epilepsia corporis profectio. Nam epilepsiam præcedit spasmus propter nocuum opilationis iam dictæ Vnde nō est possibile (vt dicit Auicēna) quod epilepsiam patiēti remaneat erectio corporis. Similiter peccatum profectum hominem a rectitudine iustitiæ, & vnum peccatum facit ipsum cadere in aliud, ita, vt sit impossibile ipsum cum peccato diu stare, quin cadat, Vnde Grego. dicit, quod peccatum, quod per penitentiā non eliditur, mox tuo pondere ad aliud trahit.

Grego. in ho. Tertio epilepsia est tremor, & exagitatio, licet totior, & minus totus secundum quantitatem humoris. Similiter peccatum reddit hominem temulentum, & timidum. Prou. Fautor his qui operantur malum. Est n. timida nequitia, sicut dicitur Sap. Seneca, Nihil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

Pro 10. Item peccatum exagitat hominem, quia reddit eum instabilem, & inquietum. Thre. Peccatum peccauit hierusalem, propterea instabilis facta est.

Thre. 1 Item peccatum assimilatur lethargia propter tria primo, quia morbus lethargia inducit febricitationem. est enim lethargia (sicut dicit Auicēna) apostema phlegmaticum factum intra cranium capitis. Et q. sit ex humore phlegmatico patet, quia generatur ex potu eo, quod potus

generat humorem phlegmaticum in quo sunt euaporatio, & putrefactio, Vnde vt plurimum genera. vt ex commestione eęparum, & re, letione nimia stomachi, & a multitudine potus, & a multitudine commestionis fructuum. Sic ergo lethargia est apostema ex humore phlegmatico putrefacto, & sicut Auicēna dicit in apostemate facto ex humore putrefacto communiter fit febris lenta: & ita parer, quod in lethargia fit febricitatio. Sed qd est istud apostema in craneo, nisi peccatum in animo? Hoc comitatur febris, quæ est innaturalis, & intemperatus calor, quia communiter sequitur peccatum aliquis in emperatus, & irrationabilis amor. Nam peccator a creatore auersus. inordinato amore ad creaturam cōuertitur, sicut auarus ad pecuniam, superbus ad excellentiam, luxuriosus ad delectationem voluptuosam ad quæ peccator quanto ardētius inhiat, tanto periculosus & fortius febricitat.

Secundo lethargia causat dormitanonem, præcipue (vt dicit Auicēna) cum lethargia est in substantia cerebri fit subeth fortior, & difficultas motuum est maior: dicitur autem subeth somnus superfluus, & grauis, vnde talis vix potest ad horam ex citari. Sic peccatum aliquando ita infigitur cerebro. i. animo, vt faciat peccatorem dormire i. in statu peccati immobilem permanere: & si aliquando molestatus. i. aliqua aduersitate angustatus, vel arctatus ad horā excitetur, scilicet vt malum statum suum videat, & consideret, tamen statim ad solum somnum immobilitatem suam, & negligētiā redit: surgere cont. inens. Vnde contra eum clamat Salomon dicēs, viquequo piger dormis. Tertio lethargia causat obliuionem. **Pro. 6.** Est. n. obliuio corruptio memoriæ, quæ, vt plurimum, accidit ex rigiditate, quādoque. n. fit ex apostematibus cerebri, & proprie frigidis. vnde cum lethargia sit apostema cerebri phlegmaticum, & per consequens frigidum, ideo memoriā corrumpit, & obliuionem inducit. Sed qd est frigidum apostema, nisi peccati malitia, quæ calorem charitatis extinguens animam frigescit, & De obliuione inducit? Talem lethargiam patiebatur ille cui scriptura dicit: Deu, Inquit, qui te genuit dereliquisti, & oblitus es domini creatoris tui. **Deu. 32**

Liber Sextus

Peccatorem qui & Diaboli seruis iure nuncupatur seruo malo, ac pueri, non in ipso, corpore, sed in visceribus, & nonnullis monstris comparari dicitur, quorum ex multis quaplastima etiam peccatorum delicta deferuntur.
Cap. l. l. l.

- P**eccator assimilatur seruo malo, primo quia malus seruus solet esse ebrius, & tunc bona domini negligit, vel turrim subleuabit, Prouer. Operarius ebrius non occupabitur. hoc est, peccator qui vino i. delectatione carnis, vel seculi inebriatus est, negligit spiritualia quae ad honorem Domini sunt, vel si non negligit faciat, & si viciat, non inde Dei sed suam propriam gloriam querendo, et contra boni serui dicunt: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.
- Secundo, quia seruus malus ex oculo suo, & tempore quo laborare debet, inutiliter expendit, & perdit: unde patrem familias dixit seruis: Quid hic tota die stantis ouolite? Eccl. Mute seruum in operationem, ne vacet. Sic enim decet illum. Peccatores aut otiosi sunt, qui totam tempus quo in peccato viuunt, quantum ad meritum perdunt, & inutiliter expendunt.
- Teruo, quia malus seruus de bonis domini sui est prodigus, & vniuersa consumit. Mat. Ditamatus est villicus, quod dissipasset bona domini sui, Tunc autem peccator de bonis Dei est prodigus, quando eis non viuunt ad honorem Dei, & salutem animae suae, sed tantum ad gloriam mundi, vel commodum corporis sui.
- Quarto, quia malus seruus est piger, & somnolentus negotia domini negligit. Eccl. Cum seruo pigro tracta de opere: & Lu. de seruo qui abscondit talentum domini sui. Peccator aut somno peccati detentus, bona quae facere posset, omnino negligit. Auarus etiam bona temporalia non alijs tribuit, sed sibi soli abscondit. Multi etiam ex pusillanimitate talenta, i. gratias tibi traditas, seu creditas, i. coeclias abscondunt, quia non viuunt eis ad proximorum vtilitatem.
- Quinto, quia seruus malus protervus, & contumax supra dominum se extollit. Eccl. Vidi seruos in equis, & Prouer. Per seruum cum regnare cepit, sic peccator super dominum superbi, quando humilitatem domini videt, & ipse contemnit eam. Vide etiam dominum suum ar-

bitum & ipse vult esse in delictis. Vide dominum pauperem, & denudatum, & ipse vult saltem delictis ac diuitijs. Vide dominum abiectum, & contemptum, & ipse vult honorari.

Item seruus contra dominum se extollit, quando caro contra spiritum prouallet. Iohan. Non est seruus maior domino suo.

Sexto, quia malus seruus cupidus existens, bona domini in proprium vltim vertit. Exemplum de seruo Elisei, & hoc pertinet ad simoniacos, qui bona domini, i. dona Spiritus sancti pro sua vilitate temporalium emunt, & vendunt.

Septimo, quia presumptuosus imperia domini perispedit. 2. Reg. Seruus meus contempsit me: & Iob. Seruum meum vocaui, & non respondit mihi. Sic est peccator cum Dei mandata contemnit, vel cum a Deo vocatus redire per poenitentiam spernit. Pro. Vocati, & renuistis.

Octauo cum sit malus, & durus gratiam sibi fieri appetit, Mat. Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Sic est peccator, qui male agendo gratiam a Deo, vel a male poenitentiam expectat.

Nono, quia obliuiosus est; & quod red diturus sit de omnibus rationem, ad memoriam non reducit: quod etiam peccator facit respectu Dei Lu. Si dixerit seruus, Morari facit de me, nus meus &c.

Decimo, quia iracundus, & sediciosus totam familiam turbat, & laedit. Lu. Si ceperit seruus percutere seruos, & ancillas &c. Talis est qui laedit sanctos, & religiosos viuos, vel pauperes qui sunt de familia Christi.

Vndecimo, quia maledictus, & linguosus etiam domino detrahit, vel ei maledicit. 2. Reg. de Siba qui accusauit dominum regi, Eccl. Cunctis sermonibus qui dicunt ne accommodes auiem tuam, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Talis est maledictus, & blasphemus, praecipue qui contra dominum linguam suam relaxat.

Duodecimo, quia deliosè nutritus contra dominum recalcitrat, & resistit. Prouer. Qui delicate nutrit seruum suum, postea inueniet eum contumacem. Et ideo non decet seruum delictis. Sic caro rebellat spiritui, cum delicate nutritur, vel hoc pertinet ad ingratos qui multis bonis a Deo receptis, recalcitrant &

Deu 43 contra eum, secundum illud: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit.

Decimotercio, quia cum sit fraudulentus, domino suo insidias ponit, 3. Reg. Te tenderunt ei insidias serui sui reputat, autem dominus tibi insidiari, eum quis insidiatur pauperi, vel hoc ad hypocritas pertinet, qui opera domini faciunt fraudulentur.

Decimoquarto, seruus domino existens iniuriolosus, ab eo fugit, 3. Reg. Factum est, ut rugerent serui semel, & 1. Reg. Hodie incieuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Talis est etiam peccator, qui cum Deum peccando offenderit, penitentie remedium refugit, & ad Deum redire contemnit.

Decimoquinto cum sit flagitiosus punire nec sic se compescit, Talis est peccator qui propter aduersitates se non emendat, Eccl. 23. Seruus inter rogatus assidue, scilicet cum tormentis, a liuore, a liuoris crimine non minuit, sed magis ad odium prouocatur.

Decimosexto est ingratus, & gratiam sibi factam non recognoscit. Talis est qui post penam, & veniam recidit. Eccl. 3. Laxa manus seruo, & quaerit libertatem.

Decimosextimo criminofus existens, non nisi verberibus emendatur. E. eccl. seruo pessimo latus sanguinare, glosa seruus qui verbis non corrigitur uulneribus corrigitur. Talis est peccator, qui se non emendat, nisi fortiter, & inuicem tangatur.

Decimosexto, quia est astutus, cum vocatur, dormire se fingit Prouer. seruus non potest erudiri, quia quod dicis, intelligit, & respondere contemnit. Talis est, qui verbum Dei audit, & intelligit, sed opere implere negligit. Luc. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.

Item nota, quod seruus peccati dicitur esse homo tripliciter, secundum quod est triplex genus seruorum. Nam quidam sunt vernaculi, siue originarii, qui cum seruitute sunt nati. Et tales multis poenis legibus subiiciuntur, quia sua non possunt vendere neque alienare, nec contra here, nec dignitatem efficiunt sumere, neque testimonium ferre nisi de domini voluntate. Hoc modo nascimur omnes serui originalis peccati. Ex qua seruitute multa poena seu damna secundum diuinam legis iustitiam homini proueniunt nisi ab ea per baptismum liberetur. Alijs

vero sunt empirici, qui ab hominibus capiti, vel empti, iugo sunt seruitutis addicti. Sic efficitur homo seruus per peccatum actuale, siue quia captus sit, & illa queatus ab hostibus per tentationis consensum, siue ex nimia malitia sua venundatus siue iaciatur malum sicut Achab Terrii serui sunt conducticii, qui non ex necessitate, sed ex voluntate seruiunt sub spe lucris.

Et hi a famulatio, proprie dicti sunt famuli. 3. Reg. 21. quoque spiritualiter seruos facit homines auaritia. Vnde & Apostolus dicit, quod auaritia est idolotum seruitus. I. xponens hoc innocen. dicit, quod sicut idolatra seruit simulacro, sic auarus seruit thesauro. Coll. 3. Nam ille cultum idolatrie diligenter ampliat, & iste cumulum pecunie libenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulacrum, & iste cum omni cura curat, seu custodit thesaurum ille spem ponit in idolatria, & isti spem constituunt in pecunia ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere thesaurum; unde dicit Sene. Pecunie oportet imperare, non seruire: si vis scias, ancilla est si nescias, est domina. Sen. in proue.

Item peccatores assimilantur pueris.

Primo, quia ad modum puerorum sola presentia curant, & futura non cogitant.

Item, quia vanitatem amant, & lucris si spiritualibus intendere recusant.

Item, quia sunt minimae & uilia, magna existimant, scilicet terrena: & quae sunt maxima nihil reputant, scilicet celestia.

Item sibi noxia saepe optant. I. temporalia comoda, vel peccata: & contra uilia elamantur scilicet per correptiones, & flagella. Item plus de pomis amisso i. de uili re transitoria, quam de patrimonio perditio, scilicet hereditati celestis, plorant.

Item beneficium sibi tactum scilicet a Deo, vel ecclesia ad mentem non reuocant, recognoscendo, vel gratias agendo.

Item omnia, quae videntur asseclant, & manu scilicet operis, vel laboris, & uoce locutionis ea postulant, & procurant.

Item puerorum solum i. sibi similia consilia amant, & consortia sapientium secundum Deum deuitant.

Item nullum secretum occultant, sed omnia recitant, & hi sunt detractores, & proditores.

Item saepe garrunt, & cachinant, & clamant ita ut uix dormientes fileant hoc faciunt dissoluti, quaxulosi, & linguosi.

Item loti a sordibus mox iterum se ingnant, & cum lauant, pro posse repugnant. Hoc

li 4 faciunt

Liber Sextus

faciunt recidiantes, poenitentiam recusantes, vel correptioni resistentes.

Item sola, quæ ventris sunt, cogitât, & proprii ventris mensuram ignorât: & in manducando nullum ordinem seruant, sed mox, vt a lecto se eleuant cibum postulant: quæ omnia faciunt gulosi.

Item pudibunda detegere, vel monstrare non curant, quod pertinet ad luxuriosos.

Item sola iocosa appreciant, & amant, idest solatia, & delectabilia mandî. Item sæpe ex infectis parentibus generati, etiâ ipsi infecti generantur & perdurant: sic frequenter imitantur filij scelera patrû, & perseverant in eis.

Item omnia laboriosa repudiant, sic peccatores recusant ferre labores pniæ.

Aug. 16 de ciu. Del. Item peccatores assimilantur quibusdâ regionibus. Nam (sicut dicit Augustinus) prout gentium narrant historię, perhibentur quidam homines vnum oculum tantum habere in fronte medîa, & isti vocantur Cyclopes, quibus assimilantur avari, qui habent respectum solum ad temporalia. Nam temporalia sunt media inter æterna bona, & æterna mala, & ideo participant ex utroque, quia quibusdâ sunt vitia, quibusdâ noxia: propter quâ Philosophus dicit, quod habent errorem hæc bona scilicet temporalia, quia multis contingunt detrimenta ex illis. Alij n. sunt, qui habent plantas veras post crura, & octo nos digitos in plantis, & hi in desertis lybiæ commorantur: quibus assimilantur retrogradientes in via Dei, qui tripliciter deteriores sunt, quàm alij peccatores, sicut habens octo digitos in tribus digitis excedit alios, qui habent tantum quinque. Primo, quia ante non processerunt, secundo quia retro redierunt, tertio quia contra propriam notitiam tecerunt. Petr. Melius fuerat illis viam veritatis non agnoscere, quàm post agnitam retrorsum conuerri. Alij dicuntur esse, qui ora non habent, sed tantum per nares alimentum sumunt, quibus assimilantur alienorum factorum bonorum, vel malorum factorum curiosi persecutores, qui bonorum factorum odorem percipiunt, sed ipsa opera imitando non gustant. Alij vero esse perhibentur, qui iacentes in terra resupini vmbra se pedum ecoregunt, & sunt tauræ celeritatis, quod in cursu canibus comparantur: quibus illi

assimilantur, quibus sensualitas, quæ significatur per pedes siue plantas rationi predominatur, quæ significatur per caput. Ideo enim sensualitas significatur per pedes, quia ad modum pedum inhaeret terræ. i. corpori, & sunt quasi duo pedes duplex eius appetitus. scilicet concupiscibilis, & irascibilis. Ille ergo plantam capiti superponit qui sensualitatem præfert rationi. Et talis licet sit ad ea quæ sunt carnis, vel mundi velocissimus, tamen ad spiritualia est tardissimus. Alij autem dicuntur esse sine ceruice habentes oculos in humeris, quibus assimilantur illi, qui attendunt solum ad graua, & onerosa, quæ sibi sunt. Vnde habent oculum, idest respectum in humeris, idest in grauiaminibus impositis: humeris enim terunt onera. Vnde tales non recordantur beneficiorum, sed iniuriarum. Alij vero sunt cynocephali canina capita habentes, quos ipse latratus magis esse bestiales, quàm homines confiteretur. Et isti sunt itacundi, & garrientes, qui tota die latrant, & garrunt: eorum latratus, idest garrulus, sunt ratione carentes, & ideo canini, & bestiales sunt. Alii vero habent planam faciem, & labium oris inferius ita prominens, vt in solis ardore totam ex eo faciem cooperiant dormientes: hos sine linguis esse dicunt solis nubibus pro uerbis videntes. Illis assimilantur homines in cauti, & imprudentes, qui in facie, idest in exteriori conuersatione carent nariibus, idest discretione non videntur. Excessus autem labij inferioris significat loquacitatem nimiam indiscretam de inferioribus, & terrenis. sed carentia lingue refertur ad indiscretam taciturnitatem, & representat illos qui nec discretam loqui, nec discretè tacere sciunt: quæ autem loquuntur nubibus, non est, quia sunt de ordine cisterciensis. Sed reuertitur hoc ad inque os, & indiscretos corporis, vel membrorum motus, sicut dicitur de apostata homine, quæ annuit oculo, terit pede digitus loquitur, & cætera. Quidam vero sunt modo simili ita magnas habentes aures, vt eis contregant totum corpus. Et his assimilantur qui sollicite, & multum audiunt, sed de auditis nihil faciunt. Tac. Qui auditor est verbi, & non factor, &c. alij uero sunt in Ethiopia proni ambulantes, vt pecora non se valentes sursum erigere: quibus assimilantur cupidi, qui solum terrenis intendunt de cælestibus vero non curantes.

Arif. in Eth.

Tac 1.

Col. 3. res, contra quos dicit Apostolus. Quae iustitiam sunt, sapientiae, non quae superbia ierent.

Item peccatores assimilantur uisceribus, primo propter multitudinem uiciorum. Nam sicut in corporibus suis uisceribus sunt multa uiscera, ita in peccatoribus sunt multa uicia. In uentrem enim superius, primo est quoddam intestinum subtile, quod uocatur duodecim, quia in sua longitudine secundum mensuram cuiuslibet hominis est 12. digitorum. & hoc super dorsum erigitur, & ad nullam partem aliam retorquetur. Hoc intestinum est superborum, qui super dorsum, id est super homines humiles, & pauperes se erigunt, & se per humilitatem, vel pietatem non retorquent, nec flectunt. Hoc enim habet 12. digitos, id est duodecim gradus. Duodecim enim gradus superbia beatus Bernardus ponit, qui sunt euasiositas, mentis leuitas, impia laetitia, instantia, singularitas, arrogantia, praesumptio, peccatorum conscientio, similitudo confessorum rebellio, libertas, peccatorum consuetudo: quorum prius sex sumuntur secundum inuicem in proximo, qui debet esse patienter alii sum inuicem secundum inuicem hominis superbia: Duo uero ultimi proprie secundum inuicem Dei, quae scilicet immediate sunt ei. Et notandum gradus, quia sit progressus a minoris malo ad maius. Nam mala est inuicem respectu patris, peior respectu superioris, sed pessima respectu Dei.

Secundum intestinum uocatur trium, quia semper a cibis est uacuum, dicitur autem qui in sapientia, quod id est sic est uacuum, quia a se respiciuntur acceptum nullum quod se respiciuntur. Et hoc pertinet ad prolixos, qui quantuncumque loquuntur, vel recipiunt, tamen semper sunt remissi in cogens, quia omnia emittunt inuicem, & nihil retinunt, & ideo semper egrediuntur per exemplum in alio prolixo.

Luc. 15. Tertium appellatur secundo similitudo, nonquam tamen sine eius corporis ana est inuenitur. Hoc pertinet ad pauperes, qui nunquam sunt sine solitudine ei. Et circa corporis sui. Interius uocatur tris a la gressu, quorum primum uocatur orbem, id est uiscerum dextra officio. Cum n. uiscera uiscera duo habeat. Anterior hoc habet una solus, unde se habet

ad modum saeci, quia multa recipit, & paucum emittit. hoc pertinet ad dilectales, & auaros, quorum bursa habet solum unum rotam, n. scilicet ad recipiendum: multa enim recipiunt lactaneo sed pauca, vel nulla eiciunt expendendo. Aliud uero, quod est sub orbo dicitur tria, id est quod in eo iliaca passio fieri consuevit: hoc pertinet ad inuidos, qui aliorum iocunditate torquentur. Nam passio iliaca ualde torquet, quia est dolorosa. Vltimum autem intestinum, & infimum dicitur colon, quod immediate cum omni totius corporis est coniunctum. hoc pertinet ad uicium luxuria, quae circa infimum in corpore patiem uiget, & exercetur, quae in eam oratio fit uicina. Unde hoc uicium uilissimum, & turpius reputatur ceteris.

Item peccator assimilatur leprosis. Prius ratione distinctionis distinguuntur enim septem genera peccatorum per septem species leprose, vel per septem modos leproforum, qui in sacra scriptura leguntur. Nam significatur in carnis tumore, superbia, & haec est lepra Ozia. Postquam elementum est cor eius exorta est lepra in fronte eius, in exaltatione signatur inuidia. & haec est lepra Simonis. Cum esset leprosus in domo Simonis leprosi. In sua auaricia, & haec est lepra leprosi in porta Hierusalem, & haec est lepra Moysi, qui cum misisset manum in sinum, protulit leprosum. In pinguedine gula, & haec est lepra uisusum quatuor in introitu portae in portedine inuidia, & haec est lepra Mariae Prover. patiendo offitium malitiae in fortore anhelitus luxuria, & haec est lepra domus Iacob. Secundum de ratione mandatorum. Nam in leprosi mundantur quinque modis. Primo ablutio, per quam significatur continuo, Regum, dicitur est Naaman, Lauate septies in Iordanem.

Item ostensione per quam significatur confessio. Ostendite uos sacerdoti, qui dum sunt, mandati sunt.

Item separatione, per quam significatur excommunicatio. Num. 12. legunt de Maria, quae iuxta castra septem diebus.

Item inclusionem, per quam religio significatur, ut manus Moysi mundata est inclusionem. Exo. item iuxta per quem tribulatio non perperio, Mich. Teu gis eum diccas, Volo, mundare, & con-

2. Par. 16.

Mat. 26

4. Re. 5.

Exo. 4.

4. Re. 7.

Nu. 12.

Pro. 14.

2. Re. 3.

4. Re. 9.

Iac. 17.

Na. 13.

Exo. 4.

Mar. 7.

Liber Sextus

confestim mundata est lepra eius.

Item peccatores assimilantur apople-
tici, id est his, qui apoplexiam patiun-
tur. Primo quia secundum Auicennam
in apoplexia fit membrorum ociositas.
Vnde dicit, quod apoplexia est ociosi-
tas membrorum a sensu, & motu pro-
pter opilationem coningentem in ven-
ticulis cerebri, & meatibus spiritus sen-
sibilis, & motui. Hæc ociositas membro-
rum inuenitur in accidiosis, & in pi-
guis, quia multi boni volunt operari. Pro-
uerb. Abscondit piger manum suam sub
ascella, nec ad os suum applicat eam. Et
quidam quidem sunt pigri, & ociosi cir-
ca speculabilia, puta circa studium scien-
tiæ. Vnde tales priuantur sensu, id est
adeptione scientiæ. Quidam vero cir-
ca operabilia, & tales carent motu,
id est prolectu virtutis, vel meritorij
operis.

Secundo, quia in apoplexia est anhelitus
difficultas. Nam sic euacuatur intru-
menta motus, & anhelitus, aut debili-
tatur, ut non fiat facilis anhelitus: im-
mo illic est spuma, & est habens vicu-
situdinem sicut itragulatio, aut sicut vox
itragulati; quandoque tamen non ap-
paret anhelitus, neque vox neque spiri-
tus, & hoc est pelus. Et hæc difficultas
anhelitus, id est respiracionis, est in gulo-
tis, & luxuriosis, qui querunt delecta-
tiones carnis, quia tales spirituales inspi-
raciones difficulter recipiunt. Vnde Apo-
stolus dicit, quod animalis, id est carnalis
non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Tertio, est in apoplexia morbi insana-
bilitas. Nam sicut dicit Hippoc. quando
apoplexia est totis, habens eam non sa-
natur: si vero debilis eius sanatio non est
facilis. Hæc insanabilitas inuenitur in
auaris. Vnde Philosophus dicit, quod il-
liberalitas, quæ pertinet ad auaritiā est
insanabilis. Hæc. Insanabilis tacta est
plaga tua Sene. Dum cetera vicia se-
nescunt in homine, sola auaritia iu-
uenerit.

Quarto, in apoplexia est mortis de-
formitas: quia aliquando accidit, ut ha-
bens apoplexiam sit euacatus, & non sit
citeren. Ita inter ipsum, & mortuum: ita
ut non apparet in ipso aliquis anhelitus
deinde reuiuiscit, & sanatur. Et in ra-
bilis anhelitus quidem non apparet,
sed ipsorum pulsus non integre cadit: pro-
pter hoc volunt medici, quod tardetur

sepultura: donec perpendatur eius di-
spolitio, neque sit minus lxxij. horis. In-
uenitur autem quædam mortis conformi-
tas in inuidis, quia corpus mortuum
putrescit: sicut dicitur, quod putredo of-
fium, id est vitæ, uel uirorum for-
tium, inuidia.

Quinto, quia in apoplexia est mala
resolubilitas: quia apoplexia, si resolui-
tur, ut plurimum resoluitur in paraly-
sim. Hæc mala resolubilitas inuenitur
in superbis, & iracundis. quia super-
bia resoluitur, ut, ut plurimum in iram, &
ira desinit in stulticiam, & iacturam.
Proverb. Virum stultum interficit ira-
cundia.

*Vera penitentia tum interioris, tum exterioris
partes ac merita, per aliquas pulmonis palpe-
brarum, ac mortis corporales proprietates ma-
nerantur: quoniam passio hoc Sacramentum ho-
minem spiritualiter gignat per ipsius natura-
lem conceptionem ac generationem aperitur:
electorūq; gradus breuiter deblat. nunt.*
Cap. L. 111.

Poenitentia assimilatur pulmōi.

Primo quidem, quia pulmo aerem
attractum interius depurat: & pœni-
tentia cor interius infectum mundificat,
scilicet per contritionem. Iac. Purificate,
corda duplices animo.

Secundo, quia pulmo vocem format: Iaco. 4
sine pulmone enim vox formari non
potest: neque anhelitus reddi valet, ut di-
cit Philosophus. Sic etiam pœnitentia cor-
dis exterius format vocem confessionis.
Psal. Dixi, confitebor aduersum me inini-
tiam meam.

Tertio, quia pulmo humorem spumo-
sum generat. Est enim pulmo de molli
carne, & aerea, & spumæ couglaræ
simillimus, ut dicit Costan. & ideo gene-
rat consimilem humorem, scilicet spu-
mosum. Quasi autem humor spirituo-
sus, est feruida lachrymarum compun-
ctio, quam ipsa pœnitentia generat, &
producit Ps. Lauabo per singulas noctes
lectum meum, & lachrymis meis stratum
meum rigabo.

Quarto, pulmo cor refrigerat. Nam ip-
se pulmo vndique cor circumdat, & ae-
rem frigidum ad eius temperiem mini-
strat. Vnde inter cor, & guttur est me-
dius, ut subito ad cor aerem mittat, & ip-
si gutturi ad vocem formandam reddat,
Sicut

Pro. 19.

s. Co. 2.

Hippo.

Art. in
1. th.
Hic. 30.
Sen.

Pro. 14.

Pro. 5.

Ari. 14.
de ani.

Psa. 31.

Const.

Psal. 6.

Sicut igitur pulmo calorem cordis refrige-
rat, ita penitentia tam interiorem, quam ex-
terior ardorem concupiscentiae, mitigat.

Eccl. 3. Ecce ignem ardentem exstinguit aqua,
id est, ardorem concupiscentiae reprimunt
penitentiae lachryma.

Quinto pulmo a motu non cessat. Cum
enim sit, ut eorum flabellum, aerem ad re-
pentem cordis attahens continuis, & emi-
tens, oportet necessario, quod se dilatando,
& contrahendo semper in motu conti-
stet. Sic etiam homo penitens a motu lo-
ni operis nullo tempore cessare debet, ne
que oculo vacare **Eccl.** Quodcumque poterit

Eccl. 9. facere manus tua instanter operare

Sexto pulmo spiritui vitali nutrimentum
continuum praestat. Nam caro pulmonis
est mollis, & concava, & levis, ut aer in
suam naturam de facili immutetur, & sic
vitalis spiritus in ventriculum cordis ad
conservationem vitae animalis facilius tran-
seat. Sic per opera penitentiae nutritur in-
terius spiritus, siue per auditum praedica-
tionis, siue per studium orationis, siue per
fletum compunctionis, secundum illud
Psal. Fuerunt mihi lachryma mea pa-
nes die, ac nocte.

Septimo, pulmo cordis regionem ab
instrumentis sensibilibus separat: & sic
penitentia separat cor penitentis a de-
lectationibus sensibilibus, & carnalibus.

**Isid. de
su. bo.** **Isid.** Penitentia non merum se tempus
cum in penitenti, sed pena qua anima
cruciat, & mortificatur caro

Octavo, pulmo aerem ad supplemen-
tum caloris in suis folliculis & poris re-
servat. Vnde etiam diu potest animal sub
aqua sine suffocatione vivere, quum diu
potest recollectum aerem retinere. Sic
penitens debet in secretis studii, & at-
tentius conservare propositum non pec-
candi, & tam diu vivere anima sub aqua
gravia, quandiu poterit tale propositum
retinere.

Item penitentia assimilatur palpebris
propter tria. primo propter officia. Nam
palpebrae sunt, ut oculum cum triplici of-
ficio. Sunt enim posae ante oculos.

Primo ad custodiendum, unde dicitur
cuius, quia suo motu continuo aerem
interciunt, & sic oculos ab aere lisione
custodiant. Talis erat penitentia Pauli,
quam sibi erat ad suam custodiam, ne
scilicet caderet a gratia. Unde dicebat:

1. cor. Castigo corpus meum, &c.

Secundo, palpebrae sunt ad operantia.

Nam, quia natura oculi est aquea, & hu-
mida, & sic tunc deinde, & deinde ho-
nem indiget operantia. Sic sicut palpebra
est operantia oculi, ita penitentia est
operantia peccati. Operantem enim pec-
catum, ne videatur ad iudicium. **Psal. 38.**
Et quorum semina sunt iniquitates, &
quorum semina sunt peccata & talis fuit
penitentia Magdalenae. Sed nota, quod
quidam animalia tegunt, siue claudunt
oculum cum palpebra superiori, sicut om-
ne animal quadrupes (sicut Philosophus
dicit). Quodam cum palpebra inferiori
sicut canes. quia quidam se alligant in
penitentia amore aeterni praemii, & hoc est
palpebra superior quidam timore supplicii,
& hoc est inferior.

Tercio, palpebrae dant sunt ad appar-
entiam, id est, ad pulchritudinem, & orna-
mentum faciei. Et talis fuit penitentia
Ioannis Baptistae, & aliorum sanctifica-
torum, quae non sunt necessaria ad purga-
tionem, vel custodiam virtutum, sed po-
tius sunt ad decentiam, & ornamentum
virtutum.

Secundo penitentia assimilatur palpe-
bris propter concursum. Duae enim sunt
in homine palpebrae, quae assidue ad invi-
cem concurrunt, ut renunciant assiduo mo-
tu oblectant, (videlicet Constant.) quae
dant palpebrae, quia palpitando semper mo-
ventur. Sicut igitur duplex est palpebra,
ita duplex est penitentia, quae sibi invicem in
penitente assidue debent concurrere, & in-
vicem quasi se tangere. Interior, & exte-
rior. Nam exterior sine interiore est intru-
suosa, ut patet in hypochondriis: sed interior
sine exteriori non est tractuosa, sicut patet
in negligentibus, & pigris ad satisfaciendum.

Tercio penitentia assimilatur palpebris
quia sunt villis pillosi, ut aperti oculis si
quia occurrere repellat, & involutus ocu-
lis in ipsis securus dormitur, ut dicitur Co-
stant. Hinc autem palpebrae pilos non omo-
erectos, sed in extremitatibus mediocti-
ter reflexos & hoc factum est, ut se habi-
lius, & fortius clauderent, & si quod impe-
dimentum ei occurreret, ei efficacius ob-
starent. Quibus autem villis pillosorum, sunt
exempla sanctorum, qui de huius peccatorum
pilorum exultant ad Deum, ubi sunt.
Nam pilus ex superbia quidem carnis
nascuntur, sed carnes non sunt, sed aridi,
& remiges unde signant sanctos ad Deum
conversos, qui licet primo fuerant car-
nales, tamen post conversionem ei est
iusti.

Psal. 38.

**Art. 12.
de ani.**

Const.

Liber Sextus

sunt spirituales, & coelestes. Horum ergo pilorum villos ad est. exempla doctore, debet peragere ad se ipsum reflectere per imitationem, si vult se contra tentationes claudere, & secute dormire in morte.

Item poenitentia concipit, & parturit hominem in esse spirituali, sicut parturit, & concipitur in esse naturali, quod patet ex quatuor.

Primo ratione conceptionis. Nam ad conceptionem infantis requiritur materia conveniens, locus expediens, & causa efficiens. Materia ergo conveniens, humilis est menstrualis, siue seminalis coenit. Causa vero efficiens (secundum Philo/sophum) est semen viri. Instrumentalis causa est calor naturae, virtutem corporis habens, & disponens. Locus autem conveniens, est matrix. Similiter dum aliquis ad poenitentiam convertitur, & quasi spiritualiter Deo concipitur velut locus conveniens in anima, est mens, siue memoria, quae est, ut matrix, in qua velut humor menstrualis est peccati recordatio, quae est velut materia poenitentie. Sed causa efficiens huius conceptionis

Isa. 36. est timor Dei, secundum illud Isa. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum saluum. Et nota, quod si materia facta in parte dextra fuerit adnata, in naturam cedet maris, si vero in sinistra, in naturam mulieris. Et haec diversitas accidit propter dominium caloris, qui in dextra parte consistit. Similiter quando calor divini amoris dominatur in mente poenitentis, concipitur quasi in dextra masculus, id est, spiritus compunctionis virilis, & fortis: sed quasi in sinistra ubi est defectus caloris, id est, in corde repide poenitentie, concipitur foemina, id est, spiritus debilis, & instabilis.

Secundo ratione formationis. Nam corpus infantis in utero matris non subito formatur, sed ordinate, & gradatim: & iste ordo consideratur ex tribus. Primo ex concepti partibus, siue membris. Quia primo formantur membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & epa, quae aliorum omnium sunt fundamenta. Et ista quando sunt simul in sanguinis massa, sunt vicinatur, & postea ab invicem dividuntur. De istis tribus tamen amenas alia nascuntur, scilicet nervi & nucha de sinistrali capite, arteriae a corde, venae ab epate, secundum Galenum. Alio.

Gale.

temen dicit, quod principium venarum est cor. His autem sic formatis tanquam Ari. de omnium fundamentis format natura ossa som. & horum custoditibus, scilicet cranium ad vig. defensionem capitis, ossa pectoris ad munimen cordis, & costas lateris ad tutelam epatis, & sic de aliis. Post ista producantur membra secundaria, scilicet manus, pedes, brachia, & similia, sed ista non simul, sed successu formantur. Similiter in poenitentia statim non est homo statim a principio perfectus, sed proficit gradatim secundum illud Psalm. Ibiunt Psal. 13 de virtute in virtutem: Unde possumus per tria membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & epa, intelligere tres virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatem. Per membra vero secundaria, seu defensoria, quae his adijciuntur virtutes intellectuales, sed per officinalia virtutes morales, in quibus omnibus homo non perficitur subito, sed gradatim. Secundo consideratur ordo formationis & conceptionis gradus; quia infans dum concipitur, quatuor habet gradus. Primus est cum adhuc est lactis vicinus, secundus est cum iam semen sanguinis se commiscet. Tunc enim cor, vel cerebrum nudum perfecta sunt, sed est quedam massa ex semine sanguineque commixta. Tertius est gradus, cum corde, & cerebro, & hepate iam formatis, alia membra indistincta sunt. Quartus est quando corpus est completum, & organatum, & ad animae susceptionem dispositum. Cui dum anima desuper datur, in viro movetur; & si est foemina, in sinistra parte plus sentitur; si vero masculus, in dextra parte plus movetur, ut dicit Galienus. In istis igitur quatuor gradibus formationis corporis, designantur quatuor gradus formationis poenitentis, quorum primus est in peccati recognitione. Et haec assimilatur lacti, quia lac est facilliter convenibile, & in bonos, & in malos humores. sic recordatio peccati facilliter convertitur, vel in bonum animae nutrimentum, puta, quando ex recordatione peccati nascitur dolor compunctionis: vel in nutrimentum malum, quando ex peccati recordatione nascitur celestano, vel voluntas reherendi. Secundus gradus est in peccati detestatione. Tunc enim semen agnitionis, & recordationis peccati, immiscet se cum sanguine, id est cum dolore, & abominatione peccati.

Galie.

peccati. Tertius gradus est in peccati confessione, ubi quadam membra sunt distincta, scilicet cor, cerebrum, & epas, per quæ tria intelligitur triplex genus peccatorum, quæ homo tenetur distincte confiteri, præcipue mortalia, scilicet commissæ in Deum, proximum, & in se ipsum, vel commissæ corde, ore, & opere. Alia vero membra sunt indistincta, quia ultimo sicut debet penitentis confessio commanens in qua indistincte, id est, generaliter se accuset de venialibus, & mortalibus, quæ per obliuionem omisit, vel ignorandam distincte confiteri. Quartus gradus attribuitur in satisfactione, in qua consistit perfecta penitentia, seu penitentis dispositio, siue ad supernæ gratiæ satisfactionem, siue ad seipsum, id est, boni operis motionem. Sed nota, quod fetus interior, id est, dispositio, vel propositum interius conceptum de penitentia exterius faciendâ, in quibusdam est femineus, id est, defectiuus, & non verus, sicut in istis, & hypocritis: & tunc est motus exterioris penitentia, siue operis in sinistra, quia scilicet hypocrita, & fictus exteriora opera penitentia facit cum sinistra intentione, in quibusdam vero interior, ætas, id est, contritio cordis est masculinus, id est, perfecta, & vera. & recte est motus in dextra, quia scilicet vere contritus facit opera penitentia cum recta intentione. Vnde dicitur: Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.

Mat. 5.

Aug. super Io. cap. 6.

Tertio attenditur ordo formationis ex conceptionis diebus. quia in gradu lactis est infans per sex dies: in gradu sanguinis per nouem in gradu massæ carnis xij. diebus existit. In quarto vero gradu ante plenam perfectionem est per xvij. dies. vnde a die conceptionis vsque ad diem completionis, & vindicationis, sunt xlvj. dies ita, quod primis, & vltimus computetur. Nam in tot diebus communiter vivit fetus. Et secundum hunc numerum Augustinus computat ædificationem templi cui comparat perfectionem corporis Christi. non quia talis processus facit in formatione dominici corporis, cum perfectionem habuerit in instanti: sed quia in tot diebus potuit membrorum distinctio comprehendere. In hoc igitur processu dierum intelligitur quadruplex gradus electorum.

Primus est in conceptione, & isti sunt sub forma lactis, qui est parvulorum li-

bus. Est igitur eorum inceptio in operibus vitæ actiue: vnde assignantur eis sex dies, id est, sex opera misericordie, quæ enumeravit Dominus.

Mat. 25

Secundus est proficientium, & isti sunt sub forma sanguinis, id est, sub certamine passionum, & temptationum, & tribulationum. Vnde quibusdam, qui nodum istum gradum attingebant, dicebat Apostolus: Nondum enim vsque ad sanguinem resistitis. & istorum profectus debet esse in vita contemplatiua. Vnde assignantur eis ix. dies propter nouem Angelorum ordines, quibus assimilantur in contemplatiua.

Ecb. 12

Tertius gradus est perfectorum, qui iam habent completam naturam carni, id est, debitam formam perfectioni. Tales sunt quorum vita conformatur vitæ Apostolica: Vnde assignantur ei, duodecim dies propter numerum duodecim Apostolorum.

Rom. 6

Quartus gradus est beatorum, quorum perfectio quantum ad corpus est in octaua resurrectionis, quæ ita innotata est in Christo, qui saluatus resurgens ex mortuis iam non moritur. Perfecti autem reuerentia & pietate eum in fine seculi, quando decima drachma perditâ, fuerit reuenerit, id est, electorum electiâ totâ dicit resuscitâ. Vnde vltima consummationi decem dies assignantur propter numerum completum electorum, qui signantur in decima drachma prius perditâ postea reuenerit.

Luc. 15

Tertio ratione completionis ex eo, quod quorundam infantium formatio citius, quorum iam vixit citius completur. Sunt enim quidam, qui citius, quod quidam in xxx. diebus completur, & tales sexto mense nascuntur, & tales propter tenebrositatem non vivere posse dicuntur. Quidam vero xxxv. die perfectiuntur, qui septimo mense nascuntur, & tales vivere posse probantur, quidam xl. diebus formantur, qui octavo mense nasci perhibentur, neque tales in vita seruantur. Vnde Constantinus, & etiam Galeus, dicunt omnia infantia in septem mensibus matrem habere, qui si deo est fortis vi citius parit ad vitam, & tunc conualecit. Si vero tunc in septimo mense non egrediamur ipso suo matrem delinquit, & etiam tunc parit, vnde si citius sequenti mense, id est, octavo, non conualecit, sed si usque ad ix. mensum, vel

Liber Sextus

Gal. 6.

Tertio sunt haeretici quibus assignan-
tur quadragesimae, dies quin quadragesi-
mae sunt, quod est in scriptis etiam in

FF.1.94

Luc. 15

Yunia

From 5.

Principes, quibus virtutibus pradii esse debeant
et regere habeantur: et quales eorum in regi-
minis excipiat officium, quatuor ipsorum a mo-
rum potissimum similitudinibus clarum affec-
tur. Cap. LVII.

15a.9.

FIG. 20.

PL 138.

Secundo humeri sunt ad brachiorum, & costarum pectoris defensionem, & ossium concatenationem: unde duæ spatulæ habent retro duo acunina, per quæ

eadem spatula furcula est connexa, ne a
superficie totum humerum exeat. Intercius
vero ad hoc nomen, penit alterum, ne
subtus eliceret eam, ut amotum, furcu-
la autem ad hoc nomen necessaria, ut
a mus ligaret, & a pectore differre la-
terent, quoniam ossa sunt fornicula exte-
riora, interius vero concavata, & cum tene-
rimus in pectore ante colligata, retro ve-
ro cornu retro: & sunt eorum ligamen-
ta ossa cartilaginosa, quae vocantur spa-
tulatum capita: ad hoc tamen posita, ut
taceant concavationem amotum,
siue humerorum. Iamque ergo ad mo-
dum humerorum ad hoc fludere debent
ut brachia, id est, viros a mulieribus, & labo-
rantes, & coctas pectoris, id est, mulie-
res, quia mulier ex costa viri formata est,
& cetera, id est, maiores & formores ad
intericem concavata teneant, scilicet in
causa pacis, & venialis.

Tertio haec sunt ad ossium spondylium, & colli supportationem. Ossa autem colli, vel spondylium, sunt praelati, & clerici, & viri ecclesiastici, qui sunt medij inter Deum, & populum, sicut columba inter caput, & corpus: quos principes seculares non opprimere, neque persequi debent, sed benigne supportare, & reuereri.

Quarto, quia humeri sunt ad ponderum diuerſorum ſupportationem. Licet enim poſt caput, & collum alijs membris ſuperemineant, omnium tamen onera portant, & pro aliorum offeſa ſape ſparulae verberantur. Sic quamquam ſeculares principes poſt caput Eccleſiæ, quod eſt Papa, & collum, id eſt, prælatos eccleſiaſtiacos ipſis ſecularibus, & temporalibus preſidentur, tamen pro omnibus ſibi ſubditis debent vultus laborare, & pro eis tuendis, & regendis onera laborum, & expenſarum

portare: ipsi etiam pro suis subiectis habent Deo respondere, & frequenter ab eo pro ipsis flagellantur.

Brachio-

Brachiorum numerus, partes, officiaque naturalia ac diuersa, duplicem hominis potestatem pluribus exemplis indicare videntur. Remque publicam bonam compariari non immerito asseritur. Cap. LVII.

Potestas humana assimilatur brachiis. Nam sicut duo sunt brachia dextrum & sinistrum, ita duplex est potestas, scilicet spiritualis quae est, ut brachium dextrum, & temporalis quae est ut sinistrum. Videmus autem, quod brachia primo quidem sunt valde fortia, ex omni enim parte fortitudinem habent, scilicet superiori, quia scilicet cum armo superiori brachium fortissimis nervis connectitur.

Item ex parte interiori sunt ossa brachiorum grossa, & dura, & medulla plena. Ex parte vero exteriori non nimium sunt carnosae, ut ossibus, & nervis compata essent fortiora.

Item in cute musculis, & lacertis sunt intermixta. Unde in brachiis maxima est hominis fortitudo. Psalmus. Posuisti, ut arcum aereum brachia mea. Sic illi qui sunt in potestate temporalis, vel spirituali constituti debent cum suis superioribus, & maioribus, scilicet cum Deo, & minoribus, esse per obedientiam, & benevolentiam fortiter colligati.

Item interius in se ipsis grossis ossibus, idest magnis virtutibus fulciti, exterius parum carnosae, idest non delinosa, vel voluptuosae, musculis, siue lacertis, idest sollicitudinibus semper ad bene operandum mouentibus intermixti. Et quando isti sic se habuerint, ut brachia erunt fortissimi. De tali enim brachio dici potest: Fecit potentiam in brachio suo. Sexto videmus, quod brachia sunt valde utilia, valent enim brachia ad eleuandum, ad porrandum ad stringendum, & ad repellendum, ad impugnandum, & ad operandum. Sic illi qui sunt domini, & in potestate constituti, debent leuare humiles, portare debiles, stringere, idest amplecti viles, repellere nocentes, impugnare hostes, & bene operari in omnes. Grego. Potestas cum habetur, cogitanda est ad utilitatem, quatenus is qui venit, ut prodesse debeat, possit se sciat posse se sciat.

Tertio videmus, quod brachia sunt valde flexibilia. Sunt enim brachia flexibilia in tribus iuncturis, scilicet circa arum, circa cubitum, & circa manum. Simili-

ter illi qui sunt in potestate constituti, debent esse flexibiles circa arum, idest circa superiores per obsequium, & humilitatem.

Item circa cubitos, idest circa medios per beniuolentiam, & affabilitatem. circa manus, idest circa inferiores per subuentionem, & pietatem.

Quarto videmus, quod brachia sunt valde compassitalia. Nam quia a capite beneficium sensus & motus recipiunt, ingrata non sunt, sed pro ipso capite defendendo contra ictus ferientium, liberaliter se exponunt. Ita principes debent esse grati capiti nostro idest Christo, a quo habent & sensum elationis, & motum boni operis. Et ideo pro dei sua, seu ecclesiae eius defensione, debent ipsi, cum necessarium esset, personas suas exponere.

Item in tantum compassiuntur brachia alijs membris, quod pro eis saepe in minutionibus vulnerantur, ut illa illesa, & sana reddantur, vel in salute habere possent. Unde pro aliorum membrorum custodia vulnerant, & percuti non reuocant sed sponte se offerunt. Similiter debent facere principes pro salute iuorum auditorum, & maxime pro salute spirituali. Ioh. Bonas pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Ioh. 10.

Quinto, quia brachia sunt cordi valde conuincta. Nam per quasdam arterias ab ipso corde spiritum, & pulum recipiunt. Et ideo statum ipsius cordis lucidum nobis produnt. Cordi autem quod est membrum commune, ex quo procedit vita omnium membrorum, assimilatur res publica, siue communia bona, ex cuius prosperitate pendet salus omnium singularium personarum. Huic igitur debent se principes totaliter conformare, ab ipso peder spiritus, & pulsus eius, idest vigor spiritualis, & corporalis. Unde eius statum, quando delectatus esset, debet brachium, idest Princeps ipse prodece medicis idest sapientibus consiliariis, ut reparetur, tanta etiam dilectione sunt brachia cordi conuincta, secundum Gale. quod hoc habent inter omnia membra proprium, ut quod cor diligit, & amat, brachia diligunt, & in eius amplexum voluntarie se extendunt. quod enim a corde diligi sentiunt, quanto vicinius possunt cordi attingunt, in tantum, ut totum affectum amantis cordi imprime-

kk

Liber Sextus

rent, si valerent. Sic etiam boni principes illos precipue diligunt, & amplectuntur quos vident cordis idest reipublice, & boni communis magis esse amicos, & promotores: & ad hoc toto studio tendunt, ut omnes quantum possunt cordi astringant, idest ad anorem reipublice trahant.

Sexto, quia brachia, quandoque sunt mortis indicatua. Nam sicut habetur in pronosticis, denudatio brachiorum, & in quietatio eorum in acutis est mortiferum signum. Similiter si principes, & rectores sunt interius denudati virtutibus, & inquieti exterius, pacem subditorum destruentes, signum est in reipublica mortis, & ruinae. Pro. 28. Regnantibus impiis ruina hominum.

Triplex corporis potus, triplici pariter anima potatione perspicuus similitudinibus adaptatur. Cap. LVIII.

Potatur anima ad modum corporis tripliciter. Est enim potus inanis, medicinalis, & nutrimentalis. Nam secundum Constan. (est aliquis potus, qui tantum est potus, ut aqua quae scilicet non est potus corporis nutritiva. Et huic assimilatur curiositas, & vanitas scientie secularis, quae non nutritur anima in spiritu, vel devotione.

Item est potus qui est potus, & cibus, ut vinum, quod secundum Constan. per omnes partes corporis portat cibum nutriendum, & calefaciens spiritum, & confortans naturalem calorem. Huic assimilatur dulcedo sapientiae salutaris, scilicet facta scriptura, qua omnes sensus animae nutriuntur, spiritus calefit, & inflammatur, & charitatis amor crescit, & confortatur. Pro. 2. Bibite vinum, quod miscui vobis. Cor. 10. Apostolus. Bibebat autem de spiritali. &c.

Item est potus medicinalis, qui non datur secundum viam potus, sed secundum regulam medicinae, ut syrupus, & similia.

Talis est potus compunctionis poenitentialis, qua anima purgatur, & sanatur. Psalmus.

Potum dabis nobis in lachrymis in mentura.

Verbi Dei concionatoris dignitas, partes, ac officia, per quatuor oris, oculorumque septem proprietates, ac utriusque telas, visionisque formationem, & denique pupilla perfectionem pluribus exemplis, & rationibus uberrime explanatur. Cap. LIX.

Praedicator verbi Dei assimilatur oris propter quatuor.

Primo propter nutrimenti susceptionem nullum enim membrum in animali nutritur, nisi prius cibus in ore ponatur, & masticeretur: & propter hoc fuit os humidum interius, ut cibi ficcitas eius humiditate immutaretur. Fuit nervosum, ut cibi sapor sitas sentiretur. fuit etiam durum ne cibi duritie laederetur: fuit coccaum, & rotundum, ut cibus assumptus hinc inde facilius moveretur. Sicut ergo cibus in ore disponitur qui postmodum ad membra nutrienda trahitur, sic cibus spiritualis doctrinae a praedicatoris disponitur, & traditur, quo membra ecclesiae, idest fideles nutriuntur, unde praedicatorem ad modum oris oportet esse humidum per pietatem, nervosum per charitatem quae est vinculum perfectionis sicut nervus ligamentum ossium.

Item durum per firmitatem.

Item coccaum per humilitatem: & rotundum, idest motui aptum per operositatem Hier. Si separaveris praeiosum a vili &c.

Hier. 15

Secundo propter aeris attractionem. Nam aer primo in ore immutatur & subtiliatur, & sic ad cordis refrigerium per canalem pulmonis transmittitur. Sicut ergo os attrahit aerem respirando, sic praedicator debet gratiam spiritualis doctrinae attrahere orando. Ps. 118. rui, & attraxi spiritum. Aug. Praedicator laborat, ut intelligenter, ut libenter, ut obedienter audiat. Et hoc se posse magis pietate orationum, quam oratoris facultate non dubitet, ut orando pro se ac pro illis quos est allocuturus, sit prius orator quam doctor. Et in ipsa hora accedens prius quam exerat proferentem linguam ad dominum levet animam sitientem, ut ructet, quod biberit, vel quod impleverit fundat.

Ps. 118. Aug. 4. de doc. chri.

Tertio propter vocis formationem. Ad hoc enim est palatum oris coccaum, ut linguae plectrum facilius moveatur, & ad vocem formandam expedite eleuetur,

vetur, & deprimatur. Similiter ad hoc
ut vox doctrinae in ore predicatoris re-
sistat, oportet eum habere pa-
latum cordis concantum, & vacuum ab
amore mundi, & ab omni infectione

1. Reg. peccati. 1. Reg. Recedant vetera de ore
2. vero, id est. O vos predicatorum a vero af-
fectu recedant temporalia, quae tempore
Pro 4. veterascunt. Pro. Remoue a te os pra-
1. Per. 2. uum. Per. Peccatum non fecit, neque in-
uentus est dolus in ore eius.

Quarto propter superfluitatem a pul-
mone, & cerebro venientium cictione,
& membrorum a superfluis exortatio-
nem. Saep enim dum stomachus graua-
tur, per oris vomitum expurgatur. Sic pra-
dicator eicere a se debet superfluitates aec-
tiones quae sunt ut superfluitates venie-
tes a pulmone, & superfluas, & noxias
cogitationes quae sunt superfluitates de-
scendentes a cerebro debet etiam per o-
ris confessionem vomere peccata graue-
Ecc. 31 dinem, & ecl. Surge de medio, & euome
Apoc. 3 illud. Apoc. Incipiam te euomere ex ore
meo.

Notandum etiam, quod os patitur ex
corruptis humoribus aliunde fluentibus.
Nam si sit homini societas mala, si mens
corruptionibus plena, si peccauerit in lin-
gua, patitur os eius. Mat. Ex habundantia
cordis os loquitur.

Item predicatorum assimilantur oculis
propter septem. Septem enim sunt prae-
dicatorum necessaria. Primum est iniectionis
humilitas, videlicet, ut non praedicet ad
scientiam ostentationem, sed potius ad Dei
laudem, & animarum utilitatem. Vnde
oculi secundum Iud. Idem sunt quasi oc-
culi, quia scilicet suum lumen intus oc-
cultant, & conseruant, vel quia tegmina
oculorum eos occultant, ne aliquibus in-
iurijs laedantur. Sic predicatorum ne lae-
dantur a superbia, vel vana gloria, se ipsos,
vel lumen sapientiae, sicut quantum ad
intentionem, debent occultare, id est non
ad ostentationem praedicare. Gre. Sic opus
fit in publico, ut intentio semper maneat
in occulto. ps. Oculi mei semper ad domi-
num, scilicet per rectam intentionem.

Secundo est necessaria discretionis sa-
gacitas, ut scilicet sic medici spirituales
animarum morbos sagaciter discernant,
& ostendant, ac curas debitas adhibeant,
sicut maxime in oculis representantur,
& iudicantur animae passionum. Nam oca-
li inter omnes sensus sunt animae vici-

niores. Vnde in eis omne indicium men-
tis, apparet, siue anima fuerit hilis, siue
tristis, similiter amor, & odium, & omne
animae passionum in oculis expresse appa-
rent.

Tertio docendi studiofitas. Dicuntur,
n. oculi lumen, quia lumen quod ab exte-
rius accipiunt, interioribus refundunt.
& similiter predicatorum lumen sapientiae
quod acceperunt, siue a Deo inspirante, siue
ab homine docente, siue a scriptura in-
struente, alijs studiose, & copiose trade-
re, & refundere satagunt. vnde Aposto-
lus: Tradidi enim vobis, & hoc quod ac-
cepi.

Quarto est necessaria officii societas:
requirit enim predicationis officium ex qua-
dam honestate, siue commoditate, ut pra-
dicatores non soli vadant, sed simul combi-
nari, vel sociari. vnde primos praedicatorum,
quos Christus instituit, binos ante faciem
suam misit, ut dicitur. Vnde oculi capitis
qui predicatorum de signant Christi, gemina-
ti sunt, ut si forte vnus laederetur, alius de-
fectus per alium suppleretur. Ecc. Vt soli,
quia cum ceciderint, non habet subleuan-
tem. & ideo religiosi combinari incedunt.
Math. Vbi fuerint duo, vel tres congrega-
ti in nomine meo, ibi ego sum in medio
eorum. Et dicit duo, quia eorum est duo
testamentum praedicare, & duo praecipia cha-
ritatis seruare, & adde, vel tres: quia eo-
rum est sanctae trinitatis fidem euangelizare
& tribus theologiarum virtutibus, scilicet fi-
de, spe, & charitate vitam suam adornare.

Quinto necessaria est circa crucem Christi
deuotionis singularitas, ut predicator
quique cum egregio praedicator dicit,
Mihī abū gloriari, nisi in cruce domini
nostri Iesu Christi. Vnde neri qui ad o-
culos spiritum visibiles deserunt, sunt in
modum crucis dispositi. Nam a prope
rebrī exiunt duo nerui, qui in substantia
crystallini humoris oculis se insunt. Et
hi nerui transversaliter in modum cru-
cis insunt in oculis, & in puncto con-
tactus inuicem se contingunt, & hoc in-
geniose facta est, ut altero oculorum clau-
so, vel penitus excecato, spiritus visibilis ad
alterū totum transiret, & ita inibi per-
ficeret actionem, vnde tunc pupilla, & actus vidē-
di confortatur per virtutis vilius coadun-
ationem, ut patet in sagittarijs, qui vno
oculo directas sagittas emittunt.

Itē ideo se contingunt penēto, ne quod-
libet vnam duo esse videat. Semp. n. vna

K k 2 res

Liber Sextus

res duo esse apparerent, si uterque oculus suū idolum diuīsim videret. Necesse ergo fuit ut virtus visiva continuaretur ad organū, in quo esset virtus vna fontalis deriuatiua in pupillis: sicut auctor Perspectiuarū dicit. Sunt ergo nerui oculi in figura crucis dispositi, ut prädicator cum Christo confusus sit cruci, & nō seipsum, sed crucifixum Christum studeat prädicare, secundum illud: Nos autem prädicamus Christum crucifixum.

1. Cor.
1.

Sexto necessaria est scientia luminosa: quia sicut oculo siue pupillae necessaria est lumen ad videndum: ita prädicatori necessaria est scientia sacra scriptura ad prädicandum. Debet enim esse prädicatoris mens velut pupilla oculi, quae interiorius immutatur à spiritu veniente à cerebro, & exteriorius à lumine refulgente: nam mediante lumine speciem rei exteriorius recipit, & receptam animae iudicio transmittit. Sic prädicatoris mens, ut recte speculetur, quae sunt docenda, oportet, quod illuminetur interiorius à spiritu sancto inspirante. Et etiam exteriorius ex sacra scriptura lectione instruente: & ideo oportet, quod sit ad modum pupillae in qua est puritas, paruitas, dignitas, & sui per reflexionem visibilitas. propter primum dicitur pupilla quasi pura & puella, & sic prädicatoris mens debet etiam esse pura, ut à Deo illuminetur. Sed cauendum est ne haec pupilla, id est puritas mentis tollatur per mortem peccati non solum exterioris oculi operis, sed etiam interioris consensus, vel delectationis morosa. Dicit enim Physici ipsas pupillas per triduum ante mortem mortuos homines non habere: quibus non visis certa despectio est de agro.

Item pupilla est parua, & ideo sic dicitur eo, quod paruuli pupilli esse dicuntur. sic prädicatorum mentes debent esse per humilitatem paruae. Et hoc et multum valet ad recipiendum lumen diuinæ sapientiae secundum illud. psal. Sapientiam praeferas paruulis. unde pupilla licet sit parua in quantitate, est tamen maxima in virtute, & ideo maxima comprehendit.

Item pupilla est magnae dignitatis: quia (ut dicit Hali) omnia quae in ipso oculo sunt, aut sunt pupillae adiuuantia, aut pupilla v. se, uenit, ipsa vero sedet in medio quasi omnium regina. Similiter omnia, quae sunt in prädicatoris debet subdici menti & rationi eius. Quaedam ad seruien-

dum, ut corporis membra: Quaedam vero ad iuuandum, sicut sensus, & aliae vires. Quasi etiam in signum dignitatis pupilla circa se habet quandam circumlucem, quae corona dicitur, quo discreti nigredine albae partes oculi a pupilla separantur. Et in hoc signatur gloria, & corona, quae fidei prädicatori seruat, secundum illud Apostoli: In reliquo reposita est mihi corona iustitiae.

2. Eth.

Item pupilla cum oculo indicet, & discernat, se ipsam non videt. Et si contingat per accidens se videre, hoc est per radiorum reflexionem, scilicet quando species sua vadit ad speculū, & à speculo reflexio fit ad visū. Et hoc forte est causa quare visus in speculo delectatur, quia per reflexionem radiorum in se ipsum reuersus, coadunatur, & per consequens fortificatur, & confortatur. Sic si prädicator nescit se ipsum cognoscere, vel videre, accedat ad speculū scripturae, & reflectat applicando ad seipsum, quae legit, ut ex reflectione radiorum, id est uerborum, siue exemplorum, quae ibi reperiuntur possit, & suos defectus, & etiam profectus intueri.

Septimo est necessaria prädicatori virtutū, & donorum varietas. Nam oculus est compositus ex tribus humoribus, quorum primus dicitur albugineus, secundus chrySTALLINUS, tertius vitreus. Qui non dicitur humores, quia sunt liquidi, vel fluxibiles; sed propter molliorem quam habent ultra cetera membra. sed in hos humores solus chrySTALLINUS est iustus visus. In his igitur tribus humoribus designantur tres virtutes theologicae, quae prädicator debet habere, sed praecipue charitatem, quae ceteris praeminet, sicut humor chrySTALLINUS. Apostolus, nunc manent fides, spes, & charitas. tria haec: horum autem maior est charitas. Unde prädicator sine ea nihil est, secundum illud ibi dicitur: Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, &c.

1. Cor.
13.

Item oculus habet septem tunicas. id est septem pelliculas siue telas, quae circumdant illos humores, & ab inuicem distinguunt, scilicet quatuor a parte anteriori, & tres ab interiori: nam interiorius immediate iuxta chrySTALLINUM, est tunica, quae dicitur retina à venis & arteriis patris, id est subtilioris cerebri panniculi, qui pia mater vocatur, exorta & cōtexta in modum retis, quae portat spiritum visibilem ad vitreum humorem, & cum suis neruis sensum ad chrySTALLINUM. Post retinam sequitur secundina, quae ab ipsa

1. Cor.
13.

pia

piā matre est generata, vt retinam defen-
dat, ne aliquo casu laedatur. Tertio sequit̃
sclerotica tunica valde dura, quā a dura
matre, i. a superiori, & grossiori pannicu-
lo cerebri procedens, omnia alia est de-
fendens, & est quasi ligamentum oculo-
rum. A parte vero anteriori immediate
iuxta chrySTALLINUM humorem est tela
aranaea, sic propter suam subtilitatem di-
cta, vt sit spiritui visibili perula ex subti-
lioribus partibus retinæ tunica genera-
ta: & hæc tunica inter albuginem, & cry-
STALLINUM humorem est collocata, ne si-
mul cōmisceantur, & hæc tunica coniun-
cta cum interiori retina facit primum or-
bem. Nam hæc duæ tunicae in se claudunt
crystallinum humorem. Hæc sequit̃ vnea,
sic dicta, quia vnea nigra est in colore si-
millima, quia n. omnia prædicta in copo-
sitione oculi erant clara, & alba, & visum
dissteganda, ideo necessaria fuit tunica
vnea, quæ sua nigredine lumen in oculo
aggregaret. Hæc autem tunica ad modū
spongia est, quodammodo porosa, & vil-
losa, nervorum continens fila, vt crys-
tallinum humorem ab humiditate superflua
depuraret, & spiritum visibilem alijs cir-
cūstantibus ministraret. Hæc tunica vnea
a parte anteriori cum secunda coniun-
gitur, & faciunt fm orbem, claudendo al-
bugineum humorem. Hanc sequitur tu-
nica cornea sic dicta, quia cornu lucido
est similis. vnde & perna est spiritui visi-
bili ratione suæ transparentiæ, & tamen
rōne aliquantulæ densitatis, est aggrega-
tionis visus aliquantulum operatiua, &
rōne siue fortitudinis & coherentiæ ab
exterioribus nocuentis est interiori de-
fensiva. Hæc autem cornea sclerotica in
regioni coniuncta, tertium facit orbem, dū
vitreum humorem circulariter intra se
claudūt. Vltimo autem in superficie ocu-
li exteriori ponitur tunica, quæ dicit̃ cō-
iunctiva: quæ a craneo descendens non
torum regit oculum, sed consistit in an-
gulis oculorum eos ligans, & retinens,
vt in sua maneant fixatione. Per has ergo
septem tunicas, quæ oculum vestiunt, sep-
tem dona spiritus sancti repræsentantur
quæ mentem prædicatoris ornare debet:
Ista. 11. de quibus dī, Requiescet super eum spi-
ritus dñi, spiritus sapientiæ, & intellectus,
spūs scientiæ, & pietatis, spiritus consilii,
& fortitudinis, & replebit eum spūs timo-
ris dñi. Vbi advertendū, qd sicut primæ
sex tunicae in tribus ordinibus oculi con-

nectuntur, ita prima sex dona in tribus
gradibus spiritus combinantur.

Primus gradus est spūs sapientiæ, & in-
tellectus: vbi sapientiā combinat̃ intelle-
ctus: sicut in primo orbe oculi aranea tu-
nica connectitur retinæ.

Secundus est spūs scientiæ, & pietatis,
in quo scientiā pietati combinatur: sicut
tunica vnea coniungitur secundinæ.

Tertius gradus est spūs consilii, & for-
titudinis, vbi consiliū combinatur forti-
tudini: sicut cornea tunica scleroticae co-
pulatur in tertio oculi orbe. sed donum
timoris ponitur per se, & alteri dono nō
combinatur. Et replebit, inquit eum spūs
timoris domini, sicut etiam septima
tunica oculi quæ dicitur coniunctiva al-
teri tunicae non connectitur.

*Capitis constitutio, sensuumq. non interiorum, tū
exteriorum declaratio, & colli, & tibiæ, & m. q.
naturales effectus, ac nutritici proprietates de-
spere recensentur: quibus singulis non paucis
similitudinibus prælati comparantur, eorumq. q.
partes perfecti ones, ac effectus, & deniq; sicut a
scriptura dignitates clare aperitur. Ca. L.X.*

Pælati assimilatur capiti pp septē.

Primo pp suam situationem. Nam
quā caput est inter exteriora mēbra pars
hominis principalis i. pp dignitatē loca-
tum est in corporis supremo. Et etiā pp
necessitatem, i. vt possit inferiori mēbra
regere, & q sub ipso sunt vniuersa dispo-
nere. Sic prælati positi sunt in altitudine
dignitatis, & auctoritatis, vt possint sibi
subditos congruēter regere, & gubernare.
Sed tū sicut eminent dignitate, ita con-
ari debent, vt emineant sanctitate, humili-
tate, & operositate. Vnde Beato Petro di-
xit Christus, Tu vocaberis Cephas, quod
dī caput. antiquitus enim capita lauabā-
tur. Vnde Christo dicenti, Si non lauerō
te &c. Petrus respōdit. Dñe nō tm pedes
meos, sed & man⁹, & caput. & figurabat
in lotionē capitis, qd plati dñt eē mūdi.

Ios. 13.

Itē cap. ita inagebant fm illud. Vnge ca-
put tuū. In quo significabat, qd plati de-
bent esse pii, oleo, i. misericordiz pleni.

Mat. 6.

Itē capita cinere aspergebantur, Thre.
Asperferunt cinere capita sua: in quo fi-
gurabatur, quod debent esse humiles.

Thre. 3

Item super capita manus imponeban-
tur, Exod. Imponent Aaron, & filii eius
manus super caput illius. in quo significa-
batur, qd debent esse adiuui, & operosi.

Exo. 29

kk 3 secund-

Liber Sextus

16. lib.
xy.

Secundo praelatus assimilatur capiti ppter sensationem. Nam omnis sensus ap-
parer in capite, unde dicitur: *hic est qd caput*
dicitur a capiēdo, eo qd oīs sensus, & ner-
ui ab eo initium capiunt: unde caput est
sedes oīum sensuū. Sunt enim in eo sen-
sus tam exteriores q̄ interiores. Exterio-
res enim sunt visus, auditus, gustus, odo-
ratus, & tactus: qui sensus omnes mysti-
cē cōperunt praelatis, s. visus cōtemplatio-
nis, auditus confessionis, vel consultatio-
nis; gustus diuini amoris, quo anima spi-
ritualium deliciarum saporem percipit;
odoratus discretionis, & tactus boni opis.

Sensus interiores sunt quatuor.

Primus est sensus cōis, qui positus ē in
anteriori parte cerebri, vbi cōcurrunt ner-
ui sentiunt quinque sensuum, qui locus
medullosus, & humidus est.

Secundus est virtus imaginatiua, & hęc
ē in anteriori parte cerebri ponitur post
sensum cōem, & ibi est magna duritia ex
frigidityate cerebri proueniens. Hęc eadē
virtus dicitur phantasia, vt vult Auerro.
Sed imaginatiua vocatur inquantū ima-
gines rerū sensibiliū in ea reſeruant: vn-
de ē vocatur thesaurus formarū; sed fan-
tasia dicitur inquantū hūmōi imagines, si-
ne formas cōponit, vel diuidit: vt cum ap-
prehēdit aliqd eē albū, & frigidū & siliā.

Tertius est virtus estimatiua, sed in ho-
mine vocat rō particularis, & hęc virtus
est in media cellula cerebri, q̄ calida est
ex motu multi spiritus ad ipsam. Vnde i
homine media cellula cerebri, rationalis,
siue logistica dicitur.

Quartus est virtus memoratiua q̄ cōi-
ter ponitur in posteriori parte ac cellula
capitis. Itē ergo quatuor virtutes designāt
quatuor perfectiones, quę debent esse in
praelato.

Prima est peritiā diuinarum scriptura-
rum, & istā designat sensus commu-
nis. Nā sensus cōis est (vt dicit Algazel)
a quo oīs sensus p̄prij deriuantur, & ad
quem omnis impressio eorū renunciatur
& reduetur. & in quo coniungunt oīs,
& sic sunt quasi suggerentes ipsi. Sicut er-
go a sensu cōi deriuantur sensus p̄prij,
ita a diuina sapientia quę traditur in sa-
cra scriptura, deriuant oīs sciētię secula-
res, & physica. Vnde Cassio, dicit, qd om-
nis splēdor rhetoricę eloquētię, oīs mo-
di locutionis poetice, quęlibet varietas
p̄nunciationis decore, a diuinis scriptu-
ris sumptis exoritur. Et iterū, sicut oīs sen-

suū impressio ad ip̄m sensū cōem reduci-
tur, ita oīs sciētia alia ad sacra scriptura re-
ducuntur, sicut ad regulam diligentem.

Itē, quia finis eius est vltimus finis, ad
quē fines allarū sciētiarū ordinantur, s.
beatitudo aterna: ē quantū ad hoc oīs
alia sciētia coniungunt in ea. Nā quęlibet
sciētia est qdā perfectio hominis, & quęli-
bet perfectio hoīs ad vltimā perfectiōem
eius ordinatur, quā principaliter ista sciētia
respicit, s. felicitatem aternā. Vñ Auic. di-
cit, qd oīs sciētia cōiscant in vna vilitate, q̄
est acquisitio perfectiōis animę, prępa-
rans eam ad futuram felicitatem.

Item sicut omnes suggerunt sensui cōi
i. expectant cōplemētum cognitionis ab
ipso circa particulare, qd est in sensu: ita
ē p̄ sacram sciām oīs humana cognitio
recipit cōplemētum: ppter qd dī, qd vni
sunt oīs hoīes qbus non subest sciētia dei.

Secundo debet esse in praelato cura, &
custodia animarum, quā designat virtus
imaginatiua q̄ est conseruatiua, & custo-
diua sensibiliū formarum. Insuper ad
modū fantasie debet subditos adinuicē
sociare, vel abinuicem separare prout eo-
rum saluti viderit expedire.

Tertio debet esse in eo prudentia, & di-
cretio rerum agendarum, vt s. oīa cū di-
cretionē, & ratiōe agat: & hęc designat
virtus logistica, id est rationalis.

Quarto dēt esse in eo iugis memoria,
seu recordatio suorū defectuum, & culpa-
rū, q̄ s. in puritate, & in humilitate con-
seruet: & hanc designat virtus memorię.

Tertio praelatus assilāt capiti ppter capi-
tis dispositionē. Dispositio. n. capitis (s. m. Ari-
sto.) ex tribus cognoscit, s. est quantitate
ex figura, ex capillis. Ex quantitate qdē,
qa caput dēt esse mediocre inter parū,
& magnū, mēbris alijs in quantitate ppor-
tionatū. Nā caput nimis parū signat de-
fectū materię, & debilitatē virtutis forma-
tiuę, sed nimis magnū signat supfluitatē
materię, & defectū virtutis operatiuę. Sic p-
lat⁹ neq; dēt eē nimis magn⁹ p̄ supbię elā-
tionē, neq; ē nimis pu⁹ p̄ pusillanimita-
tis deiectionē: sed vt vtroq; vitio careat,
magnanim⁹, & humilis esse studeat, vt s.
ex vtraque virtute quoddam medium, &
temperamentum conficiat.

Itē cognoscit dispositio capitis ex figura,
qa figura capitis ē rotūda, tū p̄ p̄ lētionis,
& passibilitatis amotionē: tū p̄ medullę
cerebri ap̄liorē receptionē. Et tū dēt esse
aliquulū oblongū, & circa r̄pā aliquantulū
pla-

Sap. 11

planum. Nam perfecta dispositio capitis est, quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerei inter manus, vel duo ligna compressi. Talis enim globus est figura rotundus, & tamen aliquantulum in utroque latere planus. in parte tamen anteriori in utraque parte erit acutum aliquantulum eleuatum, & hoc necessarium fuit ad retinendum ventriculum cerebri in prora. i. in anteriori parte capitis, ex qua quinq; nervi procedunt, quinq; sensus facientes. Simili modo parum acuitur a posteriori propter retentionem alienus ventriculi in pupilla in posteriori parte, ex qua procedunt medullae spondiles, & nervi motum voluntarium facientes. Debet ergo ad modum capitis praelatus esse rotundus, i. iustus, ut non sit in eo aliquis angulus iniquitatis, aliquam partem retinens, praecipue in iudicio, ubi partem, vel personam accipere non debet.

Item debet esse oblongus per longam discussionem, & deliberationem, scilicet ut non cito precipitet sententiam: quia velox consilium siue iudicium sequitur poenitentia. Debet etiam esse ex utroque latere planus, idest firmus, scilicet tam in prosperis quam in aduersis. Illud enim, quod planum est, ubi applicatur, vel ponitur, refidet firmum: sed non sic, quod est sphaericum. sed debet etiam esse acutus ante in prouisione futurorum, & retro in recordatione praeteritorum, & in medio eleuatus, praesentia sublimiter disponendo.

Item cognoscitur dispositio capitis ex capillis, quia secundum eorum quantitatem, & qualitatem, & cadendi velocitatem siue tarditatem de complexionem, capitis indicatur. Quasi autem capilli adhaerentes capiti, sunt officiales, & familiares, vel consiliarij, vel amici ipsius praelati qui ei ingiter adhaerent ex quibus multum pendet, & ostenditur qualis praelatus sit. Capilli n. bene dispositi quamdiu adhaerent capiti, ipsum custodiunt, ornant, & defendunt: ablati vero, vel male dispositi, ipsi turpe reddunt. Et simile accidit de amicis vel consiliarijs, & familiaribus praelati: quia si boni sunt ipsum custodiunt, & honorabilem reddunt, si vero prauis ipsum corrumpunt, vel saltem infamem, & odiosum efficiunt.

Quarto praelatus assimilatur capiti propter eius compositionem. Nam primo

quidem caput est ex multis ossibus constitutum, & hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est, & mollis, unde de facili laederetur, nisi esset interposito cranei, & ossium aliorum, per quae ab extrinseca lesione seruetur. Ossa autem ista quae debent esse in praelato, ut ipsum defendant, & custodiant, sunt misericordia, iustitia, clementia, & ceterae virtutes. Prouer. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & clementia roboratur thronus eius.

Item caput habet aliquid de carnositate, & hoc fuit necessarium ad temperamentum ossium, & nervorum, ne forte nimium ossium frigiditate teneritudo cerebri occasionaliter laederetur. Similiter in praelato est infirmitas carnis, siue passibilitas ad humilitatem scilicet, & custodiam uirtutum. Nam (sicut dicit Apostolus.) uirtus in infirmitate perfitur.

Habet tamen caput parum de carnositate, & pinguedine respectu aliorum membrorum: & hoc propter unacitatem sensus, & iuuamentum intellectus (sicut dicit Philosophus.)

Forte ratio huius est; quia spiritus in nervis sensibilibus per carnis grossitiem, & nimiam pinguedinem in suo transitu impediretur, & sic sensus heberetur, & intellectus obtunderetur. Unde Hiero. dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem. In hoc ergo signatur, quod praelatus non debet esse deliciosus, neque intendere ad impinguandum corpus, sed paruum curam debet habere, vel impendere carni suae.

Item debet praelatus parum habere de carne, idest de amore carnali consanguineorum, idest, ut non intendant ad ditandum, vel impinguandum eos de patrimonio Crucifixi, idest de bonis ecclesiarum.

Item caput, quamvis multam uideatur exterius habere durtiē, multam tamen habet intus molliem in medulla, ita ut ipsius molliē irrigetur totus corporis machina. Sic praelatus quamuis se debeat quandoque durum ostendere in corripiendo exterius, tamen in compatiendo mollis debet esse interius.

Item caput multum est nervosum; & hoc fuit necessarium propter ossium adinuicem coniunctionem, & propter sensus, & motus operationem. Nam per uerbum medium anima in cor-

K k 4 porē

Pro. 20.

2. Cor. 12.

Art. 13. de ani.

Hiero.

Liber Sextus

pore omnem motum operatur, & sensum neque sine nervo descendente a cerebro membrum coniungitur membro. Isti ergo verbi sunt bona verba, & exempla praelati, quibus subditorum sensus informantur, & ad bene operandum moventur, & in pacis, i. unitatis consortio inuicem connectuntur. Vnde si virtus fluens de capite per nervos impediatur, corporis corruptio sequitur, & omnis compactio dissolvitur: quia si virtus doctrina, vel bonæ vitæ praelato subtrahitur, subditorum vita quoque corrumpitur, & unitatis per consequens concordia dissipatur.

Quinto, propter cerebri inclusionem. Nam intra caput cerebrum est inclusum, quod est corpus album, sine sanguine de spiritu & medulla habens multum, & in tribus cellulis est distinctum, & intra duos panniculos, scilicet piam matrem, & duram situ naturali est contentum. Est autem album, ut cuiuslibet similitudinis coloris sit facile susceptivum. Habet multum de spiritu, ut multum in eo sit motus. Habet multum de medulla, ut acumen caloris, qui ex eius motu generatur, temperaretur. Parum habet de sanguine ne eius colore inficeretur, & sic omne apprehensum videretur rubeum. Ideo etiam fuit humidum sine sanguine, ut cito in naturam sentiendi mutaretur. In tribus autem cellulis est distinctum, quæ venticuli appellantur. In anteriori cellula formatur imaginatio, in media sensibilis ratio, in ultima memoria siue recordatio. Hac omnia competunt praelato, scilicet ut sit albus per puritatem, & sine sanguine, i. sine inordinato consanguineorum amore, ut non adificet Syon in sanguinibus: & debet habere etiam multum de spiritu, id est multum esse spiritualis.

Itē de medulla humerosa, siue devotione animæ, vel de pietate compassionis. Distinctio autem trium cellularum, seu virtutum, signat tres partes prudentiæ: quarum una est posterior, siue memoria præteritorum. Alia anterior scilicet provisio futurorum, tertia media scilicet intelligentia præsentium. Debet etiam ad modum cerebri esse inter duram, & piam matrem inclusus. Istæ enim duæ matres sunt duo panniculi ad defensionem cerebri positi: unde vocantur matres cerebri, unus est grossus, & ideo dicitur dura mater: hic autem craneo supponitur, sed in medio

cerebri ingrossatur, & ad maiorem fortitudinem solidatur, non tamen immediate cum craneo coniungitur, sed potius ab eo suspenditur, & huc atque illuc circa cerebri substantiam dilataitur. Hac dura mater fuit necessaria, ut piam matrem, quæ est ea tenerior, a duritia cranei defensaret: & ut venas, & arterias cerebri colligeret, & ubi essent spatia vacua, illa imple-ret, ac pia mater dura matri supponitur, & ipsa mollior invenitur. Et ideo substantiam cerebri circumvoluit, & distas cellulas inter se diuidit, & distinguit. Neque superfluit hic pia mater: quia cerebri interior venas recolligit, & ne cerebrum sua liquiditate defluat, coadunando custodit: cerebrum etiam cooperiens, & amplectens ipsum a dura matre defendit. Istæ ergo duæ matres debent esse in praelato, dura, n. mater est penitentia, pia mater misericordia: debet, n. esse sibi per penitentiam austerus, sed per pietatem esse alijs largus, & benignus: vel debet esse dura mater in correctione iustitiæ, & pia mater in compassione misericordiæ. Nam disciplina sine misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur: ut dicit Greg. Vtraque tamen dicitur esse, ma- Grego. ter ex dilectione, charitatis mora.

Sexto, praelato assimilatur capiti propter fumositatum receptionem. Est enim caput totius corporis caminus, & testu, & ideo multarum fumositatum a stomacho ascendentium est receptivum: & ideo fecit Deus illud porosum, & foraminibus plenum, ut per poros occultos, & foramina manifestata eijceretur superfluum, ne fieret receptaculum naturæ mortiferæ. Istæ multæ fumositates ad cerebrum ascendentes, sunt multæ sollicitudines, & anxietates quas oportet praelatum habere: sed tamen superfluas curas, & anxietates debet abicere: siue per secretas considerationes, & orationes, siue per manifestas & utiles occupationes.

Septimo, assimilatur capiti praelatus, propter ipsius capitis laesionem, siue passionem. Patitur enim caput multipliciter: aliquando quidem ex sua mala complexionem, aliquando vero ex nimio fumo a stomacho ascendente, aliquando vero ex aeris intemperie, & aliquando ex aliorum membrorum associatione, aliquando ex nimia repletionem, aliquando ex nimia inanitionem: aliquando ex nimia tangationem, aliquando ex nimia dominationem: quæ omnia

omnia conueniunt malis praelatis, qui aliquando deprauantur ex mala complexionem inclinat: aliquando ex humore superbia ascendente: aliquando ex intemperantia dissolvente: aliquando ex malorum familiaritate inficiēte: vel ex aliorum malignitate deficiēte: aliquando ex nimia repletionem ciborum, vel temporalis proprietatis, aliquando ex nimia inanitione expensarum suę necessitatis: quandoque etiam ex nimia fatigatione infirmant, & inuitiles efficiuntur, aliquando vero ex nimia dormitione negligētia, & pigritia derident.

Itē praelatus assimilatur collo.

Deu. 5. Primo ratione similitudinis. Nam collum situatum est inter caput, & corpus: quia praelatus mediator est inter Deum, & populum. Vnde debet esse coniunctus Deo per puritatem, & populo per charitatem, & pietatem, vnde. Dixit Moyses. Ego sequer, & medius fui inter vos, & Deū. Et quamquam praelatus supra assimilatur sit capiti nō propterea est inconueniens, quod etiam assimilatur collo: quia licet ipse sit, ut caput respectu populi tamē est, ut collum respectu Christi qui est principale caput ecclesie sicut illud Eph. Ipsam dedit caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius.

Eph. 1. Secundo ratione compositionis. Nā collum componit ex duobus partibus. scilicet anteriori, quæ dicitur gula, & posteriori, quæ dicitur ceruix sicut dicitur Ildo. Et istæ duæ partes collum significant duas perfectiones praelati. Quia gula significatur significat auctoritatem doctrinæ: quia scilicet in gutture vox formatur. Ceruix uero significat sollicitudinem uitæ. Ceruix enim non est concaua, ut gula, sed solida est, & plena. Sed nota, quod licet vox in gutture formetur: tamen si est uox significatiua, & articulata, & literata, quæ proprie dicitur loquendo, requiritur plura alia instrumenta. Vnde sicut Collum. Organa uocis sunt plura, scilicet palmo, arteria, guttur, uulua, & dentes, labia, atque lingua. Morā enim organorum quedam sunt uocis ordinatiua, ut gula, quæ sicut Collum, uocem pulchram reddit, & fortem, quādo proportionabiliter se habet ad alia instrumenta. Nā aerem in uocem temperat, & ne nimis impetuosus exeat detinet, & refrenat.

Item a receptione pulueris guttur, & arterias conseruat. Quædam uero sunt uocis emissiua, ut canales pulmonis, & arteria quæ sunt quasi quedam uulua quæ si

sint munda, lenes, & temperata, uulcē & lenem, & temperatam faciūt ipsam uocem. Si uero sint aspera aut pius debitoria, uel trita, aut distorta, grauem, uel exilem, & distā nam & inaequalem uocem emittunt. Quedam uero sunt uocis distinctiua. Uerborum distinctiue formatiua, sicut lingua labia, & dentes, & hinc igitur prima organa, quæ sunt uocis ordinatiua admonent praelatum, & de florem, ut loquatur ordinatē, & temperatē. Illa uero quæ sunt emissiua admonent, ut loquatur aperte: quia in emissionem uocis fit oris apertio. Alia uero quæ sunt uocis distinctiua, admonent, ut loquatur distinctē: Pars uero posterior quæ dicitur ceruix designat uitā praelati. Collum enim ex carne, & ossibus, & neruis, & est ossa ad caput fortius sustinendum, sed neruosa ad motum uoluntarium faciendum, & sensum ad partem corporis deferendum. In quibus designatur, quod praelati quantum ad uitā debent esse carni per mansuetudinis lenitatem, & ossi per fortitudinis limitatē, & nerui si per dilectionis colligationem, & extēdit lenitatem.

Tertio ratione proportionis. Nam debet collum esse proportionatū corpori ne excedat in paruitate, uel in magnitudine modum. Tunc aut praelatus excedit in magnitudine modum quādo est nimis seuerus: tunc in paruitate, quādo nimis remissus dicit aut Aristot. quod in quadrupedibus spiritus corporis, & crurum mediocritū collum est curuū, & grossum: & hinc animalium in collo est maxima fortitudo, sicut patet in bobus, bubalis, & uis, & lupis. Falsi collo fortissimo scilicet curuo, & grosso, assimilantur praelati qui debent esse fortissimi in operando, curui, & breues in expectando, grossi, & pleni, uel pingues in subueniendo, & largiendo.

Item praelati debent esse similes tibiis, quia primo debet esse in eis fortitudo patientiæ, & hoc designatur in tibiis quæ scilicet intus sunt ex ossibus fortibus tactæ quæ eam sunt tanquam columnæ ad corpus portandum habiles. Sic praelati debent esse columnæ per delictum sustentationem, & fortes, & patientes in portando subditorum onera.

Secundo debet esse in eis compassio misericordia, & hoc signatur in tibiis, quarum ossa internas sunt medulla plena: unde sunt exterius dura, & interius molles: & sic ipsi praelati, & uideantur exterius durare, & interius per

Arist.
14. de
ani.

Liber Sextus

ri per correptionem iustitię, & sint intrinsecus molles per compassionem misericordię.

Tertio debet esse in eis mansuetudo conuersationis extrinsecus: & hoc significatur in tibiis, quę sunt carnositate vestitę, & in cōplicatione earum cum femoribus, neq; ab eis recipiunt neq; inferunt offensam. Vnde tãquam culcitra ad mollem corporis supportandam carnositas ipsarum a parte superiori est interius locata. Sic pręlati cum se aliis complicant siue appheant cum eis conuersando, debent esse sic mansueti, & temperati, ut neq; ipsi illos offendant conuersationis asperitate, neq; ipsi offendantur ab eis nimia familiaritatis, vel dulcedinis conuersione: debent autem omnes subditos, vt culcitra scilicet dulciter, & leniter supportare.

Quarto debet esse in eis longitudo per seueritatem, quę etiam significatur in tibiis siue coxis, quę sunt longę. Vnde ideo dicuntur tibię, quia similes sunt tubis in specie, & longitudine, (vt dicit Isid.) quia scilicet ipsi pręlati longanimis, & perseverantes esse debent in sui officij sollicitudine, & labore.

Item pręlatus similis est nutrici.

Primo, quia nutrix puero gaudenti congaudet, & condolet patienti. ita debet pręlatus erga subditos secundum illud, Gaudete cū gaudentib⁹, & flete cū flētib⁹.

Secundo, quia nutrix subleuat puerum cadentem. Sic pręlatus cadentem in peccatis subleuare debet, reducēdo benignē ad pœnitentiam; uel cadentem in paupertatem, exhibendo, ei misericordiam.

Tertio, quia nutrix lactat puerum plorantem, quia pręlatus afflictum subditum debet consolari.

Quarto, quia nutrix deosculatur cadentem: quia scilicet pręlatus debet osculo amoris, & pacis fouere subditum patientem.

Quinto, quia nutrix ligat puerum molentem: quia, s. pręlatus debet restringere inuitum subditum insolentem.

Sexto, quia nutrix abluit puerum se fordidantem: quia pręlatus purgare debet per correptionem iustitię subditum delinquentem, & sese per culpam sordidantem.

Septimo, quia nutrix pascit recusantē: quia, s. pręlatus subditum nolentem audire uerba Dei, vel studere in sacris do-

ctrinis, quibus anima pascitur, debet compellere ad audiendum, vel ad studēdum.

Octauo, quia nutrix instruit nescientem: quia pręlatus debet instruere subditum ignorantem.

Nono, quia nutrix balbutit, & linguā frāgit, ut facilius instruat nō loquētē. Sic pręlatus subditum nescientem cōfiteri, debet instruere de cōfessione quodammodo secum eo peccatorem accusando.

Decimo, quia nutrix medicinam accipit, vt sanitati restituat paruulum agrotantē: Sic bonus pręlatus libenter pœnitentiam recipit pro subditis liberandis.

Vndecimo, quia nutrix nūc manu, nūc genu eleuat puerū vagientē. Et sic pręlatus nūc manu operis, nūc genu orationis eleuat subditū laborantem, vel tribulationes seu tentationes patientem.

Duodecimo, quia cibum ipsa masticat, vt reficiat famelicientem. Sic pręlatus, vel p̄dicator uerba Dei disponit, & ordinat, ut melius instruat, & reficiat audientes.

Decimo tercio, quia sibilis, & cātilenis demulcet puerū dormientē, ita pręlatus deuotis rēcōmendationibus, & officijs debet iuuare subditū morientem, vel quia officijs, & canticis ecclesiasticis debet prouocare subditos ad somnum, i. ad quietē intimę contemplationis.

Item pręlati debent excedere subditos sicut mares fœminas excedūt. Masculus enim in quatuor fœminā excedit, primo quo ad cōplexionē: quia masculus calid⁹ est, & siccus: fœmina uero frigida, & humida. In quo signat⁹, qđ pręlatus debet excedere subditos, & in calore diuini amoris, & in siccitate, i. castitate carnis: carēs, s. humore seu fluxu cōcupiscētię carnalis.

Itē in masculo vigēt virtutes formales, & actiue. In fœmina uero materiales, & passiuę. Vnde Ari. dicit, qđ vir se habet ad modū formę, & mulier ad modū materię. In quo signat⁹, qđ pręlati debēt magis ēē actiui, i. magis operosi quā subditi, & magis solliciti i operib⁹ uirtutū, & p̄cipuē i opib⁹ pietatis: qđ p̄tinēt ad uitā actiuam.

Secundo pręualet masculus quo ad naturę operationē. Nam in masculo maior est uirtus. Vnde uir ab eminentia uirium dictus est, (ut dicit Isido.) Et ideo neri uirorum, ossa, & lacerti sunt fortiora, & grossiora, & omnia membra in uiris sunt solidiora, & ideo ad opera aptiora. In quo signatur, qđ pręlati debēt magis quā subditi abundare uirtutibus interioribus & in

164. li.
Ety.

Ro. 12.

Ari. 15.
de ani.

Isid. 13
Ety.

& in bonis operibus extentionibus, & in tolerantia laborum, & etiam passionum.

Tertio præcellit quo ad sensus discretionem: quia in omni genere alium masculus in præcauendis insidiis, & fugiendis nociuis, sollicitior est habet animum foeminis, & prudentiorem (ut dicit Philo-
Ari. 5.
2 ani.

Ari. 5.
2 ani.

1. Cor.

6

Gen. 3.

Quarto quoque præcellit masculus quo ad potestatem, & dominationem: vnde docendi auctoritas viris conceditur, sed foeminis denegatur. Gen. dictum est mulieri sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Sic prælati excedunt subditos, & doctores auctoritate, & regiminis potestate, & domini dignitate.

Humana prudentia, quid, & qualis esse debeat, quasque partes in se contineat pluribus odoratis similitudinibus ostenditur. Cap. LXI.

Prudens, & discretio assimilatur odoratiui, & hoc patet ex quinque.

Primo ex parte principij effectiui. Nam virtus animæ mediante spū aiali perficit odoratum. sic & anima mediante spū sancti lumine, & gratia, efficitur prudens ad discernenda proficua, vel nociua. Vnde Apo. dicit, quod ipsalis homo oia diiudicat, & ipse a nemine iudicatur. Et quod per spū sanctum datur discretio spirituum. Vnde vera prudentia non potest esse nisi in bonis, & spūalibus viris, & id etiam philosophus dicit, quod impossibile est prudentem esse non entem bonum.

1. Cor.

2.

2. Cor.

12

Ari. 6.

Ethi.

Secundo ex parte organi receptiui. Organum n. odoratus est aliqd. circa cerebrum, sed in hominibus requiritur ad odorandā perfecta dispositio narium, in quibus sunt duæ carunculae, huc caue nales ad modum mamillarū dependentes, & videntur esse propria organa odoratus, & recipiunt spū animalē per quosdam nervos a cerebro venientes. Nares n. nō sunt propria instrumenta extractiui, quod patet, quia ipsi abscessis non priuatur aial odoratu. Nos et per loca forida transientes si faciem repressimus, aerem fetidū pars inuicem in nullo sentimus. & hoc est, quia illæ carunculae quasi quidam motu voluntario sunt obstructæ. Sunt enī carunculae huiusmodi concauæ, & spongio-

saeeconcauæ quæ idem, ut in sua porositate concaua saniem recipiant aie odorabili resolutum. Spongiose vero sunt, ut in eis virtus attractiua sit. sicut autem sunt duæ carunculae velut instrumenta odorandi sic sunt duæ virtutes, quæ sunt quasi animæ instrumenta nociua & proficua discernendi.

Prima est intelligentia, siue ratio vniuersalis aia, quæ per prudentiā perficitur, ut se recte habeat circa ea, quæ sunt ad finem, vtilia, & nociua generaliter discernendo. Vnde Aug. dicit, quod prudentia est cognitio rerum appetendarū, & in gendaram. Alia est estimatiua, quæ homine dicitur ratio particularis, quæ est collatiua intentionum particularium sicut ratio vniuersalis est collatiua vniuersaliū. Et hæc estimatiua etiam in brutis est quam ouis fugit lupum sicut inimicum, quamquā hoc per sensum non percipit: per hanc etiam mouetur anis ad colligendum paleas tanquā viles ad nidū. Vnde per hanc etiam ipsa bruta dicuntur participare aliqui prudentiæ: sicut patet philosophum.

Aug. 11.
33. q. 6.

Tertius ex parte mediij extractiui. Nam (sicut dicit philosophus) extractus imminuat ab odorabili per medium, scilicet aerem, aut aquam. Nam animalia, quæ respirant, per aerem odorant. Dixerunt autem quidam, quod a corpore vaporabili quædam sumas euaporatio resoluitur, quæ est subiectum odoris, & peruenit vsque ad sensum olfactus. Et hinc est, (ut dicebant,) quod contrarij odores in medio se impediunt. Sed contra hoc est, quia odor cadaveris, a vulturibus vsque ad quingenta miliaria sentitur. Impossibile autem videtur, quod aliqua corporalis euaporatio cadaveris vsque ad tantum spacium diffundatur. Sed ad hoc respondent, quod talis euaporatio ad tam remotum spacium deferretur per ventos. Sed contra hoc est: quia sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiā, nisi impediatur. Non autem sufficeret ad occupandum tantum spacium, etiam si totum cadaver resoluere in sumalem euaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus corporale peruenire potest, quæ est raritas ignis: & præcipue, cum per huiusmodi odorem cadaver ipsum appareat immutatum. Et idcirco dicendum, quod ab odorabili resoluti

Ari. 1.
3 hist.

ani.

Ari. 2.

lib. de

ani.

Liber Sextus

resolui potest fumalis euaporatio, quæ ta-
men non peringit usque ad terminum,
vnde odor percipitur: quis immutatur
mediū immutatur vltimus quā pie-
dicta euaporatio peringere possit. Vnde
etiam homines non sentiunt odorem si-
ne respirationibus. Animalia autē aqua-
tica, & quæ non respirant, sicut sunt quæ
sanguine carent, cum etiam odores sen-
tiunt quod parer, quia quidam eorum
de longinquo veniunt ad alimentum,
quod non esset, nisi prouocarentur odo-
re) oportet quod odorēt mediante aqua.
Per aerem igitur qui subtilioris naturæ
est, intelliguntur spiritualia. Vnde quan-
doque aer spiritus vocatur. Per aquam
vero quæ grossior & flexibilis est, intelli-
guntur temporalia, seu corporalia quæ
continū transeunt. Vnde sicut ad odo-
randum necessarij sunt animalibus aer:
& aqua, ita ad rectē viuendum, vel operā-
dū necessaria est hominibus duplex pru-
dentia, scilicet spiritualium, & tempora-
lium, scilicet vt prudenter sciant viraque
disponere, sicut decet.

Prima ergo prudentia siue industria est
circa spiritualia, quæ pertinent ad salutē,
& inueniuntur in omnibus habentibus.
gratiam: quia vnctio docet eos de omni-
bus, vt dicitur, in 1. Ioh. sed secunda, si-
ea quæ est circa temporalia, per quam sci-
licet sibi & alijs quis potest prouidere,
nō solum de his, quæ sunt necessaria ad
salutem, sed de quibuscunque pertinen-
tibus ad humanam vitam, non est in om-
nibus gratiam habentibus.

Quarto ex parte officij discretiui. Est
enim odoratus officium odores fetores-
que discernere, sed odores percipit dilige-
do, fetores vero horrendo. & hoc est, quia
odoribus tanquam conuenientibus ad-
iungatur, fetoribus vero tanquam corrū-
pentibus impeditur. & ista prudentia cō-
petunt, de qua August. dicit, quod pruden-
tia est virtus, ea a quibus adiuuatur, ab eis
quibus impeditur, sagaciter eligens.

Aug. 3.
mori.
eccl.

*Prelatorum regimen quod propter expressionem
dispositionem significationem, representationem,
duritiem, aliaque naturales proprietates,
fronti, nervis ac cartilagini assimilatur,
quas partes habere debeat, & a quo potestas
omnis deriuetur, exprimitur. Cap. LXII.*

Regimen principantium, & prelato-
rum assimilatur fronti propter qua-
tuor.

Primo propter expressionē. Hæc enim
statum mentis nostræ sua specie expri-
mit, dum nunc fit lata, nunc tristis. Simi-
liter in statu regiminis maxima notitia-
tio fit. Vnde quidam Philosophus dixit,
quod principatus virum ostendit. Est et-
iam status regiminis maxime variabilis,
quem nunc tristitia deprimit, nunc vero
latitia extollit. Sed tunc viri prudentes
in hoc statu exsistentes plus metoribus
afficiuntur quam nūbus. Ezech. Signum
thau super frontes virorum gemētium.

Ezech. 11.

Secundo propter dispositionem, quia
(secundum Constantinum) frons est os
semicirculare neque multum durum, ne-
que nimis molle. Nam necessarium fuit,
vt esset sic temperatum, ne laederetur vici-
nitas oculorum. Sic prelatus, vel prin-
ceps, licet debeat in se esse fortis ad mo-
dum ossis, alius tamen neque debet esse
nimis durus, ne sit crudelis, neque nimis
mollis, ne sit remissus. Et ideo (sicut dicit
Bern.) miscenda est lenitas cum seuerita-
te, & faciendum est quoddam ex vtraque
temperamentum.

Const.

Bern.

Item frons est modicæ carnositatis, &
paucæ pinguedinis, quia (secundum Phi-
losophum) talia impediunt intellectum.
Vnde signat, quod Princeps non debet car-
nalibus intendere, neque delitij insilire
ad corpus impinguandum, nisi parum
quantum requirit necessitas, scilicet se-
cundum decentiam status, Eccl. Vt ubi
terra, cuius rex puer est, & cuius princi-
pes mane comedunt.

Ecc. 10.

Tertio propter representationē, quia
totius animalis uirtuositas lucet in fron-
te, Frons enim (vt Philosophus dicit) est
seges verecundiæ, & honoris. Vnde per-
sonæ inuerecundiæ dici solet, Tu depo-
suisti frontem. Hier. Frons mulieris me-
retricis facta est tibi, noluit erubescere.
Sic virtuositas plebis lucet in qualitate
rektoris: propter quod dicitur Eccl. Qua
lis rector ciuitatis, ales & inhabitantes
in ea. Sedes enim regiminis maximè est
sedes verecundiæ vel honoris. Nam si lau-
dabiliter tenetur, tunc reddit dignum
honore, Eccl. In medio fratrum rector il-
lorum in honore. si vero male tenetur,
opprobrio, & verecundiæ pater.

Hier. 3.

Ecc. 10.

Ecc. 10.

Quarto propter significationem, vt di-
cit Aristo. quod quando frons fuerit ma-
gnasignificat stultitiam, quando medio anima-
cris. significat bonitatem complexionis, Lib. 1.
quando nimis eleuatur, & in superficie
rotun-

Eph.

rotundatur, excessum significat cholera & caloris. Sic si princeps velit videri magnus per ostentationem, est signum stultitiæ mentis. Et si eleuatur per superbiam elationem, signat excessum propriæ reputationis, & interioris iordinationis: sed si mediocriter se habet, ut neque per superbiam se extollat, neque contempnibilem per ignominiam se reddat, tunc est signum bonæ dispositionis interioris.

Item Rectores, & prælati debent esse similes neruis.

Primo quidem, quia nerui a cerebro originem sumunt. Non autem a cerebro immediate procedunt, sed quidam ab eo nucha mediante descendunt. Et tunc mediam sui necessitationi, nisi immediate a cerebro omnes venirent, aut se rûpêdo laxatione incurrerent, aut propter longitudinem via a principio sensus ad actum sentiendi potentiam non haberent. In hoc autem signatur, quod quorundam rectorum institutio, seu potestas est immediate a Deo, sic Moyses, & Aaron, & Apostoli instituti sunt a Christo, præcipue Petrus. alij prælati, & rectores, ut episcopi, & reges, & huiusmodi eliguntur ab hominibus, vel potestatem habent à Deo homine mediante, sed siue immediate, siue mediate, non est potestas nisi à Deo, sicut Apo. dicit.

Ro. 13. Secundo, quia nerui motum à spiritu accipiunt quem membris refundunt. Sic prælati, & rectores in omnibus, quæ faciunt debent moueri à Deo, ut videlicet ea, quæ faciunt, propter eum operentur, & non propter fauorem hominum. Tunc enim dicuntur moueri à Deo, sicut finis mouet agentem. Apost. Omnia in gloriam Dei facite.

1. Cor. 10. Tercio, quia nerui in sua concauitate spiritum recipiunt, & custodiunt. Sic prælati in mentis suæ humilitate debent spiritum Dei habere, & custodire. Vnde in Isa. secundum aliam translationem dicitur. Super quem requiescit spiritus meus nisi super lumen etc.

Ma. 11. Quarto, quia nerui partes diuersas recolligunt, & annectunt. quia scilicet prælatorum est subditos discordantes ad priorem reducere concordiam, & vnire.

Eph. 4. Eph. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Quinto, quia nerui in suo exitu sunt molles, sed in fine se duos ostendunt. Sic prælati leniter in principio incipien-

do semper ad perfectiora, & arctiora subditos trahere debent. Apost. Prius, quod animale, deinde quod spirituale.

Sexto, quia nerui sua mollitie & flexibilitate ossa inflexibilia flectunt. Sic prælati suæ mansuetudinis exemplo debent duos & rigidos flectere ad mititatem, secundum illud: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Et talis rector erat Moyses, qui fuit vir mitissimus, & superpositus est populo duræ cervicis sicut neruis alligantur ossa. Iob in persona Eccle. sic habenti mites prælatos, & duos subditos, dicit, Ossibus, & neruis coniegiisti me.

Item modificatio regentis debet esse ad modum cartilaginis.

Primo, quo ad temperantiam, quia cartilagina sunt essibus molliora, sed carnis duriora. In quo significatur, quod rector (ut supra actum est) non debet esse nimis durus, neque etiam nimis mollis, & pius, sed quasi quodam medio temperatus. Vnde in acta testamenti virga fuit simul cum manna, ut in rectoris iustitia sit virga, id est asperitas correctoris, simul cum manna, id est cum dulcedine compassionis.

Secundo ratione efficacit. Nam cartilago vestit extremitates ossium, ne ex nimia confractione in suis iuncturis exasperentur, & ut facilius ossa cum carnis durerentur. Per ossa intelliguntur subditi fortiores, & maiores, quorum extremitates sunt eorum defectus. nemo enim est tam perfectus, qui non habeat aliquos defectus saltem extraneos, & paruos, ex quibus contingit, quod inter fortes, & probos viros nonnunquam, & collatores scandalorum, & exasperationes verborum procurante diabolo oriuntur. Sed ista extrema, id est pars subditorum vitia, unde scandala oriuntur, ne ex nimia contritione, id est ex aliudna simul conuersatione, in iuncturis, id est in locis, vel officiis, vel operibus quibus simul coniunguntur se inuicem ossa, id est subditi, exasperent, id est iordinatione perturbent, cartilagine sunt vestienda, id est prouida, & honesta prælati industria reprimenda & præcauenda. Tunc enim extremam subditi prælati vestit, & cooperit, quando ipsi non ad alios turbandum prædeat reprimat, vel tunc cartilaginis mollicies extrema ossium vestit, dum dominorum, & perditorum subditorum extrema, id est parua.

1. Cor. 15.

Mat. 23.

Iob. 10.

Liber Sextus

parna vitia quædam diſſimilando. vel par-
cendo prælatus pertransit: ex quo quan-
doque accedit, quod dum ſubditus ſe ſe
patienter, & benignè in ſuis deſectibus à
maioribus tolerari conſpicit, ipſe a cõſtra-
ctum iniurijs & exaſperationibus facili-
tè compelleſcit. Ipſa etiam cartilaginũ mol-
licies oſſa cum carnibus iungit: quia be-
nignitas, & inſuetudo prælati etiam ſu-
iores & fortiores in pacis vnitate con-
neſcit. Sic ergo per cartilaginis molli-
tẽ, & oſſa ſimul, & carnes cum oſſibus ſine
laſuis coniungantur: quia ſub benigno
& moſteſto prælato omnes ad inuicem
ſubditi tam tortiores, quam inimiciores
ſine ſcandalis, vel iniurijs in pace cuſto-
diuntur.

Ari 13.
lib de
trial.
Tertio ratione deficientiæ. dicit enim
Ariſto. quod cartilago præciſa non re-
creſcit: quia præciſa. vel ablata operis
mõderatione non perficitur opus, ſed de-
ficit à ſua perfectione. Vnde bene poeti-
ce dicit, Semper ad omne, quod eſt men-
ſuram ponere prodeſt. Nam ſine menſu-
ra non ſtatit regia cõtã.

*Dentibus ob varios eorum naturales effectus. Re-
ligioſi tam boni tum mali comparantur, quẽ-
admodum autem vitam degere debeant, ut
Deo grati exiſtant, multis puerorum exem-
plis clarum redditur. Cap. LXIII.*

Religioſi aſſimulantur dentibus.

Primo, quia dentes in carne radica-
ti ſunt, & tamen terminos carnis exce-
dunt. Sic religioſi quanuis in carne ſint
poſiti, tamen præter carnem viuere de-
bent, ſecundum illud, In carne ambulan-
tes, non ſecundum carnem militamus.

1. Cor.
10.

Secundo, quia dentes nihil inter ſe, vel
in ſe eſſe patiuntur. Sic religioſi nihil in-
ter ſe, vel in ſe pati debent, quod ſit chari-
tatis eorum, ſeu vnitatis diuiſiũ, vel
abſectiũ. Rom. Charitatẽ fraternitatis
inuicem diligentes.

Ro. 13.

Tertio, quia dentes ſuperiores ad infe-
riores reuertuntur, & ſibi inuicem mutuo
coaptantur. Sic inter religioſos ſuperio-
res debent redire ad inferiores per com-
paſſionem, & humilitatem, & per charita-
tem. Et inferiores debent coaptare ſe ſu-
perioribus reuerendo, & obediendo. Vel
ga ſola magilla inferior in homine mo-
uetur, debent reuerſo inferiores cum
offenderint, redire ad ſuos ſuperiores pe-
nitendo, & veniam humiliter petendo, &

ſuperiores inferioribus ſe debent coap-
tare miſericorditer recipiendo, vel ſerio-
rum infirmitatibus diſcretè condeſcen-
dendo. Apo. debemus nos ſimiores, im-
becillitates inimicorum ſuſtinere. **Ro. 12.**

Quarto, quia dentes ordinate inuicem
componuntur. ſic religiones vocantur or-
dines, quia omnia debent in eis eſſe or-
dinata, ſecundum illud. Omnia honeſte,
& ſecundum ordinem ſunt in vobis. **1. Cor.**
4.

Quinto, quia dentes ad ſonorem
vocis cooperantur. Sic etiam à religioſis
formari debet vox laudis quo ad diuinũ
officium cantantes, & vox prædicationis
quo ad prædicantes. Etiam cooperantur
quo ad vocem confeſſionis, quo ad confe-
ſſiones audientes.

Sexto, quia etiam dentes toti corpori
obſequuntur. Et ſic religioſi ſeruiunt vni-
uerſali eccleſiæ per exemplum conuerſa-
tionis, per verbum prædicationis, p ſuſ-
fragium orationis, & etiam per miniſte-
rium ſacramentalis adminiſtrationis. Cã
ti. Dentes tui ſicut greges tonſarum, con-
uentes religioſorum ſunt ex quibus eſt
lac. i. doctrina prædicationis; balatus. i.
vox laudis, vel orationis; & iterus. i. fru-
ctus multiplicis adminiſtrationis.

Cant. 4

Septimo, quia licet non ex ſe, tamen ex
adiunctis patiuntur. Nam licet ſubſtãtia
dentium oſſea & inſenſibilis ſit de ſe im-
paſſibilis, tamen dolorem trahit ratione
ſocietatis carnis, vel nerui, qui ei ſunt cõ-
iuncti. Sic religioſi propter amorẽ nimium
quem habent interdum ad ſuos conſan-
guineos carnales, vel etiam ad aliquos ſe-
culares, ſibi familiariter iunctos, de eorũ
malis dolorem ſentiunt, quem per ſe nõ
haberent, vel interdum religioſi, qui ex
ſe boni ſunt, tamen ex incautijs, & nõ bo-
nis ſecularium familiaritatibus inſan-
tur, & maculantur, & dolores, ſeu xanda-
la patiuntur.

Oſtauo, quia dentes ab inuicem diſtin-
guuntur. Sunt enim in maſculis. 32. quorũ
quatuor in anteriori parte pares, quadru-
pli vocantur, qui lati ſunt, & acuti, Vnde
& incifoſes a medicis ſunt vocati, eo, q
ad cibi incisionem ſunt apti, & quicquid
ore capitur primo ab eis capit, & morde-
tur. Mordendo autem cibum auferunt,
quod eſt neceſſarium: & relinquunt, quod
eſt ſuperfluum. Sunt & duo alij, qui cani-
ni ſunt appellati quadrupliſ coniuñti
in ſummitate acuti, & duris cibus commo-
latis apti, & rotundiores, & propter hoc
canini

Maſc
vi. mo-
na
Tid.

Pio. 10.

1. Cor.
4.

canini dicuntur, quia canini dentibus assilant. Et sunt canini dentes praecursoribus fortiores, acutiores, longiores, & rotundiores. Sunt illis collaterales grossi, & latissimi, qui dunt molares eo, quod ad molendum cibum sunt conuenientes: nam quae a prioribus sunt contracta, istis tanquam molis trahuntur molenda. In primis ergo dentibus praecursoribus, vel qui tollant, & praecidunt partem necessaria, & reliquam dimittunt, prius intelligi religiosi, & minus perfecti, qui seruauit in ea ad quam necessitas tenent ex voto, vel debito. Per caninos vero, qui duriora conterunt, intelliguntur quidam feruentiores, qui duriores, & austeriore vitam ducunt. Per molares vero laetissimos intelliguntur perfecti, qui habent laetitudinem charitatis, constantiam firmitatis, laetam humilitatis, efficaciam utilitatis. Nam molares dentes sunt laui, firmi, oculati, & utilissimi.

Nono, quia dentes multa patiuntur. Nam patiuntur putredines, foetores, perforationes, mutationes, dolores, & alias celsimiles passionibus, quae omnes sunt ex corruptis passionibus, & humoribus descendentes. Ista omnia comperit malis religiosiis qui perforantur per tentationum iacula, putrescunt per luxuriam: foetent per infamiam, mutantur aliqui per apostasiam, torquentur, & dolent per punitionis iustitiam.

Item religiosi debent esse sicut pueris. Primo, quia pueri sunt ablactabiles. Unde proprie puer dicitur cum est a lacte remotus. Sic religiosus debet se a saeculo velut infans ab uerbis alienare: sicut dicit Isaac. Psalmista: Sicut ablactatus est super matrem suam.

Secundo, quia pueri sunt disciplinabiles: quia dicit aliquis puer cum doli capax efficitur, & disciplinam aptus habet. Unde sub tutoribus positus, disciplinam subesse compellitur. Sic religiosi debent esse sub disciplina patris spiritualis id est praedicti. Prouer. Noli subtrahere a puero disciplinam.

Tertio, quia sunt motus ueneri inextinguibili: quia in hac aetate motus ueneri homines ceteri non inuadunt, eo, quod uix adhuc stulti sunt. Unde ab hac puritate pueri dicti sunt. Sic religiosi debent se ipsos restringere, & sibi vias pracludere quibus possent a carnis illacebris superari, & in puritate non tantum mentis, sed etiam carnis manere. Apostolus. Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli eritis, scilicet, ut non sit in uobis malitia carnis,

spiritus.

Quarto, quia sunt ad motum flexibiles. Et sic religiosi debent esse flexibiles per obedientiam ad exequendum motum voluntatis superioris, ut possit praedictus dicere illud. Nec. Omnes pueri mei congregati erant ad opus, super promptitudinem obedientiae.

Quinto, quia sunt corpore leues. Sicut non sunt religiosi pigri, vel graues, per accidens sicut erat ille de quo Matth. Puer meus iacet, &c.

Sexto, quia sunt animo dociles, quia, scilicet, religiosi debent esse dociles Dei. Sapient. Puer erit ingeniosus, & fortis sum animam bonam.

Septimo, quia sunt pueri sine sollicitudine vitam ducentes: quia si ueri religiosi nihil in terra appetunt, & sine sollicitudine viuunt, sicut de Apostolis dicit quaedam glossa super Actus Apostolorum, quod gloria Apostolorum erat nihil in terra possidere, & sine sollicitudine viuere. Tales enim pueri solum Deum querunt, Paralipom. Cum adhuc puer esset, cepit querere Deum.

Octauo, quia nullum periculum sunt magis, quam uirgam timentes: Et sic religiosi timent uirgam flagelli diuini. Plus enim timere debent flagella Dei, quam hominis. Iudic. Timebat, quia adhuc puer erat.

Nono, quia sunt neque laudes, neque vituperia aliquid reputantes. Ita religiosi ut Deo placeant, vituperia debent, & laudes hominum paruipendere, sicut dicebat Apostolus. Mihi pro minimo est, ut a uobis iudicem. Re. Ego autem puer paruulus sum, id est humilis.

Decimo, quia sunt iniuriarum immemores. Et sic religiosi debent iniuriarum obliuisci parendo, exemplo Christi, qui dixit: Pater dimitte illis &c. Unde & ipse vocatur puer. Conuenerunt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum, Iesum.

Undecimo, quia verberati a matre statim sunt reuerentes, nec se de iniuria vindicantes. Ita religiosi etiam si affligantur in religione, non debent propter hoc suam religionem relinquere, vel ipsam accusare, & vituperare. Et de talibus pueris pater Religionem dicere illud. Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Dominus, &c.

Cordis

Isaac d.
vi. mo.
na.
Psal.

Pro. 13.

1. Cor.
14.

Nec, 8

Mat. 2.

Sap. 8.

34

2. Para.
34.

Iud. 8.

2. Cor.
4.

3. Reg.
3.

Luc. 32

Act. 4.

Isa. 8.

Liber Sextus

Cordis generatio, virtus, forma, omnisque ipsius perfectio eruditur. finis verbus pluribusque sententijs circumferitur: quæ quidem omnia sanctis viris pluribus exemplis adaptantur, omnesque eorum perfectiones patefiant.
Cap. LXIIII.

Sanctorum virorum perfectio representatur in ordine.

Primo, quia cor est exterius carneum. Et sic sancti viri sunt exterius carnei. id est lenes per mansuetudinem conuersationis, vel habent sancti viri cor carneum per disciplinam susceptibilitatem, vel carneum per compassibilitatem, non lapideum, id est durum per impietatem Ezech. Autem cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carnum.

Secundo, quia cor est interius concavum, & hoc necessarium fuit (sicut dicit Constantinus) propter caloris conseruationem, quia cor est totius caloris corporis fontale principium. Sic sancti viri sunt concavi per humilitatem. Nam sicut calor naturalis conseruatur in concauitate cordis, ita calor caritatis in humilitate mentis, & hanc concauitatem habuit cor Christi. Vnde dicebat, Discite à me, quia mitis sum, & humilis &c. Est etiam cor caloris caritatis fontale receptaculum: quia gratia Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, ut dicitur.

Tertio cor est substantialiter solidum, & durum, & hoc necessarium fuit ne de facili laderetur. Et sic sancti viri sunt solidi in se per patientiam firmitatem, & sunt interdum etiam aliquando duri per iustitiæ severitatem.

Quarto, cor est figuratim rotundum, & etiam oblongum. Rotundum quidem est, ut abundantia spirituum in eo recipiatur. Oblongum vero in forma pitea, ut scilicet tendens in acutum tanquam in conu, actio naturalis caloris fortior sit. Sic etiam sancti viri habent cor rotundum, id est valde capax spiritualium virtutum, & etiam oblongum per continuitatem retentionis, & bonorum operum.

Quinto cor semper est in motu, & mouetur cor secundum diafolem, & sistole, id est secundum dilationem, & constrictionem: cuius motus, & si ad notam cessaret, ita animal deficeret, ut philosophus dicit. Et nota, quod per dilationem & anis. f.igidus aer attrahitur, per constrictionem

vero calidus, & fumosus expellitur: & sic calor cordis temperatur, & complexio ad æquatur. Sic sancti viri continue mouentur, & sollicitantur ad attrahendum gratiam: unde continue dilatantur per augmentum in gratia, & contringuntur per abstinentiam à culpa, vel quia se cohercent in penitentia.

Sexto, quia cor est pulmone vicinum, ut cum ira incenditur, huiusmodi pulmone remedio temperetur. Sic sancti viri imperum iræ sciunt temperare remedio rationis per virtutem mansuetudinis.

Septimo, quia cor est spiritu humore, & calore plenum: est enim primo cor fontale, principium spiritus. Habet enim cor duas concauitates, vnam sinistram, quæ ad cacumen tendit, & dextram, quæ intra subsistit. Et hæc concauitates dicuntur ventriculi cordis. Vnde dicit Augustinus, quod in ventriculo cordis dextro, plus est de sanguine, quam de spiritu. In sinistro vero econuerso, quia ibi spiritus vitalis generatur ad viuificandum animal, qui per quasdam arterias diffusus vndique dilatatur. Sic in cordibus sanctorum est plenitudo spiritus sancti sicut de Apostolis dicitur, quod repleti sunt omnes Spiritu sancto: ut posset per ipsos tanquam per arterias, id est prædicatorum ora ad alios deuaretur. Sed quod in sinistro est, plus de spiritu, quam de sanguine, & in dextro econuerso; signat, quod in aduersitate est plus de amore spirituali, quam de corporali, sed in prosperitate econuerso, sicut in Apostolis, qui postquam ablati sunt ab eis sponsum, & tuerentur in luctu tribulationum plus, abundauit amor spiritualis, & gratia Spiritus sancti quam primo, quia primo plus diligebant Christum corporaliter. Vnde dixit, Si non abiero, Paraclitus non ueniet ad vos.

Item cor est fontale principium humoris, scilicet sanguinis. Vnde philosophus dicit, quod in corde est principium venarum, & prima virtus creans sanguinem, & eius sanguis est mundus, clarus, calidus, & maior sensus, & conueniens intellectu. Sic cor sanctorum est plenum humore sanguinis, id est affectione diuini amoris, vel deuotionis. Nam affectus, seu deuotio cor non est immunda & impura, sicut hypocritarum, qui similes sunt sepulcris debatis, quæ totis apparent alba, & intus sunt nigra, & foetida.

Item est clara, non obscura, vel tenebrosa sicut hæreticorum.

Item

Augus.

Act. 2.

Io. 16.

Aris. li. 1. d. ani.

Mat. 23

Item calida, idest feruens, non tepida
ficut imperfectorum

It in sensata, non fatua, vel indiscreta
ficut praesumptuosa ani.

Item est fontale principium caloris.

Art. 16. Unde dicit Philosophus, quod propter
calorem cordis, posuit natura membrum

ani frigidum ex opposito cordis, scilicet cerebrum.

Unde in generatione animae ita in creat
caput post generationem cordis. Sicut er
go cor est plenum calore, ita sancti viri
sunt pleni amore. Sed calor cordis a cere
bro temperatur, quia fervor amoris sapi
tia regulatur. Vult enim Deus diligi sapi
ter, quia & ipse neminem diligit, nisi eum,
qui cum sapientia inhabitat, ut dicitur Sap. 7.

Sap. 7. Octavo, quia cor est membrum primo
formatum. Unde Philosophus dicit ibi

Art. 12. dem, quod cor animae est complementum pri
mo a natura creatum, idest anime anima alia

anima. membra formatum. In quo signatur, quod
homo primo intendere debet ad compo
sitionem & sanctificationem cordis in
terioris, & postea ad componendum, & or
dinandum mores, & facta exteriora. Matth.

Mat. 23 Munda prius, quod intus est.

Nono, quia cordi accidit multiplex no
cumentia. Nam quandoque patitur ex alio
rum membrorum colligantia, quandoque
ex propria distemperantia, quandoque ex
deficientis regiminis causa. Sic et spiri
tales laeduntur quandoque ex pravis socijs,
quandoque ex proprijs vicijs, quandoque a
defectibus prelati: patitur et cor ex virtu
tis suae dissolutione, ex spiritus euaporatione
ex nimia repletionem, & ex venarum conca
uorum oppillatione. Dissolvitur autem cordis
virtus spiritalis per luxuriam, euaporat spi
ritus per superbiam, fit repletio nimia per
gula, oppellat venarum misticordia per aua
ritiam. Accidit et cordi timor sic, quod patie
ti videtur, quod cor de loco suo moveatur; hunc
timorem facit accidia circa spiritualia. Nam
accidia facit cor frigidum nimis, & omnia ope
ra reddit mollia, & dissoluta. Dicit autem
Habe super quendam textum Galem, quod
si cor fuerit nimis frigidum, & nimis hu
miliatum, & pulsus mollis homo virilitate,
& audacia priuatus erit, piger, & timidus
apparebit.

Decimo, quia vigor cordis ostenditur
per multiplex signum. Dicit enim Gale
nus, quod virtus, & complexio cordis osten
ditur per magnitudinem respirationis, per
velocitatem pulsus, per virilitatem festi
nitatem ad actionem, per iram, audaciam, &

fervorem: per amplitudinem pectoris, &
pilositatem, haec omnia calorem domini
tem in corde significant. Nunc ergo cordis
virtus, debet apparere in poenitentibus
per magnitudinem contritionis, per qua
animam incipit respirare per novam at
tractionem spiritualis gratiae.

Item per velocitatem confessionis, quae
est similis pulsui. per hoc, quod indicat
spirituali medico infirmitatem animae inter
nae lucentem.

Item per festinam & virilem actionem
satisfactionis: & per iram, contra pilas
transgressionis, per audaciam contra tem
erationes, per fervorem contra omidities,
per amplitudinem pectoris, & pilositate
austera. Nam caro pilosa est asperior
non pilosa. Gen. 22. Et Esau homo pi
losus fuit, & ego lenis. Et in Ioannes Bap
tista pro asperitate poenitentiae portabat ve
stimentum de pilis camelorum. Haec er
go omnia ostendunt calorem amoris di
uini in corde dominantem.

Undecimo, quia cor quanto animosius,
tanto magis paruum. Unde animalia par
ui corporis in quantitate, sunt maiora a
litis propter maiorem adunationem vir
tutis. Omnis enim virtus quanto magis
adunata, tanto potentior: & quanto ma
gis diuisa, tanto est debiliior, ut in lib. de
causis ostenditur. Sic spiritualiter tanto, quod
plus habet de magnitudine virtutis, qua
to plus habet de puritate humilitatis.
Haec enim est, quae omnes virtutes unitas
& concatenatas tenet. Unde Greg. dicit, Grego.
quod qui ceteras virtutes sine humilira
hom. 6. te congregat, quasi puluerem in ven
tum portat.

*Vera sapientia dignitas, locus, initium, & of
ficium, usque in finem quo alij mani
festatur, per quod sit, ac longae non etiam sala
us plurimo: efficitur, quam de diuino, expla
nat. Cap. L. V.*

Sapientia assimilatur gustui propter
quatuor.

Primo ratione officii: quia, scilicet gustus est
proprie saporum perceptiuus. Et dico pro
prie, quia gustus est proprie gustus prout
est discretiuus saporum: sed gustus prout
est quidam tactus, quia, si tangit, de percipit sua
obiectum. sic habet ut scire vere qualitates tan
gibiles, scilicet alimenta, cuius sensus est tactus.
Sicut igitur gustus est quo sapores ciborum
percipimus: sic quoque sapientia est per
quam

Liber Sextus

Ecc1.6. quam quæ sursum sunt sapimus: & ideo sapientia dicitur a sapore. Ecclesiastici. Sapientia doctrina secundum nomen est eius.

Secundo ratione principij. Nam principium effectuum gustus est virtus animalis, i. virtus quædam a sensitiva. Instrumentale autem quoddam principium est spiritus animalis, per quosdam nervos ad linguam deferuntur. Sic et est duplex principium spiritalis sapientie, vnum essentialiale, scilicet fides, quæ est prima virtus necessaria animæ intellectuali. Nam sicut initium artis secundum essentialiam eius sunt principia eius ex quibus procedit: sic initium sapientie secundum eius essentialiam sunt articuli fidei. Unde fides dicitur esse initium sapientie. Sed principium sapientie instrumentale est illud quo anima disponitur ad sapientiam, & hoc est timor Dei, finis illud, initium sapientie est timor Domini. De autem timore initium sapientie quantum ad eius effectus. Nam sicut dicitur initium artis, unde ars incipit operari, sicut si dicatur, quod tandem cum sit principium artis adhiæat, quia ibi incipit adiacere operatio dicitur, quod ad effectum timor initium sapientie, unde sapientia incipit operari. Et hoc modo timor servilis dicitur initium sapientie, sicut principium exita disponitur ad sapientiam, in quantum aliquis timore poenæ recedit a peccato, secundum illud, Timor domini expellit peccatum. & per hoc habilitatur ad sapientiam. Sed timor servilis, & castus, est initium sapientie, sicut primus sapientie effectus: Cum enim ad sapiam pertineat, quod humana vita reguletur per rationes divinas. oportet sumere principium, ut homo Deum revereatur, & subiciatur ei. Sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regulabitur.

Tertio ratione organi. Organum enim, & instrumentum gustus, (ut philosophus dicit) est aliquod intrinsecum circa cor, & similiter, organum tactus. Nam ad alios tres sensus determinatur virtus sensitiva, ex corde mediante cerebro, ita quod a corde primo venit ad cerebrum, & a cerebro postea ad ipsos sensus. Tactus autem, & gustus referuntur ad ipsum cor per medium continentium, quod est caro. Sed Constitutus dicitur, quod proximum, & manifestum instrumentum gustus prout est discretus saporum, est lingua, quæ spiritum animalem ad perfectionem virtutis gustabilis

defert. Fit. n. gustus, sicut ipse dicit, hoc modo: quia duo nervi linguae medio infiguntur, qui in multos ramos in extremis larebus linguae disperguntur, & per eos, (ut dictum est) spiritus animalis ad linguam deferuntur. Cum ergo res gustanda subintrat linguam, spiritus animalis, qui ibi est immutatur secundum proprietates eius, quas posita iudicio animæ repræsentat. Sicut ergo circa cor est primum gustus instrumentum, ita in corde dicitur esse primum sapientie habitaculum, secundum illud Prover. In corde regefert sapientia prudens: sed proprium instrumentum sapientie quo alijs manifestatur, est lingua, Psalm. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius &c. Sed duo nervi infixi, sunt duæ cautela, quæ debent esse in lingua sapientis: una ad loquendum, & alia ad tacendum secundum tempus opportunum. vel significant duplex opus sapientis, scilicet veritatem defendere, & falsitatem repellere, Prover. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur iniquum. Et nota, quod lingua secundum suam complexionem est concava, porosa, humida, & insipida. Concava ut bene quodlibet retineret. Porosa facta est, ut quod grossum, vel subtile de re gustanda esset, nervos linguae facile subintraret, & virtus ad hanc ad perficiendum eandem plus vigeret. Humida vero est, ut humiditas cooperetur ad acceptorâ dissolutionem: ut si aliqua dura, vel sicca palato applicarentur humiditate linguae facile solueretur. Facta est etiam insipida, ut cuiuslibet saporis sit facile susceptiva. Nam si determinatum saporem haberet, qualitatem alterius saporis percipere non valeret. Hæc etiam omnia competunt linguae, prout est instrumentum sapientie.

Primum, ut sic concava ad retinendum, & custodiendum verbum usque ad tempus opportunum loquendi. Mal. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, scilicet usque ad tempus docendi.

Item ut sit porosa ad grossa, vel subtilia prout decet dicendum, & disponendum. Nam humidum in re porosa per diversa foramina minus dividitur.

Item ut sit humida, scilicet, ut dicta, & apta ad dissolvendum dura, id est obscura vel dubia, quæ sunt distincta ad intelligendum: sicut durum est difficile ad comedendum, humider id est declaret, & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiens saporem

Pro. 14.

Psalm. 36.

Pro. 3.

Mal. 2.

rem aliunde? quia, si sapienter loquendi ex se non habet homo, sed a Deo secundu illud, 1. n. Ego dabo vobis os, & sapientiam, Aug. Quod sapienter loquamini ab illo est, non nostra sapientia. Contra quod super illi philosophi dixerit, Labia nostra a nobis sunt. Quanto ratione modum? Ni gustus, ut dicit, philosophus, non fit per mediam extraneam, sicut vitus ut mediantes aceret, sed tamen sicut non fit visio sine medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido. Nulli enim sapientiam facit sensum illi saporis, sive humiditatis. Vnde sicut color fit actu visibilibus per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quod gustabile, vel actus habeat humiditatem aequam sicut vidum, & humiditatem, aut sit potentia humiditatis, sicut illud, quod funditur per modum cibi. Et ideo oportet, quod sit aliud in ore, quod bene liquida est, & etiam liquefacta, per quam ea, quae sumuntur etiam humidantur, ut eorum sapor percipi possit. Sicut ergo gustus alii percipiendus, apores necessaria est humiditas vel salina, ita etiam similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapientiam, necessaria est Christi doctrina. Cum n. Christus sit caput ecclesiae, ut dicit Apostolus, quasi salina fluens a capite, est doctrina derivata a Christo, & haec per quam veram sapientiam gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiae, ut dicitur, Ecclesiastici 1.

Quinta ratio est obiecti, quod est proprie humidum saporabile enumerat aut, Philosophus, saporis species ad quas omnes alia reducuntur, id est, dulce, & amarum, pingue, & asinum, acerosum, aut herum, & acutum. Haec itaque saporis sicut corporali per gustum, sic etiam spiritualiter per sapientiam degustamus. Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione exterioris gloriae. Amarum in consideratione eternae poenae. Pingue in refectione eternae gratiae, & salum in consideratione praesentis salutis, acerosum in recognitione culparum, & expunctione conscientiae, aut herum in assumptione exterioris poenitentiae. Et acutum in intelligentia scripturae.

Item sapientia assimilatur salinae propter quatuor.

Primo propter saporis perceptionem. Nam, secundum Constan., salina est inter gustus, & eius obiectum incerta. Nihil

enim gustu percipit, nisi cuius super mediant salina gustus praesentatur. Sic quoque per sapientiam sapientia degustatur, eorumque saporem sentimus, secundum illud: Quia solum solum solum, non quae supra tenentur.

Secundo propter eius humedationem, sine qua humedatione lingua non bene volueretur, neque loqueretur. Sic enim per sapientiam cordis os ad recte loquendum disponitur & dirigitur, secundum illud: Cor sapientis erudit os eius. Pro 16.

Tertio propter digestionem praeparationem. ciborum enim sicut aliam salina replet, & eorum succulentiam augmet, ut melius possint dentibus conterri, & facilius postea digerantur. Sic quoque sapientia facit verba Dei, quae sunt cibis animae, terere per examinationem, & digerere per considerationem, & meditationem.

Quarto propter superfluitatem cerebri, & pulmonis faciliorem evacuationem. Sic sapientia evacuat superfluitates cerebri, & inordinatas, & salutarias imaginationes, quas sapientes vel non habent, vel eis non inhaerent.

Item superfluitates pulmonis, i. superfluas, & inordinatas locutiones. Nam sine pulmone locutionis vox formam non potest, neque anhelitus rectus valet, sicut dicitur. Aucto. Non autem homo sapiens, aut superflue, aut inordinate loquitur: de ani. omnia verba eius sunt ponderata, & in surata. Ecc. 21. Verba sapientium statim ponderabuntur.

Quinque nam proprietates annotantur quibus humana scientia diversimode comparatur: nemini scientiarum distinctio & perscriptio naturalium hominum appropinquat in illis acquirendis manifestatur.

Cap. LVII.

Scientia hominis assimilatur naso. Primo propter eius sensibilitatem. Nam per nares odorata sentimus, & per eas inter odorata, & scientia discernimus. Est autem verum intellectui, sicut res odorata naris, ita sicut autem, ut res fortis odorata. Unde scientia per quam verum a falso discernimus recte assimilatur nari. & ita est, quod nescit, & impeditur vocantur ignari sine nare.

Secundo propter consuetudinem. Habet enim nasus duas eductas hae duo foramina, quae

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

1. 2. p. 1

Libri Sextus

per quandam cartilaginosa substantia ab invicem sunt distincta, & vnum horum foraminum ad concavitatem palati tendit, alterum sursum ad cerebri pelliculas vadit, ut aerem attrahat cerebro, & spiritum deferat naribus animale ad sensum odoratus perficiendum. Primum ergo foramen fuit necessarium ad eiciendas superfluitates de cerebro euenientes. Aliud vero ad spiritum attrahendum, & odoratum perficiendum. Duo ergo foramina naris, sunt duo modi scientiarum. Est enim scientiarum alia speculativa, quae ad superiora tendit, alia practica, quae inferiora disponit. vna, scilicet practica superfluitates eijcit, sicut pater de scientia medicinae, quae docet expellere superfluitates humorum, & de morali quae docet reprimere, & expellere excessus, & extrema vitiorum. Altera, scilicet speculativa spiritum attrahit, id est spirituale, & intellectualem perfectionem.

Tertio propter necessitatem. Nam (secundum Constan.) nasus fuit necessarius ad aerem attrahendum. Et sic est necessaria scientia naturalis ad attrahendum aerem, id est ad acquirendam notitiam respectu sensibilium. Nam aer praecipue est medium, per quod sensibilia deferuntur ad sensum. sicut pater in olfactu, & et auditu, & visu, qui sunt sensus, qui praecipue deferunt scientiam & sicut aer per attractionem recipitur in naribus, ita species sensibilium per abstractionem recipiuntur interius primo in sensu, postea in intellectu, sicut aer attractus primo recipitur in naso, postea in pulmone.

Item est necessarius nasus ad cerebrum expurgandum, & sic est necessaria scientia moralis scilicet ad expurgationem animi a vitijs per contrarias virtutes.

Item est necessarius nasus ad calorem in ventriculis cerebri temperandum. quasi enim calor cerebri, est desiderium naturale. Vnde dicit philo. Omnes homines naturaliter scire desiderant, hoc desiderium non totaliter sariat, sed tamen quodammodo perficiendo temperat, praecipue scientia metaphysicis, quae est circa maximè intelligibilia, quibus intellectus magis tendit. non tamen calor iste extinguatur, quia per nullam scientiam humanam sciendi desiderium sariatur.

Item est necessarius nasus ad resolutum odorem a quacunque substantia discernendum: quod competit scientijs resolu-

tivis siue demonstrativis, quae scilicet conclusiones in principia resoluendo dijudicant, & discernunt, sicut sunt scientiae Mathematicae. Fuit etiam necessarius nasus ad decorandum, & honestandum. Nam (secundum Gal.) nasus est faciei maximum ornamentum, & ipsius carentia faciem maximè deonestat. Sic quoque per scientiam homo honestatur, & ornatur, & honorabilis redditur: propter quod Philosophus scientiam inter bona honorabilia computat.

Quarto propter nasi quantitatem. Debet enim dispositio nasi medioeris esse, ita, quod & longitudine, & latitudine, & altitudine modum debitum non excedat. Sic quantum ad scientiarum studium excessus longitudinis est in his, qui longo tempore scholas exercuerunt, & parum, vel nihil proficiunt: de quibus Apo. Semper quidem discites, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Excessus autem latitudinis attenditur ad numerum scibilium: & hoc excessus prohibetur cum dicitur. Non plus sapere, quam oportet sapere. & Ecclesiasti. In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Sed excessus altitudinis prohibetur, cum dicitur, Altiora te ne quaesieris.

Quinto, propter nasi passibilitatem, quae (secundum Constan.) nasus quandoque impeditur ex mala cerebri dispositione, & ex eadem causa etiam impeditur scientia: quia ex mala dispositione cerebri naturali, vel violenta, efficitur homo male dispositus ad scientiam: & laesit etiam organis interioribus cerebri, scilicet fantasia, vel memoriae, perditur usus scientiae. Aliquando vero impeditur ex nervi oppilatione. quasi autem oppilatio nervi, est grossitudo, & durities ingenij, quae etiam scientiam impedit. Quandoque vero ex humorum foetidorum repletione: & hoc pertinet ad foetitates carnalium peccatorum, quae à studio, & scientia retrahunt, & nostri intellectus acumen obrundunt. vel humores foetidi sunt errores immixti, quibus aliquis repletus lumine veritatis caret, & veram scientiam non habet. Aliquando vero ex carnis superflua generatione, & hoc impedimentum est in gulosis: quia venter pinguis non gignit sensum tenuem, ut Graecorum proverbium dicit. Aliquando ex humorum à capite dissolutione: & hoc impedimentum est

Gale.

Arist. 1. de ani.

2. Eth.

4.

Ro. 12.

Ecclesi. 4.

Ecclesi. 3.

Cor. 6.

1. Pe. 4.

Ma. 23.

1. Pe. 2.

Ecclesi. 7.

in

in superbis: quia superbia est initium & caput omnis peccati. a qua descendunt humores, id est cogitationes, vel affectiones tumeficientes oculos mentis, ut lumen veritatis conspiceret non possit. Aliquando vero ex nimia contritione: & hoc est in illis, qui studium suum coarctant solum circa seibilia alicuius scientiz, & ulterius discere non curant.

Servi Dei, qui, & hominum servis bonis nonnullis rationibus assimilantur, quia mente praedit esse debeant pluribus uenarum exemplis aperitur. Cap. LXVII.

Seruorum Dei mentes debent esse similes uenis.

Primò, quia uenæ sunt concauæ: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt humiles, & ad diuinæ gratiæ receptionem habiles. Prou. Sit uena tua benedicta, scilicet benedictione gratiæ.

Secundò, quia uenæ in corpore hominis sunt sanguinis cameræ, siue vasa: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt diuinæ gratiæ non solum receptiue, sed etiam contentiue. & reservatiue: sanguis enim quo uita corporalis sustentatur, & uiuificatur, signat diuinam gratiam, per quam etiam anima uiuificatur, & nutritur, Apost. Gratia Dei tum id, quod sum.

Tertiò, quia sancti sunt ministri sanguinis, & baiuli: quia scilicet Dei gratiā quam habent, etiam alijs ministrare, & communicare student, secundum illud, Vnusquisque qui accepit gratiam, in alterutrum illam ministrantes.

Quartò, quia uenæ sunt sanitatis, & in firmitatis nuntiz. Sic serui Dei alijs infirmitates uirorum, & sanitatem uirorum annuntiant, & demonstrant, Isa. Annuncia populo meo scelera eorum, & domui iacob peccata eorum. Et de uirtutibus. 1. Pe. Ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum.

Item seruus Dei bonus ad modum serui mundani ex multis proprietatibus ostenditur.

Primo, quidem, quia docilis est, & ingenuus ad intelligendum. Ecclesiast. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.

Secundò, quia est humilis, & obsequio-

sus ad seruendum, Psalmus: O domine quia ego seruus tuus.

Tertiò, quia est hilis, & iocosus ad conuiuendum, Gen. Lati seruiemus regi, & Isa. Serui mei latibuntur.

Quartò, quia affabilis, & gratosus ad loquendum. Vnde dicitur de Dauid, qui seruiebat Saul: Acceptus erat Dauid in conspectu uniuersi populi, & maxime seruorum Saul.

Quinto, quia est uirilis, & animosus ad se contra aduersarios domini sui ponendum, 1. Re. Non concedat cor cuiusquam in eo, ego seruus tuus.

Sextò, quia est in commissio fidelis, & studiosus ad exequendum. Luc. Euge serue bone &c. Et Nu. Seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est.

Septimò, quia ingeniosus, & uirilis ad lucra domini procurandum. Luc. Vocaris seruis, &c.

Octauò, quia sollicitus existit ad seruendum. Luc. Qui vestrum habens seruum, &c. Vnde commendatur Vitis, qui dixit Dominus meus Ioab, & serui domini mei habitant in campis, & ego &c.

Nonò, quia patiens ad expectandum. Luc. Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus &c.

Decimò, quia est uigilans ad dominum suum custodiendum. Vnde Dauid redarguit seruos Saul dormientes, & dominum suum non custodientes.

Vndecimò, quia semper habet oculos ad dominum contemplandum. Psalm. Sicut oculi seruorum in manibus domini suorum.

Duodecimò, quia semper studet ad placere, & munde seruendum. Psalmus, Ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat.

Decimotertio, quia castigatus non aperit os ad murmurandum. Ecclesiastici. Seruo

sensato liberi seruici i. & uir prudens, & disciplinatus non murmurabit corpe.

Liber Sextus

*Quibus rite uigilia conueniat, quantumq; spiri-
tuali cura prodest, & temporalis sollicitudo in sa-
persua obstat, paucis hic atq; clavis demonstra-
tur rationibus. Cap. LXVIIII.*

Sollicitudo, & cura spiritualium assimi-
latur uigiliæ. Hæ enim sunt uigiliæ, q̃
conueniunt laborantibus, i. bene operā-
tibus, ut meritum augeant; conueniunt
speculatiuis, i. contemplantibus, ut dñm
uentem accipiant conueniunt medi-
cinam famentibus, i. penitentibus, ut nō
se laxent; conueniunt agrotantibus, i. re-
tatis, ut citius conualecant; conueniunt
itinerantibus, s. per exilium huius uitæ,
ne per somnum pigræ dietæ amittat
conueniunt & gregem pascuntibus, i. pre-
latis, ne damnum gregis, per lupos, i. per
hereticos, vel malos homines, aut damo-
nes incurant; conueniunt etiam orantibus,
ut coronam promissam uigilantibus
non amittant. Matth. Vigilate, & orate.

Mat. 26

Item sollicitudo, & superflua cura tem-
poralium assimilatur maxime inordinatæ
uigiliæ. Vigilia enim si fuerit nimia (ut
dicit Constan.) calorem augmentat. Et
similiter sollicitudo nimia temporalium,
autum auaritiæ augmentat.

Item corpus delictat. Et similiter soli-
citus superflua delictat animam ab hu-
more pietatis, & etiam corpus ratione in-
ordinati laboris.

Item oculos grauatur. Et similiter soli-
citus auaritiæ grauatur oculos mentis de-
primens ad terram, i. terrena.

Item uisum hebetat. Et sic sollicitudo
temporalis hebetat uisum contemplatio-
nis spiritualis.

Luc. 10

Item dolorem capitis generat, i. impa-
tibilitatem, & turbationes mentis. Unde do-
minus dixit Martha: Sollicita es, & turba-
ris erga plurima.

Item totum corpus debilitat, & ener-
uat. Et similiter superflua sollicitudo ener-
uat totam animæ uirtutem: propter quod

Luc. 12

dominus admonet dicens, Noli te soli-
citi esse, &c.

*Triplicem in humano corpore spiritum existere,
diuersimode singulos generari, ac in uariis corpo-
ris partibus naturaliter persistere excluditur,
ex quibus natura elucetur per analogiam, qua
multi spiritus in diuersis, & perfectiori-
bus, adstantur. Cap. LXXIIII.*

Spiritus sanctus tria operatur in aia. Nā
est coferuator naturæ, largitor uitæ, &
inspirator sapientiæ. Et secundum hæc
tria assimilatur triplici spiritui, q̃ est in
humano corpore. Est enim in corpore
humano spiritus naturalis, vitalis, ani-
malis. Naturalis habet sedem in he-
pate, vitalis in corde, animalis in capi-
capite. Spūs. n. naturalis habet sic genera-
ri, dum enim per calorem ag. rem in san-
guinem fortis in hepate fit ebullitio, fu-
mus resoluitur, qui ex neruis hepatis sub-
tiliatur, & depuratur, in quandam subtili-
lem, & spiritualement substantiam sine natu-
ram æteam commutatur, qui spiritus
naturalis dicitur eo, quod sua potentia
naturaliter sanguinem subtiliat, & sua
leuitate ipsum ad singula membra impel-
lit. Ille ergo spiritus, est uirtutis natura-
lis regitius. similiter quoque spiritus san-
ctus est omnis esse coferuator, & om-
nis uirtutis regitius secundum illud,
Psalmi: Spiritu oris eius omnis uirtus
eorum. Spiritus uero vitalis fit, quia
spiritus naturalis, prædictus in hepate
generatus per uenas quasdam ad cor mit-
titur, ubi per collisionem, & motum par-
tium cordis adinalem, magis deputatur,
& in naturam subtiliorem conueniunt.

Psalm. 37

Et tunc spiritus vitalis dicitur, eo, quod
a corde per artenas ad membra totius
corporis se distendit, & spiritualement ui-
tam augmentans, eius operationes recti-
ficat, & custodit. Similiter spiritus san-
ctus ueniens in animam, spiritualement ui-
tam gratiæ in eam infundit, & ad singu-
la membra animæ, idest ad singulas eius
potentias suas uirtutes spirituales disten-
dit, quibus operationes hominis produ-
cuntur, & rectificantur. sed quædam ar-
teria a sinistro cordis uentriculo exiens
in suo motu mox in duos diuiditur ra-
mos, quorum unus tendit ad inferiora
in plurimos ramos diuisus, quibus me-
diamibus spiritus vitalis ad omnia me-
bra interiora uiuificanda portatur, Al-
ter uero ramus tendit ad superiora, & in
tres ramos iterum diuiditur, quorum dex-
ter ad dextrum brachium, iuniter ad si-
nistram æquale se distendit: & sic vi-
talis spiritus per totum corpus trans-
fusa, & uitalem partem in arteriis
operatur. Medius uero ramus ad cere-
brum se extendit, & superiora uiuificans,
uitalem spiritum in omnibus circunten-
dit. Sicut ergo spiritus vitalis uiuifi-
cat,

1. Cor. 2

car, & perficit inferiora, & superiora membra corporis: sic et Spiritus sanctus viuificat, & ta gratia, & perficit inferiores latius per dilectionem proximi. & hic habet diuersos ramos, id est diuersa opera vite actiue, & superiores, id est contemplationis in dilectione Dei. Et ille dividitur in tres ramos secundum tres modos diligendi, quos ponit beatus Bernardus. Diligunt n. sancti uti Deum fortiter, sapienter, & dulciter: fortiter quo ad patrem, sapienter quo ad filium, dulciter quo ad Spiritum sanctum. vel fortiter contra mundum, sapienter contra diabolum, dulciter contra carnem. Vel dividitur Spiritus superiora petens in tres partes: quia Spiritus sanctus superiores, id est sublimiores viros, & contemplatiuos perficit tribus uirtutibus, scilicet fide, spe, & charitate. Vel, quia eleuat eos ad tres contemplationis gradus quos beatus Dionysius ponit. scilicet rectam, circula rem, & obli quam Spiritus uero animalis fit, quia idem Spiritus uentriculos cerebri penetrans, ibi dem magis digeritur, & magis subtilit: ut in essentiam animalis spiritus, qui ceteris subtilior est, transmutetur. Ille autem animalis spiritus in anteriori uentriculo cerebri generatur particulari, diffundit per organa sentendi, ex quo quique sensus perficiuntur. pars tamen in eisdem cerebri uentriculis remanet, ut sensus eodem munis, & vis imaginandi formetur. deinde transit ad medullam uentriculi, id est ad cellulam logistham ad perficiendum intellectum. Deinde transit ad cellulam memoriam, ut impressiones factas in alijs cellulis ibi condant, & postea inde per medullam spinalem dorsi quae dicitur nucha transit, & penetrat ad nervos motiui, ut sic motus uoluntarius in omnibus inferioribus partibus corporis generetur. Sicut ergo animalis spiritus seruit sensui, intellectui, & motui. Sic quoque Spiritus sanctus acuit sensum ad discernendum: eleuat intellectum ad contemplationem, & mouet affectum ad dilectionem.

Item sicut animalis spiritus perficit tres sensus interiores quam exteriores: sic quoque Spiritus sanctus perficit, & illuminat ad discernendum, & dilucidandum tam interiora propria, quam exteriora aliena. Unde Apostolus dicit, quod spiritus uis homo omnia dilucidat, & ipse a nemine iudicatur.

Nomina ipsius hominis sponsa optima partes enumerantur per quas Christi sponsa perfectiones breuiter patet.

Cap. LXX.

Sponsa Christi debet in se habere illa quae etiam reperiuntur in bona sponsa hominis, scilicet ut sit frequens ad orandum, & deuota quo ad Deum, subiecta quo ad maritum, id est Christi obsequium, amabilis & benigna, scilicet quo ad misericordiam, pacifica quo ad uicinos, uel quoscumque consocios, circumspecta quo ad filios, & quo ad suos mores, & actus, quarum nos sumus principia sicut patres natorum. (sicut Philosophus dicit) mansuetudo quo ad subditos, id est quo ad sensus proprios quos debet sponsa Christi mansuete refrenare.

Item patiens in tolerandis, sedula, & diligens in agendis, modesta in habitu, sobria in motu, tacita in affatu, pudica in uisu, honesta in gestu, natara in incessu, uerecunda in publico, hilaris marito siue Christo, continens in oculo, scilicet loco, uel corde. Talis ergo est laudanda quae plus moribus quam carnis delictis, plus uirtutibus quam splendidi uelutis intrinsecis placere marito siue Christo, & pro causa prolis, id est boni operis quam libidinis, id est quam delectationis, uel commodi temporalis, in bonis maritum, id est in spiritualibus exercitijs conuertatur: & plus curat habere filios gratiae, quam naturae.

Quae Epilepsia stomachi dolor in humano corpore mala operatur, exprimitur ex quorum cognitione ipsius etiam superbia damna non uisum cognoscere declaratur. Cap. LXXI.

Superbia inducit ruitum, sicut uentrositas inducit epilepsiam. Dicit enim Auicenna, quod multotiens sentit epilepticus aliquid eleuari ex pollice pedis sui, quod est sicut uentrositas frigida, & tendit uersas cerebri ipsius: cum ergo peruenit ad eam, & ad cerebrum ipsius, nequit epilepsiam. Et ergo uentrositas frigida, est elatio superbia, quae mentem tumefacit, & iterum eam ipsius extinguit. hac surgit ex pollice pedis l. ex p. 4

L I 4 cacci-

Liber Sextus.

excellencia honoris. Nam pollex ceteros digitos precellit grositie, & ordine, quia est inter digitos primus, & magis corpulentus. Et in tanquam pollex in pede est homo honoratior, & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbit: & hæc tunc cor tangit, quando delectantur in prerogativa honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cum ad sensum eius, & rationem pervenit, ut scilicet se ceteris eo æstimet meliorem quo se præ cunctis videt recipere honorem. sed ex hoc incurritur epilepsia, quia non nunquam ex occulta mentis superbia sequitur manifesta ruina. Nam in epilepsia est casus, & prostratio corporis.

Pro. 16. Prouer. Ante ruinam exaltatur spiritus.

Ita superbia tumor aliquando etiam penitentes. & Dominum diligentes inuadit, & occidit. Cuius exemplum apparet in dolore stomachi. Nam (sicut dicit Auen.) quando apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum aliquid simile vesicæ, patiens moueat in xxvij. diebus. Est enim quasi dolor stomachi, penitentia & dolor peccati. Nam sicut dolor eruciat stomachum, sic conscientia peccati remordet, & cruciat animum. Est autem velut pes animæ amor eius: sed tanquam pes finiter est amor temporalium, itaque uero dexter pes est amor spiritualium: ergo anima penitens debet habere dolorem quo purificetur, & pedem dextrum idest amorem spiritualium quo promoveatur. Sed inter hæc cauenda est vesica. i. timenda est superbia. Est. n. tumor superbia velut eleuatio vesicæ: quæ tunc in pede dextro nascitur, quando de spiritualis operis profectu aliquis extollitur, sed hoc patiens ad mortem appropinquat: quia omnis intumescens superbia ad ruinam peccati testinat. Prouer. Qui altam facit domum suam. s. innetis quatit ruinam.

In cubo quid cuius rei signum existat ac quomodo admodum cauatur, & ex diuersis ipsius effectibus varie pariter Diabolum hominem in peccatis tentare, tria præcipua mala ex peccatis oriri explanantur. Cap. LX XII.

Tentatio peccati assimilatur incubo. Nam incubus (secundum Auen.) est agnitus, in qua homo sentit, cum in somnum ingreditur phantasma graue super se cadens, & comprimens ipsum, &

angustiatur eius spiritus, & intersecatur vox eius, & motus eius fortasse prætoratur, propter pororum oppilationes: & cum ab ipso separatur, excutit eam subito. Talis ergo incubus tentationem peccati designat propter nouum.

Primo, quia talis agnitus dormienti occupat, accidit enim in somno. Est autem dormienti similis, qui tentationibus resistere negligit. Unde, quod hæc agnitus accidit dormienti, & non vigilanti significat, quod tentatio præualeat negligenti, non autem sollicitè resistenti. Unde Matth. Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem.

Matth. 26.

Secundo, quia hæc agnitus fantasiam do grauat. Videtur. n. qui hoc patitur, fantasiam quoddam graue sentire quasi super se cadens, & ipsum comprimens, cum tamen non sit, quod videtur: quia non est pondus exterius, sed interior agnitus, sed nihilominus ipsum grauat, ut pondus. In quo significatur, quod etiam in tentatione diabolus peccatorem deludit, ut videatur peccatum esse id, quod non est, scilicet magis delectabile, vel magis vile esse, vel minus periculosum, quam postea inueniatur. Et sic illudendo inducit ei pondus, & grauedinem peccati. Aliquando etiam tentatio peccati est, ut fantasma terrens, ut quando diabolus tentando persuadet atque: Nisi feceris hoc, tale malum accidet tibi, puta nisi tenueris exercens, ad paupertatem & miliciam deuolueris, & similia. Et superinducit peccatum, quo postea conscientia plurimum grauatur. Psal. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onas graue grauata sunt super me. Prou. Stultus illudit peccatum, Matth. Putauerunt fantasma esse.

Psal. 37.

Pro. 14. Mat. 6.

Tertio, quia incubus spiritum angustiat: angustia. n. ualde spiritus hoc pauentis. & sic homo postquam tentatione consensit, & peccatum fecit, angustiat ex remorsu conscientia spiritus eius. Ap. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.

Ro. 1.

Quarto, quia incubus hominem uoce priuat: Non enim potest loqui qui hoc patitur, & hoc tacit in peccanie uerecundia peccati, quia. s. ei tollit uocem confessionis. Luc. Etis tacens, & non poteris loqui.

Luc. 2.

Quinto, quia corpus immobilizat: quia non potest membra mouere, & sic postquam

Ego. 12. postquam peccator cadit in peccatum, non habet moram vite, vel operis interioris meritorij. Exo. Fiant immobiles quasi lapides.

Thi. 3. Sexto, quia quandoque ipsam praefocat scilicet propter pororum opilationes: & hoc est quando diabolus omnia porum .i. omnem viam seu meatum peccatorij peludat, ne possit de peccato exire. Thie. Concluit vias meas lapideis.

Septimo, quia agilitates periculosas praenunciat. Nam, ut dicit Aulic. Talis incubus antecessor est periculorum agilitatum, ut apoplexia, aut epilepsia, aut mania, quia scilicet postquam homo in tentationem cadit, & peccatum pernicit, ita mala consequitur, scilicet delectationem, delirium, praecipitabilitatem. Si quidem ex omni peccati mortalis consensu, vel opere sic animi delatatur, quod se tenere non potest, nisi in aliud cadat. Hinc debilitatur designat epilepsia in qua est corpus prostratum. Non enim est possibile (sicut dicit Aul.) ut pauci actu epilepsiam remaneat erecto corporis. Unde necesse est ipsum cadere, nec habet possibilitatem postquam cecidit, eligendi se. Et sic etiam peccatori accidit postquam in peccatum ceciderit, quia non est in eo unde se erigere possit. Spiritus vadens, scilicet sponte in peccatum, & non rediens a peccato nisi per diuinum auxilium.

Psa. 77.

Item puniatur homo propter peccatum omni opere meritorio vite aeternae quantum manet in eo. Et sic quantum ad meritum efficitur ociosus. & hoc designatur in apoplexia, in qua, ut dicit Aulic. est membrorum ociositas propter praedilectionem sensus, & motus.

Item per peccatum efficitur homo ut maniacus qui est insularis, & praecipit. & sic peccati facit hominem praecipitem, ut frequenter operetur absque consilio rationis. Deut. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

Deute. 32.

Octavo, quia subito excitat. Nam cum incubus tali a dormiente separatur, subito excitat eum. Sic quando a delinquo se separat ab homine delictum peccatum, tunc homo excitatur, & perpendit, quam male fecerit, vel quanto separatur ab homine possibilitas peccandi per mortem, tunc excitatur anima militans, qui prius in peccato dormiebat, qui tunc oculos perit apertis, quos culpa claudebatur, vel postquam per penitentiam separatur a culpa, tunc

anima excitatur a sua negligentia.

Nono, quia hanc inmunditatem multiplex est generat. Nam, secundum Aulic. quidam est ex grossio uapore, quandoque ex subito frigore, quandoque ex debilitate. Est enim primo, ut ipse dicit huius agilitatis causa, ut plurimum uapor materialium grossarum sanguinearum, aut fleumaticarum, aut melancolicarum eleuatus ad cerebrum subito in dispositione quiescit, & motus, & vigiliarum resolutus. Et in hoc signatur tentatio proueniens a carne, quae nunc ex humore sanguinis intendit ad luxuriam, nunc ex fleumatico ad pigritiam, nunc ex melancolico ad gulum siue tristitiam. Sunt enim melancolici edaces, (ut dicit Philolephus.) et iterum sunt tristes. Quandoque uero in incubus ex frigore uteremur inueniunt in caput subito apud somnium. Et haec est tentatio diaboli, qui tunc quasi rugus subito inueniunt hominem dormientem in negligentem erunt. Unde Hiero. Semper aliquis boni facit, ne diabolus te inuachiat ociosum.

Arl. de som. & vig.

Hiero.

Item incubus (ut Aulic. dicit) fit propter debilitatem cerebri, aut a caliditate sua, aut a malicia complexionis quam habet. Sic tentatio quae est a mundo, inducit debilitatem cerebri .i. animi, quia praecipue in cerebro uigent uirtutes animales. Et hanc debilitatem animi inducit tentatio mundi, aut calore prosperitatis, aut malitia aduersitatis. Ioh. Totus mundus in maligno positus est. Aug. dicit. Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi. Mandatur ut decipiat, terret ut frangat, non uos teneat uoluptas prospera, non uos terreat crudelitas aliena, & uictus est mundus; aduersusque aduersus occidit Christus, & non vincitur Christianus.

1. Io. vi. Aug. in Ioh. 10.

Superbiam diuina tribulatio domat, unico febris longa epilepsiam resoluens confirmatur exemplo. Cap. LXXXIII.

Tribulatio diuina domat, & excludit superbiam, sicut febris longa excludit epilepsiam, dicit Aulic. quod epilepsia instans resoluitur per febres quas tolerat paucis eam, & propter febres longas, ut quantulum, propter vehementiam turbidit suae, & propter ea, quod digne multam melancolicam; sed quod est febris longa, nisi affligatur.

Liber Sextus.

Stio diuturna, quæ sua fortitudine elationem mentis protermit, & sua diuturnitate corpus consumit, & auerit superbiam carnis?

Melancholia qualitas, principium, dominium, multiplexq; effectus, & stomachi dolor, diuersitas pariter doloris peccatorum penitentis adaptari demonstratur.
Cap. LXXIII.

Tristitia penitentia de peccatis perpetratis, assimilatur cholera nigra, id est melancholia.

Primo ratione dominij: quia melancholia dominatur in latere sinistro: quia scilicet tristitia de peccatis vitijs animi subsistit, quæ sunt in sinistra parte.

Secundo ratione principij, quia sedem habet in splene: quia licet contra tristenatur de perpetratione culpæ, tamen gaudent in spe de consecutione veniæ. Nam, (ut dicitur Phylis) de splene generatur risus ex qua vicinitate sequitur, quod melancholici aliquando rideant, aliquando fiant.

Tertio ratione qualitarum: quia melancholia nigra est, & sicca & trigus, & siccitas aliquando in bona significatione accipitur, aliquando in mala. In mala significatione accipitur sicut in Can. 2. Vbi dicitur Hyems traxit, imber abiit, & recessit, ut scilicet in frigore hyemis accipitur torpor tentationis. Sed in bona significatione accipitur in Psal. ubi dicitur, T. i. sinimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, ut post ariditatem, & dissolutionem tristemus ad requiem in aquis enim vitæ, aqua dissoluit, aut enim tribulationis aduersitas, dissoluit blandientis mundi prosperitas, vas autem igne olidatum aquam non timeri: post transitum vero tribulationis, educet nos Dominus in refrigerium mentis. Similiter, & siccum duobus modis accipitur: quandoq; in bonum sicut Psal. ait. Siccam manus eius formauerunt, siccam enim vocat cordis no. tū terram, a malis humoribus exsiccata. Aliquando vero in malum, sicut dicitur Nu. Anima nostra arida est, id est rore carnis gratia exsiccata. ergo tristitia penitentia ad modum melancholiae est siccida, id est refrigeratiua a vitiorum ardore, & sicca, id est a vitiorum humoribus siue humibus siccatiua, & restrictiua.

Quarto ratione effectuum: quia melancholia facit homines iracundos, quandoq; timidos, quandoq; vigilantes, quandoq; dormientes. Similiter tristitia penitentia facit homines irasci sibi ipsis. Psalmus: Irascimini, & nolite peccare.

Item facit pauescere, & timere diuinum iudicium. Psalmus: A iudicijs tuis Ps. 112. timui.

Item quandoq; facit vigilantes, id est intentos celestibus desiderijs. quandoq; dormientes, id est grauatos curis.

Quinto ratione similitudinum: quia similis est melancholicus autumnus, terra, & senectuti. ut intelligamus in autumnu maturitatem, in terra stabilitatem, in senectute morum grauitatem.

Sexto ratione purgationum: quia purgatur per oculos. Et similiter ab his vitijs de quibus distamus, si per confessionem eiecta fuerint, lachrymis purgamur.

Item tristitia, & dolor peccati assimilatur dolori stomachi. Nam, secundum Auicenna, in dolore stomachi inuenitur quadruplex diuersitas: quia quidam sunt quibus accidit dolor stomachi, non quidem quando comedunt, sed in fine spacij comprehensionis cibi in stomacho, & post horam decimam quæ sequitur eam. Et tali quidem dolori assimilatur tristitia peccatorum: quæ prouenit ex remorsu conscientia: quia licet peccator dum comedit, id est dum actu peccatum agit, non tristitiam, sed delectationem sentiat de peccato: tamen in fine spacij comprehensionis cibi, in fine completionis peccati, scilicet post consensum, vel post peccati actum, sequitur tristitia animi ex remorsu conscientia, & reatu peccati. Vnde Philosophus dicit, quod beati replentur penititudine, & bene post decem horas, quia in transgressione decalogi, id est decem preceptorum legis omne peccatum perficitur. Vnde Ambrosius dicit, quod peccatum est transgressio diuinæ legis, & celestium in obedientia mandatorum. Alii vero sunt quibus accidit dolor stomachi dum comedunt, & sedatur post digestionem. Et huius dolori assimilatur tristitia penitentia, qui dum comedunt, id est dum peccata sua considerant, vel comedunt, id est dum verba peccationis, quæ est cibus mentis, audiendo percipiunt, copungunt, & conuersionem accipiunt, sed conuersioni, dolor post digestionem

Psal. 4.

Ps. 112.

Arist. i. cæl.

Ambr.

tionem sedatur. Quia sicut est triplex digestio cibi in stomacho, in hepate, & in membris, sic etiam est triplex purgatio peccati, scilicet in corde in ore, & in opere, id est in contritione cordis, in confessione oris, & in satisfactione operis. Unde post digestionem completam, stomachi dolor sedatur, quia post plenam purgationem peccati, poenitentis dolor mitigatur. Alii autem sunt, quorum dolor non cessat quousque euomunt quoddam, sicut accitum ex quo bullit, deinde sedatur dolor eorum. Talis est dolor, & pena in purgatorio existentium, qui non cessat, id est non deest quousque euacuatur, & expicitur peccati reatus, qui recte assimilatur accito bullienti, scilicet ad modum acciti pignit dolore, & bullit ardore. Est enim vehementis dolor ex dilatione pramii, & vehementis ardor ignis ex illius ibi. Quia (sicut dicit beatus Augustinus) licet ille ignis aternus non sit, tamen est miro modo grauis, in tantum, quod excedat omnes penas quas unquam in carne aliquis passus fuit. Alii vero sunt, quorum dolor sedatur, non cum vomitu, sed cum descensione cibi, & talis est tristitia irascens: qui licet non euomat, id est licet iram a corde non abijciat, neque inimicum remittat, tamen cum cibis a stomacho descendit, licet eum memoria inuoluit ab animo discedit, tristitia & ira sedatur.

Benorum ac malorum hominum verba, lingua, sputo, ac saliva pluribus rationibus assidue mutatur quousque origo, effectus, naturalis, & virtutes manifestantur, ac quando quousque patet, sit loquens, seu silentium, etc.

Cap. LX XV.

Verba bonorum hominum debent esse limba linguarum. Nam lingua est induentia spiritus receptiva, & talis fuit lingua prophetarum, & Apostolorum qui spiritum sanctum in se habebant locuti sunt. Non enim vas estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Mat. 10. Secundo, quia lingua est de tenera & molli materia, scilicet de carne, quia in tendam loqui debemus molli, & placabili verba, & non. Lingua mollis condita **Pro 24.** gloriatur in. & **Pro 15.** Lingua placabilis, lignum vite.

Tertio lingua est in complexione calida, & humida. & sic lingua bonorum est tenida, & deuota.

Quarto, quia lingua in dispositione est tenuis, & longa. & talis est lingua doctorum scilicet tenuis id est subtilis ad exponendam, & longa ad continuandum, & multiplicandum.

Quinto, quia lingua est ad similitudinem gladii facta: & hoc est, ut sit ad defensionem veritatis, & expugnationem erroris. Ita posuit os meum dominus quasi gladium acutum. **Isa. 48.**

Sexto, quia lingua est in cornu rubicunda, ut scilicet verecundetur proferre verba inhonesta, & indecentia.

Septimo, quia est vocis, & modulatio, nis formatur: & ideo est in concano posita, ut sit suavis, & dulcis, sicut & est modulatio musica.

Octauo, quia lingua est saporis discretiva, ut scilicet sit sapida, & discretiva ad loquendum.

Nono, quia est conceptionum animarum interpretativa: ut scilicet loquatur verba deliberata, & prius in anima limata.

Decimo, quia est labii, quasi claustrum, ut loqui circumscripta, sicut sciat se claudere tacendo, & aperire loquendo.

Undecimo, quia lingua est ovis humectatua. Nam (secundum Constantium) in lateribus ligamentorum linguarum sunt quedam venae vocatae salivales, quae saluam linguarum administrant. initio vero linguarum vnde exeunt haec venae, est caro glanulosa, & alba ipsius salivae generatua, quae linguam humectat, & ciborum siccitatem temperat, & eorum succositatem augmen-
tar. Iste autem dux venarum quae administrant linguarum saluam sapientiam, id est saporosa doctrinae, sunt vita, & scientia.

Decimo, quia est lingua gravidiorum animalium, & retuum significatua. Nam (sicut dicit Aristoteles) qualis est vena sub lingua talis est fetus generatus ab ea. Oves enim aliquando habent sub lingua venas albas, & tunc pariunt locos albos, etiam habuerint nigras, pariunt nigros, & si varias pariunt varios. Vena autem sub lingua existentes, vel ad linguam ventientes possunt etiam dici cognationes, & affectiones quae lingua exponuntur. Et quales sunt in homine cogitationes, & affectiones, tales etiam sunt spiritus, id est operationes, scilicet vel iustae, id est iustae, vel

Ari. 8.
de ani.

Liber Sextus

alba idest pura, vel uarie, idest mixta, sicut opera hypocritarum.

Item verba malorum assimilantur linguarum.

Primo, quia lingua est in lubrico posita. Et sic mali habent linguam lubricam, idest labilem ad verba inhonesta, & mala.

Secundo, quia lingua est acuta, & maxime lingua quorundam serpentium. Ita mali ad modum gladij habent linguas acutas ad percutiendum, & diuidendum proximos, Psal. Acuerunt linguas suas, sicut serpentes. Et iterum, Lingua eorum gladius acutus.

Ps. 139.

Tertio, quia quorundam animalium lingua est venenosa, & mortifera, sicut serpenti, & draconis, & rabidi canis, cuius lingua semper apparet iuxta os, & distillat venenum, & inficit aquam si cadat in eam, de qua si quis bibat (ut dicit Auic.) efficitur rabidus. Hæc lingua venenosa, est lingua inficiens, & alios corrumpens vel lædens: siue per detractionem. Et hæc est lingua serpentis mordentis, & tortuoso incedentis: siue per malam suggestionem. Et hæc est lingua draconis infernalis, idest demonis, cuius est mala suggestere. Vnde etiam homines qui hæc faciunt sunt quasi lingua eius: vel etiam per malam doctrinam corrumpendo fidem sicut hæretici faciunt. Et hæc est lingua canis rabidi, cuius venenum inficit aquam sapientie salutantis, idest sacre scripturæ per falsa expositiones, ita ut bibens ex ea, idest eorum doctrinam recipiens, spiritualiter efficiatur rabidus, & infectus.

Auic.

Arist. de anima.

Quarto, quia aliqua lingua est in colore uaria, sicut (secundum Arist.) Serpentium linguæ, sunt nigra, siue liuida, subrufa, maculosa, & ad motum velocissima, ita ut cum sint in motu bifurcari videantur, tam velociter agitantur. Linguæ ergo liuidæ sunt inuidorum, subrufæ adulatorum, quia sub rufedine, idest sub dulcedine verborum. Nam rufedo est color mellis immitunt aculeum deceptionis. sed maculosa sunt linguæ infamatorum qui aliorum famam maculare sapissime conantur, ad modum autem linguarum velocissima, sunt linguæ relatorum qui verbum auditum, vel conceptum retinere non possunt quam statim proferant. Bifurcata autem sunt bilinguem. Omnes autem tales linguas optabile esset, quod Deus sicaret & abscederet, quia tunc cessaret venenum

de quo dicitur in Ps. Venenum aspidum sub labiis eorum. Dicitur enim, quod lingua aspidis, quamuis in corpore serpentis viuens sit plena veneno mortifero, tamen ab eius corpore separata & siccata venenum amittit, & aliterius serpentis venenum prodit. Vnde præsentem veneno sudare consuevit.

Ps. 139.

Item verba hominum assimilantur sputis.

Primo quidem, quia sputum venenosum animalibus resistit. Nam dicit Ambrosius, quod sputum hominis est venenum animalibus venenosum, & maxime si homo ieiunus sit. Sic verbum hominis sobrii, & placati mitigat, vel extinguit venenum hominis irati, & intemperati. Nam responsio mollis, frangit iram.

Ambr. in ser. 3. Leui.

Secundo, quia sputum superfluitatem reumatis minuit. Vnde dicit Galenus, quod pyxis vile est sputum. Vnde dum spuunt se a superfluitate exonerant, qua retenta suffocari moriuntur. Sic quoque per verba confessionis exonerat se peccator a superfluitate peccati, qua anima suffocatur, & occiditur.

Pro. 15. Gale.

Tertio, quia sputum aliquando quidem digestum aliquando vero indigestum existit: & hoc pertinet ad verborum varietatem, quia aliquando loquitur homo consule, & præmeditate, & tunc loquitur sapienter, aliquando vero præcipitanter, & inconsiderate, & tunc etiam, ut plurimum loquitur inepte. Vnde ponitur differentia inter sputum, & saliuam: quia saliuam est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris, & generatur digesta. Sed sputum est illud, quod ad pectus aduenit secundum diuersitatem cursus naturalis, vel præter naturam, nec est semper digestum (secundum Galenum.) Per saliuam ergo quæ semper est digesta, intelligitur sapientis locutio, quæ semper est præmeditata, & ordinata: sed per sputum, quod quandoque est digestum: quandoque non, intelligitur communis locutio aliorum hominum, quæ aliquando est considerata, aliquando non.

Quarto quoque, quia sputum interiorum corruptionem ostendit, dicit enim Galenus, quod in sputo tria sunt attendenda, scilicet color, odor, & sapor. Nam si sputum est in colore liuidum, cordis significat lationem: si sanguineum sanie admixtum pulmonis significat ulcerationem: si fuerit vero in odore fetidum interiorum signi-

significat corruptionem: & si in sapore fuerit amarum, vel acidum, humoris significat corruptionem in stomacho, & in pulmone. Quidam enim sunt qui habent verba lunda, & maliuola: & hoc significat lationem cordis per inuidiam. Quidam vero habent verba sanguinolenta, idest comminatoria, & contumeliosa admixta sanie, id est iracundia, & furore: & hæc ostendunt lationem pulmonis per iracundiam. Nam pulmo est cordis stabellum, quia ad temperamentum, & refrigerium continuè aerem attrahit, & emittit. Vnde pulmo potest dici quoddam refrigerium cordis. Sed ira dum sanguinem circa cor incendit, & ebullire facit, cordis refrigerium inpedi etiam corpore. Dicit enim Damascenus, quod ira est feruor eius qui circa cor est, sanguinis, ex euaporatione felis fiens. Et quia iracundia cor incendit, ideo iracundi proferunt verba sanguinolenta, & comminatoria, & maledica. Quidam vero proferunt verba fetentia, idest infamantia: quia infamia comparatur fetori, vel fetida sputa sunt verba turpia, idest carnalia, & immunda, quæ signa sunt interioris corruptionis. illa quidem odii, hæc vero luxuræ. Quidam vero proferunt verba amara, & fellea, significantia corruptionem in stomacho, idest in memoria per reminiscendam iniuriæ receptæ. Est enim memoria receptaculum cognitorum sicut stomachus ciborum, sed tamen memoria est etiam conseruatua receptorum.

Virginum perfectione femoribus comparari tribus eorum proprietatibus asseritur.
Cap. LXXVI.

Virgines assimilantur femoribus.

Primo, quia femora sunt ex magnis ossibus composita, ut dicit Constans. quod necessarium fuit, quia omnium ossium corporis sunt fundamenta, vel quia portant maiores nervos, vel lacertos, per quos fit pedum motus voluntaria. Sic virgines indigent magnis ossibus, idest viribus, quia (sicut dicit Aug.) inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Ps. Accinge gladio super femur tuum. gladio enim super femur accingitur, qui contra tentationes carnis vincit saliter præliatur.

Secundo, quia femora sunt tota a parte superiori coacta. Et sic virgines a parte

superiori, id est a parte mentis debent esse coacta, idest humiles, ut sint ad diuinam gratiam recipiendam & conseruandam habiles, sine qua nihil valet virginitas. Aug. Quid prodest cuique continentia, si dominetur superbiæ quasi diceret nihil.

Tertio, quia femora a parte anteriori sunt gibbosa, duo habentia acumina. Vnde sunt exterius fortia, ut ibi locum habeant lacerari, & nervi qui si essent intus secus, lacerentur. Sic virgines debent esse fortes contra exteriora prouocantia, & impellentia ex parte carnis, vel mundi & sunt necessaria duo acumina, scilicet oratio, & abstinencia. Vnde sunt etiam femora ex parte superiori grossiora, sed inferius graciliora: quia per orationem ingrossatur, & impinguitur spiritus, & per abstinenciam attenuatur, & coartatur pars inferior, idest caro.

Animam humanam quinque præcipuis virtutibus, veluti corpus quinque sensibus ac ossibus regulari & gubernari, eorum non obsecutus similitudinibus deserte ostentatur.

Cap. LXXVII.

Virtutes interiores animæ, quinque sensibus corporis adaptantur. Nam visus animæ, est fides, quæ quicumque caret, cæcus est: & assimilatur illi qui erat cæcus a natiuitate, quia scilicet omnes sine fide nascuntur. Illum cæcum cum Dominus illuminaret, expulit in terram, & fecit lutum de spuro, & liniuit super oculos eius. quia tunc illuminatur mentis oculus cum hdem Verbi incarnati suscipit intellectus. Et quod fides illuminat satis ostenditur Matth. quando curauit Dominus Barthimæum cæcum, a quo cum Dominus quæsiuisset, Quid vis, ut tibi facerem? Respondit, Domine ut videam, & dixit ei, Respice, fides tua saluum te fecit, & cæcitate vidit. Ac si diceret fides est quæ te illuminat.

Audis autem est obediencia. ps. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. in auditu aures, obediuit mihi & Leuitici dicitur, Si inueneris ouem, & bouem, iunc, & cauda amputatis voluntarie offerre poteris. Votum autem ex his solui non potest. Auris amputatio, est obediencia imperfecta, quæ si seculari sufficit qui voluntarie offert, non tamen claustrati, qui ex voto obedire tenentur.

Odoratus, est spes. Vnde ille odoratu caret, qui spem non habet. In Ezechiele

Aug.

Mat. 10

Ps. 17.
Leu. 23

Aug de
An. vir.
Ps. 41.

Liber Sextus

comminatur Dominus mulieri adultera: Præcisa aures tuas, & nares tuas. Aures enim naibus in præcisione funguntur, quia a quibus mandatorum obsequia tollitur, frustra de vita æterna speratur.

Iob. 34. Gustus, est charitas. Iob: Guttur escas gustu diiudicat. Prudentia enim mundi habens palatum infectum, temporalia bona iudicat: dulcia tanquam vera bona. Sed gustus charitatis illa respuit, nec libenter suscipit, quia meliora bona esurit. **Pro. 27.** Prover. Anima esuriens amarum & dulci sumet.

Tactus est humilitas, quia tactus maxime nobis adheret, ut pote sine quo animal vivere non potest. Talpa enim vivit sine visu, musca sine auditu, & simile invenitur de aliis sensibus, sed nullum animal vivit sine tactu immo aliquid vivit solo tactu, ut ostrea, & concha. Humilitas igitur ad modum tactus maxime dicitur adherere, quia nihil ex nobis habemus unde superbiere debeamus. **Ecclesi. 10.** **Mich. 6.** Quid superbis terra, & cinis. & Mich. Humiliatio tua in medio tui, sed quia tactus duas habet manus, etiam patientia quæ humilitatis comes est tactui comparatur. Hæc enim est qua filij Dei probantur. **Gene. 27.** Dixit Isaac, Accede huc, ut tangam te, & probem, an tu sis filius meus.

Item virtutes assimilantur ossibus. Primo, quia ossa sunt totius corporis solidamenta, eo, quod in ipsis robur est animalis. Unde cum sint omnium stabili menta ab exterioribus defendunt interiora. Ita enim ex virtutibus est totum robur, & soliditas animæ sine quibus anima ab exterioribus tentationibus minime se defendere potest: & ideo animæ velut arma defensionis, de quibus Philosophia Boetii loquitur dicens: Talia ibi contuleramus arma, quæ in prior abiectionibus inuictare firmitate tuerentur: Iob. Ossibus, & nervis compegisti me.

Iob. 10. Secundo, quia ossa sunt in corpore multiplicata, & hoc propter motus leviores facilitatem, & ad unum corpus passibilitatem. tanta enim est inter membra colligantia, ut vno patiente omnia sint compatiua. Unde natura ferè duplicavit omnia membra, ut si unum illorum deticeret, alterum eius effectum suppleret. Vnde ego oportuit plura ossa compegit. Sic ut anima ad diversa, oportuna, & æ-

teriora opera faciliter moueatur, & ut contra diversorum passionum tuatur, necessarium ei est, ut diversarum virtutum habitibus muniatur. Et ideo necessarium est animæ non unam tantum, sed multas virtutes habere, ut quod per unam non potest, per aliam suppleatur. **Ezechie. 37.** Dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus. Talis enim campus est anima virtutibus plena.

Tertio, quia ossa sunt disparia, & diversimodè figurata: disparia quidem sunt, quia in magnis membris magna, & in parvis parva, diversimodè etiam figurata quia quædam sunt longa quædam rotunda, quædam concava, & quædam solida. Similiter, & virtutes non sunt in omnibus pariter, vel æqualiter, sed secundum maius, & minus insunt diversis hominibus, siue eadem virtutes, siue diversæ. Dicuntur enim virtutes longæ in quantum faciunt bonum continuare, sicut constantia, perseverantia, & huiusmodi. Rotundæ vero sunt in quantum habent nos ad superiora ab inferioribus eleuare. Nam secundum mathematicos, rotundum, siue sphericum sic est undique eleuatum, quod non tangit planum suppositum, nisi in puncto. Sic homines virtuosii non haerent inferioribus, & temporalibus, nisi in puncto necessitatis, undique scilicet superiora petentes. & hoc præcipue faciunt virtutes Theologicae, scilicet fides spes, & charitas. Concavæ vero sunt in quantum semper sunt aptæ suscipere augmentum. concavum enim est bene receptivum. Solida vero sunt in quantum, scilicet firmant hominem in bono. Ossa enim solida facta sunt propter maiorem firmitatem. **Iob.** Ossa eius, ut assula eius.

Quarto, quia ossa sunt inuicem colligata. Sunt enim quibusdam nervis inuicè stricta ne motu soluerentur, & ut sibi inuicem coopererentur. Nam minora super maiora radicanur, & maiora minoribus in eo naturæ artificio coaptantur. Similiter virtutes omnes sunt inuicem connectæ, & colligatæ, ita ut una sine altera inesse, vel haberi non possit, & minores virtutes in maioribus radicanur, sicut dicit Apostolus de charitate. Ut in charitate radicati, & fundati, &c. Omnes enim virtutes sibi inuicem coaptantur. Unde Gregorius dicit, quod omnes virtutes vicaria ope se subleuant. **Eze. 37.** Accesserunt, **Eze. 37.** ossa

Eze 37

Iob. 40

Eph. 3.

ossa ad ossa.

Quinto, quia sunt inuicem modulatata, & scilicet ex ipsa medulla nascitur: unde propter euaporationem medullarum per poros ossium, carnes quae magis ossibus sunt vicinæ, magis sunt saporosae. Quia ergo medulla intrinseca quibus virtutes continentur, & sine qua conservari non possunt, est gratia diuina, quae per ipsas virtutes operans, circumstantes proximos afficit, & saporat Iob Medullis ossa illius infigitur.

Fidelium unitas per charitatis vinculum ordinata qualis esse debeat. ut Deus in unum existat, septem membrorum corporis humani similitudinem redditur clarissimum Cap. LXXVIII.

Vnitatis fidelium Ecclesiae debet esse sicut unitas membrorum in corpore quo ad septem.

Primo quidem, quia membra quadam proportionem quasi armonica sunt inuicem contraria, & fideles ecclesiae debent esse simul coniuncti per charitatis amorem diligentes se inuicem secundum debitam proportionem, quia non omnes sunt aequaliter diligendi.

Secundo, quia membra sibi inuicem sunt administrantia, & suarum virtutum & operationum mutuo communicantia. Sic fideles ecclesiae debent sibi inuicem seruire, & bona sibi mutuo communicare, secundum illud: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Vnde, sicut superiora membra administrant inferioribus influentiam & gubernationem, inferiora vero superioribus supportationem, media vero impendunt vtriusque cooperationem: Sic maiores, & superiores debent inferioribus, & simplices dirigere, & gubernare, sicut oculi inferiora membra dirigunt, & resplendent. Inferiores vero debent superioribus obedire, & eos supportare, sicut pedes, & crura pondus superiorum supportant. Alii vero quasi media debent vtroque iuvare, sicut manus, & brachia tam superiora quam inferiora membra deiciunt, & iuuant.

Tertio, quia membra quando reguntur ab anima, permanent sana, & ad

completionem suae actionis sunt sufficientia: sed regimine spiritus priuata, toti corpori sunt nociua. Similiter quoque fideles, quando reguntur a Spiritu sancto, scilicet dum sunt in unitate ecclesiae & charitate, sunt spiritualiter sani: sed quando reguntur a Spiritu maligno, scilicet per scisma, vel per peccatum mortale, tunc potius sunt corpori ecclesiae pestiferi, & nocui.

Quarto, quia tanta est unitas inter membra, quod propter mutuum inter se colligantiam, sibi sunt inuicem compassiua. Vnde vnum membrum ab alio patiens non se vindicat, sed potius illi diiuvat. Et ideo si vnum membrum fuerit laesum ad ipsum confluent hamores aliorum membrorum. Sic etiam fideles Christi debent sibi mutuo commiserationem impendere, de iniurijs, vel offensis non vindictam expetere, sed potius sibi remittere: & dum aliquis patitur, alij debent occurrere ad iuuandum.

Quinto, quia membra sunt per patientiam exemplum sui mutuo confortatiua: nam dolor maior alicui membro superueniens, dolorem minorem alterius membri mitigat, & eius passionem alleviat, ut non sic grauius suum malum sentiat, dum malum communibus participat sicut patet in freneticis: quibus dum brachia, siue crura fortiter stringuntur dolor capitis alleviatur. Sic passio Christi, & aliorum sanctorum considerata, debet dolores, & labores nostros alleviare.

Sexto, quia quanto membra sunt nobiliora, tanto vehementius & citius sentiunt cuiuslibet laesionis molestiam. Vnde oculus grauius laeditur modico pulvere, quam manus magno vulnere. Vnde laesio quae fit in iuncturis, maxime est laesiva, eo quod per impedimenta talium impeditur maxime vis motiva, & resoluatur totius corporis armonia. Sic peccata vel delicta maiorum, & grauiora, & periculosa sunt quam aliorum, tum propter statum, tum propter scandalum quod enim a maioribus delinquunt, facile itabitur a subditis in exemplum.

Septimo, quia membra sunt pro inuicem se periculis exponantia. Item tanta est membrorum dilectio, ut sepe vnum vulneretur, ut aliud liberetur, sicut in caueris in coctis in se non homines & in cisionibus membrorum distendunt, sicut in his

Liber Sextus

1 Io. 3. noster qui est caput nostrum pro salute nostra se morti exposuit. Et sic dicitur. Io. Christus pro nobis animam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere.

Amer pater in filios, coniungit, erga matrem; qualis ac qualis esse debeat educator: quorum exemplis, quam maxime Christus filius fidelis prosequatur amore, brevis emulatur.
Cap. LXXIX.

1 Ioan. 7. Christus habet se ad Christianos sicut pater ad filios. Nam primus pater filios generare naturaliter appetit. Desiderat, ut speciem multiplicare in filiis, ut naturam quam non potest in se servare, servet in aliis. Sic Christus nos appetit in fide spiritualiter generare, & ideo dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credant in nomine eius. Item desiderat nos in fide multiplicare: quia vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. sed hanc generationem, seu multiplicationem filiorum non appetit Deus propter infirmitatem naturae suae, sicut est in homine, immo propter suam bonitatem quam vult quantum est in se omnibus communicare.

Secundo, quia pater ad filiorum generationem de sua substantia transiit, & tamen suam naturam non minuit: quia scilicet Christus, ut nos filios Dei faceret sine digne naturae suae minoratione seipsum nobis dedit.

Cor. 1. Tertio, quia pater tenerrime filios diligit. Unde saepe sibi necessaria subtrahit, ut filium suum pateat. sic Christus (ut dicit Apo.) Cum esset dives, propter nos factus est egenus. Et maximus pater filium diligit quem sibi magis similem conspicit. & in ipsum saepe oculum iacere consuevit. Sic Christus magis illum diligit, qui ei per similitudinem gratiae magis appropinquat: & illum oculo amoris, & gratie ferventius respicit, qui sibi per fidem formatam conformior existit. Ita Oculi mei ad fideles.

1 Cor. 1. Quarto, quia pater filium erudit, & verbis instruit. Sic Christus, & verbis, & exemplis nos erudit, ut Cepus lesus facere & docere: ad Titum Apparuit gratia Salvatoris nostri Dei, in omnibus erudiens nos.

Quinto, quia pater ex amore filium verberibus corrigit. Sic Christus flagellat

omnem filium quem recipit, ut dicitur Heb. Et ideo omnes qui volunt vivere in Christo, persecutionem patientur.

2. Thim. Sexto, quia pater filium sub custodia tutorum constituit. Et sic Christus filios suos sub custodia praetorum Gal. 4. Quanto tempore haec parvulus est, nihil differt a sermo, cum tamen sit dominus omnium. Sed est sub tutoribus &c. Talem debet esse bonus Christianus, scilicet haec futuras ecclesiae gloriam operando, parvulus se humiliando, servus autem mandata Dei custodiendo. dominus omnium, scilicet temporalium, ea contemnendo, sub tutoribus id est sub praetatis se voluntate subijciendo.

Gal. 4. Septimo, quia pater filii hereditatem acquirit, sic Christus acquisivit nobis ecclesiam hereditatem. Apoc. Si filii, & haec des.

Item Christiani debent se habere ad Christum sicut filii ad patrem. Primo, quia pater filius est honorandus, Exo. Honora patrem tuum. Sic Christus Exo. 20 est honorandus, & venerandus magis quam pater carnalis, quia ipse est pater spirituum. Mal. Si pater ego sum, ubi est honor meus?

Secundo, quia pater est sustentandus, alius propter ingratitudinem esset filius exheredandus. Nam nulla maior ingratitude esse dicitur quam si pater a filio relictus sit, si non ei necessitatis tempore subvenitur. Sic Christus est sustentandus in paupere, alioqui privabitur qui hoc praetermisit. ecclesiastica hereditate, dicente Christo in iudicio talibus ingratis filiis, Discedite a me &c. Esurivi enim &c.

Mat. 25. Tertio, quia pater est a filio supportandus. Ille autem Christum supportat, qui pro eo tribulationes ferre non recusat.

Quarto, quia pater est a filio exaudendus. Et Christiani dicunt exaudire Christum admonentem, vel Christum, id est pauperem in nomine Christi perentem.

Quinto, quia pater est a filio imitandus unde dixit Christus, Si filii Abrahae estis &c. Sic Christiani, ut filii debent imitari Christum. Eph. Eritis imitatores, &c.

Io. 3. Item Christus se habet ad ecclesiam sicut vir ad uxorem: quia tanta est communio viri cum uxore, ut propter eam omnia pericula subeat. Et sic Christus per ecclesiam subiit omnia pericula dolorum, & passionum.

Sexto, quia tantus est amor viri ad uxorem.

740-

uxore, ut amorem eius amori patri præferat, & propter eam patrem, matrem, & patriam derelinquat. Iuxta illud domini Quamobrem relinquit homo, &c. Gen. Sic Christus, tantum dilexit ecclesiam ut relinqueret quodammodo patrem: quia cum in forma Dei esset, i. æqualis patri, exinanivit semetipsum, &c. quamquam Christus, nec a patris natura se dimisit nec eam in se minoravit ex natura humana. Reliquit matrem ipsam, scilicet deferens moriendo.

Item reliquit patriam, scilicet cœlestē, in mundum descendendo: ut dicatur celum reliquisse, in quantum naturam cœlestem, vel angelicam non assumpsit.

Tertio, quia maritus uxorem ex zelo magno corrumpit, & castigat. Sic Christus castigat ecclesiam tribulationibus eā ex-

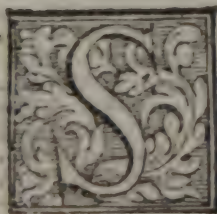
ponendo: quod totum est ex amore, ut sic proniciat, & adulterino amore mundo non adhaereat.

Quarto, quia maritus uxoris gestus, af-
fatus, aspectus ingressus, & egressus dili-
genter considerat. Et sic Christus consi-
derat opera mores, & vias fidelium, ut eā
dem pro qualitate sua remuneret, vel pu-
niat. Et dico specialiter fidelium, quia al-
lij non habebunt iudicium. Nam qui nō
credidit iam iudicatus est. Debent ergo ad
ipsius sponsi gloriam in amore, ut ibi sem-
per regnare valeant.

Explicit liber sextus.

PROLOGVS LIBRI SEPTIMI, in quo de visionibus imaginariis, & somniis in sa- cra collectis scriptura Auctor pertractare intendit: ac de variis consimilium somniorum significatio- nibus exempla inducere; & haud asserendo, quin potius distinctiones, & notulas referendo, quam- plurima scitu dignissima inferere spondit.

Nu. 12.

Isa. 64.

Siquis fuerit inter
vos propheta Do-
mini, i visione ap-
parebo ei, aut per
somnia loquar ad
illū dicit Dominus.
Quia a Deo hō cō-
ditus est ad quen-
dam finē supnatu-
ralē, q̄ cōprehensio-
nis rationis excedit, s̄m
illud: Oculus non vidit, Deus, absq; te, q̄
præparasti expectantibus te. Finem autē
esse dēt p̄cognitū his q̄ hñt actiones suas
dirigere in ip̄m Plurāq; alia cognosci o-
porteret ad dictū finē expediunt, ut sunt
articuli fidei, vel gr̄æ sacra ad quorū et cō-
prehensione nō sufficit rō naturalis. Ne-
cessario prorsus fuit hōi ad salutē, ut de

hīs tā sublimibus reb⁹ erudiret a Deo, Eccl. 3.
Vñ dñs: Plurima supra sensum hōis ostēta
sunt tibi. Sed, quā lex divinitatis est san-
ctissima, p̄t beatus Dionysius docet, o-
portet, q̄ reducant intima p̄ media in su-
prema, p̄fatorū mysteriorū notitia nō est
immediate q̄buslibet a Deo inspirata, sed
q̄busdā primū sublimioribus vñs, p̄ Pro-
phetas vocati sunt, & eis mediantibus ad
alios derivata. Vñ p̄phetæ olim Videntes
vocabant, q̄ videbāt qdā q̄ ceteri nō vi-
debant. Modus igit. inspirationis, p̄pheti-
cæ quo scilicet de p̄fatis mysticis divini-
tus sunt edocti, duplex in verbis p̄positis
fuisse declaratur. Nā am eis vigilantibus
p̄ visionem innotuerunt oracula, quæ ad-
modum tangit primo cēn dicit: si fuerit
inter vos propheta domini per visionem

Mm appa

Liber Septimus

apparebo ei. aut eis dormientibus p somniorum apparere phantasmata quemadmodum subiungit dicens, Aut p somnium loquar ad illum. Porro illa quæ per visionem oracula vigilantibus apparere prophetis, quâdoque quidem per quasdam formas sensibiles exterioribus representabantur aspectibus, & sic ad sensum Danieli apparuit, gcut & Baltasar manus quædam in pariete scribens. Quandoque vero per imaginarias formas eis ostensa sunt, quæ omnino diuinitus impressas, & non per sensum acceptas, ut puta si alicui corco nato imprimerentur in imaginatione colorum similitudines. Aut etiam ordinatas diuinitus ex his, quæ sunt a sensibus acceptas, sicut Hieremias vidit ollam a facie Aquilonis succensam. Quâdoque vero per intelligibiles formas mentibus eorum impressas illis innotuerunt ut in illis præcipue patet, qui scientiam, vel sapientiam infusam a Deo acceperunt velut Salomon, & apostoli. Et hinc est, quod August. distinguit triplicem visionem, scilicet sensibilem imaginariam, & intellectualem. Sed notandum est, quod in visione sensibili, vel intellectualem prophetarum, siue videntes ipsi nequaquam abstraherentur a sensibus, cum aliquid per sensibiles species menti representabatur prophetarum: siue huiusmodi species essent ad hoc specialiter diuinitus formatae, sicut fuit rubus ardens ostensus Moyfi, siue per alias causas essent in esse productæ: sed secundum providentiam Dei ad designandum prophetarum aliquid ordinatè, sicut per arcam Noæ Christi significabatur Ecclesia. Similiter non erat necesse, ut alienatio fieret ab exterioribus sensibus, per hoc, quod propheta mens illustrabatur intelligibili lumine, aut informabatur speciebus intelligibilibus, quia in nobis perfectum iudicium intellectus habetur per conversionem ad sensibilia quæ sunt prima nostre cognitionis principia. Sed cum reuelatio fiebat prophetica per formas imaginarias, necesse erat fieri abstractionem a sensibilibus, ut talis apparitio phantastica non referretur ad ea quæ exterius sentiebant. Sed adhuc abstractio talis a sensibilibus sic quandoque fiebat perfecte, ut ipse propheta abstractus nihil penitus perciperet sensibus. Quod, vero, ipse teste fiebat, ita ut aliquid sensu perciperet, sed non plenè discerneret ea quæ percipiebat exterius ab his, quæ imaginabiliter intus se videbat. Vñ

Dan. 5.

Iere. 1.

Aug. 12

Aug. dicit: Sic videntur quæ spū sunt imagines corporum, quemadmodum corpora per corpus, ut si cernatur & aliquis homo pñs, & abiens alius spū tanquā oculis. Talis tñ alienatio sensu non fiebat in ipsis cum aliqua inordinatione naturæ, sicut in fatiosis, vel arreptitijs accidit, sed cum modestia debita, & ordine fiebat, aliquândo quidem per contemplationis vehementiam, sicut de Petro legitur, quod dum ipse oraret in concubulo, factus est in excessu mentis. Aliquando vero fiebat diuina virtute, secundum illud Eze. Facta est super eum ibi manus dñi. Circa illa vero quæ per somniorum phantasmata hominibus innotescunt, est in super attendendum, quod somnia septem ex causis generaliter in hominibus fiunt. Quâdoque enim contingunt somnia ex diuina reuelatione, Deus enim angelorum ministerio non nunquam quædam in somnis hominibus reuelat. Vnde Iob, dicitur quod per somnium in visione nocturna, quando intravit sopor super hoies, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures uirorum, & erudit eos in disciplina. Et aduertendum est, quod homines omnia quæque ostendunt expressa, & aperta, sicut dicitur, quod Angelus dñi apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Quandoque vero sunt metaphorice sub quibusdā similibus visa, sicut patet de somnio cuiusdā ad castris madiā, quod Gedeon audiuit, in quo, ut ibidem exponit sub similitudine ordeacij panis ipsius Gedeonis gladius est ostensus. Dicit autem beatus Grego. quod sancti uiri talia somnia quæ in eis diuinitus fiunt, a somnijs alijs quæ vel fiunt ex illusionibus demonum, vel ex alia causa, pueniunt quodam sapore intimo, ut non decipiant, discernunt. Quandoque autem contingunt somnia ex demonum illusionibus: quia non nunquam operatione demonum aliquæ phantasie hominibus apparent in quibus eis aliqua reuelant interdum quæ de spiritualibus, interdum vero de corporalibus, quæ tñ ipsis hominibus cõter sunt occulta & non solū de presentibus, sed et de futuris, & præcipue illis hominibus, qui cum eis hñt pacta illicita tacita, vel expressa. Cum enim intellectus demonum sit ordine naturæ superior quàm intellectus humanus, quædam cognoscunt demones sua naturali notitia, quæ sunt ab hominum cognitione remota, & talia non nunquam hominibus per somnia reuelant. Aliquando quidem illa futura quorum, scilicet ipsi

idem

sup Ge
nes.

Act. 10.

Eze. 1.

Iob. 23.

Matt. 1.

Iudic. 7

Ecc. 24

Idem postea sunt causa, vel ea quorum signa p[er]noscent, quae tamē hominibus sunt occulta. Immutant quoque demones interdum quadam somnia vera, ut magis eis h[ab]es praestetur: aliquando vero somnia falsa, & deceptoria, quibus scilicet contentes in illis turpiter illuduntur: propter quod dicitur, q[uod] multos errare fecerunt somnia, & exiderunt sperantes in illis. Quandoque autem causantur somnia ex coelesti impressione. Cum enim coelestia corpora causa sint effectuum naturalium, qui in istis inferioribus fiunt per motum suū, & lumen; relinquuntur ex impressione ipsorum quaedam dispositiones in aere similes illis effectibus, qui postea contingunt: quae quidem dispositiones in somno mediante eodem aere ad caput dormientis perveniunt, eiusque imaginationem immutant, ita, ut ex impressione huiusmodi a corporibus causata coelestibus eidem dormienti aliquae phantasiae appareant, coelestium dispositioni conformes. Et sic a dormientibus ex impressione coelestium corporum, futuri quidam somniantur euentus, qui scilicet ex virtute ipsorum causari naturaliter possunt ut sunt scilicet tempestates, & pluviae, & humanorum egitudines corporum, & rerum sterilitate ceteraque ipsis similia quae coelestium causalitati subduntur. Percipiuntur autem immutationes praedictae praecipue in somno: quia tunc sopitis affectionibus sensuum, & intellectus operatione vacante, ac etiam tumultu, vel strepitu exteriorum occupationum cessante, phantasia magis viget. Patet igitur, quod haec somnia ab his, quae fiunt ex inspiratione divina dupliciter distinguuntur.

Primo quidem, quia haec non possunt esse vera signa, nisi tantum illorum euentuum quorum ipsa coelestia corpora causa sunt: sed illa quae causantur a Deo inspirante, possunt esse de quibuscunque.

Secundo, quia illa etiam quandoque deficiunt, praecipue circa actus humanos siue, quia actus humani ex libero procedunt a bitio, quod coelestium dominationi non subditur: siue quia homo sapiens p[er] quiddam suam interdum etiam potest ipsarum causarum coelestium impressionibus obviare. Vnde Prolo. dicit, q[uod] animus sapientis iuvat, & impedit coelestem effectum. Sed illa somnia quae immittuntur a Deo, deficere non possunt: haec enim ad prophetiam pertinent, de qua Cassiodo-

rus dicit, quod prophetia est divina inspiratio, rerum euentus immobili veritate denuntians.

Quandoque quoque somnia hominum ex praecedentibus cogitationibus siue locutionibus oriuntur occurrunt. n. dormienti phantasmata convenientia, vel similia eis circa quae eius cogitatio, vel locutio fuit in vigilia inmemorata, & quia talium somniorum causa non, est causa futurorum euentuum, idcirco huiusmodi somnia per accidens se habent ad ipsos euentus futuros. vnde si simul concurrant erit quid casuale. Sed notandum, q[uod] interdum in somno praecedenti cogitatur hominis revelatio divina responderet, ita q[uod] (secundum Gre.) quandoq[ue] sicut homini somnia ex cogitatione simul, & revelatione: & tale fuit somnium Nabuchodonosor, quod habuit de statua. Vnde daniel dixit ei, Tu rex capiti cogitare in statu tuo quid esset futurum post haec: & qui revelat mysteria ostendit, tibi quae ventura sunt. Et tunc huiusmodi somnia vera sunt, & inter prophetiae mysteria computantur, quamquam ille qui talia somniat, propheta non dicatur.

Dan. 2.

Quandoque vero somnia fiunt ex intrinseca affectione, siue talis affectio sit circa spiritualia, sicut studiosus somniat de lectione, vel disputatione; siue sit circa corporalia, sicut avarus de pecunia somniat, & homo famescens de cibo, & sic de similibus. Et huiusmodi somnia consimiliter, sicut & praecedentia per accidens se habent ad ipsos futuros euentus & ea si aliter occurrunt cum eis, quia solum indicantia sunt extrinsecas affectiones praesistentes.

Quandoque autem somnia causantur ex studio, & exercitatione. Nam artifices & officiales frequenter habent somnia de artibus, vel officiis suis. Nam quando dispositio aliquarum operationum praecedat in vigilia, tunc motus dispositionis eiusdem etiam in somno aliquando possedit, vel representant ipsam operationem, & ad hunc modum etiam somnia referuntur quae ex aliqua praedicti sollicitudine generantur, sicut de mulieribus, quae de viris abentibus multum sollicitae sunt, nam nunquam accidunt somnia de reditu ipsorum, & ira de sitibus.

Quandoque vero contingunt somnia ex corporali dispositione. Nam ex interiori dispositione corpori formatur aliquis motus in phantasia dormientis.

M m 2 mien-

Prolo.
in Cen
silo.

Liber Septimus

mientis eidem dispositioni conueniens, sicut non nunquam homini, in quo frigidiores humores abundant, occurrit, & apparet in somniis, quod sit in qua, vel nix, & propterea dicunt medici, quod ad internam dispositionem corporis cognoscendam est attendendum ad somnia. Posse igitur huiusmodi somnia veram significationem habere non solum de dispositione presenti, sed etiam de euentu infirmitatis, vel sanitatis future, seu etiam effectus cuiuslibet, ad quem huius cause virtus se extendere potest. Quia igitur in precedentibus libris sunt de rebus sensibilibus exempla introducta: restat nunc secundum ordinem a principio libri promissum de rebus imaginabilibus aliquas similitudines ponere. Et quia omnia generaliter somnia per formas imaginarias fiunt, quia nihil sunt aliud somnia quam phantasmata apparentia, id est, quam formae rerum imaginaria intrinsecus apparentes, et quaedam etiam visiones (ut dictum est) per formas huiusmodi sunt, unde visiones imaginariae a doctoribus appellantur: Ideoque in hoc 7. lib. de visionibus imaginariis, & somniis, quae diuina scriptura recitat exempla inducuntur, quamquam enim ex visionibus fallis, & ex somniis plerumque fallacibus multi decipiuntur: propter quod dicitur, Vana spes, & mendacium in sensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic, & qui attendit ad vana medacia, ille tamen visiones, vel somnia quae sacra scriptura refert, cum ex diuina reuelatione proueniunt, fallaciam, vel vanitatem non continent, sed veritate & utilitate sunt plena. Quia vero (ut ex dictis apparet) ex diuersis aliquando causis, de quibusdam futuris effectibus tam vera quam metaphorica somnia promouentur: Ideoque a peritis Philosophis de interpretandis huiusmodi somniis per modum artis, regule sunt inuenta quae etiam a sacris doctoribus in aliquibus approbantur. Unde etiam Aristoteles solissimus iudex ad somnia exponendum. Quare nos inter somniorum exempla quae de sacra scriptura ponemus, etiam de signationibus varijs eorum similitudinem non asserendo sed referendo tantum distinctiones aliquas, & notulas inferemus. Nam interpretationes aperte similitudinum somniorum, etiam si quis

illam credere non velit, ad hoc tamen predicantibus viles esse possunt, quod eis via & modum aperiant ad sacra scripturae metaphoras aptius exponendum cum tantae scripturarum quae somniorum metaphora per adaptationes quasdam congruas exponantur. Sicut etiam in sacra scriptura apparet de illis somniis quae Ioseph, & Daniel interpretati sunt. Licet igitur interpretationibus talibus communium somniorum non sit quo ad res somnatas fides adhibenda de facili, modum tamen adaptationis attendere, qui sit per similitudines congruas sacrae scripturae, doctoribus vtile reperitur. Modum autem in superioribus habitum in his etiam exemplis seruabimus, exempla scilicet sub capitulis varijs, & capitula vel materias sub alphabeti literis ex ordine collocantes.

Angelorum, qui firmamento, & crystallo comparantur officium pulchritudo, fortitudo, perpetuae beatitudo per duas imaginarias visiones sacrorum arcanorum plenas, lucide panditur. Cap. I.

Angeli quaedam de diuinis secretis nobis reuelant, & quaedam nobis occultant: quod ostenditur ex visione imaginaria Isaiae. Vbi vidit Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena: erat omnis domus maiestate eius, & ea quae sub ipso erant replebant templum, & seraphim stabant super illud sex alae unus, & sex alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabat. Hae enim visio a beato Hieronimo allegorice exponitur volente per sedentem super solium excelsum Christum significari. Per solium autem excelsum, & eleuatum, significari angelos in quibus dicitur Deus sedere secundum illud Psalmi. Qui sedes super Cherubim &c. Per domum autem superiorem, ecclesiam triumphantem quae Dei maiestate impletur. Per templum vero inferius significatur inferiores creaturae, scilicet corporales quae inferiori modo participant diuinam nitentem. Huius autem sedentis super thronum facies diuinam signat, essentiam & ea quae in aeternitate tuerunt ante mundi constitutionem. Per pedes vero signatur ea, quae post mundi consummationem erunt in gloria beatorum, & in poenis damnatorum. Per media vero ea quae in circuitu

Ecc 34

Artif. de
diuina.
somnia.

Psa. 79.

su temporis medij aguntur. Seraphin ergo faciem & pedes sedentis super thronū velare dicuntur, quia mysteria aeterna Dei tatis, & futurae beatitudinis, & miserie aeternae damnationis, nobis ad plenum nō reuelant. Sed duabus alijs medijs volare dicuntur: quia de his quae medio tempore aguntur, nos quantum opus est, ministerio angelorum instruimur, inter quos Seraphin prima tum tenent. Volatus ergo eorum, processum reuelationis in nos demonstrat, quem etiam rectum motum

Dio. c. ipforum Dionii. nominat.

4. d. di.
no.

Eze. i.

Item angeli assimilantur firmamento, & crystallo de quo habet in visione imaginaria Eze. ubi dicitur: Similitudo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystallo horribili, & extensi super capita eorum desuper. In qua quidem visione de angelis (secundum expositionem Grego.) ostenduntur.

Ari. i. d.
anima.

Primum est eorum celsitudo, ex eo, quod dicuntur esse super capita animalium, i. super mentes hominum sensu utentium sumus, enim in praesenti vita in cognoscendo animales, id est sensuales, quia omnis nostra cognitio oritur a sensu. Neque est intelligere sine phantasmate. unde quia ipsi angeli qui sunt penitus incorporei neque sensu apprehenduntur, neque est fantasmatis. i. imaginarijs formis representari habent. Hinc est, quod eorum natura super capita animalium sunt. Vnde de de ipis Philosophus dicit, quod ita se

Arist. 2.
Meth.

habet intellectus noster ad eos, sicut oculus mysticoracis ad lumen Solis: quia scilicet prout sunt in seipsis, nobis qui animales sumus, i. qui sensuales existimus incognoscibiles sunt, quamquam in se manifestissimi sint.

Secundo ostenditur eorum pulchritudo. Habet enim angeli duplicem pulchritudinem: unam ex natura, aliam ex gratia. propter pulchritudinem ergo naturae habent similitudinem firmamenti: unde & appellantur hic similitudo firmamenti. Firmamentum enim, id est caelum stellatum habet puritatem, claritatem, & incorruptibilitatem. Et in his tribus consistit naturalis pulchritudo angelorum, scilicet in puritate substantiae, in claritate intelligentiae, & perpetuitate vitae. Vnde propter primum a beato Dionysio vocantur angeli specula: propter secundum vocantur lumina: tertium vero habet angelus, quia est intellectualis substantia,

quia (sicut dicit Dionysius) intellectuales substantiae vitam habent indeficientem ab universa corruptione materiae, & generatione mundi existentes. Sed adhuc, propter plenitudinem gratiae angeli assimilantur crystallo. Et ideo dicit quasi aspectus crystallo. Licet enim crystallo ex fluida, & mobili aqua fumatur, perpetua tamen vigoris duritiae solidatur. Sic licet angelica natura primo per liberum arbitrium fuerit mobilis creata, in his tamen qui non ceciderunt per conditoris gratiam immobilitate confirmata.

Tertio, quoque ostenditur eorum fortitudo, cum additur Horribilis. fortitudo enim angelorum tanta est, ut merito nobis in corruptione positus horribilis dicatur. i. expansceda, & terribilis (sicut Grego. exponit) Nam peccatoribus ab eis percutiendis non solum timenda, sed etiam exhorrenda. sed sicut est exhorrenda, & dura malis sic inuenitur larga, & benefica bonis. Et ideo subditur, Et extēti, scilicet ad iustos. Dicuntur etiam esse velut crystallo extēti, scilicet, quia eorum virtus extendit se ad omne tempus. non enim minoratur in eis ex longo tempore, siue ex senio, sicut debilitatur fortitudo humana.

Item extendit se ad omne corpus, quia omnia corpora quo ad motum localem angelis obediunt ad nutum, ut Augustinus dicit.

Quarto, innuitur etiam eorum beatitudo, ex eo, quod super capita animalium adhuc esse memorantur. Bis enim propheta hoc dicit, ut ex primo ostendatur sublimitas naturae, ut supra ostensum est; ex secundo incomprehensibilitas gloriae. Quis. n. (ut Grego. dicit) in carne corruptili positus mente comprehendere valeat quae est angelorum ineffabilis, & sine fine laetitia, quae beatitudo sine defectu, vultum vide

creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere super capita ergo animalium sunt, quia nunc eorum gaudia sensum nostrorum mentium excendunt.

Mm ; Pseudo

Grego.
In ho.

Liber Septimus

Pseudo Christiani locustis, equisq; ad bellum paratis, in loannis mysteriosa visione descriptis, pluribus assimilantur rationibus, necnō ipsorum Antichristianorum duodecim prava conditiones recensentur. Cap. II.

Apoc. 9 **A**ntichristiani, qui Antichristum sequentur, erunt similes illis locustis de quibus habetur in visione beati Iohannis Vbi dicit, qd vidit similitudines locustarum, quę erant similes equis paratis in primum, & super capita earum tñquam coronę similes auro, & facies earum sicut facies hominum; & habebāt capillos, sicut capillos mulierum; & dētes earum, sicut leonum erant; & habebant loricas, sicut loricae ferreas; & vox alarum earum, sicut curruum equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erāt in caudis earum. potestas earum nocere hominib; mensibus quinque. & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomē Hebraice Laabadon, Grece autem Allion, & latine habens nomē exterminans. In hac enim visione tanguntur duodecim conditiones Antichristianorum.

Prima erit desiderium nocendi. Vnde dicit, qd illę locustę, s. imaginarię p quas representabantur Antichristiani erant similes equis. Qui primo ideo locustę vocantur, quia salient in altum per superbiam, & cadent in terram per avaritiam. Plus. n. diligunt terrena quā celestia, qd significāt crura locustarum quę sunt retro longiora. Tales sunt modo in ecclesia multi doctores, & predicatores. vnde Naum: Custodes tui quasi locustę, & paruli tui quasi locustę locustarum. Iohel: Residuū crucis comedit locusta. per crucem enim intelligitur humana corruptio quę mores depravat: & quidam non corumpuntur malis moribus, sed decipiuntur ab Antichristianis predicatoribus. Qui predicatorum ad modum locustarū alte saltabunt, sed cito cadent: quia per Belsā, & Enoch destruetur prava doctrina eorum: in cuius rei significationem, Iohānes Baptista qui est Elias ut dicit. comedeat locustas. Et hinc est, qd virga Moysi virgas Magorū deuorabat. Ista ergo locustę dicit, quod erant similes equis paratis in primum: quia erant cum impetu, & sine discretionē currentes in

conculcationem electorum. Equi enim aequaliter currunt, & irruunt in hostes, & in ciues: & sic illi non attendunt quos opprimunt, & conculcant dummodo nō faciant eorum voluntatem. Erunt ergo similes equis propter velocitatem, atrocitatem, & impetuositatem. quę omnia ostendunt desiderium nocendi, & exaltandi nomen Antichristi. Secunda conditio erit gloria triumph. Vnde dicit super capita earum, idest super doctores, siue principes eorum tanquam coronę, idest prēmia, vel honores pro victoria habita contra ecclesiam, tanquam fuerit vera victoria inimicorum: sed reuera erunt coronę, i. gloria, seu victoria de præcipitatione Sanctorum similes auro, idest verę sapientię: quasi diceret, Suis doctoribus victorias attribuent, & ipsi eis prēmia eterna promittent: de hoc, quod per suam sapientiam ecclesiam vicerint. Sed reuera, nec doctores eorum victoriam, nec ipsi prēmii eterna recipient, sed virique aeterna supplicia sentient.

Tertia conditio erit studium apparenti per hypocritism: dum dicit, Et facies earum, sicut facies hominum, quia scilicet exterius apparebunt boni, sed interius erunt mali. Sunt autem in facie hominis tria, scilicet oculi, nares, & os in quib; notantur intelligentia, discretio, & eloquentia: quibus isti videbuntur posse, propter quod etiam multos seducēt Vnde facies eorum antichristianorum predicatorum sicut facies hominum, idest intelligentes discreti, & eloquentes apparebunt: sed tamen non verē erunt: quod notat hæc dictio Sicut. Quarta conditio erit conatus malitiam suam abscondendi. Vnde dicit, quod habebāt capillos, sicut capillos mulierum, idest habebant crines fœmineos molles, in vita lucentes, & apparentes, & ad terram depēdentes: in quo notat avaritia. Collum regentes in quo fallacia: quia sicut capilli tegunt turpitudinem, ita ista suorum morum abscondent impuritatem.

Item capilli eorum sunt minores, quos adherentes sibi decipiunt, subrahentes sibi vigorem fidei & virtutum, subiles in malis sibi inuicem coherentes, & ad inuicem se defendentes. Quia omnes tales erunt molles, & fluxibiles in omne uitium, sicut mulieres: & ideo dicit, & habebāt, idest habuerunt capillos, i. discipulos adherentes sibi, sicut capilli adherent

set capiti, qui sicut capilli mulierum molles efficiantur & flexibiles ad omne malum.

Quarta conditio erit crudelitas aperte persequendi. Vnde subdit, Et dentes eorum sicut dentes leonum erant quasi dicat. Si per boni falli ostentationem, & veri mali occultationem laedere non poterunt, tunc aperte seuiunt in electos, laniantes eos, & deuorantes quasi leones sine ulla contradictione. Vel per dentes locustarum intelliguntur etiam doctores eorum, qui exponunt eis scripturas, & incident eis panem mendacii. De istis dentibus dicitur Iob. Certe rebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram pradam. & Eze. Et dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.

Iob. 27.
Ez. 21.
Sexta conditio est obstinatio in malo perseverandi. Vnde dicit, quod habebant loricas ferreas. i. corda in malo obstinata sententis deceptoris munita. Habebunt enim corda ita dura, ut sagittis sacre scripturæ penetrari non possint. Iob. Cor eius indurabitur quasi lapis, & fringeretur quasi malleatoris incus. & postea subditur, Reputabit quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum as: non fugabit eum uir sagittarius. Eccl. Sicut lorica induit se aquis, i. cordibus frigidis, & gelatis, i. peccato obstinatis: & dicit loricas in plurali, propter duriciam intellectus ad credendum uerum, quæ dicitur tarditas, & propter duriciam affectus ad amandum bonum quæ dicitur frigiditas.

Iob. 41.
Ec. 43.
Septima conditio est inordinatio, clamandi. Vnde sequitur, Et uox alarum earum, i. rationes eorum, quibus quasi quibusdam alis eleuantur, ut iusti, & sapientes credantur à multis: sicut uox currum equorum multorum currétium in bellum: quia sicut diuersi currus diuersis uis, & à diuersis equis trahi eum impetu currunt in bellis contra eandem personam, sic Antichristiani diuersis erroribus infecti, & diuersis rationibus premuniti current unanimiter contra ecclesiam expugnandam, quorum uox clamosa, & impetuosa, & irrationabilis erit, & multiplex erit: unde signatur per multas caudas uulpium inuicem ligatas, sed habent tamen faces diuersas.

Iud. 15.
Ostaua conditio erit astutia decipienda. Vnde subditur, quod habebant caudas similes scorpionibus, i. doctrinas blandas, & deceptionas. Isa. Propheta di-

cens mendacium, ipse est cauda, Vel caudas uocat principes illius temporis, qui ad modum caudarum blandiendo, & terrendo multos peruerteret: quas caudas Antichristiani sibi associabunt contra ecclesiam pugnantes.

Nona conditio est uolentia malum defendendi, quod fiet per potentiam principum, & astutiam pseudo prædicatorum. Vnde sequitur, Et aculei erant in caudis earum, i. in principibus illius temporis, vel aculei in caudis, i. blanditiis, argutiis, & astutiis in fine prædicationis eorum. Sicut enim aculeis pungitur equus, uel asinus ne recalcitret. Sic prædicatores falli sanctos illos, qui tunc temporis erunt angustissimi, & blanditiis pungent, quibus possint mouere eos à uera uia, & a recto

tramite facere deuiare. sed frustra iacitur Pro. 1.
rete ante oculos pennatorum. Decimo ostenditur in quo habebunt potentiam nocendi, Vnde sequitur Potestas nocendi hominibus scilicet carnalibus mensibus quinque, secundum quinque sensus corporis quibus peccant, Alia tamen littera habet mensibus sex, i. sex ætatibus seculi in quibus Dei permissione etiam electi tribulantur. In septima autem erunt securi.

Deut. Cum sex annis seruerit tibi, in septennio dimittes eum liberum. Undecima conditio est instigatio siue suggestio diaboli. Ipso enim procurante, & instigante, facient hæc Principes, & pseudo prædicatores Vnde consequenter ostenditur quales erunt peccatores, & ad quid tendent scilicet ad opressionem sanctorum: quod quidē poterunt diaboli auxilio. Vnde subdit, quod habebant supra se regem, non quia ipse eos regat, sed quia eis dominabitur. Iob. Ipse est rex super omnes filios superbie, angelum abyssus, idest diabolum, qui est de abyssu inferni, idest sine bismo, & candore omnis boni, & si aliquando se transfiguret in angelum lucis. Cor. Cui

Iob. 41.
1. Cor. 12.
nomen Hebrayce Laabadon. aliqui libri habent Habadon, sed uera littera est, Laabadon. Vnde Hieronymus dicit, quod laabadon hebraychum est, & interpretatur exterminans. Et ideo debet dici Laabadon, & non Habadon: Grecè autem Apollion, quod interpretatur Latine exterminans. Vnde tres linguas præcipue ponit, ut in omni lingua uersutia diaboli intellecta uideatur. Et hoc præcipuum est, quia in illa triplici lingua Euangelica doctrina scripta est. Mar-

Am + ihes

Liber Septimus

Io. 17. theus enim in lingua Hebrayca, Lucas, & Iohannes in Græca, Marcus vero in Latina scripti sunt euangelia. Vnde, & titulus crucis hac triplici lingua scriptus fuit. In omni autem lingua nomen diaboli dicitur exterminans, quia de omnibus aliquid exterminat, id est extra terminos Catholicæ fidei ponit, & in terram exterminii, id est in infernum quasi exules à patria sua relegat. **Psa. 79.** Exterminauit eum aper de sylua, id est Antichristus, qui dicitur aper propter ferocitatem, syluaticus autem siue siluester dicitur propter inhumanitatem. **Sap. 3.** Ab itinere iusto abierunt in exterminium, id est in infernum.

Prima Zacharia visio admirabilis mirifice interpretatur. cuius admiranda mysteria Christo, Apostolis, caterisque Apostolicis uiris non obscura similitudine ascribuntur.
Cap. 111.

2 ac. 1. **A**postoli, & Apostolici viri assimulantur illis equis, qui describuntur in visione imaginaria, quæ habetur in Zac. ubi dicitur, Vidi per noctem, & ecce vir ascens dens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta: quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, & varij, & albi. Hæc enim visionem glossa sic exponit. Dicit enim, quod per noctem, in qua tunc visio, significatur mysteriorum obscuritas. Vir autem super equum rufum Saluator noster est, cuius vestimenta id est caro rubra est sanguine passionis, qui sicut hic adhuc passibilis in equo rufo ostenditur, ita in Apocalypsi iam resuscitatus in albis demonstratur. Hic stat inter myrteta, id est angelicas potestates quæ erant in profundo, quia adhuc eidem in carne posito ministrabant. Post eum fuerunt autem equi, id est Apostoli, & Apostolici uiri, qui totum mundum, id est orbem peragrabant. Quorum alij martyrio rufi, alij vita, & doctrina, & signorum diuinitate nati: alij uero uirginitate, & doctrix integritate, & cordis puritate albi extiterunt.

Deipara Virginis excellentia ac gratia plenitudo, ipsiusq. admiranda Assumptionis mysteria, per mulierem Solis amictam. Lunam sub pedibus, stellasq. duodecim in capite habentem, à Dno Ioanne prænsum, non obscure præfunt. **Cap. 1111.**

Assumptio beatæ Mariæ describitur in apparitione illius mulieris de qua agitur in uisione imaginaria beati Io. ubi dicitur. Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite, eius corona stella duodecim. Vbi ostenditur, quod Beata Maria fuit assumpta utiliter, sublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Utiliter quidem si consideres officium, quod. ostenditur in signo. Signum, inquit, magnum apparuit: ergo Beata Virgo apparuit in cælo, id est assumpta est, ut esset nobis in signum. Sunt enim signa directiua, sicut cruces in biniis: & signa distinctiua, sicut termini in agris: & ostensiua, sicut circuli in tabernis. Vnde Beata Virgo fuit signum magnum, id est magna significans, ipsa nos dirigit sicut stella maris diriguntur nauigantes ipsa nos a peccatis diuidit, sicut facit aurora quæ diuidit diem a nocte. Ipsa est pro nobis filio pectus, & ubera ostendit. Vnde ipsa est ut altera Hester, quæ apud Regem pro nobis assistit.

Secundo fuit assumpta sublimiter, si consideres situm, quia apparuit in cælo, scilicet empyreo, & hoc fuit in assumptione. **Psal. 3.** Eleuata est magnificentia tua uirgo te magnificans, super cælos. i. super Angelos. Et apparuit in cælo tamquam regina in throno ad congregandum filio suo, quod figuratum fuit. **3. Re. 2.** Reg. ubi dicitur, quod positus est thronus mari Salomonis, quæ sedit ad dexteram eius.

Item apparuit tamquam aduocata in curia ad interpellandum scilicet pro mundo. Vnde figurata est in illa sapiente muliere Theorice, quæ intravit ad interpellandum pro Absalone.

Item apparuit tamquam hospita ad recolligendum scilicet ingredientiæ: & in assumptione eius cantatur Euangelium de Mariæ, quæ Christum recepit in hospitio suo. Intravit, inquit, Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine de illa domo suam. Sic Beata Virgo intravit in ciuitatis, recolligens, & excipiens.

excipiens eos qui saluantur, qui scilicet si
gnificantur in Iesu ingrediente in castel-
lum.

Tertio assumpta est mirabiliter, quod
apparet si consideremus sexum, quia mu-
lier. Mirum n. est valde, quod mulier ap-
pareat in celo, quæ hominem expulit
de paradiso. Sed nota, quod Beata Virgo
dicitur mulier discretione sexus, non cor-
poris fractione, Eccl. Sicut sol oriens mu-
do i altissimis Dei, sic mulieris bonæ spe-
cies in ornamentum domus eius. Orna-
mentum. n. domus ecclesiæ, est exemplū
virginitatis eius. uel sicut sol oriens in
alto existens illuminat mundum, sic Ma-
ria in assumptione ascendens illuminauit
coelum, quod dicitur domus Dei. Vnde
Maria interpretatur illuminatrix.

Item dicitur mulier prolis fecunditate,
non mentis fragilitate: i. leo ipse Chri-
stus eam mulierem uocauit, quia in cru-
ce pendens dixit: Mulier, ecce alius tuus.

Item non ex peccatorum multiplici-
tate, sicut mulier quæ erat in ciuitate pecca-
trix, sed potius ex uirtutū singularitate.
Iudith. h. Non est talis mulier super terram
in aspectu, i. pulchritudine, & i. sensu ver-
borum.

Quarto fuit assumpta honorabiliter,
quod patet si consideres ornam. siue
corporis, quia amicta ole, siue pedum,
quia Luna sub pedibus eius, siue capitis,
quia in capite eius corona stellarum duo-
decim. Ascendit. n. ut pie creditur in cœ-
lum amicta sole. Luceum corporis gloria
nunc, quæ consistit in quatuor donis
eius, scilicet claritate, agilitate, subtilitate,
& impassibilitate, quæ emittit in sole si-
gnificatur: cuius radius est clarus, &
agilis; unde subito ab oriente ad occiden-
tem uolat ite subtilis, quia intrat virtutū
sine eius igitur.

Item impassibilis, quia nec gladio, nec
lapide potest laedi. propter quod dicitur
Matth. Mat. Fulgebunt iusti sicut Sol. Vbi dicit
13. beatus Bern. Quia est splendor animarū
Bern. quando Solis splendorem habebit lux
corporum: Fuit etiam Beata Virgo in cœ-
lo militans ecclesiæ amicta sole. i. maxi-
ma castitatis claritate: habuit. n. castitatis
nobilissimū, clarissimū, & sanctissimū.
Clara enim est, & alta, si bene seruetur
continentia coniugalitatis: sed clarior, & al-
tior continetia uidualitatis: i. iustissima
1. Cor. 15. iustissima est uirginalis continentia. Com-
Alia est claritas solis, alia Lune, alia uel-

larum. Claritas. n. solis est continentia
virginalis. Lunæ continentia uidualis.
Stellarum continentia coniugalitatis. Om-
nes tamen has habuit Beata Virgo. Fuit
enim coniugata, fuit uiduata, fuit uirgo.
Vnde ipsa dicit, In me omnis gratia, scilicet
Eccl. 24. cer & uirginitatis, & coniugii, & uidui-
tatis.

Secundo describitur ornamentum pe-
dum cum dicitur, Et Luna sub pedibus
eius. i. omnis defectus, & imperfectio.
Sunt enim quatuor quæ generant defe-
ctum boni.

Primum est superbia Psal. Inimici dese-
cerunt fraxem in finem. Iste defectus de-
signatur in Luna. quia dicebatur Regi-
na cœli à paganis Hie. Ut facerent placē
Hier. 4. tas reginæ cœli. Superbia enim uult pla-
centia audire, & appetit regnare. Hanc
Lunam idest defectum superbiæ suppedi-
tauit Beata Virgo per ueram humilitatē,
de qua dicitur: Quia respexit humilitatē
Luc. 1. ancillæ suæ. Secundum est impauentia.
Iob. Venit super te plaga, & defectus. Hoc
Iob. 4. uicium designatur in Luna cum dicitur,
quod Luna, conuerteretur in sanguinem,
scilicet per impauentiam & iracundiam,
in qua sanguis ebullit. uel per quam san-
guis effunditur. Hanc Beata Virgo suppe-
ditauit, quæ tota patiens, & mitis fuit.
Vnde ipsa dicit Eccl. Spiritus meus super Eccl. 24.
mei dulcis.

Tertium est auaritia. Isa. Deficient pue-
ri, & laborabunt, idest auari, qui ad modū
puerorum plus diligunt bonum temporā-
lium quam regnum cœlorum. Hic defe-
ctus significatur in Luna, quæ eclipsatur
ex umbra terræ. idest anima, uel ecclesiā
ex auaritia terrenorum, Matth. Luna nō
Mat. 13. dabit splendorem suum: sed hunc defe-
ctum Beata Virgo suppediuit per pau-
peritatem, & contemptum terrenorum.
Cant. Tota pulchra es amica mea, &
Can. 4. macula, & terra auaritia, non est in te.
Quartum est uanitas gloriæ. Psal. Defec-
Psal. 77. runt in uanitate dies eorum. Hic defe-
ctus designatur in Lunæ mutabilitate:
quia temporalis gloria instabilis est. Eccl. 27.
Ecc. 27. cl. Stultus sicut Luna mutatur. Hanc
suppediuit Beata Virgo, quia mundi
gloriam desepxit. Desepxit enim om-
nem gloriam exteriorem, querens solum
interiorem scilicet consuetudinem Psal. Om-
Psal. 44. nis gloria eius sicut regis ab intus &c. No-
ta etiam, quod quatuor sunt, quæ impe-
diunt defectum.

Primum

Liber Septimus

- Iac. 1.** Primum est patientia. 2. Ia. Patientia opus perfectum habet ut sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.
- Isa. 40.** Secundum est spiritus constantia, Esa. Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem assumunt pennas sicut aquila, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.
- He. 12.** Tertium est memoria dominice passionis. Heb. Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.
- Psa. 33.** Quartum est desiderium inquirendi Deum. Psa. Inquirentes autem dominum, non deficient omni bono. secundum aliam litteram. Gal. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo meremur non deficientes. Et hæc omnia fuerunt in Beata Virgine.
- Gal. 4.** Tertiò describitur ornamentum capitis: quia in capite eius corona stellarum duodecim. In quo notatur plena anime beatitudo, quæ consistit in duodecim gaudiis paradisi, quæ intelliguntur per duodecim stellas, & Ap. ult. signatur per duodecim fructus ligni vitæ: ergo corona duodecim stellarum est perennitas duodecim gaudiorum, quorum duo oriuntur a Deo: scilicet gaudium de visione deitatis, & gaudium de visione humanitatis. Alio duo a loco scilicet cælo empyreo, quod est beatorum locus: unum de spaciiositate, aliud de speciositate. Duo a consortio: unum de consortio angelorum, aliud de consortio hominum. Alio duo a mundo: unum de creaturarum pulchritudine, aliud de stabilitate.
- Ap. 22.** Iterum alia duo ab inferno: unum ab evasione, aliud de clausione.
- Item alia duo a seipso: unum de stola animæ, aliud de stola carnis. Vel per has duodecim stellas coronæ intellige duodecim prerogativas gratiæ, quas habuit beata Virgo, quarum quinque conveniunt sibi singulariter.
- Ge. 24.** Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filii sui. Gen. Virgo quæ egredietur ad auriendum aquam &c. ipsa est quæ preparavit Dominus filio domini. i. Christo, Psa. Elegit eum Dominus in habitationem sibi.
- Psa. 131.** Secunda est filii Dei spiritualis desponsatio.
- 2. Cor. 12.** 2. Cor. Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. In veteri enim testamento summus pontifex non dicebat uxorem nisi virginem.
- Tertia Spiritus sancti secundario Matre. **Matt. 2.** Inventa est in utero habens de Spiritu sancto.
- Quarta filii Dei conceptio, & parturitus, Esa. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. & vocabitur nomen eius Emanuel. i. nobiscum Deus: hoc est in humana natura deus.
- Esa. 7.** Quinta est Dei refectio. Cant. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. i. inter virgines, vel inter ubera siue brachia virginis.
- Can. 2.** Sexta est Dei meditatio. Cor. Mulier in nupta, & virgo, cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore, & spiritu.
- 1. Co. 7.** Septima est in libro vitæ inscriptio. Apo. Habes pauca nomina in Sardis. i. in virginibus quæ non inquinaverunt vestimenta sua. i. corpora, & non delebo nomina eorum de libro vitæ.
- Apo. 3.** Octava est cæli ornatus, & pulchritudo. Eccl. Species cæli, gloria stellarum. i. virginum quæ dicuntur stellæ: quia de die non lucent, sed in vespere incipiunt apparere: idest in præsentia latent, sed in fine apparebunt quid sunt. Ioh. Filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus.
- 1. Io. 3.** Nona est perfecta Christi assimilatio. Apo. Virgines enim sunt, & sequuntur Angelum quocumque ierit.
- Ap. 17.** Decima est novi cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt. Apoc. Cantabunt Sancti canticum novum. Psa. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? idest in carne corrupta?
- Ap. 13.** Undecima est maioris fructus promissio. Nam fructus trigessimus permittitur coniugatis: sexagesimus viduis: centesimus autem virginibus. **Matth. 20.**
- Ma. 20.** Duodecima est duplicis coronæ adeptio. Nam ipsis debetur aurea, & aureola, 1. Machabe. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Facies quæ est nobilior, & altior pars corporis signat corpus virginale, quod est nobilius, & altius membrum ecclesiæ: quam ornauerunt non tantum corona una, sed coronis aureis. Autem enim pro charitate, & aureolam pro virginitate recipiant, hæc licet competant etiam aliis virginibus, tamen singulariter competunt etiam Beata Mariæ, Et ideo tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim

eius capitis eius, quia ipsa est omnium virginum primiceria, & Regina.

Auari proteruitas, Auaritiaq; malignitas, Diaboli rapacitas, superbia granitus aperitur, quia singula in Amphoram pluribus talentis in ore continentem, in mulieres milui alas habentes a Dno Zacharia praescriptas ostenduntur. Cap. V.

Zach. 5. **A**uaritia assimilatur illi amphorae quae per visionem imaginariam Zach. propheta vidit eum propheta petiisset ab angelo, Quid est hoc, quod egreditur, angelus respondit, Hae est amphora egrediens; & dixi, haec est oculus eorum in vniuersa terra. & ecce talentum plumbi portabat. & ecce mulier vna sedes in amphorae medio, & dixit, haec est impietas. & proiecit eam in medio amphorae: & misit massam plumbeam in os eius. Et ecce duae mulieres egredientes & spūs in alis earum, & habebant alas quasi milui, & eleuauerunt amphoram inter caelum, & terram, & infra subditur, Ista deferunt amphoram, ut edificetur ei domus in terra Sennaar. Et stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam. Hae. n. visio moraliter secundum verbum Greg. sic exponitur, quia per amphoram intelligitur avaritia, quae. i. velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet. hae etiam dicitur oculus eorum in vniuersa terra. Tum quia avaritia intendit solum circa visibilia, & terrena. psal. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Tum, quia avaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa caelestia clausos. Vnde licet sint hebraeae, & ex eis in bonis: tamen in malis sunt peruires, & astuti. Per talentum autem plumbi intellexit avaritiae grauitas. Aggrauat enim avaritia grauitate & vehementer cor avari. psalmus Filij hominum usque quo graui corde &c. Quod autem mulier, id est impietas in medio amphorae sedere dicitur, significat, quod avaritiae semper impietas tenetur. Sed quod massa plumbea in os eius mittitur, signat, quod impietas avaritiae peccati sui pondere grauatur, vel forsitan significat, quod in avari vultu lingua dominatur: quia propter lucrum dicunt mendacia, & peruria, & huiusmodi. Per duas autem mulieres intelliguntur duo vitia impietati avarorum coniuncta, scilicet superbia, & vanagloria: quae in aliis, id est operibus suis dicuntur habere

re spiritum malignum. quia scilicet in actionibus suis, Sathanae voluntati deferunt. de quo dicitur i. Mat. Cum imundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quarens requiem. Vnde earum alae dicuntur esse sicut milui, qui semper student rapinae pullosum, & ideo Diabolum designat, qui semper incendit ad rapinam bonorum, & captiuitatem paruulorum, id est humilium siue debiliu. Vnde superbi, & vana gloriofi habent alas ad modum milui, quia scilicet eorum opera similia sunt operibus Diaboli. Quod autem hae mulieres eleuauerunt amphoram, significat, quod superbia, & vanagloria eleuant animam ad appetitum, & ambitionem bonorum, & dignitatum, & sublimium. Dicit autem, quod tenebant amphoram inter caelum, & terram, quia illud, quod inter caelum, & terram est ima deserit, sed ad superna nimis pertingit. Et ideo superbia, & vana gloria ita mentem eleuant, ut quoslibet proximos quasi despiciendo delectant, & alta gloriando petant, ita quod nec in proximis & qualitate fraternitatis tenent, nec ad summa pertingere praevalet. Per hoc autem, quod ei domus in terra Sennaar constituitur, scetor siue abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur siue vocatur Foetor eorum. Nam sicut bonus odor ex virtute, ita e contra erit foetor ex vitio. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Vnde quia quodlibet malum per avaritiam generatur: idcirco dignum est, ut domus avaritiae in foetore constituitur.

Item Sennaar vallis est laetissima, quae pro confusione mentium, & linguarum Babylon dicta est. Vnde, quia per avaritiam, & impietatem omnia mala centum est exurgere merito hae in Babylone perhibentur habitare.

Equis in Dni Ioannis visione descriptis, carnes homines comparantur, eorumque significationes praecursum interpretantur, & tandem malorum principum mores, & luxuria dāna describuntur. Cap. VI.

Carnales homines assimilantur equis in visione beati Ioannis imaginaria, quae habetur Apocalipsis. 9. ubi dicitur. Vidi equos in visione, & qui sedebant super eos habebant loricas igneas, &

Liber Septimus

iacinctinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus, & sulphur. ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & fumo, & sulphure, qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & in his nocet. Per equos istos intelliguntur homines carnales, qui non rationem, sed sensualitatem sequuntur, & carnem. Vnde psalm. Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Equites autem sedentes super eos, sunt demones, qui dicuntur habere loricas igneas, in quantum inflammant ad auaritiam, & designatur auaritia per loricas: quia totum corpus ecclesie quasi regit. Nam a maiori usque ad minorem, a propheta usque ad sacerdotem omnes auaritie student.

Psalm. 31.

Iere. 6.

Item iacinctinas in quantum eleuant ad vanitatis superbiam. Iacinctus enim colorem habet aerium, & designat vanitatem.

Item sulphureas in quantum inficiunt perfectentem luxuriam. Et bene hæc lorica i. vitiorum a maturatione dicitur esse equorum, idem demonant, quia talibus vitijs ecclesiam impugnant, vnicuique suggerendo id ad quod ipse animam magis videtur esse procliuum. Consequenter describuntur peccata maiorum, i. principum & patrum carnalium. quia dicit, quod capita equorum, id est principes, & rectores maiorum, erant tanquam capita Leonum. Glosa, quia laniant & terunt laniant per crudelitatis violentiam, & terunt per carnalis luxuriam. Sunt enim multi rectores carnales, & crudeles: sed quia non solum in se mali sunt, sed etiam subiectos ad malitiam impellunt, & cogunt, subditur, quod de ore ipsorum, sive imperando, vel suadendo, vel comminando, vel regendo, procedit ignis auaritie, fumus superbie, & sulphur luxurie. Et ab his tribus plagis, id est vitijs occisa est spiritualiter tertia pars hominum, id est omnes reprobi. Nam prima pars est innocentium: secundum penitentium: tertia reproborum, in peccatis istis perseverantium, & hi soli occiduntur sive de igne auaritie, sive de fumo superbie, sive de sulphure, id est rectore luxurie, datum, quod de ore ipsorum procedat, id est quamquam etiam ad

taliam a maioribus inducatur sive verbis, sive exemplis: his enim duobus modis possunt etiam maiores inficere minores sive verbis precipiendo, aut etiam suadendo. Et ideo iubetur, quod potestas equorum in ore ipsorum est, s. principum precipientium, aut suadentium, sive ex ipso post se trahendo, & quantum ad hoc subdit, & in caudis eorum, id est in exemplis, vel ore, dicit quantum ad maiores precipientes, & monentes: in caudis quantum ad minores offendentes, & eos sequentes. Vel per os intelligitur gula, Ecclesiastici. Omnis labor hominis in ore eius, sed ei anima non impletur. Per caudam vero intelligitur luxuria. Vnde legitur, quod Santon accepit trecentas vulpes, & caudas earum ligauit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne incendit, diuisitque, huc, & illuc discurrentes. In his duobus vitijs multum consistit potestas diaboli, & ministrorum eius, quia per hæc duo vitia precipue corrumpuntur. Sed subditur, quod caudæ eorum similes erant serpentibus: quia luxuria a principio habet voluptatem, sed postea poenitentiam: & ideo assimilatur serpentibus, qui ut dicit glosa, blandiuntur in facie, & occulte immittunt venenum. sed istæ caudæ habent capita in quibus nocent. Et hæc sunt exempla malorum, quibus minores corrumpuntur, & occiduntur sequentes, sive in luxuria, sive in auaritia, sive in quocunque alio vitio.

Eccl. 7.

Iud. 13.

Merces digne operantibus parata, qualis quantang, existit, in quatuor Abraham p. omissionem agnam ac iustissimam esse auctoritatis, & ex eo plus perspicitur ac quemadmodum virtutibus sit vacandum, definitur. Cap. VII.

Confortat Deus hominem ad bene operandum, promittendo premium, & certificando de eo. Cuius exemplum apparet in illa visione Abraham, in qua primo promittitur premium, quia dicit, quod factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens, Noli timere Abraham, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Dixitque Abraham Domine deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, filius pcuratoris domus meæ iste damascus Elyezer. Addiditque Abraham, Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit, Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens, Non

Gen. 15

1. Cor. 3.

Non erit hic hæres tuus: sed qui egreditur de utero tuo, ipsum habebis heredem. Eduxitq; eum foras, & ait illi, Suscipe ege-
lū, & numera stellas, si potes. & dixit ei,
Sic erit semen tuum, dixitq; ad eum. Ego
dominus, qui eduxi te de Vr Chaldaeorū
vr darem tibi terram istam, & possideres
ipsam. In quibus verbis aduerte, quod do-
minus ad confortandum Abraham fecit
ei quatuor promissiones, de quibus Apo-
stolus: Abraham dixit sunt promissiones &c.

Gal. 3.
ait: Abraham dixit sunt promissiones &c.

Prima fuit de mercede operis, cum di-
xit, Noli timere, &c.

Primo eum confortat, excludendo ti-
morem, Noli inquit timere.

Secundo eum securat, promittēdo pro-
tectionem. Ego, inquit, protector tuus,
Psalmus: Ego sum in Deum protectorem.
Psalm. 4.
Psalm. 55.
& vere timere non debent, qui talem pro-
tectorem habent. Psalmus: Dominus mihi
adiutor, non timebo quid faciat mihi
homo.

Tertio eum lætificat proponendo mer-
cedem. Sed attende qualem mercedem
promittit bene operanti in persona Abra-
hæ: quia mercedem certam: Quia ego, scilicet
qui decipere, vel fallere non possum.

Item mercedem propriam, quia mer-
ces tua. Sic enim est omnium generaliter
ut sit etiam cuiuslibet singulariter.

Item mercedem copiosam, quia ma-
gna nimis. Nam nec oculus vidit, nec
auris audiuit, nec in cor hominis ascendit
quæ præparauit Deus diligentibus se.

1. Cor.
2.
Secunda promissio fuit de successione
hæredis: quia dixit ei dominus: Qui egre-
diatur de utero tuo, ipsum habebis hære-
dem. In quo signatur, quod datur unicui-
que illa hæreditas ex propriis meritis non
ex alienis. Nam meritum hominis est ei
sicut filius, cui debetur hæreditas. Vnde
Apostolus: Vnusquisque propriam mer-
cedem accipiet secundum suum labo-
rem & loquatur de adultis, secus est de
parulis.

1. Cor.
3.
Tertia promissio fuit de multiplicatio-
ne seminis. Dixit enim: aspice cælum,
& numera stellas si potes. Sic erit semen
tuum. Per stellas cæli possunt intelligi
angeli, qui sunt in cælo. Per semen vero
meritum vitæ, ex quo, & colligantur fru-
ctus mercedis ecclesiæ. Tunc enim semen
hominis ad modum stellarum cæli multipli-
catur, quid homo per vitæ meritum in
cælo angelis æquatur. Vel quia stellæ
cæli sunt incorruptæ, lucidæ, magnæ, &

ramen in apparentia paræ. Tunc enim
semen hominis ad modum stellarum cæli
multiplicatur, quando meritum operum
eius est incorruptum per intentionem, lu-
cidum per discretionem, magnum per di-
lectionem, sed apparentia paræ per hu-
militatem.

Quarta promissio fuit de terra, promis-
sionis. Vnde dicit, Ego dabo tibi terram
istam, & dabo illi iter
ram istam. Terra ista, est corpus, quod
tunc pacifice possidet vit iustus: quando
per diuinam gratiam est de Vr Chaldaeo-
rum eductus, id est de incendio carnis.
Chaldaei enim sunt motus carnis: quorū
Vr, id est incendium est concupiscentiæ
inflammatio: a qua nisi homo diuina gra-
tia eruat, non potest terram corporis
sui pacifice possidere.

Secundo Abraham certificatus est per
sacrificium, scilicet de promissione implenda.
Petiuit enim signum non ex diffidentia
promissionis, sed scire volens modum im-
pletionis, dicēs: Vnde scire possum, quod
possessurus sum eam? Et tunc iussit, ut of-
ferret sacrificium, ut in ipso sacrificio si-
gnum acciperet. Vnde præcepit ei, ut im-
molaret vaccam, & capram, & arietem, &
omnia trima, & insuper turturam, & col-
umbam, qui sequenti mane accepit om-
nia hæc, & diuisit per medium, & utraq;
partes contra se alitius fecit ponere, aues
autem non diuisit: descenderuntq; volu-
cres cæli super cadauera, & abigebat ea
Abraham. Cumq; Sol occubisset, sopor
intrauit super Abraham, & horra magnus,
& tenebrosus inuasit eum, & illud erat ali-
qua pars signi dati. Hoc ergo est sacrifi-
cium iustitiæ, quod Deo offerri debet.
Nam in vacca significatur obedientia, &
hæc debet esse trima, siue triennis, scilicet per
subiectionem triplicis humilitatis, videlicet
superiori, patri, & interiori, scilicet enim
debet nos implere omnem iustitiam.
In capra vero significatur puritas, quia chæ
debet esse triennis, secundum tria. In quibus
consistit puritas, scilicet in dolore confitenti-
nis, in pudore confitentiis, & in iustitia
satisfactionis. In ariete vero intellitur sim-
plicitas, quæ etiam debet esse triennis, quia
est triplex genus simplicitatis contra tri-
plex genus duplicitationis, scilicet hæresis, & hy-
pocritis, & ambitionis. Triplex hæresis
immiscet falsa veris. Duplex hæresis
erilis, bona malis, honesta inhonestis.
Duplicitas ambitionis tendit ad duplicem
finem:

Liber Septimus

finem, flueri temporalis, & pramij celestis, volens duobus dominis seruire: sed diuisit Abraham ea per medium. Nam obsecantia diuidenda est, vt fiat in his s. quæ sunt secundum Deum, non cõtra Deum. Similiter pœnitentia eũ diuidenda, vt fiat cum discretione, ita, vt sit rõnabile obsequium nostrum, & occidat Hædom in Valle saluarum, vt sic occidatur concupiscentia, q̃ nutriatur natura. Nam omnis victima est sale salienda: quia, in omni opere est discretio adhibenda.

Item simplicitas diuidenda est, vt non sit fatua, sed religiosa, vt sit sanctitas, nō fatuitas, vt sit simplicitas columbæ cum astutia serpentis, ne sit sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Sicut enim mulus cui insidebat Absale, ipsum detulit in suspendium: sic fatua simplicitas multos precipitat in infernum. In columba autem designatur charitas: quia columba felle caret, & gregatim volat. In turture vero designatur castitas. Sed has aues Abraham non diuisit: quia charitati & castitati ab omnibus, & omni tẽpore est insistendum. Nam castitas competit non solum virginibus, & viduis, sed etiã suo modo coniugatis. Vel ideo fit diuisio animalium, & non animi. Quia per animalia intelliguntur, actiui, quorum sollicitudo diuiditur ad multa: sed per aues intelliguntur contemplatiui, quorum tota intentio fertur in vnum. psalmus. Vnã peni ad domino &c. Vnde Dominus dixit Marthæ, Turbaus erga plurima: hoc quãrum ad actiua. Porro vnum est necessarium: hoc quantum ad cõtemplatiua. Vel in turture significatur vita solitaria, quia turtur soliuga in solitudine gemit, sic solitarius debet gemere luctu pœnitentiæ. Hier. Non sedi in consilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ sedebam solus: quoniam comminatione repleti me. habens enim præciosum balsamiliquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominum. Sene. Vbi plus est populi, ibi plus est periculi: cum inter homines sui, minor homo reclinat. Ose. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Moysi locutus est De⁹ non in palatio, sed in deserto. Cæcus à domino extra turbam illuminatur. Puella mortua in thalamo eiecta turba resuscitatur. Non enim in commotione domus Clausæ erant oues in arca, quia opera spiritualia debent claudi in conscientia.

In columba vero, quæ gregatim volat, significatur religio in congregatione viuentium, qui debent ad modum colubæ carere felle inuidiæ.

Item non rostro detractionis percuteræ, nec venenum infamationis siue litis in ore, sed ramum oliuæ, i. verbum pacis portare ad chorum, refectoriũ, & alia communia gregatim simul incedere, iuxta riuos aquarum, idest scripturarum residere, & ibi vmbra accipitis, idest temperationem diaboli præuidendo declinare. Hac columbina simplicitas tantum Deo placet, vt Spiritus sanctus in specie alterius animalis noluerit apparere. In hac autem duplici aue, idest vita, consistit omnis perfecta religio. Vnde euidam quærenti quam religionem deberet intrare, respondit quidam: Nescio, an esse velis turtur, an columba. Sed in vitæque vita cauendum est ne diuidatur, & dispergatur per vanam gloriam, s. ne opus volat ad Deum, & introitio ad mundum est. Vnde in Leuitico præcipitur, si offeratur turtur, vel colubæ, q̃ confringatur ascella ne possit euolare: quia si qua sunt in ligiosis opera virtutum, occultanda sunt: non ad fauorem hominũ propalanda. Vnde si ex operibus bonis supererescit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad euolandum, & fugiunt, vt nobis non p̃ficiant: sed eas confringere debemus dicentes nobis, Quid habes, quod non accepisti? Super hoc autem sacrificium dicit, q̃ descenderunt volucres, sed abigebat eas Abraham. Sic tu ad auferendum impedimenta spiritus sacrificij, scilicet orationis deuotiæ, abige aues, idest importunas cogitationes. Vnde Grego. Sæpe in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerunt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare contendunt. Vnde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aues pertulit, quas studiosè abegit, cuius nos exemplo dum vota cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubuisse Sol sopor inuit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. Sæpe enim post sacrificium boni operis, vel deuotiæ & feruentis orationis (ne p̃elationem mens eleuetur) occidit Sol, id est extinguitur fetuor deuotionis, & irruit in animam sopor torporis, ita, vt anima

Psa. 31.

Psal. 25
Luc. 10

Hic. 25.

Sen.

Ose. 2.

Grego.

anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quædam tenebra timoris & dubitationis eam inuadat. Et hoc facit Deus, ut ipsam in humilitate conseruet, ne fructum sacrificij, i. boni operis meritum per elationem perdat.

Scala Patriarcha Iacob seu contemplatio iure assimilatur) mysteria omnia patet, ex quibus contemplatiuorum virtus, contemplationisq; gradus, & perfectio demonstratur, atque Dei visiones diuersimoda interpretari declaratur.
Cap. VIII.

Contemplatiua vita qualis esse debeat ostenditur per exemplum in **Ge. 28.** somnio Iacob, quod describitur Gen. 28. Vbi dicitur, quod vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum, & angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam: & dominum innixum scalæ dicentem sibi, Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo. Eritque semen tuum quasi pulvis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & septentrionem, & Meridiem. In quo quidem somnio primo tangitur contemplatiuorum virtus, quæ est charitas. Hæc enim scala est per quam ad cælos ascenditur: hæc ex vna parte stat super terram, scilicet quantum ad amorem proximi. Alia autem scilicet summitas attingit cælum, scilicet amor Dei: vtraque enim pars pertinet ad vitam contemplatiuam. Vnde Beda dicit, q̃ contemplatiua vita, est amorem Dei, & proximi tota mente retinere. Vel hæc contemplatiua scala, est scriptura diuina, quæ quidem stat super terram in quantum est practica instruens de humanis: sed summitas attingit cælum in quantum est speculatiua instruens de diuinis. Vel tangit terram quantum ad testamentum vetus, in quo promittebantur temporalia. Cælum vero attingit quantum ad nouum, in quo promittuntur celestia. Huius scalæ duo latera, sunt sensus literalis, & spiritualis. Sunt etiam huius scalæ duodecim interscalaria, q̃ oportet predicatorum siue contemplatiuorum ascen-

dere, scilicet confessio, oratio, gratiarum actio, intellectus, persecutio, dubiorum inquisitio, litteræ expositio, prædicatio, prædicandi discretio, scilicet prouectus aliarum virtutum inuina; æternæ pœnæ comminatio, gloriæ promissio, prædicationis oblectatio, constantis fortitudo, in prosperis, & aduersis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apost. Omnis scriptura diuinitus inspirata &c. Vel sicut suo speculo in quo a contemplantibus aspiciunt, & cognoscuntur. Corinth. videmus nunc per speculum &c. Quidam autem dicunt, quod scala per quam maxime ascendunt viri contemplatiui, & deuoti homines, est crux Christi: hæc licet fuerit super terram materialiter erecta, virtualiter tamen fuit vsque ad cælum porrecta: quia per ipsam nobis est cæli latus aperta. Duo autem latera scalæ huius, fuerunt duo principalia ligna eius, vnum per altum, aliud per transversum. Gradus huius scalæ sunt pœnæ quas Christus sustinuit, scilicet in capite spinarum coronationem, in facie sputorum scordationem, in manibus clauorum confixionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ aperitionem, in pedibus clauorum perforationem: in quibus omnibus anima deuota, & prudens miranda contemplatur. Huic scalæ innixus est Dominus in passione: sicut homo nixitur suo cubiculo, quia in ea dormiuit post mortem. Vel scala hoc, ut quidam exponunt, est claustraliu penitentia, cuius duo latera sunt vilitas, & asperitas, per vilitatem, nec gloriam affectant, nec ignominiam formidant; per asperitatem verò mollia contemnunt, & molestias paripiunt. Hæc scala stat super terram habitatione, & attingit cælum conuersatione: gradus eius autem sunt septem virtutes, quæ enumerantur. 2. Pet. Vos, inquit, curam omnem sub inferentes ministrare in fide vestra virtutem. In virtute autem scientiam, in scientia autem abstinenciam. In abstinencia patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis charitatem. Huic scalæ innixitur dominus, sicut exemplar suo exemplato: quia ipse dedit exemplum viuendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alij autem exponunt, q̃ hoc scala est beata Virgo, quæ super terram fuit per eorum

2. Th. 2

1. Cor. 13.

2. Pe. 1.

Libri Septimus

primum mundanorum coelum attingens suscipiendo Deum. Tunc enim inclinavit corios, & descendit. huius scalæ latera sunt humilitas, & obedientia gradus fuerunt in ea donorum, & virtutum. huic infixus est dominus sicut suo thalamo in incarnatione. psalmus. Ipse tanquam

Psalm. 18.

sponsus procedens de thalamo suo. Secundo tangitur in hoc somnio Iacob contemplatiuorum motus. Motus enim contemplationi, triplex est secundum Dionysium, rectus, & obliquus, & circularis. Rectus ergo motus tangitur per angelorum, id est contemplatiuorum ascensum, obliquus tangitur per descensum, qui ille, qui ascendit sursum, cum descendit, motum suum reflectit, & obliquatur a sursum in deorsum. Motus autem circularis tangitur, cum subditur, Dilataberis ad orientem, & occidentem, septentrionalem, & meridiem. Per has quatuor partes coeli circulariter sol mouet. Igitur isti angeli sunt contemplatiui, & spirituales, qui sunt quasi homines celestes, & angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius. Qui vult per scalam ascendere, oportet, quod manibus, & pedibus teneat manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, ut alii exponunt, isti angeli sunt prelati, qui ascendunt per contemplationem, & descendunt per actionem. Vel angeli sunt predicatorum, qui quandoque debent ascendere predicando sublimia, quandoque descendere predicando humilia. Sequitur motus tertius, qui dilataberis ad orientem, scilicet per originem virtutum, & occidentem occasum vitiorum, ad meridiem per feruorem affectionum, ad septentrionem siue aquilonem per expugnationem diabolicarum suggestionum.

Tertio, tangitur contemplatiua vite fructus cum dixit dominus, Terram in qua dormis, tibi dabo, Terra enim hac celestis patria est, in qua erit perfecta quies secundum illud, In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Unde in hac terra debet caput nostrum, id est mens tanquam in puluinarum se ponere, ut quiescat a temporalium cura. Hanc dabit nobis deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur, & conuersamur. Gene. 17. Dabo tibi terram peregrinationis tue. Quia vero in praedicto somnio dicitur, quod Iacob vidit innoxum scalæ dicentem si-

bi, &c. Notandum est, quod (sicut dicunt seniores interpretes) apparitio domini in somniis potest habere variam expositionem, vel significationem. Nam dominus per somnium aliquando apparet ut tacens, aliquando vero ut loquens, aliquando vero ut patiens. Quando igitur alicui per somnium dominus apparet, ut tacens, & nihil loquens, si ille, qui hoc vidit peccator est, significat, quod conuertatur ad Deum, & uiuet in prima dies suos. Si vero sit iustus, & sanctus, significat, quod glorie eius augmento apud Deum proficiet, gaudium habiturus. Si vero talis qui hoc videt sit homo in potestate constitutus, puta rex, vel princeps, significat, quod in uerget gaudium, & victoriam de inimicis. Quandoque vero dominus per somnium apparet, ut alicui loquens, & tunc siue loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem, sicut locutus est hic Iacob, siue aliquid pertinens ad conuersionem, sicut aliquando loquitur peccatoribus, siue ad confortationem, sicut aliquando loquitur iustis tribularibus, & in afflictionibus positus, vel alio quocunque modo loquitur, quicquid dicit tenendum est. Quandoque vero dominus in somniis apparet, ut crucifixus, vel imago ipsa crucifixi, & tunc, (ut dicunt) signat patientiam, & victoriam in tribulationibus. Unde si quis videat in somnio se adorare imaginem domini nostri Iesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, si quidem rex est, & ipse inueniet victoriam de inimicis, & gaudium in gloria sua. Nam crux post crucifixionem Christi maximas victorias designat, & omnis calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo videat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellauerit obtinebit. Sed si solum videatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudium, vel victoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quod ille, qui in somnio apparent sine auro significant euentum rerum potius. Nam ille, qui apparent cum auro quandoque tribulationem portendunt. Hæc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantum, non asserendo hic pono: an vera vel falsa sint, fateor me nescire. Dicit Aristoteles, quod neque est eis totaliter credendum, neque totaliter discredendum. Et ideo euenientia somnia (ut ipse dicit) neque idoneum est contemnere, neque oportet ab eis facile persuaderi, præcipue, quia spiritus mendax

Arist. de som. & vigi.

dax plerunque in visione, vel somnio, ut possit decipere hominem in forma Christi legitur apparere. Sic enim beato Martino per exteriorum visionem sensibiliū in forma Christi apparuit purpuratus, quem tamen ille per ipsum cognouit atque confudit. in vitis quoque patrum referitur, quod monachus quidam audiens facta magna Moysi, coram ipso cepit eum præferre Christo, qui sequente nocte per somnium vicit. Moysen eum ehora angelorum stantem in vestibus albis, Christū vero nigris indutum vixit in choro hominum: propter quod insipiens monachus a hunc Christi deposuit, & factus est ludas.

Corporis Christi in sacramento, quod siquidem illi libro inuenitur, & fuit scriptum a Domino Ioanne praxio, comparatur, fuit enim arcana maxima adiuuacionem afferent a naturalibus exemplis elucidatur. Cap. IX.

Apo. 5. **C**orpus Christi sub sacramento assimilatur illi libro quem vidit Ioannes. Vnde, inquit, librum, quod erat scriptus intus, & totis signatum sigillis septem. Hic corpus Christi liber intus scriptus, quia videlicet in se continet consolationes, & suauitates notabiles, & mirabiles. Et iterum scriptus foris, quia sacramentis visitabilibus regitur, signatum autem sigillis septem, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi.

Primum est, quod fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur a quibusdam exemplum, sicut cognitio mea, mediante voce, hic tua manens mea.

Secundum est, quod tanta magnitudo sub tam parua specie tota latet. Et ponit quidam exemplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons magnus recipitur, vel videtur.

Tertium est, quod totum corpus per os hominis intrat non diminutum eadem potentia, (ut quidam dicit) quia eluso vtero de Virgine exiuit, & etiam de sepulchro.

Quantum est, quod comeditur non consumptum, & non ciuilum. Et ponit aliqui exemplum in sensu visus, sicut viror herbarum ab oculo videntis quasi quidam eius cibus suscipitur, nec tamen ipsa herba minuitur, vel diuiditur.

Quintum est, quod ab imminendis tigitur sine contagione, sicut lumen solis recipitur in se fixa, nec tamen fixatur.

Sextum est, quod a pluribus sumitur, & in pluribus locis conuicitur, nec tamen augetur, vel minuitur: sicut si multa candela ab una accendantur, illa una propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimum est, quod est ibi quantitas sine quanto, cuius exemplum proprie non est in natura date, vel aliquid reperiunt.

Demonum, qui iure locustis in Dni Ioannis visione descriptis assimilantur, elatio, tentatio, permissa eorum a Domino potestas, malitia re frenatio, signa, Thau, & quatuor Angelorum super quatuor terra Angelos assistentes signa, fectio, mire explicatur. Cap. X.

Demonum assimilantur illis illocustis, de quibus agitur in visione sancti Ioannis in Apoc. Vbi dicitur vidisse, quod exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terre: & præceptum est illis. ne laederent fructum terræ, nec omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent lignum Dei in frontibus suis. Vbi primo nota demonum elationem per similitudinem locustarum: assimilant. n. demones locustis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum salunt; & sic demon per superbiam. Isa. In cælum. Isa. 43. conscendat &c.

Item propter casum ruinæ: quia locusta post saltu nimia cecidit. Isa. Quomodo. Isa. 14. cecidit de cælo Lucifer &c.

Item propter continuationem malitiæ, quia notatur in longitudo crurum posteriorum, quia semper in malitia perseuerant.

Secundo autem de demonum tentatione: quia exierunt in terram, id est tentandū homines. & dicitur exire, scilicet a Dei ordinatione, Deus. n. tentationes nostras ordinat: bonū nostrū, & profectus: sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrā profectū, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cælo, ubi creati fuerunt; scilicet de empyreæ: quia fuerunt eieci per superbiam in terrā id est ad tentandū homines, qui habitant in terra. eos enim, qui sunt in cælo tentare vel moicitare non possunt. Vnde pars eorum relicta est in hoc aere caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertio considera diuinam permissionem, quia data est illis potestas, & tentandi

N u p. mal.

Liber Septimus

permissu. Greg. Licet diabolus afflictio-
nem iustorum semper appetat, tamen si
ab Auctore nostro potestatem non acci-
pit ad tentationis articulum, nullatenus
conualescit. Sequitur: *ut habent p̄stem*
scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glosa
dicit) facie blandiuntur: sed cauda pun-
gunt occulte. Et ita faciunt demones te-
tantes: quia a principio porrigunt dele-
stationem, & in fine inducunt cruciatū,
& afflictionē: & sicut nō sentitur pūctio-
neus, sic nec pūctio scorpionū, sed po-
stea paulatim effunditur per totum cor-
pus, & moritur pūctus. & sicut de ep̄i a
demonibus quando peccant, non sen-
tiunt deceptionem, sed tandem misera-
biliter puniuntur. Prouer. Fauus distillās
labia meretricis, & nitidius oleo guttur
eius: nouissima autem illius amara quasi
abiynthium.

Prou. 5

Quarto nota diabolicæ malitiæ refrā-
nationem, quia p̄ceptum est illis, ne le-
derent &c. Et hoc p̄ceptum, est damo-
num refrāctio, ne tantum nocēat quan-
tum vellent, vel quantum possent si per-
mitterentur, quia nullus eis posset resiste-
re. Restringitur autem eorū potestas con-
tra electos, & saluandos: quorum qdam
sunt incipientes, & isti intelliguntur per
scorpiōes, qdam vero perfecti, & isti p ar-
borem designantur. Et nota, quod nō di-
xit, ne eos percuterent siue tangerent:
sed ne eos laderent: quia Sancti, & percu-
tiuntur interdum exterior, & tanguntur,
interius, sed dum tentantur, sed non lādū-
tur in mentibus. s. vt peccatis cōsentiant:
vel vt finaliter pereant. Iob. Dixit domi-
nus ad Sathan. Ecce in manu tua est: ve-
rantamen animam illius serua. Et p̄sta-
tia designantur tres ordines saluandorū,
s. Noe, Daniel, & Iob, idest coniugati, qui
terra adherent, & designantur per sce-
rum: Et continentes, qui virorem corpo-
ris seruant, & ideo designantur p viride.
Et p̄lati, & designantur per arbores qua-
rum rami refrigerium p̄stant alijs. Est
ergo sensus. P̄ceptum est illi, s. damo-
nibus i coarctata est potestas eorum, ne
laderent totum terrā, i. coniugatos in
anima, sed in corpore affligant, & inter-
cum corporalia auferant: neque oē viri-
des, i. continentes, virore pudicitie viren-
tes, neq. omnem arborem, i. p̄latos foliis
verborum suorum alios sanantes, &
fructibus operum saluantes, umbra exem-

Iob. 2.

plorum, vel consolatione alios recrean-
tes: nisi tantum homines ab humo di-
cto, i. carnales. 1. Cor. Cum sit inter vos
zelus, & contentio, nonne carnales estis, 1. Cor.
& s. hominem ambulatis? qui non ha-
bēt signum Dei in fronte sua, i. in aperto
hoc signum est Thau, quod habet figurā
crucis, & est vltima littera in alphabeto
Hebræorum, & nominatur siue interpre-
tatur confirmatio. Vnde significat ipsam
finalem p̄nitentiam, quæ confirmat ho-
minem in bono: hoc autem signo liberā-
tur oēs, q illud habent. Ezech. signa Thau
super frontes virorum gementium, & do
lentium super cunctis abominationi-
bus, quæ sunt. Et infra: Omnem sup quē
videris Thau, ne occidatis. Et hoc signū
debet haberi nō solum in corde, sed etiā
in fronte, vbi est locus erubescētiæ, &
et locus manifestus, vt s. non erubescat
homo facere p̄nitentiam aperte, & no-
men Christi aperte p̄dicare.

1. Cor.

Ezech. 9.

Itē demones conantur maximē impe-
dire p̄dicatores, quod ostenditur ex vi-
sione beati Ioānis, quæ habetur in Apoc.
vbi dī. Vidi quatuor Angelos stantes sup
quatuor angulos terræ, tenentes quatuor
vērōs terrę, ne flarent super terram, neq;
supra mare, neque supra vllam arborem.
Per istos quatuor angelos intelliguntur
vniuersi demones, q dicuntur quatuor
propter naturam numeri, qā quaternā-
rius multum diuisibilis est, & ipsi nō in-
tendunt nisi diuisionem facere.

Apoc. 7

Item quaternarius non est numerus
solidus, sed superficialis.

Item suggestio demonum superficialis
est, non habens soliditatem.

Item dicuntur quatuor, qā Euangelia
impugnant, & quatuor vitia p̄cipue
suggerunt dum tentant. vel qā per qua-
tuor partes mundi fideles tentant. Vnde
sequit stantes super quatuor angulos ter-
ræ, i. in quatuor partibus mundi immorā-
tes, vt omnes tentent. vel hoc dī, qā ipsi
demonēs laborant, vt ponant homines
in angulis, i. in sordibus peccatorū. Nam
in angulo sunt sordes. vel in angulo du-
plicitatis. Sequitur, Tenentes quatuor vēr-
tos, idest tenentes, & impediētes oēs p̄-
dicatores ecclesię, qui dicuntur quatuor,
quia debent habere quatuor virtutes lu-
sticię, fortitudinem, temperantiam, &
prudentiam: vel doctrinam quatuor Euā-
geliorum, quæ significatur, Gene. 1. per
quatuor flumina paradisi, vel quia de
Gene 1
bent

bent predicare per quatuor climata mundi. & dicuntur venti, quia nubes, idest peccatores in pluuia lachrymarum dissoluntur.

- Item quia terre humiditates desiccant, idest carnis voluptatem, & mentis cupiditatem. & de his quatuor ventis dicitur: Qui facit ventis pondus, & aquas apponit in mensura. Sequitur, ne flarent super terram, idest super illos, qui ad modum terre sunt arabiles vomere predicationis, & susceptibiles diuini seminis, neque super mare, idest super fluidos, & instabiles, neque super vllam arborem, idest super illos, qui ad fructificandum sunt habiles: quasi dicat demones conati sunt, & nunc conantur quoti die impedire predicatorum, ne predicent neque bonis, neque malis, neque ad exhortationem bonorum, neque ad reuocationem malorum. Sciunt enim demones quod nil adeo prodest sicut predicatio verbi Dei. Glosa, in tempore tribulationis nihil magis necessarium, quam predicatio verbi Dei. Ideo nititur diabolus eam demerere in omni loco. Econtra autem dominus sub similitudine eius quatuor ventorum vocat predicatorum, ut predicent. Ezech. A quatuor ventis venit spiritus, & insuffla super interfectos illos, & reuiuifcant.

Vari ac contemplatiui Ecclesie Doctores, Christi imitatores, quatuor animalibus ab Ezechiele descripti, ac foris Angelo a Ioanne, nec non i candelabro aureo a Zacharia praefato, per doctissimas variasq. eorum expositiones comparantur, quasque conditiones sapientes, ac prelati habere debeant, aperitur.

Cap. XI.

- D**octores non testamenti assimilantur illis animalibus, quae describuntur in prima visione libri. Ezech. Vbi dicitur, Et de medio eius similitudo quatuor animalium &c. In cuius visionis serie introducuntur haec animalia, ut copulata, ut figurata, ut pennata, ut moia, & ut inflammata. Ostenduntur ergo primo fuisse copulata, quia quatuor. Vnde dicit, quod de medio ignis, sicut, Grego. exponit, quia supra praemisera. Et ignis inuoluens similitudo quatuor animalium.

Primo ergo considera tria, primo locum, qui congruit sanctorum doctorum probationi. Locus enim originis siue egressus sanctorum Doctorum, est de medio

ignis, scilicet tribulationis siue persecutionis. Ecclesiastici. Vasa figuli, idest Doctores Christi probat fornicationis saluationis. sic enim astant, ut per impatentiam non desistantur, Ecclesiastice. In medio ignis non sum astant, dicit Doctorum ecclesia. Et ideo dicit in Prover. quod doctrina vini, idest vitulis Doctoris per patientiam nescitur, Greg. Tanto minus vnusquisque ostendatur doctus, quanto minus patiens. neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si viuendo nescit aduersa aequanimiter tolerare. Perfecti enim Doctoris est sic aliorum hominum improbitatem patienter sustinere, ut se nouent ab iniquis sapienter obseruare: neque enim propria munditia sine tolerantia sufficit, neque tolerantia sine munditia valer. Vel de medio ignis, idest ex intimo ferrore amoris sancti Doctores procedunt ad opus predicationis.

Secundo tangitur numerus, qui competit Doctorum eruditioni, quia quatuor, siue propter doctrinam quatuor Euangeliorum, quam predicant, siue propter quadruplicem intellectum scripturarum quas explanant, siue propter quatuor mundi partes quas suis doctrinis illuminant, quae etiam significantur per quatuor quadrigas.

Tertio ponitur tropus, idest similitudo, quae competit eorum perfectioni, quia similitudo erat animalium. In animalibus enim est perfectio motus, & sensus, quia scilicet sancti Doctores vigent sensu discretionis, & motu boni operis. Ipsi enim sunt animalia, quibus dominus manum suam largitus aperit, & eis benedictionem suam gratiae affluentius infundit. psalmus: Apertis tu manum tuam, &c.

Secundo introducuntur haec animalia, ut figurata: habebant enim quantum ad communem figuram similitudinem hominis. Et praemittitur, quod similitudo hominis erat in eis, siquidem in sanctis Doctoribus est similitudo hominis, idest Christi. Vnde Grego. dicit, quod sancta animalia haec non essent, nisi Christi similitudinem habuissent. Competit ergo omni sancto Doctori, ut assimiletur Christo homini secundum illud: Omnis serba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, idest Christo. Debet enim Christum imitari, & ei assimilari viuendo

Nm 2 sicut

Ecc. 27

Ecc. 41

Pro. 19.

Grego.

Zach. 6

Pl. 154

Gre. su

p Eze.

Mat. 13

Liber Septimus

- al. 2. sicut Paulus faciebat, qui dicebat, Viuo autem iam non ego, viuii vero in me Christus.
- Item in docendo siue pradicando, sicut idem dixit. Nos pradicamus Christi crucifixam, &c.
1. Cor. 1. Item faciendo, 1. Cor. Imitatores mei estote sicut ego Christi.
- Item in patiundo. Vnde idem Paulus dixit: Christo confixus sum cruci. Deinde detribuitur horum animalium figura specialiter quo ad partes eorum; scilicet quo ad facies, quo ad manus, & quo ad pedes.
- Primo enim quo ad facies ponit, quod erat in eis quadruplex figura, scilicet hominis, & leonis a dextris, vituli siue bouis a sinistris; sed aquila desuper. Per has ergo quatuor facies dicunt quidam mystice figuratos quatuor Euangelistas, scilicet per faciem hominis Matthaeum, qui ab humana Christi generatione euangelia inchoauit, dicens: Liber generationis Iesu Christi, &c. Per faciem vero leonis Marcum, quia a rugitu deserti euangelium iniecit, dicens: Vox clamantis in deserto. per faciem autem bouis, Lucam, quia a sacerdotio Zachariae iniecit principium, dicens: Fuit sacerdos quidam, &c. Nam sacerdos erat boues immolares sed per aquila faciem, Iohannes accipitur, qui ceteris altius contemplandus volauit, suum euangelium ab aeterna Verbi generatione inchoando, dicens: In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, &c. Dicit autem, quod quatuor facies vnt, quia omnes quatuor euangelistae locuti sunt de vno, scilicet de Christo, vel ille quatuor facies competunt vni idest Christo. Qui (sicut dicit glosa) Natus est, vt homo; passus est, vt vitulus; resurrexit, vt leo, ascendit, vt aquila. Et ideo (secundum Greg.) homo, & leo dicuntur esse a dextris, quia Christi nativitas, & resurrectio erant omnium generaliter laetitia, quae per dexteram intelligitur, sed vitulus dicitur esse a sinistris, quia mors Christi apostolis tristitia fuit, quae tristitia pertinet ad sinistram. quia sinistram dicimus, quod aduersum deputamus (vt dicit glosa) Aquila autem dicitur esse desuper, quia ascensionem Christi significat in altum, secundum illud psal. Ascendit in altum. Iob. Nunquid ad preceptum tuum leuabitur aquila? Morali-ter autem doctor ecclesiasticus debet esse, vt homo secundum rationem viuendo. Secundum rationem dico a Deo per si-

dem illuminatam, & secundum diuina praecepta regulatam, luxta illud, Beatus Psal. 92. homo quem tu erudis domine, & de lege tua docueris eum.

Item debet esse, vt leo tentationibus resistendo, & aduersa non metuendo. Prouer. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit.

Item vt vitulus seipsum sacrificando, de talibus vitulis dicitur in Psalmus. Tunc Psal. 50 imponent super altare tuum vitulos.

Item debet esse, vt aquila sublimia contemplando, vel alios ad contemplationem & amorem Dei prouocando. Deuteronom. 32. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. Vel dicitur doctor esse, vt homo per prudentiam, vt leo per fortitudinem, vt vitulus per temperantiam, & vt aquila per iustitiam. Quidam vero (vt dicit Hieronymus) per quatuor facies intellexerunt quatuor elementa, quae dicuntur in esse vna, quia in vno corpore hominis ununtur. Vnde quamuis in mundo maiori sit distincta, in mundo tamen minori, idest in homine sunt vnita. Alij vero per has quatuor facies, quatuor principales accipiunt animae passionem, id est gaudium, tristitiam, spem, & timorem, quorum quaedam sunt de bono, vt gaudium de praesenti bono; & spes de futuro. Aliae sunt de malo, scilicet vel praesenti, vt tristitia, vel futuro, vt timor. Et ideo quadam dicuntur esse a dextris, quadam vero a sinistris. sed super has debet esse ratio eas modificans, & regulans: & ideo facies aquilae dicitur esse desuper. Et nota, quod iste facies dicuntur exte-rius desuper, quia in omnibus intentione, & contemplatio sanctorum super se tendit sicut dicit Grego.

Item describitur figura eorum quantum ad manus, quia habebant manus ad modum hominis. Vnde dicit, quod manus hominis sub pennis eorum. Vbi nota, quod quilibet doctor debet habere manus hominis, idest opera bona, scilicet non solum bona dicat, sed etiam faciat, secundum illud, Caput Iesus facere, & postea docere. Act. 1. Grego. Prädicator quisque plus actibus quam vocibus intonet; & bene viuenda vestigia sequacibus imprimat, quam loquendo qui gradiantur ostendat. sed debent esse manus hominis, idest opera secundum rationem facta. Apostolus: Rationabile obsequium vestrum; sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplatio Ro. 12.

nis,

nis. s. vt sub contemplatiua sit etiam acti-
ua. & debent esse manus in quatuor par-
tibus, quia. s. quatuor modis per opera vi-
tae actiue proximis seruitur. s. vel quan-
tum ad animam, vt docendo, consulendo,
& alias spirituales elemosynas impen-
dendo: vel quantum ad corpus viuum. s.
reficiendo, vesti-do, & alia necessaria mi-
nistando, vel quantum ad corpus defun-
ctum, componendo, & sepeliendo, & hu-
iusmodi. vel quantum ad res temporales
exteriore. sicut defendendo temporalia
iura ecclesiarum, vel aliarum personarum, &
huiusmodi. Vel secundum Grego. dicitur
esse in quatuor partibus, quia sancti
Euangelii. x. qui fuerunt primi doctores
noui testamenti. opus exterioris doctrine
per quatuor partes mundi distuderunt, s.
per orientem, occidentem, meridiem, &
septentrionem.

Item describitur eorum figura quo ad
pedes: quia pedes eorum quasi planta pedi-
tuli. In pedibus sicut dicit glossa. intelli-
gantur gressus operum, ita, vt sicut p. ma-
nus intelliguntur opera, quae ordinantur
ad proximum, ita per pedes intelligantur
opera hominis quantum ad se ipsum.
Sicut enim animal gressibile pedibus per-
git ad locum, ita etiam homo spiritualis
operibus tendit in Deum. Vnde Augu. di-
cit, quod Deo, qui ubique est, non locis
appropinquamus, sed bonis fructibus bo-
ni q. actionibus. Et ideo sicut sine pedi-
bus corpus hominis non pergit. Sic etiam
fides hominis sine operibus non profi-
cit. Iac. Fides sine operibus mortua est.
Sed in istis pedibus, id est operibus debet
esse rectitudo intentionis, scilicet vt recta
intentione fiant. Vnde dicit, Pedes eorum
pedes recti, scilicet per rectam intentionem.
quia qualis est intentio, tale est opus.
Ecclesiast. Ambulauit pes meus iter rectum.

Item debet esse in eis maturitas mode-
rationis: quia cum quadam maturitate,
id est grauitate, & modestia debent exoriri,
& pericere opus intentum. Vnde dicit,
quod planta pedis eorum quasi planta
pedis vituli. Vituli enim siue boues (vt
dicit Gregorius) cum quadam maturita-
te siue grauitate incedunt. Vel etiam in
planta pedis vituli signatur fortitudo la-
boris, quia vituli siue boues fortes habent
pedes, vt ipse Gregorius dicit.

Item in hoc signatur disc. etio circum

speditionis, ex eo, quod in pedibus vituli,
est vnguium discretio. Ex quibus patet,
quod opera docentium debent esse re-
cta, grauis, fortis, & discreta.

Tertio, haec animalia describuntur etiam
esse pennata: vnde dicit, Quatuor pennae
vni. Vbi circa eorum pennas nota qua-
tuor, primo distinctionem, quia quatuor
pennae vni, scilicet ad modum alarum.
Ite quatuor pennae, sunt quatuor condi-
tiones, quae necessariae sunt cuilibet con-
templanti, vt per volatum contemplatio-
nis possit ad diuina leuari. Prima penna
est mentis virtus, per quam scilicet ani-
ma ad volatum contemplationis dispo-
nitur. Est enim anima contemplanti ne-
cessaria virtus moralis, ex eo, quod virtutes
morales vehementiam passionum re-
primunt, & sedant exteriorum occupatio-
num tumultus, quibus abstraheretur in-
tentio eius ab intelligibilibus ad sensibi-
lia. Ecclesiast. Homines diuites in virtute
pulchritudinis, studium habentes. Stu-
dium enim pulchritudinis, est studium
contemplationis, quod competit homi-
nibus virtutibus abundantibus.

Secunda penna, est mentis actus, quo
scilicet contemplatio incipit. Et talis
actus est lectio, oratio, & meditatio, &
huiusmodi. Nam in lectione mens infor-
matur in oratione eleuatur, in meditatio-
ne autem inflammatur, secundum illud:
In meditatione mea exardeat ignis.

Tertia penna, est gradus consideratio-
nis, quo scilicet ordinata anima contem-
plando progreditur. Et nota, quod habet
contemplatio diuersos gradus, quibus
scilicet anima in Dei cognitionem ascen-
dit, secundum illud Psalmista. Ascensio-
nes in corde suo disposuit in vallis la-
chrymarum. Vnde Richardus de Sancto
Victore sex gradus contemplationis di-
stinguit quibus mens per creaturas mun-
di in Dei contemplationem ascendit.
Primus gradus est secundum solam ima-
ginationem, cum attendimus solum res
corporales. Vnde in hoc gradu ponitur
solum perceptio sensibilibus.

Secundus gradus est in imaginatione
secundum rationem, prout, s. sensibilibus
ordinem, & dispositionem consideramus.
Vnde in hoc gradu fit progressus a sensu-
bilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundum ima-
ginationem, quando, s. per inspectionem
rerum visibilibus ad invisibilia subleua-
mur.

Gre. su
p. Eze.

Augu.

Iac. 2.

Ecc. 57.

Gre in
Ezech.

Ecc 44.

Pla. 32.

Pla. 29
Ri. 27.

Liber Septimus

mur. Vnde in hoc gradu ponitur dijudicatio sensibilium secundum intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit inuisibilibus, quæ etiam imaginatio non nouit. Vnde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia deuenitur.

Quintus est supra rationem, quædo diuina reuelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendere non possunt. Vnde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inueniri non possunt, sed tantum per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationem, quando scilicet ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare videntur, sicut ea, quæ dicuntur de mysterio trinitatis. Vnde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec inuenire, nec etiam capere potest.

Quarta penna, est Dei intuitus, id est ipsa contemplatio diuinæ veritatis: & in hac contemplantis volatus finitur. Quia huius contemplatio finis est totius humanæ vitæ. Vnde Augustinus dicit, quod contemplatio Dei promittitur nobis, ut actionum omnium finis atque æterna perfectio gaudiorum. hic autem competit nobis imperfecte, videlicet per speculum in ænigmate. & ideo est quædam inchoatio illius beatitudinis. Sed nota, quod dicit, quod istarum quatuor pennarum duæ regunt corpora animarum, quia quamdiu sanctorum Doctorum animæ corporibus reguntur, id est quamdiu sunt in hac vita indigent ad contemplatiuam vitam duobus prædictorum, scilicet virtute morali. Nam a corpore exuta anima, nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur, vel impiedietur. Et ideo non indigebit virtutibus moralibus, quæ habent huiusmodi impiedientia repimere, vel sedare.

Iam indiget gradu considerationis, quæ scilicet in hac vita non potest anima immediate leuari in contemplationem diuinæ veritatis, sed potius per quosdam gradus in ipsius contemplationem conuoluit. Duæ autem alie pennæ inuicem iungebantur, quia scilicet in alia vita videbitur Deus sicuti est, & erit actus, &

contemplatio mentis, cum vno intuitu diuinæ veritatis. Vnde Augustinus dicit, quod non erunt in patria cogitationes nostræ volubiles ab alijs in alia currens atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora reguntur, quia scilicet virtus, & gradus contemplationibus necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur. Duæ vero pennæ iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus, & contemplatio vnicæ & simplici intuitu diuinæ veritatis perficitur. Vel istæ quatuor pennæ quibus anima in contemplatione leuatur, sunt illæ quatuor contemplationes, quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit, quarum prima est admiratio maiestatis, secunda est consideratio iudiciorum Dei, Tertia est recognitio beneficiorum. Quarta est consideratio promissionum. Quarum duæ dicuntur corpora regere, quia opera, & reuera sunt animæ, quamdiu manet in corpore, scilicet immensitas diuinæ maiestatis, & abyssus iudiciorum Dei: duæ vero inuicem iunguntur, scilicet promissa, & beneficia. Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferunt, sed promissio promittitur ad consolationem, beneficium vero subsequitur ad satisfactionem. Sed secundum beatum Gregorium, quatuor illæ pennæ sanctorum animalium sunt amor, & spes, & istæ duæ inuicem coniunguntur, quia scilicet sancti viri, & amant, quæ sperant, & sperant quæ amant. Alie vero duæ sunt timor, & poenitentia: & istæ duæ regunt, quia timor, & poenitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondunt.

Secundò nota pennarum situationem, quia habebant pennas in quatuor partibus. Nam penna amoris est in celo, penna spei est in Deo, penna poenitentia habet locum in mundo, penna timoris est de inferno. Sed attende, quod manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor, nec spes, nec timor, nec poenitentia est sine opere efficax. Nam amor ex naso ostenditur, spes ex merito concipitur, poenitentia ex debito satisfact, timor a malo retrahit, & insuper ad bonum compellit secundum illud, Qui timer Deum faciet bona. Vel si per pennas intelligantur con-

Aug. 1.
de Tri.

lib. 4.

lib. 31.

lib. 34.

considerationes mentis, tunc sunt in quatuor partibus, quia aliquando Sancti considerant ubi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur dolore. aliquando uero ubi sunt, scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore: quandoq; uero considerant ubi erunt, scilicet in iudicio, & tunc sollicitantur timore. Quandoq; autem ubi non sunt, scilicet in cælo, & ex hoc inflammantur amore. Erista (secundum Gregorium) in mora sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum uehementer afficiuntur.

Tertio nota pennarum connexionem, quia iunctæ erant pennæ eorum, alterius ad alterum scilicet, secundum Gregorium, quia prædicatorum uirtus, & sapientia charitatis. & concordie pace sociantur: Quamuis enim sancti uiri diuersa rem habeant siue etiam distinctionem pennarum, idest diuersa uirtutum munerum, uel dona gratiarum, tamen cum unusquisq; alteri de uirtutis dono, quod habet obsequitur, & econuerso, penna alterius ad alterum mutua utilitate connectitur, Nam contemplatiuus pro actiuo orat, actiuus uero contemplatiuo necessaria corporis administrat, & sic de aliis. Vnde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petrus dicens: Unusquisq; gratiam quam accepit, in alterutrum illam administrantes.

Quarto considera pennarum extensionem, quia facies eorum, & pennæ eorum extensæ desuper. In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deum uertunt, contra quod de peccatoribus dicitur, Venerunt ad me terga, & non facies. facies enim est pars anterior, & ideo significat intentionem finis quæ opus præcedit. Tergum uero siue dorsus, est pars posterior, & ideo significat opus, quod ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo, & non faciem ad Deum conuertit, qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit. Sed in pennis, quibus uolatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quatuor pennarum uolatu, Psalmus dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & uolabo, & requiescam. Facies ergo, & pennas animalium extensas desuper

Propheta uidit: quia intentio, & contemplatio Sanctorum semper super se tendit, ut cæleste bonum assequi, & obtinere possint sicut interlinearis glossa dicit.

Quarto hæc animalia erant nota, & impulsæ à spiritu. Vnde dicit, quod ubi erat impetus spiritus illuc graciebantur. Vbi aduerte, quod sancti doctores à Spiritu sancto mouentur, impetuosè, continuè, & cautè. Et propter primum dicit, ubi erat impetus spiritus. Vbi dicitur, quod sicut in malis est impetus carnis, ita in bonis est impetus spiritus: & hunc impetum (secundum Gre.) charitas facit: quæ post spiritum ire compellit. Et salmus, Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Aqua fluminis est gratia Spiritus sancti, qua mediante charitate animam impellit ad bonum, & perducit ad inestimabile gaudium.

Item continuè, quod notatur cum subditur, quod non reuertebantur cum ambularent. Nam sicut glossa dicit, cum ambularent ad bona, non reuertebantur ad mala. & ideo in bono perseverando, & continuando mouebantur. Matth. Qui perseverauerit usq; in finem, hic saluus erit. Sed quia illud uerbum bis ponitur, alia glossa quædam exponit de motu recto. Cum ambularent antiq; scilicet ad spiritualia, non reuertebantur retro, scilicet ad temporalia, Vnde non erat in eis motus reflexus, sed rectus. Apostolus: Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me. Hieronymus, Qui stium aratri tenet, non respiciat retro, nō imitetur uxorem Loth ne pereat, sicut Heli, qui aliorum uitio Deum offendit. Sed uideretur esse contra, quod alibi dicitur, quod animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Sed dicendum, quod ibi loquitur de motu contemplationis, sed hoc de imitatione uitæ siue de motu amoris. Vnde illud exponitur, quod ibant scilicet per mentis contemplationem, sed non diu in ea esse ualentes, reuertebantur ad actionem: sed quia ex contemplatione ipsa anima inflammabatur, & illuminabatur. Iecirco subditur, quod reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, idest inflammantis, & illuminantis. Nam per eos à contemplationis arce descendentes, cæleste lu-

Na 4 mca

Liber Septimus.

men nobis spargitur, ut glosa dicit.

Item mouentur cautè: quod notatur, cum dicit, quod unumquodq; eorum coram facie sua ambulabat, scilicet semper sibi presens, semper diuicicans, quid bonum, vel quid malum, in quo crescat, in quo decreseat, Apostolus: Videte quomodo cautè ambuletis.

Phil. 5.

Quinto quoq; hæc animalia describuntur, ut inflammata, & ostenduntur sancti doctores inflammati quatuor modis scilicet ad modum scintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadarum, & fulgurum. De primo enim dicit, & scintilla quasi aspectus aris candentis. quod secundum glosam refertur ad sanctorum prædicatorum doctrinam, quorum uerba sunt subilia, & ideo sunt, ut scintilla.

Item sonantia ut aris.

Item feruentia, & ideo candentis. Vel potest exponi, quod ex sanctis doctoribus emicant scintilla exemplorum, auditus uerborum, & est in eis candor affectionum, vel scintillant orationibus, sonant in prædicationibus, excandescunt in affectionibus. Glosa quasi aris candentis, quia plus ardet desiderio, quam præterant uerbo.

Secundo sancti Doctores inflammantur ad modum carbonum. Vnde dicit, quod similitudo animalium, & aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardentium. Carbonibus enim ardentibus assimilantur sancti Doctores, quia ipsi, & in se ardent per desiderium, & alios sibi adherentes accendunt etiam ad diligendum Deum. Vnde glosa dicit, Si carbonem tetigeris, accenderis, & cum sancto sanctus eris. Vnde isti sunt carbones, qui vastant incinerando, idest ad penitentiam humiliando. Psal. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs, vel vastatoribus secundum aliam literam. Item qui sanctificant putificando, secundum illud, Sanctificabit eos in igne, Psalmus. Cadent super eos carbones, in ignem deiciet eos, in miseris non subsistent.

Psal. 119.

Psal. 139.

Item qui adiuvant inflammando, secundum illud, habens carbones ignis sedebis super eos, & erunt tibi in adiutorium.

Tertio inflammantur ad modum lampadarum. Vnde subditur, Et quasi aspectus lampadarum. In lampadis enim requiritur mundicia uasis, & ideo fit de ui-

tro: copia liquoris, unde impletur oleo, euidencia fulgoris, & ideo suspenditur in alto: quæ tria signant in sanctis uiris: puritatem carnis, deuotionem mentis, & claritatem siue fulgorem sanctæ opinionis. Vnde glosa dicit, quod sanctorum aspectus est quasi lampadarum, quia opinionem bonam à lumine aliorum, longe lateq; diffundunt, Cantu. Lampades eius lampades ignis atq; flammarum.

Can. 8.

Quarto sunt inflammati ad modum fulgurum, & ideo subditur. Et erat uisio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Sic in medio animalium idest in cordibus sanctorum: quia medius locus attribuitur cordi secundum illud Psalmistæ. Factum est cor meum tanquam cera liquefens in medio uentris mei. Est uisio contemplationis Dei non per simplicem mentis intuitum, sicut est in patria, ubi Deus immediate uidetur: sed est uisio discurrens per rationis discursum prout inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. unde discursus ex creaturis, quæ sunt effectus Dei procedendo in contemplationem creatoris. & in tali contemplatione est splendor, & ignis, & fulgur: quia, si in contemplatione sanctorum fulget splendor diuinæ cognitionis. Psal. Mirabilia opera tua. & anima mea cognosceat nimis. Isa. Implebit splendoribus animam tuam.

Psal. 27.

Rom. 1.

Psal. 138.

Isa. 63.

Item ardet ignis diuinæ dilectionis, Psalmus. In meditatione mea exerefecit ignis.

Psal. 38.

Item fulgurat zelus fraternæ saluationis. Nam in sancto uiro illuminato, & inflammato in contemplatione accenditur zelus etiam fraternæ salutis. Vnde egreditur fulgur, idest uerbum prædicationis vel exemplum conuersationis proximorum corda terrens illuminans, percutiens, & accendens sicut fulgur. Vel nota, quod in medio animalium idest in sanctorum cordibus est splendor ignis, cum ardent in amore Dei, & splendor fulguris, cum in dilectione feruentur proximi. Vel (secundum glosam) est in sanctis uisio discurrens, cum meditatur scripturas, quia dum historias discurrendo percurrunt, spiritus sancti sacramenta cernunt, sed est in illis splendor ignis, dum contemplantur res diuinas: quia in tali contemplatione mens inflammatur charitate, & illustratur ueritate, sed splendor fulguris est in eis dum

Ap. 10.

Psal. 139.

Isa. 1.

Mal. 2.

Mal. 2.

Isa. 1.

dum considerant res creatas, unde Greg. dicit: Quaecumq; creaturam inspicimus, Dei notitiam fulgurat, dum in creaturis se creator manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi angelo forti, de quo habetur in visione Ioannis. ubi dicitur: Vidi alium angelum fortem descendentem de celo, amictum nube, & iris in capite eius: & facies eius erat sicut sol. & pedes eius tanquam columna ignis, & habebat in manu sua librum apertum, & posuit pedem dextrum suum super mare: sinistrum vero super terram. Vbi notantur octo, quae doctor ecclesiasticus debet habere. Primum est obedientia, per quam assimilatur angelo.

Nam praecipua est in angelis obedientia creatori, Psalmi Benedicite domino omnes angeli eius, potentes uirtute qui factis uerbum eius ad audiendum uocem sermonis eius. Vbi nota, quod ex obedientia dura iniuncta quidam prouocantur ad iram, & murmurant, & maledicunt contra quod dicit, Benedicite Domino. Quidam uero ad implendum se impotentes, & infirmos dicunt, & asserunt, contra quod dicit, potentes uirtute, Quidam uero, quod audiunt implere differunt, & negligunt, & contra hoc addit, Qui facitis uerbum eius.

Iac. 1. Eitote factores uerbi, & non auditores tantum. Alii quandoq; se excusant, quod non intellexerunt siue audierunt contra, quod subiungitur, ad audiendum uocem sermonis eius. Sunt ergo ueri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediendum uirtuosi ad exequendum, mansueti ad iustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus, Malach. Le gem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Secundum est patientia, Vnde dicitur, forte scilicet i tolerando, uel fortem in operando, & expugnando sicut fuit Iudas Machabeus, de quo dicitur, Iudas Machabeus fortis uictoribus a muliere sua, in nobis princeps militum, & ipse agit bella populi.

Mal. 2. Tercium est humilitas, quae notatur cum dicitur, Descendentem saluati per humilitatem de celo. i. de altitudine superbia, de qua dicitur, In caelum condeundam, & super altitatem, exaltabo solium meum uel per descensionem de celo. i. de altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

IIa. 14. Quartum est misericordia, quae notatur

cum dicitur, Amictum nube. Assimilatur enim misericordia nubis, eo quod deluge rium praestat, secundum illud: Spectiosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiae in tempore sic citatis.

Quintum est iustitia, unde dicit, Et iris in capite eius. Et sicut in iride est ceruleus color adiunctus igneo, ita in doctore, vel praefato debet misericordia iustitiae sociari. Psalm. Misericordia, & ueritas, obuiauerunt sibi, Hec ergo iris misericordiae, & iustitiae debet esse in capite. i. in praefato siue principe.

Sextum est sapientia, quae notatur cum dicitur, Et facies eius sicut sol. Assimilatur enim sapiens, soli non solum ratione claritatis, sed etiam ratione firmitatis secundum illud Ecclesiastici. Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol. Attribuitur etiam sapientia faciei, quia sicut dicitur Ecclesiastici. Sapientia hominis luget in uultu eius.

Septimum est affectionum relictio, quae notatur ibi. Et pedes eius sicut columna ignis. Notantur enim affectiones in pedibus, sed erectio domus, & aliorum sustentatio in columna: sed seruator, & incensio in igne, scilicet amoris, & ideo ex his colligitur, quod doctor ecclesiae debet esse affectuosus, ad ecclesiam erectus, aliorum sustentatorius, & ad spiritualis feruidus, Ecclesiastici. Sarcinasti Helias quasi ignis &c. Oculum est perfecta doctrina, quae requiritur, scilicet ut doctor sit eruditus, uidelicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc, quod habebat librum apertum.

Item, quod sit operosus, ut quod de ore praedicat opere impleat, quod notatur per hoc, quod habebat in manu.

Item, quod sit discretus, quia aliter debet praedicare carnalibus, & peccatoribus, qui significantur per mare, & aliter iustis, firmis, & fructuosis, qui significantur per terram: uel per mare seculares, per terram uero religiosi significantur: uel per mare existentes in aduersitate, per terram existentes in prosperitate, quibus omnibus diuersa exhortatio congruit. Vnde angelus alium pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse. uel pes dexter est amor Dei, quo calcatur mare id est amando, & aduersitas seculi: pes sinister est amor proximi, qui debet calcare terram, id est omnia terrena, proximorum salutem postponere. Prouer. Qui negligit

Ecc. 31.

Ps. 34.

Ecc. 27.

Ecc. 24.

Ec. 48.

Pro. 12.

Liber Septimus.

git damnum propter amicum, iustus est.

Zac. 4. Item doctor Ecclesiasticus debet esse similis illi candelabro, quod describitur in uisione Zachariae dicentis: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernae eius super illud, & septem infusoria lucernis. quae erant super caput eius, & duz oliuæ super illud, una à dextris lapidis, & alia à sinistris. Sic quoque ecclesiasticus doctor esse debet ut candelabrum luminoso per sapientiam, aureum totum per iustitiam: sed lampas Christus, super caput eius per obedientiam: vel super caput eius. a. mentem fulgens per gratiam: septem autem lucernae, sunt septem uirtutes scilicet tres theologice, & quatuor cardinales: septem uero infusoria sunt septem Spiritus sancti dona, quibus septem lucernis i. septem uirtutibus oleum gratiae siue perfectionis infunditur. Nam dona perficiunt uirtutes. duz oliuæ sunt duz uirtutes fructuosae, i. meritorie. scilicet contemplatiua à dextris, & actiua à sinistris, quæ omnia dicunt esse in perfecto Ecclesiæ doctore.

Hic. 24. Item doctrina catholicorum doctorum differt à doctrina hæreticorum, sicut differrebant illi duo calathi: qui describuntur in uisione Hier. ubi dicitur. Ostendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni ficibus, positi ante templum Domini, Calathus unus. ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus primi esse temporis: & calathus unus habebat ficus. nimis malas, quæ comedi non poterant. eo quod essent malæ: isti enim duo calathi, sunt doctrina catholica, & hæretica: sed doctrina catholicorum doctorum est calathus bonis ficibus plenus, idest bonis uerbis, & sinceris, quales solent esse fructus primi temporis, idest similes doctrinis, & uerbis prophetarum, qui fuerunt tempore prioris testamenti. Nam doctrina noui testamenti non discordat à ueteri secundum intellectum mysticum. Vel fructus primi temporis, sunt documenta Apostolorum, & discipulorum, qui fuerunt in ecclesia primitiua, à quibus moderni doctores catholici non discordant. Sed calathus alius, est hæreticorum doctrina continens pessimas ficus, idest pessimas, & erroneas opiniones. Vnde à catholicis uiris comedi, idest recipi, vel acceptari non possunt, eo quod pes-

simæ sunt. Sed ambo calathi dicuntur esse ante templum Domini: quia utraq; doctrina propalata est in ecclesia Christi, quamquam una acceptata, & altera reprobata sit.

Spiritus sancti dona septem eorumq; opposita nimia capitalia per Pharaonis somnium insidam interpretationem clare describitur; plurimarumq; somniorum explanatio congrua asseritur. Cap. XII.

Dona Spiritus sancti sunt septem; quæ à septem oppositis uitiis euacuantur: & hoc ostenditur ex somnio Pharaonis, quod habetur Gen. 41. ubi dicitur, quod uidit Pharaon somnium: Putabat enim se stare super flumina, de quo ascendebant septem boues pulchre, & crassæ nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine sæde, coniectæq; maciæ, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis uberrimis uirentibus, deuoraueruntque eas quarum mira species, & habitudo corporum erat. Moraliter, fluius est Spiritus sanctus, de quo Apocalypsis: **Apo. 2.** Ostendit mihi flumina aquarum uivæ plenum didum tanquam crystallum procedentem de sede Dei, & Agni, idest de substantia patris, & filii. de hoc flumine ascendunt septem boues, idest septem dona: quæ dicuntur ascendere, quia nos ascendere faciunt, & designantur in bouibus, quia scilicet iaciunt: nos bonorum operum fructibus abundare, sicut boues terram. Dicuntur autem pulchre; in quantum animam spiritaliter informant. Nimis autem, idest valde crassæ dicuntur, eo, scilicet, quod animam mirabili dulcedine, & uirtutum abundantia impleant. Loca autem palustria in quibus pascebantur, sunt humilium corda, de his septem donis dicitur, Isa. 11. **Isa. 11.** Requiescet super eum. scilicet Christum humilem, spiritus domini, spiritus sapientie, & intellectus, spiritus scientie, & pietatis, spiritus consilii, & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris domini. Per septem autem boues renues & sædas intelliguntur septem uitia: quæ designantur in bouibus qui terram uertunt, quia scilicet cor depilant,

primant, & terrenis actionibus inuolant. hęc emigrant de flumine, i. de instabilitate & fluxibilitate mentis. humana sensus enim, & cognatio humani cordis propria sunt in malum ab adolescentia sua. Dicuntur autem tœdę, quia mentem scilicet hominis maculant, & conuersationem deformant.

Item sunt confectę macię, quia enacuunt pinguedinem gratię, & virtutum.

Item pascuntur in ripa amnis. Amnis enim continue fluens, est vita humana, cuius dux ripę sunt spiritus, & caro, in quibus sunt loca vberissima, & videntia, scilicet diuersę potentię animę, & diuersę partes corporis, in quibus est vigor, i. vigor virtutis, sicut in intellectu virtus cognoscitiua, in voluntate virtus appetitiua, & sic de alijs. similiter in partibus corporis sunt vires animę, ut in oculis vis visiva, in auribus vis auditiva, & sic de alijs. nec est aliqua particula corporis in qua non sita sit aliqua animę vis. Vnde ista sunt loca videntia, id est vitiis spiritualibus plena.

Item sunt loca vberissima per abundantiam actionum. Nam in intellectu abundant cogitationes, in voluntate affectiones, in phantasia imaginationes, & sic de alijs. In istis ergo partibus, seu vitiis pascuntur septem vitia, quia auaritia pascitur in visis. Vnde vocatur concupiscentia oculorum.

1. 10. 3. Item gula pascitur in gustu, luxuria in tactu, superbia in appetitu. Est enim superbia appetitus proprię excellentię, & sic de alijs vitiis.

Item deuorat boues speciosas, id est spiritus sancti dona. Nam plenitudinem sapientię deuorat luxuria, quia facit spiritualia desipere. Nam animalis, id est carnalis homo non percipit ea, quę sunt spiritus Dei. donum vero intellectus deuorat gula, quia generat hebetudinem sensus circa intelligibilia, ut dicit Gregorius.

Gre 31
Mor 1. Donum uero scientię deuorat auaritia, quia peruenit rectum iudicium, cum auarus iudicat temporalia esse æternis proponenda, in eis inueni suum consistens sed donum pietatis deuorat inuidia benivolentiam excludens. Donum autem consilij deuorat ira, quia ad omnia precipitanter duci, quod est contra consilium. sed donum fortis uoluntatis deuorat auidia, quę reddit incontinentem debilem, & grauem.

Donum autem timoris deuorat, & excludit superbia, quę presumptuosum, & audacem facit. Sed secundum Grego. all. Morab. ter accipiuntur ista donis opposita, quia sapientiā deuorat stultitia, intellectum hebetudo, scientiam ignorantia, pietatem duritia mentis, consilium preiudicio, fortitudinem torpor, timorem uero superbia, siue presumptio. Sed notandum circa prædictum somnium, quod sicut dicit somniorum interpretes, somnia quę apparet hominibus de bobus, ad variā referuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominum potestatem, unde in somnio (ut dicunt) boues masculini generis principes plerumque significare solent. Et ideo si quis somniet, quod fideat super bouem rubi coloris, inueniet potestatem, sed ægrotabit filij eius, & vxor.

Item si somniet quis, quod in alia regione pascat boues tricornes, aut quadricornes, princeps intrabit terram illam, & subagat eam sibi tot annis quot erant cornua. Aliquando uero referuntur ad temporum qualitatem sicut ex somnio præfato, scilicet Pharaonis apparuit, quod Ioseph interpretatus est dicens, quod per septem boues pingues, significabatur septem anni vberitatis, per septem uero macilentas septem anni sterilitatis. Vnde dicunt somniorum interpretes, quod si quis in somnio inuenierit unum pinguem bouem, aut plures boni. & vberes, anni cum complectentur, & proficiet in opere suo. Si uero uirulem, macrum, aut bouem eiusdem modi, subdideritque eos, sibi annum, vel annos malos inueniet, & famem, & detrimentum, & paupertatem, secundum tenuitatis rationem. Quodæque autem referuntur ad ciuitatis prosperitatem. Nam si quis se somniet lac bouinum comedere, inueniet incrementum, & diuitias maiores. Et si quis somniet, quod corium bouis inuenierit, aut tulerit, diuitias magni principis habebit. Et si quis somniet, quod bouem in domo sua occiderit pro quo nutrire carnis inueniet thesaurum principis cum timore.

Item si quis somniet se tollere de sanguine bouis, aurum. Inueniet principis. hęc dicunt somniorum interpretes. Sed quia id, quod dicunt ratione non inueniunt eadem facilitate conueniunt a plerisque quę dicuntur. Secus ita est de somnio Pharaonis.

Liber Septimus

Gen. 40. raonis de quo (teste scriptura) certum est quod fuit immissum a Deo. Dixit autem Ioseph pharaoni audito praedicto somnio, Somnium regis vnum est: quia facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

Quatuor Euangelistarum nonnulla figura in numero quaternario designata enarrantur, ac de clarantur, eorumque excellentia demonstrantur, qui iure optimo fidelium doctores, sustentatores, custodes, protectores, ecclesiaeque saluti num cupiuntur. Cap. XIII.

Euangelistae figurati sunt per illa quatuor animalia, quae in visione imaginata sunt: ostensa Beato Ioanni Apolto. ubi dicitur In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilae volantis. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas. Vbi nota congruitatem similitudinis.

Psa 45. Primo propter locum: quia in medio, & in circuitu sedis. Per sedem intellige ceterum praetorum, in quibus Deus residet alios per eos dirigens, & iudicans. Psa. Regnabit Deus super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam. Quatuor igitur animalia id est quatuor Euangelistae dicuntur esse in medio, & in circuitu illius sedis: quia scilicet eorum doctrina ipsi praetati fulciuntur, & protegentur. Sed si in medio sedis erant, quomodo in circuitu, vel si in circuitu, quomodo in medio? Ad hoc dicitur, quod sedes planitiem latam & amplam habere videbatur, ut dicit glossa. Et super planitiem sedis erant animalia, quasi doctores praesidentes, vel subitus, quasi columnae sustentantes: in circuitu, quasi excubites conuolantes, & protegentes sedem. & hoc tangit glossa. Ex quibus colligitur, quod ipsi Euangelistae sunt fidelium doctores sustentatores custodes, & protectores.

Zach. 1 Secundo nota congruitatem metaphorae propter numerum: quia quatuor animalia erant, & hoc competit euangelicae conscriptioni, quia quatuor euangelia conscripserunt. Vnde ipsi sunt quatuor fabri qui arma ecclesiae fabricauerunt quibus se muniant, & hostes expugnent, de quibus Zach. Ostendit mihi Dominus quatuor fabros & dixit: Quid isti veniant age

re? Qui ait dicens: haec sunt cornua quae ventilauerunt Iudam.

Item competit eorum numerus euangelicae diuulgationi: quia scilicet eorum euangelia sunt per quatuor partes mundi diuulgata, & portata. Vnde ipsi sunt quatuor equi varij, rufi albi, & nigri, quos misit Dominus, ut perambularent terram. Zach. 1.

Item quatuor quadrigae egredientes de medio duorum montium. Zach. 6.

Item ipsi sunt vestes, & quatuor circuli aurei, quibus arca domini portabatur, & menia.

Tertio competit eorum numerus euangelicae instructioni: quia scilicet eorum euangelia instruunt nos de quatuor, scilicet de credendis, de faciendis, de fugiendis, & de appetendis. Credenda enim sunt articuli fidei, sacramenta, & testamenta. operanda sunt praeccepta, consilia, & mistoria opera: fugienda sunt peccata inferni, & purgatorium appetenda sunt virtutes, sapientia, & vita aeterna. Vnde ipsi quatuor euangelistae sunt quatuor columnae quae sustentant velum, id est ecclesiam.

Tertio est congrua haec similitudo propter aspectum: quia plena oculis ante, & retro, id est habentia cognitionem de his quae Deus fecit in principio, & de his, quae factus est in fine: vel ante & retro, id est veteris, & noui Testamenti. Vel humanitatis, & deitatis Christi: vel virtutum, & vitiorum: vel bonorum, & malorum: vel gaudiorum caeli, & suppliciorum inferni. Omnium enim istorum vnum ante, & alterum retro debet esse: vel quia alterum altero dignius, vel quia alterum fugiendum, & alterum appetendum. Phil. 3.

Quarto, est similitudo congrua propter distinctiōis modum: quia animal primum simile leoni, scilicet Marcus: & secundum animal simile vitulo. I. Lucas: & tertium animal habens faciem hominis, scilicet Matheus: quartum animal simile aquilae volantis, scilicet Iohannes: cuius expositionis ratio dicta est supra ca. xj. in visione Ezechiel. Si quaeritur, cum Ezechiel primo ponit hominem, secundo leonem, tertio vitulum, quarto aquilam, quare Iohannes hunc ordinem non seruauit? Ad quod

quod dicendum, quod Ezechiel seruauit ordinem historia. Christus enim primo fuit natus, ut homoposita terribili et peditaui, ut leordine immolatus est, ut virtutibus tandem ascedit in celum, ut aqua hanc ordinem praedixit Ezechiel spiritus propheticus illustratus. Et ideo sic ordinavit animalia sua. Iohannes vero, quia haec omnia impleta vidit, non iam ordinem gentis rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum inuitare, & non vitulum, non hominem, non aquilam, sed leonem praeposuit: ut cognita fortitudine Christi per viam resurrectionis ascendant secum ad vitulum, id est ad fidem passionis, postmodum ad hominem, id est ad fidem naturae, ad vitulum ad aquilam, id est ad fidem ascensionis Christi, & deus ipsius. Nota ergo, quod debet vir euangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione, & laborum perpeffione; similis homini in mansuetudine, & discretione; & similis aquilae volanti in coelestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quinto est congrua propter volatus instrumentum. Instrumentum enim volatus, est ala, quae multiplex erat in quolibet. Nam quatuor animalia singula corum habebant alas: sex alae, sunt sex opera misericordiae spiritualis quae in hoc verticulo continentur. Confule, castiga, remitte, solare, fer, ora. Debet etiam doctor euangelicus habere sex alas, id est sex opera instructionis, quibus scilicet instructus reddatur ad praedicationis officium exercendum.

Prima ala, est lex naturalis, secunda lex Moysi, tertia prophetarum, quarta doctrina euangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expostorum doctrina. Possunt etiam istae sex alae referri ad vitam actiuam, scilicet ad sex opera misericordiae corporalis, quae notantur Math. 25. Esurienti, & deditis mihi manducare &c. Istis enim alijs volatur in celum. Vel per sex alas intellige cognitionem & contemplationem operum sex dierum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas eleuatur in cognitionem Dei, & contemplationem secundum illud. Inuincibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Christi fides in primo Angelo figurata, quantum peccator, profertur ad penitentiam reducantur, in rifica Iohannis visione declaratur.

Cap. XIII.

Fides generat penitentiam, & hoc ostenditur ex visione Beati Iohannis quae habetur Apo. ubi dicitur Primus angelus tuba cecinit, & facta est grandis, & ignis mixta in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terrae combusta est. & tertia pars arborum concremata, & omne foenum viride combustum est.

Primus angelus potest dici fides, quae est prima virtus. unde Prud. Prima petit campum dubia sub sorte duelli, Purgatur fides. & haec duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor interni, per ignem dolor & contritio peccati. Et haec duo facit fides, quando miscetur sanguine. i. peccato. Nam anima illuminata per fidem cognoscit peccatum peccati. i. quod obliatur penis inferni, unde timet, & dolet. Sed quia haec duo quodammodo ex libero arbitrio oriuntur, ideo dicit tuba cecinit. i. ex voluntate penitentis haec duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quod tertia pars terrae, & tertia pars arborum, & omne foenum viride combustum est. Per terram intellige terrenam bonam, quorum tres sunt partes: Prima est pietatis in proximum, secunda necessitatis in se ipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium: haec tertia pars comburitur in vere penitentia. per arbores vero status contemplatiuorum intelligitur ac designatur. Cuius tres sunt partes, prima est desiderium orationis, secunda studium lectionis, tertia exercitium actionis. et haec comburitur. Per foenum vero viride signatur voluptas carnis, iuxta illud. Isa. Omnis caro foenum, & omnis gloria eius quasi flos foeni. Unde omne foenum comburitur, quia omnis voluptas carnis per dolorem penitentiae abijcitur. Apo. Qui Christi sunt, carnes suas cruciaverunt cum vitijs, & concupiscentijs.

Torrentis aquae iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia designare videtur, ubi mirum quid significant, diuersimode aperitur.

Cap. XV.

Gaudia beatorum designantur in illis aquis quae per visionem vidit Eze. Dicitur enim, Ecce aquae redundantes

Apo. 8

Isa. 5.

Gal. 5.

Libër Septimus

tes a latere dextro cū egredere vir ad-
nientem qui habebat tuniculam in ma-
nu sua, & mensus est mille cubitos, & tra-
duxit me per aquas usque ad talos Bur-
sam mensus est mille, & traduxit me per
aquam usque ad genua. Rursus mensus
est mille, & traduxit me per aquam usque
ad renes. Et mensus est mi le torrentem,
quem non potuit pertransire, quoniam
intumuerunt aquae profunda torrentis,
qui non potest transire. Per aquas re-
duntantes torrentis, intellige delectatio-
nes gaudiosas, & copiosas quibus sancti

Psa. 35.

Cant. 5

Psa. 67
Ila. 63.

Ila. 60.

Ila. 67.

Ila. 64.

vis in celo fruuntur. Vnde in Ps. Torren-
tes voluptatis tuae potabis eos. Et dicunt
reduntantes quia interioris animam reple-
bunt, & ex ea corpora redundabunt. Di-
cantur etiam a latere dextro, per quod in-
te legunt celestis patria, sicut per latus si-
nistrum vita praesens. Cant. 5. Leua eius
sub capite meo, & dextera illius amplexa
oculos meos. Tres autem primi millenarii si-
gnificant gaudia electorum in patria quae
finita sunt, & aliquatenus possunt a san-
ctis comprehendere, primum venit ab inie-
tus, vbi vident iustitiam Dei adimpleri,
de qua multum gaudium est eis secun-
dum illud Ps. Laetabor iustus cum viderit
virtutem suam. Ila. Egrederentur, vbi videat
cadavera reorum qui per uarietatem sunt
in me, & erat usque ad saturitatem visio-
nis oculi carni.

Secundum venit a mundo de pulchri-
tudine creaturarum. Ila. Tunc videbis, &
admiraberis, & dilatabitur cor tuum.
Tertium venit de celo de iustitia, & gra-
tia beatitudinis. Ila. Exultabo in iherusalem,
& gaudebo in populo meo. Sed quartum
millenarium, quod non potest transire,
& gaudium ineffabile de diuina ma-
iestate rationis. Ila. Oculi non uiderunt, neque
audierunt, quae praeparasti expectanti-
bus tuis.

Aliqui tamen exponunt, quod tres mille-
narii qui transiri possunt, & mensura
sunt tres sensus scripturae, scilicet historicus
allegoricus, & tropologicus. Sed quartus
millenarius qui non potest transiri, est
quartus sensus, scilicet anagogicus, qui
est de secretis eorum, quae non possunt
in hac vita comprehendi. Vel secundum
alios, per primum millenarium aquae per-
transiens ad talos intelligitur gratia inci-
piens, quia in talis est hominis inchoa-
tio, per secundum millenarium aquae per-
transiens usque ad genua, intelligitur gra-

tia proficiens, quia in genibus est am-
bulatio, scilicet per profectum virtutum.
Psal. Ibunt de virtute in virtutem. Per
tertium millenarium qui erat usque ad
renes, intelligitur gratia praedicanum gra-
tanque viri perfecti debent Deo spiritua-
les filios generare. Nam ex renibus est ge-
neratio. Apost. In Christo enim Iesu per
Euangelium ego vos genui, sed per tor-
rentem qui non potest transiri, in-
telligitur gloria beatorum, quae ineffa-
bilis est.

Psa. 23.

Ephe. 6

*Haereticus ortum praecepit a diabolo habuisse, in
Iohannis ardentem stellam de celo cadentem
tem Absinthium vocatam, aquas dul-
ces amaras sicutentem, demon-
stratur. Haereticorumque
iniqua malignitas
aperitur.*

Cap. XVI.

Hæreses a diabolo procedunt, & hoc
ostenditur in visione Beati Iohannis
quae habetur, Apoc. ubi dicitur, Cecidit
stella de celo magna ardens tanquam fa-
cula, & cecidit in tertiam partem flumi-
nis, & in fontes aquarum. nomen stellae
dicitur absinthium, & facta est tertia pars
aquarum in absinthium, & multi homi-
nes mortui sunt de aquis, quia amara fa-
cta sunt. Hæc stella magna fuit diabolus
qui cecidit de celo, id est de loco angelorum
vbi creati sunt. Ila. Quomodo cecidi
illi de celo lucifer qui mane oriebaris? Et
quomodo iste casus fuerit a principio, ta-
men hic introducit ubi de hæreticis agi-
tur qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex
eo, quod casus suus de celo causa est, pro-
pter quam ipse inducit hæreses, & de pec-
catis tentat, ut scilicet impediatur homines
ne illuc vadant unde ipse cecidit, & sic in
casu hæreticorum, & peccatorum, casus
ipse diaboli quodammodo renouatur, si-
cut causa in effectu. Vel ideo dicitur ca-
dere, quia tunc, quando scilicet hæreses
introduxit, contra ecclesiam acriter ince-
pit descendere. Vnde tunc apparuit malum
eius. Luc. Videbam sathanam, sicut ful-
gur de celo cadentem. Diabolus autem
dicitur stella propter scientiam, sed dicitur
magna propter potentiam, & pote-
statem; ardens autem tanquam facula pro-

Apoc. 8

Ila. 14.

Luc. 10

Sapi. 2. propter inuidiam. **Sapien. 2.** Inuidia diaboli, mors introiit in orbem terrarum. & cecidit in tertiam partem fluminis & in fontes aquarum. dicitur diabolus cadere dum homines cadere facit. Fontes autem sunt magistri, & doctores hereticorum, qui dicuntur heresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum. Flumina enim a fontibus oriuntur, & postea currunt in mare. Et sic ab heresiarchis discipuli nascuntur, qui postea sequentes magistros suos corrumpunt in infernum. Aquæ fontium,

Apo. 11 sunt populi ab eis decepti id est credentes doctrinis eorum. **Apo. 11** Aquas quas vidisti ubi meretrix sedet populi sunt, & gentes, & linguæ. Fontes igitur, & flumina sunt omnes heretici, & mali Christiani, qui sub tertia parte hominum continentur. Nam prima pars est totaliter infidelium, puta paganorum, vel iudeorum quantum ad fidem Christi. Alia est totaliter fidelium puta catholicorum tertia: ipsorum hereticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles. Nam quidam confitentur vnum articulum, & negant alium, & partim de Christo bene sentiunt, & partim male. Et in istam tertiam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminavit, sed quia doctrina eorum peruersa est, & ad infernum ducit, ideo subditur, Et nomen stellæ dicitur Absinthium quæ est herba amarissima: & ideo per eam recte significatur hereticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet, & ad amaritudinem inferni trahit: & facta est tertia pars aquarum in absinthium, id est prædicta tertia pars hominum infecta est heretica doctrina, & diabolica. Et multi homines mortui sunt ex aquis, id est de hereticorum doctrina, quia amara facta sunt per illos hereticos male exponentes: & reuera mortui non tantum morte animæ, sed etiam corporis, quia multi combusti. Et nota, quod aqua, id est doctrina sacræ scripturæ amarescit per falsam expositionem. **4. Reg.** Ecce habitatio huius civitatis optima est, id est sacræ scripturæ, sed aquæ pessime sunt, id est expositiones hereticorum peruersæ, & falsæ. Sed nota quod hæc aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per salis appositionem, id est per veræ sapientiæ elucidationem. Vnde **4. Reg.** Egressus heliseus ad fontem aquarum misit in illum sal, & ait, Hæc dicit dominus, Sanaui aquas has, & non erit eis vi-

tra mors, neque sterilitas. hoc etiam significatum fuit **Exo. 15** Vbi dicitur, Murmuravit populus contra Moysen, dicens, Quid bibemus. hæc ille clamavit ad dominum, qui ostendit ei lignum: quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versa sunt. per lignum autem vera sapientia designatur. **Pro. 11.** Lignum vitæ est his, qui apprehenderunt eam, & qui tenuerit eam, beatus.

Ioseph somnium aliquammodo scire dignum describitur, per quæ humilitas sanctis maximopere professe afferuntur.

Cap. XVII.

Humilitas facit Sanctos proficere, & crescere multipliciter: quod ostenditur ex somnio Ioseph **Gen. 37** Genes. Vbi dicitur, quod vidit somnium, quod narrans fratribus ait: Vidi per somnium quæ si solem, & lunam, & stellas undecim adorare me. In Ioseph intellige augmentum, & profectum boni, quia sic interpretatur, scilicet augmentum, & in adoratione ostenditur humilitas, in sole autem accipitur seruator dilectionis. Vnde dicitur **Iud. 5.** Qui diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent. sed in stellis intelligitur splendor, siue gratia prædicationis. **Dan. 12** Dan. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos, erunt sicut stellæ: sed per lunam accipitur vigor actionis: quia luna maxime agit & potest in istis inferioribus. Quod ergo Luna Sol, & stellæ Ioseph adorando subduntur, significat, quod in sanctis viris, & seruator dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agendi per inclinationem humilitatis proficiunt, & augentur. **Iac.** Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam, scilicet & diligendi, & prædicandi, & bene operandi. Notandum autem circa prædictum somnium, quod sicut dicunt somniorum interpretes, somnia, quæ apparent hominibus de stellis superioribus, variam habere noscuntur significationem. Nam aliquando referuntur **Gal. 3.2** Gal. ad hominis dignitatem. Quia magnæ stellæ somniant, sapientes, & potentes designant: parvæ vero, &

Par-

Liber Septimus

Parua verò, & obscura, viles & infulsas personas. Si cui autem videatur per somnium se dominum esse, & latum, pro gignat, & qualitate stellarum dominabitur populo. Et si est apertus, & decens, erit rex & hinc interpretati consonat prae-dictum somnium Ioseph. Aliquando vero referuntur ad hominum aduersitatem, quia stellae cadentes in mare, perditione populi a rege veri demonstrant. Stellae vero cadentes in terra, aduersitatem significat, & mala pluma. Stellae autem deficientes in caelo, diuturnam paupertatem, & defectum significant. Nam caelum simile est domui videntis, stellae vero substantiam, & homines habitantes in ea significant.

*Quadruplex hypocrisis species iuxta quadruplex personarum statum in Ioannis visione
sub Solis Luna, & stellarum diebus
significatione descriptam an
notantur coram, disjuncti
non aperitur.*
Cap. X V I I I.

Apoc. 8. **H**ypocrisis quadruplex est. scilicet praelatorum, clericorum, religiosorum, & laicorum, quae describuntur Apoc. in visione Beati Ioannis, ubi dicitur Percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunae, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Per Solem intelliguntur praelati: quia sicut sol totum mundum illuminat, sic praelati totam Ecclesiam debet illuminare. Mat. 5. Vos estis lux mundi.

Item Sol non variatur per eumeta, vel decremenda, sed stabilis manet. Sic praelati stabiles esse dicunt, ut nec aduersitate, nec prosperitate, nec detractio, nec adulatione moueantur. Eccl. 1. homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol. Horum tertia pars percutitur, sed non decidit: quia fidem informem retinent, sed in moribus laeduntur. Horum. n. tres partes sunt. Quia praelatorum quidam ardēt & lucēt, & hi sunt prima pars. Alij ardēt & non lucēt, & hi secunda: tertij lucēt sed non ardēt, & haec pars tertia percussa est, quia lucet exterius simulata sanctitate, sed non ardet interius habita charitate, haec percussit dominus. Mat. 23. Vbi dixit Vae vobis Scribae, & Pharisei, hypocritae: quia

similes estis sepulchris dealbatis, quae foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. sic & vos quidem foris apparentis iusti hominibus, intus autem pleni estis hypocrisi, & omni iniquitate. Vel istae tres partes accipiuntur, secundum tres conditiones Solis. Sol enim est corpus magnum, in quo notatur praelatorum potestas.

Item corpus latum, in quo praelatorum fides.

Item corpus calidum saltem in effectu in quo praelatorum charitas. Et haec est tertia pars quae ferè in omnibus percussa est: quia & si potestatem habent, vel fidem retinent, seruire tamen charitatis carēt. Per Lunam vero designatur clerici: quia sicut a Sole lumen Luna recipit: sic a praelatis clerici informantur, & quales sunt praelati, tales sunt clerici. Eccl. 10. Qualis rector est ciuitatis & tales & inhabitantes in ea. Horum autem tres sunt partes. quidam namque sunt scholares qui frequentant scholas: quidam sunt chorales qui sequuntur chorum. Alij enim curiales qui sequuntur curias principum, & regum & praelatorum. Haec tertia pars percussa est vicio simulationis, & ambitionis. Per stellae vero intelliguntur religiosi. Stellae. n. paruae videntur, & magnae sunt, sicut religiosi parui videntur exterius mundo, magni autem interius coram Domino.

Item stellae noctem illuminant, & religiosi ecclesiam. Philipus. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Phi. 2.

Item stellae tria sunt, & religiosi stant in clauitro, nisi pauci officiales qui procurant exteriora negotia. Iudi. 5. Stellae manentes in ordine, & cursu suo &c. Horum sunt partes tres, iuxta tria vota quae voverunt omnes, scilicet obedientiam, continentiam, & paupertatem. Prima, & secunda partes non sunt adhuc ita percussae: sed tertia pars, scilicet paupertas iam omnino, & tere ubique percussa est, ita ut dicat Apost. Omnes quae sua sunt, quærunt, non quae Iesu Christi. & hoc est, quia reliquit & defecit charitas contra quod dicitur I. hi. Non quae sua sunt singuli considerant, sed quae aliorum. Phi. 2.

Item tres partes religiosorum sunt, praelati, officiales, & clauitales, & haec tertia pars pro magna parte percussa est, & laesa vicio simulationis, quia multi simulant

na-

sanctitatem donec sint officiales, vel prelati. Et sequitur, ita ut obcuraretur tertia pars eorum, id est animeretur interius lumen illuminans eos ad Dei, & sui cognitionem.

Quarta hypocrisis est laicorum, & hec tangitur cum dicitur, Et diei non lucebit pars tertia, & noctis similiter. Nam nomine diei ac noctis laici intelligantur, quia sicut dies a Sole, & nox a Luna, & ita illis lumen recipit, hec laici a prelati clericis, & religiosi recipiant doctrinam, & informationem. Horum autem tres sunt partes, prima principantium, secunda seruentium, ut sunt rustici, & huiusmodi tertia medium tenentium, qui primis subseruiant, ut ultimum dominantium tamen una istarum trium, scilicet seruentium maxime est percussa, quia scilicet omnes illam expoliant, & opprimant. Vel tres partes laicorum sunt, quia quidam videntur boni, & sunt: quidam vero videntur, & non sunt. Et ista pars, licet sit diei quantum ad apparentiam, est tamen noctis quantum ad existentiam. Et ideo percussa est, plaga hypocrisis, & fidei simulationis.

Dei inspirationem in suis electis contemplatiuis inuisibiliter, tenuiter, terribiliter, instabiliter, inco- prehensibiliter, & denique multiter fieri, per mirabili Eliphaz visionis exemplum lucida explanatione demonstratur
Cap. XIX.

Inspiratio Dei interior qualiter fiat in iuris contemplatiuis ostenditur per exemplum in visione Eliphaz, quae habetur Iob. Vbi dicitur: Porro ad me dictam est verbum absconditum, & quasi futu- rae suscepit auris mea venas futurum eius in horrore visionis nocturnae quando enim solet sopor occupare homines, pa- uor tenet me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt, & dum spiritus meus p- sente transiret, inhorruerunt pili carnis meae, & item quaedam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi aurae leuis audiui. Nunquid homo Dei comparatione iustitiae habetur, aut factore suo purior erit vir. In hac enim visione primo ostenditur, quod diuina inspiratio sit inuisibiliter, & ideo vo-

catum verbum absconditum. Verbum, quia mentem informat: sed absconditum, quia non sensibili locutione, sed inuisibili inspiratione ac perceptione sentitur. Et dicit Gregorius, quod sentitur per hoc, per humanam mentem contingendo fabricatur, & temporales cogitationes depulsi- aternis hanc deficiens inflamat, ut nihil ei in, nisi quae aeterna sunt libent; & cuncta quae interius de humana per strepunt corruptione continentur, vel dicitur absconditum, quia quale sit non potest scire, nisi qui percipit. Apoc. Vincen- ti dabo manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Vel alia de causa dicitur verbum absconditum. Nam quia pauci sunt illi qui percipiunt dicitur verbum absconditum quasi paucis inspira- tum.

Secundo ostenditur, quod interior in- spiratio percipitur tenuiter. Cum subdi- tur, Et quasi futu-ae suscepit auris mea ve- nas futurum eius, & est sensus quasi futu-ae, id est raptum, & occulte susceptum, id est suscipiendo cognouit auris mea, scilicet interius cordis, aenas futurum eius, id est mo- dos, siue effectus occulte locutionis, siue inspirationis eius, quae dicitur futurum propter tenuitatem, quia futurum, non plena voce, sed tenui flammam emittitur. Nam quando Deus se nobis plane, & aperte manifestabit, tunc nobis quasi plena vo- ce loquetur: sed nunc, quia tenuiter se no- bis manifestat, quasi insusursum sequitur. Non autem ait futurum, sed aenas fu- turum: quia diuina inspiratio diuersis ve- nis, id est diuersis modis siue causis cordi intunditur. Vnde Gregorius: Quasi venas futurum aperit nobis Deus, & manifestat in- sinuat quibus modis ad nostram intelli- gentiam autem uenient; aliquando enim nos amore, aliquando terrore compun- git, aliquando praesentia quae mala sunt ostendit, & ad aeterna dirigenda deliac- tum erigit: aliquando prius aeterna inui- cat, ut post temporalia vile cantet: quan- do mala nostra aperit nobis, & ad hoc vs- que, quod etiam doleamus de alienis ma- lis extendit: aliquando aliena mala no- stris obrutibus ostendit & compunctos mi- rabiliter a nostra prauitate nos corrigit.

Tertio hic tenuiter, & ideo subdit, in horrore visionis nocturnae, &c. Vbi nota causam timoris. Primo ex timore, quia in horrore visionis nocturnae. De nocte enim homo magis super quam ac die.

Grego.

Quod sed

Liber Septimus

Grego. Sed moraliter sicut dicit Greg. Horror no-
cturnæ visionis, est pavor occultæ contē-
plationis. Humana etenim mens quo al-
tius eleuata, quæ sunt, æterna, considerat
eo de factis temporalibus grauius treme-
facta formidat: quia tanto se ream verius
cernit, quanto se ab illo lumine discre-
passe, quod super se intermicat, conspici-
t; neq; ut, ut illuminata plus metuat: quia
magis aspiciat a veritatis regula, per quam
eam discordat, eamque graui formidine
suis ipse protectus quatit, q̄ prius qua-
si securius nil videbat. Nota etiam, quod
id quod in hoc mundo de diuinis contē-
plando aspiciamus, nocturna visio dicitur
propter obscuritatem, quia modicum, &
cum obscuritate de illo summo lumine
videmus, & nihilominus, propter excessum
eius respectu nostri in contem-
platione eius inhorrescimus. Vnde Aposto-
lus: videmus nunc per speculum.

1. Cor.
13

Secunda causa timoris potuit esse ex so-
pore. Vnde dicit, Quando solet sopor oc-
cupare homines, pavor tenuit me, & tre-
mor. Homo enim qui soporari ac dormi-
re incipit, facilius terretur quàm ille ho-
mo qui plenè vigilat. Sed moraliter per
soporem intelligitur quies mentis ab ex-
terioribus sollicitudinibus, & occupatio-
nibus, a quibus quanto magis abstrahi-
tur, ad contemplandum superna liberior
& aprior inuenitur. Canti. Ego dormio,

Cant. 5
Grego.

& cor meum vigilat. vnde Gregor. dicit,
quod sancta mens quo se a strepitu tem-
poralis concupiscentiæ comprimit, eo ve-
ritus interna cognoscit, & tanto alacrius
ad intima vigilat, quanto se ab exteriori
inquietudine occultat. Et hinc est, quod
Iacob in itinere positus, caput ad lapide
posuit, & dormiuit: & tunc habuit visio-
nem de scala, unde etiam Dominum, &
angelos vidit in quo significatur, quod
in itinere huius vitæ ille est aptus ad di-
uinas reuelationes, & contemplationes,
qui caput ad lapidem ponit, id est qui me-
te Christo inhaeret, & dormit, id est ab ap-
petitu visibilium mens oculos claudit,
& a rerum temporalium amore quiescit.
Sed sequitur, pavor tenuit me, & tremor,
& omnia ossa mea perterrita sunt. Ille
enim qui illuminatur ad contemplandā
eelsitudinem diuinæ potentiae, & rectitu-
dinem diuinæ iustitiæ, pauet consideran-
do diuinam immensitatem, tremit intuē-
do suam deformitatem, & terrentur eius

Gen. 28

o. 4, quia scilicet expauescit etiam de his,

quæ fortiter se egisse crediderat, scilicet,
quando considerat diuinæ iustitiæ seueri-
tatem. Vnde hoc terrore percussus David Ps. 142.
dicebat: Non intres in iudicium cum ser-
uo tuo domine, &c. Nam omnis humane
vitæ rectitudo ad illam rectissimam diui-
ni iudicii regulam deducta, multipliciter
inuenitur obliqua, sicut baculus qui vide-
tur ad oculum rectus, rectissima alicui li-
neari appositus, statim apparet distortus.

Quarto diuina inspiratio fit instabili-
ter, & ideo sequitur, Dum spiritus me præ-
sentet transire, inhoruerat pilicarnis meæ.
Homine præfente, id est ad contemplan-
dum Deo assistente, spiritus transit, quia
id quod de spiritualibus dulciter videtur
non stabiliter, sed in quodam transitu per-
cipitur: quia in illa suauitate non diu mens
figitur, eo quod ad semetipsum immen-
sitate luminis reuerberata reuocatur. Sed
sequitur, Inhoruerunt pili carnis meæ.
Pili carnis sunt quilibet minuti defectus,
siue cuiuslibet superfluitatis tenues ex-
cessus, qui etiam in iustis, & contemplan-
tibus vitis ex carnis corruptibilitate repe-
riuntur: sed isti pili spiritu transeunte in-
horrescunt: quia dum homo in arce spui-
tualis contemplationis eleuatur, etiam
huiusmodi tenues defectus, siue ex-
cessus perhorrescit, & de illis mente
cruciatur. Vel pili qui sunt superfluitates
carnis, sunt superflua cogitationes men-
tis. Vnde præceptum fuit per Moysen Leuit.
in lege, quod Leuitæ raderent omnes 14
pilos carnis suæ. Leuitæ quippe assump-
tus vocatur. oportet ergo Leuitas omnes
pilos carnis radere, quia hi qui in diui-
nis obsequijs assumuntur, debent an-
te oculos Dei cunctis carnis cogita-
tionibus mundi apparere. Transcunte
ergo spiritu, pili pertimescunt: quia ante
compunctionis vim cogitationes super-
flua fugiunt, ut nil fluxum, nil iam re-
missum libeat: quia afflatam mentem e-
tiam contra semetipsam visitationis in-
timæ seueritas inflammat, ut dicit Gre-
gorius.

Quinto diuina inspiratio fit incompre-
hensibiliter, quia scilicet non ita fit, ut
per eam Deus comprehendatur, id est, ut
aperite per essentiam videatur. Et ideo se-
quitur, Stetit quidam, cuius non agnos-
cebam vultum. mens enim contemplan-
tis Deum, usque ad hoc quidem eleuari
potest, ut cognoscat Dei immutabilita-
tem quam significat per hoc, quod dicit,
Stetit

Art. de Stetit quidam. Creatura enim ex se non
mand. habet, quod iter: quia sicut ex se nihil est,
 ita ex se in nihilum tenderet, si eam ui-
 tus Dei non teneret. Vnde omnis creatu-
 ra, quia dependens est a Deo secundum
 illud Arist. A Deo dependet eorum, &
 tota natura. & secundum illud eiusdem
 Ab hoc quidem esse scilicet Deo, singu-
 lis denotatum est esse, & uicere, his quide-
 clarior, illis vero obscurior. Ideo ex se non
 habet stare, sed fluere. Stare ergo est pro-
 prie solius creatoris, qui nulla mutatione
 variatur. Iaco. Apud quem non est trans-
 mutatio, neque vicissitudinis obumbratio.
 Vnde ipse immobilis stabilisque ma-
 nens dat cunctis in aeri. Licet ergo mens
 contemplans pertingere possit ad co-
 gnoscendam Dei immutabilitatem, scilicet,
 ut cognoscat ipsam semper stare si-
 cut plenique Philosophi probauerunt pri-
 mum principium esse immobile, & aeternum;
 tamen ad hoc in hac uita nunquam
 naturaliter pertingere potest, ut videat
 Dei faciem, id est ut cognoscat ipsius qui-
 ditatem. & ideo subditur, Cuius non agno-
 scebam vultum. Exod. Posteriora mea vi-
 debis, faciem autem meam videre non po-
 teris. Posteriora Dei dicuntur eius effe-
 ctus, ex quibus de Deo cognoscimus po-
 tius quid non sit, quam quid sit, quod es-
 set faciem videre. sed licet ipse Deus
 in se videri non possit, in sua tamen ima-
 gine, id est in suo filio se nobis visibilem
 tribuit, sicut ipse filius dixit: Qui videt
 me, videt & patrem meum. Vnde sub-
 ditur Imago coeli oculis meis. Ipse enim
 Dei filius, qui est imago Dei secundum il-
 lud Sap. Candor est laevis aeternae, & ima-
 go bonitatis illius, mortali nostra carne
 assumpta et coram oculis carnis visibilis
 nobis apparuit. Ex his, ergo manifeste
 colligitur, quod quicquid de Deo per co-
 templationem attingitur, valde tenuiter,
 & imperfecte conspicitur. Et ideo sub-
 ditur, Et vocem quasi auris leuis audiui.
 Ista vox auris leuis est Spiritus sancti in-
 spiratio, quia, quia secundum modum nostrae
 capacitatis, & imbecillitatis fit in nobis,
 ideo est ad modum auris leuis, id est tenui-
 ter, & tenuis. Vnde Gregorius: Vox
 Dei quasi auris leuis auditur, quia in hac
 adhuc uita positus contemplatores suos
 nequaquam se diuinitas, sicut est, insi-
 nuat: sed lippientibus adhuc mentis
 nostrae oculis claritatem suam tenuiter
 demonstrat.

Sexto, diuina inspiratio fit uoluntate:
 quia per hanc homo, de Dei aequitate,
 & de sua humilitate instruitur. Et ideo
 subditur, quod per istam uocem audiuit,
 Nunquid homo Dei comparatione
 iustificabitur? Quia enim opposita in-
 tra se posita magis elucescunt (ut dicit
 philosophus) propter, quod accidit (ut
 dicit Gregorius) quod tanto quisque
 subtilius de tenebris iudicat, quanto se
 clarius ueritas lucis constat. Ideo ele-
 uatus in Dei contemplationem, quan-
 to melius conspicit rectitudinem iustitiae
 diuinae, tanto clarius cognoscit obliuio-
 nem uitae suae. Vnde tunc aperte uidet ho-
 mo, quod in Dei comparatione iustitia
 non potest, quia (ut dicit Gregorius)
 Humana iustitia diuinae iustitiae compa-
 rata, inuitia est: quia lucerna in tene-
 bris fulgere cernitur, sed in Solis radio
 posita, tenebratur tunc etiam cognoscit
 quod si aliquid patitur, iuste patitur, ita
 quod de flagello Dei murmurare non de-
 bet. Et ideo subditur, Aut iustorum suo
 purior erit uir Gregorius. Quisquis de per-
 cussione murmurat, quid aliud quam ius-
 titiam sentiens acculat? purior ergo
 se uir factore suo extimat. Si contra flagel-
 lum querelam parat: eique se proculdu-
 bio praeponit, cuius iudicium de sua af-
 flictione redarguit, signanter autem dicit
 Factore suo, quia non debet aliquis cre-
 re, quod creator creaturam suam quam
 de nihilo fecit ipse affligere uelit, quod
 tunc, ut dicit Gregor. Elyphas didicit cum
 uocem auris leuis audiuit: quia in confi-
 deratione diuinae maiestatis discessit quae
 humiliter in sua animaduersione timea-
 tur, & qui superiora degustat, inferiora
 aequanimiter tolerat, quia plene intus co-
 spicit quanti extimit, quod foris agit.

*His plures eleganter explanantur Sanctorum ui-
 siones, variaeque figurae describuntur, quae Dei
 uirginem rationaliter designare uidentur:
 cuius praerogative dignitates, ac mira
 et ipsiusque assumptionis myste-
 ria pluribus auctoritati-
 bus ac exemplis satis
 fiat Cap. XX.*

Maria mater Domini assimilatur illi
 sedi, quae per uisionem imaginaria
 ostensa fuit Beato Ioh. Vici (mag.) & ecce **Apo 4.**
 O o 2 sedes

Liber Septimus

Sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens: & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardinis: & iris, in circuitu sedis similis visioni smaragdinae, huic n. sedi assimilatur Beata Virgo.

Psa. 44. Primo ratione artificij, quia ad modum, & formam sedis fuit artificata. Nam sedes est a terra eleuata, inferius clausa, & aperta superius. Sic ipsa fuit eleuata a mundo, clausa peccato, & aperta Deo. **Pf.** Sedes tua Deus in seculum seculi.

Pf. 102. Secundo ratione loci, quia posita erat in cœlo, scilicet empyreo, ubi posita erat affectione, & contemplatione, & nunc est ibi glorificata etiam habitatione. **Pf.** Dominus, in cœlo sedes eius, vel posita, idest per fidem firmiter stabilita in cœlo, idest in ecclesia militante.

Eze. 44. Tertio ratione obsequij, quia super sedem sedens, scilicet Christus, qui licet super eam fuerit dignitate, tamen in ea sedet, & quiescit incarnationis humilitate.

Isa. 44. Eze. Princeps ipse sedebit in ea. Ostendit ibi etiam Beatus Iohannes, qualis erat ille sedens, quia qui se. e. t. p. a. l. a. i. a. & sard. Duplici lapidi assimilatur saluator noster Christus ad designandam duplicem naturam in eo, scilicet diuinam, & humanam. Diuina natura in lapide iaspidis designat quia iaspidis viridis est coloris, qui inter omnes colores magis confortat, & delectat visum: & diuinitatis species super omnia intelligibilia magis delectat, & confortat intellectum. Humana vero natura designatur in lapide sardinis, qui est coloris rubei: quia Christi humanitas rubrica fuit sanguine passionis. **Isa.** Quare rubrum est indumentum tuum. In visione, seu cognitione harum duarum naturarum totus homo glorificatur. Vnde siue ingreditur per intellectum ad conspiciendam diuinitatem, siue egrediatur per sensum ad videndam humanitatem in suo Salvatore, pascua inueniet intus in aspectu diuinitatis, toris in aspectu humanitatis.

Sapi. 4. Quarto ratione ornamenti, quia iris in circuitu sedis si. vi. sma. Et hic circuitus etiam competi Beatae Virgini, quae suam protectionem, virtutem, & gloriam vndeque extendit, vniuersam ecclesiam protegens, & adiuuans. **Ecc.** Gyrum cœli circuitui sola. Duo autem colores principales indidit, scilicet igneus, & ceruleus, sunt duae virtutes beatæ Virginis, quia igneus est charitas, ceruleus est castitas. **Sapien.** O, quam pulchra est casta generatio cum

charitate. **Prou.** Byssus; & purpura indumentum eius. Dicitur etiam esse smaragdus similis propter virorem fidei, quæ in ea nunquam emareuit.

Item iris est signum clementiae, & reconciliationis Dei ad genus humanum. Vnde proprie conuenit beatæ Mariæ virgini. **Gene.** Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terram.

Item iris est arcus sine corda ad nos inclinans cornua in signum, quod non vult ferire, sed parcere. Vnde etiam significat beatæ Virginis pietatem, & misericordiam quæ semper filium ad parcendum, & non ad feriendum inducit, dicens illud: Parce domine, parce populo tuo. **Iohe. 2.**

Item beata Virgo assimilatur illi signo quod vidit Beatus Iohannes apparere in cœlo. **Apo.** Vbi dicitur. Signum magnum apparuit in cœlo, Mulier amicta Sole, & luna sub pedibus eius, in capite eius corona stellarum duodecim, & in vtero habens, & clamabat. Vbi dignitas matris domini nostri quadrupliciter declaratur.

Primo ex antiquitate in eo, quod dicitur signum magnum, quia scilicet fuit in antiquo in magnis rebus præfigurata.

Secundo ex natiuitate, quia apparuit in cœlo, idest in ecclesia militante, scilicet quando nata est.

Tertio ex clauitate, quia amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum.

Quarto ex fecunditate, quia in vtero habens, & clamabat.

Primo, ergo Beata Virgo dicitur signum magnum, quia scilicet fuit ab antiquo magnifice præfigurata. Fuit enim præfigurata Beata Virgo in signo cœli, in signo regni, & in signo belli. De primo dicit **Gene. 9.** Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me, & terram. Et assimilatur illi arcui quo ad quatuor præcipuos colores, qui videntur respondere quatuor elementis, sicut dictum est supra. Ipsa enim habuit colorem igneum in fervore charitatis.

Item iacintinum in nitore sanctitatis, ceruleum in compassione pietatis, & gramineum, siue viridem in nitore virginitatis. Est etiam aliud signum in cœlo, cui assimilatur Beata Virgo. Solet enim secundum computistas, Sol in medio mœthum ingredi nouum signum. In medio autem

Au-

Augusti signum Virginis ingreditur: Sol autem, quando est in signo in quo creatus est, maximos dicitur habere effectus. Et ideo in assumptione quae celebratur in medio Augusti, Sol iustitiae ingressus est in signum Virginis gloriosae: quia qui in virgine conceptus fuerat per incarnationem, in assumptionis die ingressus est in eam per glorificationem. & ideo in eam, & per eam, magnos effectus impertit gratiae, ita ut omnes possint ad eam confidenter accedere.

Item fuit praefigurata in signo regni, i. in scepro, siue virga aurea Aſueri. Nam sicut legitur Hester 5. Cū rex Aſuerus iudeis esset iratus, Hester Regina ad intercedendum se contulit: & rex auream virgā pro signo clementiae ad eam extendit, & placatus fuit. Hae virga aurea, est mater nostra virgo Maria, qua mediante Deus humanæ naturæ, siue peccatoribus placatus est. Vnde ipsa data est nobis in signū clementiae, & misericordiae, ad quam fugientes liberantur.

Item praefigurata fuit in signo belli, de quo Macha Dato, inquit, signo adiutorij, Dei commiserunt eum. Nicanore, & uicerunt. Sic Iudei, idest confitentes, scilicet, qui Christum, & Beatam Virginem confitentur, & laudant, habent signum adiutorij Dei, scilicet gloriosam Virgine adiutricem, cuius ope diabolus vincit & in fugam conuertunt, ynde Proph. hoc signum petens dicebat. Fac mecum signū in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu domine adiuvisti me, & consolatus es me.

Secundo describitur ex natiuitate, quia apparuit in cælo, idest in ecclesia militante. Tunc enim primo apparuit, quando in mundo nata fuit. Sed nota quod beata Virgo apparuit sicut flamma, sicut tota sicut stella, & sicut femina. De primo dicitur Ezo. Apparuit dominus in flamma ignis de medio rabi. Hæc flamma fuit beata Virgo diuino amore inflammata, in qua dominus apparuit, dum incarnatus fuit.

Eze. 1. Item apparuit sicut rota. De qua Fzec. Apparuit rota vna super terram iuxta animalia, quatuor habens facies. Hæc rota fuit Virgo beata ipsa enim fuit tota de monibus terribilis. Dicitur enim, quod leones terrentur, quando audiunt strepitus rotarum. Hæc fuit super terram, idest a terrenis eleuata cogitatione, affectione

& conuersatione: iuxta animalia, idest iuxta Euangelistas tempore, & familiaritate: vnde multa eos edocuisse videtur de Christo filio suo, præcipue beatum Lucā, vnde ipsa habuit quatuor facies, idest notitiam, & notitiam omnium quæ quatuor Euangelistæ de Christo scripserunt. vel quatuor facies, idest quatuor virtutes cardinales, scilicet iustitiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam. Vel quatuor facies, idest quatuor aspectus, quarum vnā ad Deum vertit pro nobis intercedendo. Aliam ad paradisum, idest ad beatos eos lætificando. Lætificantur enim Sancti qui sunt in cælo, non solum de aspectu regis, sed etiam Regine, qua mediante saluati sunt.

Tertiam vertit ad mundum miserando, & protegendo. Quartam vertit ad diabolū exterrendo, & expellendo. Vnde dicitur esse demonibus terribilis, ut castrorum acies ordinata.

Item apparuit, ut stella. Matth. Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuerat eis. Est enim ut stella matutina quæ diem, idest Christum adduxit.

Item, ut stella marina, quæ nauigantes per mundi pelagus, ad portum salutis dirigit. Vnde de stella antecedebar eos vsque dum veniens staret supra vbi puer erat; scilicet Iesus, qui salus interpretatur.

Item, ut stella vastatiua, scilicet viriorum. Nume. Orietur stella ex iacob, & confurget virga de israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

Item apparuit, ut femina 4. Reg. Apparuit femina, cuius filius mortuus erat. Maxime enim in morte Christi filij sui femineum, & maternum ostendit affectum dolendo, & plorando. Fateri igitur, quod beata Virgo tanquam flamma accendit, & calefacti frigides in dilectione charitatis; & tanquam stella illuminat dubios in cognitione veritatis; & tanquam rota peritrepens, exterrit leones, idest superbos timore humilitatis. & tanquam temina pia confortat, & securat pulillos in spe sua pietatis. Et de istis quatuor loquitur Ecclesi. dicens: Ego mater pulchre dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

Tertio describitur ex claritate: quia mulier amicta solis: ubi ostenditur beata Virgo esse clara, & luminosa a parte inferiori, quia Luna sub pedibus erat.

003 Item

Liber Septimus

Item a parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Dicit ergo primus, Mulier amicta Sole, idest fulgore gratie spiritus sancti. Et haec gratia fuit septiformis secundum septem dona spiritus sancti quae rullerunt in ea, quae scilicet representantur in septem effectibus Solis.

Ecc. 44 Primus effectus est calefactio, & hic ex dono sapientiae, quae calefacit in amore Dei, sui, & proximi. Ecclesiastici Triplex Sol exiens montes, idest excelsas montes inflammans triplici amore, ut dictum est. Vel aliter in amore Dei tripliciter, scilicet toto corde, tota anima, & tota mente, radios igneos exsufflans, idest calidas affectiones immittens. 2. Machabeorum. Refulsit Sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Spiritus enim gustans Deum per donum sapientiae, inardescit in amore ipsius. Augustinus: Gustavi, & esurio ac sitio tenege illi me, & exarsi in concupiscentiam tuam. Ecclesiastici. Qui edunt me, adhuc esurient.

Ecc. 24 Secundus effectus est illuminatio, quae pertinet ad donum intellectus. Ecclesiastici. Sol illuminans per omnia respexit, idest omnia respicere facit in caelo summa gaudia, in inferno summa supplicia, in mundo praesuras, & in guttibus, in seipso peccata & negligentias. 2. Machabeorum. Refulsit Sol in clypeos aureos, idest in Christum, & Mariam, & resplenderunt montes ab eis, idest electorum mentes.

Ecc. 42 Tertius effectus Solis est denudatio, quia facit vestes exuere: & hoc ad donum consilij refertur: quia docet veterem conversationem, & secularem vitam deponere. Canticum. Nolite me considerare, quod susca sum, quia decoloravit me Sol.

Cant. 1 Quartus effectus Solis est consolidatio: & haec ad donum fortitudinis pertinet, per quod mens solidatur Ecclesiastici. Homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol, idest firmus.

Ecc. 27 Quintus effectus Solis est regulatio totius vitae humanae: & hoc pertinet ad donum scientiae, per quod scimus conposari in medio nationis pravae, ut dicit Augustinus. Vnde Apostolus: Inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

Sextus effectus Solis est liquefactio: & hic ad donum pertinet pietatis quo liquefit anima in compassione proximi. Exod. Cum incalesceret Sol, liquebat manna. Sapientia, quae igne non poterat exterminari: statim exiguo radio Solis tabescebat. psalmista Flabit spiritus eius, & fluent aqua.

Septimus effectus Solis est desiccatio humidorum: & hoc ad donum pertinet timoris, quo carnalis concupiscentia desiccatur. Vnde Iaco. Exortus est Sol cum ardore, arefecit fennum, idest carnem: quia omnis caro fennum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Propter hos septem Solis effectus dicitur, Lux Solis septemplex erit sicut lux septem dierum. Et propter hos septem Solis effectus saluatur homo, & ideo dicitur, Cras erit nobis salus cum incalescit Sol.

Secundo Beata Virgo ostenditur fuisse etiam illuminata a parte inferiori: quia Luna sub pedibus eius. Vbi per Lunam designatur mutabilitas quae est quadruplex: una naturae quae etiam est in angelicis spiritibus, qui sunt mutabiles per naturam, & immutabiles per gratiam. Iob: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.

Secunda est fortuna in rebus temporalibus. Ecclesiastici. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Tertia est culpa in peccatoribus, scilicet de culpa in culpam. Osee: Sanguis sanguinem tetigit, idest vnum peccatum ad aliud traxit.

Quarta est miseria in humanis corporibus. Iob: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, &c. nunquam in eodem statu permanet. Haec quadruplex Luna, idest mutabilitas fuit sub pedibus Beatae Virginis.

Primo mutabilitas creaturae celestis, quia scilicet Angeli eius subduntur imperio. Vnde competit ei illud Genesis: Vidi per somnium quasi Solem, & Lunam, & stellas vnde eum adorare me. Vt per Solem intelligatur suprema angelorum Hierarchia, per Lunam Hierarchia media: per stellas vero Angeli inferioris hierarchiae: qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerantur. Nomine etiam Lunae intelligitur mutabilitas totius

Exo. 26
Sap. 15.

Ps. 147.

Iaco. 1.

Isa. 40.

1. Reg. 11

Iob. 41

Ecclesi. 1.

Os.

Iob. 14.

Genes. 37

ux.

Eccles. 27. **Deu. 11.** **Psa. 120.** **Psa. 82.** **Isa. 30.** **Psa. 71.** **Ro. 8.**

ne sui infimæ hierarchiæ: qui omnes Bearam Virginem adorant, & uenerantur. Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ. **Eccles. 27.** Luna mutatur, quia secundum quod bona temporalia fluunt, & refuunt, mutatur animus eius. Iſtam Lunam Beata Virgo ſub pedibus habuit: quia omnia temporalia calcavit per paupertatem uoluntariam, quam elegit. Si enim iſta temporalia calcaremus pedibus, & non tangeremus affectibus, ueraciter noſtra eſſent. **Deu. 11.** Omnis locus, quem calcauerit pes ueſter, ueſter erit. Luna tamen quanto magis Soli coniungitur tanto magis luce priuatur: & quanto magis ſe à Sole elongat, tanto maiore luce coruſcat: quia multi prælati quanto magis appropinquant ad Deum per aliquam dignitatem, tanto magis obrebebrantur per iniquitatem: & quanto magis elongantur, dignitates fugiendo, tanto magis illuxinantur lumen gratiæ recipiendo.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas culpæ. Vnde dicitur de uiro ſancto, & perfectio. Per diem Sol non uret te, neq; Luna per noctem. quia anima ſancta neq; in die proſperitatis cadit in peccatum per amorem malè inflammantem, neq; in nocte aduerſitatis per timorem malè humiliantem. Iſtam Lunam Virgo Maria ſub pedibus habuit: quia nulla culpa in ea unquam præualere potuit. Et ideo in Pſalmo. non dicitur Luna ſimpliciter, ſed Luna perfecta in æternum. Luna autem tunc perfecta erit, quando ſine macula erit, quando ſcilicet uerificabitur, quod dicitur **Isa. 30.** Erit lux Lunæ ſicut lux Solis. Fuit igitur ſicut Luna perfecta, quia ſine omni peccati macula tam moraliſ, quàm etiã uenialiſ.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas miſeriæ. **Pſalmus.** Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna. glosſa ideſt mutabilitas, quæ per Lunam ſignificatur. Sicut enim Luna creſcit, & decreſcit, ſic & humanum corpus multiplici mutabilitati ſubditur. **Ro. 8.** Vanitati creatura ſubieſta eſt. Et, quia ipſa mutabilitas miſeriæ tollitur in reſurrectione die nouiſſimo, ſubditur ibi. Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis. Iſtam Lunam Beata Virgo ſub pedibus habet, quia perfectam corporis immortalitatem

poſſidet, & ſuper omnes angelorum ordines in anima, & in corpore gloriſicata manet. unde **Pſal. Caligo** i. humana mortalitas ſub pedibus eius. aſcendit ſaper Cherubin, & uolauit uo ſuper. **pen. uſ.** Ipſa igitur Virgo Beata Lunam ſub pedibus habuit, ſcilicet celeſtem naturam ei præſidendo, proſperitatem humanam eã deſpiciendo, omnem culpam ipſam penitus uitando; & humanam miſeriam, immortalitatem induendo.

Tertiò fuit illuminata à parte ſuperiori, quia in capite eius corona ſtellarum duodecim. Iſtæ duodecim ſtellæ ſunt duodecim eius prærogatiuæ ſuper omnes mulieres, quarum quatuor habuit ex parte corporis, & animæ.

Prima fuit uerificatio, ſecunda Angeli ſalutatio, tertia Spirituſ ſancti ſuperuentio, quarta filii Dei conceptio. Alias quatuor habuit ex parte animæ.

Prima fuit eius humilitas, quia dixit; **Eccle. 1.** Ecce ancilla Domini &c.

Secunda eius prudentia, quia quæſiuit, Quomodo fiet iſtud &c.

Tertia fuit erubeſcentia, qua turbata eſt in ſermone Angeli.

Quarta fuit charitas, qua ſeruiuit cognatæ, & quia uino deſiciente in nuptiis dixit filio, Vinum non habent. Alias

quatuor habuit ex pre corporis, q̄ fuerūt maternitas ſine corruptione, uirginitas cū ſecundatione, granitas ſine grauamine, & partus ſine dolore. Fuit ergo Mater in corrupta, Virgo ſecunda, ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera. Et ſtellæ duodecim, ſunt nouè ordines Angelorū, & tres ordines Beatorū, ſcilicet Martyres Confeſſores, & Virgines, qui eam coronāt, quia ipſam perpetuò uenerantur, admirantur, & laudant in ea charitatē tam ſuccenſam: Cherubin ſapiētiam tam profundam, Throni pacem, & quietem in Deo ſic tranquillam, Dominationes tantam ſuper Angelos præminentia, Virtutes tantam miraculorum efficaciam, poteſtates tantam ſuper demones potentia, Principatus tantam de omnibus regnis prouidentiam, Archangeli tantam de omnibus locis diligentiam, Angeli tantam de ſingulis perſonis cuſtodiam, Martyres tantam in tribulatione conſtantiam, Confeſſores tantam ſobrietatem, & temperantiam, Virgines tantam puritatem, & mundiciam.

O o 4 Quarid

Liber Septimus

- Quarto eius dignitas ostenditur ex eius fecunditate quia in utero habens filium Dei conceptum, scilicet in annunciatione clamabat spiritui, Deum magnificando, quando dixit: Magnificat anima mea dominum. Sed nota, quod habuit in utero paternum splendorem, Heb. Qui cum sit splendor gloriæ &c.
- Luc. 1.** Item niveum candorem. Sap. Candor est lucis æternæ, & speculū sine macula.
- Ecclef. 24.** Item diuinum odorem, Eccl. Ego quasi uitis fructificauit suauitatem odoris. Item suauem dulcorem ibidem. Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel, & sauum.
- He. 12.** Item cæleste ignem. Heb. Deus noster ignis consumens est. Ex hoc ergo, quod habuit in utero paternum splendorem, fuit in ea mirabilis claritas, **Ambr.** Quid mirabilius matre Dei? quid splendidus ea, quam splendor elegit, quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagio generauit? Quia uero habuit niveum candorem siue splendorem, remansit ibi mirabilis puritas. **Can.** Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, **Anselmus.** Decebat, ut uirgo ea puritate niteretur, quia maior sub cælo nequit intelligi. Quia uero diuinum odorem habuit, remansit ibi mirabilis suauitas. Vnde clamabunt adolescentulæ, Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum. **Ecc. 24.** Sicut cinamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi. Sed, quia habuit suauem dulcorem, remansit ibi mirabilis pietas. Vnde ipsa dicitur mater gratiæ, mater misericordiæ. Quia uero habuit cælestem ignem, remansit ibi mirabilis charitas, per quam diabolus succendebat. **Iudith.** Percutes eum ex labiis charitatis meæ: per hanc enim omnia aduersa superabat. **Cant.** Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.
- Can. 8.** Item Maria mater Domini assimilatur arcæ testamenti in uisione beati Iohannis, quæ habetur **Apo. ubi** dicitur, quod uisa est arcæ testamenti Domini in templo eius, & facta sunt fulgura, & uoces, & terremotus. Vbi primo nota aspectum dignitatis, quia uisa est arcæ Domini.
- Secundo sanctum sanctitatis, quia in loco sancto scilicet in templo.
- Tertio effectum potestatis, quia facta sunt fulgura. Et circa primum nota, quod per arcam Domini intelligitur uirgo Beata Maria. Et hoc patet ex tribus scilicet ex materia, ex mensura, & ex continentia. 1. ex ipso contento. Si quidem materia arcæ ueteris testamenti, de qua fabricata fuit fuerunt ligna Sethi sicut patet **Exo. 25.** secundum autem Hieronymum ligna Sethim inter cætera, ligna habent leuitatem, pulchritudinem, & fortitudinem, & imputribilitatem. Per quæ intelliguntur quatuor uirtutes Mariæ. Nam leuitas competit eius paupertati, per quam fuit à terrenis affectibus, & sollicitudinibus exhonerata, & alleuiata, **Isa. Ascendet Dominus super nubem leuem, id est Mariam pauperem:** quæ nubes quidem fuit, quia ex terra nata: sed tamen fuit leuis a mundi affectibus, & sollicitudinibus exhonerata. Pulchritudo uero competit eius puritati, per quam immunis fuit ab omni deformitate peccati. **Cant.** Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fortitudo aut competit eius stabilitati s. in fide, & patientia. **Prouer. 31.** Fortitudo, & decor indumentum eius. **Eccl. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plâtas stabilis mulieris.** Imputribilitas competit eius uirginitati. **Sap.** Clara est, quæ nunquam marcescit.
- Secundo illa arcæ figurabat Beatam Virginem ratione menturæ, quia sicut dicitur **Exod.** Longitudo arcæ habebat duos cubitos, & semis latitudo cubitum, & dimidium, altitudo similiter cubitum, & semis. Iosephus autem dicit, quod facta est arcæ quinq; palmorum longitudinis: quia scilicet Beata Virgo quinq; tenus ab initio uitæ usq; ad finem in omni sanctitate longanimiter custodiuit, & seruauit.
- Trium autem palmorum erat latitudo quia restorationem angelorum, & redemptionem hominum, & totius uniuersi renouationem antidisimè procurabat. Cubitum, & semissem habebat altitudo, quia eius contemplatio plena erat in fide, semiplena in comprehensione, uel certe, quia eius celsitudo humanam, & angelicam naturam excellebat: sed usq; ad filii excellentiam minime ipsa attingebat.
- Tertio figurata est Beata Virgo per arcam ratione continentia: quia in arcæ continebantur tabulæ testamenti. Deuteronomiam, & uirga Aaron, urna aurea in qua erat manna. Quæ omnia competunt

petunt Beate Mariæ. Custodiebat enim Virgo Beata, i.orem disciplinæ, qui designatur per uirgam, legem decalogi, quæ per tabulas, euangelium Christi, quod per deuteronomium, quæ est lux secunda; & ipsum Christum, qui per uirgam plenam manna. Vel per ista quatuor intelligitur Iesus Christus, qui in ista arca habuit in quo quatuor ierant. scilicet diuinitas dulcissima quæ per manna, anima sapientissima, quæ per deuteronomium siue secundam legem, caro mundissima, quæ per uirgam Aaron, quæ floruit, & spiritus humanus sapientissimus, qui per tabulas testamenti in quo erant scripta Dei mandata, significatur. Templum autem in quo hæc arca fuit, est triplex, primum in quo facta fabricata, & sanctificata, & istud fuit uterus matris sue scilicet Annæ beatæ. Dicitur enim Re. qd intulerunt arcam Domini in locum suum in oraculo templi in sancta sanctorum. Hæc arca fœderis Domini, fuit Beata Maria, quam Deus, sterilitatis parentum auferens, & Angelus promissionem dederet; & Ioachim generationi operam præbens, introduxit in locum suum i. in uterum Beate Annæ, de qua subitur, in oraculo templi ipsa. n. Anna beata templum Dei fuit, cuius oraculum fuit in spiritibus Deo deuota, & orationi dedita: in cuius utero uero Beata Virgo post conceptionem sanctificata fuit, ut esset Sancta sanctorum, idest super omnes sanctos sanctificata, uel ut ipsa Beata Virgo etiam in utero matris præpararetur ad generandum Sanctum sanctorum.

Secundum fuit templum in quo fuit purificata, templum i. Salomonis, in quo etiam obtulit filium suum spontane sancto Simeone. Luc. Veni in spiritibus templum, & cum in lucem purum resurrexisset, ut scilicet nos spiritualem uitam nostram dum est in templo corporis, uel mundi, scilicet purgare scilicet per penitentiam, & spiritum nostrum Deo offerre scilicet per orationem deuotam.

Tertium est templum in quo fuit glorificata. & hoc fuit in assumptione eam scilicet ingredita est templum celestis gloriæ. Et de hoc templo dicitur Dominus in templo sancto suo, domus in celo sedes eras. Ad hoc igitur celeste templum deducta fuit arca i. Beata Virgo cum honorabili societate eam intercessit iocunditate, cum admirabili claritate, & cum

terribili potestate. De primo dicitur figuratum, i. Regum. ubi legitur, quod Dauid, & omnis Israel ducebant arcam Domini cum gaudio, & erant cum Dauid septem chori. Per Dauid intelligitur Christus, per septem choros puritas angelorum uel tres chori ierant ante nouum testamentum, scilicet angeli Patriarchæ, & Prophetæ, & quatuor in nouo, scilicet Martyres, Confessores, & uirgines, & ipsi Apostoli qui iuxta Dei aduersari intertulerunt eius exequiis. De ista honorabili societate cantat Ecclesia, Vidi speciosam sicut columbam &c. & sicut dies uerbi circumdabant eam flores rosarum, & lilia consilium. Per flores rosarum (secundum Hieronimum) intelliguntur omnes Martyres sanguine iusticie in lilia omnes Angeli, Confessores, & Virgines.

Secundo assumpta est cum ineffabili iocunditate, quod significatum est, i. Regum ubi dicitur Dauid, & omnis Israel ducebant arcam testamenti Domini in iubilato, & clangore buccinarum. Et ibidem, Dauid autem, & omnis domus Israel iudebant coram Domino in omnibus signis fabricatis, & cytharis, & lyris. Cuius quod notandum est, quod dicitur dicit Augustinus super Psalmos, & Hugo de Sancto Victore. Triplex est sonus musicus. Vnus qui fit cum uoce, sicut in cantu. Alius qui fit in buccina: tertius cum pulsa sicut in cythara. Sonus ergo uocis tangitur cum dictis in iubilo, quia iubilo est cantus modulatio. Sonus flatus cum dictis in clangore buccinarum. Sonus pulsus in signis fabricatis, & cytharis. Unde per hoc dat intelligere, quod in deducione huius arce in templo celi fuit omnis modulatio siue suauitas musica.

Tertio fuit assumpta cum mirabili claritate. Cant. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora eusurgens? in quo ostenditur, quod ascendit cum claritate corporali scilicet corporis gloriosi, deponit scilicet omni obscuritate corporis corruptionis, sicut aurora nescit tenebris, & dicitur ad albidit. sequitur Pulchra, ut Luna. Et in hoc ostenditur, quod cum claritate spirituali, idest cum anima beata. Sicut enim Luna post Solem scilicet quantum ad apparentiam maiorem habet claritatem, sic ipsa post Christum maiorem secundum essentiam & ueritatem, habuit beatitudinem. Sequitur, Electa, ut Sol. In quo ostenditur, quod

3. Re. 6.

1. Re. 6.

Luc. 2.

Can. 4.

Liber Septimus.

quod a seculis cum claritate supersustantiali, idest cum illo suo sibi occurrente, qui est aeris Sol. Et sequitur adhuc Terra libenter castrorum acies ordinata. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate intellectuali, idest cum luce Angelica. quia totus Angelorum exercitus ad ipsam venit, & ipsam usque ad celum allociunt. Et ideo dicitur, ut existeret, & sic ordinantur quidam eam praecedunt sicut domitelli qui etiam tanta dominatione praeparant: quidam comitantur sicut balli, quod ipsam ad aethera deducunt: quidam subsequuntur tanquam famuli, quasi eius obsequiis similes. Omnes autem associabant sicut toralatores deuoti, laudes dulcissimas modulantes.

Tertio sequitur effectus potentatis: quia facta sunt fulgura, & uoces, & tremor. Dum enim de triumphis ascendit, facta sunt fulgura, idest terrores de monum, scilicet ingentium, & uoces scilicet sanctorum iubilantium, & tremor terrae, idest commotio laetorum conuersionis: de qua scriptum est in libro de asumptione, quem transtulit Beatus Hieronymus.

Mare uitreum à Ioanne praevisum, uitam hanc miserie plenam quae omnia peccata significare affirmatur. Cap. XXI.

- M**undus assimilatur illi mari uitreo, quod Iohannes uidit per uisionem imaginariam. Apoc. ubi dicitur: Vidi in conspectu sedis tanquam mare uitreum simile crystallo. Est enim mundus mare tumidum per superbiam, liuidum per inuidiam, feruidum per iracundiam, profundum per auaritiam, inquietum per accidiam, spumofum per luxuriam, absorbens per castrimargiam, ubi etiam maior piscis minorem deuorat. Abac. Facies hominis sicut pisces maris. Psal. Hoc mare magnum, & spaciosum manibus &c. Dicitur autem uitreum propter fragilitatem. Ioan. Mundus transiit, & concupiscentia eius. 1. Cor. Praeest enim figura mundi huius. Dicitur etiam simile crystallo propter frigiditatem, & malitiam oblationis. Eccl. Gelant crystalli ab aqua.

Christi passiones in Ioseph manipulo figuratae; ipsiusque merita sanctorum sanctorum merita, & passiones, in fratrum manipulis designata plurimum excedere desinitur.

Cap. XXII.

Passio, & perfectio Christi excessit passionem, & perfectionem omnium sanctorum, quod ostensum est per somnium Ioseph, quod habet in Gene. Audite somnium meum, quod uidi: putabam colligere nos manipulos in agro, & quasi colligere manipulum meum, & stare, uetrisque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Manipulus enim Ioseph, est collectio contumeliarum, & passionum Christi. q. Amos vit. fasciculus vocatur, qui adineat in coelo ascensionem suam: & fasciculum suum super terram fundauit. Nam Christus per fasciculum passionum sibi fecit gradus ascensionis in coelum. Manipuli autem fratrum Ioseph, significant collectiones penarum, & passionum aliorum sanctorum. Quod igitur manipuli eorum manipulum Ioseph, adorauerunt: nihil aliud est quam recognoscere, quod passiones eorum nihil sunt respectu passionis Christi, & quod eorum passiones ex Christi passione uirtutem & meritum habent. Vel quia manipulus dicitur a manu. Per manipulum Ioseph intelligimus uirtutem, & perfectionem operum Christi: per manipulos uero fratrum eius, intelligimus merita siue fructus operum aliorum sanctorum, de quibus psalmus: Eunt ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quod igitur manipuli eorum illius manipulum adorant, est quod merita eorum in comparatione illius, deficiendo se humiliant. Quia uero in praedicto somnio sit mentio de agro cum dicitur, Putabam colligere nos manipulos in agro.

Notandum est, quod, sicut dicunt somniorum interpretes, ager somnatus diuersam habet significationem. Nam aliquando refertur (ut dicunt) ad somnantes malignitatem, sicut refertur, & quidam de principibus uenit ad magnam somnio-

Gen. 27

Amos. 9

Ps. 125.

somniorum interpretum, qui vocabantur
Sciri, & dixerunt. Vili per formidinem in
agro spatiofo, & pleno inest illarum, qui pri-
mum quidem apparuit densus, & hirsu-
tus, postea nudus, & alidus, cui respon-
dit interpretes hoc in doliorem, & verita-
tem protendit somniantis, & vere sic e-
rat in re, sicut dixit. O Niroditi, & in-
norum asceretor, vel ludex. Vnde varie-
tas agi somniata ad veritatem, & infa-
lilitatem refertur somniantis. Quango-
que vero ager somniatus refertur ad lo-
ci fertilitatem, sicut in supradicto som-
nio Ioseph, ager significabat terram fer-
tilem Aegypti, in qua Ioseph a fratribus
suis erat adorandus.

*Principis Pistorum Pharaonis somnium inter-
pretatur: per quod peccati gravitas, ip-
sius quoad principum ac suum ma-
lus effectum offenditur: quod pari-
ter per librum in visione
a Iohanne deuoratum
terminatur.*
Cap. XXXIII.

Peccatum primo hominem ligat, & p-
obliuionem includit: deinde ad
infernū patibulum deducit, quod ostendi-
tur ex somnio pistoris Pharaonis, quod
Gen. 41 habetur Gen. ubi dicitur. qd Pistori p-
inceps ante eo vidi somnium, qd tria canis-
tra farina haberem super caput meum:
& in vno canistro, quo d erat excellus,
portare me putabā omnes cibos, qui hnt
arte pistoria, auesq; comedere ex eo. Re-
spicit Ioseph: Hec est interpretatio som-
ni tria canistra tres adhuc dies sunt, post
quos auferet Pharaon caput meum ac su-
spendet te in cruce, & lacerabunt volu-
cres ex illi carnes tuas. Ille p hoc signifi-
cat peccatorem, qui moritur in peccatis.
Tria enim canistra tria vicia peccata
sunt, scilicet, otis, & opes, quae tunc sunt
super caput, quando dominatur menti.
Vel ista tria, sunt tria vicia magna, & prin-
cipalia, scilicet, luxuria, & superbia, quo-
rum excellus est superbia, in quo omnia
cibaria quodammodo sunt, id est omnia
peccata quibus mali patiuntur, quia in
initium omnis peccati est superbia. Aues
autem quae de hoc canistro pascuntur, &
mones sunt, quorum proprium vitium su-
perbia est. Tres autem dies sunt tempus

natiuitatis, tempus vite, & tempus mor-
tis peccatoris, post quos peccator euerti-
tur, & carere iunct, vel corporis. Vnde
tunc auferitur caput, peccati rationalis mēs
separatur quia anima a corpore sepa-
ratur, quae in homine principare debet,
& descendit in inferna anima in totum
gehenna, ubi aues lacerant eius car-
nes, id est demones delectationis in po-
nis quae anima trahunt in peccatis, quae
gessit in carne. Quia igitur in prae-
dicto somnio Ioseph per tria canistra in-
tellexit tres dies, post quos somnium im-
plendum erat: manifestum est, qd sicut
dicunt somnium interpretes, tempus
implendi somnium recipitur dupliciter.
Aliquando quidem ex numero, & ex di-
re rerum, quae in somnio apparent, sicut
in somnio Pharaonis Ioseph per septem
boues, vel spicas intellexit septem annos.
& quod post septem pingues, vel plenas
boues siue spicas veniet annus septem re-
tues, intellexit, quod septem annos vber-
tatis sequeretur septem anni sterilitatis.
Similiter in somnio pistoris per tres
propagines accepit tres dies, post quos
somnia implendum erat. Et in hoc
somnia pistoris, (vt dictum est) per tria
canistra intellexit tres dies, aliquando ve-
ro (vt dicunt) determinatur tempus im-
pletionis somni ex hora qua quis som-
nium videt. Vnde dicunt, quod somnio-
rum, quae apparent a nona hora noctis
vsque ad initium a. roge, non differunt im-
pletioni nisi vsque ad annum, vel sextum
mensem, vel tertium, vel decem dies, &
illa sunt veriora, & validiora, quae sunt an-
te lucem. Somnia vero, quae sunt in luce
aurora ultra tertium diem non proten-
duntur.

Item peccatum licet in se si habeat de-
lectationem, tamen in hoc habet aman-
tudinem dum affinitatur illi libro de
quo agitur in visione beati Iohannis, ubi
dicitur. Accepi librum, & deuoravi il-
lum, & erat in ore meo tanquam mel
dulce: & cum deuorarem eum, amara-
tus est venter meus. Ille libet repalen-
tat peccatum, quod vocatur liber, quia
scribitur illa scriptura, & quae dicitur de
catum Iuda scriptum est. In ipso sermo in
vague adamantes, & catum super la-
titudinem cordis eorum. Tunc autem de
rationis cum delectatione implet, & tunc
habet in gustu, in teri dulcoris, in el
lu, id est vehementiam delectationis, sed
post

Apo. 20

Hic. 17.

Liber Septimus

Pro. 5. post deuotionem, idest post transitum delectationis amariatur venter animæ, idest memoria, seu conscientia pœnitundine repletur. Vnde philosophus dicit, quod mali repletur pœnitundine. Pro. 5. Nouissima illius amara quasi absinthiam.

Pœnitentiam hominem à peccati carcere erueret ac in gratiam restituere, per Pincernarum præpositi somnium à Ioseph explanatum ostenditur: quæ etiam panis submeritio ex ordeo confecto in castra Madian descendenti comparatur ipsius partes, & perfectiones clare indicantur. Cap. XXIIII.

Gene. 40 **P**œnitentia liberat hominem à carcere peccati, & restituit hominem ad gratiam Dei: quod ostenditur ex somnio Pincernæ pharaonis de quo habetur in Gen. 40. vbi dicitur, q̃ narravit præpositus pincernarum somnium suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, & tres flores paulatim gemmas, & post flores vuas maturefcere, calicemq; Pharaonis in manu mea. Tuli ergo vuas, & expressi in calicem quem tenebam, & traedi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph. Hæc est interpretatio somnii, tres propagines, adhuc tres dies sunt post quos recordabitur Pharaoni ministerij tui, & recipiet te in gradum pristinum, dabisq; ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè consueueras: tantum memento mei cum bene tibi fuerit. Iste pincerna reus, & in carcere positus, & postea liberatus significat eos, qui, & si peccant, tamen per pœnitentiam liberantur. Vitis autem est pœnitentia, cuius tres propagines sunt contritio, confessio, & satisfactio, ex quibus producuntur gemmæ bonarum cogitationum, & flores bonarum affectionum, & fructus maturi perfectarum operationum, quæ etiam exprimuntur per tolerantiam passionum, vt cōformetur passioni Christi, quod est exprimi in calicem regis. Ad hoc idem refertur interpretatio, q̃a tres propagines sunt tres dies, idest tres animæ illuminationes, vnus in peccati recognitione, alius in peccati propalatione, tertius in peccati redemptione. primum facit contritio, secundum confessio, tertium satisfactio. Post quos Pharaoni, idest Deus recordabitur peccatoris, & pristina innocentia eius per misericordiam, & restituet eum ad pristinum statum gratia:

Psa. 77 Quod autem Ioseph subdidit, Memento mei, dum bene tibi fuerit; est verbum, quod potest Christus dicere ei, qui percussus tribulatione, vel infirmitate est, memor eius, & redit ad cor, & pœnitet, vt liberetur. psalmus: Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eam. Sed tamen quandoque tales postquam liberati sunt & ad sanitatem, vel prosperitatem reducti, non amplius recordantur Dei, nec bonum, q̃ inceptorunt prosequuntur, sicut de isto pincerna scribitur, quod postquam liberatus est, succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Aliqui autem sic exponunt, quod in hac vite somnata significatur Christus, vel ecclesia. Tres autem propagines in vita sunt tres gradus fidelium ecclesiæ, scilicet coniugatorum, qui sunt in mora operationis, continentium, qui sunt in lecto contemplationis, & Virginum siue rectorum, qui sunt in agro prædicationis. Hi sunt tres status incipientium, proficientium, & perfectorum, quos Christus exprimit in Euangelio. Est ergo sicut palme in vite fidelis in unitate Ecclesiæ, extra quam nullum fructum meritum æternæ vite, potest facere: hic palme primò germinat in bona voluntate, secundò flores in bona operatione, tertio maturefcit in perfectione, quarto vinum exprimit in prosecutione. sed præcipue cauendū est in flore, idest in initio bonæ operationis, quia tunc maxime læditur vinea, & facilliter corrumpitur siue pluuia temporalis superfluitatis, siue ardore cupiditatis siue vento vanitatis. Vel hæc vitis producit gemmas in cognitione, flores in deliberatione, maturitatem vix habet i operis consumatione: cuius vinum soli domino propinabitur, quia soli Deo honor & gloria.

Item pœnitentia assimilatur illi panis submeritio, qui per somnium videbatur descendere in castra Madian, de quo habetur Iudic. 7. vbi dicitur, quod narrabat aliquis somnium proximo suo, & in hunc modum referebat, quod viderat, Vidi somnium, & videbatur mihi quasi submeritio panis ex ordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum percussit illud atque subuertit, & terra funditus coarctauit. Vbi primo attende exemplum, quia submeritio panis ex ordeo, submeritio

Iud. 7.

Oder. 7.

Ecc. 10. mericus quo ad cocturam, idest sub cinere coctus. In cinere autem intelligit humilitas mentis proueniens ex memoria mortis, quæ corpus hominis in cinerem redigit. Ecclesiast. Quid superbis terra, & cinis? Sub hoc cinere debet esse animus penitentis, & excoquigne doloris. ob.

Psa. 42. Ago penitentiam in farina, & cinere. Item videbatur panis quo ad formam penitentia: namque, est panis doloris, quo

Psa. 41. reficitur animus penitentis, de quo Psa. Fuerunt nula lachrymæ meæ panes die ac nocte. Hæc enim est aqua refectiois, quia anima mirabiliter educatur. Per hunc panem compunctionis, & aquam refectiois incipit anima viuere iustitia, quæ prius erat sub morte culpæ: propter quod

Ecc. 39. dicitur, quod initium vitæ hominis panis & aqua, scilicet panis doloris, & aqua lachrymationis. Sed videbatur iste panis ex ordeo quo ad materiam. Ordeum, n. semen habet asperum, & aridum. Vnde ordeum ab ariditate est dictum, & signat asperitatem penitentia, & ariditate abstinentia, quæ debent esse exterius in carne, tum ad satisfactionem, tum ad virtutum mortificationem, secundum illud

Col. 3: Apосто. Mortificate membra vestra

Secundo in hoc somnio considera motum: quia iste panis videbatur volui, & descendere in castra Madian. Id quod rotatur, & voluitur, secundum omnes partes suas vicissim gradiendo vertitur. Similiter penitens proficere debet, si secundum omnes partes suas successiue verti: Debet enim modo verti memoria ad obliuiscendum iniurias, & recolendum culpas. modo intellectus, ut non iudicet aliena, sed subtiliter discutiatur propria. modo voluntas, ut detestetur calidam, & diligat iustitiam. Debet verti oculus, ut non aspiciat vanitatem, sed deplorat iniquitatem. Et simile debet fieri de omnibus alijs partibus, & etiam membris, ut voluantur eo modo quo docet Aposto. Sicut exhibuistis membra seruire immundiciæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

Rom. 6 Sed quidam non sic voluuntur, qui sunt similes Esau, de quo Osee. Factus est Esau quasi panis subcineris, & non reuersatur. Tales sunt, qui habent memoriam, & aliquando deplorant peccata sed tamen non mutant opera.

Item videbatur descendere in castra Madian, Madian interpretatur iniquitas,

vide castra Madian sunt iniquitatis arma, si diu forum modorum, quasi diuersarum acierum vitia, & peccata, quæ terram Israhel, idest animas iudeorum vestit. Ad hoc igitur panis penitentia descendit, cum scilicet animus dolens a se discutienda, & scienda humiliter se ponit. Vel quia Madian interpretatur iudiciu, debet panis penitentis, idest compunctus

animus in castra Madian descendere, id est ad sua vitia penitenda quodam quasi proprio iudicio humiliter redire, Nam (ut dicit Aposto.) si nosmetipsos iudicauerimus, non vni; a domino iudicabimur.

Tertio considera effectum, quia cum peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terra sanctus coarctauit. Tabernaculum diaboli, est cor peccatoris, quod penitentia percussit in contritione, subuertit in confessione, terra coarctat in humili satisfactione. Est enim in satisfactione humilitatis inclinatio, & iustitia coarctatio quia secundum mensuram culpæ debet esse satisfactio penitentia.

Tyrannorum crudelitas, societas, potestas, & persecutio contra sanctos, per visionem equi rufi, Hæreticorum tyrannas, inimici sanctæ scripturæ intelliguntur, per equi nigri, nuntii hypocritarum malignitas per equi pallidi. Beati Ioannu visionem aperte designatur. Cap. XXV.

Persecutio tyrannorum contra sanctos designatur in illo equo rufo quem vidit Ioannes in Apocalypsis, ubi dicitur: Exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, ut lumeret pacem de terra, & ut inimicem se interficerent, & datus est illi gladius magnus. Vbi primo nota tyrannicam crudelitatem, quæ significatur in equo rufo. Hic enim equus est tyrannorum Principatus, rufus idest crudelis, & sanguinolentus sanguine sanctorum cruentatus, Zacha. Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum.

Secundo attende tyrannorum societatem habent enim secum Diabolum, qui deduxit eos, Vnde dicitur, Qui sedebat super eum, scilicet diabolus, qui tyrannos regit & ducit in mortem, & oppressionem sanctorum. Vnde quilibet eorum potest dicere Diabolo illud Numen. Nonne animum tuum sum, cui semper insidere consuecisti.

1. Cor. 11.

Apoc. 6

Zach. 1

Nu. 11.

Liber Septimus

suuisti.

Tertio nota tyrannorum permissum, quam non habent nisi a Deo permissente, & praeprae super sanctos. Vnde dicit, quod dicitur ei, sed permittam a domino, ut faceret pacem de terra, id est eum in his tolleret a gentibus. Greg. Isaac recepit Sabbatum in munere. Aegyptus vero percutitur muscorum multitudine.

Grego.

Isa. 44.

Isa. Non est pax impiis, dicit Dominus. Vel sic exponitur: ut faceret pacem de terra, id est illas persecutionibus multos hominum ab amore terreno cum auferret, Grego. Cum in mundus tot calamitates ingeminat, quid nisi, ut non dilaretur in uis? Luc. Paratis, quia pacem ueni dare in terram: non dico uobis pacem, sed separationem. Et ut inuicem se interficerent Deo permissente, & Diabolus suggerente. Matth. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & eximient filij in parentes, & morte afficient eos. Vel inuicem se interficerent gladio prae passionibus, quo matres se occiderunt multas.

Grego.

Luc. 12.

Mat. 13.

Iudic. 7.

Thi. 2.

Isa. 22.

Iudic. Maria se exade trinitabant, Sequitur. Et datus est illi gladius magnus, & potestas magna persequendi, & occidendi sanctos, & dicitur magnus praemilitudine occisorum, quia multos occiderunt tyranni principio nascentis fari, & multos occidunt in fine tempore Antichristi, unde Thre. dicit ecclesia ad Dominum, Iacuerunt in terra foris pueri, & senex uirgines meae, & iuuenes mei ceciderunt gladio in die furoris tui, id est tempore quo permittit tyrannos facere contra sanctos, & dicitur dies illud tempus: quia tunc exierunt sancti de tenebris praesentis vitae ad lucem aeternae gloriae, & etiam, quia tribulatio illuminat. Isa. Sola vexatio tantummodo dabit intellectum auditui. Vnde ergo, quia Deus permittit malos dominari bonis ad eorum profectum. Et haec eadem ratio permittit etiam in hac vita, quod mali sint semper socii boni: sicut pater, & notum est in multis bernariis, quos ponit Clemens in itinera suo. Nam sic socii fuerunt Cain & Abel. Noe & Gigantes, Isaac & Ismael, Iacob & Esau, Moyses & Magi, David & Saul filius Dei, & Iudas Petrus, & Simon Magus, Christus, & Antichristus.

Item persecutio Haeeticorum, & prauitas designatur per illum equum nigrum, quem uisit Ioannes in Apoc. Ecce equus niger, & qui sedebat super illum

Apoc. 6.

habebat stateram in manu sua, & audiui eum in uocem in medio quatuor animalium dicentium. Bilibis uinci denaria, & tres siliabres ordi denario: & uinum, & oleum, ne laxeris. Vbi describitur haec tribulatio per tres equos tripliciter.

Primo respectu vitae, cum dicitur. Et ecce equus niger, id est Haeeticorum equus sordibus peccatorum denigratus: sed rigore poenitentiae extensoris, ne possit perpendi eius malitia, palliatus. Vnde bene dicitur equus niger, quia nigredo prouenit ex labore exteriori, & carnis mortificatione, per quam naturalis calor extinguitur: quia ipsa omnibus modis nituntur extinguere fidem in aliis, quae est spiritualiter calor naturalis uiuificans hominem interiore. Abac. Iustus in fide sua uiuit.

Abac. 2.

Secundo ostenditur Haeeticorum prauitas respectu scripturae: quia qui sedebat super eum, scilicet Diabolus, qui regit illos, & ducit quo uult, habebat stateram in manu sua, id est peruersam scripturae expositionem, quae statera cooperantur: quia sicut statera sine pondere de facili mouetur huc, & illuc sic scriptura sacra si non habet pondus catholicae expositionis, fluctuat huc atque illuc. & sicut statera per astutiam falsi mercatoris potest male lucinari, sic scriptura per astutiam falsi expositionis potest male exponi, sed bonus Doctor sequitur sanctorum expositionem. Signanter autem dicitur, quod habebat stateram, quia haereticorum scripturam habent, & non habentur ab ea. Nam superbia ei dominantes suo sensui coaptant: e contra uero catholici Doctores non habent, sed habentur ab ea, quia humiliter se illi subijciunt captiuantes intellectum suum ad obediendum Christo.

Item dicit, in manu sua: quia seipsum macerando iuxta superficiem literae operando assigunt: sed totum hoc faciunt, ut videantur boni, & sic facilius decipiant credentes sibi. Ose. Canaan in manu eius statera dolosa.

Item statera quam Diabolus habet in manu sua, est tribulatio, qua domino permittente bonos, & malos arguendo ponderat, utque ergo cognoscitur, qui sint grauioris ponderis, uel leuioris: quia hi, qui deteriores tribulatione sunt sunt ponderis leuioris, & defectui: qui uero ex tribulatione proficiunt, sunt ponderis

acili

deris grauioris, & iusti.

Isa. 7.

Te. id. ponitur eorum peruersitas respectu intelligentiæ. Non enim possunt hæretici habere veram intelligentiā scripturæ, quia hæc non datur nisi his, qui rectam fidem habent secundum illud, Isa. Nisi credideritis, non intelligetis. Vnde dicit Beatus Ioannes, quod audit tamquam vocem, id est Christi, vel Christi existentis in medio quatuor animalium, id est in medio prædicatorum, & doctorum, dicentium idem quod angelus: quia Angelus loquitur in animalibus hi libris tritici. Bilibris, ad litteram, est vas continens duos sextarios, vel duas libras, & significat intelligentiā sacræ scripturæ, quæ habet duos sensus, scilicet litteralem, & spirituales. Triticum autem quia est cibus nobilissimus, nomen signat testamentum. Bilibris ergo tritici est intelligentiā duplex, nōi, litteralis, & spiritualis, quæ sunt quasi duæ libræ. Ordeum verò, quia est cibus rusticorum, & iumento um, & duritiā habet in cortice, & medullam habet interius dulcem, signat uetus testamentum, quod datum est rusticis Iudeis, & exterius in littera præterendit duritiā, sed intus continet suauem intelligentiā. bilibris ergo ordei, est duplex sensus veteris testamenti, scilicet litteralis, & spiritualis: sed numerantur hic tres bilibres ordei, quia continetur veteris testamenti in partem est apud Hebræos, scilicet in legem, prophetas, & agiographa. Per denarium autem accipitur unitas perfectæ fidei. denarius enim Regis habet imaginē, & superscriptionem: Imago enim ad deitatem, superscriptio vero ad humanitatem pertinet, de quibus est fides: quia ergo utrūque testamentum unitatem veræ fidei continet, recte dicitur vel vendi, vel emi denario. & bilibris tritici, & tres bilibres ordei, id est vera intelligentiā utriusque testamenti secundum utrumque sensum emittit, vel venditur denario, id est unitate perfectæ fidei acquiritur. & merito idem precium utrobique, quia eadem est intelligentiā spiritualis in utrobique testamento, quia nota est in medio Rotæ. Cum igitur hæretici non habeant istum denarium, id est unitatē Catholicæ fidei manifestam est, quod nō possunt habere veram intelligentiā scripturæ. Sequitur vinum, & oleum, id est sanctos prædicatores, qui male viucentes

Ezec. 1.

mordaciter increpant, & pusillos iniquiter consolantur, sicut samaritanus in edicto dicitur voluisse liberos facere. Sequitur Ne laesit. & intelligunt de laesione animæ, cui nō cuncta nō sunt potestates nocere si ipsa voluerit corpus laedere, & occidere anima permissum non dicit. Vel per vinum, & oleum intelligunt verum testamentum, & nouum, quod præcepit Dominus non laedi. quia licet hæretici male exponant, tamen veritas manet incorrupta. Vel bilibris tritici, id est intelligentiā veteris, & noui testamenti emittit a discipulis, & venditur a magistris, pro denario, id est pro vita æterna, de quo Magis. Concernit autem facta cum operantibus ex denario duntaxat. unde aliam mercedem, scilicet temporalem, vel Doffor, vel auctoritatem scripturæ querere non debet. Proinde. Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiā. Tres bilibres ordei, quæ eodem denario comparantur, id est Trinitatis operantibus per dilectionem Dei, & proximi: pro qua etiam denarius, id est vita æterna recipitur, quamuis in hac vita non intelligatur. unde non triticeo, sed ordeo comparatur: quia ad eius medullam, id est intelligentiā in hac vita minime peruenitur. Vel bilibris tritici est vir iustus, qui habet libram iustitiæ, & sapientiæ: & duntaxat triticeum, quia tribulationibus temptatur: quia multæ tribulationes futuræ. Canticum. Venter tuus sicut acceruus tritici. Tres autem bilibres ordei, sunt fideles imperfecti, qui habent quidem sanctæ Trinitatis fidem, sed tantum cum imperfectione vitæ: quia habent velut ordeum paleam tenacem, id est temporalem amorem: uterque tamen denario empti sunt, id est sanguine Christi. Et sequitur, Vinum, id est poenitentia, & oleum, id est misericordia, ne laesit: quia tales ex eo, quod viuunt peccatum, vel mundum non laeduntur secundum illud; Qui vicerit non laedetur Apoc. 2. à morte secunda, licet tangatur per semel tribulatione, quæ dicitur mors prima.

L. uc. 1

Mat. 20

Pro. 12

Cant. 7

Apoc. 2

Apoc. 6

Liber Septimus

- bestiis terræ. Vbi primò nota hypocritarum actionem, quæ assimilatur equo pallido. Nam hypocritæ, ut de religione laudentur, ieiunant vigiliis, & aliis corporalibus exercitiis coram hominibus se autungunt. Vnde vigore subtracto, & sanguine diminuto, quam moribundum patierent. Et ideo de ipsiſ elicitur Exterminant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Et ideo dicit hic, Ecce equus pallidus. Id est hypocritarum corus religione fallaci pallidus, lob. Congregatio hypocritarum terribilis.
- Matt. 6.** Secundo nota hypocritarum subiectionem quæ submittitur morti. Vnde qui se debet superari, quasi dicitur, & rector nominis illi. Pro. sapient mundi. Diabolus mors innotuit in orbem terrarum. Similiter autem illum, qui tant ex parte illius. & minus, id est congregatio hypocritarum, & exteriorum peccatorum, qui sunt in mundo, putari sequitur, id est iudicia sunt cum culpa, & poena. Vnde iudicatus & mortuus dicitur peccator, & Diabolus missus in legem ignis, vel infernus dicitur sequi diabolum, quia quos ille decipit, ipse recipit.
- Job. 15.** Tercio nota diuinam permissionem, quæ data est illi. a Deo permittente forte propter hypocritarum hominum, potestas, sed non mali voluntas super quatuor partes terræ, id est quatuor genera hominum, quæ sunt in terra, scilicet Iudeos, Samaritanos, Gentiles, & malos Christianos. Vel super quatuor partes terræ, id est quatuor partes hominum, qui in quatuor partibus mundi, scilicet Orientis, Occidentis, Septentrione, & Meridie morantur. Vel super quatuor partes terræ, id est super omnes illos, quæ quatuor cordis affectiones, scilicet timorem, amorem, gaudium, & dolorem ponunt in terrenis: de quibus dicit Bernardus ubi non oportet, amant, quæ non docent, gaudent vanis, & delectanturque vanis, lob. Terra data est in manu impij, id est terreni in potestate Diaboli intericere gladio, id est in iudicio peccati, & rami, id est in iudicio verbi, & morte, id est in iudicio doctrina, & bestiis terræ, id est bestialibus, & crudelibus principibus mundi, qui omnes deuorant, vel intericere gladio peruersa persequutionis, & rami, id est in iudicio cupiditate, & morte, scilicet peccati, quæ animam a deo separat, & bestiis terræ, id est bestialibus persequitur.
- Job. 2.**
- Sap. 2.**
- Apo. 20.**

Zacharia u. sio de quatuor quadrigis pluribus u. sio firta myſterij, ſente elucidatur, per quam Prædicatores Euangelij gradus, excellentia, & altitudo demonstratur, qui etiam in equo albo ſcriptura, Angelus, a Ioanne deſcriptus deſignatur, quibus ſeptem præcipue conditiones adſcribuntur, quæ plurimæ, myſteria aperuntur. Cap. XXVI.

P Rædicatores Euangelij aſſimulantur illis equis quos uidit Zacharias. dicit enim Zacharia. uidi, & ecce quatuor quadrigæ egrediebantur de medio anorum montium, & montes arci, in quadriga prima equi albi, & in ſecunda equi nigri, & in quadriga terti equi albi, & in quarta equi varij, & fortes. & intra ſubditur, quod quæſierant obuiſſimi exierunt, & quæſierant diſcurrere per omnem terram. Hæc uisus, ſed gloria tangit, ſic exponitur per quatuor quadrigas intelligatur quatuor Euangelia, quali autem duo mores ſunt natura diuina, & humana, quorum mediator Chriſtus, quia mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus. Vnde quatuor quadrigæ de hoc medio egrediuntur, quia quatuor Euangelia de ipſo mediatore, & natiſ Reſurreptore loquuntur. Sed dicuntur montes arci, quia nulla poſſunt ueritate conſumi. Natura enim diuina immortalis eſt. ſecundum autem naturam humanam licet Chriſtus ſemel mortuus fuerit, reſurgens tamen ex mortuis iam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Per equos uero intelliguntur Chriſti prædicatores, quorum alij fuerunt cum martyrio: alij obſeui, & nigri promittunt, & cognitione myſterij alij albi gratia uirginali: alij varij, & fortes, gratiam curationum, & diuerſarum uirtutum habentes. Sed robuſtiſſimi, id eſt Apoſtoli in omnem terram exierunt per ſalm. In omnem terram exiit ſonus eorum &c. Vel ſecundum alios per equos rufos intellige Apoſtolos, & alios religioſos ſive prædicatores fidelis primitiuos, qui fuerunt rufi, id eſt ignei ardore ſpiritus ſancti, vel rubricati ſanguine martyrij. Per equos nigros intellige prædicatos ſuſte monachos nigros, & per equos albos monachos albos, & per varios & fortes intellige religioſos, & pauperes, nec in communi, nec in ſpeciali poſſeſſiones habentes, ut pote Prædicatores, & Minores, & conſimiles inter.

ter quos precipue Predicatorum ordo habet equos varios in habitu, fortes in spiritu, & discentes per mundum pro animarum fructu.

Item predicator debet esse similis illi equo albo qui describitur in visione beati Iohannis. Apoc. vii. dicitur: Ecce equus albus: & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens, ut vinceret. Vbi ostenduntur septem, quae sunt necessariae predicatori. Primum est audacia, quae notat in equo. Equus enim non trepide, sed audacter pergit, & vadit ad praelium. Et sic predicator Christi debet habere audaciam securitatis contra tentationum, & tribulationum, siue persecutionum insultus. Vnde nota, quod equus est audax ad occurrendum, fortis ad portandum, velox ad currendum. Et talis debet esse predicator, scilicet audax ad occurrendum hostibus. Iob. 39. Audacter in occursum pergit armatis.

Item fortis, & patiens ad portandum labores, & persecutiones. Iob. 39. Nunquid praelis equo fortitudinem? Et intra contemnit pauorem, nec cedit gladio, scilicet persecutionibus.

Item velox ad currendum. Isa. 40. Velociores pardis equi eius, id est predatores velociores haereticis.

Secundo est necessaria munditia, & ideo dicitur equus albus. Hae albedo est puritas mentis, vel carnis, in qua ambulare debet predicator: hae albedo Ichoatur in ablutione baptismi. psalmus: Lauabis me, & super niuem dealabor. Sed reparatur per poenitentiam. Isa. Si fuerint peccata vestra, ut coccyum, velut nix dealbabitur, scilicet per poenitentiam.

Tertio est necessaria obedientia, quae notatur eum dicitur, Et qui sedebat super illum. Oportet enim, ut predicator sit subditus Christo, sicut equus sessori, ut scilicet Christus sit dux, & rector eius. Et nota, quod homo non bene sedet in equo, nisi habeat fraxum, sellam, & calcaria. Sella ergo huius equi predicatoris est iustitia, quae parat locum ipsi sessori, id est Christo. psalmus: iustitia, & iudicium preparatio sedis tuae. Hester: Homini quoniam rex cupit honorare, debet indui vestibus Regis, & poni super equum qui de sella Regis est. Fraxum autem, quo ducitur equus iste huc atque illuc,

est obedientia. Iac. Fraxos equis in ora mittimus ad consentiendum nobis. Vel fraxi equorum sunt exempla Sanctorum, quae debent predicatorum in ore portare, & secundum ea ambulare. Calcaria vero, quibus stimulantur equi, est timor, & amor. 1. Corin. Caritas Christi viget nos.

Quarto necessaria est scientia, scilicet scriptura: quod notatur quia habebat arcum, id est scripturam iustitiae, quae dicitur Ecclesia, & inimici eius vincerantur si tamen teneatur in manu, scilicet ut non solum verbo dicatur, sed opere impleatur. Iob. Arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcus enim fit ex duobus, ex ligno duro, & corda molli. & licet corda sit mollia, tamen durum lignum inflectit. Lignum ergo est divina veteris testamenti, & chorda gratia noui, vel chorda est misericordia, signum iustitiae. Iac. Misericordia superexaltat iudicium. Sed qui debeant iustum arcum portare ostenditur Gen. vii. dicitur, Arcum meum ponam in nubibus caeli, id est in his, qui per contemptum mundanorum, & desiderium aeternorum a terra sunt eleuati, per compunctionem lachrymarum aquosam, per contritionem luendi, per contemplationem alti, per predicationem pluidi, per bonam operationem cornuantes: & per comminationem tonantes: quod non est, non debet portare arcum, id est predicationis officium.

Quinto est necessaria perseverantia, sine qua nemo coronabitur. & hoc notatur in eo, quod dicitur, quod data est ei corona: sola enim perseverantia coronatur. Vnde Apostolus postquam dixit cursum consummavi, continuando iubet, in reliquo reposita est mihi corona iustitiae.

Sexto est necessaria prudentia, quae facit sciri ab implicanibus, Et impedientibus secedere. Vnde dicitur, & exiit, scilicet de mundo per contemptum ipsius. Sed nota, quod homo debet exire primo integraliter: quidam exeunt de mundo corpore, sed relinquunt ibi cor, id est affectum suum ita, quod corpore sunt in claustris, & corde & cogitatione sunt in mundo. Et tales significantur per uxorem Loth, quae post exitum de Sodoma retrospiciens mutata est in statuam salis. Statua enim figuram hominis habet, sed non ventum. Vnde 1. Reg. 1. Regum, Nunc, Sancti edentes inuenerunt.

Ep nre

Liber Septimus

Ioā 20. nire David in lecto, idest monachum in clauetro non inuenerunt nisi statuum, & pellem capræ, idest habitum monachalem sine monacho. Similiter Petrus, & Ioannes credentes Iesum inuenire in sepulchro non inuenerunt nisi sudarium. Debet ergo homo exire de mundo non tantum corpore, sed etiam corde. Vnde Abraham iam egresso de Chaldea, iussit dominus: Egrede de terra tua &c. Et dicit Angelus quod iam egressus erat corpore, sed adhuc detinebatur ibi mente.

Gen. 12. Item debet homo exire totaliter ita scilicet quod de mundo nihil sibi retineat. Quidam namque exeunt de mundo quo ad diuitias, non tamen quo ad delicias: quia adhuc cor eorum occupatur delicijs mundi, & sæpe quidem recogitando delicias quas in mundo habuerunt. poenitet eos exiisse, & tales significantur per Iudæos, qui suspirabant in deserto ad ollas carniū Ægypti. vnde Num. 11. dixerunt, Quis dabit nobis carnes ad vescendum? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto, grana in metem veniunt nobis cucumeres, & pepones portique, & capræ, & alia. Aliqui etiam exeuntes de mundo portant secum multa de mundo. Quidam honores ipsius, quos adhuc ambiunt in religione, alij diuitias, alij delectationes, alij mores mundanos. Verbi gratia modum eundi seculariter, modum loquendi, modum comedendi, & aliosestus seculares. Et tales significantur per Rachel, quæ iurabatur idola Laban, & abiecit subter stramentum Cameli, idest sub pannis claustrij, vt dicit Gen. 31.

Nu. 11. Item debet homo de mundo exire triū phaliter, scilicet ipsum mundum vincendo, & suppeditando. vnde dicitur in hac visione beati Ioannis, quod exiit vincens. Talis est cui mundus crucifixus est, & ipse mundo, quem non vinceret, nisi exiret, nec exiret, nisi vinceret. Vel tunc exit quando ipse moritur mundo, tunc vincit, quando mundus moritur ei. Gal. 6. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Gen. 31. Septimo est necessaria potentia, scilicet vt ipse vincat non tantum mundum, sed etiam carnem, & Diabolum. & ideo additur, Vt vinceret. Diabolus vincit humilitate, caro castitate, mundus paupertate. Apoc. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei. Et dicit columnam, idest rectum, talum, firmum, planum: rectum in viuendo, altum in contemplā-

do, firmum in resistendo siue sustinendo; planum in conuersando.

Item predicatorum assimilantur Angelis in visione beati Ioannis, quæ habetur Apoc. vbi dicitur, Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei. datæ sunt illis septem tubæ. Per septem Angelos intelligitur vniuersitas predicatorum. Nam septenarius est numerus vniuersitatis. vel quia septem donis debent esse perfecti, & septem vitia prædicando eradicare; & septem virtutes plantare, & septem sacramenta annunciare. vel septem dicuntur, quia fidem Trinitatis prædicant, & per quatuor partes mundi.

Describitur autem eorum perfectio. primo quantum ad vitam in eo, quod vocantur Angeli. Vbi nota, quod vocantur Angeli primo, quia non debent esse carnales, sed spirituales psalmus. Qui facit Angelos suos spiritus.

Item quia non debent esse elati, sed humiles, scilicet seruiendo; & non appetentes, vt alij seruiant eis. Hebræ. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi.

Item quia debent esse contemplantes Matth. Angeli eorum in cælis semper vident faciem patris. Dicuntur etiam stantes, idest securè laborantes, non timore corruentes, vel ocio tepentes. vel stantes, id est parati obedire, ire, & pugnare. vel stantes, quia predicatorum aliquando stando prædicant populo, quia Dominus stans turbis, discipulis vero sedendo prædicauit. In quo notatur, quod claustralibus est prædicandum ocium contemplationis, & ideo eis prædicatur sedendo, laicis vero est prædicandum labor actionis. Sequitur. In conspectu Dei, actiue, vt ipsi Deum aspiciant, & alios docendo ad Deum conspiciendum perducant. In primo notatur puritas intentionis, vt ad Deum tantum oculum intentionis dirigant. In secundo fructus prædicationis, vt alios ad Deum conspiciendum perducant nunc per fidem, postea per speciem. Vel potest accipi passiue, quia qui quid dicant, vel faciant conspiciuntur ab eo. Boetius, Magna vobis, si dissimulare non vultis probitatis inducta est necessitas, cum agatis ante oculos iudicis cuncta cernentis.

3. Reg. 3. Reg. Vult in cuius conspectu sto. Secundo describitur eorum perfectio quantum ad doctrinam, Quia datæ sunt illis septem tubæ, idest prædicationis officium

Apoc. 8

Pf. 103.

Heb. 1.

Mat. 23

Boet.

3. Reg. 12.

cium, quod per tubam designatur. sed dicuntur septem, quia eorum est contra septem vitia prædicare, quæ sunt velut septem funes, quibus ligatus fuit Sathan.

Iud. 15. Vel ideo septem, quia ipsorum est septem mundi munitiones destruere. & hoc figuratæ est Iosue, & in captione, & ruinâ Hiericho per quam figuratur mundus. Nā sicut habetur ibi, Sacerdotes tulerunt septem tubas, quarum usus erat in iubileo, & clangendo circumierunt septies ciuitatem, scilicet per septem dies, & in septimo circuitu tubis clangentibus muri Hiericho sanditus corruerunt. Sacerdotes igitur tubis clangentes, typum gerunt prædicatorum, qui debent manu tenere tubas, & clangere, id est ore proferre, & opere implere, quod prædicant. Act. Cæpit Iesus facere, & docere, septem autem tubis debent clangere, id est contra septem mundi munitiones, seu vitia prædicare.

Ios. 6. Prima munitio est amor diuitiarum, secunda amor deliciarum, tertia ambitio honorum, quarta amor torum, quinta obliuio Dei, sexta ignorantia sui, septima immemoria iudicii. Septem autem circueus Hiericho, sunt septem considerationes mundi, quas si homines haberent, nequaquam in corde, & prædicatores in ore, muri Hiericho in se ipsis corruerent, & postea in alijs corruere facerent. Prima est consideratio vanitatis, quia vana sunt omnia, quæ sunt in mundo. Eccl. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Secunda est consideratio vilitatis. Phil. Omnia arbitratus sum, vt stercora. Tertia est consideratio breuitatis Isai. Transiit mundus, & concupiscentia eius. Quinta est consideratio instabilitatis per quam assimilatur mari, Isa. Quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Sexta est consideratio infidelitatis, quia nulla fides, vel fidelitas inuenitur. Hier. Vnusquisque a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam. Septima est consideratio falsitatis, seu hypocrisis, quia mundus aliud est, & aliud apparet Iob. Gaudium hypocrisis ad instar puniti. Vnde

Act. 1. Naum. Qui viderunt te, retinuerunt a te.

Eccl. 1. **Phil. 7.** **1. Io. 1.** **Isa. 51.** **Hier. 9.**

Iob. 20. **Naum. 3.**

Isa. 51. **Hier. 9.** **Iob. 20.** **Naum. 3.**

Isa. 51. **Hier. 9.** **Iob. 20.** **Naum. 3.**

Isa. 51. **Hier. 9.** **Iob. 20.** **Naum. 3.**

Isa. 51. **Hier. 9.** **Iob. 20.** **Naum. 3.**

Prælatorum Religioforum clericorumq. Status qualis futurus sit, per Solem nigrum factum, ac Lunam sanguineam, stellamq. cadentes edocetur, huiusq. Beati Iohannis visionis prophetice comitæ explanantur mysteria.
Cap. XXVII.

P Rælari, & clerici, & religiosi qualiter futuri sunt circa vltima tempora, ostenditur Apo. 8. Sub metaphora Solis, & Lunæ, & Stellarum, & celi vbi dicitur, qd Sol factus est niger raquum facies, ciliat, & Luna facta est tora sicut sanguis, & stellæ celi ceciderunt super terram, sicut fœcus mittit grossos lutos cum a vento magno inuolatus, & celum recessit acutus inuolatus. Per Solem intelligitur prælatorum egius, qui debet splendore suo alios illuminare ad cognitionem fidei, & calore suo inflammare ad amorem Dei, & amorem proximi. De quo Sole dicitur, Isa. Lux Solis erit septemplexiter sicut lux septem dierum, id est lucem omnium subditorum superabit lux prælatorum: quia sicut præstant alijs dignitate, sic etiam præcedere debent scientia, & sanctitate. vel lucere debent prælati septemplexiter per septem opera misericordiarum, quæ celi inuentur in hoc versu. Visito, porto, cibo, solor, tego, colligo, cado. vel per dispensationem septem sacramentorum, quæ in hoc versu continentur. Tingo, amino, dolet, cibo, ligo, clericas, ergo ligo ergo Sol, prælatorum scilicet ecclesiarum, factus est niger terrenorum negotiorum sordiditate. Thre. Denigrata est super carbones facies eorum. Factus est cinis pars, & aliorum hominis, & iaro signat prælatos tanquam facies cilicinus, qui est totus pilosus, & dicitur esse cinis a cineria, vbi primo inuentus fuit, & in hoc innuit magna cupiditas prælatorum, scilicet in pilositate Isa. Replebuntur cinis eorum ora conibus, id est detractionibus, & habitabunt ibi strutiones, id est hypocrisis, & pilosi stabunt ibi, id est cupidi, & auari officiales, & respondebunt vlula in edibus eius, id est inuolutores, & satrunces, & syrena i delubris voluptatis, i. adultores, Isa. In domibus eius ipinx, id est diuitia, & vtrix, i. delicia, quæ generant carnis putredinem ac prauitatem, & palustres in munitionibus. i. avarus prælatus, & erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent axmonia. Onocerau-

Apo. 6

Isa. 30.

Thre. 4

Isa. 13.

Isa. 34.

Liber Septimus

rus, & pilosus clamabunt alter ad alterū,
scilicet voluptas ad auariciam. Et Luna
facta est tota sicut sanguis, i. Ecclesia ro-
ta facta est carnalis, fundata non in san-
guine Christi, & Apostolorum, sed nepo-
tulorum, & consanguineorum proceden-
tium per successionem sanguinis: quia
fere vbiq; nepos auunculo, & consan-
guineus consanguineo succedit in bene-
ficio. Exo. Dicit Moysi vxor sua, Sponsus
sanguinum tu mihi es. sic potest dicere
Ecclesia, Ose. Sanguis sanguinem tetigit,
id est nepos nepoti succedit. Ioel. Sol con-
uerteretur in tenebras, & Luna in sangui-
nem, antequam veniat dies Domini ma-
gnus, & terribilis. Vnde abundantia san-
guinis ecclesie, signum est appropinquā-
tis iudicii. Et stellæ cœli. i. claustrales viri
ri, de quibus Ecclesiastici. Species cœ-
li, gloria stellarum, de cœlo cecide-
runt super terram, id est de cœlesti vi-
ta ad terrenam, vel de claustrali ad mun-
danā. Matth. Stellæ cadent de cœlo, i. mo-
nachi exibunt de claustro discurrentes
per mundum propter diuitias terrenas.
Exo. 5. Exod. Dispersus est populus per Ægy-
ptum ad colligendas paleas, sicut ficus
mittit grossos suos, id est inutiles fructus
suos, qui non firmiter adhaferunt ramis
arboris, quasi dicat, Ita claustrum emittit
inutiles, & instabiles monachos ad pera-
genda terrena negotia, & causas tractan-
das, eum a vento magno mouetur, id est
dum aliqua turbatio oritur. e contra au-
tem de claustralibus in claustro residen-
tibus, & terrenis negocijs non se impli-
cantibus. Vnde dicit in Iud. Stellæ man-
tes in ordine, & cursu suo aduersus Sisa-
ram pugnaverunt. Et cœlum, id est
cœtus clericorum, quorum conuersa-
tio deberet esse cœlestis, recessit a pro-
fessione sua in susceptione ordinum, quā-
do dixit, Dominus pars hereditatis meæ,
& calicis mei, &c. Quare ergo non sunt
contenti clerici hac portione, causa est,
quia recesserunt ab illa promissione, sicut
liber inuolutus, vbi nulla eruditio, vel do-
ctrina potest haberi, vel littera videri. Sic
in clericis pro magna parte nullum exē-
plum boni potest videri, nec verbū
eruditionis audiri. Isa. Compli-
cabuntur, sicut liber, cœli,
id est clerici, qui de-
bent esse libri
laicorum.

*Qualiter peccatores a Deo in hac vita, & in alia
diuersimodè puniuntur, per Hieremiam visionē
in Virgam vigilansem Ollamq; succensam, id
significantem, ostentatur. Cap. XXVIII.*

P Vniuntur peccatores a Deo aliter in
præsenti, vt corrigantur; aliter in for-
ro, si non emendantur. Quod ostenditur
in visione Hieremias. Vbi dicitur, Quid Hier. i.
vides Hieremias? Et dixi, Virgam vigilansem
ego video. & infra, Quid tu vides? Et dixi,
ollam succensam ego video. Vbi nota, qd
præsens vitæ correctio assimilatur vir-
gæ, sed futura vitæ supplicium assimilatur
ollæ. Verè enim vt uirga est punitio vitæ
præsens: quia percutit ad corrigendū,
& non ad occidendum Prover. Si percus-
teris eum virga, non morietur. vnde per-
cussio hæc non est odii, sed amoris. Pro-
uer. Qui percutit virgæ odit filium. Et Eccle-
siast. Qui diligit filium, assidue illi flagel-
la. Sed notandum, quod alia translatio
habet loco virgæ baculum nucum, & be-
ne flagellum præsens vitæ assimilatur
nucum baculo siue virgæ, de qua in psal-
mus: Virga tua, & baculus tuus &c. Ad
hoc enim corripit Dominus, vt emendet.
Nux autem (sicut gloss. dicit) habet corti-
cem amarissimum, & testam durissimam,
vt detractis duris & amaris, fructus dul-
cissimus reperitur. Sic omnis corre-
ctio, & labor continentis amara sunt ad
præsens; sed fructum pariunt dulcissi-
mum. vnde vetus testamentum quo ad
litteram est cortex amarus, sed spiritaliter
intellectum habet fructus dulces.

Item assimilatur correctio Virgæ vigi-
lanti, quia excitat peccatorem a somno
culpe, & iustum a somno negligentis.
1. Corin. Vigilate iusti, & nolite peccare.
Vnde Angelus in Act. Percussio latere Pe-
tri excitauit eum.

Secundo puniuntur peccatores, qui
non emendantur uirga præsens flagel-
li ardore æterni incendi, de quo ardore
dicit: Ollam succensam ego video. Vbi
nota, quod in olla carnes includuntur: &
ideo signat locum inferni, in quo inclu-
duntur damnati propter peccata, quæ in
carne viuentes commiserunt. sed ollæ
succensio designat gehennæ incendium.
Iob. De naribus eius procedit fumus si-
cut ollæ succensæ atque feruentis.

Quo pacto sancti viri in humilitate, mortificatione, dilectione, ac oratione Christum sequi, & imitari debeant per Ioannis de quatuor animalibus ac viginti quatuor senioribus coram Agno cadentibus visionem aperte figuratur, ac declaratur. Cap. XXXIX.

Sancti viri imitari conantur Christum Redemptorem: quod ostenditur in visione Ioannis Apoc. ubi dicitur, quod quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & alas plenas odorum, quae sunt orationes Sanctorum: ita quod per quatuor animalia accipiantur omnes praedicatores evangelicae doctrinae, quae in quatuor Evangelis continentur, sed per viginti quatuor seniores intelliguntur vniuersi fideles se exercientes in sex operibus misericordiae secundum regulam, & doctrinam quatuor euangeliorum: quia sex per quatuor duci faciunt viginti quatuor. Hi ergo oēs Agnū, Christum pro nobis immolatum sequuntur, & imitantur in quatuor. Primo in humilitate, quia ipse Christus formam serui accipiens, se humiliavit, & ideo ipsi Sancti se humiliant propter ipsum. Et ideo dicit, quod ceciderunt coram Agno, scilicet de se humilia tenientes, Deum magnificantes, ab ipso vniuersi humiliter postulantes. Ceciderunt dicit non descenderunt: quia humilitas cum semper in imo sit, nescit descensum. In hoc vero, quod dicit, Coram agno, nota differentiam inter casum humilitatis, & casum peccati sicut

Phil. 2. Heli cecidit retro. Retro enim cadit, qui ad peccata redit, vel retro cadit quicumque ad spiritualia, quae sunt ante, non proficit, sed ad temporalia, quae sunt retro tantum intendit, contra illud Apostoli. Quae sunt retro, obliuiscens. Sed qui coram Agno cadit, videt Agnum, & videtur ab eo, & ita in hoc notatur rectitudo intentionis.

1. Reg. 3 Secundo imitantur eum in carnis mortificatione. Christus enim pro eis mortuus est, & ipsi propter eum seipsos mortificant: quod notatur cum dicitur, Habentes singuli citharas, idest carnis mortificationem. in cithara enim lignum est, & chorda, lignum est crux, chorda est caro Sanctorum, quae tunc quasi chorda ligno cithara coextenditur, quando diuersis se precibus affligentes, & mortificantes ipsam

Gal. 5. crucem imitantur, secundum illud Apo.

Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Ita, Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. In hac cithara tot sunt chordae quot sunt membra in homine, quia omnia membra, quae peccant, omnia debent in penitentia puniri, vel ipsis vitiis mortificari. Ro. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniustitiae, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea seruire iustitiae in sanctificationem.

Tertio imitantur eum in amoris dilatazione. Christus enim ex amore pro Sanctis mortuus est, & Sancti similiter propter ipsius amorem morti se exponunt, quod notatur cum dicitur, & phialas aureas, idest corda lata, & lucida, lata per charitatem, 1. Corin. Os nostrum patet ad vos. O Corinthii, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & vos item lucida per castitatem, Sapient. O quam pulchra est, & casta generatio cum claritate. sed aurea per sapientiam celestem. Apoc. Suadeo tibi gemere a me aurum ignitum, &c. Hoc aurum est celestis sapientia, quae non tantum splendet intellectu, sed etiam ardet affectu. psalmus: Ignem eloquium tuum vehementer.

Quarto, imitantur eum in oratione: orant enim pro se invicem, & Christus oravit pro inimicis: quod & Sancti similiter faciunt, & ideo dicuntur phialae habere plenas odorum, quae sunt orationes Sanctorum, idest plena pium orationibus, & deuotis desideriis, quales sunt orationes Sanctorum. Et comparatur deuota oratio odori circumquaque diffuso, qui omnibus se communicat: quia scilicet Sanctorum oratio ad omnes se extendit: & quanto odor intensior, tanto diffusior: quia oratio quanto deuotior tanto carior, & fructuosior, ut dicit Grego. Unde Paulus pro oibus docet orare. 1. Thim. Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, pro his, qui in sublimitate sunt constituti.

Item odor ascendit, & sic deuota oratio. Cantic. Ascendit per desertum quasi ungula sumi ex aromatibus.

Isa. 16.

Rom. 8

1. Cor.

Sap. 4.

Apoc. 3

Ps. 118.

Grego.

1. Thim.

Cantic. 6

Liber Septimus

*Sacra scriptura libro. Rota, voluminiq; compara-
tur, cuius auctoritas, copiositas, obscuritas,
intelligibilitas, sensus varietas, excellentia, &
veritas, per tres Sanctum pulcherrimas vi-
siones lucide enucleatur. Cap. XXX*

Scriptura sacra assimilatur illi libro,
qui in visione ostensus est Ezechieli,
Ezec. 2. de quo habetur Eze. 2. vbi dicitur Ecce ma-
nus missa ad me, in qua erat inuolutus li-
ber, & expandit illum coram me, & erat
scriptus intus, & foris, & scripta erant la-
mentationes in eo, & carmen, & vix in
hac siquidem visione ostenduntur sex
conditiones sacrae scripturae.

Prima est eius auctoritas, quia de ma-
nu Dei est habita, Vnde dicitur, Ecce ma-
nus missa est ad me, id est reuelatio Dei
inspirata est mihi. sed litera septuaginta
Interpretum habet, Extenta est, quod idem
est, quod missa. Tunc enim manus Dei
ad aliquem extenditur, vel mittitur, cum
id, quod fieri debet ei reuelatur. Quia igitur
sacrae scripturae praecepta sunt a no-
bis non tantum aure audienda, sed etiam

Iac. 2. opere implenda. Iac. 2. Ite factores verbi,
non audientes tantum lediteo ipsa sa-
cra scriptura per instrumentum manus

Iob. 27 dicitur esse missa. Iob. Docebo vos per
manum Dei, id est per reuelationem Dei.
vel quia sicut per manum scriptoris sci-
entia alicuius scribitur in charta, ita per re-
uelationem conditoris hae scientia in-
spirata est, & scripta in ecclesia. Dan. 5.

Apparuerunt digiti quasi manus scribentis.
hi digiti fuerunt scriptores sacri canonis.
Ex hoc igitur, quod scriptura sacra est a
Deo inspirata prouenit, (sicut dicit Au-
gust.) quod maior est eius auctoritas, quam
omnis humani ingenii perspicacitas.

Secunda conditio est eius copiositas,
propter quam vocatur non cedula, vel
charta continens pauca, sed liber, & com-
mens multa. Nulla enim scriptura huma-
na reperitur ita copiosa, ut sacra doctri-
na, in qua (dicit Aug.) omnis quodam-
modo continetur scriptura. Vnde Apostolus.
2. Thi. Omnem scripturam eam appellat dicens.
3. Hiero. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c.
Et ideo Hiero. dicit, quod nescit litera, quae
sacras ignorat. Vnde propter grandem
scientiae copiam, quae continetur in ea, li-
Isa. 3. ber grandis vocatur. Isa. Sume tibi librum
grandem &c. & recte liber grandis dicitur,
in quo. s. omnis scientiae forma, & fi-

nis includitur. Vnde August. ad Volusia-
num. Hic, inquit, philosophia, quoniam om-
nium naturarum causa sunt in Deo, Hic
Ethica, quoniam vita bona, & honesta
non aliunde sumitur, quam cum ea, quae
diligenda sunt diliguntur quomodo sunt
diligenda, hoc est Deus, & proximus. Hic
est logica, quoniam veritatis lumen ani-
mae rationalis non nisi Deus est, Hic lau-
dabilis reipublicae salus, nec enim custo-
diuntur optime ciuitates nisi fundamen-
to, & vinculo fidei fraternaeque custo-
diae.

Tertia conditio est eius obscuritas, pro-
pter quam vocatur liber inuolutus, Gre-
go. Liber inuolutus, est sacrae scripturae e-
loquentum obscurum, quod profunditate
sententiarum inuoluitur, ut non facile
sensui omnium pateat, Iob. Quis est in-
uolvens sententias? vel dicitur inuolutus
quia stylus eius est metaphoricus, & figu-
ratiuus, & ideo ad intelligendum obscu-
rus. Dan. Clausi sunt signatiq; sermones.
Et Isa. Erit nobis visio omnium quasi ver-
ba libri signati.

Hae autem inuolutio, & obscuritas sa-
crae scripturae pluribus de causis vtilis, &
rationalis est: quarum una est, quia sacra
scriptura ex hoc copiosior est in senten-
tijs vnde Augustinus dicit: Sermo ob-
scurus etiam ad hoc vtilis est, quia plu-
res sententias parat, & in lucem senten-
tiae prouocant, dum alius eam sic, & alius
sic intelligit.

Secunda causa est, ut lateat studere ne-
gligentibus, & indignis. vnde Greg. Non
abscondita est in scripturis veritas, ut
non inueniant, qui querunt eam: sed
ut non videant, qui querere eam no-
lunt.

Tertia causa est, ut detur ex hoc mate-
ria exercitij studiosis. Vnde Augustinus.
Deus ad salutem animarum in Spiritu
sancto sic diuinos moderatus est libros,
ut non solum manitentiis pasceret, sed etiam
obscuris velet.

Quarta ratio est, ut non vilescat curio-
sis, vnde August. in libro. contra menda-
cium, Lectiones actionesq; propheticae
propterea figuris velut, quibusdam am-
bilis obteguntur, ut sensum pie quere-
tium exerceant, & ne nuda ac prompta
vilescant.

Quinta conditio est eius intelligibili-
tas, quae notatur cum dicitur. Expandit il-
lum coram me, id est mihi eius myste-

Grego.

Iob. 38.

Dan. 12
Isa. 29.

Aug. 12. d. ci.
dei.

Gre. in
Mat. 23

Aug. li.
73. q. 8.

q. 53.

ria aperuit, & me ipsum intelligere fecit.
Lu. 24. Greg. Expandit, dum enigmata exposuit,
 Luc. Aperuit illis sensum, ut intelligerent
 scripturas.

Quinta conditio est sensus duplicitas,
 quia erat scriptus intus, & foris, intus scilicet
 per sensum spiritualem: foris uero per sensum
 literalem. Vel (secundum Greg.) intus scriptus est,
 quia instruit nos de rebus inuisibilibus, scilicet de rebus
 terrenis disponendis; & de exterioribus
 actionibus. prima scriptura pertinet ad
 contemplatiuos, secunda ad actiuos. **Io. 10.**
 Ingreditur, & egredietur &c.

Sexta conditio est scripturæ uarietas,
 quia erant scriptæ lamentationes in eo,
 & carmen, & uox. Continet enim lamenta-
 tiones scripturæ, & tristitias penitentium,
Ioel. 2. Ioel. Conuertimini ad me in ieiunio, &
Psa. 133. fletu, & planctu. Et continet etiam car-
 men laudis, & lætitiæ beatorum. **Psa. 133.** Be-
 ti qui habitant in domo tua in secula se-
 culorum laudabunt te.

Item continet uox tristitiæ, & penæ dī
 natorum. **Lu. 13.** Ibi erit fletus, & in stridor
 dentium. **Isa. 13.** Vx in pio in malum &c.

Item scriptura sacra assimilatur illi ro-
 tæ: quæ describitur in uisione Ezechie-
 lis, quæ habetur **Ezech. 1.** ubi dicitur,
 Apparuit rota super terram iuxta animia-
 lia, habens quatuor facies ubi scilicet de
 sacra scriptura sex conditiones tangun-
 tur. Nam primo ostenditur esse alta ex
 origine in eo, quod apparuit. Non enim
 hæc est scientia ex humana ratione inuen-
 ta, sicut alia scientiæ, sed diuinitus reue-
 lata, scilicet mediante aliqua apparitione,
 & ideo dicit Apparuit. Nam traditio uete-
 ris legis facta est ab Angelo apparite ex
 persona Dei in monte, secundum illud.
Act. 7. Hunc scilicet Moysen misit Deus
 principem, & redemptorem cum manu
 Angeli qui apparuit ei, Et infra. Hic est,
 qui fuit in ecclesia in solitudine cum An-
 gelo, qui loquebatur ei in monte Synai: &
 cum patribus nostris, qui accepit uerba
 uitæ dare nobis reuelatio etiam doctrina
 prophetice facta est communiter per
 apparitionem in somnio, uel uisione, se-
 cundum illud, **Nume. 12.** Si fuerit inter uos
 Propheta Domini, uisione apparebo ei,
 aut per somnium loquar ad illum. Erudi-
 tio autem doctrinae euangelicæ facta est
 ex gratia Christi in carne apparentis in

illud. Apparuit gratia Saluatoris nostri
 omnibus hominibus, erudiens nos &c.
 Vel ideo de sacra scriptura dicit, quod ap-
 paruit: quia quamuis ea quæ in sacra
 scriptura traduntur, (ut sunt mysteria
 fidei) non habent apparentiam, siue eui-
 dentiam rationis, quia fides est argumen-
 tum rerum non apparentium, ut dicitur
 habent tamen apparentiam, & certitudi-
 nem adhesionis, quia plus uidetur Theo-
 logo, quod debeat credere illa: quæ in sa-
 cra scriptura traduntur, & indubitabi-
 lius eis inhæret, quam his, quæ secundū
 rationem apparent, & hæc est apparentia
 fidelis, de qua dicitur **Sapient. 17.** Apparet au-
 tem his, qui fidem habent in illum. Nam
 solis Dei fidelibus apparet scriptura sa-
 cra esse indubitabilis apud quos, (ut di-
 ctum est supra) maior est huius scriptu-
 ræ auctoritas: quam omnis humani inge-
 nij perspicacitas.

Secundo ostenditur esse perfecta ex si-
 militudine, quia assimilatur rotæ: Appa-
 ruit inquit rota, Rota enim habet figuram,
 & motum circularem, & utriq; Philoso-
 phus attribuit quandam perfectionem.
 Nam figura circularis perfecta est, quia
 ex nulla parte potest ei fieri additio, quod
 etiam competit sacre scripturæ, quæ ni-
 hil continet superfluum aut minus, quā
 expediat humanæ salutis, ideo ei quantū
 ad hoc in hac uita nihil addi oportet.
Apoca. 1. Si quis apposuerit ad hæc, appo-
 net Deus super illum plagas &c.

Item motus circularis probatur à Phi-
 losopho inter omnes motus perfectior;
 Nam finem coniungit principio: quod
 etiam sacra scriptura facit, dum Deum
 omnium rerum principium, & finem ef-
 se ostendit. Vnde & ex persona Dei
 dicit. Ego sum alpha, & omega, principium,
 & finis. Et de hac similitudine rotæ di-
 citur in psalmo: Vox tonitruui tui in ro-
 ta. Vox enim tonitruui Dei, est manife-
 statio suæ magnitudinis, de qua dicitur
 Iob. Tonitruum magnitudinis eius
 quis poterit intueri? & hæc manife-
 statio fit in rota, idest in sacra scriptu-
 ra. Vnde glosa hic super **Ezech. 1.** dicit,
 quod rota dicitur sacra scriptura: quæ ad
 auditores omni parte uoluitur inter pro-
 spera, & aduersa.

Tertio ostenditur esse cōnexa ex unio-
 ne. Vnde dicitur rota una, quamuis
 enim duo testamenta contineat, tamen
 sic inuicem connectuntur, ut unus, & idē
 p p 4 uidean-

Liber Septimus

Eze. 1. videantur conghere. Et ideo nouum testamentum induitur in aeterni, secundum Bernardum, sicut figuratum in figura, & conuerso. Vnde Ezech. dicitur, quod aspectus eorum, & opera quasi si sit rota in medio rota. glossa. i. nouum testamentum in aeterni. Vbi nota, quod scientia sacra scriptura dicitur vna tripliciter, scilicet unitate attributionis, in quantum omnia quae considerat, quamquam inter se diuersa sunt, tamen omnia considerat per attributionem siue relationem ad unum, scilicet Deum puta in quantum referuntur ad ipsum, vt ad principium, vel finem & huiusmodi.

Item est una unitate luminis, cui inicitur: quia in omnibus innititur eidem luminis supernaturali, scilicet fidei: quae est sicut quadam impressio diuinæ scientiae, quae est una, & simplex omnium.

Item est una unitate rationis, quia omnia considerat sub una formali ratione, scilicet in quantum sunt diuinitus reuelata.

Ro. 2. Quarto ostenditur etiam necessaria ex transgressione: quia super terram illam scilicet, secundum Greg. cui dictum est: Terra es, & in terram ibis. Omnipotens enim Deus super corda peccantium legem posuit, scilicet sacra scriptura: quae dicitur lex, quia preceptis, & documentis salubribus mentes ligat, ne transgrediantur peccando. Apostolus: Lex propter transgressores posita est. vel dicitur esse super terram, quia super terrena merita eleuat, dum eas ad contemplandum, & diligendum caelestia inflammat, secundum illud: Quae sursum sunt sapite, non quae super terram & Matt. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.

Arist. 1 post. Quinto ostenditur esse congrua ex ordine, quia iuxta animalia. congruus enim ordo humanæ doctrinae est, ut per sensibilia erudiat de intelligibilibus. Nam omnis nostra cognitio (secundum Philosophum) oritur a sensu, unde rota diuinæ scripturae dicitur esse iuxta animalia iuxta sensum, quia sensitiua cognitio propria est animalium. Tradit. n. diuina scriptura communiter nobis spiritualia sub quibusdam sensibilibus signis & similitudinibus. vel quia homo (secundum Apostolum) primo est animalis, idest paruus, & imperfectus, deinde spiritualis grandis, & perfectus in gratia. Aliquando rota diuinæ scripturae dicitur

eleuari secundum spiritum, secundum illud Ezech. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotae pariter eleuabantur, sequentes eum. Aliquando uero dicitur stare, vel apparere iuxta animalia: quia scilicet diuina scriptura & scit spirituales de sublimibus erudire, secundum illud, Sapientiam loquimur inter perfectos. Et iterum ibidem, Spiritualia spiritualibus comparantes: & scit etiam animales, & paruulos leuioribus enutrire, secundum illud, Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, & ideo sic iuxta spiritum eleuat spirituales, quod tamen secundum litteram non deserit animales. Rom. Sapientibus, & insipientibus debitor sum. Eze. Cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rota iuxta ea.

Sexto ostenditur esse distincta in effigie, quia habens quatuor facies. & dicitur habere sacra scriptura quatuor facies, idest quatuor sensus, quia maxime in facie hominis sensus uigent, & sunt in ea quatuor distincti, scilicet uisus in oculis, auditus in auribus, odoratus in naribus, & gustus in ore, tactus autem non est distinctus ab aliis in aliquo organo. Quatuor ergo sensus scripturae sunt, historicus siue literalis, tropologicus, idest moralis, allegoricus, & anagogicus. Vel dicitur habere quatuor facies, quia per quatuor mundi partes est praedicata. Genes. Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, meridiem, & septentrionem. Vel quia quadrupliciter tradita est scilicet per legem, per prophetas, per euangelistas, & per Apostolos, ut dicit Gre.

Item scriptura sacra assimilatur illi uolumini, quod describitur in uisione, quae habetur Zach. 5. Vidi, & ecce uolumen uolans, longitudo eius uiginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. & dixit ad me, Haec est maledictio quae egreditur super faciem omnis terrae. Hanc enim uisionem Grego. exponens dicit: Quid est uolumen uolans, nisi scriptura sacra, quae dum de caelestibus loquitur, ad superiora mentis nostrae intentionem leuat, quia dum illa supra nos esse cōspicimus, imo attendere, & concupiscere deuiamus. Quae latitudinem cubitorum decem, longitudinem uero uiginti tenere perhibetur, quia latitudo operationis nostrae simplex est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quando pro bono opere & hic requies

Eze. 1.

1. Co. 2.

1. Co. 3.

Ro. 1.

Eze. 1.

Ge. 28.

Gre. su

per E-

zech.

Zac. 5.

requies mentis, & illie gaudia æterna præparantur, attendente ueritate. Si quis, reliquerit domum, uel agros &c. centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Centenarius enim numerus decies multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum accipit, qui & si nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil querit quia ergo per hanc duplum pro simplo nobis red datur, recte hoc uolumen persequitur. Cubitos in longitudinem tenditur, quod per decem dilatatur. Sed, quia hæc sacra ipsa eloquia ad æternam admirationem sunt eis qui illa uel scire uolunt, uel certe scire do contemunt, recte de hoc uolumine dicitur: Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terree.

Item scriptura sacra assimilatur illi libro de quo habetur in uisione iohannis. Apo. ubi dicitur. Abi ad Angelum dicens ei, ut daret mihi librum, & dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum. & faciet amaricare uentrem tuum: sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. In hac siquidem uisione ostenditur, quod liber sacra scripturæ primo requirit discipulum, uel lectorem experientem. Ideo dicit, Abi scilicet i curi, mundi, uel carnis uisum scilicet occupatio impedit & studium, & fructum sapientie. Sollicitudo enim seculi, & solacia diuitiarum suffocant uerbum. Mat. 13. Ite requirit audientem deuotum non tam lectione quam oratione sacra scripturæ intelligentiam querat. Vnde dicit, Abi ad Angelum, idest Christum, dicens ei, scilicet orando, ut daret mihi librum, idest intelligentiam scripturæ. Sap. 7. piens. Optaui, & datus est mihi sensus: in uocauit, & uenit in me, pius sapiens.

Item requirit hominem studiosum. Primo ad capiendam, scilicet doctrinam sacra scripturæ, quam capere debet audiendo, & legendo. Apo. beatus, qui audit, & qui legit uerba prophetarum, idest libri huius. Oportet esse innotum etiam ad audiendum, scilicet in memoria, unde dicit, Ex deuora illum, scilicet memorie commendanda, & opere implendo, & hoc enim quadam imitate, quæ notatur in uerbo deuorandi.

Item requirit hominem uigilantem, qui propter amaritudinem uisitationis, qui est in discendo, siue intelligendo, uel implendo non omittit eam: quia licet ex

una parte uideatur esse difficili, & amara, ita ex alia est dulcis, & sapida. Est enim carnalis ab intelligentium, & amara, id est penosa ad opere implendam. Ideo ceteri, faciet amaricare uentrem tuum, id est carnaliter suam humanitatem tuam, quæ est mollis, & fragilis. Et ideo graue est ei, & penosum scripturæ uisitationem implere. Facit etiam liber diuinæ scripturæ amaricare uentrem animæ, idest mentem in quantum duci hominem in cognitionem propriorum defectuum, de quibus amaricatur. Deducit eum in contemplationem diuinorum, & celestium, & quanto ei sit dulcis, quod intrinsece, tanto in amaritudinem uentis onus, quod foris sustinet. Sed ex alia parte scriptura dulcis est, & sapida. Vnde subdit, Sed in ore tuo erit dulce tanquam mel, quia scilicet sacra scriptura, licet uisitationis ad intelligentium, & penosa ad implendam, tamen est delectabilia ad prædicandam. Psalm. Quam dulcis faucibus meis Ps. 118. eloquia tua, super mel ori meo.

Spes, quæ secunda Theologica est uirtus, ut secundum Angelum à Ioanne præfata figurata quantitas uerè penitenti bona offertur, ut cum demonstratur. Cap. XXXI.

Spes multa bona facit in anima. Et hoc ostenditur in uisione beati iohannis: quæ habetur Apoc. 8. Vbi dicitur, quod secundus Angelus tuba cecidit, & mons magnus igne ardens missus est in mare, & tanta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, quæ habebat animas in mari, & tertia pars nauium interijt.

Secundus Angelus, est spes, quæ est secunda uirtus theologica. hæc tuba cecidit, quando penitenti ueniam promittit: & tunc mons magnus, idest animus subleuatur, igne ardens, idest charitate teruens, mittitur in mare, idest in amaritudinem timoris, & doloris: & tunc fit tertia, ars maris sanguis: prima, ars est amaritudo timoris, secunda doloris: ex his duabus aliquando sequitur tertia scilicet amaritudo desperationis: sed hanc omnino excludit securitas spei, & conuertit in sanguinem, id est in penitentiam asperitatem, & carnis mortificationem.

Item prima pars eorum, qui habent animas in mari, est timor peccatorum mundi, secunda timor purgationis, tertia timor peccatorum

Liber Septimus

inferni. & hæc moritur: quia hunc timorem spes salutis excludit.

Item prima pars navis humanæ mentis, sunt cogitationes necessariæ, quæ sunt circa illas; quæ sunt de necessitate salutis.

Secunda pars sunt cogitationes perfectæ: quæ sunt circa opera supererogationis, quæ non sunt de necessitate, sed de perfectione: Tertia pars sunt cogitationes uanæ circa vanitatem. hæc tertia pars, interit canente tuba secundi Angelii, i. spe promittente ueniam, & misericordiam Dei. psal. In spiritu uehementi conteres naues tharsis. i. cogitationes quærentes uana huius mundi.

Ps. 47.

Virorum spiritualium conditiones quinque numerantur, quæ figurantur ex Ezechielis uisione mysteriosa eliciuntur: quamplurimæq; alia de hac re explanantur. Cap. XX XII.

Eze. 1. Spirituales uiri assimilantur illis rotis, quæ describuntur Eze. i. ubi dicitur, quod statura erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus, & totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. In quibus uerbis quinque conditiones spiritualium uirorum exprimuntur.

Prima est rectitudo iustitiæ, quæ figuratur in statura rotarum: quia enim stare dicimus id, quod firmum est, vel rectum: non enim dicitur stare ille qui iacet, vel ille qui uadit. Ideo statura importat rectitudinem, & firmitatem, quæ duo competunt spiritualibus uiris. i. his qui spiritu Dei aguntur, scilicet rectitudo operis, secundum illud: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. & stabilitas uoluntatis, quæ est ex robore Spiritus sancti.

Ps. 142.

Eph. 3. Atque, secundum illud Dei nobis corroborari per spiritum eius in interiori homine. Hoc enim stabilitatis robur gratia Spiritus sancti facit. Heb. Optimum est gratia stabilire cor. Et de hac statura spiritualis uiri dicitur, Statura tua assimilata est palmæ, quæ scilicet directe crescit, & diutissime uiuit.

He. 13.

Can. 7.

Secunda est promptitudo obedientiæ, quia assimilatur rotis. Nam sicut rota undique est parata ad motum, ita spirituales uiri sunt in omni re parati ad obediendum secundum illud Psal. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Hanc promptitudinem obedientiæ facit spiritus humilitatis, qui est intus eis. Vnde

Eze. 1.

di Eze. Cum cunibus ibant, & cum stan-

tibus stabat, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes ea, quia spiritus uitæ erat in rotis.

Tertia est altitudo sapientiæ, scilicet in contemplatione celestium, & diuinorum. Vnde dicit, quod altitudo erat rotis. Nam sapientis est considerare altissimas causas, ut dicit Philosophus. Isa. Extollam te super altitudinem nubium, id est rerum mutabilium, quia nubes maxime sunt instabiles, & continue transmutantur.

Aristo. Met. 1. Isa. 13.

Quarta est trepidatio uindictæ semper enim aut peccata præterita, aut delicta presentia etiam parua ex ira districti iudicis in se ferri merentur, & æternæ gehennæ supplicium formidando attendunt. Vnde dicit, Et horribilis aspectus. ubi Greg. Horribilis aspectus est terror gehennæ: quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatu conseruat. Vnde tanta est illius pænæ acerbitas, & profunditas, quod est horror non solum sustinentibus, sed etiam aspicientibus. Job. Terram tenebrosam, & operam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Job. 10.

Quinta est circumspectio prudentiæ, quia totum corpus plenum erat oculis in circuitu ipsorum quatuor. Per istos enim oculos intelliguntur cautelæ, & circumspectiones prudentium, quibus Sancti, & spirituales uiri tanquam uerè prudentes in omnibus abundant. Nam spiritualis homo diiudicat omnia. & isti oculi dicuntur esse in circuitu: quia diabolus nos suis laqueis undique circumcingit, propter quod de eo dicit Petrus, quod tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, & ideo contra eum ex omni parte necessaria est cautela. Sed ideo dicitur esse in circuitu ipsorum quatuor scilicet animalium secundum Gregorium super Eze. uel ipsarum quatuor scilicet facierum. Nam supra præmiserat, quod apparuit rota una habens quatuor facies, quæ nidebantur quasi quatuor rotæ: quia scilicet Sancti Viri præcipue in quatuor partibus habent cautelas, & circumspectiones, scilicet retro circa præterita per memoriam, ante scilicet ad futura per prouidentiam, a dextris id est ad prospera per despectum, a sinistris. i. ad aduersa per exercitiū. Nam prospera mundi respiciendo despiciunt, & aduersa ad virtutis exercitiū suscipiunt. Vel habent oculos retro

1. Pe. 5.

Gre. in Eze. som. 7.

retro, scilicet ad mala ne inficiant: & ante, id ad bona ne deficiant. Gregor. Corpora animalium ita deo plena oculis describuntur, quia sanctorum actus ab omni parte scilicet circumspiciuntur. Ita bona desiderabiliter providens, mala solenter cauens. Et si enim necessariam oculis habere ad mala, id est ad vitia, quia vitia peramque se possunt sub specie virtutum. Nam superbia fingit se esse libertatem, tu moriungit se humilitatem, tenacitas, que auaritia fingit se esse parumoniā, prodigalitas fingit se esse largitatem, & misericordiam. unde sicut dicit Grego. Hoc est laboriosius ubi mens sanctum in uigilat, ne se ante eam oculos mala sub bonorum specie abscondant.

Item necessarium est habere oculos ante scilicet ad bona ne deficiant. Nam plerumque, dum homo intendit ad quendam bonum, ne aliquid quidam alia: & ubi negligens, ubi procul dubio oculum non habet, quod pater exemplo. Pharisaei, qui habuit oculos ad gratitudinem dei. Gratias ago tibi, &c. Ad abstinentiam, Ieiunio bis in Sabbato. Ad misericordiam, Decimas de omnium quae possideo: Ad iustitiam, Quia non sum, sicut ceteri hominum iniusti, rapaces, ad continentiam, Et adulteri, &c. Sed ad minus custodiam, humilitatem oculum non habuit, quia se ceteris hominibus parum. Greg. Quis prodest quod edra hominem, si illas totas ciuitas eam te custodit, si uiam totam apertam relinquunt, unde ab hostibus intrant.

Item sancti uis habere oculos, & a deo, sed a deo beneficia ne officiant. Nam ualde candidum est, ne unde homo proximo suo prodere intendit, inde magis ei noceat. Unde apostolus dicebat. Si cui aliquid donasti, & ego. Nam de ego quod donasti, si quid donum, propter vos in persona Christi, ut non circumueniamus a satana, non enim ignoramus cogitationes eius. Ecce circumspicite, magister hic donare, id est parcere uoluit, ut non displiceret, nec scandalum daret discipulis: qui sciebat, quod satanas in se totum cordi alterius scandalum mittere, unde alterum conspiciat peccatum, & non in se habere. & ideo malum alienum danda est, ut etiam bonum, quod se uis habet, & eam dicit.

Item debet etiam esse ocula secundum deum ad scandala, ne veniant scilicet ex culpa sua, quod non necesse sit, ut veniat scandalum. Vnde tamen homines per quos

scandalum venit: quod intelligendum est de scandalo actiuo, quod est ex culpa propria, scilicet vel bonum omittendo, uel malum augendo, vel studiose nocendo, & huiusmodi. Sed de scandalo passiuo, quod est ex culpa alterius, non est tantum curandum, quod propter hoc bonum dimittitur, praecipue bonum ad quod homo tenetur si sine huiusmodi scandalo fieri non posset. Unde dominus non curauit de scandalo phariseorum, & tamen curauit de scandalo gentilium petentium ab eo tributum ut haberetur apud Matth.

Mat. 7.

Varia tentationum genera, nonnullorumque peccatorum determinata corpe remedia praeferuntur. Quae patet nos Diaboli fuerit, & grauior tentet, & si sit resistendum in somniis, & si somniis quibuslibet ex sacra scriptura colligitur, & quae in deo explorantur eruditorum. Cap. XX. XX. XXI.

Tentatio occulta in cordis cogitatione est sicut pollutio somni in dormitione. dicitur enim Dea. Si facis inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam id, vel peritiam, fuerit aqua, & post solis occalum egredietur in castra. In quibus uerbis primo intelligitur somni pollutionem, & dicitur, si facis inter vos, hoc est, qui non possit hoc, nam sicut dicit Grego. nocturnum somnium est tentatio occulta, per quam tunc homo polluitur, quando tentatio euagationis turpe aliquid corde concupiscit, quod tamen eo peris opere non expletur. Et causa quare aliquando spirituales uiri talibus cogitationibus, vel tentationibus molestantur, est (sicut Gregorius dicit) quod libenter se occupant in aliquibus actibus totiusque etiam licitis: quia cum vel in minimis tenentur a deo per desiderium, & cogitationem, & contra nos antiqui homines fortiter, in his noctis non minima tentatione tentationis inquirunt.

Secundo considera polluti excommunicationem cum subdicitur, Egredietur extra castra. Gregorius. Indignum est, Grego. ut qui immunda cogitatione polluitur indignum se caritatem, nichilam societatis admittat, culpa sua meritum ante oculos ponit, & ex bonorum se caritatem de. spiciat.

Liber Septimus

spiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi cogitatione laborantem sese ex continentium comparatione despicerem.

Tertio aduerte exclusi purgationem, cum subditur, Et non reuerteretur quousque ad vesperum lauetur aqua. Grego. ad vesperum aqua abluitur. cum defectum suum conspiciens ad poenitentiae lamenta conueritur, ut fletibus diluat omne, quod animi in occulta inquinatio accusat. Psal-

mas: Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutina latitia. Et hinc est, quod Leuit. mandatum fuit, quod membra hostia frusta confecta, & caput, & cuncta quae adherent iecori igne comburerentur pedes vero, & intestina prius aqua lauerentur. Ista hostia est homo qui se ipsum offert ad seruitium Deicuius membra tunc conciduntur in frusta, cum eius vitae opera sunt virtutibus distincta. Et tunc super ignem ponitur, quando cum seruire amoris, & deuotionis Deo offeritur. Caput autem, & ea quae iuxta iecur continentur incendimus, cum in sensu nostro quo omne corpus regitur, atque in oculis, desiderii flamma diuini amoris ardemus. Pedes autem qui terram tangunt, sunt terrenae occupationes. Intestina vero, in quibus stercora portantur, sunt cogitationes immundae, Vnde Gregorius. Cum cogitationes nostras immunda cogitatio inquinat. quid aliud quam intestina hostiae stercore portant. Habet ergo pedes, & intestina ille, qui dum terrenum aliquid agit, non nulla etiam illicita in corde conspiciunt: sed haec, ut comburi debeant, lauentur, quia nimirum necesse est, ut ante immundas cogitationes timoris letus diluat quam in acceptione sacrificij supernus amor incendat, ut tanto suauis in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assilire cepit, nil terrenum secum vel libricum in actusuationis imponit ut dicit Grego.

Quarto nota purgati reuersionem, cum subinfertur, Et post occasum Solis regredietur in castra. Tunc Sol occumbit, cum ardor tentationis per lachrymas penitentiae deferuescit. Et tunc qui pollutus fuerat, ad castra reddit: quia tu & in societate bonorum confidit. Vnde Grego. Post aquam quippe occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta poenitentiae frigefcente flamma cogitationis illicitae ad fidelium merita praesumenda repa-

ratur, ut iam se a ceteris longe esse non existimet, qui mundum se per habitum, intimi ardoris gaudet.

Item tentatio triplex est, quae describitur in prima visione Ezechiel. ubi dicitur. Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis in uolans, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. Vbi primo notatur tentationis periculum ex tempestate veniente: secundo remedium ex splendore circumstante: tertio praemium ex electo apparente. Periculum ostenditur triplex secundum triplicem tentationis gradum, quorum primus pertinet ad tentationem superbiae cum dicitur, Ecce ventur. ve. ab aqua. Grego. Ventus est tentatio mentis: propria autem mentis tentatio, est tentatio superbiae quae habet cor eleuare. vnde assimilatur vento, quia sicut ventus eleuat corpora leuia, ita superbia eleuat corda vana. Iob: Vir vanus in superbia erigitur. Sed nota, quod qui vento flante ascendunt, eo quiescente ruunt. Sic qui superbia, vel fortuna blandiente ex tolluntur, ea cessante corruunt, & eliduntur. Vnde Iob: Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Sed quia superbia est mentis non solum eleuarii, sed etiam perturbatiua, ideo tentatio superbiae vocatur ventus turbinis: quia sicut turbo obscurat, & turbat aerem, sic etiam ipsa superbia obscurat, & turbat mentem. vnde Iob: Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Turbo possider noctem, cum superbiae tentatio cecat mentem. Et dicitur tenebrosus, quia oculum cordis obscurat. Bernardus Superbia oculum mentis obscurat, & ueritatem obumbrat. Turbo autem dicitur quia turbat, scilicet superbiae animam, quia facit ipsum amarum, rancorosum, inquietum. ps. Conturbati sunt motes, i. superbiae. Hugo de sancto victore in libro de arra anime. Signa superbiae sunt clamor in locutione. amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in imagine, inhonestas in actioe, rancor in reprehensione. Et quoniam ista tentatio est quasi diaboli propria, quia superbiae vitium ab eo accepit initium, & ideo subditur, quod iste ventus ueniebat ab Aquilone, id est a diabolo superbo. Ipse enim superbiens dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis ascendam super altitudinem nubium, & similis

Grego.

Psalm. 29.

Leui. 1.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Grego.

Iob. 7.

Iob. 30

Iob. 3.

Ber. 1a cap. de humil.

Psalm. 45. Hugo.

Isa. 14.

lis ero Altissimo. vnde Hugo de sancto vi-
store dicit in libro predicto. Superbia in
celo nata est, sed velut immemor qua
via inde ceciderit, illuc postea redire non
potuit.

Secunda tentatio est luxuria, siue car-
nis, & hæc vocatur nubes magna, quia ra-
tionem offuscat. Sicut enim nubes densa
offuscat aerem, lumen Solis intercipien-
do, sic concupiscentia carnis offuscat me-
tem lumen rationis obumbrando. vnde
Grego. Nazianzenus dicit, quod caro ue-
lut nubes quædam grossa se animæ obij-
ciens, considerare eam diuini luminis ra-
dios non sinit. Eze. Solem, idest ratio-
nis lumen, in nube tegam. Aug. Exhalabāt
nebula de limosa concupiscentia carnis
& scatebra pubertatis, & offuscabant at-
que obnubilabant cor meum, ita vt non
discerneretur serenitas dilectionis a cali-
gine libidinis. Sed magna dicitur, ratione
generalitatis: quia generaliter quasi om-
ni homini inest pugna carnis. Nam om-
nes de carnis peccato propagati sunt. vn-
de omnes intra semet ipsos gerunt vnde

Eze. 32
Aug. li.
confer.

Grego.

Hiero.

Aug. in
sermo.

Boet.

Pro. 30
Ecc. 30

Iob. 6.
1. Thi.
6.

certamina sentiunt. Grego. In hoc mun-
do cum nostris tentationibus nascimur,
& caro aliquando nobis adiutrix est in bo-
no opere, aliquando seductrix in malo.

Item est carnis tentatio magna, conti-
nuitate. Hiero. in epistola Quocunque pe-
gimus, nobiscum inimicum, idest carnem
portamus, & ideo pugna inuitabilis est,
& continua.

Item est magna, difficultate. Aug. In-
ter omnia certamina Christianorum du-
riora sunt castitatis prælia. Nam ibi con-
tinua pugna, & rarior est victoria. Est e-
nim ipsa caro inimicus familiaris, de quo
Boetius dicit, quod nulla pestis efficacior
ad nocendum quam familiaris inimi-
cus.

Tertia tentatio est auaritia, & hæc est
a mundo, & hæc dicitur ignis inuoluens,
ignis, scilicet propter insatiabilem ardo-
rem, quia sicut ignis non satiatur lignis,
secundum illud, ignis nunquam di-
cit sufficere nec avarus pecunijs, Eccle-
siasti. Avarus non implebitur pecunia.

Inuoluens autem dicitur propter im-
plicationem. Multæ enim sunt inuolu-
tiones, & implicationes hominum avaro-
rum. Iob. Inuoluta sunt semine gressuum
eorum, inuoluunt enim se multis curis,
multis negotijs, multis petis. 1. Thi. Qui
volunt diuite fieri, incidunt in tentatio-

nem, & in laqueum Diaboli.

Secundo ponitur tentationum reme-
dium, Quia splendor in circuitu eius. Cir-
cunitat enim hominem, tentatum, ne a
tentatione vincatur, triplex splendor, sci-
licet splendor scripturæ ipsum informas,
splendor angelicæ custodiæ ipsum con-
fortans, & splendor diuinæ iustitiæ vincē-
tem coronans. vnde. 1. Thi. postquā dixit 1. Thi.
Bonum certamen certasti, addidit, in reli-
quo reposita est mihi corona iustitiæ. Isa. Isa. 50.
Implebit splendoribus animam tuam.

Tertio ponitur tentationum, & victo-
rum præmium, quia de medio eorum quasi
species electi, de me. e. scilicet. v. tu. &
ignis: quia scilicet ex tentationum pugna
trahitur coronæ materia, quæ in electo
signatur. Vel in electo secundum Grego-
rium, significatur Christus, qui est tenta-
torum, & victorum præmium. Electum
enim (sicut Grego. dicit) ex auro est, & ac-
gento: dum autem miscetur argentum,
crescit in claritate: aurum vero a fulgore
suo pallefcit. Sic dum humanitas Christi
in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas
a proprii fulgoris potentia se humanis
oculis temperauit. Et ita in Christo qua-
si dum pallefcit aurum fulget argentum
ergo electum de medio, Christus est qui
iam exiuit, & triumphauit de pugna ten-
tationum. Ipse. n. tentatus fuit a carne fa-
mescere, quia eū ieiunasset quadraginta
diebus, & quadraginta noctibus, postea
esuriit. Item a diabolo persuadente, quia
accedens tētor dixit ei, &c. Item a mun-
do alliciente, cum ostendit ei omnia re-
gna mundi, & gloriam eorum, & dixit.
Hæc omnia tibi dabo Sed tamen Christus
de omnibus triumphauit, & ideo hoc ele-
ctum de medio harum tentationum
iam ereptum inducitur in exemplum, im-
mo etiam in præmium, siue in prærium,
si ipsas tentationes vicerimus, ita vt ex
hoc electo fabricetur, & moneta quæ da-
bitur in præmium laboris, & corona quæ
reseruat in præmium victoris, & lauda-
cabimur si quidem ex splendore auri, &
insuper ex candore argenti, quia tam ex
visione deitatis quam humanitatis Chri-
sti delectabimur, & reuerentur in pa-
tina, vt dicit Augustinus super illud, In-
grederetur, & egredietur, & pascua inue-
niet.

Matt. 4

Aug su
gre lierur,
10

Item tentat, & impugnat nos diabolus
aliquando de vana gloria, aliquando de
superbia, aliquando de inuidia, aliquan-
do

Liber Septimus

do de luxuria. Et hec pugna tetationum figuratiua exprimitur in visione somni, quæ habetur Dan. ubi dicitur, quod Daniel somnia scribens breui sermone comprehendit, summamque perstringens ait: Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti pugnabant in mari magno, & quatuor bestie magna ascendebant, diuersa inter se.

Prima quasi leona, & quasi alas habebat aquila. aspiciebā donec euellatant alas eius & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis vrsō in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei, Surge, comedere carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus & alas habebat auis quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hoc aspiciebam in visione nodis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculeans. Dissimilis autem erat ceteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

Primus ergo ventus, est ambitionis tetatio, qui stat ab Oriente, id est ab originis nobilitate quæ frequenter est ambitionis occasio. Bestia autem hoc statu excitata, superbia est, quæ est quasi leona habens alas aquilæ, quæ sunt sublimitas, & potestas. Et hæc bestia tunc euellitur, quādo homo superbus a statu suo deijcitur, Et tunc hæc bestia stat super pedes suos, quia tunc iam non stat, vel in equo, vel super alios homines. Et cor eius datur ei id est vera cognitio suæ fragilitatis, & utilitatis.

Secundus ventus est tentatio inuidiæ, qui stat a meridie: quia de prosperitate bonorum dolet inuidia. Est enim in regione meridiana abundantia bonorum. Bestia hæc statu excitata est distractio lingua, quæ bestia est similis vrsō, qui libenter mel comedit, quia dulce est in ore inuidi mala de alijs loqui. Vnde deletatur inuidus cum videt aliena mala, sicut dolet & tristatur cum videt aliena bona. Iuxta illud Horatii poetæ: Inuidus alterius rebus marcescit opimis. propterea est ei dulce loqui de malis proximi. Hæc bestia in parte stetit, quia inuidus quandoque hominem in parte laudat. Tres ordines

denarium habuit, quia inuidus habet tres modos detrahendi, scilicet mala augendo, bona minuendo, & indifferencia, vel dubia perueniendo.

Tertius ventus est tentatio luxuriæ sibi ab Occidente, id est a carne iugiter ad occasum, sive mortem tendente. Quotidie enim appropinquamus morti iuxta illud Omne, quod est genitum tendit ad interitum. Bestia hæc vento excitata est carnis concupiscentia, quæ similis pardo dicitur, qui est varij coloris propter varietatem desideriorum. Hæc habet quatuor capita, scilicet oculum, suam talem vellum & contumeliam, delectabilem epularum, & carnale opus. Quatuor autem alas qui eum erigunt, sunt inuentus, sanitas, palchritudo, & nobilitas. Et hæc sunt, ut alas milui, quibus volatur ad sordes carnales.

Quartus ventus sibi ab aquilone, est tentatio crudelitatis, quæ est in potentibus respectu subditorum, ad quam pertinet quarta bestia quæ est ceteris crudelior, quæ cetera comminuit, & conculeat. Cornua eius sunt præpotestas, & satellites, & ministri suæ crudelitatis, qui quos conculeare non prævalent, saltem accusando ledere nituntur. Quia autem in prædicto somnio dicitur, quod quatuor venti pugnabant in mari magno: Notandum est, quod in re somniati sunt, sicut dicunt somniorum interpretes, quandoque referunt ad regnorum mutabilitatem, sicut in hoc somnio Danielis, ubi per mare græ de intelligunt vniuersale imperium mundi. & per quatuor ventos pugnantes in eo intelliguntur angelicæ potestates laborantes pro ipsius imperijs, & regnis mundi, ut exponunt Glossæ. Aliquando vero refertur ad hominum prosperitatem. Vnde dicunt somniorum interpretes, quod si quis videtur per somnium, quod in mari egerit pilices hamo, inueniet diuitias a rege secundum rationem captionis. & similiter, si rebus per rectum obsequiū dabitur ab eo secundum rationem captionis.

Item dicunt, quod si quis somniet, quod secus litus maris ambulando lauet pedes appropinquabit regi, & gratiam inueniet penes illum secundum rationem ambulationis. & si mare intrauerit vsque ad femora, & lauet, familiaris efficietur regi, & legabitur secundum rationem ablationis.

Item dicunt, quod si quis per somnium de

de proximo mare uideat tranquillū, omnem tristitiam abijcet, & gaudet. Quādoque veto refertur, ut dicunt, mare somniatum ad hominum aduersitatem. Nam si quis in somnio mare intrauerit usque ad verticem, sollicitudine, & tribulatione & necessitate maxima vexabitur per regē terminabitur autem hoc secundum rationem absentia eius a terra. Nam si parum distet, minor, si multum, vehemens afflictio erit.

Item si quis somniet secus litus maris se ire, & pedes inquinauerit, tribulabitur a rege secundum rationem inquinamenti.

Item si rex per somnium videat mare perturbatum perturbabit in regno suo.

Item, quia in prefato somnio Danielis dicitur, quod secunda bestia, quæ est similis urso, habebat in ore tres ordines, scilicet dentium. Notandum, quod secundum interpretes somniorum dentes somniati variam habent significationem. Nam aliquando referuntur (ut dicunt) ad principum, uel regnum dignitatem: & sic accipiendo in hoc somnio Dan. quia illa secunda bestia urso similis, regnum persarū signat, quod urso simile perhibetur propter patientiam laboris, & parcitatem victus. Nam pro pulmento sale utebatur & cardomomo: sed assimilatur urso non in toto, sed in parte, quoniam contra populum Dei nihil crudeliter egit. tres autē ordines dentium habuit. i. a principio tria regna. s. Persarum, Medorum, & Chaldeorum. Vel tres dentium ordines tres principes super. 120. satrapas habebat.

Quandoque vero dentes somniati, ut dicunt, communiter referuntur ad consanguineorum somniantis varietatem. Nam duo dentes anteriores significant filios, parentes, seu fratres, aut magis proximos de consanguineis. Qui vero sequuntur anteriores quatuor, consobrinos, & remotiores cognatos. Caninus dens firmitatem domus significat, & generis hominum. Molares vero significat pueros, & supiores quæ masculos, inferiores vero, feminiū sexum. Passiones ergo dentium somniata, ad ipsorum consanguineorum referuntur aduersitatem. Nam si quis intus per somnia fuerit aliquos de anterioribus dentibus moueri ac denigrari, ac seaturire vermibus, signat, quod aliquis ex his quos diximus per anteriores dentes si gnificari, & grotabit: & si ali-

quem illorum dentium uiderit cecidisse morietur propinquior de linea consanguinitatis. Si vero aliquem de dentibus, qui sequuntur anteriores, uiderit motum fore, aut contractum, aut aliquid passum cladem signat alieuius cognatorum predictorum. Si vero erutus uideatur, portendit mortem. Si vero caninem dentem quæ uiderit contractum, maior domus, uel generis eius periclitabitur. Si autem uiderit eum denigrari, uel vacillare, & grotabit ille & tribulabitur.

Item si uideat, quod caninus dens elongatus fuerit in tantum, quod impediat comestionem, & os claudere, maior domus sua, & generis erit impedimentum cunctis, & prohibitio; sed tamen suscipit correptionem cum dentis excessus habetis radicem facile possit eam quari. Hæc dicunt somniorum interpretes, sed ego interpretationibus talibus communium somniorum fidem esse ponendam non existimo, quia nulla ratio mihi claret quare huiusmodi somniorum imagines humanarum rerum euentus tales regulariter consequantur. Secus autem de illis somniis sentio, quæ diuina scriptura refert, quia hominibus ad eruditionem ipsorum a Deo illa esse immissa nulli uenire debet in dubium Christiano. Vnde Iob: Per somnium in visione nocturna, quando intruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures uirorum, & erudiens eos instruit disciplina.

Item tentat diabolus homines multipliciter fraudulenter, & instanter: quod ostenditur in Apo. ubi dicitur, Ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus eius septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut eum peperisset, blutem eius deuoraret. Iste draco diabolus est latenter animabus hominum insidians. Ipse enim dicitur leo, ubi aperte sequitur, sed draco, ubi occulte decipit. ideo duo sunt contra eum necessaria, patientia contra sequitiam leonis, & prudentia contra fallaciam draconis. & per ista duo sancti illudunt ei. Psalmus: Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Dicitur autem magnus propter potestatem nocendi præcipue quam habebit in fine. Iob: Non est potestas super terram, quæ comparetur ei. Rufus dicitur pro dicitur.

Iob. 33

Apo. 12

Ps. 103

Iob. 41

Liber Septimus

dictur propter malitiam, qua sanguine & mortem hominis ab initio ficti. Ioh. Ille homicida erat ab initio. Dicitur autem habere septem capita, in quantum fuggerit, & mox ad septem capitalia vitia. Dicitur etiam habere cornua decem, in quantum inducit ad contemptum, & transgressionem decalogi, id est decem præceptorum legis diuine. Et in capitibus eius septem a. demna, propter septiformem tentationem, per quam victores eius coronantur. Sunt enim (vt dicit Bernardus) septem genera tentationum.

Iob. 14. Prima est importuna, qua procaciter insidit, vt saltem vincat. Iob: Mons cadēs desinit, & saxum transterritur de loco suo, lapides exauant aqua, & alluione terra paulatim consumitur.

Iob. 20. Secunda est dubia, qua animam ambiguitatis nubiis inuoluit. Iob: Cogitationes meae vanae succedunt sibi, & mes in diuersa rapitur.

Thi. 3. Tertia est subita, qua iudicium rationis praenit. Thi. Velociores fuerunt persecutores mei auiibus celi.

Iob. 13. Quarta est occulta, qua deliberationis considerationem praeterfugit. Vnde Iob: Quantas habeo iniquitates, & peccata, testis est mea atque delicta, ostende mihi.

Iob. 41. Quinta est reuelata, qua faciem indumentis eius, & mediam oculis eius quis intrabit. porta, vultus eius quis aperiet? id est qs aperiet occultas eius cogitationes?

Iob. 30. Sexta est violenta, qua vires animae, siue mentis transcendit. Iob: Quali rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me & ad meas miseras deuoluunt sunt.

Pro. 14. Sexta est fraudulenta, qua animam seducit. Pro. Est via qua videtur homini recta, nouissima autem eius ducunt ad mortem.

Iob. 39. Septima est perplexa, qua varijs viis simul impedit. Iob: Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.

Isa. 9. Sequitur, quod cauda eius, id est finalis intentio eius, vel simulata deceptio, qua malitiam tegit, sicut cauda tegit turpitudinem. Isa. propheta loquens mendacium, ipse est cauda trahens tertiam partem stellarum, id est reprobos, qui nec sunt de parte innocentium, nec de numero plurimum: sunt tamen de numero stellarum propter lucem, id est cognitionem fidei, quam habent, saltem informem. Et multi eos tractos, & allectos in terram

id est in amorem terrenorum, vt plus ea, quam celestia diligant. Sequitur, quod draco, id est ipse diabolus, sicut sed incesanter insidando ante mulierem, id est animi que erat paritura, id est opere implectura conceptum propositi boni. Cum enim grauida sit anima in conceptu boni propositi, itam in partu insurgit diabolus, vt impediat partum.

Somnia duo Nabuchodonosor alterum de Statua alterum vero de Arbore maximis plena arcana mirificaque de Vase Petri visio sentissime interpretantur: per qua quidem vita spiritualis ac corporalis hominis qualis esse debeat & quā admodum vitietur ac perficiatur diffuse exploratur. Cap. XXXIII.

V ita hominis spiritualis assimilatur illi itaque quam somnauit Nabuchodonosor de qua dicitur Dan. 2. Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna, & statua sublimis statat contra te, & intuitus eius erat terribilis huius statuae caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter, & femora ex aere. Tibia aure ferrea pedam autem quadam pars erat ferrea, & quadam scilicet. Videbas i. a. do nec abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statua in pedibus eius ferreis, & scilicet, & comminuit eos, & tunc cōstita sunt pariter ferrum, testa, & argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam attitit aere, & rapta sunt a vento, nullusque locus inuentus est eis. Lapis autem qui percussit statua, factus est mons magnus, & repleuit vniuersam terram. hoc est somnium. In hoc somnio satis describitur humanae vitae spiritualis varietas.

Primo quantum ad dignitatem conditionis. Ecce statua grandis, &c.

Secundo quantum ad facilitatem corruptionis huius statuae, Caput &c.

Tertio quantum ad difficultatem repautionis, videbas ita, donec abscissus est lapis, &c. Dignitas conditionis, describitur: quia statua haec erat grandis sublimis, & terribilis. Sic vita spiritualis hominis iusta est grandis per seidem, Hebr. Fide Moyses grandis factus, &c. Est sublimis per spem. Danielis: Proceritas, siue sublimitas eius contingens celum, scilicet per spem celestium. Sed est terribilis hostibus

Dan. 2.

Heb. 11
Dan. 4.

Cant. 5 bus per charitatem. Cantie Terribilis, vt

Cant. 2 eastrorum acies ordinata. Ordinatur enim castra virtutum per charitatem, Cant. Ordinatur in me charitatem. Vel grandis in actum, sublimis in contem. platio, terribilis in aduersariorum pugna, quam sol licet habet in utraque vita. vel magna est eius correctio, sublimis eius reparatio, terribilis est eius perditio, siue damnatio. ergo magnitudo statuz in consideratione culpe, sublimitas in consideratione gratie, terribilis in consideratione pene. Sed sequitur, Stabat contra te. Hæc statua rōe stat contra hominem, quando fecerit, idest infirmitatem, & calamitatem mentis inuenit, & qualis sit, & qualis esse possit ex hoc ei ostenditur. **Plal.** Arguam te, & statuam contra faciem tuam.

Pla. 49. Secundo describitur virtus spiritualis corruptio, idest casus mentis a sublimitate virtutum ad ima vitiorum, cum dicit: Caput huius statuz ex auro, &c. vbi ostenditur, quod huius statuz prima pars erat aurea, secunda argentea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testea, paulatim in deterior sit descensus: quia nemo repente fit turpissimus, sed gradatim deficientes, quia qui minima negligit, paulatim deficit, vel deficiat. In auro ergo significatur charitas, quæ ceteras virtutes supergreditur, sicut aurum ceteris metallis antefertur. In argenteo veritas, quia argentum quo frequenter vsa accenditur, eo vitique clarior redditur. Sic veritas vehemēti discussione quo magis discutitur, eo melius commendatur. Hæc de veritatis consilia experientia vsu quo tritiora sunt, eo clariora. Charitatis ergo claritatem fulgor auri exprimit, quæ ceteris desiderij igne flammeat. In ære simulatio. æs enim argentum imitatur in sono, sed tamen multum distat in p̄cio. Sic simulatio suauem dulcedinis tantum habet in sermone, & suauiter reboat, & dulciter resulat in ore, sed quantum per verbum, & exercitum demulcet exterius, tantum per consilium, & desiderium pallet intrinsecus. In ferro crudelitas. Ferrum enim cetera metalla comminuit, & domat. Vnde conuenienter crudelitatis violentiam designat, quæ resistētia quæque premit, vt opprimat. In testa fictili fragilitas. Fictile enim defacili frangitur, & ideo per eam recte impatiētiæ fragilitas designatur. Illi ergo habent caput aureum, qui incipiunt a feruenti charitate, vt qui sunt spiritus feruentes, in tribulatio

ne patientes, & solliciti in opere, assidui in lectione, deuoti in oratione. Charitas enim patiens, benigna est, non inflatur, non emulatur, non querit quæ sua sunt &c. Sed tales aliquando ex auro in argentum mutantur, quia refrigerante charitate operantur ex veritate, siue bona deliberatione, sed multum interest inter vtrumque statum: quia aliud est operari bonum ex desiderio, aliud ex consilio aliud operari cum magna delectatione, aliud ex sola deliberatione. Hæc conditio adhuc est bona, scilicet operari ex veritate, Io 3. secundum illud, Qui facit veritatem, venit ad lucem: sed prima erat optima, scilicet operari ex feruenti charitate. **Apoca.** Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, sed habeo aduersum te pauca, quia charitatem primitiuam reliquisti. age ergo penitentiam, & prima opera fac. Sed adhuc mens negligentior tacta ex argento mutatur in æs, quia scilicet bonum opus quod faciebat ex veritate, ad laudem hominum resolutum postmodum actum per humano fauore. Qui igitur blandum se exhibet in sermone, benignum in facie, sed peruersum in opere, & volūrate, ille profecto abiecto argento iam operatur in ære. & nis enim more suauiter tinnit extrinsecus, sed voluntatis deprauatione pallescit intrinsecus. Tali dicitur **Apoca.** Scio opera tua, quia nomen habes, quod viuas, & mortuus es. Sed deterior est mutatio tertia, quia ex ære mutatur in ferrum. Interdum enim, dum huius hominis ignominia reuelatur, incipit sordescere, & vilesce a quibus antea laudabatur. Et tunc contra eos despectus irascitur, & indignatur, & detestatur eos aliquando, & in eo, quod potest crudeliter persequitur, quibus quantum poterat antea placere conabatur, & sic æs in ferrum mutatur. I. leuitas in crudelitatem conueritur, & mutatur.

Sequitur quarta mutatio, seu coniunctio ferri, & testæ: quia sicut sunt proprii & audaces ad mala interceda, sic post illa sunt pusillanimes, & impotentes ad tolerandum illata, vt recte mirari possis quomodo conuenire possit ferrum cum testa, idest tanta crudelitas cum tanta impatiētia. Ecce statua nostra in qualem finem definit, quia post caput aureum, plantas fictiles accipit. **Threnorum.** Fictilij sion incliti amicti auro p̄mine, quomodo reputati sunt in vasa testæ. Sic ergo,

Q q p̄. cc.

Liber Septimus

patet, quod in capite aureo intelligit de uero in membris argenteis discretio in areis simulatio, in ferreis indignatio.

Item nota, quod in capite intelligitur intentio, quia totum opus in bonum, vel in malum finem deducitur, quia totum corpus capite regitur. In pectore vero consilium, quia ibi cor latet: in brachijs opera: in ventre obsequium compassio nis, quia venter est tenerior pars corporis, & velamentum foetoris: in femore humilitas, quia ad vilia, & indigna inclinatur, foemur enim pudendis subicitur. In tibijs rigor severitatis, quia tibijs ceteris membris ossa longiora, & robustiora portant, per pedes necessitas vite, Pedes enim terram tangunt, & quantuncunque mens se ad coelestia extendat sine huius vite subsidijs necessitatem suam non sustentat. Ergo patet, quod per caput intelligitur intentio, per pectus deliberatio, per brachium exercitatio, per ventrem compassio, per foemur humilitas, per tibiam severitas, per pedem necessitas. Vel per caput desiderium intentionis, per pectus studium deliberationis, per brachium exercitium actionis, per ventrem obsequium pietatis, per foemur servitium subiectionis, per tibiam flagellum severitatis, per pedem subsidium necessitatis. Si ergo caput intentio, & aurum deuotio, quid aliud est aureum caput nisi deuota intentio? Si pectus deliberatio, brachium actio, argentum discretio? quid aliud est pectus, & brachia argentea, quam consilia, & opera discreta. Si in ventre compassio, foemore subiectio, in are simulatio, quid aliud est venter, & foemora area nisi pietas, & humilitas ficta? & si per tibiam severitas, per ferrum crudelitas, quid aliud in tibijs ferreis nisi severitas crudelis. & si pes necessitatem, testa voluptatem, quid planta testea nisi superfluitas voluptuosa? pes ex parte testis, & ex parte ferreus describitur, quia delicata mens, nunc in eorum odium adducitur, ignique restringitur, nunc vero cum tempora suppetunt, in eorum luxu resoluitur. Est ergo (ut patet ex dictis) fulgor capitis aurei deuota intentio coelestis desiderij claritas pectoris, & brachij argentei, certitudo testi consilij, & restitudo operis certi, sonoras arei ventris, & foemo-

ris, blandimentum falsae pietatis, & ficta humilitatis: robur ferreae tibiae rigor immoderatae disciplinae fragilitas testei pedis, effrenatio superfluitatis. Caput itaque aureum sancta desideria faciunt, pectus, & brachium argenteum, & consilia, & opera recta: ventrem, & foemur arcum, obsequia, & seruitia ficta, tibias ferreas flagella ferrea, plantam testeam, subsidia delicata.

Tertio, describitur destructae vite reparatio. Saepe enim, quem non corrigit natura humana percutit sententia diuina, vel inspiratio interna. Vnde de monte abscisus est lapis sine manibus, & percussit statum, &c. quia feroces, & induratas mentes potius corrigit inspiratio diuina; quam corrigan flagella humana. Est ergo lapis abscisus sine manibus, timor diuinitus inspiratus, in cuius ictu statua deiecitur, idest monstruosa vita peccatoris destruitur. Vnde percussio statuae, & comminutio compuncti cordis est contritio, & humiliatio. & in pedibus, idest in inferioribus statua concutitur, quando mens elata, atque peruersa, per spiritum timoris domini ad iniquitatis, & infirmitatis suae considerationem reuerberatur, & postquam ferrum concutitur cetera conteruntur. Tunc contrita sunt, inquit, pariter ferrum, te es, ar. & au. &c. Vnde quia totius boni fundamentum est humilitas, prius erubescimus vera mala, quam ficta bona, nouissime, etiam vera bona cum sint imperfecta, & inconsummata. In ferri itaque contritione damnamus mala, quae per iniquitatem commissimus. In testa aurem illa, quae per infirmitatem contraximus. Aeris autem contritio est simulati boni reprobatio, in argenteis membris hoc displicet, non quod sunt bona, sed quod non sunt optima. In aureo autem opere, solum hoc est reprehensibile, quod optimi operis inchoatio vsque ad debiti finis terminum non perducitur. In argenti itaque contritione boni operis imperfectio, in auri vero contractione arguitur optimi operis intermissio. Sequitur. Et redacta quasi in fauillam aestus arcis. Per aestum: tempus feruor spiritus, per arcem spiritualis prudentia significatur: fauillae nigredo, veracundia est confusio

Ho. Has fauillas adhuc in conscientia tolleramus quamdiu de praeiis culpis confusi, vel suspecti sumus. Vnde peccata in fauillam vertuntur, quia erubescimus, in quibus delectari consueuimus. Sed flante vento, fauilla tolluntur, cum per Spiritus sancti aspirationem reatus nostri formido omnis atque suspitio ab-

Pla. 31. sorberetur. Psalm. Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Sic peccata Prophetarum erant in fauillam redacta quod dicebat: Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meae cooperuit me, sed quasi a vento rapta,

cum dicebat, gratias agendo, & exultando, Benedic anima mea domino, & omnia, quae intra me sunt nomini sancto eius. Sed raptis fauillis nullus eis locus inuenitur: quia post impetratam veniam, mens contra simulum corruptionum demerita in superabilis redditur, quia ad similem corruptelam nec sensus decipi, nec affectus potest corrumpi. Sed nota, quod lapis comminuens statutam, crescit in montem magnum & eminentem: quia charitas per augmenta prophetens eleuat ad confidentiam immensitatem de qua dicitur in Psalmo, Qui confidunt in domino sicut mos Ss, &c.

Pl. 124. Item vitae spiritualis varietas describitur in illa arbore, quam somnauit idem

Dan. 4. Nabuchodonosor, de qua dicitur, Da 4.

Videbam, & ecce arbor in medio terrae, & latitudo eius nimia, magna arbor, & fortis, & proceritas eius continens caeli: aspectus eius erat vsque ad terminus vniuersae terrae, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca vniuersorum in ea, subter eam habitant animalia, & bestiae; & in ramis eius conuersabantur volucres caeli, & ex ea volvebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super thronum meum, & ecce vigil, & sanctus de caelo descendit, & clamauit fortiter: & sic ait: Succidite arborem, & praecidite ramos eius, & excutite folia eius. & dispergite fructus eius, & fugiantur bestiae, quae subter eam sunt, & volucres de ramis eius. Verumtamen germen radicum eius in terra sinite, & alligant vinculo ferreo, & xreo in herbis, quae foris sunt de rore caeli tingatur: & cum fueris pascuis eius in herba terrae; Cor eius ab humano commutetur, & cor feru detur ei, & sententia tempora mutentur super eam.

In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petio, donec cognoscant viuentes: quoniam dominatur Exceissus in regno hominum, cuiusque veluerit dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor. Describitur in somnio hoc vita spiritualis tripliciter.

Primo, quantum ad statum gratiae: Ecce arbor, &c.

Secundo, quantum ad lapsam culpam: Et ecce vigil, &c.

Tercio, quantum ad remedium penitentiae: Verumtamen germen, &c. Quantum ergo ad primam partem, quod haec arbor magna, etiam nimia, & densa in gratia, & ipsa magnitudo arboris, est inuisum robur virtutis magna arbor est, qui tota opera facit. In medio quoque terra, quia inima bona desiderat altitudo nimia, quia de sublimibus subtiliter sentit. Haec est arbor magna ad bona agenda, fortis ad mala toleranda, proceritas ad sublimia contemplan- da. Vnde proceritas eius caelum tangebat, quia inuestigatio eius subtilitas caelestia penetrat anima, na ergo in actionibus, fortis in tribulationibus, sublimis in inuestigationibus. vel altitudo nimia, inuestigatio est praesumptuosa, quae est causa rucillationis. aspectus eius, id est fama, seu nominis ecclesiasticae, utique ad terminos vniuersae terrae, ut a bonis diligatur, & a malis timeatur. Ergo in arbore notatur virtus, in aspectu virtutis notitia. vel aspectus vsque ad terminos vniuersae terrae, quando propriae virtutis experientia, nec in magnis, nec in minimis later. folia eius pulcherrima, & fructus nimius, in folijs verba, in fructu scientia, in esu doctrina: nam esca vniuersorum in ea. Folia itaque, pulcherrima, sunt verba discreti. Fructus copiosus, sensus eruditus, multiplex intellectus. Esca vniuersorum, plena eruditio omnium, diuereta admonitio singulorum, rebus enim fructus vestitur, & verbis compositis sententia ornatur. Fructus bonus sapit, & pascit, & scientia spiritualis per sacras admonitionem saluiter replet, folijs abundabat lob dictum: Qui me, inquit, audiebat. Io b. 29

Q. 2. p. 10

Liber Septimus

bant expecta &c. Fructu autem sapiens ille, qui dicebat: Mihi autem dedit omniam, quae sunt scientiam &c. Sap. 7. Escā vniuersus dabat, qui dicebat: Gracis ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus deditur sum, Vel est fructus nimius scientia curiosa. Ecclesiast. In rebus superuacuis non seruant multipliciter, subter eam habitabant animalia, & bestiae, &c. Per animalia intellige mentes voluptati deditas. Per bestias mentes iracundas. Per volucres accipe spirituales bonorum studiorum, & Sanctorum desideriorum alis ad coelestia volantes, subter eam ergo habitabant animalia, & bestiae, eo, quod huiusmodi mentes per concupiscentiam, & iracundiam dissolunt, iuste quidem premi debent rigore disciplinae, Sed in ramis superioribus conuersabantur volucres celi, eo, quod viri contemplatiui coelestibus desideriis accensi merito debeant & auctoritate erigi, & digno honore sublimari. Et ex illa vefcebat omnis caro. Ex illo omnis caro vefcitur, cuius virtutum exemplo omnes edificantur, cuius consolationibus omnes fouentur, cuius beneficiis omnes recteantur, cuius consiliis omnes laborantur, & doctrina reficiuntur. Vel per volucres intelligunt subtiles cogitationes, per animalia, & bestias carnales affectiones. Per arborem ergo, ut dictum est, accipimus robur fortitudinis: per ramos opera, & exercitia virtutis, ex quibus ramis meritorum bonorum fructus tempore suo colligimus. rami ergo volatilia celi suscipiant, quia scilicet bona opera ad sublimes cogitationes deducunt, sed subter animalia, & bestiae habitant, quia carnis imperus deorsum praerunt, Apof. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum ali. pra. ipse repro. effi. Debent ergo aues pro tempore ad coelestia eleuari, & in aeternorum contemplatione suspendi, & iterum post sublimes volatus ad arboris suae ramos reuerti. Ibiq; immorari cogitationes cordis ad morum operumq; suorum considerationem frequenter reuocare, & eorum circumspectioni frequentius insistere.

Cor. 9.

Secundo agitur de vita spirituali quantum ad lapsum culpae, cum dicitur, Ecce vigilat Angelus Angeli enim vigiles sunt quia ad nostram custodiam, & protectionem impigre insistant: quibus somnus erroris, & obliuionis circa nostram cu-

stodiam nunquam subrepat. Et Sanctus, ut intelligatur Angelus bonus, non malus. De coelo descendit, quia huiusmodi sententiam de coelo cognouit, & in terra disposuit. Hoc enim est Angelus de coelo descendere, quod in summis discunt in terra disponere. Et cla. for. & sic ait prec. ar. Boni Angeli bona per seipsos faciunt, mala autem per malos fieri permittunt. Vnde Angelus hic, quia rectitudinis statum subuertere malum esse cognouit, arborem praecidere noluit. Veruntamen, quia hic vnus meriti, vel vniuersitatis bonum exigere cognouit, fieri permisit. Vnde dicitur, Arborem praecidere, permissione intellige non praecptionem. Vnde non est per hoc spiritibus malis obedientia iniuncta, sed licentia indulta. Et dicitur, quod fortiter clamauit, ut notetur distantia inter voluntatem siue intentionem spiritus boni, & mali: quia nos fortiter clamamus cum longe positis aliquid innotescere volumus. Sed ex his accipe, quia non possumus nos mali Angeli pro sua voluntate nisi accepta licentia qua permittant, perturbare: alias autem nemo posset eorum imperum tolerare. Nam arborem succidere potuissent, & voluissent, & tamen non nisi permissi succiderunt, quia sine Dei permissione nil faciunt. Sed nisi arbor ista nimis alta fuisset, & de sua virtute intumisset, sententiam succisionis non accepisset. Arbor itaque succiditur, quando constantia virtus tentationibus paulatim attenuatur, tandemq; funditus tollitur. p. almus: Dereliquit me virtus mea. Psal. 37. Succisa arbore rami praeciduntur, quia virtute animi deficiente bona opera paulatim subtrahuntur. Arbor succiditur, & rami praeciduntur, quando virtus in occulto, & virtutis opus deficit in aperto. Pius igitur subtrahitur virtus animi, postmodum autem subtrahitur etiam facultas, & occasio bene operandi. Et succisa arbore, arboris, ramisq; praecisis folia excutuntur, fructusq; dispergitur: quia deficiente virtutum proposito, & virtutum exercitio, prius gratia bene loquendi tollitur, tandem etiam gratia recte intelligendi subtrahitur. Et recte postquam deficit studium bonae operationis, subtrahitur facundia sermonis: quia scandalizare magis quam edificare audientes potest omnis castigatio, vel exhortatio deprauati praedicatoris. Foliorum ergo gratia exiit, quando ex suspitione

ne infami prius habita. facundia loquendi, vel auctoritas amittitur. Fructus dispergitur, quando eius doctrina contemnitur, quæ quamvis per sensus consilii viliis forsitan videatur, per prauum tamen vitæ exemplum facile conculcatur. Fructus dispergitur quando importuna variarum concupiscentiarum in inuersione studium meditationis dissipatur: & subtilitas, inuestigandi; facultas cogitationum euagatione confunditur.

Sequitur, fugiant bestia, quæ sub ea sunt. Hoc fit quando amissis virtutum ramis, & fructu consilii, & honestate vitæ, & auctoritate doctrinæ subiecit eius ipsius obedientiam detrahant: & carnales quique eius magistrum contemnunt, volucres quoque cæli de ramis eius fugiunt, quia etiam spirituales viri consortiū eius declinant, & infamiam horrescunt. psal. Elongasti a me amicum, & proximum, & notos meos a miseria. Vel subter habitantes bestia fugiant, cum vigore animi tentationibus exhausto iam non valent mens carnales impetus cohibere, vel qualibet irrationabilia desideria sub rationis magisterio coercere. Animum quoque habitationem amittimus, cum sublimam inuestigationum iocunda spectacula phantasmatum obscuratione turbati exercere non valeamus. Vel in ramis suis inhabitantes volucres cæli arbor amittit, cum meditationes suas, circa assuetam morum suorum circumspectionem exercere iam nequit. Contubernia talium volucrum nos amissæ sapientie dolemus, cum cogitationes nostras ab inepta euagatione restringere non valeamus.

Terris describitur vita spiritualis quantum ad remedium poenitentia, vel diuinæ misericordiae. Magna enim est admiratione dignum, quod diuina miseria, nec tales homines saepe funditus deserit, nec post talem lapsum tantam, tui nam penitus derelicti, sed adhuc tales sepe ad correctionem expectat, & ad poenitentiam referunt. Vnde subditur, Venerunt enim germen eius radicem finite in terra, scissæ vnde possit iterum reparari, & ad pristinam pulchritudinem reformari. Tunc arbor radicitus euellitur, quod post perpetrata mala in desperatione præcipit. Quasi enim radices suas arbor amittit, quando omnem conceptionem perdit, & in desperationem cadit. ergo hoc est huius arboris germen radicem

post ruinam remanere, quemlibet post peccati lapsum poenitentia propositum habere, & poenitentia fructum de diuina pietate sperare. sed aliquando post multa, & maxima, & diuturna mala, aliqui spem, vel propositum resipiscendi amittunt. Vnde subditur, Alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt. Vinculum ferreum, est peruersitatis indomabilis consuetudo. In ferro nota audaciam, in ære pertinaciam, in herbis bona infima & terrena. Quasi ergo in vinculo ferreo, & herbis terræ mens deprauata alligatur, quando carnalium voluptatum amore ex praua consuetudine obduratur. Ferrum enim, quod cetera metalla domat, audacia est, quæ neminem formidat. Vnde quando mens suis desideriis audacter & pertinaciter insilit quasi vinculo ferreo, & æreo ligata existit. & rore cæli perundatur, id est per subriles suggestiones Diaboli erroribus imbuitur. Nam ex contumeliam suarum exhalatione tantam incurrit caliginem errorum, ut ei bonum malum, & malum bonum videatur ergo qui in herbis terræ foris ligatur, rore cæli perfunditur, quia post deprauationem morum sensus deprauatur, & multis erroribus fasciatur, & implicatur. Sequitur, Et cum feris pars eius in herba terræ. Fera terræ sunt homines crudeles. Vnde fera a leuocient dicuntur herba terræ, sunt oblectamenta vitæ. Vnde cum feris est pars eius quantum ad id, quod non potest per industriam, fragit per violentiam, & rapinam. cor ab humano commutatur, quando nulla compassione mouetur, vel humanitate.

Item cor fera accipit quando sponte seui, & gratis in apertam malinam erumpit.

Notandum est autem, quia de huiusmodi somniis, quæ de arboribus apparet in hominibus, somniorum interpretes dicunt, quod aliud significant ratione situm, aliud ratione partium, aliud ratione fructuum. De situ autem arborum exemplum adducitur, quia si quis viderit per somnium arbores ortas in mari, aut petra, aut alijs locis, quæ non recipiunt arborum germinationem, viros inconsecutorum habitum in loca illa intraturos præhæretur secundum rationem multitudinis arborum. De partibus quoque arborum exempla adducunt dicentes, quod somnia, quæ

Qq 3 de

Liber Septimus

de arboribus apparent ad hominum conditiones referantur: quia robur trunci, quod in altum porrigitur, ut dicunt, orationem signat, stipites autem siue rami ad terra referuntur: fructus autem referuntur ad vitam, vel diuitias: sed folia ad sensum. Nam in somnio folia, quae bene videntur arere, & bene nutrir, testitudinem sensus significant; languida uero labentia, succoq; destituta, sensus protendunt imbecillitatem. De fructibus autem dicunt, quod aliud representant ratione saporis, aliud ratione temporis, aliud ratione alboris. Quanta enim ad saporem dicunt, quod omnes fructus acetosi, & stiptici in somnio uisi, referuntur ad malum euentum. Vnde si alicui uideatur in somnio, quod colligat ex palmeto fructum acerbum, tribulabitur, & cruciabitur secundum rationem excerpti fructus: eo, quod stipticus sit.

Item si quis arborem oliue complexus, fructus excerpterit, a uiro hilari, ac mihi amaritudinem, & tribulationem accipiet eo, quod fructus stipticus sit. E contra autem fructus dulces, & suaves ad bonum referuntur euentum. Vnde si cui in somnio uideatur, quod ex palmeto excerptat fructus maturos adipisceretur, aurum, & diuitias secundum rationem exceptionis. Si autem de theca seminis acceperit fructus palmarum, inueniet gaudium apud filium nobilissimam mulieris.

Item si quis se conspicatus fuerit nucem concutere, & accipere de fructu eius, ac quirere a uiro sene diuitias cum labore, quas ille nouiter possederat. De tempore uero fructuum dicunt, quod aliud representant fructus in tempore suo uisi, quae faciant extra tempus. Vnde referunt, quod quidam ueniens ad somniorum magnum interpretem qui dictus est Serim, interrogauit eum multis astantibus dicens: Vidi per somnium, quod in arbore ascendens: quae dicitur uericolea, comedam de fructu eius. Qui respondit, A diuitie tunc beneficium adipisceris. Et iterum post dies multos uenit alius multis astantibus, & eandem quaestionem proposuit dicens. Ascendi arborem, quae dicitur uericolea, & comedi de fructu eius: & ait Serim, Tribulatio expectat te cum tortura. Et mirari qui aderant quomodo eiusdem somnii diuersa esset interpretatio. Et respondit primo tempus fructuum erat. Secundo interrogante fructus abierant,

ideoq; permutatum est iudicium. Et percontantes inuenerunt in utrisq; ut dixerat interpretes. Ratione uero arboris uariatur, & mutatur significatio: quia si quis uideat, quod uolens colligere mala punica adhaerit uestis eius truncis ipsius arboris, scissaq; fuerit, significat, quod cum uiro locuplere contendet. Et si post compilationem ramum cupit uictoria potietur. Haec dicunt somniorum interpretes: quia quia naturalis rationis fundamentum non uidentur habere, plus a plerisque prudentibus fabulosa reputantur, quam uera.

Item uita hominis uariatur secundum statum naturae, & culpae, & penitentiae: & haec uarietas ostenditur in uisione Petri. Dicitur enim ibi, quod Petrus nidi uas quoddam uelut linteum magni quatuor iniis submitti de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terra, & uolantia caeli, & facta est uox ad eum, Surge Petre occide, & manduca. ait autem Petrus, Ab sit a me Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum. & iterum uox secundo ad eum, Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per ter, & statim receptum est uas in caelum.

Primo hic describitur uita hominis quantum ad statum naturae: quia homo maxime ex parte animae est uelut quoddam uas magnum, capax quodammodo omnium. Vnde Philosophus dicit, quod anima est quodammodo omnia. Omnia enim capit per sensum, vel intellectum, imo est quodammodo capax Dei, unde nihil minus Deo ea implere potest. Sed est homo quasi linteum propter mortalitatem carnis, quia linteis mortuorum corpora haecenus inuoluebantur.

Iterum quatuor iniis submitsum, id est quatuor elementis compositum. Sed de caelo in terram submititur: quia de caelo spiritus, caro uero de terra originatur. Vnde homo de caelo in terram submititur, cum spiritus carni unitur.

Vel describitur homo quantum ad lapsum culpae, ex eo, quod uas submittebatur de caelo in terram, id est de gratia in culpam. uel de caelo in terram peccatorum submittitur, quia dimisso spiritu carnem sequitur, & ita sunt in eo quadrupedia, id est peccatum luxuriae, quia peccatum carnis quasi quatuor pedibus graditur.

A. 10.

Arist. 1. de ani.

graditur: quia scilicet quatuor actibus siue gradibus perficitur, scilicet suggestione, delectatione, consensu, & opere.

Item serpentes qui terræ inhaerent uentri. i. peccata auaritia, quibus rebus terrenis inhaeremus mente.

Item uolantia, quæ in altum uolant: per quæ signantur appetitus siue peccata superbia.

Tertio describitur status penitentia: quia facta est uox ad eum Surge, scilicet à peccatis auaritia: quæ infima perit. Occide delectationes luxuria, quæ in carne uiuit manduca. i. contemne appetitus superbia, quæ proteruè se erigit. Sed, quia superbus iustus quandoq; tacitanter se commendat, & despiciat ceteros, & coniungi renuit humili penitenti sicut phariseus, qui dicebat, Non sum sicut hic publicanus, subditur, Nunquam manducaui omne commune, & immundum: Sed hæc constantia reprimatur, cum dicitur: Quod Deus purificauit scilicet per penitentiam, tu ne commune. i. immundum dixeris. Nam penitentia omnem immundum purificat. Sed penitentia necessaria est tripliciter. Sin corde per contritionem in ore per confessionem, in opere per satisfactionem. Et ideo additur, quod hoc factum est per te. Et talis penitencia etiam in cælo acceptatur, & approbatur. Vnde subin fertur, quod ita uisum est uas in cælum. Vel hoc dicitur, quia talis penitencia ianuam cæli aperit, & ipsum penitencia in cælestem gloriam finaliter introducit.

Virtutes principales, uisusq; eis opposita in somnio Pharaonis de septem fidei figurata, quæ quot equalia sint. nec non quatuor Cardinales uirtutes, quatuor fabris à Zacharia descriptis, asinulari definitur. Cap. XXXV.

Virtutes principales sunt septem, quibus septem uitia opponuntur: quod patet ex somnio Pharaonis, quod habetur Gen. Vbi dicitur, quod Pharaon dormiuit, & uidit somnium: septem spicæ pululabant in culmo uno, plenæ atq; formosæ. Alij quoq; totidem spicæ tenues, & percussæ, uedine oriebantur deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Per septem autem spicæ plenæ possunt intelligi septem uirtutes.

Primo propter numerum, quia septem erant spicæ, & septem sunt uirtutes ani-

mæ principales, ad quas ceteræ reducuntur. I. tres theologicae, ut Fides, Spes, & Charitas. Et quatuor Cardinales, ut Iustitia, Temperantia, Fortitudo, & Prudentia. Nam hæc ordinatur rationalis, spe confortatur irascibilis, charitate ordinatur concupiscibilis: temperantia gubernat corpus, iustitia regitur mundus, fortitudo inuincitur diabolus, prudentia dirigunt, & perficitur omne opus. Est enim prudentia (secundum Philosophum) recta ratio agibilium.

Aristo-
thet.

Secundò pp exemplum, quia recte assimilatur spicis: quæ dñr spicæ a quibusdā spiculis quibus sunt munitæ exteras. Sic & quilibet uirtus hæt spicula sua, & tela quibus defendit se. Nā hæt fides spicula miraculorū, spes spicula orationū, charitas spicula elemosinarū, iustitia spicula suppliciorū siue punitionū, temperantia spicula ieiuniorū, fortitudo spicula premiorū. quia consideratio premii inuitat, uim flagelli, prudentia autem spicula hæt uerborum, quia uerba sapientium quasi stimuli.

Tertio propter fundamentum siue principium: quia pullulabāt in culmo uno. Isti culmus à quo oēs uirtutes oriuntur, & in quo fundant, & uniunt, est gratia Dei. Vnde sicut oēs potetie aīz oriuntur ab ei⁹ cœntia, ita omnes uirtutes oriuntur, a gratia. Quarto ratione cœntis: quia erāt plenæ, plenæ. n. uirtutes sūt granis, & seminib⁹ mitorū, ex qb⁹ et suscipiunt fruct⁹ p̄miorū. Quinto pp aspectum, quia formosæ. i. pulchre in aspectu. Sic uirtutes reddūt uirtutis hoīs pulchrā, & gratā ad imitandū. Per septē at spicæ tenues intelligunt septē uitia capitalia, ex quibus cetera uitia oriuntur.

Primo propter numerum, quia totidē erāt sicut spicæ plenæ scilicet septem. Et similiter principalia uitia septē sunt, scilicet superbia, auaritia, gula, luxuria, ira, inuidia, & accidia. Superbia quærit excellencias. Auaritia quærit diuitias, Gula expetit delectationes, Luxuria quærit delectari, ira uult uindicare, per inuidiam cōtristat prospera. f. aliena. Accidia fugit laboriosa.

Secundò propter exemplum, quia assimilatur spicis. i. quæ dicuntur à spiculis punitionum, quia scilicet conscientiam puniunt. Ro. Tribulatio, & angustia in oēm animam operantis malum: tribulatio scilicet pēna, & angustia conscientia.

Ro. 2.

Tertio propter delectationem, quia tenues erāt. Carent. n. uitia pinguedine gratia, plenitudine iustitia, & in illu mercedis æternæ.

Q9 4 Quar-

Liber Septimus

Iob. 26. Quarto propter incendium: quia percussit uedine inflammatione suggestio nis diabolicæ ipse enim diabolus est uentus urens uirtutes uastans, & uirtus inflāmans Iob. Tolle eum uentus urens.

Quinto propter effectum, quia deuorabant omnem priorum pulchritudinem, quia scilicet uirtus dissipant omnem pulchritudinem uirtutum. Nam pulchritudinem hdei uastat auaritia, quæ est idolorum seruitus: pulchritudinem spei uastat accidia, quæ dum laborem relagat quasi euacuat spem mercedis: pulchritudinem charitatis destruit inuidia, pulchritudinem iustitiæ superbia, pulchritudinem temperantiæ deuorat gula, pulchritudinem prudentiæ ira, pulchritudinem fortitudinis luxuria.

Zach. 1. Item quatuor uirtutes cardinales assimilantur quatuor fabris qui describuntur in uisione, ut habetur Zach. ubi dixit. Vidi, & ecce quatuor cornua, & dixit Angelus: hoc sunt cornua quæ uentilauerunt Iudam, & Israel, & Hierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & ait Angelus: Venerunt illi, ut deiciant cornua.

Quatuor ergo cornua (secundum glossam) sunt quatuor passionēs animam impugnantes, & perturbantes, scilicet timor, amor, dolor, & gaudium: his cornibus uentilantur, & dissipantur iuda, i. penitentium confessio, & Israel. i. contemplantium speculatio, & Hierusalem. i. actiuorum pacifica conuersatio. Nam iuda confessio, Israel Deum uidens, Hierusalem pacifica interpretatur. Sed contra hæc cornua. i. uirtus quatuor fabri quasi quatuor boni medici non cernuntur à propheta, sed ostenduntur à Deo, scilicet quatuor uirtutes, ut prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia: hæc enim uirtutes edificant quicquid uirtus destrunt. Vnde fortitudo deiecit cornu timoris, iustitia cornu inordinati amoris, prudentia cornu doloris, & temperantia cornu gaudii, & delectationis, Psal. Cornua peccatorum confringam.

Due ipsius Ioannis visiones adamussim exponuntur: in quibus tota Christi unita, Leo ac libro aperto comparata, ipsius potissimum mysteria in septem libri signaculis figurata, eruditè perscrutant. Cap. XXXVI.

Apo. 5. Christus uocatur Leo in uisione Beati Iohannis, quæ habet Apo. 5. Vbi unus

de senioribus qui in uisione apparebat, dixit: Ecce uicit Leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula eius Vbi primo expressit Christi presentiam, cum dicit, Ecce Ista. Dicitur in illa die, Ecce Deus noster, expectamus eum. Est enim Ecce aduerbium demonstrandi. Vnde ecce uicit, quasi uictibilis est qui uicit. Secundo expressit Christi uictoriam, quia uicit scilicet mundum contemnendo, Ioan. Confidite: ego uici mundum.

Item uicit diabolum eiiciens. do. Iohan. 10. 12. Nunc princeps huius mundi eiicitur foras.

Item uicit carnem crucifigendo Apo. Ro. 6. Verus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati.

Tertio expressit eius potentiam, quia Leo. Christus enim fuit, ut Leo in natiuitate. Dicitur enim, quod Leo cauda delicta uestigia sua, ut non comprehendatur. Sic Christus cauda humanitatis uestigia deitatis abscondit, ne diabolus eum inueniret: Ista. Leo quasi bos paleas commedit, i. fragilitates, & humilitates nostræ humanitatis assumet, ut diabolo suam diuinitatem abscondat.

Item fuit, ut Leo in predicatione, quia audacter, & sine humano timore arguebatur maiores. Osee. quasi Leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filii inanis.

Item fuit, ut Leo in passione: quia tunc diabolum proprie uicit, & prædam de manu eius tulit, Gen. Catulus Leonis, tu da, ad prædam ascendisti mihi mihi, requiescens, accubui ut Leo.

Item, ut leo fuit in resurrectione: quia mortuus tertia die uirtute patris quasi uirtute uocis eius suscitatus fuit. Num. Ac cumbans dormiunt, ut Leo, & quasi leena quam suscitare nullus audebit.

Item Leo erit in iudicio quando emittet rugitum terribilem Amos. Leo rugiet, quis non timebit. Quarto expressit Christi profapiam: quia de tribu Iuda, supple natus. Mic. Et tu Bethleem Ephrata parua es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Et ex hoc excluditur error illorum qui dicunt, quod Christus non assumpsit carnem de Virgine, sed de æthere fecit sibi corpus, & sic transtulit se in uterum Virginis. Vnde dicunt, quod Christus natus est de uirgine, sed non factus de uirgine, contra quod dicit

Gal. 4. dicit Apo. Et ubi non plenitudo temporis, nisi Deus ubi non plenitudo ex multitudine. Item sub lege sequitur radix David, glo. i. procedens a David, vel fundamentum David, imo utriusque procedens a David quo ad humanitatem, Ista. Egre- dietur ungula de radice Iesse fundamentum David quo ad eternitatem: quae est radix, & principium omnium. Iohann. Omnia per ipsum facta sunt. Apoca. Ego sum radix, & genus David, stella splendida, & margarita.

Quinto expressit Christi efficaciam, si licet aperire librum, & solvere septem signacula eius, quasi dicat. In hoc, quod uidebitur librum aperiri, & diuinam dispositionem implere, i. genus humanum red- dunt. Et septem signacula olunt occultata mysteria declarari. Dicitur autem ape- ruisse septem signacula, quia sepe Chri- stus in se manifestauit nostrae redemptionis sacramenta in lege figurata, & a pro- phetis praefigta.

Primum fuit conceptio siue incarnatio quae fuit figurata in conceptione Isaac, Gen. 22. & prophetata Isa. Accessit ad pro- phetiam, & concepit Ilium.

Secundum est eius natiuitas: quae fuit figurata in natiuitate Isaac, & prophetata Isa. 9. Ecce uirgo concipiet, & pariet filium. Nu. 16. Viri uirgines figurati sunt uirga Aaron: quae nocte una fronduit, floruit, & fructu fecit.

Tertium est passio: quae figurata fuit in Gen. 4. morte Abel, & in translatione uirgulae Nu. 19. Ista. & agni. Exo. & prophetata, Isa. 53. sicut Exo. 2. uirga ad occidendum ducitur. Hier. Ego quae Isa. 53. si agnus mansuetus, qui portatur ad uictum Hier. 15. in manu.

Quartum est descensus ad inferos: qui fuit figuratus in Sanchon, qui uultu portat Iud. 16. Gera. & prophetatus Zacha. Tu autem i Zac. 9. sanguine testamenti eductus uictor de loco carceris etc.

Quintum est resurrectio, quae figurata fuit in resurrectione filii mariae. Sacerpta Mar. 1. & prophetata, Ose. Uidebimus nos Ose. 6. post duos dies, & in die tertio resurgetur nos.

Sextum est ascensio, quae figurata fuit in translatione Enoch, Gen. 5. & in scriptis 4 Re. 2. Enoch + Re. 2. prophetata Isa. Quis est iste Isa. 63. qui uenit de eodem. Psal. Ascendit Deus Psal. 46 in tubilo etc.

Septimum fuit aduentus ad iudicium: qui figuratus fuit in arcu electi pon. di-

lucium per colorem igneum Gen. & pro Gen. 9. phetatus est. Isa. Dominus ad iudicium Isa. 3. ueniet cum senioribus populi sui.

Item Christi una assimilatur illi libro, de quo agitur Apoc ubi dicitur, Accipe li- brum apertum de manu Angeli uentis su- pra mare, & super terram. quasi apertus as- diceret: Ex uita Christi accipe et. timo- nem, quia liber est unde accipe librum i. ut erudiaris. In hoc enim libro tot- fam. h. ere, quot uirtutes: humilitas eni- est una littera patientia est alia, & alia- alia: & sic de alijs: quos scilicet & ceteras- ipsemet Christus respicit in se. Ioh. 1. Librum- sentat ipse qui respicit. i. illius est pater- omne iudicium dedit. Ad ex. par. i. hu- lus libri scribere quilibet suum debet: quia hoc est exemplum uirtutis. Unde in iu- dicio omnibus apertus ostenditur, ut ui- deant eis in eo saluantes liberos suos. Ap. Liber qui est uita, & agnus est & iudicium- sunt mortui ex his qui non erant in libro. Ap. 20.

Item parate ad sedendum: quia liber ille- apertus est de ore eius libri apertum. Ille li- cer fuit electus in animo ueni. origina- lis in incarnatione, tractus inde in mari- uitate, sed apertus fuit in passione. Ibi n. Christus electus terris habuit apertas ma- nus, ut erudiret nos de agendis.

Item libera habuit apertum latus, uti & cor, ut erudiret nos de credendis. Na corde cre- dunt ad iudiciu. uel de diligendis Lucas. Diliges dum Deum tuum ex toto corde tuo. Lu. 10.

Item apertos pedes, ut erudiret nos de ob- petendis, quia pedes aia, sunt qui auct.

Item ad operis imitationem, quia liber ille- de manu Angeli accipendus est. Angelus est praedicator, qui non in uerbo, quia ex- plo annunciat uita Christi. Unde talis li- bri uita i. uita uita. Et in manu i. in ope- ris imitatione. Qui ergo talis praedicator- is sequitur exemplum, se de manu An- geli librum accipere dicitur. Unde terre- tris Angelus Paulus librum istum accipe- re de manu nos hortatur dicens. Imitato- res mei estote, sicut & ego Christi. Ergo librum accipe de manu Angeli. i. ex. pl. tene boni magistri, qui faciunt & docent ope- ra Christi. Talis magister est qui mare, & terra pedibus calcant. i. aduersa, & prospe- ra superat. Unde dicit statim supra mare, & super terram. Per mare. n. aduersa: pro- spera uero per terram intelliguntur.

Finis libri septimi.

PROLOGVS LIBRI OCTAVI

In quo exempla de legibus, idest de iure
Canonico, & Ciuili quàmplurima
exactè conscribuntur.

Pro. 8.

Legum conditores
iusta decernunt, &
liberum arbitrium
hominis, ex quo
opera humana pro
ueniant non est de
terminatū ad vnū
cūtingit homines
in suis operib. non

semper ratione procedere, sed plures
causas propter quod sunt necessarium ho
mini habere in suis actibus regulam
discretem. Quamquam autem omnis
ratio, quæ est summum, secundum philo
sophum, prima in agendis, ut com
muni mensura, vel regula operum hu
manorum, diuersa tamen hominū ope
ra medijs diuersis habitibus ab ea
reguntur. Nam opera humana extrin
seca, quæ ad vitam ipsius hominis per
tinent corporalem, regulantur a ratione
humana arte mediante. Vnde in 1. Metha.
dicitur, quod hominum genus arte, &
ratione viuunt, & est ars, ut diffinit philo
sophus, hæc est ratio factibilium; & uocat
ipse factibilia opera, quæ possunt ex
teriori materia fieri corporali. Ea vero ho
minis opera, quæ pertinent ad vitam mor
talem, regulantur mediante virtute. Est
enim virtus moralis, habitus electiuus im
mediate consistens determinata ratione,
prout vique sapiens determinabit. Si
cut ea diffinit philosophus in libro Ethic
orum.

Idem philosophus etiam dicit, quod vir
tus est, quæ bonum facit habentem, &
opus eius bonum reddit. Cætera illa ho
minum opera, quæ pertinent ad vitam ciui
lem, non mensurat, & regulat lege decernē
te. Sunt enim ciuilia opera in quibus unus
cōicet alteri in ordine ad bonum cōe, &
taliū est lex humana, quæ bonum cōe,
respicit, regula, & mensura. Vnde dicit de
ca 1. quod lex est nullo privato como
do, sed pro cōi utilitate oīum cōscripta.
Est ergo hæc actū regula lex humana se
cundo, quod inducit aliq. ad agēdū, vel ab
agēdo retrahit. Sed quia talia ciuilia opa

lex secundum æquitate iustitie regulat, & mensu
rat, recte in verbis positus dicit, quod legum
conditores iusta decernunt. In quibus ver
bis non tamen describitur humanarū legum
origo: sed & arctitudo insup, & rectitudo
eius. Nam legū origo manauit ex sapien
tia conditorū. Coartatio vero sumitur ex
violencia pceptōrū ad quorū scilicet ob
seruatiā ciues per pœnas legales cogū
tur, quod exprimit in nomine legē, quia lex
a legēdo. i. cogēdo est deā: vñ lex coarta
tio ē importatē sed legū rectitudo perpē
dit inuoluntaria decretorū, quia iusta decer
nūt. Est autē circa primum notandū, quod le
gem conditores iustarū non oēs inditien
ter hoīes esse pūt, quia cōdēdi leges au
thoritas solū cōiati vel principi cōpetere
vñ: pp quod 1. dicit. & habet ē in decretis,
quod lex est cōfirmatio populi in qua maio
res natu cū plebibus aliqd sanxerunt.
Sunt tñ secundum 1. qdā leges quæ vocant
constitutiones principū, quæ pertinent ad
monarchiā, i. ad ciuitates, vel regnū, quæ gu
bernant, & regunt ab vno. Aliæ vero le
ges sunt, quæ uocantur responsa pruden
tum, & senatus consulta, & hæc pntinent
ad aristocratiam ad principatū optimorum
siue optimarū. Aliæ quoque sunt leges, quæ
dūrius pratorum, & hæc pntinent ad oli
garchiā, quæ est principatus paucorum diu
tū, & potentū. Aliæ et leges sunt, quæ ple
bis cōi vocantur, & hæc pntinent ad mo
cratiam, quæ est populi principatus. Aliæ in
sup sunt leges cōes quas maiores naru
(ut dictū est) cū plebibus sanxerūt, & hæc
ad regnū optimum pntinent, quod est ex su
pradictis cōmixtum. Pater ergo, quod priua
ta personæ non competit ferre legē, sed
solū admonere ex eo, quod sua monitio ab
aliquo cōtēnatur oīno habet vim coarra
tiuam quā oportet habere lex: ad hoc, ut
efficaciter inducat ad virtutem, prout phi
losophus dicit sed coactiuam vñ habet
populi multitudo, vel publica persona
ad quæ pntinet pœnas infligere. Est autē (pr
tradit Phil vñius, & melius oīa ordina
re lege, quā dimittere arbitrio iudicis,
pppter tria. Primo quidem, quia facilus
est

Dist. 2.
Ibid.

Ari. 10.
ethi.

Ari. 2.
ethor.

est inuenire paucos sapientes, qui sufficiunt ad rectas leges ponendas, quam multos qui requiruntur ut ad iudicandum de singulis.

Secundo, quia illi qui leges ponunt, ex multo tempore considerant, quod lege ferendum sit: sed iudicia de singulis factis sunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quam solum ex aliquo vno facto.

Tertio, quia legis latores iudicant in vniuersali, & de futuris: sed homines iudicij praesidentes iudicant de praesentibus ad quae afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate: & sic eorum deprauatur iudicium. Quia igitur iustitia iudicis quae dicitur animata, non in multis inuenitur & quia etiam flexibilis est. Ideo necessarium fuit, ut in quibuscunque est possibile lege determinaretur, & paucissima arbitrio hominum committerentur. Sunt enim singularia quaedam, quae lege comprehendere non possunt: & talia ne cessariū est, ut iudicibus committerentur, puta de eo quod est factum esse, vel non esse, & de alijs similibus his, ut Philosophus ait ibid.

Secundo in nomine legum notanda est legis coactio, cum lex a ligando dicitur (ut supra dictum est) quae ligatio, vel obligatio ipsarum legum non solum ad corporalia, sed etiam ad spiritualia se extendit ex eo, quod iuste legis transgressores qui legi subduntur non tantum ad penam obligantur, sed etiam ad culpam. Unde de leges humanae cum iustae sunt, habent vim obligandi in foro conscientiae a lege aeterna, a qua deriuantur, secundum illud

Prou. 8 Propter unde sumptum est verbum propositum, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Dicuntur autem leges iustae ex fine, cum ordinantur ad bonum commune.

Item ex auctoritate, scilicet, quando lex quae lata est non excedit potestate ferentis.

Item ex forma, ut quando proprie secundum aequalitatem proportionis imponitur subditis onera in ordine ad bonum commune. Cum enim vnus homo pars multitudinis sit, quilibet homo hoc ipsum, quod est, & quod habet, est multitudini, sicut & quilibet pars est, quod est, totius est. Unde & natura, ut saluer totum nunquam parti inferat aliquod detrimentum. Unde leges huiusmodi onera proportionabiliter inferentes iustae con-

sentur, & obligant in foro conscientiae. Si autem e contrario aliquis praesidens leges imponeret aliquas subditis onerosas non pertinentes utilitati communem, sed magis ad propriam cupiditatem, vel gloriam, vel si ultra sibi commissam potestatem aliquis legem ferret, aut etiam inaequaliter onera multitudini dispenseret, etiam si forte ad bonum commune ordinari viderentur in omnibus profecto his casibus leges iniuste essent, & magis violentiae, quam leges nuncupanda: quia (sicut Aug. dicit) lex esse non videtur, quae iusta non fuerit. Unde tales leges non obligant in foro conscientiae, nisi forte propter vitandum scandalum, auturbationem, propter quod etiam homo debet cedere iuri suo. In illud Mat. Qui te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Et qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliū. Sed multo fortius sunt leges iniustae, quae sunt contra bonum, vel mandatum diuinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam: vel quodcunque aliud, quod sit contra legem diuinā. Et tales leges nullo modo est licitum seruare. Quia Obedere oportet Deo magis quam hominibus.

**Aug. de
li. arb.**

Mat. 5.

Act. 5.

Sed de legum rectitudine. Tertio est notandum, quod rectae leges sunt iustae (ut dicit Ildo.) in quibus iusta, & aequa decernuntur. Talia autem sunt quae consonant, siue congruunt rationi, religioni, disciplinae, & saluti. Unde Ildo. dicit, quod lex erit omne, quod ratione contingerit dumtaxat, quod religioni congruat, disciplinae conueniat, quod saluti proficiat. Hoc enim est recta lex, quae est mensura iusta, & debite regulata. Mensura autem hic est triplex.

Ildo.

Prima enim lex est aeterna: de qua Augustinus dicit, quod lex aeterna est summa ratio cuius obtemperandum est. Hae autem nihil est aliud quam diuina sapientia est summa quod directiua est omnium actuum, & motionum.

Secunda est lex naturalis, quod nihil aliud est quam participatio legis aeternae in rationabili creatura. Unde Ro. super illud Cū gentes, quae ignorant legem, naturaliter quae legis sunt faciunt; dicit Glossa, Et si non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem, quae quisque intelligit, & sibi conscius est, quid bonum & quid malum, & quae etiam ait Psalmus: signatum est super nos lumen vultus

Ro. 2.

Liber Octauus

tui domine, &c. quia lumen naturalis rationis, quo decernimus quid sit bonum, & malum, quia sit iustum & quid iniustum quid decens sit, & quid indecens: quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est quam impressio diuini luminis in nobis.

Tertia mensura, vel regula est ipse finis legis: quia vnicauiusque rei quæ est proprius finis necesse est, quod forma determinetur secundum proportionem ad finem, sicut forma ferræ talis est qualis consequitur sectioni, ut patet apud Phil. Oportet, quod ipsa lex suo fini commensuretur, qui est utilitas publica, siue commune bonum. Quia igitur iusta lex huic triplici mensuræ concordat, tria ista posuit scilicet, quod religioni congruat in quantum scilicet est proportionata legi diuinæ, & quod discipline conueniat, in quantum est proportionata legi naturæ, Et quod saluti promiciat, in quantum est proportionata utilitati humanæ. His igitur de legibus generaliter prælibatis: quia iam in præcedentibus libris de sensibilibus, & imaginabilibus rebus quadam sunt introducta exempla. Restat nunc secundum ordinem a principio libri promissum aliqua de rationabilibus rebus exempla, vel similitudines addere. Et quia ratio est legis factiua, & ipsam legem ratio commendat, ut patet di. i. c. consuetudo. et Instit. de iure naturali, gen. & ciuili. §. quod vero naturalis ratio oportet rationabilia esse quæ lege decernunt. Et ideo in hoc libro octauo de decretis, vel constitutionibus legis tanquam de rationalibus rebus aliquas ad nostram doctrinam adaptando moraliter similitudines inducimus, sumptas scilicet ex varijs libris tam ciuilibus quam canonici iuris. Sciendum enim est, quod totum corpus iuris ciuilibus comprehenditur in 50. libris. Pandect. 4. Instit. 12. C. ix. Coll. aucten. nouella lumbarda, & constituti. Frederici. Corpus vero iuris canonici habetur in decretorum volumine, & e iam in decretalium libro. Nam primo quidem ex dictis sanctorum patrum, & etiam ex legibus fuit liber decretorum compositus prout in ipso patet & extra. de acc. c. Qualiter. 2. Postea vero cum multa decretales epistolæ extra corpus decretorum vagaretur, Magister Henr. Papiensis prepositus primam compilationem composuit. Sed & tempore procedente magister Gisebertus suam effecit aliam, & Alanus demum magister Henr.

Arif. 2.
physi.

Compositulanus in curia Romana moræ faciens ex registro domini Innocentij tertij quædam compilationem extraxit, quæ Romana appellata fuit. Sed quia ibi quædam erant decretales quas ipsa Romana curia minime admitteret. Ideo ipse idem Innocentius per manum Petri Bonouentiani compilationem edidit quæ tertia vocabatur. Quæ recepta magister Iohannes Gallensis ex duabus dictis compilationibus Giseberti, & Alani vnâ compilationem quæ uocabatur secunda. postmodum consilio generali celebrato per eundem Innocentium quartam, tam ex constitutionibus generalis consilij, quam de alijs decretalibus eiusdem, Innocentij compilationem quartam processit. postmodum quinta compilatio per Honorium tertium facta fuit. Sed postmodum Grego. ix. volens confusionem, & prolixitatem dictarum decretalium amouere, antiquis compilationibus abrogatis per fratrem Raymundum Capellana, & priarium suum g. i. fuit de ordine Fratrum Prædicatorum, imo eiusdem ordinis postea idem magister opus decretalium, quod modo tenetur compositum. Cui postea Bonifacius octauus addidit sextum librum. Nos igitur in hoc præfenti tractatulo ex prædictis iuris vtriusque libris aliqua, licet pauca, & breuia diuersis adaptanda materijs introducemus exemplo, ordinem in superioribus habitum in materijs, & capitulis conformiter prosequentes.

Iura quibus de causis aliquos vocitet prædones, qui ne aut quod sint qui nobis bona spiritualia præclari contendunt declaratur.

Cap. I.

A Duersarij hominis spirituales, scilicet diabolus, caro, & mundus assimulantur prædonibus. Nam secundum iura prædo dicitur aliquis tribus modis.

Primo, enim prædo dicitur quicumque alios prædatur: & tales sunt qui itinerantibus auferunt bona sua. Et hoc modo demones sunt prædones qui nobis viatoribus, idest qui per huius mundi itinera ad patriam tendimus, bona quæ proprie nostra sunt, scilicet spiritualia auferre contendunt. Illos enim qui sunt in patria ex poliare non possunt, sed tantum nos qui sumus in via Iob. Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes quibus non est operimentum in frigore.

Iob 24

Secundo

1. Thi. 6
Rom. 8

Secundò dicitur prado miles, qui ultra stipendium sibi taxarum quatit. Idcirco enim militibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quatitur prado crasserit. 3. q. 1. Militare. Et hoc modo caro dicitur prado: quia ultra stipendium necessitatis sibi a natura taxatò, de quo Apolto. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. timor adhuc sibi exquirat varia delectamenta voluptatis. Vnde Apolto. Debirores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus.

Ro. 17.

Item prado dicitur pralatus, qui ultra quã legato seruiat, extorquet a subditis, quatens potius pradam quã subsidium in subiectis extra, de censib. c. plerunq. Et hoc etiam modo Dominus ventis, cui tanquam pralato suo multi obediunt, quorum Deus ventis est, dicitur prado, quia parum spiritui seruit, & tamen multa requirit, & expendit. Vnde qui sibi obediunt huiusmodi non Christo seruiunt, sed suo ventri, vt dicitur Rom. Alio modo dicitur prado iudex pecunijs, seu patrimonijs inhãs, qui alienum iurgium reputat pradam suam. C. ad l. lul. re. l. omnes. Et hoc modo prado est mundus, cuius avaritia ad pecunias & lucra inhãs, litis, & iurgia suscitatur. Vnde dicit Sen. quod quietissime homines viuerent, si hæc duo pro nomina meum, & tuum, de medio tollerentur. Gene. Dixit Abraham Loth, Ne quæso sit iurgium inter me, & te, &c.

Sen.

Gen. 13

Qua pena sit plectendus adulator, qui blandiendo, & laudando aliquem ad male operandum inducit, civilis legi exemplo terminatur.
Cap. 11.

Adulator, & suggestor, cuius falsa suggestione, vel adulatione alicui damnum inferitur, est duplici pena dignus, scilicet propter falsum suggestum, & propter damnum illatum. Cuius exemplum apparet in his, qui per suggestionem falsi literas impetrant. Qui scilicet secundum iura primo condemnandi sunt ad expensas, quas altera pars fecit in ea re, & circa ipsam, &c. vt extra, de rescrip. C. iterum, in fine, & C. de his, qui accu. primus l. qui crimina. & alias seueritatis subiaceant iusticiarium, vt 25. q. 2. & sine cognitio. Nam & l. Cornelia, de falsis puniri possunt, vt d. l. Corneli. de falsis, l. si quis interpretis. Similiter ergo

adulator, qui falso laudando furem, vel raptozem, vel huiusmodi inducet eum ad furandum, vel rapiendum, vel aliud nocumentum proximo inferendum, si eius adulatione hoc faciat, alias non iacturus, tenetur ad restitutionem damni insolidam, sicut tenetur & inbens. & consilens si propter eorum iussu, & consilium damnum inferitur. & præter hoc etiam adulator talis puniendus est a Deo de falsa, & iniqua adulatione Eze. Eze. 13. Vx qui consuit puluillos sub omni cubito manus. Puluilli enim sunt verba blanda, & laudatoria, quæ audienti mollia videntur, & suauia: quos sub cubito manus consuit, qui laudando, & blandiendo ad male operandum aliquem inducit.

Dei amor quamdiu in nobis operetur, suis ipsius nimia delectio quantum hominem decipias ac sumum peruerat inducium, canonica, necnon civilis legis exemplo demonstratur.
Cap. 111.

Amor Dei quamdiu est operatur. Vnde deficiente operatione, deiecit amor. Cuius exemplum est, quia si datur alicui priuilegium ad agendum vt potè ad decimas quas quis nunquam habuerat exigendas, tanto tempore durat priuilegium quãto tempore durat actio, quia non est verisimile rapam, vel Principem, qui priuilegium concedit vel mutare naturam actionis, vt extra, de electione c. ecclesia, C. de inofficio. testamenti l. si quando. Similiter etiam amor Dei (sicut dicit Grego.) operatur magna si est, si autem operari desinit, iam amor non est. Recte, sicut ignis quamdiu est calefacit, quando autem desinit calefacere, ignis non est. Datur enim amor Dei ad agendum. Vnde dicitur, Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, &c.

Grego.

1. Io. 3.

Amor proprius hominem decipit, & eius iudicium peruerit. Et ideo secundum iura in causa propria, vel in re sua non potest quis esse iudex, vt 4. quest. 4. ca. 1. & C. ne quis in causa sua iudicet. Dicunt tamen quidam, quod bene potest quis punire propriam iniuriam sibi factam maxime si reperiorem non habet. art. 49. dist. Et qui emendat, quia neque tenetur aliquis remittere propriam iniuriam

Liber Octauus

Ioan. 8.

ria sibi factam, nisi velit. de pēni. di. v. ca. ultimo. 2. q. 4. si illis. Alij vero dicunt. & melius. quod nullus debet vlcisci propriā iniuriā, etiam si superiorem nō habeat. Vnde super illud, Ego gloriam meam non quero, est qui quarat, & iudicet. dicit Gregorius. illas contumelias, patris iudicio reservat, vt nobis profectio insinuet quantum nos esse patientes debemus. dum se adhuc vlcisci non vult, & ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem praecedit, Pater omne iudicium dedit filio. Si ergo iudex iudicem non vult in facto proprio iudicare: multo minus alias debet hoc praesumere quantum est de stricto iure, nisi alius praesupponat se mandatis suis. In quo casu si immoderatum quid praecipiat, redigatur, & reguletur ad arbitrium boni viri. vt extra. de iur. iuran. ueniens. & c. quinta uall. Et licet Papa solutus sit legibus, vt C. de legib. l. digna vox tamen ipse delegat infra eo. c. j. Ad idem accedit. ff. de offic. praesidis l. senatus. Et de iurisd. omnium iudi. l. qua iurisdictioni. & l. prator hanc probantur extra. de restitutione spoliatorum. c. conquaren te. Et extra de accu. qualiter enim in fine Sic ergo generaliter prohibetur, ne quis in causa sua iudicet: quia vitium est aliquem suae rei iudicem fieri. ff. de iudicijs. Iulianus ait. vnde non debet quis in tua re sententiam ferre, quia non potest seipsum condemnare, nec sibi praecipere, vel absolueret. ff. de arbi. l. penultima. Et differentia debet esse inter iudicem, & iudicatum, extra. de institu. cap. fin. extra de iure patronatus. c. p. vestras. extra de dilationibus. c. debitum, extra de verbo sig. c. forum. si quis igitur aliquid iniuriae patitur, non debet propter hoc tumultum facere, nec seditionem mouere, sed liceat ei adire iudicem, & legum postulare praesidium C. de his, qui ad ecc. cosu. l. denunciamus. Alioquin si quicquam publice, vel priuatum extorquum sit, cum poena triplici restituitur. Vnde non est licitum, quod aliquis rem aliquam tanquam suā occupet. alioquin poenam habet ff. quod metus causa. l. extat C. vnde vi. l. si quis tantam. ff. de reli. & sumptibus fu. l. offia. Fallit hoc forte secundum Azonem ubi quis non habet copiam magistratus. ar. C. de iudicis. l. nullus. ff. de orig. iur. l. 2. §. post orig. Quod intelligas quo ad hoc, vt si forte aduersarius meus fugiat, liceat mihi ipsum deuenire, & etiam manus inijce

re, ad hoc, vt ipsum ducam coram iudice competente. ff. de his, quae in fra. credi. l. ait pretor & l. si debitore C. de curialib. l. generali. li. x. Et est arg. quod si clericus delinquat, & fugiat, quod possit sine metu canonis duci coram episcopo, & quousque sibi redditus fuerit. de ceteri, sicut videtur ecclesia Galicana. Sed nō diffinio vtrum excommunicatio euictetur, quia non inuenio hoc expressum in iure canonico. Et semper quantumcunque delinquat quousque corrigibilis est, priuilegium retinet. extra de sententia excom. muni. c. in audientiam, & c. conuingu. 2. Patet ergo, quod non licet homini vt sit propria causa diffinitor, vel propria iniuria ultor vel suae rei occupator. Nā proprius amor fallit, & ab aequitate recedere facit. Sed, nota, quod sicut homo in foro iudiciali non debet esse iudex causae suae, ita nec in foro penitentiali debet esse iudex culpae suae. Apostolus. Neque me ipsum iudico. sed iudicio sacerdotis debet eam dimittere Luc. 17, ostendite nos sacerdotibus &c.

1. Cor 4
Luc. 17

Quibus, quantisque bonis anima humana celesti sponso viduata priuatur, Ecclesia Episcopo, seu Archiepiscopo carentis similitudine declaratur. Cap. l. l. l.

Anima dicitur viduata amisso celesti sponso Deo, sicut dicitur viduata ecclesia carens Episcopo, vel Archiepiscopo. Dicitur enim sine archiepiscopo ecclesia viduata quo ad quaedam puta consilij conuocationem, eiusdem confessionem, basilicarum dedicationem, clericorum ordinationem, episcoporum consecrationem. Similiter episcopalis ecclesia viduata dicitur quo ad quaedam episcopalia, puta eiusdem in fronte confirmationem. extra de consuet. c. quanto virginum consecrationem penitentium publice remissionem, seu reconciliationem. xxvj. questio. vj. §. & c. 68. distin. quamuis coepiscopi. c. 25. dist. perlectis. ubi ad episcopum Ecclesiarum reconciliationem, extra de consecratione ecclesiae, vel altaris. Abbatum benedictionem, extra de etate, & qualitate. c. cū contingat. Maioris inquisitionis discussionem, & monasterij consecrationem. extra de elec. c. transmissa. In his enim omnibus ex similibus dicitur viduata ecclesia

clesia Episcopalis. Similiter anima priuata per peccatum coelesti spolio, caret eo filio, idest confortio ecclesie, quia & si sit de ecclesie numero: non tamen merito.

Item Chrismate gratia, & dedicatione personarum, quia neque templum anime neque corporis est Deo cunctum quandiu est in peccato.

Item ordinatione vitæ, quia vita peccatoris inordinata est.

Item consecratione animarum: quia non est peccatoris anima Deo consecrata: nec contra tentationes habet robur, siue firmitatem, nec confirmationem virginis munditiæ.

Item caret peccatorum remissione, & reconciliatione offensarum.

Item benedictione misericordiarum. Hæc est enim benedictio abbatum, idest patrum qui benedicuntur in semine ecclesiosynarum. Vnde & misericordibus dicitur illud Venire benedixisti patris mei, p. cipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi.

Item caret discussione penitentiarum, quia peccator seipsum non discutit, nec aspicit. Apoc. Si nosmetipsos diiudicemus, non vniue a Domino iudicemur.

Mat. 25

1. Cor. II

Superiorum potestas, & dispensatio quomodo dum inferiorum delicta excuset, lege & exemplo tam sacra scriptura testimonia demonstratur. Cap. V.

Authoritas, & dispensatio superioris excusat inferiorum delicta. Cuius exemplum apparet in simonia. Potest enim dari temporale per spirituale ex quo siue superioris: ut extra, de pactis. c. eundem. Et extra de presbyteris in fi. Quia si superioris auctoritas vinum purget, ut ff. de his qui nota infra. l. sunt §. quibus iussu. Et extra, de transac. statuimus, & c. veniens. Sic etiam auctoritas principis, minus solenne testamentum facit solenne. C. de testamen. l. omni. quæ facit ex nudo pacto dari actionem, ut ff. de pact. l. legittima. quæ mutat subitantiâ, ut C. communia de legatis l. 2. C. de rei uxor. actione l. j. Et sic forsitan huius israel excusantur a furto, quia furati sunt Argipus vas aurea, & argentea de mandato, & auctoritate domini.

Item auctoritatem præstans faciendi

malum, quia mandando illud fieri, vel concedendo licentiam reputatur, ut faciens malum. Et ideo dicit Imperator emilia nostra iudicamus, quibus & nobis impatiatur auctoritas, ut C. de veteri iure, eni. j. §. cumque, & §. sed neque.

Item auctoritatem habent maiores ordinari de minoribus. Vnde princeps cum suis proceribus potest facere constitutiones, ut C. de officio patrec. l. humanum.

Bona in charitate confecta ab aliquo fidei in a. lura absque meriti amissione conferri posse, exemplo, pluribus legum auctoritatibus confirmatur Cap. VI.

Bona, quæ quis facit existens in charitate, si transferat in alium, non propterea ipse illa perdit quantum ad meritum. Cuius exemplum est, quia licet populus Romanus auctoritatem condendi constitutiones, seu etiam leges legatur transulisse in principem, ut C. de veteri iure, eni. l. j. §. & hoc etiam, tamen intelligitur translata, idest concessa non, quod omnino populus a se abdicaret potestatem. Et sic dicitur transire in alio a delegante in delegatum, ut ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. l. j. §. qui mandatum. Nam & si olim potestatem condendi leges populus in principem translulisset, tamen postea reuocauit, ut ff. de orig. iur. l. 2. §. ex actis & §. cum placuisset. Sed licet, hoc esset antiquitus, hodie tamen dicunt aliqui, quod nec populus, nec tenatus potest condere legem generalem, sed soli principi, licet condere legem talis. C. de legibus lege ii. Quod ego verius credo, ut etiam patet. C. de veteri iure, eni. l. 2. §. sed hoc. Sicut enim translato sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat: sic dici potest, quod translato Imperio, necesse, quod potentius condendi leges translato eius fiat. extra de consti. c. translato. Nam qui nihil reuocauit, in solidum præsumitur translulisse, extra de rati. de leg. c. venera ad fi. Sed & præ opinio, ut sentit Hosti. est de consecratione innumbrata: quæ nec dum opinionem, sed etiam legem tollit, ut in proemio l. tit. §. igitur possibiles, & in Auth. de hæc. & tal. §. j. Coll. i.

Spi.

Liber Octauus

Spiritualia carnalibus digniora, maiora. & fortiora esse clerici laicisque comparatione, & exemplo per ciuiles leges approbato asseritur: carnemque spiritum semper fore subiciendam, sacra scriptura auctoritatibus confirmatur.
Cap. VII.

Caro debet esse subiecta spiritui, & non econuerso: quia spiritualia maiora, digniora, & fortiora sunt quam carnalia. Et hinc est, quod clericus non potest conueniri sub iudice seculari extra de iudi. decernimus. Et etiam episcopus non potest hodie laico delegare, etiam si clericus consentiret, extra. de foro comp. significasti. Nec obstat, quod habetur. xi. q. i. placuit. & iterum. i. q. i. clericus nullus. xvi. q. 7. alias se. Hoc. n. intelligitur de deposito, & incorrigibili qui non potest per alium distringi, extra. de cleri. excommunic. l. 2. in fi. & de sent. excommunic. vi. l. ame. 17. di. nec licuit. 23. q. v. de Ligibus. Nam si relicto habitu immisceat se praestis, vel faciat bellum, impune occiditur, extra. de senten. excommunic. cum no. ab homine. in fine. Vel hoc potest fieri auct. pontificis. i. pape, vt secunda. q. v. cum deuotissimam. Laicas autem bene conuenitur sub iudice ecclesiastico in multis casibus. vt in causa seruorum, & rusticorum ecclesia. 89. di. iudicatum. 11. q. 2. ecclesiarum seruos.

Item in causis poenitentium. 11. quaestio. 1. aliud.

Item in causis libertorum, pupillorum & viduarum, & debillum personarum. 17. dist. de solatis. & praecipue quantum ad tuitionem, & detentionem, ne a potentibus opprimantur 33. q. v. administratores extra. de censibus, licet. 34. q. 3. si quis de potentioribus.

Idem etiam est in peregrinis, mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus, extra. de treu. & pa. in nouamus 24. q. 3. si quis Romipetas.

Idem cum agitur de seudo ecclesia, & inuatores etiam locorum ecclesiarum, vel raptores, seu malefactores possunt conueniri clerici sub quocunque maluerit iudice. Et similiter quando iudex ecclesiasticus iniuriam reddere negligit, vel si spectus est, vel subditum ledit, recognoscit episcopus, vt in aucten. vt disse iudi. i. R. & s. p. & si tamen coniungit. Coll. ix.

Idem est de iure in ciuitatibus quae iu-

dicibus carent. Quia ergo ecclesiastica ad spiritum, seculari vero referuntur ad carnem, sicut clericus sub seculari iudice non debet conueniri, ita quoque neque spiritus debet sub lege carnis teneri, de qua Apostolus ait, Video aliam legem in membris. Rom. 7. mei, repugnantem legi mentis meae &c. Ro. 8. Delicta carnis non carni, vt se. Rom. 8. eundam carnem viuamus. Sed quasi econuerso sub iudice ecclesiastico laicus conuenitur, quando sub moderamine spiritus carnalis appetitus restringitur. Gal. 5. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficiatis.

Item mortificanda est ne anima pereat, sicut homo incendium timens, destruit domum vicini ne sua ardeat. Est enim licitum hoc secundum leges. Nam si defendendi mei causa tuum aditum incendio orto dissipauerim, non teneor tibi & ideo Vlpianus reprobat Labonem, Vlp. ait in hoc caso, & in eo nomine etiam familia iudicium dandam, vt de eo l. 3. §. q. ait prator, posset tamen dici, quod Labonis sententia iustitiae vera, ubi iustus non fuit metus: quia adhuc non peruenerat ignis usque ad domum vicini quam destruxit: tunc enim teneor in simplicium act. l. acgl. Sed si peruenerat vel iuste dubitabam, an perueniret, quia forte tempus ventosum erat, habet locum, quod Vlpianus dixit. Neque enim damnum dare videtur qui periturus a diis, vt dicitur, quod vi aut clam. l. si alius §. Est & alia exceptio. Quamuis autem non perueniret, tamen putabam ignem venturum adhuc cesset actio, si intelligitur. ff. ad l. ag. l. si quis fumo. §. aut dicitur. Si etiam paritur ei, qui causa meritorum suarum seruandarum alienas proicit in mare, vt ff. de praesent. verbis l. q. seruandarum Respon. i. Multo ergo magis, debet homo spiritualiter plus curare de anima quam de carne. Est enim anima quasi domus Dei propria: caro autem quasi aliena. Vnde Dominus ait, Nolite time re eos qui occidunt corpus: super animam autem non habent iam amplius quid faciant: ergo domus carnis, seu concupiscentia mortificando per poenitentiam destruitur, ne, sicut libidinis incendio domus mentis absorbeat. Roma. Si spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis: Et hic praecipue est necessarium cum quis perire senserit tentationis ventum, & ubi se fragilem sentiens, metuit ruinae periculum.

Sunt

Exo. 15 Sunt etiam carnis delectationes velut aliena merces in mare proiciendae, id est in amaritudinem poenitentiae conuertendae, ut mentis internae virtutes quasi propriae merces saluentur. Matth. Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proice abs te. Et idem. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abs te, &c. Exo. Equum, & ascensorem eius proiecit in mare. Equus enim est corpus. Ascensor eius delectationis appetitus, qui et dominatur qui proiciendus est in mare poenitentiae. Ostendunt etiam nobis praetata legum exempla, quod magis homo de propria salute, quam aliena debet curare.

Item cum a carne permittit spiritus su perare, est velut quidam collusio damna bilis, & iniqua. Tunc enim spiritus assimi latur ei, qui colludit in causa status, puta cum dominus accepta pecunia, vel alias malitiose permittit se a seruo in status iu dicio superari: quae collusio detegenda est, & dantur praemia detegenti, & adiudica tur ei seruus. Unde ille, qui colludit in causa status, perdit ius in personam illius de cu ius statu agebatur, & applicatur illi, qui collusione derexit. ff. de collusionibus. l. 1. C. eo. l. fin. Similiter cum caro, & spiri tus sibi inuicem quasi lingantes aduersen tur, & cum spiritus habeat ius domini su per corpus, si propter delectationem acce piam a carne permittat se in tentationis causa, seu lite superari per consensum, est quasi collusio peccatum. Quod tamen si per poenitentiam, vel confessionem de legatur caro in seruitutem redigitur ipsi poenitentis. Et tunc tollitur dominus in car nis a spiritu praevicante, & subditur ei dem spiritui poenitenti, ex cuius persona dicebat Apost. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Quando casus malus in aliquo ob eius culpam sit conferendus ac plerumque medicorum exemplo terminatur. Cap. VII. I.

Casus malus non imputatur alicui, nisi ubi culpa interuenit, sicut medico non imputatur si potionem dat, & infir mus aliquo casu fortuito moriatur, ita quod medicus non deprehendatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum: extra de cler. zgro. ad aures. Ante factum deprehenditur in culpa, quando non est peccatus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui

intromittit se de chirurgia, quod officium non pertinet ad ipsum, extra de homici. c. tua nos. in facto autem deprehenditur in culpa quando non dedit potionem iuxta traditionem artis. imo innitebatur prudē tiae suae, contra iura de consi. ca. ce. ce. ne inuitaris. Et post factum deprehendit quā do circa custodiā infirmi non apponit ali geniam, quam debet: nec exculatur si cu stodem minus diligentem dimittit ubi vi debat periculum imminere arg. extra de officio Arch. c. ea q. Caueat ergo quomo do plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiam exigit pluribus intentus, minoris est ta li ad aures. ff. ad l. Aquil. l. qua actio. §. si. & l. seq.

Quantum circums Ecclesiarum dispendia sine vitanda, curia Romana consuetudine, & lege breuibus monstratur verbis. Cap. IX.

Circuitus & dispendia vitanda sunt cuius exemplum habetur a consuetudine curiae Romanae. Nam licet per postulatio nem hoc acquiratur postulat, quod red datur habilis ad hoc, ut eligatur postula ne admissa, ut extra, de elec. Innotuit in si. hunc tamen ordinem, & si a iure proce dat, non seruat Ro. curia. Nam si ab ea ali quis postuletur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postula tionis, & postulat pro electione, & con firmatione habetur. & simile, extra de ele ctio. l. Cū inter canonicos. & hoc ideo fa cit, ut evitetur circuitus Qui certe vitandi sunt, ut ff. de condi. indebi. l. dominus, & ut vitentur dispendia ecclesiarum, ut e ra de elec. c. vit.

Mali cogitatio quando peccatum veniale, seu mor tale exultat, quodone n. erit praecedentia sua cunctae gratiam tollit, Sanctorum Doctorum auctoritate, testatoris q. exemplo ostenditur. Cap. X.

Cogitatio interior peccati sine consen su operis, non tollit gratiam, nec eua cuat merita praecedentia, nisi sit cum dele ctatione morosa, quia tunc interdum est mortalis culpa. Exemplum huius est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum praecedens, sed cu decennio tollit, ut C. de testamentis. l. si mus. Sicut ergo morositas temporis au tenticat

Liber Octauus

Sap. 1.

Stentat imperfectam voluntatem testatoris. Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis. unde peruersa cogitationes sicut dicitur Sap. separant a Deo, s. quando sunt morosa. & ideo, sicut dicit Iudo. cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum calca ferpetis caput, calca praua cogitationis initium. Est enim periculum in mora. Aduertendum tamen hic est, qd propter loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa non ex mora temporis, sed ex eo, qd ratio deliberans circa eam immorat, nec tamen eam expellit tenens, & volens libenter ea statim, vt attingerunt animam respui debuerunt, vt Augustinus dicit.

Aug. 1. de tri.

Item non qd cogitatio ipsa secundum se non est peccatum mortale; immo quandoq; est veniale tantum: puta cu aliquis cogitat vtiliter de fornicatione, s. vt de ea pradicet, vel disputer. Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur, vt delectetur de ipso actu cogitato, tunc est peccatum graue, immo etiam consensus in talem delectationem, & absq; consensu exterioris operis dicitur esse mortalis.

Peccatorum confessio conscientieque examinatio quomodo sit agenda, ut suum patitur effectus, eorum, qui secundum iura sunt consecrandi, exemplo edocetur. Cap. X I.

Confessionem debet precedere diligens conscientie perquisitio, & examinatio. Nam secundum iura, antequam quis consecratur, vel ordinatur, debet precedere per triduum scrutinium, s. vt incipiat in feria quarta precedente sabbatum ordinum, & debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in iura, ad quem ordinatur, de aetate, de loco in quo conuersatus est, de scientia, de fide, & de alijs huiusmodi, & sic examinari per triduum continuum, Sabbato qui probati sunt, Episcopo presentantur. 24. d. c. qn. Similiter antequam poenitens se sacerdoti in confessione representet, vt beneficium absolutionis, & sacramentalis gratia consecrationem recipiat, debet semetipsum primo diligenter perquirere, & conscientiam suam per triduum, i. diutius examinare, vel per triduum, i. de triplici tpe, s. de iuuentute, virili aetate, & senectute, vel per triduum, i. tripliciter, i.

da commissis in Deum, in proximum. & in seipsum, vel per triduum, quia debet esse consideratio poenitentium, seu confitentium circa personas, circa peccata, & circa circumstantias peccatorum. Debet quoque fieri examinatio poenitens de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri, & debet fieri examinatio non solum de actibus peccatorum, sed etiam de circumstantijs, s. de conditione personae, de loco, de facto, de causa, de modo, de tempore, de auxilijs quibus operatus est. Sicut in hoc versu continetur. Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur quomodo, quando. Sicut clericus, vt dictum est examinatur non solum de persona, & vita, sed etiam de alijs circumstantijs.

Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, unico Canonistarum circa Ecclesiae grauiamen exemplo instrumur. Cap. X I I.

Conscientiae grauiamen non est sustinendum. Sed est per poenitentiam protinus remouendum. Nam secundum iura non tolerandum est grauiamen ecclesiae, unde consuetudines inductae in rauenae ecclesiarum, non debent obseruari, sed reuocari, extra de consuetudine, c. j. Sicut ergo est reuocandum, quod infert grauiamen ecclesiae. Ita etiam est remouendum, & purgandum, quod infert grauiamen conscientiae, s. peccatum, ex eo, quod quamdiu retinetur semper peccator ipse ruit de malo in peius. Grego. peccatum, quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. & ad idem de poeni. d. 4. c. 1. & 37. q. 2. & sc. propter quod hortatur Apostolus deponentes onus, & circumstans peccatum, & maxime autem peccandi consuetudo est, quae conscientiam grauat. psalmus: Filij hominum vsque quo graui corde? scilicet per peccandi consuetudinem, quae cor indurat, & aggrauat.

Grego.

Heb. 12.

Psal. 4.

Quemadmodum viri spirituales, & a quibus in delictis in corrigendi, & puniendi, nequis in errorem insidat, breuibus ostenditur verbis. Cap. X I I I.

Corripiendi sunt spirituales viri non per carnales, sed per spirituales, sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantum per clericos. vnde

de si praelatus percuteret subditos, siue monachos siue alias, nō per clericos, sed per laicos, vterque esset excommunicatus. & qui praeceperet, & qui verberaret, vt extra, de sen. excō. c. vnineritatis. nisi forte sint intelligibiles, qui non possunt eodem per clericos comprehendī. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen nō plus se extendat violentia laicorum, quā requirat rebellio clericorum. vt extra, de senen. excō. c. vt tamē. §. l. i. Item correptio praelati debet esse moderata. Nam si esset nimis atrox, & violenta in clericū ita vt mors sequeretur, non transenda esset sine punitione. Vnde si subditum suū non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus eū crudeliter iusserit, & in continentem mortuus fuerit, homicida iudicatur. ar. 1. di. si qua forma. Si autē per 8. menses, vel amplius, vel minus ad arbitrium iudicis redigendum vixerit, & postea moriatur, quamuis praeſumatur ex alia incurrit, tamen suspendendus est de minus ad tempus, vel vsq; ad duos menses, vel secundum quod videbitur in spectā persona, vt extra, de clerico percussore. Tractata, & si se non emendauerit postea deponatur, vt eo. ti. c. 1.

Sanctorum corpora post mortem indicij diem fore glorificanda, & cum animalibus beatificanda auctoritate, & exemplo confirmatur.
Cap. XLIII.

Corpora sanctorum post resurrectionem erunt, & praeſtabuntur in caelo, sicut & spiritus eorum. & similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet. n. an homine spiritus quasi vicem viti, Caro autem quasi vicem vxoris, & secundum iura vxor sequitur forum mariti, vt ff. de iurisd. om. iud. l. penul. C. de incol. vltima. ff. ad manici. l. ea, quae & l. de iure. §. vltimo, & l. huius, §. 1. Similiter etiam caro sequitur forum spiritus: quia vbi praeſumatur, vel punitur spiritus, etiam caro, Luc. 10. Tunc enim, qui habet potestatem animam, & corpus mittere in gehennā. Congruum enim est, vt sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur uitandē simul cum anima puniatur, vel praeſumatur. & i. eo potest alere anima beata de corpore. Volo patet, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Nam sicut corpus hoc coniungitur animae ad ministerium

laboris, ita in caelo ei copulabitur ad eam sortium mercedis.

Damnati qui in inferno iam existunt, suffragia aliquo pacto conferri non possunt, nec ipsi autem erga hac ratione potissimum ab his, qui in Purgatorio, & in Caelo, & in Mundo existunt differre terminatur. Cap. XLV.

Damnati, qui sunt in inferno, nec suffragia valent recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio, nec ipsi alius conferre possunt, in quo differunt ab his, qui sunt in Caelo, & in Mundo. Vnde in hoc damnati ardeant clericis suspensis, quibus secundum iura, beneficia conferri non possunt, extra de auctoritate, & qualitate ord. prae. c. de bonae mortis. nec ipsi alij possunt conferre, vt extra, de consec. p. aben. vel ecclesia non vacante. quoniam diuersitatem. Similiter Luc. 16. damnatis suffragia conferri nō possunt, quia in inferno nulla est redemptio, sicut paratim diuine epulone: Similiter et ipsi bona alijs conferre non possunt, qui bonis omnibus sunt priuati. plimias: Psa. 73. Nihil inuenerant omnes vni diuitiarum in manibus suis

Quando culpa damnum infernis excusabilis existat, & quando non, quae sunt factum in facto, & post factum posse euenire pluribus l. a. glosarum aperitur exemplis. Cap. XLVI.

Damni culpa aliquando est excusabilis, nam aliquando excusatur eam modus, vt cum quis se defendendo damnum dedit, tunc enim non tenetur dum tamen modum seruauit. Talis enim culpa caret, quia secundum legem fecit. ff. de iustitia, & iure, l. vi vim. Aliquando vero excusat eū merus. Nā mihi quencūque ferro me petentem quamuis non percutientem, interficere licet sufficit enim terror armorum. Hae etiam ratione excusor si furem nocturno tempore interfecero, vt dicitur in tabernario reposcente lucernam, vt tamen cum clamore hoc testificetur, sed de die non licet illi se telo defendat, sed si potuit ipsum capere non occidendo, & tamen occidit, tunc tenetur. ff. ad legem Aquil. l. quarta, §. fin. & l. c. & l. si ex plagis. §. tabernarius. extra de homicidio. cap. 1. & 2. Aliquando vero excusat eum impulsus, quia sine

R. 1. 2 culpa

Liber Octauus

culpa etiam est, qui alterius impulsu, vel ventorum violentia damnum dedit. ff. ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. si naus. & l. si ex plagis, §. in diurno capitolio.

Item culpa damna inferentis aliquando est, ante factum, aliquando in facto, aliquando post factum. Ante factum est si cum aliquis male composuit lapides in pluitro, & propterea lapides ceciderunt, & damnum dederunt: vel in stipulam laam ignem apposuit in die ventoso, vel quia non adhibuit diligentiam quam debuit de danno, quod sequitur tenetur: quia qui occasionem damni dat, damnum deesse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit, quam debuit, ita quod nihil dimisit, de contingentiis non tenetur. ff. ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac, & l. qui foueas. & l. idem iure §. milionem. & l. si seruus, §. si explanato. extra de iniurijs, & damno dato. c. si egressus. Quandoque vero culpa sequitur factum, ut in me dico, qui bene secuit, & postea circa curam negligens fuit. Quandoque autem est in facto, ut si medicus imperite secuit. ff. ad l. Aquil. l. qua actio. §. si. & l. idem iure Et probantur haec tria. extra, de arte, & quaest. c. ad aures. & de homicid. c. tua nos

Septem hic potissima cause Ecclesia curam renuntiantis amonantur, quibus etiam homo, ut Diabolo ac eius pompis renuntiet admonetur; illiusque suggestio quanta sit, declaratur.
Cap. XVII.

Diabolo renunciare debet homo, & omnibus pompis eius pluribus de causis, similibus his quibus episcopi renuntio admittitur. Sunt enim haec iusta causa, quibus talis est renunciatio admittenda. Conscientia criminis non cuiuslibet, sed illius duntaxat, propter quod ipsius officij executio post peccatum poenitentiam etiam impeditur, puta si sit enorme delictum, secundum Bernar. Gof. & Host. Et dicitur enorme delictum, secundum Host. homic. so. di. c. minor. j. q. 7. ca. si quas oem. de const. di. j. cap. j. Item haeresis in qua post vulnus sanatum cicatrix remanet. j. q. 7. si qui. Item simonia in ordine. extra, de accusa inquisitis.

Secunda causa est debilitas corporis, nec omnis debilitas, quae ex infirmitate, & senectute procedit sufficit, sed illa dum

taxat per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiae: sed quauis desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen est competens toleranda, extra de elec. c. qualiter.

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet adeo durae cervicis existit, & in rebellionem suam ita pertinax inuenitur, quod praetor nequit proficere apud ipsam: quod si mortis periculum imminet, iusta est causa renuntiationis. extra, de renun. c. ad supplicationem. & extra de elec. bona memoriae. Hoc periculum intelligitur secundum quod parochiani ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu superior, ad quem spectat etiam ex officio, & si nihil petatur, eum transferre debet argum. extra, de rerum permu. c. quae situm, siue quia aer eidem est pestilens, & mortifer. 84. dist. c. quorundam.

Sexta causa est graue scandalum, scilicet quando de ipso praetato grauiter scandalizantur subditi.

Septima causa est irregularitas personae, ut si bigamus, & tunc non remanet: vel illegitime natus, & tunc ex dispensatione remanere potest, ut patet extra de renun. c. nunc prius. ubi ista plenius exponuntur. Omnia autem praedicta quodammodo diabolo comperunt, quia ipse crimina enormia suggerit, ut haeresim, & simoniam, & homicidium Iob. Ille homicidia erat ab initio, & c. Ipse quoque vites nostras tam spirituales, quam corporales infirmat, & confringit: ipse obscuritatem nobis dubietatis, & ignorantiae ingerit: Ipse sua malitia pertinax, & immutabilis existit, & insuper nos ad periculum aeternae mortis pertrahit. Capitaliter enim nos persequitur, & pestifero nos flatu venenosae suggestionis inficere conatur. Grauius etiam nobis scandala suscitatur, & inducit, & dum affectum spiritus a ratione recta subtrahit, & voluptati carnis per consensum coniungit, quasi bigamum irregularem efficit: ex quo etiam adulterina proles carnalis operis procedit. Ex quibus omnibus patenter apparet, quod diabolo renunciandum est, & omnibus eius pompis. Apostolus. Nolo vos socios esse demoniorum.

Et Eph. Nolite locum dare diabolo.

Quem-

Iob. 1.

I. Cor. 10
Eph. 6.

*Quemadmodum a fidelium unione ab Ecclesia
meritis per excommunicationem, Ecclesia-
rum incendiarij excluduntur: sic &
multo magis a Sanctorum consor-
tio ignem discordia inen-
dentes, excludi de-
monstratur.*

Cap. XV III.

Discordia, vel odij ignem incenden-
tes excluduntur a consorcio San-
ctorum, sicut incendiarij ecclesiarum ex-
cluduntur per excommunicationem à co-
sorcio fidelium. Nam incendiarij Eccle-
siarum, qui scilicet ecclesiam, vel locum
religiosum, vel cimiterium, vel ea, quæ
sunt infra spaciū privilegiarum, vt legi-
tur. 17. q. 4. sicut antiquitus incenderunt,
vel effiegerunt, sunt excommunicati ipso
iure. Ita quod ex quo denunciati sunt in
ecclesia non possunt absolui nisi per Pa-
pam, vt extra, de senten. excommu. c. tua
nos. c. conquesti. Excipitur tamen mortis
periculum imminuens, vt extra. c. vt super
eo & c. in literis. Alij autem incendiarij,
scilicet aliorum locorum non sunt exco-
municati, sed excommunicandi. Et ex-
communicati non absoluntur nisi dam-
no restituto, & iuramento præstito, quod
ignem ulterius non apponant, vt 23. q. vi
ti. c. pessima Et hæredes coguntur satisfacere
damnum passis. Consuetudo tamen
approbata, (vt dicit Hostien.) reddit tales
incendiarios excommunicatos ipso iure,
quamuis denunciati non sint, siue in ec-
clesijs, siue in villis incendium commise-
rint dolo malo. Consuetudo autem con-
seruanda est, cum sit optima legum inter-
pretes, vbi autem consuetudo non appa-
ret, sentiendum est cum Alano, scilicet,
quod incendiarij tam aliorum locorum, q̃
ecclesiarum non sunt excommunicati,
sed excommunicandi. Si ergo per excom-
municationem excluduntur a consorcio
fidelium, qui intendunt ecclesiam, vel tē-
plum materiale, multo magis excludun-
tur a beatorum consorcio, qui inen-
dunt igne discordia, vel odij tē-
plum spirituale, scilicet ani-

Hostiē.

Ala.

Psa 73.

*ma. Psa. Incenderunt
igni Sanctua-
riū tuum.*

295

*Præsumptio secundum Iuristas quod modis di-
stinguatur, dubia, anima periculum in lucen-
tia, quo pacto sint indicanda, & decernenda, se-
gum auctoritatibus, plurimumq̃ exemplis depin-
tur: & malam suspensionem tribus de causis
promerire asseritur. Cap. XIX.*

Dubia in quibus veritatis periculū ani-
mæ, debent trahi ad partem, & præ-
sumptionem tutiorem. extra, de sponsali-
bus. c. inuenis. Ideo in dubio secundū iu-
ra, præsumitur quis excommunicatus, ex-
tra, de sent. excom. cum desideres.

Item in dubio præsumitur, quis forni-
cator. 30. q. 3. c. aliter, & c. noltrates.

Item in dubio præsumitur, quis paga-
nus siue non baptizatus. de consecr. di. 4.
c. paruulos. c. si nulla. & extra de bap. c. i.
Item in dubio præsumitur, quis non ordi-
natus 78. di. c. presbyteri. Item in dubio
præsumitur ecclesia non esse cõsecrata. de cõ-
stiti. di. 1. c. sollemnitates & c. ecclesia. Notan-
dum est hoc, quod iurista distinguunt mul-
tiplicem præsumptionem. Est. n. quædam
præsumptio iudicis, & contumacia homi-
nis: vt quando episcopus citauit clericum
suum, & nō redit ad ecclesiam, præsumit
iudex, quod habeat ecclesiam pro dereli-
cta. at. a contrario sensu. 7. q. 1. c. p̃sentia.
Sed hoc præsumptio bene admittit proba-
tionem contrariam. Et de hac etiam legi-
tur. 2. q. 3. c. omnib⁹ nobis. circa finē. Alia
præsumptio est famæ, vt quando quis in-
famat⁹ est, nec apparent alia indicia, &
hæc admittit probationem in contrariū
aliquando per inquisitionem, aliquando
per purgationem. Alia vero est natura, vt
si pater exhereditauit filium, præsumitur,
quod iniuste, quia non permittit natura
præsumere, quod filius patrem offendant,
C. de inof. testamento. omni modo & Au-
then. non liceat patri quod nullus affe-
ctus vincit paternum, vel maternum. C.
de cura. furi. l. vlt. Ex hac etiam præsum-
ptione contingit, quod non præsumitur
frater contra fratrem falsum testimoniū
dicere, maxime in crimine hæresis, vel &
alio graui. Naturale enim fœdus non per-
mittit quicquam falsi criminis suspicari,
extra, de coha. cle. & muli. c. j. & c. vlt. Alia
vero præsumptio est iuris tantū, vt cum
iūs præsumit aliquid, sed non statuit ius
super præsumpto: vt si vir diu sit cum
uxore sua in lecto, præsumit ius, quod eā
cognouit, si ipse hoc dicat quamuis vxor
neger, extra de desponsa. imp. c. contine-

R. 3 batur.

Liber Octauus

batur, & c. duo pueri. 37. q. 7. c. si qs accepit. Tamen bene admittit probationē in contrarium. 27. q. 1. c. nec aliqua. Sed notandum, quod aliquando lex fingit bonum quod canon malum præsumit. Nam in libere mulieris coniunctione, & cohabitatione lex fingit matrimonium, ff. de ritu nup. l. in libere. Causa vero præsumit stuprum, seu contubernium propter periculum, nisi probetur matrimonium. 30. q. 5. c. 1. & 2. Et hoc propter periculum, quod accidere potest ex clandestina deipositione. Nam quamuis vere matrimonium contractum sit inter aliquos, si tamen alter diuerfat non distringitur per ecclesiā nisi matrimonium probetur. 30. q. 5. c. his ita.

Item secundum præsumptionem iuris si chirographum cancellatum sit, præsumitur debitor liberatus, nisi probetur contrarium, f. de p. bationibus l. si chirographis.

Item in iuramento, & lictis statim prima facie, nisi contra probetur, extra, de p. ba. post testimonium, C. de probatio. i. ubemus.

Item præsumitur a iure, q. quicquid habet vxor, de bonis mariti acquisierit, nisi contrarium probetur. ff. de donat. inter virum, & vxorē l. Quinthus Marius. C. de dona. inter virum, & vxorem. Etiam sic in clerico administracionem habente. Vnde si relinquatur clerico ab extraneo, præsumitur relicti in iura ecclesiæ, nisi contra probetur. extra de testamentis requisiti. Item præsumitur ius, q. quilibet sit idoneus nisi probetur contrarium. extra, de serari in or. fac. c. 1. Et q. sit soluendo, ff. de p. lict. l. si creditores. In fi. & præsumitur, q. quilibet sit bonæ fidei nisi probetur mala. C. de exel. l. penul. Et ideo, qui dolum dicit, dolum debet probare, n. de probationibus l. quoties. §. qui dolo. Dominus tamen Gulielmus Alamen. Parisi. Episcopus dicebat, q. potius debemus præsumere mala, quam bona, q. pro vno bono inueniantur decem mali. Et multi quod dictum est in contrarium, sit de ag. sunt vocati, pauci vero electi. Sed illud, ut de benignitate iuris. Et quia de omnibus debis benigna interpretatio fieri debet, extra de re. i. c. eitor. Et similiter quardam glossa super epistolam ad Ro. dicit, quia dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Vnde Theologi dicunt, q. ex leui de aliquo malam opinionem habere aeq. sufficiens causa est ei iniuriā

facere. Et quamuis contingat, sic interpretantem sæpius falli circa malos, de quibus bonā habet opinionē, tamen melius est bonā opinionē habere de malis, patet deceptionem, q. rarius falli, & habere malam opinionem de bono homine. Dicunt etiam Theologi, q. habere malam suspicionem de aliquo ex leuibus indicijis potest prouenire ex tribus. Vno modo ex hoc, q. aliquis malus est, & ideo ex leuibus de alio iudicat malum.

Secundo ex odio, & inuidia ad alterū, ex qua facilliter de eo suspicatur malum.

Tertio ex longa experientia. Vnde Philosophus dicit, q. senes sunt maxime suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. Primæ duæ causæ manifestæ importat peruersitatem affectus. Tertia dimittit de ratione suspicionis, quia experientia ad certitudinem proficit. Et nota etiam quod ex leuibus indicijis de bonitate alterius dubitare est veniale, sed pro certo, & quasi diffinitiuē ex leuibus indicijis malitiam extimare si sit de grauib. non est sine peccato mortali: quia non est sine contemptu proximi. Index autem si ex sola suspitione procedat ad aliquem condemnandum, cum manifeste sit contra iusticiam, semper mortaliter peccat. Alia præsumptio est iuris, & de iure, vt cū ius fingit aliquid, & statuit super ficto, & hæc non admittit probationem in contrariū, vt si qs semel deierauerit aliquam admittit in testimonium, quia præsumitur, q. semper deieraret. extra, de testib. c. testimonium. Item si aliqua mulier inuita tradat marito, & habet secum per annū, & dimidiū, de cetero non pōt reclamare. Idem si permittit se cognoscere, quis non habeat annos legitimos. Nā & carnalis copula facit de spōsalibus matrimonium iure præsumente, q. consenserint, & de hac præsumptione ius facit, vnde dicitur præsumptio iuris, & de iure. extra, de spōsalibus. ca. ad idē extra de desponsationibus. Impub. caput. de illis a nobis. Quandoq. iū ius fingit aliud esse q. sit. Nam fingit mulierē stipulatā dotē, quæ non est stipulata. C. de rei vxor. ac. l. in princ. Fingit etiam natum, quod non est. n. de sta. ho. l. qui in vtero. Item fingit viuere, quod non viuit. n. l. de ex. tu. §. filij autem. Sed & fingit nō esse natū, qd natū est ff. de lib. & posthumis cuius testimonio §. Lucius l. p. terea fingit non conceptum, quod nascitur

Arist. 2.
Reth.

C. 11.

M. 11.

mortuum. ff. de uerborum significationibus. l. q. inortui. Alia est præsumptio qualitatibus, & facti, quæ etiam est de iure, quia scilicet ius propter qualitatem facti præsumit quid bene, vel malè actum. Inde dicitur per exteriora. Nam si quis simpliciter humiliter, & continenter uixerit, & cum honestis, & discretis libenter conuersetur, præsumuntur eius opera bona, & recta, & munda. Et e contra si libenter non orauerit, non ieiunauerit, non humiliter se habuerit, sed cum luxuriosis, luforibus, & potatoribus se exposuerit, huius opera præsumi possunt inhonestas, & mala. Et ex malo quoque opere præsumitur malus animus. extra de elect. c. Olius. & extra de clericis non resid. c. j. Et impudicus oculus impudici est cordis nuntius, secundum Aug. Et quicquid iniuriosum sit aut dicitur, præsumitur animo iniuriandi factum, aut dictum, nisi contra probeatur, ut C. ad l. Cor. de sic. l. j. & de iniuriis siue conuitiis, licet delinquens dicat; quod ludens fecerit. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquil. l. nam ludus. Et ideo non debet remanere impunitus. ff. de furtis. l. in furti actione. S. ult. q. enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur in consiliis. ff. ueris. S. illud notatur. Ideo præsumitur de facili contra usurarios, qui consueuerunt exercere usuras.

Elemosynarum charitatisq. operam (ueluti etiam in ecclesiastica electione alicui enenire debet) propinqui in digniori, & indigentiori fore conferendam approbatur. Cap. XX.

Elemosynarum dispensator si habet in domo, uel familia, uel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est, uel collega: cuius exemplum est in ecclesiasticis electionibus. Non enim prohibetur aliquis eligere consanguineum, dummodo sit idoneus. Et similiter si idoneus in ecclesia in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligendus, ut 24. dist. in nomine Domini. 61. dist. nullus inuitis. Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in fauorem cuiuslibet congregationis indultum, ut de se eligat si ibi idoneus inuenitur. 70. dist. c. nec emeritis. & c. nullus. Potest congregatio huic iuri fauore-

bili renunciare, & alium eligere, uel postulare tota, uel maior pars congregationis ipsius, quamuis in ea aliquis dignus existat, ut extra de elect. cum Vintonensis, & c. cum inter canonicos, sed in elemosynis dandis dicit Apostolus, quod 1. Thl. si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, si dem negauit, & est infideli deterior. Vnde magis coniunctus, est alii necessario præferendus, exteris paribus. Puta si alius non occurrat magis indigens, uel æque indigens, & melior, uel reipublice utilior, in quibus casibus præferendus est coniuncto.

Error iure tollerandus, qui sit manifestatur: peccantissimi error mendacium & ementium errori assimilatur: quorum hic sex annotantur errores, ac omnia suis appropinquat exemplis.

Cap. XXI.

Error utilis toleratur. Cuius exemplum est, quia cum seruus non possit esse iudex, quia nec arbiter, quod minus est. ff. de arbit. l. pedius. S. si. Tamen si credatur liber, & sententiam ferat, tenet sententia propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt. ff. de officijs pref. l. Barbarius. tamen in ueritate iudex non est: ar. ff. de cur. l. habemus Medefanus. Ad idem Insti. de test. S. sed neq. C. de testi. l. i. C. de lat. lib. toll. l. i. S. sed & qui domini. & S. sed & si quis homini libero. Sic dicimus de excommunicatione, arg. extra de procu. c. si. Et extra de exec. c. exceptionem. extra de sent. & re iur. c. ad probandum.

Item si quis gerat se pro legato, cum non sit, certe ualebunt eius sententiæ si homines ad ipsum tanquam ad legatū bona fide recursum habuerint. arg. ff. ad Macedonianum. l. 3. Item error intentionis, qui est sine dolo, aliquando excusat, licet non ex toto: quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur, qui uiolenter rem alicui rapit, nisi dolo malus interuentar, quia si quis rem propriam alicui uiolenter auferens credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licet talis mulctetur per constitutionem, si quis in tantam. Insti. de ui bonorum rapt. S. sed nec dum talia, & præcedenti.

Item si publicanus pe-

R 4 cas

Aug. in
reg.

Liber Octauus

eus meum adduxerit dum putat me ad uerfus legem uectigalis aliquid commiffisse, & fic moriatur, non teneretur quamuis errauerit. Secus fi ideo inclufit ne pascatur, & fame perierit: quia tunc teneretur, ff. de rati. & i. l. 2. §. fi publicanus.

Item error peccantium afimilatur errori ementium, & uendentis, inter quos contingunt plerunq; sex errores impediētes contractum emptionis, & uenditionis. Primus est in pretio, ut fi puro uendere decem, tu putas emere quinq; fecus econtra ff. locati. l. fi locem. Iste error est in hypoeritis: qui opera penitentis, uel iustitiae, quae sunt magni ualoris, uendunt uili precio humane laudis. Hoc enim est, quia hypoerita premium humane laudis maioris ualoris extimat, quam fit.

Secundus error est in contractu, ut quia puto uendere, tu putas tibi donari. ff. de rebus cre. l. fi ego. Similis error est in malis prelati ecclesiae, qui bona ecclesiastica pro libro suo tractant tanquam libere tibi donata, id est tanquam essent ueri domini, cum tamen sint non domini, sed dispensatores, & ministri. Et ideo in fine inuenient ea caro precio sibi uendita grauem scilicet poenam pro eis exoluentes.

Tertius error in corpore, id est in ipsa re, ut quia puto uendere Sempronianū, tu putas emere Cornelianum ut ff. eo in uenditionibus. Sed quid si uendo tibi Petrum cocum cum sit Pelliparius. & si is, qui cocus est, Martinus uocatur, si habui nota nomina seruorum tunc is debetur, qui nominatus est, sed si nō habui nota, is ui letur uenditus, cuius artificium est adiectum. ff. de rebus du. l. qui habebat. Talis error est inter diabolū, & luxuriosum. Cui diabolus offert opus carnis, & illo accipit cretens emere, id est percipere solum delectationem, & diabolus inuenit ei tradere magis amaritū sin, quia uoluptas tristes habet exitus, ut dicit Boetius. Pro Nouissima illius amara quasi absinthium.

Prou. 5.

Quartus, & quintus si in substantiali qualitate sine materia erretur, ut si aes pro auro, uel plumbum pro argento destruat, & si etiam acetum ueneat pro uino, quod ab initio acetum fuit, emptio non ualeat, secus si postea acetum fit, quia eadem proprietate substantia est. Est enim idē corpus probatur hoc, ff. eodē. l. in uen di

tionibus. §. ultimo. & l. alioquin. & l. aliter. Sed si in parte erretur in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur, ut ff. eodē tit. §. quod tamen. & l. cum ab eo §. ulti. Iste error est in auaris, qui quasi plumbum recipiunt pro auro, & acetum pro uino, id est corporalia pro spiritualibus, & temporalia pro aeternis. Appreciantur enim magis plumbum, quam aurum, id est magis temporalia, quam aeterna.

Sextus est si erretur in sexu, ut puto uendere puellam, tu putas emere puerum: se- cus si putas emere uirginem cum iam sit corrupta, ut ff. eo l. aliquorū. §. quod & si ego. Sed uenditor sciens corruptam tenetur actione ex empto ad resoluendum contractum ff. de act. empt. & uend. l. ex empto. §. si quis uirginem.

Itē si erretur in esse, nulla est emptio, ut si tibi uendo domum. quae iam combusta est, & uterq; ignorat. Talis error ē inuenitur in hypoeritis, qui dare Deo uidentur feminam, id est carnem in quantum macerant eam per poenitentiam, sed Deus uult puerum, id est spiritum purum.

Item uendunt domum iam combustam, illę scilicet personae: quae cum luxuriatę fuerint, in Christo uolunt nubere si cur dicit Apostolus.

*I.
S.*

Quibus quantisq; se subijciat poenis excommunicatus, Ada exemplo edocentur: ac in sex casibus aliquem in excommunicationem maiorem posse incurrare instrumur.

Cap. XXXII.

Excommunicatus afimilatur Adā, qui fuit expulsus de Paradiso, & separatus ab Angelorum consortio, & priuatus eorum alloquio, & etiam priuatus esu ligni uitę, Gen. 3. Per primum significatur, quod excommunicatio exclusit a regno celorum, ex eo, quod excommunicatio hęc itē teratur, ligat etiam quo ad Deum Matth. Quodcuq; ligaueris super terram &c. Ex eo uero, quod fuit separatus ab Angelorum consortio & c. loquor, ostenditur quod excommunicatio separat a communione fidelium. Et dicit lex, quod maioris poenę usum est nō uerfari inter homines, uel hominum carere suffragiis quā eici extra ciuitatē, rurat exilium deserti, & nemoris. C. ne san. Etiam baptisma reue. l. qui anctū. Et alibi

alibi Bannum, & excommunicatus equiparatur uni si feudorum. Ex eo vero, quod si auctoritas eius ligni nra, & sententia, quod excommunicatio separata a iurisdictione. xi. q. i. c. nemo. & hoc intelligitur de excommunicatione minori. Item excommunicatio tollit homini gratiam, cuius similitudo est, quia eliditur rescriptum, si ab excommunicato fuerit impetratum, & extra de acta. & qual. ord. praef. c. cum bona memorig. & extra de proba. c. ulu. Item nota, quod excommunicatus a iure pro aliquo delicto potest etiam excommunicari a iudice. Cuius exemplum apparet in statutis factis contra libertatem ecclesiae, extra de sententia excommunicationis. Circa quae ponuntur ibi lex casus in quibus ipso iure maior excommunicatio incurritur secundum Hostien. Primus est, qui de cetero seruati fecerunt statuta edicta, & consuetudines introductas contra libertatem ecclesiae, nisi ea de capitularibus siue cartularis suis, uel alijs libris. xi. q. i. c. & hae si quis antiquata. Intelligas quo ad statuta in scriptis redacta intra duos menses post huius publicationem sententiae non fecerit aboleri. ergo in duobus casibus sunt tales excommunicationi quo ad statuta.

Primus est, si ipsa infra duos menses, de libris suis non deleuerint.

Secundus est si ipsa seruati fecerint, uerum quo ad consuetudinem in uno tantum, scilicet si ipsas de cetero seruati fecerint. Alius casus est in his, qui de cetero talia statuta fecerint. Alius contra illos qui talia statuta semper fecerint. Alius contra potestates, comites, & rectores, & consiliarios locorum ubi huius statuta, & consuetudines de cetero edicta fuerint, uel seruare, subaudi quamuis non statuerint uel seruare fecerint, ut sic dicitur a praecedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundum ea praesumpserint, iudicare. Alius contra illos, qui scribere praesumpserint iudicata, sicut haec omnia colliguntur extra, de sententia ex. c. nouerit fraternitas tua. Omnes tales secundum Hostien. excommunicati sunt ipso iure. Sed, quia adhuc a iudice possunt excommunicari, etiam subditur in decretali Ideo q. fraternitati tuae mandamus, quod in ecclesiasticis, & officialibus ciuitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint & idonee sicut res exigit cauere, quod similia de ex-

tero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare, proferre, subaudi ratione contumaciae, quia nolant idonee cauere. Insuper excommunicatos denuncies, qui hoc attentant, ut extra de sententia excommunicationis. c. nouerit. Sed aduerte, quod non est absolum, uel absurdum si excommunicatos a iure iterum dicamus excommunicari ab homine. Nam excommunicatus excommunicatur, extra de sententia excommunicationis. c. cum pro causa. Quod addit, quod debeant idonee cauere & intelligunt sub certa pena, & hypothece, uel dadiis suis scientibus haereticis, & theca, ar. extra de praesumptio. litteras. Et hoc notat satis mens uerborum idonee sicut res exigit.

Falsitatem in scripto in dicto, in facto, & denique in iura committi, hoc q. non in tempore, & alijs casibus, tum in spiritualibus, tum in temporalibus, demonstratur falsitas cumq. tribus obuiis xum esse personis declaratur.

Cap. XXIII.

Falsitas committitur in spiritualibus, sicut & in temporalibus, & corporalibus. Nam falsitas in temporalibus committitur quandoq. in scripto, sicut falsitas quis falsum, siue debeat uerum, uel res idem rei ueritas non appareat, siue sit testam. nra siue instrumentum publicum, uel priuatum, siue sint tabulae lignae, siue cerae, uel rationes, ut ff. de crimine falsi. l. j. §. quae in rationibus, & l. Paulus. §. Paulus.

Secundo committitur falsitas in dicto, ut totis falsidicus. & index facienter iniquus, & constitutiones iudicis, & qui testis, uel iudicem corrumpit, & testis per eumiam ne ueritas em. dicitur uel ueritatem instruat, locutionem priuam edocendo, uel qui falsis legibus, uerum allegando, & sic compilatio antiqua non uideretur al legantia. Et hae probantur. ff. de crimine falsi. l. i. §. Item qui op. instruendam. & l. sed si aliquis §. qui iudicem. & §. iudex & si iudex. & l. eos. & l. ulu. & c. de uerbi iure en. l. 2. §. hoc autem, & §. eandem penam. Et si quis mentis praedicti, uel principii, & per obsequium aliquam obtinuerit, non tenet. ut ff. de l. si quis e. p. p. l. 2.

Host.

Host.

Liber Octauus

fit unde & mendax impetrator debet
carere impetratis, extra, de impet. c. super
litteris. C. si contra ius, uel util. publ. l. & si
de legibus, & de diu. app. l. 17. Ideo pun-
nendi sunt iudices, qui uerant precum
argui falsitatem. C. si contra ius, uel util.
publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tri-
bus personis est obnoxius.

Primo Deo, ideo imponitur ei poen-
itentia septem annorum. vj. q. 1. c. qui-
cunq;.

Secundo iudici, ideo infamis fit. xxii.
q. 1. c. si quis conuictus, & uerberibus ca-
stigatur. v. q. vi. l. illi, qui, uel extra-
ordinarie punitur, ut C. de testibus l. nul-
lum.

Tertio proximo, & ideo iuxta mo-
dum lationis punitur. 3. q. 9. c. Nihilomi-
nus. 11. q. 2. quilibet. Vnde falsidicus re-
tis preest contra Deum assumens eum
in testem falsi. Sed contra iudicem pec-
cat faciens eum condemnare innocentem,
& absolvere reum. Sed contra
proximum peccat, faciens eum iniuste
dampnari.

Item dicto committit falsum aduoca-
tus, uel procurator: quia aduersario se-
creta causa aperuit, uel instrumenta pro-
dicit. ff. eo l. 1. §. q. de posita ff. de penis. l. si
quis aliquid. §. si quis instrumentum, &
§. instrumenta. Aliquando etiam com-
demnatur ad interesse. 12. q. 2. c. si quis de
clericis. Alias tenetur iniuriarium. ff. de
positi l. 1. §. si quis tabulis. ff. ad l. Aquil.
l. quis testamentum. m. §. sed, & si quis tabu-
las. Et etiam talis proditor dici potest.
46. dist. c. clericus, & sic falsum committit
qui secretum aperit, extra de offi. dele. c.
olim magis.

Tertio falsitas committitur in facto,
ut in moneta, & mensura. ff. eo. l. quicunq;
& l. lege, & l. penal §. 1. extra, de contra-
hent. nupt. c. 1. Et ponitur exemplum de
his, qui numos partim raserunt, uel finxe-
runt. In quo casu liberi bestis subiciun-
tur, serui ultimo damnantur supplicio.
Sed etiam de diminutione habes extra
de iur. iuran. c. quanto.

Item ponitur exemplum de eo, qui au-
ro aliquid uiri addiderit, uel argenteos
numos adulterinos finxerit, uel eorum
tale quid non prohibuerit, uel numos
flanneos seu plumbecos emeris uel uen-
diderit dolo malo. Qui tamē falsam mo-
netam percussit si in totū formare no-
luerit suffragio uite penitentia absolue-

tur. Pro mensura autem falsa duplex poe-
na imponitur, & in super relegatur. ff. c. l.
qui falsam. & l. ultima.

Item factio committitur falsum in par-
tu supposito, in quo priuata est actio. Nā
de eo soli accusant parentes, uel hi ad
quos ea res pertinet, non quilibet ex po-
pulo, ut publicam accusationem inten-
dant, ut ff. eo qui falsum. §. 1. & in l. Cor-
nel. §. 1. & in notorum sigillorum corru-
ptione. extra de fide instrum. c. inter di-
lectos.

Quarto committitur in usu, ut si quis
utitur falsis litteris, uel instrumentis, &
huiusmodi ab alio confectis, uel impe-
tratis.

Item si quis se pro milite gesserit cum
non esset, uel illicitis insignis usus est,
uel falso diplomate, id est interdito
certi loci, itinere breuiori uia conmeau-
rit, & talis est pro admissi qualitate gra-
uissimē puniendus. ff. c. l. eos q. §. ultimo.
Et idem est in non ordinato qui gerit of-
ficiū ordinati, extra de clericis non or-
dinatis, & ministris c. 1. & 2. Idem est in
eo, qui sub pretexto clerici cum hoc mu-
nus nō impleat ab his se muneribus sub-
trahere conatur. C. de sacr. san. eccl. l. qui
sub pretexto. extra de uita, & honest. cle-
ric. c. finali.

Item in eo, qui cum non sit clericus, tā-
quam clericus niritur beneficium eccle-
siasticum obtinere, extra de transacioni-
bus. c. ex litteris, extra de rescriptis. c. cū à
Deo. Spiritualiter autem hæc quadruplex
falsitas referri potest ad quatuor genera
peccatorum, quia falsitas scripturæ per-
tinet ad hæreticos, qui sacras scripturas,
(quæ sunt uelut instrumenta, uel testa-
menta Dei. Vnde & uetus, & no-
uum continent testamentum) falsis glo-
sis, & expositionibus deprauant, &
corrumpunt. Falsitas autem dicti ge-
neraliter pertinet ad mendaces, quorum
sunt uaria genera: inter quæ præci-
puum, & pessimum est mendacium
in doctrina spirituali contra fidem, &
bonos mores. Sed falsitas facti re-
fertur ad hypocritas, qui falsant mo-
netam, id est bona opera quibus cales-
te regnum merari possumus. Falsitas
autem usus refertur ad demones, qui
semper contra nos falsitatem, & dece-
ptionibus utuntur, & præcipue quādo trās-
figurant se in Angelos lucis, prædentes
se esse, quod non sunt. Vnde oēs hæc falsi-
tates

tates vitandæ sunt subtiliter, & cauendæ
Mat. 7. Mat. Attendite a falsis prophetis, &c.

*Ille mali factor esse dicitur, qui ab ijs quibus in
seruit, non propulsat iniuriam, idque quomo-
do perueniat lege & exemplo declaratur.*
Cap. XXXIII.

F Autor mali præsumitur qui ipsum p
hibere, & impedire potest, & non fa-
cit. Cuius exemplum apparet in clerico-
rum defensione, quia incidit in canone
latæ sententiæ ipso iure. & maiori ex-
communicatione ligatur qui potest defen-
dere clericum a violenta manuum inie-
ctione, & non defendit, extra de senten-
excommu. c. quantæ præsumptionis. Hoc
enim nō solum restringitur ad illos qui
tantum ratione potestatis & officij, hoc
prohibere possunt. 2. 3. q. 4. forte, & c. duo
ista nomina: Sed etiam intelligitur de il-
lo qui, & si non ratione potestatis, vel of-
ficij hoc prohibere potest, potest tamen
aliter, puta, quia scit hoc fieri debere per
illū. Cui si diceret, Cauens ne illud facias
statim alius abstineret, vt patet satis aper-
te in c. decretali, quando dixit, ne autem
solos violentia huius actores, idest q hoc
faciunt, vel præcipiūt hoc fieri, vel in hoc
expresse consentiunt aliquorum præsum-
ptio extimet puniendos, tacientes, & con-
sentientes pari poena puniendos catho-
lica condemnat auctoritas. eos delinquē-
tibus fauere interpretari, qui, subaudi q-
uis expresse non consenserint, tamē hoc
fieri debere sciētes, cum possent, subau-
di uero verbo, tamen hoc prohibere ma-
nifesto facinori desinunt obuiare. 23. di.
§. i. & c. sequenti, & c. error, & 86 dist. fa-
ciatis. ff. ad se con. cilla l. 2. §. potuisse, &
§. sequenti, & §. penul. Et hoc hodie com-
probat in auth. dist. 2. immo, extra, de
sentē excommuni. dist. c. innuitur.

Quod habendum est tantum
verbo, sed facto, & plus
quia hoc laici habet
non tantū in cle-
rico, sed et in
vicino, & p
ximo.

*Fidei significata decem apponuntur, per qua a-
puluitur homo qui, quæ fidelis iure optimo
nominatur. Cap. XLV.*

Fidelis dicitur esse homo multiplici-
ter prout fides secundum iustitias mul-
tis modis accipitur. Nam primo ponitur
p sacramento baptismi 43. di. c. de iudai
extra de baptismo. c. debita. Et secundum
hoc dicitur fidelis quilibet ritē baptiza-
tus.

Secundo pro castitate thori. 27. quæ-
stione. 2. c. coniuges. secundum hoc dī fi-
delis, qui thori fidem seruat.

Tertio pro conuentionali securitate
quæ etiam hosti seruanda est 23. quæsti.
1. c. hosti quam graue est fidē fallere. ff. de
const. pec. l. 1. Ref. 1. sic dicitur fidelis qui
pacta fideliter seruat.

Quarto pro conscientia, extra, de rest.
spoliato. c. literas. & de præseri. c. quoniam
o. que 23. quæstio. 1. §. 1. de peniten. di-
stin. 3. c. illud ultra mediam, ad fin. distin.
& sic fidelis dici potest, qui conscien-
tiam habet non fictam, sed ve-
ram.

Quinto pro credulitate secundum
quam credimus id, quod non videmus.
Gregorius. fides non habet meritum,
cui humana ratio præbet experimen-
tum. & sic fidelis dicitur, qui catholi-
cē credit.

Sexto pro legalitate, vel confidentia.
Institu. de rerum diu. §. vendere, & sic di-
citur fidelis qui est legis.

Septimo pro aqualitate, & exuberan-
tia actionum Institu. de act. §. actionum,
& extra de exceptio. c. eū venerabilis. &
sic dicitur fidelis, qui operatur quantum
potest.

Octauo pro fidelitate, & legalitate do-
lo contraria, idest de presenti bona fi-
des, & sic dicitur fidelis in commissio.
idest non fraudulatus, vel dolosus.

Nono pro probabili ignorantia. ff. de
acquirē. rerum do. l. qui bona fide, & l. bo-
na fidei. vel probabili credulitate. ff. de
verborum signi. bona fidei emptor.

Decimo pro simplicitate bona, seu in-
nocentia unde dicitur communiter bo-
na fidei homo est, quasi dicatur, non est
duplex, non est malitiosus, sed innocens
qui omni verbo credit. 22. quæst. 4. c. in-
nocens.

Exm.

Liber Octauus

Quempiam verè Dei filium adoptiuum esse, verbo confessionis, affectu dilectionis legitimæque conuersationis, cui talis similis exemplum in eide ostenditur. Cap. XXVI.

Filius Dei ostenditur aliquis esse tripliter, sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primo verbo, scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filium fore quamuis de illegitimo thoro sic credit esse extra, de elec. c. innotuit, habetur enim ei fides contra se si de interrog. ac. l. de ara. §. 1. Hoc etiam modo probatur quis esse filius Dei. Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & diuini laudis. Quicunque ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non celant, & Deum sepius laudant, hi quasi ex confessione sua filij Dei esse probantur. Iohā. Omnis spiritus qui confitetur, Christum Iesum in carne venisse: ex Deo est. hoc quantum ad fidem humanitatis Christi, sed de confessione diuinitatis subditur in eodem: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.

1. Ioh. 4.

Secundo probatur ex affectu extra, de præs. c. affe. te. c. 2. q. 6. c. ad Romanā ecclesiam. C. de inoffic. testamen. l. si mater. Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundum Augusti. Et intelligitur de affectu dilectionis non tantum Dei, sed etiam proximi. Iohā. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum.

1. Ioh. 3.

Tertio probatur ex cohabitatione. Nā dato, quod aliquis neget se filium sacerdotis: si tamen constet, quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsimitur, extra, q. si. sint. le. c. Causam quæ Ecce contra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habebat legitimum cum quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimam. Quamuis enim mater eius de facili sciri possit. ff. de insti. no. l. quia semper. Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideo dicit lex, quod hæc conlito est impossibile, scilicet si probaueris te esse filium talis. ff. de conditio. & demon. l. Lucius. Pare. na ergo filiatio illegiti-

ma de facili non probatur, licet certa indicia admittantur, si per testes legitimos comprobetur. In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, ut in turpis, & similibus, indicia probabilia, & præsumptiones violentæ sufficiunt. C. de rei vñd. l. iudicia. C. de quaestionib. l. milites. ff. de re. mili. l. non omnes. §. a barbaris. Consimiliter etiam quodam indicio ostenditur, an homo sit filius Dei, an nō. Nam velut mater parturiens, penitentem in se se gratiæ poenitentia est, quæ tunc moratur cum legitimo viro, cum sit propter Christum. Et hæc est in verè poenitentibus: sed tunc quasi cum alio viro moratur, & adulteratur, quando si ista intentio ne operatur. Et talis est poenitentia hypocritarum. Vnde colligitur, quod verè poenitentes sunt legitimi filij Dei: sed hypocritæ, & falsi poenitentes sunt filij spurij, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud. Vos ex patre diabolo estis, &c.

Sicuti lex civilis quatuor fraudatur modis, idque, quod ex facto sequitur, euacuat: sic quoque Hypocritam meritum ex bono consequens opere, penitus amittere terminatur.

Cap. XXVII.

Fraudulentus, & hypocrita perdit meritum boni operis, quod facit. Cuius exemplum est: quia si quid fiat in fraudē legis, non valet quod sequitur ex eo, vel vel ob id. ut C. de legi. l. nō dubium. Verbi gratia potest hoc ostendi quatuor exemplis, secundum quod quatuor modis fit fraus legi.

Primo de contractu ad contractum, ut cum coniunx qui donare non potest, ut extra, de donationibus inter virū, & vxorem, c. ultimo. Vēdidit precium non exsturus ideoque non valet contractus: ut ff. de dona. inter virum, & vxor. l. si sponsus. §. circa.

Secundo de persona ad personam, ut si coniunx interponat aliam personam, cui donet, ut coniugi suo detur. ff. de donati. inter. virum, & vxorem. l. 3. §. si tantum.

Tertio de re ad rem, ut cum filiofamilias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre infcio, & ratum non habente. ut C. ad Macedon. l. 1. & vbi traditur species certo precio, ut ipsam vendat, & precium recipiat, ut ff. ad

ad Macedonia. Item si filius. §. mutui.

Quarta de contractu ad eundem contractum, sed altero modo: ut cum trado tibi mutuum, vis dare mulierem pro fideiussore ego scies eā tutam velleiano, volo, quod ipsa cōstituat se principalem & tu fideiubeas pro ipsa, ut ff. ad velleia nū. l. quamvis. §. sicut essem. Sicut ergo fraus legis euat, id quod sequitur ex facto, ita fraus, & fictio hypocrisis euacuat meritum consequens ex opere bono. Vnde de Matt. dicitur de hypocritis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Idem dicitur receperunt, quia nullam receperunt mercedem in futuro, sed potius supplicium.

Consuetudo (que pro altera lege nonnunquam ponitur) quid sit, quatuor, ostendere bona, per qua etiam quantum confessio salutis humane expediat, demonstratur. Cap. XXV III.

Frequentatio cōfessionis quatuor bona facit animæ. Et hoc patet per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur cum deficiat lex, dicitur j. c. consuetudo di. s. c. frustra. Et dicitur moribus institutum, id est assiduus, vel frequentibus actibus hominū, secundum iuritas. Et ideo actus cōfessionis assiduitas, & frequentatio has virtutes habet respectu mentis, quas dicitur consuetudo habere respectu legis primo. Nā consuetudo habet virtutem legem imitandi.

Imitatur enim legem, id est supplet ubi lex, deficit. extra de consuetudine c. cū olim. extra de sepulchris. c. de vxor. in fi. & c. certificari. In fi. de iure naturali. §. ex nō scripto. Sicut autem consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio cōfessionis supplet defectum contritionis. Nam cum in peccato duo sunt, scilicet culpa qua offenditur Deus, & pena quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpam, & pena æterna in temporalem mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad penam temporalem. Vnde si decederet sine confessione non contempta tamen, sed præuenta, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit Aug.) est maxima pena. Quando ergo contriteris, sacerdos absoluit te ab hac pena vi clauum, cui subieceris in

confessione. Et quando semel confiteretur aliquis, dimittitur aliquid de pena huiusmodi. Similiter quando iterum confiteretur, & posset totiens contriteri, quod tota dimitteret, & ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundo habet consuetudo virtutem dubium ius interpretandi. extra de consue. c. cum dilectus. §. j. ad fi. ff. de consue. l. si de interpretatione. Similiter, dum homo frequenter discreto sacerdoti confiteretur, frequenter de suis actibus & dubijs casibus, per eius sapientiam & consilium declaratur. & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubijs recipit.

Tertio habet virtutem eius tollendi, & abrogandi. Nam consuetudo si sit rationalis, tollit ius in loco in quo viget. ff. de leg. & fi. con. l. de quibus. Similiter confessionis frequentatio ius diaboli ab homine tollit. Habet. n. ius diabolus in homine (ex eius inductu peccante) sicut homo in suo pecore. Et totiens hoc ius renouatur, quotiens peccatum perpetratur: sed hoc ius diaboli per confessionem abrogatur. & diaboli chryographū, id est peccatum cassatur. Vnde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quarto habet virtutem presumptionem inducendi. Est enim aliqua consuetudo specialissima, secundum quam in dubijs iudicatur, & hæc presumptionem inducit, cui præstatur fides, nisi forte contra probeatur. Hæc est consuetudo patrifamilias. ff. de pigno. act. l. vniuersorum. ff. l. de vsuris. l. qui se milles. ff. de legib. l. si seruus plerumque. §. si vis extra, de præsump. c. ex studijs, & c. mādāta. & c. cum in iuuentute. Similiter, quāto frequentius per confessionem conscientia purgatur, tātō maior præsumptio, id est de peccatorum confessionum venia generatur, Psalmus.

*Dixi. Confitebor
aduersum me iniustitiam
meam Domino: & tu
remissi impii
rem peccati
mei.*

Ps. jr.

Dei

Liber Octauus

Dei gratiam semper per peccatum ab anima remoueri, nec in ea sine propria voluntate operari affirmatur. Cap. XXXIX.

Gratia tollitur, siue perditur per vñ actum peccati mortalis. Cuius exemplum est, quia quandoque derogatur priuilegio, vel statuto per vñ actum contrarium. vt si Papa statuat in aliqua ecclesia certum numerum canonicorum, & si per iam inducto, vel statuto ab alijs, & ipsum Papam contrario, litera concedantur, huiusmodi priuilegio derogatur per vñ actum contrarium, vt extra de const. c. cum accessissent, & extra de p-bendis. c. pro illorum. & extra de his, quæ fiunt a ma. par. ca. c. ex ore. l. q. 3. c. priuilegio. C. de iure do. l. imp. & l. 2. C. de pac. inter empt. & vendico. l. commissis.

Item gratia diuina non operatur in homine siue ipsius voluntate, & dispositione, quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent. nam sacramenta ipsa talia sunt accipi sicutis quali corde, & conscientia suscipiuntur. l. q. 3. c. Ecce cum Dominus declarauit. ideo sunt malis ad iudicium. de consecra. dist. 2. Dicit etiam Hostien. quod qui inuitus recipit sacramentum etiam carere non recipit. c. extra de baptismo. maiores. ideo non cogitur quis precise ordines suscipere.

Hæretici qui sint vocandi, quæque poena sint plendi, determinatur. Cap. XXX.

Hæretici diuinas scripturas deprauantes, & malitiose exponentes, grauem penitentiam merentur. Nam qui leges, vel constitutiones, seu rescripta Principis malitiose interpretantur, efficiuntur inimici, vt C. de legibus, & constitu. l. 2. Multo ergo magis qui malignè interpretantur, & exponunt scripturas diuinas contemnentes leges & statuta Dei, confusione, & damnatione sunt digni. Nam tales inter hæreticos computantur, licet n. stricto modo proprie dicatur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei quam Romana Ecclesia 24. q. 1. c. hæc est fides, & c. quoniam. Tamen largius accepto vocabulo hominis, q. male interpretatur la-

cræ scripturam, id est qui ipsam aliter intelligit quam Spiritus sanctus enlagiter, aliquo inspirata est, licet etiam talis ab ecclesia non recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24. q. 3. c. hæreticis

Iuris ciuili seu canonis ignorantia quibus castibus excusare videatur, aut non videatur, clare aperitur exemplis. Cap. XXXI.

Ignorantia iuris excusat ad tempus. Cuius exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam intra duos menses post diuulgationem, non ligantur, extra de consti. c. cognoscentes, & 2. dist. c. proposuisti in fin. Nā constitutio post duos menses a publicatione incipit aitare, vt in auth. facta noua. con. in ipsa re scilicet. & c. ref. §. j. col. 5. extra ne clerici, vel monachi c. vit. extra, de de sen. excommuni c. nouerit. Elapso hoc tempore nō potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda. 15 dist. quod dicitur. 12. qua sit. 2. c. qui in humanis.

Item, quod ignorantia canonis, aliquando excuset, patet quia si quis episcopus constitutionem ediderit, quod quicumque factum fecerit excommunicatus sit, vel consimilem aliam, extranei qui etiam in terra eius territorium contra hoc faciunt si ignorant sententiam latam, nec statum moram traxerunt, quod si re praesumatur, non ligantur, arg. extra qui matrimonio ac poss. can. extra de adulter. c. si ea. Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, extra de senten. excommuni. c. significant, & ca. i. cum desideres. Nec etiam talis extraneus tenetur scrutari decreta alterius regni. C. de comēcijs l. mercatores. Si vero hoc sciat vel magnam moram ibi contraxerit, iam incipit esse subitus ratione delicti, & sententia lata. Nam & de iusto tenetur ibi respondere ubi commisit, extra, de rapt. c. j. v. q. 3. c. placuit.

Item ratione delicti, & præses aduersus extraneos homines delinquentes impetium habet. Nec enim distinguitur unde sit. ff. de officio præsidis. l. 3.

Item ignorantia excusatio non admittitur ubi potest homini aliquid imputari. Si enim puro percussorem me percussit, & percussit alium, hac ignorantia non excusetur. ff. ad l. Aquil. l. v. §. j. & l. scientiam. § pen.

Hosti

S pen. Vnde in hac aſtione culpa leuiſſi-
ma imputatur. Nam ſi quis cisternam to-
dit, & ipſam apertam dimiſerit, vel ſic nō
cooperuit, quod animal in eam non poſ-
ſit cadere, & bos ibi cecideſciteneretur, ex
tra, de damnis datis, ca. 2.

*Inobediētia grauitas contumaciaque malignitas
ac diuerſitas per plures diuerſorum peccatorū
ſimilitudines oſtenditur.*

Cap. XXXIII.

Inobediētia eſt grauis culpa, & ideo
ſecundum iura contumacia grauitur
punitur. Eſt enim contumacia erga iudi-
cem, vel praelarum commiſſa inobediē-
tia. Vnde multo grauior eſt inobediētia
erga Deum. Sed nota, quod contumax di-
citur aliquis multis modis. Nam vno mo-
do dicitur contumax qui citatus tribus
edictis, vel vno pro omnibus, non venit
ad iudicium. ff. de re iudic. l. contumacia.
Et hoc modo peccator citatus a Deo tri-
pliciſſime, ſcilicet per eius flagella, per eius
verba, per eius beneficia, ſi non venit ad
iudicium, eſt contumax.

Secundo modo dicitur cōtumax, quia
non valet, puta qui impedit, vel procurat
quod citatio ad ipſum non perueniat, &
talis pro citato debet haberi. ff. de regul.
iuris. l. ad ea. §. ſemper. ff. de condi. & de-
monſtra. l. iure ciuili & l. quibus diebus.
Et huic aſſimilantur peccatores qui prae-
dicatores, & praeſeruationes fugiunt. Sunt
enim praeſeruationes quaſi quidam Dei nū-
cij, & praeſeruationes. Et eorum verba ſunt ue-
lut iudicis edicta. Vnde de talibus pecca-
toribus dicitur Iob. Dixerūt Deo, Recede
a nobis: ſcientiam viarum tuarum nolu-
mus.

Iob. 21.

Item contumax eſt ſi venit ad praſen-
tiam iudicis, ſic quod index ipſum cogno-
ſcat, ſed potius lautar retro columnas,
aut ſtationes. ff. quibus ex cauſis in poſ.
l. ſulennius. §. quid ſit latitare, & §. idem
ſciendum. Huic aſſimilatur qui venit ad
penitentiam, tunc conſeſſionis iudicium,
ſed non ſic cōſiteretur, quod ſacerdos eius
conſcientiam cognoſcere poſſit, aut quia
occultat, aut quia palliat, vel excuſat, uel
huiusmodi. Vnde etiam dicitur cōtumax
qui iudici obſcure reſponder, & ſic qui
conſiteretur per verba obſcura, & inuo-
luta.

Tertiō dicitur contumax, qui recedit ſi-
ne licentia. In authen. de liugio. §. om-
nium vero. Talis eſt qui recidit in pec-
catum, vel qui penitentiam ſibi impo-
ſitam non peruenit, ſed abique diſpenſa-
tione, vel licentia ſacerdotis eam
dimittit.

Quartō dicitur contumax, qui ad pra-
ceptum iudicis non reſtituit. in quo caſu
res manu militari ei auferri iubetur. ff. de
rei vendicatione. l. qui reſtituit, & ne mis-
ſi. ei. qui in poſ. l. ſi quis miſſus. Et his aſſi-
milantur qui ad dictum ſacerdotis alie-
na non reſtituunt, poſtquā conſeſſi ſunt.
Vnde Deus quandoque per alias vias
auferit eis, ex quo nolunt reſtituere. pro
huiusmodi autem criminibus dicit canō
contumaces excommunicari debere. 11.
quaſt. 3. c. centum Omnis autem contu-
macia graue crimen poteſt dici. Eſt eni-
m quaſi peccatū idololatiae repugna-
re velle, & quaſi ſeculus idololatiae nolle
acquieſcere. 8. q. 1. c. ſciendum.

*A Deo hominibus inſpirata quanta exiſtunt au-
thoritatis, legis canonica veteriſque
teſtamenti exemplis enu-
ciatur. Cap.
XXXIII.*

Inſpirata hominibus a Deo excipiun-
tur a communi lege. Cuius ſignum
& exemplum eſt in iure canonico, quia
electio per inſpirationem non eſt in for-
ma iuris ſed exceptio a ſormis, vt extra de
electionibus. c. propter diuerſas. Et ſimili-
ter ſecundum legem diuinam ea quae in-
ſpirantur a Deo, excipiuntur a lege com-
muni, ſicut patet in Patriarchis, qui acce-
perunt plures vxores, vt Iacob, qui ha-
buit Liam, & Rachel: & ſimiliter Dauid
quod tamen ex lege communi non lice-
bat. lex enim de vnica vxore non eſt hu-
manitus, ſed diuinitus inſtituta, nec un-
quam verbo, aut litteris tradita, ſed cor-
di impreſſa, ſicut & alia quae ad legem na-
turae qualiterque pertinent: & ideo in
hac a ſolo Deo diſpenſatio fieri potuit.
Nam illi ex eius auctoritate lex ef-
ficaciam habet, reſeruantur, vt li-
centiam praebeat legem praeſermit-
tendi in illis caſibus ad quos legis ef-
ficacia non ſe extendere debet.
Et talis licentia diſpenſatio dicitur.

Et

Liber Octauus

Et in hoc, quod scilicet aliquis haberet si
mul plures uxores, a solo Deo dispensatio
sibi fieri potuit per inspirationem inter
nam, quæ quidem principaliter sanctis
patribus facta est. & per eorum exempla
ad alios derivata eo tempore quo opor
tebat. Prædictum vero præceptum, scilicet
de unitate uxoris prætermittitur, ut ma
ior esset multiplicatio prolis ad cultum
Dei educandæ.

Quod modum iniuria committatur, quibusq; vñs
nonnullis Christum iniuria afficiant præci-
pue de iudeis quantum cum iniuriis
fuerint modis, & quomodo
inexcusabiles existant a-
parte offendatur. Ca
ps. XXXIII.

Instantur aliqui Christo tripliciter
Causa similitudo apparet in ipsis iniu-
rijs hominum. Instantur enim vnus ho-
mo alicui tripliciter vno modo rei, hoc fit
quotienscunque manus inferitur.

Secundo vel his, vt quando concilium
fit. Et dicitur concilium a conuocatione
vel conuentione, id est collectione vocū.
Cum enim in vnum plures voces con-
feruntur, specialiter concilium dicitur qua-
tiū concilium. Et sic nedom praesenti, sed
etiam absentī. Nam si quis ad domum
tuam, vel tabernam venit concilium fa-
cit, etiam te absente, si vociferatur, vel a-
liis ad vociferandum inducit contra ce-
tam personam. nam vitā nulla est exco-
mūnī si de iniuria l. i. § iniuriam, & l. Item
apud Labeonem §. concilium & §. fecisse
& §. ubi

¶ Tercio fit iniuria in literis, vt cum quis librum, vel hiftoriam, vel chartam ad infamiam alicuius pertinentem fcriptis, vel expofitis, vel edidit, vel dolo malo fecit quod quid eorum heret, puta dimifit fcripturam cadere in plateam. ar. ff. de verb. fig. l. late. Nec diftinguitur verum nomine fuo, vel alterius hoc edidit expreffo nomine proprio illius quem infamare intendit, vel non expreffo. Eodem modo tenetur qui huiusmodi fcripturam vendere curauit, vel emere. Eodem modo tenetur etiam hinc fcriptura fi in notam, vel fignum aliquod horum, prodidit, puta velle lugubri, vel fqualida vitur in infamiam alicuius, vel barbam dimittur, vel capillum fubmittit. ff. de inur. l. item apud Labeonem. §. ait prator. ne infama

di ausa, & sequenti. c. quia. in
m. lig. i. iustus. Et nota, quod in mo-
fo lib. II. agi potest a iustis in se-
cundum l. scilicet ad penam excommunicationem con-
tra illam qui fecit, quia contra illum qui
inuenit, nisi ipsa corrumperetur, vel com-
buerit, vel inuentum nulli reuelauerit.
C. de famoso libello. l. in quantum. quasit.
i. c. si quis famosum libellum. Et potest in
hoc causa quilibet de populo accusare, &
& accusari non constituitur praecium pro
modo subitantis accusatoris persona, uel
si erat seruus, produciatur in libertatem.
Quid enim si publica utilitas ex hoc emer-
gat. l. eo. l. §. n. & l. in iustis consilium
& C. de famo. libello. l. vltima. potest etiam ci-
uili agi actione iniuriarum quae non
publici iudicij, sed priuati continer quae-
relam. C. eo. l. iniuriarum. l. eo. l. consiliu.
§. vltimo. Vnde & de omni iniuria etiam
li descendat ex lege. C. inel. c. iuliter agi
potest, ut ibi, & de omni alia quacunque
actione. l. eo. l. prior edixit. §. post se. ho-
lum secundum canon. qui famosum libel-
lum conuenit flagellatum, & excommuni-
catur. v. quasit. i. c. qui in alterius, & c. is,
qui. Sed & si certum est quod confecerit
potest accusari, & deponi, tam sit graue
crimen, & accusatione ac damnatione di-
gnissimum 2; dist. c. nonne autem.

Primo ergo modo, se heet re iniuncti
sunt Christo Iudei, qui manus iniecerunt
in eum, & ligauerunt, & hi, qui eum ver-
berauerunt, & crucifixerunt. Sed secūdo
modo iniuncti sunt ei maledicti, & blasphe-
mi, qui linguas suas contra ipsum relaxa-
re praesumunt.

Terſio autem modo hæretici qui falſa de ipſo Chriſto ſcripſerunt, & contumeliola, vt Manicheus, & Arriuſ, & alij conſimiles. Notandum autem, quod Iudei in iurantes Chriſto, quãdam falſas excuſationes prætereſſe conati ſunt, ut non iniurioſe, ſed iuſte eum perdere crederentur. Nam ſecundum iura, iniuria alicui facta excuſari poſſet ex tribus.

Primò ex culpa, siue delicto, puta ex eo, quod ille cui conuiciatum est, uere de-
liquerat. Nam peccata nentium non
esse, & expedit, & oportet, ut de iniur. I. cū
qui nocetem, & C. eo. I. siquidem animā
tuam, ubi non se perseueret. Alias tene-
tur nunciator. C. & si non es nunciator.
Hanc ergo occulationem ludæi contra
Christum pretendere uoluerunt, quando
dixerunt Pilato: Si non esset hic malefa-
ctor

101. 18. Hoc non tibi tradidimus eum, sed venisse mentiebantur, quia ipse peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Secundo excusatur iniuria ex causa, puta, si fecerit iniuriam causa veneranda reipublica, ut si magistratus scutum alicuius perforavit, quia in bello se male habuit, ff. de i. qui reipublica. Ideoque excusatur sacerdos a canone ratione turbationis divini officii extra, de senten. excom. c. veniens. Hanc excusationem prætendunt Iudaei cum dixerunt, Hunc invenimus subvertentem gentem nostram. Sed in hoc etiam mentiebantur, quia ipse gentem suam, idest Iudaeos non subvertere, sed salutare conatus fuerat, secundum illud: Ipse enim saleum faciet populum suum a peccatis eorum.

1. Pe. 2. Tercio excusatur iniuria a praeminentia, quia ratione dignitatis praesumitur per aliquo, quod non animo iniuriandi quid agat, ut si minister reipublicae iubet aliquem duci, quia decreto praetoris non obtemperat, quia ius executio non habet iniuriam, & non tenetur. Et quia iussu potestatis a magistratu sunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. Et inde est, quod nec magister incidit in canonem si causa correctionis scholarem in minoribus ordinibus constitutum percusserit extra, de senten. excom. c. cum voluntate.

Luc. 23 Si qui vero. Hanc excusationem Iudaei primo Christum tanquam blasphemum per principem sacerdotum, & concilium reum mortis adiudicari fecerunt. Et postea per praesidem Palatum tanquam contradicentem Caesari, & tributa dari prohibentem a Palato crucifigi eum petierunt. Sed tamen etiam in his mentium sunt, quia nec blasphemus, sed dei cultor verus, nec tributum Caesari negavit suavit. Immo dixit, Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari, &c.

Matt. 1. Item iniuriantur aliqui ecclesiae. Nam secundum iura, omnis iniuria tripliciter infertur. Aut enim inferitur in corpus, aut in dignitatem, aut in famam, inferitur in corpus cum quis pulsatur, vel verberatur, vel cum vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus, agitur iniuriarum ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore, cardere: verberare autem cum dolore, sed & dicitur verberasse abusive, qui pugnis egreditur. ff. de iniuriis. Item apud Labeonem §. verberasse. Domus autem mea accipienda est, non solum, si propria sit, sed & si conducta fuerit, vel

gratis concessa, sed tamen ad meritoria, vel stabula non pertinet, ut omnia haec probantur. ff. de i. §. in omni, & l. lex Cornel. de iniur. Res. l. §. 1. 2. & 3. Forte etiam in his casibus agitur iniur. de iure praetorio cum filio famuli. Pulsato debetur praetoria actio iniuriarum filio vero debetur ex l. Cornel §. illud. Et hoc modo iniuriantur ecclesiae illi, qui in personas ecclesiasticas manus violentas temere iniiciunt, eos capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes vi. Ad dignitatem vero minuendam sit iniuria, cum Comes, qui comitatur, & sequitur, siue liber sit, siue servus, siue mulier, vel masculus, vel etiam pedagogus, non tamen tenetur, qui coepit adducere, sed quod adduxit, ut Comes non esset cum ea. Sed nihil interest utrum vi hoc fecerit, vel persuadendo, ut eam relinqueret. ff. de iniur. l. §. omniumque. & l. item apud Labeonem §. comitem. & §. adduxisse. Hoc modo iniuriantur ecclesiae retores mali, qui ecclesias sibi committas sine gubernatore, & officiatore reliquit. Vel mali pastores, qui plebes sibi committas tempore prosperitatis committunt, sed tempore adversitatis & persecutionis eos fugiant, & dimittunt. Ad famam autem alienius sit iniuria. cum alienius pudicitia attentatur, ut fornicina ancillari, vel meretricia veste induta sit, hoc sit per per appellationem, vel affectationem. Et appellare dicitur blanda ex actione pudicitiam alicuius attentare, cum scilicet agitur, ut ex pudica impudica fiat, sed qui verbis turpibus vitatur, non tenetur pudicitiam, & iniuriarum tenetur. Affectari vero est cum quis tacitus frequenter sequitur contra bonos mores. Assidua enim frequentatio nonnullam infamiam praebet. ff. de i. §. omniumque. & l. apud Labeonem §. tenetur. & §. si quis, & §. inter adversus & §. qui turpibus, & praecedenti & l. sed est quaestio §. si. Hoc modo iniuriantur ecclesiae haeretici. Qui blandis seditionibusque verbis pudicitiam sinceritatem fidei has morum in ecclesiasticis personis corrumpere moluntur, vel illi, qui blandis colloquiis, seu provocandis nutibus, vel continuis, & pettiteris exemplis ad impudiciam trahunt. Apostolus. Cor. 1. Cor. 13

1. Cor.
13

quia prava.

Liber Octauus

*Illicitum opus (licet intentio bona existat) casti-
tatis vsusq; exemplo a pœna hand fore libe-
rari consuetur. Cap. XXXV.*

Intentio bona non liberat a pœna, si opus sit illicitum, & illicitum. Cuius exemplum apparet secundum iura in eo qui vt sit castus, & volens placere Deo, abscedit sibi membra impudica. Nam talis irregularis efficitur, ss. dist. cap. si quis abscederit. Non enim ferro, sed animo castitas quari debet. ss. q. 5. c. tunc sanabitur. Ergo de rigore iuris is, qui etiam, (vt sit castus) hoc facit fieri, deponendus est licet credat placere Deo. Nam (vt ait verus.) Displicet imprudens vnde placere putat. Et secundum hoc intellige. ss. dist. c. si euangelica. & c. si quis a medicis. & c. si quis per partem. & c. si quis per agitudinem. Nec obstat, extra de corpore vitia- tis. c. significauit, quia ibi gratia fit. Hiero. Illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas.

Item intentio, & spes plus recipiendi, etiam sine pœtione, quasi vsurarium facit: nam etiam sine pœto, si hac intentio ne principaliter ductus, vt aliquid mihi dares, ubi mutuares pecuniam alias nō mutuaturus, licet in foro iudiciali non possit cōseri vsurarius, vt extra, de vsu. c. in ciuitate. tamen in foro pœnitentia- li induendus sum, vt pecuniam sic recep- tam restituam. Luc. Date muruum, nihil inde sperantes. extra de vsu. c. consuluit. 14. questio. 3. c. si festinaueris. Si tamen alias essem muruaturus, sed secundario spero, quod mihi subuenias, vel me remu- neres in nullo, vel in modico pecco secu- dum Host. argu. 61. dist. c. quid proderit. 59. dist. c. si officia. 77. dist. c. in singulis. j. q. 2. c. quampiam. extra de testa. c. cum in officijs. ff. de pœtio. h. hereditate. l. sed & si. §. consuluit, extra de simonia. c. tua Si autem nullo pœto ab initio interuenien- te, neque exactione ex post facto hoc ita, debitor aliquid gratis offerret, recipi pos- set sine aliquo peccato; dummodo inten- tio non fuisset ab initio. Nullam. n.

maculam oblatio suscipienti in-
gerit, qua non ambien-
pœtione processit.

1. quest. 2. c. si-
cut Episcopus
pœm.

*Quid apud iuristas sit iudicium, ac quemadmo-
dum Dei iudicium extremum sit agendum;
per partes similitudines plurimas humani iu-
dicij clare definitur. Cap. XXXVI.*

Iudicium Christi, quod fiet in fine mū-
di, erit in aliquo simile iudiciali foro
hominum. Nam iudicium, (vt describunt
iurista) est actus legitimus trium persona-
rum, scilicet iudicis, actoris, & rei, qui redditur
in inuitum, vt differat ab arbitrio secun-
dum Azonem &c. Ad hoc extra, de verb. Azon.
fig. c. forus, & ff. de ver. ob. l. inter stipu-
lā. §. 1. Sed etiam si factum negetur, quarta
persona scilicet testis inducitur. 4. q. 4. c. 1. No-
mine testium accipias instrumenta, &
etiam argumenta, vt in prædicta decreta-
li. c. forus. §. causa, secundum gl. Similiter
in illo iudicio Christi finali erit iudex
Christus, actor diabolus, rei peccatores,
testes Angeli, instrumenta conscientia,
vel scriptura diuina, argumenta peccata
patientia, vel ipse creatura contra pecca-
tes cōmota. Isa. Iudicium gentibus pro-
fert. Et nota, quod illud iudicium hoc ordi-
ne, similitudinarie loquendo, fiet. Quia
primo præcedet citatio, scilicet monitoria, præ-
ceptoria, & peremptoria. Thes. Ipse domi-
nus in iussu. Ecce citatio præceptoria, de
qua etiam in psal. Exurge domine in præ-
cepto, quod mandasti, & synagoga popu-
lorum circumdabit te, & propter hanc in
altum regredere. Dominus iudicat popu-
los. Sequitur, In voce Archangeli, Ecce el-
tatio monitoria, de qua Joel. Confurgat, Joel.
& ascendant omnes gentes in vallem Io-
saphat, quia ibi sedebo, vt iudicem om-
nes gentes. Et subditur: In tuba Dei de-
scendet de cœlo, & mortui, qui in Chri-
sto sunt, resurgent primi. Ecce citatio pe-
remptoria. Apoc. Angelus quem vidi stā
tem supra mare, & super terram leuauit
animam suam ad cœlum, & iurauit per
viventem in secula seculorum: quia tem-
pus amplius non erit. Sed in diebus vo-
cis septimi Angeli, cum cœperit tuba ca-
nere, consummabitur mysterium Dei.

Secundo sequitur examinatio. Exami-
nabit enim citatos primò de bonis eis,
cōmissis, scilicet de corpore, de quo ma-
lam rationem reddent luxuriosi, qui in
luxurijs illud nutrierunt. Et de anima de
qua malam rationem reddent superbi:
qui ipsam omnibus bonis per superbiam
quacuauerunt. Et de rebus temporalibus
de

de quibus male responderunt a iari: qui pauperibus ex eis nihil dare voluerunt. Et etiam de tempore, de quo male respōdebunt oculos, qui ipsum tempus negligenter expendierunt.

Item examinabit de bonis omnis siue non faciendo siue non multiplicando, siue non continuando.

Item examinabit de malis commissis. Index enim terrenus rationem non requirit de minimis, nec de alienis, neque de occultis, sed iudex æternus tanta est scrutatoris, quod requirit rationem de minimis: pura de verbis ociosis, & de alienis, puta de prelatiis, de subditis, & de occultis, & de cordis secretis.

Item examinabit de malis commissis, siue de peccatis, puta originali mortali, & veniali, siue etiam de suppliciis. Vnde examinabit, & de absolutione culpæ, & de remissione penarum.

Rom. 2. Tertio sequetur conuictio, quia scilicet examinatos conuincet per authentica instrumenta, scilicet per sancta Evangelia. Rom. In die cum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum. Et bene dicit occulta hominum: quia quoddam est opus Dei tantum, ut opus creationis: quoddam vero Dei, & hominis, sicut opus iustificationis. In quo per contentum liberi arbitrii adiutores Dei sumus: & quoddam est solius hominis, scilicet opus transgressionis, scilicet peccatum, & hoc solum erit opus, quod iudicabitur, & condemnabitur. Quanto sequitur sententia prelatio, quia contra cōuictos sententiam diffinitiuam proferet ei: scilicet maledicti in ignem æternum, &c. Et nota, quod ista sententia nullo auxilio iuris potest subleuari, scilicet neque per appellationem, neque per supplicationem, neque per querelam falsi, neque per integram restitutionem. Appellatio enim ibi locum non habebit, quia etiam cuiuslibet notorium est, si per confessionem propriam: quia cuiuslibet conscientia contribuitur suum scelus.

Item per euidentiā scilicet quia omnia facta hominis, (ut dicit Hieronymus) quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur.

Item erunt notoria per præsumptionē violentiam, scilicet eo ipso, quod stabunt a sinistris. Ex hoc enim præsumetur, quod sint damnandi sicut de bonis, qui stabunt a dextris præsumetur, quod sint saluandi.

Non etiam habebit ibi locum supplicatio, in humanis enim iudiciis cum sententia sit proferenda a Principe, non licet appellare, sed supplicare. Supplicationes aurem, & preces ibi non valent, etiam si beata Virgo, & Martyres omnes Confessores, & virgines, & omnes sancti Cælestis ecclesiæ intercederent.

Item non habebit ibi locum querela falsi, ut scilicet dicatur, quod illa sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta iudice circumuento: quia ille iudex non potest decipi, nec circumueneri, cum sit veritas, & sapientia Dei. Vnde contra ipsius sapientiam nihil valdebunt loquacitates aduocorum, aut sophismata philosophorum, aut facundie oratorum, aut argutie versutorum. Non enim poterit releuari, vel reuocari per integram restitutionem, ut scilicet de cetero agnoscatur statum restitutionis. Nec impossibile est eos, qui se melius habent, sunt scilicet & prolapsi sunt: scilicet per finalem impenitentiam, seu sententiam iustius reuocari ad penitentiam. **Heb. 6.**

Iudicium temerarium fieri videndum, & iudicium a iudice de peccatis non iudicandum, & tandem quia iudex habet iuramentum, & declaratur. Cap. XXV II.

Iudicium suspiciōsum, & incertum de malo, est vitandum. Quia secundum iura de quolibet præsumitur non est bonum, ubi non constat e contrarium. Vnde quem homo iudicat ignum debet præsumere fore ignem, & de præsumptione cadunt iura de maiestate, & flamen. I. literas seu. 2. de leg. 1. item pater. §. rogo. extra de iudic. c. 1. & quia. ff. de iur. iur. c. 1. l. 1. §. si quis. Nec obstant, quæ habentur de iur. iudic. qui ve. art. imp. J. 1. & C. de probat. l. 1. & sona eius. ff. de magistra. c. 1. l. 1. Quia licet hæc iura probent, quod præsumitur quæ non solacendo, & præsumitur probetur contra, non enim præsumitur nisi euidentis sit. ff. qui falsus. l. 1. §. si vero. §. qui pro rei qualitate. Item aliter est de bonitate, quam de malitia: quia virtutes quibus aliquis bonus est, congruunt homini naturæ, non vitia: quia naturaliter inest, sed quæ vitio aptus natus est ad eas, & cunctum. ff. de iur. iur. l. 1. §. si quis. Infant etiam homini vi-

Liber Octauus

rutes actu, vel habitu post baptismum, in quo confertur gratia, de consecr. di. 4. c. 2. & c. per aquam. Sed congregatio diuitiarum ex accidenti venit, vt in auth. vt omnes obe. in §. 1. coll. 5. Vel refert vtrū appareat, q̄ semel fuerit soluendo, & sic ad huc præsuntur nisi cōtra probetur. Vel quod semel cessit bonus, & sic adhuc præsuntur esse non soluendo, nisi contra probetur argu. C. de probatio. l. siue possidetis.

Item quod dictum est, quod quilibet præsuntur bonus: verum est, quando queritur de persona promouenda: secus autem est quando queritur de persona saluanda: quia persona carnalis, & honores carnales: anima vero spiritalis, & saluatio spiritalis.

Item nota, quod iudicatur aliquando licite maior a minori, quod patet in Papa qui est maximus, & tamen iudicio alterius subdi potest tripliciter. vno modo ppter heresim, sic enim ab alio, & iudicari & accusari potest: alias autem non 40. di. c. si Papa. 9. q. 3. c. aliorum.

Secundo si ipse se subiecit iurisdictioni alterius. 2. q. 7. c. nos si incompereretur. ff. de iurisd. om. iud. l. est re.

Tertio si ipsemet se deponat, vt 21. di. c. nunc autem.

Item nota, quod iudici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est naturæ, scilicet quantum ad ætatē, vt non sit puer. nam impuberes iudicare prohibentur. ff. de iudi. c. cū prætor, §. nō autem omnes. vnde impuberem nō potest delegare quilibet nisi princeps. de cuius delegatione disputare sacrilegi iustar est. Nam dignus præsuntur quem Imperator eligit. C. de crimine sac. l. disputari. 17. q. 4. §. qui autem in auth. vt iudices, sine quoquo supra §. eos autem. ibi, quis enim nō diligit. coll. 2. Alius autem delegare non potest inuitis partibus, nisi talem, qui sit maior viginti annis: sed de cōsensu potest, dum tamen sit maior octodecim annis, sed non cogetur sententiā dicere. ff. de arb. c. cum lege.

Item requiritur perfectio naturæ quantum ad sexum, quia forminx non potest delegari, q̄ regulariter forminx remotæ sunt ab omnibus virilibus actibus. ff. de reg. iur. l. 2. ideo non possunt iudicare. 23. q. 5. c. mulierē. Nec excommunicare. extra, de maio & obe. c. dilec. Nec poenitentias dare, extra de poenitentia. c. noua quadā,

nec ciuilibus actibus fungi. 3. q. 4. §. tria.

Secundo requiritur in iudicio peritia scientiæ. Oportet enim cui committitur iudiciū, q̄ iura non ignoret, extra de cōsangu. c. 1. & q̄ sit prouidus, extra de officio iudi. del. c. cum R. canonicus: sed quoad causas temporales sufficit, q̄ peritiam habeat, vel perfectionem librorum, vel p̄ experientiam. ar. C. de episcopis, & clericis. l. paulatim. C. de iud. l. certu. iur. est. In auth. de iudic. j. R. coll. 6.

Tertio tranquillitas anime, quam tollit ira, & furia. Vnde furiosus non est aptus iudicare, q̄ nō sentit. 3. q. 9. c. iud. 32. q. 7. c. nec furiosus. 17. q. 1. c. Gonfald⁹. extra, de succ. ab intest. c. si. extra, de regulari. c. sicut tenor.

Quarto requiritur integritas famæ, q̄ infames a legitimis actibus prohibentur. extra, de test. c. licet ex quadā, extra de excess. prel. c. inter dilectos. Dicuntur autē infames hæretici, fures sacrilegi, capitalibus criminibus irretiti, sepulchrorum violatores, & qui aduersus patres, s. Episcopos armantur. 3. q̄zst. 4. c. hi qui episcopos, & q. 5. c. omnes. & c. constituimus. Similiter incestuosi, homicidæ, periuiri, raptores, malefici, venefici, adulteri, & pro suis sceleribus anathematizati: & demū omnes quos ecclesiastica, vel seculi leges infames pronunciant. probantur hæc. 3. q. 1. c. infames.

Quinto requiritur libertas fortunæ siue conditionis, s. vt non sit seruus. quia seruus non potest esse iudex, quia nec arbitri, quod est minus. ff. de arbitris. l. pe dius. §. si.

Iuramentum quibus casibus sic, & quibus nō violari absque peccato possit, huius peccati grauitas innuitur. Cap. XXXVIII.

Iuramentum nō violat, qui illud in melius commutat vnde Potestas, qui iurauit regimen ciuitatis tenere per annū, & magister, qui iurauit regimen scholariū tenere per annum, & capellanus clericus vel seruus, qui ecclesiæ, vel domino iurauit seruire per annum, & alij consimiliter aliquid iurantes, possunt sine violentia iuramenti religionem intrare, cum illud in melius commutent secundū Goff. extra de iureiur. c. peruenir. Hosti. autem licet putet, quod talis posset se obligare: ramen consuluit, q̄ prius seruet, & adimpleat, quod iurauit antequam intret.

Quia

Goff.

Quia (vt dicit) hoc tutius est ei, quam si ad religionem intraret iuramenti religio ne contempta, nisi ab illo cū iuramentū pręstetur, posset licentiam obtinere. extra, de iureiur. c. debitor. Et expressum est istud consilium. extra, de spon. c. cōmissum. 22. q. 4. §. ultimo Et soluit Hostiē. il lud, quod allegat Goffredus de iureiur. c. peruenit. dicens illud etiam intelligendum, quando promissio facta est Deo tantum, & nō quando homini iuratum est. In quo casu Deus in testem induci videtur extra de iureiur. c. si Christus.

Quinimo quasi fideri iuratur inducitur Deus Ideoq; falsi dicens testis tribus personis est obnoxius, extra de crimine falsi. c. 1. Quando ego homo deierat Deus cōtemnitur, proximus decipitur, & ipse deierans diffamatur. Non est ergo mirum si difficultas frangitur triplex funiculus, q̄ simplex, vel duplex, extra de treuga, & pace. c. 1. Deus enim tanquam plenus misericordia remittit de facili non sic homo, extra, quod merus causa, c. 1. Nec verisimile est ipsū cum iactura alterius, velle fieri locupletiores, arg. ff. de conditione indebi. l. nam hoc natura. vbi tantum autem Deo iuratum est non diminuitur in casibus p̄dictis seruitium domino, sed potius cumulatur.

Quo pacto pauci iusti iure multis pręferantur peccatoribus, exemplo electionis per sermōnum recti iustis demonstratur.
Cap. XXXIX.

I Vbi pauci bene viuētes, pręferuntur multis peccatoribus, de quibus dicitur Matih. Multi sunt vocati, pauci vero electi: vnde etiam in electionibus ecclesiasticis p̄latorum in aliquo casu pręualeat consensus paucorum. Nam si maior pars eligentium consentiat in viam compendij, & compromissi, pauci in viā scrutiinij, tener curia Romana, quod illi, qui eligunt viam scrutiinij pręualeant hac ratione. Quia via scrutiinij est via ordinaria per quam cuiuslibet sanum est in quē vult dirigere votum suum, secus autem in compromisso contingit, per quod per unque prouidetur de persona, de qua non est creditum, nec speratum. vt extra de elec. c. dilectus filius Arch. Morin. cum nullus inuitus sit dandus Episcopus, vt eo. di. c. nullus. ad compromissum nul-

lus inuitus compellitur, vt ff. de arbit. l. sed & si. §. si quis iudex. 3. q. 8. §. 3. Sic, & secundum Deum iusti, qui eligunt viā certam, & ordinariā, s. bene viuendi, licet pauciores sint tamen pręualeant peccatoribus, qui ponunt se in incerto, s. proponendo p̄uenire in futuro, quod non est in eorum arbitrio. Et ideo frequētius superuenit eis iudicium, quod non sperabant, vnde August. Tene certum, & dimitte incertum. Pet. vos autem magis sagitate, vt per vestra bona opera vocatiōnem vestram certam faciatis. Notandum est tamen, quod licet ita sit de consuetudine Romanę ecclesię, (vt dictum est) tamen de rigore iuris, (vt dicunt aliqui) paucorum contradicō in hoc non pręualeat, sed succumbit quia hoc est generale in cunctis actibus ecclesię, vt obtineat sententia plurimorum. vt extra, de his, quę fiunt a ma. par. ca. per totum. Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti: quia licet aliqui pauci p̄uenientes in fine legantur fuisse a Deo misericordiam consecuti. vt laico in cruce, & quidā alij, tamen secundum rigorem diuinę legis, quę dicit, Despectis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo &c. Quod videlicet consilium ab eis despectum traditur. Ecclesiast. vbi dicitur, Cōfitebens viuens, viuis, & sanus confiteberis. pater, q̄ quamuis plures sint de iustibiles, erunt, qui scilicet vique in finem se emendare distulerunt, Apostolus. Quorū finis interitus.

2. Pe. 1.

Pro. 1.

Ecc. 17

Phil. 3.

Quantū Dei iustissima lex in penitentiali foro diuofimode a lege humana induit & punit, & quam recte seruetur, quibuscq; casibus a nonnullis interdum sit p̄termissa legum veterisq; testamenti exemplis terminatur.
Cap. XL.

L Ex diuina differt a lege humana, quia lex diuina purit animū, sed lex humana punit manū, idest factū. Nam in foro penitentiali, idest in iudicio animę solā voluntas punitur, vt patet de penitentiā, distin. 1. c. homicidium, & c. ibi sequenti, & c. super tribus. 6. distin. c. testament. 32. quęstio. 5. c. siem hl. & ca. 1. qui vident. l. q. 1. c. sciendū. Deus enim non ex operibus iudicat, sed ex corde 22.

Sf 3 q. 3.

Liber Octauus

Mat. 15

quæst. 5. c. qui percutare. & cor respicit. & non manum. 14. quæst. 5. c. si q. id inueniunt. Et ex corde procedant adulteria, homicidia, & cetera peccata. 15. quæstio. 6. c. 1. ante medium, & ad finem. Talia enim cum latencia sint, soli Deo, & sacerdoti eius Vicario (si cōstentantur) relinquitur iudicanda, vel remittenda sic intellige. 37. dist. c. erubescant. 6. quæst. 1. c. si omnia 32. quæst. 5. c. Christiana. extra de pœnitentia. c. omnis. Quæuis intrinseca per extrinseca sapientius præsumantur. Ad hoc 27. quæstio. 1. c. nec aliqui. 31. quæstio. 2. ca. si verum. de conse. di. 3. c. de pœnitentibus. 32. quæstio. 5. c. nec solo. Quod intelligas de cogitatione deliberata, ex quo quis cōsensit peccato faciendo; multo fortius, si delectatus sit, ut de pœnitentia dist. 1. c. super tribus. Sed in foro contentioso aliter est. Nam voluntas sterit in suis finibus, & non est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, ut ff. de pœnis l. cogitationis. ff. de furtis. l. si quis, & l. 1. & l. inficiando. ff. de acquiren. posses. l. si rem apud te. nisi in casibus sicut hæresis, extra de hæresi. capitu. ad abolendam. & capit. excommunicamus. §. credentes.

Item in crimine laesa maiestatis. C. ad leg. Iul. mai. l. quisquis. Et in eo, qui cogitauit fugientem de ecclesia extrahere. C. de his, qui ad eccle. contug. l. fin. cum tamen non processit ad actum. Et eodē modo potest intelligi præcedens lex, quæstio. Si vero voluntas ad actum progreditur, & actus perficitur, puniendus est quantumcumque pœniteat. Nemo, inquit, lex, tali pœna pœnitentia ductus innocens esse desinit ff. de edil. edict. l. quis sit fugitiuus, post prin. ff. de fur. l. quæ ea ment. ff. vi bo. raptu. l. non prodest. ff. quod quisque iuris in alium. l. 3. R. i. ff. de postu. l. 1. §. bestias ut in casibus quibus circa tempora pœnitentia locus est. ff. de seruis fugitiuis. l. 1. §. 1. ff. de pub. & vt l. j. §. quod si fecerit, ff. quod metus causa. l. item si eam exceptione. §. satis clementer, C. de crimine stellio l. 1. §. 1. Quod si actus non perficiatur, & is, qui processit actum ipsum perficere potuisset, sed noluit, quia pœnituit, non incidit in pœnam immo ei pœcedam est, ff. ad legem Cornel. de falsis. l. qui fallam. ff. de iniur. l. item apud Labronem. §. si curauerit. vel mortem sibi consuecit. ubi puniatur conscientia criminis iam commisi-

si, ff. de bonis eorum, qui mor. sibi consueci. lege tertia. Si autem ideo non perficit actum, quia non potuit, sed bene voluisset perficere, puniendus est ac si fecisset, ff. ad l. Pompo. de patricid. l. prima, in fin. ff. de re milita. lege tertia, §. si quis. C. si quacunque prædictus potest, l. 1. C. de episcopis, & clericis. l. si quis non dicam. ff. de fur. l. si quis alieno. C. ad l. Iul. de adulter. l. cum qui. C. de incest. nup. l. qui.

Item nota, quod ille legem bene seruatur, qui implet mentem legislatoris. Quod pater, quia ille, qui verba quidem legislatoris, sed non mentem seruatur, legem fraudare dicitur. Nam aliud est facere contra legem, & aliud facere fraudem legi. Contra legem enim facit, qui facit, quod lex prohibet. Sed fit fraus legi, quando circumuenitur seruatis verbis mens, ut ff. de legibus, l. contra legem, & l. sequenti. Vnde pater, quod Iudæi literam legis solam seruantes, & mysticam significationem quam legem tradere principaliter intendebat relinquentes, fraudem legi faciunt, vnde Apostolus. Non litera, sed spiritus, &c.

1. Cor.

Item nota, quod lex communis, & regula aliquando prætermittitur licite ex causis specialibus. Cuius exemplum est in iure ubi ea, quæ sunt regulariter de iure comuni prætermittuntur aliquando licite, siue propter priuilegium, siue propter vilitatem, siue propter consuetudinem, siue propter honestatem. Nam regulare est, ut ad collegium cuiuscunque ecclesie spectet electio, & tamen peritunc ex consuetudine, vel priuilegiis aliam intrant, ut extra de electio. Cumana. & extra. de causa possessionis. & propterea cum ecclesia. & de postulatione. bona, & extra de consuetudine, ca. cum dilectus. & extra de iure patronatus. c. nobis. Vocantur etiam aliquando religiosi ex honestate non ex debito, ut 22. dist. cap. in nomine domini 79. distin. cap. 4. Vocatur etiam papalis non ad eligendum, sed ad contentendum, ut 79. dist. c. electiones, & cap. sequens. Vocantur etiam principes, ut ab oppressionibus defendant. ut 61. dist. c. principibus. Sic etiam ex specialibus causis quidam antiquorum partium legem Dei communem licite prætermiserunt sicut Samson se ipsum occidit, Iacob duas uxores simul habuit, Dauid laicus panem sanctum comedit,

comedit: quæ omnia non licebant secundum legem communem.

Domini sanctificationem non à loco sed à Spiritu sancto, & nolunt ate etiam locum sanctificante provenire auctoritatibus declaratur.
Cap. XLI.

Locus non sanctificat hominem, sed homo locum. 40. di. c. multi sacerdotes. unde ubi Papa est, ibi Roma; non e contra. Nam res accedunt hominibus, non e converso. ff. de edili. edict. l. iustissime. Et. Grego. Propter hoc etiam dicit Beatus Greg. q. non prodest locus, ubi deest spiritus. Et de beato Benedicto dicitur, quod locum, sed non hostem mutavit. Similiter etiam dicimus, quod homo inficit locum, non e converso, unde dicitur 2 Mach. N. propter locum gentem, sed propter gentem locum dominus elegit. Ideoq; & locus ipse paterfamilias factus est populi malorum.

Lenocinantes ea poena, quam grassatores pro homicidio sufferre debent, plectendos esse insusum ratione demonstratur.
Cap. XLII.

Luxurie mediatrices, ut sunt quædam maledictæ uerulæ, in uisceribus decipiunt, quæ iusto vocabulo lenæ appellantur, peiores sunt, quam grassatores: quia illis mediantibus, procuratur occisio corporis. & interdum unius hominis tantum: sed per tales mediatrices procuratur mors animæ, & non unius tantum, sed utriusq; luxuriantium, scilicet uiri, & mulieris. Unde apud Deum non minor poena digni sunt tales mediatrices, quam inferatur grassatoribus. Circa quos Ecclesia statuit, quod quicumq; principes uel prælati, seu quævis alia ecclesiasticæ, vel seculares personæ, quæ quempiam Christianorum per grassatores interfici fecerint, vel etiam mandauerint, quantum mors ex hoc forsitan non sequatur, nec non etiam contra illos, qui dictos grassatores receperunt, vel defenderint, seu occultaverint, non solum excommunicationis, vel depositionis incurrant sententias ipso facto, sed sunt

etiam cum omnibus bonis suis omnibus Christianis expositi, & perpetuo diffidati. Ita, quod ex quo de prædictis, vel aliquo eorum probabilibus, constiterit documentis, scilicet quod aliquod scelus ita execrabile commiserint nullatenus alia excommunicationis seu depositionis, uel diffidationis sententia requiratur: sed & beneficia talium per illos ad quos pertinet collatio liberè conferantur, ut in auth. Domini nostri extra de ho. pro humani redemptio generis. Multo ergo magis mediatrices animarum mortem procurantes, & qui etiam mittunt eas, sunt à Deo maledicti, & excommunicati, & demonibus expositi, & ab Angelis custodientibus diffidati.

Matrimonij distinctio, & varietas, perfectio, dignitas, institutio, locus ac tempus, per quam plurimas legum sacrarum Scripturæ auctoritates egregie, & erudite definitur.
Cap. XLIII.

Matrimonium spirituale assimilatur carnali, & significatur per ipsum. Est enim matrimonium aliud carnale, aliud spirituale. Carnale quidem matrimonium fuit Adæ, & Eæ in paradiso contractum, & est modo unum de septem Ecclesiæ sacramentis, quod venerabile existit: tum ratione auctoritatis, qui ipsum instituit, scilicet Dei: tum ratione loci in quo instituit, scilicet in paradiso. tum ratione temporis, quia tempore innocentie: tum ratione prioritatis, quia prius est tempore. & ideo dici potest, quod potius est iure extra de maio. & obed. c. 1. Tum ratione intentionis peccati evitandi, & suscipiendæ prolis. Sed nota, quod matrimonium illud Adæ, & Eæ fuit initiatum. Gen. 1. Inmisit Dominus soporem in Adam &c. sed contractum fuit. Gen. 2. ubi ait Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro &c. Et ratificatum cum ait. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem &c. Consummatum autem, Gen. 4. ubi Adâ cognovit uxorem suam &c. Sicut nunc matrimonium carnale Christianorum, quod est sacramentum, initiatum per uerba de futuro, scilicet per sponsalia. ff. de sponsal. l. 1. §. 1. q. 7. c. nostrates. Contrahitur per uerba de præsentibus. 27. q. 2. §. 1. extra de sponsal. c. 1. §. 4. cum

Gen. 1.

Gen. 2.

Gen. 4.

Liber Octauus

eum locum. Ratificatur quando per ecclesiam approbatur. 30. q. 5. c. 1. & 2. & c. sponsus per totum. extra de clandestina. despon. c. cū inhibitiō. Ideo inter infideles ratum non habetur, quia non habet sacerdotium. extra de cōsti. c. translaturum. Vel secundum aliquos ratificatur matrimonium in sacramento fidei, scilicet in baptismo, qui est fundamentum omnium sacramentorum. Vnde inter fideles respicitur libellus repudii, qui inter infideles admittitur, ut innuit Aug. 28. q. 9. §. si. Consummatur autē per carnis copulā, extra de conuersione cōi. u. c. ex publico ad fi. & c. ex parte. 2. ad fi. per quam una caro sunt, & ununtur inseparabiliter quamdiu uixerit. ita tamen, quod licet in ueritate duo sunt corpora, unum tantum corpus censetur, extra de conuersione. coniuga. c. ad apostolicā. Matrimonium uero spirituale etiam distinguitur, quia aliud est laudabile, aliud uiruperabile. Et laudabile adhuc est multiplex.

Can. 4. Primum inter Deum, & Beatam Virginem Mariam, vnde & ipsa dicitur sponsa. Cl. 4. Veni de Libano sponsa, &c. Et de hoc matrimonio legitur. 27. q. 2. §. 1. & 2. & §. ecce, & sequenti. Istud matrimonium potest dici initiatum, L. 1. Mihius ē angelus Gabriel ad Mariam &c. Contractum in eodem, ibi: Inuenisti enim gratiam apud Deum, ecce concipies, & paries filium &c. ratificatum in eodem. Spiritus sanctus superueniet in te &c. Consummatum in eodem: Ecce ancilla Domini, fiat mihi, &c.

Luc. 1. Secundum matrimonium etiam inter diuinam, & humanam naturam in uero uirginis Marię ineffabiliter contractum, & indissolubiler seu irreiterabiliter ueniens naturas hoc fuit initiatum, Isa. Ecce uirgo concipiet &c. Hierē Nouum faciet Dominus super terram: mulier circumdabit uirum. Et, similiter per uerba aliorum prophetarum, qui dixerunt aperte filium Dei humanam naturam assumpturum. Hęc enim fuerunt uerba de futuro, per quę (ut dictum est) sponsalia contrahuntur. Contractum autem fuit per uerba Gabrielis dicentis. Luc. Ave gratia plena, Dominus tecum. Et per responsionem Virginis dictis in eodem. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Nam matrimonium etiam carnale per mutuum consensum媒立ibus interuentis per uerba de pręsen-

ti contrahi potest. ff. de sponsalibus l. sufficit, & l. in sponsalibus. nihil interest & l. finali. Ratificatum autem fuit diuina auctoritate, & uoluntate. Tantum enim matrimonium alterius uoluntate, & auctoritate ratificari non potuisset. Vnde Gal. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Consummatum autem est in incarnatione. Nam sine aliqua corruptione Spiritus sancto operante, Verbum caro factum est. Et in hac cōsummatione tota Trinitas operata est: quia inuisa sunt opera Trinitatis. extra de summa Trinitate. c. 1. Tertium matrimonium est Christi, & ecclesię, initiatum in Christi natiuitate, contractum in eius prędicatione, ratificatum diuina auctoritate, & in miraculorū operatione, consummatum in passione. uel initiatum quando Christus incepit prędicare, Matthe. Exinde cepit Iesus prędicare &c. Contractum in Eucharistię institutione, Matth. Manducantibus illis, accepit Iesus panem &c, ratificatum in Spiritus sancti missione. Acto. 2. Factus est repente &c. Consummatum in euangelij diuulgatione. Gal. Elice ancillam, & filium eius.

Quartum matrimonium est Episcopi, & ecclesię, initiatum in electione. Heb. Nec quisquam sumit sibi honorem &c. Contractum in confirmatione extra de transla. c. inter corporalia. Vel contrahitur per mutuum consensum eligentium & electi. extra de elec. c. cū inter canonicos. ratificatur cum ad obedientiam suscipitur. ar. extra de iur. iur. c. ego. uel in confirmatione ratificatur. Consummatum autem in consecratione, extra de translatio. c. licet.

Quintum matrimonium est sacerdotis, & ecclesię sue, quod innuitur in eius canonica electione, siue pręsentatione, extra de iur. patronatus c. quod autem. Per assensum autem huic pręsentationi pręstitum contrahitur. Quando uero prælatus ipsum admittit, & confirmat, ratificatur: quando eum committit consumatur. ar. extra de inst. c. ex sequentibus. Et de hoc etiam matrimonio legit. 40. di. c. sicut. c. 21. q. 2. sicut i. unaquaq. Et dicit decretalis, quod sicut Episcopus pręest matri, id est cathedrali ecclesię suę, sic & archipresbyter plebi suę, extra de officio archipresbyter. c. si. ad n.

Sextum

Ose. 2. Sextum matrimonium est Dei, & anima fidelis in unum in eternitate. 5. 6. 7. nasci e. contratum in his. Ose. 2. 6. 7. fabo te mihi in fide. Ratificatur in sancta operatione: quia per hanc anima litatur cum Deo, & sal. Qui facit hoc, non commouetur in aeternam, vel ratificatur in Dei dilectione. Cor. Qui adharet Deo, unus spiritus sit cum eo. Consumatur in morte, quando ab impio seculo siue mortali subtrahitur. 2. 5. q. 6. 7. si preby.

Septimum matrimonium est Dei, & anime penitentis, quod in unum in contritione per uerba de futuro si propositum continent. Sed contrahitur in confessione per uerba de presenti ubi loquitur, & confitens peccatum dicendo, & facit ut uideat Dei absolucio. Ratificatur impositione penitentiae, & satisfactione, & consumatur in plena satisfactione. Est etiam aliud matrimonium Dei, & anime sancte, quod in unum in gratia preuentione, contrahitur in primum in gratia susceptione, siue in assensu liberi arbitrij Ratificatur in boni operis executione, consumatur in boni operis assuefactione, & continuatione. Ad haec. 11. q. 3. c. eximant. Matrimonium autem ultimum perabile est diaboli, & anime, quod in unum in suggestione, quae delectat, contrahitur in consensu, qui acceptat. Ratificatur in opere, quod confirmat. Sed consumatur in peccandi consuetudine in qua est consummata malitia scilicet contemptus. Nam peccator cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit, uel consumatur in morte. 11. q. 3. c. eximant. de conf. dist. 4. c. firmisime.

Homo de condigno, an de congruo uitam à Deo mereatur aeternam exemplis, & auctoritatibus ostenditur. Cap. XLIIII.

Mereri uitam aeternam, licet homo non ualeat ex condigno, quia non sunt condignae passionis huius temporis ad salutem gloriam, quae reuelatur in nobis. Deus tamen ex bonitate sua facienti quod in se est, ex congruo tenetur eam dare, unde uocatur corona iustitiae. Cuius plura exempla habentur in iure, Nam licet ex gratia sit, quod postulatio admittatur, ut postulatio, uel postulanti comperat alio, ut admittatur ad hoc.

ff. de adimendis lega. l. rem legatam. ff. de iur. l. ad res donatas. Veruntamen si postulatio fiat in concordia, & de digna persona ex debito incumbit superiori ipsam admittere, & si non admittitur iniuriam facit postulanti, & postulato. Similiter praesentatus peiere non potest per actionem se infatu, quia ius non habet in re. Nam, & sine iuris offensa, & sine praesentati iniuria potest praesentator laicus uariare, & alium praesentare, ut extra de iure patronatus c. cum aduocatus. unde antequam à prelato fuerit approbatum, ratum non est, quod à patrono fuerit inchoatum, ut extra de iure patronatus quod auctoritate collis. Et tamen offendit prelatus si praesentatum primo, & dignum non instituit. Unde non admittitur, agit contra illam à quo respicitur, ut si prouideat de beneficio competenti, ut extra de iure patronatus c. pastor. Sic et similiter dicimus, quod dispensatio non ex iure, sed ex gratia peritur. Et tamen ad eam concedendam superior tenetur ex causa, ut si aut e. p. d. c. & c. dono sancto. & si quis praesentat, uel diaconus. Similiter ad eleemosynam pauperum contra diuitem alio non datur, & tamē diuites saltem in causa extrema necessitatis, uel de superfluo tenentur. Luc. Quod superfluum datur eleemosyna. Et patronus, (ut dictum est) de gratia admittat praesentare, ut 16. q. 5. c. si quis episcopus. extra de iure patronatus c. quantum. extra de penitentia in c. quibusdam. Et tamen iniuria fit ei si non admittitur, & si praesentatus ab eo non instituitur, ut ff. de aqua quod d. & c. l. l. §. penult. ff. qui latidare coguntur. l. si uero in fine.

Miracula principaliter à Deo instrumentaliter, ab hominibus uero pariter, peccata remitti miris cunctis tempore, & ratione confirmantur.

Cap. XLV.

Miracula solus Deus facit, quae maiora sancti miracula dicuntur facere, cum non faciunt nisi in aliquo etate. Et similiter solus Deus peccata remittit, quae maius sacerdotes absoluentes remittit dicuntur, secundum illud Io. Quod Io. 10. 10.

Liber Octauus

rum remiseritis peccata, &c. Cuius exemplum est, quia dicitur in iure, quod soli principi licet condere leges, ut C. de legibus, & c. contra l. ult. Et tamen alibi dicitur, quod senatus legem condere possit, ut ff. de legi. & c. sena. con l. non ambigit. Quod est, quia superiores de quibus est, ut possint condere legem, principis auctoritate condere intelliguntur. Sic in Papa dicendum est, ut legati, prelati, capitula, & consilia auctoritate ipsius facere constitutiones intelligantur. Vnde in consiliis excepta intelligitur auctoritas domini papae, ut extra de elec. c. significasti. 17. distin. per totum. 1. q. 6. c. dudum peccata. 9. q. 3. c. cuncta.

*Culpa non est in Deo aliqua conferenda si quem
pian in aeternam damnationem ire
permittit, qui per penitentiam
ad eum spernit redire.*

Cap. XLVI.

Misericordiae Dei non preiudicat, quod peccatorem finaliter destituat, qui diutius expectas, per penitentiam redire negligit. Cuius exemplum est, quoniam si iura, non preiudicat sponsae quae sponsum in eadem provincia degentem per biennium expectauit, vel per triennium si erat in alia provincia. Quia per triennium expectandus est si ad aliam provinciam se transferat, ut patet. C. de diuor. & repu. l. liberum. cum per sponsum iterisset si alij nupsit. Tunc enim nihil fraudis, i. pena est ei, quod nuptias maturando uota sua eludi diutius non est passus. C. e. l. 2. Similiter non est fraus aliqua imputanda diuinae misericordiae, si peccatorem per triennium, i. per triennium decursum scilicet iuuenilis, uirilis, & senilis. Vel per biennium, i. tempus uitae, & mortis expectatum, & non redeuntem finaliter deserit, & in eternam damnationem ire permittit.

*Hominem mala dispositione morientem omnia
praecedentia bona amittere: dumq;
ipse uixit & homini, & post mortem
sol. Deo subditum est
se rationaliter terminatur.*

Cap. XLVII.

Morientis in mala dispositione seu uoluntate, omnia praecedentia bo-

na sunt irrita, & a mercede uacua: sicut diuinitus ultima uoluntatis dispositio id est ultimum testamentum omnia praecedentia euacuat. Nam ultima uoluntas seruanda est, ut 3. q. 2. Et est ratio ne libertas suprami iuramenti restringatur, ut ff. pro socio. l. cum duobus §. item. R. Nil enim ita debetur hominibus, sicut, ut ultima uoluntatis liber sit stylus, ut C. de sacrosanctis ecclesiis. l. 1. Hoc tamen fallit in testamento inter liberos, quod per secundam dispositionem non tollitur, nisi testator in secundo testamento declararet primum nolle ualere, ut C. de testamentis. in Auth. sed hoc inter liberos.

Item cum quis in primo testamento interdixit sibi licentiam iterum testandi: quia tunc primum tolli non intelligitur nisi in secundo de primo mentio habeatur, ut ff. de leg. 3. l. si quis in principio.

Item mors liberat hominem a seruitute humana. Nam subditur homo homini, quamdiu uiuit: sed post mortem subditur soli Deo. Et hinc est, quod in officio ecclesiae, scilicet in principio lectionum dicitur, Inbe Domine benedicere. In fine autem dicitur: Tu autem Domine miserere &c. unde in principio petitur benedictio ab homine per nomen diminutum siue syncopatum, quod est Domine, sed in fine petitur misericordiam a Deo per nomen perfectum, quod est, Domine: quia scilicet principium signat uitam hominis, & quamdiu quis uiuit est sub homine, excepto Papa. 14. dist. c. qui cathedram, & c. sequent. & c. nulla ratione. Et ideo, ut recognoscat se subditum, petit benedictionem propter bonum obedientiam. Finis uero signat mortem, quando tam non homini subest, sed soli Deo. uel est sensus, ut nos Dominus taliter uiuere faciat sub regimine hominis, quod in fine misereatur nostri. Ideo autem utitur in principio nomine diminuto, in fine uero integro: quia in principio, ut dictum est, quantitas benedictio ab homine, cuius opera imperfecta sunt. C. de ueteri iure. enue lege secunda §. sed quia diuine. in Auth. de instrum. cautela. id est. R. in fine coll. 6. & de n. alic. re. §. an aut. coll. 2. Sed in fine petimus misericordiam a Deo, qui pater est misericordiarum. 26. q. 6. c. si

6. c. si quis presbyter. Et qui opus imperfectum non cognouit. extra de baptismo c. maiores.

Item ideo primo perimus ab homine, postea a Deo, ut scias, quod illud, quod homo minus bene facit, Deus supplet, unde ad ipsum ultimum recurritur tanquam ad ultimum refugium Psalmus. Domine refugium factus es nobis.

Pla. 53.

Poenitentia conventionisq; dilatio, & in bonum operando negligentia, quantum Deo displicet, hominibus detrimere non astringit, lege, & exemplo discuntur.

Cap. XLVIII.

Negligentia, & dilatio operis, tollit operandi potestatem. Cuius exemplum est secundum iura canonica in electione. quia ad eligendum est concessum tempus trium mensium, ut c. d. 2. poli. qu. 63. dist. c. obeuntibus. Vltimus enim vacante non debet cathedralis, vel regularis electio, unde si infra tres menses non fuerit celebrata electio nullo impedimento cessante, ad superiorem proximum deuoluatur potestas promouendi. extra de electione. c. h. des. Et si infra alios tres menses non fuerit petita consecratio, episcopus metropolitani iudicio cedat, quod tempus similiter negligentibus cedat. extra de translationibus. c. inter corporalia. Et idem est de metropolitano respectu suorum superiorum. Similiter secundum Deum, qui negligit ad Deum conuerti tempore ad hoc tibi concessio, quod signatur per tempus annum mensium propter tres principales causas, scilicet augmenti, status, & declinationis, quae sunt peccationi in hac vita ad poenitendum concessae: postea morte intercedente deuoluitur eius causa ad iudicium Dei, & praeiungitur facultas poenitendi, & dignitate coelestis regni, ubi salubriter consulatur peccatori. Ne tardes conuertere ad Dominum, & ne differas de die in diem. &c.

Ecc. 5.

Item negligentia eorum quae homo facere debet, & potest, sicut sunt praecipue spiritualia, & pertinentia ad salutem, valde periculosa efficiunt, & a Deo puniunt sicut secundum iura puniunt negligentia praetorum, quae aliquando puniunt poenitentia, scilicet ex communicatione duorum

mensium in quaestione 1. Aliquando poenitentia maior, scilicet depositionis, & dist. c. dictum. 30. dist. c. 1. extra de transla. c. inter corporalia. C. de officio praefec. orient. l. c. si quis. ff. de cust. & ex. actor. l. carceri, & limites, in quaestione 1. c. placuit. Prima ergo poenitentia locum habet in modica negligentia: posterior autem in magna, quae culpam sapit, & per consequens dolum. ff. de verborum signifi. c. late culpa, & l. magna. Similiter secundum Deum, aliquando est negligentia magna, quae est peccatum mortale, & meretur poenitentiam magnam non solum amissionis gratia, vel gloria, sed etiam gehenna. Et hoc uno modo consideratur ex parte eius, quod per negligentiam praetermittitur, puta si negligatur id quod est de necessitate salutis, sine sit actus, sine circumstantia. Alio modo ex parte causae, puta si voluntas intentum, sit remissa circa ea, quae sunt Dei, ut tunc licet a charitate deficiat. Et hoc praecipue contingit, quando negligentia sequitur contemprum. Prouer. Qui negligit viam suam, mortificabitur. Aliquando vero est negligentia modica, quae est veniale peccatum, & ideo meretur poenitentiam leuiorem, puta temporalem. Unde, quando ex negligentia praetermittitur aliquis actus, vel circumstantia quae non est de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum, unde tunc negligentia non est, aliquod peccatum mortale, sed veniale. Ecclesiastic. Eccl. 7. De negligentia tua purgare cum paucis,

Pro. 19.

Obedientia obiectum quod est, ac quando homini sit parendum, & quando non pluribus legibus simul obtemperari oportet, nonnullis quae de Pontificis auctoritate differunt. Cap. XLIX.

Obedientia non respicit praecipientis sanctitatem, sed auctoritatem. Unde in his, quae pertinent ad administrationem ecclesiasticam, reuerentius iuncti obediunt. Papa, quam Paulo Apostolo: quod patet etiam nunc, unde Paulus dicit, quod oportet obediendum esse, sicut domino, & nunc auctori. Et tamen auctoritate pontificum, & praepositorum dispensare

Liber Octauus

sare possunt i crimine adulterij, & in minoribus. Et hoc, quia Papa maior est Paulo in administratione, vt 2. d. §. 1. Nam Papa est loco Petri, vt 24. q. 1. c. quoniam uerus. & si sic vicarius Iesu Christi, vt extra de transla. c. inter corporalia. & extra, vt beneficia ecclesiastica sine di. cōse. c. vt nostrum. Petrus autem in administratione maior fuit Paulo ut 2. q. 7. c. puto 2. d. c. in nouo. Itē obediendum non est alicui contra mandatum Dei: unde si a Papa aliquod mandatum, vel rescriptum prodiret, quod esset contra dictum Dei, omnino respuendum esset, vt 25. quæst. 1. c. sunt quidam quia nedum minor in maiorem, sed & par in parem non habet imperium, vt ff. de arbitris l. nam. ff. ad sententiam consultum Trebel. l. aliquo. §. tempestiuum. Dicta tamen Christi, vel euangelia Papa potest modificare, sicut illud, quod Dominus dixit: Quos Deus coniunxit homo non separet: modificatur per summum pontificem sic Quos Deus coniunxit consensu animorum, & carnis copula. Alias si primum interueniat, non secudum separatur per religionis ingressum, vt extra de conuersi. coniuga. c. verū, & c. ex publico. Non sic si alius coniugum vel in domo propria remanere, vt eo. ti. c. ex parte tua. in fi. Item obediētia pro communi utilitate iniuncta, nec propter humilitatem, neque propter propriam incommunitatem licite recusatur. Unde si Prælati precipi clerico suo, quod vadat Romanam, vel alias pro negotijs ecclesiæ, & ille non vult obedire dicēs, quod alij sunt ibi magis idonei, vel priores eo. hæc quæ excusatio iniusta est: quia ordo in legationibus non seruatur. ff. de legat. l. sciendum §. penul. si autem excusat se, quod non possit relinquere curam rei familiaris, & sine dubio excusatio iusta, si pro utilitate alicuius personæ priuata mitteretur: quia nemo tenetur relinquere propria negotia pro alienis, scilicet priuatis, vt patet. ff. quemadmodum testa. aperi. l. 1. Sed & si quis ex senatoribus C. de test. l. si quando. §. 1. ff. de arbitris. l. licet ff. de iur. l. si longius cū suis si. Sed si mittitur pro communi ecclesiæ utilitate non est excusatio iusta: quia communis utilitas præferenda est priuatæ extra, de postul. prælar. c. bonæ. l. 1. Et plurimorū utilitas vnus utilitati præferenda est. 7. quæst. 1. c. scias. In athen. de reitit. & ea. quæ par. in 11. mense. §. quamobrem. Nec enim præla-

tus utilitatem suam utilitati ecclesiæ præponere debet, alioquin obligatur. 12. q. 4. c. quicumque. ff. de administrat. tuto. & curator. l. secundum dignitatem §. 1. Nec debet clericus ordinatus occasione propriorum negotiorum negotia ecclesiæ relinquere, nisi relaxetur licentia impetrata, argumen. 7. quæst. 1. c. præsentium, & c. placuit, vt veni. & 16. quæst. 1. c. q. verē. Si enim indistincte prædicta admitteretur excusatio, non inueniretur de facili qui munera publica subiret. ff. de vacat. mune. l. 1. circa principium. Obedire ergo tenetur clericus, argu. C. de episcopis, & clerici. l. si quis presbyter. ad fi. ibi ex gestis negotijs subaudi, vel gerendis. Nisi possit remanendo gratiā obtinere. Si enim sunt aliqua munera reipublicæ temporalis quæ excusationem non admittunt, vt ff. de vacatione mul. sunt munera. multo fortius in munere reipublicæ ecclesiasticæ oportet indistincte, & generaliter obtinere, argumen. ff. de iust. & iure l. 1. & ff. de rell. & sumptu fu. l. sunt personæ. Dicto tamē esse æquissimum, quod Episcopus qui regere habet omnia 11. quæst. 1. c. si regenda. clericum releuet si detrimentum graue sibi viderit imminere, argum. ff. ad l. Rodiam, de iac. l. 1. & l. 2. §. æquissimum, & ff. qui. pot. in pig. hab. l. interdum, & l. sequenti. Item obediētiæ iniunctæ recusatio aliquando est debita, sicut quando præcipitur aliquid, quod sit cōtra Deum. Nam secundum canones, semper obediendum est, nisi id, quod iniungitur, aperte sit contra Deum. 23. quæst. 1. c. quid culpatur. Aliquando vero est licita, puta si id quod præcipitur, non pertinet ad diuini cultus obsequium, vel ecclesiasticam utilitatē. 7. quæst. 1. c. rater, & coepiscopus. Unde si Episcopus præcipiat alicui clerico suo quod libros suos accommodet nepoti suo vel ecclesiæ suæ renunciet, vt alij conferratur obedire non tenetur: quia nec ad diuini cultus obsequium pertinet, nec ad ecclesiæ utilitatem. Nam & si præcipiat, quod repleatur bursa sua, cum ipse non egeat, non tenetur obedire. Ideo dixit Cæcellinus Parisien. quod non tenebatur ad obediētiā burſalem, siue argentinam, neque molinam, neque equinam. intelligas sine causa indictam, argumen. extra, de cens. c. cū apostolus. 16. quæst. 1. c. prædicator. Sed si episcopus præciperet clerico durā ceruicis, vt libros suos accommodaret clerico bonæ idolis, vt institu-

reretur in studio theologiæ ad quam ipsum mitteretur, ut proficeretur, videtur, quod ei sit obediendum, quia non mouet ipsum carnalitas, sed ecclesiastica utilitas, & communis. arg. in dicto c. 7. quæst. 1. quia frater extra de magistris. c. sup. specula. Porro ergo dici. quod si occasione ecclesiæ, vel de bonis ecclesiasticis libros acquisierit, obedire tenetur. Alias contrarium. extra de test. c. requisiti. & de iure patronatus. c. cum dilectus. Aliquando vero excusatio obediendi videtur rationabilis, & acceptanda, scilicet secundum aliquos, quando allegatur damnum proprium. Distingunt enim, quod si clericus cui iuncta est aliqua obedientia ab episcopo, puta quod vadat ad aliquem locum, vel huiusmodi, allegas priuatam utilitatem, certat de damno vitando, est audiendus: sed si de lucro captando, audiendus non est. Ad quod pertinet. C. de iure deliberandi. c. sanctimus. §. si vero creditores. C. de codicillis. l. n. §. penul. Nec debet inobediendi notam, incurrere pro aliquo commodo temporalis. extra de maiestate, & obedientia. c. illud.

Bonam intentionem Deum potius quam opus respicere, cum exemplo, cum Dni Gregory confirmatur auctoritate. Cap. L.

Opus hominis acceptatur a Deo secundum intentionem, & mentem facientis magis, quam secundum illud, quod factum est. Cuius exemplum habetur ex consuetudine quæ inducitur cum populus incipit aliquid obseruare ea mente, ut de cetero sit consuetudo, vel ut dicunt aliqui cum expresse placet populo aliquid obseruari pro consuetudine in futurum: alias vero non eo ipso, quod aliquid sit, ius consuetudinarium inducitur, argum. ff. de iure in re. l. vlti. Ergo intentio consideratur in facto magis quam ipsum factum, ut consuetudinem inducat. Sic etiam est de nostris operibus apud Deum: quia Deus (sicut dicit Gregorius) cor, & non substantiam pensat, nec cogitat quantum, sed ex quanto in suo officio offeratur.

Deo humilitate, & charitate ab hominibus ex gratia, & non ex merito omnia iussu assensu in orationibus petenda, affirmatur. Cap. L I.

ORando postulari potest a Deo humiliter ex gratia, quod non debetur ex iustitia: nam secundum iura, postulatio est gratiæ petitio: ut cum ex gratia petitur: liquem ineligibilem licenter eligi, vel concedi. Hoc enim non tam ex iustitia quam ex gratia mouetur. ut extra de postul. c. bonæ me il primo.

Item orantes, vel postulantibus a Domino misericordiam, & gratiam, non sunt digni exaudiri, si sint ad inuicem in discordia, vel rancore. Unde Ecclesiasti. Homo homini seruat iram, & a Deo quaerit misericordiam: quali dicat frustra quaerit. Cuius exemplum est, quia secundum iura postulatio debet fieri in concordia. Cum enim per postulatum gratia requiratur concorditer, & communiter est petenda, ut extra de postulatione. c. bonæ memorie. in prin. Alter enim Romana Ecclesia non consuevit recipere.

Ecc. 18.

Velum multiplex esse describitur, quibusque virtutibus homo spiritualiter animam ornare tenetur, exprimitur. Cap. L II.

ORnantur animæ nostræ spiritualiter sicut moniales velantur corporaliter. Est enim multiplex velum, scilicet velum professionis, quod suscipitur a virgine, vel corrupta cum proficitur de altari, vel de manu alicuius, sed in duodecimo anno ad minus. 21. quæstio. 1. can. 1. & q. 2. canpuella.

Item velum consecrationis, quod imponitur virginibus tantum, & 26. anno ad minus. 20. quæstio. 1. c. placuit. 77. di. c. placuit. Et dicit Hostien. quod vix ipse obtinuit: Lugduni, quod in hoc casu in anno vigesimo consecraretur, sed tamen periculum est in mora.

Hosti.

Item est velum ordinationis, quod olim dabatur diaconissis in quadagesimo anno. 20. q. 1. c. diaconissa.

Item est velum prælationis, quod olim dabatur abbatissis in quadagesimo anno. 20. quæstio. 1. c. iuueneculas. Adde etiam Hosti. velum quintum, scilicet conuersionis. Et tunc si per annum postea stat exire non potest, & sic potest intelligi, extra de regula. c. vidua, & c. statum. In his ex

Liber Octauus

go quinque velis representantur quinque virtutes, quibus debemus spiritualiter ornari: prima, est obedientia, quæ competit proficiendis: secunda est continentia, quæ potissima est in virginibus: in tertio designatur scientia, siue prudentia, quæ præcipue competit ordinandis: in quarto velo designatur iustitia, quæ præcipue competit pacificis, siue prelatis: in quinto penitentia, per quam ad Deum conuertimur, & ideo incipientibus competit.

Quanta sit filiorum obligatio erga parentes: & qua casu pater filium vendere pignori obligare queat, aperitur. Cap. LIII.

Patrum necessitati nullo modo debet denecere filius, & præcipue indigentia patris. nam secundum leges pater potest vendere filium necessitate famis ingruente, ut tamen pretio præstatio, vel a filio vendito, vel alio quocunque emptori quandoque reddito ad ingenuitatem perueniat, ut C. de patribus qui fil. distrah. l. 2. Multo fortius potest pignori obligare: quia cui, quod maius est conceditur, multo magis & quod minus. ff. de reg. iur. l. non debet cuiquam. Sed nunc quid seruus efficitur. Sic secundum Azonem. Alij contra, sed tamen seruare debet. argum. C. communia de manumissi. l. 1. Et nunquid in alio casu quam necessitate potest vendi a patre? Non: quia lex generaliter dicit, quod non licet patri filium vendere. C. de patribus qui fil. distrah. l. 1. ergo generaliter ei prohibitum intelligitur, nisi casu ei concessio. Sed nunquid maior potest filium vendere? Dicitur, quod non. arg. C. de transacti. matris: nec lege concessum reperitur, quia nec filium habet in potestate, sicut pater.

Vitium innata passio aliqua in homine tolli seu leuari posuit, terminatur. Cap. LIIII.

Passio innata, vel vitium nullo contrarij, vel usu totaliter tollitur. Cuius exemplum est in iure naturali, quod nulla consuetudine abrogatur. Nam consuetudo contra ius naturale nullo tempore conualescit, ut 32. quæstion. 7. c. flagitia. Summe licet passio innata, siue vitium, ad quod homo ex complexione, vel natura incli-

natur, licet per contrariam assuetudinem refrenetur, vel mitigetur, tamen non totaliter extirpatur. Sene. Quod innatum est vel inlimum, non tollitur, sed lenitur. Poeta. Nam expellens furca tamen visque recurrit.

Quanta peccatum mortale damna anima affert humana, quibusque modis committatur, attingatur, & cumuletur: atque venialia ipsa delicta hanc charitatem, bonique operis meritum remouere quamplurimis exemplis cituli lege confirmari approbatur.

Cap. LV.

Peccati vinculum faciliter nectitur, sed non faciliter soluitur. Cuius ratio est, quia peccatum est quid spirituale: spiritualia autem a corporalibus distant, quia corporalia facilius destruntur quam contrahantur, ut patet. ff. de pecul. l. non statim. ff. de acquir. pos. l. possideri. §. in admittenda. Spiritualia vero e contrario, facilius contrahuntur quam destruantur. Episcopus enim qui solus ordinat, non solus deponitur, quia Episcopus a duodecim episcopis auditur, presbyter a sex, diaconus a tribus. 15. q. 7. ca. felix præter proprium episcopo. 2. q. 5. c. presbyter. Subdiaconus autem eodem privilegio gaudet, extra de seruis non ordinandis. c. mitram Sed nec causa illorum audienda est sine præsentia clericorum, id est canonicorum. 15. quæstio 7. c. solus, & duobus. c. ibi sequentibus. Sed episcopus qui a metropolitano consecratur. 64. distin. c. j. & sequenti, & extra de tempor. ordin. sine auctoritate Romani Pontificis deponi non potest. 3. quæ. 7. c. quamuis liceat, & c. ibi sequenti. Ergo similiter vinculum spirituale scilicet peccatum facilius est ad necendum, quam ad dissoluendum. Isa. 5. Quasi vinculum plaustrum peccatum.

Item peccatum vilificat hominem, & deponit eum a sua dignitate. Et hinc est, quod secundum iura, aliquando superior dignitate, vel par puniatur ab inferiori, vel æquali, ratione delicti, scilicet, quando facit contra sententiam canonis ab eo editi, & scienter incidit in factum damnatum. 34. quæstio. 1. c. 1. 2. & 4. arg. 6. distin.

fini. ca. 2. ut Ambrosius ratione criminis in sua parochia committit damnum imperatorem; quod talis non fecisset. Facit enim ad hoc, quod talis delinquens, & ex extra scientia contra canonem veniendo, ut 2. inferior. m. sig. 40. dist. e. m. ad an. & si in eodem imperio tacite se submitit, quod fieri potest. Scilicet, quaestione septima. c. nos si incompetentes unde tam non est superior, sed inferior. Sed ista secundum Hostiensem intelligenda sunt de maioribus, vel paribus, extraneis etiam extraneis, quibus scilicet ille, contra cuius constitutionem vel canonem facit, non subest, puta cum iura eius territorium existentes scienter contra eius constitutiones deliquit. Sed in eo superior, cui episcopus subest, qui canone edidit, minime locum habet, puta in metropolitano proprio. Nam licet sententia, vel canon preferentem non ligat, ita nec preferentis superiorem, extra. de maiortate, & obedientia. c. cu inferior. ff. de arbitris. l. penultima.

Item nota, quod peccata puerorum puerilis aetas non semper excusat: quod patet per exemplum tam humanae quam divinae legis. Nam secundum leges humanas quaedam crimina sunt quae minoribus, siue pueris imputantur post 14. annum tantum. Nam in adultério, vel alio crimine, quod pro adultério lex iusta posuit, puta, si pecuniam accepit pro comperto stupro, vel domum praebeat ad stuprum, vel adulterium committendum, districte punitur minor, quia in nullo eidem parcitur aduersus praecepta legum, venientem cum committit in legem, ut ff. de minoribus. l. auxilium. §. in delictis, & lege si ex causa. Hae enim iura loquuntur de minore maiore. 14. annis, quia minor. 14. annis praedicta lege iusta non tenetur. Solet autem in quibusdam malitia anticipare tempus pubertatis, extra de desponsabilibus. c. impubes. a nobis, & cap. pubes. Et aliquando tenentur quod forsitan complere non possunt, extra de sponsali. c. iuuenis. & cap. fin. In quo casu ipsos peccare intelligas, si alius mulieres tentauerint, quam uxores. Iam tamen praesumit, quod in pueris locum non habent peccata, quae membris genitalibus committuntur, extra, de delict. puer. capitu-

lo primo. Alia autem crimina, seu delicta imputantur pueris etiam infra. 14. annum, scilicet a septennio usque ad 14. quia tunc delictum cadit in impubertem, puerquam delictum carnis scilicet quo ad penam spiritalem, & quo ad penitentiam a sacerdote, penamque ex quo scilicet septem annos excoletur, quia talis potest mentiri, & veram dicere. Vnde dicit Augustinus, sic enim habetur in glossa super canonem de consecratione. distinctione 4. capitulo parvuli. Septennis aetatis pueri, & mentiri, & veram loqui, & contineri, & negare possunt. Et ideo cum baptizantur, & symbolum reddunt, & ipsi per se ad hanc rogata respondent. Nam de mendacijs & perurijs plena est aetas puerilis, extra de delictis puer. capitulo primo. Et quamvis iurare non debeant 22. quaestione 5. c. pueri, & ea parvuli, & capitulo honestum. si tamen iurauerit valet pupilli iuramentum. Potest ergo puer deicere, ff. de libera. causa. l. vltima. Et furtum committere, ut ff. de fur. l. impubere. Etenim malorum vires inimitas animi non excusat, ut C. si aduersus delictum. lege. 1. Hoc denotat mens verbi positi eodem capitulo primo pueris grandisculis non dicit in infantibus, nec dicit pueris grandibus, sed grandisculis quasi de maioribus septem annorum loquatur. Sic ergo maior septem annis delinquere potest quo ad Deum, & spiritualiter puniri.

Pununtur etiam talium delicta pena temporalis, quia si conueniatur ex delicto suo continuo ex proposito, non parcat ei, ut C. de penis. l. impunitas, 13. quaest. prima. c. illa. 26. quaestione quinta, c. si quis cuiuslibet. Vbi qui clericum damnatum per episcopum defendere vult, non excusat propter aetatem, vel sexum. ff. si aduersus delictum. lege prima, & ff. de damn. no infesto. l. dani. §. si pupillus. Et ad Silvanum senatusconsultum, l. §. impuberes. Non ergo talibus parcat, nisi quibus miseria aetatis perduxerit iudicem ad moderatorem, siue minorem penam, ut extra de delict. puer. capitulo primo. de consecra. distinctio. 4. capitulo eos ff. de mino. l. auxilium §. in delictis. Sic & parcat senectuti ff. de termino. amo. l. 2. Ad idem extra, de apostatis. c. literatum, sed infra aetatem septem

Liber Octauus

ptem annorum dicunt quidam, quod si pupillus proximus sit infantia non teneatur delicto, sicut nec infans, vt C. de iur. delib. l. si infans: quia illa aetas quicquid videt ignorat. C. de sal. mone. l. de com. dif. 4. c. eos. ff. de edil. ed. l. cum autem. §. excipitur. Vnde nec penuriae potest, quia sciens fallere non videtur. ff. de iureiur. l. qui iurasse. & §. vltim. ff. de iuris, & facti igno. l. vlt. & de arbitris l. diem proferre. Scioram, & de acquirend. h. re. l. pupil. ex quibus causis in pos. ea. Si pupillus proximus sit pubertati, punitur etiam temporali. De poena autem spirituali quantum ad Deū legitur i quarto dialogoru, Greg. quod puer quidam s. annorum propter peccatum blasphemiae, a diabolo raptus est. Dicitur tamen quidam, quod puer ille nō fuit damnatus, nec mortali ter peccauit. Sed visio illa fuit ostensa ad pacem contrahendum, qui peccato illo peccauit, nō conuictus est. Sed hoc est expresse contra intentionem Gregorij dicens, quod pater pueri apinam filij negligens, non paruam peccatorem gehennae ignibus nutrit. Vnde dicendum est, quod in illo malicia supplebat aetatem. Vnde puer si nō esset doli capax etiam septennio non imputaretur peccatum. n. de regu. iuris l. pupili. ff. ad l. qui l. sed & si quinq; §. i. & de dolo, l. heredib. §. i. Regulariter tamen dicitur in iure, quod minor septem annis non sentitur: & ideo non punitur.

Item peccatum mortale aufert omnia bona gratuita: sicut civiliter ex delicto auferuntur omnia bona temporalia, vt C. de bon. dāna. l. per totum, &c. Et extra de ludis, & sacracenis. c. ad liberandā, & extra de haereticis. c. vrgentis: & extra de clerici. vel monachi. c. reletam.

Item peccatum mortale quantumcumque sit occultum, & inuisibile tamen imedit, & tollit gratiam, sicut tollitur rescriptum ex vitio inuisibili, & intelligibili. Et vocatur vitium inuisibile, & intelligibile, vt suggestio falsitatis, & suppressio veritatis. Tollitur enim rescriptum si per suggestionem falsi, vel suppressionem veritatis impetratum, & scienter, vel ignoranter, sed per talem, qua nō interueniēte non fuisset obtentum, vt extra de rescriptis. c. super hieris.

Item peccatum mortale bino actu in tali inducitur, scilicet cogitatione, & mortosa delectatione, vel saltem regno, scilicet

et cogitatione, delectatione, & consensu. Cuius exemplum est sicut secundum iura binus actus inducit consuetudinem vt 25. quest. 2. ca. ita nos. C. de episcopali audien. l. 3. in fine. Et binus actus, vel terminus inducit possessionem, vel quasi, vt extra de causa poss. & proprie. licet etiam unico actu acquiratur possessio, vel perdatur, vel quasi, vt C. de seruitu. & aqua. l. cum talis, & extra de consuetudine. c. cum oportet, & extra de praebenda. c. pro illorum.

Item peccata uenialia, quia parua sunt, non tollunt charitatem, nec vitam aeternam: nam secundum iura modica damna tolerantur: vt argu. l. q. 2. c. terrulas, & ca. si quis, & c. bona rei. extra de his, qui fiunt a praelatis sine consensu. c. pastoralis. ff. de in integrum restitutio. l. seio. Sic & deceptio mortua toleratur, vt ff. de minor. l. in causa. §. idem pomp.

Item veniale peccatum non euacuat boni operis meritum, sicut rescriptum, quāuis sit contra ius priuatae personae, tamē si lenē, & modicam laesionem inferat, nō euacuat, sed valet. ut si Papa mandet in suo rescripto, quod non admittis dilatorijs exceptionibus procedatur in principali, vel si mandet actionem, seu peritionem aliquis differri, vel cum indulget crucis signans non conueniri tempore crucis, vt C. de precibus impera. offe. l. quacunque, & l. rescripta.

Peccatores nothi, spurij, mactabiles, ac seruis per varios eorum defectus comparantur: quorum status distincte describitur, seruitusque pariter & peccati origo ac damna aperuntur & tandem peccatores, qui etiam Diaboli maiores vocantur, a rocin diuini iudicij nisi per penitentiam prius satisfaciāt, haud liberari demonstrantur. Cap. LV I.

Peccatores assimilantur filiis illegitimis quorum quidam dicuntur nothi, sicut qui natus est de adulterio, qui videtur uerus, & non est verus. Et his assimilantur hypocritae: vel haeretici de quibus dicitur, Attendite a falsis prophetis: qui veniunt ad vos in vestimentis ouium &c. Vel per nothos intellige peccatores publicos, & infames. Dicit enim nothus a nota, id est infamia qua multum affligit hominem, sicut dicitur nota quarta quae

que multum affligit, si sit antiqua: sic & talis merito sperni potest si, de re iuste, c. quidam. Et tamen non est peccatum illius, qui nascitur, sed illius, qui generat. 56. dist. c. nasci. Sed quia de gravi peccato natus est, fama vigillatur. 32. q. 7. c. qd in omnibus. Quidam vero dicuntur spurii, si de concubina nati, qui etiam dicuntur naturales. Et dicuntur spurii a spurcilla incontinentia. Licet enim concubinatus per legem antiquam admittatur. si, de concubinis. l. in concubinato. in fine. arg. 34. dist. c. 1. & 2. Hodie tamen talis concubitus prohibetur etiam per legem, quæ monet omnes caste vivere. & punire leuones castitatis pessimos uariatores. in Auth. de leuonibus. Ra. & S. sancimus. colla. 3. Et quibus mo. na. in. le. effi. §. illud quoque. colla. 6. Et si etiam hoc lex cederet, cum hoc veritas in periculum animæ, non d. dignaretur sacros canones imitari. extra de secundis nupt. c. si. Ergo per spurios per spurciam incontinentiæ de concubina natos, accipe peccatores carnales, & luxuriosos, qui ex concubina igitur secundum carnem nati sunt, & in spurcijs carnalium peccatorum inuoluti, Apostolus. Qui de ancilla secundum carnem natus est. Quidam vero dicuntur manzeres, id est de scorto nati, & tales signant inconstantes, qui omni tentationi cedunt. Nam mulier fornicatrix omnem virum excipit. Vel per hos intelliguntur cupidi, & avari, quia mulier trahit in scorto plus cupiditate lucri, quam delectationis. Et ideo (secundum philosophum) magis debet dici e. pida, quam luxuriosa.

Vnde tales vocantur meretricis a mercede, Prou. 6. Precium scorti vix vnius est panis.

Item peccator assimilatur seruo. Nam Ioan. 1. qui facit peccatum, seruus est peccati. Et hæc similitudo attenditur quo ad tria.

Primo quo ad originem, quia seruus (secundum iura) non est a natura, immo potius contra naturam. Vnde diffinitur a iuristis, quod seruus est constitutio iuris gentium, qua quis contra naturam subijcitur domino alieno. Insti. de iure personarum. §. seruus. 30. dist. c. ius gentium. 12. q. 1. c. cū Redemptor. Cum enim iure naturali omnes liberi nascerentur, non erat cognita libertas, cum seruus esset incognita. Insti. de libertinis. quia de iure naturali omnia communia erant. Sed ius gentium, & regna diuisit, & serui-

tutem, & obligationem induxit. s. dist. c. quo iust. Insti. de iure naturali, gentium. Ius autem civile nomina obligationum & actiones induxit si, de pactis. l. conuentionum, & iure gentium tam de actionibus. Similiter peccatum non est a natura, id est a iure natura, immo potius contra naturam tanquam eius corruptela, vnde Augustinus ait: Peccatum non est natura, sed vitium natura appetitis id, quod non est sui ordinis. Vnde natura tunc elata libera ab omni peccato. Et iterum per peccatum subijcitur homo dominio alieno, s. diabolo, vel necessitati peccandi, quia homo i peccato potius (sicut dicit Christus.) non facit, quod vult, sed quod Diabolus vult. Apot. Non quod voluimus hoc ago; sed quod nolo, malum. nec ita necessitas, vel voluntas excuset, quia non est coactionis, nec excludens arbitrii libertatem.

Item ab eisdem hominibus incepti sunt vitia, & peccatum scilicet a primis parentibus. Non est enim verum actum quorundam dicendum, quod seruus accipit initium ab ebrietate Noe, quod probant per illud. 1. dist. c. 2. dist. c. 2. dist. c. 2. Non est et hoc de seruus, nisi ebrietas tunc et, quia exponi potest: Non esset, hoc modo indicata, s. per maledictionem, & propter ebrietatem. seruus enim fuit ante diluuium: quia Nemroth, qui fuit oppressor tunc erat diluuium. Possentius autem dicere, quod seruus tunc ab ebrietate spiritali. Nam primi parentes satis possunt dici fuisse coniuncti quando peccauerunt, quia sine mētura tunc sunt, nec verum intellectum habuerunt, nec veram electionem, sicut nec ebrius habet. Et si illa ebrietas non fuisset, seruus subsēcuta non fuisset, saltem coactionis, & afflictionis. Vnde post peccatum statim dictum est Eux, Sub viui potestate eius.

Secundo quo ad conditionem, quia conditio seruitutis sequitur vitium, id est mulierem. Nam si mater est serua, & parua seruus. Et si libera aliquo tempore, scilicet dum prægnans erat, ingenuus iudicatur parua Insti. de ingenuis in printi. de ff. de statu hominum, & seruorum. l. 1. Similiter, seruus peccat, vel libertas iustitiae sequitur maiorem, scilicet voluntatem, quæ quasi mater est in actibus, & operibus humanis. Vnde ipsa est (secundum Augustinum) qua peccatur, & recte viuunt. Possent etiam dici, quod velut mulier serua

T t est

Augu.

Rom. 7

Gen. 3.

Liber Octauus

Sen. li. 3. de ben. est caro: velut autem libera est mens: unde Seneca dicit: Errat si quis æstimat seruitutem in totam hominem descendere. Pars eius melior excepta est: corpora obnoxia sunt adscripta dominis. Mens quidem est sui iuris. Hinc est, quod in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, quia in ista caro serua est, mens vero libera, qui secundum carnem viuunt, sunt serui, hi vero, qui secundum mentem: sunt liberi. Gal. Qui de ancilla secundum carnem natus.

Gal. 4. Tercio quo ad liberationem, quia quandoque seruus de gratia domini sui fit liber: & sic peccator per diuinam gratiam fit iustus. Sicut ergo quandoque aliquis in seruitute est positus: est manui, & potestati suppositus: sed manumissus a manu, & potestate liberatur. Iusti de libertatibus. Ita quandoque aliquis est in peccato manui, & potestati diaboli subiectus est: sed per poenitentiam ab eo liberatur. Nam (secundum Boetium) erat antiquitus quædam virga prætoris, quæ dicebatur vindicta: qua manu mittendus ter percutiebatur a prætore dicente, Aio te liberum. Cui aduersus libertatem, secundum Azenem. Et ex hoc forte processit forma absolutionis canonice, quæ cum virgis fit, & verbis, & alijs conuersis, extra de sen. excommu. c. a nobis. Sed adhuc hæc virga poenitentia est: quasi poenitens ter percutiatur. scilicet in contritione, confessione, & satisfactione absoluetur a seruitute peccati, & restituetur in gratia libertatem.

Item peccans in seipsum non minus puniendus est, quam peccans in alium, quod patet per exemplum eius, qui sibi ipsi iniicit manus violentas, quia talis secundum iura hæc irregularis est, quod non promouetur, & promotus deiecitur. Et assignatur triplex ratio.

Prima, quia præsumitur, quod in alijs omnem tyranni dem tute exerceat, qui in seipsum ausus est seruire. ff. de hered. ac. cum autem. §. accipitur, unde versus. Qui sibi non parit tibi, vel mihi quomodo parcat ff. de bon. eo. qui mor. ff. ante sen. cons. l. 1. §. antepen.

Secunda ratio est, quia alienum inuadit, & sic furtum facit. Furtum enim est contrafactio rei alienæ inuito domino. Iusti. de ob. que quasi ex maleficio nasc. §. 1. C. unde vi. §. si. Nemo autem dominus

videtur membrorum suorum. ff. ad leg. Aquil. l. liber homo. §. 1.

Tertia autem ratio est, quia sui ipsius est homicida, & conditioni Dei inimicus. §. dist. c. si quis absciderit. In illo igitur, qui sibi amputat causa irregularitatis, est seuitia, siue magnum membrum amputet siue paruum, appareat, vel non appareat, nisi causa in iustis iusta fuerit putat languor. Est enim caro putrida rescedenda. §. q. 5. c. 1. 24. q. 3. c. rescedenda. Verum in his, quæ sine sua culpa ab alio, vel casu fortuito mutilantur est causa irregularitatis deformitas in membris apparentibus, & debilitas in non apparentibus. Sed quanta debilitas, vel deformitas, vel qualem irregularitatem inducat, superioris iudicio derelinquitur. arg. extra de cor. po. viciat. c. 1. & 2. c. pen. & vlti. & extra de clerico & gro. c. 1. Nec est verum, quod dicunt rustici, quod ubi presbyter ab hostibus sectus est non possit celebrare nisi restitulos siccos, & puluerizatos gerat in bursa: quasi tunc intelligatur omnia membra sua habere, siue enim habeat siccos siue virides defectus illius membri, nec deformitatem, nec debilitatem inducit.

Item peccatores sunt venatores diaboli. Est enim multiplex venatio. Nam quædam est oppressiva, & ista est tyrannorum, aliorum opprimentium, Genes. Coepit Nemroth robustus esse venator coram Domino, id est oppressor hominum. §. dist. §. his ita.

Secunda adulatoria, & ista est histronum, & similia, quotiens placendi causa dicunt bona de aliquo, ipsum falsè commendando. Et hæc adulatorum venatio est omnibus illicita, & secundum iura infamiam infert, vt §. dist. c. sunt nonnulli. & §. q. 1. c. plurimi. §. q. 7. §. tria.

Tertia est arenatoria, cum quis recipit salarium, vt in arena pugnet cum bestiis feris: secus de mansuetis. Item secus si non pugnet pro pecunia, sed vt probitatem suam prober, seu virtutem experiat. Et hæc etiam secundum iura est omnibus illicita. vt §. quæstio. 7. §. tria. ff. de postu. l. 1. §. Item tenatus. & §. bestias. Et de hac etiam loquitur §. dist. c. qui venatoribus, c. & duobus c. sequi §. Goff. Hæc autem venatio moraliter refertur ad avaros, qui propter cupiditatem lucri pugnant, id est litigant in arena, id est in auro, quia omne aurum tanquam arena est exigua.

Quarta est occupatoria, & hæc aliquando

Ge. 10.

Sa. 2. 7.

do est saluosa, quæ in salu, siue nemore
at catum, auium, & hominum multitu-
dine congregata, quæ licet non sit prohi-
bita laici. ff. de vi. publ. l. 1. & in li. de re,
diu. §. ferè igitur belli. ff. de acquir. re.
do. l. naturale. & l. Pomp. C. iuris. tamen
omnino est interdicta, vt ss. cit. cap. qui
venatoribus. Sed mens dicti decreti etiam
de laici intelligitur, quibus ipso tempo-
re Quadragesimæ, & ieiuniorum hac ve-
natio prohibetur. Moraliter autem hac
venatio restringitur ad persecutores aliorum
qui vel detrahendo, quod pertinet ad ca-
nes mordaces, vel rapiendo, quod perti-
net ad aues rapaces, vel expugnando ar-
mis, quod pertinet ad homines feroces,
alios persequi, & laedere student.

Item peccans non absoluitur a reatu
diuini iudicii, nisi per poenitentiam satis-
facta: cuius exemplum est, quia secundum
ius ciuile, si ratis tua vi fluminis in agrum
meum delata sit, non aliter cogor dare ti-
bi potestatem extrahendi, nisi de prateri-
to dāno mihi caueas, vt ff. de l. ratis, & ff.
de ex l. tellus. §. si ratis, & de dam. infe.
l. prior ait. §. hoc editum, & l. hoc am-
plius. §. Neracius. Tunc autem moraliter
adaptado, ratis vi fluminis in agrum de-
uenit, quando anima vi tentationis per
peccati naufragium diuina iudicium
incurret: quo ratis animæ duci, nequit,
quamdiu per poenitentiam Deo satisfac-
tum non fuerit.

Item peccans scienter, non est dignus
misericordias, sed peccans ignoranter, mi-
sericordiam in aliquo meretur. Cuius ex-
emplum habetur in eo, qui ordinatus est ab
Episcopo excommunicato, quia si scien-
ter quis a tali recipit ordines, indignus
est dispensatione, extra de ordi. ab episcopo,
qui ratiocina. vel excommuni. cap. 1.
sed si ignoranter potest cum eo per pro-
prium episcopum dispensari extra eo c.
2. dispensabitur autem quo ad executio-
nem tantum. Nam excommunicatus li-
cet characterem quem habet transfe-
rat, executionem tamen quam
non habet transferre non
potest. l. quæstio. 1. c.
gratia, & cap. ita-
tuimus. l. q.
7. c. Dia-
bolicum.

12
8

*Tunc spiritualis tum etiam corporalis poena di-
stinctio multiplex hic amotatur: Et qui in-
tre a Deo ab hominibus, puniendi
sunt, quæ, pœna, & statum; &
na sunt plebendi, explana-
tur. Cap. LV 11.*

Puni debent illi, qui sunt in culpa,
vnde iustitiam dicunt, q. poena suos
debet tenere actores. Sed hoc non intel-
ligitur de omni poena. Vnde distinguitur
ab aliquibus, quod est duplex poena, scilicet
eterna, & temporalis. De aeterna ergo
dicunt, quod generaliter verum est, scilicet,
quod poena suos tantum tenet acto-
res. Ezech. Filius non portabit iniquitatem Eze. 18
patris. Fallit tamen in originali peccato,
quod ad omnes transit, & ab Adam de-
scendit, vnde Apostolus, Per unum homi-
nem intrauit mors, & per omnes transiit. Rom. 5
Sed quo ad poenas temporales bene pu-
nitur interdum vnus pro alio, & sic lo-
quitur, 14. q. 3. c. si habes. l. q. 4. c. lre pro
peccato, & 6. q. 1. c. quisquis. 15. q. 1. luma.
cum multa extra de sponsa. c. non est no-
bis. extra de offi. dele. c. sane.

Alij distinguunt, quod est triplex poena,
scilicet aeterna, corporalis, & spiritualis.
Aeterna poena nunquam punitur vnus
pro alio, vt 1. q. 4. c. 1. & c. iam itaque. nisi
sit imitator sceleris, vbi quidem non tam
pro alieno, quam pro suo delicto, puni-
tur. l. quæstio. 1. c. cito turpem. extra de
renunc. c. vbi cum pridem. & sic intelli-
gitur. 1. q. 3. c. contra dominum ad Moysen.
Corporalis vero poena duplex est. Qua-
dam enim est circa corpus, & illa saepe
punitur vnus pro alio, vt patet per diuer-
sa lata. 1. q. 4. §. item pro peccato crimi-
num. Quadam vero circa statum, vt ser-
uitus, vel infamia, & illa etiam saepe puni-
tur vnus pro alio. 4. q. 1. §. verum. 15. q. 1. c.
cu multa. extra de hi. presby. c. literas, &
extra de purga. c. accedens. extra de por-
nis. c. ad aures, & cum quibusdā. Spiritua-
lis vero poena quadruplex est.

Prima est poena excommunicationis,
& illa nunquam punitur vnus pro alio,
24. q. 3. c. si habes.

Secunda est poena interdicti loci, & il-
la frequenter punitur vnus pro alio. ex-
tra de spon. c. non est nobis extra de offi.
dele. c. sane, & c. 1. & 6.

Tertia remouio ab oblationibus, & illa
Te 2 simili-

Liber Octauus

similiter punitur vnus pro alio. 17. quæst. 4. c. nitor.

Quarta ordinis, & illa punitur vnus pro alio. Nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum vxoris. 34. dist. c. si cuius.

Item si pater emit ecclesiam pro filio ipso ignorante, licet nō repellatur ab ordinibus, ecclesiam tamen amittere debet. 1. q. 5. c. 7. extra de simonia. c. de regularibus. & duobus. c. sequen.

Item punitur quis in eo in quo deliquit. Cuius exemplum est in illis, qui in eadem vocatione eligendo peccauerunt, sciēter eligēdo indignum: extra, de electio. c. cum in cunctis, & c. in notuit, & c. bonæ memoriæ Magunt. quo casu sunt ipso iure potestate eligendi priuari. Et idem si peccatur in postulando.

Item punitur quis sine culpa, sed non sine causa. Causa autem quare quis iure suo sine culpa sua priuatur consuevit his verbis denotari. Paupertas, odium, vitij fauor, scelus, ordo, Personas spoliāt, & loca iure suo. Qui versus sic exponuntur. Paupertas propter quā vniūtur duæ ecclesiæ, & vna amittit dignitatem suam 15. q. 1. c. & temporis qualitas. Odium sci licet ciuium interficientium suum episcopo punit. 35. q. 2. c. nos, & extra de pœn. c. ad aures, & c. in quibusdam. Vnde si occiderunt ciues duos episcopos proprios successiue, vel fortē ex alia causa simili sibi ita enormi, perdit ipsa ecclesia episcopū. Vitij scilicet lepræ extra de clericis egrotis, vel debilitatis. c. tua nos. Vnde propter vitium lepræ remouetur episcopus ab administratione ecclesiæ. Fauor scilicet Constantinopolis ciuitatis. 22. di. c. renouantes. Fuit enim datus Constantinopoli ciuitati primus locus præter Romanum, & amittit eum Alexandrina. Scelus. 27. q. ii. c. multorum. Vnde propter scelus patris, vel domini spoliatur tota familia cōmunionē. Vnde aliquando remouetur ac deponitur familia ab oblationibus altaris pro peccato domini, & clericus, vt supra dictum est, a beneficio ob simoniam a patre commissam. Ordo propter cuius fauorem dominus seruum suū amittit. 34. dist. c. frequens generalis. Et accedit. ff. de oper. libertorum. l. interdū, vbi ratione dignitatis superuenientis amittit quis operas quas habuit in liberta: qui indignum est, vt liberta seruiat ex quo tantam adeptus est libertatem.

Eodem etiam modo priuatur aliquis etiam secundum iudicium diuinum sine culpa, sed non sine causa, sicut Thobias priuatus est visu, & Iob filijs, vt per patientiam probarentur, ad aliorum exemplū. Vnde dicitur, quod hanc tentationem permisit dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius. sicut & sancti Iob. Sicut etiam cæcus natus priuatus est visu non ex culpa, quia neque peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur: sed tamen non sine causa, scilicet pro gloria Dei.

Item puniendi sunt peccatores manifesti, non solum a Deo, sed etiam ab hominibus; quod pater per exemplum in vsurarijs manifestis, qui præter pœnam æternam, quam merentur apud Deum, secundum canones triplici pœna puniuntur. Nam vsurarij manifesti nec ad communionem altaris admittuntur, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiunt sepulturam, sed nec viuorum oblationes recipi debent. quod si quis clericus contraxerit, quod accipere reddere cogitur, & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfecerit ab officij sui manet executione suspensus. Vocantur autem vsurarij manifesti, secundum Hostien. notitij, vel ex euidētia factis quia vsurarius mensam tenet paratam ad pecuniam mutandam cuiuslibet sub vsuris, sicut meretrix in prostibulo. pater arg. extra, de cohab. cler. c. tua & c. si. Et in hoc casu ipso iure pœnam patitur canonis prætaxatā. Vel manifesti intelliguntur notorij iuris, puta quia sunt per Episcopum in ecclesia publicati, secus si adhuc ab ecclesia tolerantur. vt extra de cohab. cle. & mulic. c. nostra. Nā si manifesti sunt per famam tantum non tamen notorij. nō patiuntur hanc pœnam ipso iure, sufficit autem ad publicationem faciendā, quod vocati confiteantur, vel negantes per testes conuincantur, vt de cohabitatio. cler. c. tua. Sufficiunt autem & certa argumenta, vt extra de vsur. c. cum tu. 81. dist. c. si qui sunt.

Item punitur vnus pro malitia alterius in quantum de ipsa malitia participat, sicut hæres vsurarij tenetur restituere pro eo in quantum patiuntur vires hæreditatis perceptæ: extra de appel. c. qua fronte. & de rapinibus. c. in literis. Vnde & si alter hæredum factus sit non soluendo, tenetur alius in solidum, saltem quan-

tum ad ipsum de hereditate peruenit. Nam & res hereditaria obligata viderur, extra de viur c. cum tu.

Item nota, quod quædam poenæ sunt priuatiuæ, quæ vocantur poenæ damni. Exemplum cuius in iure de excoicatione, quæ priuatur homo potestate eligendi, quia excommunicatus eligere non potest. extra de constitu. quod intelligitur de excommunicatione maiori, vt extra de clerico excommunicato, & inter. cap. penul.

Item de suspensione. quia etiam suspenseligere non possunt extra de consuetudine. c. cum dilectus extra de donatio. c. apostolica: suspenseliget etiam celebrando irregularitatem incurrunt, extra de clerico excommunicato. c. apostolica. secus de excommunicatis minori excommunicatione.

Item interdictum est poena, quæ priuatur potestate eligendi, quia nec interdicti possunt eligere. extra de electione c. cum inter. 12. seniores.

Vera poenitentia fructus, & utilitas quanta sit, & quot modis de culpa ad gratiam hominem transferat, & multiplex apponitur translatio: confessionis, poenitentia, sacerdotum arbitrio quemodo sit relinquenda, declaratur.
Cap. L. XVII.

Eze. 18. Poenitentia sequens peccata præcedentia destruit, sicut & peccatum sequens destruit præcedentia merita. Eze. Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitias quas fecerat non recordabuntur. Sicut constitutio posterior derogat priori. vt extra de cognat. spiritu. c. 1. n. de legi. & constitu. l. non nouum. Etiam si nulla in posteriori de prima merito habeatur. sic & posterior vita derogat priori. Nam posterior culpa derogat priori iustitiae, & posterior poenitentia de le præcedentem culpam Eze. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam: vita viuet, & non morietur, omnia iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor in iustitia sua quæ operatus est. v. uet.

Item poenitentia transfert hominem de culpa ad gratiam. Et hæc translatio

multipliciter fit, sicut patet per exemplum in translationibus prælatorum. Nam talis translatio aliquando fit causa necessitatis, puta cum prælatus in ecclesia sua persecutionem patitur, & hostilitatem, extra de renunc. c. nisi cum pridem & propter malitiam. Talis autem est translatio siue conuersio eorum, qui propter tribulationes, seu aduersitates, vel infirmitates ad Deum conuertuntur. Nam mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos hic compellunt, sicut dicit Greg. Sap. Trans. stuit illos, & poenitentes per mare rubrum, Sap. 20. 1. per tribulationem, & persecutionem. Plal. 115. Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Aliquando vero fit causa utilitatis, puta cum in ecclesia sua inutilis est, & in alia utilis. Est enim tam utilitas quam necessitas legitima causa translationis. 6. q. 1. c. omnes qui. & c. episcopus. Et hæc ex causa debet homo conuerti, & transire de statu culpæ ad statum gratiæ, quia si in statu culpæ est omnino inutilis quantum ad merendum, quia nec sibi, nec alteri meretur, sed dum est in statu gratiæ operatur fructuose, quia meretur, & propterea conuersio peccatoris vocatur translatio de morte ad vitam, & de inutili ad utile. Vnde Io. Scimus quoniam translati sunt de morte ad vitam. l. 10. 3.

Aliquando fit translatio causa lenitatis: puta, quod ex lenitate alteri ecclesiæ adhæreat, vel suam pro derelicta habeat, puta quod uxorem duxerit, vel miles factus sit, vel quod ab ipsa ecclesia sua desit per tres septimanas, vel duos menses sine iusta causa, vel absque licentia sui superioris in quibus casibus, & similibus priuari potest ecclesia, debito in eis ordine seruato. Et ideo talis causa non commendabilis est. Et talis est conuersio puerorum impuberum, qui quædam lenitate animi potius, quam deuotione, & sine licentia parentum religionem intrant, vel profitentur, & maxime si pueri sint non doli capaces: de quibus manifestum est, quod ex sola lenitate hoc fecerunt. Et ideo non obstante tali professione, quam infra pubertatis annos fecerunt, a parentibus repeti, ac reuocari possunt.

Aliquando vero fit huiusmodi translatio causa cupiditatis, vel ambitionis: & tunc secundum iura priuandus est ecclesiæ habitus, scilicet prima, & ambitus, scilicet

et secunda, ut nec primam possideat, quā per superbiam spernit, nec secundam quā per auaritiam concupit, extra de clerico non re. §. 1. 7. q. 1. r. c. eos, & c. si quis episcopus. Prima tamen ecclesia ipsum repetere potest, si voluerit. 7. q. 1. nō oportet. Talis ergo est conuersio siue poenitentia ficta hypocritarum, scilicet, vel propter cupiditatem terreni lucri, vel propter ambicionem honoris, qui duplici pramio priuantur, scilicet celesti, quod contemnunt, & interdum etiam temporalis. Tum quia seipfos aliquando affligunt abstinencia, & huiusmodi, & sic priuant seipfos eodem modo corporali. Tum quia etiam aliquando dum eorum hypocritas deprehenditur, confunduntur, & vituperantur, & sic priuantur pramio eterno, quod spreuerunt, & temporalis, quod ambierunt.

Aliquando fit translatio causa humilitatis, puta religionis. In quo casu inferioribus Episcopis sufficit petere licentiam. Alioquin si nec petita licentia transeat, ecclesia potest ipsum repetere. similiter. 7. q. 1. si qui vero. & c. si quis presbyter. Ipse autem ecclesiam repetere non potest. 7. q. 1. c. eos, & extra de renun. c. cum in dubiis. Sed hic sciendum, quod si ob consentiam criminis dimissa prelatura ad vitam monachalem quis descenderit, ad prelaturam secularem resurgere non potest de iurationalis secus. 4. questio. 1. c. hoc nequa inani. Et extra de renun. cap. post translationem. Et huic translationi assimilatur conuersio eorum, qui culpa facti, & miseriam erubescientes, humiliter ad poenitentiam veniant interdum quidem remorsu conscientie puncti, & stimulati. Qui postquam conuersi sunt ad pristinam culpam, & conuersationem secularem, sicut in priuata vitam, non redeunt. Illa est vera conuersio peccatoris, cuiusmodi fuit conuersio Magdalena. Itē nota, quod poenitentia, qua iniungitur a sacerdotibus, sunt hodie arbitraria, quia de eis non possit dari certa distinctio siue regula, & ideo relinquuntur sacerdotum arbitrio, seu iudicio determinanda, sicut etiam secundum iura ea, quae certa regula distincti non possunt, iudicis arbitrio relinquuntur, sicut de fide testibus adhibenda. Idemque hoc si dei iudicis recipientis relinquatur, quia ipse magis scire potest quam alius, fide testibus, & attest. si des vel verba episcopi, item in mora, cuius excommunicatio non traditur. ff. de iuris, leg.

Luc. 7.

ex mora. Re. 1. Item in impensis factis in rebus dotalibus. Nam & si deduci debeant, nō tamen facile est in vniuersum diffiniri, sed singula ex genere, & magnitudine impendiorum estimari possunt. ff. de impen. in re dotalis factis, l. quod dicitur, in fin. similiter ergo. & in quantitate poenitentia peccatoribus imponenda conuenit. Vnde tempora poenitentiae habita moderatione constituenda sunt, sicut dotis iudicio, prout conuersorum animos prospexerit esse deuotos habito respectu ad aetatis pericula, & aegritudinum necessitates. 26. q. 7. c. tempora, & c. hoc fit.

Perseuerantia bona, quae consuetudini similis est, se dicitur, breuiter consuetur. Cap. LIX.

Perseuerantia bona vitae excludit ius diaboli ab homine, & acquirit in eo ius Deo. Vnde assimilatur consuetudini, quae si sit rationalis tollit ius in loco in quo viget, ff. de legibus, & sena. consul. de quibus. Item consuetudo rationalis ius inducit. In li. de iure naturali, gen. & cini. §. ex non scripto. Item perseuerantia, & continuatio boni praeuallet legi peccati, sicut etiam consuetudo vincit legem, scilicet si sit a tanto tempore seruata, ut non sit in memoria hominum quando incipit, ut ff. de aqua pluui. arren. l. 1. ip. si. & ff. de aqua quoti. & c. thia. l. hoc ipse. §. ductus aquae. Et similiter consuetudo, quam Romana seruat ecclesia, & praecipit ab aliis seruari, etiam vincit legem, ut in dist. c. nolite, de consecra. dist. 1. c. basilicas.

Item continuatio poenitentiae, & bona vitae sequentis, abolet culpam, & iniuriam male vitae praecedentis, sicut consuetudo posterior tollit priorem. extra de cognat. spiritu. c. 1. Et hoc verum est si in eodem municipio diuersae consuetudines diuersis temporibus oriuntur. Nam si diuersis, secus, ut 12. dist. c. a. scilicet sancta. Hae enim diuersae aliquorum consuetudines aliorum debent contrariio more subuerti, ut 12. dist. c. illud.

Papa suprema potestas circa spiritualia. Et temporalia duobus in gladiis designata describitur: quae pariter in spiritualibus designantur dicitur. Cap. LX.

Potestas non solum spiritualis, sed etiam temporalis est apud Papam. Nam Papa utrunque gladium habet. 22. dist. c. 1. 63. dist. c. non confing.

domino. Vnde, & reges deponit. 15. q. 6. c. alius. & c. nos sanctorum. & c. iuratum. 1. q. 4. c. quia præsulatus. 96. dist. c. duo sunt. Et non solum regem constituit, Imo transfert. extra de elect. c. venerabili. Immo etiam Imperatorem electum Papa habet approbare, electionem confirmare, uel infirmare, & ipsum confirmatum etiam consecrare. Et hec omnia probantur in prædicta decretali uenerabilem. Ipse etiam Papa Imperatorem deponere potest. Si. n. Zacharias Papa Regem Francorum, qui à Romano pontifice coronam non recipit, nec per eum examinatur, nec comprobatur ab eo, uel reprobat, non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo, quod tante potestati erat inutilis, à regno deposuit, & alium loco eius instituit. 15. q. 6. c. alius. multo fortius Imperatorem, qui specialius quodammodo subest, ei poterit remouere. 99. dist. c. duo sunt & c. si Imperator.

Item potestatis, vel officii plenitudo in maioribus prælatis repræsentatur, & designatur in usu pallii. Nam in Papa pallium designat plenitudinem potestatis plenissimam. extra de au. & usu pallii. c. ad honorem. & extra de elect. c. illa quotidiana. In Patriarchis uero plenissimam officii designat potestatem, arg. extra de priuileg. c. antiqua. In Archiepiscopis plenior potestatem. extra de auct. & usu pallii. c. nisi. & c. ad honorem. In Episcopis uero plenam officii potestatem, quibus quandoque conceditur scilicet aliquibus, ut Papien. ac Cum. & Messanen. & Officen. Quibus ex longa consuetudine, & ecclesiasticarum suarum priuilegiis debetur, quæ seruanda sunt, extra de officio ordina. c. duo simul. 25. q. 2. c. 1. 2. & 3.

Prelatorum in subditis potestas ac regimen in uirga correctionis, doctrinaque prædicationis perficit, ac quemalmodum corrigere prædicareque debeant, aperitur.
Cap. L X I.

Prelatorum regimen præcipue in duobus consistit, scilicet in uirga correctionis, & doctrina prædicationis. Nam latratu canum lupi accendi sunt, baculoque pastorum 45. dist. c. si. Sed in uirga disciplinæ attendere debet, ut corrigat benivolenter, scilicet non ex odio, sed ex charita-

te, quia falsa iustitia dedignationem habet, uera compassionem.

Itæ, ut corrigat prudenter. sicut enim discretionem corripiantur tumidi, tolerantur infirmi, & quos castigare lenius necesse est non seueritatis plestantur animo, sed medentis, ut 85. dist. c. 2.

Itæ congruenter, sicut ut rigor iustitiæ, ubi congruit remittat, & ubi expedit interdat. Et aut remittendus siue tractandus ex duobus.

Primo ex multitudine peccantium. 1. q. 7. c. quotiens. extra de trans. c. fina. Vnde uersus cōis: Ob populū multū crīmē petra nō fit inultū. Quando autem est multitudo in causa, tunc plures incipere debet à spūalibus proximis, ut eorū exēplo frangatur cetera multitudo. 54. dist. c. cōmesationes.

Item puniendi sunt maiores de uniuersitate, qui alios trahunt ad peccatum, extra de cler. excom. c. latrores.

Secundo ipsius rigor ex qualitate peccantium, quia deferendum est personæ, & dignitati, extra de offi. deleg. c. sanæ, c. ga. & c. past. & extra de mai. & obe. c. per tuas. 45. dist. c. cū beat. 50. dist. cōtumaces. 1. q. 7. c. q. 1. 24. q. 1. c. qui cōtra pacē sū de penis. I. ut feruorū ita tū, q. non deferatur iustitia ut tē, quia sicut Aug. siue pcedendo, siue ignoscendo, hoc solum bene agitur, ut uita hominū corrigatur. 22. q. c. prodest. I. ut inter dū rigor auctus ex duobus. Primum cū peccatū ex auctoritate defendunt, de penit. ren. dist. 6. c. 1. in fi. Itæ secundo cū uisum est malū, & multis crassantibus opus est exēplo 1. q. 1. c. repenitur. ff. de penis. l. aut facta. §. ulti. Et nota, q. si superior modū excedit nimis corrigendo, & si peccet 14. q. 4. c. quo peccat. in fi. nō tamē cogit à subditis ueniam postulare, ne dū nimis seruatur humilitas, regendi frangat auctoritas. 84. dist. c. quando. Sepe. n. ex cōuersatione 20. Reg.

quali cōtēptus nascitur dignitatis. ff. de offi. c. p. l. dis. obseru. Idū. Debet. n. prelatus ex ingenio suo dignitatē augere, ne cōtēptibilis habeat. ff. de offi. procōf. l. nec quicquā. §. circa. 50. dist. c. 1. extra de accu. c. qualiter. & q. 1. Sed pertinet ad regimen prælati doctrina prædicationis. Vbi primò necessaria est charitas intus ardēs. Cor. 1. Cor. 13. Si linguis hominū loquar, & Angelorū, charitatē autē nō habē, factus sum uelut æsonans. Secundo uita exterius lucens. Gre. Cuius uita despiciet restat, ut eius prædicatio cōtemnatur. 3. c. 7. §. postea in fi. Ambrosius dicit ille de alterius errore, qui non habet in se, quod condemnet, ut c.

T. 4. q. 6.

Liber Octauus

q. c. incidet. Grego In grauibz peccatis quis posuit dum suis pmitur aliena nō diluit, ut. c. q. c. in grauibz. Chryso. Male uiuendo, & bene docendo Deū instruis qualiter te debeat condemnare. 40. di. c. multi. Talis secundum Hieronymum assimilatur cineri, per quem lixiuum tā siens lauat, & non lauatur. 83. dist. 5. ult. Et secundum Augustinum assimilatur lapideo canali per quem aqua doctrinæ transit ad urceolos. i. ad subditorum corda, in quibus aliis frustum facit. i. q. i. c. si fuerit. Et secundum Nicolaum Papam assimilatur faci ardenti, quæ se ipsam consumens, aliis lucem ministrat. 15. ult. c. ult.

Terriō necessarius est actus prædicationis discretus, docens: circa quam quatuor considerabis. Tempus, ut nō loquatur semper, sed temporibus opportunis, si enim semper plueret, terra non germi-
Le. 15. naret. Vnde Leui. Vir qui fluxum feminis scilicet spiritualis, id est uerba Dei, patitur, imundus erit. Ideo Paulus dicturus importune, præmisit, opportune. 43. dist. c. si rector in fine.

Item considerandus est locus, ut scilicet in ecclesia, uel alio loco publico, uel honesto, non in priuatis domibus ne suspicio sit de hæresi. 30. dist. c. si quis.

Item modus scilicet, ut hūcialiter, & liberè prædicetur. 11. q. 3. c. nolite. Et in priuatis locis possunt aliqua proponi nō solemniter, sed in modum simplicis exhortationis, seu collationis, extra de hereticis c. cum ex iniuncto. circa prin. Debet esse etiam prædicatio humilis extra, de maiestate, & obediētia. c. humilis doctrina quia asperitatis nimis inreparatio, nec correptionem recipit, nec salutem. 44. di. c. cum beatus. ff. ad le. aquil. l. præceptoris.

Quartō consideranda est dicendorū, & auditorum qualitas. Nam secundum capacitatem audientium docenda sunt alta, & profunda, & subtilia, & infima plana, & simplicia 43. di. c. si rector. 8. q. 3. c. oportet. Alias si non intelligentibus profunda diceret, non esset prædicator, sed percussor. In hinc nota, quod prælati, qui non audiunt Donatum, & est nimis insufficientis, deponendus est, extra de q̄ta & qualitate uolunt.

Item prælati debent diligenter custodire gregem suum, quod ex negligentia, uel incuria sua nullus in eo iacturam pa-

riatur: alioquin reus efficitur. Vnde prælati in hoc similes sunt illis, qui habitant in littoribus maris. Quia secundum leges, si non inueniatur, qui rapuit res ex naufragio, hi, qui iuxta littora maris in quibus nauis infixa, uel tracta fuit inter fines agri culusque prædia possident siue morantur, ex edicto diui Adriani tenentur, & à præsidibus eodēnari debent damnum passis, ut sic possessores territorii, quamuis nihil rapuerint, in omni eo, quod damnum sibi naufragio ademptum probauerint, condemnentur. Et est ratio naturalis, quia sic debent custodire inter littora, ne etiam ab extraneis ibi aliquid diripiatur. Inuigilent ergo, & ponant custodes, ne detrimentum patiantur, secundum quod legitur de officio præfecti nihilum lege prima, secunda, & tertia. Similiter si de domo, uel villa expugnatu aliquid raptum sit, quamuis uerba edicti desint, tamen ex mente Labeo ait huic edicto locum fore. Nec enim minus in mari quam in uilla, uel econuerso possumus per latrunculos infestari ut ff. eo. l. 3. §. Labeo scripsit. Et similiter ex mente diui Adriani dici potest, quod si quis extraneus in ciuitate aliqua, uel ei territorio fuerit spoliatus, uel res eius furto amiserit, communitas teneatur. Hæc actio, & contra heredes datur, ut ff. eo. l. 4. in fine. Si ergo communitas qualibet teneatur custodire diligenter territorium suum: multo magis custodire, & conseruare teneatur quilibet prælati gregem suum. Alioquin diceretur et illud Zach. O pastor, & idolum derelinquens gregem Vnde sicut idolum hominis nō est homo simpliciter, sed homo secundum quid: sic etiam pastor nō custodiens gregem suum.

Item prælati peccatum periculosum est subditis non solum publicum, sed etiam occultum: quod patet per exemplum in simoniaco. Quia si episcopus sit simoniaco in ordine, & occultus, suspensus est quo ad omnes. Et probatur: 37. di. c. nullus, & c. præter hæc, Simoniaco enim in ordine habet characterem uictiosum 1. q. 1. c. reperiuntur & c. quibusdam narrantibus. Vnde si scio eum simoniaco in ordine occultum nullo modo debeat ab eo ordinari. 1. q. 1. c. si quis a simoniaco, extra de simonia per tuas. Et si ignoro eum simoniaco esse, cum sit in ueritate non recipio executionem, sed dispensatione

Zac. 11.

satione indigeo in detestationem criminis, ut in dicto. c. si quis a simoniaco extra de ordinatis ab episcopo. c. 1. in a. & c. 2. Si autem scio, sed coactus sum recipere, si absolute coactus fuerim, tunc nec characterem recipio, sicut de c. presbyteros. extra de bapt. c. maiores. Si uero coactus fuerim conditionaliter, tunc aliud est, quam ignoranter. i. q. 1. c. coactat. Recipio enim executionem, sed non ibi. Et ratio est, quia magis conat de uoluntate coacti, quam ignorantis extra de simonia. c. sicut nobis. Si autem credo, uel scio episcopum simoniacum non in suo ordine, sed in collatione ordinum, seu beneficiorum, si possum obtinere, quod ab alio ordinar, debeat utique hoc facere. Alioquin quamdiu toleratur ab ecclesia, & occultus est, si compellat me, secutim recipio, non obstantem conscientia repugnantem, quia erronea est 13. dist. c. nec uiu. q. 3. c. Cui est illata, licet sit ar. coactatum. ff. de libe. l. causa igitur. §. 1. Et quia omne, quod sit contra conscientiam §. c. 2. q. 1. §. ex his extra de precepto. c. quam omne. Sed intellige conscientiam ex precepto, uel prohibitione formatam, uel quod sit contra conscientiam non erroneam, quod si mala audieris de prelati. si fide lis, & non nimis credulus. ff. quod cum falso. in l. in a. ff. de eo. et quem factum est. l. 1. §. 1. extra de iur. c. rest. ex literis, quia dictum unius facile sequitur multum, extra de purgatione. cano. c. cum inueniuntur, ergo de facili aarem non prebea. 11. q. 7. c. si quid igitur. 26. dist. c. si quid uero de quocumque. 33. dist. c. habuile.

In purgatorio existentes non possunt seipsos, uel ligare ad culpam, uel soluere a pena, hac de causa excommunicationis comparari expelluntur.

Cap. L XII.

Purgatorii poena assimilatur excommunicationi, uel poenae legalis per quam scilicet nullus seipsum ligare potest, uel soluere, ff. de arbitris. l. penult. 4. q. 4. c. 1. C. ne qui in causa sua iudi. l. unica. Est tamen contrarium ar. de sen. excommunicatione. cum desideres ubi innuitur, quod si episcopus communicet cum illo quem excommunicauit, sententiam incurrit. Sed dic, quod ille non ligatur sententia

propria, sed canonis. Et si expresse diceret, quod participans cum excommunicato ab eo non ligaretur, non ualeret. extra de sen. excom. c. nuper. 11. q. 3. excommunicatis, & c. cum excommunicato. similiter nullus in purgatorio existeres potest seipsum, uel ligare ad culpam, uel soluere a pena. Et ideo a nobis expectant suffragia, quibus a pena illa solui mereantur siue per suffragia elemosynarum, orationum, & huiusmodi. Mach. Sancta, & salubris est cognitio pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. Item nota, quod purgantur aliquando animae defectorum extra loci communem purgatorii, in quo generaliter animae purgantur, sicut patet ex 4. dialo. beati Greg. Et hoc conceditur aliquibus ex privilegio speciali, ut scilicet exempti sint a communis purgatorii loco sicut per privilegium eximitur quis a foro 15. q. 1. c. irater. extra de priuil. c. cum capella. ff. de excu. mu. l. penultima. §. si potest. ff. de excu. ru. c. spadonem §. scire. ff. de administ. l. is cui. Conceditur ergo hoc privilegium gratiae, quorundam hominum animabus, ut in aliquo loco super terram purgentur, ut eorum status hic existentibus facilius innotescat, ut scilicet ab eis citius adiuuentur, uel propter alias causas Deo notas.

Rationis uirtus, quae participatio luminis diuini interdum uocatur, quantum categorae animi uirtutes excellat, ostenditur.

Cap. L XIII.

Ratio, cum sit uirtus eminentior in homine, debet regere totam animam, & omnes partes eius: sicut dicunt iura. quilibet ecclesia episcopatus regenda est iuxta dispositionem, & ordinationem Episcopi 12. q. 1. c. decretum & c. regenda. Nam Episcopus est maior omnibus, sicut Christus uicarius 33. q. v. c. mulierem. Unde inobediens ei. morte. s. excommunicationis occidetur, extra de maio. & obed. c. 1. & 2. quia omnes sub eo sunt, ut et c. omnes. Similiter, quia ratio est in Phi. est supremum in homine, gerens similitudinem Dei, & sal. Signatum est super nos etc. Est u. lumen rationis quoddam participatio diuini luminis, ideo debet esse super nos, id est principati, & dominari

1. Mac. 13.

Gre. 4. dia.

Art. 1. Plal.

Liber Octauus

minari in nobis, ita ut omnes partes hominis, & actus secundum eius dispositionem, & ordinationem regerentur. Et si caro, vel aliquod membrum illius ei non obediat, occidenda sunt mortificatione penitentia. Vnde Apostolus: Si spiritus facta carnis mortificaueris, uiuentis.

Quæ, & quando Religiosis corporis recreatio commendat pluribus, quam auctoritatibus comprobatur. Cap. LXXXIII.

Recreatio quæta, & modesta cuilibet licet pro tempore, sed dissoluta & in quæta non competit uicis spiritualibus. Hinc est enim (secundum iura,) quod clericis non prohibetur piscatio. licet enim clericis non solum causa necessitatis, uel utilitatis, sed etiam causa recreationis cum rebus piscari, dummodo tamen cum utilitate, & modestia fiat. Nam, & monacho, licet reia texere pro piscibus capiendis, de conse. di. v. c. nunquā. Prohibetur tamen clericis uenatio, ut 86. di. c. qui uenatoribus. Ideo ergo piscatio conceditur, & uenatio prohibetur, quia uenatio fit cum inquietudine, & clamore: piscatio uero cum quiete. Et, quia maior delectatio, & dissolutio est in uenatione, quam in piscatione, uenator enim currit per deuia, sicut diabolus cum ducit animam captiuam. uerum est tū, quod licet clericis prohibeatur saltuosa uenatio, & clamorosa, tamen quæta, & recreatiua conceditur, scilicet quando fit non causa uoluptatis, sed recreationis ad excitandam forsitan appetitum, uel calorem naturalem. ar. extra de homicidio. c. dilectus filius a. expellanas. & extra de iureiurando. c. v. si Christus de conse. di. v. c. sint tibi ierania i. & c. licet secundum quosdam Episcopo sit omnino interdicta, sic intelligitur. 34. di. c. li. Officiis. autem dicitur, quod uenatio est omnibus interdicta, si fiat eo tempore quo debent homines in ecclesia esse, uel orare, siue sint clerici, siue laici. 86. di. c. amputatis. de esse. si. 3. c. in el. glossum. & di. v. c. ieiunium, quia uenatorem scilicet i uenatione mortuum neminem legimus sanctū. 28. di. c. qui uenatoribus. Et non solum in diebus ieiuniorum est illicita, sed etiam in festis, quibus homines debent uenire ad ecclesiam, nisi forte necessitate famis ingruente. Et idem est si apii uenirent, & uastarent segetes, uel uineas clericorum

uel monachorum. Aliis autem diebus licita est laicis pro carnibus, & pellibus habendis alias non secundum Rainum. & Goffredum. Qui, & de ipsa uenatione decimas dare iubentur. 16. q. 1. quicumque. & extra de decimis non est in potestate. Clericis autem est illicita si nimis apponant mentem in uenatione, ita quod ecclesia in spiritualibus, uel temporalibus exinde detrimentum patiatur, uel aliquod onus inde habeat. extra de cler. uenat. c. 1. & 2. Necessitate ergo ecclesie exigente licita est uenatio clericis: & monachis. Et similiter causa utilitatis, & recreationis aliquotiens possunt uenari siue sint Episcopi siue alii dūmodo uenatio sit quæta, & non proficiatur eamibus, & aibus quando debent uisitare, & prædicare;

Iuris exemplo eiusdemque auctoritate quando damnum alicui illatum, & quibus casibus possit absque culpa remitti, docetur. Cap. LXXV.

Remitti non potest damnum alicui illatum sine consensu illius nisi propter necessitatem pacis, uel alicuius communitatis utilitatis communis. Vnde pone quod bellum fuerit inter duos milites, uel principes, & hinc inde iniuriarum multæ, & dāna sint illata, postea facta est pax inter ipsos, & dāna hinc inde data remissa sunt nūquid ista remissio extenditur ad homines, & ualitores utriusque? Non uero, nisi de consensu eorūdem sit facta. ar. C. de transactio. l. 1. & l. transactio placitū. & l. præses. & l. uer. pe. a. te extra de mai. & obed. c. si. ff. de transactio. lege. 3. & l. qui cum toto. & lege nulli. ff. de pact. l. sim. §. pact. l. ubi & l. in summa. & l. si conueniunt. Vel nisi forte aliter non possit haberi pax, ubi quidem utiliter partis geritur negotium utriusque. Et sic potest intelligi. ff. de pact. l. conuentionū. Aliter quō possum remittere ius hominis mei, cum nec possem ab eodem tantundem extorquere sine rapina.

Quemadmodum restitutio sit exigenda, ut iusta existat, quas condiciones habere debeat, aperitur. Cap. LXXVI.

Restitutio præsupponit tria, scilicet dānum, factum, & peccatum. Primo. non uero cadere restitutio nisi damnum datum sit. Vnde secundum legem civilem

Orli.

Quidem si oliuam meam maturam decerpisti, vel fecisti, vel seruam meum puerum castrasti, & pretiosiores fecisti, & expensas quas in praedictis fecisti donasti, id est singis donasti, tu mihi ad restitutionem non teneris, quia non intulisti damnum: sed si aliquod horum interemisti, vel surripuisti, tu teneris, & pro seruo castrato iniuriarum erit agendum, ut ex edicto edi. aut ex l. 12. tabularum in quadruplum. Si autem oliuam, vel meam iminaturam collegisti damnum intulisti: & ideo locum habet actio de damno dato, & per consequens restitutionis obligatio. ff. ad lege Aquilam. l. si seruus seruum. §. rupisse, & §. si oliuam, & l. fere. ff. de edi edicto. l. ediles. §. sed etenim.

Secundo praesupponit restitutionem. quod factum hominis interuenit, & intellego factum commissum, vel omissum. Unde secundum iura, cum sine facto hominis ex corruptione ipsius rei damnum prouenit, non tenetur. Et ideo secundum iuristas si usufructuarias tuas patiatur corrumpi, vel vites non succideri, non tenetur. l. Aquil. ff. de usufr. si cuius. §. denique. Porro si propter negligentiam hominis ignis non ex ipsis rebus, sed extrinsecus proueniat Aquil. agitur, ut l. 3. §. si fornicarius, & extra de da. da. c. si egressus. Sicut cum negligentia plaustrali lapides ceciderant & damnum dederunt. ff. ad l. Aquil. l. si seruus. §. si ex plaustra.

Tertio restitutio praesupponit culpam interuenisse: alias secundum iura constat actio de damno dato. Et ideo neque furiosus, neque infans doli capax tali actione tenetur, secus si sit doli capax. ff. ad legem Aquil. l. §. iniuriam. extra, de delict. pub. caput j.

Omnia sacramenta noua legis institutionem a Christo habuisse: eorumque irreuerentia quamuis periculosa uisus, aperte monstratur.

Cap. LXVII.

SACRAMENTA a Christo instituta partim habentur ex scriptura Evangelica, sicut baptisus, eucharistia, & quaedam alia partim vero ex traditione Apostolorum sine scriptura, sicut confirmatio, ordo, & matrimonium. Sicut etiam ius humanum constitutum ex scripto, & non scriptum, sed quod in scriptis relictum est, vocatur lex, sine constitutione: Quod autem in scriptis non est, vocatur consuetudo, ut §. dicit §. cum ita-

que, Consuetudo enim est ius quoddam moribus, id est assuetis actibus hominum institutum, quod pro lege scribitur cum debeat lex, ut l. dicitur, c. consuetudo. Alias etiam dicitur. Constat ius nostrum ex scripto, & non scripto, ut l. dicitur, de iure natura. gen. & c. §. constat.

Item sacramentorum iniuria, vel irreuerentia est valde periculosa: & hoc patet per exemplum in baptismo, cuius litatio, quia est iniuria sacramenti, de consec. dist. 2. §. si magna pena punitur. Nam poena uerantibus baptismum secundum l. est ultimum supplicium. C. ne sanctum baptismum res l. 2. Sed et qui sanctam baptismum geminat, poena depositionis imponitur, tanquam indigno sacerdote. C. eo. tit. l. j. Illi autem qui sponte, vel conditionaliter coacti, promoueri non possunt. Et idem intellige si ignoranter, & postea cum sciunt, ratum habuerunt, nempe si ab haereticis scienter, so. dist. confirmandum. x. quæst. i. c. ventum. in fin. & qu. 7. c. Qui in qualibet, & c. convenientibus. In habitu tamen clericali debent isti uiuere, & sic reuincunt privilegium clericale. si. dist. c. dictum de conse. dist. 5. ca. dictum est. Qui autem ignoranter, sunt baptizati sicut frequenter fit de infantibus, vel coacti absolute possunt promoueri, secundum quosdam de iure, secundum alios, quod iurius est, de dispensatione episcopi. l. quæstione quarta c. placuit de vis. ique habetur de conse. dist. 4. c. quibus. ubi dicitur, quod si ignoranter fit aliquis baptizatus, non indiget penitentia, sed tamen est irregularis, & promoueri non potest. sed illud dictum fuit olim in odium rebaptizantium, & de rigore magno, vel loquitur de ignorantia iuris que non excusat in talibus. & quod dictum est de rebaptizato, id est de reconfirmato, argumet. so. distinctione. ca. 1. de conse. dist. 5. c. dictum.

Virginis saluatio quomodo natuana huiusmodi prius per Ale. peccatam uolens, ut uolens dixerit, tunc uolens huiusmodi exco. pl. Ca. LXVIII.

SALUTATIO Beatæ Virginis continet benedictionem, cum dicitur. Benedicta tu in mulieribus. Quia per salutem naturam, que prius maledicta & excommunicata

Liber Octauus

aleata fuerat rebenedicta, & absoluta, si-
ue reconciliata fuit. Nam hæc et saluatio
a Deo missa est. Dicunt enim iura, quod
si Papa, & cetera scientia aliquem excom-
municatum saluauerit, vel eidem aliàs
participauerit, quod ille absolutus ab
excommunicatione, quia eo ipso præsu-
mitur, quod velit ipsam absoluere argu-
extra de priuilegiis. c. cum olim essemus. extra,
de sententia excommuni. c. si aliquando. 63. dis-
c. cum Adrianus. de conse. dist. 2. c. pacē.
Nec obstat, quod formam absolutionis
non seruat, quare videtur contradicere ex-
tra de sententia excommuni. c. cum deside-
res, & cap. a nobis. quia dici potest, quod
princeps sola voluntate manamur. ff.
de manumissis. ap. cum. Multo ergo magis
absoluit saluatio Dei.

*Quo pacto pecunia, vel alterius rei restitutio sit
a nobis agenda, abreniter erudimur.*
Cap. LXXIX.

Satisfactio debetur ei, qui laesus est, vel
alteri qui sit loco eius. Vnde usura re-
stituenda est ei a quo extorta est, vel hæ-
redi suo: & si talis non inueniatur, est pau-
peribus eroganda, ut extra, de usu. c. eu tu.
& ar. extra. de homi. c. Sicut. & 14. qua-
stio. v. c. i. Quod si debitor, vel heres eius
absens est dicunt quidam, quod usura-
rius adhuc debet ei mittere, sed sumpti-
bus debitoris absentis, argu. ff. de oper. li-
bertorum. l. opere. Quod verum est, quan-
do is a quo extorta sunt usurae, vel hæres
eius, alibi se transferat. Sed si usurarius,
qui est malefidei alibi se transferat, quam
ubi usuras exercuit, tunc proprijs sumpti-
bus tenetur mittere. Sicut aperte proban-
tur hæc ff. de rei uend. c. l. si res, & l. si vero
& sequen. & de leg. 1. l. cum res. §. 1. & de
edendo. l. prator. ait. §. vbi. & l. sequen. Itē
hoc, quod dictum est, quod usurarius de-
bet mittere absenti, verum est si usurari-
us nouit ubi debitor habitat: aliàs non tene-
tur vagari. argum. ff. de ope. libertorum. l.
quod nisi fiat. §. 1. Item si summa expen-
sarum inneris excedit summam usurae, pau-
peribus erogetur, secunda. questione se-
ptima. c. anteriorum. extra de iudeis. c. cum
sit. Sed cum de eius proximo aduentu
speretur, tunc pecunia deponetur, & con-
signabitur. C. de usuris. l. acceptum.

*Regula apponitur generalis, quæ plurima quidem
sacra scriptura loca intelligere dubiaque non
nulla soluere, facillime aduocamus.*
Cap. LXXX.

Scriptura sacra verba in quibus sunt
generales permissiones, vel concessio-
nes alicuius gratia, vel potestatis, semp
intelligenda sunt supposita quadam con-
ditione, & si illa non exprimitur. Sic igitur
quacunque orantes perieritis, credite
quia accipietis, & fiet vobis subintelligē
dum est, si dignæ perieritis, vnde Iac. Pet-
rus, & non accipietis eo, quod male pera-
ris, & illud. Mat. h. Quodcunque solueris
super terram, & in celis. intelligitur si sol-
ueris clauē non errare. Vnde dicit Orige-
nē, quod multos sacerdotes excludunt quos
tamen Deus retinet, & econuerso etiam
est de alijs consimilibus. Cuius exemplū
est. Quia in rescriptis quædam conditio-
nes intelliguntur, & sine expressione ali-
qua sunt obseruanda, ut illa: Si preces ve-
ritate nitantur, extra de rescriptis. c. ex par-
te. Si quis idoneus, vel si qua idonea fue-
rit extra de ele. c. causam. ff. de muner. &
hon. l. ut gradatim in fine primi rescripti
Item cum quis natalibus restituitur sub-
intelligitur conditio hæc Si is qui resti-
tuitur ex ingenua natus sit. Nam si ex an-
cilla, per talē restitutionem nil agitur, ut
ff. de nata. rest. l. j. Item in concessione viae,
tacite intelligitur hæc conditio, ut is qui
conceditur ciuilitate utatur, ut ff. de feruit.
l. sicut. Item in generali mādato patris
quærendi sponsum filia suæ hic subintel-
ligitur, ut persona sponsi patri ostendatur
nec prius nuptiæ fiat, ut ff. de ritu nuptia-
rum. l. generali. Item scriptura sacra ver-
ba quæ videntur inuicem contraria, con-
cordantur per aliam scripturam, vel per
distinctionē temporum, vel alio modo.
Sicut id, quod dixit Christus de Io. Bap-
tista: Ipse est Elias. & id quod dicit Io. Nō
sum Elias, concordat Gregorius per illud
Lucæ, quod dixit angelus Zachariæ de
ipso Ioann. Ipse præcedet ante ipsum in
spiritu, & virtute Helix ex quo colligitur,
quod Ioan. non fuit Helix quo ad perso-
nam: sed quo ad similitudinem, primo
officij, quia præcedet ante ipsum in pri-
mo aduentu, sicut Helix, Secundo quo
ad similitudinem zeli, & ideo subiunxit:
In spiritu, scilicet zeli tertio modo viuen-
di, vnde addit, & virtute, scilicet tempe-
rantia,

tantia, vel penitentia. Sic etiam in legibus iura iuribus ad concordiam reuocantur, vt C. de inofficioso testamento. l. vna. Similiter consuetudo post privilegium contraria reuertitur ad concordiam per interpretationem. extra de consuetudo. c. cum dilectus.

Item scriptura sacra non semper sequitur ordinem temporis, quia quandoque, quod est posterius tempore, ponitur prius

Mat. 1. i. in Genealogia Christi David praemittitur Abrahæ cum tamen fuerit posterior tempore, & Matth. 4. primo ponitur Christus fuisse assumptus a diabolo in sanctam ciuitatem, & postea in montem excelsum, cum tamen istud fuerit post illud nam vltima tentatio fuit in templo, vt patet Luc. 4.

Mat. 4. Sic etiam fit in legibus, ut lex codicis quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & tamen in principio codicis posita est, vt C. de iustitia. cod. confir. lege prima. Sic, & lex quæ est in C. de sacram. ca. l. vna. facit mentionem de lege posterius edita. C. de suis & leg. hæredi. l. Si defundus. nec enim ordo scripturæ inspicendus est, vt ff. de solutio l. nec enim.

Luc. 4. Sicut etiam fit in legibus, ut lex codicis quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & tamen in principio codicis posita est, vt C. de iustitia. cod. confir. lege prima. Sic, & lex quæ est in C. de sacram. ca. l. vna. facit mentionem de lege posterius edita. C. de suis & leg. hæredi. l. Si defundus. nec enim ordo scripturæ inspicendus est, vt ff. de solutio l. nec enim.

Legum civilium exemplo simplicitatem interdum alicuius culpam excusare animaduertimur. Cap. LXXI.

Simplicitas, aliquando excusat errorem, sed non totaliter unde secundum iura, aliquando suggestio falsitatis, & suppressio veritatis ex simplicitate proueniens, non elidit rescriptum, impedit tamen formam & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, vt extra de rescriptis. c. super literis. 25. quæst. 2. c. præscriptione. C. si contra ius, vel vii. publ. l. præscriptiones.

Clerici ne, ac laici Dei gratiam, celestique regnum adipiscantur exquirunt, ac vnicuique legum exemplo desuntur. Cap. LXXII.

Status laicorum altiori munere gratia indiget ad assequendam dignitatem regni celestis quam status clericorum, ex eo, quod est magis implicitus, & minus idoneus. Cuius exemplum est

quia ad assequendam dignitatem ecclesiasticam altiori dispensationis gratia indiget laicus, quam clericus postulatus. Vnde laicus vndeunque sit, siue de eadem diocesi, siue aliunde postulatus est a Papa, cum sit ineligibilis simpliciter, vt 61. distin. per totum. & extra de electio. c. cum ad nostram & ca. officij. Sed clericus qui postulatus est de aliena diocesi, cum non sit ineligibilis simpliciter, quia non est ineligibilis in diocesi propria postulatus, a suo prelato peti debet vt eum concedat, vt 7. distin. c. fraternitatem. 83. distin. cap. Florentinum archidiaconum. 63. distin. c. literas. 26. distin. c. dilectionis. 24. distin. capitulo primo, & secundo.

Intentioni semper fore resistendum in principio exemplo & auctoritate insinuatur, ut diabolum superare queamus. Cap. LXXIII.

Tentationi non resistens statim a principio, damnum incurrit: quod qui statim resistit, euadit. Cuius exemplum est, quia secundum iura, qui vim inferenti incontinenter se defendendo reus, reatum non incurrit, quem tamen post interuallum se vindicans, non effugit. Nam si aliquis incontinenter legitime resistit culpas omnium delictorum tempore violentiæ commissorum, siue ex parte agredientis, siue aggressi aliquis occidatur in aggreffum constatur defendere debere, vt C. de vi publi. l. quoniam multa facinora. & ff. si quadam, pauper. se. dic. l. 1. §. cum arietes. At ille qui est repulsus cum aliquid fecerit ad vindictam, vel cum ex interuallo possessionem suam recuperauerit, præde nem de ea expellendo, ciuilitate, & criminaliter punitur, vt C. eodem. l. si quis. & Inst. de publ. iudicijs. §. in res. iul. Similiter quoque criminis reatum euadit, qui legitime certando incontinenter a principio tentationi resistit: sed qui per negligentiam resistendi se primo expoliati permutat, antequam per penitentiam recuperare possit, criminis reatum incurrit. Vnde Hieronymus dicit: Calca serpē Isidorus caput, calca prauæ cogitationis initium. Anima enim præcedit carnem in crimine: repelle ergo cogitationes ab anima, & caro non peccabit Psalmus: Beatus qui Ps. 136. tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Paruula enim sunt ipsa tentationum initia quæ ad Petram Christum mox

Liber Octauus

cum orta fuerint, allidenda sunt antequam crescant.

*Bonum quomodo agendum à nobis sit, quousque patiens quis transgressor iure dicatur, exprimitur
Cap. LXXIII.*

Transgressor est etiam, qui bonum facit, si illud non bene, vel bono animo facit, sicut mandatum transgressor est non solum qui contra illud facit, sed etiam qui illud indebito modo implet. Unde generus dicitur non solum qui iuramentum non seruat, sed etiam qui male iurat. Unde si quis, ut seruaret fabbatum, a spirituali opere vacaret, male fabbatum celebraret, & mandatum transgressor esset. Et similiter qui mandatum cum alicuius iniuria implet, puta si propter dilectionem alicuius, hostem eius feriret, vel occideret. Unde secundum iura finis mandati exceditur cum aliud, vel aliter exequitur quam mandatur, vel cum exequendo mandatum, praeter commissum iniuria inferat. Et ideo tunc potest ab iniuria appellari, ut C. de appeli. l. si quis prodicatione.

*Mundi tribulationes quae iure optimo legatis comparantur, nuncios dei vocantur, qualisque sit eorum finis, inde ostenditur.
Cap. LXXV.*

Tribulationes, vel infirmitates, quae peccatoribus in hac vita eueniunt, sunt quasi quidam nuncios, vel legati Dei, missi ad commonendum eos, & prouocandum ad reconciliationem praeteritae. Unde patienter, & reuerenter suscipi debent quantumcumque videatur hostiles: nam & nuncios, & legati quos apud nos etiam hostes mittunt, recipiuntur. Et secundum iura, quia sancta res est horum causa legatorum, si quis eos pulsauerit, hostibus quorum legati erant, tradendus est. ff. de legationibus. l. vltima. Similiter qui hos nuncios diuinae iustitiae repulerit, incidit in manus eius. Sic Rex filiorum Amon incidit in manus David, qui eius nuncios dehonestauebat. Item pro Christo tribulationes, & persecutiones sustinentes, sicut tue-

runt socij eius passionum, sic etiam erunt cum eo socij consolationum. Exemplo scilicet mercatorum, quorum socij, si erant participant de periculo, si autem non, ita possunt necesse participare de lucro. Unde etiam si contrahatur societas quod unus ponat pecuniam, & alius operam, licet unus ei, dum tantum lucrum, & damna communiter sentiant: sed si periculum pertinet ad recipientem in solidum, & non ad tradentem, illicita est talis societas, & etiam leuina. Et talibus assimilantur qui volunt participare Christi consolationes, sed nolunt sentire eius passionem.

Triplex mutui, locatque differentia apponitur: usurariumque prauitatem ex communicatione assumiari declaratur. Cap. LXXVI.

Vसरanus assimilatur ei, qui vult habere lucrum, & non stare periculo, vel ei qui venderet rem non suam pro sua, vel ei qui venderet illud, quod non esset. Cuius contrarium est in locatore. Est enim inter mutuum, & locatum haec triplex differentia.

Primo, quia periculum rei locatae ad locatorem pertinet, sed rei mutuae ad debitorem: ut ff. de rei vendi. l. si nauis. Ideoque incendium non liberat debitorem, ut C. si certum petatur. l. incendium. Sed hac ratione tantum considerata, licet nauticum licitum esset, quod tamen falsum est, ut extra de usuris. c. nauticanti. Unde est alia differentia, ex qua sumitur alia ratio quare locatio licita est, non autem usura: quia rei locatae dominium retinemus, adeo, quod conductor de proprietate quaestione refert non potest. C. de pignori. actione. l. nec creditores. Et ideo pro usu rei propriae, queni concedimus, pecuniam recipimus: quod licitum est, quis nec aliquis cogitur de proprio beneficium facere. 10. quaestione secunda. c. praecaria. Sed rei mutuae dominium transferimus. Ideo pro usu rei propriae debitoris improbe pecuniam exigimus ab eodem. & facit ad hoc illud, quod habetur extra, de rei ven. c. si nauis.

Tertia differentia est, & ratio. quia usus rei locatae aliquis est sine consumptione, usus autem rei mutuae nullus est sine consumptione: & ita vendit id, quod res non habet.

Item

2. Reg.
7.

Item usuraria prauitas similis est excommunicationi, quæ non solum ligat eos in quos fertur, sed etiam participantes cum eis in casibus non concessis, in quantum incurrunt saltem minorem excommunicationem. Similiter non solum usuras excentes peccant, & ad restitutionem obligantur, sed etiam coadiutores inficiuntur, sicut patet in notarijs conscientibus instrumenta usuraria, qui ex hoc efficiuntur periuri, & infames, & conficiendi instrumenta officio privati. Periuri quidem, quia quando creantur iurant, quod hoc non facient: ergo de cetero nec testificari poterunt, nec publica conficere instrumenta. periuri enim testificari non potest, quantumcunque penitentiam egerit. c. extra de testibus, ex parte, & capitulo si. Ex hoc etiam sunt infames quibus sunt actus legitimi in eriditi. extra, de testibus, c. sed ex quadam.

Quomodo praelatus dum est uni ecclesie alligatus, ad aliam intelligibilem reddatur: si etiam unam habens uxorem ea viuentem alteri minime matrimonialiter potest copulari.
Cap. LXXVII.

VXOREM vnā habens, illa viuentem non potest alij matrimonialiter copulari: & si de facto contraheret, non esset matrimonium. Cuius exemplum est in matrimonio spirituali, scilicet praelati, & ecclesie suæ: quia vni ecclesie alligatus ineligibilis est in alia, quia ligatus ha-

bet alas quibus saragit volitare, vt extra de electis. capitulo vltimo. Et si super electis de facto procedatur, non valet electio. vt patet ibidem. In hoc tamen differt a matrimonio carnali, quia in spirituali vni ecclesie alligatus potest ab ea separari, & alteram suscipere, sicut dispensatur ex causa necessitatis, vel utilitatis: vt extra de electis. c. in causis, in n. & septima, quæstio prima. c. omnis q. ii. Et ideo in tali necessaria est postulatio, extra de postulatione. c. bonæ memoriæ, in secundo. Hæc autem dispensatio in matrimonio carnali locum non habet.

Quanto diuturnius vitium in anima extitit tanto periculosius esse per consuetudines exemplum vni, quicquam confiteris.

Cap. LXXVIII.

Vitium nunquam debet approbari. Cuius exemplum est in iure, quia consuetudines malæ adinuicem nullo tempore confirmantur, vt in Authen. vt nulli iudi § primo. Item vitium quanto diuturnius, tanto periculosius: sicut consuetudo mala secundum iura quanto diuturnior, tanto perniciosior, & periculosior. extra de simonia. c. non satis. extra de consuetu. capitulo vltimo. 14. quæstione prima, c. scilicet. & capitulo fiat.

Explicit Liber Octauus.

PROLOGVS LIBRI NONI, in quo de artificialibus rebus, quas humana ratio in exteriori naturali materia per artis habitum di- recta producit: interdumque de artium operibus, nonnunquam de artificibus, aliquando etiam de artium instrumentis exemplariter fore pertractan- dum proponitur.

Ecclesi.

In manu artificum opera laudabunt, inquit Ecclesiasticus, Humanum genus post lapsum peccati a sua decedens integritate naturae, caligat ignorantiae tenebris, concupiscitque ca-

loribus aestuat, crebraque inimitate dissoluitur. Sed depellit ignorantiae tenebras vacante sapientiae studium, cohibet concupiscentiae impetus & cuiuslibet passionis insulcus moralis virtutis dominium: labentique infirmitati succurrit multiformis artis ingenium. Si enim, ut testatur Galienus immortale & impassibile esset corpus, & semper maneret ei optima compositio, non indigeret arte constituyente ipsum. Quia igitur corpus humanum multipliciter alteratur, & patitur, ac insuper ex passibilitate multiplici diuersis necessitatibus subditur, ex industria, vel ratione humana quaedam artes inuenta sunt, ipsius humani corporis necessitantibus obsequentes, quae ad differentiam liberalium artium seruiles nominantur. Quia enim in specuabilibus rebus per modum cuiusdam operis aliquid inuenitur, puta orationis congruae, seu syllogismi constructio, ac etiam numerandi, vel mensurandi opus; quicunque ad huiusmodi opera rationis speculatiui habitus ordinantur, per quamdam similitudinem artes appellantur. Sed tamen liberales ad illarum differentiam artium, quae ordinantur ad extrinseca opera exercitata per corpus: Quae scilicet dicuntur seruiles, inquantum corpus seruiliter animae subiungatur, sed illae cetera dicuntur liberales, quia magis ad animam pertinent, secundum quam li-

bertas in homine reperitur. Et hinc est, quod duae scholae habebantur antiquitus Roma, scilicet liberalium artium vna, quae in triuium, & quadriuium distinguuntur communiter. Sunt enim vniuersaliter septem quarum scilicet primae tres triuium, reliquae vero quatuor quadriuium appellantur. Grammaticam enim, & logicam, & insuper rhetoricam, triuium comprehendit. Quarum prima grammatica sermocinialis a literis nominatur. Nam grammata Graece litterae Latinae, theca vero recoditula dicitur. Est enim ipsa scientia non tantum recte loquendi, sed etiam recte scribendi & origo, & fundamentum omnium liberalium artium.

Secunda vero dicta est logica, idest rationalis, videlicet ea logos, quod est ratio. Nam logos (ut testatur Hieronymus). Iapud Graecos multa signat, verbum est enim, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque; ut rei, per quam sunt singula quae subsistunt. Est ergo logica rationalis scientia, scilicet ad ratiocinandum inuenta.

Tertia vocatur rhetorica, idest apte loquendi scientia dicta Graece rhetore sin, idest copla locutionis. Resis enim graece locutio. Rhetor autem orator vocatur. Et fuit disciplina rhetorica a Graecis primo inuenta, videlicet a Gorgia Aristotele, & Hermagora: & a Latinis postea Tullio, & Boetio ac victorino, & alijs plurimum dilata. Quadriuium vero quatuor has artes comprehendit, scilicet Arithmeticae quae est numerandi scientia, & dicitur ab ares, quod est virtus, & rithmodo, quod est numerus, idest numerorum virtus hinc Geometria quae est mensurandi scientia. Musica quoque quae est sonorum consonantium pedina. Et dicitur a moys, quod est aqua, ex eo, quod multicus sonus praecae sit ex aquae humore. Astronomiam etiam

Arif. i.
Phyt.

Arist. 9
meta.

Aris. 3.
de an.

Sep. 10.

1. Thi. 6

Ecc. 29.

Y u c h a t t u s

Liber Nonus

cessarius ignis coquens. Aqua vero, & liquor vna, quod vinum cōmuniter dicitur perinet ad potum. ad tegendum autē hominem, qui nudus, & passibilis nascitur additur vestimentum. Sed quia artes, quā ad ista deferunt, operari sine ferro non possunt, ut de agricolis, & vineatoribus patet, & insuper de factoribus vestium, & domorum, ad ista congrue additur etiam ipsam rem.

Sunt igitur operarii quidam, qui humana vitā ceterunt ad cibum, & ad potū, quorum primi computantur agricolæ, qui assiduis laboribus suis de arboribus, & agris, & vineis, & etiam de fortis fructus, fruges, & vinum, & olera hominibus recolligunt ad cibum, & ad potum. Horum artē, quæ agricultura vocatur, apud Grecos, Eliodus docuit, & Virgilius apud Latinos, cuius laudibus referta est Catonis maioris distinctio tertia. Sed huius quatuor species communiter distinguuntur, sarrualis, quæ docet loca culturæ deputare. Conlita, quæ de arboribus docet: passiva, quæ de partis pertractat, & florida, quæ de rosariis, & violariis, & alijs consimilibus instruit.

Conferunt quoque ad victum hominum etiam pastorum custodia, quorum custodia re est oves, & capras, & pecora, & boues, aliaque iumenta domestica, quadrupedia, vel pennata, ut sunt gallinæ, & anseres, & huiusmodi, quorum carnes, vel lacticia conueniens præbere probantur hominibus nutrimentum.

Piscatores quoque, & aucupes, & venatores insuper sylvestrum bestiarum ad victum corporis conquirendum laborant, multis modis, & varijs instrumentis. Nam reibus, pedicis, laqueis, arcibus, vel iaculis communiter venatio agitur: aucupium vero laqueis, pedicis viscoque ac reibus, ut plurimum exercetur: sed hamo, reibus, sagenis, & iaculis utuntur piscatores.

Sunt etiam molendinarii, & furnarii, pistores, & macellarii, & pincernæ, caupo nes, & coci, alijque, operarii similes varijs, & assiduis studijs, quæ ad cibum, vel potum pertinent præparantes.

Vesturales quoque ac nautæ, qui ea, quæ necessaria sunt ad victum, vel usum hominum iumentis, curribus, vel nauibus, de loco ad locum transportant, humanæ vitæ necessitatibus varijs non modicum obsequuntur. Hi enim penuriam protu-

gant, bella sedant, pacem firmant, & pro cōmuni utilitate omnium remotissimas gentes confederant.

Pigmentarii quoque artifices, siue apothecarii, qui in pulveres contundunt aromata, & sirupos, electuaria, variasque cōfectiones, & validas medicorum præcepto componunt. Et insuper ipsi medici, qui argumētis, & remedijs varijs humani corporis corruptioni resistunt. Et rursus chirurgi, qui apostemata, vel vlceras curant, & qui vulnēra quæque consolidant ab extra violenter illata: omnes inquam humanæ salutis necessarii sunt ministri: propter quod dicit Ecclesiastici. Honora medicum, propter necessitatem, etenim illum creauit Altissimus.

Quia vero non solum victus, sed etiam vestimentum, ut dictum est, inter humanæ vitæ necessaria computatur, quamquā etiam deferunt homini ad honestatem & dignitatem vestium ornamenta. Idcirco ex industria hominum ad vestes conficiendas, & ad earum varis materias præparandas plures inuenta sunt artes de lana, lino, canape, sericoque, ac bombice. vel alijs similibus opera facientes, texendo, confuendo, vel etiam retorquendo varijs instrumentis, ut acu, vel fuso, subula, vel girgillo, pectine, vel calamistro, vel instrumentis alijs operantes, in vltimo vestium, & regiminum aliorum filorum vel cordarum, & cortinarum, vel galeriorum, & aliorum quorumcunque similium, quæ ad lanihiciū, linificiū, serificiū, pellificiū, & aliorum consimilium usum pertinere noscuntur. Cum quibus etiam artificibus vestium hi quoque qui pelles præparant siue ad vestium pilosas, quos scilicet pelliparios dicimus, siue depilatas ad calceos quos coriarios dicimus, & etiam ipsi calcifices merito cōputantur tanquam necessarii tegumentis corpori seruientes.

Porro, qui villas ciuitates, & castra cum menibus atque turribus, & alijs munitionibus suis, & domus siue quæque palatia, cum portis, fenestris, solarijs, & diuersis mansionibus earundem construunt cæteraque habitacula hominum in quibus vita mortalis socialis, vel salutaria dicitur, & conseruatur. etiam hi inter necessarios artifices computantur, ut sunt videlicet latorum, id est lapidum diuiores, cemerarii, atque murarii, tegularii, quoque;

quoq; & laterarij, carpentarij, seu lignarij, sculptentes, pingentes, polientes, & dolantes quocunq; operent in instrumentis do labro, seu ascia terebro, vel securi, ferramentis si vel linea, vel quocunq; operitur alio instrumento. Et quia ferrum, (ut supra dictum est) etiam inter necessaria vitæ sacra scriptura commemorat, cum quo forte & es intelligitur, etiam ferrarij, vel gratij, fabri possunt forte inter artifices necessarios computari, quorum quidam malleatores sunt, quidam futores. Malleatores namque dicuntur, quod terendo massam, & dilatando ad artis formam deducunt. Et horum quidam ferrarij quidam argentarij, & aliqui aurarij nuncupantur. Quorum quilibet artificia fabricant diuersis operibus hominum, & vñbus opportuna. Facit namque ferrarius vomeres aratoribus, falces messoribus, acus sutoribus, gladios & enses militibus, & fere artificibus omnibus fabri feruire noſcuntur. Conſimiliter etiam fabri argentarij atq; gratij monetas varias formant: vasa diuerſa ex auro, & argento, ære, metallo, & ſtanno fabricant, ut ſunt metallica olla, ſive caldaria ærea, aut cōcha, & yphi, vireoli, & bacilia, ceteraq; conſimilia. Hi etiam fabricant annulos, formant calices, ſculpunt ſigilla, includunt lapides, & plura opera ab eis alia ſunt. Quibus & ſi non ratione materiæ, ratione tamen formæ, vel operum ſiguli ſimulantur, qui vasa conſimilia diuerſis neceſſaria vñbus de lutea materia formant, videlicet ollas, cacabos, conchas, & vireos. Et etiam quædam aquaria, & olearia vasa. Fuſores autem fabri vocantur, quod quæq; metallica opera fundendo operantur, ut ſunt campanarij, ſtatuarij, & alia ſuſceptibilia de quacunq; minerali materia facientes. Vnde eis aſſimilantur vitrarij, qui conſtant ex materia vitrea cyaros, & ampulas, aliaq; vitrea vasa, quibus, & qui foccula, & ocularia de vitro conficiunt annumerari poſſunt.

Secundo ſunt quidam artifices, quorum artes hominibus conferunt ad quandam commoditatem, quædā quidem ad commodum pacis prout eſt ars militiæ, quæ ad munitionem reipublicæ contra rebelles, & hoſtes cōmunem pacem paſſim perturbantes, noſcitur illitata. Cui ars ſubſertur equeſtris, & per conſequens frenefaſtiua, & quæcunq; alia fabricans ſive parans equeſtria inſtrumenta. Armorum quoq; fabricatio atq; vñs, ut clypei, galeæ, enſes

loricæ, atq; lanceæ, & aliorum multorum, quæ ad equites, & milites perſinet. Fundibularia quoq; & ſagittaria, & quæque ars alia facit ad bellicum apparatus, ad militaris artis officia ſimiliter ordinant.

Porro ſcriptorum opera ſuper omnia cōferre viderat humana cōmoditati, utpote, quæ non tantū corporali, ſed etiam ſpiritualli humanæ utilitati deſeruit. Hæc namque ſæpe in literis abſentium vota denūciat. Hæc inſuper in chirographis humana paſſa confirmat, & habet in ſapientium libris vñſſima erudimenta. Hæc eſt quoque quæ memoriā reparat, informat intellectum, & affectum inflammant, dirigunt opera, patefaciunt arcana, & futura atq; præterita quaſi præſentia faciunt. Cartularij autem, qui pelles ad pergamenta purgant, ſubtiliant, & deſiccant, & raſores chartarum & conſectores incauti, omnes ipſi opera ſua ſcriptoribus ſubminiſtrant. Illuminatores autem, & ligatores librorum cum ſcriptoribus cōputantur. Baſibani quoq; ſulſiones, campſiores, & menſurarum, vel pōderum æquatores, qui lance, vel ſtatera vñtur ad talētū, marcā, vel librā, vñciā ſtaterem, quæ ſtantē, aut ſextulā, drachmam, obulam, caleulam, aut aſſem, aliquid ponderantes. Et quæq; ad menſuram cannæ, vel brachij, cubiti, palmi, pedes ac digiti, partice, vel iugeri, miliarij, leuca, vel ſtadij pānos, vel ſpacia, aut res quaſq; continuas metientes. Et qui etiam diſcontinua, vel liquores ad menſuram, gomori, chori, vel modij, congi, ſextarij, minæ, amphoræ, vel metretæ menſurant: hi omnes eiſq; conſimiles humanis utilitatibus, & cōmodis ſubminiſtrant. Sunt inſuper multæ aliz artes ad hominum cōmoditates inuētæ, quæ non poſſunt præ multitudine breuiter numerari.

Tertio ſunt quidam artifices, quorum conatas, & ſtudia ſunt ad ludum, & ſolatiū hominum: quæ ſi honeſte, & cum moderatione ſerent, debitis perſonarum, temporum, & locorum circumſtantijs obſeratis, mortalis vitæ tædia ſubleuant, aſos recreant, ſenſus delectant, inſirmos roborant, meltoſq; conſolantur, & plura alia vitæ mortalium conferunt iuamenta. Antiqui ergo in diuerſis locis diuerſis utebātur ſolatijs, ſive ludijs. Nam in theatris tragediæ recitabantur, vel comedię in carminibus a perſonis cum laruis, & ceteris mecharis, in gabillis ducebant choreas, in gymnajijs luſtabantur,

V u 2 in

Liber Nonus

in amphitheatricis cursabant, in arenis pugiles exercebantur, in conuiuijs rithmis, & musicis instrumentis vrebantur, in templis aut Deorum laudes canebāt. Et horum omnium disciplina siue ars theatrica dicebatur, quia theatrum erat locus celebrior, & magis frequentatus. Sed hodie quali tota ars histrionica siue musica quæ ad hominum solatia studet, aut gestu fit, aut cantu, aut certè instrumentorum sono, qui flatu sit, vel pulsu. Nam gestibus sūt representationes, cæribus modulationes, instrumentis autē, sūnt soni, & consonantia musicales. Et aliquando gdem flatu, vt tibijs, & tubis, & organis. Aliquādo vero pulsu, vt cymbalis, tympanis, citharis, arque liris, & cæteris cōsumilibus musicis instrumentis.

Artif. r.
Ethi.

De artificum autem operibus est vltimo attendendum, q̄ triplex in eis distinctio coiter assignatur, vt colligitur ex verbis philosophi, ex artium siue, ordine, & dignitate. Nam fines quarundam artium sunt ipsæ operationes, aliquarum vero fines sunt ipsa operata. Cum enim omnis ars operetur circa exteriorem materiam, quandoq; artifex assumit materiam solūmodo quo ad vsum, sicut citharam ad citharizandum, & nauem ad nauigandum: quq; vero assumit materiam, vt transmutet ad aliquam formā, sicut lignū ad formam lesti, & ferrum ad formam cultelli, vnde opera in manu artificum multipliciter collaudatur. Nam in primis horum artificum laudat operatio ipsa, vnde i manu citharistæ laudatur, q̄ bene citharam pulsat. In secundo vero laudatur p̄cipue res operata, puta cultellus, vel arca, quæ bene facta sit. Nam in quibus operata sunt fines p̄ter operationem, nobiliora sunt operata ipsis operationibus, sicut finis nobilior est, q̄ ea, quæ sunt ad finem.

Secunda vero distinctio attenditur ex ordine opum: quia quorūdā aliorū artificum opa ordinant, & deputant ad opa quorūdā aliorū, q̄d ex ordine ipsarū artium facili apper. Pater. n. q̄ qdā artes sub alijs ordinant sicut ars frenefactiua sub arte equitadi, q̄ d̄ equestris; & vltius equestris sub arte militari. opa ergo militiæ laudabiliora sunt opibus eq̄stris, & eq̄stris opa magis laudant, q̄ frenefactiua, & simile est de alijs artibus subiniciē ordinatis.

Tertia distinctio sumitur ex artium dignitate, & quædam artes architectonicæ sunt respectu aliarum, Quæ quidem in

duobus excellunt, primò in dominio, q̄ architectonica est p̄cipere arti, quæ est sub ea, vt equestris frenefactiua p̄cipit qualiter, & quid operetur. Secundo excellunt in v̄su, quia s. architectonica ars ad finem suū v̄tur arte, quæ est sub ipsa, sicut militaris v̄tur arte equestris, vel fundibularia sagittaria ad finē suum, s. ad pugnandum propter victoriā. Nā dicebantur antiquitus milites nō solū equites, sed quicunq; pugnantes ad vincendum, vñ sub militari non solum equestris, sed quæcūque alia ars, & virtus, q̄ est ad operationē bellicā ordinata. vnde architectonicorū artificum opera sunt magis laudabilia, q̄ earum, q̄ sub ipsis. His igitur de mechanice artibus, & earum artificibus instrumentis, & artificijs summarie p̄alibatis, postquam in libro p̄cedenti octauo de quibusdam rationabilibus, i. de humanis legibus, quæ certis rationibus constant, iā aliqua exempla p̄misimus. Restat nūc in hoc Nono libello de rebus artificialibus, quas humana valet ratio ex exteriori naturali materia per artis habitum directā producit, aliquas similitudines addere. Interdum quidem de operibus artium, interdum autem de artificibus, interdum vero de instrumentis artium exempla inducendo, & diuersis adaptando materijs comprehensilis more solito sub ordine alphabeti.

Assiua, ac contemplatiua vita, quæ amore, Deiq̄ timore perficitur, tribus de causis sepulchro, & pluribus rationibus agricultura, cellaq; vinaria assimilari demonstratur. Cap. I.

Actiua, & contemplatiua vita assimlantur sepulchro propter tria primò ratione receptionis, quia s. sepulchrū non viuētes, sed tm̄ mortuos recipit. & sicut vtraq; vita non viuētes mundo, vel peccato, sed viriq; mortificatos regit. vnde Col. Mortui. n. estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. vnde Greg. quid sepulchri noīe nisi contemplatiua vita signatur, quæ nōs quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum a terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit? Assiua quoq; vitā sepulchrū est, quia a prauis nos opibus mortuos tegit. Ex q̄bus qdā verbis coll̄r, q̄ actiua vita mortuos peccato, cōtemplatiua vero super hoc etiam mūdo mortuos regit. vnde ide Gre. subdit, q̄ contemplatiua perfectius sepelit, quia

Col. 3.
Grego.
homi.

ga a cūctis mūdi actiōib⁹ fundit⁹ diuidit.

Secundo ratione absconſionis, quia, ſ. in ſepulchro corpus includitur, & ab hominum aſpectibus abſcōditur, eo modo quo Chſs docuit: Attēditre ne iuſti. ve. ap. ciſ. Vbi prohibet, qd nō ſiant ad gloriā humanā oſtentationem, ſed ſolum ad Dei laudem, & proximorum vtilitatem. Similiter de contemplatione ſue oratione dixit. Tu autem cum oras, intra cubitū. & clauſo. ora patrem tuum, &c.

Tercio rōne cōbinationis, quia vtraq; vita, & non altera tm requiritur pro loco & tpe. In cuius ſignū legitur Gen. Quod Abrahā coniugem mortuā in ſepulchro dupli- citer ſepeliuit. Quia nimirum, (vt dicit Greg.) plect⁹ quicq; extinctū a pātis vitę deſiderijs ſub bonę operationis regiminē & cōtemplationis abſcōdit: neq; pfectus prædicator eſt, qui vel pp cōtemplationis ſtudiū operanda negligit, vel propter operationum inſtantiam cōtemplāda pponit.

Itē actiua & etiā cōtemplatiua vita indiget timore, & amore: nā timor humiliat, & amor ſollicitat, quorū vtrūq; requirit⁹ actiua, ſicut i nauī requirit⁹ & anchora nauē tenēs, cui aſſiſat timor humiliās: & ē vella ſpellens, cui aſſiſat amor ſollicitās. & ſi militer in cōtemplatiua neceſſari⁹ timor p ſobrietate aggrauās, ſm illud, Nō alta ſa-

pietes, ſed humilia p lenuētēs. & iterū, Nō pl⁹ ſape ad ſobrietatem idem, & rur⁹ ne ceſſant⁹ eſt amor p auiditatem eleuās ſm

Col. 3. illud, Quæ ſurſū ſūt ſapite, &c. vñ Gre dicit anchora cordis eſt pōdus timoris: ſed quaſi vela mētis, eſt vis amoris, q̄ hāc dū a mudo extrahit i alta ſtultitia in cōtemplatione iḡ veritatis quaſi in quodā alto pelago maris mens p̄ciendo nō pergit, q̄ vela amoris teruidi non impellit. Et rurſus ſi hāc timor nō aggrauat p̄ſumptione ſenſuum quaſi procella fluctuum inaniter iactata erroris voraginem naufragat.

Item actiua vita ſiſis eſt agriculturę: nā (ſicut dicit Pall.) eligendi, & bñ colendi agri rō quatuor reb⁹ conſiſtit, aere, aqua, terra, & induſtria. aer ſit ſalutaris & ele- mens, aqua ſalubris, & facilis, vel ibi na- ſcens, vel aliunde deducta, vel imbie col- lecta terra vero cumoda ſiū, & ſecūda. Induſtria quoq; colendi agrū eſt, neceſ- ſaria circa loca, tpa, & opa. Quę oīa neceſ- ſaria ſunt i actiua vita ſe exercitābus ſ.

vt ſint aerei p benignitatem cōpaſſionis. Nā aer facilime ex alijs imūat, & parit

2 Cor.
11

Apoſt Quis inuimatur, & ego non inui-

mor, q̄s ſcandalizat⁹ & ego nō vrori Debet ergo homo actiuus eſſe elemens in com- paſſione, & ſalutiferus in operatione

Item debet eſſe aqueus in facilitate ſub uenienſis. Qui ſicut aqua in loca vacua facilius cōſtruit, ita homo miſericors in digenabus facilius tribuit, Tob. 4. Omni peruenit te, tribue Luc. Eluſerentes imple- ut bonis &c. Imbuit enim aqua loca va- cua, ſed non plena.

Tob. 4.
Luc. 1.

Item debet eſſe terreus. i. ſecundus p multiplicatatem exhibitionis: q̄ ſicut iḡ cūda terra multos fructus gignit. ita pi⁹ & actiuus hō multas eleemoſynas tribuit Tob. 4. Si multum tibi fuerit tribue.

Tob. 4.

Item debet eſſe induſtrius p ſagacitatē diſcretionis, primo circa loca: debet. n. at- tendere ad loca vbi ſunt pauperes magis indigentes. Dicit n. idem Palladius, q̄ ſe- mina citius degſant in locis humidis, q̄ i ſiccis. Nā quali loca humore plena, ſunt diuites, q̄ abundāt tpaſi ſubſtantia, & in iſtis ſemen. i. datum dē-generat, q̄ meriti fructū nō germinat. Sed quali terra ſicca eſt paupis indigentia, in qua ſemen eleemoſynę nō degſat, q̄ eleemoſyna paupi data, meriti fructū abundat: pp qd Deus dixit Lu. 14. Cū facis prādiū, aut cōnī, mo- li vocare diuites, q̄ hñt vnde retribuāt tibi, ſed voca pauperes, & debiles, &c.

Luc. 14

Item dicit idem Pall q̄ nō eſt magno pere deſiderādus color terrę, quia bonitas incertū eſt ſignū. Eſt. n. velut color ter- rę, fauor, vel fama eleemoſynę quę eleemoſynarū deſiderare, vel quaſi ad ſui gloriam non debet, Vnde Dominus. Cū facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te. Nam talis fama non certum eſt ſi- gnum, vel cauſa bonitatis.

Matt. 5.

Item debet eſſe induſtrius ad diſcernen- dum tps, in quo dāda ſunt eleemoſynę. Ecc. Tempus cuſtodiendi, & tps abijcien- di pſal. Tu das eſcā illorum in tpe oportu- nis. Dicit aut idem Pall q̄ oīa, q̄ ſerunt crefcente Luna, & in diebus repidis ſunt ſerēda. Nā tepor euocat frigus icluſū. Sic multēs ſemē eleemoſynę, vel boni operis crefcente Luna. i. deſectu, vel caſſia, tūc p̄cipue debet ſerere. i. eleemoſynas dare. Et debet eſſe remotus a frigore accidia, & ab aſtu impatientię, ſue irę. Vnde debet eſſe repidus, id eſt moderatus, vt neque frige cat per torporem negligē- tię, neque exandefcat per feruorem im- patientię.

Ecc. 4
Pſ. 144

Item debet eſſe induſtrius circa opa. ſ.

V u j vi

Liber Nonus

ut videat, & qd & qualiter est agēdū, siue plantando, siue purando, siue sciendo, & cetera alia faciēdo, q̄ spectāt ad culturā. Sic enī debet homo actiuus esse, & industrius, & studiosus ad putandum vitia, ad plantandum virtutes, & etiam ad serendum semina bonorum operum.

Cent. 2 Itē cōtēplatiua vita sibi est cella vinaria. De qua dī. Introduxit me Rex in cellam vinariam. Talis enim cella, (vt dicit Pall.) debet esse remota a quinq̄ue.

Pf. 57. Primo qdē a calore. debet. n. esse frigida, & a seruore remota. Sic vir cōtēplatiu⁹ debet esse frigidus ab æstu cōcupiscētiæ, & ab ardore libidinis remotus, q̄ oculum mentis obtenebrat, & excæcat, psal. Supcecidit ignis, & non viderunt Solem.

Secūdo a lumine, q̄ s. debet esse quasi obscura: & hæc obscuritas fit in viro cōtēplatiuo per humilitatē per quā non reputat se quasi aliquid scire, vel videre. vñ **Pf. 17.1.** Psa. prebat dicēs. Qui illuminas lucernā meam, illumina tenebras meas. Vel hæc obscuritas refertur ad fidē, qua nunc vñ Deus a cōtemplantibus in quadā obscuritate, vñ Apost. Lucē habitat inaccessibilē, quā nemo hominum videre pōt. Et alibi

Thi. 51 Videmus nunc per speculū in enigmate. **Cor. 13** Tob. 5. Tob. In tenebris sedeo, & lamē cœli nō video. Vel ista tenebra fit in Sanctis quādo considerant proprios defectus, diuinū

Psa. 54. iudiciū formidātes. pla. Timor, & tremor venerunt sup me, & contexerūt me tenebræ, vel forte, q̄ scti viri timēt, & fugiūt nimīā claritatē mundanæ prosperitatis, ps. Ab altitudine diei timebo: & iō nō recusant potē aduersitatis. psal. Nox illuminatio mea in delicijs meis. Vnde ēt ī die bonorū non sunt immemores malorū.

Tertio debet esse remota a septētrione. i. dēt esse opposita septētrioni. Septētrio .n. dīr arctur⁹ siue vrsa, & dīr septētrio a se prēstelius frigidis arcturi. In qb⁹ designat septētrarius vitiōrū, i. bus scti. & cōtemplatiui viri oppositi sunt, & resistentes, & p̄ ea pugnantes, iuxta illud dictū Sen. Pacē cū hoibus habebis, bellum cum vitijs.

Sen. in Quarto debet esse remota ab humore, **Epi.** a cisternis, & aquis. hæ aquæ sunt doctrinæ siue rōnes philosophiæ, quorū cisternæ sunt philosophorū librī a quibus homo cōtēplatiuus in his quæ ad fidē pertinent dēt remoueri, quia fides non hēt meritū cui humana rō præbet experimētū. Et iō Aug. dicit. Tolle argumentū, ubi fides q̄ritur. De his cisternis dicitur Duo

malā fecit populus meus: quia me dereliquerūt fontem aquæ viuæ, & foderūt sibi cisternas dissipatas, quæ cōtinere nō valēt aquas. Hæ dissipatæ cisternæ sunt libri philosophorū erratiū, vt Auerrois; & quorundā aliorū contra fidē Christiā norū loquentium, quos fonte viuo sacre scripturæ relicto quidam Christiani fodiunt. i. studiosē discunt, & credunt.

Quinto debet esse remota a fortore. Vnde fieri debet longe ab alueis, & stabulis, & sterquilinijs. Si quidē in alueis intelliguntur voluptatis deliciæ: In stabulis dignitatis excellētiæ, q̄ viri magni, & Prīcides præcipue deieciunt in multitudine & pompa equorū, quibus stabula repleantur. Vñ de Salomone Rege dicitur, q̄ habuit Salomon xl. milia equorū in stabulis. In sterquilinijs autē intelliguntur mundanæ diuitiæ. De quibus Apo. ait. Omnia detrimentū feci, & arbitror, vt stercora. Hæc .n. oīa quæ mundanis redolent, Sanctis fortent, qui cœlestiū odorē p̄ olfactū internæ discretionis, & contemplationis percipiunt. Et iō ab his tanq̄ a rebus fecridis longe fugiunt, fm illud psalm. Ecce elongaui fugiens. i. a fortore mundi.

Dei Amor quorū bona nobis conseruat, & quorū malo in nobis conseruetur, mundiq̄ amatoribus interdum condonetur musti similitudinibus aperitur. Cap. 11.

Amor Dei conseruatur in suo seruore, sicut mustū in suo dulcore. Nā sicut legitur in libro de vindemijs, quem Burgūdo transtulit de Græco in Latinum. Si quis veller mustū per totū annū habere, vel per lōgū tēpus in dulcedine seruare, hoc modo fieri pōt. Qñ caleantur botti, quod ex illis stillat mustum mitte in vas pice interius perunctum, vel exterius, vt semiplenum vas sit, & obtura diligenter gipso. multo enim tempore manet mustū valde dulce, & multo magis seruabit, si vas musti sit pice perunctum interius, & exterius, & in puteū mittatur ita, vt sola labia superemineant, & hoc per exp̄tū tā crebram visum est optime. Et oportet vvas, ex quibus hūmī mustū egredit, gescibit cōcūcari ita, vt nō exp̄manā. Quid est autē tenaci pice vas interius, & exterius linire, nisi memis, & corporis puritatem iagi, & firma custodia mūr irei. Et quid est vas in puteo tenere, nisi cor in humilitate seruere? Et quid est labia supereminere, vel os valū gipso albo obstruere.

rc

re nisi sublimi, & pura locutione, linguam siue os occupare, & ab infimis, uel impuris uerbis abstinere? His profecto musti. i. amoris diuini feruor, & dulcor diutius cōseruatur s̄ in custodia puritatis, in refrigerio humilitatis, in puritate locutionis. Alii autem sunt, qui tale uas musti in arenā humidā suffodiunt, quod etiā efficax est ad mustū cōseruandū. Sed quid est arena humida, nisi de grauibz peccatis cōpūcta cōfessionia, & humore lachrymarū repleta? & hoc ualet ad cōseruandū mustum i. amorem diuinū. Cōseruatur enim feruor amoris in lachrymis compunctionis.

Itē amor Dei facit hominem obediētem Nam cara ad ignē calefacta de facili flectitur, & metalla ad ignē liquefiūt, & sic de facili formā rei cui infunditur accipiūt. Sic et cor in quo est calefactio diuini ignis, i. amoris, est ad obediētiā flexibile, & ad iussū praelati ductibile. Luc. Ignē ueni mittere i terrā. Amor autē terrenorum siue mūdi, impedit salutem. Nauis enim adhærens terræ, ad portū non graditur, sed periclitatur. Sic, qui terrenis adhæret, diuitijs per amorē, ad sportum salutis nō uenit, Psal. Diuitiē si affluat, noli te cor apponere. Vnde Dominus dixit, q̄ facilius est camelū per foramen acus trāsire, q̄ diuitem introire i regnū Dei. Si igitē nauis aīz est nimis onerata diuitiarū pōdere siue cura, remediū ē eā alleuiare electionum largitione.

Itē amatores mundi, uel carnis aliquando per diuinā grām cōuertunt, & efficiūt seruētes amatores Dei, sicut mustū acerbū, uel corruptū, per decoctionē, & admixtionē aq̄ pluuiialis cōuertit i uinū purū, & dulce. Dicit. n. i supradicto libro de uideiis, quod mustū de uuis acerbis, uel corruptis ita est curādū. Aqua enim pluuialis vsq; ad dimidium est excoquēda. Et ex hac aqua decocta quāta ē musti decima pars debet superfundī uino. Rursus it̄ cū uino decoqui ut cōsumet in decoctione decima pars. Quidā tamen aliter faciunt, quia in ipsis uuis immittunt aquam cōmiscētes ad futurū mustū tertiam partē: post cōculcatū uuis mustū coquūt tantum, ut eius cōsumatur tertia pars. Aqua itaq; pluuialis, est gratia cēlestis, cuius decoctio fit in feruore cōtritionis, cuius mixtio dēt eā cū musto siue uina lachrymosa compūctionis, de quo in Ps Potatilis nos uino compūctionis. sed decima pars

refertur ad obediētiā decalogi. i. mandatorū diuinæ legis. Vbi enim ita assunt s̄ admixtio gratiæ, feruor pñiz, cōpūctio lachrymæ, subiectio obediētiæ, mutatur uinū acerbū. i. amor mūdi, uel mustū corruptū. i. amor carnalis in uinū. i. in amore diuinū dulcissimū, & purissimū. Et hoc patet in cōuersione Matthei publicani, & Mariæ Magdalenz, uel tertia pars aquæ. i. penitentiæ assumit in retributione, & calcantur uix in cōfessione, quia tunc exprimit uinū. i. manifestat peccatū: sed de quoque mustum cum aqua in assidua compūctione, & sic amor mundi, uel peccati conuertitur in amorem Dei.

Itē nota, q̄ in homine proficiente conuertit pūctio timoris in dulcedinē, & securitatē amoris. Cuius exēplū est, quia p semē portū immisum in doliū aceti, acetū ipsum mutatur in uinū sicut in praefato libro uindemiarū legitur. quid autē est semen portū, nisi profectus boni? Nā portū nō primo anno, sed secundo semē producere dī. Et ideo proficiētē signat, qui nō statim à principio perfectus esse pōt, sed paulatim, & successiue perficit. ergo per semen ipsius portū de aceto uinū efficit, quia p cōtinuū profectū i bono, pūctis timor in amorē conuertitur. Perficitur, n. charitas foras mittit timorem. 1. Io. 4.

Rationalis anima quo pacto sit colenda, ut à carnali purgetur amore, per agri similitudinis demonstratur: quæ pariter Paradiso voluptatum, utiticia, acerno comparatur. Cap. 111.

Anima hominis ad modū agri ē diligēter colēda. Agro n. (ut dicit Pall.) tria aequaliter nocēt. s. sterilitas, colētis morbus, & malus uicinus. Nā sterilitas refert ad ocium, per quod uidelicet anima à fructu boni operis uacat: sed morbus refert ad uitium, quo. s. ipsa aīa letaliter ægrotat. sed uicinus malus refertur ad paruū socium, siue ad carnem, quæ ipsam animam frequenter molestat. Ocium autem multum nocet animæ, quia ipsam ad malum acuit. Eccl. Multam malitiam docuit ociositas. Facit enim in agro animæ ut ticas uitiorum succrescere. Prouerb. Per agrum pigri hominis transiui, & ecce totum repleuerunt urtica. Contra, quod dicitur i bidem. Diligenter exerce agrū tuū. Morbus peccati etiam multū obest, quia animam intus facit. Ezech. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et iterum de

Vu 4 peccato

Liber Nonus

Ec. 21. peccato dicitur. Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum prauus socius multū offēdit, qui animam corrumpit, scilicet exemplo, vel uerbo. **1. Cor. 5.** dicitur fermentum totam massam corrumpit. Et **1. Cor.** Corruptunt bonos mores colloquia praua. Vnde hæc ab agro animæ sunt prorsus repellenda. Dicit etiam idem Paul. quod in agro periclitantur interiora, nisi colantur extrema. Sic etiam interiora bona animæ perdit, qui exteriora membra, uel sensus non custodit.

Item animā iusti assimilatur hortus uo luptatis. i. paradiso terrestri, quem agricola caelestis, de quo Christ⁹ **Io. 10.** Pater me⁹ agricola est; a principio mundi plantauit. Et hæc similitudo congrua uidetur triplici rōne. Et primo quide ratione situationis. Nam ille hortus fuit situatus in loco eo fertili, & ideo uocatur Paradisus deliciarum; & similiter anima iusti est locus deliciarū spiritualium Domini, qui dicit: **Pro. 8.** Deliciaz meæ esse cum filiis hominum.

Item erat ille ortus in loco eminenti, ita, ut dicatur excedere altitudinem terræ, & esse sub globo lunari, quia uidelicet mens iusti omnia terrena excedit, & contemplatione ac desiderio usq; ad caelestia pertingit. **Apo. 1.** Nostra cōuersatio in celis est.

Item erat ille hortus in loco Orientali. Per Orientem autem intellige aduentum ad iudicium. Vnde in euāgelio: Sicut fulgur exit ab Oriente &c. Vel per Orientē intellige Christum, de quo Zach. Oriens nomen eius. Vel per Orientem intellige originem hominis, ita debet plantari mens fidels ad Orientem, ut praeuolos habeat terrorem iudicii, & recordationem dominicæ passionis, & abiectionem suæ conditionis, qualiter. sc. creatus & factus est de limo terræ. Vnde in **Leui.** præceptum est, ut uesticula aniculaz poneretur ad Orientem altaris in loco ubi erant cineres, hoc est per recordationem iudicii motus elationis reprimere.

Item quando motus elationis surgit in te ex operibus tuis, pone te ad Orientem. i. Christum, & attende quā parua sunt, quia nulla sunt respectu illorum, quæ fecit pro te. pone etiam ad Orientē abiectionis tuæ conditionem, & hoc est in locū ubi erat cineres. i. memorare, quā uilis es, & elides motus elationis in te.

Secundo ratione plantationis, quia **Gen. 1.** dixit Dominus Deus, de humo oē lignum

pulchrum uisu, & ad uestendum suauē, si gnū etiā uiuæ in medio Paradisi, lignūq; scientiæ boni, & mali, ut dī **Gene.** Hoc lignum pulchrū uisū est in homine ex conuersatione bona, sed ad uestendum suauē est ex conscientia munda. Nam secura mens quasi iuge conatulum, ut dicit. **Pro. 15.** Pro. Debet enim ibi esse lignum scientiæ, boni, & mali. i. prudentia inter bonum, & malum discernens.

Item lignum uitæ. i. gratia Christi, cui totum debet homo ascribere, non sibi. **Apo. 2.** Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus. **Gal. 2.**

Tertio ratione irrigationis. Quia fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum Paradisum, qui diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison. Ipse est, qui circuit omnē terram Euiulath, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius est optimum, bdellium, & lapis onychinus. Et nomen fluuii secūdo Geon. Ipse est qui circuit omnē terram Ethio pie. Nōmē uero fluuii tertij Tigris, ipse ē qui uadit contra Assyrios. Fluuius autē quartus ipse est Eufrates. Iste fluuius est gratia spiritus sancti, quæ fuit de loco uoluptatis. i. a Christo, in quo delectari debemus. **Psal. 36.** Delectare in domino. Iste egreditur ad irrigandum paradisum. i. mentem humanam: & diuiditur in quatuor flumina, idest quatuor uirtutes. Nam Phisōn signat prudentiam Prudes enim est, qui nouit os mutare. Phison enim interpretatur oris mutatio. Alter enim loquēdum est maioribus, & aliter minoribus. **Eccl. 24.** Qui adimplet, quasi pluson sapientiam. Et hic circuit omnē terrā Euiulath, quæ interpretatur dolens, quia prudens est, qui nouit dolere in hoc mundo. Ibi etiam nascitur aurum optimum, quia optimum est lugere pro peccatis. Et bene dicit, qui circuit omnē terram Euiulath quæ habet quatuor partes scilicet dolere pro peccatis propriis, & alienis, pro inco latu huius miseriæ, & pro elatione patriæ. Bdellū autē sunt opera misericordiæ, Lapis onychinus discretio, ab onyx, quæ est unguis, nam per figurā unguis significat discretio. uel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordiæ, & orationibus cū carnis afflictione siue dolore.

Per Geō uero, qui interpretatur hiatus terræ significatur temperantia, quæ omnem terrenitatem absorbet a nobis. Et

contra

Hic. 13.

contra Ethiopiam vadit, quia malos motus in nobis deitrat. Mali autem motus sunt, mali mores, quos significant Ethiopes. Ilier Si murare poterit Ethiops pellis suam aut pardus uarietates suas, & nos bene poteritis facere, cum didicernis malum. Tigris, qui uelox interpretatur, signat fortitudinem, quae impugnat Alysios, idest demones. Fortis enim debet esse, qui uult contra demones pugnare. Eufrates autem, qui fluxifer interpretatur, significat iustitiam, quae multum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia, sed sola iustitia fructifera: sed de ista non determinat scriptura contra quos vadat, quia iustitia ad omnes pariter spectat. Vel fluius id est gratia expansionis, quae dilatatur in quatuor, quae sunt, contritio, confessio, satisfactio, & conuictio, siue perseverantia. Philon enim, idest oris mutatio, significat contritionem in qua muratur facies peccatoris. Sed per Geon, qui interpretatur hiatu significatur confessio, in qua aperiuntur peccata, sicut in hiatu aperitur terra. Per uigum, qui interpretatur uelox, satisfactio significatur, quae est quasi medicamentum uulneris. Icut enim extracto ferro de uulnere, si itatim medicina non apponitur, cito uulnus putrescit: ita si peccata de corde extrahis, & ut habetur non proxinus satisfactis, uulnus tuum de facili corrumpitur. Per Eufratem uero, qui interpretatur frugifer, perseverantia, designatur, quae nobis confert fructum usque eternae.

Item anima iusti assimilatur accro tritici, qui multis modis in horreo reconditur. Nam tritici, sicut dicit Greg.

Primo in segete Sole tangitur, quia in hac uita humana anima respectu superni luminis illustratur. pluuia accipit, quia ueritatis eloquio pinguescit. uento concutitur, quia tentationibus exercetur. & secum crescentes paleas portat, quia nequiores contra se quotidie uiam peccantium tolerat: atque ad aream deductum triticationis pondere premitur, ut a palearum conuersione soluantur quia sacris nostrae celestis disciplinae sappaia dum correptionis flagella percipit a societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horream ducitur, quia foris remanentibus reprobis electa anima ad supernae mansionis gaudia subleuatur.

Item animae salus debet corpori, & diuitis present. Nam cum quis necessitate

astringitur, quod in mare oportet merces prolicere, uel personas submergi, merces potius exponuntur, & in bello manus en si exponitur, ut caput sanum seruetur, quia mortuo merces non profuit, nec manus ualent capite absciso. Sic cum quis ad hoc deuenit, quod corporis aut animae habere detrimentum oportet, debet corpus, & diuitias exponere sicut serps, & caudam exponit, & corpus, ut caput. uitam seruet. Mat. Estote prudentes sicut serpentes. Diuitiae enim corpori mortuo, & animae datae nil profunt. Mat. Quid prodest homini, si lucretur uniuersum mundum, animae autem suae detrimentum patitur.

Item anima illa est apta ad Deum diligendam, cuius affectus est a carnali amore purgatus, sicut lila uua dicitur esse apta ad uindemmandum, & multum exprimendum, cuius gratiam ex parte hinc carnalis agere. Dicitur i libro de uindemiis, quod ad probandum quando tempus est ad uindemmandum uuas, quidam uuas accipiunt, & exprimunt, & si quidem, effluxerit grauum mandum non cominens carnem, maturas esse ad uindemmas approbant uuas. Si uero effluxerit grauum ex parte carnis, non eas esse maturas. Similiter illa anima est ad uindemiam multi, idest ad affectum amoris diuini parata, quae habet intus grauum in interiori affectum a carne. i. carnali amore se puratum, & de puratum. Illa autem quae est cum carne, sicut cum carnali amore non est uindematio. i. spirituali dilectioni accommodata. Vnde Apoc. dicit, 2. Cor. quod animalis homo, idest carnalis, non percipit ea, quae sunt spiritus Dei.

Decem praecipue in militum armatura esse necessaria sacra scriptura testimonio confirmatur: quae omnia spirituali armatura mystice conueniunt quibus plurimus affectus exprimitur. Cap. 1111.

Armatura spiritualis similis est armaturae corporali. Est enim duplex genus armorum, quia sunt arma ad defensionem, ut clypeus, & haecmodi: & sunt arma ad offensionem, ut gladius, & haecmodi: & neutrum genus hinc altero sufficit in periculo exilenti, quod etiam similiter accidit in armatura spirituali. Vnde dicit Greg. quod sicut ad corporalia bella nequaquam

Mat. 5.

Ma. 2.

2. Cor.

2.

Greg. 10.

mora.

Liber Nonus

quaque bene armatus pergit, qui aut clypeum sumens, gladiis non utitur; aut arcus gladiis; clypeo non munitur. Sic et miles Dei aduersitatis bello deprehensus, & sententiam patientiam debet ante se ferre, ne pereat, & ad portandum promptus amoris in ferre iacula, ut uincat. Unde mens Sanctorum in hoc tentationum praelio, & munera patientia clypeo, & gladiis amoris accincta ad perferenda mala sumit fortitudinem, ad impendendum bona exercet benignitatem quibus, & odiorum tela patienter excipiat, & amoris iacula ualenter reddat.

Item nota, quod sacra scriptura introducit decem, quae communiter necessaria sunt in militum armatura. Nam inter arma quibus milites utuntur ad sui defensionem quaedam necessaria sunt ad protegendam partem superiorem, ut caput, & huiusmodi: ad hoc utuntur galea siue casside, & arcu. Quaedam ad muniendum partem inferiorem, puta crura, & humeri, & ad hoc portantur ocreae, & ceterae. Quaedam muniunt partem mediam, uel in parte sicut scutum, quod portatur in sinistra: uel in toto sicut lorica. Torax autem protegit pectus, & cor, & renes. Haec erat armatura Goliath, de quo dicitur. 1. Re. 17. cap. 5. castis arcu erat super caput eius, & lorica hamata induebatur, & ocreae arcus habebat in cruribus, & clypeus arcus regebat humeros eius. Inter arma uero offensibilia quaedam sunt quibus percutiuntur a remotis, sicut est arcus, & sagittae. Et haec fuerunt arma Elsan, de quibus dicitur. Gen. 27. Sume arma tua, pharetram, & arcum &c. Quaedam percutiunt de propinquo, sicut gladius, uel ensis, & haec erat arma fortissimi Salomonis, de quibus dicitur. 1. Reg. 3. Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Quaedam uero percutiunt medio modo inter propinquum, & remotum sicut lanceae. Et haec erat armatura Saul. 1. Re. 18. Tenebat Saul lanceam &c. Decebat et militem habere equum saltem cum freno, & sella, & consequenter oportet, quod habeat calcarea. Haec omnia sunt arma, quae etiam necessaria sunt militiae spirituali. Nam primo necessarium est scutum fidei, quod munit in parte sinistra in aduersum.

1. Reg. 17.

Ge. 27.

Can. 3.

1. Re. 18.

Eph. 6.

Eph. 6.
1. Th. 5.

Tertio necessaria est lorica charitatis, de quo Apostolus ibidem. Induti lorica fidei, &c. 1. Th. 5. charitatis. Nam sicut annuli in lorica inuicem conneuntur, ita fideles in charitate inuicem uniuntur.

Quarto necessaria est thorax iustitiae, & agnitio. Sap. 1. Induetur thorace iustitiae. Sap. 1.

Quinto sunt necessariae ocreae ferreae, quae muniunt a parte inferiori. i. duplex humilitas, quae dum animi elationem reprimat, quasi ab inferiori parte munit. Est autem humilitas necessaria duplex, id est interior in corde, & exterior in conuersatione. Vel quasi ocrea cruris dexteri est humilitas in prosperitate, qua aliquis reputat se indignum: sed ocrea cruris sinistri, est humilitas in aduersitate, qua aliquis reputat se dignum.

Sexto necessaria est lancea prudentiae siue providentiae, quae a remotis hostibus percutit antequam propinquet. 2. Re. 2. Tulit Ioab tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. Haec tres lanceae sunt tres partes prudentiae. scilicet memoria praeteritorum, intelligentia praesentium, & providentia futurorum, quibus inimicus perimitur.

Septimo est ensis continentiae, quo femur in quo est uoluptas munitur, Cant. 3. Vniuersumque ensis super femur suum.

Octavo necessarius est gladius. i. dolor penae, quae ulciscatur de delectatione culpe. Iob. 19. Vltor iniquitatis gladius, uel gladius. i. dolor compassionis, & misericordiae. Lu. 23. Tu autem ipse animam pertransibis gladius.

Nono necessarius est arcus. scilicet sacrae scripturae cum sagittis doctrinae. In hoc arcu est lignum durum. scilicet austeritas ueteris testamenti, & corda mollis. scilicet lenitas testamenti noui. Ex hoc arcu emittuntur sagittae potentis acutae. i. diuina uerba corda hominum uelociter penetrantia.

Decimo necessarius est equus. i. corpus subditum spiritui cum freno temperantiae. 1a. 3. Equis frenos in ora mittimus. & cum sella patientia, in qua facilliter onus portatur. Hec. 6. Homo quem rex honorare cupit, debet indui uestimentis regis, & imponi super equum, qui de sella regis est. Sella regis est patientia Christi, cui sella oportet imponi quicumque ab ipso rege debet honorari.

Nonnulla breuiter ipsius auariciae damna attestantur, quae etiam naturalibus exemplis quibus sunt gratia, confirmantur. Cap. V.

Auaritia terrenorum lucrorum facit sterilesse animas a fructibus spiritualibus operum. Sicut enim uina-

Pallad. cil cibis facit gallinas sterilesce, & cessare ab ouatione, sicut dicit Pallad. Sic & terrenorum lucrorum auarus appetitus retrahit, & cessare facit a spiritualium operum exercitatione vñ Mat. 3. dñ qd sollicitudo seculi istius, & fallacia diuinarum, suffocant verbum, ne. i. pueniat ad boni operis fructum.

Mat. 3. Item auaritia aduersat operibus bonis, si cut letamen anseris aduersat satis, dicit. n. Pall. qd sterces autum maxime necessarium est agriculturæ, excepto anseru letamine, qd oibus satis inimicu est. Vñ anser sicut ipse dicit locis confidis inimicus est, quia lata, & morsu laedit, & stercore. Quid. n. est mortuus anseris, nisi rapacitas cupidi hois? Quid aut anseris stercorea, nisi auarorum terrena lucra? De his dñ Apost.

Ri. 3. Oia detrimētū feci, & arbitror, vt stercorea, vt Chritū lucritaciā, hęc ergo lata laedūt, quia in agro, videlicet cordis spiritualis doctrinæ, seu virtutum germina crescere non sinunt.

Itē auaritia non satiatur, ex adeptione auris: quia sicut vinū in dolio situm corpalem nō sedat, sic pecunia in arca siti auaritię nō satiat. qd est, qd pecunia nō pōt intrare, vbi siti est auaritia, scilicet in cōde. Pecunia ē res corporalis, aīa vero est res spūalis. Res aut spūalis corporali impleri nō pōt, sicut nec corporalis spūali. Vnde sicut arca impleri nō pōt sapientia, ita nec anima pecunia. Eccl. Auarus nō implebitur pecunia.

Itē auarus alienorum detentor, assimilā vasi paruo & tecto, qd hūc vocabulo dñ saluata qd. i. denarios sigillatim recipit: sed nō pōt inde haberi, nisi frangat. Sic auarus raptor, vel vfurarius reddit in morte, qd nō permittitur de mundo portare, qd nō permittitur de mundo portare.

Iob. 27. re. lo. Diues cum dormierit, nihil auferet.

Boni viri, quia via eorum corda a sordibus peccatorum deant custodire, per Apum custodiū, vāsiq. argētē restauratiuam demonstratur. idque plurimorum similitudinibus declaratur Cap. V I.

Pallad. **B**oni viri dñt custodire corda sua, sicut custodienda sunt apum aluearia. Sunt nō picipue quinque pū colligit ex libro Pallad. qd apibus maxime nocēt, qd bus eorum aluearia sunt penitus remouenda.

Prima est ventus vñ dñt, qd dñt collocari nō lōre a detritis, vel in pte secreta hominū a vellis remota ita qd vñ frigidi hominū alius ptes resistat. Sic nimirū boni vi

ri qui hñt aluearia plena apibus. i. corda plena virtutibus debēt ea munire vñ vñ. i. contra diabolicę tentationis insultum hñt. n. vbi pōt intrare, frigus malitię imminuit, & apes. i. virtutes extinguit. Vnde opponenda est ei altitudo parietis. i. eleuatio ordinis, & cōtemplationis, sicut dixit Dñs discipulis. Mat. Grate, vt non itre tis i tērationē. Vel dñt sancti viri custodire aluearia apum, i. studia bonorum operum, ne a vento vanaglorię dissipent, & extinguantur supbia (vt dicit Aug.) bonis operibus insidiat, vt peant. Vnde opponenda est altitudo parietis, i. firma custodia humilitatis, cuius fabrica tanto altius exargit, quāto cor seipsum ad ima p sui despectū reducit. sine custodia enī huius parietis ventus apum aluearia dissipat: quia virtutum studia superbia vastat, nisi humilitas obster. perit enim cō, quod agitur, si nō in humilitate sollicite custoditur: quia qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quā puluerem in vñtum portat, sicut Grego. dicit.

Secundū, qd multum nocet apibus, est frigus. Et ideo ea, (vt Pallad. dicit) in calidiori parte hominū locare debemus. vñ enī additus earū dñt esse oēs oppositi. Soli. Vñ enī ipsarum dñt esse de tali ligno, qd vim frigoris ad eas nō transmittat. Et inter oia meliora sunt (vt ipse dicit) aluearia facta ex cortice suberis, vbi hñt possunt, qd nō transmittūt vim frigoris, aut ē caloris. Quamuis. n. apes timeant frīg nō tñ diligunt excessum calorem, sed temperatū, vñ pessima vasa sunt qd in hyeme gelantur, & in æstate feruescunt. Si res spūalibus, & actiuis virtutibus, qui esse dñt velut apes solliciti, & fructuosi, sūmē nocet frīg accidia. Et iō dñt ad locū calidū & secretū redire. i. ad secretū orōnis & cōtemplationis, vbi feruor spiritus excitatur frequenter se reducere, sicut apes frequenter redeunt ad alueariorum locum.

Itē eorum aditus. i. cogitatus, vel affectus dicunt respicere Solē. i. Xpm. vt cōsideratis laborib, & passib, quos ipse sustinuit p nobis, allementur labores nri, & si acciderint i eis. Vñ enī cordis dñt esse dispositi, vt frīg accidia nō recipiat. sed repellat. Vnde bonū est cortex suberis. i. exemplum cōuersionis alieius sancti & saluti hois, vt dñ in eius cōuersione ne. & imitatio de moramur, repellat pher a nobis & ardor pēpūit, & frīg accidia. Tertium, quod multū nocet apibus est locus

Mat. 18

Aug. 10
Reg. .

Grego.

Liber Nonus

locus fetidus, vel inquietus. vnde dñr eorum alucaria longe collocari ab oibz, q̄ sunt horrendi odoris, vt a stabulis. & balneis, coquinis, fuloribz, & hm̄i, & fetore feni. Et et non dñt poni in loco vbi resonat echo, qui, sc̄. ad humanam vocem falsa imitacione rñdet. Sic et boni viri dñt se remouere a confortijs, & familiaritatibus psonarũ corruptarum, & infamium, ne, sc̄. corũ fetore, idest inrami & corrupta conuersione ipsi, uel in confecta vel in fama laent. Dñt et sibi cauere a blanditoribus, qui ad modam echonis, vnicuique deceptorie resonant. i. loquuntur iuxta vocẽ suã i. prout credunt ei placere.

Quartum est fumus præcipue canceri aduerti. Quid. n. per ceterũ aduerti, nisi mũdum accipimus, malo igne auaritiæ, vel luxuriæ inflammatum. Torus mũdas in maligno positis est. cancer et Luna mutabilitate legẽ, quia sc̄. m̄i augmentum, & de decrementũ Lunæ repletionem, & vacuitatẽ patiẽ. Et si ipse mundus fm̄ fortunæ mutabilitatem mutat. lo. Ecce mũdus trãsit, & concupiscẽtia eius Boet. Hũc continuũ ludũ ludimus, rotã volubili orbe vltimas. Infima summis, suprema infimis mutare gaudemus. vnde quidã metricẽ dixit: Ludus fortunæ variatur, vt orbita Lunæ. Huius igitũ canceri fumus iunc ad apes perringit, quando vel mundi affectus, vel terrenæ occupationis actus bonos viros inuoluit, & nonnunquã ex eis aliquos et inuoluendo exinguit. Vñ dñt se boni viri a tali fumo quantũ possunt elongare. Apoca. Cum viderint turram incendiĩ eius, longe stantes, supple, sunt.

Quintũ, quod nocet operibus apũ, est succus quarundã herbarũ, vel florum, sicut sunt elleborus, casia, absinthiũ, cucumer agrestis, & sifia, quarũ scilicet amaritudo impedit dulcedinẽ mellis. Vnde talia ab aluenariis apũ dẽnt penitus remoueri, & debent poni iuxta arbores, vel herbas, quibus nulla amaritudo rñdeat i flore, aut succo. Quid aut est herbarũ malus succus, nisi tristis, & penitudine plenus volupratũ. & libidinum exitus? Vnde de meretrice muliere dictum est: Proue. Faus distillans labia meretricis, & nird? oleo guttur eius. Nouissima autem illius amara quasi absinthiũ. In quo ostendere voluit Salom̄, quod voluntas, licet in principio, vel in medio, idest in cogitatu, uel actu habeat delectationem, in fine tũ relinquit amaritudinẽ. Vnde incipit a mel-

le, procedit ad oleũ, & terminatur ad absinthium. Hic est ergo succus amarus, i. luxuria fructus, quem scilicet apes, i. personæ spirituales, & si tantum cogitatu, vel affectu degustent, p̄ditur dulcedo mellis. i. suauitas, & delectatio internæ consolationis, & deuotionis. Nã, sicut dicit Ber. Ber. Delicata est diuina consolatio, & nõ dat admittentibus alienã. pp̄ quod Apost. dicit, quod animalis, i. carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Item boni viri assimilantur vasis argenteis, quæ franguntur, & vruntur, vt reparentur. Sic boni viri modo franguntur per tribulationes, vel vruntur per infirmitates, vt reparentur, & meliorentur: sed mali sunt tanquã vasa testea, uel vitrea quæ fracta non reparantur. piãl. Tanquã uasi figuli confingens eos.

Item vasa argentea limantur, vt clarificentur: sic Deus suos affligit, vt puriores sint, & clariore. Aug. Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano hoc facit tribulatio viro iusto.

Item boni viri affliguntur, vt perficiantur, & ideo assimilantur imaginibus, & sigillis. de quibus Gregor. in dialogo dicit, quod sicut imperiti homines, nec dum perfecte sculpsit sigilla, vel imagines aspicunt, & iã quasi perfecta laudant, & tamen artifex considerat, & limat, & laudari iam audit, & tundere tamen meliorando non desinit: Sic plerunque illi quos iam perfectos hoĩes extimant adhuc in oculis summi Opificis aliquid imperfectiõis habet, propter qđ infirmitatibus, & tribulationibus quotidie limantur.

Charitatis necessitas, utilitas, perfectio, & ordo desinitur: quæ singula per ferri ignis, ac fundamenti proprietates pluribus aperuntur exẽplu. Cap. VII.

Charitate deficiente non potest alig bene operari. Nã de ferro frigido non p̄t taber operari, nisi calefaciat illud igne nec potest flecti, sed frangitur sub martello. Vnde (sicut dicit Aug.) Ferrum calidũ dum cuditur dilatur, frigidum autẽ frangitur. Sic homo non est aptus bene operandi, nisi calfactus fuerit per ignem charitatis. Thre. i. De excessu misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me.

Item charitas assimilatur fundamento vnde Apo. In charitate radicari, & fundari. Vnde nota, qđ Apost. assimilat charitatem

1. Cor. 2

Psa. 11

Aug.

Thre. 1

Eph. 3

Item assimilatur eam fundamēto domus
in eo, qđ dicit, Et fundat: quia sine fun-
damento stare nō pōt, sed destructo fun-
damento cadit. Caritas, n. oīa sustinet.

1. Cor.
13

Secundus gradus altitudinis huius fun-
damenti est, ut diligamus te &c. Tunc re-
spondet diligimus aliquem, cum malis bonū
suum minori proponimus, puta ut magis
diligamus animam, quam corpus, & spū-
talia quā temporalia.

Pl. 104.

1.10.1.

Mass. 5.

Secundus est, ut quantum ad res corporales magis diligamus corpus proximi quam proprium. Nam etiam quidam gentiles sine spe vitae aeternae pro amore amicorum se morti expulerunt. Unde mul-

Libor Nonus

Art. 9. **Ethi.** **11.** **12.** **13.** **14.** **15.** **16.** **17.** **18.** **19.** **20.** **21.** **22.** **23.** **24.** **25.** **26.** **27.** **28.** **29.** **30.** **31.** **32.** **33.** **34.** **35.** **36.** **37.** **38.** **39.** **40.** **41.** **42.** **43.** **44.** **45.** **46.** **47.** **48.** **49.** **50.** **51.** **52.** **53.** **54.** **55.** **56.** **57.** **58.** **59.** **60.** **61.** **62.** **63.** **64.** **65.** **66.** **67.** **68.** **69.** **70.** **71.** **72.** **73.** **74.** **75.** **76.** **77.** **78.** **79.** **80.** **81.** **82.** **83.** **84.** **85.** **86.** **87.** **88.** **89.** **90.** **91.** **92.** **93.** **94.** **95.** **96.** **97.** **98.** **99.** **100.** **101.** **102.** **103.** **104.** **105.** **106.** **107.** **108.** **109.** **110.** **111.** **112.** **113.** **114.** **115.** **116.** **117.** **118.** **119.** **120.** **121.** **122.** **123.** **124.** **125.** **126.** **127.** **128.** **129.** **130.** **131.** **132.** **133.** **134.** **135.** **136.** **137.** **138.** **139.** **140.** **141.** **142.** **143.** **144.** **145.** **146.** **147.** **148.** **149.** **150.** **151.** **152.** **153.** **154.** **155.** **156.** **157.** **158.** **159.** **160.** **161.** **162.** **163.** **164.** **165.** **166.** **167.** **168.** **169.** **170.** **171.** **172.** **173.** **174.** **175.** **176.** **177.** **178.** **179.** **180.** **181.** **182.** **183.** **184.** **185.** **186.** **187.** **188.** **189.** **190.** **191.** **192.** **193.** **194.** **195.** **196.** **197.** **198.** **199.** **200.** **201.** **202.** **203.** **204.** **205.** **206.** **207.** **208.** **209.** **210.** **211.** **212.** **213.** **214.** **215.** **216.** **217.** **218.** **219.** **220.** **221.** **222.** **223.** **224.** **225.** **226.** **227.** **228.** **229.** **230.** **231.** **232.** **233.** **234.** **235.** **236.** **237.** **238.** **239.** **240.** **241.** **242.** **243.** **244.** **245.** **246.** **247.** **248.** **249.** **250.** **251.** **252.** **253.** **254.** **255.** **256.** **257.** **258.** **259.** **260.** **261.** **262.** **263.** **264.** **265.** **266.** **267.** **268.** **269.** **270.** **271.** **272.** **273.** **274.** **275.** **276.** **277.** **278.** **279.** **280.** **281.** **282.** **283.** **284.** **285.** **286.** **287.** **288.** **289.** **290.** **291.** **292.** **293.** **294.** **295.** **296.** **297.** **298.** **299.** **300.** **301.** **302.** **303.** **304.** **305.** **306.** **307.** **308.** **309.** **310.** **311.** **312.** **313.** **314.** **315.** **316.** **317.** **318.** **319.** **320.** **321.** **322.** **323.** **324.** **325.** **326.** **327.** **328.** **329.** **330.** **331.** **332.** **333.** **334.** **335.** **336.** **337.** **338.** **339.** **340.** **341.** **342.** **343.** **344.** **345.** **346.** **347.** **348.** **349.** **350.** **351.** **352.** **353.** **354.** **355.** **356.** **357.** **358.** **359.** **360.** **361.** **362.** **363.** **364.** **365.** **366.** **367.** **368.** **369.** **370.** **371.** **372.** **373.** **374.** **375.** **376.** **377.** **378.** **379.** **380.** **381.** **382.** **383.** **384.** **385.** **386.** **387.** **388.** **389.** **390.** **391.** **392.** **393.** **394.** **395.** **396.** **397.** **398.** **399.** **400.** **401.** **402.** **403.** **404.** **405.** **406.** **407.** **408.** **409.** **410.** **411.** **412.** **413.** **414.** **415.** **416.** **417.** **418.** **419.** **420.** **421.** **422.** **423.** **424.** **425.** **426.** **427.** **428.** **429.** **430.** **431.** **432.** **433.** **434.** **435.** **436.** **437.** **438.** **439.** **440.** **441.** **442.** **443.** **444.** **445.** **446.** **447.** **448.** **449.** **450.** **451.** **452.** **453.** **454.** **455.** **456.** **457.** **458.** **459.** **460.** **461.** **462.** **463.** **464.** **465.** **466.** **467.** **468.** **469.** **470.** **471.** **472.** **473.** **474.** **475.** **476.** **477.** **478.** **479.** **480.** **481.** **482.** **483.** **484.** **485.** **486.** **487.** **488.** **489.** **490.** **491.** **492.** **493.** **494.** **495.** **496.** **497.** **498.** **499.** **500.** **501.** **502.** **503.** **504.** **505.** **506.** **507.** **508.** **509.** **510.** **511.** **512.** **513.** **514.** **515.** **516.** **517.** **518.** **519.** **520.** **521.** **522.** **523.** **524.** **525.** **526.** **527.** **528.** **529.** **530.** **531.** **532.** **533.** **534.** **535.** **536.** **537.** **538.** **539.** **540.** **541.** **542.** **543.** **544.** **545.** **546.** **547.** **548.** **549.** **550.** **551.** **552.** **553.** **554.** **555.** **556.** **557.** **558.** **559.** **560.** **561.** **562.** **563.** **564.** **565.** **566.** **567.** **568.** **569.** **570.** **571.** **572.** **573.** **574.** **575.** **576.** **577.** **578.** **579.** **580.** **581.** **582.** **583.** **584.** **585.** **586.** **587.** **588.** **589.** **590.** **591.** **592.** **593.** **594.** **595.** **596.** **597.** **598.** **599.** **600.** **601.** **602.** **603.** **604.** **605.** **606.** **607.** **608.** **609.** **610.** **611.** **612.** **613.** **614.** **615.** **616.** **617.** **618.** **619.** **620.** **621.** **622.** **623.** **624.** **625.** **626.** **627.** **628.** **629.** **630.** **631.** **632.** **633.** **634.** **635.** **636.** **637.** **638.** **639.** **640.** **641.** **642.** **643.** **644.** **645.** **646.** **647.** **648.** **649.** **650.** **651.** **652.** **653.** **654.** **655.** **656.** **657.** **658.** **659.** **660.** **661.** **662.** **663.** **664.** **665.** **666.** **667.** **668.** **669.** **670.** **671.** **672.** **673.** **674.** **675.** **676.** **677.** **678.** **679.** **680.** **681.** **682.** **683.** **684.** **685.** **686.** **687.** **688.** **689.** **690.** **691.** **692.** **693.** **694.** **695.** **696.** **697.** **698.** **699.** **700.** **701.** **702.** **703.** **704.** **705.** **706.** **707.** **708.** **709.** **710.** **711.** **712.** **713.** **714.** **715.** **716.** **717.** **718.** **719.** **720.** **721.** **722.** **723.** **724.** **725.** **726.** **727.** **728.** **729.** **730.** **731.** **732.** **733.** **734.** **735.** **736.** **737.** **738.** **739.** **740.** **741.** **742.** **743.** **744.** **745.** **746.** **747.** **748.** **749.** **750.** **751.** **752.** **753.** **754.** **755.** **756.** **757.** **758.** **759.** **760.** **761.** **762.** **763.** **764.** **765.** **766.** **767.** **768.** **769.** **770.** **771.** **772.** **773.** **774.** **775.** **776.** **777.** **778.** **779.** **780.** **781.** **782.** **783.** **784.** **785.** **786.** **787.** **788.** **789.** **790.** **791.** **792.** **793.** **794.** **795.** **796.** **797.** **798.** **799.** **800.** **801.** **802.** **803.** **804.** **805.** **806.** **807.** **808.** **809.** **810.** **811.** **812.** **813.** **814.** **815.** **816.** **817.** **818.** **819.** **820.** **821.** **822.** **823.** **824.** **825.** **826.** **827.** **828.** **829.** **830.** **831.** **832.** **833.** **834.** **835.** **836.** **837.** **838.** **839.** **840.** **841.** **842.** **843.** **844.** **845.** **846.** **847.** **848.** **849.** **850.** **851.** **852.** **853.** **854.** **855.** **856.** **857.** **858.** **859.** **860.** **861.** **862.** **863.** **864.** **865.** **866.** **867.** **868.** **869.** **870.** **871.** **872.** **873.** **874.** **875.** **876.** **877.** **878.** **879.** **880.** **881.** **882.** **883.** **884.** **885.** **886.** **887.** **888.** **889.** **890.** **891.** **892.** **893.** **894.** **895.** **896.** **897.** **898.** **899.** **900.** **901.** **902.** **903.** **904.** **905.** **906.** **907.** **908.** **909.** **910.** **911.** **912.** **913.** **914.** **915.** **916.** **917.** **918.** **919.** **920.** **921.** **922.** **923.** **924.** **925.** **926.** **927.** **928.** **929.** **930.** **931.** **932.** **933.** **934.** **935.** **936.** **937.** **938.** **939.** **940.** **941.** **942.** **943.** **944.** **945.** **946.** **947.** **948.** **949.** **950.** **951.** **952.** **953.** **954.** **955.** **956.** **957.** **958.** **959.** **960.** **961.** **962.** **963.** **964.** **965.** **966.** **967.** **968.** **969.** **970.** **971.** **972.** **973.** **974.** **975.** **976.** **977.** **978.** **979.** **980.** **981.** **982.** **983.** **984.** **985.** **986.** **987.** **988.** **989.** **990.** **991.** **992.** **993.** **994.** **995.** **996.** **997.** **998.** **999.** **1000.**

to magis hæc charitas facit cū pertineat, ad bonum virtutis. Vnde etiā philosophus dicit, quod hō dēt amicos ad tristitia vocare tarde, sed ad læta & prospera prōpre. Econtra autē ad eorū prosperitates, & letitias debet se tarde ingerere, sed ad tristitias celeriter & prōpre. Vnde sū carnis amicitiam, plura bona corporalia sunt impendēda amicis q̄ nobis metipsis: sed de bonis spiritualib⁹ im⁹ plus nobis quām amicis impendere, & velle debemus: & similiter etiam de malis vitandis.

Tertius gradus est, vt minus diligatur corpus quam spiritus. Debet enim corp⁹ diligi in ordine ad spiritum

Quartus gradus est, vt quantum ad actum exteriorē charitatis, qui est elemosyna, & ipsa corpa quodam ordine diligamus: & iste ordo attendit sū tria, scilicet sū debitor, sū necessarius, & sū honestū. Secundū debitum quidē: quia parētib⁹ ac propinquis, & benefactorib⁹, & eis a quibus spiritualia accipim⁹, debemus, qū indigerent, magis elemosynam facere q̄ alijs. Secundū necessarium vero, quia ceteris parib⁹ debemus magis subuenire indigentibus. Secundum vero honestum ceteris parib⁹ magis debemus dare melioribus: licet assignare in singulis quantum vnum alteri eorū prāferat, est impossibile, quia singulares conditiones q̄ attendendæ sunt, infinitæ sunt, & non cadunt sub arte. Vñ de his magis vñctio docet q̄ prudentiæ cōsiliū. Dicit enim Pall. q̄ fundamenta debent ex vtraque parte esse lætiora quam paries futurus, sicut mipedis spacio, quod signat, q̄ fundamentū charitatis in sanctis viris lætius est in interiori affectione q̄ possit ostendi in exteriori opere, vel conuersatione.

Item charitas, & zelus fraternæ salutis reddit sanctos viros sollicitos, & studiosos ad attrahendum alios ad Deū. Vñ assimilatur balsamo, & cimini. Dicit enim Palladius, q̄ columbæ si cimini pascantur assidue, vel si alarum aſcellæ balsami liquore tangant, inducūt alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autē est ciminus qui secundum medicos in secundo gradu est calidus, nisi fraternæ salutis, & charitatis zelus?

Primus namque gradus charitatis est circa salutem sui.

Secundus vero est circa salutem proximi: hoc ergo cimini quotidie sancti viri pascuntur, quia scilicet de proximorum

salute quotidie sollicitantur. Apost. Inſtā. 2. Cor. 11. tua mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Est autem velut balsami liquor, ipsius fraternitatis amor. Balsami namque liquor lœtum mortuum de ventre pręgnantis educere perhibetur, quia dum quisq; vir sanctus proximorū amore succensus aliquem ex eis sua sancta exhortatione conuerſit, atque peccatū mortale de conscientia eius expellit quasi virgute balsami fortum mortuum de ventre pręgnantis educit. vel quia scriptum est: Qui non diligit, manet in morte dum ipsa fraterna charitas ollum de corde propellit, quasi de ventre matris mortuum fortum educit. Ioh. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Sunt autem velut duæ alæ columbarum duę spirituales vire sanctorum, scilicet contemplatiua, & actiua. Vel duo genera elemosynarum, scilicet spiritualium, & coporalium. Vnde tunc aſcellæ altarum balsamo tanguntur, quando ipsi sancti viri fraternæ dilectionis compaſſione ad vtriusq; vitam, vel elemosynæ studia impelluntur, quibus videlicet studijs protinus ad columbariū domini columbas alias ducunt: quia vtriusque elemosynæ beneficio, scilicet & coporaliter subueniendo, & prædicationis, & orationis auxilio etiam peccatores proximos ad domini gratiam trahunt.

Carnem humanam nunquam delitijs fore nutriendam, sed ieiunijs, laboribus, & aduersitatibus pro anime salutē exponendam, frumenti similitudinibus edocetur. Cap. V III.

Caro non est delitijs nutrienda, sed laboribus penitentiæ, & passionibus exponenda. Nam agricola, qui nolle granum ad tempus in terra perdere, & ventis, & tempestatibus exponere, sed tantū in horreo seruare; fructum inde non reciperet, imō ei putresceret, & corrumpere-tur. Sic qui tantum amat carnem suam, quod in quiete, & delitijs vult eam seruare, nec ieiunijs, & laboribus vult eam exponere, nihil ex ea, nisi corruptionem habebit. Matt. Qui voluerit animam suam, id est animalem, vel corporalem vitā saluam facere, perdet eam: & qui perdidit animam suam in hoc mūdo, inueniet eā, scilicet in futura gloria: quasi dicat agricola, Frumentum si perdis, seruas, si seminas inuenies. Ioh. Nisi granum frumenti 10. 12.

ca-

adens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.

Item caro non delectabilis, & blanda, sed amara & afflictiva conseruatur a corruptione tentationum, & vitiorum, sicut frumentum in horreo non cum dulcibus, & lennibus, sed cum asperis & amaris folijs, & succis præseruatur a putrefactione, & laesione curculionum, & aliorum vermium, Docet. n. Pall. in libro suo de agricultura, q. si factis granarijs amurca luto mixta parietes liniant, cui aridi oleastri folia, vel oliuæ pro paleis adiciantur, quo testorio siccato rursum amurca respargatur: & ubi hæc siccata fuerit, frumēta codantur; a curculionibus, & alijs verminibus tuta seruabuntur.

Item herba coniza, vt Græci asserunt, substrata frumentis addit xratem. Constat enī, q. & oleasti, & oliuæ folia amara sunt, & etiam amurca. Coniza est etiā herba lethalis quæ cū tritico generatur qua ramē turdi vescuntur. Vnde similiter caro nostra amaris, & mortificationis virtutibus præseruatur. Vñ Apo. dicebat Colo. Mortificate membra vestra. Item negat. Columella quem Pallad. in libro suo frequenter allegat, ventilanda esse frumenta, quia magis miscentur animalia totis aceruis quæ si non moueantur in summitate intra mensuram palmi subsistent, & hoc velut corrupto corio cætera illeſa durabunt. Et asserit idem noxia animalia ultra prædictam mensuram non posse generari. Sic etiam fuerunt quidam feruentissimi Sancti qui quasi nullius ventilationis refrigerium carni suæ præstare voluerunt. Voluerunt enim potius ipso exteriori cortice, carne mala sentire, q. tentationum, & vitiorum puncturas, & corrosiones ad mentis suæ intima penetrare, si cut patet de Beato Germano Alusiodoren. & Hylarione, & Beato Martino. & quibusdam alijs, qui laboriosissimam & austerissimam vitam duxerūt continuè. sed tamen Palla. dicit quod nihil tam diu custodiendis frumentis commodius est, q. si ex arcis in alterum vicinum locum transfusa refrigerentur aliquantulis diebus atq; ita horrens inferant. In quo signatur, qd noui, & imperfecti, qui sunt similes frumento, qd de arca trahitur, non sunt in tā austeritate, & arctitudine tenendi, sed interdum ad breue spaciū temporis aliqua recreatione refrigerandi, & post hoc ad horreum asperitatis, & laboris reducere.

di. ex hoc enim feruentius laborabū, & magis etiam consolari in labore perireuerabunt. Seneca: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato: sed & ipsa requies plena sit sapientia, bonisque cogitationibus.

Item caro est pro salute animæ periculis, & aduersitatibus exponenda. Nam pugnator clypeum diligit, & charum habet, sed non tantum, quod non exponat ictibus, vt corpus seruetur illeſum. Sic caro aduersitatibus, & periculis exponenda est, vt anima eruetur illeſa, & indeminis. Vnde Apoll. dixit: Vincula, & tribulationes Hierosolymis me manent, i expectat, sed nihil horum vereor, nec facio animam meam, i. vitam animalem, & corporalem præciosiorem quàm me, idest quam vitam meam spiritualem.

Act. 20

Iudaorum ministri quibus olim vestimentis ornabatur; necnon Ecclesia Catholica Clerici, et Episcopi, summus Pontifex quibus utantur ornamentis, eorumque mystica mysteria assumunt: et Papa cum Petri baculo non utatur, aperitur. Cap. I X.

Clerici, & episcopi debent ornari illis vestibus spiritualiter, quibus pontifices, & ministri Iudeorum ornabatur, & vestiebant corporaliter. Hæbat. n. tunc pontifex octo ornamenta.

Primo. n. habebat vestem lineam.

Secundo tunicam iacinthinam, in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quædam per circuitū, & mala punica facta ex iacincto, & purpura cocoque bis tincto.

Tertio habebat suphumeralē, æq. tegebatur humeros, & anteriorem partem usq; ad cingulum, qd erat ex auro, & iacincto & bysso rectora. Et super humeros habebat duos onichinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum israel.

Quartū erat rōnale ex eadem materia factum, qd erat quadratū, & ponebat in pectore, & coniungebatur superhumerali. Et in hoc rōnale erat duodecim lapides præciosi per quatuor ordines, in quibus etiā erant sculpta nomina filiorū israel scilicet ad designandum, quod ferebat onus totius populi per hoc, quod habebat nomina eorum in humeris, & quod iugiter debat de salute eorum cogitare per hoc, q. portabat eos in pectore quasi in corde habens. In quo etiam rationali mactauit Domi-

Liber Nonus

dominus poni doctrinam, & veritatem : quia quidam peritura ad veritatem lustrata, & doctrina scribebantur in illo rationali, in dextera fabulantur, & in rationali erat lapis qui secundum diversos colores mutabat secundum diversa quae debebant accideret illis Israel: & hoc vocant veritatem & doctrinam. Quinta erat balteus, i. cingulus factus ex p[re]dictis quatuor colorib[us].

Sextum erat tyara, id est mitra quaedam de billo.

Septimum erat femoralia linea, ut operirent eam in corpore auditis suae, quando accederet ad sanctificationem, vel altare.

Octavum erat lamina aurea pendens in fronte eius, in qua erat nomen D[omi]ni. Ex istis ergo octo ornamentis minores sacerdotes quatuor habebant, scilicet tunicam lineam, femoralia, & balteum, & tyaram. Per ista ergo ornamenta designat sanctitas ministrorum Dei. Sicut enim quatuor necessaria omnibus ministris, scilicet castitas quae designatur per femoralia, puritas vitae, quae significatur per lineam tunicam, moderatio discretionis, quae significatur per cingulum, reclusio intentionis quae significatur per tyaram, protegens caput. Sed super hac Pontifices debent quatuor habere.

Primo iugum Dei memoriam in contemplatione, & hoc significabat lamina aurea habens nomen Dei in fronte.

Secundo, quod supponit infirmitatem populi, quod signat superhumeralis.

Tertio, quod habeat populum in corde, & in visceribus per sollicitudinem charitatis: quod signatur per rationale.

Quarto quod habeat conversationem celestem per op[er]a perfectionis, quod signat per tunicam iacinthinam. Unde & tunicam iacinthinam adhibebant in extremitate tunicabula aurea per quod signat doctrina divinatorum quod debet coniungi celesti conversationi Pontificis. Adhibetur et mala punica, per quod signat unitas dei, & recorda in bonis moribus: quia sicut mala punica habent sua grana unita, sic unita debet esse eius doctrina, ut per eam pacis & fidei unitas non rumpatur.

Item clericorum, & ministrorum ecclesiae Christi idoneitas significat in eorum vestibus quibus, scilicet induunt, quoniam in ecclesia ministrant. Quaedam enim sunt quae generaliter in omnibus ministris requiruntur, ut sint idonei ad tractandum divina. Quaedam vero requirunt specialiter in superioribus. Et ideo quaedam vestes sunt omnibus ministris communes. Quaedam superiorum tantum. Omnibus enim ministris co-

perit amictus, humeros tegens, in quo signatur fortitudo ad divina officia, quibus mancipatur. Et si per alba quod signat puritatem vitae, & cinguli, quod signat repressio- nem carnis. Sed subdiaconus vltimus habet manipulum in sinistra, in quo signatur exterius multarum macularum, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum. Ipse enim est qui primo ad sacra tractanda admittitur. Habet et tunicam stictam, per quam doctrina Christi signatur. Unde in veteri lege (ut supra dictum est) in tali tunica tinninabula pendebant subdiaconi. n. primo admittitur ad doctrinam novae legis annuntianda. Sed diaconus habet amplius stolam in sinistro humero in signum, quod applicatur ad ministrum in ipsis sacramentis, & dalmaticam, quae est vestis larga sic dicitur. quia in dalmaticis partibus primo iuit usus eius, ad signandum, quod ipse primo ponit dispensator sacramentorum. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas regit. Sed sacerdoti stola in utroque humero ponitur, ut ostendat, quod plena potestas dispensandi sacra ei datur, non ut mittit alterius. Et ideo stola descendit usque ad inferiora. Habet et casulam, quae signat charitatem, quia sacramentum charitatis consecrat, scilicet eucharistiam. Sed episcopi addunt novae ornamenta super sacerdotes, quae sunt caliga, sandalia succinctoria, tunica dalmatica, mitra, chirotheca, baculus, & annulus: quia novum sunt quae ponit super sacerdotes, scilicet clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos disponere, synodos celebrare, chrisma consecrare, & vestes & vascula et consecrare, vel per caligas signatur reclusio gressuum. Per sandalia quae pedes tegunt, conceptus terrenorum. Per succinctoria quo stola ligatur cum alba, amor honestatis: per tunicam perseverantia, quia Ioseph tunicam talem habuisse legit, quasi descenderem usque ad talos: per quod designatur extremitas vitae: per dalmaticam largitas in operibus misericordiae: per chirothecas cautela in operatione, per mitram scientia utriusque testamenti. unde & duo cornua habet: per baculum cura pastoralis, quae debet colligere vagos, quod signatur curitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod signatur stipes baculi: & pergere lentos, quod signatur stimulus in pede baculi. vnde versus: Collige, sustinere, stimula, vaga, morbida, lenta. per annulum signatur unitas fidei quae ecclesia disponitur Christo. Episcopi enim sunt loco Christi quod est

est ecclesie sponsus. Sed vltimus Archiepiscopi pallia habent in signum priuilegia-
ta petris signat in torquē alicā quā sole-
bant legitime exstantes accipere. Et illa
ornamenta correspondēt veltus pōti-
ficis veteris legis. Nā pro lamina quā pe-
debat in fronte, hē pontifex noster cru-
cē, vt Innocentius dicit. Item pro semo-
ralibus habet sandalia, pro linea albam,
pro balteo cingulum, pro podere tui iūdē,
pro Ephor antula, pro rationali emicū,
pro super humerali itolā, pro tiara mitrā.
Nota ē q̄ Romanus pontifex nō vitur
baculo, quia Petrus militē suū ad futci-
tandum quēdā discipulū suū, qui po-
stēa factus est episcopus Treuerensis. Et
ideo in diocēsi Treuerensi Papa baculū
portat, & non in alijs. Vel in signum, q̄
non habet coartatam potestatem, quod
curuato baculi signat

*Peccatorum confessio quantum sit necessaria, ani-
mā peccatorū expediens, & quid ei precede-
re debeat, ut rite peragatur exprimitur. Ca. X.*

Confessio necessaria est ad sanādam
vulnera sua. Nam quādiu letum ma-
net in vulnere, nō pōt corpus sanari. Et
sic quādiu peccatum retinetur in cōfessā,
anima nō sanatur. Eductur autē de cō-
scientia peccatum per confessionis iudi-
cium. Vnde dicitur Iob. Num quid q̄ nō
amat iudicium, sanari potest?

Iob. 34 Item confessionē debet precedere con-
scientiæ examinatio, sicut cruentum siue
praeparatum praemititur purgatiōi. Nā
purgandus infirmus prius praeparationē
recipit, q̄ humores cōmoueat, vt postea
medicina sequens melius eiciat. Sic prius
debet homo examinare peccata, & diju-
dicare apud se antequā confiteatur Eccl.

Ecc. 16 Ante iudicium para iustitiam tibi.

Item confessio necessaria est ad cordis
illuminationem. Est. n. cor simile domui.
Domus. n. illuminatur quando fenestra
aperitur, q̄a Sol tunc in eā ingreditur. Simi-
liter quando cor Dño aperitur per cōfes-
sionem, gratia Dei intrat in ipsum, & illu-
minat. Chrys. Confessio cor emūdat, sen-
sum illuminationis animam sanctificat, & ad
susceptionem Christi praeparat. Vnde di-
citur in Cant. Aperi mihi soror mea.

Cant. 5 Item confessio est necessaria ad mortis
aeternae euasione. Nam quando aposte-
ma conuertitur ad interiora, & ibi crepat
est causa mortis corporalis: sed quando,

conuertitur ad exteriora, possibile est ad
sanitatem redire. Sic peccatum abscondi-
tum interiori causa est mortis aeternae. Cō-
uersum vero exterius, & manifestatum per
confessionem, est spiritualis salutis iudi-
cium. Vnde si in confessus latet, inconfes-
sus condemnabitur.

*Cordis compunctio, quae vino, & aceto quibusdā
exemplis comparatur, quoniam sit anima in-
fusa profectum humilis demonstratur, exemplis.
Cap. XI.*

Compunctio cordis assimilatur vino,
im illud psal. Fortasti nos vino com-
punctio. Nam vinum semper emittit
do iuges, se purgat, & semper est in motu
& tremore, donec separetur purū ab im-
puro. Sic qui vere compunctus est, semp
est in motu, & tremore donec separetur
ab eo immunditia peccati.

Item compunctio assimilatur aceto.

Primo ratione confectiois, q̄a ex eis-
dem cor compungitur quibus acrum ex
vino cōducitur. Nam si quis velit ex vino
aliquo optimum acrum conficere, hoc
modo facere pōt. Accipiat cornalia q̄a in-
cipiant rubescere, & centumora, quā na-
scentur in cāpis q̄a similiter incipiant ru-
bescere, & de labruscis anisq̄ inueniant
tumescente, & de brugnolis isparant per
bis ante, & puluerizet fabularet, & annia
simul. Et tunc accipiat de meliori vino,
q̄a inuenierit, & cū periet cum pulueris il-
lo, & ita conueniat panes bene confectos.
Et si vinū de quo vult facere acrum nō
sit forte, ponat de pane illa, passā, & de
rit debile ponat plus, & hoc acrum opti-
mum. Quia igitur illa quatuor, & quibus
primo pulvis conactus, acrum habet,
& agredem saporē, i. immaturū corni-
lia, centumora, & labrusca, & bruguola.

Possimus in istis quatuor male intelli-
gere, quā facit peccatum homini, quā in
semet memoria velut acrum fructus,
conscientiam non parum mordicat, &
pungit. q̄a tollit Deum, claudit eundem,
destruit memum, & obligat ad interitū.
Sed ista quatuor debet puluerizari, id est
subtiliter cōtēti, & cōsiderari, vt inde
acrum optimum apponit, id est exempla
alienius fortiter peruenientis in memoria
habet. Et de his cōtēti panis lachry-
marum, de quo in psal. Cibabis nos pa-
ne lachrymarum, ex quo posito in vase
vini, id est in memoria ipsius peccati cor-
dis illuminat.

Ps. 59.

Ps. 79.

Liber Nonus

tissimum acetum efficitur. i. fortissima cō
punctio generatur.

Secundo rōne purgationis, quia purifi
cat cōscientia sicut acetum purificat mu
stum. Df. n. in libro de vindemijs, q si qs
mittat in metretam dulcis musti concu
lam aceti, per tres dies erit purum. & si
cōpunctionis acetum purificat cor a sece

Ambr. peccati turbulentiū. Vñ Amb. dicit. Scin
dite corda vestra ferro, & aceto compun
ctionis ab vsu inueterata consuetudinis.

Pall. Itē compunctio amara peccati valet cō
tra tentationes diaboli, & confortat etiā
cor in bono. Dicit. n. Pal. q pōt fieri vinū
contra pestilentia salutiferū, stomacho
multum proficuum hoc modo. In optimi
musti metreta vna anteq ferueat, tūsi ab
synthij octo vncias linteo suolutas dimit
tas, & exactis decē dieb⁹ curabis auferre,
id vinum refunde lagenis minoribus, &
vtaris, quia valet ad ea, quæ dicta sunt.

Quid autē metreta dulcis musti, nisi me
moriam delectabilis peccati? Et quid linte
centuli absynthij, nisi cōpunctio, & ama
ritudo aī contriti? Ergo tunc absynthium
multo immittitur, qñ ex memoria dele
stationis perpetrati peccati conscientia
cōpuncta vehementer amaricatur, & tale
profecto est cōpunctionis vinū, qd aīum
purificando confortat, & contra pestilen
tia i. corruptelam tentationis, seu recidi
ui salubriter defensat. Exo. Sacrificemus

Exo. 5. Deo, ne forte accidat nobis pestilentia.

Psa. 50. Hoc sacrificium contra pestilentiam va
lens, est compunctio animi contribulati,
secundum illud. Sacrificium Deo, spiritus
contribulatus.

*Consolationis ordo qualis esse debeat, ut quempiā
afflictum a mœrore retrahere possimus ferri
exemplo declaratur. Cap. XII.*

Consolari non potest dolentē, & af
flictum, qui per tristitia compassio
nem, & doloris ostensionem non cōcor
dat eius dolori. Cuius exemplum est, q
ferum ferro non iungitur, si non vtrun
que ex vltione ignis liqueatur: & durū mo
li non adhæret nisi prius duritia eius tem
perata mollescat, vt quasi hoc ipsum fiat,
quod curatur, vt teneat. Sic prius emolli
ri debet consolari volentis animus, vt af
flictio congruat, & congruens adhæreat,
& inhaerendo trahat. Alioquin si a men
tis afflictione discrepat, minus ab illo re
cipitur a quo mentis qualitate separatur.

Ergo ordo consolationis est, vt cūm volu
mus afflictum quemplam a mœrore su
spendere, studeamus prius merendo eius
luctui concordare, vt Gregorius dicit.

*Peccandi consuetudo postquam calluerit, quāto
difficiliter ab anima remouetur. pluribus na
turalibus sim lundinibus aperitur. Ca. XIII.*

Consuetudo peccandi difficiliter di
mittitur, si ei non resistitur anteq
induratur. Nam vestis rectam formam de
facili recipit, si nondum prauam recepe
rit: sed si contrarium fit, vix potest rectā
luscipere, & extra dum mollis est, facilius
impressionem sigilli recipit, q cū indurue
rit. Vnde Ecc. Curua ceruicem eius. f. filij
tui in iuuentute, tunde latera eius dū in
fans est, ne forte induret, & non credat
tibi. Vnde Aug. Dum consuetudini nō re
sistitur fit necessitas. Lepra enim inuete
rata, & gutta in noscra non de facili curat,
Iob. Ossa eius implebuntur vitijs adole
scentia eius. Et Beda super Lucam dicit:
Diabolus quanto ipsum hominē diutius
tener, tanto difficiliter dimittit: sicut rusti
cus, qui diu terram tenuit vult, eam hære
ditarie tenere.

*Arca Nos constitutio, & partim ipsius situatio,
multis similitudinibus nos erudit qualis no
ster conuersatio esse debeat. Cap. XIII.*

Conuersatio bona assimilatur arcæ.
Noc propter quatuor.

Primò rōne structura, q. f. fuit a Noe
constructa, & fabricata. Noe aut, qui in
terpretatur requies, est homo iustus, q vt
regeat in domo propria conscia, & sit
tutus ab inundatione aquarum i. ab im
petu tēationum, vel tribulationum, & di
ficat arcam i. conuersationē bonam. De
qua pfa. Exurge dñe in requiē tuam, tu &
arca sanctificationis tuæ. Arca. n. deo san
ctificata, est conuersatio bona ad Deum
ordinata, quæ dicitur esse requies Dei, q
fm Deum in ea mens hoīs requiescit.

Secūdo rōne materia, q. arca fuit facta
ex lignis leuigatis, bituminatis, & quadra
tis. Sic bona cōuersatio edificatur ex li
gnis leuigatis. i. ex bōis opibus pura intē
tione factis. Bituminatis. i. charitate infor
matis. Quadratis, vt sit mens hoīs stabi
lis, q. corpus quadratū residet firmum.

Tertio ratione forma, circa quam pri
mo attende mensuram dimentionum.
Habebat

Ecc. 30

Iob. 9.

Pf. 131.

Habebat. n. longitudinem, ecc. cubitorum, latitudinē 30. & altitudinem, 30. Supius aut erat in vno cubito consummata. Longitudo. n. arca, est memoria dilecti passionis, quam Thau figura representat. q. ecc. signat. Vel etiam longitudo arca per seue rantia in continuatione boni, vel longitudo. 30. cubitorum, est fides Trinitatis, cū perfectio boni operis, sine qua hōis mortua esset. Latitudo autem est dilectio Dei, & proximi amici. & inimici. & signatur, in 30. cubitis, q. quinquagesima die à passione Christi datus est Spūs sanctus, p.

Rom. 5. quē (vt dicit Apo.) Caritas Dei diffusa ē in cordibus nris. Altitudo aut est spes, & desiderium seculi vntis: quia spes designat in 30. cubitis, q. s. trecentarius numerus ex ternario, & denario ducitur, ter. n. decem faciunt 30. In ternatio aut triplex spes signatur, s. de venis, de grā, & gloria. In denario aut addito adimpletio decalogi, vt s. d. sit nobis impletio decalogi sub spe p. dicta triplici. Alioqn spes sine meritis, vel opibus nō esset vera, sed presumptio. Consumatio aut in vno cubito est, vt oēs motus & affectus dirigantur in deum, sicut dicit psal. Cor meū, & caro mea exultauerunt in Deū viuū, vel hanc consummatio sit in perfectione cōsiliorum. Matth. Adhuc vnum tibi decet, si vis perfectus esse, &c. Df autem q. ille cubitus arca fuit geometricus, q. valet sex vsuales ad ostendendum, q. per sex misericordiarum opa ad vnitatem perfectionis diuinę cōsolationis, & supernę pacis ascenditur.

Mat. 10

Secundo in forma arce cōsidera apturam locorū. Habebat. n. in duobus locis aperturam. vnā ad lumen recipiendū, s. te nestrāham a latere ad ingrediendū, s. ostian. Fenestra ergo est grā q. illuminat domū mentis. Vel foris est intelligentia, per quā lumen sap. Ite, & scia suscipimus. Ostiam autē est lumen arbitriū, qd aperit primo grā. Vnde bernar. Et si ad inueniendū pōt, praesentia non potest.

Ber.

Tertio cōsidera distantia mansionū. Nam fm Aug. Arca fuit inferius bicamerata, & superius tricamerata: nā in inferiori mansionē. i. sup tabulatū sentinæ, fuit duplex camera, quarum vnā dicebat stercorearia, alia autē apothecaria. Sed supra istam mansionē fuit alia mansio superior, quæ habebat tres cameras duæ camere laterales erant vna imitatio animalium, & serpentium. Altera vero mitium. media aut camera erat hominum, & autē. ostiū autē

erat ibi, bicamerata. & tricamerata cōiungebantur. Bicameratio neque arca attrahitur in delectatione sensualitatis, q. maxime inuenitur in actibus dualium potestatum vegetariarū partis, s. propagatūe sine generatūe, quāntum ad actum venereum: & ista est, vt sentina stercorearia. & nutritiua quantū ad esum, & ista est apothecaria. Tricamerata aut attrahit in ratione, cuius tres vires sunt. Irascibilis, quæ delectatur malum. & ista est habitatio imitatio passionum, vt ira, & audacia, & humilitas.

Itē cōcupiscibilis, & hæc est quæ bonū prosequitur. Et hæc est habitatio imitatio passionis, vt amoris mansuetudinis, & humilitatis. Et duæ hæc vires sūt rationales non p. essentia, sed per participationem fm philosophum, inquit, s. nature sunt rationis obiecta. Tertia autē est rationalis per essentia, quæ rō vocatur. Et hæc est, quæ delectatur bonū, honestū, & verū. Vnde hæc est habitatio hominum, s. actiuorum, & solum, s. contemplatiuorum. Quorum primi reguntur prudentia, secundi eleuantur sapia, Alii aut sunt q. dicunt huiusmodi cameras arce, fuisse dispositas solum in altitudine. Et dicunt, q. inferius infundo erat sentina sine stercorearia, supra quam erat apothecaria, & supra hanc erat imitatio animalium. Et in medio erat in medio vti apothecaria coniungebantur camere imitatio, supra hanc habitatio mitium animalium. Et in suprema erat habitatio hominum, & autum. Et ideo per stercorearia pōt accipi p. in ista sentina delectatio. Per apothecaria lachrymarū effusio, post quam diabolus suscitatur ad impugnandum. & ideo sequitur habitatio imitatio animalium. i. multiplicatio tentationū. Sed q. Deus adiuuando, & cōsolando subuenit, sequitur habitatio mitium. i. gratia cōsolationum: post quam sequitur habitatio hominum. i. exercitatio seruorum, & autū. i. perfectio contemplatiuorum.

Quarto assimilantur bonæ conuersatio arce, rōne clausura: quia ingressio Noe in arcā cum his, q. debebant ingredi, clausit eam Ds desoris, ita vt inuasio diuini nō nocuisset eis. In quo docetur hōiuit, vt si inundaueit diuina, carnis Irret arcā transgressio mentis. Et licet eis fuat torres iracundiarū flumina luxuria voragine gula, licet exallat torres delectationū abyssus cupiditatis, maria cōturbationū inuicem tamen Noe arcā. i. getas alius clausit.

Δα 2 12

Liber Nonus

fo de foris silentij hostio possidet animā. Et quanto magis caro laborat in actiōe, tanto spiritus volat sublimius in cōtēplatione. Vñ Paulus, qui plus oībus laborauit in fame, & sit, in frigore, & nuditate &c. dixit: Nra cōuersatio in cælis est.

Cor.

*Quemadmodum cor Dei gratia repleti, custodi-
riq; debent a peccato mundatum, per quinque
vasis similitudines demonstratur. Cap. XV.*

Pro. 4.

1. The
4

4. Reg.
4

Hiere. 4

Ecc. 20

Ecc. 21

Eccles.

COr custodiendū est, vt vas omulū thesaurorū cœlestiū, & sicut castrum in terra inimicorū situm. Prover. Oī custodia serua cor tuum. Est. n. vt vas p̄cio sum, qđ carius emitur, & in eius fractura magnū dānū incurritur, & difficilior repa-
ratur, & iō a Sanctis viris diligentē custo-
ditur. Apost. Sciat vnusquisq; vestrū vas suū possidere in sctificatione, & honore.

Itē vas cordis, vt possit optimo liquore gr̄a repleti, primū oportet, qđ euacuet, s. ab amore seculi. Vas autē repletum vno li-
quore, nō pōt recipere aliū nisi euacuet: sicut plenū vino, nō recipit oleū, qñ ef-
fundat. Tanq̄ vinum, qđ mentē inebriat & infatuat est affectus, & amor mūdi: sed
tanq̄ oleū, qđ illuminat, & sanat, & lēti-
ficat, ē gr̄a Dei. Vñ oportet, qđ euacues se-
tidū vinū, si vis recipere limpidū oleum.

Vnde 4. Reg. Vasa vacua repleuit Elisens. Secundo oportet, qđ lauet, s. a sordibus p̄cōrū. Aliqñ ē euacuato vase adhærēt
aliquæ sordes quas oportet lauare, ne li-
quor ē īmittēdū corūpāt, nec pōt intrare
gr̄a Dei vbi sunt sordes peccati, ergo si-
cut dī, Hierē. Laua a malitia cor tuum.

Terzio oportet, qđ vas siue dolium cor-
dis obstruatur siue liget, ne s. liquor īmis-
sus effundatur, nullus. n. sapiēs immute-
ret vinū in vase, ex quo videret statim eē
effundendū. Vñ illi, qui gr̄atiā recipiūt, &
staum effundunt, dñr esse fatui, s. m̄ illud

Ecc. 20 Gr̄atiā fatuorū effundentur. Et hoc
est, quia fatuus non habet vas cordis li-
gatū, vel solidū, sed confractū, s. m̄ illud,

Ecc. 21 Eccl. Cor fatui quasi vas confractum.
Quarto oportet, qđ inclinet siue subij-
ciatur rei immittendæ. Non. n. posset vas
repleti aqua fluminis, vel purei, nisi incli-
naretur, vel ī fundē īmergeretur. Sic cor
hōis nō impletur gratia, nisi humilietur,
Eccl. Inclinaui modice aurem meā excep-
pi illam, s. sapientiam, vel gratiam.

Quinto oportet si esset cœsum, vel ēt
positū est inclinatum, qđ erigatur, & hoc

est per desiderium, vel orationē ad Deū,
Sap. Opraui, & datus est mihi sensus: in-
uocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, Sap. 7.
qui est etiam spiritus gratia.

Item nota, qđ cor purum etiā minima
peccata metuit. Nā in p̄ano albo minima
macula apparet, & nimis displicet sic in
corde puro minima peccata. Ecc. Oī tem-
pore sint vestimenta tua candida. Eccl. 9.
Cāt. 2.

Item cordis intīmū qñq; assimilatur le-
cto sicut dī: In lectulo meo per noctē qñ
ui quē diligit aīa mea, Greg. In lectulo, &
per noctē dilect⁹ qñitur, qā nimirū ē in-
uisibilis cōditoris sp̄s exp̄sa oīs corpore
visionis imagine in cubili cordis inueni-
tur. Qñq; vero assimilatur cubili s. m̄ il-
lud psal. Exultabunt Scī in gloria, latabū-
tur in cubilibus suis. quia s. cū mala Scī
ab exterius fugiūt secū intra mētiū se-
creta gloriātur. Sed tunc laetitia p̄fecta
erit, cum carnis exterius pugna non fue-
rit, nam quousq; ad illicita per carnē tra-
himur, quia quasi domus nostræ paries
quatiē ēt cubile cordis perturbatur. Qñq;
vero assimilatur strato s. m̄ illud psal. Vñ
uersum stratum eius versasti in infirmita-
te eius. quia videlicet cū nos tēratio car-
nis concutit, tremefacta nostra infirmi-
tas etiam stratum cordis confundit.

*Corporis delitijs sedulo inferuire signum maxi-
mum reprobationis esse, primorum reproborū
exemplo sese in varias mechanica artes prin-
cipaliter occupantium confirmatur. Ca. XVI.*

COrpori seruire, & aīam negligēdo, se
totaliter circa ea, quæ sunt corporis,
occupare, p̄prium est reproborū. Et hinc
est, qđ artes illę mechanicæ, quæ cōmodis
& delicijs corporis maxime inferuiunt, a
reprobis hōibus primitus sunt inuentę, s.
a Cain, & filiis eius. Nam ipse primus re-
probus, s. Cain fuit, qui vt auaritia suæ cō-
suleret, sicut dicitur in historijs scolasti-
cis, primo agriculturæ se dedit.

Item primus, qui terminos terræ po-
suit, & qđ vitæ hōiū simplicitatem ad in-
uentione mensurati, & ponderati, ad cal-
liditatem, & corruptionem perduxit.

Item ipse Cain fuit qui primā ciuitatē
ædificauit, & vocauit eā ex noīe filij sui
Enoch. Greg. Quid sibi vult, qđ Cain pri-
mum filiū Enoch vocat, atq; ex hoc no-
mine ciuitatē quā cōdidit appellat? Cain
primus ciuitatē cōstruxisse describitur, vt
aperte monstratur, qđ ipse in terra suam
posuit, qā soliditate æternæ patriæ alien⁹
exiuit.

extitit. Peregrinus namq; a summis funda-
mētū quasi lōge habitationis in infimis
posuit, qui stationē cordis in infimis col-
locavit. Vnde in eius stirpe Enoch, q; de-
dicatio interpretatur primus nascitur, sed
de electorū agenie Enoch septim^o fuisse
memoratur, quia reprobi in hac vita, quę
est ante semetipsos ædificando dedicāt.
Electi vero ædificationis suę dedicatio-
nem in finem temporis expectant.

Item Iabel, qui fuit de stirpe Cain, fuit
primus qui inuenit tentoria portatilia de
loco ad locū p pastorum, s. cōmoditate,
& delicijs. Et ideo signat peccatōrē, & p-
prijsimē prælātū qui tabernaculo corpis
deseruiens in delicijs, trāsīt de loco ad lo-
cum i. ruit de vitio ad vitium. & nomen
fratris eius Iubal, qui fuit pater canentiū
in cithara, & organo. i. primus inuētor cō-
sonantiarum mulicilium, vt s. labor pa-
storis in delicijs verteret: hoc. u. pūnet
ad voluptatē auris. q; quos Iob: Tenent
tympanū, & citharā, & gaudēt ad sonitū
organī. Itē postea Tubalcayn de eadem
stirpe genus fuit, primus faber, & ope-
rās in ære, & ferro. Vnde iste fuit mallea-
tor, qui primō inuenit vsum armorū. Et
in hoc significat oppressores. Et iterū fuit
faber, & sculptor, qui sculpturas operum
in metallis in libidinem oculorum fabri-
cauit. Vnde in hoc signat curiositatē ocu-
lorum. Soror autē Tubalcayn fuit Noe-
nia, quę artem textoriam adinuenit, q. s.
pertinet ad molliētem, & curiositatē ve-
stium. Cuius contrarium cōmendatur in
sanctis s. asperi, ras & vilitas vestīū, sicut
de Ioāne Baptista pater, & pluribus alijs.

*Honorum, malorumq; Prælatorum correptionem
humiliter fore a subditis omnibus suscipiendā,
Barbutorum exemplo, & quomodo etiam ea-
met sit agenda et correptorum corda, & ope-
ra immutare queat, diuersimodē suadetur.*
Cap. XVI I.

Correptionē prælati ēr discoli, debet
subditus humiliter portare, attēdēs
cum raditur barba alicuius, q; patienter
se habet sub rasorio, & permittit caput
suum a rasore modo in dextrā, modo in
sinistram duci, nec audet mentū leuare,
nec os aperire, ne si rasori resistat vulnus
incurrat. Attēde claustralis sub manu
rasoris te positum, noli sub rasorio cor-
ruptionis rebellare, sed rasoris manibus hu-
militer te tractari permittas, ne laciones

grauiores incurras tam in mente, quā
in corpore.

Item q; sub manu rasoris inepti radiē;
necessē est, vt patientius se habeat, quia
facilius lædētur q; a bono. Sic sub disco-
lo, & inepto prælato plurimum expedit
patientius se hñe. Non. n. tñ bonis subie-
ctus esse debes, sed ēr discolis, vt ait Pet. Petr. 2.
O q; graue est a malo rōdente, & cum ra-
sorio dentato sine aqua radi, qui cū debe-
ret scindere pilos, scidit carnē. Quid per
rasorium dentatum, nisi mordax corre-
ptio, & cōtentiosa intellē? per aquam ve-
ro lenitas correptionis designat. Noli er-
go o prælare aquā omittere in barba ra-
denda. i. lenitatem, & compassionē a cor-
reptione amouere: sed dentes remoue ā
rasorio tuo. i. a correptione conuiniū. Et
nota, q; ille, qui habet rigidum pilū, ma-
gis sub rasorio patitur. Sic qui rigidus est
sub disciplina, & culpam suam defende-
re vult, deterius habet. Pro. Qui corripien-
tem se dura ceruice contemnit, repen- Pro. 16.
te superuenit ei interitus.

Itē correptio acuta, & doctrina discre-
ta immutāt non tñ corda, sed etiā opera
corruptorum, sicut cultelli perforatio, &
aquę coloratę infusio immutant fructus
arborum. Dicūt. n. agriculturę auctores,
q; si quis vult arborem pomiferā siue fru-
ctiferā, pducere fructus siue poma rubi-
cunda, vel alio colore colorata, hoc mō
fieri potest. Fac foramē in arbore cū cul-
tello, & quęcunq; colorem vis distempe-
ra cum aqua, & infunde. & colorabitur
fructus eodem colore. Quid autē est cul-
telli perforatio, nisi subtilis, & pūgēs de-
linquētis correptio? Et quid est aqua co-
lorata, nisi prädicāsis, vel exhortantis do-
ctrina discreta, & decens pronuntiatio e-
prolata: Hęc sunt. n. quę faciunt arbores
i. audientes discipulos producere poma
pro varietate correptionis, seu persuasio-
nis ipsius diuersarum virtutum quasi di-
uersorū colorū pulchritudine adornata.

Item q; delinquentis correptio debeat
esse mixta, siue temperata ex asperitate
& lenitate, pater alio exemplo. Dicunt. n.
viri de agricultura periri & experiri, quidd
si arbor, quę facit acetosum, vel amarum
fructum perfruetur, ita q; foramen per
arborem transeat, & in ipsum foramen
aqua mellis perfundatur, & cum clauo,
qui sit de ligno eiusdē arboris, ipsum fo-
ramen obturatur; talis, inquit, arbor
facit fructum duleem. Quid autē est ar-

X 2 3 bor

bor faciens fructum acerosum, vel amarum, nisi peccator faciens opus malum, quod tandem conscientia pungit, & amara poenae reatum inducit: sed eius foramen tunc aqua mellita infunditur, cum blanda eius auri correptio adhibetur, quae tunc cum elauo obstruitur, cum terrore poenae, & cōminatione cohibetur. Ex quibus patet, quod in correptione delinquentis, misceri dicunt adinuicem aqua. i. sapientia locutionis, mel. i. dulcor mansuetudinis, & clauus. i. terror poenae, vel cōminationis. Et talis correptio sic arborem, i. hominem immutat, ut quae primo faciebat poma acerosa, vel amara, id est opera corrupta, & praua producat e contrario suavia, & dulcia, id est opera de cetero faciat honesta, & gratiosa.

Item corripit nimis dure similis est ei, qui veteres reparat patellas; qui volens vnum foramen vno ictu mallei obstruere multa foramina facit, vel vnum magnū maius, quā ante, vel aliquando patella confringitur. Et quid est correptio nisi vasorum fracturam reparatio? Eccl. Cor fatui quasi vas cōfractum. sed ictus nimis fortis. i. correptio nimis dura, non corrigit, sed deter iorem efficit.

Item sicut medicus nimia potione, vel medicina occidit agrotum: sic qui nimis dura correptione corripit non emendat, sed perire facit. Sene. Vicia animi sicut vicia corporis leniter tractanda sunt.

Quibus variis Demones expellantur eorumque potentia comprimat, quoanullis remediis quibus ad exciendas Pulices, Cynifes, & formicas uti soleamus lucidissimis erudimur exemplis.
Cap. XVIII.

Demonones repellendi sunt sicut pulices cynifes, & formicae. Docet enim Pall in libro suo, quod contra pulices remedium est amurea per pauimentum frequenter aspersa, vel ciminum agreste cum aqua tritum, cucumeris semine agreste cum aqua resolutum, vel cum aqua lupinorum sileris asperitibus inuncta, si eis locus pulicū tuorū aliquoties infusus. Sed cynifes (ut dicit) extinguuntur amurea, & felle bubali, leetis, aut locis perunctis, vel folijs hederæ tritis ex oleo, vel incensis sanguisugis. Sed contra formicas, (ut dicit), si habent foramen in loco vnde eas volumus expellere, cor nocturnum admoveamus. Si autem de foris veniant, omne loci spa-

ciam cinere, vel creta candida signabimus. Ex his ergo multiplex remedium contra demones colligere possumus. Nam praedictorum remedium quoddam sunt vniuersosa, sicut amurea, vel oleum: quoddam sunt amara, sicut agreste ciminum, vel cucumer, vel hederæ, vel iupinus, & iel bubali, & aqua cum eis mixta: quoddam vero austera, ut siler. quoddam vero sunt sumosa, ut incensis sanguisuga. In vniuersis ergo notatur deuotio: in amaris contritio: in austera abstinencia, & carnis mortificatio: in incensis, & fumosis feruida oratio. Sed vltimus contra formicas additur cor nocturnus, per quod significatur cordialis amor Christi, quem ostendit nobis in morte. Vnde & latus eius apertum est, ut ipsum cor pateret, & ipse Christus absconditus mansit in sepulchro, ut nocticornus in domicilio, ut dicitur in psalmo. Vnde admotio cordis nocturni, est meditatio crucis, siue mortis Christi.

Item additur cinis, in quo signatur memoria mortis nostrae. & insuper candida creta, per quam intelligitur conscientia munda. His. n. potissime remediis demones a nobis repelluntur, & eorum tentationes, & molestiae superantur, si vniuersae deuotionis, amaritudinis cōtritionis, mortificationis corporis, feruore orationis, meditationis diuinae crucis, memoria nostrae mortis, & emundatione mortis.

Item contra nos pugnat ad modum militis. Nam si miles etiam satis fortis, ad pugnam vadit inermis facilliter hosti cedit: sed si bene armatus incedit, facilliter hostem ferit. Similiter antiquus hostis quasi nos inermes aggreditur, cum mala aperte suggerens humanae menti bona, simul omnia destruere conatur, & tunc tanto facilius vincitur, quanto apertius cognoscitur, sed quasi armatus venit quando bona aliqua corrumpit. Nam saepe quosdam intellectu non tentat, eisque in sacri eloquii meditatione non obuiat, sed tamen eorum vitam in operatione supplantat: quia dum de virtute scientiae laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt: cum tunc in fauoris delectatione animus decipitur, rix suae vulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapit, quem frande rectius ex alia deferens ex alia parte vincit, ut dicit Gregorius.

Ex simi proprietate, ac varietate, diuitum pariter proprietate, & varietas, diuitiarumque usus bonus qualis esse debeat, similitudinibus doceatur. Cap. XI X.

Diuitia terrena; nō p̄sunt retēre, sed pauperibus erogatē: nā simus eogregat' i terra n̄ fructificat, nec facit eā fertile, nisi dispergatur p̄ cāpos: sic diuitia cōseruatā nō profunt, sed dispersa. P̄sal. Diſperſit dedit pauperibus. Vnde Greg. Terrena omnia, quā seruādo amittimus, largiendo seruamus: patrimonium nostrū retentiū perditur, manet erogatum.

Itē nota secūdm Pall q̄ triplex est genus simi, siue stercoris quidā. i. qui est terax quāsi ualde proficu' sicut simus asinorū, & caprarū, & ouiu, & iumentorū. Quidā uero ualde nociuus, sicut stercus porcinū. Quidā uero ualde ardēs, & calidus sicut colūbinus. Sunt autē qdā homines a quibus eorū diuitiē misericorditer tribuuntur. Et itē sunt ualde proficue, quia ſeneſcunt Deo, qui miseretur pauperi. Vnde tales. i. misericordes, & actiui sunt sicut iumenta Dei, & oues, & capræ, & asini, scilicet humiles, innocentes, fructuosi, & laboriosi. Seruiūt. n. proximis non solū de simo suo. i. de diuitiis, sed et de corpore suo. P̄sal. Ut iumentū factus sum apud te.

Quidā uero alii sunt, a quibus ipse diuitiē turpiter cōsumuntur, sicut sunt uoluptuosi, & luxuriosi, ut patet de prodigo, qui dissipauit substantiā suā uiuendo luxuriose. Vnde tales diuitia sunt ualde nociue, ga

sunt dānationis eā. Luc. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. unde sunt sicut simus porcorū. Quidā alii sunt a quibus ipse diuitia ardentē diliguntur, sicut sunt auari. Vnde eorū diuitia sunt, ut simus colūbarū. Ecc. Qui amat diuitias fructū non capiet ex eis. Tales. n. a diuitiarū amore seducti, decipiuntur: quia dum credunt possidere diuitias, ipsi potius a diuitiis possidentur. Vnde dicitur Ose. Factus ē Eſſraim quasi columba seducta, nō habens cor. Cor. n. auarorū non est in eis, sed in ipsis diuitiis. Math. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Eccl. 4. Pralati qui Agricola merito nuncupantur, quem admodum seſſos, Deūq̄ ecclesiam uinea Noe comparatam, & in tabernaculo Moysi ritē figuratam gubernare debeant, multis instruuntur exemplis. Cap. XI X.

Ose. 7. Ecclesie gubernatio est sicut illius uineę cultura, quā plātauit. Noe, qd ap-

patet, primo rōne plantationis. Dī enim Gē. 9. quod cepit Noe uir agricola exerce re terram, & plantauit uineā. Sic pralatus agricola est, ad quē. i. pertinet agrum. i. uinā sibi commissā plebis colere, & terrā propriam. i. semetipsum ad pietatē exercere. Hic uineam plantat, quando uerbo & exemplo ecclesiam dilatat. Pro. De fructu manum suarū plātauit uineā, in qua plus proficit opere, quā sermone.

Secūdo ratione potationis: quia subditur ibidem de ipso Noe, q̄ bibens uinū inebriatus est, & nudatus iacuit in tabernaculo suo. Tūc. n. pralatus de sua uinea bibit uinū, quando letatur de profectu subditorum: sed tunc uino inebriatur, quando plus debito gloriatur. nudat autem quādo magnificat fimbrias suas, & aliis opera sua commendat, thesaurum suū publice in uia portat, & depredari desiderat. sed turpius nudatur, quando propter immoderatam gloriā, & ignominiosam luxuriā cadere permittitur, ut per cōfusionem ignominie curetur ostē tatio glorię Bernar. Magnum peccatum, quod tā uili emplastro curatur, hoc sepe accidit prelato, ut de nude nē ſemora sua propter luxuriā. 2. Reg. nūciis Dauid trancantur tunice, usq; ad nates. hoc fit quādo usq; ad pudenda luxurię dehonestantur prędicatores. Inebriatio autē est cordis elatio ex profectu uirtutum, uel abundantia temporalium. Verendorum denudatio est infirmę cogitationis demōstratio; dum humana pralati infirmitate conceptio gloriationis cogitatur per quālibet iactantiā, uel inanem gloriā, uel per aliquā humani excessus intēperantiā manifestat.

Tertio rōne filialis affectionis. i. filiorū Noe circa ip̄sum: quia unus filiorum uerecūdiā patris irrisit, & aliis notā fecit. Alii autē auersis uultibus eum operuerūt. In filio iridente signantur reprobi subditi, qui defectus pralatorū suorū deridēt, & publicē detrahēdo, & infamiando eorū excessus, aliis pandūt: sed in filiis cooperientibus signantur subditi boni, qui quasi palliū in humeris ponunt dū eorū infamiationi resistunt. Gre. Quid est, qd filii uerēda patris supiecto dorsis pallio auersi ueniētes operiūt iauerſari dicimus, qd te p̄bam' bonis subditis. sic p̄positorū suorū mala displicēt: ut tñ ab alijs hęc uoculēt, opimētū auersi deferūt: quā diuidi cātes facti sūt; & uenerātes m̄grōs, nolūt uidere, quā tegūt. Ber. Dissimulam' interim

Liber Nonus

de magnis ecclesiarū pralatis. Sic enī faciendū est pro reuerentia diuinā ordinationis nō pro personarū meritis. Et si placent illis, ut euadant humana iudicia, cū durū iudiciū in hijs, qui præsunt fieri, nec ē rēdēdū, sed ilendū. Aug. Nō sit delectatio minorum, lapsus maiorū, sed calus maiorum sit minorum timor.

Aug.

Heb. ii.

Itē ecclesia fidelīū figurata est in tabernaculo Moyſi: nā per exterius tabernaculū, quod dicebat scā, figurabat status fidelīū ueteris legis, ut dicit Apost. Quia ad Dei tabernaculū semper introibāt sacerdotes sacrificiorum officia consumātes. Per interius uero tabernaculū, qđ dicebatur sancta sanctorū, uel coelestis gloria, uel status fidelīū nouē legis, quā est quādam inchoatio futurā glorię, in quē statū nos Christus introduxit. Introduxit ēt ipse nos in tabernaculū coelestis glorię p suā ascēsiōē in celū, quod figurabatur per hoc, quod semel in anno summus sacerdos in sancta sanctorum introibat. uelū aut, quod erat intermediū, significabat occultationē spūaliū sacrificiorū in ueteribus sacrificijs, quod uelū quatuor coloribus erat ornatū. Byſso quidē ad designandū carnis puritatē, purpura ad designandas passionē quas sancti sustinuerūt p Deo. Cocco bis tincto ad designandum charitatem geminam, Dei, & proximi. In iacinto significabat coelestis meditatio. Ad statū aut ueteris legis aliter se habuit populus, & aliter sacerdos. Nā populus ipsa corporalia sacrificia considerabat, q in altis offerebantur. Sacerdotes uerō rō nē sacrificiorū cōsiderabant, habētes fidē magis explicitam de mysterijs Christi. Et iō intrabant in exterius tabernaculū, quod ēt quodā uelo distinguebat ab altero. Quia quādam erat uelata populo circa mysterium Christi, quā sacerdotibus eī nō nō tamē eis plenē reuelata sicut postea in nouo testā, ut hētur. Eph. 3.

Eleemosyna, quæ lucerna accensa assimilatur, quo modo, quibus, & quando sit agenda, hic addiscitur. Cap. XXXI.

2 Cor. al.

Eleemosynā hilariter dās pro Deo, hilariter remunerabit ab eo: quia Deus ē similis speculo. Nam si quis aspiciat speculo, & speculū attridet ei. Et sic Deus ei, qui hilariter dat, hilariter remittit. Apost. Hilaritē ditorē diligit Deus.

Itē eleemosyna assimilatur lucernæ, uel

candelæ accensæ. Nam eleemosyna, quæ datur in uita, ē sicut lucerna, quæ pcedit aliquē seruans eū, ut nō cadat in lutū, uel foueam. Sed, q post mortē datur, est sicut lucerna, quæ testatur post tergū, quæ non custodit qn cadat in foueā inferni. Item eleemosyna nō debet dimitti propter aduersitatem, uel detractionē. Nā sicut semen gelu pressū. & retardatū uberius fructificat. Sic aliquādo eleemosyna, quæ ad ueritatē premit, maiore habet remunerationē, quā illa, quæ cū prosperitate fouetur: & illa ēt cui detrahūt quā illa, quæ laudat. Vnde Matr. Sic eleemosyna tua in abscondito.

Mat. 7.

Itē eleemosyna danda est indigenti. Vinea. n. illa libentius sumptuosē colitur, quæ bonū uinū affert, equam illa, quæ prauū, uel nihil. Sic pauperes magis inuitant diuites, quā diuites, quia remuneratio maior habetur. Melius. n. est lucrari in stuppis, & borello, quā pderē in gemis, & scarlato. Sic melius est dare pauperibus, & uilibus, quā diuitibus, de quibus in futuro nullū lucrū habebit. Luc. Cū facis conuiuium aut cēnam. noli uocare amicos diuites.

Lu. 14.

Cara, uirgulaq, ac aliorum rerum exemplis naturalibus quantum, iuuenilis ætas, senilis pœnitentię aptior reddatur faciliusq, tenera, quā caro dura dometur, breuiter ostenditur. Cap. XXXII.

Aetas iuuenilis aptior est disciplinæ, uel pñæ, quā senilis, quia mollior ē & flexibilior, sicut cara dum mollis est recipit impressionē sigilli, quā non ita recipit postquam induruerit. Sic ēt tenera uirgula si curua fuerit, pōt ad rectitudinē reduci: trahē aut nullus potest reducere. Sic quando cōtrariū gēu Dei occupauit hoīem. i. peccatū, difficilior in eo gratia Dei recipitur, quia inuenit, quod sibi repugnat. Sicut lathomus. uel piētor non ita de facili sculpiri, uel pingi i lapide hūte formam sicut i lapide nudo, & plano. Sicut etiam materia, quæ habet aquā difficilior suscipit ignem.

Item si in tenera etate caro non domatur, in senectute magis conuincatur efficiatur. Stultus esset, qui non domaret equū suū usq, quō esset senex: ne qui nō domat carnē suā in iuuentute suā, sed nutrit eā delicate. Vnde non pōt eam postea tenere, sed proficit eū in lutū peccati. Pro. 29. Qui delicatē a pueritia nutrit seruū suū, idē

Idest corpus, poſtea cum inueniet conſumacem.

Malos non absq ratione interdū exaltari à Deo permittitur: immo et rationabiliter euenire exemplis declaratur. Cap. XXIII.

Exaltatur interdū homo non propter suum meritum, sed propter aliorum profectum. Capa enim pluuialis siue mātellus nō iō supponitur exteris uestibus, quia charior habeatur, sed ut sola deturpetur, & ut alia uestimenta custodiat. Et sicut fumarium, vel caminus ceteris partibus, & officinis domus alius eleuatur, non quia dignius aut charius, sed ut ipsum solū fumigeretur, & per alias partes domus fumus non spergatur, ne, si deturpetur a fumo. Sic et interdū indignus ratione uir propter utilitatem aliorum exaltatur, quia expedit, ut unus moriatur pro populo.

Itē si uis uentilare granū cum palea, granū descendit, & palea ascendit: sed nō est palea super granum propter suū ualorem, sed propter uam leuitatem. Sic sunt superbi super bonos. Et tamen dicitur.

Matt. 3. Matth. 3. quod dñs paleam cōburet ignei inextricabili, sed triticeum congregabit in horreum suum. scilicet celum.

Sanctorum uirorum corda quae habeant perfectiones, & quid in eis Spiritus sancti serui operetur, unico uultu ante exemplo clarum redditur. Cap. XXIII.

Feruor spiritus quando intus caleſcit in sanctis uiris nō potest cohiberi quā ad exteriora prorūpat. Cuius exēplū est, quia si fiat uas gneum concauū habens per uū foramen supra, & aliud foramen in ultre parū maius, & hē it pedes ita, quod uēter nō tāgat terrā, & impleat aqua, & si gnis opimis obſtruatur utriq; foramen, & ponatur i igne uehemēter calido: generabit intus uapor, q; foras erūper per aliud foramen: & si erūpit de super proleat aquam super loca propinquā. si inferius protie aqua i ignē, & proleat titiones, & carbones, & cineres calidos. Cor uo hominis sancti debet esse gneum per passionē soliditatē, cōcauū per humilitatem, super ius perforatū & apertum ad Dei cōtemplationem, licet hoc foramen sit paruum, quia parum de Deo possumus contemplari in hoc mundo.

Itē dēt esse perforatū, & apertum inferius ad dilectionē proximi.

Item a terra eleuatum per contemptum temporalium.

Itē aqua sapientiē replētū & debet obſtrui, & claudi foramina. scilicet per custodiam sensū. Tūc autē in igne uehemēter calido ponit, quādo diuina eloquia meditat, si cut, & sicut, ignitum eloquū tuū uehemēter. Vel quādo meditat de dolore passionis Christi, quia talis dolor renouatur in corde per memoriā meditantis, uehemēter me accēdit, sicut illud. Psal. Dolor me renouatur est: cōcaluit cor meū intra me, & i medio mei exarsit ignis. Vñ tūc generatur uapor. i. deuotionis seruior, q; superius per oculos, pūcit aqua lachrymarum. Inferius autē ad proximos facit pūcere titiones. i. ignita sanctorū exēpla, & carbonēs i. seruētia uerba, & cineres calidos. i. humilia, & seruētia opa pēnitētis.

Tabernaculi Moysi constructio, iussusq; partium omnium spiritualis significatio per quas Christi fidelium status rectissime figurari aperitur. Cap. XXV.

Fidelium Christi status figuratus est i tabernaculo Moysi. Nam totū corpus tabernaculi constabat ex quibusdā tabulis, in lōgitudine erectis, quae quidē interius tegebant quibusdā cortinis ex quatuor coloribus uariatis. scilicet de bisso retorta, & iacinto, & purpura, cocco bis tinto: sed huius cortinae tegebant latera solū tabernaculi. In testō autē tabernaculi erat operimentū unū de pellibus iacintinis. Et super hoc aliud de pellibus arietis rubricatis, & de super tertium de quibusdā sagis culcinis, quae nō tñ operiebant testū tabernaculi, sed et descendebant usq; ad terrā, & tegebant tabulas tabernaculi. Per tabulas igitur, ex quibus cōstructū fuit tabernacula, signabantur fideles Christi, ex quibus cōstructa ē ecclesia. Tegebant autē tabulae interius cortinis quadricoloribus: quia fideles interius ornantur quatuor uirtutibus. Nā in bisso retorta, ut gl. dicit designat carō castitate seruans. In iacinto mēs superua cupiens. In purpura caro passionibus satisfaciens, in cocco bis tinto mēs inter passiones Dei, & proximi dilectionē refulgens. Nec operimentū uero testis designant pūlati, & Doctores i quibus debet renuere exaltis enunziatio, quae signatur per pelles iacintinas, pō-

Liber Nonus

pūitudo ad martyriū, quā signāt rubrica-
ta pelles: austeritas uitae, & tolerātia ad-
uersorū, quae signantur p̄ saga cilicina, q̄
erāt exposita nēdis, & pluuio, ut dicit glōsa.

Itē nota, q̄ fideles Christiani antiqui
fuerūt feruētiores modernis, sicut vinū
uet⁹ calidi⁹ nouo. Dī in li. de uindictis,
q̄ nouū vinū frigidū ē p̄p̄ter restreitatē,
& aquositatē. Vt⁹. n. uinū calidi⁹, & forti-
ti⁹, & magis odoriferū: q̄d. n. in eo erat a-
quo. n. ip̄s cōsūpit. Sic antiq. Sancti ca-
ruerūt terrestreitae auaritiā, & aquosita-
te luxu riq̄. Vñ fuerūt feruētiores in amo-
re, fortiores in p̄secutione, & redolētio-
res in cōuersatione. Ecc. Vinū nouū &c.

Eccl. 9.

Diuina iustitia flagella, quae sagittis comparantur quantum nobis praesent, quorūq; modis, & cur, interdum Deus animam, & corpus uulneret, ut ad salutem reuocet, varijs ostenditur similitudinibus. Cap. XXV I.

Iob. 6.

Flagella diuinā iustitiā assimulantur
sagittis, ex eo, q̄ sagittarū more p̄cu-
riēdo p̄sternūt. Nā dū corpus uulnerāt,
sp̄m humiliāt. Vñ Iob. 6. dī. Sagittae dñi ī
me sūt, q̄rū indignatio ēbibit sp̄m meū.
Quid. n. ē sp̄s hoīs nisi sp̄s elationis.
Sagittae at dñi sp̄m ēbibūt, cū sup̄ nā ani-
maru cōfessionis snā afflicti mentē ab ela-
tione conpescunt.

Itē sagittae dñi sp̄m hoīs ēbibūt, q̄a in
tētum exterioribus introrsus trahunt.

Itē sagittarū indignatio sp̄m hoīs ēbi-
bit, q̄a sup̄ nā snā electos, quos in p̄c̄is
inueniūt dū uulnerāt īmutāt, ut duritiā
suā trāsfixa mēs deferat, atq; ex salutifero
uulnere sanguis cōfessionis cūrrat, p̄e-
sant nāq; uñ lapū sunt, p̄sāt ā quāta bea-
ritudine ad q̄ corruptionis suae tormēta
cecidērūt: & nō solu gemūt ī his, q̄ susti-
nēt, sed īsup̄ metuūt, hoc q̄d distriktus
iudex delīquētib⁹ de gehēne ignib⁹ cō-
minat. Vñ iustorū mēs nō solū p̄p̄dit, q̄d
tolerat, sed ēt auer, q̄d reitāt, uidelicet
qualia ī hac uita patit, metuīt ne post hāc
grauiora patiarur, sicut Gre. dicit.

Iob. 5.

Grego.

Itē flagellū, & p̄cussio Dei, est ad aīā sa-
lutē, eo mō quo medic⁹ uulnerat ad cor-
pis sanitatē. Vñ Iob. Ipse uulnerat, & me-
des, p̄cutit, & man⁹ ei⁹ sanabūt. Vbi Gre.
dicit, q̄ duob⁹ modis op̄tēt⁹ De⁹ uulne-
rat quos ad salutē reducere curat. aliqñ
n. carnē p̄cutit, & mētis duritiā suo pa-
uore tabefacit, uulnerādo ergo ad salutē
reuocat, cū electos suos affligit exteri⁹, ut ī-
terius uiuāt. Vñ p̄ Moysēm loquū dīcēs:

Ego occidā, & ego uiuere faciā: p̄cutiā &
ego sanabo. Occidit. n. ut uiuificet, p̄cu-
tit ut sanet. Quia ideo foras uerba ad-
mouet, ut intus delictorū uulnera curet.
Aliqñ autē si flagella exteri⁹ cessare uideāt
int⁹ uulnera infligit q̄a mētis nra duri-
tiā suo desiderio p̄cutit. sed p̄cutiādo sa-
nat, q̄a terroris sui iaculo trāsnaxos ad sen-
sum nos restitūdinis reuocat. Corda. n.
nra malē sana sunt, cū nullo Dei amore
sanciant, cū p̄ginationis, suae erinā nō
sentiant, cū erga infirmitatē pximi q̄libet
nec minimo affectu lāguefēt, sed uulne-
rant, ut sanent, q̄a amoris spiculis mētēs
De⁹ īsensibiles p̄cutit, moxq; has sensibi-
les p̄ ardorē charitatis reddit. Vñ ei sp̄osa
ī Cāt. dicit: Vulnerata charitate ego sum.
malē. n. sana aīa, atq; in huius exili cēca
securitatē p̄strata nec uidebat dñm nec
uidere req̄tebat, p̄cussa autē charitatis ei⁹
spiculis uulnerat ī itimis affectu pietatis,
ardet desiderio cōēplationis, & miro mō
uiuificat ex uulnere, q̄ prius mortua iace-
bat ī salute; q̄stuat anhelat, & iā uidere de-
siderat quē fugiebat. Percussione. n. ad sa-
lutē reducitur, quā ad securitatē quieris ī
timā amoris sui perturbatione reuocat.

Can. 4.

*Dei gratia distinctio, effectus & perfectio, quae moribus, ciuitatisq; munitionibus assimilatur quemadmodum in arima insinuat expri-
mitur. Cap. XXV II.*

Gratia Dei nō infundit aīā, nisi prius
sit purgata, & mūda. Nā sicut ī perga-
meno nisi pri⁹ rasū fuerit nō scribit, ita
cordi humano nisi pri⁹ purgatū fuerit, gra-
tia non infunditur. Ber. Balsamū est gra-
tia Dei, uas purissimum requirit.

Itē herbae malae, & spinae prius eradi-
cant, ā terra q̄ serāt triticū. Sic cogitatio-
nes, & actiones malas prius amouere de-
bem⁹ ā nobis, si nos uolumus esse agri
Dei, & grā semē suscipere, & fructuū bo-
nū terre. Hier. Nouate uobis nouale, &
nolite serere super spinas. i. sup̄ peccata.

Hier. 3.

Itē grā Dei assimilāt mētib⁹, & muni-
tionibus ciuitatis. Mētia enim in urbib⁹
pro ornamento sunt, munitiones pro de-
fensione, ut Gre. dicit. Mētib⁹ enī assi-
milant grā gratis datā, sicut p̄pheta, do-
ctrina, grā linguarū, uirtus curationū: q̄ li-
cēt aīam ornēt, ī sine eis aīa stare potest
munita per fidem, & iustitiam. Sed gratia
gratum faciens ex qua est fides, spes, cha-
ritas, & ceterae necessarię uirtutes, assi-
milatur munitionibus: q̄a si hāc habere
negli-

Grego.

De artificibus, & rebus artificialibus. 350

negligimus hostilibus intuitu paremus, ut Greg. dicit Et de his mentibus, & munitionibus dicit Thie. 2. Factus est dominus velut inimicus, precipitavit in israel magna eius, dissipavit munitiones.

Thr. 2.

Quo passo humilitas in terra ionum impetum cor roborat fideles, ceterisq; in eis virtutes emularet, Rosarum olii q; similitudine indicatur. Cap. XXVIII.

Humilitas cogitationum firmat huius operantes per motum tentationum: Cuius exemplum apparet in rosis siccatis, & pulverizatis: quia pulvis rosarum siccatus, ut dicit Plinius dentes mobiles firmos efficit, pulvis quippe rosarum, est humilitas mentium, siue cogitationum Dentes autem qui aliis in membris cibum, siue nutrimentum praeparant, terendo sunt actui, qui proximorum nutritioni, siue sustentationi servant. Vel per dicatores qui aliis cibum spiritualis verbi Dei terendo, vel exponendo praeparant, & porrigunt. Ut ergo hi dentes humentur, ita ut in tentatione, vel superbia impulsu non moveantur, oportet, quod pulvere rosarum, id est humilitate cogitationum teneantur.

Ita humilitas conservat virtutes, sicut olla rudis conservat rosas virides. Dicit enim Palladius, quod illi qui volunt rosas servare virides, in rudi olla conditas, & bene munatas sub duo obruant ac reseruant. Et quod est rosas servare virides in virore, nisi tenere virtutes in suo spirituali vigore? quod tunc in olla rudi reconduntur, quando sub inculta conversatione, & humili absconduntur. Sed tunc bene sub duo obruuntur, cum in humilem mentem conclusae per ostentationem, vel facti in ista ad publicum non ducantur, secundum illud Mat. Attendite, ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis. Sed quia humilitas vera nequaquam esset, quae opportuno tempore virtutes absconditas, a opere vacuas, seu ociosas teneret: Oportet iterum ipsas virtutes, siue servare in mente humili quodammodo, & rosas recedentes in canna viridi servat. Dicit enim idem Palladius, quod rosas nondum parafactas servabis si in canna viridi stante fixa reducas, ita ut fixam cresecere patiaris, & eo tempore etiam recidas quod rosas virides hinc volacis. Quid autem est canna viridis, nisi mens virtuosa, & humilis quod spiritus scilicet in bono opere crescit, & tunc in tus a superbia spiritu vacua exilit. In hac rosa nondum aperta, id est virtutes nondum palatae sic sunt abscondendae hominibus, ut

tamen eis tempore congruo ad exercenda spiritualia opera non denegentur egressus.

Quinque contra instantis hominis naturam, ac ad peccandum probitatem remedia apponuntur, singulaque exempla non obscuris et roborantur. Cap. XXIX.

Inconstans, & levis homo cedit omni tentationi. Nam sicut gallus supra pinnaculum ecclesiae cunlibet vento se vertit: sic quoque homo inconstans cunlibet cedit tentationi. Iob: Tolle eum ventus viens, & auferet de loco suo. paleam enim tollit ventus, non granum, Iob: Et tunc sicut palea ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit. Poma putrida, & vermiculosa cadunt de arbore ad modicum ventum, sed sana bene se tenent. Sed nota, quod secundum Palladium, contra caduca poma spiritualiter et carni potest adhiberi remedium. Nam si poma Persici incipiunt esse caduca, radices eius cum securi, aut alio instrumento haurire debes, & fistulas eius truncos factos de pino imprimere, vel foraminibus cum terebello factis clavos ex salice factos cum malleo foriter inungere. Quid igitur sunt caduca Persici poma, nisi inconstantium hominum infirma opera, vel recidiva peccata? Et quid est radicem arboris securi findere, nisi memoria mortis mentem hominis exercere? Mat. tam securis ad radicem arboris posita est. Succidit enim ipsa mors hominem, velut securis arbori: sed quia radix arboris, est ipsa mens, vel cor hominis, ad quam Juni scilicet securis, id est consideratio mortis reducit, peccatum eviratur secundum illud: Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis. Sed quasi fistulae securis truncus pini quod est arbor semper viens infertur dum eiusdem mortis memoriae futuri seculi, quod semper manet cogitatus adiungitur: sed quasi foramen terebelli, est timor divini iudicii, quasi vero salicis clavus, est aeterni supplicii reatus. quia, sicut salice vitis ligatur ad palmam, sic ex peccati perpetratione anima obligatur ad supplicium. quasi autem mallei percussio, est divini verbi auditio. Hier. Sermo Dei quasi malleus conterens petras. Habes ergo multiplex remedium contra caducum pomum, id est contra inconstantiam hominis opus reciduum, quorum primum est timor mortis, per quod peccatum finitur. Secundum est consideratio aeternae beatitudinis, quae per peccatum amittitur. Tertium est divinus timor iudicii, cui

Iob. 26.

Iob. 21.

Pallad.

Mat. 4

Eccl. 7.

Mat. 6.

Liber Nonus

cul peccator affligitur. Quartū est timor
gehennæ, qua pœnā puniē. Quintū est audi-
tus diuini verbi, ex quo peccator pœnitetur.

*Inferni ingressus qui domus Dedali, & n. i. s. s. e. com-
paratur, quantum damnis sit facilis, gradus
& remocatio difficilis, auterantius, exem-
plis confirmatur. Cap. XXX.*

Infernus si fāt domui Dedali, cuius fa-
cilis est ingressus, sed negatur egressus
& est sicut nāfā, quam facilius intrā pī-
fces, sed exitus est impossibilis. Virgilius:
Facilis descensus Auerni. Noctes atque
dies patet atrī ianua Ditis. Sed reuocare
gradū, superatque euadere ad auras, Hoc
opus, &c. Sap. Non est agnitus qui sit re-
uersus ab inferis. Sed nota hoc, quod exi-
t' de inferno potest dupliciter intelligi.
Vno modo, nā q' simpliciter inde aliq's
exeat, ita ut iam amplius eius locus non
sit infernus: & sic nullus inferno finātr
deputatus, inde exire potest. Iob. Qui de-
scendit ad inferos, non ascendit. Alio mo-
do potest intelligi, ut exeat inde ad tem-
pus, & sic fm ordinem diuinæ prouiden-
tiæ permittuntur aliquando damnari vi-
uentibus apparere ad eruditionem eo-
rum, & terrorem, non autem frequenter
hoc accidit.

Primò, quia damnati ita sunt pœnis op-
pressi, ut de sua miseria magis doleant q'
curent alijs apparere.

Secundo, quia hoc non possunt, nisi di-
uinitus permitti: neque etiā, qñ sic appa-
rēt damnati, sunt liberi a pœnā inferni,
quia locus inferni cedit in pœnā, vel do-
lorem animæ ex eo, quod tali loco depu-
tata est ab hoc autem non absoluitur q'
uis ad horam exire permittatur, sicut nec
capitius absoluitur a carcere, vel a vincu-
lis ex eo, quod ad horam exeat. Vnde pœ-
nā inferni, siue dolor manet in anima ē
extra infernum. Et quamuis damnati ali-
quādo præsentialiter sint in loco ubi ap-
parent, non tamen credendum est, quod
hoc accadat semper: quia aliquando hu-
iusmodi apparitiones sunt, vel dormien-
do, vel vigilando operatione bonorum,
vel malorum spirituum ad instructionē,
vel deceptionem venientium, sicut etiam
aliquando viuunt homines alijs apparent,
& eis multa dicunt in somnijs, cum tamē
conter eos non esse præsentes, sicut Au-
gu. per multa exempla probat in libro de
cura pro mortuis agenda.

*Plura in Moysi lege merito reputabantur im-
munda, cuius rei rationes assignantur, per quas
mentis immunditia varietas metaphorice ape-
ritur. Cap. XXXI.*

Immunditia mētis representabatur in
lege Moysi per immunditiam domus,
& vestis, & vasis. Nam in lege veteri repu-
tabatur immunda domus, vel vestis quæ
erat leprosa, vel vas, quod non habebat
operculū, vel ligaturā etiam dicebāt
immūdam. Dicebantur ergo domus, vel
vestes leprose per similitudinē, qā sicut
in corpore lepræ morbus est ex humore
corrupto putrefaciente carnem, & corrū-
pente, ita etiā propter aliquā corruptionē
& excessum humiditatis, vel siccitatis fit
aliquā corruptio in lapidibus, vel vestimē-
to. Et ideo hanc corruptionem lex voca-
uit lepram, ex qua domus, vel vestis im-
mūda iudicabatur, tū quia oīs corruptio
ad immunditiā ptinebat, tū quia contra
hmoī corruptionē Gentiles Deos ponē-
tes colebant. Et iā lex præcipit hmoī do-
mus in quibus esset talis corruptio perse-
nerans destrui, & vestes comburi ad tol-
lenda idolatrię occasionem. Vasa etiā qd
non habebant operculū, vel ligaturā de-
super, reputabantur immunda, quia in talia
vasa de facili poterat aliquid immūdum
cadere. vnde poterat immundari.

Item valebat hoc ad vitandū idolola-
triam. Credebāt enim idololatæ, q' si mu-
res, aut lacertæ, vel aliquid hmoī dū im-
molabant idolis, cito caderēt in vasa, vel
in aquas, q' essent dijs gratiosa. Vñ ē ad-
huc aliq' mulierculæ dimitunt discoopra
vasa in obsequium nocturnorum numi-
num, quæ ranas vocant.

Figura'r autē p leprā domus significat
immunditia congregationis hūicorū. Per
leprā vero in veste linea significat pueri-
tas morū ex amaritudine mētis. per leprā
vestis laneæ significat pueritas adulato-
rū. Per leprā vero in stamine significatur
pœa carnalia. Sicut. n. stamē est in subteg-
mine, ita aīa in corpe. per vas autē, qd nō
hēt operculum, vel ligaturā signat homo
qui non hēt aliq'd velamē taciturnitatis,
q nō custodiūt aliqua celsura disciplinæ.

*Hominū impatientis querula natura per nomu-
lorum animantium irrationabilium exempla
apertē monstratur. Cap. XXXII.*

Impatiens hō semper est q'rulus, sicut
curtus qui semp tridet, tūc sit in bo-
na

De artificibus, & rebus artificialibus. 351

na via, sue in malissimo quāto melius habent quā, tanto magis murmurant. Vnde sunt sicut antea qui, quā extra domum est ad ventum, & pluuia non pipat, sed tacite quā victu suū, quā quā est in domo, vadit pipando per domum. cū tū melius habebat quā extra. Et sicut gallina quā vadit clausando, & sicut avis in cauea quā satis habet ad comedendū, & tū ad quodlibet foramen trahit caput suū cupiens exire: & sicut inclusus porcus quā semper grunit, & non vult stare in pace. Pro. 7. Gaude, & vaga geris impariens, scilicet talis persona.

Vnde dicitur inuidia, inuidia quā hominis natura quam sit praua, auctor dicitur. & exemplis dō catur. Cap. XXXIII.

Inuidus hō de quāfectu aliorū deficit, sicut ignis gratus qui si ags ardet, & se ipsum consumit, sicut ignis consumit ligna. Nec potest bona aliorū videre, sicut Heli. quā non poterat videre lacernā, donec extingueret. Vnde inuidia dicitur a non vidēdo, quā non potest videre bona aliorū. Et hęc dissimulationis boni quā est in inuidia, potest notari per visionem interiorē, vel exteriorē, sicut vult Sen. dicens. Quicquid mētē fugim⁹, intellectus oculis videmus. Grego. Mens inuidi cū de alieno bono affigit, quasi de radio Solis obscurat. Itē inuidia quā de bonis aliorum torquent, bona cooptant in malum, sicut econtra bonis mala cooptant in bonū. Vnde sunt inuidi quasi quā artifices prauī, ut potest, quia aurum euerunt in cuprū: gēmas in lursū, granū in paleam vinū in aquā, mel in fel, diē in noctē, gaudium in merorē, rosam in palliurū, balsamum in sterquiliniū, electuariū in venenum. Isa. 5. Vt qui dicitur bonum malum.

Hypocrita falsi libri comparantur, quoniam in hac vita difficulter cognoscuntur, quāque a Deo interdum puniri similitudine non obscura explanatur. Cap. XXXIII.

Hypocritarum conscientie assimilantur libris falsis, quorum falsitas non agnoscitur quando clausi tenentur: sed quando aperiuntur, & leguntur. Sic quia in vita ista conscientie clausae sunt, ideo in hoc mundo multi hypocritarum non cognoscuntur in iudicio, quando libri aperti erūt, tunc literae eorum, & opera falsa apparebunt. Et ideo ipsi hypocritarum, ut Apo. 20 falsarii iudicabunt. Apo. libri aperti sunt,

& iudicati sunt mortui ex his, quā scripta erant in libris.

Item hypocrita ex diuina sententia quāque sentiunt, & detegunt, & deiciuntur, ut san meli⁹ immutent. Dicunt. n. piti agros cultores, quā si poma arboris putrescant, & efficiant rugosa, tunc oportet, quā cortex eius, ubi sanus est ea cultello acuto apertur: & cū inde modicus humor emulserit, tunc stercoia eā & vulnus obstrue diligenter cū argilla, & ita poma producent sana. Quid aut sunt poma putrida, vel rugosa, nisi hypocritarum corrupta, vel malitiosa opera. Hęc sūt in melius immutatur enim gladius diuina sententia extirpat cor tice qui sanus videt, & nescit apparentiam, quā bonus credebatur, percutit, & aperit, & ex ipsa peritione, quā nescit esset, patet. Tunc modicus humor, scilicet apparentis deuotionis abscedit. Tunc stercoibus circumdatur, quā ab hominibus circumquaque vilipenditur. Sed tamen si argilla, scilicet humilitatis vulnus cordis obstruit protinus sanatur, ita quod faciat opera sana quā prius faciebat corrupta. Matt. 3. Facite fructus dignos poenitentiae.

Homines iracundos domi lignea comparari, & diabolum perperat amentis oculos caligare quāque ira hominis ira impetui habent regulari enucleatur. Cap. XXXV.

Iracundi hominis mens est, sicut domus lignea. Accidit. n. hō domum lignē hūm, quā in vespere diues est, & in mane nihil habet, quia ignis oīa tibi abstulit. Sic hō ad subtilū vnius verbi gratiam Dei & oīa spūalia perdit, dū in irā, vel odium cadit. Eccl. 2. Vt hū, quā sustinentiā perdidit. Eccl. 2. Itē est, sicut olla nimis ignē hās, quā ebulliendo emittit quicquid in ea est. Pro. 15. Cor stultiorum ebullit stultitiam: quia quicquid sentit in corde, proterit ore.

Itē ira cecat oculū mētis, & iō sicut equo opiant oculi, ut circumeat ad molen dū, ita diabolus excecet hominem per irā. & sic excecatus ducit quocūque vult. Ita Philisti filon excecauerūt, & postea fecerūt cū ire ad mola, & ad perim circuire Iob: Ca Iob. 17. ligauit ab indignatione oculus meus.

Itē diabolus facit sicut piscator qui turbat aquā, ut pisces non videntes nassam intret. Sic diabolus turbat hominem, ut perim non agnoscat adimpleat. Soph. Tribula Iob homines, & ambulabunt, ut cœci.

Item nota, quod ira facilius vitatur vel

Libre Nonus

vel superatur si prius animus per prouisionem sit armatus, sicut miles securus hostem accipit quae ante se armando perdit.

Grego. Vnde Gregorius dicit, Mens aduersa uementia tanto securus excipit, quanto se cautius exspecta armat. Qui enim improvidus ad aduersitatem deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur eoque citius inimicus necat, quae autem repugnatione provocat nam quod mala imminenda per sollicitudinem non notat, hostiles incurfus quasi insidijs vigilans expectat. Solenter ergo animus actionis suae primordia, cuncta dei aduersa meditari, ut cogitas si per hanc thorace paulatim manitus, & quicquid accipit prouidus super, & quicquid non accesserit lucrum patet. Ita ita quod est per zelum insidiat, primo oculi rationis perturbat sed postea clarificat, sicut infirmum oculum cum collyrio immititur, lux penitus negatur, sed inde eadem post paululum ueraciter recipit. Vnde hanc ad ipsos salubriter animant, sicut dicit Gregorius. Sed notandum, quod ipsum collyrium possit sic oculum immoderate infundere, quod oculus cecaretur, sic est zelo nimio oculus mentis cecatus, si rationis prouidentis moderamine non subdat. Et si cum per zelum animus mouetur curandum summo est ne hanc eadem in istis uirtutibus assumit, mentis ita digne, ne quasi dea preat, sed uelut ancilla ad obsequium parata rationis tergo non recedat.

Tunc enim robustius per uicia erigit, cum subdita rationi famulatur, ut idem Gregorius dicit.

Iudicij dies, in quo iuste Dei electi suorum operum gloriosam fructum, reprobique poenam adepturi sunt eternam, regni porta uocatur, idque orta exemplo confirmatur. Cap. XXXVI.

Iudicij dies assimilatur portae. Nam sicut uerbis aditus, porta dicitur, ita & dies iudicij porta regni, quia per eam ab electis praeparata gloria intrat. Hanc portam sancta electorum ecclesia secum ac letanter adit, quia ibi suorum operum, & laudem suscipit, & retributionem videbit secundum illud Proverbia. Date ei de fructu manuum suarum, & laudem eam in portis operum eius. Tunc quippe sancta ecclesia de fructu manuum suarum percipit, cum eam ad percipiendam celestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam suae opera in portis laudantur quoniam eius membris in ipso regni auditu dicunt, Esuriui, & dedisti mihi manducare sitiui, & dedisti mihi bibere, &c. Ecce autem reprobis tremantes ad hanc portam perueniunt, quia ibi sunt conterendi, secundum illud, Conterentur in porta, & non erit qui

eripiat. Filii enim huius seculi ante portam elati sunt, sed in porta conterentur: quia scilicet amatores mundi in praesenti uita superbiant, sed in ipso regni aditu aeterna aduersitate feriuntur. Vnde & subditur, Et non erit qui eripiat. Illos quippe ueritas ab aeterna aduersitate eripit, quos in temporalium prosperis per disciplinam premit. Qui enim hic tenuit premi, tunc non ualet eripi, quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suae tempore per adiutorium non inueniunt creatorem.

Pluribus naturalibus exemplis & pulcherrimis cuius a multis inique iudicium committatur temerarium, aperitur. Cap. XXXVII.

Iudicium suspensum, & temerarium procedit quandoque ex corruptione iudicantis, quia iudicat alium secundum quod sentit in se. Metallum enim, quando funditur, quale in molulo reperit formam, talem sibi assumit. Vnde sic qui formam cordis sui habent deformatam, quicquid inciderit, totum inuenitur corruptum & deformatum. Sicut etiam in uase corrupto quicquid infunditur, inuenitur corruptum. Sunt etiam tales similes infirmis quibus cibis quandoque sapidus, & bonus, uidetur amarus. Et hoc non est ex uicio cibi, sed ex corruptione palati. Sic iudicium malum non ex facto, sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus in aqua positus uidetur contractus propter reflexionem uibrarum.

Item turres, & montes iuxta aquam uidentur transuersi. Eodem modo cordi transuerso, & uicino omnia uidentur uitiata, & transuersa. Vnde Ecclesiastes. Stultus in uia ambulans, cum ipse stultus sit, omnes stultos existimat. Ita semper creditur laus, quod omnes sint ei similes. Grego. Omnis homo secundum se, alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, in totum bonum & dulce efficitur, sicut apes quae amaras, & venenosos succos in mel conuertit.

Eccl. 10

Grego.

Compunctionis lacrymas mentis agnitionem sanare ac aeterna mortis sententiam delere qui uisum naturalibus exemplis praecipueque Iordani similitudine erudimur. Cap. XXXVIII.

Lacrymae compunctionis delent sententiam, & scripturam mortis nam sicut litera delentur aqua, vel alio liquo-

Pro. 31.

Mat. 25

ob. 5.

quere, sic lachryma delent literas mortis quas diabolus scripsit manu propria. Qui enim peccat tradit ei quasi chirographū. Lachryma enim delēt delicta, quę pūtor est conueni, ut dicit Aug.

Aug.

Item lachryma humilis cōpūctiōis sanat agnitionem mentis. dicit enim Pallad. q̄ si arbor maliciorij efficiatur agra, amurea aq̄ aqualiter mixta, radicit⁹ eius debet in fundi, & sic sanat. Tunc enim citonij arbor agrotat, q̄ mens alienus prohi viri, aut viri alienus passione, aut tentationis lachryone laborat. Cui sanitas procuratur, si cordis eius radicit⁹. i. cogitationibus, seu affectionibus amurea aq̄ mixta infundat. Quid aut per amuream accipere debemus, nisi humilē cōsiderationem proprii defectus? Nā sicut oleum superiora vasis petit, sic amurea ad imum i. ad fundum descendit. Vnde sicut p oleum supiora petens, intelligitur deuotio, qua quis eleuat in cōtemplationē Dei, ita p amureā significat humilitas qua qs descendit ad cōsiderationē defectus, & reatus sui. Et quasi amurex aqua miscet, dū ex ipsa cogitatione sua malitiae lachrymarum cōpūctio generat. Dūque humilitata atque cōpūcta mens lachrymarū largo imbri pfunditur, quasi salubri q̄dam medicina purgata a suo languore sanatur. Vñ dictū est Naamani Syro. Lauare i Iordane & recipiet sanitatē caro tua. Nam Iordanis interpretat descensio, vel riū ludicij. Vnde ille in Iordane se lauat, qui humiliter seipsum diiudicans, lachrymis se purgat. Et hęc est lotio Iordanis, q̄ sanat languorem mentis.

4. Reg. 5.

Cur diabolus hominis perpetuus hostis sedulo in nobis ignem incendat luxuria diuersimode estē dicitur. Cap. XXXIX.

Luxuria ignem non succendit Deus, sed diabolus. Sicut n. faber, q̄ non p̄t ferri ad voluntatē suam ducere, illud in ignem mittit, & exustat tantum, q̄ calefactum ducit ad libitū suū. Sic facit diabolus, q̄ nō pōt aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriz, ut eū sic bectere possit ad peccatū. Isa. Creauī fabrum sufflantem in igne prunas, & pferentem vas in opus suū. Succē hī ignis flatu tolliam. I. suggestionē vetulatum, q̄ sunt quasi sufflationem diaboli ad accendendum ignem luxuriz. Hier. Ollam fac cēsam ego video. idest vetulam nigram.

Hier. 1.

Olla enim quantuncunque alba sit, si tamen ponitur sepe ad ignem, denigratur: & sic anima per luxuriz frequentiam. Thren. Denigrata est super carbones facies eorum. Olla bulliens si non haberet nisi vnam fabam, eam superponeret, & monstraret. Sic luxuriosi luxuriam cohibere nō possunt quā salit, aut per os turpe loquendo, vel cantando, aut per oculos impudicē respiciēdo, aut per tactum vel ornatum, sicut de domo incensa exit ignis per fenestras, & omnia.

Tren. 4.

Manfuetudo quę animam, et antemurale in periculis conseruat hominē, gratiam conciliat, quantum Deo grata sit exemplis clarum efficitur. Cap. XL.

Manfuetudo animam seruat, quia est sicut antemurale in castro aīa, lapides durorū verborū leuiter excipiens, & oēs ictus sustinens, & hoīes a lachryone custodiens. Sicut ergo vasa vitrea inuoluuntur in sēno, vel in alia molli re, ut sic a cōfractione seruentur: Sic quoq; aīa in manfuetudine conseruatur. Eccl. Fili, in manfuetudine conserua aīam tuā. Manfuetudo est Deo, sicut culcitra mollissima cum lectulo florido cōscientiæ. Can. Lectulus noster floridus. Vnde sicut hō libentius dormit in lectulo molli q̄ in duro, sic De⁹ i corde māfueti: q̄ i pace fact⁹ ē loc⁹ ei⁹. Itē māfuetudo grām hoībus impetrat. Nā sicut adamas trahit ferrum, sic manfuetudo corda hominū. Eze. Vt adaman-tem, & filicem dedi faciem tuam Eccl. Fili, in manfuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

Eccl. 10.

Can. 1.

Eze. 3.

Eccl. 3.

Mendacium, quod veneno, & falso denario uariis de causis assimilatur, quantum sit grane peccatum quam, p̄nam mendaces iure patiantur describitur. Cap. XLI.

Mendaciū est, sicut quoddā venenū tātē efficaciat, q̄ in ipso ore exiēs hoīem interficit. Sap. Os, quod memitur, occidit aīam. Itē mēdax hō si quis est falso denario. Nam tantū p̄ualer ho verax mendaci, quantum denarius verus falso. Vnde enim bonus denarius valet. c. falsos. Sic homo verax. c. mendaces. Magna stultitia, quia volunt omnes homines de narios esse ueros, & bonos, & disciplet eis multum. si inueniant vnum falsum. Vnde plus videntur diligere mendaciosos quam se ipsos: quia cum ipsi sint falsi.

Sap. 1.

Liber Nonus

falsi volunt tñ denarios esse veros, & sic volunt eos esse meliores se ipsis. Pro. Cor. Impiorū pro nihilo. Et sicut denarium falsum nullas vult recipere, ita nec homini auendaci vult aliquis credere. Et i. mendaces hac poena puniuntur, quia nec verum eis creditur. Et insuper alia poena, quia nec ipsi credunt alijs, quia iudicant alios secundum se ipsos, scilicet mendaces.

Mortis mediatio quomodo sit vita spiritualis gubernatio ex regimini nautis exemplo comprobatur. Cap. XLII.

Mortis meditatio valet ad vitæ directionē. Qui n. vult nauē suā gubernare, dēt se ponere in nāe nauis, & ante se nauē dirigere, & picula evitare. Sic qui vult vitā suā gubernare, debet se ponere in tñe vitæ, i. in meditatione, vt possit ad bonum exitū nauem suā, i. vitā dirigere. Sen. Considera q̄ pulchra sit res ante mortē vitā suā consumere, deinde securi expectare reliquā sui ipsi partem. O q̄ sollicitē luge nauis tibi, quidē de nauis directione, q̄ hūc malū passum transire. Sic q̄ber dēt tibi, quidē ad, q̄o possit piculosū passū uāte mortis, q̄ illi. nauis p̄tū sibi, scilicet p̄ artū foramē mortis.

Ite mors pessima hominum peccatorū firmat, & stabilis sanctos viros in bono. Di. cit enim Pallad. q̄ columba non peunt, nec deserunt locū, siue columbari suū in p̄tū sibi, siue aliquid de strangulati hominū vinculo, aut tñe suspēditur. Tūc aut columba in fenestra sua hēt tñe strā gula, i. hominis, q̄ in memoria, & cōsideratione sua hēt malū exitū hominis peccatoris, quo p̄tū nīdu suū non deserit, quia bonam conscientiam relinquit nō præsunt. Greg. Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorū.

Moyse Tabernaculum quoad singulas eius partes distincte describitur, quæ quidem totam Mundi machinam optimis similitudinibus significare videntur: in quibus pariter quamplurima aperantur arcana. Cap. XLIII.

Mundi totius vniuersitas representabatur in tabernaculo Moyse. Nā illud tabernaculū distinguebatur in duas partes. Quarū vna dicebatur sancta sanctorum, q̄ erat Occidentalis. Alii vocabatur sancta q̄ erat ad Orientem. Et iterū añ tabernaculum erat atrium, & inter vtrum-

que tabernaculum erat velum, quatuor colorum.

Item interiora tabernaculi latera tegebantur cortini, diuersorum colorum, & supra tabernaculum erat tectū, hñs tres cooperturas. Pars igitur illa q̄ dicebatur sancta sanctorum, significabat seculū altius spiritualium substantiarū. pars vero q̄ dicebat sancta, signabat mundum corporale. Velū distinguēs inter vtrūq̄, erat ex quatuor coloribus, per quos quatuor elementa designantur, scilicet bysso p̄ quā designat terra, q̄ byssus. i. linum de terra nascitur: purpura per quā designat aqua, quia hebat purpureus color ex quibusdā conchis q̄ inueniuntur in mari: lacinio per quē signatur aer, quia hēt aerū colorē. Et cocco bis tincto, p̄ quē signat ignis. Et hoc iō, q̄ in materia quatuor elementorum est impedimentū p̄ quā velant nobis incorporeales substantiæ, & iō interiora tabernaculi. i. sancta sanctorū soli summus sacerdos, & semel in anno intrabat, vt designaretur, q̄ hæc est finalis p̄tū hominis, vt illud seculum introeat. In tabernaculum vero exterius, quod dicebatur sancta, introibant sacerdotes continue non autem populus, qui solum ad atrium accedebat, q̄ scilicet ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autē rationes eorum soli sapientes, vel considerantes attingere p̄tū. per cortinas autē quæ tegebant latera tabernaculi interioris & erant ex varijs coloribus, signabat cælum siderum, quod est diuersis stellis variatum. per sāga autem, quæ erant super tectum tabernaculi, signabatur aquæ quæ sunt supra firmamentum per pelles autem rubricatas, de quibus erat secunda tabernaculi coopertura, significabatur cælum empireum in quo sunt angeli. Sed per pelles lacinietinas ex quibus erat tertia coopertura significabatur cælum sanctorum & indiuiduæ Trinitatis.

Item in tabernaculo interiori tria continebantur, scilicet arca testamenti, in qua erat vna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat; & tabulæ, in quibus erant scripta decem præcepta legis. Hæc autem arca sita erat inter duos Cherubim, qui se mutuis vultibus respiciebāt. Et super arcam erat quædam tabula quæ dicebatur propitiatorium super alas Cherubim, quasi ab ipsis cherubim portaretur ac si imaginaretur, quod tabula esset sedes Dei. Vnde & propitiatorium dicebatur.

tur quasi exinde populo propitiaretur ad
preces summi fac. iudis. Et ideo pot
tabatur a Cherubin quasi Deo obsequi
ribus: area vero testamenti erat scabellu
sedentis super propitiatorium. Per hac
ergo designabatur nra, quæ tant in illo
seculo sibi, scilicet Deo, qui nra per oia
nia est, & incomprehensibilis omni car
tare & propter hoc nulla similitudo eius
ponebatur ad representandum eius inui
sibilitatem, sed ponebatur quædam figu
ra sensus, quia scilicet ei is creatura comp
hensibilis est, quæ est subiecta Deo, licet
sedes sedenti. Sunt etiam in isto antio
seculo spirituales substantiæ, scilicet An
geli. Et hi signabantur per duos Cher
ubim muto se respicientes, ad designan
dam concordiam eorum adinalem, sen
tendam illud Job: Qui facit concordiam
in satyris, & in asinis, & propter hoc etiam
non fuit vnus tantum Cherubin, vt desi
gnaretur multitudo celestium spirituum,
& excluderetur cultus eorum ab nra, qui
bus preceptum erat, vt solum Deum co
lerent. Sunt etiam in illo intelligibili se
culo rationes omnia eorum, quæ in
hoc seculo perficiuntur quodammodo clau
se, sicut rationes effectuum eladantur
in suis causis, & sicut rationes annunciato
rum in antice: id hoc signatur per ar
cam, in qua representabantur per tria bi
contenta, tria, q̃ sunt potissima in reb⁹ hu
manis, i. sapientia per tabulas testamēti,
potestas Regis per virgam Aaron, & vita
per manna. Vel per hæc tria representa
bantur tria Deo attributa, s. sapientia in
tabulis, potentia in virga, bonitas in mā
na, cum propter dulcedinem, tam q̃a del
miserordia est populo data, & ideo in
memoriam diuinæ misericordiæ seruaba
tur. In exteriori vero tabernaculo, quod
signabat præsens seculum continebatur
et tria scilicet altare thymiamatis, qd̃ erat
directe contra arcam, mensa propitiato
ris super quam duodecim panes ponebā
tur, & erat posita ex parte aquilonari. Cā
delabrum vero positum ex parte australi:
quæ tria videbantur respondere illis tri
bus, quæ erant in arca clausa, sed magis
manifeste eadem representabant. Opor
tet enim rationes rerum ad manifestiore
demonstrationem deduci, quæ scilicet
sunt in mente diuina, & Angelorum ad
hoc, quod homines sapientes eas cogno
scere possint, qui signabantur per sacer
dotes ingredientes tabernaculum. In can

delabro autem designabatur sicut in
stili signa sapientia, quæ intelligitur
expimebatur verbis in tabulis. Per
re vero thymiamatis signabatur odore
cerdotum quorum erat populum ad
reducere. Et hoc etiam signaba
tur virgine. Nam in illo altari censebatur
thymi, ma boni odoris, per quod signa
tur sanctitas populi acceptatilis Deo. In
erat enim Apoca. quod per remanentē. Apoc. 8
matuna signabantur orationes san
ctorum. Conuenienter autem tria
lo dignitas in arca signabatur per vir
gā: in exteriori vero tabernaculo
ie thymiamatis, quia sacerdos ministror
est inter Deum, & populum per potesta
tem diuinam quam virga signabatur, &
fructum sui regimini. Tercium in po
puli Deo offertur quasi in altari thymia
tis Per mensam autem signabatur ius
mentum vite, sicut & per manna, sed est
communis hoc, & groillis humanis, &
illud autem suum, & salutis. Conue
nienter autem candelabrum ponebatur
a parte australi, mensa autem a parte
aquilonari quia australis est deus a parti mun
di. Aquilonaris autem sinistra, vt dicitur
in secundo celi, & manna a parte dexte
re pertinet ad dexteram sicut, & spirit
ualia bona. Temporalia autem nra
rum ad sinistram, secundum illud, in fin
stra illius diuina, & gloria. potestas autē
sacerdotalis est media inter temporalia,
& spirituales sapientiam: quia per eam
spiritualis sapientia, & temporalia dispē
santur.

Irem candelabrum habebat. 7. calamos,
vt Iosephus dicit, ad designandum. 7. pla
netas quibus totus mundus illuminatur.
Et ideo ponebatur candelabrum a parte
australi, quia ex illa parte est nobis no
tus planetarum cursus. In mensa etiam
ponebatur 12 panes ad designandum. 12
tribus Israel. Mensa autem non poneba
tur directe in medio ante propitiato
rium, ad excludendum ritum idololatricę.
Nam Geniles in sacris Lunę propone
bant mensam coram idolo Lunę. Vnde
Hier. Mulieres conspergunt adipem, vt ra
diant placentas Regiñe celi. In atrio ve
ro extra tabernaculum continebatur al
tare holocaustorum, in quo offerebatur
Deo sacrificia de his, quæ erant a popu
lo possessa. Et ideo in atrio tali poterat
populus esse, q̃ i humilimodi Deo offerre
bat per manus sacerdotum. Sed ad al
tare

Hier. 7.

Liber Nonus

sare interius in quo ipsa deuotio & sanctitas populi Deo offerebatur, non poterant accedere nisi sacerdotes, quorum erat Deo populum offerre. Erat autem hoc altare extra tabernaculum in atrio constitutum, ad remouendum cultum idolo latro. Nam Gentiles intra templi altaria construiebant ad immolandum idolis.

Item mundus assimilatur scacario, cuius tota familia currit transuerso, ut apprehendat aliquid mentiendo viurpando & huiusmodi faciendo.

Item in scacario quamdiu durat ludus vnus est: Rex, alius miles, & huiusmodi. Et aliquando duo videntur tenere totum sed quando cessauit ludus idem fit de milite, & rege, quod de minima familia, quae communiter reponuntur in sacco vno, quandoque Rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte. Sic quoque mundus est fere, ut ludus scacarii, quae quamdiu durat hoc mundus, vnus est rex, alius miles, vnus magnus, vnus paruus: sed adueniente morte in sacco terra reponuntur, ita fit de Rege sicut de milite,

Ecc. 9. tunc sicut dominus nra, & seruus eius. Eccle. Communionem mortis sciro, quia moritur doctus similiter, & indoctus. Et aliquando diues vadit ad fundum inferni, & pauper ascendit superius ad gaudia parati, sicut patet de diuite epulone, & Lazaro paupere. **Luc. 16.**

Item mundus in morte totaliter auferitur. Viella n. quando tota die cantauerit, & denarios receperit, in sero auertuntur ei denarii, & nihil ei remanet, sed ponit in molto vetit, & dissipato. Sic homo nihil in hae portat de labore suo, nisi linteum in laetitia. Exemplum de Saladi no, qui fecit portare linteamen in quo debebat sepeliri, per terram suam, & dice re, Nihil reportat, imperator de omnibus distitij Regni sui, nisi linteamen illud.

Iob. 27. Iob. Diues cum dormierit, nihil secum affert. Item mundum debet homo relinquere, ne corruptatur ab eo. Nam quando vinum corruptitur, vel deterioratur super taces in dolio, debet trasterri in aliud vas, ut non corruptatur. Et sic homo a mundo debet exire, ne corruptatur ab eo.

Hier. 43 Hier. Fertilis fuit Moab ab adulescentia sua, & requisit in fecibus suis, nec transiit de vase in vas.

Murmurationis exitum habentes gratia diuina vacuos esse, exemplum a rebus naturalibus de promptis ostenduntur. Cap. XLIII.

Murmuratores ostendunt se defectum habere diuinae gratiae. Nam vasa vacua percussa resonant, plena non. Sic vacuus a gratia murmurat, non plenus. Eccle. Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus. **Ecc. 10**

Item olla vacua ad ignem posita crepat, & magnum sonum crepans reddit, plena vero olla non. Ecclesia. Vasa figuli probat fornax. **Ecc. 17**

Item murmurans est quasi rota non bene vncta gratiae vnctione, & ideo murmurat sicut rota curruis male vncta. Ecclesia cordia tati quasi rota carri, quae forum portat, & murmurat. Sap. Custodite vos a murmuracione, quae nihil prodest. **Ecc. 37 Sap. 1.**

Nonitij seu incipientes donec aliquantis per praeficiant saltem optimis viris esse sociandos, causam similitudine suadet. Cap. XLV.

Nouitijs siue de nouo conuersis non sunt admiscendi alij siue sociandi, nisi quorum vita bona nota est, & doctrina sana, saltem quousque sunt in ipso, vel religione prouecti, sicut dicit Paulus in passinato solo inter nouellas, vites omnino nihil esse conferendum Graeci habent, exceptis cauibusterrio anno, quod libebit immergere. Sic inter nouiter conuersos vsque ad tempus quo sunt prouecti, non sunt quilibet admiscendi nisi notri, & docti, qui assimilantur caulibus, qui sunt olera nota, & quorum ius siue aqua est sana. Vnde significant homines quorum bona vita est nota, & doctrina sana. Tales enim inter eos possunt admitti. psalm. Filij eorum sicut nouellae plantae. **II. 143.** tiones, &c.

Veram obedientiam praeceptorum Dei, castro, & fictam arcum iuxta comparari coram, similitudinibus demonstratur. Cap. XLVI.

Obedientia mandatorum Dei hominibus a malis custodit. Nam sicut castrum custodientes se custodit, ita mandatum Dei seruat seruantes se. Vnde dicitur, Si volueris mandata Dei seruare seruabunt. **Ecc. 30**

Item obedientia ficta assimilatur arcui prauo, qui a parte ventris, multum potest incur-

incuruari, sed a parte dorsi frangi. ut. Sic multi in prosperis obediunt, & in his q. corpus delectant: ed in duris laboribus, & ad terribis irrogant, & recalcitrant, heu equus habens dorsum excoriatum cōtra omnes non attendentes, quod dicit Greg. quod occiderit, quanto plus habet de suo, tanto minoris est meriti.

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quomodo ad id sit agendum. ut Deo gratia fiat opus bonum, & meriti causa, & datus veteris testamenti miris, & exemplis, & alia multa rebus similitudinibus ostenduntur.

Cap. XLVII.

Opus bonum, & perfectū debet assimilari illi thymiamati, sive pulveri, quē dominus huius mandavit, Exo. 30 ubi dicitur, dume tibi aromata ita dicit, & aneth. galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, faciesq. thymiamata cōpositum opere vnguentum; mixtum diligenter, & purum. Thymiamata quippe ex aromatis facimus, cum in aliis boni operis virtutū multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purū ē, quia quanto virtus virtutū iungatur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur, ubi etiam bene subiungitur. Cūq. in tenuissimum pulverē vniuersa cotucent, bonos ex eo coram testimonij tabernaculo in tenuissimum pulverē aromata coniecerimus, cum bona nostra quasi in p. a cordis occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint subtiliter pertractamus. Vniuersa ergo in pulverem redigere, est virtutes recognoscendo testere, & viq. ad subtilitatem oculi examinis reuocare. De quo etiam pulvere subditur, Fones ex eo coram testimonij tabernaculo. Quia tunc bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum huiusmodi subtiliter recognoscendo contemur, & quasi de aromatis pulverem redigit, ne grossum durumq. sit bonum, qd agitur, ne si hoc acta recognitionis manus non comminuat, odorem de se subilius

Grego. non aspergat, prout Greg. dicit.

Item opera virtutum a Deo non acceptantur, nisi prius a vitiis separantur: Vnde messor grana frumenti in horreo non recondit nisi prius excussa a paleis. Et iō habetur in libro iudicum, quod Hieroboam, cum a paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, ad cuius imperium prostratus horum coram, quem supra petram

posuit. & ius carniū de super effudit, q. Angelus virga tetigit, eaq. ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumentum virga cedere, nisi ieditudine iudicis a vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hoc agentibus Angelus apparet: gaudio magis omnia interiora denunciat quanto se ita dicitur homines ab exterioribus purgat. Qui occidit horum populi, omne appetitū nostrae carnis immutat. Carnesq. supra petra ponit, & ius de super fundit. Quem autem significat petra, nisi eum de quo per Paulum ut? Petra autem erat Christus. Carnes ergo supra petram ponimus, cum corpus nostrum in Christi imitatore cruciamus. Ius etiam carniū de super fundit, qui in conuertendo Christiani ipsas etiam carnales cogitationes extirpat. Quasi enim ius ex carnali quēdā in petra funditur, quando mens etiam a cogitationum carnalium fixa vacuatur, quae tamen mox Angelus virga tangit gaudio intentionem nostram neq. q. petras diuini adiutorij desinit. De petra autem exiit ignis, & ius carnesq. consumpsit, ga affectus a recedente ignis tantum cor nostrum ita compendit bonis cōcremat, ut enit, quod in eo est iudicium & operis, & cogitationis extirpat, heu Grego. dicit.

Item opera bona non sunt differenda postquam sunt consumpta, & deliberata, sicut non differenda est vindemia postquam vna est matura. Nam sicut dicitur in libro de vindemia, Tardē vindemias non solum vineam laedunt vna q. oportet eam fruentem, sed grandis, & geia si hant, facile passibiles faciūt vinū. Vnde aiunt Demeas, & Anticlus, quod sex solūmodo dies debet vna non plus maturā permanere. Et si granum vna non vnde, sed nigrum appareat signat eam esse maturam. Sicut ergo non est differenda vindemia post vna maturātionem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculum est in mora. Apo. Solli.itudine non pigri.

Item opera bona non faciunt, ad ocio se in collegio, vel religione viuere volens non est sustinendus. Sicut agricola ramum viridem licet, sed sterilem in medio olez non debet sustinere, sed ipsum abscidere, vel totius arboris imineum. ut dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & uocem non sunt tolerandi: vnde menti

Yy 2 b.a

Liber Nonus

bra in sanabilia solent abscindi. Sicut et in ipsis arboribus (videm Palladius dicere arboris, & sterilitas a quo modo tugenda sunt. Gal. Abieciuntur, qui vos contrabant.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intentionis. Cuius exemplum patet in pomis siue in fructibus arborum. Si n. arboris voluerit, ut in piro, vel pomo aliquam gemmam inueniatur, aut etiam margaritam, aut obolem, aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cum pomu, vel pinum aliquod flueret, & aliquantulum creuerit imprimat in præputium eius. profunde quodcumque horum voluerit, & notet ipsum per aliquod signum appositum. & si nati crevere, & sic tandem inuenit in pomu. Est autem velut pomu arboris, opus cuiuslibet hominis, p. floret in cogitatione, creuit in deliberatione. Sed quasi pomi præputium est ipsius operis initium. Est autem inchoatio operis ab ipsa intentione agens. Gemma ergo, quæ in pomo reperiri debet, præputio pomi imprimatur: quia virtus sequentis operis in intentione iudicatur. Qualis enim est intentio, quæ præceperit, tale est omne opus quod sequitur, prout Grego. dicit. Ergo ibi imprimenda est margarita puritatis, gemma honestatis, odorulentia caritatis, a qua est precium lue meritum operis.

Item opus bonum factum sine ratio, simile est fructui nasceti sine nucleo. Docent enim agricola, quod si quis vult plantare arboris, cuius fructus non habeat nucleos hoc modo facere pot. Sarculi plantam extremitates reflectat, & cum cultello ambas aptatas infigat ipsi trunco. Et cum amba conuoluerint amputet extremitatem maiorem. minorem vero sinat crescere. Quid autem est sarculus plantandus, nisi homo ad conuersionem. vel ingressum religionis dispositus: cuius duæ extremitates sunt timor, & amor, quarum utraque gladio verbi Dei apparatus, quia s. verba Dei. & timorem inueniunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc utraq, extremitas trunco infigitur, cum timore, & amore Christo inhaeretur. ipse enim Christus quasi trunco est; nos autem quasi ramuli. scilicet ei sicut ipse dixit: Ego sum vitis, & vos palmites. Sed quamuis in conuersione, timor p. abudet timor, quam amor, tamen postea in penitentis profectu amputatur maior extremitas, & minor crescere sinitur, quia scilicet amor crescit, &

seruili timor emittitur. Io. 1. Perfecta charitas foras mittit timorem. & hæc est plantata, quæ producit fructus siue nucleo, quia si homo charitate seruens operatur sine difficultate, & ratio: propterea dicitur, quod qui amat, non laborat.

Oratio compunctiua quantum animam impinguet, vni similitudine, & ipsius, quid existat breui declaratur. Cap. XLVIIII.

O Ratio compunctiua, & seruida impingat animam. Cuius exemplum est, quia per sublimationem conuertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rosæ distillat humiditas aquæ insipida & illud, quod remanet fit oleagineum, & pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quam de debili, & precipue de musto. Per vini ergo fortis liquorem intellige compuncti hominis seruitutem, de quo in psalmo. Potasti nos vino compunctionis, qui tunc sublimatur, quando orando eleuatur. Est ergo oratio, secundum Damascenum, ascensio menti in Deum. Et ideo sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti: quæ vertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti acquirit abundantiam gratiæ spiritualis gaudij, quod est ut quædam pinguedo siue repleto animi. Psal. V. Nixit te Deus, Psal. 44. Deus tuus oleo laetitiae.

Mulieris ornatus, qui merito Diaboli recte nuncupatur, quomodo mortis spiritualis inducitur existat, ex. p. lo. notabili, auctoritatibus; eiusdem deceptio demonstratur. Cap. XLIIII.

Ornatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intruentium. Nam licet aliquæ se exculant dicentes, quod non se orient ad decipiendum: nihilominus similes sunt latroni, qui non audent piscari in viuatio domini sui, vel venari in foresta eius, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & iste accommodat corpora sua diabolo ad decipiendum, & capiendum animas, & bene volunt concupisci licet non concupiscant, Augu. Non solum appetere, sed & appeti velle criminofum est. Et Chrysost. dicit, quod mulier si se decorauerit, & oculos intruentium ad se traxerit, & si plagam non intulerit, vindictam tamen

1. Io. 4.

Psal. 59

Dama.

Psal. 44

Augu.
Reg.
Chrys.

samen exoluet extremam. venenū enim intulit, & si nullus, qui biberet, inuentus sit.

Item ornatus mulieris est signum mortis spiritualis. Nam quando pannas lenticus ponitur super teretrum, signum est cadaueris mortui, & quod ibi facit mortuus, sic in corpore ornato signum est, quod ibi sit anima mortua. Vnde mulier ornata non est nisi teretrum anima mortua. Abac. 2. Ecce cooperatus est auro, & argento, & spiritus non est in viscibus eius. Vnde potius mulier deberet plangere filiam suam ornata, quam si videret eam mortuam ante se. Ecce. Super mortuum, scilicet in anima, plora: defuit enim lux eius, i. gratia.

Item mulieres se ornantes, se habent ad modum cati, qui difficile exornatur in capite, quia schuusmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideo decalabit Dominus verticem hiliarum suo, & crinem earum nudabit.

Item mulier ornata decipit, sicut pelliarius, qui volens vendere veterem pellem, ut decipiat rusticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua exufla parū post portata, apparet veritas eius. Sic impudice mulieres volentes decipere viros, colores ponunt in facie sua, quibus recedentibus apparent ruge, & macule: quia nihil absconditum, quod non reueletur. Vnde tales sunt fumarum opertum nix, & quando recedit nix, apparet turpitudine eius. Isa. Reuelabitur ignominia tua, & videtur opprobrium tuum.

Christi, Sanctorumque passionibus nostras decorare tribulationes, & amaritudines in dulcedinem vertere, in patientisque reprehensione maxima dignos esse exemplis, & rationibus suadetur. Cap. L.

Paffio Christi, & Sanctorum suorum dulcorat nobis tribulationes nras. Nam aqua amara transiens per aquā dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce transiens per garosilum fit garosilatū. Sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & sanctos suos transierunt, exemplo illorum nobis debent esse dulciores. Bernar. Magna consolatio membris ex capite. Heb. Recogitate eum Grego. qui talem sustinuit &c. Grego. Facta patrum cedendum recolamus, & non erunt grama, quæ toleramus. Sed quidam sunt si-

miles simia, quæ inueniens amaritudinē in cortice nucis, in prole cit. & ideo non gustat de dulcedine nucis. Sic aliqui intolices amaritudinem patientiæ, & tribulationis sentientes exterius eam proiciunt, & ideo consolationem interioris non sentiunt. Sapi. Sapien. in & c. Siliam qui ariserat, infelix est. Dicitur, quod in galatia Iouis erant duo dōda vini, unum de amaro vino, aliud de optimo: quia quicumque volebat bibere de optimo, oportebat eū prius bibere de amaro. Sic si mens appetit quod de mulcet, oportet prius bibere, quod doleret, ut dicit Grego.

Item passionis, & crucis Christi deuota consideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Vnde assimilatur arbori nucis. Si n. vis ut amari perficorū nuclei efficiantur dulces, surculum perlici planta super stipitem arboris nucis, & talis perlicus, producit magna poma si tamen cum florent irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus perlici nucleus, nisi turbatus, & passionati hominis amarus animus? quod tunc stipiti nucis inferitur, quando pœnas crucis meditatur, tunc enim non tantū amaritudo dulcescit, sed etiam magna poma perlicus producit, quia si amarus animus considerans pœnas Christi, non solam amaritudinem suam pro nihilo ducit, sed etiam in magna desideria triumphat, quæ quidem tunc florent, quando in animo feruent: quæ tamen lacte capræ sunt irroranda. i. discretionis moderamine temperanda. Est. n. lac caprinum in tribus suis substantiis post seximum lac maxime temperatum. Vnde merito lac capræ designat moderamen prudentiæ, quod est necessarium in tribus substantiis, i. in tribus partibus operis, scilicet in principio, in medio, & in fine.

Patientiam veram, quæ rose non immerito assimilatur, vitæ regimen esse, ac animam in trepidam custodire multis rationibus exprimitur. Cap. L. I.

Patientia assimilatur rosæ cum qua artificialiter fit aqua rosacea, mel, & oleum rosaceum, & saccharum rosaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferam compunctionis, mel idest dulcedinem internæ consolationis, oleum fraternæ compassionis, saccharum, idest suauitatem & dulcedinem eternæ refectionis.

Item

Liber Nonus

Luc. 21 Item patientia custodit animam, sicut arca thesaurum. Luc. In patientia vestra possidetis animas vestras. Vnde sicut homo multum diligeret arcam in qua posset thesaurum suum custodire, sic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret sibi talem arcam gratis, & sic debet diligere tribulationem, quae fabricat arcam illi. Apostolus. Tribulatio patientiam operatur. Quoties contumeliae dicuntur tibi, quot iniuriae sunt, tot ligatura, & clauis ad fortificandum fortissimum tuum apponuntur. Vnde magnas gratias debes agere, & non contumelias reddere.

Item patientia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quod facit gubernaculum navi. Vnde Pro. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia, quia doctrina vi-

Pro. 14 ti per patientiam noscitur. Prou. Vnde sicut navis fracto gubernaculo ventus, & turbibus agitur, & tandem tempestate conuulsa frangitur ad ripas, vel ad scopulos: Sic etiam cor impatiens. Vnde dicitur Pro. Paupercula conuulsa tempestate absque consolatione. Haec pauper-

Pro. 31 cula est impatiens anima, virtutum possessione & gratia spoliata, quam cuiuslibet tentationis tempestas a sua stabilitate diuellit, & absque consolatione relinquit.

Item patientia tribulationis requirit soliditatem amoris, & virtutis. Nam cruda tegula si ponatur in flumine dissoluit, cocta vero non. Ita quoque homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulatione decoctus deherit in aqua tribulationis.

Item sors latusus in aëto lapide facile turbatur, arenosus vero non. Sic homo plenus luto peccati, de facili granatur: vir tuosus non, quia non commutabit iustum, quicquid ei acciderit.

Item qui in hac vita est sine patientia similis est homini, qui in tempore pluuiae sine pluuiali mantello, siue capa est. Et sicut homo inermis est in medio hostium suorum. Prouer. Qui impatiens est, sustinebit damnum.

Pro. 30

Cor hominis quod castro comparatur, septem conditionibus hic expositis facillime pacatum esse soletur. Cap. LI.

Pacem cordis siue conscientiae seruare volens, debet ipsum cor siue conscientiam custodire, sicut custodit castrum tempore belli. Nam quando castrum

alicuius impugnatur ab aliquo, & non potest cum eo componere neque pacem habere, debet primo diligenter considerare, utrum in castro illo sint aliqui qui pacem eius turbent. Et primo debet eos si quos inuenierit eicere, & de eis iussuriam facere, & postea castrum munire, & bene clausum tenere. Et si in oibus his non potest castrum tenere, debet domino legitimum illud commendare, vel reddere. Et quibus colligitur septem, quae cuilibet necessaria sunt ad custodiendum castrum cordis in pace, quod vere est tanquam castrum inter inimicos situm, & undique obsestum, & ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui tanquam Leo circuit quærens quem deuoret. Vbi glossa dicit: Current tanquam hostis clausos muros explorans, an aliqua pars sit minus stabilis quae ad interiora penetraret. Sunt ergo contra insidias eius septem necessaria.

Primum est diligens conscientiae praeseruatio, ut si videatur si quid est in corde quod pacem cordis conturbet, Apostolus. Vide ne forte sit in aliquo vestrum cor malum.

Secundum est perfecta confessio, quae se ieiunct de castro cordis peccata, quae pacem cordis perturbant. Isa. Creauit fructum labiorum pacem, & Mach. Quando superest Iudas, quodam differit confessio, impossibile est pacem, scilicet cordis esse negare.

Tertium est operis satisfactio, ut fiat iustitia deturbantibus pacem Isa. Est operis iustitia pax. Et perfecta iustitia, & pax osecularia sunt. Solum dicit, quod terra pacifica est, & secura, in qua tenetur iustitia: sed multi sunt sicut litrones, qui non faciunt de te iustitiam, sed sit de eis iustitia, & isti sunt qui patiuntur poenam inuicem. Per Momo vestrum patitur, ut homicida aut fur.

Quartum est cordis clausio, scilicet castrum cordis clausum tenendo, quod fit tenus corporis restringendo. Sunt enim sensus portae cordis, per quas hostes ingrediuntur, pacem turbantes Hier. Ascendit mors per fenestras, scilicet sensuum, & ingressa est domum nostram, scilicet conscientiam: Luc. Dum fortis armatus custodit animum suum, scilicet clausum tenendo, in pace sunt omnia, quae possidet.

Quintum est virtutum munitio, ut si fortiter muniatur, tota, & maxime virtutum. Sicut enim multi ingressum hostium impediunt, sic virtutes vitiis obstitunt. Charitas enim impedit ne intret auaritia, castitas ne intret luxuria, humilitas ne intret superbia, & sic de alijs. Vnde Iudith.

- Iud. 10.** Iudith: Filii Israel muris circumdederunt viros suos in præparationem pugnae contra Holofernem. Sed nota, quod una ruptura muri, i. unius uirtutis defectus sufficeret hostibus ad ingrediendum. **Iob. 6.** Quasi ru pro muro, & aperta ianua irruerit super me. Ideo dicitur. **Phil. 4.** Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra.

Sextum est necessarium pronisio, ut castrum cordis sit bene munitum uictualibus, & armis. s. de pane uerbi Dei, & scientiæ, & uino compunctionis humilmodi. Et nota, quod quanto castrum est melius talibus munitum, tanto magis peccant, qui reddunt: & quia mandata Dei pertingent ad tale munimentum, dicitur **Isa. 41.** Virum attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua.

Septimum est Deo recommedatio, ut scilicet reddatur cordis castrum domino legitimo, dicendo, Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Nam nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Ipse autem est, qui quando placet ei omnia reddit peccata. **Pro. 15.** Cum placuerit Domino uir hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Peccatum, quod anima infirmitas uocatur, punitur, gladio latroni, infirmitas, comparatur: & quia uia peccator qui cecidit, & scolaris ludens similis efficitur, peccati agnitionem expelleret & malum, edocetur. Cap. LIII.

Peccatum opere impletur, appetitum malum non satiat, sed amplius accendit, sicut fabri stillicidium ad horam ignem mitigat, sed postea feruet ardentius, & sic peccatum perpetratum plus exardescit, quam ante.

- Os. 4.** Os. Comedent, & non saturabuntur; fornicabuntur, & non cessabunt. Glo. Vires fornicantium deficiunt, sed desideria inardescunt.

Item peccatum unum quotidie trahit ad aliud. Est enim peccatum quasi puteus sine fundo. Lapis enim in puteum proiectus, uel cadens, si fundum non inuenit, semper est in casu. In peccato autem fundus non est. Unde cadens in peccatum, semper in casu est continuo, nisi manu gratiæ sustentetur. **Psal. 41.** Abyssus abyssum inuocat. Abyssus enim dicitur, quasi sine base i. sine fundo.

Grego. Gregorius. Peccatum, quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccator est sicut ille, qui ludit ludam seacatum, qui uno ictu, uel tractu non factum, uel male factum, totum ludum, uel totum lucrum perdit. & sic uno opere malefacto, uel neglecto totus fructus uitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. **Eze. 18.** Si auerterit se iustus a iustitia, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecit, non recordabuntur.

Item peccatore sit sicut ille, qui habet oculos uelatos, & portatur de loco ad locum, & nescit quo ducatur, uel ubi sit. **Thre. 3.** Va nobis, quia peccauimus. Ideo obtenebrati sunt oculi nostri.

Item est peccator similis cæco, qui cecidit in lutum, & non uidet se inquinatum, cum tamen multum sit deurpatus. **Psal. 19.** Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, ut uiderem. Sicut cæcus cadit saepe, & offendit, sic & peccator.

Tob. 2. Cæcus pater cæpi offendens pedibus currere. Item nota, quod peccatum est sicut gladius in corde, & sicut serpens in sinu, sicut uenenum in stomacho, & sicut latro in domo. Est enim peccatum ut gladius uulnerando naturam, ut serpens moriendo conscientiam, ut uenenum extinguendo uiam charitatis, quæ est uitalis calor animæ.

Item est, ut latro expoliando auiam, scilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non auferitur a corde sine operibus penitentiarum, cuius exemplum apparet in stappa. Stappa enim est lini purgamentum, & ab eo multis carpinationibus separatur. Similiter etiam purgamentum culpa indiget multis carpinationibus penitentiarum. Quarum una fit in corde per contritionem, alia in ore per confessionem, tertia in opere per satisfactionem.

Item peccata, quæ sunt quædam infirmitates animæ, sanantur sicut infirmitates corporis. Sanatur enim corpus primo per emplastrum, & sic sanatur anima per uerbum Dei, quod trahit dolorem ab anima, sicut emplastrum a corpore. **Isa. 38.** Iussu est, ut super ulcus Ezechie cataplasma retetur massa sicuum, quæ dulcedinem uerbi Dei significat.

Item per sudorem, qui humorem noxium repellit a corpore. Et sic anima per timorem, qui peccatum expellit a mente. **Ecl. 1.** Timor Domini expellit peccatum.

Pro. 9. Prouer. Time Dominum, & recede a malis.

Y 4 lo

lo sanitas quippe in umbilico tuo erit.
Item per lachrymam, vel lacrimam. 3. Reg.
3. Vade sanare septuagesimum Iordanem, & recipiet
5. sanitatem caro tua: sic sanatur homo spiritus
sanctus per lachrymarum effusionem in
compassione.

Item per vomitum: sic anima per confessionem.
Ecc. 31. Si coactus fueris in edendo multum, surge de medio, & euome
scilicet per confessionem venenum mortiferum,
ut resurgat te. Qui sanari desiderat,
necesse est, ut vulnus detegat. Non dictum
est leproso: Vade ostende te sacerdotibus,
& dimi ierit mundatus est.

Item per dietam. i. per abstinentiam a
peccato. Apost. Abstineatis uos a fornicatione. Eccl. Qui abstinens est addiciet
Eccl. 27. uitam.

Item per putridorum refecationem. i.
Iob. 5. per tribulationem. Iob. Inceperunt
Domini ne reprobos, quia ipse uulnerat,
& medetur.

Item per unctionem. i. deuotionem, uel
Mat. 6. pietatem, quem mentem lenit, Matth.
Vngebant oleo multos agrotos, & sanabantur.

Item per munitionem. i. elemosynam,
quando homo minuit de bonis suis. dan-
do pauperibus. Luc. Quod superest, date
Luc. 6. elemosynam, & ecce omnia munda sunt
uobis.

*Amara penitentia, qua timore, spe, prudentia, &
humilitate est agenda, quantum boni in homine
operetur mira similitudine sanctimoniam in
arbore. Typi appositae suadet. Vere peni-
tens quid agere debeat, ut peccatorum nomina
supersumat, Agricola, Lim, Medicus exemplis
plurimus ostendatur. Cap. LIII.*

Poenitentia amara facit hominem sicut
scamonea in arbore. Nam sicut di-
cit Rictor. Si uis ut aliqua pyrus ferat py-
ra soluentia, distempera scamonea
cum aqua, & infunde ipsam in for-
amen, quod sit eum terebello usque ad me-
dullam arboris: & obitu foramen clauo,
qui sit factus de eadem pyro, uel alia, &
fiat pyra soluentia, & ualde relaxatiua.
Sed non durat ista uirtus nisi per annos.
Vnde oportet si uolueris, quod iterum uirgo-
retur, ut alia scamonea intubdatur iterum.
Et hoc est experimento probatum. Et ead-
em ratione forte possent pyra striptica, & co-
tra fluxum ualentia si arbori fuerit infusa
striptica medicina. Et similiter ego opinor

quod hoc dilari possit ad quarumlibet me-
dicinarum, & ceteris, ut in fructibus se ma-
nifestet, immo etiam probabile est, quod
omnis species aromatica eodem modo in-
fusa arbori, ut balsamus mucus, & lignum
aloes tam in sapore, quam in odore aro-
matizando se in fructu manifestat. In-
tellige ergo per pyrum, usque ad medullam
terebelli perforatam, hominem per
uerbum Dei usque ad intima cordis com-
punctum: cui scamonea aqua distempe-
rata infunditur, quando penitentia ama-
ra tristitia, seu amara peccatorum memo-
ria cum lachrymarum irrigatione, misce-
tur. Sed tunc foramen clauo obducitur,
quando per timorem Domini cor peccato-
rum, seu diabolo clauditur. Et tunc de tali ar-
bore nascuntur pyra relaxatiua, quia, si
tali homine fiunt opera satisfactoria, &
peccati expiatiua. Quod autem ad conser-
uandam uirtutem oportet scamoneam
iterato infundere, est, quia ad conseruan-
dam gratiam oportet penitentiam, & pec-
cati amaritudinem seu tristitiam frequen-
ter inuolare. Psalm. Dolor meus renoua-
tus est.

Item penitentia est, ut arena fossicia,
que arena licet sit grauis in pondere, est
tamen utilis in opere: quia ex ea cum cal-
ce confecta adineatur domus materia-
lis. Similiter poenitentia, licet sit grauis cor-
pori, tamen est utilis spiritui, quia ex ea re-
formata charitate adineatur domus spiri-
tualis, scilicet conscientia. Sed nota, et hoc
arena fossicia, que est bona ad adificia,
tribus modis est eligenda, (secundum Bal-
la.) quia cognoscitur ex stridore, ex colore, Pal-
la. re, & ex inhaesione. Ex colore quidem ga-
aa est nigra, aut rufa, aut cana. Rufa qui-
dem omnibus est melior, & post illam ca-
na, postquam nigra. Similiter poenitentia
est que iam rufa, ut illa, que incipit in
iuuentute, quando terret in homine san-
guis, aut rubra colera. Quaedam uero est
cana, ut que incipit in senectute. Que-
dam uero est nigra, ut que differtur in
morte. prima est optima, secunda pigra,
tertia est dubia. Psalm. Quia in non est in
morte qui memor sit tui. Nam qui non est
memor Dei in uita, multo minus est in
morte.

Secundo cognoscitur ex stridore, quia
scilicet illa arena, que manu compressa
edit stridores, est utilis tabernanti. Sic ille
qui manu comprimitur, i. tribulationis premitur, si emittit stridorem

non impatientia, sed poenitentia est ap-
tus ad fabricandum domum conscientia.
Non autem ille, qui ex flagello non
mutatur.

Tertio cognoscitur ex inbitione: quia
si in panno, uel in lino emissa uentis
inpersa, & excussa nihil maculae relique-
rit, aut sordis, egregia est. sic illa est a gre-
gia poenitentia, quae nullam maculam,
aut remorsum relinquit in conscientia.

1. Cor.

4.

Apo. nihil mihi confectum.

Item poenitens debet facere sicut agri-
cola, qui quanto laboriosius agrum suum
excolendo exerceat, tanto uberius domum
suam fructibus replet. Ager enim non ter-
restis corpus, quod quanto quis magis exco-
lit poenitentiae laboribus, tanto domus
mentis interior spiritualibus pinguescit vir-
tutibus, unde dicitur: Diligenter exerceat
agrum tuum, & postea radices domum
tuam.

Pro 14.

Item poenitens debet uiuere in timore,
& spe. Sicut enim nautis conuenit in aqua,
una pars eius descendit sub aqua, & alia
eleuatur. Sic anima poenitens partim de-
bet descendere se humiliando per timo-
rem, partim uero assurgere se confortan-
do per spem.

Item poenitentia in mortali facta est si-
cut moneta falsa unde sicut non liberatur
homo soluens monetam falsam, uel quae
non habet formam debitam. Sic non libe-
ratur faciens poenitentiam in mortali pecca-
to quo ad Deum, & primum uitae eter-
nae, nisi sit informata charitate. 1. Cor. Si
tradidero corpus meum ut ardeam,
charitatem autem non habuero, nihil mihi
prodest.

1. Cor.

13.

Item poenitere proponens in morte si-
milis uidetur esse illi, qui ludit ad scacos et
parum de ludo sciens, & cogitat apud se
Ego primo permutabo mihi familiam au-
ferri. Deinde matabo illum cum quo lu-
do, & in fine in angulo concludam eum,
& uincam eum, cum ille cum quo ludit
sit peritissimus lusor. Sic uelut lusor im-
perius finis est peccator, qui semper in
ludo temptationum succumbit, qui sanctam
uitam amittit. Et peritissimus lusor est
diabolus, qui scilicet a principio mundi
exercitatus est in ludo temptationum. Qua-
erit ergo praesumptione conuenit peccator, qui
in angulo debeat cum matabo. i. in huc
sue uitae. Dicit enim Greg. quanto diabo-
lus grauior tentationes ingerit, quanto

magis fini propinquari conspici.

Item sicut saluus reputaretur nauta, si
expectaret nauem suam gubernare quouicq;
incideret in pericula: sic & qui uitam suam
non dirigit ad portum salutis antequam
incidat in periculum mortis. Pro. 11. Vi-
des dirigis gressus tuos.

Pro. 11.

Item quis non expectat istum sagittarum, qui
uideret arcum extentum, sed ante euasit; sed
miser homo expectat istum mortis ante
conuersionem. Psal. Nisi conuersi fueri.

Psal. 7.

tis &c.

Item poenitentia humilis renouat faciem
mentis. Unde a similitudine cuiusdam unguento,
quod ut ex limo cocodrilli, quo facies vi-
dae ostenduntur lenis esse uelut raueneae
facies. Quasi enim unius cocodrilli est uti-
litas peccati, ex cuius recognitione salu-
bit unguentum conuenit humilis poe-
nitentia. Quod uidelicet faciem mentis
ueritate dei totum renouat, & refor-
mat, Eph. Renouamini spiritu mentis ue-
stra, & induite nouum hominem. &c.

Eph. 4.

Item poenitentia quanto magis est laborio-
sa, tanto magis est fructuosa. Unde a simi-
litudine lini, quia lino requirit multum la-
borem, quia semina purgat, & materiae
recolligitur, & in fasciculos coaptatur, &
que maceranda exponitur, extrahit. So-
li deiectione exponitur, tandem multis
turbationibus, & amictibus a suis superstitiis
purgat, & per decoctionem, & multas tortu-
res alia ex eo fit ad albedinem deducen-
tur. Non enim lino a suo uicino terrenis
perfecte spoliatur, nec perfectio candore
decoratur, nisi multoties contradiant, de-
coquantur, & soli expostum aqua sapientiae
aspergatur. Sed sicut lino requirit multos
labores, ita, & sine dubio habet multas
utilitates. Nam ex eo fiunt uelites ad induen-
dum uela ad nauigandum, gressus ad uenan-
dum, & piscandum, ala ad fugiendum, tines ad
signandum, cordula ad sagittandum, liga-
mina ad conueniendum, linea ad muni-
randum, linteamina ad quiescendum, cor-
tina ad ornandum, acci, & bursa ad con-
tinentiendum, manilla ad conueniendum.
Similiter etiam non potest homo sine
multo labore conueniendum emendare: ubi
multa laboriosa requiruntur in poenitentia,
ut contritio, confessio, satisfactio, suae reu-
tutio, ieiunium, elemosyna, & oratio. Sed
sicut habet laboriosum exercitum ita ha-
bet copiosam fructum. Habet in peccata
purgat naturam, resuscitat gratiam, uig-
iles, & mentis reparare, cor in aperire,
internum

Grego.

Liber Nonus

infernū claudere, ecclesie reconciliare, & multa alia bona facere.

Itē pēnitēs debet curare peccata, sicut medicus uulnera curat. Nā primo medicus uulnus detegit, deinde medicamentū apponit, quali enim uulnus detegit, q̄ peccatū cōfiteōdo p̄dit, sed qui ip̄m cum amaritudine plāgit quasi medicamentū apponit. Et iō (sicut dicit Greg.) Qui mala, q̄ perpetrabat insinuat. f. false, q̄ insinuauit recusat, quasi abducta vestes uulnus detegit, sed torpenti mēte medicamentū uulnerū nō apponit. Cōfessionis igit̄ uocē solus necesse est ut meror excutiat, ne uulnus prodiū, sed neglectū, q̄ licentius iā per humanā notitiam tangitur, de ierius putrescat. Psal. Iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.

Psal. 37.

Perseuerantia in bonum qualis esse debeat, nauigantium exemplo, utiuisq̄ Ioseph tunica p̄chorrini a similitudine pariter, & auferuntur huius exprimitur. Cap. LV.

Perseuerantia boni inceptū d̄t hō dimittere p̄p aduersitatē siue difficultatē, vel p̄p recusat onē. Sicut q̄ mare nauigat p̄p cōfessū uentū nō dimittit nauigare, sed cōtra uentū perseuerat̄ laborat̄ donec ad portū ueniat. Et canis uenaticus sequit̄ leporē per spinas, & tribulos donec apprehendat. Et sic nos Deum. 1. Cor. Sic currite, ut cōprehendatis.

1. Co. 9.

Itē perseuerare nō pōt in bono, qui hēt in aīa infirmitatē, vel corruptionē peccati. Sic hō sanus, & fortis continuat uiam suam: sed homo aeger, & debilis, & si incipiat uīā, cito deheī: sic iustus perseuerat, sed peccator non cōtinuat. Iob. Tenebit iustus uīā suā, & mūdīs manib⁹ addet fortitudinē. Poma, n̄ putrida, & uermiculosa, & sine cauda cadūt de arbore: sed sana bñ se tenēt usq̄ ad maturitatem. Sic peccatores interi⁹ putridi, & uermiculosi, & exētes cauda perseuerant: cito cadūt a modico uēto tērationis. Iob. Toller eū uētus urens de loco suo.

Iob.

Iob. 17.

Itē perseuerantia boni operis assimilatur tunica Ioseph. Nā Ioseph (sicut ait Greg.) qui inter fratres suos iustus usq̄ ad finē ipse perseuerasse describitur solus, talārē tunicā habuisse perhibetur. Nam quid est talāris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cū bona actio ante Dei oculos usq̄ ad uitā nos terminum regit. In-

casum quippe bonum agitur, si ante uitā termina d̄ferat: quia & frustra uelociter currit, qui postq̄ ad metā ueniat, desiccit.

Prædicator qui quatuor rationibus semini comparatur, qualiter, quando, & cui uerbum Dei seminare debeat quibusq̄ mali ac boni prædicatores assimilantur, clarissimum redditur. Cap. LVI.

Predicator assimilatur seminatori, q. f. q̄n uult seminare, quatuor ante d̄ere debet. Primo loci qualitatē. q̄a semē est fm̄ qualitatē terrē d̄sius, uel rarius seminādū. Similiter i p̄dicatione fm̄ qualitatē auditorū formari d̄t sermo doctorum, ut Greg. dicit. Et iō fm̄ dispositione, & indigentiā auditorū est rarius, uel frequētius, & breuius, uel prolixius prædicandum.

Secūdo cōsiderare debet temporis cōgruitatē. quia alicubi est tardius, & alicubi celerius seminādū. Nā in locis humidis seminādū est celerius, ne semē imbre putrescat, & in siccis tardius, ut aqua proueniat, ne diu iacēs pēitus euanescat. Quasi localit̄ humida sunt loca fluida, & ad p̄cādū parata, quibus uerba sanctæ exhortationis citius impendēda sunt q̄ labant̄ in putredinē criminis: sed in hōib⁹ aridis, & indeuotis aliquid tardi⁹ exhortationis semē nō cōsultē differt, ut ex ipsa dilatione audius suscipiat: uel quia minus fructuosē porrigit homini uerbū sanctæ p̄dicationis, dū est in accidia, & ap̄ditate mētis: & fructuosius expectat, ut ei porrigat postq̄ pfusus fuerit aqua cōpunctionis. Ex nota, q̄ illud, q̄d seminat celerius, d̄si⁹ cē d̄t, q̄ id, q̄d seminat tardi⁹, q̄a. f. plura, & frequētia monita necessaria sūt homini tērato, q̄ homini compuncto.

Tertiō cōsiderare d̄t seminis quatitatē, q̄a minus de semine iaciēdū est in terra pingui, & humida, q̄ in maera, eo q̄ in pingui nimis se multiplicat, cōculcat, & deuastat, sed in maera nō totū crescit, sed aliquando perit. Quasi aut̄ terra pinguis est aīa deuota, in qua exhortationis semē auditi⁹ recipitur, si parcius, & r̄p̄tius d̄t: sed terra maera est p̄ccōris cor carēs pinguedine gr̄e, in quo, quia semē uerbū pleunq̄ perditur, oportet ut frequētius seminet, Eccl. Mane semina semē tuum, & Ecc.

uespere non cesset manus tua. Quarto cōsiderare debet seminis utilitatem. Sunt enim quædam semina utilia, quædam

quædam vero sterilia ad fructum produ-
cendum: quod quidem Agyptiorum agri
cola hoc modo probare dicuntur. Aream
breuem loca subacta, & humida in m-
se Iunij excolunt, & in ea diuisis spatijs
omnia frumenti, & leguminum semina
spargunt deinde in ortu Canicula q apud
Romanos. 14. die kalendarum Augusti re-
netur, explorant q semina ortu fidus exu-
rat, & quæ illeſa custodiat his abſtinent,
illa procurant, quia iudicium noxæ, aut
beneficii per annum futurum generi vni
cuique fidus aridū pūti exitio, vel ſalute
promiſit, put Pal. refert. Semina ergo inu-
ſita, quæ ſcilicet ad ortum Caniculae ſi-
ciuntur arida, ſunt curioſiorum prædica-
torum quædam ampulloſa, ſeu philoſo-
phica verba, quæ quidem arida, & inuti-
lia ſunt, quia a canicula aduruntur, ideo
ſunt inſiduoſa, & inſtruoſa, quia ex va-
nagloria proferuntur. illa igitur ſunt vil-
lia, quæ humore deuotionis plena canicu-
la. i. curioſitas, vel inanis gloria non de-
ſiccet. Mat. Seminauit bonum ſemen in
agro ſuo.

Mat. 13

Item prædicationis bonus fructus ſe-
quitur, & puenit ex prædicatoris bonis
operibus, doctrinam eius præueniunt
ſicut ex bona ſemine ſegit bona meſſis.
Grego. Ille vberes fructus prædicationis
colligit, q ſemina bona operationis præ-
mitur.

Itē ſicut ex bona cultura agrorū ſegit
abundantiæ frugum, ſic ex præcedenti bo-
na vita tribuit prædicatori verborū vilium
Grego. affluentia. Vnde Grego. refert, & dicit, q
tanto ſecundus prædicationis verbum tri-
buitur, quanto in prædicatoris pectore p-
fecti operis exaratione puenit. Ille namq
bā loquendi ſacundia accipit, q ſine cor-
dis per recte viuendi ſtudia extendit, nec
loquentem conſcientia præpedit cum vi-
ra linguam antecedit.

Grego.

Itē prædicatores qui dicunt, & non fa-
ciunt, ſimi es ſunt ſanis qui canes bo-
nas alijs vendunt, & ipſi peiores com-
dūt. Et ſutoribus, q bonos ſolulares alijs
pparant, & ipſi peiores portant. Sic ſunt
ſacerdotes qui verbum valutiſ alijs mini-
ſtrant, & ipſi peiora, quam alij ppetrant.

Itē prædicator eſt attendere qualiter, &
quā, & cui ſi dicat. Vnde Grego. dicitur q om-
ne, quod dicitur, ne eſſe en, vt cyſta, re-
pus, & perſona perſeſtur, ſi verba ſentien-
tæ veritas roborat. In hoc ipſo cogitatio po-
tentiali, & veritate ſiſit, & congruentia

ipſis perſonæ qualitas non impugnat. Il-
le enim laudabili et ſpicula emittit, qui
prius hoſtem quem teriat, conſiſcit. Ma-
le namque valde arcus corinua ſubiſcit,
qui ſagittam ſortit diligens ciuem ferit.

Item prædicatores qui dicunt, & non
faciunt aſſimilantur nautis, poma por-
tantes. Nam hi qui poma portantes, maria
tranſeant, ipſi qui eſt fruſtuū odore p-
fruentur, ſed eorundem fruſtuū reſe-
ctione caſi. Tales ergo prædicatores dū
verba profunda ſcripturæ legunt, & alijs
annuncianda in mente diſponunt quaſi
per aliū mare in navi mentis alijs poma
ſerunt. Ex quorum ipſi nō fruſtu, ſed ſo-
lo odore pascuntur, cum non doctrinæ
opere, ſed ſola meditatione portant. Vol-
noto, q nautæ qui poma portant, hæc pa-
leis admiſcent, vt ad terras illeſa deſerāt
quia ſcilicet prædicatores diſcreti inter
grauia, vel diſſicilia dogmata quædā leuia
& facilia interponunt. Nā aliquando ſcri-
pturæ verba dubia, vel diſſicilia per leuia
& aperta declarant, vt ad corda audientiū
ſano intellectu perueniant.

Item prædicatorum verba aſſimilantur
vitis, quia corda audientium ligant. Vn-
de Can. Sicut vitis coccinea latia tua, &
eloquium tuum dulce. Labia ſponſe præ-
dicatores ſunt eccleſiæ quorum prædica-
tio eſt, vt vitæ quia in audientium cordi-
bus diſſuſas cogitationes ligat, ne remiſ-
ſe deſinant, ne ſe per ſilicet ſpargant, ne
ſparte cordis oculos deprimant, ſed ad
vnam intentionem colligant. Dicitur
etiam coccinea quia ſanctorum prædica-
tio ſolo charitatis ardore flammatur, ſi-
cut Grego. dicit.

Cant. 4

Item prædicatores ſancti aſſimilantur
lampadibus, quia eſt in eis ardor vitæ,
ſplendor doctrinæ, fulgor ſanctæ. Per ar-
dorem ergo vitæ, ideſt per ſeruosam ſpi-
ritus purificant, & conſolidant ſeipſos.
Sed per ſplendorem doctrinæ illuminant
ſibi propinquos, ſcilicet illos q eorū au-
diunt dogmata, & verba, a quorū ſcilicet
cordibus p flammā veritatis errorum tene-
bras repellunt, ſed p fulgore bonæ ſanctæ
gammant, & reſiſcit oſtendunt, & remo-
tos Lampades. n. (vt dicit Grego.) lucem
ſuam longius ſpargunt, & cum in alio lo-
co ſit in alio reſplendent. Et ideo ſan-
cti prædicatores, quædam opinio lou-
gæ lucis claret, quia longe a ſe
pſiſis lucet, quæ eorū uincit ne in
peccatorum ſcintillas conſumant, vel in
ſcintilla

Grego.

Liber Nonus

Ezec. 1. eense lampades resulget. Nam qui eorum fama, vel exemplis auctis ad amorē coelestium surgunt, in eo, quod bona opera exhibent quasi ex lampadis lumine resplendent. & c. Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi aspectus lampadarum.

Grego. Naz. Item verba predicantium congruere debent moribus audientium, qui tunc sicut dicit Grego vinum suae rectitudinis amittunt, quando auditori non congruit: sicut melicemina vires perdant quae sanis membris apponuntur. Unde etiam Greg. Nazanzienas dicit, quod sicut non una medicus species omnibus adhibetur, ita nec idem terminus congruit vniuersis.

Quaestio homo spiritualis in via Dei, proficiat per exemplum formatum casu hic culibet aspicienti patebit. Cap. LVII.

Job. 20. **P**rofectus anima in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione casei. Vbi primo est lactis emanatio, secundo lactis coagulatione, tertio casei recens, & teneri formatio, quarto casei per matrem ipsam induratio. Emanatio fit per hoc, quod lac scilicet ab vberibus separatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei, expressione, id est per diuinam virtutis operationem mens eius ab usu venturae consuetudinis abstrahitur, Job: Nonne, sicut lac multasti me. Deinde lac coagulo stringitur, & hoc fit per hoc, quod penitus diuino timore se a peccatis continet & restringit, & a iniustitia soliditatem colligere se continetur. Post hoc autem caseus recens in quadam teneritudine formatur. Caseus enim recens est aliquantulum solidus, ita quod non defluit, & est pinguis, & adhuc aliquantulum mollis. Et hoc est quando mens conuersi peccatoris in constitutione pinguescentis cogitationis astringitur, ut nequaquam iam per desideria defluat, sed in vno amore se colligens ad solidam formationem surgat. Sic ergo est aliquantulum solida per amoris formationem, pinguis per crescentem deuotionem: sed adhuc mollis per lachrymarum de precibus peccatis compunctionem.

Item adhuc mollis, & pauida propter carnis ex usu veteri contradictionem. Post modum autem caseus aquoso humore consumpto induratur. Et hoc est, quando timore excluso, charitate solidatur, ita ut nisi gladio verbi Dei non aperiatur. Et nota, quod caseus qui exterius est durus, est

mollior quandoque interius: quia amicus Dei, licet sit exterius durus, vel sibi per carnis afflictionem, vel alijs per interiorum correctionem, semper tamen interius seruat mansuetudinis ac pietatis molliciem ac dulcorem. Vel licet exterius dura patiat, intus tamen molli medulla diuina consolationis, & gratia impinguatur. Job: Si cut caseum me coagulasti.

Per speciem exempli, & auctoritatibus temporalium rerum prosperitatem indicium perditionis existere, breuiter demonstratur. Cap. LVIII.

Prospertitas temporalis est indicium perditionis: & econuerso aduersitas signum salutis. Nam illi qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, similes sunt in firmis desperatis, voluntati suae a medicis derelictis, quibus nihil, quod experiri denegatur, unde sicut Grego. dicitur Desperatis reliquis eggris, medici quicquid possunt dari praecipiunt. Qui autem ad salutem reduci possunt, multa dari contradicunt. Sic peccatores quibus hoc prospera ad vota succedunt, de eterna salute desperant sunt. Sed qui saluti sunt, aduersitatibus coercentur. Unde Deus maius beneficium conferre habet, quando ipsum affligit, quam quando ipsum prosperari permittit. Augu. Cum mala voluntas potestatem accipit efficiendi, quod cupi, Deus dando irascitur, & non dando misereatur. Psal. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Greg. Mactandus vitulus liber ad pacem dimittitur, seruandus iugo premittitur. Quia iniustus ad aeternam mortem currens, effrenatis voluptatibus vitur, iustus vero a delectatione transitoria iocunditatis restringitur.

Corporalem, vestiumque pulchritudinem vanam parietis, & coram mirifico exemplo demonstratur. Cap. LIX.

Pulchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis. Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata apparet luto, quod erat intus. Proue. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.

Item pulchritudo vestium quam quidam homines quaerunt vana est, quia non est pulchritudo, sed pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corniculae de qua dicit fabula, quod ornauit se pennis diuer-

diuersarum auium, quibus ab aliis sibi ab alijs auibus, apparuit nigredo carnis eius. Malignum erubesceret aliquis nobilis superbus mendicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando a vermibus, & auibus mendicat pulchritudinem exteriorum, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut alijs creaturis, vt Soli, rolae et alijs. Guido Carthusien. ait vestes te ornant: pulchritudo esset, si tu eas ornares: ideo ornatum querendo ostendis te esse turpem: decor qui cum veste induitur, cum veste deponitur: vestis procubito est, non vestiri. Bern. Fulgent monilibus, sordent moribus.

Peccatorum puniatio interdum diploide comparari asseritur, quia hic & in alia peruersa cecit in ista vniuersa puniuntur.
Cap. L X.

Puniatio peccatorum quorundam assimilatur diploide, de qua in Psalm. Induantur sicut diploide colusione sua. Diplois quidem (sicut dicit Gregorius) duplex ventimentum dicitur. Colusione ergo, sicut diploide, induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporalia, & perpetua animaduersione tenentur. Solos prope porta a supplicio liberat, quos mutat. Nam quos praesentia mala non corrigunt ad sequentia perducunt.

Homo qui rationem habet, eaque minime vituit, bestia comparari exemplo vnicuique, & avaritate monstratur.
Cap. L X I.

Ratione vii, & secundum rationem viare competit homini ex propria forma, scilicet ex anima rationali. Et ideo qui ratione non vituit, & secundum rationem non viuit, proprie non est homo sicut (secundum philosophum) ferra lignea non est ferra: & lapidea naus, non est naus eo, quod non habet vsum, & actum naus qui est a forma, licet habeat figuram propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodammodo est de homine. Bern. Quid bestialius homine rationem habente, & ratione non viente? unde philosophus dicit, quod anima omnia membris, & imaginationibus viuunt. Homini vero genus arte, & rationibus viuunt. Psal. 48. Psalmus. Homo, cum in honore esset, non

intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Peccatorum recidivatio quantum anime obsequium Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadetur.
Cap. L X II.

Recidivantes in peccata similes sunt foraslaribus, vel pellicijs verentibus, qui lutum tenere nequeunt, & ideo in lutum proiciuntur. Sic recidivantes non retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in lutum inferni proiciuntur. Psal. 17. platearum delebo eos, scilicet de libro vitae.

Item similes sunt recidivantes pauidis & arctis militibus visis sine copiis qui solo timore cedunt, & fugiunt de praesidio. Seneca. Plura nos terrent quam premant, & plus opinione quam re laboramus.

Item similes sunt infirmis recidivantibus in agitudine, qui debiliores sunt quam ante. Et sic quanto frequenter cadunt, tanto plus laeduntur, & difficilius resurgunt. Luc. Plani novissima hominis illius peiora prius.

Humanorum corporum resurrectio à Christo in illis oculis post mortem tuam artus immixta exemplo premeditatur explorantur asseritur.
Cap. L X III.

Resurrectionem humanorum corporum virtute Christi non posse tam artis quam naturae exempla persuadent. Nam si artifex de clementibus auctoratur, vel herbarum vitam praeumat, & naturam vitam suam reformat, & de metallo imaginem humanam facit, & de terra terram. Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum? Phil. 3. Phil. salutem exspectamus, communem nostram salutem, qui resursum corpus humilitatis nostrae comparatum corpori clarum facit.

Item de pulvere Fenicis, qua sola avis est, & a terra secum seculi natum, & ad rugitum. Leonis suscitatur, & suscitatur. Quare ergo, non poterunt suscitari homines de pulueribus suis ad vocem filii Dei? Ios. 2. Mortui audent vocem alii. Denique qui audierunt, viuunt.

Ios. 2.

Liber Nonus

Item si semina, quae prius moriuntur
& putrescunt, virtute naturae postea viu-
ncantur, multo fortius virtute omnipo-
tentis Dei moriturus uiui cent. i. Corin-
th. 15. Insipiens, quod tu seminas non uiuifica-
tur, nisi prius moriatur, &c.

*Satisfactionem peccatorum iuxta mensuram de-
biti fore debere, auctoritatibus persua-
detur, & exemplis. Cap.
LXIII.*

Satisfactio poenitentiae debet esse se-
cundum mensuram culpae. Qui ad
magnam mensuram acquirit ad magnam
oportet quod reddat. Deutero. Pro men-
sura peccati erit, & plagarum modus.
Matth. 3. Facite fructus dignos poeniten-
tiae. Glosa. Nam debet esse par fructus bo-
ni operis eius qui multum, & illius qui pa-
ram peccauit. E. ubi abundauit delictum
abundat & gratia, & operatio bona. De-
bet enim esse gladius secundum mensu-
ram vagitus. Et sic a. Hic poenitentiae,
secundum mensuram culpae, & qui plus
bibit de vino delectationis, plus oportet
eam solue. & symbolum poenae Apoc. 18.
Quamquam glorificauit se, & in deliciis sui-
rantium date illi romenta, & luctum.

*Sensus exteriores qui veluti cortis ostia se ha-
bent quantum sint ante custodiendi,
ut mentis puritas conseruetur
quatuor pulcherrimis ex-
emplis indicatur.
Cap. LXV.*

Sensuum cautela necessaria est ad cor-
dis custodiam, sicut clausura ostij ad
custodiam domus. Thesaurus enim non
est securus, ubi sunt omnia ostia aperta.
Sic non est thesaurus cordis securus, ubi
sensus exteriores sunt parui, vel incauti,
scilicet os ad loquendum, oculi ad viden-
dum, & sic de alijs: unde sicut diligeret
domo ostium, & arcem bandas, & clauis
sericis manitum, ita debet multo diligen-
tius sensuum suorum custodijs puritate
interiorem seruare, quae est thesaurus cor-
dis.

Item si claudis ostium, & fenestras
contra ventum, & pluiam, quae non

magis contra tribulationes, & tentatio-
nes? Dominus enim vult ianuas esse
clausas: Vnde ad discipulos ianuis clau-
sis intrauit. Diabolus autem econuerso
vult eas tenere apertas. Ezech. Porta clau-
sa haec erit. Quando Ioseph erat clausus,
dominus erat cum eo. Genes. 39.

Item quando sit in ciuitate aliquis tu-
mulus in aliquo vicio, burgenses sapientes
claudunt ostia sua, & fenestras suas, sed
stulti exeunt, & resiliunt in medium, &
redeunt frequenter vulnerati. Sic & sa-
piens contra opprobria litigationis, & tri-
bulationes claudit ostia eius sui, vel au-
rium suarum. Psalmus: Ego, inquit, tam
quam surdus non audiebam, & sicut mu-
tus non aperiens os suum.

Item cupidus diligenter circuit dolla
vini sui, & claudit vindicque, & obturat,
ne vinum effluat. Sic & tu sensus tuos ne
gramam, & auxilium Dei effundas.
Felix ergo, qui dicere potest, Ostium
meum clausum est, & pueri mei, id est
cogitationes, & affectiones mecum
sunt in cubili, id est in secreto conuenien-
tie.

*Sacram scripturam quae speculo, ac pani a Do-
mino in deserto populi, tradito comparatur: men-
tis humilitate, cordis puritate, animi tran-
quillitate, deuotionis suavitate, & po-
stremo affectuum auditate inue-
nitur. Gaudium fore, aqua ma-
terialis exemplis ex-
planatur.*

Capi. LXVI.

Scriptura sacra assimilatur speculo.
Vnde Gregorius dicit: Scriptura sacra
mentis oculis quasi quoddam speculum
opponitur, ut interna nostra facies in ip-
sa videat. Ibi enim foeda, ibi pulchra no-
stra conspiciamus, ibi sentimus quantum
proficimus, ibi a protectu quam longe di-
stamus.

Item sacrae scripturae semine assimilatur
illi pani, quem Dominus praeiit populo
in deserto, de quo dicitur: Panem de eccle-
lo praestitit eis sine labore, omne dele-
tamentum in se habentem, & omnis
saporis suauitatem. Panis namque ille
omne in se delectamentum, & saporis
suauitatem habuit, quia scilicet in ore spi-
ritualium iuxta voluntatem edentium sa-
porum

Ezech. 43

Gen. 39

Psa. 37.

Luc. 11.

Grego.

Sap. 14.

porem dedit quia diuinus sermo, & omnibus congruens, & a semetipso non discrepans, qualitatibus audientium concedere dicitur quem dum electus quisque vtiliter iuxta modum suum, intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit, sicut Greg. dicit.

Item sapientia sacra scripturae inuestiganda est ad modum aquae.

Pall. de Agri. Primo, cum mentis humilitate. Docet enim Pall. quod si quis vult puteum fodere, & in quo loco inuenire possit aquam inuestigare, hunc modum tenere debet.

Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua querenda est, & qualiter pronus merito ad solum depre. o. iacens in terra spectare debet Orientem, & in quo loco aspiciens subtilem nebulam in aere coniungere vident, & se velut rorem spargere, si quo antiquo vicinæ stirpis, vel arboris p. norare. Nam constat siccis locis ubi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo, cum profractione corporis querenda est aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis inuestiganda est aqua sapientiae salutaris. Sed notandum, quod qui se ad terram prosternit, ad Orientem debet spectare: quia qui humiliter scripturae sacrae perferatur mysteria, a Christo de quo scriptum est, Ecce vir Oriens nomen eius, eorundem intelligentiam debet, & petere, & sperare. Vnde iac. dicit: Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, quia dat omnibus affluenter, & c. Ipse enim Christus Deus est sapientiam praestans parvulis, id est humilibus. Vnde iacens, & Orientem conspiciens, subtilem nebulam vaporem conspicit qui se velut rorem spargit. Quia qui humili mente a Christo sapientiam petit, primo hanc quasi subtilem, & tenui vapore, id est consideratione percipit, quae post paulatim excre. scens velut ros desuper veniens copiosius ac largius se intundit. Mat. Abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea paruulis.

Pro. 16.

Iaco. 1.

Mat. 13

Secundo inuestiganda est cum cordis puritate. Dicit enim idem Palladius, quod si in aliquo loco, ubi non sit lacuna, neque aliquis ex consuetudine humor infideat, aut transeat, in tenui saltu salix syluatica v. l. s. arudo hederamque humore signant, iociatur locus ille latitudine pecuniam, altitudine pe-

dum quinque, & proxime ad Solis occasum mundum vas aereum, vel plumbeum, iacens vinctum humeris, ponatur in fundo ipsius solitionis, & supra soliam stans de vugis ac frondibus, acutaque terra spaciolum omne cooperatur. sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores intrinsecus inueniantur, aut alia aqua, licet e. non dabitur. Sicut ergo, acin. niendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad inuestigandum spiritalem sapientiam conuenit habere corpus sapient. In malivolam animam non introibit sapientia. Sed notandum, quod idem vas de solida debet esse materia, scilicet aereum, vel plumbeum, ut videlicet inuestigator spiritualis sapientia ipsum vas cordis solidum, habeat non contractum, sicut illud de quo dicitur Ecclesiast. 21. Cor tui quasi vas contractum, omnem sapientiam non tenebit.

Item debet idem vas esse interius vinctum illa vinctio videlicet de qua dicitur, Vos vinctiorem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut vinctio eius docet vos de omnibus.

Item quod idem vas debet sub cratte viminea per ciem operit, & sequenti die discooperui, signat, quod sacri inuestigator eloquii, & debet se tacendo aliquando occultare, & aliquando, scilicet oportuno tempore se docendo propagare. Vel primo debet se abscondere ad studendum & meditandum, & postea se propagare ad aquam doctrinae stillandum. Sed iterum nota, quod non est querenda aqua sapientiae salutaris in lacunis, id est in haereticorum doctrinis, seu arboris, neque ubi sit humor transeus, id est mundana scientia quae solum transitoria quare, sed in herbis humorosis, & semper vuentibus, id est in sacra scriptura, seu sanctorum doctrinis, in quibus abundat humor spiritualis conuotionis, & vigor virtutis, vel perpetuus veritatis.

Tercio, inuestiganda est cum mentis tranquillitate. Dicit enim idem Palladius, quod si vas agni licetum neque coctum eadem ratione ponatur ad op-

Sap. 1.

Ecc 21

1. Io. 2.

Liber Nonus

operiatur, altera die si aquarum vena est in praesenti vas conceptio humore soluetur, similiter in sanctigando diuinam sapientiam, debet esse vas licum ab humore concupiscentiae, & non eodem calorem habere. Nam ita, quae possidet maxime in mentem inquit, tam de rebus, ne praeceptum ad perit, si non in sapientia, sed in pietate concupiscentia, & ita vnde oportet inuestigare, cum tamen de quibus ab utraque passione mentem habere quaerimus. Et ideo easdem, & manifestando maxime easdem, & manifestando

IACO. I.

placitum in se, sentit, hoc in manifestacione suscipiente infirmum verbum.

Quanto inuestiganda est cum deo tonis inuenitur. Nam idem Palladius dicit, quod si in oleo plena, & ita a. si diuinitas recta ponatur, & secunda diuinitas exincta, superuenit usque admanis, a quas idem locus habet. Nam in uellit, tota sacra scriptura deest habere lucernam, id est mentem oleo dea notis plenam, quia talis mens est, quae aquam veram sapientiae efficacius, & iustitius inuenit. Sed notandum, quod in ipsa aqua inuestigati in lucerna accensa est, ut ait, ut in ipsa prioranditate scripturae humani ingenij claritas obumbratur, ita ut mens nihil, quod se scire credat, quae ualde se forte prius scientiam reputabat, sed lucerna exuncta aqua cognoscitur, quia inuoluitur menti, & in se se reputant sapientia exultans inuoluitur.

Quanto inuestiganda est cum affectio- nis audire, dicit enim idem Palladius, quod si in eo loco focum feceris, & terra vaporata humidum, tumum nebulosumque ructauerit, aquas ibi esse cognoscis. Sic in inuestigatione scripturae necessarius est focus, id est feruens ardor discendi. Damasci. Si facimus affectuose discen- tes, erimus, & multa scientes. Sed notan- dum, quod ab hoc igne confurgit fumus humidus, & nebulosus, in inuestigando quae est nebulosa, id est obscura in dubitando, sed humidus, id est facilis in suscipiendo, si cuti, quod est humidum, vel molle im- pressionem facilius recipit.

Item est tamof, id est subtilis est in inuestigando, & est teruida in addiscendo.

Sexto quoque manifestatur aqua salu- garis scientiae, id est sacra scripturae intelli- gentia ex doctrinae communicabilitate.

ut idem sepe dictus auctor testatur. Vellus lanae aequae positum, vel coopertum si tan- tum humorem colligit, ut alia die furdat expellat, copias aquae ibi esse testatur. Sic qui docendo aquam sapientiae copiose alius laudat, signum est, quod copiose habuit. Philosophus: Signum sapientis est posse docere. Cum expressione aquae idem ex ipsa communicatione doctrinae reuelatur plerumque doctrinae aqua, in intel- ligena ceteris sapientiae.

Aristo.

Hominem per subtractionem, appositionem, & impressionem, similem Deo posse fieri, naturalibus communis- firatur exem- plis.

Cap. LXVII.

Similis Deo fit homo tripliciter. Nam secundum artem similitudo alicuius rei in aliquam materiam inducitur. Vno modo per subtractionem; sicut in scul- pturae & sic anima efficitur similis. Deo p- atlationem culpe, & per subtractionem conuersus materialis substantia. Est enim Deus a se purus, & immaterialis. 3. Reg. 7. Sculpti cherubim, & palmas, & nihil inueniunt hominis instantis.

Secundo per appositionem, sicut in pi- ctura ubi apponuntur lineamenta, & co- lores. Et sic anima efficitur Deo similis p- appositionem gratiae, & uirtutum. Eccle. 31. Cor suum dant in similitudinem pi- cturae.

Tertio per impressionem, siue adhesio- nem, sicut in figura sigilli, quando inhaeret cera. Et sic anima effi- cietur similis Deo per inha- sionem gloriae, Eccle. 31. Similem illi fecit in gloria San- ctorum, & Iohann. Scimus quoniam cum appa- ruent, similes ei erimus.

3. Reg. 7.

Ecc. 31.

Ecc. 31.

I. Ioh. 4.

1. Ioh.

*In*sti simplicitas hic non sine ratione lampadi cō-
paratur: quantumq; altius subtilitas
sit emittenda, mystico Dei pra-
cepto docetur.

Cap. LXVIII.

Simplicitas innocentia non conuenit
cum subtilitate malitia. Vnde prohi-
betur, *Leui. 9.* Vestem quæ ex duobus tex-
ta est, non indueris. Nam in vestimento
ex duobus contexto, s. lana, & lino inter-
dicuntur coniunctio simplicitatis innocen-
tia, quæ signatur per lanam, & subtili-
tas malitia, quæ significatur per linam.

Item simplicitas iustorum assimilatur
lampadi. Habet enim vitru purum in car-
nis honestate, papirum album in mentis
punitate, oleum pingue in operis pietate,
ardet dilectione, lucet discretione: sed ali-
quando con-emittit ex humili ostensio-
ne, *Iob.* Lampas contempta apud cogita-
tiones iustitum. *Greg.* Sape contingit, vt
electus, qui ad eternam sollicitudinem au-
citur, continua hic aduersitate depri-
mitur: non hunc rerum abundantia tulerat,
non dignitatem gloria honorabilem osten-
dat, nulla ei obsequentium frequentia
suppetat, nulla hunc humanis oculis ve-
stitum pompa componat, a cunctis, vero
despicabilis cernitur, & huius mundi gra-
tia indignus æstimatur. Sed tamen ante
occulu iudicis oculos virtutibus emicat,
vix mentis comitatur; honorari meruit,
despici non refugit. Corpus continentia
afficit, sola in animo delectatione pingue
scit, mentem temper ad patientiam pra-
parat. Et eiectus profusuria, de perceptis
continuis exultat, afflicti in corde cō-
pantur, de bonorum prosperitatibus qua-
si de pyrii latatur, sacri verbi pabulum
mente solentius ruminat. Et inquisitus,
quodlibet eloqui duplicis ignorat. Vn-
de itaque iusti simplicitas, & lampas esse
dicitur, & contempta. Lampas, quia inte-
rius lucet, intus ardet flamma chari-
tatis foris nulla gloria repledet
decoris: lucet ergo, & despi-
citur, quia flagrans vir-
tutibus abiectus
æstimatur.

*Huius seculi sollicitudo Mola comparatur: quæ
ex paupertatis asperitate, laudis cupiditate,
voluptatis amore ortu habet exē-
plis pluribus admonemur.*

Cap. LXIX.

Sollicitudo, & actio seculi assimilatur
mola: sat inani violenti. Nam mola in
gyro ducitur, & farina profertur. Vna-
quæque igitur mundi actio est mola. Quia
dum multas curas colligit, humanas me-
res quasi per gyrum vertit, atque ex se ve-
lut farinam proficit: quia se aucto corde
semper minutissimas cogitationes gignit
sicut *Greg.* dicit.

Item sollicitudo seculi causatur ex tri-
bus. Tria enim praeipue sunt, quæ red. sūt
homines seculi sollicitos, & operosos, sci-
licet asperitas paupertatis, cupiditas lau-
dis, & amor voluptatis. Vnde homines se-
culares similes sunt columbis, de quibus
dicit *Palladius*, q. factus frequenter si or-
deum teret fabam, vel fabam, vel orobū
sape consumant. Quid e. im. est colant
bas fortis multiplicare, nisi seculares ho-
mines per lucra frequentia pecunias au-
gere, etiam per sollicita studia laboriosa,
& secularia opera frequentate? Ad quæ
videlicet ideo compelluntur, quia et deo
faba, & orobo pa. cuntur. Si quidem i. or-
deo asperitas, in faba vero ventositas, in
orobo onerositas inuenitur. Vnde in or-
deo asperitas paupertatis. Nam etiam
pauperes rustici ordeaceo pane pascun-
tur. Faba vero, cum sit ventosa, inflatio-
nis est generatua. Vnde gloria, vel lau-
dis humana, signat appetitum, qui infla-
tionem, & tumorem superbia inducere
consuevit. Orobus autem est genus legu-
minis, quo tami impinguati dicuntur.
Vnde amorem voluptatis significat, quæ
tantis, idest caro indomita, idest non
subiecta spiritui, delectatur. Quia igitur
ex his tribus viis omnis mundi solli-
citus causatur, dicitur, Omne quod est
in mundo est concupiscentia carnis, & es
cupiscentia oculorum, & superbia vitæ.
Nam concupiscentia carnis, voluptatem
requirit. Concupiscentia oculorum, idest
auaritia, paupertatem fugit. Superbia ve-
ro vitæ ex humana laude, vel gloria ve-
lut ex faba venierintumescit.

1. Io. 2.

Liber Nonus

Spes Ancoræ, & Baculo similis esse dicitur: quia anima nauem, hominisq; vitam in hoc mundo peregrinantiem suā stantare videatur.

Cap. LXX.

Spes assimilatur Ancoræ, quia scilicet nauem, id est animam seruat, ne a procel-
la tentationum, & tribulationum itrum-
Heb. 6. patur, vt innuit Apost. Qui confugimus
ad propositam nobis spem, quam sicut
Anchoram habemus ratam, & firmam,
Aug. su Vbi dicit August. Si videris te fluctuare in
per. pa. mari huius mundi, noli abrumpi ab An-
ept. chor, nequam intres in portū, fluctuat
nauis, sed non longe a terra proicietur,
nec in æternum fluctuabit, & si ad tem-
pus fluctuat.

Item spes baculus est in via huius vitæ
peregrinanti, & qui huic baculo innititur
Pla. 33 non corrumpitur. psal. Non deliquit omnes,
qui sperant in eo.

Item non fatigatur, nec deficit, Isa.
Isa. 40. Qui sperant in domino mutabunt forti-
tudinem.

*Superiores à subditis (nisi maxima urgeat necessi-
tas) haud fore reprehendendos. Orde Dei
Arcam tangenti exem-
plo confirma-
tur.*

Cap. LXXI.

Subditi multum peccant temerè repre-
hendendo facta seniorum maiorum. Et
similiter infirmi, vel peccatores temerè iu-
dicando, vel redarguendo facta, vel dicta
iustorum. Cuius exemplum ostenditur in
arca testamenti, quam bobus calcitranti-
bus inclinatam Leuites, qui casuram cre-
dens erigere voluit mox sententiam mor-
tis accepit. Quid nanque (sicut dicit Gre-
G. Re. 6 gor.) est mens iusti, nisi arca testamenti?
Quæ gestata bobus calcitrantibus incli-
natur: quia non nunquam etiam qui be-
ne preceit dum subiectorum populorum
confusione concutitur, ad dispensatio-
nis condescensionem ex sola dilectione
mouetur: sed in hoc, quod dispensatoriè
agitur inclinatio ipsa fortitudinis, casus
putatur ab impetibus. Vnde & nonnulli
subditi contra hunc manum reprehensio-
nis mittunt: sed a vita protinus ipsa sua

temeritate deficiunt. Leuites igitur quasi
adiuuas, manum retendit, sed delinques
vitam perdidit. Quia dum infirmi quique
fortium facta corripunt ipsi a viuentiū
sorte reprobantur. Aliquando etiam san-
cti viri quædam minimis condescenden-
tes dicunt, quædam vero summa contem-
plantes proferunt: dumque vim, vel conde-
scensionis nesciunt, vel altitudinis, hæc
stulti reprehendunt. Et quid est iustum
de sua condescensione velle corrigere,
nisi inclinatam arcam superba reprehen-
sionis manu releuare? Et quid est iustum
de incognita locutione reprehendere, ni-
si modum eius fortitudinis lapsum repu-
tare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tu-
mide subleuat. Quia nequaquam quæ san-
ctorum corrigere recta præsumeret, nisi
de te prius meliora sensisset. Vnde & Le-
uites idem recte Oza dicitur: qui videli-
cet robustus, Dei interpretatur, quia præ-
sumptores quique nisi audaci mente ro-
bustos se in domino crederent, nequaquam
meliorum facta, vel dicta velut infirma
iudicarent. Cum igitur quædam facta me-
liorum deterioribus displicent, nequaquam
hoc, quod mentem mouet, reiciendum
est, scilicet cum humilitate magna profe-
rendum, vt intentio pie sentientis eo mo-
do seruet formam rectitudinis, quo per
iter graditur humilitatē. Et liberè ergo di-
cenda sunt quæ sentimus, & valde humi-
liter proferenda, quæ dicimus, ne quod
rectè intendimus, hoc elate proferendo,
non rectè faciamus, sicut Greg. dicit.

*Turris Babel cur, quando, ubi, quomodo, & a
quibus fuerit edificata, distinctè describitur
ex quorum similitudinibus superbia
grauitas, Tyrannorumque pro-
seruitas aperitur.*

Cap. LXXII.

Superbia secularis potentatū assimilatur
turri Babel. Et hoc primò ratione cau-
Gen. 11 sa, scilicet propter quam fuit ædificata, quæ
fuit triplex.

Primò fuit timor diluuii. Timebant, nam
homines, ne iterum diluuium fieret, &
ideo se contra ipsum præmunire voluerunt
ædificando excelsissimam turrim, quam
aqua diluuii non posset operire. In quo
signatur, quod superbi, & potentes semper
sunt in timore, ne a sua altitudine deijciantur.
Vñ conantur se præmunire, ostendendo
tyranni-

tyrannicè alijs altitudinem suæ potentia ad hoc, vt semper plus uideantur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim tactum est ab hominibus de consilio Nemroth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mundanorū, propter quam vnus appetit alteri dominari, sed sic dicitur, inter dum dominatur homo homini in malam suam.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, vnde dixerūt, Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culm⁹ per tingat ad cælum, & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras. Vbi attende quadruplex studium tyrannorum, & superbiorum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitauerunt ciuitatem facere, vt s. cōmodius viuerent.

Secundum est ad se fortificandum, Impter quod cogitauerunt turrim maximā edificare, scilicet fortitudinem. Vnde dicit Iosephus, quod tanta fuit grossitudo eius vt aspicientibus de prope longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exalrandum, vnde cogitauerūt cælum attingere, imitantes. scilicet illum, qui dixit: In cælū ascendam, & super altit. cœli exaltabo solium meum.

Quartum studium est ad nomen suū dilandū. Et sic cogitauerunt isti nomen suum celebrare, huc apud presentes pro magnitudine & pulchritudine operis, siue apud posteros de operis similitudine, & perpetuare. psal. Vocauerunt nomina sua in terris suis.

Secundo superbia potentum assimilatur illi turri ratione materiz, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, bitumen pro cemento. Sicut autem in cemento, quod fit ex calce viua intelligitur vnitas charitatis, in saxo vero boni operis firmitas: Sic in bitumine accipitur vnitas, & colligatio impietatis, qua eorum sequaces cōtenderantur, qui loco saxi, i. veræ costatię habent laterē coctum pertinacis malitię.

Tertio rōne patrię, huc terrę, vbi fuit edificata, quia in terra Sennaar. Vnde dicitur, qd cum proficiscerentur de Oriēte, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo, & ibi postea edificauerunt. Vbi nota primo superbiz originem in eo, qd isti edificatores turris profe-

ci sunt de Oriēte, per quem signatur claritas originis, nobilitas nataliū ex qua frequentur nascitur, & prouenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur Ecce vir Oriēs Zach. 6. nomen eius: cuius claritate, & humilitas exemplo superbi, & ambiciosi discedunt, & inueniunt campum, scilicet latitudinem, & licentiam voluptatis corporis, quæ lata via est perditionis. Vnde dicitur esse in terra Sennaar, id est fororis. Quia scilicet libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fororis infamiz. Vel turris superbia edificatur in campo Sennaar, i. fororis: quia licet superbia floreat, & oleat mundo, tamen Deo maxime iocet. Vnde superbi assimilantur arboribus, qui alta scandunt, & forci sunt.

Quarto rōne pēnz, quia punita fuit hæc superbia pēna diuisionis, & confusiois linguarum: & hæc diuisio linguarum est censura superbiorum. Pro. 17. Inter supbos semper sunt iurgia, vbi n. superbia illi & contumelia. Item pp linguarum cōfusio nem vocatum est nomen illius Babel: quia ibi confusum est labium vniuersę terrę. In malis. n. est confusio affectionum. Tot enim linguis loquuntur multi quot astat desiderijs. Et bene iungitur turri Babel, quia superbiam sequitur confusio. Prim. Pro. 19. Superbum sequetur humilitas, & humilē spiritus suscipiet gloria.

Item superbus homo difficulter corrigibilis. n. in quo nimis est de sale quasi perditus est, sed non ille in quo parū est, quia potest apponi. Facili⁹ n. sal cito apponitur qd subtrahitur. Sic homo superbus qui nimis habet de sensu propter difficultatē obediētię, & ideo non est similis ad obediētiā. Sed humilis econuerso, est, quia humilis veniens a sensu suo recipit alienū, quia videns sensum suū non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus praelatus similis est cui, cui pastor imponit molam ad collū, quæ quantumcūq; sit misera, omnes tū quasi dñā præcedere satagit. Sic homo quantū cūq; imbecillis fuerit, si fiat praelatus, oēs tū præcedere se credit, & se existimat oibus meliorē: contra quod dicitur Eccl. 32. Rectorem te posuerunt, noli extolli &c.

Item superbus similis est illi, qui vult altam domum facere sine fundamento. Nam vult eleuari ad gradum dignitatis sine bafe humilitatis, & ideo certus potest esse de ruina. Proverb. Qui altam ra. Pro. 13.

Z z a c i

Liber Nonus

cit domum suam quarit ruinam.

Item superbus est, quasi lucerna, quæ de nocte lucet, & in die vix apparet. Et similiter ligna putrida, & quidā vermes de nocte lucen, sed de die non. Sic superbi modo lucen in tenebris huius mundi, sed in die iudicii quando Sol iustitiæ apparebit, quales sint apparebunt, quia tunc videbuntur in colore proprio. Prover. Lucerna impiorum extinguetur, i. extincta monstrabitur.

Pro. 13.

*Os hominis, quod non incongruè ostio, civitati si-
ne muro, molendino sine exclusa, nam
absque regimine, ac equo sine freno
assimilatur: quanto opere sit cu-
stodiendum, & silentium
observandum, demò
stratur*

Cap. LXXIII.

TAcere dolorem, & indignationē con-
ceptam aliquando non est bonum.
Nam (sicut dicit Grego.) Vulnera clausa
plus cruciant: quia cum putredo, quæ in-
tus feruer eijcitur, ad salutem dolor aperi-
tur. Sic plerunque nimis taciturni dum
non nulla iniusta patiuntur, eo in amario-
rem dolorem prodeunt, quo ea, quæ iusti-
nent non loquuntur. Nam si illatas mo-
lestias cor tranquille diceret, a conscien-
tia dolor emanaret.

Item tacere, & loqui debet homo pro
tempore. Cuius exemplum apparet in
ostijs. Ostium nanque aperitur, & claudi-
tur. Vnde David ori suo ostium petijt di-
cens: Pone domine custodiam ori meo,
& ostium circumstantiæ labijs meis. ex
quo aperire docuit, quod & per discipl. nā
lingua retineri debeat, & ex congruitatē
laxari, quatenus os discretum, & congruo
tempore vox aperiat, & rursus taciturni-
tas claudat.

Pf. 139.

Item qui ori suo silentij, & locutionis
discretionem non apponit, est sicut ciui-
tas sine muro. Proverb. Sicut vrbs patens
absque murorum ambitu, ita vir; qui in
loquendo non potest cohibere spiritum
suum. Glosa. Si murum silentij non ha-
bet, patet inimicorum iaculis ciuitas mē-
tus: & dum per verba extra semetipsam
proijcit, apertam se aduersario, ostendit.
In periculo autem est ciuitas, cuius porta
semper aperta est tempore belli, & in ter-
ra inimicorum sita. Tales sunt illi apud

Pro. 25.

quos nullum est silentium, nullum secre-
tum, nihil celare, vel abscondere sciunt;
quicquid audiunt, vel vident in publicū
referunt. Contra quos dicitur: Quæ vi-
derint oculi tui, ne proferas: in iurgia ci-
to, ne prorumpas, ne forte emendare
non possis, cum dehonestaueris amicum
tuum.

Pro. 25.

Item ille est sicut molendinum sine ex-
clusa, qui abundat verbis malis, sicut a-
qua ad molendinum. Vnde sicut molen-
dino submittitur exclusa, quæ fluxum
aquæ retinet, quæ amota fortius currit, q̃
antè: Sic amota cēsuræ silentij maiori ini-
peru loquitur, quā prius. Prover. Qui di-
mittit aquam, caput est iurgiorū. Aquam
dimittit, qui se a fluxu verborum non re-
stringit, qui est causa iurgiorum, & discor-
dia. Eccles. Ne des aquæ tuæ exitum, nisi
modicum.

Pro. 17.

Ecc. 15

Item est sicut navis sine gubernaculo,
quæ vadit non quò vult, sed quò ventus
ducit.

Item navis in aqua cito submergitur,
nisi obstruatur. Sic homo, qui os suum
non restringit a verbis superfluis, cito in
peccata cadit. Prover. Os lubricum ope-
ratur ruinam.

Pro. 27.

Item est sicut equus sine freno, qui se
impingit ubi non vult dominus eius, Ita
homo non gubernans linguam, ad ruinā
tendit. Eccl. Lingua imprudentis subuer-
sio ipsius est.

Eccl. 3.

Item sicut ad portam domus, vel cas-
tri maior custodia apponenda est, quia
qui habet portam de facili habet castrū:
Sic ad portam oris custodia est ponenda.
psal. Posui ori meo custodiam. Prover. Psa. 38.
Qui custodit os suum, custodit animam
suam: quia mors, & vita in manibus lingue

Psa. 38.

Pro. 14.

Item est sicut vas sine operculo, qd̃
immundum est, & cito refrige-
ratur. Sic homo, qui nō cu-
stodit linguam suam
immundus est.

Nu. 18

Nu. Vas,
qd̃ nō
ha-
berit operculum, &
ligaturam desuper,
immū dum erit.

Nunc

Novem signa sanitatem, mortemve futuram significantiā forte describuntur: quia spiritualis infirmitatis tentationis adaptantur. Nec non quibus quantisq; modis Diabolus nos tentat, & in quo præcipue peccatores ac etiam penitentes aggerantur, expressitur.

Cap. LXXIIII.

Hipp.

TENRATORUM, vel peccantium infirmitas habet quasdam pronuntiationes, id est spiritualis mortis, vel salutis futurae significationes ad modum infirmitatis corporalis. Sunt enim novem futuram infirmi significantium, quos Hipocras in pronosticis commemorat, & de quibus in eodem libro pertractat, ad quos medicum oportet attendere, tam corporalem, quam suo modo etiam spiritualem.

Primum itaq; signum est fortitudo infirmi, morbum facile tolerantis, & hoc est signum bonum. Contrarium autē signū est debilitas, suum morbum pati nequeūtis. Spiritualliter autem infirmatur, qui tentatur, moritur autem qui desperat. Licet igitur quis peccet, si tamen adeo fortis remanet, ut a bono opere non cesset, signū est boni talis fortitudo infirmi. Si autem adeo fuerit ægri animus debilis, ut cesset ab effectu bonæ operationis, signum est mortis, i futurae damnationis.

Secundum signum bonum, est leuitas infirmi, facile se mouentis. Contrariū autem est grauitas infirmi, inertem motum habentis. Cum enim homo interior aliqua tentatione afficitur, & adeo levis est ut faciliter conuertatur, reparanda salutis spes indicatur. Si vero tanta est grauitas infirmi, ut obstinatus a peccato nequeat conuerti, signum finis est mali.

Tertium est effigies membrorum, quæ est sibi sano similis. Contrarium vero est effigies sano dissimilis. Hæc effigies est interiori homine, compositio morū, & mentis. Exterius vero distributio actionum. Quæ est sibi sano similis, quamdiu actiones sequuntur temperamentum religiosæ mentis. Tunc vero non est sibi sano similis, quando variatur per opera peruersitatis.

Quartum est sanitas mentis, & facilis appetitus. Oppositum eius est perturbatio

mentis, & difficilis appetitus. Sana mentis esse dicitur, qui a rectitudine consilij non alienatur. Facile vero cibum appetit, qui verbum vitæ, quod est cibus animæ, libenter audit. Qui vero est turbata mentis, & cuius appetitus est difficilis, si verbum vitæ non appetit, sed fastidiatur, necesse est, ut mortem perpetuæ damnationis incurrit.

Quintum est, suauitas somni congruo tempore facti, infirmum iuuantis. Contrarium vero est eius malitia somni non congruo tempore facti, infirmum nocentis. Tempore congruo dormit, qui dormit in nocte, id est qui mentis tranquilla est in aduersitate, in hac quiete Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmū iuuat, dormit verò non congruo tempore, qui dormit in die, id est qui delectatur in mundi prosperitate. Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

Sextum est suauitas spiritus. Oppositū eius angustia spiritus. Suauitas spiritus, i. anhelitus, est sermo consolatorius, ut cū lenitate peccantem corripit fratrem. Angustia vero spiritus est sermo durus, de quo dicitur, Ezech. Vos autem cum auferitis imperabitur eis, & cum potentia.

Septimum est qualitas pulsus naturalis simulantis. Contrarium vero eius in æqualitate pluralis, ut modo sit magnus, modo parvus modo fortis, modo debilis. Arterię procedunt a corde. Aequalitas autem pulsus in arterijs est identitas vitæ procedens ex affectu cordis. Cum autem mens in contrarium vitium vertitur, tunc per diuersos moros inæqualitas pulsus variatur, & sic inæqualitas mentis designat periculum mortis.

Octauum est fortitudo virtutis in loco decoctionis: contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus est stomachus, secundus hepatis, tertius cætera membra. Cum enim cibus animæ decoquetur in stomacho mortis, per recordationem, in calore hepatis per dilectionem, in cæteris membris, per operationem, tunc fortitudo virtutis est in loco decoctionis. Si vero sequitur debilitas virtutis signum est mortis.

Nonum est laudabilis purgatio per sudorem. Contrarium vero eius vituperabilis purgatio per sudorem. Sicut autem in quolibet infirmo aperiuntur corporis

Z z 3 post,

Liber Nonus

pori, ut per sudorem fiat purgatio morbi. Sic per confessionem peccati, fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor medioeris, si habeatur in omnibus membris. Cum enim sudor a toto corpore exit, omnium membrorum fortitudinem designat, quod est signum bonum. Similiter oportet, ut sudor confessionis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Cum autem sudor sit tantum in quadam parte corporis, ut in capite, contingit ex membrorum debilitate. Moraliter igitur per egum intellige animum, per caput intentionem, per reliquum corpus actionum sequentium distributionem, per sudorem confessionem. Cum aliquis igitur intentionem suam laudat, & hoc, quod male gessit conscius excusat creditur esse vituperabilis huius purgatio sudoris. Quia sudor confessionis poros non aperit, quos excusatio clausos per obstinationem stringit.

Item nota, quod diabolus amplius tentat hominem de illo peccato ad quod novit eum proniorem, sicut bellator impugnat castrum ex illa precipue parte, ubi debilius est. Grego. Diabolus mores vniuscuiusque conspicit, cui vitio sit propinquus, & illa ponit ante faciem, ad qua viderit facilius inclinari mentem. Sicut enim venator ponit laqueos, ubi consueverunt bestiae frequentare. psal. In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Abscondit enim diabolus peccati pernam, & ostendit delectationem: & absconditur malum a diabolo sicut pedica sub folio. Iob. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula eius super seminatam.

Item sicut laqueus sub grano, & sicut venenum sub morsello, & hamus sub cibo Ecclesiasti. Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo.

Item tentat diabolus plus fortes, quam debiles: quia debiles forte tentari Deus non permittit, mammilles non mittit filium suum ad praelium quando paruulus est, sed quando fortis est, & potest arma ferre.

Item Rex villas campestras impugnat dedignatur, & mouere exercitum contra eas: sed contra fortia castrastice diabolus fortiores impugnat acrius. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius aperire, primo impugnat ipsius fortis ca-

strum, quo raptio tota terra capitur, quia per illud impugnat dominum castrum, & totam terram eius. Sic diabolus magis impugnat eos, qui eminent in iustitia, & fama, ut exemplum eorum alij capiantur. Vnde, Reg. dicitur, quod totum pondus praelij versum est in Saul. Et in libro Iudicum dicitur, quod Philistei, qui figurant demones, acceperunt Samsonem, qui interpretatur Sol eorum, id est illuminans alios, & eruris oculis molere eum fecerunt, id est peccando circuire.

Item plus tentat diabolus poenitentes quam peccatores non poenitentes. Nam poenitentes sibi rebellant, sed peccatores ei obediunt. Sicut Reges castrum sibi subditum, vel sibi subditos non impugnat, sed sibi contrarios, & rebelles. Sic diabolus sibi rebelles magis impugnat. Grego. Hostis noxiter quanto magis sibi rebellare nos conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Iudith. Ego nunquam nocui virum, qui voluit seruire Nabuchodonosor Regi Babylonis. populus autem tuus si non contempsisset me, non leuasssem hastam meam contra eum.

Item miles, vel Rex aliquis quando castrum amisit, mittit amicos requirere, & congregat exercitum magnum, sicut fecit Pharaon ad persequendum filios Israel fugientes ab eo; Sic facit diabolus contra poenitentes. Ambrosius. Quotidianis experimentis didicimus, eos, qui conuerti deliberant tentari acrius a concupiscentia carnis, & virgini grauius in operibus luti, & lateris, qui Aegyptum egredi, & pharaonem fugere voluerunt. Ideo dicitur Luc. Quod dum immundus spiritus exiit ab homine conuerso, tunc dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui. & vadit, & assumit septem spiritus nequiores se, &c. Isti septem spiritus, sunt septem vitia, quibus diabolus obsidet animam, quasi Rex cum exercitu suo. In quo exercitu superbia quasi vexillum portat.

psalmus. Posuerunt signa sua. Grego. Psal. 78 Euidētissimum signum reprobatorum est superbia, & elestorum humilitas: quam cum quisque habet in se aperte cognoscitur sub quo Regem militat. Vnuiquisque enim quendam titulum portat operis quo facile dignoscitur sub cuius potestate seruiat rectoris. Inuidia sagittas irahit detrahendo aliis. Hierem. Extenderunt linguam suam quasi arcum menda-

- 1. Reg. 16.** mendacii, & non ueritatis, lingua eorum dolum locuta est. Ita autem quasi funda lapides iactat, ingeminans impropria. 1. Reg. Seneci maledicebat David mittens lapides aduersus eum: sed ipse prius se percussit in capite, quam aliam in ueritate. Eccle. Qui in aliam mittit lapidem, super caput eius cadit. Accidia fossatum euacuat ab aquis gratiæ. Spiritus enim tristis exsiccat ossa. Iudith. Holofernes fecit præcludi aqua ductum, ne ueniret in ciuitatem cordis ipsam lanians, Psalmus Fluminis imperus letificat ciuitatem Dei. Auaricia fossata implet per terrenorum cumulationem. Dan. Veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem scilicet diuitiarum, & capiet urbes munitissimas. Multi uidentur captiuitatem suam multum diligere, qui non cessant fossatum paupertatis implete diuitias congregandis, Ecclesiastici. Multos perdidit aurum, & argentum. Luxuria ignem concupiscentiæ incendit, Iob. Ignis est usque ad consumptionem deuorans &c. Gula hunc ignem nutrit, & accendit, proponendo ligna cibarium. 3. Reg. Nabuzardan succendit domum domini, Psalmus. Incenderunt igni Sanctuarium tuum.
- 1. Reg. 12.** Item a tentationibus cito capitur, qui non expellit a se cogitationes carnales, uel terrenas affectiones. Non enim diu potest teneri castrum, ubi non sunt homines fortes, & defensibiles. Unde cum obdidentur castra extra mirtuntur paruuli, & mulieres, quia non sunt utiles ad bellandum. Sic facere debes de corde tuo ne cogitationes pueriles, & affectus molles iustus retineas. Mulieres enim sunt cogitationes, & affectiones circa carnalia uersantes, Vnde dicitur, Naum. 3. Ecce populus tuus mulieres in medio tui. Paruuli uero casti cordis, sunt affectiones terrenorum. Paruulus enim plus diligit pomum, quam regnum. Prouerb. Usquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupiunt?
- 1. Reg. 12.** Item nota, quod tentatus, & impugnatus a diabolo, debet orationi insistere. Debet. i. petere succursum a Deo ille qui tentat sicut facit obses in castris. Vnde uiri latus miserunt ad Saul pro succursu, cum obsederunt eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & signifi-

cat diabolus. Frequens. n. oratio, uitiorum impugnationem extinguit.

Item tentatio diaboli uincitur per humilitatem. Rere. n. diaboli non capit pisciculos. i. humiles, ad modum scilicet retium magnorum piscatorum.

Item diabolus uadit per montes superbiæ. Humiles uero per ualles humilitatis: & ideo eos non inuenit, quia non uadunt per uiam suam. Greg. Quotidie tela tentationum accipimus, & nos contra illum tela mittimus, si confecti tribulationibus humilia respondeamus.

Vnde humilitas (sicut dictum est Antonio) euadit omnes diaboli laqueos.

Item nota, quod tentator decipit animam sicut piscator murenulam. Nam quis serpens cum murenula coire uolens, eam sibillo ad se uocat: ideo etiam a piscatoribus sibillo uocatur, & capitur. Sibillus ergo serpentis est delectatio carnis: Sed sibillus piscatoris ei contrarius est ipsa tentatio carnis, in qua tentator malignus animam ipsam carnis delectationem ad imaginationem adducit, & suæ fraudulentæ ei speciem abscondit: quia ad, quid eam deducere finaliter debeat, tentando non ostendit.

Item nota, quod Deus permittit non semper tentari, uel tribulari hominem, sed quousque sit purgatus, & probatus sicut patet familias non dimittit bladium in campo, & uinum in uinea quousque putridum sit, sed quousque sit maturum. Et furnarius non dimittit panem in furno quousque comburatur, sed quousque decoquatur. Sic Deus in tentatione, uel tribulatione hominem non omnino derelinquit, sed donec ipse purgetur, uel probeatur, Petr. Nouit Dominus pios de tentatione eripere.

Item tentationes uehementes fatigant, & debilitant animam rationalem, sicut imbres pluuiæ ante uindemiam debilitant, infirmant, & imbecillæ reddunt uindemiarum mestum. Vnde hæc fatigatio repellenda est ab anima si debilitas huiusmodi remoueri a muto. Dicitur enim in libro de uindemiis, q. si pluuiæ imbris multis superuenientibus uel in urna adhuc exsiccata, uel post uindemiam amplius, q. oportet macerari ex necessitate ipsas calcamentibus. Et si

22 4 unde,

Liber Nonus

vinum demiatum mustum imbecillus esse di-
diceris: quod quidem docebit te gustus,
quod vinum in dolijs mittitur post pri-
mam ebullitionem, confectum transfun-
datur in alia dolia. Miner. n. in fundo oē
limosum propter grauedinem, & addat
vinum aliud ad decem scilicet metretas
cotulę tres. Quidam autem melius facien-
tes vinum coquunt quousq; uigesima
pars eius consumatur immittentes gipsi
centesimam. Paulatim uerō eo usq; ad
ignem dimittunt vinum, quousq; quinta
eius consumatur, & eo postea utuntur.
Habes ergo multiplex remedium contra
debilitatum uinum, idest contra lassat-
um, uel tepefactum ex tentationibus
animam.

Primo per transuasionem. i. occupa-
tionem, quia uarietas operis tedium tol-
lit.

Secundo per decoctionem. i. scientiæ
meditationem, quæ inflammatur in no-
bis ignis amoris. Psalm. In meditatione
mea exardescit ignis.

Item per gipsi immisionem. i. per sa-
cræ doctrinæ studium: quia sicut median-
te gipso scriptura imprimitur tabulæ, sic
mediante studio scripturæ doctrina im-
primatur animæ.

Item per uini consumptionem. Nam
ignis, cui uas cordis adharere debet, est
cōsuetatio passio Christi. Ibi enim ignis
diuini amoris, maximè exarsit, & ideo te-
pida corda, & frigida maximè calefacit,
Psalm. Ignis à facie eius exarsit. Et hic ignis
omnem accediam consumit, & animę no-
uas uires addit.

Item tentationis languor repellitur si-
cut languor perfici. Dicunt enim sapien-
tes de agricultura periri, qd si periscus lan-
guere incipiat usgandus est, & inde ster-
corandus. Et dicit Pall. quod sterco-
rizatio eius melior est ex fecibus uini, quia ta-
lis sterco-
rizatio ualeat etiam contra prui-
nas. Alii etiam dicunt, quod melior ē ster-
co-
rizatio si ardeat cum aqua decoctio-
nis fabarum. Similiter si homo languere
incipiat ex tentatione luxurię, oportet
quod ligonizetur. i. aliquo laborioso ope-
re, uel obediēte onere exercitetur. Vel
quasi ligone terram scindens, est penitē-
tia carnem asfigens, per quam languor
tentationis luxurię optimè repellitur à
carne. Si autem languet ex tentatione su-
perbię tunc debet sterco-
rizarī. Homo
autem superbus tunc sterco-
rizarur quan-

ei suus defectus, & uilitas ad memoriam
reuocatur. Ad hoc etiam ualet aqua de-
coctionis fabarum. Quid enim sunt fa-
bæ, nisi honores, & dignitates mundanę
quæ uento superbię implent mentem, si-
cut fabæ uentrem? sed istę fabæ aqua de-
coquuntur, quia scilicet in dignitatibus,
& honoribus positi multiplices tribulatio-
ne replentur. Vnde irrigatio huius aquę
i. consideratio tribulationis, & inquieta-
dinis dignitatis, & potestatis mundanę
expellit languorem perfici, idest ambitio-
nem, & appetitum dominii: sed si ani-
mus languet, & tentatione auaritię, ster-
corizetur ex fecibus uini. Quid. n. sunt
feces uini, nisi impuritates, & uilitates
mundi, quas dum animus prudenter at-
tendit, ea quæ mundi sunt uelut sterco-
ra contemnit, secundum illud. Col. C m
nia detrimentum feci, & arbitror, ut ster-
cora, ut Christum lucrifaciam?

Col. 3.

*Hac in uita tantum tempus esse merendi. & demo-
rari in alia uero tempus iudicandi asseritur.
Cap. LXXV.*

Tempus præsens concessum est ho-
mini ad merendum: sed in futuro
erit tempus Domini ad iudicandum. Il-
le enim, qui ludit ad decios, facit auan-
tagium compari suo, quando dat ei de-
cios, ut iactet sicut uo uenit. Sic facit
Deus peccatori, quando quasi decios dat
ei tempus ad benè operandum, mo-
do decios habemus, i. est tempus. sc.
neca. Tempus tantum nostrum est,
sed post mortem non est nostrum.

scn.

sed tunc accipiet, uel habebit
decios ipse scilicet Chri-

stus, & iactabit con-
tra nos decios
ira. i. uoca-
bit ad-
uer-

sum nos tempus. Psalm.
Cum accepero em-
pus, ego iustitias
iudicabo.

Psalm. 74.

Quomodo

Quomodo Dei timor, hominis mentem corroboret, amoremq; introducat, tribus clarum efficitur exemplis.

Cap. LXXVI.

- T**imor Domini stabilis mentem, sicut lapides suppositi altibus sine regulis super tecla custodiant eas, ne a nemo moueantur. Sic timor Domini, ut dicitur Ecc. 25. Eccl. super omnia se supponit. Et sicut ancora tenet nauem ne mergatur, ita timor tenet cor stabile ne periclitetur. Greg. Ancora mentis est pondus timoris.
- Aug.** Item timor introductus amorem (ut Aug. dicit) sicut sera introductus alium. Et sic intelligitur de timore seruili. Sera namq; sic alium in ducit, ut ipsum precedat, sed cum ipso non permaneat: sic timor seruili charitatis amorem praeuenit, sed amore proficiente discedit. Ioan. Perfecta charitas toras mittit timorem.

Cum Deus electos suos quantum ipsimet sufferre queant, vexari permittat, quantumq; tribulationes fidelibus expediant, non paucis exemplis & auctoritatibus suadetur.

Cap. LXXVII.

- T**ribulatio probat animum sicut potum, uel malum immixtum dicitur probare mustum. Nam (sicut dicitur in libro de uindemiis.) illi qui uolunt probare mustum, an purum sit, uel aqua mixtum, malum aliquod mustum in uas melleus uero est pyrum. alii autem locustam alii cicadam: & si supernatant, purum est uinum: si merguntur, mixtum est aqua. Similiter animus an sit uerus, uel fictus, probatur ex incusu, uel dilatione alicuius rei aduersa, uel contumelia, quae tunc super-nare probatur, quando lo sine ira tolerat. Tunc uero submergitur, quando cor per inani ingreditur. Greg. Qualis quisq; apud se lateat, illa contumelia probat.
- Grego.** Item tribulatio probat animum, sicut per coniugem probatur fortitudo synapsis, & per feruorem toracis uirtus uasini. Non enim est magnum si lucerna non exstinguitur, ubi non est ventus, uel pluuia: sed magnum est lucere eum acuto tentationis, & ardere in aqua tribulationis. Sap. Can. 1. Inextinguibile est lumen illius. Cant. A. quae multi non poterunt extinguere cha-

ritatem.

Item tribulatio quanto amarior, tanto maiorem consolationem meretur. Nam quanto amariore sunt herba medicina, tanto plus ponit de iaccaro, uel de melle, ut infirmus potionem absorbeat. Sic est de consolatione, & tribulatione, Psal. Secum sum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuae iustificauerunt animam meam.

Item tribulatio ad bonum compellit, & etiam festinare facit. Nam qñ aliquis pastor, uel alius porcum suum, uel ouem ducit ad pascua, uel ad forum, & non uult eum sequi, ligat fune, uel uirga percutit, & ita inuitum ducit. Sic dñs ligat nos in hmitatibus, & aliis ceteris, qui aliter eum nolimus sequi. Vnde dicitur Ose. In funiculis Ada traham eos, in uinculis charitatis.

Item pastores pecora sua, sequentibus hostibus, ad loca munita fugere compellit.

Sic nos de tribulationibus, & in hmitatibus ad coelestem patriam intrare compellit. Luc. Compelle intrare. Glosa. Qui aduersitatibus fracti ad amorē Dei redeunt compellantur intrare.

Item sicut homo percutit equum, uel asinum suum, ut ad uiam redeat, uel ut citius uadat: sic Deus urget nos tribulationibus. Isa Domine in angustia requieuerunt te. Psal. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Et ideo, Multiplicatae sunt ininitates eorum, postea accelerauerunt.

Item tribulatio sanctum hominem probat. Nam ferrum calidum debet malleari, non frigidum. Sic Sancti amore Dei succen si dñt tribulationibus probari. Sicut. n. ferrum calidum dum tenditur, dilatur, sed frigidum frangitur: Sic boni ex tribulationibus crescunt, mali uero deficiunt.

Item potius lucus uacuu ad ignem crepat, & magnum sonitum reddit, sed plenus non. Ita homo a gratia uacuu per impatientiam crepat tribulatione. Ecc. Vasa inguli, probat fornax, & homines iustos te tribulationis.

Item tribulatio permittit Deus Sanctos suos, & quandoq; non cito liberat eos a pœnis praeteritis, sicut pater non liberat filium a manu medici chirurgici, uel magistri, licet uideat eum affligi, quia scit sibi prodesse in tutum. Sic Deus suos non liberat a tormentis. Non enim liberat Petrum a cruce, uel Paulum ab ense

Liber Nonus

Heb. 11. ense. Heb. Alii autem dissenti sunt &c.
Et postea sequitur, Vt meliorem inueni-
rent resurrectionem.

Item pater filium ab istibus in tornea
mundo non liberat, etiam si uideat eum
graves istus sustinere, ut laudem patien-
do acquirat: Sed si uideat eum in pericu-
lo, non posset sustinere, quin ipsum adiu-
uaret. Similiter etiam Deus amicos suos
sustinet a flagitiis in presenti, ut laudem, &
gloriam celestis patrie acquirant. Sed si

Iob. in periculo animæ eos uideat, eos libe-
rat. Ideo Deus Iob exposuit periculo cor-
poris &c. Sed dixit diabolo, Verum tamē
Psal. 9. in animam illius serua. Psal. Adiutor in
opportunitatibus in tribulatione. Tunc
enim opportunum est, cum agitur de peri-
culo animæ.

Item tribulatio iustos purgat, Mulier
enim bonos pannos sepe lauat, sed ui-
les, & ueteres putrescere permittit. Sic
Deus iustos flagellat in presenti, sed pec-
catores putrescere permittit in peccatis.

Heb. 12. Apost. Flagellat omnem filium, quem
recipit.

Item tribulatio est scyphus, & calix Do-
mini, unde potat amicos suos. Vnde si-
cut non irasceret homo si Rex faceret
eum sedere iuxta se, ut de scypho suo po-
taret: Sic etiam non debet irasci de tribu-
latione. Matt. Calicem quidem meum bi-
beris.

Item tribulatio, & poena utilior est in
uita ista, quam in alia. Nam tam diu est
moneta utilis ad lucrandum, quamdiu ē
in cursu, modo moneta tribulationis, &
poenitentia est in cursu, quia una dena-
riata in isto seculo ualeat centū in alio se-
culo. Vnde dicitur Ezech. Diem pro anno
dedisti tibi.

Eze. 4.

*Vana gloria, qua Melendino, Chamaleonti, ac
uani assimilatur: semen diaboli simulcum
Zirama appellatur, cuius hic filia septem nu-
merantur. Cap. LXXVIII.*

Vana gloria similis est molendino ad
uentum, quod sine uento non mo-
lit, & est sicut chamgleo, qui ex uento pa-
scitur, & uiuit Osee. Extrahim pa-
cit uen-
tum &c. Et est etiam sicut naus, quæ si-
ne uento non currit. Vnde merito dicit
Iob. 16. Iob: Toller eum uentus urens. Et nota,
quod uana gloria zizania est, & sementis

mala, quā diabolus seminat in agro cor-
dis inter fruges bonorum operum, ut de-
struantur. Et sicut ex uno grano mali
seminis nascuntur multa, sic ex ipsa ua-
na gloria nascuntur multa uitia. Vnde se-
cundum Grego. Inanis gloria generat se-
prem filias. Quarum prima est inobe-
dientia, quia uana gloria in nullo uult ui-
deri inferior: quod fieret si faceret man-
datum.

Secunda est contentio, quia uult ui-
cere cum clamore, & per hoc appa-
rere.

Tertia est iactantia, qua quis enarrat
bona sua, ut laudabilis appareat.

Quarta est hypocrisis, qua querit ho-
minibus ex exterioribus apparere.

Quinta est pertinacia, quæ factum suū
malum, uel dictum defendit, ne errasse
uideatur.

Sexta est discordia, qua contra omne
dictum assumit contrarium propter ua-
nam gloriam. Septima est nouitatum p-
sumptio, qua quis noua, uel dicit, uel in-
uenit, ut laudetur.

*Dei uerbum cuius plurimi fructus hic recensentur
sagittis, gladio, Medicina, aqua
ac pluuia comparari
ostentatur.*

Cap. LXXIX.

Verba Dei assimilantur sagittis: quia
secundum Greg. Eo, quod durius fe-
riunt, malè uiuentium corda transi-
gunt. Vnde Redemptori nostro de his
sagittis a Psal. dicitur. Sagittæ tuæ acutæ,
populi sub te cadent.

Item uerbum Dei assimilatur gladio,
quia penetrat cor, sicut gladius penetrat
corpus, Apost. Viuis est sermo Dei, &
efficax, & penetrabilior omni gladio an-
cipiti. Et nota, quod eandem uim ha-
bet gladius in manu debilis, uel fortis,
parui, uel magni, sed non eundem ef-
fectum cum fortiter, uel debiliter per-
cutit. Sic, & uerbum Dei in ore prædi-
candum.

Item uerbum Dei purgat sicut medici-
na, lauat sicut aqua, & fecundat sicut
pluuia. Nā sicut medicina purgat a cor-
ruptis, & superfluis humorib⁹. Sic uerbū
Dei

Grego.

Pl. 1103

Heb. 43

Sap. 16 Dei a prauis, & superfluis affectionibus, & ideo animam sanat. Sap. Neque herba neque malagma sanauit eos, sed sermo tuus domine qui sanat omnia.

Iob. 14 Item licet aqua lauat, & mundat vestes sic verbum Dei mentem, lo. Vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis. Sed nota, quod tributum si ponatur in aqua, statim impletur, sed cum extrahitur nihil intus remanet: Sic multi sunt in sermone, qui dum audiunt, pleni sunt aqua compositionis, & deuotionis: sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. **Ecc. 21** Cor sicut quasi vas contractum, omni sapientiam non tenebit. Sed plalominus attende. q. vas cui aqua infunditur, licet aquam non retineat, est tamen mundius quam si non infunderetur. Sic ille qui frequenter audit verbum Dei, quam ille qui non audit.

Item mulier cum in speculo sordes aspexit aqua abluit. Sic verbum Dei ad modum speculi maculas cordis ostendit, & dat aquam gratis ad lauandum. **Pro. 12.** Doctrina bona dabit gratiam.

Item verbum Dei fecundat animam sicut pluuia terram. **Deut.** Concretescat ut pluuia doctrina mea. Pluuia enim facit exire de terra vermes, busones, & herbas germinare. Sic verbum Dei peccata ab homine facit extra, & bonum propositionum germinare. **Leui.** Dabo vobis pluuia temporibus suis, & agri gignent germen suum.

Item verbum Dei mundat, & purificat affectum, sicut manipulus corlandi purificat oleum. Dicit etiam Palladius, q. si assidui in oleum ceciderit, & oleum putredine ac nidore vitiauerit, iubent Græci corlandi manipulam in olei metreta suspendi, a qua ita panis dicitur manere & si nihil de nidore dimiserit, mutandum esse corlandum, donec sapieret hoc vitium. Tunc quippe animalia oleum incidunt quando carnalis tentatio in cor deuotum incurrit, quod putredine vitiauit, q. delectatione puluerit. Sed quid per manipulum contigit, nisi studium significat diuini verbi? Corlandum quippe canibus dicitur esse contrarium, quia nemi tam diuinum eloquii peccatoribus est aduersum. Manipulus autem dicitur eo, quod manu capitur. Vnde corlandum manipulum dicitur, quando verbi diuini studium ad opus ordinatur. Manipu-

lus ergo Corlandi, idest studium diuini verbi, corruptionem animalis ab oleo abstrahit: quia delectationem, tentationis carnalis ab animo repellit. Vnde hiero. **Hier.** Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.

*Peccatorum verba ipsorumque malos mores corrigendum in modum iustis displicere
am: o exemplo pluribus
que auctoritatis
bus suade-
tur.*

Capi. LXXX.

Verba & mores peccatorum, & carnalium hominum displicent iustis, sicut dupliciter gustui cibis insulsus. **Iob. 5.** Vnde Iob: Nunquid comedi poterit insulsum, quod non est sale conditum? Verba quippe moresque carnalium quasi cibaria se nostris mentibus ingerunt, ut in delectationis venire rapiantur: sed electus quisque insulsa non comedit, quia prauorum dicta factaque diiudicans ab ore cordis repellit. Paulus enim ad esum metum, insulsa inferri prohibuit, cum dilectus dixit. Sermo videtur semper in gratia sicut sale conditus. Et **Proph.** quæque verba reproborum in cordis ore insulsa rapiebat, & dicebat, Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. **Ps. 112.** Scpe autem verba carnalium, dum importune se nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt. Et quamuis hæc ratio reprimat, & lingua reprobet, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate iudicat. Vnde necessarium est, quod nec ad aures veniat, quod mens a cogitationis auditu vigilanter repellat. Sæpi igitur viri qui ad æternam desiderio anhelant, in tanta se altitudine vitæ subleuant, ut audire iam quæ mundi sunt graue sibi ac deprensens pondus credant. Valde namque insolens ac intolerabile existimant quicquid illud non sonat, quod intus amat, sicut Gregorius dicit.

Vn-

Liber Nonus

Virginitatis perfectio, qua lampadi accensa assimilatur in quibus potissimum consistat, clari similitudinibus aperitur.

Cap. LXXXI.

Virginitas assimilatur lampadi: quia sicut lampas fracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Nam si quis amiserit virginitatem suam, si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos: Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitaret eam.

Amos. 5.

Item virginitas sine charitate & gratia, est sicut lampas sine oleo. Ber. Subtrahere oleum, lampas non lucet: tolle charitatem castitas non placet.

Ber.

Item virginitas corporis plena secularis dederit, similis est latrinae habenti orificium deauratum, & lampadi integre plenae stercore. Et etiam similis est sepulchro, & ferebro exterius ornato. Mat. Vae vobis hypocritarum, qui similes estis sepulchris de albatis.

Mat. 23

Item virgines debent esse solitariae, & pauidae, non audaces, vel domesticae. Animalia enim sylvestria pulchriorem habent pellem, quam domestica: & onager silvestris quam domesticus. Similiter etiam virgines solitariae pulchriores esse solent quam affabiles. Nam familiaritas, & affabilitas viam ad luxuriam preparat.

Sanctorum virtutes vnguentis olentibus liquoribusque, & praecipue vino comparari, eorum exemplis confirmatur.

Cap. LXXXII.

Virtutes Sanctorum vnguentis assimilantur. Sicut enim vnguenta redolere latius nesciunt, nisi commota, & sicut atomata odorem suum non. nisi cum incendantur, expandunt: ita sancti viri omnes, quod virtutes redolent, in tribulationibus innotescunt, sicut Greg. dicit.

Grego.

Item virtutes assimilantur liquoribus, scilicet vino, oleo, & melle. Omne enim vinum in medio sui vasis melius est, & oleum in superficie, sed mel est melius in fundo. Et ideo (ut dicunt experti viri) cum sit vini transusatio, quod est in super-

mo, vel in fundo, tunc bibatur: medium autem reseruetur. Hinc est, quod quidam pro loco propinant amicis suis triplex vinum de vno vase, dando eis de supremo medio, & infimo. Sicut ergo inter liquores aliquis eligit locum supremum, aliquis medium, aliquis infimum: sic etiam inter virtutes supremum querit charitas, infimum petit humilitas, medium autem tenet quilibet virtus moralis, de qua Philosophus dicit, quod virtus est habitus electius in medietate consistens.

Ari.

Præsens ac futura vita ratione mutabilitatis, & tabernaculo ac veteris Testamenti templo figurari breviter exprimitur.

Cap. LXXXIII.

Vita praesentis ac futurae status figuratus est in tabernaculo, & templo veteris testamenti. Nam per tabernaculum quod erat mutabile, figurabatur status mutabilis praesentis vitae. Per templum vero, quod erat fixum & constans, figurabatur stabilitas vitae futurae, quae est omnino invariabilis. Et propter hoc in aedificatione templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis: ad signandum, quod omnis perturbationis tumultus longe est a statu futuro. Aliqui tamen dicunt, quod per tabernaculum figurabatur status veteris legis. Per templum autem a Salomone constructum, status legis novae. Unde ad constructionem tabernaculi soli Iudaei sunt operati. Ad aedificationem vero templi operati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrii, & Sydonii.

Tribus mirificis tela similitudinibus hominis vita status, miseria & breuitas praesens terminatur. Cap.

LXXXIII.

Vita hominis corporalis assimilatur telae propter tria.

Primo ratione contextionis: quia sicut tela contextitur filis, ita vita hominis diebus perficitur. Sed quo augmentum percipit, eo ad incisionem tendit. Nam cum tempora percipit praeteriunt, futura deplicantur.

Iob. 7.

plicantur, & de vniuerso vita spatio tanto sunt pauciora quæ voluunt, quo malita sunt quæ transierunt. Iob: filices mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur.

Secundo ratione innexionis. Tela quæpe intra supraque ligata duobus lignis innectitur, vt texatur. Sed quo interius texta inuoluitur, eo superius textenda deplacatur: vt vnde se ad augmentum multiplicat, inde sit minimum, quod restat. Sic nimirum vitæ nostræ tempora & transita ita quasi interius volumus, & ventura quasi superiora deplacamus: quia quo plus sunt præterita, eo minus esse incipiunt futura.

Ila. 38.

Tertio ratione successionis. Tela enim breui tempore textitur, & ideo cito succiditur. Sic homo breui viuens tempore, cito moritur. Ita Præterita est velat a texente vita mea. Vnde Greg. dicit, quod tela tarditatem prouectus, vitæ autem præsens moranti defectus non habet. In illa namque cum laborantis manus figitur, aduentus termini elongatur. In ista vero, quia tempore desinens indefinenter consumimus, ad finem nostri iubeilis etiam quiescendo peruenimus, & per cursum nostri transitus etiam dormientes imus. Ele est ergo, quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc mobilitatis itinere cordis intentionem figunt, sicut dicit Gregorius.

Vitam tam corporalem, quam spirituales hominis propter pugna necessitatem, contra diaboli malignitatem, propriam infirmitatem, ac uitiorum nascituram prolixitatem debere pugnare nec non stuppe tribus rationibus comparari, exemplis demonstratur apertius.

Cap. LXXV.

Vita humana spiritualis assimilatur lux.

Primo propter pugna necessitatem: quædiu enim in hac vita præsentis homo teneretur, pugnare necesse est eum.

Iob. 7.

Primo propter diaboli malignitatem. Vnde. Iob, secundum vnam litteram dici-

tur. Tentatio est vita hominis super terram Grego. Quid tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Ergo vita hominis tentatio est, quæ dum contra malignorum spirituum insidias vigilar, in bellorum procinctu proculdubio defudat.

Grego.

Secundo habet pugnare contra propriam infirmitatem. Sponte quippe a statu conditionis lapsus, corruptionis suæ putredini subditus, dum sibi ex seipso molestias gignit, in quadam pugna varietatis existit. Vnde nunc, & si ad summa appetenda & etiam consequenda se erigit mentalitatis lubrica impulsu protinus ad semetipsum cadit: vult in contemplatione stare, sed non valet cogitationis egressum ligere; nititur sed infirmitatis suæ lapsibus enervatur. Qui nimirum mutabilitatis suæ onera, quia volens expetit, nolens portat. Quietus homo carnem possidere potuit, si bene abauictore conditus possideri voluisset. Cumque se erigeret contra conditorem, studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam poena propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur, & quasi cum hoste deducimur, quem cum labore superemus. Ipsa ergo hominis vita pugna est. cui ex semetipsa nascitur: vnde perimatur.

Tertio habet pugnare contra vitiorum nascentium perplexitatem: quia scilicet, poenitentis anima semper in pugna est quod & si semper ex virtute succidat, quod ex infirmitate generat, semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Nam & si iam ab iniquitatis perpetratione compescitur, in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria, modo seductionis caligine tentationis suæ interpretatione tuseatur. Alius namque a luxuria iam carnem refrenat, sed tamen adhuc luxuriæ fantasmata tolerat, quia qui volens fecit, horum etiam inuitus meminit: & poenam sustinet, quod voluptatem putauit. Quia vero ad demittam culpam retrahi meruit, ventrem mire rigore abtinentiæ constringit, vultusque ex abtinentia pallescit. Cumque, pallorem facie aspicitur, veneranda ab hominibus vita laudatur, moxque inanis gloria abtinentis animam cum verbis fauoris concurrit, quam concussa mens dum subicere non valet, eum, per quem

vener-

Liber Nonus

veniat ut tergere a facie pallorem quaerit, sicque sit, ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentia fugiens iterum per alimenta subdi luxuria metuat, aut impulsu luxuria per abstinentiam superans, pallorem suum inam glorie militare pertimescat. Alius lapsus in perbia superans, toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit. Cumque superbia quosdam vique ad opprobria innocentium erumpere conspiciat, proponere aliquantulum cogitur, quod decreuit, vim rectitudinis exierit, & prauis non mansuetudine, sed auctoritate contradicit. Vnde plerumque fit, ut aut humilitatis studium rectitudinis zelum deserat, aut zelo rectitudinis turber humilitatis studium, quod tenebat. Cumque seruari simul, & zeli auctoritas, & humilitas non possit, submergitur homo ex perturbatione incognitus reditur, ita, ut vehementer ambigat, ne apud deum animum, aut superbia se auctoritate zeli insinuet, aut torpor pauidi humilitatem flagrat. Alius quanta sit fallacia culpa, & fidei virtus considerans, arcem veritatis eligens, decernit, ut ex ore iam fallus sermo non prodeat, seseque funditus a mendacii transgressione dilungat. Sed sit plerumque, ut dum verum dicitur, vita proximi grauetur. Cumque ingerere alteri lationem metuit ad hoc, quod dudum prefferat, fallacia vitium, quasi ex studio pietatis redit, sicque fit, ut si mala mentem non teneat, in eo tamen veritatis iudicium umbra mendacii obscurat. Vnde & saepe, quia percontatus quisque conicere non valet, aut falsum dicens suam mentem trucidat, aut verum loquens proximi vitam grauat. Alii amore conditoris excitatus, a terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere, atque hanc in secreta quietis intus securitate collocare. Sed in ipso suae orationis ascensu, dum eleuare animum ab infimis nititur, infirmorum phantasmaribus reuerberatur, atque ad intrandum lucem mentis oculus tenditur, sed ex corporeo usu surgentibus terrenorum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerumque, ut intendens animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut oratione deferens delidia torpeat, aut si diu in oratione permanserit, apud eius oculos ebortantium imaginum caligo densescat. Propter quae omnia recte dicitur, quod

militia huc tentatio est vita hominis super terram.

Secundo vita hominis assimilatur militiae propter armaturae contrarietatem. Quia. scilicet mens humana ipsis suis spiritualibus armis quibus se defendere nititur, impugnatur. Vnde fit, ut si eis careat, pigrescendo superetur. Et rursus si & illa sumat, eisdem ipsis vulneretur, nam ecce iste ab eruditione diuinæ legis alienus ignorans sua deprimatur, ne quid obtinenda salutis operetur. Ille diuinæ legis scientia praeditus, dum sibi prae alijs gaudet intellectum superpetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat, & inde in iudicio ceteris deterior exhibetur, vnde ceteris ad tempus clarior ostenditur. Hunc quia virtutum dona non subleuant etiam vitam simplicem rectitudinis declinat, & velut extraneum se a coelesti munere deputans, quasi eo securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percipit. Illum vero prophetiae spiritus replens ad praesentiam subleuat, eiq; ventura quae iam praesentia ostendit. Sed dum saepe & in multis super semetipsum tollitur, ut futura veraciter contempletur, mens in sui confidentiam deducta, eum qui haberi non semper potest, semper sibi adesse prophetiae spiritum existimat, cumque omne, quod senserit prophetiam putat. Et quia sibi hanc, & cum non habet retribuit, & in quantum haberi potuit amittit. Sicque fit, ut inde post aliorum merita tristis redeat, vnde estimationem omnium laetis praebet. Militia ergo, huc tentatio est vita hominis super terram, quae aut aliena a virtutibus ad coeleste praemium fugere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquando deterius ex occasione virtutum ruit.

Tertio vita humana etiam corporea assimilatur militiae propter deficientiam velocitatem. Nam per militiae transitum ad finem quotidie tenditur, cumque per ordinem militiae locus crescit, tota militia simul homini deficit. Militia ergo est vita hominis super terram. Quia dum unusquisque ad vitam prouectum per temporum augmentum tendit, augendo vitam vivere desinit. Dies quippe expectantur, ut veniant, sed cum ad augmentum vitae venturiam ab augmento vitae subtrahitur. Quia & itinerantis gressus dum in ulteriora proficiunt, quod restat iter decrescit.

Vita

Vita ergo nostra militia est, quæ quanto ad augmenta ducitur, eo, ut non sit, finitur.

Eccl. 4. Item vita nostra assimilatur stuppæ. Terceliani. Propheta stuppæ collectio sine goga pretereuntium. Primo propter viciam. Fiant enim ex stuppa fila grossa, in aqua lia, debilia, & nodis plena. Talia autem sunt opera peccatorum, scilicet grossa propter defectum prudentiæ, inæqualia propter defectum iustitiæ, debilia propter defectum constantiæ, sive fortitudinis, & nodosa, id est nexibus voluptatum plena, propter defectum temperantiæ.

Secundo propter siccum. Est enim stuppa multum siccæ, & ideo cito accipit flammam, & cito veritatur in favillam. Sic mens peccatoris cum sit siccæ ab humore gratiæ, cito inflammatur a tentatione, & peccati delectatione: sed cito desinit delectatio operis, quæ tandem veritatur in favillam, id est in cruciatum ignis.

Tertio propter fumum: quia fumus stuppæ dum exinguitur, amarus, & tenebrosus inuenitur, oculis noxius. & naribus foetidus. Fumus ergo stuppæ, est delectatio culpe, quæ exinguitur cum opus peccati finitur, & tunc relinquit in conscientia amari odinem, in anima tenebrositate, oculis intusum nocet per malam ædificationem, & naribus per infamiam fœtorem.

Virtutes in anima veluti in terra semina ferenda, vitæque semper somitum in nobis relinquere natalibus similitudinebus clarum efficitur.

Cap. LXXXV.

Vitia sunt prius extirpanda, & post infirrendæ virtutes. Nam si camporum fentes arator vomeris scissione non eruit, terra accepta semina in segetem non producit. Et si putredinem medicus vulneris, vel ulceris apertione non eiecit, nequaquam in loco putredinis sanacaro coalescit.

Item vitia etiam per penitentiam, vel emendationem purgata aliquam post se

notam, vel virtutum debilitatem, seu ad peccandum pronitatem relinquunt, sicut etiam post sanationem vulneris remanet cicatrix. Simon, ergo ille quem dominus a lepra mundavit, etiam post emundationem semper vocabatur Simon leprosus. & sicut qui vulneratur in pede etiam post sanationem vulneris claudicat. Sic etiam post vinorum consuetorum correctionem remanet pronitas quædam & debilitas.

Vnitas spiritualis, quæ triplici corporali vnitate assimilatur, quantum bonis suis corporalibus cum spiritualibus proficit, pluribus ad docetur ex multis.

Cap. LXXXVII.

Vnitas spiritualis assimilatur unitati rerum corporalium. Est enim in rebus corporalibus triplex vnitas, scilicet artificialis, naturalis, & socialis. Artificialis quidem est ex partium integritate, sicut est vna domus constans ex multis partibus, quarum nulla per se domus dicitur, omnes vero insimul unitæ constituunt domum vnā. Vnde Boetius. Vnum est indiuisum in se, ab alijs autem diuisum. Et talis res quam diu est, vna est vnde si diuidatur non est. Sicut pater in cultello, qui vnus est ex manubrio, & ferro. Vnde si ferrum a manubrio separatur iam non est cultellus, sed duo iusta. Hæc vnitas spiritualiter debet esse in homine, respectu sui quo ad mentis integritatem. Cordis enim diuisio signum est mortis. Oseas. Diuisum est cor eorum, propterea interierunt. Vnde anima quæ diuidit affectiones suas circa multa, est sicut candela quæ tot partibus adhæsit, quod auulsa cera sua uix suam lignem remansit in ea. Vnde de anima sancta dicitur Cant. 6. Vna est columba mea.

Secunda est vnitas naturalis, sicut animæ, & corporis in vna persona, & plurimum consanguineorum in vna parentela: & talis vnitas compedit humili-

Boet.

Ose. 14.

Cant. 6.

Liber Nonus

1. Cor. 6. tas competit homini respectu Dei. 1. Cor. 6. rin. Qui adharet Deo, scilicet per fidem, & charitatem, vnus spiritus est cum eo. Et nota, quod in homine caro vnita spiritui, suscipit ab eo multa bona, scilicet vitam, morum, sensum, & huiusmodi. Et similiter pauper homo consanguinitate coniunctus diuiti, suscipit ab eo multa dona. vnde multum appetit pauper nobilis matrimonium mulieris diuitis propter bonorum communicationem. Ergo multo magis appetenda est vnitas charitatis cum Deo, qui est summum bonum, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. vnde anima ex charitatis coniunctione assequitur communionem multorum, & magnorum bonorum Sapient. Sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & Sapient. Venerunt mihi omnia bona, &c.

Sap. 3. Sap. 7. Tertia est vnitas socialis, sicut multorum mercatorum in vna societate. Sic debet homo in charitate vniri, & sociari, pro mo ad lucrum vite eterne, ita vt possit dici Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum. Hanc ergo vnitatem facit vinculum charitatis ad proximum, sine qua mutua pax, aut spiritualis gratia non conseruatur, sed effunditur, & euacuatur. sicut vinu de dolo sine vinculo. Et nota, quod hanc vnita & vinculum charitatis multorum congregationum in vnum, valet ad multa. Primo quidem ad laborandum. Nam sicut homo debilis fortiori sociatus potat, seu trahit quod per se solus trahere, vel portare non posset, sic est vnus homo alteri in charitate vnus. Eph. Supportantes inuicem in charitate.

ph. 4. Eccl. 4. Item valet ad inflammandum. Ligna enim pariter congregata maiorem ignem faciunt Ecclesiastic. Vnus quomodo calefiet?

pet. 3. Item valet ad impetrandum, quia multi rogantes facilius exaudiuntur, sicut Abbas facilius audit conuentum, quando simul aliquid petunt. Et similiter, quando omnes ciues alicuius regni aliquid petunt a Rege, non de facili negat eis. Et vnus denarius minus bonus recipitur aliquando cum multis bonis, qui per se reteretur. Sic preces vnus admittuntur ratione alterius. 1. Petri: Omnes vnanimes in oratione estote.

Item valet ad pugnandum. Nam quocumque alij Israhel congregati fuerunt, vi-

tores extiterunt, dispersi vero victi sunt. Pugna enim vnanimitate aggressa victoriam parit, sicut cauda equi diuidendo pilum a pilo facilius potest rumpi, sed non simul accepta. Ecclesiastic. Si quispiam pualuerit vni, duo resistit ei. Dicitur, quod Saladinus, cum moreretur, vocauit filios suos, & iussit, vt singuli afferrent virgas, quas diuisas de facili regebat: sed simul iunctas frangere non potuerunt. Et dixit eis: Sic estis, si sitis vnum inter vos, & vnanimes si poteritis vincere, nec timebitis: sed si diuisi, & separati, vincemini.

Item valet ad supportandum. Leuis enim est sarcina quantumcunque debili, quando iuuatur a pluribus. sicut patet in ceruis, quando transeunt aquas, quorum vnus sustentat caput alterius, & membra etiam corporis inuicem se supportant. Roma. Vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Item ad iterandum. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obseis extra castrum. Sic nec fidelis extra congregationem bonorum.

Item valet ad congregandum. Nullius enim rei siue socio iocunda est possessio. Apis enim plurium florum humorem in vnum congregat, ut mellificet. vnde in vita eterna vere erit perfecta vnitas, & perfecta iocunditas. Na ibi erit vna vox letantium vnus ardor cordium, amor perfectus, & vnus omnium spiritus, lohann. Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Dei gratiam in corde alicuius persistere, quatuor clarissimis signis nos posse cognoscere, exemplis & auctoritatibus erudimur.

Cap. LXXXVIII.

V Nctio spiritualis gratie quatuor signis ostenditur, cum est interior in corde.

Primum est, si mandata Dei seruat. Ligna enim, & lignum oleo vncta, ignis facilius accedit, &urit. Io. Vnctionem quam accepistis, maneat in vobis, quia si ad obseruanda Dei mandata cor implet, & inflammat.

Secundum est, si vinculu diaboli, id est pec-

Eccl. 4.

Ro. 17.

Io. 17.

1. Io. 11

peccatum totaliter euadit. Pugil enim bene vinctus non diu a se cio tenetur. Ecce siat. Qui vngis Reges, ad penitentiam. Tertia est, si facies de rebus iudicat. Res enim vincta laetior est. Sic anima gratia vincta, clarè ac lucidè, & verè iudicat de mandatis. I. a. Vos vincti nem habetis a Sancto. Vbi glossa, non est necesse, vt doceamini, sed vincti docet vos, què scien- da sunt, & quæ non.

Quantum est si onera tribulationum, & inarumtum, & penitentia, & huiusmodi patienter, & sine macula portat. Quadriga enim si est bene vincta currit, sine stultore. Ecce. In his carans maigabit dolorem. Vnguentarius faciet pigmèta suauitatis, & vngiones conficiet sani- tatis. Sed nota, quod vinctam locū inua- dunt mæstæ, & inquinant. Sic demones illos quos videntur habere gratiam, nifit- tur inquinare prauis cogitationibus. Eccl. 10. cle. Mulca morientes i immunda cogita- tiones, perdat suauitatem vnguenti. i. bo- norum operum meritum, vel deuotione orationis.

Altus subtilitatemq; ingenij habentes, pro- pria voluntate minus tribus con- firmatur exemplis.

Cap. LXXXIX.

Voluntati propriæ maxime consueue- runt inniti homines altius, & religio- si, vel prelati. Nam pellis quanto est sub- tilior, tanto est difficilior ad excoiandum. Sic, qui plus habet de subtilitate ingenij, vel religionis, difficilior exauuntur, & propria voluntate.

Item caput animalis difficilior excoiatur, quàm alia membra. Per caput vbi ma- gis viget sensus corporis, quàm in alijs membris, significantur prelati, & illi, qui plus videntur habere discretionis. Tales difficilior excoiatiuntur a propria volunta- te quàm simplices, eo quod in multa sapien- tia multa sit indignatio.

Item anguilla pellem lubricam habet, & vix teneri potest ad excoiandum. Sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quod pelle propriæ voluntatis expoliari nō pos- sunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt pel- les contradictionis quibus comminatur

Dominus dicens, Turbabitur pelles ter Abac. 3. ra Macian, i. in præfenti seculo; vel in fu- turo iudicio.

Vsurarij, qui dum aliena retinent. a Diabo- lo detinentur. animalibus a car- nificibus emptis com- parantur.

Cap. XC.

Vsurarius quamdiu detinet alienum bonum, ipse a diabolo detinet. Vas enim plenum aqua in fando sitius re- tinetur, & hoc non esset, nisi aquam in se teneret; & tam diu tenebitur, quamdiu aquam continet. Sic qui tenet alienum tenetur ipse a diabolo.

Item usurarius, quod per vsuras extor- quet super seipsum accipit, id est super ani- mam suam; & dum pignus accipit a p- ximo, animam suā impignorat diabolo. Vnde quicquid de vsurario lucro expen- dit, super seipsum expendit. Et ideo si- milis est animalibus emptis a lanis quæ ad occidendum impinguantur: pro quibus quicquid lanus expendit super ea expendit Hier. Congrega eos tanquā gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis, id est i. para eos tanquam ea, quæ solent immolari.

Christum, qui hic iure optimo statere compara- tur, in his singulis, quæ in tabernaculo Moysi, & in Arca continebantur; necnon in dupli. Altari signa- tum est, & varijs simili- tudinibus confir- matur.

Cap. XCI.

Christus assimilatur statere, Quia (ve Grego. dicit) ad pensandum vitæ no- stræ meritum venit, ac tecum iustitiæ si- mul, & misericordiam detulit sed mi- sericordiae lance proponderans culpas no- stras parcendo leuauit. In manu etenim patris quasi statere miri libraminis fact*, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis calamitatem moriendo innotuit, & apud

A a a miser

Liber Nonus

misericordiam suam Deus lene esse peccatum relaxando monstravit, qui hoc primum gratia contulit, quia poenā nostrā nobis cognoscibilem fecit. Nam quanta poena nostris deberetur peccatis, ex poenis, & morte apparuit ipsius Redemptoris.

Item Christus figuratus est in lege veteri per illa, quae continebantur in tabernaculo Moysi. Ipse enim figurabatur per ea, quae erant in tabernaculo interiori, per propitiatorium, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris, ut dicitur. Io. Et convenienter hoc propitiatorium a Cherubin portabatur: quia de seipso scriptum est. Adorent eum omnes Angeli eius. Qui sedes super Cherubin, &c. Ipse etiam figurabatur per arcam: quia sicut arca erat constructa delignis Sethim, ita corpus Christi de membris purissimis constabat. Erat autem deaurata: quia Christus fuit plenus sapientia, & charitate, quae auro signantur. Intra arcam autem vina aurea erat, id est anima habēs manna, id est omnem plenitudinem deitatis. Erat etiam in arca virga, id est potestas facere talis, quia ipse factus est sacerdos in aeternū. Erant etiam ibi tabulae testamenti ad designandum, quod ipse Christus est legislator.

Item Christus figurabatur per ea, quae erant in tabernaculo exteriori, scilicet per candelabrum: quia ipse dixit, Ego sum lux mundi. Et per septem lucernas septē dona Spiritus sancti notantur, quae fuerunt in eo. Ipse etiam figurabatur per mensam:

quia ipse est spiritualis cibus secundum illud Io. Ego sum panis vivus. Duodecim autem panes figurabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Vel per candelabrum, & mensam, potest significari doctrina, & fides ecclesiae, quae illuminat & spiritualiter reficit.

Ipse etiam Christus figurabatur per duplex altare, id est holocaustorum, & thymiamatis, quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera siue illa quibus affigimur, quae offerrebantur in altari holocaustorum, siue illa, quae maiori mentis perfectione, scilicet spiritualia perfectionum desideria Deo offererunt in Christo quasi in altari thymiamatis, secundum illud Heb. Per ipsum ergo offeramus hostias laudis semper Deo. Et nota, quod Exo. 13. Dominus mandavit, quod fieret altare de terra, vel salsam de lapidibus non factis. Et iterum quod etiam non facerent altare excelsum, ad quod deberet ascendere per gradus; ad designandum, quod in Christo domo nostro, qui est verum altare, debemus confiteri veram carnis naturam quantum ad humanitatem, quod est altare de terra, vel lapide facere: quantum ad deitatem debemus in eo confiteri patris aequalitatem, quod est non ascendere per gradus ad altare. Ipse enim Christus non minor patre est, aut Spiritus sancto, sed coaeternus, & coequaliter virgini vivens, & regnas Deus in secula seculorum. Amen.

Explicit Liber Nonus.

PROLO-

PROLOGVS LIBRI DECIMI,
in quo succinctè de residuis humanis ope-
ribus, quæ ad vitæ necessitatem rationabi-
li de causa præter legis humanæ decretum
homines operantur, ac dæmonibus, &
consuetudinibus quàmplurimis, quæ ex ra-
tionabilibus causis inter homines obser-
uantur, exempla, & similitudines ad morale
instructionem inflectere proponitur.

Ecc. 38

Or suū da-
bit in cou-
sumatio-
nem ope-
rū. Ecce
fiast. Quia
oē agēs a-
git ppter
finem: ge-
neraliter
opari om-
ne ceptū
appetit o-
pus perficere, maximeq; quod laboribus
plurimis longisq; profecutum est studiis
hinc desiderat debito sceleriter cōsumma-
re. Postq̄ igitur in præcedentibus libris
exempla de rationis operibus, quæ homi-
nes, aut lege iubente, aut arte dirigente
producunt, quàmplurima sunt inducta,
ad reliquorum cōsummationem operū
humanorum, de quibus exempla promi-
simus, libet cor, & stylum conuertere, &
de residuis humanis operibus, quæ ad vi-
tæ necessitatem, vel commodum ratio-
nabiliter præter legis humanæ decretū,
vel præter artis habitum homines opant,
ac de moribus, & cōsuetudinibus varijs,
& quæ ex rationabilibus causis inter ho-
mines obseruantur, & interdū et de for-
tuitis casibus in hoc vltimo nostri opis li-
bro exempla, vel similitudines ponere,
ac ea, vt de alijs fecimus, ad morale in-
structionem inflectere. Cum his insuper

Inducentur exempla de moribus, & acti-
bus fidelium Israelitici populi, de & qui-
busdam particularibus actibus insigniū
personarum, quæ in illo fidelium popu-
lo celebres extiterūt. De moribus quoq;
& actibus clericorum ministrantium, &
populi Christiani, & de his rursus, quæ
ad fæmineum sexum, vel puerilem æta-
tem pertinent, ac de his, quæ ad defectū
spectāt tam corporalis, q̄ spiritualis vitæ,
nec non, & quæ ad damnum, vel tediū
plerunq; inter homines fiunt, nonnullæ
similitudines introducentur. Dabit itaq;
huius operis auctor in hoc libello cor-
suum iuxta verbum propositum in con-
summandis exemplis operū humanorū,
vt videlicet huiusmodi opm similitudini-
bus cōsummatis labor suscepti operis to-
taliter terminetur. Cæterum ne ordine dē
spati a prioribus postiora degenerēt, se-
cundū modum obseruatū superius diuer-
sorum capitulorum materias volo sub al-
phabeti literis, & ordine disponere.

*Peccati turpitudine abiectos a mundo, Christum
plurimum suscipere, serui Amalchita exem-
plo, quem David inuenit, Ducemq; sustineris
constituit, asseritur, idque Dni Gregorii sen-
tentia mystice interpretatur. Cap. I.*

ABiectos a mundo Christus plerunq;
suscipit, sicut nōnunquā vna ciuitas
suscipit, & honorat expulsos ab alia.
Et sicut etiam vnus homo misericors fa-
mulum

Aaa 2 mulum

Liber Decimus

1. Reg.
30

mulum suscipit pauperem, & infirmum ab alio crudeli domino derelictum, sicut legitur de quodam Aegypto puero in via laescente, quem Amalechita agrotum in itinere deseruit, Dauid vero inuenit, ei bo refecit, ducem sui itineris fecit, Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & extinguit. Quid enim est, sicut Greg. dicit, q̄ Aegyptus ab Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quod amator praesentis seculi peccati sui nigredine operatus, saepe ab eodem seculo infirmus despectus; relinquatur, ut cum eo nequaquam curare valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Sed hunc Dauid inuenit: quia Redemptor noster veraciter manu fortis non nunquam quem fractum a mundi gloria reperit in suo amore conuertit, cibo pacis, quia verbi scientia reficit, ducem itineris eligit, quia suum etiam praedicatorē facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux Dauid efficitur: quia is qui in indignum mundum deseruit non solum conuersus in sua mente dominum recipit, sed etiam praedicando hucusq; ad aliena corda perducit. Quo videlicet dux Dauid Amalechitam conuiuantem inuenit, & extinguit: quia ipsis Christum praedicantibus mundi latitiam destruit; quos mundus comites habere despexit.

Cum Deus omnium sit largitor bonorum, si ea interdum alicui auferat etiam innocentem, cum nunquam iniustum fore iudicandum clarissimo humano exemplo confirmatur.

Cap. II.

Iob. 1.

Sen. ad
Marc.

Oblatio, & priuatio temporalium alicui etiam innocenti facta diuino iudicio, non ostendit Deum esse iniustum, cum ipse ea dederit, & omnia sua sint. Cuius exemplum est, quia nec aliquando iniustus est creditor, qui dum praefixo requirendi tempore non constringit, quando vult, exigit, quod foeneratur. Ita dum Deus auferit, quae dedit non auferit nostra, sed recipit sua. Vnde dicitur: Iob, Dominus dedit, dominus abstulit: sicut dominus placuit, ira factum est. sit nomen domini benedictum. Sene. Non est, quod nos suscipiamus tanquam inter nostra positi. mutuata accipimus, usufructusq; noster est. Cum ipse arbiter sui muneris impetat, nos oportet in promptu habere, q̄

in incertum diem data sunt, & appellatos sine querela reddere, petiti debitoris est creditorem tacere iniustum.

Vitia adulatorum quamplurima tanquam diaboli instrumenta ad homines allicientes varijs similitudinibus patet.

Cap. III.

Adulatores similes sunt proditoribus: quia si osculo oris tradunt hominem hostibus suis. ut Iudas Christum, & Ioab 2. Reg. 20 Amasam.

Item ipsi sunt lactatrices diaboli, lactantes peccatores, & in peccatis dormire facientes cantando eis Placebo, cantilenam Diaboli. Prou. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Item ipsi sunt diaboli ioculatores non permittentes suos in aliquo constare. Osee. In malitia sua latitauerunt Reges, & in mendacijs suis Principes.

Item sunt diaboli incantatores, quia faciunt hominibus credere, quod sint id, quod non sunt: & ubi nihil sunt, aliquid esse ostendunt.

Item sunt diaboli aucupes Prouer. Qui blandis blēisq; sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis.

Suipius ac Mundi amor inordinatus, qui causa perditionis existit, Amicus, qui tantum propria utilitate proximum amore profectus quam sit improbandus, tribus similitudinibus aduertitur.

Cap. IIII.

Amor suipius inordinatus quo aliquis nimis sibi parit, est ei causa perditionis. Sicut qui nimis diu seruat frumentum suum, perdit illud, quia corrumpit, Sed si seminat, reseruat. Vnde glossa super illud. Nisi granum frumenti, &c. dicit: Insuperans, quod tu feminas non viuificat, nisi prius moriatur Io. Qui amat animam suam perdet eam. Aug. Si male amaueris, odi sis si bene oderis, tunc amasti.

Item amicus, qui amat proximum causa utilitatis tantum, adharet quidem ei in prosperitate, sed ipsum in aduersitate relinquit. Homo enim arborem, diligenter seruat,

Isa. 1.

seruat, & frequenter visitat, quamdiu in ea fructus fuerit: sed ablatis fructibus sine custodia relinquit. Sicut pater in vineis, & hortis, qui tempore fructuum clauduntur, & custodiuntur, sed amotis fructibus exponuntur. Ita relinquetur nra Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, si cum non sunt fructus.

Thi. 3.

Item amator mundi similis est homini, qui inebriatur ex aliqua re amara, qui scilicet propter ebrietatem non sentit et amaritudinem. Vnde Thiesi inebriuit me absinthio. Ebrius quippe (sicut dicit Grego.) quod patitur, nescit. Absinthio ergo est ebrius. qui pro amore praesentis seculi a sensu rationis est a tenus, qui dum quicquid pro mundo fallitur, bene reputat, laboris amaritudinem quam tolerat ignorat, quia nimirum delectabiliter ad omnia ductus in quibus poenaliter tangatur. At con ra vis iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspiciat ut a phitem quam sit transito iam attendit, & pro ea labores perpetui est etiam tenus, cuius intuitu secus delectationem vincit.

*Avarus, qui obructo in aquis assimilari videtur, quanta anima iactura mentis in-
tando ubi ag. iuncta perpetrando,
aliena laetetur ex-
planatur.*

Cap. V.

Sap. 1.

Avarum cum magno damno animae suae lucratur illi. Causa enim in laedo stultorum parus potius ad laetandum trahitur. & cum cecus credit scinde re porcam, scinde manum suam, & ille suam, & reponit modicum fructum, sed magno stipendio vulne is iudicium. Sic cupidi modicum lucrum temporale acquirunt merendo, iurando, & alia illi ta dicendo, vel faciendo, sed magna vulnera peccatorum, quae non a tendat, con trahunt. Et hoc est, quia cecus sunt. Excavauit enim eos malitia eorum.

Item avarus est similis ei, qui est submersus in aquis, qui quicquid manu tenet, ita fortiter tenet, quod non vult dimittere, sed secum submergit. Si avarus diuitias etiam male acquisitas per quas etiam totam familiam secum submergit.

Item si caput hominis sit extra aquam, & totum corpus sit in aqua, non submergitur. Sic si homo sit in diuitiis multis, & cor non sit ibi, non nocet: sed si cor sit ibi, perit. Thie. nuda uerunt aqua super caput meum, & dicit, Perit.

Vnum os, duas aures homini a natura datas esse, ut plus audiat quam loquatur: quidam dum audit, attendere debet: quovemodo verbum Dei percipiat, ut proficiat, auditoribus multis, ex ipso terminatur.

Cap. VI.

Avidere debet homo libentius, quam loqui. Natura enim vni aique dedit vnum os, & duas aures, ut velocius sumus ad audiendum quam ad loquendum. Iac. 1. tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

Item aures habet homo erectas, id est tendentes ad caelestia & Dei verba, non pendentes ad terram, ut animalia. Sed multa contra legem plures habent aures ad terrena pendentes quam ad caelestia erectas. 1. Thi. Erat enim tempus cum sanctorum doctrinam non susceperant, sed a veritate qui sem audium tuerentur.

Item auditor deberet attendere non ad dicentem, sed ad id, quod dicitur. Stultus enim est ille, qui vult emere frumentum, vel vinum, & plus attendit ad saccum, vel ad dolium, unde exit, quam ad ipsum frumentum, vel vinum. Ne est ille, qui attendit in sermone non quod dicitur, sed a quo dicitur, tamen Dominus dicit: 1. Io. 10. Sermonem quem audistis, non est meus. Sene. Non remoueat dicentis auctoritas, Sene. nec quis dicat, sed quid in edas Luc Qui Luc. 10. vos audit, me audit.

Item audiunt quidam verba doctrinae non ut faciant, sed ut sciant loqui: qui similes sunt lingentibus, qui garrant plura viua, non v. emant, sed ut possint dicere alijs illud bonum illud melius. Sic isti audiunt non ut faciant, sed ut loquantur & derahant.

Item similes sunt militibus, & clericis euntibus ad multitudines, non ut emant, aut vendant, sed ut inde loquantur. psalmus: Firmauerunt sibi sermonem nequam, ut referrent, sed bonum relinqueunt.

Aaa 3 Eac.

Liber Decimus

Ec. 33. Ezech. Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, &c.

Item auditor obliuioſus ſimilis eſt cribro, quod ſi ponatur in aquam, ſtatim impletur, ſed cum extrahitur, nihil remanet. Sic multi cum ſermonem audiunt aqua compuſtionis, & deuotionis pleni ſunt: ſed cum receſſerint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. Eccleſiaſt. Cor fatui quaſi vas conſractum, omnem ſapientiam non tenebit.

Ecc. 11. Item ſicut nihil prodeſt cibus, qui ſtatim ſumptis emittitur: & proliſ coceptio quam ſtatim mors ſequitur; vel imprimere figuras in aqua, cum eas non retineat, vel capere aueni quæ ſtatim emittit. Sic non prodeſt audire verbum Dei, & proſicere illud. Aggei. Qui congregauit mercedem, miſit eas in ſacculum pertuſum.

Rgei. 1. Item audire debet homo verba Dei cū reuerentia, & auſcultate. Nam cū magna reuerentia, & deſiderio iret infirmus ad reliquias Sanctorum per quas crederet ſanari. Tales autē reliquię ſunt verba Dei, quæ expellunt omnem languorem. Sap.

Sap. 16. Neq; herba, neque malagma ſanauit eos domine: ſed ſermo tuus, q ſanat omnia. Et quia verbum Dei maioris efficaciz eſt quān aliquæ reliquię Sanctorū, mirabile eſt quomodo aliquis infirmus remanet ubi a ſermone curaretur. Solent etiā homines ad reliquias Sanctorum aliqd offerre: ſed ad itas reliquias nihil petit, niſi intentio, & operatio.

Item ſi aliquis haberet lapidem precioſum, qui præualeret omni auro, & argento, & omnem infirmitatem curaret, non proiiceret illum, ſed diligenter cuſtodiret. Sic nec homo debet proiicere verbū Dei, ſed diligenter illud cuſtodiret: quia præuaret omni auro, & argento ſicut dicitur in pſal. Bonum mihi lex oris tui ſuper milia auri, & argenti. Gloſa. Plus diligit charitas Dei legem, quān cupiditas milia auri, & argenti.

Pſ. 118.

Peculiares Iudeorum ſolemnitates ipſarūq; modis celebrandi ac inſtitutionis cauſe rectiſſime reſcenſuntur, in quibus præcipua a Deo nobis per Chriſtum collata beneficia rationabiliter figurantur. Cap. VII.

Beneficia per Chriſtum nobis exhibitā figuratā fuerunt in illis feſtiuitatibus quas Iudei conſueuerant celebrare

Nam in veteri lege erant ſeptem ſolemnitates temporales, vel ſpeciales, & vna cōtinua, vt poteſt colligi Nu. 28. Erat enim quaſi feſtum continuū, quod quotidie mane, & vespere immolabatur agnus, ad repræſentandum perpetuitatem diuinæ beatitudinis. Aliæ autem erant feſtiuitates ſpeciales, inter quas prima erat ſabbatum in qualibet ſeptimana in memoriā creatioſis vniuerſalis. Secunda erat Neomenia in quolibet menſe in innouatione Lunæ, ad commemorandum opus diuinæ gubernationis, quia inferiora præcipue variantur ſecundum motum Lunæ. Aliæ vero quinque fiebant tantū ſemel in anno, ſcilicet phaſe primo menſe, ad commemorandum beneficium liberationis de Aegypto. Et feſtum pentecoſtes quinquageſima die ad recolendum beneficium legis datæ. Aliā tria celebrantur menſe ſeptimo, qui quaſi totus erat ſolēnis ſicut dies vnus. In prima enim die menſis ſeptimi erat feſtum tubarū, in memoriam liberationis Iſaac, quando Abrahā inuenit arietem hærentem cornibus, quē repræſentabant per cornua quibus buccinabant. Sed decima die celebrabant feſtum expiationis, ad rememorandum beneficium propitiationis Dei ſuper adoratione vituli ad preces Moyſi. Poſt hoc autem celebrabant feſtum ſcenophegiæ, i. tabernaculorum ſeptem diebus, ad commemorandum beneficium protectionis, & deductionis per deſertum ubi in tabernaculis habitauerunt. Vnde in hoc feſto debebant habere fructum arboris pulcherrimæ, ſc. buxum, & lignum denſarum frondium i. myrtum, quæ ſunt odorifera, & ſpatulas palmarum, & ſalices de torrente, quæ diu retinent ſuā virorem, & hæc inueniuntur in terra promiſſionis, ad ſignificandum, quod per terram aridā deſerti eos duxerat Deus ad terram delicioſam. Octaua autē die celebrabant feſtum catus atque collectæ, in quo colligebantur a populo ea, quæ neceſſaria erant ad expenſas cultus diuini. Et figurabat edunatio populi, & pax præſtitā in terra promiſſionis.

Figuraliter autem per iuge ſacriſcium ſignificabatur perpetuitas Chriſti, qui eſt agnus Dei. Heb. Ieſus Chriſtus heri, & hodie ipſe, & in ſecula. Per ſabbatum autem ſpiritualis requies nobis data per Chriſtum. Per Neomeniam autem, quæ eſt incēſio Lunæ noua, ſignificabatur illumina-

Num. 28

Heb.

tio primitiuz ecclesie per Christū eo predicante, & miracula faciente. Per festum autem pentecostes descensus Spiritus sancti in Apostolos. Per festum expiationis emundatio a peccatis populi Christiani. Per festum tabernaculorum peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulanti, in uirtutibus proficiendo. Per festū autē ceterus, & collecta congregatio fidelium in regno celorum. Et illud festum dicebatur sanctissimum. Et hæc tria festa erant continua adinuicem, quia oportet expiatis a uitiis proficere in uirtute quousque perueniant ad Dei uisionem. Vnde dicitur in Psal. Ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus Deorum in Syon.

Isa. 33.

Bonum semper ex mali admixtione corrumpi, prauis sacrificiis Pilati exemplo aliis rationibus suadetur.

Cap. VIII.

Luc. 13. Bonum corrumpitur ex admixtione mali. Sicut legitur Luc. 13. quod Pilatus miscuit sanguinem cum sacrificio Galileorum quod fit, quando id, quod secundum spiritum diligere debet, secundum carnem diligitur: ut in Beguinagio ubi sub pretextu dilectionis spiritualis, quæ est quasi sacrificium Deo, laret sanguis carnalis affectionis: & de pallio religionis operitur latrina uiciorum: & de Christo fit ostium lupanario, cum propter Deum dilectio simulatur. Gal. Sic stulti estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc carne consumminamini.

Caro quæ semper spiritui aduersatur, & uelut ignis sua concupiscentia, quam sapientius inflammatur, quo tempore, ac quomodo admodum sit domanda, & extinguenda diuersimode edocatur.

Cap. IX.

Pro. 29. Caro domanda est in iuuentute, & in seruitute spiritus redigenda. Stultus enim esset, qui non domaret equum suum usque dum senex esset. Sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed nutrit eam se delicate, ita quod non potest eam postea tenere, sed proicit eum in lutum peccati. Prou. Qui delicate a pueritia nutrit seruum suum, corpus suum, postea illum seruet contumacem.

Item ignis concupiscentiæ extinguenda-

dus est dum paruus est: quia tunc de facili potest exingui. Fatuus reputaretur ille, qui expectaret ignem amouere à domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta. Sic qui in adolescentia non restringit carnem suam. Ber. Abscondis ignem in sinum iam ueste defluente, exulto iam latere adhuc consulendum est, an exinguas illum? Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, & uestimenta illius non ardeant?

Ber.

Item caro quantumcumque luxuriosa potest uinci abstinencia. Non est enim adeo forte castrum, quod non potest capi, si uel etualia subtrahat, nec adeo magnus ignis qui per subtractionem lignorum non exinguitur. Prou. Cum defecerint ligna, exinguetur ignis, id est luxuria ex defectu deliciarum.

Pr. 26.

Item caro est sicut mulier, quæ blandiendo attrahit homines ad peccandum. Prou. dicitur de muliere, quæ multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit iuuenem, statim securus est eam, quasi bos ductus ad uictimam.

Prou. 7.

Ita est sicut latronissa, quæ peregriniam obuians in sylua, vel ambiguo uia promittit se ducturam eos ad rectam uiam, vel ad bonum hospitium: & postea ducit eos ad malum, & ponit eos ad manus latronum. Idem dicit. Eccl. Post concupiscentias tuas non eas &c.

Ecc. 19.

Quemadmodum Leuita in ueteri lege corporaliter mundabatur, & sacrabatur, eo pacto

Ecclesia Christi ministros spirituales

se debet mundari et lauare, eorumque perfectionem ac dignitatem in capitis

tonsura ostendit

admonemur.

Cap. X.

Clericorum perfectio, & dignitas ostenditur ex tonsura, & rasura capitis eorum. Fit enim eis tonsura, & rasura in modum coronæ: quia corona est in signum regni, & perfectionis cum sit circularis. Illi autem qui diuinis ministeriis applicant, adipsam regiam dignitatem, & perfectionem in uirtutibus esse reuerentur. Competit eis tunc subtrahendis capillorum, &

A 22 4

Liber Decimus

ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus a contemplatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonsuram ne eorum sensus temporalibus obuoluantur.

Item clerici, & ministri ecclesie Christi debent se lauare, & sanctificare spiritualiter, sicut ministri, & Leuita in ueteri lege faciebant corporaliter. Nam quoniam intrabant tabernaculum, lauabant sacerdotes manus, & pedes. Radebant sacerdotes omnes pilos carnis suae, aspergebant et aqua lustrationis.

Item consecrabantur: quae scilicet consecratio fiebat isto modo. Nam pontifices, & sacerdotes primo postquam abluti erant induebantur quibusdam uestimentis specialibus. Specialiter autem pontifex oleo unctionis in capite ungebat. Leuitae uero non habebant aliam consecrationem, quam quod offerebantur Domino a filiis Israel per manus pontificis, qui orabat pro eis. Minorum uero sacerdotum singulae manus consecrabantur, & de sanguine animalis immolari tangebatur extremum auriculae dextrae ipsorum, & pollices pedis, aut manus dextrae. Aspergebantur etiam ipsi, & uestimenta ipsorum sanguine animalis immolati. Offerebantur etiam in consecratione ipsum huiusmodi sacrificia, uittulus pro peccato, aries in holocausto, aries etiam consecrationis, canistra panum. Imponebantur autem super manus eorum adipēs arietis, & torta panis unius, & armus dexter. Leuitae uero applicabantur ad ministeria, per hoc, quod intraminebantur in tabernaculum federis, quasi ad ministrandum circa uasa Sanctuarii. Similiter ergo clerici, qui sunt consecrandi ad spirituale ministerium Christi, sunt primo purificandi per mysterium baptismi, idest lachrymarum in fide passionis Christi, quae est expiatum, & purgatum sacrificium: & debent radere pilos carnis, idest omnes prauas cogitationes. Debent etiam ornari uestibus uirtutum, & consecrari oleo Spiritus sancti, & asperzione sanguinis Christi, & ita debent esse intenti ad exequenda spiritualia ministeria.

Malas cogitationes ueluti latrunculos. & inter nuntios, domum diaboli aperire, & parere demonstrantur.

Cap. XI.

Cogitationes malae preparant locum Diabolo. Nam quando aliquis magnus dominus uult hospicium habere in aliqua domo, praemittit nuntium ad praeparandum sibi hospicium. & ubi recipitur, ibi descendit. Sic diabolus praemittit malas cogitationes, ut ei prepararet hospitium, & ubi recipitur, ibi declinat dicens, Qui uos recipit, me recipit: & qui uos spernit, me spernit.

Item parui latrunculi per paruum foramen domus intrantes, aperiunt domum magnis latronibus. Sic uanae & inutiles cogitationes per sui frequentiam aperiunt domum conscientiae magnis peccatis per consensum mentis, & captiuam ducunt animam spoliatae grauitatis sicut dicitur. 4. Regum: Latrunculi Syriae captiuam duxerunt de terra Israel puellam.

4. Reg.
5.

Quando peccator peccata confiteri, & quid ante confessionem agere debeat, ut mereri ueniam possit, aperitur.

Cap. XII.

Confiteri debet homo ante mortem. Latro enim sentiens uentre iudicem ad domum suam, statim efficit de domo antequam iudex ueniat. Sic peccator est per confessionem euadendum de domo animae ante mortem. Eccl. Recurre prior in domum tuam, &c. Et in eodem, Confiteberis uiuens, uiuus & sanus contempebis.

Ecc. 31.

Item confessionem praecedere debet peccatorum praemeditatio. Nam dispensator domus, uel uillicus expensas eorum domino suo computaturus, prius per lapillos computat antequam domino suo appareat, & diem, & causam. Sic & tu peccatorum tuorum computationem facias, antequam domino tuo in confessione appareas.

Item orator, uel aduocatus antequam coram iudice ueniat, rationes suas, uel allega-

Ecc. 18. allegationes ordinat, & affirmat. Sic, & tu ad forum confessionis praeiudicatus accedas. Eccl. Ante iudicium para iustitiam ubi.

Lachrymarum compunctio ex desiderio supernae patriae proveniens, quoniam diabolus sedulo impetibus emittit, hinc quia cum animus de terra, et pariter quid plerumque non effuditur dolo ratur.

Cap. XIII.

Compunctio, quae provenit ex desiderio supernae patriae, assimilatur lotioni, quae ut cum hinc. Nam nix, quae magis multum mandat, & abluat, desuper procedit, & in terram descendit. Sic lachrymarum compunctio manus sordiae, i. opera sedita uitiorum mandantur. Vnde Iob. 9. I lotus fuero quasi aquis nivalis, & fulserint uelut mundissimae manus meae. Cum enim per compunctionis fletum lauetur anima, manus, id est opera efficiuntur fulgida, & munda.

Grego. Item illa compunctio bene animam abluat quae desuper procedit. Nam (sicut dicit Greg.) sunt plerique, qui per orationum lamenta se exaltant, sed tamen cum totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exultant: compunguntur in fletibus, uel precibus: sed felicitatis transitoria gaudia exquirunt. Hos itaque nivalis aqua non abluat, quia eorum fletus ab imis uenit. Qui uero deinde plorant, quoniam superna praemia desiderant, a qua nivalis hos diluit, quia celestis compunctio insinuat. Nam cum perennem patriam per lamenta appetunt, eiusque accensi desideria plangunt, a summis accipiunt unde mundantur.

Grego. Item nix inferius ad terram descendit, in quo desinitur compunctionum humilitas. Vnde Greg. Aquae nivalis sunt lamenta humilitatis. Sunt enim nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent, qui afflicti plangunt: sed tamen in istis fletibus contra proximorum uitam superbiunt, uel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed aquam nivalis non habent, &

ideo mundi esse nequeunt, quia humilitas fletibus maxime lauantur. Psal. 86. dealbabuntur in Selmon, Selmon enim interpretatur fletus. Et nix ergo in Selmon est in sensu mentis humilitas compunctionis, quia scilicet dealbantur, qui uelut nix nigredine carnis obfascant.

Item compunctio feruorem diabolus impetibus contrahit, immittendo aliquam affectionem, & occupationem terrenam. Sicut homo quando unum sine multum bullit, & reuertitur, quod dicitur ne forte dolus in comparatione immittit in ignis caelum terrenum: & tunc recipit uapores, & terrores in potis caesi, & cessat periculo, & ebullitio remittit feruore. Quid est enim animus seu multum bulliens, nisi compunctio feruens de quo. Psal. 119. Potasti nos uino compunctionis? Cui inritum diabolus feruorem tollit cum caesum terrestrem immittit. Quia dum compunctam mentem ad terrenam affectionem, uel occupationem trahit, feruorem spiritum citius refrigerat.

Item compunctionis lachrymae diabolum cum exercitu suo submergunt. Vnde Exo 4. Pharaon cum exercitu suo submersus est in mari. Psalms. Con- P. 4. 73. nubulasti capita draconum in aquis.

Humilibus ac tribulatis, non autem peccatoribus, carnis, uel mundi uoluptates quaerentibus, diuinas consolationes condonari nonnullis naturabilibus exemplis affertur.

Cap. XIII.

Consolationes diuinae humilibus dantur, non superbis. Nam mater dat lacrimas quando paruus est: sed quando magnus est, subtrahit ei sic deus humiles consolatur, non superbos. Psal. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam, sicut ablatatus est super matrem, tuam ita retribuis in anima mea Iudith Expe. 2. Co. 7. 1. Cor. 1. Qui consolatur humiles, consolatus est nos. Psal. Haec me consolata est in humilitate mea.

Item consolationes spirituales non dantur peccatoribus quatenus consolationes

Psal. 67.

Psal. 59.

Ex. 14. P. 4. 73.

Pl. 130.

Iud. 9. 2. Co. 7.

Psal. 118.

Liber Decimus

Bern.

tionem mundi, uel carnis. Nam mater non lactat filium cum comedit alia cibaria. Bernar. Delicata est diuina consolatio, non conceditur admittentibus alienam. Ideo filiis Israel non est datum manna, donec defecit farina, quam tulerant de Aegypto. Item clamatores uini, uel tabernati non dant gustare de uino suo potis, uel canibus, uel leprosis. Sic etiam Deus non dat de consolatione sua luxuriosis, gulosis, detractoribus, & aliis peccatoribus. Et sicut dicit Aug. Impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Aug.

Item consolationes celestis dulcedinis dantur sanctis in mundo isto quasi ad praliandum, ut magis ad plenitudinem gratiae ferueat desiderium. Nam uini uenditores aliquantulum dant gustare uolentibus emere, ut suauitate uini pregustata ad emendum alliciantur. Aug. Gustauit te, & esurio: tetigisti me, & exarui in pace uel concupiscentiam tuam. similiter aucupator parum praelebat accipitrem suum, ut ardentius uolet ad praedam. Et ille, qui uult uendere blandum suum, parum portat ad forum, & dicit mercatoribus de tali satis uendam uobis. habeo enim atria mea plena. Sic Deus amicis suis in uita ista dat parum de dulcedine sua, ut eos alliciat ad eam. Psal. Praeuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Et ideo Apostolis aliquantulum de gloria sua ostendit in trasfiguratione.

Ps. 22.

Boe. de
conso.

Item consolationes diuinae dantur tribulatis, & amaricatis. Dicit enim Boet. in palatio Iouis erant duo dolia uini, unum de optimo uino aliud de amarissimo: & quicumque uolebat bibere de bono, oportebat, quod prius bibere de amaro. Sic, qui uult bibere de uino diuinae consolationis, oportet quod prius bibat de uino amaritudinis, quam de uino consolationis, Gregorius: Si mens appetit, quod demulcet prius gullet, quod dolet.

Viri contemplatiui, qui dormientibus assimulantur, quid dum contemplantur, efficiant: quibusdam somniis propriis ostenditur.

Cap. XV.

Contemplatiui uiri dormientibus assimulantur quia (sicut dicit Gregorius) requiescent homines dum in lecto quiescunt, somniorum uisione turbantur. Quia uero somnia, uel uisiones sunt imaginationes ultimi districti; examinis, quod iam uix per timorem cernimus, sed tamen, & ueraciter non uidemus. Beati itaque uiri ad cordis temper secretis redeunt, cum ab hoc mundo, uel ultra uorum prospera, uel ultra uires aduersa patiuntur: atque a terrenis laboribus fessi quasi stragum, uel lectum cubile mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginibus cogitationum, quam sint subdita iudicia diuina, conspiciunt, quasi intra status sui requiem somnii uisione turbantur. Contemplantur enim quam districtus iudex ueniat, qui dum uisum mensurae magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reuocat, pensant quanta illa sit uerecundia in conspectu tunc totius humani generis Angelorum omnium, Archangelorumque, confundi, perpendant quis post confusionem cruciatus maneat, cum & reatus animam immortaliter morientem, & indehicientem carnem gehenna consumat. Cum itaque tam pauca imaginatione mens quatitur, quid aliud nisi triste somnium uiderat? Unde Iob. Si dixeris, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terribis me per somnia, & per uisiones horrore concuties.

Iob. 7.

Quo pacto continentia sit seruanda, carnisque pericula uitanda, exemplis naturalibus commoneatur.

Cap. XVI.

Continentiam seruare uolens, & a gula delectationibus non abstinens, similis est ei, qui domum suam illesam custodire disponit, & tamen ignem, & linguam propriis manibus

Ecc. 23. manibus apponit. Nam cibi, & potus calidi, sunt concupiscentia, & ignis luxurie vehementer in flammatus. Ecclesiast. Secundum lingua filius sic ignis ardescit. Vnde de talis si de luxuria tentatur, non inuitus sed voluntarius vritur. Debet etiam qui vult esse continens, mulierum vitare consortia; alioquin similis est ei qui suorum hostium insultus formidat, & tamen licet fatuus eorum loca, vel consortia non vitat. Talis ergo si tentatur ab eis quasi ipse se ipsum occidit. Et talis est continens qui mulierum consortijs sedulo se immiscet. Ecclesiast. Qui amat periculum, in illo peribit.

*Cor nostrum in Deo tantum esse collocandum
sicut thalamus sponsi fore aperiendum
ut suam percipere queat legem, audit
ritibus ac claris similium
dantibus sua-*

Cap. XV : I.

Cor suum non debet aliquis alicui rei apponere, nisi primo bene videat ubi apponat. Lufor. n. scacum a scacario subleuatum diu tenet in manu, & cum magna deliberatione prouidet, ut in tali loco asseideat, ne ab aduersario capiat. Sic debet homo facere de corde suo cauendo ne in loco turpi, & periculoso, & aduersario discoperito illud ponat, sed in Deo qui est securitatis locus, & custos inuolabilis.

Iob. 34. Item cor aperiendum est Deo, sicut seho la aperietur magistro ad audiendum. Iob: Adaperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Sed multi claudunt et aures cordis, ut non audiat more aspidis surda. & obturant aures suas, ne audiat vocem incantantis.

2. Mac. 1. Item aperiendum est, sicut fenestra luminis ad videndum Macha. Adaperiat domus vestrum in lege sua. Sed multi claudunt, ut quietius dormiant. Iob: Ipsi fuerunt rebelles luminis, & tales similes sunt nocturnis, & illi cecero qui fugerat beatum Martinum, ut non illuminaretur.

Apo. 3. Item aperiendum est, sicut thalamus sponsi ad respiciendum. Apo. Ego sto ad foras, & pulso. Pulsat enim Deus manu benedictorum, vel virga flagellorum. Sollet enim dici, quod qui pulsat magno strepitu, non venit manu vacua, sed aliquid por-

ta: & ideo hilariter recipitur. Quanto ergo magis sponso aperiendum est, qui cum magna multitudine donorum venit, utraque manu plena, scilicet sinistra temporalibus, & dextra spiritualibus. Cant. 4. Ite, ut aperirem dilecto meo.

*Crux Christi virtus, & contra Diabolum eius
potestas quanta sit nonnulli veteris te-
stamenti figuris demon-
stratur. Cap.*

XVIII.

Cruce Christi est sicut virga Moysi, qua Pharaon. i. diabolus multipliciter flagellatur. Crux est trophaeum aduersus diabolum, ut non appropinquet vastator.

Item qua magorum serpentes. i. demonum tentationes demorantur.

Item est, sicut lignum Moysi ostensum quo aqua amara in dulcia ionunt. & aduersitatum amaritudines dulcorantur. Eccl. 17. Nonne a ligno indolcorata est aqua?

Item est sicut virga Assueri, qua ad Regis aulam. i. ad Dei gloriam iter praeparatur. Hest. 1. Nullus transibat ad Regem, nisi virga deosculata.

*Quanta virtute mentis aditus sit muniendus, ne
quando in eam insidiantes penetrant
hostes Isoseth exple cru-*

dimur. Cap.

XIX.

Custodia sui mala & debilis, est causa mortis, & perditionis animae: sicut ille qui habet inimicos feroces, & captales cum quarentes, si ostium domus in qua quiesceret, aut apertum dimitteret, aut ibi debilem custodem poneret, facilliter occideretur, sicut patet. 2. Reg. 4. Exemplo Isoseth, qui ad custodiam domus si ostiarum posuit: unde venientes filii Remon Berochita, Rechab, & Banaa, ingressi sunt domum Isoseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, & ostiana domus purgans triticum obdormiuit. Ingressi sunt autem domum late niter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine. sicut enim, dicit Gregorius, ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes a vitijs separat: quod si dormiat in moribus proprijs dei insidiatores admittit: quia cum discretionis sollicitudine

Liber Decimus

do cessauerit ad interficiendum animam malignis spiritibus iter pavidis qui ingressi spiritum tollunt, qui max bonarum cogitationum germina auferunt atque in inganne remant, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inganne quippe se ite est vitam inanis carnis delectatione perforare. Nequaquam autem Ithobeth iste hac morte succuberet, si ne ad ingressum domus mulierem, ad meritis aditum mollem custodiā deputaret. Fortis namque virilisque sensus praeponi cordis fortibus debet, quoniam nec negligentia somnus opprimat, nec ignorantia error fallat. Unde bene Ithobeth appellatus est, quia a custodia foeminae hostilibus gladiis traditur. Ithobeth quippe vir confusiois dicitur. Vir autem confusiois est, qui fori meritis custodia manitus non est. Quia dum virtutes se habere ctimar subintrata vitia nescientem necat. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis ne, quando eam insidiantes hostes penetrant foramine neglecta cogitationis.

*Quisquis praesentis vitae delectationibus pascitur
viam acerbam comedere videtur:
quoniam interitui eius sensus hic facillime alligari demon-
stratur.*

Capitulum XX.

Delectationes praesentis vitae quatuor, assimilatur ei qui comedit viam acerbam. Illi enim qui comedit primo viam acerbam, obtupestunt dentes ita, quod non possit postea alios meliores cibos conterere. Et sic illi qui sumit praesentis vitae delectationes mentis, sensus ligantur, ut non possit capere delicias spirituales. Hier. Omnis qui comederit viam acerbam, obtupestunt dentes eius. Grego. Viam acerbam est fructus ante tempus. Quisquis enim praesentis vitae delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur viam acerbam comedit dentes eius obtupestunt, quia qui praesentis mundi delectationibus pascitur interitui eius sensus ligantur, ut iam spiritualia in eodem intelligere nequeant, quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obtupestunt: & cum de peccato anima

pascitur, panem iustitiae edere non valet: quoniam ligati dentes, id est sensus ex peccati consuetudine, intum, quod intus sapit, comedere nequaquam possunt.

Diabolus qui mulieri muscas capere volenti, ad latronem comparatur, & quo pacto hominem per peccati consuetudinem capiat, declaratur.

Capitulum XXI.

Diabolus similis est mulieri volenti capere muscas, quae hinc ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscae intrant, & cum in altitudo intraverit includit eas, & succenat. Sic diabolus delectationem peccati offert, & hominem capit per consensum peccati, & caput ligat per consuetudinem, deinde in ignem inferni trahi. Ideo in principio temptationis claudendum esset, sicut dicitur: Mors in olla mors in olla, scilicet corporis, & animae in delectatione venenosa.

Item diabolus est sicut latro, qui promittit conductam viatoribus, & postea iugulat, diuertere faciens a via recta. Sicut patet exemplo iuuenis qui volebat ire ad amalam, & inuenit pontem ruptum super magnam aquam, & astitit diabolus ei super magnum equum, & fecit eum ascendere post se, promittens ei conductum bonum: & statim insiliens in aquam, praecipitavit eum, & suffocavit.

Diuitiarum paupertatisque varii effectus, & exitus exprimuntur: idque similitudinibus ad sacra scriptura auctoritatibus explicatur.

Capitulum XXII.

Diuitiae sunt causa timoris, & persecutionis, & paupertas est causa securitatis. Nam si arbor non haberet fructus, non inueniretur qui proiceret lapidem super eam, vel ramum traheret. Cum autem abundat fructibus, vix transit aliquis qui non proiciat super eam lapidem, vel ramum frangat. Sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones Principum, & exactiones violentorum officialium non euadet, a quibus pauperes sunt immu-

Hier. 31

Grego.

Abac. 2. immunes. Abacuc. Va ei qui multiplicat non sua viquequo, & aggrauat contra se dentum lucum, &c.

Item diuites qui habere volunt abundantiam mundi, habebunt penuriam inferni. Contactus est enim quod qui abundantanter prauus est, vel concitatus, ut parum superstit ei, quod ceteri. Inuites ergo mali in hoc mundo conuiuant abundantem, & ideo iustum est, ut parum superstit: quod patet in diuine epulone. Malum enim ipse in die in mane huius vita comedit, & ideo merito in vespere huius vite, in fine parum equauit: quia ad eternam suam guttam aquae habere non potuit. Sed econuerso sancti pauperes in mane huius vite comedunt parum, id est parum, vel nullam huius mundi delectationem habent: ideo iustum est, ut in vespere huius vite habeant magnam coronam.

Mentem qua per elationem quasi in tyrannidem erumpit, tota tunc ad mentis superbiam suum deponit tyrannidem ex se ipsa datur.

Capit. XXIII.

Elatio eiecitur a mente adueniente tentatione, sicut tyrannus ex eis de ciuitate adueniente fortiori hoste. Mens enim cum in elationem se erigit, quasi in tyrannidem erumpit. habet autem tyrannidis suae satellites, tantes sibi imitatorum cogitationes suas, sed cum super tyrannum hostis intrat, tunc mox satellitum cessat. Intrante namque aduersario satellites iungunt, cumque terribili declinant, quem in pace positi calida persuasionem laudabant, subductis vero satellitibus hostis solus remanet. Quare cedentibus elatis cogitationibus perturbatus animus se solummodo in tentatione videt. Et ecce pio conditoris dispensatione agitur, ut de se condens anima tentatione pulsetur, quae inhumata quid sit inueniat, & praesumptionis latum deponat, ut dicit Gregorius.

¶

*Triplex ratio Dei electi seruus in hac vita ex se
seculis comparatur quod autors
tate unica, pluribusque
rationibus edo
citur.*

Cap. XXIII.

Electi Dei assimilantur seruis, diuinitatem in vita praeteriti, in seculis, scilicet subiectionis affectionibus, & passionibus. Et haec triplex ratio tangit. Iob. 7. sicut seruus desiderat umbram, sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumerari mihi. In eo enim, quod electi seruus tangit subiectionem summi enim electi Dei seruati corruptionis subiecti, quoniam quae ad libertatem perueniunt gloria filiorum Dei, ubi sicut dicit Gregorius, electus quisque quousque inimitabilis corruptionem colit, ut sub acrimonia corruptionis tunc quod sub assu anxietate retineatur. Qui nimium cum corruptione exutus fuerit, tunc situm, si libere tranquillitas innotuit. Unde dicitur, quod ipsa creatura liberabitur a cuius corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei. Ac si aperte diceret, pena corruptionis nunc aggrauat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat. Et quantum ad praesentis necessitatis pondera nunc in alijs Dei de libertate nihil ostenditur, tunc ad subsequenter libertatis gloriam tunc in famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloria ventur, quia unita Deo per spiritum quasi hoc ipsum, quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur.

Secundo tangitur ratio affectionis, siue desiderij, quod desiderat umbram. Nam electus Dei quousque iugum miserae corruptionis portat, sub angustia tentationum astringitur, & ideo umbram, id est refrigerium quousque desiderat. Unde Gregorius. Umbram desiderare est portum tentationis astringi sudoremque operis astringi refrigerij quietem quare. Hanc namque umbram seruus ille desiderabat, qui dicebat. Suiuit anima mea ad Deum viuum, &c. Ps. 41.

Tertio tangitur ratio passionis, cum ad dicitur, sic ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumerari mihi. Nam seruus

Iob. 7.

Grego.

Ro. 12.

Grego.

Ps. 41.

uus

Libre Decimus

nus multa incommoda patitur, siue in vi-
ctus defectu, siue in laboris excessu. Sic
electi (prout dicit Greg.) quamuis rerum
conditori deseruiant, saepe tamen eos re-
rum inopia coangustat, per amorem Deo
inharent, & tamen subsidio vitæ præsen-
tis egent. Qui ergo per actiones suas præ-
sentia non quærunt, a mundi compedijs
vacuos menses ducunt, noctes quoque la-
riosas tolerant, quia aduersitatum tene-
bras non solum usque ad inopiam, sed
saepe usque ad corporis cruciatum portat.
Despectum namque egestatemque perpe-
ti, laboriosum mentibus bonis non est.
Sed cum usque ad afflictionem carnis ad-
uersitas venit, labor proculdubio ex do-
lore sentitur. Vel forte, ideo Dei seruus
menses vacuos habere dicitur, quia labo-
rem iam sustinet, sed præmium nondum
tenet, hoc tolerat, illud expectat. Noctes
vero laboriosas enumerat, quia aduersita-
tes sibi præsentis temporis saepe in virtu-
tibus exercendo coacervat. Nam si profi-
cere in mente nunc appetit, minus fortas-
se alpera quæ mundi sunt sentit.

*Quid agere debeant Christiani, ne benefacere stul-
te ullo tempore erubescant, duobus sum-
detur exemplis. Capit.*
XXV.

E Rubefcentes benefacere, debent fa-
cere, sicut fit equis umbraticis. Equi
enim umbratici sonitu tintinabili, vel fo-
lii, vel umbra arborum terrentur, & non
audent transire. Sed armigeri, qui eos eg-
uant, faciunt eos transire frequenter per lo-
ca quæ formidant. Sic & illi facere debent
ut ea quæ magis formidant, frequentius
faciant.

Item tales sunt, sicut pueri qui timent
latratum catulorum qui adhuc mordere
nesciunt. Sed mater pueri eum secu-
rat, catulum capiēdo, & ad pue-
rum adducendo. Et sic tali-
bus illa opera quæ stultie e-
rubescunt, vel ti-
met, præcipue
sunt impo-
nenda.

os se

*Sacra Missa mysteria, quæ ad nouem principia
reducuntur, eucharistia præstantiam
valissimè indicantia hic
quam scrupulosè
explanā
sur.*

Capit. XXVI.

Eucharistia sacramentum quanta sit
dignitatis, quātamque idoneitatem
gratiæ in se habeat, representat sacerdos
in his, quæ dicit, siue facit in Missa, quæ sunt
nouem. Nam primò præmittitur præpa-
ratio quædam continens quatuor partes
Prima enim pars eius est laus diuina in
introitu Missæ.

Secunda vero pars continet cōmemo-
rationem præsentis miseris, inuocando
Dei misericordiam, ter dicendo kirielei-
son: prima vice pro persona patris, secun-
da filij, tertia Spiritus sancti. Et hoc cōtra
triplicem miseriam, ignorantia, culpa &
pena.

Tertia pars commemorat celestem
gloriam, ad quam ibimus post præsentē
miseriam in gloria in excelsis: quod in fe-
stis dicitur, in quibus prædicta gloria reco-
litur. Intermititur autem in officijs lu-
ctuosis, quæ ad commemorationem præ-
sentis miseris spectant.

Quarta verò pars continet orationes
quas sacerdotes pro populo faciunt, ut digni
tanto mysterio habeantur.

Secundo vero loco præmittitur instru-
ctio fidelis populi: quia hoc sacramentum
est signum, vel sacramentum fidei. Et hoc
dispositiue fit per doctrinam Prophetarū
& Apostolorum, quæ in ecclesia legitur,
scilicet a Subdiaconibus, vel Diaconibus
prædicata. Sed quia Christo credimus tã
quàm veritati diuinæ, lecto euangelio sym-
bolum fidei cantatur. Cantatur autem in
festis, de quibus fit aliqua mentio in sym-
bolo, ut in festis Christi, Beatæ Mariæ, &
Apostolorum qui hanc fidē fundauerunt.

Terzio populo præparato, & instructo,
consequenter accedit ad celebrationem
mysterij, quod quidem offertur, ut sacrifi-
cium, & consecratur, & sumitur, ut sacra-
mentum. Vnde primo peragitur oblatio,
secundo consecratio materia, tertio pce-
prio eiusdem. Circa primum duo aguntur,
scilicet laus populi in cantu offertorij, & oratio
sacerdotis petentis, ut oblatio populi sit
Dea

Deo accepta. Deinde in consecratione quæ supernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad deuotionem in passionem. unde monetur sursum habere corda, & ideo post praefationem populus laudant deuotionem Christi cum angelis dicens: Sanctus sanctus, sanctus. Et humanitatem cum pueris dicens, Benedictus qui &c. Trina autem crucis signatio, quæ fit super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata: signat Christi traditionem, quæ facta est a Iuda, & Iudeis, & gentibus.

Secunda est Christi venditio quæ facta est sacerdotibus scribis, & Pharisæis, & hæc signatur per aliam crucis signationem super illa verba, Benedictam, ascriptam, ratam: ad ostendendum præcium venditionis triginta denarijs. Adduntur autem duæ crucis super illa verba, Ut nobis corpus, & sanguis, &c. ad designandum personam Iudæ venditoris, & Christi venditi.

Tertio autem duo fuerunt in cena, scilicet panis, & vinum præfiguratiua passionis Christi. Ad quod signandum fiunt duæ crucis, vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis.

Quarto fuit ipsa passio Christi, unde ad representandum quinque plagas, fit quintuplex crucis significatio super illa verba, Hostiam puram, &c.

Quinto representatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis, per trinam crucis signationem, quæ fit super illa verba, Corpus, & sanguinem sumptimus, &c.

Sexto representatur triplex oratio, quæ fecit in cruce, unam pro persecutoribus cum dixit, Pater ignosce, &c.

Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus deus meus.

Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, In manus tuas comendo spiritum meum. Et ad hoc representandum fit trina crucis signatio super illa verba Sanctificas, viuificas, & benedixisti.

Septimo representantur horæ tres quibus Christus pendit in cruce, scilicet a sexta usque ad nonam. Et ad hoc representandum fit iterum trina crucis signatio, super illa verba, Præstas nobis, per ipsum, &c.

Octauo representatur separatio anime a corpore per duas crucis extra calicem factas.

Nono representatur resurrectio tertia die facta per tres crucis, quæ fiunt ad illa

verba Pax domini, &c. Nota etiam, quæ extensio brachiorum quam facit sacerdos, ostendit extensionem brachiorum Christi in cruce. Quæ autem manus inter se iungit, & inclinat suppliciter, & humiliter orans designat humilitatem, & obedientiam Christi pro qua passus est. Quod autem digitos tenet unitos post consecrationem, fit hoc, ut si aliqua particula adhæssisset, non dispergatur. Nota etiam, quæ sacerdos se quiescit vertit ad populum, ad designandum, quæ Christus in die resurrectionis quiescit apparuit. Episcopus autem qui representat personam Christi, dicit: Pax vobis primo ad populum, sicut Dominus dixit post resurrectionem Apostolis. Nota, quæ fractio hostiæ designat primo ipsam diuisionem corporis Christi quæ facta est in passione: secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status: tertio distributionem gratiarum procedentium a passione Christi. Nota etiam, quæ pars hostiæ in calicem missæ, designat ipsum Christum, & beatissimam Virginem, & si qui alij resurrexerunt cum eo, pars commesta ambulantes adhuc super terram: pars seruata usque in finem Missæ, corpus Christi in sepulchris. Hoc autem hodie non seruatur, scilicet seruando partem usque in finem Missæ. Tamen signatio partium manet. Unde versus. Hostia diuiditur in partes: tincta beatos. Plene lumpia notat viuos, seruata sepultos.

Quantum sit mulierum consortium eorumque familiarum colloquium a viris continentibus sumendum, quibusdam suadet similitudinibus.
Cap. XXVII.

Familiaritas multa virorum cum mulieribus periculosa est. Quia sicut papilio iuxta candelam statum volitat, quod tandem se comburit: Sic homo iuxta mulierem sedendo, & colloquendo vñ Hier. dicit: Ostium tuum mulierum pedes nunquam intrent. Sed si videris mulierem bene conuersantem, mente dilige non corporali frequentia, quia non securum feno, & stuppe esse iuxta ignem. Ber. Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere maius est quam mortuum suscitare & si quod minus est, non potes: quomodo quod magis est, credam. Terra bona est in se, & aqua bona, & munda: tamē si simul apponantur, faciunt lutum, & se inuicem polluant. Sic est de homine, & muliere.

Fides

Liber Decimus

Fides, que lumen oculis, & anime dexter vocatur, quo actus a Diabolo auferatur homini, per mercatoris corui, & latronis similitudinem clarum redditur.

Capi. XXVIII.

Idem præ omnibus alijs conat diabolus homini avertere, quia est lumen animæ: sicut latro qui intrat domum, lumen exstinguit, & fenestras claudit ne videatur. Et sicut mercator deceptor tenebras quatit, ut decipiat. Io. Qui mala agit odit lucem. Hæc est etiam oculus dexter quem Nais Ammonites qui interpretatur serpens, id est diabolus petebat eruerе viris Iabes Galaad. Est enim diabolus, sicut coruus, qui primo eruit oculum cadaveris. Nec mirum, quia hostis est invisibilis, & sine fide non videtur. Dicitur in vitis patrum, quod quando operunt oculi animalis, erunt ad molendinum. Sic diabolus si operuerit oculos nostris, id est fidem humiliat ad omne peccatum. Iudic. 16. Samson eruerunt oculos, & molester fecerunt. Ideo dicit Sen. Qui fidem perdit, nihil proficit.

Tribulationes, & flagella quantum boni in malis operentur, vinco virgarum exemplo ostenditur. Cap. XXX.

Flagella tribulationum assimilantur virgis scoparum. Quia sicut virgulis scoparum nodosis, & duris pueri castigantur, atque de earum fasciculis domorum habitacula a sordibus purgantur: Sic ex tribulationum flagellis insipientes peccantes expiantur, & meliorum ex eis ad Deum per poenitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim tunc diluit culpam, cum in avertit vitam. Nam cuius non mutant mores, non expiat actiones.

His qui mundo tantum sunt corde, Deum suam in findere gratiam atque largiri, clare aperitur. Cap. XXXI.

Gratia Dei non infunditur, nisi cordi disposito. Nullus enim sapiens in vase imundo, vel pleno, vel contracto preciosum liquorem intundit. Sic nec deus cor

di humano per luxuriam inquinato, vel vento superbiæ pleno, vel discordiam fracto, vel ad terrena incurvato gratiam suam intundit. Et ideo dicit Apostolus. Sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. si enim vasa in quibus reliquæ Sanctorum ponuntur mundæ, & honorabiliter servantur, quanto magis vas cordis, in quo tam præciosæ reliquæ, gratiæ scilicet & corporis Christi Pro. 4. sti ponuntur? Idcirco dicitur. Prou. Omni custodia serva cor tuum, &c.

Mentis humilitas sterquilinio comparatur idque Dim Gregorij clara interpretatione hic cognoscitur. Cap. XXXII.

Humilitas mentis assimilatur illi sterquilinio in quo legitur Iob sedisse. Vnde Gregorius ibi dicit, quod in sterquilinio sedere, est villa de se quæpiam, & abiecta sentire.

Item dicit, quod in sterquilinio sedere, est mentis oculos ad ea, quæ illicite gestimus poenitendo reducere. Cui enim ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod in animo de elatione surgit, inclinamus.

Item in sterquilinio seder qui infirmitatem suam sollicitè respicit, & sese de bonis quæ per gratiam perceperit, non extollit.

Quo pacto incipientes in via Dei sint instituti, de naturali exemplo declaratur. Cap. XXXIII.

Incipientibus, & adhuc in spiritu debilibus debent imponi leviora. Cuius exemplum est, quia homines primæ ætatis non frugibus aut carnibus, & solidis cibis, sed cibis leviorebus, scilicet oleis & pomis nutriebantur. Vnde olus ab alio dicitur, quia oleis. quia oleis antequam diluuium homines alebantur, sicut animalia herbis. Et ideo in olera levis institutio accipitur, quæ infirmioribus tradenda debet. Vnde Ro. Qui infirmus est, olus manducet.

Cum

Cum humanus animus illa in qua conditus fuerat, in sua soliditate non figatur, variis semper mutabilibus esse, infirmis grauius laboranti exemplo monstratur. Cap. XXXIII.

Inconstans, & mutabilis homo similis est infirmo in graui, & afflictus in infirmitate constituto, qui nocte adueniente operatur, & cito transeat, & dies ad surgendum haurit, & rursus in die afflictus vespertam, & noctem expectat, sperans, scilicet ex varietate temporis minui vim doloris. in nocte, n. quae est dormiendi tempus, accipitur torpor oculi, per diem vero, qui est tempus operis exercitatio actionis intelligitur. Similiter in vespere, quia somno congruit, rursus oculi desidia significatur. Inconstans ergo animus in nocte diem quatit, quia in quiete existens exercitium actionis appetit, & rursus in die vespertam expectat, quia in exercitio positus oculum quietis exoptat. Vnde dicitur Iob: Si dormiero, dicam: Quando surgam, & rursus expectabo vespertam. Humanus n. animus, (vt Aug. dicit,) quia illa in qua fuit conatus iustitiae soliditate non fingitur, alternantis semper desiderij motu variatur, vt quietus actionem desideret, & occupatus ad oculum anhelet. Vnde si dormiero, scilicet per quietis oculum, quando surgam, scilicet ad actionis exercitium? Et rursus in exercitio positus expectabo vespertam, idest quietis desiderium. Posset tamen hoc exemplum beati Iob & aliter intelligi, vt scilicet per dormire accipiamus statum peccatoris. Pro. Viquequo piger dormit? Greg. Dormire namque est in peccatis iacere, sed per surgere accipiamus poenitere, per quod scilicet ad lumen iustitiae transeat. Eph. Exurge, qui dormis: exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Sed per vespertam propter tenebras aduersitas, vel tentatio signat. Dicit ergo si dormiero, scilicet in peccati somno, dicam scilicet compunctos interius, quando surgam, scilicet per poenitentiam lumen iustitiae videam? Et rursus in lumine iustitiae positus, & superbie tentatione pulsatus, expectabo vespertam, idest aduersitatem, quae sumentur humiliter, & liberet a peste superbiae, vnde Grego. dicit circa virtutum prospera mente eleuata adiutrix aduersitas desideratur, vt profecto animus cum virtutum suarum gaudio plus quam debet attollitur, per contrarietatem praesentis vitae edito matore solidetur. Vnde & nequaquam formidabo vespertam dicit, sed Expectabo, Expectamus etenim pro:

spera, & formidamus aduersa. Vnde ipse iustus vespertam expectat, quia cum exierit, habet tribulationem in se ipsa ei sit aduersitas prospera. Vel si ita expectabo vespertam in tentationem. Expectabo, scilicet non optando, sed incurriendo, quia quanto violentius a peccati somno ad iustitiam lumē exurgitur, tanto antiqui hostis tentatio vehementior, & obscurior sequitur. Et hinc est, quod Gen. cum ordo temporis creationis rerum narratur, primo mane, & post vespertum nominatur: quia primo dicitur factum est mane, & postea dicitur, Factum est vespere, vbi dicit Grego. quod creator omnium humanarum culparum praefatus tunc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Mane quippe ad vespertam ducunt: quia nimirum lumen rectitudinis vltra se requiritur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non exinguitur, nequaquam nox sed vesperta facta perhibetur. Quia nimirum saepe tentatio in corde electorum lumen iustitiae abscondit, sed non interimit, quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non exinguit. Electi ergo post somnium surrectionem appetunt, post surrectionem vespertam praetolunt, quia de peccati tenebris ad iustitiae lumen euigilant, & in ipso iustitiae lumine positi semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timeant, sed expectant, quia vilitatis suae rectitudinem etiam tentamenta proferre non ignorant.

Incontinentes seu in proposito benefaciendi non perseverantes, qui recte inuoluta compunguntur, facillime in solita incurunt delicta cuius rei causa hic breuiter patet.
Cap. XXXIII.

Incontinentes, & illi qui non se tenent in eo, quod est secundum rationem rectam deliberatum, scilicet propter passionem superuenientem, vt sic accipiamus incontinentes non tantum circa luxuriam, sed large pro omni eo, qui recedit a ratione recta propter tentationem. Tales inquam assimilantur eis, qui inuolutis inuentibus pergunt. Vnde (vt Grego. dicit) Grego. Omne quod inuoluitur in seipso replicatur. Et sunt nonnulli, qui seducenibus vijs obuiare quasi tota intentione debilerant, sed intruente tentationis articulo in proposito non perdurant. Alius namque

BBB prauo.

Liber Decimus

prauo vsu superbiae inflatus cum magna esse premia humilitatis considerat aduersus semetipsum se erigit exhibere se in quibuslibet contumelijs humilem promittit. Sed cum repente hunc vnus iniuria verbi pulsauerit, ad consuetam protinus elationem reddit, neq; ad tumorem reducitur, vt nequaquam, quia bonum humilitatis concupierat, recorderetur. Alius quoq; per auaritiā ctituans, augendis facultatibus anhelat. Is cum prætere omnia velociter conspiciit, vagantem per concupiscentias mentem figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantummodo sub manu moderaminis freno possidere. Sed cum repente fuerint oculis oblata, q̄ placeant in ambitionem protinus mens anhelat, semetipsam non capit; adipiscendi hæc occasionem quaerit, & oblata continet, quam secum pepigerat cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam consuetudine captus tenetur. Quanta autem sit castitatis munditia conspiciit, & carne vinci turpe deprehendit. Restringere ergo voluptatum fluxa delibet; & reluctari consuetudini se totis viribus parat, sed vel obiecta oculis sp̄s, vel ad memoriam reducta cum subita temptatione concutitur, protinus a pristina preparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo confossus iacet, neq; eum luxuria eneruē superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius atq; flammis accenditur, eiusq; stimulis ad inferendas proximis contumelias effrenatur. Cum vero nulla furoris occasio animū pulsat, quanta sit mansuetudinis virtus, quantaque patientiæ altitudo considerat, neq; etiam contra contumelias patienter parat. Sed cum parua quolibet contumeliosis occasio nascitur, repente ad voces, & contumelias medullitus inflātur, ita, vt non solum ad memoriam patientiæ promissa non redeat, sed & semetipsam mens, & ea, quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cumque furor plene satisfecerit, quasi post exercitiū in tranquillitatem redit, & tunc se ad silentij claustra recolligit, linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit, vix igitur sero post conuitia illata se cohibet. Quia & a cursu sæpe spumantes equos non præfidentis dextra, sed campi terminus coercet. De omnibus ergo hu-

iusmodi talib; dicit Iob. 6. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consuetam mala semper replicantur, & quasi extra se extensi, ad semetipsos per circuitum redeunt. Et bona quidem cupiunt, sed a malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti proprijs, sed sine necessitate: esse casti, sed non sine recreatione corporis: esse patientes, sed sine contumelijs volunt, prout Greg. dicit. Iob. 6.

Infernalis pœne meditatio quantum ad Mundæ carnisq; contemptum nos inducat, nutritis exemplo filium a dulcedine lactis remouentis, confirmatur. Cap. XXXV.

INfernalis pœnæ meditatio valet ad contemptum mundi. Nam sicut in vitis patrum dixit quidam senex: Nutrix quando vult ablactare puerum, & a dulcedine lactis amouere, ponit aliquod amarum in mamilla, quod sentiens puer retrahitur a mamilla. Sic & tu amaritudinem interni delectationibus mundi opponas, & retraheris ab eis Iob. Nunquid gustare potest aliquis, quod gustatum affert mortem? quanto ergo magis si afferat homini mortem æternam? Consumit etiam infernalis ignis meditatus in homine carnalem affectum. Sicut enim baculus, qui versatur in igne consumitur in eo cortex, ita necesse est, vt consumatur in eo carnositas, qui sæpe de inferno meditatatur.

Hypocrita, qui quidem non causa Deo, sed Mundo morem gerendi operantur: hoc in loco non in congrue falsis nuncijs eda cibisq; assimilantur. Cap. XXXVI.

Hypocritæ assimilantur falsis nuncijs qui portant arma regis picta in pixide, sed intus non habent literas, vel sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur intentione placendi Deo, sed mundo. Et ideo opera eorum, & ipsi condemnabuntur, vt falsi testes in iudicio, quando libri conscientiarum aperti erūt, & dicetur eis, Nescio vos.

Item

Item hypocritæ, qui de suis operibus, & laboribus in presenti vita remunerari cupiunt, similes sunt illis, qui fructus suos materiam non sinunt, sed ante maturationem colligunt. Egrediuntur, qui non sinunt cibos suos diligenter præparari. & illi, qui species suas in herba colligunt, qui nihil habent tunc in autumno. Sic qui non expectant remunerationem suam a Deo, sed volunt hic remunerari per vnam laudem, vel corporis sanitatem, vel temporalem prosperitatem, non remunerabuntur in iudicio futuro. Matth. Amen amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Iac. Ecce agriicola expectat preciosum fructum terræ, patienter feriens donec accipiat temporale, & spirituale. Patienter ergo estote fratres vsq; ad aduentum Domini.

Matth. 6.

Iac. 5.

Iracundi lignis arduis assimilantur, quorum hic queritur species ex Dni Gregorij sententia innotant. Cap. XXXVII.

Iracundi sunt similes illis materijs, in quibus homo ignem accendit. Nam sicut dicit Greg. quidam iracundorum sunt accensis calamis similes, qui dum vocibus perire punit, quasi quosdam accensionis suæ fontinas reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed promptius ad saeuillam ingreſſunt. Alij autem lignis grauioribus durioribusque non dispares accensionem tarde suscipiunt, sed tamen accensio semel difficiliter exstinguuntur: & quia tardius in asperitate se conuertunt, furoris sui diutius ignem seruati. Alij autem quod est nequius, & citius iracundæ flammæ excipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli vero has, & tarde suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscat, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Diuinum iudicium quomodo agatur humani statui pulcherrima similitudine declaratur. Cap. XXXVIII.

Iudicium diuinum assimilatur statui humano. Quia (sicut dicit Grego.) nos cum flamus, item ab exterioribus introitus trahimus, & introitus trahimus hanc exteriorius reddimus. Quasi igitur stare in vinctæ retributione videtur, qui ab exterioribus

causis introitus iudicii consilium concipit, & ab intimo consilio exterioribus sententiam amittit, quasi enim stante Deo ab exterioribus aliquid introitus trahit, quando foras mala nostra emittit, & intus iudicium disponit. Et rursum quasi stante Deo ab interioribus ipsius exterioribus emittitur, quando ab interiori consilio consilij exterioris iudicium damnationis inuenitur.

In die iudicii extremi quam stricti homines reddentur sine Deo rationem, nimirum clavis aperitur exemplis. Cap. XXXIX.

In die iudicii dies enim venerit, reddent homines de omnibus rationem. Nam sicut in fine hebdomadæ solent pueri recitare lectiones terminis septimanæ, & qui nescit reddere verberatur, & qui scit, dicit, & operarij solent recipere mercedem pro operibus suis, & deficientibus nuntius vadunt meritarotes ad solutionem: Sic etiam in fine mundi oportet reddere rationem de omnibus, & recipere mercedem meritarum. Eccl. Cuncta quæ sunt, ad innotet Deus in iudicium pro omni errato huc bonum sit, huc malum. Ecc. 12

Item in iudicio omnium hominum opera patebunt. Vnde sicut creditor probat debitum suum per litteras patentes, quæ habet a debitore: Sic diabolus probabit in iudicio se auctorem eorum etiam summo iudice per opera mala, quæ fecerunt, quæ tunc omnibus apparebunt. Apoc. 12 Iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.

Qui aliorum vitia indicare intendit, qualis esse debet, autem vitibus breuiter demonstratur. Cap. XL.

Iudicans aliorum vitia, debet ipse immuns esse a vitijs. Et corrigens aliorum delicta, debet ipse mundus esse a delictis, & præcipue ab aspectu, & affectu terrenorum. Quia sicut dicit Grego. Inequamquam parte in membro maiorem considerat oculus, quam palmas grauati: & superneſtas sordes tergere non valent manus, quæ latum tenent. Et hinc est, quod Deus in iudicio adulteris iudicis dicit. Io. 1049. Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.

Grego.

Io. 1049.

Bbb 2 Lingua

Liber Decimus

Lingua iure flagello comparatur: idque quomodo existat, Dni Gregory vobis demonstrat.
Cap. XLI.

Tob 5 **L**ingua contumeliosa assimilatur flagello, secundum illud Tob: A flagello lingua abscondetur, ubi Greg. dicit qd flagellum lingua est exprobratio illata contumeliam. Flagello enim lingua bonos se autem, qui eorum opera iridendo persequuntur. Sape enim lingua à bono opere cum vituperat reuocat, & quasi flagellum se erigit, quia dorsum timidæ mentis cecidit. Sancta autem anima a flagello lingua absconditur, quia dum in hac mundo hominem laudis non querit, nec contumelias detractionis sentit.

Quemadmodum sit loquendum ne sermo reprehensione sit dignus neque in ipso error committatur recte docetur. Cap. XLII.

Loqui reprehensibiliter volens, debet ipse prius examinare, quid dicit. Nam si cui per dissidente arbitrii medius constituitur, qui vniuersæ partis meritis discutit eos ad rectitudinem æquitatis reducat. Ita qui in dictis suis reprobari metuit, ipse prius examinando, quod dicit inter cor, & linguam, quasi & quous quidam distinetusq; arbiter sedeat subtiliter, pensans si recta verba cor offerat; quæ vtiliter inspicere ad auditorum indicium lingua perducatur, sicut Greg. dicit.

Quid diabolus agat, ut in nobis ignem luxuria inflammet quinque ignis similitudinibus facillime indicatur. Cap. XLIII.

Luxuria ignis accenditur per exemplum maledictarum veterarum. Nam quando aliquis ignem non potest incendere in vitidibus lignis, accipit lignum siccatum, ut facilius succendatur. Sic tacit diabolus quando non potest in iuuenibus accendere de ignem luxuriæ, accipit vetulam siccatam, & per eam facit, quod per se facere non potest. Vnde diabolus decepit primam mulierem per serpentem habentem vultum virginum similem sibi.

Item accenditur ignis iste per ornatum. Sicut etiam raptiores, & prædones quando volunt vnam villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliam succenduntur. Sic diabolus ignem luxu-

ria ponit in vna ioculatrice, quæ ornata discurrans per contratam, omnes in se aspicientes comburit. Hæ sunt vniuersæ Samsonis habentes ignem in caudis.

Item accenditur ignis iste ex appositione combustibilium. Ignorum, vel olei, vel picis. Sic ignis luxuriæ ex appositione ciborum, & potuum. Luxuriosis n. bonum morsellus, aut scyphus vini est quoddam incentiuum luxuriæ. Non ergo videtur habere bonam voluntatem extinguendi illum ignem, qui bonos morsellos, & fortia vina frequentat: sicut non videret habere bonam voluntatem extinguendi domum succensam, qui oleum, & ligna in ignem proliceret. Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hiero. Vter meretur astituas facile despumat in libidinem.

Item accenditur ignis iste familiaritatibus mulierum, & colloquijs. Eccl. 9. Colloquium illius quasi ignis exardescit. Muretus albam pellem iuxta ignem comburit, & papillo iuxta candelam velitans comburit se. Sic homo iuxta mulierem sedens. Nulla securitas est sceno, vel stuppe iuxta ignem esse: sic homini iuxta mulierem. Hiero. Omnis caro scenum.

Item accenditur hic ignis flatu oris. i. suggestionem diaboli. Tob. Halitus eius prunas ardere facit.

Cur Pharisæorum mandata legis in fronte, in manibus ac in angulis palliorum ferre mos esset, idq; quid nobis insinuet aperitur.

Cap. XLIIII.

Mandata Dei debent haberi in meditatione, & operatione cum recta intentione. Mos enim Pharisæorum erat portare mandata legis scriptæ in membranis in fronte quasi coronam, ut ante oculos mouerentur, & etiam ligatas ad manus in angulis etiam palliorum ipsi & etiam communiter Iudæi iacinctinas fimbrias inferebant. Sic n. præceptum fuerat Deute. scilicet, qd ligarent præcepta Dei quasi signum in manu sua, & qd scriberent in limine ostiorum, & qd per Angelos palliorum facerent fimbrias, in quibus ponerent iacinctinas vitas in memoriâ mandatorum Dei, ut habetur Nu. 15. quod scilicet mandatum pharisæi ad litteram intelligebant, & seruabant sed intentio Dei mandantis fuit, ut ligarentur in manu, id est in

Deute.

in operatiōe, & essent ante oculos in meditatione. In iacintinis autem viris, quæ palliis inferebantur, signatur celestis intentio, quæ omnibus operibus nostris debet adiungi.

Vita humana miseria quanta sit in quibusq; consistat, & quomodo etiam ipsamet salus agnoscendo iudicanda sit. De Gregorij testimonia confirmatur.

Cap. XLV.

Miseria, & grauedo humanæ vitæ ostēditur a deficiibus corporis, & ex varijs medicamentis. Nam præter hoc, quod corpus diuersis iunioribus, & febribus, & doloribus frequenter affligitur, etiā ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægrotando est, ut dicit Greg. Nam ocio tabescit, opere deficiit, inedia deficiens, ocio reficitur, ut supbiaat, refectione lassescit, abstinentia releuatur, ut vigeat, aqua perfunditur, ne ardeat, hincis tergitur ne ipsa nimis perfusione liquefiat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat, fatigata vigilis somno reparatur, oppressa somni vigilijs excutitur, ne sua peris uere lassæ, vestibus regitur, ne frigoris aduersitate penetraretur, quæ si æstus sit calore deficiēs, auratum illatu reuocet. Cūq; inde molestias inuenit, unde vitæ molestias quatit, malè sanctora. (ut ita dixerit) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo retribus, cessantibus doloribus, ipsa nostra salus ægrotando est, cui curandi necessitas inquam deest. Quot n. solatia ad viuendi vñm quærimus, quasi tot nostræ ægrotudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quoq; medicamen in vulnus vertitur, quia exquilito remedio paulo diutius in hærentes ex eo grauius deficiamus, quod præni ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripit, hoc superbia eliditur, quia enim elatū semel sumpimus spiritum, ecce defluēs quorū die portamus lutum.

Mortem necessariam esse, inueniunt, prius quam senes sapissime inuadere, eamq; sanctos approbare, similitudinibus et auctoritatibus terminatur. Cap. XLVI

Mors citius aliquando inuadit iuuenes quam senes, immo forte plures

moriuntur iuuenes q̃ antiqui. Sicut de antiquis accidit, q̃ plures occiduntur agni quam pecudes, & ita cito frangitur vas novum sicut antiquum. Et similiter sentiant citius arbor iuuenis, quam antiqua. Isa. Subito dum non speratur, veniet cōturbatio illius. Isa. 38

Item mors timenda est propter necessitatem. Quicūq; enim in carne vivit, oportet, q̃ moriatur. Terra enim cum homine transit ad hominem, & hoc caso cum mortalitate. Eccl. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis. Qui videt domum proximi sui ardere, nō debet multum de sua considerare. Ecclesiast. M. morello iudicij mensis enim erit & tuum, mihi hæc tibi hædie. Eccl. 38

Item vii sancti quanto plus appropinquant mortu, tanto ieruen iotes franti: sicut quærentes thesaurum eo ardentius sondant quo iuxta quascumq; aurum magis appropinquando pertingunt. Et corpus naturali meatu tanto mouetur vel citius quanto plus ad suæ quietis terminū appropinquat.

Qui vere mundo mortui sunt, eis pariter mundus mortuum esse, mortuique ante, seque spiritum aliter sed, in dñs tñ suam assimilari, ac veram sapientiam in inuisibilibus consistere rationabiliter affirmatur. Cap. XLVII.

Mortuus est homo mundo, & mundus ei, quando nec mundus curat de ipso, nec ipse de mundo. si n. in vno loco sit mortuus, & viuens, & si mortuus viuum non videt, viuus tamē mortuum videt: si vero mortui sunt vtrique, alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel nolens amatur, & si ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc mortuus non videt: si vero, nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus in amore mundi retinetur, vicissim sibi vtrique extincti sunt: quia dum alter alterū non appetit, quasi mortuus mortuū nō attendit. Et talis erat Paulus, qui dicebat. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Gal. 6.

Item qui est mortuus mundo, oditur & a mundo. Nam sicut mortua corpora mare a se expellit, viua vero sibi tenent.

Bbb 3

Liber Decimus

Eccl. 15. sic mundus derinet suos amatores tanquam sibi viuentes, & efficit contemptores tanquam sibi derectos. Io. Si de mundo fuissetis mundus, quod sum erar diligere: nunc vero, quia de mundo non estis propterea odit vos mundus.

Item mortificantes spiritualiter se ipsos assimilantur fodientibus thesaurum, De **Iob. 3.** quibus dicitur: Quasi effodientes thesaurum gaudent; vehementer cum inueniunt sepulchrum. Mundo enim (sicut dicit

Pro. 2. Greg.) per inuisibilem sapientiam morimur. Quae thesauro assimilatur. Prover. Si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet: & tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relictis visibilibus in inuisibilibus abscondamur, si sic hanc effodientes quatimus, ut ratione omne, quod terrenum mens cogitat, a semetipsa manu sanctae discretionis eijciat, thesaurum virtutum, qui latebat se agnoscat. Facile enim in se thesaurum inuenit, qui eam, quae se male presserat, molem a se terrena cogitationis repellit. Quia autem quaesitam mortem sicut thesaurum dicit, recte subiungit. Gaudetque vehementer cum inuenerint sepulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur mortuus; ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus cum mente in eum foras vagamur. Sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internae contemplationis coelamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore perstreptentium perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in occulto mentis se abscondunt. **Col. 3.** Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Qui ergo mortem quaerit, gaudet dum sepulchrum inuenit: quia qui mortificare se appetit valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit, ut exutus mundo lateat, & a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Sciendam etiam quod antiqui mortuos effodiunt sepeliebant. Et ideo qui thesaurum quaerit, gaudet cum sepulchrum inuenit: quia sapientiam perquirentes cum sa-

era scripturae paginas volumus, cum exempla praecedentium sanctorum persequimur, quasi ex sepulchro gaudium sumimus, quia mentis diuitias apud mortuos inuenimus: quia qui huic mundo per se esse extrinseci sunt, in occulto cum diuitiis requiescunt. Sepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iustorum contemplationis virtute subleuatur.

Sequens mundum, qui aliud permittit aliudque soluit, fatuo ac puero pari honorem sequenti comparatur: quod auctoritarius affirmatur.
Cap. XLVIII.

Mundum sequens assimilatur fatuo, qui summo mane surgebat, ut seque-
tur umbram, quae semper eum fugiebat, & nunquam eam apprehendebat. **Ecc. 34.** Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic qui attendit ad vana mendacia, id est res temporales, quae aliud promittunt, & aliud solunt; sicut mendacia aliud sonant, & aliud continent. Item mundum sequens assimilatur puero, qui sequitur papilionem, quem non capit, sed ab eo fugit, vel ipsum dimittit. **Ecc. 11.** Ecclesi. Si secutus fueris, non apprehendes.

Iudicibus munerum omnia cordis, oris, & operis, uoluntati venenosa fore ut ait, Dicit Pauli similis uoluntate suadet. **Cap. XLIX.**

Muera debent manus iudicis renuere, sicut renuunt serpentem tangere, vel venenosum vermem super se tenere. Si enim vermis venenosus super manum ascenderet, protinus ipsum excuteret, ne eum venenaret. Unde dicitur, quod Paulus viperam, quae manum suam inuasit, & ad ipsam pendebat, in ignem excussit. Tunc enim vipera, vel venenosus vermis manum iudicis inuasit, ut vitam eius veneno extinguat, quando aliquis eam muneribus tentat, ut cupiditatis veneno iustitiam corrumpat. Sed probus iudex eam in ignem excussit: quia hanc cum quodam quasi furore, & indignatione repellit. Unde dicitur. Beatus qui excussit manus ab omni scilicet munere. Quia triplex est munus, cuius acceptio, vel expectatio corrumpit non solum manus iudicantis, sed et interdum cuiuscunque bona operantis. Unde

Grego. Vnde Grego. Tres sunt acceptiones munerum, ad quæ ex fraude festinatur, Munus namq; ex corde, est uana gratia per cogitationem. Munus ab ore, est uana gloria per fauorem. Munus ex manu, est præmium per donationem. Sed iustus quicq; ab omni manere manus excutit: quia in eo, quod recte agit, nec ab humano corde uanam gratiam, nec ab ore laudē, nec à manu donationem accipere querit. Solus igitur in Dei operatione fraudem non facit, qui cum ad studium bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis uerba, nec ad humani iudicii gratiam anhelat.

Et, qui obedientia operibus est affectus, omnia opera esse facilia Deo, obtemperanti cuius a patre obsequi, exemplis demonstratur.
Cap. L.

Obedienti Deo, obediunt omnia, & creatura, & creatura. Quod patet exemplo Iosue, quando mandauit Soli, quod iteret, & staret. Vñ Iosue 10. Non fuit postea tam longa dies obediens Domino uoci hominis. Grego. Si obediens fuerimus præceptis diuinis, obediet Dominus orationibus nostris.

Item assuefactio ad opera obedientie facit ea uideri facilia. Equus enim assuefactus circumuolutionibus, de facili ad uoluntatem sessoris flecti potest. Pro. Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet. Equus iste religiosus est, cui frenum obedientie imponitur: quia paratus est per assuefactionem ad obediendum, ut ad dexteram, uel sinistram uertatur. Psal. Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.

Opus bonum à nobis omnibus Deus, uelut à qualibet pomari arbori Harus fructum requirit bonum, idq; quemadmodum sit perscrutatum, duplici veteri testam. cui figura clarissime insinuat: & fauens bonum ac à malis se minime custodiens, cui comparetur, explanatur. L. I.

Opus bonum debet offerri Deo pure, & completè. Sicut iubebatur offerri hostia in lege. Nam in lege iudicis præceptum erat, ut subtrahita pelle hostiæ artus in frustra conciderent. Pelle namq; ho-

stia (sicut Grego. dicit) subtrahimus, cum à mentis nostræ oculis superficiem uirtutis amouemus: cuius artus in frustra concidimus, cum distinguentes subtiliter ei intima, membraimq; cogitamus. Item Leui. Præceptum est, ut cauda hostiæ in altari offerretur, ut uidelicet omne bonum, quod incipimus, etiam perseveranti fine compleamus.

Item operantes bona propter difficultatem, assimilantur ascendentibus: mala uero propter facilitatem, descendentibus. Nam (sicut dicit Grego.) omnis ascensus in labore est, descensus in uoluptate. Quia per nixum gressus ad superiora tenditur, per remissionem uero ad inferiora declinat. Ad montis enim uerticem ipsum saxu subuehere magni laboris est, ipsumq; a summis ad ima dimittere laboris non est. Sine mora uidelicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit; longò studio leges feritur, Soli atq; imbri dum committitur, sed tamen una, & subita scintilla consumitur. Paulatim ædificiæ ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terram perunt. Robusta arbor in aere per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Sicq; fit, ut iusti ad summa per tarda incrementa proficiant, sed iniqui ad uitiorum ima sine ullo obstaculo ac difficultate descendant.

Item opus bonum requirit Deus ab homine sicut homo de qualibet arbore, quæ est in orto suo uult habere bonum fructum. ad hoc enim plantauit. & si non potat fructum bonum, scindit, & comburit. Sic Deus de quolibet homine, quæ posuit in mundo, fructum bonorum operum requirit. Alioquin scindetur, & in ignem æternum mittetur. Matth. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Item materia mollis cito dissoluitur, sic opus molliū, & tepidorū cito deficit. Pro. Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Item bona opera faciens, & à malis se non custodiens, similis est fatuo, qui mittit aquam in cisternam perforatam, uel uinum ponens in uegetè fractū, frumentū in saccum pertusum. Quia quantum ex una parte poneret, tantum ex alia exiret. Ita talis quicquid lucratur ex operibus bonis, consequenter perdit ex malis. Agg. Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum

Bbb 4 culum

Liber Decimus

eulam pertusum. De pertuso enim sacculo, sicut dicit Greg. aliunde exit, qđ aliud de mittitur. Quia indifferetia mentes mercedem, quam ex bono acquirunt, non aspiciunt quō ex malo opere perdunt. Alius namq; castitatē corporis seruat, seq; uigilanter circumspicit, ne quid foris reprehensibilis admittat, suis contentus est aliena non diripit: sed tamen odium fortasse in corde contra proximum seruat, cum scriptum sit: Qui odit fratrem suum, homicida est. Considerat enim, quod hic mundus foris in ope, & non perpendit, quod sit crudelis in mente. Alius iam aliena non diripit, iam corpus ab immunditia custodit, iam mente pura proximum diligit, & malorum praeceptorum cōsciū lamentando se in precibus afficit: sed finita prece: lata de quibus in hoc mundo gaudeat, exquirat, temporali bus gaudiis negligenter animum dimittit, nec curat ne in eo iachynarum mensuram immoderata gaudia sequantur. Fitq; ut bonum nimis ridendo pergar, quod plan gendo lucratus est.

Quāto pere Mulieribus corporis ornatus, sit uitandus, cuiusq; rei signum sit, & quibus tales com parentur, exemplis non obscuris demonstratur. Cap. L I I.

Ornatus corporis est signum meretricii, & luxuriae, Faciunt enim de templo Dei papilionem meretricis. Quia sicut papilio signū ē scorti, sic ornatus exterior. Prou. Ecce mulier occurrunt illi ornatu meretricio preparata.

Item solet equorum uenditoris equis suis imponere ramum, vel stramen super capita eorum, uel in caudis in signum, quod uolunt eos uedere. Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis in signum, quod corpora eorū uenalia sunt. Si quis alicuius nobilis equo imponeret signum uenditionis, & per uillam circumduceret eum quasi uenalem. multum offenderetur. Sic offenditur Deus de spōsa sua. i. de uirgine, & maritus de uxore sua offendi deberet. Pro. Zelus, & feruor uiri non parceret &c.

Item mulieres se ornantes sunt incendiarie diaboli, templa Dei comburentes, ferentes ignem in caudis, ut uulpes Samsonis. Psal. Incenderunt igni sanctuariū tuum.

Item mirabile esset si mulier ueniret ad

Missam in morte mariti sui, uel patris ornata floribus. Sic est de illis, quę ueniunt ad Missam ornate, cum omnis Missa celebraretur in memoriam Christi crucifixi, cui corona spinea imposita est, & tu imponi tibi coronam de floribus, & rosis. Sap. Coronemus nos rosis &c.

Sap. 12

Hominem otiosum ueluti signum ante Diaboli sagittam esse, locumq; ocio Diabolo parere affirmatur. Cap. L I I I.

Ociosus homo locum facit diabolo, sed in homine occupato non habet Diabolus locū sicut res pfectē occupata nō est capax alterius. Vnde Hier. dicit: Semper aliquid boni facito, ut diabolus inueniat te occupatum.

Hiero.

Item homo otiosus est sicut signum ad sagittam, quod undiq; a sagittariis. i. demonib; sagittatur sagittis tentationū. Thr. Terendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Sed occupatio est uelut clypeus contra sagittas diaboli. Eccl. Super securum potētis. i. ualiter operantis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.

Thr. 9.

Ec. 27.

Passionis Christi meditatio quantum nos ad ipsius timorem inflammet, quomodo cordis magnam afferat compunctionem prauasq; expellit cogitationes, edocetur. Cap. L I I I I.

Passio Christi inflammat corda frigida ad amorem. Non enim est lignū sic frigidum, uel aquosum, quod si homo interficit in cibum, uel fornacem ardentē, non succendatur. Similiter etiam nec cor est aliquod ita tepidum, quod si ponat in fornace amoris diuini, intuendo quantum exarsit in passione, quin accendatur ad amandum ipsum. Psa. Carbores succensi sunt ab eo. Ber. Super omnia te reddit mihi amabile bone Iesu calix passionis quę bibisti, opus redemptionis. Hic. n. amorem nostrum facile sibi uendicat totum.

Psal. 17.

Item passionis Christi memoria generat compunctionem, quę expellit omnes prauas cogitationes. Vnde Angelus Raphael dixit filio Thobiae de pisce, quem ceperat: Particulam illius pone super carbones, & fumus illius fugabit demonem. Hic enim piscis est Christus, qui exenterat, qđ interiora passionis eius cōderantur, & quo deitas latuit. Sed fel reuerat, qđ amaritudo illius memorie commendatur.

datnr. Cor reſervatur, q̄ charitas eius conſideratur. Parua a luper carbones ponitur; quan ſo de illa dilectione cogita- tur, & inde ſumias compunctionis gene- ratnr. qui fugat omne genus demonio- rum. Quia omnis ſtrepitus prauę cogita- tionis obmutefcit.

*Dei patientia peccatorem diu ad penitentiam en-
petit, aut quantum ſit tandem formidanda ma-
lueri parturientis ſimilitudine ſuadetnr.
Cap. LV.*

Patientia Dei aſſimilatur grauidę mu-
lieri, q̄z ſuſciet conceptum, quem
diu portauit, poſtea cum magno dolore
eiecit. Sic Deus diu quidem peccatorem
tolerat per patientiam, & expectat ad ſpę
nitentiam, ſed diu expectatum, & non erue-
datum q̄q; ſubito percenſit, & cum ma-
gno iudicio ſeruatur quali, cum magno
dolore proijcit quem diu tolerauit. unde
dicitur Iſa. Tacui, ſemper ſilui, patientis
fui, ſicut parturiens loquar. Non eſt ergo
Dei patientia contemnenda ex dilatione,
ſed amplius formidanda. Quia ſicut dicit
Valeſ. Maxim. Lento gradu ad iudici-
um diuina procedit ira, tarditatem ſpę
iudici grauitate penſat.

*Qui merito patienti homo dicat nuncupari pau-
cis naturalibus exemplis approbatnr.
Cap. LV I.*

Patientia hominis quanta ſit, non niſi
in tribulatione cognoſcit. Nam ſicut
aliquis habens quarranam, uel tennas ſi
dicitur curatus eſſe, ſi in diebus in quib⁹
non eſt acceſſio, non febricitet: Similiter
nullus debet dici patienti pro eo, quod ip-
ſe nō turbatur cum nulla ſit ei moleſtis:
ſed ſi inſtante tribulatione, uel miſeria
patientis eſſet, tunc diceretur patienti, ſicut
ille, qui in tempore acceſſionis nō febrici-
tat, diceretur oſis curatus, & ſinus a ſe-
bre.

Item ſi nullus eſſet uentus arbor, que
tunc non mo areret, non digeretur, pro-
pter hoc immobilis. Similiter lignum, qđ
non ardet igne aſſeruo nō digeretur pro-
pter hoc incomburiſibile. Et ſi de aliis.
ſic homo tunc tribulatione non debet di-
ci patienti. Gregorius. Quailis quicq;
apud ſe latet aſſilata uentumilia probat.
ſap. Per commenta interogenus eam, &
problemis plenum uſat.

*Peccatum quantum per ſuſtinentum ſit, quantumq;
grauis & ponderoſum ex ſtat, & quando an-
te dolorem ſolum, & cetera, & ſententia ſolendo iſtā
paretur, coram meo exemplis paritnr, oſten-
ditur auctoritatibus Cap. LV II.*

Peccato homo non ſolum non debet
conſentire, ſed neq; in eius delectatio-
ne del animo deſinere. Sicut malum, &
ueneroſum cibum homo non ſolum nō
uult comedere, ſed nec eniam guſtare.
Diſcrunt enim guſtare, & comedere, ſi
cur delectari, & conſentire. Nam guſta-
re eſt ſine glutitione ſuper lingua tenere, ſi
cur quando guſtatur cibis ſi bene ſit ſa-
llum, ſed comedere eſt cum intus cibis i
corpore trahitur. Sic qui intentione nō
uult conſentire, ſed tamen immoratur in
delectatione cogitationis. ſic & ſi non
comedit, tamen guſtat, ſed ille comedit,
qui peccato conſentit Col. Neq; tengeri-
tis per cogitationem, neq; conſentiaueri-
tis per conſenſum, uel operationem. Et
nota, quod multiplicata guſtatio, & con-
ſuetudo uel haſui a quo pollet ſicut patet in
hi, qui uina probant. Sic frequens dele-
ctatio plerumq; inducit conſenſum. Si er-
go mortem animę, quam ſcit, conſenſus
timet, time tale guſtare, q̄ od diſponit ad
mortem.

Item peccatum creaturę, quę in ſe bo-
nę erant, fecit homini nexum. Nam uene-
num eſt mors homini, & tamen eſt uſta
ſerpenti. Sic ergo Deus res a ſe bene con-
ditas nobis in flagellum format, ut ea ip-
ſi & per dolorem quo ſentiant delinquen-
tibus mala ſint, & per naturam, quę exi-
ſtant bona, ſicut dicit Greg.

Item peccatorum oſis uulſi grauat
animam, ſcil. Sicut oſis graue grauat
ſunt ſup ſe ſcilicet iniquitates mę. ſed
miser homo nō ſentit modo oſis illud,
ſed ſentit poſtea, ſicut ile, q̄ ponat, uel
trahit oſem in aqua non ſentit hunc pon-
das, donec exeat de aqua. Sic oſis pecca-
ti in aqua delectationis non ſentitur tunc
ſed quando exiit de aqua, i. peccati uel
modo in morte ſentitur. Item hic depri-
menda eſſent peccata tanquam oſis gra-
uiſſima in infernum trahenda ille n. qui
habet ingentem oſem ſup collum ſuum
non ceſſat curando bre, q̄ uenit ad locū
ubi debet depuneri: ſic debet homo ſcili-
nate conſeſſione, & ibi oſis peccati pro-
licere

Iſa. 42.

Val. in
li. I.

Col. 2.

Iſa. 37.

Grego.

Iſa. 2.

Liber Decimus

12. iicere. Vnde Heb. Depoñentes omne on⁹,
& circūstans nos peccatum

Item ille, qui debet portare aliqđ on⁹,
tentat prius quā pōderet, & quā por-
tabit, & sibi pōderet. Sic hō qñ
uult peccare, & omne peccatū sibi assūme-
re, debet portare onus peccati prius,
quod tantū pōderet, qđ decedētes cum
eo in pādo a tēstina descendit. Tan-
tū n. pōderet, qđ qñ firmamētū ipsū
hōm. una potuit sustinere. Luc. Videbam

Luc. 10.

similitudinē sicut fulgur de cēlo cadentē. Et
quādiū portabit: quia forte sine fine,
qñ nescit, qui assūmit, & qñ nō poterit de-
ponere Psal. Laborabit in aeternū, & ui-
uet adhuc in finē Et supēdiū peccati, qđ

Psal. 38.

est mors aeterna. Rom. Finis eorū mors
est Et ibidem dī: Si pēdia enim peccati,

Ro. 6.

mors.
Itē peccator assimilat ceco sedenti ad
Solē. Nā cecus cū in Sole cōstitit, ipse ra-
dijs Solis perfundit, sed tñ lumē non ui-
det, quo illa stratur. Sic peccator cū pec-
cat, licet peccati delectatione, & ardore
cecat, ipse nō uidet Deū neq; atten-
dat ad ipm, Deus tñ cū oīa parit, bene
cōspicit illum. Vnde de peccatoribus cē-
catis dicitur in Psal. Super cecidit ignis. i.
ardor peccati, & non uiderunt Solem.

Psal. 57.

Item peccator assimilat defuncto sepe
liēdo. Nā defunctus ad tumulū aliquādo
cū magna honoris pōpa deseri, sed post-
modum in terra sepultus in putredinē, &
cinerē uertit. In pōpa igit honoris ad tu-
mulū. i. exterminii mortis breui trāsitu
deseruntur superbi sicut de quodā Psal.
dicit: Vili impiū super exaltatū, & ele-
uatū sicut cedros Libani, & rāsiū, & ec-
ce ū erat sed in carnis putredinē tētidā
conuertuntur luxuriosi. Vnde possunt lu-
xuriosi dicere illud Iob, Induta est caro
mea putredine, sed in puluere terrā re-
digantur avari, qui dum sagaci sollicitudi-
ne terrenis actionibus subduntur, quasi

Psal. 36.

subtili terrā puluere asperguntur, Iob.
Sordibus pulueris cutis mea aruit. Cutis
enim, quā puluere respersit, & quā are-
scendo atteritur, mētes auarorum signat,
quā tunc puluere respersuntur quando
terrenis affectibus replentur, sed ideo are-
scunt, quia ā cēlestibus desiderijs uacant
quasi subrita tēta pinguedine inanescent,
quō contra Psal. petijt dicens: Sicut a-
lipe, & pinguedine repleatur anima mea.
Adeps quippe pinguedinis animam re-
plet, cum hanc contra prāsentiū de-

Iob. 7.

teriorum astum superna spēs infu-
sio reuertat. Cuius ergo arescens pñtur cū
cor rebus exterioribus deditum atque ei
dispensatione illarum in actoris sui amo-
re non tenditur, sed in principio, (ut ita
dixerim) rugosa cogitatione replietur.

Iob. 7.

Itē sicut fulgur effert cēsum in cēsum si
ā cōfirmationē aliquid cōmiserit, vñ
cēsum pōderet. Sic qui peccatū mortale com-
mittit, vñ viciā aeternā amittit. Eph. Illegit
nos ad mīdā cōstānē, ut essemus sancti
& immaculati in spēsū eius I Charnate.

Eph. 2

*Inferri tormenta singula damnatio nequaquam
aequalis esse, sola similitudine ostenditur.
Cap. LVIII.*

Poenā gehēna, licet sit in dānatis om-
nibus ab eodē igne, non tñ eodē, vel
pari mō oēs cruciat. Cuius exemplum ap-
paret in hominibus, qui sūt ad aeternū So-
li. Quia licet aliqui ab eodem Sole cale-
fiant, non tamen pari mō aetuant, quia iux-
ta qualitatem corporis sentiūt pondus ca-
loris. Quod ergo respectu Solis facit di-
spat ualētulo corporum, hoc facit respec-
tu gehēnae disparitas meritorum. Vnde
in eodē igne est diuersitas cruciatum, & m-
diuersitates & gradus meritorum.

e. Col.
3.

*Poenitens quō ut tēp pōnitat, parturienti mu-
lieri debeat comparari, & postea suamet opera
studiose discernere, utrumq; uelut statem de-
seruere, & nouitate uirtutum sese decorare cor-
pore demonstratur, cuius poenitentiam non esse
discernendam, sed continuo, persuerant, modo
ratēq; peragendam fore asseritur. Cap. LIX.*

Poenitens debet esse parturienti similis.
Mulier. n. cū delectatione cōcipit, sed
cū dolore vehementissimo parturit: quia
non est ita minimum mēbrum in partu-
riciente, qđ non doleat. Ita nullū debet es-
se membrū in corpore, quod poenitentia
non faciat. Quia cum oīa mēbra fuerint
in istā uirtutū, debent similiter esse in istā
pñā. Sic fuit Magdalena qđ tot ex se exhi-
buit holocausta, quot habuerat oblecta-
menta Ro. Sicut exhibuisti membra ue-
stra seruire immunditiā, & iniquitati ad
iniquitatem, ita nunc exhibere ea seruire
iustitiā in sanctificationem.

Rom. 6

Item poenitens, vel tentatus debet stu-
diose opera sua discernere, & corrigere.
Cuius exemplum est, quia rōs antiquo-
rum fuit in dolore uerimenta scindere.

Velli-

Vestimenta enim, sicut Greg. dicit, sciendum, cum discernendo nostra opera pertractamus. Si enim apud Deum nostra opera nos quasi vestimenta non tegerent, nequaquam voce angelica diceretur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Turpitudine enim tunc nostra cernitur, cum vita nostra ante iustorum oculos reprehensibilis monstratur. Tamquam enim subsequenter operis regimine velamur, quoniam culpa tentati ad lamenta accendimur, atque ipsis lamentis excitati ad perspicendum lumen iustitiae subtilibus oculis mentis apertimus. Quasi in dolore vestimenta sciendumus, quando ex metu discretionis crescente cuncta quae agimus distringimus manu iudicamus.

Item sicut dicit Gregorius, Poenitentia corda sterquilinio assimilantur: quia dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercorea sese abijciendo coaceruant.

Item poenitens debet destruere vetustatem vitiorum, ut habeat novitatem virtutum. Pueri enim vestes veteres laniant, ut novas recipiant. Et armiger destruit malum equum, ut habeat meliorem. Et homo dissipat domum veterem, ut faciat pulchriorem. Similiter debet homo per poenitentiam destruere veterem hominem, ut induat novum. 2. Corin. Scimus quoniam si terrenalium domus nostra dissolvatur, domum non manufactam habemus, &c.

Item differens poenitentia usque ad senectutem, similis illi est, qui haberet quatuor asinos, & debitori eorum totum ipsorum quatuor onus imponeret: quia talis profecto impius, & stultus reputaretur. Sic est ille qui totum onus poenitentiae suae vult in senectute sua portare, quando iam non potest laborare. Vnde Malach. Male dictus dolosus, qui habet in grege suo masculam, & votum faciens imolat Domino debile.

Item poenitentia accelerata, & in aetate iuventa incepta praeservat a putredine carnalium desideriorum. Nam sicut canes custodiuntur ex salis applicatione, alius putrescerent, & scurriliter vermes qui in eis cito apponeret: sic caro hominis vermes peccati, & pravae delectationis scaturit, nisi in aetate iuvenili dometur, & in iuventutem spiritus redigatur.

Item omne onus alleviatur ex consideratione mercedis. Nam portio lignorum

vel bladi maius onus libenter assumit in humeris suis, ut maiorem mercedem habeat. Sic debet facere poenitens maiora, scilicet onera laborum, & ieiuniorum sibi assumere, ut magis remuneretur. Vnde quisque enim mercedem accipiet secundum laborem suum.

Item qui indifferenter per poenitentiam se affligit, similis est illi qui vermem vult excutere, de arbore, & excutit florem, vel fructum cum verme. Et lotrici quae panem nos lacerat laudo super lapidem, & percutiendo. Et monacho qui tantum equitavit, quod oportuit equum remanere in crastino in stabulo.

Item ille qui auferit vitam alicui, qui vitiosus esset per annum, homicida iudicatur. Quanto magis ille qui nimis ieiunij, & afflictionibus efficit, ut decem annis citius moriatur quam esset moriturus? Ber. Non habet callidus hostis efficacius machinamentum ad tollendum, de corde charitatem, quod si efficere possit, ut in ea incaute, & sine discretionem ambuletur.

Item tardius poenitentiam faciens, similis est ei qui debitum incurrit ad usuram: qui quanto plus differt solvere mutuum, tanto plus crescit debitum super eum, & tanto plus oportet eum dare tempore solutionis. Sic quanto diutius fuerit aliquis in peccatis, tanto plus solvet in poena. Roma. Secundum duritiam tuam, & in poenitens cor &c. Verè enim magna est usura, quando pro vno peccato soluitur poena infinita, id est pro vna delectatione peccati poena aeterna.

Item pnia est appetenda, & si non poenam quam infligit, saltem pro gratiam quam acquirit. Solec enim homo aliqua nobilis vetulam mulierem ducere, & ignobilem in uxorem, non propter se, sed propter diuitias magnas quas habet, & propter magnam hereditatem quam possidet. Sic & tu poenitentiam assume tibi in uxorem, & si non propter se, quia tibi videtur gravis & turpis, tamen propter thesaurum gratiae, & virtutem quem secunda deserit, & hereditatem aeternam, quam promittit Sap. Hanc amari, & exquisitum a iuventute mea, & quasi illam sponsam mihi assumere, & amator factus sum foris illius. Et ibidem. Sciens quoniam communiabit de bonis suis. Et Venerunt mihi omnia bona pauper cum illa.

Yxj

Liber Decimus

*Viri perfecti, ut in Dei amore feruentiores red-
damur. Superuacuas et gitationes exemplo Na-
zareti a mente reuocare admonetur. Cap. LX*

Perfecti viri stud' refecare superfluas
et arduas, vel scilicet in diuino a-
more sunt feruentiores. Cuius exemplū
quidem offēdit in Nazareti, qui in ve-
tēti lege cap illos eorum quos in demonio-
ne nutriti, explet i deuotione radere,
& in ignem ponere iubebantur. Quid est
enim, ut Grego. dicit, q' Nazareti cap illos
nutrunt, nisi q' per viam imaginis conti-
nentia p'ia actionū cogitationis ere-
scentiē quid est deuotione completa ra-
pillos radere, nisi q' tunc ad p'fectiōni-
s summam conuincimus. cum de exteriori-
a vita vincimus, vt etiam cogitationes
superfluas a mente refecemus. Quas nimi-
rum sciētia ignis conuincit, est flam-
mis amoris arant incendere, vt totaliter
infectis amore dei videat, & cogitationes
superfluas coarctans, quasi Nazareti cap il-
los de quibus perfectione consumat.

*Ad finem vsque in bonum instanter esse perseue-
randum hostia sacrificij, pauperisq' exemplo
hic admonetur, ut Dei gratiam impetrare
queamus. Caput. LXI.*

Perseuerantia necessaria est in opere
bono, sicut cauda animalis in sacrificio.
Vñ cauda hostie iubetur offerri in sa-
crificio. Leui 3. Indecē est enim animal
sine cauda. i. opus inceptum sine fine; vel
complemento. Vnde d'f. q' paucis auis, qū
amittit caudam, non aude apparere prae
verecundia. Sic sine cauda perseuerantia
non audebit aliquis coram Deo in iudi-
cio apparere.

Item perseuerantia impetrat gratiam.
Nā si hō tantum perseueraret in oratione
quantum pauper ad ostium diuitijs pro
elemosyna, citius impetraret spiritualem
elemosynam quam ille corporalem. Vñ
de Apostoli perseuerantes in oratione, Spi-
ritum sanctum acceperunt.

*Pigri hominis naturam plurimum Dominorū ca-
strorum. agroque neglecto assimilari declara-
tur. Caput. LXII.*

Piger hō similis est castro pluri dño
rum, inter quos ille q' remissus est to-
tū amittit. alius. n. paulatim aufert ei ius
suū. Sic si spiritus remissus fuerit caro, q'

aduersus spiritū concupiscit, quotidie ali-
quid contra ipsum acquirit. Pro. 12.
tiam dominabitur, quae autem remissa est
tributi. seruiet.

Item piger homo similis est agro ne-
glecto qui herbas inutiles proferit, si in pa-
ce dimissus, nec fossus, nec purgatus sa-
pe sumit, & bonis seminibus seminatus.
Sic homo vitiorum spinas, & tribulos ge-
nerat, nisi vtilibus occupetur laboribus.

*Pradicatores bona docentes eaque ipsimet non a-
gentes, acuti ac claudis comparari affirmatur.
Cap. LXIII.*

Pradicatores qui dicunt, & nō faciūt,
similes sunt caecis, & claudis, qui sedē
in introitu ciuitatis mendicantes qui trā-
seuntibus viam ostendunt, sed nāquam
in ea pedem ponunt, Contra illud Ia. Sic
loquimini, & sic facite.

Item sicut esset deidendus quā argen-
to vas fictile ornare veller, decorare lutū,
vt fordidare argentū: Sic irrisione dignus
est, qui cum malus sit, bona dicit. Prouer.
Quomodo si argento solido ornare velis
uas fictile, sic tamen labia cum pessimo
corde sociata.

*Quantum laborandum sit, vt diuina merita ad-
augeamus seminantis ditantisque exemplo in-
firmum. LXIII.*

Proficere dēt homo continuē in ope-
ribus suis bonis. Nam volenti ditari
non sufficit tibi non perdere, nisi annua-
tim crescat in aliquo. Similiter desiderās
ditari in bonis spūalibus, dēt annuatim;
& quotidie bona sua ampliare, vt d'f. Am-
buletis, vt ab audientis magis.

Item nullus veller semen suū terrā cō-
mittere, nisi crederet illud multiplicatum
colligere. Ergo sicut laboraret homo ad
multiplicandum semina, sic debet labo-
rare ad multiplicandum merita, quod est
secundum Deum proficere Apostolus. In
omni opere bono fructificantes, & crescē-
tes in sciētia Dei.

*In peccatis hac in vita prosperantes qui in sania
a. frenetici similes iudicantur serē per ame-
na prata pulchraque itinera ad interitum duci
adocetur Cap. LXV.*

Prospere in peccatis si pes sunt il-
lis qui per pulchra itinera ad suspē-
dium

anim pertrahuntur, vel qui per amena praeta ad carcerem damnationis ducunt. vñ Grego. de peccatore prosperitatem mundi florente dicitur non autem in via, in perueniione damnabitur, & quasi per amena praeta ad carcerem in peruenit qui per prosperis viam prospera ad interitum tendit.

Item prosperitas peccatorum exultantium in peccatis, similis est infantis, quia tales, vt dicit Greg. non prosperitate eriguntur, sed infantia quum subeunt, vñ attingi debuerunt, & exinde mittere in exultatione defluunt, vñ altius tendi sunt.

Item peccatores tales sunt mentis miles qui infantiam virtutem parat: quia ex morbo esse nesciunt hoc, qd amplius sani possunt, Et quasi exultare virtutis se estimant, dum ad vitam terminum per augmenta doloris appropinquant, quia rationis sentiam non habentes flent, & nesciunt, & tanto magna animatione se dilatare quanto in sensibiles malum, quod patiuntur ignorant.

Rationis vis quanta sit & quanta semper animi cogitationes habeat regulare vñco ancillarum Domina exemplo ostenditur. Cap. L X V.

Ratio debet regere cogitationes sicut domina regit ancillas, & familiam. Nam videmus licet dicit Greg. qd absente domina familia deordinatur, quia ancillarum lingua perstreperunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totum ordinem sibi confundunt. At vbi repente domina venerit mox perstreperes lingua reuertunt officia vniuersa, quae operis reperiunt, haec ad opus proprium ac si non recesserint reuertuntur. Similiter si ad momentu rō discordat quasi absente domina cogitationes se clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancilla te ad iniunctu opus tacite reprimant, dum cogitationes protinus causis se proprijs ad vilitatem subdunt.

Religiosorum vita qualis esse debeat mortuorum similitudinibus quibusdam facile terminatur. Cap. L X VII.

Religiosus debet esse mortuus mundo. i. ad modum mortui se habere. Nam mortuus in sepulchro absconditur, & sic

religiosus debet abscondi in claustra, & non ostentaredo vñm. Coll. Mortui enim Coll 4. estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

Item animi mortui a carne separatur. Et sic religiosus debet a carnali amore separari. Vñ. Quasi adeps separatus a carne Eccl 47. In adipe enim figuratur deuotio spiritualium, quae debet esse in religioso separata ab amore carnali.

Item caro mortui a vermibus consumitur, scilicet in sepulchro. Quia religiosus per penitentiam debet consumere corpus suum in hoc mundo manere autem debet esse in celo. Iob. Elegi suspensionem animae meae a desiderium aeternitatis: & mortem ossa mea i. mortificationem carnalium desideraui.

Item mortuus non finit si pungatur, vel deridatur, vel eleuetur. Et sic vere mortuus mundo i. Reg. Sicut angelus dñi dominus meus, nec benedictione, nec maledictione mouetur. 1. Reg. 19.

Item mortuus omnia temporalia relinquit: Et sic religiosus omnem proprietatem debet relinquere, & omnia colla Deo, & fratribus representare, & nihil sibi arrogare. i. Cor. Quid habes, quod non accepisti Bernardus. Monacho habenti proprium, negabit Deus suum proprium, scilicet coelum. 1. Cor. 4.

Sacerdotum veteris legis corporales perfectiones exterioresque ipsius immunitas negamine recem sentur, quibus Christi sacerdotum clara similitudine spiritalia ornamenta aperimur. Cap. L X I I I.

Sacerdotes Christi, & clerici immunes debent esse ab illis maculis spiritualibus, a quibus clericos seu sacerdotes Iudaorum oportebat esse immunes corporaliter. Prohibetur, n. esse caecus, i. ne sit ignorans: claudus, i. instabilis, & ad diuersa inclinans. Et ne sit paruus, vel grādi, vel eurus, i. ne habeat defectu dñi rediens ne plus, vel minus, aut aliqua plana exerceat. Per nasum enim figuratur discretio, quia est discretius odorum.

Ne sit strabus pede, vel manu, i. ne amittat virtutem operandi bene, vel procedendi de virtute in virtutem.

Ne repudiet si habet gabbu an, vel retro p quae signa sapientis amoris terrenorum. Item si hippos i. si per carnalē anclum eius ingeniu obscuratur. Coniungitur enim hip-

Libor Decimus

Appetudo ex fluxu humoris. Repudiatur etiam si habeat albuginem i oculo, id est praesumptionem candoris iustitia in sua cognatione.

Item si habeat iugem scabiem, i. petulantiam carnis. Et si sit habens impetiginem, quae sine dolore corpus occupat, & membra corporis sedat, per quae auaritia designatur. Et etiam si sit herniosus, vel ponderosus, q. i. gesserit pondus turpitudinis in corde, licet non exerceat opere.

Mercenarij sancti viri quatuor rationibus nec non illi qui corporaliter suspenduntur compariantur, et quo in alia uita ab omni corporis aique perturbatione tandem a Deo fore liberandos demonstratur. Cap. L XIX.

Iob. 7.
Grego.

Sancti viri assimilantur mercenariis. Primo ratione temporis, quia tempus prius cito nimis exoptant, ut scilicet ad uitae praemia perueniant. Sicut mercenarij praestolantur finem diei, ut labor cesset, & recipiant premium operis sui. Iob. Sicut dies mercenarij diu sinit. Vbi dicit. Gre. Dies suos mercenarij euoluunt citius exoptat, ut ad laboris sui praemium line tarditate perueniant. Dies itaque hominis a vera & aeterna sapientia recte diebus mercenarij comparantur, quia praesentem uitam exilium non patriam, militiam non palam deputat, & eo longius a praemio se conspiciat, quo tardius ad finem venit.

Secundo ratione laboris. Nam, sicut dicit Grego. Mercenarij in alienis laboribus exsultat, sed tamen sibi praemium proprium praeparat. Omnes ergo qui spe coelestium praedicti exercitatione uitae praesentis atterimur in alieno laboramus: Nam saepe & reprobis seruire cogimur, mundo quae mundi sunt reddere coartamur, & alieno quidem labore fatigamur, sed tamen praemia nostra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, quod pure ministramus aliena.

Tertio ratione operis. Nam, sicut dicit Grego. Mercenarij solliciti curat inspicere ne vnquam dies vacuus labatur ab opere, & expectatus finis temporum inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque studio conspiciat quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cum opus crescit, praemij fiducia proficit. Cum vero opus torpuit, spes a remane ratione lassescit. Vnde & electi quisque uitam suam, quasi mercenarij diem pen-

sans, tanto fidentius ipse tendit ad praemium, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementum, qui sit decursus praesentis temporis pensat, dies cum operibus numerat: ne a labore uacua transseant uita momenta formidat: aduersis gaudet, passionibus reficitur, merore refouetur, quia sequentis uitae praemio tanto se largius remunerari conspiciat, quanto praemio illius quotidianis se moribus uerius impendit.

Quarto ratione mercedis. Quia consideratio mercedis homini mercenario leuiat pondus laboris. Et similiter sanctis uis consideratio praemij leuiat laboris exercitium. Vnde Grego. dicit. Mercenarij cum faciunda opera conspiciat, mente protinus ex longinquitate, & pondere laboris adiecit. Cum uero lassesceret animum ad considerandum operis praemium reuocaret, uigorem mentis ad exercitium laboris reformat, & quod graue perpendit ex opere, leue estimat ex remuneratione. Sic electi quique cum mundi huius aduersa patiuntur cum honestatis contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant esse grauius quibus exercentur pensant. Sed cum mentis oculum ad aeternam patriam considerationem tendunt, ex comparatione praemij, quam sit leue, quod patiuntur inueniunt: quod enim ualde esse importabile ex dolore ostenditur consideratione prouida ex remuneratione leuiatur.

Item sancti viri assimilantur illis, qui corporaliter suspenduntur: Quia sicut ille, qui suspenditur corpore ad alta suscitatur, ut ibi monatur: Sic quoque, Viri sancti ad alta per contemplationem se subleuant, ut affectibus terrenis intereant: unde Iob. Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Grego. Sancti viri certissime sciunt, quia habere in hac uita requiem nequaquam possunt: Et ideo suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena desidentes, ad alta animum tollunt: suspensi autem mortem suis ossibus inferunt: quia amore supernae patriae in uirtutum studiis accensi, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, uinculo humilitatis insequuntur.

Item sancti post hanc uitam liberantur ab omni poenaltate, & molestia, quam patiuntur in hac uita. Nam licet cardui, & urticae granis in campo societur, tamen cum ponantur in horreo, societas illa separatur.

Iob. 7.

Apo. 31 paratur. Et sic affectiones & tribulationes quibus modo sancti conuicti sunt in campo mundi omnia separantur ab ipsis, cum reponantur in throno celi. Apoc. Absit ergo Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, &c.

Mysticam sacra scriptura intelligentiam ostendit, cum illius habet, quia a hominibus ignota, & iniquis, sicut latrone latronem ostenditur. Cap. LXX.

Scriptura sacra intelligenda mystica asidua eius lectione aperitur. Cuius exemplum est (secundum Greg.) Nihil ignotum hominibus facit certum, & corda ne scimus, sed si familiariter eis lectione coniungimus, visu colloqui eorum, & conuersiones indigamus. Ita cum in sacro eloquio sola hostia affertur, nihil aliud quam facies videtur. Sed si hanc assiduo via communione, in finem mentem ex colloctione, familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in eius uerbis cognoscimus aliud esse, quod intima, aliud, quod sonant. Tanto autem quique notitia illius extraneus redditur, quanto in sola eius superficie ligatur.

Silentij cultus, quanta sit, linguaque refrenatione quantum prelo, audis naturalem indicatur exemplis. Cap. LXXI.

Silentium feruorem deuotionis seruat. Soler enim obstrui vas in quo est vinum, ut vinum fortius fiat, vel sit. & potus coopertus colorem suum, & mundiciam conseruat. Sic qui uult deuotionem cordis, & mundiciam conseruare, debet os clauum tenere. Psal. Conceclauit cor meum intra me, &c.

Iaco. 3. Item silentium seruare est es, unde exit ignis, & flamma omnia comburens, obstruere. Iac. Lingua ignis est, &c. Ecce quibus ignis quam magnam sylvam incendit, id est virtutem bonorum operum consumit.

Simoniacus Leoni ac Latroni comparatur: cuius peruersitas ex istorum similitudine lani indicatur. Cap. LXXII.

Simoniacus assimilatur Leoni. quia procurat, quod ecclesia quae est sponsa

Christi, aliunde granda sit culina, de suo uino, quae de solo spiritum sancto coacta perit. Debet ergo Simoniacus facit, quod canis in de spiritu maligno, & sic est acie manne filias adulteras, & filios, ipsas exheredar a patrimonio Christi, constituit in heredes filios diaboli Ecclesiae. Omnis mulier relinquitur uirum suum, peccabit, & statuens hereditatem ex alio non matrimonio.

Item Simoniacus assimilatur latroni. Facit enim Simoniacus homines esse latrones, & sacrilegos, quia scilicet sacra sunt ea circa, quae latrocinium exerit, & obscurum est enim dicere cum qui furatur, vel capite licet, & sic ecclesia sacrilegia, vel furem esse, & non eum qui furatur, ta ecclesiam quam quae ad eam pertinent. Ioan. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit alieno, ille fur, est & latro.

Quamplurimis perspicuisque exemplis sacra scriptura refrenationis, quantopere malorum societatis, qui in bonis uisum nunquam uisum per eorum malitia patet, sit fugienda emulatur. Cap. LXXIII.

Societatem bonorum fugiunt mali, ne eorum malitia appareat. Sicut mulier turpis non libenter sedet iuxta pulchram, ne turpitudine illius magis appareat: quia opposita iuxta se posita magis elucescunt. Sic mali non sociantur bonis libenter, ne malitia sua eorum bonitate magis euident fiat. Ioan. Omnis qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius.

Item societas mala trahit ad peccatum sicut accidit de spurs, quod una trahit aliam. Pro. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, &c. Et tectico, sicut non est tutum, agrotum esse in agro corrupto, quia ex hoc cito reciduum patet, sic non est tutum bonis esse in consorcio peccatorum, ex hoc enim ad peccatum inducuntur. Pro. Amicus stultorum efficitur similis. Unde, sicut non est securus ouis iuxta lupum, nec suppa iuxta ignem, nec sagittum iuxta catulam: Sic nec iustus iuxta peccatorem, nec mulier iuxta

Li. 10. 33

Ioan. 10

Ioan. 10

Pro. 9

Pro. 12

Liber Decimus

1. Cor. sta peccatorum. Co. Corruptum mores bonos colloquia mala.

Item societas mala est vitanda. Nam qui non vult esse leprosus, debet vitare consortium leprosum. Sana poma sociata putridis citius corrumpuntur, & sani sumi in armis citius infirmantur. Ps. Cum perire so perirentis Prover. Non delecteris in seminis impiorum, nec tibi placeat malum via.

1 Sa. 17
1 Sam. 4 Item societas mala non est toleranda propter utilitatem temporalem. Nam si quis esset in domo succens, vita non esset, nisi una fenestra, per quam non posset exire induratus, & oneratus, potius emissa sua dimitteret antequam non esset. Sic quislibet dispendiam suam, & suam carnis quantumque potius debet sustinere quam in consorcio malorum remanere in periculo suo. Vnde Gen. Ioseph testis pallio in manu signum iugum. Et homo de periculo manus libenter nudus erudit.

Item socius malus abipendendus est, sicut deus purior de ore diligitur, ne alios corrumperet. De qua mordida de gerge aliarum & leprosus de consorcio hominum. Et ponit in pulidum de aeterno aliorum.

1. Cor 5 1. Cor. Medicam mentium totam malam corrumpit.

Quam benigne bonis temporalibus viris praesentem spiritibus promittat Deus, cum exemplum suum autoritatis ostendatur.
Cap. LXXIII.

Sollicitudo temporalium est viro spirituali contemnenda. Nam qui ad rationem vadit non est sollicitus quid bibat. Quid ergo times stulte? quid dicit Dei maior est forte. Cogita, quod servus dicit esse sollicitus quomodo bene serviat domino suo, & donum est providere ministro suo. Vnde dicitur: Omnium sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

1. Pet. 5. Matt. Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, &c. Chrysostomus. Esam corporis si sollicitus non fueris, habebis: iustitiam vero si sollicitus non fueris non habebis. Quis est pater qui non provideat filiis suis, cum viderit eos egere? Matt. Scit pater vester, quia his omnibus indigetis.

Matt. 6. Chrysostomus.

Matt. 6. Scit pater vester, quia his omnibus indigetis.

Quo pacto spectata fiat, & adiutor, & quantum sit semper in Deo sperandum termina tur. Cap. LXXV.

Spes inuatur ex bonis operibus, securus. Si dicit esse de re, qui habet bonum pius apud se. Secum itaque sunt de regno raturo, qui habet bona opera, quae quasi pignora sunt regni celestis. Grego. Cum opus agitur, regni celestis fiducia crescit.

Item spes inuatur ex tribulationibus. Certus enim potest esse de re venali qui precium apud se habet. Sic debet esse certus de regno aeterno qui multas tribulationes sustinuit, quibus regnum certiorum emittit. Acto 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.

Item sperandum est in Deo, quia sperantes in se, sustinet ne cadant. Naturaliter enim qui debilis est, et timeri cadere, alicui rei adhaeret, ut pater i puero, vel infirmo. Sic naturalis ratio distat animae cognoscere de bilitatem suam, quod fortiori se innitit de beat, scilicet Deo. Quia de facili transit malum passum, qui habet bonam approbationem, scilicet Deum, qui bene potest eum extra malum passum eijcere. Veritatis enim est praestare sulementum iunite si sibi sed vanitatis est negare. Vnde cum Dominus veritas sit, iunite si sibi non se subtrahit, sicut solent facere mali pedes sequeis qui appodiant se sibi, quia subtrahunt se, ut cadant. Isa. Speret in nomine domini, & inveniatur super Deum suum.

Valde monstruosum esse de Dei gratia superbire, diffculterque superbes humore graui carentes a propria voluntate defleat de finitur.

Cap. LXXVI.

Superbire de gratia a Deo data, monstruosum est. Nam sicut monstruosum esset, quod ex muliere nasceretur bufon: sic monstruosum est, quod aliquis ex gratia Dei, sibi data a Deo efficiatur superbus. Et talis etiam de vita moritur, de sanitate agrotat, de medicamento intericitur. Grego. Qui de virtutibus se extollit, non de gladio, sed medicamento se intericit.

Item superbi diffculter a propria voluntate

Ecc. 6.

tate, quia carent humore gratiae. Virgula enim quanto plus habet de humore, tanto citius flectitur. Sic qui plus habet de gratia, citius obedit, sed lignum aridum cito transigitur, dum flecti creditur: sic fugbi qui sine humore gratiae sunt, flecti non possunt. Ecce. Non te extollas in cogitatione animae tuae velut thauras, ne forte elidatur per stultitiam virtus tua, & commedat folia tua, & fructus tuos perdat, & relinqueris velut lignum aridum in deserto. i. sine merito.

Diaboli tentatio in quo potissimum fiat peccato, utiq; obsequium quantum obicit, ac quos precipue Deus in hoc mundo tentari tribulatioq; patitur: quomodo de tentationibus resistentium sit, examussum explanatur. Cap. LXXVII.

Tentat diabolus hominem de illa re, qua magis consuevit decipere: sciens quod membra citius transigitur, ubi prius tractum fuerit, quam alibi. Et citius incenditur lignum, quod aliquando fuit igne, quam si nuncq; fuisse. Et citius cadit homo in infirmitatem quam aliquando habuit, quam in aliam. Sic homo facit inclinatur ad peccatum, quod aliquando fecit.

Item tentationis delectatio corrumpit sinceritatem animae, etiam sine consensu operis, sicut malus non dicitur castus, qui libenter audit verba corruptionis, dato et, quod ei in opere non consentiat, & quae appetit diligi, etiam si corrupti non appetat. Aug. Non solum appetere, sed appeti velle, inimicofum est. Sic non est reputanda casta anima, quae tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, quamvis peccatum facere non velit.

Item tentat diabolus, & impugnat maxime illos, qui ipsum deserunt, & ad Deum se conuertunt, ut Pharaon filios israel fugientes persecutus est. Glo. Quae ab illecebris mundi abstinere, & in Christo pie vult vivere, persecutionem patitur. Dum enim diuino sermone contrahi exoptat, bellum diaboli contra se excitat, sicut rex sibi subditos non impugnat, sed aduersarios.

Item tentationibus, & suggestionibus non resistentes, non possunt coniungi Deo. Vnde salomon (sicut dicit Grego.) diuinitus sapientiam accepit, & statim post meretricum mulierum quatuor pulsat fuit. Quod igitur salomon post tantam reuelationem certam turpium mulierum perculit, designat, quod mentem noxiam saepe concessis virtutibus

repudiatam, sordidam, & meretricem non acciperet. Per viduam enim intelligitur anima, cuius mortuus est carnalis usus, sed non affectus, quam sola necessitas retrahit a malo, non charitas. Et talis potest dici vidua de vno marito, quae lambit ubi mordere non potest, id est delectationes preteritas quas habere non potest, cupit sicut canis lingit haustile, & scutellam post cibum. Thim. Vidua i. delictis viuens, mortua est. Glo. morte peccati, vel morte animae. Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod tader, semper recogitat maritum mortuum, quamuis pessimum fuerit. Et talis est anima, cui quando contingit aliquid aduersi semper suspirat ad ea, quae dimisit, ut noli illi ad ollas carniam in Aegyptum. Per repudiatam significantur illi quos negotia mundana repudiant, & ad illa se ingerunt non vocati, & a mundo continentur, & opprimuntur, & tamen mundum non contemnunt. Sicut meretrix ad leccatorem suum accedit, licet ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas molestias sustineat. Aug.

1. Thl.

Aug.

Ro. 13.

Hier. 2.

Item tentari, & tribulari Deus hominem permittit, etiam postquam ei magna dona contulit. Vnde salomon (sicut dicit Grego.) diuinitus sapientiam accepit, & statim post meretricum mulierum quatuor pulsat fuit. Quod igitur salomon post tantam reuelationem certam turpium mulierum perculit, designat, quod mentem noxiam saepe concessis virtutibus

Ccc bus

Aug. in Reg.

Grego.

Leu. 21.

Liber Decimus

bus respectus intimæ largitis illuminati: sed hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ subleuata immenso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit inueniat. Sic Helias diuina gratia præditus, sermone cælos aperuit: & tamen probatus subito infirmus per desertum fugiens, vnam mulierem expauit. Sic & Paulus ad tertium cælum ducitur paradisi penetrans secreta considerat; & tamen ad semetipsum rediens contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius impugnatione in se fatigari spiritus legem dolet.

Item tentat diabolus primo blandiendo, quasi procando, sicut leccator primò salutem mulieram procando, sed postquàm fuerit ab eo corrupta semel, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam postea aliquid ei denegare: sed plerumque contra eum suum obedit ei in omnibus. Sic anima diabolo semel exposita per cōsensum peccati non habet amplius audaciam ei resistendi, sed dicit illud Hiere. Adamaui alienos, post eos ambulabo.

Hier. 2.

Item tentatio mala est statim a principio repellenda, sicut ignis antequàm crescat, extinguendus; est & infirmitas anteq̃ radicetur, sanari potest. Greg. Si tentatio in corde nascenti festine non resistitur, eadem mora qua nutritur roboratur. Iaco. Resistite diabolo, & fugiet a vobis. Erit ergo sicut Dangerosus epulador, qui cibos immundos, seu non bene paratos vertit, vel reijcit in faciem apponentis. Sic cum indignatione tentationes reijctes quasi scutella sua diabolus in fronte percutit. Item qui pannos suos comburi sensu, ignem amouet. Et miser homo se sensu comburi igne concupiscenæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit.

Exo. 17
Iudith.

Item tentatio mala vincitur oratione. Exod. Cum leuaret Moyses manus, & oraret, vincebat Israel. Iudith. Memores esto te serui Dei, Moysi, qui Amalech non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando eiecit. Plus enim valet vnus Sanctus orando, quàm multi peccatores praliando. Item tentationes repelluntur per confessionem. Latrones enim fugiunt eos accusantes. Sic demones fugiunt peccata reuelantes, & confitentes. Hiere. Reuelata traditione cōfusus fugiet inimicus Ecclesiastici. Qui reuelat arcana amici, fidem perdit.

Ecc. 27

Item vincitur tentatio carnis spiritualiter per fugam, sicut extinguitur ignis per separationem lignorum. 1. Cor. Fugite fornicationem.

6

Peccatorum causa hominis vitam abbreviari serui nullo exemplo, duabusq̃ sacra scriptura auctoritatibus approbatur.

Cap. LXXVIII.

TEmpus abbreviatur homini propter peccatum. Nam si aliquis haberet seruum, vel filium, cui dedisset pecuniam ad negociandum, & totam cōsumeret filius prodigus, vel etiam de pecunia sua ipsum impugnaret non plus ei daret, sed potius residuum ei auferret. Sic facit Deus plerumque peccatori de tempore, quod dedit ei ad poenitentiam, & ille abutitur eo in superbiam, & Deum impugnat. Proue. Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur. Sicut medietas mēbris absconditur ne torum corrumpat. Psa. Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.

Proue. 10.

Psa. 34.

Hominis ad benefaciendum tepiditas quantum Deo displiceat, & quot anima damna offerat breuibus ostenditur verbis exemplumq̃ perspicuis. Cap. LXXIX.

Tepiditas iram Domini prouocat, sicut aqua tepida prouocat vomitum. Apoca. Quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Tepidus a Deo euomitur cum in deterius labi permittitur, vel cum impoenitens moritur.

Apo. 3

Item tepiditas fiduciam tentandi Diabolo præstat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non auderet tentare feruentem. Oleæ enim feruenti muscæ non insident.

Item tepiditas reddit hominem impotentem, & contractum: ut patet in illis, qui cum fortes sint corpore, tamen possunt vix partem poenitentia facere, quam facit vna vetula totam. Quod accidit ex tepiditate eorum, quia paruum habent desiderium. Bernardus: Forsitan non possumus, quia non multum volumus.

Vetus

*Vetus timor hic Anima ostiarius iure nomen pa-
tur, qui quidem a feruili timore facile
seuungitur, & quantum Dei
timor nobis proffit,
aperitur.*

Cap. LXX.

*Tribulatio enim, quae & flagellis ac aquis optima
iure assimilatur, maximus ostenditur fru-
ctus. & cur Deus in hoc mundo nos torquent:
quantumq; fugientes tribulationes sint im-
probandi, pluribus exemplis atque sacra scri-
ptura testimonijs declaratur Cap. LXXXI.*

Timor est sicut ostiarius animæ. No-
biles enim i. egressibus habet ostia-
rius cum baculo turbam arcuentes, ne cō-
primant eōs, & personas suppositas, ne su-
per collum suum se ingerant, expellant.
Sic anima iusti, quando exit ad loquen-
dum, vel videndum, timorem habet pro
ostiario, cuius baculus est totus infernus
ad expellendum turbas malarum cogi-
tationum, ne ab eis comprimatur Iesus,
id est salus animæ per consentum. Vn-
de Turba te comprimunt, dictum est ei.
Et ideo non est ex eundo sine ostiario.
Sed timor feruili non est ostiarius vi-
uus, sed pictus: quia manet in timore
feruili peccandi voluntas, & sequere-
tur opus, si putaretur impunitas, vt dicit
Augu. August. Est ergo timor feruili, vel man-
danus sic verè sicut ostiarius pictus in
portis dicitur, qui eleuata elaua vide-
tur percutere ingredientem, & ingressum
prohibere: quod non facit. Sic timor,
qui sine charitate est, videtur peccatum
expellere, sed non expellit. Item timor
bonus præparat cor hominis Deo. Quan-
do enim aliquis magnus vult hospitari
in aliqua domo, præmittit nuncium, qui
domum mundet, & præparet. Sic Deus
facit immittendo timorem. Ecclesiastic.
Eccle. 2. Qui timeant Dominum, præparabunt cor
da sua, scilicet ad recipiendum eum, &
in conspectu illius sanctificabunt ani-
mas suas. Item timor mundanus
quo quis magis eligit malum
animæ quam corporis, fa-
cit eum similem ru-
stico, qui eundo
ad forum
portat
sortilares suos in collo suo
magis eligens lacerare
pedes suos quam
sortilares.

Tribulatio separat hominem ab amo-
re mundi, & peccati. est enim velut
abyssum, quo viri spirituales a tempo-
rali consolatione separantur, sicut pueri
aliqua amantudine a lacte matris sepa-
rantur. Electis enim suis Deus iter aspe-
ram facit, ne dum delectantur in via, obi-
uitantur eorum, quæ sunt in patria. Sed
sicut puluētum adheret ollæ, in qua de-
coquitur, nisi sæpe moueatur: sic cor ho-
minis adheret mundo, nisi tribulationi
bus pulserit. **Augu.** Ecce turbat me mun-
dus, & amatur: quid si tranquillus essem?
quomodo inhaereres formoso, qui sic
amplecteris foetum?

Augu.

Item tribulationes similes sunt flagel-
lis, seu virgis scoparum nodosis, & du-
ris quibus pueri castigantur, & ea-
rundem etiam fasciculis, domorum ha-
bitacula a sordibus, & immundicijs ex-
purgantur: similiter etiam ex tribulatio-
num flagellis castigantur insipienter pec-
cantes, & purgantur, qui humiliati ex
eis ad Deum per poenitentiam redeunt,
vitam suam in melius commutantes.
Flagellum enim (sicut Gregorius dicit) **Grego.**
Diluit culpam, cum mutat vitam. Nam
cuius non mutat mores, non expiat ac-
tiones.

Item tribulati permittit Deus homi-
nem, velibet eum a peccata, & vt profi-
ciat in disciplina. Sicut pueri quāto plus
verberantur, tanto magis addiscunt, &
melius faciunt commodum suum, quā
si dimitterentur voluntati suæ. **Isa. 26.** Mi-
seremur impio, & non discet facere iusti-
tiam.

Item tribulationem fugiens in mun-
do isto, magis tribulabitur in alio. Nam
scelestus, qui non vult, vel non potest
soluere, de sua taberna spoliatur, vel
verberatur ad valorem. Sic peccator,
qui non vult modo facere poenitentiam,
& soluere, quod debet, verberatur in præ-
senti infirmitate, vel alia tribulatione,
vel soluet in centuplum in inferno, vel
purgatorio. Vnde Ildo. Nequaquam de-
inquenti parcat, quoniam peccatorem,
Ccc 2 aut

Ildo.

Liber Decimus

aut flagello temporali ad purgationem ferit, aut iudicio æterni puniendum relinquit, aut ipse in se homo penitendo puniunt, quod male admisit.

Item tribulatio temporalis ad libertatem æternæ gloriæ perducit. Sicut hominidū tenet bestiam, quam emit ligatam in domo sua, donec fuerit domestica, & tūc dimittit eam liberè ire per domum. Sic ligat Deus nos tribulationibus modo, & infirmitatibus in presenti, sed post dimittit nos liberè ire in domo sua cœlesti, cū creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

Ro. 8.

Item tribulatio à peccato retrahit, & ignem concupiscentiæ extinguit. Est. n. succursus homini missus à Deo. Si enim domus alicuius esset igne succensa, si quis ei aquam ad extinguendum illum ignem atterreret, obsequium, & subsidium reputaret, & non nocumētum. Tribulatio. n. aqua est quæ domum conscientie igne concupiscentiæ succensam extinguit. Eccl. 3. Ignem ardentem extinguit aqua.

Eccl. 3.

Item si quis ab hostibus suis ducere super equum uelocem, ubi esset occidendus, gratum haberet, si quis equum illum occideret, uel necaret, ut sic ab hostibus liberaret. Quantum ergo gratum debet esse ei, qui corpus suum, a quo ad mortē ducitur, infirmitate, vel tribulatione aliqua debilitat, ut scilicet a demonibus, & à pēna liberetur? Grego. Durum non est mēs, quod pateris dum ab æternis cruciatibus in tua passione liberaris.

Grego.

Item ad ultimam rectam errantes reducit. Quādo. n. aliquis porcum suum, uel ouē ducit ad pascua, uel ad forum, & nō uult sequi; ligat eum fune, uel uirga percutit, & sic inuitum ducit. Sic Deus ligat nos infirmitatibus, & aliis defectibus, quia aliter nolumus eum sequi, nisi ligati. Ose. 11. In funiculis Adam traham eos in uinculis charitatis.

Ose. 11.

Item tribulationes fugientes, & gloriā Christi adipisci cupiētes, similes sunt his, qui sociant se mercatoribus in lucro tantum, & non in damno. sic tales nolumus esse comites Christi in consolatione non autem in passione, cum tamen dicat Apostolus. Sicut socii passionum estis, sic eritis, & socii consolationis.

2. Co. 1.

Verbo Dei carentes spiritualiter grauiterq, fame fieri naturali similitudine. Et auctoritate monstratur. Cap. LXXXII.

Verbi Dei carentia assimilatur fami. Vnde Grego. Sicut fames carnis, est subtractum subsidium corporis; ita fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per prophetam dicitur: Emmittam famem in terra, non famem panis neq; sitim aquæ, sed audiendi uerbū Domini. Sicut ergo pauperes festināt ad portam diuitis, ut habeant refectorem corporalem unius diei, & multum infirmus est, uel debilis, qui illuc non properat: sic ad refectorem animæ multo magis debemus currere. Iac. Sit autē omnis homo uelox ad audiendum.

Amos. 8.

Iac. 2.

Vitam æternam, quæ in Dei consistit uisione, nos ab omni malo liberare, & omni bono replere, iureq, hereditario fidelibus conuenire, quæ plurimis sacra scriptura exemplis redditur per spiritum. Cap. LXXXIII.

Vita æterna erit in uisione Dei, quæ liberabit ab omni malo. Nam si uisio serpentis ænei liberabat ab omni morfu serpentino, quanto magis Dei uisio liberabit ab omni nocuo?

Item replebit omni bono. Nam si uisio Helix in curru igneo subleuati impleuit omnem petitionem Helisei, & uisio multo magis diuina uisio, & fruitio implebit omni bono desiderium cordis humani. Et si manna degustatio in deserto dabat omnis saporis suauitatem: multo magis Dei fruitio in cœlo dabit omnis delectationis uoluptatem. Psal. Torrente uoluptatis tuæ potabis eos.

Psal. 35.

Item uita æterna debetur nobis iure hereditario. Vnde sicut turpe est, quando terra aliqua uenditur, quod ab eis, qui sunt de cognatione uendentis non ematur, sic eum nos homines sumus facies Christi. hereditatem regni cœlestis, quam uenditioni nobis exponit, emere debemus. Iud. Eme agrum meum, qui est in Anachathi enim competit iure hereditatis. Item Deus ostendit multum ualere gloriam uitæ æternæ, quando eam tam dure uendit amicis quos nullo modo deciperet.

Iud. 32.

ciperet. Petrus enim eruit eam martyrio crucis: Paulus amputatione capitis, & sic de alijs. Et ipse filius Dei eruit ea amicis suis effusione sanguinis. Magna ergo infamia uidetur esse illius, qui credit ad melius forum habere rem uenalem, quam filius aut seruus, uel quam ipse paterfamilias. Sic qui paradisum se melius forum uult habere, quam sancti uiri, aut ipse Christus. Lu. 24. Nonne Christum oportuit pati? Grego. Quis sanctum sine tribulatione coronatus est? facta praecedentiam recolimus, & non erunt gloria, qua toleramus.

Quot modis uocat nos Deus, quo ne modo ad celestes nuptias intrare compellat, praeclarissime enuncietur. Cap. LXXXIIII.

Vocat Deus hominem multipliciter. Solet enim inter homines ueri uocatio scilicet per litteras, per nuntium, per uocem, & per nuntios. Littera igitur Domini offeruntur tibi per praedicatores, quas litteras Dei sui accipit, uel legi, qui audit uerbum Domini: autem seruus alicuius magni Domini cum litteris Domini sui uenit, & apportat bonum nuntium, cum deuotione, & honore suscipere uult: sic & praedicator debet recipi. Luc. qui uos recipit, me recipit. sed multi litteras Domini sui non recipiunt, nec audire uolunt: nec ad citationes eius ueniunt, licet omnia teneant ab eo, sed ad citationes mundi, & diaboli, ad quos non tenentur, cito uadunt. Prou. Vocauit scilicet per litteras praedicatorum, & tenuerunt.

Item sicut gallina uocat pullos suos propter malum, qui ad ipsam currunt, & abscondit eos sub ala. Sed miserrimus pullos aliquando est intentus circa spicam unam, & non uenit, & capitur a muliere. Sic miser homo intentus nimis rebus temporalibus non uult ad Deum uenire, qui uocatur a Deo: & ideo rapitur a diabolo, Hiere. Apprehendit me in laqueum, & noluerunt reuerti. Mirabile est, quod canis uocatus a Domino suum uenit, & currit ad eum. Et factus ad creatorem, melius ad patrem, beatificandus ad beatificatorem, infirmus & agrotus ad medicum, & sanctorum, egenus, & pauper ad ditatorem, & locupletatorem, seruus ad Dominum ire conuenit. Ideo conuenit

Remans. Iob. Seruum meum uocauit, & Iob. 29 non respondit: militem proelio deprecabar illam. Glo. ore praedicantem, & uocauerit plures seruum suum, & comenere: uenire, multum insigniter. Et quod non irascetur Rex eorum, qui totius uocat heritum, & uenire non uult? Isa. Omnes in eade contrarius pro eo, quod uocauit, & non responditis mihi.

Secundo uocat nos uita manus, uel signis creaturarum, qua nobis innuntiant, ut ad Deum ueniamus. Malus est monachus, qui non intelligit signum Aubaie sui Prou. Extendi manum meam, & non fuit, qui aspicere. Extendit enim Deus manum suam benedicta largiendo, in modo per hoc, ut ad eum ueniamus, sicut uocatur accipiter, uel canis, cibum ostendendo. Sed uita, quod accipiter fuit, non redit ad Dominum suum, sed famelicus. Et ita non diuersus ad Deum, sed pauperes famelici ueniant. Et ideo ad eum fuit, qui aspicere, illud reputatur ille, qui signum, quod ponitur ad uinum, licet culum, uellet cum uino portare, sic qui uita uult, qui sunt signa regni celestis, uult habere eam regno, uel pro regno. Aug. Vix illis, qui diligunt natus tuos pro Aug. te.

Item uolunt habere oues, & oboli unum & nummum pro regno. Hiere. Impossibile est, ut quis fruatur bonis praesentibus, & futuris, ut hoc uenirem, & illic meum impleretur, ut de diuitiis ad diuitias, & de delictis ad delictas transiret, ut in celo & in terra gloriosus appareret.

Tertio uocat uoce, id est inspiratione. Isa. Aures tuae audient uerbum post iter. Ipsi. 24. genu monentis, Palmus. Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus, qui uocat ad ostium cordis, & pulsat. Sed multi non aperuunt: quod est magna rusticitas non aperire Domino suo. Et ideo sequitur: Despexisti omne consilium. Ipsi. 24. Audies consilium amici tui rebus tuis seruandis: & de salute animae tuae consilium Dei non audis.

Item uocat per nuntios, id est per flagella, qua derident nobis signa salutis, sapientia. Ad eam. Ipsi. 24. breui turbati sunt, signum habentes salutis. Libenter recipit homo nuntios ab amico suo sibi transmissos. Sic debemus amplius tribulationes a nobis amicos nobis transmissas. Prou. Prou. bio. Quem diligit Dominus corrumpit, & quasi

Liber Decimus

- quasi pater in filio complacet sibi, Glosa. Tanto minus de flagello quo castigamur in amari debemus, quanto in eo paternam misericordiam accipimus. Isti ergo nuncij detrahunt nobis arras salutis, Heb. 12. Nam ipsi debemus respondere per contritionem confessionem, & satisfactionem, non turpi, et ejicere, nec sine bono te-
 2. Reg. 19. mittere, sicut dicitur de nobis David ad Amon nullis. Isti nuncij compellant nos intrare ad nuptias aeternas. Unde dicitur: Compelle intrare. Glo. Qui tribulationibus trahit ad amorem Dei redeunt, compellant ut intrare. Et nota quomodo soli citius est de nobis. Quando aliquis inuitat aliquem ad prandium, velle forte, quod non venisset deus non ha, immo vim infert, ut si eum minemus, & inuitat nos, vique ad vestium laniationem, vel lacerationem, & trahit per subtractionem temporalium, & inuitat, quod est vestes laniare. Osea. In tuniculis Adam traham eos, in vinculis chauratis, quia multos deducit prosperitas, quos aduersitas reducit. Hoc patet in Paulo, quem cecitas humiliauit, & in filio prodigo, quem fames reuocauit, & in Manasse, quem aduersitas conuertit.
1. Para. 36

Homini voluntas ad bonam operadum variata, in comparetur exemplis pulcherrimis demon- stratur. Cap. LXXXV.

- V**oluntatem bonam quidam nunquam habent. Et isti sunt, sicut mulieres steriles, quae nunquam concipiunt. Quidam vero bonum propositum concipiunt, sed non ad opus perducunt. Et hij similes sunt mulieribus, quae concipiunt, & non pariunt, sed partus in vtero suffocatur. Et quod prodest prolem concipere, quae statim emittitur, vel moritur, vel auem capere, & statim dimittere? Osea. Et traham quasi auis
 Ose. 9. auolant. Isa. Concipietis artemem, & parietis stipulam. Stultus esset ille, cui Rex Franciae vellet dare ciuitatem, vel castrum, si differret per mensem, vel per annum accipere. Posset enim Rex voluntatem suam vel consilium mutare sed magis fatuus est ille, cui Rex caeli vult Regnum aeternum vel gratiam suam dare, quando differt accipere, ne forte accipiat alius, & ipse ut in
 Mat. 27 dignus repellatur. Mat. Auferetur a vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti su-

ctus eius.

Item tales similes sunt sacerdoti qui ponebat ire Romi: & dicebat, quod non poterat in aetate propter calorem ire; nec in hyeme propter frigus, & malas vias, nec in vere propter cultum agrorum, & vinearum; nec in autumnio propter messem, & vindemias. Aug. Ligatus eram non ferro alieno, sed mea terrea voluntate. Vel le meum tenebat inimicas, & inde fecerat mihi catenam, & contrinxerat me. Quidam vero bonum concipiunt, sed non perficiunt, qui similes sunt mulieribus, quae pariunt, & non nutriunt. Isa. Facti sunt sicut herba testorum, qui exaruit antequam maresceret. Quid prodest ignem accendere qui statim extinguit, nec lignis, aut flatu nutritur. Debet enim fetuor voluntatis bonae nutriri, sicut ignis nutritur lignis. Prover. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.

Aug.

Isa. 3

Pro. 26

Tria praecipua, verba scilicet, herbas, & lapides nobis Christus clargitus est & quid significent declaratur. Cap. LXXXVI.

Christus nobis tradidit tria multum virtuosa, quae similia sunt illis tribus, in quibus dicitur communiter esse magna virtus, scilicet verbis, lapidibus, & herbis. Quae tria quidam expertus est semel, dum propter mala verba quae dicebat socio suo socius ipsum impexit in fossatum, ubi percutus est ab vrUCA, & lapis de muro in caput suum cadens ipsum usque ad effusionem sanguinis vulnerauit, & tunc recognoscens errorem suum, a socio petijt veniam dicens, quod nunc didicerat verum esse, quod virtus erat in verbis quae ipsum impegerant, & in herbis quae ipsum pupugerant, & in lapidibus qui ipsum eruenta uerant. Nos igitur a Christo domino habemus verba doctrinae, lapides, id est exempla solida iustitiae, & herbas, id est medicamina, siue sacramenta gratiae. Et his herbis anima non solum sanatur, sed etiam pascitur, & vegetatur. Sicut pater praecipue de Eucharistia. Eze. Requiescent in herbis virentibus. Eze. 34

Zelus spiritualis qualis sit, & quomodo fraternae correctionis sit agenda, unico exemplo exprimitur. Cap. LXXXVII.

Zelo bono corripiciens asperius quam debeat, assimilatur ei qui lignum cedendo

Deu. 19 do hominem prater intentionem percussit, & occidit. Et de hoc etiā dicitur Deut. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in syluam ad ligna cędenda, & lignum secum tulerit de manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit hie ad vnam supradictarum vrbium confugiet, & viuet. Ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam eius. Tunc. n.

Grego. exponit, homo ad syluam cum amico abir, quando cum quolibet proximo suo conuerſatur ad sua delicta inuenenda. Et tūc ligna simpliciter incidit, quando deliquentis vicia pla intentione corrigendo refecat. Sed tunc lignum de manu exit, quando asperius quā debeat corrigat. Et tunc ferrum de manubrio profilit, cum de correptore sermo durior exit, vel procedit. Et quasi amicum percussit occidit, qui auditorem suum prolata contrumelia a spiritu dilectionis interficit: quia dum aliquis plus iusto corripitur, ad oēiū prouocat. Sed talis necesse est, vt ad tres vrbes fugiat, vt in vna earum defensio viuat. Quia si ad poenitentiz lamenta conuersus in vnitrate sacramenti sub fide, spe & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur. Et ideo occisi fratris, id est durus correpti, & ad odium prouocati proximus. i. Christus qui nobis p-

ximus factus est per naturę consortium, eum non occidit. i. pro huius correptionis excessu non ęte nalliter punit. Magne ergo virtutis est zelus spiritus sancti, qui scilicet veniam recipit. Vnde Greg. dicit, qd apud misericordem iudicem nequaquam sine verā culpa relinquitur, cum per feruorem zeli, ex eius amore peccatur.

Item qui gratiam, & dignitatem acquirit. Mach. 1. Thines pater noster zelando 1. Mac. zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni

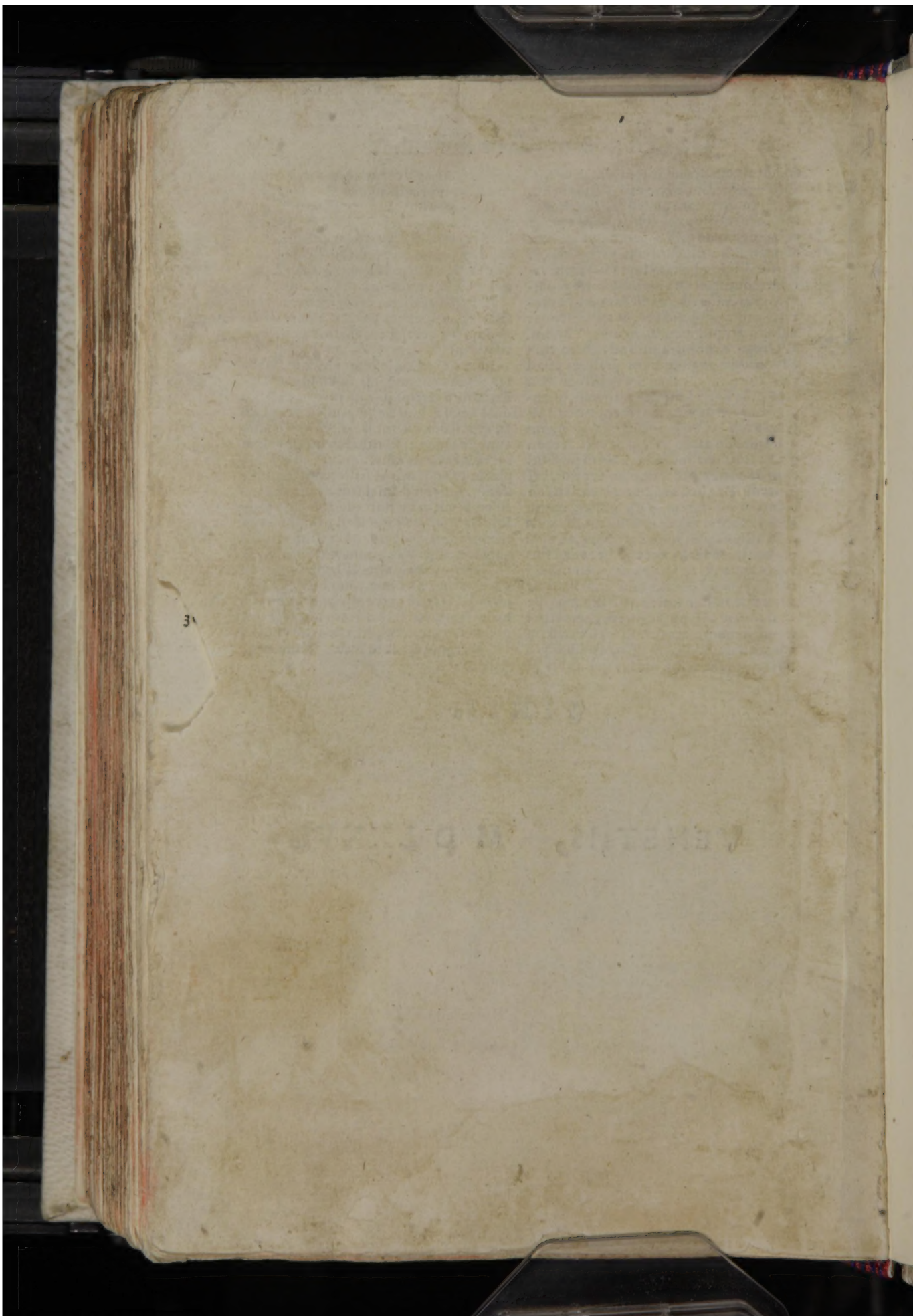
Item qui ad celestem gloriam finaliter perducit. Quod fuit figuratum in Helia, de quo dicitur in eodem. quod Helias dum zelat zelum Dei, raptus est in eęlum. In quo scilicet datur intelligi, quod quicumque tenuem spiritum amoris zelum incunctanter adiuuendi sunt ad eęlestis glorię pręmium, vbi scilicet, vt Augu. testatur. quicquid amabitur ad eęm, nec desiderabitur, quod non adeat. Nam emne ibi erit bonum: & quod est omnino beatissimum, ita semper stare certum erit. Ibi vacabimus, & videbimus. videt iures, & amabimus, amabimus, & laudabimus eū qui ex tñis sine fine. Nam quis alius non est finis, nisi peruenire ad regnum, cuius nullus est finis? Ad quod nos regnum perducere dignetur, qui trinus. & vnus viu- & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

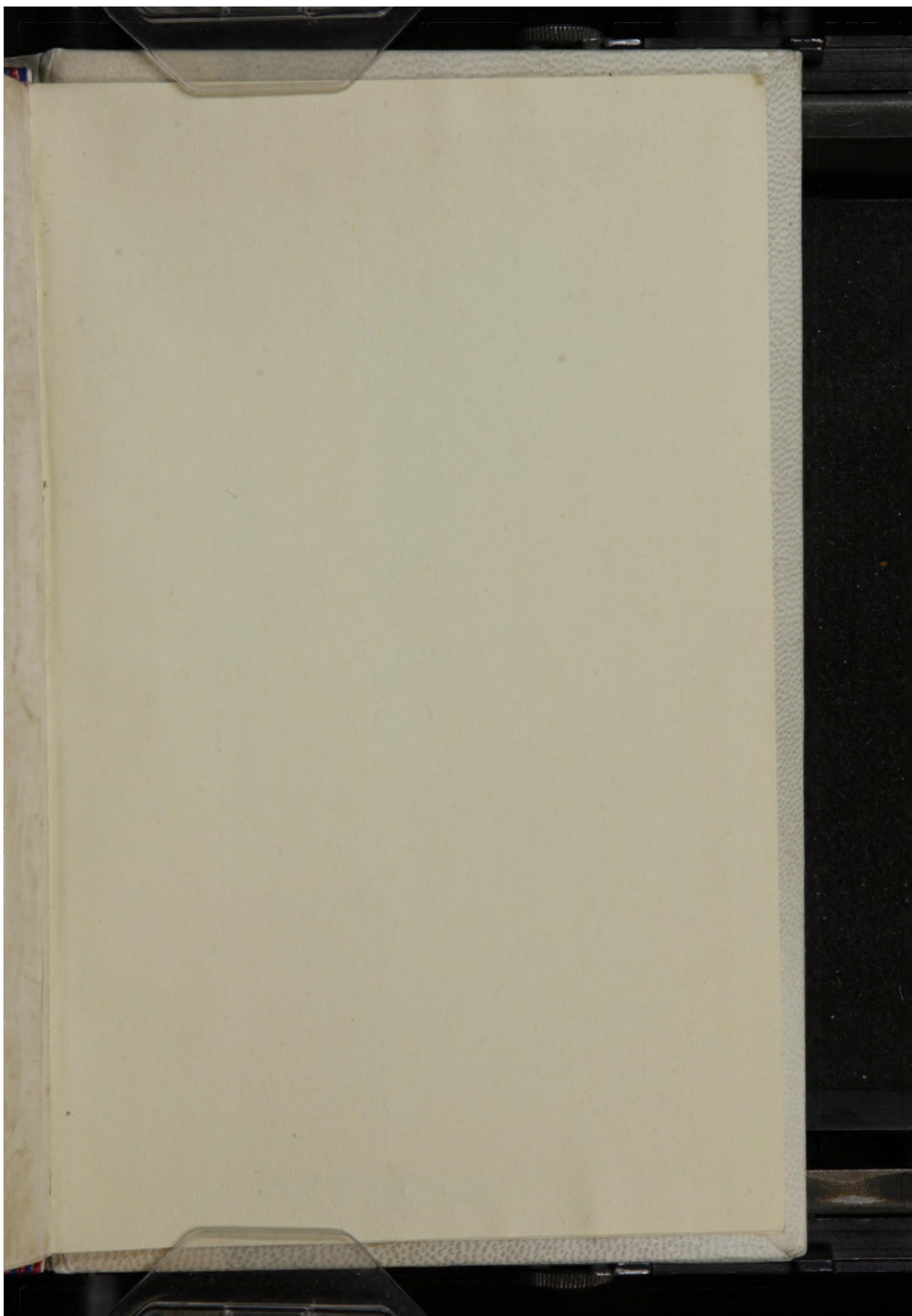
Grego.

1. Mac.

FINIS.

VENETIIS, M D LXXVI.

005647212

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZILFFE
WIEN